Gualteri Burlei ſuper libros Ethycorum Ariſtotelis ſcriptum feliciter incipit.

Reuerendo in chriſto patri et dño dño Ricardo diuina diſponēte clementia Ulmenſis ſedis epiſcopo Gualterus ꝺ Burleo ſacre pagine inter ceteros floride vniuerſitatis doctores minim⁹ profeſſor humilis veſtre dominationis ſeruitor in via ſalutem ⁊ gratiā et in termino gloriaꝫ ſempiternam. Etſi multorꝝ auctorū ſcripta i phīa morali vrā ſolicitudo plegerit: ex qbus ſolide refectiōis nutrimenta pcepit: his tñ nō cōtenta quadam ingluuie cupit de micis ques de menſis maiorum cadētes auide recollegi velut famelica ſatiari. Uerecundor poſt tantos doctores qcq̄ ſcribere: ſed ad illud ſpiritus obedientie me compellit: extorſit veſtre dominatōnis inſtātia ꝙ tanq̄ indignum tenebris pennibus duxeram occultandū: eo ꝑtertiꝫ ꝙ etate ⁊ valitudine ingruentibus torpeſcūt ſpiritus: īgenium hebetatur: ⁊ q quondam iuuenilis etatis motibus agitatus cuncta que ſtudioſe cōceperam alijs quaſi theſauros ſapiētie p varia ſcripta auſu ꝑſūpſi temerario cōmendare: rubore pfuſus pertimeſco iuidie materiā ꝑſtitiſſe: que vt qdaꝫ ſapiens enunciat: eo ſecurius aliena ſubſanat quo ſua ſimili piculo nō exponit. vnde quod tunc fuerit audacia: iā verecūdia deteſtatur. Ne tamē negligētie torporiue aſcribat veſtra prudentia qꝺ formidat iperitia ⁊ erubeſcentia nititur iclinare ſcripſi pauidus ſup libro Ethycoruꝫ que ſenili memorie nūc occurrūt aliqua que particulariter ꝑus ſcripſerā ꝯpendioſi⁹ recenſendo. Intendo autē in hoc opere i ꝑncipio cuiuſlibet libri ponere qōnes principales motas ⁊ determinatas i illo libro: ⁊ i fine cuiuſlibet libri ponā ꝓpōnes notabiliores libri q̄ cōmunius locū hñt i cōuerſatione hominum et cōuictu: ⁊ poſt ꝓpōnes notabiles ponā cōcluſiones vt p hec homo poſſit facilius itentionē totius libri memorie retinere. In exponendo vero textū diuidā quēlibet librū i tractatus: ⁊ tractatus i capitula: ⁊ capitula i ptes: ⁊ ptes in pticulas: faciendo illas diuiſiones ſcđm diuerſitatē ſnīe ⁊ nō ſꝫm q̄titatem lrē quēadmodum plurimi diuiſerūt. Et qꝛ phs qn̄q ꝓcedit dubitādo qn̄q narrando ⁊ qn̄q declarādo diſtinguā capitula vbi opus fuerit i ptem īqſitiuam: narratiuā: ⁊ declaratiuā: ⁊ p hoc poterit ſciri ꝙ dictum Ariſtotelis debeat allegari aut recipi tanq̄ certū: nō eni qōlibet dcm̄ Ariſto. in libris ſuis ē autēticū. Que eni i dubitationibus dicūtur nō dicūt ſemp ex itentiōe: ſed qꝺ dicit i pte declaratiua aut narratiua alioꝝ dicta nō recitādo tanq̄ autēticū ē tenēdum. An eſt felicitas: mouet ⁊ ſoluit tractatu p̊: capi° 2° ibi. Si vtiq̄ ē aliqs finis. ꝙ felicitas eſt. qꝛ eſt aliqs finis hoīs vltim⁹ ⁊ optim⁹: aliter naturale deſideriū eēt vacuū ⁊ inane ⁊ ille finis vltimus ⁊ optim⁹ ē felicitas. Quid ē felicitas: mouetur ⁊ ſoluit tractatu 2° ca° 4° ibi. Rurſus redeam⁹: ꝙ felicitas ē opatio hoīs ſꝫm vtuteꝫ i vita pfecta. A quo ē felicitas: mouet ⁊ ſoluit tractatu 3° ca° p̊ ibi. Unde ⁊ queritur. ꝙ eſt a cauſa diuina aut humana ⁊ nō a fortūa. Cui⁹ eſt felicitas: mouet ⁊ ſoluitur tractatu 3° ca° p̊ ibi. Unde ⁊ queritur. ꝙ ē hoīs i vita pfecta ⁊ nō ē pueri neq̄ aialis irrationalis. Quando ē felicitas vtꝝ ante mortem vel i morte vł vtꝝ poſt mortem mouet ⁊ ſoluit tractatu 3° ca° 3° ibi. Multe eni trāſmutationes. ꝙ ante mortē eſt felicitas. pōt eni homo ſufficienter ditatus ante mortē operari ſꝫm virtutē pfectā victur⁹ et finiturus ſꝫm rationeꝫ. Qualis eſt felicitas: mouet ⁊ ſoluit tractatu 4°: ca° p̊ ibi. Determinatis autem his. ꝙ felicitas eſt bonum honorabile ⁊ pfectum. In qua parte anime eſt felicitas mouet et ſoluit tractatu 4° ca° 2° ibi. Si autē eſt felicitas. ⁊ ſoluit pfecte i decimo hui⁹ tractatu 2° ca° 3° ibi. Videtur auteꝫ felicitas qꝺ felicitas pfectiſſima eſt i illa parte anime in qua eſt ſapientia ſcilicet in intellectu.

Omnis ars ⁊ omnis doctrina.

Sciētia moralis q̄ ē ꝺ actōnib⁹ volūtarijs vt dic̄ Auerroys i prologo ſup octauū phīcorum habet tres partes ꝑncipales. Pria ē de operationibus vnius hoīs ſꝫm ſe: et hec ps vocatur mōaſtica Scđa eſt de operationibus multitudinis domeſtice: ⁊ hec ps vocat iconomica. Tertia pars eſt ꝺ operationib⁹ multitudinis ciuilis: et hec pars vocatur politica.

Prima pars. ſ. q̄ eſt de operatiōibus vnius hominis ſꝫm ſe traditur in libro ethycoruꝫ qui continꝫ. 10. libros Prim⁹ liber ē de fine oiuꝫ operabiliū q dicit felicitas Scđus liber eſt de virtute morali in generali a quo ē: circa qđ eſt: ⁊ quid ē Terti⁹ liber ē de ꝑncipijs actuū virtutis vt de voluntario inuoluntario electione. cōſilio. conſiliabili de voluntate ⁊ volubili ⁊ de duabus ſpecieb⁹ virtutis i ſpeciali. ſ. de fortitudine ⁊ tēperantia Quart⁹ liber eſt de liberalitate ⁊ ei⁹ extremis: de magnificentia ⁊ magnanimitate: de mediocritate circa honores mediocres: ⁊ de māſuetudine: de amicitia in cōmunione ⁊ non i affectione. de veritate et eutropolia: de verecundia ⁊ earū extremis.

Quint⁹ liber eſt ꝺ iuſtitia i generali et ſpāli ⁊ de iuſto ⁊ eorū oppoſitis: de epycheia et epycheie Sext⁹ liber ē de habitib⁹ ſpeculatiuis ſcilicet. ſcientia: arte: prudentia, intellectu: et

⁊ corrūpit᷑. Similr aūt ⁊ ars. ex cytharizare.n.
⁊ boni ⁊ mali fiūt cythariſte: proportionalr āt
⁊ edificatores ⁊ reliqui oēs. ex bene qdē edifi
care boni erūt edificatores: ex male aūt mali
Si eni nō ſic haberet nihil vtiqꝫ opus eſſz do
cente: ſed oēs vtiqꝫ fierent boni vel mali. ſic
vtiqꝫ ⁊ in virtutibꝰ hꝫ opantes .n. in cōicatio
nibus q̄ ſunt ad hoīes efficiuntur hi quidem
iuſti. hi aūt iniuſti opātes aūt ēī i picul̓ ⁊ aſſue
ti timer᷑ l̓ cōfidere: hi qdē fortes: hi aūt timidi
Silr aūt ⁊ q̄ circa ꝯcupiſcētias hñt ⁊ iras: hi
qdē.n. temperati ⁊ mites fiūt: hi aūt intēpati
⁊ iracūdi: hi quidē bene ⁊ ſic in eis cōuerſari:
hi aūt ex ſic male ⁊ oīo ⁊ vno vtiqꝫ ſermone ex
ſimlibꝰ opationibꝰ habitus fiunt.

V Iſo qualiter virtutes morales generāt᷑
qꝛ ꝑ bonas opationes docet q̄liter corrū
puntur ⁊ intendit oſtēdere ꝙ virtus moralis
corrūpitur ꝑ malas opationes. ⁊ hec eſt cōcl̓o
.3. huius libri. q̄ ꝓbatur ſic. ex eiſdē ⁊ ꝑ eaſdē
opationes modo cōtrario factas generat᷑ vir
tus ⁊ corrūpitur. ſꝫ virtus moralis generatur
per bonas operationes vt viſum ē. ğ virtꝰ mo
ral̓ corrūpitur ꝑ malas operatiōes. maior pꝫ
ꝑ ſimilitudinē in artibꝰ. nā ex frequēter bene
operari generat᷑ ars. ⁊ ex frequēter male ope
rari corrūpitur ars: nā ex frequēter bene cy
tharizare fiunt boni cythariſte. ⁊ ex frequēter
male cytharizare fiunt mali cythariſte. ⁊ ita ē
in alijs artibus: ꝙ ſicut ars acquirit᷑ per ope
rationes cōuenientes arti ita corrūpit᷑ ꝑ opatio
nes ꝯrias diſcōnenientes arti. cū ergo virtꝰ mo
ralis generetur ꝑ bonas opationes: ſequit᷑ ꝙ
virtus moralis corrūpitur ꝑ malas opatiōes
vel pōt ſic formari ratio. ſicut eſt de arte ſic ē
de virtute. ſed ars generat᷑ per bonas opatio
nes cōuenientes arti. Aliter non indigerēt ho
mines in addiſcendo huiuſmodi artes aliquo
docente qui eos dirigeret in adiſcendo. ⁊ ars
corrūpitur per malas opationes diſcōuenien
tes arti. ergo virtus moralis generatur per bo
nas operationes ⁊ corrūpitur per malas ope
rationes. ⁊ ponit exēpla in moralibus: qualit᷑
ex bene operari fiunt hoīes boni. ⁊ qualiter ex
male operari fiūt mali: ⁊ ex ſimilibꝰ operatio
nibus fiunt ſimiles habitus.

Propter qꝺ oportet operatiōes qua
les reddere: ſꝫ hax.n. drās
ſequūtur habitus. Non parū ergo differt ſic
vel ſic ex iuuene cōfeſtim aſſuefieri ſed mlto
magis autem omne.

HEc eſt tertia pars ꝓncipalis huius capi
tuli in qua qꝛ dictum eſt ꝙ virtus ge
neratur ex bonis operationibus. ⁊ vitiū ex o
perationibus malis cōcludit ꝙdā documen
tuꝫ in moralibus obſeruandū. ⁊ ē ꝙ non pax
differt ꝙ aliquis a iuuētute aſſueſcat ſe bene
operari vel male. ⁊ hec eſt cōcl̓o. 4. q̄ ꝓbat᷑ ſic
non parum imo multum differt ꝙ aliqs fiat
bonus vel malus. ſed ex hoc ꝙ aliqs aſſueſcit
ſe a iuuētute bene operari fit bonus. ⁊ ex hoc
ꝙ aſſueſcit a iuuētute male operari fit malus
ergo non pax imo multū differt. ꝙ aliquis aſ
ſueſcat ſe a iuuētute bene operari vel male. li
coñ. ſic dicit. A iuuētute. qꝛ paſſiones iuetera
te vix aut nūqꝫ moderamē ſuſcipiūt. dic᷑ ergo
phs ꝙ oꝫ ſtudiuꝫ adhibere q̄les opationes qſ
qꝫ faciat. ⁊ h̓ ē documētū obſeruādū in acti
bus humanis: ⁊ cāꝫ huius aſſignat. ⁊ eſt qꝛ ſꝫ
drāꝫ operationū diuerſificātur ⁊ habitꝰ. ⁊ ex
his infert cōcluſionē. d. ꝙ ꝑꝑ h̓ nō pax differt
a iuuētute aſſueſci ſic vel ſic. ſꝫ multū nā tota
vita ſequēs pēdet ex eo qꝺ in etate iuuenili fa
cere cōſueuimus. Hic occurrunt 4. dubia.

Primū eſt vtx virtutes morales inſint no
bis a natura. 2ꝰ eſt vtrū virtus moralis in
ſit nobis ex operationibus nr̄is. Tertia du
bitatio ē. vtrū virtus moralis poſſit generari
ex vnica operatiōe. 4. dubitatio ē. vtx vir
tus moralis poſſit nobis acquiri ex opationi
bus interioribus abſqꝫ opationibus exterio
ribus. Ad ꝓmū dubiū arguitur. videt᷑.n. ꝙ
virtutes morales inſint noƀ a natura. qꝛ vir
tutes morales ſunt noƀ neceſſarie ad cognoſ
cendū finē vltimū vt pꝫ ꝑ phm. ſꝫ natura nō
deficit in neceſſarijs: ğ inſunt nobis a natura
Cōfirmat᷑ qꝛ virtutes morales ſunt incho
ate a natura ſed natura nō incboat aliqd qꝺ ꝑ
ficere nō pōt. ergo virtutes ꝑfecte poſſunt eſſe
a natura. Itex quicquid ineſt hōī ab eo qꝺ
eſt a natura ineſt hōī a natura. qꝛ quicquid eſt
cā cauſe ē cā cauſati. ſꝫ virtꝰ moralis inē hōī
ab appetitu ⁊ rōe. ſꝫ tā rō qꝫ appetitꝰ inſunt a
natura. ⁊ ſunt nature nr̄e. ğ vtus moralis inē
hōī a natura. Incōtrariū arguit᷑ ſic: ꝑꝑ illa
q̄ inſunt a natura nec laudamur nec vitupe
ramur. ſed propter virtutes morales lauda
mur ergo ⁊c̄. Dicendum ꝙ eē a natura ſeu
naturale qꝫtū ſpectat ad ꝓpoſitū pōt itelligi
dupliciter. vnoꝰ ſꝫ ꝙ naturale diſtinguitur ꝯ
voluntariū. Alioꝰ ſꝫ ꝙ diſtiguit᷑ ꝯ violētum.
ꝓꝰ modo dico ꝙ virtꝰ moralis nō ē totaliter a
natura. qꝛ ap ꝑfectionē vite moral̓ reqrunt᷑ o
peratiōes volūtarie q̄ nō ſunt naturales di
ſtinguēdo naturale ꝯ volūtariū. qꝺ pꝫ ex h̓ ꝙ
oīs vtus moral̓ ē habitus electiuꝰ. ⁊ ꝑ ꝯñs oīs
vtus moral̓ quātū ad ſuū eſſe cōpletū ē ex ele
ctione. ⁊ oē tale ē volūtariū. ⁊ ꝑ ꝯñs nō eſt cō
plete a natura diſtiguendo naturā ꝯ volūtari
um. 2ꝰ dico ꝙ oīs vtus moralis ē a natura di
ſtiguēdo naturā ꝯtra violētū. qꝺ pꝫ qꝛ in ap
petitu ē q̄dā natural̓ inclinatio ad bonū. ſcito
enim ꝑ rōnm qd ē bonum. ⁊ quid appetibile.
⁊ quid malū. ⁊ quid fugibile. ſtati appetitꝰ tē
dit in bonū ⁊ refugit malū. qꝺ ꝓbat. Auicena
ꝑ qꝺdā expimentū qꝺ eſt tale in ſolo hoīe habe

unte pueritia ē verecūdia de turpitudīe ⁊ gl̓a
de honeſtate que nō ꝓcedit niſi ex incliatiōe
naturali appetitꝰ in bonū honeſtuꝫ. dico ergo
ꝙ virtꝰ moral̓ ē ichoatie ⁊ ſꝫ aptitudinē a na
tura diſtiguēdo naturā ꝯ violētiā. qꝛ vtꝰ mo
ralis ē ex iclinatiōe nature. ⁊ ſic nō ineſt ꝑ vio
lentiā. ⁊ vtus moral̓ nō cōplete ineſt a natura
diſtiguēdo naturale ꝯ volūtariū qꝛ vtꝰ mora
lis cōplet᷑ ꝑ opōnez volūtatis qꝛ ꝑ electōez q̄
ē opatio voluntatis. Ad ꝓmum i ꝯrium dō
ꝙ qꝛ vtutes morales ſūt nobis neceſſarie ad
ꝯſequendū finē vltimū iō natura ꝓuidit ſuffi
ciēter ea ꝑ q̄ poſſumꝰ deuēire ad vtutes mora
les qa ꝓuidit nobis itellectuꝫ ⁊ rōnē ⁊ cetera
organa ꝑ q̄ hō rōcinādo ⁊ opādo ſibi in necel
ſarijs poterit ꝓuidere ꝑ q̄ poſſimus acquirere
nobis morales vtutes ꝑ q̄s poterimꝰ ꝯuenire
ad finē vltimū. Ad formā cū dicit᷑ ꝙ natu
ra nō deficit in neceſſarijs ꝯcedo ſub h̓ intel
lectu ꝙ natura ñ deficit i neceſſarijs ſic ꝙ pro
uidet oīa neceſſaria imediate vl̓ mediate. ſ. ꝓ
uidēdo ꝓncipia ⁊ cās qbꝰ mediātibꝰ pōt ſibi
d oībꝰ neceſſarijs ꝓuidere. Ad ꝯfirmatiōꝫ
dico ꝙ natura nō icboat aliqd qꝺ ꝑficere non
pōt mediate ul̓ imediate. Ad aliud. rō bene
ꝯcludit ꝙ virtutes iſūt nobis a natura diſtin
guēdo naturale ꝯ violētū qꝛ tā apetitus qꝫ rō
iſūt nobis a natura diſtiguēdo naturā ꝯ vio
lentū ſed nō ſeqtur ꝙ iſit nobis a natura ꝯple
te diſtiguendo naturā ꝯ volūtariū. Ad rōꝫ
in oppoſitū dicēdꝰ ꝙ ꝓpter illa q̄ inſunt nobis
a natura ꝯplete nec laudamur nec vitupera
mur iō ⁊c̄. 2ꝰ dubiū vtx virtꝰ moralis ge
neret᷑ ex opatiōibꝰ nr̄is. arguit᷑ ꝙ ñ. qꝛ ſi ſic ſe
qt᷑ ꝙ generet᷑ ex opatiōibꝰ ꝓcedētibꝰ virtutē
ſꝫ h̓ ē ipoſſibile qꝛ vtꝰ ē ꝑfectior opōibꝰ ꝓcedē
tibꝰ vtutē. ⁊ magl ꝑfectū ñ generat᷑ ex minꝰ ꝑ
fecto. nā effectꝰ ñ excedit cāꝫ ſuā in ꝑfectiōe. ğ
⁊c̄. ꝙ aūt vtꝰ ſit ꝑfectior opatiōibꝰ ꝓcedētibꝰ
vtutē pꝫ. qꝛ vtꝰ ꝓducit opatiōes ſequētes vtu
tē q̄ ſt᷑ ꝑfectiores qꝫ opatiōes ꝓcedētes. ğ vtꝰ ē
ꝑfectior qꝫ opatiōes ꝓcedētes. Oppoſitū de
terminat hic phs. Dicēdū ꝙ ſic ſicut ꝓbat
phs. intelligēdū tñ ē ꝙ opatiōes appetitꝰ ſen
ſitiui nō ſunt totaliter cā vtutl moral̓. ſꝫ recta
rō dirigēs ⁊ regulās opatiōes appetitꝰ ſenſi
tiui ſil̓ cū opatiōibꝰ appetitꝰ generāt vtutem
moralē. vñ ex hoc ꝙ multotiēs agimꝰ ſꝫ rōnē
rectā fit q̄dā ipreſſio i vi appetitiua cōformis
rc̄te rationi. ⁊ hec ipſſio ē virtꝰ moral̓ q̄ ñ ē aliꝺ
qꝫ inclinatio iclinās appetitū in illud quod iu
dicatū ē a recta rōne eē ꝓſequēdū. Ad rōnē
i ꝯriū dico ꝙ opatio ꝓcedēs vtutē moralē eſt
iꝑfectior qꝫ vtus. ⁊ iō nō ē total̓ cā eiꝰ nec ē in
cōueniēs cām ꝑtialē eē iꝑfectiorē ſuo effectu.

Tertia dubitatio, vtruꝫ virtus moral̓ poſ
ſit generari ex vnica opatiōe. videt᷑ ꝙ ſic. qa
aliqs pōt fieri malus ex vnica opōne tm̄. ğ ea
dē rōe ex vnica opōne pōt aliqs fieri bonꝰ ⁊
vtuoſꝰ. Itex ex vnica opatione pōt genera
ri habitus intellectualis. ſ. ſcīa ergo ⁊ moralis
ꝯñā pꝫ. qꝛ difficilꝰ ē acqrere hitū ſcīe qꝫ hitū
vtutis vt manifeſtū eſt de ſe. ergo ſi hitus ſcīe
pōt acquiri ꝑ vnicaꝫ opatōꝫ. mlto fortiꝰ hitus
vtutis pōt acquiri ꝑ vnicā opōnez. ⁊ ſic pꝫ cō
ſequentia ⁊ añs ꝓbat᷑ ꝑ h̓ ꝙ demonſtratio eſt
actus rōnis. ſꝫ per vnicā demōſtrationez pōt
aliquis acquirere ſciam que eſt vtus itellectu
alis. ergo ꝑ vnicā opationē pōt acquiri virtus
moralis. Itex tātū pōt fieri per vnicā opō
nem intēſam quātū pōt fieri ꝑ plures opōnes
reiſſas vt manifeſtū ē de ſe. ſꝫ per plures opō
nes reiſſas pōt generari vtus moralis. ergo ꝑ
vnicā opationē itēſaꝫ pōt generari vtꝰ moral̓

Confirmat᷑ ad h̓ ꝙ aliqs ē i triāgl̓o l̓ i q̄drā
gl̓o magis diſpoſitꝰ ad virtutē moralē qꝫ aliꝰ
ſed qꝫto aliquis ē magis diſpoſitꝰ ad aliqꝫ for
mā tāto paucioribꝰ opatiōibꝰ pōt illā formā
acqrere. ergo ſi ille q ē i q̄drāgl̓o minꝰ diſpoſi
tus pōt acqrere vtutē ꝑ. 4. opatiōes ſeqt᷑ ꝙ il
le q ē magl diſpoſitꝰ in q̄drāgulo pōt ꝑ vnicā
opationē acqrere vtutē. Itex non videt᷑ ꝙ
plures opatiōes reqrāt᷑ ad generatiōꝫ vtutis
niſi qꝛ vtꝰ eſt habitꝰ cōſuetudinal̓ ⁊ cōſuetu
do reqrit plures opatiōes. ſed iſtud nō videt᷑
vex. qꝛ appetitꝰ ſenſitiuꝰ ñ pōt aſſueſci ad bo
nū. qꝺ pꝫ qꝛ ꝑ phm 3ꝰ de aīa. appetitꝰ ſenſitiuꝰ
⁊ appetitꝰ intellectiuꝰ naturaliter ſunt ꝯrij. nā
appetitꝰ itellectiuꝰ naturaliter appetit bonuꝫ
verū ⁊ appetitꝰ ſenſitiuꝰ naturalr appetit bo
nū apparēs. ſ. bonū ſēſibile. ſꝫ ad illꝺ qꝺ ē ꝯ na
turā nō pōt aliqd aſſueſci. ergo appetitꝰ ſenſi
tiuꝰ nō pōt aſſueſci ad bonū. ⁊ ꝑ ꝯñs hō nō po
teſt fieri bonꝰ ꝑ aſſueſcionē ⁊ per ꝯñs vtꝰ non
acqritur per aſſueſcionē. In oppoſitū videt᷑
eſſe phs qui dicit h̓ ꝙ virtus moral̓ acquirit᷑
ꝑ morē hoc ē per cōſuetudinē. ⁊ iō hꝫ nomen
parū declinās a more ſed cōſuetudo requirit
plures operatiōes ergo ⁊c̄. Dicēdū ꝙ ſi ad
generatiōꝫ virtutis moral̓ requirat᷑ opatio ex
terior: tñ manifeſtū eſt ꝙ ad generatiōꝫ virtu
tis moralis neceſſario requirit᷑ actꝰ interior. ſ.
actus volūtarius. manifeſtū ē ergo ꝙ ad gene
rationē virtutis moral̓ neceſſario requirūtur
plures opōes. ſ. iterior ⁊ exterior. ad iſtū tñ itel
lectū ñ inducit᷑ dubitatio. ſꝫ dubitat᷑ vtx virtꝰ
moral̓ ſemꝑ generet᷑ ex opatiōibꝰ ſilibꝰ mltipli
catis vt ex pluribꝰ opatiōibus iterioribꝰ l̓ ex
pluribus exterioribꝰ l̓ ex vtriſqꝫ multiplicatl
⁊ mihi videt᷑ ꝙ ſi virtꝰ moralis debeat gene
rari ex ſuo cōtrario ita ꝙ hñs vitiū oppoſituꝫ
virtuti debeat fieri virtuoſus ꝙ neceſſario re
quirūtur plures opationes. qꝛ tota inclinatio
habitus virtuoſi ad malū nō pōt ſubito tolli
ſed ſucceſſiue ꝑ plures opatiōes. Si vero loq̄
mur d generatiōe virtutis moral̓ non ex ꝯrio

ſapientia.⁊ de prudentia pollicita.de ebtilia. de ſineſi ⁊ aſineſi.de euſtochia et gnomone.de ꝓncipijs operabiliū cuiuſmodi ſūt intellectꝰ practicus ⁊ itellectus ſpeculatiuꝰ. de cōnexione prudentie ⁊ virtutum. Septimꝰ liber ē de icontinētia.mollicie.cōtinētie.pſeuerātia de delectatione:⁊ triſtitia:que ſūt obiecta ſeu materia predictoꝝ. Octauꝰ liber eſt ꝺ amicitia ⁊ eiꝰ ſpeciebꝰ Nonꝰ liber eſt de ꝓprietatibus amicicie. Decimꝰ liber ſic ꝺ delectatione ⁊ felicitate que eſt finis vltimus humanorum. Liber primus cōtinet quatuor tractatus. Jn ꝑmo ibi.Omnis ars ꝑncipalr ſoluitur hec queſtio:an ē felicitas: ſeu an ē vltimꝰ finis humanoꝝ. Jn 2º tractatu ibi.Rurſus redeamus:ꝑncipalr ſoluitur queſtio q̄rens qd eſt felicitas.Jn 3º tractatu ibi.Unde ⁊ querit: ſoluūtur due queſtiōes.ſ.a quo eſt felicitas:et cuiꝰ eſt felicitas.Jn 4º trac.ibi Multe tranſmutatiōes.ſoluit hec q̄o: qn̄ eſt felicitas vtrū ante mortē vl̄ i morte vl̄ poſt mortē.Jn 5º trac. ibi.Determinatis aūt his. ſoluūt due qōnes ſcilicet quale bonū eſt felicitas: et i qua pte eſt felicitas. Jn ꝑmo trac.mouet ⁊ ſoluit ꝑma qō an eſt felicitas.ſ.i ꝓhemio caº 2º:⁊ ꝯtinet ꝓhemiū tria capitula.Jn ꝑ caº declarat ꝙ i rebus humanis ē aliqs finis itentꝰ.Jn 2º caº ibi.Si vtiqȝ ē aliqs finis,oſtēdit ꝙ i rebus humanis eſt aliqs finis vltimꝰ ⁊ optimꝰ itentꝰ ⁊ ad quā ſcientiā ptinet de illo fine vltimo ſpeculari.Jn 3º caº ibi.Dicetur aūt vtiqȝ ſufficiēter.oñditur quis eſt modus ꝯueniēs huic ſcie que ē de fine vltimo tā ex pte doctoris q̄ȝ ex pte auditoris Caplm̄ ꝑmū oñdit ꝙ i rebus humanis ē aliqs finis itētus ⁊ ꝙ finiū aliqs ē opatio ⁊ qd ē res opata ⁊ ꝙ diuerſoꝝ opōnū:artiū:⁊ doctrinaꝝ diuerſi ſūt fines:⁊ ꝙ fines artiū architectonicorū ſūt deſiderabiliores q̄ȝ fines ſubſeruientiū ⁊ ꝙ q̄ȝtū ad ordinē finiū nihil differt ſiue finis ſit opatio:ſiue res operata.

OMnis ars et omnis doctrina ſimiliter autem et actus et electio bonum quoddā appetere videt̄ Jdeo bene enūciauerūt bonū qd̄ oīa appetūt.

JStud ꝑmū caplz ꝑmi tractatꝰ.ſ.ꝓhemij in q̄ oñdit ꝙ i rebꝰ humanis ē aliqs finis intentꝰ:⁊ etiā qd̄ eſt ordo ſm̄ ꝑeminētiā ipſorū finiū.Quia eni phs itendit ꝓbare ꝑncipaliter in hoc ꝑmo tractatu ꝙ i rebus hūanis ē aliqs finis optimꝰ qd̄ ꝓbabit in caº 2º huiꝰ tractatꝰ ideo phs in hoc ꝑmo caº intendit oñdere duo ·Primū ē h:ꝙ in rebus hūanis eſt aliqs finis intentus.2ᵐ eſt ꝙ in rebus hūanis ē aliqs finis melior alio fine. quibꝰ oñſis ꝓbabit in ſequēti caº ꝙ eſt aliqs finis vltimꝰ ⁊ optimꝰ:⁊ ſic patebit ꝙ i rebus humanis ē finis bonꝰ:finis melior ⁊ optimus finis:ſiue bonum:melius:et optimū.Jſtud ꝑmū caplm habet tres ptes ꝑncipales. Jn ꝑa oñdit ꝙ i rebus hūanis ē aliqs finis bonus itentus.Jn ſcd̄a ibi. Dr̄a vō q̄daȝ oñdit ꝙ i rebus hūanis eſt aliqs finis melior alio fine. Jn tertia ibi. Dr̄t aūt nihil.remouet quedaȝ dubitatio q̄ orit ex ꝑdictis. Jn ꝑma ergo pte itendit phs declarare:ꝙ i rebus hūanis eſt aliqs finis itentus:⁊ hec eſt ꝑma cōcluſio huiꝰ libri.hec ergo ꝓbat ſic:illud qd̄ appetitur ab omni arte ⁊ doctrina ⁊ opatione ⁊ electione eſt in rebus humanis finis intentus ſȝ aliquid ita bonuȝ eſt quod appetitur ab omni arte et doctrina et opatione et electione: ergo in rebus hūāis eſt aliqs finis itentꝰ.maior pȝ ꝑ hoc ꝙ oīa illa.ſ.ars doctrina actus et electio ſūt res hūāe.⁊ ideo qd̄ ab his eſt finis itentus eſt i rebus hūāis finis itentus. et minorē huiꝰ rōnis cū ſua declaratiōe ponit phs i lr̄a dicēs ꝙ omis ars ⁊ oīs doctrina:ſilr̄ aūt actus ⁊ electio bonū qnoddā appetere vidētur.⁊ bonum ⁊ finis ſūt idem vl̄ vnū ꝓpter aliud:oē eni bonum vl̄ eſt finis vl̄ ꝓpter finē:et illa minor declaratur ꝑ hoc ꝙ omia appetūt bonū:ſic antiqui dixerūt deſcribentes ſic.Bonum eſt quod oīa appetūt.⁊ hāc deſcriptionē approbat phs dicens:ꝙ antiq bene enūciauerūt: hoc eſt deſcripſerūt boᵐ qd̄ oīa appetūt: ⁊ ſi ita ſit ꝙ oīa appetūt bonū:ſeqt̄ ꝙ oīs ars ⁊ oīs doctrina: ſimiliter actus ⁊ electio appetūt bonū ⁊ ꝑ conſequēs appetūt finem:q̄ nihil appetit niſi finis vel gr̄a finis. Circa illā ꝓpōneȝ oīs ars et oīs doctrina ⁊c̄.notāda ſunt tria. ·Primo ꝙ phs ꝓponit illa quatuor.ſ.artem. doctrinam.actū ⁊ electioneȝ:ꝑ hac ratione:quia illa ſcia eſt de opatiōibus hūanis. Nūc aūt duo ſūt ꝑncipia opationū humanarū.ſ. intellectus ⁊ appetitꝰ vt patet ex 3º de aīa. Jn itellectu cōſiderātur duo.ſ.ſpeculatiuū ⁊ practicū. Jn appetitu conſiderant alia duo.ſ.actus ⁊ executio: ⁊ ꝓpter illa quatuor q̄ ſūt i intellectu ⁊ in appetitu ponit phs hec quatuor artē ponit ꝓ practica:doctrinā ponit ꝓ ſpeculatiua: electionem ꝓ actu appetitus: ⁊ actum ponit ꝑ illa executione. Albertus aſſignat aliaȝ rationē dicēs ꝙ i iſtis quatuor que hic ponūtur ſufficiēter cōtinētur ea que cadunt ſub cōſideratione illius ſciētie nam omne illud de quo eſt cōſideratio in hac ſcientia aut eſt dirigens:aut eſt exequens. Si ſit dirigens aut in ratione veri aut in ratione operabilis. Si dirigēs ſit in ratione veri:ſic ē doctrina.Si per modum operabilis:aut ergo per modum operabilis quod eſt factibile .aut quod eſt agibile. Si per modum opabilis qd̄ eſt factibile ſic eſt ars : que in ſexto huius ſic deſcribitur: Ars eſt habitus factibilium cum ratione . ſi aūt ſit dirigens per modū agibilis ſic eſt electio.ſi autē ſit exequēs:ſic ē actus: vn̄ breuit mihi videt ꝙ per artē itelligit habitū practicū. ⁊ per doctrinā habitū ſpeculatiuuȝ. ⁊ per electionē actū interiorē appetitꝰ: ⁊ ꝑ actū intelligit executionē.ſ.actū exteriorē ꝑ quē acquiritur illud qd̄ ꝑ actū interiorē appetitus deſiderat. 2º eſt intelligendū circa illā ꝓpoſitionē oīs ars ⁊c̄.ꝙ hic accipit bonū idr̄iter ꝓ eo qd̄ vē ē bonuȝ: ⁊ ꝓ eo qd̄ appar3 bonū:nō enim ē oīs ars nec oīs electio:nec oīs actꝰ alicuius veri boni:ſed oīs ars ⁊ oīs doctrina ⁊c̄. videt appetere illud qd̄ appar3 bonū. ſiue illd̄ ſit veꝝ bonū ſiue ſit bonuȝ apparēs tm̄. ꝑ hoc patet ſolutio ad obiectiones que ſolēt fieri.nō eni videtur ꝙ oīs ars ⁊ oīs electio ⁊c̄.appetat bonū.q̄ q̄dā artes tēdūt ad mala. ⁊ etiā qn̄qȝ eligit malū:g̊ nō oīs ars ⁊ oīs electio ē reſpectu boni. Dicendū ꝙ oīs ars ⁊ oīs electio ē reſpectu boni veri vl̄ apparētis: ⁊ hoc ſufficit ad intētionē phi.ſ.ꝙ in rebus humanis ē aliquis finis intētus. 3º eſt intelligēduȝ ꝙ euſtratius dicit hic de electiōe in deſcribēdo electionē:ꝙ electio ē de duobus ꝓpoſitis iudicium hois hoc alteri ꝑponēs.⁊ veruȝ eſt ꝙ iſtoº accipitur electio coiter.alio mō magis ſtricte. .ſ. vt eſt finis conſilij .⁊ ſic accipit 3º huius 3º mō ad huc magl ſtricte accipit electio ꝓ actu volūtatis ꝓcedente ab habitu inclināte volūtatem ad eligēdū vnuȝ ꝑ.aº ⁊ ſic accipit 8º hꝰ hec diſtinctio nōtur in expōe huius ſuꝑ octauū huiꝰ.tractatu pº caº5º Uiſis notabilibꝰ ſunt hic tria dubitāda. primo quare phs non ponit hic ſciaȝ cū ſit magis certa q̄ȝ ars: vl̄ doctrina.⁊ per ꝯſequēs magis videt appetere bonū.⁊ hec eſt dubitatio euſtratij. 2º dubitat euſtratius ſuꝑ hoc qd̄ dicit ꝙ oīs ars appetit bonū.iſtud eni non videt veꝝ:q̄ aliq̄ ars tendit ad malū:g̊ illa ars nō appetit bonū. 3º pōt dubitari:quia non videt ꝙ oīs doctrina ſit opatrix alicuiꝰ boni ſicut habet i antiqua trāſlatione: vbi nos habemꝰ:ꝙ oīs doctrina appetit bonū:antiq̄ trāſlatio habȝ:ꝙ oīs ars ⁊ omnis doctriua ⁊c̄.eſt opatrix alicuiꝰ boni. Jſtud eniȝ nō videt verū. q̄ oīs ars ⁊ doctrina que eſt opatrix eſt practica.et ita oīs ars ⁊ doctrina eēt practica ⁊ nulla ſpeculatia Ad primū illoꝝ rn̄det euſtratiꝰ duplr̄ dicēs ꝑmo ſic:ꝙ q̄ per doctrinā acquirimꝰ cognitionem certā ⁊ firmā:ideo ſub doctrina cōprehendit ſcīa.Aliter rn̄dȝ.d.ꝙ duo ſunt fines hoīs.ſ.impaſſibilitas i affectu a q̄tuor paſſionibꝰ ſcȝ a triſtitia.timore. cōcupiſcentia.⁊ voluptate.et veritas in aſpectu. ⁊ de illo fine 2º non intendit h phs.ideo nō ponit hic ſciētiaȝ q̄ eſt veritas in aſpectu:q̄.ſ.inquirit in ſciētijs ſpeculatiuis. Ad 2ᵐ dubiū reſpōdet euſtratius.d. ꝙ omnis ars appetit bonū: ⁊ hoc oſtendit tripliciter. ·Primo ex diffinitione artis:que vt dicit eſt illa.Ars eſt collectio ex adinuētis cōprehenſionibꝰ exercitatis ⁊ ꝓbatis ad aliquē finē bonū eorum q̄ ſunt in vita. Ex illa diffinitione apparet ꝙ oīs ars ordinat ad aliquē bonuȝ finem. 2º declarat illud.d.ꝙ corꝑi multipliciter paſſibili colligatꝰ homo indigȝ multis exterioribꝰ in adiutoriū vt bene viuere poſſit ⁊ huiuſmodi miſtrāt artes.ars ergo ordinat ad bonū. 3º declarat illud.d.ſic. artes ſunt ptes ſapie imitātes naturā ⁊ materijs vtētes. ⁊ his formas interponētes:⁊ ſic ponūtur h 4. ꝯditiones ex quibꝰ patȝ ꝙ oīs ars ordinatur ad bonū.Et dicit euſtratiꝰ vlteriꝰ:ꝙ ſicut hō mortuus non debet dici homo.ſic ars q̄ nō tēdit ad bonū finem non debet dici ars. Quicquid tamē ſit de iſtis declaratioibꝰ euſtratij: iſtud ē tenēdū:ꝙ oīs ars ⁊ oīs doctrina ⁊c̄.appetit bonū verū vl̄ apparēs: vel ꝙ quodlibet illoꝝ ſit cauſa appetitꝰ boni veri vl̄ apparentis.non enim videt ꝙ iſti habitus appetāt bonuȝ. ſed ꝙ ſint cauſe q̄re homo appetit bonū.

Ad 3ᵐ dubiū reſpōdet.d.cū dicit.ſi oīs doctrina ſit opatrix boni vt dicit antiq̄ tranſlatio omnis doctrina erit practica.Dicēdum ꝙ non ſequitur.q̄ ꝑ opatricē intelligit indifferēter opatricē ſpeculatioīs:⁊ opatricē opatioīs: ſeu actionis practice. vnde nō oīs doctrina opatrix eſt practica:ſed ſoluȝ opatrix actionis. diſtinguēdo actionē ꝯ ſpeculationē. Jntelligendū ꝙ phs ꝑ actum intelligit opationē exteriorē.⁊ veꝝ eſt ꝙ oīs opatio exterior eſt propter aliquē finē aliū a ſe. Circa illā ꝓpōnē: oīa appetūt bonū.ſciēdū ꝙ q̄ȝuis poſſȝ itelligi ſolū ꝺ his q̄ hn̄t cognitionē tamē pōt declarari vlterius de qualibȝ ſubſtātia generabili et corruptibili in elemētis eni ē iclinatio vt moueātur naturaliter ad locū ſuū tanq̄ȝ ad eius bonū ⁊ cōueniens ⁊ ſaluatiuū .⁊ ꝙ fugiāt locum alienū tanq̄ȝ malū ⁊ nociuū. videmꝰ etiā in viuentibꝰ hn̄tibꝰ animā vegetatiuaȝ tm̄ ꝙ appetūt illud qd̄ eſt bonū eis ⁊ ꝯueniēs.naȝ ſi aliqua planta plantet inter duas terras: q̄rū vna eſt pinguis ⁊ bona ⁊ alia macra ⁊ mala videmus ꝙ oēs radices ſuas mittȝ ad terrā pingueȝ ⁊ bonā ⁊ fugiet q̄ȝtum poterit terram macram ⁊ malā.Jn aīalibus brutis etiā videmꝰ ꝙ ꝑ beneficiū eis factū ſilueſtria domeſticantur.⁊ ſi malū ſeu nocumētum fiat eis domeſtica fierent ſilueſtria.et ita de omnibꝰ alijs. Et ratio huius eſt.ꝙ oīs naturalꝭ appetitꝰ fertur in ſimile:tanq̄ȝ in ſaluatiuū ⁊ ꝑfectiſſimū ipſiꝰ ⁊ fugit ꝯriū tāq̄ȝ corruptiuū.Cū igitur oīa entia ſint bona: vt patet per phȝ hic: qui dicit bonū dicit equaliter enti.ſequit ꝙ oīa huiuſmodi entia appetāt bonū tanq̄ȝ ſuā ꝑfectionē ⁊ ꝙ fugiāt ꝯriū tanq̄ȝ incōpetēs ⁊ nociuū. Jntelligendū ē ꝙ in hn̄tibꝰ cognitionē nihil appetit niſi qd̄ appetēti apparet eſſe bonū. ⁊ quicquid apparet bonū cognoſcenti appetit ab ipō ſub ratione boni ſiue ſit bonū ſm̄ rei v̄itatem ſiue

ſit bonū ſm apparētiam. Et ideo obiectuʒ ap
petitus ꝗ eſt cū cognitiōe eſt apparēs bonuʒ
nō ſm ꝙ apparētia excludit eſſentiā. ſed ſiue
ſit bonū ſiue nō: dūmodo appareat bonū: ē ob
iectum appetit⁹. Sed in carētibus cognitione
nihil appetit̄ niſi qđ in rei vitate eſt eis bonū
qꝛ illa q̄ carēt cognitiōe dirigūtur in ſuis mo
tib⁹ ab intelligētia nō errāte: ideo nihil appe
titur ab eis niſi qđ eſt illis bonū ⁊ cōueniēs ꝑ
iam dicta patet ꝙ ille qui appetit ſe nō eſſe: ap
petit qđ ſibi appareʒ eſſe bonū. qꝛ ſibi apparet:
ꝙ melius ſit ſibi nō eſſe q̄ʒ eſſe: ⁊ ſic intelligen
dum eſt ſʒ euſtratiū h: ꝙ vnūquodq; ens qđ
non eſt imediatū pmo bono habʒ aliquod bo
nū ꝓpriū ꝑ qđ refert̄ ad illud pmū ⁊ cōe bonū

Differentia vero finium: q̄daʒ videtur: hi quideʒ
enim ſunt opationes: hi vero preter has ope
ra quedā. Quoꝝ aūt ſunt fines quidaʒ preter
opationes. in his meliora exiſtūt opationib⁹
opera.

Hec eſt ſcđa pars huius capituli in q̄ oſtē
ditur ꝙ in rebus humanis ē aliquis fi
nis melior alio fine. ⁊ cōtinet tres ꝑticulas. in
prima ponit quādā diuiſionē finiū: ⁊ cōperat
eos adinuicē: in ſcđa ibi. Multis aūt. ꝓbat ꝙ
in reb⁹ ſunt multi fines. in tertia ibi. Quecun
q; aūt ſunt. ꝓbat ꝙ in rebus humanis eſt ali
quis finis melior alio fine. In prima igitur
ꝑticula ponit talē diuiſionē finiū. ſ. ꝙ quidam
finis eſt opatio: ⁊ quidā ē res opata. Et ſm eu
ſtratiū hic tūc eſt opatio finis: qñ opantibus ꝗ
eſcentib⁹ non relinquit̄ aliquid preter opatiōʒ
vbigr̄a: muſico cātante deinde qeſcente: nullū
opus ipſi⁹ reſtat aut relinqtur. ſed tunc eſt res
opata finis: qñ opante quieſcēte relinquit̄ ali
quid p̄ter opationē. vbi gr̄a: fabro opante ⁊ po
ſtea quieſcente: opus aliquid relinqtur. Finis
igit̄ muſici ē opatio. finis aūt fabri aliqd opa
tum. Quoꝝ aūt. ꝯpat illos fines adinuicē
. ſ. opationē ⁊ rem opatam. d. ꝙ in qbuſcūq; p̄
ter opationē eſt aliquid opatū. in his operata
ſunt meliora opationib⁹. qđ pōt exemplariter
patere. quia eni ꝑ actū edificādi eſt dom⁹ opa
ta. igitur dom⁹ eſt melior q̄ʒ actus edificandi.
Notandū ē ſm lincōn. hic ꝙ opus eſt meli⁹ o
peratione p̄cedēte opus: vt dom⁹ edificatione
nō eſt aūt melius opatione ſequēte. nō eſt eni
dom⁹ melior ꝓtectione a nocumētis: q̄ ē opa
tio ſequēs opus. ⁊ ꝓpter quā eſt opus. hec lin
cōn. vnde opatio p̄cedēs opus ē ipfectior re o
perata. ſed opatio ſequēs opus eſt melior re o
perata. Et ideo virt⁹ ē melior ⁊ pfectior q̄ʒ opa
tio p̄cedēs vtutē ſed opatio ſequēs vtutē q̄ eſt
ab ipa virtute eſt melior q̄ʒ eſt virtus. Iterum
lincōn nōt ſup ſexto hui⁹ ꝙ artis factiue tres
ſunt fines. ars eni edificatiua hʒ p̄mū finē
ipſam edificationē q̄ eſt operatio 2⁹ finem hʒ
domū edificatā. 3⁹ vero finē hʒ ꝓtectioneʒ in
habitantiū ab aeris itemperieb⁹. et aliis extrin
ſeci nocumētis. prim⁹ tñ finis nō ꝓprie dicit̄
finis ⁊ iō qñq; nō cōnumerat̄ ⁊ ē finis poſte
rior melior p̄cedente. vt dom⁹ melior edifica
tione. ⁊ ꝓtectio a nociuis melior eſt domo. ꝙ
aūt ariſtotel' dicit hic: quoruʒ aūt ſunt fines ꝗ
dam. p̄ter opationes in his meliora exiſtūt o
pationibus opa intelligendū eſt đ opationib⁹
p̄cedentibus opa: quaꝝ opa ſunt fines. ⁊ nō đ
opationib⁹ ſequētibus opa que ſunt fines o
perum. hec lincōn. Albertus dubitat hic qꝛ
non videt̄ ꝙ opatio poſſʒ dici finis vltim⁹: qꝛ
in fine vltimo neceſſario oportet eſſe quieteʒ.
ſed opatio eſt actus ipfectus cū ſit quidā mo
tus ḡ non eſt poſſibile ꝙ opatio ſit finis vlti⁹.
Ad illud reſpondet albert⁹ ſm dicta phi in
ſexto huius dicēs. ꝙ dr̄ia ē inter motū ⁊ opa
tionē. quia opatio ē actio ſʒ naturā alicui⁹ ha
bitus. ſicut luci lucere. ſed mot⁹ eſt ad illđ qđ
nondum habet̄. vnde mot⁹ ⁊ opatio ſic diffe
runt. qꝛ opatio ē ab illo ad qđ eſt motus. ⁊ mo
tus eſt ad illud a quo eſt opatio motus igit̄ la
borē habʒ ⁊ facit diſtare. ſed opatio q̄ eſt perfe
ctio habitus delectationē habʒ. vnde videt̄ đ
ratione mot⁹ eſſe ꝙ fit ad aliquē habitum vl'
formā: ſʒ đ rōne opationis nō eſt ꝙ fit ad aliā
ſed magis ꝙ fit ab alia forma. Intelligēdū
ē ꝙ duplex eſt opatio. vt patʒ ꝑ phm 9° meta
phiſice. quedā eſt opatio manēs in opante: vt
videre manet in vidente. ⁊ intelligere i intelli
gente. ⁊ hui⁹mōi opatio ꝓprie dicit̄ actio. alia
eſt opatio trāſiens in exteriorē materiā q̄ pro
prie dicit̄ factio. et talis operatio eſt duplex aſ
ſumens exteriorē materiā ad vſum tm̄. quedā
aſſumēs exteriorē materiā ad inducenduʒ in
ipſam nouā formā. ex⁹ pmi. cū aliquis accepe
rit equū ſolū ad equitandū: aut citharā ad ci
tharizar dū ipe aſſumit exteriorē materiaʒ ad
vſum tm̄. qꝛ nullā formā permanēteʒ inducit
in equū vl' in citharā. ex⁹ ſcđi qñq; eni aſſūit̄
exterior materia vt in ea inducatur noua for
ma. verbigr̄a: cū ars aſſumit exteriorē materi
am vt inducat formā lecti vel dom⁹ non aſſu
mitur exterior materia ſolū ad vſum ſʒ ad for
mam inducendā. prima illaꝝ opationū. ſ. opa
tio immanēs. ⁊ ſcđa opatio trāſiēs in materiā
exteriorē ſolū q̄ʒtum ad vſum nō h ſit aliquid
opatū qđ ſit finis: ſʒ vtraq; illaꝝ eſt finis. ſed
prima eſt nobilior q̄ʒ ſcđa: cū prima maneat in
ipo operante. ſed tertia illaꝝ opationū non eſt
ꝓprie finis: ſed hʒ aliqd opatū pro fine.

Multis aūt opationib⁹ exiſtentibus et artib⁹ ⁊ doctri
nis: multi ſunt ⁊ fines. Medicinalis quidem
enim ſanitas. nauifactiue vo nauigatio. Mili
tari vo victoria. hyconomice vo diuitie

Hec eſt ſcđa particula ſcđe partis in qua

probat ꝙ in rebus humanis ſunt multi fines
⁊ hec eſt ꝯcl'o ſcđa huius libri. que ꝓbatur ſic
cū multe ſint opationes ⁊ artes ⁊ doctrine ne
ceſſe eſt ꝙ ſint multi fines. qꝛ illa q̄ ſunt ad fi
nē ſunt ꝓportionabilia fini. ⁊ iſtud māifeſtat
quaſi inductiue: qꝛ artis medicinalis finis eſt
ſanitas: ⁊ artis nauifactiue finis ē nauigatio
et finis hyconomice ſeu diſpenſatiue dom⁹ ſūt
diuitie. ⁊ hoc dicit ſm opinionē alioꝝ: nam in
primo polytice ꝓbat phs ex intentōne ꝙ diui
tie non ſint finis hyconomice ſed inſtruzenta
⁊ ſicut eſt de iſtis habitib⁹ ita đ aliis. vnde ex
his ꝓbatur cōcluſio ſic: illoꝝ habituū. ſ. ar
tis medicinalis nauifactiue ⁊c̄. ſunt diuerſi fi
nes ⁊ omnes iſti habitus ſunt res humane: g̊
in rebus humanis ſunt multi ⁊ diuerſi fines.

Quecunque autem ſunt talium ſub vna quadā vir
tute: quēadmodū ſub equeſtri frenifactiua: ⁊
quecūq; alie equeſtriū iſtrumētoꝝ ſunt. Hec
auteʒ et omnis bellica opatio ſub militari ſʒ
eundem itaq; modū alie ſub alteris.

Hec eſt tertia particula ⁊ eſt declaratia:
in qua viſa diuerſitate finiū ſm diuer
ſitatem habituū ponit ordinē habituū adin
uicem vt ex hoc appareat ordo finiū. contin
git enim vnū habitū opatiuū eſſe ſub alio. vn
de ꝑ virtutē intelligit habitū opatiuū. vbigr̄a
Ars frenifactiua eſt ſub arte equitādi: ⁊ eodē
modo ē de aliis artibus q̄ faciunt inſtrumen
ta neceſſaria ad eqtandū. cuiuſmodi ē ars fa
ciendi ſellas. ars enim equeſtris. ſ. equitandi
eſt architectonica. reſpectu artiū faciētium in
ſtrumenta ad equitandū: quia p̄cipit artifici
inferiori qualiter faciat frenū vel ſellam. Ad
hunc ars equeſtris eſt ſub arte militari: ⁊ omis
ars vel virtus ordinata ad bellicā opationē:
vt ars ſagittaria vel quecūq; alia huiuſmodi
eſt ſub arte militari. ⁊ ſic ſcđm eundē modum
cōuenit alias artes eſſe ſub aliis. ⁊ ſic patet or
do habituū. ſ. ꝙ vn⁹ habitus eſt ſub alio.

In omnibus itaq; architectonicarum fines ſunt đ
ſiderabiliores his que ſūt ſub his. Hoꝝ enim
gr̄a ⁊ illas ꝓſequuntur.

Viſo ordine habituū. ſ. ꝙ vnus habitus ē
ſub altero ex hoc cōcludit ordinē finiū
ꝓbando ꝙ in reb⁹ humanis eſt aliquis finis
melior alio fine. ⁊ hec eſt cōcluſio tertia. ⁊ ꝓba
tur ſic: in rebus humanis ſunt q̄dam artes p̄n
cipaliores aliis: ſunt enim q̄dam artes archi
tectonice ⁊ q̄dam ſubſeruiētes. vt ars milita
ris eſt architectonica reſpectu artis equeſtris
⁊ equeſtris ē architectonica reſpectu frenifa
ctiue. ſʒ fines artiū p̄ncipaliū ſunt meliores q̄ʒ
fines artiū ſubſeruientiū. qꝛ ſunt deſiderabi
liores. qđ ꝓbatur ꝑ hoc qꝛ fines artiū inferio
rum deſiderent̄ ꝓpter fines artiū ſupioꝝ: ⁊ ꝑ
ꝯſequens fines artiū ſupioꝝ vt architectaꝝ
ſunt deſiderabiliores ⁊ meliores q̄ʒ fines arti
um ſubſeruientiū: quia vnumquodq; ꝓpter
qđ ⁊c̄. Cū ergo huiuſmodi habitus ⁊ artes ſint
res humane: ſeqtur ꝙ in reb⁹ humanis ē ali
quis finis melior alio fine.

Differt autem nihil opationes eſſe fines actuū aut preter has
aliud quoddā quēadmodū in dictis doctris.

Hec eſt tertia pars principalis huius ca
pituli q̄ eſt narratiua in qua remouet
vnuʒ dubiū tale. qꝛ enim dictū eſt ꝙ qdam fi
nis ē opatio ⁊ quidaʒ res operata: poſſʒ aliqs
credere ꝙ ꝓpter iſtā diuerſitatē finiū ordinē
tur habit⁹ ſm dignitatē ita ꝙ ille habit⁹ ſʒ di
gnitatē ſit ſuperior cui⁹ finis eſt opatio: ⁊ ille
inferior cuius finis eſt aliqd opatū: vel ecōn
uerſo. Iſtud dubiū remouʒ phs dicens ꝙ ni
hil differt ſupple q̄ʒtuʒ ad ordinē habituū ſiue
finis ſit opatio ſiue ſit aliquid opatū p̄ter op
ationē. quēadmodū ſupple appareʒ i dictis do
ctrinis. In artibus enim ſeu doctrinis iā enu
meratis cōtingit qñq; ꝙ finis ſcie ſupioris eſt
opatio ⁊ finis ſciētie inferioris eſt aliquid ope
ratū preter opationē: ⁊ qñq; cōtingit ecōuerſo
Ex⁹ pmi. ars equeſtris ē ſupior q̄ʒ ars freni
factiue ⁊ finis equeſtris eſt opatio. ⁊ finis arti
frenefactiue ē aliqd opatū. Ex⁹ ſcđi vbi finis
artis ſupioris eſt aliqd opatū: ⁊ finis artis in
ferioris eſt opatio. nā medicina eſt p̄ncipalior
q̄ʒ ars exercitatiua ⁊ finis medicine ē aliquid
opatum. vtputa ſanitas: ⁊ finis exercitatiue
eſt opatio aliqua vt ambulatio vl' purgatio
Artes igit̄ non ordinantur ꝑ hoc qꝛ finis ali
cuius artis eſt opatio ⁊ finis alterius arti eſt
aliquid opatū p̄ter opationem. nā qñq; finis
artis ſuperioris eſt opatio ⁊ finis artis infe
rioris ē aliquid opatum p̄ter opationē ⁊ quā
doq; ecōuerſo. Notādū eſt ſm euſtratiū hic ꝙ
apud artē cuius finis ē quoddā opus preter
opationē eiuſdē artis deſiderabili⁹ ē op⁹. qđ
intelligo de opatione p̄cedente opus. qñ pro
pter ipſum op⁹ eſt opatio. ſm cōpationē ad di
uerſas artes nō oportet ꝙ cui⁹ finis eſt opus ſʒ
preter opationē ꝙ opus ſit deſiderabilius q̄ʒ
opatio q̄ eſt finis alteri⁹ artis ⁊ quia felicitas q̄
eſt finis totius ſcie moralis eſt deſiderabilior
q̄ʒ frenū qđ eſt finis artis frenifactiue. vnde
videt̄ mihi ꝙ vniuerſaliter qñ opatio ordiat̄
ad rem opatā tanq̄ʒ ad finē tunc res opata eſt
deſiderabilior q̄ʒ opatio: ⁊ qñ res opata ordi
natur ad opationē illa opatio eſt deſiderabili
or q̄ʒ res opata. vbigr̄a. edificare ordinat̄ ad rē
opatā vt ad domū ⁊ ideo domus eſt deſidera
bilior q̄ʒ edificare: ⁊ dom⁹ q̄ eſt res opata ordi
natur ad defendēdū a nociuis: ⁊ ideo defen
di ab huiuſmodi nociuis ē deſiderabili⁹ q̄ʒ do
mus. Capl'm 2⁹ tractat⁹ primi declaratiuū

ꝙ in rebus humanis ē aliquis finis vltimꝰ et optimꝰ ⁊ ꝙ cognitio finis vltimi eſt neccia ad directionē humāe vite. ⁊ ꝙ ꝯſideratio ð vlti: fine hoīs maxime ꝑtinʒ ad ſciaʒ polyticaʒ: ꝑꝑ hoc ꝙ polytica ē ſcia ꝑncipaliſſima.

Si vtique ē aliqs finis opa- bilium quē ꝓpter ſe ipſū volumꝰ: aliꝰ vero ꝓpter illū et nō oīa ꝓpter alteꝝ deſideramꝰ. ꝓcedit enī in infinitum: ſicqʒ eēt vacuū ⁊ inane deſideriuʒ Manifeſtū: qm̄ hic vtiqʒ erit bonus ⁊ optimꝰ

Iſtud eſt caplm ſcōm p̄mi tractatꝰ ſeu ꝓlogi in quo poſtq̄ eſt oſtenſuʒ ꝙ in rebꝰ humanis ē aliqs finis bonꝰ intentꝰ: ⁊ ꝙ in rebus humanis ē aliqs finis melioꝛ alio fine: oñdit ꝙ in rebꝰ humanis ē aliqs finis vltimꝰ ⁊ optimꝰ: ⁊ ꝯtinʒ iſtud caplm duas ꝑtes ꝑncipales ī p̄ma declarat̃ ꝙ in rebꝰ humanis ē aliqs finis vltimꝰ ⁊ optimꝰ. ⁊ ꝙ cognitio illiꝰ ē hōi neceſſario. in ſcōa ibi. videbit̃ aūt vtiqʒ: declarat̃ ad quā ſciaʒ ꝑtinet ꝯſiderare de vltīo fine hominis. p̄ma ꝑs ꝯtinet duas ꝑticulas. In p̄ma declarat̃ ꝙ hoīs ē aliqs finis vltiꝰ. In ſcōa ibi igit̃ ⁊ ad vitā: declarat̃ ꝙ cognitio finis vltimi humanaꝝ reꝝ ē neceſſaria ad directionem vite humane. In p̄ma igit̃ ꝑticula itendit ꝓbare ꝙ ī rebꝰ humaīs ē aliqs finis vltimus ⁊ optimꝰ. Et ꝑ hoc ſoluit̃ p̄ma qō hꝰ libri. ſ. an ē felicitas: Si enī in rebus huāīs ē aliqs finis vltimꝰ ⁊ optimꝰ: ſequit̃ ꝙ felicitas eſt. cū felicitas ſit finis vltimꝰ hoīs: ꝙ aūt in rebꝰ huāīs ſit aliqs finis vltiꝰ ⁊ optimꝰ. ꝓbat̃ ſic: ⁊ hec ē ꝯcl'o quarta huius libri ⁊ ꝓbat̃ ſic: oīs finis q nō deſiderat̃ ꝓpter aliqd aliud ſʒ alia deſiderant̃ ꝓpter ipm̄ ē finis vltimꝰ ⁊ optimꝰ. ſʒ in rebus humanis ē aliqs finis q non deſiderat̃ ꝓpter aliqd aliud humanoꝝ ſʒ oīa alia huāna deſiderāt̃ ꝓpter ipm̄: g̃ in rebꝰ humanis ē aliquis finis vltimꝰ ⁊ optimꝰ: maioꝛ huiꝰ ratiōis pʒ ex p̄cedētibꝰ: nā ſi finis ad quē aliqd oꝛdinat̃ ſit melioꝛ illo qð oꝛdinat̃ ad ipm̄: g̃ finis ad quē oīa alia oꝛdināt̃ur. ⁊ ip̄e nō oꝛdinatur ad aliud in illo genere. finis vltimꝰ ⁊ optimꝰ in illo genere. minoꝛ decl'at̃ ſic: māifeſtū ē ex p̄cedētibꝰ ꝙ in rebꝰ hūanis vnus finis deſiderat̃ ꝓpter aliuum finem aut igitur in rebꝰ humanis eſt deuenire ad finem qui non deſideratur ꝓpter aliquam aliam rem humanaʒ aut non eſt deuenire ad talem fineʒ: ſi detur ꝙ ſic: habetur ꝓpoſituʒ ⁊ ſic habet̃ minoꝛ. Si detur ꝙ non eſt deuenire ad talem fineʒ in rebꝰ humanis. deducit̃ ad impoſſibile: quia ſic oīs finis quem homo deſiderat deſideratur ꝓpt̃ aliū finē et per cōſequens in finibus deſideratis ab homine eſſʒ ꝓceſſꝰ ininfinituʒ ſʒ hoc ē impoſſibile: quia tunc deſideriū hominis eſſʒ fruſtra. nā nūq̄ poſſet homo deuenire ad hoc qð cōſequatur omnes fines deſideratos: ſed fruſtra ⁊ vane deſiderat aliqs qð non poteſt conſequi: g̃ ſi in finibꝰ deſideratis ab homine ſit ꝓceſſus in infinitum deſiderium hominis eſſet vacuū ⁊ inane. qð eſt incōueniēs. Notāda ſunt hic tria. primo notādū ē ꝙ ph̄s: nō intendit hic ꝓbare ꝙ eſt aliquis finis ſimpl'r vltimus quia finis ſimpl'r vltimus eſt pꝛima cā a materia ſeꝑata. quaʒ ſolꝰ ſuꝑnaturalis pōt ꝓbare eſſe: vt patet ꝑ ꝯmentatoꝛē ſuper finē p̄mi ph̄oꝝ: ſed vltimus finis quē ph̄s hic pꝛobat eſſe: eſt vltimꝰ finis rerum humanaꝝ. qui propter hoc dicitur vltimꝰ finis rerum huānarum. quia non eſt finis vlterioꝛ qui poſſʒ ī eſſe homini. vnde deus glorioſꝰ eſt finis vltiꝰ ſimpliciter ⁊ ex̄ genꝰ: ſed felicitas eſt finis vltimus potens ineſſe vel acquiri homini. 2° notandū eſt ſm̄ euſtratiū hic. ꝙ vnūquodqʒ ens: qð intelligo de ente ꝑ ſe exiſtente. ſicut hʒ entitatem ꝓpꝛiaʒ: q̄ eſt a foꝛma ſua: ꝑ quā ſibi cōpetit ē ſ. cōe quētie ꝑ pꝛedicationē: et ſi decidat a ꝓpꝛia entitate vl' foꝛma: decidit ab ente ſimpliciter. ſ. in cōi āb ente, non eſſe tēdens. quando enim pꝛopꝛia forma per quam eſt ens coꝛrumpitur: tunc illud cuius erat foꝛma non eſt ens. ſic vnum quodqʒ ens per ſe habet aliquod bonum ꝓpꝛyſſimum ſm̄ ſpeciem entitatis ſue, ꝓximo appetit: ⁊ per illius ſuboꝛdinationem appꝛoximatur vl'iſſimo ⁊ cōmuniſſio bono: ſ. deo ſm̄ anologiam hoc eſt ſm̄ ꝓpoꝛtionem ꝓpriam bonitatum: coīs enim finis omnium entium ſecundum ꝙ entia ſunt. eſt coīe bonum qð eſt deus. ⁊ per pꝛopꝛium finem quē ꝓximo appetūt attingūt ad finem cōmuneʒ q eſt deus. ſicut ꝑ ꝓpꝛiā foꝛmā attingūt ad ens cōmune: ꝑ ꝓpoꝛtionem. ⁊ ſicut propter defectū ꝓprie foꝛme res cadit in nō eſſe: ita ꝓpter defectum pꝛopꝛij finis: deficit a fine omniuʒ qui eſt deus gl'oſꝰ. 3° eſt notandū ꝙ deſiderium eſt duplex quoddā naturale ⁊ quoddaʒ ſequēs cognitionē. deſideriū naturale nō pōt eſſe fruſtra niſi impediatur. deſideriū enī naturale eſt a natura. ⁊ natura nihil ex intentione facit fruſtra. Deſideriū ſequēs cognitionē eſt duplex. quoddam imperfectuʒ: vt velle tātum. Deſiderium perfectum vt velle ex electione pꝛoſequi volitum. Deſiderium imperfectum ſequens cognitionem poteſt eſſe fruſtra, ſed deſiderium perfectum non poteſt eſſe fruſtra niſi ſit imperfectum. Et ſi querat̃ qð eſt ðſiderium naturale. Ad illud habet naturalis reſpondere. nec circa hoc eſt hic imoranduʒ: mihi tamē bꝛeuiter videtur ꝙ ē ipſa res carēs ꝑfectiōne ꝓpꝛia ſeu fine ad quam oꝛdinat̃ per quē res ē nata attingere q̄tuʒ ē poſſibile, ſʒ finē cōem oīum: ⁊ ſic graue exiſtēs ſurſū deſiderat eſſe deoꝛſum: ſed quando eſt deoꝛſuʒ nō deſiderat eſſe ſurſū. quia tūc nō pꝛiuat̃ ꝓpꝛio fine. vñ pꝛio phyſicoꝝ dꝛ̃ ꝙ pꝛiuatio ē cā appetitus materie. materialr̃ nō appetit foꝛmā niſi ꝓpter ꝑuatione foꝛme. Iſtud ē magl ðclaratū ſuꝑ p̄mū ph̄oꝝ. Albertꝰ hic dubitatōneʒ pōit. qꝛ illud ad qð ph̄s deducit tāq̄ icōueniēs non videt̃ icōueniēs: nō. n. videt̃ icōueniēs ꝙ ðſideriū hoīs ſit fruſtra. qꝛ volūtas pōt eē ipoſſibiliū ſm̄ ph̄m. g̃ deſideriū pōt eē impoſſibiliū.

Ad illud rñdet. d. ꝙ volūtas non iformata electiōe pōt eē ipoſſibiliū. ſʒ ſm̄ ꝙ recipit foꝛmā electōnis ē ſolū poſſibilium ſicut ⁊ electio. vltimū āt ī hūaīs actibꝰ q̄rit̃ a volūtate infoꝛmata electōne. Alr̃ pōt dici ꝙ vltimꝰ finis hūanoꝝ deſiderat̃ deſiderio naturali: ſʒ deſideriū naturale nō pōt eē ī oībꝰ fruſtra: qꝛ quāuis natura ī aliqbꝰ deficiat nō tñ ī oībꝰ: defic̃. Sʒ ſi in rebꝰ hūanis nō eēt finis vltimꝰ deſideriū naturale quo deſiderēt̃ finis eēt vl'r ⁊ in oībꝰ fruſtra: qꝛ qlibʒ hō vltra quēcūqʒ finem datū deſideraret aliū finē: ⁊ aliū. ſic ifinitum. Cū g̃ nullus hō poſſit ifinitos fines attinger̃: ſeq̃t ꝙ ſi iter fines hūanos nō eēt vltimꝰ. cuiꝰlibet hoīs ðſideriū naturale eēt occioſū: qð ē icōueniēs. vñ q̄uis deſideriū naturale ī aliqꝰ idiuiduo poſſit eē ocioſū: tñ nō ē poſſibile ꝙ ðſideriū naturale ī tota ſpē ſit occioſuʒ.

Igitur ⁊ ad vitā cognitio eius magnū hʒ icrementū: ⁊ quēadmodum ſagittatoꝛes ſignū hñtes magis itaqʒ adipiſcemur qð oꝛ. Si āt ſic tētādū ē figuralr̃ accipet̃ illud quicqd ē: ⁊ cuiꝰ diſcipliaꝝ aut virtutuʒ.

Hec ē ſcōa ꝑticl'a pꝛime ꝑtis ī q̄ declarat̃ ꝙ cognitio vltimi finis reꝝ hūanarū ē multū neceſſaria ad directōeʒ vite hūane: ⁊ h̄ ē ꝯcluſio q̄nta. ꝓbat̃ ſic: nihil qð ī aliud dirigit̃ pōt hō recte ⁊ certitudinalr̃ diriger̃ niſi cognoſcat illud ī qð dirigēdū ē. ſʒ oꝑatōes hūane dirigūt̃ in finē vltimū. g̃ ad hoc ꝙ hō bñ dirigat oꝑatōes ſuas ī finē vltimū oꝛ cognoſcere finē vltimū. g̃ cognitio finis vltimi reꝝ hūanaꝝ ē multū neceſſaria ad directōem vite hūane: de illa rōne ponit̃ in lr̃a niſi ꝯcluſio ⁊ ꝓbatio exēplaris Ari. q̄ ē illa ſagitans inſpitiēs ſignuʒ directus dirigit ſagittā ad ſignū q̄ſi nō iſpicerʒ ſignū. Et eodē mō cognoſcēs finē vltimū directꝰ dirigit oꝑatōnes ſuas ad illū finē q̄ſi nō cognoſcerʒ illū finē: ⁊ exquo ſic ē ꝙ cognitio finis vltimi ē multū neceſſaria ad dirrectōnem vite hūane oꝛ accipe figural'r ⁊ exēplariter qd ſit ille finis vltimꝰ ⁊ optimꝰ: ⁊ ad q̄ ſciam ſpeculatiuā vel pꝛacticā ꝑtinʒ eius conſideratio.

Notādū ſʒ euſtraciū h̄: ꝙ ſicut ſagittantes mittētes ſagittas nō p̄mittētes ſignū: nūq̄ artem ſagittādi acq̄rūt ꝑfecte: ſic q ꝯtra vicia viuere volūt niſi finē hēant ad quē finē tendunt nō vtiqʒ aliqñ boni hītus ſm̄ actum fiunt: ſigno autē ⁊ fine ꝓpoīto vt ad ip̄m oꝑatōnes ⁊ ſtudia dirigāt facile ad direcīoem ſe hēbūt: h̄ euſtratiꝰ. Sʒ dubitat hic euſtratiꝰ. q̄re ph̄s hic pꝛiꝰ ꝯſiderat de fine q̄ de his q̄ ſūt ad finē. Reſpondʒ dicens ꝙ virtutes laboꝛe poſſiderīnate ſunt. ideo opoꝛtuit pꝛius aliquantulum ſcire de fine: vt pꝛopꝛiam perfectionem deſiderantes pꝛōptioꝛes ad perſeuerandū efficiāt̃.

Videbitur autem vtiqʒ pꝛincipalis finis: ⁊ maxime architectonice eſſe: talis vtiqʒ ⁊ ciuilis apparet: quas enim eſſe debitum eſt diſciplinarum ī ciuitatibus ⁊ quales vnū quēq̄ adiſcere: ⁊ vſqʒ quo hec pꝛeoꝛdinat. Videmus autem pꝛecioſiſſimas virtutum ſub hac exiſtentes: vt puta militarē: hyconomicā: ⁊ rhetoꝛicam. Vtēte vero hac reliquis pꝛaticis diſciplinarum. Amplius autem legē ꝓponente quid opoꝛtet operari ⁊ a qbus abſtiner̃: huius finis cōplectit̃ vtiqʒ eos qui aliarum. Quapꝛopter hic vtiqʒ erit humanum bonum.

Hec ē ſcōa ꝑs pꝛincipalis huiꝰ capl'i: in q̄ determinat ad quā ſciam pertinet cōſiderare de vltimo fine rerum humanarū: ⁊ itēdit ꝓbare ꝙ conſideratio de vltimo fine hoīs maxīe ꝑtinet ad ſciam polyticā: ⁊ hec ē concluſio ſexta. ꝓbat̃ ſic ad ſciam pꝛīcipaliſſimam et maxime architectonicā ꝑtinet ꝯſideratio ð vltimo ⁊ nobiliſſimo finē hoīs: ſʒ polytica eſt ſcia pꝛincipaliſſima ⁊ maxīe architectonica. g̃ ⁊c̃. maioꝛ huiꝰ rōis pʒ ex p̄dictis. qꝛ fines ſciaruʒ ſuꝑioꝝ ſūt nobilioꝛes ⁊ deſiderabilioꝛes. ergo finis ſcīe nobiliſſime: q̄ ē de hūanis ē finis nobiliſſimꝰ reꝝ hūarū. Quas. n. ⁊ minoꝛ declaratur q̄tū ad vtrāqʒ ſui ꝑtē. ⁊ pꝛimo ꝙ eſt maxime architectonica. ſcōo ꝙ eſt pꝛincipaliſſima. Circa pꝛimū: pꝛimo attribuit ſcīe polytice ſeu ciuili ea q̄ ꝑtinēt ad ſciam architectonicaʒ. 2° concludit ꝓpoſitionū. ibi vtente aūt. hec due enī ſūt ꝯditōes ꝑtinētes ad ſciaʒ architec. vna ē ꝙ ip̄a p̄cipit ſcīe vl' arti q̄ ē ſub ip̄a quid ðbeat operari. ſicut equeſtris p̄cipit frenifactiue. alia ꝯditio architectōice ē: ꝙ ipſa vtit̃ ſcia vel arte iferioꝛi ad ſuū finē. Pꝛima cōditio competit ſcīe polytice tā reſpectu ſciaꝝ pꝛacticaꝝ q̄ reſpectu ſciaꝝ ſpeculatiuaꝝ. nā polytica pꝛecipit q̄les ſcīe debēt admitti ī citate: ⁊ quā ſciaʒ vnuſqſqʒ diſcer̃ debeat. ⁊ vſqʒ ad qð tp̄s. ⁊ ita p̄cipit ſciētys ⁊ artibꝰ iferioꝛibꝰ oꝛdinans que debent admitti ⁊ ad quam vnuſquiſq̄ debet applicari. Videmus autem ⁊ pꝛecioſiſſimas.

Alia cōditio ſcientie ſeu artis architectōice inē polytice: q̄ ē vti ſciētys inferioꝛibꝰ ad ſuuʒ finem. nam ſcientia polytica habet ſub ſe artē militarē hyconōicā ⁊ rhetoꝛicā: qbꝰ vtit̃ ad finē ſuū cōſe[q]uēdū. ſ. ad bonū cōe citatiſ. ex his ꝯcludit itētu. vnde māifeſtū ē: ꝙ qꝛ ciuil' ſcia ē maxīe architectonica cū hēat ſub ſe artes p̄cioſiſſimas qbꝰ p̄cipit ⁊ vtitur ꝙ ad eam maxime pertinet conſiderare vltimum ⁊ optimū fineʒ hominis. Circa illa ſcilicet qualiter poly

ca ꝑcipit alijs ſciētijs q̄d debeāt opari: ⁊ eis vtitur ad ſuū finē ſūt tria notāda. Primū ē ꝙ polytica ꝑcipit ſciētijs practicis: ⁊ ſciētijs ſpeculatiuis: aliter tñ ⁊ aliter: q̄ꝛ ꝑcipit ſcientijs practicis q̄ꝛtum ad vſuȝ: ⁊ q̄ꝛtū ad determinationē actus: ſed ſciētijs ſpeculatiuis ſolū ꝑcipit q̄ꝛtum ad vſū: vbi gr̄a. Ars equeſtris precipit frenifactiue: vt ſciāt frenū: ⁊ ſic ꝑcipit q̄ꝛtū ad vſum: ⁊ ꝑcipit etiā ꝙ tali modo vel tale frenum faciat: ⁊ ſic ꝑcipit q̄ꝛtuȝ ad determinationem actꝰ: ⁊ ſm ꝙ dicit euſtratiꝰ: polytica ꝑcipit militari que ē ſciētia ſm quā gubernatur exercitus ꝙ ducat exercitū: ⁊ ſic ꝑcipit q̄ꝛtum ad vſum: ⁊ q̄liter dȝ ducere: ⁊ ſic precipit quātum ad determinatōem actꝰ: ⁊ rethorice precipit ꝙ vtaṫ ſmonibꝰ i ꝯſilijs ⁊ iudicijs: ⁊ cuilibet ſmonibꝰ i ꝯſilijs ⁊ iudicijs ē vtendū: ⁊ ꝑcipit iconomice ꝙ regat familiā ſuam: ⁊ qualr' paterfamilias debet regere familiā ſuā: ⁊ ſic polytica ꝑcipit ſciētijs inferioribus q̄ꝛtum ad vſū: ⁊ q̄ꝛtum ad determinatōem actꝰ vel vſus ſed ſciētijs ſpeculatiuis nō ꝑcipit niſi q̄ꝛtū ad vſū: polytica .n. ꝑcipit ꝙ aliquis addiſcat geometriam: ⁊ ſic ꝑcipit q̄ꝛtuȝ ad vſum: ſȝ non ꝑcipit quā paſſionem dȝ de triangulis ꝯcludere: q̄ꝛ hoc nō ſubiacȝ hūae volūtati. vnde polytica ꝑcipit alijs ſciētijs ⁊ eas ordinat: ⁊ quā ſciētiam addiſcere dȝ vnuſq̄ſq; ⁊ vſq; ad qđ tēpꝰ: diuerſimode tñ ꝑcipit ſcīe practice ⁊ ſpeculatiue vt dictum ē. Scđo ē notādū ꝙ polytica ordinat alias ſciētias: q̄ꝛ ordinat que ſcīe ſunt admittēde i ciuitate: ⁊ que nō: ⁊ quis quā ſciētiam dȝ addiſcere. vnde ſicut Albertus dicit hic: p̄ſo ꝑcipit conſiderari aptitudies puerorū vt q̄libet applicetur ad ſtudiū ad qđ magis ē aptꝰ ita ꝙ ſit magis vtile rei publice q̄ȝ ſibi ſoli. Tertio ē notādum ſm albertū hic: ꝙ ſciētia pōt dici architec. dupliciter .ſ. vel principalitate artis vl' ꝑncipalitate opis. Illa ſcientia dicitꝛ eē ꝑncipalioꝛ ⁊ magiſ architectica principalitate artis que melius nouit cās ⁊ rōnes rei: ⁊ ſic credo ꝙ methaphica ſit architecta reſpectu oīum ſciētiarū: ſed illa ſciētia dicitur architec. pricipalitate opis: que eſt ad principaliorem finē ⁊ que vtiṫ alijs ad ſuum finē: ⁊ ſic ars eq̄ſtris eſt architec. reſpectu frenifactiue ⁊ polytica reſpectu aliarū ſciētiaꝝ practicaꝝ.

Si enim idem ē bonū vni ⁊ ciuitati maiuſq; ⁊ ꝑfectiꝰ qđ ciuitati videṫ ⁊ ſuſcipe ⁊ ſaluare. Amabile q̄dē .n. ⁊ vni ſoli: meliꝰ vero ⁊ diuiniꝰ gēti ⁊ ciuitatibꝰ Methodꝰ q̄dē igṫ h̄ appetit ciuil' q̄dā exiſtēs.

Probato ꝙ politica ē ſcia maxie ācbitectonica iter ſciētias practicas. ꝓbatur ꝙ polytica ē pricipaliſſima ſcia: ⁊ h̄ ꝓbaṫ ſic: quāto aliq̄ ſcia ad maiꝰ bonū ſe extēdit: tāto ē pricipalioꝛ. iſtud pȝ ex ꝑcedētibꝰ. nā q̄ꝛto finis ſcientie ē nobilioꝛ: tāto ſcia ē nobilioꝛ. ḡ illa ſcia ē ꝑncipaliſſima que ad maxiꝰ bonū ſe extēdit ſȝ polytica ſe extēdit ad maximū bonū. nā polytica ſe extēdit ad bonū cōe. vt ad bonū totiꝰ ciuitatis vl' totiꝰ regni vel totiꝰ gētis. ⁊ illud ē maximū bonū iter bōa hūana. Si .n. idem ē bonū vni hōi ⁊ toti ciuitati ⁊ bonū ⁊ laudabile ſit ꝓcuraṙ bonū vni hōi: meliꝰ ⁊ ꝑfectiꝰ ē ꝓcurare toti ciuitati ⁊ toti gēti: q̄ꝛ h̄ ē diuiniꝰ: cum ſit magl ad dei ſīlitudinē q̄ ē vſis cā oīum bonoꝝ: cū igiṫ ſcia ciuilis appetat ⁊ ꝓcuret bonū cōe totiꝰ ciuitati vl' totiꝰ gētis ſeqṫ ꝙ ſcia ciuilis ſit ꝑncipaliſſima. Iſtas duas ꝯcluſiōes .ſ. ꝙ polytica ē maxie architec. ⁊ ꝙ polytica ē ꝑncipaliſſima: nō ānūero iter ꝯcluſiones ꝑncipales eo ꝙ nō ꝓbāṫ ꝑ ſilłos ꝑncipales. ſed ꝑ p̄ſillogiſmos. Sill'us enim ꝑncipalis eſt q̄ concludit ꝙ ꝯſideratio de vltio fine hōis: ꝑtinet ad ſciam polyticā ⁊ ſillogiſmi ꝓbantes ꝙ polytica ē maxie architec. ⁊ pricipaliſſima ſunt ſilli ꝓbantes miorē ſillogiſmi pricipal'. Hic ſunt 2° notāda ⁊ duo dubitāda. Primo ē notanduȝ ꝙ polytica dr̄ maxie architec. ⁊ dr̄ principaliſſia rōne diuerſoꝝ. nā dr̄ maxie i architec. reſpectu aliaꝝ ſciaꝝ quibus ꝑcipit: ⁊ dr̄ pricipaliſſima rōe finis q̄ ē bonū cōe: ⁊ q̄ꝛuis idē eſſet maxie architec. ⁊ pricipaliſſima tñ non ē ſuꝑfluum vtrunq; attribuere ſcīe polytice: q̄ꝛ illa duo attribuūṫ ſibi i cōꝑatōe ad diuerſa. Secūdo ē notādū ꝙ polytica dr̄ pricipaliſſima nō ſimplr': ſed dicitꝛ pricipaliſſima iter ſcias actiuas ꝯſiderātes de opibꝰ hūanis. Sed methaphica ē ſimplr' pricipaliſſia: q̄ꝛ ꝯſiderat vltiꝰ finē totiꝰ vniuerſi. Duo occurrunt hic dubia.

Primū ē ꝙ cū ad ſciam polyticā ꝑtineat cōſiderare de fine vltio hōis: q̄liter ꝯſideratur i hac ſcia de vltio fine hōis cū hec ſcia nō ſit polytica. Scđo dubitaṫ vtꝝ debeā maius procurare bonū vni ciuitati: vl' mihi ipi: videṫ .n. ꝙ magl debeā ꝓcurare mihi ipi bonū: q̄ꝛ poſt deū maxie debeo me ipm diligere: ⁊ coitas vl' ciuitas nō ē deꝰ ſed creatura alia a me. ḡ magl debeo ꝓcurare bonuȝ mihi ipi q̄ȝ toti ciuitati. In oppoꝰ vr̄ eē ph̄s q̄ dicit ꝙ meliꝰ ⁊ ꝑfectiꝰ ē ꝓcurare bonū toti citati q̄ȝ vni hoi. Ad primū dicēdū ē ꝙ hec ſcia eſt aliquo mō polytica q̄ꝛ ē ꝑs polytice: ſic̄ .n. vnꝰ hō ē ꝑs ciuitati. ita hec ſcia ē ꝑs polytice. hec .n. ſcia ꝯſiderat principia ſcīe polytice bn̄ intellectꝰ ph̄i ē ꝙ ad polyticā ſm ſe vel i aliq̄ ſua ꝑte ꝑtinet ꝯſiderare de vltio fine hōis. Uel pōt dici ⁊ forte melius ꝙ i hac ſcia ⁊ etiā in polytica ꝯſideraṫ de vltio fine hois: ſȝ diuerſimode: q̄ꝛ i polyticā ꝯſideratur đ vltio fine hois ſm ꝙ reſpic̄ totā ciuitatē: vl' ſm ꝙ hō ē ꝑs ciuitati. ſȝ h̄ ꝯſideraṫ de vltimo fine hominis: ſm ꝙ reſpicit vnum indiuiduum ſeu ſecūduȝ ꝙ eſt finis vnius hominis ſcđm ſe. Ad aliud dubium dico ſecūdum ꝙ nunc mihi videtur: ꝙ magis debeo ⁊ teneoꝛ ꝓcurare bonū ciuitati cuiꝰ ego ſū ꝑs q̄ȝ bonum meū ꝓpriū: q̄ꝛ i h̄ ꝙ ꝓcuro bonū tali ciuitati: ꝓcuro bonū mihi ipi: magiſtū teneoꝛ ꝓcurare bonū mihi ipi q̄ȝ ciuitati cuiꝰ nō ſū ꝑs: ⁊ h̄ vr̄ ph̄s dicere in lr̄a. d. Si .n. ⁊ idē ē bonū vni ⁊ ciuitati maius ⁊ ꝑfectiꝰ qđ citati: vñ ſi idē ſit bonuȝ mihi ⁊ citati qđ ꝯtingit ſi ſū ꝑs citatiſ: tūc maiꝰ bonū ⁊ ꝑfectiꝰ ē ꝓcurare bonū ciuitati q̄ȝ mihi ipi: vel forte poſſet eē aliq̄d ita excellens bonū mihi qđ eēt modicū bonū toti ciuitati: ⁊ tūc magis teneoꝛ ꝓcurare id bonū mihi quaȝ toti citati cuiꝰ ſū ꝑs: vñ magis debeo ꝓcurare magnū bonū citati q̄ȝ modicū bonū mihi: vnde reſpiciendū ē ad qualitatē boni: ⁊ ꝑ hoc ſoluitur dubitatio. Caplm tertiū de modo conueniēte huic ſcīe: tam ex ꝑte doctoris q̄ȝ ex ꝑte auditoris. Ex ꝑte doctoris: ꝙ docēſ iſtā ſciam nō pōt dmōſtratiōe ꝓcedere: ſȝ groſſo mō ⁊ ꝑſuaſiue ex ꝑte auditoris: ꝙ non dȝ a magiſtro ſuo certas demōſtratōes expetere ſed rōes ꝓbabiles ſm ꝙ moral' materia ꝑmittit: ⁊ ꝑꝑ hoc nec iuuēis nec ſectatoꝛ paſſionū ē ꝯueniēs auditoꝛ hꝰ ſcientie: ſȝ ſolū ille qui deſideria ſua ſm rōem implet.

Dicetur aūt vtiq; ſufficienter: ſi ſm ſubiectā materiā manifeſteṫ. Certū enim nō ſilr' i oībꝰ ſmonibꝰ q̄rendū ē: quemadmodū neq; i ꝯditis. Bona āt ⁊ iuſta de q̄bꝰ ciuilis itēdit tātā hn̄t dr̄am ⁊ errorem vt videāṫ lege ſola eē: natura vō nō. Talē aūt quēdā errorē hn̄t ⁊ bona: q̄ꝛ multis ꝯtigūt detrimēta ex ipis. Iā .n. q̄dā ꝑierūt ꝑꝑ diuitias: alij vō ꝑꝑ fortitudinē. Amabile igiṫ de talibus ⁊ ex talibꝰ dicētes groſſe ⁊ figuraliter vitatem oñdere: ⁊ de his q̄ vt frequētiꝰ: ⁊ ex talibꝰ dicētes talia ⁊ concludere.

Istud ē caplm tertiū tractatꝰ ꝑmi: in quo ph̄s determiat modū huic ſcīe ꝯueniētē: ⁊ ꝯtinet tres ꝑtes ꝑncipales. In pria determinat modū ꝯuenientē huic ſcīe ex ꝑte doctoris. In ſcđa ibi. eodē vtiq; mō: determinat modū ꝯuenientē huic ſcīe ex ꝑte auditoris. In tertia ibi: vnuſq̄ſq; āt: oñdit q̄s ē iſufficiēs auditoꝛ hꝰ ſcīe: ⁊ q̄s inutil': ⁊ q̄s vtil' ⁊ ꝯueniens. In ꝑma igiṫ ꝑte declarat ph̄s ꝙ modꝰ māifeſtandi vitatē i ſcia morali nō dȝ eē demōſtratiuus nec oio certꝰ: ⁊ hec ē ꝯclō ſeptia huius libri: ꝓbaṫ ſic: modꝰ manifeſtādi vitatē i q̄libet ſcia dȝ eē ꝯueniēs rei ſubiecte de q̄ ſcia cōſiderat: ſȝ materia đ q̄ ſcia moral' ꝯſiderat ē variabilis ⁊ icerta: ḡ moꝰ māifeſtādi vitatē i ſciētia morali nō dȝ eē demonſtratiuꝰ: nec oio certꝰ. Maiorem declarat ph̄s ſic: modꝰ māifeſtādi vitatē i ſcia ē ſilis mō opādi i cōditis h̄ ē i his q̄ fiūt ꝑ artē: ſȝ modus opādi i his q̄ fiūt ꝑ artē dȝ eē conueniēs materie ſubiecte circa quā ē opatio: nō .n. ē ſilis modꝰ opādi i oībꝰ q̄ fiūt ꝑ artē: ſȝ vnuſq̄ſq; artifex opaṫ ex materia ſȝ modū ꝯueniētē materie: alr' ex cera: alr' ex t̄ra alr' ex luto: ḡ modus māifeſtādi vitatē i q̄libȝ ſcia dȝ eē cōueniēs materie ſubiecte de q̄ ſcia ꝯſiderat: ⁊ ſic pȝ maioꝛ. Poteſt ēt patere ex h̄ ꝙ ſcibile ē mēſura ſcīe: vt pȝ .5°. methaphice: et mēſuratū dȝ eē ꝯueniēs mēſure ſue: idō modus māifeſtādi vitatē i ſciētijs dȝ eē ꝯueniēs ſuo ſcibili qđ ē materia de q̄ ſcia ꝯſiderat: ⁊ ſic pȝ maioꝛ pricipal' rōnis. Et minoꝛ declaratur ꝑ duo genera reꝝ q̄ ad materiā moralē videntur ꝑtinere q̄ ſūt opatōes hūane: ⁊ bōa exterioꝛa: q̄ꝛtū ad opatōes hūanas ē varietas ⁊ icertitudo: q̄ꝛ q̄dā opare putaṫ a q̄buſdā iuſta ⁊ honeſta: ⁊ eadē reputāṫ ab alijs iiuſta ⁊ ihōeſta ſȝ diuerſitatē tpis locoꝝ ⁊ ꝑſonaꝝ. Que .n. ſūt iuſta vno tpe alio tēpoꝛe ſunt iniuſta: ⁊ q̄ in vna regione ſūt iuſta ⁊ honeſta in alia ſūt iiuſta ⁊ ihoneſta: ⁊ q̄ i vna ꝑſona ſūt iuſta ⁊ honeſta in alia ꝑſōa ſūt iiuſta ⁊ ihoneſta: ⁊ iſtā ē variatio circa actus hūanos qđ q̄dā credūt nihil eē ſimplr' iuſtū vl' hōeſtū: ſed ſolū ſm legis pōeȝ. Circa āt bōa exterioꝛa cuiꝰmōi ſūt bōa fortūe ⁊ naturē q̄bꝰ vtiṫ hō ad ſuū finē cōſequēdum q̄nq; accidit varietas ⁊ icertitudo. Circa .n. bona fortūe cuiuſmōi ſt diuitie ē icertitudo ⁊ varitas: q̄ꝛ q̄dā iuuāṫ ex ipis: ⁊ q̄dā ꝑꝑ diuitias ſuas ꝑierūt. Silr' circa bōa nature cꝰmodi eſt robur coꝛꝑale: vel pulchritudo coꝛꝑalis accidit variatio ⁊ incertitudo: nā multi ꝑꝑ fortitudinē ſuā coꝛꝑalem ꝑierunt: multi .n. nimis cōfidentes in coꝛꝑali fortitudine nimis incaute ſe ꝑiculis expoſuerunt ⁊ ſic interfecti ſūt. ⁊ ſic patet minoꝛ principalis rōis .ſ. ꝙ materia circa quā ē ſcia moralis eſt variabilis ⁊ incerta: ⁊ quia ſic eſt amabile eſt de his tractatum facientes groſſe ⁊ figuraliter oſtendere: ⁊ de his q̄ vt frequētius accidunt .i. de actibus voluntarijs: ⁊ ex talibus dicentes talia cōncludere .ſ. que frequētius accidūt: vnde quia pricipia đbent eſſe ꝯcluſionibꝰ conformia: ideo quia concluſiones contingūt vt frequētius oportet ꝑncipia eſſe talia ſcilicet ꝙ contingunt frequēter ⁊ non ſemper: ⁊ modo quia principia cōtingūt vt frequenter ⁊ nō ſemꝑ concluſiones que cōcludutur ex huiuſmodi principijs contingunt frequēter ⁊ non ſemꝑ. Notanda ſūt hic duo ſm euſtracium. Primum ē ꝙ contingens diuiditur i cōtingens frequētiuſ: contingēs equaliter ⁊ contingēs in paucioribus: ⁊ dicit: ꝙ ſciētia eſt circa neceſſaria ex neceſſarijs neceſſaria concludens. Circa illud autem qđ ē in pluribꝰ ⁊ vt frequētiꝰ ē ars ꝯcludēs ex ꝓpōibꝰ q̄ i pluribꝰ ꝯcluſionē q̄ i pl'ibus. Circa illud āt qđ eſt eq̄liter ſūt rōnatio ⁊ electio indicatiue exn̄tes potētie: ⁊ ābas ꝑtes ꝯdictiōis pōderātes. Circa illđ āt qđ i paucioribꝰ ē nulla vtus ſeu ars ſit ꝑꝑ qđ fortūe ⁊ caſui veteres illđ attribuūt.

Scđo ē notādū ſm euſtraciū ꝙ cū dīc phs ꝙ qdā ꝑierūt ꝓꝑ foꝛtitudinē: ꝙ nō accipit hic foꝛtitudo ꝑ v̄tute aīe q̄ dirigit virtutē cōcupiſcibilē ⁊ iraſcibilē: ſꝫ accipit ꝓ roboꝛe coꝛpoꝛali: vñ dīc euſtraciꝰ ꝙ ſicut ī aīa. 4. ſūt v̄tutes generales .ſ. prudētia: foꝛtitudo: tēꝑantia ⁊ iuſtitia: ita ī coꝛꝑe ſūt. 4. virtutes coꝛꝑales eis coꝛrñdētes .ſ. viuacitas ſenſuū: coꝛꝑale robur pulchꝛitudo: ⁊ ſanitas. Uiuacitas ſenſuū prudētie ē ꝓpoꝛtionabil' velut cognitio q̄dā exñs ſpeclata ī aīalis coꝛꝑe. Robur ē ꝓpoꝛtiōabile foꝛtitudini velut ꝯſtās coꝛpꝰ faciēſ ⁊ ferēs laboꝛē. Pulchꝛitudo tēꝑantie ē ꝓpoꝛtiōabil' velut cōmēſuratōem repñtās ī magnitudīe ⁊ cōpoſitōe ꝑticlaꝝ coꝛꝑis. Sāitas v̄o ꝓpoꝛtionabilis ē iuſticie velut ī cōplexiōe: eāꝗꝫ ſꝫ naturam anologicā conſeruans.

Eodem vtiꝗꝫ mō: autē vtiꝗꝫ mō ⁊ ſcipere debitū ē vnūqōꝗꝫ dictorū. Diſciplīati.n.ē intm̄ certitudinē q̄rere ſm vnūqōꝗꝫ genꝰ ī q̄ꝫtū rei natura recipit: ꝓximū .n. videt ⁊ mathematicū pſuadētē acceptare: ⁊ rethoꝛicū demōſtratōes expetere.

Hec ē ſcđa ps hꝰ capl'i ī q̄ oñdit modū cōuenietē huic ſcīe q̄ꝫtū ad auditoꝛē ⁊ intēdit ꝓbat ꝙ auditoꝛ ſcīe moral' ñ debꝫ certas demōſtratōes expetere: imo dꝫ eē ꝯtētꝰ pſuaſionibꝰ: ⁊ hec ē ꝯcluſio. 8. ꝓbat ſic: ad diſciplinatū .i. ad hoīeꝫ bñ īſtructū ꝑtinet īq̄rere tātā certitudinē ī vnaquaꝗꝫ re q̄ꝫtū natura rei patitur: ⁊ nō maioꝛē: neꝗꝫ dꝫ eē minoꝛi certitudine ꝯtētꝰ: cū ḡ materia moral' ſit īcerta ⁊ variabil': vt dictū ē: ⁊ ꝑ ꝯñs nō patit certas demōſtratōes: ſeqt ꝙ auditoꝛ ſcīe moral' nō dꝫ certas d̄mōſtratōes expetere: imo dꝫ eē ꝯtētꝰ pſuaſionibus. maioꝛ pꝫ. nā q2 illa de q̄bꝰ ſūt ſcīe mathematice ſūt certa ⁊ inuariabilia de q̄bꝰ pñt eſſe demōſtratōes: ⁊ illa de quibꝰ ē rhetoꝛica vt actus hūai ſūt variabilia ⁊ īcerta: iō nō dꝫ mathematicꝰ eē ꝯtētꝰ pſuaſionibꝰ q̄ ſūt de īcertis nec dꝫ rhetoꝛ expetere certas demōſtratiōes: q2 materia d̄ q̄ ē rhetoꝛica nō ꝑmittit certitudinē demōſtratōis: ⁊ iō vnuſqſꝗꝫ dꝫ tantā certitudinē expetere ī vnaquaꝗꝫ re q̄ꝫtā natura rei patit: nec dꝫ expetere maioꝛē nec eē ꝯtentꝰ certitudine mioꝛi. nā ꝓximū peccatū ē mathematicū pſuaderē: ⁊ rhetoꝛē demr̄are. Albertꝰ dubitat hic: q2 non videt ꝙ modꝰ ſcīe debeat hic determinari: q2 cōmētatoꝛ ſup. 2ꝰ. metaphīce dīc ꝙ logica ē coīs modus cuiuſlibꝫ ſcīe: ⁊ ita videt ꝙ ī logica dꝫ determīari modꝰ ſcīe ⁊ nō hic. Ad illud rñdet ꝙ logica ē coīs modus ⁊ general' oīuꝫ ſcīaꝝ: ſꝫ p̄ter modū ſciēdi generalem q̄libet ſcīa hꝫ ſuū modū ſciēdi ſpecialeꝫ: ⁊ foꝛte ille modꝰ ſpecial' pōt dici logica ſpecialis.

Unuſquiſque autē iudicat bñ q̄ cognoſcit ⁊ eoꝝ ē bonꝰ iudex: ſimpl'r autē ḡ circa oīa erudītꝰ eſt. Idcirco polytice nō ē ꝓpꝛius auditoꝛ iuuenis. inexꝑtus .n. ē eoꝛū qui ſm vitā ſūt actuum. Rōes aūt de his ⁊ ex his.

Hec eſt tertia ps p̄ncipalis huiꝰ capl'i ī q̄ declarat q̄s nō ē ꝓpꝛiꝰ auditoꝛ ſcīe moralis: ⁊ q̄s eſt iutilis: ⁊ q̄s vtilis auditoꝛ ſcientie moral'. Et cōtinet ps illa tres ꝑticl'as. In prima ꝓbat ꝙ iuuenis nō eſt ꝓpꝛius auditoꝛ ſcīe moral'. In ſcđa ibi: Ampliꝰ āt. paſ. ꝓbat ꝙ ſecutoꝛ paſſionū ē inanis auditoꝛ ſcīe moralis. In tertia ꝑticl'a ibi: Scđm rōem aūt: declarat q̄s eſt ꝯueniens auditoꝛ ſcīe moralis.

In pꝛīa igit ꝑticula ꝓbat ꝯcluſioneꝫ nonaꝫ hꝰ libꝛi q̄ tal' eſt. ꝙ iuuenis non eſt ꝓpꝛiꝰ auditoꝛ ſcīe moral': ⁊ ad ꝓbādū illā ꝯcluſionem pmittit qōdā neceſſariū ad ꝓpoitū ⁊ eſt ꝙ vnuſquiſꝗꝫ bñ iudicat de his q̄ cognoſcit: ⁊ de his q̄ nō cognoſcit nō pōt habere bonū iudiciū. Uñ ille ḡ eſt īſtructꝰ circa vnūquodꝗꝫ genꝰ bñ pōt iudicar̄ de his q̄ ꝑtinēt ad illud genꝰ: ⁊ iſte qui ē bñ īſtructꝰ circa oīa bñ pōt iudicar̄ de oībꝰ. Iſto ſuppōito ꝓbat cōcl'o. ſic oīs auditoꝛ ꝓpꝰ ſcīe moral' bñ iudicat d̄ his q̄ audit ī ſcīa moꝛali vt bene dicta recipiat ⁊ mala ⁊ diſconuenientia abyciat: ſed iuuenis non bene iudicat de his que audit in ſcientia moꝛali: ergo ⁊c̄. Maioꝛ patet: ⁊ minoꝛ patet per hoc ꝙ nemo poteſt bene iudicare niſi illa que vere nouit: ſed iuuenis pꝛopter inexperientiam non habet cognitionem de omnibus operibus humanis de q̄bus eſt ſcientia moꝛalis: vnde quia iuuenis ē inexpertus pꝛopter paucitatem tempoꝛis: iō non credit ea que ſibi pꝛoponuntur in ſcientia moꝛali. ſi enim pꝛoponatur iuueni ꝙ virtuoſus puta liberalis minoꝛa reſeruat ſibi ⁊ maioꝛa aliꝫs pꝛopter inexperientiam non iudicaret illud eſſe verum. Albertus dubitat h̄ quia experimentum deſeruit inuentioni ⁊ nō doctrīe: ergo per hoc ꝙ iuuenis non eſt expertus magis oſtenditur ꝙ iuuenis non eſt inuētoꝛ ſcientie moꝛalis q̄ꝫ ꝙ non ſit conueniens auditoꝛ. Ad id reſpondet dicens ꝙ iuuenis non eſt expertus nec experiri poteſt quouſꝗꝫ ſedentur paſſiones in eo. Nunc ad conuenientem auditoꝛem huius ſcientie requiritur ꝙ poſſit eſſe expertus. Debet enim auditoꝛ huiꝰ ſcientie operari ſm hec ꝙ ſcientia docet ⁊ per operatōnes experientiam acquirere. vnde in ſcientia ſpeculatiua ſimpliciter experimentū deſeruit inuentioni ⁊ non doctrine. ſed hec ſcientia non eſt ſimpliciter ſpeculatiua. Dicit .n. hic Cōmentatoꝛ ꝙ hec ſcientia non eſt ſpeculatiua ſimpliciter ſcilicet vt ſola cognitione dictoꝛum contenti ſint auditoꝛes. ſed eſt operatiua. ideo opoꝛtet cognitioni ſermonum actus ⁊ oꝑatōnes apponer̄: ⁊ ſi nō: vāe ⁊ fruſtra ſūt ſermōes ⁊ eoꝝ auditꝰ. Cū igit iuuenis non ſit exꝑtus nec exꝑiri poſſit: ſeqt ꝙ ē icōueniēs auditoꝛ ſcīe moral': vñ ī illa ſcīa exꝑiētia req̄rit: ⁊ q̄ꝫtū ad iutōem: ⁊ q̄ꝫtū ad doctrinā: nā rōes ſcīe moral' ꝓcedūt ex his p̄icipyꝫs q̄ ꝑtinēt ad actꝰ hūane vite: ⁊ ēt ſūt de his q̄ ꝑtinēt ad humanā vitā tāꝗꝫ de ſubiecto vel materia.

Amplius autē paſſionū ſeqt exiſtēs inaniter audiet ⁊ inutilit: q2 finis ē nō cognitio ſꝫ actꝰ. Differt āt nihil iuuenis ſm etatē aut ſm moꝛē iuuenilis. Nō .n. a tp̄e defectio: ſꝫ ſm paſſiones viuere ⁊ pſequi ſingl'a. Talibꝰ .n. iutilis cognitio fit queadmodum incōtinentibus.

Hec ē ſecūda particula tertie partis in q̄ philoſophus declarat ꝙ ſecutoꝛ paſſionū ē inutilis auditoꝛ ſcīe moral': ⁊ hec ē ꝯcluſio decia ꝓbat ſic: ille ē iutilis auditoꝛ ſcīe moꝛalis qui nō pōt attingere ad finē ad quē ſcīa moral' oꝛdinat: ſꝫ ſecutoꝛ paſſionū ē huiuſmōi ḡ ⁊c̄. maioꝛ ē māifeſta: ⁊ minoꝛ apparet: q2 finis ſcīe moꝛalis nō ē ſcire: ſed bñ oꝑari ⁊ ad hūc finē non pōt ſecutoꝛ paſſionū attingere dū ſeqt paſſiones: ⁊ cū p̄us dixit ꝙ iuuenis nō ē ꝯueniēs auditoꝛ huiꝰ ſcīe: ne credat ꝙ h̄ ſolū ſit ꝓꝑ paucitatē tēpoꝛis remouet hoc. d. ꝙ nihil differt ſiue ſit iuuenis ſm etatē: ſiue ſm moꝛē q̄ꝫtuꝫ ad h̄ ꝙ ſit icōueniēs auditoꝛi: q2 ſic̄ iuuenis etate defic̄ a fine hꝰ ſcīe ḡ ē bñ agere: ſic ⁊ iuuenis ſꝫ moꝛē: nō .n. ē defectꝰ a fine hꝰ ſcīe ꝓꝑ tp̄s: ſꝫ ꝓꝑ h̄ ꝙ viuūt ſm paſſiōes ⁊ talibꝰ ē iutil' cognitō hꝰ ſcīe ſic̄ ī ꝯtinētibꝰ q2 nō ſequūt ſciam quā hūt de moꝛibꝰ: ⁊ ſic apparet hic ꝑ phm̄ q̄ ſunt ī utiles auditoꝛes ſcīe moꝛalis: q2 iuuēis ⁊ ſecutoꝛ paſſionū ⁊ icōtinēs. Iuuenis ꝓꝑ iexꝑientiā ē iutilis auditoꝛ ſcīe moral': ⁊ ſecutoꝛ paſſionū ⁊ icōtinēs ſūt iutiles ꝓꝑ h̄ ꝙ ſequūt paſſiōes.

Hic ſunt tria notāda: pꝛimuꝫ eſt: que ē dr̄ia inter icōtinentē ⁊ paſſionū ſecutoꝛē: ḡ cōueniunt in hoc ꝙ vterꝗꝫ pſequit ea que in paſſiones inclināt ſed diuerſimode: quia dupliciter pōt aliqs pſequi illa ad q̄ inclināt paſſiones. Uno mō: ex electiōe vt qñ aliquis h̄ ꝓponit vt cōcupiſcētie ſue ſatiſfaciat: ⁊ taleꝫ vocat phs hic paſſionū ſecutoꝛē. Alio mō cōtigit aliquē ſequi paſſiōes qui ꝓponit ſe a vityꝫs ⁊ delectationibus illicitis abſtinere. vincitur tamē aliquādo ipetu paſſionū vt cōtra ꝓpoſitum ſuū paſſiones ſequat .ſ. delectationē ſm tactuꝫ et guſtū et ille ſimpl'r ⁊ ꝓpꝛie dicit icontinens: vñ ſecutoꝛ paſſionū ī ꝓpoſito accipit ꝓ eo qui ex electiōe ſequit impetuꝫ paſſionū. et hoc generaliter loquēdo d̄ qualibet paſſione: ſiue ſit delectatio coꝛpoꝛalis: ſiue ſit ira: ſiue timoꝛ: et ſic de aliyꝫs. ſed incontinēs ſimpliciter ſolum ē ille qui non ex electione ſed victus ab impetu paſſionis ſequitur delectationes coꝛpoꝛales.

Scđo eſt notādū ſm Euſtratium hic ꝙ paſſio de qua phs loquit hic eſt anime irrational' motꝰ ⁊ p̄ter naturā ipetui appꝛoximās: cuiꝰ ſūt quattuoꝛ ſpecies generalioꝛes .ſ. triſtitia. timoꝛ. cōcupiſcētia. voluptas. Tertio eſt notandū ꝙ ꝑ cōuenietem auditoꝛē ſciētie moꝛalis poſſumus duo intelligere .ſ. vel illū qui faciliter pōt attingere fineꝫ ſciētie moꝛalis. Alio modo poſſumꝰ itelligere ꝑ auditoꝛē cōuenientem quēcūꝗꝫ indifferēter qui pōt attingere finem ſcientie moꝛalis ſiue faciliter ſiue cū difficultate. Pꝛimo modo nec incōtinēs nec ſecutoꝛ paſionū ē cōueniens auditoꝛ huius ſciētie ſed ille qui eſt aſſuefactus in bonis cōſuetudinibus. quia finis ſcientie moꝛalis non eſt ſcire ſed bene operari. ſed ad iſtum fineꝫ nec poteſt ſecutoꝛ paſſionū nec icontinēs de facili ꝑuenire. Si aūt per cōuenietem auditoꝛem ſcientie moꝛalis intelligamꝰ quēcūꝗꝫ potentē attingere finē ſcientie moꝛalis: ſic tam incōtinens q̄ꝫ ſecutoꝛ paſſionū eſt cōueniens auditoꝛ huius ſcientie: ſed nō q̄libet talis: ſed ſolum ille qui eſt curabilis ſm animam. Hic ſunt duo dubitanda. Pꝛimum eſt dubiū Euſtratyꝫ quod ē tale. videt eni ſm iā dicta phi ꝙ ſciētia moral' ſit ſuperflua. quod ꝓbat. quia ſi eſt bona: aut bonis aut malis eſt bona: ſed neꝗꝫ ſic neꝗꝫ ſic ḡ ⁊c̄. ꝓbat añcedēs. q2 nō mal' eo ꝙ nō ſunt conuenientes auditoꝛes ſm Ariſto. ꝑ iā dicta. nec etiā bonis cū nō egeant gubernari cū ipſi ſibi ſint lex: ⁊ ꝑ cōſequens videt qō phia moꝛalis ſit ſupflua. Ad iſtud dubiū reſpōdet euſtratius dupl'r. Uno modo ſic: q2 iſta ſciētia eſt vtilis tam bonis q̄ꝫ prauis: illa eni ſcientia ē vtil' bene operātibus: q2 ante ſciētiā moꝛalem habitā operātur ex cōſuetudine ⁊ ſine regula: ſꝫ habita ſciētia moꝛali opeꝛant ꝑ regulā: ⁊ talis regula vtilis eſt bene operātibꝰ. et eſt etiā vtilis malis: q2 q̄ꝫuis mali et ſecutoꝛes paſſionuꝫ nō poſſint cito ⁊ faciliter deuenire ad finē ſcientie moꝛalis ſucceſſiue tamē ⁊ cū difficultate poſſunt finē ſciētie moꝛalis attingere: nā mali ſciētiā moꝛalē habentes ⁊ ſm eaꝫ ſpeculantes ⁊ cogitantes quātum ſunt ī malo deꝑſſi: ⁊ q̄ꝫtū longe facti ſūt a bono ſimpliciter niſi omnino ſint ſine itellectu habebūt quēdā ipetū ad directionē: ⁊ ita paulatim huic ſciētie adherētes ⁊ ſm eam cogitātes ad melius trāſponentur.

Scđo reſpondet ſic. ꝙ ſciētia moꝛalis ē medicinalis aīe ſic̄ ſciētia que dicitur medicina ē medicinalis coꝛpoꝛi: ſed ſcientia medicinalis eſt vtilis habētibus ſanitatē ꝓpter ſanitateꝫ cōſeruādam ⁊ non habentibꝰ ſanitateꝫ ꝓpter acquiſitionē ſanitatis: ⁊ eodē modo ſciētia moꝛalis eſt vtilis malis vt poſſint ꝑ eam dirigi: ⁊ eſt vtilis bonis vt ꝑ eam poſſint in bono conſeruari. Sꝫ ex h̄ oꝛit 2ꝰ dubiū. ⁊ eſt cuꝫ mali et vitioſi poſſint ꝯuenire ad finē huiꝰ ſciētie ⁊ ꝑ iſtam ſcientiaꝫ dirigi quare ergo dixit phs incōtinētem ⁊ ſecutoꝛeꝫ paſſionū eſſe inutiles auditoꝛes huiꝰ ſciētie cū ꝑ hanc ſciētiā poſſint

diriɡi ⁊ ad vitā laudabilē ꝑuenire. Dicēdū eſt ꝙ nō ꝗlibet malus aut vitioſus pōt attingere finē ſciētie moralis. Pro quo eſt ſciēdū ꝙ ſicut infirmitas coꝛpis eſt duplex: quedā ē curabilis ⁊ quedā īcurabilis: ſic eſt duplex īfirmitas aīe: quedā curabilis ⁊ quedā incurabilis. quidā enī ītantū ſunt aſſuefacti ī malis operibus ꝙ ſūt obſtinati ⁊ īcurabiles ſm̄ aīaꝫ in tātū enī eſt vitiū radicatū et firmatū ī quibuſdā ꝙ plus de tempe reqreret ad expellendum illud vitiū ꝙ̄ eſt tempꝰ totius vite hoīs Nam habitus non expellitur niſi cū difficultate ⁊ talibus ē illa ſciētia inutilis. qꝛ nō poſſūt attingere finē huiꝰ ſciētie. quidā aūt mali nō ſunt īiꝰ aſſuefacti ī malis quin poſſint corrigi ⁊ talibus ē iſta ſcīa vtilis. vnde ſicꝫ ſcīa medicinalis ē vtilis languēti ī infirmitate curabili ſic ſcīa moralis ē vtilis vitioſo corrigibili tm̄.

Secundum rationem

autem deſideria faciētibus ⁊ operātibꝰ multum vtiqꝫ vtile erit d̄ his ſcire. Et quidem de auditore: et qualiter demonſtrandum et quid ꝓponimus ꝓhemialiter dicta ſunt tanta.

Hec ē tertia particl'a tertie ꝑtis ī qua oſtēditur quis ē ↄueniēs auditoꝛ ſciētie moralis: ⁊ ponitur ↄ̄cluſio vndecima que eſt: ꝙ qui ſm̄ rationē oīa ſua d̄ſideria implet eſt conueniēs ⁊ vtilis auditoꝛ ſcientie moralis. ⁊ hec ↄ̄cluſio ꝓbatur ꝑ precedentia ſic: ille qui faciliter pōt attingere finē ſcīe moralis eſt ↄueniens auditoꝛ ſcīe moralis. ſed ille ꝗ ſm̄ rōnem oīa deſideria ſua implet faciliter pōt attigere finē ſcīe moralis: ꝫ ⁊c. Sic igit̄ pꝫ ꝙ iuuēis nō eſt ſufficiēs auditoꝛ nec ꝓprius ſcīe moralis: ⁊ ſecutoꝛ paſſionū ⁊ īcōtinēs eſt inutilis auditoꝛ ſcīe moralis. ꝙ ſequēs rōnem ē auditoꝛ ſciētie moralis vtilis ⁊ ↄueniens. Dubitatur hic qꝛ videt̄ ꝙ ꝗcūqꝫ īcōtinētes ⁊ ītēperati ſint ↄuenientes auditores huiꝰ ſcīe. qꝛ finis ſcīe eſt ſpeculari ⁊ ītelligere illa de ꝗbus ē ſcīa: quia finis cuiuſlibꝫ ſcīe ē ꝓpꝛia opatio illiꝰ habitꝰ ſꝫ īcōtinētes ⁊ ītēperati pñt ſpeculari ⁊ actualiter ſcire illa de ꝗbꝰ ē hec ſcīa ꝫ ⁊c. Dicēdū eſt ꝙ finis huiꝰ ſcīe ē duplex. ſ. īmediatꝰ ⁊ mediatꝰ. Finis imediatꝰ hꝰ ſcīe ē ſpecl'ari ſm̄ illā ſciaꝫ. Finis mediatꝰ iſtiꝰ ſcīe ē opari ſicꝫ iſta ſcīa docet. ſ. opari v̄tuoſa opa ꝑꝑ finē vltimū ꝑꝑ. ſ. felicitatē. ⁊ ille finis ē melioꝛ ꝙ̄ finis īmediatꝰ qꝛ ſpeculari materiā moralē eſt ꝑꝑ opari tāqꝫ ꝓpter finē. modicū. n. valet ſpeculari qualiter ē agendū ⁊ nō agere mō debito. Dico igit̄ ꝙ inↄtinēs ⁊ intēꝑatus ꝗ ſūt incurabiles ſūt inutiles auditores huiꝰ ſcīe ꝙ̄tū ad finē mediatū ꝗ ē bene agere circa materiā moralē: tm̄ ꝙ̄tū ad finē īmediatū poſſunt eē auditores vtiles ſcīe moralis. [illegible] ꝙ ſpeculari ē melius ꝙ̄ opari vt pꝫ ex decimo huiꝰ vbi ꝓbat̄ ꝙ felicitas ꝑfcā ↄſiſtit in ſpeculatōe magi ꝙ̄ in opatione. ꝫ nō videtur ꝙ opari ſit finis eius qō eſt ſpeculari ſꝫ magis ecōuerſo. Dicendū eſt ꝙ ſpeculari ſm̄ habitū practicuꝫ ordinat̄ ad opari ⁊ ē imꝑfectus ꝙ̄ opari ſm̄ eundem habituꝫ melius ē enim opari ſrenū ꝙ̄ tm̄ ſpeculari ſrenuꝫ. Ad id qō dicit ph̄s rn̄deo ⁊ dico ꝙ ſpeculari deū ⁊ ſubſtantias ſepatas a materia eſt melius ꝙ̄ opari ſm̄ prudentiā aut v̄tutes morales: ⁊ h̄ itelligit ph̄s: tm̄ opari ſm̄ virtutes morales ē meliꝰ ⁊ ꝑfectiꝰ ꝙ̄ ſpeculari eas tm̄.

Dicamus aūt reſumētes.

Tractatus ſcd̄us primi libri in ꝗ̄ mouetur ⁊ ſoluitur ſcd̄a qō p̄ncipal' p̄mi libri querēs. quid ē felicitas: declarans in quo vl' in ꝗbus nō ↄ̄ſiſtat felicitas: ⁊ ēt in quo conſiſtit felicitas ex quo appebit ꝗd ē felicitas: ⁊ ↄtinꝫ iſte tractatꝰ ꝗnqꝫ capitula.

In p̄mo narrāt̄ ī generali opiniōes antiquorum de felicitate: ⁊ etiā ponit̄ ordo ꝓcedendi īueſtigādo. Quid ē felicitas In ſcd̄o ibi: nos āt dicamꝰ: declarat̄ ꝙ de rebꝰ nobis māifeſti non ē felicitas: qō tm̄ opinat̄ eē felicitas: qꝛ nec voluptas nec honoꝛ nec v̄tꝰ nec diuitie. In tertio ibi. Qō autē vl'e melius. declaratur ꝙ felicitas nō conſiſtit in bono ſeꝑato a nobis in māifeſto: ſicut pl'onici poſuerūt In 4° ibi. Rurſus autē redeamus: declarat ꝗd ē felicitas determinādo de ipā ſm̄ opinionē ꝓpꝛiam In quinto ibi Scrutandū vtiqꝫ. declarat ꝙ opinio ſua de felicitate ē vera ꝑ hoc ꝙ cōcordat opinionibꝰ alioꝝ oīuꝫ declarando ꝙ felix īdigꝫ illis ī ꝗbꝰ alij poſuerūt felicitatē ↄſiſter̄.

Dicamus autē quo

niam oīs cognitio ⁊ electio bonū aliquid deſiderat: ꝗd ē hoc qō dicimꝰ ciuilē d̄ſiderat̄ ⁊ qō ē oīuꝫ opatoꝝ ſūmū bonū

Iſtud ē capl'm p̄mū cōtinēs duas ꝑtes principales. In pꝛīa narrātur ī generali opiniones alioꝝ d̄ felicitate. In ſcd̄a ibi: Nō lateat autē: docet ordinē procedēdi ī inueſtigando diffinitōem felicitatis. Prima ps ↄtinet duas ꝑticulas. In pꝛīa narrat intētionē ſuā reſumēdo ꝗdā priꝰ dcā In ſcd̄a Noīe quidē igitur narrāt̄ ī generali opiniones maioꝝ de felicitate ꝗ̄ ē finis vltimꝰ oīuꝫ hūanoꝝ. In pꝛīa igit̄ ꝑticl'a narrat ītētionē ſuā dicēs ꝙ cū oīs cognitio ⁊ electio deſideret aliqō bonū: oꝫ dicere ꝗd ē illd̄ bonū qō ciuilis ſcīa deſiderat: ⁊ ꝗd ē ſummum bonū oīum opatoꝝ: vnde cū ad ciuilē ſcīam ꝑtineat ↄſiderare de fine vltīo actuū hūanoꝝ vt dictū ē: oꝫ dicere ꝗd ē finis vltimꝰ ad quē oēs opationes humāe ordināt̄ ⁊ hec eſt qō ſcd̄a principalis huiꝰ primi libri. ſ. ꝗd ē felicitas. Sciendū ꝙ ph̄s ſuꝑius poſuit ꝙ̄tuo[illegible] quilibet videt̄ appetere bonū cū

dixit. Oīs ars ⁊ oīs doctrina ⁊c. Sed hic duo tm̄ ponit. ſ. cognitionē ⁊ electione. qꝛ hic ſub cognitione cōpꝛehēdit artē ⁊ doctrinaꝫ: ⁊ ſub electione cōpꝛehendit: tā ipam electionem ꝙ̄ actū: ⁊ executionē ꝗ̄ ab electiōe ꝑcipit̄ ⁊ ꝓcedit.

Nomine

ꝗd ē igitur fere a pluꝛimis confeſſum ē: Felicitatē. n. ⁊ multi ⁊ excellentes dicūt: bene autē viuere ⁊ bene operari idem exiſtimāt ei qō ē eſſe felicem. De felicitate autē que ē alterātur: ⁊ non ſimiliter multi ſapientibus crediderūt hi quidem enī apertoꝝ ꝗd ⁊ manifeſtoꝛum. vt puta voluptatem aut diuitias: aut honoꝛē. Alij aūt aliud multotiēs autē ⁊ idē ipſe alterum. Egrotās enī ꝗdē ſanitatē: mēdicās enim diuitias. Conſcij āt ſibi ipſis ignorātie eos ꝗ magnum aliquid: ⁊ ſuꝑ ipos dicunt admirātur. Quidaꝫ autē exiſtimauerūt p̄ter hec multa bona: aliō eē ſm̄ ſeipm̄ qō ⁊ oībus cā eſt eēndi bonū. Omnes quidē igitur perſcrutari opiniones inaniꝰ foꝛtaſſis ē ſuffitiēs āt eas maxime ꝗ̄ ſuꝑfitietenꝰ apparēt vel extimēt̄ hēre aliquā rōnem.

Hec ē ſecūda particula in qua narrātur opiniones alioꝝ de fine vltimo ſcilicet de felicitate. Et p̄mo narrat in quo oēs loquentes de fine vltīo cōueniūt: Scd̄o in quo differunt. Cōueniūt enī in duobꝰ. ſ. in noīe ⁊ in generali rōne noīs. In noīe conueniūt. nam fere oms̄ loquētes de fine vltimo nomināt finē vltimū ⁊ ſummū bonū hūanoꝝ actuuꝫ felicitatem: qō intelligo ꝙ oēs qui conueniūt in eodē idiomate conueniūt in eodē noīe finis ultimi. Oms̄. n. greci cōueniūt ī eodē noīe: ⁊ oms̄ latini ↄueniūt in aliquo eodē nomine nō tm̄ in illo in quo ↄueniūt Greci vl' Hebꝛei ↄueniunt etiā ī generatōe noīs ꝗ dicūt bene viuere ⁊ bn̄ opari idē qō felicē eē ⁊ ſm̄ euſtratium ph̄s dicit fere ꝓpter eos qui ignoꝛabāt quid noīe felicitat̄ īpoꝛtatur ⁊ an ſit aliꝗd in rerū natura. Sciēdum ēt ꝙ hic accipitur viuere ꝓ actu ſcd̄o. ſ. ꝓ actuali opatōe ꝓcedēte ab aīa ꝗ̄ ē actꝰ p̄mꝰ.

Notādū ſm̄ euſtraciū ꝙ dupl'r aſſignat̄ qō quid ē. ſ. ꝑ vnum nomē ⁊ ꝑ diffōem: ꝓpter qō vtrūqꝫ ad inuicē determinat̄ tāqꝫ ſit nomē quedam diffinitio īplicita. Diffō autē nominis explicitum. ⁊ ſic iſtud qō ſignificat̄ ꝑ diffōem ſeu ipſa diffō qñqꝫ notificatur ꝑ vnū nomē. ⁊ nomē ſeu ſignificatū noīs: qñqꝫ notificat̄ ꝑ diffinitionem. qñ enī vnū nomē notiꝰ ē ꝙ̄ diffō tūc pōt illa diffō notificari ꝑ illud nomē qō ē notius. De felicitate āt ꝗ̄ ē: ſed ꝙ̄uis fere oms̄ conueniant in nomine felicitatis ⁊ in rōne generali noīs tm̄ circa rem ꝗ̄ noīe felicitatis ſignificat̄ diuerſificati ſunt triplici dr̄a. nam multi. ſ. populares differūt a ſapientibus: quia populares ponūt felicitatem cōſiſtere in aliquo bono manifeſto cuiuſmodi ſūt bona ſenſibilia: vt diuitie voluptates ⁊ huiuſmodi: ſꝫ ſapiētes ponunt felicitatem cōſiſtere in aliquo bono ſeꝑato qō per ſeipm̄ ē bonum. Scd̄a differentia ē ipoꝛum populariū ad inuicē. qꝛ quidā ponūt felicitatem conſiſtere in voluptatibus vt intēperati: ⁊ quidā in diuitijs vt auari: ⁊ quidam in honoꝛibus vt ambitioſi. Multotiēs autēꝫ: Tertia differētia eſt eiuſdem hominis ad ſeipſum. nam idē homo vno tēpoꝛe ponit felicitatem conſiſtere in vno ⁊ alio tempoꝛe ponit felicitatem ↄſiſtere in alio. nam cum aliquis eſt egrotatus exiſtimat ſanos eſſe felices: ⁊ exiſtimat felicitatem conſiſtere in ſanitate: ⁊ alio tēpoꝛe cum idem homo eſt ſanus ⁊ mēdicus extimat diuites eē felices ⁊ felicitatem in diuitijs conſiſtere: ⁊ illi qui recognoſcunt ſuam ignorātiam admirantur tāqꝫ felices eos qui poſſunt dicere aliquid magnū qō intellectū eoꝛum excedit. ⁊ vnde quilibet ponit felicitatem in illo conſiſtere qō ipē maxime deſiderat ⁊ in hoc cōueniunt oēs: ſapientes vero poſuerūt felicitatem conſiſtere in aliquo per ſe bono qō ē oībus cauſa eſſendi bonuꝫ: per ſapientes intelligimꝰ pl'onicos. Sꝫ ꝑſcrutari oms̄ opiniōes que ſūt circa felicitatem eēt ſuꝑuacuū ⁊ inane: qꝛ quedam ſūt oīo irrōnabiles: ſed ſufficit illas opiniones maxīe ꝑſcrutari ꝗ̄ habēt aliqꝫ appꝛentiā.

Non

lateat āt nos qm̄ differūt que a p̄ncipijs rōnes: ⁊ que ad principia. bene. n. ⁊ plato dubitauit hoc ⁊ ꝗ̄ſiuit. vtrū a p̄ncipijs vl' ad principia ē via: quēadmodū in ſtadijs athleticis ad terminuꝫ vel econuerſo.

Hec ē ſcd̄a pars p̄ncipalis ī qua ph̄s oſtēdit quo ordine ē ꝓcedendū circa illas opiniones: ⁊ vl'r ī acꝗrendo cognitōem vltimi finis ⁊ qualiter oꝫ auditorē huiꝰ ſcīe eē diſpoſitū ad h̄ ꝙ bn̄ capiat ea ꝗ̄ ī hac ſcīa docētur: ⁊ ↄtinꝫ iſta ps duas ꝑticl's. In p̄ma oñdit ꝗs eſt ordo ꝓcedēdi ī hac ſcīa. In ſcd̄a ibi: ꝑꝑ hoc oñdit ꝗ̄liter auditoꝛ huiꝰ ſcīe oꝫ diſpōi ad hoc ꝙ credat dicēdiſ ī hac ſcīa. In pꝛīa igit̄ ꝑticl'a: primo ꝓpōit duplicē modū ꝓcedēdi ī ſciētijs quorum vnꝰ ē a p̄ncipijs ad p̄ncipiata: vt qñ ꝓcedit̄ a cāis ad effectū quo mō ꝓcedit̄ ī demr̄atione ꝑꝑ ꝗd. Aliꝰ ē ꝓceſſus a p̄ncipiatis ad p̄ncipia h̄ ē ab effectu ad cās quo mō ꝓcedit̄ in demr̄atōe qꝛ. Eſt ꝫ qō vtrū ī ſcīa morali ī acꝗrēdo cognitōem finis vltimi ſit ꝓcedēdū a p̄ncipijs ad p̄cipiata vl' a p̄cipiatis ad principia multū enī differūt rōcinatōnes que procedūt a cauſa ad effectum ⁊ ratiocinationes que procedunt ecōuerſo. Ideo pl'o rōnabiliter dubitauit h̄. vtꝝ ſit ꝓcedendū ī ſciētijs vno mō vl' alio mō: ⁊ ꝗ̄ſiuit vtꝝ ſit idē ꝓceſſus a p̄cipijs ad p̄cipiata ⁊ ecōuerſo quēadmodū ē eadeꝫ via ī ſtadijs a p̄icipio curſus ad t̄minū ⁊ ecōuerſo. vt ab athleticis ad t̄minū ⁊ econuerſo. Euſtratius dicit hic ꝙ athleteta dicitur ille ꝗ tribuit brauiū victoꝛi ī ſignū victoꝛie: ⁊ ſm̄ al

bertũ tal' ſedebat ĩ ꝑncipio ſtadij oſtdēſ brauiũ currētibꝰ vt eos magi ad currēdũ icitaret. ⁊ qꝛ ꝑſoni videbaẜ: ꝙ eēt idē ꝓceſſꝰ a ꝑncipijs ad principiata: ⁊ ecõuerſo ſicut eſt eadē via ⁊ idē ſpacium ab athleteta ad terminũ ſtadij ⁊ ecõuerſo. ideo ph̃s ꝯ ipſum inducit dicēs. ꝙ non oportet latere rationes iſtoꝝ ꝓceſſuũ eſſe differentes nec ſm quemlibꝫ illoꝝ eſt in qualibꝫ ſciencia ꝓcedendum.

Incipiendum quidem igitur a cognitis: hec aũt dupliciter ſunt, hec quidēꝫ eniꝫ nobis hec autēꝫ ſimpliciter: forte igitur nobis incipiendũ eſt a nobis cognitis.

ISTam dubitationē ſoluit ph̃s dicēs. ꝙ ſēper incipiendũ eſt a magis cognitis. magis autem cognitũ eſt dupliciter. vel ſimpliciter. vel quo ad nos. ſemꝑ incipienduꝫ eſt a magis cognitis nobis. Si igiẜ ꝑncipia ſint magis nota nobis ꝗ̃ ꝑncipiata: tunc ꝓcedēdũ eſt a pricipijs ad principiata. ſi ṽo principiata ſint magis nota nobis ꝗ̃ ꝑncipia: tunc ꝓcedendũ eſt a principiatis ad principia. nunc aũt in ſcientia morali ꝑncipiata ſunt magis nota nobis: ꝗ̃ principia: ⁊ ideo in ſcientia morali ꝓcedēdũ eſt a principiatis ad principia. Intelligēda ſunt hic tria. primo ꝙ vbi ſunt eadem nobis magis nota ⁊ magis nota nature. ibi ꝓcedēdũ eſt a principijs ad principiata. ⁊ ſic ꝓceditur ĩ ſcientijs mathematicis. qꝛ in mathematici eadem ſunt magis nobis nota. ⁊ magis nota nature. ſꝫ vbi non eadē ſunt magis nota nobis ⁊ nature. cũ principia ſint ſemper magis nõ nature ibi ꝓcedendũ eſt a principiatis ad principia. cũ in illis principiata ſint magis nota nobis: ⁊ ꝑncipiata magis nota nature. ⁊ tali mõ proceditur in ſcia naturali ⁊ in ſcientia morali. effectus enim naturales ſunt magis nobis noti ꝗ̃ cauſe naturales. ⁊ oꝑatiões virtutum moralium ſunt magis note nobis ꝗ̃ felicitas cũ tñ felicitas ſit cã final' omniuꝫ oꝑationum humanaꝝ. 2° eſt notanduꝫ ſm euſtratiũ ꝙ principiũ finale eſt felicitas: ⁊ ad ipſam velut ad finē ducũt oꝑationes. ſm virtutes. he aũt poſteriores natura velut a felicitate cauſate. nobis aũt maifeſtiores ⁊ magis cognite: ex his nobis incipiendũ ⁊ reuertenduꝫ per ipſas ad cauſas: virtutes enim ſunt principia: ⁊ cauſe oꝑationũ ⁊ actionũ ſm ipſas: quia igitur virtus q̃ ſit vnaqueqꝫ ⁊ qualis ex his q̃ ſm ipſas ſunt oꝑationibus ⁊ actionibꝰ velut nobis manifeſtioribus. cognoſcimꝰ manifeſtuꝫ eſt ꝙ ex cauſatis aſſumimꝰ cauſas ⁊ via nobis ſic fit a principiatis ad principia. hec commentator.

3° eſt ſciendum ꝙ ꝯmentator mouet h̃ dubitationē: qualiter poteſt eſſe ꝙ finis ſit principium cum finis ſit vltimum ⁊ idem non poteſt eſſe vltimũ ⁊ principiũ. Ad iſtud reſpõdet ꝙ cauſa finalis eſt principiũ ſpeculatiõis primo enim cõſideramꝰ finē: deinde ea q̃ ſunt ad finem. ⁊ illud qͦ eſt ad finē eſt ꝑncipiũ oꝑationis. ſed quia ſpeculatio ē prior oꝑatione: nõ enim oꝑaremur: niſi prius ſpecularemur. ⁊ finis eſt principium ⁊ cã ſpeculationis ⁊ ideo cã finalis eſt principale principium ⁊ cauſa tãqꝫ perficiens ea que ducunt ad ipſam: vnde breuiter finis eſt primũ ⁊ vltimũ. primũ in ſpeculatione ⁊ vltimũ in oꝑatione. et quia ſpeculatio eſt prior oꝑatione: ideo finis ſimpliciter dicitur principium.

propter qͦ oportet cõſuetudinē duci bene: de bonis ⁊ iuſtis. et totaliter ciuilibus audituꝝ ſufficienter. Tal' autem habet: vl' ſuſcipit vtiqꝫ principia faciliter. Cui aũt neutꝝ exiſtit horum audiat que exiodi. Iſte quidem optimus qui oĩa intellexerit: bonis autem rurſus ⁊ ille qui benedicenti obediet. Qui aũt neqꝫ ipemet intelligit: neqꝫ alium audiens in animo ponit. hic rurſus inutilis vir.

HIc eſt ſcd̃a particula tertie partis principalis: in qua docet qualiter. auditor hꝰ ſcientie debet eſſe diſpoſitus ad hoc ꝙ credat dicendis in hac ſcĩa: quia enim in hac ſcĩa oꝑtet incipere ab his q̃ ſunt nobis magi nota vt ab oꝑibus bonis: q̃ ſunt nobis magis note ꝗ̃ virtutes vl' felicitas q̃ ſunt cauſe bonaꝝ oꝑationũ. ideo oportet ſufficientem auditorem ſcientie moralis duci bonis cõſuetudinibꝰ. ⁊ exerceri in bonis oꝑationibꝰ oportet enim in moralibus accipere aliquid tanquã principium quia eſt qͦ quidem accipitur per experientiaꝫ ⁊ cõſuetudinē ṽbigr̃a. Iſtud eſt vnum principium cõcupiſcentia ſuꝑatur ꝑ abſtinentiaꝫ et ꝙ iſtud ſit veꝝ poteſt aliqs accipere per expiētiam ⁊ cõſuetudinē. ⁊ ſi hoc ſit manifeſtum ꝯ expientiam non eſt multum neceſſariũ ad oꝑandum cognoſcere propter qd. ſicut medico ſufficit ad curandum ſcire ꝙ talis herba curat talem infirmitatem. talis aũt qui eſt exercitatꝰ in bonis oꝑationibꝰ ⁊ ductus bonis cõſuetudinibus. vl' per ſe ipſum habꝫ principia oꝑabilium. vel de facili ſuſcipit ea ab alio. cui autem neutꝝ eoꝝ exiſtit. ſ. ꝙ nec habet principia oꝑabilium nec a ſe nec ab alio audiat ſententiaꝫ exiodi. Exiodus inquit. ille eſt optimꝰ qui per ſe omnia intelligit. bonus auteꝫ qui bene docenti obediet. qui aũt nec per ſe itelligit nec alium audiens in animo poni hic rurſus inutilis eſt vir. Euſtratius dicit hic ꝙ ſi ſciamꝰ quideſt de virtutibus ⁊ felicitate ſufficit ad hoc ꝙ cõſequamur ea q̃ dicuntur. et nequaqꝫ eo ꝙ eſt propter quid indigebimus: maioris enim ſpeculationis eſt ꝗ̃ preſens negotiuꝫ de ṽtute ⁊ felicitate mõſtrare valeat ex prioribꝰ ⁊ cauſis oportet enim trãſcēdere aĩe ſubſtãtiã et intellectũ efferri. ⁊ in deũ omnino ſeꝑatum a materia: q̃ ſola priora ſunt anima. ⁊ monſtrare inde que eſt rationalis aĩe virtus ⁊ ꝙ cõueniens ipſi beatũ eſſe. Capl'm 2ᵐ tractatꝰ ſecundi de opinionibꝰ ponentiũ felicitatē ꝯſiſtere in aliquo bonoꝝ ꝑtinētium ad humanã vitam. Sunt enim tres vite maxime excellētes . ſ. vita voluptuoſa. vita ciuilis. ⁊ vita cõtemplatiua. vita voluptuoſa cõſtituit finē in voluptate ſpiritus. vita ciuilis cõſtituit finē in bono rationis practice. ſ. in exercitio virtuoſorum oꝑum. vita cõtemplatiua cõſtituit fineꝫ in bono rationis ſpeculatiue. ſ. in cõtemplatione veritatis. ſm ṽitatem aũt felicitas nec cõſiſtit in voluptatibus nec in honoribus. nec ē felicitas virtus ſꝫ cõſiſtit in diuitijs.

NOs Autem dicamꝰ vnde diſceſſimus. bonum enim ⁊ felicitatem nõ irrationabiliter videnẜ ex his q̃ huius vite ſũt exiſtimare.

ISTud eſt capl'm 2ᵐ tractatus ſcd̃i in quo ponuntur ⁊ reprobantur opiniones ponentium felicitatem cõſiſtere in aliquo bono maifeſto ꝑtinente ad vitam humanam. ⁊ cõtinet quiqꝫ partes principales. In prima reuertiẜ ad principale ꝓpoſitum a quo iam digreſſionēm fecerat cũ determinauit de modo ꝓcedēdi huius ſcientie. ponens illud qͦ eſt cõe oĩbꝰ huiuſmodi opinionibꝰ. In ſecũda ibi. multi quidem ⁊ grauiſſimi. ponit ⁊ improbat opinioneꝫ ponentem felicitatem cõſiſtere in voluptatibus. In tertia ibi. Qui aũt excellentes. ponit ⁊ improbat felicitatē ꝯſiſtere: in honoribus. In quarta ibi forſitan aũt ⁊ magis. ponit ⁊ improbat opinionē ponentem felicitatem ꝯſiſtere in virtute. In quinta ibi pecunioſus aũt. improbat opinionē ponētē felicitatē cõſiſtere in diuicijs. In prima igiẜ parte que eſt narratiã qꝛ ph̃s videbatur feciſſe diſgreſſionem a ꝓpoſito cũ determinauit moduꝫ ꝓcedendi in hac ſcientia redit ad ꝓpoſitum ꝑncipale dicens: nos dicamus vñ diſceſſimus ⁊ dicimꝰ ꝙ nõ irrationabiliter aliqui exiſtimãt ꝙ finale bonum qͦ dicitur felicitas: ſit aliquid ex his que ꝑtinent ad hanc vitam . ſ. humanã cũ enim ſit finis omnium oꝑationũ humanaꝝ: ⁊ finis dꝫ ꝓportionare his q̃ ſunt ⁊ ad finē oꝑatiões humane pertinent ad vitã humanã. ꝓbabile eſt. ꝙ felicitas q̃ eſt finis omniũ oꝑationũ humanaꝝ ſit aliqd ō his q̃ ꝑtinent ad vitã humanã

Multi quidem ⁊ grauiſſimi voluptatem. ideo ⁊ vitam diligũt voluptuoſam. Tres eni ſunt maxime excellētes ⁊ que nunc dicta eſt ⁊ que ciuilis eſt. ⁊ tertia: q̃ cõtemplatiua eſt.

HEc eſt ſcd̃a pars in qua ponit opinionem ponentiũ felicitatē cõſiſtere in voluptatibus: ⁊ primo ponit opinionē. ſcd̃o diſtinguit vitam triplicē. ⁊ tertio improbat opinionem Dicit ergo primo ꝙ inter bona huius vite quidam eligunt voluptatē ponentes felicitatē ꝯſiſtere in voluptatibus. ⁊ non ſolũ multi ⁊ populares homiues qui fere omnes ad voluptates declinãt. ſed etiã qdam grauiſſimi vl' ꝓpter auctoritatē ſcĩe vel ꝓpter honeſtatem vite eligunt vitam voluptuoſam ponentes felicitatem in vita voluptuoſa. nã Epycurei: q voluptatem exiſtimabant ſummũ bonũ colebãt virtutes ſed tñ ꝓpter voluptatem. ſ. ne ꝑ contraria vitia eoꝝ voluptas ĩpediretur. Eudoxus aũt q videbatur virtuoſiſſimꝰ ⁊ maxie tēperatus poſuit felicitatem cõſiſtere in delectatione: ⁊ oēs iſti qui voluptatem ponũt ſũmuꝫ bonũ maxime diligũt vitã voluptuoſã. Tres enim ſunt. diſtinguit triplicē vitam. ſ. voluptuoſam q̃ eſt nunc dicta. ciuilē. ⁊ cõtemplatiuam. iſte ſunt tres vite maxime excellētes. i. maxime deſiderate. vita voluptuoſa cõſtituit finem in voluptatibꝰ: vita ciuilis cõſtituit finem in bono practice rationis. ſ. in exercitio ṽtuoſoꝝ oꝑũ: vita cõtemplatiua cõſtituit fineꝫ in cõtemplatione ṽitatis: vita voluptata eſt ſubiecta paſſionibus. vita ciuilis eſt moderatrix paſſionũ. vita cõtēplatiua eſt ſine paſſioĩbus. Intelligenda ſunt hic duo. Primo ꝙ ſicut patet ex decimo huiꝰ vnuſquiſqꝫ reputat illud vitã ſuã ad ꝙ maxime afficiẜ: ſicut ph̃s ph̃ari. venator venari ⁊ ſic de alijs. Et qꝛ hõ afficitur ad vltimũ finem: neceſſe eſt ꝙ vite diuerſificentur ſm diuerſitatē vltimi finis ⁊ ꝓpter hoc qui maxime afficiuntur ad virtuoſa oꝑa ponũt vltimũ finē in oꝑibus virtutũ. ⁊ q maxime afficiunẜ ad ꝯtemplationē ṽitati ponunt vltimũ fineꝫ ⁊ vitam ſuã in cõtēplatiõe veritatis. ſcd̃o eſt notandũ ſm euſtratiũ h̃ ꝙ vita cõtemplatiua eſt vita ſuprema q̃. ſ. ſpeculatiua eſt ſine paſſionibꝰ ⁊ vniuerſaliter omnem irrationabilē abnegãs opinionē non eni vocat' phiſicã mathematicã. vl' theologiã contemplatiuã ſed eam q̃ per mũdationē a paſſionum ſorde ad cõtemplationem feſtinat q̃ reſidens materiam ⁊ carnalē hãc nebulã diuinis per impaſſibilitatē cõiungiẜ.

Multi quidē igitur omnino beſtiales videnẜ eē pecudũ vitaꝫ eligentes. Adipiſcũtur autem rationē qa multi eoꝝ q in põtate ſunt ſimilia patiunẜ. ſardanapalo

IMprobat opinionē ponentē felicitatē conſiſtere in voluptatibus declarando ꝙ felicitas nõ cõſiſtit in voluptatibꝰ: et hec eſt cõcluſio duodecima: ꝓbatur ſic in illo in quo cõmunicamus cũ beſtijs non eſt felicitas ſed in oꝑationibꝰ voluptuoſis cõicamus cũ beſtijs vt in delectationibꝰ tactus ⁊ guſtus: ergo felicitas nõ cõſiſtit in voluptatibꝰ de hac rõne

phꝰ innuit minorẽ in lr̃a dicẽs. ꝙ multi videt̃ eſſe beſtiales vitã pecudũ eligẽtes. ſ. ex hoc ꝙ ponũt felicitatẽ cõſiſtere in illo qđ eſt cõe nobis ⁊ pecudibꝰ ſiue beſtijs. ſ. i voluptate. Hic ſunt duo intelligẽda. Primũ ẽ ꝙ vita voluptuoſa q̃ ponit finẽ vltimũ circa delectationes ſẽſꝰ hꝫ ponere finẽ vltimũ circa maximas delectationes ſenſuũ cuiuſmodi ſunt delectationes q̃ ſequũt̃ nãles opatiões. qbꝰ natura cõſuat̃ in eſſe ſm indiuiduũ cuiuſmõi ſũt opationes circa cibũ ⁊ potũ. ⁊ et̃ ſꝫ ſpeciẽ: cuiuſmodi ſunt opatiões facte p cõmixtionẽ ſexuũ. ſꝫ huiuſmõi delectatiões ſũt coẽs hoĩbꝰ ⁊ beſtijs vñ hoĩes ponẽtes finẽ vltimũ i huiuſmõi voluptatibꝰ videt̃ur oĩo eſſe beſtiales: q̃ſi eligentes talẽ vitã vt vitã optimã in q̃ pecudes nobiſ cũ cõicãt. ſi. n. felicitas ↄſiſteret i huiꝰmõi voluptatibꝰ beſtie fruentes delectatiõe in cibo ⁊ coitu eſſent felices. ⁊ p h̃ pbat̃ maior. ſ. ꝙ felicitas nõ cõſiſtit in illo qđ eſt cõe nobis et beſtijs qꝛ ſi ſic beſtie eſſent felices ꝙ falſũ ẽ. qꝛ felicitas de qua q̃rimꝰ eſt ꝓpriũ bonũ hominis

Scđo eſt notãdũ ſm euſtratiũ ꝙ ponentes felicitatẽ ↄſiſtere in voluptatibꝰ ſunt vere beſtiales ⁊ huiꝰ ponit duplicẽ cauſã. primã poit dicẽs ꝙ tales ſunt beſtiales: eo ꝙ irrationabilibꝰ paſſionibꝰ ſubiacẽt ⁊ ſeruiliter ſubdũtur quos ⁊ pecudũ dixi viuere vita. qm̃ cũ ſint rõnales natura electione ſe ipſos coordinauerũt velut irrõbilia aĩalia ad ſolã voluptatẽ ſꝫ ſẽſum reſpiciẽtes ⁊ hec eſt pma ratio q̃re ſũt beſtiales. 2aꝰ cãꝫ poit ď. vel qꝛ vt pecudes a dominatoribꝰ ſuis ducũt̃ ad qđ ipſis placꝫ: ita ⁊ ipſi a voluptate: ſic igit̃ dicunt̃ beſtiales tũ qꝛ ſolã delectationẽ ſm ſenſũ ſequũt̃. tũ qꝛ ducũtura voluptatibus ſicut pecudes a ſuis dñis. Adipiſcũtur aũt iſti ponẽtes felicitatẽ cõſiſtere in voluptatibꝰ rõeꝫ aſſumũt ad hoc ponendũ qꝛ videt ꝙ multi in potãtibꝰ ↄſtituti ſunt reges ⁊ pncipes q infeliciſſimi apud vulgũ reputãtur. ſilia patiũtur cuidã regi Aſſiriorꝫ ſardinapalo q fuit totaliter voluptatibꝰ deditꝰ ⁊ propter hoc credũt voluptatẽ eſſe optimã qꝛ ineſt optimis ⁊ feliciſſimis. ſm reputationem vulgi. Notanda ſunt hic duo dicta euſtratij primũ ẽ ꝙ ſi pncipes ſint mali: ſubditi erũt mali. ⁊ ſi pncipes ſunt boni ſubditi erũt boni. dicit̃ enim ſic. Si in ciuitatibꝰ vl̃ in gentibꝰ potãtẽ habentes nõ eſſent ſm paſſionẽ viuẽtes ſꝫ amando labores laborioſe viuẽtes ⁊ ſm v̇tutẽ. vtiqꝫ aliqñ ſordidioribꝰ ſubditorꝫ ad ſe ipſos ĩgreſſum ↄcederent. ſꝫ abicerent ⁊ tũc malũ nõ augmentaret̃ ſꝫ diminueretur vl̃ pfecte exterminaret̃. Si aũt qui in potãte conſtituti ſunt ſordidi ſunt ⁊ in paſſionũ voluptatibꝰ viuentes ⁊ ſardanapalo ſiles. ſibi ipſiſ ſiles familiares facient. ⁊ malitiam accreſcere faciẽt. 2o eſt notandũ illud qđ ipſe narrat de ſardinapalo. dicit enim ꝙ ipſe fuit rex aſſiriorꝫ mulierũ inſanꝰ amator luxurioſꝰ ⁊ impudicus oĩo i palacijs manens. arma quideꝫ non accepit nec ad venationẽ exiuit: ſed faciẽ vnxit. ⁊ oculos depinxit ad cõcubinas decertãs de pulchritudine ornatꝰ oĩmode muliebri cõſuetudine vtẽs: ille interfectꝰ ẽ a perſa: adulatores aũt ⁊ guloſi ſcripſerũt in ſepulchro eius. tanta habeo quanta comedebã ⁊ bibebã Hec euſtratiꝰ

Qui aũt excellẽtes: ⁊ opatiui honorẽ Ciuilis. n. vite fere h̃ finis

Hec eſt tertia pars huius capli in qua inquirit de opinionibꝰ ptinentibꝰ ad vitam ciuilem ad quã ptinet honor ⁊ virtꝰ. ⁊ primo ponit opinionẽ ⁊ rationẽ opinionis ponentium felicitatẽ ↄſiſtere in honoribꝰ. ⁊ poſtea iꝑprobat eam: dicit ergo pmo ꝙ illi q ſunt magis excellentes ⁊ virtuoſi: ⁊ opatiui opũ bonorũ: ponũt honorẽ eſſe felicitatẽ. ⁊ ratio huiꝰ ẽ ſcꝫ ꝙ felicitas cõſiſtit magis in honore q̃ꝫ i voluptate, nã honor videt̃ eſſe finis totiꝰ vite ciuil̃. nã honor reddit̃ his qui bene opant̃ in vita ciuili quaſi ſũmũ pmiũ ⁊ in colẽtibꝰ vitã ciuilẽ videt̃ ꝓbabile ꝙ felicitas cõſiſtat in honore.

Uidetur aũt magis ſupficietenꝰ eo qđ q̃ritur: videt̃ enĩ in honorantibꝰ magis eſſe: q̃ꝫ in honorato. Bonuꝫ aũt ꝓpriũ quidẽ ⁊ qđ difficile aufert̃ eſſe diuinamꝰ. Ampliꝰ aũt vident̃ honorem querere. vt credãt ſe ipſos bonos eẽ. Querũt aũt a prudẽtibꝰ honorari ⁊ apud eos a quibꝰ cognoſcũtur ⁊ in virtute. Maĩfeſtũ igitur qm̃ ſm hos virtus meliorem eſt

Iſtam opinionẽ improbat declarando qđ felicitas non cõſiſtit in honoribus ⁊ hec ẽ cõcl̃o tertiadecima huiꝰ libri. d. pmo ꝙ honor magis videt̃ eſſe ſupficialis. i. bonũ minꝰ pfectum q̃ꝫ bonũ qđ q̃rit̃. cõcl̃o: ꝓbat̃ dupliciter. primo ſic: felicitas eſt in felice ita ꝙ eſt ꝓpriũ bonũ felici. ⁊ de difficili ab eo aufert̃: ſed honor eſt in honorante ⁊ non in honorato. g̃ felicitas nõ cõſiſtit in honoribꝰ. vñ põt ratio ſic formari ſi felicitas cõſiſtit in honoribꝰ. ille q honoratur eſſꝫ felix ꝓpter honorẽ ſibi exhibitum ſꝫ nõ oportet ꝙ ille qui honorat̃ ſit felix qđ pꝫ quia felicitas eſt in felice ſꝫ honor non ẽ in honorato. g̃ felicitas non eſt honor: nec ille qui honorat̃ eſt felix ꝓpter honorẽ ſibi exhibitum. Circa illã ꝓpoſitionẽ honorẽ in honorante ⁊ non in honorato. eſt intelligendũ ꝙ iſtud ſic intelligit̃: honor ẽ in potãte honorantis ⁊ non in potãte honorati: non enim eſt in poteſtate hominis ꝙ ipſe honoret̃. Nã honor eſt exhibitio reuerentie in teſtimoniũ excellentie boni. ſed non eſt in potẽte hominis ꝙ tal̃ reuerentia ſibi exhibeat̃ quãtũcũqꝫ ipſe ſit virtuoſus ſꝫ eſt in poteſtate honorantis: ⁊ ſic debet intelligi ꝙ honor eſt in honorante ⁊ nõ in

honorato. qꝛ in poteſtate honorantis eſt ꝙ honoret: ſed non eſt in potãte honorãti qđ honoretur. ⁊ hoc ſufficit quãtũ ad rationẽ phi. quia enim felicitas eſt in poteſtate felicis. et honor debitus felici non eſt in poteſtate felicis. ꝙ honoret̃ ideo ſequit̃ ꝙ felicitas non cõſiſtit i honore. Poteſt etiã ſic intelligi ꝙ honor ẽ in honorante: qꝛ cõſiſtit in actu honorãtis ⁊ nõ conſiſtit in actu illiꝰ qui honorat̃: ⁊ ex hoc ſeqnit̃ ꝓpoſitũ phi. ſ. ꝙ honor nõ eſt felicitas: qꝛ felicitas cõſiſtit i actu felicis: ſed honor debitus felicis non cõſiſtit in actu felicis: g̃ honor debitus felici non eſt felicitas. et ſi aliqs honor eſſet felicitas maxime honor debitꝰ felici eſſꝫ felicitas: qꝛ ille honor videt̃ eſſe ſũmũ pmiuꝫ debitũ felici ꝓ opibꝰ ſuis. Albertꝰ dicit hic ꝙ honor magis ẽ in honorãte ſm eſſentiã, ſed in honorato per cauſaꝫ. Itẽ honor eſt in honorante ſubiectiue: qꝛ eſt actꝰ honorãtis. ⁊ eſt in honorato obiectiue: qꝛ eſt circa honoratũ tã q̃ꝫ circa obiectũ. Amplius ⁊ videt̃. 2o ꝓbatur cõcl̃o. ſic in illo qđ appetit̃ ꝓpter aliud nõ conſiſtit felicitas. ſꝫ honor appetitur ꝓpter aliud g̃ felicitas nõ cõſiſtit i honore vl̃ honoribus. maior patꝫ ex quo felicitas eſt vltimꝰ fis humanorꝫ qui ſolũ ꝓpter ſe appetit̃ inter res humanas ſeq̃t̃ ꝙ in illo qđ appetit̃ ꝓpter aliud nõ ↄſiſtat felicitas. ⁊ minor dclarat̃ nã homines appetunt honorẽ vt firmã habeãt de ſe opiniones ꝙ ſunt boni: qđ pꝫ qꝛ hoĩes querũt honorari a prudentibꝰ ⁊ ab illis qui nouerit eos in v̇tute. A prudẽtibꝰ qdã vt recte iudicãtes dignos: ſe ipſos exiſtimẽt honor̃. A cognoſcentibꝰ aũt vt ex ignorãtia errãtes eos non exiſtẽtes bonos honorẽt vt bonos. In virtute aũt qm̃ i hac viuere diligũt ⁊ q̃rũt certitudinẽ vt ſciãt firmiter ſi quid diligũt hñt: hec ergo eſt rõ: honor querit̃ ꝓpter aliud. ſ. vt ſit ſignũ virtutis. g̃ non eſt finis vltimꝰ ⁊ per cõſequẽs honoris non eſt felicitatis.

Forſitan autem et magis vtiqꝫ aliqs finem ciuilis vite hãc exiſtimet. Uidet̃ aũt iperfectior ⁊ hec. videt̃ enĩ cõtingere ⁊ dormire habẽtem virtuteꝫ l̃ non opari. ꝑ vitã ⁊ cũ his mala pati: ⁊ infortunatum eſſe plurimũ. Ita aũt viuẽtẽ nullꝰ vtiqꝫ felicitabit niſi poſitionẽ cuſtodiat: ⁊ de his quideꝫ igit̃ ſatis. Sufficienter enĩ i Enchydijs dictũ eſt de ipſis. Tertia aũt eſt cõtẽplatiua de qua pſcrutationẽ facię̃mꝰ in ſequẽtibꝰ.

Hec eſt quarta pars in qua reprobat̃ opinionis ponẽtis felicitatẽ cõſiſtere in virtute. ⁊ pmo narrat ꝙ felicitas magis videt̃ conſiſtere in virtute q̃ꝫ in honore qa honor videt̃ eſſe ipfectior q̃ꝫ virtus cũ honor nõ q̃ratur niſi vt ſit teſtimonium virtutis. ⁊ tamen felicitas non eſt virtus. ⁊ hec ẽ cõcluſio decimaquarta ꝓbat̃ dupliciter. primo qꝛ virtꝰ põt eſſe i dormiente ⁊ nõ in opante ſm virtutẽ ꝑ totã vitã ſꝫ felicitas non põt eſſe niſi in opante ſm virtuteꝫ. g̃ felicitas non eſt virtus. Intelligẽdum eſt ꝙ virtꝰ põt eſſe in non opante ſm v̇tutem per totã vitam poſt virtutẽ acquiſitaꝫ tñ virtus non eſt virtus niſi in aliquo in quo ante virtutem acquiſitam erãt opationes bone quia virtus non acquirit̃ niſi ꝑ bonas opationes. tñ poſſibile eſt ꝙ virtuoſus poſt virtutem acquiſitam non operetur ſꝫ virtutẽ. qꝛ poſſibile eſt ꝙ ſtatim moriat̃ poſt acquiſitionem virtutis. Et cum his mala pati. 2o ꝓbat̃ cõcluſio ſic. Si felicitas eſſꝫ virtus ⁊ oĩs virtuoſus eſſet felix. cõſeqnẽs ẽ falſum. g̃ ⁊ añs. cõſequẽtia de ſe pꝫ. ⁊ falſitas cõſequẽtis ꝓbat̃ per hoc ꝙ cõtingit v̇tuoſum pati multa mala infortunia. cõtingit enĩ v̇tuoſum eſſe egrotantẽ aut inopem: vl̃ inſidias ſuſtinentem. per quẽ opatio ſm v̇tutẽ reſcindit̃. Sꝫ infortunatum vl̃ non opantem ſm virtutẽ nullꝰ diceret eſſe felicem niſi ꝓteruiendo velit h̃ ſuſtinere tanquã poſituꝫ cõtra rationes ꝑ ſe manifeſtas. g̃ non eſt neceſſe ꝙ oĩs virtuoſꝰ ſit felix. et hoc ſufficit quãtũ ad preſens. Sed de his ſufficiẽter dictum eſt in Enchydijs. hoc eſt in quibuſdam v̇ſibus circularibꝰ quos cõpoſuit de felicitate. tertia aũt. ś vita cõtemplatiua non determinat hic ſꝫ dicit ꝙ illa tertia vita. ſ. cõtemplatiua pſcrutabit̃ inferiꝰ. ſ. in decimo huius

Pecunioſus autem qđ violenter eſt: ⁊ diuitie nõ ſunt qđ q̃ritur bonũ: vtiles enim ſunt ⁊ alteriꝰ gr̃a ideo magis q̃ priora dicta ſunt finis aliquis vtiqꝫ exiſtimat: ꝓpter ſe enim diligunt̃. videt̃ aũt neqꝫ illa q̃ꝫuis multi ſmones ad hoc compoſiti ſint. hec autem relinquant̃.

Hec eſt quinta pars in qua improbat opinionem ponentem felicitateꝫ cõſiſtere in diuitijs ⁊ hec eſt cõcluſio decimaquinta. ſ. ꝙ felicitas non cõſiſtit in diuitijs. hec cõcluſio ꝓbatur dupl̃r. primo ſic. pecunioſꝰ ſiue diues efficit̃ aliquis ꝑ violentiã. ſed nullus fit felix per violentiam ergo felicitas nõ cõſiſtit in diuitijs. Et diuitie non ſunt. 2o ꝓbat̃ concluſio ſic. in nullis q̃ ꝓpter aliud q̃runt̃ ↄſiſtit felicitas. hec ſtatim pꝫ qꝛ ex q̃ felicitas ẽ finis vltimꝰ oꝫ ꝙ ꝓpt̃ ſe q̃rat̃ ⁊ nõ ꝓpter aliud. ſed diuitie q̃runt̃ ꝓpter aliud qꝛ ſunt bona vtilia g̃ felicitas non cõſiſtit in diuitijs. ſꝫ potiꝰ dicta. ſ. voluptates ac honores magis videñt hr̃e rationẽ finis vltimi q̃ꝫ diuitie: quia voluptates ⁊ honores ꝓpter ſe ipſa q̃runt̃. et diuitie ſolum q̃runtur ꝓpter aliud. ⁊ hoc dicit phs. 8o huius: ꝙ cũ triplex ſit bonũ. ſ. vtile delectabile. ⁊ honeſtum. duo iſtorꝫ. ſ. delectabile et honeſtum habẽt rõneꝫ finis: ſed vtile ſolũ habꝫ rationẽ eius qđ eſt ad finẽ. Caplm̃ 3ꝰ tractatus 2i. primi libri declarãs ꝙ felicitas nõ con

ſiſtit in bono ſeꝑato: ⁊ p̄mo oſtendit̃ ꝙ neceſſariū ē de illa opinione inquirere: q̄ poit felicitatem cōſiſtere in bono ſeꝑato qđ dicit̃ cois ydea oīm bonoꝝ. deinde ꝙ felicitas nō conſiſtit in bono ſeꝑato ⁊ ꝙ huiuſmōi bonū ſeꝑatū ſi ponat̃ tale nō ē ꝑ ſe bonū ⁊ ꝙ ſi ſit huiuſmodi bonū ſeꝑatū nō ē cois ydea oīm bonoꝝ nec ēt oīm ꝑ ſe bonoꝝ. ⁊ ꝙ ſi eēt huiuſmodi bonū ſeꝑatū ⁊ ꝑ ſe bonū ad huc in illo nō cōſiſteret felicitas q̄ ē vltimꝰ finis actuū humanoꝝ cū nō ſit operatū vt poſſeſſum ab hoīe. nec requiritur tale bonū ſeꝑatū vt ſit nobis exēplar ad qđ inſpicientes poterimꝰ meliꝰ cognoſcere et adipiſci, ea q̄ ſunt nobis bona.

Quod autem vniuerſale. melius forte ꝑſcrutari ⁊ q̄rere qualiter dicit̃. ⁊ ſi obuia tali queſtione facta ꝓpter amicos veros introducere ydeas.

Iſtud eſt caplm̄ tertiū tractatus ſcd̄i. in q̄ ponit̃ ⁊ reprobatur opinio ponētiū felicitatez conſiſtere in bono ſeꝑato: qđ ponit̃ ydea oīm bonoꝝ: et cōtinz iſtud caplm̄ quatuor partes p̄ncipales. In p̄ma ponit vtilitatē huiꝰ inquiſitionis ⁊ remouet̃ illud qđ videt̃ iſti inquiſitiōi repugnare. in ſcd̄a ibi. Ferētes aūt. in ꝓbando opinionē platonis. ꝓbat̃ ꝙ non eſt vna cois ydea oi[m] bonoꝝ. In tertia ibi. querit aūt vtiqz. oſtendit ꝙ bonū ſeꝑatū ſi ponat̃ tale nō eſt ꝑ ſe bonū. In quarta ibi. Si. n. eſt vnū: oſtēdit ꝙ ſi eſſz vna cois ydea oīm bonoꝝ. ip̄a nō eſſz vltimꝰ finis hoīs nec ī ip̄a cōſiſteret felicitas. In prima igit̃ pte ponit vtilitatē huius inquiſitionis: ⁊ qđ huic inquiſitioni videt̃ repugnare. ⁊ ꝙ illud nō debz retrahere ab inquiſitiōe huiꝰ vitatis. Circa primū ſciendū ꝙ bonuz ſeꝑatū in quo platonici poſuerūt felicitatē hominis cōſiſtere. dicebāt eſſe vniuerſale bonuz ꝑ cuiꝰ pticipationē oīa alia bona dicūt̃ eſſe bona. ⁊ dicit ꝙ ꝑſcrutari de hoc vl'i bono an ſit ⁊ inq̄rere qualiter ponat̃ eē. forſitā eſt meliꝰ q̄z inq̄rere de predictis opinionibus. huiuſmodi enim inquiſitio eſt magis ph̄ica ⁊ magis ptinēs ad cōſiderationē veri boni ⁊ vltimi finis: q̄z inquiſitio opinionū p̄dictaruz. Et ſi obuia. huic tn̄ inquiſitioni videt̃ obuiare. ⁊ volūtati ariſto. ꝯtrariari hoc. ſ. ꝙ iſta erat opinio amici ſui. ſ. platonis magiſtri ſui. ⁊ ī reprobādo opiōez platonis videt̃ derogare honori ſuo ꝓprio: nā ꝯ honorē diſcipuli videt̃ eē ꝙ improbet dictū magiſtri ſui. hoc enim videt̃ eē ꝯ bonos mores. ſ. ꝯdicere magiſtro ſuo. Et ē ſciendū ꝙ ph̄s potiꝰ dicit h̄ h̄ q̄z in alijs libris. in qbꝰ opinionē platonis iꝓbat: q2 iꝓbare opinionē amici nō ē ꝯ vitatē q̄ p̄ncipaliter q̄rit̃ in ſciētijs ſpeculatis ſz videt̃ eſſe ꝯ bonos mores d̄ qbꝰ ī h̄ libro agit̃.

Videbitur aūt vtiqz meliꝰ eē forſitā ⁊ oportere ⁊ ꝑ ſalute vitatis ⁊ familiaria deſtruere: aliterqz ⁊ ph̄os exiſtētes: ambobꝰ. n. exiſtētibꝰ amicis: ſanctū ꝓhonorare vitatē.

Iſud tn̄ nō oz retrahere ph̄m ab hac inquiſitione q2 videbit̃ meliꝰ eē et magl̄ honeſtū ⁊ ad bonos mores ptinet̃ ⁊ ēt oio oportet̃ vt hō nō vereat̃ ipugnare fāliares ſuos ꝓ ſalute vitatis. honeſtū. n. ē ꝓ ſalute vitatl̄ familiaria deſtruere. ambobꝰ. n. exn̄tibꝰ amicis. ſ. hoie ⁊ vitate. Sanctū ē ꝓhonōre vitatē. nā ad ph̄m ptinet ipedimēta cognitiōis āmouet̃. vn̄ ſi opio alicuiꝰ amici famoſi ſit fl'a: illa pōt multos ipedire. a cognitione vitatl̄. ⁊ iō ad ph̄m ptinz iꝓbare opinionē amici ſui. ſi ſit fl'a. q2 vt dic̄ ꝯmētator h̄. ph̄s eſt amator vitatl̄ niſi nomen mentiat̃. vn̄ vitas eſt ꝑferēda amico: nam homo nō eſt amicꝰ alicuiꝰ amicitia q̄ eſt ꝓpt̃ bonū honeſtū: niſi ꝓpt̃ vitatē ⁊ vtutē quā reperit in illo. Cū g̊ vnūquodqz ꝓpter qđ ⁊ illđ maius: Sequit̃ ꝙ vitas ē magl̄ amica q̄z hō: ⁊ q2 magis amicꝰ ē: ꝑferendꝰ ſeq̄t̃ ꝙ vitas ē ꝑferēda hōi amico. iō ariſto. ꝓ ſalute veritatis iꝓbat falſas opiones platōis mḡri ſui. ⁊ ſic ſe habuit plato erga ſocratē mḡrm ſuū: dicit. n. plato. Socrates ē amicus ſed magis amica vitas [e]t alibi dicit multū de vitate. de ſocrate vero paꝝ. Poſſz aūt hic poni vna cōcl'o. ſ. ꝙ vitas ē ꝑferenda amico. ſz q2 h̄ cōcl'o nō ē de ſubſtātia huiꝰ ſcie nō numero eā iter cōcluſiōes. Notanda ſunt hic q̄tuor dicta p̄mo ſm̄ ꝯmētatorem: ꝙ iuſtū eſt honorare amicos. ⁊ ſāctū ē honorare vitatē. nā vt dicit ſanctū differt a iuſto nā iuſticia cōſiderat̃ in equalitate q̄ eſt ad eos q̄ ſunt eiuſdē ſpeciei. Sz ſanctū cōſiderat̃ ī honore dicēre deū ⁊ diuina: ⁊ iō vitatē honorare ſanctū ē: diuinū enim eſt vitas. 2.º eſt notādū ſm̄ ꝯmētatorē ꝙ ariſto. hic tētat q̄dā dicere aduerſus platonē: q̄ forte pl'oni nō obſiſtūt ſz his q̄ ſm̄ ꝙ nō oz dicta illiꝰ recipiūt. illud enī bonū ſeꝑatū qđ plato poſuit eſt illđ bonū ieffabile qđ ē cā oīm alioꝝ entiū viuentiū ⁊ non viuentiū ⁊ ita poſuit deū eē bonū ſeꝑatū in q̊ cōſiſtit felicitas. 3.º eſt notādū ſm̄ euſtratiū ꝙ vniuerſale dicit̃ dupl'r. ſ. predicatione ſicut in logica ⁊ ſic nō accipit̃ hic. Aliomđ illud dr̃: vl'e cuius cauſalitas ſe extēdit ad plura ⁊ ſic accipit̃ hic. 4.º eſt itelligēdū ſm̄ euſtratiū ꝙ totū dr̃ tripl'r. ſ. ante ptes. ex ptibꝰ. ⁊ in ptibꝰ. Ante ptes ſicut ſpecies ⁊ ydee q̄ tota dicūtur vl'ia in cōditoris mēte exn̄tes. Ex partibus vt cōpoſita ⁊ in multis partita: ſiue omyomera. In ptibus aūt vt vl'ia q̄ de multis dicūt̃ ⁊ poſteriora generatione dicūtur q2 intellectꝰ abſtābit tale totū a ſuis ſinglaribꝰ ⁊ de tali toto dicit Ariſto. ꝙ nihil ē vl'e ꝑ poſterius eſt.

Ferētes autē opinionē hāc nō faciebant ydeas in quibꝰ prius ⁊ poſterius dicebāt ꝓpter ꝙ neqz numeroruz

ideam ꝯſtituebāt. Bonū āt dr̃ ⁊ ī eo qđ quid ē. ⁊ ī q̄li ⁊ ī ad aliquid. qđ ē āt ⁊ ſm̄ ſeip̄m ⁊ ſb̄a ꝑus natura eo qđ ē ad aliqđ. ꝓpagini. n. hec aſſimilātur ⁊ accidēti entis. Quare neqz vtiqz erit cōis q̄dā ī his idea. Ampliꝰ āt q2 bonū equale dr̃ enti: ⁊. n. ī eo qđ qđ ē dr̃. vt puta deꝰ ⁊ itellectus: ⁊ ī q̄li vtutes: ⁊ ī q̄to mēſatū: ⁊ ī ad aliqđ vtile: ⁊ in tēpore tp̄s: ⁊ ī loco dieta: ⁊ altera talia. Manifeſtū ꝙ nō vtiqz erit cōe qđ vniuerſalit̃ ⁊ vnū. Nō. n. vtiqz diceret̃ in oībꝰ p̄dicamētis: ſz ī vno ſolo. Ampliꝰ āt q2 eoꝝ q̄ ſz vnā ideam vna ē ⁊ ſcia ⁊ bonoꝝ oīuz eēt vtiqz vna q̄dā ſcia. Nūc āt ſūt mlt'e ⁊ eoꝝ q̄ ſub vno ſūt p̄dicamēto vt puta tēporis. In bello. n. q̄dē militaris. In egritudine autem medicinalis. In laboribus autem exercitatiua.

Hec ē ſcd̄a ps p̄ncipal' hꝰ capl'i. ī qua ph̄s ꝓbat. ꝙ n̄ ē vna cōis idea oīuz bonoꝝ. ⁊ hec ē ꝯcl'o d̄ciaſexta hꝰ libri. ꝓbat̃ tripl'r. p̄o ſic. illoꝝ nō ē idea cōis in qbꝰ ē accipe p̄us ⁊ poſteriꝰ ſz ī bōis ē accipe p̄us ⁊ poſteriꝰ. g̊ non eſt vna idea cōis oīuz bonoꝝ. maior accipit̃ ex cōceſſione pl'oicoꝝ q̄ nō pōebāt ideas ī illis ī qbꝰ ē accipe p̄us ⁊ poſteriꝰ ſic̄ ē ī nūeris. ⁊ minor declarat̃ ꝑ h̄ ꝙ bonū repit̃ ī ſb̄a q̄titate ⁊ q̄litate ⁊ ſic de alijs p̄dicamētis ⁊ ſb̄a ē prior alijs p̄dicamētis: ⁊ ꝑ ꝯn̄s bonū ī ſb̄a ē priꝰ q̄z bonū ī alijs p̄dicamētis: ⁊ ſic ī bōis ē accipe priꝰ ⁊ poſterius Iſta rō ē rō ad hoiem. q2 ꝓcedit ex ꝯceſſis ab aduerſario. ſ. ꝙ idea nō ē ī his ī qbꝰ ē repire p̄ꝰ ⁊ poſteriꝰ. Iſtud. n. pl'oici ꝯceſſerūt ⁊ rō huius erat. q2 ſic̄ dixerūt idea pticipat̃ eq̄l'r ab oibꝰ quoꝝ ē idea. ſz vbi ē priꝰ ⁊ poſteriꝰ nō ē eq̄lis pticipatio. iō ⁊c̄. cū g̊ ī bōis ſit accipe priꝰ ⁊ poſteriꝰ ſic̄ ⁊ ī ip̄is p̄dicamētis. nā accidētia dependēt a ſb̄a ⁊ ſūt poſteriora q̄z ſb̄a a q̄ ꝓpaginā̃t ⁊ deriuāt̃: ſeq̄t̃ ꝙ n̄ ē oīum bonoꝝ vna idea cōmunis. Et āpliꝰ q2 bonū. ſcd̄o ꝓbat̃ ſic. eorū q̄ repiūt̃ ī diuerſis p̄dicamētis n̄ ē vna idea cōis ſz bōa repiūt̃ ī diuerſis p̄dicamētis. g̊ ⁊c̄. maior pz ꝑ aduerſarios q̄ ponūt ideā eē rōez vnā oīuz eoꝝ q̄ ideā pticipāt. ſz illa q̄ ſūt ī diuerſis p̄dicamētl̄ nō hn̄t eādē rōem nec ꝑ ꝯn̄s eandē ideā: ⁊ minor declarat̃. q2 bonū dr̃ eq̄l'r enti. et ens repit̃ ī diuerſis p̄dicamētis. g̊ ⁊ bonū. bonū. n. ī ſubſtātia ē deꝰ ⁊ itellectꝰ. bonū ī q̄litate ē vtus: bonū ī q̄titate ē cōmſuratio qđ ē bonū ī quolibz. qđ ſubijcit̃ mēſure. bonū. n. ad aliqđ ē vtile qđ ē relatum ad finē debitū: bonū ī qn̄ ē tp̄s opportunū: bonū ī vbi ē locꝰ ꝯgruꝰ: ⁊ ſic ī alijs generibꝰ. [E]uſtratiꝰ dic̄ hic ꝙ rōes ille nō ꝯcludūt ꝯtra pl'oem. q2 ꝑ iſtā ideā boni. pl'o itellexit primū bonū. ſ. deū qđ oīa appetūt: ⁊ ꝑ ꝯp̄oem ad quē alia dicūt̃ bōa ſm̄ priꝰ ⁊ poſterius. vn̄ Ar. 12. methaph̄ice ponit quoddā bonum ſeꝑatū a toto vniuerſo ad qđ totū vniuerſum ordiat̃. ſic̄ exercitꝰ ad bonū ducez. ⁊ iō dic̄ euſtratiꝰ ꝙ ar. nō arguit ꝯtra opinionē pl'ois: ſed ꝯtra eos q̄ dicta pl'ois male recipiūt ⁊ itelligunt. Ampliꝰ āt. q2 eoꝝ. Tertio ꝓbat̃ ꝯcluſio ſic. quoꝝ n̄ ē vna ſcia illoꝝ nō ē vna idea. hoc pz cū idea ponat̃ cā ſcie. ſz nō oīum bonorum ē vna ſcia. ergo n̄ oīuz bonoꝝ ē vna idea cōis. maior pz ex h̄ ꝙ idea ē cā ſcie: ⁊ minor declaratur. nā nō ē vna ſcia oīum bonoꝝ q̄ ſūt ī vno p̄dicamēto: ⁊ multo fortiꝰ nō ē vna ſcia bonoꝝ. q̄ ſūt ī diuerſis p̄dicamētis ꝙ āt reꝝ eiuſdez p̄dicamētl̄ ſint diuerſe ſcie. pz ꝑ h̄ ꝙ mlt'e ſcie cōſiderāt tp̄s qđ ē res vniꝰ p̄dicamēti. nā ſcia militaris ꝯſiderat tp̄s. ī egreditudie: ⁊ exercitatiua ꝯſiderat tp̄s ī laboribꝰ. pz g̊ ꝙ nō oīuz que ſūt ī vno p̄dicamēto ē vna ſcia. Hic ſūt duo itelligēda. p̄o. ꝙ ſm̄ euſtratiuz hic. rō ē ſophiſtica. q2 q̄zuis ſit vnū bonū ꝓ cuiꝰ pticipatōne oīa alia ſūt bōa: tn̄ ī bōis ē ordo. ita ꝙ quoddā bonū ē honorabil'. ⁊ qđdā minꝰ honorabile ſz ꝙ q̄dā ſūt ꝓpīquiora p̄o bono ⁊ q̄dā rēotiora ab eo: ⁊ ita de diuerſis bōis ſm̄ ꝙ diuerſa ſūt bona diuerſe ſūt ſcie ⁊ diuerſe artes ſz ꝙ oīa bōa pticipāt vno bono ⁊ r̄ferūt̃ ad vnū bonū. ſic d̄ oibus bonis ꝯſiderat vna ſcia. vn̄ bn̄ ſtāt ſimul ꝙ de eodem bono ſic̄ diuerſe ſcie ⁊ ꝙ de oībꝰ bōis ſm̄ ꝙ hn̄t attributōez ad vnū ⁊ idē bonū vna ſcia. [S]cd̄o ē notādū ꝙ euſtratius mouet hic dubitatōem de ſb̄a. dictū. n. ē ꝙ bonuz ꝓpinquiꝰ p̄ie ſubſtātie ē priꝰ ⁊ maius bonuz: cū g̊ vna ſb̄a ſit ꝓpīquior p̄ie ſb̄e q̄z alia vr̃ ꝙ ſb̄a ſuſcipiat magl̄ ⁊ minꝰ. Ad h̄ r̄ndet ꝙ magl̄ ⁊ minꝰ vt reſpiciūt vnā naturā ſpecificam nō iueniūt̃ ī ſb̄a: ſz vt r̄ſpiciūt acceſſū ⁊ receſſū ad vnū p̄mū. ⁊ ſic ī ſb̄a ē magis ⁊ minꝰ ſz ꝙ reſpiciūt diuerſas eēntias qđ itelligo ſic. ꝙ vna natura ſpecificata ī genere ſb̄e nō dr̃ ſcd̄z magl̄ ⁊ minꝰ: nec ī eadē natura ſpecificata ī genere ſb̄e iueniunt̃ aliq̄ alia ſz q̄ vnū dr̃ magis huiuſmōi ⁊ aliud minꝰ: n̄. n. ī ſp̄ē hoīs repiunt̃ aliq̄ ſm̄ q̄ vnū aliqđ dr̃ magl̄ hō ⁊ ſm̄ aliud dr̃ aliquid minꝰ hō: tn̄ genꝰ ſb̄e de diuerſis naturis ſm̄ magl̄ ⁊ minꝰ: ſm̄ ꝙ vna nā ē ꝓpīquior. p̄o de genere ſub̄e: ⁊ alia ē remotior a p̄o de genere ſb̄e. vn̄ ī eadē ſp̄ē de genere ſb̄e nō iueniunt̃. p̄us ⁊ poſteriꝰ. In diuerſis tn̄ ſp̄ēbꝰ repit̃ priꝰ ⁊ poſteriꝰ ꝑ cōpatōez ad p̄mū illiꝰ generl̄. qđ itelligo loq̄ndo de ſb̄a q̄ ē genꝰ analogū nō d̄ ſb̄a q̄ ē genꝰ vniuocū. qn̄ genꝰ n̄ dr̃ ſz magis ⁊ minꝰ d̄ illis quibꝰ ē vniuocū. vt pz ex logyca.

Querit̃ autē vtiqz aliquis quid ⁊ volunt dicere ꝑ ſe vnūquodqz. Si ⁊ ī ꝑ ſe hoīe ⁊ ī hoīe vna ⁊ eadē ē rō q̄ hoīs. Scd̄m. n. ꝙ hō nihil differet. Si āt ſic neqz ſm̄ ꝙ bonū. Sed neqz q̄dē ꝑpetuū eē magis bonū erit. ſz neqz magl̄ qđ diuturniꝰ ē eo ꝙ vniꝰ diei

Hec ē tertia ps p̄ncipal' huiꝰ capl'i. ī q̄ oſtēditur ꝙ bonū ſeꝑatū qđ ponit̃ idea nō ē ꝑ ſe bonū: ⁊ ꝯtinet iſta ps. 4. pticulas. In p̄ma oſ[illegible]dit ꝙ bonū ſeꝑatū nō ē ꝑ ſe bonū: ⁊ ex

cludit vnā rn̄ſionē. In ſcd̄a ibi. Pꝛobabiliꝰ at. Cōꝑat opinionē pl̄onis opi̇ōi pytagoꝛicoꝝ. In tertia ibi. His aūt q̄ dicta ſūt. Oſ̄dit ꝙ bonū ſeꝑatū nō ē idea oiuꝫ bonoꝝ. In q̄rta ibi. Diuidētes igiṫ. Oſ̄dit ꝙ bonū ſeꝑatū nō ē cōis idea oiuꝫ q̄ ꝑ ſe ſūt bona. In pꝛia igiṫ particula ꝓbat ꝙ bonū ſeꝑatū nō ē ꝑ ſe bonū. Et hec ē ꝯcluſio decimaſexta. ꝓbaṫ ſic. bō ī materia ⁊ bō ſepatꝰ a materia nō differūt ſm ꝙ bō. qꝛ hn̄t eādē rōem bōis ⁊ eodē mō bonū ſeꝑatum n̄ ē alteriꝰ rōis ī bōitate q̄ꝫ h̄ ꝑticulare bonū. ſꝫ h̄ ꝑticulare bonū nō ē ꝑ ſe bonū ſꝫ platonē. ergo bonū ſeꝑatum nō ē ꝑ ſe bonū. Sed neq̄ꝫ q dem ꝑpetuū eē. Excludit quādā rōnem: poſſꝫ eni̇ aliq̄s dicere ꝙ illud bonū ſepatū ē melius ⁊ magis ꝑ ſe bonū q̄ꝫ bonū ꝑticulare qꝛ ē ꝑpetuū: ⁊ bonū ꝑticulare ē coꝛruptibile: ⁊ bonuꝫ diuturniꝰ vr̄ meliꝰ ⁊ magl̄ eligedū. Iſtā rōeꝫ excludit ph̄s. d. ꝙ nec h̄ qd̄ ē ꝑpetuuꝫ eē: facit illud ꝑ ſe bonū eē magl̄ bonū. ꝑpetuū. n. differt a nō ꝑpetuo duratōe: ſꝫ dr̄a aliciuꝰ rei ſm durat̄oem ē p̄ter rōeꝫ ꝓpꝛe ſpēi. ſicut vita q̄ ē vniꝰ diei: ⁊ vita q̄ ē diuturna ut q̄ cētū ānoꝝ nō diffeꝛūt ī rōe vite ſꝫ ſolū ī duratōe. Si igiṫ bonū ſit vna ſpēs cōis bono ſepato: ⁊ bono ꝑticulari: duratio erit p̄ter rōem bōi: ⁊ ita ex h̄ qd̄ aliquid ē diuturniꝰ nō dr̄t ſm rōem boni q̄ſi melius exn̄s q̄ꝫ ſi eēt vniꝰ diei tm̄. Si tm̄ ponamꝰ ꝙ bonū non ē vna ſpēs cōis bono ſepato ⁊ bono ꝑticulari exn̄ti ī materia: ſꝫ ꝙ ſit anologicū ſic̄ ens reptū in oibꝰ generibꝰ ſic eēt dicendum qd̄ bonū diuturniꝰ ē meliꝰ q̄ꝫ bonū vniꝰ diei. qꝛ addit ad bonitatē bonū ī tp̄e. ſ. diuturnitateꝫ. vn̄ bꝛeuiṫ duratio maioꝛ vl̄ minoꝛ nō uariat rōem ſpēi. Et ſi bonū accipiaṫ tāq̄ꝫ vna ſpēs ſic̄ pl̄o poſuit: rō boni eq̄liter inerit bono ꝑpetuo ⁊ bono nō ꝑpetuo. Si ēt tm̄ bonū ſit anologū: ſic bonū diuturniꝰ ē magl̄ bonū qꝛ ē magis bonuꝫ ī tp̄e: addit. n. ad bonitatē duratōem maioꝛē qd̄ ē qd̄daꝫ bonū. Notādū ꝙ Euſtratiꝰ diċ hic ꝯtra ꝯ Ar. ī h̄ ꝙ diċ ꝙ bō ſeꝑatū a materia ⁊ bō in materia nō differūt ſm ꝙ bō. nec bonū ſepatū ⁊ bonū ī materia differūt ī bōitate: diċ. n. ſic q̄liter bonū. o. Ar. idē erit ī imateriali ⁊ materiali in imagie ⁊ exēplo: ⁊ ī ſimplici ⁊ ī cōpoſito: ⁊ ī eo ꝙ ſm ꝑticipationē: ⁊ ī eo ꝙ ſine ꝑticipatōe: ⁊ q̄liter eiꝰ q̄cquid erat eē ſil̄r inerit his q̄ ſic vt dictū ē. diſtāt abiuicē: niſi et imago ⁊ archytipū ſimil̄r rōeꝫ ſubſtātie recipiant. Si. n. bonū eq̄liter repiaṫ ī bono ſepato ⁊ ī bono ī materia tūc bonum imateriale nō erit maiꝰ bonū q̄ꝫ bonū materiale: nec bonum ſimplex q̄ꝫ bonū cōpoſitū: ⁊ ſic de alijs enumeātis qd̄ ē icōueniēs. Simil̄r ſi materialia et imaterialia eodē mō diffiniāṫ qd̄ oꝫ: ſi eandē rōnē hēant ⁊ materialia diffiniūṫ ꝑ materiā ſcd̄ꝫ te: Ar. ſeq̄ṫ ꝙ īmaterialia diffiniātur ꝑ materiā ⁊ ita īmaterialia erūt materialia qd̄ ē ī poſſibile

Item ꝯtra hoc qd̄ diċ Ar. ꝙ bonū ꝑpetuuꝫ nō ē melius q̄ꝫ bonū vniꝰ diei. Arguit: qm̄ eē ē melius q̄ꝫ nō eē. ergo ſemꝑ eē ē melius q̄ꝫ nō ſemꝑ eē. ergo bonū ꝑpetuū ē meliꝰ bono non ꝑpetuo. Itē dicit Euſtratiꝰ ꝙ q̄ꝫuis bonū diuturnius ⁊ bonū bꝛeuis duratōis poſſint eē eq̄liter bona: tm̄ bonū perpetuū ⁊ bonū vniꝰ diei nō poſſunt eē eq̄liter bōa. Nec ē ſimile ꝙ illud qd̄ ē longe duratōis pōt eē eiuſdem nature cū eo qd̄ ē bꝛeuis durationis: ſꝫ illud qd̄ ē perpetuum ⁊ illud qd̄ ē vniꝰ diei non poſſūt eē vnius nature. Ad oīa illa pōt faciliter reſponderi ꝙ ſcd̄m v̄itateꝫ materiale ⁊ inmateriale non ſūt ī eadem ſpē: nec ſimplex ⁊ ꝯpoſitum: nec hēnt eandē diffinitionē. Si tm̄ bonū eēt vna ſpēs cōis bono ſeperato qd̄ poniṫ idea ⁊ bono particulari in materia ſic̄ pl̄o poſuit: ex hoc ſequeretur oīa iſta in conueniētia. vn̄ illa poſitō pl̄onis icludit ꝯtradictoꝛia. ſ. ꝙ bonū ē vna ſpes ꝯmunis bono ſeperato qd̄ pōiṫ idea: ⁊ bono particulari ī materia. qꝛ ad illud ſequitur ꝙ idē ſit materiale ⁊ īmateriale ⁊ ſimplex ⁊ compoſitū: ⁊ ſic de alijs iꝯueniētibus: ad q̄ ꝯducit Euſtratius. Similiter ſcd̄m veritatem: bonū perpetuū ē melius bono nō perpetuo ceteris ꝑibus. Si tm̄ bonū eēt ſpēs ſic̄ pl̄o poſuit bonū perpetuū nō eēt melius bono nō perpetuo nec ſemper eſſe q̄ꝫ non ſemper eſſe.

Pꝛobabilius autē viderenṫ pytagoꝛici dicere de ipo ponētes ī bonoꝝ cohoꝛdinatōe vnū. quos vtiq̄ꝫ ⁊ Pſeuſipus ſeq̄ videṫ. ſed de his q̄dem igitur alius ſit ſermo

HEc ē ſcd̄a partic̄la tertie ꝑtis ī q̄ ph̄s cōparat opinionem. platonis opinioni pytagoꝛicoꝝ. Et diċ ꝙ pytagoꝛici poſuerūt pꝛobabilius q̄ꝫ pl̄onici: pl̄onici. n. poſuerūt vnū p̄mū bonū qd̄ ē idea oiuꝫ bonoꝝ: ⁊ ꝙ vnūqd̄q̄ꝫ hēt rōeꝫ boni ſꝫ ꝙ participat ideā boni: ita ꝙ per ſe rōem boni poſuerūt in bono ſeꝑato. ſed pytagoꝛici poſuerūt rōem boni cōſiſtere ī vnitate in exn̄te rei: ⁊ hoc ē ꝓbabilius q̄ꝫ poneṫ rationē boni ꝯſiſtere in idea ſeꝑata: nam vt dicit Comētatoꝛ qd̄ vnūqd̄q̄ꝫ ens ꝑficiṫ ⁊ ſuaṫ ī manendo in ſe vnū ⁊ indiuiſum. cū. n. ē diſperſuꝫ ⁊ diuiſum coꝛrūpitur: ⁊ iō poſuerunt vnuꝫ in cohoꝛdinatōne bonoꝝ. ⁊ hāc opinionē pytagoꝛicoꝝ ſecutꝰ ē Pſeuſipꝰ q fuit nepos platōis. Sciendū ꝙ pytagoꝛici poſuerunt duas cohoꝛdinatōes vnā bonoꝝ ⁊ aliā maloꝛum: ī cohoꝛdinatōe bonoꝝ poſuerūt ī p̄mū ꝑfectuꝫ: vnū. dextrum: maſculū: rectū: lumē: tetragonō: quieſcens bonū. In alia cohoꝛdinatōe poſuerunt īfinitum: multitudinē: ſuperfluū: ſiniſtruꝫ: feminam: curuum: tenebꝛā: altera ꝑte longiꝰ motum malū: ⁊ ita poniṫ vnū in eadeꝫ cohoꝛdiatione cum bono: ⁊ hoc ē melius ponere bonitatem rei in vnitate per quam res eſt vna et ens

quam in idea a re ſeꝑata.

His autem que dicta ſūt dubitatio q̄daꝫ ſub appaꝛꝫ: ſemper nō de oī bono ſmones dici ⁊ fieri. Dici āt ſm vnā ſpēm que ſcd̄m ſeipa ꝓſequuta ſūt ⁊ dilecta. factiua aūt hoꝛum vel conſernatiua aliqualiter: vel contrarioꝝ ꝓhibitiua ꝑꝑ hec dici: ⁊ ſcd̄m modū aliū. Manifeſtū igiṫ qm̄ dupliciṫ dr̄ bonū: ⁊ hec q̄dē ꝑꝑ ſe ipa: hec āt ꝑꝑ h̄.

HEc ē tertia ꝑticula in qua declaratur ꝙ bonū ſeperatum nō ē cōis idea oiuꝫ bonoꝝ: ⁊ hec ē concluſio. 18. huius libꝛi. ꝓbaṫ ſic. bonum ſeꝑatum ē per ſe bonum ſic̄ pl̄o poſuit. vnde ſm platonē ideꝫ ē bonū ſeꝑatuꝫ. et per ſe bonū. ſed per ſe bonū nō ē cōis idea oiuꝫ bonoꝛum. ergo bonū ſeꝑatum non ē cōis idea oium bonoꝛum. maioꝛ patꝫ per platonē cōtra quē arguit: ⁊ minoꝛem declarat per hoc ꝙ quodam bonum eſt bonū ꝓpter ſe deſiderabile ſic̄ ſcire. ⁊ voluptates: ⁊ quoddā ē bonum qd̄ ē ſolū deſiderabile ꝓpter aliud. ſ. ꝓpṫ illud qd̄ ꝑꝑ ſe ē deſiderabile. ⁊ illud ꝙ ſolū ꝓpter aliud eſt deſiderabile nō ē per ſe bonum: vt pocio amara vel aliq̄d tale. ergo per ſe bonum non ē cōis idea oium bonoꝝ: cū non oē bonū ſit bonuꝫ ꝑ ſe: ⁊ ſic patꝫ minoꝛ: vnde dicit ph̄s ꝙ his h̄ eſt circa ea que dicta ſūt a pl̄onicis de bono ſeꝑato. Occulte apparet q̄dā dubitatio. qꝛ pl̄o loq̄ṫ de per ſe bono: ⁊ ita ſmones pl̄ois non videnṫ dici de oī bono: nec q̄ꝫtum ad appꝛentiā v̄boꝛuꝫ nec q̄ꝫtuꝫ ad conueniētiā reꝝ: ⁊ hoc qꝛ diuerſe ſunt ſpēs ⁊ rōes bonoꝝ. nam quedā ſūt ꝓpter ſe ipſa queſita ⁊ deſiderata ⁊ q̄dam ꝑꝑ alia vt ꝓpter illa que ſūt per ſe queſita ⁊ deſiderata. quia ſunt factiua vel ꝯſeruatiua eoꝝ que ſūt per ſe bona. vel quia ſūt ꝓhibitiua ꝯrioꝛum. et bonum nō videṫ dici ſꝫ eandē rationē de his: ⁊ iō non uidetur ꝙ bonum per ſe ſit cōis idea oium bonoꝛuꝫ. Sciendū ꝙ Ar. innuit hic talem diuiſionē bonoꝝ. ſ. ꝙ quoddā ē bonū qd̄ ſolum ꝓpter ſe deſideraṫ et quoddā ē bonū qd̄ ꝓpter aliud deſideraṫ: vt ꝑꝑ bonuꝫ per ſe: ⁊ tale ē triplex. quoddā factiuum ꝑ ſe boni ⁊ qd̄dā ꝯſeruatiuū ꝑ ſe boni: ⁊ qd̄dā ꝓhibitiuū ꝯrioꝝ.

Diuidentes igitur ab vtilibus q̄ ſcd̄ꝫ ſeipa intueamur ſi dicunṫ ſm vnā ideā: ſm ſeipa āt qualia ponet q̄s vtiq̄ꝫ: vel q̄cūq̄ꝫ ⁊ ſolitaria perſequūtur. vt puta ſcire: et videre: ⁊ voluptates q̄dā: ⁊ honoꝛes. Nec. n. etiā ꝓpter aliud q̄d ꝓſequimur tm̄ ſm ſe bonoꝛuꝫ pōet vtiq̄ꝫ aliq̄s vl̄ neq̄ꝫ aliud aliq̄d p̄ter ideā. Quare inanis erit idea. Si āt ⁊ hec ſūt eoꝝ q̄ ſm ſeipa boni rōem ī oībus ipis eādē apparere opoꝛtebit: quēadmodum ī niue ⁊ in ceruſa eā q̄ albedinis. honoꝛis āt ⁊ pꝛudētie ⁊ voluptatis alie ⁊ differētes ſūt rōes ita ſm qd̄ bona. Nō igiṫ ē bonuꝫ cōe q̄d: ſm vnā ideā. Sed q̄liter vtiq̄ꝫ dicunṫ. Nō. n. aſſimulāṫ a caſu eguocis: ſed certe ei qd̄ eſt ab vno eē vl̄ ad vnuꝫ oīa ꝯtēdere: vel magis ſcd̄ꝫ analogiā. ſicut. n. ī coꝛpoꝛe viſus: ī aīa itellectꝰ ⁊ aliud vtiq̄ꝫ ī alio. Sed foꝛte hec q̄dē relinquendum ē nūc. Certificare. n. de ipis alteris vtiq̄ꝫ ph̄ie erit magis ꝓpꝛiū. Sil̄r āt ⁊ de idea.

HEc ē q̄rta ꝑticula ī q̄ ph̄s oſtēdit. ꝙ bonuꝫ ſeperatuꝫ nō ē cōis idea oiuꝫ q̄ ſūt per ſe bōa. Et p̄mo narrat de qᵒ ē itētio. d. ꝙ itētio ē loq̄ de per ſe bonis. vn̄ q̄dā ſunt bōa eo ꝙ ſunt factiua vl̄ ꝯſeruatia bonoꝝ ſcd̄m ſe vel ꝓhibitiua ꝯrioꝝ: ⁊ talia ſunt bona vtilia de quibus māifeſtuꝫ ē: ꝙ nō ſunt ſcd̄m ſe bōa. Seperemus igiṫ ab eis illa q̄ ſcd̄m ſe ſunt bōa: ⁊ videamꝰ ſi oīa per ſe bōa poſſunt dici bōa ſcd̄m vnā ideā quā dicunt per ſe bonuꝫ: ⁊ ad hoc inueſtigāduꝫ oꝫ ſcire q̄lia ſunt ſcd̄m ſe bōa. vtꝝ oīa ſint ſcd̄m ſe bōa q̄cunq̄ꝫ queruṇṫ ſolitaria: ideſt ſi ſola eēnt ita ꝙ nulla alia vtilitas ꝯſeq̄retur cuiuſmōi ſunt ſcire ⁊ videre ⁊ voluptates ⁊ honoꝛes: huiuſmōi. n. q̄ꝫuis q̄nq̄ꝫ queruntur ꝓpter aliq̄d aliud ad qd̄ ſūt vtilia tm̄ ſi ad nihil aliud valerēt adhuc eēnt ſcd̄m ſe bona ⁊ deſiderabilia aut nihil ē per ſe bonuꝫ niſi illa idea boni ſeꝑata. Hec igiṫ ē qō. vtrū oīa que ꝓpter ſe deſiderāṫ et ſi nulla alia vtilitas ſeq̄retur ex eis ſint per ſe bōa vl̄ ſola idea bonoꝝ. ſ. bonum ſeparatuꝫ ſit per ſe bonū. iſtis p̄miſſis ꝓbat ph̄s ꝯcluſionē. 19. huiꝰ libꝛi. ſ. ꝙ bonū ſeperatum nō ē cōis idea oium que per ſe ſunt bona ꝓbatur ſic: aut nihil ē per ſe bonum niſi illud bonum ſeperatū: aut oīa que ſcd̄m ſe appetunṫ ⁊ ſi ad nihil aliud valerent cuiuſmodi ſūt: honoꝛ: pꝛudentia ⁊c̄. ſūt ꝑ ſe bona. Si deṫ p̄mum. ſ. ꝙ nihil ē ꝑ ſe bonū niſi bonū ſeꝑatū tunc ſeq̄tur ꝙ bonū ſeꝑatuꝫ ſit vacuum ⁊ vanum: exēplar. n. eſt vacuū ſi nihil ei aſſimileṫ.

Si detur aliud membꝛū. ſ. ꝙ oīa q̄ ꝑꝑ ſe deſideranṫ: ⁊ ſi nihil aliud bonū ſequereṫ ſint ꝑ ſe bona: oppoꝛtebit ꝙ oībus talibus ſit eadem rō bonitatis. ſicut in niue ⁊ ceruſa eſt eadē rō albedinis: ex eo ꝙ ꝑticipant eandē foꝛmā. ſed hoc non ē verum ī pꝛedictis. quia honoꝛ pꝛudētia ⁊ voluptas habent diuerſas rōnes: non ſolum ꝓpꝛias: ſed ēt ī q̄ꝫtum ſunt bōa. non. n. eſt eadē rō bōitatis in his oibꝰ: nec ſm eādem rōnem ſunt appetibilia. vnde relinq̄tur ꝙ illud qd̄ dicunt eē falſum. quia per ſe bonū non ē cōmunis idea oium per ſe bonoꝝ. Unde bꝛeuiter ratio talis eſt: aut nihil ē per ſe bonū niſi illa idea cōis: aut oīa illa que ꝓpter ſe appetuntur ſunt per ſe bona: non ē dare p̄mum qꝛ ſic illa idea boni eēt vacua ⁊ inanis. quia non eſſet exemplar alicuius: nec ei aliquid aſſimularetur. Nec eſt dare ſcd̄m qꝛ oium per ſe bonoꝛum ē vna ⁊ eadem ratio cōmunis ſcd̄m platonem: ſed non omnia que ꝓpter ſe appetūtur habent vnam rōnem cōeꝫ in eo ꝙ ſunt bona.

vnde breuiter hic ẽ ratio: nõ oĩa per ſe bõa habent eandẽ rõez boni ĩeo ꝙ bonũ. ḡ nõ oium ꝑ ſe bonoꝝ ẽ vna ydea cõis. Notanda ſũt hic duo ſꝫ Cõmẽtatorez. pͥmo ꝙ Ar. dixit ſcire et videre eẽ per ſe bona: ⁊ non dixit prudẽtiam ⁊ viſum eẽ per ſe bona. q2 opationes ſunt ꝑfectiores habitibus. ⁊ ideo ſũt deſiderabiliores.

Scḋo notãdũ ꝙ dicit Comẽtator: ꝙ nõ oĩs voluptas vł honor ẽ bonũ. q2 voluptas que ẽ impudicoꝝ nõ eſt bona nec prudẽtium honores: etiaꝫ qui ꝓueniũt ex ſpeculatõe q̄ exhibẽtur a ſapiẽtibus ⁊ ſciẽtibus recte ⁊ in v̓tute et ſapiẽtia deſiderabilioẽs ſũt ⁊ ꝓſequibiles. qui autẽ ex quibuſlibet: ⁊ deteriorib⁹ fugiendi: et odio habẽdi. hec Euſtrati⁹. Sed q̄liter vtiq;. Quia dictũ ẽ ꝙ bonũ non dicit̃ ſm eandẽ rõez de oĩbus bonis rõnabiliter dubitatur. vtrum bonũ dicatur de oĩbus bonis ſm rões oĩo diuerſas non habentes reſpectũ ad aliq̄d vnum quõ dicũtur equiuoca a caſu: aut dicit̃ bonuꝫ ſm rões: non oĩo diuerſas ſed ĩ aliquo vno cõueniẽtes: quõ militare dicit̃ de iſtrumento militis ⁊ de tegmẽto militis: ⁊ de equo militis vł quomodo ſanũ dicitur de medicina: de dieta: ⁊ de vrina. Aut quomodo aliquid dicit̃ ꝺ multis ſm ꝓportiones diuerſas ad idẽ ſubiectuꝫ: ſic̃ ens dicitur de qualitate. q2 q̄litas ẽ diſpoſitio pͥmi entis. ſ. ſubſtãtie. aut quomõ aliq̄d dicitur de multis ſm vnam ꝓportionem ad diuerſa ſubiecta. ſicut bonum dicitur de viſu et intellectu. ſicut enim viſus ẽ bonum ⁊ perfectio oculi. ſic intellectus ẽ bonũ ⁊ perfectio aie.

Non enim aſſimilãtur. Solutio huius dubitationis ẽ ꝙ bonum nõ dicitur de oĩbus bonis ſm rões oĩo diuerſas: ſicut accidit in his que ſunt equiuoca a caſu. ſed bonum dicitur ꝺ multis habentibus attributõem ad vnum. ſ. ad finem vltimũ. Sed qualiter bonũ dicit̃ de multis ſm vnam rõem vel ſm diuerſas rões oportet nunc relinquere: quia hoc pertinet ad conſiderationem methaphẏci. Similiter determinare ꝺ ydea boni nõ ẽ ꝓprium pñti negocio: ſed hic magis pertinet ad methaphẏcã. Euſtraci⁹ ſuper iſtaꝫ lr̃am. Sicut in corpore viſus in aĩa intellectus. dicit ſic. Sicut eni in corꝑe viſus bonam cognitõem entium ꝓ̃hens ⁊ decorans animal. ita intellectus ĩ aĩa cognitionem intelligibiliũ dans ⁊ decorãs ĩpam ſuꝑ omneꝫ potẽtia h̓ Euſtrati⁹ ex q̊ pꝫ ſꝫ itentionẽ: Comẽtatoris. ꝙ itellect⁹ eſt nobiliſſima potẽtia aĩe.

Si enim eſt vnũ q̄d coĩter ꝑ̃dicatuꝫ bonum: vel ſeparabile quidẽ ipꝫ ſꝫ ſeipm̃. Mãifeſtũ ꝙ nõ vtiq; erit opatũ: neq; poſſeſſũ bonũ. Nũc ãt tale aliq̄d q̄rit̃

Hec ẽ q̄rta ps hui⁹ capituli. ĩ q̃ ph̓s declarat ꝙ ſi eẽt vna cõis idea oĩum bonoꝝ. ipa nõ eẽt finis vltim⁹ hoĩs nec ĩ ipa cõſiſtereꝫ felicitas: ⁊ ꝯtinet. ꝺ. ꝑticulas. In pͥma ꝓbatur ꝓpoſitũ. In ſcḋa ibi. Forte ãt alicui. Remouꝫ vnã rñſionẽ. In pͥma igit̃ ꝑticula ꝓbat̃ ꝙ bonum ſeꝑatũ: qḋ ponit̃ idea oĩum bonoꝝ nõ eſt ſuꝑ̃mũ bonũ hoĩs qḋ hic q̄rit̃ ⁊ hec eſt ꝯcluſio vigeſima hui⁹ libri ꝓbat̃ ſic. illud nõ ẽ ſuꝑ̃mũ bonũ hoĩſ: qḋ hic q̄ritur: qḋ nõ ẽ opatũ nec poſſeſſũ ab hoĩe. nã tale bonũ hic q̄rimuſ: ſꝫ bonũ ſeꝑatũ qḋ ponit̃ idea bonoꝝ nõ ẽ opatum nec poſſeſſũ ab hoĩe. ḡ bonũ ſeperatuꝫ qḋ ponitur idea bonoꝝ nõ ẽ ſuꝑ̃mũ bonũ hoĩs.

Forte aũt alicui videbit̃ vtiq; melius eẽ cognoſcere ipꝫ ad poſſeſſa ⁊ opata bonoꝝ. velut. n. exẽplũ h̓ habentes magis ſciem⁹ ⁊ q̃ nobis ſunt bona: ⁊ ſi ſciamus adipiſcemur ipa.

Hec ẽ ſcḋa ꝑticula ĩ q̃ excludit quãdã reſponſionẽ ad hãc rõnẽ. Poſſet eni aliqs dicere ꝙ q̄uis bonũ nõ ſit poſſeſſũ nec opatuꝫ ab hoĩe eſt tñ exẽplar oĩum bonoꝝ opatoꝝ ab hoĩe: nũc ãt ad bñ opandũ expedit cognoſcere exemplar ⁊ iõ ad iſtã ſciam cuius finis ẽ bene opari ꝑtinꝫ det̃miar̃ ꝺ bono ſeꝑato. q2 ſic melius poſſum⁹ adipiſci ea q̃ ſũt nobis bõa: ſic̃ iſpiciẽtes aliq; hoĩeꝫ meli⁹ poſſum⁹ ꝺpiger̃ ei⁹ faciẽ

Probabilitatẽ quidẽ igit̃ quãdam hẽt ſmo: vr̃ aũt ſciẽtys diſſonare. Oẽs. n. bonũ quoddã appetẽtes ⁊ quo indigẽt iq̄rẽtes: ꝺrelinquunt cognitõem ipius: q̄uis auxiliũ tale oẽs artifices ignorar̃: ⁊ neq; iq̄rere non ẽ bñ rõnabile. Inutile ãt: ⁊ q̄d iuuabit̃ textor: ⁊ faber ad ſuã artẽ ſciẽs ipm bonũ: vł q̄liter magis medic⁹: vel magis miles erit q̄ ideã ipam cõtẽplat⁹ ẽ: Videt̃ q̄dẽ. n. neq; ſanitatẽ ita itẽdere medic⁹ ſꝫ cã que hoĩs: magis ãt forte eam q̃ hui⁹. Secũdũ vnũq̄dq;. n. medicabit̃. Et de his quideꝫ igitur in tantũ dictuꝫ ſit.

Iſtã rñſionẽ rẽouet ph̓s: probãs ꝙ cognitio bõi ſeꝑati ñ ẽ neceſſaria ad bonũ opandũ ⁊ hec ẽ ꝯcluſio. zi. h⁹ libri: ꝓbat̃ dupl̓r. pͦ. ꝑ h̓ ꝙ iſtud ñ obſuat̃ ĩ ſciẽtys ⁊ ĩ artib⁹. nã q̄libꝫ ſcia ⁊ q̄libꝫ ars appetit bonũ, ⁊ q̄rit illḋ qḋ ẽ neceſſariũ ad ſuũ finẽ ꝯſequẽdũ: ⁊ nulla ars vtit̃ cognitõe illi⁹ bõi ſeꝑati. ſi tñ cognitio bõi ſeꝑati eẽt neceſſaria ad bñ opãdũ: irrõnale eẽt oẽs artifices illḋ bonũ ñ iq̄rere ſꝫ ignorar̃. Inutile ãt ⁊ q̄d iuuabit. Scḋo ꝓbat̃ eadẽ ꝯ̊ ſic. illa cognitio q̃ ñ iuuat ad bñ opãdũ ñ ẽ neceſſaria ad bñ opãdũ. ſꝫ cognitio bõi ſeꝑati ñ iuuat ad bñ opãdũ. ḡ ⁊c̃. maior ẽ mãifeſta: ⁊ minor ꝺclarat̃. q2 cognitõ bõi ſeꝑati ñ iuuat fabrũ nec textorẽ nec militẽ: nec medicũ. nã illḋ bonũ ſeꝑatũ eſt vlẽ: ⁊ oẽs opões circa q̄cũq; bõa: ſũt circa ſinĝlaria: nũc ãt exẽplar ad qḋ neceſſe ẽ iſpicer̃ oꝫ eẽ ꝯforme opato: ⁊ opatũ ẽ ſinĝlare. ḡ h⁹ ĩ bonũ ſeꝑatũ qḋ ẽ vlẽ ñ ẽ neceſſariũ ad bñ opanduꝫ.

Capl̓m quartuꝫ tractat⁹. zi. in quo ſoluit̃ ſecũda queſtio pͥncipalis huius primi que eſt. Quid eſt felicitas: q̃ ſoluit̃ ꝑ duas deſcriptiones felicitatis in hoc capl̓o poſitas. Quarum

Prima ſumit̃ ex q̄buſdaꝫ generalib⁹ ⁊ cõiter ꝯfeſſis q̃ reſpiciũt eẽntiã felicitatꝭ ſꝫ ſe. Scḋa reſpicit eſſentiã felicitatis in cõꝑatione ad felicem. prima eſt ꝙ felicitas eſt bonũ ꝑfectum ⁊ per ſeſufficiens. ſcḋa eſt ꝙ felicitas ẽ opatio hoĩs ſm virtutẽ in vitaperfecta. Ad declarationẽ pͥme deſcriptiõis narrat ꝙ finis vltim⁹ ⁊ bonũ itẽtũ ĩ vna quaq; arte ẽ illud: gr̃a cui⁹ oĩa alia fiũt in illa arte. ⁊ ponit diſtinctioneꝫ finiũ ⁊ ꝓbat ꝙ felicitas eſt finis vltim⁹ opationũ humanaꝝ. ⁊ ꝓbat ꝙ hoĩs ẽ aliq̃ ꝓpria opatio in qua felicitas cõſiſtit.

Rurſus aũt redeam⁹ ad q̄ſitũ bonũ q̄d vtiq; ſit: videt̃ q̄dem. n. aliud in alia opatione: et arte. Aliud. n. in medicĩali ⁊ militari et reliqs ſil̓r. Quñ igit̃ vnicuiq; bonũ gr̃a cuius reliqua opata ſunt. hec quidem in medicinali quideꝫ ſanitas: in militari vero victoria: in edificatiua aũt domus: in alio v̓o aliud. In omni autẽ opatione ⁊ electiõe finis. huius. n. gr̃a reliq̃ opant̃ oĩa. Quare ſi quis opatoꝝ oĩum eſt finis. hic vtiq; erit opatũ bonuꝫ. Si vero plura hec trãſcẽdẽs vtiq; ſmo ad hoc ipſuꝫ ꝑueniet Hoc aũt ad h̓ magis explanare tẽtandũ. Quñ aũt plures videt̃ ⁊ fines. hoꝝ aũt eligim⁹ q̊ſdam ꝓpter alteꝝ: vt puta diuitias fiſtulas: et oĩa organa. Manifeſtũ igit̃ qm̃ non ſunt oẽs ꝑfecti. Opti⁹ aũt ꝑfect⁹ quis videt̃. Quapꝑ. ſi quidẽ ẽ aliquod vnũ ſolũ ꝑfectũ hoc vtique erit qḋ querit̃. Si v̓o plura: ꝑfectiſſimũ hoꝝ.

Iſtud ẽ. 4. capl̓z. tractat⁹. zi. in quo ſoluitur. z. queſtio pͥncipalis hui⁹ libri querẽs quid ẽ felicitas. ⁊ ꝯtinet tres ꝑtes principaleſ. In prima ponit̃ vna deſcriptio felicitatis ſũpta ex cõditionib⁹ generalib⁹ finis vltimi. In ſecũda ibi. Sed forte felicitateꝫ. inueſtigat aliam deſcriptiõeꝫ felicitatis q̃ magis ſumit̃ ex ꝓprys. In tertia ibi. Circũſcribat̃. q2 deſcriptiones ꝑ̃cedentes ſunt iꝑfecte: narrat ꝙ ad hoc oꝫ felicitatem ꝑfecti⁹ deſcribere. ⁊ modũ per quẽ poſſum⁹ ad hoc deuenire. ſ. ad ꝑfectã deſcriptionẽ felicitatꝭ. Prima ps cõtinet duas ꝑticulas. In prima ponit quaſdã ꝯditiones finis vltĩ ꝑ q̃s apꝑꝫ ꝙ felicitas eſt bonum ꝑfectum ⁊ etiã ponit diſtinctionẽ finiũ. In ſcḋa ibi. Videt̃. aũt ex ꝑ ſe ſufficiẽtia oſtẽdit ꝙ felicitas eſt bonũ ꝑ ſe ſufficiẽs. prima ꝑticula cõtinet tres ꝑtes. In prima narrat q̄d ẽ finis vltim⁹ ⁊ bonũ intẽtũ in vnaquaq; arte. ſcḋa ibi. Perfect⁹ aũt dicim⁹. ponit quãdã diſtinctiõꝫ finiũ trimẽbrẽ. In. 3. ibi. Tale vtiq; felicitaſ. cõcludit ex ꝑ̃dictis ꝙ felicitas ẽ finis vltim⁹ oĩum opationũ humanaꝝ. In pͥma igit̃ ꝑte reuertit̃ ad ꝓpoſitũ. ſ. ad iq̄rendũ quis eſt finis vltim⁹ oĩuꝫ humanoꝝ. Et pͥmo narrat ꝙ finis vltim⁹ ẽ bonũ intẽtũ in vna quaq; arte ⁊ eſt illud gratia cuius fient oĩa in illa arte vt patet. nam oĩa q̃ fiunt ĩ arte medicinali: oĩa fiunt ꝓpter ſanitatẽ. ideo ſanitas eſt finis vltimus in arte medicinali: et in arte militari oĩa fiunt ꝓpter victoriam. ideo victoria eſt finis vltim⁹ in arte militari. Ad ſciendũ igit̃ q̄s eſt finis vltim⁹ omniũ opationũ humanarũ: cõſiderandum eſt ſi occurrat aliquis finis ad quem ordinantur omnia que fiunt per artes. ⁊ omnes humane opatiões: ⁊ ille finis erit finis vltim⁹. ⁊ bonũ qḋ intendit̃ ex omnibus opationibus humanis. Si aũt ſint plura ad quẽ ordinant̃ diuerſi fines diuerſaꝝ opationũ ⁊ artium: oportebit intellectuꝫ vlterius inquirere quouſq; perueniat ad aliquẽ finẽ vltimuꝫ ad quem omnes opationes artiũ ⁊ omnes opationes humane ordinant̃. vnde ſi ſint plures fines oportet ꝙ aliquis illoꝝ ſit optim⁹ ⁊ ille finis qui eſt optimus in rebus humanis eſt finis vltimus omnium humonoꝝ

Perfectius autẽ dicimus qḋ ſm ſeipſuꝫ ẽ proſequibile eo qḋ ꝓpter alterũ: ⁊ qḋ nũq̃ ꝑꝑ aliud eligibile his q̃ ſecũdũ ſe ipſa. ⁊ ꝓpter aliud eligibili⁹ ⁊ ſimpliciter vtiq; ꝑfectum qḋ ſm ſe ipſuꝫ eligibile ſemper ⁊ nunq̃ propter aliud.

Hec ẽ. z. ps in q̃ poĩt diſtictiõꝫ vnã ꝺ fine q̃ hꝫ. 3. mẽbra ⁊ hec ẽ diſtictio finiũ. q̄dã. n. finis appetit̃ ſoluꝫ ꝑꝑ aliud ⁊ nũq̃ ꝑꝑ ſe ipꝫ ut medicĩa amara ſolũ appetit̃ ꝓpt̃ aliud vt ꝑꝑ ſanitatẽ. ⁊ q̄dã finis appetit̃ ꝓpt̃ ſe: ⁊ ẽt ꝓpter aliud ſic̃ medicina dulcĩ ⁊ bene ſapida. ⁊ aliqs ẽ finis q̄ appetit̃ ꝑꝑ ſe ⁊ nũq̃ ꝑꝑ aliḋ ⁊ ille finis ẽ vltĩ⁹ ⁊ ꝑfectiſſimus.

Tale itaq; felicitas maxia vtiq; eſſe vr̃. Hãc. n. eligim⁹ ſẽꝑ ꝑꝑ ſe ipaꝫ ⁊ nũq̃ ꝑꝑ aliḋ. Honorẽ v̓o ⁊ voluptatẽ ⁊ itellectũ ⁊ oẽꝫ v̓tuteꝫ eligim⁹ q̄dẽ ⁊ ꝑꝑ ipaꝫ. nıl̓o. n. adueniẽte eligerrem⁹ vnũq̄dq; aũt ipoꝝ eligim⁹ ⁊ felicitatꝭ gr̃a ꝑꝑ h̓ ſuſpicãtes ⁊ felices fore. felicitatẽ aũt nulli⁹ eligit hoꝝ gr̃a. nec oĩo ꝑꝑ aliḋ

Hec ẽ. z. ps pͥme ꝑticule ĩ q̃ ꝯcludit ex ꝑ̃dictis ꝙ felicitas ẽ finis vltim⁹ opationum humanaꝝ ⁊ h̓ ẽ ꝯcl̓o. zz. hui⁹ libri ꝓbat̃ ſic. illud cui⁹ gr̃a oẽs opatiões humãe fiũt ⁊ ipa ñ fit ꝑꝑ aliud ẽ finis vltim⁹ opationũ humãꝝ: ⁊ oẽs alie opatiões huãne fiũt ꝑꝑ felicitateꝫ: ⁊ felicitas nõ fit ꝑꝑ aliq̄d aliud. ḡ ⁊c̃. maior pꝫ ex ꝑ̃dictis ⁊ ĩ declãdo miorẽ dicẽ ꝙ hãc. ſ. felicitatẽ eligim⁹ ſemꝑ ꝑꝑ ſe ipaꝫ ⁊ nũq̃ ꝑꝑ aliḋ: ſꝫ honorẽ ⁊ voluptatẽ ⁊ itellectũ ⁊ oẽꝫ v̓tutẽ eligim⁹ ꝑꝑ ſe ipa: ⁊ eligim⁹ ipa nullo alio adueniẽte. ⁊ eligim⁹ illa gr̃a felicitatꝭ. Hic ſũt duo dubia. pͥmũ ẽ ſuꝑ h̓ qḋ ph̓s dc̃ felicitatẽ ꝑ ſe eẽ eligibilẽ iſtud. n. vr̃ repugnar̃ ꝯcl̓oni quã ph̓s hic ꝓbat: nã ĩ tertio hui⁹ dic̃ ph̓s ꝙ electio nõ ẽ finis ſꝫ ſolũ eoꝝ q̃ ſũt ad finẽ. Si ḡ felicitas ſit ꝑ ſe eligibił: ſeq̄tur ꝙ ñ ẽ finis vltim⁹

z⁹ dubium eſt dubium Commẽtatoriſ. dictuꝫ ẽ pͥus ꝙ ſãitas cõfert ad felicitatẽ ⁊ ꝙ ẽ eligibilis ꝓpter felicitatẽ. Iſtud ñ videt̃ ve

rū qꝛ ſi ſic eſſꝫ: egrotātes nō eēnt felices qḋ fal
ſuꝫ ē. Ad pͥmū dicēdū ꝙ electio ſumit̃ hic cō/
muniꝰ ꝙ̄ in 3° huiꝰ: hic.n. accipit̃ electio ſꝫ
ꝙ idem ē ꝙ appetitꝰ volūtariꝰ cuiuſcꝫ indiffe
rēter. ⁊ ſic eſt felicitas eligibil'. In tertio vero
huiꝰ accipit̃ electio vt ē volūtariū ꝯſiliabile
⁊ iſto modo felicitas non eſt eligibilis cum ſit
finis vltimus: Ad ſecūdū dubiū ꝛn̄dꝫ Comē/
tator ꝙ ſanitas cōfert ad felicitatem politicā
ſꝫ non confert ad felicitatem cōtemplatiuam
Et poſſūt hic notari duo: que Cōmētator dic̄
d̄ uita politica ⁊ de vita cōtemplatiua quam
vocat hic vitā purgatiuam. pͥmo dicit ꝙ v̄tu
tes aľr: ⁊ aľr cōueniūt vtriqꝫ haꝝ vitaꝝ: nā
virtutes cōuenientes vite politice ſunt mode/
rantes paſſiones ſꝫ virtutes cōuenientes vi/
te purgatiue ſunt īpaſſibilitates: vn̄ virtutes
politice ſunt moderatiue paſſionū. ſed virtu/
tes purgatiue ſunt impaſſibilitates nam vita
purgatiua ē ſine paſſionibꝰ ſꝫ in vita politica
ſūt paſſiōes modeāte ſꝫ leges ⁊ mores ciuitatꝭ
2° ē nōndū ꝙ Cōmētator dic̄ pulcherie de vi
ta ꝯtemplatiua ſeu purgatiua dic̄ eni ſic: pur
gatiuuſ aūt ⁊ cōtēplatiuꝰ qꝛ oīo eas q̄ ī medio
exercitationes abnegauit ⁊ eā q̄ ſup hoīeꝫ eſt
eligit vitam. ⁊ ſm electionē ſepatꝰ eſt a corpo
re: ⁊ intellectū pēnit aptauit vt inferiorībꝰ oī
no ſupferat̃ ⁊ oīa dimittat quecūqꝫ ſub tpe: et
pͥmo motu ⁊ ad deū reducat̃ ⁊ releuet̃. hꝫ aūt
corporis vinculū. ſtudiū pꝓhibēs ⁊ ut ſurſū el
euationē ītellectꝰ īpediēs vt ad īimicā carnē
diſpōit̃ ⁊ īimicū ſuſcitat ad ipaꝫ bellū oīmo/
dā tribulationē adinueniens vt vtriqꝫ caro de/
cidens īpotēs hēat adv̄ſus ītellectū ſe erigere:
qui aūt ab ipſius ꝑturbatione liberatꝰ intelec
tus ad pͥmam pulcritudinem copulatur: ⁊ pri
ma bonitate potiri feſtinat de tribulato corpo
re curam non faciens: maxime aūt triſtibus
delectatꝰ velut cantis. ipi ſm electionem ſolo
nis amortali corpore ⁊ ad deorſum latione ab
hac ⁊ q̄ſitie: iſta igitur habere felicitatē cōtē
platiuꝰ cōſiderans qualr̃ habebit curā ſanita
tis corporis ⁊ ſm naturā conſtitutiois ipiꝰ ſa
nitatis hn̄s curā opois ⁊ re piſſioit̃ h̄ euſtraciꝰ:

Videt̃ autem ⁊ ex per ſe ſuffitiētia idē
accidere: pfectum enim bonū
p ſe ſufficientes eſſe uidetur.

Hec ē ſa pticľa pͥme ptis in qua oſ̄dit̃ ꝙ
felicitas ē bonū p ſe ſuffitiens ⁊ continꝫ
tres ptes. In pͥmo oſtēdit̃ ꝙ felicitas ē bonū p
ſe ſufficiēs. In ſcd̄a ibi. Per ſe ſufficit. iam aūt
oſtēdit̃ cui eſt felicitatꝭ bonū p ſe ſufficiēs. In
tertia ibi. Amplius aūt. remouet quādā dubi
tationē ⁊ cōcludit vnā deſcriptionē felicitatꝭ
In prima igit̃ pticula pꝓbat pħs ꝙ felicitas ē
bonū per ſe ſufficiēs. ⁊ hec eſt cōcľo. 23. pꝓbat̃
ſic. illud qḋ eſt bonū pfectū ineſt bonum p ſe
ſufficiēs. felicitas eſt bonū pfectū: ḡ ⁊c. minor
patꝫ ex p̄cedētibꝰ nā ex quo felicitas eſt finis
vltimꝰ: ſeqtur ꝙ felicitas ē bonū pfectū: quia
finis vltiꝰ deſiderat̃ ꝓpter ſe ⁊ non ꝓpter aliḋ
⁊ maior apparet per diffinitionē pfecti. perfe/
ctum.n. ſic diffinit̃ ꝙ eſt cui nihil deeſt. ſꝫ cui
nihil deeſt. eſt p ſe ſufficiēs.

Per ſe ſufficiens aūt dicimꝰ nō ipi ſo
li viuenti vitā ſolitariaꝫ: ſꝫ et
parētibꝰ: ⁊ filijs: ⁊ vxori: ⁊ vľr amicꝭ: ⁊ ciuibꝰ
qa natura ciuile hō. Hoꝝ aūt aſſumendꝰ ter
minus qs. Extēdenti eni ad parētes ⁊ ꝓpinq̄s
⁊ amicos amicoꝝ ī infinitū ꝓcedit. Sꝫ h̄ qdē
rurſus pſcrutādū. p ſe ſufficiens aūt ponimꝰ
qḋ ſufficientē ſolitariā ⁊ eligibilē facit vitam
⁊ nullo exteriori indigētem. Tale aut felicita
tem exiſtimamꝰ eſſe.

Hec ē. 2. pars ī qua oſtendit̃ cur eſt felici/
tas bonū per ſe ſufficiēs. ⁊ dicit ꝙ felici
tas eſt bonū p ſe ſufficiens nō qꝛ ſufficiat vni
ſoli. hōi viuenti. ſꝫ vitā ſolitariā ſꝫ dꝫ eē ſuf/
ficiēs n̄ ſolū ſibi ſꝫ parētibꝰ: ⁊ filijs: et vxori
⁊ amicis: ⁊ ciuibꝰ: ⁊ huiꝰ ratio ē. quia hō ē na
turaliter animal ciuile quia.n. hō ē animal ci
uile. iḋ homo felix felicitate politica: dꝫ eſſe
p ſe ſufficiens ad ꝓuidendū amicis ⁊ ciuibꝰ ⁊
tēpalibus ſubſidia miniſtrādo. ⁊ in ſpirituali
bꝰ inſtruendo ⁊ in dubijs cōſulēdo. qꝛ ē̄t hō
eſt animal domeſticū iḋ hō felix dꝫ eē p ſe ſuf
ficiens ad ꝓuidendū vxori: ⁊ filijs ⁊ familie:
Sꝫ tn̄ hoꝝ qbꝰ felix habꝫ ꝓuidere oportebat
eſſe aliquē t̃minū. Si.n. aliqs velit extēdere
illā ꝓuidētiā nō ſolū ad parētes ⁊ ꝯſanguine
os ꝓpͦs ſꝫ etiā ad amicos et amicoꝝ amicos
ꝓcederet̃ in infinitū. ⁊ ſicut nullꝰ poſſꝫ eē fe/
lix niſi felicitas haberet infinitā ſufficiētiam
ꝙ non cōtingit. Sed q̄s ſit terminꝰ ad quē dꝫ
felicē eſſe ſufficiētē rurſꝰ eſt pſcrutādum. ſ. in
politica yconomica. vt dicit albertꝰ p ſe ſuffi/
ciens. id aūt ad pn̄s dicimꝰ p ſe ſuffitiēs ꝙ ſi
fuerit ſolitariū. i. ſi ſolū habeat̃ abſqꝫ alijs ad
huc faceret vitā eligibilē ⁊ nullo exteriori in
digentē: tale aūt. p ſe ſufficiēs exiſtimamꝰ eſſe
felicem.

Amplius aūt. oīum maxime eligibile
maxime vt cōnumeratam:
cōnumerata aūt manifeſtū qḋ eligibilior cum
mīmo bonoꝝ. Supabundantia enī bonoꝝ fit
eo qḋ appoſitū ē bonoꝝ āt maiꝰ eligibiliꝰ ſēp

Hec eſt tertia ps in q̄ remouet̃ quoddaꝫ
dubiuꝫ. q. enī dictū ē ꝙ felicitas ē p ſe
ſufficiēs poſſꝫ aliqs credere ꝙ nō poſſit r̃cipe/
re augmētū bōitatis ex alio bono ſibi addito
⁊ cōnumerato. iſtud remouet pħs: intēdēs ꝙ
felicitas ē ſic p ſe ſufficiēs qḋ ē per ſe eligibil'.
Si tn̄ cōnumeret̃ alicui alī ī de numero bono
ꝛuꝫ eligibilior ē q̄ꝫ ſine illo h̄ ē aggregatū ex fe
licitate ⁊ quocūqꝫ alio bono extrinſeco eſt eli/
gibiliꝰ q̄ꝫ felicitas ſola qꝛ p illud additum fit

ſup abūdantia bonoꝝ. ⁊ quāto aliqḋ ē maiꝰ
bonū tanto eſt eligibilius.

Perfectū vtiqꝫ quidē. videt̃ ⁊ p ſe
ſufficiens felicitas oīum
opatorum exiſtens finis.

EX his ꝯcludit quādā deſcriptionē felici
tatis ipfectaꝫ. d. ꝙ qa felicitas ē vltimꝰ
finis oīum opatoꝝ. iḋ videt̃ eē bonū pfectum
⁊ per ſe ſufficiens. hec igit̃ eſt deſcriptio q̄dā fe
licitatis. ſ. bonū pfectū ⁊ p ſe ſufficiēs: ⁊ pōt h̄
poni cōcľo. 24. q̄ eſt ꝙ felicitas ē bonū pfectū
⁊ per ſe ſufficiens. pꝓbat̃ p hoc ꝙ ē finis vltiꝰ
oīum opatoꝝ ab hoīe vt ꝓbatuꝫ eſt prius: qa
finis vltimꝰ oīum opatoꝝ dꝫ eſſe bonū per ſe
ſufficiens. Notāda ſunt duo dicta Euſtra/
tij hic. primum eſt ꝙ oportꝫ feliceꝫ politicum
habere bona aīe ⁊ bona corporis: ⁊ parētes: et
filios ⁊ vxorē quibꝰ debꝫ eē ſufficiēs. dꝫ eniꝫ
oīa hec hr̄e bene. Si vero in aliquo hoꝝ defi/
ciat a bene claudicat ſꝫ illud. Beatitudo ma
gis aūt ⁊ minꝰ ſꝫ anologiā ꝓpetatꝭ eiꝰ qḋ defi
ciat ad ipm: hec Euſtratius. ⁊ loquit̃ hic de fe
licitate politica vt de ſe patꝫ. 2° eſt notādū
ſm Euſtratiū ꝙ exiſtimamꝰ de felicitate ipaꝫ
eē maxime eligibilē: ⁊ ſi nihil alteꝝ ꝯnumeret̃
ipi pt̃ partes eiꝰ. ptes aūt felicitatꝭ ſūt bona
aīe vt nuturales ſolertie ad opatīas ⁊ ſpecu/
latiuas virtutes ⁊ ipi hōi habitꝰ ⁊ opatiōes.
deinde dicit. Sunt aūt ptes felicitatis bona
corporꝭ puta pulchritudo. magnitudo/robur
ſanitas. deīde bona q̄ ſūt ext̃iꝰ ſūt ptes felici
tatis puta diuitie. generoſitas. amici autem
ſūt ptes felicitatis. he qdē p̄cipaliores. he au
tem minꝰ principales. ⁊ in his inueniūt̃ que/
dam accidētia laude digna: q̄ mīma exn̄cis ī
laudilibꝰ ordināt̃: puta bene comatū eē: fortē
⁊ aperte incedere vľ aliqḋ tale alteꝝ. ꝙ appo
ſitum felicitati deſiderabiliorē ⁊ eligibiliorē.
ipaꝫ perficit. hec Euſtratiꝰ. ex quibꝰ pꝫ q̄ ſunt
partes felicitatis. ⁊ q̄ ſunt accidētia felicitatꝭ
q̄ pħs hic vocat mīma bona. Sed dubiuꝫ ē
qꝛ ſꝫ hoc felicitas n̄ eēt alia opatio aīe ľ hōis:
qꝛ nulla opatio hꝫ huiuſmōi ptes nec huiuſōi
accidētia. Siľr diuitie. robur: ⁊ ſanitas nō vi/
dētur facere aliqḋ vnū p ſe: ⁊ ita nō vidētur
eſſe ptes felicitatis. Itē nō videt̃ ꝙ felicitas
ſit p ſe ſufficiēs qꝛ addito quocūqꝫ bono felici
tati totū ſit eligibiliꝰ. ḡ felicitas nō ſufficit ad
faciandū appetitū: ex q̄ pōt eē aliud meliꝰ eo:
⁊ p ꝯn̄ſ felicitas nō ē p ſe ſufficiēs. Ad pͥmū
illoꝝ dicenduꝫ ē ſuſtinēdo dicta Cōmētatorꝭ
hic ꝙ q̄dā ē felicitas ſpeculatiua. ⁊ illa ē opa/
tio ītellectꝰ pfecti per hitū ſapiētie r̃ſpectu op
timi obiecti de q̄ pħs determinat. ī x° huius:
Alia eſt felicitas practica et iſta ē operatio ītel
lectus perfecti per habitū prudentie: ⁊ vtraqꝫ
iſtarum felicitatum ſimplex eſt operatio non
compoſita ex rebus diuerſoꝝ generuꝫ. Ter
tia ē felicitas q̄ ē aggregata ex oībꝰ reqſitis ad
bene viuere hoīs. ⁊ hec ꝓprie vocat̃ felicitas
politica. ⁊ d̄ hac felicitate loqt̃ hic Euſtratius
⁊ hꝰmōi felicitas n̄ ē vnū ens p ſe ſꝫ ē aggrega
tū ex habitibꝰ nālibꝰ ⁊ acquiſitis ⁊ ex opatio/
nibꝰ ſtudioſis: ⁊ ex alijs bōis corporis ⁊ aīe. ⁊
ex bonis exterioribꝰ. vn̄ hec felicitas nō ē ope
ratio ſola ſꝫ ē aggregatū p acciñs. vn̄ ſicut ciui
tas nō ē vnū ens p ſe. ſꝫ eſt aggregatū ex domi
bus ⁊ vicisꝫ ex mari ⁊ femina. ⁊ ex principāti
bus ⁊ ſubiectis. ⁊ ſic de alijs: vt pꝫ primo poli
tice ita felicitas politica q̄ ē p ſe ſufficiēs de q̄
loquit̃ hic euſtra. nō ē vna forma ſimplex. ſꝫ
vnū aggregatū ſic̄ ⁊ ipa ciuitas. Et hec ē ſn̄ia
pħi in p̄ ſue rethorice. c° 6° q dicit ꝙ ptes feli/
citatꝭ politice ſūt bona īteriora ⁊ exteriora vt
nobilitas: ⁊ multitudo amicoꝝ bonoꝝ: diuitie
bona ꝓles. bona ſenectꝰ. bona fortuna. ⁊ v̄tu/
tes corporꝭ ⁊ aīe quas ibi denoīat vt patet.
Ad aliud dicendū ē ꝙ felicitas nō ē per ſe
ſic ſufficiēs ꝙ nō poſſit reciper̃ augmētū boni
tatis ex additiōe alteriꝰ boni. talis.n. p ſe ſuf/
ficiētia eſt in ſolo deo. ſꝫ felicitas de qua loq/
tur hic ad pn̄s ē ſic per ſe ſufficiēs: qḋ claudit
in ſe oē qḋ neceſſario reqrit̃ ad bn̄ viuere hoīs
in vita ciuili. ⁊ qn̄ dicit̃ ꝙ pōt fieri meliꝰ p ad
ditiōeꝫ ⁊ ſic n̄ termiat nec faciat pfecte apperi
tū. Dicendū ꝙ ad p ſe ſuffitiētiā non reqrit̃ ꝙ
t̃minet quācūqꝫ: ſꝫ appetitū recta rōne regula
tū. talis.n. appetitꝰ nō deſiderat illud qḋ nō ē
neccāriū nec qḋcūqꝫ aliud poſſibile eueniī: ſꝫ
ſolū illḋ qḋ ad bn̄ viuer̃ hoīs d̄ nccītate r̃qrit̃

Sed forte felicitatē quidem ⁊ opti
mum dicere cōfeſſum q
dem videt̃: deſiderat̃ aūt manifeſtiꝰ quid eſt
ad huc dici. forte vtiqꝫ fiet hoc ſi ſumat̃ opus
hominis: quēadmodū.n. tibicini: ⁊ ſtatuifico.
⁊ omni artifici: ⁊ omnino quoꝝ eſt opus aliqḋ
⁊ actus. in ope videt̃ bonū eē: ⁊ bene: ita vide
tur vtiqꝫ ⁊ hōi. Si quidē ē opꝰ aliqḋ ipi. Utꝝ
igit̃ textoris quidē ⁊ coriarij ſunt opa quedaꝫ
⁊ actꝰ hoīs vero nullū eſt. ſed ocioſum nālit̃ ē
ľ quēadmodū oculi: ⁊ manꝰ: ⁊ pedes: ⁊ oīo vni
uſcuiuſꝫ pticularīū videt̃ aliqḋ opꝰ ita ⁊ hoīs
p̄ter hec oīa ponet aliqs vtiqꝫ opus aliquod.

Hec eſt ſcd̄a ps pͥcipaľ huiꝰ capľi. in q̄
inueſtigat aliā diffinitionē felicitatis.
q̄ magꝭ ſumit̃ ex ꝓprijs ⁊ ꝯtinꝫ duas pticľas.
ī prima poit ītentionē ⁊ iueſtigat genꝰ felicita
tis. in ſcd̄a ibi. Si aūt. ē opꝰ hoīs. iueſtigat dif
ferentias felicitatꝭ. In prima igit̃ particula p
ponit primo intētionē. d. ꝙ felicitatē dicere et
eē qd optimū ⁊ p ꝯn̄s p ſe ſufficiēs bonū: vr̃ eē
ab oībꝰ ꝯceſſū: ſed ad huc deſiderat̃ māifeſtiꝰ
dici qḋ eſt felicitas: propoſita intētiōe inueſti
gat genꝰ felicitatꝭ intēdēs pꝓbare ꝙ felicitas
eſt ꝓpria opatio hoīs ⁊ hec ē cōcľo. 25. huiꝰ li/
bri. pꝓbat̃ ſic cuiuſlibꝫ hn̄tis ꝓpriaꝫ opatiōꝫ

bonū ⁊ ꝑfectio ē ꝓꝓa ſua opatio. ſꝫ hoīs ē aliq̄
opatio ꝓpria: ḡ bonū et ꝑfectio hoīs eſt ꝓpria
ſua opatio. ſꝫ felicitas ē bonū ⁊ ꝑfectio hoīs: ḡ
felicitas ē ꝓpria opatio hoīs. maior ꝓbaẗ idu
ctiue nā q̄ꝛ tubicini ⁊ ſtatuifici ⁊ vl'iter cuiuſli/
bet artificis ē aliq̄ ꝓpria opatio. iō bonū ⁊ per
fectio cuiuſlibꝫ artificꝭ cōſiſtit in opatiōe ſua
propria. ⁊ ita ſi hoīs ſit ꝓꝓa opatio eiꝰ bonuꝫ
⁊ ꝑfectio ꝯſiſtit ī opatiōe ſua ꝓꝓa. ⁊ ſic pꝫ ma/
ior inductiue. ⁊ rō maioris eſt illa. bonū vniuſ
cuiuſq̄ ꝯſiſtit in eo ꝙ ē vltīa ꝑfectio eiꝰ ⁊ talis
eſt opatio ꝓcedēs a ꝓꝓa forma. forma. n. rei ē ꝓ
ꝓa ꝑfectio eiꝰ: ⁊ cū ea ſtat potētia ⁊ ꝑꝯōs ipfe,
ctio. ſꝫ cū ꝓꝓia opatiōe nō ſtat potētia nec ip/
fectio. ⁊ minor declatur dupl'r: primo ꝑ h̄ ꝙ cu
iuſlibꝫ artificis ē aliq̄ ꝓꝓa opatio. nā textori
ſm ꝙ textor: eſt aliq̄ ꝓꝓa opatio. ⁊ corrcarij ſe
cūdū ꝙ corrcariꝰ ē aliq̄ ꝓpria opatio. aliẗ ars
eſſꝫ ocioſa. ergo ſil'r hoīs ſm ꝙ homo: ē aliq̄ ꝓ/
pria opatio. 2º. ꝓbaẗ eadē minor ꝑ hoc. ꝙ ptiū
hoīs ſunt ꝓprie opationes. nā oculꝰ manꝰ pes
⁊ ſic de alijs ptibꝰ hoīs. hn̄t proprias opatio/
nes. ḡ multo fortiꝰ hō cū ſit ꝑfectior q̄ꝫ aliqḋ il
loꝝ hꝫ aliq̄ꝫ ꝓpriaꝫ opationē ſibi: cōmētator
dicit hic ꝙ opa artis ⁊ partiū hoīs ſunt mani/
feſtiora q̄ꝫ opa aīe. iō ꝑ magis manifeſta nobiſ
minus declarat ~~nulla~~ maifeſta nobis ⁊ magis maife
ſta nature. Sciendū ꝙ illud. ſ. ꝓpria opatio
hoīs ē genꝰ felicitatis.

Quid igiẗ vtiq̄ꝫ inq̄ꝫ: viuere q̄dē videẗ
cōe ⁊ plantis: queriẗ aūt ꝓpriū
ſeꝑandū. ergo nutritiuā ⁊ augmētatiuā vitā.
ſequens aūt ſenſitiua q̄dā vtiq̄ꝫ erit. videẗ vo
⁊ hec cōis ⁊ equo ⁊ boui. ⁊ oī animali Relinqẗ
opatiua vtiq̄ꝫ q̄dā ratione habentis.

VIſo ꝙ hoīs eſt aliq̄ ꝓpria opatio: viden/
dum eſt quid ſit ꝓpria operatio homis
ſunt enim multe opationes hoīs. ſ. viuere ſen
tire intelligere ⁊c̄. ꝓbat igiẗ ph̄s ꝙ nec uiuere
nec ſentire ē ꝓpria opatio hoīs: ⁊ hec eſt cōcl'o
26. huius libri. ꝓbatur ſic. illud qḋ conuenit
aliis ab hoīe nō ē ꝓꝓa opō hoīs. ſꝫ tā viuere q̄ꝫ
ſentire cōuenit alijs ab hoīe. q̄a viuere cōue
nit plātis. ⁊ ſētire conuenit alijs alibꝰ ab hoīe
ergo ⁊c̄. Seꝑādū eſt igiẗ vitam nutritiuā ⁊
augmentatiuam a ꝓꝓa vita ſeu opōne hoīs eo
ꝙ cōuenit plantis. ⁊ ēt vitā ſenſitiuā q̄ ē ſeq̄ns
vegetatiuā ſeꝑanda ē a ꝓpria opatiōe hoīs eo
ꝙ hēc vita ē cōis equo ⁊ boui ⁊ ſic de alijs. Re
linquiẗ vtiq̄ꝫ. ex his cōcludit ph̄s ꝙ ꝓꝓa opa
tio hōīs ē opatio hoīs ſm ptē rōnalē. ⁊ hec eſt
cōcluſio. 27. hec cōcluſio ſequiẗ ex p̄cedētibꝰ.
ſic ꝓpria opatio hoīs cōpetit hoī ꝑ aliquā for
mā hoīs. ſꝫ forma hoīs vl' eſt vegetatiua vl' ſē
ſitiua vl' rational': cū igiẗ opatio ſm ptē vege/
tatiuam. ſ. viuere nō ſit ꝓꝓa opatio hoīs. nec
operatio ſm ptē ſenſitiuā. ſ. ſentire. ſeqẗ ꝙ opa
tio ſm ꝑtem rōnalē ē ꝓpria opatio hoīs.

Huius antē hec quideꝫ vt ꝑſuaſibile
ratione: hec vero vt hn̄s ⁊ in/
telligēs. Dupl'r aūt ⁊ hec de dicta cā: eam q̄ ſꝫ
rationē ponēdum principalibꝰ. n. videẗ dici.
SEd q̄a ē duplex ps rōnal'. q̄dā ē rōnal' ꝑ
eſſentiā. ſ. illa ps q̄ pōt ex ſe ipa rōcinari
⁊ intelligere. Et q̄dā eſt ps rōnalis ꝑ partici/
pationē vt appetitus q̄ ꝑſuadeẗ ⁊ regulaẗ a ra
tione. Exᵒ huiꝰ ponit albertꝰ. d. ꝙ aliquid dr̄
rōcinatiuū ſeu diſcretiuū dupl'r. vnomō ꝙ ꝓ
prijs oculis rectā vitā diſcernit. Aliomō q̄ꝛ ta
li videnti ⁊ dirigēti obedit: ſicut cecꝰ q̄ duciẗ
a vidēte. Adhuc rōnale ꝑ eſſentiā dr̄ dupl'r. ſ.
ſm potētiā vl' habitū: ⁊ ſm opationē ⁊ actū. ⁊
opatio ē ꝑfectior q̄ꝫ potētia vl' habitꝰ. Ex his
cōcludit ph̄s ꝙ felicitas ē opatio hoīs ſꝫ par
tem rōnalē ꝑ eſſentiā ſm opationē. ⁊ hec ē cō/
cluſio 28. huiꝰ libri ꝓbaẗ ſic. pars aīe ꝑ eſſenti
am rōnalē ſm opationē eſt p̄ncipalior q̄ꝫ pars
rōnalis ſm participationē ⁊ q̄ꝫ ps rōnalis ſꝫ
potētiā vl' habitū. Cuꝫ ergo felicitas ſit ſum/
mū bonū hoīs. magis erit opatio ptis rōnalis
per eſſentiā ſm opationē: q̄ꝫ partis rōnalis ꝑ
participationē. vl' partis rōnalis ſm habitum
vel potentiā. Euſtratiꝰ hic dicit ꝙ felicitas ꝑ
ſe ⁊ p̄cipaliter ē opatio partis rōnalis ꝑ eſſen
tiam. ⁊ ſecūdario ē opatio ptis rationalis per
participationem.

Si aūt eſt opus hoīs anime opatio ſꝫ
rationē vl' non ſine rōne. idem
aūt dicimꝰ opus eſſe genere huiꝰ ⁊ huius ſtu/
dioſi: queādmodū cytbariſte ⁊ ſtudioſi cytha/
riſte ⁊ ſimpl'r vtiq̄ꝫ. hec ī oībus appoſita ſꝫ vir
tutem abūdantia ad opus. Cythariſte quideꝫ
. n. cytharizare: ſtudioſi aūt bn̄. Si aūt ſic hoīs
ponimꝰ opuſ vitā quādā. hāc aūt aīe opatiōeꝫ
⁊ actū cū rōne. Studioſi aūt viri bene huius
⁊ optīe: vnū quodq̄ꝫ aūt bene ſꝫ ꝓpriā virtutē
ꝑficiẗ. Si aūt h̄ humanū bonū aīe opatio fit
ſm virtutē. Si aūt plures virtutes ſꝫ ꝑfectiſ
ſimā ⁊ optimam.

HEc eſt ſecūda pticula huiꝰ ſcōe partis ī
qua ph̄s inueſtigat differētias felicita/
tis: ⁊ cōtinet duas ptes ſm ꝙ duas drīās in/
ueſtigat. Scōa ibi. Ampliꝰ aūt in vita ꝑfecta
primo igiẗ ꝓbat ꝙ felicitas ē opatio hoīs ſm
virtutē. ita ꝙ eſſe ſm virtuteꝫ eſt vna drā feli
citatis: ⁊ hec ē cōcl'o 29. ꝓbaẗ eadem ē opatio
rei ſꝫ ſe ⁊ ſm ꝙ res ē bona: niſi ꝙ ad opationē
rei ſꝫ ꝙ ē bona oꝫ addere detminatiōꝫ deter/
minātem opationē ad opationeꝫ rei ſm ꝙ bo/
na. vbi grā. opatio cytbariſte ē cytharizare. et
opatio boni cytbariſte eſt bene cytharizare: ⁊
opatio optimi cytbariſte ē optime cytharizare.
ex hoc arguiẗ ſic. opatio ꝓpria hoīs ē opatio
ſm rōneꝫ: ergo opatio boni hoīs ē bene opari
ſꝫ rōnē. ⁊ opatio optimi hoīs ē optīe opari ſm
rōꝫ. ſꝫ hō felix ē optiꝰ ⁊ optia opō ſꝫ rōꝫ ē opa
ſꝫ vtutē. ergo opatio hoīs felicis eſt opatio ho
minis ſm virtutē. ſed felicitas eſt opatio hoīs
felicis. ergo felicitas ē operatio hoīs ſꝫ vtutē.
Nota ꝙ ꝯmētator mouꝫ hic dubitationem
ſuꝑ hoc: qḋ ph̄s hic dicit ꝙ opatio boni hoīs ē
bene opari ſm rōem. nā ſm hoc videẗ ꝙ non
oīs operatio ſm rōem ſit bona qḋ tn̄ videtur
eē falſum. Deinde arguit ad oppoſitū dicēs
ꝙ ſi oīs opatio ſm rōem eēt bona rō nunq̄ꝫ pec
caret neq̄ꝫ erraret. Reſpōdet ꝙ aliqn̄ opera
tio ſm rōem nō ē bona. dum enī anima colliga
tur cum carne: pōt errare ⁊ peccare ꝓpter mul
ta īpedimēta que ex carne ſibi ī ſūt: ⁊ ideo indi
get multa exercitatiōe ⁊ expientia ⁊ tpe longo
⁊ labore cōtinuo ad hoc ꝙ hēat habitū bn̄ ope
randi ī oībus. Iterū dicit hic ꝯmētator: ꝙ fe
licitas ē opatio optīe vtutis. hec ē āt prudētia
que rōalis ptis aīe ē virtus: hec Euſtratius.
Et loqtur hic ḋ felicitate practica. que ē ī intel
lectu ſm habitum prudentie quꝫ inter habitꝰ
⁊ operationes practicas ē p̄ncipaliſſimus.

Amplius autē in vita ꝑfecta vna. n.
hyrundo non facit ver nec
vna dies. Ita vtiq̄ꝫ nec beatū ⁊ felicē vna dies
neq̄ꝫ paucum tempus.

HEc ē ſcōa pars in qua inueſtigatur ſcōa
differētia felicitatis que ē continuitas
vſq̄ꝫ ad finē vite: vnde dicit ꝙ oportet ꝙ illa
opatio ꝑfecta ⁊ virtuoſa in qua conſiſtit felici/
tas ſit ī vita ꝑfecta. ideſt extēdatur ad finē vi
te: vel extēdaẗ per totā vitaꝫ: ſicut alij dicunt
Unde ꝓbatur ꝙ felicitas ē opatio hoīs ſcōm
virtutem ī vita ꝑfecta ⁊ hec ē ꝯcluſio. 30: pro/
batur ꝓbatōe exēplari ſic. ſicut vna hyrundo
nō facit ver: hoc ē ſicut vna hyrūdo adueniēs
non ſufficit ad certā nuntiationē veris: ⁊ ſicut
vna pulchra dies nō facit eſtatē nec paucum
tēpus: ſic nec vna opatio bona ſemel facta nō
facit hoīem felicē nec beatū. ſed ad hoc ꝙ hō
ſit felix reqruntur plures opatōes bone. In
telligēdū ꝙ per vitam ꝑfectam poſſumꝰ intel
ligere tria vl' vitaꝫ menſurataꝫ longo tēpore:
⁊ iſti intellectui cōcordāt exēpla ph̄i de vere ⁊
eſtate: oportet enī felicē durare ꝑ magnum tē/
pus: ⁊ nō ſufficit modicū tēpus ad felicem: vt
vna hora vl' vna dies ſicut ad hoc ꝙ eſtas ſit
non ſufficit una pulchra dies. Aliomō ꝑ vitaꝫ
perfectam poſſumus ītelligere totam vitā ho
minis ſm ꝙ aliqui exponūt. ſed ſm hoc nullꝰ
poſſet eſſe felix. quia felicitas eſt operatio vir
tutis acquiſite: ⁊ ideo neceſſe ē acquiſitionem
virtutis p̄cedeẗ felicitatē. ⁊ ſic nō ē poſſibile ꝙ
aliquis ſit continuo felix a principio vite ſue
vſq̄ꝫ adi fineꝫ. Tertio modo pōt ītelligi per vi
tam perfectam vita extenſa vſq̄ꝫ ad finem pre
ſentis vite. ⁊ hoc intelligit Euſtratius hic. per
vitam perfectā dicit enī ſic oportet talē opera
tionē in vita perfecta extēdi ⁊ vſq̄ꝫ ad finem p̄
ſentis vite hoīs non iterruptum extēdi. Dicit
etiā cōmētator hic. ꝙ vna ps felicitatis neceſ
ſario ē preterita: ⁊ alia futura ⁊ ideo de īpa nō
ē ꝓprie dicere ꝙ ē ſed ꝙ fit. Ex his oībus con
cluditur ſcōa diffinitio felicitatis. que ē illa fe
licitas. eſt operatio anime facta ſm virtutem
optimā in vita perfecta. Circa iſta dicta ph̄i et
cōmētatoris videtur mihi ꝙ īpi nō loquūtur
hic de felicitate ſpeculatiua: quia illa conſiſtit
in vna opatione que ē tota ſimul. ⁊ vna talis
operatio facit hominē felicem. Sed per felici
tateꝫ (vt mihi videtur) intelligit felicitatē po
lyticā. que aggregata ē ex omnibus que neceſ/
ſario requirūtur ad bene viuere hominis ī vi/
ta ciuili: talis. n. felicitas dꝫ eē continua vſq̄ꝫ
ad finem non ſcōm ſe totam ſed ſcōm diuerſas
partes: felix enim felicitate polytica habꝫ mul
tas operatiōes: quas impoſſibile ē ſimul exer/
cere. vnde ⁊ ī dormiendo ⁊ ī moriēdo habꝫ ali/
quam operationeꝫ ordinatā ad cōmune bonū
ciuitatis: ⁊ quelibet talis opatio per ſe ordina
ta ad bonum cōmune totius ciuitatis eſt pars
felicitatis polytice: que ē aggregata ex oībus
que neceſſario reqruntur ad totū bene viuere
hominis. Dubitatur hic vtrum longitudo
temporis requiraẗ ad felicitateꝫ ſicut ph̄s hic
videtur dicere: ⁊ videtur ꝙ non quia ſic̄ pꝫ ex
decimo huius: felicitas ē qḋdam totū habēs
omnes eius partes ſiml': ⁊ talis opatio ꝑfecta
in eſt felici in primo inſtanti: in quo elicit ope
rationem ꝑfectam. vnde pōt ſic argui. illa ope
ratio que tota ſimul in vno inſtanti ineſt felici
nō requirit lōgitudinē vite nec temporis feli/
citatis ⁊ huiuſmōi: ḡ ⁊c̄. Ad illud dicēdū eſt
diſtinguēdo de felicitate. quia quedam eſt feli
citas ſimplex: vt illa que cōſiſtit in vna opa
tione ſpeculatiua vl' practica: ⁊ alia ē felicitas
aggregata. Si loquamur de felicitate q̄ ē vna
opatio: ſic dico ꝙ aliqḋ pōt dici eſſe reqſitū ad
felicitatē dupliciter: vno mō q̄ꝫtum ad ꝑfecti/
onē eēntialē felicitatis. alio mō q̄ꝫtū ad ꝑfecti
onem accidētalē. prīo mō loquēdo: longitudo
vite vl' tēporis nō reqritur ad felicitatē. q̄ꝛ tē/
pus ē total'r extrinſecū a felicitate cum felici/
tas ſimplex ſit ī aīa: ⁊ tēpꝰ ī prīo motu. ſꝫ lōgitu
do tēporis accn̄dētal'r reqriẗ ad ꝑfectōem feli
citatis ī q̄ꝫtū facẗ ad bn̄ eē eiꝰ: puta ad eiꝰ deco
rem vl' ad aliā ꝑfectōem accidētalē ⁊ h̄ oñdit
euſtratiꝰ ex duobꝰ. prīo ex cōī ꝯceptōe hoīuꝫ.
q̄ꝛ oēs dicūt illū ꝑfectiorem q ꝑ multū tēpꝰ fe/
liciter vixit: qḋ nō eēt niſi longitudo temporis
qḋdāmō ⁊ extrīſece augerꝫ felicitatē. Scōo
apparet idē manifeſtū. n. ē ꝙ q̄libꝫ pōt plura
bōa opari ī maiori tpe q̄ꝫ ī minori. manifeſtum
ēt ē ꝙ opatōes hūane ⁊ maxīe ſpeculatīe augē
tur ex eaꝝ frequētia ⁊ ꝯtinuatōe q̄ reqrit lōgi
tudinē tēporis. Si āt longitudo temporis pōa
tur vna ps felicitatis polytice q̄ eſt aggregata

ex omnibus que requiruntur neceſſario ad be
ne viuere: tunc eēt dicendum ꝙ lōgitudo tem
poris reducereť eēntialiter ad ꝑfectōem felici
tatis po'ytice. Si āt longitudo tp̄is nō ponať
ps felicitatis polytice tunc dō eſt ꝙ longitudo
tp̄is reducereť accidētaliter ad felicitatē poly
ticā ſicut dictū ē ꝙ reducereť accidētal' ad feli
citatē ſpeculatiuam.

Circūſcribatur

quidem igiť bonum ita oportet. n. forte figuraliter dicere p̄mū: deinde po
ſterius d̄ſcribere. videbitur āt vtiq̄ꝫ oīs eē per
ducere. ⁊ ꝑticulatim diſponere q̄ bn̄ habentia
circunſcriptione ⁊ tēpus taliū iuētor vel coo/
perator bon⁹ eē. vnde ⁊ artiū facta ſūt addita
menta: oīs. n. ē apponere qd̄ deficit.

Hec ē tertia ps huius capituli ⁊ ē totaľr
narratia in qua poſitis iſtis duabus d̄
ſcriptionibus felicitatis narrat qd ⁊ qualiter
poſteri⁹ ē agendū: illic. n. deſcriptiōes iam poſt
te ſūt iꝑfecte ⁊ poſterius ē iueſtiganda diffō fe
licitatis ꝑfecta. poſt. n. illas deſcriptōnes oꝫ d̄
ſcriptū d̄ſcribere. i. reſolueť i d̄ſcribētia. iſta ps
cōtinet duas ꝑticulas. In p̄ma ph̄s narrat qd
reſtat agendū circa diffinitōem felicitatis: ⁊ ꝑ
qd homo poterit iuuari ad ea iquirenda q̄ re/
ſtant agenda. In ſecūda ibi. meminiſſe āt ⁊ pre
dictorum. oñdit quomō ē ꝓcedendū i hac inq
ſitiōe que reſtat circa diffōem felicitatis. In
p̄ma igitur ꝑticula: p̄mo ꝓponit itētōem ⁊ rati
onem itētionis dicēs: ꝙ bonum humanū circū
ſcribatur: ſupple ſicut dictum ē. ⁊ ꝑ circūſcrip/
tionē vt dicit ꝯmetator itelligit deſcriptōnem
ſeu notificatōem cōem quē ad modum circuli
totam naturam boni humani hic diffiniti in ſe
claudit: oꝫ eni bonum hūanum hic q̄ſitum fi/
guraliter: dſe. i. d̄ſcribere ⁊ poſteri⁹ qd̄ illud de
ſcriptum ē. oportet reſcribere. i. reſoluere inde
ſcribētia ⁊ videre vtrum ſingula d̄ſcribentia
conueniant ip̄i deſcripto: videbitur autē. Cau
ſa autem quare datur prius diffō incompleta
deinde diffinitio completa ē: q̄ ad naturā ho/
minis videtur ꝑtinere vt ea que bene ꝯtinent
deſcriptionē alicuius perducant de imꝑfecto
ad ꝑfectum ⁊ ꝑticularim diſponāt. ſ. inueſtigā
do vnam partē p⁹ aliam. q̄ hō naturaľr vtiť
rōe. ⁊ iō diſcurrit ab vno i aliud. ⁊ iō hō dꝫ di
ſcurrere ab vno i aliud. Et tēpus taliū nar/
rat ꝑ qd hō iuuať in tali iq̄ſitōe dicēs: ꝙ i acci
piēdo ſic ꝑticulatiꝫ cognitōem deſcriptōis iuē
tor ⁊ bon⁹ cooperator ē tp̄s. ꝑ ꝓceſſuꝫ. n. tēporl
facta ſūt artium additamēta: cuiuſlibet. n. vi/
ri bn̄ i ſtructi ē apponere qd̄ deficit. Intelli/
gēdum ē ꝙ tēpus ꝯſiderať dupľr vel ꝺm ſe. et
ſic nihil facit ad cognitōem. vel q̄tū ad ea que
fiunt i tempe. ⁊ ſic facit ad cognitōem. Si eniꝫ
aliquis det ſe ſtudio ⁊ ſpeculationi a tp̄e iuuať
⁊ q̄tū ad ſeip̄m. q̄ pōt itelligere i futuro quod
modo nō itelligit ⁊ ēt q̄tuꝫ ad alios. q̄ pōt vi
dere ea que ab alijs ſūt iuenta ⁊ aliqd ſuꝑ ad/
dere. Si āt hō nō det ſe ſtudio: tēp⁹ magl' ē cā
obliuiōis q̄ꝫ ſciētie ⁊ q̄tū ad ſe ⁊ q̄tū ad alios.

Meminiſſe

autem ⁊ p̄dictorum oꝫ ⁊ certitudinē non
i oibus ſiľr exq̄rere ſed i ſingul' ꝺꝫ ſubiectā ma/
teriam ⁊ i tm̄ q̄tum ꝓp̄ū ē doctrie: ⁊. n. tector:
⁊ geometra differēter q̄dē iq̄rūt rectā: hic q̄dē
eni inq̄tum ē vtile ad opus. Hic āt: quid ē: vľ
quale qd: ſpeculator. n. ē veri. Scōꝫ eūdē itaq̄ꝫ
modum ⁊ i alijs ē faciēdū: vt nō extra oꝑa opi
bus plura fiant. Nō expettēdū āt neq̄ꝫ cām i
oibus ſiľr: ſed ſufficiēs ⁊ i q̄buſdā. h̄ q̄m demō
ſtrari bene vt puta circa p̄ncipia. hoc āt q̄ pri
mum ē ⁊ p̄ncipiū: principiorū autē hoc quideꝫ
iductione contemplata ſunt: h̄ vero ſenſu: hec
āt cōſuetudine quadam: ⁊ alia autem aliter.

Hec ē ſcōa ꝑticula i q̄ oñdit quō ē ꝓcedē
dum i hac iq̄ſitōne circa diffōem felici
tatis: ⁊ p̄mo narrat ꝙ i iq̄ſitōe huiuſmodi de
ſcriptiōis meminiſſe oꝫ quorundā q̄ i ꝓhemio
dicta ſunt. ſ. ꝙ nō oꝫ i oib⁹ artibus ⁊ doctrinis
eodē mō certitudinē ingrere. ſꝫ i ſingul' ꝺm exi
gētiā materie ſubiecte ⁊ h̄ i tm̄ i q̄tū ē ꝓpriuꝫ
illi doctrine q̄ circa illā materiā verſať. diuer
ſe. n. ſcie aliq̄n ꝯſiderāt idē ſubiectū. ſed nō ꝺꝫ
eādem rōem: ⁊ iō circa idē ſb̄m pōt eē alius et
alius mod⁹ certitudis: ⁊ iō dixit ph̄s ꝙ oꝫ in
grere certitudinē nō ſolū ꝺm ſubiectā materi
am ſed ꝺꝫ ꝙ ē ꝓp̄ū cuiuſlibꝫ doctrie q̄ circa il/
lam materiā negociať. ſ. ꝺm ꝙ illud ſubiectuꝫ
approbať illi ſcie ꝙ āt ñ i oib⁹. oporteat eodē
mō certitudinē igrere pꝫ i ſcia oꝑatia ⁊ ſpecu/
latiua ꝯſiderātib⁹ eādē rē. nā ſector ⁊ geomeť
conſiderāt rectū āgulū. ſꝫ diuerſimode. q̄ ſec/
tor ꝯſiderat rectū angulū vt ē vtil' ad ſuū op⁹:
puta ad ſecādū ligna vľ ad parietes erigēdos
ſed geometer ꝯſiderat de recto angulo vľ d̄ rec
ta linea qd ē ⁊ q̄lis ē. ſ. ꝯſiderādo ꝓprietates: ⁊
paſſiones ip̄ius q̄ ſequūtur q̄ditatē rei: ⁊ cā h⁹
ē. quia geometer ē ſpeculator v̄itatiſ. Et ſubdit
ꝙ i oibus ſciētijs ē iſtud obſeruandū ꝙ non fi
ant plures ſmōes ad ꝓpoſitū nō ꝑtinētes. vñ
in ſcia oꝑatiua non debēt fieri ſermones extra
opera. i. ad opera non pertinentes. licet enim
diffinitione felicitatis ponatur anima cum di
citur ꝙ felicitas eſt operatio anime non ꝓpter
hoc oportet in hac ſcientia perſcrutari omnia
que pertinent ad animam ⁊ ad partes anime.
quia hec ſcientia tractans de felicitate eſt ſciē
tia operatiua ſeu actiua. ideo in hac ſciētia nō
ſunt perſcrutanda niſi ea que pertinēt ad oꝑa
⁊ in quantum pertinent ad opera. Non expē
tēdū autem: ideꝫ patꝫ ſciliꝫ ꝙ non in omnib⁹
eſt certitudo eodem modo querenda ex diuer
ſitate rerum ꝯſideratarꝫ quia nō ē eodē modo
certitudo inquirēda d̄ principijs ⁊ p̄ncipiatis.

nam p̄ncipiata fiunt certa ꝑ demōſtratōnem:
⁊ ita cognoſcūtur ꝓpter quid. ſed principia co
gnoſcūtur aliomō. ſ. quia. Si eni cognoſcerēť
ꝑ cām ⁊ ꝓpter quid principiorꝫ eēnt principia:
⁊ illorꝫ eēnt alia principia: ⁊ ſic i ifinitū ꝓcedē
do qd̄ eſt incōueniēs. Principiorꝫ autē: ⁊ q̄
locut⁹ ē de cognitōe principiorꝫ: ponit modos
quib⁹ principia cognoſcūtur: ⁊ pōit tres mōs
dicens: ꝙ principia fiunt certa. aliomō. q̄ aut
ꝑ inductiones: aut ꝑ ſenſuꝫ: aut ꝑ ꝯſuetudineꝫ
aut aliquo alio. Hic ſūt tria notāda. Primo
ꝙ principia in q̄buſdam ſcientijs cognoſcūtur
ꝑ inductionē vt in mathematicis. h̄. n. ē vnū
principiū: quecūq̄ꝫ vni ⁊ eidem ſūt equalia in/
ter ſe ſunt equalia: ⁊ iſtud ſimpľr ē vnū princi
pium. oīs numer⁹ ē par vľ ipar: ⁊ illa principia
cognoſcūtur ꝑ iductiōem: ſed i naturalib⁹ pri
cipia cognoſcūtur ꝑ ſenſū. ſicut ꝙ ignis ē cali/
dus ⁊ aqua frigida. Sed i moralib⁹ cognoſcūť
p̄cipia ꝑ conſuetudinē: vt h̄ p̄cipiū ꝯcupia
ſuꝑatur ꝑ abſtinētiā: hoc. n. ē vnū p̄cipium i
moralib⁹ ⁊ cognoſciť ꝑ ꝯſuetudinē ⁊ exercitiū
Scōo ē itelligēdum ꝙ ꝯmētator pōit alios
duos mōs cognoſcēdi p̄cipia. ſ. ꝑ exꝑientiaꝫ
⁊ ſillogiſmū: ꝑ exꝑiētiā ſic i medicinis ⁊ cibis.
Per experiētiā. n. accipiť iſtud p̄cipiū: ſcamo
nia purgat colerā. multotiēs. n. per experiētiā
accipim⁹ cognitōem cibi vľ medicie an ſit vtil'
vel nociua. q̄ñq̄ꝫ eni cognoſcūť p̄cipia ꝑ ſillo/
giſmuꝫ ſicut hoc principiū: linea ē lōgitudo ſi/
ne latitudine: ⁊ ſuꝑficies ē latitudo ſine ꝓfun
ditate cognoſciť ⁊ accipitur ꝑ ſill'os ſic. omne
termināns a termiato d̄ficit vna diſtātia. linea
ē termin⁹ ſuꝑficiei ⁊ ſuꝑficies ē termin⁹ corꝑis
ḡ ⁊c. ⁊ ſic vt dicit: ꝯtingit aliq̄n cognoſcere per
ſillogiſmū diffōem q̄ ē p̄cipiū demr̄ationis:
ſed nō oñditur demōſtratie ꝑꝑ quid. ſed quia
Intelligēdū ꝓ exēplo cōmentatoris ꝙ oīs
termin⁹ vltim⁹ ē indiuiſibilis idiuiſione oppo
ſita diuiſioni ip̄i⁹ termini. h̄ ē vltim⁹ terminus i
diuiſibilis ex ea ꝑte qua terminat. q̄ ſi eēt di/
uiſibilis illa diuiſio hēret vlteriorē terminuꝫ
quo termiareť: ⁊ ita nō eēt vltim⁹ termin⁹: et
q̄ ſuꝑficies ē vltim⁹ termin⁹ ꝓfūditatis iō ſu
perficies ē idiuiſibilis ꝺm ꝓfūditatē. q̄m ſi eēt
diuiſibilis ꝺm ꝓfūditatem cum nō hēat ꝓfū/
ditatem i infinitū hēret terminū ſue ꝓfūdita/
tis: ⁊ ita vltim⁹ termin⁹ hēret terminuꝫ ex ea
ꝑte q̄ termiat qd̄ ē ipoſſibile: ⁊ q̄ linea ē termi
nus latitudis. iō ē idiuiſibilis ꝺm latitudinē
⁊ q̄ pūct⁹ ē termin⁹ lōgitudis iō ē idiuiſibil'
ꝺm lōgitudiem ⁊ ꝑ ꝯñs ē ſimpľr indiuiſibilis.
Iſtud igiť dictū ꝯmētatoris: oīs termin⁹ deficiť
a terminato vna diſtātia ē ꝑ ſe notum itellectl
terminis. q̄ oīs termin⁹ deficit vna dimenſio
ne a termiato. ſ. a dimēſione quā termiat. Ter
tio notāda ſūt q̄ ꝯmētator diť de demōſtratio
ne propter qd: ⁊ q̄ dicit enim ꝙ demonſtratio
ꝓpter quid aſſumit mediuꝫ terminū q ē cauſa
rei ⁊ non ē ſoluꝫ cauſa cōcluſionis: ſed i demō/
ſtratione q̄ mediū eſt cauſa ſolius ꝯcluſionis
⁊ nō eſt cauſa rei: ⁊ dicit ꝙ in iſta ſcia demon/
ſtratio. quia eſt querenda ⁊ nō demr̄atio prop
ter quid. Iteꝫ dicit ꝯmentator ꝙ demr̄atio
quia precedit demr̄ationem ꝓpter quid ⁊ ē pre
paratiua ad demr̄atōem ꝓpter quid

Pertranſire

autem oportet ten
tandū ſingula ꝺm
qd̄ innata ſunt: ⁊ ſtudendum qualiter termi/
nētur bene. Magnū eni habēt auxilium ad ſe
quētia. Uidetur igitur enim pluſq̄ꝫ dimidiuꝫ
totius eſſe principiū: ⁊ multa manifeſta fieri ꝑ
ipſum eorum que queruntur.

Iſo quare principia cognoſcūtur narrat
modum cōem in oibus ſciētijs obſeruā
dum: ⁊ dicit ꝙ in oibus ſcientijs oportꝫ cogno
ſcere principia vt nata ſunt cognoſci ⁊ diſtigue
re ea ab alijs. Cuius ratio ē quia cognitio prin
cipiorum multū iuuat ad alia: videtur enim
plus q̄ꝫ dimidiuꝫ totius principiū: principiuꝫ
enim bene terminatū: ſcilicet in cognitōne ho/
minis ꝺm ꝙ natum ē terminari: magnum hēt
auxilium ⁊ multū confert ad ſequētia. Cir/
ca iſtā ꝓpōem: principiū videtur eſſe plus q̄ꝫ
dimidium totius: ē ſciēdum ꝙ albertus ꝑ pri/
cipium intelligit hic diffinitōem: dicit eniꝫ ꝙ
perfecta cognitio principij qd̄ ē diffinitio perfe
cta ē plus q̄ꝫ medietas totius cognitionis que
habetur de re. quia diffinitio perfecta ē tota d̄
mōſtratio ſola poſitione differēs: vt patet ex
primo poſteriorum. Tamē Euſtrati⁹ intelligit
hic per principium: primū principium comple
xum cuiuſlibet ſciētie: ſicut enim virtus p̄me
cauſe mouētis reſeruatur in quolibet agente:
ſecūdario ⁊ principalius agit ad quēlibet effe
ctuꝫ q̄ꝫ quecunq̄ꝫ cauſa ſcōa: ita virtus primo
rum principiorꝫ que ſe habet ad modū cāe fac
tiue ⁊ mouētis p̄cipalius agit ad q̄ꝫlibet co/
gnitōem demr̄atiuā q̄ꝫ qd̄libet aliud p̄cipiū
ꝺm ſubſtātiā demr̄ationeꝫ igrediēs. ⁊ ideo qd̄
libꝫ tale p̄cipiū bn̄ itellectuꝫ ⁊ bn̄ termiatuꝫ
i cognitōe hoīs ē plus q̄ꝫ medietas totius co/
gnitōis que pōt haberi de re in illa ſcia: imo ē
fere tota cognitio eo ꝙ virtualľr cōtinet totam
cognitōnem poſſibilē haberi de re: vnde dicit
Euſtrati⁹ ꝙ admirāda ē magnitudo i p̄cipijs
licet enim ſit breue i dictionibus ē tamen ma/
ximū i potētia: ⁊ virtute. ſic ergo per p̄cipiuꝫ
debet itelligi primū p̄cipiū complexū i quali
bet ſcia qd̄ nō ingrediť demr̄ationem ꝺm ſub
ſtātiam ſed ſolū i virtute. Capl'm q̄ntū trac
tat⁹. z. de ꝯcordia antiquorꝫ cum Ari. in ſolu/
tione huius queſtionis: quid ē felicitas. Con/
cordat enim Ariſt. cum ſapientibus qui dixe/
runt ꝙ felicitas conſiſtit in bonis anime. illa
etiam in quibus omnes antiqui conueniūt cō

cordant cū ſolutione Ariſt.ſ.ꝙ felicitas ē opatio. dicūt.n.cōiter oēs ꝙ bñ viuere ⁊ bñ opari ē idem ꝙ felicem eē: ⁊ non ſolū ea ī qbus antiqui cōueniūt cōcordāt cū ſolutōe Ari.ſꝫ etiā illa ī qbus differūt quoꝝ qdem poſuerūt felicitatem eē vtutem: ⁊ qdā poſuerūt felicitatē eē voluptatē: vel vtutem cū voluptate: ⁊ quidā poſuerūt felicitatē eē vtutē cū voluptate ⁊ cū ſupabundantia bonoꝝ exteriorū: ⁊ quilibet horum cōcordat cū dicto Ari. nā felicitas vel ē virtus vel opatio ſm virtutē: conuenit etiā cū ponentib⁹ felicitatē eē virtutē: conuenit ēt cū ponentib⁹ voluptatem eē ď rōe felicitatis. quia Ari. ponit nec felicitatē nec operationem aliquā vtutis eē ſine voluptate ſeu delectatione: couenit etiā ſolo Ari. cū ponentibus ꝙ ſupabūdantia bonorū exteriorum ē de rōne felicitatis qꝛ Ari. ponit felicitatē indigere bonis exterioribus.

Scrutādum vtiq; de ipſo non ſolū de ipſo ex concluſione ⁊ ex qbus ſermo ſed ex dictis de ipſo. Uero quidē enim oia conſonāt exiſtentia: falſo āt cito diſſonat verum.

Iſtud ē qntū caplm ſcdi tractatus in quo cōfirmat ſolutionē ſuā ad queſtionē querentē quid ē felicitas: per hoc ꝙ opiniones oium antiquoꝝ ſolutioni ſue cōſonant ⁊ concordant. Iſtud caplm ɔtinet qnque partes prīcipales. In prima ꝓponit itētōem ſuam: et declarat ꝙ opinioni ſue cōcordāt oia que concorditer dicūtur ab aliis. In ſcda ibi. videntur autē ⁊ queſita. Phs narrat opiniōes antiquorū circa felicitatē narrādo illa ī quibus antiqui differūt circa felicitatē. In tertia ibi. dicētibus quidē oñditur ꝙ opinio phi de felicitate ɔcordat cū opiniōe ponētium felicitatē eſſe virtutē. In quarta ibi: Eſt aūt vita: vñ dicit ꝙ opinio phi ɔcordat cū opinione ponentium felicitatē cōſiſtere ī voluptatibus. In quinta ibi: videt autē ⁊ coꝝ q̄ exterius. oſtenditur ꝙ oppinio ponētium felicitatem cōſiſtere in bonis exteriorib⁹ cōcordat cum opiniōe Ari. quia ipſe ponit ꝙ ad felicitatē reqrūt bona exteriora. Prima ps cōtinet duas pticulas In prima pticula ꝓponit itētōem ⁊ rōem intētiōis. In ſcda ibi: Diuiſis itaq; bōis: oñditur ꝙ opinioni ſue de felicitate ɔcordāt oia que ď felicitate dicūtur cōcorditer ab antiquis. In p̄ma igitur pticula ꝓponit itētōem ſuam dicēs ꝙ pricipiū oꝫ maxime bene determiare qm̄ pricipium ī opabilibus ē vltim⁹ finis: ⁊ ad hoc ꝙ diligētior ɔſideratio de ipō habeat: ſcrutādū ē de ipō nō ſolū cōſiderando ɔcluſiones ⁊ pricipia ad quas ɔcluſiones ⁊ ex qbus principiis ꝓcedit ſermo rōcinatiuus: ſed ēt ſcrutādum ē de vltimo fine ſeu de felicitate ex his que ab aliis dicuntur de ipſo: vnde non ſolum eſt per ſcrutandū de felicitate per rōnes iueſtigando quid ē felicitas: ſꝫ etiā per opatōnes alioꝝ. ſi enim opatōes aliorū ɔcordent cum eo qđ dictum ē de felicitate magis erit manifeſtū ꝙ illud qđ dictum ē de felicitate ſit verū: ⁊ huiuſmodi cām aſſignat phs dicēs: ꝙ vero: quid eſt enī ɔſonāt oia exñtia: falſo autē cito diſſonat verum. Intelligo ꝑ conſonare icludere ſeu añcedere ſeu iferre: ⁊ per diſſonare nō includere nec añcedere ſeu inferre: ⁊ ſic ē manifeſtum ꝙ vō cōſonāt oia exñtia ⁊ oēs ꝓpoſitiones includūt verū: nō.n.ē aliqua ꝓpō ita falſa quin includat verū. ſ. diſiūctiuā factā ex ipſa ⁊ ſuo cōtradictorio que diſiūctiua neceſſario eſt vera: oēs ḡ ꝓpōes quācūq; ſint falſe conſonant vō, quia icludūt verū. ſed falſo diſſonat verū. qꝛ verū nō icludit nec ifert aliqđ falſum. Si igitur opiniōes oium aliorū conſonant opinioni Ar. de felicitate: erit manifeſtū ꝙ opinio Ar. ď felicitate ē vera. qꝛ verū icluditur in falſo. ſed falſum nō icluditur ī vero: nec autē ad omnē opiniōem ſeqtur opinio. Ar: ideo ſi aliqua opinio antiquorū ſit vera: opinio Ar. ē vera. quia includit ī opinione qualibet antiquorū/ qꝛ ois opinio ponit felicitatem ɔſiſtere ī maximo bono hūano: ⁊ ex hoc ſeqtur ꝙ felicitas cōſiſtit ī operatōe aīe ſm virtutē in vita perfecta. quia hoc ē maximū bonum hūanū. pōt etiā dici ꝙ falſum conſonat vero. qꝛ falſum ɔcordat vero in aliquo eodem ɔñte ꝓpinquo: ſꝫ ꝙ videbit tranſcurrēdo per opiniōes.

Diuiſis itaq; bonis tripliciter: ⁊ his quidē exterius dictis: his āt circa aiam: ⁊ corpora. Circa aiam principaliſſime dicim⁹ ⁊ maxime bona: actus āt ⁊ opatōes aiales circa aiam ponimus. Quare vtiq; dicetur ſm hāc opinionē antiquam exiſtentē ⁊ cōfeſſā a phis. Recte āt qm̄ ⁊ actus quidam dicūtur ⁊ opationes finis. Ita.n. ⁊ eorum q̄ circa aiam ſunt bonorū fiet: ⁊ nō eorū q̄ exterius. cōſonat autē rōni ⁊ bene viuere ⁊ bene opari felicem. Fere enim bona vita quedam dicta eſt ⁊ bene operatio

Hec eſt ſcda particula in qua oñditur ꝙ predicte deſcriptioni felicitatis que eſt ꝙ felicitas eſt operatio anime ſecūdum virtutē in vita perfecta: cōcordant omnia que concorditer dicūtur ab aliis. ⁊ primo oſtendit ꝙ p̄dicte deſcriptioni felicitatis: cōcordāt opiniones ſapientū: deinde ꝙ dicte deſcriptioni conueniūt ea ī quibus cōiter oēs antiqui concordant. Concordat.n. opinio Ar: cū opinionibus ſapientū: nā ſapiētes ponebāt felicitatem conſiſtere in bonis aīe: ⁊ ita ponit Ar. ⁊ opinio Ar. ⁊ opinio ſapientū cōcordāt in hoc ɔñte qđ ſeqtur ad opinionē tam ſapientum q̄ Ar. qđ ē ꝙ felicitas conſiſtit in bonis aīe ⁊ iſtud declarat Ariſt. ⁊ eſt concluſio. 3ª.. probatur ſic. triplicia ſunt bona hoīs. ſ. bona exteriora: bonā corpis: ⁊ bona aīe. ſed bona aīe ſūt maxima ⁊ perfectiſſima bona: cum ergo felicitas ſit maximū bonū hoīs: ſeqtur ꝙ felicitas ɔſiſtit in bōis aīe: ē enim felicitas opatio bona ipſius anime: ſic poſuit antiqua opinio phoꝝ: ⁊ in hoc ponebāt recte. qꝛ actus īmanentes qui ſunt operatōes aīe dicūtur fines. ⁊ ſic pꝫ ꝙ felicitas ē de nūero bonoꝝ aīe: ⁊ non de numero bonorum que ſūt exterius: nec de nūero bonorū corpis. Cōſonat autem rōni. Adhuc illud in quo omnes antiqui conueniūt concordant cū opiniōe Ar. Nam Ar. pōit felicitatē eē opationem: ⁊ ī hoc cōueniunt oēs antiqui: dicūt enim ꝙ bene viuere ⁊ bñ opari ē idem qđ felicē eſſe. nunc autē bona vita fere nihil aliud videtur eē q̄ bona operatio qualis ē felicitas: dicta igitur oīū antiquorum conſonant huic ɔſequēti felicitas ē operatio qđ ſequitur ad opinionē Ariſto. ⁊ fere omnium aliorum. Intelligendum eſt ꝙ vita accipitur tripliciter. vnomodo ꝓ eſſe viuentis: ⁊ ſic non eſt operatio. Alio modo accipitur ꝓ operatione alicuius potentie aīmee. ⁊ ſic eſt operatio. Tertio mō accipit ꝓ modo ɔuerſationis qui modus ɔſiſtit ī cōicatione: ⁊ ſic loquēdo ď vita. locut⁹ ē phs ſupius cū dixit tres ſūt vite maxime excellentes: ſcilicꝫ ciuilis voluptuoſa ⁊ contemplatiua.

Uidentur autem ⁊ queſita circa felicitatem oia exiſtere dicta. his qdē.n. virtus: his vero prudētia. aliis āt ſapia quedā eē videtur. His autē hec vł horum aliquid cum voluptate vel rōne ſine voluptate. Alii āt ⁊ eam q̄ exterius ē habūdātiā comprehēdūt. horum āt ⁊ qdem multi ⁊ veteres dicunt: hec autē pauci ⁊ glorioſi viri. Neutros āt horum rōnabile peccare in vniuerſis: ſed et vnum aliquid vel plura dirigere.

Hec eſt ſecūda pars in qua oſtendit ꝙ nō ſolum illa ī quib⁹ antiqui conueniūt cōcordant cum opinione Ari. de felicitate: ſed ēt illa in quibus differūt ɔcordāt cum opinione. Ar. ⁊ ī hac parte ſolum narrat illa ī qbus antiqui differūt circa felicitatem. Quidā enī antiq̄rum ponūt felicitatē eē virtutē moralem que eſt perfectio appetitus regulati per rōem. Et quibuſdā videtur ꝙ felicitas ſit prudētia que eſt pfectio rōnis pratice. Alii videt ꝙ felicitas ſit ſapientia que ē pfectio ſūma rōis ſpeculatiue. Alii vō ponūt felicitatē ɔſiſtere ī his oibus vel ī aliquo iſtorum nō p̄ciſe ſed cum addito vt cū voluptate: ſed hoc dupl'r quia quidā dicūt voluptatē ⁊ virtutē equaliter eē de rōe felicitatis. ⁊ aliqui dicūt voluptatē p̄ncipali⁹ eē de rōe felicitatis ⁊ virtutes nō eēntialiter. ſed ɔcōicatiue. qdam ecūuerſo. Quidam addūt plus ad rōem felicitatis. ſ. ſupabundātiam bonoꝝ exterioꝝ. ita ꝙ dicūt felicitatē ɔſiſtere ī tribus. ſ. ī virtute: voluptate: ⁊ ſupabūdantia bonoꝝ exterioꝝ. Multi vō ⁊ populares hoīes dicūt felicitatē ɔſiſtere ī voluptate ⁊ ſupabūdātia bonoꝝ exterioꝝ. ſed pauci ⁊ glo'ſi viri ponūt felicitatē ɔſiſtere ī virtute: ſed neutri in toto peccabant: ſed vtriq; in aliquo dixerunt verum.

Dicentibus quidem igitur oēm vtutē vł virtutem quādam ɔcors ē rō nr̃a: hui⁹.n.ē ſm ipſam opatio. Differt āt forte nō parꝝ ī poſſeſſione vł vſu optimū ɔſiſtere: ⁊ in hitu: vł opatione. hitū.n. contingit nullū bonū pficere exiſtētem: vt puta dormiēti: aut ⁊ aliter q̄liter ocioſo: opationi aūt non poſſibile ē: operabit.n. ex neceſſitate ⁊ bene opabitur. queadmodū autē ī olympiadibus nō optimi ⁊ fortiſſimi coronāt. ſed agonizātes (horū.n.qdā vincūt) ita ⁊ eoꝝ q in vita bonoꝝ ⁊ optioꝝ opātes recte illuſtres fiūt.

Hec ē tertia ps in qua oñditur ꝙ opinio. Ar. de felicitate concordat cum opiniōe ponētium felicitatē eſſe virtutē vtutis: ⁊ iſtō ſcilicet felicitas ē operatio. Opinio.n. Ariſto. ponit felicitatē eē operationē virtutis: ⁊ iſtud. ſ. felicitas ⁊ operatio vtutis concordat cum iſto. ſ. felicitas ē virtus. nam illa duo. ſ. felicitas ē virtus: ⁊ felicitas ē operatio virtutis cōcordāt ī hoc ɔñte qđ de primo ſeqt ad vtrūq;. ſ. felicitas ē virtus vł opatio vtutis. vñ ī hoc ɔueniūt opinio Ar. ⁊ opinio ponētiū felicitatē eē vtutē. ſ. ꝙ vtraq; opinio pōit ꝙ felicitas eſt vtus vł opatio vtutis. Differt āt forte non parū. Uerūtamen opinio phi q̄ ponit felicitatem eē opatōem virtutis: ⁊ opinio ponēs felicitatē conſiſtere ī vtute nō parum differt ſꝫ multum. dr̃t enī multū exiſtimare optimū ɔſiſter in poſſeſſione rei ⁊ in vſu rei: vſus.n.ē finis poſſeſſionis quodāmodo. differt ēt ponere optimū exiſtere in hītu: ⁊ ponere optimum exiſtere in opatione: opinio āt phi ē melior. Melius. n.ē ponere felicitatē ɔſiſtere ī opatōe virtutis: q̄ ī virtute: ⁊ hoc ꝓbatur: ⁊ ē ɔcluſio. 3ª. probat dupliciter. ſ. ꝑ rōem ⁊ per hūanam cōſuetudinem: ꝑ rōem ſic: illud qđ nullus hō pōt hēre niſi bñ opet ē melius illo qđ hō pōt habere: ⁊ ſi nō bñ opet: ſꝫ opatōem ſm vtutē nullus hō pōt hēre niſi bñ operetur cui.n.in ē opatio ſm vtutem opabitur ⁊ bñ opabitur ex neceſſitate ſed vtutē pōt hō bñ habere ⁊ ſi nō bñ operet: vt pꝫ de dormiēte: ⁊ de vtuoſo qui qñq; qeſcit ab operando ſm virtutē. ḡ operatio virtutis ē melior q̄ ipa virtus: ſꝫ felicitas ɔſiſtit in optimo ⁊ per ɔñs in eo qđ ē melius. ḡ melius ē ponere felicitatē ɔſiſtere ī operatōne virtutis q̄ ī virtute. Notāda ſūt hic duo ſm Euſtraciū. p̄mū ē ꝙ illa quattuor q̄ tāgit hic phs. ſ. q̄ ſūt poſſeſſio: vſus: hitus: ⁊ operatio: differūt. naꝫ poſſeſſio ⁊ vſus referūtur ad dexteriora: poſſeſ

ſio enim ē res exterioꝛ deſuiens inſtrumētalr̄
virtuti. vſus vō ē exercitiū illoꝝ iſtrumen
toꝝ. hitus vō dicit qualitatē diſponētē ani
mam bene vel male. virt⁹.n.ē q̄litas bn̄ diſpo
nēs aiā. ⁊ vitiū ē q̄litas male diſponēs aiā:
ſed opatio dicit actū q̄ ē ab hitu. Scd̄o ē no
tandū ſm̄ Euſtratiū ꝙ opatio ē melioꝛ q̄ȝ habi
tus. qꝛ cuiuſlibet hit⁹ opatio ē finis. ⁊ iō vt di
cit. Sicut theſauro nō manifeſtato vana ē poſ
ſeſſio. qꝛ hoī nihil ꝯfert ita ⁊ hitus ē vanus et
ocioſus ſi nō ſeq̄tur opatio. Queadmodum
igit̄. ſcd̄o ꝓbat̄ eadē ꝯſequētia ꝑ ꝯſuetudines
hūanas. ſ. ꝙ meli⁹ ē ponere felicitatē i opatōe
ṽtutiſ q̄ȝ in hitu: ꝑ hoc ꝙ opatio ē melioꝛ ⁊ ꝑfe
ctioꝛ q̄ȝ hit⁹. ⁊ pōt rō ſic formari. illud pro quo
magis dat̄ p̄mium ⁊ corona ē melius ⁊ ꝑfecti⁹
q̄ȝ illud ꝑ quo nō dat̄ p̄mium aut corona. ſed ꝑ
opatione datur p̄miū ⁊ corona ⁊ non ꝓ hitu. ğ
⁊c̄. maioꝛ pȝ de ſe. ⁊ minoꝛ apparet ꝑ ꝯſuetudi
nes hūanas. nam in olympiadibus. i. in ludis
qui fiunt i monte olympi nō coronātur optimi
⁊ fortiſſimi ſm̄ hitum: ſȝ agonizātes hoc ē actu
bn̄ opantes ſm̄ hituȝ: ⁊ ita bonoꝝ ⁊ optimo
rum in vita recte opantes illuſtres fiūt ⁊ feli
citatem attingunt. Intelligēdū ē ſm̄ Euſtra
tium hic ꝙ in Archadia ē quidam mōs altiſſi
mus q̄ vocatur olymp⁹ in quo ſolēt fieri q̄daȝ
agones ⁊ quedā lucte q̄ dicebātur olympiades
qui ludi fiebāt ob reuerētiā Iouis q̄ ibi coleba
tur: i q̄bus ludis illis dabatur p̄mium ⁊ corōa
q̄ optime opabātur ſeu ludebāt: illis āt q̄ non
ludebant nec exercitabātur nō dabat̄ corona
nec p̄miū quātūcūq̄ȝ eēnt bene diſpoſiti ſȝ ha
bitum. Et ex hac ꝯſuetudine ⁊ ēt ex cōi ꝯſuetu
dine vbiq̄ȝ obſuata p̄mium datur propter ope
rationem magis q̄ȝ propter habitum.

Eſt autem vita ipſoꝝ ſcd̄m ſeipſam
delectabilis. Delectari
quidem eniȝ animaliuȝ eſt.

HEc eſt quarta pars in qua declaratur ꝙ
opinio phī de felicitate concordat cuȝ ſe
cunda opinione ponēte felicitatem cōſiſtere in
voluptatibus ſeu delectatōibus: ſiue ponat̄
ꝙ ſola voluptas regratur ad felicitatē: ſiue ꝙ
ṽtus ⁊ voluptates reḡrāt̄ ad felicitatē. ⁊ hoc ſi
ue equaliter ſiue voluptas p̄ncipaliter ⁊ quo
cunq̄ȝ modo ponat̄. ꝯcordat hec opinio cū opi
nione Ar. quia vtraq̄ȝ ponit felicitatē non eſſe
ſine voluptate. ⁊ hec ꝓpoſitio. felicitas non eſt
ſine voluptate ē cōſequēs ꝓpinquuȝ ſequens
ad opinionem Ar. ⁊ ad oēm opinionem ponen
tem voluptatē requiri ad felicitatē. ⁊ continet
hec. 4. pars. 4. ꝑticulas. In prima ꝓponit itē
tionē. In ſecūda ibi. Unicuiq̄ȝ eſt delectabile.
oſtendit ꝙ vita eoꝝ q̄ operātur ſcd̄m ṽtutē
ē ſcd̄m ſe delectabilis. ⁊ iſtud oñdit per hoc ꝙ
opatio ṽtutis ē ſcd̄m ſe delectabilis. In tertia
ibi. Nihil autem indiget. oſtēdit ꝙ opatio ſm̄
ṽtutem hēt voluptatem non tāq̄ȝ aliq̄d extri
ſecum ſuperueniens ſed hēt voluptatē in ſe ip
ſa abſq̄ȝ quocunq̄ȝ extrinſeco. In q̄rta. ibi. Qui
īmo oñdit ꝙ opationes ṽtutum nō ſolū ſūt ſȝ
ſeipſas delectabiles: ſȝ ēt cū hoc ꝙ ſunt delec
tabiles ſūt pulcherrime ⁊ optime. In prima
igitur ꝑticula ꝓponit intētōem ſuam. d. ꝙ vi
ta eoꝝ q̄ operātur ſcd̄m ṽtutem ē ſcd̄m ſe de
lectabilis. ⁊ narrat quibus ineſt delectatio. d.
ꝙ delectare ē ꝓpꝛium aialium: q̄ȝuis eni appe
titum aliquē. ſ. naturalē attribuam⁹ reb⁹ in
animatis: tamē delectatōem non attribuim⁹
niſi habētibus cognitōem. Ex quo apparet ꝙ
delectatio ꝓpe pertinet ad operationes anime
in q̄bus ponitur felicitas: Notādū ſcd̄m Cō
mentatoꝛem hic ꝙ hoc nomē aialium. vbi Ar.
dicit. ꝙ delectari ē ꝓpꝛium animalium: nō eſt
genitiuus huius nois aial. qd̄ greci dicunt zo
on. ſed eſt genitiuus hui⁹ adiectiui hic ⁊ hec a
nimal ⁊ hoc aiale ſumpti nō ab hoc noie aial:
ſed ab hoc noie aia. hec. Euſtratius. hoc ē d̄lec
tari ē de numero iꝑoꝝ que ſpectant ad animā
cognoſcentē ⁊ etiam ad bona intrinſeca eius.
Si tn̄ li aialiū ſit gtūs de li animal. ſicut ſāct⁹
thomas expoſuit ſatis ē expoſitio ꝯueniēs: ſic
enim delectari ē ꝓpꝛium aialium. qꝛ ꝯuenit oī
animali ⁊ non ſoli aiali. Si autem li aialiuȝ ſit
gtūs huius adiectiui hic ⁊ hec aialis ⁊ hoc aia
le ſumpti ab hoc nomine aia vt exponit Cōmē
tatoꝛ hic. ſic delectari ē ꝓpꝛium animaliū. qꝛ
conuenit ſoli anime vel habēti aiam: ſed nō cō
uenit omni tali quia habenti animam vegeta
tiuam tantum non conuenit delectari.

Unicuique autem eſt delectabile
ad quod dr̄ amic⁹ ta
lium: vt puta equus q̄dē amāti equū. Specta
culum āt amāti ſpectaculum. eodē āt modo ⁊
iuſta amanti iuſtū: ⁊ omnino q̄ ſcd̄m virtutem
amanti virtutem.

HEc ē ſecūda ꝑticula i qua phs oñdit: ꝙ
oīs operatio ſcd̄m virtutē ē delectabil:
⁊ per ꝯſequēs felicitas ē delectabilis cum ſit
operatio ſcd̄m ṽtuteȝ. ꝙ aūt oīs operatio ſcd̄ȝ
ṽtutem ſit delectabilis ꝓbatur. ⁊ hec ē cōclu
ſio trigeſimatertia h⁹ libri. ⁊ hec ꝯcluſio ꝓba
tur ſic. vnicuiq̄ȝ ē delectabile illud qd̄ amat:
ſed vnuſquiſq̄ȝ ṽtuoſus amat opatōem ꝓpꝛie
ṽtutis. ğ vnicuiq̄ȝ virtuoſo ē ꝓpꝛia opatio vir
tutis ſibi delectabilis. ergo oīs opatio ṽtutis
ē delectabilis: ⁊ ꝑ ꝯñs felicitas cum ſit opatio
virtutis ē delectabilis. Felix eni amat felicita
tem: ⁊ vnicuiq̄ȝ eſt delectabile illud qd̄ amat.
maioꝛ huius rationis patet inductiue. Nam
amāti equū ē equ⁹ delectabilis: ⁊ amāti ſpec
taculū ē ſpectaculū delectabile: ⁊ ſic de oībus
aliȷs. oē eni qd̄ amat̄ ē delectabile illi a q̄ ama
tur ⁊ rō h⁹ ē. qꝛ oīs amicicia ſup aliquā ſimili
tudinē fūdat̄ amicitia. n. ꝑſe ē ſimilitudinis ⁊

ꝯueniētie: vt pȝ ex octauo hui⁹. omne igit̄ ama
tum ē cōueniēs amāti ⁊ ꝑ ꝯñs ē ei delectabile

Multis q̄dē igit̄ delectabilia aduer
ſāt̄ ad inuicē. qꝛ nō natura
lia ſūt: amātibus āt bonum ſūt delectabilia q̄
natura ſūt delectabilia. Tales āt ſm̄ ṽtutem
opationes. q̄re i his delectabiles ⁊ ſm̄ ſeipſas.

PRobato ꝙ oīs opatio ſm̄ ṽtutē ē delec
tabilis declarat phs ꝙ opatio ſm̄ ṽtutē
ē magis delectabil q̄ȝ aliq̄ alia operatio hoīs:
⁊ hec ē ꝯcluſio trigeſimaquarta h⁹ libri. ꝓbat̄
ſic. illud qd̄ naturaliter ⁊ ſm̄ ſe ē delectabile: ē
magis delectabile q̄ȝ illud qd̄ ſolū ē delectabi
le in cōpatione ad aliqua: ſȝ opatio ſm̄ ṽtutē ē
ſcd̄m ſe naturalit̄ delectabil ⁊ alie opatōnes
hoīs ſūt delectabiles ſolū in cōpatōe ad aliq̄ȝ
vel aliquos. ğ ⁊c̄. maioꝛ ē māifeſta: ⁊ minoꝛ de
claratur q̄ȝtū ad vtrāq̄ȝ ſui p̄tē. ⁊ p̄ declaratur
p̄ma ps. ſ. ꝙ opatio ſm̄ ṽtutē ē de ſe ⁊ naturali
ter delectabilis. ⁊ h̄ ꝓbat̄ ſic. illud ſcd̄m ſe ⁊ na
turalr̄ ē delectabile qd̄ ſapiēs ⁊ viuēs ſm̄ rōeȝ
iudicat eē delectabile. ſȝ ſapiēs ⁊ viuēs ſm̄ rō
nem iudicat opatōes ſcd̄m ṽtutē eē delectabi
les. ⁊ his. ſ. ſapiētib⁹ he. i. opatōes ſm̄ ṽtutem
ſūt delectabiles. ğ ⁊c̄. Alia ps minoꝛis. ſ. ꝙ
alie opatōes humane non ſūt ſcd̄m ſe delecta
biles. ꝓbat̄. ꝑ h̄ ꝙ illa q̄ ſūt d̄lectabilia multi
h̄ ē vulgarib⁹ ⁊ ſenſū ſequētib⁹ ꝯriāt̄ ad iuicē
nō ſolū i aduerſis ſȝ i vno ⁊ eodē ꝓ diuerſis tē
poꝛibus: qd̄. n. mō alicui ē delectabile: iā n̄ erit
d̄lectabile eidē: ſȝ ēt huiuſmōi d̄lectatōes ꝯri
ant̄ i diuerſis. nā ſic̄ ꝓdig⁹ delectat̄ i effuſiōe:
ita illiberalis delectat̄ i ſupflua retētiōe. ⁊ ita
talia nō ſūt ſcd̄m ſe ⁊ naturalr̄ delectabilia. ſȝ
ſolū i ꝯpatōe ad amātes ea. talia. n. n̄ ſūt delec
tabilia ſcd̄m ꝓpaȝ naturā hoīs cū n̄ ſint delec
tabilia ſm̄ rōem q̄ ē nā hoīs: ſȝ ſcd̄m coꝛꝛuptio
nem appetitus a rōe deficiētis. vn̄ qd̄ ieſt hōi
ſm̄ rōem ineſt hoī ſm̄ naturā: qd̄ aūt ineſt hoī
ꝯtra rōem: nō ineſt hoī ſcd̄m naturā hoīs.

Hic dubitat̄. vtrū felicitas ſit ſcd̄m ſe dele
ctabil. ⁊ videt̄ ꝙ nō. qꝛ ꝯria nata ſūt fieri circa
idē: ſȝ triſtitia nō pōt eē i felicitate. ğ nec dele
ctatio. Iterū dubitat̄ vtrū delectatio ſit cō
traria delectatōi ſic̄ hic phs dic̄. ⁊ vr̄ ꝙ nō. qꝛ
vni tm̄ ꝯriat̄ vnū. ſȝ oī d̄lectatōi ſenſibili ꝯria
tur triſtitia. ğ delectatio ſenſibil nō ē ꝯria de
lectationi: ⁊ multo magis d̄lectatio itellectua
lis non ē ꝯria alteri delectatōi. Iteruȝ obie
ctuȝ delectatōis ē bonū ſic̄ obm̄ triſticie ē ma
luȝ ſȝ bonū nō ē ꝯriū bono: ſic̄ dr̄ i p̄dicam̄tis.
ergo delectatio nō ē ꝯria delectatōi. Oppo
ſitum vult phs. Ad p̄mū iſtoꝝ dicēdū ē ꝙ feli
citas det̄miat ſibi alterū ꝯrioꝝ. ſ. d̄lectatōeȝ.
⁊ ꝓpter h̄ nō oȝ ꝙ reliquū poſſit in eſſe. Ad
ſcd̄ȝ dubiū dicēdū ē ꝙ cū d̄lectatio ſpūalis de
qua phs hic loq̄t̄ ꝯſiſtat in cōſecutione bōi cō
ueniētis: ⁊ i cognitōe eiuſdem cōſecutōis: cuȝ
appetitus q̄ete̱t̄ i bono cōueniēti adepto: ſicut
coꝛp⁹ q̄etatur in ſuo loco naturali. delectatio
eni appetit⁹ i opatōe aīe ꝓpoꝛtionat̄ q̄eti coꝛpo
rum naturaliū i ſuis locis: ſic̄ agit̄ i naturali
bus. nō ſolū mot⁹ ꝯriatur q̄eti: ſed ēt q̄es ſub
vno ꝯrioꝝ ꝯriat̄ quieti ſub reliq̄ ꝯrioꝝ: vt pȝ
ex q̄nto phyſicoꝝ. ita delectatio i vna opatiōe
cōtrariat̄ delectatōi in alia opatōe ꝯria: Et ſic
dico ꝙ delectatio ꝯriat̄ delectatōi ſic̄ q̄es cō
trariat̄ q̄eti. Ad p̄mū i cōtrariū dicēdū ꝙ d̄
lectationi cōtrariat̄ triſticia cōtrarietate ma
xima: ſȝ delectatōni n̄ cōtrariat̄ delectatio cō
trarietate maxīa: ⁊ ad dictū phī. vni tm̄ cōtra
riat̄ vnū intelligi dȝ de cōtrarietate maxima:
⁊ ſic delectatio n̄ contrariat̄ alteri delectatōi.

Ad aliud dicēdū ꝙ bonū veꝝ nō cōtrariat̄
bono vō. ⁊ hoc itelligit phs i p̄dicam̄tis. bonuȝ
tn̄ apparēs pōt ꝯriari bono apparenti: ⁊ ēt bo
no vō. Cū igit̄ dr̄ ꝙ bonū ē obiectū appetitus.
dico ꝙ nō ſolū bonū veꝝ ē obiectū appetitus.
ſȝ ēt bonū apparēs. iō ⁊c̄.

Nihil aūt idiget voluptate vita eo
rum q̄ſi adiūcto aliq̄: ſed
hȝ voluptatē iſeipa. cū dictis. n. nullus ē bon⁹
q̄ nō gaudet bōis opatōib⁹. neq̄ȝ. n. iuſtū vtiq̄ȝ
aliq̄s diceꝛȝ n̄ gaudētē iuſta opatōe: neq̄ȝ libe
ralē nō gaudētē liberalib⁹ opatōib⁹. Similr̄
āt ⁊ in aliȷs. Si āt ſit ſcd̄m ſeipas vtiq̄ȝ erūt ſe
cūdū ṽtutē opatōes delectabiles.

HEc ē tertia ꝑticula hui⁹ ꝑtis i q̄ phs de
clarat ꝙ opatio ſcd̄m ṽtutē hȝ volupta
tem. i. delectatōem nō tāq̄ȝ aliq̄d extrinſecum
ſupueniēs: ſȝ hȝ voluptatē iſeipa abſq̄ȝ q̄cūq̄ȝ
extriſeco. ⁊ i h̄ d̄fecerūt aliȷ. ponētes. n. felicita
tem ꝯſiſtere i virtute ⁊ delectatione dixerunt:
ꝙ virt⁹ ad cōplemētū felicitatis indigȝ dele
ctatiōe q̄ſi ꝯdimento extrinſeco: vt dic̄ hic Eu
ſtratius. ⁊ h̄ itēdit phs hic deſtruere ⁊ ꝓbare
ꝙ opatio ſcd̄ȝ virtutē hȝ delectatōneȝ iſeipa
abſq̄ȝ quocūq̄ȝ extriſeco: ⁊ hec ē cōcluſio. 35. q̄
ꝓbat̄ ſic. illud quod inſcripto quocūq̄ȝ extrin
ſeco ē delectabile hȝ d̄lectationē in ſe iꝑo abſq̄ȝ
quocūq̄ȝ extrinſeco: ſed circūſcripto q̄cūq̄ȝ ex
trinſeco opatio ſm̄ ṽtutē ē delectabil. ğ ⁊c̄. ma
ioꝛ de ſe pȝ: ⁊ minoꝛ declarat̄ ſic. nullus eſt iu
ſtus qui nō gaudet iuſtis opatōib⁹: nec libera
lis q̄ nō gaudet liberalibus opationib⁹: ⁊ ſilr̄
i aliȷs ṽtutibus. circūſcripto ğ quocūq̄ȝ extrin
ſeco opatio ſm̄ ṽtutem ē delectabilis virtuo
ſo. alr̄ nō eēt opatio ſcd̄m virtutē: nā cuilibet
virtuoſo opatio ꝓpe virtutis ē ꝯueniēs ſcd̄m
ꝓpꝛium hitū. ⁊ ꝑ ꝯñs ſit ei delectabilis. opatio
nes ergo ſcd̄m ṽtutē ſūt ſcd̄m ſe delectabiles.
⁊ ꝑ ꝯñs nō reḡrunt voluptatē extriſecā ſȝ in ſe
ipſis hn̄t voluptatē. Hic ſunt duo notanda
⁊ vnū dubitandū. Notandum ergo ē ſm̄ Eu
ſtratium ꝙ licet voluptas vt freq̄ntius ſonet
i delectatōem ſenſibilem: accipitur tn̄ q̄nq̄ȝ ꝓ

delectatione cōiter ⁊ hic ſimplr̄ p delectatōe.
Lincon̄. dicit hic ꝙ voluptas magis ꝓprie ſumit̄ i ſenſibilibꝰ opationibꝰ. delectatio vō maxime ꝓpe in opationibus rōnabilibꝰ. cōit̄ tn̄ vtrūq; nomē. ſ. voluptatis ⁊ delectationis: ꝓ vtroq; ſumit̄ in ſignificatōne generis cōis ad vtrūq;. hoc ē in ſignificatōne huiꝰ nois.

Scdo ē notādū ſcdm albertū hic. ꝙ gaudiū ē diffuſio animi i conceptiōe boni ꝯuenientis. gaudium. n. ē quedam ſpēs delectationis. vt vult Auic. 6° naturalium. vnde cum ſpēs includat rōem generis phs ex hoc ꝙ qlibȝ vtuoſus gaudet opationibꝰ virtutis. ifert ꝙ opationes ſȝ virtutes ſūt dlectabiles. Dubitat̄. vtrū delectatio ſit de eēntia opatōis ſcdm virtutē. ⁊ vr̄ ꝙ nō. qꝛ phs. 10. huius dic̄. ꝙ dlectatio pficit opatōem n̄ ſicut hitus q ineſt: ſȝ ut ſupueniēs qdā finis velut in naturalibꝰ pulchritudo. ergo delectatio nō ē de eēntia opatōnis cū ſit quoddā extriſecū ſupueniēs. Contrarium tn̄ vr̄ phs hic dicere q dicit ꝙ opatio ſcdm virtutē ē ſcdm ſe delectabil̄: ita ꝙ i ſeipa habȝ delectationē circūſcripto q̊cūq; extrinſeco. Dicēdū ꝙ delectatio cum ſit qdā actꝰ appetitus: oȝ ꝙ ſit quedam opatio ⁊ qdā actus ſecūdus. ſȝ de illa opatione non loqt̄ phs cū dic̄ ꝙ delectatio pficit operatōem: ſȝ loqt̄ de opatione quā delectatio ꝯſequit̄: hec āt operatio quā delectatio ꝯſeqt̄ ē cognitio vl̄ cognitionez includēs. qꝛ delectatio nō ē niſi in bono cognito. vn̄ ſi delectatio ꝯſeq̄t̄ aliquā operationem hoc nō ē niſi mediante cognitione. dico ergo ꝙ operatio virtutis ē duplex. q̄dam itrinſeca. ſ. electio interioꝛ ⁊ q̄daȝ extriſeca vt operatio exterioꝛ: vt dare quibꝰ oȝ: ⁊ qn̄ ⁊c̄. operationē exteriorē non perficit delectatio tāq; forma inherens ei. qꝛ operatio exterioꝛ ⁊ delectatio n̄ ſunt ſimul nec in eodē ſubō q̄uis operatio exterioꝛ ſit delectabilis virtuoſo opanti ſcdm virtutē. Si vero loq̄mur de opatione interiori quā delectatio ꝯſeqt̄: ſic dico ꝙ delectatio non eſt de eēntia operationis ſcdm virtutē. ſed ē q̄dā forma accidentalis ſupueniēs: vt detminat phs decimo huiꝰ. ⁊ qn̄ phs dicit hic ꝙ opatio ſcdȝ virtutem ē ſcdm ſe delectabilis: dico ꝙ accipiendo operatōez virtutis ꝓ electione interiori cum cognitione prudētie: ſic opatō interioꝛ virtutis ē ſcdm ſe vel per ſe delectabilis 2°: ipiꝰ per ſe ſcdm ꝙ accipit̄ p̊ poſterioꝝ. nam delectatio ē accidens eēntiale operatōnis virtutis: ſicut riſibilitas ē accn̄s eſſentiale hois. Et nō oȝ ꝙ illud qd̄ ineſt alicui per ſe ſcdo mō ſit de eſſētia illius. ſed magis ſeqt̄ ꝙ non ē de eēntia illius. Et ſi q̄rat̄ qd intelligis per iteriorem opationem virtutis: vtrū opationem ſimplicē vl̄ aggregatū ex opatione virtutis ⁊ opatōne prudentie: Dico ꝙ per opatōem ꝓpriā iteriorē virtutis intelligo actum appetitꝰ. ſ. electionez que ſemp ē delectabilis virtuoſo. qꝛ non ē opatio vtutis ſine opatione prudentie nec ecōuerſo vt patebit ſexto huiꝰ: ⁊ alia opatio appetitꝰ. ſ. opatio vtutis hȝ per ſe prudentiaȝ annexā. ⁊ iō per ſe ē delectabil̄. qꝛ p ſe ſcdo mō hȝ oia q̄ reqrūt̄ ad delectatōem. qꝛ p ſe ieſt ei electio boni pus deſiderati ⁊ iam adepti ēt per ſe hȝ opatōez prudētie. ſ. cognitōez prudētie ſibi ānexā

Quin imo: ⁊ pulchre ⁊ bene: ⁊ maxime hoꝝ vnūquodq; ſi bene iudicat. De his ſtudioſus iudicat autē ut diximꝰ. Optimum ergo ⁊ pulcherrimū ⁊ dlectabiliſſimū felicitas. Et non diuiſa ſūt hec ſm Delyacam ſuperſcriptionē. Optimum iuſtū deſideratiſſimum āt ſanū eſſe: delectabilius vero q̊ qs optat frui. Omnia eniȝ exiſtunt hec optimis opationibus. Has autem vel vna harum optimā dicimus eē felicitatem.

Hec eſt quarta particula huius partis in qua oſtendit ꝙ operationes vtutum nō ſolum ſūt ſcdm ſeipas delectabiles: ſed etiā cū hoc ꝙ ſunt delectabiles ſūt pulcherrime ⁊ optime: ⁊ pōt poni hic coucluſio. 36. ſcilicet ꝙ felicitas ē optima pulcherrima ⁊ delectabiliſſima: hec ꝯcluſio ꝓbatur p precedentia ſic. Si opationes vtutum ſint bone pulchre ⁊ delectabiles cum felicitas ſit opatio ſm vtutem ſeqt̄ ꝙ felicitas ſit optima pulcherrima ⁊ delectabiliſſima. Et dicit hic Euſtratiꝰ. ꝙ felicitas vel ē ſimul oms operationes ſcdm vtutes: vl̄ ſi ſit vna operationū ſcdm vtutem erit optima illarum. Et nō diuiſa ſunt hec. Ex hoc ꝯcluditur erroꝛ q̊rundam dicentiū. ꝙ illa tria ſunt diuiſa ⁊ non inſunt eidem. ſ. pulcherrimū optimum ⁊ delectabiliſſimum ſȝ ꝙ attribuunt̄ diuerſis ſecūdum ſuperſcriptōem Delyacam ſȝ quā iuſtiſſimo attribuit̄ optimū ſanū eē / deſideratiſſimū frui d̄ re deſiderata delectabiliſſimuȝ. oia illa tria attribuūtur eidē. ſ. felicitati ⁊ non ſūt predicto mō diuiſa ſiue felicitas pōatur oēs opatōnes vtutum ſimul: ſiue ponatur vna operatio. ſ. optima opatio ſcdm vtutem.

Intelligendum ſcdm Euſtratium ꝙ Delos eſt inſula in qua erat templuȝ appollinis vbi hec ſupſcriptō ſcripta erat diuidēs ab inuicez pulcherrimū optimū ⁊ delectabiliſſimum: ita ꝙ iuſtiſſimū ē optimū deſideratiſſimū ē ſanuȝ eē ⁊ delectabiliſſimū ē frui re deſiderata: ſed illa non ſunt ſic diuiſa vt prius dictum ē.

Videtur tamen ⁊ eorum q̄ exterius ſunt bonoꝝ indigens quēadmodum diximus.

Hec ē q̄nta ps i q̄ phs declarat ꝙ opinio tertia ponēs ꝙ bōa exterioꝛa reqrūt̄ ad felicitatē: ſiue ꝙ felicitas ꝯſiſtit i bōis exterioribꝰ vt i diuicijs ⁊ amicis ꝯſonat opinioni. Ar. de felicitate: ⁊ ꝯcordat hec opinio cū opinione Ar. i hoc ꝙ vtraq; pōit ꝙ ad felicitatē reqrūt̄

bona exteriora. vn̄ illa ꝓpoſitō ad felicitatem reqrunt̄ bona exterioꝛa eſt ꝯſis ꝓpinquū: tam ad opinionez dicētiū: ꝙ felicitas ꝯſiſtit i bonis exterioribꝰ q̄ȝ ad opionez. Ar. p̊mo igit̄ ꝓpōit intētionē. d. ꝙ q̄uis felicitas cōſiſtat i opatōe ſȝ vtutē: tamē felicitas indiget bois exterioribꝰ. Et dicit Euſtratiꝰ ꝙ res exteriores dicūtur hic ea q̄ ſunt extra naturā nr̄aȝ: ut ea que ſunt nec bona aīe nec bōa corporꝭ ſȝ ex̄ vtrūq;: ſic̄ ſūt diuitie amici ⁊ huiuſmōi: qbus indiget felicitas nō ꝓpter ſe ut ipē dicit: q̄ talia ſunt deterioꝛa felicitate. ſȝ ꝓpter res ſubiectas quibus felix polyticus hēt prouidere.

Impoſſibile. n. vl̄ nō facile bona operari ipotentē tribuere exiſtentē. Multa quidē. n. operata ſūt queādmōm diximus per oꝛgana: p amicos: p diuitias ⁊ p ciuilē potētiā. Quibuſdā aūt denudari coingnāt btītudinē: vtputa nobilitate: bona prole: pulchritudine. Nō oīno eniȝ felix q ſpecie turpiſſimus: vel ignobilis: vel ſolitarius: vel ſine prole. Amplius autē forte felix minus ſi cui peſſimi filij ſunt: vel amici: vl̄ bōi extn̄tes mortui ſūt. Queādmōȝ igit̄ diximꝰ videt̄ idigere ⁊ tali ꝓſperitate. Vn̄ i idē oꝛdināt qdā bonā fortunā felicitati: qdā vō vtutē

Probat qd ꝓpoſuit. ſ. ꝙ felix idiget bonis exteriorībꝰ. ⁊ hec ē ꝯcluſio. 37. huius libri que probatur ſic. illis indiget felix ſine q̄bus homo nō pōt opari opera vtutis nec manere pulchritudo felicitatis. ſed ſine bōis exterioribus hō aliq̄ opera vtutis nō pōt operari: nec ſine eis pōt pulchritudo felicitatis manere. ergo felix idiget bonis exterioribus. maioꝛ patet. qꝛ ad felicitatē requirūt̄ oēs opationes ſecundū vtutez. ⁊ ēt ad felicitatē reqrit̄ pulchritudo vt dcm̄ ē: qꝛ felicitas ē optiā pulcherrima ⁊c̄. ⁊ minoꝛ declaratur. ⁊ primo dclaratur pars prima minoris. ſ. ꝙ hō aliqua opera vtutis nō pōt operari ſine bonis exterioribus. qꝛ ſine diuitijs que ſūt bona exterioꝛa nō pōt hō opari opa liberalitatis: q̄ ſūt dare qbꝰ oȝ ⁊ qn̄ oȝ ⁊ q̄ȝtū oȝ ⁊ ſic d̄ alijs circunſtātijs. iō felix indiget bonis exterioribꝰ vt dare poſſit. Impoſſibile eni ē vel nō facile bene operari n̄ potentē tribuere. multa eni operāt̄ hoies per amicos ⁊ diuitias: ⁊ per ciuilē potētiā tanq̄ȝ p organa. ⁊ oia hec ſunt bona exterioꝛa. ⁊ ſic pȝ prima pars minoris. Quibuſdā aūt. ⁊ ſcda ps minoris qꝛ ſine bonis exterioribꝰ nō poteſt remanere pulchritudo felicitatis dclaratur. naȝ denudari: h̄ ē priuari quibuſdā bonis exterioribus coingnat. i. deturpat btītudinē. i. felicitatē. Coinquinat̄ eni felix ſi careat nobilitate aut bona prole. aut pulchritudine. Nō eni ē oīno felix q ē ſpē turpiſſimus: vel ignobilis vt ſolitarius. i. ſine prole. ⁊ forte minus felix ē ſi peſſimi ſint ſibi filij: vel ſi boni aliq̄n exiſtentes mortui ſunt. ⁊ ſic patet ꝙ carentia iſtoꝝ bonoꝝ exterioꝝ. ſ. nobilitatis bone ꝓlis pulchritudinis ⁊c̄ deturpēt btītudinē. ⁊ per ꝯn̄s ſine iſtis. ſ. nobilitate: bōa ꝓle: pulchritudine ⁊ cetera n̄ pōt remanere pulchritudo felicitatis.

Notāda ſūt hic ſex. primo circa primā partē minoris ē itelligēdū. ꝙ felix felicitate polytica de qua phus hic loquitur maxime habet operari opera liberalitatis ⁊ magnificētie. iō phs probauit hic ꝙ felix felicitate polytica idiget diuitijs quibus pōt operari opera liberalitatis ⁊ magnificētie. Unde dicit hic albertus ꝙ ille q debet feliciter gubernare citatem nulla vtute tn̄ indiget ſicut liberalitate ⁊ magnificētia. Cuius rō ē qꝛ pricipalis itētio polytici gubernātis rē publicā circa duo p̊cipue v̊ſatur. primū ē vt faciat ciues bonos ⁊ virtuoſos. 2ᵐ. eſt vt violentias ciuibus illatas remoueat ⁊ inferēdas prohibeat. ſed ad vtrūq; iſtoꝝ deſeruiunt predicte virtutes. ſ. liberalitas ⁊ magnificentia. deſeruiūt eni ad faciendos ciues bonos. nā ſm phȝ p̊ polyticoꝝ. ciues non debēt gubernari ſuilr̄ et principatu diſpotico ſȝ libere ⁊ principatu polytico. iō oȝ ꝙ ciues inducant̄ ad actum vtutis ⁊ bonū ciuile: nō coactionbꝰ et minis ſȝ dōis ⁊ pmijs q̄ fiūt p libalitatez ⁊ magnificētiā. Iteꝝ ad. 2ᵐ. ſ. ad iniurias repellēdas ⁊ ꝓhibendas deſeruiunt dc̄e due vtutes. quia ad iniurias repellendas ⁊ ꝓhibēdas oȝ qn̄q; vti bello ⁊ exercitu. et ad vtrumq; eoꝝ exequendū requiruntur p̊cipue actꝰ liberalitatis ⁊ magnificētie q fieri n̄ pn̄t ſine magnis ſūptibꝰ ⁊ diuitijs Scdo ē notādū circa ſcdam ptem minoris ꝙ carentia bonorum predictoꝝ. ſ. nobilitatis bone prolis ⁊c̄ coiquināt ⁊ deturpāt felicitatē. quia huiuſmōi bona. ſ. nobilitas bona ꝓles ⁊c̄ faciūt ad pulcritudinē ⁊ decorē felicitatꝭ vt dic̄ Euſtratiꝰ: in quantū reddūt hominē gratū ⁊ placituȝ in oculis alioꝝ. ⁊ hoc ptiet ad decorē felicitatis. ⁊ priuatō huiꝰmōi bonoꝝ reddit hoiez ꝯtēptibilem in oculis alioꝝ vt pȝ ex de qui caret nobilitate aut bōa ꝓle aut pulcbritudie. 3° ē notādū circa pulchritudiez corporalē: ꝙ pulchritudo corporalis reqrit̄ ad oīmodam pfectionē felicitatis polytice. nō eni ē oīo felix quātum ad omnē pfectionē felicitatꝭ. qui ſpē ē turpiſſimus: qꝛ ſua turpitudo ⁊ defoꝛmitas reddit euȝ cōtemptibilē ⁊ deſpectū. pulcritudo. n. mltum confert polytico ad hoc ꝙ obediat̄ ei. Aie enim humane naturale habēt deſiderium ad ea que uiſui ſunt delectabilia. nec credit̄ vtiq; ꝙ ille qui ſm aſpectū defoꝛmis ē p̊mo videntibus ꝙ ſm aīaȝ bonus ſit. Et huiꝰ cāȝ aſſignat Albertus. d. ꝙ defoꝛmitas que ē in figura corporis ꝓcedit ex defoꝛmitate potentiaruȝ aīe. iō in menbro qd̄ deuiat a figura humana non pōt aīa habet̄ dbitā opatōez. pp hoc ſȝ ſn̄iaȝ

phiſonomie monſtꝝ in corpore eſt mõſtꝝ i aia
4.º ē notandū ꝙ nobilitas requirit̃ ad pfec/
tiõez felicitatis politice: qꝛ vt dicit Euſtratiuſ
ignobili: ciueſ ñ faciliter obediũt: nec ei hono/
rez debitū ⁊ reuerentiā ipēdũt. hoies ēt popl̃i
lares libentius obediũt nobili q̃ȝ ignobili. qꝛ i
tentio hois refert̃ ad nobilitatē vl̃ ignobilita/
tem generis. Si eni ignobiliſ aſſumat̃ ad pnci
patū ⁊ ad ſtatum magnū hoieſ referunt iſtum
ſtatū magnū ad ignobilitatē generis. ⁊ uitup
ādo dicũt ꝙ ñ decet nec conuenit ꝙ filiꝰ talis
ignobilis ſit pnceps nr̃ vel in tanto ſtatu: qa
vt dicit Euſtratiꝰ natura. i. naturaliter mĩtitu
do amatrix eſt vituperationis. Intentio eniȝ
hois refert̃ ad hoc qꝺ in homie reſeruat̃ vtus
ſuorum pdeceſſorum. 5.º eſt notandū circa
plem ⁊ amicos ꝙ carens prole non ē pfecte fe/
lix felicitate polytica. ⁊ hoc verum eſt de hoie
ciuili cõiuncto cū muliere: qꝛ fruſtra cõiugũt̃
niſi habeat plem. minus tamen eſt felix ſi ha/
beat filios peſſimos: vl̃ amicos. qꝛ ptales ipe/
dit̃ ab opatione vtutis. Cuiuſ cauſa ē vt dicit
Albertus. qꝛ vinculū amicitie vel ſanguis in
contrarium trahit amori vtutis: ⁊ ille qui eſt
diſtractus non põt habere pfectā opõnez vtu
tis. Impedit etiam felicitatē: ſi ei extiterit bo/
ni filij vl̃ amici ⁊ mortui ſint: qꝛ ſm Euſtratiū
ex pterita felicitate recordata: magna triſticia
generatur in corde eiꝰ ex qua triſticia hõ retra/
hitur ne delectabiliter poſſit operari. eo ꝙ ſm
boecium extremuȝ genus infelicitatis ē aliqñ
fuiſſe felicē. 6.º eſt notandū ꝙ diuitie aliq̃li/
ter faciunt ad felicitatē. Intelligendū tamē ꝙ
diuitie poſſunt accipi moderate: vel in ſupera
bundantia. pmo mõ reqrunt̃ taȝ ad felicitatē
ↄtemplatiuā q̃ȝ ad felicitatē polyticā: qꝛ neu
tra felicitaſ põt eſſe ſiñ vita cõſeruata ad quā
cõſeruandaȝ neceſſario reqrunt̃ diuitie ſuffici
entes ad cõſeruatiõez vite. ſȝ ad felicitatē cõ/
templatiuā nõ reqrit̃ ſupabundantia diuiti/
aꝝ. non enim oȝ felicem eſſe dñȝ terre ⁊ maris
vt dicit̃. 10. huiuſ. Si aũt loq̃mur de felicitate
polytica hoc põt eſſe dupliciter vl̃ vt felicitas
polytica ſignificat aggregatū ex bõis corporis
⁊ aie ⁊ bonis exteriorbꝰ. ⁊ vl̃r ex omnibꝰ que
reqrunt̃ ad felicitatem polyticā. ⁊ ſic excellen/
tia diuitiaꝝ reqrit̃ ad felicitatē politicā tanq̃ȝ
ps eius vt dictum eſt ſuperius. Alio modo
põt accipi polytica felicitas pro opatione pru
dentie. ⁊ ſic ſupabundantia diuitiaꝝ non req
rit̃ ad felicitatē polyticā quantum ad actum
hois felicis ſȝ ſe. Si vero conſideret̃ felicitas
polytica quantū ad alios. ſic felicitas polytica
que ē opatõ requirit ſupabundãtiā diuitiarū
nā pncepſ hẽt puidere ſubditiſ de neceſſarijs
quod non poteſt ſine abundantia diuitiaruȝ.
tamē nec diuitie nec bona corporiſ ptinent ad
felicitatē que eſt opatio intriſece ſȝ extrinſece:

tanq̃ȝ inſtrumēta vel organa. Quemadmo/
dum igitur diximus. quia felicitas videt̃ indi/
get̃ tali proſperitate. ſ. amicis ⁊ diuitijs ut dcȝ
eſt: ⁊ bona exteriora ſubiacent fortune ⁊ caſui
qꝛ talia caſualiter qñq̃ȝ aduenjũt ⁊ recedunt
⁊ iõ quidā in idem genus cauſe ordinãt felici/
tatē ⁊ bonā fortunā dicentes: ꝙ felicitas ⁊ bo
na fortuna idem ſunt. Alij aũt dixerunt idem
eſſe felicitatem ⁊ vtutem ſicut ſuperius dcm
eſt. Tractatus. 3.ꝰ de tribus q̃ſtionibꝰ pnci/
palibus pmi libri. ſ. a quo ē felicitas. cuius eſt
felicitatis. quando eſt felicitatis. i. quando fe/
licitas ineſt hoi vtrum in hac uita vl̃ poſt hãc
vitam. ⁊ hec queſtio continet duaſ queſtiones
partiales. Prima ē vtruȝ aliqs hõ i hac vita
ſit vel eſſe poſſit felix. Scõa eſt vtruȝ poſt mor
tē ſit vl̃ poſſit aliqs eſſe felix. Iſte tractatꝰ
ↄtiet tria capl̃a. In. p. capitulo ſoluũt̃ due que
ſtiones pricipales. prima ē de cauſa effectiua
felicitatis. ⁊ ē a quo ē felicitas effectiue. ſcõa ē
de cā felicitatis materiali ſeu ſubiectiua. ⁊ eſt
cuius ē felicitas tãq̃ȝ ſubiecti. In ſecũdo capi/
tulo ibi. Multe. n. tranſmutatões. mouetur ⁊
ſoluit̃ vna queſtio. vtrū aliquis hõ poſſit eſſe
felix in hac vita. In tertio capitulo ibi. Prone
potum āt fortunas. mouet̃ ⁊ ſoluit̃ hec queſtio
vtrū poſt mortē poſſit aliquis eē felix. Capl̃m
primuȝ de cā effectiua felicitatis ⁊ ſubiectia. ſ.
a quo ē effectiue. ⁊ cuiuſ ē ſubiectiue declarãs
ꝙ nõ ē a fortuna neq̃ȝ a caſu ſȝ a cā determina
ta. ſ. diuina vel humana. ⁊ ꝙ non ē brutoꝝ. qꝛ
nullū brutū cõicat opationem ſȝ virtutē. nec
ē puerorum quia felicitas indiget virtute per
fecta ⁊ vita perfecta.

Unde et queritur vtrū ē diſci/
bile vl̃ aſſueſcibile vl̃
aliter qualiter exercitabile: vel ſcõm
quādā diuinā puidētiā vl̃ pp fortunā aduēit

Iſtud ē primū capitulū tractatꝰ tertij in q̃
mouētur ⁊ ſoluunt̃ due queſtiones princi
pales. ⁊ ↄtinet iſtud capituluȝ duas ptes pri/
cipales. In pria mouetur ⁊ ſoluit̃ hec queſtio
a quo ē felicitas effectiue. In ſcõa ibi. Decēter
igitur. ſoluit̃ hec q̃ſtio cuiꝰ ē felicitas h ē i quo
ē felicitas ſubiectiue. prima ps continet tres
pticulas. In prima mouet q̃ſtionē. In ſcõa ibi.
Si qdem igit̃. arguit ad queſtionem. In tertia
ibi. Manifeſtū āt ē. ſoluit queſtionem. In pri/
ma particula mouet queſtionē dicēs. ꝙ pꝰ de/
terminatõem de diffinitõe felicitatis. vnde. i.
deinde querit̃ vtrū felicitas ſit diſcibilis vel
aſſuefactibilis vl̃ aliqualiter exercitabilis vl̃
ſit ab aliqua particula diuina vel ſit a fortũa.
Intelligēdū ꝙ hec queſtio ſm ꝙ hic pponi
tur habet qnq̃ȝ membra ſm ꝙ. 5. erant opinio/
nes de cauſa felicitatiſ: vt dicit hic Euſtratiꝰ.
Prima opinio ponebat ꝙ felicitas acquiritur
p diſciplinā ſeu p doctrinā: ſicut acqrũtur ſcie

⁊ ppter hãc opinionē dicit. Diſcibile. Secun/
da opinio ponebat ꝙ felicitas acquiritur per/
aſſuefactionem quomõ acqrũtur virtutes mo
rales. ⁊ ppter hanc opinionē ppunit̃ illud mē
brū. Uel aſſuefactibile. Tertia opinio poſuit
ꝙ felicitas acquiritur per exercitatõem ſicut in
duſtria militaris vel operū artificialiū vt ars
cytharizandi vel aliquid tale. ⁊ pp hoc dixit.
aut al'r qual'r exercitabile. Quarta opinio po/
ſuit ꝙ felicitas aduenit nobis per quandam p
ticulaȝ diuinā ita ꝙ felicitaſ ē a deo effectiue.
⁊ pp hanc opinionem ppoſuit illud membrū.
Uel ſm quādā pticulā diuinam. Quinta opi/
nio poſuit ꝙ felicitas aduenit nobis a fortũa.
⁊ pp hanc opinionē pponitur illud membrū.
Uel pp fortunā. põt tñ hec queſtio p ↄtinere
. 2. ptes. ita vt hec ſit queſtio. vtrū felicitas ſit
a cā indeterminata vt a fortũa. vl̃ a cā deter/
minata: ſi a cā determiata aut ergo ē a cā diuia
aut a cauſa humana. ⁊ ſi ſit a cā humana: aut
acquirit̃ per doctrinam aut p aſſuefactionem
aut per exercitationem.

Si quidem igitur ⁊ aliud aliqꝺ d
eorum ē donū hoibus
rõnabile ⁊ felicitatem dei datum eē ⁊ maxime
humanorum inq̃ȝtum optimū. Sed hoc quidē
forte alteriꝰ erit vtiq̃ȝ pſcrutatõis magl ppū.

Hec ē ſcõa particula pme ptis in qua phs
arguit ad queſtionem ex probabilibus
probando tria. Primum eſt ꝙ rõnabile eſt ꝙ
felicitas proueniat nobis a cā diuina. Scõm
ē ꝙ tollerabile ē ꝙ felicitas prouēiat nobis a
cā humana. Tertiū ē ꝙ irõnabile ⁊ intollera/
bile eſt ꝙ felicitas proueniat a cauſa fortuita.

Primo igitur probat̃ ꝙ rõnabile ē ꝙ felici/
tas proueniat a cā diuina. ⁊ hec eſt ↄcluſio. 38.
pbatur ſic. rõnabile ē ꝙ ab optima cā pueniat
optimus effectus: ſed cā diuina eſt cauſa opti/
ma ⁊ felicitas ē optimꝰ effectꝰ. g̊ rõnabile ē ꝙ
felicitas pueniat a cā diuina. Phs improban
do iſtā ↄcluſionē vtitur quodam entimemate
arguit. n. ſic. ſi aliqꝺ donū ſit donū deoꝝ hoibꝰ
. ſ. a deo vel a ſubſtãtijs ſepatiſ ſicut aliqꝺ aliꝺ
donum proueniens hominibus maxime rõ/
nabile videt̃ felicitatem eē donum dei. ⁊ rõnē
huius ↄñe aſſignat. d. ꝙ felicitas ē optimum
oium hũanoꝝ. i. qꝛ felicitas eſt optimum inter
omnia humana: rõnale ē ꝙ pueniat homini a
cauſa optima quia neceſſe ē effectuȝ proportio
nari ſue cauſe. ⁊ añs illius entimematis ſup/
ponit phs tamq̃ȝ manifeſtū. nā vt dicit Euſtra
tius euidens ē ꝙ eē ⁊ viuer̃ ineſt hoibꝰ ex dõ.
⁊ ita ē manifeſtū ꝙ aliqꝺ donū ineſt hominibꝰ
a deo ſed hoc pſcrutari. ſ. a quo ē felicitas ē al/
terius perſcrutationis vt dicit phs. hoc enim
magis ptinet ad duodecimum methaphice.

Uidetur autem ⁊ ſi non a deo miſſū
ē ſed propter virtutē ⁊ quā

dam diſciplinam ⁊ exercitationem hic aduēit
diuiniſſimorū eē. virtutis. n. premium ⁊ finis
optimum videt̃ ⁊ diuinum qd ⁊ beatū. Erit autē
vtiq̃ȝ ⁊ multum cõe. Poſſibile. n. exiſtere oibꝰ
ñ orbatis ad vtutē p q̃ȝdā diſciplinā ⁊ ſtudiuȝ

Scõo pbat̃ ꝙ tollerabile eſt ꝙ felicitas ſit
a cauſa humana. ⁊ hec ē concluſio. 39. q̃
pbatur dupliciter. prio ſic. tollerabile ē ꝙ feli
citas ſit ab illo a quo ſi ponatur eē p hoc nõ re
mouetur illud qꝺ ē proprium felicitati. ſ. ꝙ ſit
optimum ⁊ diuinū. ſed felicitatē eē a cā huma
na non tollit a felicitate illud qꝺ ē pprium feli
citati. ſ. ꝙ ſit optimum ⁊ diuinū. ergo ē tollera/
bile ē ꝙ felicitaſ ſit a cā humana. maior patet
per hoc ꝙ illud qꝺ nõ tollit proprium non tol
lit illud cuiꝰ ē propriū. ⁊ p conſequēs qꝺ ē tol/
lerabile propo felicitatis ē tollerabile felicita
ti. ⁊ ſic pȝ maior ⁊ minor ēt patet. nam illud. ſ.
ꝙ felicitas ſit a cā humana non tollit quin fe/
licitas ſit aliqd diuinum ⁊ optimū cū ſit pmiū
⁊ finis vtutis. qꝺ. n. ē pmium ⁊ finis vtutis vi
detur eſſe optimum ⁊ diuinū ⁊ quoddā beatū
⁊ poſito ꝙ felicitas ſit a cā humana adhuc eſt
quoddā optimū ⁊ diuinū ⁊ quoddam beatuȝ.

Notandū ē hic ſm Euſtratium ꝙ licet feli/
citas ſit a deo pncipaliter tñ põt eē a cauſa hu
mana. qꝺ declarat. d. ꝙ eorum que nobis lar/
giũt̃ a deo h qdē ſimpl'r a deo attribuũt̃ nl̃ cõfe
rentibus nobis. hec autē illaborãtibus nobis
⁊ eligētibus tribuũtur noſtra electõe ⁊ ſtudio
quēadmodū cum cā quadā effectus deo. talia
enim dicta in nobis bona i qbꝰ nos ſtudentes
adeo pſperamur. ſimpl'r āt nihil bonum cuiuſ
non pncipium cõis cā ē. patet enim diuinum
eſſe felicitatem ⁊ optimum ⁊ beatū ex eo ꝙ ipa
ē pmium virtutis. p ſtudium. n. multū in ha/
bitu vtutis effecto hoie pmiū ipi felicitas tri
buit̃: h Euſtratius. vnde vult ꝙ quedā tribu
untur nobis adeo nobis nihil cooperãtibꝰ vt
eſſe ⁊ viuere. ⁊ q̃dam tribuũt̃ nobis adeo no/
bis cooperãtibꝰ ⁊ ſtudētibus ⁊ laborantibus.
poſtq̃ȝ. n. fuerimus exercitati in operationibꝰ
virtutum: tũc ipa felicitas tãq̃ȝ pmium virtu
tis nobis largitur adeo. pma. n. cā i oi opatio/
ne ⁊ effectu cauſe ſecunde principalius agit q̃ȝ
ipa cā ſecũda. Intelligendū ē ꝙ quoddam
ē pmium virtutis extrinſecū. vt honor qui ex/
hibetur ab altero propter virtutem. ⁊ quoddā
ē premium intrinſecum qꝺ debetur virtuti ex
ſeipſa tanquā finis ⁊ vltima eius perfectio. cu
iuſmodi ē felicitas. Scõo ē intelligendū ꝙ fe/
licitas dicitur quoddā diuinum: non quia ſo/
lum eſt adeo ſed quia nos deo aſſimilat.

Erit autem vtiq̃ȝ. 2.º probat̃ concluſio ſic. tol
lerabile ē ꝙ felicitas ſit a tali cauſa a qua ſi po
natur eē non tollitur quin ſit cõmunis finis
omni habēti talē naturā. ſȝ felicitatē eē a cau
ſa humana nõ tollit quin felicitas ſit finis cõ/

phiſonomie monſtꝝ in corpore eſt mõſtꝝ i aïa
4.° ē notandū ꝙ nobilitas requirit̃ ad pfec-
tiõez felicitatis politice: qꝛ vt dicit Euſtratiuſ
ignobili: ciueſ ñ faciliter obediũt: nec ei hono-
rez debitũ ꝛ reuerentiã ĩpẽdũt. hoïes ẽt popl̃
lares libentius obediũt nobili q̃ ignobili. qꝛ ĩ
tentio hoïs refert̃ ad nobilitatẽ vl̃ ignobilita-
tem generis. Si enĩ ignobiliſ aſſumat̃ ad pnci
patũ ꝛ ad ſtatum magnũ hoïeſ referunt iſtum
ſtatũ magnũ ad ignobilitatẽ generis. ꝛ aliq̃
ãdo dicũt ꝙ ñ decet nec conuenit ꝙ fili⁹ talis
ignobilis ſit pnceps nr̃ vel intanto ſtatu: qꝛ
vt dicit Euſtrati⁹ natura. i. naturaliter mltitu
do amatrix eſt vituperationis. Intentio eniz
hoïs refert̃ ad hoc qđ in homïe reſeruat̃ vtus
ſuorum pdeceſſorum. 5.° eſt notandũ circa
plem ꝛ amicos ꝙ carens prole non ē pfecte fe-
lix felicitate polytica. ꝛ hoc verum eſt de hoïe
ciuili cõiuncto cũ muliere: qꝛ fruſtra cõiugũt̃
niſi habeat plem. minus tamen eſt felix ſi ha-
beat filios peſſimos: vl̃ amicos. qꝛ ꝑtales ĩpe-
dit̃ ab opatione vtutis. Cuiuſ cauſa ē vt dicit
Albertus. qꝛ vinculũ amicitie vel ſanguis in
contrarium trahit amori vtutis: ꝛ ille qui eſt
diſtractus non põt habere pfectã opõnez vtu
tis. Impedit etiam felicitatẽ: ſi ei extiterit bo-
ni filij vl̃ amici ꝛ mortui ſint: qꝛ ſm Euſtratiũ
ex pterita felicitate recordata: magna triſticia
generatur incorde ei⁹ ex qua triſticia hõ retra-
hitur ne delectabiliter poſſit operari. eo ꝙ ſm
boecium extremuz genus infelicitatis ē aliqñ
fuiſſe felicẽ. 6.° eſt notandũ ꝙ diuitie aliq̃li-
ter faciunt ad felicitatẽ. Intelligendũ tamẽ ꝙ
diuitie poſſunt accipi moderate: vel inſupera
bundantia. pmo mõ reqrunt̃ taz ad felicitatẽ
ↄtemplatiuã q̃ ad felicitatẽ polyticã: qꝛ neu
tra felicitaſ põt eſſe ſiñ vita cõſeruata ad quã
cõſeruandaz neceſſario reqrunt̃ diuitie ſuffici
entes ad cõſeruatiõez vite. ſꝫ ad felicitatẽ cõ-
templatiuã nõ reqrit̃ ſupabundantia diuiti-
aꝝ. non enim oꝫ felicem eſſe dñz terre ꝛ maris
vt dicit̃. 10. huiuſ. Si aũt loq̃mur de felicitate
polytica hoc põt eſſe dupliciter vl̃ vt felicitas
polytica ſignificat aggregatũ ex bõis corporis
ꝛ aïe ꝛ bonis exteriorib⁹. ꝛ vlr ex omnib⁹ que
reqrunt̃ ad felicitatem polyticã. ꝛ ſic excellen-
tia diuitiaꝝ reqrit̃ ad felicitatẽ politicã tanq̃
ps eius vt dictum eſt ſuperius. Alio modo
põt accipi polytica felicitas pro opatione pru
dentie. ꝛ ſic ſupabundantia diuitiaꝝ non req
rit̃ ad felicitatẽ polyticã quantum ad actum
hoïs felicis ſꝫ ſe. Si vero conſideret̃ felicitas
polytica quantũ ad alios. ſic felicitas polytica
que ē opatõ requirit ſupabundãtiã diuitiarũ
nã pncepſ hẽt puidere ſubditiſ de neceſſarijs
quod non poteſt ſine abundantia diuitiaruz.
tamẽ nec diuitie nec bona corporiſ ptinent ad
felicitatẽ que eſt opatio intrĩſece ſꝫ extrinſece:
tanq̃ inſtrumẽta vel organa. Quemadmo-
dum igitur diximus. quia felicitas videt̃ indi-
get̃ tali proſperitate. ſ. amicis ꝛ diuitijs ut dcꝫ
eſt: ꝛ bona exteriora ſubiacent fortune ꝛ caſui
qꝛ talia caſualiter q̃n̄q̃ adueniũt ꝛ recedunt
ꝛ iõ quidã in idem genus cauſe ordinãt felici-
tatẽ ꝛ bonã fortunã dicentes: ꝙ felicitas ꝛ bo
na fortuna idem ſunt. Alij aũt dixerunt idem
eſſe felicitatem ꝛ vtutem ſicut ſuperius dcm̃
eſt. Tractatus. 3⁹. de tribus q̃ſtionib⁹ pnci-
palibus pmi libri. ſ. a quo ē felicitas. cuius eſt
felicitatis. quando eſt felicitatis. i. quando fe-
licitas ineſt hoï verum in hac uita vl̃ poſt hãc
vitam. ꝛ hec queſtio continet duaſ queſtiones
partiales. Prima ē vtruz aliqs hõ ĩ hac vita
ſit vel eſſe poſſit felix. Scđa eſt vtruz poſt mor
tẽ ſit vl̃ poſſit aliqs eſſe felix. Iſte tractat⁹
ↄtiet tria capl̃a. In. p. capitulo ſoluũt̃ due que
ſtiones pricipales. prima ē de cauſa effectiua
felicitatis. ꝛ ē a quo ē felicitas effectiue. ſcđa ē
de cã felicitatis materiali ſeu ſubiectiua. ꝛ eſt
cuius ē felicitas tãq̃ ſubiecti. In ſecũdo capi-
tulo ibi. Multe. n. tranſmutatões. mouetur ꝛ
ſoluit̃ vna queſtio. vtrũ aliquis hõ poſſit eſſe
felix in hac vita. In tertio capitulo ibi. Prone
potum ãt fortunas. mouet̃ ꝛ ſoluit̃ hec queſtio
vtrũ poſt mortẽ poſſit aliquis eẽ felix. Caplm̃
primuz de cã effectiua felicitatis ꝛ ſubiectiua. ſ.
a quo ē effectiue. ꝛ cuiuſ ē ſubiectiue declarãs
ꝙ nõ ē a fortuna neq̃ a caſu ſꝫ a cã determina
ta. ſ. diuina vel humana. ꝛ ꝙ non ē brutoꝝ. qꝛ
nullũ brutũ cõicat opationem ſꝫ virtutẽ. nec
ē puerorum quia felicitas indiget virtute per
fecta ꝛ vita perfecta.

Unde et queritur vtrũ ē diſci-
bile vl̃ aſſueſcibile vl̃
aliter qualiter exercitabile: vel ſcđm
quãdã diuinã puidẽtiã vl̃ pp fortunã aduẽit

Istud ē primũ capitulũ tractat⁹ terti in q̃
mouẽtur ꝛ ſoluunt̃ due queſtiones princi
pales. ꝛ ↄtinet iſtud capituluz duas ptes pri-
cipales. In pria mouetur ꝛ ſoluit̃ hec queſtio
a quo ē felicitas effectiue. In ſcđa ibi. Decẽter
igitur. ſoluit̃ hec q̃ſtio cui⁹ ē felicitas h̓ ē ĩ quo
ē felicitas ſubiectiue. prima ps continet tres
pticulas. In prima mouet q̃ſtionẽ. In ſcđa ibi.
Si qdem igit̃. arguit ad queſtionem. In tertia
ibi. Manifeſtũ ãt ē. ſoluit queſtionem. In pri-
ma particula mouet queſtionẽ dicẽs. ꝙ p⁹ de-
terminatõem de diffinitõe felicitatis. vnde. i.
deinde querit̃ vtrũ felicitas ſit diſcibilis vel
aſſuefactibilis vl̃ aliqualiter exercitabilis vl̃
ſit ab aliqua particula diuina vel ſit a fortũa.
Intelligẽdũ ꝙ hec queſtio ſm ꝙ hic ꝑponi
tur habet q̃nq̃ membra ſm ꝙ. 5. erant opinio-
nes de cauſa felicitatiſ: vt dicit hic Euſtrati⁹.
Prima opinio ponebat ꝙ felicitas acquiritur
p diſciplinã ſeu p doctrinã: ſicut acqrũtur ſcie

ꝛ ꝑpter hãc opinionẽ dicit. Diſcibile. Secun-
da opinio ponebat ꝙ felicitas acquiritur per-
aſſuefactionem quomõ acqrũtur virtutes mo
rales. ꝛ ꝑpter hanc opinionẽ ꝑponit̃ illud mẽ
brũ. Uel aſſuefactibile. Tertia opinio poſuit
ꝙ felicitas acquiritur per exercitatõem ſic̃ in
duſtria militaris vel operũ artificialiũ vt ars
cytharizandi vel aliquid tale. ꝛ pp hoc dixit.
aut alr̃ qualr̃ exercitabile. Quarta opinio po-
ſuit ꝙ felicitas aduenit nobis per quandam p
ticulaz diuinã ita ꝙ felicitaſ ē a deo effectiue.
ꝛ pp hanc opinionem ꝑpoſuit illud membrũ.
Uel ſm quãdã pticulã diuinam. Quinta opi-
nio poſuit ꝙ felicitas aduenit nobis a fortũa.
ꝛ pp hanc opinionẽ ꝑponitur illud membrũ.
Uel pp fortunã. põt tñ hec queſtio p ↄtinere
.2. ptes. ita vt hec ſit queſtio. vtrũ felicitas ſit
a cã indeterminata vt a fortũa. vl̃ a cã deter-
minata: ſi a cã determiata aut ergo ē a cã diuia
aut a cauſa humana. ꝛ ſi ſit a cã humana: aut
acquirit̃ per doctrinam aut p aſſuefactionem
aut per exercitationem.

Si quidem igitur ꝛ aliud aliqđ ď
orum ē donũ hoïbus
rõnabile ꝛ felicitatem dei datum eẽ ꝛ maxime
humanorum inq̃tum optimũ. Sed hoc quidẽ
forte alteri⁹ erit vtiq̃ pſcrutatõis magl ꝑpũ.

Hec ē ſcđa particula pme ptis in qua phs
arguit ad queſtionem ex probabilibus
probando tria. Primum eſt ꝙ rõnabile eſt ꝙ
felicitas proueniat nobis a cã diuina. Scđm
ē ꝙ tollerabile ē ꝙ felicitas prouẽiat nobis a
cã humana. Tertiũ ē ꝙ irõnabile ꝛ intollera-
bile eſt ꝙ felicitas proueniat a cauſa fortuita.
Primo igitur probat̃ ꝙ rõnabile ē ꝙ felici-
tas proueniat a cã diuina. ꝛ hec eſt ↄcluſio. 38.
ꝑbatur ſic. rõnabile ē ꝙ ab optima cã ꝑueniat
optimus effectus: ſed cã diuina eſt cauſa opti-
ma ꝛ felicitas ē optim⁹ effect⁹. g̊ rõnabile ē ꝙ
felicitas ꝑueniat a cã diuina. Phs improban
do iſtã ↄcluſionẽ vtitur quodam entimemate
arguit. n. ſic. ſi aliqđ donũ ſit donũ deoꝝ hoïb⁹
. ſ. a deo vel a ſubſtãtijs ſepatiſ ſicut aliqđ aliđ
donum proueniens hominibus maxime rõ-
nabile videt̃ felicitatem eẽ donum dei. ꝛ rõnẽ
huius ↄñe aſſignat. d. ꝙ felicitas ē optimum
oïum hũanoꝝ. i. qꝛ felicitas eſt optimum inter
omnia humana: rõnale ē ꝙ ꝑueniat homini a
cauſa optima quia neceſſe ē effectuz proportio
nari ſue cauſe. ꝛ añs illius entimematis ſup-
ponit phs tamq̃ manifeſtũ. nã vt dicit Euſtra
tius euidens ē ꝙ eẽ ꝛ viuer̃ ineſt hoïb⁹ ex ďo.
ꝛ ita ē manifeſtũ ꝙ aliqđ donũ ineſt hominib⁹
a deo ſed hoc pſcrutari. ſ. a quo ē felicitas ē al-
terius perſcrutationis vt dicit phs. hoc enim
magis ptinet ad duodecimum methaphĩce.

Uidetur autem ꝛ ſi non a deo miſſũ
ē ſed propter virtutẽ ꝛ quã
dam diſciplinam ꝛ exercitationem hic aduẽit
diuiniſſimorũ eẽ. virtutis. n. premium ꝛ finis
optimum videt̃ ꝛ diuinum qd ꝛ beatũ. Erit autẽ
vtiq̃ ꝛ multum cõe. Poſſibile. n. exiſtere oïb⁹
ñ orbatis ad vtutẽ p q̃dã diſciplinã ꝛ ſtudiuꝫ

Scđo ꝑbat̃ ꝙ tollerabile eſt ꝙ felicitas ſit
a cauſa humana. ꝛ hec ē concluſio. 39. q̃
ꝑbatur dupliciter. prio ſic. tollerabile ē ꝙ feli
citas ſit ab illo a quo ſi ponatur eẽ p hoc nõ re
mouetur illud qđ ē proprium felicitati. ſ. ꝙ ſit
optimum ꝛ diuinũ. ſed felicitatẽ eẽ a cã huma
na non tollit a felicitate illud qđ ē ꝑpꝛium feli
citati. ſ. ꝙ ſit optimum ꝛ diuinũ. ergo tollera-
bile ē ꝙ felicitaſ ſit a cã humana. maior patet
per hoc ꝙ illud qđ nõ tollit proprium non tol
lit illud cui⁹ ē propriũ. ꝛ p conſequẽs qđ ē tol-
lerabile propo felicitatis ē tollerabile felicita
ti. ꝛ ſic pꝫ maior ꝛ minor ẽt patet. nam illud. ſ.
ꝙ felicitas ſit a cã humana non tollit quin fe-
licitas ſit aliqd diuinum ꝛ optimũ cũ ſit pmiũ
ꝛ finis vtutis. qđ. n. ē pmium ꝛ finis vtutis vi
detur eſſe optimum ꝛ diuinũ ꝛ quoddã beatũ
ꝛ poſito ꝙ felicitas ſit a cã humana adhuc eſt
quoddã optimũ ꝛ diuinũ ꝛ quoddam beatuz.
Notandũ ē hic ſm Euſtratium ꝙ licet feli-
citas ſit a deo pncipaliter tñ põt eẽ a cauſa hu
mana. qđ declarat. d. ꝙ eorum que nobis lar-
giũt̃ a deo h̓ qdẽ ſimplr̃ a deo attribuũt̃ nl̃ cõfe
rentibus nobis. hec autẽ illaborãtibus nobis
ꝛ eligẽtibus tribuũtur noſtra electõe ꝛ ſtudio
quẽadmodũ cum cã quadã effectus deo. talia
enim dicta in nobis bona ĩ qb⁹ nos ſtudentes
a deo ꝑſperamur. ſimplr̃ ãt nihil bonum cuiuſ
non pncipium cõis cã ē. patet enim diuinum
eſſe felicitatem ꝛ optimum ꝛ beatũ ex eo ꝙ ĩpa
ē pmium virtutis. p ſtudium. n. multũ in ha-
bitu vtutis effecto hoïe pmiũ ĩpi felicitas tri
buit̃: h̓ Euſtratius. vnde vult ꝙ quedã tribu
untur nobis a deo nobis nihil cooperãtib⁹ vt
eſſe ꝛ viuere. ꝛ q̃dam tribuũt̃ nobis a deo no-
bis cooperãtib⁹ ꝛ ſtudẽtibus ꝛ laborantibus.
poſtq̃. n. fuerimus exercitati in operationib⁹
virtutum: tũc ĩpa felicitas tãq̃ pmium virtu
tis nobis largitur a deo. pma. n. cã ĩ oĩ opatio-
ne ꝛ effectu cauſe ſecunde principalius agit q̃
ĩpa cã ſecũda. Intelligendũ ē ꝙ quoddam
ē pmium virtutis extrinſecũ. vt honor qui ex-
hibetur ab altero propter virtutem. ꝛ quoddã
ē premium intrinſecum qđ debetur virtuti ex
ſeipſa tanquã finis ꝛ vltima eius perfectio. cu
iuſmodi ē felicitas. Scđo ē intelligendũ ꝙ fe-
licitas dicitur quoddã diuinum: non quia ſo-
lum eſt a deo ſed quia nos deo aſſimilat.
Erit autez vtiq̃. 2.° probat̃ concluſio ſic. tol
lerabile ē ꝙ felicitas ſit a tali cauſa a qua ſi po
natur eẽ non tollitur quin ſit cõmunis finis
omni habẽti talẽ naturã. ſꝫ felicitatẽ eẽ a cau
ſa humana nõ tollit quin felicitas ſit finis cõ-

munis oi habēti naturaꝫ humanaꝫ. maior pꝫ quia finis ad quē aliq̄ natura declinaꝛ̄ debet eē cōis oibus habētibus illā naturā niſi ſit in paucioribus. ⁊ minor patꝫ. quia ſi felicitas po natur eē a cā humana poterit eē cōmunis om ni hoi. q꞉ ſic per ſtudiū ⁊ diſciplinam poterit ꝗ libet homo nō orbatꝰ ꝓuenire ad felicitatem. Euſtratius dicit hic ꝙ nulli habēti intellectū ⁊ ſenſum ad virtutē volenti: ⁊ ut oꝫ ſtudenti ē impoſſibilis poſſeſſio boni. ſ. felicitatis.

Si autem ē ita melius q̄ꝫ ꝓpter for tunam beari: ⁊ rōnabile habere ſic. Si quidē q̄ ſm naturā vt poſſibile optime hēre ſic nata ſunt: ſimiliter aūt ⁊ q̄ ſm artē ⁊ oēm cām ⁊ maxie ſm optimā. Maximū autem ⁊ optimum concedere fortune valde pernitioſuꝫ vtiq̄ꝫ erit.

Tertium declarat. ſ. ꝙ irrationabile ē pone re ꝙ felicitas ꝓueniat a cā fortuita. ⁊ hec ē concluſio. 40. q̄ ꝓbatur duplr̄. p̄ ſic. ea q̄ fiūt ſm nām. ⁊ etiā ea que fiunt ſm artem optime fiunt vt poſſibile ē ea fieri ⁊ optie diſponūꝛ̄ ſꝫ ꝙ nata ſunt diſponi. cum ꝗ felicitas ſit bonuꝫ ⁊ optimum eius cā dꝫ optie ſe habere. ſꝫ fortu na non ſe hēt optime imo deterius ſe hꝫ q̄ꝫ ars vel natura. ergo irrōabile ē ꝙ felicitas ſit a cā fortuita. q꞉ ſic non fieret optime ſꝫ ꝙ nata eſt fieri. Maximum aūt. ſcdō ꝓbatur hec ꝯcluſio ſic. irrōnabile ē ꝙ effectꝰ ꝑfectiſſimus ſit a cā imperfectiſſima. ſed felicitas ē effectus ꝑfectiſ ſimus ⁊ fortūa ē cā impfectiſſima. ꝗ ⁊c̄. vnde ſi felicitas eēt a fortūa multo fortius oia alia bo na humana eēnt a fortuna. ⁊ ita ceſſaret omne hūanū ad bōa exeq̄nda qđ ē valde icōueniēs.

Manifeſtū āt ē ⁊ ex rōe quod q̄ri tur. dictum ē. n. anie operatio ſm vtutē q̄lis q̄dā: reliquorū aūt bo norum hoc qdē exiſtere neceſſariū: hec āt com patiua ⁊ vtilia nata ſūt organice. Cōfeſſa autē hec vtiq̄ꝫ erūt: ⁊ his q̄ a pricipio. polytice auteꝫ finē optimū poſſumꝰ. H autem plurimū ſtudi um facit huius quales quoſdā ⁊ bonos ciues facere ⁊ operatores bonorum.

Hec ē tertia ꝑticula ꝑme ꝑtis i qua phs ſoluit queſtionem querentem. a quo eſt felicitas ⁊ ꝯſiſtit ſolutio in hoc ꝙ felicitas ē a cā humana. ⁊ hec ē ꝯcluſio. 41. que ꝓbaꝛ̄ ſic. fe licitas ē opatio ſm vtutē. vt pꝫ ex p̄cedētibus ſꝫ opatio ſꝫ vtutē ē ab hoie. q꞉ vtꝰ ē ab hoie. ꝗ felicitas ē a cā hūana. alia tn̄ bōa ꝯcurrūt ad felicitatē q̄dā iſtrumētalr̄ ⁊ organice ſicͭ dictū ē priꝰ i eis tn̄ nō ꝯſiſtit ꝑncipalr̄ felicitas que ē opatio. Confeſſa autē. ꝙ āt felicitas ſit opatio ſm vtutē pꝫ ꝑ ea q̄ dicta ſūt priꝰ. ſ. ꝙ felicitas ē vltimꝰ finis i rebꝰ hūanis. ſꝫ manifeſtū ē ꝙ opatio ſm vtutē ē vltimus finis i rebꝰ huma nis. nā ad hoc tēdit polytica ferēdo leges pe nas: ⁊ ꝑmia adhibēdo vt faciat ciues bonos ⁊ ut faciat eos opari ſm vtutē. ꝙ ꝗ felicitas q̄ ē finis polytice ſit opatio ſm vtutē ē ꝯſonū priꝰ dictis. Intelligēdū ē vt pꝫ ꝑ determiatōem phi ⁊ ſui Cōmtatori hic. ꝙ felicitas ē a cā hūa na ⁊ ēt a cā diuia. Eſt. n. a cā diuina ſicͭ a cā pri cipali. ſꝫ nͦ ſicut a cā totali. ⁊ ē a cā hūana tāq̄ꝫ a cā ꝓxia ⁊ imediata. q꞉ ē imediate ab intellec tu ſm hitū ſapie vel prudētie q̄ eſt cā hūana. pōt ēt dici dina ſm pticipatōem ⁊ aſſimilatio nē. Intellectꝰ. n. ⁊ hitꝰ itellectꝰ a qbꝰ ꝓuēit fe licitas pn̄t dici dina. q꞉ ꝑ eos aſſimilāꝛ̄ diuis.

Decenter igitur neq̄ꝫ bouem neq̄ꝫ equū neq̄ꝫ aliqđ aliud aiantiū felix eē dicimꝰ. nullū. n. iporꝫ poſſibile ē cōicare tali opatōe. ꝓpꝫ hāc āt cām neq̄ꝫ puer felix ē: nōdū. n. opator taliū ꝓꝫ etatē. Dicti āt ꝓꝫ ſpēm beatificāꝛ̄. idigēt. n. quēadmodū dixi mus vtute ꝑfecta ⁊ vita ꝑfecta.

Hec ē ſcdā ꝑs pricipalis huiꝰ capli: in q̄ dē termiaꝛ̄ quarta qđ pricipalis hꝰ libri. ſ. cuiꝰ ē felicitas. H ē i q̄ ē felicitas ſicͭ i ſbo. Sꝫ primo declaraꝛ̄ i qbꝰ nō ē felicitas: deinde con cludiꝛ̄ cuiꝰ ſiue i q̄ ē felicitas. Prio ꝗ ꝓbaꝛ̄. ꝙ neq̄ꝫ aſinꝰ neq̄ꝫ bos neq̄ꝫ aliqd irrōnabiliū. nec puer ē felix. ⁊ hec ē ꝯcluſio. 42. q̄ ꝓbatur ſic. fe licitas ē opatio ſm vtutē: ſꝫ nullū illorꝫ ē opa tor talis opatōis. ꝗ ⁊c̄. maior pꝫ ex p̄cedētibus ⁊ minor declaraꝛ̄. q꞉ nullū aial irrōnale poteſt coicare tali opatōe. ſ. ſm vtutē q꞉ nō hn̄t apti tudinē ad talē opatōem. puer ēt ꝓꝫ etatē nō ē opator taliū ex qbꝰ hō dr̄ felix. pueri tn̄ beati ficāꝛ̄: H ē dicūꝛ̄ q̄nq̄ꝫ beati ꝓꝫ ſpē futuri boni. H ē ꝓꝫ ſpē future felicitatis quā i eis credimꝰ eē futurā. ⁊ H ut dicit Euſtratiꝰ ē: vl̄ ex natura li diſpōne eorꝫ. vt q꞉ videmꝰ eos iclinari ad bo na ⁊ refugere mala: vl̄ ēt ex eo ꝙ ſūt ex felicibꝰ parētibꝰ ꝓcreati. ſꝫ i pn̄ti non pn̄t dici felices. q꞉ felicitas vt diximꝰ idiget vtute ꝑfecta ⁊ vi ta ꝑfecta quorꝫ neutrū cōpetit pueris vt ſatis pꝫ. ⁊ ex H pꝫ cuiꝰ ē felicitas ſiue i q̄ ē felicitas. ſicut in ſbo. q꞉ ē hois opantis ſm vtutē ꝑfectā in vita ꝑfecta. Caplm 2ᵐ tractatꝰ tertij in quo moueꝛ̄ ⁊ ſoluiꝛ̄ vna ꝑs. 5. ꝯcluſionis prin cipal. ſ. qn̄ ē felicitas. i. qn̄ ineſt felicitas hoi. H āt qđ hꝫ. 2. ꝑtes q̄ ſūt due queſtiones ꝑtiales. Prima ē an aliqs ſit felix dū viuit: vl̄ oꝫ reſpi cere finē vite: vt dixit Solon. Scda ē vtrum aliqs ſit felix pꝰ hāc vitā. pria iſtarꝫ q̄ſtionum moueꝛ̄ ⁊ ſoluiꝛ̄ i capitlo iſto. ⁊ ē ſolo. ꝙ poſſibi le ē hoiem eē felicē dū viuit. q꞉ poſſibile ē ho minē dū viuit opari ſm vtutē ꝑfectā i vita ꝑ fecta victurꝫ: ſit ⁊ ēt finiturꝫ ſcdm rōnes.

Multe enim trāſmutatōes fi unt trāſmutatio nes vite ⁊ oimode fortune ſcdm vitaꝫ: ⁊ ꝯtingit maxie abūdantē magnis calamitati bus icidere i ſenectute quēadmodū i heroicis d̄ priamo narraꝛ̄. Talibꝰ āt vſū fortunis ⁊ fini

entem miſerabiliter nullus itaq̄ꝫ felicitat.

Iſtud ē caplm 2ᵐ tractatus tertij libri. in quo moueꝛ̄ ⁊ ſoluiꝛ̄ hec qō. vtrū aliqs hō ſit felix dū viuit. ⁊ ꝯtiet duas ꝑtes ꝑncipales. In pria poniꝛ̄ qō cū motiuo qōis. In ſcda ibi. Vel fortunas. poniꝛ̄ ſolo qōis. Prima ꝑs con tinet tres ꝑticulas. In pria pōit motiuū q̄ſtio nis. In ſcda ibi. Utrū āt igiꝛ̄. pōit qōnem. ⁊ ad ipam arguit. In tertia ibi. Si āt nō dicimꝰ. po nit ⁊ excludit quādā rōem ad rn̄ſionē ſuā. In pria igiꝛ̄ ꝑticula poniꝛ̄ motiuuꝫ qōnis qđ ē ta le. multe trāſmutatōes ſūt circa vitā humanā ⁊ oimode. i. oibus modis. q꞉ de bono in malū ⁊ de malo in bonū tā ſm corpꝰ q̄ꝫ ſm aiam. ⁊ hꝰi tranſmutationes fiunt ſm totā vitā ⁊ in oi eta te hoiſ ⁊ i iuuētute ⁊ ſenectute. q꞉ ꝯtigit aliquē q̄nq̄ꝫ eē maxie abūdantē in iuuētute ꝗ tn̄ in ſe nectute icidit in maxias calamitates: ſicͭ i ver ſibus heroicis narratur de Priamo ꝙ ipē ꝑus fuit vſus bōis fortuniſ ⁊ poſtea miſerabiliter finiuit vitā ſuam. ⁊ talē nullus felicitabit. i. fe licē enunciabit ꝗ. ſ. bōis fortunis vſus ē i iuuē tute ⁊ poſtea in ſenectute miſerabiliꝛ̄ finiuit. Iſtud ꝗ ē motiuū qōnis. ſ. trāſmutatio in hac vita de ꝓſperitate i miſeriā. nec pōt i hac vita eē certū q̄liter hō vitā ſuā finiet. iō dubiū eſt an nō obſtāte huiuſmōi variatōe fortūe poſſit aliqs eē felix in hac vita. Intelligendū ſm Euſtratium hic. ꝙ hoies āntiqtus dicebāꝛ̄ viri glorioſi ꝑditi nobilitate ⁊ vtutibus a qbꝰ vſus heroyci dicti ſūt i qbꝰ narrat homerꝰ ꝙ Pria mus fuit primus rex troie ꝓle feliciſſimus de corus gloria diuitijs abūdātiſſimus: vtute re ctiſſimus pace quietiſſimus qui in ſenectute horum contrarijs omnino ſubiacuit.

Uidetur igitur nullū aliū hoiꝫ bea tificandum vſq̄ꝫ quo vtiq̄ꝫ viuit: ſed ſm Solonē aut debitū ē finē reſpice re. Si āt vtiq̄ꝫ ⁊ ponēdū ita. ꝗ ē felix tunc cum vtiq̄ꝫ morietur: vl̄ H oio icōueniens. aliterq̄ꝫ ⁊ dicētibꝰ nobis opatōem q̄ꝫdā felicitatē.

Hec ē ſcda particula ꝑme ꝑtis in qua phs mouet queſtionem ⁊ ad ipſam arguit. ē igitur queſtio vtrum aliquis felix ſit dum vi uit vel oportet reſpicere finem vite ſcilicet con ſiderando ſi felicitas perſeuerat vſq̄ꝫ in finem vite ſue ſicut Solon dixit ꝙ nullus eſt felix q̄ꝫ diu viuit ſed ſolum in fine vite ita ꝙ ſolū poſt hāc vitam eſt certum de aliquo. vtrum fuerit felix vel non. Sciendum ſcdm Euſtratium hic. ꝙ Solon fuit vnꝰ de. 7. ſapiētibꝰ qui Athe nienſibus leges condidit ⁊ propter mutatōem fortune quam vidit ꝓuenire circa vitam hu manam dixit. ꝙ nullus debet dici felix q̄ꝫdiu viuit ſed ſolum in fine vel poſt finem huiꝰ vite ⁊ iō phs hic ingrit de vitate huiꝰ poſitionis.

Si autem vtiq̄ꝫ. Arguit ad queſtio nē obiciendo cōtra dictū Solonis probando ꝙ nullus eſt felix quando moritur. ⁊ hec eſt concluſio. 43. q̄ ꝓbatur ſic. fe licitas eſt operatio ſm virtutem. ſed homo qn̄ moritur non operatur ſm virtutem. ergo ⁊c̄. ⁊ hec ratio probat ꝙ homo in fine vite ſue ſcili cet in vltimo inſtanti temporis menſurantis totam vitaꝫ hominis non eſt homo felix. quia in illo inſtanti homo primo habet non eſſe. naꝫ in ſubſtantijs permanentibus non eſt dare vl timum inſtans in quo res eſt ſed primum in q̄ res nō eſt Poſtquam fuit. ſed quando res nō eſt tunc non operatur ſcdm virtutem. ꝓbatur etiam hec ratio. ꝙ nec in morte ſcilicet in vltio inſtanti tēporis menſurantis totam vitā hois nec ēt poſt illud inſtans eſt homo felix. q꞉ nō ē felix quādo non eſt. q꞉ tunc non operatur ſcdꝫ vtutem ſed homo nec in vltimo iſtāti vite nec pꝰ vltimū iſtās vite hꝫ opatōeꝫ ſꝫ vtutē ꝗ ⁊c̄.

Si aūt nō dicimꝰ mortuū felicē. neque Solon H vult: ſꝫ qn̄ tunc vtiq̄ꝫ qs firmiter beatificabit hoiem: vt iā extra ma la exiſtētē ⁊ i fortuna. Hēt qdē ⁊ H qōnē quan daꝫ. Videꝛ̄. n. eē ⁊ mortuo malū aliqđ: ⁊ bonū ſiqdē viuēti nō ſentiēti āt puta honores ⁊ iho norationes ⁊ filiorꝫ ⁊ oio ꝓnepotū ꝓſpitates ⁊ infortunia. Queſtōem āt ⁊ hec tribuūt: etenīꝫ ꝗ hn̄ vixerit vſq̄ꝫ ad ſenectutē ⁊ mortuꝰ ē ſcdꝫ rōnē contigit multas trāſmutatōes fieri circa filios. ⁊ hos qdē iporꝫ bonos eē ⁊ potiri vita q̄ ē ſcdm dignitatem: hos āt ecōuerſo. Manife ſtum āt qn̄ diſſēſionibꝰ ad patres omnifariā hēre ipos ꝯtigit. Incōueniēs āt fiet vtiq̄ꝫ ſi ſi mul trāſmuteꝛ̄ ⁊ mortuꝰ ⁊ fiet aliqn̄ qdē felix. rurſus autē miſer. Incōueniēs āt ⁊ i hoc nihil neq̄ꝫ in quodam tꝑe ſuꝑuenire q̄ ſint filiorꝫ pa tribuſ. Sed reuertēdū ad prius q̄ſitū. Forſitā enim vtiq̄ꝫ iſpicieꝛ̄ ⁊ qđ nūc q̄ſitū ē ex illo. ſi. n. vtiq̄ꝫ finem videre oportet. ⁊ tunc beatificare vnunquenq̄ꝫ non vt exiſtentem beatuꝫ. ſꝫ qn̄ prius erat: qualiter non incōueniens ſi quan do eſt felix non vere dicetur de eo exiſtere.

Hec eſt tertia particula in qua excludit quandam reſponſionem ad rationem phi nunc factam contra Soloneꝫ. poſſet enim aliquis dicere ꝙ ratio verum concludit. ſci licet ꝙ nullus eſt felix quādo moritur ul̄ poſt morteꝫ: nec hoc dixit Solon neq̄ꝫ nos dicimꝰ. ſed Solon hoc voluit ꝙ quādo homo eſt mor tuus tunc poteſt aliquis firmam ſententiam dare de eo quod eſt vel fuit felix. ⁊ hec reſpon ſio poteſt intelligi dupliciter. vnomodo ꝙ ho mo quādo ē mortuus eſt felix quia tūc ē extra mala ⁊ infortunia. Et ſcdm Euſtratium. phs per mala intelligit illa mala que homini adue niunt ſecūdum electionem: ⁊ per infortunium intelligit mala que non ex nobis ſed ex cauſa extrinſeca inferuntur. Et quia nihil talium mortuus de cetero ſētiet ideo poſt mortem eſt

homo felix. ⁊ ille ē vnus itellectꝰ ꝗ potuit fuiſ
ſe Solonis. Aliꝰ itellectꝰ ē ꝙ qñ hō ē mortuꝰ
tūc nō ē felix ſ; tūc certitudiałr pōt ſciri vtrū
fuerit felix vel non. qꝛ tūc certitudinałr ſcitur
ꝗliter finiuit vitā ſuā. Si enim ſciat̃ ꝙ ꝫ rōnē
finiuit vitā ſuā tūc ſcitur ꝙ fuit felix. ⁊ ſi ſcia/
tur ꝙ non finiuit vitam ſuā ſm rōem tunc ſci
tur ꝙ nō fuit felix. Habet gdē. ſ; iſtā rñſionē
excludit phs. ⁊ ꝑ excludit pmū intellectum re
ſponſionis que ponit ꝙ poſt mortē ſcitur ð ali/
quo ꝙ ē felix vel ꝙ fuit felix. qꝛ tunc ē poitus
extra mala. Iſtud excludit phus probando ꝙ
mortuus non ē poitus extra mala. qꝛ mortuo
videntur accidere bona ⁊ mala. vt honoratio
nes ihonoratōes ꝓſpitates ⁊ infortunia aico/
rum viuētium. ſed cui mala poſſunt accidere
de illo non ē certū ꝙ ē poitus extra mala: nec
ꝙ eſt vel fuit felix. vñ ꝗuis mortuus nō ſenti
at tñ ſibi poſſunt contingere mala ſicut viuēti
non ſentienti multotiens contingūt multa ma
la. vt ꝙ amici ſui occidātur. aut ꝙ diuitie eiꝰ
diripiātur. Queſtionē āt. Occaſione autē pdi/
ctorum interponitur ꝗdaz qō. poſſibile. n. ē ꝙ
aliquis per totā vitam ſuam feliciter vixerit.
⁊ feliciter finiat vitam ſuā: tñ poſt mortez con
tingunt diuerſe trāſmutationes circa filios ſu
os. ita ꝙ quidam fiunt felices ⁊ quidā miſeri.
Eſt ergo queſtio. vtrū felicitas ipius mortui ð
beat trāſmutari ꝑꝑ iſortunia ꝗ accidunt filijs
ſuis ⁊ amicis. Si detur ꝙ ſic. videt̃ ſeq incon/
ueniens qꝛ ſic mortuus trāſmutaretur de feli
citate in miſeriam. ⁊ ſic infirma erit beatitudo
qō videtur incōueniēs. Si āt detur ꝯriū. ſ. ꝙ
illa que contingūt filijs in nullo tempore ſup/
ueniant patri. ex hoc ēt videt̃ ſequi incōueni/
ens ꝙ. ſ. pater ſit in gratꝰ filio ⁊ nō miſericors
⁊ inimicus. Iſta queſtio non ſoluit̃ hic. ſ; in ca
pitulo ſequēti. Sed reuertēdū ē. ſm intellectū
reſponſionis ipius Solonis iprobat phs. ⁊ ēt
remouet Solonis motiuum ꝑꝑ qō dicto nō re
ſpondebat. dixit eni Solon ꝙ pꝰ mortē ē certū
de aliquo ꝙ fuit felix. ſed ante mortē non ē cer
tum de aliquo ꝙ eſt felix. Iſtud improbat phs
ꝓbando ꝙ ſi poſt mortez ſit verū de aliquo ꝙ
fuit felix. ꝙ ante mortem fuit veꝝ de eodez ꝙ
ē felix. ⁊ hec ē ꝯcluſio. 44. huius libri. Iſtā cō
cluſionē ꝓbat phs ducēdo ad icōueniēs dato
oppoſito cōcluſionis. magnū. n. inconueniens
videt̃ ꝙ qñ aliquis ē felix non vere dicatur ꝙ
eſt felix. ſed ꝙ poſtea dicatur ꝙ fuit felix. nam
veritas ꝓpoſitionis de ꝑterito dependet a ve
ritate ꝓpoīs de preſenti. nam propter hoc ali/
quid ē verum fuiſſe: quia verum fuit illud eē
vnde hec ē ꝓpoſitio ꝓbans concluſionem. oīs
ꝓpoſitio vera de preterito hēt aliquam de pſē
ti ꝗ aliqñ fuit vera. Si ergo hec ſit vera de pre
terito Sortes fuit felix. hec de pſenti fuit vera
Sortes ē felix. ſed hec. ſortes ē felix. nō fuit va

niſi quando ſor. vixit. ꝗ hec fuit vera ſor. eſt fe
lix ſorte viuēte. ⁊ ita de aliquo in hac vita ē ve
rum ꝙ ipſe ē felix. Intelligendu; ē ꝙ ꝗuis
oī ꝓpoſitioni affirmatiue vere de ꝑterito cor
reſpōdeat affirmatiua de pñti ꝗ aliqñ fuit va:
tamē maior certitudo eſt de vitate ꝓpoſitiōis
de ꝑterito ꝗ; vnꝗ; fuit de veritate ꝓpoſitōnis
de preſenti. qꝛ affirmatiua vera de ꝑterito ē ne
ceſſaria ſed non oportet ꝙ affirmatiua vera ð
pñti ſit neceſſaria. vnde de eo qui feliciter fini
uit vitā ſuaz ē mō neceſſarium ꝙ ipſe fuit fe/
lix: ſed nūꝗ; fuit iſta de preſenti neceſſaria. iſte
ē felix. quia ſemꝑ dum ille vixit fuit incertum
qualiter finiret vitam ſuam vtrū feliciter vel
ifeliciter. vnde ſuppoſito ꝙ ad hoc ꝙ aliqs ſit
felix reqritur ꝙ ipe feliciter moriat̃ hec ē inde
terminate vera ille ē felix. qꝛ dependet a veri/
tate ꝓpoſitionis de futuro ī materia ꝯtingēti
. ſ. a veritate huiꝰ ille feliciter morietur tał. n.
ꝓpoſitio ē ſic determiate vera ꝙ ſic ē vera pro
hoc inſtās ꝙ non ē falſa. ꝓ hoc inſtanti potuit
tñ fuiſſe falſa ꝓ hoc iſtanti. vnde tripliciter dr̃
ꝓpoſitio determinate vera. vł qꝛ ſic determiā/
tur ad veritatē ꝙ nunꝗ; poteſt eſſe falſa. ⁊ iſto
modo ſola ꝓpoſitio neceſſaria ē detminate va

Scdo modo dicit̃ ꝓpoſitio determiate vera
ga ſic determinat̃ ad vitatē ꝙ non poterit eſſe
falſa nec fuiſſe falſa ꝓ hoc inſtāti. ⁊ iſto modo
ē determinata veritas ī ꝓpoſitionibus de pre
ſenti ꝗ nō depēdent a futuro. vt illa tu ſedes ē
ſic detrmiate vera ꝙ nūꝗ; potuit fuiſſe falſa ꝓ
preſenti inſtāti. Tertio mō dicit̃ ꝓpoſitio
determiate vera ꝗ ſic ē vera ꝓ hoc iſtāti ꝙ ñ ē
falſa ꝓ eodem iſtāti poterit tñ fuiſſe falſa. pro
hoc iſtāti. ⁊ iſto mō ē determinata veritas ī ꝓ
poſitionibus de futuro in mā contingenti. ⁊ ēt
in ꝓpoſitionibus de pſenti ꝗ dependent a futu
ro ſicut magis declaraui ſuꝑ pmū ꝑierminias
⁊ iſto tertio modo ē ꝯcedēdū ꝙ de aliquo dum
viuit eſt determinate veꝝ ꝙ ē felix: magis tñ
eſt determinate verū poſt mortem ꝙ fuit felix
ꝗ; ꝙ eſt felix dum viuit.

Propter non velle viuētes felicita
re ꝑꝑ tranſmutatōes ⁊ ꝑꝑ
permanens quid felicitatē exiſtimare ⁊ neqꝗ;
facile tranſmutabile. Fortunas āt recirculari
multotiēs circa eoſdem. Manifeſtum eniz ꝙ
ſi ſequamur fortunas eūdem felicem ⁊ rurſus
miſeꝝ dicemus multotiens: camaleonta quē/
dam felicem nūciantes ⁊ debiliter firmatum.

Ponit ⁊ remouz motiuū Solonis qō fuit
iſtud. cōtingit multotiēs fortunas recir
culari circa eoſdē. vt cū de diuite fit pauper ⁊
de malo bonꝰ ⁊ ecōuerſo. ⁊ felicem dixit eē gd
permanens ⁊ ſtabile. ⁊ in hac vita propter hu/
iuſmodi tranſmutationes non ē ſtabilitas. iō
dixit ꝙ in hac vita non eſt verum dicere de
aliquo ꝙ ipſe eſt felix. Manifeſtum enim.

Iſtud motiuū remouet phs oñdens ꝙ non de
bet aliquis iudicari felix ꝯſiderando ab bona
vł mala fortūe. ⁊ hec ē cōcluſio. 45. ꝗ ꝓbat̃ ſic
bona ⁊ mala fortune ſūt variabilia iſtabilia ⁊
incerta vt manifeſtū ē. ꝗ ſi conſiderādo ad bo
na vel ad mala fortune eēt aliquis iudicādus
felix de eodem vere diceremꝰ multotiens ꝙ
ē felix ⁊ iterum miſer. ⁊ ſic enūciabimꝰ felicem
vt camaleonta ⁊ vt debiliter firmatū. Cōmen
tator dicit hic ꝙ camaleōta ē animal breuiſſi/
mum habēs naturam: vt faciliter trāſmutet̃
ad oēs colores corporum ꝓpe iacentium. ⁊ iō
ſi conſiderādo ad bona vel mala fortune eſſet
aliquis felix. felix nō eēt firmatus in bono ſic̃
nec camaleonta in colore.

Vel fortunas quidē ſequi neqꝗ;
rectam. non. n. in
his bene vel male. ſed indiget his hūana vita
quēadmodum diximus domine aūt ſūt ꝗ ſm
virtutem opationes felicitatis: contrarie autē
ꝯtrarijs. Teſtatur aūt ſermoni ⁊ qō nunc que
ſitum eſt. Circa nihil. n. ſic exiſtit humanorum
operum conſtātia vt circa operatōes ꝗ ſcdm
virtutem ſūt. ꝑmanentiores. n. diſciplinis hec
vidētur eē: earūdem aūt honorabiliſſime per/
manentiores ꝓpter maxime ⁊ maxime ꝯtinue
viuere in ipſis beatos. hoc. n. aſſimilatur cāe
eius qō ē non fieri circa ipſas obliuionem.

Hec ē ſcda ꝑs principalis huius capłi. et
continet tres particulas. In prima ſol/
uit motiuum ponentium ꝙ nullus eſt felix añ
finem vite ꝓpter tranſmutationes fortuitas.
⁊ oſtēdit quoddā neceſſariū ad ſolutionē ꝑnci
palis ꝗſtōnis. In ſecūda ibi. Exiſtet autē. Sol
uit ꝗſtionē principalē ꝗ ē de ꝑmanētia felicita
tis. In tertia ibi. Si autem. Reſpōdet ad icon
uenientia ꝑinducta. In prima igitur ꝑticula ꝑ
mo ſoluit motiuū ponētiū ꝙ nullus pōt dici
felix in hac vita ꝓpter tranſmutatōes fortui/
tas que circa eoſdē cōtingunt. reſpondet ꝙ qꝛ
felicitas eſſentialiter conſiſtit in opatione vir
tutis: ⁊ non ī bonis fortune ꝗ ſolum iſtrumen
taliter felicitati deſeruiunt. iō dicit nequaꝗ;
eē rectum ſequi fortunas. ſ. in iudicādo aliquē
eē miſerum vel felicē. cuius rōem aſſignat. d.
ꝙ bonum ⁊ malū hoīs non conſiſtit in his ſcili
cet ꝑncipaliter. Quis vita humana ſicut ꝑus
dictum ē indigeat his ſicut quibuſdā iſtrumē
tis ad multas ꝑclaras opatōnes exercendas.
ſed opatōes ſm vtutem ſūt dn̄e felicitatis. h̃ ē
ꝑncipaliter pertinent ad felicitatē ⁊ bona for/
tune pertinēt ad felicitatē inſtrumētaliter tā/
tum. ⁊ ꝯrie operationes. ſ. operationes vitioſe
ſunt dn̄e contrarij. i. habent dominiū ⁊ pricipa
tum in contrario. ſ. i miſeria videlicet ex hoc ꝙ
pricipaliter aliquis dicit̃ miſer eē ex hoc ꝙ vi/
tioſe ⁊ ꝯtra rōem operatur. Sic ꝗ rñdeo ad mo
tiuum ſolutionis qñ ꝓpter varietatem vel trāſ

mutationem fortune non debet aliquis dici fe
lix vel miſer cum bona fortuna nō ꝑtineat ꝑn
cipaliter ad felicitatem. Notādū ē hic pmo
ꝙ cū phs dicit ꝙ opatōes ſm virtutē ſūt dn̄e
felicitatis loquit̃ de felicitate que ē quoddaz
aggregatum ex oībus que reqruntur ad bene
viuere hoīs. loquendo enim de tali felicitate
opationis ſm virtutez ſūt domine felicitatis.
qꝛ ſūt ꝑtes ꝑncipales talis felicitatis aggrega
te ex bōis aīe ⁊ corpis ⁊ exterioribus bōis: ſed
non ſunt dn̄e felicitatis ꝗ ē vna ſimplex opera
tio. vel pōt dici ꝙ opatōes ſm virtutē moralē
ſunt dn̄e in cāndo vel efficiendo felicitatis ſpe
culatiue eo ꝙ principaliter agūt ad talē felici
tatē. Albertꝰ tamem dicit hic ꝙ vtutes di/
cuntur dn̄e non tm̄ ꝓpter principalitatē quā
hñt in opando feliciter. ſ; ꝑꝑ dn̄ium qō vtus
habet in ꝯtinuādo opatōem potētie ī ꝗ eſt ne/
declinet ad aliqua opa ſeruilia ⁊ infima. Te
ſtatur autē ſermoni. oſtendit quoddā neceſſa/
rium ad ſolutōem pricipał queſtōis. ⁊ ē ꝙ opa
tiones ſm virtutem inter bona hūana ſunt
maxime permanētes. ⁊ dicit primo ꝙ ſermoni
quo dictum eſt ꝙ operationes ſm virtutē pri
cipaliter in felicitate atteſtatur hoc. ſ. ꝙ opati
ones ſcdm virtutem inter res humanas ſunt
maxime permanentes ⁊ per conſequens ſunt
principales in felicitate. Qō autē inter bona
humana operatōes ſcdm virtutem ſint maxīe
ꝑmanētes ꝓbat phs. ⁊ ē ꝯcluſio. 46. ꝗ ꝓbatur
ſic. ſi aliquis eēt firmius ⁊ magis permanens
ꝗ; operatio ſcdm virtutem. hoc maxime eſſet
ſcia. ſed ſcia nō ē firmior ꝗ; opatio ſm vtutez.
ꝗ inter bona humana opatōnes ſm virtutem
ſūt firmiores ⁊ maxīe ꝑmanētes. Circa ma
iorem huius rationis ē ſciendum ꝙ rerum hu
manarum quedam pertinent ad corpus ⁊ que
dam ad animam. omnia pertinētia ad corpus
eo ꝙ ſūt materialia ⁊ corꝑalia ſūt per ſe tranſ
mutabilia: ſed illa ꝗ ꝑtinēt ad aīam ſolū ſunt
trāſmutabilia ꝑ accidēs. ⁊ iō ſūt minꝰ trāſmu
tabilia ꝗ; ea ꝗ ꝑtinent ad corpus. Eoꝝ āt ꝗ ad
aīam ꝑtinēt ꝗdā pricipałr ⁊ ꝓꝑe ꝑtinēt ad itel
lectū vt hitꝰ itellectuał. ⁊ ꝗdā ꝑtinēt ad appe
titū ſic̃ vtutes morales. iō phs volēs oñdere
ꝙ opatōes ſm vtutē iter res hūanas ſūt ꝑma
nētiores. ꝓbat hoc ꝑ h̃ ꝙ opatōes ſm vtutez.
⁊ ēt ipe vtutes ſūt ꝑmanētiores ipis diſciplis
ideſt ſciētijs dmōſtratiuis. iter ipas āt vtutes
⁊ eaꝝ opatōes ille ꝗ ſūt honorabiliſſime ſunt
maxīe ꝑmanētes. ⁊ h̃ pōt eē. vel qꝛ opatōnes
vtutū maxīe itēdunt̃ ꝑ delectatōem. vł pōt h̃
eē qꝛ materie virtutū ꝯtinue nobis occurrūt
⁊ felices ꝯtinue viuūt ⁊ opant̃ circa materias
virtutū. ⁊ ꝑꝑ h̃ circa tales vtutes ñ cadit obli
uio. qꝛ hō ē ī ꝯtinuo exercitō circa mās vtutū.
Alia ēt cā pōt aſſignari. ꝗre circa vtutē non ca
dit obliuio. qꝛ obliuio ſic̃ ⁊ reminiſcētia ꝑtinet

ad virtutem cognitiuam non ad appetitiuaꝫ:
ſed virtutes morales ꝑtinent ꝑncipalr̄ ad vir
tutē appetitiuā. Circa minorē ſciēdū ꝙ ſciētia
ꝗtū ad hītū ſcie ꝑmanētior ē ꝗ̄ opatio ſꝫ vtu
tem. qꝛ hītꝰ ē ð difficili mobil᷑. tñ hītꝰ ſcie non
ē magis ꝑmanens ꝗ̄ hitus vtutis. ſed vtꝰ mo
ralis ē ꝑmanētior ꝗ̄ ſcia. ⁊ opatio vtutis mora
lis ē ꝑmanentior ⁊ frequētior ꝗ̄ opatō ſciētie.
Et huiꝰ cām aſſignat phs. d. ꝙ hoc ē ꝑꝑ maxie
cōtinue viuere i ipis: hoc ē qꝛ ꝯtinue occurrūt
nobis ea circa q̄ oꝫ hoīeꝫ virtuoſū ſe hēre. vel
cōtra vtutē: ſicut vſus ciboꝝ ꝯſortia mulieꝝ
⁊ huiuſmōi. ⁊ nō ita ꝯtinue occurrūt nobis ea
circa q̄ ē ſcia ſpeculatiua. ⁊ iō habitꝰ vtutl mo
ralis magis firmat᷑ in hoīe per conſuetudineꝫ
ꝗ̄ hitus ſcie. Intelligēdū ē hic ꝙ vtus ē per
manentior ꝗ̄ ſcia ꝗtū ad opatōem. ſ. ꝗtuꝫ ad
exercitiuꝫ ⁊ vſum. qꝛ materia ſcie nō ita occur
rit nobis ſicut materia virtutis moralis. ꝗtuꝫ
tñ ad obiectū ⁊ materiā circa quā ē ſcia: ſic ſci
entia ē ꝑmanētior ꝗ̄ virtꝰ. ⁊ forte hitul ſcie eſt
ſimpl̄r ꝑmanētior ꝗ̄ hitus vtutis: cum opatio
vtutis circa materiā ſuā ē ꝑmanētior. i. frequē
tior ꝗ̄ opatō ſcie. vñ ſimpl̄r loquēdo hitus ſcie
ē firmior ꝗ̄ hitus vtutis tñ quātum ad exerci
tiuꝫ opationū hitꝰ vtutl ē firmior ⁊ freq̄ntior.

Exiſtet autem vtiqꝫ qð q̄ſitū ē felici. ⁊
erit ꝑ vitam talis. ſemp. n. vel
maxime oium opabit᷑ ⁊ ſpeculabitur q̄ ſm vir
tuteꝫ. Et fortunas feret optie: ⁊ omnino vbiqꝫ
prudēter q ⁊ vere bonus ⁊ tetragonꝰ ſine vitu
perio. Multis āt factis ſm fortunam ⁊ diffe
rētibus magnitudie ⁊ ꝑuitudine: ꝑua quidem
ꝓſperitatū. Silr̄ āt ⁊ oppoſitoꝝ manifeſtuꝫ ꝙ
non faciūt inclinationem vite. Magna auteꝫ
⁊ multa facta qdē hñ beatiorem faciūt vitam.
etenim hec condecorare nata ſūt ⁊ vſus eoruꝫ
bonus ⁊ ſtudioſus fit. econuerſo āt accidentia
tribulāt ⁊ ꝯturbant beatum: triſtitias. n. infe
runt ⁊ impediunt multis opationibus. Uerū
tñ ⁊ in his refulget bonū. Cū. n. qꝛ vtiqꝫ ferat
qs facil̄r multa ⁊ magna ifortunia ñ ꝑꝑ dolo
ris iſēſibilitatē ſꝫ viril̄ exiſtēs ⁊ magnanimꝰ.

HEc ē ſecūda ꝑticula ſecūde ꝑtis principa
lis in q̄ phs ſoluit queſtionem ꝑncipalē
ꝗtum ad vnam ꝑtem eius que ē: an aliqs poſ
ſit eſſe felix in hac vita. Iſtam q̄ſtionem ſoluit
phs. ⁊ ꝑ̊ ꝓponit ſolutōem. 2º. ꝓbat eam. Dicit
ergo ꝙ cum opatiōes ſm virtutē ſint perma
nentiſſime. ⁊ felicitaſ ꝑncipalr̄ ꝯſiſtat i opatōe
vtutis. Illud qð q̄ſitū ē. i. felicitas ieſt felici. ⁊
erit per totā vitam talis. hec ḡ ē ſolo ꝙ aliqs
pōt eē felix in vita. qꝛ pōt operari ſm virtutē
in tota vita. Semp. n. ⁊ hoc ꝓbat᷑. ſ. ꝙ felicitaſ
pōt ꝑmāere per totā vitā. ⁊ hec ē ꝯcluſio. 47.
huius libri q̄ ꝓbatur dupl̄r. ꝑmo ex ꝑfectōne
hitus. ſcðo ex euētibus fortuitis. ꝑmo ſic. hñs
habitum perfectum ſemꝑ pōt opari ſm illum
hitum. ⁊ maxime ꝯtinue oiuꝫ. i. ſtēr oīs alias
operationes. ſed felix hꝫ vtutem perfectam. ut
pꝫ ex ꝑdictis. ḡ ſemꝑ vel maxime poterit opa
ri i vita actiua q̄ ſūt ſm virtutē ⁊ ēt ſpeculari
i vita ꝯtēplatiua. ð illa reſpōſiōe ponit᷑ virtꝰ
maioris i littera. Et fortunas feret. Scðo oſtē
dit eandem concluſionem ex euentibus fortui
tis. ⁊ primo narrat i generali ꝙ felix circa oēs
fortuitos euentus optime ſe habet. Tertio oñ
dit in ſpāli quomodo felix omnem euētum for
tuitū feret. dicit ergo ꝑmo ꝙ felici ad hoc ꝙ ꝑ
maneat felix per totam vitam non obſtat va
rietas ⁊ incertitudo bonorū fortune. qꝛ in his
. ſ. in bonis fortune non conſiſtit felicitas ꝑnci
palr̄. tñ ille qui ē vere felix optime ſe habebit
circa omnes fortunas. ⁊ in quolibet euētu pru
denter ⁊ ſine vituperio ſe habebit: ſicut ver᷑ te
tragonus qð e corpus cubitum ⁊ q̄dratum ⁊c̄.
Et ſm Euſtratium phs hic loq̄tur methapho
rice. quia ſicut tetragonus qð eſt corpus cubi
tum ⁊ quadratum habēs ſex ſuperficies qua
dratas ſemper recte ſtat in qualibet ſuperficie
qualitercunqꝫ ꝓyciatur: ita virtuoſus ⁊ felix
in qualibet fortuna bene ſe habebit. quia nec i
ꝓſperis exaltabitur metas virtutis tranſcen
dendo. nec in aduerſis ē deiectus aut recedēs
a virtute. ⁊ ita ꝓpter nullam mutationem for
tūe deſiſtit felix ab operatōe virtutis. Mul
tis autem factis. oñdit in ſpeciali quomodo fe
lix quēlibet euētum fortune bene feret dicēs
ꝙ cum magna ⁊ multa ꝓſpera ⁊ aduerſa ſcðꝫ
fortunam eueniant que differunt magnitudi
ne ⁊ paruitate: manifeſtuꝫ eſt ꝙ parua ꝓſperi
tatuꝫ vel aduerſitatū non faciunt inclinatio
nem vite ideſt non poſſunt vitam felicitatis ꝑ
mutare ſcilicet: vt felix propter parua proſꝑa
vel aduerſa permutetur ð felicitate in miſiā.
Si autem proſperitates vel aduerſitates ſint
multe ⁊ magne. ſi ſint magne proſperitateſ: tūc
facient vitam felicis beatiorē. quia talia bona
fortune ſi ſint magna nata ſunt condecorare fe
licitateꝫ. ⁊ etiam ſunt inſtrumenta felicitatis.
Si aūt illa magna fortuita ſint mala que vt
addit Albertus quēlibet conſtantem viꝝ me
rito mouere debeant. tunc talia magna mala
tribulant ⁊ contriſtant beatum ideſt felicem. ⁊
impediunt ipſum a multis bonis operibus nō
tamen ſic ꝙ omnino tollant operationem vir
tutiſ. Unde dicit Euſtratius ꝙ talia magna i
fortunia felicitateꝫ non alterant ſed anguſtāt.
ideo ſubdit phs. d. vtrum tñ ⁊ in his ſcilicꝫ ma
gis infortunys refulget bonum virtutis ⁊ ra
tionis. ꝙ enim aliquis faciliter feret multa et
magna infortunia. no. i. ꝓpter hoc ꝙ non habꝫ
ſenſuꝫ doloris ⁊ triſtitie: ſꝫ tāq̄ virilis exiſtēs
⁊ magnanimꝰ hoc accidit ꝓpter firmitatē vir
tutis ⁊ rōis. ſic ergo patet in ſpāli qualit᷑ felix
quemlibet euentum fortune bene feret. quia
euētꝰ fortuiti vl̄ ſūt magni vel ꝑui. ſi ſint ꝑui
manifeſtū ē ꝙ ñ trāſmutant felicē de felicita
te in miſiam ſiue ſint boni: ſiue ſint mali. Si
autem euentus fortuiti ſint magni: aut ergo
ſūt boni aut mali. ſi ſint boni tūc ꝯdecorāt ⁊ au
gent felicitatē. Si vero ſint mali adhuc nō de
ſtruunt felicitatē: ꝗuis impediāt felicē a mul
tis operationibꝰ bonis. ſed magis manifeſtāt
felicitatem: eo ꝙ vtus ⁊ felicitas magis mani
feſtātur ꝑ hoc ꝙ hō hñ ⁊ ſcðm rōem ſe hꝫ i ma
gnis ifortunys paciēt᷑ ⁊ ſcðꝫ ꝙ oꝫ ea ferendo.

Notādū ē hic ſecūdū Euſtratiuꝫ: ꝙ virtuo
ſus faciliter fert magna infortunia nō ꝓpter
hoc qð ñ hꝫ ſenſū doloris ⁊ triſtitie. qꝛ hoc nō
eēt multū laudabile ferre illa infortunia q̄ nō
inferūt ſenſū doloris l̄ triſtitie. ſꝫ vtuoſus fert
faciliter huiuſmōi ifortunia que iferūt ꝓpriū
doloris ꝑꝑ firmitatē vtutis ⁊ rōis. ⁊ hoc ē lau
dabile. in vtuoſū. n. cadit triſtitia rōne mode
rata: q̄ nec rōem nec vtutē ſubuertit. Scðo
ē intelligēdū ꝙ vtuoſus ſe eq̄l̄r hꝫ in ꝓſperis:
⁊ in aduerſis: ita ꝙ eq̄ tolerat quecūqꝫ ei cōti
gunt extrinſecus: nec repit᷑ elatus in ꝓſperis
neqꝫ depſſus in aduerſis. hec āt vtus per quaꝫ
homo vniformiter ſe hꝫ i ꝓſperis ⁊ in aduerſiſ
ab aliquo noiat᷑ eq̄nimitas: q̄ ē q̄dā vtus con
tenta ſub fortitudie ſpēali: que ē virtꝰ cardina
lis. ⁊ ꝑ hanc vtutē eq̄nimiter hñs hāc vtutem
non exaltat᷑ vltra rōem in ꝓſperis: nec depri
mitur vltra rōem in aduerſis. ⁊ pōt hec virtꝰ
vocari viril̄r. ⁊ ſic phs eam nominat hic. et ſm
phm videt᷑ eē q̄dam ſpēs magnanimitatis.

Tertō ē notādū qð dicit Seneca de felicita
te ⁊ ifortunys. dicit. n. ꝙ hō felix i fortūia fert
decēter quē aliq̄ ifortunia cōmouent. nulla tñ
ꝑfecte ꝑturbant quē fortuna q̄ hꝫ tela pungit
ſed nō vulnerat. iō ſic fuit ordinatum athenis
ꝙ in porta ciuitatis ſedebat qdā ſenex q exa
minabat animos itrātiū iferendo eis moleſti
am. ⁊ ſi quis paciēter ſuſtinebat ꝑmitebat euꝫ
intrare: ⁊ ſi non patiēter ſuſtinuiſſet nō ꝑmitte
bat eū intrare ad ſtudium.

Si autem ſūt operatōnes dñe vite
quēadmodū diximus.
nullus itaqꝫ beatorū fiet miſer. Neqꝫ. n. aliqñ
opabit᷑ odibilia mala. vt. n. vere bonū ⁊ ſapien
tem oēs exiſtimamus fortunas decēter ferre:
⁊ exiſtentibꝰ ſemꝑ optia operari quēadmodū
ex datis. ⁊ ducē bonū ꝑſente exercitu vti maxi
me bellicoſe: ⁊ corioꝝ inciſorem ex datis corys
optimum calciamentuꝫ facere. eodem modo ⁊
alios artifices omnes.

HEc ē tertia ꝑticula ſcðe ꝑtis ꝑncipaliter
in qua ſoluūt᷑ incōuenientia ꝑus indu
cta ꝯtra poſitionē ponētiū ꝙ in hac vita ñ po
teſt homo eē felix. continet hec particula tres
ꝑtes. In ꝑma excludit ꝑmum icōueniēs. In ſe
cūda ibi. Si āt ita. Excludit incōueniēs 2ᵐ.
In tertia ibi. Quid igit᷑ ꝓhibꝫ. Concludit ſuaꝫ
ſolutionem declaratiuā de exiſtentia felicita
tis. ſ. ꝗdo ipa felicitas ineſt felici. In prima
igit᷑ ꝑte remouꝫ ꝑmū incōueniēs qð fuit iſtð.
ſi per infortunia ſuperueniētia poteſt tolli feli
citas ſeq̄tur ꝙ ille qui ē felix poterit fieri miſ᷑.
⁊ ita felicitas non eēt aliquid permanēs. illud
remouet phs dicens. ꝙ ſi operationes ſm vir
tuteꝫ ſint dñe ideſt habent dñium in vita que
dicitur felicitas vt ſupra dictum eſt. ſeq̄tur ꝙ
nullus beatorum fiat miſer ꝓpter huiuſmodi
infortunia incidētia. Ratio huius ē. qꝛ ꝓpter
infortunia incidētia non operabit᷑ felix aliqua
odibilia aut mala. que ſūt virtuti aut felicita
ti contraria. quia nos extimamus felicem tāq̄
vere bonū ⁊ ſapiētem. ⁊ ideo oēs fortunas dcē
ter feret ꝓpter virtutē ꝑfectā quā hꝫ. et licet
ꝓpter infortunia contigentia non ſemꝑ eque ꝑ
fectas operationes operabit᷑: tamē ſemꝑ optia
operabitur ſm ꝙ ſibi eſt poſſibile ſm conditi
oneꝫ fortune que ſibi accidit. ſicut bonus dux
ꝑſente exercitu vtit᷑ bello vt oportet: ⁊ vt meli
us ē ſcðm conditionē ⁊ vigorē exercitus: nec
oportet ſemꝑ ꝙ vincat. ⁊ vt bonus inciſor ex
datis ſibi corys optimum calciamentū faciet:
ſic felix non ſemꝑ faciet illud qð ē melius: ſed
quandoqꝫ fortuna ſibi contingēte opabit᷑ qð ē
melius ſm poſſibilitatē materie ſubiecte. opti
ma enim dr̄ operari: non quia ſimpliciter opti
me: ſed quia cōtinue optime operat᷑ ſm mate
riam ſubiectā. dux enim exercitꝰ ſi ſit bonꝰ da
to ſibi exercitu maxime bellicoſe operabit᷑ ſm
conditionem exercitꝰ. magis tñ ſtrenue opera
bitur ſi hēat milites expertos: ꝗ̄ ſi habeat ſo
lum inexꝑtos. ⁊ ad bonū inciſorem corioꝝ per
tinet ex datis corys optimum calciamentum
facere: qð conueniēs ē fieri ex tali materia. et
eodē modo felix quacūqꝫ fortuna ſibi contigē
te operabit᷑ qð ē melius ſcðm poſſibilitateꝫ for
tune contingentis.

Si autē ita miſer qdem nequaq̄ fiet
vtiqꝫ felix. Neqꝫ vtiqꝫ bea
tus Priamitis fortunis icidet: neqꝫ vtiqꝫ va
rius ⁊ facile trāſmutabil᷑: neqꝫ ex felicitate mo
uebit᷑ facile. Neqꝫ ꝯtigētibꝰ ifortunys ſꝫ a ma
gnis ⁊ multis. ⁊ ex talibꝰ non vtiqꝫ fiet rurſus
felix i ꝑuo tempe: ſed ſi quidē i multo ⁊ perfe
cto magnoꝝ ⁊ bonoꝝ i ipo factꝰ abūdās.

HEc eſt ſecunda pars huius particule in
qua excludit. 2ᵐ. inconueniens qð fuit
tale. Si per tranſmutationem fortune tollere
tur felicitas ſequeretur ꝙ contingeret eundē
multotiens eſſe miſerum ⁊ feliceꝫ. iſtud exclu
dit dicens ꝙ ſi ita eſt: ꝙ predicta ifortunia nō
alterant neque attingunt ſubſtantiam felici
tatis ſicut dictum eſt: ſequitur ꝙ ille qui eſt
miſer nunquā per quecunqꝫ proſpera adueni
entia fiet felix. quia illis ꝓſperis male vtitur.

⁊ ſic opando vicioſe ſemp̄ remanebit miſer. nec ille qui eſt beatus īcidet in infortunia p̄a mi. qđ poteſt cõtingere duobus modis. vno⁹ qꝛ felix prudenter talia infortunia p̄cauebit. 2⁹ mõ qꝛ ſi ſupueniat ex improuiſo decenter ea feret vt dictū eſt. ⁊ ita felix non erit vari⁹ .i. variabilis. nec de facili trāſmutabil' vt mul tociens de miſero fiat felix aut ecõuerſo. non enim de facili trāſmutabit̄ de felicitate in mi ſeriam: nec p̄ quecūq; infortunia ꝯtingētia. ſʒ ſolū a magnis ⁊ multis īfortunijs. ⁊ ſi p̄ huiuſ modi magna infortunia trāſmutat̄ ad miſeriā non fiet felix. rurſus in pauco t̄pe. ſʒ ſi rurſus fiat felix hoc erit in multo ⁊ p̄fecto t̄pe: in tāto .ſ. in quo poſſit fieri abundās magnoꝝ bono rū in ip̄o ſcilicet prius exiſtentium. ad quo rum recuperationē requirit̄ magnū temp⁹: qꝛ nec virtus nec ſupabūdātia bonoꝝ exteriorū acqrit̄ in breui t̄pe. Sic ergo pp̄ nullā trāſmu tationē fortuitam: nunq̄ trāſmutabit̄ aliqs de felicitate in miſeriam nec ecõuerſo. Nā vt dicit ſeneca: Idem ē anim⁹ felicis in diuitijs ⁊ pauptate.

Quid igit̄ p̄hibʒ dicer̄ felicē ſʒ virtu tē p̄fectā opantē ⁊ exteriorib⁹ bonis ſufficienter ditatū nõ t̄pe: ſed p̄fecta in vita vl' apponendū ⁊ victuꝝ ſit et finiturum ſm rationē: qa futuꝝ inmanifeſtū nobis. Fe licitatē aūt finē ⁊ p̄fectū ponim⁹ oīo ⁊ oīmode Si ita autē: beatos dicemus viuentiū qbus exiſtūt ⁊ exiſtēt q̄ dicta ſunt: beatos aūt vt ho mines. ⁊ quidē igit̄ de his ī tantū dictū ſit.

HEc eſt tertia pars huius p̄ticule in qua cõcludit ſuam ſolutionē declaratiuā de exiſtentia felicitatis. ſ. qm̄ felicitas ineſt fe lici. Et eſt ſolutio ꝙ felicitas ineſt felici in hac vita. qđ .n. p̄hibet. q̄ſi dicerē: nihil p̄hibʒ dice re illū eſſe felicem qui opat̄ ſʒ virtutē p̄fectā ⁊ hʒ exteriora bona ſufficiētia ad opationem virtutis nõ quidē in aliquo paruo t̄pe. ſed in vita p̄fecta. i. p̄ longū tempus. vnde cū in hac vita aliqs ſufficienter ditat⁹ exteriorib⁹ bois poſſit opari ſm virtutē in vita p̄fecta. i. p̄ lon gum tempus. ſequit̄ ꝙ in hac vita poterit ali quis eſſe felix. Si aūt volum⁹ loq de felicita te ſecūdū ſuū eē potiſſimū inſpiciendo ad finē felicitatis. ſ. ad hoc ꝙ ſit p̄fecte felix oʒ ꝙ fe liciter finiat vitam ſuam tūc attribuim⁹ feli ci conditiones p̄us dictas. ſ. ꝙ opet̄ ſcđʒ vir tutē in vita p̄fecta. ⁊ addem⁹ plus. ſ. ꝙ ſit vic tur⁹ virtuoſe: ⁊ finitur⁹ ſit ſecūdū rationē. vn̄ p̄ori deſcriptioni felicitatī oʒ addere p̄manen tiam in opatione virtutis vſq; ad finē. nā hoc p̄tinet ad p̄fectionē ꝙ p̄maneat in v̄tute vſq; ad finē. dicem⁹ igit̄ ꝙ felicitas eſt operatio. hois ſcđʒ virtutē in vita p̄fecta vſq; ad fiē vite p̄māſura: ſʒ huiuſmodi opatio p̄õt cõpe tere homini in hac vita. ideo felicitas p̄õt hōi cõp etere in hac vita. Si aūt ita. ex quo igit̄ ita eſt ꝙ felicitas reqrit durationē vſq; ad fi nem vite dicem⁹ illos viuentiū eſſe felices q̄ bus inſunt p̄dicta bona ⁊ inerūt vſq; in finē vite. ⁊ dicem⁹ illos eē felices vt hoēs. Ex p̄ dictī app3 ſecūdū p̄hm ꝙ felicitas de qua hic ītendit accipitur dupl'r. vno mõ p̄ p̄fecta opa tione ſcđm virtutē in t̄pe longo. ⁊ tūc deſcri bitur ſic. Felicitas eſt opatio hōis ſecūdū vir tutē in vita p̄fecta. ⁊ ſic loquēdo de felicitate p̄õt eſſe certū de aliquo ꝙ eſt felix tali certitu dine: quali certū eſt de aliquo ꝙ eſt alb⁹ aut ꝙ ſedet. Alio mõ accipitur felicitas p̄ opatio ne ſm virtutē p̄fectā per totā vitam. ⁊ iſto mõ non eſt oīo certū de aliquo ꝙ habʒ felicitatē. poteſt tamen eſſe tāta certitudo de hoc quan ta ē de cõtingēte in plurib⁹. nā vt in pluribus nullus mutat̄ de felicitate in miſeriā. nec eſt maior certitudo querenda in hac ſcientia q̄ʒ ē de cõtingentib⁹ vt ī plurib⁹. ⁊ qui đ tāta certi tudine non eſt cõtent⁹ indiſciplinat⁹ eſt que rens maiorē certitudinē q̄ʒ natura rei recipit.

Nota ꝙ lincõn. recolligit vnā diffinitionē. felicitatī ex p̄cedētib⁹ ⁊ ſubſequentib⁹. d. Re collige ſimul ex p̄cedētib⁹ ⁊ ſubſequētib⁹ ꝙ felicitas eſt aīe opatio ſm virtutē p̄fectā cū đ lectatione vel non ſine delectatione in vita p̄ fecta optimū pulcherrimū delectamētum a deo datum: poſſeſſum p̄ virtutem ⁊ diſciplīā ⁊ ſtudium ⁊ exercitationē. ⁊ ē cõiſſimū ⁊ non laudabile quia ſupra laudem. et ē honorabi le ⁊ beatificabile in optima potentia aīe. ⁊ ſʒ optimā virtutē eius exn̄s. Dubitat̄. vtrū homo in hac vita poſſit vere dici felix. videt̄ ꝙ non qꝛ bonis abūdantē. ⁊ vitā miſerabi liter finientē null⁹ felicitabit vt dicit̄ hic in textu. ſed đ nullo homine poteſt eſſe certū in hac vita q̄liter vitā ſuam finiet vtꝝ feliciter vel miſerabiliter. ḡ de nullo homine dū viuit p̄õt vere dici ꝙ eſt felix Et ſi dicatur ꝙ fe lix non p̄õt fieri miſer. ꝯ Ariſto. dicit hic exp̄ſ ſe ꝯriū ī textu. dicit. n. ꝙ hō nõ mouebit̄ faci le ex felicitate a cõtingentib⁹ infortunijs ſed a magnis ⁊ multis. Et ex talib⁹ non fiet vtiq; rurſus felix in paruo t̄pe ſʒ in multo t̄pe. ergo poſſibile eſt hominē trāſmutari de felicitate in miſeriā p̄ m̄lta ⁊ magna infortunia Iteꝝ felicitas ē bonū p̄ ſe ſufficiēs. ḡ adepta felicita te: non amplius deſiderat̄ aliqđ ſed deſideri um hōis in vita iſta non p̄õt ſaciari qa hō na turaliter deſiderat p̄manētiā boni qđ hʒ. ſed omnia bona humana ſunt trāſitoria. ergo nū quam in hac vita ſaciat̄ appetitus humanus

Iterū ad felicitatē requirit̄ p̄manētia opa tiõis ſʒ virtutē vſq; ad finem vite vt dicitur in textu. ſed aliqua tranſmutatio p̄õt accidere v̄tuoſo: que totaliter impedit oēʒ opatiõʒ vir tutis. nam contingit virtuoſum per aliquam

egritudinē incurrere inſaniam ⁊ furiam: ēt tunc totaliter tolit̄ opatio ſʒ v̄tutē. ḡ đ nullo in hac vita p̄õt vere dici ꝙ eſt felix: qꝛ p̄õt an te finem vite totaliter deficere ab omni opa tione ſʒ virtutē. Item felicitas eſt opatio con tinua qꝛ eſt maxime p̄manenſ ſʒ p̄hm hic. ſed nullus homo in hac vita p̄õt cõtinue opari. ḡ in hac vita nullus homo p̄õt eſſe felix. minor p̄batur per p̄hm decimo hui⁹. qꝛ dicit ꝙ nul lus cõtinue delectatur: quia null⁹ continue poteſt opari: ⁊ delectatio ſeqnitur opationem

Item felicitas eſt ſummū bonum: ſed ſum mum bonū excludit omne malū. ſed in hac vi ta non poſſunt excludi oīa mala q̄ homini ac cidunt in hac vita cuiuſmodi ſunt ignorantia ex parte intellectus: ⁊ inordinata affectio ex p̄ te appetitus ⁊ labores ⁊ defect⁹ corporales.

In oppoſitū ē ibi p̄hs. ⁊ arguit̄ ratione ſic. natura humana eſt dignior ceteris animalib⁹ ſed cetera animalia vt bruta in hac vita natu raliter attingūt ſuum finem. ergo multo forti us p̄õt homo in hac vita naturaliter attinge re finem ſuum qui eſt felicitas. Dicendum ꝙ hoc nomen felicitaſ eſt nomē equiuocū. qꝛ vno modo ſignificat formā ſimplicem abſolu tam. Alio⁹ accipit̄ p̄ aggregato ex diuerſis re bus. Si accipiatur pro forma ſimplici: hoc po teſt eſſe dupliciter. ſ. vl' pro habitu qui eſt ac tus p̄mus a quo nata eſt opatio p̄cedere. vl' p̄ ip̄a opatiõe que eſt actus ſecundus. ⁊ ad huc vtroq; mõ accipit̄ dupliciter. ſ. vel p̄ habitu p̄ fectiſſimo intellectuſ. vl' opatione intellectus ſm habitū eius perfectiſſimū. ⁊ ſic accipitur pro habitu ſapiētie vl' opatione ſapiētie. Alio modo accipitur pro habitu prudentie vel p̄ o patione intellect⁹ ſm habitū prudētie. Si ve ro accipiat̄ felicitas p̄ aggregato ex diuerſis rebus. aut ergo accipit̄ p̄ aggregato ex omni bus bonis que requirūtur ad bene viuere ho minis. ⁊ ſic locutus eſt euſtratius ſuperius đ felicitate. vbi dixit ꝙ partes felicitatis ſunt bona anime ⁊ bona corporis. ⁊ bona exterio ra que requiruntur ad bene viuere hois. ⁊ ſic loqtur boeci⁹ de felicitate ī libro ſuo de conſo latione deſcribens eam ſic. Felicitas eſt ſtat⁹ omnium bonoꝝ aggregatione p̄fectus. Alio⁹ accipitur tm̄ pro aggregato ex habitib⁹ ⁊ opa tionibus aīe vt p̄ habitib⁹ intellect⁹ ⁊ appeti tus ⁊ opationib⁹ intellectus ſm habitū ſapiē tie ⁊ prudentie ⁊ virtutū moralium. Alio⁹ accipitur felicitas p̄ opatione aīe ſm virtutē includendo cū hoc durationē opationis p̄ tē pus longū. ⁊ ſm iſtum intellectum deſcribit̄ ſic. felicitas eſt opatio hois ſʒ virtutem in vi ta perfecta. Ad hac accipitur felicitas p̄ opa tiõe hois ſʒ virtutē includendo durationem talis opationis vſq; ad vite terminū. ⁊ in hoc ſenſu deſcribit̄ felicitas ſic. ꝙ eſt opatio hois ſm v̄tutem vſq; ad vite terminū duratura. ſʒ q̄litercūq; accipiat̄ felicitas que eſt poſſibil̄ homini ſm ꝙ p̄hs loquitur hic đ felicitate: oʒ ꝙ illa felicitaſ quecūq; fuerit ſit poſſibilis ho mini in hac vita: qꝛ mortalis nullo m⁹ inē feli citaſ. Iſta āt dubitatio ītroducit̄ p̄ncipalit̄ pp̄ felicitatem que eſt opatio vſq; ad terminū vite duratura. qꝛ de qualibʒ opatione hōis ē incertū vtrum ſit duratura uſq; ad terminū vite. ⁊ etiam introducitur pp̄ hoc ꝙ felicitas q̄ eſt ſuprema p̄fectio hōis dʒ eſſe cõtinua. ⁊ đ nulla opatione hōis eſt certum ꝙ eſt cõtinua

Ad euacuandū illa dubia dico ꝙ accipien do felicitatē ſʒ ꝙ ſignificat idē qđ hoc cõplex um: opatio hominis ſm virtutē in vita p̄fecta vſq; ad terminū vite duratura. ſic loquendo de felici denominato a tali felicitate eſt verū de aliquo in hac vita ꝙ eſt felix. non tamen eſt verū. v̄itate ita determinata ⁊ certa: ſicut p̄pō de preſenti non dependēs a futuro ē v̄a ⁊ certa ſicut dictum eſt p̄us. eſt tm̄ ita veꝝ ꝙ ſi eſt falſum p̄ hoc pro quo eſt verum. nec eſt tā ta certitudo de veritate huius ſicut eſt de v̄i tate p̄poſitionis de preterito poſt hanc vitā q̄ enūtiant hoiem fuiſſe felicem huiuſmodi fe licitatē. loquendo ēt de tali felicitate h̄ ē vera felix p̄õt miſerabiliter finire vitam ſuam. hec tm̄ eſt impoſſibilis. felix miſ̄abiliter finiet vi tam ſuam. ſicut hec eſt vera. p̄deſtinat⁹ poteſt damnari. ⁊ hec eſt īpoſſibilis. p̄deſtinat⁹ dā nabit̄. ⁊ loquendo de felici qui denominat̄ fe lix a felicitate q̄ eſt opatio hōis ſʒ v̄tutē in vi ta p̄fecta: ſic eſt poſſibile ꝙ de felice fiat nõ fe lix. nec eſt neceſſe imo magis eſt impoſſibile fe licitatem q̄ eſt opatio eſſe ſemp̄ cõtinuam. nā ſm p̄hm. 4. ⁊. 10. ethicoꝝ. null⁹ poteſt cõtinue delectari. qꝛ null⁹ p̄õt cõtinue opari. ⁊ delecta tio ſeqtur opationem. ⁊ ideo cū felicitas de q̄ loquimur ſit opatio ſequitur ꝙ nullus poteſt cõtinue eſſe felix ſm actualē opationē: q̄uis aliquis poſſit eē felix cõtinue ſecūdū habitū. vn̄ dormiens non eſt felix ſcđʒ actū vt patet p̄ p̄hʒ in iſto p̄mo libro q dicit: ꝙ ſcđʒ dimidiū vite nõ differt felix a miſero. qđ eſt intelligen dū q̄tum ad actualē opationē. nec ſeqt̄ opa tio q̄ eſt felicitas non ē cõtinua: ergo felix po teſt multotiens eſſe miſer ⁊ ecõuerſo: qm̄ feli citas q̄ eſt opatio p̄õt fieri non ꝯtinua dupl'r. aut per p̄uationē operationiſ. aut per ꝯrium opationis felicis. ſ. per miſeriā. vn̄ felicitas diſcõtinuat̄ dupl'r. ſ. p̄ diſcõtinuatõēʒ opationū ⁊ per inductionē cõtrarij. ſ. per inductionem miſerie. Sciendum tm̄ ꝙ p̄hs nõ negat ſim pliciter ꝙ đ felice poſſit fieri miſer. ſʒ ꝙ đ diffi cili felix p̄õt fieri miſer vl' ecõuerſo. Sʒ du bitatur hic. qꝛ non videtur ꝙ felicitas poſſit accipi p̄ habitu qꝛ p̄hs declarat hic ex intēti one quod felicitas eſt opatio ⁊ non eſt habit⁹

Dicendū ꝙ phs declarat ex intētione: ꝙ felicitas que eſt vltimus finis ē opō. ſꝫ nō declarat hic ꝙ hoc nomē felicitas nō ſignificat habituꝫ imo Lincon. ⁊ etiam Albertus dic̄ ꝙ felicitas pōt accipi pro actu vel pro habitu. dic̄ enī lincon: loquens de ꝑmanētia ⁊ ɔtiuatione felicitatis ꝙ ſtudioſus nō deficit ab operādo ſ̄ꝫ virtutē in ſūmis aduerſitatib⁹ nō. n. ꝑ has impedit̄ ab opari ſ̄m v̄tutem. decidet tamē ꝑ magnas aduerſitates a felicitate polytica q̄ ē opō ſ̄m virtutes polyticas non tamē decidet ab ipis virtutib⁹ polyticis cum ſint habitus animi. a v̄tutibus aūt ſpeculatiuis ⁊ eaꝝ oparationib⁹ nō cogunt decidere aduerſitates. quapropter neq̄ʒ a felicitate ſimpliciter ſed magis occaſionē p̄ſtant. ⁊ uelut quandam compulſionem ad maiorem felicitatē. hec lincon. et ſ̄m hoc patꝫ ꝙ felicitas polytica. poteſt acipi ſ̄m actum uel ſ̄m bitū. ⁊ eodem modo videat̄ ꝙ felicitas ſpeculatiua poſſit accipi ſ̄m habitū ⁊ ſ̄m actum. ⁊ ad hoc videt̄ eſſe rō talis. non enī videtur ꝙ aliquis denomiētur ſ̄m nomē ab operatione ſꝫ ab habitu. imo ſ̄m participium denominatur aliquis ab actuali operatione. non ei dr̄ aliquis operator uel operari⁹ ab operatione ſꝫ ab habitu qui eſt principium operationis. ⁊ denominat̄ operans ab operatione Dicitur etiam aliquis legens a lectōne ⁊ lector ab habitu uel a facultate legendi. vn̄ iductiue pꝫ in omnibus ꝙ nihil de nominatur ſ̄m nomē denominatiuū ab actuali opatione. ⁊ iō dico ꝙ homo magis dicitur felix ab bitu qui ē p̄ncipiū opationis q̄ʒ ab actuali opoē. vn̄ felicitas eſt equiuocū ad opationē ⁊ ad habitū. ⁊ a felicitate que eſt bitus denominat̄ aliquis felix ⁊ magis ꝓp̄e q̄ʒ a felicitate que eſt opatio Aliter non poſſit hec eſſe vera. felix dormit. q̄ꝛ qui dormit nō hēt perfectam operationem intellectus. in qua tm̄ conſiſtit felicitas que ē finis ultimus humanꝝ. Ad primā rationem dicēdum eſt ꝙ loquendo de felicitate que includit operationē ſ̄ꝫ uirtutē vſq̄ʒ ad terminū vite ſic eſt veꝝ quod dicit phs. ſ. ꝙ hoīs abūdātem ⁊ miſerabiliter finientē null⁹ felicitabit. hoc eſt denominabit felicē a felicitate: q̄ ē opatio includens durationē vſq̄ʒ ad terminū vite. tn̄ talis pōt dici felix ab habitu felicitatis poteſt enim habitus permanere vſque ad finem vite quamuis opatio non permaneat.

Ad aliud dicēdū ꝙ felicitas eſt bonū per ſe ſufficieus ſ̄m appetitū ratione regulatū. ⁊ iō adepta felicitate nihil ampli⁹ eſt deſiderāduꝫ quātū ab bona q̄ cadūt ſub appetitu rōe regulato. Appetit⁹ aūt felicis rōe regulat⁹ nō deſiderat ꝑmanentiā eternā. ſed ſolū deſiderat viuere ſ̄m poſſibilitatē nature. ⁊ q̄n q̄ʒ felix ēt ex appetitu regulato rōe volūtarie expōit ſe morti pro bono cōi. Ad aliud dicendū ꝙ loquēdo de felicitate q̄ includit durationē opationis ſ̄m virtutē vſq̄ʒ ad finē vite: ſic non contingit dicere certitudinaliter. qꝺ eſt felix certitudine infallibili. tn̄ verū eſt dicere determinate de aliquo ante mortem ꝙ eſt felix ſ̄ꝫ ꝙ determinata v̄itate excludit actu ſolū falſitatem ꝓ illo inſtanti in quo eſt veꝝ non tamē ſ̄m ꝙ excludit poſſibilitatē ad falſitatē ꝓ eodem inſtāti ſ̄m ꝙ dictū eſt ſupra. Et qn̄ arguitur de illo qui incurrit inſaniā vel furiā p̄us feliciter viuens. rn̄det̄ ꝙ felicitas de qua loquimur ē felicitas in vita humana q̄ eſt ſ̄m rōnem. ſed deficiente vſu rōnis. deficit talis vita. vn̄ q̄ demens vel furioſus effectus eſt: mortu⁹ ē quātum ad vitam humanā. Jdeo idē eſt dicendū. de eo qui ꝑmanſit in opatione virtutis vſque ad demētiam: ſicut ſi ꝑmanſiſſet vſq̄ʒ ad mortem. Ad aliud cū dicitur ꝙ felicitas ē opatio cōtinua: dico ꝙ verū eſt loquēdo de felicitate q̄ eſt opatio. ⁊ cōcedo ꝙ null⁹ pōt ɔtinue per totā vitam eſſe felix loquēdo d̄ felicitate q̄ ē opatio pōt tn̄ aliq̄ opatio v̄tutis vt ſpeculatio v̄itatis ꝑmanet̄ vſq̄ʒ ad mortē. n̄ tn̄ poteſt eē cōtinua ꝑ totā vitā. Ad aliud qn̄ dicitur ꝙ ſummū bonū excludit omne malū. dicēduꝫ ꝙ ſummū bonuꝫ extra genus excludit oē malum ⁊ illud eſt ſummum bonum per ſe ſubſiſtens. ſ. deus glorioſus. tn̄ ſummū bonū in genere vel ſpecie non oportet ꝙ excludat omne malū. vnde felicitas de qua loquimur non eſt ſummū bonū ſimpliciter et extra genus ſꝫ eſt ſummū bonum humanoꝝ: ⁊ h̄ eſt eſſe ſummū bonum in genere vel ſpecie.

Capl'm tertium tractat⁹ tercij libri primi. quo ſoluitur ſecunda ꝑs. 5. queſtionis principalis ḡnte que ē: qn̄ felicitas ineſt hoī. cuius prima ps iam eſt determinata. ſ. an felicitas ineſt hoī in hac vita. ⁊ ſcōa ps reſtat ſoluenda. ſ. an mortuis poſt hāc vitam inſit felicitas. ⁊ hec ps ſoluit̄ declarando qualiter fortune bone ⁊ male amicorum redundēt in amicos viuos ⁊ mortuos: hoc eſt vtrum ꝑ euentus fortuitos vnius amici trāſmutet̄ alter aīcoꝝ de felicitate i miſeriā vl̄ ecōv̄ſo

Proneporū aūt: fortūas. ⁊ aīcoꝝ oīum ne quaq̄ʒ q̄deꝫ conferre valde inamicabile videt̄ ⁊ opīonibus cōtrariuꝫ. Multis aūt ⁊ oīmodas habētibus diferētias accidētibus ⁊ his q̄dē magis redūdantib⁹: his aūt minus: ſ̄ꝫ vnūquodq̄ʒ q̄dem diuidere lōgū ⁊ infinitū videt̄. vniuerſalr̄ aūt dictū ⁊ typo forſitā vtiq̄ʒ ⁊ ſufficienter hēbit. Si vtiq̄ʒ quēadmodū ⁊ circa ipꝫ fortunaꝝ he q̄dē hn̄t: aliqꝺ pondus ⁊ auxiliū ad vitam: he āt leniores videt̄: ita ⁊ q̄ circa aīcos ⁊ ſilr̄ oēs.

Jſtud ē 3⁹ ca⁹ tractatus. 3ⁱ. libri primi i quo ſoluit̄ ſa ps. 5. qōis principalis q̄rentis qn̄ felicitas ieſt hoī. ⁊ hec ſa ps dicte qōis. utꝝ felicitas ineſt mortuis ul' nō. ⁊ ɔtiet iſtud capitulum. 3. per principales. Jn prima ponit̄ ⁊ ſoluitur vna q̄ſtio p̄ambula ad ꝓpoſitum principale. ⁊ ē vtrum felix tranſmutet̄ ex euētibus fortuitis amicorum viuentiū. nā ex determinatiōe huius q̄ōnis apparebit. vtrum mortuis inſit felicitas vel nō. Non enim videt̄ eis ineſſe felicitas inſi ex eo qꝺ eoꝝ amici ꝓſperāt̄. Jn. 2. p̄te ibi. dr̄nt āt: oſ̄dit̄ ꝙ euēt⁹ fortuiti amicoꝝ viuentiū differēter redūdāt i aīcos mortuos ⁊ viuos. Jn. 3. ibi. Magi aūt fortaſſe. oſtēdit qualr̄ euentus fortuiti aīcoꝝ viuentiuꝫ redundāt ad amicos mortuos. Jn p̄ma igit̄ ꝑticula ſuppoīta illa queſtiōe. vtruꝫ euentus fortuiti aīcoruꝫ viuentiū redūdent i aīcos viuos. i. trāſmutēt aīcos viuos d̄ bono in malum ⁊ ecōuerſo. rn̄det phs ꝓbans ꝙ fortune bone vel male amicoꝝ viuentiū redundāt in amicos viuos. ⁊ hec ē ɔcluſio. 48. hui⁹ libri. q̄ ꝓbatur dupliciter. p̄mo per hoc ꝙ ſi detur oppoītū ſequit̄ incōueniēs qꝺ pꝫ ſic. ſi enī fortune aīcorum viuentiū non redūdāt i amicos viuos. hoc eſſet ɔtra rationē amicitie q̄ eſt vnio aīcorum adinuicē. ita ꝙ vnus eoꝝ reputat ea que ſunt alterius tanq̄ʒ ſua. 2°. ꝓbat̄ per hoc ꝙ hoc eſt contra cōeꝫ opīoneꝫ omnium: q̄ eſt ꝙ bona ⁊ mala aīcorū ſūt coīa. ⁊ ſ̄ꝫ Euſtratiuꝫ hec eſt communis animi acceptio q̄ nō pōt eſſe falſa. Multis aūt. oſtēdit que ⁊ q̄lia bona ⁊ mala aīcoꝝ redundāt ad aīcos viuentes ita ꝙ imutant ɔditioneꝫ humāe vite i hoībus viuentibus. ⁊ itendit ꝙ multa ⁊ magna bona vl̄ mala aīcoꝝ vl̄ ꝓnepotū i mutāt ɔditionē humane vite in hoībus viuentib⁹. ⁊ q̄to aīci ſūt ꝓpingores: tanto magis inmutatur conditio humane vite ꝑꝑ cāus fortuitos eis ɔtigētes. ſed hoc diuidere. ſ. que bona vel mala amicoruꝫ viuentium redundant i amicos viuos. et que non. ⁊ quorum amicoꝝ ⁊ quoꝝ non. hoc d̄terminare videt̄ longū ⁊ quaſi infinitū. ſꝫ forſitan ſufficiēter ſe habebit q̄tum ad ſubiectaꝫ materiā ſi determinat̄ de his in vl̄i ⁊ typo. i. figuraliter ⁊ ſilitudinarie oſ̄dēdo in generali q̄ ifortunia ſunt illa q̄ cōiter quēlibet virū etiaꝫ ɔſtantē nata ſūt mouere. Si vtiq̄ʒ q̄admodū: qualia aūt accidētia amicoꝝ ad propinquos redūdent. oſ̄dit ex his que caſu fortuito accidunt homini in ſeipo. ſūt enim fortunaꝝ q̄ circa hoīem accidūt in ſeipo quedā. ſ. magne que habent aliqꝺ pōdus. ſ. vt poſſint inclinare ⁊ alterare ɔditionem humāe vite. ⁊ talia ſi ſint bona conferūt auxilium ad vitam felicē. ⁊ ſi ſint mala impediunt vitam felicē. quedā autē fortune ſunt leuiores: ex quib⁹ ut dicit Euſtrati⁹ nō fit aliqua imutatio vite humāe in melius vel deterius. eodem mō ē de his q̄ circa aīcos contingūt ꝙ ꝑue fortune amicoꝝ nō mouēt felicē ſed magne quia vn⁹ amicoꝝ alteri cōdelectatur in bonis ⁊ cōtribulat̄ i malis. cū enim amicoꝝ ſit idē velle ⁊ nolle: vt dicit Tulius i libro de amicitia. quilibet aīcoꝝ dependet ex alio ⁊ non ita moleſte fert aliquis turpia in amico ſicut in ſeipſo.

Differt autem paſſionuꝫ vnaqueq̄ʒ circa viuentes vel mortuos contingere multū magis q̄ʒ iniuſta ⁊ mala preexiſtere in tragedijs vel etiā fieri. Sillogizandum vtiq̄ʒ ⁊ ita differētiam.

Hec ē ſcōa pars huius capituli i qua oſtēditur ꝙ euētus fortuiti amicorū viuentium differēter redundāt in amicos mortuos ⁊ in amicos viuos. ⁊ hec ē cōcluſio. 49. q̄ probatur ſic. mala que accidunt viuis ⁊ que accidunt mortuis ex euētibus fortuitis amicoruꝫ magis differūt q̄ʒ mala actualiter nūc cōmiſſa ⁊ mala in tragedijs. i. ſermo de malis in hiſtorijs poetarū recitatis. ſed mala actualiter cōmiſſa. ſ. que actualiter fiūt. ⁊ ſermo de malis i hiſtorijs poetarum recitatis multū differunt et differēter redundāt in illos i quos redundant. q̄ mala que accidunt viuis ⁊ mala q̄ accidunt mortuis ex euētibus fortuitis differēter redundant in mortuos ⁊ i viuos. maior patꝫ. q̄ꝛ mortui poſiti ſūt extra vitam p̄ſentē. cuius felicitatē Ar. hic ingrit. ⁊ mortui attingūt hāc vitam ſolum ſcōm ꝙ remanēt in memorijs hominum. ſed mala actu cōmiſſa i p̄ſenti ⁊ etiam mala recitata i hiſtorijs poetarū attingūt realiter ipos viuētes ⁊ actualiter cognoſcūtur a viuētib⁹. ⁊ mala que accidūt viuētibus ⁊ mortuis ex euētibus fortuitis amicoꝝ viuētium magis differunt q̄ʒ mala actualiter nūc cōmiſſa ⁊ mala in tragedijs. i. ſermonibus de malis. ⁊ ſic pꝫ maior: ⁊ minor ē de ſe nota. nā certuꝫ ē ꝙ malū quod actualiter fit: ⁊ ſermo de malo multum differūt ⁊ differēter redūdāt in illos in quos redūdant. malum. n. qꝺ actu fit peius ē q̄ʒ ſermo de malo. homicidium. n. actu cōmiſſum peius ē q̄ʒ homicidiū ſermocinaliter ⁊ differēter redūdāt i hoīem. ex quo ſeq̄tur concluſio ſcilicet ꝙ mala q̄ contigunt in aīcos viuos ⁊ mortuos differūt ⁊ differēter redundant in amicos viuos ⁊ in amicos mortuos. de illa rōne ponit̄ virtus maioris in littera. ⁊ dicit phs ꝙ ex differentia inter mala q̄ fiūt ⁊ mala que recitātur. i. ſermonē de malo ſillogizanda ē differentia inter mala q̄ eueniūt viuis: ⁊ mala q̄ eueniūt mortuis ex euētib⁹ fortuitis amicoꝝ.

Magis aūt fortaſſis ingrendum circa eos q̄ defecerūt ſi aliquo bono cōicant vl̄ oppoſitis. Uidetur eniꝫ ex his ſi ⁊ redūdat ad ipos quodcūq̄ʒ ſiue bonū ſiue ɔ̄rium fragile quoddam ⁊ paruꝫ vl̄ ſimpliciter vel ad ipſos eē. Si āt non tm̄ ⁊ tale vt faciat felices eos q̄ non ſunt neq̄ʒ his qui ſunt auferat beatitudinē. Cōferre q̄dē igitur aliquid vident̄ his q̄ d̄fecerūt bone opatiōes

amicoꝝ.Simpl'r āt ⁊ tā magna vt neqꝫ felices
faciāt neqꝫ aliud taliū aliquod.
HEc ē tertia ps h⁹.c.iq̄ phs oſ̄dit quali
ter ꝯuēt⁹ fortuiti amicoꝝ viuētiū redū
dāt ad amicos mortuos.⁊ pmo reſumit q̄onē:
⁊ dicit ꝙ magis fortaſſe iquirēdū ē circa eos q
ðfecerūt ab hac vita p mortē ſi cōicāt i aliquo
bono cū amicis viuis:l'ēt i oppoſitis.i.i mal'.
Videt'.n.ex his.ſoluit q̄onē.d. ꝙ ex his q̄ dcā
ſūt de comedys ⁊ tragedys.i.de hiſtoꝛys ð lau
de ⁊ vitupio ꝙ ſi aliqð eoꝝ q̄ cōtigunt amicis
viuis redūdet ad ipos mortuos qðcūqꝫ illud
ſit ſiue bonū ſiue maluꝫ ꝙ hoc ſit qðdā fragile
⁊ paruū ſimpl'r vl' ill':qꝛ nō redūdant in mortu
os ſm ꝙ i ſeipis ꝯſideraē:ſꝫ ſm ꝙ viuūt i me
moꝛys hoīuꝫ.ſ.ex hoc ꝙ eoꝝ mēoꝛia redditur
magis celebꝛis vl' magis obſcura ex euētibus
fortuitis amicoꝝ.⁊ ex his pbat' ꝯ°ſ.ꝙ fortune
amicoꝝ viuētiū nō mutāt felicitatē vel miſe
riā mortuoꝝ.⁊ h ē ꝯ°.5o.q̄ pbat' ſic.puū bonū
vl' puū malū nō mutat aliquē a felicitate i mi
ſeriā nec ecōuerſo: vt pꝫ ex p̄cedētib⁹.ſꝫ ſi ali
qd eoꝝ que hic agūt' redūdet in mortuos ſiue
bonū ſiue malū illud ē valde puū ⁊ fragile:qꝛ
nō redūdat in eos ſm ſe:ſꝫ ſolū ſm ꝙ viuūt in
memoꝛys hoīuꝫ.⁊ nihil ē magis fragile q̄ꝫ illð
quod in ſola mēoꝛia vl' opiniōe cōſiſtit.vn̄ illa
que contingūt mortuos nō erūt.ita magna vt
faciant felices nō felices nec ecōuerſo.Ex iaꝫ
dictis apparet ſol'o hui⁹ q̄onis.vtrū felicitas i
ſit mortuis:qꝛ manifeſtū ē ex p̄dictis ꝙ mor
tui n̄ exiſtūt real'r.⁊ illi qui n̄ exiſtit realiter:ſꝫ
ſolū i mēoꝛia hoīuꝫ nō ineſt aliqua ꝯpatio:nec
p ꝯn̄s felicitatis. Intelligēdū ē aūt qð ex de
terminatōe phi h pꝫ ꝙ mortuiſ nō ieſt felicitas
qꝛ mortui nō cōicant cū viuis i pſperitatib⁹ ⁊
ifortunys maxīs vite preſētis.⁊ ēt qꝛ mortui n̄
exiſtūt real'r:⁊ iō nulla realis opatio ieſt mor
tuis:cū hoc tn̄ ſtat ꝙ aīe intellectiue poſt ſepa
tionē a corpe iſit beatitudo ⁊ felicitas .qꝛ aīa i
tellectiua poſt ſepatōnē a corpe nō eſt mortua
ſꝫ viuit:⁊ iō ſibi pōt ieſſe realis opatio. ſꝫ hōi
mortuo nō cōpetit eē:nec opatio aliqua. Sꝫ ſi
ille q ē modo mortu⁹ q̄nqꝫ fieret viuens vt te
net catholica fideſ: tūc ē ꝯcedendū ꝙ hōi mor
tuo qn̄ erit viu⁹ inerit aliqua opatio . ſ. eterna
beatitudo vl' miſeria ſēpiterna. Sꝫ talis opa
tio que ierit poſt reſurrectionē generalē nō eſt
eiuſdē rōnis cū felicitate de qua phs hic ðter
minat.phs enim ſolū determiat hic de felicita
te que eſt hōi poſſibil' an̄ mortē i pn̄ti vita ⁊c.

Tractatus 4⁹ primi libri i quo determināt'
ꝺue q̄oēs principaleſ primi libri.ſ.quale bonū
ē felicitas:⁊ in qua pte aīe ē felicitas.⁊ ꝯtinet
duo capl'a.In pmo determiat' qō pma.ſ.quale
bonū ē felicitas.In ſo ca.ibi.Si āt ē felicitas.
determiatur qō ſa.ſ.i qua pte aīe ē felicitas.
Capl'm pmū tractat⁹.4.i quo determinat' qō
querens quale bonum eſt felicitas vtrū ſit ho
nū honoꝛabile:vl' bonum laudabile ⁊ cōſiſtit
determiatio in hoc.ſ.ꝙ felicitas eſt bonum ho
noꝛabile ⁊ non eſt bonum laudabile.

DEterminatis āt hiſ ſcru temur ð fe
licitate.vtꝝ laudabiliū ē l' magiſ hono
rabiliū.Māifeſtū.n.qm̄ potentiaruꝫ non eſt.
IStud eſt pmū ca. tractat⁹ .4. in quo phs
iquirit quādā pꝛoprietatē felicitatis que
rens.vtrū felicitas ſit de nūero bonoꝝ lauda
bilium vel ðnumero bonoꝝ honoꝛabiliū.⁊ cō
tinet iſtud capl'ꝫ.3.ptes principaleſ.In pma p
pōit q̄onē.In.2.ibi.Videt' aūt.oſ̄dit ꝙ felici
tas nō ē bonū laudabile.In tertia ibi. Nobis
aūt māifeſtū.oſtēdit ꝙ felicitas ē bonū hono
rabile.In pma igit' ꝑticula ꝓpōit q̄onē.d.ꝙ
determinatis his perſcrutemur vtrū felicitas
ſit de numero bonoꝛum honoꝛabiliū vel de nu
mero bonoꝛum laudabilium.Qð aūt felicitaſ
ſit bonum laudabile vel bonum honoꝛabile.
ꝓbat phs.⁊ hec ē cōcluſio.5i.huiuſ libri que ꝓ
batur ſic.omne bonum in actu eſt bonum lau
dabile:vel bonum honoꝛabile.ſed felicitaſ eſt
bonum in actu.ergo felicitas eſt bonuꝫ lauda
bile vel bonum honoꝛabile. Circa maioꝛeꝫ
intelligendum ſm euſtratiū ꝙ bonoꝛum que
dam ſunt diuina ⁊ illa ſunt honoꝛabilia.⁊ que
dam humana ⁊ illa diſtinguntur:qꝛ quedā ſūt
ex ſe determinata ad bonū:ſicut virtus ⁊ opa
tiones virtutum.⁊ quedam ſunt indifferentia
ad vtrūqꝫ oppoſitoꝛum:cuiuſmodi ſunt artes
operatiue per quas homo pōt idifferēter bene
agere ⁊ male iuſte ⁊ n̄ iuſte.⁊ hi⁹ arteſ dn̄r potē
tie operatiue .⁊ per hoc poteſt ꝓbari maioꝛ ſic.
omne bonum humanum vel eſt bonum i actu
vel bonum in potentia.ſed bonuꝫ in potentia
non eſt bonum laudabile nec honoꝛabile.non
enim laudatur vel honoꝛatur aliquis ex h ſo
lo ꝙ habet potentiam ad bonum.ergo bonum
in potentia non eſt laudabile vel honoꝛabile.
ſed bonum in actu hoc eſt illud qð per ſe deter
minatur ad bonum eſt laudabile vel honoꝛa
bile.qꝛ omne qð eſt ex ſe determinatum ad bo
num vel eſt habitus vel operatio.ſi ſit habit⁹
ex ſe determinatus ad bonum ſic eſt laudabi
le.Si autem ſit operatio ex ſe bona non oꝛdia
ta ad aliam operationem pfectioꝛeꝫ ſic ē bonū
honoꝛabile.⁊ ſic pꝫ qð omne bonuꝫ in actu eſt
laudabile vel honoꝛabile.qꝛ omne bonum in
actu eſt habitus bonus: vel operatio ex ſe bo
na .⁊ ſi ſit habitus eſt laudabilis.⁊ ſi ſit opera
tio ex ſe bona tunc eſt honoꝛabilis.Vn̄ per bo
num in actu intelligo illud qð per ſe determi
natur ad bonum. Minoꝛ rationis ponitur
in textu .dicit enim ꝙ ex predictis manifeſtuꝫ
eſt ꝙ felicitas non eſt de genere potentiarum
.i.artium operatiuaruꝫ.qꝛ vt dicit euſtratius

non ſe habet ad vtrumlibꝫ. non enim contigit
felicem peccare ſcðm ꝙ felix.⁊ felicitas eſt do
num pꝛopꝛium hominiſ.finis āt artium opera
tiuarum non eſt bonum pꝛopꝛiū hominis ope
rantis:ſed eſt bonuꝫ rei operate.

Videtur aūt omne laudable in quale quid eē ⁊ ad
aliquid qualiter habere laudari.Iuſtum eniꝫ
⁊ virilem ⁊ vniuerſaliter bonum ⁊ virtutē lau
damus pꝛopter opera ⁊ actus ⁊ foꝛtem : ⁊ cur
ſoꝛem ⁊ alioꝛum vnunquodqꝫ in q̄lē quandaꝫ
natum eē ⁊ habere aliqualiter ad bonum ali
quod ⁊ ſtudioſum.Manifeſtum autem ē hoc
⁊ ex his que circa deos ſunt laudibuſ: deriſibi
les enim videntur ad nos relati.hoc āt ꝯtigit.
quia ſunt laudes p relatōeꝫ : vt diximus.
HEc eſt ſcða pars in qua oſ̄ditur ꝙ felici
taſ non eſt bonum laudabile.⁊ continet
duas particulas.In prima oſtendit quid ē eē
laudabile hoc eſt que ſunt de ratione laudis:
ſeu laudabilis.In ſecūda ibi. Si autem laus
talium.oſtendit quibus rebus debetur laus:
⁊ quibus nō debetur laus: ſed aliquid digni⁹
laude Pꝛimo igitur narrat ꝙ omne quod ē
laudabile videtur laudari ꝓpter duo ſcilicet
in quale quid eſſe :ideſt quia ipſum eſt in ſe qd
quale : ideſt habēs in ſe qualitatem bonam:⁊
ad aliquid qualiter.ſ.ex hoc qð aliq̄liter refer
tur ad aliud vt ad operationē quā dirigit.vn̄
ipſa qualitas bona vt virtus vel ſcia ꝓut diſ
ponit ſubiectum ſic eſt quale quid ſed inquan
tum diſponit ipm ad actum vel operationem:
ſic eſt ad aliqd qual'r quia ſic habet reſpectum
ad operationem vel actum. Iuſtum enim .ꝙ
autem pꝛedicta duo ſint de ratione laudabiliſ
ſcilicet quid quale ⁊ ad aliquid apparet exem
plariter taꝫ ex laudibus humanis q̄ꝫ ex laudi
bus diuinis.ex laudib⁹ humāis apparet hoc
tam in virtutibus anime q̄ꝫ in v̄tutibus coꝛpo
ris.quoniā nos laudamus hoīem iuſtum ⁊ ho
minem virilem ⁊ vniuerſaliter illum qui ē bo
nus ſcðm virtutem ſcðm ꝙ virtus eſt quedā
bona qualitas habentis ipſam virtutem.⁊ ēt
virtuoſum laudamus in oꝛdine ad aliud.ſ.in
oꝛdine ad bona opera.Idem patet de virtute
coꝛpoꝛis quia nos laudamus foꝛtem ⁊ curſoꝛē
⁊ vnunquodqꝫ alioꝛum inquātum habet quē
dam bonum habitum coꝛpoꝛis per quem qua
lificatur ⁊ diſponitur.foꝛtem enim laudamus
ex hoc ꝙ eſt potens ad pugnandum:⁊ curſoꝛē
ex hoc ꝙ bene diſponitur ad currendum ⁊ nō
ſolum laudantur ex iſtis ſed etiā ex hoc ꝙ iſti
per ſuos habitus aliqualiter oꝛdinētur ad ali
quid qð ē bonū ⁊ ſtudioſū.ſicut foꝛtiſ per ſuuꝫ
habituꝫ qui eſt robur coꝛpoꝛale oꝛdinatur ad
defendendum patriam:⁊ curſoꝛ per ſuum ha
bitum oꝛdinatur ad feſtinum nunciū deferen
dum quoꝛum vtrūqꝫ eſt bonum ⁊ ſtudioſum.
Et ē ſciēdū ꝙ in virtutibus ad rationē laudis
ſufficit ꝙ aliqs bn̄ ſe ſe habeat ad ꝓpꝛiū actū
illi⁹ virtutis quia virtute anime non contin
git male vti:ſed in virtutibus coꝛpoꝛalib⁹ ad
rationeꝫ laudis non ſufficit ꝙ aliqud ſe bene
habeat ad actum pꝛopꝛium illius virtutis.qꝛ
virtute coꝛpoꝛali contingit male vti.poteſt.n.
aliquis pugnare ⁊ bellare ex cauſa iniuſta . et
ideo nō laudatur aliquis ex virtute coꝛpoꝛa
li in oꝛdine ad actum illius virtutis abſolute:
ſed reſpectum ad aliquid bonum ⁊ ſtudioſuꝫ
⁊ pꝛopter hoc dicit phs ꝙ ꝓpter virtutem coꝛ
poꝛis laudatur aliquis ex habere aliqualiter
ad bonum ⁊ ſtudioſum . Manifeſtum autem
hoc. Idem apparet ex laudibus diīs.ſ.ꝙ de
ratione laudabili ſunt duo p̄dicta ſcilicet qd
quale ⁊ aliquid.ſi enim aliquid eſſet laudabi
le abſolute:⁊ non ſcðm rationem ad aliquid.ſ.
ad operationem deos.i.ſubſtantias ſeparataſ
laudaremus:ſed eſt deriſibile.ſ. laudare deos
ſi laudentur relati ad nos.hoc eſt ſi referātur
ad illud qð in hoībus laudatur .laudes enim
attribuūtur hominib⁹ vt per eas homines ꝓ
uocentur ad maius bonum ⁊ ad melius ⁊ per
fectius operandum.ſed ſic laudare deum ē de
riſibile quia dy ſunt i ſummo gradu perfectio
nis.nec poſſunt per laudes ad altioꝛa opera
ꝓuocari: vnde ſi iſto modo laudarentur mul
tum detraheretur eoꝛuꝫ dignitati vt dic' Eu
ſtratius.quia per hoc daretur itelligi ꝙ aliqn̄
eſſent in habitu: ⁊ non ſemper i perfecto actu.
ſic ergo apparet ꝙ nihil laudatur niſi in oꝛdie
ad melius ⁊ perfectius.⁊ ideo non laudamus
deos qꝛ nō oꝛdināt' ad aliqd meli⁹ aut pfecti⁹

Si autem laus ē taliuꝫ . manifeſtū qm̄ optimoꝛuꝫ nō ē laus
ſed maius aliquid in eis ⁊ melius quemadmo
dum videtur.deos enim beatificamus ⁊ felici
tamus.⁊ viroꝛum diuiniſſimos beatificamus
ſimiliter autē ⁊ bonoꝛum. Nullus enim felici
tatem laudat quēadmodum iuſtum ſed vt di
uinius aliquid ⁊ melius beatificat.videtur āt
⁊ Eudoxus bene attribuiſſe de pmitys volup
tati:in non laudari enim bonoꝛum exiſtēte nū
ciare exiſtimat.Quoniam melius ē laudabili
us.Taleꝫ auteꝫ eē deum ⁊ per ſe bonū ad hec
enim ⁊ alia referri.lauſ enim quideꝫ virtutis:
operatoꝛes enim bonoꝛum ab hac virtute lau
dantur.Laus auteꝫ operum ſim l'r ⁊ coꝛpaliū
⁊ animaliū.ſed quidem foꝛte magis ꝓpꝛium
certificare his qui circa laudes inſudauerunt
OStenſo quid eſt de rōne laudis ⁊ lauda
bilis oſtendit quib⁹ debetur laus ⁊ qui
bus non.⁊ dicit ꝙ ſi laus ſit taliū.ſ.relatoꝛum
⁊ oꝛdinatoꝛum ad aliquid melius eis vt iam
dictum eſt manifeſtū ē ꝙ rebus optimis nō ð
betur laus:ſed aliqd maius ⁊ melius laude.
verbi gratia.dos.i. ſbas abſtractas btificam⁹

⁊ felicitamus: ⁊ etiā viros optimos ⁊ diuiniſſi
mos btificamus tribuēdo eis beatitudinē ſi
ue felicitatē que melioꝛ ē omni laude. ⁊ nulluſ
laudat felicē ſicut iuſtū vel foꝛtē ſed felicē bti
ficamus attribuendo ſibi honoꝛē qui melioꝛ ē
omni laud. Et pōt hic. Si aūt laus pōi ꝯ°. 5z.
huius libꝛi que ē iſta ꝙ felicitas non eſt bonū
laudabile: que ꝓbat̄ tripliciter. p̄mo ꝑ ratiōes
ſic. laus nō debetur alicui niſi illi ꝗ oꝛdiat̄ ad
aliqđ excellētius bonū. ſed felicitas ex quo ē
vltimꝰ finis ⁊ bonū vltimū nō oꝛdinat̄ ad ali
qđ aliđ bonū. ergo felicitas nō ē bonū lauda
bile. videt̄ āt. Scđo ꝓbat̄ ꝯclo ꝑ auctoꝛita
tē Eudoxi: ꝗ qꝛ poſuit felicitatē cōſiſtere ī vo
luptatibus iđ dixit ꝙ voluptas non ē lauda
bilis ſed attribuebat voluptati. de primitȳſ. i.
de pꝛīcipalibꝰ ⁊ ſūmnis p̄myſ: ⁊ ꝑ hoc Eudoxꝰ
extiat enūciare voluptatē exiſtere de natura
bonoꝝ que determinātur ī non laudari qđ ē
laudibus melius. Iſtud dictū Eudoxi. ſ. ꝙ
felicitas conſiſtit ī voluptatibus nō appꝛobat
phs: ſed appꝛobat eū ī hoc ꝙ dixit ꝯñr. Nam
ad iſtam opinionē ponentē ꝙ felicitas cōſiſtit
in voluptatibꝰ eſt iſtud ꝯñs ꝙ felicitas non ē
bonū laudabile. tale aūt. ſ. ꝙ nō ē bonū lau
dabile dicimꝰ ee deū: ⁊ oē qđ ē per ſe bonū. ad
deū enī ⁊ ad per ſe bona oīa laudabilia referū
tur. Sed ītelligo ſm albertū ꝙ laudabilia
aliter ⁊ aliter referūt̄ ad deū ⁊ ad felicitatē: qꝛ
ad deū referūtur ſicut ad cām efficientē ⁊ ad
felicitatem referūtur ſicut ad finē. ⁊ verū ē ꝙ
aliqua referūtur ad felicitatē ſicut ad finē tm̄
⁊ referūtur ad deū ſicut ad efficiētē ⁊ finem.
Dubitat̄. vtrū laus debeatur deo ⁊ ſubſtātȳs
ſeꝑatis. videt̄ ꝙ ſic. qꝛ dauid ꝓpheta dicit de
um eē laudabilē, ⁊ docet laudare deū. dicit. n.
magnus dñs ⁊ laudabilis nimiſ. admonet enī
nos ad laudādū deū. d. laudate dñz oēs gēteſ
⁊c̄. Dōm vt michi videt̄ ꝙ phs nō negat ſim
pliciter ꝙ laus ſit tribuēda đo ⁊ ſubſtātȳs ab
ſtractis: ſed ſolum negat laudē deo eē tribuen
dā eo mō quo nobis attribuitur laus. ſ. ad ꝓ
uocandū ad maiꝰ ⁊ perfectiꝰ bonū. poteſt ergo
aliqđ dici laudabile dupliciter. aut qꝛ oꝛdina
tur ad maius bonū q̄z ē iſtud laudabile. ⁊ ſic đ
us non ē laudabilis cū nō oꝛdinet̄ ad maius
bonū. ⁊ ſic loqt̄ hic phs de laudabili. Alio mō
dicitur aliqđ laudabile ꝑꝑ aliqđ bonū hoc ꝙ
laudāti prouenit ex eo ꝗ laudat̄. ⁊ ſic deus eſt
laudabilis a nobis ꝑꝑ oē qđ nobis tribuit ⁊ ꝓ
pter alia bona q̄ recipimꝰ ⁊ ſperamꝰ recipe a
deo. vñ pōt dici ſicut dicunt aliqui ꝙ deꝰ ē fi
nis ⁊ efficiēs oīuz ⁊ inquātū ē cā finalis nō eſt
laudabilis ſz honoꝛabilis ⁊ iquātū ē cā effici
ens ē laudabilis. ⁊ qꝛ felicitas ē ſolū cā finaliſ
ideo nō ē laudabilis ſed ſoluz honoꝛabilis.
Laus qdē. 3° oñdit eādē concluſionē per ꝯmu
nem conſuetudinem hoīum. nā ſm communem
conſuetudinē hoīuz opatoꝛes bonoꝝ laudāt̄
a virtute exñte in eis. qđ pȝ. qꝛ laus ē virtutis
p̄miū: lȝ pꝛīcipaliter ſit ipſoꝝ operuz: ⁊ ex ꝯñti
ipſoꝝ hituū: vt dicit albertus. ⁊ iđ ſubdit phſ
. d. ꝙ laꝰ ē ipſoꝝ. operū. ſ. pꝛīcipaliter: vt patet
ex p̄cedētibus. nō enim laudātur nec coꝛonāt̄
aliqui ex hoc ꝙ hñt v̄tutē ⁊ hitū bene agōizā
di. ſed ex hoc ꝙ actu bene agonizant ⁊ pugnāt
⁊ hoc cōiter ē obſeruandum tā in actibꝰ virtu
tū coꝛpꝛaliū vt ī curſoꝛe ⁊ pugnatoꝛe: q̄z ēt in
actibus virtutū aīe: vt in foꝛtitudinē aīe ⁊ iu
ſticia ⁊ caſtitate. qđ ītelligēdū ē de ope oꝛdiato
ad finē nō de ope qđ ē vltimꝰ finis. ſz hoc qdē
certificare ⁊ determinare ī ſpāli illa de quibꝰ
hoīes cōſueuerūt laudari magis pꝛopꝛiū ē hiſ
qui circa laudes īſudauerūt. ſ. poetis ꝗ ex lau
dibus nitūt̄ hoīes ad melioꝛa pꝛouocare.

Nobis autem manifeſtū ex his que
dcā ſūt qm̄ ē felicitas honoꝛabiliū ⁊ ꝑ
fectoꝝ. Uidet̄ aūt ita habere. ⁊ ꝑꝑ eē pꝛīcipiū
hꝰ enī gratia reliqua oīa oēſ opāt̄. pꝛīcipiū āt
⁊ cāz bonoꝝ honoꝛabile qđ ⁊ diuinū ponimꝰ.

Hec ē tertia ꝑs ca. in qua phs oñdit ꝙ fe
licitas ē bonū honoꝛabile. ⁊ h̄ ē ꝯ° 53. hꝰ
libꝛi que ꝓbatur dupliciter. pꝛīo ex p̄cedētibꝰ
ſic. felicitas ē bonū laudabile vł bonū honoꝛa
bile: ſed nō eſt bonū laudabile. ergo felicitaſ ē
bonū honoꝛabile. Uidet̄ aūt. 2° ꝓbat̄ ꝑ ratō
nē ſumptam ex parte pꝛīcipȳ ſic. illđ qđ ē pꝛin
cipiū ⁊ cā oīuz alioꝝ bonoꝝ hūanoꝝ ē bonū
honoꝛabile ⁊ diuinū. ſed felicitas ē pꝛīcipiū ⁊
cā oīum alioꝝ bonoꝝ hūanoꝝ. ergo ⁊c̄. ma
ioꝛ patet de ſe ⁊ minoꝛ ꝓbat̄ ꝑ hoc ꝙ gr̄a felici
tatis oēs hoīes oīa opant̄ felicitas igit̄ ē finis
oīuz alioꝝ bonoꝝ hūanoꝝ. ſed finis ī opabi
libus hȝ rationē pꝛīcipȳ: qꝛ ex ipō ſumitur rō
eoꝝ que ſūt ad finē. ergo ⁊c̄ Notādū ē hic
ꝙ lauſ ⁊ honoꝛ cōueīūt ī h̄ ꝙ vtrūq̄z īpoꝛtat te
ſtioniū alicꝰ excellētie. vñ vtrūz iſtoꝝ ē exhibi
tio r̄uerētie ī teſtioniū alicꝰ excellētie ſz differt
duplr̄. vno mō ex ꝑte eoꝝ qbꝰ attribuūt̄. alio
mō ex ꝑte eoꝝ ī quibꝰ fiūt. Pꝛīa dr̄a ē ex ꝑte
eoꝝ quibꝰ attribuūt̄. vtrūq̄z enī eoꝝ attribui
tur alicui excellētie. ſed excellētia eſt duplex.
vna abſoluta ⁊ tali debet̄ honoꝛ. Alia ē ī oꝛdie
ad aliud. ⁊ tali debet̄ laus. ſa dr̄a ē ex ꝑte eo
rū ī quibꝰ cōſiſtūt. nā honoꝛ īpoꝛtat exhibitōz
reuerētie ſiue fiat ī verbis ſiue ī factis. verbi
gratia. in verbis. ſi aliquis ꝓhibeat teſtimoni
um de excellentia ſua per verba vel ſermoneſ.
In factis vt cum aliquis alicui īclinat aut ge
nuflectit. ſed laus vt cōiter ſumit̄: ſolum fit in
verbis: cū ſit pꝛeconium oꝛe alieno celebꝛa
tū. dicit enī philoſophus ꝙ omne laudabile ē
quale ⁊ ad aliquid. ex quo patet ꝙ honoꝛ eſt ī
plus q̄z luas: quia honoꝛ eſt exhibitio reuerē
tie in teſtimonium alicuius excellentie. ſiue fi

at per verbā ſiue per alia opera: ſed laus ē ex
hibitio reuerentie in teſtimonium excellentie
facta per verba ſolum. Capitulum ſm tra
ctatus q̄rti in qua ad ſoluendum queſtionem
aliam pꝛincipalem huius libꝛi que eſt: in qua
parte anime eſt felicitaſ determinat̄ de anima
⁊ de partibus anime diuidens aīam in partē
ſimpliciter irrōnalem ⁊ in partem rōnalem ꝑ
eſſentiam ⁊ ꝑtem rōnalem diuidit ī ꝑtē rōna
lē ꝑ eēntiā ⁊ in partem rōnalem per participa
tionem intendens ꝙ virtuteſ moꝛales ſunt in
parte rōnali per participatōes ⁊ virtutes ītel
lectuales in ꝑte rōnali per eſſentiam. ex q̊ pōt
aliqualiter apparere ꝙ felicitas ꝑfectiſſima
ē in parte rationali per eſſētiam cuȝ ſit opatō
anime ſȝ optimā virtutem eiꝰ. ſ. ſcđꝫ habituȝ
ſapīe que eſt in parte rōnali per eēntiam.

Si autem eſt felicitas opatio q̄
dam ſm virtutem ꝑ
fectam: de virtute ſcrutandum. Foꝛte
enīz vtiq̄z ita ⁊ melius de felicitate contempla
bimur. videtur autem ⁊ ſcđm virtutem ciui
lis circa hanc maxime inſudare. vult. n. ciues
bonos facere: ⁊ legum obauditoꝛes exꝰ autē
hoꝛum habemus. Cretenſiuz ⁊ Lacedemonio
rum legis latoꝛes: ⁊ ſi qui alȳ tales facti ſunt.
Si vero polytice ē perſcrutatio hec. māifeſtū
qm̄ fiet vtiq̄z queſtio ſcđꝫ eam que a pꝛincipio
electionem. De virtute autem perſcrutādum
humana videlicet: etenim bonum humanum
querebamus ⁊ felicitatem humanaȝ. virtutē
āt dicimus humanam non eam que coꝛpoꝛis:
ſed eaȝ q̄ aīe. ſed ⁊ felicitatē opōeȝ aīe dicimꝰ.

Iſtud eſt capitulum ſm tractatus q̄rti ī q̊
phs incipit determinare de virtute oſten
dendo in quibus partibus anime ſunt virtu
tes moꝛales ⁊ intellectuales ex qua oſtenſiōe
poteſt apparere ſolutio. 7. queſtōnis pꝛincipa
lis huius libꝛi qua queritur in qua parte aīe ē
felicitas. ⁊ continet iſtud capitulum tres ꝑtes
pꝛincipales. In pꝛima declaratur ꝙ ad hanc
ſcientiam pertinet conſiderare de virtute ⁊ de
anima. ⁊ de eius partibus. ⁊ qualiter eſt hic đ
anima ⁊ de eius partibus determinandū. In
ſecūda ibi. dicūt̄ autē. determinat de anima
⁊ de partibus anime determinandum. In ſcđa
parte ibi Dicuntur autem. determinat de ani
ma ⁊ de partibus anime ſm ꝙ ad hāc ſcientiā
pertinet de eis conſiderare diuidendo animā
in partem rationalē ⁊ in partem irrōalem: ſub
diuidendo ⁊ declarando membꝛa diuiſionis.
In tertia ibi. Determinatur autem virtus. Di
uidit virtutem ſm diuiſionem partis rationa
lis anime. Pꝛima ꝑs continet tres particulas
In pꝛima pꝛobatur ꝙ ad hanc ſcientiam per
tinet conſiderare de virtute. In ſcđa ibi. Si āt
hec ita. Oſtenditur ꝙ ad hanc ſcientiam perti
net conſiderare de anima ⁊ partibus eius. In
tertia ibi. Contemplandum autem. Oſtendit̄
qualiter hec ſcientia habet conſiderare de aīa
⁊ partibus eius. In pꝛima igitur particula oñ
dit phs ꝙ ad hanc ſcientiam pertinet conſide
rare de virtute ⁊ hec eſt concluſio. 54. huius
libꝛi que pꝛobatur dupliciter. pꝛimo ſic. ſi ad
hanc ſciam pertinet conſiderare de felicitate:
ad hanc ſciam pertinet conſiderare de virtute
ſed ad hanc ſciaȝ pertinet conſideꝛare de felici
tate. ergo ad hanc ſciam pertinet conſiderare
de virtute ⁊ ē iſte ſillogiſmus hypoteticus ī p̄
ma figura ſillogiſmoꝝ hypoteticoꝝ. quia hic
ex conditionali cum añte conditionalis con
cluditur conſequēs eiuſdem conditionał. ma
ioꝛ huius rationis patet. quia in diffinitōne fe
licitatis cadit virtus. Nam felicitas ē opus ſe
cundū virtutem vt dictum ē ſupꝛa. ſed ad ean
dem ſciam pertinet conſiderare diffinitum et
partes diffinitionis. non enim poteſt cognoſci
diffinitum niſi cognoſcantur partes diffinitio
nis. ⁊ minoꝛ patet ex pꝛecedentibus ſcilicet ꝙ
ad hanc ſcientiam pertinet conſiderare de feli
citate. Notanduȝ eſt ſcđm Albertuȝ hic. ꝙ
tractatuſ de felicitate polytica pꝛecedit tracta
ctatum de virtutibus, ⁊ tractatus de felicita
te contemplatiua conſeqtur tractatum de vir
tutibꝰ ⁊ ratio pꝛimi ē qꝛ felicitas polytica ſeu
ciuilis perficitur ſm virtutem pꝛudentie. ⁊ qꝛ
pꝛudentia eſt foꝛma ⁊ pꝛincipium omnium vir
tutum moꝛalium ideo opoꝛtuit ꝙ cognitio feli
citatis polytice pꝛecedat tractatum de virtu
tibus. ratio ſcđi ē quia ad felicitatem ſpecula
tiuam ꝓpter ſui perfectionem nullus pōt per
tingere niſi hitis ceteris virtutibus multum
perfecte. ⁊ ideo tractatus de felicitate ſpecula
tiua poſtponitur tractatibꝰ de virtutibus. vñ
in pꝛimo libꝛo q̄ p̄cedit tractatū de virtutibꝰ
determinat̄ pꝛincipalr̄ de felicitate polytica: ⁊
in. 10. qui ſequit̄ tractatum de virtutibus đter
minat̄ pꝛincipalr̄ de felicitate contemplatiua.
Uidetur āt. Scđo ꝓbatur ꝯclō ſic. ſcia polyti
tica ſeu ciuilis hȝ ꝯſiderare de virtute. ſȝ per
ſcrutatio h̄. ſ. illius ſcie ē ipſius polytice. i. perti
net ad polyticam. qꝛ in hac ſcia tradūtur vł ia
pꝛincipia ⁊ pꝛīa elemēta ſcie polytice. ḡ manife
ſtum ē ꝙ cōſideratio de virtute fiet vtiq̄z ꝯue
niens huic ſcie ſcđm eam electōem q̄ a pꝛinci
pio dicta eſt. ſ. typo. i. figuralr̄: ⁊ ꝑ ꝯſequens ad
hanc ſciam ꝑtinȝ conſiderare de v̄tute. maio
rem huius rōis declarat phs. d. ꝙ ciuilis ſcia
ſm v̄tutem videt̄ maxīe īſudare ⁊ laboꝛare cir
ca hanc. i. circa virtutē. qđ pȝ ꝑ hoc ꝙ polyticꝰ
vult ciues bonos ⁊ v̄tuoſos facere ⁊ leguȝ ob
auditoꝛes. i. obſeruatoꝛes. qđ exemplificat per
legis latoꝛes Cretenſiū ⁊ lacedemonū. ⁊ ſi qui
alȳ ſunt tales ꝗ ſiīes leges poſuerūt. Iſti enim
legis latoꝛes laboꝛabāt ad inducenduȝ ciues
ad virtutē. ex quo māifeſtum ē ꝙ polyticꝰ ⁊ le

gis latoꝛ hꝫ ꝯſiderare de ꝟtute ⁊ ſubdit de qua
virtute hec ſcientia ⁊ etiā polytica habet conſi
derare. ⁊ dicit ꝙ hec virtus de quaītendimuſ
eſt virtus humana. ⁊ hec nō ē virtꝰ coꝛpis ſꝫ ē
virtus anime.

Si autem hec ita hñt: manifeſtū qm̄
opoꝛtet polyticū ſcire ali-
qualiter que circa aiam: queādmodū ⁊ eū qui
oculos curat: ⁊ oē coꝛpꝰ ⁊ magis q̄ꝫto honoꝛa-
bilioꝛ ⁊ melioꝛ polytica medicinali. ſed ⁊ medi
coꝛū excellētes multa negociāť circa coꝛpis
cognitionem.

HEc ē ſa particula pꝛime partis ī qua oſtē-
ditur ꝙ ad hāc ſciam ptinet cōſiderare
de aia ⁊ ptibus aie. ⁊ hec ē cōcluſio. 55. que ꝓ-
batur ſic. ad eādē ſciam pertinet cōſiderare ð
ſubiecto ⁊ paſſione ſubiecti. ſꝫ virtꝰ hūana de
qua pħs hic determinat ē accidēs aie ⁊ parti-
bus aie. ⁊ ad hāc ſciam pertinet cōſiderare ð
virtute hūana. ergo ad hanc ſciam pertinet cō
ſiderare de aia ⁊ partibꝰ aie. maioꝛ declaratur
declaratione exēplari. nā medicus qꝛ habꝫ cō
ſiderare de ſanitate. iō habet cōſiderare ð coꝛ
poꝛe hūano qð ē ſubiectuꝫ ſanitatis. Notā
dum ſm euſtratiū hic ꝙ opoꝛtet polyticū qui
ſanitatē debet in aia inducere cognoſcere par
tes in aīa quātū a virtutis equalitate diſtent
vel appꝛopiquēt. ⁊ etiā tāto magis opoꝛtet po
lyticū cognoſcere partes aie q̄ꝫ medicū partes
coꝛpoꝛis quāto honoꝛabilioꝛ ⁊ melioꝛ eſt poly
tica ſcia medicinali. ⁊ ideo opoꝛtet ꝙ eius cōſi
deratio ſit magis cōpleta. ſed nos videmuſ ꝙ
excellētes medici multa negociāť circa cogni
tionē coꝛpis qð ē ſubiectum ſanitatis ergo ⁊c̄.

Contemplandū itaqꝫ et ciuili
de aia: cōtem
plandū aūt hoꝛū gratia. ⁊ īquātū ſufficienter
habet ad queſita. Jn plus eni certificare: ope-
roſius ē pꝛopoſitis.

HEc ē tertia particula pꝛime partis ī qua
oſtenditur qualiter hec ſcia hꝫ cōſidera
re de anima ⁊ ptibus aie. ⁊ dicit ꝙ cū ad hanc
ſciam pertineat cōſiderare de aia ⁊ partibus
anime gr̄a virtutū ⁊ actuū virtutis: de quibꝰ
hic ē pꝛīcipaliter intētio. iō determinādum eſt
hic de aia ⁊ partibus aie quātuꝫ ſufficit ad co
gnitionē virtutū ⁊ operationū virtuoſarum.
Si enim aliquis vellet plus certificari de aia
q̄ꝫ requirit pn̄s intentio h̄ eēt operoſius .i. dif-
ficilius ⁊ laborioſius ⁊ pꝛolixius pꝛopoſitis h̄
tractatu de virtute. ex hoc eni ꝙ aia eſt abſtra
ctioꝛ ⁊ latentioꝛ q̄ꝫ virtutes aut opatōes virtu
tum difficilius ē īquirere naturam aie q̄ꝫ natu
rā virtutis. Notādū ꝙ ille modus īquiren
di de partibus aie quē pōit hic pħs ē cōueni
ens ⁊ regulariter obſeruandus ī oibus quoꝛū
cognitionem querimꝰ ꝑꝑ aliud. quādocūqꝫ. n.
querimꝰ cognitionem alicuiꝰ ꝑpter aliquē fi-
nē motus ⁊ quātitas īquiſitionis eoꝛum ē aſ
ſumēdus ſm ꝙ cōpetit illi fini. ⁊ iō cōuenien-
ter dicit pħs ꝙ inquirēdum ē de partibus aie
quātū ſufficit ad cognitionem ꝟtutū quarum
gr̄a inquiruntur.

Dicuntur autem de hac ⁊ in exte-
rioꝛibus ſermonibꝰ ſuffi
ciēter quedaꝫ ⁊ vtendū ipſis: puta hoc quideꝫ
irrationale ipſius eē: hoc vero rationē habēs
Hec aūt vtrū determinata ſunt queādmodū
coꝛpoꝛis particule ⁊ omne diuiſibile. vel rōe
duo ſūt idiuiſibilia apta nata queādmodū in
peryferia curuū ⁊ ꝯcauū. nihil differt ad pn̄s.

HEc eſt ſa pars huius ca. in qua pħs de-
terminat de aia ⁊ eius partibus quātū
ad hāc ſciam pertinet de ipſis cōſiderare. ⁊ cō
tinet tres particulas. Jn pꝛia diuidit animā
ī partē rationalē ⁊ partē irrationalē. Jn ſcða
ibi. Jrrationalis aūt. ſubdit partē irrationalē
aie. ⁊ proſequitur vnū mēbꝛuꝫ ſubdiuiſionis.
Jn tertia ibi. Uidetur vtiqꝫ. ꝓſequitur aliud
mēbꝛū ſubdiuiſionis partis irrationalis. Jn
pꝛia igitur particula narrat pꝛio ꝙ vtendum
ē quibuſdā dictis in exterioꝛibus ſermonibuſ
⁊ per exterioꝛes ſermoneſ poſſūt itelligi duo vł
illa que ariſto. docuit in dogmatibus nō ſcrip
tis: vel per exterioꝛes ſermones poſſūt itelligi
illa que dicta ſnut extra iſtū libꝝ vt ea q̄ dicta
ſūt ī libꝛo de aia. ibi eni dictū ē ꝙ q̄daꝫ ꝑs aie
ē rationalis. ⁊ quedam irratōnalis: ⁊ hec diui-
ſio eſt hic ad pꝛopoſitum. ⁊ iō ea ē hic vtenduꝫ
Sed vtrū he partes aie. ſ. pars rationalis ⁊ ꝑs
irrationalis ſint diſtincte ab inuicē loco ſicut
particule coꝛpoꝛis: vel tm̄ ſint diſtincte ſm ra
tionem ſicut in pery feria .i. in circōferētia cir-
culi curuū .i. ꝯnexuꝫ ⁊ cōcauū tm̄ diſtiguūtur
ratione. hoc ē pꝛetermittendum. qꝛ quātuꝫ ad
pꝛopoſitum ꝑtinet nō refert quid hoꝛū dicať.
ideo hec queſtio eſt p̄termittenda tāquā ad ꝓ
poſitum non pertinēs. hec eni cōſideratio ſpe-
ctat ad phiſicū: ⁊ nō ad moꝛaleꝫ. Sciendūꝫ
ꝙ hanc queſtionē. ſ. qualiter diſtiguūtur ratio
nale ⁊ irrationale introduxit pħs ꝑꝑ dcm̄ pla
tonis qui partes aie diuiſit loco et ſubiecto po
nens rationalē in cerebꝛo: cōcupiſcibile ī coꝛ-
de: nutritiuū in epate. ſed vtrū hoc ſit verū vel
non. nō pertinet ad ſcientiā de virtutibus.

Jrrationalis quideꝫ. hec aūt aſſi-
milatur cōi et plan-
tatiuo. plantatiuum dico autē cauſā eius qð ē
nutriri ⁊ augeri. talē eni virtutē aie ī oibꝰ q̄ nu
triūť ponet aliqs vtiqꝫ ⁊ ī embꝛiōibꝰ eādē vti
qꝫ: hāc ⁊ ī ꝑfectis rōnabiliꝰ q̄ꝫ aliā aliquam.

HEc ē ſa pticl̄a ſcðe ptis ī q̄ pħs ſubdiui-
dit ptē irrōnalē q̄dā ē q̄ nullo mō nata
ē obedire ratōi. deide ꝓſeq̄ť p̄mū mēbꝛū. d. ꝙ
ꝑs irrōnal̄ q̄ nullo mō nata ē obedire rōni ē ſi
cut ꝑs nutritiua ⁊ augmētatiua. ⁊ hāc ptē aie
vocat pħs cōem ⁊ plātatiuam. ē. n. plātatiua
eo ꝙ ē in plātis. ⁊ ē cōis eo ꝙ iuenit̄ in oibꝰ q̄
nutriunť. ſ. ī plātis aīalibꝰ embꝛionibꝰ ⁊ aia
libꝰ ꝑfectis. Euſtratiꝰ diť hic ꝙ embꝛiōes ſūt
q̄ ī vtero ad huc ꝯcepte ferūť. neqꝫ unā aliā po
tentiā hn̄t opantē q̄ꝫ plātatiuā inq̄ꝫtū ſūt em-
bꝛiones. hec Euſtratiꝰ. ⁊ itelligo ꝙ ī embꝛione
ſūt potētie ſpeculatie vegetatie ⁊ itellectie qꝛ
in embꝛione ē aia itellectiua. qꝛ alr̄ p̄mo ēbꝛio
eēt p̄mo planeta ſi ſolū hēret potētiā vegetati
uaꝫ. ⁊ 2º eēt aīal irrōale vt qn̄ hēret ſenſitiuā
ſiue intellectiuā ⁊ vltio foꝛet hō: qð ē icōueni-
ens. qꝛ ſic idē idiuiduū migraret a ſpē in ſpēm
dico tn̄ ꝙ in embꝛiōe nō ē opatio alicꝰ alteriꝰ
potētie aie q̄ꝫ ipius vegetatie. ⁊ iō dicit Euſtra
tius ꝙ embꝛiones ñ hn̄t aliā potētiā opantem
q̄ꝫ plātatiuā. cū hoc tn̄ hn̄ ſtat ꝙ hn̄t aliā potē
tiam q̄ꝫ plantatiuā. ꝙ āt pħs dicit in libꝛo ð ge
neratione aīaliū ꝙ embꝛio p̄mo viuit vita plā
te deinde vita ſpeculatiue ⁊ intelligit ꝑ vitam
nō ſbam aie ſꝫ opatōem aie. embꝛio. n. p̄mo hꝫ
opatōem vite vegetatie deinde ſēſitiue ⁊c̄.

Hec quidē igiť cōis q̄dā vtꝰ ⁊ ñ
humana apparꝫ. Ui-
deť. n. ī ſōnis opari maxie pticula hec ⁊ ꝟtuſ:
bonꝰ āt ⁊ malꝰ neq̄ q̄ꝫ manifeſti ſūt ſm ſomnū.
vn̄ dicūt nihil differre ſꝫ dimidiū vite felices
a miſeris. Cōtingit āt hoc ðcēter. Sōnus. n. ē
quies aie ſꝫ ꝙ diciť ſtudioſa ⁊ pꝛaua. Uerūtn̄
ſi q̄ paulatiꝫ ptrāſeūt q̄dā motuū ⁊ ita melio-
ra fiūt fātaſmata ſtudioſoꝝ q̄ꝫ q̄rūlibet. Sꝫ de
his q̄dē igiť ſuffitiēter: ⁊ nutritiuā igiť relin-
quēdā quoniam humane ꝟtutis exꝑs īnatū ē

HEc ē ꝑs irrōnalis anie. ſ. nutritiua nō ē
humana ꝓpꝛie loquēdo ⁊ h̄ ꝓbat pħs
⁊ hec ē ꝯcluſio. 56. q̄ ꝓbať dupl̄r. p̄ ex imediate
ptiꝰ dicto. humanū ē qð ē ꝓpꝛiū hoi. ſꝫ ꝑs irrō
nalis ſimpl̄r: vt ꝑs nutritiua nō ē ꝓpꝛiū hōi:
qꝛ ineſt aīalibꝰ bꝛutis ⁊ plātis. g̊ ⁊c̄. Uideť. n.
ī ſōnis. Scðo ꝓbať ſic. ſm opatōem illiꝰ qð ē
ꝓpꝛiū hōi dicitur hō bonꝰ vel malus. ſꝫ ſcðm
opatōem ptis irrōalis aie vt ſm opatōeꝫ ptis
nutritiue nō dť hō bonꝰ vł malus. ⁊ ꝑ ꝯn̄s ꝑs
nutritiua nō ē ꝓpꝛia hoi ⁊ ꝑ ꝯn̄s nō ē hūana.
maioꝛ pꝫ. ⁊ minoꝛ declarať ꝑ h̄. ꝙ ꝑs nutritīa
efficaciſſime opať in ſōno. ſꝫ ſm opatōes ī ſom
no nō māifeſtať qs ē bonꝰ nec qs ē malus. vn̄
ꝓbabiliter dť ꝙ ſm dimidiū vite nō differunt
felices a miſeris niſi ꝙ aliquotiēs ſūt melioꝛa
⁊ honeſtioꝛa fātaſmata in ſōno ſtudioꝝ .i. bono
rum q̄ꝫ maloꝝ. Sꝫ de his q̄dē. Abicit iſtā pteꝫ
aie. ſ. nutritiuā a ſuo ꝓpoſito tāq̄ꝫ inutile. qꝛ nō
ē nata eē pꝛiceps hūane ꝟtutis. Notāda ſūt
hic. 4. Pꝛio ꝙ ſōnꝰ dť dimidiū vite qꝛ in ſōno
ligāť ſēſus exterioꝛes ⁊ q̄dāmodo iudiciū rō-
nis: ⁊ fātaſia ⁊ nutritīa tūc opanť. vn̄ doꝛmiēſ
ſm aliq̄s ꝟtutes viuit ⁊ opať opa vite ⁊ ſcðm
aliq̄s nō: iō ſōnꝰ diciť dimidiū vite. Scðo
ē notādū ſm Euſtratiū ꝙ ſicut a fructu arboꝛ
cognoſciť. ſic ab opatōe cognoſciť hitus. ⁊ iō ſi
cut ī tpe hiemis nō cognoſciť ꝟtus fructifera
arboꝛis ita nec ī tpe ſōni q̄ ē q̄es ſenſuū ⁊ intel
lectus nullus pꝛauus vł bonꝰ inoteſcit hitus
tūc. n. ſolū operať virtus nutritiua ⁊ fantaſia
licet ī oꝛdiate ⁊ ī diſpoſite. Tertio ē notādū
ſm Euſtratiū ꝙ fantaſmata ſtudioſoꝝ vł bo-
noꝛum in ſomno ſunt melioꝛa q̄ꝫ alioꝛum quo
ꝛunlibet: quia ei qui in vigilia honeſtis rebus
meditandis ſe occupauit appent ī ſōno melio
ra fātaſmata q̄ꝫ ei q̄ ſe ī vigilia circa res turpes
occupauit. Quarto ē notādū ꝙ Euſtratius
hic dubitat ⁊ ſoluit. q̄re pħs hic loquēdo ð ve-
getatiua loq̄ť de ſōno. videť. n. pħs ꝑ h̄ velle
ꝙ ſōnus ſit paſſio vegetatiue. Reſpōdet ꝙ ſō
nus ē q̄es ſenſuū. et iō pħs loquēdo de vegeta
tiua loquitur de ſomno. quia operatio vegeta
tiue maxime apparet in ſomnis.

Uidetur vtiqꝫ ⁊ alia q̄dā nā anime
irrōnalis eē pꝛicipās q̄dē
aliq̄liter rōne. Jncōtinētis. n. ⁊ ꝯtinētis rōnē
hn̄s laudamus. Recte. n. ⁊ ad optima dep̄cať
rō. Uideť āt in ipis aliud q̄dē p̄ter rōnem ina
tum qð aduerſať ⁊ obuiat rōni. Firmiter eniꝫ
queādmodū diſſolute coꝛpis pticule ī dextrā
p̄eligētium mouere in ſiniſtrā pꝛaue ferūtur ⁊
in aīa: ſic ad ꝯria. n. motus icōtinētiū ſed icoꝛ
poꝛibꝰ q̄dē videmꝰ ꝙ ꝑuerſe motū ē in aia ꝟo
non videmꝰ. Foꝛtaſſis āt nihil minꝰ in aia exi
ſtimādū eē aliq̄d p̄ter rōnē ꝯriās huic ⁊ obui-
ans: qualiter āt alterum nihil differt.

HEc ē tertia pticula in qua pħs ꝓſeq̄tur
aliō membꝛū ſubdiuiſionis ptis irrōna
lis in ptē ſimpl̄r irrōnalē cuiuſmōi ē ꝑs nutri
tiua: ⁊ in ptem de ſe irrōnalē ⁊ ꝑ pticipatiōeꝫ
rōnalē. ⁊ pꝛio ꝓponit aliud membꝛum diuiſio
nis ptis irrōnalis. d. ꝙ p̄ter ptem aie aſſigna-
tam videť eē q̄dam alia natura aie irrational̄
pticipans aliq̄liter rōne h̄ igiť eſt diuiſio ptis
irrōnalis ꝙ q̄dā ē ꝑs aie irrōnalis nullo mō
participans ratione. ⁊ de hac iam īmediate
dictum ē ⁊ q̄dam ē ꝑs aie irrōnalis aliq̄ mō ꝑ
ticipans rōe. eſt ēt vt dicit alia ꝑs anie rōna-
lis ꝑ eēntiā. nā tā ī cōtinēte q̄ꝫ ī icōtinente lau
damꝰ illā ptē aie q̄ ē hn̄s rōem. Eſt. n. ī vtroqꝫ
tā in ꝯtinēte q̄ꝫ ī incōtinēte ꝑs rōnalis ꝑ eſſen
tiā. Jn vtroqꝫ. n. ē rō q̄ recte ad optima dep̄cať
.i. dep̄cando ⁊ ꝑſuadēdo iduť ad bonum. nam
vterqꝫ illoꝝ ſꝫ iudiciū rōis eligit reſiſtere paſ
ſionibꝰ. ⁊ h̄ eſt laudabile in vtroqꝫ. Uideť
āt. Pꝛeter ptē rōalē ꝑ eēntiā. ē. n. ī aia aliq̄ ꝑs
irrationalis q̄ ꝯriať rōi ⁊ nata ē obedire rōni.
⁊ illa duo oñdit pħs. p̄mo ꝙ in aīa ē aliq̄ pars
irrōnalis ꝯria rōi. 2º ꝙ illa pars irrōnalis cō
traria rōi nata ē obediř rōi. appetitus. n. ꝯria-
tur rationi ⁊ ē irrōnalis. ⁊ ē natus obedire ra
tioni. ꝙ āt irrōnalis in anima ſit appetitus ꝑ

batur.⁊ h̄ eſt concluſio. 57.⁊ ꝓbatur ſic.illud
qḋ in aīa ꝯ̄riatur rōi ē irrationale.ſꝫ in aīa ap
petitus ꝯ̄riatᷣ rōi.igiᷣ in aīa appetitꝰ ē irratio
nalis.maioꝛ ē mãifeſta.⁊ minoꝛ declaratur.nã
appetitꝰ iclinat ad ꝯtrariū illius ad qḋ incliat
ratio: vt pꝫ in ꝯtinētibꝰ ī qbꝰ ratio icliat ad bo
num ⁊ appetitus iclinat ad ꝯ̄rium.In inconti
nēte ēt videᷣ eē motꝰ ꝯ̄ry.nã dum rō tēdit mo
uere ad bonū appetitꝰ tēdit ad ꝯ̄riū.⁊ ita incō
tinēs hꝫ motꝰ ꝯ̄rios.⁊ ē velut paralyticus qui
cum eligit mouere ad ptē dextrã ferᷣ ad ſini/
ſtram.ſed huiꝰi motꝰ ꝯ̄ry ſunt magis mãifeſti
in coꝛpe q̄ꝫ in aīa.Qualiter aūt iſti motus ꝯ̄ry
differant q̄zuꝫ vnꝰ in coꝛpe ē pter nãm:⁊ alter
in aīa pter rationē non refert q̄ꝫtum ad ꝓpoſi/
tum. Notanda ſunt hic tria.ꝑ ꝙ tam conti
nens q̄ꝫ icontinēs hꝫ rationē rectam deliberã/
tem eē abſtinendū ab illicitis voluptatibꝰ:⁊ i
vtroqꝫ ē aliquid obuiãs rationi intendēs ipe/
dire ipam ab executione ſue electōis.ſed conti
nēs prauas ꝯcupias q̄s hꝫ non ꝓſequiᷣ.vnde
ratio continētis vincit appetitū inclinātē ad
fruēdū voluptate illicita.ſꝫ ī cōtinente ratio
vinciᷣ a ꝯcupiſcētys prauiſ:ita ꝙ ipeditur ab
executione ſue electionis.⁊ iō vt dicit Euſtra/
tius.dicitur ī contineſ velut non tenēs .i.non
ſupans ꝯcupiam nec dominãs concupiſcentie
vſqꝫ ī finē.ꝯtinēſ ē qui ⁊ ipm concupiſcibile hꝫ
ad rationem repugnãs retinet aūt virilr ⁊ do/
minaᷣ repugnanti. Scḋo ē notãduꝫ ſm Eu/
ſtratium ꝙ neceſſariū ē hoīem ſi debꝫ ipi adue
nire perfectio valde ad plãtatiuū repugnare:
vt nō ſilueſtris ⁊ arboꝛeus fiat ⁊ ſupeᷣ ab ipſo
eo ꝙ hys q̄ ſm ipm opationibꝰ delectatur.

Tertiū ē notãdū ꝙ iſtud exēplum de incō/
tinēte ⁊ palytico ē valde ꝯueniēs.nã ſic ī hoīe
palytico ptes coꝛpoꝛis ñ ſubdūtur ṽtuti motiē
⁊ appetitiue.qꝛ dū hō vlt eas mouere ad vnã
ptem ex vehemētia ⁊ motu moꝛbi moueᷣ con/
tra ipetum ⁊ motū appetitꝰ.ita ꝙ ibi ē q̄dã pu
gna inter appetitū itēdentē mouere ad vnam
ptem ⁊ motū moꝛbi mouētē in ꝯ̄riū.ita in icon
tinēte ratione mouēte ad vnū ꝯcupiſcētia paſ
ſionis mouet ī ꝯ̄rium.

Ratione autē.⁊ h̄ vr̄ pticipare quē/
admodum diximꝰ.obedit
igitur rōi qḋ cōtinētis ē.Amplius ãt foꝛſitan
ſubiectius ē qḋ ſobꝛy ⁊ foꝛtis.Omnia enim cō
ſonant rationi.Uidetur vtiqꝫ ⁊ irrationale du
pliciter.Plantatiuum quidem enim nequaq̄ꝫ
cōmunicat ratione.Concupiſcibile vero ⁊ vlr
appetibile pticipat aliqualr ſm ꝙ exaudibile
ē ei ⁊ obedibile.Ita vtiqꝫ ⁊ patris ⁊ amicoꝛum
dicimus habere rationem ⁊ non quemadmo/
dum mathematicoꝛum.Quoniã ãt ſuadetur
aliqualiter a ratione irrationale nunciat ⁊ ſua
ſio ⁊ omnis increpatio ⁊ depꝛecatio.Si autem
opoꝛtet ⁊ hoc dicere ratōnem habere dupliciᷣ
erit ⁊ rationē habens:hoc quidem ꝑncipaliter
⁊ in ſeipſo hoc autem quemadmodum a patre
audibile aliquid.

Uiſo ꝙ ī aīa ē vna ps ꝯ̄ria rōi q̄ rōnabilr
dr̄ ps irrōnalis aīe: declaraᷣ ꝙ ps irrōa
lis aīe q̄ ꝯ̄riaᷣ rōi ē nata obedire rōi.⁊ hec ē cō
cluſio.58.q̄ ꝓbaᷣ duplr.ꝑ ex his q̄ ſūt ī hoīe.ſ.
p expientiã actꝰ iterioꝛis.2°.ex his q̄ ſūt extra
hoīem.ſ.p ſignū cuiuſdã actꝰ exterioꝛis. Pꝛio
ſic.nos videmꝰ ſic eē in hoīe ꝯtinente ꝙ q̄ꝫuis
hēat prauas ꝯcupiſcētias ad q̄s ꝓſequēdas in
clinat ps irrōnalis aīe q̄ ꝯ̄riaᷣ rōi.tñ nō opaᷣ
ſm eas ſꝫ ſm rōem:qḋ ñ eēt niſi ps irrōnalis
aīe q̄ ꝯ̄riaᷣ rōi eēt nata obedire rōi.⁊ illa pars
irrōnalis q̄ ꝯ̄riaᷣ rōi magl ē obediēs rōni ī ſo/
bꝛio ⁊ in foꝛti ⁊ vlr in ṽtuoſo q̄ꝫ in alio.nã ī tali
hoīe oīa ꝯſonãt rōi nō ſolū actꝰ exterioꝛes ſed
ēt ꝯcupiē interioꝛes. Uideᷣ ãt vtiqꝫ.Ex pꝛe
dictis apparꝫ ꝙ duplex ē irrōale.ſ. plãtatiuū
qḋ ī nullo cōicat cū rōe nec obedit ipio rōis.et
quoddã ē irrōnale obediēs ipio rōis vt cōcu/
piſcibile ⁊ vlr oē appetibile.i.oīs appetitus p
ticipãt aliq̄liter rōe ſꝫ ꝙ exaudibile ⁊ obedibi
le rationi:ſicut filius obedit pr̄i ⁊ amicꝰ amico
ſꝫ huiuſmōi ps irrōalis ñ obedit rōi ſpeculati
ue ſꝫ practice q̄ hꝫ cognitionē agibiliū. Qm̄
ãt.Scḋo ꝓbaᷣ eadē ꝯcluſio p ea q̄ exteriꝰ agū
tur.ſ.qꝛ ps irrationalis aīe q̄ ꝯ̄riaᷣ rationi ſua
detur a ratione.⁊ ē nata obedire ratōni.nã ſua
ſio q̄ ē ab aīcis ⁊ increpatio q̄ ē a maioꝛibꝰ:⁊ d
ꝑcatio que ē a minoꝛibꝰ ad hoc ꝙ hō ſuas con
cupiſcētias non ſequaᷣ mãifeſtãt ꝙ ps irratio
nalis anime que contrariatur rationi eſt nata
obedire rationi.qꝛ aliter ſuaſio increpatio ⁊ de
pꝛecatio eſſent ocioſe.quia non fiunt niſi ad h̄
ꝙ homo ſequatur rationem ⁊ non appetitum
irrationalem. Notandū ſcḋm Euſtratium
ꝙ phs tangit hic omnes modos qbꝰ vnꝰ hō p
aliū inducitur ad bonū homo.n.iduciᷣ ad bo/
num p aīcum equalē ei.⁊ licet inductio eſt ſua
ſio quam Euſtratius ſic deſcribit.ſuaſio ē do/
ctrinalis admonitio per amicū facta paſſionū
anime directiua.Aliquando inducitur homo
ad bonum p ſupioꝛem cui ſubycitur.⁊ huiuſ/
modi inductio fit per increpationē quã ſic de/
ſcribit Euſtratius .In poteſtatiua eſt quedã
obiurgatio terrens eum qui pꝛeter rationem
appetit ad exciſionez impetus.Aliquando au
tem inducitur homo ad bonum per inferioꝛeꝫ
⁊ hec iductio fit per depꝛcationē quã Euſtratiꝰ
ſic deſcribit.Depꝛcatio ē ſmo caritatis ꝓlatus
⁊ molliter reducēſ a paſſionū ꝓſecutōne.Iteꝝ
dicit Euſtratius ꝙ in homine ſenſitiuū ⁊ fãta
ſticuꝫ ē oio irrōnale qḋ neqꝫ rōeꝫ ꝓpã hꝫ neqꝫ
rōi ē obeditiuū.⁊ rōale qḋ ē ſapiēs ⁊ rōcinãs
ex ſe mãifeſtū ē ꝙ ē mediū a ꝓpꝛiatū ambobꝰ
extremis huic in nō ſapiēdo nec rationē habē
do ꝓpꝛiã: huic vero in ſuaderi ⁊ obedire ſapien

ti ⁊ ꝓpꝛiã hñti rationi ſubditi ut quo quidem
irrationale videaᷣ quo aūt rationale. hec eu/
ſtratius.Si aūt opꝛtet.ſubdiuidit ptem rōna/
lem aīe.d.ꝙ ſi opoꝛꝫ dicere hoc habere rōneꝫ
.ſ.partem irrationalē que nata eſt obedire rō
ni tunc dicemus ꝙ duplex eſt rōnale: vnū qui
dem qḋ pꝛincipaliter ⁊ in ſe ipō eſt rōnem in ſe
hñs:⁊ aliud qḋ natū eſt obedire rōni. Quē/
admodū ⁊c̄ .i.quēadmodum fily obediūt pa/
tri.⁊ iſtud eſt rōnale p participationeꝫ.⁊ ita il
lud irrationale qḋ natum eſt obedire rationi.
ſub vtroqꝫ mēbꝛo pꝛincipal diuiſionis quodã
mō cōtineᷣ. Si aūt accipiaᷣ vt eſt penitus
irrationale.ſic cōtineᷣ ſub plãtatiuo.ſi vero
accipiaᷣ ut eſt pſuaſibile a rōne ſic ꝯtineᷣ ſub
rationali qꝛ ſic ē rōnale per participationem.

Determinatur aūt virtus ſe/
cūdū dr̄aꝫ hãc
Dicimus.n.haꝝ has quidē itellectuales has
aūt moꝛales.Sapiētiã quidē ⁊ intellectum et
pꝛudentiã intellectuales:liberalitatē aūt ⁊ ſo
bꝛietatē moꝛales.Dicentes enim de moꝛibus
non dicimꝰ qm̄ ſapiēs vl intelligēs:ſed qm̄ mi
tis vl ſobꝛius.Laudamus aūt ⁊ ſapiētem ſm
habitū:habituū aūt laudabiles ṽtutes diciꝰ.

Hec eſt tertia pars pꝛincipalis huius ca
pituli in qua phs diuidit ṽtutem ſꝫ di/
uiſionē partis rōnalis aīe. ⁊ pꝛimo narrat.d.
ꝙ virtus determinaᷣ.i.diuiditur ſꝫ differen
tiã hãc.i.ſꝫ diuiſionē ptis rōnalis aīe.dicimꝰ
enim ṽtutū has eſſe intellectuales: has autē
moꝛales:ſapiētiã:intellectū ⁊ pꝛudētiam dici
mus virtutes intellectuales.liberalitatē ⁊ ſo
bꝛietatē dicimus eſſe virtutes moꝛales. Di
centes.n.ꝙ aūt habitꝰ intellectuales ⁊ moꝛa/
les ſint virtutes ꝓbat phs. ⁊ eſt cōclō.59.⁊ vl
tima huius libꝛi q̄ ꝓbaᷣ ſic.oēs habitꝰ aīe lau
dabiles ſunt virtutes.ſed habitus itellectua/
les ⁊ moꝛales ꝑdicti vt itellectus prudētia li/
beralitas ⁊ ſobꝛietas ſūt habitus aīe laudabi/
les.ergo habitꝰ intellectuales ⁊ moꝛales pre/
dicti ſunt ṽtutes.maioꝛ pꝫ ex ꝑdictis. qꝛ ṽtu/
ti ꝓpꝛe debetur laus.⁊ circa minorē ē intelli
gendū ꝙ tam habitus moꝛales q̄ꝫ intellectua
les ſunt laudabiles ſꝫ diuerſimode: qꝛ habitꝰ
intellectuales nō ſunt laudabiles de moꝛibꝰ
ſiue ꝓpter moꝛes.Dicētes.n.de moꝛibꝰ.i.nos
volētes aliquē cōmendare de moꝛibus bonis
nō dicimus ꝙ ē ſapiēs vl intelligēs.ſꝫ qm̄ eſt
mitis vel ſobꝛius.⁊ ita virtutes moꝛales ſunt
laudabiles.laudamꝰ ēt ſapiētem ſm habituꝫ
ſapiētie ſue:⁊ ita pꝫ minoꝛ.ſ.ꝙ tã habitus mo
rales q̄ꝫ intellectuales ꝑdicti. vꝫ ſapiã pꝛudē
tia liberalitas et ſobꝛietas ſunt habitus aīe
laudabiles.Ex his pōt apparere in qua par/
te aīe eſt felicitas.qm̄ in ea pte aīe in qua ē vir
tus cuiꝰ eſt operatio. felicitas autem ſpecu/
latiua q̄ ꝑncipaliter hic q̄riᷣ eſt opatio ſapien
tie que eſt in intellectu.⁊ ideo felicitas eſt in p
te aīe rōnali p eēntiã.ſ.in intellectu Notan
dū ſꝫ lincoñ.hic ꝙ cū dicit phs liberalitatem
⁊ ſobꝛietatē eſſe virtutes moꝛales ꝙ ibi ſobꝛie
tas accipiᷣ ꝓ tempãtia. Iteꝝ cū dicit ꝙ cum
dicimuſ virtutem intellectualē eē vt ſapiētiã
intellectū ⁊ prudentiã ꝙ virtus intellectual
accipit noiationē a medio.⁊ dr̄ ꝯſubſtãtiari ex
extremis pp ꝯnãlitatem quã hꝫ cū illis ⁊ in h̄
finiᷣ expoſitio ꝑmi libꝛi.deo grãs. Dubitaᷣ
circa iſtud capitulū vtrum felicitas polytica
ſit ꝑncipalioꝛ q̄ꝫ ſpeculatiua ꝓbaᷣ.ꝙ polytica
qꝛ in illo actu in quo maxime aſſimilaᷣ homo
deo ꝑncipaliꝰ conſiſtit beatitudo.ſed talis eſt
actꝰ practici intellectus.qꝛ p talem actum hō
eſt cã rerū:ſicut deus p ſuū intellectuꝫ ꝓducit
res vt pꝫ ex.12.methaphiſice.ḡ⁊c̄. Iteꝝ feli
citas polytica inuenitur in maioꝛibus ⁊ ꝑfec/
tioꝛibus.ergo eſt perfectioꝛ.antecedens pꝫ.qꝛ
felicitas polytica inueniᷣ in regentibus ⁊ pꝛe
ſidentibꝰ rei publice qui ſm phm debent eſſe
melioꝛes. Item felicitas polytica maius bo
nū intendit qꝛ intēdit bonū cōe qḋ eſt maiꝰ ⁊
diuinius q̄ꝫ bonū vniꝰ qḋ intēdit felicitas ſpe
culatiua. Dicendū ꝙ felicitas ſpeculatiua
eſt ſimplr pꝛincipalioꝛ q̄ꝫ polytica ſicut ꝓbat
phs in ꝑmo ca°. qḋ etiã pōt ꝓbari qꝛ felicitas
ſpeculatiua ⁊ felicitas polytica ſunt in eadem
potentia:ſ.in intellectu.ſꝫ felicitas ſpeculatiã
eſt a nobilioꝛi habitu ⁊ ēt reſpectu melioꝛis ob
iecti q̄ꝫ polytica qꝛ felicitas ſpeculatiua eſt ab
habitu ſapiē. ⁊ felicitas polytica ē ab habitu
pꝛudentie. ſed ſapiētia eſt melioꝛ habitus q̄ꝫ
pꝛudentia vt patꝫ ex ſexto huius. Silr ob/
iectū felicitatis ſpeculatiē ē cã ꝑa oiuꝫ ⁊ obie
ctum felicitatis polytice eſt bonū ciuitatl.ſed
bonū qḋ eſt cauſa omniū bonoꝝ eſt melius q̄ꝫ
bonū ciuitatl Iteꝝ felicitas polytica eſt pp
felicitatē ſpeculatiuã qḋ pꝫ p phm q dic ꝙ nō
vacamꝰ.i.virtuoſe opamur vt vacemus.i. vt
poſtea ſedatl paſſionibꝰ poſſimꝰ vacare cōtē/
plationi.ſed illud pp qḋ aliud ē. eſt ꝑfectiꝰ et
ꝑncipaliꝰ illo.vñ lincoñ.dicit ꝙ polytica feli
citas ē finis practicaꝝ virtutū.ſpeculatiã au
tem felicitas eſt finis practicaꝝ ⁊ ſpeculatiãꝝ

Iteꝝ ī felicitate ſpeculatiã ē maxima delec
tatio qꝛ ē carēs penitudiē.ſꝫ in felicitate poly/
tica ē qñqꝫ penitudo vt pꝫ h̄ p euſtratiū.nã fe
lix polyticꝰ qñqꝫ dolꝫ ꝙ aliq̄s ꝑmit ſeu punit
ḡ ⁊c̄. Ad ꝑmū ī ꝯtrariū dicenduꝫ ꝙ in actu
itellectꝰ ſpeculatiui magl aſſilaᷣ deo q̄ꝫ ī actu
intellectꝰ pꝛactici quia per actuꝫ intellectus
ſpeculatiui ſpeculamur deum et deus ſemper
ſpeculatur ſe ipſum et omnia alia et ſunt in ip
ſo. et magis aſſimilamur deo in ſpeculando
ipſum q̄ꝫ in pꝛoducendo aliam rem ſeu in ope
rãdo pp bonū cōe ciuitatl Ad aliḋ dḋ ē ꝙ in
maioꝛibꝰ ⁊ ꝑſidētibꝰ dꝫ eſſe non ſolū felicitas

practica ſed etiam felicitas ſpeculatiua. vñ in
preſidentibꝰ dꝫ eē tam ꝑfectio vite ſpeculatiue
q̃ꝫ ꝑfectio vite actiue. vñ ſi ꝑfectio vite cõtem
platiue in eis deficiat nõ erunt ſimpliciter me-
liores licet ſꝫ aliquaꝫ ad miniſtrationem poſ-
ſint dici maiores vel meliores. Ad aliud di-
cendum ꝙ bonũ commune ē maius bonũ ⁊ me-
lius q̃ꝫ bonum. vnius qđ eſt conſimile bonum
ſeu bonum eiuſdeꝫ generis. tñ bonũ vnius qđ
ĩ vno genere boni põt eſſe meliꝰ q̃ꝫ bonũ mlti-
tudis in alio genere bõi. vñ bonũ pluriũ qđ i-
tendit̃ ĩ felicitate polytica non eſt amabilius
nec melius q̃ꝫ bonũ vnius qđ intendit̃ in feli-
citate ſpeculatiua. tamē bonũ pluriũ qđ inten-
ditur in felicitate polytica eſt melius q̃ꝫ bonũ
vnius qđ intendit̃ in eadē vita vel felicitate.
Vł poſſet dici ꝙ felicitas polytica eſt vtili-
or q̃ꝫ felicitas ſpeculatiua ⁊ ita ē principalior ĩ
ratione vtilis. ſꝫ felicitas ſpeculatiua ē magis
honeſta: ⁊ ita eſt maior in rõne hõeſti. Dubi
bitat̃ h̄ ad quē pertiet iſtitutio legis: vr̃. n. ſꝫ
pĥm ꝙ legis iſtitutio ꝑtineat ad polyticũ. qđ
tamē nõ vr̃ verũ qꝛ ſm Euſtratiũ h̄ polyticꝰ
eſt. q ſcit que ⁊ quot ſunt ſpecies polyciaꝝ. ⁊ no
uit qđ ſꝫ vnāquāqꝫ ſit rectũ vł nõ rectũ. Sed
illa ſciũtur ꝑ ſciētiā polyticā. ergo ſi ad polyti-
cum ſpectaret inſtitutio legis oīs qui ſciret ſci
entiā traditā in libro polyticoꝝ poſſꝫ iſtituere
leges. ⁊ ſolũ tał. ſꝫ hoc ꝯñs eſt falſuꝫ ꝓ vtraqꝫ
ſui ꝑte. nõ eni quilibꝫ ſciēs libꝝ polyticoꝝ po
teſt inſtituere leges nec ſolũ talis: cũ mlti pnci
pes leges iſtituāt qui ſciētiā polyticā ignorāt
g ⁊c̃. Dicēdũ ꝙ vt mihi videt̃ aliqs põt di-
ci polyticꝰ dupłr. vnoꝰ qꝛ hꝫ ſciētiā polyticam
artificiałr̃ tm̃. vt qꝛ ſcit quot ſunt ſpecies po-
lytice ⁊ que ſunt recte ⁊ q̃ nõ ſunt recte. ⁊ talis
hꝫ ſciētiā q̃ ſolũ eſt vniuerſaliũ. Alioꝰ dicitur
polyticꝰ qui hꝫ ſciaꝫ polyticā ⁊ etiā vſũ ⁊ expi-
entiā de rebꝰ ciuilibꝰ ⁊ de cõuerſatiõe polyti-
ca. vñ aliqs eſt polyticꝰ dupłr. vel qꝛ hꝫ ſciam
polyticā artificialiter tm̃. vł qꝛ hꝫ polyticā ar
tificialiter ⁊ expimētaliter. ⁊ ad h̄ ꝙ aliqs ſit
legis poſitiuꝰ regrit̃ ꝙ ſit polyticꝰ artificiałr.
⁊ expimētalit̃. vł ꝙ dirigatur ab aliquo vł ab
aliquibꝰ talibꝰ. ſ. hñtibꝰ polyticā artificiałr ⁊
vſualiter ꝑ lõgā cõſuetudinem in vita ciuili.
nec ſufficiũt illa duo ad legis poſitiuuꝫ ꝙ ha-
beat polyticā vtroqꝫ iſtoꝝ mõruꝫ. ſꝫ cũ h̄ reg-
ritur ꝙ legis poſitiuꝰ habeat auctoritatē ꝯdē
di leges. ⁊ ad talē auctoritatē regrit̃ virtꝰ co-
actiua q̃ arctet ad obſeruātiā legis. qꝛ vt dici
tur. 4. polytice Ad nihil ē vtile leges ĩponere
niſi obediat̃ legibꝰ: Ad rõnē inductā dicen
dũ ꝙ ad polyticũ artificialē q nõ ē expꝰ non
ꝑtinet legē iſtituere: ſꝫ regrit̃ ꝙ ſit expꝰtus ⁊ ꝙ
habeat vtutē coactiuā: ſicut hñt reges ⁊ qdaꝫ
alij pncipes. ⁊ in hoc finit breuiter ⁊ mõ facili
illđ qđ de libro pmo ethicoꝝ intellexi ⁊ deo g

dedit intelligere ſint gratie infinite. Quia
ariſto. dicit hic ꝙ ꝯcupiſcibile ⁊ vniuerſaliter
appetibile ꝑticipat aliq̃liter rõne ⁊ ē obedibi-
le rõni. dubitat̃ vtꝝ appetitꝰ ſenſitiuꝰ obedi-
at rõni. ⁊ videt̃ ꝙ nõ qꝛ non ē capax rõnis q
tũc intelligeret ⁊ ratiocinaret̃ qđ falſuꝫ eſt. g
non eſt obedibilis rationi. ꝯña patet per h̄ ꝙ
nihil obedit p̃cepto alicuiꝰ cuiꝰ non eſt capax
Item ſꝫ pĥm hic in textu: appetitus ſenſiti
uus aduerſat̃ rationi. ſꝫ aduerſari ⁊ obedire
ſunt cõtraria. ergo non obedit rationi. Iteꝫ
ſenſus exterior non obedit rationi qꝛ nõ eſt in
poteſtate noſtra magis clare vł minꝰ clare vi
dere q̃ꝫ tuncũqꝫ ratio hoc p̃ciperet. ergo eadem
ratione appetitꝰ ſenſitiuꝰ non obedit rõni. cõ
ſeq̃ntia pꝫ. qꝛ ratio iꝑat actũ ſenſus exterio
ris ſicut iꝑat actũ appetitus ſenſitiui. Ad
oppoſitũ videt̃ eſſe phs hic. Dicēđ ꝙ appe
titꝰ ſenſitiuꝰ obedit rõni vt ſufficienter in tex
tu ꝓbatur tam ex refrenatione paſſionum q̃s
ratio reprimit q̃ꝫ ex ſuaſione. increpatione: et
dep̃catione ꝑ quē vnus homo inducit̃ ꝑ aliuꝫ
ad obediēdum rõni ⁊ ad refrenādum motum
appetitus ſenſitiui cõtrariũ rõni. Sciēdũ
eſt tñ ꝙ appetitꝰ ſenſitiuꝰ obedit rõni ⁊ etiam
volũtati ſꝫ diuerſimode: quia rõni ſpecialit̃
obedit q̃ꝫtũ ad modũ ⁊ determinationē actus
quia appetitꝰ ſenſitiuꝰ ſi ſit ꝑfecte ſubiectus
rationi ꝓducit actũ ſuũ ſꝫ iuditiuꝫ rõnis nec
vltra ꝓgrediendo nec citra ceſſando q̃ꝫ ratio
idicat vł p̃cipit ⁊ ita obedit rõni q̃ꝫtũ ad deter
minationē actus. Sed volũtati obedit q̃ꝫtum
ad exercitiũ actus. nā in hoīe ad actũ appeti-
tus ſenſitiuũ nõ ſtatim ſeqtur motꝰ in rem ſic̃
accidit in brutis. ſed in hoīe appetitus ſenſiti
uus expectat iꝑiũ ſuꝑioris appetitus q eſt
volũtas. qꝛ in mouentibꝰ ordinatis ſcđm non
mouet niſi p̃ſuppoſita motione pmi. ſed volũ
tas eſt primꝰ ⁊ vłis motor ĩ toto regno aīe nec
ſine eius imperio mouet appetitꝰ ſenſitiuꝰ ad
exercitium actus. ideo dicit phs 3ᵒ de anima
ꝙ appetitus ſuꝑior. ſ. volũtas mouet appeti-
tum ſenſitiuũ ſicut ſpera inferior mouet̃ a ſpe
ra ſuperiore. Intelligēdũ ē etiā ꝙ appetitꝰ
ſenſitiuꝰ in homine immediate obedit virtuti
cogitatiue. ſicut. n. in brutis appetitus imedia
te mouetur per iuditiũ extimatiue ſicut agnꝰ
ex hoc ꝙ extimat lupum eſſe inimicum ⁊ noci-
uum nature ſue odit ⁊ fugit ipſum: ſic appetitꝰ
ſenſitiuus in homine mouetur inmediate a co
gitatiua que dicitur ratio particularis eo ꝙ eſt
collatiua intentionuꝫ indiuidualium ſicut ra-
tio intentionum vniuerſalium. Iſta aũt cogi-
tatiua regitur a ratione vniuerſali practica: ſic̃
enim cõcluſiones particulares reſoluimus in
vłes ⁊ per illas eas regulamus: ſic appetitus
ſenſitiuꝰ in hoīe immediate obedit cogitatiue
ab et ipa mouet̃ ⁊ cogitatiua mouet a rõe vłi ⁊

obedit ei. ideo appetitus ſenſitiuus obedit ra
tioni vniuerſali ſed non imediate. ſed mediāte
cognitiua. Cuius rõ põt eē. quia immediatum
mouens debꝫ ꝓportionari imediate moto. ⁊ ap
petitus ſenſitiuus non tēdit niſi in aliud bonũ
ꝑticulare. iđ ꝓximum motiuũ appetitus ſenſi
tiui debꝫ eē vtus app̃henſiua ꝑticulariũ. ⁊ nõ
virtus cognitiua vłium. Ad primuꝫ in ꝯrium
cum dicitur ꝙ appetitus ſenſitiuus nõ eſt ca-
pax rõnis. dico ꝙ aliqđ põt dici capax ratõis
dupliciter. ſ. vel per cognitõem vel per ꝯmēſu
rationem. appetitus ſenſitiuus nõ ē capax ra-
tionis ꝑ cognitõem. ſ. ſpeculando ipam rõnem
ſed ē capax rõis ꝑ cõmenſurationem. qꝛ ĩ ope-
rando cõmenſuratur rõni tamq̃ꝫ regule ⁊ men
ſure. rõ bene ꝓbat ꝙ appetitus ſēſitiuus non
ē capax rõnis per cognitiõem. Ad 2ᵐ dicen
dum ꝙ appetitꝰ ſenſitiuus qñqꝫ aduerſat̃ rõi
⁊ qñqꝫ obedit rõni. ⁊ cũ dicitur ꝙ obedire ⁊ ad
uerſari ſũt ꝯria. dicēdũ ꝙ non eſt incõueniens
ꝙ contraria inſint eidem ſucceſſiue. vnde quā
uis appetitus ſenſitiuus qñqꝫ aduerſetur ra-
tioni cum hoc tamē ſtat ꝙ teneatur naturałr
ei obedire. vñ ſciendum ſicut patet ex pꝛio po-
lytice. aīa regit corpus principatu diſpotico et
ſeruili. quia ſicut ſeruus nõ hꝫ ius ꝯdicendi p̃
cepto dñi ſed cogitur ei ſimiłr in omnibus obe
dire: ita nec membra corporis poſſũt reſiſtere
imperio ratõis dum tamen ſint in ſua natura
li diſpoſitione ⁊ vigore. ſed rõ regit appetitum
ſenſitiuuꝫ principatu polytico ⁊ regali. ⁊ iđ ſic̃
liberi poſſunt ĩ aliquo ꝯdicere dño: ita appeti
tus ſenſitiuus poteſt quādoqꝫ ꝯdicere rationi
Ad tertium dicēduꝫ ꝙ tā ſenſus exterior q̃ꝫ
appetitus ſenſitiuus obedit rationi. ſed diuer
ſimode: nam ſenſus exterior ſolum obedit rõi
q̃ꝫtum ad exercitium actꝰ: nõ āt q̃ꝫtũ ad deter-
minationem actus vt tendit in obiectum. poſ
ſum enim ad iudicium rõis apire oculos ⁊ vi
dere pñte obiecto: ⁊ medio exñte diſpoſito ad
videndũ. ⁊ ita ſenſus obedit rõni quātum ad
exercitium actus. ſꝫ quia in poteſtate nr̃a non
ē videre obm̃ magis clare vel minꝰ clare. ideo
ſenſus exterior non obedit rõni q̃ꝫtum ad det̃
minationē actus. ſed appetitus ſēſitiuus obe
dit rationi q̃ꝫtum ad determinationem actus.
vt dictum eſt in ſolutione huius dubitationis
Quia phs in fine huius capłi dicit vtutes mo
rales eē in parte rõnali per ꝑticipationē ⁊ vir
tutes intellectuales in ꝑte rõnali per eēntiam
põt dubitari qđ iteligit ꝑ ꝑtem rõnalē ꝑ par-
ticipatõem. vtrũ appetitũ ſenſitiuum tm̃. vel
appetitum itellectiuuꝫ tm̃ vł vtrũqꝫ. ex textu
eniꝫ nõ apparet exp̃ſſe quē appetituꝫ vocat ꝑ
tem rõnalē ꝑ ꝑticipatõem. iđ moueo hanc du
bitatiõem vtruꝫ vtutes morales ſint ponēde
in appetitu ſēſitiuo vel in appetitu intellectiuo
⁊ pmo videtur ꝙ nulla virtus moralis ſit po

nenda in appetitu itellectiuo. qꝛ illa potentia q̃
ex ſui natura ē determiata vt tendat in bonuꝫ
rõis nõ idiget hitu ipam dterminãte ad bonũ
rõis. ſꝫ appetitus itellectꝰ ē ex ſe determiatuſ
vt tēdat in illud qđ eſt bonum ſm rationeꝫ. qꝛ
voluntas que eſt appetitus intellectus eſt ĩ ra
tione vt patet ex tertio de anima ꝙ vnũqđqꝫ
naturałr appetit propriuꝫ bonum. g nulla vir
tus moralis ē ponēda in voluntate. maior pꝫ.
nam ad hoc requiritur virtus in appetitu vt
appetitus per ipam determinetur ad actuꝫ cõ
formem rationi recte Confirmatur hec rõ ſic.
vtus que eſt circa paſſiones eſt medicia mode
ratiua paſſionũ. ſed ſicut medicina corporalis
ſemper debet eſſe in eodem in quo eſt morbus
eodēmodo medicina paſſionum debet eē in eo
in quo ſunt paſſiones. ſed paſſiones ſunt in ap
petitu ſenſitiuo ⁊ non in voluntate. ergo oms
morales virtutes que ſunt circa paſſiones ſũt
in appetitu ſenſitiuo. Item circa idem habent
fieri medium ⁊ extrema. ſed vtus ē medietas
paſſionum vt patꝫ ex ſcđo huius. vbi dic̃ phs
ꝙ vtus ē mediatrix paſſionuꝫ. ⁊ paſſiones ſũt
in appetitu ſenſitiuo. g omnes virtutes mora-
les que ſũt circa paſſiones ſunt in appetitu ſen
ſitiuo. Oppoſitum arguitur ſic. vtus moraꝉ
ē habitus recta rõne determinatus. g eſt in eo
dem in q̃ ē recta rõ ſed recta rõ non eſt in appe
titu ſenſitiuo ſed in appetitu intellectiuo. ergo
⁊c̃. iſta dubitatio mouet̃ ꝓpt̃ verba phi hic q
dicit ꝙ virtutes morales ſunt in parte rõnali
ꝑ participationeꝫ. ⁊ non eſt manifeſtum quid
phs intelligat per partem rõnalē per partici
pationem vtrũ appetitum ſenſitiuuꝫ vł appe
titum intellectiuum vł vtrũqꝫ. quidā. n. diſti
guunt rõale in tria mēbra dicētes ꝙ rõnale ac
cipit̃ tripłr. vno mõ ſtricte ⁊ ꝓpriiſſime. ⁊ ſic
ſolus itellectus dr̃ rõalis. qꝛ itellectus ē rõaꝉ
ꝑ eſſentiam. qꝛ inter ꝑtes aīe in ſolo intellectu
ē actus rõcinandi. 2ᵒ accipit̃ rõnale cõmuniꝰ ⁊
magis large. ⁊ ſic accipitur ꝓ omni eo per qđ
homo diſtinguitur a bruto. ⁊ ſic appetitꝰ itelle
ctiuus dicit̃ rationalis quia natus eſt moueri
in bonum ſcđm deliberationem rõnis qđ ñ cõ
petit brutis que mouēt̃ ex inſtinctu nature et
non ſcđm deliberationē rationis. 3ᵒ accipitur
rationale largiſſime ꝓ omni eo qđ hꝫ ĩ ſe rõem
vel eſt natũ obedire rationi. ⁊ illo modo appe-
titus ſenſitiuus eſt rationalis. quia eſt natus
obedire iudicio rationis. Ex quo apparet ꝙ tā
appetitus ſenſitiuus q̃ꝫ etiam voluntas ē rõa
lis. ⁊ ꝙ vterqꝫ appetitus ē rõnalis ꝑ ꝑticipa-
tõem. qꝛ nec appetitꝰ ſēſitiuꝰ nec appetitꝰ itel
lectiuus hꝫ ĩ ſe rationeꝫ: vterqꝫ tñ appetitus ē
irrõnalis ꝑ cõꝑatione ad itellectũ q ꝑ eſſētiaꝫ
eſt rationalis. ⁊ iđ per dcm̃ phi hic poteſt poni
idifferēter ꝙ virtutes morales ſunt in appeti
tu ſenſitiuo vel ꝙ ſunt in appetitu itellectiuo

vel ꝙ in vtroꝗ̃ ſunt virtutes morales:alie tñ
⁊ alie.nec videt̃ ph̃s magis dicere vnũ iſtoꝝ
q̃ꝫ aliud niſi ꝙ dicit ſic.Cõcupiſcibile vero .et
vniuerſaliter appetibile participat aliqualr̃.
ſupple rõne.⁊ per hoc vꝫ ꝙ omnis appetitꝰ tã
ſenſitiuus q̃ꝫ intellectiuus participent ratiõe
⁊ eſt obedibilis ratõi.qꝛ dicit ꝙ vniuerſaliter
appetibile.rationis appetitus participat rõe.
qḋ non eſſet niſi in omni ratione appetitus eẽt
virtus moralis per quã obedit rationi. Cir
ca iſtam dubitationẽ ſũt.4.opiniões .vna opi
nio eſt ꝙ ois virtus moral̃ eſt ĩ appetitu ſenſi
tiuo ⁊ nulla in appetitu ĩtellectiuo. Alia ẽ opi
nio ꝙ quelibet virtus moralis eſt in appetitu
intellectiuo ⁊ nulla eſt in appetitu ſẽſitiuo. ter
tia ẽ opinio ꝙ in vtroꝗ̃ appetitu ſunt oẽs vir
tutes morales eedẽ ẜm ſpẽm:alie tñ ẜꝫ nume
rum ſunt in appetitu vno ⁊ alie in alio.4.opi
nio ẽ ꝙ virtus moralis que eſt circa operatio
nes vt iuſticia eſt in appetitu ĩtellectiuo.⁊ alie
virtutes que ſunt circa paſſioneſ ſunt in appe
titu ſenſitiuo.⁊ hanc opinionem ad preſens te
neo recitando alijs opinionibus pretermiſſis
Prio ergo probo ꝙ in voluntate oportet pone
re habitum virtuoſum.2° ꝙ ille habitus ẽ iu
ſticia.p̃mũ probatur ſic illa potentia quã ĩ ope
rando contingit deficere a rectitudie ſui actuſ
indiget aliquo habitu virtutis dirigente ipſã
ad recte operandũ.ſed voluntas põt ĩ operan
do deficere a rectitudine ſui actus.ergo ĩdiget
habitu virtuoſo determinãte ipſã ad recte ope
randũ.maior pꝫ.qꝛ potentia q̃ põt in operãdo
deficere a rectitudine ſui actus hꝫ difficultatẽ
ad recte operandũ.⁊ minor apparet. qꝛ volun
tas põt peccare.⁊ per ꝯñs põt in operãdo defi
cere a rectitudine.Et ſi dicat̃ ꝙ ois potentia ẽ
ĩdrñs ad recte agẽdũ.⁊ ad non recte agendũ .
ergo in oĩ potẽtia opꝫ ponere habitum virtuo
ſũ. Dõm ꝙ nõ ois potẽtia eſt ĩdrñs ad recte
agendum ⁊ ad non recte agendum.nã virtꝰ vi
ſiua ex ſui natura ẽ determinata ad rectitudi
nem videndi:nec ab hac rectitudine impedit̃
niſi ex parte organi vel medij.⁊ iõ non indiget
virtute ipam dirigente vel determinante. vñ
non quelibet indrña in potentia ad actũ facit
potentiã indigere habitu.Nã in potentia ẽ tri
plex .ndr̃a vna indr̃a ad agere vel non agere
Alia indr̃a ẽ ad agere hoc vel illud .tertia eſt
ad agere recte ⁊ ager̃ non recte . ſed nec prima
ĩdr̃a nec ẜa nec ambe ſimul faciunt difficulta
tem in potentia ꝑꝑ cuius ãmotionẽ potentia
requirit habitũ virtuoſum.naꝫ pria indr̃a ſuf
ficiẽter tollit̃ ꝑ mouẽs ad exercitium actꝰ .ẜa
tollitur per obiectũ quod determinat ad actũ
circa ipm ⁊ ſola ĩdifferẽtia que ẽ ad ager̃ recte.
⁊ agere non recte tollitur per habituꝫ virtutiſ.
⁊ requirit habitũ virtutis in potentia ſic indif
ferente determinãtẽ ad recte agere.2° probat̃
ꝙ in uoluntate eſt habituſ iuſticie.⁊ h̃ ſic.que
libet vritus eſt ĩ illa potentia cuius actũ recti
ficat.ſicut temperantia in ꝯcupiſcibili.qꝛ mo
derat actus eius circa delectationes ⁊ triſtiti
as.⁊ fortitudo eſt ĩ iraſcibili:qa moderat actꝰ
eius circa timores ⁊ audatias.ſꝫ iuſticia ñ mo
derat actum cognoſcendi veritatem:ſꝫ recti
ficat oꝑationem hominis ad alterũ in qua iu
ſticia cõſtituit equalitatẽ.ergo eſt in potentia
appetitiua.ſꝫ non eſt in appetitu ſenſitiuo: qḋ
pꝫ.qꝛ iuſticia tam legalis q̃ꝫ particularis eſt
ad alterum.nã equalitas quã iuſticia ꝯſtituit
ſiue ĩ ꝯmutatõibꝰ ſiue ĩ diſtributõnibꝰ ꝯſiſtit
ĩ ordine vnius ad alterum ſꝫ hiꝰ ordo vel equa
litas nõ põt cõſtitui ꝑ appetituꝫ ſẽſitiuũ cuiꝰ
ratio eſt qꝛ per appetitum ſẽſitiuũ nõ cõſtitui
tur niſi illud qḋ a ſẽſu apprehenditur ſed taliſ
ordo vel equalitas non apprehendit̃ a ſenſu :
ſed a ſolo intellectu ⁊ per conſequens eſt in ap
petitu intellectiuo qui tendit per electionem ĩ
illam equalitatem apprehenſam ab intellectu
vnde hec ratio fundatur ſuper hoc ꝙ appetitꝰ
ſenſitiuꝰ ſolum tendit in apprehenſum per ſen
ſũ.⁊ voluntas ſolum tendit in apprehenſuꝫ ꝑ
intellectum.Idẽ probatur auctoritate ph̃i in
principio.5.ethicorum qui dicit ꝙ iuſticia ẽ ha
bitus ſcḋm quẽ eligimus ⁊ volumus oꝑari iu
ſta.ergo iuſticia eſt in volũtate:cuius actuꝫ re
ctificat.Et ſi dicatur ꝙ ꝯſiderare ⁊ ſtatuere or
dinem ad alterum eſt ſolius rationis. ergo nõ
eſt actus volũtatis ſed intellectuſ. Item dicit
euſtratiꝰ.6.huiꝰ ꝙ ois virtus aĩe alicuius vel
aliquarũ partiũ ẽ: puta iraſcibilis vt fortitu
do:aut ꝯcupiſcibil̃: vt tẽpãtia iuſtia ãt vtrũꝗ̃
iuſticia ergo ẽ in iraſcibili ⁊ concupiſcibili. ⁊ ꝑ
cõſequẽs ẽ in appetitu ſenſitiuo.iterũ euſtrati
us dicit hic.Neꝗ̃ enim virtutes dirigũtur in
iraſcibili:puta fortitudo:tẽperantia :apponit̃
autem ⁊ iuſticia niſi ira ⁊ concupiſcentia obe
diant rationi.ergo iuſticia eſt in appetitu ſenſi
tiuo ſicut ⁊ fortitudo ⁊ tẽperantia.Ad primuꝫ
dicendum concedo ꝙ conſiderare ordinẽ vni
us ad alterum ẽ ſolius rationis.tñ eligere illũ
ordinẽ ⁊ ĩpare ẽ ipſius volũtatis.illud eni idẽ
qḋ a rõe cognoſcit̃ a volũtate appetit̃. Ad ali
ud dico ꝙ iuſticia cõprehẽdit vtrũꝗ̃.ſ. iraſci
bilẽ ⁊ cõcupiſcibilẽ.nõ qꝛ ſit ĩ vtroꝗ̃ ſubiecti
ue:ſꝫ qꝛ iuſticia vtitur ꝓ materia ⁊ obiecto ac
tibꝰ oĩuꝫ aliarũ virtutũ q̃ ĩ vtroꝗ̃ appetitu ſũ
dantur. vnde iuſticia ẽ ĩ vtroꝗ̃.ſ. iraſcibili et
ꝯcupiſcibili:ñ ſubiectiue ſꝫ obiectiue: qꝛ vterꝗ̃
iſtoꝝ appetituum eſt obiectum iuſticie.Ad ali
ud dicẽdũ ꝙ euſtratiꝰ nõ ĩtendit ꝑ illa verba
ꝙ iuſticia ſit ponẽda ĩ iraſcibili ⁊ ꝯcupiſcibili.
nec accipit irratõale ſtricte ꝓ appetitu ſẽſitiuo
ſed accipit irrationale large ꝓ tota pte appe
titus que ẽ nata obedire rationi.⁊ ſic volũtas
cõprehenditur ſub irratiõali.⁊ ſic accipit ph̃s

irrõnale in principio magnorum moraliũ: vbi
dicit ꝙ in irrõnali eſt iuſtitia ⁊ fortitudo.ꝙ ãt
dicit Euſtratius: ꝙ nec iuſtitia ſicut nec alie
virtutes dirigũtur in irrõnali niſi ira ⁊ concu
piſcentia rationi obediant:intendit ꝙ per iu
ſticiam que eſt ĩ irrationali eodem modo quo
dictum eſt non poſſunt dirigi ⁊ rectificari oꝑa
tiones exteriores niſi paſſiones irrõnalis ⁊ cõ
cupiſcibil̃ prius per rectaꝫ ratiõeꝫ ⁊ alias vir
tutes refrenentur.Sic ergo ſit dictuꝫ ad pñs
ad iſtam dubitationem ꝙ virtutes q̃ ſunt cir
ca oꝑationes ſunt in appetitu intellectiuo: ⁊ vir
tutes que ſũt circa paſſiones ſũt in appetitu ſẽ
ſitiuo:ſicut ⁊ ipſe paſſiones.Ad p̃mum princi
pale dicendũ ꝙ maior eſt falſa.nam appetitꝰ
ſenſituus inclinat naturaliter ad bonũ appre
henſum ꝑ ſenſum.⁊ tñ in appetitu ſenſitiuo po
nũtur virtutes ad inclinãdum in actus cõue
nientes ſue naturali inclinationi ẜm regulam
rõnis.⁊ ita ẽ de voluntate.Ad cõfirmationeꝫ
dicẽdũ ꝙ illa ꝯfirmatio cõcludit oppoſitũ ꝓ
poſiti.nã medicĩa corporaliſ nũq̃ꝫ eſt ſimul ad
equate cum egritudine cuius ẽ medicĩa.qꝛ me
dicina ẽ in vno corpore ⁊ egritudo ẽ in alio cor
pore.⁊ duo corpora non ſunt ſimul. verũtamẽ
nõ eſt ſimile de medicina corꝑali ⁊ de medicĩa
anime.vnde rõ verum concludit.ſ.ꝙ v̓tutes
morales q̃ ſũt circa paſſiones ſũt ĩ eodẽ ſb̃o ĩ q̃
ſũt paſſiones.ſ.in appetitu ſenſitiuo.Et ꝑ ideꝫ
ſoluitur ſecunda ratio principalis.

Incipiũt cões ꝓpoſitiões.c. p̃mi tractatus pri
mi libri p̃mi ethicoꝝ.Ois ars ⁊c̃. Bñ
enũciauerũt ph̃i bonũ qḋ oĩa appetunt.Dr̃ia
videtur eẽ finium.Hi quidẽ eniꝫ ſũt operatio
nes.hi vero p̃ter has opera quedam . Quorũ
ſunt fines quedam p̃ter operatiões in his me
liores exiſtunt operationibus opera.Sic̃ ars
ſub arte ſic finis ſub fine.Fines artium archi
tectonicaꝝ ſunt deſiderabiliores finibus arti
um iferioꝝ.hoꝝ enim gratia ⁊ illa ꝓſequũt̃.

Capituli ſecundi tractatus p̃mi Si vtiꝗ̃ ẽ aliquis finiſ
Nõ oĩa ꝓpter alterũ deſideramus
procedit eñi ita ĩ ĩfinitum.⁊ ſic eẽt vacuum ⁊ ĩ
ane deſiderium naturale mãifeſtũ qm̃ hic erit
finis bonus ⁊ optimus.Cognitio vltimi finis
maximũ habet incrementum ad vitã.i.ad di
rectionem humane vite.Queẽadmoduꝫ ſagit
tatores ſigna habentes magis adipiſcuntur
qḋ oꝫ.Si enim ⁊ bonũ idem vni ⁊ ciuitati ma
ius ⁊ perfectiꝰ qḋ coĩtatis videtur ſuſcipere et
ſaluare.Amabile quidẽ.n. qḋ vni ſoli melius
vero ⁊ diuinuſ genti ⁊ cõi tati.

Capituli tertij tractatus p̃mi. Dicitur ãt utiꝗ̃ ſuffi
ciẽter certũ nõ ſil̃r in oĩbus ẜmonibꝰ
querendum ẽ.Multis contingunt detrimẽta
ex ipſis ſcilicet bonis exterioribꝰ . Jam enim
quidam perierunt propter diuitias . alij vero
ꝓpter fortitudinem.Diſciplinati enim eſt intã
tum certitudinem inquirere ſcḋm vnũquodꝗ̃
genus quantum natura rei recipit .ꝓximum
enim peccatum videtur ⁊ mathematicum per
ſuadentem acceptare ⁊ rethorem demonſtra
tiones expetere . vnuſquiſꝗ̃ eniꝫ bene iudicat
ea que nouit: ⁊ horuꝫ eſt bonus iudex.polytice
non eſt proprius auditor iuuenis inexpertꝰ.n.
eorum que ẜm vitã actuum paſſionuꝫ ſecutor
exiſtens inaniter audiet ⁊ inutiliter ſciam mo
ralem.quia finis eſt non cognitio ſed actꝰ. Ni
hil differt q̃ꝫtum ad hoc iuuenis ſcḋm etatem
aut ſcḋm morem.non enim a tempore defectõ
ſed ꝓpter ſcḋm paſſiones viuere.

Capituli p̃mi tractatꝰ .2. Dica mus autem reſumen
tes.Multi ⁊ excellentes dicũt bñ vi
uere ⁊ bene operari idem ꝙ felicem eẽ . Mul
totiens ipſe idem alteꝝ ⁊ alterũ extimat eẽ fe
licem.egrotanſ quidem enim ſanitatem.medi
cus diuitias conſcij ſibi ipſis ignorantie eos
qui magnum aliq̇d ⁊ ſuper ipſos dicunt admi
rantur.Incipiendum eſt a cognitis.h̃ autẽ du
pliciter ſunt:Hec quidem eniꝫ nobis.hec aũt
ſimpl̃r.Forte ergo nobis incipienduꝫ a nobis
cognitis.Oportet auditorem ſufficientem ſcie
moralis bene duci conſuetudinibus de iuſtis
⁊ bonis.principium enim hoc.quia ⁊ ſi hoc ap
pareat ſufficienter nihil opus erit eo ꝙ ꝓpter
quid.Qui ſuſcipit principia finaliter a ſe vl̃ ab
alio bonus eſt.cui autem neutrum eoꝝ exiſtit
audiat ſẽtẽtiã Exiodi.Exiodus inquit ille eſt
optimus qui omnia per ſe intelligit.bonus ãt
qui bene docenti obedit.qui auteꝫ nec ipemet
intelligit nec alium audiens in aĩo ponit hic
rurſus inutilis vir.

Capituli ſcḋi tituli ſcḋi. Nos ãt dicamus.Tres ſũt vi
te maxime excellentes: voluptuoſa:ci
uilis.Tertia q̃ contemplatiua eſt . honor ma
gis videt̃ eẽ in honorantibus q̃ꝫ in honorato.
Contingit dormire habentem virtutem ⁊ non
operari per vitam.Infortunatum ⁊ mala pa
tienteꝫ nullus felicitabit niſi põem cuſtodiat.

Capituli tertij.t.2. Qḋ aũt vl̃e melius Ambobus exi
ſtẽtibꝰ amicis ſãctũ ẽ p̃honorare v̓ita
tẽ.bonũ dicit̃ ĩ eo ꝙ q̇d ⁊ in q̇li et ad aliq̇d bo
num eq̇liter dicit̃ enti.Eoꝝ q̃ ſũt in vno p̃dica
mẽto multe ſũt ſcie vt tẽporiſ ĩ bello quidẽ mi
litaris :in egritudine medicinalis.in laboribꝰ
autem exercitatiua. Neque perpetuum eẽ
magis erit bonum ſed neꝗ̃ magis quod diu
turnius eſt eo quod vnius diei . Sicut in cor
pore viſus:ſic ĩ anima intellectus.hoc exẽpliũ
qualr̃ aliquid dicitur de multis ſecundũ eun

dem ꝓportionem ad diuerſa ſubā.ſicut bonū
de viſu ⁊ intellectu.Cap.4.t.z.Rurſus autē
redeāus.In oī operatione ⁊ electione ē finis.
huius autē gratia reliqua operātur oēs.Plu
res videntur eē fines .⁊ horum quoſdam eli
gimus ꝓpter alterum: vt diuitias ⁊ fiſtulaſ.
quoſdā propter ſe ⁊ propter aliud: vt honoreꝫ
⁊ voluptatem etiā quidam ſolum eligibilis ē
propter ſe: vt felicitas.perfectum bonū per ſe
ſufficiens eē videť.per ſe ſufficiens autem di
cimus non ipſi ſoli viuenti vitam ſolitariam:
ſed ⁊ parentibus ⁊ filijs ⁊ vxori ⁊ amicis ⁊ ciui
bus:quia natura ciuilis.homo .horum auteꝫ
aſſumendus eſt terminus.extendēti enim ad
parentes ⁊ propinquos ⁊ amicos amicorum ī
īfinitum procedit.Per ſe ſufficiens pōimꝰ qđ
ſolitarium ſufficientem ⁊ eligibilem facit vitā
⁊ nullo indigentem oīum maxime eligibilem
non cōnumeratam.Cōnumerata auteꝫ mani
feſtum ꝙ eligibilior cum minimo bonorum fit
eo ꝙ appoſitum ē.bonum autem magiſ ⁊ ligi
biliꝰ ſēp.Oīum enī quorū ē opꝰ aliqđ ⁊ actꝰ in
ope videtur bonū eſſe ⁊ bene homini eſt opus
aliqđ ipſi.Operatio propria hoīs ē opatō q̄dā
rationē habētis.hiꝰ autē hoc ꝙdā vt bene ꝑ
ſuaſibile ratione.hoc vero vt habens ⁊ intelli
gēs Ideꝫ dicimus opꝰ eē hꝰ ⁊ hꝰ ſtudioſi cy
thariſte:⁊ ſtudioſi cythariſte:⁊ ſimplr̃ h ī oībꝰ
appoſita ſm virtutē abundantia ad opus: vt
cythariſte citharizare.ſtudioſi aūt bene. Am
pliꝰ in vita perfecta. vna.n.hyrundo ver nō
facit nec vna dies.ita vtiqꝫ nec bonum et feli
cem vna dies neqꝫ paucum tempus.Oīs hoīſ
videtur perducere ⁊ ꝑticulatim diſpōere que
bene hūt circunſcriptōne .⁊ tempus talium ī
uentor ꝉ coopator bonus eē videť.Omis hoīſ
ē appōere quid deficit.Tector ⁊ geometra di
ferenter inquirunt rectam.hic aūt inquātum
eſt vtilis ad opus.hic aūt īquātuꝫ qđ vel qua
le quid.Secundū eundem modum ⁊ ī alijs ē
faciendum vt nō extra opera operibus plura
fiant.Principiorum hec quidem inductione
contemplata ſunt:hec vero ſenſu.hec aūt con
ſuetudine quadam.⁊ alia aūt aliter. videtur
pluſquā dīdiuꝫ totius eſſe pꝛicipiū. Cap.5.
.t.z.Scrutandū vtiqꝫ de ipſo vero quideꝫ oīa
ꝯſonāt exn̄ia:ſl’o aūt cito diſſonat verū. Nō
felicitas cōſiſtit ī voluptatibꝰ ⁊ diuitijs mlt̄i
⁊ veteres dicunt.hoc aūt.ſ.qđ ꝯſiſtit ī virtute
dicūť pauci ⁊ glorioſi viri.neutros aūt horuꝫ
rationabile peccare in vniuerſis:ſed vnum ali
qđ vel plr̃a dirigeť. Differt aūt forte nō paꝝ
in poſſeſſione vel vſu optimum exiſtimare.⁊ ī
habitu vel opatione.habitu ꝯtingit ī exiſtere
nullum bonū operanti vt puta dormienti.vel
aliter qualiter ocioſo.opationeꝫ aūt nō poſſi
bile eſt:opabitur enim exiſtēre eſt:⁊ bene opa
bitur queādmodum in olimpiadibus nō opti
mi ⁊ fortiſſimi ſm habitū coronanť.ſꝫ agoīzā
teſ ita ⁊ eorum que in vita bonorum ⁊ optimo
rum recte operantes illuſtres fiūt ⁊ felicitatē
attingunt.vnicuiqꝫ aūt ē delectabile ad quod
dicitur amicꝰ: vt equus amanti equum :⁊ ſpe
ctaculum amanti ſpectaculuꝫ. multis dlecta
bilia aduerſantur adinuicē qa non naturalia
ſunt. Nihil indiget voluptate vita felicis : ſꝫ
habet voluptatē in ſe ipſa. Nullus eſt bonus
qui non gaudet bonis opibus.nec enim iuſtū
aliquis diceret non gaudētem iuſta opatione
nec liberaleꝫ ⁊c̄. Felicitas ē optima pulcher
rima ⁊ delectabiliſſima.⁊ non ſunt hec diuiſa
ſm delyacā ſupſcriptionē. optimū iuſtiſſimū
⁊ deſideratiſſimū aūt ſanū eſſe:delectabiliū vō
quo quis optat frui.videtur autē felicitas in
digens bonorum que exterius . impoſſibile.n.
vel non facile bona operari impotētē tribuere
exiſtentē.Quibuſdam.n. denudari coingnat
beatitudinem: vt puta nobilitate bona prole
pulchritudine.Non eſt oīo felix qui ſpecie eſt
turpiſſimus ⁊c̄ Cap.p.t.3.Unde ⁊ queritur
Si aliquod aliud deorū ē donum hominibꝰ
rationale eſt felicitatem dei datā eſſe ⁊ maxīe
humanorum quanto optimū. virtutis.n.pmi
um ⁊ finis optimū videtur ⁊ diuium ⁊ beatū.
erit igitur felicitas multum cōmune.poſſibile
enī exiſtere oībus non orbatis ad virtutem ꝑ
quādam diſciplinam ⁊ ſtudium.maximuꝫ āt
⁊ optimū concedere fortune ualde pernitioſuꝫ
erit.puer non eſt felix :nondū.n.opator eſt ta
lium .ſ.opationum virtuoſarū ꝓpter etatem.
multotiens aūt propter ſpem beatificāť.Indi
get.n.felicitas vtute perfecta ⁊ vita ꝑfecta.Si
vtiqꝫ finem videre oꝫ ⁊ tunc beatificare unuꝫ
quenqꝫ non vt exiſtentem beatū:ſꝫ quoniam
prius erat.qualiter non īconueniens ſi qn̄ eſt
felix nō vere dicitur de eo exiſtere.manifeſtuꝫ
ꝙ ſi ſequamur fortunas eundem feliceꝫ ⁊ rur
ſum miſeruꝫ dicemus multotiens camaleōta
quemadmodū felicem enunciantes ⁊ dbiliter
firmatū. Cap.z.t.3.Multe aūt tranſmuta
tiones.dn̄e ſunt que ſꝫ vtuteꝫ opationes feli
citatis ꝯtrarie aut ꝯtrarij.permanētiores ſūt
virtutes diſciplinis propter maxime contiue
viuere in ipſis beatos.hec.n.videť cā ut non
fiat circa ipſas obliuio.Felix fortūas feret op
time ⁊ vbiqꝫ prudenter vt vere bonus ⁊ tetra
gonus ſine vitupio.parue fortune proſperita
tum vel oppoſitorū non faciunt inclinationeꝫ
vite.magne vero proſperitates beatioreꝫ vitā
faciunt .etenī hec decorare nata ſunt.ecōtra
rio autem accidentia tribulant ⁊ contribulāt
beatum.triſtitias enim īferunt ⁊ impediūt a
mlt̄is opatiōibꝰ. verūtn̄ ⁊ ī his refulget bonū
Quid ergo ꝓhibet dicere felicē ſm virtuteꝫ ꝑ
fectam opantē:⁊ exterioribꝰ bōis ſufficiēter
ditatū n̄ ꝯtigēti tp̄e : ſꝫ pfcā vita uꝉ apponēdū

⁊ victurum ſic ⁊ finiturum ſcđm rationem.
Capi.3.t.3. Pronepotum autem fortunas.
Differre autē paſſionē vnāquāqꝫ circa viuen
tes vel mortuos ꝯuenit:multo magis q̄ꝫ in iu
ſta ⁊ mala preexiſtere in tragedijs vel fieri.Si
mortui coīcant bono vꝉ ꝯrijs amici ſi redūdāt
ad ipſos quodcūqꝫ ſiue bonū ſiue ꝯrium.Fra
gile quiddā ⁊ puū vꝉ ſimplr̃ vꝉ illis eē.Nō āt
tm̄ ⁊ tale vt faciat felices eos qui non ſūt. nec
his qui ſūt auferat beatitudinē.Conferre qui
dem igiť aliqđ videť his qui defecerunt bone
opatōes amicorum ſiue ꝓſperitates. Capi.
vnici.t.4.Determiatis āt his.videť āt oē lau
dabile in quale quid eē ⁊ ad aliquid . Optimo
rum nō ē laus ſed maius aliqđ ⁊ melius.Nul
lus enim felicitatem laudat ſed vt diuinitus ⁊
melius beatificat.Manifeſtum ē ex his q̄ di
cta ſunt qm̄ ē felicitas honorabilium ⁊ ꝑfecto
rum vtutem dicimus humanā nō eam que eſt
corꝑis ſed eā que ē anime.Contēplandū ē ho
ruꝫ gratia ſcilicet vtutum ⁊ actuū de aīa īquā
tum ſufficienter habet ad queſita partiū aīe.
hoc quidem irrōnale ipſius eē.hec vero ratio
neꝫ habēs. Irrationalis autem hec quidē aſſi
milatur cōmuni ⁊ plantatōi vt cā eius qđ eſt
nutriri ⁊ augeri.hec quidē cōmunis vtus hūa
na non apparet . videť enim in ſōnis operari
maxime particula hec.bonus autem ⁊ malus
nequaqꝫ manifeſti ſunt ſcđm ſōnum.Scđm di
midiuꝫ vite dicūt nihil differre felices a miſe
ris.In ſōnis tamen meliora ſunt fantaſmata
ſtudioſoꝝ q̄ꝫ quorumlibet. videť quidem alia
natura anime irrōnalis eſſe participās quidē
aliqualiter ratione.Incontinētis ⁊ continētis
rationem habens laudamus.Recte ⁊ ad opti
ma deprecatur ratio. videtur autem in ipſis ⁊
aliud qđ ꝑter rōnem innatū qđ aduerſatur: et
obuiat rationi.Ad contraria enim motus incō
tinentiū queādmodum diſſolute corꝑis ꝑticu
le in dexterā ꝑeligentiū mouere in ſiniſtrā pra
ue ferūtur. videtur vtiqꝫ ⁊ irrōale duplex plā
tatiuuꝫ quidē nequaqꝫ cōmunicat rōne ꝯcupi
ſcibile vero ⁊ vlr̃ appetibile participat aliqua
liter ſm qđ exaudibile ē ei ⁊ obedibile. Qđ āt
ſuadetur aliqualiter a rōne irrōnale nunciat
⁊ ſuaſio ⁊ omnis increpatio ⁊ deprecatio. Rō
nem habere contingit duplr̃.hoc quidē princi
paliter ⁊ in ſeipo.hoc āt queādmodum a patre
audibile aliquid.Determinať vtus ſm drām
hanc dicimus eni haꝝ has quidē intellectua
les has autem morales.dicētes de moribus n̄
dicimus qm̄ ſapiens ⁊ intelligens ſcđm qm̄ mi
tis vel ſobrius. Laudamus ⁊ ſapientem ſcđm
habitū.habituū āt laudabiles vtutes dicimꝰ

Incipiunt concluſiones capituli.i. tractatus.p.pmi ethico
rum.Omnis ars. In rebus humanis ē aliqs
finis intentus.In rebus humanis ſunt multi
fines.In rebus humanis ē aliquis finis alio
fine melior. Capli.z.t.p.Si vtiqꝫ. In rebus
humanis ē aliquis finis vltimus ⁊ optimus.
Cognitio vltimi finis rerum humanarum eſt
multum neceſſaria ad directionem vite huma
ne.Conſideratio de vltimo fine hominis maxi
me pertinet ad ſcientiam polyticam. Capli
tertij.tl.p.Dicetur auteꝫ.Modus māifeſtādi
veritatem in ſcia morali non debet eſſe demon
ſtratiuꝰ:nec omnino certus.Auditor ſcie mora
lis non debet certas demonſtratōes expetere.
Iuuenis non eſt proprius auditor ſcientie mo
ralis . Sequutor paſſionum eſt inutilis audi
tor ſcientie moralis.Qui ſcđm rōnem oīa ſua
deſiderabilia implet:eſt ꝯueniens ⁊ vtilis au
ditor ſcientie moralis. Capi.pmi.t.z . Dica
mus. Cap.ſcdi.t.z.Nos aūt.Felicitas non
conſiſtit in voluptatibus.Felicitas nō ꝯſiſtit
in honoribus.Felicitas non eſt virtus.Felici
tas non conſiſtit in diuitijs. Capi.ťtij.ti.z.
Quod autem.Non eſt vna cōmunis idea om
nium bonorum.bonum ſeparatum non eſt per
ſe bonum.bonum ſeparatum non eſt cōmuniſ
ydea omnium bonoꝝ.bonum ſepatum non eſt
cōmunis ydea oīum que per ſe ſunt bona . bo
num ſeparatum qđ ponitur ydea bonum nō ē
ſupremum bonum hominis.Cognitio boni ſe
parati non eſt neceſſaria ad bene operandum.
Capi.4.t.z.Rurſus.Felicitas eſt finis vl
timus humanarum operationum.Felicitas ē
bonum per ſe ſufficiens.felicitas eſt bonum ꝑ
fectuꝫ per ſe ſufficiens.Felicitas ē ꝓpria opa
tio hominis.Nec viuere nec ſentire eſt ꝓpria
operatio hominis.propria operatio hominis ē
opatio hominis ſcđm partem rōnalem. felici
tas ē operatio hoīs ſcđm partem rōnalem per
eſſentiam ſcđm operationem.felicitas ē opera
tio hominis ſcđm vtutem.felicitas ē operatio
hoīs ſđm virtutem in vita ꝑfecta. Capi.5.t.
.z . Scrutandum. felicitas conſiſtit in bonis
anime.Melius eſt ponere felicitatem conſiſte
re in operatione virtutis q̄ꝫ in virtute.Omnis
operatio ſcđm virtutem eſt delectabilis .Opa
tio ſcđm virtutem eſt magis delectabilis q̄ꝫ
alia operatio hominis.Operatio ſcđm vtuteꝫ
habet delectationem in ſeipſa abſqꝫ quocunqꝫ
extrinſeco.felicitas eſt optima pulcherrima et
delectabiliſſima.felix īdiget hōis exterioribꝰ.
Capi.p.t.3.Unde ⁊ queritur . Rationabile
eſt ꝙ felicitas ſit a cauſa diuina . Tollerabile
eſt ꝙ felicitas ſit a cauſa humana.Irrationa
bile eſt ponere ꝙ felicitas ꝓueniat a cauſa for
tuita.felicitas ē a cauſa humana.nec bos nec
aſinus nec ad irrationabilium nec puer eſt fe
lix. Capi.z.t.3.Multe enim.Nullus eſt fe
lix quando moritur.Si poſt mortem ſit verū
de aliquo ꝙ fuit felix ante mortem de eodem
fuit verum ꝙ eſt felix. Non debet aliquis

iudicari felix conſiderando ad bona vł mala
fortune. Inter bona humana opõnes ẜm ṽtu/
tem ſunt maxime pmanẽtes. Felicitas põt p/
manere per totam vitam. Ca. 3. t. 3. Prone/
potũ. Fortune bone vel male aicoꝝ viuentiuꝫ
redundant in aicos viuos. Euentus fortuiti
aicoꝝ viuentiũ differẽter redundant in aicos
mortuos ꝛ i aicos viuos. Fortune aicoꝝ viuẽ
tiũ non mutãt felicitatẽ vł miſeriã mortuoꝝ.
Cap. vnici. t. 4. Determinatis. Felicitas
eſt bonum laudabile vel bonum honorabile.
Felicitas non eſt bonum laudabile. Felicitas
eſt bonũ honorabile. Si aũt. ad hanc ſciaꝫ per
tinet ꝯſiderare de ṽtute. ad hanc ſciaꝫ ptinet
ꝯſiderare ð aĩa: ꝛ de partibus aĩe. ps nutritiua
non ẽ humana. In anima ẽ appetitus irrõna/
lis. pars irrõnalis aĩe que cõtrariatur rõni ẽ
nata obedire rõni. habitus ĩtellectuales ꝛ mora
les ſũt virtutes. Incipiunt magr̃ales ppoſĩ
tiones primi ethicorũ. Pria queſtio. Quare po
nuntur hec. 4. ars: doctrina: actus: ꝛ electio:
Qualiter intelligiť omnis ars ꝛc̃. Appetit bo/
num intelligiť indifferẽter de bono vero ꝛ ap
parẽti. Quõ accipiť hic electio. Quarẽ ñ poſuit
ſciam cum ſcia ſit certior arte. vtrum oĩs ars
appetit bonum. vtrũ oĩs doctria ſit operatrix
boni. Duo ſunt fines hoĩs ĩpaſſibilitas ĩ affe/
ctu ꝛ veritas in aſpectu. Declaratõ. ꝙ oĩs ars
appet[i]t bonum. Opatrix accipitur in differen
ter p opatrice ſpeculatõis ꝛ opationis. Decla
ratio huius. omnia appetũt bonum inductiẽ.
In rebus inaniatis plantis brutis ꝛ hoĩbus
obm appetitus cũ cognitione ẽ apparẽs bonũ
ẜm ꝙ apparentia non excludit exiſtẽtiã appe
titus ſine cognitione obm eſt verũ bonum. qñ
opatio ẽ finis ꝛ quãdo nõ. Opatio ſequẽs op⁹
ẽ melior operatõe ſed nõ pcedens. Triplex eſt
finis factiue. Dubitať qñr opatio poſſit eſſe
vltimus finis artis cũ ſit motus. Nota qualr̃
operatio ꝛ motus differũt. de opatione in ma/
nẽte ꝛ tranſeũte. vnuꝫ qðqꝫ ens per ſe exñs hꝫ
aliquod bonũ pprium p qð attingit bonũ cõe
qð ẽ cã oĩum. deſideriũ ẽ duplex naturale ꝛ ſe
quens cognitõeꝫ. Quid ẽ deſideriũ naturale.
vtrum deſideriũ hoĩs poſſit eẽ fruſtra. quare
phs pus agit de felicitate que ẽ finis qꝫ de vir
tutibus que ſũt ad finem. Qualiter polytica p̃
cipit alys ſcientys practicis ꝛ ſpeculatiuis di
uerſimode. Scia dicitur architectonica dupli
citer pricipalitate artis ꝛ principalitate opera
tionis. Qualr̃ ſcia polytica ẽ architectonica: et
p̃ncipaliſſima. vtrum hõ magis debet pcura
re bonuꝫ ſibi ipi vel coitati. In corpore ſũt. 4.
virtutes corpales correſpõdentes q̃ttuor vir/
tutibus cardinalibus p̃ter modum generaleꝫ
ſciendi traditum in logyca. queliꝫ ſcia hẽt mo/
dum ſciẽdi ſpecialẽ. Duplex ẽ finis ſcie moral̃
mediatus ꝛ imediatus. Qualr̃ ſpeculari ẽ me/
lius qꝫ operari: ꝛ qualiter ecõuerſo. Qðquid ẽ
aſſignatur dupliciter p vnum nomẽ ꝛ per vnã
orõem. Qualr̃ finis ẽ principiũ ꝛ vltimum. v/
ta voluptuoſa eſt ſubiecta paſſionibus: ciuilis
moderans paſſiones: contẽplatiua ſine paſſio
nibus. Item de vita contẽplatiua q̃ ẽ ſine paſ
ſionibus ponentes felicitatem ꝯſiſtere in vo/
luptatibus ſũt vere beſtiales. tũ quia paſſio/
nibus ẜuiliter ſubdũtur. tũ qꝛ ducũtur a volu
ptatibus ſicut beſtie a ſuis dñatoribus. Item
de Sardinapalo ꝛ ſimile de p̃ncipibus. ſi prin
cipes ſunt mali ſubditi ſunt mali ꝛc̃. qualiter
intelligitur qð dicit phs honor eſt i honorãte.
Nota differentiã iter ſanctũ ꝛ iuſtum. vłe dici
tur duplr̃ p̃dicatõe ꝛ cãlitate. Totum dicitur
triplr̃ añ ptes. ex partibus ꝛ in ptibus. quod/
dam ẽ bonum qð ſolũ pp̃ter ſe deſideratur: qð
dam pp̃ter aliud deſideratur. ꝛ tale ẽ triplex:
factiuum ꝯſeruatiuũ ꝛ phibitiuum ꝯ̃riorum.
Non oĩs voluptas vel honor eſt bonũ: ſicut ĩ
corpore viſus cognitõem p̃bens entiũ ita ĩtel/
lectus in aĩa decorans aĩam ꝛ oẽm potẽtiam.
Qualr̃ finis vltimus ẽ per ſe eligibilis cuꝫ ele
ctio non ſit ipſius finis ſed ſolum eoꝝ que ad
finem. Qualiter ſanitas cõfert ad felicitatem.
quia ad felicitatem polyticã nõ ad contẽplati
uam. Item de vita polytica ꝛ purgatiua. ptes
felicitatis ſũt bona a[n]ime ꝛ bona corporis et
bona exterius. Dubitať q̃lr̃ felicitas ẽ opatio
anime cũ cõponať ex bonis corpis ꝛ anime ꝛ q̃
liter ẽ per ſe ſufficiens. De pte rõnali per eſſen
tiam ꝛ etiã per pticipatõem. ex⁹ de vidente et
dirigente cecum in via. Quid intelligiť p vitã
perfectam cũ dicitur ꝙ felicitas ẽ operatio aĩe
in vita perfecta. vna pars felicitatis neceſſa/
rio eſt preterita ꝛ alia futura. vtrum lõgitudo
tempis reqratur ad felicitatem. Qualr̃ tẽpus
cooperatur adinuẽtõem ſcie cũ ſit cã obliuio/
nis. Cognitio p̃ncipiorũ. 5. modis habetur per
inductionẽ per ſenſũ per ꝯſuetudinẽ p experiẽ
tiam ꝛ per ſillogiſmũ. principium ẽ plus qꝫ me
dietas totius. intelligiť de diffinitõe vel ð p̃n
cipio complexo nõ ingrediẽte demr̃ationẽ niſi
in ṽtute. vero conſonãt oĩa et vero antecedũt
oĩa complexa vera vel falſa ſed nõ falſo. falſũ
tñ concordat vero in aliquo cõſequẽte ppinq̃.
Delectari ẽ animaliũ vt li animaliũ eſt gtũs
caſus huius noĩs hic et hec aĩalis ꝛ hoc aĩale.
vtrum felicitas ſit ſcðm ſe delectabilis. Dele/
ctatio ꝯtrariatur delectationi: ſicut quies ſub
vno ꝯ̃riorum ꝯ̃riatur geti ſub reliquo ꝯ̃riorũ.
voluptas pp̃rie ſumiť in ſenſibilibus opatio/
nibus: ꝛ delectatio pp̃rie i rõnalibus. vtrũqꝫ
tñ cõiter p vtroqꝫ ſumiť tanqꝫ genus. vtruꝫ ð
lectatio ſit de eẽntia operatõis ſcðm virtutẽ.
Operatio interior virtutis ẽ ſcðꝫ ſe delectabi
lis ſcðo mõ ipſius p ſe. Felicitas vł ẽ ſimul oẽs
operatõea ſcðm virtutes: vel ſi ſit vna opatio
ſecũdũ virtutẽ ꝛ optima illarũ felix felicitate
politica maxime hꝫ opari opa liberalitatis et
magnificentie ꝛ rõnem hui⁹. mõſtrũ in corpo/
re eſt monſtrũ in aĩa. Multitudo naturaliter
amatrix ẽ vituperationis. vinculum amicitie
ſanguinis incõtrarium trahit amori virtutis
Quedã tribuunť nobis a deo nobis nihil coo
perãtibus vt eſſe viuere. ꝛ quedã nobis coopã
tibus vt felicitas. Felicitas eſt quoddã diui
nũ non qꝛ ſolũ eſt a deo: ſed qꝛ nos deo aſſimi
lat. Nulli habẽti intellectũ ꝛ ſenſum volenti ꝛ
vt optet ſtudenti eſt impoſſibilis poſſeſſio hoĩ
.i. felicitas. priam⁹ fuit prim⁹ rex troye prole
feliciſſim⁹. decorus gloria: diuitys habũdan
tiſſimus ꝛc̃. qui in ſenectute. horuꝫ contrariuꝫ
oĩo ſubiacuit. Solon fuit vnus de. 7. ſapiẽtib⁹
qui athenienſibus leges ꝯdidit. Dupliciter di
citur propoſitio determinate vera. Camaleon
ta ẽ animal breuiſſimũ hñs naturã vt faciliť
traſmutetur ad oẽs colores corporum prop̃e
iacentiũ. operatiões ẜꝫ virtutem ſunt domĩe
felicitatis aggregãte ex bonis aĩe ꝛ corporis ꝛ
bonis exterioꝝib⁹. Circa virtutẽ nõ cadit obli
uio. qꝛ obliuio ſicut ꝛ reminiſcẽtia ptinet ad ṽ
tutẽ cognitiuã. virtus eſt pmanẽtior qꝫ ſciẽtia
.i. opatio virtutis eſt pmanẽtior. i. frequẽtior
qꝫ opatio ſciẽtie. Equanimitas eſt quedã vir/
tus ſpecialis cõtenta ſub fortitudine per quã
homo nec exaltať vltra rõnem in pſperis. nec
depꝛimiť in aduerẜ. Seneca. hõ felix infortu
nia feret decenter ꝛc̃. hiſtoria de ſene ſedente ĩ
porta athenis. Seneca. Idem eſt anim⁹ felici
in diuitys ꝛ in pauptate. Duplr̃ diffinit phs fe
licitatem vno: ꝙ eſt opatio ẜꝫ virtutẽ in vita
pfecta. Alio⁹ ꝙ eſt opatio ẜꝫ ṽtutẽ in vita pfe/
cta vſqꝫ ad fineꝫ vite duratura. lincoñ. recolli
git talẽ diffinitionẽ. Felicitas eſt opatio aĩe ẜꝫ
virtutẽ pfectã cũ delectatione vł nõ ſine dele
ctatione in vita pfecta. optimũ pulcherrimuꝫ
delectamentũ a deo datum: poſſeſſum p virtu
tem ꝛ diſciplinã ꝛ ſtudiũ ꝛ exercitationẽ. ꝛ ẽ cõ
muniſſimũ ꝛ non laudabile qꝛ ſupra laudẽ ſed
eſt honorabile ꝛ beatificabile in optima potẽ/
tia aĩe ẜꝫ optimã virtutẽ eius exñs. Utrũ hõ
in hac vita poſſit vere dici felix. mouetur ꝛ ſol
uiť. Felicitas qñqꝫ accipitur p habitu qñqꝫ p
actu. dubitať an felicitas poſſit accipi p habi
tu ꝛ pbatur. qꝛ põt accipi pro habitu. ꝛ ꝙ eſt
equiuocũ ad actũ ꝛ habitum. Quãuis mortu/
is non inſit felicitas tñ aĩe intellectiue ſepate
a corpore põt ineſſe felicitas qꝛ ipſa non ẽ mor/
tua. Finis artiũ opatiuarũ non eſt bonũ hoĩs
opantis ſed eſt bonũ rei opate: virtute aĩe nõ
cõtingit male vti ſed virtute corporis cõtĩgit
male vti. Utrũ laus debeať deo ꝛ ſubſtantys
ſepatis. ſoluitur ꝙ non eſt laudabilis inquan/
tuꝫ eſt finis ſed iqꝫtũ eſt efficiens dans nobis
eſſe ꝛ bona alia. mouetur ꝛ ſoluitur De cõueni
entia ꝛ dña inter laudẽ ꝛ honorẽ. tractat⁹ de
felicitate polytica p̃cedit tractatũ de virtuti
bus moralibus. ſed tractatus de felicitate cõ
templatiua ſubſequiť tractatũ de virtutibus
ꝛ rationem huius. Embriones ſunt q̃ in vtero
cõcepte ferũtur. nec hñt aliã potentiã opantẽ
qꝫ plantatiuã. Embrio primo viuit vita plan/
te. hoc eſt primo hꝫ opationẽ potẽtie vegetati
ue deinde ſenſitiue ꝛc̃. Somnus diciť dimidi/
um vite qꝛ in ſomno liganť ſenſus exteriores
ꝛ quodãmodo intellectus ꝛ fantaſia. ꝛ nutriti
ua tunc opanť. Incõtinẽs diciť velut non te/
nens. i. nõ ſuperãs cõcupiſcẽtiã nec dominãs
cõcupiſcẽtie vſqꝫ in finem. cõtinẽs qꝛ tenet et
dñatur repugnanti. Ea quib⁹ hõ per aliũ idu
citur ad bonũ ſunt ſuaſio increpatio ꝛ depcã/
tio. Suaſio eſt doctrinalis ãmonitio p amicũ
facta. Increpatio eſt q̃dam poteſtatiua obiur
gatio terrens eũ qui p̃ter rõnem appetit ad ex
ciſſionẽ impetus. Depcatio eſt ẜmo caritatiue
platus ꝛ molliter reducẽs a paſſionum pſecu
tione. Dubitať vtrũ felicitas politica vel ſpe/
culatiua ſit magis principalis. vtꝝ appetitus
ſenſitiuus obediat rõni. Eſſe capax rõnis eſt
duplr̃ vł ẜm ſpeculationẽ: vł ẜm cõmenſura/
tionem vł ẜm regulationẽ in opando. Rõna/
le diciť triplr̃. ſtricte large ꝛ magis large. Stri
cte pars intellectiua tñ. large oẽ illud quo hõ
diſtinguiť a bruto. ꝛ ſic voluptas eſt rõnalis.
Magis large. omne illud qð in ſe habꝫ rõnẽ
vł eſt natũ obedire rõni. ꝛ ſic appetitus ſenſi
tiuus eſt pars rõnalis anime. Utrũ virtutes
morales ſint in appetitu ſenſitiuo vł in appe/
titu intellectiuo.

Incipiũt queſtiones

mote ꝛ ſolute in hoc libro. 2. ethicoruꝫ. Qõ
prima a quo eſt virtus moralis effectiue. mo/
uetur ꝛ ſoluiť ca° p̃mo p̃mi tractatus ibi. Du/
plici aũt virtute. ꝛ eſt ſolutio ꝙ non eſt totaliť
a natura ſed cõplemẽtum generatõis anime
eſt ex opibus. Queſtio. 2. q̃les ſunt opatio/
nes ex quibus generať virtus moralis: mone
tur ꝛ ſoluiť ca° 2° p̃mi tractat⁹ ibi. Qm̃ igitur
pñs negotiũ. ꝛ eſt ſolutio ꝙ virtutes morales
generãtur ex opationib⁹ ẜꝫ rectã rõnem reda
ctis ad mediũ inter ſupabũdãtiam ꝛ defectũ
Queſtio. 3. circa q̃ hñt fieri virtutes mora/
les: mouetur ꝛ ſoluitur ca° 3° ibi. Signũ auteꝫ
oportet. ꝙ virtutes morales hñt fieri circa de
lectationes ꝛ triſticias. Qõ. 4. q̃liter vir/
tutes generanť ex opationibus virtuoſis cuꝫ
ſit ecõuerſo: ꝙ opationes virtuoſe ſunt a vir/
tute. moueť ꝛ ſoluiť ca° 4° ibi. Queret vtiqꝫ ali
quis. ꝙ opationes virtuoſe ẜm genus nõ vir/
tuoſe opate generãt virtutẽ. ſed opationes cõ
plete virtuoſe. ſ. virtuoſe opate ſunt effectiue
a virtute. Qõ. 5. quid eſt virtus moral̃: mo/

uetur ca° p̄mo ti. ſcd̄i ibi. Poſt hoc aūt. ⁊ ſolui/
tur c° z° eiuſdē tractat⁹ ibi. Oꝫ aūt non ſolum
ꝙ virtus moralis eſt habitus electiu⁹ inme/
dietate ↄſiſtēs quo ad nos determinata rōne
vt ſapiens determinabit. Queſtio. 6. q̄ ſunt
virtutes morales. hoc eſt que ſunt ſpecies v̄/
tutis moralis. moueꝛ ⁊ ſoluiꝛ ca° p° z. t. ibi. Oꝫ
aūt non ſolū vl'r dici. In quo determinaꝛ d̄ v̄/
tutibus ponēdo ſpecies virtutis moralis oñ/
dendo etiā ꝙ dicta diffinitio virtutis cōpetit
cuilibꝫ morali virtuti. Qō. 7. quid contra/
riatur virtuti. moueꝛ ⁊ ſoluiꝛ c° z° t. 3. ibi. Tri
bus aūt diſpoſitionib⁹. ꝙ virtuti morali ↄriā
tur duo vicia inter q̄ virtus ē medietas Qō
. 8. qualiter hō pōt fieri virtuoſus mouetur ⁊
ſoluitur. 3° ca° tractatus tertij ibi. Qm̄ gdē igi
tur eſt virtus. ponendo tria documenta ad h̄
primum ꝙ primo debet recedere a vicio quod
maxie eſt ↄtrarium virtuti. z^m documētū ē ꝙ
p° debet moueri ab illo vicio ad qd̄ eſt maxie
natus moueri. 3^m eſt ꝙ inter oia maxie cauen
dum eſt a delectationibus ⁊ concupiſcentijs.

Incipit ſcd̄s liber Ethicoꝝ.

Duplici autē virtu/te.

Incipit liber ſecūdus de vir
tutibus moralib⁹ ꝑ quas poſ
ſumus ad finē vltimum ꝑuenire
cōtinēs tres tractatus. Prim⁹ eſt de cauſis ef
fectiuis virtutū. Z⁹ ibi. Poſt hec aūt. eſt d̄ q
ditate virtutis. 3⁹ ibi. Oportꝫ aūt non ſolum
vl'r dici. eſt de ſpecieb⁹ ⁊ opatione virtutis et
documētis qualiter hō poterit fieri virtuoſ⁹
Tractat⁹ p̄mus cōtinet. 4. capitula. In p̄mo
requiriꝛ ⁊ determinaꝛ a quo eſt virtus moral'
q̄tum eſt ex opationib⁹ noſtris. In z° ibi. qm̄
igiꝛ p̄ñs negotiū. ingritur ⁊ determinatur qō
z. ſ. quales ſunt opationes ex quibus generaꝛ
virtus. In tertio ibi. Signum aūt oꝫ. ſoluitur
tertia qō q̄rēs circa q̄ ē virt⁹ moral'. In. 4. ibi
Queret vtiqꝫ aliquis. moueꝛ ⁊ ſoluitur qō. 4.
ſ. q̄lite. virtus generaꝛ ex opatiōib⁹ v̄tuoſis

Duplici aūt exiſtente v̄tute hac quidem intellectuali:

hac aūt morali. ea quidē q̄ intellectua
lis plrimū ex doctrina hꝫ ⁊ generationē ⁊ aug
mētū: id̄ expimēto idigꝫ ⁊ tp̄e. moral' v̄o ex mo
re fit vñ ⁊ nomē habuit parū d̄clinās a more.

Iſtud eſt p̄mū ca^m p̄mi ti. libri. z. in q̄ de/
terminatur qō prima huius libri. ſ. a quo ē
virtus moral'. ⁊ cōtinet tres ꝑtes p̄ncipales.
In p̄ma narrat ꝙ duplex eſt virtus. ſ. intelle/
ctualis ⁊ moralis ⁊ a quibus vt plurimū gene
rantur. In ſcd̄a ibi. Teſtātur aūt. declarat a q/
bus fiūt ⁊ corūpūtur v̄tutes. In tertia ibi. ꝓꝑ
qd̄ optet. cōcludit ex p̄miſſis vnū documētuꝫ
in moralibus obſeruādū. p̄ma ꝑs cōtinet du/
as ꝑticulas. In p̄ma narrat ꝙ duplex eſt vir/
tus ⁊ a quo vtraqꝫ vt plurimū hꝫ generatiōꝫ
⁊ augmentū. In ſcd̄a ibi. Ex quo manifeſtū eſt
declaraꝛ ꝙ nulla virt⁹ moralis ineſt nobis a
natura. In p̄ma igiꝛ ꝑticula narrat ꝙ cuꝫ du
plex ſit virtus hūana. ſ. intellectualis ⁊ mora/
lis: ea q̄ intellectualis eſt vt plurimū hēt gene
ratiōeꝫ ⁊ augumentū ex doctrina. et id̄ acqui/
ſitio virtutis intellectual' indiget expimento
⁊ tp̄re. ſꝫ v̄tus moralis generationeꝫ ⁊ augmē/
tū hꝫ ex more. i. cōſuetudine. ⁊ ideo nomē ha/
bet parum declinās a more Intelligēdū ꝙ
virtus itellectualis ordinaꝛ ad cognitionem
que magis acquiriꝛ in nobis ex doctria q̄ꝫ ex
inuentione. plures: n. ſunt qui adiſcunt q̄ꝫ qui
ꝑ ſe inueniūt. ⁊ plura didicim⁹ ab alijs q̄ꝫ ſci/
mus ex ꝓpria inuentione. ⁊ q2 ois cognitio no
ſtra ortum hꝫ ex ſenſu: et ex multociēs ſentire
aliquid fit expimētū. id̄ virtus itellectualis
indiget expimento longi tp̄is. id̄ dicit ph̄s ꝙ
virtus itellectualis p̄mū ex doctrina hꝫ gene
rationē ⁊ augmētū: id̄ experimēto idiget ⁊ tē/
pore. ſed v̄tus moralis fit ex more. i. cōſuetu
dine. Euſtratius videꝛ h̄ ponere dr̄aꝫ inꝛ
morem ⁊ experiētiam q̄ talis eſt: ꝙ mos eſt re
ſpectu ꝓpriarū opationū: ⁊ experiētia reſpe/
ctu opationū alienarum. Lincoñ dicit ꝙ ſi
ſit res q̄ non ſolum ſcitur ſeu habeꝛ ex doctri
na ſed ex opatione indiget experientia hoc eſt
ꝓprie opationis frequētia ⁊ alienarū opatio/
num obſeruatione. hec lincoñ.

Ex quo et manifeſtū qm̄ neqꝫ vna mo ralium virtutum natura no/

bis inſit. Nullū. n. natura exiſtentiū aliter aſ
ſueſcit: puta lapis natura deorſum latus non
vtiqꝫ aſſueſcit ſurſum ferri: neqꝫ ſi decies mil/
lies aſſueſcat quis eum ſurſum iaciens. neqꝫ
ignis deorſū: neqꝫ aliud aliqd̄ eorū q̄ aliter in/
nata ſunt aliter vtiqꝫ aſſueſcet. Neqꝫ igiꝛ natu
ra neqꝫ preter naturā inſunt virtutes: ſed in/
natis quidē nobis ſuſcipere eas: perfectis au
tē per aſſuetudinem. Ad huc q̄cunqꝫ nobis na
tura quidē adueniūt: potētias horū prius fe/
rim⁹. poſterius aūt opationes horū reddim⁹
qd̄ in ſenſibus maifeſtū. Non. n. ex ml'totiens
videre aut ex ml'totiens audire ſenſus accipi/
mus: ſed ecōuerſo hñtes vſi ſumus: nō vten/
tes habuimus. v̄tutes aūt accepim⁹ opantes
prius: queādmodū ⁊ in alijs artibus Que. n.
oꝫ diſcentes facere hec faciētes diſcimus: pu/
ta edificātes edificatores fiūt: ⁊ cythariꝫātes
cythariſte. ſic autē ⁊ iuſta gdē opantes iuſti ef
ficimur: tēꝑata aūt tꝑati: fortia v̄o fortes.

Hec eſt. z. ꝑticula prime ꝑtis in qua ꝓbat
primā cōcluſionē hui⁹ libri q̄ eſt iſta ꝙ
nulla virt⁹ moralis ineſt nobis a natura. que
ꝓbatur dupl'r. primo ſic. nihil eoꝝ q̄ ſunt a na
tura variaꝛ ꝓpter aſſuefactionē. ſed ois vir/
tus moralis variaꝛ ꝓpter aſſuefactionē. g̃ ⁊c̄

maior pꝫ exemplariter ſic. ſi. n. aliqd inſit a na
tura. ↄriū illius non poterit ineſſe ex cōſuetu
dine. v̄bigr̄a: ſi lapis naturaliter ferꝛ deorſum
nō pōt aſſueſci vt ex ſe moueaꝛ ſurſū. ⁊ minor
apparet. ſ. ꝙ virt⁹ moralis variaꝛ ꝓpter aſſue
factionē. nā v̄tuoſ⁹ pōt aſſueſci ad male opā/
dum ita ꝙ fiat malus. nec ineſt nobis virtus
moral' cōtra naturā ꝓpter eādeꝫ rōnem. nam
cōſuetudo non mutat qd̄ ē ↄ naturā: ſicut nec
illud qd̄ eſt ſꝫ naturā. virt⁹ ergo moralis nec i
eſt nobis a natura nec ↄ naturā ſed ꝑ naturā
apti nati ſum⁹ ad ſuſcipiēdū virtutes ⁊ eas ꝑ/
fecte ſuſcipim⁹ ꝑ aſſuefactionē. Lincoñ diꝛ
ꝙ ph̄s h̄ cū diꝛ. pꝫ igiꝛ natura. cōcludit ꝙ nul
la virtus ē natura nec aliq̄ p̄ter naturā. ⁊ hec
ſm̄ eū ē p̄ma ↄcl'o huius libri ⁊ hanc probat ſic.
intellectualis enim v̄tus inquantū ex doctri/
na ē ⁊ ex adinuentione non natura inſit neqꝫ tñ
inſieret nobis niſi naturaliter ſuſceptibiles eſ
ſemus ipſius per doctrinā ⁊ adinuentionem ⁊
exercitationē opationis interiori in ip̄a rōne
Sil'r v̄t⁹ moral' inquātū ex cōſuetudie nobis
inſit nō natura inſit nec nō iſieret tñ nobis ꝑ
cōſuetudinē niſi naturaliꝛ ſuſceptibiles eſſe/
mus ip̄i⁹. hec lincoñ. ⁊ ita ſꝫ eū concl'o ph̄i eſt
vniuerſal' de oī v̄tute tā intellectuali q̄ꝫ mora
li. Sꝫ ſuꝑ h̄ dubitat lincoñ: q2 ſi cōcludit gene
raliter de oī v̄tute. qd̄ cōcludit ꝑticulariter. d.
Perfectꝫ aūt. cōſuetudo aūt in practicis ſolū
cōſideraꝛ ⁊ nō itellectualib⁹. Rñdꝫ dupl'r
vno m° ꝙ ph̄s accipit hic coſuetudinē cōiter
ꝓ frequētia ois opationis volūtarie. ſiue ſit o
patio rōnalis aīe in ſpeculatiōe ſola cōſiſtēs
ſiue ſit opatio aīe ſenſibil' directe ꝑ rōnē: cuiuſ
modi opatiōis frequētia ꝓꝑe diciꝛ cōſuetudo
Alio° rñdet. d. ſic. vl' forte q2 h̄ ꝑtendit de pra
cticis v̄tutib⁹ maxie vſqꝫ ad. 6. librū ſꝫ gene/
raliter ex p̄cedētib⁹ cōcludat de oī v̄tute vt tñ
oñdat ꝙ ꝑ intētionē nō agit adhuc de ſpecu/
latiis ſꝫ magi de practicis adiūgit hāc ꝑticulā
d. ꝑfectis aūt. videꝛ tñ mihi ꝙ q̄uis cōcl'o ſe
quaꝛ vl'iter de oī v̄tute. tñ ph̄s ſolū ꝓbat con
cluſionē de v̄tute morali. ſ. ꝙ nulla v̄tus mo/
ralis ineſt nobis a natura. Et dicit lincoñ. ꝙ
Ariſto. dicit de v̄tutib⁹ itellectualib⁹. ꝙ pluri
mū ex doctrina hñt ⁊ non dicit totū. q2 ex ꝑte
aliquā hñt cognitōneꝫ ⁊ augmentū ex natura
⁊ adinuentione ꝓp̄ia. Adhuc quecūqꝫ gdeꝫ
z° ꝓbaꝛ ↄ° principalis. ſ. ꝙ nulla virt⁹ moral'
ineſt nobis a natura ſic. in omnibus que ſunt
nobis a natura p̄us ineſt nobis potētia q̄ꝫ opō.
ſed virtus moralis que eſt potētia ad bñ ope/
randuꝫ non ineſt nobis p̄us q̄ꝫ opatio. q2 v̄tus
moralis acquiriꝛ ꝑ opationes: igitur nulla v̄
tus moralis ineſt nobis a natura. maior pꝫ ex
emplariter in ſenſibus q̄ inſunt nobis a natu/
ra. primo. n. habem⁹ potētiā ſenſitiuā qua vi/
dem⁹ nō. n. ex hoc ꝙ multotiēs vidim⁹ vl' au
diuimus accipimus ſenſū uiſus vl' audit⁹ ſed
ecōuerſo ex hoc ꝙ habem⁹ hos ſenſus inci/
pim⁹ vti eis. ⁊ ſic pꝫ maior. ⁊ minor declaraꝛ
. ſ. ꝙ virtus moral' nō p̄us ineſt nobis q̄ꝫ opa/
tio: q2 virtutes morales accepim⁹ ex hoc ꝙ p̄/
us fuimus opātes vt declaraꝛ ꝑ ſimile in ar/
tibus in q̄bus ea q̄ nos oꝫ diſcētes facere hec
faciētes diſcim⁹. Hoc dicim⁹ ſupple nō ꝑ do/
ctrinā. ſꝫ faciētes ſꝫ opationē. v̄bigr̄a. q vult
adiſcere artē edificandi vl' cythariꝫandi non
acquirit eā niſi opando. ⁊ ita opatōes p̄cedūt
huiuſmodi artes. edificātes. n. fiūt edificato/
res ⁊ cythariꝫātes fiūt cythariſte. ⁊ eodē mō ē
de v̄tutib⁹. ex hoc. n. ꝙ hoīes ſunt opantes iu
ſta ⁊ tꝑata ⁊ fortia efficiūtur iuſti tꝑati ⁊ for/
tes. virtutes igiꝛ morales cū fiāt ꝑ opationeſ
noſtras nō inſunt nobis a natura. vel pōt rō
ſic formari. nihil qd̄ ineſt nobiſ ꝑ naturā. ineſt
nobis ꝑ opationes nr̄as vt pꝫ d̄ viſu q iē nob
ꝑ nām ñ inē nob ꝑ opatōes nr̄as ñ. n. ꝑ videꝛ
acquiſiuim⁹ viſuꝫ. ſꝫ virtus moral' inē nobis
ꝑ opationes nr̄as. nā ꝑ opatiōes nr̄as iuſtas
efficimur iuſti ⁊c̄. Notādū ſꝫ Euſtratiū h̄.
ꝙ ph̄s cū dicit ꝙ in his q̄ natura ſunt: potēti
as eoꝝ ꝓ potētias intelligit habit⁹ ⁊ nō apti
tudines. vñ videꝛ mihi ꝙ in oībus opantib⁹
de nouo ē potētia remota q̄ p̄cedit opationeꝫ
impoſſibile eni ē ꝙ aliquid de nouo opetur ni
ſi prius fuit poſſibile ip̄m opari. ⁊ ita dico ꝙ in
oībus tā naturalib⁹ q̄ꝫ artificialibus q̄ꝫ etiaꝫ
in moralibus potētia remota p̄cedit opatiōꝫ
ſed in naturalibus tā potētia remota q̄ꝫ ꝓpi/
qua p̄cedit opationē. ſed in artificialib⁹ ⁊ mo
ralib⁹ opatio p̄cedit potētiā ꝓpinquā. ſ. ꝑfec/
tū habitum.

Teſtatur aūt ⁊ qd̄ fit in ciuilitatib⁹ legis latores eni ciues i ci/

uitatib⁹ faciūt bonos: ⁊ volūtas quidē cuiuſ
libet legis latoris hec ē. Quicūqꝫ vero hec nō
bene faciunt peccāt: et differt horū ciuilitas a
ciuilitate vt bona a mala.

Hec eſt ſecūda pars p̄ncipalis huius ca/
pituli in qua oſtenſo ꝙ virtutes mora/
les non inſunt nobis a natura declarat a qui
bus fiūt ⁊ corrūpūtur v̄tutes morales. et pri
mo oſtēdit ꝙ virtus moral' ineſt nobis ex bo/
nis opationibus. ⁊ hec eſt cōcluſio ſecūda hu
ius libri que probatur ſic. illud per qd̄ legis la
tores itendūt ciues bonos facere ē generatiu/
um v̄tutis. ſꝫ ꝑ bonas opationes ⁊ per aſſuefa
ctionem in bonis opationib⁹ legis latores itē/
dūt facere ciues bonos. g̃ v̄tutes generanꝛ ex
bonis opatiōib⁹. maior pꝫ. q2 legis latores itē
dūt facere ciues bonos ⁊ v̄tuoſos q2 niſi hoc i/
tēdāt peccāt. ⁊ differt eoꝝ ciuilitas a ciuilita
te bona ſicꝛ mala a bona

Adhuc autem ex hiſdē ⁊ per ea dē: ⁊ fit ois v̄tuſ

q̄uo generaꝛi iuuene qui nūquā fuit ſub vitio
ſic dico ꝙ ad generatioēꝫ v̄tutis req̄runt̄ plu
res opationes ꝑcedentes vltimā inductioneꝫ
v̄tutis diſponētes ad virtutem. ⁊ ad eiꝰ firmi
tatē ⁊ inmobilitatē . vnica tm̄ opatio vltio idu
cit v̄tutē. ſicut vltia gutta cauat lapideꝫ. ⁊ gut
te ꝑcedētes mollificāt ⁊ diſponūt lapidē ad
cauationē. Et ſi queraꝛ ſi ꝑma opō diſponens
ad v̄tutē aliquid ipſiꝰ v̄tutis iducit: aut nihil
ſi aliquid cū v̄tus ſit indiuiſibilis vt pꝫ ex. 7.
phicoꝝ ſequiꝛ ꝙ tota v̄tus induciꝛ ꝑ ꝑmā op
atione. ſi detur ꝙ nihil virtutis induciꝛ per
ꝑmā opatōeꝫ. ergo ſubectū ē eq̄ diſpoſitū poſt
ꝑmā opationē ſicut fuit ante. ⁊ tūc querēdum
ē de ſcd̄a opatione aut aliquid iducit aut nihil
ſi aliquid. ergo tota virtꝰ iducitur ꝑ ſcd̄aꝫ opa
tionē cū v̄tus ſit indiuiſibilis . Si nihil iduci
tur tūc ſubiectū remanet eq̄ idiſpoſitum. ⁊ ſic
nunq̄ꝫ generabiꝛ v̄tus ꝑ opatiōes. Dicēduꝫ
ꝙ prima opatio aliqd virtutis iducit ſꝫ nullā
ꝑtem v̄tutis iducit ſed inducit diſpoſitionem
ad virtutē ⁊ ſcd̄a opatio iducit maiorē diſpoſi
tionē q̄ tm̄ nō ē ꝑs virtutis: ⁊ ꝑ vltimā opatio
nem induciꝛ tota virtꝰ ſubiecto. Pro rōni
bus ſciēdū ꝙ in appetitu ſenſitiuo iueniꝛ tri
plex difficultas ad ſuſceptionē v̄tutis. prima
difficultas cōpetit ſibi ex natura ſua inquā
tū naturaliter iclinaꝛ in bonū ſecūdū ſenſuꝫ
ꝑ quā inclinationē hꝫ repugnātiā ad bonū ſ̄ꝫ
rōneꝫ in qd̄ virtꝰ moralis iclinat. Scd̄a dif
ficltas ꝯpetit ſibi ex delectatiōe ꝯnutrita a q̄
virtꝰ hꝫ atrahere. Tertia difficltas pōt eſ
ſe ex diſpoſitiōe derelicta in ip̄o ex actibꝰ vi
tioſis. ⁊ he difficultates remittūꝛ aut oio tol
lunꝛ ꝑ opationes bonas ꝑcedētes generatio
nē v̄tutis. Ad ꝑmū pricipale dicēd ꝙ ꝑ iter
emptionē aſſumpti. non. n. fit aliqs malꝰ ma
licia oppoſita virtuti morali ſeu cōſuetudina
li ꝑ vnā opationē tm̄. imo neceſſe ē ad h̄ ꝙ ge
nereꝛ habitus malꝰ ꝙ ꝑcedāt plures opatio
nes male. Ad aliud dicēdū ꝙ demōſtratio
nem q̄ facit ſciētiā in intellectu ꝑcedūt multe
cognitiones virtutū ſenſitiuaꝝ. qꝛ ex multis
ſenſationibꝰ fit vna memoria ⁊ ex multis me
morys fit vnū expimētū ⁊ expimētū ē ꝑncipi
um artis ⁊ ſciētie vt patꝫ ꝑ° methaphiſice et
ita vna demōſtratio n̄ facit ſciētiā niſi ꝑcedāt
plures cognitiōes ſenſitiue. ⁊ ſic vna opatio
vltimo iducit virtutē ꝑcedētibꝰ tm̄ pluribus
opationibꝰ bonis diſponētibꝰ ad virtutē. Ul
pōt dici ꝙ nō ē ſimile de habitu itellectuali
⁊ morali qꝛ in intellectu non eſt difficultas ad
recipiēdū ſciētiā. ⁊ iō ꝑ vnā demōſtrationem
ſufficiēter determinaꝛ ad aſſentiēdum cōclu
ſioni. ſed nō ē ſic de appetitu ſenſitiuo q̄ ex na
tura ſua inclinaꝛ in bonū ſ̄ꝫ ſenſum ꝑ quā in
clinationē hꝫ quādā difficultatē ad inclinan
duꝫ in bonū ſ̄ꝫ rōnem. Ad aliud dicendū ꝙ
vna opatio n̄ pōt tm̄ creſcere ꝑ intēſionē ꝙ ſit
eq̄lis virtutis in determinādo potētiā ⁊ ad ꝓ
ducendū virtutē cū opationibꝰ multiplicati
Uel pōt dici ꝙ vna opatio intenſa pōt in pro
ductionē vltimā virtutis. ⁊ hoc ꝓbat ratio
Ad cōfirmationē dico ꝙ qꝛ diuerſe difficul
tates ſunt in appetitu ſenſitiuo ⁊ multe circū
ſtantie requirūtur ad recipiēdū virtutē ⁊ icli
nandum in bonū rōnis vt viſuꝫ ē. iō requirū
tur plures operationes bone ad generationē
virtutis i appetitu. Ad formā rōnis dico ꝙ
q̄to aliquis ē magis diſpoſitꝰ ad aliq̄ formā
tanto ꝑ pauciores opationes pōt illā formam
acquirere ſi illa forma ſit nata acquiri ꝑ opō
nes eiuſdem rōnis remouētes ꝓhibēs ⁊ indu
centes formā. ſed non eſt ſic in ꝓpoſito. ⁊ iō nō
ſequiꝛ. aliquis ꝑ. 4. opationes pōt acquirere
virtutē. ergo ille qui ē magis diſpoſitꝰ in q̄drā
gulo pōt ꝑ vnā opationē acquirere virtutem
qꝛ ille. 4. opationes q̄ remouēt diuerſas diffi
cultates appetitus ſenſitiui non ſunt omnino
ſimiles nec eiuſdē rōnis. Ad aliud dicēdū
ꝙ licet appetitꝰ non poſſit aſſueſci ꝯ naturam
ſuā ꝑ quā appetit ſibi delectabile pōt tamē aſ
ſueſci ne moueaꝛ ſ̄ꝫ apppetitū ſuū ad cōſequē
dum illud delectabile. ⁊ hāc poteſtatē hꝫ itel
lectiua ſuꝑ ſenſitiuā naturaliter. ꝑs. n. intel
lectiua nata eſt mouere ſuo motu ſenſitiuā et
oēs vires inferiores ⁊ non ecōuerſo: ſicut ſpe
ra ſuprema nata eſt mouere ſuo motu ſperas
inferiores ⁊ non ecōuerſo. vt expſſe dicit phs
3° d aia. ca° de mouēte. Sꝫ ex quo plures opa
tiones requirūꝛ ad generationē v̄tuti. Du
bium eſt vtꝝ numerꝰ opationū requiſitarum
ad generationē v̄tutis ſit determinatus apud
naturā vel nō ⁊ videꝛ ꝙ ſic. nā ſicut apud na
turam determinatū eſt ꝙ gutte cadētes ſuper
lapidē ſufficiūt ad cauationem lapidis ſic vi
deꝛ ꝙ apud naturā determinatū ſit quot opa
tiones ſufficiūt ad firmādum diſpoſitionem.
ita ꝙ fiat firma quaſi immobilis. ⁊ ſi hoc tunc
determinatum eſt apud naturā q̄t opationes
bone ſufficiūt ad generationē virtutis. cū vir
tus nō videaꝛ eē alid q̄ q̄dā imobilitas diſpo
ſitiōis Dicendū ꝙ numerꝰ opationū ſuffici
entiū ad generationē virtutis determinatꝰ ē
apud naturā. ille tm̄ numerus non ē vnꝰ ⁊ idē
apud oēs homines imo diuerſificāꝛ ſ̄ꝫ diuer
ſitatem naturarum opationū. In quibuſdam
eni pōt firmari diſpoſitio vl̄ virtus acquiri ꝑ
pauciores opationes in quibuſdā neceſſe ē eē
plures. ⁊ ſ̄ꝫ hoc diuerſificatur numerꝰ bona
rum opationū requiſitaꝝ ad generationē vir
tutis apud diuerſos. 4ꝰ dubiū eſt. vtrū vir
tus moralis neceſſario genereꝛ ex opatiōibꝰ
exterioribus vl̄ ſufficiūt interiores. ſ. opatio
nes volūtatis ad generādū virtuteꝫ. ⁊ videꝛ
ꝙ opationes volūtatis ſufficiant qꝛ ab eo ge

neratur virtus a quo eſt tota bonitas opatio
nis virtutis. ſed ab actibus volūtatis ē tota
bonitas opatiōis: ergo ⁊c̄. maior pꝫ. ⁊ minor d
claraꝛ ſic. ſi volūtas ſit bona ⁊ opatio exteri
or ſit bona. bonitas opationis exterioris erit
abſolute volūtatis. qd̄ pꝫ. qꝛ ſi duo homines
agāt eādē opationē vl̄ oio cōſimilē. ⁊ volūtas
vnius ſit bona ⁊ volūtas alteriꝰ ſit mala: opa
tio illius eſt bona cuius volūtas eſt bona. et
opatio illiꝰ non eſt bona nec valēs ad virtutē
cuius volūtas eſt mala ergo ab actibus volū
tatis eſt tota bonitas virtutis ⁊ omniū opati
onū ſ̄m virtutē. Cōtrariū tm̄ videꝛ ſic. po
namꝰ ꝙ duo hoies ꝓiciāt lapides ⁊ eq̄liter ig
norēt vtꝝ aliquis homo ſit in loco ad quē ꝓi
ciunt ⁊ ſint eq̄ bone vl̄ male volūtatis. ⁊ vnus
interficiat hoieꝫ ⁊ aliꝰ non ille q̄ iterficit hoēꝫ
eſt peior ⁊ magis puniēdꝰ q̄ꝫ alius qui nō iter
ficit aliquē. ⁊ tamē actus volūtatis vtriuſq̄ꝫ ē
eque bonꝰ. ḡ nō tota bonitas eſt ex actu volū
tatis. ⁊ ꝑ ꝯñs opationes voluntatis nō ſuffici
unt ad generationē virtutis. Illā dubitatiōꝫ
mouet phs ⁊ determinat in. 10. huius. Et ſi qs
velit dicere ꝙ tota bonitas v̄tutis moral̄ ē ex
actibꝰ interioribus . ⁊ ꝑ ꝯñs ꝙ v̄tus moralis
pōt generari ex actibꝰ iterioribꝰ ꝑciſe hꝫ dice
re ad rōꝫ in oppoſitū. ꝙ ſi duo hoies ſagittent
vel ꝓiciant lapidē in locū vbi nō credūt ho
minē aliquē eſſe ⁊ ſint equal̄ volūtatis ad be
ne vl̄ male opandū. ſi vnꝰ eorū interficiat ho
minē ⁊ aliꝰ nō ad huc erūt eque boni moraliꝛ
qꝛ ſunt ⁊ erāt cōſil̄is volūtati. ille tm̄ q̄ interfi
cit eſt puniēdꝰ ſ̄ꝫ legē hominū. qꝛ vt dicit phs
. 10. huiꝰ volūtates hoiuꝫ n̄ ſunt maīfeſte ſine
opibus exterioribus. iō lex hominū nō punit
actū interiorē niſi rōne actus exterioris. ex q̄
manifeſtaꝛ actus interior. vn̄ poſſibile eſt ꝙ
duo ſint equaliter boni ⁊ virtuoſi quoꝝ vnꝰ
eſt puniendus ſ̄ꝫ leges humanas ⁊ alius non.

Caplm̄. 2. tractatꝰ primi ſcd̄i libri in quo ꝑn
cipaliter ſoluiꝛ ſcd̄a qd̄ ꝑncipal̄ huius. 2. q̄ eſt
quales ſunt opatiōes ꝑ quas generātur virtu
tes morales: que ſoluiꝛ ꝙ opatōes generātes
virtutes morales ſunt opationes reducte ad
mediū inter ſuꝑabūdantiā ⁊ defectū ſ̄ꝫ rectā
rōnē. ꝑmo tm̄ oſtēdiꝛ ꝙ ad ſciētiā moralē per
tinet ſcire q̄les opatiōes ꝓducūt virtuteꝫ mo
ralem. ⁊ ꝙ ſermo de opationibꝰ humanis nō
dꝫ eſſe demōſtratiuus ſed ꝑſuaſiuus.

Quoniam igitur ꝑſens ne
gotiū non cōtēp
lationis gratia eſt , quemadmodum
alia. non enim vt ſciamꝰ quid eſt vir
tus ſcrutamur ſꝫ vt boni efficiamur. qa nullū
vtiq̄ꝫ eſſet ꝓficuū eius: neceſſariū ē ꝑſcrutari
ea q̄ circa opationes qualiter opandū eſt eas:
he. n. ſunt dñe huius qd̄ eſt quales fieri habi
tus queādmodū diximus.

Iſtud ē. 2. caplm̄ ꝑmi tractatus. 2. libri in
quo cū phs iā oſtendebat ꝙ virtutes mo
rales fiūt in nobis ꝑ opationes nr̄as oñdit q̄
les ſunt opationes ꝑ quas generātur v̄tutes
morales. ⁊ cōtinet iſtud caꝰ tres ꝑtes ꝑncipa
les. In prima oñditur ꝙ ad ſciētiā moralē per
tinet cōſiderare quales ſunt opationes ꝑ q̄s
generāꛀ virtutes morales ⁊ qd in illa inq̄ſitio
ne ſit ſupponēdū. ⁊ q̄uo ꝓcedendū. In ſcd̄a ibi
Primū igiꝛ. oñdit q̄les ſunt opatiōes generā
tes virtutē qꝛ opationes redacte ad medium.
In tertia ibi. Sed nō ſolū oñdit ꝙ virtꝰ mora
lis ꝓducit tales opationes q̄les ꝓducūt vir
tutē. ꝑma ꝑs cōtinet tres ꝑticulas. in ꝑma oñ
dit ꝙ ad iſtā ſciētiā ꝑtinet cōſiderare q̄les ſūt
opationes ꝓducētes v̄tutem moralem. In ſe
cūda ibi. Scd̄ꝫ rectā qd̄ē. oñdiꝛ qd ē ſuppone
dum in illa inquiſitiōe. In tertia ibi. Illud au
tem. ponit modū ꝓcedēdi in hac iq̄ſitiōe. In
ꝑma ꝑticula ꝓbat ꝙ neceſſe eſt hāc ſciētiā per
ſcrutari q̄les ſunt opationes ꝑ quas generāꛀ
in nobis virtutes morales ⁊ hec ē ꝯclo. 5. huiꝰ
libri q̄ ꝓbaꝛ ſic. in oī ſcia practica neceſſe ē ſci
re q̄les ſunt opationes ꝑ quas deueniꝛ ad fi
nē illiꝰ ſcie. ſꝫ n̄ ē ſic in ſciētys ſpeculatiuis in
quibꝰ nō q̄ritur niſi cognitio veritatis in illis
eni ſufficit cognoſcere quid ſit cā talis effectꝰ
⁊ nō ē ſic in ſciētys ſpeculatiuis i quibꝰ nō re
quiriꛀ niſi cognitio virtutis . In illis. n. ſuffi
cit cognoſcere qd ſit cā tal̄ effectꝰ: ſed iſta ſcia
eſt ſcia practica. ḡ ad iſtā ſciētiā ꝑtinet ꝑſcru
tari q̄les ſunt opationes ꝑ q̄s poſſumus effici
boni ⁊ acquirere virtutes morales. opatiōes
. n. ſicut dictū ē ꝑus hn̄t virtutē ⁊ dñium ſuꝑ
hoc ꝙ in nobis generātur habitꝰ boni vl̄ mali
de iſta rōne primo ponit minorē cū ſua decla
ratione. deinde infert ꝯclonē. dicit ergo ꝙ pre
ſens negotiū iſtius ſcie ſiue ſciētie moralis nō
eſt gr̄a cōtemplationis ſicut alia negociatiua
ad ſpeculationē veritatis ordinata. Non eni
ꝑſcrutamur hic de virtutibꝰ vt ſciamꝰ quid ē
virtus. ſꝫ vt boni efficiamur. cuiꝰ rationem aſ
ſignat. d. ꝙ ſi inquiſitio huius ſcie ſolū itende
ret cognitionē veritatis nulliꝰ vel modicꝰ eſſꝫ
ꝓfectus eius. nā non multū ꝓficit itellectꝰ ꝑ
hoc ꝙ cognoſcit veritatē variabilē cōtingen
tium ⁊ operabiliū: nec etiā ꝓficeret hec ſcia no
bis ad directionē actuū noſtrorū ſi eſſet ꝓpꝛ
cognitionē veritatis tm̄. ⁊ ſic cum hec ſcia nō
ordineꝛ ad hoc ꝙ ſciamus ſꝫ ad hoc ꝙ boni ef
ficiamur. patꝫ minor. ſ. ꝙ hec ſcia ē practica ex
qua infert cōclonem. d. ꝙ ꝓpter hoc neceſſari
um eſt ꝑſcrutari ea q̄ ſunt circa opatiōes qua
liter opandū eſt eas: nā opationes noſtre ſunt
dñe hoc eſt hn̄t dominiū huius qd̄ eſt quales
etiam. ſ. boni vel mali Intelligendum ꝙ ſci
entie practice duplex eſt finis vt patet ex ſcd̄o
methaphiſice. ſ. ſcire ⁊ operari. vnde ſcientie

moralis de virtutib⁹ eſt duplex finis .ſ.imediatus. ⁊ ille ẽ ſcire quid eſt virtus ⁊ qualiteꝫ acquirit̃. ⁊ ſic de alijs traditis in illa ſcientia. Alius ẽ finis mediatus ⁊ vltim⁹. ⁊ ille eſt opari ſꝫ ꝙ illa ſcientia docet. ⁊ ſic opari ſꝫ ꝙ illa ſcientia docet ẽ ſimpliciter melius q̃ꝫ ſcire illa q̃ ſcientia docet tunc eſt practica ſcientia. vñ in quibuſcūqꝫ ſcientijs meli⁹ eſt operari ea q̃ docentur q̃ꝫ ſcire ea illa ſcientia eſt practica ⁊ aliter non. ⁊ hoc eſt generale documẽtum ad cognoſcendum que ſcientia eſt practica. ⁊ qꝛ melius eſt opari ſꝫ virtutem q̃ꝫ ſcire quid eſt virtus: iõ ſciẽtia de virtute eſt practica.

Secundum rectã quideꝫ ergo rationem operari cõe: ⁊ ſupponatur. dicetur. n. poſteri⁹ de hoc ⁊ quid eſt rõ recta et q̃liter ſe habꝫ ad alias virtutes

Hec eſt. 2. particula prime ptis in q̃ narrat quid oportet in iſta inqſitiõe de virtutibus ſupponere: ⁊ eſt ꝙ opatio ſm rectam rationẽ cauſat virtutem. ⁊ hoc eſt comune cuilibꝫ virtuti morali. ſ. ꝙ cãtur per opationem factaꝫ ſecūdū rectã rõnẽ. quid aūt ſit recta et qualiter ſe habeat ad alias virtutes dicet̃ poſterius. ſ. 6º. hui⁹. Euſtratius dicit hic ſic. recta ratio a prudẽtia exiſtens determinat opationes: ea q̃ ſꝫ morales virtutes ⁊ menſuram ipſis iponit. cū igitur recta ratio ſit menſura ponens mediū inter ſuperabundantiam ⁊ defectum. ⁊ bonum vniuſcuiuſqꝫ rei conſiſtat in hoc ꝙ fiat ſꝫ debitam menſurã: ſequit̃ ꝙ opationes ꝑ quas homo fit bonus. ⁊ per cõſeqñs virtutes cauſantur ſicut operatiões ſecundū rectam rationem.

Iſtud aūt precõfeſſum ſit qm̃ ois qui d̾ operabilibus eſt ſermo typo ⁊ nõ ſecundū certitudinem debet dici quemadmodum ⁊ in principio diximus: qm̃ ſermones ſūt expetendi ſꝫ materiã. Que aūt in opationib⁹ ⁊ que cõferẽtia nihil ſtans hñt queẽadmoduꝫ neqꝫ ſana. tali autẽ exiſtente vniuerſali ſermone: Adhuc magis qui de ſingulis ẽ ſermo non habet certitudineꝫ. Neqꝫ. n. ſub arte neqꝫ ſub enarratione aliqua cadit. oportet aūt ipſos ſẽper opantes ea que ad tempus intẽdere: quẽadmodū in medicinali habet ⁊ in gubernatiua. Sed quãuis exiſtente tali preſente ſermone tẽtandum auxiliari.

Hec ẽ tertia pticula ꝑme partis ĩ qua ponit mõꝫ ꝓcedendi in hac inquiſitiõe ⁊ intendit. ꝙ ſermo de operationibus humanis non ẽ certitudinaliter ſꝫ figuratiue ⁊ exẽplariter dicendus. ⁊ hec eſt ꝯcluſio. 6. quã phs ſic ꝓbat. ſermones in vnaq̃qꝫ ſcia ⁊ arte ſūt dicẽdi ⁊ inquirendi ſecundum materiaꝫ ſubiectã vt dictum eſt prius multotiens. ſed materia circa quã eſt hec ſcientia vt opationes humane ⁊ bona exteriora que vtilia ſunt ad fineꝫ vltimū ſunt variabiles ⁊ non habent omnimodam certitudiem: ſicut accidit in opationibus medicinalibus que ſunt circa ſana quia ⁊ diſpoſitio corporis ſanandi ⁊ res que aſſumunt̃ ad ſanandum multipliciter variant̃. ⁊ ꝑꝯñs ſmo de operationib⁹ humanis non debet eſſe omnino certus ſed figuratiue ⁊ exẽplarit̃ dicendus. etiã ſermo vniuerſalis in talibus non habet certitudineꝫ. cū igit̃ ſmo vniuerſal' non habeat in talibus omnimodam certitudinem multo minus ſermo d̾ ſingulis in particulari. eſt enim incertus non habens omnimodam certitudinem. opationes enim ⁊ circūſtantie ſingulares eo ꝙ ſunt incerte et quaſi infinite neque ſub arte neqꝫ ſub aliqua enarratione cadere poſſunt. quia non poſſumus habere de eis certam regulam. oportet enim ꝙ omnis operans inſpiciat ad temporis oportunitatem quemadmoduꝫ facit ſapiens medic⁹ ⁊ nauis gubernator. his enim maxime neceſſariuꝫ eſt vt varietates temporum conſiderent. vnde habens prudentiam poteſt dirigere operationes ſuas in tẽpore oportuno. ſꝫ quãuis ſermo in vniuerſali ſit incertus tamen temtare debem⁹ vt ſuper aliquod auxiliū hominibus conferamus per quod in ſuis operationib⁹ dirigãtur. Notãdum ſuper hoc qd̾ dicit phs. ꝙ ea que ſunt in operationibus humanis ⁊c̃. dicit euſtratius. ꝙ diuerſificantur ſꝫ temp⁹ vt in tempore calido ⁊ frigido eſt aliter ⁊ aliter opandum. Et etiam variantur ꝓpter ꝑſonas aliter enim eſt operandum circa amicos ⁊ aliter circa inimicos. Item ſꝫ fortunas diuerſificantur. aliter enim in infortunijs ⁊ aliter ẽt in bonis fortūis eſt operandum. et etiam ſm etatem diuerſificantur. bona etiam ⁊ vtilia diuerſificantur diuerſis modis. non enim ſunt eadeꝫ bona omnibus. nã habentibus rectum appetituꝫ ſunt aliqua bona que nõ ſunt bona habentibus appetitum peruerſum.

Primū igitur hoc ſpeculãdū qm̃ talia innata ſunt ab indigentia ⁊ ſuperabūdantia corrūpi. oportet. n. de imanifeſtis manifeſti ſignis ⁊ teſtimonijs vti queẽadmodū in fortitudine ⁊ ſanitate videmus. Superabūdãtia. n. gymnaſij ⁊ deficientia corrūpunt fortitudinẽ. Similiter aūt ⁊ pot⁹ ⁊ cibi Amplius ⁊ minus effecti corrūpūt ſanitatem Que aūt cõmẽſurata ſunt faciūt ⁊ augent et ſaluãt. Ita igitur ⁊ in temperantia ⁊ fortitudine habet. ⁊ alijs virtutib⁹ Qui eni oia timet ⁊ fugit ⁊ nihil ſuſtinet timidus efficitur: ⁊ qui nihil oio timet ſed ad oia vadit audax. ſimiliter aūt ⁊ qui oi voluptate potit̃: ⁊ neqꝫ ab vna recedit itemperat⁹ ẽ. Qui aūt oẽs fugit queẽadmodum agreſtis inſenſibilis. Corrumpitur. n. temperantia ⁊ fortitudo a ſuperabundantia ⁊ defectu: a medietate autẽ ſaluatur. Sed non ſolum generatiões ⁊ augmẽtationes ⁊ corruptiões ex hiſdem ⁊ ab eiſdem fiunt ſed ⁊ operationeſ in eiſdem erunt: etenim in alijs manifeſtioribus ita hꝫ. puta in fortitudĩe. fit. n. ex mltum cibum ſumere ⁊ multos labores ſubſtinere ⁊ maxime põt hoc facer̃ fortis. Ita ãt ⁊ ĩ virtutib⁹: ex recedere. n. a voluptatib⁹ efficimur temperati ⁊ effecti maxime poſſumus receder̃ ab ipſis. Similiter ãt in fortitudine. aſſueti. n. cõtemnere terribilia ⁊ ſuſtinere ipa efficimur fortes ⁊ effecti maxĩe poſſum⁹ ſbſtiner̃ t̃ribilia

Hec ẽ ſecūda ps ꝑncipalis hui⁹ capituli in qua phs oñdit quales ſūt opationes generantes virtutem. ⁊ intendit oſtendere ꝙ operationes cauſantes virtutem ſunt operationes cõmenſurate medie inter ſuperabundãtiam ⁊ defectum. ⁊ hec eſt ꝯcluſio. 7. huius libri q̃ ꝓbat̃ ſic. quecunqꝫ corrumpūtur a ſuperabundantia ⁊ defectu illa generantur ⁊ ſaluãtur a medijs inter ſuperabundantiam ⁊ defectum. ſed virtutes morales corrumpuntur a ſuperabundantia ⁊ defectu operationum hūanarum. ergo generantur ⁊ ſaluantur ab operationibus medijs inter ſuperabundantiam ⁊ d̾fectum. maior declaratur declaratione exemplari. Uidemus enim ꝙ virtus corporalis corrumpitur ex ſuperabūdantia ⁊ defectu ⁊ generatur ⁊ ſaluatur per operationes medias ĩter ſuperabundantiam ⁊ defectum. nam fortitudo corporalis corrumpitur per ſuꝑabūdantiã gignaſij ⁊ exercitij ⁊ etiã propter defectū exercitij. nam propter nimium laborem debilitat̃ virtus naturalis corporis. ⁊ etiam ex defectu exercitij reddunt̃ mẽbra mollia ⁊ d̾bilia ad laborandum. Similiter ſanitas corporalis corrumpitur per nimiam ſuperabundantiam cibi ⁊ potus ⁊ per indigentiam eorundem. ⁊ ſi q̇s ſecūdū debitam menſuraꝫ vtatur exercitijs ⁊ cibis ⁊ potibus fiet i eo fortitudo corporalis ⁊ ſanitas. ⁊ ſic patet maior per exempla in virtutibus corporalibus. ſ. ꝙ que corrumpuntur ex ſuperabundantia ⁊ defectu: illa generãtur ⁊ ſaluantur ex medio inter ſuperabundantiaꝫ ⁊ defectum. ⁊ minor patet. nam virtus moraliſ corrumpitur per ſuperabundantiam ⁊ defectū quod patꝫ. nam ille qui omnia terribilia timet ⁊ fugit ⁊ nihil terribilium ſuſtinet efficitur timidus. ⁊ qui nihil timet. ſed in omnibus periculis ſe exponit fit audax. ⁊ ita patet ꝙ virtus moralis vt fortitudo corrumpitur per operationem in ſuperabundantia ⁊ defectu. et ideo ille qui medio modo ſe habet fit fortis. ⁊ ita eſt in alijs virtutibus. Uel poteſt ratio probans concluſionem ſic formari. ille operationes cauſant virtutem per receſſum a quibus virtus corrumpitur. ſed virtus corrumpitur per receſſū ab opationib⁹ ĩ medio. qꝛ virtus corrūpit̃ ꝑ ſuperabundantiam ⁊ defectum que ſunt receſſus a medio vt patet in virtutibus corporalibus. ergo per operationes in medio exiſtẽtes generat̃ virtus. Notandum ꝙ ea que accidunt circa virtutes corporis ſunt manifeſtiora q̃ꝫ ea que accidunt circa virtutes anime. et ideo phs manifeſtat ea que accidunt circa virtutes anime per ea que accidunt circa virtutes corporis tanq̃ꝫ ꝑ mãifeſtiora.

Sed non ſolum

Hec ẽ tertia pars principalis huius capituli in qua phus oñdit ꝙ virtutes morales producunt tales operatõnes ex qualibꝫ ꝓducunt̃. ⁊ h̾ ẽ ꝯcluſio. 8. hui⁹ libri q̃ ꝓbatur ꝑ ſiīe ſic. ſicut ẽ in virtutib⁹ corporalibus: ita ẽ ĩ v̾tutibus aĩe. ſꝫ virtutes corporales ꝓducunt tales opationeſ ex qualibꝫ producuntur ḡ ⁊c̃. maior patet per locum a ſimili. ⁊ minor declaratur ſic. fortitudo corporalis cauſatur ex hoc ꝙ aliquis ſumit cibum ſicut oportet. ⁊ ex hoc ꝙ ſe exercet in actibus fortitudinis. ⁊ cum factus ſit fortis põt ꝑ ſuã fortitudinẽ ſiīes opationes facere. ⁊ iõ ſic ẽ in v̾tutib⁹ aĩe ꝙ v̾tutes aĩe pñt tales opatões ꝓducere ex qualibꝫ producūt̃. ⁊ h̾ pꝫ. nã aliq̇s efficit̃ tẽpat⁹ ex h̾ ꝙ recedit a voluptatib⁹ ⁊ cū fcūs ẽ tempatus põt maxĩe a voluptatib⁹ recedere ⁊c̃. Capl'ꝫ. 3ᵐ ·ti . ꝑ. libri ſcd̾i. oñs circa q̃ hñt fieri oẽs morales v̾tutes qm̃ circa d̾lectatões ⁊ triſtitias. qd̾ ꝑ̊ ꝓbat̃ ꝑ h̾ ꝙ ſignū hit⁹ generati ẽ ſuꝑueniẽs voluptati 2º. ex pte v̾tutū. 3º. ex pte hoĩſ v̾tuoſi

Signūm autem oportꝫ facere hituum ſuꝑueniẽtem voluptati vl' triſtitiã opib⁹. Qui qdẽ. n. recedit a corꝑalib⁹ voluptatib⁹ ⁊ h̾ ipo gaudet tẽpat⁹. q ãt triſtatur itẽpat⁹: ⁊ q qdẽ ſubſtinet ꝑicula ⁊ gaudet vel nõ triſtat̃ fortis: q ãt triſtat̃ timid⁹. circa voluptatẽ. n. ⁊ triſtitias ẽ moralis virtus.

Iſtud ẽ 3ᵐ. capitulū ꝑmi tractat⁹ h⁹ ſcd̾i ĩ q̊ ſoluit̃ t̃tia qõ principalis: ⁊ ẽ circa que hñt fieri v̾tutes morales. ⁊ ẽ ſolo ꝙ oẽs v̾tutes morales hñt fieri circa d̾lectatões ⁊ triſtitias. ⁊ continet iſtud capl'm. 3. ptes ꝑ̃ncipales. In ꝑ̃ma oñdit ꝓpoᵐ ꝑ d̾ram iter opatões generantes hitū ⁊ opatões ꝓductas ab hitu. In ſcd̾a ibi. ꝓpt̃ voluptatẽ qdẽ. oñdit̃ ꝓpoitū ꝑ rões ſūptas ex pte v̾tutl h̾ ẽ ex hitu dĩe delectatõis ⁊ triſtitie. In t̃tia ibi. Fiet auteꝫ vtiqꝫ. ꝓbat ꝓpoſitū ꝑ rões ſūptas ex pte hoĩuꝫ qb⁹ ĩeſt v̾t⁹ ⁊ delectatio ⁊ triſtitia. In pria igit̃ pte icipit ꝓbat̃ cõcluſionẽ. 9. que ẽ ꝙ oẽs v̾tutes morales hñt fieri circa delectatões ⁊ triſtitias. ⁊ iſtud probare principaliter intendit in hoc capl'o. ⁊ in hac prima pte ꝓbatur hec ꝯcluſio ꝑ rõnem talem. cuiuſcunqꝫ ſignum accipimus ex delectatõe ⁊ triſtitia illud cõſiſtit circa delectationes ⁊ triſtitias. ſed ſignuꝫ cuiuſlibet virtutis

moꝛalis accipimus ex delectatione ⁊ triſtitia ergo omnes virtutes moꝛales habent fieri circa delectationes ⁊ triſtitias. maioꝛ huius ratõnis de ſe patet. ⁊ minoꝛem ponit in littera. d. ꝙ ſignum hituum iam generatoꝝ ſiue bonoꝛum ſiue maloꝝ oꝫ facere delectationẽ vel triſtitiã ſupuenientẽ opibꝰ. Ad cuius intellectũ ſciẽdum ẽ ꝙ opationes ex quibꝰ generat̃ virtus ⁊ opationes ꝓducte a vtute differunt ꝗtũ ad delectationem ⁊ triſtitiã. nam añ hitum vtutis generatuꝫ homo facit quandam violentiã ad operandum huiuſmõi. ⁊ ideo tales opationes ante virtutem habent quãdam triſtitiam annexam. ſed opationes ſequentes vtutẽ que ꝓducunt̃ a virtute habent delectatõem annexam. qꝛ habitus ineſt ꝑ modũ cuiuſdam nature. ⁊ ex hoc ẽ aliquid alicui delectabile qᷓ conuenit ei ſcðm naturam. cũ igitur aliqs opat̃. et delectatur circa materiã moꝛaleꝫ ſignum ẽ ꝙ habꝫ habitum: ⁊ ex hoc ꝙ operat̃ cum triſtitia ſignuꝫ ẽ ꝙ non opatur ab habitu nec hꝫ hitũ. minoꝛem rõnis declarat pħs per exempla. nã qui coꝛpales delectationes fugit ⁊ hoc ipo gaudet tempatus ẽ: qui autem in fugiẽdo talia triſtatur intempatus ẽ. Et qui ſuſtinet picula delectabiliter vel ad minꝰ ſine triſtitia eſt foꝛtis ſpecialiter enim in actu foꝛtitudis quandoqꝫ ſufficit non triſtari vt videbitur tertio huius. Qui autem cum triſtitia picula ſuſtinet ẽ timidus. ⁊ ſic de oibus aliys vtutibus. ⁊ ſic cuiuſlibet virtutis moꝛalis generate ſignum ẽ delectatõ ſupueniens. ⁊ ſic apparꝫ ꝙ oẽs virtutes moꝛales habent fieri circa delectatõẽs ⁊ triſtitias. Notandum ẽ hic ſm Euſtratiũ ſuper hanc litteram. Qui ſuſtinet ⁊c̃. ꝙ pħs multuꝫ humanitus dicit hoc quod dicit. Nõ triſtat̃. Appoſuit foꝛſitan enim in quibuſdam operationibus. foꝛtis ſufficiẽs ẽ non triſtari. puta ſi vulneretur pugnans ⁊ ſm foꝛtitudinem operans. Dubitatur hic. vtruꝫ oĩs virtuoſus delectetur in operatõne vtutis. videtur ꝙ nõ. qꝛ foꝛtis in ſuſtinendo moꝛtem nõ delectatur. Dicenduꝫ ꝙ virtuoſus delectatur in aliqua opatione virtutis non tamen in omni: vt patꝫ de foꝛti cui ſufficit in aliqua opatiõe foꝛtitudinis ꝙ non triſtetur. vł foꝛte poſſet dici ꝙ foꝛtis in omni operatione foꝛtitudinis delectatur delectatione ſpirituali tñ non in omni operatione foꝛtitudinis delectetur delectatione coꝛpaliꝰ

2°. dubitatur vtrum omnis virtus moꝛalis ſit circa delectationes ⁊ triſtitias. videtur ꝙ non. quia ſola temperantia eſt circa delectatõnes ⁊ triſtitias. per hoc enim diſtinguitur temperantia ab aliys virtutibꝰ. quia ẽ circa delectatiões ⁊ triſtitias. vt patebit in. 3° huius. ꝗ ñ omnis vtus moꝛalis ẽ circa delectatõnes ⁊ triſtitias. quia ſi ſic. omnis vtus moꝛalis eſſet tẽperantia: quod falſum ẽ. Item delectatio ⁊ triſtitia ſũt paſſiones vt patebit in hoc 2°. ſed nõ omnis virtus moꝛalis ẽ circa paſſiones. ſed q̃dam eſt circa operationes vt patet de iuſtitia que ẽ circa operationes ergo ⁊c̃. Item videt̃ ꝙ nulla vtus moꝛalis ſit circa delectationem. quia nulla virtus moꝛalis ẽ circa illud quod coꝛrumpit rectam rõnem. quia omnis virtus requirit perfectum vſum rõnis. ſed delectatio coꝛrumpit rectam rationẽ vt patebit ſexto huius. ergo nulla virtus moꝛalis ẽ circa delectationem. Dicendum ꝙ ſicut patebit ſeptimo huiꝰ ⁊. 10. delectatio poteſt accipi cõmuniter ꝓ omni delectatione tam coꝛpoꝛali ꝗ̃ ſpirituali. vel ſtricte pꝛo delectatione coꝛpoꝛali tantum. Similiter virtutem eſſe circa delectationem ⁊ triſtitiaꝫ poteſt intelligi tripliciter: vel tãquã circa materiam ſeu ſubiectum vel tanꝗ̃ circa finem ſuperuenientem operatõni virtutis. Dico igitur ꝙ pħs in pꝛopoſito loquitur de delectatione ⁊ triſtitia large acceptis: vt ſunt cõmunes delectationibus ⁊ triſtitiys coꝛpoꝛalibus ⁊ ſpiritualibus. ⁊ intelligit ꝙ omnis virtus moꝛalis eſt circa aliquas delectationes ⁊ triſtitias non tanquã circa pꝛopꝛiam materiã. nam materia pꝛopꝛia cuiuſlibet vtutis moꝛalis ẽ illud circa qᷓ rõ ponit mediũ: ſicut iuſtitia ẽ circa operationes que ſunt ad alterum vt emptiones venditiones ⁊ diſtributiones: ⁊ foꝛtitudo circa timoꝛes ⁊ audatias. ⁊ temperãtia circa delectationes ⁊ triſtitias tanꝗ̃ circa pꝛopꝛiam materiam. ſed accipiẽdo delectationem ⁊ triſtitiam communiter ſeu large. ſic omnis virtus moꝛalis eſt circa delectationes ⁊ triſtitias tanquã circa finem virtutis ſuperuenientem operationi. Nam ad omnem operationeꝫ virtutis moꝛalis ſequitur delectatio tanquaꝫ finis ſuperueniens operationi. nam per operationem virtutis moꝛalis homo delectatur in quibus opoꝛtet ⁊ triſtatur de quibus opoꝛtet. vnde per virtutem moꝛalem homo bene ſe habet in delectando ⁊ triſtando. quod patet per pħm. 7. huius qui dicit ꝙ potiſſima intentio ſcientie ciuilis eſt vt faciat homines delectari ⁊ triſtari in quibus opoꝛtet ⁊ quando opoꝛtet ⁊c̃. et in pꝛimo huius dicit pħs ꝙ ille nõ eſt iuſtus qui non gaudꝫ iuſtis operationibus ⁊ ita dico ꝙ omnis virtus moꝛalis eſt circa delectatiões ⁊ triſtitias tãꝗ̃ circa finẽ ꝯſequẽduꝫ vł fugiendum ⁊ non tanꝗ̃ circa materiam ꝓpꝛiã

Ad pꝛmũ in ꝯrium dicendũ ꝙ ſola tẽpãtia ẽ circa ðlectatões ⁊ triſtitias coꝛpalis tãꝗ̃ circa ꝓpã mãm. cũ ꝯ tñ hñ ſtat ꝙ oĩs vtus moꝛalis. ẽ circa delectationes accipiendo ðlectatõnem cõiter tãꝗ̃ circa finẽ ſupueniẽtẽ opatõi. Ad aliud dð ꝯcedẽdo ꝙ ñ oĩs vtꝰ moꝛał ẽ circa paſſiones tãꝗ̃ circa ꝓpã mãꝫ. nec ẽ veꝝ ꝙ oĩs ðlectatio ẽ paſſio. qꝛ ðlectatio ſpũalis vt delectatio q̃ ẽ in deo ⁊ in ſubſtantiys abſtractis nõ eſt paſſio cum in ſbũs abſtractis nõ ſint paſſiões

Ad tertiuꝫ dicendũ ꝙ nõ oĩs delectatio coꝛrumpit rectam extiationem. qꝛ delectatio que ẽ temperata a rõne non coꝛrũpit rõeꝫ. qꝛ talis delectatio ẽ illis in quibus oꝫ delectari ⁊ qñ ⁊ ꝗtum. ⁊ ſic de aliys circunſtantiys ꝗuis delectatio foꝛtis pꝛeueniens rõnem quandoqꝫ obnubilet ⁊ coꝛrumpat iudicium rationis.

Pꝛopter voluptatem quidem eniꝫ mala opamur: pp triſtitiã ãt a bonis recedimꝰ ꝓpter qᷓ oꝫ duci qualiter confeſtim ex iuuenibus vt plato ait. Quare et gaudet̃ ⁊ triſtari ĩ qbꝰ oꝫ: recta. n. diſciplia h ẽ.

HEc ẽ ſcða ps pꝛincipalis huius capłi in qua ꝓbat ꝯcluſionẽ quã intendit ꝑ rõnes ſumptas ex parte vtutis. H ẽ ex habitudiẽ delectationis ⁊ triſtitie ad virtuteꝫ. ⁊ continꝫ. 4. pticulas ſm numeꝝ. 4. rõnuꝫ quas adducit ad ꝓpoſitum que patebunt in ꝓſequendo. Pꝛima ratio ẽ talis circa illa habet fieri virtꝰ per que virtus generatur ⁊ coꝛrũpit̃. ſed ꝑ voluptatem ⁊ triſtitiam vtus generatur ⁊ coꝛrũpitur. ergo ⁊c̃. maioꝛ patet de ſe. ⁊ minoꝛ declaratur. nam ꝓpter voluptatẽ opamur mala et pp triſtitiam recedimꝰ a bonis. ⁊ pp hoc bene dixit plato ꝙ neceſſarium ẽ vt homo confeſtiꝫ ex iuuentute taliter ducatur vt gaudeat ⁊ triſtetur in quibus opoꝛtet. hec enim eſt recta diſciplina iuuenum ⁊ alia non inuenitur

Adhuc autem ſi virtutes ſunt circa actꝰ ⁊ paſſiones omni ãt actui ⁊ paſſioni ea cã ſequitur ðlectatio ⁊ triſtitia. ⁊ pꝛopter hoc vtiqꝫ erit vtꝰ circa delectationes ⁊ triſtitias

HEc ẽ ſecunda particula in qua ponit̃ ſecunda rõ ex parte vtutis. talis eſt. Ad oẽm actum. i. operationem humanam ⁊ paſſionem ſequitur delectatio vel triſtitia. ſꝫ oẽs virtutes moꝛales ſunt circa actus vel opationes. ergo omnis virtus moꝛalis eſt circa delectatiões vel triſtitias. Intelligendum ꝙ aliqua virtus moꝛalis ẽ circa operationes vt iuſtitia que ẽ circa emptiones venditiones ⁊ diſtributiones. ⁊ aliqua ẽ virtus moꝛalis circa paſſiones ſicut manſuetudo que ẽ circa iras. nunc autem ad omnẽ huiuſmõi operationeꝫ ⁊ paſſionem ſequitur delectatio vel triſtitia.

Demonſtrant auteꝫ ⁊ pene facte pp hec: Medicine autem quedam ſunt. medicine ãt per cõtraria innate ſunt fieri. Adhuc ſicut pꝛius dixímus, omnis anime habitus a quibus innatus ẽ fieri ðterioꝛ ⁊ melioꝛ. Ad hec ⁊ circa hec naturã habꝫ ꝓpter voluptates ⁊ triſtitias pꝛaui fiunt in pꝛoſequendo has ⁊ fugiendo vł ꝗs non opoꝛtet vel qñ non oꝫ vel vt non opoꝛtet: vel qualitercunqꝫ aliter a rõe determinatur. Ideoqꝫ determinant virtutes ĩpaſſibilitates quaſdam ⁊ quietes. non bene auteꝫ qm̃ ſimpliciter dicunt. ſed vt nõ oꝫ ⁊ qñqꝫ non opꝫ ⁊ quecũqꝫ alia apponuntur. Supponit̃ ergo virtus eſſe talis circa voluptates ⁊ triſtitias optimorum operatiua. Malitia autem contrarium.

HEc ẽ tertia particula in qua ponitur ratio tertia ſumpta ex parte virtutis que talis ẽ. circa illud ẽ vtus ꝑ qᷓ legis latoꝛ inducit hoíes ad vtutẽ. ſꝫ ꝑ ðlectatões ⁊ triſtitias ĩducit legis latoꝛ hoíes ad vtutẽ. ꝗ ⁊c̃. maioꝛ ð ſe patet ⁊ minoꝛ declarat̃. nã ꝑ penas ⁊ ſubtractionem delectationũ ⁊ ꝑ triſtitias illatas ĩducit legis latoꝛ hoíes ad virtutes ergo ⁊c̃. iſta rõ ſumitur a medicia aíe. ſicut eniꝫ paſſiões amare adhibite ⁊ delectatões ſubtracte ſũt medicine coꝛpis. ſic pene ꝑ triſtitias illatas ⁊ ꝑ ðlectationes ſubtractas ſunt medicine aíe ad recuperandum vtutẽ. pene. n. ſũt medicine. ſiũt. n. ꝑ ꝯria eoꝝ ĩ qbus aliqs peccauit: q. n. peccauit circa delectationes dꝫ puniri ꝑ triſtitias oppoſitas ⁊ ꝑ ſubtractõneꝫ delectationũ: medicine eni ꝑ ꝯria inate ſũt fieri. vñ ꝯria ꝯriys ſanant̃.

Adhuc ſicut

QUarta ratio ſumpta ex pte vtutis eſt illa. oĩs hitus vtutis ⁊ viciy ſibi oppoſiti hẽt fieri circa ea ex qbꝰ natus ẽ fieri melioꝛ. vł deterioꝛ. ſꝫ ex delectatione ⁊ triſtitia hitus virtutis ⁊ viciy ſibi oppoſiti natus eſt fieri melioꝛ vel deterioꝛ. ergo ⁊c̃. maioꝛ pꝫ ð ſe. ⁊ minoꝛ declarat̃. nã ꝓpter delectatõem in opibꝰ mał habitus moꝛalis fit deterioꝛ ⁊ pp triſtitiaꝫ ĩ eiſdẽ fit melioꝛ. econtrario eſt de habitu bono. vñ in ꝓſequendo vel fugiendo delectatões vł triſtitias quas non opoꝛtet vel quando non opoꝛtet ⁊c̃ fit aliquis deterioꝛ. ⁊ in ꝓſequendo vel fugiendo delectationes vel triſtitias quas oꝫ ⁊ quando opoꝛtet ⁊c̃ fit aliquis melioꝛ. Iðqꝫ ⁊ quia homines fiunt mali ꝓpter paſſiones ꝗs ſequuntur ꝓpter hoc mouebantur ſtoici ad dicendum virtutes eſſe impaſſibilitates ⁊ ꝙ virtuoſus nullam paſſionem habet. ſed in hoc male dixerunt. quia a virtuoſo oẽs paſſiones excludebant. nam hoc non pertinet ad virtutem ſcilicet eẽ omnino ſine paſſionibus. ſed a vtute ⁊ virtuoſo debent excludi paſſiones inoꝛdinate ſupponũt igit̃ ꝙ vtus ſit circa delectatões ⁊ triſtitias optioꝝ opatia malitia ãt ꝯrioꝝ

Fiet autem nobis mãifeſtũ ex his adhuc de eiſdẽ. tribꝰ eni exñtibꝰ q̃ circa electões: ⁊ tribꝰ que ĩ fugis bono ꝯferẽte delectabili: ⁊ tribꝰ ꝯriys malo nociuo triſti. Circa hec qdẽ oĩa bonꝰ directiuus ẽ: malus ãt peccãs: maxie ãt circa ðlectatõem Cõis. n. hec aĩalibꝰ ⁊ oibꝰ que ſub electõe aſſequũt̃. eteni bonũ ⁊ ꝯferens delectabile vr̃. Adhuc ãt ex puero oibꝰ nobis ꝯnutrit̃. pp qᷓ difficile cõtere hãc paſſionẽ cõpatã vite. Regulã

āt opatōnes hi qdem magis: hi qdem minus delectatione ꝛ triſtitia. ꝑpter hoc igiꝛ neceſſarium ē circa hec eē oē negocium. Non.n.paruꝫ ī operationes bene vel male gaudere ꝛ triſtari. Adhuc autem difficilius voluptati pugnare ꝙ̃ ire: quemadmodum ait Eraclytus: circa difficilius āt ſemper ꝛ ars fit ꝛ virtus: etenim bene ꝛ melius in hoc. Quare ꝛ ꝑpter hoc circa delectatōes ꝛ triſtitias omne negocium ꝛ virtutis ꝛ polytice. Qui quidem enī bene his vtitur bonus erit. qui autem male malus. Qm̄ quidem igiꝛ ꝛ virtus circa delectationes ꝛ triſtitias: ꝛ qm̄ ex quibꝰ fit ab his ꝛ augetur ꝛ corrumpiꝛ non ſimiliter factis: ꝛ quoniam ex quibus fit circa hec ꝛ operatur dictuꝫ eſt.

Hec ē tertia principalis huius capituli ī qua ꝓbat concluſionē principalem per rōnes ſumptas ex pte hoīs. ꝛ ꝯtinet quattuor ꝑticulas ſm numerū quattuor rōnum q̄ ordine ſuo apparebunt. primo igiꝛ ꝓbat per rōem ſumptaꝫ ex parte hoīs ꝙ oīs virtꝰ moralis habet fieri circa delectatōes ꝛ triſtitias: ꝛ hec eſt ratio. Circa illud habet virtus fieri qđ ē commune omni bono humano. ſed delectatio hēt fieri circa omne bonuꝫ humanuꝫ ꝛ triſtitia circa omne malum oppoſitū. g̊ circa delectatiōeꝫ ꝛ triſtitiam habꝫ fieri omnis virtus moralis. patꝫ maior. nam virtꝰ circa oē bonum humanum ꝛ eius oppoſitū habꝫ fieri. ꝛ minor declaratur ſic. triplex ē bonū humanum. ſ. bonū honeſtuꝫ: bonum vtile: ꝛ bonū delectabile: ꝛ omne bonū honeſtum ē bonum delectabile ꝛ non econuerſo. oē bonuꝫ vtile ē bonum delectabile ꝛ nō econuerſo. ꝛ ita bonū delectabile ē cōe omni bono humano. Similr̄ triplex ē malum, quoddamq̄ꝫ opponiꝛ bono honeſto. ſ. malū. i. vicium qđ opponiꝛ bono honeſto: ꝛ nociuū qđ opponiꝛ bono vtili. ꝛ triſte qđ opponiꝛ bono delectabili. ꝛ circa omnia hec bonꝰ. i. virtuoſus ē directiuꝰ hoc ē bene ſe habet. malus autem ideſt vicioſus peccanſ maxime autē circa delectationeꝫ. quia hec cōmunior ē alijs. ꝛ hec duplici cōmūitate vt hic innuit phs. prima ſumitur ex his quibꝰ ineſt delectatio. Nam delectatio ē cōmunis omnibꝰ aīalibꝰ. ſed vtile ꝛ honeſtum ſolū inē hominibꝰ. delectatio enī cōmunis ē oībus animalibꝰ. non ſolū enim cōuenit delectari ſm apprehenſionē intellectiuā. ſꝫ ēt ſm apprehenſionē ſenſitiuam que ē cōmunis oībus animalibꝰ. ſcđa coītas accipiꝛ ex parte rerum delectantiū. i. cauſantium delectatōeꝫ. Nam delectatio ſeqtur ad omnia que ſub electione cadunt. bonum eniꝫ hōeſtū ē delectabile ꝑut ē conueniēs rōni. bonum ꝛ vtile ē delectabile. ꝛ ita oē bonum humanū ē delectabile. cum ergo delectatio ꝛ triſtitia ſint maxime cōmunia ſeqtur ꝙ virtus maxime hꝫ fieri circa delectationes ꝛ triſtitias. Notandū ē ꝙ illa diuiſio boni compꝛ̄hendit oēm rōem boni. nam bonū ē t̄minꝰ motꝰ ipſius appetitꝰ. pōt igiꝛ ſufficiētia illius diuiſionis boni colligi ꝓportōaliꝛ ex termino motꝰ corporis naturalis. t̄minꝰ eniꝫ motꝰ ē duplex. qdam ē terminus ſimpliciter ꝛ ille ē vltimus terminꝰ motus quo acquiſito ceſſat motus. ꝛ qdā ē terminꝰ ſm qd ꝛ ſic media int̄ ꝑncipiū motꝰ ꝛ vltimuꝫ finē motus terminans motū ſm qd. q2 nō termināt totum motū ſꝫ aliquā ptē motꝰ. illud āt qđ vltimate terminat motū ē duplex quoddā poſitiuuꝫ qđ ē per ſe ꝛ ꝑncipalr̄ terminꝰ vt locus vel forma ꝛ quoddā priuatiuum. ꝛ illud ē qes ſub per ſe termino motꝰ. vbigrā: ſi fiat motus de nigredine in albedine ꝑ fuſcedinē mediā fuſcedo ē terminꝰ ſm qd illꝰ motꝰ q2 termīat aliquam pteꝫ illius motꝰ ꝛ albedo ē pſe terminꝰ illius motꝰ tamq̄ꝫ poſitiuū ꝑ ſe intentū a motore. ꝛ quies ſub nigredīe ē terminꝰ ꝑuatiuꝰ illius motꝰ ſic ꝓportionabilr̄ ē ī motu appetitꝰ. naꝫ illud terminat motū appetitꝰ ſm qd qđ ē mediū ordiatum ad aliud. ſ. ad vltimum terminū appetitꝰ ꝛ illud diciꝛ bonū ꝯferenſ ſeu vtile. id autē qđ vltimate terminat motū appetitꝰ ſicut res poſitiua in quā appetitꝰ per ſe tendit ē bonū honeſtuꝫ. q2 ſm tulliū. honeſtū ē qđ ꝓpria ſua vi attrahit ꝛ allicit appetitū. illud vero qđ terminat motum appetitus tāq̄ꝫ quies in re deſiderata ē ipſa delectatio ſeu bonum delectabile. Et eſt ſciendum ꝙ ſi illa tria ſtricte accipianꝛ ſic habent rationem oppoſitorum. naꝫ illa ſtricte ꝛ proprie dicuntur delectabilia que nullaꝫ aliam rationem habent appetibilitatis niſi delectationē: cum talia ſint quandoq̄ꝫ nociua et ī honeſta. vtile vero proprie dicitur qđ non hēt de ſe vnde deſideretur. ſed ſolū deſideratur ꝑpter aliud vt pocio amara propter ſanitateꝫ ſed bonum honeſtum eſt illud quod propter delectationem in ſe habet vnde deſideratur.

Adhuc autē ex puero. ſecūda ratio ſūpta ex pte hoīs ē illa circa illam paſſionem maxime habet fieri virtus que ineſt nobis a ꝑncipio q2 maxime difficile ē illam paſſionem ſubiugare. ſed delectatio ineſt nobis a ꝑncipio. q2 ſtati cū naſcimur ineſt nobis delectatio. puer enim ſtatim cum naſcitur delectatur ī lacte. ergo circa delectationem maxime habet fieri virtus. ergo ꝛ circa triſtitiam. Regulamꝰ auteꝫ. Rō tertia ſumpta ex parte hominis eſt iſta. circa illa habet fieri virtꝰ per que hoīes maxime regulant ſuas operationes. ſed per delectatiōes ꝛ triſtitias homines maxime regulāt ſuas opationes. homines enim illis operationibus īēdunt in quibus delectantur: ꝛ ab illis abſtinent quibus triſtantur. ergo circa delectationes ꝛ triſtitias habet fieri omnis virtus moralis. Ad hunc autem difficilius. 4. ratio ſumpta ex parte hoīs ad ꝯcluſionem principalem

eſt iſta. circa difficile ē ars ꝛ virtꝰ. ſed reſiſtere delectatōi ē difficile. q2 vt ait Eraclitꝰ. difficilius ē pugnare ꝯ voluptatē q̄ꝫ cōtra irā. cum g̊ difficile ſit pugnare ꝯtra irā. ſequiꝛ ꝙ difficile ē pugnare ꝯtra voluptatē. g̊ ꝛc̄. ꝛ ſic in hoc capitulo ꝓbata ē concluſio vna huiꝰ libri. ſ. ꝙ oēs ꝟtutes morales hūt fieri circa delectationes ꝛ triſtitiaſ. ꝛ hec ꝯcluſio ē in hoc capitulo ꝓbata ꝑ. 9. rōes. Dubitaꝛ hic circa dictū ſtoicoruꝫ q dīc ꝟtutes eē īpaſſibilitates. dubitaꝛ vtrū ꝟtus moralis poſſit eē ſine oī paſſione. videꝛ ꝙ ſic. q2 tāto ꝟtus ē ꝑfectior quāto magis ſuperat paſſiones. g̊ ꝟtus aliq̄. ſ. ꝟtꝰ ꝑfectiſſima ē ſine oī paſſiōe. Itē paſſio ꝯtrariaꝛ ꝟtuti. q2 creſcēte paſſione diminuiꝛ virtus ꝛ diminuta paſſione creſcit virtꝰ. ſed virtꝰ pōt eē ſine oī eo qđ ꝯriaꝛ virtuti. g̊ ꝛc̄. Item arguiꝛ ꝑ rōnes ſtoicoꝝ quas recitat Albertꝰ ſuꝑ primum huiꝰ. ꝑ ſic. cū felix ſit totus ſanꝰ tā in rōe q̄ꝫ in appetitu. q2 alr̄ non eēt felix. oꝫ ꝙ ſit totus infra metas mētis ꝛ ſapīe ꝯſtitutꝰ. ſed ille q totꝰ infra metas ſapīe ꝯtineꝛ nihil ſentit nec reputat bonum niſi illud qđ in veritate ē bonū. ꝛ ꝑ ꝯñs nō ſentit aliquā paſſionē. 2º arguitur ſic. felicitas ē opatio ſm virtutē ꝑfectā. ſꝫ virtus ꝑfecta non ē niſi purgati animi ꝛ a paſſionibus totaliter elōgati. ergo virtꝰ ꝑfecta in ſūmo non ē niſi aī oīo īpaſſibilis. Quod ꝯfirmaꝛ ꝑ hoc ꝙ ꝑfecto in ſūmo nihil deeſt de perfectōe ꝟtutis. ſed virtutibus moderatiuis paſſionuꝫ cuiuſmōi ſunt virtus polytica ꝛ virtus purgatoria mltum deeſt de ꝑfectione virtutis. ergo felix felicitate perfecta ē omnino ſine paſſionibus. ꝛ hec fuit opinio ſtoicoꝝ. Contrarium pꝫ ꝑ phm̄ hic in textu. Illū. n. hoīem dicit phs agreſtem ꝛ īſenſibilē qui nullā paſſionē ſentit ſed nullus virtuoſus eſt agreſtis aut inſenſibilis ſcđm phm̄. ideo nullus virtuoſus ē oīo ſine paſſionibus. Ad iſtud dubiuꝫ dicendum ꝙ virtutū moraliū quedā ſūt circa paſſiones ſicū circa ꝓpriam materiam ſicut fortitudo ꝛ temperantia: ꝛ quedam circa operationes vt iuſtitia. ſicut patebit. 5. huius. dico g̊ ꝙ illa virtus que eſt circa paſſiones ſicut circa ꝓprium obm̄ non pōt eſſe ſine paſſione. qđ ꝓbatur. q2 aliter eſſet virtus ocioſa cum nullius habitus exerciciuꝫ haberi poſſit ſine ꝓpria materia ꝛ obō. ſꝫ illa virtus que ē circa operationes pōt eē ſine paſſione proprie dicta. delectatio enim que cōſequitur operationem iuſti nō ē paſſio ꝓprie dicta. Et ſi dicatur ꝙ vita contemplatiua ē ſine paſſionibus ſcđm Euſtratium ſuꝑ primū huius. ꝛ perconſequens virtuoſus poteſt eſſe ſine paſſionibus oīo. Dicendum vt mihi videtur. ꝙ ſi aliqs tm̄ det ſe contemplatōni ꝙ ſit quaſi ſeꝑatus a corpore ꝛ ſine paſſionibus erit ſine virtute morali que eſt circa paſſiones. nec eſt inconueniens ꝙ felix felicitate contēplatiua perfectiſſima ſit omnino ſine virtute morali que ē circa paſſiones. ſicut enim ſubſtantie abſtracte a materia ſunt ſine paſſionibus. ita etiam ſunt ſine virtutibus moralibus. Ad ꝑmum incontrariuꝫ dicendū. ꝙ q̄ꝫto virtus ē perfectior tanto magis ſuperat paſſiones inordinatas. ſed ex hoc non ſequitur ꝙ ſit omnino ſine paſſione. Ad ſcđm dicendū ꝙ paſſio regulata ratione non contrariatur rationi. ſed ſolum paſſio rationi reſiſtens ꝛ ſine tali paſſione poteſt eſſe bene virtus non tamen ſine paſſiōe moderata. Ad primam rationem ſtoicorum dicendū ꝙ felix eſt totus ſanus ꝛ infra metas mentis conſtitutus ſic ꝙ per nullā paſſionem a medio rationis abducitur. ſed ex hac non ſequitur ꝙ aīmus eius non poſſit tangi a paſſionibus. Ad ſecūdū dicendū ꝙ felicitas ſpeculatiua ē operatio ſecūduꝫ virtutē perfectaꝫ ſcilicet ſcđꝫ virtutē ſapientie vt patebit. 10. huius. ꝛ felix huiuſmōi felicitate ſi pōt eſſe ſine paſſionibus poteſt eſſe ſine virtute morali que eſt circa paſſiones. Et ſi dicatur ꝙ alique ꝟtutes morales ſūt virtutes purgati aī. ſed virtus purgati animi ē ſine paſſionibus ſecundū Macrobiū ꝛ Euſtratiū. Dicēdū ꝙ ſi aliq̄ virtus moralꝛ ſit virtꝰ purgati aī illa ē q̄ non ē ad paſſiones edomādas. ſꝫ ex eius ꝑfectōe ſolum ordinaꝛ ad paſſiones iā edomitas regulādas.

Capitulum quartū. ti. pri. in quo ſoluiꝛ. 4. qō pricipalis huius libri. que eſt iſta. qualiter virtꝰ generaꝛ ex opationibꝰ virtuoſis vt iuſtꝰ ex opationibꝰ iuſtis. Iſtud. n. ē dubiū qm̄ ſicut videmꝰ eē in artibꝰ ꝙ nullus facit opa artis niſi hñs artem. nullus. n. facꝛ opꝰ grāmatici niſi grāmaticꝰ. ꝛ eodē mō vr̄ eē de ꝟtutibꝰ ꝙ nullus facit opa iuſta niſi iuſtus. ꝛ ſic non fit iuſtꝰ ex operationibus iuſtis ſed magis econuerſo ex habitu iuſtitie fiunt operationes iuſte. ꝛ hec dubitatio ſoluitur dupliciter. primo ꝙ aliqs non hñs artem pōt facere opa artis. ſed nō artificialr̄ ꝛ ſic nō hñs virtutē pōt facere opera virtutis ſed nō virtuoſe. nō iuſtus enim pōt facere opera iuſta ſed non iuſte. ſcđo ſoluitur per interemptionem ſimilitudinis inter ꝟtutem ꝛ artem eſt enim diſſimilitudo ī hoc ꝙ his que ab artibus fiunt eſt bene in ipſis operatis que autem ſecundū virtutem habent bene in operantibus ſcilicet ſcire eligere propter hec ꝛ firme ꝛ immobiliter operari ꝛc̄.

QUerer aūt vtiq̄ꝫ aliquis q̄liter dicimꝰ qm̄ opꝫ quidē iuſta opantes iuſtos fieri: tēperata āt tēꝑatos. Si. n. opantur iuſta ꝛ tēꝑata iam ſūt iuſti ꝛ tempati: queadmodum ſi grāmatica ꝛ muſica grāmatici ꝛ muſici. Uel neq̄ꝫ ī artibꝰ ita hꝫ. Cōtigit. n. grāmaticū qd facer̄ a caſu ꝛ alio ſuppoſito. Tūc igiꝛ grāmaticꝰ ſi grāmaticꝰ qd faciat ꝛ grāmatice hoc āt ē ſꝫ eā q̄ ī ipo

grãmatica. Adhuc autẽ neqꝫ ſile ẽ i artibus ⁊ ĩ ṽtutibus. Que enim ab artibus fiũt bñ hñt in eis. ſufficit igitur hec qualr̃ habentia fieri. que ãt ſcd̃m virtutes fiunt neqꝫ ſi hec qualiť habeant iuſte vel temꝑate oꝑata ſũt. Sed ſi oꝑans qualiter habens opereť. Primum quidẽ ſi ſciens: deinde ſi eligens ⁊ eligẽs ꝑꝑ hec: tertiũ ãt ⁊ ſi firme ⁊ imobilr̃ habeat ⁊ opetur. hec autẽ alias quidem artes non cõnumerãtur preter ipm ſcire: ad ṽtutes ãt ſcire qdẽ aut nihil põt alia ãt nõ paruꝫ: ſꝫ oĩa poſſunt q̃ ex multotiẽs oꝑari iuſta ⁊ temperata adueniũt.

Istud ẽ capl̃m. 4ᵘᵐ. ꝓmi tractatus in q̃ mouet ⁊ ſoluiť. 4. queſtio principalis huius ſcd̃i libri. ſ. q̃liter ṽtus generať ex oꝑibus ṽtutis. ⁊ continet iſtud capl̃m tres ꝑtes principales. In prima põit ⁊ ſoluit q̃õnem. In ſcd̃a ibi. Res qdẽ igiť. Ponit ⁊ ꝓbat vnam ꝯcluſionẽ ꝑ quã apparꝫ ſolutio ꝓ͂ncipalis q̃õnis. In tertia ibi. Sed multi. Remouet quẽdã errorem. Prima ps ꝯtinꝫ tres ꝑticulas. i prĩa poniť q̃õ ⁊ rõ q̃õnis. In ſcd̃a ibi. Uel neqꝫ in artibꝰ. Ponitur vna ſol̃o q̃õnis. In tertia. Adhuc ãt neqꝫ ſimile. Poniť alia ſolutio ad eandẽ q̃õnẽ. In prĩa igiť ꝑticula moueť dubitatio ⁊ poniť rõ dubitationis. qꝛ. n. dictum ẽ ꝙ ṽtus generať ex oꝑationibus bonis vt ex iuſtis oꝑationibꝰ efficiť aliquis iuſtus. ĩõ moueť q̃õ q̃liter hꝫ poteſt eẽ ꝙ ex oꝑationibus ṽtutis genereť ṽtus vt ex oꝑationibꝰ iuſtis iuſtitia. Rõ huiꝰ dubitationis ẽ. qꝛ illud dictum nõ videť eẽ verum ꝓ eo ꝙ ſicut ẽ in artibus ita ẽ in ṽtutibꝰ. ſed in artibus ẽ ſic. ꝙ nullus facit oꝑa artis niſi hñs artẽ. nullus. n. facit oꝑa grãmaticalia niſi grãmaticus nec muſicalia niſi muſicꝰ. ergo eodẽ modo nullus facit oꝑa iuſta niſi iuſtꝰ. ⁊ ꝑ ꝯñs ex iuſte operari nõ fit aliquis iuſtus. quia eo ipo ꝙ aliquis iuſte oꝑatur ẽ iuſtus. vñ cũ idẽ non ſit generans ⁊ generatũ reſpectu eiuſdem cũ nihil generet ſe. ⁊ iuſte oꝑari ẽ effectiue a iuſtitia ſeq̃tur ꝙ iuſtitia non efficitur nec generatur ex iuſte operari cum ſit econuerſo.

Uel neque in artibus.

Hec ẽ ſcd̃a ꝑticula prĩe ꝑtis in qua poniť vna ſolutio que ẽ ꝑ interemptionem huius ꝓpoſitionis accepte in rõe dubitatõnis q̃ ẽ iſta. nullus facit oꝑa artis niſi hñs artem. qꝛ nõ grãmaticꝰ põt facere oꝑa artis grãmatice. nam aliquis idiota põt a caſu ꝓferre oratiõeꝫ congruam. nullus tñ põt grãmatice hoc ẽ artificialr̃ ſꝫ grãmaticam facere oꝑa grãmaticalia niſi grãmaticus. ⁊ eodẽ modo aliquis non iuſtus põt facere opera iuſta non tamẽ iuſte. ſed ſcd̃m habitum iuſticie. Intelligendum ꝙ non iuſtus faciens opera iuſta nõ operatur a caſu ſed per ſe ſi intendit generationẽ ṽtutis qꝛ facit opera iuſta per rationẽ praticã exñteꝫ i ipo q̃ ẽ ꝓ͂ncipiũ mouẽs ad generatõeꝫ ṽtutis

Ad huc neque ſimile

Hec eſt tertia ꝑticula prĩe ꝑtis in q̃ poniť alia ſol̃o que ẽ ꝑ interemptõem ſilitudinis aſſũpte iter artẽ ⁊ virtutẽ ⁊ ꝯtinet hec particula duas ꝑtes. In prĩa ponit ſolutõem. In ſcd̃a ibi. Primũ qdẽ. Enũerat q̃dam q̃ req̃rũť ad hꝫ ꝙ aliqua oꝑatio fiat ṽtuoſe. In prĩa igiť ꝑticula. d. ꝙ nõ ẽ ſile de artibꝰ ⁊ ṽtutibꝰ. quia oꝑa q̃ fiũt ſm artẽ hñt in ſeipis illud q̃õ ꝑtinꝫ ad bene eẽ artis ⁊ nõ req̃runt bonitatem in faciente. nõ enim oꝫ ꝙ faciens ſm artẽ ſit bonꝰ ſed illa q̃ fiũt ſcd̃m ṽtutem req̃rũt bonitatẽ in ipſo faciente. ⁊ ĩõ q̃ṽuis ita eſſet ꝙ nullus poſſet facere oꝑa artis niſi hñs artem ex hoc non ſeq̃tur ꝙ nullus poſſꝫ facere oꝑa virtutis niſi hñs virtuteꝫ. Notãdũ ẽ hic ꝙ cã huius diſſimilitudis iter artem ⁊ virtutẽ ẽ hec. qꝛ enim ſm phm̃. 6ᵒ. huius. Ars ẽ recta ratio factibiliũ ⁊ facere ẽ oꝑatio tranſiẽs in exteriorẽ materiã ⁊ talis oꝑatio ẽ ꝑfectio ipſius facti. ĩõ in oꝑationibus artis bonum artis conſiſtit in ipo facto. ſ. in artificiato. ĩõ ad bonitatem artis ſufficit ꝙ ea que fiunt bene ſe habeant. ſed ṽtutes ſunt principia actionum que non tranſeunt in exteriorem materiam ſed manent in ipis agẽtibus. vnde tales actiones interiores ṽtutum ſunt perfectiones agentiuꝫ. ⁊ ideo bonitas huiuſmodi actionũ conſiſtit in ipis agẽtibus. ⁊ ĩõ ad hoc ꝙ aliqua fiant iuſte ⁊ temꝑate non ſufficit ꝙ oꝑa que fiunt bene ſe habeãt. ſed req̃riť ꝙ operans debito modo operetur ⁊ ſit in ſe bonus ⁊ virtuoſus. ſic ergo ſoluitur ratio dubitationis dupliciter. vno modo per interemptionem huius propoſitõnis. nullus poteſt facere opus artificiale niſi artifex. Alio modo ſoluiť per interemptionem ſimilitudinis inter virtutem ⁊ artem. Notanduꝫ ſcd̃m lincoñ. hic ꝙ iuſta ⁊ temperata ⁊ ſimilia aliquando dicunť talia quia ſunt de genere talium aliquãdo ṽo dicũť talia ñ ſolũ quia ſũt d̃ genere taliũ ſꝫ q̃ cuꝫ ſint de genere taliũ fiũt a talibꝰ iq̃uãtum tales ſunt. ſ. a iuſtis ⁊ tẽꝑatis ⁊c̃. Cũ igiť q̃riť. vtrum non iuſtus poſſit facere opera iuſta. diſtinguendum eſt de iuſto: quia vno modo dicitur iuſtum ex hoc ſolũmodo ꝙ ẽ tale quale natum fieri eſt a iuſto. ⁊ ſic non iuſtus poteſt facere opera iuſta. aliquis enim non iuſtus ꝓpter timorem vel inanem gloriam poteſt reddere alicui quod ſuum eſt. quod eſt opus iuſtum ex genere. Alio modo dicitur iuſtum non ſolum quia eſt tale opus quale iuſtus natus ẽ facere ſꝫ quia ẽ tale ⁊ a tali ſcilicꝫ ab habẽte habituꝫ iuſtitie. ⁊ ſic loq̃ẽdo d̃ iuſto ẽ hec impoſſibilis ñ iuſtus facit opera iuſta.

Primum quidem

Hec ẽ ſcd̃a ꝑticula ſcd̃e partis in qua phs ennumerat q̃dã q̃ req̃rũť ad hoc ꝙ aliq̃ operatio fiat virtuoſe. ⁊ enumerat tria quoꝝ ꝓ͂mum ꝑtinet ad intellectuꝫ. ⁊ ẽ ꝙ operans ſit ſciens q̃d fac̃ ⁊ nõ opeť ex ignorantia. 2ᵐ ꝑtinꝫ ad appetitũ. ⁊ ẽ ꝙ operetur ex electiõe ꝓpť ipſum opus ṽtutis ⁊ non ꝑꝑ aliquid aliud. ⁊ in hac conditione intelligũť duo. ſ. electio ⁊ finis debitus ꝑꝑ quẽ dꝫ eẽ electio: q̃ ẽ oꝑatio ſcd̃m virtutem. vnde ſi aliquis opereť opus ṽtutis hoc ẽ illud q̃õ ṽtuoſus operareť ex paſſione: vt ꝑꝑ timorem vel iram non oꝑať ſcd̃m virtutem. Si quis etiam opereť bonum opus ꝑꝑ lucrum vel ꝑꝑ inanem gloriam. ⁊ non ꝓpter ipſum opus ṽtutis non oꝑať ſecũdũ virtuteꝫ. 3ᵐ q̃õ requiritur accipitur ex parte hitus. ⁊ ẽ ꝙ operetur firme. i. conſtanť ⁊ imobiliter. ꝯſtanter q̃ṽtũ ad ſeipm: ⁊ imobilr̃ q̃ṽtum ad exteriora. ita ꝙ a nullo exteriori impediať q̃n habeat electionem virtuoſam ⁊ opeť ſecundum eam. Sed ad artificem non requiriť niſi primũ iſtorum. ſ. ꝙ ſit ſciens operari ſm arteꝫ: ſed ad virtutem ⁊ virtuoſum ſcire nihil vl̃ paꝝ confert. Sic ergo pꝫ diſſimilitudo inter ṽtutem ⁊ artẽ.

Hic ſunt duo intelligenda. ꝓ͂mũ ẽ circa hoc q̃õ phus dicit: ad artem ſolum requiriť ſcire. ⁊ ẽ ꝙ aliquis poteſt eſſe bonuſ artifex ⁊ ſi nũq̃ꝫ eligat operari ſm artem. Unde q̃ṽto magis ſcit ea que ſunt artis tanto ẽ melior artifex. ⁊ ſi nũquam opereť nec eligat operari nec in oꝑando ſit conſtans ⁊ immobilis. Scd̃o circa hoc q̃õ phs dicit ꝙ ad virtutẽ nihil vel paꝝ prodeſt ſcire: ẽ intelligendum ꝙ ſcire ẽ duplex. ſ. ſpeculatiuum ⁊ praticũ. ⁊ praticũ ẽ duplex. ſ. in vl̃i ⁊ ꝑticulari. Scire ſpeculatiuum nihil confert ad virtutẽ. quia intellectꝰ ſpeculatiuus nihil dicit de ꝓſequẽdo vel fugiendo. ⁊ ſcire praticũ in vl̃i paꝝ ꝓdeſt. Sed ſcire praticũ i ꝑticulari multum ꝓdeſt ad virtutem. qꝛ illud determinat actũ ⁊ alias ꝑticulares circũſtantias i q̃bꝰ ẽ actus. Alr̃ tñ intelligit cõmẽtator illud dictum. Scire nihil vel paꝝ confert. ꝙ phs loq̃ť de ſcire pratico ⁊ in ꝑticulari. ⁊ ẽ intẽtio phi ꝙ ſcire paꝝ vel nihil ꝓdeſt ad hoc ꝙ opus ſit laudabile ⁊ ṽtuoſũ. hꝫ. n. nõ hẽt opus ex ipſo ſcire: ſed ex electõne voluntaria. ſilr̃ q̃ṽtum ad hoc ꝙ opus ſit bonũ moralr̃ ſcire in ꝑticulari parũ ꝓdeſt. qꝛ ſolum fac̃ ad hoc ne opus ſit inuolũtarium ꝑ ignorantiam ꝙ eſt remota diſpoſitio ad perfectionem virtutis.

Res quidem

igitur iuſte ⁊ tẽꝑate dicũť q̃ñ ſũt tales q̃les vtiq̃ꝫ iuſtus ⁊ tẽꝑatus oꝑabiť. Iuſtus ãt ⁊ temꝑatus ẽ nõ qui hec operatur ſꝫ qui vt iuſti ⁊ temꝑati oꝑanť. Bñ igiť diciť q̃ñ ex iuſta oꝑari iuſtus fit ⁊ ex temꝑata temꝑatus: ex nõ operari autem hec vllus vtiq̃ꝫ neqꝫ curabit fieri bonus.

Hec ẽ ſcd̃a ps huius capituli i qua cõcludit vnã ꝯcluſionẽ ꝑ quã apparꝫ ſol̃o q̃ſtiõis principal̃. ⁊ ẽ iſta ꝯcluſio ꝙ oꝑatões tũc ſũt ṽtuoſe quando ſunt tales quales ſũt oꝑatõnes ṽtuoſi. ⁊ eſt ꝯcluſio. io. ꝓbať q̃ſi inductiue ſic: tunc ſunt res temꝑate ⁊ iuſte q̃ñ ſunt tales quales oꝑabitur temꝑatus ⁊ iuſtꝰ. ⁊ ſic de alijs. ĝ ⁊c̃. ſed nõ oꝫ ꝙ qui oꝑať iuſta ⁊ tẽꝑata ſtatim ſit iuſtus ⁊ tẽꝑatꝰ niſi ea ſic opeť vt oꝑãtur iuſti ⁊ temꝑati. ſ. obſeruando tria que dc̃a ſunt. ſ. ꝙ operetur ſciens ⁊ eligens ꝓpter hoc. ⁊ ꝙ conſtanter ⁊ immobiliter opetur q̃õ nõ põt facere niſi per habitum ex operationibus acq̃ſitum. Bene igitur dicitur. Ex illo apparet ſolutio principalis queſtionis. nam ex quo ex ſimilibus operationibus generantur ſimiles habitus vt pꝫ ex predictis. ⁊ ille oꝑationes dicũtur iuſte ⁊ temperate que ſunt ſimiles his que operatur iuſtus ⁊ temperatꝰ ſicut fuit dictum in precedẽtibus ſeq̃tur ꝙ hõ ſit iuſtus ex hoc ꝙ oꝑatur iuſta ⁊ temꝑatꝰ ex hoc ꝙ oꝑatur tẽꝑata. ⁊ ex hoc ꝙ aliquis non oꝑatur hec nullus vtiq̃ꝫ de numero taliũ curabit fieri bonus. i. habebit curaꝫ ad hoc ꝙ fiat bonus. ⁊ ſic patet ꝙ operatio dicitur iuſta. non ſolum quia fit ab homine iuſto ſed quia eſt talis operatio qualẽ operabitur iuſtus ex habitu iuſtitie.

Notãdum eſt hic ſecũdum lincoñ. ꝙ hec diſtinctio de iuſto ⁊ temperato ꝙ poſſunt dici vl̃ quia tale vl̃ qꝛ tale a tali vr̃ ſatis inſinuari in littera. res enim operate in ſe conſiderate dicũtur iuſte ⁊ temperate. quando in ſeipis ſunt tales quales operabitur ille qui eſt iuſtus ⁊ temperatus. nec ſequitur ꝙ qui tales operatur iaꝫ in ſeipſo ſit talis. nec ſeq̃tur lꝫ res oꝑate ſint tales in ſeipſis. ideo ſũt iuſte vel temꝑate oꝑate. ⁊ ideo non ſcd̃m perfectã cõſideratiõnẽ iuſti ⁊ temperati iuſte ⁊ temꝑate ſunt. perfectuꝫ. n. non ſolum ab eſſe ſed ad bene eẽ ẽ. Scd̃m perfectam igiť ſignificatõem iuſti ⁊ tẽꝑati cõꝑhẽdẽtem in ſe tam eẽ q̃ꝫ bñ eẽ: ſeq̃ť ꝙ q̃ fac̃ iuſta ⁊ tẽꝑata iã iuſtꝰ ⁊ tẽꝑatꝰ ẽ. ſm alteꝝ vero modum nõ ſeq̃tur. hec lincoñ. Ex illo dicto apparet ſolutio q̃õnis ꝓ͂ncipalis. an ex oꝑari iuſta ſit aliquis iuſtus. ⁊ ẽ ꝙ ⁊ operari iuſta ſm ipfectam acceptõem iuſti que eſt ꝙ iuſtum ẽ tale quale operatur iuſtus non ſequitur ꝙ operans ſit iuſtus. ſed ex operari iuſta ſecũdũ ꝑfectaꝫ acceptionem iuſti fit aliquis iuſtus. quia nullus facit huiuſmodi iuſta niſi ſit iuſtus.

Sed

multi hec q̃dẽ ñ oꝑanť. Ad rõeꝫ ãt fugiẽtes exiſtimãt phari ⁊ ſic fore ſtudioſi: ⁊ ſile aliq̃d faciẽtes laborãtibꝰ q̃ medicos audiũt q̃dẽ ſtudioſe: faciũt ãt nihil hoꝝ q̃ ꝓcepta ſũt: quẽadmodũ neqꝫ illi bñ hẽbunt corpꝰ ita curati neqꝫ iſti aĩam ita phãtes.

Hec eſt tertia pars principalis huiꝰ capituli i qua remouet quẽdã errorẽ. ⁊ eſt ꝙ

multi volentes acquirere vͤtutem errabãt nõ
operantes ſcḋꝫ virtutẽ. ſed optime de virtuti
bus rõcinantes credebãt per hoc fieri virtuo
ſi. ſed ph̄s remouet iſtum errorẽ tales icrepan
do dicens ꝙ tales ſunt ſiſes laborãtibus .i. īfir
mis qui medicos quidẽ audiũt ſtudioſe. faciũt
autẽ nihil eoꝝ que ꝑcepta ſũt. vnde q̄madmo
dum nec iſti ſe bene habebunt ſm̄ corpus: ſic
nec taliter ph̄antes hñ ſe habebunt ſcḋm aīaꝫ

Tractatus ſcḋs ꝯtractãs .5. queſtionem pri
cipalem huius ſcḋi que q̄rit quid eſt virtus. et
continet duo capitula. In primo inquirit genꝰ
vͤtutis. In ſecũdo ibi. Oportꝫ ãt non ſoluꝫ. In
neſtigant differentie ponẽde in diffinitõe vir
tutis. Capitulū primũ declarans quid eſt
genus vͤtutis per diõnem eoꝝ que ſunt in aīa:
ex qua diuiſione prio ḋclarat quid nõ ẽ virtꝰ.
⁊ ex hoc per viam diuiſionis ꝯcludit qd̄ ẽ vͤtꝰ.

POſt hec aũt quid ẽ vͤtus ſcrutandũ.
Quia igitur que in aīa fiunt tria ſunt:
paſſiones: potentie: ⁊ habitus: horuꝫ aliquod
vtiqꝫ erit virtus.

IStud eſt primum caplm̄. ti. 2. in q̄ ph̄s in
cipit inquirere qd̄ ẽ virtus que ẽ queſtio
.5. principalis huius ſcḋi. ⁊ in hoc caplo princi
paliter declarat ꝙ virtus eſt habitus. ex q̄ pꝫ.
quid ẽ genus virtutis. quia vͤtus ꝯtinet ſub
habitu tãq̄ ſub genere. Iſtud capitulũ cõtinꝫ
.3. ꝑtes pricipales. In pria ꝓponit intentioneꝫ
ſuam ⁊ vnam diuiſionem trimembreꝫ: ſub cu
ius aliquo membro oꝫ virtutẽ contineri ⁊ qḋ
libet membrũ diuiſionis explanat. In ſecũda
ibi. Paſſiones quidem: Declarat quid corum
que ſũt in anima non ẽ virtus remouẽs a vir
tute duo mẽbra dicte diuiſionis trimembris.
In tertia ibi. Si igitur nec paſſiones. Cõcludit
ex premiſſis quid ẽ virtus. q̄m eſt habitus. Et
ex hoc patꝫ quid eſt genꝰ virtutis. Prima ꝑs
continet duas ꝑticulas. In prima ꝓponit intẽ
tionem ſuam ⁊ diuiſionem trimẽbrẽ ſub cuius
aliquo membro virtus continetur. In ſcḋa ibi
Dico autem paſſiones. Exponit ſingula mem
bra ſue diuiſionis. In prima igitur particula.
primo ꝓponit intentionem ſuã dicens. ꝙ poſt
ꝑdicta perſcrutandum ẽ quid ẽ virtus. ex pre
dictis enim mãifeſtum ẽ. ꝙ vͤtus pertinet ad
aīam. ideo oꝫ ꝙ ſit aliquod eoꝝ que ſunt i aīa.
Quia igitur. Ponit diuiſionẽ trimembrem. d.
ꝙ in aīa tria ſunt. ſ. paſſiones: potentie: ⁊ habi
tus. ⁊ horum aliquod ẽ virtus. hec ergo ẽ diui
ſio eoruꝫ que ſũt in aīa. quoddã ẽ paſſio: quod
daꝫ potẽtia. ⁊ quoddã hītus. ⁊ oꝫ ꝙ virtus ſit
aliquod hoꝝ trium. Intelligendũ ꝙ illa di
uiſio non cõpꝛhendit vniuerſalr̄ oīa que ſunt
in aīa. qꝛ non cõpꝛhendit opationem aīe: nec
intentionem que ẽ in aīa. ſed h̄ diuiſio ſolũ cõ
ꝑhendit ea que in anima ſunt principia opatõ
nis humane. Unde hec ẽ diuiſio eoꝝ que i aīa
ſunt principia operationis humãe: aut ſũt paſ
ſiones aut potentie aut habitus. ⁊ hec diuiſio
eſt ſufficiens quia principiũ opationis humãe
vel ſumit̃ ꝑ modũ eliciẽtis: ⁊ ſic ẽ nuda poten
tia vel ꝑ modum mouẽtis ⁊ ſic ẽ paſſio. paſſio
enīꝫ mouet ad agendũ aliquid extra. vt pꝫ cũ
aliquis ex ira impellitur ad percutiendũ. vel
ẽ principium operationis humane ꝑ modum
formalis diſpoſitionis ipam potentiã formalr̄
iclinãtis ⁊ determinãtis ad actũ ⁊ ſic ẽ hītus.

DIco autem paſſiones quidem: concupiſcentiã: irã
timorem: audatiam: inuidiam: gaudium: ami
citiam: odium: deſideriũ: zelum: miſericordi
am. vniuerſaliter quibus ſequitur delectatio
vel triſtitia. Potentias autem ſm̄ quas paſſi
biles horum dicimur: puta ſm̄ quas potentes
iraſci vel triſtari vel miſereri. Habitus auteꝫ
ſcḋm quos ad paſſiones habemus bene vl̄ ma
le: puta ad iraſci: ſiquidem vehemẽter vel re
miſſe male habemus. Si autem medie bene.
Similiter autem et ad omnia.

HEc eſt ſecunda ꝑticula in qua explanat
membra dicte diuiſionis. Et primo ex
planat que ſunt paſſiones. Scḋo que ſũt potẽ
tie. Tertio q̄ ſũt hītus. Dicit ergo ꝑ paſſiões eẽ
ipam concupiſcentiam ⁊ iram ⁊ timorem ⁊ au
datiã ⁊ inuidiaꝫ. ⁊ he .4. paſſiones cõtinentur
ſub triſtitia. ſ. ira timor ⁊c. ⁊ gaudium qḋ con
ſiſtit in interiori cõphenſione. ⁊ ideo continet̃
ſub delectatione que cõiter conſeq̄tur appre
henſionem interiorem ⁊ exteriorem. ⁊ ſimiliter
amicitiam odium ⁊ deſiderium qḋ differt a cõ
cupiſcentia eo ꝙ concupiſcentia ẽ reſpectu de
lectationis corpalis tantum. deſideriuꝫ ãt eſt
reſpectu cuiuſcunqꝫ delectationis. ſimiliter ẽt
zelum qui eſt amor intenſus cum idignatione
contrarij conſortem non patiens in amato: vt
dicit Albertus. ⁊ miſericordiã que ẽ triſtitia
de alienis malis. ⁊ vniuerſaliter oīa dicimus
eſſe paſſiones anime ad que ſeq̄tur delectatio
vel triſticia. Aliter exponit ſic. ꝙ oīa ꝑdicta ſe
quitur delectatõ vel triſticia. ⁊ iſtud eſt veruꝫ
q̄m omnes ꝑdicte paſſiones importãt motus
appetitus in bonum vel malum: ex quorum
ꝯſecutione cãtur delectatio vel triſticia. ⁊ ideo
omnes alie paſſiones terminantur ad delecta
tionem vel triſtitiam. Hic ſunt tria videnda
primo quid ẽ paſſio de qua hic loquitur ph̄s.
2º in quo ẽ paſſio. 3º que ſunt paſſiones ⁊ quo
mõ abinuiceꝫ diſtinguuntur. Circa p̄mũ ẽ ſciẽ
dum ſcḋm Euſtratium ꝙ paſſio ẽ motus appe
titus ſenſitiui in fantaſia boni vel mali. ſ. ſcḋꝫ
electionem boni ⁊ fugam mali. ⁊ quia ad om
nes paſſiones ſequitur delectatio vel triſtitia
vt dictum eſt. ⁊ delectatio vel triſticia nõ ſunt
ſine cordis dilatatõe vel conſtrictione. oportꝫ

ꝙ omnes paſſiones fiant cũ quadã trãſmuta
tione organi corporalis. Ex hoc pꝫ ſm̄. ſ. ꝙ oẽs
predicte paſſiones ſunt in appetitu ſenſitiuo:
nã omnis paſſio eſt in eo qḋ patit̃ ⁊ trahit̃ ad
naturã agentis. cũ ergo triplex ſit pars aīe. ſ.
quedã vegetatiua. quedã cognoſcitiua. ⁊ que
dã appetitiua. ⁊ in ꝑte vegetatiua non eſt paſ
ſio. qꝛ vegetatiua ſolũ habet potẽtias actiuas
nec in parte cognoſcitiua eſt paſſio. qꝛ illud in
quo eſt paſſio mouetur ⁊ trahitur ad nõ habi
tu. ſed pars cognitiua habꝫ illud qḋ apprehẽ
dit ⁊ non mouet̃ ad ipſum. ſed magis mouetur
ab eo. ergo paſſiones ḋ quibus loquit̃ hic ph̄s
non ſunt in ꝑte apprehenſiua. relinquitur q̄
ꝙ ſint in ꝑte appetitiua. ſed appetitus eſt du
plex. ſ. intellectiuꝰ ⁊ ſenſitiuus. ſed in appetitu
intellectiuo non ẽ paſſio. qꝛ paſſio non eſt ſine
trãſmutatione organi corporalis ut dictũ eſt
Et appetitus intellectiuus non habet organũ
relinquitur ergo ꝙ paſſiones ſunt ſolũ in ap
petitu ſenſitiuo. Circa tertiũ igitur videnḋ
eſt que ſunt paſſiones ⁊ q̃uo diſtiguunt̃ ab in
uicem. circa qḋ eſt primo ſciendũ ꝙ appetitus
ſenſitiuus diſtiguitur in iraſcibilẽ ⁊ cõcupiſci
bilem. nã appetitus eſt q̄dã iclinatio ſequens
formam. nã in naturalibus videmꝰ ſic ꝙ ad
formã naturalem nõ ſolũ ſequitur inclinatio
ad cõſequẽdũ bonũ cõueniens ⁊ ad fugiendũ
malum diſcõueniẽs. ſed etiã ad formã natura
lem ſequitur iclinatio ad reſiſtendũ ipediẽti
bus ⁊ reſiſtentibꝰ a cõſecutione boni cõueniẽ
tis. ſicut in igne eſt inclinatio leuitatis ad pro
ſequendũ locũ cõueniẽtem: ⁊ fugiẽdum locuꝫ
diſcõueniẽtẽ. ⁊ ẽt in igne eſt caliditas ꝑ quam
reſiſtit cõtrarijs corrũpentibus ⁊ ipedientibꝰ
ipſum a loco cõueniẽti ⁊ eodeꝫ modo eſt ꝙ ad
apprehenſionẽ aīalis ſequit̃ appetitꝰ quo ani
mal inclinat̃ ad ꝓſequẽdũ bonũ cõueniens et
ad fugiendũ malũ diſcõueniẽs. ⁊ etiã quo reſi
ſtit ipediẽtibus a ꝓſecutione boni cõueniẽti
⁊ fuga mali diſcõueniẽtis. prima pars appeti
tus quo ꝓſequitur bonũ cõueniẽs ⁊ fugit ma
lum diſcõueniens vocat̃ cõcupiſcibilis: cuiꝰ
obiectus eſt bonũ ſenſibile abſolute. Scḋa ꝑs
appetitus ſenſitiui vocat̃ iraſcibilis ⁊ obiectũ
iraſcibilis eſt bonũ ſub ratione ardui ⁊ difficil̃
cuiuſmodi eſt victoria q̄ apprehẽditur ſub ra
tione arduitatis ⁊ difficultatis Ad accipien
dum igitur numerũ ⁊ ſufficiẽtiã paſſionũ hic
enumerataꝝ eſt ſciẽdũ ꝙ quecunqꝫ paſſiones
reſpiciunt bonũ vel malũ abſolute ſunt in cõ
cupiſcibili. ⁊ quecũqꝫ paſſiones reſpiciũt bonũ
vel malum ſub rõne ardui ſunt in iraſcibili
Sciẽdũ igitur ꝙ ſicut i naturalibus actiuuꝫ
triplr̄ ſe hꝫ ad paſſiuũ. qꝛ p̄mo dat ſibi aptitu
dinẽ ⁊ diſpoſitionẽ ad ſuam formã. ſcḋo dat ei
motũ ad illã formã. ⁊ tertio dat ſibi quietem
ſub illa forma. Sicut ignis agens in aquã p̄º
dat materie aque diſpoſitionẽ ad formã ignis
2º dat ſibi motum ad talẽ formã. ſ. ignis ſeu
ad locum ignis. ⁊ tertio dat ſibi quietẽ ſub for
ma ignis ſeu loco ignis. ⁊ eodẽ modo eſt videre
in obiectis paſſionuꝫ vtriuſqꝫ appetitꝰ ſenſiti
ui. ſ. cõcupiſcibilis ⁊ iraſcibilis nã bonũ ſenſi
bile abſolute p̄mo dat appetitui quãdã apti
tudinem ⁊ inclinationẽ ad ipſum. ⁊ ſic cauſat̃
in appetitu cõcupiſcibili vna paſſio que dicit̃
amor cui opponitur vna alia paſſio. q̄ dicitur
odium. ⁊ eſt reſpectu mali. ſcḋo illud bonum
dat appetitui actualẽ motũ in ꝓſecutione eiꝰ
⁊ ſic cauſatur in appetitu cõcupiſcibili quedã
paſſio que dicit̃ deſideriũ cui opponit̃ alia pa
ſſio que dicitur fuga. tertio illud bonũ dat ap
petitũ ꝯcupiſcibili in bono adepto. ⁊ ſic cãtur
paſſio que dicitur delectatio. cui opponit̃ tri
ſtitia. ⁊ ſic patet ꝙ ſex ſunt paſſiones in appeti
tu cõcupiſcibili quaꝝ tres ſumũtur reſpectu
boni ⁊ tres reſpectu mali que diſtiguũt̃ ſꝫ qḋ
obiecta mouẽtia diuerſimode reſpiciũt appe
titum. In iraſcibili vero ſunt quiqꝫ paſſiones
generales quia reſpectu boni ardui futuri ſu
mitur ſpes cui opponitur deſperatio q̄ ẽ reſ
pectu boni ardui ⁊ futuri ſpes enim tendit ad
bonũ arduũ ⁊ futuꝝ ⁊ deſperatio reſilit ab eo
dem: reſpectu vero mali ardui futuri ſumũt̃
due paſſiones. ſ. timor ⁊ audatia. Audatia. n.
aggreditur malũ arduũ ſed timor fugit ab eo
dem: ex malo autẽ ardui preſenti iminẽte cau
ſatur ira que dicitur eſſe quedã paſſio cõpoſi
ta qꝛ eſt reſpectu duoꝝ obiectoꝝ q̄uis nõ eq̄
liter. nã ira eſt reſpectu boni ꝓprij ⁊ reſpectu
mali alterius: nã obiectũ ire eſt vĩdicta de ini
mico ſeu de eo qui cũ ad irã ꝓuocauit ex vin
dicta apprehẽditur in bonũ vt bonũ ꝓprium
ipſius irati. ⁊ malũ alterius. ſ. offendentis ſed
non eſt reſpectu boni ⁊ mali equaliter qꝛ non
tendit in malũ ſeu nocumentuꝫ alterius niſi
ꝓpter appetitũ boni ꝓprij. Sic q̄ patet ꝙ ſunt
vndeci paſſiones generales ſex in concupiſci
bili et quinqꝫ in iraſcibili. ⁊ ſub aliq̄bus iſtaꝝ
paſſionũ cõtinẽt̃ alie paſſiones magis ſpecia
les. nã ſub triſtitia cõtinẽtur inuidia zelus et
miſericordia. Inuidia. n. eſt triſtitia de bono
alterius. miſericordia eſt triſtitia de malo alte
rius. zelus eſt triſtitia de defectu proprij bo
ni zelus enim eſt triſtitia de hoc ꝙ homo de
ficit a bonis q̄ alij habẽt. ⁊ poteſt dici ꝙ zelus
cõtinet̃ ſub amore qꝛ zelus eſt amor intenſus
cũ indignatione cõtrarij cõſortẽ non patiens
in amato vt dicit albertus. ⁊ forte zelus eſt eq
uocum in vna. n. ſignificatione continet̃ ſub
triſtitia. ⁊ in alia cõtinetur ſub amore ⁊ cõcu
piſcẽtia cõtinet̃ ſub deſiderio. qꝛ cõcupiſcẽtia
ẽ reſpectu ḋlectatiõis corporal̃ ſolũ deſideriũ
reſpectu cuiuſcũqꝫ delectationis. ⁊ gaudium
cõtinet̃ ſub delectatiõe qꝛ gaudiũ conſiſtit in

interioꝛi apprehenſione tm̃. ſꝫ dilectio cõſeqꝛ̃ indifferenter apprehenſionẽ interioꝛem ⁊ exterioꝛem vt patet in figura ſequente.

Potentias aũt. explanat quid intelligit ꝑ potentias nõ quidẽ vľr ſꝫ in oꝛdine ad huiuſmõi paſſiones. d. ꝙ potentias dicimus ſm̃ quas ſumus potẽtes. i. per quas poſſumꝰ pati paſſiones ꝑdictas puta ꝑ quas poſſumꝰ iraſci. miſereri ⁊ huiuſmõi. Habitus aũt. exponit quid intelligit ꝑ habitus non vľr ſed in oꝛdine ad paſſiones. d. ꝙ habitus ſunt ſm̃ quos nos habemus ad paſſiones bene vľ male. vbi grã. iraſci per aliquẽ habitũ ꝓſſumꝰ bene vľ male. male vt ſi iraſcamur nimis vehemẽter vľ nimis remiſſe. i. ſꝫ ſupabũdantiam vel defectũ. vel bene vt ſi hoc fiat mediocriter.

Paſſiones quidem igitur nõ ſunt neqꝫ virtutes neqꝫ malitie: qm̃ neqꝫ dicimur ſecũdũ paſſiões ſtudioſi vel praui: ſꝫ autẽ virtutẽ vľ malitiam dicimur. Et qm̃ ſꝫ paſſiones quidem neqꝫ laudamur neqꝫ vituperamur: non. n. laudaꝛ̃ qui timet neqꝫ qui iraſciꝛ̃ neqꝫ vituperatur qui ſimpliciter iraſcitur ſed qui qualiter. Secũdum virtutes autẽ vľ malitias laudamur vľ vituperamur. Ad huc iraſcimur quidẽ ⁊ timemus non ſponte virtutes aũt electiones quedã vel non ſine electione. Ad huc aũt ſꝫ paſſiones quidem moueri dicimur ſꝫ virtutes aũt vľ malicias nõ moueri ſed diſponi qualiter.

Hec eſt ſecũda pars pꝛincipalis huiꝰ capituli in qua determinat quid eoꝛum q̃ ſunt in aĩa non eſt virtus ⁊ cõtinet duas particulas. In pꝛima oñdit ꝙ virtutes ñ ſunt paſſiones. In ſecũda ibi ꝓpter hoc aũt neqꝫ potẽtie. oſtendit ꝙ virtutes moꝛales non ſunt potentie. In pꝛima igiꝛ̃ ꝑticula ꝓbat phs ꝙ virtutes moꝛales non ſunt paſſiones. Et hec ẽ cõcluſio vndecia huius libꝛi. q̃ ꝓbaꝛ̃ ſic per. 4. rationes. pꝛimo ſic. ſm̃ nullas paſſiones. ſ. abſolute cõſideratas dicimur boni vel mali. ſed ſm̃ vtutes dicimur boni. ⁊ ſꝫ vicia mali. ergo nec vicia nec virtutes ſunt paſſiones. ergo ⁊c̃.

Et qm̃ ſm̃. 2º. ꝓbatur ſic ſꝫ. virtutes laudamur ⁊ ſꝫ vicia oppoſita vituperamur. ſed ſm̃ paſſiones abſolute nec laudamur nec vituperamur. ergo ⁊c̃. maioꝛ patet. ⁊ minoꝛ declaraꝛ̃. per hoc ꝙ non laudatur aliquis nec vituperatur quia iraſcitur ſꝫ qꝛ bñ vel male iraſcitur. ergo ⁊c̃. Albertus dubitat hic qꝛ aliq̃ paſſiones ſunt laudabiles: ſicut verecũdia ⁊ paſſio oppoſita inuidie. ergo ſm̃ aliquas paſſiones laudamur. Rñdet ꝙ paſſiones non ſunt laudabiles eo modo quo virtutes ſunt laudabiles. nã paſſiones non habent laudeꝫ in medio diſtincto ab extremis: ſicut eſt in laude virtutis: imo quãto plus eſt de verecundia q̃ eſt timoꝛ de malo ſeu de turpi. tanto eſt laudabiliꝰ ⁊ ſimiliter eſt de paſſione oppoſita inuidie. in illa enim paſſione non poteſt eſſe ſuperfluum. Ad huc iraſcimur. tertio ꝓbaꝛ̃ ſic cõcľo. virtutes moꝛales vel ſunt electiões vel nõ ſunt ſine electione ſed paſſiones eueniũt nobis ſine electione. ergo vtutes moꝛales nõ ſunt paſſiones. maioꝛ huius rõnis pat3 per hoc ꝙ paſſiones qñqꝫ ꝑueniunt deliberationẽ que ad electionẽ requiritur. Pꝛo maioꝛe huius rõnis ẽ intelligendũ ꝙ virtus accipitur dupľr. ſ. pꝛo actu ⁊ pꝛo habitu. Si ꝓ habitu manifeſtuꝫ eſt ꝙ non eſt ſine electione ſic intelligendo ꝙ non ꝓducitur ſine electiõe nec opatur ſine electione tamẽ vtus aliqñ exiſtit ſine actuali electione vt in doꝛmiẽte. ⁊ hoc ſufficit ad cõcluſionẽ phi ꝙ habitus virtutis non ſit ſine electione. cũ paſſio aliqñ fiat ſine electione. Si aũt virtus accipiatur ꝓ actu. hoc põt eſſe dupliciter. ſ. ꝓ actu intrinſeco vľ ꝓ actu extrinſeco. Si ꝓ actu itrinſeco. ſic virtus eſt electio. ſi ꝓ actu extrinſeco: ſic non eſt ſine electione. qꝛ actꝰ exterioꝛ ab interioꝛi electione ꝓcedit. ⁊ ſic quocũqꝫ modo accipiatur virtus aut eſt electio aut nõ eſt ſine electione. Ad huc aũt. q̃rto ꝓbaꝛ̃ ſic cõcľo. ſꝫ paſſiones mouemur ſed ſm̃ virtutes non mouemur ſed ſm̃ virtutes aliq̃liꝛ̃ diſponimur ad hoc ꝙ moueamur. ergo virtutes non ſunt paſſiones. maioꝛ p3 ꝑ hoc ꝙ paſſiones ſunt quidã motus appetitus ſenſitiui ⁊ ſꝫ motum foꝛmaliter mouemur. ⁊ minoꝛ p3 ꝑ hoc ꝙ virtutes ſunt qualitates. ⁊ ſecũdum qualitates non mouemur foꝛmaliter. ſed ſm̃ eas ſumus diſpoſiti ad mouendũ ⁊ agendum

Pꝛopter hoc autem neqꝫ potentie ſunt. neqꝫ. n. boni dicimur ꝓpter poſſe pati ſimpliciꝛ̃ neqꝫ mali neqꝫ laudamur neqꝫ vituperamur. Et ad huc potentes ſumus natura. boni aũt vel mali non efficimur natura. Diximus aũt de hoc pꝛius.

Hec eſt ſecũda ꝑticula ſecũde partis in q̃ declaratur ꝙ virtutes moꝛales nõ ſũt potentie. ⁊ hec eſt cõcľo. 12. que ꝓbatur dupliciter. pͦ ſic. ſm̃ potentias nõ dicimur boni nec mali nec laudamur nec vituperamur nõ. n. dicitur aliquis bonꝰ qꝛ põt facere bona: nec malus qꝛ põt facere mala ſꝫ ſm̃ virtutes dicimur boni vel mali ergo virtutes nõ ſunt potentie. Et ad huc. ſcðo ꝓbatur cõcľo ſic. potẽtie inſũt nobis a natura vtutes nõ inſũt nobꝫ a nã. g̃ ⁊c̃.

Si igitur neqꝫ paſſiones ſunt virtutes neqꝫ potentie relinqꝛ̃ habitꝰ eas eſſe Quid quidẽ igitur genus ẽ vtutis dictum eſt.

Hec eſt tertia pars huius capł̃i ĩ qua phs cõcludit ex pꝛemiſſis quid eſt virtꝰ. et quid eſt genus virtutis. ⁊ cõcludit iſtam concluſionem ꝙ virtutes ſunt habitꝰ. q̃ eſt cõcľo. 13. q̃ ꝓbatur ꝑ locũ a diuiſione ſic. vtutes vel ſunt paſſiones vľ potẽtie vľ habitus ſꝫ nõ ſũt paſſiones nec potẽtie vt ꝓbatũ eſt. g̃ virtutes ſunt habitꝰ. Dubitaꝛ̃ h̃ qꝛ vꝛ̃ ꝙ virtus ſit ĩ genere paſſionis ⁊ nõ in genere habitus. quia virtus eſt mediũ inter paſſiões oppoſitas. ſed mediũ ⁊ extrema ſunt in eodẽ genere. ergo virtus eſt in genere paſſionis ⁊ nõ in genere habitus. Dicẽdũ ꝙ virtus eſt habitꝰ vt ꝓbat hic phs. Ad obiectionẽ incõtrariũ dicendum. ꝙ virtꝰ non eſt mediũ inter paſſiones ſed eſt mediũ inter duo vicia extrema ⁊ obiectũ virtutis eſt mediũ inter ſupexceſſuꝫ ⁊ defectũ in paſſionibꝰ. Capłm. 2ᵐ. t. 2. declarãs q̃ ẽ differentia ꝓpꝛia virtutis moꝛalis ꝑ quã reponitur in ſpecie ꝑmo tñ declarat quoddã generale omni virtuti cuiuſcũqꝫ fuerit virtus. ⁊ ẽ ꝙ oĩs virtus ꝑficit habẽtẽ. ⁊ opus eius bonum reddit. deinde declarat ꝙ oĩs virtus moꝛalis cõſiſtit in medio nõ in medio rei ſed in medio quo ad nos. tertio cõcludiꝛ̃ diffinitio virtutis moꝛalis q̃ ẽ ꝙ virtus moꝛalis. eſt habitus electiuus in medietate exñs quo ad nos determinata aũt rõne ⁊ vt vtiqꝫ ſapiẽs determinabit deinde oñdiꝛ̃ q̃rũ medietas eſt virtus moꝛaľ qm̃ eſt medietas duaꝝ maliciaꝝ. deinde ꝙ ñ in omnibus paſſionibus ⁊ opationibꝰ eſt mediũ laudabile ſiue mediũ qð ẽ vtus.

Opoꝛtet autem non ſolum ſic dicere qm̃ habitus: ſꝫ ⁊ qualis quidẽ. Dicẽdũ igitur qm̃ virtus oĩs cuius vtiqꝫ fuerit virtus ⁊ id bñ hñs ꝑficit. ⁊ opus eius bene reddit: puta oculi virtus ⁊ oculũ ſtudioſum facit ⁊ opus eius. Oculi enim virtute bene videmꝰ. Siľr ⁊ equi virtus equũ ſtudioſũ facit. ⁊ bonũ ad currẽdũ. et ferendũ aſcenſoꝛem. ⁊ expectãdũ bellatoꝛem. Si itaqꝫ hec in oĩbus ita habꝫ ⁊ hominis virtꝰ erit vtiqꝫ habitꝰ ex quo bonus homo fit. ⁊ a q̃ bene opus ſuũ reddit. Qualiter aũt hoc erit iã quidem diximus.

Iſtud eſt capłm. 2ᵐ. tractatꝰ. 2. in q̃ phs inueſtigat dr̃aꝫ virtutis moꝛalis ⁊ totam eius diffinitionẽ cõcludit. ⁊ cõtinet illud caᵐ. 4. partes ꝑncipales. In pꝛima declarat ꝙ virtus hoĩs ꝑficit hoieꝫ ⁊ opus eius bonũ reddit In ſcða ibi. Ad huc aũt. ⁊ hic ꝑmittit quedam neceſſaria ad ꝓpoſitũ oñdenduꝫ. In tertia ibi. Si vtiqꝫ oĩs ſciẽtia. ꝓbat cõcluſionẽ intentaꝫ. ſ. ꝙ oĩs virtus moꝛalis cõſiſtit in medio. ⁊ cõcludit diffinitionẽ virtutis moꝛalis ⁊ oñdit q̃ꝝ extremoꝝ medietas eſt vtus. In. 4. ibi. Non aũt ſuſcipit. oñdiꝛ̃ ꝙ non in oĩbus paſſionibꝰ ⁊ operationibꝰ eſt medietas q̃ eſt virtꝰ. In ꝑa igitur parte declarat phs ꝙ virtus hoĩs hominẽ ꝑficit ⁊ opus eius bonũ reddit. ⁊ hec eſt cõcluſio. 14. ꝓbaꝛ̃ per ſimile vel per locũ a toto in quãtitate ſic. oĩs virtus cuiuſcũqꝫ fuerit virtus bñ ꝑficit hñs ipm. ⁊ opꝰ eius bonum reddit qð p3 inductiue: nã virtꝰ oculi oculuꝫ bene ꝑficit. ⁊ opus eius bonũ reddit. ꝑ virtutem enim oculi bene videmus. Siľr virtꝰ eq equũ facit bonũ. ⁊ opus eius bonũ reddit. ſ. vt ſit aptus ad currẽdũ. ⁊ ferendũ aſcẽſoꝛeꝫ ⁊ ad expectandũ bellatoꝛes. ⁊ ita videꝛ̃ eſſe in oĩbꝰ alijs. ergo ꝑ locũ a toto in quantitate ſic erit de virtute hoĩs ꝙ virtus hoĩs hoieꝫ facit bonum ⁊ opus eius bonũ reddit. Qualiter autẽ hoc erit iam quidẽ diximꝰ. ſ. ꝙ ꝑ virtutem hõ fiat bonus. ⁊ bene operur. nã ĩ 2º caº pꝛimi tractatus huius. 2. declaraꝛ̃ ꝙ per opationes q̃ ſunt in medio ſaluaꝛ̃ ⁊ generaꝛ̃ vna queqꝫ virtus. ⁊ ꝑ ꝯñs ꝑ eas boni efficimur ⁊ effecti boni facilius bene opamur

Adhuc aũt ⁊ h̃ erit maĩfeſtũ ſi ſpeculati fuerimus qualis qdẽ ẽ natura ipſiꝰ. in oĩ itaqꝫ cõtinuo ⁊ diuiſibili eſt accipere hoc aũt plus: hoc quidẽ minus: hoc vero equale: ⁊ hoc vľ ſꝫ ipſam rẽ vel ad nos. Equale aũt mediũ quidẽ eſt ſupabũdãtie ⁊ defectꝰ Dico vtiqꝫ rei quidẽ medium qð equaliter diſtat ab vtroqꝫ extremoꝝ. qð ẽ vnũ ⁊ ideꝫ in oĩbus. ad nos aũt qð neqꝫ abũdat neqꝫ deficit: h̃ aũt neqꝫ vnũ neqꝫ idem oĩbus puta ſi decẽ mľta. duo aũt pauca. ſex media accipiũtur ſꝫ rẽ. Eq̃liter. n. excedunt ⁊ excedũtur: hoc aũt medium ẽ ſꝫ ariſmetricã ꝓpoꝛtionẽ: Quo auteꝫ ad nos nõ ita ſumẽdũ. Nõ. n. alicui ſi decẽ minas comedere multũ. Duas aũt paucũ. magꝛ̃ ſex minas ꝑcipiet. Eſt. n. foꝛſitan ⁊ hoc multũ ſumẽti vel paucũ. Miloni. n. qdẽ paucũ: dñatoꝛi aũt gymnaſioꝝ multũ. Siľr ⁊ in curſu ⁊ ĩ paleſtra. Ita vtiqꝫ oĩs ſciens ſupabũdãtiã fugit: mediũ aũt querit ⁊ hoc deſiderat. Medium aũt nõ qð rei ſed quo ad nos.

Hec eſt. 2. pars in qua ꝑmittit quedã neceſſaria ad ꝓpoſitũ. ſ. ad inueſtiganduꝫ dr̃aꝫ virtutis. qꝛ. n. virtus eſt habitus ⁊ habitus trahit ſpeciem ab obiecto. ⁊ obiectũ virtutis eſt mediũ inter paſſiones oꝫ ꝙ dr̃a foꝛmaľ virtutis ſumaꝛ̃ ex rõne medij: ita ꝙ virtus ſit habitus mediũ attingens vel in medio conſiſtens. ⁊ ꝑꝑ hoc phs ꝑmittit duo neceſſaria ad ꝓpoſituꝫ pꝛimo dicens ꝙ virtus ſit in medio erit magis manifeſtũ ſi ſpeculemur. qualis ẽ natura virtutis. deinde ꝓponit neceſſaria ad ꝓpoſitum oñdendũ ꝑmũ eſt ꝙ in oĩ cõtinuo ⁊

diuiſibili eſt accipere maius minus ⁊ equale.
qđ quidẽ equale ẽ mediũ inter ſupabũdãtias
⁊ defectuʒ ſʒ qđ pmittit.eſt qđ mediũ eſt. Du
plex.ſ.mediũ ſʒ rem ⁊ mediũ quo ad nos. me
dium rei eſt qđ equaliter diſtat ab vtroqʒ ex
tremoꝝ.mediũ quo ad nos eſt qđ nobis nʒ ſup
abundat: nec deficit.hoc eſt ꝙ nobis nec eſt ſu
perfluũ nec diminutũ.mediũ ſʒ reʒ ẽ idẽ apud
omnes.mediũ quo ad nos non eſt idem apud
omnes.medium rei eſt mediũ ſm ariſmetricã
proportioneʒ.mediũ quo ad nos eſt mediũ ſʒ
proportioneʒ geometricã. verbi grã.mediũ rei
eſt qđ quãtũ excedit ab vno extremorũ iter q̃
eſt mediũ tantũ excedit reliquũ extremũ: ⁊ ta
le eſt mediũ ariſmetricũ.⁊ hoc modo ſex eſt me
diũ inter.io. ⁊ duo nã ſex p.4.excedunt.z.⁊ p
.4. excedũtur a.io.⁊ tale mediũ equaliter di
ſtat ab vtroqʒ extremoꝝ. Mediũ quo ad nos
eſt mediũ geometricũ q̃ eſt ſʒ eandẽ pportiõʒ
ad ſubiectũ.⁊ ſic.6.eſt mediũ inter.9.et.4. qꝛ
que eſt pportio ſex ad.4.eadẽ ẽ pportio.9.ad
.6.qꝛ vtrobiqʒ eſt ſex q altera pportio. qꝛ ſicut
ſex cõtinet.4.⁊ eius medietatẽ.ita .9. cõtinet
.6. ⁊ eius medietatẽ. Iſtud medium.ſ.quo ad
nos non eſt idẽ apud oẽs.qđ phs declarat. nã
ſi cõmedere.io.minas.i.menſuras ẽ ſupfluuʒ
alicui ⁊ cõmedere.z.menſuras ſit nimis pau
cum.non pp hoc ſequit ꝙ cõmedere.6.ſit ſim
pliciter mediũ ⁊ ſimplr bonũ aut illi cui. io. ẽ
ſupfluũ ⁊.z. nimis paucũ . qꝛ illi qui debʒ do
minari in ludis gignaſticis.eſt forte ſupfluuʒ
⁊ miloni eſſet nimis paucũ. vnde ſi alicui ſuf
ficiant.4.menſure illi eſſent.io. menſure ſup
fluũ ⁊ duo nimis modicũ nec ex h ſequit ꝙ.6.
huiuſmodi menſure ſint quo ad ipſum mediũ.
⁊ nec ſupfluũ nec diminutũ. Sʒ ſi aliqui puta
miloni ſint .io.menſure mediũ ⁊ nec ſupfluũ
nec diminutũ: tũc alteri cuiꝰ pportio ad milo
nem eſt ſicut pportio ſex ad.io.erũt.6.mediuʒ
inter ſupfluũ ⁊ diminutũ. oís aũt ſciẽs ⁊ pru
dens fugit extrema.ſ.ſupabũdãtiã et defectũ
tanq̃ ſibi i pportionata. ⁊ querit mediũ inter
hec tanq̃ ſibi pportionatũ.ſic ergo patʒ ꝙ in
paſſionibꝰ ⁊ opationibꝰ eſt mediũ. qꝛ paſſio
nes ⁊ opationes ſunt diuiſibiles. ⁊ in oĩ diui
ſibili eſt accipere maius minꝰ ⁊ equale. ⁊ ſic ẽt
patet ꝙ mediũ ẽ duplex.ſ.mediũ rei: ⁊ mediũ
quo ad nos. ⁊ quid eſt mediũ rei. ⁊ quid ẽ me
diũ quo ad nos.ex qbꝰ patebit ꝙ virtꝰ moral
cõſiſtit in medio quo ad nos. Euſtratiꝰ du
bitat [illegible] qualiter in paſſionibꝰ ⁊ opationibus
eſt maius minus ⁊ equale cũ paſſiones ⁊ opa
tiones non ſint quãtitates ſʒ magis qualita
tes. vñ dicit qualitates quidẽ.n.paſſioẽs opa
tiones eniʒ ſub qualitate vtiqʒ erũt. Silr oís
virtus moralis eſt circa delectationes ⁊ triſti
tias.ſed delectatio eſt in nõ tpe. ⁊ pñs indiui
ſibilis. ergo opationes ⁊ paſſiones circa quas
eſt virtus ſunt indiuiſibiles. ⁊ pñs in eis nõ
ẽ accipere maiꝰ minꝰ ⁊ equale. Ad illã dubi
tationẽ rñdet Euſtratiꝰ ꝙ oía illa.ſ.opatioẽs
paſſiones ⁊ delectationes ſunt diuiſibiles.ſʒ
h eſt p acciñs cũ nõ ſint quãtitates. poſſet etiã
dici ꝙ q̃uis pdicta non ſint diuiſibilia ſʒ di
uiſionẽ ipis tñ ſunt diuiſibilia ſʒ maius ⁊ mi
nus. cõtingit.n.delectari ⁊ iraſci ⁊ ẽt opari ſʒ
maiꝰ ⁊ minꝰ: ſicẽ pʒ đ lumie qđ fit in iſtãti. ⁊ tñ
diuidit ſʒ maiꝰ ⁊ minus. aliqd.eni eſt magl lu
minoſuʒ q̃ aliud ⁊ idem eſt magis luminoſuʒ
in vno tpe q̃ in alio. De milone dicit h Eu
ſtratiꝰ.6.ſigna fortitudinis corporalis.pmuʒ
dicit ꝙ hoies aiũt iſtũ trecemathẽ athletaʒ q
tñ fortitudine ab alijs differebat ꝙ portãdo
thaurꝫ in humeris ſine quieti iterpõe ſtadiuʒ
ptrãſiuit. Scđʒ qđ dicit đ ipo eſt ꝙ milo cõ
ueniẽs cũ amicis colloquebat in quadã domo
ſʒ partẽ ruioſa ⁊ fere his qui intus erãt ſuper
cadere approximãte ipe ſubintrãs partẽ ruio
ſam ſuffulciẽs ſaluauit oẽs educens Tertꝰ
de ipſius morte dicit ꝙ quidã aiunt ipſuʒ mi
lonẽ in quadã ſilua deãbulãtem ⁊ parũ a via
diuertentẽ trũcũ magnũ inuenire.hunc auteʒ
a quibuſdã eſſe temtatũ ſcindi inmiſſo fiſſorio
milonẽ aũt ad hunc accedẽtem vim feciſſe ma
nibus ⁊ pedibus ad diuiſionẽ ⁊ amplius qui
dem nihil pfeciſſe pter qđ fiſſorijs excidẽtibꝰ
adinuicẽ: iam.n.fatigabat violẽtia ipius hũc
iparato laqueo detentũ beſtijs cenã extitiſſe.
Quarto dicit de ipo ꝙ dicunt hoies de ipſo
ꝙ ipe vicit decertãs in ſex olipiadibꝰ in.7.au
tem nõ potuit ſuperare Maſopheũ cõciuem
ipſius etate iuuenẽ ⁊ non volẽtem ppe ſtare.
Quinto dicit ꝙ ille milo fronti circumliga
bat cordã velut coronã ⁊ hanelitũ retinẽs in
ter labia.ex ſolo ipulſu ſpirituũ ⁊ ſanguis itu
meſcentis in venis fregit cordã ad modũ pa
piri. Sexto dicit de ipo qui dimittẽti eo bra
chia ab humero vſqʒ ad cubitum iuxta latera
⁊ extendente a cubito indirectũ brachia ⁊ ma
nus ⁊ digitos ſʒ ordinem pollice erecto ſurſũ
reliquis aũt digitis poſitis ſʒ ordinẽ minimũ
digitorũ nullus potuit mouere vim faciens.
Septio dicũt alij de eo ꝙ comedebat bouẽ
in die .Et ſi iſta narrata de illo ſint vera non
eſt mirum ſi multum cibũ requirebat .

Si vtique omnis ſcientia ſic opꝰ
bene perficit ad mediũ
reſpiciens ⁊ in hoc ducens opera: vnde cõſue
uerunt dicere bene habentibus operibus qm̃
neqʒ aufferre eſt nʒ apponere vt ſupabundan
tia quidẽ ⁊ defectu corrũpẽte bene mediate au
tẽ ſaluante.boni aũt artifices vt diximꝰ ad h
reſpicientes opant. Uirtus aũt omni arte cer
tior ⁊ melior eſt quemadmodũ ⁊ natura medij
ↄiectatrix. Dico autẽ moraleʒ: hec enim vtiqʒ
erit circa paſſiones ⁊ opationes : in his .n. eſt

ſuperabundantia ⁊ defectus ⁊ mediũ. puta et
audere ⁊ timere ⁊ cõcupiſcere: ⁊ aduerti ⁊ iraſ
ci et miſereri: ⁊ vlr ⁊ delectari: ⁊ triſtari ẽ ⁊ ma
gis ⁊ minus ⁊ vtraqʒ non bene: qñ aũt oportʒ
⁊ in quibus ⁊ ad quos ⁊ cuiuſ grã: ⁊ vt oportet
⁊ mediũ ⁊ optimũ quod eſt in virtute. Simili
ter aũt circa opationes eſt ſuperabũdantia ⁊
defectus ⁊ mediũ: virtus aũt circa paſſiones.
⁊ opationes eſt. in quibus quidẽ ſuperabũdã
tia vicioſa eſt ⁊ defectus vituperatus. Medi
um autẽ laudamur ⁊ dirigitur. hec autẽ am
bo virtutis medietas quedã ergo eſt virtꝰ cõ
iectatrix exiſtens medij.

Hec eſt tertia pars principalis huius ca
pituli in qua phs pbat cõcluſionẽ intẽ
tam.ſ.ꝙ oís virtus moralis eſt cõiectatrix me
dij: ſiue ꝙ omnis virtus moralis cõſiſtit i me
dio: ⁊ cõtinet iſta pars tres particulas. In pri
ma ponit vnã rõnem acceptã per locuʒ a mi
nori. In ſcđa ibi. Adhuc peccare. pbat idem p
aliam rõneʒ acceptã ex difficltate attingendi
mediũ. In tertia ibi. Eſt ergo virtus. cõcludit
diffinitioneʒ virtutis moralis. In prima pti
cula pbat phs ꝙ omnis virtus moralis cõſi
ſtit in medio. ⁊ hec eſt cõcluſio. iſtã q̃ pbat du
pliciter pmo p locũ a minori ſic. omnis ſcien
tia operatiua ſiue oís ars cũ bene perficit opꝰ
ſuum atingit mediũ: ſed virtus moralis ẽ cer
tior ⁊ melior omni arte ſicut natura eſt melior
⁊ certior omni arte: cũ igitur omnis ars cũ bñ
pficit opus ſuum attingit mediũ ſequit per lo
cum a minori ꝙ omnis virtus moralis attin
git mediũ ⁊ cõſiſtit in medio. maior declarat
p quoddã ſignũ. ⁊ eſt ꝙ artifices ⁊ vlr oẽs ope
ribus bene ſe habentibus cõſueuerũt dicer ꝙ
ad ea non eſt aliquid apponendũ nec ab eis ẽ
aliquid auferẽdũ p hoc ſignificãtes ꝙ ſuper
abundantia ⁊ defectus corrũpunt bonitatem
operis ⁊ medietas inter ſuperabũdantiã ⁊ de
fectum ſaluat bonitatem operis. ⁊ ita bonitas
artificiati cõſiſtit in medio inter ſuperabũdan
tiam ⁊ defectuʒ. ⁊ ita artifices cũ bene pficiũt
opera ſua attingunt mediũ inter ſuperabũdã
tiã ⁊ defectũ. Circa minorẽ eſt ſciendũ ꝙ virtꝰ
eſt melior ⁊ certior omni arte. qꝛ virtus deter
minate inclinat ad bonũ ad modũ nature ⁊ nõ
per virtutem male operari. ſed p arteʒ põt hõ
indifferenter bene opari vel male. per artẽ eni
ẽ cognitio de bono opere. ſed ars non inclinat
ad bene operandũ ſed ad bene cognoſcendum
⁊ ideo cõtingit male vti arte. ſed non cõtingit
male vti virtute. Dubitatur hic qꝛ non vi
detur ꝙ ars cũ bene perficit opus ſuum attin
gat mediũ quia quanto res artificioſiꝰ fit: tã
to magis accedit ad extremũ ⁊ pñs ars non
reſpicit medium. Dicendum ꝙ ars reſpicit
medium inter ſupabũdantiã ⁊ defectũ: quia
quanto res fit melius per artem tanto meliꝰ
magis eſt receſſus a ſuperabũdantia et defe
ctu. verũtñ nec ars nec virtus reſpicit mediũ
inter bonũ ⁊ malũ. imo quanto melius res fit
tãto eſt maior acceſſus ad bonũ. vñ ſi cõpare
mus bonũ ⁊ malũ ad inuicẽ ſicut extrema. ſic
tam virtus q̃ ars reſpiciunt extrema. Si vo
cõparemus ſupabũdãtiã ⁊ defectũ ad inuicẽ
tanq̃ extrema: ſic tã virtus q̃ ars reſpicit me
diũ. Dico aũt. explanat de qua virtute loquit
cũ dicit mediũ ſaluare virtutẽ ⁊ extrema cor
rumpere virtutem. ⁊ dicit ꝙ debet intelligi đ
virtute morali. nam virtus moralis eſt circa
operatioẽs ⁊ paſſioẽs in quibꝰ inuenit ſupabũ
dantia ⁊ defectus ⁊ mediũ. et exẽplificat pri
mo in paſſionibus dicẽs ꝙ cotingit timere ⁊
audere ⁊ cõcupiſcere ⁊ auerti. ſi fugere ⁊ iraſci
⁊ miſereri ⁊ vlr delectari ⁊ triſtari magis ⁊ mi
nus ⁊ vtraqʒ hec non fiunt bene. ſed ſi aliquis
timeat ⁊ audeat qñ oportet. ⁊ quẽ oportet. et ĩ
quibus oportet. ⁊ quos oportet. ⁊ cuius grã oʒ
⁊ eo modo quo oportet: hoc erit medium in hu
iuſmodi paſſionibꝰ ⁊ in hoc cõſiſtit optimum
eius.i. optima diſpoſitio que eſt virtus. Dein
de exẽplificat i opatioibꝰ.d.ꝙ ſimiliter circa
operationes ẽ ſupabundantia et defectꝰ ⁊ me
dium: et virtus moralis ẽ circa paſſiones et o
pationes ſicut circa ppriã materiã. ⁊ in his eſt
ſuperabũdantia ⁊ defectꝰ q̃ vicioſa ſunt ⁊ vi
tuperabilia. ſʒ mediũ laudat ⁊ dirigitur.i. re
cte ſe habet. Hec aũt ambo.ſ. rectitudo q̃ op
ponitur vicio ⁊ laus q̃ opponit vituperio per
tinet ad virtutẽ. ſic ergo apparet ꝙ virtꝰ mo
ralis ẽ quedã medietas ⁊ cõiectatrix medij in
quãtũ paſſiones ⁊ opationes ad medium diri
git ⁊ reducit.

Adhuc peccare quideʒ multis modis
dicitur. Malum.n. infiniti vt
pytagorici exiſtimauerũt. bonũ aũt finiti di
rigere aũt vnoꝰ. Ideoqʒ hoc quidẽ facile: hoc
aũt difficile: facile qdẽ nõ ↄtingere ſignũ diffi
cile aũt ↄtiger. ⁊ pp h igit malicie qdẽ ſupera
bũdãtia ⁊ defectꝰ vtutl aũt medietas. Boni.n.
quidem ſimpliciter multifarie autem mali.

Hec eſt ſecũda pticula tertie partis pnci
palis in qua ponitur ſcđa rõ pbans cõ
cluſionẽ pncipalẽ.ſ.ꝙ omnis virtus moralis
eſt cõiectatrix medij que cõſumitur ex diffic
tate attingendi mediũ ⁊ eſt rõ talis. circa illđ
eſt virtus moralis qđ de difficili attingitur et
a quo de facili receditur. ſʒ mediũ de difficili
attingitur ⁊ ab eo de facili recedit. ergo virtꝰ
moralis eſt circa mediũ ⁊ ẽ cõiectatrix medij.
Iſtius rõnis declaratur minor in lr̃a quãtuʒ
ad vtrãqʒ ſui ptẽ: ꝙ aũt facile ſit receder a me
dio pʒ nã diuertere a ſigno ẽ multis modis et
ideo facile eſt non tangere ſignũ. ⁊ ita facile ẽ
peccare ⁊ recedere a virtute qꝛ hoc contingit
multis modis ⁊ infinitis. ⁊ ideo pytagorici po

ſuerunt malū qđ pertinet ad peccatū eſſe ꝺ rō
ne infiniti. ⁊ eſſe in eodē ordine cū infinito, ⁊ bo
nū ad qđ ptinet virtus dixerūt eſſe ad virtu
tem in eodeꝫ ordine cū finito. ⁊ ſic pꝫ vna pars
minoris pme rōnis. ſ. ꝙ a medio de facili rece
ditur. quia cōtingit infinitis modis recedeꝛ a
medio. ⁊ etiaꝫ pꝫ p exemplꝫ qm̄ facile eſt ſagit
tam non attingere ſignū ad qđ ſagittaꝛ qꝛ infi
nitis modis cōtingit diuertere a ſigno. Alia
pars minoris. ſ. ꝙ difficile eſt attingere mediū
declaratur per hoc ꝙ mediū non attingitꝛ niſi
vno modo tm̄. ⁊ etiā per hoc ꝙ eſt difficile ſa
gittanti attīgere ſignū, ⁊ facile eſt recedere a ſi
gno, ideo boni ſimpliciter. i. vno modo fiunt
boni. ſed mali fiunt multifarie. i. multis mōis,
⁊ pp̄ hoc ſupabūdantia ⁊ defectus ſunt mali
cie hoc eſt pertinēt ad malitiā. medietas aūt
ad virtutē. pōt aūt ratio phans cōclonē aliꝛ
formari ſic. illud qđ ꝺ difficili attingitꝛ eſt me
diū vel in medio cōſiſtens. ſed virtus de diffi
cili attingitur. ergo virtꝰ eſt mediū vel in me
dio cōſiſtens. maior pꝫ. qꝛ difficile eſt attingeꝛ
mediū. qđ pꝫ de ſigno qđ ponitur ad ſagittam.
⁊ de centro circuli qđ difficile eſt attingere qꝛ ē
mediū circuli. ⁊ minor declaraꝛ p hoc ꝙ cōti
git male facere multis modis: ſꝫ bn̄ facere cō
tingit vnoꝰ tm̄. ⁊ ideo facile eſt male facere. et
difficile eſt bene facere. ⁊ ita de difficili attin
gitur virtus. Intelligendū eſt hic ꝙ recte a
gere non cōtingit niſi cōcurrētibus oibꝰ circū
ſtantijs debitis. ſed malū cōtingit ex defectu
cuiuſcūqꝫ circūſtantie debite. ſicut turpitudo
corporis q̄ eſt quoddā malū corporale cōtigit
ex defectu cuiuſcūqꝫ circūſtantie debite vt ex
indebito colore vł quātitate vel figura: vel ſi
tuatione mēbri ⁊ ſic de alijs. ſed pulchritudo
cōſiſtit ſolū qn̄ oia mēbra ſunt bene pportio
nata ⁊ colorata: ⁊ ſilr egritudo q̄ eſt malū ꝯple
xionis corporalis accidit ex deordinatiōe cu
iuſcūqꝫ humoris. ſed ſanitas non pōt eſſe niſi
ex debita pportione omniū humoꝝ. eodē mō
eſt in actionibus humanis ꝙ peccatū ⁊ malū
cōtingit ex defectu cuiuſcūqꝫ circūſtantie de
bite. ⁊ rectitudo non cōtingit niſi omnibꝰ cir
cūſtantijs habitis ⁊ debito modo ordinatis. ⁊
ideo peccare eſt facile. ſed bene agere eſt diffi
cile. pōt etiā dici ꝙ faciliꝰ eſt peccare q̄ꝫ bn̄ age
re qꝛ virtus eſt medium inter duas malicias.
⁊ ita mediū eſt vnū ⁊ extrema ſunt multa. ⁊ iō
non contingit bene agere ſꝫ habitū niſi vnoꝰ
ſed multis modis cōtingit male agere ſm ha
bitum cum multi ſint habitus mali.

Eſt igitur virtus habitus electiuꝰ ī medietate exiſtēs quo ad
nos determinata rōne: ⁊ vt vtiqꝫ ſapiēs deter
minabit. Medietas aūt duaꝝ malitiaꝝ huiꝰ
quidē ſm ſupabūdātiā. huius aūt ſꝫ defectū
Et adhuc huic has quidē dficere has aūt ſup
abundare ab eo qđ oportet ⁊ in paſſionibꝰ ⁊ ī
opationibus. virtutem aūt mediū ⁊ inuenire
⁊ eligere pp̄ qđ ſꝫ ſubſtātiā quidē ⁊ rōnē qdeꝫ
eſſe dicentem medietas eſt virtus ſꝫ optimū
aūt ⁊ bene extremitas.

Ex predictis cōcludit phs diffinitionē vir
tutis moralis que eſt ꝙ virtus moralis ē
habitus electiuus in medietate exiſtēs quo ad
nos determinata rōne ⁊ vt vtiqꝫ ſapiēs deter
minabit. ⁊ hec eſt cōcluſio. 16. huius libri. et
hec ſequiꝛ ex pcedentibus. pbatū eſt eni priꝰ
ꝙ virtus eſt habitus. ⁊ etiā pbatum eſt ꝙ ad
virtutē requiriꝛ electio. ⁊ ꝙ virtus eſt in me
dio quo ad nos. ⁊ ꝙ huiuſmodi mediuꝫ deter
minatur per ſapientē. i. per prudentē qui inue
nit. ⁊ determinat mediū inter ſupabūdātiam
⁊ defectum quod eſt mediū quo ad nos. ⁊ ex oi
bus his declaratis ſequiꝛ ꝙ virtus moralis
eſt habitus electiuus ⁊c̄. Notandum ꝙ in
illa deſcriptiōe ponūtur quīqꝫ primo ponitur
genus virtutis cū diciꝛ habitus. 2º poniꝛ ac
tus virtutis. cū diciꝛ Electiuus. 3º poniꝛ obie
ctum actus virtutis cū dicitur. In medietate
exiſtēs quo ad nos. 4º poniꝛ cauſa bonitatis ipiꝰ
virtutis. cū diciꝛ Determinata rōne. virtꝰ. n.
moralis eſt in appetitu ſenſitiuo cui non ē bo
nitas niſi ſꝫ ꝙ determinauit p rōnem. ſed qꝛ
contingit rōꝫ eſſe rectaꝫ et erroneā, ⁊ oportet
vtutē opari ſꝫ rōeꝫ rectā. iō ad hoc explicādū
addiꝛ. 5. pticula. ſ. ⁊ vt vtiqꝫ ſapiēs deꝛ minabit
ſapiēs. n. ñ dꝛ minabit niſi ſꝫ rōꝫ rectā. ⁊ acci
piꝛ hic ſapiēs ñ pro illo qui cognoſcit cauſas
altiſſimas. ſed p prudente qui rectā cognitio
nem habet rerū humanaꝝ. Intelligenduꝫ
ꝙ per habitū diſtinguiꝛ virtus a potentia et
paſſione. per electionē diſtinguitur a ſcientia.
p medietatē etiaꝫ drꝛ a vecūdia ⁊ ab alijs paſ
ſionibus laudabilibus que nō ſunt media du
arum maliciaꝝ. per determinationē rōnis di
ſtinguitur a viribus aīe vegetatiue. per deter
minationē ſapientis diſtinguitur ab habitu
vicioſo qui non determinaꝛ ſic. ſ. p vt ſapiens
determinat ⁊ hoc innuit Euſtratius in cōmē
to. ⁊ ſꝫ albertū hic illud quod vltimo poniꝛ h
. ſ. vt vtiqꝫ ſapiens determinabit eſt cōplemē
tum totius diffinitionis. naꝫ qꝛ mediū qđ vir
tus inquirit in ſingulis variatur oportet ꝙ ꝺ
terminetur tale mediū p rōnem ſapientis qui
ſicut dicit phs pōt de ſingulis ſicut res ſe ha
bet reddere rōnem. Medietas aūt. ⁊ cū decla
rauit ꝙ virtus eſt medietas. narrat quoꝝ ex
tremorum medietas eſt virtus. ⁊ dicit ꝙ vir
tus eſt medietas duarū malitiarū. i. duorum
habituū vitioſoꝝ vnius dicti ſꝫ ſuperabūdā
tiam ⁊ altriꝰ dicti ſꝫ defectū ab eo qđ oportet
. i. a rōne medij. ⁊ hoc tam in paſſionibꝰ q̄ꝫ opa
tionibus. virtutē aūt inquātum ſeruat illđ qđ
oportet cōſtat mediū inuenire. ſ. per rōnem et
eligere. ſ. per voluntatem. ⁊ ſic patet ꝙ vtraqꝫ
malitia hꝫ rōnem extremi inquātū ſupabun
dat vel deficit a medio. virtus aūt habet rōeꝫ
medij: qꝛ eſt quedā medietas inter duos habi
tus vicioſos ⁊ operaꝛ mediū in actionibus et
paſſionibus. Propter quod ſꝫ ſubſtātiam.
ex predictis appꝫ ꝙ virtus vnoꝰ eſt medietas
⁊ alioꝰ eſt extremitas. nam ſꝫ ſubſtātiā ⁊ rōeꝫ
diffinitiuā dicentē ꝙ quid eſt medietas. ſ. ſm
ꝙ eſt qualitas medians circa ppriā materiaꝫ
. ſ. circa paſſiones ⁊ opationes quas moderat
ſed inquātū hꝫ rōnem optimi. ſ. in tali genere
⁊ eius quod eſt bene. i. ſꝫ cōformitatē ad rōeꝫ
rectam a qua dependet illud qđ eſt bonū ⁊ op
timū virtus eſt extremitas vn̄ per cōpationē
ad rectā rōeꝫ virtus eſt extremū ſm ſe ⁊ ſꝫ il
lud qđ eſt ſic eſt quedā medietas. Intelligē
dum ꝙ vtrūqꝫ viciū inquantū a rōne deniat
habet rationē vnius extremi qđ eſt malū ſꝫ v
tus ſꝫ ꝙ eſt cōformitas recte rōni habet rōeꝫ
boni qđ eſt alterū extremū. Intelligendū ꝙ
cōſiderādo ad bonū ⁊ malū q̄ ſūt duo extre
ma ꝯria ſic virtus habet rōnem extremi qꝛ eſt
ita bonū ꝙ non malū. ſed cōſiderādo ad ſupa
bundantiam ⁊ defectū q̄ ſunt alia duo extre
ma: ſic virtus hꝫ rōnē medij qꝛ eſt medietas ī
ter ſuperabūdātiaꝫ ⁊ defectū. ⁊ quia vtus ſm
illud ꝙ eſt qualitas media inter ſuperabūdā
tiam ⁊ defectū. ⁊ non hꝫ rōnē bonitatis niſi in
quātū eſt cōſona recte rationi. iō bonū abſolu
te non ponitur in diffinitiōe virtutis ſed me
dium inter ſupabūdantiā ⁊ defectū cōpetit v
tuti per ſe ⁊ intrinſece ⁊ etiā rōne obiecti: qđ p
ſe tendit. iō virtus ſꝫ diffinitionem eſt medie
tas ſꝫ inq̄ꝫtū ē bonū ⁊ optimū ſic ē extremitas

Non ſuſcipit autem ois opatio neque ois aīe paſ
ſio medietatem. Quedā. n. cōfeſti noiata cōuo
luta ſunt cū malicia: puta gaudiū de malo ⁊ i
uerecūdia ⁊ inuidia ⁊ in opationibus. adulte
riū furtū homicidiū. hec. n. oia ⁊ que talia di
cuntur ſe ipa mala eſſe: ſed non ſuperabūdā
tie ipſoꝝ neqꝫ defectus. Non igitur eſt vnquā
circa hec dirigere ſed ſemp peccare: neqꝫ eſt be
ne vł non bene circa talia in eo qđ oporꝫ. vt o
portet et qn̄. ⁊ qūo puta adulterari. ſed ſimplr
facere qđcūqꝫ hoꝝ peccatū eſt. Simile igitur
attribuēti ⁊ circa iniuſta facere ⁊ timere: ⁊ in
cōtinentem eſſe. eſſe medietatem ⁊ ſupabūdā
tiam ⁊ defectū. Erit. n. ſic ſupabūdantie et de
fectus medietas: ⁊ ſuperabūdatie ſupabūdā
tia. ⁊ defectus defectionis: Queadmodū aūt
tēperātie ⁊ fortitudinis nō eſt ſupabūdātia ⁊
defectus pp̄ mediū eſſe aliqualiter extremuꝫ
ita neqꝫ illoꝝ medietas neqꝫ ſupabūdantia ⁊
defectus: ſed vt vtiqꝫ opatū eſt vicioſuꝫ ē vni
uerſaliter. ergo neqꝫ ſupabūdātie neqꝫ defectꝰ
medietas eſt neqꝫ medietatis ⁊ ſuperabūdan
tia ⁊ defectus.

Hec eſt quarta pars principalis huiꝰ ca
pituli in qua oſtenditur ꝙ non in oibꝰ
paſſionibus ⁊ opationibus ē medietas q̄ ē vir
tus. ⁊ hec eſt cōcluſio. 17. que pbatur triplr. p
mo ſic. in his que ſꝫ ſe ſunt mala non eſt poneꝛ
mediū qđ eſt virtus. ſed quedā paſſiōes ⁊ opa
tiones ſꝫ ſe ſunt male. ergo ⁊c̄. maior patet p
hoc ꝙ circa ea q̄ ſcđm ſe ſunt mala nō eſt diri
gere. ſed qualitercūqꝫ fiunt ſemp ſunt mala et
ſemp male fiunt. ⁊ in talibus que q̄litercūqꝫ
fiunt ſemp male fiunt non eſt ponere mediuꝫ
qđ eſt virtus. ⁊ minor patet per hoc ꝙ quedā
paſſiones ⁊ opationes cōfeſtim nominata ſūt
ꝯuoluta cū malitia. exēplū de paſſionibus. ille
paſſiones gaudiū de malo ⁊ iuerecūdia ⁊ inui
dia ſtatim noiata ſunt ꝯuoluta cū malicia. ex
emplū de opationibꝰ. adulteriū homicidium
furtū ſunt ſm ſe mala. Iſta. n. qualitercūqꝫ fi
ant ſemp ſunt mala ⁊ ſemp male fiunt. Si
mile igitur. ſcđo pbaꝛ cōcluſio p ipoſſibile ſic.
quia opationes ⁊ paſſiones predicte ſꝫ ſe ipor
tant maliciā: ſicut ⁊ vicia extrema quorū me
dietas eſt virtꝰ: iō qui in huiuſmodi opationi
bus ⁊ paſſionibus querit mediū: ſilis eſt illi q
in extremis querit mediū. vt circa hoc qđ ē in
iuſta facere ⁊ timere ⁊ incōtinentem eſſe. ſed ī
cōueniens eſt querere medietatē circa extre
ma vt circa ſupabūdātiā ⁊ defectū quia ipoſſi
bile eſt ꝙ in talibus ſit medietas. nā ſic ſuper
abundantia haberet ſupabūdātiā et defectū
⁊ mediū ⁊ defectus haberet ſupabūdantiam
⁊ defectum ⁊ mediū ꝙ eſt ipoſſibile. ergo ipoſ
ſibile eſt ꝙ in paſſionibus ⁊ opationibus q̄ ſꝫ
ſe iportant malitiā ſit mediuꝫ laudabile aut
mediū quod eſt virtus. Quemadmodū aūt
tertio pbaꝛ p ſimile in virtutibus ſic: ſicut vir
tutes q̄ ſunt ſꝫ ſe bone ſe habent ad extrema
ita vicia que ſunt ſm ſe mala ſe hn̄t ad mediū
ſed cōſtat quod virtutis non eſt ſuperabūdā
tia ⁊ defectus. tēperātie enim ⁊ fortitudinis
nō ē ſupabūdantia ⁊ defectus. qa cū ſecūdū ſe
iportent mediū ſi earum eſſent extrema ſeque
retur ꝙ extrema eſſent in medio ⁊ mediū in ex
tremis qđ eſt ipoſſibile. ergo p eandeꝫ rōnem
nec illa q̄ ſecūdum ſe iportant maliciam cuiuſ
modi ſunt paſſiones ⁊ opationes pdicte hn̄t
medium laudabile. vnde vlrꝛ nullius ſupa
bundantie aut defectꝰ pōt eſſe medietas nec
alicuius medietatis pōt eſſe ſuperabūdātia
aut defectus. Circa illud caplꝫ ſunt duo du
bitāda. pmū ē duꝰ euſtratij. ⁊ ē vtrū virtꝰ mo
ralis cōſiſtat in medio inter ſupabūdantiā et
defectum ⁊ arguit ꝙ non ſic. non determinato
rum non eſt poſſibile aſſumere mediū. ſed nec
ſupabundantia nec defectꝰ determinata ſūt
in paſſionibus ⁊ opationibus. ergo ⁊c̄. maior
patet ⁊ minor declaratur. nā in audacia nō eſt

determinatuꝫ vſqꝫ ꝙ̃tū debet eſſ. audacia Similr neqꝫ vſqꝫ ꝙ̃tuꝫ dꝫ eē fortitudo nec in alijſ ſupḣabūdantijs ⁊ defectibus. Item arguiẗ ſic. extremū repugnat rationi medij. ſed bonuꝫ et malū ſunt extrema opationis. cū ergo virtꝰ ſit bonū erit extremū et non medium. Item illud quod non tendit ad maximum non tendit ad medium. ſed quedaꝫ virtutes tendunt ad maximū. ergo ⁊c̄. maior pꝫ. ⁊ minor appꝫ p hoc ꝙ magnanimitas tendit ad magnos honores: ⁊ magnificentia ad magnos ſumptus. ⁊ illa ſunt extrema. ergo ⁊c̄. Circa ſolutionē huius dubitationis pono quādā diſtinctiōꝫ ꝺ medio que pro maiori parte pōt accipi ex dictis euſtratij hic. Dico igitur ꝙ multis modis eſt aliquid medium inter aliqua extrema vno modo ſꝫ cōmixtionē extremoꝝ. ⁊ ſic corpus mixtum eſt mediū inter elementa: ⁊ fuſcū inter albū ⁊ nigrum. Et quoddā ē mediū ſꝫ ablationem vel negationē extremorū. ⁊ ſic virtus eſt mediū inter duas malitias. Et quoddā ē medium ſꝫ appoſitionē: ⁊ ſic aggregatū ex mixto et elemēto eſt mediū inter mixtū ⁊ elemētum. et quoddā eſt mediū ſꝫ quantitatē extremoruꝫ .ſ. ꝙ ꝙ̃tū exceditur ab vno extremo tm̄ excedit reliquū. ⁊ ſic ſunt ſex mediuꝫ inter .10. ⁊ .4. Et quoddā eſt mediū ſꝫ equediſtantiā extremorū. ⁊ ſic centrū eſt mediū in circulo. qꝛ equaliter diſtat a qualibet pte circūferentie. Et qδdam eſt mediū ſꝫ poſitionē. ⁊ ſic quilibet pūctus cōtinuās partes linee eſt mediū inter extrema linee. Et quoddā eſt mediū ſꝫ mutationem. ⁊ ſic forma ipfecta eſt mediū inter duas formas pfectas: ⁊ ſic forma ſpermatis ē medium inter formā animalis generātis ⁊ formā aīalis generati. ſic ēt motus ē mediū inter terminos motus. Et quoddā eſt mediū ſꝫ participationē extremoꝝ ⁊ ſic aīa hoīs eſt medium inter formas oīo ſepatas a materia ⁊ formas materiales. Ulterius eſt ſciendū ꝙ mediuꝫ quoddā eſt pfectius vtroqꝫ extremoꝝ ⁊ quoddam ē mediū ipfectius vtroqꝫ extremoꝝ. ⁊ ꝙdam eſt mediū qδ eſt pfectius vno extremoꝝ ⁊ impfectius reliquo. Et qδdā ē mediū eque pfectū cū vtroqꝫ extremorū. Exꝰ pmi. mediū ſꝫ cōmixtionē eſt pfectius vtroqꝫ extremorum. nā corpus mixtum ē pfectius ꝙ̃ elemēta ex quibus cōponiẗ. Et ſilr mediū ſꝫ negationem eſt pfectius vtroqꝫ extremorū. virtꝰ. n. eſt pfectior vtroqꝫ viciorū inter q̄ eſt mediū. Exꝰ tertij. aliquod mediū ſꝫ cōmixtionē ē pfectiꝰ vº extremo ⁊ ē ipfectiꝰ altero: ſic̄ fuſcū eſt pfectiꝰ nigro. ⁊ impfectius albo. Similiter mediū ſm quātitatē vt numerus ſenarius eſt pfectius vno extremo ⁊ ipfectius alio. Silr mediū ſcδꝫ pticipationē eſt pfectius vno extremo ⁊ ipfectius alio. Exꝰ quarti. mediū ſꝫ poſitionem extremorū. ⁊ mediū ſꝫ eque diſtātiā extremorum eſt eq̄ pfectū cū vtroqꝫ extremo.

His premiſſis dico ꝙ virtus moralis eſt medium ſꝫ abnegationē extremorū. ſ. ſꝫ abnegationem exceſſus et defectus. qδ patet ſic: virtus moralis eſt pfectio appetituſ derelicta in ipſo appetitu ex rectitudine rōnis p quā appetitus regulatur circa appetibilia: ita ꝙ virtus moralis regulaẗ a recta rōne. ſed bonum ⁊ perfectio cuiuſlibet regulati cōſiſtit in cōformitate ⁊ adequatione ad ſuam regulā ⁊ mēſurā: ſicut bonū artificiati ē ꝙ cōformetur arti bonitas igitur virtutꝭ moralis cōſiſtit in adequatiōe ⁊ conformitate ad rectā rōneꝫ: ſicut manifeſtū ē ꝙ adequatio ſiue equalitas ē medium inter exceſſum ⁊ defectū. ergo virtꝰ moralis cōſiſtit in medio per abnegationē extremorū. Et cōfirmatur p ſimile. nā ſicut ſanitas eſt quedā equalitas ⁊ cōmenſuratio humorū ita virtus moralis eſt quedā equalitas ⁊ commenſuratio paſſionū. ⁊ huiuſmodi mediū dicitur eſſe mediū rōnis: non qꝛ rō facit tale medium. ſꝫ qꝛ tale mediū exñs in re cū difficultate ⁊ magna inquiſitione p rōnem inuenitur. ⁊ dicitur etiā mediū quo ad nos qꝛ cōſiſtit ī proportione ⁊ cōmenſuratione rerū nō ſꝫ ſe ſꝫ ad ipſum hoīeꝫ ⁊ cōditionē eius. ⁊ qꝛ huiuſmodi cōmēſuratio diuerſificatur ſꝫ diuerſaꝫ cōditionē hominū ideo tale mediū non poteſt eſſe idem in oībus qꝛ qδ eſt ſuperabūdantia ī vno eſſet defectus in alio: vt patet p exemplū pḣi in lr̄a. Sciendū etiā ꝙ virtus moralis dicitur eſſe mediū inter paſſiones. ⁊ dicitur eē medium inter duo vicia. de virtute tm̄ ſermonis virtus nō eſt mediū inter paſſiones: ſed ē coniectatrix medij inter paſſiones qꝛ inclinat in mediū inter paſſiōes tāqꝫ in obiectū ꝓpū. vñ hec ē ꝓdicatio materialis: vtus eſt mediū iter paſſiōes. et hec ē ꝓdicatio formalꝭ ⁊ vera ꝺ vtute ſmōis: virtꝰ ē mediū inter duo vicia. Ad primam rationeꝫ que eſt Euſtratij dicendum ꝙ indetermiatoꝝ pōt eē mediū dictū p abnegatōnem extremoꝝ. vnde in moralibus: extrema excellētie ⁊ defectus nō ſūt determiata. ſꝫ ſūt quedā elōgationes īfinite ⁊ penitꝰ indeterminate p receſſū a medio ꝯtingit eni elongari a medio in īfinitū ſaltē p ymaginatōem. ⁊ hoc tam ex pte ſupabūdātie ꝙ̃ ex pte defectus: cōtingit. n. audere in infinitū. ⁊ ēt contingit timere in infinitum. vtrum āt ſit dare primum gradum audatie vl̄ primuꝫ gradū timiditatꝭ inferius videbiẗ. Ad zꝰ dicēdū ꝙ vtꝰ habꝫ rōnem extremi reſpectu vnius oppōnem ⁊ ratōnem medij reſpectu alteriꝰ. naꝫ vtus habet rōnem extremi in illa oppōne que eſt inter bonū ⁊ malum. ⁊ hꝫ rōnem medij in oppōne que eſt ſm ſupabūdātiam ⁊ defectū. vl̄ ſic ſi: vtus moralis ⁊ extrema oppoſita cōparentur ad rōnē ſcilicet ſm rōem boni ⁊ mali ſic vtus hꝫ rōneꝫ vniꝰ extremi qδ ē cōformitas ad rectā rōnem ⁊ vtrūqꝫ viciū hꝫ rōnem alterius extremi qδ ē receſſus a recta rōe. Sed ſi vtus moralis cōſideretur ſm ſuā materiā ſic hꝫ rōem medij in ꝙ̃tum reducit paſſiones ad mediū rationis.

Ad 3ꝰ dicēdū ꝙ magnificentia ⁊ magnanimitas tendunt ad magnū ſeu ad maximuꝫ in re qδ tm̄ ē mediū iter plus ⁊ minus ſm circunſtantias diuerſas. vnde mediū ⁊ extremum in actionibus ⁊ paſſionibꝰ ꝯſiderātur ſm diuerſas circūſtātias. vñ nihil ꝓhibet illud qδ ē maximum in re eē mediū ſm conformitatē ad rōnem ſm debitas circunſtantias. vñ magnificꝰ ⁊ magnanimus tēdunt ī illud qδ ē maximū in re ſm regulas rōīs. vt oꝫ ⁊ qñ oportet. ⁊ ſic de alijs. vñ pḣs ī 4º huiꝰ dicit ꝙ magnanimitas ē magnitudine extremum. ſed eo qδ ē vt oportet ſic ē medium. vnde ad formam rōnis cum dicitur ꝙ illud qδ tendit ad maximum non tēdit ad medium. dico ꝙ illud quod tēdit ad maximum in re nō tendit ad medium rōnis ſiue ad medium quo ad nos. Secūda dubitatio ē vtrum adulterium homicidium ⁊ huiuſmodi ſint ſemper mala. ⁊ videtur ꝙ non. quia licꝫ cōmiſceri cum vxore tyranni vt p hoc interimatur tyrannus: ⁊ vt patria vel ciuitas conſeruetur. Item licet medico mentiri īfirmo vt per hoc infirmus recuperet ſanitateꝫ. ⁊ illa videtur plato dicere. Dicendum ꝙ illa que ſecundum ſe ſunt mala primo modo dicendi p ſe: vt illa que ſunt conuoluta cum malitia vt dicit phyloſophus nullo modo poſſunt bene circunſtātionari. nec eſt aliquod tale malū cōmittenduꝫ pro aliquo damno vitando aut cōmodo conſequendo nec poſſunt huiuſmodi aliquo modo bene fieri. Tamen vt dicit Albertꝰ quedā mala iaꝫ actu ꝑpetrata poſſunt redimi ciuiliter aliquo bono: ita ꝙ ea faciens decliet p hoc a condemnatione legis. multa. n. mala ꝭ modo ciuiliter redimūtur que tamen ſemper ſunt mala. Si enim non eſſent mala non indigerent redemptione. pōt ēt ꝓbabiliter dici ꝙ huiuſmodi opationes ⁊ paſſiones quas pḣus dicit hic eē conuolutas cum malicia non ſunt res ſimplices abſolute. qꝛ oēm rem ſimplicem abſolutā produbitabilē poteſt deus producere. ſed illud qδ de ſe ē conuolutum cum malitia non poteſt deus ꝓducere. Ideo dico ꝙ huiuſmodi q̄ pḣs dicit hic eē conuoluta cū malitia ſunt entia copulata īportantia opationem vel paſſionē conuolutā cū malitia: ſic̄ illa vox opatio mala: ſiue illa vox: opō facta ꝯ volūtatem dei nō ſignificat opatōem tm̄ ſꝫ opatōem copulatā cū malitia vl̄ ꝯtra volūtatē dei factaꝫ. vñ per homicidiū adulteriū inuidiā ⁊ huiuſmodi non intelligit pḣs operationem ſimplicem ſed aggregatum ex operatione vel paſſione ⁊ ex malitia. Et talia aggregata vel copulata non poſſunt bene fieri. nec poteſt deus huiuſmodi copulata vel etiam aggregata facere quia quedā huiuſmodi copulata ſūt peccata que deus nō pōt facere. Et ſi dicaẗ ꝙ peccatū ē nihil ⁊ huiuſmōi copulata ſunt aliq̄. Dico vt mihi vr̄ ꝙ li nihil pōt dicere negationem cuiuſlibet entis vl̄r ⁊ cuiuſlibet intelligibilis vl̄ pōt dicere ſolum negationem entis ſimplicis. peccatum non ē nihil primo mō dictuꝫ: cū ſit ens copulatum: ſed ē nihil ſcδo mō. qꝛ nō ē aliquod ens poſitiuum ſimplex. Et ſi dicaẗ ꝙ ſi peccatum ſit aliquid ſiue ſimplex ſiue copulatum tūc deus poſſet facere peccatum. qꝛ deꝰ pōt facere oē illud qδ non claudit ꝯtradictionem. Dico vt mihi videtur ad p̄ſens ꝙ deꝰ nō pōt facere oē ens poſitiuum nec oē poſſibile qꝛ peccatum: vt blaſphemare deum vel facere contra voluntatem dei ē ens poſitiuum ⁊ ens poſſibile que tm̄ deꝰ non pōt facere: nec eſt iſta ꝓpoſitio magiſtralis vera vniuerſaliter: deus pōt facere omne quod nō includit cōtradictioneꝫ ſub hac forma: ſed ſic debet intelligi: deus poteſt facere omne illud qδ deū facere non includit contradictionem: nunc autem deum facere aliquid contra voluntatem ſuaꝫ includit contradictioneꝫ. ꝙ̃uis aliquid fieri contra voluntatem dei non includat ꝯdictioneꝫ. Tractatus tertius libri ſecūdi ꝺ ſpēbus ⁊ oppōne vtutis ⁊ documēta q̄liter hō poterit fieri vtuoſus ꝯtinēs .3. capitula. In pmo enumeraẗ ſpēſ vtutis moralis. In zº ibi. Tribꝰ āt exiſtētibꝰ. Determinaẗ de oppōne iter vtutem ⁊ vicium. In 3º ibi. qm̄ qdē igiẗ ē vtus. ponūtur documēta p q̄ hō pōt fieri vtuoſus. Caꝰ primum in quo enumeraẗ vtutes cū malitijs q̄ruꝫ medietates ⁊ paſſionibꝰ eis ſubiectis ſunt. ⁊ qꝛ circa opatōes ſmōes vl̄es ſūt inaniores pticulares vero ſūt nerones pp hec iā dicta vl̄r de vtute coaptat ſpēbus ad maiorē declaratōem ꝙ vtꝰ ē medietas ⁊ ꝙ diffō vtutis eſt bene aſſignata.

OPortet autem non ſolũ vniuerſaliter dici ſm his que ſunt ſecũdũ ſingula aptare. In his qui circa operatiões ſermonibus vniuerſales quidem inaniores ſunt particulares auteꝫ veriores. Circa ſingularia enim operationes: oportunum autem i his cõcordare. Sumendum igitur hoc ex deſcriptõe

Iſtud eſt capitulum pͥmum tractatus tertij in quo ſoluitur queſtio ſexta principal'. querens que ſunt virtutes morales ⁊ enumeranꝫ ſpecies virtutis moralis oſtendendo in ſpeciali ꝙ in habitibus ⁊ paſſionibus mediuꝫ eſt laudabile. ⁊ extrema ſunt vituperabilia et ſic manifeſtatur in ſpeciali differentia poſita i diffinitione virtutis que eſt medietas ſeu medium. Iſtud capitulum continet tres partes principales. In prima ponitur cauſa propter quam oportet dicere de virtutibus in ſpeciali In ſecunda ibi. Circa timores quideꝫ. Enumerat virtutes in ſpeciali oſtendendo ꝙ in habitibus moralibus medium eſt bonum ⁊ laudabile. In tertia ibi. Sunt autem. Oſtendit ꝙ in paſſionibus medium ē bonum ⁊ laudabile. In prima igitur parte dicit ꝙ non oportet ſolũ dici vniuerſaliter quid eſt virtus, ſed oportꝫ ad aptare illud quod dictum eſt de virtute in generali ad ſingulas virtutes in ſpeciali. ⁊ huiꝰ cãm aſſignat ⁊ eſt quia ſermones vniuerſales in ſcientia operatiua ſũt minus certi ſermonibus particularibus. Cum enim operationes ſint circa ſingularia: oportet in ſcia operatiua ſeu pratica ſermones vniuerſales ad particularia adaptari. ſi enim operationuꝫ ſermones dicantur ſolum i vniuerſali erunt inanes. tũ quia non conſequuntur finem ſuum qui eſt directio operationum ſingularium. Tum qꝛ nõ poſſunt in talibꝰ vniuerſales ſmões ſumi qui deficiunt in aliquo particulari ꝑpter varietatem materie vt dictum eſt ſupra. ſed particulares ſermones ſunt efficatiores: quia ſunt apti ad dirigendum operationes ⁊ ſunt veriores. quia non ita recipiunt inſtantiam ſicut ſermones vniuerſales. ⁊ ideo illud quod dictũ eſt in vniuerſali de virtute ſumendum ē ex deſcriptione. i. diuiſione circa virtutes diuidẽdo virtuteꝫ in ſingulas eius ſpecies.. Notandum ꝙ lincoñ. dicit hic ꝙ ari. deſcriptioneꝫ hic vocat virtutum enumerationeꝫ cũ malicijs quarum ipſe virtutes ſũt medie per quam deſcriptionem intendit determinare manifeſtius ꝙ virtutes ſunt medietates.

Circa quidem igitur timores ⁊ audacias fortitudo ē medietas. Superabundantium āt qui in timiditate qdem innominatus. Multa .n. ſũt innoiata q autē in audere ſuperabundat audax. qui autem in timere ſuperabundat in audere vo deficit timidus

Circa delectationes āt ⁊ triſtitias non omnes. Minus āt ⁊ circa triſtitias .medietas quideꝫ temperantia .Superabundantia āt intempãtia. deficiẽtes āt circa delectatiões nõ multũ fiũt ꝓp qđ iſti noie ñ ſũt ſortiti āt ſꝫ iſẽſibiles.

HEc ē ſecunda pars principalis huius capituli in q̃ enũemerat vtutes in ſpeciali cum hoc oſtendendo ꝙ in vnoquoqꝫ generꝫ habitus moralis medium ē laudabile ⁊ extrema vituperabilia ⁊ continet tres particulas. In pͥma oſtendit propoſitum faciendo mentionem de virtutibus que ſunt circa paſſiones quarũ obiecta pertinent ad corporalem vitã. In ſcđa ibi. Circa dationem pecuniaꝝ. đtmiat de illis que pertinent ad extrema bona vel mala. In tertia ibi. Sunt autem alie tres ⁊c. determiat de habitibus reſpicientibus exteriores actus In pͥa igitur ꝑticula determinat de fortitudine ⁊ temperantia ⁊ earum extremis. ⁊ primo đ fortitudie. ⁊ dicit ꝙ fortitudo ē medietas iter timores ⁊ audatias. ſ. in q̃tum reſpicit ꝑicula mortis ⁊ extrema fortitudinis ſunt audacia et timiditas. audax ē qui ſuperabũdat in audereꝫ ⁊ timidus ē qui ſuperabundat i timere ⁊ deficꝫ in audere qui autem deficit in timẽdo inoiatꝰ ē quia raro inuenitur talis. Notanda ē hic differentia inter audacem ⁊ itimidum quã ponit hic Cõmẽtator. ⁊ ē ꝙ intimidus eſt in plus q̃ audax. quia fortis ē intimidus: quia non timet que non oportet timere. ⁊ audax ē intimidus, qꝛ nec timet que oportet nec que non oꝫ. ⁊ ita intimidus eſt ſuperius q̃ audax. lincoñ. dicit hic ꝙ timiditati opponiꝫ ꝑuatie timiditas ⁊ audacia cõtrarie ⁊ qꝛ ad priuatiue oppoſitũ non ſequitur contrarium ſed econuerſo. ideo ad audaciam ⁊ fortitudinẽ ſequitur intimiditas ⁊ non econuerſo nec ad priuatie oppoſituꝫ audatie ſeqꝫur timor. ⁊ vl'r ad priuatiue oppoſitum alicuiꝰ non ſeqꝫur ipm cui ē priuatie oppoſitum nec etiã contrarium. Circa delectatõnes āt. temperãtia ⁊ eius extrema ꝑtinent ad corꝑalem vitam. nã ꝑ cibos ⁊ potus circa que ē temperentia ⁊ eiꝰ extrema ꝯſeruatoꝛ corꝑal' vita i indiduo ⁊ ꝑ uenerea circa q̃ ē temꝑãtia conſuatur vita in ſpẽ. dicꝫ ğ ꝙ temperãtia ē circa delectatões ⁊ triſtitias. ſꝫ nõ ē circa oẽs delectationes ⁊ triſtitias ſꝫ circa ea q̃ ſũt actus ꝑtinẽtes ad cibos ⁊ potus ⁊ venerea. minꝰ aũt ē circa triſtitias q̃ circa delectatões. nam huiuſmodi triſtitie cãntur ex ſola abſẽtia delectationum. Extremum ſuperabundans vocatur intemperantia. ſed extremo in defectu non eſt nomen impoſitum. quia raro inuenitur. cum omnes naturaliter appetant delectationem ⁊ propter hoc deficiens circa delectationes eſt innominatus, ſed phyloſophus ipõit ei nomẽ dicens ſunt autem inſenſibiles. ſ. tales qui deficiunt circa delectationes .Comentator dicit hic ꝙ temperantia ē minꝰ circa triſtitias q̃ circa delectationes: in q̃tum enim triſtatur i delectationum abſentia circa triſtitias eē dicꝫ Item Comẽtator dicit hic ꝙ intemperãtia ē extremũ ſuꝑabundans. ⁊ inſenſibilitas non ē proprium nomen extremi contrarij intẽperãtie. ⁊ cauſam aſſignat dicẽs. oportet eni ipm. ſ. qui ē in contrario extremo intẽperãtie, vt ſm delectatõem deficere ita ſuꝑabundare. ſcđm triſtari hic autem non eſt inſenſibilis.

Circa dationem autem pecuniaruꝫ ⁊ circa acceptionem medietas quideꝫ liberalitas: ſuperabundantia autem ⁊ defectus ꝓdigalitas ⁊ illiberalitas. Contrarie auteꝫ ⁊ he ſuperabundant ⁊ deficiunt. prodigus enim quidem in tributione ſuperabundãt: in acceptione autem deficit. Illiberalis autem in acceptione q dem ſuperabundat: in tributione vero deficit Nunc quideꝫ igitur typo ⁊ in capitiuo dicimꝰ contenti hoc ipſo: poſterius autem certius de his determinabitur. Circa pecunias autem et alie diſpoſitiones ſunt. Medietas quideꝫ magnificẽtia. Magnificus eni differt a liberali. hic quidem eni circa magna. hic autem circa parua. ſuperabundantia autẽ apyrochalia et banauſia: defectus vero paruificentia. Differunt autem hec ab his que circa liberalitateꝫ. Quomodo autem differunt poſterius dicetur Circa honoreꝫ autẽ ⁊ inhonorationem: medietas quidem magnanimitas: ſuperabundãtia autem Caumotes q̃dã dicta: defectio autẽ puſillanimitas. Sicut autem dicimus habere ad magnificẽtiam liberalitatẽ circa parua differentẽ. ita ⁊ habet quedam ⁊ ad magnanimitatem circa honorem exiſtentẽ magnum. hec āt circa paruuꝫ exiſteteꝫ. Eſt eniꝫ vt oportet appetere honorẽ ⁊ magis q̃ oportet ⁊ minus. Dicitur autẽ qui ſuperabundat quidem deſyderijs phylotimus: qui autẽ deficit aphylotimꝰ: medius autẽ innominatus. Innoiate auteꝫ et diſpoſitõnes. Uerumtamẽ phylotomi ⁊ phylotomia. vnde contendũt extrẽi de media regione ⁊ nos autem ē quando mediũ phylotimum vocamꝰ: ē autẽ quando aphylotimum. ꝓpter quã autem cãm hoc facimus in his q̄ deinceps dicetur. Nunc autem de reliquis dicamus ſꝫ enarratum moduꝫ. Eſt auteꝫ ⁊ circa irã ſuperabundantia ⁊ defectus ⁊ medietas. Fere autẽ innoiatis exiſtentibus ipis medium manſuetũ dicẽtes: ⁊ medietatẽ manſuetudinem vocamus. Extremoꝝ auteꝫ qui quideꝫ ſuperabundat iracundus ſit: Malicia auteꝫ iracũdia q āt deficꝫ iiraſcibil' qdẽ: defectio āt iiraſcibilitas

HEc ē ſecũda particula ſcđe partis principalis in qua agit de habitibus reſpicientibus exteriora. ⁊ primo de his que reſpiciunt exteriora bõa: cuiuſmõi ſũt diuitie ⁊ honores. 2º de his que reſpiciunt exteriora mala cuiuſmodi ē ira ⁊ que ad iram prouocãt. Primo igitur agit de habitibus qui reſpiciunt diuitias cuiuſmodi ſunt liberalitas ⁊ magnificentia et earum extrema liberalitas ⁊ eius extrema ſũt circa mediocres diuitias. ſed magnificentia ⁊ eius extrema ſunt circa magnas diuitias. dicꝫ ergo ꝙ circa dationem ⁊ acceptionem pecuniarum mediocrium medietas ⁊ liberalitas ⁊ eius extrema ſũt prodigalitas ⁊ illiberalitas. prodigus enim ſuperabundat in datione ⁊ deficit in acceptione. illiberalis autem econtrario quia abundat in acceptione ⁊ deficit in datione: hec autem hic dicuntur typo. i. exemplariter. ⁊ i capitiuo. i. ſũmarie quia đ hoc ſumus hic contenti quia poſterius determinabiꝫ certiꝰ de his. Circa pecunias ideſt circa dationeꝫ ⁊ acceptionem pecuniarum magnaruꝫ medietas eſt magnificentia. magnificus enim differt a liberali. quia magnificus ē circa magna ⁊ liberalis ē circa parua. Extremũ magnificẽtie ſuperabundans ē apyrochalia ⁊ banauſia ⁊ extremum deficiens paruificẽtia. ⁊ quomodo hꝫ differunt a liberalitate ⁊ eius extremis poſterius dicetur: ſcilicet in quarto huius. Intelligenduꝫ ꝙ extremum ſuperabundãs reſpectu magnificentie vocatur aphyrochalia ⁊ banauſia. ⁊ dicitur apyrochalia ab a qđ eſt ſine ⁊ pyros experientia. ⁊ chalos bonum quaſi ſine experientia boni quia multi expẽdentes nõ curant qualiter expendãt. vocatur etiam hec ſuperabundãtia banauſia a banos quod eſt fornax quia ad moduꝫ fornacis omnia conſumit.

Circa honores autẽ. circa honores magnos ⁊ inhonorationes medietas ē magnanimitas ⁊ extremum ſuperabundans dicitur caumotes ex eo ꝙ ardet in his que pertinent ad appetituꝫ honoris. cauma. n. incendium dicitur ⁊ extremum oium ideſt extremum deficiens dicꝫ puſillanimitas. Sicut autem dicimꝰ circa paruos honores medium eſt innoiatuꝫ. ſed extremum ſuperabũdãs vocatur phylotomia. Et extremũ deficiens vocatur aphylotomia. vnde dicitur philotimus ideſt amator honoris ⁊ aphylotomus ideſt ſine amore honoris Quod āt circa mediocres honores ſit virtus q̃ ita ſe habꝫ ad magnanimitateꝫ ſicꝫ liberalitas ad magnificentiam patet per hoc ꝙ contingit appetere paruos honores vt oportet ⁊ quãdo etiã. ⁊ contingit huiuſmodi honores appetere magis q̃ oportꝫ ⁊ minus q̃ oportet. ⁊ quia medium circa paruos honores eſt innominatuꝫ ideo nominamus medium quandoqꝫ nomine vnius extremi ⁊ qñqꝫ alterius extremi: vnde eũ q ē in medio qñqꝫ dicimꝰ phylotomũ qñqꝫ aphilotomũ. vñ iſti qui ſunt in extremis ꝯtendunt de media regione. vterqꝫ enim q ē i extremis dicit ſe eē in medio: ⁊ hoc ē cõe oibꝰ vitijs

timidus enim dicit ſe eſſe fortē: ⁊ fortis dicit
ſe eſſe audacem ⁊ audax dicit: fortem ēt timi/
dum ⁊ ſe eſſe fortem. Eſt autē ⁊ circa irā:
eſt autem alia virtus reſpiciens exteriora q̄ ē
circa mala exteriora ex quibus homo prouoca
tur ad iram: ⁊ dicit ꝙ circa iram eſt ſuperabū/
dantia ⁊ defectus ⁊ medium: quāuis omnia
illa ſint vt plurimum innominata. Medium
autem conſueuimus vocare manſuetū ⁊ me/
dietatē manſuetudinē. illum autē qui ſuper
abundat in hoc vocamus iracundū ⁊ diſpoſi
tionē eius iracundiam. illum aūt qui deficit
ſʒ vocam⁹ iraſcibilē ⁊ dfectū iraſcibilitatē.

Sūt autē et

alie tres medieta
tes habentes qui/
dem quandam ſimilitudinem adinuicem: dif
ferentes vero ab inuicem. Omnes .n. quidem
ſunt circa verborū ⁊ operationū cōionem. dif
ferunt autē quoniā hec quidē ē circa verum
quod ē in ipſis: hec autē circa delectabile. hui⁹
autē hec quidē in luſu: hec autē in oibus que
ſcdm vitam. Dicendum igit̃ de his vt magis
cognoſcamus quoniā in oibus medietas ē lau
danda. Extrema autē non recta nec laudabi/
lia ſed vituperabilia ſunt. Sunt quidem igi
tur ⁊ hoꝝ plura innoīata. Tentandū autē qꝺ
⁊ in alijs ipſis nomina fingere manifeſtatiōis
gratia ⁊ boni qꝺ conſeq̄tur. Circa verum q̄dē
igitur medius q̄dē verus quis ⁊ medietas ve
ritas dicatur. Fictio autem que quidē ad ma/
ius iactantia ⁊ qui habet eam iactator: que āt
ad minus yronia ⁊ yron. Circa delectabile
autē quod quidē in ludo medius quidē eutra
pelus ⁊ diſpoſitio eutrapelia. ſuperabundātia
autem bomolochia: ⁊ qui habet eā bomoloch⁹
qui āt deficit agroycos quis: ⁊ habitus agroy
cheia. Circa reliquum autē delectabile quod ī
vita qui quidem vt oportet delectabilis autē
amicus: ⁊ medietas amicitia. qui autē ſuper
abundat ſi quidē nullius gratia placidus. ſi
autē vtilitati alicuius ſui blanditor. Qui au
tem deficit ⁊ in omnibus indelectabilis litigio
ſus quis ⁊ diſcolus.

Hec ē tertia particula ſecūde partis ī qua
determinat de hītibus reſpicientib⁹ ex
teriores actus oſtendēdo ꝙ in his mediū ē lau
dabile ⁊ extrema vituperabilia. ſunt enī tres
medietates circa verboꝝ ⁊ operū cōicationē.
vna qua quis exhibet ſe alteri talem verbo et
opere qualis eſt ⁊ dicitur veritas. alia qua q̄s
exhibet ſe delectabilē in ludis ⁊ dicitur eutro
pelia. tertia vero medietas eſt qua pars exhi
bet ſe delectabilē i ſtāti i oibus q̄ ſpectāt ad
cōmunicatōnem humane vite. ⁊ hec innoīata
ē. poteſt tamē dici amicitia vl' affabilitas. dicē
dum ḡ de his vt magis cognoſcamus q̄m i om
nibus medietas ē laudāda ⁊ extreme vitupā
da. ⁊ quia hoꝝ plura ſunt innoīata tentan
dum ē manifeſtationis gratia ⁊ boni qꝺ conſe
quitur noīa fingere ſicut in alijs fecimus. ſ. in
libro p̄dicamentoꝝ. Circa verū quidem. Exē
plificat de p̄dictis virtutibus. ⁊ p̄mo ꝺ ea que
ē circa verū: ⁊ dicit ꝙ circa veꝝ in ſermone ⁊
opere medietas dicitur virtus ⁊ medius dicit̃
verus. Fictio falſi que ē circa plus. ſ. quando
aliquis fingit maiora de ſe q̄ʒ ſibi inſunt voca
tur iactātia: ⁊ talis fictor vocat̃ Iactator. Sʒ
fictio que ē ad minus. ſ. quando aliquis fingit
de ſe minora q̄ʒ ſibi inſunt. ſ. quedam vilia vo
catur hyronia quaſi irriſio. ⁊ talis fictor voca
tur hyron. ſ. irriſor. Circa delectabile autē.
exemplificat de virtute que eſt circa ludos. et
dicit ꝙ circa delectationē que eſt in ludis ille
qui medium tenet vocatur eutropelus quaſi
bene ſe vertens ad omnia. ⁊ medietas vocatur
eutropelia. ille vero qui ſuperabundat vocat̃
bomolochos. a bomos quod ē altare ⁊ lochos
raptor. ⁊ dicitur ad ſimilitudinem milui qui
ſuperuolabat circa aras idoloꝝ ī q̄bus anima
lia imolabātur vt aliquid raperet: ita ille qui
excedit ī ludo inſiſtit ad hoc vt rapiat verbū
vel factum alicuius ut in ludū ꝯuertat. diſpo
ſitio ſeu hītus illius vocat̃ bomolochia. ille āt
qui dficit vocat̃ agreycos. i. agreſtis. ⁊ diſpoſi
tio ſeu habitus vocatur agroycheia. Circa re
liquum āt. exemplificat de tertia illarum vir
tutum. ⁊ dicit ꝙ circa reliquū delectabile qꝺ
ē ī vita q̄ſtū ad ea que ſerioſe agūtur medietas
vocatur amicitia: ⁊ ille qui ē ī medio vocatur
amicus non ab effectu vel ab affectu amandi
ſed a decenti conuerſatione. ille autem q̄ ſupa
bundat in hoc ſi non faciat hoc niſi cā delectā
di vocat̃ placidus. ſi autē faciat hoc ꝑpter aliā
vtilitatem vt ꝑpter lucrū vocatur adulator
vel blanditor. qui autē deficit ⁊ eſt in extrēo
defectu vocat̃ diſcolus ⁊ litigioſus. ⁊ ille eſt q̄
non veretur contriſtari illos cum quibus vi/
uit. Ex predictis patet ꝙ in omni genere ha
bitus moralis medietas eſt laudabilis ⁊ extre
ma vituperabilia ⁊ hec eſt ꝯcluſio. 18. que ꝓba
tur inductiue inducendo in ſingulis generib⁹
habitus moralis. nam in genere hītus qui eſt
circa delectationes corporales medietas ē lau
dabilis ⁊ extrema vituperabilia: ⁊ ſic de omni
bus alijs vt patet ex precedentibus. Dubi/
tatur hic. q: videtur ꝙ hyronia ſit virtus ⁊ hy
ron virtuoſus quia fingere minora ſibi ineē q̄ʒ
inſunt videtur ad humilitatem ꝑtinere. ſʒ hu
militas ē v̄tus ſed ꝑ hītū hyronie homo fingit
minora ſibi ineſſe q̄ʒ inſunt. ergo hyronia ē vir
tus. Pro illo dubio ē intelligendum ꝙ aliq̄s
poteſt ſe habere ab bona que ſunt in ſeip̄o mul
tiplr̄. vno modo ꝙ ip̄e apud ſe recognoſcat bo/
na que ſunt in ipſo. ⁊ hoc pertinet ad virtutē.
Alio modo poteſt bona que ſunt in ſeip/
ſo ſermone dilatare. Et ſic facit iactator et

ē vicium. Alio modo poteſt bona que ſunt inſe
ipſo diſſimulatione ſcelare cum tamen credat
illa eſſe notiora alijs vt faciat homines crede/
re ꝙ non deſideret honores. ⁊ hoc facit vt ma
gis honoretur. ⁊ talis ē hypocrita ⁊ hyron. 4°
modo poteſt ſe habere ad bona que ſunt ī ip̄o
vt perfecte exprimat bona que ſunt in ſeipſo
⁊ ſic eſt viciū. quia decipi poteſt. vel poteſt to
taliter negare bona que ſunt in ip̄o: ⁊ ē viciū.
Si autem nec affirmat nec negat: ſed dicat ꝙ
ſi talia bona ſunt in me regratiandū ē deo qui
mihi talia dedit. q̄ quamuis ſint magna: modi
ca tamen ſunt reſpectu boni ſeparati. Iſtud. ſ.
nec affirmare nec negare pertinet ad virtutē.
Adhuc eſt dubium vtrum habens habitū
virtutis debeat in aliquo caſu declinare a v̄o.
⁊ videtur ꝙ non quia declinare a vero ſiue in
maius ſiue in minus eſt mendaciū. ſed omne
mendacium eſt ſcdm ſe malum ⁊ per conſeq̄ns
fugiendum ergo in nullo caſu debꝫ virtuoſus
declinare a vero. Dicendum ꝙ per verum ī
ꝓpoſito debet intelligi verum complexum. et
ſic declinare a vero videtur idem qꝺ commit/
tere mendacium propter ꝙ diſtinguo de men
dacio. Triplex enim ē mendacium ſcilicet ioco
ſum qꝺ fit cauſa ludi ⁊ ad prouocandū homi
nes ad ſolatium. 2ᵐ eſt officioſum qꝺ fit cauſa
vtilitatis alterius ⁊ nulli nocet niſi dicenti q̄
per hoc a vero declinat. 3ᵐ eſt pernicioſum qꝺ
fit cauſa nocumenti ſicut ē mendacium prodi
torium vel infamatorium. ⁊ ſcdʒ duo p̄ma mē
dacia habens habitum virtutis in caſu habet
declinare a vero vt propter maius bonum cō
ſequendum q̄ʒ eſt tale verū a quo declinat vel
maius malum fugiendū q̄ʒ ē tale mendacium
iocoſum vel officioſum. vnde mendacium ꝓm
ſe ⁊ ſimpliciter nūq̄ʒ ē cōmittendum niſi in ca
ſu in quo fit recōpenſatio per maius bonū vl̄
minus malum tūc enim excuſatur mentiens
ne ciuiliter puniatur. vnde ſi quis ad ſaluādū
vitam alicuius boni viri inueniatur in paruo
mendacio recompenſatur per maius bonum
q̄ʒ illud mendaciū eſt. malum ēt habet cauſā
excuſationis ex pietate quā habꝫ ad proximū
⁊ hec eſt intentio Euſtratij ⁊ alberti. ⁊ hec vide
tur eſſe intentio ph̄i in quarto huius. qui dicit
ꝙ prudentius eſt incidere in minus malum q̄ʒ
in maius malum. Cum igitur mors boni hoīs
ſit maius malum q̄ʒ mendacium iocoſum. eſt
magis eligendum iocoſe mentiri pro ſalute vi
te boni viri. hec eſt ſnīa phyloſophorum. licet
quidā theologi dicāt cōtrariū. nunquā tamē
eſt declinandum a vero ſcdm mendacium per
nicioſum. quia illud eſt de numero illorum tur
pium ad que nō eſt cogi per quācunq̄ʒ penam.

Sunt autem

⁊ ī paſſionibus ⁊ ī
his q̄ circa paſſio/
nes medietates. verecundia enim virtus qui
dem non eſt: laudatur autem ⁊ verecundus.
qui autem ſuperabundat vt cataplex qui om/
nes verecundatur/ qui autem deficit vel neq̄/
quam verecundatur inuerecundus. Medius
autem verecundus. Nemeſis autem medie
tas inuidie ⁊ ephycarcochachie. Sunt autem
circa triſtitiam ⁊ delectationem in his que ac
cidunt ꝓximis factas. Nemeſiticus quidem
enim triſtatur de indigne bene operantibus.
Inuidus autem ſuperexcedens hunc in omni
bus triſtatur. Ephycaytechachus autem tan
tum deficit a triſtando vt ⁊ gaudet. ſed de his
quidem igitur ⁊ alias tempus erit. De iuſtitia
autem quia non ſimpliciter dicitur poſt hoc di
uidētes de vtraq̄ʒ dicemus qualiter medieta
tes ſunt ſimiliter ⁊ de rationalibus virtutib⁹

Hec eſt tertia pars principalis huius in
qua ph̄s oſtendit ꝙ ī quibuſdam paſſio
nibus eſt medium laudabile ⁊ extrema vitu
perabilia. ⁊ hʒ ē ꝯcluſio. 19. huius libri que ꝓba
tur exēplariter ſiue per locū a ꝑte ſubiectiā ad
totum vniuerſale ſic. verecundīa non eſt v̄tus
vt in quarto hui⁹ oſtendetur. ſed ē quedā paſ
ſio laudabilis. verecūdus enim laudatur ex
eo ꝙ medium tenet. ille enim qui ſuperabun
dat vt de omnibus verecūdetur vocat̃ catha
plex. qui autem deficit vt de nullo verecunde
tur inuerecūdus vocatur. Nemeſis eſt q̄dam
paſſio media cuius extrema ſunt inuidia ⁊ epy
carchochachios. Nemeſiticus eſt ille qui ſolū
triſtatur ſi indigni ꝓſperētur Inuidus eſt ille
qui vniuerſalr̄ triſtatur ſiue digni proſperen/
tur ſiue indigni. Sed epycaytechachus in tan
tum deficit a triſtando ꝙ nunq̄ʒ triſtatur ſiue
digni ꝓſperentur ſiue indigni. imo gaudet in
proſperitatibus malorum. In iſtis paſſionib⁹
medietas ē laudabilis ⁊ extrema vituperabi
lia. ergo ⁊c̄. Notandum ſcdm lincon̄. hic ꝙ
cum vnius moris ſit triſtari in aliquorum ꝓ
ſperitatibus ⁊ gaudere in eorumdem aduerſi
tatibus: ⁊ inuidia ſit triſtitia in bonorum pro/
ſperitatibus ephycaythechachia ſit gaudium
de bonorū aduerſitatibus. ⁊ per hoc ſint vni
us moris ⁊ non extrēitates oppoſite ſcdm ſup
abundantiam ⁊ defectum non poteſt Neme/
ſis que eſt triſtitia de malorum proſperita/
tibus eſſe media inter inuidiam ⁊ ephycayte/
chachiā cum nullum habere poſſit inter ipſas
medium. oportet igitur noſce ꝙ ari. non inten/
debat dicere nemeſim eſſe medietatē inter in/
uidiam ⁊ ephycaytechachiam. ſed ꝙ nemeſis
eſt medietas inuidie. ac per hoc etiam medie/
tas ephycaytechachie cum ſint eiuſdem mo/
ris he due. Dicitur enim vtrunq̄ʒ dupliciter
cōmuniter videlicet ⁊ proprie. cōmuniter dr̄ ī
uidia triſtitia de ꝓſperitatibus oīum. ꝓp̄e āt
dicit̃ triſtitia de proſperitatibus bonorum in
ter quas media eſt triſtitia de proſperitatibus

maloꝝ que ē nemeſis que etiā ē media inť gau
diũ de maľoīuȝ ⁊ gaudiũ ƌ malis bonoꝝ ad q̄
duo gaudia cōiť ⁊ ꝓprie ſignificāda ſumiť hoc
nomen ephycaytechachia. Sic ergo intelligen
dum videtur qđ dicit hic ar. niſi forte intelliga
tur hic inuidia ſuperexcellens triſtitiam in pro
ſperitatibus oīum ⁊ ephycaytechachia ſuper
cellens letitiam in aduerſitatibus oīum ⁊ po
nuntur hec oppoſita . ⁊ non eiuſdeȝ moris ꝓpť
ſuper triſte hinc ⁊ delectari inde. hec āt inſinu
antur in cōmento ſed ſubobſcure. ideo hāc no
tulaȝ appoſuimus. hec lincon.

Circa diffinitionē v̄tutum moraliũ ē ſciēdũ
ꝙ v̄tus moralis nō ſolũ ē circa paſſiones inte
riores. ſȝ ē ēt circa opatōes exteriores. cui⁹ rō
ē. qꝛ bonũ v̄tutis ƌpēdet a recta rōe. ī v̄tutib⁹
eni illud ē bonũ qđ ē recta rōe ordinatum. ⁊ iō
circa oē illud oȝ eē v̄tuteȝ qđ ordinari poteſt a
rōne ſȝ rō nō ſolũ ordinat paſſiones īteriores.
ſȝ ēt ordinat opatōes exteriores cuiuſmōi ſũt
emptio: vēditio: diſtributio. in qb⁹ rō ꝯſtituit
equalitatē. vnde iuſtitia ē circa opatōnes ex
teriores tanꝗ̄ circa obm: ſicut alie v̄tutes mo
rales ſũt circa paſſiones interiores vt circa ob
iecta. ⁊ qꝛ oēs v̄tutes morales hic enumerate
ſũt circa ꝑaſſiones pōt ſumi diſtinctio v̄tutuȝ
enũerataꝝ ex diſtinctiōe obiectoꝝ paſſiones ī
ferentiũ. ⁊ hoc ſic: paſſiones aut inſurgunt ī no
bis ex bono vel malo abſolute. ⁊ oēs tales paſ
ſiones ꝑtinent ad ꝯcupiſcibilē: aut inſurgũt ex
bono vel malo arduo ⁊ oēs tales paſſiones ſũt
in iraſcibili: paſſionũ autē exñtiũ ī iraſcibili q̄
dam inſurgunt ex malo arduo ⁊ quedā ex bo
no. ſi inſurgāt ex malo arduo aut igiť ex malo
futuro. aut ex malo pñti. ſi ex malo futuro ſic
cauſať timor ⁊ audacia quoꝝ medietas ē forti
tudo. Si vero cauſať a malo pñti qđ iaȝ illatũ
ē. aut hoc ē vt inſurgam⁹ ad vindictam. ⁊ ſic ē
ira que cātur ex quadaȝ appenti paruipēſione
aut a tali vindicta deficimus. ⁊ ſic ē paſſio op
poſita que dicitur irraſcibilitas ⁊ medietas
illaꝝ paſſionũ ē v̄tus que diciť manſuetudo.
Si āt paſſio inſurgat ex bono arduo aut inſur
git ex bono vtili aut honeſto. a bono. n. delecta
bili cũ non hēat rōem ardui nulla paſſio in ira
ſcibili cāri pōt. Si autem paſſio cāetur a bono
vtili arduo cuiuſmodi eſt pecunia. ſic ē magni
ficentia que eſt circa magnos ſumptus. ſi a bo
no hōeſto ſic ē magnanimitaſ q̄ ē circa magnoſ
honores. Numerus vero paſſionum exñtium
in ꝯcupiſcibili que cāntur ex bono ſimpľr ⁊ ab
ſolute accipitur ſic: bonũ. n. hōis quoddā ē bo
num hōis in ſe ⁊ quoddā in ordine ad alios. bo
num hōis in ſe eſt triplex. nā quoddā ē bonum
delectabile circa qđ ē tempantia. ⁊ quoddam
vtile circa qđ ē liberalitas que ē circa medio
cres ſumptuſ. ſicut magnificētia circa magnoſ
⁊ quoddā ē bonum honeſtũ circa quod ē medi
um inoīatum qđ ē mediũ inter philotimium ⁊
aphilotimiā. ſi auteȝ huiuſmōi paſſiones oriā
tur ex bono hōis in ordine ad alios cuȝ qbus
cōicat hoc pōt eē trib⁹ modis ſm ꝙ verba et
opera quibus homo cum aliȷs cōicat ad tria ƌ
ſeruiũt. nā hō cōicādo cum alio ꝑ deſeruit ſibi
ad veritatis manifeſtationem. ⁊ ſic ſumiť vna
virtus q̄ diciť veritas ſȝ quā homo ſine fictio
ne ſe oſtendit in verbis ⁊ operibus qualis ē. 2°
verba ⁊ opera deſeruiunt homini ad decenteȝ
conuerſationem in vita. ⁊ ſic ſumitur amicitia
ſeu affabilitas ſcđm quam hō nec ē adulator:
nec diſcolus ſȝ affabilis ⁊ gratioſus. tertio mō
verba ⁊ opera deſeruiunt homini ad ludum ⁊
ſolatiũ. ⁊ ſic ſumitur eutropelia ſcđm quā ali
quis ſe bene habet in ludis ⁊ ſolatȷs ⁊ ſic ſunt
decē virtutes morales in appetitu ſenſitiuo.
4° in iraſcibili ſcilicet fortitudo ⁊ māſuetudo
reſpectu mali. ⁊ magnificentia ⁊ magnanimi
tas reſpectu boni. In cōcupiſcibili vero ſũt. 6.
ſcilicet temperantia liberalitas honoris ama
tiua: veritas: affabilitas ⁊ eutropelia. quibus
ſi addatur iuſtitia que eſt in voluntate ⁊ circa
operationes erunt omnes virtutes morales.
xi. Intelligendum eſt ꝙ quattuor ponunť
a phīs virtutes principales que dicuntur car
dinales ſcilicet fortitudo temperantia iuſtitia
⁊ prudentia quarum due ſcilicet fortitudo ⁊ tē
perantia ſunt in appetitu ſenſitiuo ⁊ iuſtitia in
appetitu intellectiuo ⁊ prudentia in ipſo intel
lectu. ⁊ ille virtutes ſecundum Senecā ⁊ Tul
lium ſunt genera ſubalterna continentia ſub
ſe virtutes ſpeciales. et ſecundum ipſos ille
4. virtutes generales diſtinguũtur ſcđȝ mōs
generales virtutes qũi ſunt quattuor. primus
modus generaľ ē rectitudo rōis que eſt radix
virtutũ ſcđm quam diriguntur tam actiones
ꝗ̄ paſſiones. ⁊ hec rectitudo ꝑtinet ad pruden
tiam que dirigit actiones ⁊ paſſiones. aliter
tamen ⁊ aliter ſunt dirigibiles a ratiōe opera
tiones ⁊ aliter paſſiones. nam opationes ꝗ̄tũ
ē ex ſe non habent aliquā reſiſtentiam ad ratō
nem ſicut emptio ⁊ vēditio ⁊ alia huiuſmodi.
⁊ ideo ad dirigendũ operationes ꝗ̄tum eſt ex
ſe non requiriť niſi ꝙ rō ſtatuat quandam eq̄
litatem rectitudinis que pertinet ad iuſtitiaȝ
ſed paſſiones important inclinatiōeȝ repugnā
tem ratōi. ⁊ hoc dupliciter. aliqua enim paſſio
retrahit ab eo quod ratio precipit ſicut timor
ꝑiculoꝝ ⁊ laboꝝ. ⁊ ſic oȝ eē aliquā virtutē per
quam aīm⁹ hominis firmetur ne recedat a bo
no rationis que quidem firmitas pertinet ad
fortitudinem. aliqua vero paſſio impellit ad a
liquid contrarium rationi. ⁊ ſic oportet ꝙ ſit
aliqua virt⁹ per quam reprimatur ⁊ refreneť
⁊ hoc pertinet ad tēperantiā. ⁊ ſcđm quattuor
iſtos modos ponebāt Seneca ⁊ Tullius vir
tutes cardinales diſtingui: ponētes oēm recti
tudinem ratiōis ad prudentiā pertinere ⁊ oēȝ
equalitatē operationũ ad iuſtitiam ⁊ ad forti
tudiuem omnem animi firmitatē. ⁊ ad tempā
tiam oēm paſſionum refrenationē. Alȷs tamē
non videť illa diſtinctio conueniens. qđ ꝓba
tur per hoc ꝙ iſti modi generales conueniunt
omni virtuti. ⁊ ꝑconſequēs per iſtos modos ñ
diſtinguũtur v̄tutes cardinales qm̄ nulla di
ſtingũtur per ea que ſũt cuilibet illorum coīa.
aũs declaratur per hoc ꝙ quelibet virtus mo
ralis eſt habitus ⁊ ē virtus moralis. ⁊ ex hoc
ꝙ eſt habitus habet firmitatē vt a contrario
non moueatur. ⁊ ex hoc ꝙ ē v̄tus hēt ꝙ ordine
tur in bonuȝ ſcđm rōem in quo in portatur rō
recti ⁊ debiti. ⁊ ex hoc ꝙ ē virtus moralis ra
tionem participans habet ꝙ modum rationis
in oībus ſeruet ⁊ vltra eam ſe non extendat q̊
rum vltimum ſcđm iſtos pertinet ad temperā
tiā. 2⁹ ad iuſtitiam ⁊ primum ad fortitudinē.
Nec valet ꝙ dicũt de iſtis modis generalibuſ
virtutũ. non enim ſunt ꝓpȷ iſtarum virtutuȝ
quia vt dicũt non omnis rectitudo ratōis per
tiȝ ad prudentiā ſed ſpecialiter illa que ē ra
tionis ſcđm actum rōnis qui eſt precipere. nec
omnis equalitas actionũ pertīȝ ad iuſtitiaȝ.
ſed ſolum illa que ē ad alterum. nec omnis fir
mitas aī pertinet ad fortitudineȝ. ſed illa que
eſt in periculo mortis. nec omnis repreſſio paſ
ſionum pertinet ad temperantiā. ſed ſolũ illo
rum reprehenſio que pertinent ad ƌlectabilia
tactus. ⁊ ſcđm iſtos ille virtutes cardinales ñ
dicũtur principales ex eo ꝙ ſũt generales pre
dicabiles de alȷs virtutibus ſpecialibus ſȝ di
cuntur principales reſpectu aliarum ꝓpter ꝑn
cipalitatē materie circa quam verſātur. Alie
v̄o virtutes dicũtur ſecũdarie qꝛ ſũt circa obā
minus ꝑncipalia. vnde iſti alio modo accipiũt
diſtinctionem v̄tutum cardinaliuȝ penes obā
earum. que quidē obiecta poſſunt ſumi forma
liter vel materialiter. ⁊ ſcđm hoc vtroqȝ modo
pōt ſumi diſtinctio virtutum cardinalium. for
malis autē ratio obiecti cuiuſlibet virtutis ē
bonũ ratiōis in quod tendit ipa virtus. ad qđ
bonum v̄tus ſe habet tripliciter. aut enīȝ eſt il
lius boni ſcđm rationē ⁊ eēntialiter perfectiua
⁊ ſic ē prudentia que in ipſa rectitudine rōnis
practice eēntialiter cōſiſtit. aut ē illius bōi cā
effectiua. ⁊ ſic ē iuſtitia que equalitatem recti
⁊ debiti in exterioribus operationibus conſti
tuit. aut ē illius boni ſcđm rationem in paſſio
nibus cōſeruatiua. ⁊ hoc poteſt eē dupliciter.
aut quia cuſtodit ſpm a paſſionibus ipellenti
bus contra bonuȝ rōnis: ⁊ ſic ē temperantia:
vel a paſſionibus retrahentibus a bono rōis
⁊ ſic ē fortitudo. Sumitur etiam diſtinctio vir
tutum cardinalium materiaľr ab obiectis ſic.
obiecta virtutis aut ſunt ipe rationes agibili
uȝ: aut operationes exteriores: aut paſſiones
interiores. iſtorum enim trium virtutis poteſt
eſſe quedaȝ medietas ⁊ rectitudo quia per vir
tutem debemus habere rationes agibilium re
gulatas ⁊ operationes exteriores menſuratas
⁊ paſſiōes mīores moderatas. ꝑmā rctitudinē
faċ prudētia. ſcđaȝ iuſtitia. ꝰtiā fctitudo ī paſſi
onib⁹ iraſcibiľ: tēpantia v̄o in paſſionib⁹ cōcu
piſcibilis. videtur tamen mihi ꝙ opinio Sene
ce ⁊ Tullȷ poſſit probabiliter ſuſtineri ſcilicet
ꝙ virtutes cardinales ſũt genera ſubalterna
continentia ſub ſe virtutes ſpeciales. iſte enim
virtutes que ſpecialiter important rectitudī
nem rationis continētur ſub prudētia vt ebul
lici gname ⁊ huiuſmodi: de quibus determina
tur in ſexto huius. ⁊ que primo importāt equa
litatem continentur ſub iuſtitia vt patet ƌ ſpe
ciebus iuſtitie: ƌ quibus determinatur in q̄n
to. ⁊ que principaliter importāt firmitatem aī
continentur ſub fortitudine: cuiuſmodi eſt vir
tus equanimitatis que importat principaliter
firmitatem animi in proſperis ⁊ in aduerſis.
⁊ que ꝓ īportant refrenationem paſſionum cō
tinentur ſub temperantia. Uel poteſt dici ꝙ
ille quattuor virtutes que dicuntur cardina
les. vno modo ſunt ſpecies ſcilicet vt ſunt cir
ca determinatam materiam. ⁊ alio modo ſunt
genera ſubalterna vt dictum eſt. ⁊ ſic proprie
dicuntur cardinales. Capitulum ſecundi ti
tuli tertȷ de queſtione ſeptia que querit quid
opponitur virtuti: in quo oſtēditur ꝙ tres diſ
poſitiones ſcilicet due malicie: ⁊ virtus que ē
media ipſarum omnes omnibus opponuntur
aliqualr ⁊ ꝙ maior eſt contrarietas extremo
rum adinuicem ꝗ̄ ad medium ⁊ ꝙ opponun

tur medio in his quidez defectio magis i his autē ſuperabūdātia ꝓpter duas cauſas. vnā ex parte rei alteram ex parte nr̄a ⁊ ꝙ difficile eſt ſtudioſum eſſe propter difficile ī vno quoq₃ accipere medium.

Tribus autem diſpoſitionibus duabus quidem malitijs: hac quidem ſm ſuperabundātiam: hac autē ſcḋm defectū: vna autez ṽtute medietate oīs oībus oppōitur aliqualr̄. Extreme quidē .n. ⁊ medie ⁊ adinuicem ↄ̄ria ſunt. Media aūt extremis.

Iſtud ē ſcḋm capitulū tractatus tertij. ⁊ ē d̄ oppoſitiōe virtutis ad malitiā ⁊ maliciarum ad inuicem. ⁊ ↄtinet. 4. ptes. In pria phs ꝓponit intētionem ſuam. In ſecūda ibi. Quēadmodū eq̄le. oñdit ꝙ virtus ↄ̄riat̄ vtriq₃ viciorꝝ inter que ē mediuz. In tertia ibi. Sic aūt appoſitis. oñdit ꝙ maioꝛ ē contrarietas extremoꝝ adinuicem q̃ extremoꝝ ad virtutez. In quarta ibi. Ad medium aūt. oñditur ꝙ vnum extremum magis ↄ̄riatur virtuti q̃ aliud. In prima igitur parte ꝓponit intētionem ſuā. d. ꝙ cum ſint tres diſpoſitōes quaꝝ due ſunt vitioſe. vna ſm ſuperabundātiam. ⁊ alia ſm defectum. ⁊ vna exīte virtute q̄ ē medietas īter duo vitia q̄libet illarum diſpoſitionum opponitur cuilibet. quia extreme diſpōnes ↄ̄riant̄ adinuicē ⁊ ēt contrariantur diſpoſitiōi medie

Quemadmodum equale ad minꝰ quidem maius ad maius āt minus. ita medij habitus ad defectum quidē ſupabundāt: ad ſupabundātiaz aūt deficiūt ⁊ in paſſionibus autem ⁊ in opationibus. Fortis .n. ad timidum q̄dem audax uidet̄: ad audacez quidē timidus. Similiter āt ⁊ temperatus ad inſenſibilē q̄dez intempatꝰ. ad intempatuz āt ī ſenſibilis. liberalis autē ad illiberalē quidē ꝓdigus: ad ꝓdigum autē illiberalis. ꝓpter qḋ ⁊ ꝓiciunt medium extremi alter ad alterū ⁊ vocat fortez q̄dem. quidem timidus audacē: audax aūt timidum ⁊ in alijs ꝓportionaliter.

Hec ē ſcḋa pars in qua ꝓbat̄ ꝙ virtꝰ contrariatur vtriq₃ extremorum inter que ē medium. ⁊ hec ē ↄcluſio. 20. que ꝓbat̄ ſic. ſupabundantia ⁊ defectus ſunt ↄ̄ria ⁊ ſimiliter ſuperabundans ⁊ deficiens ſunt ↄ̄ria. ſed virtus que ē medium inter duo vitia reſpectu vnius extremi ē ſuperabundās ⁊ reſpectu alterius ē deficiēs. ṽtus igitur contrariatur vtriq₃ vitōrum inter que ē medium. maioꝛ pz de ſe ⁊ minoꝛ tam in operationibus q̃ in paſſionibꝰ. naz fortis reſpectu timidi ē ſuperabundās. ⁊ reſpectu audacis ē d̄ficiēs. fortꝭ .n. r̄ſpectu timidi hꝫ rationez audacis. ⁊ reſpectu audacis hꝫ rationem timidi. Et liberalis reſpectu ꝓdigi habet rationem illiberalis. ⁊ reſpectu illiberalis hēt rationez prodigi. ⁊ eodē mō ē ī paſſionibꝰ. paſſio enim moderata reſpectu paſſionis in ſupabuntiam habet rōem deficiētis. ⁊ reſpectu paſſionis deficientis hꝫ rōem ſupabundātis. ſic̄ equale reſpectu minoris ē magnum ⁊ reſpectu maioris ē puuz. mediuz ergo cōtrariat̄ vtriq₃ extrēo tam ſuperabundāti q̃ deficiēti. ꝓpter qḋ. ⁊ quia medium cōtrariatur vtriq₃ extrēo ideo extrema ꝓiciunt medium alterū ad alteruz. ille enim qui ē exn̄ſ in vno extremo extiat medium eē alterum extremū. audax enim extimat fortem timidum eē. ⁊ timidus extimat fortem eē audacez. vnde vtrūq₃ extremorum extimat medium eē alteꝝ extremū. ⁊ hoc ē qꝛ medium contrariatur vtriq₃ extremo. ⁊ reſpectu vtriuſq₃ extremi habet rōnem alterius extremi. Intelligenduz ꝙ quia virtus nō maxime diſtat ab aliquo extremoꝝ. ideo virtꝰ nō contrariatur alicui extremoꝝ contrarietate q̄ ē extremi ad extremū ſed ↄtrarietate q̄ ē medij ad extremum loquēdo de extremis que ſūt ſuperabundans ⁊ deficiens īter que virtus ē medium. ſed loquendo de ↄ̄rietate que ē inter bonum ⁊ malum: ſic virtus ē in vno extremo. ⁊ vitia ei oppoſita ſūt in alio extremo. et loquēdo de his extremis: ſic virtus cōtrariat̄ vtriq₃ viciorum ſicut extremū extremo.

Sic autem oppoſitis ad inuicem his maioꝛ contrarietas ē extremis adinuicem q̃ ad mediuz. Longius enim hec diſtant abinuicem q̃ a medio: quemadmodmu magnum a paruo et paruuz a magno q̃ ab equali. Adhuc ad medium quidē q̄buſdā extremis ſimilitudo quedaz videt̄ vt audacie ad fortitudinem ⁊ ꝓdigalitati ad liberalitatē. Extremis autē adinuicē plurima diſſimilitudo. que autē plurimū diſtant ab inuicem contraria determinantur. quare et magis ↄ̄ria que plurimum diſtant. Adhuc āt medium opponitur in his quidē magis defectio. in his autē ſupabundantia puta fortitudini q̄dem non audacia ſuperabundantia exiſtens ſed timiditas defectus exiſtens: tempantie āt non inſenſibilitas indigentia exiſtēs ſꝫ ſuperabundantia exiſtens. pp duaſ aūt cās hoc contingit. vna quidem q̄ ex ipſa re. in eſſendo eniz ꝓximius ⁊ ſimilius alteruz extremoꝝ medio nō hoc ſed contrarium opponimus medio magis. puta quia ſilius eē videtur fortitudini audacia: ⁊ ꝓximiuſ ⁊ diſſimilius timiditas: hanc magis opponimus. diſtantia enim plus a medio contraria magis eē vidētur. vna q̄dē igit̄ cauſa hec ē ipſa re. Alia autē ex nobis ipis. ad que enim ipi magis nati ſumus aliqualit̄ hec magis contraria medio videntur: puta ipi magis nati ſumꝰ ad delectatōes ideo facilius mobiles ſumus ad intēpantiam q̃ ad temperantiam. Igitur hec magis contraria dicimus ad

que augmentuz magis ſit. Et propter hoc intēperantia ſuperabundantia exiſtens magis cōtraria eſt temperantie.

Hec ē tertia pars huius capituli ī q̄ phs oſtendit ꝙ maioꝛ ē contrarietas extremorū adinuicez q̃ extremoꝝ ad ṽtutez. ⁊ hec ē ↄclō. 21. que ꝓbat̄ duplr̄. pꝛio ſic. illa contraria que magis diſtant magis ſunt contraria. ſꝫ extrema magis diſtant inter ſe q̃ medium diſtet ab extremis. ḡ extrēa magis contrariātur adinuicē q̃ mediū ⁊ extrema. maioꝛ patet q̄a ↄ̄rietas ē per ſe ⁊ formaliter quedam diſtantia ergo cū ſicut ſimpliciter ſe hꝫ ad ſimplr̄ ſic maius ad maius ⁊c̄. ⁊ hoc in his que ſunt per ſe ſequitur ꝙ illa contraria que magis diſtāt magis ſunt contraria. Adhuc autem medium: Scḋo ꝓbatur eadez concluſio ſic. illa īter que nulla ē ſimilitudo magis ſūt contraria q̃ illa īter que ē aliqua ſimilitudo. ſed medij ad extrema ē aliqua ſilr̄itudo. nā liberalitas aliquā ſilr̄itudinē hꝫ cū ꝓdigalitate ⁊ aliq₃ cū illiberalitate ſed extremoꝝ adinuicē nulla ē ſilr̄itudo ſed pl̄ima diſſl̄itudo. maioꝛ ⁊ minoꝛ de ſe patent.

Ad medium autem

Hec ē quarta pars in qua oñditur ꝙ virtus magis ↄ̄riatur vni extremoꝝ q̃ alteri. ⁊ hec ē concluſio. 22. verbi gratia timiditas magis contrariat̄ fortitudini q̃ audacia ⁊ intemperantia magis ↄ̄riatur tēperantie q̃ inſenſibilitas. vnde aliq̄ñ extremū ſuperabundans magis contrariat̄ virtuti: ⁊ aliq̄ñ extremuz deficiens magis contrariat̄ virtuti. hec concluſio ꝓbatur dupliciter. prima rō ſumit̄ ex ipa re: ſcḋa accipit̄ in nobis. pma rō ē hec. illud quod ē diſſimilius ṽtuti magis contrariatur virtuti. ſed vnū extremoꝝ ē diſſimiliꝰ virtuti q̃ aliud. ḡ vnū extremoꝝ magis ↄ̄riatur ṽtuti q̃ aliud: ⁊ ꝑ ↄñs ṽtus magis contrariat̄ vni extremoꝝ q̃ alteri. maioꝛ ē māifeſta ⁊ minoꝛ patet per hoc ꝙ aliq̄ñ extremuz deficiens ē diſſimilius virtuti q̃ extremū ſupabundās ⁊ aliq̄ñ ē econuerſo. nā timiditas ē diſſimilioꝛ fortitudini q̃ audacia ⁊ intēperantia ē diſſimilioꝛ tēperantie q̃ inſēſibilitas. Iſtud qḋ hic dicitur accidit in virtutibus moralibus que ſūt circa paſſiones ad quas virtutes ꝑtinet cōſeruare bonū rōnis ↄ̄ motus paſſionū. iō rōnem huius oportet accipe ab ipa natura paſſionis.

Intelligendū igitur ꝙ motꝰ paſſionū poteſt corrūpere bonū rōis duplr̄. vno mō īpellēdo vehemētia ſui motꝰ ad plus faciendū q̃ recta rō dictet. ⁊ illud cōtingit p̄cipue in cōcupiſcentijs delectationū ⁊ alijs paſſionibus q̄ ꝑtinent ad ꝓſecutionem appetitꝰ. vnde ṽtus q̄ ē circa huiuſmodi paſſiones maxīe ītendit tales paſſiones reprimere: ⁊ ꝑ hoc vicium qḋ ē in defectu magis aſſimilat̄ ṽtuti ⁊ vicium in ſupabundātia magis ↄ̄riat̄ ei: ſicut pz de ītēpantia. quia ītēperantia magis ↄ̄riatur tēpantie q̃ īſenſibilitas. Quedam vero paſſiones corrūpunt bonum rōnis trahēdo ī minꝰ ab eo quod ē ſm rationez: ſicut pz de timore ⁊ huiuſmōi paſſionibus ad fugaz ꝑtinētibus. vñ ṽtus que ē circa huiuſmodi paſſiones maxime ītendit firmare hoiem in bono rōnis ↄ̄ defectum. ⁊ ꝓpter hoc in talibus viciū quod ē in defectu magis contrariatur ṽtuti. vnde in ṽtutibꝰ que ſūt circa paſſiones ꝑtinētes ad ꝓſecutōem appetitꝰ vicium quod eſt in ſupabundantia magis ↄ̄riatur ṽtuti. ſed in ṽtutibꝰ que ſūt circa paſſiōes ꝑtinētes ad fugam appetitꝰ vicium quod ē in defectu magis contrariat̄ virtuti. Alia autē ex nobis. ſcḋo ꝓbatur eadem ↄcluſio ꝑ rōnem ſumptā ex nobis ſic. illud vitiū ad qḋ maiorez hēmus inclinatōnem ē magis ↄ̄rium virtuti. ſed circa vnūquodq₃ genus habitus moralis maiorem inclinatōem hēmus ad vnū vicium q̃ ad aliud. ḡ in quolibet genere habitus moralis vnuz vicioꝝ extremoꝝ magis contrariatur virtuti q̃ aliud. ⁊ ē illud vicium ad quod habemus maiorez inclinationē. ⁊ per ↄñs ṽtꝰ magis ↄtrariatur vni extremo q̃ alteri. vñ q̄a magis nati ſumus ꝓſequi delectatōes q̃ fugere eas. iō intēperātia magis ↄtrariatur tēpantie q̃ inſenſibilitas. Intelligo hic ꝑ genꝰ habitus moralis illud qḋ ē cōe ṽtuti ⁊ vicijs que ſunt circa eandem materiā. verbi gratia. illud cōe habitus circa delectatōes corꝑales ē vnū genus habitus moralis. quia ē cōe tēperātie. ⁊ intemperātie ⁊ inſēſibilitati: maioꝛ pz ꝑ hoc ꝙ illud vicium magis ↄ̄riatur ṽtuti ad quod repellendū magis pertinet ad ṽtutē. ſed cū ad ṽtutez pertinet repellere vicia: intentio virtutis ē ad illa vicia p̊ repellenda ad que maiorez inclinationē hēmus. ⁊ iō illud viciū ad qḋ habemus maiorem inclinationem magis ↄ̄riat̄ ṽtuti. ⁊ minoꝛ pz inductiue in ſingulis generibus hitus moralis. Hic occurrunt duo dubia. Primum vtrum ſit maioꝛ oppō inter duo vicia q̃ inter viciū ⁊ virtutē. Scḋa dubitatio ē. vtrum ṽtus magis ↄ̄riet̄ vni vicio q̃ alteri. Ad primū arguit̄ ꝓbando ꝙ ṽtus ⁊ vicium magis ſūt ↄ̄ria q̃ duo vicia extrema: q̄a illa ſunt minus cōtraria īter que ē facilioꝛ trāſmutatio. quod ſtatim pz. qꝛ illa inter que ē facilioꝛ tranſmutatō minꝰ diſtāt cū minoꝛ diſtātia poſſit faciliꝰ ꝑtrāſiri q̃ maioꝛ. ⁊ q̄ minꝰ diſtāt minꝰ ſunt ↄ̄ria: ſed facilioꝛ ē tranſmutatio inter duo vicia q̃ inter viciū ⁊ ṽtutem. ḡ duo vicia ſūt minus contraria q̃ ṽtus ⁊ viciū. maioꝛ patet de ſe. ⁊ minoꝛ declarat̄ ꝑ Cōmentatorē hic. q̄ dicit ꝙ facilius ē a ſupabūdantia ad defectum venire. ⁊ ab hoc. ſ. defectu ad illam ſ. ſupabūdantiā q̃ ad ſic mediū. i. ad ṽtutē mediam. ⁊ paꝝ poſt dicit ſic. timidus eni facilius

aliqd audax opabitur ꝙ̄ forte.i.ꝙ̄ hn̄s hitū for
titudīs .⁊ ſic pꝫ ꝙ facilior eſt trāſmutatio in
ter duo vicia extrema ꝙ̄ inter viciū ⁊ virtutē
ꝯriūm tn̄ huius apparet ꝑ phm̄ h. qui dicit ꝙ
vicia extrema ſunt magis cōtraria ꝙ̄ virtus ⁊
vicium. Dicendū ꝙ inter virtutes ⁊ vicia ē
duplex cōtrarietas. vna abſoluta ⁊ alia reſpe
ctiua. cōtrarietas abſoluta inter virtutē ⁊ vi
ciū attendit̄ penes bonitatē ⁊ malitiā abſolu
te. cōtrarietas reſpectiua ⁊ quo ad nos atten
ditur penes cōtrarietatē q̄ eſt inter ſuperabū
dantiā ⁊ defectū. dico igit̄ loquēdo ꝙ de ꝯrie
tate abſoluta inter virtutē ⁊ vicia q̄ attēditur
rōne ꝯrietatis q̄ eſt inter bonū ⁊ malū: ſic vir
tus ⁊ viciū magis ſunt ꝯria ꝙ̄ duo vicia extre
ma. qđ patet ꝑ hoc ꝙ virtus ⁊ viciū ꝯriant̄ ſi
cut duo extrema: cū virtus ſit in genere boni
⁊ viciū in genere mali: ſed duo vicia non ꝯriā
tur tāq̄ extremū extremo: qꝛ ſunt in eodeꝫ ex
tremo. ſ. in genere mali. vn̄ illa q̄ ſunt in eodeꝫ
extremo minꝰ ꝯriantur ꝯrietate que attendit̄
rōne illoꝝ extremorū: ꝙ̄ illa que ſunt ī diūſ
extremis. ⁊ ideo loquēdo de cōtrarietate q̄ eſt
inter bonū et malū: ſic virtus ⁊ vicium magis
ſunt cōtraria ꝙ̄ duo vicia: ſed loquēdo de ꝯrie
tate que eſt inter ſupabundantiam ⁊ defectū
ſic duo vicia magis cōtrariātur ꝙ̄ virtꝰ ⁊ vi
ciū. qa duo vicia ſꝫ iſtā cōtrarietatē ꝯriantur
ꝯrietate q̄ eſt extremi ad extremū. ſed vtus et
viciū ꝯriantur ꝯrietate que eſt medij ad extre
mū: ⁊ de illa ꝯrietate loquit̄ hic phs. Ad rō
nem incōtrariū cōcedo ꝙ facilior ē trāſmuta
tio inter duo vicia ꝙ̄ inter viciū ⁊ virtuteꝫ. qꝛ
difficile eſt attingere ad mediū qđ eſt virtꝰ: et
facile eſt recedere a medio vſus quodcunq̄ ex
tremū. ⁊ cū dicit̄ ꝙ illa ſunt minus cōtraria in
ter que eſt facilior trāſmutatio. dicendū ꝙ ve
rum eſt loquendo de cōtrarietate abſoluta ſꝫ
non eſt veꝝ de cōtrarietate reſpectiua q̄ attē
ditur ſꝫ ſupabūdantiā ⁊ defectū. ⁊ ideo cōce
do ꝙ duo vicia ſunt minꝰ cōtraria cōtrarieta
te abſoluta: ⁊ ex pte rei ꝙ̄ virtus ⁊ viciū. ⁊ hoc
intendit hic euſtratiꝰ. Et ſi dicatur ꝙ virtꝰ
eſt mediū inter duo vicia. et facilior eſt tranſ
mutatio inter mediū ⁊ extremū: ꝙ̄ inter extre
mū ⁊ extremū qꝛ mediū eſt in qđ cōtinue mu
tans ꝑus deuenit ꝙ̄ in vltimū vt patꝫ 5º phiſi
coꝝ. Dicēdū ꝙ loquendo de medio ſm̄ mu
tationē: ſic facilior ē trāſmutatio inter extre
mū ⁊ mediū ꝙ̄ iter extrema. ⁊ đ pa tali loquit̄
phs 5º phiſicorū. ⁊ tale mediū eſt mediū rei: lo
quendo tn̄ de medio ꝑ abnegationē vt de me
dio iter ſupbundātiaꝫ ⁊ defectū ſic eſt facilior
trāſmutatio inter extrema ꝙ̄ inter extremū et
mediū qꝛ illud mediū nō eſt mediū rei vt ē me
diū ſꝫ mutationē ſed ꝑ abnegationē extremo
rum. Ad 2ᵐ dubiū arguit̄ ꝓbando ꝙ virtꝰ
nō magis cōtrariat̄ vni vicio ꝙ̄ alteri qꝛ quod
ſe hꝫ equaliter ad aliqua duo nō magis cō
trariatur vni ꝙ̄ alteri. ſꝫ vtus cū ſit mediū in
ter duo vicia equaliter ſe hꝫ ad illa ḡ ⁊c̄. Di
cendū vt ꝓbat phs ꝙ virtꝰ magis cōtrariatur
vni vicio ꝙ̄ alteri. Ad rn̄ſionē dicēđ ꝙ qꝛ vir
tus nō eſt mediū rei inter duo vicia. iđ nō oꝫ
ꝙ ſe habeat equaliter ad illa. Capl'm 3ᵐ. t. 3
libri. 2. in quo ſoluitur. 8. cōcl'o ꝑncipal' querēſ
qualiter hō pōt fie. i virtuoſus ponēdo opti
mos modos attigendi mediū qđ eſt virtus. ſ.
ꝙ recedamꝰ magis ⁊ ꝑncipaliter a vicio magis
cōtrario virtuti ⁊ ab extremo ad qđ magis na
ti ſumus noſmet magis abducamꝰ: vt a dele
ctabili ad qđ magis nati ſumꝰ iudicātes tū il
lud ſꝫ ꝙ ſe habet in rerū natura vitātes vero
ipſius fruitionē inquātū trahit ad libidinem
non tn̄ eſt ſic facile accipere mediū ⁊ maxime
in ſingularibus. que ſunt infinita et variabi
lia. ⁊ ſolius ſenſus iudicio ſubiecta. ſed ſuffi
cienter ſe habet ꝗ paruꝫ ⁊ inſenſibilit̄ trāſgre
ditur a medio ſiue in plus ſiue in minus. Qui
eni parū recedit a medio nō vituperat̄: ſed ꝗ
ſenſibiliter ⁊ multū. ſed vſq̄ ad quid ⁊ quātū
ille receſſus ſit vituperabil' nō ē facile ſermo
ne explicare.

Quoniam quidē igit̄ eſt virtꝰ moralis medietas
⁊ qualiter: ⁊ qm̄ ē medietas duaꝝ ma
liciaꝝ: huius quidē ſm̄ ſupabūdātiā: huiꝰ au
tem ſꝫ defectū. ⁊ qm̄ talis eſt quia cōiectatrix
medij qđ ē in paſſionibꝰ ⁊ opationibꝰ ſufficiēt̄
dictū eſt. Iđ ⁊ difficile eſt ſtudioſū eē. In vno
quoq̄. n. medium accipere diffi cile: puta cir
culi mediū nō cuiuſlibꝫ ſed ſciētis. Si aūt et
iraſci quidē cuiuſlibꝫ ⁊ facile: ⁊ dare argētuꝫ
⁊ cōſumeſ: qui aūt ⁊ quātū ⁊ qn̄ ⁊ cuiꝰ grā. ⁊ q̄
liter non adhuc cuiuſlibet neq̄ facile. qđ ē bn̄
⁊ ratū ⁊ laudabile ⁊ bonum.

Iſtud eſt 3ᵐ caᵐ. t. 3. libri. 2. in quo ſoluit̄
. 8. qđ ꝑncipalis q̄ eſt cū difficile ſit attin
gere virtutē ad qualiter pōt hō fieri vtuoſus
⁊ quis ē optimꝰ modꝰ attigendi ad mediū qđ
eſt virtus. Et cōtinet iſtud caᵐ. 3. ptes ꝑncipa
les. In ꝑma recitat ea q̄ dicta ſunt ex his oſten
dēs ꝙ difficile ē hōi attigere ad vtutē. In. 2.
ibi. ꝓp qđ opoꝛꝫ. poit documēta ꝑ q̄ hō pōt at
tingere ad vtutē ⁊ facere ſe vtuoſuꝫ. In. 3. ibi.
Difficile aūt forſitā. det̄miat de inuētiōe me
dij qđ eſt virtꝰ oſtendo q̄liter determinādꝰ
e mediū qđ ē vtus. In prima igit̄ pte ꝑmo reſu
mit ea q̄ dicta ſunt. d. ꝙ ſufficiēter ſupra dic
tū eſt ꝙ vtus moralis eſt medietas. ⁊ qualit̄ ē
medietas qꝛ non ſꝫ rem ſed quo ad nos. Et q̄
rum eſt medietas qꝛ eſt medietas duaꝝ mali
tiaꝝ: quaꝝ vna ſe hꝫ ſꝫ ſupabūdātiā ⁊ alia ſꝫ
defectū. dictū eſt ēt q̄liter vtus ē medietas. ſ.
qꝛ eſt cōiectatrix medij. ſ. eligendo mediū i paſ
ſionibꝰ ⁊ opationibꝰ. Ideo ⁊ difficile ē. ex his

cōcludit cōcluſionē. 2ᵃ. que eſt ꝙ difficile eſt
hōi attigere ad virtutē: et hec ꝯclō ꝓbat̄ ſic.
virtus cōſiſtit in medio vt patꝫ ex prius dictꝭ
ſed difficile eſt hōi attingere ad mediū. ergo di
fficile eſt hōi attigere ad virtutē. maior pꝫ ex
ꝓhabitis: ⁊ minor declarat̄. nā pūctus qui eſt
centrū in circulo qꝛ eſt mediū iđ difficile ē ad
ipſum attingere. Nā attingere punctū centra
lem in circulo non eſt cuiuſlibet ſed ſcientis ſꝫ
recedere a centro eſt facile. nā iraſci pōt quili
bet de facili ⁊ dare argentū ⁊ cōſumere: cui au
tem ⁊ quando ⁊ quātū ⁊ cuiꝰ gratia: ⁊ qualiter
iraſci oportet vel dare nō eſt facile ſcire ⁊ ideo
bene dare eſt laudabile: qꝛ qđ raro fit ſi bene fi
at laudabile eſt. Cū igitur mediū de facili attī
gitur ⁊ virtꝰ cōſiſtat in medio ſequit̄ ꝙ diffi
cile eſt attingere ad virtutē. Seneca ad lucili
um loquens de difficultate attīgēdi ad vir
tutē dicit ſic. multi qui credūt ſe ſtudioſos eſſe
ſi ſcirent quātū ad eſſe boni regrit̄ ſe ipſos fie
ri bonos deſperarēt

Propter quod opoꝛꝫ cōiectātē me
dium quidē ꝑmū recedere
a magis cōtrario: queādmodū ⁊ Calypſo mo
nebat hic extra fumū quidē et vndā cuſtodi
nauē: Extremorū. n. hoc qdē ē peccatū magis
hoc aūt minꝰ: quia igitur mediū attingere ſū
me difficile ſecūdū ſcḋaꝫ aiūt nauigationē mi
nima ſumēdū maloꝝ: hoc aūt erit maxime hꝰ
quo dicimꝰ intēdere aūt opotet ⁊ ad que ipi fa
ciles mobiles ſumus. Alij. n. ad alia apti nati
ſumꝰ: hoc aūt erit notū ex delectatiōe ⁊ triſti
tia facta circa nos: In cōtrariū autē nos ipſos
trahere oportet. Multū. n. abducētes a pec
cato in mediū veniemꝰ. Quod tortuoſa ligno
rum dirigētes faciunt. In oi aūt maxime obſ
uandū delectabile ⁊ delectationē: nō. n. nō ac
cipientes iudicamꝰ eā. Quid igitur plebis ſe
nes patiebātur ad Helenā: Hoc oportet pati
⁊ nos ad delectationē ⁊ in omnibus illorū di
cere vocē. Sic igit̄ abicientes ipam minꝰ pec
cabimus. Hoc igitur facientes vt in capitulo
dicamꝰ maxime poterimus medium adipiſci

Hec eſt. 2. pars huius capl'i in qua qꝛ dif
ficile eſt attingere ad virtutē poit phs
documēta ꝑ que hō pōt attingere ad virtutē.
⁊ facere ſe vtuoſuꝫ. et ſꝫ coēꝫ expoſitionē phs
ponit hic tria documēta ꝑ que hō pōt attinge
re ad hoc ꝙ fiat vtuoſus. ꝑmū eſt ꝙ cū due ma
licie inter quas virtus eſt mediū ſic ſe habeāt
ꝙ vna magis opponitur virtuti ꝙ̄ alia opor
tet volentē attingere ad virtutē primo recede
re ab illo extremo qđ eſt magis cōtrariū virtu
ti. ſicut ſi aliquis velit ꝑuenire ad mediuꝫ for
titudinis optet ꝑncipale ſtudiuꝫ habere ad h
ꝙ recedat a timiditate que magis opponit̄ for
titudini ꝙ̄ audacia non incidendo tn̄ in oppoſi
tum extremū. vn̄ poetice dc̄m eſt: extra fumuꝫ
⁊ vndaꝫ cuſtodi nauē: ⁊ intelligūtur ꝑ fumū
⁊ vndam duo pericula in mari: vnum maius ⁊
aliud minus quorū vtrumq̄ eſt vitandū. vn̄
cuſtodi nauem ⁊c̄. i. cuſtodi appetitū fluctuan
tem ne nimis eleuetur per fumoſas delectati
ones aut nimis depmatur per vndoſas triſti
cias. per fumū. n. intelligit maius periculum
ſeu vicium magis cōtrarium virtuti. ⁊ per vn
dam intelligit minus periculū ſeu vicium mi
nus oppoſitū virtuti. Si enim vitemꝰ vtrum
q̄ viciorum magis tn̄ illud qđ eſt magis con
trariū virtuti: nobis ſic nauigantibus ab ex
tremis ad mediū aut nulla aut minima cōti
gent nobis mala. vn̄ breuiter: ſicut nauigātes
in mari primo ⁊ principaliter maiora pericula
vitant quātum poſſunt ſic nos maxime debe
mus vitare vicium qđ magis cōtrariatur vir
tuti quia maius malum eſt prius vitandum.
vnde calipſus nauigator poſt fugam maioꝝ
periculoꝝ ſecūda nauigatiōe decliuuit ad mi
nora pericula. ⁊ ſic debemus nos primo rece
dere a maiori vicio ⁊ declinare verſus minus
vicium non tn̄ incidendo in illud: deinde rece
dere ab illo ad mediuꝫ. Intendere aūt oportꝫ
ſcḋꝫ documētū ꝙ homo debet recedere primo
a vicio ad quod magis natus eſt moueri: ⁊ il
lud pōt ꝑcipere ex delectatione ⁊ triſticia. ad
illud enim hō delectabilius mouetur ad qđ
magis natus eſt moueri: ⁊ ab illo vicio ad qđ
magis ſumus nati moueri debemus recedꝛ̄
trahendo nos multum verſus extremū ꝯtrari
um. ſic enim facilius deueniemus ad mediuꝫ
⁊ ponit exᵐ de illis qui dirigūt ligna tortuoſa
qui cū volunt ea dirigere multū flectunt ad ꝑ
tem oppoſitam et ſic veniunt ad directionem

Aliud tn̄ fuit documētū ſtoicoꝝ ꝙ hō debꝫ
paulati recedere a vicio ad qđ natꝰ ē magis mo
ueri. ſic enim recedendo pōt tādē deuenire ad
medium: documētū tn̄ Ariſt. eſt efficacius vo
lenti ſtatim attingere ad virtutem. ſed docu
mentum ſtoicoꝝ valet homini habenti volū
tatem tepidaꝫ ⁊ remiſſam. vnde quidā deue
niunt ad mediū ſtatim cōuertendo ſe ab vno
extremo verſus aliud extremū. Et quidā de
ueniunt ad medium paulati recedēdo ab vno
extremo verſus aliud extremū. vnde narrat̄
de q̄dā matrona ꝑmo illiberali volens fieri li
beralis volūtate tamē remiſſa ꝑmo dedit po
ſtergū ne videret ⁊ poſtea facta eſt liberalis.

Notandū eſt ſꝫ lincoñ ꝙ iſtud documentuꝫ
non debet ſic intelligi ꝙ homo debet ꝑmo a vi
cio recedere ad quod eſt natus magis moueri
trahendo ſe totaliter ad extremū cōtrariū ſic̄
multi intelligūt. quia volens fieri virtuoſus
debet vitare vtrūq̄ vicium qđ opponit̄ virtu
ti: ſicut nauigantes vitant tam ſyllā ꝙ̄ caryb
dim ⁊ huic intellectui eſt exᵐ phi ſatis cōueni
ens. nā dirigentes ligna tortuoſa nō ſic ducūt

gibboſitatem curui vltra equalitatẽ in conca
uitatẽ oppoſitam vt lignũ frangatur ſed ſi du
cunt eam vltra equalitatez ⁊ rectitudinem in
tantum ducunt eam ⁊ non ampliꝰ ꝙ̃ vt poſſit
lignum ſua natura redigere ad rectitudinem
⁊ vt ipſa reductione vlteriꝰ redeat ad rectitudi
nem non tranſgrediens eam verſus ꝑoꝛẽ gib
boſitatem cuius ſiłe obſeruãdum eſt in nobis
in deductione noſtra ad mediuz virtutis. hec
lincoñ. Dubitaꝛ quia aliquis eſt magis na
tus ad vicium qꝺ eſt minus cõtrarium virtu
ti ſicut qui naturaliter eſt triſtis fugiens dele
ctationes: talis.n. eſt magis natus ad inſenſi
bilitatem ꝙ̃ ad intẽperantiã. ergo ꝑ iſtud ẜm
documẽtũ debet primo ⁊ maxime recedere a
vicio qꝺ eſt magis contrariũ virtuti. ergo ille
naturaliꝛ triſtis debet maxime recedere ab i
temperãtia verſus inſenſibilitatem cuiꝰ ꝯriũ
vult ẜm documẽtũ. illa igitur documenta vi
dentur repugnare. Dicendũ ꝙ primũ docu
mentũ eſt verum in maiori parte ⁊ non ẽ vłꝛ
verum. ⁊ ideo iſta documẽta non repugnãt.
ille eniz nõ repugnaut ꝙ in maiori ꝑte ⁊ ꝓmo
recedendũ ẽ a vicio magis cõtrario virtuti ⁊
ꝙ vlr recedendũ eſt ꝓmo a vicio ad quod ma
gis nati ſumus moueri. nã illud raro cõtingit
ꝙ aliquis ſit magis natus moueri ad vicium
minus cõtrariũ virtuti in maiori.n. parte ac
cidit ꝯriũ. In omni aũt maxime. tertiuz do
cumentũ ẜm expoſitores eſt ꝙ inter oĩa maxi
me cauendũ eſt nobis a delectationibus ⁊ cõ
cupiſcẽtijs ⁊ ꝙ plebis ſenes patiebaꝛ ad he
lenã hoc oportet nos pati ad delectationẽ. et i
omnibus eoꝝ vocẽ dicere abiciamꝰ eam ⁊ ſic
facilius adipiſcetur mediũ. Lincoñ expoĩt
aliter nõ ponẽdo hic aliquod documentũ ſʒ ꝙ
Ariſt. mouet hic quoddã dubiũ. qꝛ.n. dixit ꝙ
a cõtrario ad quod magis nati ſumus optet
primo ⁊ magł noſmetipſos abducere. ⁊ ſupra
dixit nos magis natos ad delectationẽ poſſet
ex hoc credi ꝙ vellet nos docere oẽ delectabi
le ⁊ omnẽ delectationẽ fugiendã oĩo eſſe. H̄ re
mouet dicẽs. ꝙ optet in oĩ re obſeruare quid
vere ⁊ incoꝛrupte eſt in ea delectabile. ⁊ q̃ vã
⁊ incoꝛrupta delectatio ipſius. non.n. ait iudi
camus delectationẽ tanꝙ̃ nulloꝝ acceptãtes
eam ſed ſicut ſenes plebis iudicabãt pulchri
tudinẽ helene verã pulchritudinẽ eſſe ⁊ in ip
ſa reꝝ natura bonã: vitandum tñ ipſius pul
chritudinis aſpectũ ex ea parte qua in eius cõ
cupiſcentiã illexit. ita opoꝛtʒ iudicare delecta
tionẽ bonã ẜm ꝙ ipſa eſt in rerum natura. vi
tare aũt ipſius fruitionẽ inquãtũ trahit ad li
bidines. ſic.n. abiciẽtes eã minus peccabimꝰ
⁊ maxime poterimꝰ mediũ adipiſci. hec lincoñ

Difficile autẽ forſitã hec ⁊ maxie i
ſingularibꝰ. Non.n. facile
determinare qualiter ⁊ quibus ⁊ in quolibʒ ⁊
quantuz tempus determinãdũ. Etenĩ nos qñ
ꝙ quidem deficientes laudamꝰ ⁊ manſuetos
dicimus: qñꝙ aũt grauãtes viriles vocamꝰ
Sed qui quidẽ paꝝ ad bene tráſgrediꝛ nõ vi
tuperatur neꝙ ad maius neꝙ ad minus ſed q
ad plus. Iſte.n. non latet hic aũt vſquequo ⁊ i
quantum vituperabilis non facile ſermone de
terminare. neꝙ.n. aliud aliquid ſenſibiliũ. ta
lia aũt in ſingularibus ⁊ in ſenſu iudicium. H̄
quidẽ igiꝛ tm̃ oñdit qm̃ medius habitus i oĩ
bus laudabilis. Declinare aũt opꝫ qñꝙ qui
dem ad ſupabũdãtiam: qñꝙ aũt ad defectuz:
ſic.n. facile mediũ ⁊ qꝺ bñ adipiſcemur.

Hec eſt tertia pars huius capl'i in q̃ phs
determinat de inuentione medij qꝺ eſt
virtus. ⁊ dicit ꝙ non eſt facile imo difficile ſci
re vł determinare qualiter poſſumus mediuz
virtutis attingere. non.n. eſt facile ⁊ foꝛte nec
poſſibile determinare in his veꝝ medium rec
ta rõne ẜm oẽs circũſtantias. nam qñꝙ defi
cientes laudamus ⁊ manſuetos dicimus: qñ
ꝙ.n. ſupabũdantes laudamꝰ ⁊ eos viriles vo
camus nõ igitur ad tantũ ꝑuenit ſermo ꝙ per
hunc doctrinam poſſumus in omnibus vera
citer uerum mediũ accipere: ſed oſtenſum eſt
ꝙ medius habitus in oĩbus eſt laudabilis. et
ꝙ qui paꝝ recedit a medio ſine ſenſibili dr̃a ñ
inde eſt vituperabilis. ſʒ qm̃ ſenſibiliter ⁊ mł
tum recedit a medio eſt uituperabilis uſꝙ au
tem ad quẽ t'minũ huiuſmodi receſſus a me
dio ẽ uituperabilis ⁊ ad quẽ terminum huiuſ
modi non eſt uituperabilis non eſt facile ſmo
ne explicare. ut aũt mediũ de facili adipiſca
mur oportet nos non ꝑtinaciter imobiles eſſe
ab eo in quo ſumus. ſʒ qñꝙ oportet declinare
ad ſupabũdantiã ⁊ qñꝙ ad defectũ. ſi enĩ de
fectus ſit magis cõtrarius ṽtuti tunc declia
re oportet ad ſupabũdantiã. ⁊ ſi ſuperabũdã
tia ſit magis cõtraria ṽtuti opoꝛtet declinare
ad defectũ ſicut prius dictum eſt. Circa do
cumenta hic poſita dubitatur utrꝝ uicioſus
poſſit facere ſe ipſum ṽtuoſum: uidetur ꝙ nõ
quia uicioſus habet appetitum corruptum: ⁊
ꝑ ꝯñs non habet rationẽ rectã: qꝛ ꝑ phm oĩs
malus eſt ignoꝛans quid opoꝛtet facere ⁊ a q
bus abſtinere: ſed ad generationẽ uirtutis re
quiritur rectitudo rõnis: ergo uicioſus nõ po
teſt generare in ſe ṽtutem. In oppoſitum uꝛ
eſſe hic phs qui ponit h̄ documenta per q̃ hõ
põt deuenire a uicio ad uirtutem. Dicẽdũ
ꝙ ſic. qꝺ patet dupliciter. Uno mõ ex ꝑte paſ
ſionis. alioꝰ ex ꝑte rõnis: primũ patet ſic. nã li
cet ex diſpoſitione habitus aliquis iudicʒ ali
quid ꝓſequendum tanꝙ̃ bonum ſimpliciter
tñ ex paſſione uehementi põt iudicare cõtrari
uz. uerbi grã: licet intemperatus ex inclinatio
ne ſui habitus iudicet fornicationẽ ꝓſequen
dam ꝓpter tñ timoꝛem pene uel egritudinis

poteſt iudicare eam vt nũc fugiendam. ⁊ ex ta
libus actibus fugiendi frequentatis poteſt ge
nerari hitus in appetitu inclinans in fugam d
lectationis coꝛpoꝛalis. ⁊ cum due delectatio
nes contrarie non poſſint eſſe ſimul in eodem
ideo generata inclinatione perfecta ex frequẽ
tia actuum in fugam delectationis coꝛpoꝛał.
quo rẽoto tollitur totaliter habitus oppoſitꝰ
inclinãs in ꝓſecutionẽ delectationis coꝛꝑalis
incipit ratio habere rectum iudicium de fine
debito vt iudicet abſtinendum ab illicitis de
lectationibus amoꝛe boni. ⁊ propter debitas
circunſtantias ⁊ ex illa rectitudine rationis il
le habitus aggeneratus inclinãs in fugam hu
iuſmõi delectationum habet rationem virtu
tis. ⁊ ſic põt hõ ex actibus frequẽtatis cã paſ
ſionis ſcilicet timoꝛis coꝛpoꝛalis dimittere vi
cium qꝺ habet ⁊ acquirere ṽtutẽ. Et ẽ ſcien
dum ꝙ ille habitus ſic generatꝰ inclinans in
bonum ex genere non habet a principio rõnez
virtutis. quia rectitudo appetitus que habeꝛ
per virtutem dependet a rectitudine rationis
ſed qui propter timoꝛem abſtinet a delectatio
nibus nõ habet rõnem rectam. quia non indi
cat eẽ ab huiuſmõi abſtinendũ ꝓpter amoꝛez
honeſti. ſed propter timoꝛem pene. ſʒ licet ille
actꝰ abſtinẽdi ab illicitis qui cauſatur ex timo
re careat rectitudine que ẽ ex fine: habet tamẽ
rectitudinẽ q̃ ẽ ex genere: ⁊ carentia rectitudi
nis ex fine cauſatur ꝓpter habitum coꝛruptũ
intemperãtie ꝓmo inexiſtentẽ. qꝛ qualis vnꝰ
quiſꝙ ẽ talis finis ſibi videtur. ⁊ q̃diu manet
habitus coꝛruptus in hoĩe tamdiu manet de
fectus illius rectitudinis. ſic ergo patet ꝙ ꝑꝑ
paſſionem poteſt aliquis deuenire a vicio ad
virtutem. Scꝺo mõ põt vicioſus ſe facere vir
tuoſum per diſcurſum rõnis qꝺ patet. naz pri
mum principium mouens voluntatẽ ẽ finis q
ſe habet in operationibus ſicut principia i ſpe
culationibus vt patʒ ex ſecũdo phyſicoꝝ. ſʒ
in ſpeculationibus ẽ ita ꝙ nunꝙ̃ erroꝛ circa a
liquã concluſionem põt tollere rectitudinem
primoꝝ principioꝝ ſpeculabiliuz: ita etiam in
opationibus nulla coꝛruptio facta in appetitu
ꝑ habitum vicioſuz circa aliquod particulare
eligibile põt tollere rectaz inclinationẽ appeti
tus in bonum. ⁊ iõ ſicut ex primis principijs
ſpeculabilium ꝑ deductionem ex huiuſmodi
pricipijs põt concludi oppoſitũ ꝯcluſionis er
ronee: ⁊ ꝑ ꝯſequens ãmoueri erroꝛ circa illam
cõcluſionẽ. ita ex rectitudie primoꝝ principio
rum opabilium poteſt reduci aliqꝺ particula
re eligibile ꝓſequẽdum. ad cuiꝰ tñ oppoſitum
habitus coꝛruptus inclinat: ⁊ ex tali deductiõ
ne frequẽtata ad vltimuz coꝛrũperet iſectio d
relicta ex hitu vicioſo. Sicut igiꝛ ex timoꝛe pe
ne põt aliqs moueri vt iudicet ꝓſequẽduz. vt
nũc illud in cuiꝰ oppoſitũ iclinaꝛ ꝑ hitum coꝛ
ruptum: ita ex deductione actuali taliũ prici
pioꝝ vt ꝙ oẽ turpe ẽ fugiendũ põt ex ipſa turpi
tudine peccati moueri ad iudicandũ eẽ abſti
nendũ ab hoc i cuiꝰ oppoſitũ hitus coꝛruptus
inclinat. Ad tale tñ iudiciũ habẽdũ hõ ma
gis d difficili mouetur a ſe ꝙ̃ ꝑ adiutoꝛiuz mo
tiuũ extrinſecũ: ſicut ⁊ i ſciẽtijs hõ facilius ac
quirit ſciam ꝑ doctrinã ꝙ̃ ꝑ ꝓpriã adinuẽtio
nem. Ad rõem in ꝯriũ dicẽdũ ꝙ vicioſus ñ
hʒ rectã rõem de fine in ſpẽali. ſʒ hʒ rectã rõ
nem circa principia ex qbus põt tolli illa coꝛ
ruptio ſpẽalis vt viſũ ẽ: ⁊ ad generationẽ vir
tutis nõ reqriꝛ rectitudo rõis circa finẽ i ſpẽa
li. ſʒ ad hoc ꝙ ṽtus ſit actu generata reqratur
rectitudo rationis i ſpẽali circa finem.

Incipiunt cões ꝓpoſitiões
primi capituli ꝑ
mi ti. libri ſcꝺi ethycoꝝ. Duplici exñte
ṽtute itellectuali ⁊ moꝛali. intellectuał vt plu
rimũ ex doctria hʒ ⁊ cognitõem ⁊ augmẽtum.
⁊ iõ expimẽto idiget ⁊ tpe. ṽtus ãt moꝛalis ex
moꝛe fit. vñ ⁊ nomẽ habet paꝝ declinãs a mo
re. Nulla natura exiſtentiũ alr aſſueſcit. Neꝙ
igiꝛ nã neꝙ ꝑter nãm inſũt ṽtutes ſʒ inatis q
dem nobis ſuſcipe eas ꝑfectis ãt ꝑ ꝯſuetudinẽ
Quecunꝙ nã nobis adueniũt potẽtias eoꝛuz
priꝰ ferrimꝰ. poſteriꝰ ãt opatões eoꝝ reddimꝰ
qꝺ i ſenſibꝰ manifeſtũ ẽ. Qꝺ i artibus oꝫ diſcẽ
tes facere hec faciẽtes diſcimꝰ: puta edifican
tes edificatoꝛes fiunt ⁊c̃. Ex eiſdem ⁊ ꝑ eadem
⁊ fit oĩs virtus ⁊ coꝛrũpiꝛ. Silr ãt ⁊ ars. ex ſili
bus opationibus ſiłes hitꝰ fiũt ẜm drãm opa
tionũ diuerſificãꝛ hitus. Nõ paꝝ igiꝛ differt
ſic vel ſic ex iuuene ꝯſeſtiʒ aſſuefieri. ſʒ multũ
magis ãt oẽ. i. quia tota vita ſequens ex hoc d
pendet. Capituli ſcꝺi. t. ꝓ. Qm̃ ãt. Hec ſcia ñ
ẽ contẽplationis grã. nõ.n. vt ſciamꝰ qd ẽ ṽtꝰ
ſcrutamur: ſed vt boni efficiamur. opationes
ſũt dñe ⁊ huiuſmõi quales fieri habitus. i. hi
tus ṽtuoſi vel vicioſi acquirendi operari ſcꝺʒ
rectam rõnem cõe ẽ. ſ. oĩ virtuti: ⁊ hoc ad pñs
ſupponiꝛ. Oĩs ſermo q ẽ d opabilibus typo. i.
exemplariter ⁊ nõ ẜm certitudines dʒ dici. ſer
mones enim ſcꝺʒ materiã ſunt expetendi. que
ãt in opationibus ⁊ que ꝯferentia. i. bona exte
rioꝛa nihil ſtans hñt queadmodum nec ſana
ſermone de vłi exiſtente incerto magis qui d
ſingulis ẽ ſermo nõ habʒ certitudinẽ neꝙ ſub
arte nec ſub aliqua narratõne cadit. Opa vir
tuoſa innata ſunt ab indigentia ⁊ ſupabundã
tia coꝛrumpi: queadmodum in foꝛtitudine et
ſanitate videmꝰ. Que autem mẽſurata ſunt ⁊
faciunt ⁊ augent ⁊ ſaluãt. Capituli tertij. ti.
primi. Signum autẽ oꝫ facere. Signum ãt oꝫ
facere hituum ſupuenientem voluptatem vł
triſtitiam operibus. Circa voluptates enim ⁊
triſtitias ẽ moꝛalis ṽtus. ꝓpter voluptatẽ.n.
mala opamur ꝑꝑ triſtitiã ãt a bõis recedimꝰ.

cõfeſſa.n.ex iuuenib⁹ optet duci vt plato ait. gaudere ⁊ triſtari in quib⁹ oportet: recta.n. diſciplina hec eſt. pene medicine quedã ſunt. medicine aũt p cõtraria innata ſunt fieri. Supponitur ergo virtus eſſe talis circa voluptates ⁊ triſtitias optimoꝝ opatiua delectatio ex puero oibus nobis cõnutrit. ppter qḋ difficile ē ꝯterere hãc paſſionē ꝯpatã vite. Regulam⁹ aũt ⁊ opationes hi quidē magis hi aũt min⁹. delectatione ⁊ triſtitia. Difficili⁹ eſt voluptati repugnare q̃ ire queadmodũ ait eraclitus. Circa difficilius ſemper ⁊ ars fit ⁊ virt⁹. Capl'i.4. tituli p̄mi. Queres aũt vtiq̃. Cõtingit non grãmaticũ quid grãmaticũ facere ⁊ a caſu. Tunc eſt grãmaticus ſi grãmaticũ quid faciat ⁊ grãmatice. Que ab artibus fiunt bñ habent in eis. Que ƀʒ virtutes fiunt ſi operãs q̃liter bñs operetur. ſ. ſciens eligens pp hoc ⁊ firme ⁊ imobiliter habeat et operetur. Ad virtutes aũt ſcir quidē parũ aut nihil pdeſt. Multi.n. operãtes ad rationē cõfugiẽtes exiſtimãt philoſophari ⁊ ſic fore ſtudioſi. ſile aliquid facientes laborãtibus qui medicos audiũt ſtudioſe faciunt aũt nihil eorũq̃ precepta ſunt queadmodũ igit neq̃ illi bene hēbũt corpus ita neq̃ iſti aiaʒ ita phãtes. Capl'i p̄mi.t.4. poſt ħ aũt qd ē. Tria ſũt in aia p̄ncipia opationũ paſſiões: potẽtie ⁊ habitus. dico paſſiones quidē cõcupiſcentiã: iram: timorē: audaciã: inuidiã: gaudiũ: amicitiã: odiũ: deſideriũ: ʒelũ: miſericordiã: potentiã dico ƀʒ q̃s poſſibiles hoꝝ.i. paſſionũ dicimur: ƀʒ paſſiones nõ dicimur ſtudioſi vl' praui nõ vituperabitur qui ſimpliciṫ iraſcit ſed qui qualiter iraſcimur. ⁊ nõ ſponte timemus. virtutes aũt electiones quedã vl' ñ ſine electione. ƀm paſſiões moueri dicimur ƀʒ virtutes nõ pp poſſe nõ dicimur boni nec laudamur nʒ vituperamur. Capl'i.2.t.2. Optʒ aũt non ſolũ ois virt⁹ cuiuſcunq̃ fuerit ṽtus habentē pficit ⁊ opus eius bonũ reddit. In oĩ cõtinuo ⁊ diuiſibili eſt accipeṙ hoc quidē plus hoc aũt minus: hoc vero equale. Equale ē medium ſupabũdantie ⁊ defectus. Mediũ ē duplex: rei vl' ad nos. Mediũ rei: qḋ equaliṫ diſtat ab vtroq̃ extremorũ qḋ eſt idē ⁊ vnũ ⁊ oibus. Mediũ quo ad nos qḋ neq̃ habũdat neq̃ deficit: hoc aũt non vnũ nʒ idem oib⁹. ois ſciens ſupabũdantiã ⁊ defectũ fugit. medium aũt querit non qḋ rei ſed qḋ ad nos hoies cõſueuerũt dicere opib⁹ bñ hñtib⁹ qm̃ nec auferre eſt nec opponere. virt⁹.n. arte certior ⁊ melior eſt queadmodũ ⁊ natura. Medietas quedam eſt virtus cõiectatrix extĩs medij: peccaṙ contigit multis modis. dirigere aũt vnomõ. ħ quideʒ facile. hoc aũt difficile queadmodũ tãgere ⁊ non tangere ſignũ. virtus eſt habit⁹ electiuus i medietate extĩs quo ad nos t̃minata autem rõne ⁊ vtiq̃ ſapiẽs determinabit ƀm

ſubſtãtiã quidē ⁊ rõnem quid ē eſſe dicẽtē. medietas eſt ṽtus ƀm optimũ aũt ⁊ bñ extremitas. Non ois opatio nec ois paſſio ſuſcipit medietatem. q̃dã.n. cõfeſtim noiata cõuoluta ſũt cũ malicia. Ex⁹ in paſſionibus: vt gaudiuʒ de malo in verecũdia ⁊ inuidia. ⁊ in opationibus adulteriũ furtũ homicidiũ. Circa p̄dicta nunq̃ eſt dirigere ſed ſemp peccare. in his nõ ē ſupabundantia ⁊ defectus. Capl'i p̄mi.t. tertij Oportʒ aũt hoc nõ ſoluʒ vl'r dici. In ſermonibus qui circa opationes vniuerſales quidem inaniores coiores ſunt pticulares vero vlores circa ſingularia.n. opatiões circa d̃lectatiões ⁊ triſtitias nõ ois tẽperãtia medietas. minus aũt circa triſtitias. d̃ficiẽtes aũt circa delectationes non mltũ fiunt: pp qḋ ⁊ iſti noie nõ ſũt ſortiti: ſunt aũt inſenſibiles. Extremi cõtẽdũt de media regiõe ⁊ nos q̃nq̃ mediũ philotimũ vocamus. q̃nq̃ autē aphilotimum. In paſſionibus ⁊ in his que ſunt circa paſſiones ſũt medietates laudabiles et extrema vituperabilia. Capl'i.2.t.3. Tribus aũt diſpoſitionib⁹ Tribus diſpoſitionib⁹ extĩbus duabus malicijs extremis ⁊ vna virtute media oẽs oib⁹ opponũṫ aliqualiter medij habitus ad defectum ſupabũdãt ad ſupabũdantias deficiũt i paſſionibus ⁊ opationibus queadmodũ equale ad minus maius ⁊ ad maius minus. Extremi piciũt mediũ alter ad alterũ. Cõtrarietas maior eſt extremis adinuicē q̃ ad mediũ. Ad mediũ aũt opponũtur extrema in his aũt magis defectio. i his aũt ſupabũdãtia vt fortitudini magl' opponiṫ timiditas q̃ itpãtie: itpãtie vero magis opponiṫ intpantia. Ad quod ipſi magis nati ſumus aliqualiter hoc magis cõtrariũ medio: Capl'i.3.t.3. qm̃ quidē igitur eſt virtus. In vnoquoq̃ mediũ accipere ē difficile: puta circuli mediũ nõ cuiuſlibet ſed ſcientis. Iraſci facile ⁊ dare argentũ ⁊ cõſumeṙ. cui aũt ⁊ quãtum ⁊ qñ ⁊ cui⁹ gr̃a et qualiter ñ ad huc cuiuſlibet nec facile. Qḋ.n. bene ⁊ raꝝ laudabile bonũ. Optet cõiectãtē mediũ p̄mo recedere a magis cõtrario. Intendere aũt opʒ ⁊ ad que ⁊ ipſi facile mobiles ſumus. hoc autē erit notũ ex delectatione ⁊ triſtitia facta circa nos: incõtrariũ aũt nos ipſos attrahere opʒ Multũ.n. abducẽtes a peccãdo in mediũ veniemus: qḋ tortuoſa lignoꝝ dirigentes faciũt Maxime obſeruãdũ eſt a delectatione ⁊ delectabili. Qḋ igitur plebis ſenes paciebãtur ad helenam. hoc aũt optet pati ⁊ nos ad delectationem ⁊ in oibus illoꝝ dicere vocem: ſic abiciẽtes ipm minus peccabimus. Qui paꝝ a bene trãſgreditur non vituperatur neq̃ ad maius nec ad minus: ſed qui plus. ille enim non latet. Uſque quo ⁊ quãtũ vituperabilis non facile ſermone determinare. talia enim in ſingularibus ⁊ ſenſu iudicantur declinare aũt oportet.

quandoq̃ quidem ad ſuperabundantiã quãdoq̃ autem ad defectuʒ. ſic enim facile medium ⁊ quod bene adipiſcimur. Incipiunt cõcluſiones capl'i primi tituli primi ſecũdi ethicoꝝ. Duplici aũt virtute. nulla virtus moral' ineſt nobis a natura. virtus moralis in eſt nobis ex bonis opationibus. virtus moralis corrumpitur per malas opationes. Nõ paꝝ differt ꝙ aliqs a iuuentute aſſueſcat ſe bene opari vel male. Capl'i ſecũdi tituli p̄mi. Cum igitur preſens. Neceſſe eſt hanc ſciẽtiã pſcrutari quales ſunt opationes p quas generãṫ in nobis virtutes morales. Sermo de opationib⁹ humanis non eſt certitudinaliter ſed figuratiue ⁊ exemplariter dicendus. Opationes cauſantes virtutē: ſunt opationes cõmenſurate medie inter ſupabũdantiã et defectum. virtutes morales pducũt tales opationes ex qualibʒ pducũtur Capl'i tertij tituli p̄mi. Signũ aũt oportʒ facere. Omnes ṽtutes morales habent fieri circa d̃lectatiões ⁊ triſtitias. Capituli q̃rti tituli p̄mi. Queret aũt vtiq̃. Opationes tunc ſunt ṽtuoſe qñ ſunt tales q̃les ſunt opationes virtuoſi. Capl'i primi.t. ſecundi. poſt ħ aũt. virtutes morales non ſunt paſſiones. virtutes morales non ſunt potentie. virtutes morales ſunt habit⁹ Capl'i.2.t.2. Oportet aũt non ſolũ ſic dicere. virtus hois hoiem pficit: ⁊ opus eius bonũ reddit. Ois virt⁹ moralis cõſiſtit in medio. virtus moralis eſt habit⁹ electiu⁹ in medietate extĩs quo ad nos d̃terminata aũt rõne ⁊ vtiq̃ ſapiens determinabit. non in oibus paſſionibus ⁊ opationib⁹ eſt medietas qḋ eſt virtus. Capl'i primi.t.3. Oportet aũt non ſolũ vl'r dici. In oĩ genere habitus moral' medietas eſt laudabilis ⁊ extrema vituperabilia. In quibuſdã paſſionibus ē medium laudabile ⁊ extrema vituperabilia.

Capl'i.2.t.3. Tribus aũt diſpoſitionib⁹ virtus ꝯriatur vtriq̃ extremoꝝ inṫ q̄ eſt mediũ Maior eſt cõtrarietas extremoꝝ ad inuicem q̃ extremoꝝ ad virtutem. virtus magl' ꝯriaṫ vni extremorũ q̃ alteri. Capl'i.3.t.3. Qm̃ quidem igitur difficile eſt homini attigere ad virtutē. Incipiunt magiſtralia ſecũdi ethicorũ D̃ra eſt inter morem et experiẽtiã. quia mos ē reſpectu ppriaꝝ opationũ et experientia reſpectu alienarum. lincoñ. Experiẽtia ē opationis pprie frequẽtia ex alienarum obſeruatiõe opationũ. Conſuetudo ſumitur dupl'r. cõiter p frequẽtia ois opationis volũtarie. pprie dicitur frequẽtia opationis aĩe ſenſibil' directe p rationē. In oibus opationibus de nouo eſt potentia remota p̄cedẽs opationē ſed non potentia ppinqua. paſſiones inueterate vix aut nunq̃ moderamen ſuſcipiunt. vtrũ virt⁹ moralis inſit nobis ex opationibus noſtris. vtꝝ virtus moralis poſſit generari ex vnica opatione. vtrũ virtus moral' poſſit acquiri ex opationibus interioribus abſq̃ opationibus exterioribus. Prima qḋ ſoluitur ꝙ virtus moralis non ineſt a natura: diſtinguendo naturam ꝯ volũtatē vel volũtariũ. ineſt tñ a natura diſtinguendo naturã ꝯ violentuʒ. Scda queſtio ſoluitur ꝙ virtus generaṫ non ſolum ex opationibus appetit⁹ ſenſitiui ſed ex opationibus rõnis dirigentis ⁊ regulantis opationes appetitus ſenſitiui. Tertia qḋ ſoluitur ꝙ a principio inchoationis generationis virtutis vſq̃ ad cõpletam generationem eius nõ generatur ex vnica opatione in fine tñ generatur ex opatione vna. In appetitu ſenſitiuo inuenitur difficultas ad ſuſceptionem virtutl.

Aliud dubiũ. vtꝝ numerus opationũ requiſitarum ad generationē virtutis ſit determiatus apud naturã aut non. mouetur ⁊ ſoluitur ꝙ eſt determinatus: non tñ eſt idem apud oẽs hoies. 4⁹ dubiũ ſoluitur. ꝙ virtus moral' põt generari ex opationibus interioribus ſolum. Lex humana non punit actũ interiorem niſi ppter actuʒ exteriorem. In quibuſdã opationibus fortitudinis ſufficit non triſtari. vel in omni opatione fortitudinis delectatur fortis delectatione ſpirituali ſed non delectatiõe corporali. Utꝝ ois virtus moralis ſit circa d̃lectationes ⁊ triſtitias. mouetur ⁊ ſoluitur ꝙ ois virtus moralis eſt circa delectationes et triſtitias tanq̃ circa finem ſupuenienteʒ opationi non tanq̃ circa ppriam materiam. p oẽʒ virtutem moralem homo delectatur in quibus oportet ⁊ triſtatur de quibus oportet. De ſufficientia diuiſionis boni in vtile delectabile ⁊ honeſtũ. Utrũ virtus moralis poſſit eẽ ſine omni paſſione ſoluitur ꝙ non loquẽdo de virtute circa paſſiones qr non hñs paſſionem eſt agreſtis ⁊ inſenſibilis. qḋ non cõuenit hñti virtutem. ſic etiam virtus eſſet ocioſa. Si aliquis homo ſit oio ſine paſſionibus oportet ꝙ ſit ſine virtute morali que eſt circa paſſiones ſicut eſt de ſubſtantia abſtracta. Iuſta ⁊ temperata ⁊ ſimilia dicũtur dupl'r. aut quia ſunt talia ex genere. ſ. qualia opatur iuſtus ⁊ tpatus: aut quia ſunt talia ⁊ a tali. Ad virtutē nihil pdeſt ſcire ſpeculatiũ. paꝝ pdeſt ſcire practicum in vl'i. multũ pdeſt ſcire practicum i pticulari vel ſcire practicũ. ⁊ in particulari paꝝ pdeſt ad hoc ꝙ op⁹ ſit laudabile ſed magis pdeſt electio volũtaria. paſſio eſt motus appetitus ſenſitiui in fantaſia boni ⁊ mali. i. ƀm electionem boni ⁊ fugam mali. Oẽs paſſiones fiunt cũ trãſmutatione corporali. Que ſunt paſſiones ⁊ q̃liter diſtinguũtur ab inuicē. Zelus eſt equiuocũ ad triſtitiã ⁊ amorem. Opatiões ſunt ſub q̃litate. 7. dicta de robore Milonis.

Utrũ ṽtus moralis cõſiſtat in medio inter ſupabũdantiã ⁊ defectũ d̃ diſtictiõe mltiplici

medioꝝ Utrū adulteriū homicidium ſint
ſemꝑ mala. Oꝑationes ⁊ paſſiones que ſm ſe
ſunt cōuolute cū malitia. ſunt etiā copulata ſi
portātia paſſionē vl' oꝑationē abſolutā cū ma-
licia. Intimiditas opponit̄ timiditati priuati
ne ⁊ audatia ꝯtrarie. iō ītimiditas eſt in plus
ꝗ̄ audacia. Qualiter hō debet ſe habere ad ma
nifeſtationē bonoꝝ que ſunt in iṗo Utrum
habens habitū virtutis debet in aliquo caſu
declinare a vero. Mēdaciū triplex. Jocoſum:
officioſū: ꝑniciosum. de diſtinctiōe ⁊ numero
ꝟtutū moraliū. de virtutibꝰ cardialibꝰ. Opīo
ꝙ ꝟtutes cardinales ſūt genera ſubalt̄na. paſ
ſio pōt corrūpere rōnē vl' impellendo ad plus
ꝗ̄ rō dictat. vl' retrahēdo in minꝰ ꝗ̄ rō exigat
Utꝝ ſit maior ꝯrietas inter duo vicia ꝗ̄ in
ter ꝟtutē ⁊ viciū. Utꝝ ꝟtus magis ꝯriatur
vni vicio ꝗ̄ alteri aliqua ſunt extrema inter q̄
eſt facilior trāſmutatio ꝗ̄ inter mediū ⁊ extre
mū. Dubitatur. aliqs magis natus ē ad vi-
cium quod ē minꝰ cōtrariū ꝟtuti ꝟſus qō igit̄
debꝫ declinare. Utrū vicioſus poſſit facere ſe
iṗm ꝟtuoſum. habitus bonꝰ ex genere hn̄s de
fectū vniꝰ circūſtātie pōt fieri ꝟtuoſus ꝑ acq-
ſitionē illiꝰ circūſtantie ꝑmo deficiētis. Qō
nes more ⁊ ſolute in. 3° ethicoꝝ. Ad quā ſciē
tiā ꝑtinet cōſiderare de volūtario ⁊ inuolūta
rio. mouet̄ ⁊ ſoluit̄ ca° p°t. p° ꝙ hoc ꝑtinet ad
ſciētiā moralē: qꝛ ſꝫ volūtariū ⁊ inuolūtariū
diuerſificantur laudes ⁊ vituperia. Quoti
ens dicit̄ inuolūtariū: mouet̄ ⁊ ſoluitur ca° p°
.t. p° ꝙ inuolūtariū dicit̄ dupliciter. ſ. inuolū
tariū ꝑ violētiā ⁊ inuolūtarium ꝑ ignorātiam
Quid eſt violētū: mouet̄ ⁊ ſoluitur. t. primo
ca° ꝙ violētū eſt cuiꝰ ꝑncipiū eſt ex̄ paſſo non
cōferente vim. Utrū oꝑatiōes q̄ fiunt ꝓpt̄
timorē maloꝝ ſint volūtarie. mouet̄ ⁊ ſoluit̄
ca° 1. t. ꝑmo ꝙ ſunt mixte ex volūtario ⁊ inuo-
luntario tn̄ qn̄ actu fiunt ſunt magis volūta-
rie ꝗ̄ iuolūtarie. Utrū illa q̄ facimus ꝑꝑ de
lectabilia ⁊ bona exteriora acquirēda ſint vi-
olenta. mouetur ⁊ ſoluit̄. t. pri° ca° pri° ꝙ non
ſunt violēta. qꝛ hō eſt cā ſic oꝑatoꝝ: ⁊ etiā qꝛ
n̄ fiūt cū triſtitia. vtrū oē quod quis oꝑat̄
oꝑans oꝑetur ꝑꝑ ignorātiā. mouet̄ ⁊ ſoluitur
ca° pri° t. primi ꝙ nō: ſed ſolū illud qō fit ꝑꝑ ig
norātiā de quo operās triſtat̄ ⁊ penitet qn̄ cō
tingit factū. ⁊ etiā ebrius oꝑatur ignorās ſed
non ꝓpter ignorātiā. cū oīs malꝰ oꝑatur igno
rans non tn̄ ꝓpter ignorātiā Que ignorātia
cauſat inuolūtariū ⁊ que non: mouetur ⁊ ſolui
tur ca° pri° t. primi ꝙ ignorātia illiꝰ qō cōfert ⁊
illius qō oportet oꝑari vl' vitare non cauſat ī-
uolūtarium: ſed ignorātia alicuiꝰ circūſtātie ī
ꝑticulari: quā non quilibet tenet̄ ſcire cauſat
inuolūtariū. vtꝝ oꝑata ꝓpter paſſionē ſint
volūtarie oꝑata. mouet̄ ⁊ ſoluit̄ ca° pri° t. pri-
mi ꝙ ſunt volūtaria qꝛ ꝓpter talia oꝑata hō
vituperat̄ ⁊ punit̄. Quid eſt uolūtariū. mo
uetur ⁊ ſoluit̄ ca° ꝑmo. t. primi. ꝙ volūtariuꝫ
ē in iṗo ſciente ſingularia in qbus eſt operatio
Quid eſt electio: mouet̄ ⁊ ſoluitur ca° 2° t. ꝑ
mi ꝙ electio eſt actꝰ volūtariꝰ ꝑconſiliatꝰ. et
eligibile ē volūtariū ꝑcōſiliatū de quibꝰ ē cō
ſiliuꝫ: mouet̄ ⁊ ſoluitur ca° 3° t. primi ꝙ cōſili
um eſt de incertis q̄ ſunt in noſtra poteſtate.
.i. in poteſtate illiꝰ cui datur cōſiliū. Quid
eſt cōſiliū. mouetur ⁊ ſoluitur ca° 3° t. primi: ꝙ
cōſiliū eſt inquiſitio de rebꝰ incertis q̄ ſunt in
noſtra poteſtate Quid eſt volūtabile: moue
tur ⁊ ſoluit̄ ca° 4° t. primi. ꝙ voluntabile ſim-
pliciter ē per ſe bonū ⁊ volūtabile in reſpectu
eſt apparēs bonū. Utrū ꝟtutes ⁊ vicia ſint
in noſtra poteſtate. mouetur ⁊ ſoluitur ca° 5° t.
primi. ꝙ ſic qꝛ principia ꝓductiua eaꝝ ſunt in
noſtra poteſtate. Circa q̄ eſt fortitudo. mouē-
tur ⁊ ſoluitur ca° prim° t. 2. ꝙ fortitudo ē cir-
ca timores ⁊ audacias ⁊ pricipaliter eſt circa
timorem mortis in bello ꝑꝑ bonū publicum.
Circa que eſt tēperātia mouet̄ ⁊ ſoluitur ca°
primo. t. 3. ꝙ tēperātia ⁊ ītēperātia ſunt circa
delectationes tactus ⁊ guſtꝰ ⁊ pricipaliter cir
ca delectationes tactus.

Incipit liber Tertiꝰ Ethicoꝝ.

Virtute vtiqꝫ ⁊ circa paſ
ſiones.
Incipit liber tertiꝰ q̄ ē de qui
buſdā pricipijs habituū ⁊ ac
tuū moraliū ⁊ de quibuſdā ꝟtutibꝰ cardinali
bus. ⁊ cōtinet tres tractatꝰ. primꝰ eſt de qbuſ-
dam pricipijs habituū ⁊ actuū moraliū. ſ. d̄ vo
luntario electōe cōſilio ⁊ volūtate. 2ꝰ trac-
tatus ibi. Qm̄ qdē igitur ē de fortitudine q̄ eſt
vna virtus cardinalis ⁊ de eiꝰ extremis. 3ꝰ
tractatus ibi Poſt hec. ē de alia ꝟtute cardia
li vꝫ de tꝑantia. Tractatꝰ primꝰ cōtinet. 5. ca-
pitula. ꝑrimū ē de volūtario ⁊ iuolūtario. 2ꝫ
caplꝫ ibi. Det̄minatī aūt volūtario. ē de electi
one ⁊ eligibili. 3ꝫ ibi. cōſiliātur aūt. ē de cōſi-
lio ⁊ cōſiliabili. 4ꝫ ibi. volūtas aūt. eſt de vo-
lūtate ⁊ volūtabili. 5ꝫ ibi exiſtente vtiqꝫ. ē de
applicatione predictorū principiorum ad ꝟtu
tes ⁊ vicia: declarādo ꝙ virtutes ⁊ vicia ſunt
volūtaria ⁊ ī nr̄a poteſtate cū redargutiōe opi
nātium ꝯrium. Capitulū primū de volūta-
rio ⁊ inuolūtario in quo oſtēdit̄ ꝙ intēdenti-
bus de virtute neceſſariū ē determinare d̄ vo
lūtario ⁊ inuolūtario. ⁊ ꝙ inuolūtariū eſt du-
plex. ſ. violentum ⁊ ꝙ ꝑꝑ ignorātiā. ⁊ ꝙ oꝑa-
tiones que fiunt propter timorem maioꝝ ma-
lorum vel propter deſideriū magni boni con-
ſequendi ſunt mixte ex voluntario ⁊ inuolun-
tario. magis tamen aſſimilatur voluntarijs
ſecundum ſe autem inuolūtarie ⁊ que talium
operationum mixtaruꝫ ſunt laudabiles et q̄
vituperabiles ſunt tamen digne venia et que
nec digne venia ⁊ ꝙ plerunqꝫ difficile eſt iudi-
care quale pro quali eligendum: ⁊ quid ꝓ quo
ſuſtinēdū difficiliuſqꝫ īmorari cognitis. poſtqꝫ
queſito qd violentū eiꝰ diffō ꝓpria inueſtiga-
ta aſſignat̄. ⁊ de iuoluntario ꝑꝑ ignorantiam
qd iṗm ē: ⁊ q̄ dr̄a ē eiꝰ qō ē ꝑꝑ ignorātiā oꝑari
ad illud quod ē ignorātē oꝑari ⁊ ꝙ nō ignorā
tia conferētis ⁊ vl'is ē cā inuoluntarij ſꝫ igno-
rantia q̄ in ſingularibꝰ ī qbꝰ. ⁊ circa q̄ ē oꝑatō
qbus ſingularibꝰ ꝯſequēter enūeratis ⁊ exem
plificatis recolligitur ꝓꝑa rō inuolūtarij ꝓpt̄
ignorātiā. de uolūtario ēt quid iṗm ē cū diffīo
ne: ꝙ q̄ ꝓpter irā vel ꝯcupiam fiūt nō ſūt iuo-
lūtaria nec bona ꝑꝑ has paſſiones facta volū
taria. turpia āt volūtaria ad manifeſtandum
volūtarij diffōnem bene eē aſſignatam.

Virtute vtiqꝫ ⁊ circa paſſiones
⁊ oꝑatōnes exn̄te ⁊ in-
uoluntarijs quidē laudibus ⁊ vitupe
rijs factis. In iuolūtarijs āt vēia: qn̄qꝫ āt ⁊ mi
ſericordia. Uoluntariū ⁊ inuolūtariuꝫ neceſſa
rium forſā determinare de virtute intendenti
bus. Vtile autem ⁊ legis latoribus ⁊ ad hono
res ⁊ ad penas.

Iſtud ē caplm̄ ꝑmū. ꝑ. t. 3. libri de volun
tario ⁊ inuoluntario ꝯtinens. 3. ꝑ. pricipa-
les. In ꝑma determiat̄ de iuoluntario ꝑ violē
tiaꝫ. In ſcda ibi. Qō āt ꝑꝑ ignorātiā. determia
tur de inuolūtario ꝑꝑ ignorantiam. In tertia
ibi. Exn̄te āt. determiatur de voluntario. ꝑma
ps ꝯtiet. 4. ꝑticulas. In ꝑma declaratur ꝙ ad
ſciam moralē ꝑtinet ꝯſiderare de voluntario
⁊ iuolūtario. In ſcda ibi. Uident̄ autem. Diui
dit inuoluntarium ī inuolūtariū ꝓpter violen
tiam ⁊ ī inuolūtariū ꝑꝑ ignorātiam. ⁊ incipit
determinare de inuolūtario ꝑ violentiā deſcri
bendo violentum. In tertia ꝑticula ibi. ꝙ aūt
ꝑꝑ timorē. mouet ⁊ ſoluit vnam dubitationeꝫ.
vtrum. ſ. oꝑatōes q̄ fiūt ꝑꝑ timorē maioꝝ ma
lorum ſint voluntarie vel iuolūtarie. In q̄rta
ibi. Si qs āt. Excludt quēdā errorem dicētiū
ꝙ ea q̄ hō facit ꝯ rōem vt ꝑꝑ ꝯcupiaꝫ delecta
tionis vel ꝯcupiſcentiam alicuiꝰ bōi exteriori
non fiūt volūtarie ſꝫ violēter. qꝛ huiꝰ ī bōa de
lectabilia ⁊ vtilia violentant hoiem. ſed illud
ſolum fit volūtarie qō fit ſm rōnem. In prima
igitur ꝑticula declarat ph̄s ꝙ ad ſciam mora-
lem ꝑtinet ꝯſiderare de uoluntario ⁊ inuolun-
tario. ⁊ hec ē concluſio ꝑma huiꝰ libri q̄ ꝓbat̄
ſic dupliciter. ꝑmo ſic. ad ſciam moralē ꝑtinet
ꝯſiderare de illis ſm q̄ diuerſificant̄ laudes ⁊
vituꝑia. ſed ſm volūtarium ⁊ inuoluntarium
diuerſificāt̄ laudes ⁊ vituperia. ḡ ⁊c̄. Maior
patet. quia virtus ⁊ vicium de quibus moral'
determinat ſunt circa operationes ⁊ paſſiōes
⁊ operibus virtuoſis debentur laudes: ⁊ ope-
ribus vicioſis debēt̄ vituꝑia: ⁊ laus ⁊ vitupe-
rium debentur niſi oꝑibus voluntarijs. iō ad
quē ꝑtiet ꝯſiderare de ꝟtute ad eūdē ꝑtinꝫ cō
ſiderare de volūtario ⁊ iuolūtario. ⁊ minor ꝓꝫ
ꝑ h̄ ꝙ bn̄ operātibꝰ volūtarie debet̄ laus. ⁊ ei
q male oꝑat̄ voluntarie debet̄ vituperiū. ⁊ ei
q iuoluntarie oꝑat̄ nec debet̄ laus nec vitupe
rium. q. n. male oꝑant̄ iuolūtarie non vitupe-
rant̄. ſed eis qn̄qꝫ debet̄ venia qn̄qꝫ miſericor-
dia. Scdꝫ expoſitores vēia debet̄ alicui qn̄
nimis vituperat̄ ita ꝙ aliqd diminuat̄ de vi-
tuperio. Sed mia debet̄ qn̄ total'r redditur a
vituperio īmunis. vel ſic ⁊ forte melius. vēia
ē qn̄ total'r dimittitur vituperium vel pēa ex
iudicio rōnis. miſericordia āt qn̄ h̄ fit ex com-
paſſione. vtile autē. Scdo ꝓbatur ꝯcluſio ſic.
ad ſciam moralem pertinet ꝯſiderare de illis
de qbꝰ legis latores hn̄t ꝯſiderare ſꝫ legis lato
res hn̄t ꝯſiderare de volūtario ⁊ iuolūtario vt
ſciāt q̊s honorare ⁊ quos punire debeāt ḡ ⁊c̄.

Videntur autem inuoluntaria eē
q̄ violēta vl' ꝓpter igno
rantiā facta. violentū āt ē cuius ꝑncipium ex
tra tale exn̄s in quo nihil confert operans vel
patiens: puta ſi ſpiritus tulerit alicubi vel ho
mines domini exiſtentes.

Hec ē ſcda ꝑticula ꝑme ꝑtis ī q̄ ph̄s diui-
dit iuolūtariū. ⁊ vno mō deſcribit violē
tum. Inuolūtarium ſic diuidit̄: quoddā ē iuo-
luntariū ꝑ violētiā ⁊ quoddā ꝑ ignorātiaꝫ. rō
huiꝰ diuiſionis ē. nā voluntariū īportat motū
appetitꝰ cognitiui q ſuppōit cognitōnem eo ꝙ
bonuꝫ apphēſuꝫ mouet appetitū. dupl'r igit̄
pōt aliqd eē iuoluntariuꝫ. vno mō per h̄ ꝙ ex
cludit̄ motꝰ ꝟtutis appetitie: ⁊ ſic ē iuolunta-
riuꝫ per violētiā. Alio mō ꝑ h̄ ꝙ excludit̄ co-
gnitō ꝟtutis apphēſiue ⁊ ſic ē iuoluntariū per
ignorantiā. vn̄ iuoluntarium ē ꝑuatio volūta
rij. iō ſm ꝙ voluntarium duo includit ſm hoc
inuoluntarium accipit̄ dupliciter. vel ſcdm ꝙ
excludit vnū illoꝝ vl' alteruꝫ q̄ includūt ī uo
luntario. Notādum ſm Euſtratiū hic ꝙ iuolū
tariuꝫ dicit̄ duobꝰ modis. ⁊ vtriqꝫ illoꝝ duoꝝ
modorum opponitur voluntariuꝫ vno mō di
ctum. Intelligēdū ē hic ꝙ inuolūtariuꝫ nō
dicit̄ equiuoce de iuoluntario per violētiaꝫ ⁊
per ignorātiā: ſed dicitur de eis ſub diſiunctōe
quō vniuocum dicit̄ de uniuocatis. vnde iuo
luntariuꝫ dr̄ multipl'r. i. dr̄ d̄ multis ſub diſiū-
ctōne ⁊ qn̄ vnū imediate oppoſitoꝝ dr̄ de mul
tis ſub diſiūctōe reliquum includit oppoſita
illoꝝ ſub copulatione ⁊ econuerſo. vnde quia
uoluntarium icludit copulatiue negationem
uiolēti ⁊ negatōem ignorati. Si. n. aliqd ſit uo
luntarium oꝫ ꝙ nec ſit uiolētum nec ignoratū
ideo inuoluntarium includit ſub diſiunctione
oppoſita illorum que uoluntarium includit
ſub copulatione. vnde ſi aliquid ſit inuolun
tarium oportet ꝙ ſit uiolentum uel ignora-
tum. Et per hoc ſoluitur talis dūo ſi vnum

ɔrioꝝ dicit̃ multipl̃r reliquũ dicit̃ multiplici ter.h̄ veꝝ ē ꝺ dictis multipl̃r ⁊ equoce.in alijs ṽo pōt ſic itelligi. Si vnũ ɔrioꝝ dr̃ multipl̃r ſub copulatōe h̄ ē icludat multa copulatiue re‑ liquũ dr̃ multipliciter h̄ ē dicit̃ de multis ſub diſiūctione. Et ſi dicat̃ ꝙ vnũ tm̃ ɔriat̃ vni ſꝫ volũtariũ vnũ exiſtēs ɔriat̃ inuolũtario ꝑ violētiā ⁊ inuolũtario ꝑ ignorātiā.ḡ iuolunta riuꝫ ꝑ violētiā ⁊ inuolũtariũ ꝑ ignorātiā erũt oīo idem.q2 ɔriāt̃ eidē. Dicēdũ ꝙ vni ſolũ ɔriatur vnum ꝑ.vñ volũtario ꝑ ɔriatur inuo‑ luntarium:⁊ volũtariũ ex ɔñti ɔriat̃ inuolun tario ꝑ violētiam ⁊ iuolũtario ꝑ ignorantiam.

Et ſi q̄rat̃ qd ɔriatur ꝑmo iuolũtario ꝑ vio lētiā aut inuoluntario ꝑ ignorātiam. Dico ꝙ neutrum illoꝝ hꝫ aliqđ ꝑmum ɔrium:quia neutrũ illorum hꝫ ɔrium niſi rōe ſui generis .ſ.rōe iuoluntarij qđ ꝑmo ɔriatur voluntario Exemplũ i alijs ſãitas primo contrariat̃ egri tudini.⁊ ex ɔſequēti ɔriatur ſpēbus egritudi‑ nis: vt febri:hydropiſi:lepre:⁊ ſic de alijs.⁊ il‑ le ſpēs egritudinis nō habent ꝓꝑa contraria vnde nō habēt ɔrium niſi ẜm ſuum genus: et hec ē intētio ꝑhi.4°.thopicoꝝ. Uiolentũ aũt. Deſcribit violētũ.d.ꝙ violētũ ē cuiꝰ ꝑncipiũ eſt̃ tale exiſtens in quo nihil confert operans vel patiens.Exemplũ ponit ꝑhi.d.ꝙ violētũ ē vt ſi ſpũs.i.vētꝰ tulerit.i.portauerit aliquē alicubi contra voluntatem ſuam. vel ſi hoīes dñi exñtes.i.potentes viribus corpis tulerint aliquē contra voluntatē ſuam vel aliquis tu lerit aliquid alicuius contra ſuam voluntatē Intelligendum ē ꝙ violentum excludit motũ appetitus ⁊ cum appetitꝰ ſit principiũ intriſe‑ cum ɔueniens ē ꝙ violentũ ſit a principio ex‑ trinſeco ſed q2 appetitus pōt moueri ab aliq̄ extrinſeco.ideo non omne cuius ē principium extrinſecum ē violentum. ſed ſolum illud qđ ē ita a principio extrinſeco ꝙ appetitꝰ iterior non concurrit.⁊ hoc ē qđ dicit ꝑhs ꝙ oportꝫ ta le eē violentum in quo nihil cōfert operās: vl̃ patiens per ꝓꝑium appetitum. ⁊ dicitur ope rans quia facit aliquid per violētiam.⁊ dicit̃ patiēs q2 violentiam patitur. vñ breuiter vio lentum excludit motum a pūcipio itrinſeco.⁊ iđ violentum ē ab extrinſeco.ſed non omne qđ ē a ꝑncipio extrinſeco ē violentuꝫ ſed ſolũ vbi paſſum non habet inclinationem vel appetitũ ad illud ad quod mutatur per violentiam. Et ꝙ paſſum non habeat inclinationem ad aliqd vel ꝙ non conferat vim poteſt eſſe dupliciter aut q2 eſt cōtra propriam inclinationem paſſi ⁊ ſic lapis mouetur ſurſum violenter. aut quia nec eſt ex inclinatione paſſi nec cōtra ꝓꝑiam inclinatōem ſuã.⁊ ſic lapis mouet̃ lateraliter ꝑ violentiã. vbi vero motus ē ɔtra ꝓꝑiam in clinationem mobilis ibi ē maior violentia. q2 ibi eſt violentia ſimplex ⁊ pura.

Quecunque autem ꝓpter timo rem maiorum ma loꝝ opata ſunt vel ꝓpter bonum aliqđ: puta ſi tyrannus ꝑcipiat turpe aliquod opari dñs exñs parentum ⁊ filioꝝ ⁊ opante quideꝫ ſaluē tur non opante autē moriãtur dubitationem habet vtrũ inuoluntaria ſint vel voluntaria. Tale autem aliquid accidit ⁊ circa eas que in tempeſtatibꝰ eiectiones. Simpl̃r aũt nullus eicit voluntarijs in ſalute autem ſui ⁊ omniuꝫ aliorum intellectuꝫ habentes.

Hec ē tertia ꝑticula pʼe ptis i q̄ mouet̃ ⁊ ſoluit̃ q̄rta qđ ꝑncipalis q̄ ē iſta. vtruꝫ opatōes q̄ fiũt ꝑꝑ timorē maioꝝ maloꝝ q̄ qs timet icurrere l̃ ꝑꝑ bonũ aliqđ qđ timet amit‑ tere ſint opatōes volũtarie. h̄ ē.vtꝝ opatōnes facte ꝑꝑ magnũ malũ vitãdũ vl̃ bonũ ɔſeruã duꝫ ſint volũtarie l̃ iuolũtarie. vbi grã. Si qs ꝓiciat merces i mari ꝑꝑ piclitatōis timorē vl̃ ſi qs ɔmittat aliqđ turpe vt ſaluet ſe ⁊ ꝑentes ſuos dubiũ ē an talia ſint volũtaria vel iuolũ taria.hec ꝑticl̃a ɔtinet.3.p. In pʼia mouet du bitatōem. In ſcđa ibi. Mixte qdē igit̃. ſoluit dubitatōeꝫ. In t̃ria ibi. Eſt ãt difficile.ponũt̃ due difficultates circa huiꝰ iopatōes q̄ fiũt ꝑꝑ timorē maioꝝ maloꝝ. In pʼia igit̃ ꝑte monet qōnē.vtꝝ opatōes facte ꝑꝑ timorē maioꝝ ma loꝝ vitãdoꝝ vl̃ ꝑꝑ bonũ ɔſequēdũ ſint volun tarie vl̃ iuolũtarie: vt ſi tyrãnꝰ hñs i ſuo dñio ⁊ ꝑtãte ꝑentes ⁊ filios alicuiꝰ: ⁊ ꝑcipiat ei vt aliqd turpe opet̃ tali ɔditōe: vt ſi opet̃ huiꝰi qđ tyrãnꝰ ꝑcipit filij ⁊ ꝑentes ɔſeruabũt̃ i vita ſi ṽo ñ opet̃ ſtatī occidēt̃: ē igit̃ dubitatō ſi ille opet̃ turpe qđ tyrãnꝰ ꝑcipit. vtꝝ huiꝰi opatio đbeat dici volũtaria vl̃ iuolũtaria. Aliud exē‑ plũ pōit đ his q ꝑꝑ timorē ſubmerſiōis ꝓiciũt merces imari ꝓpter vitã ſaluãdã. vtruꝫ illa ꝓ iectio ſit voluntaria vl̃ iuolũtaria:⁊ rō dubi‑ tationis eſt. q2 ſimpliciter loquēdo nullus fa‑ ceret huiuſmōi opa voluntariꝰ.ſꝫ ad h̄ ꝙ ipſe ⁊ alij ſaluētur quilꝫ habens intellectum bene diſpoſitum huiuſmodi opa faceret.

Mixte quidē igitur ſũt tales opatio nes. Aſſimilãt̃ ãt magis vo‑ lũtarijs. volũtarie.n.ſũt tũc cum opate ſunt. Finis ãt opationis ẜm tēpus ē:⁊ volũtarium ãt ⁊ inuolũtariũ qñ operat̃ dicēdũ: operat̃ ãt volens:etenim principiũ mouēdi organicas ꝑ tes in talibꝰ opationibꝰ in ipo ē. Quoꝝ autem in ipſo principium i ipſo ⁊ operari ⁊ non. Uo‑ luntaria itaqꝫ talia. Simpl̃r ãt forſitan iuolũ taria. Nullus.n.vtiqꝫ eligeret ẜm ſeipſum ta‑ lium aliqd. In operationibꝰ ãt talibꝰ quãdoqꝫ ⁊ laudant̃: qñqꝫ turpe aliqd vel triſte ſuſtinēt ꝓ magnis ⁊ bonis. cũ ãt ecōuerſo vituperant̃. Turpiſſima.n.ſufferre ꝓ nullo bono vel modi co praui. In aliqbꝰ ãt laus nō fit qdē venia ãt qñ ꝓpter hec operat̃ aliquis q̄ nō oꝫ q̄ hũanaꝫ

naturam excedunt ⁊ nullus vtiqꝫ ſuſtineret. Quedam autē fortaſſis nō ē cogi ſꝫ magis mo riēdũ patiētē duriſſima. Eteni Eurypedis Al meona deriſoria videt̃ cogētia matrē occidet̃.

Hec ē ſcđa ps illius ꝑticule i q̄ ſoluit illã dubitationem.⁊ ē hec ſolo ꝙ opationes facte ꝑꝑ timorē maioꝝ maloꝝ ſũt ꝑtim volũ‑ tarie ⁊ ꝑtim iuolũtarie:ita ꝙ ſũt mixte ex vo‑ lũtario ⁊ inuolũtario.huiꝰi.n.opatōes nō ſũt ſimpl̃r volũtarie q2 nullus ſimpl̃r ⁊ abſolute. vult ꝓicere merces ſuas in mari:tñ rōne qua rundam circũſtantiarum ſũt volũtarie.q2 pro ſalute ſui ⁊ alioꝝ quilꝫ oꝫ huiꝰi opatōes face re. ⁊ iđ huiꝰi opatōes facte ꝑꝑ timorē maiorũ maloꝝ ſũt ꝑtī volũtarie ⁊ ꝑtim iuolũtarie ma gis tñ aſſilant̃ opationibꝰ volũtarijs q̄ꝫ iuolũ tarijs.⁊ iſtud ꝓbat ꝑhs.ſ.ꝙ opatōes facte ꝑꝑ timorē maioꝝ maloꝝ ſũt magis voluntarie q̄ꝫ inuolũtarie.⁊ hec ē ɔclo ſcđa huius libri.q̄ pro bat̃ ſic.opatōes debēt iudicari uolũtarie vel iuoluntarie ꝓ tp̄e in q̄ fiunt ſed huiuſmōi opa tōes tp̄e i q̄ fiũt ſũt magi volũtarie q̄ꝫ iuolũta rie.ḡ abſolute loq̄ndo huiꝰi opatōes ſũt magi volũtarie q̄ꝫ iuolũtarie. Maior patꝫ.q2 finis ⁊ cōplemētum opatōis ē ẜm ɔſideratiōnē tēpo‑ ris in q̄ huiuſmōi opatio fit.q2 tũc ē opatio in actu ⁊ vnũquodqꝫ ē iudicãdũ magis ẜm ꝙ ē i actu q̄ꝫ ẜm ꝙ ē in potentia. Et minor pꝫ vꝫ ꝙ huiꝰi opatōes ꝓ tp̄e i quo fiũt ſũt magis opa tiones volũtarie q̄ꝫ iuolũtarie q2 in tp̄e i quo fi unt huiꝰi opationes opans volēs opat̃ ⁊ non opat̃ nolēs.ḡ ⁊c̃. Opat̃ ãt. Et q2 oꝫ dicere ꝙ huiꝰi opatōes ſũt volũtarie vl̃ iuolũtarie: q̄a non poſſunt ſimul eē uolũtaria ⁊ inuolũtaria: q2 ſic volũtariũ eēt iuolũtariũ pōt eē dubiuꝫ. vtrũ huiuſmōi opatōes debēt dici voluntarie vel inuoluntarie. Iſtud dubiũ remouet ꝑhus oñdens ꝙ opatōes facte ꝑꝑ timorē maiorum maloꝝ ſũt volũtarie.⁊ hec ē concluſio tertia.q̄ ꝓbat̃ dupl̃r.ꝑ ſic. ille opatōes ſũt voluntarie quas volēs opans opat̃.ſed opatōnes factas ꝑꝑ timorē maioꝝ maloꝝ opans volēs opat̃.ḡ ⁊c̃.maior pꝫ de ſe.⁊ minor declaratur ſic. illas opatōes q̄ ſũt in ꝑtãte opantis ad opandũ vl̃ non opãdũ qñ opãs opat̃ eas volēs opat̃ eas ſed huiꝰi opatōes facte ꝑꝑ timorē maiorum maloꝝ ſũt i ꝑtãte opãtis ad opãdũ vel ñ opan dũ eas.ḡ opans volēs opat̃ eas.maior pꝫ. Et minor declarat̃ ſic.ille opationes ſũt in ꝑtãte opantis:q̄ꝝ ꝑncipium ē in ꝑtãte opantis. ſed ꝑncipiũ huiꝰi opationũ ē i ꝑtãte opantis.qđ pꝫ.nã in ꝓiectione merciũ i mari ꝑncipiuꝫ mo uēdi organicas ꝑtes ē in ipo opante.i.in ꝑtãte operãtis.in tp̄e enī in quo ꝓicit ꝑncipium mo uendi organicas partes. i.applicandi membra corporis ad operanduꝫ ē in ipo operante.ideſt in poteſtate operantis. Aliter autem eſſet ſi nō moueret membra ſed ab illo potentiori moue‑ rentur. vnde ea que fiunt a principio intrinſe‑ co ſunt in poteſtate hominis vt ea operetur vl̃ nō operet̃ qđ pertinet ad rōnem volũtarij. vñ tales operatōes ꝓꝑie ⁊ vere ſũt voluntarie. ſꝫ ſimpl̃r.i.in vl̃i ɔſiderando ſũt iuolũtarie. q̄a nullus q̄ꝫtũ ē in ſe eligerꝫ operari aliqd taliuꝫ niſi ꝓpter timorem maioꝝ malorum vt dictũ ē. In operationibus autem. Scđo ꝓbatur ɔcluſio ꝑncipalis ſic. ille operationes ſunt vo luntarie ꝓ qbus debet̃ operãti laus vel vitu‑ perium:honor vel pena: vt de ſe patet.ſed ꝓ ta libus operationibus ꝓpter timorem factis de betur operanti laus vel vituperium honor vl̃ pena.ergo huiuſmodi operationes ſunt volun tarie.maior eſt manifeſta. Et circa đclaratiōeꝫ miōris ponit tres gradus taliũ operationuꝫ q̄ fiunt ꝓpter timorem.nã ꝓ talibꝰ opatōibꝰ ali qui aliqñ laudant̃ eo ꝙ ſuſtinent aliqđ turpe vel triſte ꝑꝑ aliq̄ magna bōa vt quando aliqs pro magnis malis vitandis ſeu magnis bonis adipiſcendis ſibi ipſi vel rei publice ſuſtiet ali quod turpe vel triſte: vt incarcerationem vel aliquid huiuſmodi. Et dicit lincoñ. non dico turpe qđ ē peccatum.hoc enim non ſuſtinet qs ſed facit.ſed intelligo per turpe penã ɔfuſibilē prudentis.n.ē minorem penã ſuſtinere vt ma‑ iorem propellat a ſe vel a re publica vel vt bo num acquirat ſibi: vel rei publice quod ſit ma ius in genere boni q̄ꝫ ſit malum pene quod ſu ſtinet in genere huiuſmodi mali.opus autem prudentie laudabile eſt.hec lincoñ. Sed ſi pro nullo vel modico bono aliquis ſuſtieat turpe vel triſte vituperandus eſt: vt ſi aliquis incar cerationem ſuſtineret pro conſeruatione vniꝰ pomi vel alicuius alterius modici boni talis vituperandus eſt.quia nullus ſuſtinerꝫ aliqđ malum ꝓ conſeruatione alicuiꝰ boni niſi illud bonum ſit ꝑponendũ in corde ſuo bono cui op ponit̃ malum quod ſuſtinet. nunc autē ad ior dinationem appetitus pertinet ꝙ aliqs ꝑua bōa preeligat malis.⁊ ideo dicit phyloſophus hoc eē praui hominis q habet appetitum inor dinatum. vnde dicit ꝑhus. Turpiſſima.n.ſuf ferre pro nullo bono vel modico praui ē.iſte ē ḡ ꝑmus gradus taliũ opationũ ꝙ quedã ſunt opationes ꝓ quibꝰ homo aliqñ laudat̃ ⁊ aliqñ vitupat̃: vt ꝓpter hoc ꝙ aliquis ſuſtinet icar‑ cerationem ꝓ magno bono laudatur: ſi autem ꝓ ꝑuo bono vitupat̃. In aliquibus auteꝫ. Scđs gradus talium opationum ē qñ ꝓ opa‑ tionibus factis ꝓpter timorē aliqs nō meret̃ laudē ſꝫ ſolũ ſibi ɔcedit̃ venia vt nō multum vitupetur. vt ſi aliqs operetur que non oꝫ: pu ta aliq̄ nō decentia ad ſtatũ ſuum ꝓpt timorē aliquorũ malorum que nullus poſſet ſuſtinet̃ ſine deſtructione nature ſue vt ſi alicui immi‑ neret ſuſtinere ignis aduſtionem niſi diceret aliquod iocoſũ mēdaciũ vl̃ niſi aliq̄ ẜuilia di‑

ceret vl' ſubiecta opera faceret que nõ decerẽt eius dignitatem ꝓ talibus operationibus debetur vẽia. ſ3 nec laus nec vituperiũ. Quedam ãt fortaſſe. Terti⁹ grad⁹ taliũ opationũ factarũ ꝓpter timorẽ ẽ qñ opatões ſũt ita male ꝙ pp nullã coactionem dz hõ tales opationes facere ſ3 dz hõ magl ſuſtinere mortẽ duriſſimã pac ẽdo q̃3 talia opari: ut iterficere patrẽ uel matrẽ ⁊ iõ almeonia. i. carmia facta dͤ Almeone ab Euripede videt̃ eẽ deriſoria in qb⁹ narratur ꝙ Almeon coactus fuit matrẽ occidere ex p̃cepto patris ſui q hoc ſibi p̃ceperat in bello Thebano moriens ad qd̃ ierat ex vxoris conſilio. hoc enim ẽ deriſorium ꝙ aliqs cogat̃ ad tm̃ facin⁹ perpetrãdũ. vnde quedã opationes ſũt ita male ꝙ nullo mõ ſũt faciende ꝓ aliquo malo vitando aut bonó conſequẽdo. ⁊ h̄ intelligit phs. cum dicit. Quedam enim fortaſſe. non ẽ cogi ſed magis moriendum pacientẽ duriſſima. Euſtratius recitat hic vnam opinionẽ que ponit ꝙ quandoq3 hõ debet facere turpiſſima ꝓ aliquo magno bono ⁊ illa q̃3uis ſint turpia: tamẽ non ſunt turpiter facta. ⁊ ponit exemplum dicẽs q̃3admodum ſunt q̃dam operationes bone non bene ãt facte, non enim oĩs qui iuſtum facit iuſte facit. ita ſũt quedaz operationes turpes non turpiter facte. mẽtiri enim ẽ turpe ſed ꝓ vtilitate nõ turpe. ⁊ miſceri aliene vxori turpe ſed ꝓ tyrãni ablatione ñ turpe in electione enim turpe. talium. n. aliqs ſuſtinens ꝓpter bonum non vituperabilis. et qui ſuſtinet nullius gratia aliquid taliũ vituperabilis. turpia enim ſuſtinet ⁊ turpiter: ſed Euſtratius iſtaz opinionẽ non tenẽs dicit ſic. Chriſtiana ãt religio fatet̃ ⁊ tenet non eſſe peccandũ alicuius vtilitatis ꝯñde vel alicuius icõmodi vitandi grã. vnde cuz mẽtiri ⁊ aliene vxori cõmiſceri vtrũq3 ſit peccare neutrum ẽ aliquo mõ faciendũ. vnde ſuperior doctrĩa nõ doctrina ſed error ẽ in exẽplis ꝓpoſitis. nõ enĩ facienda ſunt mala peccati vt eueniãt bona. ſ3 mala pene. ⁊ ſi que vere ſũt turpia que tñ peccata ñ ſũt faciẽda ſũt ⁊ ſuſtinẽda ut eueniãt bona. hec Euſtrati⁹. ⁊ hec ẽt ẽ ſnĩa lincoñ. hic.

Eſt autem difficile qñq3 iudicare quale ꝓ quali eligendũ ⁊ quid ꝓ quo ſuſtinendũ. Adhuc autem difficilius imorari cognitis. vt. n. in multum ẽ que q dez expectantur triſtia que ãt cogũtur turpia vnde laudes ⁊ vitupia fiunt circa coactos vel non. Qualia vtiq3 dicendum uiolẽta. uel ſimpliciter quidẽ qñ cã in his q̃ exterius ⁊ q ẽ opatur nihil confert. Que ãt ſm ſeipa quidẽ inuoluntaria ſunt nũc ãt ꝓ his voluntaria. Quoꝝ ãt ⁊ p̃ncipium i opante ſm ſeipa quidem inuolũtaria ſũt. nũc ãt ⁊ ꝓ his volũtaria magis ãt aſſilantur volũtarijs. operationes. n. in ſingularibus: hec ãt uoluntaria. Qualia ãt ꝓ qualibz eligendum non facile tradere. Multe. n. differentie ſũt in ſingularibus.

Hec ẽ tertia ps tertie pticule p̃me partis i qua phs narrat duas difficultates circa p̃dictas opatões. pria ptinet ad intellectuz ſcd̃a ad effectũ. Pria. n. ptinet ad iudiciũ rõnis ⁊ ẽ q̃le ꝓ q̃li ẽ eligẽdũ. difficile ẽ. n. iudicare q̃le ꝓ q̃li ẽ eligendũ. i. quale malũ ẽ eligendum ꝓ q̃li malo vitãdo: ⁊ qd̃ ꝓ quo ſuſtinẽdũ idest difficile ẽ iudicare quod malũ ẽ ſuſtinendum ne hõ a bono deficiat. Adhuc ãt difficilius. Scd̃a difficultas ptinet ad imobilitatez affectus ⁊ ẽ maior q̃3 difficultas p̃cedens ⁊ eſt imorari cognitis p iudiciũ rõis. difficili⁹. n. ẽ imorari cognitis. i. difficilius ẽ imorari pſeuerãter i his q̃ hõ agit p iudiciũ rõis q̃3 recte iudicare. ⁊ hui⁹ rõ ẽ. qr q̃ expectant̃. i. timẽt̃ ſũt triſtia idest afflictiua. Que ãt cogũt̃. Nũc ãt difficile eſt ꝙ hõ diu ſuſtineat triſtia ne opetur turpia. difficile ẽ ẽt ꝙ rõ ſtet in priori iudicio imo pp triſtitiã mutabit̃ iudiciũ rõis. q autẽ pſeuerat in ſuſtinendo triſtia ⁊ nõ turpia opat̃ laudatur. ⁊ q nõ vituperat̃. Qualia vtiq3. Epilogat q̃ dicta ſũt. ⁊ p̃ reſumit principalẽ q̃ones. ſ. q̃lia ſũt violẽta. 2° reſumit rõnẽ quãtũ ad ea q̃ ſũt abſolute violẽta. ⁊ dic̃ ꝙ ſimpl'r violẽta ſũt q̊ꝝ cã eſt exterius. ita ꝙ ille q opat̃ ꝓpẽ violẽtiã nihil ꝯfert ad h̄. 3° reſumit de opationibus mixtis. ⁊ dicit ꝙ illa que ſcd̃m ſeipſa h̄ ẽ abſolute ⁊ in vlĩ ꝯſiderata ſũt iuolũtaria efficiuntur volũtaria ſm certũ tẽp⁹ ⁊ pp certos effectus. ⁊ quãuis hui⁹i ſint ſm ſe iuolũtaria principiũ tñ ẽ in opante. iõ dicenda ſũt volũtaria ſm h̄ tẽp⁹: ⁊ ꝓ iſtis cãis magis aſſimilãt̃ volũtarijs q̃3 iuolũtarijs. qr ꝯſideratiſ ſingularib⁹ i qb⁹ opationes ꝯſiſtũt ſũt volũtaria. quarto reſumit illud qd̃ dixit de difficultate ꝯtingẽte i talib⁹. d. ꝙ nõ ẽ facile tradere q̃lia pro qualibz oꝫ eligere. Et rõ hui⁹ ẽ qr multe ſunt differẽtie ſingularium. iõ iudiciũ de eis nõ põt ſub certa regula cõp̃hendi. ſed relinqtur exiſtimationi ⁊ iudicio prudentis.

Si quis ãt delectabilia ⁊ bona dicat violẽta eẽ cogũt enim exterius exiſtentia: oĩa vtiq3 ſic erũt uiolẽta. hoꝝ eniz grã oẽs oĩa operãtur. Et qdez vi ⁊ nolẽtes cũ triſtitia. Qui ãt pp bonũ cum delectatõne. Ridiculũ. n. cãri que exteri⁹: ſed nõ ipſum hñ venabilem exñtem a talibus. ⁊ bonoꝝ qdẽ ſe ipm. Turpium ãt delectabilia. Videt̃ vtiq3 violentum eſſe cuius intrinſecum p̃cipium nihil conferente vim paſſo.

Hec ẽ quarta pticula prime ptis p̃ncipalis i qua phs excludit quẽdam errores dicentiũ ꝙ delectabilia ⁊ bõa exteriora ꝓpter q̃ acquirẽda opant̃ hoĩes ſũt violẽta. qr extriſeca ſũt ⁊ cum app̃hẽduntur quaſi cogunt appetitum appetere ea. ⁊ ipſe appetitus actu appetens cogit operari. vt igitur declaratio violenti ⁊ diffinitio iam dicta clarius elucescat. ⁊ ꝙ ſit conuenienter aſſignata remouet hanc falſam opinionem probans. ꝙ non omnia que opant̃ pp bona delectabilia vl' bona exteriora ſunt violẽta. ⁊ hec ẽ. 9°4. huius libri. hec ꝯclo ꝓbat̃ p. 5. rões. p̃ma talis ẽ. oẽs opatões nr̃e ſunt grã alicui⁹ bõi vl' delectabil'. Si igit̃ oẽs tales opationes eſſent violente. equeretur ꝙ oẽs opes nr̃e eſſent violente. nam hoꝝ grã oẽs oĩa opãt̃. Et q qdẽ. 2°. pbat̃ ſic. Oĩa q̃ opamur cuz violẽtia opamur cuz triſtitia. ſ3 opatões q̃ ſunt pp bõa exteriora vl' pp bonũ delectabile nõ opant̃ cuz triſtitia. ḡ t'les opatões nõ ſunt violẽte. Ridiculũ ãt. 3°. ꝓbat̃ ꝯcluſio ſic. ſi tales opatões eẽnt violente tunc hõ i opando tales opatões vinceret̃ ab illis ꝓpter q̃ opat̃. et tunc hõ eẽt vilis cõditionis ⁊ multũ accuſandus eo ꝙ pmitteret ſe ſupari a talib⁹. Et bonorum qdẽ. Quarta rõ ẽ illa ſi tales opatiões facte pp delectabilia vel bõa exteriora eẽnt violente: tunc hõ nõ eẽt cã talium opationum. ſ3 h̄ ẽ falſum. qr hõ ẽ cã opationis ṽtuoſe ⁊ eadẽ potẽtia rõalis ẽ ꝯrioꝝ. ḡ hõ ẽ cã opationis vicioſe cuiuſmõi ſunt opatões facte pp delectabile vel bona exteriora. Videt̃ vtiq3. 5. probat̃ p diffinitõem violẽti ſic. violẽtum ẽ cui⁹ p̃ncipiuz ẽ extra paſſo nõ conferẽte vim. ſ3 hõ in hui⁹i opationib⁹ cõfert vim. ḡ hui⁹i opationes nõ ſũt violẽte. Intelligẽdũ ẽ ꝙ phs ponit hic tres deſcriptões violẽti. In p̃ma ponit̃ tã opans q̃3 patiẽs. cum dicit̃ violẽtum ẽ cui⁹ p̃ncipiuz extra tale exiſtẽs i q̊ nihil cõfert operãs ul' patiẽs. In ſcd̃a deſcriptione ponit̃ operans ⁊ ñ patiẽs cum dr̃ ꝙ violẽtum ẽ ſimpliciter qñ cã ẽ i his q̃ exteri⁹ ⁊ q opat̃ nihil cõfert. In tertia ṽo deſcriptiõe ponit̃ patiens ſeu paſſum ⁊ nõ opãs cuz dr̃ ꝙ violẽtuz ẽ cui⁹ principium ẽ extriſecum nihil conferẽte vim paſſo.

Sed lincoñ. mouet ſup h̄ dubitationẽ. q̃r i pria deſcriptione fac̃ mẽtionẽ tã de operante p vim q̃3 de patiente. ⁊ i ſcd̃a deſcriptione ſolum facit mẽtionẽ de opãte. ⁊ in tertia deſcriptõne facit mentionẽ ſolũ de vim paſſo. Ad dubiũ r̃ndet. d. ꝙ cum violẽtum h3 principium agẽs extra nihil coopãte itra eo cui vis iferẽ nature ſolummõ patit̃. ẽ. n. ſolũmodo i rõe ſuſcipiẽtis ab agente p viz. ⁊ h̄ cõfirmat ultimo dicta violenti deſcriptio. hec lincoñ. Dicit ẽt Lincoñ. ꝙ actio ⁊ opatio dicit̃ tripl'r. ſ. magis ꝓprie ⁊ minu⁹ ꝓpe ⁊ cõiter. Magl ꝓpe dicit̃ actio ⁊ opatio operatio dantis ad recipiens cum ipm dãs a p̃cipio tm̃ dat ⁊ imprimit ſuſcipiẽti rẽ: aut rei priuationem. ⁊ ſm hunc moduz nihil agit vel operat̃ id cui infert̃ uis ſm ꝙ tale. ſed ſolum qd̃ dictum ẽ patit̃. Min⁹ ãt ꝓprie dicũt̃ iſtrumenta qñq3 agere ea q̃ agunt ꝓprie agẽtes per ipa, ut cum dicit̃ ꝙ baculus percutit uel gladius ſecat. ⁊ ſic p̃nt violenta qñq3 dici agẽtia uel operantia. vt ſi quis comp̃hẽdens manuz alterius ⁊ mouẽs eam percutiat cum ea queq3 poteſt dici manum percuſſiſſe pcuſſũ: ſed uelut inſtrumẽtuz. ⁊ ſic forte dicit̃ operãs in deſcriptione uiolenti primo dicta. Cõmuniter autez oẽ ſignificatum ṽbaliter ⁊ maxĩe ſub uoce actiua dicitur agere ⁊ operari in deſcriptione media uiolenti. ſ. in deſcriptõne ſcd̃a. Item dic̃ lincoñ eſſe ſciendum ꝙ uiolentum multipliciter dicitur. dicitur enim cauſa vim iferẽs uiolentum. ⁊ quod a tali cã illatum ẽ dicit̃ ẽt uiolentum. ⁊ uiolentum hoc ſecundo modo dictũ dicitur cõmuniter ⁊ magis ꝓprie. Communiter namq3 dicit̃ violentum ſm dictas uiolẽti deſcriptiones. põt etiam q ſic patitur uelle pati quod patitur ⁊ condelectari i paſſione: ſicut forte fecit Abacuc cum portabat̃ capillo capitis ſui ab angelo. ⁊ poteſt uolens pati ⁊ etiam renitens. ⁊ qui uolens patit̃ ab extrinſeco vim iferente ꝓprie dicitur uiolentiã paſſus: ⁊ illud qd̃ paſſus ẽ violẽtũ: ⁊ hanc magl ꝓpriam ſignificationem uiolenti inſinuauit Ar. cum dixit. Quidem ui ⁊ uolẽtes cuz triſtitia. hec lincoñ. Sic igitur patet ꝙ operatio ⁊ actio dicunt̃ proprie. minus ꝓprie ⁊ cõmuniter. proprie dicunt operationem dantis ut recipiẽs cum ipm dãs a principio intra dat. ⁊ ſic dicuntur de agente p̃cipali. Sed minus proprie dicitur. de iſtrumentis mediantibus quibus principale agẽs operatur. ⁊ ſecundum hoc uiolenta dicuntur agentia uel operantia. Cõmuniter uero omne quod ſignificatur uoce actiua dicit̃ ager̃ ⁊ operari. ⁊ ſic ſuſcipere dicitur operari. patet etiam ꝙ uiolentum dicitur de cauſa que infert vim ⁊ de eo quod ẽ illatum a cauſa vim inferente ⁊ ſic adhuc dicitur dupliciter. ſ. cõiter. ⁊ ſic omne illatum in aliquod paſſum a cauſa extrinſeca ipo paſſo nihil ad hoc agente dicitur violentum ſiue paſſum patiatur volens ſiue nolens ꝓprie autem dicitur violentum quod eſt illatum in paſſum paſſo renitente ⁊ ſic loquit̃ phs de violento cum dicit ꝙ q patiuntur cum vi ⁊ nolentes cum triſtitia. ſ. patiuntur.

Circa iſtam ꝑtem occurrunt.4.dubia.ꝑmū
ē.vtrū act⁹ voluntatis poſſit eſſe inuolūtari⁹.
videt̃ ꝙ non.qꝛ oē inuolūtariū ē ꝯ volūtatez
ſed nullus act⁹ volūtarius ē contra volunta-
tem.qḋ pꝫ qꝛ voluntas ē maxime libera inter
oēs potentias aīe.ꝛ nihil ē ita in poteſtate vo-
luntatis ſicut actus ꝓprius.ergo nullus act⁹
uolūtatis pōt eē ꝯtra voluntatē. Itez act⁹
voluntatis ē velle.ſed nullus poteſt īuolūta-
rie velle.qꝛ oē velle ē volūtariū.ſi ergo aliqs
vellet inuoluntarie.illud velle eſſet volunta
rium ꝛ inuoluntarium quod eſſet impoſſibile.

In oppoſitum arguitur ſic.voluntarium et
inuoluntariuꝫ ſūt ꝯtraria: ꝛ per ꝯñs habēt fie
ri circa idem. ſed aliqs actus voluntatis ē vo
lūtariuſ.ḡ poſſibile ē ꝙ aliquis act⁹ volūtatiſ
ſit īuoluntarius. Dicendum ꝙ actus volū
tatis ꝗ̄tum ſpectat ad pñs ē duplex.ſ.elicituſ
et imperatus. actus elicitus ē actus ſubiecti-
ue exiſtens in uoluntate: vt velle conſiderare
ſcḋm voluntatem.actus impatus ē vt curret̃
videre: ꝛ ſic de alijs que imꝑantur a volunta-
te ꝛ non exiſtunt in uoluntate.dico ergo ꝙ nul
lus actus voluntatis elicitus eſt inuolūtari⁹

Cuius rō ē qm̄ voluntas habet naturalē
inclinationem ad quodcūqꝫ velle ſicut mate-
ria prima ad quācūqꝫ formam ſēſibilem.ſed il
lud ad quod ē naturalis incliatio intriſeca nō
pōt eē inuolūtarium nec violentū.ſicut.n.cō
tra īclinatōez mot⁹ naturalis ē ꝙ ſit coact⁹ vł
violentus:ita contra inclinationē volūtatis ē
ꝙ ei aliqua violentia inferatur.Iſtud etiā pꝫ
ſic.ſi actus voluntatis eſſet inuolūtarius:aut
ergo ꝑuiolentiam aut per ignorantiaꝫ: nō per
ignorantiā.qꝛ act⁹ elicitus voluntatis p̄ſup-
ponit cognitionem:nec ꝑ violentiam qꝛ volun
tas non pōt cogi nec violentari cum ſit ſumme
libera ꝛ maxime reſpectu ſui ꝓprij actus elici-
ti. Scḋo dico ꝙ actus impatus voluntatis
pōt eē inuoluntarius. poſſibile enim ē ꝙ act⁹
qui ē natus fieri ꝛ imperari a voluntate fiat ꝯ
voluntatem.poſſibile eniꝫ ē ꝙ aliquis contra
voluntatem ſuam pellatur ad aliquam dr̃am
poſitōis ad quā nollet moueri.ꝛ ſic ille motus
ē inuoluntarius cum tamen voluntas ſit na-
ta moueri ad oēm differētiam poſitionis.Et ſi
dicatur ꝙ ex quo oīs talis motus eſt cōtra vo
luntatem non videt̃ eē a voluntate,iō pōt po
ni exemplum qḋ ponit pħs.Si enim aliqs ꝑꝑ
metū mortis faciat aliquid quod nō facerꝫ ni
ſi ꝓpter metum,ut ſi dicat aliquod mendaciū
ad liberanduꝫ ſe ꝛ amicoſ ſuos a periculo mor
tis illud mendacium eſt a voluntate impatie
ꝛ tamen ē ſecundū ſe inuoluntarium: ꝛ ita pōt
actus voluntatis impatus eſſe inuoluntari⁹.
Rationes prime ꝑtis ꝯcludunt ꝙ nullus act⁹
elicitus voluntatis pōt eē inuoluntarius.

Ad rōez i oppoſitū dicoꝙ voluntariū ꝛ inuo
luntarium ſunt contraria ꝛ hñt fieri circa aliḋ
vnū ꝛ idē: vt circa actuꝫ impatum volūtatis
tñ actus volūtatis elicitus determinat ſibi al
terum illoꝝ.ſ.voluntarium.Scḋo dubitatur
vtrū aliquid factum ꝑ violētiā ſit īuolūtariū
videt̃ ꝙ nō.qꝛ ſi aliquis ꝓiciat voluntarie la
pidez ſurſuꝫ ille motus ē violētus: ꝛ tamē nō
ē inuoluntarius ſed magis volūtarius.Simi
liter ſi aliquis ſcandat vel ſaltet ille mot⁹ eēt
violentus quia mot⁹ econtra factus ē natura
lis.ꝛ tamen ille ſaltus vel aſcenſus non ē inuo-
luntarius cum ſit a voluntate.ergo violentia
nō ē ſufficiens cauſa inuoluntarij. Contrari
um videt̃ pħs hic velle. Dicēdū ꝙ violētū
diſtinguit̃ contra naturale ꝛ ēt ꝯ volūtarium.
violētū diſtinctū ꝯ naturale īuenit̃ vel inuēi-
ri pōt tam ī reb⁹ aīatis ꝗ̄ in rebus inaīatis.ſꝫ
violentū qḋ diſtinguit̃ ꝯtra uoluntariū ſolum
reperitur in habentibus ꝓpoſitum.dico tunc
ꝙ omne violentū diſtinctum contra volunta-
rium eſt cauſa inuoluntarij.ita ꝙ ponit inuo-
luntarium.quia vnum contrariorum ponit p̄
uationem ſui contrarij.ſed violentum hoc mō
dictum ē cōtrariuꝫ voluntario.ideo ponit pri
uationem voluntarij.ſ.inuoluntarium. vñ
omne violenter hoc modo dictum eſt inuolun
tarium.ſed violentum diſtinctum contra na-
turale non cauſat vniuerſaliter inuolūtariū.
poteſt enim eſſe violentiā in rebus naturalib⁹
in quibus nec mouens nec motum habet uo-
luntatem: vt patet ſi uentus moueat lapidem
ſurſum ille motus ē violentus accipiendo vio
lenter ut diſtinguitur contra naturale.ſed non
eſt violentuſ diſtinguēndo mobiliter cōtra uo
luntarium. Ad primum dicendū ꝙ ille mo-
tus lapidis ſurſū ē uolūtari⁹ ī cōꝑatōe ad mo
uens.ꝛ ē violētus ī cōꝑatōe ad motū:qꝛ ē con-
tra īclinatōem moti. Ad 2ᵐ dicēdū ꝙ cū ali
quis ſaltat uel ſcādit ſurſū ille motus non eſt
contra naturam totius animalis ſic ſaltantis
quia talis motus ē a principio extrinſeco ipſi
us animalis.Nā enim animal eſt poſſe moue-
re ſe ad omnē differentiam poſitionis.ſꝫ tamē
talis mot⁹ ſurſū ē cōtra naturā corꝑis.ſꝫ illa
violētia ñ caāt īuolūtariū ſꝫ ſola illa violētia
cāt inuolūtariū q̄ ē ꝯ icliatōez toti⁹. 3ᵒ dubi
tat̃ vtrꝫ oꝑatōes facte ꝑꝑ metū ſiue timorem
ſint volūtarie ł īuolūtarie. ꝛ vr̃ ꝙ ñ ſint uolun
tarie nec īuolūtarie.qꝛ ut dic̃ pħs tales oꝑatō
nes ſūt mixte ex uolūtario ꝛ īuolūtario. ſꝫ nul
lum mixtū ē aliqḋ illoꝝ ex qb⁹ miſcet̃.ḡ hui⁹i
oꝑatōes nec ſūt uolūtarie nec īuolūtarie. Itē
ñ vr̃ aliq̄ rō q̄re h⁹i oꝑatōes magl ḋbeāt dici
uolūtarie ꝗ̄ īuolūtarie.qꝛ pħs dic̃ ꝙ ſūt q̄daꝫ
mō uolūtarie q̄dāmō īuolūtarie.ſꝫ ñ pōt dici
ꝙ ſint volūtarie ꝛ īuolūtarie ſil̃.ḡ nec ſīt uolū-
tarie nec īuolūtarie.maior pꝫ.ꝛ mior ꝓbat̃ qa
aut volūtariū ꝛ īuolūtariū ſīt ſil̃ i eadē ꝑte aīe
aut in alia ꝑte ꝛ alia.non ē dare ꝙ ſint ſimul in
eadē ꝑte aīe qꝛ ſic ꝯtraria eēnt ſil̃ i eodē. nec ē
dare ꝙ ſūt in diuerſis ꝑtib⁹ aīe.qꝛ ſūt ꝯtraria
ꝛ ꝯtraria nata ſūt fieri circa idē.ꝛ ēt manifeſtū
ē ꝙ eadē ē potētia q̄ vult ꝛ nō vult. eadē eniꝫ
potētia q̄ vult vnū nō vult ꝯtrariū. Item
in qbuſcūqꝫ nō ineſt volūtas illa nō ſūt volū
taria: nec ſūt īuolūtaria ſꝫ oꝑationib⁹ factis
ꝑꝑ metū cū ſint oꝑatōes exteriores.nō ieſt vo
lūtas cū ſint inaīata vt ꝓiectio merciū ī mari
vł aliqd hui⁹i.ḡ maior pꝫ.qꝛ nihil denoīat̃ vo
luntarium vł īuolūtariū niſi a volūtate ſicut
nihil dr̃ albū niſi ab albedine ꝛ minor pꝫ de ſe

In oppo⁹ ē pħs. Dicendū ꝙ detminatō
pħi de his q̄ metu fiūt ꝯſiſtit ī trib⁹.p̄ ꝙ illa q̄
metu fiunt ꝭm ſe ꝛ abſolute ꝯſiderata ſūt īuo
luntaria.2ᵐ ꝙ ꝓ tp̄e in q̄ fiūt ſūt volūtaria.
3ᵐ ē ꝙ magis debēt dici ꝙ ſūt volūtaria ꝗ̄ in
uolūtaria.vñ ſi q̄rat̃ vtꝝ hui⁹i oꝑatōes facte
ꝑꝑ metū ſint volūtarie vł īuoluntarie potius
dꝫ dici ꝙ ſunt voluntarie ſimpl̃r ꝛ īuolūtarie
ꝭm quid.Cuius rō ē quia vnūquodqꝫ dicitur
ſimpl̃r tale ꝭm quod ē in actu.ꝛ ꝭꝫ quid tale ſe
cūdū ꝙ in ſola conſideratiōne intellect⁹ conſi
ſtit.nūc āt huiuſmōi oꝑationes ſcḋm ꝙ ſūt in
actu ꝛ actualiter fiūt ſunt voluntarie ſꝫ ſunt ī
uolūtarie ꝭm ꝙ in ſola apprehenſione ꝯſiſtūt
iō ꝛc̃. Sꝫ iſtud vr̃ eē ꝯ determiatōem pħi q
dicit ꝙ talia ſunt ſimpl̃r inuolūtaria.ꝛ dicit ꝙ
ſūt ꝭꝫ ſe ipa volūtaria.ergo ñ ē dḋ⁹ ꝙ ſint īuo
luntaria ꝭm qd: ꝛ ſimpl̃r voluntaria.ſꝫ magis
ecōuerſo.ꝛ ꝑ h̄ vr̃ ꝙ ſint magis inuoluntaria
ꝗ̄ volūtaria qꝛ qḋ cōpetit alicui ꝭm ſe ꝛ ſimpli
citer magis cōpetit ſibi ꝗ̄ illud qḋ cōpetit ſibi
ſolū rōe alicui⁹ extrinſeci.ſꝫ eē inuolūtariū cō
petit huiuſmodi oꝑationi ꝭm ſe ꝛ ſimpl̃r.ꝛ eſſe
volūtariū ñ cōpetit ei niſi rōne extrinſeci ergo
ꝛc̃. Dicēdū ꝙ cū pħs dicit ꝙ hui⁹i oꝑa non
ſūt ſimpl̃r aut ꝭm ſe volūtaria ꝛ he determina
tiones ꝭm ſe ꝛ ſimpl̃r non determināt ſḃm nec
ꝯpōem ſꝫ determināt oꝑatōem ītellect⁹ ſub in
tellectā.ꝛ ē ītellect⁹ ꝙ huiuſmōi oꝑatōes ſim-
pliciter ꝛ ꝭm ſe ꝯſiderate ab intellectu ſūt īuo
lūtarie.nullus.n.ꝯſiderans hui⁹i oꝑatōes ꝭꝫ
ſe afficit̃ ad oꝑandū eas.Iſte tñ oꝑatōnes ꝯſi-
derate ꝭm ꝑticulares circūſtātias ſūt volūta-
rie qlibet.n.cōſiderās ꝙ ꝑ h̄ ꝙ ꝓicit merces ī
mari pōt ſeipſum ꝛ alios ſaluare: ꝛ nullo alio
mō eligit ꝓicere merces ī mari. Ad formam
rōis dicēdū ꝙ eē inuolūtariū nō cōpetit iſtis
oꝑationib⁹ ſimplicit̃ ꝛ ſcḋꝫ ſe:ita ꝙ h̄ p̄dicatū
eē volūtariū īſit tali oꝑatōi ſcḋꝫ ſe ꝛ de natura
ſua.qꝛ volūtariū nō īē alicui niſi ſcḋꝫ ꝙ eſt co
gnitum.ꝛ iō ītellect⁹ pħi ē iſte ꝙ iſtis oꝑatio-
nibus ſcḋm ſe ꝛ abſolute ꝯſideratis ineſt eē vo
lūtarium.Iſtis tñ oꝑationib⁹ īquātuꝫ h⁹i nec
ineſt eē volūtariū nec īuolūtariū. Ad p̄maꝫ
rōem qñ dr̃ ꝙ huiuſmōi oꝑatōes ſūt mixte:di
co ꝙ ꝗ̄tuꝫ ſpectat ad ꝓpoſitū mixtō ē duplex.
q̄dam ſcḋm realē ꝯmixtionez miſcibilium ad
inuicē.ꝛ q̄dā ē mixtio ſcḋm predicatōem deno
minatiuā.dico igit̃ ꝙ oꝑationes facte ꝑꝑ me-
tum nō ſūt mixte.p̄ mō qꝛ nō cōponunt̃ ex uo
luntario ꝛ inuolūtario realr̃ exñtib⁹ ī eis.non
enim ē vna ꝑs talis oꝑatōnis uolūtaria ꝛ alia
inuoluntaria.ſed iſte oꝑationes ſūt mixte ex-
uoluntario ꝛ īuoluntario ſcḋm p̄dicationem ḋ
noīatiuā extrinſecam iſtoꝝ p̄dicatoꝝ de ipis
nam illa p̄dicata volūtarium ꝛ īuolūtariuꝫ q̄-
dam mō p̄dicāt̃ de hui⁹i oꝑationib⁹: ſꝫ tales
oꝑationes ꝯſiderate ſcḋm ſe ꝛ anqꝫ fiāt ſūt īuo
lūtarie conſideratis tñ ꝑticular b⁹ circūſtanti
is ꝛ qñ fiūt ſūt volūtarie. Ad 2ᵐ dicendū ꝙ
nō ē abſolute cōcedēdum ꝙ tales oꝑatōes ſīt
voluntarie ꝛ īuolūtarie.ſꝫ cōcedēdū ē ꝙ ſunt
volūtarie ꝛ īuolūtarie qñ fiūt.ꝛ ēt ꝙ ſcḋꝫ ſe cō
ſiderate ſūt inuolūtarie.ita ꝙ ſcḋm ꝙ exiſtunt
ſūt volūtarie ꝛ in ſola conſideratione ītellect⁹
ſūt īuolūtarie.ꝛ voluntariū ꝛ inuolūtariū ſic
accepta nō ſunt oppoſita ſꝫ ſimul pñt eē in ea-
dem ꝑte aīe. Ad aliud cum dr̃ ꝙ qbus nō ī
eſt voluntas illa non ſūt voluntaria nec īuolū
taria.dicendum ꝙ veꝝ ē formaliter et intrin-
ſece pñt tñ eē voluntaria vel īuoluntaria acci
dētaliter ꝛ denoīatiue denoīatione extrinſeca
ſicut aliqḋ opus dr̃ hūanum denoīatōne extrī
ſeca cū tñ opi non ineſt humanitas formal̃r ꝛ
intrinſece. 4ᵒ dubitatur circa hanc partem
vtrū ſit magis moriendū ꝗ̄ turpe aliqd oꝑari.
vr̃ ꝙ nō.qꝛ qḋ priuat oīa bona ē min⁹ eligēdū
ꝗ̄ qḋ aliqua bona priuat ꝛ non oīa.ſꝫ mors pri
uat oīa bona.ſ.bona nature ꝛ bona moris. ſed
cōmiſſio turpis cuiuſcunqꝫ ſoluꝫ priuat bonū
moris.ergo ꝛc̃. Iteruꝫ qḋ confert tali ciuita
ti ē magis eligendum ꝗ̄ illud quod nulli con
fert.ſed operari aliquod turpe qñqꝫ confert to
ti ciuitati vt qdam dicunt ſecundū ꝙ recitat
Comētator ꝙ ꝓ tp̄e belli bonum ē ꝛ expediens
ē toti ciuitati adulterari cum vxore tyrāni vt
ꝓdantur ſecreta illius.mors autem nulli pro
deſt cum corrumpat bonū moris ꝛ nature taꝫ
ſecundum actum ꝗ̄ ſecundum potentiam.

Ad iſtud dubiū dñt quidā ꝙ operatio pōt
dici turpis dupliciter.vno mō qꝛ eſt contra de
centiam oꝑantis non tamē ē in ſe mala nec de
ordinata.ꝛ operari tale turpe p̄eligendum eſt
morte.nec operans tale turpe propter metum
eſt vituperandus ſed magis meretur veniā.
Alio mō ē operatio turpis quia eſt in ſe mala:
ꝛ deordinata ꝛ rationi ꝯtraria.ꝛ de tali turpe
introducitur dubitatio.Ad quam dicunt qui
dam ꝙ circa hanc dubitationem eſt vnum in
trinſecum ſentiendum ꝛ aliud extrinſecum do
cēdū.Sentiēdo eniꝫ interi⁹ dicunt ꝙ cū mors
ſit priuatio totius bōi hūani nunꝗ̄ ē ꝓ aliquo
turpi eligēda.qꝛ tamen deteſtatio viciorum ē

vtilis populo ad ꝓſecutionem virtutis.iõ oꝫ
q̄n̄qꝫ talia facta ponere vel docere quoꝝ ꝯ̄triũ
ē ſentiendum in mente per que populus iduca
tur ad ꝓſecutionem v̄tutis. Alys tñ nõ pla
cet illa poſitio.qꝛ ſm Cõmētatoꝛē ſup ꝓ⁹ hui⁹
ñ ꝑtīet ad pħm aliq̄ ficta ꝓponere vł docere q̄
rum ꝯ̄triũ ſentit in mente.qꝛ vt idē Cõmēta
toꝛ dicit pħs ē ꝓfeſſoꝛ veritatis niſi nomē mē
tiatur. Iterũ cũ exēpla plus moueãt q̄ȝ ver
ba ſi contrarium illius qđ docet operetur nul
lam edificationē audiētibus relinqueret ğ ⁊c̄.
Ideo videtur eē dicēdũ ſm intentionē pħi
ꝙ quedam ſũt turpia q̄ nunq̄ȝ ſunt facienda:
ſed magis eligendum ē moꝛi.Cuius rõ ē.quia
ſemꝑ minus malũ ⁊ maius bonum ē ꝓeligēdũ
maioꝛi malo ⁊ mioꝛi bono ſȝ moꝛi ē min⁹ malũ
q̄ȝ cõmitteŕ tale turpe.ğ ⁊c̄.maioꝛ ē mãifeſta ⁊
minoꝛ declaratur ſic.ille q ꝓpter metum moꝛ
tis oꝑatur huiuſmodi turpe ꝑdit bonuȝ virtu
tis quod ē ſũmum in hac vita:⁊ incidit in miſe
riam que ē maximũ malũ.bonum ãt qđ acqui
rit ē ꝓlongatio breuis vite neceſſario tñ ꝑden
de.q aũt moꝛtem ꝓeligit acqrit perſeuerãtiã
in foꝛtiſſimo actu foꝛtitudinis ⁊ aliaꝝ v̄tutuȝ
quod ē maximũ bonum:⁊ ꝑdit longitudinē pñ
tis vite que tñ i breui ꝑ moꝛtē alias auferetur.
Cum igitur longitudo vite p̄ſentis non poſſit
adeq̄ri ꝑſeuerantie in maximo ⁊ perfectiſſimo
actu v̄tuti . pȝ ꝙ v̄tuoſus ⁊ felix magi dȝ elige
gere vitam in v̄tute ⁊ feliciter finire q̄ȝ ſine vir
tute ⁊ in miſeria diutius vitã ꝓlongare.vnde
breuiť qꝛ finire vitã feliciter ē ⁊ melius q̄ȝ ad
modicuȝ tēpus ꝓlongare vitaȝ ⁊ ĩ miſeria diu
tius viuere:iõ magis eligendum ē moꝛi ꝑꝑ de
teſtationem ⁊ fugã turpis q̄ multũ laudabilis
ē ⁊ virtuoſa:q̄ȝ ad modicum tēpus ꝓlongaŕ vi
tã in miſeria. Iſtud cõfirmaŕ qꝛ ꝓpꝛia vita
hoīs ſm ꝙ homo ē ꝑſiſtere in bono v̄tutis nõ
deuiando a recta rõne.ſed per hoc ꝙ homo ꝓe
ligit moꝛi q̄ȝ operari turpe cõſeruaŕ h.ſ. ꝙ ē ꝑ
ſiſtere in recta ratione:ex quo arguiŕ ſic.illud
ē magis eligenduȝ ꝑ quod conſeruaŕ ꝓpꝛia vi
ta hoīs q̄ȝ illud ꝑ quod ꝓpꝛia vita hominis đ
ſtruitur.ſed ꝑ cõmittere aliqđ turpe ꝓp̄a vita
hoīs deſtruitur.⁊ ꝑ hoc ꝙ homo eligit moꝛi añ
q̄ȝ ꝯmittat aliquod turpe ꝓpꝛia vita hõis con
ſeruatur ergo ⁊c̄.Iſtud ēt pȝ per dictuȝ Cõmē
tatoꝛis Aueroys inpꝛologo . 8 . phicoꝛum qui
dicit ꝙ cum homo fuerit ꝑfectus non timebit
moꝛtem ſed q̄n̄qꝫ ꝓ magno actu v̄tutis expõet
ſe moꝛti. Ad p̄mum incõtrarium cũ diciŕ ꝙ
illud quod ꝓuat ⁊c̄. concedo iſtam maioꝛem ⁊
nego minoꝛē.quia moꝛs nõ priuat bonitatem
que conſiſtit i finiēdo ſeu in finiuiſſe feliciť vi
tam p̄ſentem.finire enim vitam feliciter ⁊ pꝛo
bono virtutis ē tñ bonum qđ excedit in boni
tate oīa bona que in vita p̄ſenti haberi poſſũt
⁊ hoc ē verum etiã ſi non ſit alia vita expectã
da.Si autem expectetur alia vita a vita p̄ſen
ti tunc ſatis manifeſtum ē ꝙ minoꝛ ē falſa.ſ.ꝙ
per moꝛ ē oīa bona priuãtur. Ad aliud cum
dicitur ꝙ illud quod cõfert toti ciuitati ⁊c̄. cõ
cedatur.ſed minoꝛ ē falſa.nam moꝛi ꝓ bono a
licui confert.ſ.moꝛienti.⁊ cõmittere turpe ma
xime obeſt ꝯmittenti. vnde.ſm Cõmentatoꝛē
hic mala culpe ſiue peccati non ſũt facienda
vt eueniant quecũqꝫ bona:licet ꝓ bonoꝝ euē
tu mala pene ſint ſuſtinenda. vnde non inten
dit Cõmentatoꝛ ꝙ bonum ⁊ licitũ ſit adulteri
um fieri qualitercunqꝫ aut ſȝ quãcunqꝫ circũ
ſtantiam fiat:q̄ȝuis in aliquo caſu ſit conferēs
⁊ vtile rei publice.

Quod autem ꝓpter ignoꝛãtiã non voluntariũ
quidem oē eſt.Inuoluntarium autē qđ triſte
⁊ in penitudine.Qui enim ꝓpter ignoꝛantiam
oꝑatur quodcũqꝫ nihil triſtat⁹ in oꝑatione.vo
lens quidē non oꝑatus ē qđ non ſciuit: neque
rurſum nolēs non triſtatus de eo quod pꝛopť
ignoꝛãtiam.qui quidē in penitudine nolēs vi
detur:qui ãt non penitet q aliter ſit non voleš
Quia enim differt melius ē habere nomē pꝛo
pꝛium.Alterum autē videtur ⁊ ꝑꝑ ignoꝛantiã
operari ab eo quod ē ignoꝛãtem facere.Ebꝛi⁹
enim vł qui iraſcitur.Ebꝛius.n.vł qui iraſciŕ
non videtur ꝑꝑ ignoꝛãtiam operari ſed ꝑꝑ ali
quid eoꝝ que dicta ſunt non ſciēs autē ſȝ igno
rans.Ignoꝛat quidē igiť oīs malus que opoꝛ
tet operari ⁊ a quibus fugiendũ:⁊ ꝑꝑ tale pec
catum iniuſti ⁊ vniuerſaľr mali fiunt. Inuolũ
tarium autem vult dici non ſi quis ignoꝛat qđ
confert.Non enim que in electione ignoꝛantia
cauſa inuoluntarij ſed malitie:neqꝫ que vłis:
vituꝑatur enim ꝑꝑ hanc.ſed que in ſingulari
bus in quibus ⁊ circa que operatio.In his.n.
miſericoꝛdia ⁊ venia hoꝛum eni aliquod igno
rans inuoluntarie operatur.

Hec ē ſecunda pars pꝛincipalis huius ca
pituli in qua cum determinauit đ inuo
luntario ꝑ violentiam determiat de inuolũta
rio per ignoꝛantiam.⁊ continet iſta pars duas
particulas pꝛincipales.In pꝛima põit quaſdã
differentias circa ignoꝛãntiam.In ſecũda ibi.
Foꝛſitan igitur non malum.Enumerat circun
ſtantias quas pħs hic vocat ſingularia in qb⁹
⁊ circa que ē operatio:oſtendens cuius circun
ſtantie ignoꝛantia cauſat inuolũtariũ.In pꝛi
ma igitur particula ad oſtendēdũ que ignoꝛã
tia cauſat inuoluntariũ ⁊ que non.ponit tres
differentias:pꝛima attēditur penes hoc ꝙ ali
quid fit ꝑꝑ ignoꝛãtia.⁊ ē differētia ſeu diuiſio
talis:eoꝛum que fiunt ꝑꝑ ignoꝛantiam quod
dam ē voluntarium quoddã nec ē volũtariuȝ
nec inuolũtarium.qꝛ illud quod fit ꝑꝑ ignoꝛã
tiam aut ē contrarium volũtati.⁊ tunc pꝛoꝑe
dicitur inuoluntarium aut non ē contrarium

volũtati.ſed p̄ter volũtatē inquãtũ eſt ignotũ
⁊ tale non diciŕ inuolũtariũ ſȝ nõ volũtariuȝ
ad hoc eni ꝙ aliqđ ſit volũtariũ oꝑtȝ ꝙ ſit no
tum.⁊ ſolũ dr̄ illud inuolũtariuȝ ꝑꝑ ignoꝛãtiã
qđ poſtq̄ȝ cognoſcitur inducit triſtitiaȝ ⁊ peni
tudinē vt ſi qs recipiat ſtagnum putãs ſe reci
pere argentũ:cũ cognouerit ſe recepiſſe ſtagnũ
penitet ⁊ triſtatur.iõ illa receptio ē in volũta
ria ꝑꝑ ignorãtiã.Sed ſi quis recipiat argentũ
putãs ſe recipere ſtagnũ cũ poſtea cognouerit
ſe recepiſſe argentum nõ triſtaŕ de eo qđ ꝓpť
ignorãtiã recepit argētũ.iõ illa acceptio nõ eſt
inuolũtaria nec volũtaria cũ nõ cognouerit il
lud eſſe argentũ qñ recepit illud.Sic ergo oꝑ
tet ꝙ non oē quod quis facit ꝑꝑ ignoꝛãtiaȝ eſt
inuolũtariũ.⁊ hec eſt cõcluſio.5.huius libꝛi q̄
ꝓbaŕ ſic.ſolũ illud eſt inuolũtariũ ꝑꝑ ignoꝛã
tiã qđ poſtq̄ȝ cognoſcitur inducit triſtitiã ⁊ pe
nitudinē ſed non oē qđ quis facit ꝓpter igno
rantiã poſtq̄ȝ cognoſcitur inducit triſtitiaȝ vt
patet in exemplo de recipiēte argentũ putãte
ſe recipere ſtagnũ.ğ nõ oē qđ quis facit ꝑꝑ ig
noꝛantiã eſt inuolũtariũ. Lincoñ dicit h̄ ꝙ
inuolũtariũ dr̄ coīter ⁊ ꝓp̄e.Inuolũtariũ ꝯ̄iť
dictum eſt idē qđ non volũtariũ.Sed ꝓpꝛie
dictũ eſt illud ſoluȝ quod eſt triſte ⁊ in penitu
dine.Inuolũtarium.n.ꝓpꝛie dictũ nõ ſolũ ab
negat volũtatis beneplacitũ ſed ponit eiuſdē
diſplicentiã.Alterũ aũt videŕ.ſcđa dr̄a accipi
tur ſȝ dr̄aȝ illius quod fit ad ip̄aȝ ignoꝛãtiaȝ
quia ignoꝛãtia q̄n̄qꝫ eſt cã eius quod fit.⁊ q̄n̄
qꝫ nõ eſt cã illius.⁊ per hoc oſtenditur differē
tia eius qđ eſt ꝑꝑ ignoꝛãtiã oꝑari ad illud qđ ē
ignoꝛãtem oꝑari.declarat igiť pħs qđ nõ om
ne quod quis facit ignoꝛãs facit ꝑꝑ ignorãtiã
⁊ hec eſt ꝯcl'o.6.que ꝓbaŕ dupľr p̄mo ſic.ebri
us ⁊ iratus oꝑatur ignoꝛãs ſed nõ oꝑatur ꝑꝑ
ignoꝛãtiã ſed pꝛopť ebrietatē aut irã.ergo nõ
oē qđ quis oꝑatur ignoꝛãs oꝑatur ꝑꝑ ignoꝛã
tiam.Ignoꝛatur quidē igitur.2°.ꝓbatur ſic.
oīs malus oꝑatur ignoꝛãs.ſed nõ oīs malus
oꝑatur ꝑꝑ ignoꝛãtiã.ergo nõ oē qđ quis facit
ignoꝛãs facit ꝑꝑ ignoꝛãtiã.vnde dicit pħs.ig
noꝛat quidē igitur oīs malus que oꝑtet oꝑari
⁊ a quibus abſtinendũ.⁊ ꝑꝑ tale peccatuȝ in
iuſti ⁊ vľr mali fiunt.Ex hoc patet ꝙ cũ aliqs
oꝑatur ignoꝛãs ⁊ non ꝓpter ignorãtiã nõ oꝑa
tur inuolũtarie qꝛ null⁹ ꝓpter hoc ꝙ inuolũ
tarie oꝑatur fit iniuſtus aut malus.ideo ali
quis põt oꝑari ignoꝛãs:⁊ tñ volũtarie oꝑari.
nã mal⁹ volũtate oꝑatur ⁊ oꝑatur ignoꝛans:
quia iudicat aliquid eſſe bonũ qđ nõ eſt bonũ
Iſtud dictũ pħi.oīs malus ē ignorans intelli
go de malo malicia oppoſita virtuti moꝛali.
vñ oīs malus.i.vicioſus ignorat fineȝ ꝓpter
quē eſt oꝑandũ.quia qualis vnuſquiſqꝫ eſt ta
lis finis ſibi videtur ut dicit pħs in i°.3°.põt
etiã ſic intelligi ꝙ oīs malus eſt ignoꝛãs in ꝑ
ticulari ⁊ in actu qñ male oꝑatur ſȝ ꝙ pate
bit in 7°.huius. Inuolũtarium autē.3.dr̄a
accipitur ex parte eius quod ignoratur. Illđ
enim qđ ignoratur aut ē illud qđ confert oꝑa
ri.i.quod oꝑtet oꝑari aut vitare.ſ.illud quod
quilibet tenetur ⁊ poteſt ſcire.aut illud quod
ignoratur ē aliqua circũſtãtia ſingulari quã
non quilibet tenetuꝛ ſcire.Ignorãtia eius qđ
confert non cauſat inuoluntarium.⁊ hoc ꝓ
bat pħs:⁊ eſt ꝯcl'o.7 q̄ pꝛobatur ſic.ignoꝛan
tia que eſt ex electione nõ cauſat inuolũtariũ
ſed ignoꝛãtia ei⁹ qđ cõfert eſt ex electiõe.ğ ⁊c̄.
maioꝛ pȝ.qꝛ ignoꝛãtia q̄ eſt ex electione ē volũ
taria.⁊ ꝑ ꝯñs illud quod fit ꝓpter taleȝ igno
rantiam non eſt inuoluntarium.⁊ minor patȝ
per hoc ꝙ ignorãtia eius qđ confert.i.eius qđ
quilibet tenetur ſcire nõ ꝓuenit hõi habenti
vſuȝ rationis niſi ex negligentia.⁊ quilibȝ te
netur adhibere diligentiã ad ſciendũ illud qđ
oportet eum facere vł uitare ⁊ quod teneŕ ſci
re.ignoꝛãtia igiť eius qđ cõfert non cauſat in
uolũtarium cũ talis ignoꝛãtia ſit volũtaria.
vnde põt ſic argui.illud quod ē volũtariũ nõ
cauſat inuolũtarium:ſed ignoꝛãtia ei⁹ qđ cõ
fert eſt volũtaria.igitur ignoꝛãtia ei⁹ qđ con
fert non cauſat inuolũtariũ. Intelligendũ
ꝙ ignoꝛãtia illius quod opoꝛtet oꝑari aut vi
tare eſt duplex.ſ.in vłi ⁊ in particulari.põt.n
aliquis credere ꝙ oīs foꝛnicatio ē licita ⁊ tũc
ignoꝛat in vłi quid oꝑtet facere.põt enim ali
quis ꝑꝑ cõcupiſcētiã credere ꝙ nunc ſit foꝛni
cãdum cũ illa muliere:⁊ tunc ignorat in parti
culari illud quod opoꝛtet agere ſed neutra pꝛe
dictaꝝ ignorãtiarũ cauſat inuolũtariũ ſȝ ma
gis eſt cauſa malicie ⁊ peccati. Ad huc igno
rantia alicuius circunſtantie eſt duplex.ſ.in
vłi ⁊ in particulari.in vłi ut ſi quis ignoꝛaret
non eſſe foꝛnicãdum.⁊ talis ignoꝛãtia nõ cau
ſat inuolũtarium quia ꝓpteꝛ talē ignoꝛãtiam
vituperaŕ aliquis ⁊ ꝓpter inuolũtarium nul
lus vituperaŕ:ſed ignoꝛãtia alicui⁹ circũſtan
tie in ꝑticulari cauſat ĩuolũtariũ.quia ꝓpter
talē ignoꝛãtiam meretur aliquis veniã ⁊ mi
ſericoꝛdiã.⁊ poſſunt hic poni due cõcluſiões
.ſ.8.⁊.9.ſ.ꝙ ignorantia alicuius circunſtãtie
in vłi non cauſat inuolũtarium.⁊ hec eſt con
cluſio.8.que ꝓbatur ꝑ hoc ꝙ ꝓpter inuolũta
rium nullus vituperatur:ſed ꝑꝑ talem igno
rantiam vituperatur aliquis.ergo ⁊c̄. Alia
cõcluſio.ſ.9.eſt iſta ꝙ ignoꝛãtia alicuius circũ
ſtantie in ꝑticulari cauſat inuolũtariũ que ꝓ
batur ſic.illa ignoꝛãtia per quã aliquis mereŕ
veniam vel miſericoꝛdiã cãt inuolũtariũ ſed
ꝓpter ignoꝛãtiaȝ alicuius circũſtãtie in ꝑti
culari aliquis meretur miaȝ ⁊ veniã ergo ⁊c̄.

Foꝛſitan igitur non malum determi
naŕ hec ⁊ que ⁊ quot ſint:et
quis v̄tiqꝫ:⁊ quid ⁊ circa quid vel in quo ope

ratur: quãq; aũt ⁊ quo puta inſtrumento: ⁊ grã
cuius puta ſalutis ⁊ qualiter puta quiete vel
vehemẽter: oĩa quidem igitur hec nullus vti
q; ignorabit non inſanus. Manifeſtũ aũt ꝙ
neq; opantem qualiter .n. ſeipm. Quod autẽ
opatur ignorabit vtiq; aliquis puta dicentes
aiunt excidere ipos vl̃ non ſcire qm̃ ineffabi-
lia erant. queadmodũ ayſchilimiſtica. vl̃ mõ
ſtrare volẽs dimittere vt qui telũ. Exiſtimat
vtiq; aliquis ⁊ filiũ oppugnatorẽ eſſe. queãd-
modũ meropen. ⁊ rotũdari lãceatã haſtã. vl̃
lapidem pumicem eſſe. Et in ſalutẽ pcutiens
occidere vtiq;. Et oſtendere volẽs queãdmo-
dũ pugiles pcutiẽs vtiq;. Circa oĩa vtiq; hec
ignorãtia exiſtente in quibus opatio qui hoꝝ
aliquid ignorat nolens videt̃ opari ⁊ maxime
in pꝛĩcipaliſſimis. pꝛĩcipaliſſima aũt eſſe vidẽ
tur in quibus opatio ⁊ cuius grã. Secũdũ talẽ
vtiq; ignorãtiã in volũtario dicto ⁊ ad huc oꝫ
opatorẽ triſtẽ eſſe ⁊ in penitudine.

Hec eſt ſecũda pticula ſecũde partis in q̃
phs enumerat ſingularia in qbꝰ ⁊ circa
q̃ ẽ opatio q̃ ſinglaria rethores vocãt circũſtã
tias .i. pticlas circũſtãtes ⁊ circa h̃ facit tria pͦ
ponit numeꝝ circũſtantiaꝝ. 2º oſtendit quali
ter dictaꝝ circũſtãtiaꝝ poteſt eſſe ignorãtia ⁊
qualiter non. ⁊ 3º oſtendit qualiter eadẽ igno
rantia cauſat volũtariũ. dicit ergo pͦmo ꝙ for
ſitan non eſt malũ imo bonũ determinare que
⁊ quot ſunt circũſtantie ſeu ſingulria in qbus
et circa que eſt opatio ⁊ in enumerando ea ſo-
lum ponit ſeptem circumſtantias dicens quis
vtiq; ⁊ quid ⁊ circa quid vel in quo operatur.
quãdoq; aũt ⁊ quo puta inſtrumento ⁊ cuius
gratia puta ſalutis. et qualiter puta quiete vl̃
vehementer. Iſte igitur ſunt ſeptem circũſtan
tie .ſ. quis quid circa quid: in quo .ſ. loco vl̃ tpe
locũ .n. ⁊ tempus ſub vna circũſtãtia cõpꝛehẽ-
dit quo inſtrumẽto grã cuius qualiter q̃ attẽ
dende ſunt circa quãlibet opationẽ humanã
quaꝝ ſufficientia ſic accipitur. Cum .n. circun
ſtantia ſit aliquid extrĩs extra eſſentiam actus
ipſum tñ actum aliquo modo attingens vt di-
cunt phi ⁊ h̃ ẽt videtur nomen ſonare huiuſ-
modi circũſtantia vl̃ attingit cauſam actus l̃
ipſum actum. cauſa autẽ actus aut eſt efficiẽs
vel finalis vl̃ materialis. Efficiens eſt duplx
.ſ. pꝛincipale ⁊ inſtrumentale. ⁊ ꝓpter efficiẽs
principale ponitur quis: ⁊ propter efficiens in
ſtrumentale ponitur quo .ſ. inſtrumento. ⁊ pp
cauſam finalem ponitur cuius gratia. ⁊ ppt̃
cauſam materialem ſeu obiectum ponitur cir
ca quid. Si aũt huiuſmodi circũſtantia attin
gat ipſum actum: aut ergo attingit ipſum q̃tũ
ad ſubſtantiam. ⁊ propter hoc ponit̃ quid .ſ. a
liquis fecerit: vl̃ quãtũ ad mẽſurã ⁊ propter h̃
ponitur in quo .ſ. loco vl̃ tpe: vel attingit actũ
quãtum ad qualitatem ⁊ modum actus ⁊ ſic
tangitur modus agendi quem exprimit per h̃
quod dicit qualiter. Sed dubitatur qm̃ ex
omni circũſtantia fit aliquid bene vel male q̃
ex modo agendi accidũt pp hoc videt̃ ꝙ oẽs
circunſtantie cõtineantur ſub modo agendi.

Dicendũ ꝙ modus agendi qui eſt bene vl̃
male quẽ actus potiſſime habet ex relatione
eius in fine non ponitur circunſtantia actus
ſed eſt cois ad oẽs circũſtantias. ſed modus
ſeu qualitas infoꝛmans actum ſcđm ꝙ ꝓgredi-
tur ab agente eſt quedã ſpecialis circũſtantia
vt ꝙ quis pcuciat foꝛtiter vel remiſſe. vñ mo-
dus actus eſt duplex. quidã ꝓueniens ⁊ inhe
rens actui per habitudinem actus ad finem.
⁊ talis modus non ponitur circũſtantia ſpecia
lis. et alius eſt modus ꝓueniens ex habitudi
ne actus ad ipſum agens et talis modus po-
nitur circũſtantia ſpecialis. verbigratia: cum
aliquis dat elemoſinam magnã pp vanã glo
riam in illo actu dandi eſt vnus modus qui
ſil̃r ineſt ex habitudine eius ad finem qui eſt
male dare. quia pp finem malũ. ⁊ eſt aliꝰ mo-
dus qui ſibi ineſt ſꝫ habitudinem ad ipſũ dã
tem .ſ. multũ dare ſꝫ ꝓpoꝛtionem ſue ſubſtan
tie. iſti modi ſunt multum diuerſi. Sciendũ
ꝙ iſte cauſe actus .ſ. agens pꝛincipale: ⁊ finis
⁊ materia ex quibus dependet ſubſtãtia actꝰ
non ꝓpꝛie dicuntur circũſtantie ſꝫ aliquid cõ
iunctum iſtis cauſis .ſ. ex qualitate ⁊ quãtita-
te aut loco vel tpe ⁊ ſic de alijs debet dici cir-
cũſtantia. verbigrã: in actione furti illud qđ p
tinet ad ſubſtantiam non eſt circũſtantia .ſ. eẽ
alienũ non dicitur circũſtantia furti quia hoc
ptinet ad ſubſtantiã furti ex pte materie ſeu
obiecti ſed ꝙ furtum ſit magnũ vl̃ paruũ de
loco ſacro vel non ſacro. ⁊ ſic ď alijs huiuſmõi
eſt circũſtantia furti. Eodem mõ ẽ in alijs cau
ſis. Finis .n. non dicit̃ circũſtantia ſed aliquid
cõiunctum fini. verbi gratia: agere pp bonũ
foꝛtitudinis non eſt circũſt antia actus ipius

foꝛtis ſed ſi foꝛtis agat pꝛopter liberat ionem
amicoꝝ vel parentũ huiuſmodi conditiones
circa finem cõſiderate ſunt circũſtantie finis.

Oĩa quidẽ igitur. poſito numero circũſtan-
tiaꝝ narrat qualiter ⁊ quaꝝ circũſtãtiarũ po
teſt eſſe ignorãtia ⁊ quarũ non. ⁊ dicit ꝙ nullꝰ
operans põt oẽs iſtas circũſtãtias ignorare ni
ſi ſit inſanus. quia non põt ignorare quis eſt
operans quia ſic ignoraret ſe ipm. alias tñ ig-
norantias põt quis ignorare. põt .n. operans
ignorare quid opatur vt narrãs ſecreta neſci
ens illa eſſe ſecreta neſcit quid loquit̃ nec qđ
opatur. Sil̃r mittens telũ ⁊ interficiẽs neſciẽſ
ſe interficere ignorat quid opatur. põt etiam
ſcire quid opatur ⁊ ignorare circa quid opatur
vt ſi aliquis in tenebꝛis interficiat filiũ ſuum
credens ipſum eſſe latronẽ aut ĩimicũ ſcit qđ
opatur: qꝛ ſcit ꝙ ĩterficit. ⁊ ignorat circa quid
operatur. Item põt ignorare quo inſtrumẽto
vt ſi credat lanceã eſſe ligneam ⁊ rotundã cũ
tñ ſit ferrea ⁊ acuta ignorat quo inſtrumento
operatur. Itẽ põt ignorare finẽ ex opatione ꝓ
cedentẽ vt doctoꝛ intẽdens caſtigare diſcipu-
lum ſi interficiat ipm ignorat finẽ non illũ fi-
nem quem intendit: ſed illũ finẽ qui ex opere
cõſequitur. Item põt ignorare modũ quo op-
atur. ⁊ ita põt ignorare qualiter opatur vt pu-
gilatoꝛ docens diſcipulũ credit pcutere leuit̃
⁊ percutit foꝛtiter. Itẽ põt ignorare menſurã
in qua opat̃: vt locũ vel tempus in quo opat̃
⁊ dicit phs ꝙ circa oĩa illa pͥter pͦmũ põt eſſe
ignorãtia. ⁊ qui aliquod iſtoꝝ ignorat videtur
nolens ſeu inuolũtarie opari. ⁊ maxime ſi ſit
ignorantia in circũſtãtijs pͥncipaliſſimis que
ſunt materia ſeu obiectũ ⁊ finis. ſicut .n. mate
ria eſt obiectũ exterioꝛis actus ita finis eſt ob
iectum interioꝛis actus. in his eni duobꝰ max
ime nollet quis per ignorãtiã errare. Scđm ta
le vtiq;. 3º narrat qualiter ignorãtia iſtaꝝ cir
cũſtantiaꝝ cauſat inuolũtariũ dicẽs ꝙ ſola ig
norantia harum vl̃ alicuiꝰ iſtaꝝ circũſtantia
rum non ſufficit ad eſſe inuolũtariũ: ſed plus
requiritur .ſ. ꝙ opatio ſit cũ triſtitia: ⁊ penitu-
dine qñ .ſ. cognoſcitur. ſic ergo patet ex pͥdicti
quid eſt inuolũtariũ propter ignorãtiã. ⁊ põt
ex lr̃a talis deſcriptio colligi. Inuolũtarium
pp ignorãtiã eſt factum pp ignorãtiam alicu-
ius vel aliquoꝝ .ſ. dictoꝝ ſingulariũ extrĩs tri-
ſte ⁊ penitudine: hoc eſt de quo facto triſtatur
⁊ peniter cũ cognoſcit ſe pp ignorãtiã hoc egiſ-
ſe. ⁊ dico ꝙ ſunt octo ſingularia ſeu circũſtãtie

Dubitatur circa hãc lr̃ã. circa oĩa vtiq; ⁊c̃
quis per hãc litterã videt̃ ꝙ ignorãtia poſſit
eſſe circa oẽs circũſtantias: cuius tñ cõtrariũ
dixit prius cũ nullus operãs niſi ſit inſanus
ignoret ſe ipm. Ad illud rñdet lincoñ. dupli
citer vnoͦ ꝙ p hãc pticulã intelligit illã litte-
teram cõditionalit̃ ſic ignorãtia exiſtente .i. ſi
exiſtat ignorãtia circa oĩa hec .i. circa quodcũ
q; eoꝛum .ſ. ſingularium in quibus eſt opatio
⁊c̃. Nota ꝙ octo ſunt circũ ſtantie. quis: quid
circa quid: in quo .ſ. loco vl̃ tpe quo .ſ. inſtrumẽ
to. cuius grã: qualiter. Circũſtãtie pͥncipaliſſi
me. obiectum ⁊ finis. qꝛ in his duobus maxi-
me nollet operans per ignorãtiam errare.

Circa iſtã partẽ ſunt duo dubia. pꝛimum ẽ
vtꝝ ignorãtia ſit cauſa inuolũtarij. ⁊ videtur
ꝙ non quia ignorãtia eſt mera priuatio ſcien-
tie: ⁊ inuolũtariũ vt opatio inuolũtarie ẽ qđ-
dam ens poſitiuũ. ſed pura pꝛiuatio non ẽ cã
alicuius entis poſitiui qꝛ non eſt dare in quo
genere cauſe poſſit eſſe. Similiter ignorãtia
diſpoſitionis que eſt erroꝛ cõtrarius ſciẽtie ñ
eſt cauſa inuolũtarij. ſed magis eſt cã volũta
rij. qm̃ que fiunt pp erroꝛem ſunt volũtaria.
ergo cũ ſolũ ſit duplex ignorãtia. ⁊ neutrũ ẽ cã
inuolũtarij: videt̃ ꝙ nulla ignorantia ſit cau-
ſa inuolũtarij. Item ſi ignorãtia eſt cauſa in
uolũtarij. tunc illa que fiunt pp ignorãtiã: qñ
fiunt ſunt inuolũtaria. quia vnũquodq; ẽ iu-
dicandũ volũtariũ vel inuolũtariũ ſꝫ ꝙ eſt
actu vt dictũ eſt pꝛius. ſed illa que fiunt pp
ignorãtiã: qñ fiũt ſũt volũtaria. qꝛ pꝛo tũc po-
tentia mouendi oꝛganicas ptes eſt in ipo opan
te hoc eſt in poteſtate operantis: ⁊ per ꝯñs tũc
eſt opatio volũtaria. nam per illud medium
ꝓbat phs. ꝙ illa que fiunt ꝓpter metum ſunt
volũtaria qñ fiunt. quia potentia mouẽdi oꝛ-
ganicas partes eſt tunc in poteſtate opantis.

Et ſi dicatur ꝙ ignorantia non ſolum ẽ cau
ſa inuolũtarij. ſed ignorãtia cũ diſplicentia et
penitudine. Cõtra qñ opatur operãs pp igno
rantiam tunc opatio non diſplicet opanti: vt
ſi quis accipiat ſtagnũ putans ſe accipere ar-
gentum tpe acceptionis non diſplicet accipien
ti. ergo in tpe opationis facte ꝓpter ignorãtiã
nec diſplicentia nec penitudo ẽ cã operatiõis

Jtem ſi ignorantia eēt cā inuolūtarij cū oīs malus ſit ignorans p phm i textu. ſequeref ꝙ oīs malus opareſ iuolūtarie.ꝛ ita oē peccatuz eēt iuoluntariū.ſed h̄ ē falſū quia p inuoluntario hō non puniſ nec vituperatur. ğ ſi peccatum eēt iuolūtariū homo nō eēt vitupandus pp peccatū. Jtē oē iuolūtarium ē cū triſtia ꝛ penitudine ſm phm.ſʒ aliqđ factū pp ignorantiā nō ē triſte. vt ſi aliqs credēs ſe recipere ſtagnuz recipiat argētū.aut ſi aliquiſ credens occidere auē occidat inimicū ſuum. Oppoſitū vult phs hic. Scđa dubitatio ē vtrū omniſ ignorantia ſit cā nō voluntarij. Siue vtrum oīs qui opaſ ignorans opetur non voluntarie videſ ꝙ ſic. quia nihil ē volitum niſi ſit cognitum ad velle.ergo ſequitur ſcire. ğ ex oppoſito ſeqtur opꝰ. ğ ad non ſcire ſequitur nō velle. Si ergo aliqs opetur ignorans ſeqſ ꝙ opaſ non volens. Jn ꝯrium videſ eē qđ dic phus ꝙ oīs malus eſt ignorans. ſi igiſ oīs ignorans opetur non volens ſeqtur ꝙ oīs malus opeſ non volens. quod ē falſum. Pro iſtis dubitationbus ſunt diſtinctiōes ponēde. Pria ē ꝙ tam volūtariū ꝙ̄ iuoluntarium dſ duplr.ſ.cōmuniter ꝛ ppe. volūtariū cōiter acceptū ē idē qđ iputabile opanti. oē.n.illud dicitur voluntarium qđ rōnaliter ē imputādū opanti. Sed voluntarium ppe dictū ē idē ꝙ actu bñplacitum voluntati. vñ volūtarium pprie dictum addit ſup voluntariuz coiter dictū actualem cōplacentiā voluntatis. Alia diſtinctio poniſ de volūtario ꝛ iuoluntario.ſ.ꝙ aliqd ē volūtariū ſm ſe vt illđ ſupra qđ cadit actꝰ voluntatis imediate ꝛ aliqd ē volūtariū in ſuo añte vt illud cuiꝰ añs ē actu volitū. Et inuoluntarium dſ duplr.ſ.ſm ſe ꝛ in ſuo ꝯñte.ſ. illud cꝰ ꝯñs diſplicet voluntati. Scđa diſtinctio pncipalis ē de ignorātia negationis qꝛ de ignorātia diſpōnis nihil ad pñs. ꝛ eſt diſtinctio talis ꝙ q̄dā ē ignorātia affectata: ꝛ q̄dā ē ignorātia q̄ ñ ē p ſe affectata. tñ illius ignorātie hō ignorans ē cā. qđ ꝯtingit duplr. qꝛ alicuius ignorātie hō ē cā p actualē opatōem ad quā conſeqſ ignorātia: ſicut cū aliqs volūtarie ſe inebriat ē cā ſue ignorātie ꝛ male electionis ſubſeq̄ntis Alia ē ignorātia cuiꝰ hō ē cā per ſuā negligentiam qꝛ p negligētiā conſideratōis ignorat qđ ſit agēdū. vt ſi aliqs adultus ignorat ꝙ fornicari ſit peccatū vł aliqd aliud iure poſitiuum qđ qlibʒ teneſ ſcire. ꝛ talis ignorātia dſ ignorantia iuris. Alia ē ignorantia eius qđ hō non teneſ ſcirē ꝛ cuiꝰ hō ñ ē cā vt ignorantia alicuiꝰ circūſtātie actꝰ hūani quā hō non ſemp teneſ ſcire. ꝛ quātūcumqꝫ hō teneſ ſcire ad huc incidit cōtra volūtatē ſuam qñqꝫ i ignorantiam. Sicut cū aliquis adhibita deb ita diligentia emittit ſagittam ex qua aliqs a caſu currens occiditur: ꝛ talis ignorātia dſ inuincibilis.

Ponaſ ğ talis diſtinctio ignorantie ꝙ q̄dā ignorātia innata vt ignorātia naturalr fatuorum: ꝛ quedā ē ignorātia affectata vt cum aliquis vult ignorare ne per cognitōnē retrahaſ a peccato. ꝛ hec ignorātia diciſ graſſa ꝛ ſupina ſm quandam methaphorā. qꝛ ſicut oculi graſſi non vident rem in debita qualitate ꝛ quantitate: ita talis ignorantia obnubilat iudiciuʒ vt nō recte diſcernat rē eligibilē ſed de ipa iudicat ſm ꝯformitatē ad appetentem. Diciſ ēt ſupia eo ꝙ nō ē recta ad iudicium rōis. ſed pſtrata iacens non curans ingrere rōnē eligibilis. Alia ē ignorantia eius quod hō teneſ ſcire ꝛ cuius hō ē cauſa ꝛ hec ē duplex. q̄dā cuiꝰ hō ē cā p opationē ſuam ad quā talis ignorantia conſequiſ vt de ignorātia pueniēte ex voluntaria inebriatione qua qs ignorat quod teneſ ſcire cuius ignorantie hō eſt cā per actualem operationeʒ: ꝛ alia ē ignorātia eius quod qs tenetur ſcire pueniens ex negligentia: cuiuſmōi ē ignorātia iuris poſitiui quod quilibet teneſ ſcire. Alia aūt ē ignorātia eius quod hō nō tenetur ſcire cuiꝰ etiam ignorātie hō non ē cauſa vt ignorantia alicuius circunſtātie actus hūani. ꝛ talis dicitur ignorantia inuincibilis.

Tertia diſtictio poniſ de cā effectia. aliqd .n. dſ eē cā effectiua duplr.ſ. poſitiue ꝛ p̊uatie: poſitiue vt illud qđ applicat v̊tutē ad opꝰ. priuatiue vt illud qđ ē priuatiuū cāe poſitie effectus ꝯrij. v̊bi gr̄a. nauigatio ad maxia picula maris facta p nautā idiſcretum ē cā poſitiua ſubmerſiōis nauis. ꝛ iō abſētia diſcreti naute dſ eē cā ſubmerſionis nauis nō quidē poitiue ſed p̊uatiue quia priuat p̄ſentiam diſcreti naute que ſi adeſſet eſſet cauſa effectus contrarij .ſ. ſalutis nauis: vt patet ex ſecundo phyſicoꝝ ꝛ ſic ignorātia negatōnis ſi ſit cā opationis inuoluntarie oʒ ꝙ hoc ſit p̊uatiue qꝛ p̊uat oppoſitū cāe poſitiue effectus contrarij. ſi.n. ſciētia vel certa cognitio affuiſſet fuiſſet effectus cōtrarius pductꝰ. Jſtis diſtinctōibus viſis dicendum ē ad primam dubitationem ꝙ nulla ignorantia negationis eſt cā poſitiua opatōis inuolūtarie. aliqua tñ ignorātia negationis ē cā priuatiua opationis iuolūtarie modo quo dictum eſt: vt illa ignorātia q̄ priuat ſcientiaʒ illius qđ homo tenetur ſcire ꝛ cuiꝰ ignorātie homo eſt cā. ꝛ intelligo per inuolūtarium ſʒ ꝙ phs loquiſ hic de inuolūtario cū dicit ignorātiam eſſe cāʒ inuolūtarij. inuolūtariuʒ coiter dictū ſʒ quod eſt ideʒ qđ nō iputabile opanti ꝛ per volūtariū intelligo illud qđ eſt imputabile opanti. cū.n. aliqua opatio pp ignorātiā eſt in fieri illa opatio nō eſt inuolūtaria. qñ actu fit ſʒ ꝙ inuolūtariū dicit diſplicentiā voluntatis q̄uis poſtea fiat inuoluntaria diſplicēs volūtati. dico ğ ꝙ ignorātia innata ſeu naturalis non cauſat inuolūtariū qꝛ nec talis ignoratia nec ſcia oppoſita eſt in poteſtate opantis. ſed ignorātia affectata ꝛ ignorātia eius qđ homo tenetur ſcire ſiue fiat p opationē ſiue p negligentiā non eſt cā inuolūtarij coiter dicti qꝛ hō eſt cā huiuſmodi ignorātie. ꝛ pp hoc talꝭ ignorātia ꝛ ēt illud qđ fit pp talē ignorātiā eſt imputabile hōi. ꝛ p cōſequēs vtrūqꝫ eſt volūtariū accipiēdo volūtariū coiter p imputabili. ꝛ ideo huiuſmodi ignorātia non eſt cā inuoluntarij coiter accepti.ſ. p non imputabili. ſed ignorātia alicuius circūſtātie ſingularis quā homo non teneſ ſcire eſt cā inuolūtarij nō tñ eſt cauſa totalis ſed penitudo ꝛ triſtitia de perfecto p ignorātiā poſtqꝫ operāti conſtiterit eſt vna cā partialis inuolūtarij. Ad rōnes in ꝯrium ad primā cū diciſ ꝙ mera p̊uatio non eſt cā entis poſitiui dico ꝙ veꝝ eſt de cā poſitiua applicante v̊tutē ad opus cū mera p̊uatio pōt eſſe cauſa priuatiua effectus poſitiui vt patet d̄ abſentia diſcreti naute: ꝛ ſubmerſiōe nauis vt dictum eſt. Ad aliud dico ꝙ illa que fiūt pp ignorātiā qñ fiunt ſunt volūtaria accipiendo volūtariū tā coiter ꝙ̄ pprie: quia ſunt imputabilia opanti. ꝛ etiā ſunt bñplacita voluntati poſt modum tñ cū operās triſtatur ꝛ peniter de his que pp ignorātiā fecit ſunt inuoluntaria. ꝛ ita p diuerſis tēporibus ſunt volūtaria ꝛ inuolūtaria. Ad aliđ dico ꝙ q̄uis oīs malus ſit ignorās: nō tñ oīs malus opaſ ppſ ignorātiā. Ad aliud cū diciſ ꝙ oē inuolūtarium eſt cū triſtitia cōcedo ꝙ oē inuolūtariuʒ.ſ. diſplicens volūtati eſt cum triſtitia pro tpe p quo eſt inuolūtariū: ꝛ cū dicitur ꝙ aliqua ignorantia non eſt cū triſtitia: vt cuʒ aliquis accipit argentum putās ſe accipere ſtagnum cōcedo ꝛ dico ꝙ talis ignorātia non cauſat inuoluntariū eo ꝙ facto cognito opans non triſtatur neqꝫ penitet qđ ad iuolūtariū requiriſ cāt tñ non volūtariū p tpe pro quo factū eſt incognituʒ. Ad zꝰ dubiū dicēdū ꝙ oīs qui opatur ignorans opatur illud qđ ignorat non voluntarie ꝛ ſʒ ꝙ ignorat illud. Si.n. ſit ignorās in particulari ꝛ in actu eſt non volens in particulari ꝛ in actu ꝛ ſi ſit ignorās finē pp quem eſt opandum eſt non volens finem ppter quē eſt opandū. Et cū arguitur vlterius ꝙ tūc oīs malus opatur non volens cōcedo ꝙ omnis malus operatur non volēs finē ppter quē eſt opandū. operatur tñ volens illud ppter qđ operatur ꝛ finē ppter queʒ operatur.

Exiſtente autem inuoluntario qđ vi ꝛ prodter ignorātiā voluntarium videbitur vtiqꝫ eſſe cuius principium in ipſo ſciente ſingularia in quibus eſt operatio. Forſitan.n. non bene dicitur inuolūtaria eſſe que ppter iram vel propter cōcupiſcentiam. primū quidē enim nullū ad huc animalium aliorum voluntarie operabitur neqꝫ pueri. Deinde vtrū nihil voluntarie opatur eorum que ppter cōcupiſcentiam vel iram vł bona quidem voluntarie: mala autem nō voluntarie. ſed ridiculū vna cauſa exiſtente. Jn cōueniens autem forte inuolūtaria dicere q̄ oportet appetere. Oportet autem ꝛ iraſci in quibuſdam ꝛ cōcupiſcere quedā puta ſanitatem: ꝛ diſciplinā: videntur aūt ꝛ inuolūtaria qdeʒ triſtia eſſe que autē ſm cōcupiſcentiam delectabilia. Ad huc autem quid differunt in eſſendo inuolūtaria que ſm cogitationem vel iraʒ peccātur: fugienda quidem.n. ambo videnſ aūt non minꝰ humane eſſe irrationabiles paſſiones. Quare ꝛ opatiōes hoīs ab ira ꝛ ꝯcupiſcētia Jncōueniēs itaqꝫ ponere iuolūtaria hec.

Hec eſt tertia pars principalis huius capituli in qua phs determinat de voluntario ꝛ cōtinet duas particulas. Jn prima ponit deſcriptionē volūtarij. Jn ſecūda ibi. Forſitan aūt. remouet errorē quorūdā circa volūtarium. Volūtariū ſic deſcribitur. voluntarium eſt cuius principiū in ipo ſciente ſingula i quibus eſt opatio. Jntelligendū eſt ꝙ volūtarium hic deſcribitur p remotionē cāꝝ inuoluntarij. Nam inuolūtariū duplex eſt.ſ. p violentiam ꝛ per ignorātiā iō ad hoc ꝙ aliquid ſit voluntariū oportet ꝙ nec ſit violentia nec ignorātia ideo in deſcriptione volūtarij excluditur violentia p hoc qđ diciſ. cuius p̊ncipiuʒ in ipo. ꝛ ignorātia excludiſ p hoc qđ dſ ſciente ſingula. in quibus eſt operatio

Forſitan autem

Hec eſt ſecunda pticula in qua excludiſ quidam error circa volūtarium quidā enim credebant ꝙ nō omne illud cuius principiū eſt intra cū ſcientia circūſtantiaꝝ eſt volūtarium quia poſſibile eſt ꝙ illud p̊ncipiū qđ ē intra nō ſit volūtas a qua aliquid denoīatur volūtariū: ſed aliqua paſſio appetitꝰ ſenſitiui. vt ira vł cōcupiſcentia ꝛ illa que fiunt ppter paſſionem non ſunt voluntaria. Primuʒ quidem. Jſtum errorem excludit phs pbando ꝙ

operata pp iram vel cõcupiſcentiam ſunt voluntarie opata. et hec eſt cõcluſio. 10. huius libri q̄ pbaꝛ p. 5. rõnes. p̄ma rõ eſt tal'. ſi opata pp iram vl' cõcupiſcentiã non eſſent voluntarie opata tunc nulla q̄ pueri vl' alia bruta operantur eſſent volũtarie opata. cõſequẽs ẽ falſum ⁊ cõſequẽtia pꝫ. nã oïa q̄ pueri ⁊ alia bruta opãtur ſunt ꝑpter irã vl' cõcupiſcẽtiã opata. Et ſi dicaꝛ ꝙ volũtas nõ eſt in brutis vt pꝫ ex 3° de aïa. ſed volũtariũ ẽ ſolũ illud qð eſt a volũtate. ergo in brutis nõ eſt volũtariũ nec operata a brutis ſunt volũtaria. Dicenduꝫ ꝙ volũtariũ accipiꝛ dupl'r. ſ. coïter ⁊ ꝓꝓe. voluntariũ coïter acceptũ ẽ oẽ illud qð fit a principio intrinſeco ſponte non coacte. Sed voluntarium ꝓprie ſolũ eſt illud quod fit a volũtate. volũtariũ coïter acceptũ reperitur in pueris ⁊ brutis. Sed volũtariũ ꝓprie ſumptuꝫ ineſt ſolis hominib⁹. ⁊ deinde vtrũqꝫ. 2° pbatur cõcl'o ſic. ſi illa que fiunt pp cõcupiſcẽtiã ⁊ irã non ſunt volũtaria. aut hoc eſt vl'r. verũ tam in bonis q̃ȝ in malis. aut hoc eſt verũ in malis ⁊ nõ in bonis: ita ꝙ bona que fiunt ex paſſiõe ſunt volũtaria: ⁊ mala non. qð forte quidã iõ dixerũt. qꝛ bona cõcordãt rõni cui mala ꝯ̄riãtur ⁊ volũtas eſt cũ rõne. ſed vtrũqꝫ mẽbrum iſtius diuiſiõis eſt incõueniẽs. 2ᵐ. n. mẽbruꝫ eſt incõueniẽs nã vna ẽ cã diuꝫ q̄ homo facit ſiue ſint bona ſiue mala. ſ. volũtas. nũq̃ȝ. n. ꝓrumpit hõ ad agendũ niſi ꝑueniat conſenſus rõnalis appetitus. non ergo eſt dicendũ ꝙ bona q̄ hõ facit ſint volũtaria ⁊ mala inuolũtaria. cũ vna ponaꝛ cã vtriuſqꝫ. ſ. volũtas. ſ. vl' ira vl' cõcupiſcentia ⁊ vnius cãe non ſunt effectus cõtrarij: primũ etiã mẽbrũ eſt incõueniens. ſ. ꝙ nihil ſit volũtariũ qð fit ex paſſione. quia incõueniẽs eſt dicere id nõ eſſe voluntariũ qð oportet facere ſꝫ rectã rõnẽ. ſed ſm rectã rõnẽ oportet aliqñ iraſci puta ad cohercendũ peccata. oꝑtet etiã ſm rectã rõnẽ cõcupiſcere quedã puta ſanitatẽ ⁊ diſciplinã. illa ḡ ſunt volũtaria. non ergo oïa q̄ hõ facit pp paſſionem ſunt inuolũtaria. Videntur autem 3° pbatur cõcl'o ſic. oïa inuoluntaria ſunt triſtia: ſed illa q̄ fiunt ꝑpter cõcupiſcẽtiã ſunt delectabilia. ergo illa q̄ fiunt ꝑpter cõcupiſcẽtiam nõ ſunt inuolũtaria. ⁊ quedã etiã facta pp iram ſunt delectabilia vt pꝫ de vindicta. ḡ ⁊c̄.

Ad huc aũt 4° pbaꝛ cõcl'o ſic. peccata q̄ fiunt ꝑpter irã vel cõcupiſcentiã ſunt fugienda: ſicut ⁊ peccata q̄ fiũt ſꝫ cogitatiõꝫ. i. deliberationẽ rõnis ſunt fugienda. ſed illa que fiunt inuolũtarie nõ ſunt fugiẽda qꝛ nõ ẽ in poteſtate hoïs fugere inuoluntaria. ergo illa que fiunt ꝑpter cõcupiſcentiã vl' iram nõ ſunt inuoluntaria. Vel põt ſic rõ formari. hõ ꝑpter inuolũtaria nec vituperaꝛ nec punitur. ſꝫ pp operationes factas ſꝫ cogitationẽ. i. ſm deliberationẽ rõnis. ergo ⁊c̄. Videntur aũt 5° pbatur ſic cõcl'o. nulla opatio inuolũtaria eſt hũana: ſed opationes facte pp cõcupiſcentiam vl' iram ſunt hũane. ergo ⁊c̄. minoꝛ declaraꝛ p h ꝙ irrõnales paſſiones appetit⁹ ſenſitiui videntur eſſe humane. cũ appetit⁹ ſenſitiuus ſit natus obedire rõni vt declaratũ eſt in fine p̄mi libri. ergo opationes facte pp cõcupiſcẽtiã vl' iram non ſunt inuolũtarie. Intelligendũ ꝙ Ariſto. ſuperi⁹ in hoc capl'o pbauit ꝙ opationes facte ꝑpter cõcupiſcẽtiã vl' iram non ſunt violente. ⁊ hic probat ꝙ huiuſmodi operationes non ſunt inuolũtarie. Capl'm 2ᵐ. t. p̄mi libri. 3. de electione ⁊ eligibili in quo ſoluiꝛ qð principalis querens quid eſt electio. ⁊ p̄mo oſtenditur cũ quibus electio non eſt idem. ſ. ꝙ non eſt idẽ cũ volũtario neqꝫ cũ cõcupiſcentia vel ira vl' volũtate vel cũ opinione ſimiliter ⁊ alia. deinde ꝙ eſt ſub volũtario tanq̃ȝ ſub genere cui adiuncta dr̃a q̄ eſt ꝓconſiliatio colligiꝛ ꝙ eligibile eſt volũtariũ ꝓcõſiliatũ ex quo inſinuatur ꝙ electio eſt volũtas ꝓconſiliatiua vel appetitus ꝓcõſiliatiuus.

Determinatis aũt voluntario ⁊ inuolũtario ꝓ electione ſequitur ptrãſire. Maxime ꝓpriũ. n. videtur eẽ vtuti ⁊ magis mores iudicare opatiõibus.

Iſtud eſt 2ᵐ capl'ꝫ primi tractat⁹ tertij libri in quo determinaꝛ de electione ⁊ eligibili ⁊ cõtinet tres partes. in prima oſtenditur ꝙ ad hanc ſciaꝫ ptinet conſiderare de electõe. In. 2. ibi electio vtiqꝫ. oſtenditur qð nõ eſt electio ſiue cum quibus electio non eſt idem: qb⁹ tamen vel quorum alicui videꝛ eẽ idẽ. In tertia ibi. quid igitur. oñditur quid eſt electio inueſtigando diffinitionẽ electiõis. In prima igitur pte pbat ꝙ ad hãc ſciẽtiã ptinet cõſiderare de electione. ⁊ hec ẽ cõcluſio vndecia hui⁹ libri q̄ pbaꝛ ſic. ad hãc ſciẽtiã ptinet cõſiderare de vtute vt prius pbatũ eſt. ergo ad hanc ſcientiã ptinet cõſiderare de eo qð eſt maxime ꝓprium vtuti. ſed electio eſt maxime ꝓpria vtuti. nã vtutes ⁊ vicia magis iudicãtur ſꝫ electionẽ interiorẽ q̃ȝ ſꝫ opationẽ exteriorẽ. ergo ⁊c̄. Intelligendũ eſt ꝙ ex habitu vtutis procedit interior electio ⁊ exterior opatio: ſed vtutes magis iudicãꝛ ſꝫ electionẽ interiorẽ q̃ȝ ſꝫ opationẽ exteriorẽ. nã aliqs põt bonã opationẽ exterius facere ſine vtute. ⁊ ẽt põt eſſe vtuoſus ſine bona opatione exteriori: ſed ſine electione non põt aliquis eſſe vtuoſus. iõ electio q̄ ẽ actus interior eſt maxĩe ꝓpria vtuti.

Electio vtiqꝫ volũtariũ eſſe videtur non idẽ aũt ſꝫ in plus voluntarium. voluntaria. n. quidẽ ⁊ pueri ⁊ oïa aïalia coïcant electione aũt non ⁊ repentina volũtaria quidẽ dicimus ſꝫ electionẽ aũt non.

Hec eſt ſecunda pars principal' in qua oſtenditur quid non ẽ electio qð tñ vr̃ eſſe electio. ⁊ cõtinet duas pticulas p̄ncipales. In prima oſtenditur quid eſt ptinẽs ad appetitũ q videtur ꝙ electio non eſt electio. In ſa ibi. Neqꝫ iam opinio. oſtenditur quid eſt ptinens ad intellectũ qui videꝛ eſſe electio qð nõ eſt electio. prima pticula cõtinet. 4. partes. in prima oñditur ꝙ electio non eſt idem ꝙ volũtarium qð ptinet ad appetitũ intellectiuũ. In ſcða ibi. dr̃teſ aũt. oñditur ꝙ electio non ẽ idẽ qð ꝯcupiſcẽtia q̄ ptinet ad appetitũ ſenſitiuũ. ſ. ad pteꝫ cõcupiſcibilẽ. In tertia ibi. ira aũt. oſtendiꝛ ꝙ electio nõ eſt ira que ptinet ad appetitũ ſenſitiuũ. ſ. ad partẽ iraſcibilẽ. In q̄rta ibi. Sed nec volũtas. oñditur ꝙ electio non ẽ idem qð volũtaſ intelligendo per volũtatẽ actum volũtatiſ. In prima igiꝛ pticula declarta ꝙ electio non ẽ idem cõuertibiliter qð voluntariũ. ⁊ hec eſt cõcl'o. 12. que pbaꝛ ſic. oïs electio eſt volũtaria: ſed non oẽ volũtariuꝫ eſt electio. ergo electio non eſt idẽ cõuertibiliter cũ volũtario. maioꝛ patet de ſe. ⁊ minoꝛ decl'atur dupl'r. p̄mo ſic pueri ⁊ bruta participãt volũtario ⁊ non participãt electiõe. ergo nõ oẽ voluntariũ eſt electio. Et repentina. 2° pbaꝛ eadem minoꝛ ſic. eá que repẽte ⁊ ſubito facimus ſunt volũtaria. qꝛ principium eorũ in nobis ẽ ſed talia repẽtina nõ ſunt ſecũdũ electionem qꝛ nõ fiunt ex deliberatione rõnis. ergo nõ oẽ volũtariũ eſt electio vl' ex electione. Intelligendũ ꝙ euſtratius ponit ex⁹ qualiter illa q̄ fiunt repente ſunt volũtaria ⁊ non ex electione. d. ꝙ amicus nobis volentibus repente ſuperuenit nõ tñ nobis ꝓeligentibus ⁊ ꝓcõſiliãtibus. Dubitatur hic qꝛ videꝛ ꝙ electio inſit brutis ⁊ eius cõtrariũ dicit phs. nã electio eſt duob⁹ ꝓpoſitis vni⁹ ꝓ alio acceptio. ſed illud idem cõpetit brutis. nã brutũ vnã herbã ꝓ alia accipit. ⁊ dulce accipit ꝓ amaro. ḡ brutis ineſt electio. Dicẽdũ ꝙ electio accipitur coïter ⁊ ꝓprie. Electio coïter dicta ẽ acceptio vnius pre alio rõne cognitiõis ſenſitiue vel intellectiue indifferenter. ⁊ ſic brutis ineſt electio ſicut ⁊ volũtariũ. ſed electio ꝓꝓe dicta eſt acceptio vnius ꝓ alio ex deliberatiõe cõſilio ⁊ õ liberõne rõnis. ⁊ electio ſic accepta ñ ẽ i brutis.

Dicentes aũt ipaꝫ cõcupiſcẽtiaꝫ vel irã vl' volũtatẽ: vl' quãdã opinionẽ nõ videnꝛ recte dicere. ñ. n. cõe electio ⁊ irrõnabilium cõcupiſcẽtia aũt ⁊ ira. Et incõtinens cõcupiſcens quidẽ opatur eligens aũt non cõtinẽs aũt ecõuerſo: eligens quidẽ cõcupiſcens aũt non ẽ. Et electioni quidem cõcupiſcentia cõtrariaꝛ: concupiſcentia aũt cõcupiſcentie non. Et cõcupiſcentia quidẽ ⁊ delectabilis ⁊ triſtis: electio aũt neqꝫ triſtis neqꝫ delectabilis. Ira aũt adhuc min⁹ neq̃ȝ. n. que pp iram ſꝫ electionẽ eſſe videntur.

Hec eſt ſecũda pars prime pticule ſecunde partis in qua oſtẽditur ꝙ electio nõ ẽ idem qð cõcupiſcẽtia. Et primo ꝓponit intẽtionẽ dicẽs. ꝙ dicẽtes electionẽ eẽ cõcupiſcẽtiam vl' iram vl' volũtatem vl' quãdã opinionem nõ vidẽtur recte dicere. iſto ꝓpoſito oñdit ꝙ electio nõ eſt cõcupiſcẽtia. ⁊ hec eſt con° 13. q̄ pbatur q̄drupl'r. p̄ma rõ eſt coïs cõcupiſcentie ⁊ ire ⁊ hec ẽ rõ. cõcupiſcẽtia ⁊ ira iueniunꝛ in hoïbus ⁊ in aïalib⁹ irrõnabilib⁹. ſꝫ electio non iuenitur niſi in hoïb⁹. ergo electio nõ ẽ cõcupiſcẽtia nec ira. Et incõtinẽs. 2° pbatur cõcl'o ſic. ſi electio eſſet cõcupiſcẽtia quicũqꝫ oparetur eligens oparetur concupiſcens ⁊ ecõuerſo. ꝯñia patet d̃ ſe. ⁊ falſitas cõſequẽtis pbatur p hoc ꝙ incõtinẽs opatur cõcupiſcẽs ⁊ non eligens ⁊ cõtinẽs operatur ſm electionẽ ⁊ nõ ſꝫ cõcupiſcẽtiã. ergo ⁊c̄. Et electionẽ. 3° pbatur cõcluſio ſic. cõcupiſcẽtia cõtrariatur electioni. vt patet tã i cõtinẽte q̃ȝ in i ꝯtinẽte. vterqꝫ. n. eligit ſꝫ rõnẽ ꝯ̄riũ illi⁹ qð cõcupiſcit ſm appetitũ ſenſitiuũ. ſed cõcupiſcentia non ꝯ̄riatur cõcupiſcẽtie. ergo electio nõ eſt idẽ qð cõcupiſcẽtia. Euſtrati⁹ mouꝫ hic dubitatiõeꝫ pbans ꝙ cõcupiſcẽtia ꝯ̄riaꝛ cõcupiſcẽtie. nã aliquiſ ſimul cõcupiſcit gl'aꝫ ⁊ pecuniaꝝ abũdantiã. ſed gl'a indiget cõſũptione pecunie ⁊ ſupabũdãtia pecuniaꝝ indiget pcitate ⁊ retentione pecunie. ergo ille concupiſcentie ſunt cõtrarie. ſ. cõcupiſcẽtia gl'e ⁊ cõcupiſcẽtia ſupabundãtie pecũiaꝝ. Rñdet ꝙ de eadẽ re cõtrarie cõcupiſcentie nõ inſunt eideꝫ. impoſſibile eſt enĩ eundẽ ſimul cõcupiſcere nutriri ⁊ non nutriri. ſed in eodẽ electio ẽ cõtraria cõcupiſcentie ſed cõcupiſcẽtia non eſt cõtraria concupiſcẽtie i eodẽ. ⁊ hoc intelligit hic phs. Intelligẽdũ ꝙ in diuerſ cõcupiſcentia ꝯ̄riatur cõcupiſcẽtie. nã i ꝓdigo ⁊ auaro ſunt diuerſe cõcupiſcentie contrarie ſed in eodem non cõtrariatur concupiſcentia concupiſcentie. ſed in eodẽ electio ꝯtrariatur cõcupiſcentie vt pꝫ taꝫ in icõtinẽte q̃ȝ in cõtinẽte.

Ad inſtantiã cõmẽtatoris dico ꝙ licꝫ cõſumere pecuniã ⁊ retinere eã cõſequãtur ad gloriã acquirẽdã ⁊ ſuperabũdãtiam pecunie hñdam tñ poſſibile eſt cõcupiſcere ſimul gloriaꝫ ⁊ ſupabũdantiam pecunie ⁊ nõ ẽ poſſibile ꝯcupiſcere ſimul effundere pecuniã ⁊ cõcupiſceꝛ retinere pecuniã qꝛ poſſibile ẽ cõcupiſceꝛ añs ⁊ non concupiſcere ꝯñs. nam ego concupiſco eſſe in luto cũ mille florenis ⁊ non concupiſco eſſe in luto. ⁊ tñ bene ſequitur ſum in luto cũ mille florenis. ergo ſuꝫ in luto. vñ poſſibile ẽ ꝙ cõcupiſcẽtie ꝯñtiũ ſint ꝯ̄rie ⁊ tñ ꝙ ꝯcupiſcentie añcedẽtiũ ñ ſint ꝯ̄rie. Et concupiſcentia quidẽ. 4° pbaꝛ ꝙ electio non eſt idem qð concupiſcentia ⁊ hoc ſic. concupiſcẽtia ẽ ſemp

cū delectatione vl' triſtitia. naꝫ concupiſcētia eſt delectabilis qñ res concupita eſt pñs ꝛ triſtis qñ res eſt abñs. ſed electio nec eſt delectabilis nec eſt triſtis cū electio cōſiſtat in deliberatione rōnis

Ira autem

.ḡ ꝛc̄

Hec eſt tertia pars in qua oſtendit ꝙ electio non eſt ira. ꝛ hec ē cōcl'o. 14. hui⁹ libri. q̄ ꝓbatur ſic. electio videt̄ minus eē ira q̄ꝫ ↄcupiſcentia. ꝛ ſi illud qđ videt̄ magiſ ineſſe ñ inſit. nec illud qđ videt̄ minus ineſſe inerit ꝛ min⁹ uidet̄ ꝙ electio ſit ira q̄ꝫ ꝙ ſit cōcupiſcentia. qꝛ q̄ fiunt ex ira fiunt repente. ira. n. repēte ꝓrumpit in vindictā. ſed que fiunt ſm concupiſcētiam nō fiunt ita repente. Nunc aūt illa q̄ fiunt ꝑ electionē nō fiunt repente. ſꝫ ꝑ deliberationē rōnis. iđ electio magis ↄuenit cum cōcupia q̄ꝫ cū ira. ḡ ꝛc̄. Sꝫ dubitat̄ h̄ q꞉ ꝑ phm z°. huius difficilius ē repugnare cōcupiſcentie q̄ꝫ ire. videt̄ ergo ꝙ cōcupia magis tollat deliberatiōꝫ rōnis. ꝛ ꝑ ↄñſ electionē q̄ꝫ irā ꝛ ita ira magis cōuenit cū electione q̄ꝫ cōcupiſcentia. Dicēdū ꝙ abſolute ꝛ ſimpl'r loquendo difficili⁹ ē pugnare ↄ cōcupiſcētiā: q̄ꝫ cōtra iram. quia ſepius adueniūt nobis cōcupiſcentie q̄ꝫ ire: qꝛ cōcupia ſeqnit̄ oꝑatiōes guſtus ꝛ tactus qui ſunt nobis magis neceſſarij ad conſeruationē vite. ꝛ iđ ſimpliciter minuſ poteſt a nobis ſepari cōcupia q̄ꝫ ira q̄ ſubito aduenit ꝛ recedit. ꝛ hoc intelligit phs z° huius ꝙ difficilius eſt ſimpl'r pugnare ↄ cōcupiāꝫ: q̄ꝫ cōtra iram. ꝑ tp̄e tñ pro quo ira durat difficilius eſt pugnare cōtra iraꝫ. ira. n. ꝓp accēſionē ſanguinis ꝛ inflāmationē ſpirituū vehemēti⁹ mouꝫ ꝛ magis ip̄ellit q̄ꝫ cōcupiſcētia. ꝛ iđ pro illa hora in qua durat ira: difficilius ē refrenare impetū ire q̄ꝫ motū ↄcupie. ꝛ hoc intelligit phs h̄ nam illa q̄ per iram fiunt magis ſunt remota ab electione: q̄ꝫ ea q̄ fiunt per ↄcupiam. ꝛ ita dicta phi in z°. ꝛ hic non repugnant.

Sed nec

voluntas q̄uis propinq̄ eē videatur. Electio quidē. n. nō ē ip̄oſſibiliū: Et ſi qs dicat eligi videbitur vtiq̄ꝫ inſipiēs eē: volūtas aūt ē ip̄oſſibilium puta imortalitatis: Et voluntas quidē eſt circa ea que nequaquā per ip̄m ſunt oꝑata vtique: puta hypocritā aliquē vincere vl' athletam. Eligit aūt talia nullus. Sed quecunq̄ꝫ exiſtimat fieri vtiq̄ꝫ per ipſum. Adhuc autem voluntas quidem finis eſt magis electio eoꝝ q̄ ſunt ad finē: puta ſanitatem volumus: eligimus aūt per que ſani erimus. Et felices eē volumus quidem ꝛ dicimus: eligimus auteꝫ dicere nō congruit. Ult' aūt videt̄ electio circa ea que in nobis eſſe. Neq̄ꝫ iā opinio vtiq̄ꝫ erit opinio quidem enim videtur circa oīa eſſe. et nihil minus circa eterna ꝛ impoſſibilia: et ea que in nobis. Et falſo ꝛ vero diuiditur: non autē malo ꝛ bono. Electio aūt his magis. Ult' quidem igit̄ opinioni nō ideꝫ. Forſitā nꝫ dicit aliquis. Sꝫ nꝫ cuidā in eligēdo qdē. n. bona l' mala. quales quidē ſumus: in opinādo aūt non. Et eligim⁹ quidē accipere vl' fugere vel aliqd taliū. Opinamur aūt qd ē vel cui confert vel q̄liter Accipere aūt vel fugere non multū opinamur. ꝛ electio quidē laudatur in eſſendo cuius oꝑtet magis vel recte opio aūt in eſſendo vt vere. ꝛ eligimus quidē q̄ maxime ſcim⁹ bona exñtia. Opinamur aūt qñ nō multū ſcim⁹ Et videntur non idē ꝛ eligere optima ꝛ opinari. Sed quidā opinari qdē melius: ꝓp malitiā aūt eligere que non oꝑtet. Si aūt preſit opio electioni vel ſubſequatur nihil differt. non. n. hoc intēdim⁹. ſꝫ ſi idē eſt opinioni cuidam.

Hec ē. 4. ps huius ꝑticule in q̄ oñr ꝙ electio nō ē idē qđ volūtas: ꝛ hec ē ↄcl°. 15. hui⁹ libri q̄ ꝓbat̄ tripl'r p̄mo ſic. volūtas ē impoſſibiliū aliqs. n. poſſꝫ velle ſe eē imortalē: ſꝫ electio ē ſolūꝫ poſſibiliū. ḡ electio nō ē idē qđ volūtas. Et volūtas quidē z°. ꝓbat̄ ſic. nulluſ eligit illa q̄ nō poſſunt fieri ꝑ ip̄ꝫ. electio. n. ſolū videt̄ eē taliū q̄ ſunt in nr̄a ꝑtāte. ſꝫ aliqs pōt velle ea q̄ ñ ſunt in ſua ꝑtāte ꝛ q̄ nō poſſūt fieri ꝑ ip̄m. nam aliqs pōt velle ypocritā vincere athletā vel ecōuerſo: ꝛ tñ h̄ nō ē in ſua ꝑtāte nec pōt ꝑ ip̄m fieri. ꝑ ypocritaꝫ intelligit illū q ſimulat ſe eſſe pugilē ꝛ nō eſt pugil in rei v̄itate. ꝑ athletā intelligit illū qui v̄e ē pugil.

Adhuc

autē. 3°. ꝓbat̄ ↄcl°. ſic. volūtas ē maxie reſpectu finis. qa alia volum⁹ ꝓp finē ꝛ vnū qđq̄ꝫ ꝓpt̄ qđ ꝛ illud magis: iđ maxie volum⁹ finē. ſꝫ electio ē eoꝝ q̄ ſunt ad finē. volum⁹. n. ſanitatē ꝛ eligim⁹ ea ꝑ q̄ poſſum⁹ deuenire ad ſanitatē. ḡ electio nō ē illud qđ volūtas Dubitat̄ h̄ vtꝝ electio poſſit eē ipi⁹ finis: ꝛ vr̄ ꝙ ſic. qa electio ē acceptio vni⁹ p̄ alio vl' alijs: ſꝫ i finib⁹ ↄuenit vnū accipere p̄ alio ḡ ꝛc̄ Itē ſic̄ electio ſe hꝫ ad fiē ita volūtas ſe hꝫ ad ea q̄ ſūt ad finē ꝛ ecōuerſo ſꝫ volūtas pōt eē ei⁹ qđ ē ad fineꝫ. In oppoſituꝫ ē h̄ phs. Dicēdū ꝙ vt p̄us dictū ē electio ſumit̄ dupl'r. ſ. coiter ꝛ ꝓp̄e accipiēdo electioneꝫ coiter ſic pōt eē ipius finis. ſꝫ accipiēdo electionē ꝓprie ſic ſolū ē ei⁹ qđ ē ad finē. qđ ꝓbat̄ dupl'r. pri° per h̄ ꝙ electio ē finis ↄſilij vt dic̄ phs iđ oꝫ ꝙ oē eligibile ſit ↄſiliabile. ſꝫ ↄſiliū ñ ē de fine. medic⁹. n ñ ↄſiliat̄ đ ſaitate. ſꝫ de his q̄ ducūt ad ſaitatē. ḡ cū cōſiliū ñ ſit de ipſo fine ſequit̄ ꝙ electio nō ſit ipſi⁹ finis Z°. ꝓbatur ꝑ h̄ ꝙ electio ꝓprie ſūpta ſe hꝫ vt ↄ°. ↄſilij. pri°. n. p̄cedit cōſiliū đ agēdo deide ſeqt̄ iudiciū đ iuētis. ꝛ tunc ad iudicium ſequitur electio q̄ in oꝑationibus ſe hꝫ vt cōcl'o. ſꝫ finis in oꝑationib⁹ nō hꝫ rōnem ↄl'ōis ſꝫ magis hꝫ rōnē pricipij vt patꝫ ex z°. phiſicoꝝ. iđ electio ꝓprie accepta nō ē ipi⁹ finis. Intelligēduꝫ tñ ē ꝙ ſicut in ſpeculatis vna concluſio demōſtratiua pōt eē p̄ncipium alterius. p̄mū tñ p̄ncipiū idemſtrabile nō pōt eē cōcluſio ſic: i practicis finis vni⁹ oꝑationis pōt ordinari ad aliuꝫ finē. ſed finis vltimus non ordiat̄ ad alium finem. ideo electio ꝓp̄e dicta nullo mō pōt eē finis vltimi. tñ alioꝝ finiū ꝑticularium pōt eē electio non inquātū ſūt fines ſꝫ iq̄ꝫtuꝫ ordināt̄ ad finē ſuperiorē ꝛ ꝑfectiorē. Ad p̄mum i ↄ̄riū dicēdū ꝙ electio ꝓprie accepta ē acceptio vni⁹ qđ in finē ordiatur pre alio. ſꝫ finis in q̄ꝫtum h̄ nō ordiat̄ in aliud. ꝛ iđ finis inq̄ꝫtum finis nūq̄ꝫ eligit̄ ꝓprie. qꝛ nūq̄ꝫ preaccipit̄ tāquam ordiatū in aliud. Ad aliud dicēdū ꝙ volūtas accipit̄ dupl'r. ſ. coiter ꝛ ꝓprie. voluntas coiter accepta ē cois cuilꝫ actui volūtatis ꝛ ſic: cōcedo ꝙ volūtas ē eoꝝ q̄ ſūt ad finē. ſed volūtas ꝓprie accepta ē ſolū act⁹ volūtati reſpectu ꝑ ſe ꝛ ñ ꝓp aliud voliti. ꝛ ſic volūtas eſt ipi⁹ finis tñ ita ꝙ non ē idē cuilibꝫ opinioni:

Deinde ꝓbat̄ cōcl'o. 16. ſ. ꝙ electio nō ē idem cōuertibiliter cū opiniōe. ꝓbat̄ dupl'r p̄ ſic. opinio ē circa oīa tā poſſibilia q̄ꝫ ip̄oſſibilia tā circa eterna q̄ꝫ circa ñ eterna. ſed electio ſolū ē circa contigentia ꝛ poſſibilia ꝑ nos fieri ergo ꝛc̄.

Euſtratius addit aliā rōem. d. ꝙ opinio nō min⁹ ē vl'ium q̄ꝫ ſingulariū. electio āt ſemꝑ eſt ſingulariū. ḡ ꝛc̄. z°. ꝓbat̄ eadē concl'o ſic. ea q̄ diuerſis differētijs diuīdūt̄ differūt ꝛ ñ ſūt ideꝫ cōuertibl'r ſꝫ opinio diuidit̄ ꝑ veꝝ ꝛ falſū ꝛ electio didit̄ ꝑ bonū ꝛ malū. ḡ electio ñ ē idē cōuertibl'r cū opinione. Sꝫ neq̄ꝫ cuidā. z° ꝓbatur ꝙ electio ñ ē eadē cū opinione q̄ ē de his q̄ cadūt ſub oꝑatōe nr̄a. ꝛ h̄ ē concl'o. 17. q̄ ꝓbat̄ ꝑ. 5. rōes. pria ē illa i eligēdo bona vel mala q̄ ſub nr̄a oꝑatōe cadūt dicimur bōi vl' mali: ſed in opinādo bona vl' mala q̄ ſub nr̄a oꝑatōe vel ꝑtāte cadunt ñ dicimur bōi vel mali. ergo ꝛc̄

Cōmētator dicit ꝙ phs hic oſtendit ꝙ electio non ē eadem cuilibꝫ opinioni que ē de his circa que ē electio ſic. ſecundum electionem bonorum vel malorum quales ſumus vel enim boni vel mali. ſecūdum autem opinionem de eiſdem non ſumus boni vel mali. non enim q opinatur ꝙ fortitudo eſt bonum vel iuſticia eſt fortis vel iuſtus non eligens autē ꝛc̄. Et eligimus quidem. Secundo probatur eadē cōcluſio ſic. electio ſemꝑ reſpicit oꝑatōnes nr̄as. nos. n. eligim⁹ vt aliquid ꝓſequamur vel fugiamus. ſed opinio reſpicit ip̄as res ꝛ non oꝑationes noſtras. non eniꝫ opinamur vt aliquid proſequamur: vel fugiamus. ſed vt cognoſcamus aliqualiter quid cui confert ꝛ ſic de alijs circunſtantijs. ergo ꝛc̄. Et electō quidē. Tertio ꝓbatur eadē concl'o ſic. electio laudatur in q̄ꝫtum ē recta. ſꝫ opinio laudat̄ iquantū eſt v̄a ergo electio ꝛ opinio non ſunt conuertibl'r idē vñ rectitudo ē ꝑfectio electōis ꝛ v̄itas ē perfectio opinionis. nūc āt q̄ꝝ ꝑfectiones ſūt diuerſe. illa ſūt diuerſa. ḡ ꝛc̄. Et eligim⁹. 4°. ꝓbat̄ cōcl'o ſic. electō ē cū q̄dā certitudie. illa. n. eligim⁹ q̄ maxie ſcim⁹ eē bona. ſꝫ opinio non eſt cū certitudine. opinamur enim illa que nō mltum ſcimus eē vera. Et uidentur non ideꝫ. quinto probatur cōcl'o ſic. ſi electio eēt eadem cum opinione que eſt de his que cadunt ſub noſtra operatione tunc idem eſſet ille q eligit optima ꝛ qui verā hēt opinionem de optimis. ſꝫ hoc nō ē verum qꝛ qdam vere opinātur qd ē melius. ſꝫ ꝓp malitiā non eligūt illud qđ eſt melius ſꝫ illud quod ē deteri⁹ ergo ꝛc̄. Euſtratius dicit hic. incōtinens enim opinio quidem recta. electio autem non ex illo loco accipiunt aliqui ꝙ ꝓpoſitis per rōeꝫ maiori bono ꝛ minori bono voluntas dimiſſo maiori bono pōt eligere minus bonum. qꝛ non oꝫ ꝙ ideꝫ ſit eligēs optima ꝛ veram habens opinionem de optis pōt enim aliquis habere veram opinionem đ optis ꝛ non eligere optima. Sed vtrum hoc ſit verū vel non. videbitur in. 7. huius. Si aūt poſſit. ex iſtis rōnibus patet ꝙ electio non eſt eadē cum opinione vl'r. nec etiā cum opinione que ē de oꝑationib⁹ humāis. Sed adhuc remanet dubium quō electio ꝛ opinio habent ſe ad inuicem. vtrum. ſ. electio p̄cedat opinionem: vel econuerſo. ſed quātum ad ꝓpoſitum nihil refert ꝙ vnū precedat reliquum. ſufficit enim nunc ſcire ꝙ electio ꝛ opinio non ſunt idem de ordine tñ illoꝝ adinuicem. dico ꝙ cum opinio ꝑtineat ad virtutem cognitiuam. ꝛ electio ad vim appetitiuam ꝑ ſe loquēdo opinio precedit electionem. per accidens tñ quādoq̄ꝫ contigit ꝙ opinio ſequitur electionem: vt cum aliquis ꝓp amicos quos diligit mutat opinionē ſuaꝫ.

Quid igitur

vel quale. quid eſt qm̄ dictorum nihil Uolūtarium quidem videtur. Uoluntarie āt non omne eligibile: ſed certe qđ p̄conſiliatum. Electio enim cū rōne ꝛ intellectu. Subſignat̄ autē videtur ꝛ nomē: vt ēs p̄ alijs eligibile.

Hec ē tertia pars p̄ncipalis huius capl'i in qua phs oñdit quid ē electio q̄ꝫtū ad gen⁹ ꝛ q̄lis ē electio q̄ꝫtum ad dr̄am ſuam: ex q̄ enim electio nō ē aliqđ p̄dictorum. ſ. nec cōcupiſcentia nec ira: nec voluntas nec opinio oꝫ videre quid ē electio ꝛ qualis ē. ꝛ ita oꝫ videt̄ diffinitionem electionis. gen⁹ electionis ē voluntarium. nā ſicut viſum ē p̄uſ: omnis electō ē voluntaria. ſed non oē voluntariū ē electio vel ex electione ꝛ differentia electionis eſt preconſiliatum. ꝛ ſic diffinitio electionis ē volūtarium p̄conſiliatum. Uel dicatur ꝙ electio ē actus volūtarius p̄cōſiliatus: ꝛ eligibile eſt voluntarium p̄conſiliatum. ꝛ ſic ſoluitur queſtio p̄ncipalis. ſ. qd ē electio ꝛ qd eligibile. Qđ āt oē eligibile ſit p̄conſiliatū ꝓbat phs ꝛ hec ē

concluſio.19.que ꝓbatur ſic.oīs electio ē cum
deliberatione rōis.⁊ deliberatio rōnis ē ꝑ cō-
ſilium.nam conſilium ē actus deliberatiuus
rōis.ꝙ āt electio ſit per deliberationem rōnis
patet.nam hoc videt̄ nomē ſonare:electio vt
nomen ſonat nihil aliud ē ꝙ̄ duobus ꝓpoſitꝭ
vnius acceptio:ſed hoc nō ē ſine deliberatiōe
rationis ⁊ conſilio.Ex quo igitur electio non ē
ſine conſilio precedente patet ꝙ omne actu eli
gibile ideſt quod actu eligitur ē preconſiliatū
⁊ omne eligibile ē conſiliabile. Sciendum ꝙ
in greco nomē electiōis h̄ ſonat ſcilicet ꝙ duo
bus propoſitis vnius ē preacceptio:vt dic̄ Eu
ſtratius. Intelligendum ē hic ꝙ omnia ṗn-
cipia humanorum actuum compr̄ehendunt̄ in
his.4.que ſunt intellectus appetitus intelle
ctiuus:appetitus ſenſitiuus:qui diuiditur in
irraſcibilem ⁊ concupiſcibilem: ad intellectū
pertinet opinio ad appetitum intellectum per
tinet voluntas ideſt actus voluntatis.ad ira
ſcibilem pertinet ira.ad concupiſcibileꝫ ptinꝫ
cōcupiā.cū igit̄ electio ſit ṗncipium hūanarū
operationum:videt̄ ꝙ electio ſit concupia vel
ira vel voluntas.i.actus voluntatis vl' opio
electio enim conuenit cum quolibet iſtorum.
conuenit enim cum concupiſcentia q2 vtrūqꝫ
tā electio ꝙ̄ cōcupīa importat motū appetitꝰ ī
bonum.conuenit ēt cum ira.quia in vtroqꝫ eſt
quidam vſus rōis.iratus enim vtit̄ rōe iquā
tūm iudicat iniuriā eē dignā vindicta.ſilr ga
electio videtur eē ſine paſſione ideo conuenit
cum his que ſūt in parte rationali:vt cum opi
nione que ē in parte rōnali apprehenſiua:⁊ cū
voluntate que ē in pte rōnali appetitiua.⁊ iō
phs inquiſiuit vtrū electio ſit aliquod iſtorꝫ
dictorꝫ.4.⁊ declarauit ꝙ electio non eſt aliqḋ
iſtorꝫ:ſed ꝙ ē voluntas ꝓconſiliata.⁊ ſic patet
quid nō ē electio ⁊ etiam quid ē electio. Ca-
pitulum.3m.ti.ꝑ.de conſilio ⁊ conſiliabili.quia
enim electio ē conſiliatiua oꝫ dicere de cōſilio
⁊ conſiliabili.ſ.de quibus ē conſilium ⁊ de qui
bus non ē conſilium.non enim ē conſilium de
omnibus quia nō ē de eternis:nec de his que
ſemper fiunt vno mō.nec de his que fiūt a for
tuna neqꝫ de humanis oībus ſed ſolum conſi-
liamur de opationibus que ſūt i nobis.⁊ neqꝫ
de hiſ oībus quia non de operationibus q̄ per
certas ⁊ per ſe ſufficientes fiunt diſciplinas:
ſed de his que per noſ non ſimpliciter aut ſem
per.ſed vt ſepiuſ ⁊ generaliter non de finibus
ſed de his que ſunt ad finem:q̄liter ⁊ per que.
⁊ ſi per plura per que facillime ⁊ optime. ⁊ ſi ꝑ
vnum qualr̄ ꝑ hoc erit,⁊ illud per qḋ qd vſqꝫ
ad ṗmam cām inuentione vltimam. Item oē
conſiliabile:eligibile:⁊ dubitabile poſſibile ꝑ
nos fieri ⁊ non ē aliquod ṗtium ſingularium
nec abit conſilium in infinituꝫ.Ex quibus col
ligit̄ ꝙ eligibile ē ex cōſilio ꝓiudicatū ⁊ electō
cōſiliabile deſiderium eorꝫ que ſunt in nobis.

Conſiliantur autē. vtrum de omnibus
⁊ oē conſiliabile ē:aut de qbuſdam nō
ē conſilium.Dicendum āt forſitan conſiliabi-
le non pro quo conſiliaretur vtiqꝫ aliquis inſi
piens vel inſanus:ſed ꝑ qbꝰ itellectū hñs.

Iſtud ē 3m capitulum ṗ.t.3.libri ⁊ ē de cō-
ſilio ⁊ conſiliabili ⁊ continet treſ partes ṗn
cipales.In prima ingritur de quibus ē conſili
um ⁊ de quibuſ non.⁊ per hoc ſoluitur qō prin
cipalis.In ſecūda pte ibi.Conſiliamur autem
Determinatur de mō ⁊ ordine effectu ⁊ terio
conſilij.In tertia ibi.Cōſiliabile autem.Deter
minatur de cōſilio per ꝯparationē ad electōeꝫ
prima pars continet quatuor particulas.In
ṗma ꝓponit qōnem ṗncipalem huius libri q̄
ē de quibus ē conſilium.an de oibus ſit conſi-
lium.⁊ ſi nō de oibus ſit conſilium de qbus eſt
conſilium ⁊ de qbus non.In ſecunda particl'a
ibi.De eternis āt.Oñditur de qbus ē conſiliū
⁊ de quibus non conſiderando res ꝙ̄tū ad cāſ
ſuas.In tertia ibi.Et quidem ⁊c̄.Inquirit de
quibus eſt ꝯſilium ꝯſiderādo res ꝙ̄tuꝫ ad cer
tas artes ſeu ſciētias.In quarta ibi.Conſilia
ri āt.Inquirit de quibus eſt conſilium conſi-
derando res quātum ad diuerſas diſpoſitōes
rerum.In ṗma igitur particula mouet ⁊ ſoluit
qōnem vtrū oia ſint conſiliabilia vel non.⁊ ſol
uit dicens ꝙ forſitan illud non dicitur conſili
abile de quo conſiliatur inſanus ⁊ fatuus.ſed
de quo conſiliatur intellectum habens.

De eternis autem nullus conſi
liatur:puta de mun
do vel diametro vel coſta qm̄ incōmenſurabi
les.Sed neqꝫ de his que in motu ſemper autē
ſm eadem factis ſiue ex neceſſitate ſiue natu
ra l' ꝓpter aliqꝫ aliā cām:puta ſolis ꝯſionibus
⁊ ortibus.Neqꝫ ḋ his que alias aliter:puta ſic
citatibus ⁊ hymbribus.Neqꝫ de his que a for
tuna.puta theſauri inuentione.Sed neqꝫ ḋ hu
manis oibus:puta qualiter vtī Scyte optime
conuerſentur nullus Lacedemoniorꝫ conſilia
tur.Non.n.⁊ fiet vtiqꝫ horuꝫ per nos aliquid.
Conſiliamur autem de his q̄ in nobis ⁊ opa-
bilibus.Hec āt ⁊ ſunt reliqua.Cāe.n.vidētur
eē natura ⁊ neceſſitas ⁊ fortuna.Adhuc auteꝫ
⁊ intellectus ⁊ oē qḋ per hoieꝫ.hominum autē
ſingli cōſiliantur de his que ꝑ ipos opabilibꝰ.

Hec ē ſcḋa pticl'a i q̄ igrit de qbꝰ rebꝰ ē cō
ſiliū ⁊ ḋ qbꝰ ñ:ꝯſiderādo reſ ꝙ̄tū ad cās
ſuas.⁊ itēdit i hac pticl'a ṗncipalr̄ ꝓbare ꝙ cō
ſiliū ē de opationibꝰ hūanis q̄ ſūt i nr̄a ptāte.⁊
hē ꝯclo.19.huiꝰ libri q̄ ꝓbat̄ ſic.ꝯſiliū ordiat̄
ad opatōeꝫ.ḡ oꝫ ꝙ ꝯſiliū ſit ḋ opōe ſeu de opa
bilibꝰ ab aliq̄ cā effectiua.ſꝫ cauſe effectiue ſūt
4.ſ.neceſſitas:⁊ illa eſt cauſa neceſſariorum
nā.⁊ illa ē cauſa eorum que frequenter fiunt
fortuna:⁊ illa ē cauſa eorꝫ que ſunt in paucio-
ribus.quarta cauſa eſt intellectus ſiue homo
per intellectum.tunc arguitur ſic.conſilium ē
de operabilibus ab aliqua cauſa effectiua non
ē de operabilibus a neceſſitate nec de opabili
bus a natura nec a fortuna.ḡ eſt de operabili-
bus ab hoīe.⁊ non eſt de quibuſcunqꝫ operabi
libus ab homine:ſed ſolum de his que ſunt ī
noſtra poteſtate.ergo conſilium ē de operabili
bus humanis que ſunt in noſtra poteſtate.ma
ior eſt manifeſta ⁊ minor ꝓbatur quantum ad
quamlibet eius partem.conſilium enī non eſt
de his que ſunt ex neceſſitate. quia talia ſunt
eterna:⁊ de eternis nullus cōſiliatur vt dya-
metro quadrati ⁊ coſta ideſt latere eius ḋ qui
bus nullus conſiliatur an ſint icōmenſurabi-
les.conſilium enim ē de illis que poſſunt imu
tari per conſilium cuiuſmodi nō ſunt eterna.
vnde conſilium nō ē de eternis q̄ ſemper vni
formiter ſe habent nec ē de eternis quorū ſb̄a
ſubiacet motui. non enim conſiliatur aliqs
an celum moueatur ex ſe an per violentiam.
Nec etiam conſilium ē de his que fiunt a na-
tura:vt de ſiccitate in eſtate ⁊ hūiditatibus in
hieme.quia non ſunt in noſtra poteſtate. tñ ſi
talia tempora eueniant poteſt conſiliari qua-
liter homo ſe tūc oꝫ habere.Silr̄ conſiliuꝫ nō
ē de his q̄ ſūt a fortuna vt de inuētōne theſau
ri nō.n.pp ꝯſiliari inuētus ē theſaurus.Adhuc
ꝯſiliū nō ē de oibus opationibus hūanis.naꝫ
Lacedemonij nō ꝯſiliātur q̄liter Scythe ideſt
ille gentes multū remote optie ꝯuerſent̄.Con
ſilium ē ḡ de opationibꝰ ſeu opabilibus huma
nis que ſūt in noſtra poteſtate.⁊ ſic pꝫ quelibꝫ
pars minoris. Poſſent tñ hic poni.5.cōcluſio
nes ṗncipales.prima ꝙ ꝯſilium nō ē de eter-
nis.ſcḋa ꝙ nō ē de his que fiūt frequenter ⁊ a
nā.tertia ꝙ ꝯſiliuꝫ nō ē de his que fiunt a for-
tuna.quarta ꝙ ꝯſiliū nō ē de oibꝰ opationibꝰ
humāis.quīta ꝙ ꝯſilium ē de opatiōibꝰ hūais
q̄ ſūt i nr̄a poteſtate.ṗmaſ quattuor ꝯcluſiōes
ꝓbat phs ꝑ idem mediū.ḋ.Non.n.fiet vtiqꝫ
⁊c̄.i.nullū ṗdictorum ē in ptāte nr̄a ⁊ conſiliū
nō ē niſi de his que ſūt in ptāte.ḡ ⁊c̄.Et quīta
harꝫ ꝯcluſionū ſeqtur ex ṗcedētibus.ſꝫ q2 prie
quattuor ordinantur ad concluſionem quītaꝫ
ideo melius ē ponere vnicam concluſionē.

Et quidem igitur circa certas ⁊ ꝑ
ſe ſufficientes diſcipli
narū nō ē conſiliū:puta de litteris.Non.n.du
bitamꝰ q̄liter ſcribendū ſed q̄cūqꝫ fiunt ꝑ nos
Non ſimiliter āt ſemꝑ de his ꝯſiliamur:puta
de his q̄ ſm medicinalē ⁊ negotiatiuaꝫ ⁊ circa
gubernatiuaꝫ magis ꝙ̄ gygnaſticam ꝙ̄to mi-
nus certificata ē ⁊ adhuc de reliquis ſimiliter
Magis autem ⁊ circa artes ꝙ̄ diſciplinas:ma
gis enim circa ipſas dubitamus.

Hec eſt tertia pticula ṗme ptis i q̄ ingrit
de qbꝰ ē ꝯſilium ꝯſiliādo res ꝙ̄tum ad
certas artes.⁊ declarat̄ hic ꝙ ꝯſilium nō ē de
his q̄ aliqua certa arte ⁊ per ſe ſufficiēte ḋter
minata ſūt.⁊ hec ē ꝯcluſio.20.que ꝓbat̄.ſic cō
ſiliū nō ē niſi de dubijs.ſed illa q̄ determiata
ſūt ab aliq̄ certa arte nō ſūt dubia ſed certa.ḡ
⁊c̄.maior pꝫ de ſe.⁊ minor declarat̄ declaratōe
exēplari ſic.nā quia declaratū ē certa ⁊ ſufficiē
te arte.qualr̄ lr̄e debēt ſcribi.iō ꝯſilium non ē
de lr̄is ſcribēdis.nos enim ſolum ꝯſiliamur ḋ
his q̄ ꝑ nos fiunt. Non ſilr̄ āt.Sed ꝙ̄uis cō
ſiliemur de his q̄ ꝑ nos fiūt tñ nō ē eq̄liter ꝯſi
liandum de oibꝰ q̄ ꝑ nos fiunt.⁊ h̄ ꝓbat phus
⁊ hec ē ꝯclo.21.que ꝓbatur ſic. de his que non
ſūt eq̄liter certa ñ ē eq̄liter cōſiliandum.ſꝫ nō
oia q̄ per nos fiūt ſunt equaliter certa.ḡ ⁊c̄.vñ
in diuerſis artibus magis conſiliamur de his
in quibus ē minor certitudo.nam in medicina
⁊ arte gubernatiua magis conſiliamur ꝙ̄ i gy-
gnaſtica.i.luctatiā ⁊ exercitatiā.quia ī medici
na ⁊ gubernatiua eſt minor certitudo ꝙ̄ in gy-
gnaſtica.In medicinali eniꝫ propter incertitu-
dineꝫ corpis humani oꝫ multa ꝯſiderare.ſ.eta
tē cibos tēpus ⁊ ſic de multis alijs.Silr̄ ī arte
gubernatiua nauis oꝫ ꝯſiderare ad uentos et
ad diſpōem celi ⁊ multa alia.ſꝫ in gygnaſtica ē
maior certitudo iō minꝰ ē ꝯſiliāduꝫ. Magi
āt ⁊ circa artes.Adhuc nō ſolum ē magis con-
ſiliandum circa vnam artem operatiuam ꝙ̄
circa aliam.ſed etiam magis eſt conſiliandum
circa artes operatiuas ꝙ̄ circa diſciplinas ſpe
culatiuas.⁊ hec ē concluſio.22.que ꝓbat̄ ſic.
vbi ē minor certitudo ibi ē magis conſiliandū
ſed minor certitudo ē in artibus opatiuis ꝙ̄ in
ſciētijs ſpeculatiuis.ḡ circa artes opatiās ma
gis ē ꝯſiliandū ꝙ̄ circa diſciplinas ſpeculatiaſ
Intelligēdū ē ꝙ circa ſcias ſpeculatiuas ñ
ꝯſiliamur ꝙ̄tū ad ea de qbꝰ ſūt q2 illa ſūt ex ne
ceſſitate l' ex nā.ſꝫ ꝯſiliamur circa viſū eaꝝ.ſ.
quō vel quo ordine ſit in eis ꝓcedenduꝫ.

Conſiliari autem oportet ⁊ ī
hiſ que vt
ſepius: ī certis āt qualr̄ euenient:⁊ in quibus
indeterminatum.Conſiliatores āt aſſuminuſ
in magna diſcredentes velut nobis ipis inſuf
ficientibus dignoſcere.

Hec ē.4.pticula ṗme ptis i q̄ oñdit̄ de q-
bꝰ ē ꝯſiliū ꝯſiderando ad diſpōes diuer
ſas reꝝ.⁊ pōit phs.3.cōditōes.ḋ.ꝙ cōſiliādū
ē de his q̄ i pluribꝰ eueniūt ſi ſit icertum qūo
eueniāt.2° dic̄ ꝙ cōſiderādū ē de illis ī qbus
nō ē determinatum qualiter oporteat agere.
iudex enim non conſiliatur qualr̄ debeat ſnia
re in his que ſunt lege ſtatuta. ſed in caſibus
in quibus non eſt aliquid lege determinatum.
Tertio dicit ꝙ nos conſiliamur de rebus
magnis circa quas reputamus nos inſufficiē

tes in talibus enim aſſumimus ꝯſiliū alioꝝ
ſed circa parua nō oꝫ tm̄ conſiliari. Intelli/
gendū ꝙ cū dr̄ de arte eē cōſulēdū nō accipit̄
ars ꝑ habitu. quia hitus artis eſt vſuū que ne/
ceſſaria ſunt. ſed accipit̄ ars ꝑ opere artis. et
ſic ē aliqñ conſiliandum de arte hoc ē de opa/
tione artis ꝛ aliquādo non. aliqua enim ē ars
cuius opus ſemꝑ eodem mō ſe hꝫ ꝛ de opatio/
ne talis artis non ē conſiliandū. ꝛ quedā ē ars
cuius opus diuerſificat̄ ſm locū ꝛ tempus vt
medicina ꝛ ars gubernatiua nauis: ꝛ de tali o/
peratione eſt conſiliandum. ꝛ ſecundū ꝙ magl
diuerſificatur ꝛ variatur huiuſmōi op⁹ magl
ē conſiliandū. Circa iſtam partem dubitat̄
vtrum de ſolis operationibus ꝛ operabilib⁹
humanis que ſunt in noſtra poteſtate ſit conſi
liuꝫ. ꝛ videtur. ꝙ non q2 conſilium qñqꝫ eſt de
illis que a iure ſunt ſtatuta. ꝛ ideo ſcientes cō
ſulere in illis que a iure ſunt ſtatuta vocātur
iuris cōſulti. ſꝫ ſtatuta iuris nō ſūt i ptāte eo/
rum q i talib⁹ cōſiliantur ſꝫ ſolū in ptāte pnci
pis cui⁹ ē leges ꝛ iura cōdere. ḡ cōſilium non
ē ſolū de his que ſunt in ptāte nr̄a vl̄ eoꝝ q de
talib⁹ cōſiliāt̄. Itē amicus conſiliatur d̄ his
que agūtur per amicum. ꝛ dominus de his q̄
agūtur per ſeruum. ergo conſilium nō ē ſolum
de opabilibus a nobis ſꝫ ēt ab alijs. Itē ho/
mines qñqꝫ cōſiliāt̄ de aliqbus futuris euen/
tibus, puta vtrū eſtas futura ſit ventoſa vel
pluuioſa: ꝛ talia non ſunt in noſtra poteſtate.
ergo ꝛc̄. Contrarium vult hic phs. Ad illd̄
dubiū rn̄dent quidam p̄mo declarādo qd ē cō
ſilium. 2° declarant ꝙ conſilium ē de ſolis opa
bilibus a nobis. ꝛ 3° declarant ꝙ conſilium n̄
eſt de opabilibus oibus a nobis. dicunt igitur
p̄mo deſcribendo conſilium ꝙ conſilium eſt in
quiſitio ratiōis hita iter plures de rebus agē
dis dubijs donec aliquid certū īuenit̄. ꝙ autē
cōſiliū ſit ingſitio rōis hita inter plures decla
rant ex interpretatione nominis. dicit̄ eni con
ſilium q̄ſi conſidiū eo ꝙ plures conſidēt ad cō
ferendū vt de eo qđ agendū ē aliquid certum
habeatur. ideo conſilium ſemꝑ ē inter plures.
Iſtud tn̄ nō videtur oio neceſſarium q2 poſſi/
bile ē ꝙ aliquis per ſeipm inquirat de agendiſ
ab eo ſibi dubijs: ꝛ ꝙ per iſtam ingſitionem in
ueniat aliquid certū. vnde inquiſitio de agen/
dis dubijs que eſt conſilium non ſemꝑ requi/
rit plures quāuis certioꝛ inquiſitio poſſet fie/
ri a pluribus q̄ꝫ ab vno. quia quod non occur/
rit vni poteſt occurret̄ alteri. Dico igitur ꝙ
conſilium accipitur dupliciter ſcilicet large ꝛ
magis ſtricte: conſilium large acceptum eſt in
quiſitio rationis de operabilibus a nobis du/
bijs ꝛ incertis vt per illam inquiſitionem ali/
quid certum inueniatur. ꝛ conſilium ſic accep
tum non requirit plures conſiliatoꝛes quod
patet. quia electio non requirit pluralitatem
eligentium. vnus enim hō per ſe pōt ḡaccipe/
re vnum ꝛ dimittet̄ reliquū duobus propoſi
tis. Similiter vis cōſiliatiua ē in vno hoie
per ſe accepto. ergo vni homini per ſe ſine alijs
pōt ineſſe actus conſiliandi. Itē cuius ē iu
dicium eius ē conſilium p̄cedēs ſed certū ē ꝙ
iudicium pōt eſſe vnius hominis ſine alijs. iđ
ꝛc̄. Item ſicut in ſpeculationibus vnus ho
mo pōt ꝯferre cū ſe ipo ita in opabilib⁹ a nobis
pōt homo conferre cum ſeipo. ꝛ inquirere me
dia ad finem intentum. ꝛ huiuſmodi collatio:
ꝛ ingſitio hois cum ſeipſo ē conſilium. ergo ꝛc̄.
Dico tamen ꝙ conſilium ſtricte ſumptum eſt
inquiſitio rationis habita inter plures. ꝛ con/
ſilium ſic acceptū nō ē aliqđ vnū per ſe ſꝫ ſolū
ē vnum aggregatione. Conſilium vero large
acceptum poteſt indifferenter ineſſe vni ꝛ plu
ribus. Secūdo dicunt ꝙ conſilium ſolū eſt
eoꝝ q̄ ſūt in ptāte nr̄a. quia per ſe loquendo il
lius ē conſilium cuius ē electio: cum electō ſit
deſiderium p̄conſiliati. ſed ex p̄miſſis patet ꝙ
electio ſoluꝫ ē eoꝝ que ſunt in nr̄a poteſtate et
que ſunt agibilia a nobis. ergo ſolum talium
erit conſilium. Si autem ſit alioꝝum hoc eſt in
quantum per ea in operationibus nr̄is dirigi/
mur ſeu adiuuamur. vnde conſiliū non ſolum
ē de his que aguntur a nobis: ſed etiam de his
que nos adiuuant ꝛ dirigunt in operationib⁹
noſtris. Mihi tamen videtur ꝙ conſilium dꝫ
eē de opabilibus que ſunt in poteſtate actiua
illius cui datur cōſiliū ꝛ nō oꝫ ꝙ ſit in poteſta
te dantis ꝯſiliū. vbi gratia. iuris piti ꝯſulunt
p̄ncipi ꝙ ꝯdat tale ſtatutū vel tales leges eo
ꝙ per inquiſitionem rationis inueniunt ꝙ ta/
les leges ſūt vtiles cōitati. ꝛ nō ē in ptāte acti
ua iuris peritoꝝum condere leges niſi excitan
do principem ad condendum. ſed in ſola pote
ſtate actiua principis eſt leges cōdere. ꝛ ſi hoc
non eſſet in eius poteſtate nihil valeret conſi/
lium. Ideo videtur mihi ꝙ conſilium validū
ē de his que ſunt in poteſtate illius cui datur
conſilium de agendo vel non agendo. ꝛ non oꝫ
ꝙ ſit de his que ſunt in poteſtate dantis conſi
lium niſi excitatiue. Dans enim conſilium
excitat illum cui dat conſilium ad operanduꝫ
quedam que ſunt in eius poteſtate actiua.

Tertio dicunt ꝛ bene ꝙ conſilium non eſt
de omnibus operabilibus a nobis. quia conſi/
lium ſolum eſt de incertis ꝛ dubijs a nobis o/
perabilibus, ſed non omnia operabilia a no/
bis ſunt incerta ꝛ dubia quāuis ſint contigen
tia oꝛdinata i finem. ſed quedaꝫ ſunt certa. qđ
contingit ex cauſa duplici. vna ē quia per vi/
as determinatas p̄cedit̄ ad determinatum fi
nem: ſicut q2 ſcripture certus ē modus per ar/
tem iđ nō dubitam⁹ qualiter lr̄e ſint ſcribēde
ſed dubitamus qualiter ſit negociandum vel
medicandum. quia illa nō hn̄t tantam certitu
dinem. Alia cā pōt eē q2 paꝝ refert ad finē cō/
ſequēdū vtrū ſic vel alr̄ fiāt: qđ āt puum ē rō
tāq̄ꝫ ꝓnihilo accipit. ꝛ iđ d̄ puis ꝛ d̄ his q̄ certo
modo fiunt non ꝯſiliamur q̄ꝫuis oꝛdinēt̄ ad fi
nē ſꝫ de magnis ꝛ icertis. ꝛ ꝑꝑ hoc iudices i ma
gnis cauſis ꝛ dubijs aſſumunt ſibi coexn̄tes ꝛ
conſilium reqrunt n̄ āt in puis ꝛ manifeſtis.

Ad p̄mū in ꝯriū dicēdū ꝙ q̄ꝫuis ſtatutuꝫ
legis vel iuris nō ſit in ptāte illius cui dat̄ cō
ſilium tn̄ ſcire itellectū ſtatuti a iure ē in ptāte
illius cui datur conſiliuꝫ. ꝛ iuris ꝯſulti dāt cō
ſilium de intellectu iuris ſeu conditoꝛis legis
oſ̄dendo quē itellectū habuit ille q legem con
didit. ꝛ ꝑꝑ quā cām talē legem inſtituit. Ad
aliud dicēdū ꝙ nos cōſiliamur d̄ factis alioꝝ
inquātum ſūt vnū nobiſcum vel ꝑ vnionem
affectus ſicut amic⁹ qui ē alter ipe conſiliatur
de his q̄ ſpectāt ad amicum. vel per modum i
ſtrumēti q2 agens p̄ncipale ꝛ inſtrumētale ſūt
q̄ſi vna cā totalis: ꝛ vnuꝫ ē qđ agitur ꝑ vtrūqꝫ
ꝛ ſic dn̄s conſiliat̄ de his q̄ agūtur ꝑ ſuum tā/
quā ſi fierent ꝑ ſe ipm. Ad aliud dicendū ꝙ
conſilium nō ē de futuris euētibus. ſed de hiſ
que agemus talib⁹ euenientib⁹. vnde nō conſi
liamur. an eſtas futura erit pluuioſa. ſed cōſi
liamur quid agem⁹: poſito ꝙ eſtas futura erit
pluuioſa aut ventoſa

Conſiliamur autem nō de finib⁹ ſed de his que ad fi
nes. Neqꝫ. n. medicus cōſiliabit̄ ſi ſanat̄. neqꝫ
rethoꝛ ſi pſuadebit: neqꝫ polyticus ſi pacē faci
et: neqꝫ reliquoꝝ aliqs de fine. Sed ponētes fi
nem aliquē qualr̄ ꝛ ꝑ q̄ erit intēdunt: ꝛ ſi ꝑ plu
ra quidem videat̄ fieri per qđ facilime ꝛ opti/
me intendūt. Si āt ꝑ vnū p̄curat̄ q̄lr̄ per hoc
erit ꝛ id ꝑ qd quouſqꝫ vtiqꝫ veniāt ad pꝛimam
cām que iuētione vltia ē. Qui enim cōſiliatur
videtur q̄rere ꝛ reſoluere dicto mō quēadmo/
dum dyagrāma. Videt̄ āt qđ quidem nō ois
eē conſilium: puta methaphice. Conſilium āt
omne queſtio ꝛ quod vltimuꝫ ē ꝛ in reſolutiōe
pꝛimum eſſe in generatione.

Hec ē ſcđa pars pꝛincipalis huius capitu
li in qua determinatur de modo ꝛ oꝛdie
effectu ꝛ termio cōſilij. ꝛ continet tres particu/
las. In pꝛima determinatur de oꝛdine ꝛ modo
conſiliandi. In ſecunda ibi. Et ſi quidem. De
terminatur de effectu cōſilij. In tertia ibi. Vi
detur āt. determinatur de termino conſilij. In
p̄ma igitur particula oſtenditur quid eſt ſup/
ponendum in ingſitione conſilij ꝛ quid ē q̄ren
dum in huiuſmodi inquiſitione: ad cuius eui/
dentiam eſt ſciendum ꝙ conſilium ē quedam
inquiſitio pꝛatica in operabilibus. ꝛ ideo ſicut
in inquiſitione ſpeculatiua quedam ſupponū/
tur ꝛ quedam queruntur: ita eſt in conſilio ſi/
ue in inquiſitione conſiliatiua. ideo phs p̄mo
oſtendit quid ſupponitur in conſilio. ꝛ ſecūdo
oſtendit quid queritur in conſilio. ꝛ dicit ꝙ il/
lud qđ queritur in inquiſitione conſiliatiua ē
finis. nam finis in operabilibus ē ſicut p̄ncipi
um in ſpeculabilib⁹ vt dicit phs 2° phyſicoꝝ.
iđ in conſiliādo oꝫ ſupponere finē. vn̄ nō conſi
liamur de finibus ſed de his que ſunt ad fines
ſicut in ſpeculatiuis nō inquiritur de p̄ncipijs
ſed de concluſionibus. ꝙ autem conſilium nō
ē de finibus declarat̄, ꝛ hec eſt ꝯcluſio. 23. q̄
ꝓbatur declaratione exemplari ſic. quia enim
ſanare ē finis medici: medicus non conſiliatur
an debeat ſanare infirmum: ſed hoc ſupponit.
ꝛ quia perſuadere ē finis rethoꝛis. iđ rethoꝛ n̄
conſiliatur an debeat perſuadere: ſed hoc ſup/
ponit. ꝛ quia facere pacem eſt finis polytici nō
conſiliatur polyticus an faciat pacem. ſed hoc
ſupponit. ꝛ ſic patet exemplariter ꝛ quaſi indu
ctiue ꝙ conſiliuꝫ non eſt de finibus. Pōt ēt
concluſio aliter pꝛobari per hoc ꝙ finis i opa/
bilibus ſe habet ſicut pꝛincipium in ſpeculabili
bus. ſed p̄ncipium in ſpeculabilibus non que/
ritur ſed ſupponitur. ergo finis in opabilibus
non queritur ſed ſupponitur. Cum igitur cōſi
lium ſit quedam inquiſitio in opabilibus ſeq/
tur ꝙ de fine non eſt conſilium nec inquiſitio.

Sed ponentes. viſo ꝙ conſilium non ē ipſi
us finis narrat phs de quibus ē conſilium et
quo oꝛdine ē procedenduꝫ in ingſitione cōſili/
atiua intendens ꝙ conſilium p̄ceditur de his
que ſūt ad finem. ꝛ hoc oꝛdine in inquiſitione
conſiliatiua. Pꝛimo ſupponimus finē. Se
cūdo inquirimus qualiter hoc ē qua actōne: ꝛ
ꝑ q̄ i. per que inſtrumēta poſſumus deuenire
ad finem. Tertio ſuppoſito ꝙ pluribus vijſ
poſſumus deuenire ad finem inquirimus per
quā viaꝫ vel ꝑ qđ illoꝝ medioꝝ vtili⁹ ꝛ meli⁹
poſſum⁹ deuenire. 4° poſito ꝙ ꝑ vnū mediū
optie poſſit ꝑueniri ad finē igrim⁹ q̄lr̄ ꝑ illud
poſſit deueniri ad finē. Et ſi illud ꝑ qđ ꝺueniē
dū ē ad finē n̄ hēatur i ꝓmptu oꝫ igrere vlteri
us ꝑ qd illud poſſit hēri ꝛ ſilr̄ de illo q̄uſqꝫ de/
ueniat̄ ad pꝛimā cām in opando q̄ i inuētione
eſt vltimo. cuius cauſa eſt quia qui conſiliatur
videtur querere ꝛ reſoluere dicto mō. ſ. ſuppo
nēdo finē ꝛ igrendo media ꝑ q̄ pōt deuenir̄ ad
finem quouſqꝫ peruenerit ad pꝛimam cauſam
i opādo. Quēadmodū dyagrāma. qđ ē deſcrip
tio geometrica i qua q vlt ꝓbare aliquā cōclu
ſionē oꝫ ꝙ reſoluat cōcluſionē i pꝛicipia q̄uſqꝫ
deueniat ad pria pꝛincipia idemr̄abilia. ꝛ ita
ē in ingſitiōe conſiliatiua. nā omne conſilium
ē qō. i. quedam inquiſitio ꝛ non omnis queſtō
ſit conſilium. nā ingſitio methaphica non eſt
conſilium. ſola eni inquiſitio de operabilibus
ē conſilium. ꝛ quia conſilians reſoluendo ing/
rit. ideo neceſſe ē ꝙ eius inquiſitō perducatur
ad illud quod ē p̄mum in operatione. q2 illud
qđ eſt vltimum in reſolutione eſt pꝛimuꝫ i ope

tes in talibus enim aſſumimus ꝯſiliū alioꝝ ſed circa parua nõ oꝫ tm̄ conſiliari. Intelligendū ꝙ cū dr̄ de arte eē cõſulẽdū nõ accipit̄ ars ꝑ habitu. quia hitus artis eſt vtiū que neceſſaria ſunt. ſed accipit̄ ars ꝓ opere artis. et ſic ē aliqñ conſiliandum de arte hoc ē de opatione artis ⁊ aliquãdo non. aliqua enim ē ars cuius opus ſemꝑ eodem mõ ſe hꝫ ⁊ de opatione talis artis non ē conſiliandū. ⁊ quedã ē ars cuius opus diuerſificat̄ ſm locū ⁊ tempus vt medicina ⁊ ars gubernatiua nauis: ⁊ de tali operatione eſt conſiliandum. ⁊ ſecundū ꝙ magi diuerſificatur ⁊ variatur huiuſmõi op⁹ magi ē conſiliandū. Circa iſtam partem dubitat̄ vtrum de ſolis operationibus ⁊ operabilib⁹ humanis que ſunt in noſtra poteſtate ſit conſiliū. ⁊ videtur ꝙ non qꝛ conſilium qñqꝫ eſt de illis que a iure ſunt ſtatuta. ⁊ ideo ſcientes cõſulere in illis que a iure ſunt ſtatuta vocãtur iuris cõſulti. ſꝫ ſtatuta iuris nõ ſũt i ꝑtãte eorum q i talib⁹ cõſiliantur ſꝫ ſolũ in ꝑtãte ꝑncipis cui⁹ ē leges ⁊ iura cõdere. g̊ cõſilium non ē ſolū de his que ſunt in ꝑtãte nr̄a vl̄ eoꝝ q de talib⁹ cõſiliãt̄. Itē amicus conſiliatur d̄ hiſ que agũtur per amicum. ⁊ dominus de his q̃ agũtur per ſeruum. ergo conſilium nõ ē ſolum de opabilibus a nobis ſꝫ ēt ab alijs. Itē homines qñqꝫ cõſiliãt̄ de aliqbus futuris euentibus, puta vtrū eſtas futura ſit ventoſa vel pluuioſa: ⁊ talia non ſunt in noſtra poteſtate. ergo ⁊c̄. Contrarium vult hic ph̄s. Ad illõ dubiū rn̄dent quidam ꝑmo declarãdo qd ē cõſilium. 2° declarant ꝙ conſilium ē de ſolis opabilibus a nobis. ⁊ 3° declarant ꝙ conſilium ñ eſt de opabilibus oibus a nobis. dicunt igitur ꝑmo deſcribendo conſilium ꝙ conſilium eſt inquiſitio ratiõis hita iter plures de rebus agẽdis dubijs donec aliquid certū iuenit̄. ꝙ autē cõſiliū ſit inqſitio rõis hita inter plures declarant ex interpretatione nominis. dicit̄ eni conſilium q̃ſi conſidiū eo ꝙ plures conſidẽt ad cõferendū vt de eo qd̄ agendū ē aliquid certum habeatur. ideo conſilium ſemꝑ ē inter plures. Iſtud tm̄ nõ videtur ſolo neceſſarium qꝛ poſſibile ē ꝙ aliquis per ſeipm̄ inquirat de agendiſ ab eo ſibi dubijs ꝫ ꝙ per iſtam inqſitionem inueniat aliquid certū. vnde inquiſitio de agendis dubijs que eſt conſilium non ſemꝑ requirit plures quãuis certioꝛ inquiſitio poſſet fieri a pluribus q̃ ab vno. quia quod non occurrit vni poteſt occurrer̄ alteri. Dico igitur ꝙ conſilium accipitur dupliciter ſcilicet large ⁊ magis ſtricte: conſilium large acceptum eſt inquiſitio rationis de operabilibus a nobis dubijs ⁊ incertis vt per illam inquiſitionem aliquid certum inueniatur. ⁊ conſilium ſic acceptum non requirit plures conſiliatores quod patet. quia electio non requirit pluralitatem eligentium. vnus enim hõ per ſe põt ꝓaccipere vnum ⁊ dimitter̄ reliquū duobus propoſitis. Similiter vis cõſiliatiua ē in vno hoie per ſe accepto. ergo vni homini per ſe ſine alijs põt ineſſe actus conſiliandi. Itē cuius ē iudicium eius ē conſilium ꝑcedẽs ſed certū ē ꝙ iudicium põt eſſe vnius hominis ſine alijs. iõ ⁊c̄. Item ſicut in ſpeculationibus vnus homo põt ꝯferre cū ſe ipõ ita in opabilib⁹ a nobis põt homo conferre cum ſeipõ. ⁊ inquirere media ad finem intentum. ⁊ huiuſmodi collatio ⁊ inqſitio hoïs cum ſeipſo ē conſilium. ergo ⁊c̄. Dico tamen ꝙ conſilium ſtricte ſumptum eſt inquiſitio rationis habita inter plures. ⁊ conſilium ſic acceptū nõ ē aliqd vnū per ſe ſꝫ ſolū ē vnum aggregatione. Conſilium vero large acceptum poteſt indifferenter ineſſe vni ⁊ pluribus. Secũdo dicunt ꝙ conſilium ſolū eſt eoꝝ q̃ ſũt in ꝑtãte nr̄a. quia per ſe loquendo illius ē conſilium cuius ē electio: cum electõ ſit deſiderium ꝑconſiliati. ſed ex ꝑmiſſis patet ꝙ electio ſoluꝫ ē eoꝝ que ſunt in nr̄a poteſtate et que ſunt agibilia a nobis. ergo ſolum talium erit conſilium. Si autem ſit alioꝛum hoc eſt inquantum per ea in operationibus nr̄is dirigimur ſeu adiuuamur. vnde conſiliū non ſolum ē de his que aguntur a nobis: ſed etiam de his que nos adiuuant ⁊ dirigunt in operationib⁹ noſtris. Mihi tamen videtur ꝙ conſilium oꝫ eē de opabilibus que ſunt in poteſtate actiua illius cui datur cõſiliū ⁊ nõ oꝫ ꝙ ſit in poteſtate dantis ꝯſiliū. vbi gratia. iuris ꝑiti ꝯſulunt ꝑncipi ꝙ ꝯdat tale ſtatutū vel tales leges eo ꝙ per inquiſitionem rationis inueniunt ꝙ tales leges ſũt vtiles cõitati. ⁊ nõ ē in ꝑtãte actiua iuris peritoꝛum condere leges niſi excitando principem ad condendum. ſed in ſola poteſtate actiua principis eſt leges cõdere. ⁊ ſi hoc non eſſet in eius poteſtate nihil valeret conſilium. Ideo videtur mihi ꝙ conſilium validū ē de his que ſunt in poteſtate illius cui datur conſilium de agendo vel non agendo. ⁊ non oꝫ ꝙ ſit de his que ſunt in poteſtate dantis conſilium niſi excitatiue. Dans enim conſilium excitat illum cui dat conſilium ad operanduꝫ quedam que ſunt in eius poteſtate actiua.

Tertio dicunt ⁊ bene ꝙ conſilium non eſt de omnibus operabilibus a nobis. quia conſilium ſolum eſt de incertis ⁊ dubijs a nobis operabilibus. ſed non omnia operabilia a nobis ſunt incerta ⁊ dubia quãuis ſint contingentia ordinata i finem. ſed quedã ſunt certa. qd̄ contingit ex cauſa duplici. vna ē quia per vias determinatas ꝓcedit̄ ad determinatum finem: ſicut qꝛ ſcripture certus ē modus per artem iõ nõ dubitam⁹ qualiter lr̄e ſint ſcribẽde ſed dubitamus qualiter ſit negociandum vel medicandum. quia illa nõ hñt tantam certitudinem. Alia cã põt eē qꝛ paꝝ refert ad finē cõſequẽdū vtrū ſic vel alr̄ fiãt: qd̄ ãt ꝑuum ē rõ tãqꝫ ꝓnihilo accipit. ⁊ iõ d̄ ꝑuis ⁊ d̄ his q̃ certo modo fiunt non ꝯſiliamur q̄uis ordinẽt̄ ad finē ſꝫ de magnis ⁊ icertis. ⁊ ꝑꝑ hoc iudices i magnis cauſis ⁊ dubijs aſſumunt ſibi coexñtes ⁊ conſilium reqrunt ñ ãt in ꝑuis ⁊ manifeſtis.

Ad ꝑmū in ꝯtrium dicẽdū ꝙ q̄uis ſtatutuꝫ legis vel iuris nõ ſit in ꝑtãte illius cui dat̄ cõſilium tm̄ ſcire itellectū ſtatuti a iure ē in ꝑtãte illius cui datur conſiliuꝫ. ⁊ iuris ꝯſulti dãt cõſilium de intellectu iuris ſeu conditoꝛis legis oñdendo quẽ itellectū habuit ille q legem condidit. ⁊ ꝑꝑ quã cãm talẽ legem inſtituit. Ad aliud dicẽdū ꝙ nos cõſiliamur d̄ factis alioꝝ inquãtum ſũt vnū nobiſcum vel ꝑ vnionem affectus ſicut amic⁹ qui ē alter ipe conſiliatur de his q̃ ſpectãt ad amicum. vel per modum iſtrumẽti qꝛ agens ꝑncipale ⁊ inſtrumẽtale ſũt q̃ſi vna cã totalis: ⁊ vnuꝫ ē qd̄ agitur ꝑ vtrũqꝫ ⁊ ſic dñs conſiliat̄ de his q̃ agũtur ꝑ ſuum tãquã ſi fierent ꝑ ſe ipm̄. Ad aliud dicendū ꝙ conſilium nõ ē de futuris euẽtibus. ſed de hiſ que agemus talib⁹ euenientib⁹. vnde nõ conſiliamur, an eſtas futura erit pluuioſa. ſed cõſiliamur quid agem⁹: poſito ꝙ eſtas futura erit pluuioſa aut ventoſa

Conſiliamur autem nõ de finib⁹ ſed de his que ad fines. Neqꝫ. n. medicus cõſiliabit̄ ſi ſanat̄. neqꝫ rethoꝛ ſi ꝑſuadebit: neqꝫ polyticus ſi pacē faciet: neqꝫ reliquoꝝ aliqs de fine. Sed ponẽtes finem aliquẽ qualr̄ ⁊ ꝑ q̃ erit intẽdunt: ⁊ ſi ꝑ plura quidem videat̄ fieri per qd̄ facilime ⁊ optime intendũt. Si ãt ꝑ vnū ꝓcurat̄ q̃lr per hoc erit ⁊ id ꝑ qd quouſqꝫ vtiqꝫ veniãt ad primam cãm que iuẽtione vltĩa ē. Qui enim cõſiliatur videtur q̃rere ⁊ reſoluere dicto mõ quẽadmodum dyagrãma. Videt̄ ãt qd̄ quidem nõ ois eē conſilium: puta methaphice. Conſilium ãt omne queſtio ⁊ quod vltimus ē ⁊ in reſolutiõe primum eſſe in generatione.

Hec ē ſcđa pars principalis huius capituli in qua determinatur de modo ordie effectu ⁊ termio cõſilij. ⁊ continet tres particulas. In prima determinatur de ordine ⁊ modo conſiliandi. In ſecunda ibi. Et ſi quidem. Determinatur de effectu cõſilij. In tertia ibi. Videtur ãt. determinatur de termino conſilij. In ꝑma igitur particula oſtenditur quid eſt ſupponendum in inqſitione conſilij ⁊ quid ē q̃rendum in huiuſmodi inquiſitione: ad cuius euidentiam eſt ſciendum ꝙ conſilium ē quedam inquiſitio pratica in operabilibus. ⁊ ideo ſicut in inquiſitione ſpeculatiua quedam ſupponũtur ⁊ quedam queruntur: ita eſt in conſilio ſiue in inquiſitione conſiliatiua. ideo ph̄s ꝑmo oſtendit quid ſupponitur in conſilio. ⁊ ſecũdo oſtendit quid queritur in conſilio. ⁊ dicit ꝙ illud qd̄ queritur in inquiſitione conſiliatiua ē finis. nam finis in operabilibus ē ſicut ꝑncipium in ſpeculabilib⁹ vt dicit ph̄s 2° phyſicoꝝ. iõ in conſiliãdo oꝫ ſupponere finē. vñ nõ conſiliamur de finibus ſed de his que ſunt ad fines ſicut in ſpeculatiuis nõ inquiritur de ꝑncipijs ſed de concluſionibus. ꝙ autem conſilium nõ ē de finibus declarat̄. ⁊ hec eſt ꝯcluſio. 2ꝫ. q̃ ꝓbatur declaratione exemplari ſic. quia enim ſanare ē finis medici: medicuſ non conſiliatur an debeat ſanare infirmum: ſed hoc ſupponit. ⁊ quia perſuadere ē finis rethoꝛis. iõ rethoꝛ ñ conſiliatur an debeat perſuadere: ſed hoc ſupponit. ⁊ quia facere pacem eſt finis polytici nõ conſiliatur polyticus an faciat pacem. ſed hoc ſupponit. ⁊ ſic patet exemplariter ⁊ quaſi inductiue ꝙ conſiliuꝫ non eſt de finibus. Põt ēt concluſio aliter pꝛobari per hoc ꝙ finis i opabilibus ſe habet ſicut pꝛincipium in ſpeculabilibus. ſed ꝑncipium in ſpeculabilibus non queritur ſed ſupponitur. ergo finis in opabilibus non queritur ſed ſupponitur. Cum igitur cõſilium ſit quedam inquiſitio in opabilibus ſeqtur ꝙ de fine non eſt conſilium nec inquiſitio.

Sed ponentes. viſo ꝙ conſilium non ē ipſius finis narrat ph̄s de quibus ē conſilium et quo ordine ē procedenduꝫ in inqſitione cõſiliatiua intendens ꝙ conſilium ꝓceditur de his que ſũt ad finem. ⁊ hoc oꝛdine in inquiſitione conſiliatiua. Pꝛimo ſupponimus finē. Secũdo inquirimus qualiter hoc ē qua actõne: ⁊ ꝑ q̃ i. per que inſtrumẽta poſſumus deuenire ad finem. Tertio ſuppoſito ꝙ pluribus vijs poſſumus deuenire ad finem inquirimus per quã viaꝫ vel ꝑ qd̄ illoꝝ medioꝝ vtili⁹ ⁊ meli⁹ poſſum⁹ deuenire. 4° poſito ꝙ ꝑ vnū mediū optĩe poſſit ꝑueniri ad finē iqrim⁹ q̃lr ꝑ illud poſſit deueniri ad finē. Et ſi illud ꝑ qd̄ d̄uenienđū ē ad finē ñ hẽatur i ꝓmptu oꝫ iqrere vlterius ꝑ qd illud poſſit hẽri ⁊ ſilr̄ de illo q̊uſqꝫ deueniat̄ ad primã cãm in opando q̃ i inuẽtione eſt vltimo. cuius cauſa eſt quia qui conſiliatuꝛ videtur querere ⁊ reſoluere dicto mõ. ſ. ſupponẽdo finē ⁊ iqrendo media ꝑ q̃ põt deuenir̄ ad finem quouſqꝫ perueneri t ad pꝛimam cauſam i opãdo. Quẽadmodū dyagrãma. qd̄ ē deſcriptio geometrica i qua q vlt ꝓbare aliquã cõcluſionē oꝫ ꝙ reſoluat cõcluſionē i pꝛicipia q̊uſqꝫ deueniat ad pꝛĩa pꝛincipia idemr̄abilia. ⁊ ita ē in inqſitiõe conſiliatiua. nã omne conſilium ē qõ. i. quedam inquiſitio ⁊ non omnis queſtõ ſit conſilium. nã inqſitio methaphica non eſt conſilium. ſola eni inquiſitio de operabilibus ē conſilium. ⁊ quia conſilians reſoluendo inqrit. ideo neceſſe ē ꝙ eius inquiſitõ perducatur ad illud quod ē ꝑmum in operatione. qꝛ illud qd̄ eſt vltimum in reſolutione eſt pꝛimuꝫ i opa

tione. Et poteſt hic poni concluſio .24. ſcilicet ꝙ inquiſitio conſiliatiua precedit ad illud qđ eſt primum in operatione. probatur hec concluſio ſic. oīs inquiſitio reſolutoria de operabilibus ꝓcedit ad illud quod eſt ꝑmum in reſolutione. ſed in operabilibus vltimum in reſolutione ſeu vltimum in īuentione ē primū in operatione. ergo omnis inquiſitio conſiliatiua precedit ad illud quod ē primum in opatione. maior patet. nam in omni inqſitione reſolutoria ꝓceditur ad vltimum in reſolutōe: vt pꝫ in iquiſitione methaphiſica in qua ꝓceditur reſoluēdo a concluſione ꝓbanda ad ꝑma principia indemonſtrabilia que ſunt vltima in inuentione ⁊ reſolutione. ⁊ minor patet ſcilicet ꝙ in operabilibus vltimum in reſolutione ſeu intentione ē primum in operatione. nam medicus volens inducere ſanitatem inquirit ꝑ qđ ſanitas poteſt acquiri. ⁊ inuento ꝙ per potōez calidam ⁊ humidam inquirit quomō ⁊ ꝑ que poteſt talis potio haberi. ⁊ inuēto ꝙ per tales herbas inquiritur quomō ⁊ vbi poſſunt tales herbe haberi. ⁊ cognito ⁊ inuento ꝙ eundo ad talem ortum poſſunt huiuſmōi herbe haberi quod ē vltimum in reſolutione illa. ideo ꝑmū in operatōe erit ire ad talem ortū ⁊ ibi inuenire ⁊ colligere huiuſmōi herbas. ⁊ ita patꝫ ꝙ in operabilibus vltimum ī inuentiōe ⁊ reſolutione eſt primum in operatione.

Et ſi quidem impoſſibile inueniant diſcedunt: puta ſi pecunijs indiget. has autem non poſſibile ē tribui: ſi autem poſſibile videatur incipiunt operari. poſſibilia autem que ꝑ nos fiunt vtiqꝫ. Que enim ꝑ amicos per nos aliqualiter ſunt: principium enī in nobis. Queruntur aūt quādoqꝫ īſtrumenta: quandoqꝫ aūt neceſſitas eorum: ſimiliter autem ⁊ in reliquis: qñqꝫ quidem per quid: quādoqꝫ āt qualiter vł ꝑꝑ qđ.

Hec ē ſcđa ꝑticula ſcđe ꝑtis ꝑncipalis ī q̄ determinatur de effectu conſilij qui eſt opari ad ɔſequendum finem vel deſiſtere ab operando. ē enim effectus conſilij talis ꝙ cum ꝑ inquiſitionē conſilij peruentum fuerit ad illud qđ oꝫ primo operari ſi illud inueniatur impoſſibile diſcedit ab operando quaſi deſꝑans deuenire ad finem quem intendebat. Si autē illud qđ opꝫ ꝑmo operari appareat ſibi poſſibile tunc incipit operari. vt ſi ad negocium aliqđ ꝓſequēdū īueniatur ꝑ ɔſiliū ꝙ hō indiget magna ſūma pecunie: ⁊ ꝙ ad tantam ſūmam non poterit deuenire, oportet ꝙ homo dimittat ꝓſecutionem talis negocij. Si āt inueniatur ꝑ conſilium ꝙ poſſit ad tantā ſūmam pecunie đuenire tunc ſtatim incipit opari: ⁊ dico illa eſſe nobis poſſibilia que poſſunt per nos ⁊ amicos fieri. Que enim per amicos, aliqualiter ꝑ nos ſunt principiū. n. in nobis ē, qꝛ intuitu noſtri hoc faciunt. illa autem que querūtur qñqꝫ ſūt inſtrumenta: vt gladius aut equus, quādoqꝫ neceſſitas. i. oportunitas eorum ⁊ qualiter oꝫ eis vti: ⁊ ita eſt in reliquis artibus. effectus igitur conſilij ē operari vł deſiſtere ab opādo.

Videtur autem quemadmodū dictum homo eſſe ꝑncipiū operationum: conſilium āt de opabilibus ab ipſo. Operationes autem aliorū gratia. Non vtiqꝫ igiť erit conſiliabilis finis: ſed que ad fines. Neqꝫ vtiqꝫ ſingularia: puta ſi panis hic vł digeſtum ē vel oportet: vel factum ē vł opꝫ: ſenſus. n. hec certificat. ſi autem ſemper conſiliabitur in infinitum veniet.

Hec ē tertia ꝑticula ſcđe ꝑtis pricipalꝭ ī q̄ determinať de termino ɔſilij. ⁊ đclarat ꝙ ɔſilium hꝫ terminū ⁊ hec ē ɔclō. 25. q̄ ſic intelligitur ꝙ ɔſiliatio nō ābit in īfinitū ſꝫ hēt prima principia. hec ɔclō ꝓbať ex ꝑte triū. ſ. ex ꝑte agētis ⁊ ex ꝑte finis ⁊ ex ꝑte īſtrumētorum. ex ꝑte agētis ſic. oīs opatio hoīs hꝫ finē. ſed cōſiliū ē opatio hoīs ⁊ ē de opabilibus ab hoīe. ğ ɔſiliū hꝫ finē ⁊ terminū. maior pꝫ ex ꝓhemio primi libri. Operationes āt. 2° ꝓbať ɔclō ex ꝑte finis ſic. ɔſiliū ē q̄dam opatio cū ſit q̄dam inquiſitio. ſꝫ opatōes ſūt grā finiū. ğ ɔſilium hꝫ finē ⁊ ꝑ ɔñs hꝫ terminū. Neqꝫ vtiqꝫ. 3° ꝓbatur ɔcluſio ex ꝑte īſtrumētorū qbꝰ vtiť ɔſiliās ſic. in iqſitione cōſiliatiua ꝑueniť ad aliqđ ſingulare manifeſtū ſēſui de q̄ n̄ ē vlteriꝰ ɔſiliandum. ex hꝫ arguiť ſic. illud qđ ꝑuenit ad aliqđ ⁊ nō ꝓcedit vltra illud hꝫ terminū. ſed inquiſitio ɔſiliatiua ꝑuenit ad aliquid ⁊ nō ꝓcedit vltra. ğ ⁊c̄. maior ē manifeſta. ⁊ minor declaratur. nā ī ɔſiliando ꝑuenitur ad aliqđ ſingulaŕ māifeſtū ſenſui: vt ꝙ ille panis ē digeſtus ⁊ factus vt oꝫ ſed de eo qđ ē manifeſtū ſenſui non ē vlteriꝰ ɔſiliandū. ğ ī inqſitione ɔſilij ꝑueniť ad aliqđ de q̄ non ē vlteriꝰ ɔſiliandū. ⁊ ꝑ ɔñs ɔſiliū hꝫ terminū alr ꝓcedereť in īfinitū in cōſiliando. Circa iſtā ꝑtē occurrūt. 3. dubia. ꝑmū ē vtrū ɔſiliū ſit ipſius finis. vř ꝙ ſic. qꝛ finis ē qđdā opatū a nobis. vt domꝰ q̄ ē finis edificationis. ſꝫ de opabilibꝰ a nobis q̄ ſūt in ꝑtāte nr̄a pōt eē ɔſilium: cuiuſmōi ſūt multi fines ergo ɔſiliū pōt eē ipſius finis. oppoſitum vlt phs. 2ꝰ dubiū ē vtrū oīs inqſitio conſilij ſit reſolutoria vř ꝙ nō. qꝛ cōſiliū ē iqſitio rōis. ſꝫ rō incipit a ꝑoribus ⁊ ꝓcedit ad poſteriora. vt a ꝑncipijs ad ꝑncipiata ⁊ ille modus ē cōpoſitus ⁊ nō reſolutorius. ergo ⁊c̄. Itē ɔſiliū ē đ opatōibꝰ nr̄is ⁊ de his q̄ agūtur a nobis. ſed opatōes nr̄e ꝓcedūt a ſimplicibus ad compoſita: vt ī factōe domꝰ ꝓcedimꝰ a lignis ⁊ lapidibꝰ diſponēdo ea ad ɔſtructōem domꝰ. ⁊ ita ꝓcedimꝰ a ſimplicibꝰ ad cōpoſita ğ modꝰ eſt cōpoſitiuꝰ ⁊ n̄ řſolutoriꝰ ğ ⁊c̄. In opꝰ ē phs ğ dicit ꝙ qui conſiliať videť q̄rere. 3ꝰ dubiū

ē vtrum inquiſitio conſiliatiua ꝓcedat in infinitū. videtur ꝙ ſic. quia cōſiliuꝫ ē de particularibꝰ opabilibꝰ a nobis. ſꝫ ꝑticularia opabilia a nobis ſūt infinita. ğ ⁊c̄. Itē conſilium ē de oī eo ꝑ quod remouētur īpedimenta a ꝓſecutione finis. ſed ī infinitum poſſunt eē impedimenta a ꝓſecutione finis. ğ de infinitꝭ poteſt eē conſiliuꝫ. ⁊ ſic inquiſitio conſiliatiua pōt ꝓcedere in infinitū. Contrariū ꝓbat phs infra. Ad ꝑmum dubiū dicendū ē ꝙ de fine ī quātum ē finis nullo mō pōt eē conſilium. tñ de fine ordinato ad alium finē inq̄ꝫtum ordinatur ad alium finem pōt eē conſiliū. Rō ꝑmi ē quia oē conſilium ē quedam inquiſitio: ⁊ oīs inquiſitio ꝓcedit ex aliqbus ꝑncipijs ſuppoſitꝭ ideo ſicut in inquiſitione ſpeculatiua ꝑncipia ſupponūtur ⁊ concluſiones inqruntur. ita oꝫ ꝙ in opabilibus finis q habet rōem ꝑncipij ſupponať eo ꝙ ab eo ſumiť rō eorū que ſūt ad finem ita qđ illud qđ ē ad finem inqratur. Cū igitur finis nō ſit ad alium finē ſm ꝙ ē finis: pꝫ ꝙ nullo modo eſt conſilium de fine ſcđm ꝙ ē finis. Scđꝫ declarať. ſ. ꝙ de fine ſm ꝙ ordinatur ad alium finē pōt eē conſilium. nā ſicut in ſpeculatiuis illud qđ ē ꝑncipium demōſtrationis poſterioris pōt eē ɔcluſio demōſtrationis ꝑoris: ita ī opabilibus ⁊ in finibꝰ ɔtingit quod illud qđ ē finis vnius opationis pōt ordinari ad alium finem ſic̄ ſanitas ē finis medicinaliū, ⁊ tñ ordinať ad alium finē. ſ. ad felicitatem. ⁊ iđ licet de eo qđ ē finis ſub ratione qua eſt finis non ſit conſilium tñ de fine vt ordinabilis eſt in alium finem poteſt eſſe conſilium. Ad primum dicendum qđ de opabilibꝰ a nobis ſcđm ꝙ ordinantur ad aliud bene poteſt eſſe conſilium. ſed non inquantum habēt rationem finis. Ad ſcđm dubium dicendū ē ꝙ inquiſitio conſilij ē tantum reſolutoria cuius rō eſt. nam inquiſitio reſolutoria īcipit ab effectu ꝓcedendo ad cauſam proximam. ⁊ ab illa ad cauſam priorem quouſqꝫ deueniať ad cauſam primam in eſſe que eſt vltima ī inuentione. ſed omnis inquiſitio conſiliatiua īcipit ab effectu ⁊ procedit ad cauſam proximam: et ab illa aſcendēdo ad cām ꝑorem quouſqꝫ deueniatur ad cām ꝑmaꝫ in eſſe que ē vltima ī inuētione ⁊ prima in operatione. ergo omnis inquiſitō conſiliatiua ē reſolutoria. maiorē declarat phs per exemplum in ſpeculationibus: vt in dyagrāmatibus. i. ſyllis deſcriptis per lineas ⁊ litteras ī quibꝰ primo accipimus cōcluſionē demr̄atōis. deinde accipimus ꝓxia pricipia ꝑ q̄ ɔclō demr̄ata ē. deīde accipimus priora ꝑncipia ⁊ ꝓxima per que hec demonſtrata ſunt ⁊ ſic ſemper aſcendendo vſqꝫ ad primum principium indemonſtrabile. ⁊ hec ē via reſolutōis procedendo ab effectu ad cām ꝓximam ⁊ ab illa ad cauſam ſibi ꝓximā aſcendēdo quouſqꝫ deueniatur ad cām ꝑmam. ⁊ ꝓceſſus econtrario. ſ. a prima cauſa concluſionis ad cauſam ꝓximam deſcendendo: ⁊ ab illa ad aliaꝫ quouſqꝫ deueniatur ad concluſionem ē ꝓceſſus cōpoſitiuus. vnde breuiter via reſolutoria ē ab effectu ⁊ poſteriori in eē ad cām ⁊ ꝑus in eē: via cōpoſitiua ſeu cōpoſitionis ē econuerſo. ⁊ ſic pꝫ maior ⁊ minor patet exemplariter ſcđm Commentatorem ſic. in inqſitione ɔſiliatiua incipimus ab aliquo principio ſuppoſito ⁊ prius noto vt volentes domum facere incipimus a domo tamqꝫ a principio ſuppoſito ⁊ noto: ⁊ querimus principia proxima: ex quibus oportet domum fieri ⁊ inuenientes ꝙ oꝫ domum fieri ex lapidibus ⁊ lignis querimus qualiter hec poterunt haberi ⁊ inuenientes ꝙ ꝑ operarios vlterius reſoluēdo querimus qualiter operarij poterunt haberi ⁊ inuenientes ꝙ per precia: vt ꝑ tributionem argenti que eſt cauſa poſtremo inuenta incipimus ab illa que eſt primum principium ⁊ cauſa factionis domus. ⁊ ſic patet ꝙ inquiſitio conſiliatiua incipit ab effectu ⁊ a poſteriori in eſſe ⁊ procedit ad cauſam proximam ⁊ ab illa ad aliam quouſqꝫ deueniatur ad primum principium operationis quod ē vltimuꝫ in iqſitione. Intelligendum ē ꝙ in inquiſitione conſiliatiua ē duplex proceſſus ⁊ duplex pricipiū. ſ. vnꝰ ꝓceſſus in ſpeculādo ⁊ aliꝰ ꝓceſſus ī operando ⁊ aliud ē principiuꝫ ſpeculatōis ⁊ aliđ ē pricipiū opatōis. ꝓceſſus ī opādo ē cōpoſitiuꝰ. quia ꝓcedit a cauſis ad effectum. ⁊ a ſimplicibus ad compoſitum vt patet in factōne domꝰ ī qua in opando incipiť a cāis domꝰ vt ab argento lignis lapidibus ⁊ oparijs ꝓcedendo vſqꝫ ad factionē domus. ſed in ſpeculādo domꝰ ē principiū quia primo intendimꝰ domum deinde operarios ⁊ lapides: ⁊ ligna ⁊ vltimo precium. ſ. tributionem argenti. vnde in factione domus principium actionis eſt argētum ⁊ principium ſpeculationis proximum eſt edificium. ⁊ in operando conſiſtit bene in hoc ꝙ opus propoſitum ſit ratione directum. In ſpeculando vero conſiſtit in hoc bene ꝙ cognitio procedit ⁊ perficit in cognitionem melioreꝫ vt dicit hic Euſtratius. Ad primum in contrarium quando dicitur ꝙ ratio incipit a prioribus. Dicendum ꝙ ratio non ſemper incipit a prioribus in eſſe ſed a prioribus in ſpeculari ⁊ quia ī iquiſitione conſiliatiua finis qui eſt effectus eſt primum in ſpeculando licet ſit vltimum in operando ſiue in executione: ideo ratio ſupponit falſum ſcilicet ꝙ rō ſemper icipit a principijs procedendo ad poſteriora. Ad aliud concedo ꝙ conſilium eſt de operationibus noſtris ⁊ de operatis a nobis ⁊ concedo ꝙ operationes noſtre procedunt a ſimplicibꝰ ad compoſita. ⁊ concedo ꝙ proceſſus in operando ea que conſiliata ſunt eſt proceſſus con-

poſitis. tamē ꝓceſſus in ſpeculando in inquiſitione conſilij eſt reſolutoriꝰ quia ꝓcedit a compoſitis ad ſimplicia ⁊ a poſterioribus ī eſſe ad priora in eſſe vt patȝ ex predictis. Ad tertiū dubiuȝ ꝙ ī per ſe ordinatis conſilium non procedit in infinitum: ſed ē infinitum tam ex pte ꝑncipij ꝙ̃ ex parte termini. tamen in accidentaliter ordinatis pōt ꝓcedere in infinitū. Primum declaratur ſic. conſilium ē quedam inquiſitio. ſed omnis inquiſitio ꝓcedit ab aliquo ꝑncipio ꝑſuppoſito. ſed finis in agibilibus ſe hēt vt principium in ſpeculabilibus. conſilium igitur incipit a fine tamꝙ̃ a principio: ſed in finibus non eſt ꝓceſſus in infinitum vt patet ex primo huius ⁊ 2° methaphiſice. ideo in cōſilio ē ſtatus ex parte principij. ꝙ etiam ꝯſilium hȝ ſtatum ex parte termini pȝ qꝛ inquiſitio cōſiliatiua vltimate terminatur ad aliquid qđ ē ī poteſtate noſtra quod ē ꝑmum in operatiōe lȝ ſit vltimum ī inuētione igitur oē conſiliuȝ hȝ terminū: quod ēt patet per hoc qđ id eſt īpoſſibile moueri: quod īpoſſibile ē motū eē vt patȝ ex primo de celo ⁊ mundo ⁊ .6. phiſicorum. ſed conſiliari ē quoddam moueri: quia conſiliuȝ ē quidā motus rōnis. ſi igitur conſilium ꝓcederet in infinitum impoſſibile eēt conſilium eſſe terminatum: ⁊ per conſequēs nūꝙ̃ fieret conſilium quod falſum ē vt apparet ad ſenſuȝ ⁊ ex hiſ arguitur ſic. illud quod habȝ principium ⁊ terminū per ſe non ꝓcedit in īfinitū. ſed ī per ſe ordinatis conſilium hȝ principiuȝ ⁊ terminuȝ idō ⁊c̄. Scđm ēt patet. ſ. ꝙ conſilium pōt per accidens ire in infinitum. quia qn̄ conſiliatū ē de vno negocio poteſt conſiliari de alio ⁊ poſtea de alio ⁊ ſic in infinituȝ. Sed illa ſucceſſio conſiliatiua eſt infinita per accidens. qꝛ inter illas non ē ordo per ſe ſed quodlibȝ accidit cuilibet: ⁊ ideo conſiliuȝ in accidentaliter ordinatis ꝓcedit ī īfinitū ſicͭ ⁊ generatio. Ad primū in contrariuȝ cū dicitur ꝙ operabilia a nobis ſunt infinita ⁊c̄. Dicendum ē ꝙ conſilium eſt per ſe de operabilibus a nobis per ſe ordinatiſ ad vnum finem determinatuȝ. ⁊ talia nō ſunt infinita ſed ſolum finita: oꝑabilia āt a nobis q̄ non ſunt per ſe ordinata ad vnum finem ſunt infinita. ⁊ de talibus non eſt conſilium per ſe ſed per accidens ſolum. Ad aliud dicēdum ꝙ ꝑ ſe impediētia finē aliquē non ſunt īfinita ſed determinata: ſicut ⁊ cāe ꝑ ſe ordinate ad cōſecutionem finis ſūt determinate ⁊ finite.

Conſiliabile autē ⁊ eligibile ideȝ verūtn̄ determinatum ē iam eligibile. Quod. n. ex conſilio ꝑiudicatum eſt; eligibile ē. quieſcit enim vnuſqſqȝ q̄rens qualiter oꝑabitur qn̄ in ſeipm̄ reducȝ principium ⁊ ipm̄ in antecedens. hoc. n. ē qđ eligit. Manifeſtuȝ āt hoc ex antiquis vrbanitatibꝰ quas Homerus imitatus ē: reges eniȝ ꝗ eligebant ānunciabant plebi. Exiſte autem eligibili conſiliabili deſyderabili eoꝝ que in nobis: ⁊ electio vtiqȝ erit conſiliabile deſiderium eorū que ī nobis ex conſiliari enim iudicantes deſideramus ſm̄ conſilium. Electio quidē igitur typo nunc non vt conſuetum ē dicere ſm̄ ſubſcriptionem ſed vniuerſaliter dicta ſint ⁊ circa qualia eſt ⁊ quoniam eorum que ad fines.

Hec eſt ſecunda pars principalis huiꝰ capituli in qua phȝ determinat de ꝯſilio per comꝑationem ad electōnem comꝑando cōſilium ⁊ electionem adinuicem ⁊ continet tres particulas. In prima cōꝑat cōſilium ⁊ electionem adinuicem ſm̄ ꝯuenientiam. In ſcđa ibi. Quid enim ex conſilio. comꝑat conſiliū ⁊ electionem ad inuicem penes dr̄aȝ. In tertia ibi. Exiſtente autem eligibili. concludit ex ꝑdictiſ deſcriptionē electionis. In prīa igitur particula ponitur conuenientia īter conſiliuȝ ⁊ electōnem: que talis ē ꝙ conſilium ⁊ electio ſūt circa idem obm̄. nam conſiliabile ⁊ eligibile idē ſūt nam bonum qđ ē in poteſtate nr̄a ē conſiliabile ⁊ eligibile ⁊ tn̄ ē ordo inter ea. quia qn̄ iā determinatum ē aliquid ꝑ conſilium tūc primo eligitur quaſi conſilio ꝑcedente electionem.

Hic dubitatur quia non videtur ꝙ cōſiliabile ⁊ eligibile ſint omnino idem quia tunc nihil eſſet eligibile niſi eēt conſiliabile. ꝯn̄s ē falſum quia de his que fiunt ſm̄ certas diſciplinas ⁊ artes per ſe ſufficientes non ſūt conſiliabilia, vt patet per phm̄ ſupra: ⁊ tamē talia ſunt eligibilia idō ⁊c̄. Dicendum ꝙ conſiliabile ⁊ eligibile non ſunt idem conuertibilr̄ qꝛ omne conſiliabile ē eligibile ⁊ non omne eligibile eſt conſiliabile. rō ꝑmi ē quia conſilium ē inquiſitio alicuius quod ē vtile ad finem bonum conſequendum: ſed oē quod eſt vtile ⁊ ordinabile ad conſequendum finem bonū ē eligibile. ideo omne conſiliabile ē eligibile. Intelligenduȝ ē ꝙ conſiliabile accipitur dupliciter. ſ. large ꝓ omni eo de quo inquiritur per conſilium. ⁊ ſic vtraqȝ pars contradictionis ē conſiliabilis et forte eligibilis ꝙ̃uis non ab eodeȝ. Alio modo accipitur conſiliabile ſtricte: ⁊ ſic ſolum vtile ad finem conſequendum de quo inqritur per conſilium ē conſiliabile: ⁊ de tali conſiliabili ē certum ꝙ omne conſiliabile ē eligibile. Rō ſcđi. ſ. quare non oē eligibile ē conſiliabile eſt iſta quia electō ē de omnibus que a nobis agūtur voluntarie ad finis conſecutionē. ſed nō d̄ omnibus talibuſ ē conſilium quia conſiliū eſt inquiſitio de rebus dubijs ⁊ magnis ⁊ non eſt de manifeſtis ⁊ ꝑuis: vt patet ex ſupra dictis. ⁊ ſic patet ꝙ non omne eligibile ē conſiliabile quia eligibile ē cōmune ad oē vtile ordinatuȝ ad finem conſequendum ſiue ſit certū ſiue dubium ſiue magnum ſiue ꝑuum. ſed conſiliabile ſolum ē cōmune ad vtile ordinatum ad finē quod ē dubium ⁊ magnum. Ex predictis patȝ ꝙ hoc non eſt per ſe eligibile ⁊ conſiliabile. nō enim dicitur aliquid eligibile per ſe ratione īquiſitionis conſiliatiue quia ſic eligibile non eēt in plus ꝙ̃ conſiliabile. ſed per ſe loquendo dicitur aliquid eligibile rōe iudicij ⁊ ſentētie qua iudicatur aliquid eſſe vtile ad conſecutionem finis. vnde quia in rebus manifeſtis ratio non inquirit ſed ſtatim iudicat ꝓferendo ſētentiam abſqȝ omni inquiſitione ⁊ conſilio precedente. ideo ad electionem per ſe requiritur iudiciū ⁊ ſn̄ia non autem inqſitio aut conſiliū ratio inducta ad dubitationem ꝓbat verum. ⁊ ideo concedatᷓ. Quod āt ex cōſilio. Hec eſt ſcđa particula in qua comꝑat cōſilium ad electionem ſcđm differētiam quā inmediate iam tetigerat. ⁊ dr̄a ē iſta. ꝙ conſiliuȝ ꝑcedit electōnem. Et hec eſt concluſio. 26. que ꝓbatur dupliciter. ꝑmo ſic. electio ſequitur iudiciuȝ ratōnis vel ē ſimul cum iudicio rationis ⁊ cōſiliū ꝑcedit iudicium rōnis. igitur conſilium precedit electionē. ꝯn̄a patȝ quia quod ꝑcedit priuſ ꝑcedit poſterius: ⁊ etiam quod ꝑcedit vnuȝ eorum que ſūt ſimul ꝑcedit reliquum ⁊ iudiciuȝ rationis vel ē ꝑus electione vel ſimul cum ea ⁊ ſic patȝ conſequētia. maior ē manifeſta. non enim eligitur aliquid niſi quod eſt iudicatum eē bonuȝ. ⁊ minor patet ſic. qui conſiliando inquirit qualiter debet operari deſiſtit a conſiliando quādo inquiſitionē ſuaȝ reſoluendo perducit ad illud quod ē in ſua poteſtate. hoc ē cū peruenerit ad tale iudicium ꝙ id quod intendit facere ē in ſua poteſtate: ⁊ tunc eligit illud quod facere intendit gratia finis conſequendi ⁊ ſi ſint plura que iudicauerit ſe poſſe facere ꝗeſcit a conſiliando quādo reduxerit in āīs hoc eſt quando iudicauerit ꝙ āīs hoc eſt illud qđ ei primo operando occurrit ē in ſua poteſtate. ⁊ tunc eligit illud. Manifeſtum āt ⁊ ex antiqſ. Secūdo ꝓbatur cōcluſio per quoddam ſignū nam antiquitus reges non habentes plenam poteſtatem dn̄atiuam in multitudine vt poſſent facere omnia ꝓut eis videretur ea que in conſilijs ſuis determinabant eligebant ānunciabant plebi vt ipſi etiam eligerent ⁊ ſic conſilium regis precedebat electiōem plebis. ⁊ hoc ē ſignum ꝙ conſilium precedit electionem. Euſtratius dicit hic ꝙ reges qui eligebant annunciabāt plebi. iſti enim. ſ. reges ī incepti duces ſūt: quēadmodū ⁊ nr̄ itellectus ꝗ ē eorum que in nobis ſunt honorabilior vt plebs enim iudicatur ſubijcitur ⁊ regitur: ita h̄ appetitus finalr̄ iudicatur ⁊ regitur ab intellectu ⁊ mouetur ad operationem. hec Euſtratius. Ex iſto loco pȝ ꝑ Euſtratiū ꝙ intellectuſ ē in nobiliſſima potentia anime. Exiſtēte autē eligibili. Hec ē tertia particula huius partis in qua cōcludit deſcriptionem electionis que ē iſta. Electio ē deſiderium conſiliabile eoꝝ. que ſunt in noſtra poteſtate. Et ē cōcluſio. 27. huius libri que ꝓbatur ſic. eligibile ē conſiliabile deſiderabile de nūero eorum que ſūt ī nr̄a poteſtate ergo electio ē deſiderium conſiliabile eoꝝ que ſūt in noſtra poteſtate. Conſequētia pȝ ꝑ locū a cōiugatis. ꝓpter hec āt dixit electionem eſſe deſiderium conſiliabile. quia ex hoc ꝙ hō conſiliatur ꝑuenit ad deſiderandum ea q̄ ſūt ꝑ cōſilium adinuenta quod quidē deſiderium eſt electio. Euſtratius dicit hic ſic. Oȝ autem ſcire qm̄ electionis genus vtiqȝ ē intellectus appetitiuus non ſimpliciter aūt itellectꝰ ⁊ appetitus ſed qđ ⁊ per ambo ⁊ cōmixtiȝ. hec ille. et differentia electionis habetᷓ per hoc qđ phꝰs dicit. Eorum que ſunt in noſtra poteſtate. Quia phs dicit hic deſcribendo electionem ꝙ electio ē deſiderium conſiliabile ⁊ deſiderium ꝑtinet ad appetitum ⁊ conſiliari pertinet ad īntellectum: idō rōabiliter dubitatᷓ hic. vtruȝ electio ſit actus itellectus vl̄ actus volūtatis vl̄ quoddam mixtum ex his vt innuit Commētator. Et videtur ꝑmo ꝙ itellectus ſit actus īntellectꝰ in intellectu ſbiue exiſtens. quia eiuſdē potentie ē ſilogiȝare ⁊ concludere. ſed electio ē ſicut concluſio īquiſitionis conſiliatiue. cum igitur inquiſitio conſiliatiua ſit in itellectu et actus intellectus ſequitur ꝙ electio ſit actꝰ intellectus. Item electio importat quandam collationem plium per quā vnum alteri ꝑfertur: ſed collatio eſt actus intellectus. igitur electio eſt actus intellectus. Contra. electio eſt deſiderium eorum que ſūt in nr̄a poteſtate vt dicit phs ſed deſiderium ē actus voluntatis. ꝗ ⁊c̄. Ad iſtud dicūt quidā ꝙ electio [illegible] ⁊ eēntialiter tam actuȝ intellectus ꝙ̃ actuȝ appetitus: ita ꝙ electio ſit aliqd compoſitum ex vtroqȝ actu: ſicut aīal componitur ex aīa ⁊ corpore ⁊ ita nō ē concedendum ꝙ electio ſit ī intellectu nec ꝙ ſit in appetitu ſed ꝙ ē ꝑtim ī intellectu ⁊ partim in appetitu. ⁊ hec videtᷓ eē opinio Cōmentatoris hic: ꝗ dicit ꝙ genus electionis ē intellectus appetitus ⁊ non ſimpliciter intellectus vl̄ appetitus ſed quod per ambo ē mixtum. hec Cōmentator. ſi tamen electō eſſet tantum in intellectu vel tātum in appetitu intellectꝰ hoc ē actus intellectꝰ vel actus appetitus eēt genus electionis ſaltem remotū ꝙ̃uis non ꝓximum cuius ꝯrium dicit hic Cōmentator. Alij tenent contrarium dicentes ꝙ electio ē eēntialiter deſiderium ⁊ acceptatio alicuius boni ordinati in finem: ⁊ idō actus intellectus non ꝑtinet eēntialiter ad electōeȝ ſic nec ad deſiderium. Unde ſicut deſiderium ē eēntialiter actus volūtatis: ita electio ē eēntialiter actus volūtatis: tn̄ cū electio ſit deſiderium ꝑconſiliati oportȝ ꝙ ad electionem cōcurrant duo vnum antecedenter ⁊ diſpoſitiue

⁊ hec ē inquiſitio conſiliatiua que pertinet ad intellectuꝫ. Et aliud eēntialiter ⁊ completiue et eſt ipa acceptatio ⁊ deſideriū eius eſt qđ difficile eſt ex cōſilio Quātū ad primū qđ.ſ.reſpicit electionē añter ⁊ diſpoſitiue electio ꝑtinet ad actū rōnis. Sed quātū ad 2ꝰ. qđ reſpicit electio eſſentialiter ⁊ cōpletiue.ſic pertinꝫ ad actum volūtatis. Unde quātūcunqꝫ aliquis iudicet ꝙ ſit alteri p̄ferendum in hoc nō ꝑficitur electio .ſed tunc ſolū cū ꝑ deſiderium ⁊ electionē illud p̄cōſiliatum ⁊ iudicatū actualit̄ deſidreat̄ ⁊ acceptat̄ ſed deſideriū eſt eſſentialiter actꝰ volūtatis: ⁊ ideo electio eſt eſſentialiter actus volūtatis cū ad electioneꝫ requirit̄ taꝫ actus intellectꝰ q̄ꝫ actꝰ volūtatis. Actꝰ intellectus requirit̄ añcedēt̄ ⁊ p̄ſuppoſitiue ⁊ actus volūtatis requirit̄ eſſentialiter ⁊ cōpletiue. ⁊ quia vterqꝫ actꝰ requiritur ad electiōꝫ iđ phs 6° huius dicit: ꝙ electio vł eſt intellectus appetitiuus vel appetitꝰ intellectiuus. ⁊ iđ dicit cōmētator hic ꝙ genus electionis nō eſt intellectꝰ nec appetitus ſimplicit̄. ſed ābo cōmixtī. qđ nō eſt ſic intelligēdū ꝙ ſit electio quoddā mixtū ſeu cōpoſitū ex actu intellectꝰ ⁊ actu volūtatis. ſed dꝫ ſic intelligi ꝙ ſic̄ miſcibilia manent in mixto non actualiter ⁊ ſub formis ꝓpiis ſed ſolū in v̄tute: ita ꝯſiliatio ſeu iudiciū ipſius intellectus cōtinetur v̄tualit̄ ī ipſa electione accipiēdo electiōꝫ ſtricte ſm̄ ꝙ ſolū ſe extendit ad finē cōſilij. ⁊ iđ dicit cōmētator ꝙ genus intellectionis nō eſt intellectꝰ tm̄: nec appetitꝰ tm̄ qꝛ eſt actus appetitꝰ v̄tutis includēs actū intellectꝰ. ſic igit̄ pꝫ ſm̄ eos cuius eſt electio tāq̄ꝫ ſubiecti. Scđo dicūt ⁊ bene ꝙ electio eſt tāq̄ꝫ obiecti ꝑ ſe ⁊ eſſentialiter actuū humanoꝝ. ſi aūt ſit ipaꝝ rerū hoc eſt inquātū cadūt ſub vſu ⁊ ꝯpatione hoīs. rō primi eſt. qꝛ electio eſt deſideriū cōſiliabile eorum que ſunt in noſtra poteſtate: ⁊ que fiunt a nobis. iđ dicit phs ꝙ nos nō eligimꝰ ea q̄ fiunt per alios: ſicut nō eligimꝰ athletā vincere ſed ſolū eligimus ea que fiūt ꝑ nos ipos. Sed actus humani maxime ſunt in ptāte noſtra et fiunt a nobis ⁊ nō ab alijs iđ ⁊c. Rō ſecūdi ē qꝛ ſicut volūtas ē ipius finis ita electio ē eorum que ſunt ad finē. nunc aūt finis vł ē opatio nr̄a vł res aliqua per opationē noſtrā facta: ſicut ſanitas eſt finis medici nō ſꝫ ſe. ſed ſꝫ ꝙ effecta eſt. vnde ꝓpa factio ſanitatis eſt finiſ medici. ſi igitur aliqua res ponat̄: finis vt pecunia vł aliqđ huiuſmodi: hoc nō eſt niſi inq̄ꝫtum interuenit vſus vł poſſeſſio eoꝝ ad opa humana ⁊ eodē mō ē de his que ſunt ad fineꝫ neceſſe enim eſt ꝙ illud quod eſt ad finem vł ſit actio vel res aliqua interueniente aliqua opatione humana ꝑ quā vł efficit illud qđ eſt ad finē vel ſaltem vtit̄ eſſe. iđ ⁊c. ſꝫ hoc rñdet̄ ad rōnes incōtrariū. Ad primaꝫ ꝙ electio non eſt cōcluſio cōſilij ſed iudicium vel ſententia qua iudicat̄ aliqđ inuētū per cōſilium eſt ꝓprie cōclo conſilij ad quā ſentētiā ſequit̄ electio. Et ita electio non eſt cōcluſio cōſilij. ſꝫ eſt ſequēs ad cōcluſionē conſilij. ⁊ iđ phs. 6° huiꝰ non dicit ſimplr̄ ꝙ electio eſt concluſio conſilij ſꝫ ꝙ electio ē quaſi concluſio que ſequitur ad ſententiā factā de opabili que ꝓprie ē ꝯcluſio ſilli̇ practici. vt ſi arguitur ſic: legibꝰ ē obediendū. ſed honorare patrem et matrem eſt p̄ceptum in lege. igit̄ pater eſt honorādus. ⁊ ad hanc ſētentiā q̄ eſt de honorādo patreꝫ ſequit̄ electio eius qđ eſt honorare patreꝫ. Ad 2ꝰ cū dicitur ꝙ electio iportat quādā collatiōm plurium dico qđ verum eſt añcedēter ⁊ diſpoſitiue ſe hn̄tium ad actū electionis. ſed eſſentialiter eſt ſolū deſideriū volūtatis ad qđ tm̄ deſideriū cōſequit̄ huiuſmodi colectio plurium

Si quis tm̄ velit ſuſtinere opinionē cōmentatoris que videt̄ ponere ꝙ electio cōcludit in ſe actū intellectꝰ ⁊ actum voluntatis ita ꝙ ħ nomē electio ſignificat aggregatū ex actu intellectus: ⁊ actu volūtatis poterit hoc ꝓbare per hoc ꝙ diffinitū ⁊ diffinitio ideꝫ ſignificāt ſed diffinitio electionis eſt hec. orō cōſiliabile deſideriuꝫ eorum que ſunt in noſtra poteſtate ſed hec orō ſignificat aggregatū ex actu intellectus ⁊ actu volūtatis qꝛ partes orōnis ſignificāt ptes rei ſignate per totam orōnem: vt pꝫ ex. 7. metha. igit̄ ħ nomē electio ſignificat aggregatū ex actu intellectꝰ ⁊ actu volūtatis cū diffinitio ⁊ diffinitū idē ſignificēt. Sed tūc eſt dubiū quis actus p̄ncipaliter iportatur ꝑ nomē electionis. Utrꝝ actus intellectus vł actus volūtatis. Iſtud. n. videt̄ dubitabile apđ Ariſto. qui. 6. huius dicit ꝙ electio vel eſt itellectus appetitiuus vł appetitus intellectiuꝰ quaſi ſub dubio ponēs diſiunctionē. Et credo tm̄ ꝙ principale et formale ſignificatū huiꝰ noīs electio eſt actus voluntatis. ⁊ actus intelectus eſt quaſi materiale in ſignificato huiꝰ noīs. Et ſi quis velit iſtā opinionē tenere nō debet cōcedere ꝙ electio ſit deſiderium. quia ſic electio eſſet actus voluntatis: nec ſequitur electio eſt deſideriū cōſiliabile. igitur electio eſt deſideriū. Sicut non ſequit̄ ens per accñs eſt hō albus. ergo ens ꝑ accñs eſt hō. vnde cū dicitur ꝙ electio eſt deſideriū cōſiliabile: iſtđ ſic intelligitur ꝙ electio eſt aggregatū ex actu deſiderij qui eſt actus volūtatis. ⁊ ex actu cōſilij qui eſt actus intellectus ⁊ non ſequit̄ electio eſt aggregatū ex duobus igitur eſt alterū illoꝝ. ſed oppoſitum ſequit̄ cum multū aggregatum ſit aliqua partiū ex quibꝰ aggregatur

Capitulum q̄rtū tractatus primi libri tertij

de volūtabili ⁊ voluntate oñdens ꝙ voluntas eſt ipius finis. ⁊ volūtabile eſt ipe finis ⁊ ſimpliciter volūtabile ē qđ eſt ſimplr̄ ⁊ per ſe bonum vnicuiqꝫ aut qđ ſibi videtur bonū aut ꝑ ħ ſtudioſe volūtabile qđ ſꝫ v̄itatē eſt bonū prauo aut qđ cōtingit quēadmoduꝫ ſanis corporibꝰ ſana que ſꝫ v̄itateꝫ ſunt ſana infirmis autē altera.

Voluntas aūt qm̄ quidē finis eſt dictū ē. videtur aūt his quidē ꝑ ſe boni eē: his aūt apparentes boni Cōtingit aūt per ſe bonū volūtabile dicētibus: non eē volūtabile qđ vult qui non recte vult. Si eniꝫ erit volūtabile ⁊ bonū erit aut ſi ſic contingit malū. Rurſus aūt apparens bonū volūtabile dicentibus nō eſſe natura per ſe bonū volūtabile. ſꝫ vnicuiqꝫ qđ videt̄. Alij aūt aliud videtur ⁊ ſic ꝯtigit ꝯ̄ria.

Iſtud eſt. 4. capitulū p̄mi tractatus libri tertij in quo determinat̄ de volūtate ⁊ voluntabili: ⁊ cōtinet tres ptes p̄ncipales. in prima ꝓponit illud qđ eſt manifeſtū de volūtate In. 2. ibi. vtit̄ aūt his mouet dubitationē ponendo ⁊ inprobādo diuerſas opiniones circa voluntabile. In tertia ibi. Si aūt vtiqꝫ. ponit ſolutionē dicte dubitationis. p̄mo igit̄ ꝓpoīt ilud qđ ē manifeſtū de volūtate dicens. ꝙ volūtas ſortitur idē nomē cū potētia r̄ſpectu primi obiecti potentie in quod potētia p̄mo ⁊ ꝑ ſe tendit ſicut actꝰ potētie viſiue in ordine ad viſibilia dicit̄ viſus ⁊ intellectꝰ reſpectu p̄morū principiorū in que primo tendit vocat̄ intellectus: ⁊ ita actus volūtatis dicit̄ volūtas reſpectu finiū quos potētia volūtatis primo reſpicit tanq̄ꝫ principia. Uidet̄ aūt. hec ē. 2 ps huius capl̄i in qua phs mouet dubitatiōꝫ ponendo ⁊ iprobādo diuerſas opiniōes circa volūtabile ⁊ ponit. 2. opiniōes quas iprobat. p̄a eſt ꝙ ſolū ꝑ ſe bonū eſt volūtabile. Scđa ē ꝙ ſoluꝫ apparēs bonū ē volūtabile: ⁊ oē appens bonū eſt volūtabile. Primā opioꝫ iprobat oñdendo ꝙ non ſolū ꝑ ſe bonū ē volūtabile. ⁊ eſt cōclo. 28. ⁊ probatur ſic: ſi ſolū ꝑ ſe bonum eſſet volūtabile cū malus non vult illud qđ eſt ꝑ ſe bonū ſequit̄ ꝙ illud qđ malus vult non eſt volūtabile: ꝯñs eſt falſum. iđ ⁊ añs. ⁊ ꝯña pꝫ qꝛ det̄ oppoſitū ꝯñtis. ſ. ꝙ illđ qđ malꝰ vult ſit volūtabile cū malꝰ vult malū ſeq̄t̄ ꝙ malū ſit ꝑ ſe bonū qꝛ nihil ē volūtabile niſi ꝑ ſe bonū ⁊ malū ē volūtabile qꝛ eſt volūtabile a malo. ḡ ⁊c. Rurſus aūt. 2. opinio q̄ ponit ꝙ nihil ē volūtabile niſi apparēs bonū iprobatur. vnđ ꝓbatur ꝙ non ſolū apparēs bonū eſt volūtabile. ⁊ eſt cōcluſio. 29. ⁊ ꝓbatur ſic. illud quod ſolū eſt apparēs aliquale non eſt naturaliter tale. illud. n. qđ ſolū appꝫ aurū nō eſt aurū naturaliter. ſi igitur nihil ſit volūtabile niſi apparens bonū vnicuiqꝫ eſtꝫ voluntabile illud qđ ſibi videtur ſequit̄ ꝙ nihil in natura ſua ſit volūtabile: ⁊ tunc nihil eſt bonū ſꝫ ſuā naturā niſi dicat̄ ꝙ vnū quodqꝫ eſt tale ſꝫ naturaꝫ ⁊ ſꝫ v̄itatem quale apparet. ſed hoc eſt incōueniēs qꝛ idē pōt apparet̄ mihi bonū ⁊ tibi malū ⁊ tunc ſequitur ꝙ idē eſſet ſꝫ naturā ⁊ ſm̄ v̄itatē bonū ⁊ malū qꝛ idē apꝫ bonū ⁊ malū ḡ ⁊c.

Si autem vtiqꝫ hec non placēt. ḡ dicēđ. ſimpliciter qdeꝫ. ⁊ ſm̄ v̄itatem volūtabile eſſe per ſe bonū vnicuiqꝫ aūt qđ videtur. Studioſo quidē igit̄ qđ ſꝫ v̄itatē eē: prauo aūt qđ cōtingit Quemadmodū ⁊ in corporibus bene diſpoſitis ſana ſalua ſunt ſm̄ veritatem talia exiſtētia infirmis aūt altera. Silr̄ autem ⁊ amara ⁊ dulcia ⁊ calida: ⁊ grauia ⁊ alioꝝ talia ſingula. Studioſus. n. ſingl̄a iudicat recte: ⁊ in ſingulis verum ei appꝫ ſm̄ vnumquēqꝫ. n. habitum ꝓpa ſunt ⁊ bona ⁊ delectabilia ⁊ differt plurimum forſitan ſtudioſus. hoc veruꝫ i ſingulis videre quēadmodū regula ⁊ menſura exñs ipſoꝝ. Multis aūt deceptio ꝑ delectationē videtur fieri non. n. exñs bonū videt̄. Deſiderāt igit̄ delectabile vt bonū: triſtitiā aūt vt malū fugiūt.

Hec eſt. 3. ps huiꝰ capl̄i i qua phs poīt ſolutionē dicte dubitatiōis ⁊ ē hec ſolutio ꝙ quoddā ē ſimplr̄ volūtabile: ⁊ qđdā ē volūtabile i reſpectu illđ qđ ē ſimplr̄ volūtabile ē ꝑ ſe bonū. ſꝫ volūtabile i r̄ſpcū ē apparēs bonū Studioſo quideꝫ. Iſtam ſolutionē d̄clarat phs ꝓbando. ꝙ bonū ſimplr̄ eſt ſimplicit̄ voluntabile ⁊ bonum apparēs eſt volūtabile ſꝫ quid ⁊ in reſpectu. ⁊ hec eſt cōcluſio. 30. q̄ probat̄ ſic. illđ eſt ſimpliciter volūtabile qđ ſtudioſus deſiderat. ⁊ deſiderabile ſꝫ quid ⁊ in reſpectu qđ malus deſiderat ſed ſtudioſus deſiderat ꝑ ſe bonū: ⁊ malus deſiderat apparens bonū. igitur ſimplr̄ volūtabile ē ꝑ ſe bonum ⁊ volūtabile ſꝫ quid ⁊ in reſpectu eſt apparens bonū. maior huius rōis declarat̄ ſic: ſtudioſꝰ recte iudicat ſingula: ⁊ in ſingulis et apparet illud qđ eſt veruꝫ. illud igit̄ qđ apparet ſtudioſo volūtabile ⁊ qđ ſtudioſus deſiderat eſt ſimplr̄ volūtabile. ꝙ aūt ſtudioſus ſingula recte iudicet declarat̄. nā ſicut bene diſpoſiti ſꝫ corpus illa videntur ſana que in rei v̄itate ſunt ſana ⁊ illa dulcia que in rei v̄itate ſunt dulcia ⁊ male diſpoſitis ſꝫ corpus ſana apparēt non ſana ⁊ dulcia apparēt amara: ſic bene diſpoſito ſꝫ aīaꝫ cuiuſmodi eſt ſtudioſus illa q̄ in rei veritate ſunt bona ⁊ volūtabilia apparēt bona ⁊ volūtabilia. ⁊ prauo apparēt bona ⁊ voluntabilia q̄ non ſunt volūtabilia nec bona ī rei veritate. ⁊ rō huius eſt. qꝛ vnicuiqꝫ habitui videntur bona ⁊ delectabilia q̄ ſunt ei ꝓpria. i. que ei cōueniūt. Habitui aūt virtutis cōueniūt oīa q̄ ſꝫ v̄itateꝫ ſunt bona. nā habitus virtutis moralis ē ſꝫ rōnē rectā. ideo ea q̄ ſunt ſimpliciter bona videntur ei bona. ⁊ in ħ plurimū differt ſtudioſus ab alijs ꝙ in ſingu

lis opabilibus vidȝ quid ſit vere bonũ quaſi regula ⁊ mẽſura exñs oĩum opabilium.nã ĩ oĩbus opabilib⁹ iudicãdũ eſt aliquid eē bonum vel malũ ſȝ ꝙ apparet ſtudioſo.Prauis autẽ accidit deceptio ꝑꝑ delectationẽ. nam ꝑpter malã dlectationẽ in appetitu videꝛ eis bonũ qḋ non eſt bonũ. vnde delectabile ꝓſequũtur tanꝗ̃ bonũ.triſtitiã autẽ fugiũt tanꝗ̃ malum

Cõmẽtatoꝛ dicit hic ꝙ delectatiões ſequẽtes bonas opationes ſunt bone. ⁊ delectationes ſequẽtes malas opationes ſunt male ⁊ vituꝑabiles.Cognate.n. ſunt delectatiões opationibus in quibus fiũt termini.n. ſunt ſparũ vt in tractatu de delectatione oñdeꝛ.ħ ꝯmen.

Capitulum.5.tractatus ꝑmi libꝛi tertij de applicatione ꝑdictoꝝ principioꝛuȝ ad virtutes ⁊ malicias declarãdo ꝙ v̓tutes ⁊ malicie ſũt eoꝝ q̃ ĩ nobis ⁊ in nr̃a ptãte ⁊ volũtate ſũt cũ redargutõe opinãtiũ v̓tutes eē volũtarias ñ tñ malicias eẽ volũtarias.

Exiſtente vtiꝗ̃ volũtabili qͥdem finis. cõſiliabilibus aũt ⁊ eligibilib⁹ eoꝝ que ad finẽ que circa hec opatões ſȝ electionẽ erũt vtiꝗ̃ ⁊ volũtarie virtutum aũt opationes circa hec in nobis aũt ⁊ virtus.Similiꝛ aũt ⁊ malitia: in quibus.ꝗ̃n.in nobis opari ⁊ non operari ⁊ in quibus non.⁊ etiã.Quare ſi opari bonũ exñs in nobis ẽ ⁊ non opari ĩ nobis erit malum exiſtens ⁊ ſi non opari bonũ exiſtẽs ĩ nobis ⁊ opari malum exiſtens in nobis.Si ãt in nobis bona opari ⁊ mala:ſimilr autem ⁊ non operari.ħ ãt erat bonos ⁊ malos eſſe:in nobis erit decentes et prauos eſſe

Iſtud ẽ capitulũ quintum ꝑmi tractatus in quo pħs applicat ꝑdicta ꝑncipia ad virtutes ⁊ vicia declarando ꝙ v̓tutes ⁊ vicia ſũt in nr̃a poteſtate cum redargutione opinãtium contrarium.⁊ continet.4.partes In pꝛima determinat veritatẽ declarando ꝙ v̓tutes ⁊ vicia ſunt in nr̃a ptãte.In ſcḋa ibi.Dicere aũt ꝙ nullus.excludit erroꝛem.circa hoc inducẽdo dubitationem circa dicta.In tertia ibi.Sȝ forſitan talis aliquis.Excludit radices erroꝛiſ dicentium ꝙ nullus ẽ malus volens.In quarta ibi.Cõmuniter qdem.Igitur recapitulat ea q̃ dicta ſunt de v̓tutibus ⁊ de opationibus virtutum.Pꝛima ꝑs continet duas ꝑticulas.In ꝑma oñditur ꝙ virtutes ſunt in noſtra ptãte In ſcḋa ibi.Similiter ãt ⁊ malicia.oñditur ꝙ malicia.ſ.habitus oppoſitus v̓tuti ẽ ĩ poteſtate nr̃a. In pꝛima igitur particula oñditur ꝙ virtutes moꝛales ſunt in nr̃a poteſtate.⁊ hec ẽ concluſio.31.⁊ ꝓbatur ſic.voluntas ẽ de fine ⁊ conſilium ⁊ electio ſũt de his que ſũt ad finẽ. tunc arguitur ſic.quoꝝ pꝛincipia pꝛoductiua ſunt in poteſtate nr̃a.illa ſunt in poteſtate nr̃a. ſed pꝛincipia ꝓductiua v̓tutuȝ ſũt in poteſtate nr̃a.igitur virtutes ſunt in ptãte nr̃a. Maioꝛ huius rationis ẽ nota ⁊ minoꝛ declaratur.bõe operationes que ſunt ꝓductiue virtutum ſũt ab electione nr̃a que ẽ circa ea que ſunt ad finem.ſicut ⁊ operationes virtutum ſũt circa ea que ſunt ad finẽ.ſed electio ẽ voluntaria ⁊ ĩ poteſtate nr̃a.igitur pꝛincipia ꝓductiua v̓tutum ſcilicet bone opatões ſunt in poteſtate noſtra ⁊ per ꝯñs virtutes ſunt ĩ ptãte noſtra. Iſta ratio fundatur ſuper hoc:ꝑncipium cuius cã pꝛoductiua per ſe ẽ in poteſtate nr̃a illud ẽ in ptãte noſtra.⁊ quia cauſa bonarum opationum.ſ. electio ẽ in poteſtate nr̃a:ideo bone operatões ſunt in poteſtate nr̃a.ſed bone operationes ſũt cauſe pꝛoductiue virtutũ.iḋ virtutes ſunt in poteſtate noſtra. Lincoñ foꝛmat ratõnẽ ſic. quecunꝗ̃ operationes ſũt circa ꝯſiliabilia voluntarie ſunt virtutuȝ:operationes ſunt circa cõſiliabilia: ergo virtutum operationes ſunt voluntarie.⁊ hanc concluſionẽ ſubicet Ariſt. moꝛe ſuo:ex qua ſequitur ꝙ virtus ẽ volũtaria ⁊ eoꝛum que ſunt in nobis.Cũ enim ex opationibus fiant virtutes ⁊ operationes ſint voluntarie erũt ⁊ virtutes volũtarie. Notandum ẽ hic ꝙ pħs per hec tria idem intelligit.ſ. per eſſe in nobis ⁊ per eſſe voluntarium ⁊ per eſſe in noſtra poteſtate .⁊ per poteſtatem intelligit poteſtatem actiuam contradictionis. illud enim ẽ in poteſtate nr̃a qḋ indifferẽꝛ poſſumus facere ⁊ non facere: ⁊ illud dicitur eſſe in nobis ⁊ voluntarium quando fit a nobis.

2°.eſt ſciendum ꝙ iſta ꝓpoſitio:cuius cã ꝓductiua ẽ ĩ ptãte noſtrã idem ẽ in ptãte nr̃a intelligitur de cã pꝛeciſa:ex qua ſola põt huiuſmodi effectus ꝓduci : quomodo operationes bone ſunt ꝓductiue virtutum ⁊ electio bonaꝝ operationum ꝓductiuarum virtutũ:he enim ſunt cauſe ꝓductiue ꝑciſe.

Similiter ãt ⁊ malicia.Hec ẽ ſcḋa paticl'a in qua pħs ꝓbat ꝙ habitus oppoſitus virtuti .ſ.malicie ẽ in ptãte nr̃a.vnde ꝓbatur ꝙ malicia oppoſita virtuti ẽ in poteſtate nr̃a.⁊ hec ẽ concluſio.32.q̃ ꝓbatur ſic.q̊ꝝ ꝑncipia ꝓductiua ſũt ĩ ptãte nr̃a illa ſũt in ptãte nr̃a.ſȝ pꝛincipia ꝓductiua malicie oppoſite v̓tuti ſũt ĩ ptãte nr̃a.igiꝛ malicia oppoſita v̓tuti ẽ ĩ ptãte nr̃a maioꝛ pȝ ḋ ſe ⁊ minoꝛ declaraꝛ ꝑ ħ ꝙ opatões male que ſũt ꝓductiue malicie oppoſite v̓tuti ſũt ĩ ptãte nr̃a.⁊ ħ ꝓbaꝛ ſic.qꝛ ſi opari ꝑ qḋ ſumus bõi ſit ĩ ptãte nr̃a:⁊ opari ꝑ qḋ ſum⁹ mali erit in ptãte nr̃a.⁊ ſi nõ opari ꝑ qḋ ſum⁹ bõi ſit ĩ ptãte nr̃a:ẽt nõ opari ꝑ qḋ ſum⁹ mali erit ĩ ptãte nr̃a.⁊ ſi vnũ eoꝝ non ſit ĩ ptãte nr̃a nec reliquũ. Cũ igiꝛ opari ⁊ nõ opari ꝑ q̃ ſum⁹ virtuoſi ſint ĩ nr̃a ptãte:ſeqꝛ ꝙ opari ⁊ nõ opari ꝑ q̃ ſum⁹ mali erit ĩ ptãte nr̃a. licoñ. foꝛmat rõem ſic dicẽs.q̃cũꝗ̃ ĩ nobis ẽ opari ĩ nobis ẽ ⁊ nõ opari illa ⁊ ecõuerſo.q̃ ĩ nobis ẽ nõ opari in nobis ⁊ eſt operari illa.⁊ hãc vlez ꝓpoſitionem inſinuat per hec verba. In quib⁹ enim in nobis operari ⁊ non operari ⁊ in quib⁹ non .i.in quibus non opari in nobis in his eſt ⁊ opari in noꝛ.quã vlez ſumit vt coẽȝ aĩ cõceptionem.⁊ ſic ſiue opari ſit bonũ ſiue malũ ſiue nõ opari ſit bonũ ſiue malũ ſi vnũ in nobis eſt reliquũ in nobis eſt.vt ſi dare elemoſinã bonuȝ eſt non dare eliosinaȝ malũ eſt.⁊ ſi ꝑmũ in nobis eſt ⁊ ſcḋȝ:ex pꝛima ꝑte vlis iam dicte.⁊ ita ſequitur ꝙ malũ in nobis eſt. ⁊ iteꝝ ſi nõ opari aliquid vt nõ mechari bonũ exñs in nobis eſt ⁊ opari malũ .⁊ vt mechari malũ exñs ĩ nobis qḋ ſequiꝛ ex.2.parte dicte vlis. ⁊ ita ſi bonum opari in nobis eſt: ⁊ malũ opari in nobis erit. bonũ aũt opari in nobis eẽ iam oſtenſum eſt .igitur ⁊ bona ⁊ mala opari in nobis ẽ.⁊ ſilr non operari.ħ lincoñ.vnde maifeſtũ eſt ꝙ ꝑ eẽ in nobis ſeu ꝑ eẽ in ptãte nr̃a itelligit pħs potentiã ad vtrũlibet ſeu potẽtiã ꝯdictiõis.de illa.n.potẽtia.ſ.ꝯdictionis ſequiꝛ opari bona ẽ in ptãte noſtra.ergo non opari bona eſt in ptãte noſtra ⁊ ecõuerſo.⁊ hec eſt cõis aĩ cõceptio accipiendo potẽtiã ꝓ potẽtia ad vtrũlibet.In cuiuſcꝫ ptãte eſt opari aliquid in eius ptãte ẽ non opari illud ⁊ ecõuerſo.ſed loquẽdo de potentia ſeu de poſſibili in coĩ non ſequiꝛ.non.n. ſequitur ego poſſum nõ eẽ deus.g̃ ego poſſum eſſe deus.qꝛ añs eſt veꝝ: ⁊ ꝯñs eſt falſuȝ.v̓itaſ antecedẽtis pȝ:qꝛ ego poſſum peccare: iḋ ego poſſum eſſe nõ de⁹:accipiẽdo potẽtiã in coĩ tñ loquẽdo de potẽtia ad vtrũlibet de qua pħs ħ loquitur.hec ẽ fl'a:ego poſſuȝ nõ eẽ de⁹.nec valet ego poſſum ad vtrũlibet peccare. g̊ poſſum ad vtrũlibet non eſſe deus.ſed bene ſequitur poſſum nõ eſſe deus.accipiẽdo potẽtiaȝ in coĩ ſȝ ꝙ eſt cõe ad poſſibile neceſſariũ.⁊ ad poſſibile non neceſſarium.

Dicere autem ꝙ nullus volens ẽ malus:neꝗ̃ nolens beatus: aſſimilatur hoc quidẽ mendaci:hoc aũt veraci: Beatus quidẽ.n.nullus erit nolens: malicia aũt volũtariũ. vel in nunc dictis dubitandũ ⁊ hominẽ nõ dicẽdũ ꝑncipiũ eẽ.neꝗ̃ genitoꝛeȝ opationũ.qnẽadmodũ ⁊ natoꝝ.Si aũt hec videntur. ⁊ non habem⁹ in alia pꝛincipia reducere pꝛeter ea que in nobis: quoꝝ ⁊ principia ĩ nobis.⁊ hec ĩ nobis ⁊ volũtaria.his aũt videntur teſtificari ⁊ ꝓpꝛia que a ſingulis: ⁊ ab ipſis legis latoꝛibus:puniunt.n. ⁊ cruciant facientes mala quotquot non vi aut ꝑpter ignorãtiam cui⁹ non ipſi cã.Bona aũt opantes honorant velut hos quidẽ ꝓuocantes :hos aũt ꝓhibentes.Et quecunꝗ̃ neꝗ̃ in nobis ſunt neꝗ̃ volũtaria nullus pꝛouocat opari vt nihil aut opus exñs ſuadere:puta non calefieri: vel dolere: vl' eſurire: vl' aliquid quodcũꝗ̃ taliũ. Nihil.n.minus patiemur hec.Etenim ipſo ignorãte puniunt ſi cã videatur eſſe ignoꝛantie.puta ebrius duplices icrepatiões pꝛĩcipiũ.n. in ipſo.dñs.n. eſt eius qḋ eſt non inebꝛiari.ħ aũt ignorãtie cã. Et ignorãtes aliqd eoꝝ q̃ in legib⁹ que opoꝛtet ſcire.⁊ non difficilia ſunt puniunꝛ ſilr ⁊ in alijs quecũꝗ̃ ꝑpter negligẽtiã ignorare videntur:vt in ipſis exiſtente non ignoꝛare eius enim qḋ eſt diligentes eſſe domini.

Hec eſt ſecũda pars hui⁹ capituli in q̃ ponit ⁊ remouet quẽdã erroꝛẽ mouens ẽt circa dicta quãdã dubitationẽ.Erroꝛ v̓talis eſt.quidã dixerũt ꝙ virtus eſt volũtaria: ⁊ vicium eſt non volũtariũ dixerũt enim ꝙ null⁹ eſt malus volẽs nec beatus nolens.⁊ hoc foꝛte dixerũt qꝛ volũtas per ſe tendit in bonũ.⁊ ꝑ ꝯñs ꝑ ſe refugit malũ.⁊ iḋ volens fit bon⁹ ſed non fit mal⁹ volẽs ſed ſolũ nolẽs. ⁊ dicit pħs ꝙ vnũ iſtoꝛum eſt veꝝ ⁊ aliud mendaciũ. Iſtud.n. eſt veꝝ,ꝙ nullus eſt beatus nolẽs .ſed iſtud ẽ mendacium ꝙ non eſt malus volens vel in nunc dictis. Circa iaȝ dicta mouetur dubitatio talis. vtrũ homo ſit principiũ ⁊ cauſa opationũ bonaꝝ ⁊ malarum. ⁊ hanc ſoluit pħs:ꝑ cuius ſolutionẽ apparebit ꝙ hec opio eſt falſa que ponit ꝙ nullus eſt mal⁹ volẽs .et pꝛimo oñdit hoc de opationibus que manifeſte ſunt volũtarie.2°. de his q̃ videntur haberꝛ aliquid de ĩuolũtario. pꝛimo igitur ſoluit dubitatiõȝ dicens.ꝙ hõ eſt pꝛĩcipiũ ⁊ cã ſuaruȝ opationũ bonaꝝ ⁊ malarũ.⁊ hec eſt cõcl'o.33. que ꝓbatur dupliciter ꝑ rõnẽ.ſ.⁊ ꝑ ſignum.ꝑ rõneȝ ſic.illa ſunt in ptãte noſtra quoꝛũ pꝛĩcipia ſunt in poteſtate noſtra .ſed cõſiliũ electio ⁊ volũtas:q̃ ſunt pꝛĩcipia opationũ bonaꝝ et malarũ ſunt in poteſtate noſtra.igitur opationes bone ⁊ male quoꝝ ſumus pꝛincipia ⁊ cãe ſunt in ptãte noſtra. His aũt videntur teſtificari.Eadẽ cõcluſio ꝓbaꝛ 2°. ꝑ tale ſignũ legis latores puniũt ⁊ cruciãt male opantes voluntarie ⁊ ſciẽter ⁊ opãtes bone honorãt. hos quidem ꝓuocantes ad bonũ.illos vero retrahẽtes a malo.quod nõ eſſȝ niſi opatiões bone et male eſſent in poteſtate noſtra. qm̃ ad illa que nõ ſunt ĩ ptãte noſtra ſunt ſuꝑuacuũ ẽ aliqb⁹ ꝑſuaſiõibus ꝓuocari. vt nõ dolere in infirmitate: ⁊ non eſurire: ⁊ nõ ſitire.qꝛ quantũcunꝗ̃ nobis perſuaſuȝ ſit non pati talia nihilomin⁹ paciemur illa .vñ põt ſic argui.illa ad que pꝛouocamur ꝑ ſuperioꝛes ⁊ a quib⁹ pꝛohibemur ſunt in poteſtate noſtra:ſed bone opationes ⁊ male ſunt hui⁹i.ergo ⁊c̃. Etenim in ipſo ignorare: Iſtud idẽ oſtenditur de opationib⁹ que videntur habere aliquid de inuolũtario.ſciendum ꝙ tales opationes ſunt in ptãte nr̃a.naȝ operationes cãte ex ignorãtia:cui⁹ ignoꝛantie hõ eſt cã ſunt in ſua poteſtate q̃ tñ videꝛ habere aliquid de volũtario . ⁊ hec eſt cõcl'o.34.et ꝓbaꝛ ſic.hõ,nõ puniꝛ iuſte niſi ꝑ opatiõibus

que ſunt in ſua ptāte. ſed hō iuſte puniť ꝓ operationibus cātiſ ex ignorācia cꝰ ignorātie hō eſt cā. igitur opatioēs cāte ex igrātia cuiꝰ igrātie hō ē cā ſūt in ſua ptāte: Maior ē maifeſta et minoꝛ declaratur. nā ſi ebriꝰ ꝑꝑ ignoꝛātiā cātam ex ebꝛietate male opereť increpādus ē qꝛ ipe ē cā ſue ignoꝛātie. qꝛ ipe ē cā ſue ebrietatiſ cū in ſua ptāte ſit inebriari vł non inebriari. ⁊ per ꝯñs eſt cā ignoꝛātie cāte ex ebꝛietate. ⁊ iō ebꝛijs debentur duplices increpationes. vna qꝛ ſe ipos inebꝛiant: ⁊ alia ꝓpter malā opationem ꝙ̃ ebꝛietatem conſequiť. vñ ſi aliquis ſit cā ſue ignoꝛātie: ⁊ tūc ignoꝛātia eſt volūtaria ⁊ ꝓpť ea hō iuſte puniť: ⁊ h̄ ſiue hō ſit cā ſue ignoꝛātie imediate ſiue non ſed ꝑ hoc qđ opať aliquid ad qđ cōſequiť ignoꝛātia cū ſit cā ſue ignoꝛātie per negligētiā. nā in ptāte noſtra eſt eſſe diligentes vel negligētes. vñ ſciendū ē ꝙ ſm ꝙ phs innuit in textu hō pōt eē cā ſue igꝰrantie dupľr. vnoꝰ directe. ſ. agendo aliqđ ad qđ ſequitur ignoꝛātia vt pꝫ de his qui ſe volūtarie inebꝛiāt. ⁊ ex hoc reddūť ignoꝛātes. Alio modo hō ē cā ſue ignoꝛātie indirecte. ſ. ꝑ h̄ ꝙ non agit illud qđ tenetur agere ⁊ ꝑ h̄ qđ ignorat illud qđ teneť ⁊ pōt ſcire. ⁊ iſta ēt ignoꝛantia eſt volūtaria ⁊ ꝓ ea hoīes etiā puniūtur qꝛ iſta ignoꝛātia eſt ꝓpter negligētiaꝫ. ⁊ in ptāte noſtra eſt eſſe diligētes: vł negligentes. vnde qui ignoꝛat p̄cepta legis puniēdus eſt quia eſt cā ſue ignoꝛātie. Sic igiť pꝫ ꝙ hec opio ē falſa ꝙ̃ ponit ꝙ nullus eſt malus volūtarie: qꝛ opatio mala eſt in poteſtate noſtra.

Sed forſitan talis aliquis eſt vt non diligens ſit: ſed eius qđ eſt tales fieri ipi ſunt cā viuentes remiſſe: ⁊ eius qđ eſt iniuſtos vł incōtinentes eſſe: hi quidē mala faciētes: hi aūt in potationibꝰ: ⁊ in talibus degentes. Qui. n. circa ſingula opationes tales faciunt. hoc aūt manifeſtū ex meditātibꝰ ad quācunqꝫ agoniā vel opationē: ꝑficiunt. n. operātes ignoꝛare quidē igitur qm̄ ex operari circa ſingula habitus fiunt pene iſenſibilis. Adhuc aūt irrōnabile iniuſta faciētem nō velle iniuſtum eē: aut ſtupꝛātem incōtinētem. Si autꝫ non ignoꝛās aliquis operať ex quibus erit iniuſtus volens iniuſtꝰ vtiqꝫ erit. nō tñ ſi velit iniuſtꝰ exñs requieſcet ⁊ erit iuſtus: nō. n. qui egrotat ſanus ⁊ ſi ſic cōtingit volens egrotat icōtinenter viuens ⁊ inobediēs medicis. Tūc quidē igitur ierat ei non egrotare: emiſſo aūt non adhuc: quēadmodū neqꝫ dimittēti lapideꝫ adhuc ipm poſſibile reſumere: ſed tñ in ipſo mittere ⁊ ꝓicere pꝛicipiū. n. in ipo ſic aūt et in iiuſto ⁊ in incōtinenti. ex pꝛicipio quidē inerat tales non fieri ꝓpter qđ volētes ſunt facti aūt non ad huc ineſt nō eſſe. Non ſolū aīe malitie volūtarie ſunt. ſed quibuſdā ⁊ que corpoꝛis quos ⁊ increpamus ꝓpť naturā. n. quidē turpes nullus increpat ſed eos qui ꝓpter deſidiam ⁊ negligentiā. Silr aūt ⁊ circa inbecilitateꝫ ⁊ turpitudinē ⁊ oꝛbitatē. nullus. n. vtiqꝫ iꝓperabit ceco natura vel ex infirmitate: vł ex plaga ſeu magis miſerebitur. Cū aūt qui ex vini potatione: vel alia incōtinentia oīs vtiqꝫ icrepabit. Earum aūt que circa coꝛpus malitiarum que in nobis icrepantur: que aūt non in nobis non: ſi aūt ſic ⁊ in alijs que increpantur malicie in nobis vtiqꝫ erūt.

Hec eſt tertia pars pꝛincipalis huius capituli in qua phs remouet radices erroris p̄cedentis dicentiū ꝙ nullus eſt volūtarie malus. et cōtinet duas pticulas ſꝫ ꝙ huiꝰ erroꝛis erāt due radices. In pꝛima remouꝫ vnā radicē que erat ex parte diſpoſitiōis coꝛpoꝛaľ In. 2. ibi. ſi aūt quis dicat. remouꝫ illā radicem ꝙ̃ erat ex parte virtutis cognitiue per quā iudicatur aliquid eſſe bonū vł malū. In p̄ma igitur particula ponit p̄mā radicē ꝙ̃ eſt parte diſpoſitionis interioꝛis. ex qua aliquis videť iclinare ad malū pꝛeter ſuā volūtatē: dixerūt enim ꝙ non eſt in ptāte hoīs ꝙ operetur ſic vel ſic nec ꝙ ſit diligēs vel negligens. qꝛ aliquis a naturali diſpoſitione ſua habet ꝙ non ſit diligens. ⁊ aliquis ꝙ ſit iracūdus. ⁊ aliquis ꝙ ſit triſtis ⁊ aliquis ꝙ ſit iocūdus nā fleumaticus naturaliter eſt piger ⁊ colericꝰ iracūdꝰ: ⁊ melāconicus triſtis: ⁊ ſanguineꝰ iocūdus. ⁊ ex hoc ſequitur ꝙ nō ē in poteſtate hoīs ꝙ aliquis ſit diligens vł negligens. ⁊ ita non videť in ptāte hoīs ꝙ ſit bonus vel malus. Iſtud eſt p̄mum motiuū erroꝛis ſupꝛadicti. Intelligēdū ē ꝙ quidā ſunt habitus mali ex eo ꝙ retrahunt a bene agendo. ⁊ quātū ad huiuſmodi habitus dicit. ſꝫ eius quod ē tales fieri. i. nō diligētes ad bene operādum. ipſi cā viuentes remiſſe. i. abſqꝫ conatu ad bonas operationes. Alij ſunt habitus mali per quos aliquis inclinatur ad agēdū male ſiue h̄ ſit in nocumētū alioꝝ ſiue in deoꝛdinationē ꝓpꝛiā: ⁊ quātū ad huiuſmōi habitus dicitur. Et eiꝰ qđ eſt iniuſtos ⁊ incōtinentes eſſe tm̄ ꝙ̃dā mala facientes hi aūt i potationibꝰ ⁊ in talibus. ſ. ꝙ̃ ptinēt ad delectabilia tactus degentes. Deinde cū dicitur. qui enim circa ſingula. Excludit iſtud motiuū ſeu radicē pꝛedicti erroꝛis: oſtendendo tria. p̄mū eſt ꝙ habitus aīe ſunt volūtarij ⁊ in ptāte noſtra. p̄ꝰ igiť ꝓbat. ꝙ habitꝰ aīe ſunt volūtarij ⁊ in poteſtate noſtra ꝙ̃tū ad eoꝝ generationeꝫ Et eſt cōclo. 35. ⁊ ꝓbatur dupľr. p̄mo ſic. opationes faciūt diſpoſitiones in opantibus ex quibus poſſunt ꝓduci opationes ſiľes vt patet nā ex actu cytharizādi generatur diſpoſitio i cytharizante ꝑ quā pōt faciliter cytharizare. ⁊ ſimiliter ē de actu lucrandi. ⁊ ſicut ē de opationibus coꝛpoꝛis ita eſt de opationibꝰ aīe Ex hoc arguitur ſic. quoꝝ cē generatiue ſunt volūtarie ⁊ i poteſtate noſtra illa ſunt volūtaria ⁊ in ptāte noſtra quātum ad eoꝝ generationē ſed opationes ꝙ̃ ſunt generatiue habituū aīe ſunt volūtarie ⁊ in ptāte nr̄a. igitur habitꝰ aīe ſunt volūtarij ⁊ in ptāte nr̄a quātū ad eoꝝ generationē. maioꝛ pꝫ de ſe. ⁊ minoꝛ apparet naꝫ qui dicūt ꝙ ex opationibus non generanť habitus ſunt pene inſenſibiles. i. ſenſu carentes.

Ad hūc irrōnabile. 2ꝰ ꝓbatur eadē conclo ſic. qui vult aliqꝫ cāꝫ ex qua ſcit aliquē effectū ſequi vult illū effectum vel ſaltē vult potius illū effectum eſſe ꝙ̃ cauſam non eē. nunc aūt i iuſta faciētes ſunt iiuſti. ⁊ hoc ſciēter ⁊ ſtupꝛa cōmittētes fiūt incontinentes. ⁊ hoc bene ſciunt. ergo irrationabile eſt ꝙ aliquis velit iniuſta facere. ⁊ non velit eſſe iniuſtꝰ. ⁊ ꝙ velit ſtupꝛa cōmittere: ⁊ non eſſe incōtinēs. igiť ſi ñ operetur ignoꝛās operatur volūtarie: ⁊ ſic fit volūtarie iniuſtus ⁊ incōtinens. ⁊ ſic huiuſōi habitus aīe ſunt volūtarij: ⁊ in ptāte nr̄a quātū ad eoꝛū generationē. Intelligēdum eſt ꝙ ꝙ̃uis non opoꝛteat ꝙ qui vult cauſam velit effectū. tñ ſi aliquis ſciat effectū ſequi ex cā ſi vult cauſam vult effectū anteꝙ̃ dimittat cāꝫ ꝙ̃uis nō velit effectū ſꝫ ſe: ſicut ſi aliquis velit ambulare in eſtu ꝑſciens ſe ſudaturꝝ. ꝯñs eſt ꝙ velit ſudare anteꝙ̃ abſtineat ab itinerādo i eſtu. nihil. n. ꝓhibet aliquid nō eſſe ſm ſe volūtariuꝫ qđ tñ eſt volūtariū ꝑꝑ aliud: ſicut potio amara ꝓpter ſanitatē. Aliter eſſet: ſi hō neſciret ꝙ talis effectus ſequereť ex tali cā: vt ſi aliqs āmbulās i via incidat in latrōes h̄. ſ. incideř i latrōes ñ efficiť volūtariū: quia non fuit preſcitum. Ex iſto loco accipiūt aliqui ꝙ qcunqꝫ vult añs vult ꝯñs. qđ ipe ſcit ſequi ex illo añte. Iſtud tñ non eſt veꝝ: nec eſt de intētione Ariſto. hic: qm̄ hec ꝯñā eſt bona. ego ſuꝫ in luto cū mille floꝛenis. ergo ego ſum in luto. ⁊ ego ſcio hāc ꝯñaꝫ eſſe bonā. ⁊ tñ ego vellē añcedens ⁊ non ꝯñs. nā ego vellē eſſe in luto cū mille floꝛenis. ⁊ tñ ſimpľr ⁊ abſolute loquendo non vellē eſſe in luto. ⁊ iō regula eſt falſa ſimpliciter loquēdo. quicūqꝫ vult añs vult ꝯñs. iſta tñ eſt vera: quicūqꝫ vult añs vult ꝯñs ad hoc ꝙ habeatur añs. ⁊ ex hoc non ſequitur ꝙ vult ꝯñs abſolute: ſed ſolum cum cōditione.

Non tñ ſi velit. ꝓbato ꝙ habitus aīe ſunt in poteſtate nr̄a quātū ad eoꝝ generationē ꝓbat ꝙ habitus vicioſi non ſunt in ptāte nr̄a ꝙ̃tuꝫ ad eoꝝ coꝛruptionē. ⁊ hec eſt ꝯclo. 36 ſic intelligēdo ꝙ in ptāte vicioſi non eſt fieri non vicioſus qñ vult. probatur hoc per quedam ſimilia. quia. ſicut ille qui eſt ſanus pōt volūtarie fieri eger. ſed non pōt qñ vult redire ad ſanitatē. ⁊ ſicut in poteſtate pꝛoicientis lapidem eſt ꝓijcere vel non pꝛoijcere. ſꝫ poſtꝙ̃ lapis eſt emiſſus non eſt in ptāte ꝓicientis illū reaſſumere qñ vult: ſic a pꝛincipio in ptāte hoīs ē fieri nō iuſtus. ſed poſtꝙ̃ factꝰ eſt non iuſtꝰ nō ē in poteſtate ſua eſſe iuſtꝰ vnde pōt ſic argui Sicut eſt in habitibus coꝛpoꝛis ita eſt in habitibus anime ſed habitus vicioſus coꝛpoꝛis vt egritudo a pꝛicipio eſt in poteſtate hoīs. homo enim pōt fieri eger qñ vult. ſed coꝛruptio egritudinis poſtꝙ̃ egritudo eſt generata non eſt in ptāte hoīs. Igiť habitꝰ vicioſus aīe ñ ē i ptāte hoīs ꝙ̃tū ad eiꝰ coꝛruptiōē. Nō ſolū aūt. ñ ſolum aūt habitꝰ vicioſi aīe ſunt voluntarij ⁊ in poteſtate noſtra. ſed etiā aliqui defectꝰ coꝛpoꝛales ſunt volūtarij ⁊ in ptāte noſtra. ⁊ eſt ꝯclo. 37. ꝙ̃ ꝓbatur ſic. nullꝰ iuſtus increpatur ꝓpter illud qđ ineſt ei a natura ſed ſolū ꝓpť illud qđ ineſt ei volūtarie. verbi gr̄a. cecuꝫ vł turpem a natiuitate nullus increpat ſed magis miſeretur. ſed ꝓpteꝛ quoſdā defectus coꝛpoꝛales increpamur quia cecus ex nimia potatiōe vini eſt iuſte increpandus. ⁊ turpis ex negligentia increpandus eſt. ergo aliqui defectus coꝛpoꝛales ſunt voluntarij ⁊ eodem mō eſt de his que ꝑtinent ad animaꝫ. ſ. ꝙ huiuſōi habitus vicioſi ſunt voluntarij

Si autem quis dicat qm̄ omnes deſiderant apparēs bonuꝫ fantaſie autem non dñi: ſed qualiſcūqꝫ vnuſquiſqꝫ eſt talis: ⁊ finis videtur ei. Si quidem igitur ſibi vnuſquiſqꝫ habitus qualiter eſt cā ⁊ fantaſie erit qualiter cā ipe. Si aūt nullus ſibi cauſa eius qđ eſt male facere ſed ꝑꝑ ignorantiam finis hec operatur per hec exiſtimās ſibi optimū foꝛe finis aūt deſideriū nō ſpōtaneū: ſed innaſci opoꝛtet: quēadmodū viſuꝫ habentem quo iudicat bene. ⁊ qđ ſꝫ virtuteꝫ bonū deſiderabit. ⁊ eſt bene natus cui hoc bonum innatum eſt. Quod enim maximū ⁊ optimuꝫ ⁊ quod ab alio non poſſibile accipere neqꝫ diſcere: ſed quale innatū eſt tale habebit ⁊ quidem bene ⁊ optime hoc innatum eſſe: ꝑfecta ⁊ vera erit vtiqꝫ bona natiuitas. Si vtiqꝫ hec ſunt vera qđ magis virtus ꝙ̃ malitia erit volūtariū. Ambobus. n. ſimiliter ⁊ bono ⁊ malo finis natura vł q̃litercūqꝫ videtur ⁊ iacet. Reliqua aūt ad hoc referentes opantur q̃liť cūqꝫ ſiue finis vtiqꝫ nō natura videť q̃litercūqꝫ: ſed qui ⁊ apud ipm eſt ſiue finis naturalis In reliqua aūt bonū opando volūtarie ſtudioſum v̄tus volūtarium eſt nihilominuſ ⁊ malitia volūtariuꝫ vtiqꝫ erit. Silr. n. ⁊ malo exiſtit qđ ꝑꝑ ipm in opationibus ⁊ in fine. Si igitur quemadmodū dicitur volūtarie ſunt virtutes etenim habituū cū cauſe qualiter ipi ſumus. ⁊ in quales quidem exiſtendo fineꝫ talem ponimus volūtarie ⁊ malitie vtiqꝫ erunt

Hec eſt ſcđa pticula tertie partis in qua phs remouet ſcđaꝫ radicem dicti erroris ꝙ̃ erat ex parte virtutis cognitiue ꝑ quā iudicatur aliquid eſſe bonuꝫ vel malū. quidaꝫ

enim dixerunt ꝙ quilibet deſiderat illud qđ ſibi apparet bonum: ſed nō ē in poteſtate nr̄a ꝙ aliquid appareat nobis bonū vel malum. ⁊ ideo dicūt ꝙ non ē in ptāte nr̄a ꝙ deſideremꝰ bonum vel maluꝫ: ⁊ per ꝯñs non ē ī poteſtate hominis ꝙ ſit bonus vel malus: nam talis ē vnuſquiſqꝫ qualis finis ſibi videtur. ſed fātaſia .i. apparitio finis nō ē ī poteſtate hoīs. iđ ⁊c̄.

Siquidem igitur) Iſtam radicem predicti erroꝛis ī ꝓbat ph̄s ꝓbādo duo .ſ. ꝙ a pparitio ē voluntaria ⁊ in poteſtate nr̄a ⁊ ꝙ deſideriuꝫ finis non ineſt homini a natura. Primo ḡ ꝓbat. ꝙ fantaſia ſeu apparitio ē voluntaria ⁊ ī ptāte nr̄a. ⁊ hec ē ꝯcluſio .38. ⁊ ꝓbatur ſic. habitus moꝛales ſunt voluntarij ⁊ in ptāte nr̄a ſicut ꝓbatum ē pꝛius: ſed fantaſia ſeu apparitō ſeq̄tur hītum moꝛaleꝫ. igitur apparitio ē volūluntaria q2 quecūqꝫ habent dominiuꝫ ſuꝑ ant̄ſ hn̄t dominium ſuper ꝯñs: ⁊ per ꝯñs in poteſtate hominis ē ꝙ aliquid appareat ſibi bonū vl̄ malum. Intelligendum ꝙ fantaſia q̄ cātur ex habitu moꝛali ē in poteſtate hominis ſicut ⁊ hitus. ſed apparitō vel fantaſia que cātur ex inclinatione paſſionis non ſemper eſt in ptāte hominis. vn̄ ꝓpter timoꝛem paſſionis videt̄ alicui ꝙ bonum ē ꝓycere merces in mari ⁊ non oꝫ ꝙ iſta appꝛicio ſit in ptāte hoīs. Silr̄ hec ꝓbatio: qualis ē vnuſquiſqꝫ talis finis ſibi vr̄ ē ītelligēda de appꝛicione que ē ſm̄ inclinatōeꝫ habitus: nā qualis vnuſquiſqꝫ ē talis finis ſecūdum hītum videtur ei. Si āt nullus) 2º ꝓbat ꝙ deſiderium finis nō ē a nā. diceret. n. foꝛte aliquis ꝙ nullus ē cā ꝙ ipē male faciat. ſꝫ hoc facit vnuſquiſqꝫ ꝑꝑ ignoꝛantiam finis: .ſ. in quantum eſtimat conſeq̄ aliq̄d optimū ꝑ opatōem ſuā q̄ꝫtūcunqꝫ ſit mala. Qđ āt aliqs deſideret debitū finē hoc non ꝓuenit hoī ꝓꝑa ſponte ſed h̄ conuenit ſibi ex natiuitate ſua ex hoc ſcilicꝫ ꝙ a natiuitate ſua hꝫ bonā diſpōnē iteriōꝛis viſus ſeu cognitōis q̄ bene iudicet et deſideret illud qđ ē ſm̄ veritatem bonū. ⁊ iđ quicq̄d opat̄ hō h̄ ē ſibi innatum a natura

Si vtiqꝫ) iſtā rn̄ſionē remouꝫ ph̄s ex ſuppoſitione eoꝝ q̄ aduerſarius ſupponebat ꝙ v̄tus ē voluntaria ⁊ ꝙ malicia non ē voluntaria. ex iſta ſuppōe pꝛobat ph̄us ꝙ deſiderium finis n̄ ī ē hoī a natura ⁊ hec ē ꝯcluſio .39. que ꝓbat̄ ſic. ſi deſiderium finis īſit hoī a natura ⁊ ꝓpt̄ illud deſiderium hō opatur. ſeq̄t̄ ꝙ nō magis virtus ē volūtaria q̄ꝫ vicium virtuti oppoſitū ſilīs eni rō eſt ꝙ ambobus .ſ. virtuoſo ⁊ vicioſo inſit finis a natura. Si igit̄ malicia non ſit voluntaria ꝑꝑ hoc ꝙ finis ineſt a natura ſeq̄t̄ ꝙ v̄tus n̄ ē volūtaria quia deſideriū finis quē deſiderat ineſt ei a natura. h̄ āt ē ꝯ̄ ūc dicenteſ q2 dicūt v̄tutē eē volūtariā ⁊ maliciā non eſſe volūtariā. (Silr̄ queādmodū dicitur) 2º eadem ꝯcluſio ꝓbatur ſic. opatōēs ꝑ quas generāt̄ v̄tutes ⁊ vicia ſūt ī ptāte hoīs. ⁊ ꝑ ꝯñs dſiderium finis ī ptāte ē hoīs. igitur deſiderium finis non ineſt homini a natura.

Cōmuniter quidem igitur de virtutibꝰ dictū ē nobis ⁊ genus typo q̄m medietates ſunt ⁊ q̄ꝫ habitus ⁊ a quibus fiunt q̄m haꝝ opatiue ⁊ ſm̄ ſe ipſas: ⁊ q̄m in nobis ⁊ volūtarie ſint vtiqꝫ vt recta ratio p̄cipiet. Non ſilr̄ āt opationes voluntarie ſunt ⁊ habitus. opationum quidē. n. a p̄ncipio vſqꝫ ad fineꝫ dn̄i ſumus ſcientes q̄ ſm̄ ſingula hituū auteꝫ p̄ncipij adiectio nō cognita. queādmodum in egrotationibus. ſed q̄niam in nobis erat ſic vel nō ſic vti ꝓpter hoc voluntarij. Reſumētes itaqꝫ de vnaquaqꝫ dicemꝰ que ſūt: ⁊ circa q̄lia ⁊ q̄lī. Simul āt erit manifeſtū ⁊ quot ſūt: ⁊ p̄mum de foꝛtitudine.

Hec eſt quarta pars huius capituli ī qua ph̄s recapitulat ea q̄ dicta ſūt de virtutibus ⁊ operationibus virtutum dicens ꝙ de virtutibus dictum ē cōmuniter vt in generali. quoniam virtutes ſunt habitus ⁊ medietates ⁊ ꝙ generantur ex operationibus ⁊ ꝙ pꝛoducunt operationes ſimiles operationibꝰ a q̄bus ꝓducuntur ⁊ ꝙ ſunt in poteſtate noſtra ⁊ ꝙ conſequuntur rectā rōēꝫ ⁊ ꝙ aliter ſūt opationes voluntarie in poteſtate nr̄a q̄ꝫ habitus quia ſumus domini operationū a p̄ncipio vſqꝫ ad finem. ſed non ſumus dn̄i habituum niſi a pꝛincipio. ſed iterato oꝫ reſumere de virtutibꝰ conſiderationem vt dicamꝰ de vnaquaqꝫ virtute ⁊ ꝙ ſunt. ⁊ circa q̄lē materiam habet eē ⁊ qualiter operetur: ⁊ ſic manifeſtū erit nobis q̄ ⁊ quot ſunt v̄tutes ⁊ p̄mo dicamus de foꝛtitudine. Hic ſunt tria dubia. Primū ē vtrū hō voluntarie fiat malus. 2ᵐ vtrū homo ex ſe efficiat̄ bonꝰ. 3ᵐ vtrū negligētia ſit volūtaria ſiue vtrum illud ſit voluntarium qđ accidit ex negligentia. Arguitur ad p̄mū ꝓbando ꝙ nullus voluntarie ſit malus q2 voluntas fertur ī bonum ⁊ nō īclinatur in malum. igitur nulluſ ſit malus volūtarie. Item ſm̄ phꝫ hic a malicia non poteſt aliquis deſiſtere cum voluerit ſicut nec infirmus ab egritudine. ſed illud qđ eſt voluntarium eſt ī hominis poteſtate vt ab eo deſiſtat cum voluerit. igitur malicia non ē in poteſtate hominis ⁊ per conſequēſ homo nō ſit malus voluntarie. Dicendum ꝙ ſic. q2 homo poteſt voluntarie inclinari ad ea ad q̄ īclinant paſſiones ⁊ ſic voluntarie poteſt fieri malus: tamen directe voluntas non inclinat̄ in malum quia non inclinatur in malum ſub ratiōe mali: tamen īdirecte poteſt incliari hō in malum ſub ratione apparentis boni. Ad p̄mum in contrarium dicendum ꝙ voluntas poteſt ferri in malum inquātum apparet bonum. Ad ſcđm dicenduꝫ ꝙ malicia ideſt habitus vicioſus eſt voluntaria a pꝛincipio quantum ad ſui generationem. vnde ſecūdum phꝫ in iſto capitl̄o aliter ſūt hitus in poteſtate noſtra ⁊ alr̄ opatōēs: quia opationes ſūt in ptāte nr̄a a p̄ncipio vſqꝫ ad finem: ſed habitus ſunt ſolum in ptāte noſtra q̄ꝫtum ad ſui pꝛincipium ⁊ ſui generationem non tamen quātum ad ſui coꝛruptionem aut conſeruationeꝫ: ſicut exemplificat de pꝛoyciente lapideꝫ: cuius emiſſio ē in poteſtate noſtra quia a pꝛincipio poſſumus emittere vel non emittere. ſed poſtq̄ꝫ emiſſus fuerit non ē in poteſtate noſtra ipſum reſumere: ⁊ tamen tota pꝛoiectio ē volūtaria quia p̄ncipium eius fuit in poteſtate hominis. Eodem modo eſt in pꝛopoſito. habitus generatur per operatiōes voluntarias ⁊ ideo quātum ad ſui generationem ē in poteſtate hominis. ſꝫ poſtq̄ꝫ habitus fuerit generatus nō ē in poteſtate hominis vt ſtatim cū voluerit abyciat ipm̄: ſed ad hoc indiget foꝛti ⁊ magno exercitio ⁊ conatu ī operationibus ꝯ̄rijs. Ad ſcđm dubium arguitur ꝓbando ꝙ homo non pōt ex ſe effici bonus quia imperfectum non fit ex ſe pefectū

Similiter nihil reducit ſeipſum de potētia ad actuꝫ. iđ ⁊c̄. Dicendum ē ꝙ ſic. quia hō ī ſeipſo habet p̄ncipia ſufficientia bonitatis. q̄a ex ſe pōt ꝑfici in appetitu ſenſitiuo ꝑ rectā rationem. ſilr̄ pꝛīcipia oīum actuum humanoꝝ ſiue ſint hōī ſiue ſint mali ſūt ī nobis .ſ. voluntas elcio ⁊ conſilium vt patet ex pꝛedictis ex hoc arguitur ſic. qui habet in ſeipſo pꝛincipia ſufficiētia operationum bonaꝝ pōt ex ſeipſo fieri bonus homo ē huiuſmōi. iđ ⁊c̄. vnde dicit Tullius in tuſculanis queſtionibꝰ. ī aīmis noſtris ſemina v̄tutū innata ſunt que ſi bonuſ cultoꝛ creſcere permiteret ipſa natura ad ꝑfectum deduceret. Ad rōnes dicendum ē ꝙ non ē ſilē de rebus pure nālibꝰ ⁊ de hoīe: q2 hō hꝫ ī ſe p̄ncipium actiuū ⁊ paſſiuū: ſed ī mere naturalibus ſolū ē potētia paſſiua ꝑ ſe. Ad .3. dubium arguit̄ ꝓbādo ꝙ illud qđ accidit ī negligētia n̄ ē volūtariū q2 oē volūtariū fundatur in aliquo actu. quia omne volūtarium ē volitum: ⁊ ꝑ ꝯñs vel ē actus volūtatis vel requirit actum voluntatis a quo denominatur voluntarium. ſed id quod accidit ex negligentia non requirit aliquē actum vt non ſcire ea que homo tenetur ſcire vel non facere ea que homo tenetur facere non requirit aliquem actum. mera enim negatio non infert nec requirit affirmationem aliquam. Oppoſitum videt̄ phyloſophus hic velle q̄ dicit ꝙ ignorātia eius quod homo tenetur ſcire ex negligentia pꝛoueniens eſt voluntaria ⁊ in noſtra poteſtate eſt quia in noſtra poteſtate ſumus negligentes vel diligentes ⁊ cetera. Iteꝫ pena non infligitur iuſte niſi pꝛo peccato voluntario ſed ꝑ peccato quod accidit ex ſola negligētia hō punitur iuſte. ideo ⁊c̄. Difficultas iſtius dubitationis conſiſtit in hoc vtrum omiſſio voluntaria alicuius actꝰ d̄biti poſſit eē ſine oī actu. Et dico ꝙ volūtariū accipit̄ dupliciter .ſ. large ⁊ ſtricte. volūtariū large acceptuꝫ ē idē qđ imputabile opanti. ⁊ ſic dicitur volūtariū qđ eſt in poteſtate volentis: ⁊ ſic oē qđ eſt imputabile hōī ſiue ſit ꝑ opere ſiue ꝑ negligētia ⁊ omiſſione actus debiti dicitur volūtariū coīter ⁊ large. Sed voluntarium ſtricte acceptum eſt idem qđ actu volitum ſiue illud volitum ſit actus elicitus ſiue actus imperatus. Dico igitur ꝙ accipiendo voluntarium large ſic dico ꝙ omiſſio poteſt eſſe voluntaria abſque omni actu: quod ſic patet. voluntarium large acceptum eſt idem qđ imputabile homini. ſed omne illud quod eſt in poteſtate hominis eſt īputabile homini ⁊ per conſequens voluntariū large accipiēdo voluntarium. nūc auteꝫ ſicut velle ē in poteſtate hominis: ita non velle ē in poteſtate hominis. ⁊ ideo ſicut velle eſt imputabile homini: ita non velle eſt imputabile homini cum ſit in poteſtate hominis ⁊ per conſequens non velle ē voluntarium. vnde ſicut īputandum eſt homini ſi velit quod non debet velle: ita imputandum eſt homini ſi non velit illud quod tenetur velle: ſed non velle non requirit aliquem actum: ideo voluntarium large acceptum poteſt eſſe ſine omni actu. Scđo dico ꝙ voluntarium ſtricte acceptum nō poteſt eſſe ſine omni actu quia voluntarium ſtricte acceptum dicit actualem complacentiam voluntatis: ſed actualis complacentia voluntatiſ non eſt abſqꝫ omni actu quia nō ſine actu voluntatis. Ad rationem in contrarium dicendum per interemptionem huiꝰ ī omne voluntarium fundatur in aliquo actu accipiēdo voluntariuꝫ cōmuniter: nec dicit̄ voluntariū q2 ē volitū ſꝫ q2 ē ī poteſtate volūtatis. iđ ⁊c̄.

Tractatus ſcđs de quadaꝫ virtute cardīali que foꝛtitudo nominatur continens q̄ttuoꝛ capitula. p̄muꝫ ē de materia ſiue de obiecto foꝛtitudinis. 2ᵐ capitulū ibi. (Terribile autem non omnibus) ē de actibus foꝛtitudīs ⁊ vicioꝛum inter que foꝛtitudo ē medietas. capitulum tertium. (dicūtur aūt ⁊ alie) ē de foꝛtitudine non vera ſed ſimili foꝛtitudini vere. capitulum. 4. (circa audacias) eſt de pꝛopꝛietatibus foꝛtitudinis.

Capitulum p̄mum declarāſ circa que non ē foꝛtitudo non enī ē foꝛtitudo circa omnia terribilia ſed circa maxima vt circa moꝛtē non tamen circa omneꝫ moꝛtē: ſed circa bonā moꝛtem vt circa timoꝛem moꝛtis in bello circa alias tamen moꝛtes vt circa moꝛtem in mari ⁊ in egritudinibus foꝛtis inpauide ſe habet ſed circa huiuſmodi moꝛtes non eſt foꝛtitudo pꝛincipaliter ſed circa moꝛtem in bello pꝛo defenſione rei publice vt opoꝛtet.

QUoniam quidem igiť medietas ē circa timores ⁊ audacias iam ⁊ prius dictum ē. Timemus autem ſcilicꝫ terribilia. Hec autem ſunt vt ſimpliciter dicere mala. ꝓpter qđ ⁊ timorem determināt expectationem mali. Timemus igitur omnes mala: puta malam opinionem. inopiam: egritudinem: inimicitiam: mortem.

IStud eſt primum capitulum tractatus ſecundi libri .3. in quo determinatur de materia ſeu obiecto fortitudinis: continēs tres ꝑtes pricipales. In prima narrat circa quas paſſiones eſt fortitudo ⁊ que ſunt obiecta illarum paſſionum prout circa eas eſt fortitudo. In ſecunda ibi. Sed neqꝫ circa omnia. Uiſo ꝙ fortitudo eſt circa timorem malorum. oſtēdit circa quorum timorem non eſt fortitudo. In tertia parte ibi. Circa qualia. igitur oſtendit circa q̄rum timorem eſt fortitudo. In prima igitur parte primo narrat circa quas paſſiones ē fortudo dicens ꝙ fortitudo eſt circa timores ⁊ audacias ſicut prius dictum eſt: fortitudo enim īportat quādam firmitatem animi per quam animus ſtat immobilis circa periculorum tiores. Timemus autem. narrat que ſunt obiecta iſtarum paſſionum ſcilicet timoris ⁊ audacie dicens: ꝙ illa que timemus ſunt terribilia ⁊ eadem ſunt obiecta audacie ⁊ timoris. quia illud idem quod aliquis per timorem refugit alius per audaciam aggreditur. Terribilia āt vt vniuerſaliter dicamus ſunt mala. ⁊ iđ phi diffinientes timorem dicunt ꝙ timor eſt expectatio mali: ⁊ ſumitur hic expectatio cōmuniter pro quolibet motu appetitus ī aliquod futuruꝫ: cum tamen expectatio proprie loquendo ſit niſi boni ſicut nec ſpes. manifeſtum ē ꝙ omnes timemus mala ſicut malam opinionē ideſt infamiam paupertatem egritudinem inimicitiam ⁊ mortem. Lincoñ; dicit hic ꝙ cum malum ſit duplex ſcilicet malum quod facimus ex malicia ⁊ vicio al quod eſt maluꝫ culpe. Et illđ quod patimur quod ē malum pene ⁊ eſt ꝑuatio alicui⁹ boni naturalis anime ſcilicet vel corporis vel priuatio alicuius boni exterioris non videtur phyloſophus hic intēdere niſi de malis pene de quibus hic exemplificat. Mala autem opinio ſi habeatur de nobis punit nos quia naturaliter appetimus ꝙ habeatur de nobis bona opinio. ſicut naturaliter appetimus nō indigere. ſed habere neceſſaria ad ſuſtentatōnem huius vite ⁊ ſanos eē ⁊ amari ⁊ reamare ⁊ viuere quorum priuatōes penales ſūt: circa h igř ⁊ his ſilia ē foritudo. h lico.

Sed neque circa oia videť fortis eē q̄dam enim ⁊ oportet timere ⁊ bonuꝫ. Quod autem non malum: puta malam opinionem: qui quidem enim timet: decens dicitur ⁊ verecundus qui autem non timet inuerecundus. Dicitur autem a quibuſdam fortis ſecundum methaphorā: habet enim aliquid ſimile forti. Impauidus enim quis eſt ⁊ fortis. Inopiam autem forſitan non oportet timere neqꝫ egritudinem: neqꝫ vniuerſaliter q̄cunqꝫ non a malicia neqꝫ propter ſe ipſum. Sed neqꝫ qui circa hec impauidus fortis. Dicimus autem ⁊ hunc ꝭm ſimilitudinem. Quidam enim in bellicis periculis timidi exiſtentes liberales ſunt: ⁊ ad pecuniarum emiſſionem bene audenter habent. Neqꝫ vtiqꝫ ſi quis iniuriam circa pueros: vel vxorem timet vel inuidiam vel aliquid taliū inuidus ē. Neqꝫ ſi audet flagellādus fortis.

HEc ē ſecūda pars huius capituli ī q̄ phs oñdit circa quorum timorem non ē fortitudo. ⁊ primo ꝓponit intentionem dicens ꝙ fortitudo non videtur eſſe circa timorem oiuꝫ malorum. Quedā. n. ⁊ oꝫ timere. nō eni ē fortitudo circa timoreꝫ infamie ⁊ paupertatis aut inopie vel egritudinis nec ē circa timorem malorum perſonalium cuiuſmodi ſunt iniuria flagellum ⁊ huiuſmodi. In ꝑma igitur ꝑticula declaratur. ꝙ fortitudo non ē circa timoreꝫ infamie ſeu male opiniōis. ⁊ hec ē ꝯcluſio. 40. huius libri q̄ ꝓbatur ſic. fortitudo conſiſtit in non timendo. tunc arguitur ſic. Fortitudo eſt circa talem materiam circa quam hō laudať in non timendo ſed circa infamiaꝫ ſeu malam opinionem nullus laudatur in non timendo. igitur ⁊c̄. Maior patet de ſe ⁊ minor declarať ꝑ hoc ꝙ infamiam ⁊ malā opinionem ſemꝑ oꝫ timere: qui enim timet decens eſt ⁊ verecundus: qui autem nō timet hec eſt inuerecūdus. igitur fortitudo non ē circa timorem infamie aliq̄ñ tñ ille qui timet infamiam a quibuſdam methaforice nominatur fortis quia aſſimilať forti in hoc quod ē impauidus. Inopiaꝫ āt forſitan. ſimiľr fortitudo non ē circa timorem paupertatis vel inopie aut egritudinis. ⁊ hec e ꝯcluſio. 41. ⁊ ꝓbatur dupliciter. ꝑmo ſic. fortitudo nō ē circa timorem eorum que nō ſunt in poteſtate noſtra nec ꝓcedunt ex malicia noſtra ſed magis ꝓcedunt ex malicia nē vel fortune. ſed paupertas egritudo ⁊ hu⁹i non ſūt in poteſtate noſtra nec ꝓcedūt ex malicia noſtra: ſed magis ꝓcedūt ex malicia nature vľ fortūe igiť fortitudo nō ē circa timorē talium. vñ dicit. phs ꝙ paupertatem nō oꝫ timere ſicut nec egritudinem: nā fruſtra hō timet illa que non ſunt in ſua poteſtate. Sciendū tamen ꝙ talia oꝫ hō timere ne ex ꝓꝑa malicia in aliquod hoꝝ īcidat. qꝛ taľ timor ē vtilis ad iſta vitāda. ſꝫ nō alr ille aūt q circa hec inpauidus exiſtit vocatur fortis ꝭm quādam ſilitudinē. Quidam enim in bellicis. Scđo ꝓbatur ꝯcluſio ſic ille q ē timidus circa ꝑicula bellica non eſt fortis ſed non timens paupertatem aut inopiam aut egritudinem. aliquando eſt timidus circa ꝑicula bellica. quia liberalis non timet inopiam nec paupertatē tamē pōt eē timidus ī bello. ⁊ hec ratio ſpecialiter ꝓbat ꝙ fortitudo non ē circa timorem paupertatis. Neqꝫ vtiqꝫ. ꝙ ēt fortitudo non ſit circa timorem maloꝝ pſonalium. cuiuſmōi ſunt iniuria flagellum ⁊ h⁹i ꝓbatur: ⁊ ē ꝯcluſio. 42. que ꝓbatur ſic. fortis laudatur in nō timēdo. ſed iniuria flagellum ⁊ hui⁹i ſunt recta ratione timenda. igiť fortitudo non ē circa timorem taliuꝫ. vnde fortitudo nō ē circa timorem talium que recta rōne ſunt timēda: quia nullus laudať in non timēdo talia: ſed fortis laudať in non timendo. igiť ⁊c̄.

Lincoñ. dicit hic. ꝙ malam opinionē oportet timere ⁊ cauere quantum poſſumus rōnabiliter ne hēatur de nobis. qꝛ ſi de nobis haberetur min⁹ vtiles erim⁹ rei publice: nunq̄ꝫ tamen vir fortis ꝓ vitanda mala opinione de ſe amitteret bonum virtutis aut malum vicij committeret. Item dicit ꝙ in hui⁹i timore medium ē obſeruandum vt ſicut dixim⁹ non tñ talia timeamus ꝙ ꝓ his cauendis vel mala culpe cōmittamus vel bona neceſſaria omittam⁹. Mala autem pene que ꝓximos non ſcandalizant non oportet timere: nec timet vir fortis dū tñ ipſe non ſit eoꝝ cā per ſuam culpam ⁊ maliciaꝫ qualia ſunt inopia egritudo tñ non ſeqtur ꝙ q circa hoc ē pauidus ſit fortis. Hec lincoñ.

Circa qualia igitur terribiliū fortis: vel circa maxima. Nullus enim magis ſuſtinet ꝑicula. Terribiliſſimum aūt mors: terminus. n. ⁊ nihil adhuc mortuis videť neqꝫ bonum neqꝫ malū eē. Uidebitur āt vtiqꝫ neqꝫ circa mortem que ī oī fortis eē: puta in mari vel in egritudinib⁹. In quibus igitur? Uel in oportunis. Tales autē q in bello: in maxio eniꝫ ⁊ optimo ꝑiculo. Concordes āt his ſūt ⁊ honores ī ciuitatib⁹: ⁊ apꝰ monarchias. Principaliter āt diceť vtiqꝫ fortis qui circa bonam morteꝫ impauidus: ⁊ quecunqꝫ mortē inferūt repentina exiſtentia. Talia autem maxime que ꝭm belluꝫ. Sed adhuc ⁊ in mari ⁊ in egritudinibus impauidus q fortis: non ſic autem vt marinariꝫ. hi quidē. n. deſperant ſalutem: ⁊ mortem talem aſpnanť. hi autem bñ ſpantes ſūt ꝓpter experientias. Simul aūt ⁊ viriľr agūt ī qb⁹ ē fortitudo et bonū mori. In talib⁹ āt corruptōnib⁹ neutrū exiſtit.

HEc ē tertia pars ꝑncipaľ hui⁹ capli in q̄ oñdit circa quoꝝ timorem maloꝝ ē fortitudo ⁊ itendit oñdere ꝙ fortitudo ē circa tiorem mortis non tamē cuiuſlibꝫ mortis ſꝫ mortis in bello. Et ꝯtiet. 2. ꝑticlas. ꝑma oſtēdiť ꝙ circa mortē ⁊ circa quā mortem ē fortitudo ſimpľr. In. 2. ibi. Principaľr. oñdit āt quo ordine ſe hēt fortitudo circa omnia genera mortis. Primo igitur oſtendit ꝙ fortitudo eſt circa timorem mortis. ⁊ hec eſt concluſio. 43. ⁊ ꝓbatur ſic. fortitudo eſt circa timoreꝫ maxime terribilium ſed mors eſt maxime terribilis. igiť fortitudo eſt circa timorem mortis. Maior pꝫ per hoc ꝙ nullus magis ſuſtinet pericula q̄ꝫ fortis ⁊ virtus determinatur ſcđm vltimum potentie: vt dicit phyloſophus ꝑmo celi ⁊ mōdi: cum igitur fortitudo ſit circa terribilia opꝫ ꝙ fortitudo ſit circa ea que ſūt maxīe terribilia. ⁊ minor patet ſcilꝫ ꝙ mors ē maxime terribilis quia mors ē totius terminus pſentis vite ⁊ mortuis nihil videtur contingere neqꝫ bonum neqꝫ malū. mors igitur ē maxime terribilis. quia per mortem hō perdit oīa que habet

Uidetur āt. viſo ꝙ fortitudo ē circa timorē mortꝭ oñdit circa cui⁹i mortis timorē ē fortitudo. ⁊ ꝑmo narrat ꝙ fortitudo non ē circa quācunqꝫ mortē quam quis ſuſtinet in quocunqꝫ caſu vel negocio: ſicut in mari vel egritudine ſꝫ eſt circa timoreꝫ mortis quā quis ſuſtinet ꝓ optimis rebus ſicut contingit cum aliquis moritur in bello propter defenſionem patrie vel ciuitatis ⁊ eadem ratio eſt de quacunqꝫ alia morte quā qs ſuſtinet propter bonum virtutiſ ſed ſpecialiter facit mentōnem de morte in bello quia in bello vt frequētius homines ibi homines moriuntur ꝓpter bonum. In maxio autem ⁊ optimo. declarat qđ narrauit. ſ. ꝙ fortitudo ē circa timoreꝫ mortis in bello. ⁊ h ē cōcluſio. 44. que ꝓbať dupľr. ꝑmo ſic. fortitudo ē circa timorē mortis q̄ ē in maximo ⁊ optimo ꝑiculo: nā ꝟtus ē circa maximū ⁊ optimum: ſꝫ mors in bello ē in optimo ⁊ maximo ꝑiculo ergo fortitudo eſt circa timoreꝫ mortis in bello. Maior pꝫ ex iam dictis: ⁊ minor declarať per hoc ꝙ mors que ē in bello eſt in maximo periculo quia in bello homo citiſſime moritur ſimiliter eſt in optimo periculo quia eſt pro defenſione rei publice. Intelligendum tamen eſt ꝙ bellum contingit multipliciter aut quia ciuitas vult augmētare ſuum dñium. ⁊ hoc poteſt eē cū rōne vel ſine rōne. ꝑmo mō ē bonuꝫ: ſed nō ē maximū bonum. 2° mō non ē bonum ⁊ ideo fortitudo nō ē circa timorem mortis in huiuſmōi bello: aut pōt eē bellū quia ciuitas intendit ſe defendere contra inimicos volentes īpugnare ⁊ deſtruere bonum publicum et circa pericula mortis in tali bello ē fortitudo

Concordes auteꝫ. Secūdo ꝓbatur ꝯcluſio ſic. illi qui fortiter ſe exponunt periculis mortis ī bello honorātur tam in ciuitatibus in q̄bus plures dominātur q̄ꝫ apud monarchias. ideſt apud reges qui ſoli dominantur: nam fortiter in bello dñicantibus ⁊ in vita ⁊ poſt mortem exhibentur honores. cum igitur honor ſit premium ꝟtutis ſequitur ꝙ fortitudo que eſt ꝟtus eſt circa pericula mortis in bello

Principaliter ãt. Hec ē ſcḋa particula tertie ptis in q̄ oſtēditur q̄ ordine ſe hȝ fortitudo circa oīa genera mortis: ⁊ intēdit dicere ꝙ fortitudo ē circa timorem mortis ī bello: ⁊ circa alias mortes ſe hȝ bñ ⁊ īpauide. pbat igr̄ phūs. primo ꝙ fortitudo q̄ ē vtus ē pncipalr̄ circa timorem mortis in bello ⁊ hec ē ꝯcluſio. 45. ⁊ pbatur ſic. fortitudo ē pricipalr̄ circa bonā morteȝ ⁊ maxime repentinam. nam opationes ſcḋm vtutē ſūt maxime repētine ſed mors in bello ē optima ⁊ maxime repētina. iḋ ⁊c. Sed adhuc ⁊ ī mari. ſȝ qm̄uis fortitudo ſit pncipalr̄ circa timorem mortis in bello tñ fortis īpauide ſe hȝ circa alias mortes. vt circa mortem ī mari ⁊ in egritudinibus. alr̄ tñ ſūt fortes ⁊ impauidi circa mortē ī mari ⁊ alr̄ marinarij. naȝ fortes ⁊ ſi nō ſperent ſaluari tñ nō timent cōtemnentes huiꝰ̄ mortē: nō. n. tm̄ de ea curāt vt ꝓpter eaȝ inordinate moueantur: ſed marinarij ſunt intimidi in periculis maris quia ſperāt ſe poſſe bene euadere ꝓpter experientiam. Unde fortitudo non ē circa pericula mortis in mari vel ī egritudine. Et hec ē concluſio. 46. ⁊ pbatur ſic circa quecūq; ē fortitudo fortes viriliter aggrediuntur pericula ⁊ in talibus bonum ē mori: ſed in morte que ē in mari vel in egritudīe neutrum hoꝝ contingit quia nec fortes aggrediūtur talia pericula: nec aliqḋ bonuȝ ſeqtur ex tali morte. vnde circa huius mortes nec eſt fortitudo laudabilis nec aliqḋ bonum cōſeqtur iḋ audacter aggredi talia pericula non ptinet ad vtutem fortitudinis. vnde fortitudo pōt eſſe circa quecūq; pericula que ſuſtinentur ꝓpter bonum virtutis tñ pncipalr̄ eſt circa timorem mortis in bello ⁊ iſta picula ſūt maxīa ⁊ optīa.

Capitulum

ſcḋi tractatus. 2. de actibus fortitudinis ⁊ vicioꝝ iter q̄ fortitudo ē medietas. pmo determinans actū fortitudinis et vicioꝝ oppoſitoꝝ q̄tum ad timorē ⁊ audaciā deinde q̄tum ad ſpē ⁊ deſperationē: ⁊ ille q ſuperhabūdat in pauiditate ē inoīatus. q2 raro accidit: qui autē ſuperhabūdat in audēdo circa terribilia ē audax ſuperbus enim nō ē vere audax ſed vult videri audax vel fortis. qui ãt deficit in audendo ⁊ ſupabundat in timēdo ē timidus fortis vero medio modo ſe habet.

Terribile autē nō omnibꝰ quidem idē. Dicimus ãt quid ⁊ ſup hoīem. hoc quidem igitur omne terribile intellectum habenti: qḋ autem ſcḋm hominem differt magnitudine: et ī eo qḋ magis ⁊ minus. Silr̄ autē ⁊ auſibilia. Fortis autem inſtupefactibilis vt homo: Timebit quidem igitur ⁊ talia: vt oȝ aūt: ⁊ vt rō ſuſtinebit boni gratia. hic enim finis virtutis Eſt autem magis ⁊ minus hec timere ⁊ adhuc non terribilia vt talia timere. Fit autem peccatorum: hoc quidem qm̄ non oȝ: hoc ãt qm̄ non vt oȝ. hoc vero qm̄ non qn̄: vel aliquid taliuȝ Similr̄ autem ⁊ circa auſibilia. Qui quidem igitur que oȝ: ⁊ talis gratia ſuſtinet: ⁊ timet: et vt oȝ: ⁊ qn̄: ſilr̄ ãt ⁊ audet fortis. Secūdum dignitatem. n. ⁊ vt rō patitur: ⁊ operatur fortis. Finis autem omnis operationis eſt qui ſcḋm habitum. ⁊ forti autem. Fortitudo bonum. Talis ãt ⁊ finis. Determinat̄. n. vnūquodq; fine. Boni vtiq; grā fortis ſuſtīet ⁊ opat̄ q̄ ſȝ fortitudinē.

Iſtud ē capitulū ſcḋm tractatus ſcḋi ī quo determinatur de actu fortitudinis ⁊ de actibus viciorum oppoſitorum fortitudini ⁊ continet tres partes. In prima determinat ḋ actu fortitudinis. In ſecunda ibi. ſuperhabundantium autem. determinat de actibus viciorum oppoſitoꝝ fortitudini. In tertia ibi. ⁊ audaces qdē compat fortitudinē q̄ ē vtus ad quedam ſibi ſilr̄a. pma ps ꝯtinet duas particulas. In pma diſtinguit phs terribile circa quod ē actꝰ fortitudinis narrans quomodo fortis ſe habȝ circa huiꝰ̄ terribilia. In ſecūda ibi. q qdē igr̄ oſtēdit quis ē actus ꝓprius fortitudinis ꝑ cōparatōnem ad actus vicioꝝ oppoſitorum fortitudini. In pma igr̄ pticula diſtīguit terribile dicēs. ꝙ non eſt idem terribile omnibus quia quoddam ē terribile quod eſt ſuper hominem hoc ē excedens facultatem humanam cui nō poteſt homo reſiſtere cuiuſmodi ē terremotus inundatio maris ⁊ huiꝰ̄ eſt terribile cuilibȝ ſapienti. Aliud eſt terribile quod ē ſcḋm hoīeȝ quaſi non excedens facultatem ipſius ad reſiſtendum ⁊ huiuſmōi poteſt eſſe terribile ſcḋm magis ⁊ minus. quia magis terribile eſt ſi ꝯueniant plures hoſtes q̄ȝ ſi pauci. ⁊ ſimiliter pōt eē magis terribile ſm ꝙ magis appropinquāt ⁊ magis odiunt. nec ē ideȝ terribile omnibus. Nam aliquid eſt terribile puero quod non eſt ē terribile viro pfecto. Euſtratius dicit hic ꝙ phs p h̄ ꝙ dic̄. Terribile nō oibꝰ. oſtēdit ꝙ ſūt q̄dā terribilia hoibꝰ ⁊ alijs alia: nā amatori pecuniaꝝ obiectio pecunie ē terribilis: amatori voluptatū q̄ voluptatē impediūt: amāti ãt vitā mors ⁊ alijs aliud aliquid. Fortis aūt circa pdicta terribilia ſic ſe hȝ fortis ꝙ ꝓp timorem taliū nō ē ſtupefactibilis niſi ſcḋm ꝙ ꝯuenit hoī: oīs. n. homo intellectū hñs timebit ea q̄ ſūt ſupra hoīeȝ. vnde fortis timebit talia vt oȝ ⁊ vt recta ratio iudicat cum ea cauere ñ poterit ꝓp timorem talium diſcedet a recto iudicio rōis: ꝯtingit auteȝ quādoq; ꝙ aliqs magis vl̄ minꝰ timet terribilia q̄ ſūt ſupra hoiem vel ſm hoīeȝ q̄ȝ recta rō iudicat. ⁊ ꝙ plus ē ꝯtigit qn̄q; ꝙ ea q̄ non ſūt terribilia timeat vt terribilia. vñ peccatum ꝯtigit ex h̄ ꝙ aliquis timȝ quod nō oportet vel vt non oȝ: ⁊ ſic de alijs circunſtantijs ſicut dictū ē de terribilibꝰ itelligēdū ē ḋ auſibilibꝰ. Licoñ. dicit hic ꝙ terribilia

ſm hominem ſunt priuationes ⁊ corruptōnes eorum que homo ſm ꝙ homo ⁊ humano affectus deſiderio ꝯſiderat: ſtudioſo autē homini ſcḋm ꝙ ſtudioſus non ſunt terribilia niſi corruptiones ⁊ priuationes virtutum ⁊ operationum earum. vnde pro ſalute virtutum paratus ē ſtudioſus ad ſufferentiam oīum ſcḋm hominem terribilium: vicioſis autem terribilia ſūt voluptatum ⁊ aliorum que corrupte diligunt abſentie que neq; homini ſcḋm ꝙ homo terribilia ſunt neq; ſtudioſo: ſed ſunt ſtudioſo maxime appetibilia ⁊ iocunda. hec ille. Qui q dēȝ igitur. hec ē ſecunda particula in qua phs oſtendit quis ē actus proprius fortitudinis. ⁊ hoc oſtēdit per comparationem ad actus viciorum oppoſitorum fortitudini que ſunt timere ⁊ audere. ⁊ dicit ꝙ qui ſuſtinȝ que oportet ⁊ cuius gratia ⁊ timet ⁊ audet que oportet ⁊ cuius gratia: ⁊ ſic de alijs circunſtantijs ē fortis. ⁊ h̄ ē cōcluſio q̄rta ſcilicet ꝙ ille ē fortis qui audȝ ⁊ timet ⁊ ſuſtinet que oportȝ ⁊ cuius gratia oȝ ⁊c. ⁊ pbatur ſic. fortis patitur per timorem et operatur per audaciam ſcḋm ꝙ dignum ē: ⁊ ſecundum ꝙ recta ratio iudicat ⁊ ſic opatur ille qui audet ⁊ timet ⁊ ſuſtinet que oȝ ⁊c. vnde poteſt argui ſic. qui ſe habet circa materiam fortitudinis ſcḋm ꝙ recta rō iudicat ille ē fortis ſȝ qui audet timet ⁊ ſuſtinet que oportet ⁊ quādo oportet ⁊c ſe habet circa materiam fortitudis vt recta ratio iudicat. ideo ⁊c. Finis autem. Hic manifeſtat hoc qḋ ipē dixit. ſ. cuius gratia oȝ fortem operari. ⁊ dicit ꝙ finis fortis ē fortitudo ideſt actus fortitudinis. nā finis oīs opationis virtuoſe ē qui ſcḋm habitum. i. ſcḋm cōuenientiam ꝓprij habitus: vnūquodq; auteȝ quod ē ꝓpter finem determinatur fine. nā ex fine ſumitur ratio eorum que ſūt ad finem. et ideo finis fortitudinis ē aliquid ad rōem fortitudinis ptinēs. ſ. ꝓpa operatio fortitudinis

Superabundātiū

autēȝ q quidē ī pauiditate innoīatus. Dictum ē autem nobis in prioribus quoniam multa ſunt innominata Erit autem vtiq; aliquis inſanus vel ſine ſenſu doloris ſi nihil timeat: neq; terremotū: neq; inundationes: quemadmodum aiunt celte. Qui in audēdo ſupabūdat: circa terribilia audax. videt̄ ãt ⁊ ſupbꝰ eē audax. ⁊ fictor fortitudinis. Ut igitur ille circa terribilia hēt: ſic iſte vult videri: in qbus igitur pōt imitat̄. ꝓpter qḋ ſunt ⁊ multi ipoꝝ audaces timidi. In his. n. audētes terribilia nō ſuſtinēt. Qui autē ī timendo ſupabūdat timidus etenī q̄ nō oȝ. ⁊ vt non oȝ. ⁊ oīa talia ſequuntur ipm. Deficit autē ⁊ in audēdo: ſed in triſtitijs ſupabundans magis māifeſtus ē. Deſpans ãt vtiq; qs: timidus Oia. n. timet. Fortis ãt ꝯrius. In audendo. n. bōe ſpei ē. Circa hec qdē igr̄ ē ⁊ timidus ⁊ audax ⁊ fortis. Differēter ãt hñt ad hec. hi quidē enim ſuperabundant ⁊ deficiunt. hic autē medio modo habet ⁊ vt oportet.

Hec ē ſecūda pars pncipalis huius capli in qua determinat̄ de actibꝰ viciorum oppoſitoꝝ fortitudini: ⁊ ꝯtinet duas pticulas In pma narrat q ſūt actꝰ vicioꝝ iter q̄ fortitudo ē medietas. In ſcḋa ibi. Deſpans vtiq;. oſtēdit qualiter vicia oppoſita fortitudini ſe hēnt ad ſpem ⁊ deſperationem. In pma igr̄ pticula determinat de opationibꝰ triū oppoſitoꝝ fortitudini. pmo de opatione eius q deficit in timēdo. deinde de operatione eiꝰ q ſupabūdat ī audendo. 3º de opatōe eius q ſupabūdat ī timendo. Dicit g̊ pmo qḋ iter vicia ad ſupabūdātiaȝ ptinētia. ille ē innoīatus q ſuperabundat per impauiditatem cuiuſmōi ē ille qui nihil timȝ nā talis impauiditas raro accidit: non eniȝ accidit niſi in aliquo īſano vl̄ ī aliq̄ q nō hȝ ſenſū doloris ſcilicet ꝙ nihil timeat puta nec terremotuȝ nec inūdatōes nec aliquid taliuȝ ſicut dicit̄ accidere ī quibuſdā gētibꝰ q̄ dicūt̄ celte.

Qui autem ī audēdo, qui autē ſupabundat in audēdo circa terribilia vocatur audax. Aliquis tamē non ē vere audax ſed videt̄. ſ. ſuperbus. ſuperbus enim fingit ſe eſſe fortem ⁊ audacem. vnde ſicut fortis vl̄ audax ſe hēt circa terribilia ſic ſupbus vl̄t apparere. ⁊ ꝓpter h̄ quando pōt ſine periculo imitatur opa fortis vel audacis. vnde mlti qui vīr fortes vel audaces ſunt ſcḋm veritatem timidi quia in paruis periculis audaciter ſe habent: ⁊ qn̄ ea que ſunt terribilia multū ſuperueniunt non ſuſtinent ea. vñ multi ſupboꝝ ſunt audaces in paruis picul is ⁊ timidi in magnis. Qui autem ī timendo ſuperabundant vocantur timidi quia timent qḋ non oportet timere. ⁊ ſic de alijs circunſtantijs: ⁊ ille qui ſuperabūdat in timendo deficit in audendo. ⁊ quāuis timidus ſuperabundat in timendo ⁊ deficit in audendo magis tamen eſt vituperabilis quia ſuperabūdat in timendo q̄ȝ ex hoc ꝙ deficit in audēdo quia defectus non ita percipitur ſicut ſuperabundancia. Deſperans autem. Hec eſt ſecunda particula. 2. principalis in q̄ oſtendi: qualiter timidus ⁊ audax ſe habēt ad ſpē ⁊ deſperationem ⁊ intendit ꝙ ſpes eſt cauſa audacie ⁊ timor eſt cauſa deſperationis: dicit igitur ꝙ timidus eſt deſperans omnia enim timet. ſed fortis cōtrarie ſe habet: in audendo enim eſt bone ſpei: vnde timidus deſperat ⁊ fortis eſt bone ſpei: ſpes enim eſt cauſa audacie ⁊ timor eſt cauſa deſperationis. Cuius ratio eſt. nam obiectum audacie ⁊ timoris eſt malum ſed obiectuȝ ſpei eſt bonum et eſſe deſperationis ⁊ appetitus per ſe tendit in bonum. et per accidens tendit in malū ratiōe boni adiuncti. ſimiliter appetitus p ſe refugit malum ⁊ per accidens refugit

bonum ratione mali adiuncti: ⁊ id quod ē per ſe ē cauſa illius quod eſt per accidens. et ideo ſpes cuius obiectum eſt per ſe bonum ē cauſa audacie que tēdit in malum ⁊ eadē ratione timor qui per ſe refugit malum ē cauſa deſperationis que recedit a bono. Circa hec quidez igitur. circa predictas igitur paſſiones ſunt timidus audax ⁊ fortis. ſed differenter ſe hēnt ad eas quia audax ⁊ timidus ſuperabundant in audendo ⁊ timēdo ſed fortis medio modo ſe habet ſicut oportet.

Et audaces

quidem preuolantes ⁊ valentes ante pericula in ipſis autem diſcedūt. Fortes autem in operibus acuti: prius autē quieti. Quēadmodum dictum ē fortitudo medietas ē circa auſibilia ⁊ terribilia in quibus dictum ē: ⁊ quoniā bonum deſiderat ⁊ ſuſtinet: vel qm̄ turpe non. Mori autem fugientem inopiam vel cupidinem. vel aliquid triſte: non fortis: ſed magis timidi. Mollicies enim fugere laborioſa. Et nō quoniam bonum ſuſtinet: ſed fugiens malum. Eſt quidem igitur fortitudo tale quid.

Hec eſt tertia pars ꝑncipalis huius capituli in qua phs compat fortitudinē ad quedam ſibi ſimilia ⁊ continet duas particlas In prima compat fortem ⁊ audacem ad inuicē ſm differentiaz. In ſecunda ibi. Quēadmodū igitur dictum ē. compat fortem ad eum qui ſuſtinet mortem ppter moleſtias vitandas vt inopiam vel ppter cupiditatez alicuius rei quā non poteſt habere. primo ergo ponit differentiam inter fortem ⁊ audacem que eſt hec. ꝙ audaces ſunt ante picula ꝑuolantes. qr mouētur ex impetu paſſionis ꝑter rationē. ideo velociter ⁊ ardentes currunt ad ipa pericula: ſed qn̄ ſunt in ipis piculis diſcedunt quia motus paſſionis ꝑcedentis vincitur a difficultate iminēte ſed fortes quando ſūt in periculis ſunt acuti. ſed anteq̄ periculum veniat ſunt quieti. qa non agunt ex impetu paſſionis ſed ex deliberatione rationis. Quēadmodum igitur. Hec eſt ſecunda pticula tertie ptis in qua cōpat ad inuicem fortem ⁊ illum qui ſuſtinet mortez vt vitet moleſtias ſcōm differētiam. ⁊ ē hec differentia ꝙ fortis operatur virtuoſe ⁊ ſuſtinz pericula ppter bonum honeſtum: ſed ille qui moritur ppter moleſtias vitandas vel ſe ipm interficit vel ab alio libenter mortez patitur ad fugiendum inopiam vel ppter cupiditatē alicui⁹ rei quā non pōt habere non facit hoc ppt̄ bonum honeſtum: vnde ſic ſuſtinere mortē nō ptinz ad fortem ſed ad timidum. ⁊ hoc pbat. ſ. ꝙ ſuſtinere mortez ppter moleſtiaim vitādaz non ptinet ad fortem. ⁊ hec ē concluſio. 48. et pbat̄ duplr. pmo ſic fugere laborioſa pertinz ad molliciem animi ſz mollicies aī pertinet ad timidum iō fugere moleſtia ⁊ laborioſa non ptinent ad fortem ſed ad timidum ⁊ p ↄ̄ns ſuſtinere mortem ppter moleſtiam vitandam non ptinet ad fortē. Et nō qm̄ bonum. z⁹ pbat̄ ſic. fortis ſuſtinet mortem ppter bonum honeſtum. ſed qui ſuſtinet mortem pp moleſtiaz vitandam non ſuſtinet mortem ppter bonuz honeſtuz. igit̄ ⁊c̄. Lincoñ. dicit hic. ꝙ quidam ſeipſos interficiunt ne paciantur inopiam magis volentes mori q̄ iopie miſeriam ſuſtinere Et quidam porpter cupiditatem ideſt propter amorem qui dicitur ereos ſe interficiunt: ſicut legitur in poetis quaſdam mulieres fuiſſe magis volentes mori q̄ tales āguſtias ⁊ afflictiones ſuſtinere quēadmodum legitur apud v̓gilium in. 4. Eneydos de dydone ſed nō eſt fortitudo mortem eligere ⁊ aſſumere vt aliqua trāſitoria quecunq̄ pena vitetur. Sed fortitudinis eſt mortem aſſumere. vt bonum melius q̄ ſit hec vita tranſitoria ex morte ꝑueniat ⁊ vniuerſaliter quecunq̄ pene ſunt fortiter ſuſtiende vt proueniāt maiora bona ex penarum ſufferētia q̄ ſunt bona quib⁹ ꝑuatur penas ſufferens per illarum ſufferentiam. hec lincoñ.

Capitulum

tertij tractat⁹ ſecundi libri. 3. de quibuſdam apparētibus fortitudinibus ⁊ non veris: ⁊ ſunt quinq̄. quarum ꝑ̄ma eſt politica ſuſtinens pericula ppter honores conſequendos ⁊ opprobria fugienda ⁊ hec maxime aſſimilatur vere fortitudini ad quam reducuntur qui propter coactionez fortiter agūt ſed hij deteriores ſunt politicis eo ꝙ non fugiunt turpe ſed triſte. Scōa eſt cum aliqui ppt̄ experientiam ſuſtinent pericl̄a ex qua experiētia ſunt potentes agere ⁊ non pati qui cum cognoſcunt pericula fugiunt mortem magis q̄ turpe timentes. 3. eſt que ppter furorem ire q̄ naturaliſſima eſt ⁊ aſſumens electionem ⁊ cuius gratia vera fit fortitudo. 4. eſt que bone ſpei qualis eſt preſumptio inebriatoruz. Quinta eſt que propter ignorantiam qui deteriores ſunt fortibus propter ſpem quia fortes ppter ſpem per aliqd̄ tempus permanent in pericul̄. ſed fortes propter ignorantiam nullam dignitatem habent ſed ſtatim cum cognouerunt periculum fugiunt ⁊c̄.

Dicūtur autem

⁊ alie ſecūdum quinq̄ modos. pmum quidē polytica: maxīe. n. aſſilat̄. Videt̄ aūt ſuſtinere picula ciues: pp eas q̄ ex legib⁹ increpatōes ⁊ oppbria ⁊ pp honores: ⁊ pp h̄ fortiſſimi videt̄ eē apud q̄s timidi ihonorati: fortes honorati. Tales āt ⁊ Homerus facit: puta Dyomedē ⁊ Hectora. Polydamas mihi primum redargutiones reponet ⁊ Dyomedes. Hector enim aliquando dicet in Troianis concionans. Titydes autem a me: aſſilat̄ āt h̄ maxīe ei q̄ p⁹ dicta ē: qm̄ pp

virtutem ſit. ppter verecundiam enim ⁊ boni deſiderium. honoris. n. gr̄a. ⁊ fuge opprobrij turpis exiſtentes. Ponet autem vtiq̄ aliquis ⁊ a ꝑncipibus coactos in idem. Deteriores autem quanto non propter verecundiam ſz propter timorem id operantur. ⁊ fugientes nō turpe ſed triſte. Cogunt enim domini quemadmodum Hector quem autem ego ſine in bello timentem intelligam: non ſibi ſufficiens erit fugere cāes. Et qui precipiūt. ⁊ ſi recedant percutientes id operantur: ⁊ qui ante muros ⁊ foueas ⁊ talia preordināt omnes enim cogunt. opz autem non ppter neceſſitatem fortem eſſe: ſed quoniam bonum.

Hoc ē. 3. capitulum. z. tractatus in q̄ phs determinat de fortitudine apparente ⁊ non vera. cuius ponit. 5. modos vel ſpecies: nam quedam fortitudo apparens ⁊ non vera ē fortitudo ciuilis ⁊ quedam fortitudo militaris ⁊ quedam fortitudo furoris: ⁊ quedam fortitudo ppter ſpē: ⁊ quedam ē fortitudo apparens ⁊ non vera propter ignorantiam. Iſtud capitulum continet quinq̄ partes principales In prima determinatur de fortitudine politica ſeu ciuili. In ſecūda ibi. Videtur autez ⁊ experientia. Determinatur de fortitudie militari que eſt propter experientiam. In tertia ibi. Et furorem autez. Determinatur de fortitudine non vera que eſt ppter timorem vel iram. In quarta ibi. Neq̄ vtiq̄ bone ſpei. Determinatur de fortitudine non vera que ē ppter ſpē victorie. In quinta ibi. Fortes autem videt̄ ⁊ ignorantes. Determinatur de fortitudine pp ignorantiam. In prima igitur parte ponit nūerum fortitudinum apparentiū ⁊ nō verarum ⁊ dicit ꝙ ſunt quinq̄. alie fortitudines deficientes a vera fortitudine. ⁊ pmo determinat de fortitudine ciuili que nō ē fortitudo vera. ponēs tres gradus fortitudinis ciuilis. pmus ē ꝙ quidam ciues ſuſtinent pericula propter honores perpetrandos ⁊ increpationes vitādas. quia ſecundum ſtatuta legum ciuiliū fortes honorantur ⁊ opprobria inferūt̄ timidis. ⁊ ppter hoc apud illas ciuitates in quib⁹ timidis inferunt̄ opprobria ⁊ fortes honorantur inueniūtur viri fortiſſimi ſcōz hanc fortitudinē ⁊ fortaſſis ſcōm fortitudinem veram. Tales autem inducit exempla ex homero qui deſcribens troianum bellum inducit taliter fortes ſcilicet ppter honores conſequēdos ⁊ vitupia vitanda: ⁊ inducit Dyomedem ex parte grecorum ⁊ hectorem ex parte troianorum. inducit enim hectorez dicentez hec verba. polidamas ideſt quidam dux troianorum. Primuz redargutionem reponet mihi. i. pmo me redarguet ſi non fortiter egero. Et dyomedes ex parte grecorum ſeipſum exhortans ad fortiter agendū Hector apud troianos ↄcionans dicit laudās ſe ⁊ me vituperās Thytides ideſt Dyomedes qui ſic nominat⁹ ē a patre a me fugit ⁊ vict⁹ ē

Aſſimilatur autem fortitudo politica que ē propter opprobria vitanda ⁊ ppter honores ↄ̄ñdos maxime aſſimilatur vere fortitudini cū ſit ppter verecundiam que ē timor de turpi ⁊ ppter honorem qui eſt teſtimonium v̓tutis ⁊ honeſtatis. quia igitur honor ē propinquus bono honeſto ⁊ vituperium turpi ī honeſto. iō iſta fortitudo ē ppinqua vere fortitudini que intendit bonum honeſtum ⁊ fugit inhoneſtuz ⁊ ppter hoc iſta fortitudo maxime aſſimilat̄ vere fortitudini. Ponet autez vtiq̄ aliqs. ſcōs grad⁹ fortitudinis politice ē fortitudo q̄ ē propter timorem pene future: aliqui enim ſuſtinent pericula in bello per coactionem ſuperioris pmittentis penam ſi fugiant. ⁊ iſta fortitudo eſt deterior q̄ precedens. ⁊ hec eſt concluſio. 49. ſcilicet ꝙ fortitudo que ē propter timorem pene ē deterior q̄ fortitudo que ē ppt̄ honorem impetrandum vel opprobriū vitandum. pbatur ſic. illa fortitudo que ē propter minus malum vitandum ⁊ minus bonū ↄſequendum ē deterior q̄ illa que ē ppter maius malum vitandum ⁊ magis bonum ↄ̄ñduz. ſz fortitudo que ē ppter timorem pene eſt ppter minus malum vitandū ⁊ min⁹ bonum ↄ̄ñdū q̄ fortitudo que ē ppter honorem impetrandum vel opprobrium vitandum. g̊ ⁊c̄. Maior patet de ſe ⁊ minor declaratur: quia honor eſt ppinquior virtuti ⁊ magis bonum q̄ vitatio pene: ⁊ malum inhoneſtum ē deterius q̄ malum triſte. qui igitur ppter timorem pene aggreditur picula ppter minus bonuz cōſequenduz ⁊ min⁹ malum vitandū aggreditur pericula ē deterior q̄ ille qui exponit ſe periculis ppter honorem impetrandum ⁊ opprobrium vitandum. vnde iſti ſunt deteriores qui ppter timorem opantur fortia q̄ qui ppter verecundiā.

Intelligendum ē hic ſm Lincoñ. ꝙ verecūdia ⁊ honor ſunt ita ppinqua virtuti ⁊ bono ꝙ auctor queſtionis ſumēs cōmuniter nomia virtutis ⁊ boni verecūdiam virtutem vocat ⁊ honorem bonum. fuga autez opprobrij ex vere turpi ideſt vitio vere bonum dici pōt. nō tamen fuga opprobrij ex alia cā q̄ ex malitia virtuti oppoſita. hec Lincoñ. Cogūt enim dn̄i. ponit exemplum ꝑncipum cogentiū ſubditos ad preliū hectorē minātē Troianis ſic dicētez quē ego ſine ī bello timētē itelligā ſic v̓berabo eū ꝙ nō erit ſibi ſufficiens fugere canes. ſ. quin canes comedent eum. quia eius cadauer proijcietur canib⁹. Et qui precipiūt. terti⁹ grad⁹ fortitudinis polytice eſt quando aliqs ſuſtinz triſtia ⁊ terribilia per coactionem ſuperioris actu penā infligentis. Quidā enim precipiunt ſubditis fortiter pugnare ⁊ ipſos percutiunt: ſi fugiant a pugna. Aliud exempluz eiuſdē

põit eos.ſ.qui ante muros foueas ⁊ huiuſmõi
obſtacula ꝓordinant ne poſſit prelĩantibus fu
ga patere :oportet eniꝫ tunc fortiter pugnare:
aut ſuccũbere ſed nullus horum ẽ vere fortis
quia non oꝫ fortem eẽ ꝓpter neceſſitatem vel
coactionem:ſed voluntarie ⁊ propter bonum
virtutis.

Videtur ãt ⁊ experiẽtia circa ſingula
ria fortitudo eẽ. vñ ⁊ So-
crates exiſtiauit ſciaꝫ eẽ fortitudineꝫ:tales ãt
aꝗ quidem in alijs. In bellicis autem milites
Videntur autem multa eẽ inania belli que ma
xime conſpexerunt iſti. videntur vtiqꝫ fortes q̃
niam non ſciunt alia qualia ſunt:deinde facere
ſed non pati maxime poſſunt experientia:⁊ cu
ſtodire ⁊ ꝑcutere potẽtes vti armis ⁊ talia hñ-
tes qualia vtiqꝫ erũt:⁊ ad facere ⁊ ad non pati
fortiſſima.Quẽadmodum igitur inermibꝰ ar
mati pugnant ⁊ athlete idiotis:etenim in tali
bus agonibus non fortiſſimi pugnãtiſſimi ſũt
ſed maxime potentes ⁊ corpora optima hñtes
Milites autem timidi ſunt qñ ſuperextenditur
periculum ⁊ deficiunt multitudinibus ⁊ ꝑpa-
rationibus.ꝑmi enim fugiunt: ciuilia autẽ ꝑ-
manentia moriuntur.Quod in Hermeon con
tigit.his quidem enim turpe fugere:⁊ mors ta
li ſalute eligibilior.Hi autem ⁊ ex principio ꝑ
iclitabãtur vt meliores exiſtẽtes:cognoſcẽtes
autem fugiunt mortẽ magis turpi timentes.
Fortis autem non talis.

HEc ẽ ſcda ps ꝑncipalis huius capl'i in q̃
determinatur de fortitudine militari q̃
ẽ ꝓpter experientiam.Experti enim certius ope
rant̃ circa ſingula ⁊ milites in bellicis ſunt ex-
perti.vnde cum aliquis ſuſtinet ꝑicula ꝓpter
experientiam exponit ſe ꝑiculis ꝑ fortitudinẽ
militarem: ſcia enim ⁊ experientia multũ fac̃
ad fortitudinem ⁊ ad alias v̉tutes. vnde So-
crates eſtimauit ſciam eẽ fortitudinem ⁊ eſtia
uit ꝙ ſcientie ⁊ v̉tutes ſint idem totalr̃.talem
fortitudinem ꝓpter experientiã habẽt milites
Milites enim experti ſunt ĩ bello ⁊ ꝓpter ex-
perientiam non credunt periculum iminere.
vnde ipi pugnãt cuꝫ alijs ſicut armati cũ iner
mibus ⁊ ſicut pugiles cuꝫ idiotis.i.cũ ruſticis
inexꝑtis quia in talibus actibus athletarum
non illi qui maxime poſſunt pugnare ſũt fortiſ
ſimi ſcdm corpus ſed illi qui ſũt maxime potẽ-
tes ꝓpter experientiam ⁊ hñt corpa optime di
ſpoſita per aſſuefactionem in armis. Mili-
tes autem timidi.ↄpat fortitudinem ciuilem
ad fortitudinem militarem declarando ꝙ for
titudo ciuilis ẽ melior q̃ꝫ fortitudo militaris.
⁊ hec ẽ concluſio.ſo.⁊ ꝓbatur.ſic illa fortitudo
ẽ melior que ſilior vere fortitudini ſed fortitu
do ciuilis ẽ ſilior vere fortitudini q̃ꝫ fortitudo
militaris.igr̃ fortitudo ciuilis ẽ melior fortitu
dine militari.Maior pꝫ de ſe ⁊ minor declara
tur per hoc ꝙ fortis ciuiliter magis timet tur
pitudinẽ q̃ꝫ mortem ⁊ vere fortis magis timet
turpitudinem q̃ꝫ mortem:ſed fortis fortitudi-
ne militari magis timet mortem q̃ꝫ turpitudi-
nem.g̃ fortitudo ciuilis ẽ ſilior vere fortitudi-
ni q̃ꝫ fortitudo militaris.ꝙ ãt fortis fortitudi
ne militari magis timet mortem q̃ꝫ turpitudi-
neꝫ pꝫ. quia milites tam diu fortiter agunt q̃ꝫ
diu non vident ꝑiculuꝫ iminere ſed qñ ꝑiculũ
excedit ꝑiciã quã habẽt in armis.⁊ qñ non hñt
multitudinem nec alia que requirũtur ad bel
lum efficiuntur timidi ⁊ tunc ſũt ꝑmi fugien-
tes.ſed illi qui ſunt ciuiliter fortes ꝑmanẽtes
in ꝑiculis moriũtur ſicut accidebat in quodaꝫ
loco.ſ. hermeo vbi militibus fugientibus ci-
ues remanſerũt magis eligentes mortẽ q̃ꝫ ſal-
uari ꝑfugam.ſed milites ꝑmo exponebãt ſe ꝑi
culis eſtimantes ſe meliores ⁊ potẽtiores: ſed
poſtq̃ꝫ cognouerũt aduerſarios eẽ potentiores
fugierunt magis timentes mortem q̃ꝫ turpem
fugam. Lincoñ.dicit hic ꝙ habentibꝰ forti
tudineꝫ politicã turpe erat fugere ⁊ mors tali
ſalute eligibilior:milites autem nõ habentes
fortitudinẽ politicaꝫ ſed eã q̃ ex experiẽtia in
ꝑncipio belli cognoſcentes ꝙ ꝑiclitabant̃ ideſt
erant in ꝑiculo vno de ſuis mortuo fugierunt

Et furorem ãt ſuper fortitudinẽ
inferunt. Fortes.n.
eſſe videntur ⁊ q ꝓpter furorem quẽadmodum
fere in vulnerantes ferũtur:qm̃ ⁊ fortes furo-
ris ſpẽꝫ habent. Impetuoſiſſimus enim furor
ad pericula.Unde ⁊ Homerus: v̉tutem imitte
furori:⁊ v̉tutem ⁊ furorem erige:⁊ auſterã aut
per ſingulas nares v̉tutem:⁊ ebulliuit ſanguis
Dia enim talia videntur ſignificare furoris ere
ctionem ⁊ impetum.Fortes quidem igitur ꝑꝑ
bonum oꝑantur.furor ãt cooꝑatur eis.Fere
ãt ꝓpter triſtitiam.ꝓpter vulnerari enim vel
ꝓpter timere.quia ſi in ſilua vel i palude eẽnt
non aduenirent.Non vtiqꝫ ſunt fortes a dolo
re ⁊ furore impulſi ad ꝑiculum nihil ꝑiculorũ
ꝑuidentes.quia ſic ⁊ aſini fortes eẽnt eſuriẽtes
percuſſi enim non deſiſtunt a paſcua. Sed et
adulteri propter concupiſcentiam ⁊ audaciam
multa oꝑantur.Non vtiqꝫ ſunt fortia ꝑ dolorẽ
vel furorem in pulſa ad periculum . Natura
liſſima autem videtur q̃ ꝓpter furorem eſſe: ⁊
ꝑaccipiens electionem ⁊ cuius gr̃a fortitudo
eſſe.Et hoies vtiqꝫ irati quidem dolent. puniẽ
tes autem delectantur.Qui autem ꝑꝑ hec pu
gnaces quidem:non fortes autem. Non.n.ꝑꝑ
bonum neqꝫ vt rõ:ſed ꝓpter paſſionem.ſimile
autem habent aliquid.

HEc ẽ tertia pars huius capl'i in q̃ deter-
minatur de.ꝫ.modo fortitudinis appen
tis ⁊ non vere exiſtẽtis que eſt fortitudo ꝓpt
irã vl' furorẽ ad actũ fortitudinis ipellẽtẽ:⁊ cõ
tinet.ꝫ.ꝑticlas.In ꝑma poit illũ modũ fortitu

dinis qui eſt ꝓpter furorem. In ſcda ibi. For-
tes quidẽ igitur.ponit differẽtiã inter iſtũ mo
dum fortitudinis: ⁊ fortitudinẽ verã. In pri-
ma igitur ꝑticula narrat ꝙ hoies in cõi vſu lo
quendo inferũt furorẽ ſupra fortitudinẽ.ſ. dũ
attribuũt fortitudini ea que per furorem fiũt
furientes.n.ſeu irati videntur eſſe fortes ſicut
⁊ beſtie que per furorẽ ↄcitate irruũt in hoies
qui eos vulnerãt.hꝫ.n. fortitudo quãdã furo
ris ſimilitudinẽ.nã ſicut fortis cũ maxima v̉-
tute animi in pericula tendit ſic furor cuꝫ ma
gno ipetu in pericula ducit.furor.n.eſt impe-
tuoſiſſimus ad pericula miſtrans fortitudinẽ
⁊ ꝓpter hoc homerus dixit cuidã:v̉tuteꝫ imit
tere furori:⁊ ꝑ v̉tutẽ furorẽ erigere. ita ꝙ per
virtutem furor reguletur.Et per furorẽ virtu
ti miniſtrantẽ virtus ai ꝓmptior ad actũ red-
datur.⁊ alibi dicit de quibuſdam ꝙ per ſingu
las nares emittebãt auſterã virtutẽ.i. furorẽ
qui ꝑꝑ calefactionẽ cordis facit cũ magno im
petu reſpirare in tm̃ ꝙ aliqñ ex ipetu ire ebul
lit ſanguis per nares:⁊ ſubdit phs dicẽs. ꝙ
ꝑdicta verba homeri videntur ſignificare ꝙ fu
ror erigitur ⁊ ꝙ faciat impetum ad actũ forti
tudinis. Fortes quidẽ igitur ⁊c̃. Hec ẽ ſecũ
da ꝑticula hui9 partis in qua phs oſtẽdit dif
ferẽtiã inter fortitudinẽ ⁊ furorem ⁊ verã for
titudinẽ.et eſt hec dr̃a ꝙ fortitudo vera eſt ꝑꝑ
bonũ virtutis.ſed fortitudo ꝑ furoreꝫ non eſt
ꝓpter bonũ virtutis ſꝫ ꝓpter triſtitiã quã ha
bent de iniuria illata ⁊ non vindicata. vnde
põt poni hic cõcl'o.ſi.ſ.ꝙ fortitudo ꝑ furorem
non eſt vera fortitudo:que ꝓbatur ſic.v̉e for-
tes oꝑantur ꝑꝑ bonũ virtutis ⁊ furor cooꝑatur
eis ſecũdario: ſed fortes ꝓpter furorẽ oꝑant̃
ꝓpter triſtitiam.iõ ⁊c̃. vnde ſicut fere vulne-
rate inuadũt hoies ꝑꝑ triſtitiam ⁊ dolorẽ vul
nerũ vel ꝓpter timorẽ eoꝝ que timẽt ſe paſſu
ras vt ſi timeãt ſe vulnerãdas ⁊ ex hoc incita
te ad irã inuadũt hoies:qꝛ ſi eſſent in ſilua vl'
in palude non vulnerarent̃ neqꝫ timerẽt:⁊ nõ
inuaderent hoies. vnde in eis nõ eſt vera for
titudo qꝛ ipellũtur ad pericula ſolũ dolore et
furore cũ tñ nullũ ꝑiculorũ ꝑuideant: ſicut il
li qui ex electione fortiter operantur. Nõ eni
ſunt fortes.⁊ ſicut alia q̃ ꝑꝑ dolorẽ ⁊ furorem
ſuſtinent triſtia non ſunt vere fortia: ita qui
ꝓpter cõcupiſcentiã vel alias paſſiones ſuſti-
nent triſtia non ſunt vere fortes.⁊ hoc probat
phs.ſ.ꝙ qui ſuſtinent triſtia ꝓpter cõcupiſcen
tiam non ſunt vere fortes.⁊ hec ẽ ↄcl'o. ſi. que
cõcluſio ſic ꝓbatur. ſi ſuſtinẽtes triſtia ꝓpt
cõcupiſcentiam eſſent vere fortes : tunc aſini
eſſent v̉e fortes.ↄñs ẽ falſum.ↄña patꝫ.nã aſi-
ni eſurientes ꝑꝑ cõcupiſcentiaꝫ cibi ſuſtinent
triſtia:qꝛ ꝓpter cõcupiſcẽtiã cibi aſini ꝑcuſſi ñ
deſiſtũt a paſcuis . Silr̃ adulteri ꝓpter cõcu
piſcentiã venereorũ ſuſtinent triſtia ⁊ pericula
nõ tñ ſũt vere fortes.qui igit̃ oꝑantur:⁊ in pe
ricula impellũtur ꝓpter paſſiones non ſunt v̉e
fortes:inter tñ oẽs fortitudines q̃ ſunt ꝓpter
paſſiones illa fortitudo que ẽ ꝑꝑ furorẽ ẽ con-
naturaliſſima vere fortitudini.⁊ ſi ꝑaccipiat e
lectionẽ:⁊ debitũ finẽ gr̃a cuiꝰ operatur erit ve-
ra fortitudo: in vera eni fortitudine oꝫ furor
ſequi electionẽ. Iſtud tñ nõ eſt ſic intelligen-
dum ꝙ vna res fiat alia:qꝛ hoc eſt ſimpliciter
impoſſibile vt oſtendet̃ in octauo huius: ſꝫ ſic
intelligitur ꝙ ex fortitudine ꝓpter iraꝫ fit for
titudo vera.ſicut aliquid fit ex diſpoſitiõe pre
cedente vel ex t̃mino a quo. Et hoies vtiqꝫ)
ex paſſione que eſt ira ſiue ex fortitudine que
eſt ab ira accidũt hoibus duo. ſ.dolor ⁊ dele-
ctatio. dolent.n. ꝑꝑ iniuriam illatã ⁊ nondũ
vindicatam.ſed cum punierint illũ cõtra quẽ
iraſcebantur tunc delectãtur qꝛ iam deſideri
um ſuũ impleuerũt.qui aũt ꝓpter hoc.hoc eſt
ꝓpter iraꝫ fortiter operãtur poſſunt dici pug
nantes ſiue pugnatores:ſed non fortes qꝛ nõ
oꝑantur bona rõne inducti:ſed ꝓpter paſſio
nẽ ⁊ ꝓpter iram que non ẽ fortitudo vera: ſed
hñt aliquid ſimile vere fortitudini Dubita
tur vtꝝ fortis aſſumat ſibi irã nõ oꝑando. vi
detur ꝙ non.qꝛ ira nõ ſubijcit̃ imperio rõnis
non enim põt vti ira ſꝫ ſuũ arbitriũ:qꝺ patet
quia ira eſt paſſio corporis. ⁊ paſſio corporis
mota non quieſcit qñ hõ vult.patꝫ ex libro ꝺ
memoria:ſed fortis nã aſſumit ſibi i operãdo
aliquid pro inſtrumẽto quo nõ põt vti ꝓ ſuo
arbitrio. Itẽ ſicut aliqui mouẽtur ad fortit̃
oꝑandũ ꝑꝑ irã ita etiã mouẽtur aliqui ad for
titer oꝑandũ ꝑꝑ triſtitiã vt pꝫ in feris que ꝑꝑ
triſtitiã cõcupiſcentie multa fortia opãtur:ſꝫ
fortis non aſſumit ſibi triſtitiã nec cõcupiſcẽ-
tiã.igit̃ pari rõne non aſſumit ſibi irã. Con-
trarium appꝫ hic per phm qui dicit ꝙ furor
cooperatur fortitudini. Ad iſtud dubiũ di-
cendũ ẽ ꝙ inter oẽs paſſiones fortis maxie aſ
ſumit irã in operando nã opus fortis eſt aggre
di terribilia ⁊ inuadere:⁊ inter oẽs paſſiones
ira ꝑꝑ ſuũ impetũ maxime mouet hoieꝫ ad in
uadẽdũ illũ cui iraſcitur.⁊ iõ inter oẽs paſſio
nes ira maxime iuuat fortitudinẽ dũ tñ ſit rõ
ne moderata qꝺ etiã pꝫ ex hoc ꝙ inter oẽs for
titudines ſimilitudinarias illa q̃ fit per iram
eſt naturaliſſima ⁊ ſimillima vere fortitudini
vt dicit phs.Cũ igitur ſimile iuuatur a ſuo ſi-
mili pꝫ ꝙ ira maxime iuuat fortẽ in oꝑando.
Ad primũ incõtrariũ dicendũ eſt ꝙ ira rõ
ne moderata bene ſubijcitur impio rõnis.⁊ iõ
põt homo vti tali ira ſꝫ ſuũ arbitriũ:licet non
poſſet vti ira imoderata ſꝫ ꝙ vult.⁊ de illa ꝓ
cedit auctoritas phi. Ad zꝰ quia ira per ſe
mouꝫ ad inuadẽdũ:⁊ alie paſſiões vt triſtitia
cõcupiſcentia non mouent̃ per ſe ſed ſoluꝫ per
accñs ad inuadendũ. iõ forte magis aſſumit

iram ꝙ̃ triſtitiam vel cõcupiſcẽtiã ad actũ in/
uadendi terribilia qui eſt principal' actus for
titudinis.ꝙ aũt triſtitia ⁊ cõcupiſcẽtia ꝑ acci
dens moueãt ad inuadendũ appꝫ q: triſtitia
non mouet ad inuadendũ niſi inquãtũ eſt cã
ire: vl' inquãtum inuadit ꝑicula vt fugiat tri
ſtitiã: ⁊ ita triſtitia ꝑ accñs mouet ad inuaden
dum: cõcupia vero nõ mouꝫ niſi per accñs ad
inuadendũ quia cõcupiſcentia ꝑ ſe tendit ad
delectabile cui repugnat inuadere ꝑicula. ⁊ iõ
cõcupiſcentia non mouet ꝑ ſe ad inuadendũ
ſed per accñs ut cũ aliquis magis diligit ꝑicu
la inuadere ꝙ̃ a delectabili abſtinere. Et ſi
dicaꝛ ꝙ fortis non videtur indigere ira q: for/
tis per ſe eſt ſufficiens ad opus fortitudis. iõ
non indiget ira. Dicendũ ē ꝙ duplex ē actꝰ
fortitudinis.ſ.ſuſtinere pericula ⁊ ipa inuade
re ⁊ repellere. ⁊ licet fortis ſit ꝑ ſe ſufficiẽs abſ
ꝙ̃ ira ad hunc actũ q̃ ē ſuſtineꝛ ꝑicula ⁊ t̃ribilia
ñ tñ ē ſufficiẽſ ad hũc actũ q̃ ē inuadeꝛ ⁊ repelleꝛ
terribilia: imo ad iſtũ actũ ira multũ coopaꝛ.

Neque enim

bone ſpei differen
tes exiſtentes for/
tes pp̃ mltotiẽs.n. ⁊ multos viciſſe cõfidũt in
periculis. Cõſimiles aũt qm̃ ambo audaces:
ſed fortes quidẽ pp̃ ꝓdicta audaces. hi autẽ
pp̃ extimare meliores eſſe: ⁊ nihil contra pati.
Tale aũt fugiũt ⁊ inebriati: ⁊ bene ſperantes
enim fiunt q.ꝺ aũt ipis non accidũt talia fugi
unt. Fortis aũt erat terribilia hõi exiſtentia.
⁊ non apparẽtia ſuſtinere: qm̃ bonũ ⁊ turpe ñ
pp̃ qꝺ fortiores videntur eſſe in repẽtinis tio
ribus ⁊ inpauidũ ⁊ inturbatũ eſſe ꝙ̃ in ꝓmani
feſtis. Ab habitu.n. magis vl' qm̃ minus ex ꝓ/
paratione: ꝓmanifeſta quidẽ.n. ſi ex rõne ⁊ co
gitatiõe aliquis ꝓeligat repẽtia aũt ſꝫ habitũ

HEc eſt quarta pars in qua determinat
de fortitudine apparente ⁊ non vera q̃
eſt ꝓpter ſpem. ⁊ cõtinet tres ꝑticulas. In pri
ma ponit hũc modũ fortitudinis. In ſecũda
ibi. cõſiles aũt cõparat iſtã fortitudineꝫ vere
fortitudini. In tertia ibi. ꝓpter hoc fortiores
infert quoddã correlariũ.ſ. ꝙ qui in repentis
ꝑiculis non timet neq̃ ꝑturbaꝛ magis videꝛ
eſſe fortis ꝙ̃ ille qui in ꝓuiſis ⁊ manifeſtis pe
riculis non timet neq̃ turbaꝛ. In prima igiꝛ
ꝑticula dicit ꝙ ſicut illi qui ꝓpter iram forti
ter agunt non ſunt vere fortes: ita illi qui pp̃
ſpem victorie ſoluꝫ fortiter agunt nõ ſunt ve/
re fortes quia iſti ſunt fortes propter ſpem
fortiter enim opantur ꝓpter hoc ꝙ ſperãt vin
cere eo ꝙ multotiens in periculis exiſtentes
vicerũt. vnde ſunt fortes ꝓpter experientiam
quã hñt in bellicis: hoc.n. ꝑtinet ad ſecudum
modũ fortitudis ñ vere ſꝫ pp̃ ſolã fidutiã quã
ex frequẽtibꝰ victorijs acceperũt opanꝛ forti
ter credẽtes vincere vt alias vicerunt. Cõ/
ſimiles aũt. hec eſt ſecũda ꝑticula in qua com
parat hãc fortitudinẽ fortitudini vere. primo
ſecũdũ cõueniẽtiã. 2° ſꝫ drãꝫ ſm̃ cõueniẽtiã
q: fortes pp̃ ſpeꝫ aſſimilãꝛ vere forti in hoc ꝙ
ambo ſunt audaces.i. audacter ꝑicula aggre/
dientes: ſed drñt in hoc ꝙ vere fortes opanꝛ
ex electione: ⁊ ꝓpter bonũ v̄tutis: ⁊ fortes pp̃
ſpem opantur quia credũt ſe meliores ⁊ poſſe
vincere. ⁊ ẽt differũt aliomõ.ſ. ꝑ hoc ꝙ fortes
pp̃ ſpem qñ vident ꝑicula iminere fugiũt. ſed
vere fortes non fugiũt qñ vident iminere pe/
ricula ſed ꝑſiſtunt in periculis pp̃ bonũ hone
ſtum ⁊ ad vitandum inhoneſtũ. Unde põt
hec poni cõcluſio.53.ſ. ꝙ fortes pp̃ ſpeꝫ ñ ſunt
vere fortes: que ꝓbatur dupliciter. primo ſic
vere fortes aggrediũtur ꝑicula ex electiõe et
ꝓpter bonũ virtutis ⁊ fortes ꝓpter ſpem ag/
grediũtur pericula non ꝓpter ꝓdicta ſed quia
eſtimãt ſe eſſe meliores ⁊ ſperãt vincere. g̃ ⁊c̃.
vnde fortes ꝓpter ſpem ſunt ſimiles ebrijs q̃
multiplicatis ſpiritibꝰ ꝓpter vinuꝫ efficiunꝛ
bone ſpei ſed quando eis non accidũt ea que
ſperant non ꝑſiſtunt ſed fugiũt. Unde ſperã
tes enim fiũt. 2° ꝓbatur ꝯclo ſic. fortes ꝓpt
ſpem ſunt bene ſperãtes ⁊ ꝑſiſtunt in pericul'
dũ eis non apparẽt pericula iminere ſed ſtati
cũ percipiũt eis periculis iminere ita ꝙ timẽt
vinci tunc fugiũt. ſed vere fortes qñ pericula
⁊ homini terribilia ſꝫ v̄itateꝫ iminent non fu/
giunt ſed ꝑſiſtunt in periculis propter bonum
⁊ ad vitãdum inhoneſtũ. ergo fortes ꝓpꝛ ſpẽ
non ſunt vere fortes. Propter qꝺ ⁊ fortio/
res. hec ē teria particula huius partis in qua
phs infert quoddã correlariuꝫ ex predictiſ q:
enim ad fortẽ ꝑtinet ſecũdũ ꝓpriã inclinatio
nem ſui habitus terribilia ſuſtinere iõ cõclu/
dit tale correlariũ ꝙ ille eſt magis fortis qui
in repentinis timoribus non timet nec turba
tur ꝙ̃ ille qui non timet in periculis preuiſis
⁊ prius manifeſtis. ⁊ iſta eſt cõcluſio.54. que
ſic poteſt ꝓbari. operatiões repẽtine ſunt ab
habitu. ſed operationes que ſunt preuiſe ⁊ pre
cogitate ſunt a deliberatiõe rõnis. qui igiꝛ in
repentinis timoribus nõ timẽt hñt habitum
fortitudinis q: opationes repentine fortitu/
dinis non ſunt niſi ab habitu fortitudinis ſꝫ
alie opationes ꝓexcogitate non ſunt ab habi
tu: ex hoc arguitur ſic. ille eſt magis fortis q̃
operatur ex habitu fortitudinis ꝙ̃ ille qui nõ
operatur ex habitu fortitudinis. ſed qui ope/
ratur fortiter in repentinis timoribus opatur
ex habitu fortitudinis ipſius qui fortis ē ter
ribilia ſꝫ hoieꝫ non apparẽtia ſuſtinere ꝓpter
bonũ cõſequẽdũ ⁊ turpe vitandum. ſed q̃ ope
ratur fortiter in timoribus ⁊ periculis preui
ſis non operatur vel non oportet ꝙ opereꝛ ex
habitu fortitudinis. igiꝛ ⁊c̃. Intelligenda
ſunt hec duo. primo ꝙ ſi pericula ſunt ꝓcog/
nita ⁊ premanifeſta homo poteſt deliberare ⁊
ſe bene armare ad pericula ſuſtinenda: ⁊ tunc
poteſt ſine timore aggredi pericula ſine habi/
tu fortitudinis. nã nullus eſt habitꝰ vl' paſſio
ita vehemẽs cui rõ nõ poſſit reſiſtere dũmõ
vſus rõnis manet ꝑ quẽ hõ põt ſe habere ad
oppoſita ſed in repentinis timoribus non põt
homo deliberare. iõ in illis opatur per habi/
tum. 2° eſt ſciendũ ꝙ iſte quartus modꝰ for
titudinis differt a modo 2° quia non eſt idem
operari ꝓpter ſpem ⁊ operari ꝓpter experien
tiam nam inexperti poſſunt ſperare victoriã
propter hoc ꝙ multotiens vicerũt: contingit
eni multotiẽs vincere abſq̃ experiẽtia.

Fortes

aũt videntur ⁊ ignorãtes. ⁊ ſũt
non longe ab his qui bone ſpei
Deteriores aũt quanto dignitatem nullã hñt
illi aũt ꝓpter qꝺ ⁊ permanẽt per aliquod tem
pus. Hi aũt decepti qm̃ ſi cognouerint aliud
ꝙ̃ ſuſpicanꝛ fugiũt. Quod argi patiebanꝛ ici/
dentes latonibus vt ſitionijs. ⁊ fortes vtiq̃
dicti ſunt quales quidã: ⁊ exiſtimati fortes

HEc eſt.5. particula in qua ponitur quin/
tus modꝰ fortitudinis apparẽtĩ ⁊ ñ v̄e
⁊ hec fortitudo ē fortitudo propter ignorãtiam
illi vero qui ignorãt pericula audacter ſe ex/
ponentes periculis ignorãtes ea eſſe pericula
videntur eẽ fortes. Euſtratius dicit hic ꝙ
ignorãtes ⁊ inexperti periculoꝝ aggrediũtur
terribilia. ⁊ videntur eſſe fortes. vnde ⁊ ꝓuer
bium fluxit dulce inexꝑto bellũ. vnde qui ig/
norant pericula ſunt ſimiles fortibꝰ pp̃ ſpem
ſunt tñ illis deteriores. ⁊ hoc probat phs.ſ. ꝙ
fortes ꝓpter ignorãtiam ſunt deterioreſ ꝙ̃ for
tes ꝓpter ſpem. ⁊ hec eſt cõclo.55. ⁊ ꝓbatur ſic
illi qui nullã dignitatẽ hñt ſunt deteriores ill'
qui aliquã dignitatem hñt. ſed fortes ꝓpter ig
norantiã nullã dignitatem hñt per quã ſe mo
uent ad pericula. ⁊ fortes ꝓpter ſpem aliquã
dignitateꝫ hñt. g̃ ⁊c̃. Maior eſt maifeſta ⁊ mi
nor ꝓbatur ꝗtum ad vtrãq̃ eiꝰ ꝑtem. primo
quantũ ad primã partem. nam fortes pp̃ igrã
tiam ex ſolo defectu ſcientie currũt ad pericu
la non eſtimantes ea que ipi aggrediuntur eẽ
perículoſa ⁊ ita ex ſola defectione ſcientie que
non eſt aliqua dignitas aliquã dignitatẽ iclu
dens ſe mouent ad pericula. ⁊ ſic patet prima
pars minoris. ſecũda pars etiam pꝫ q: fortes
ꝓpter ſpem hñt ſcientiam. cognoſcũt.n. ꝙ illa
q̃ ipi aggrediuntur ſunt periculoſa in ſe ſed nõ
reputant ea eſſe ſibi periculoſa. et ita hñt aliq̃
dignitatem. ſ. ſciẽtiã. ⁊ ideo illi qui aggrediun
tur pericula ꝓpter ignorãtiam ſtatim cũ cog/
noſcunt ea eſſe pericula que aggrediuntur fu/
giunt: ſed illi qui ſunt bone ſpei poſtꝙ̃ cognoſ/
cunt ꝙ ſunt pericula permanent per aliqꝺ tp̃s
⁊ ita fortes pp̃ ignorãtiam ſunt deteriores ꝙ̃
fortes pp̃ ſpem. Circa iſtudꝰ caplm̃ eſt ſcien
dum q̃uo ſumũtur iſti quinq̃ modi fortitudi/
nis non vere ſed ſimilis v̄ere. ꝙ cuꝫ fortitudo
vera ſit virtus moralis ad quã requiritur ſci
re ⁊ eligere. ⁊ ꝓpter bonũ eligere põt aliqs op
ando ꝓpter materia fortitudinis tripliciter ꝺ
ficere a vera fortitudine: aut ꝓpter defectum
ſcientie ⁊ ſic eſt q̃ntꝰ modꝰ ſꝫ quẽ aliquis dici
tur fortis ꝓpter ignoratiã. Aut ꝓpter defectũ
electionis. ſ. quia non operatur ex electiõe. ſꝫ
ex paſſione ⁊ hoc poteſt eſſe dupliciter: aut q̃a
opatur ex paſſione ipellẽte animũ ad aggredi
endũ pericula cuiuſmodi eſt ira. ⁊ ſic eſt forti/
tudo tertioꝰ dicta cuiuſmodi eſt fortitudo ire
ſeu furoris: vel eſt paſſio firmãs animũ cõtra
ꝑicula cuiuſmodi eſt ſpes: ⁊ ſic ē q̃rtꝰ modꝰ for
titudinis apparẽtĩ.ſ. fortitudo ſpei. Tertio
modo deficit aliquis a vera fortitudine ꝓpꝛ
indebitũ motiuũ qui licet ex electione opetur
eligendo ea que forti eligit.ſ. ſuſtinere ⁊ aggre
di pericula tñ hoc eſt ꝓpter motiuuꝫ indebitũ
ſicut milites qui pp̃ armorum experiẽtiã ag/
grediuntur terribilia eo ꝙ ſue pericie inniten
tes non reputant ea que aggrediuntur eſſe ſi/
bi periculoſa. ⁊ ſic eſt ſecũdus modus qui di/
citur fortitudo militaris vel experimẽtal' aut
eligit cã agẽdi pericula ꝑ indebitũ fineꝫ.ſ. nõ
ꝓpter bonũ cõe ⁊ virtutis. ſed ꝓpter honores
cõſequẽdos vel penas vitandas que a ſuperi
oribus actu infligunꝛ vl' cõminantur infligi
⁊ ſic eſt primꝰ modus.ſ. fortitudo polytica ſi/
ue ciuilis. Nota ꝙ fortitudo vera requirit ſci
re ⁊ eligere ⁊ eligere pp̃ hoc.ſ. pp̃ finẽ debitũ ⁊c̃

Capitulum

quartum tracta
tus textu libri.3.
de ꝓprietatibus fortitudiniſ declarãſ
ꝙ vera fortitudo magis eſt circa terribilia ꝙ̃
circa auſibilia. vel ꝙ magis eſt circa timores
ꝙ̃ circa audacias et ꝙ nulla vel pauca dele
ctabilia habet preter finẽ ſed eſt maxime circa

triſticias:⁊ quãto quis virtuoſior eſt ⁊ felicior
tanto magis triſtatur in morte.⁊ per illã tñ tri
ſticiaꝫ non diminuit eiꝰ fortitudo:ſed magis
augmentat̃ ⁊ ꝙ ꝓprietates p̃dicte vere forti
tudinis nõ inſunt fortitudini militari ſtipen
diariorũ ex quibus figuraliter appꝫ quid ẽ ve
ra fortitudo ⁊c̃.

Circa audacias aũt ⁊ timores. fortitudo exñs non ſimili-
ter circa ambo ẽ:ſꝫ magĺ circa terribi-
lia. In his.n.imperturbatꝰ: ⁊ circa hec vt opꝫ
hñs. Fortis magis q̃ꝫ qui circa audatias.

Iſtud eſt quartũ capl̓ꝫ tractatus ſecũdi i
quo determinat̃ de ꝓprietatibꝰ fortitudi
nis.⁊ ꝯtinet.4. ptes p̃ncipales. In p̃ma deter
minatur qũo ſe habet ad timorẽ ⁊ audatiam
In.2. ibi. In ſuſtinendo vtiq̃ꝫ.oſtẽdit̃ qũo for
titudo ſe habet ad triſtitiaꝫ. In tertia pte ibi.
Sed ad huc videbitur. oñditur qũo fortitu-
do ſe hꝫ ad ipſam delectationẽ. In quarta par
te ibi. Milites aũt.excludit ꝓprietates p̃dic-
tas vere fortitudinis a fortitudie militari epi
logando quedã dicta de fortitudine. In pri-
ma igitur parte ponit p̃mã ꝓprietatẽ fortitu-
dinis que eſt ꝙ cũ fortitudo ſit circa triſtia et
auſibilia fortitudo magĺ hꝫ eẽ circa terribilia
q̃ꝫ circa auſibilia:ſiue ꝙ fortitudo magis hꝫ eſ
ſe circa timores q̃ꝫ circa audacias:⁊ hec ẽ cõ-
cluſio.56.⁊ ꝓbatur ſic.fortitudo magis eſt cir
ca illud circa qđ fortis magis laudat̃:ſed for-
tis magis laudatur in hoc ꝙ bene ſe habꝫ cir-
ca terribilia q̃ꝫ in hoc ꝙ bene ſe hꝫ circa auſi-
bilia.ergo fortitudo magis ẽ circa terribilia
q̃ꝫ circa auſibilia. Maior huius rõnis ẽ mani
feſta ⁊ minor pꝫ. ex h̓ ꝙ timor imminet hõi ex
aliquo fortiori circa ip̃m inſurgẽte.⁊ audatia
tio ſurgit ex hoc ꝙ aliquis exiſtimat eũ queꝫ
inuadit nõ excedere ſuã ptãtem.modo diffici
lius ẽ ſtare contra fortiorẽ q̃ꝫ ex inſurgere i eq̃
lem vel minorẽ.cũ igit̃ virtus magis laudat̃
circa magis difficile:ſequitur ꝙ fortitudo ma
gis laudat̃ circa timores q̃ꝫ circa audacias
ſiue circa t̃ribilia q̃ꝫ circa auſibilia qđ idẽ eſt.

In ſuſtinendo vtiq̃ꝫ triſtia vt dictum eſt for-
tes dicũtur ꝓp qđ ⁊ triſte fortitudo ⁊ iuſte lau
datur difficilius enim triſtia vt dictũ eſt ſuſti
nere:q̃ꝫ a delectabilibus abſtinere.

Hec eſt ſecũda pars p̃ncipalis in qua oſt
enditur qũo fortitudo ſe hꝫ circa triſti
tias.⁊ per hoc patꝫ.2.ꝓprietas fortitudinis.
que eſt circa triſtitias. vnde oſtendit̃ ꝙ forti
tudo eſt circa triſtitias.⁊ hec ẽ cõcl̓o.57.⁊ pro
batur ſic:circa illud hꝫ eſſe fortitudo circa qđ
fortis laudatur ſed fortis laudat̃ in ſuſtinen
do triſtia.ḡ⁊c̃.minor pꝫ et maior declaratur ꝑ
hoc ꝙ ſi fortis in ſuſtinendo triſtia non rece-
dit a bono virtutis tũc multũ laudatur q̓ vtꝰ
laudat̃ circa difficile nunc valde difficile eſt
ſuſtinere triſtia.nã difficile eſt ſuſtinere a dele
ctationibus ⁊ difficilius eſt triſtia ſuſtinere q̃ꝫ
a delectationibus abſtinere.

Sed et adhuc videbitur vtiq̃ꝫ eẽ qui ſꝫ fortitudinẽ finis delectabi
lis. Ab his.n. que circa euaneſcere quale ⁊ in
gignaſticis agonibus fit pugilibus .n.finis d̓-
lectabilis cuius gr̃a corona ⁊ honores. ꝑcuti
aũt doloroſuꝫ ſi carnales ⁊ triſte oĩs labor ꝓp
multa aũt hec eẽ:puũ exñs cuius gr̃a nihil d̓-
lectabile videtur hr̃e. Si vtiq̃ꝫ tale eſt ⁊ qđ cir
ca fortitudinem mors quidẽ ⁊ vulnera triſtia
forti ⁊ volenti erũt. Suſtinet aũt hec qm̃ boꝰ
vel qm̃ turpe non. Et quãto vtiq̃ꝫ v̓tutem ha-
beat omnem ⁊ felicior ſit magis in morte tri
ſtior erit. tale.n.maxie viuere dignum ⁊ iſte
maximis bonis priuatur ſciẽs. Triſte autem
hoc. Sed nihil minꝰ fortis forſitã aũt ⁊ magĺ
qm̃ in bello bonũ pro illis eligit. Nõ vtiq̃ꝫ au-
tem in oĩbus v̓tutibus delectabiliter opari
exiſtit p̃ter q̃ꝫ inquãtũ finẽ attingit.

Hec eſt tertia ps in qua oñditur qũo for-
titudo ſeu fortis ſe habet ad delectati-
onem.⁊ per hoc patet tertia ꝓprietas fortitu-
dinis que eſt aliquã delectationẽ habere.⁊ ꝯ
tinet hec pars.2.ꝑticulas.in prima oſtẽdit ꝙ
fortis in ſuſtinendo triſtia aliquã delectatiõꝫ
habet ſed modicaꝫ. In.2.ibi. Et q̃ꝫto vtiq̃ꝫ. ex
cludit errorẽ ſtoicoꝝ dicentium ꝙ virtuoſus
nunq̃ꝫ triſtitiã habet. In p̃ma igitur ꝑticu-
la oñditur ꝙ fortis in ſuſtinẽdo triſtia aliquã
delectationẽ hꝫ ſed modicã.⁊ hec eſt cõcluſio
.58.⁊ ꝓbatur ſic.finis ꝓp quẽ v̓tuoſus agit eſt
ei delectabilis ſed fortis in ſuſtinendo triſtia
agit ꝓp finẽ.igitur finis ꝓp quẽ fortis agit in
ſuſtinendo triſtia ẽ ei delectabilis.⁊ ꝑ ꝯñs for
tis in ſuſtinendo triſtia aliquã delectationem
habet. Ab his aũt que circa.ſed q̃ꝫuis fortis
in ſuſtinẽdo triſtia aliquã delectatiõꝫ hꝫ tñ il
la delectatio debiliter ꝑcipitur ꝓp circonſtan
tes triſtitias:ſicut accidit in agonibꝰ agoni-
ſticis in quibꝰ pugiles nudi pugnant ſuſtinẽ-
tes triſtia delectãtur tñ in fine:gr̃a cuius pu
gnant.ſ.in corona ⁊ honore ꝓp que pugnãt q̓
coronãt̃ ⁊ honorantur.ſed ſuſtinere ꝑcuſſiões
ẽ eis doloroſũ.⁊ hoc negare ẽ negare eos eſſe
carnales nã ſi carnẽ ſenſibilẽ habeãt neceſſe ẽ
vt leſiua inferãt eis dolorẽ:⁊ q̓ mľta ſĩ triſtia
⁊ doloroſa que ſuſtinẽt ⁊ bonũ qđ hñt ꝓ fine
eſt aliqđ paruũ.nõ videt̃ aliquã delectatiõeꝫ
ſẽtire q̓ deletactio abſorbet̃ a maiori triſtitia
ita videt̃ accidere in actu fortitudinis quia
fortis in ſuſtinẽdo triſtiã modica delectatiõeꝫ
hꝫ q̓ ille qui ſuſtinet doloroſa ⁊ multũ triſtia
ſi aliquã delectationẽ hꝫ modicã habꝫ.modo
fortis in ſuſtinendo triſtia triſtia ſuſtinet do
loroſa ⁊ multũ triſtia ⁊ delectationẽ aliq̃ꝫ hꝫ
vt ꝓbatũ ẽ:q̓ ſuſtinet h̓ ꝓp bonũ ꝯñdũ ⁊ ma-
lum vitandũ.ergo fortis in ſuſtinendo triſtia
modicam delectationẽ hꝫ. Lincoñ. videtur
h̓ dicere ꝙ opatio fortis in ſuſtinẽdo triſtia ẽ
multũ delectabilis.dicit.n.ſic.⁊ ſi dicat h̓ Ari.
ꝙ in fortitudĩe finis ẽ delectabilis que aũt ad
finem triſtia:non credat aliquis ꝙ nature for
titer opans non delectabiliter opetur:ꝓbauit
enim in primo libro ꝙ opatio ſm̓ virtutẽ dele
ctabil̓ ẽ:ſed ſciendũ ꝙ ip̃e opationes i ſe ip̃is
laborioſe ſunt ⁊ triſtitiã quantũ ẽ ex ip̃is infe-
rentes ip̃e tñ amor uirtutis ⁊ opationis ſꝫ vir
tutẽ exiſtẽs in viro forti ⁊ ſil̓r in ſtudioſo facit
oẽs opationes ſm̓ virtutem leues.⁊ oẽs dolo-
res ⁊ triſtitias dulces:⁊ per ꝯñs delectabiles.
omne enim amatum inquantũ amatum leue
dulce ſuaue:⁊ delectabile. Et in ſtudioſiſ dele
ctabilitas nata ex amor̃ finit triſtitiã laboreꝫ
⁊ dolorẽ que ſunt in operatione de ipſius oꝑ
ationis natura.hec lincoñ.⁊ iſtud magis vide
bitur i dubitationibꝰ. Et quãto vtiq̃ꝫ. Hec
ẽ.2.ꝑticula tertie partis in qua ph̓s remouet
errorẽ ſtoicoꝝ dicentiũ ꝙ v̓tuoſus nullã triſti
tiam hꝫ ⁊ iſtud excludit ph̓s ꝓbando ꝙ quã
to eſt aliquis magis ꝑfectus in virtute ⁊ feli-
cior: tanto magis triſtatur in morte. ⁊ hec eſt
cõcluſio.59.⁊ ꝓbatur ſic:quãto aliquis ſcien-
ter p̃uatur maiori bono quo eſt dignus tanto
magĺ triſtatur ſed quãto aliq̃s eſt v̓tuoſior tã
to in morte ſcienter priuat̃ maiori bono quo ẽ
dignus.ergo quãto aliquis eſt virtuoſior tan
to magis triſtatur in morte. Lincoñ. dicit
hic ꝙ quãto quis ẽ v̓tuoſior ⁊ aliis vtilior:tan
to magis erit mors ſibi triſtior ꝓp cãs quas aſ
ſignat auctor.⁊ tñ ſi mortem ſuſtinet propt̃ bo-
num quãto virtuoſior: tanto erit mortis ſuſti
nentia delectabilior ꝓpter vehemẽtiorẽ amo
rem boni cuius gr̃a ſuſtinet mortẽ hec lincoñ.

Quãuis.n.in virtuoſo moriẽte ſit triſtitia
ꝓpter amorẽ vite ⁊ amiſſionẽ eius ⁊ virtutis
tamẽ fortis in ſuſtinendo dolores ⁊ mortem
gaudet q̓ cõſiderat ꝙ mors eſt de neceſſitate
materie.⁊ ſuſtinet mortem ꝓp bonũ cõe ⁊ diui
num qđ eſt melius q̃ꝫ bonũ ſue vite. nec forte
eſt incõueniẽs ꝙ aliq̃s gaudeat de vno ⁊ tri-
ſtetur de alio. Sed nihil minus.ſed quam-
uis fortis triſtet̃ in morte tñ iſta triſtitia non
diminuit fortitudineꝫ.vñ cũ fortis ſuſtinet tri
ſtia fortitudo ſua non minuitur ſed magis au
gmentat̃: q̓ bonũ qđ fortis eligit in ſuſtinẽdo
triſtia ⁊ mortẽ in bello ẽ magis bonum q̃ꝫ illa
bona que moriendo amittit. vnde poteſt hec
poni cõcluſio ꝙ fortitudo fortis in ſuſtinẽdo
triſtia ⁊ mortem in bello non minuitur ſꝫ ma
gis augmentatur et hec eſt cõcluſio.60.⁊ pro-
batur ſic. virtus non minuitur ſed magis aug
mentatur cũ virtuoſus eligit maius bonũ p̃-
minoribus bonis.ſed bonũ qđ fortis eligit in
ſuſtinendo triſtitiã ⁊ mortẽ in bello ẽ maiꝰ bo-
num q̃ꝫ illa bona que moriẽdo amittit. igitur
fortitudo fortis in ſuſtinẽdo triſtia ⁊ mortẽ in
bello non minuitur ſed magis augmentatur.

Non vtiq̃ꝫ aũt in omnibꝰ.ex p̃dictis patꝫ ꝙ
nõ oĩs operatio ſꝫ virtutẽ ẽ delectabilis niſi in
quantũ virtuoſus finẽ attingit.nã opatio ſm̓
fortitudinẽ non ẽ delectabilis niſi inquãtum
fortis finẽ attingit.

Milites aũt nihil forſitan prohibet non tales eſſe optimos ſed
eos qui minus quidẽ fortes aliud aũt bonum
nullũ habẽtes:parati quidẽ.n.iſti ad pericu-
la ⁊ vitã ad parua lucra ꝑmutãt. De fortitudi
ne quidẽ igitur in tm̃ dictũ ſit. Quid aũt ẽ nõ
difficile typo accipere ex his que dicta ſunt.

Hec ẽ.4.pars huius capituli in qua ph̓s
excludit p̃dictas ꝓprietates fortitudiſ
a fortitudine militari ſimul epilogãdo dicta d̓
fortitudine.⁊ dicit p̃mo ꝙ nihil ꝓhibet aliq̃s
eſſe optimos milites qui non ſunt tales q̃les
deſcripſimus eſſe fortes.ſed forte illi qui ſunt
minus fortes hoc ẽ magis remoti a vera forti
tudine ſunt milites meliores nullũ aliđ bonũ
tꝑale habẽtes niſi quo vitã ſuſtentẽt. Iſti.n.
pro paruis lucris acquirẽdis quibus vitã ſu-
ſtinent audacter exponunt ſe bellorũ pericu
lis vſq̃ꝫ ad periculũ vite.vnđ iſti vitã ſuã quã
exponũt diſcrimini quodãmõ cõmutant ad
parua lucra.ſ.ſtipendioꝝ. Lincoñ dicit hic
ꝙ tales.ſ.pauperes milites ſtipẽdiarii vtilio
res ſunt q̃ꝫ alii milites his qui indigent mili-
tum adiutorio q̓ tales milites ñ de mľl expẽ
ſis faciũt ſalutẽ indigentiũ ip̃is. De fortitudi-
ne.hic epilogat dicens ꝙ de fortitudine in tm̃
ſit dictum.quid aũt ſit fortitudo nõ ẽ difficile
typo.i.figuraliter accipere ex his q̃ dicta ſunt

Ex predictis eniꝫ põt fortitudo ſic deſcribi
fortitudo eſt virtus medio modo ſe hñs ſꝫ rõ
nem rectã circa timores ⁊ audatias ꝓp bonuꝫ
ꝯẽ. Circa iſtã materiam de fortitudie ſũt.4.
dubia. Primũ ẽ vtrũ fortitudo ſit medietas i
ter timores ⁊ audatias. Scđꝫ ẽ vtrũ fortitudo
ſit tantum circa pericula mortis i bello Ter
tium dubiũ ẽ vtrũ fortis in ſuo actu triſtetur.
.4.dubium ẽ vtrum fortis debet eligere mori
ꝓ turpi vitãdo. Ad primũ dubiũ arguitur
ꝓbando ꝙ fortitudo non ẽ medietas iter au-
datias ⁊ timores nam in latitudine infinita ex
vtraq̃ꝫ pte nõ ẽ aliqđ mediũ nõ enim eſt vnuꝫ
magis iudicandũ medium q̃ꝫ aliud ſꝫ tam la-
titudo timoris q̃ꝫ latitudo audacie eſt ĩfinita
ergo non ẽ aliquod mediũ iter illas ⁊ per ꝯñs
fortitudo ñ ẽ mediũ ite r dictas paſſiões.maior
ẽ de ſe nota.⁊ minor appꝫ.quia aliquis põt ti-
mere in duplo plus q̃ꝫ oportet ⁊ in quadruplo
plus ⁊ ſic in infinitum Item pꝫ de audatia
quia aliquis põt audere in duplo plus q̃ꝫ optꝫ

⁊ in quadruplo. ⁊ ſic in infinitū. igiť ⁊c. Jteꝫ pcipuus actus fortitudinis eſt ſuſtinere picula mortis vt pꝫ ex dictis ſꝫ aliquis ex timore triſtitie vel pene ſuſtinet picula mortis iō timor magis cōueīt fortitudini q̃ ſibi oppoſitū ⁊ per ꝯñs timor non eſt vnū extremorū inter que fortitudo ē medietas. Jtem oīs virtus moralis que ē inter duas paſſiones ⁊ iter duo extrema q̄ꝝ vnū diť exceſſū ⁊ aliȯ dfectū. ſꝫ tā timor q̃ audacia diť exceſſū qꝛ ſic audatia diť exceſſū i audēdo ita timiditas diť exceſſū i timēdo ſic. n. aliq̄s pōt audere plus q̃ oporꝫ ita pōt aliq̄s timere plus q̃ oporꝫ. Jtē fortitudo eſt mediū inter timiditatē ⁊ non timiditatē. ſed vna virtus nō ē niſi medietas inter duo extrema. iō fortitudo nō ē medietas inť timores ⁊ audacias. Jn oppoſitū ē phs. Ad ſecūdū dubiū arguitur ꝓbādo ꝙ fortitudo ñ ē ſolū circa timores ⁊ pericula mortis in bello qꝛ oēs paſſiones opꝫ reduci ad mediū ꝑ aliquas virtutes. ſed nō ē dare aliā virtutē per quā timores alioꝝ malorū reducūtur ad mediū niſi per fortitudinē. ergo fortitudo ñ ē ſolū circa timores ⁊ pericula morti in bello. Jtē nulla virtus ē circa extremū. ſed mors ē malū in extremo. ergo virtus non ē circa mortem vel pericula mortis. ⁊ ꝑ ꝯñs fortitudo non eſt circa mortis pericula in bello. Cuius ꝯ̄rium videť phs ꝓbare in lr̄a. Ad tertiū dubium arguitur: ⁊ videť ꝙ fortis nō triſtať in ſuo actu ſꝫ magis delectať. qꝛ dicit phs 2° huiꝰ ꝙ ſignum generati habitus ē ſupueniēs delectatio opibꝰ: igitur ⁊c. cū fortis habeat habitum fortitudinis: videť ꝙ fortis delectatur in ſuo actu. Jteꝫ pmo huiꝰ dicit phs ꝙ vita eorū qui opantur ſecūdū virtutē eſt ſcōꝫ ſe delectabilis. ſicut n. non ē iuſtus qui nō gaudet iuſti opationibus ita nō ē fortis qui nō gaudꝫ fortis opationibꝰ. ğ forti in ſuo actu delectať ⁊ ñ triſtatur. Jtem delectatio cauſatur ex ꝯiunctiōe ꝯuenientis cū conuenienti vt pꝫ ex. 10. huius. ſed operatio cuiuſlibet habitus eſt conueniēs habitui. ergo opatio cuiuſlibet hītus ē delectabilis opanti cū ſit ſibi ꝯueniens. ergo opatio fortis eſt delectabilis forti ⁊ ꝑ ꝯñs fortis delectatur i ſuo actu. Oppoſitū diť phs in littera. Ad 4ᵐ dubiū ꝓbatur ꝙ fortis ñ debet eligere mori pro ꝑ ťpi vitando qꝛ forti nō oꝫ maiꝰ malum eligere ꝓ minori malo vitādo: ſꝫ maius malū ē pati morteꝫ q̃ cōmittere turpe. ergo non debet eligere mori ꝓ turpi vitādo. maior pꝫ de ſe ⁊ minor declaratur. quia ſi pati mortem non eſſet maius malum q̃ ꝯmittere turpe tunc aut ē minus malū aut equale ſi ſit malū equale: tunc accipitur aliqȯ magis turpe: ⁊ tunc pati mortem erit minus malum q̃ tantū turpe committere. ſꝫ loquitur de tali turpi quod eſt maius malum q̃ pati mortem ⁊ ſi ita ſitꝙ pati mortem ſit minus malū ſeqť ꝙ cōmittens turpe non poſſit ſufficienter puniri ꝓ ſuo delicto quod ē incōueniēs. ꝯſequētia pꝫ qꝛ cōmittens turpe non poteſt magis puniri q̃ patiendo mortē: ſꝫ patiēdo mortē nō tm̄ malū patitur quantū perpetrauit cū mors ſit minꝰ malū q̃ turpe ꝯmiſſum. ⁊ ꝑ ꝯñs nō pōt ſufficienter puniri qꝛ pena ſufficiēs dꝫ equiualere delicto cōmiſſo. Et ſi dicať ꝙ aliquod ſit turpe magis qȯ eſt malū q̃ pati mortem et aliud eſt turpe qȯ ē minus malū q̃ pati mortem. ⁊ de tali turpi quod eſt magis maluꝫ q̃ pati mortē cōcludit arguᵐ ſcilicet ꝙ pro tali turpi cōmiſſo non pōt cōmitēs ſufficiēter puniri in hac vita. ſed pro turpi qȯ ē minꝰ malū q̃ pati morteꝫ poteſt homo ſufficienter puniri

Contra ſi eſt aliquod turpe magis maluꝫ ⁊ aliud minus malū q̃ pati mortē tunc videtur ꝙ ſit aliud turpe qȯ eſt equale maluꝫ cuꝫ eo qȯ eſt pati mortē. ⁊ tunc ꝓpoſito tali turpi nō deberet fortis magis eligere mortē q̃ cōmittere tale turpe nec ecōuerſo cū vtrūq; ſit equaliter malū Jtē ſi ſit aliqȯ tale turpe qȯ forti citius debet eligere cōmittere q̃ pati morteꝫ tunc cōmittere tale turpe ꝓ maiori bono cōſequendo q̃ illud turpe ē malū vt pro ſaluāda vita vnius boni viri eſſet bonū ⁊ meritoriuꝫ igiť pari rōne cōmittere duplū turpe pro duplo bono cōſequēdo eſſet bonū ⁊ meritorium ⁊ ſic in infinitū ⁊ ſic quodcūq; turpe q̃tūcunq; malū foret in aliquo caſu cōmittēdū qȯ falſū eſt quia mortale peccatum in nullo caſu ē cōmittenduꝫ cuius oppoſitū vult philoſophus.

Ad pmuꝫ dubiū dicēdū eſt ꝙ fortitudo eſt medietas circa timores ⁊ audatias ⁊ magis ē circa timores q̃ circa audacias. pmū patet qꝛ ad fortitudinem pertinet firmare animum hoīs ne uoluntas eius per terribilia iminētia retrahatur a bono rōis. ſꝫ retrahere animum a bono rōis ꝑtinet ad timorē. quia timor iportat receſſum a malis nociuis ⁊ coruptiuis vt pꝫ ex. 2. rethorice ⁊ iō ad fortitudineꝫ pertinet cohibere timorē. ⁊ non ſolū oꝫ tollerare huiꝰi triſtia iminentia. ſꝫ oportet ipa aggredi ꝑꝑ aliquod bonum in poſterū ꝯſdū. ⁊ iō fortitudo ꝓprie eſt circa timorē ⁊ audaciaꝫ reprimendo timoreꝫ ⁊ audaciam moderando. Secūdo dico ꝙ fortitudo magis eſt circa timoreſ q̃ circa audacias: cuius rō eſt quia v̄tus eſt circa arduū ⁊ difficile vt pꝫ ꝑ phm. ⁊ iō circa illȯ qȯ ē difficilius ⁊ magis arduū ē fortitudo pricipalius. ſꝫ ſuſtinere mala eſt difficilius q̃ aggredi ipa. iō ſuſtinere mala magis pertinet ad fortitudieꝫ q̃ aggredi ipa. ſed timor ē in ſuſtinēdo triſtia ⁊ mala ⁊ audatia in aggrediēdo ipa. iō ⁊c. ꝙ aūt ſuſtinere mala ſit difficilius q̃ aggredi ipa patet qꝛ coīter illud qȯ aliquis ſuſtinet eſt a fortiori inuadente. Jnuadens. n. aggreditur per modum fortioris ſed difficiliꝰ ē ſuſtinere a fortiori q̃ inuadere minus forteꝫ. iō ⁊c.

Jtem patet 2° quia qui ſuſtinet ꝑcipit pericula preſentia iminētia: ſed aggredi ē reſpectu piculoꝝ futuroꝝ ſed difficiliꝰ ē non moueri a preſentibus malis q̃ a futuris iō timor ē difficilior vel circa magis difficile q̃ audatia. et ideo fortitudo eſt magis circa timores q̃ circa audatias. ⁊ magis ē circa terribilia: q̃ circa auſibilia vt dicit phs in textu. Ad pmū incōtrariū dicēdū eſt ꝙ in latitudine infinita ex vtraq; parte nō ē aliqȯ mediū rei qȯ quidē mediū dicitur ſecūdū equidiſtātiā extremorū Jn latitudine tñ infinita ē mediū ꝑ abnegationeꝫ extremoꝝ. ⁊ huiuſmodi medietas eſt virtus ſicut declaratū eſt. 2. huius virtus. n. eſt mediū inter ſuperabundantiam ⁊ defectū per abnegationē vtriuſq; extremi. nam vbi ē v̄tuſ ibi non ē plus q̃ oꝫ nec minus q̃ oꝫ. Ad. 2. concedo ꝙ principalis actus fortitudinis eſt in ſuſtinendo pericula mortis ꝑꝑ bonuꝫ virtutis vľ cōitatis. ⁊ iō ſi aliq̄s ſuſtinet vľ inadat pericula ꝑꝑ timoreꝫ ſuituris vel triſtitie vel alicuius talis non facit actū fortitudiniſ quia non operatur ꝑꝑ bonuꝫ virtutis nec ꝑꝑ bonū commune. Ad aliud dicenduꝫ eſt ꝙ virtus moralis eſt inter duo extrema: quoruꝫ vtrūq; diť exceſſuꝫ ⁊ etiaꝫ defectuꝫ nō tamē reſpectu eiuſdeꝫ: nam audacia dicit exceſſuꝫ in audendo ⁊ defectū in timendo: ⁊ timiditaſ dicit exceſſuꝫ in timendo ⁊ defectum in audendo. Ad aliud dicendū eſt ꝙ fortitudo eſt medietas inter timiditateꝫ ⁊ intimiditatem ⁊ inter timorē ⁊ audaciaꝫ: nec ſunt iſta quatuor extrema diſtincta realiter ſꝫ hñt ſoluꝫ viꝫ duorum extremorū. Uel dicatur ꝙ fortitudo non eſt medietas iter timiditatē ⁊ intimiditatē quia fortis eſt intimiduſ quia intimidus ē coīs ad fortem ⁊ audacem ſicut viſuꝫ eſt in 2. huiꝰ Ad 2ᵐ dubiū dicēdū ꝙ fortitudo ē principaliter circa pericula. ⁊ nō eſt circa pericula cuiuſcūq; mortis: ſed mortis in bello. pmū patꝫ. nam ad fortitudinē ꝑtinet firmare aīum cōtra mala retrahentia a bono rōnis qꝛ bonū rōnis ē pferendū oī bono corporali. ſed qui firmiter ſtat contra mala maiora pōt firmiter ſtare contra omnia mala alia. ſed pericula mortis ſunt maxima mala corporis qꝛ mors tollit oē bonū preſentis vite. cū igitur fortitudo ſit pncipaliter circa maxima mala ſequitur ꝙ fortitudo ſit principaliter circa pericula mortis.

Scōm declaratur ſciliꝫ ꝙ fortitudo non eſt circa quecunque pericula mortis quia cum ad virtutem ꝑtineat agere ꝓpter bonum: oꝫ ꝙ circa illud periculū ſit fortitudo pncipaliť qȯ principaliter ſuſtinet ꝓpter bonū cōſequēdum. ſed pericula mortis ꝓuenientis ex egritudine vel naufragio non ſuſtinētur directe ꝑꝑ aliqȯ bonum cōſequēdū ſed pericula mortis in bello vt coiter ſuſtinēť in bello directe ꝑꝑ aliquod bonuꝫ cōſequēduꝫ: vt propter defenſionē patrie. ⁊ ideo circa pericula morti in bello eſt principaliter fortitudo. pōt tñ eſſe ex cōſequēti circa pericula cuiuſcūq; mortis que ſuſtinentur ꝓpter bonū virtutis vt ꝓpter cōfeſſionē fidei vel propter iuſtitiā vel ꝓpter q̃cunq; aliam virtutē cōſeruādā. Ad primū incōtrarium dicendum eſt cōcedendo ꝙ tam circa alios timores ⁊ audacias q̃ circa pericula mortis in bello pōt eſſe fortitudo: ſed non pncipaliter. Ad aliud dicendum ꝙ in moralibus extremū attēditur ſm receſſum a bono rationis. ⁊ non ſꝫ receſſum a medio rei. ⁊ ideo licet mors ſit malū ⁊ extremū rei pōt tñ eē mediū ſꝫ rōꝫ ſuſtinere. n. mortem qñ oꝫ ⁊ vt opꝫ ⁊ ſic de alijs circūſtantijs non eſt extremū ſm rōnem ſꝫ eſt mediū. Ad tertium dubiū quādo queritur vtrum fortis in ſuo actu triſteť. dicendum eſt diſtinguēdo de triſtitia ſic diſtiguendū eſt de delectatione: eſt eniꝫ delectatio duplex. ſ. corporalis que fit paciente corpore ⁊ alia ē delectatio aīalis que cōſequitur appꝛehenſionē aīe corpore nihil paciente. Similiter de actu fortitudinis diſtinguitur quia quidā eſt actus fortitudinis imediate elicitus ab habitu fortitudinis cuiuſmodi eſt velle ⁊ eligere ſuſtinere pericula iminētia. Aliꝰ ē actꝰ fortitudis q ē ab hītu fortitudis ipatꝰ ⁊ ab alia potētia exercitꝰ cuiꝰi ē actu corpe ſuſtinere vulnera ⁊ flagella que in bello infliguntur. His premiſſis dico ꝙ fortis nō ſemper delectatur in actu ſuo impato nec delectatione aīali nec corporali: ſed magis triſtatur. cuius ratio eſt: quia quilibet carnalis exñs triſtatur neceſſario de doloribus ſibi inflictis tñ in actu eiꝰ imediate elicito ab habitu fortitudinis ſꝫ aliqd delectatur ⁊ ſꝫ aliqd triſtatur. quia ſm ꝙ fortis attigit bonum virtutis ꝓpter qȯ opať ſic delectatur delectatione aīi: quia cuilibꝫ v̄tuoſo eſt finis delectabilis ſed ſꝫ qȯ fortis ꝓpter pericula mortis iminentia cognoſcit ſe priuari vita: ⁊ ꝑ ꝯñs virtutibus ⁊ opatiōibus virtutum: ſic triſtatur fortis duplici triſtitia vna corporali inquātū per actum impatū ſuſtinꝫ vulnera ⁊ flagella. ⁊ huiuſmodi triſtitia ē corporalis eo ꝙ eſt magis manifeſta ⁊ magis ſenſibilis ñ pmittit delectationē aīale percipi que eſt de fine virtutis. triſtatur etiam ⁊ alia triſtitia animali que opponiť delectationi interiori mentali inquantum ꝑcipit ſe amittere maxima bona. ſ. vitam ⁊ virtutes ⁊ opationes virtutū. vnde tanto magis triſtatur quāto cognoſcit ſe maioribus bonis ꝑuari quibus ē dignus. nam fortis dignꝰ eſt viuere: ⁊ cognoſcit ſe priuari vita. ⁊ etiā maxīs bonis huius vite ideo triſtať inquātū ꝑcipit iſtis bōis ſe ꝑuari

vnde nec delectatio nec triſtitia quam fortis habet in actu ſuo eſt pura ſꝫ quodãmodo mixta. Sed dubiũ ẽ vtrũ delectatio mental' interior ſit fortior dolore corporali vel nõ. Ad qꝺ dicitur ꝙ delectatio mentalis interior eſt fortior dolore corporali. qr ꝓpter dolorẽ corporalem non deſiſtit fortis ab actu virtutis. tñ dolor corporalis eſt ſenſibilior ⁊ manifeſtior nobis ꝗ delectatio mentalis. ⁊ ideo quodam mõ abſorbet eam. Ad primũ ꝑncipale cõcedo ꝙ opatio cõnaturalis habitui ſemper ẽ delectabilis habenti habitũ: ⁊ maxime inquantum attigit finẽ. tñ talis delectatio nõ ꝑcipit̃ perfecte ꝓpter dolorẽ ſenſibilẽ corporalez qꝛ triſtitia vnius potẽtie offuſcat delectationem in alia potentia. ⁊ ꝑ iſta patet ad alias rõnes.

Ad 4ᵐ dubiũ dicendũ eſt ꝙ fortis dꝫ eligere mori ꝓ turpi vitando. ⁊ quilibet virtuoſus debet magis eligere mori: ꝗ cõmittere turpe: ſicut declaratũ eſt ſuperiꝰ intelligẽdo per turpe malũ culpe. Ad rõez in ꝯriũ ẽ dicendum ꝙ cõmittere turpe eſt magis malũ: ꝗ mori ꝓ turpi vitando. ⁊ qñ dicitur ꝙ tunc cõmittens turpe non poſſet ſufficienter puniri pro ſuo delicto dico ꝙ non ſequit̃ quia homo poteſt ante mortem puniri maiori pena ⁊ minori ita ꝙ poteſt puniri tanta pena que ẽ equalis malo ſeu turpi cõmiſſo. vnde non ſemꝑ infligit̃ equalis pena ante mortẽ: ſed põt infligi maior ⁊ maior pena ſꝫ quantitatẽ delicti. vel põt dici ꝙ malum dicitur equiuoce d̃ malo pene: ⁊ malo culpe: ⁊ ſꝫ equiuocũ non fit cõparatio. vt patꝫ ex ſeptimo phicoꝝ. ⁊ ideo pena mortis nec ẽ maius malũ nec eſt minꝰ malũ nec eq̃le malum.

Tractatus Tertius tertij libri de temperãtia ⁊ eius extremis. ⁊ continet tria capitula. primũ eſt de materia ſeu obiecto temperantie. Capl'm ſecũduꝫ ibi. Concupiſcentiarũ aũt. eſt de actibus tẽperãtie ⁊ viciorum oppoſitorũ circa dictã materiã. Capl'm tertiuꝫ ibi. Uolũtario autẽ aſſilatur. ẽ de cõparatione itẽperantie ad timiditatẽ ⁊ ad vicia puerorum. Capl'm aũt ꝑmũ iſtius tractatus tertij in quo aſſignato ordine rõnis: ⁊ repetito ꝙ tẽꝑantia eſt medietas circa delectationes ⁊ triſtitias: et ꝙ eſt magis circa delectationes ꝗ circa triſtitias oſtenditur ꝙ temperãtia non ẽ circa delectationes aiales ſed circa corporales: non tñ eſt circa delectationes corporales: quia nõ eſt circa delectationes que fiunt per viſuꝫ vel auditum: aut olfatum ſed circa eas que per guſtum ⁊ tactuꝫ nec eſt circa delectatiões ſm guſtum niſi inquantum guſtus ꝑticipat tactũ ⁊ ſic ipa delectatio tota circa quã ẽ temperantia reducitur ad tactũ ꝓpter quẽ intemperati beſtiales ſunt ⁊ ſeruiles. ⁊ ꝙ delectatio tactꝰ quã intemperatus querit non eſt circa totuꝫ corpus. ſꝫ circa quaſdã partes corporis.

Poſt hec de temperantia dicamus videntur. n. irrationabiliũ partium hec eſſe virtutes. Quõ quidem igitur medietas circa delectationes tẽꝑantia dictum ẽ nobis. Minꝰ enim ⁊ non ſimiliter eſt circa triſtitias. In his aũt ⁊ intẽperantia videtur

Iſtud eſt capl'm ꝑmuz tractatꝰ tertij libri tertij. ⁊ ẽ de materia ſeu de obiecto temperantie ⁊ viciorum inter que temperãtia eſt medietas. ⁊ cõtinet. 4. partes ꝑncipales. In ꝑma ponit intẽtionẽ: ⁊ rõnem intentionis. In ſcd̃a ibi Quõ quidẽ igit̃. narrat in generali q̃ ſit materia temperãtie qñ temperãtia ⁊ intẽperantia ſunt circa delectationes ⁊ triſtitias. In tertia parte ibi. Circa quales igitur. i quirit i ſpetiali circa quales delectationes non eſt temperantia diſtinguendo delectationẽ in delectationem animalẽ ⁊ corporalez. In. 4. parte ibi. Circa tales vtiq; delectatiões. oſtẽdit̃ circa q̃les delectationes ſunt tẽperãtia ⁊ intẽperantia. In prima igit̃ parte ꝓponit intentionẽ dicens ꝙ poſt hec q̃ dicta ſunt de fortitudine ſimple dicendũ eſt de tẽperãtia. ⁊ rõ intentionis: ſiue cõtinuationis eſt qr iſte due v̄tutes cõueniunt in ſubiecto: vtraq;. n. eſt irrõnabilium partium aie ſunt enim iſte due virtutes in appetitu ſenſitiuo. ſed vna iſtaꝝ. ſ. fortitudo ẽ in iraſcibili. ⁊ alia. ſ. tẽperãtia eſt in cõcupiſcibili. nec ſolum cõueniunt iſte due virtutes in h̃ ꝙ ſunt in iraſcibili ⁊ parte aie: ſed ẽt cõueniũt in hoc ꝙ paſſiones ⁊ obiecta paſſionuꝫ circa q̃ ſunt predicte virtutes ſunt coẽs nob̃ ⁊ brutis ⁊ ideo ſpecialiter dixit ꝙ he due virtutes ſunt irrõnabilium partium: quia ad irrõnales aie ꝑtes ꝑtinẽt ñ ſolũ ꝑꝑ ipas paſſiones: ſꝫ ẽt ꝑꝑ paſſionũ obiecta. ſunt. n. q̃dã paſſiões ex quarum obiectis alia bruta nihil patiuntur cuiꝰi ſunt diuitie ⁊ honores ⁊ alia huiꝰi. Intelligendum eſt ꝙ delectationes circa quas ẽ temperantia ſunt coẽs nobis ⁊ brutis. ſ. delectationes ciboꝝ ⁊ venereorũ ſimilit̃ timores circa quos eſt fortitudo ſunt coẽs nobis ⁊ bruti. ſ. timores morti. ⁊ iꝺ ſpecialiter dixit phs ꝙ he due v̄tutes ſunt irrõnabiliũ ꝑtiũ aie qr ad irrõnabiles ꝑtes aie ꝑtinẽt ñ ſolũ ꝑꝑ paſſiões ſꝫ ꝑꝑ obiecta paſſionũ vt dictũ ẽ. Quõ qdeꝫ igitur. Hec ẽ. 2. ps in qua narrat in generali q̃ eſt materia tẽperantie ⁊ narrat tria q̃ ꝑus dicta ſunt. primum eſt ꝙ temperantia eſt medietas circa delectationes ⁊ triſtitias que ꝓueniunt ex aſtutia delectabilium. ſecundum quod narrat eſt ꝙ tẽꝑantia minus eſt circa triſtitias ꝗ circa delectatiões. ⁊ huiꝰ ratio ẽ qr efficatius agit aliquid ꝑ ſuã ꝑñtiam ꝗ per ſuam abſentiam ⁊ delectatio cauſatur ex preſentia

abſentiam ⁊ delectatõ cauſatur ex preſentia d̃lectabilis ⁊ triſtitia ex eius abſentia. 3ᵐ eſt ꝙ temperantia eſt circa delectationem ⁊ triſtitias eo ꝙ contraria circa idem habent fieri.

Circa quales igitur delectationes nunc determinemus. Determinantur autem animales et corporales: puta amor honoris: amor diſcipline: vtroq;. n. hoꝝ gaudet cuius amatiuꝰ ẽ. nihil patientes corpore ſed magis mẽte. Qui autem circa tales delectationes neq; temperati neq; intemperati dicuntur. Similiter autem neq; qui circa alias quecunq; non corporales ſunt. Amatores enim fabularum ⁊ narratores ⁊ de contigentibus ꝯtentes dies garulos: itẽpatos ãt non dicimus. Neq; ꝯtriſtatos i pecunijs vel amicis. Circa corꝑales ãt erit vtiq; intẽꝑantia. Non oẽs aũt neq; has: Qui enim gaudent his q̃ per viſum: puta coloribus ⁊ figuris ⁊ ſcriptura neq; tẽꝑati neq; itẽꝑati dñr. ꝗuis videat̃ vtiq; eẽ ⁊ vt oꝫ gaudere et his et ſꝫ ſuꝑabũdãtiã ⁊ defectũ. Silr ãt i his ⁊ q̃ circa auditũ. Suꝑabundãter. n. gaudentes melodijs vl' ypocriſi nullus itẽꝑatos dicit. neq;. n. eos q vt oꝫ tẽꝑatoſ. neꝫ eos q circa odorẽ ꝑter ſꝫ accñs. Gaudẽtes. n. maloꝝ vl' roſaꝝ vl thymiamatũ odoribꝰ ñ dicimꝰ itempatos: ſꝫ magis eoꝝ q vnguẽtoꝝ vl' pulmẽtoꝝ. Gaudẽt. n. his itẽꝑati: qñ ꝑ h̃ rememoratio fit eis ꝯcupiſcibiliũ. videbit ãt vtiq; aliqs ⁊ alios qñ eſuriũt gaudẽtes ciboꝝ odoribꝰ. Talibꝰ ãt gaudere intꝑati: huic. n. ꝯcupiſcibile h̃. Non ẽ ãt hoc neq; i alijs aialibꝰ ſꝫ hos ſẽſus delectatio ꝑter ſm accñs. Neq;. n. odoribꝰ lepoꝝ canes gaudẽt: ſꝫ cibatiõe. ſenſũ ãt odor fecit. nꝫ leo voce bouis. ſꝫ comeſtõe. qñ ãt ꝓpe ẽ ꝑ vocẽ ſentit ⁊ gaudere vtiq; hac videtur. Silr ãt neq; vidẽs vl' inueniẽs ceruũ vl' agreſtẽ caprã: ſꝫ quoniã cibum habebit.

Hec ẽ tertia ps in q̃ inquirit in ſpẽali circa quales delectationes ẽ vel non eſt tẽperantia ⁊ intẽperantia. ⁊ ꝯtinet. 3. ꝑticl'as. In ꝑma oñdit quãdã diſtinctionẽ delectationuꝫ. In. 2. ibi. qui autẽ circa tales. oñdit ꝙ tꝑantia ⁊ intemperantia non ſunt circa delectationes animales. In tertia particula ibi. Circa corꝑales autem. oſtendit ꝙ temperantia ⁊ intempãtia ſunt circa delectationes corporales ⁊ circa quales delectationes corporales non ẽ temperantia vl' itemperantia. In prima igitur ꝑticula ꝑmo ꝓponit intentionem dicens ꝙ nũc d̃terminemus circa quales d̃lectatões ſunt tꝑãtia ⁊ itꝑantia: deinde ad ſciẽdum circa q̃les delectationes ẽ tẽꝑantia ponit vnã diſtinctõem d̃lectatõnuꝫ q̃ talis ẽ de nũero delectationuꝫ q̃dã ſũt aiales ⁊ q̃dã corporales. delectationes aiales ſ̃t q̃ ꝯſequũt̃ operatiõem v̄tutis iterioris nihil paciente corpore cuiuſmõi ẽ delectatio que cãtur ex amore honoris vel diſcipline. Delectatões corporales ſũt que conſequũtur opatõeꝫ ſenſus exterioris corpore aliqd patiẽte. Delectatio animalis ẽ ſic̃ delectatio q̃ ẽ ex amore honoris vel diſcipline vel etiam que ẽ in audiendo vel narrando fabulas vel que eſt in congregando pecuniam vel alia bona fortune. ſed circa huiuſmodi delectationes non ẽ tẽperãtia vel intemperantia. ⁊ hoc ꝓbat phs. ſ. ꝙ circa delectationes aiales nec ẽ tẽꝑantia vel intẽꝑãtia. ⁊ hec ẽ ꝯcl'o. 6i. ⁊ ꝓbatur ſic circa illas delectationes nõ ẽ temperantia vel intẽperantia circa q̃s hoies non dicũtur tꝑati nec itẽꝑati: ſed circa delectatões aiales nõ dicũt̃ homines tꝑati nec intemperati. iꝺ ⁊c̃. Maior ẽ mãifeſta ⁊ minor declarat̃. ad cuiꝰ declaratõnem diſtinguit. 3. genera delectabiliũ delectatione aiali. ꝑmũ genꝰ delectabiliũ aialium eſt qꝺ hꝫ quãdã ſpẽm honeſtatis: ſicut honor diſciplina ⁊ huiꝰi. 2ᵐ. genꝰ delectabiliũ delectatõe aiali ẽ ⁊ ꝯſiſtit i dictis vl' factis hoium. cuiuſmõi delectatio ẽ i narrãdo vl' i audiẽdo fabulas. ⁊ huiꝰi delcãtio ẽ hoiuꝫ q totam diẽ cõterũt ⁊ expẽdũt i q̃buſcũq; contingẽtibꝰ dictis vel factis ⁊ non in neceſſarijs vl' vtilibus ⁊ tales dicuntur garruli 3ᵐ genꝰ delectationis ẽ reſpectu rerum exterioꝝ: cuiuſmõi ſũt pecũie ⁊ amici iſta diſtictõe poſita ꝓbatur minor q̃ſi inductiue in omni genere delectationuꝫ delectatõe aiali iducẽdo. ⁊ icipit a cã delectatõnis que ẽ amor dicens ꝙ circa delectationes que ſunt in amore honoris vel diſcipline ſecũdum illas non dicuntur homines tꝑati vel intꝑati qr delectatões ꝑ quas aliqui dicũtur tẽperati vl' intꝑati hñt aliquã turpitudinẽ. ſed delectationes que ſũt in amore honoris vel diſcipliẽ non habent aliquã turpitudinẽ ſed magis honeſtatẽ. Silr circa delectationes que ſunt i narrando vel audiendo fabulas non dicitur aliquis temperatꝰ vl' intempatas ſed magis garrulus ⁊ vanꝰ. Silr circa delectatõnes ⁊ triſtitias que ſũt in adeptõne vel amiſſione pecũiarum ⁊ amicorum: circa illas nõ dr̃ aliqs tꝑatꝰ vel intꝑatus: ⁊ ita patet minor ꝑncipalis rõnis q̃ſi inductiue ſcilicet ꝙ circa delectatões aiales nõ dicũt̃ hoies tꝑati vel intꝑati. Intelligendum ẽ ꝙ cũ dicitur ꝙ circa delectationes fabulaꝝ nõ dr̃ aliquis tꝑatus vel intꝑatus. ꝙ fabula ibi põt accipi pro ſigno qꝺ auditui offertur ⁊ ſic circa fabulas non ẽ delectatõ aialis ſꝫ corꝑalis. Alio modo accipitur fabl'a ꝓ re ſignata: ⁊ ſic põt circa fabulas eẽ delectatio aial' qr res ſignificata ſolo intellectu apꝓhẽdit̃

Circa corꝑales ãt. Hec ẽ. 3. ꝑticula tertie ꝑtis principalis in qua oſtenditur ꝙ temperantia ⁊ intemperantia ſunt circa delectatões corporales ⁊ circa quas delectationes corporales nec ẽ temperantia nec intemperantia. primo g̃

concludit cõcluſionem q̃ ē ꝙ tempantia ⁊ itē
pantia ſūt circa delectatōes corpales. ⁊ h̄ ē cō
cluſio. 62. q̃ pbaꝛ ſic. tpantia ⁊ itēpantia ſunt
circa delectatōes aiales vl̄ circa delectatōes
corpales ſ; vt dictū ē ꝙ ſūt circa delectatōnes
aiales. iō ſūt circa dlectatōes corpales. maioꝛ
pꝫ qꝛ tpantia ⁊ itpantia ſūt circa delectatōes
⁊ oīs delectatio ē aial' vl̄ corpal: igiꝛ tpantia ⁊
intēpantia ſūt circa delectatōes aiales vl̄ cor
porales: ⁊ ſic maioꝛ ⁊ mioꝛ iā pbate ſt ⁊c̄. Nō
oīs āt. oñſo ꝙ tēpātia ⁊ intpantia ē circa dele-
ctatōes corpales ſngrit circa q̃s delectatiōes
nō ſūt tpantia ⁊ itpātia ⁊ circa q̃s ſūt delecta
tiones eni corpales ſūt delectatōes ſenſuū ex
terioꝝ. ſed tpātia ⁊ itpantia ñ ſūt circa dele-
ctationes ſēſuū exterioꝝ. vñ pbaꝛ ꝙ tpantia
⁊ intēpantia nō ſūt circa delectatōnes viſus
nec audit⁹ nec olfat⁹. ⁊ h̄ ē cōcluſio. 63. ⁊ pbaꝛ
ſic. circa illas delectatōes nō ē tpantia ⁊ itēpā
tia circa q̃s nō diciꝛ aliqs tēpat⁹ l' itempatuſ
ſ; circa delectationes viſus vl̄ audit⁹ vl̄ olfa-
tus non dr̄ aliqs tēpatus vel intempat⁹. iō tē
pantia ⁊ intpantia nec ſūt circa delectatōnes
viſus nec audit⁹ nec olfatus. maioꝛ ē de ſe ma
nifeſta ⁊ minoꝛ declaraꝛ q̃tū ad q̃libꝫ ſui ptē
⁊ pmo q̃tum ad viſū qꝛ tā circa delectatōnes
viſus q̄ circa quodcūq; viſibile nō ē tpantia
vl̄ itpantia: qd̄ pꝫ: cū enim viſibile ſit triplex
ꝓpꝛium vt coloꝛ: cōe vt figura: ⁊ viſibile per
accñs vt ſcriptura que ē viſibile per accñs ra
tione eius qd̄ p ſcripturā figuraꝛ: ⁊ circa dele-
ctationes viſus in vidēdo viſibilia non diciꝛ
aliqs tēpat⁹ vl̄ ñ tpat⁹. ex q̄ pꝫ ꝙ circa delecta
tōes viſus ñ dr̄ aliqs tpat⁹ l' itpat⁹ ſ; q̄uis cir
ca hui⁹ dlectatōes viſus nō ſit tēpantia vl̄ itē
pantia cū in talib⁹ ꝯtigit delectari pluſ q̄ oꝫ ⁊
min⁹ q̄ oꝫ ⁊ medio mō. ſ. vt oꝫ. Scđa pars mi-
noris. ſ. ꝙ circa delectatōes ꝓpꝛias auditus ñ
diciꝛ aliquis temperat⁹ nec intēpatus. qꝛ qui
ſupabundāter gaudet melodys ⁊ ypocriſi non
diciꝛ itpat⁹ nec qui gaudet melodys ⁊ ypocri
ſi vt oꝫ dicitur tēpatus. per melodias itelligit
ph's cōſonantias hūanaꝝ vocū: ⁊ p ypocriſim
intelligit ſimulatōem hūane vocis que fit p
muſicalia inſtrumenta. Nec; eas qui circa
odorem. Tertia ps minoris. ſ. ꝙ tempantia ⁊ i
tempantia non ſūt circa delectatōes per ſe ip
ſius olfatus pꝫ p hoc ꝙ circa odorabilia ſcđm
ſe delectabilia nō diciꝛ aliquis tpatus vl̄ intē
perat⁹. gaudētes. n. maloꝝ vel roſaꝝ odorib⁹
nō dicūꝛ tēperati nec itēpati circa tñ odores p
accñs delectabiles dicūꝛ aliq tēperati vel in-
tempati: ⁊ ita pꝫ ꝙ circa delectationē olfatus
non ē temperantia nec itēperantia niſi p acci-
dens. Ad cuius euidentiam ē ſciēdū. ꝙ ſicut
vult ph's i li° de ſenſu ⁊ ſenſato. quidā ſūt odo
res per ſe delectabiles vt odores ⁊ flores qdā
ſūt odores p accñs dlectabiles. illi. ſ. q ñ ſūt dle

ctabiles niſi i ꝯpatōe ad ſapores. ſ. ex h̄ ꝙ ſt ſi
gura ſapoꝛis delectabilis vel alimti delectabi
lis: cuiuſmodi ē odoꝛ pulmentoꝝ vel vnguen
toꝝ. Vñ pōt. 3. pars minoꝛl pncipaliter ſic pro
bari. circa delectationes olfatus in ſentiendo
odores ſcđm ſe delectabiles non ē tempantia
nec intemperantia quia circa tales delectatio
nes non diciꝛ aliqs tēpatus vel intemperat⁹
ſed circa delectationes olfatus in ſentiendo
odores p accidens delectabiles diciꝛ aliquis
temperatus vel intēperatus: qui enim multū
delectatur in odoribus pulmētoꝝ vel vnguē
torum dicitur intēperatus in his eniꝫ delectā
tur intēpati ꝓpter hoc ꝙ per eos fit remēora-
tio quorūdam alioꝝ concupiſcibiliū: qd̄ pꝫ qa
qui eſuriūt gaudēt de odoribus ciboꝝ in qb⁹
nō delectanꝛ quādo ſūt repleti vl̄ ſaturati: et
ita pꝫ ꝙ non delectanꝛ in odoribus ſcđm ſe ſ;
per accidens. vnde breuiter circa delectatōes
olfatus in ſentiendo odores ſcđm ſe delectabi
les non ē temperātia nec intempantia ſ; i ſen
tiendo odores per accidens delectabiles ē tē-
perantia vel itempantia. igiꝛ circa delectatio
nes olfatus nō ē per ſe tempantia vl̄ intēpā-
tia ſed ſolum per accidens. Lincoñ. mouet
dubitationem quia videꝛ ꝙ tempantia ſit cir
ca delectatōes oium quinq; ſenſuum exterioꝝ
quia circa delectationes in viſu ⁊ auditu ⁊ ol
fatu contingit vt oportet gaudere ⁊ triſtari et
medium ſeruare ⁊ ſcđm ſuperabūdātiam ⁊ de
fectum gaudere ⁊ triſtari: ⁊ ita contingit circa
eas eē vtutes ⁊ viciū ex quo dubitari pōt ad
quā cardialē vtutē moralē hui⁹ vtus reducaꝛ
moralis neceſſaria ipa exiſtens. Ad fortitu
dinē. n. ñ reduceꝛ neq; ad iuſticiā neq; ad pru
dētiā q̄ ē vtus ſpeculatia magis q̄ actiua. Ad
iſtud rñdet dicēs. Nobis āt vr̄ ꝙ tempātia du
pliciter dr̄. ſ. coīter ⁊ ꝓpe. ꝓpe ſm ꝙ Ari. hic d
ea tractat. coīter vo ſ; ꝙ ipa ē medietas circa
delectatōes ⁊ triſtitias ſenbiles ⁊ huic itētio-
ni nois tēpantie atteſtaꝛ deriuatio nois greci
ſignātis tpantiā. quod nomē deriuaꝛ a ſenos
hoc eſt ſēſus. ⁊ iudicauit auctoꝛ meli⁹ tractaꝛ
de tēpantia ꝓpꝛie dicta cū ex his que dicit de
ꝓpa dicta ſufficiēter poſſit intelligi que ⁊ qua
lis ſit coīter dicta. medietas enim ſe hñs circa
delectationes ⁊ triſtitias i oib⁹ qnq; ſēſibus
nō delectatur ſeu triſtatur quibus nō oꝫ nec
magis q̄ oꝫ. neq; qñ nō oꝫ. neq; vbi nō oꝫ. neq;
pp qd̄ non oꝫ. ſed qbus ⁊ quātū ⁊ qñ ⁊ vbi ⁊ pp
qd̄ oꝫ ⁊ ſi qua ſint alia ſingula huiuſmodi con
ſideranda. temperatus ē ſcđm temperantiam
coīter dictā. Hec Lincoñ. Unde breuiter tēpā
tia accipitur dupl'r. ſ. coīter ⁊ ꝓpꝛie. ſi accipitur
coīter ſic ē circa delectatōnē ⁊ triſtitias oium
qnq; ſēſuū exterioꝝ ⁊ ſic deſcribiꝛ tēpātia. Tē
pātia ē medietas circa delectatōes ⁊ triſtitiaſ
ſēſibiles. ſed tēpantia ꝓpꝛie dicta ſolum ē cir-

ca delectationes guſtus ⁊ tactus: ⁊ tunc ſic de
ſcribitur: Tempantia ē medietas circa dele-
ctatioēs guſt⁹ ⁊ tactus: ⁊ ſolum de tempantia
ꝓpꝛie dicta determinat hic ph's. Non ē aūt
neq; alys. oñſo ꝙ temperantia ⁊ intempantia
ñ ſūt circa delectatiōes ſenſuū exterioꝝ oñdit
ꝙ alys aialibus ab homine nō ineſt delectatō
ſm viſum aut auditum vel olfcm niſi p accñſ
⁊ hec eſt ꝯclo. 64. ⁊ pbaꝛ exemplariꝛ de quolꝫ
iſtoꝝ ſenſuum. ⁊ primo in olfactu: qꝛ canes nō
delectanꝛ in odore lepoꝝ ꝓpter ipm odorē ſed
pp cibum cuius ſenſū p odorē accipiūt. 2°
pbaꝛ idē exēplariter i auditu quia leo nō dle-
ctatur i voce bouis ſed i ei⁹ cōmeſtiōe. p vocē
eni ſentit bouem eſſe ꝓpe ⁊ gaudet leo in voce
bouis per accñs quia pp cōmeſtionem. 3° d
claraꝛ exēplariter de viſu: nā leo vidēs ceruū
vel agreſtem capram nō gaudꝫ in ipſa viſiōe
p ſe ſed delectaꝛ in ſpe habēdi cibū. rō horum
ē quia appetitus alioꝛum animalium moueꝛ
a ſolo inſtinctu nature. ⁊ ideo nō delectaꝛ niſi
in his que pertinent ad ſuſtentationem naturē
pp quā danꝛ hui⁹ ſenſus ſed hominibus dan
tur pp cognitionem ſenſibilium. ⁊ ideo homo
delectaꝛ in his ⁊ ſi non ordinarētur ad ſuſten-
tationem nature.

Circa tales vtiq; temprātia ⁊ itē-
perātia ē qb⁹ reliqua
aialia coīcant. vñ ſeruiles ⁊ beſtiales vidētur
hec āt ſūt tactus ⁊ guſtus. videꝛ āt vtiq; ⁊ gu-
ſtu in parū vel in nihil vti: guſtus. n. ē iudiciū
ſapoꝝ. qd̄ faciūt q vina pbant: ⁊ pulmenta cō
diunt. Non multum āt gaudēt his vl̄ nō intē
perati: ſed vſu q fit oīs p tactuꝫ ⁊ in cibis ⁊ po-
tibus ⁊ venereis dictis. pp qd̄ ⁊ orauit quidaꝫ
phyloſenus Erichiuſ pultiuorax exñs guttur
ipſius longius gruis fieri vt delectatus tactu
Cōmuniſſimus āt ſenſuum tactus ſm quē itē
pantia. Et videtur vtiq; iuſte exprobrabil' eē
qm̄ non ſcđm ꝙ homines ſumus exiſtit: ſed ſe
cundū ꝙ animalia. Talibus vtiq; gaudere et
maxime diligere beſtiale. Eteniꝫ liberaliſſime
earum que per tactum delectationum ablate
ſunt: puta que in gymnaſys p vnctionem ⁊ ca-
lefactionem facte. Non enim circa oē corpus i
temperati tactus: ſ; circa quaſdam partes.

Hec ē quarta ps pncipalis hui⁹ capli i q̄
oñdiꝛ circa q̄les delectatōes ſūt tpātia
⁊ intpantia ⁊ cōtinet. 3. pticulas. In prima de
claratur ꝙ tpantia ⁊ intemperantia ſunt circa
delectationes guſtus ⁊ tactus. In ſecūda pte
ibi. Videtur autē vtiq;. dclaratur ꝙ tēpantia
⁊ intpantia magis hñt eē circa delectatōes ta
ctus q̄ circa delecratiōes guſtus. In tertia pti
cula. Cōmuniſſim⁹ aūt. infert correlarium ⁊ re
mouet dubium ⁊ ē correlarium qd̄ infert ꝙ in
temperantia ē iuſte exprobrabilis quia ieſt ho
minibus ſm id qd̄ eſt cōmune homini ⁊ alys

animalibus ⁊ temperantia tamen non eſt cir-
ca omnes delectationes tactus quia non ē cir
ca eas que maxime ſunt liberales: cuiuſmodi
ſunt delectationes que fiunt circa totuꝫ corp⁹
In prima igitur particula declarat ꝙ tem-
perātia ⁊ intemperantia ſunt circa delectatio-
nes guſtus ⁊ tactus. ⁊ hec ē concluſio. 65. que
pbatur ſic. temperantia ⁊ intemperantia ſunt
circa aliquas delectationes vt patet ex pcedē
tibus ⁊ non ſunt circa delectatōes ꝓpꝛias ho-
mini: cuiuſmodi ſunt delectatōes aiales ⁊ de-
lectationes triam ſenſuum pdictorum. igitur
temperātia ⁊ intemperantia ſunt circa delecta
tiones in quibus reliqua alia cōmunicant cū
homine ⁊ huiuſmodi ſunt delectationes guſt⁹
⁊ tact⁹. ideo ⁊c̄. in quibus autem reliqua ani-
malia cōmunicant cum homine videꝛ eſſe ſer
uiles ⁊ beſtiales. quia illud in quo cōmunica-
mus cuꝫ beſtys ē in nobis ſeruile qꝛ ē natura
liter rationi ſubiectuꝫ. Videtur autē vtiq;.
Hec ē ſecūda particula huius partis in q̄ dcla
ratur ꝙ tempantia ⁊ intempantia magis hñt
eſſe circa delectationes tactus q̄ circa delecta
tiones guſtus. ⁊ hec ē concluſio. 66. ⁊ pbaꝛ. cir
ca illa magis habēt eē temperantia ⁊ intēpan
tia in quibus magis delectantur intempera-
ti ſed intēpati magis delectanꝛ in his que per
tinent ad tactum q̄ in his q̄ pertinent ad gu-
ſtum. ideo tpantia ⁊ intempantia magis ſunt
circa delectationes tactus q̄ circa delectatio
nes guſtus. Maior huius rationis ē ſatis ma
nifeſta. minor patꝫ per rōem ⁊ p teſtimonium
cuiuſdam guloſi valde intempati. p rōem ſic.
naꝫ delectatio guſtus ē in iudicādo ſapores ſ;
in iudicio ſapoꝝ parum vel nihil gaudent itē-
perati. nam illi qui pbant vina tenentes via
ſuper linguam iudicant de ſapore vini ſ; hoc
non multum delectantur ſed intpati multum
delectāꝛ i vſu reꝝ delectabiliū q fit p tactū ⁊ i
cibis ⁊ potib⁹ ⁊ actib⁹ venereis. iō i tpati ma-
gis delectāꝛ i his q̄ ptinēt ad tactū q̄ i his q̄ p
tinēt ad guſtum. Propter qd̄ ⁊ orauit. 2° pro
baꝛ eadē minor p' teſtimonium cuiuſdā gulo-
ſi valde itēpati. qs. n. pulmēti vorax exñs ora
uit vt guttur ei⁹ fierꝫ lōgius gutture gruis vt
. ſ. cib⁹ in gutture eius diu manerꝫ. ſed non ora
uerit ꝙ haberet linguam latiorem lingua bo-
uis. cum igitur in gutture ſit delectatio tactus
⁊ in lingua ſit delectatio guſtus pꝫ ꝙ itempa
tus magis delectaꝛ in his q̄ ptinēt ad tactum
q̄ i his q̄ ptinēt ad guſtū qꝛ ille guloſus magl
delectaꝛ i gutture q̄ i ligua. vñ manifeſtū ē ꝙ
delectatō intempati directe ē circa tactū circa
guſtū āt non ē niſi ſcđm qd̄ ſapores faciunt de
lectabiliorē vſū ciboꝝ. ⁊ iō dicit aꝝ. nihil vl̄
parum vtunꝛ intēpati guſtu nihil q̄tū ad illd
quod ſecundum ſe conuenit guſtui. paꝝ ſ; illd
qd̄ ordinaꝛ ad tactū. Cōmuniſſim⁹ āt. hec ē

tertia particula.4.partis pꝛincipalis in qua
pħs infert coꝛrelariū ⁊ remouet dubiuʒ. ex p̄
dictis patet ꝙ tactus ſcdʒ quē ē temperantia
ē ꝯiſſimus ſenſuum quia ineſt omnibus aīali⸗
bus.⁊ ex hoc concluditur ꝙ intemperātia eſt
iuſte expꝛobꝛabilis.⁊ hec ē concluſio.67.⁊ pꝛo
batur ſic.intemperantia inē nobis ſm ſenſum
ꝯiſſimum in quo oīa aīa cōmunicāt:nūc aūt
delectari ī talibus in quibus cōmunicamꝰ cū
bꝛutis ⁊ diligere huiuſmodi tamq̃ʒ maxīa bōa
videt̄ eſſe valde beſtiale ⁊ ꝑ ꝯn̄s expꝛobꝛabile
⁊ ꝓpter hoc vicium ītemperātie turpitudinē
hʒ qꝛ per illud homo beſtijs aſſimilatur.⁊ ide
ē ꝙ hō ꝑꝑ huiꝰͥ viciū redditur maxīe infāis
⁊ vituperabilis. Eteniʒ liberaliſſime. remo
uet dubiū·poſſet enim aliquis dicere ꝙ de hiſ
q̄ ad tactum ꝑtinēt: aliud ē ꝓꝑū hoīum qđ nō
ē beſtiale:⁊ ita ītempantia que ē circa tactum
nō reddit hoīem maxime beſtialē. Iſtud du
bium excludit pħs dicēs ꝙ a vicio ītemperā⸗
tie ſubtrahuntur delectationes tactus q̄ ſunt
maxime liberales.ſ.ille delectationes tactus
q̄ ſunt hoībus appꝛopꝛiate ⁊ ſcđm rōem facte
cuiuſmodi ſūt delectatōes que in gignaſijs fi⸗
unt.i.ī exercitatōne ludoꝛum per circuitiōem
⁊ calefactiōem:taleſ.n.delectatōnes liberales
fiunt per totum coꝛpus ſʒ delectatōes ītēpati
fiunt circa quaſdā ꝑtes coꝛpoꝛis. Vñ pōt hic
poni ꝯcluſio.68.ſ.ꝙ delectatiōes maxīe libe⸗
rales hoībus appꝛopꝛiate nō ſūt delectatōnes
circa quas ē tempantia aut ītemperātia. Hec
cōcluſio ꝓbatur ſic.delectatōnes liberales a⸗
ꝓpꝛiate hoībus cuiuſmodi ſūt delectationes
in ludis fiūt ſcđm totum coꝛpus. ſed delecta⸗
tōes circa q̄s ē tēpātia aut itēpātia nō fiūt ſʒ
totū coꝛpus ſʒ ſm quaſdā ꝑtes coꝛpoꝛis.iđ ⁊c̄.
Notādum ē hic ꝙ delectatōes circa quas
ē intēperātia vl̄ ꝑtinēt ad ꝯſeruatōnem idiui
dui ⁊ ille fiūt ꝑ os ⁊ guttur:vl̄ ꝑtinēt ad cōſer⸗
uatōem ſpēi:⁊ ille fiūt ꝑ ꝑtes oꝛdiataſ ad gene
ratōem quas pħs ñ noīat hic ꝑꝑ inhoneſtatē.
Scđo ē ſciēdū ꝙ delectatōnes tactus circa
actus oꝛdiatos ad ꝯſeruatōem ſpēi ſūt maxīe
vehemētes.dicit.n.auicena ꝙ circa actū vene
reum natura vehemētē delectationem oꝛdia⸗
uit ne ꝑꝑ feditatem homines illuʒ abhoꝛrerēt
Notandum ē ēt ꝙ temperātia continet ſub
ſe diuerſas ſpēs vl̄ mōs ſicut ⁊ alie v̄tutes caꝛ
dinales quia tēperantia ē circa delectationeʒ
cibi vocatur abſtinentia.Et temperantia que
ē circa delectationeʒ potus vocatur ſobꝛietas
⁊ tempantia q̄ ē circa delectatōem ꝑncipalem
venereoꝝ que ē in coitu vocat̄ caſtitas:⁊ tēpe
rantia que ē circa alias delectatōes coꝛpales
ſicut in oſculis ⁊ amplexibus: ⁊ alijs delecta
tionibus in tactibus coꝛpalibus conſilibꝰ ad
coitum ꝓuocantibꝰ vocatur pudicitia.⁊ credo
ꝙ iſti modi temperantie differūt ſpē:⁊ ꝙ tem
perantia ē genus ſub ſe continēs p̄dictas ſpēs
que non differunt ſolum ſcđm materias circa
quas ſunt: ſed earum diuerſitas nobis inno⸗
teſcit per diuerſitatem materiarum circa q̄s
ſunt. Nota ꝙ temperantia alia ē circa dele
ctatōnes cibi vt abſtinētia vel ꝑcimonia:alia
ē circa delectatōes potus vt ſobꝛietas:alia eſt
circa delectationes coitus vt caſtitas : alia ē
circa delectationes oſculi : vt amplexus ⁊ hu
iuſmodi ꝓuocantibus ad coitum vt pudicitia

Capitulum .2.tractatꝰ.3.

de actibus tē
perātie ⁊ vicioꝝ oppoſitoꝝ circa mate
riam tēpantie ī quo pħs diuidens concupiſcē
tias vt cōes ſeu naturales:⁊ in ꝓpꝛias ſeu ap
poſitas q̄.ſ.ex malis fiunt ꝯſuetudinibꝰ oñdit
circa cōmunes minus peccari ⁊ in vnā parteʒ
ſolum.ſ.in plus circa ꝓpꝛias aūt multipliciter
peccari ⁊ intēpatum eē:ē ꝙ tēpantia ⁊ intēpā
tia ſunt circa triſtitias.⁊ quō alr̄ q̄ʒ foꝛtitudo ⁊
timiditas.⁊ ꝙ intemperatus ſemper ē in triſti
tia quia triſtatur ⁊ non adipiſcenſ ⁊ cōcupiſcēſ
⁊ ꝙ pauci ſunt deficientes circa delectatōnes
⁊ hi ſūt innominati:⁊ ꝙ tēperatus medio mō
circa hoc ſe hēt circa h̄ ⁊ ſm rectam rōem.

Oncupiſcentiarū
aūt he ꝗdē cōes videt̄ eē:he āt ꝓꝑe et
appoſite:puta q̄ cibi ꝗdē nālis.oīs.n.concupi⸗
ſcit qñ indigēs fuerit ſiccū vl̄ hūidū cibū:qñʒ
āt āpos.⁊ lectū iq̄t Homerꝰ iuuēis ⁊ creſcēs.
talem aūt l̄ talem non adhuc oīs:neq̃ʒ eoſdem
ꝓpter qđ vidētur nr̄a eē:ſed adhuc hēt aliqđ
⁊ naturale.Alia.n.alijs ſūt delectabilia ⁊ q̄dā
ꝗbuſdam delectabilioꝛa cōtigētibꝰ.In nālibꝰ
ꝗdē igr̄ ꝯcupiſcētijs pauci peccāt:⁊ vnū ī plus
Comedere ꝗdē.n.q̄ ꝯtigūt l̄ bibere vſq̃ʒ q̄ vtiʒ
ſuꝑīpleat̄ ſuꝑabūdātie ē:q̄ ſm naturam mlti⸗
tudine repletio eiꝰ idigētie nālis ꝯcupiſcētia.
ꝑꝑ qđ dicūt̄ iſti caſtrimargi vt ꝑter idigētiā re
plētes eā.tales āt fiūt ꝗ multū beſtiales. Cir⸗
ca ꝓꝑas āt delectatōes mlti ⁊ multiplicit̄ pec
cant.eoꝝ.n. q̄ amatoꝛes taliū dicūtur vl̄ ī gau
dendo quibꝰ nō oʒ vel vt magis:vel vt mlti
vel vt non oʒ.Scđm oīa āt intēperati ſuꝑabū
dant:etenim gaudēt ꝗbuſdā ꝗbꝰ ñ oʒ odibilia
enim ⁊ ſi quibuſdam opoꝛtet gaudere talium
magis q̄ʒ opoꝛtet ⁊ vt multi gaudent.Circa de
lectationes quidem igitur ſuperabundantia:
qm̄ intemperantia ⁊ vituꝑabile manifeſtum.
Iſtud eſt capitulum ſecūdum tractatꝰ.3.
in quo determinat̄ de actibꝰ tempātie ⁊ vi
cioꝛum inter que temperantia ē medietas ⁊ cō
tinet.4.partes ꝑncipales.In pꝛima declarat̄
quomodo itemperatꝰ ſe hʒ circa delectatōes ⁊
ꝯcupias.In.2.ibi.circa triſtitias aūt.oñditur
quō tēpantia ⁊ intēperātia ſūt circa triſtitias.
In tertia ꝑte ibi. Deficientes āt.declarat̄ de
vicio oppoito intēpantie.In.4.ꝑte ibi.Tēpa⸗
tus autem.oſtenditur quomodo tempatꝰ ſe hʒ
circa delectationes ꝯcupiſcentias ⁊ triſtitias.
Pꝛima ꝑs continet duas ꝑticulas.In ꝑma
ponit̄ ⁊ manifeſtat̄ q̄dā diuo concupiſcentiaruʒ
que talis ē.concupiſcentiaꝝ quedā ſunt cōes
⁊ q̄dā ꝓꝑe ꝓpꝛie ſunt q̄ ſe hñt ſm quādā oppō
nem ad cōes.cōes concupiſcentie ſunt concu
piſcentie naturales vt cōcupiſcentia cibi ⁊ po
tus ī coī talē.n.hʒ oīs hō.nā oīs hō ad ſubue⸗
niēdum īdigētie nature ꝯcupiſcit alimētū ſic⸗
cum qđ dicit̄ cibus ⁊ humidū quod dicit̄ potꝰ
⁊ qñq̃ʒ vtrūq̃ʒ:ſicut ⁊ homerus dicit ꝙ oīs hō
tā iuuenis q̄ʒ creſcēs.i.adoleſcens concupiſcit
lectum in quo requieſcat.pꝛopꝛia concupiſcibi
lia ſūt q̄ nō oēs homines ꝯcupiſcūt.vbi gratia
nō oēs homines cōcupiſcūt talem vl̄ talem le
ctum.ſ.ſtratum plumis aut pꝛecioſis tegumē⸗
tis.Similiter non omnes homines deſiderāt
talem vel talem cibuʒ.ſ.carnē perdic̄ vel gru
is:aut alium cibum p̄cioſum ⁊ delicatum ſiue
delicate ꝑparatum.⁊ iđ huiuſmodi concupiſci
bilia videt̄ eē ī nr̄a poteſtate ⁊ nō ſūt ī nobis a
natura nihil tñ ꝓhibet in his eē aliqđ natura
le qđ ꝑtinet ad naturā īdiuidui lʒ nō ꝑtineat
ad naturā generis vel ſpēi.videmus eni ꝙ di
uerſis hoībus ſūt delectabilia diuerſa ſm eo⸗
rum diuerſas cōplexiones. Intelligēdum ē
ꝙ temperantia ⁊ intēpantia non ſolū ſūt circa
delectationes ⁊ triſtitias ſed ēt ſūt circa concu
piſcentias:⁊ ē dr̄a inter delectationem ⁊ cōcu
piſcentiā.quia delectatō ē reſpectu bonoꝝ.pñ
tium ⁊ concupiſcētia reſpectu futuroꝝ bonoꝝ
ſʒ triſtitia ē reſpectu maloꝝ pñtium ⁊ timoꝛ re
ſpectu maloꝝ futuroꝝ.In naturalibꝰ.h ē.2.ꝑ
ticula pꝛīe ꝑtis ī q̄ oñdit̄ quō fit pccm̄ ⁊ intem
perantia circa pꝛedictas concupiſcentias ⁊ in
tendit ꝙ in concupiſcētijs naturalibus q̄ ſunt
coēs pauci peccant:in concupiſcendo enim ali
mentum ad ſubueniendum indigentie nature
pauci peccant ⁊ nō ē peccatum in his niſi vno
mō.ſ.ſʒ ꝙ aliquis plus ſumit q̄ʒ natura requi
rit.naturalis enim concupiſcentia non concu⸗
piſcit plus q̄ʒ competit repletioni naturalis in
digentie.illi autem qui ſumunt vltra indigen
tiam nature ſūt caſtrimargi vocāt̄ ⁊ tales ſūt
multum beſtiales:quia ſolum curam adhibēt
vt ventrem impleant abſq̃ʒ diſcretione.⁊ dici⸗
tur caſtrimargus a caſtri qđ ē venter ⁊ margꝰ
quod eſt furoꝛ vel inſania quaſi habens furo⸗
rem vel inſaniam ventris. Circa ꝓpꝛias au
tem.ſecunduʒ ꝓpꝛias delectatiōes ⁊ concupi
ſcentias multi peccant ⁊ multipliciter ſcđm di
uerſas concupiſcentias:illi enim qui ſūt ama
toꝛes talium delectationum peccant in eo ꝙ
gaudent his quibus non oʒ vel eo ꝙ gaudēt
his ꝗbus oʒ magis q̄ʒ oʒ ⁊ ſic de alijs circūſtan
tijs:in omnibus enim his ſuperabundant in⸗
temperati quia gaudent de his quibus non
oʒ gaudere : quia ſunt indecentia ⁊ ſecundum
ſuam naturam odibilia ⁊ ſi in quibuſdam ali
um oʒ gaudere magis gaudēt in his q̄ʒ opoꝛteʒ
⁊ abſq̃ʒ diſcretione: ſic enim gaudēt multi.Cū
enim intemperantia ſit ſuperabundātia circa
huiꝰͥ delectationes manifeſtum ē ꝙ ē vituꝑa
bilis ſicͭ ⁊ alie ſuꝑabūdātie.ſicͭ.2.hꝰ dictū ē.

Circa triſtitias auteʒ non quēadmodū
in foꝛtitudine in ſuſtinendo dici
tur tēpatꝰ neq̃ʒ intēpatꝰ in nō. Sed itēpatꝰ ꝗ
dem in triſtādo magiſ q̄ʒ oʒ.qm̄ delectabilia ñ
adipiſcit̄.⁊ triſtitiā āt facit ei delectatio tēpa⸗
tus āt in nō triſtari abſētia ⁊ in abſtinere a de
lectabili. Intēpatus ꝗdē igit̄ cōcupiſcit dele
ctabilia oīa: vel q̄ maxīe:⁊ ducitur a ꝯcupiſcē
tia vt p̄ alijs hec elegiſſet ꝑꝑ qđ ⁊ triſtatur con
cupiſcens ⁊ non adipiſcens cum triſtitia enim
concupiſcentia.Incontinenti autem aſſimila⸗
tur pꝛopter delectationem triſtari.

Hec ē.2.ꝑs ꝑncipalis huiꝰ capl̄i ī q̄ oſtē
ditur quō tēpantia ⁊ itēpantia ſunt cir
ca triſtitias.⁊ intendit oſtendere quomodo di
uerſimode ſe habent circa triſtitiaʒ foꝛtis tem
peratus ⁊ intemperatus:⁊ dicit ꝙ circa triſti⸗
tias ſunt tēpantia ⁊ intempantia ſed nō ſicut
foꝛtitudo:nō enim dicitur tēpatꝰ in ſuſtinen
do triſtitias neq̃ʒ intemperatus in non ſuſtinē
do triſtitias ſicut foꝛtis dicitur in ſuſtinendo
triſtitias ⁊ timidus in non ſuſtinendo eas: vn
de foꝛtis ſuſtinet magnas triſtitias:⁊ laudatur
ex hoc ꝙ ſuſtinet eas. vnde foꝛtis laudatur in
ſuſtinēdo triſtitias:⁊ temperatus laudatur ī
nō triſtando de hoc ꝙ abſtinet a delectationi⸗
bus ⁊ ꝓmptus ē a delectatiōibꝰ abſtinere.
Et intēpatꝰ vituꝑat̄ ex h ꝙ triſtat̄ plus q̄ʒ
oʒ ex h ꝙ nō adipiſcitur delectabilia q̄ cōcu⸗
piſcit.⁊ ſic delectatio ꝑ ſuā abſentiaʒ cāt triſti
tiam in intēpato. Intemperatus ꝗdem igit̄.
ꝙ āt itēpatus triſtet̄ ꝑꝑ abſentiā dlectabiliū
ꝓbat̄.⁊ ē concluſio.69. ⁊ pꝛobat̄ ſic. abſentia
rei maxime deſiderate cauſat triſtitiam in de
ſiderante. ſed intemperatus maxime deſide⸗
rat delectabilia.igit̄ intemperatus triſtat̄ ꝑꝑ
abſentiam delectabilium.⁊ hoc ē verū ꝙ dele
ctatio per ſui abſentiaʒ ē cā triſtitie q̄uis hoc
videat̄ inconueniens ſeu aſſimilet̄ incōuenie
ti.Quomodo autē delectatio ꝑ ſui abſentiam
pōt eē cauſa triſtitie pʒ ex p̄cedentibus quia
non ē cauſa poſitiua triſtitie ſed ꝑuatiua.quō
nauta ꝑ ſui abſentiam ē cauſa ſubmerſionis
nauis ⁊ quō ignoꝛantia negationis eſt cauſa
inuoluntarij vt patʒ in pꝛincipio huiꝰ.3. libꝛi.
Super iſtam lr̄am intemperatuſ triſtat̄ ⁊ non
adipiſcēs ⁊ concupiſcens.dicit̄ Commētatoꝛ ꝙ
pħs ꝑ h oñdit vitā itēpatoꝝ eē triſtiſſimā q̄ʒ
uis videat̄ circa delectatōnes eſſe ⁊ ī delecta
bilibʒ:ſi enim in concupiſcendo triſtant̄ nūq̃ʒ

ē autem ꝙ non concupiſcant intemperati ſēp vtiq; erũt in triſtitia: quare inſatiabile circa delectationē ſtudiũ in ɔ̄rio delectatõis pluri pſeuerãt exiſtētes. hec Cõmētator. Intel ligendũ ē hic ꝙ fortitudo eſt pncipalius circa triſtitias ꝙ̄ tēperantia. q2 fortitudo ē circa triſtitias q̄ ſequũt ex pũtia nociuoꝝ ⁊ leſiuoꝝ ſed tēperãtia ē circa triſtitias q̄ conſequũt ex abſentia delectabilium. ſ3 pocior ē effectus q conſequit ex pſentia cauſe alicuius ꝙ̄ ſi conſe quat ex abſentia ⁊ ideo fortitudo ē principa liter circa triſtitias ⁊ temperãtia ē pncipalius circa delectationes que conſequuntur ex pre ſentia delectabilium.

Deficientes autez circa delectatões ⁊ minus ꝙ̄ oz gaudentes non multũ fiunt non. n. humana ē talis inſenſibilitas. ⁊ enim reliqua alia diſcernunt cibos: ⁊ his quide3 gaudent his autē nõ Si ãt huic nihil ē delectabile neq; differt alterum ab altero longe vtiq; erit ab homine eē. nõ ſortitur ē autem talis nomine ꝓpter nõ multũ fieri. Tempatus aũt medie circa hec hēt. neq; .n. delectatur qb⁹ itẽpatus maxime ſed magl triſtatur: neq; vl'r quibus non oz: neq; vehemēter tali modo nullo: neq; abſcētib⁹ triſtat: neq; concupiſcit vel menſurate: neq; magis ꝙ̄ oz nullo. neq; qñ non oz neq; vl'r talium nullo Queq; autem ad ſanitatem ſũt vel ab bonam habitudinem delectabilia exñtia: hec appetet menſurate: ⁊ vt oz. ⁊ alia delectabilia non impedimenta his exñtia: vl' ꝑter bonum vel ſup ſubſtantiam. Sic. n. hñs magis diligit tales delectationes ꝙ̄ dignum ſit temperatus ãt non talis. ſed vt recta ratio.

HEc ē tertia ps in q̄ determinatur de vicio oppoſito intemperantie ſiue de actu illius vicii. ⁊ dicit ꝙ aliqui circa delectationes deficiunt ſcilicet ꝙ delectentur min⁹ ꝙ̄ oz. nã delectationes acceptare nõ ſolu3 conuenit nature humane ſed etiam omni animali. ⁊ ideo ſi aliquis homo ſit cui nihil videtur delectabile ille videtur eſſe lõge a natura humana: ⁊ quia talem raro inuenire contingit iõ nõ ẽēt nomẽ impoſitum niſi vocetur inſenſibilis. Tẽpatus ãt. Hec ē quarta pars in qua oñditur qualiter ſe hẽt tempatus circa delectationes. ſ. concupiſciẽtias ⁊ triſtitias. ⁊ dicit ꝙ tẽpat⁹ circa delectatões triſtitias ⁊ cõcupiſcẽtias ſe h3 medio mõ ñ. n. delectat i quib⁹ itẽpat⁹ delectat: ſed magis triſtat ſi qñq; aliquod tale occurrat et vl'r: neq; delectat i qbus nõ oz neq; magis ꝙ̄ oz ⁊ ſic de aliis circũſtantiis: nec concupiſcet ꝙ̄ non oz nec magis ꝙ̄ oz: ⁊ ſic de aliis quecunq; autem delectabilia expediunt ad ſanitatẽ corporis vl' ad bonã hitudinẽ q̄ faciũt eũ ꝓmptũ ⁊ expeditũ ad ea q̄ h3 facere hui⁹i tẽpat⁹ appetit ſm debitã mẽſurã ⁊ vt oz. ſi autẽ alia ſunt delectabilia que non ſunt neceſſaria ad duo ꝓdicta tempatus appetit ea triplici cõditione obſeruata. pma conditio ē ꝙ non ſint ipeditiua ſanitatis aut bone habitudinis: cuiuſmodi ē ſuperfluus cibus ⁊ potus. Secũda conditio ē vt non ſint preter bonum ideſt preter boneſtũ ſicut ē delectatio adulterii. Tertia conditio ē vt non ſint ſuper ſubſtantiam. i. vt non excedant facultatez appetentis. vt ſi pauper velit vti cibariis nimis ſumptuoſis: ille enim q ſic ſe habet vt appetat delectationes impeditiuas ſanitatis aut bone habitudinis vel contrarias honeſtati vel excedentes diuicias ſuas magis amat delectationes ꝙ̄ dignu3 ſit: qð nõ cõuenit temperato qui amat delectatões ſolum ſecundum rationem rectam. Nota ꝙ concupiſcentiarum quedam ſunt cõmunes ⁊ quedã ꝓprie. cõmunes. ſ. nãles ɔ̄ſites totu3 gen⁹ vel totam ſpeciem vt concupiſcentia cibi ⁊ potus ad ſubueniendũ indigentie nature: ⁊ circa hãc pauci peccant ⁊ vno modo tantum. ſ. in ſumendo plus ꝙ̄ natura requirit. Proprie autem ſũt que conſequũtur indiuiduum ex mala conſuetudine vel electione vt concupia cibi ⁊ pot⁹ nimis delicati circa hanc peccant multi ml'r ⁊ q2 ſecundum omnes circunſtantias. Itẽ circa circunſtantias ſunt vt fortitudo in ſuſtinendo triſtitias a cauſa leſiua ⁊ nociua principaliter cauſatas. Temperantia in non ſuſtinendo triſtitias delectationum. Intemperantia in ſuſtinendo triſtitias ꝓpter abſentiam delectationu3. timiditas in non ſuſtinẽdo triſtitias a cã nociua principaliter inferendas. Ulterius vo ꝙ temperatus delectatur ⁊ triſtatur ⁊ concupiſcit medio modo que oportet ⁊ ſecundum qð oportet. Concupiſcit ſcðm ꝙ oportet delectabilia que expediunt ad ſanitatem corporis ⁊ ad bonam habitudinem. Concupiſcit etiam alia delectabilia que neq; valent ad ſanitatem corporis nec ad bonam habitudinem dum tamẽ non ſint impeditiua ſanitatis vel bone habitudinis vt cibus ⁊ potus ſuperfluus. Concupiſcit contra honeſtatem vt delectatio adulterii ſuper ſubſtantia3 deſiderantis vt non accedant facultatem vel diuicias deſiderantis.

Capitulum tertiũ de comparatione intẽperantie ad timiditatem ⁊ ad peccata puerorum oſtendens pmo ꝙ intẽpantia ē magis volũtaria ꝙ̄ timiditas ⁊ ꝓpter h ē exprobrabilior ⁊ ꝙ volũtariũ non repitur eodẽ ordine i itẽpantia ⁊ itimiditate qm̃ timiditas ē circa volũtariũ i vl'i ⁊ iuolũtaria i pticl'ari eɔ̄rio ē de itẽpantia ⁊ qũo itẽpantia i noie cũ peccato puerorũ ⁊ quomodo puer ⁊ intemperat⁹ cõueniunt ⁊ q̃liter ad mediũ reducũt ⁊c̃.

Voluntario autem magis aſſimilantur intemperantia ꝙ̄ timor. Hec quidẽ eni3 ꝓpt delectationem hic ãt ꝓpter triſtitiam. Quoꝝ h quidem deſiderabile: hoc ãt fugibile. Et triſticia quidẽ ſtupefacit ⁊ corrumpit naturã hñtis: delectatio ãt nihil tale facit. magis ãt voluntarium pp quod ⁊ exprobrabil'r: ⁊ eni3 aſſueti facile ad hoc. Multa. n. in vita talia ⁊ aſſuetudines ſine periculo i terroribus ãt ecõuerſo. videbitur ãt vtiq; nõ ſimiliter volũtariũ timor eſſe his que ſm ſingula. hoc quidem enim ſine triſticia. Hec autem ꝓpter triſtitiam ſtupefaciunt. ⁊ vt arma ꝓiciant: ⁊ alia deformiter faciant. ꝓpter qð ⁊ videntur violenta eē: Intẽperato ãt ecõuerſo. Que quidem ſm ſingula volũtaria ɔcupiſcenti. n. ⁊ appetẽti: totum ãt minus. nullus eni3 cõcupiſcit i tpratus eē.

IStud ē. 3. capl'm. 3. tractatus. 3. libri i quo phs cõpat intemperantiam ad alia vicia ⁊ continet duas ptes pncipales. In prima cõpat intemperantiam ad vicium timiditatis. In ſcða ibi (nomen ãt intempantie) cõpat intemperantiam ad vicia pueroꝝ. Prima ps continet tres pticulas. In prima oñdit ꝙ intẽperantia h3 plus de voluntario ꝙ̄ timiditas. In ſcða ibi (ꝓpter quod exprobrabilius) infert correlarium. ſ. ꝙ intẽpantia ē magis vituperabilis ꝙ̄ timiditas. In. 3. ibi (videbitur ãt vtiq;) omne qð volũtariũ nõ repitur eode3 ordine in itempãtia ⁊ timiditate. In pria igitur pticula declarat phs ꝙ intemperantia plus hab3 in uoluntario ꝙ̄ timiditas. ⁊ hec ē cõcluſio. 70. que probatur dupliciter. primo ſic. intẽperatus agit ꝓpter delectatione3 timidus vero ꝓpter triſtitiam: ſed delectatio ē magis voluntaria ꝙ̄ triſticia. igitur intemperantia hẽt plus de voluntario ꝙ̄ timidus quia ē ꝓpter illud qð ē delectabile ⁊ timiditas ꝓpter illud qð ē fugibile. Et triſtitia quidem) ſcðo ꝓbatur ſic. illud qð nõ corrumpit natura3 ſed magis ſaluat naturam ē magis voluntarium ꝙ̄ illud qð corrumpit ⁊ deſtruit naturã. ſ3 triſtitia pp quã mouet timidus ſtupefacit ⁊ corrũpit naturã habẽtis triſticiã: ⁊ delectatõ pp quã mouet itẽpatus nõ corrũpit ei⁹ naturã ſ3 magis ſaluat. igitur itẽpantia q̄ ē pp delectatõe3 h3 plus de volũtario ꝙ̄ timiditas. Propter qð exprobrabili⁹. Hec ē ſcða pticula pñe ptis in q̄ ex dictis infert quoddã correlariũ ⁊ ē ꝙ itẽpantia ē viciũ magl exprobrabile ꝙ̄ timiditas: ⁊ pbat hec cõcluſio. 71. dupl'r. p ſic. ex precedẽtib⁹ q2 illud viciũ qð ē magis volũtariũ ē magl exprobrabile ſ3 itẽpantia ē magis iuolũtaria ꝙ̄ timiditas. iõ ⁊c̃. 2°. pbat ſic. illud qð facilius vitari põt ē magl exprobrabile. ſ3 viciũ itẽpantie facili⁹ vitari põt ꝙ̄ viciu3 timiditatl. iõ ⁊c̃. Maior ē nota ⁊ mior declarat ſic. viciũ qð facili⁹ ⁊ ſine piculo vitari p aſſuefactõem ad ɔ̄riũ põt facilius vitari: ſ3 itẽpantia ē hui⁹i. iõ ⁊c̃. nã facile ⁊ ſine piculo poteſt hõ aſſueſcere bñ opari i his circa q̄ ē tẽpantia ⁊ itẽpantia q2 talia multotiẽs occurrũt i vita vt cibus ⁊ potus ⁊ hui⁹i. ⁊ illa circa q̄ ē timiditas nõ totiens occurrunt ſ3 multo rarius. Similiter aſſueſci bñ opari i talib⁹ circa q̄ ē tẽpãtia nõ ē piculoſum. ſed aſſueſci i illis circa que ē timiditas vt circa act⁹ bellicos ē piculoſum iõ ⁊c̃. Uidebit ãt) Hec ē. 3. pticula pñe ptis i q̄ oñdit ꝙ volũtariũ nõ eodẽ ordie repit i tẽpantia ⁊ timiditate. ⁊ h ē cõcluſio. 72. ⁊ pbat ſic. illa circa q̄ ē timiditas ſũt volũtaria in vl'i ⁊ i pticl'ari ſũt iuolũtaria. ſ3 illa circa q̄ ē tẽperantia ſũt volũtaria i pticl'ari ⁊ iuolũtaria in vl'i. vñ illa circa q̄ p ē timiditas vt opa bellica ſũt vl'ia ⁊ illa circa q̄ p ē intẽpantia ſũt pticularia. igit volũtariũ nõ repit eodẽ ordine ſed ordine ɔ̄rio in itẽpantia ⁊ timiditate. Añs declaratur ꝙ̄tũ ad vtrãq; ptẽ. nã aggredi bellũ circa qð ē timiditas ē magis volũtariũ ꝙ̄ aggredi h bellũ i q̄ ſũt multi iimici ⁊ potẽtes: ⁊ ita timiditas ē magis circa vl'e ꝙ̄ circa pticulare ſ3 ecõtrario ē de itẽpãtia. nã illa circa q̄ ē intẽpantia ſũt volũtaria i pticulari ⁊ inuolũtaria i vl'i: nã cõmittere adulteriũ ⁊ itẽpãtum eē ē iuolũtariũ. ſ3 ɔmittere adulteriũ cũ hac muliere pulchra ē volũtariũ ⁊ ita itemperantia ē magis circa particulare ꝙ̄ circa vl'e.

Nomen ãt itẽperãtie ⁊ ad puerilia peccata ferim⁹ hñt. n. ꝙ̄dã ſīlitudinẽ vtꝝ ãt abutio vocat. nihil ad ea q̄ nũc dr̃. Mãifeſtũ ãt qm̃ poſteri⁹ a pori, ñ male aũt videt trãſlatũ eē. pũiri. n. oz turpia appetẽtẽ ⁊ multã augmẽtatõem habẽtẽ: tale ãt maxie cõcupia ⁊ puer ſm cõcupiſcẽtiã. n. viuunt ⁊ pueri: ⁊ maxie in his delectabil' appetitus. Si igit nõ erit bñ pſuaſibil' ⁊ ad dominãs ⁊ ad multũ veniet. Inſaciabil. n. delectabilis appetitus ⁊ vndiq; iſcipiẽti ⁊ ɔcupiſcẽtie operatio auget cognatum ⁊ ſi magne ⁊ vehementes ſũt ⁊ cogitatõem pcutiãt. pp qð oz mẽſuratas eē ipas ⁊ paucas. ⁊ rõi nihil ɔ̄riari. tale ãt bñ pſuaſibile dicim⁹ ⁊ punitũ queadmodũ. n. puerum oz ſm pceptum pedagogi viuere ſic ⁊ cõcupiſcibile ɔſonat rõi. Intẽtio. n. ãbob⁹ bonũ ⁊ concupiſcit tprat⁹ q̄ oz ⁊ vt oz ⁊ qñ. ita ãt ordinat ⁊ ratio. Hec igitur nobis dicta ſunt de temperantia.

HEc ē. 2. ps pncipalis h⁹ capl'i i q̄ phus cõpat intẽpantiã ad vicia pueroꝝ. ⁊ p põit cõueniẽtiã ꝙ̄tũ ad nomen. deinde ponit rẽotõem cõueniẽtie nominũ. Dicit igit ꝙ peccatũ itẽpantie cõuenit i noie cũ pcc̃o puerorũ ⁊ iſtud i lingua latina magl apparet ex parte ꝟtutis ꝙ̄ ex parte vicii: dicim⁹ eni caſtitatem eē ſpe3 tẽpãtie ⁊ pueros bñ diſcipliatos dici⁹ eē caſtigatos nã caſti ⁊ caſtigati ɔueniũt i noie ⁊ illos q ñ ſũt diſcipliati dicimus eē incaſtiga

tos ꝛ illos qui non ſunt caſti dicimus incaſtos ꝛ ſic peccatū i tēperātie ꝛ peccatū pueroꝝ q̊dā modo conueniūt in noīe ſed quod hoꝝ noīetur a reliquo non ē ad ꝓpoſitum. Manifeſtuꝫ eſt ꝙ illud cui poſterius fuit nomē impoſitū noīatur ab eo cui primo fuit nomen īpoſitū. Nō male aūt) rō hꝰ trāſlationis ē: qꝛ pueri viuūt ſm concupiſcentias ſicut imtemperati: ideo peccata illorum ſūt ſimilia ꝛ hñt noīa ſimilia vnde oꝫ pherū caſtigari ꝛ refrenari ſicut et concupiſcentiā: ſi enim nō caſtigētur nec rōne ſuadeantur augebūtur multū ita ꝙ ſupra rōnem habebūt dñium: ꝛ rō huius ē. quia iſaciabilis ꝛ delectabilis ē appetitus: ſicut enim puero inſcipiēti ꝛ ꝯcupiſcentie ꝓpria operatio augꝫ connatum. vnde ſicut ſi puer iſcipiens pmittatur opari ſm cōcupiſcentiam ſuā magis in eo creſcit inſcipia: ita homo ſi ſue ꝯcupiſcētie ſatiſfaciat magis ſua cōcupiſcētia creſcet ꝛ dñabitur ꝛ ꝑcipue ſi cōcupiſcentie delectationuꝫ ſint vehementes ꝛ cogitationē percutiāt. i. impediāt opatōeꝫ intellectus (Propter qđ oꝫ) ex his cōcluditur ꝙ ad bene viuere hoīs oꝫ cōcupiſcētias ꝛ delectationes ſuas eē menſuratas ꝛ nō vehemētes ꝛ rōni non cōtrarias. ꝛ hec ē cōcluſio. 73. q̄ ꝓbatur. ſi ꝯcupīe ꝛ delectatōes ſint magne ꝛ multe ꝛ vehemētes magꝭ ꝛ magꝭ creſcent ꝛ dñabuntur ꝛ impediēt iudicium rōnis ꝛ per conſequēs deſtruēt bñ viuere hoīs. ideo ad bene viuere hoīs regritur ꝙ concupīe ꝛ delectatōes ſint mēſurate a recta rōe ꝛ ꝙ nō ſint vehemētes quia ſic multum contrariātur rōi ꝛ illum qui hēt ꝯcupiſcētias ꝛ delectatōes ſic menſuratas dicimꝰ eē bene pſuaſum ꝛ punitū ideſt bene caſtigatū a rōe. ſicut enim oꝫ ꝙ puer viuat ſm ꝑcepta pedagogi ꝛ hoc ad bonū ita ſe hēt concupiſcibile i hoīe temperato ꝙ cōcupiſcit qđ oꝫ. ꝛ ſicut oꝫ ꝛc̄. put ordinat recta ratio. Circa iſtaꝫ materiā de temperātia ſūt quattuor dubia. pͥmum vtrum tēꝑantia ſit pͥncipaliter circa delectationes tactus. ꝛ videt̄ ꝙ nō. quia delectatiōes ſpūales ſūt maiores corporalibus. ſed virtus tēꝑantie maxīe requiritur ad r̄frenandū imoderantiā delectationuꝫ ideo tēꝑantia magis regritur ad refrenādū delectationes ſpūales q̄ꝫ corporales. Itē tēperātia ē circa delectationes neceſſarias nature. ſed delectationes guſtus ſūt magis neceſſarie nature īdiuidui q̄ꝫ venerea circa q̄ ē tactꝰ ideo videt̄ ꝙ temperātia ē magiſ circa delectationes guſtus q̄ꝫ tactus. Contrarium dicit hic phs. Dicēdum ē ſicut ſupra dictū ē delectatio accipitur coīter ꝛ ꝓprie. delectatio communiter ē circa delectatōes oīum ſenſuum. ſꝫ delectatio ꝓprie accepta ē circa delectationes guſtus ꝛ tactus ꝛ magis circa delectatiōes tactꝰ q̄ꝫ circa delectatōes guſtus vt viſum ē ſuperius. Ad primum in ꝯ̄rium dicendū ꝙ licet delectationes ſpūales ſint vehemētiores q̄ꝫ delectationes corporales non tamē ita apphēdūtur a ſenſu: ꝛ per ꝯſequēs non ita efficiunt appetitum ſenſitiuum contra cuius īpetum fit moderatio per virtutem moralem. ꝛ ideo circa delectationes intellectuales non ē tēꝑantia que ē v̄tus moralis cum tēꝑantia que ē v̄tuſ moralis ſolum ſit circa delectationes ſēſibileſ

Ad aliud dicēdum ē. ſicut pꝫ per phm ī textu ꝙ delectatio naturalr̄ conſequens vſū cibi ꝛ potus nō ꝑtinet per ſe ad guſtum ſꝫ ad tactū

Scđo dubitatur vtrum īſenſibilitas ſit vicium oppoſituꝫ tēꝑantie. ꝛ videtur ꝙ nō. qꝛ homo dicitur inſenſibilis ex eo ꝙ deficit circa delectatōnes tactus ſed abſtinere a delectatōnibus tactꝰ videtur laudabile ꝛ v̄tuoſū. ergo non ē vicium. oppoſitum v̄tuti. In oppoſitum vult phs. Dicēdum ē ꝙ aliquis pōt fugere delectationes ſenſibiles duplr̄. vno mō ꝓpter bonum finem puta pp̄ ſanitatem acquirendā vel conſeruādam vel vt ꝓmptius ꝛ meliꝰ opatōes ſuas exerceat. ſicut pugiles ꝛ milites mł totiens abſtinent a delectationibus cibi ꝛ potus vt poſſint melius pugnare ꝛ ſtudioſi abſtinent ſe ab huiuſmodi delectationibus gr̄a veritatis contemplande. Alio mō ſe abſtinet aliquis ab huiuſmodi delectationibus ꝓpter faſtidium ꝛ diſplicentiam appetitus reputanſ huiuſmōi delectationes eſſe per ſe malas ꝛ abſtinere a delectationibus iſto ſcđo mō ꝑtinet ad vicium iſēſibilitatis ꝛ ſic abſtinētes dicūt̄ inſenſibiles ſed abſtinere a delectationibꝰ ſenſibilibus propter bonum finem pertinet ad v̄tutem. Ad primum in contrarium pꝫ ꝑ iā dicta quia abſtinere ab huiꝰi delectationibus ꝓpter bonum finem ē v̄tuoſum ꝛ laudabile. ſꝫ abſtinere ab his ꝓpter diſplicentiam appetitꝰ reputando huiuſmōi delectationes eē per ſe malas ē vicioſum ꝛ vituperabile. 3º dubitatur vtrum humana indigētia ſit menſura appetendi delectabilia ſm ſenſum. vr̄ ꝙ non. qꝛ quicunqꝫ excedit menſuram peccat ſi igitur neceſſitas vel indigentia nature eēt regula et menſura appetendi huiuſmodi delectabilia q̄cunqꝫ appeteret delectationem vel delectaret̄ vltra neceſſitatem nature peccaret qđ falſum ē quia cum natura ſit paucis contenta in quolibet exceſſu quātuncumqꝫ ꝑuo eēt peccatum quod ē falſum. Item ſi ſic tunc humana indigentia eēt menſura temperantie quia ꝑ temperantiam iſta delectabilia moderare appetūtur. ſed hoc conſequens ē falſum ꝛ falſitas conſequētis pꝫ quia temperantia cum ſit v̄tus aīe ē ſuper neceſſitatem corporalem ꝛ ſuperius nō regulatur nec menſuratur ab inferiori. idō ꝛc̄.

In oppoſitum ē Cōmentator hic ꝛ ēt phus

Dicendum ē ꝙ complexio humane indigētie ē regula ꝛ menſura appetendi delectabilia

ſm ſenſum: quia finis eſt menſura ꝛ regula eorum que ſunt ad finē: ſed oīa delectabilia que veniunt in vſu hoīs ordinātur ad ſupplendū neceſſitatē ſeu indigentiam humane nature.

Sciendū eſt tñ ꝙ ſicut alius eſt finis operiſ ꝛ alius eſt finis opantis. v̄bigr̄a finis domificationis eſt domus. ꝛ finis domificatoris eſt aliqđ aliud vt lucrū vł aliud huiuſmōi. ꝛ ita finis vltimus humanoꝝ actuū ꝛ ipſius temꝑantie eſt felicitas. ſed finis ꝓximꝰ eſt ſupletio indigentie nature huāe. Ad pͥmuꝫ in cōtrariū dicenduꝫ ꝙ ex hoc ꝙ ſuppletio indigentie eſt finis tēꝑantie non ſequitur ꝙ omīs qui vtitur aliqua delectatione ſupra neceſſitateꝫ nature peceꝫ niſi exceſſus ſit īmoderatꝰ impediens bonum virtutis aut ſanitatem aut bonam hitudinem. Ad aliud concedo ꝙ ſuppletio huāe indigentie eſt menſura temperantie ꝛ vtraqꝫ in organo corporali ꝛ vna. ſ. temperātia ordinatur ad aliam. ſ. ad suppletiōeꝫ indigentie huāne 4º dubitatur vtrum itemperantia ſit maius vicium q̄ꝫ timiditas. ꝛ videt̄ ꝙ timiditas ſit magis vitium q̄ꝫ intemperantia quia ſemper maiori bono opponitur maius malum ꝛ meliori virtuti opponitur peius vitium vt patet per phm. 8. huius qui dicit ꝙ optimo contrariatur peſſimū ꝛ per ꝯñs maiori bono contrariatur maius malum. ſꝫ timiditas opponitur fortitudini ꝛ intēꝑantia opponitur tēꝑantie. ꝛ fortitudo eſt melior virtus q̄ꝫ temperātia qꝛ fortitudo ordinatur ad bonum comūe qđ eſt nobiliuſ ꝛ diuinius bono ꝑticulari ad qđ ordinat̄ tēꝑantia idō ꝛc̄. Item illud eſt maius vitium qđ eſt magis volūtarium ꝑ phm ī textu. ſed timiditas eſt magꝭ volūtaria q̄ꝫ itēperātia qđ patet: qꝛ nullus cōcupiſcit eē itēperatus: ſed multi cōcupiſcunt fugere periculū mortiſ qđ ꝑtinet ad timiditateꝫ igitur timiditas eſt magis volūtaria q̄ꝫ intemperantia. In oppoſitum ē phs. dicendū ꝙ intemperantia eſt maius vicium ſicut phs probat in littera. ꝛ ꝓbatur alioº ſic. maioris vicii eſt vinci a debiliori q̄ꝫ a fortiori: ſed fortius et difficiliꝰ ē ſuſtinere pericula mortis a quo vincitur timidus q̄ꝫ reluctare delectationibus. ꝛ ab eis abſtinere a quibus vincitur intēꝑatus. idō intēꝑantia eſt maius viciū q̄ꝫ timiditas

Ad primum in contrarium dicendum eſt ꝙ fortitudo excellit tēperātiā ex parte finis: qꝛ ordinatur ad maius bonū. ſ. ad bonū coē. ſed ex parte difficultatis timiditas excedit itemperātiam. vnde dicendū eſt ad formā ꝙ iſta ꝓpō meliori virtuti opponitur peius vicium eſt vera cū iſta additione ceteriſ exiſtentibꝰ paribus. ſed hic non ſunt omnia alia paria: quia timiditas ē circa magis difficile q̄ꝫ intēꝑantia.

Ad aliud dicendū ꝙ illud circa qđ eſt timiditas ē magis volūtariuꝫ in vłi ſed non in particulari. nam illud circa qđ ē intēꝑantia eſt magis volūtariū in particulari. ꝛ idō ē ſimplr̄ magis volūtarium. ꝛc̄.

VIrtute vtiqꝫ ꝛ circa paſſiōeſ videntur aūt voluntaria eſſe que violenta ꝛ que ꝓpter ignorantiā facta. violētum ē cuius pͥcipiuꝫ ē extra tale in quo nihil confert operās vel patiens. vel ſic violētū ē cuiꝰ pͥcipiū ē extriſecꝰ nihil cōferenre vim paſſo. Opationes facte ꝓpt̄ timorē maioꝝ malorū ſunt mixte ex volūtario ꝛ inuolūtario aſſimilantur tamē magis volūtaryis. volūtarie. n. ſunt ſunt cum opate ſunt. In opationibus aūt talibus q̄nqꝫ laudantur q̄ñ turpe aliqđ vel triſte ſuſtinēt pro magnis bonis. Turpiſſima. n. ſufferre ꝑ nullo bono vel modico praui ē. Quedā āt fortaſſis non ēſt cogi ſed magis morientem patientem duriſſima. Eſt autem difficile q̄nqꝫ iudicare quale ꝓ quali eligendū ꝛ quidē ꝓ quo ſuſtinēdum ad huc difficilius īmorari cognitis. Oē qđ eſt ꝓpter ignorātiā eſt non volūtariū. ſꝫ inuolūtariū ſolum qđ eſt triſte ꝛ in penitudine Alteꝝ videtur ꝓpter ignorātiā operari ab eo qđ eſt ignorātem facere. Ebrius. n. ꝛ qui iraſcitur ignorās opatur nō ꝓpter ignorātiā: ſed ꝓpter ebrietatem vel irā. Ignorat quidē oīs malus que opter operari ꝛ a quibus fugiendum Ignorātia eius qđ cōfert non cauſat inuoluntarium. Ignorātia ſingulariū circa que eſt opatio cauſat inuolūtarium. Circa oīa. i. circa oēs circūſtantias ignorātia exiſtente in quibꝰ eſt opatio qui hoꝝ aliquid ignorat volens videtur opari ꝛ maxime in pͥcipaliſſimis. Pͥcipaliſſima aūt videntur in quibus opatio. i. obiectum vel materia circa quam eſt actus ꝛ cuius gratia. Sed ignorātia horū non ſufficit ad inuolūtariū. ſed cū hoc requiritur ꝙ ſit cū triſtitia ꝛ penitudine. Voluntarium videt̄ eē cuiꝰ ꝑncipiū ē in ipo opante ſciēte ſingularia in quibus eſt opatio. Opationes que ſunt ab ira ꝛ cōcupiſcētia non ſunt inuoluntarie.

Determinatis aūt his. Volūtariū in plus eſt q̄ꝫ electio volūtario. n. cōicant pueri ꝛ alia animalia electioni autem non. Repentina voluntaria dicimus ſm electionem non. Incōtinens cōcupiſcēs operatur. Eligens autem non continens aūt ecōuerſo: eligēs qdē concupiſcens aūt non. Electioni contrariat̄ cōcupiſcentia concupiſcentia aūt concupiſcentie non Electio non ē impoſſibilium voluntas aūt eſt īpoſſibiliū Voluntas quidem finis ē magis aūt electio eoꝝ que ſunt ad finem. Vltimuꝫ aūt videtur electio circa ea que in nobis eſſe.

Electio nec eſt idem cū opinione vniuerſalr̄ nec eſt idem cum opinione quadaꝫ. Non videtur idem eligere optima ꝛ opinari. Quidā opinātur quod melius ꝛ pp̄ malitiam eliget̄ que

non oꝫ. Non omne voluntariū eſt eligibile ſed
preconſiliatū. Conſiliantur aūt. Conſiliabile
nō ꝑ quo conſiliaretur īſcipiēs ſed intellectū
habens. De eternis nullus conſiliatur: neqꝫ
de his que in motu ſunt ſemper vt de ſolis e
uerſionibus nec ꝺ hisque a foꝛtuna puta the
ſauri inuentione. Conſilium non eſt de om
nibus humanis: ſed de opationibus que ī no
bis. Circa certas ⁊ per ſe ſufficientes diſciplia
rum non eſt conſilium vt de litteris ſcriben
dis. Circa que ſunt magis incerta ⁊ magis du
bitamus magis conſiliamur. Circa magna aſ
ſumimus conſiliatoꝛes diſcredentes nobis
ipſis velut non ſufficientibꝰ dignoſcere. Con
ſiliamur non de finibus ſed de his que ad fi
nes. Que enim per amicos fiunt per nos aliq̄
liter fiunt pͥncipium enim in nobis. Conſili
um habet terminum. ſi enim ſemper conſilia
bitur in infinitum veniet. Quod ex conſilio ꝑ
iudicatū eſt eligibile eſt. Electio ē conſiliabile
deſiderium coꝛum que in nobis. Conſilian
tur aūt. dicendū ꝙ ſimpliciter ⁊ ſꝫ veritatem
volūtabile eſt per ſe bonum vnicuiqꝫ autem
qꝺ videtur. Studioſus iudicat ſingula recte.
⁊ in ſingulis ei verum apparet. Secūdū vnū
quemqꝫ enim habitum ꝓpria ſunt bona ⁊ dele
ctabilia. Studioſus plurimū differt ab alijs ⁊
hoc quidē eſt verū in ſingulis videre quēad
modum ⁊ menſura eoꝛum exiſtens. Exiſtente
vtiqꝫ voluntabili operationes ſm electionem
ſunt volūtarie. ideo ⁊ virtutum operationes
voluntarie ſunt in nobis autē ⁊ virtus. Dice
re ꝙ nullus volens eſt malus neqꝫ nolens be
atus aſſimilaꝛ hic quidē mendaci. hoc autem
veraci beatus quidē nullus nolens. Quoꝛum
pͥncipia ſunt in nobis. ⁊ hec in nobis volun
taria. Legiſlatoꝛes puniunt ⁊ cruciant opan
tes mala quot quot non vi aut ꝓpter ignoꝛan
tiam cuius non ipi cauſa: bona aūt operantes
honorāt hos ꝓuocantes hos aūt ꝓhibentes
Quecūqꝫ nō in nobis ſunt neqꝫ volūtaria nul
lus ꝓuocat operari vel nō operari vt ñ calefi
eri vel dolere: vel eſurire. Ipſum ignoꝛare pu
niunt ſi cā videtur ignoꝛantie puta ebꝛijs du
plices icrepationes. Irrōnabile ē iniuſta faci
entem non velle iniuſtū eſſe aut ſtupꝛātē incō
tinentē. iniuſtꝰ exñs nō requieſcit ⁊ erit iuſtus
qñ uult ſicut nec eger ſanus ac dimittēs lapi
dem reſumere quando vult a pꝛincipio tamē
erat. Sic autem iniuſto ⁊ incōtinenti ex prin
cipio quidem inerat tales non fieri: ꝓpter qꝺ
volentes ſunt: facti aūt non ad hec ineſt nō eē
Non ſolū aūt aīe malicie volūtarie ſunt ſꝫ et
in quibuſdam ⁊ que coꝛpoꝛis quos increpamꝰ
ꝓpter naturā turpes vł cecos nullus incre
pat ſed eos qui pꝛopter deſideria ſeu in exerci
tationem ⁊ negligentiam. nullus impꝛopabit
ceco natura vel infirmitate vel plage ſed ma
gis miſerebitur. eum autem qui ex vini potati
one vel alia incontinentia omis vtiqꝫ increpa
bit que autem in nobis non. Qualiſcūqꝫ vnuſ
quiſqꝫ eſt talis finis videtur ei. Operationum
a principio vſqꝫ in finem domini ſumus ſcien
tes q̄ ſcōꝫ ſingula habituū aūt pͥncipij adiectō
non cognita quemadmoduꝫ in egꝛotationibuſ
ſed quoniam in nobis erat ſic ſimul nō ſic vti
qꝫ pꝛopter hoc volūtarie ⁊c̄. Quoniaꝫ quideꝫ
igitur medietas. foꝛtitudo eſt medietas circa
timores ⁊ audacias. Timemus autem terribi
lia hec auteꝫ ſunt mala. pꝛopter qꝺ timoreꝫ de
terināt expectationeꝫ mali. fortitudo non eſt
circa illa que opoꝛtet timeꝛ cuiuſmodi eſt infa
mia quia foꝛtis laudatur in non timendo. nec
eſt circa omnia mala que nō opoꝛtet timere qꝛ
non eſt circa paupertateꝫ vł inopiaꝫ ſed circa
illa que ſunt in noſtra poteſtate. Quidā in bel
licis periculis timidi exiſtentes liberales ſūt:
⁊ ad pecuniaruꝫ emiſſioneꝫ bene audēter hñt.
Terribiliuꝫ auteꝫ moꝛs terminus vite ⁊ nihil
adhuc moꝛtuis videtur neque bonuꝫ neque
maluꝫ eſſe. Pꝛincipaliter auteꝫ dicitur foꝛtis
qui circa bonaꝫ moꝛteꝫ impauidus ⁊ quecūqꝫ
moꝛteꝫ inferunt repētina exiſtentia: tales aut
maxime que ſcōm belluꝫ. foꝛtis eſt inſtupefa
ctibilis: vt homo qui timet ⁊ ſuſtiet terribilia
que opoꝛtet ⁊ vt opoꝛtet ⁊c̄ eſt foꝛtis. vnuꝫqꝺ
qꝫ determinatur fine. boni vtiqꝫ gratia foꝛtis
ſuſtinet ⁊ operatur que ſecunduꝫ foꝛtitudinē.
Superbus videtur audax ⁊ fictoꝛ foꝛtitudis.
vt eniꝫ foꝛtis circa terribilia ſe habet ſic ſuper
bus vult videri pꝛopter qꝺ ſunt multi ipſorū
audaceſ timidi. Audaces ſunt ꝓuolantes ante
pericula: in ipſis auteꝫ diſcedunt. foꝛtes autē
in operibus acuti pꝛius auteꝫ quieti: moꝛi fu
gienteꝫ inopiaꝫ vel turpitudineꝫ vel aliquid
triſte non foꝛtis ſed magis timidi. Mollicies
eniꝫ fugere laboꝛioſa. Dicuntur auteꝫ et alie.
Foꝛtiſſimi videntur foꝛtitudine ciuili apud
quos timidi inhonoꝛati: foꝛtes autē honoꝛati
Militeſ pꝛimi fugiunt quando ſuper extendi
tur periculuꝫ ⁊ deficiunt multitudinibꝰ ⁊ pre
parationibus ciuilia permanentia moꝛiūtur.
furoꝛeꝫ ſuper foꝛtitudineꝫ inferunt. foꝛtis fu
roꝛis ſpecieꝫ habet; impetuoſiſſimus eniꝫ fu
roꝛ ad pericula. homerus: virtuteꝫ inmitte fu
roꝛi: ⁊ virtuteꝫ ⁊ furoꝛeꝫ erige. Naturaliſſima
videtur que pꝛopter furoꝛeꝫ eſſe: ⁊ pꝛeaccipieſ
electioneꝫ ⁊ cuiꝰ gratia foꝛtitudo eſt. Foꝛtioꝛ
videtur eſſe in repentinis timoribus impaui
dus ⁊ inperturbatuꝫ eſſe q̄ꝫ in pꝛemanifeſtis
repentina auteꝫ ſecunduꝫ hituꝫ. Foꝛtes igno
rantes non longe ſunt ab his qui bone ſpei ꝺ
terioꝛes auteꝫ quando dignitateꝫ nullaꝫ hñt.
Circa audacias auteꝫ. foꝛtitudo magis eſt cir
ca terribilia q̄ꝫ circa auſibilia. In ſuſtinendo
triſte foꝛtis magis laudatur. Difficilius eſt

triſtia ſuſtinere q̄ꝫ a delectabilibus abſtinere
quanto virtutem quis habeat omnem ⁊ felici
cioꝛ ſit magis in moꝛte triſtitia erit. tali. n. ma
xime viuere dignū ⁊ iſte maxime bonis pꝛiua
tur ſciens triſte aūt hoc. Non vtiqꝫ in omnibꝰ
virtutibus delectabiliter opari exiſtit preter
inquantum finem attingit. Milites ſtipendia
rij paupereſ parati ſunt ad pericula ut vitam
ad parua lucra permittant. Poſt hec de tēpe
rantia. Delectationes quedā ſunt aīales: que
dam coꝛpoꝛales: Circa aīales nō eſt tempe
rātia nꝫ ītēperātia. Circa delectationes coꝛpo
rales viſus auditus vel olfatus non eſt tēpe
rantia nec intēperātia. In delectationibꝰ cir
ca odoꝛes per accñs delectabiles eſt tēperātia
per accñs non per ſe. Alijs aīalibus ab homie
non eſt delectatio ſꝫ hos tres ſenſus. ſ. viſum
auditum olfatum ꝑter ſecūdū accñs. Tempe
rantia ⁊ intemperantia ſunt circa delectatio
nes coꝛpoꝛales quibus ⁊ reliqua alia coicant.
vnde ſeruiles ⁊ beſtiales videntur. hec auteꝫ
ſunt tactus ⁊ guſtus. videnꝛ autem intēpera
ti parū vel nihil guſtu vti. Coiſſimus ſenſuuꝫ
ē actꝰ ſꝫ quē intēperantia ⁊ videꝛ iuſte expro
bꝛabilis qm̄ non ſꝫ ꝙ hoīes ſumus exiſtit ī no
bis ſed ſꝫ ꝙ aīalia. Talibus vtiqꝫ. ſ. cōibꝰ ani
malibus gaudere ⁊ maxime diligere beſtiale.
Liberaliſſime delectationem que ſꝫ tactuꝫ
ablate ſunt a temperātia ⁊ intēperātia. Cōcu
piſcentiaꝝ. Cōcupiſcentiaꝝ ſunt q̄dā coēs: et
quedā ꝓprie ⁊ appoſite. In naturalibus con
cupiſcētijs pauci peccant. ⁊ in vnum vt ī plꝰ
Repletio indigentie naturalis cōcupiſcētia.
Circa ꝓpꝛias auteꝫ delectationes multi et
multipliciter peccāt vt gaudendo quibus nō
oportet vel in magis ⁊c̄. Intemperatus triſta
tur ⁊ non adipiſcens ⁊ cōcupiſcens cum triſti
tia enim concupiſcentia. Incontinenti autem
aſſimilatur ꝓpter delectationē triſtari. Tem
peratus mediomō ſe habet circa hec. non eni
delectatur quibus maxime intemperatuſ. ſed
maxime triſtatur Quecūqꝫ ad ſanitatem ſunt
vel bonam habitudinem delectabilia exiſten
tia temperatus hec appetit menſurate ⁊ vt o
poꝛtet. Et alia delectabilia appetit tempera
tus non impedimēta his exiſtentia vel ꝓpter
bonum vel ꝓpter ſubſtātiā. Uolūtario autem
magis. Intꝑantia magis aſſimilatur volunta
rio q̄ꝫ timoꝛ. Intemperantia eſt ꝑꝑ delectatio
nem: timoꝛ vero pꝛopter triſtitiā. quoꝛum hoc
quidem deſiderabile hoc autem fugibile. Tri
ſtitia ſtupefacit ⁊ coꝛrūpit naturā habētis. de
lectatio nihil tale facit. facile ⁊ ſine periculo ē
aſſueſci ad ea circa que eſt intēperantia in ter
ribilibus ecōtrario eſt. Terribilia in vłi ſunt
ſine triſtitijs. ſed in ſingulari ꝓpter triſtitiam
ſtupefaciunt eni vt arma ꝓiciant ⁊ alia defoꝛ
mia faciant. ⁊ ꝓpter hoc videnꝛ eſſe violēta.
Intemperata quedam in particulari ſunt vo
luntaria quedam in vniuerſali inuoluntaria
nullus enim concupiſcit intemperatus eſſe.
nomeꝫ intemperatie ad puerilia peccata feri
mus. habent enim quandam ſiſitudinem. Pu
niri enim opoꝛtet turpia appetentem ⁊ mł'taꝫ
augmentationē habentē tale autē maxime cō
cupiſcentia: ⁊ pueri ſꝫ cōcupiſcētiam viuunt
Inſaciabilis enim delectabilis appatitus vn
diqꝫ inſipienti, i. puero ⁊ cōcupiſcentie opatio
arguet cognatum. i. ſimile. Quemadmoduꝫ oꝫ
puerum ſm ꝑceptum pedagogi viuere. ſic ⁊ cō
cupiſcibile conſonare rōni intentio enim am
boꝛum bonum. Incipiūt ꝯclones. 3. libꝛi

Irtute vtique et circa paſſiones.

CONcluſio pꝛima eſt. ꝙ ad ſcientiā moꝛalē
pertinet conſiderare de volūtario ⁊ inuo
luntario. Scđa cōcluſio ꝙ operationes fac
te ꝓpter timoꝛem maioꝛum maloꝛuꝫ ſunt ma
gis inuolūtarie q̄ꝫ volūtarie. Tertia ꝙ opa
tiones facte ꝑꝑ timoꝛem maioꝛum maloꝛum
ſunt volūtarie. Quarta ꝙ non oīa que opa
mur ꝓpter bona exterioꝛa ſunt violēta. Quin
ta ꝙ non omne qꝺ quis facit pꝛopter ignoꝛan
tiam eſt inuolūtarium. Sexta ꝙ non omne
qꝺ quis facit ignoꝛans facit ꝓpter ignoꝛantiā
Septima ꝙ ignoꝛātia eius qꝺ confert non
cauſat inuolūtariū. Octaua ꝙ ignoꝛantia
alicuius circūſtantie in vłi mō cauſat inuolū
tarium. Nona ꝙ circūſtantia alicuius ī par
ticulari ignoꝛata cauſat inuolūtariū. Deci
ma ꝙ opata pꝛopter iram vł cōcupiſcentiam
ſunt volūtarie opata. Determinatis autē vo
luntario. Undecia ꝙ ad hanc ſciētiam per
tinet conſiderare de electione. Duodecia ꝙ
electio non eſt aliquid cōuertibiliter cū volū
tario .13. ꝙ electio nō eſt cōcupiſcētia. 14.
ꝙ electio non eſt ira. .15. ꝙ electio non ē idē
qꝺ voluntas. .16. ꝙ electio non eſt ideꝫ con
uertibiliter cū opinione. Decia ſeptia. ꝙ ele
ctio non eſt eadem cuꝫ opinione que eſt de his
que cadunt ſub noſtra opatione. .18. ꝙ om
ne eligibile ſit preconſiliatuꝫ. Conſiliantur
autem verū de oibus. .19. ꝙ conſilium ē de
operationibus humanis que ſunt in noſtra po
teſtate. .20. ꝙ conſilium non eſt de his q̄ ali
qua certa arte ⁊ per ſe ſufficiente determinata
ſunt. .21. ꝙ non eſt equaliter conſiliandum
de omnibus que per nos fiunt. .22. ꝙ ma
gis eſt conſiliandum circa artes opatiuas q̄ꝫ
circa diſciplinas ſpeculatiuas. .23. ꝙ conſi
lium non eſt de finibus. .24. ꝙ inquiſitio
conſiliatiua ꝓcedit ad illud quod eſt pꝛimū in
operatione. .25. ꝙ conſilium habet terminū

126.ꝙ conſilium precedit electionē. .27
ꝙ electio eſt de ſideriū conſiliabile eoꝝ q̄ ſunt
in nr̄a poteſtate. Uoluntas quidē. ꝯclo.28.
Non ſolū per ſe bonū eſt volūtabile. .29.ꝙ
non ſolū apparēs bonū eſt volūtabile. .30.
ꝙ bonū ſimpliciter eſt ſimplr volūtabile. ⁊
bonū apparens eſt volūtabile ſꝫ quid ⁊ in re
ſpectu. Exiſtente vtriꝗ volūtabili. .31.ꝙ v
tutes ſunt in poteſtate noſtra. .32.ꝙ mali
tia oppoſita virtuti eſt in poteſtate nr̄a. .33.
ꝙ homo eſt principium ⁊ cā ſuarū opationum
bonarū ⁊ malarū. .34.ꝙ opationes cauſa
te ex ignorātia cuius ignorātie hō eſt cā ſunt i
ſua poteſtate. que tñ videnť habere aliquid ꝺ
volūtario. 35.ꝙ habitus anime ſunt volun
tarij ⁊ in poteſtate noſtra quātū ad eoꝝ gene
rationē. Qꝺ habitus vicioſi ſunt in poteſtate
noſtra. .36.⁊ hoc quātum ad eoꝝ coꝛrupti
onem. 37.ꝙ aliq defect⁹ coꝛpoꝛales ſunt vo
luntarij ⁊ in poteſtate noſtra. 38.ꝙ fantaſia
ſeu apparitio eſt volūtaria ⁊ in poteſtate nr̄a.
.39.ꝙ deſideriū finis ñ ineſt homini a natu
ra. Qm̄ quidē igiť medietas. 40.ꝙ forti
tudo non eſt circa timoꝛem infamie ſeu male
opinionis. 41.ꝙ foꝛtitudo non eſt circa tio
rem paupꝛtatis inopie vel egritudis. .42.
ꝙ foꝛtitudo non eſt circa timoꝛē maloꝝ pſo
nalium. .43.ꝙ foꝛtitudo eſt circa timoꝛem
moꝛtis. .44.ꝙ foꝛtitudo eſt circa timoꝛem
moꝛtis in bello. .45.ꝙ foꝛtitudo que ē vir
tus eſt pꝛincipaliter circa timoꝛē moꝛtis i bel
lo. 46.ꝙ foꝛtitudo ñ ē circa tioꝛē moꝛtis i ma
ri vel egritudine. Terribile aūt non omnibus
47.ꝙ ille eſt foꝛtis qui audet ⁊ timet: ⁊ ſu
ſtinet que oꝑtet: ⁊ quando opoꝛtet: ⁊ vbi oꝑtꝫ
⁊ gr̄a cuius opoꝛtet 48.ꝙ ſuſtinere moꝛtuū
ꝓpter moleſtiam vitandam non pertinet ad
foꝛtem. Dicuntur autē ⁊ alie. 49.ꝙ foꝛtitu
do que eſt ꝓpter timoꝛem pene eſt deterioꝛ q̄ꝫ
foꝛtitudo que eſt ꝓpter honoꝛē impetranduꝫ
vel oppꝛobꝛium vitanduꝫ. .50.ꝙ foꝛtitudo
ciuilis eſt melioꝛ q̄ꝫ foꝛtitudo militaris. 51.
ꝙ foꝛtitudo per furoꝛē nō eſt foꝛtitudo. 52.
ꝙ qui ſuſtinent triſtia ꝓpter concupiſcentiaꝫ
non ſunt vere foꝛtes. 53.ꝙ foꝛtes ꝓpter ſpē
non ſunt vere foꝛtes. 54.ꝙ ille eſt magl foꝛ
tis qui in repentinis timoꝛibus non timet nec
turbatur q̄ꝫ ille qui non timet in periculis ꝑui
ſis ⁊ pꝛius manifeſtis. 55.ꝙ foꝛtes ꝓpter ig
noꝛatiā ſunt deterioꝛes q̄ꝫ foꝛtes ꝓpter ſpem.
Circa audatias autem ⁊ timoꝛem. cōclo 56.
ꝙ foꝛtitudo magis habet eſſe circa terribilia:
q̄ꝫ circa auſibilia. .57.ꝙ foꝛtitudo eſt circa
triſtitias. 58.ꝙ foꝛtiſ in ſuſtinēdo triſtia aliq̄ꝫ
delectationem habet ſed modicam. 59.ꝙ
qnāto aliquis magis perfectus eſt i virtute ⁊
felicioꝛ tanto magis triſtatur in moꝛte. 60.
ꝙ foꝛtitudo foꝛtis in ſuſtinendo triſtia ⁊ moꝛ
tem in bello non minuitur ſed magis augmen
tatur. Poſt hec de temperantia dicamus.
61.ꝙ circa delectationes aīales vt eſt tem
perantia nec intēperantia. .62.ꝙ temperā
tia ⁊ intēperantia ſunt circa delectationes coꝛ
poꝛales. 63.ꝙ tempantia ⁊ intemperantia
non ſunt circa delectatiōes viſus ⁊ audit⁹ nec
olfatus. 64.ꝙ alijs aīalib⁹ ab hoīe nō ieſt
delectatio ſm̄ viſum vel auditum vel olfatū
niſi per accñs. 65.ꝙ tēperantia ⁊ intꝑantia
ſunt circa delectationes guſtus ⁊ tact⁹. .66.
ꝙ temperātia ⁊ intꝑantia magl hñt eſſe circa
delectationes tactus q̄ꝫ circa delectatationes
guſtus. 67.ꝙ intēperantia ē iuſte expꝛobꝛa
bilis. 68.delectatiōes maxime liberales ho
minibus appꝛopꝛiate non ſunt delectationes
circa quas eſt temperantia. Concupiſcentia
rum aūt he quidē coēs. .69.ꝙ intꝑatus tri
ſtatur ꝓpter abſentiam delectabilium. Uolū
tas autem. 70.ꝙ intꝑantia plus habet ꝺ vo
luntario: q̄ꝫ timiditas. 71.ꝙ intꝑantia ē vi
ciū magis expꝛobꝛabile q̄ꝫ timiditas. .72.
ꝙ volūtariū non eodē oꝛdine repeꝛitur i tpā
tia: ⁊ in timiditate. 73.ꝙ ad bene viuere ho
minis opoꝛtet cōcupiſcētias ⁊ delectationes
ſuas eſſe menſuratas: ⁊ non vehementes: ſed
paucas ⁊ rōni nō cōtrarias. et ſic eſt finis. 3.

Incipiunt queſtiones mote in q̄rto libꝛo.

CIrca quam materiam eſt libera
litas. mouetur ⁊ ſoluitur
tractatu p° caplo p°. ꝙ ē circa pecuīas
qꝛ ēē pecuīas opatio liberalitatis laudať. qs
eſt pꝛincipalis actus liberalis: vtrū dare vel
accipere. mouetur ⁊ ſoluitur tractatu pꝛimo
capitulo primo. ꝙ ipſius liberalis magis ē da
re quibus opoꝛtet q̄ꝫ accipere vnde opoꝛtꝫ. qꝛ
ad virtutem magis pertinet bene agere q̄ꝫ hñ
pati. ⁊ quia ꝓpter dationem magis laudatur
liberalis. ⁊ etiam qꝛ difficilius ē dare q̄ꝫ acci
pere. Quoꝛum medietas ē liberalitas: moueť
⁊ ſoluitur tractatu ꝑmo caplo pꝛimo. ꝙ ē me
dietas inter ꝓdigalitatē ⁊ illiberalitatem: qꝛ
ꝓdigus habundat in dando. ⁊ illiberalis de
ficit in dando ⁊ liberalis nec deficit nec habū
dat. Quod vitioꝛum extremoꝝ eſt peius. vtꝝ
ꝓdigalitas vel illiberalitas: mouetur ⁊ ſolui
tur tractatu ꝑmo caplo ꝑmo. ꝙ ꝓdigus ē mi
nus malus q̄ꝫ illiberalis: qꝛ ꝓdigus eſt de fa
cili ſanabilis in ſuo vitio. quia egeſtate ⁊ eta
te: ⁊ illiberalis eſt inſanabilis quia cauſa ei⁹
ſcilꝫ ſenectus ⁊ impotentia non poteſt ſanari.
Quod viciorū extremoꝛum magis opponitur
illiberalitati. mouetur ⁊ ſoluitur tractatu pꝛi
mo caplo pꝛimo ꝙ illiberalitas magl opponi
tur liberalitati q̄ꝫ ꝓdigalitas: quia illud vici
um qꝺ eſt peius magis opponiť virtuti. Utꝝ

liberalitas ⁊ magnificentia differant: moueť
⁊ ſoluitur tractatu pꝛimo capitulo ſcꝺo ꝙ dif
ferunt quantum ad materiā quia liberalitas
ſe extendit ad omnes operationes que ſunt cir
ca pecuniaſ: ſed magnificentia eſt ſolum circa
opationes ſūptuoſas. ſi enim aliquis expēdat
in rebus paꝛuis moderate ſꝫ ꝙ eſt dignū non
dicitur magnificus. Quoꝝ vicioꝝ extremo
rum eſt magnificentia medietas: mouetur et
ſoluitur tractatu pꝛimo ca° 2° ꝙ eſt medietas
inter puificentiam ⁊ banauſiaꝫ. paruificentia
.n. opponitur magnificentie per moduꝫ defe
ctus ⁊ banauſia per modū exceſſus. Quibus
perſonis cōpetit magnifice expendere: moueť
⁊ ſoluitur tractatu pꝛimo tractatu. 2. ꝙ ad no
biles genere. ⁊ ad viros in dignitatibus cōſti
tutos habentes magnas diuitias pertinet fa
cere ſumpt⁹ magnificos: ita ꝙ expenſe ſint ꝓ
poꝛtionate ⁊ perſone expēdenti ⁊ operibus cir
ca que fiunt expenſe. ⁊ ita ꝙ expenſe non ſolū
deceant tale opus in quo expenduntur. ſꝫ ēt
ꝙ deceant facienteꝫ expenſas Circa que eſt
magnanimitas. mouetur ⁊ ſoluiť tractatu 2°
capitulo pꝛimo. ꝙ magnanimitas eſt circa ma
gna ⁊ maxime circa timores que ſunt maxime
bona exterioruꝫ bonoruꝫ quia honoꝛē atribui
mus dijs ⁊ optīs pro pꝛemio nō habentes me
lius quod tribuere poſſimus. Quoꝛuꝫ vici
oruꝫ extremoruꝫ magnanimitaſ eſt medietas.
mouetur ⁊ ſoluiť tractatu 2. capitulo pꝛimo ꝙ
magnanimus eſt mediuꝫ inter puſillanimuꝫ ⁊
caymum quia caymus dignificat ſe maioꝛib⁹
honoꝛibus q̄ꝫ eſt dignus ⁊ puſillanimus non
dignificat ſe quibus eſt dignus ſed magnani
mus dignificat ſe magnis quibus eſt dignus
Qūo magnanimitas ſe habet ad virtutes.
mouetur ⁊ ſoluitur tractatu. 2 caplo ꝑmo ꝙ ñ
ē ſine alijs virtutibus. ⁊ in opatione cuiuſlibꝫ
virtutis intendit illud qꝺ eſt magnū in illa o
peratione. Qualiter magnanim⁹ ſe habꝫ ad
alios: mouetur ⁊ ſoluitur tractatu. 2. ca° ꝑmo
ꝙ ad magnanimū pertinet vt ſe ipm̄ honoꝛa
bilem exhibeat ad illos qui ſunt in dignitate
⁊ in excellentia honoꝝ foꝛtune. ⁊ ad medioꝛeſ
mediocriter. Quod vicioꝝ extremoꝛū ma
gis opponitur magnanimitati. moueť ⁊ ſolui
tur tractatu 2° caplo ꝑmo ꝙ puſillanimitas
magis opponiť magnanimitati q̄ꝫ caymotes.
quia puſillanimitas eſt viciuꝫ deteri⁹ q̄ꝫ Cay
motes qꝛ facit hoīes deterioꝛes Utꝝ circa
mediocres honoꝛes ſit aliqua v̄tus: mouetur
⁊ ſoluitur tractatu. 2. c° 2° ꝙ circa paruos ho
noꝛes eſt quedaꝫ virtus innoīata. qꝛ circa me
diocres honoꝛes cōtingit in appetendo eos ſu
perabundare ⁊ deficere. ⁊ ēt mediū tenere qꝺ
pertinet ad virtutē. Vtrū ſit circa iras ali
qua virtus. mouetur ⁊ ſoluitur tractatu. 3. cō
tento in vno ca° ꝙ ſic quia circa iras cōtingit
ſuꝑabūdare ⁊ deficere. ⁊ ſuꝑabundantia ⁊ de
fectus circa iras ſunt vituperabiles: ideo cir
ca iras eſt mediū laudabile qꝺ māſuetudo no
minatur. cuius extrema ſunt iracūdia ⁊ iraſci
bilitas. Qꝺ vicioꝛum extremoꝝ oponitur
māſuetudini: mouetur ⁊ ſoluitur tractatu. 3.
ꝙ iracūdia magis opponiť māſuetudini q̄ꝫ ir
raſcibilitas quia homo magis inclinať nālíť
ad ſuꝑabūdātiā ire q̄ꝫ ad defectū ire. Utꝝ
circa cōuictū humanum qui fit ꝑ hoc ꝙ hoīes
adinuicē coīcant in ſermonibus ⁊ in rebus ſit
aliqua virtus. moueť ⁊ ſoluiť tractatu. 4. ca°
ꝑmo ꝙ ſic. ⁊ hec vocatur amicitia in coīcatio
ne ⁊ non in affectione vel affabilitas quia cir
ca cōuictū eſt reꝑire ſuꝑabūdantiā ⁊ defec
tū vituperabiles. nā quidā intendunt oībus
placere vt placidi. ⁊ quidā intendunt oēs cō
triſtare. vt diſcoli ⁊ litigioſi. Utrū circa hu
manos actus ſit aliqua virtus media inter ia
ctantiā ⁊ yroniā. mouetur ⁊ ſoluitur tractatu
.4. ca° 2° ꝙ eſt talis habitus medius que v̄i
tas nominatur. ⁊ hñs talē habitū nec dicit ſi
bi maioꝛa ineſſe q̄ꝫ inſunt. nec negat ea ineſſe
que inſunt. ⁊ hoc facit in eo ꝙ talis eſt ſꝫ habi
tum. Utrū circa ludos poſſit eſſe virt⁹ mo
uetur ⁊ ſoluiť tractatu. 4. ca° 3° ꝙ ſic: quia in
ludendo pōt eſſe ſuꝑabūdantia ⁊ defect⁹. et
per ꝯñs pōt eſſe mediū qꝺ eſt virtus. ⁊ hec vir
tus vocatur eutrapelia. ⁊ eſt medietas inť bo
molechiā ⁊ agricoliā ſeu ſilueſtritatē. Utꝝ
verecundia ſit virtus: mouetur ⁊ ſoluitur pte
quinta ꝙ non eſt virtus qꝛ fit cū trāſmutatio
ne copoꝛali. nā verecūdati rubeſcūt ſicut timi
di palleſcunt.

Incipit quart⁹ Liber Ethicoꝛum.

LIber quartus

continet quatuoꝛ ptes. in pꝛi
ma determinat de virtutibus
reſpicientib⁹ bona exteriora
cuiuſmodi ſunt diuitie ⁊ hono
res: In ſcꝺa ibi. māſuetudo aūt eſt. determiat
de quadā v̄tute reſpiciēte mala exteriora. In
tertia ibi. ꝺ colloquijs ⁊ ꝯuiuere. determinat ꝺ
v̄tutibus que ſunt circa actus humanos. In
quarta parte ibi. de verecūdia autē. determi
nat de quadam paſſione laudabili q̄ verecū
dia nominatur. pꝛima pars cōtinet duos tra
ctatus. In pꝛimo determinatur de v̄tutibuſ q̄
reſpiciūt diuitias In ſcꝺo ibi. magnanimus
aūt. determinatur de virtutibus q̄ ſunt circa
honoꝛes. Tractatus primus continet duo ca
pitula. primū eſt de liberalitate q̄ eſt circa di
uitias mediocres ⁊ vicijs ei oppoſitis. In ſe
cunda ibi. videtur autē cōueniens eſſe. deter
minatur de magnificentia que eſt circa diuiti

as ⁊ expenſas magnas.

Capitulum primū in quo oſtenditur ꝙ liberalitas eſt medietas circa pecunias quia circa dationē ⁊ acceptionē pecuniarum liberalis laudatur: ⁊ quid intelligitur ꝑ pecunias ⁊ ꝙ prodigalitas ⁊ illiberalitas ſūt ſuperabundantie ⁊ defectus circa eas ⁊ quid illiberalitas ⁊ quid ꝓdigalitas tā coiter ꝙ ꝓprie dicta. ⁊ quis ꝓprie prodigus: ⁊ quis liberalis ⁊ quod magis eſt liberalis in datione ꝙ in ſumptiōe ⁊ laudabilior. ⁊ ꝙ liberales amātur maxime ⁊ ſecūdū quas circūſtātias optet liberalē dare. ⁊ ſm quas ñ dare. ⁊ ſꝫ quas ⁊ vñ accipere ⁊ ñ accipe. ⁊ ꝙ liberalitas cōſiſtit ñ in multitudine datorū ſed in dantis habitu i cōparatione ad ſubſtātiā dantis ⁊ neceſſitatē accipientis. ⁊ ꝙ liberalis nō de facili dicatur et propter quas cauſas licet obſeruet recte dationis ⁊ ſumptionis circūſtantias adhuc liberalitas cuꝫ ſit medietas facit vtraqꝫ vt oportꝫ quia conſequuntur ſe adinuicē decens datio ⁊ decens acceptio. ⁊ ꝙ liberalis eſt bene cōicatiuus: ⁊ in quibus ſuper abundat ⁊ deficit ⁊ in quibus illiberalis ⁊ ꝙ prodigus eſt ſanabilior ⁊ melior illiberali ⁊ propter quid illiberalis ē inſanabilis: ⁊ ꝙ diuerſi ſunt modi illiberalitatis ⁊ ꝙ illiberalitati magiſ cōtrariatur liberalitas: ꝙ prodigalitas ⁊c.

Dicamus aūt deinceps de liberalitate videtur autē eſſe circa pecunias medietas: laudatur enim liberalis non in bellicis neqꝫ in quibus temperatus. Rurſus neqꝫ i iudicijs. ſed circa dationē pecuniarum ⁊ ſumptionē: magis autē in dationē pecunias aūt dicimus oia quorumqꝫ dignitas nūmiſmate menſurat. Eſt aūt ꝓdigalitas ⁊ illiberalitas circa pecunias ſuꝑabūdātia ⁊ defectus. ⁊ illiberalitatē quidē copulamus ſemꝑ magis ꝙ oportet circa pecunias ſtudētibus ꝓdigalitatem aūt inferimus qñqꝫ cōplectentes itēperatis hoīb⁹. Incōtinentes. n. ⁊ itēpatos cōſumptores prodigos nominamus ꝑꝑ qḋ ⁊ prauiſſimi videntur eſſe multas. n. ſimul malicias hñt non autē ꝓprie appellātur vult enim ꝓdig⁹ eē qui vnū aliqḋ malū habet corrūpere ſubſtantiam. prodigus. n. qui propter ſe ipm̄ perditus videtur aūt perditio quedā ipſius eē ⁊ ſubſtātie corruptio vt viuere per has exiſtēte ſic vti ꝙ ꝓdigalitatē accipimus. Quoꝝ aūt eſt aliq̄ vtilitas his. n. bene: vti ⁊ male diuitie autem ſunt vtilium. vnoquoqꝫ aūt optime vtitur q habet circa ſingula virtutē ⁊ diuitijs aūt vtetur optime qui hꝫ circa pecunias virtutē. Iſte aūt ē liberalis. vſ⁹ aūt videtur eſſe pecuniarum cōſūptio ⁊ datio. Acceptio aūt ⁊ cuſtodia poſſeſſio magis ꝑꝑ qḋ magis eſt liberalis dare quibus oportet ꝙ accipere: vnde optet. ⁊ non accipere vñ non optet. virtus enim magis benefacere: ꝙ bene pati ⁊ bene opari magis ꝙ turpia non operari. Non inmanifeſtum aūt qm̄ dationes quidē ſequitur bene facere ⁊ bona operari. ⁊ grā danti non accipienti ſed ⁊ laus magis ⁊ facilius aūt accipere ꝙ dare. ꝓprium aūt minus emittūt magis ꝙ accipiūt alienū. Sed liberales dicūtur qui dant. Qui vero accipiūt non in liberalitate laudanē. Sꝫ non min⁹ in iuſtitia qui aūt accipiūt neqꝫ laudantur multū amātur aūt maxime liberales eorū q in virtute vtiles. n. hoc autē in datiōe

Iſtud eſt ꝑmū capitulū libri quarti in q̄ determinaē de liberalitate ⁊ vicijs ei oppoſitis. ⁊ cōtinet quatuor ptes principales. In ꝑma determinatur de materia liberalitatis et viciorū ei oppoſitoꝝ ⁊ de opationib⁹ liberalitatis viciorū oppoſitorū circa ꝓpriā materiā. In. z. ibi. que aūt ſm virtutē operatiōes. oſtēditur circa quas circūſtātias oportet liberalē dare et non dare. ⁊ ſm quas ⁊ vnde accipere ⁊ non accipere. ⁊ que ſunt ꝓprietates liberalis. In tertia parte ibi. Qui aūt ſuperabūdat. determinatur de ꝓdigo ⁊ in quibus ſuperabundat ⁊ deficit ꝓdigus. ⁊ in quibus illiberalis. In quarta parte ibi. Illiberalitas aūt inſanabilis. determinatur de illiberalitate oñdendo ꝑꝑ quid illiberalitas eſt inſanabilis. ⁊ ꝙ diuerſi ſunt modi illiberalitatis ⁊ qui ſunt illi. prima pars cōtinet duas particulas. In prima declaratur ꝙ tam liberalitas ꝙ vicia ei ꝯria ſunt circa pecunias. z. oſtēdiē ꝙ vicia oppoſita liberalitati ſunt circa pecunias. ⁊ ꝑmo dicit de quo eſt intētio dicēs ꝙ poſt tēperantiaꝫ dicendū eſt de liberalitate. Videtur autem eſſe. hic oſtendit ꝙ liberalitas eſt medietas circa pecunias. Et hec eſt prima cōcluſio hui⁹ libri ⁊ ꝓbatur ſic. quelibet virtus circa illa eſt medietas circa que operatio virtutis laudaē ſed operatio liberalitatis laudatur circa pecunias. ergo liberalitas eſt medietas circa pecunias. maior patet de ſe ⁊ minor dclaraē per h ꝙ liberalis non laudaē quia prudenter ſe hꝫ in rebus bellicis nec q: tpate ſe habet in venereis aut alijs delectationibus tact⁹ nec quia recte ſe habet in iudicijs. ſed quia bene ſe habet in dando ⁊ accipiēdo pecunias ſed magis laudatur in dando. Pecunias autem. exponit quid itelligit nomine pecunie. ⁊ dicit ꝙ nomine pecunie intelligit oia illa quorum dignū ꝑcium nūmiſmate menſurari pōt ſicut ē equ⁹ aſinus domus veſtis ⁊ quecūqꝫ talia q̄ denariis appreciari poſſunt quia idē eſt dare vl' accipere iſta ⁊ dare vel accipere pecunias. ⁊ ideo cc oia talia eſt liberalitas. ⁊c. Notāda ſunt hic duo. primo ſm cōmentatorē hic ꝙ phs oſtendendo liberalitatē eſſe circa pecunias dat generale documētū ad ſciēdum circa quod obiectum eſt quelibet virtus. q: enim virtus eſt bonū laudabile ideo quelibet virt⁹ eſt illa circa que opatio virtutis laudaē. ⁊ hoc eſt documentū generale. z⁹ eſt notandū ꝙ materia ſeu obiectum virtutis ē duplex. ſ. ꝓpinq̄ ⁊ remota. Materia virtutis exñs circa paſſiones. q̄dā ꝓpinqua vt paſſio interior. ⁊ remota: vt obiectum paſſionis. materia ꝓpinqua cuiuſlibꝫ virtutis moderatiue paſſionū ſunt ipe paſſiones circa quas eſt huiuſmodi virtus immediate. Materia remota ipius virtutis moderantis paſſiones eſt obm̄ paſſionū ſicut materia proxima fortitudinis eſt timor ⁊ audacia materia remota pericula mortis. Similiter delectationes ⁊ concupiē ſunt materia ꝓpinqua temperantie ⁊ cibi potus ⁊ actus venerei ſunt materia remota tēperantie. Et eodē modo materia propinqua liberalitatis ē cupiditas vel amor pecuniarū. ſed materia remota ipſi⁹ liberalitatis eſt pecunia ⁊ omē aliud cuius dignū pretiū pōt nūmiſmate menſurari. Eſt aūt ⁊ prodigalitas. Ex hoc ꝙ liberalitas ē circa pecunias: cōcluditur ꝙ ꝓdigalitas ⁊ liberalitas ſūt circa pecunias. ⁊ hec ē cōclo. z. hui⁹ libri ⁊ ꝓbatur ſic. mediū ⁊ extrema ſunt circa idem ſed liberalitas que eſt mediū inter ꝓdigalitatem ⁊ illiberalitatē eſt circa pecunias. igitur ꝓdigalitas ⁊ illiberalitas ſunt circa pecunias. Illiberalitatē attribuimus autem illis qui circa pecunias ſtudent magis ꝙ oportet. ꝓdigalitatē attribuimus illis qui intpate viuunt: hi enim cōſumūt ⁊ deuaſtāt pecunias vt cōpleāt ſuas cōcupiſcentias ꝑꝑ que prauiſſimi videntur eſſe. multas. n. ſimul malicias hñt. ſ. ꝓdigalitatē ⁊ itpantiam. Non autē ꝓprie. ſed licet intpati ꝓdige viuāt non tamē ꝓprie appellātur ꝓdigi. prodigus eſt qui tm̄ habet vnam maliciā principaliter intētā. ſ. corrumpere ⁊ diſſipare ſuā ſubſtātiā. Prodig⁹. n. dicitur quaſi ꝓditus vel perditus q: perdit ſe ipſum ⁊ ſuam ſubſtantiā conſeruare. inquantum perdit diuitias q̄ hñt ſuā ſubſtātiā conſeruare. Notandū ē ꝙ ꝓdigus dicit ille q cōſumit ſuas diuitias non ꝑꝑ aliā cauſaꝫ ꝙ propter cōſumere in quo delectatur ⁊ nō hr dicit phs ꝑpter ſe ipm̄. i. ꝑpter ipm̄ cōſumere. quia ſi aliquis ꝑpter aliā cauſam cōſumit ſuas diuitias vt ꝑꝑ delectationes venereas nō debet ꝑpter hoc dici ꝓdigus ſed dici incontinens ſeu intpatus. quia virtus ⁊ viciū nomē habet a fine. videmus. n. multos illiberales ⁊ parcos qui diuitias ſuas cōſumūt ꝑpter incōtinentiā qui parcūt corpori ſuo non audentes expendere in ſe ipis nec in alijs: ⁊ tñ ꝑpter delectationē venereā oia ſua cōſumūt. ⁊ manifeſtum eſt ꝙ tales non ſunt prodigi. Quorū aūt eſt aliqua vtilitas. Hec eſt ſcōa pticula ꝑme partis in qua determinaē de opationibus liberalitatis: ⁊ viciorū ei ꝯriorū. ⁊ primo oſtēdit ꝙ circa materiā liberalitatis cōtingit bñ ⁊ male opari. ⁊ bene opari circa diuitias ē actus virtutis. ⁊ male opari eſt opatio vicij oppoſiti virtuti primo. igiē oñdit ꝙ diuicijs cōtigit bene ⁊ male vti. ⁊ hec ē cōclo. z. ⁊ ꝓbaē ſic omni bono vtili ad finē cōſequēdū contingit bene ⁊ male vti diuitie ſunt bona vtilia ad finem cōſequēdū. q ⁊c. ille aūt optime vtiē diuitijs qui habet virtutē directiuā circa pecunias ⁊ hic eſt liberalis. Dubitatur hic ⁊ videē ꝙ maior huius rōnis ſit falſa. quia virt⁹ moralis eſt bonū vtile ad finē cōſequendū. ſ. ad felicitatē cōſequēdā. Sꝫ tñ virtute morali nō contingit male vti. vt patet ex z⁹ hui⁹. Dicendū eſt ꝙ vti virtute cōtingit duplr. vel' tāquā habitu a quo opatio procedit que opatio eſt vſus virtutis. ⁊ iſto modo non cōtingit male vti virtute quia a virtute non ꝓcedit aliq̄ mala operatio. Alio modo cōtingit vti virtute tanꝙ obiecto ⁊ ſic contingit male vti virtute contingit. n. ꝙ aliquis deſideret virtutē ꝑpē malū finem. vt ꝑpter inanē gloriā vel ꝑpter cupiditatē acquirendi diuitias: vnde maior dicte rōnis intelligiē de vſu rei tanꝙ obiecti omni bono ordinato ad finē cōſequēdū cōuenit vti bene ⁊ male tanꝙ obiecto. Uſus aūt rei ꝓprius vſus pecuniarū videtur eſſe conſumptio ⁊ datio. Accipere vero ⁊ cuſtodire pecunias magis eſt eas poſſidere ꝙ eis vti. ⁊ iō qui non dat pecunias ſed cuſtodit eas non vtitur illis vt oportet. Propter qḋ magis. ⁊ cuꝫ dare ⁊ accipere ſint actus liberalitatis quia ipſius liberalis eſt magis dare quibus oportet ꝙ accipere vnde oportet ⁊ non accipere vñ nō oportet. Et hec eſt cōcluſio. 4. ⁊ probaē ꝑ quiqꝫ rōnes. Prima eſt hec. Ad virtutē magis ꝑtinet bene facere ꝙ bene pati ⁊ bona opari magis ꝙ turpia non operari. ſed ex hoc ꝙ aliquis dat quibus oportet facit bene ⁊ ex hoc ꝙ accipit vnde oportet bene patitur. igitur ad liberalē magis ptinet dare quibus oportꝫ ꝙ accipere vnde oportet. Et gratia danti. z. probatur eadē ꝯ⁹ ſic. operationi virtutis debetur laus ⁊ gratiaꝝ actio circa illud. igitur illud magis eſt virtus ꝑpter qḋ magis tribuitur virtus ⁊ gratiarū actio. ſed propter dationē magis tribuitur laus ⁊ gratiarū actio ꝙ propter acceptionē. ideo ipius liberalis eſt magis dare ꝙ recipere. Et facilius. 3. ꝓbatur ꝯclo ſic. circa illud magis eſt virtus quod eſt magis difficile nā virtus eſt circa bonū ⁊ difficile. vt patet ex ꝑcedentib⁹. ſed difficilius ē dare ꝙ accipe

minus enim parati ſumus emittere propriuꝫ q̄ꝫ accipere alienū ideo ad liberalitatē magis pertinet dare q̄ꝫ accipere. Sed ⁊ liberales. 4° probatur eadem concluſio ex cōi modo loquendi ſic. circa illa magis eſt liberalitas pro quibꝰ hoies magiſ dicūtur liberales. ſꝫ ꝓpter dare magis dicūtur aliqui liberales q̄ꝫ pp accipere vł non accipere. ⁊ ꝓpter dare laudant̄ de liberalitate. qui. n. nō accipiunt inordinate non multum laudantur de liberalitate: ſed magis de iuſticia. igitur liberalitas principaliſſime videtur eſſe circa dationes. Amant̄ autem. quinto ꝓbatur idem ſic. circa illud magis eſt liberalitas ꝑ quo liberalis magis amatur. ſed magis amatur liberalis qꝛ dat q̄ꝫ qa accipit vel nō accipit. igitur liberalitas ē magis circa dationes q̄ꝫ circa acceptiōeꝫ. maioꝛ patet de ſe: ⁊ minoꝛ declaratur per hoc ꝙ ſic̄ dicit phs. inter virtuoſos liberales maxime amantur quia maxime ſunt vtiles. ſed tales ſunt alijs vtiles ꝓpter hoc qđ dant: ſed non ꝓpter hoc qđ accipiāt. igitur liberalis magis amatur quia dat q̄ꝫ quia accipit vel quia nō accipit. Notādū ꝙ liberales maxime amātur amicitia que eſt propter bonum vtile. ſed nō amantur maxime amicitia que eſt propt̄ boꝰ honeſtum quia ſic liberalitas eſſet maxima ⁊ principaliſſima virtus quod eſt falſum.

Que autē ſm virtutem operatōes bone ⁊ bōi gratia ⁊ liberalis dabit boni gratia ⁊ recte quibus. n. opꝫ ⁊ quando ⁊ q̄cunqꝫ oportet. ⁊ alia q̄cūqꝫ ſequūtur ⁊ recte dationeꝫ: ⁊ hoc delectabiliter vel ſine triſticia. Quod eni ſm virtuteꝫ delectabile vł non triſte ł minime triſte. Qui autē dat quibus non oportet. vel non boni gratia ſꝫ ꝓpter quandaꝫ aliaꝫ cauſaꝫ non liberalis ſed alius quis dicetur. Neqꝫ qui triſte magis enī vtiqꝫ eligeret pecunias bona operatione. Hic aūt non liberalis. Neque accipiet vnde non oportet. neqꝫ. n. eſt non honorātis pecunias proprium talis acceptio: non vtiqꝫ erit petitiuꝰ: nō enim eſt benefacientis alijs vt ſibi bene fiat faciliter. vnde aūt oportet accipiet puta a proprijs poſſeſſionibus non vt bonū ſed vt neceſſarium vt habeat dare. Neqꝫ non curabit ꝓpria volens per hoc quibuſdā ſufficere: neqꝫ quibuſlibet dabit vt habeat dare quibus opꝫ ⁊ quando ⁊ vbi bonum. Liberalis aūt eſt vehementer ⁊ ſuperabūdare in datione vt derelinquat ſibi ipſi minora. Non reſpicere enim ad ſe ipſum liberalis. Scđm ſubſtātiā vtiqꝫ liberalitas dicitur. non enim in młtitudine datorum qđ liberale ſed in dantis habitu. h aūt ſm ſubſtātiā dat. Nihil autem prohibet liberaliorē eſſe minora dantem ſi a minoribꝰ det. Liberaliores aūt eſſe vident̄ non poſſidentes ſed accipientes ſubſtātiā. Inexperti. n. indigentie ⁊ omnes diligunt magis ſua opa. vt parentes ⁊ poete. Ditari aūt non facile eſt liberalem neqꝫ acceptiuū exiſtentem neqꝫ cuſtoditiuū emiſſiuū autem ⁊ non honorantem ꝓpter ipſas diuitias: ſed grā dationis propter qđ et accuſant fortunam: q̄m maxime digni exñtes nequaq̄ꝫ ditantur. Cōtingit aūt non irrōnabiliter hoc non. n. poſſibile pecunias habere nō curantem vt habeat quemadmodū neqꝫ ī alijs. ñ tñ dabit qbꝰ ñ opꝫ neqꝫ qñ ñ opꝫ nꝫ q̄cūqꝫ alia talia Non. n. vtiqꝫ ad hec copꝑabitur ſm liberalitatem ⁊ in hoc cōſumēs: nō vtiqꝫ habebit in que oportet conſumere quēadmodum enim dictum eſt: liberalis eſt qui ſm ſubſtantiam expendit ⁊ in que oportet.

Hec eſt ſecunda pars principalis huius capituli in qua oſtenditur ſm quas circūſtantias oportet liberalē dare ⁊ non dare ⁊ ſm quas ⁊ vnde oportet liberalē accipere ⁊ ñ accipere. ⁊ que ſunt ꝓprietates liberalis: ⁊ cōtinet duas particulaſ. In prima declarat̄ que ſunt circūſtātie opationū liberalitatis. In ſecunda ibi. Liberalis aūt. ponuntur proprietates liberalis. In prima igitur particula priꝰ oſtendit̄ qualis eſt liberalis datio que ē pcipuus actus liberalitatis. 2° oſtendit qualis debet eſſe actus ſecūdarius liberalis. ſ. acceptio liberalis. De datione aūt liberalis oſtendit duo. Primū eſt. ꝙ liberalis eſt qui dat quibus oportet ⁊ quantum oportet ⁊ quando oportet ⁊ cuius gratia oportet. ⁊ ſic de alijs circumſtantijs. 2° oſtendit ꝙ datio liberalis debꝫ eē delectabilis vel ſine triſtitia. Primo igitur oſtendit ꝙ liberalis dat boni gratia ⁊ rōne quibus oportet ⁊ quando oportet. ⁊ ſic de alijs circūſtantijs. ⁊ hec eſt cōcluſio quinta. ⁊ probat̄ ſic. operatio cuiuſlibet virtutis eſt bona ⁊ recta ratione regulata vt patet ex 2° huius. ergo datio que eſt precipuus actus liberalis eſt bona ⁊ recta rōne regulata. ſed ſm rectam rōnem dandum eſt boni gratia. ⁊ quibus oportꝫ ⁊ que oportet ⁊ quando oportet. et ſic de alijs circūſtantijs. ergo liberalis dat quibus optet ⁊ quantum oportet: iđ ⁊c̄. Et hoc delectabiliter. Scđo oſtendit ꝙ datio liberalis debꝫ eē delectabilis ⁊ ſine triſtitia. Et hec eſt cōcluſio ſexta. ⁊ probatur ſic. omnis actus virtuoſus eſt delectabilis vel ſine triſtitia. vel ſi optet triſtitiam admiſceri illa eſt minima triſtitia ꝑ cōparationem ad actus aliorum hominuꝫ ſicut ſupra dictum eſt de forti: qui ſi in aliquo actu ſuo non multum delectetur. tñ minime triſtatur inter oēs qui huiuſmodi pericula ſuſtinēt cum igitur datio liberalis ſit actus virtuoſuſ ſequitur ꝙ datio liberalis debet eē delc̄abił vł ſine triſtitia. Qui autē dat. Ille datiōes quibus deſunt debite circūſtantie non pertinēt ad liberalem vt dare quibus non oportet vel non boni gratia. qui eniꝫ non dat boni grā ſed propter aliam cauſam non dicitur liberalis ſed denominat̄ a fine pp quē dat. Neqꝫ qui triſte. ille qui dat cū triſtitia non eſt liberalis ⁊ hec eſt concluſio ſeptīa. ⁊ probat̄ ſic. q magis diligit pecunias q̄ꝫ operationes virtuoſas non eſt liberalis. ſed ille qui dat cū triſtitia magis diligit pecunias q̄ꝫ opationes virtuoſas. iđ q dat cū triſtitia. nō ē liberalis datio igitur liberalis debet eſſe debitis circūſtantijs veſtita ⁊ debet eſſe delectabilis ⁊ ſine triſtitia. Neqꝫ accipiet vt nō oportꝫ. viſo qualis debet eſſe datio liberalis que eſt pīcipalis actus docet qualis debet eſſe actus ſecūdarius ipſius liberalis. ſ. acceptio eius. vnde dicit ꝙ liberalis non accipiet vnde nō oꝫ. et hec ē cōcluſio. 8. ⁊ probatur ſic. ille qui nō multū honorat pecunias non accipit vnde nō oportet: ſed liberalis nō multū honorat pecunias. iđ ⁊c̄.

Neqꝫ vtiqꝫ erit. nec eſt liberalis ꝓmptꝰ ad petendū. ⁊ hec eſt cōcluſio nona. que ꝓbatur ſic. ille qui eſt ꝓmptus ad bene faciendū ⁊ donando non de facili vult petere beneficiū ab alio. ſed liberalis ē ꝓmptus ad bene faciēdū donādo: iđ ⁊c̄. Circa maiorē eſt ſciēdū ſicut ī naturalibꝰ illud qđ eſt multū actiuū eſt parū paſſiuum vt patet de igne: ita eſt in moralibꝰ ꝙ qui multū actiuus eſt paꝝ paſſiuꝰ: ſed bene facere donando eſt facere ⁊ recipere beneficia ab alio eſt pati: ⁊ per ꝯñs liberalis de facili ñ vult recipere beneficia ab alio. ⁊ p ꝯñs nō eſt ꝓmptꝰ ad petendū illa. ⁊ ſic liberał vitat duo . ſ. recipere vñ non oportꝫ. ⁊ beneficia ab alio petere. Videtur aūt. in recipiēdo liberalis obſeruat tria. primū eſt ꝙ liberalis ſolū accipit vnde oportet. ſ. a ꝓprijs paſſionibus non quia querit pecuniā tanq̄ꝫ per ſe bonū: ſed quaſi neceſſariū ad dandū. ſcđm eſt ꝙ liberalis nō negligit ꝓpria bona. vnde curā habet de ꝓprijs bonis vt habeat vnde dare poſſit. Tertia ē ꝙ liberalis non dat oīa que habet: ſed retinet q̄dam ita ꝙ dare poſſit quibus opꝫ loco ⁊ tp̄e debitis. Liberalis aūt. hec eſt. 2. ꝑticula. 2. partis in qua ponūtur ꝓprietates liberalis q̄ ſunt. 4. prima eſt ꝙ liberalis vehemēter ſupabundat in dando: ita ꝙ datio in ip̄o excedit retentionē nā minus relinquit ſibi ⁊ plus dat alijs. Non . n. intēdit liberalis ſibi ſoli ſꝫ paucis in ſe ip̄o eſt cōtentus. Scđm ſubſtātiā vtiqꝫ. 2. ꝓprietas eſt ꝙ liberalitas cōmēdat̄ ſm ꝓportionē ſubſtātie. i. diuitiarū. non enim iudicatur aliquis liberalis ex multitudīe donorū. ſed ex habitu. i. facultate ⁊ volūtate dātis. vnde nihil ꝓhibet ꝙ ille liberalior ſit qui minora dat ⁊ hoc ſi a minoribus diuitijs det.

Liberalis aūt. Tertia ꝓprietas liberalis ē ꝙ illi qui ſuſcipiūt diuitias ab alijs ſunt magis liberales q̄ꝫ illi qui ꝓprio labore eas acquirunt. ⁊ hec eſt cōcluſio. 10. ⁊ ꝓbatur dupłr. primo ſic. illi qui ſuſcipiūt diuitiaſ a parentibus vel ab alijs nunq̄ꝫ expti ſunt indigentiā. ⁊ iđo non timent indigentiā nec timēt expender̄ ſic̄ illi qui aliqñ experti ſunt paupꝑtatē. ⁊ hec ē prima rō. ſcđa ratio eſt iſta. omnes naturaliter diligunt ſua opa ſic parentes diligunt filios ſuos ⁊ poete ſua poemata. ſed illi qui ꝓprio labore acquirunt diuitias reputaut eas quaſi ſua opera. ⁊ ideo magis diligūt eas ⁊ per ꝯñs magis volunt eas conſeruare. Ditari aūt. 4. ꝓprietas liberalis eſt. ꝙ non eſt facile liberalē ditari. ⁊ hec eſt cōcluſio vndecīa. ⁊ probatur dupliciter. Primo ſic. qui non eſt acceptiuus diuitiarum nec cuſtodit eas. ſꝫ magis emittit dādo ⁊ expendendo eas nō pōt faciliter ditari. ſꝫ liberalis non de facili accipit diuitias ab alijs nec multuꝫ cuſtodit eas. ſed magis eas expendit. igitur non eſt facile liberalem ditari. Propter quid. idem manifeſtatur per quoddā ſignū tale: quia. n. liberales nō de facili ſunt diuites: ideo hoies vulgares accuſant fortunaꝫ cum non attribuit diuitias illis qui maxime ſunt digni habere diuitias. ſ. liberalibus. ⁊ h̄ eſt ſignum ꝙ liberales non de facili dicantur ſed dicit phs ꝙ hoc non irrōnabiliter accidit quia non eſt poſſibile vel nō facile ꝙ hō habeat pecunias qui non multum curat habere eas. non enim eſt facile ꝙ homo habeat bonū de quo non curat. Non tñ dabit. ſed q̄ꝫuis liberalis non multū curet de diuitijs: non tñ dabit quibus non oportet nec qñ non optet. ⁊ ſic de alijs circūſtātijs: quia ſic opatio ſua non eſſet liberalis. ⁊ ſic etiā īpediretur ab opatione liberali dum inutiliter cōſumens non haberꝫ quid oporteret conſumere.

Qui aūt ſupabundat ꝓdigus. propter qđ tirānos ñ dicimꝰ ꝓdigos multitudo enī poſſois non videt̄ facile eē dationibus ⁊ expēſis ſupabundare. Liberalitate vtiqꝫ medietate exñte circa pecuniaꝝ dationeꝫ ⁊ acceptioneꝫ liberalis ⁊ dabit ⁊ expendet in q̄ oꝫ ⁊ quecūqꝫ oꝫ. Simiłr in ꝑuis ⁊ magnis. ⁊ h̄ delectabiłr ⁊ accipiet magnis ⁊ ꝑuis ſiłr vnde oꝫ ⁊ q̄cunqꝫ oꝫ. virtute eni circa ābo exñte medietate faciet vtraqꝫ vt oꝫ. Sequit̄ eni decenti dationi talis acceptio: non talis āt ꝯtraria ē. Sequentes qdem igit̄ fiunt ſił ī ip̄o ꝯtrarie aūt manifeſtū quod nō. Si aūt preter oportunū ⁊ bene hñs ꝯtingat ipꝫ ꝯſumere triſtabit̄. Moderate aūt ⁊ vt oꝫ. virtutis eni ⁊ delectari ⁊ triſtari quibꝰ debet vt oꝫ Sed ⁊ benꝰ coicatiuus eſt liberalis in pecunijs. pōt eniꝫ ī iuſta pati non honores pecunias ⁊ magis gra

natꝰ ſi quidē qđ oꝫ nō ꝯſumpſit ꝙ̄ triſtatus ſi non opoꝛtunū aliqđ ꝯſumpſit: ⁊ ſymondi non placens. Prodigus aūt ⁊ in his peccat. neqꝫ .n. delectaẜ in qbus opꝫ. Neqꝫ triſtaẜ vt oꝫ. Erit aūt ꝓcedentibus maifeſtius: dictū aūt eſt nobis qm̄ ſupabundantie ⁊ defectꝰ ſunt prodigalitaẜ ⁊ illiberalitas: ⁊ ī duobus in datiōe et acceptione ⁊ expenſas in datione ponimꝰ prodigalitas quidē igitur in dando ⁊ non accipiendo ſuperabundat in accipiendo aūt deficit. Jlliberalitas autē quidē igitur in dando deficit in accipiēdo autē ſupabundat niſi in paruis. Que aūt quidē igitur ꝓdigalitas non multuꝫ coaugetur . non enim facile ex nulla parte accipientem oibus dare velociter enim derelinquit ſbā dantes idiotis qui ⁊ videntur prodigi eſſe. Quare talis videbitur. vtiqꝫ non paruo melior eſſe illiberali. Bene ſanabilis enim eſt ⁊ ab etate et ab egeſtate. Et ad mediū pōt venire habet enim que liberalis c̄ .n. dat ⁊ nō accipit. Neutꝝ aūt vt optet. neqꝫ bene. Si vtiqꝫ hoc aſſueſcat vel qualiter aliter trāſmutet: erit vtiqꝫ liberalis dabit enī qbus oꝫ ⁊ accipiet vn̄ oꝫ ⁊ non accipiet vn̄ non opoꝛtet. propter qđ ⁊ videtur eſſe non omnino prauus ẜm moꝛem non enim mali neqꝫ vilis ſupabundare dantem ⁊ non accipientem. Jnſipientis autem ẜm hunc aūt modū prodigus multuꝫ videtur melioꝛ illiberali eſſe ⁊ propter ea que dicta ſunt: ⁊ qm̄ hic quidem prodeſt multis hic autem nullū . hic neqꝫ ſe ipſum. Sed multi ꝓdigoꝛum queādmodū dictum eſt ⁊ accipiunt vnde non opoꝛtet. ⁊ ſunt ẜm hoc illiberales. Acceptiui autem ſunt propter velle quidē cōſumere facile autem hoc facere nō poſſunt velociter enim derelinquit eos exiſtētia. Cogūt .n. aliunde acquirere. Silr̄ aūt ⁊ propter nihil boni curare indifferenter ⁊ vndiqꝫ accipiunt dare enim cōcupiſcunt: qualiter autē vel vn̄ nihil cōfeſtim eis dr̄t. propter qđ nꝫ liberales delectationes ipſoꝛum ſunt nꝫ enim bone nꝫ huius ipius gratia. neqꝫ vt opoꝛtet. Sed qm̄ quos opoꝛtet indigere hos diuites faciunt et moderatis quidem ẜꝫ moꝛes nihil vtiqꝫ darent. Adulatoꝛibus autem vel ẜm aliq̄ aliam voluptatem tribuunt multa ꝓpter qđ intemperati ipoꝛū ſunt multi. Facile enim cōſumētes ⁊ in intpantias conſūptiui ſunt ⁊ ꝓpter nō ad bonum viuere. ⁊ ad voluptates declinant prodigus quidem igitur īducibilis effectꝰ trāſit. Potiꝰ aūt ſtudio in medium ⁊ ad qđ opꝫ adueniet vtiqꝫ

Hec eſt tertia pars ꝑncipalis huiꝰ capl̄i in q̄ ph̄s determinat đ ꝓdigo ⁊ cōtinet tres particulas. Jn p̄ma qꝛ manifeſtū eſt q̄ ſit materia vl̄ obm̄ ꝓdigalitatis determinaẜ de actiꝰ ſimplr̄ ꝓdigi ⁊ hoc abſolute. Jn .z. ibi. Dictū ē aūt a nobis. determinaẜ de ꝓdigo ſimpliciter in cōpatione ad illiberalem. Jn .ʒ. ibi ſed multi ꝓdigoꝛū. determinaẜ de eo q ē partim ꝓdigꝰ ⁊ partim liberalis. Prima ꝑticula cōtinet tres ꝑtes. Jn prima oſtendiẜ reſpectu cuius ꝓdigus ſupabūdat. Jn .z. ibi. liberalitate vtiqꝫ. ad cognoſcendū actꝰ ſimplr̄ ꝓdigi reſumit ea que dicta ſunt de actibꝰ liberalis quia oppoſita iuxta ſe poſita magis apparent Jn tertia ibi. ꝓdigꝰ aūt. oſ̄dit qui ſunt actus ꝓdigi ſimplr̄ Jn p̄ma igitur ꝑte p̄me ꝑticule narrat reſpectu cuiꝰ ꝓdigꝰ ſupabūdat ⁊ dicit ꝙ cū aliquis dicaẜ liberalis ex hoc ꝙ expēdit ẜm ꝓpoꝛtionē ſue ſubſtātie. ꝓdigꝰ ē q ſupabūdat ꝓpoꝛtionē ſue ſubſtātie dādo vl̄ expendēdo. vnde ꝓdigꝰ diciẜ eē ſupabūdās in dando ⁊ expēdendo reſpectu ꝓpoꝛtionis ſue ſubſtantie. ⁊ ꝓpter hoc tirāni nō ſunt prodigi qꝛ tyrāni in expendendo non ſupabūdāt ꝓpoꝛtioneꝫ ſubſtātie ſuarū diuitiaꝝ qꝛ .n. tirāni oia q̄ ſunt ſibi ꝯia vſurpāt ꝑꝑ indeficiēteꝫ ſupabūdantiaꝫ ditiarū nō ſupabundāt in expendendo ẜm ꝓpoꝛtione ſuarū diuitiarū: ⁊ hoc ē verū vt ꝯiter: Cūqꝫ tamē pōt cōtingere ꝙ tirānus in expendendo ſupabundet propoꝛtionē diuitiaꝝ totius coitatis. Liberalitate vtiqꝫ. hec ē .z. ꝑs p̄me ꝑticule in qua ad cognoſcēdum actus prodigi reſumit que dicta ſunt de actu liberalis: nā oppoſita ꝑ oppoſita cognoſcunẜ. ⁊ p̄mo reſumit que dicta ſunt de principali actu liberalis ⁊ delectatione in illo actu. zº reſumit q̄mō liberalis ſe hꝫ ad actū ſecūdariū. ſ. ad triſtitiam ⁊ delectatiōeꝫ circa illū actū. dicit g̊ p̄mo ꝙ cū liberalitas ſit q̄dā medietas circa dationē ⁊ acceptionē pecuniarum liberalis accipit tot pecunias dādo ⁊ exponēdo ẜm rōnem rectam. ſ. dando que oꝫ ⁊ quibus oꝫ ⁊ gr̄a cuiꝰ opoꝛtet. ⁊ ſic de aliꝯs circūſtantiꝯs. ⁊ ſic faciet tā in magnis expenſis q̄ꝫ in paruis. ⁊ per hoc differt liberalis a magnifico qui tm̄mō eſt circa magna ⁊ hoc facit liberalis delectabiliter. ⁊ per hoc differt liberalis ab illiberali qui in emiſſiōe pecuniarū triſtatur. Et accipit vnđ opoꝛtet liberalis etiā in accipiendo obſeruat quecūqꝫ in accipiēdo opoꝛtet obſeruari. ⁊ hec eſt cōclo. iz. ⁊ probatur duplr̄. primo ſic. liberalis tenet mediū circa vtrunqꝫ. ſ. circa acceptionem ⁊ dationem. ſed virtuoſus obſeruat q̄cunqꝫ opoꝛtet obſeruari circa illa reſpectu q̄rum tenet medium. ergo liberalis in accipiendo obſeruat quecunqꝫ opoꝛtet in accipiēdo obſeruari. Sequūtur enim decēti. ſecundo probatur ſic. liberalis in dando obſeruat quecūqꝫ opoꝛtet obſeruari vt viſum eſt ex precedentibus. ſed decens datio que eſt in obſeruando quecunque opoꝛtet in dando obſeruari. ⁊ decens acceptio que eſt in obſeruando quecunqꝫ opoꝛtꝫ ī accipiēdo obſeruari ꝯſequūẜ ſe ꝯuertiblr̄. igiẜ cū liberalis ī dādo obſeruꝫ quecunqꝫ oꝫ ī dādo obſeruari: ſeqẜ ꝙ liberalis ī accipiēdo obſernat q̄cunqꝫ oꝫ in accipiēdo obſeruari: ꝙ āt decēs datio: ⁊ decens acceptio ꝯſequāẜ ſe: pōt ꝓbari ꝑ hoc ꝙ ſi aliqs decēter et recte dat ſeqtur ꝙ decēter ⁊ recte accipit quādo accipit: qꝛ oppoſitum ꝯñtis repugnat añti: qꝛ acceptio nō decens ē ꝯ̄ria decēti dationi. qꝛ ex ꝯ̄riꝯs cauſis ꝓcedūt. nā decēs datio ꝓcedit ex hoc ꝙ hō p̄fert bonum rōis cupiditati pecunie ſed acceptio nō decēs ꝓuenit ex hoc qđ homo cupiditatē pecunie ꝓponit bono rōnis que nō pñt eē ſil̄r in eodē. ⁊ iō decēs datio ⁊ decens acceptio quia ſe ſe cōſequuntur ſimul ī liberali ⁊ eaꝝ ꝯ̄ria. ſ. datio ⁊ acceptio quarum vna ē decens ⁊ altera indecens nō ſūt in liberali. Lincoñ. dicit hic ꝙ non decēs acceptō ē contraria decenti dationi quia de male acceptis nullus bene dabit. Si āt pōt optimuꝫ. viſo qualiter liberalis ſe habet in dādo ⁊ accipiendo. oſtendit qualiter liberalis ſe hēt circa triſtitiam in retentōne indebita pecunie: ⁊ diĉ ꝙ ſi contingat liberalem de ſuis diuitiꝯs cōſumere ꝑter oꝛdinē ad fineꝫ optimum vel qualitercūqꝫ conſumat preter rōnem rectam tūc triſtatur tm̄ circa illā triſtitiā modū rōis obẜuat vt . ſ. triſtitia ſit moderata ſcđm qđ opoꝛtet. nā ad virtutem pertinet ꝙ aliquis delectetur et triſtetur in quibuſ opoꝛtet ⁊ ſcđm qđ oꝫ. pōt ēt liberalis abſqꝫ triſtitia ſuſtinere ꝙ aliquis ei iniurietur in pecunia eo ꝙ eam non multum appꝛeciatur. Et magis grauatur circa indebitam retentionem pecunie magis eſt grauatus ideſt triſtatur liberalis ſi nō conſūpſerit dando ⁊ expendendo qđ opoꝛtet cōſumere q̄ꝫ ſi cōſumpſerit aliquid qđ nō opoꝛtebat conſumerẜ ⁊ huius cauſa ē quia magis ad ipſum pertinet dare q̄ꝫ accipere vel conſernare quamuis hoc nō placet ſymonidi hoc ē cuidam poete qui dicebat contrarium opoꝛtere fieri. Prodigus autem. Hec ē tertia pars prime particule tertie partis principalis in qua ph̄us narrat qui ſunt actus ſimpliciter ꝓdigi: ⁊ dicit ꝙ in omnibus p̄dictis ꝓdigus peccat non ſolum in dādo ⁊ accipiendo ſed etiam in delectando ⁊ triſtando quia nec delectatur ī qbꝰ oꝫ nꝫ ẜꝫ qđ oꝫ ⁊ ſic de aliꝯs circūſtantiꝯs ⁊ hoc erit magis manifeſtum in ſequentibus. omnes igiẜ huiꝰ ī ſūt actus ꝓdigi. ſ. dare que ñ opoꝛtet ⁊ quibus nō opoꝛtet ⁊ ſic de aliꝯs ⁊ accipere que non opoꝛtꝫ ⁊ vnde non opoꝛtet ⁊c̄. gaudere ⁊ triſtari qm̄ nō oꝫ ⁊ de quibus non opoꝛtet ⁊c̄. Dictum ē āt a nobis. Hec ē ſecūda particula tertie ꝑtis ꝑncipalis in qua ph̄s determinat de ꝓdigo ſimplr̄ in cōpatione ad liberalē. ⁊ continet duas ꝑtes. Jn p̄ma determinat de oppōe ꝓdigalitatis ⁊ illiberalitatis adinuicē. Jn ſcđa ibi. q̄ quidem igiẜ ꝓdigalitatis. determiat de ꝓdigalitate ī cōparōe ad illiberalitatē q̄ꝫtū ad q̄ꝫtitatē peccati. p̄mo ergo dicit ꝙ ſicut p̄dictum eſt ꝓdigalitas ⁊ illiberalitas opponuntur ſcđm ſuperabūdantiam ⁊ defectum circa datōnem ⁊ acceptionem pecuniarum: nam expenſe que ad liberalem compꝛehenduntur ſub datione vterqꝫ eniꝫ iſtoꝝ tam ꝓdigus q̄ꝫ illiberalis ſupabundat ⁊ đficit: ꝓdigus .n. ſupabūdat ī dādo ⁊ deficit in accipiendo: ſed illiberalis deficit in dando ⁊ ſuperabundat in accipiendo niſi foꝛte in paruis que illiberalis dat ⁊ non curat accipere. Que quidem igitur. Hec eſt ſecunda pars ſecūde particl̄e tertie ꝑtis principalis in qua comparat prodigalitatem ⁊ illiberalitatem adinuicem ſecundum quātitatē peccati. ⁊ intendit hic pꝛobare. iz. concluſionem que eſt: ꝙ prodigus eſt melioꝛ illiberali . que ſic intelligitur ꝙ prodigus eſt minus malus q̄ꝫ illiberalis. ⁊ iſta concluſio ſic intellecta probatur quadrupliciter. Primo ſic. ille cuius malicia non multum augetur eſt minus malus q̄ꝫ cuius malicia ⁊ de facili multum augetur ſed vicium prodigi non multuꝫ augetur ⁊ vicium illiberalis multum ⁊ de facili augetur. ideo prodigus eſt minuſ malus q̄ꝫ illiberalis. Maioꝛ patet de ſe ⁊ minoꝛ declaratur quantum ad p̄mam partem: quia ſecunda ꝑs videtur manifeſta. Prima pars minoꝛis ē ꝙ ꝓdigalitas non multum nec de facili augetur ⁊ hec patet per hoc: quia illa que pertinēt ad ꝓdigalitatem non poſſunt augeri ſcilicet ꝙ aliquis omnibus ſuperflue det ⁊ ex nulla parte accipiat. quia ſubſtantia ideſt diuitie velociẜ deſerunt eos qui dant indiſcrete quibus non opoꝛtet. vt ydiote: tales enim videntur ꝓdigi . vnde breuiter quia operationes prodigi. ſ. dare omnibus ⁊ ex nulla parte accipere non poſſunt augeri quia diuitie non ſufficiunt ad hoc ⁊ ideo prodigalitas non poteſt multum augeri. Et alia pars minoꝛis videtur eſſe māifeſta ſcilicet ꝙ illiberalitas multum ⁊ faciliter poteſt augeri. quia facile ē recipere ⁊ nulli dare que pertinent ad liberalitatem. Bn̄ ſanabilis. Secundo ꝓbatur ſic. ille qui eſt bene et de facili ſanabilis a ſuo vicio ē minus malus q̄ꝫ ille qui eſt inſanabilis . ſed prodigus eſt ſanabilis ⁊ illiberalis inſanabilis aut de difficili ſanabilis a ſuo vicio. igitur prodigus eſt minus malus q̄ꝫ illiberalis. Maioꝛ ē manifeſta ⁊ minoꝛ patet quantum ad vtramqꝫ ſui partē prodigalitas .n. de facili ē ſanabiẜ. qꝛ duobus modis eſt ſanabilis . ſ. ab etate ⁊ ab egeſtate ab etate quidem. quia quanto magis aliquis

accedit ad ſenectutem tanto ſit pronior ad
retinendum ⁊ non dandum: quia enim diui-
tie appetuntur: vt per eas humanis defecti-
tus ſubueniamus oportet ꝙ quāto magis ali
quis ſentit ſe deſſicere ꝙ tanto ſit ꝑnior ad
retinendum ⁊ ad non dandum: ⁊ ita prodigali
tas ē ſanabilis etate. etiam ē ſanabilis egeſta-
te que ex prodigalitate ꝑuenit: nam egeſtas ī-
pedit ꝑdigalitatē dupliciter. ſ. ꝑpter impoten
tiam dandi ⁊ ꝑpter experientiam defectus: et
ſic patet p̄ma pars minoris ⁊ ſcd̄a pars patz ex
eodez. quia illiberalitas prouenit ex hoc ꝙ ho
mo timet ꝙ diuitie quibus homo in eſſe cōſer
uatur ſibi deficient ꝑpter impotentiam ad ac
quirendum eas que impotentia accidit ex de-
fectu ⁊ ex ſenectute. ⁊ ideo quanto homo magi
ſeneſcit tanto ſit magis illiberalis. ⁊ id̄ natu-
raliter illiberalitas continue creſcit in homine
ſicut ⁊ ſenectus: vnde dicunt auctores ꝙ alijs
vitijs ſeneſcentibus ſola illiberalitas ſiue cu
piditas iuueneſcit. ⁊ ideo illiberalitas ē oīo in
ſanabilis vel d̄ diffi(ci)li ſanabilis. Et ad me
dium pōt venire. Tertio ꝑbatur eadem ꝯclo
ſic. ille qui magis de facili poteſt reduci ad me
dium virtutis ē melior ſeu minus malus. ſʒ ꝑ
digus poteſt magis de facili duci ad medium
virtutis q̄ʒ illiberalis. ideo ⁊c̄. Maior patet d̄
ſe ⁊ minor declaratur. quia ꝑdigus magis con
uenit cum liberali q̄ʒ illiberalis. quia ꝑdigus
habet ea que habet liberalis qr libenter dat
⁊ non de facili accipit: differt tamen a liberali
quia prodigus neutrum horum facit ſcd̄m qd̄
oʒ ⁊ bene. i. ſcd̄m rectam rationem. Et ideo ſi ꝑ
ducatur ad hoc ꝙ faciat predicta ſcd̄ʒ qd̄ opor
tet ſiue per aſſuefactionem ſiue per quancūqʒ
aliam traſmutationem: puta etatis vel fortu-
ne erit liberalis: ⁊ dabit quibus non oportet ⁊
non accipiet vnde non oportet ⁊ ex hoc ꝯcludi
tur ꝙ prodigus non videtur eē multum pra
uus loquendo de prauitate oppoſita virtuti
morali. ⁊ hec ē ꝯcluſio. 14. ⁊ ꝑbatur ſic. ad ma
luʒ malicia morali: ⁊ ad inuirilitatē nō ꝑtinet
ſuꝑabūdare in dando ⁊ non in accipiendo: nō
enim ꝑtinet hoc ad corruptum appetitum. ſed
ꝑtinʒ magis ad inſipiam quādam: ſʒ ꝑdig⁹ ſu-
ꝑabundat in dando ⁊ non in accipiēdo. id̄ non
vr̄ eē multum malus malicia oppoſita virtu-
ti morali ⁊c̄. Scd̄m hūc āt modum. 4.° ꝑbat̄
concluſio p̄ncipalis. ſ. ꝙ ꝑdigus ē melior illi-
berali. ⁊ dicit ꝙ ſcd̄m hūc modū ⁊ ꝑꝑ ea q̄ dcā
ſunt ꝑdigus videtur multo melior illiberali:
⁊ ēt ꝑꝑ aliam rōem q̄ ē iſta. Prodigus multo-
tiens amat. i. multis ꝑdeſt per ſuam dationē
licet ſibi ipi noceat in dando inordinate. nec a
mat ſe ipm̄. hoc ē non ꝑdeſt ſibi ipi quia defi-
cit in expendēdo circa ſeipm̄. Sed multi ꝑ
digoꝝ. Hec ē tertia particula tertie partis pri
cipalis in qua determinatur de eo qui ē ꝑtim
ꝑdigus ⁊ partim illiberalis. Aliqui enim ꝑdi
gi aliquid illiberalitatis habent inquātum ac
cipiunt vnde non oportet. qd̄ contingit ꝑpter
duo. p̄mum ē quia tales ꝑdigi conſumunt ſua
ſuperflue dando ⁊ expendendo: ita ꝙ ea q̄ ha-
bent cito eis deſunt. ⁊ ideo ſunt ꝑni ad accipi
endum vt poſſint implere ſuas voluntates:
circa ſuperfluas donationes ⁊ expenſas. Scd̄ʒ
ē ꝑpter hoc qd̄ contingit quia magis dant ex
concupiſcentia dandi q̄ʒ ex ratione recta. ideo
cupiunt dare. ſed qualiter aut vnde debet ni-
hil differt apud ipos. ⁊ id̄ quia nullam curam
habent de bono accipiunt indifferenter vnde-
cunqʒ. ⁊ qr nec modū debitū habent. ideo ma
los homines quandoqʒ faciūt diuites quos d̄
ceret pauperes eē: quia diuitijs male vtūtur.
⁊ ſunt alijs nociui. ⁊ hominibus qui habēt mo
res moderatos ſcd̄m v̄tutes nihil dant ſʒ dāt
adulatoribus vel hiſtrionibus vel lēonibus.
ſic ſemꝑ ſuꝑabūdant i dādo. Propter qd̄ in tē
perati. ⁊ ꝑꝑ p̄miſſa multi ꝑdigorum ſunt iten
perati. Primo quia cum ſint faciles ad ꝯſumē
dum ſua de facili conſumunt in his circa que
ē intemperantia. ſ. in cibis ⁊ venereis a q̄bus
multi retrahuntur timore expenſarū. ſcd̄o cuʒ
non ordinent vitam ſuam ad bonum honeſtū
declināt ad voluptates. H. n. duo. ſ. bonū hōe
ſtū ⁊ delectabile ſunt ꝑꝑ ſe appetibilia bonum
honeſtum ſcd̄m appetitum rationabilem ⁊ de
lectabile ſcd̄m appetitum ſenſitiuū. Prodig⁹
quid̄. cum igitur non poteſt induci ad virtutē
tranſit in predicta vicia: ſed ſi potiatur ſtudio
virtutis perueniet de facili ad medium virtu
tis vt det ⁊ accipiat vñ q̄ñ ⁊ quibus oʒ ⁊c̄.

Illiberalitas autem inſa-
nabi
lis ē. Uidetur enim ſenectus ⁊ omnis impotē
tia illiberales facere. Et magis connaturale
hoibus ꝑdigalitate. Multi. n. amatores pecu
niaꝝ magiſq̄ʒ datores. Extēdit āt i multū ⁊ mł
tiforme eſt. Multi enim modi videntur illibe
ralitatis eſſe in duobus enim exiſtens ⁊ defe-
ctu dationis ⁊ ſuperabundantia. Non omni
bus integra aduenit ſed quādoqʒ diuiditur. ⁊
hij quidem adeptione ſuperabundant. Hij au
tem datione deficiunt: qui quidem igitur in ta
libus appellationibus: puta parci tenaces
chymbiles omnes datione deficiunt. Aliena
autem non appetunt neqʒ volunt accipere. hij
quidem propter quandam moderantiam ⁊ re-
uerentiam turpium. Uidentur enim quidam
vel dicuntur propter hoc cuſtodire vt non ali-
quando cogantur turpe aliquid operari. Ho-
rum autem ⁊ cimini venditor. ⁊ oīs talis noia-
tus ē ante a ſuꝑabūdantia ei⁹ qd̄ ē nulli vtiqʒ
dare. Hij aūt rurſus ꝑpter timorē abſtinēt ab

alienis: vt non facile ipm̄ que aliorum accipe
que autem ipſi⁹ alios non. Placet igitur eis
neqʒ dare neqʒ accipere. Hij autem rurſus ſe-
cundum acceptionem ſuperabundant in vn-
diqʒ accipiēdo ⁊ omnes puta illiberales opera
tiuos operantes ⁊ de meretricio paſti omnes:
⁊ omnes tales ⁊ vſurarij ⁊ paruo ⁊ multo. om
nes eniʒ iſti vnde non oportet accipiunt: ⁊ quā
tum non oportet. Cōmune autem in ipis tur-
pis lucratō apparʒ. Omnes enim gratia lucri
⁊ huius parui opprobria ſuſtinent. Eos enim
qui magna non vnde oportet accipiunt: neqʒ
que oportet nō dicim⁹ illiberales puta tiran-
nos ciuitates deſolantes ⁊ ſacra predātes: ſed
pernitioſos magis ⁊ impios ⁊ iniuſtos. Aleator
quidem ⁊ mortuorum ſpoliator ⁊ latro illibe-
ralium ſunt turpes lucratores. lucri enim gra
tia vtriqʒ negociantur ⁊ opprobria ſuſtinent:
⁊ hij quidem pericula maxia gratia lucri. Hij
autem ab amicis lucrantur quibus oporʒ da
re. Utriqʒ vtiqʒ vnde non oportet lucrari vo-
lentes turpes lucratores ⁊ omnes vtiqʒ tales
ſumptiones illiberales. Congrue vtiqʒ libera-
litati illiberalitas contrarium dicitur. maius
enim ē malum prodigalitate ⁊ magis in hanc
peccant q̄ʒ ſecundum dictam prodigalitatem
de liberalitate quidem igitur ⁊ oppoſitis ma-
litijs tanta dicta ſunt.

Hec ē quarta pars principalis huius in q̄
determinatur de illiberalitate. ⁊ conti-
net tres particulas. In prima ponit q̄ʒdam cō
ditionem illiberalitatis. In ſecunda ibi. Extē
dit autem in multum. Ponit diuerſos modos
ſeu ſpecies illiberalitatis. In tertia ibi. Con-
grue itaqʒ. determinat de illiberalitate per cō
parationem ad ſuum oppoſitum. In prima
igitur particula oſtendit ꝙ vicium illiberali
tatis ē inſanabile. ⁊ hec ē concluſio. 15. ⁊ proba
tur dupliciter. primo ſic. vicium cuius cā non
poteſt vitari ē inſanabile. ſed cauſa illiberali
tatis non poteſt vitari. ideo ⁊c̄. Maior patet
de ſe ⁊ minor declaratur per hoc ꝙ ſenectus ⁊
quelibet alia inpotentia ſeu defectus facit ho
mines illiberales. ſed ſenectus ⁊ alie ipotētie
⁊ defectus non poſſunt vitari homine diu vi-
uente. Et magis cōnaturale ⁊c̄. Scd̄o ꝑbat̄
concluſio ſic. illud qd̄ ē homini cōnaturale nō
poteſt faciliter vitari. ſed illiberalitas eſt con
naturalis homini magis enim ē cōnaturalis
q̄ʒ prodigalitas. qd̄ probatur. quia illud quod
in pluribus inuenitur ē magis naturale. ſed
plures inueniuntur amatores ⁊ conſeruatores
pecuniarum q̄ʒ datores. natura enim inclinat
ad amorem diuitiarum inquantuʒ per eas vi
ta hominis in eſſe conſeruatur. igitur illibera-
litas ē inſanabilis. ⁊ hec eſt concluſio intenta
que ſic debet intelligi ꝙ illiberalitas ē de dif
ficili ſanabilis non ꝙ ſit impoſſibile ex illibe
rali fieri liberalem. hoc enim eſt valde diffici-
le. ſed non eſt impoſſibile: nec rationes iſte de
monſtrāt ꝙ illiberalis nullo modo poſſit a ſuo
vicio ſanari. Pria rō ē quā acipit vitiū cui⁹ cā
non poteſt vitari eſt in ſanabile. ⁊ hec maior in
telligitur de cauſa neceſſaria qua poſita neceſ
ſe ē effectum poni: ſed ſenectus non eſt cauſa
neceſſarie illiberalitatis ſʒ ē cauſa vt i plurib⁹
⁊ tali cauſa poſita non eſt neceſſe effectum po-
ni. ſed in pluribus poſita tali cauſa ponitur ef
fectus. Secūda ratio ſolum ꝑbat ꝙ difficile
eſt illiberalem ſanari. Extendit autem i mł
tum. Hec eſt ſecunda particula. 4. partis in q̄
diſtinguit modos ſeu ſpecies illiberalitatis: ⁊
primo proponit ꝙ illiberalitas ſit multis mo
dis dicens ꝙ illiberalitas extendit ſe in mul
tum ⁊ multi forme eſt inquantum habet mul
tos modos. Illiberalitas enim attenditur pe
nes duo ſcilicet penes ſuperfluum in accipien
do ⁊ penes defectum in dando ⁊ nō omnes illi
berales peccant in vtroqʒ. ſed quidam ſupera
bundant in acceptione qui tamen non defici-
unt in datione: ⁊ alij deficiunt in datione qui
tamen non ſuperabundant in acceptione. Un
de illiberalium quidam deficiunt in vtroqʒ ſci
licet in datione ⁊ etiam in acceptione. ⁊ quidā
deficiunt in datione ⁊ ſuperabundant in accep
tione. ⁊ tales dicuntur parci eo ꝙ expendunt:
⁊ tenaces a defectu dationis quaſi multum re
tinentes. Et quidam dicuntur chymbiles q̄ſi
cimini venditores a quodam exceſſu tenacita
tis quia ſcilicet nec nimium darent abſqʒ recō
penſatione cum iſti non ſuperabundant in ac-
cipiendo: quia nec aliena appetunt nec curant
oblata recipere ⁊ huiuſmodi. ſ. ꝙ non curant
recipere ab alijs. ē vna ratio quia hoc videtur
pertinere ad morum moderantiam. Turpe. n.
videtur recipere aliena. vnde propter morum
moderantiā nec recipiunt ab alijs quia hoc vi
detur pertinere ad bonos mores: dubitans. n.
ne ab his qui eis darent induceretur ad aliqd̄
turpe operandum ⁊ iſti non dant alijs: ſed te-
nent ſua propter timorem enim turpitudinis
videntur cuſtodire ſua: ex hoc dicunt verbo-
nes ſi ſua dent cogant aliquando propter pe-
nuriam aliquod turpe operari ⁊ d̄ numero ho-
rū videntur eſſe chymbiles ideſt cimini vēdi
tores qui ſic nominantur ſemper ex eo ꝙ in illo
ſuperabundant qd̄ nulli dare nolūt. Hec ē
igitur pria ratio propter quā aliqui illiberales
deficiunt in accipiendo: quia hoc videtur eis
turpe: ⁊ videtur eis ꝙ per hoc iducerentur ad
aliquod turpe operandum ab eis a quibus re
ciperēt q̄b⁹ oʒ r̄ceptatores obedire: ⁊ facere qd̄
illis placeret a q̄bus recipiūt. Hij autez rur
ſus. 2. rō ꝑꝑ quaʒ aliqui abſtinēt ab accipēdo

aliena ē ꝓpter hoc ꝙ ipſi timent ſi recipiant ab alijs ꝙ oportebit eos dare alijs a quibus reciperēt quaſi non ſit facile recipere aliena: ⁊ ꝙ alij non recipiant ſua. placet igitur eis neqꝫ dare ſua: neqꝫ recipere aliena. Hij autē rurſus ſecūdum acceptionem. poſitis modis illiberalitatis que deficit in datione ⁊ etiam in acceptione ponit modos illiberalitatis que ē in ſuperflua acceptione: ⁊ primo quātum ad eos qui turpiter accipiunt. ſcđo quātum ad eos q accipiunt iniuſte. Dicit ergo ṗmo ꝙ quidaz illiberales abundāt in acceptione non curātes quid vel vnde accipiant ſeu lucrentur quorum quidam lucrantur de turpibus ⁊ illicitis operationibus aliorum puta de meretricio vel de aliquo ſimili: ſicut lenones. quidam vero lucrantur per propriam operationem ſicut vſurarij qui aliquod paruum volūt lucrari in aliquo multo quod mutuo concedunt: omnes enī iſti accipiunt vnde non oportet ſcilicet de ſeruilibus vel turpibus operationibus: vel q̃tum non oportet vt vſurarij qui accipiūt vltra ſortem quibus omnibus eſt cōmune qđ turpiter lucrantur inquātum ſcilicet ſuſtinēt vt opprobrio habeantur propter aliquod lucrum ⁊ hoc paruum: ſed illi qui magna lucrantur accipiēdo. vñ ñ oz ⁊ qñ ñ oz ſicut tyrāni qui ꝑdantur ciuitates ⁊ templa non dicuntur illiberales: ſed magis dicuntur pernicioſi ⁊ impij ⁊ iniuſti quaſi legiſtrangreſſores. Aleator quidem. a ij ſunt illiberales abundantes in accipiēdo iniuſte ſicut aleator qui lucratur ex ludo tax illorum ⁊ illi ſpoliant mortuos qui antiquitꝰ ſepeliebantur cum magno apparatu ⁊ latro q ſpoliat viuos omnes enim iſti turpiter lucrantur quia faciunt quedā negocia propter lucrū propter que ſunt in opprobrio. tamen iniſtis ē alia ⁊ alia ratio turpitudinis: nam ſpoliator mortuorum ⁊ latro exponunt ſe magnis periculis propter lucrum quia qui agunt talia leges iuſte puniunt. Aleatores vero habent aliam rationem turpitudinis quia volunt lucrari ab amicis cum quibus ludunt cum tamē ſecūdum liberalitatem magis conueniat amicis aliquid dare q̃ ab eis lucrando aliqđ recipere: ⁊ ſic patet ꝙ illi qui volūt lucrari vnde non oportet ſunt turpes lucratores: ⁊ ſic patꝫ ꝙ omnes predicte acceptiones ſunt ipſius illiberalis. Congrue itaqꝫ. Hec ē tertia particula. 4. partis in qua determinatur de illiberalitate per comparationem ad vicium oppoſitū ſcilicet ad prodigalitatem: ⁊ dicit ꝙ illiberalitas congrue dicitur contraria liberalitati. Nā illiberalitas magis opponitur liberalitati q̃ ꝓdigalitas. ⁊ hec ē concluſio. 19. quā ꝓbat phyloſophus dupliciter. Primo ſic. ſemper peius vicium magis opponitur virtuti ſed illiberalitas ē peius vicium q̃ prodigalitas: vt patꝫ ex precedentibus. igitur illiberalitas magis opponitur liberalitati q̃ prodigalitas. Et magis in hanc peccant. Secūdo ꝓbatur per hꝫ ꝙ illud vicium ſecūdum qđ plures homines peccant eſt magis oppoſitum virtuti ſed homines magis peccant ſecūdum vicium qđ dicit̄ illiberalitas q̃ ſcđm vicium quod dicitur ꝓdigalitas. ⁊ propter hoc illiberalitas nominatur a ꝑnomine liberalitatis. hec igitur dicta ſunt de liberalitate ⁊ eius oppoſitis. Circa iſtaz materiā đ liberalitate dubitat̄ vtrū liberalitas ſit vna virtus moralis ſpecie diſtincta ab omnibus alijs virtutibus moralibus. Et primo probatur ꝙ non ē virtus moralis. ſcđo ꝙ non ē virtus moralis vna ſpecie. tertio ꝙ ñ ē virtus diſtincta ab alijs virtutibus moralibus. Primo igitur ꝓbatur ꝙ non ē virtus moralis. quia nulla virtus moralis contrariatur naturali incliatōi. ſꝫ magis perfic̄ eam ſed liberalitas contrariatur naturali inclinatōni quia naturalis inclinatio ē ad hoc vt homo ꝓuideat plus ſibi q̃ alijs ſed per liberalitatem homo non prouidet ſibi plus q̃ alijs imo ſibi minora đrelinquit vt patet per phyloſophum in littera. ideo ⁊c̄. Item omnis virtus moralis ē circa paſſiones vel operationes. ſꝫ liberalitas eſt circa pecunias que nec ſunt paſſiones nec operationes ergo liberalitas non eſt vna virtus moralis. Secundo ꝓbatur ꝙ liberalitas non eſt vna virtus ſpecie: quia omnis v̇tus vna ſpecie ē medium inter duo extrema ſpecie differentia: ſed liberalitas non ē tātum inter duo extrema differentia ſpecie. ideo ⁊c̄.

Maior patet de ſe ⁊ minor declaratur per hoc ꝙ liberalitas ē medium inter omnem prodigalitatem ⁊ omnem illiberalitatem. ſed alique prodigalitates differunt ſpecie ⁊ etiaz alique illiberalitates ñ differūt ſpecie. ergo liberalitas ñ ē mediū mediū. n. ē ſolū inter duo extrema ſpecie differentia. Et ſi dicatur ꝙ nō ſunt plures prodigalitates differentes ſpecie nec plures illiberalitates. contra. quidaz eſt ꝓdigus qui ſuperabundat in dando ⁊ deficit in accipiendo ⁊ quidam ē prodigus qui ſuperabūdat in dando ⁊ accipiendo: ſed per eundem habitum ſecūdum ſpeciem non ſuperabundat aliquis in accipiendo ⁊ non in accipiendo. ergo ſunt plures prodigalitates differentes ſpecie ⁊ eodem modo arguitur de illiberalitate. aliquis enim illiberalis deficit in accipiendo et aliquis ſuperabundat in accipiendo vt patet per phyloſophum in littera. ⁊ idem habitus ſecundum ſpeciem non eſt principium ſuperabundādi ⁊ deficiendi in accipiendo. igit̄ ſunt plures illiberalitates ſpē dr̄ntes. 3º arguit̄ ꝙ liberalitas non ſit ſpecie diſtincta ab alijs virtutibus. quia non videtur diſtingui a magnificentia niſi per hoc ꝙ magnificentia ē circa magnas expenſas ⁊ liberalitas ē circa expēſas minores vt videtur per ph̄m ⁊ cōmentatorem capitulo de magnificentia: ſꝫ magis ⁊ minus non diuerſificant ſpeciem. ideo liberalitaſ non eſt ſpecie diſtincta a magnificentia. In oppoſitum ē ph̄s. Ad iſtam dubitationez dicendum ꝙ liberalitas ē virtus diſtincta ſcđm ſpeciem ab alijs virtutibus moralibus. ꝙ aūt liberalitas ſit virtus patet. nam ille habitus qui facit bene vti his quibus contingit bene ⁊ male vti ē virtus: quia habens virtutez bene vtitur circa ſingula vt dicit ph̄us: ſed contingit bene ⁊ male vti diuitijs. quia non ſolum contingit male vti his que infra nos ſunt: puta potentijs ⁊ paſſionibus: ſed etiam his que ſunt extra nos ſcilicet rebus exterioribus ordinatis ad conſeruationem vite noſtre. Cum igitur per liberalitatem vtamur diuitijs bene ⁊ contingit eis vti male: ſequitur ꝙ liberalitaſ ē virtus. vnde ſicut temperātia facit bene vti delectationibus que ſunt in cibis ⁊ venereis: ita liberalitas facit bene vti exterioribus diuitijs. Ad primum incontrarium dicenduz ꝙ liberalitas non contrariatur naturali inclinationi. ⁊ quādo dicitur ꝙ alijs plus prouidet liberalis q̃ ſibipſi. dicendum ꝙ licet liberaliſ pauciora reſeruat ſibi de bonis temporalibus tamen de illis tantum reſeruat ſibi quantum ſufficit ſue neceſſitati ⁊ pauciora ſufficiunt ſibi q̃ alijs quibꝰ liberalis habet ꝓuidere. ⁊ ideo dicitur minus intendere ad ſeipſum q̃ ad alios quia plura ſūt alijs neceſſaria q̃ ſibi ipi curat tamen de ſe ipſo vt per hoc poſſit alijs ſufficienter prouidere. Ad aliud dicendum ꝙ omnis virtus moralis ē imediate circa paſſiones vel operationes tamē virtus moralis eſt mediate circa obiecta paſſionum ⁊ operationū vnde liberalitas ē imediate circa amorem et concupiſcentiam pecuniarum ⁊ mediate circa pecunias que ſunt obā iſtaꝝ paſſionū ſcilicet cupiditatis ⁊ concupie. Ad aliud dicenduz ꝙ omnis virtus moralis que ē circa paſſiões ē inter duo extrema ṗ ſed non oportet ꝙ illa extrema ſint ſpecies ſpecialiſſime. vnde ſicut ꝓbatum ē: prodigalitas ⁊ illiberalitas ē vnū genus ſubalternum continens ſub ſe diuerſaſ ſpecies. ⁊ liberalitaſ exiſtens vna ſpecies ſpēaliſſima ē medietas ṗmo ⁊ principaliter ⁊ ē medium inter duo genera ſubalterna: ⁊ ē mediū inter ſpēs iſtorum generum non primo ſed ſecundario ⁊ ex cōſequenti. Ad aliud qñ probatur ꝙ liberalitas non diſtinguitur ſpecie a magnificentia quia non differunt ſcđm magis ⁊ minus. Dicendum ꝙ liberalitas ⁊ magnificentia non differunt ſolum ſcđm magis ⁊ minus. ſed etiam differunt ſcđm comparationem ad rationem menſurantem ⁊ regulantem eaꝝ operationes. Alia enim ē ratio menſurandi expenſas cōmunes circa quas ē liberalitas: et alia ē ratio menſurādi expenſas grādes ⁊ magis difficile ē ꝙ homo bene ſe habet. ⁊ delectatur in expendendo magna qđ fit per magnificētiā q̃ parua ⁊ mediocria qđ fit ꝑ liberalitatem. ſic igitur differunt per cōpationem ad rationem earum operationes menſuratie differunt enim per obā: q̃uis enī pecunia ſit obꝫ materiale tam liberalitati q̃ magnificētie. Alia tamen ē ratio formalis obī vnius ⁊ alteriꝰ quia obiectum liberalitatis ē pecunia ſecūdū rationem ⁊ ſecūdum liberalem cōmunicatiōnem: ſed obiectum magnificentie ē pecunia ſecūdum rationem decentie magnitudinis ⁊ dignitatis. ideo ⁊c̄. Similiter alius eſt finis liberalitatis ⁊ magnificentie. quia finis liberalitatis ē gratuita cōmunicatio ſed finis magnificentie ē magnitudo ⁊ excellētia opationis gratia cuius magnificus magnas res rationabiliter expendit Sed dubiū ē ad quā virtutem cardinalem reducatur liberalitas. Ad qđ dicunt quidaz ꝙ eſt virtus adiuncta iuſtitie: tum quia principaliter eſt ad alterum ſicut iuſtitia: tum quia conuenit cum iuſtitia in eius ꝓpria materia que ſunt res exteriores. Alij vero dicunt ꝙ ē virtus adiuncta temperātie: quia ſicut temperantia ē moderatiua ṗncipalium delectationum que ſunt in cibis ⁊ venereis: ita liberalitas ē moderatiua concupiſcentie circa pecunias acquirendas ⁊ etiam poſſidendas. Et ſi dicatur ꝙ iſta delectatio circa pecuniam non eſt corporalis ſicut illa circa quā ē temperantia ſed magis ē delectatio animalis vt patet ex dictis ph̄i. Dicendum ꝙ non requiritur identitas materie inter virtutem principalem ⁊ adiunctam ſed ſolum requiritur ꝙ virtus ſecundaria imitetur modū ṗncipalis virtutis circa materiam propriam.

Circa operationes liberalis dubitatur. vtꝝ dare ſit actus ṗncipalis ipſius liberalis. videt̄ ꝙ non quia nullus virtuoſus triſtatur in actū ſuo ṗncipali ſed liberalis quandoqꝫ triſtatur in datione: vt patet per ph̄m in textu. ideo ⁊c̄.

Contrarium vult ph̄us. Et ideo dicendum ꝙ proprius actus liberalitatis ē bonus vſus pecunie: ſed vſus pecunie conſiſtit in datione ⁊ non in receptione vel retentione. ideo principalis actus liberalitatis conſiſtit ſolum in datione. Verumtamē nō quilibet vſus vel datio pecunie ē actus ṗncipalis liberalitatis. nā vſus pecunie ē duplex quidam hois ad ſe ipm qui conſiſtit in ſumptibus ⁊ expenſis q̃s aliqs fac̄ ꝓ ſe ipo vl' ſibi ꝯiūctis. Alius ē vſus q̊ quiſ pecuniam emittit ad alios: ⁊ hoc ꝓꝑe pertinet

ad dationem. vnde iſtos duos actus põit phyloſophus in principio huius quarti dicens ꝙ liberalitas eſt medietas circa pecuniarum dationem et ſumptionem ideſt conſumptionem. ⁊ in iſto ſecundo vſu qui eſt in conſumptione pecunie circa ſeipſum non ē principalis actus liberalitatis: cuius ratio ē. quia principalis actus cuiuſlibet virtutis debet eſſe multum difficilis. quia virtus eſt vltimum potentie: vt patet ex primo de celo: nunc autem homo faciliter inclinatur vt effundat ⁊ expēdat pecuniam in ſe ipm̄ ꝙ̃ in quēcunq; alterum. et ideo in vſu pecunie qui eſt hominis ad ſe ipm̄ non conſiſtit principalis actus liberalitatis: ſꝫ principalis actus liberalitatis conſiſtit in datione pecunie que eſt ad alterum. Ad rationem in contrarium dicendum eſt ꝙ in datõne recta quã intendit liberalis nõ triſtatur ſi tamen contingeret liberalem dare non recte de hoc triſtaretur nec talis actus foret liberalis ſecũdũ ꝙ liberalis. Adhuc dubitatur vtrũ liberalis debet plura dare alijs ꝙ̃ ſibi ipſi retinere. videtur ꝙ non. quia magis amico magis ē dandum per phyloſophum in octauo huius. ſed vnuſquiſq; maxime ē amicuſ ſibi ipſi. ergo ⁊c̃. Confirmatur per hoc ꝙ habere maiorez curam de alijs ꝙ̃ de ſe ipo videtur eſſe ⁊ pertinere ad inſipientiam. igitur plura dare alijs ꝙ̃ ſibi ipſi retinere non pertinꝫ ad virtutem. Oppoſitum vult ph̃s. Dicendum ꝙ de bonis interioribus cuiuſmodi ſunt ſcientie ⁊ virtutes debꝫ quilibꝫ ſibi ipſi plura dare ⁊ appetere ꝙ̃ cuiq; alteri: nec intelligit̃ dubitatõ d̃ huiꝰmodi bonis. ſed de bonis exterioribus de quibus ē diſtinguendum: nam talia bona aut ſunt neceſſaria vite ꝓprie ſeu familie cui quis ꝓuidere tenetur aut ſuperflua: de primis bonis non debet liberalis diſtribuere cuicunq;. quia tũc ſibi ipſi ⁊ illis quibus tenetur prouidere ſubtraheret neceſſaria vite quod ē contra ordinez nature ⁊ rationis. ſed de ſuperfluis ſtatui ⁊ cõditioni perſõe debet liberalis dare plura aliiſ ꝙ̃ ſibi ipſi retinere. nam ſicut natura de ſuperfluo nutrimenti operatur ad ꝓductionez ſibi ſimilis in ſpecie: ita virtus liberalitatis de ſuperfluo ſibi debet alijs diſtribuere. Adhuc dubitatur vtrum prodigalitas ſit maius vicium ꝙ̃ illiberalitas: ⁊ videtur ꝙ ſic. quia illõ ē magis vicium quo quis peccat in ſe ꝙ̃ quo quis peccat in alium: nam magis ē contra ordinem nature nocere ſibi ꝙ̃ alij. ſed per prodigalitatem homo peccat in ſeipm̄ quia per ipaꝫ homo corrumpit propriam ſubſtantiam: ⁊ per conſequens proprium eſſe ⁊ per illiberalitatez ſolum homo nocet alijs. igitur ⁊c̃. Oppoſitũ dicit tamen ph̃us. Et ē dicendum ſcðm cõmentatorē hic. ꝙ prodigus dicitur tribus modis. vno modo qui ſuperabundat in dando: et deficit in recipiendo. alius ē prodigus qui ſuperabundat in dando ⁊ etiam in recipiendo: ⁊ in turpia non expendit. tertius ē ꝓdigus q ſuperabundat in dando ⁊ recipiendo. ⁊ cũ hoc in turpia expendit ⁊ de illo dicit ph̃us ꝙ taliſ ē peſſimus quia aggregat in ſe difformitatem ꝓdigi ⁊ etiam intemperati. Dico igitur ꝙ prodigus primo modo acceptus ē minus malus ꝙ̃ illiberalis ſicut ph̃s probat in textu. vnde loquendo de iſtis vicijs per ſe ⁊ ſcðm ꝓprias rationes eorum. ⁊ ſic illiberalitas peior eſt prodigalitate tam̃ aggregatum ex prodigalitate ⁊ intemperãtia eſt peius illiberalitate ſola.

Ad rõnem in contrarium dicendum ꝙ differentia inter ꝓdigum ⁊ illiberalem non attēditur in hoc qð ē nocere ſibi ⁊ alijs quia hoc eſt cõmune vtriq;: quia ſicut prodigus nocet ſibi eo ꝙ diſſipat ſubſtantiam ſuam ita nocet alijs quibus tenetur prouidere: illiberalis etiã nocet alijs: quia deficit in dationibus ⁊ etiam nocet ſibi ipſi: quia deficit in ſumptibus circa ſe ipſum. ita ꝙ de ſuis bonis gaudere non audet ⁊ ideo illiberalis ē peior prodigo quia nec prodeſt ſibi ipſi nec alijs. ideo ab oībus odio habetur ſed prodigus licet nocet ſibi ipſi ⁊ alijs quibus oportet preuidere tamen prodeſt multis ⁊ ideo eſt minus malus ⁊c̃.

Capitulum ſecũdũ tractatꝰ primi libri. 4. in quo oſtenditur circa que ē magnificentia ⁊ in quo differt a liberalitate: ⁊ quid eſt et quis defectus ⁊ ſuperabundantia ipſius: ⁊ ꝙ magnificus aſſimilatur ſcienti: ⁊ ſcðꝫ quas circunſtantias magnificus expendit .ſ. ꝙ conſumet magna boni gratia ⁊ delectabiliter ⁊ emiſſiue intendens plus quãtum ꝙ̃ ꝗto. ⁊ ꝙ magnificus ē liberalis. ⁊ ꝙ oportet tria concurrere. ſ. virtutem poſſeſſionis ⁊ operis. ⁊ ꝙ deceat facientem cum enumeratione quorundaꝫ que debent magnifice fieri vt que circa diuina et circa cõmune: ⁊ que ſemel fiunt vt nuptie ⁊ ea circa que ſtudet tota ciuitaſ vel ĩ dignitate poſitꝰ ⁊ circa ꝑegrinos ⁊ hītatões decētes ꝑãdaſ

Videbitur aũt vtiq; cõſequēs eſſe ⁊ de magnificentia pertranſire. videtur ⁊ enim h̃ ipſa circa pecunias quedã virtus eſſe. Non quemadmoduꝫ liberalitas extēditur circa omnes que in pecunijs operationes. ſed circa ſumptuoſas ſolum. In his autez ſuperexcellit liberalitatem magnitudine quēadmoduꝫ nomen ipſum ſignificat. in magnitudine enim decēs ſumptuoſus ē. Magnitudo autez ad aliqd. Non eniꝫ idem ſũptus triarche ⁊ architeoro decens vtiq; ad ipſuꝫ: ⁊ in quo, ⁊ circa que. Qui autem in paruis vł ĩ moderatis ſcðm dignitatez expendit non dicitur magnificus, puta hoc multotiens, dare tanti. Sꝫ qui ĩ magnis iſte ē. Magnificus quidem eniꝫ liberalis: liberalis autez nihil magꝭ magnificus. Talis autez habitus defectus qdez paruificentia vocatur: ſuperabundantia autē ē banauſia ⁊ apcyrocalia ⁊ quecũq; tales nõ ſuperabundãtes magnitudine circa que oportet. ſꝫ in quibus non oportet. ⁊ vt nõ oportet ꝑclare poſterius autem de ipſis dicemus.

Iſtud ē ſecũdum capitulum p̃mi tractatꝰ libri quarti in quo determinatur de magnificētia ⁊ vicijs ei oppoſitis. ⁊ cõtinet iſtud capituluꝫ quinq; partes p̃ncipales. In prima determinatur de materia magnificentie ⁊ vicijs ei oppoſitis. In ſecũda parte ibi. Magnificus autem. oſtenditur quomodo magnificētia ſe habet circa ſuam materiam ponendo ꝓprietates magnifici. In tertia pte ibi. Eſt ãt ſumptuum. oſtenditur qualiter magnificus ſe habꝫ in expendendo ea in quibus principaliter expendit. In quarta parte ibi. Proportionꝫ aũt. oſtenditur qualiter magnificus ſe habet circa ea in quibus ſecundario expendit. In quinta ibi. Superabundans autem ⁊ banauſus. determinatur de vicijs oppoſitis magnificentie oſtendendo qualiter ſe habent circa materiaꝫ ſuam propriam. In prima parte primo proponit materiam cõmunem magnificentie ⁊ liberalitati. ⁊ oſtendit differentiaꝫ inter magnificentiam ⁊ liberalitatem: dicit ergo primo ꝙ poſt liberalitatem videtur eſſe conueniens ꝙ ſequatur tractatus de magnificentia quia magnificentia videtur eſſe quidam habitus ſeu virtus circa pecunias ſicut ⁊ liberalitas. Nõ quēadmodum. verumtamen magnificentia ⁊ liberalitas differunt quãtum ad materiam. et ē concluſio. 17. ⁊ probatur dupliciter. primo ſic liberalitas ſe extendit ad omnes operationes que ſunt circa pecunias ſcilicet acceptiões donationes ⁊ expenſas: ſed magnificentia ſoluꝫ ē circa operationes ſumptuoſas. ergo ⁊c̃. ſcðo ꝓbatur ſic. In ſumptibus ſiue expenſis magnificentia excedit liberalitatem: qꝛ magnificētia ē circa magnas expenſas ⁊ liberalitas ē circa expenſas mediocres. igitur magnificentia ⁊ liberalitas differunt quantum ad materiam.

Magnitudo autez. qualiter autem pertinꝫ magnitudo ad ſumptus magnifici oſtendit ph̃us dicens ꝙ magnitudo ē ad aliud. ⁊ ideo magnitudo ſumptus accipitur per reſpectum ad aliud ſcilicet ad illõ in quo fiunt expenſe et ad perſonam expendentis: non enim idem ſũptus dicitur magnus per comparationem ad triarcham ⁊ per comparationem ad architeorum: ⁊ intelligit per triarcham p̃ncipem galearum que habent tres ordines remorũ: ⁊ per architeorum p̃ncipem ſeu p̃ſidentem in templo oportet enim ſumptus eſſe decentes per comparationem ad illum qui expendit: ⁊ per comparationem ad illud in quo expendit: ⁊ per cõparationem ad illuꝫ ꝓ quo expendit: vt ſi fiãt expenſe in edificatiõe domus oportet conſiderare cui illa domus edificetur. vtrum ſcilicet p̃ncipi vel ꝑuate perſone: quia ſcðm hoc diuerſi ſumptus requiruntur. Qui autem in paruis. aſſumptum probatur ſcilicet ꝙ ad magnificentiã requiratur magnitudo ſumptuſ. ꝓbatur per hoc ꝙ ſi aliquis expendat ĩ rebus paruis etiam moderatis ſcðm ꝙ dignum ē non dicitur magnificus vt ſi multotiens diuiſim expenderet multa parua: ita ꝙ omnes ille expenſe congregate facerent aliqð tantum quãtum ē illud quod expēdit magnificus non ꝓpter h̃ diceretur magnificus. ⁊ ſi prũpte ⁊ liberaliter illa parua expenderꝫ ſed bene eſſet liberalis ⁊ non magnificus. non enim omnis magnificuſ ē liberalis ⁊ non omnis liberalis ē magnificꝰ.

Talis autem habitus vicia oppoſita magnificentie ſunt paruificentia ⁊ banauſia. paruificentia opponitur magnificentie per modum defectus ⁊ banauſia opponitur magnificentie per moduꝫ ſuperabundantie: ⁊ dicitur banauſia a bãnos qð eſt fornax quia banauſi omnia ſua conſumunt ſicut in fornace. vocantur etiã tales apcyrocalia q̃ſi ſine experiētia boni qꝛ ſunt inexperti qualiter oportet bonum operari ⁊ tales dicunt̃ ſuperabundantes quia excedunt rectam rationem in expendendo. Circa materiam magnificentie ē intelligenduꝫ ꝙ ad magnificuꝫ pertinet intendere aliquod magnuꝫ opus vt nomē ſonat ſed magnum opus non fit ſine magnis ſumptibus. ideo magnificentia eſt circa magnos ſumptus proportionatos operi ⁊ perſone facienti ſumptus. ſed quia a magnis ſumptibus faciendis põt homo impediri ex nimio amore pecunie qui enim nimiſ diligit pecuniam per hoc retrahitur a magnis ſumptibus faciendis. ideo magnificentia eſt circa amorem pecunie ⁊ circa magnos ſũptus ⁊ circa pecunias quibus vtitur in talibus ſũptibus. Poteſt igitur diſtingui triplex materia ipſius magnificentie. nam amor pecunie ē materia immediata ⁊ intrinſeca magnificentie quia magnificentia habet regulare appetituꝫ hominis ne propter nimiuꝫ amorez pecuniaruꝫ retrahatur a magnis ſumptibus ĩ opere magno faciendis. Eſt etiam circa ſũptus et expēſas magnas ſicut circa materiã extrinſecaꝫ ꝓpinqua. ⁊ quia magni ſũptus non fiunt ſine magna pecunia. ideo magnificētia ē circa pecunias tãquaꝫ circa materiã extrinſecã ſecũdariã ⁊ rẽotaꝫ. Intelligēdũ ē ẽt ꝙ liberalitaſ accipitur dupliciť .ſ. large ⁊ ſtricte. liberalitas

large accepta ē indifferēter circa magnas expenſas ⁊ circa paruas. ⁊ ſic ē genus ad magnificentias ⁊ non eſt virtus diſtincta ſpecialis a magnificentia. ⁊ ſic loqꝛ phs hic de liberalitate cum dicit ꝙ omnis magnificus ē liberalis: ⁊ non omnis liberalis ē magnificus. ſed liberalitas ſtricte accepta ē ſolum circa expenſas mediocres. ⁊ ſic eſt virtus ſpecifice diſtincta a magnificentia.

Magnificus autem ſcienti aſſimilatur. decens enim poteſt ſpeculari: ⁊ expendere magna prudenter: quemadmodum enim in principio diximus habitus operationibus determinatur. ⁊ quorum eſt: magnifici vtiqꝫ ſumptus magni ⁊ decentes talia vtiqꝫ et opera. ſicut enim erit magnus ſumptus ⁊ decēſ operatio quare opus quidem ſumptu dignum oportet eſſe ſumptuz autē opere vel ſuperabūdare: conſumet autem talia magnificus boni gratia. Cōmune eniz hoc virtutibus. ⁊ adhec delectabiliter ⁊ emiſſiue. Ratiociny diligētia paruifica. Et qualiter optimum ⁊ decentiſſimum intendet vtiqꝫ magis qꝫ quanto ⁊ qualiter minimo. Neceſſarium autem ⁊ liberalem magnificum eſſe etenim liberalis expendet q̄ oportet ⁊ vt oportet. In his enim magnuz magnifici velud magnitudo circa h̄ liberalitate exiſtente. Et ab equali opere ſumptu opus faciet magis magnificum. Non enim eadem virtus poſſeſſionis ⁊ operis. poſſeſſionis eni quidem vtus quia plurimo dignum ⁊ honoratiſſimum: puta autem aurum. Operis enim magnum ⁊ bonuz: talis enim ſpeculatio admirabilis. Magnificum autem admirabile ⁊ ē operis vtus magnificentia in magnitudine.

Hec eſt ſecunda pars principalis huius capituli in qua oſtēditur quomodo magnificentia ſe habet circa ſuam materiam ponendo proprietates ipſius magnifici. que ſunt .7. Prima eſt ꝙ magnificus aſſimilatur ſapienti: quia ſicut ad artificem ſcientem ptinz cognoſcere proportionem vnius ad aliud: ita ad magnificum pertinet cognoſcere proportionez expenſarum ad illud in quo fiunt expenſe. oꝫ enim ꝙ expenſe proportionentur operi in quo expenſe fiunt vel ꝙ ſuperabundent. quia eniz difficillimum eſt inuenire medium ſi contigat a medio declinare ſemper virtus declinat ad illud quod minus habet de malo ſicut liberalis in dando ⁊ magnificus in plus expendendo. Conſumet āt talia. Scḋa pprietas magnifici eſt accepta ex parte finis ⁊ eſt ꝙ magnificus conſumit hoc eſt expēdit talia magna bona ⁊ decentia propter bonum honeſtum: ſed h̄ proprietas non ē proprie propria quia operari propter bonum honeſtum ē cōmune cuilibꝫ virtuti. Adhuc delectabitur. Tertia proprietas ē ꝙ ad magnificum pertiet magna expendere ⁊ emiſſiue ideſt prompte ⁊ ſine difficultate emittendo. Ratiociny autem. Quarta ꝓprietas ē ꝙ magnificus non debet eſſe diligēs in computatione expenſarum. Et hec ē concluſio. 18. ⁊ probatur ſic. quod ē proprium paruifico non ineſt magnifico ſed proprium paruifico ē ꝙ ſit diligens in computatione expenſarum ideo ⁊c. huius rationis ponit phus virtutem minoris dicenſ ꝙ ratiociny diligentia ē paruifica hoc ē pertinz tamqꝫ proprium ad paruificum. Et qualiter optimuz quinta proprietas eſt ꝙ magnificus magis reſpicit ad hoc ꝙ fiat opus optimum ⁊ decentiſſimuz qꝫ qualiter nimium expendit circa opus faciendum. vnde magis reſpicit ad opus ꝙ ipſuz optime fiat qꝫ quomodo ⁊ quantum expendat circa opus faciendum. Neceſſarium autem. 6. proprietas ē ꝙ neceſſe ē magnificum eſſe liberalez. et hec ē concluſio. 19. ⁊ probatur ſic. neceſſe ē ꝙ ille qui expendit que oportet ⁊ quando oportet ⁊ circa que oportet ⁊ ſic de alys circunſtētys: ſit liberalis. ſed magnificus expendit quādo oportet ⁊ que oportet: ⁊ ſic de alys circunſtantys. ideo neceſſe ē magnificum eſſe liberalem. Maior patet ⁊ minor dclaratur per hoc ꝙ magnificus expendit circa magna ⁊ decentia opa que oportet ⁊ quando oportet ⁊ ſic de alys circunſtantys ⁊ hoc facit delectabiliter ⁊ emiſſiue ⁊ propter bonum. vnde ad magnificum proprie pertinet ꝙ aliquod magnum faciat circa materiā liberalitatis ac ſi magnificentia nihil aliud ſit qꝫ quedam magnitudo liberalitatis circa expenſas. Et ab equali opere. ſeptima proprietas magnifici eſt facere magnum opꝰ ex magnis ſumptibus. ⁊ hec ē concluſio. 20. et probatur ſic. ad magnificum pertinet facere opus magnificum. ſed opus magnificum oportet ꝙ ſit magnum ⁊ ex magnis ſumptibus. idō ad magnificum pertinet facere opus magnuz ex magnis ſumptibus. Maior ē manifeſta et minor declaratur. nam ad opus magnificū oꝫ concurrere virtutes tam poſſeſſionis que expenditur in opus faciendum qꝫ etiam ipſius operis: oportet enim adeſſe optimas perfectiones vtriuſqꝫ ad hoc ꝙ opus ſit magnificū. optima autem perfectio operis ipſius magnifici eſt decens ipſius magnitudo ⁊ bonitas. ita ꝙ conſideratio talis operis inducit admirationē ita vt opꝰ ſit admirabile. ⁊ optīa pfectō poſſeſſiōis ē vt ſit plimo pcio dignū ⁊ ꝙ hoīes maxime honorāt ſeu appciāt cuiuſmodi ē auruz Sic ergo patet ꝙ perfectio operis magnifici conſiſtit in magnitudine operis cum magnitudine expenſarum. ⁊ ſic patet minor ⁊ hoc eſt quod dicit phyloſophus ꝙ ſi magnificus faciat opus ab equali ſumptu operi. hoc eſt a magno ſumptu ſicut ipm opus ē magnum: ⁊ opuſ erit magis magnificum: ⁊ per hoc intelligitur ꝯcluſio ſcilicet ꝙ ad magnificum pertinet facere magnum opus ex equalibus ſumptibus h̄ ē ex magnis ſumptibus: deinde pro declaratione minoris dicit ꝙ non ē eadem virtus hoc eſt perfectio poſſeſſionis que expenditur circa opus ⁊ ipſius operis. nam virtus poſſeſſionis ē ꝙ plurimo precio eſt dignum ⁊ honoratiſſimum hoc ē maxime appreciatuz: puta aurum ſed virtus operis eſt magnum ⁊ bonū. i. magnitudo ⁊ bonitas cuius ſpeculatio ē admirabiliſ ⁊ ex his concludit ꝙ virtus operis magnifici conſiſtit in magnificentia opis ⁊ in magnitudine ſupple expenſarum. Lincoñ. dicit hic ꝙ ſiue a vili ſiue a pauco ſumptu contingeret fieri opus magnum ⁊ precioſuz ſiue ex magno ⁊ precioſo ſumptu contingeret fieri opus vile vel paruum non eſſet opus vere magnificum oportet enim tam poſſeſſionis que expenditur in opus faciendum qꝫ ipſius opis concurrere virtutes hoc ē optimas perfectiones ad hoc ꝙ opus ſit magnificum. hec Lincoñ. dicit etiā ꝙ in magnifico ope oportꝫ h̄ adeſſe: vt ſit āmiratione dignum. opera enim magnifici ſunt talia que raro ſunt inuēta ⁊ huiuſmodi ſunt ammiratione digna.

Eſt autem ſumptuū qlia dicimꝰ honorabiliſſima: puta circa deos dona repoſita ⁊ preparationes ⁊ ſacrificia ſimiliter autem: ⁊ quecunqꝫ circa omne diuinum. Et quecunqꝫ ad cōmune magnificata ſunt: puta ſi alicubi largiri quale oportere preclare. vl' trieris eſſe principem: vel etiam cōmunicare ciuitatem. In omnibus autem quemadmodū dictum ē ⁊ ad operantez refertur quis ē ⁊ quarum poſſeſſionū. digna enim oportet his eſſe: ⁊ non ſolum operi ſed ⁊ facienti decere ꝑpter qd̄ inops quidem non vtiqꝫ erit magnificus. non enim ſunt a quibus multa conſumet decenter tētās autem ⁊ ſi inſipiens preter dignitatez. n. ⁊ oportunū: ſcḋm virtutez autem recte. Decet autem ⁊ eos quibus talia preexiſtunt per ſeipſos vl' per genitores vl' ꝑ quos ad ipos trāſeūt ⁊ nobiles ⁊ glo'ſos: ⁊ quecūqꝫ talia. n. oīa hec magnitudinem habent ⁊ dignitatem. Maxie quidem igitur talis magnificꝰ ⁊ in talibus ſūptibus magnificētia quemadmodū diximus. Maxima enim ⁊ honorabiliſſima.

Hec ē tertia pars principalis huius capituli in qua phs oſtendit in quibus magnificꝰ expendit ꝑncipaliter ⁊ in quibus perſonis conuenit in talibus expendere: qꝫtum ad primum intendit dicere ꝙ ad duo principalit' debet opus magnifici ſe extendere videlicꝫ ad res diuinas ſcilicet ad ꝑparationem vel edificationem templorum ⁊ ſacrificia vel oblationes faciendas. ⁊ hoc ē pmum ſcilicet ꝙ opus magnifici ſe debet extendere ad res diuinas.

Scḋm ē ꝙ opus magnifici ſe debet extendere ad ea que magnifice fiunt per reſpectum ad bonum publicuz: cuiuſmodi ſunt donationes magnifice toti cōmunitati facte: ⁊ hoc pro aliqua vtilitate cōmunitatis ⁊ magna conuiuia facta cōmunitati. In omnibus autem. viſo que ſunt illa in quibus magnificus habet ꝑncipaliter expendere intendit oſtendere quibuſ perſonis conuenit huiuſmodi expenſas facere: ⁊ quibus non: ⁊ dicit ꝙ in omnibus huiuſmodi expenſis oportet reſpicere ad ea in qbuſ quis expendit ſed cum hoc oꝫ habere reſpectū ad perſonā expendentem. oꝫ enim reſpicere ꝙ expenſe ſint proportionate conditioni ⁊ perſone expendentis ⁊ diuitys eiuſdem: ita ꝙ expēſe non ſolum deceant opus in quo expenduntur. ſed etiam ꝙ deceant facientem expenſas.

Propter quod inops. ex hoc oſtenditur quibus non decet facere huiuſmodi opera magnifica: ⁊ concluditur ex predictis ꝙ inops non eſt magnificus. Et hec eſt concluſio vigeſima prima ⁊ probatur ſic. omnis magnificus habꝫ magnas diuitias ex quibus poteſt decenter multa expendere. ſed inops non habet magnas diuitias ex quibus poteſt multa expendere decenter. ideo ⁊c. Unde ſi aliquis temtet expendere vltra ſuum poſſe erit inſipiens. qꝛ operatur preter dignitatem: ⁊ preter id quod oportet quod non pertinet ad virtutem: quia ſecundum virtutem omnia fiunt recte ⁊ ſecūduz qd̄ oportet. Decet autem. oſtendit quos decet facere huiuſmodi expenſas magnas vbi oportet inſpicere ad quantitatem diuitiarum ⁊ etiam ad conditionem perſonarum. vnde dicit ꝙ tales expēſas magnificas decet illos homines facere qui habent magnas diuitias ex quibus poſſunt multa cōſumere decenter nec refert vnde habeant iſtas diuitias vtrum iure hereditario aut ex proprio labore. aut quocunqꝫ alio modo diuitie ad eos perueniāt: puta ſi reliquātur heredes extraneorum. oportet etiam reſpicere ad conditiones perſonarum: nam viros nobiles genere ⁊ viros gloſos ⁊ in honoribus cōſtitutos maxime decet tales magnos ſumptus facere: nam iſta important quādam magnitudinem ⁊ dignitatem: ⁊ ideo talibus maxime competit magnificentia. ⁊ poteſt hic poni. Cōcluſio. 22. ſcilicet ꝙ viros nobileſ genere ⁊ viros in dignitatibus conſtitutos habentes magnas diuitias decet facere ſumptuſ magnificos: ⁊ probatur per hoc ꝙ habent diuitias ſufficientes. ⁊ conuenit etiam conditionibus huiuſmodi perſonarum magnitudinez habentium igitur huiuſmodi viros decet facere ſumptus magnificos

Propꝛioꝛum autem quecūq; i ſe
mel fiūt. puta nup
tie ⁊ ſi quid tale. Et ſi circa aliquid tota citas
ſtudet vel qui in dignitatibus ⁊ circa pegrino
rum āt ſuſceptiones ⁊ emiſſiones ⁊ datōes ⁊
retributōes. Non. n. in ſeipm ſumptuoſus ma
gnificus ſed in coia dona āt deo ſacratis hñt
aliquid ſile. Magnifici āt ⁊ bitationez ꝑpare
decenter diuīs oꝛnatus quidem eteni ⁊ hec: ⁊
circa hec magis ſumptus facere quecūq; diu
turna operum. optima enim hec ⁊ in ſingulis
decēs. Non. n. idē congruit dijs ⁊ hominibus
neq; in templo ⁊ ſepulcro eteni in ſumptibus.
vnūquodq; magnum in genere magnificētiſſi
mum quidem qd i magno magnum. hoc āt qd
in hijs magnum ⁊ dr̄t ab opere magnuz ab eo
qd ē in ſumptu. Spera quidem. n. vł lecbytꝰ
pulcherrima magnificētiā hēt puerilis doni.
Huius āt ꝑcium puum ⁊ illiberale. pp qd eſt
magnifici in quo vtiq; faciat genere: magnifi
ce facere. tale enim non facile ſupabile ⁊ ē hñs
ſm dignitatē: ſumptꝰ talis qdē igr̄ magnificꝰ.

HEc ē quarta ps in qua narratur in qbuſ
magnificus ſecūdario exponit. ⁊ ponit
tres gradus pertinētes ad puatas pſonas in
quibus ſecundario expendant. Pꝛimus eſt ꝙ
magnificus magnos ſumptus facit in his que
ꝓpꝛie ad ipm vel ad amicuz pertinēt que fiūt
ſolum ſemel: cuiuſmōi ſūt nuptie ⁊ militia ⁊ ſi
quid aliud ſit tłe. z. gradus eſt ꝙ ſi tota ciui
tas vel princeps ciuitatis ſtudeat ad aliquos
magnos ſumptus faciendos: circa hoc faciat
magnificus magnos ſumptus vt ſi oz ciuitatē
honoꝛifice recipere aliquos extraneos vt rgeſ
vel principeſ: vel ſi oz eis mittere magna exe
nia vel ei magna dona offerre: vel ſi opoꝛteat
eis retribuere pꝛo aliquibus beneficijs impē
ſis in omnibus his magnos ſumptus faceret
magnificus. non enim ē magnificus ſumptuo
ſus in ſeipm vt multū expendat in ꝓpꝛiū vſū
ſed ſumptus magnos faciet in cōi. ⁊ dico ꝙ do
na magnifica que dantur magnis vt regibꝰ ⁊
pncipibus habent aliquid ſimile cum his que
deo offeruntur. nō enim offerūtur deo aliqua
quia deus eis indiget ſed ꝓpter reuerentiam
⁊ honoꝛez: ⁊ ita magnis viris dātur ⁊ offerūt
dona magis ꝓpter honoꝛem ꝙ̄ ꝓpter indigen
tiam. Magnifici autem. ₃ tius gradus in quo
magnificus ſecūdario expendit ponitur: ⁊ ē ꝙ
magnificus debet ꝑparare ſibi domum conue
nientez ex ꝓpꝛijs diuitijs quia habere decētē
domum ptinet ad hoīs oꝛnatum ⁊ in edificijs
faciendis magis intendit magnificus facere
magnos ſūptus circa opera diuturnioꝛa et ꝑ
manentioꝛa ꝙ̄ circa alios fragiles oꝛnatuſ: pu
ta circa columnas marmoꝛeas in domo ꝙ̄ cir
ca feneſtras vitreas: que enim ſūt diuturnio
ra fiunt optima. In ſinguli decens. In om
nibus ſumptibꝰ magnificus conſeruat debitā
ꝓpoꝛtionem ſumptuum ad ea in quibꝰ expen
dit. vnde in ſingulis expendit illud qd decet:
⁊ ſcdm ſpēm ⁊ ſcdm ꝙ̄titatem: non enim idem
ſcdm ſpēm ⁊ ſcdm ꝙ̄titatem congruit exhibe
re dijs ⁊ hoibus: neq; in templo ⁊ ſepulchꝛo cō
ſtruendo: magnificus tamē ſemper faciet ma
gnuz ſumptū: ⁊ in quolibet facto faciet: ⁊ mag
num ſumptū in genere illo. Nam in magno fa
ciet magnū ſumptum: ⁊ in quolibet facto fa
ciet magnum in tali genere. nō enim ſemper ē
idem ſimpliciter magnum: ⁊ in tali genere ma
gnum qñq; enim differunt magnum reſpectu
opis ab eis que ſunt ſimpliciter magna in ex
penſis. nam ſi aliquis faciat pulcherrimā ſpe
ram. i. pilam aut lecbytū. i. aliquod vaſculum
ad dandum alicui puero illa ſpera vel vas hꝫ
magnificentiam in genere puerilis doni ⁊ tñ ñ
ē magnum in ſumptu. ꝑcium enim pulcherrie
ſpe ſm ſe conſideratum ē puum. ſic igitur ma
gnificus in quolibꝫ genere facit aliquod ma
gnum opus in illo genere in quo facit ſūptus
ſcdm operis dignitatem ⁊ talis ſūptus factus
ſm operis dignitatem non ē de facili ſupabi
le qꝛ nō ē facile melius facere.

Superabundans autem et
banauſꝰ
in pter quod oz conſumendo ſupabundat queē
admodum dictum ē. in puis. n. ſumptuū mul
ta conſumunt ⁊ reſplendet pter melodiam. ⁊ ē
parabola quedam: puta hyſtriones nuptialiē
cibans ⁊ comedijs tribuens i tranſitu. purpu
ram inferens quēadmodum Megares ⁊ oia
talia non boni faciet grā. ſed diuitias oſtētās
⁊ ꝓpter hoc exiſtimans admirari: ⁊ vbi quidē
oz multa conſumere pauca conſumens. vbi āt
pauca multa. paruificus āt circa oia deficiet ⁊
maxima conſumēs in puo bonum pdit. Et qd
cunq; facit tardans: ⁊ intendens qualr mini
muz cōſumat vtiq; ⁊ hō triſtatur. ⁊ oia exiſti
mans maioꝛa facere ꝙ̄ oz. Sunt quidem hy
igitur habitus malicie: nō tñ oppꝛobꝛia quidē
iferūt pp neq; nociuos pxio eē nꝫ valde tpes.

HEc ē quinta pars pncipalis in qua dter
minatur de vitijs oppoſitis magnificē
tie ſcilicꝫ de banauſia que ē vicium in exceſſu
⁊ de puificentia que ē vicium ſcdm defectum
banauſus excedit magnificum non in ꝙ̄titate
ſumptuū ſed i expendēdo pter illud qd oz. vñ
vbi oz multa expendere expēdit pauca vel ni
hil ⁊ multa expendit vbi nō oz expender. Pꝛe
ter melodiam. i. pꝛeter debitam ꝓpoꝛtionez vt
in hyſtrionibus eos nuptialiter cibans ⁊ come
dijs. i. repſentatoꝛibus tribuēs magis ꝙ̄ oz et
in tranſitu purpuram inferens. i. viaz purpu
ra cohoperiens exiſtimans ſe per hoc admira
ri. paruificus eſt qui circa omnia deficit cuius
ſūt qnq; ꝓpꝛietates. pma ē ꝙ cū faē magnas
expēſas in paruo qꝛ nō vult expendere totum
perdit qd a ꝓpoſuit vel ſic totū perdit. i. bonū
ꝟtutis pdit pꝛo modico qd obmittit. Scda
eſt ꝙ quidquid facit facit cū tarditate. Tertia
eſt ꝙ ſemꝑ ſtudet qūo pōt minimū expēdere.
Quarta eſt ꝙ expendit cū triſtitia. Quinta eſt
ꝙ ſemꝑ credit ſe maioꝛa facere ꝙ̄ oz: Sunt
quidem. determinat de vtroque vitio ſimul
declarās duo ſcilicet ꝙ habitus oppoſiti ma
gnificentie ſunt malitie. ⁊ eſt conclo. z3. ⁊ pro
batur ſic ꝑ hoc ꝙ opponūtur virtuti ⁊ nihil op
ponitur virtuti niſi malitia. Scdo declarat ꝙ
iſti habitus oppoſiti magnificentie nō ſunt op
pꝛobꝛioſi. ⁊ hec eſt cōclo. z4. ⁊ pꝛobatur du
pliciter. pꝛimo per hoc ꝙ non inferūt aliud no
cumētum ꝓximo. zº per hoc ꝙ non ſunt mul
tum turpes eo ꝙ valde difficile ē in magnis
ſumptibus non recedere a medio. ⁊ facere cō
tra illud qd multū difficile ñ eſt turpe. Hic
dubitatur circa paruificentiā. vtrū ſit viciuz
oppoſitū magnificentie ⁊ bānauſie. ⁊ videtur
ꝙ non ſit vicium qꝛ diligentia rōcinij non ē vi
cium qꝛ bonū hoīs cōſiſtit in hoc ꝙ bene rōci
netur de quolibet. ſed diligentia rōcinij ē par
uifica: vt dicit hic phs. g̊ paruificentia nō eſt
vicium. Circa iſtud dubium ſunt duo ſcienda
pꝛimo ꝙ puificentia eſt viciū. zº qualiter pui
ficentia diſtinguitur ab illiberalitate. pꝛimuz
declaratur ſic. ille habitus qui deficit a mēſu
ra rōnis ē vicium. ſed paruificentia eſt huiꝰ i
qꝛ deficit a ꝓportione quā rō dictat eſſe obſer
uandā inter ſumptꝰ ⁊ opera qꝛ minus itendit
expendere ꝙ̄ congruit operi licꝫ ſemꝑ eſtimet
ſe plus expendeꝛe ꝙ̄ opoꝛtet. ⁊ iō dicit phs ꝙ
paruificus maxima cōſumēs in paruo qd in
debite retinet perdit bonū. ſ. bonū opis mag
nifici. Circa ſecūduz eſt ſciendū ꝙ puificus
⁊ illiberalis cōueniunt in hoc ꝙ vterq; expen
dit cuz triſticia ⁊ cuz tarditate ſed differūt i h
ꝙ illiberalis expendit cuz triſticia ⁊ tarditate
ēē ſūptꝰ puos. ſꝫ puificꝰ expēdit cū triſtitia ⁊
tarditate ēē ſūptꝰ magnos: ñ eni dicitur puifi
cus qꝛ intendit expendere aliqd puum abſolu
te hoc eni ꝓpꝛie ptinet ad liberalem: ſed dicit
puificus qꝛ intendit ſūptus puos in relatione
ad opus qd intendit facere. ⁊ quia expendere
magna ꝓmpte ⁊ delectabilit̄ ē difficiliꝰ ꝙ̄ ex
pendere moderata ⁊ facere ſūptus ꝯōes. ideo ꝑ
uificētia eſt minꝰ viciū ꝙ̄ illiberalitas. Ad
rōnem incōtrariū dicendū ē ꝙ ꝑ diligētiā rō
cinij poſſumꝰ vnomō intelligere diligētiā rō
cinationis ⁊ illa non eſt paruifica: ſed eſt bona
⁊ laudabilis. Alio mō poſſumꝰ per diligentiaz
rōcinij intelligere diligentiā cōputationis et
talis diligentia ē duplex. qꝛ aut ipatur a recta
ratione moderante appetitum circa affectio
nem pecunie ⁊ bonoꝛū exterioꝛū ⁊ talis diligē
tia rōcinij. i. cōputationis non ē puifica ſꝫ lau
dabilis. Aut talis diligentia accidit pꝛopē
timoꝛē ſumptuū. timoꝛ enim facit bene cōſul
tationes ſicut dicitur. zº rethoꝛice ⁊ talis dili
gentia eſt vituperabilis. vnde paruificus ti
mens facere ſumptꝰ ex inoꝛdinato amore quē
hꝫ ad pecuniam incipit rōcinari ⁊ inquirere
qūo poſſit minimū expendere. ⁊ talis diligen
tia rōcinij non eſt laudabilis. ſed paruifica ⁊
vituperabilis. ⁊c̄.

Secunda pars principalis
huius libri q̄ eſt
de virtutibus que ſunt circa honoꝛes
cōtinetur in vno tractatu. ſ. in tractatu ſecū
do huius quarti libꝛi qui cōtinet duo capitu
la. pmū de magnanimitate q̄ ē ꝟtus circa ho
noꝛes magnos. caplm zᵐ qd incipit ibi. vide
tur aūt ⁊ ēē hunc. eſt de quadā virtute innoia
ta que eſt circa honoꝛes mediocres. ⁊c̄.

Capitulum pmuz in quo de
claratur ꝙ mag
nanimitas eſt circa magna. ⁊ qs mag
nanimus ⁊ quis caimus ⁊ quis puſillanimꝰ
⁊ qualiter magnanimus eſt extremus ⁊ medi
us ⁊ ꝙ magnanimitas eſt circa maximū exte
rioꝛum bonoꝛum vt opoꝛtet ⁊c̄. qd eſt honoꝛ.
Et reſpectu quoꝛū deficit puſillanimus ⁊ ſup
abundat caymus. ⁊ qualis eſt magnanimꝰ. ſ.
optimus ⁊ vir bonus cuius eſt facere qd ē ma
gnum in vnaquaq; virtute moderate ſe hñs
ad pꝛoſpera ⁊ aduerſa nō gaudens in his nec
triſtatus in illis magis volens ſibi reuocare
ad memoꝛiā ꝑ ſermones quibus bene fecerit
ꝙ̄ a quibus bene paſſus eſt ſua beneficia dele
ctabilius audiens ꝙ̄ que bene paſſus eſt: non
oſtenſiuus ꝓpꝛie indigentie ad magnos mag
nus ad medios aūt moderatus manifeſtꝰ odi
toꝛ ⁊ amatoꝛ. Curatiuꝰ veritatis magis ꝙ̄ opio
nis ⁊ non admiratiuus non memoꝛ mali ſꝫ de
ſpectoꝛ cui motus ⁊ vox grauis ⁊ locutio ſtabi
lis non cōtētioſus de deficiente ⁊ ſuperabūdā
te qualis. ſ. eſt vterq;.

Magnanimitas autē circa
magna q
dem ex noie videtur eſſe circa qualia
aūt eſt pmū accipiamꝰ: drt aūt nihil habitū ł
eū qui ſm habitū intendere. videtur aūt ma
gnanimitas eſſe qui magnis ſe ipm dignificat
dignus exñs. Qui enim non ſm dignitatē id
facit inſipiens: eoꝛū aūt qui ſm virtutē nullꝰ
inſipiens neq; ſtultus. magnanimus quidem
igitur qui dictus eſt. Qui enim paruis dignꝰ
⁊ his dignificat ſe ipm tempatus. Magnani
mus aūt non in magnitudine. n. magnanimi
tas quēadmodū ⁊ pulchꝛitudo in coꝛpoꝛe ma
gno. parui autē ⁊ foꝛmoſi ⁊ cōmenſurati: pul
chꝛi aūt non. Qui autē magnis ſe ipſum dig
num facit indignus exñs chaymus: qui autēz
maioꝛibus ꝙ̄ dignus non ois chaymus. qui

autem minoribus ꝙ̃ dignus puſillanimꝰ ſiue
magnis ſiue moderatis ſiue paruis dignus ex
iſtens adhuc minoribꝰ ſequẽſ dignificet ⁊ ma
xime vtiqꝫ videbitur qui ſi videaẽ magnis di
gnus:quid.n.faceret niſi talibꝰ eſſꝫ dignꝰ.Eſt
aũt magnanimꝰ magnitudine quidẽ extremꝰ
eo aũt ꝙ vt optet medius.eo.n.ꝙ ſm dignita
tem ſe ipm dignificat.hi aũt ſupabũdãt ⁊ de
ficiũt. Si aũt vtiqꝫ magnis ſe ipm dignificat
dignꝰ exñs:⁊ maxime maximꝰ:circa vnũ vti
qꝫ erit maxime.Dignitas aũt dicitur ad ea q̃
exterius bona. Maximũ vtiqꝫ h aũt ponemꝰ
qđ dyjs attribuimꝰ: ⁊ qđ etiã maxime deſide
rant qui in dignitate ⁊ qđ in optimis premiuꝫ
tale aũt honor. Maximũ.n.hoc eorũ autẽ qđ
exterius bonorũ circa honores vtiqꝫ ⁊ inho
norationes magnanimus eſt vt oportꝫ.⁊ ſine
rõne uidentur magnanimi circa honores eſſe
honore aũt maxime magni magnificant ſe ip
ſos ſm dignitatẽ. Puſillaimꝰ aũt deficit ⁊ ad
ſe ipm ⁊ ad magnanimi dignitatẽ: caymus vo
⁊ ad ſe ipm quidẽ ſupabũdat non tñ ad mag
nanimũ. Magnaimꝰ ãt ſiq dẽ maxis dignꝰ op
timꝰ vtiqꝫ erit. Maiori.n.ſemper melior dig
nus ⁊ maxime optimus vt vere.ergo magnai
mum optet bonũ eſſe. videbitur aũt eſſe ma
gnanimi qđ in vna quaqꝫ virtute magnꝰ.Et ne
quaqꝫ vtiqꝫ congruit magnanimo fugere con
monentẽ neqꝫ iniuſta facere:cuiꝰ.n.grã opabi
tur turpis cui nihil magnũ: Secũdũ ſingula
aũt intẽdenti:ois deriſibilis vtiqꝫ videbitur
magnaimꝰ nõ bonꝰ exñs.ñ erit aũt vtiqꝫ nꝫ ho
nore dignus prauus exñs. virtutis.n.pmium
honor: ⁊ attribuiẽ bono. Uidetur quidẽ igiẽ
magnanimitas quidã ornatus eſſe virtutum
Maiores.n.ipas facit:⁊ non fit ſine illis ꝑpẽ
hoc difficile ſm veritatẽ magnanimũ eſſe: nõ
enim poſſibile ſine bonitate

Istud eſt pmũ capl'ꝫ.2. tractatus.4.libri
in quo determinatur de magnanimitate
⁊ vicijs ei oppoſitis ⁊ cõtinet.4.partes. In p
ma determinaẽ de materia magnanimitatis:
⁊ viciorũ quoꝝ magnanimitas eſt medietas.
In ſecũda ibi.maxime aũt circa honores.deẽ
minatur de actibus magnanimitatis ſeu mag
nanimi circa ꝑpriam mãm. In tertia pte ibi.
Non eſt aũt metrochindinos. determinatur
de ꝑprietatibus magnanimi. In 4.parte ibi.
Deficiens aũt.determinatur de vicijs oppoſi
tis magnanimitati. Prima pars cõtinet duas
pticulas. In prima determinaẽ de mã magna
nimitatis in generali.⁊ quõ magnanimitas ⁊
vicia ei oppoſita ſe hñt circa eorũ mãꝫ genera
lẽ. In.2.particula ibi. Si aũt vtiqꝫ magnis.d
terminatur de materia magnanimitatis i ſpe
ciali oſtendendo que eſt materia ſpecialis ma
gnanimitatis ⁊ viciorũ ei oppoſitorũ. In pma
igitur pticula oñdiẽ in generali q̃ eſt materia
magnaitati ⁊ viciorũ ei oppoſitoruꝫ. ⁊ etiam
remouetur quoddã dubiũ. dicit ergo pmo ꝙ
magnanimitas videẽ eſſe circa magna:ſic ap
paret ex ipo noie magnaitati .ideo oportet vi
dere circa qualia magna ſit:nec refert vtrum
loquamur de ipo habitu magnanimitati aut
de eo qui diſponiẽ per habitũ.ſ.de ipo magna
nimo. Primo igitur oñdit ꝙ magnanimitas ẽ
circa magna.⁊ hec eſt cõcluſio.25.⁊ probatur
ſic:ille qui eſt dignus magnis ſe magnis dig
nificans eſt circa magna.ſed magnanimus eſt
magnis dignꝰ ſe ipſum magnis dignificãs.er
go magnanimꝰ eſt circa magna ⁊ per ꝯñs ma
gnanimitas eſt circa magna.⁊ intelligitur per
dignificare dignum eſtimare. Ille enim qui
dignificat ſe magnis eſtimat ſe dignũ magnis
Maior huiꝰ rõnis patet de ſe.⁊ minor decla
ratur quãtũ ad vtrãqꝫ eius partẽ.⁊ pmo oſtẽ
ditur ꝙ magnanimꝰ eſt dignus magnis. nam
magnanimus dignificat ſe magnis.ſi ergo nõ
eſt dignus magnis eſt inſipiens. ſed hoc ꝯñs
eſt falſum quia nullus virtuoſus eſt inſipiẽs
quia virtus ſolũ opatur ſcđꝫ rõnem rectã:ido
magnanimꝰ eſt dignus magnis. Quid eniꝫ
in paruis:Alia ps minoris declatur.ſ.ꝙ mag
nanimus dignificat ſe magnis quia ille qui eſt
dignus paruis ⁊ illis ſe dignificat non ẽ mag
nanimus. ſed poteſt dici tpatus ſꝫ ꝙ tpantia
ſumitur pro quacũqꝫ moderatione.ſed nõ eſt
magnanimus quia magnanitas cõſiſtit in q̃
dam magnitudine ſicut pulchritudo ꝑprie cõ
ſiſtit in corpore magno. vñ illi qui ſunt parui
dici poſſunt formoſi ꝑpter decentiã coloris ⁊
debitã ꝑportionẽ mẽbrorũ nõ tñ poſſunt dici
pulchri ꝑp defectũ magnitudinis: Qui autem
magnis :quõ autẽ vicia extrema ſe hñt circa
magna oſtendit phs narrãs ꝙ qui eſtimat ſe
ipſum dignũ magnis cũ ſit indignus vocatur
caymus.i.fumoſus ſeu ventoſus ⁊ pſumptu
oſus.ſed ille qui eſt dignus magnis:⁊ ad huc
ſe eſtimat dignũ maioribus ñ ſemp vocaẽ cay
mus eo qđ difficile eſt menſuram certã accipe
re huius ꝙ aliquis eſtimet ſe dignum nõ ma
ioribus nec minoribus ꝙ̃ eſt dignus h.n.ſcire
eſt difficile. Qui autem minoribus. ſed ille
qui eſtimat ſe eſſe dignuꝫ minoribus ꝙ̃ ipe ſit
dignus vocatur puſillaimus ⁊ hoc ſiue ſit di
gnus magnis ſiue mediocribꝰ ſiue paruis dũ
tamen minoribus ſe dignificet ꝙ̃ eſt dignus.
Maxime tamẽ vocatur ille puſillanimꝰ qui
eſt dignus magnis ⁊ ñ dignificat ſe illis Eſt
autẽ magnanimus. remouet quoddã dubiũ
tale dictum eſt ꝙ magnanimitas eſt circa ma
gna.ex hoc dubitatur ⁊ videẽ ꝙ magnanimi
tas non eſt in medio ſed in extremo:quia mag
nitudo ⁊ paruitas ſunt extrema inter que eq̃
litas eſt mediuꝫ ⁊ ſic ſi magnanimitas fiat cir
ca magna non erit medium ſed extremũ.⁊ per
ꝯñs non eſt virtus Iſtud dubium remouet
philoſophus dicens ꝙ magnanimus quantũ
ad magna quibus ſe ipſum dignificat in extre
mo conſiſtit:ſed ſecundũ ꝙ h facit ſecundum
qđ oportet conſiſtit in medio ⁊ conſiſtit.ſolu
tio in hoc ꝙ medium eſt duplex.ſ.mediuꝫ rei
⁊ medium rationis. Mediũ rei eſt mediũ ſecũ
dum quantitatẽ mediuꝫ rationis eſt quod fit
ſecundum ꝙ recta ratio dictat ſeu determiat
Similiter extremũ eſt duplex.ſcilicet rei et
rationis. Eſt ergo hec ſolutio ꝙ magnanimi
tas conſiſtit in extremo rei hoc eſt in extremo
ſecundum quantitatem.⁊ tamẽ cõſiſtit in me
dio ſecundũ rationem:mediũ eniꝫ virtutis ñ
attenditur ſm quãtitatem rei ſed ſecundum
rationem rectam. vnde quantũcunqꝫ ſit opuſ
qđ homo facit:dum tamen nõ recedat a ratio
ne recta non ꝑpter hoc eſt extra medium vir
tutis ſed vicia oppoſita ſupabundant ⁊ defici
unt ab eo quod oportet. Si autem vtiqꝫ mag
nis. Hec eſt ſecunda particula prime partis ĩ
qua manifeſtatur materia magnanimitatis ĩ
ſpeciali:⁊ cõtinet duas partes. In prima oſtẽ
ditur ꝙ magnanimitas eſt circa honores ma
gnos.⁊ quõ vicia oppoſita ſe hñt circa huiuſ
modi honores. In ſecunda parte ibi. Magna
nimus ſiquidem.determinatur de magnani
tate per compationẽ ad alias virtutes. In pri
ma igitur particula oſtenditur ꝙ magnanimi
tas eſt maxime circa honores.⁊ hec eſt conclo
.26.⁊ probatur dupliciter primo ſic.cum dici
tur aliquis aliquibus dignus talis dignitas
refertur ad bona exteriora que homini daneẽ
pro premio.cum igitur magnanimus dignifi
cet ſe ipſum maximis bonis exterioribus.cuꝫ
ergo illud quod dicitur ſecundũ ſuperabun
dantiam vni ſoli attribuatur:oportet ꝙ mag
nanimitas ſit precipue circa vnũ bonoꝝ exte
riorum quod eſt maximum bonoꝝ exterioꝝ ⁊
huiuſmodi eſt honor. quod probatur ꝑ illud
quod nos attribuimus dyjs. quod etim max
ime appetũt hij qui in dignitatibꝰ ſunt ꝯſtitu
ti ⁊ qđ optimis datur pro pmio eſt maximũ bo
num bonoꝝ exterioꝝ.ſꝫ honorẽ attribuimus
dyjs ⁊ honorẽ d numero bonoꝝ exterioruꝫ ma
xime appetunt hi qui ſunt in dignitatibus cõ
ſtituti ⁊ hoc datur optimis ꝑ premio.ergo ho
nor eſt maximũ de numero bonoꝝ exterioruꝫ
igitur magnanimꝰ eſt circa honores ⁊ inhono
rationes vt oportet:hec igitur eſt ratio ꝙ ma
gnanimus dignificat ſe magnis bonis exteri
oribus quibus eſt dignus ſed honor eſt maxi
mũ bonũ de numero bonoꝝ exteriorum quia
attribuitur dyjs:⁊ maxime deſideratur a viri
glorioſis ⁊ attribuitur optimis pro premio.
igitur magnanimus maxime dignificat ſe ho
noribus.⁊ per ꝯñs magnanimitaſ eſt maxime
circa honores. Et ſine ratione.2°. probatur
idem per experimẽtum quia experimento vi
demus ꝙ magnanimi maxime dignificãt ſe
ipſos honoribus ſed non ſupra dignitatem.idõ
⁊c̃. vñ poteſt fieri ratio talis magnanitas ma
xime eſt circa illa quibus maxime ſe dignifi
cant magnanimi.honores ſunt illa quibꝰ ma
xime ſe dignificant magnanimi.ergo ⁊c̃. Pu
ſillanimus autẽ. vicia oppoſita magnanimi
tati ſic ſe habent ad predictam materiam.ſ.
ad honores ꝙ puſillanimus deficit a dignifi
cando ſe honoribus per reſpectum ad ſe ipm
quia dignificat ſe ipſum minoribus honoribꝰ
ꝙ̃ ipſe ſit dignus ⁊ deficit per reſpectũ ad ma
gnanimũ quia dignificat ſe ipſum minoribus
honoribus ꝙ̃ magnanimus eſt dignus. ſꝫ cay
mus qui eſt preſumptuoſus ſuperabundat ꝑ
reſpectum ad ſe ipſum quia dignificat ſe maio
ribus honoribus ꝙ̃ eſt dignus non tamen ſup
abundat per reſpectum ad magnanimuꝫ non
enim dignificat ſe maioribus ꝙ̃ magnanimus
eſt dignus. Magnanimus ſiquidem.hec ẽ ſe
cunda pars ſecunde particule prime partis in
qua oſtẽditur quõ magnanimitas ſe habꝫ ad
alias virtutes.⁊ primo oſtendit ꝙ magnani
mitas non eſt ſine alijs virtutibus. 2°. infert
quaſdam concluſiones ex precedentibꝰ . Pri
mo ergo probat ꝙ magnanimitas non eſt ſine
alijs virtutibus.⁊ hec eſt cõcluſio. 27.que ꝓ
batur dupliciter.primo ſic.quia magnanimꝰ
eſt qui dignificat ſe maximis honoribꝰ eis di
gnus exiſtens:⁊ oportet ꝙ magnanimꝰ ſit dig
nus maximis honoribus ſed quicunqꝫ eſt dig
nus maximis honoribus eſt optimus.quia ſẽ
per melior eſt dignus maiori bono.⁊ per ꝯñs
optimus eſt dignus maximo bono. magnani
mus igitur eſt optimus ſed nullus eſt optimꝰ
niſi habeat omnes virtutes.igitur magnani
mus habet omnes virtutes.⁊ per ꝯñs magna
nimitas non eſt ſine alijs virtutibus. Uidebi
tur autẽ eſſe magnanimi. Sed tũc eſt dubiũ
qualiter magnanimitas eſt virtus diſtincta
ab alijs virtutibus cũ cõcomitetur alias vir
tutes. Iſtud dubium ſoluitur ſic ꝙ ad magna
nimitatem pertinet illđ quod eſt magnum in
vnaquaqꝫ virtute non enim eſt dignus magꝰ
honore qui non operatur magnum actum vir
tutis. vnde quelibet alia virtus operatur cir
ca ſuam materiam illud quod eſt proprium il
li virtuti ⁊ magnanimitas operatur circa illã
materiam magnitudinem in illa operatione
circa illam materiam. verbigratia. fortitudo
intendit fortiter agere.ſed magnanimitas in
tendit magnanimiter operari in fortiter agen
do.⁊ quia quelibet virtus moralis habet ſpe
cem a fine quẽ intẽdit.ideo magnanimitas et
fortitudo ſpecie differunt licet operentur cir
ca idem qa fortitudo intendit vnuꝫ ſciliceꝫ for
titer agere.⁊ magnanimitas intendit ad.ſ.ma

gnum ⁊ excellens in fortiter agendo. Et ne
quaq̃z. hic remouet erroꝛē q̃rundã quibꝰ viſũ
eſt ꝙ ad magnanimuz pertinet vt ſuo ſenſui ſē
per innitatur ⁊ ꝙ nullius admonitionē ſeq̃tur
ſed ꝙ fugiat cõmonentē ⁊ ꝙ non dubitet cui
cunq̃z iniuſta facere. Iſtum erroꝛem remouet
pħs dicens ꝙ nullus operabitur turpe aut ĩ
decens niſi propter appetitũ alicuius. ſed ma
gnanimus non tm̃ appꝛeciatur aliquã rem ex
terioꝛem ꝙ propter eam velit aliq̃d turpe op
ari. Secundum ſingula. zº pꝛobatur cõcluſio
ſcilicet ꝙ magnanimitas non eſt ſine alijs vir
tutibus per ea que in ſingulis apparent: ⁊ dicĩ
ꝙ ſi quis velit ad ſingula intendere videbiꝛ
omnino deriſibilis quia reputat ſe magnani
mum niſi ſit bonus. ⁊ hoc ſupple bonitatis cu
iuſlibet v̉tutis moral̃. q2 ſi ſit malꝰ ſupple ali-
qua malitia oppoſita virtuti moꝛali non ē di-
gnꝰ honoꝛe. nam honor eſt premium virtutis
⁊ attribuitur bonis. vnde magnanimus digni
ficat ſe ipſum magnis honoꝛibus quibus eſt
dignus. ergo non poteſt eſſe ꝙ aliquis malus
ſit magnanimus Uidetur quidem ergo mag-
nanimitas. hic infert duas cõcluſiones ex p̄-
miſſis. pꝛima eſt ꝙ magnanimitas eſt quidaz
oꝛnatus omniũ virtutũ. ⁊ hec eſt cõcluſio. 28
⁊ pꝛobatur ſic. illud qđ efficit omnes virtutes
maioꝛes eſt oꝛnatus omniũ virtutũ. ſed mag
nanimitas efficit oẽs virtutes maioꝛes eo ꝙ
ad magnanimitatem pertinz operari magnũ
in omnibus virtutibus ⁊ ex hoc creſcunt oẽs
virtutes: ⁊ iterũ magnanimitas non eſt ſine
alijs virtutibus. ⁊ ſic videꝛ addi alijs v̉tutibꝰ
ſiĉ q̃dã oꝛnatus eaꝝ. Propter hoc difficile.
ſecunda cõcluſio eſt ꝙ difficile eſt eſſe vere ma
gnanimũ. ⁊ hec eſt concluſio. 29. ⁊ pꝛobaꝛ ſic.
difficile eſt cõſequi magnã virtutē cui debeꝛ
magnꝰ honoꝛ. Difficile eſt ēt conſequi omnes
virtutes. ſed vera magnanimitas non eſt ſine
magna virtute cui debetur magnꝰ honoꝛ nec
poteſt eſſe ſine alijs virtutibus. ergo difficile
eſt eſſe vere magnanimũ.

Maxime q̃dē igiꝛ circa honoꝛes ⁊
inhonoꝛatiões magnan
imitas eſt ⁊ in magnis ⁊ ſtudioſis moderate d̄
lectabitur vt pꝛopꝛia adipiſcens vel minoꝛa
virtuti. n. perfecte non vtiq̃z fiet dignꝰ honoꝛ.
Sz tamē et adhuc recipiet in non habendo ip
ſos maioꝛa ipſi tribuere. Eum autem qui a cõ
tingentibus ⁊ in paruis omnino paruipendet
Non enim his dignus. Similiter aũt ⁊ in ho
noratione non erit iuſte circa ipſum. maxime
quidem igitur eſt quemadmodũ dictũ eſt. ma
gnanimus circa honoꝛes. Sed ad huc circa di
uitias ⁊ potentatum ⁊ omnem bonam fortu-
nam ⁊ infoꝛtunium moderate habebit qũocũ
q̃z fiant. ⁊ neq̃z bene foꝛtunatus vtiq̃z gaudio
ſus erit: neq̃z infoꝛtunatus triſtis. neq̃z enim
circa honoꝛē ita habet vt maximũ ens. potē
tatus enim ⁊ diuitie propter honorem fiẽt de
lectabilia: habentes igitur ipſa honoꝛari per
ipſa volunt. Cui autem ⁊ honoꝛ paruũ ē huic
⁊ alia pꝛopter qđ deſpectoꝛes videntur eē. Ui
dentur autem ⁊ bone fortune conferre ad ma
gnanimitatem. Nobiles enim dignificantur
honoꝛe ⁊ potentes ⁊ ditantes: in ſuperexcellē
tia enim bono autē ſuperexcellens oē honoꝛa
bilius: Propter qđ et talia magnanimioꝛem
faciunt. honoꝛantur enim a quibuſdam: ſecũ
dum veritatem aũt bonus ſolus honoꝛãdus.
Cui autem ambo exiſtunt: magis enim dignꝰ
ſit honoꝛe. Qui autem ſine virtute talia bona
habent: neq̃z iuſte magnis ſe ipſos dignificant
neq̃z recte magnanimi dicuntur. ſine virtute
enim perfecta non ſunt hec. deſpectoꝛes autē
⁊ iniuriatoꝛes ⁊ talia habētes efficiuntur ma
li. ſine virtute enim non ferre facile modera-
te bonas foꝛtunas. non potentes autem ferre
⁊ exiſtimantes alios ſuperexcellere: illos qui
dem contemnũt ipſi aũt qđcũq̃z vtiq̃z cõtingz
operantur. Imitantur enim magnanimũ non
ſimiles exiſtentes. hec autē opantur in quibꝰ
poſſunt. Que quidem igitur ſecũdũ virtutez
non operantur contemnunt autez alios mag
nanimus autem iuſte cõtēnit. Gloꝛificat eniz
vere multi autem cõtingenter

HEc eſt ſecunda pars pꝛincipalis huiꝰ ca
pituli in qua determinatur de actibus
magnanimi circa ꝓpꝛiam materiam ⁊ conti-
net duas particulas. In pꝛima oſtenditur q̃-
liter magnanimus ſe habet circa honoꝛes que
ſunt ꝓpꝛia materia magnanimitatis. In ſecũ
da parte ibi. Sed ad hec ⁊ circa diuitias. oſten
ditur quomodo magnanimus ſe habet circa
quaſdam materias ſecũdarias cuiuſmodi ſũt
diuitie ⁊ quedam alia bona exterioꝛa. In pꝛi-
ma particula narrat ꝙ aliquis p̄ncipaliter di
citur magnanimus eo ꝙ bene ſe habet circa
honoꝛes ⁊ inhonorationes: eadem enim ē vir
tus circa oppoſita vt foꝛtitudo circa non res
⁊ audacias: quo narrato narrat pꝛimo qũo ſe
habet circa honoꝛes magnos. ſecundo qũo ſe
habz circa honoꝛes paruos dicit ergo p̄mo ꝙ
magnanimus cum ſibi exhibentur magni ho-
nores moderate delectatur quaſi adipiſcēs
bona ſibi ꝓpꝛie cõuenientia ⁊ adhuc quaſi a
dipiſcens minoꝛa q̃z ſibi debentur quia bene
nouit ꝙ nullus honoꝛ exterius ab hominibꝰ
exhibitus eſt condignum pꝛemium virtutis
quia bonũ rationis ex quo laudatur virtꝰ ex
cedit omnia exterioꝛa bona nec tamen ꝓpter
hoc indignatur quia ſibi exhibentur minoꝛa
q̃z debentur. quia bene nouit ꝙ hoĩes non ma
ioꝛa bona habent que poſſint ei tribuere. Cuz
autem qui a contingentibus. circa paruos ho
noꝛes qui a contigentibus hoc eſt ſine q̃buſ-
cunq̃z alijs rebus a virtute puta ſi hominē ꝓ
pter diuitias vel pꝛopter aliud huiuſmodi ho
norant paruis honoꝛibus tales honores con
tēnet quia nõ reputat ſe talibꝰ honoꝛibus dig
num ſed multo maioꝛibꝰ. non eniz ſufficit vir
tuoſo vt honoꝛetur tanq̃z diues. Similiter au
tem circa etiã inhonorationes ſe habet mode
rate. ſicut enim non extollitur magnis honoꝛi
bus: ita animus eius non deicitur pꝛopter in-
honorationes ⁊ cõtumelias quia bene nouit
eas iniuſte ſibi inferri: ſic igitur manifeſtum
eſt ꝙ magnanimus maxime laudaꝛ circa ho
noꝛes ⁊ inhonorationes. Sed adhuc ⁊ circa di
uitias. hec ē ſcđa particula ſcđe partis in q̃ oſ̄
ditur qũo magnanimus ſe habz circa quaſdã
materias ſuas ſecũdarias cuiuſmodi ſunt di-
uitie poteſtates ⁊ omnia que pertinēt ad bo-
nam foꝛtunã que ſunt materie ſecũdarie mag
nanimitatis quia pꝛopter huiuſmodi hõ ho-
noꝛatur ⁊ intēdit dicere ꝙ circa oĩa huiuſmo
di bona foꝛtune ⁊ etiã circa infoꝛtunia magna
nimus moderate ſe habebit qualitercũq̃z ſibi
accidat ita ꝙ nec ſi ſibi eueniãt bone foꝛtune
ſuperflue gaudebit nec ſi paciatur infoꝛtunia
ſupflue triſtabitur. hoc pꝛobat pħs. ſ. ꝙ mag-
nanimus moderate ſe habebit circa oĩa bona
foꝛtune ⁊ oĩa infoꝛtunia que ſibi accidunt. et
hec eſt concluſio. 30. ⁊ pꝛobatur ſic. qui mode
rate ſe habet circa maius bonũ ⁊ maius ma-
lũ moderate ſe hz circa minus bonũ ⁊ minus
malũ qđ patz quia qui non gaudet inmodera
te pꝛo maioꝛi bono nõ gaudz inmoderate d̄ mi
noꝛi bono ⁊ qui non triſtatur inmoderate pꝛo
maioꝛi malo non triſtatur ĩmoderate pꝛo mi-
noꝛi malo ſed honoꝛ eſt maius bonuz q̃z bona
foꝛtune ⁊ inhonoꝛatio eſt maius malum q̃z in
foꝛtuniũ. ſed magnanimus moderate ſe habz
circa honorem ⁊ inhonoꝛationem. vt patet ex
pꝛedictis. ergo magnanimus moderate ſe ha-
bet circa omnia bona foꝛtune ⁊ infoꝛtunia q̃
ſibi accidunt. ꝙ autez honoꝛ ſit maius bonuz
q̃z ptãtes aut diuitie aut q̃z alia bona foꝛtune
patz per hoc ꝙ tam poteſtates q̃z diuitie ⁊ alia
huiuſmodi deſiderãtur ꝓpter honoꝛē: iđ ho-
nor eſt magis deſiderabilis. ⁊ per ꝯñs maius
bonum. vnde magnanimi a quibuſdã dicunꝛ
deſpectoꝛes propter hoc ꝙ exterioꝛa bona cõ-
temnunt ⁊ ſola interioꝛa bona v̉tutem appꝛe-
ciantur. Uidentur autem bone foꝛtune. ſed q̃z
uis magnanimitas non ſit pꝛincipaliter circa
bona foꝛtune tamē bone foꝛtune cõferunt ad
magnanimitatē quando. ſ. ſunt cũ virtute q2
pꝛopterea aliqui reputantur digni honoꝛe. ſ.
nobiles potentes ⁊ diuites. omnia eniz iſta cõ
ſiſtunt in quadã excellētia. nobiles enim exce-
dunt ignobiles ⁊ diuites excedunt pauperes
⁊ ſic de alijs. ⁊ omne qđ excedit aliud in bono
eſt magis honoꝛabile: ⁊ ideo huiuſmodi bona
foꝛtune faciũt homines magis magnanimos
eo ꝙ faciunt eos magis honoꝛari ab homibꝰ
vulgaribus qui ſola huiuſmodi bona cognoſ-
cunt ſed ſecundũ veritatē ſolus virtuoſus eſt
honoꝛandus quia honoꝛ eſt pꝛopꝛium pꝛemiũ
virtutis. ſed ſi aliquis habeat vtrũq̃z. ſ. virtu
tes ⁊ bona fortune eſt magis honorandꝰ vtro
q̃z modo. ſ. ſecundũ veritatem ⁊ ſcđm opinio-
nem ⁊ etiam pꝛopter hoc ꝙ bona foꝛtune iſtru
mentaliter deſeruiunt ad operationes virtu-
tum. Qui autē ſine virtute. ſz quamuis bona
foꝛtune conferant ad magnanimitatem: ⁊ ad
alias virtutes. tñ bona fortune ſine virtute
non poſſunt facere magnanimũ q̃uis illi qui
talia bona habent ſine virtute reputent ſe di
gnos magnis honoꝛibus: ⁊ ꝑꝑ ſuperabundã-
tiam honoꝛum exterioꝛum deſpiciunt alios ⁊
iniuriantur eis quia ſine virtute non eſt faci-
le ferre moderate bonas foꝛtunas. Imitanꝛ
aũt magnanimi in hoc ꝙ cõtemnunt ⁊ gloꝛifi-
cant indr̃nter qualitercũq̃z contingat contem
nendo interdum bonos ⁊ gloꝛificando malos
ſic igitur patet qualiter magnanimus operaꝛ
tam circa materiam ſuam pꝛincipalem q̃z etiã
circa materiam ſuam ſecundariam.

Non eſt autem mitrochidios
neq̃z philochi
dinos pꝛopter pauca honoꝛare. Megalochidi
nos aũt: ⁊ cum periclitetur non parcens vite
vt non dignum exiſtens omnino viuere ⁊ po
tens bene facere beneficiatꝰ autem verecun-
datur hoc quidē enim ſuperexcellenti hoc au
tem ſuperexcelſi ⁊ retributiuus plurimũ. Ita
enim erit debitor qui incipit ⁊ erit bene paſſꝰ
Uidentur enim ⁊ in memoꝛia habere eos qui
bus vtiq̃z faciant bene eos aũt a quibus vti-
q̃z ꝛ paſſi fuerint hñ aũt paciãꝛ bñ ſ minoꝛ. n. q
patiꝛ bene eo qui facit: vult autē ſuperexcelle
re. ⁊ hoc quidē delectabiliter audit hoc autez
indelectabiliter. pꝛopter qđ thetiz non dicere
beneficia ioui. neq̃z lacones ad athenienſes: ſz
que paſſi ſunt bene. Magnanimi autem ⁊ nul
lo indigere vel vix: miniſtrare autem pꝛõpte
Et ad eos quidez qui in dignitate ⁊ bonis foꝛ
tunis magnum eſſe. ad medios autem mode-
ratim. hos quidem enim ſuperexcellere diffi
cile ⁊ venerabile. hos autem facile ⁊ in illis
quidem venerari non inuirile in humilibus
autem oneroſum quēadmodum ad inbecilles
foꝛtem eſſe ⁊ ad honoꝛabilia non ire vel vbi p̄
cellunt alij ⁊ ocioſum eſſe et pigrum. ſed vel v
bi honoꝛ magnus vel opus. ⁊ paucarum qui-
dem operationum magnoꝛum autem nomia-
bilium. Neceſſarium autem et manifeſtuz odi
toꝛem eſſe. ⁊ manifeſtum amatoꝛem latere. n.
timidi ⁊ curare veritatem magis q̃z opinionē
⁊ dicere ⁊ operari manifeſte. liber enim pꝛopal
latoꝛ quia contemptiuus eſt cõtempui autez

propterqꝺ et libere ꝓpalatiuus ⁊ libere ꝓpalatiuꝰ eniꝫ ꝓpter qꝺ cõtemptiuꝰ ⁊ veridicus Uerũtamẽ quecũqꝫ non ꝓpter hyroniam hyronia autem ad multos ⁊ ad alium non poſſe viuere ſed vel ad amicũ. Seruile enim ꝓpter quod ⁊ oẽs blanditores obſequioſi ſeruiles ⁊ humiles blãditores. Neqꝫ admiratiuus nihil enim magnum ſibi ipĩ eſt. Neque memor mali non.n. magnanimi recordari mala aliqualiť ſed magis deſpicere. neque humaniloquus Neqꝫ enim de ſe ipſo loquitur neqꝫ de alio neqꝫ enim vt laudetur cura eſt ipĩ neqꝫ vt alij vituperentur neqꝫ rurſus laudatiuus ẽ propter qꝺ neqꝫ maliloquus neqꝫ de inimicis niſi ꝓpter iniuriã. Et de neceſſarijs vel paruis plãctiuus ⁊ deprecatiuus. Studentis eniꝫ ſic hñi circa h. Et potens poſſediſſe magis bona ifructuoſa fructuoſis ⁊ vtilibus ſufficienter enim magis. ſed ⁊ motus grauis magnanimi videť eſſe ⁊ vox grauis ⁊ locutio ſtabilis. Non enim feſtinus qui circa pauca ſtudet. neqꝫ cõtentioſus qui nihil magnum exiſtimat. Acumẽ autẽ vocis ⁊ velocitas per hoc talis quidem igiť magnanimus

H Ec eſt tertia pars principalis huiꝰ capituli in qua phs ponit ꝓprietates magnanimi que ſunt. zo. ⁊ continet duas particulas. In pᷓma ponit ꝓprietatates magnanimi que accipiuntur per cõpatione ad materias aliarum virtutum. In ſecunda parte ibi. Neqꝫ admiratiuꝰ. ponit ꝓprietates magnanimi que accipiuntur ẜm diſpoſitiones ipſius magnanimi. In prima igitur particula primo poĩt duas ꝓprietates que accipiuntur per cõpationeꝫ ad exteriora pericula que ſunt materia fortitudinis. pᷓma eſt ꝙ magnanimus non eſt mitrochindinus. i. pro paruis periclitans nꝫ ẽ philochindinꝰ. i. amator ꝑiculoꝝ q̃ſi faciliť ad pericula exponens quia nullus exponit ſe periculo niſi pro aliquo quod multũ appretiatur. ſed magnanimus pauca non appreciatur ſic qꝺ pro eis velit ſe exponere periculis. vnde nec pro paruis rebus nec de facili exponit ſe ꝑiculis ſed eſt magalochidinus. i. ꝓ magnis exponens ſe periculis vt pro ſalute cõi pro iuſtitia pro cultu diuino: ⁊ alijs huiuſmodi. vnde hec eſt prima ꝓprietas ꝙ magnanimus ꝓ magnis bonis exponit ſe periculis vt pro cõi bono. ſ. pro cõitate ſaluanda ⁊ pro cultu diuino ⁊ ſic de alijs. Et cum periclitetur. ſecunda ꝓprietas eſt ꝙ magnanimus quando ſe exponit ꝑiculis hoc facit vehementer non parcens vite ſue quaſi non ſit dignus ꝙ magis velit viueř q̃ꝫ magna bona per mortẽ conſequi. Et potens facere. ponit quinqꝫ ꝓprietates magnanimi acceptas per cõparationẽ ad beneficia q̃ ſunt ꝓpria liberalitati. prima eſt ꝙ eſt promptus ad bene faciendũ alijs ſed verecundus ad recipiendum beneficia ab alijs: nam beneficia dare eſt excellentis ⁊ beneficia accipere eſt eius qui exceditur modo magnanimus ſemper intendit ad hoc ꝙ excedat in bono. Et retributiuꝰ ſecunda accepta ex parte liberalitatis eſt ꝙ ſi magnanimus beneficia accipiat ſemper ſtudet vt retribuat maiora: ſic eniꝫ ille qui incepit beneficia dare erit debitor ⁊ bene paſſus. i. beneficia recipiens erit debitor quia plura beneficia accepit q̃ꝫ dederit. Tertia ꝓpetas ẽ ꝙ magnanimus magis habet in memoria eos quibus benefecit q̃ꝫ eos a quibꝰ bene paſſus eſt: cuius ratio eſt quia ille qui beneficia recipit ẽ minor eo qui beneficia confert. ⁊ poteſt hec poni cõcluſio. 3i. ꝙ. ſ. ipſe magnanimꝰ habet magis in memoria eos quibus bene fecit q̃ꝫ eos a quibus bene paſſus eſt. ꝓbatur ſic: magnanimus magis delectatur in hoc ꝙ eſt maior q̃ꝫ ĩ hoc ꝙ eſt minor ſed in benefaciendo eſt maior ⁊ in bene patiendo eſt minor. ſed ea q̃ nos magis delectant magis cogitamus ⁊ magis ĩ memoria habemus. ideo ipſe magnanimꝰ magis habet in memoria eos quibus benefecit quia magis delectať in h q̃ꝫ eos a qbꝰ beneficia recepit. Sed eſt intelligendũ ꝙ hec ꝓprietas nõ eſt ex electione magnanimi ſed ſequiť ex diſpoſitione ipſius. magnanimus enim ſecundũ electionẽ non obliuiſciť bñficiorũ ſed ſtudet ad hoc ꝙ maiora recõpenſet. Et hoc quidẽ delectabiliter audit. 4. ꝓprietas accepta ꝑ comparationẽ ad materiã liberalitatis eſt ꝙ magnanimus delectabiliter audit bñficia q̃ipẽ cõtulit. ñ. n. audit delectabiliť beneficia q̃ recepit. ⁊ huius ꝓprietatis ponit duo exempla: q̃rum pᷓmũ ſumitur ex dictis homeri q introducit thetiꝫ quã dixit eſſe deã aq̃rũ accedẽteꝫ ad iouem quẽ dicebat eẽ regẽ omniũ deoruꝫ. ⁊ ꝙ thetis nõ dixit ioui bñficia q̃ ipa ioui cõtulerat eo ꝙ h nõ eẽt acceptũ ſed beneficia potiꝰ q̃ ipa recepit a ioue que iupiter libentiꝰ audiebat. Aliud exꝰ ſumitur ex hiſtoria grecoruꝫ in qua narrať ꝙ quidã ciues implorãtes auxilium athenieñſiũ nõ dixerũt eis beneficia que ipĩ eis fecerãt ſed que ab eis receperãt. Magnanimi aũt. quinta ꝓprietas eſt ꝙ magnaimꝰ ſe exhibet tãq̃ꝫ nullo indigẽtẽ vel nõ de facili qꝛ nõ de facili petit aut accipit. ſed dꝫ eẽ ꝓmptus ad hoc ꝙ alijs bñficiũ miniſtret. Et ad eos qdẽ. octaua ꝓprietas eſt. ſ. cõputãdo oẽs ꝓprietates prius enuẽratas ſumiť ꝑ cõpationes ad honores que ſunt pᷓncipaľ materia magnanimitatis. ⁊ eſt ꝙ ad magnanimũ ꝑtinet vt ſe magnũ ⁊ honorabilẽ exhibeat ad illos qui ſunt in dignitate ⁊ excellentia honoꝝ fortune ⁊ ad mediocres mediocriter. ⁊ hec eſt cõcluſio. 32. ⁊ ꝓbať dupľr. primo ſic ꝑ hoc ꝙ virtus ẽ circa difficile ⁊ honorabile. ſed ꝙ aliqs excellat in bono magnos viros qꝺ cõtingit ſi inter magnos ſit magnanimus eſt difficile ⁊ honorabile. ſꝫ ꝙ aliquis excellat mediocres viros ẽ facile. igiť ad magnanimũ pertinet ⁊c. 2ᵒ ꝓbatur idẽ per hoc ꝙ aliqs inter magnos viros exhibeat ſe magnũ ⁊ venerabilẽ hoc ꝑtinet ad virilitatẽ aĩ qꝺ eſt ꝟtutis. ſꝫ ꝙ aliquis velit reuerẽtiã ſibi exhiberi ab infimis ꝑſonis ꝑtinet ad illos q ſunt honoroſi alijs qꝺ nõ ꝑtinet ad virtuoſũ ſꝫ ad vitioſuꝫ. qꝺ patet ꝑ ſiľe nã ꝙ aliqs exhibeat ſe magnũ inť mediocres eſt ſiľe ſicut ſi aliqs oñdat ſe fortẽ cõtra inbecilles. ⁊ ꝙ difficilia non aggrediť que tñ ſunt honorabilia in qbus alij pᷓcellũt. Sciendũ ꝙ phs pᷓtermittit de materia tꝑantie qꝛ ñ hꝫ de ſe aliq̃ꝫ magnitudinẽ qꝛ eſt circa ea q̃ ſũt nobis ⁊ brutis cõia vt habitũ eſt in tertio huius Et ocioſum ⁊ pigrũ. ponit quinqꝫ ꝓprietates magnanimi ẜm actus humanos. prima ẽ ipĩꝰ magnanimi ad ſe ipm. ⁊ ẽ ꝙ ad magnanimuꝫ ꝑtinet ꝙ ſit otioſus ⁊ tardꝰ: ocioſus ex eo ꝙ ñ ingerit ſe mľtĩ negocijs: tardꝰ eo ꝙ ð facili nõ ingerit ſe negocijs. ſed ſolũ illis actibꝰ inſiſtit qui pertinẽt ad aliquẽ magnũ honorẽ vľ aliquod magnũ opus faciẽdũ. vnde magnaimꝰ eſt ocioſus nõ ẜm ꝙ ociũ eſt viciũ. ſed ẽ ocioſus. i. operatiuus paucoꝝ qꝛ eſt ſolũ opatiuus magnoꝝ: ⁊ eſt tardus eo ꝙ non de facili ingerit ſe negocijs: qꝛ non de facili occurrũt magna negocia quibꝰ ſe hꝫ ingerere. Neceſſarium aũt. ponit quatuor ꝓprietates magnanimi q̃ꝫtum ad actus humanos q ſunt ꝑ cõpationeꝫ ad aliud. ⁊ primo q̃ꝫtũ ad veritatẽ quaꝝ pᷓma reſpicit interiorẽ affectũ. ⁊ eſt ꝙ neceſſariũ eſt ꝙ magnaimꝰ ſit manifeſtꝰ amicꝰ ⁊ manifeſtꝰ inimicus. ⁊ hec ẽ cõcľo. 33. ⁊ ꝓbať ſic: ꝙ aliqs latenter amet vel latenter odiat hoc ꝓuenit ex aliquo timore. ſed magnanimꝰ nõ ẽ timidꝰ ergo nõ amat nec odit latenter. ſꝫ manifeſte. Et curare. ſcða ꝓprietas circa actꝰ in cõpatione ad aliũ eſt ꝙ ad magnanimũ ꝑtinꝫ magis curare de veritate q̃ꝫ de opinione hominuꝫ qꝛ nõ ꝑꝑ humanã opĩonẽ recedit ab eo qꝺ debet facere ſecũdũ ꝟitatẽ. Et dicere ⁊ opari. tertia ꝓprietas eſt ꝙ ad magnanimũ ꝑtinꝫ ꝙ manifeſte loquať ⁊ opeť ⁊ hec ẽ cõcluſio. 34. q̃ ꝓbatur ſic. ille qui eſt cõtẽptiuꝰ alioꝝ ẽ libere propalatiuꝰ ſuoꝝ dictoꝝ ⁊ factoꝝ ſed magnanimus eſt cõtẽptiuꝰ alioꝝ iđ ⁊c. maior patet qꝛ ſi aliqs occultet ea q̃ dicit vľ facit ꝓuenit ex hoc ꝙ timet alios ſꝫ nullꝰ timet eos q̃s cõtemnit. vñ iſta cõuertunť ꝙ aliqs ſit libere ꝓpalatiuꝰ ⁊ cõtẽptiuꝰ. Circa minoreꝫ intelligendam eſt ꝙ magnanimꝰ nõ dicitur cõtẽptiuuſ eo ꝙ deſpiciat alios pᷓuãs eos debita reuerẽtia ſed qꝛ nõ appreciať eos vltra qꝺ debeat. Et veridicꝰ. 4. ꝓprietas ẽ ꝙ magmaimꝰ dꝫ eẽ veridicꝰ nõ. n. debet dicere falſum ſꝫ veꝝ niſi forte aliqñ yronice aliq̃ loq̃tur ex ludo vtiť aũt yronia in ſocietate multoꝝ. Et ad aliũ. ponit ꝓpetatẽ magnanimi circa delectationeꝫ q̃ ẽ in cõuictu ⁊ ẽ ꝙ ad magnanimũ nõ ꝑtinꝫ vt ꝓmptꝰ ſit ad cõuiuãdũ cũ alijs niſi cũ amicis nã ingerere ſe familialiter oĩbus ad cõuiuandũ videť eẽ ſeruilis aĩ. vñ oẽs blanditores q volũt oĩbus indĩnť placere ſunt obſequioſi. i. ad ſeruiendũ ꝓmpti ⁊ ecõuerſo oẽs humiles qui ſunt abiecti aĩ ſunt blãditores. Neqꝫ admiratiuus. Hec eſt tertia ꝑticula in qua ponũtur ꝓprietates magnanimi que accipiũť ſcðm diſpoſitionẽ ipſius magnanimi ⁊ ſunt ſex: q̃ꝝ due ſunt in corde: ⁊ due in locutione exteriori ⁊ vna ꝑ cõpationẽ ad poſſeſſiones exteriores ⁊ alia quãtũ ad motus corꝑales: prima igitur ꝓprietas eſt ꝙ magnanimꝰ nõ ẽ ꝓmptus ad admirandũ. ⁊ hec eſt cõcľo. 35. ⁊ ꝓbať ſic. ãmiratio eſt de rebꝰ magnis. ſed magnaimo nihil eſt magnanimũ eoꝝ q̃ exteriꝰ occurreť poſſũt qꝛ tota intentio ſua ẽ circa interiora bona que vere ſunt magna. Neqꝫ memor mali. ſcða ꝓpꝛietas eſt ꝙ magnanimꝰ non ẽ memor mali qꝺ paſſus ẽ. ⁊ hec eſt cõcluſio. 36. ⁊ ꝓbať dupliciter. primo ſic: ſolũ eoꝝ ẽ magnanimꝰ memor q̃ reputat magna. ſed magnanimꝰ malũ qꝺ paſſus eſt nõ reputat magnũ. g̃ ⁊c. 2ᵒ ꝓbatur ſic. eorũ q̃ magnaimꝰ deſpicit nõ recordať qꝛ huiuſmodi reputat parua de qbꝰ nõ recordatur. ſꝫ magnaimꝰ deſpicit mala que paſſus ẽ vt pote a quibꝰ minorari nõ potuit. vñ tuliꝰ diĉ de Julio ceſare ꝙ nulliꝰ obliuiſci ſolitꝰ erat niſi ĩiuriarũ. Neqꝫ humaniloquꝰ. 3. ⁊ 4. ꝓprietas ẽ circa locutionẽ magnanimi vñ tertia ꝓprietas magnanimi ẽ ꝙ magnanimꝰ nõ multũ loquitur de hoĩbus neqꝫ de ſe ipõ nꝫ de alijs: nõ eni ẽ ſibi cura ꝙ ipẽ laudeť nec ꝙ alij vituperentur. nec ipẽ multũ laudat alios nec multũ loquiť de alijs nec etiã de inimicis niſi ad repellẽdũ iniuriã ab eis illatã aut inferendam Et de neceſſarijs. 4. ꝓprietas ẽ ꝙ de neceſſariis ad vitã humanã vľ de quibuſcũqꝫ alijs rebus nõ ẽ plãgitiuꝰ. ſ. cõquerẽdo vľ murmurando ſi ei defuerint: nꝫ depcatiuꝰ vt ei exhibeãtur hec. n. ꝑtinẽt ad eũ qui ſtudet circa neceſſaria vite ꝯſĩda. quaſi circa aliq̃ magna qꝺ non pertinet ad magnanimũ. Et potẽs poſſediſſe. 5. ꝓprietas eſt accepta ꝑ cõpationẽ ad poſſeſſiones exteriores. ⁊ ẽ ꝙ magnaimꝰ ẽ magis ꝓmptus ad poſſidendũ q̃dã bona. ſ. honorabilia infructuoſa. i. nõ lucroſa q̃ꝫ que fructuoſa . i. lucroſa ⁊ vtilia qꝛ honorabilia nõ lucroſa ꝑtinent ad hominẽ ſibi ſufficiẽtẽ q non indiget aliũde lucrari. Et motus grauis. 6. ꝓprietas ẽ accepta in cõpatiõe ad motꝰ corporales. ⁊ ẽ ꝙ motus magnanimi ẽ grauis. i. lentꝰ ⁊ vox eiꝰ grauis ⁊ locutio ſtabilis. ⁊ hec ẽ cõcluſio tertia. ⁊ ꝓbať pᷓma ps ſic. motꝰ velox ⁊ feſtinꝰ nõ ẽ niſi ꝑꝑ aliqꝺ magnũ cõſequẽdũ. ſed nulla vľ

pauca exteriora honoꝝ ſunt magna magnaīo iō motꝰ eiꝰ ē lentus cū nō ſit aliqd exterius acq̄rendū: qđ ipſe reputat magnū. Alie due ptes ꝯclōnis probanṫ p̄ h̄ ꝙ acuitas vocis et velocitas locutōis accidunt ꝓp ꝯtentōem. ſꝫ magnaīmꝰ nō ē ꝯtentioſus: qꝛ nullus ꝯtendit niſi pro aliq̄ qđ reputat eē magnū. ſꝫ magnaīmus nihil exterioꝝ honoꝝ reputat magnuꝫ p3 igiṫ ꝙ ipſa affectio magnaīmi req̄rit grauitatē vocis ⁊ tarditatē locutōis ⁊ motꝰ.

Deficiens aūt puſillanimꝰ ſupabūdās autē chaymꝰ. non mali qdē igitur videnṫ eē iſti: neqꝫ iſti. nō eiꝫ malefactores ſcōꝛes ſūt. peccātes āt. puſillaīmus qdē enī dignus exn̄s bonis: ſeipſū ꝓuat: q̄bus dignus ē. ⁊ videtur malum hēre aliqđ ex nō dignificare ſeipſū bonis: ſꝫ ⁊ honorare ſeipſū. Appetēt. n. vtiqꝫ q̄bꝰ dignꝰ erat bōa exn̄tia. ſed nō tn̄ inſipiētes tales videnṫ eē. ſꝫ magis pigri. talis āt ⁊ opinio videṫ ⁊ deteriores facere. ſinguli. n. appetūt q̄ ſm dignitatē. Diſcedūt āt ab opatōibus bonis ⁊ adinuentōibꝰ vt idigni exiſtētes. ſilr āt ⁊ ab exterioribꝰ bonis. Chaymi āt inſipiētes ⁊ ſeipſos ignorātes ⁊ hoc manifeſte. vt. n. digni exiſtētes ad honorabiliora conanṫ. deīde redarguunṫ ⁊ veſte ornātur ⁊ figura ⁊ talibꝰ: ⁊ vult bonas figuras manifeſtas eē ipſoꝝ: ⁊ dicūtur de ſeipſis: vt ꝑ hec honorādi. Opponiṫ āt magnaīmitati puſillaīmitas magis q̄ꝫ chaymus. ⁊ ſic magis et deterius ē. Magnaīmitas qdē igitur circa honorē ē magnū: queādmodū dcm̄ ē.

Hec eſt q̄rta ps ṗncipalis in q̄ phs determinat de vitijs oppoſitis magnaīmitati ⁊ ꝯtinet tres pticulas. Primo determinaṫ ð vtroqꝫ vitio ſiḿr q̄ntū ad illud qđ ē cōe vtriqꝫ. In ſcđa ibi: Puſillanimus qdē. determīat de vtroqꝫ vitioꝝ ſm ſe. In tertia pte ibi: Opponitur āt. cōparat dcā vitia ad iuicē i malicia oñdendo qd illoꝝ ē peius. In ṗma igiṫ pticła narrat ꝙ ille q deficit a medio magnaīmitati vocaṫ puſillaīmꝰ: ⁊ ille q ſupabūdat vocatur chaymus. i. fumoſus ſeu inflatus ⁊ p̄ſūptuoſus. Non mali. iſti. ſ. puſillaimuſ ⁊ chaymꝰ nō ſūt mali: qꝛ nō ſūt malefactores: qꝛ non inferūt nocumēta alicui. ⁊ iō nō ſūt malefactores nec faciūt aliqđ turpe. ſꝫ tn̄ peccāt in h̄ ꝙ recedūt a medio rōis. Intelligendū ē ꝙ iſti dicunṫ nō mali: qꝛ nō ſūt alijs nociui: ſūt tamē mali malitia oppoſita virtuti morali ex hoc ꝙ recedūt a medio rōis. Puſillanimus qdē. hec ē ſcđa pticula in q̄ determīaṫ ð vtroqꝫ vitio ſm ſe: ⁊ p̄ de vitio ſm defectū. ⁊ p̄ ponit eiꝰ actū. ⁊ ſcđo eiꝰ cām. ⁊ 3ᵒ eiꝰ effectū. Priᵒ igiṫ ponit ꝓpꝛiū actū puſillanimi: ⁊ dicit ꝙ puſillanimꝰ ē q cū ſit dignꝰ bonis ꝓuat ſeipſū illꝭ bonis q̄bus ē dignꝰ: qꝛ nō dignificat ſeipſū illis bonis. h̄ ē qꝛ nō conaṫ ad oꝑandū bona q̄ poſſet opari: nec ꝑ ꝯn̄s ad ꝯſeq̄ndū bona q̄ ſibi cōpetūt ſi bn̄ opareṫ. cā āt hꝰ. ſ. ꝙ puſillanimꝰ non dignificat ſe q̄bus ē dignꝰ: ē qꝛ nō reputat ſe dignū talibus bonis: ⁊ h̄ qꝛ ignorat ſuā ꝯditōnē. ſi enī puſillanimꝰ ſeipſū cognoſceret appeteret ea q̄bꝰ ē dignꝰ. cū ſint ð ſe appetibilia. bonū. n. propꝛiū ē cuilibet appetibile. hec āt ignorātia puſillaīmi nō ꝯtigit ex iſipiētia: ſꝫ magis ꝯtigit ex q̄dā pigricia propter quā nolūt operari ſm ſuā dignitatē. ⁊ ſic p3 ꝙ tres cāe puſillaīmitatꝭ. ṗma ē qꝛ puſillaīmꝰ n̄ reputat ſe dignū bonis q̄bꝰ ē dignꝰ. ſcđa cā qꝛ ignorat ſuā ꝓpꝛiam ꝯditōem: ⁊ hec cā ſcđa ē cā ṗme cāe hꝰ. ſ. ꝙ non reputat ſe dignum ⁊c̄. Tertia cauſa ē pigricia propter quaꝫ nolunt ſe intromittere ad operandum ſm ſuam dignitateꝫ. ⁊ ex hac cauſa t̄tia oriuntur alie due cauſe. Talis autem opinio. effectus puſillaminitatis que procedit ex ignorantia propꝛie conditionis eſt duplex. pꝛimus quideꝫ quia puſillanimi non cognoſcunt propꝛiam dignitatem recedunt ab operationibus virtutum ab inuentionibus veritatum ſpeculabilium quaſi indigni ⁊ inſufficientes ad talia exiſtentes. Exercitatio enim bonorum a qua recedunt facit homines meliores. Secundus effectus eſt: quia propter p̄dictam opinionem qua credunt ſe non eſſe dignos recedant ab exterioribus bonis quibus ſunt digni: que inſtrumentaliter deſeruiunt ad operationes virtutum ⁊c̄. Chaymi autem de vitio quod eſt in exceſſu dicit duo. pꝛimo que eſt eius cauſa. ſecundo quis eſt eius actꝰ. Cauſa autem propter quam chaymus dignificat ſe maioribus q̄ꝫ eſt dignus eſt inſipiētia nam ex inſipientia eſt ⁊ non eſt pigricia ꝙ aliquis conatur conſequi dignitates et honores quibus non eſt dignus. ⁊ ideo chaymus manifeſte ē redarguendus. Et veſte ornantur. Actus autem chaymi eſt ꝙ ornat ſe veſtibus ⁊ figuris ad manifeſtandum gloriam ſuam in rebus exterioribus: ornat etiam ſe verbis per q̄ ꝓptat honorari. Opponitur auteꝫ. Hec eſt tertia particula quarte partis in qua comparat predicta vitia ad inuicem ſcilicet puſillanimitatem ⁊ chaymotem. et probat ꝙ puſillanimitas magis opponitur magnanimitati q̄ꝫ chaymotes. ⁊ hec ē concluſio. 38. ⁊ ꝓbatur dupliciter. Primo ſic: vicium magis inclinās naturam ad malum magis opponitur virtuti. ſed puſillanimitas magis inclinat naturā ad malum q̄ꝫ chaymotes iō ⁊c̄. Maior patet ex ſecundo hꝰ: ⁊ minor declaraṫ p̄ h̄ ꝙ homo magis inclinaṫ ad omittendum facere bona que poteſt: quod pertinet ad puſillanimitatē q̄ꝫ ad faciendū bona que nō pōt. ſcđo ꝓbatur ſic: illud vitium quod eſt deteriuſ magꝭ opponiṫ virtuti. ſꝫ puſillaīmitas eſt vicium peiꝰ q̄ꝫ chaymotes: quia facit homies deteriores

ideo puſillanimitas magis opponitur virtuti magnanimitatis q̄ꝫ caymotes ⁊ ſic p3 ꝙ magnanitas ē circa magnum honorem vt dictum ē. Hic occurrunt. 4. dubia. ṗmum ē vtrū magnanimitas ſit virtus diſtincta ab alijs v̄tutibuſ. videtuꝛ ꝙ nō. qꝛ nulla virtus ꝯriaṫ v̄tuti ſed magnanimitas ꝯriatur humilitati q̄ ē v̄tꝰ ideo ⁊c̄. Minor p3 qꝛ magnanimꝰ h3 opatōes ꝯtrarias operatōnibus hūilis quia magnanimꝰ contemnit alios ⁊ reputat ſe dignum magnis. ſed humilis non contemnit alios nec multum reputat de ſe ip̄o. ideo ⁊c̄. Item propꝛietates cuiuſlibet virtutis debēt eſſe laudabiles ſicut ⁊ ipſa virtus. ſed magnanimitas h3 multas operatōnes vituperabiles. quia magnanimus n̄ ē memor beneficioꝝ ⁊ ē ocioſus ⁊ tardꝰ nec poteſt conuiuere cum alijs. ⁊ magis eligit poſſidere non fructuoſa fructuoſis que omnia ſunt vituperabilia. Item omnis virtus ē circa bonum qđ eſt in operante quia pꝛimo huius dicitur ꝙ omnis virtus habentem perficꝫ: ⁊ opus eius bonuꝫ reddit. ſed magnanimitas eſt circa honorem qui eſt in honorante ⁊ non ī honorato ⁊ magnanimus ē honoratus cum ſit ille cui debetur honor. ideo magnanimitas ē circa bonū qđ nō ineſt ip̄i magnaīo: ⁊ per ꝯn̄s non eſt virtus. Item videtur ꝙ nō ſit virtus diſtincta ab alijs virtutibus quia nulla virtꝰ diſtincta ab alijs virtutibus operatur in operationibꝰ aliarum virtutum: ſed magnanimitas opatur in opationibus cuiuſlibet v̄tutis ideo ⁊c̄. Item non videtur ꝙ magnanimitas ſit diſtincta a philotimia que eſt circa mediocres honores. quia magnum ⁊ paruum non diuerſificāt ſpeciē. ſed magnanimitas ē circa magnos honores ⁊ philotimia circa paruos. ideo ⁊c̄. In oppoſitum ē phs. Dicendū pꝛimo ꝙ magnanimitaſ ē virtus quia firmat aīuꝫ hoīs circa honores ⁊ inhonorationes: ⁊ ſic diſponit hoīem ⁊ facit ne retrahatur a ꝓſecutione bonorum opuꝫ que ſunt digna magnis honoribus cum igitur inter oīs res exteriores honor ſit potiſſimum: opoꝛtet ꝙ magnanimitas que cōſeruat bonum rōis in ꝓſequendo magnos honores ſit quedam virtus. Scđo dico ꝙ ē virtꝰ ſpēalis diſtincta ab alijs virtutibus quia eſt circa materiam ſpecialem. i. circa magnos honores. Sciendum tamen ē ꝙ ſicut ipſiꝰ magnificentie ē triplex materia ſicut dictum ē ſupra ſcilicet materia ꝓxia ⁊ īmediata: vt amor venereorum ⁊ materia ſecundaria ſicut ſumptus expenſe ⁊ materia extrinſeca remota: ſicut ipſa pecunia: ita ipſius magnanimitatis materia ꝓxima ⁊ inmediata ē amor honoris qui reglatur ꝑ magnanimitatē: ne homo excedat aut deficiat a proſecutiōe honoris: ſed materia remota ē magnitudo quā magnanimꝰ intendit in actu cuiuſcunqꝫ virtutis ſed honor ē materia extrinſeca ſecūdaria ⁊ remota. Ad rationem in contrarium. Ad ṗmum dicenduꝫ eſt ꝙ magnanimitas nō contrariatur hūilitati immo magnanimꝰ ē hūilis ſcđꝫ ꝙ hūilitas eſt v̄tus: ⁊ quādo dicitur ꝙ magnanimus non appreciatur alios. dico ꝙ hoc ſic intelligitur. ſ. ꝙ magnanimus non appreciatur alios vltra eorum dignitatē: nec etiā hūilis appreciaṫ alios vltra eoꝝ dignitateꝫ. magnanimꝰ etiam reputat ſe dignum illis quibus ē dignus ⁊ ita hūilis reputat ſe dignum q̄bus ē dignus niſi ſit iſipiens ſe ipſum ignorans. Ad aliud dicenduꝫ ꝙ propꝛietates magnanimi non ſunt vitupabiles. Ad ṗmam ꝓbationem quando diciṫ ꝙ ē inmemor beneficiorum dico ꝙ hoc ſic itelligitur ꝙ minus cogitat de receptione beneficij q̄ꝫ de recompenſatione facienda: non. n. vlt ab aliquo beneficia recipere niſi maiora recōpenſet. ⁊ hoc pertinet ad rationem gratitudis in cuius actu vult excellere ſicut in actibꝰ aliarum virtutum. ⁊ quando dicitur ꝙ magnanimus ēt ē tardus ⁊ ocioſus: dico ꝙ hoc non eſt qꝛ deficit in opando ea q̄ ſibi conueniunt ſꝫ qa tm̄ ð maximis ⁊ v̄tuoſis curā h3. ⁊ iō ē tardꝰ ⁊ ocioſus quia raro occurrunt ei magna exteriora de quibus magnanimus curā hēt. Ad aliud quando dicitur ꝙ magnanimus nō pōt conuiuere cū alijs. dico ꝙ hoc ſic itelligitur ꝙ nō facile ꝯuiuit cū multis eis ſecreta cordis oſtendendo: ſed cum paucis vt cum amicis cōuiuit cum oībus tn̄ conuiuit ꝓut opoꝛtet. Ad aliud quando dicitur ꝙ magis eligit poſſidere non fructuoſa fructuoſis. Dico ꝙ per non fructuoſa intelligit bona honorabilia que nō ſunt vtilia nec lucroſa ⁊ per fructuoſa intelligit lucroſa ⁊ ſic magnanimus magis eligit poſſidere bōa nō fructuoſa honorabilia nō lucroſa q̄ꝫ bona lucroſa qꝛ in oībus p̄fert bona hōeſta. Ad aliā rōnē qn̄ diciṫ. oīs virtus eſt circa bonū. dico ꝙ oīs virtꝰ ē īmediate circa bonū qđ ē i operāte tn̄ mediate pōt eē ⁊ ē circa bonū qđ non eſt in opāte ſicut liberalitas eſt mediate circa pecuniā q̄ non eſt in ip̄o liberali. Dico igiṫ ꝙ ſicut liberalitas ē īmediate circa moderatōem amoris pecūie: ita magnanimitas eſt īmediate circa moderatōem appetitꝰ honoriſ ⁊ iſtud bonū ē i ip̄o magnanimo. ſ. moderatio appetitꝰ honoris. nec ē veꝝ ꝙ virtus ſolum ē circa bonū qđ ē in opāte nec ē verū ꝙ oē illud qđ ē v̄tꝰ ꝑficiat ip̄m virtuoſū. q̄lr āt honor ſit in honorāte ⁊ qualr i honorato dictum ē ſup ṗmum huiuſ. Ad aliud quando dicitur ꝙ magnanimitas opaṫ ⁊c̄. dđ ꝙ magnanimitas q̄ ē virtꝰ diſticta ab alijs virtutibus opatur i opatione cuiuſlibet qꝛ diſtinguitur ab alijs virtutibus per obiectum ſuum quod diſtiguitur ab obis omniū aliarum virtutū: nā obꝫ formale magnanitatis ē magnitudo opatōis cuiꝰ libꝫ

alteriꝰ ꝟtutiſ vl'magnitudo oꝑoꝝ aliaꝝ ꝟtu/tum: vbigr̄a oꝑ fortitudinis ꝓximū ē forti/ter agere ⁊ oꝑm magnanimitati circa materiā fortitudis ē magna opari ī fortiter agēdo vñ fortis intēdit fortiter agere ⁊ magnanimus in tēdit magna opari in fortiter agēdo. Ad aliud dicendum ꝙ magnanimitas ſpē differt a phi lotimia que ē circa mediocres honores: quia philotimia ſiue honoris amatiua tendit in ho norē ſ3 ꝙ ē bonū abſolute: ſ3 magnanimitas tēdit ī honorē ſ3 ꝙ ē bonum arduum ⁊ diffici/le. ſed bonum abſolute ⁊ bonum arduum non ſolū differūt ſub ratione magni ⁊ parui ſ3 dif ferūt formalr̄ ⁊ ſpecifice cū vnū iſtoꝝ ſit in cō cupiſcibili. ſ. ꝟtus amatiua honoris ⁊ magna/nimitati ī iraſcibili. Scdo dubitat̄ vtrū bōa exteriora ꝯferāt ad magnanimitatem. ⁊ vr̄ ꝙ non: qꝛ qd ē ſibi ſufficiens nō indiget adiuto/rio alieno ſed ꝟtus ē ſibi ſufficiēs. iō ⁊c̄. Itē nullus ꝟtuoſus deſpicit ea ꝗbus iuuatur. ſed magnanimus deſpicit bōa exteriora. iō ⁊c̄. Cō trariū dicit phs in lr̄a. Dicēdū ē ꝙ ſic. tū quia bona exteriora conferūt ad magnitudinē ho/noris que ē materia magnanimitatis: tū quia iuuat ad magnū opus ꝟtutis exercendū. ꝓmū pȝ ex duobꝰ. ꝓmo quia hoīes vulgares magis honorant diuites ⁊ ī dignitatibus conſtitutos ꝙ̄ alios quia reputāt bona exteriora eē ꝑ ſe ho norabilia. Scdo pȝ idē quia hoīes coīter lau/dant ⁊ honorāt eos a ꝗbus beneficia recipiūt ſed ꝑ copiā bonoꝝ exterioꝝ pōt hō alijs mul/ta beneficia tribuere ⁊ ſic per ea poteſt hō con ſequi magnos honores. Iuuāt etiā bona ex/teriora ad exercendū magnū opus ꝟtutis. tū quia organice deſeruiunt ad oēs actus virtu tis: vt pȝ ex hoc ꝓo huius: tū quia tribuunt facultatē ad exercendū actus magnarū vir tutū puta liberalitatis et magnificentie ī qui bus magnanimitas opat̄ illud qd ē magnum ſicut ⁊ ī alijs ꝟtutibꝰ ⁊ ita bōa exteriora confe rūt ad magnanimitatē. Ad primū ī ꝯriū dō eſt ꝙ ꝓ tāto dicit̄ ꝟtus ſibi ſufficiens qꝛ ꝙ̄tū ad eēntiā hitꝰ pōt eē ſine bōis exterioribꝰ īdiget tñ talibꝰ ad multas opatōnes ꝟtutis exercen das ⁊ vt expeditius opetur. Ad aliud dicēdū ꝙ magnanimꝰ nō ꝯtēnit abſolute bona exte/riora ſ3 ſolum ſic: ꝙ nō reputat ea tanta ꝙ ꝓꝑ ipa homo dȝ aliqd turpe opari nec reputat ea maxia bona ad que oīa alia ordinant̄. Tertio dubitat̄ vtrū puſillaminitas ⁊ caymotes ſint hitus vicioſi vr̄ ꝙ nō qꝛ oīs vicioſus ē malus ſic oīs ꝟtuoſus ē bonꝰ ſ3 puſillaiꝰ ⁊ caymꝰ nō ſūt mali vt dicit phs ī lr̄a. igit̄ ⁊c̄. Itē ō puſilla nimo arguit̄ ſpecialr̄ ſic. puſillaimꝰ ē q nō di gnificat ſe honoribꝰ ꝗbꝰ ē dignus. igit̄ puſilla nimꝰ ē dignꝰ honoribꝰ. ſ3 nullus ē dignꝰ hono ribus niſi ꝟtuoſus qꝛ honor ē ꝓmiū ꝟtuti. igit̄ puſillaimꝰ ē ꝟtuoſus: ⁊ ꝑ ꝯñs puſillanimitas nō ē viciū. Cū. n. aliqs nō ſit dignꝰ honoribꝰ ⁊ nō dignificat ſe honoribꝰ ī h nō peccat ſ3 bene fac̄ qꝛ ad ꝟtutē ⁊ prudētiā ꝑtinet ꝙ hō ñ digni ficet ſe bonis ꝗbꝰ nō ē dignꝰ. qꝛ oppoſitū ē vi cioſū. ſ. ꝙ aliqs dignificet ſe illis ꝗbꝰ nō ē di gnus. ad ſtulticiā. n. ꝑtinet ꝙ aliqs ſe eſtimet di gnum bonis ꝗbꝰ nō ē dignꝰ. Oppoſitū vult phs. Dicēdū ē ꝙ vtrūqꝫ tā puſillanimitas ꝙ̄ caymotes ē vicium qꝛ vtrūqꝫ opponit̄ ꝟtu ti. ſ. magnanimitati. Ad ꝓmū in ꝯriū qñ phs dicit ꝙ iſti. ſ. caymꝰ ⁊ puſillaimꝰ nō ſūt mali. dicēdū ꝙ aliquis dicit̄ malus duplr̄. aut qꝛ ē alteri nociuus: vl' qꝛ recedit a bono ꝟtuti. dico g̊ ꝙ caymꝰ ⁊ puſillaimꝰ nō ſūt mali qꝛ ñ nocēt alijs niſi ꝑ accñs. ſ. inquātū deficiūt ab opatio nibꝰ ꝗbus alijs iuuari poſſet: ſ3 ſūt mali mali/tia oppoſita ꝟtuti morali eo ꝙ deuiant a bono rōis. Ad aliud dicēdū ē ꝙ aliqs pōt dici dignꝰ honore duplr̄ vl' ꝓꝑ hitum ꝟtutis aut ꝓꝑ actū ꝓcedentē a ꝟtute ⁊ iſto mō nullus ē dignꝰ ho/noribus niſi ſit actu ꝟtuoſus. alio mō dr̄ aliqs dignus honore ꝓꝑ actū ꝓcedētē ⁊ diſponentē ad ꝟtutē: vt ille q hȝ naturalē incliatōem ſeu diſpōnē ad bona opa ex quibꝰ ꝟtus ē nata ge/nerari dicit̄ eē dignꝰ honor̄ ꝓꝑ iclinatōē quā hȝ ad bona opa. Dico g̊ ꝙ puſillaimꝰ ē dignus honore. Scdo mō. ſ. ꝓꝑ inclinationē quā hȝ ad bona opa. ſ3 nō ē dignꝰ honore ꝓꝑ hitum vir/tutis vel opatōēs ꝓcedētē a ꝟtute: Ad formā rōis dicēdū ē ꝙ puſillanimꝰ nō dignificat ſe honoribꝰ ꝗbꝰ ē dignꝰ hoc ē nō eſtimat ſe dignū nec ydoneū ad bonas opatōes diſponētes ad virtutem quibus tamen operationibus eſt di gnus. hoc ē ad quas operationes ē diſpoſitus ⁊ quibus debetur honor ꝓpter diſpōnē ad hꝰi opa. vnde puſillanimꝰ ē diſpoſitus ad virtutē per naturalē inclinationē vel per bona fortūe ⁊ ꝓpter talem diſpoſitionem dicitur eē dignus honore: non ſicut ꝓpter hitum ſ3 ſicut ꝓpter operationes ad quas ē diſpoſitus non tñ repu tat ſe dignū hoc ē diſpoſitum ad huiꝰi opatōes ⁊ iō nō conat̄ ad opandū huiꝰi opa ad q̄ opan/da eſt diſpoſitus. Ad aliam formam quādo queritur an puſillanimus eſt dignus honori/bus ⁊c̄. dico ꝙ eſt dignus honoribꝰ vno modo alio modo non: eſt enim dignus honoribus ꝓꝑ diſpoſitionem ad bona opera ⁊ ad virtutem. vnde eſt dignus honoribus hoc ē diſpoſitꝰ ad operatōes: quibus ſi fierent deberetur honor ad quas cum non eſtimat ſe diſpoſitum: nec ydoneum: nec ſequitur ē dignus honoribꝰ iſto modo ē virtuoſus. vel pōt dici ſic ꝙ aliqs po/teſt dici dignus honoribus vt in potentia ꝓ pinqua ⁊ ſic puſillanimus ē dignus honoribꝰ. vel in actu completo: ⁊ ſic ſolus virtuoſus eſt dignus honoribus. 4.º dubitatur vtrū pu ſillaitas magis oppōat̄ magnanimitati ꝙ̄ cay/motes ſiue preſūptō. ⁊ videt̄ ꝙ caymotes ma/gis oppōitur magnanimitati quia illud viciū qd ē peius magis oppōitur virtuti ſed caymo/tes eſt peius vicium ꝙ̄ puſillanitas. ideo ⁊c̄. Maior probatur quia puſillanimus ē dignꝰ honoribus quibus non ſe dignificat: ſed cay/mus non ē dignus honoribus ⁊ tñ dignificat ſe honoribus: ſed ille qui ē dignus honoribus ē melior ꝙ̄ ille qui non ē dignus honoribus. iō ⁊c̄. Item non videtur ꝙ ꝓſumptio opponatur magnanimitati quia magnanimus ſemꝑ ten/dit in magnum ſed ꝓſumptuoſus non ſemper tendit in magna. ſi enim aliquis tendat in par ua que eius facultatem excedant dicitur pre/ſumptuoſus. ſed ſi ꝓſumptio opponeretur ma gnanimitati hoc eſſet per exceſſum quod falſū ē: quia preſumptuoſus non ſemper tēdit ī ma iora ꝙ̄ magnanimus. In oppoſitū ē phs. Dicē dum ꝙ puſillaītas magis opponit̄ magnani/mitati ꝙ̄ caymotes vel ꝓſumptio. qd ꝓbat̄ tri pliciter. ꝓmo qꝛ caymus ē peior ꝙ̄ puſillanimꝰ quia peius ē abſtinere a bonis opibus in que homo pōt ꝙ̄ conari ad opandum bona excellē tia in que non pōt: melius enim ē niti ad bene operandum ꝙ̄ omittere bona opa que hō pōt facere vt patet manifeſte. ſed illud vicium qd ē peius magis opponitur virtuti. ergo ⁊c̄. Se/cundo ꝓbatur idem ſic. illud vicium qd magis de difficili ſanatur magis opponitur virtuti: quia ē peius ſicut egritudo ē deterior que ma/gis de difficili ſanatur ſed puſillanimitas ma gis de difficili ſanatur ꝙ̄ caymotes. qd ꝓbat Cōmentator per hoc ꝙ dignificare ſeipm ma/gnis ex merito virtutis ē valde laborioſum ⁊ difficile ſed non ē difficile ab eo deficere. Ter tio ꝓbatur idem per hoc ꝙ puſillaimꝰ ē magis difficilis magnanimo ꝙ̄ caymus: quia caymꝰ conatur opari opera magnanimi: ſed viciū qd ē magis difficile virtuti magis ei opponitur: vt patet ex ſcdo huius ⁊c̄. Ad ꝓmum in contra rium dicendum ē ꝙ puſillaimus ē peior ꝙ̄ ca ymus. ⁊ quādo dicitur ꝙ puſillaimus ē dignꝰ honoribus dico ꝙ nō ē dignus honoribus ſim pliciter ⁊ in actu ſed ſolum ī potentia ꝓpinqua ⁊ ſub conditione ſcilicet ſi oparetur bona ope/ra ad que operanda ē diſpoſitus tunc eſſet di/gnus honoribus. Ad aliud dicendum ē ꝙ ꝓſū ptuoſus non ſemper tendit in maiora ꝙ̄ mag/nanimus nec dicitur ꝓpter hoc vicium ī exceſ ſu. quia tendit in maiora ꝙ̄ magnanimus. ſed dicitur vicium in exceſſu quia tranſcendit ꝓ/portionem ſue facultatis: ⁊ cum dicitur ꝙ ali quis preſumptuoſus tendit in parua que exce dūt ſuam facultatem dicendum ꝙ huiuſmōi ꝓſūptio ñ opponitur magnanimitati ſed ſolū oppōit̄ illi ꝟtuti q̄ ē circa mediocres honores.

Capitulum .2. tractatus. 2. de virtute q̄ ſic ſe hȝ ad magnanimitatē ſic̄ liberalitas ad magnificentiam que ambe diſtantes à ma gno circa moderata ſunt ⁊ parua. ⁊ ꝙ in appe titu honoris mediocris ē ſuꝑabundantia ⁊ de fectus ⁊ medietas: ⁊ ꝙ amator honoris multi pliciter dicitur ⁊ ꝙ hic habitus qui ē circa me diocres honores ē inominatus ⁊ de oppoſitio ne extremorum ad inuicem ⁊ ad medium.

Uidetur autem et circa hūc eē ꝟtus ꝗdā quēadmodū ī ꝓmis dictū ē q̄ videbit̄ vtiqꝫ ſilr̄ hēre ad magnanimitatē quēadmodū ⁊ liberalitas ad magnificētiam. Ambe. n. ꝗdē iſte a magno diſtāt circa modera ta āt ⁊ ꝑua diſponūt nos vt oȝ quēadmodum āt ī acceptōe ⁊ datōe pecuniaꝝ medietas ē. et ſuꝑabūdātia ⁊ defectꝰ. ita ⁊ ī honoris appeti/tu magis ꝙ̄ oȝ ⁊ minꝰ ⁊ vñ oȝ: ⁊ vt oȝ. Philoti mū. n. vituꝑamꝰ vt magis ꝙ̄ oȝ ⁊ vñ nō oȝ. ho norē appetētē ⁊ nō amatorē honoris vt nȝ ī bo nis eligētē honorare. Eſt āt qñ amatorē ho/noris laudamꝰ vt virilē amatorē nō amatorē āt honoris ⁊ moderatū ⁊ tēꝑatū.

Iſtud ē 2ꝰ capl'z tractatꝰ. 2. libri. 4. ⁊ con tinet. 3. ꝑtes ꝓncipales. In pria ꝓponit in tentionē. In ſcda ibi. Quēadmodū āt. ꝓbat ꝓ/poſitū. In. 3. ibi. Innoiata āt extīte. dterminat de medio ⁊ extremis circa hāc materiā. ſ. circa honores mediocres. In pria ꝑte narrat ꝙ ſic̄ ꝓ dictū ē in. 2. huiꝰ ꝗdā ꝟtꝰ vr̄ eē circa hūc ſcilȝ honorē q̄ ita ſe hȝ ad magnanimitatē ſic̄ libe/ralitas ad magnificētiā. ābe. n. ille ꝟtutes. ſ. li beralitas ⁊ illa de qua nūc loqmur diſtāt ab alijs duabꝰ. ſ. magnificentia ⁊ magnanimitate ſic̄ a q̊dā magno. qꝛ magnanimitas ē circa ma gnos honores ⁊ magnificētia circa magnos ſū ptus. ſed alie due ꝟtutes. ſ. liberalitas ⁊ illa de qua nūc loqmur diſponūt nos circa ꝑua ⁊ mo derata vt honores vel diuitias mediocres.

Quemadmodū in ꝓmis dixi/mus. Mani/feſtū āt qñ multipliciter amatore taliū dicto non ad ipm ſuꝑferimꝰ amatorē honoris ſ3 lau dantes ꝗdē ī magis ꝙ̄ mlti vituꝑātes āt ī magis

Hec ē ſecūda pars in q̄ phs ꝓbat ꝓpoſi/tum qd intendit. ſ. ꝙ circa mediocres honores ſunt medietas ⁊ ſuperabundantia ⁊ defectus. ⁊ hec eſt concluſio. 39. ⁊ probatur du pliciter. primo per locum a ſimili ſic. ſicut ī da tione ⁊ acceptione pecuniarum ſcilicet parua rum ⁊ mediocrium eſt medietas ⁊ ſuperabun dantia ⁊ defectus: ita circa appetitum hono/ris eſt medietas ⁊ ſuperabundantia ⁊ defectꝰ poteſt enim aliquis appetere honorem medio crem plus ꝙ̄ oportet quātum ad intenſionem appetitus ⁊ vñ non oportet ⁊ tūc non oȝ. ꝯtin/git etiā deficere circa appetitū honoris medio cris appetēdo huiꝰi honores minꝰ ꝙ̄ opȝ ⁊c̄. et contingit medio modo ſe habere ſcilicet ꝙ ali/

quis appetat huiuſmodi honores quos opor-
tet ⁊ vñ oportet. ⁊ ſic de alijs. iđ circa medio-
cres honores ē medietas ⁊ ſupabūdantia ⁊ de
fectus. Philotimum. Scđo ꝓbatur eadē con-
cluſio ꝑ cōem vſū loquēdi qui talis ē ſm cōez
vſū loquendi qñq; vitupamus philotimuꝫ. i.
amatorem honoris quia appetit honorē magi
ꝙ oꝫ ⁊ vñ non oꝫ. ⁊ qñq; vituperamus eum ꝗ
non ē amator honoris quaſi nō velit hōa ope-
rari ex quibus honoretur econtrario quando
laudamus amatorem honoris quaſi exiſtentē
virilem. i. magnum animuꝫ habentem ⁊ qua-
ſi amatorem actus virtuoſi cui debetur honor
quandoq; etiaꝫ laudamus euꝫ qui non ē ama
tor honoris quaſi moderantem ⁊ temperantē
ſe vt non excedat ſuam conditionem. Mani
feſtum autem. Ex predicto vſu loquendi con-
cludit ꝙ amator honoris dicitur multipliciter
quia nō ad idē referimus laudem vel vitupe-
rium ſed laudamus amatoreꝫ honoris vt ma
gis ſtudet ad ea que ſunt honoris ꝙ vulgaris
multitudo ⁊ vituperamus amatorem honoriſ
inquantuꝫ magis cupit honores ꝙ oportet et
eadem ratio eſt de non amatore honoris. Ex
his poteſt probari concluſio ſic. idem amator
honoris non eſt ſimul vitupabilis ⁊ laudabiľ
ſimiliter nec ideꝫ non amator honoris ē ſimul
laudabilis ⁊ vitupabilis ſꝫ aliqs amator ho
noris laudaṫ vt ille qui amat honorē ſicˀ opor
tet ⁊ vt oportꝫ ⁊c̃ ⁊ aliquis amator honoris vi
tuperatur vt qui plus amat honorem ꝙ opor
tet ⁊c̃. ⁊ eodem modo eſt de non amatore hono
ris: vt per cōmunem vſum loquendi ⁊ ex hoc
ſequitur ꝙ circa honores mediocres ē medie-
tas laudabilis ⁊ extrema. ſ. ſuperabundantia
⁊ defectus vituperabilia.

Innominata autem medietate vt diſcreta videṫ
dubia eſſe extrema. Inquibuſdam autem ſu-
perabundantia ⁊ defectus ⁊ mediuꝫ. Appetūt
autem honorem ⁊ magis ꝙ oportet ⁊ minus. ⁊
iam ⁊ vt oportet. Laudatur igitur habitus hic
medietas exiſtens circa honorem innomina-
tus. Uidetur autem ad amorem honoris qui
dem non amor honoris ad non amorem hono
ris autē: amor honoris ad vtraq; autē vtraq;
equaliter videtur autē hoc eſſe circa alias vir
tutes. Optimi autem hic extremi vidētur ꝓpṫ
non eſſe nominatum medium.

Hec ē tertia ꝑs huius capłi i qua phs đ-
terminat đ medio ⁊ extremis circa hāc
materiā. ſ. circa honores mediocres. ⁊ pꝛio nar
rat. d. ꝙ qꝛ medietas circa hāc materiā ē inoia
ta ⁊ ſic vṙ q̃ſi deſerta: qꝛ nō deſignatur aliquo
certo noie ꝓꝑ hoc ꝙ extrēa videṫ eē dubia ꝗa
qñq; laudanṫ ⁊ qñq; vitupanṫ. In ꝗbus aūt.
ſꝫ ꝗuis mediū circa hāc materiā ſit inomina
tum tamen circa hanc materiaꝫ. ſ. circa hono
res mediocres ē mediū laudabile. Et hec ē cō
cluſio. 4o. ⁊ probatur ſic. Inquibuſcūq; hoc ē
circa quecunq; ē ſuperabundantia ⁊ defectus
extrema vituperabilia circa eadem ē mediuꝫ
laudabile ſed circa honores mediocres ſūt ſu
perabūdantia ⁊ defectus extrema vituperabi
lia. vt patet ex iam dictis. iđ circa mediocres
honores ē medium laudabile. Innominatus
Sed quia habitus medius ē innominatus cir
ca mediocres honores nominatur nomibꝰ ex
tremorum quia per comparationē ad vnum
extremorum videtur habere ſimilitudinē cū
altero extrēo ⁊ ecōuerſo. iđ hꝫ rōem vtriuſq;
extremi ⁊ ita videtur eē circa alias v̄tutes. ſ.
ꝙ mediū cōꝑatuꝫ vni extremoꝝ vṙ hēre rōeꝫ
alterius extremi. Oppōi āt. ⁊ quia mediū cir-
ca hanc materiā ē inoiatū. ideo extrema vidē
tur inter ſe oppoſita ⁊ non ad medium ꝓpter
hoc ꝙ mediuꝫ ē innoiatum: tñ realr ⁊ ſcđm ve
ritatem extrema opponūtur ad inuicem ⁊ etiā
ad mediū. Hic ſunt duo dubia. ꝑmū ē vtꝝ cir
ca ſumptꝰ magnos ⁊ ꝑuos ſint diuerſe virtu-
tes ſecūdum ſpeciem. ⁊ videtur ꝙ non quia vi
demus in alijs virtutibus ſic eſſe ꝙ non ē alia
virtus ſed eadem inter parua ⁊ magna fortitu
do enim eſt eadeꝫ ſecūdum ſpeciem circa oīa
pericula mortis ſiue ſint parua ſiue ſint mag-
na ⁊ temperantia ē eadem ſpecie circa delecta
tiones ⁊ triſtitias magnas ⁊ paruas ⁊ manſue
tudo que eſt circa iras ē eadem ſecūduꝫ ſpeciē
circa magnas ⁊ paruas iras. ideo videtur ꝙ
eodem modo eadē virtus ſpecie ſic circa hono
res magnos ⁊ paruos ſiue mediocres. Secun
do dubitatur ꝗa ſupra dixit phus honoreꝫ eē
quoddam maximum ⁊ hic dicit honorem cir
ca que ē philotomia eſſe bonum moderatum
⁊ paruuꝫ. ideo videtur ꝙ contra dicit ſibiipſi
Ad primum dicendum ꝙ quia virtus ē circa
bonum ⁊ difficile. ideo vbicūq; ē alia ⁊ alia
rō difficultatis ibi oportet ponere aliam ⁊ aliā
virtutem. nunc autem difficultas in actu vir
tutis cōtingit ex hoc ꝙ materia circa quā ver-
ſatur habet repugnantiam ad rationē ſeu mo
dum rationis qui circa talem materiam ē po-
nendus quod ſolum contingit in paſſionibus
ſcilicet ꝙ habeant repugnantiam ad rationē
Sciendum igitur ē ꝙ paſſionum quedā hēnt
que magnam vim vt reſiſtant ratiōi principa
liter ex parte paſſionum ⁊ quedaꝫ principali
ter ex parte rerum que ſunt obiecta paſſionū
⁊ qꝛ paſſiones ſm ſe non habent magnā repu-
gnantiā ad rationē cū appetitus naturalr ſub
ijciatur rōi, iđ v̄tutes que ſūt circa tľes paſſio-
nes non ſunt niſi circa illud quod eſt mag
nuꝫ ⁊ difficile in illis paſſionibus ſicut patet.
nam fortitudo eſt circa maximos timores. et
temperantia circa maximas delectationes.
Et manſuetudo circa iras maximas. Unde

circa ꝑuos timores ⁊ circa ꝑuas delectatiōes
eo ꝙ circa eas nō ē magna difficultas non oꝫ
ponere aliq̃ v̄tutē. ſꝫ paſſiones q̃ hñt repugnā
tiaꝫ ad rōnē rōe ipaꝝ reꝝ ꝑncipaliter nō ſolū
hñt difficultateꝫ circa illud qđ ē maximum i
eis ſꝫ ēt circa mediocria ⁊ mīora eo ꝙ bona ex
teriora ⁊ ſi ſint ꝑua ſūt tamē multū appetibi-
lia tāq; neceſſaria ad vitā hōis. iđ circa tales
paſſiones ⁊ circa appetituꝫ taliū rerum oꝫ eſſe
duas v̄tutes. vnā ad tollendā difficultatē cir
ca mīora ⁊ aliā ad tollēdā difficľtatē circa ma
iora qꝛ difficultas ē circa vtrūq; ⁊ alia difficul
tas ē circa maiora: ⁊ alia circa mīora. iđ alia v̄
tus ē circa ſūptus magnos ⁊ alia circa ſūptus
mediocres ⁊ alia circa honores magnos ⁊ alia
circa honores mediocres. ſꝫ circa alias paſſio
nes q̃ nō hñt repugnātiā nec difficultateꝫ ad
rōneꝫ niſi circa maximū vel rōe maximi i eis
nō oꝫ ponere niſi vnā v̄tutē. Ad rōeꝫ in ꝯriuꝫ
dicēdū ꝙ circa materias aliarū v̄tutum nō ē
v̄tus circa ꝑua ſꝫ ſolū circa magna: vt pꝫ. qꝛ tē
perātia nō ē circa ꝑuas delectatōes viſus vľ
auditus. ⁊ ſi ē circa maxias delectatiōes cor
pales vt circa delectationes tactus: ⁊ eodem
modo ē de fortitudine ꝙ non eſt circa parua
ſed circa maxia. Ad aliud dubiū dicendū ꝙ li
cet inter res exteriores cuiuſmōi ſunt diuitie
ꝑtātes ⁊ honores: honor ſit maximū ⁊ excellē
tiſſimū quia alia appetūtur ꝓꝑ honoreꝫ tñ ni
hil ꝓhibet aliquē honorē eē magnū: ⁊ aliquē
ꝑuum ꝑ cōꝑatiōeꝫ ad alia que ſūt ſui generis
vnde īter res exteriores honor ē maximū bo-
num: ⁊ tñ aliqs honor ē maior ⁊ aliquis minor
alio honore.

Tertia pars que ē de manſuetudīe que
reſpicit mala exteriora ex ꝗbus aliqs
ꝓuocaṫ ad iram ꝯtineṫ in vno tractatu ꝗ ſolū
ꝯtinet vnū capłm i quo oñdiṫ. ꝙ manſuetudo
ē medietas circa iras. Et ꝙ medio ⁊ extremis
fere inoīatis hoc nomē māſuetudo trāſfertur
ad mediū ad ſupabūdantiā vo iracūdia quis
quoq; māſuetus ⁊ ꝙ defectꝰ iniraſcibilitas di
citur. Qualiſcūq; deficiet. ⁊ ſm q̃ ſit ſupabun
dātia. nō tñ ſꝫ oīa ſimul. ⁊ qui ꝓꝑe iracūdi ⁊ ꝗ
ꝓꝑe atrocholi ⁊ ꝗ amari ⁊ ꝗ difficiles ⁊ ꝙ mā-
ſuetudini magis opponiṫ ſupabūdātia ⁊ ꝙ ñ
ē facile determiare ſm certitudinē mediū me
dio habitu exñte laudabili extremis vero vi-
tuperabilibꝰ. vnde ⁊ medio adherenduꝫ

Manſuetudo autē ē quedā medietas cir
ca iras innoiato āt exñte medio: fere
āt ⁊ extremis. Ad medium manſuetudinis feri
mus ad defectum declinantē innoiatum exñ-
tē ſupabūdātia āt. Iracūdia q̃dā diceṫ vtiq;.

In hoc caplo ꝯtinēte. 3. tractatuꝫ determi
naṫ de māſuetudine q̃ reſpicit exteriora
mala ex quibus aliquis ꝓuocatur ad iram: ⁊
continet iſtud capitulum ſex partes principa-
les. In prima narrat ꝙ circa iras inueniuntur
medium ⁊ extrema. In ſecunda ibi. paſſio qui
dem enim. determinatur de manſuetudine oñ
dendo quis eſt manſuetus. In tertia parte ibi
Defectus autem. determinatur de vicio oppo
ſito manſuetudini ſecundum defectuꝫ. In. 4.
parte ibi. Superabundantia autem. Determi
natur de vicio oppoſito manſuetudini ſecūdū
ſuperabundantiam. In quinta parte ibi. man-
ſuetudini autem comparat vicia extrema ad
medium. In ſexta ꝑte ibi. Qđ āt in prioribus.
reſpōdet cuidā tacite queſtioni. In pꝛīa igitur
parte dicit ꝙ manſuetudo ē quedam medie-
tas circa iras tāquam circa materiā in qua tñ
medium ꝓpꝛie acceptuꝫ ē innoīatū ⁊ fere etiā
extrema ſunt innominata eo ꝙ expreſſis nomi
nibus non diſtinguitur: nomen āt māſuetudi
nis aſſumitur ad ſignificanduꝫ medium cum
tamen ex vi nominis magis inclinet ad defec-
tum ire. dicitur enim aliquis māſuetus eo ꝙ ñ
iraſcitur q̃ſi manu aſſuetus ad modum beſtia
rum que aſſuete manibus hominum iracun-
diam deponunt: defectus āt ire ē innoiatus ſꝫ
ſuperabundantia vocatur iracundia: ſic igi-
tur pꝫ ꝙ circa iras inueniuntur medium ⁊ ex
trema ꝗuis medium non ſit ꝓꝑe nominatum
nec etiam extremuꝫ in defectum.

Paſſio quidē enim ē ira facie-
tia āt multa et
dr̃a. Quicquidem igitur in quibus oportet ⁊ ēt
quibus oꝫ iraſcitur adhuc autem ⁊ vt oportꝫ
⁊ quādo. ⁊ quāto tꝑe laudatur. Manſuetus
āt iſte vtiq; erit. Siquidem manſuetudo lau-
datur. vult manſuetus īꝑturbatus eē. ⁊ non
duci a paſſione ſed ſcđm ꝙ vtiq; rō ordinabit:
ita ⁊ in his ⁊ in tantum tꝑs iraſci. Peccare aūt
videtur magis ad defectum. non. n. pūitiuus
manſuetus ſed magis condonatiuus

Hec ē. 2. ꝑs i q̃ phs determīat de medieta
te circa iras. ſ. đ māſuetudine. ⁊ pꝛio nar
rādo ꝗd conuenit māſuetudini ſm ꝙ ipa poni
tur eē v̄tus. ſcđo narrat quid ꝯuenit ſibi ſcđm
ꝓprietatē nois. dicit ꝗ̊ ꝑ̊ ꝙ iracūdia poniṫ vi-
ciū extremū qđ īportat quēdā exceſſum ire q̃ ē
q̃dā paſſio q̃ ex multis ⁊ dr̃ntibus rebus cāri
pōt. multe enī ⁊ diuerſe pñt eſſe cauſe ire ⁊ ſm
harum diuerſitatem ꝯtingit in ira accipe me-
dium ⁊ extrema. nō. n. ē idem mediū circa irā
a quocūq; cauſaṫ. nā ꝑ aliqua cauſa ē magis
iraſcēdū ſꝫ rōeꝫ ⁊ ꝑ aliq̃ cā minꝰ. ſꝫ ꝑ q̃cunq;
cā ꝯuenit iraſci ille ꝗ iraſciṫ i ꝗbus oꝫ ⁊ qñ oꝫ
⁊ quāto tempore opoꝛtꝫ etiam talis homo lau
datur. ⁊ eſt manſuetus ſi nomen manſuetu-
dinis in laude accipiatur. Manſuetus enim
videtur ad hoc diſponi primo vt iudicium

rationis ſterius non perturbētur. Scđo vt ex teriori actione non ducatur ab ira ſed ſcđm ra tionē.ſ.ꝙ in his rebus ⁊ in tanto tpe iraſcit. ·Peccare autē. Scđm āt ppꝛietatem nois mā ſuetus magis videtur peccare in hoc qđ acci/ dit ad defectū. cum enī aliquis dicit̄ manſue/ tus ſignat̄ ꝙ nō ē punitiuus, ſꝫ ꝙ magl remit tat ⁊ cōdonet penas qđ ptinet ad defectum ire nāꝫ ira ē appetitus vindicte que fit per penaꝫ ſic igitur patꝫ ꝙ manſuetus, dictus a māſue/ tudine que ē virtus ē laudabilis neqꝫ deficiēs neqꝫ ſuperexcedens. Sed tñ manſuetus dicit᷑ a manſuetudine ſcđm ppꝛietatē nois ſic acci/ dit ad defectū magis q̄ꝫ oportet. ⁊ ſic pōt tā mā ſuetus q̄ꝫ manſuetudo accipi equiuoce.ſ. p me dio circa iras ⁊ pꝛo extremo indefectu.

Defectus autem ſiue in ira ſcibilitas quedaꝫ ē. ſiue quodcūqꝫ vituperatur: non ira/ ſci enīꝫ in quibus opoꝛtet inſipiēs eſſe videtur cui᷑ non vt opoꝛtet. neqꝫ qñ nꝫ gbus opoꝛtet. Videt̄ āt nō ſētire neqꝫ triſtari. ⁊ non irat᷑ nō eē vīdicatiu᷑. iiuriātē autēꝫ ſuſtinere ⁊ fami/ liares deſpicere ſuile

Hec ē tertia pars in qua determinatur đ vicio oppoſito manſuetudini ſcđm defe ctuꝫ ⁊ dicit ꝙ defectus a medio in ira ſiue vo cetur inraſcibilis ſiue qualitercūqꝫ nuncupet̄

Qđ aūt đfectus ire ſit quādoqꝫ vituperabi/ lis pbat phs. ⁊ ē ꝯcluſio. 4i. q̄ ꝯbat̄ tripl'r. pꝛi mo ſic. oē qđ ptinet ad inſipientiā ē vitupabi/ le. ſed ad inſipientiaꝫ pertinet ꝙ aliquiſ nō ira ſcatur in rebus in quibus oꝫ iraſci ⁊ gbus pſo nis: ⁊ eo modo ⁊ tpe quo oꝫ iraſci ⁊c. iđ defect᷑ ire ē vitupabilis. Maioꝛ pꝫ p hoc ꝙ opus vir tutis conſiſtit in operatione ⁊ laus virtutis cō ſiſtit in opatione ſcđm rectam rōeꝫ. Minoꝛ pꝫ ex hoc ꝙ ira cauſatur ex triſtitia: ⁊ triſtitia eſt ſenſus nocumenti. ſi igitur aliqs non iraſcitur in quibus oꝫ ſequitur ꝙ non doleat neqꝫ triſte tur de eis. ⁊ ita ꝙ non ſubyciat ea eſſe mala qđ ptinet ad inſipientiam: ex quibus ſeqtur ꝙ đ fectus ire ē vitupabilis. Et non iratus: Scđo pbatur concluſio ſic. non vindicare ea q̄ ſcđm rectam rationē ſunt vindicanda ē vitupabile ſꝫ non iraſci qñqꝫ ē non vindicare ea que ſcđꝫ rectam rōeni ſūt vindicanda. iđ ⁊c. Iniuriātē aūt. 3ᵒ. pꝛobatur conclo ſic. ſuſtinere iniurias ⁊ eas non repellere eſt vitupabile ⁊ ſeruile. ſꝫ h̄ contingit qñqꝫ ex defectu ire quia per defectū ire redditur homo piger ⁊ remiſſus ad repellē dū iniurias. patet ergo ꝙ defectus ire ē qñꝫ vituperabilis. maioꝛ pꝫ ex hoc ꝙ iniuriantem ſuſtinere ⁊ familiares deſpicere hoc ē non vin dicare debito modo ē ſeruile: ⁊ hoc conſeqtur ex defectu ire quia per defectum ire redditur homo piger ⁊ remiſſus ad repellendū iiurias.

Superabūdantia autē ſm oia q̄ qui dem fit. ēt. n. gbus nō oꝫ ⁊ i gbus non oꝫ: ⁊ ma gis q̄ꝫ opoꝛte.: ⁊ velocius ⁊ pluri tpe. Nō tamē oia eiuſdē exiſtunt. Non enim vtiqꝫ poſſꝫ eſſe. Malū enim ⁊ ſeipm deſtruit. ⁊ ſi integrum ſit ipoꝛtabile fit. Hy gdem igit̄ iracundi. velocit̄ quidē iraſcūtur ⁊ gbus oꝫ ⁊ i quib᷑ non opoꝛ tet. ⁊ magis q̄ꝫ oꝫ. Quieſcūt. n. velociter. quod ⁊ optimum hñt. Accidit autē ipis hoc ipis. q̄/ niam non retinent iram. ſed reddunt: manife ſti ſūt ppter velocitatem deinde requieſcunt. In ſupabundantia āt ſunt atrocoli acuti: ⁊ ad oē iracundi ⁊ in oi. vñ ⁊ nomē. Amari āt diffici/ le ſolubiles ⁊ multo tempoꝛe iraſcūtur. retinēt enim irā quies āt fit cum retribuerint. Puni/ tio enī getat impetū ire delectationeꝫ p triſti/ tia faciens. Hoc autē non effecto graue habēt ppter non manifeſtum ei eſſe: neqꝫ ſuadebit ipis aliquis. In ipo autem digeri iram tēpoꝛe indiget: ſunt āt tales ſibi ipis moleſtiſſimi: et maxie amicis. Difficiles āt dicim᷑ i gbus non oꝫ iraſcentes: ⁊ magis q̄ꝫ opꝫ ⁊ pluri tpe ⁊ non cōmutatos ſine cruciatu vl' punitione

Hec ē. 4. pars in qua determinatur de vi cio oppoſito māſuetudini ſm ſupabun/ dantiam. ⁊ p̊ narrat ꝙ hoc viciū multipliciter contigit. 2ᵒ. determiat de ſpēbus ei᷑: dic̄ q̊ pmo ꝙ ſupabūdantia ire pōt fieri ſm oēs circūſtan tias: qꝛ ꝯtingit ꝙ aliqs iraſcat̄ gbus pſonis ñ oꝫ ⁊ magis q̄ꝫ oꝫ. ⁊ ꝙ veloci᷑ puocet̄ ad iram q̄ꝫ oꝫ ⁊ ꝙ pl'ri tpe duret ira q̄ꝫ oꝫ. Nō tñ omnes exceſſus inueniuntur in eodem homine ſimul tū ppter moleſtiam quā ipſe ex ira ſua haberꝫ tum quia eēt ita moleſtus alys ꝙ inter hoies viuere non poſſet ⁊ vl'r loquendo de malo non pōt malū eē integrum: quia ſi eēt integrū ſe ip ſum deſtrueret ⁊ impoꝛtabile fieret. Et illđ pōt intelligi vl'r de malo quod eſt p̊uatio boni niſi enim eēt tale integrum deſtrueret̄ ſbm ſuū: ⁊ eēt impoꝛtabile quia non hēret ſbm a quo poꝛ tari poſſet. verbi grā. ſi homo eēt p̊uatus inte/ gre ab omni pfectione quā habet tunc eēt p̊ua tus viſu ⁊ auditu ⁊ carnibus ⁊ oſſibus ⁊ aia ⁊ coꝛpoꝛe ⁊ ſic non maneret homo. et ideo non eſt aliqđ malū integruꝫ qđ aufert totum bonū ſed quodlibet malum aufert aliqđ pticulare bonū cui᷑ ē p̊uatio. ſic̄ cecitas aufert viſū ⁊ nō aufert totum al'quo ſublato iam non eſſet ceci tas: ⁊ ſic patet ꝙ malum quod eſt pꝛiuatio nō poteſt eſſe integrum. poteſt etiam dictū phi in telligi ſpecialiter de ſuperabundantys ire ſci licet ꝙ nullus pōt ſimul hēre oēs ſupabūdan tias ire pp moleſtiam quā hēt ex ira q̄ tanta eēt ꝙ deſtrueret ſuū ſbm ⁊ per ꝯſequens non eſſet a ſuo ſubiecto poꝛtabilis. Hy quidem eni. ſupabundantia ire hꝫ. tres ſpēs. gdā eniꝫ iracundi velociter iraſcūtur gbus non oꝫ ⁊ in

quibus rebus nō opoꝛtet cuius ira nō durat mlto tempoꝛe: ſed velociter quieſcit: ⁊ hoc eſt optimū qđ in eis accidit ꝙ non retinent iram in coꝛde. ſed eoꝝ ira ſtatim pꝛumpit exterius quia vel ſtatim tribuunt vindictam vel mani feſtant iraꝫ per aliqua ſigna: ⁊ ſic ira exterius exalata requieſcunt ſicut caloꝛ incluſus magl conſeruatur euapoꝛans aūt citi᷑ euaneſcit. ad hanc ſpēm ire citius maxime vidētur diſponi collerici ppter velocitatē ⁊ ſubtilitatem colet̄ ⁊ hanc ſpēm ire maxime habent atrocholi. i. ex tremi ī ira. ⁊ dicitur atrocholus ab atros qđ ē extrem᷑ ⁊ colos qđ ē ira quia ſūt acuti ⁊ pꝛūpti vt iraſcantur circa oia Amari autē. Alia ſpe cies ſuperabūdantie ire ē amaritudo amari. n. ſcđꝫ iram dicūtur qui diu iraſcūtur. ⁊ quoꝛuꝫ ira de difficili ſoluitur: quia retinent iraꝫ ī coꝛ de: ⁊ tūc ira eoꝝ quieſcit quādo retribuūt vin dictam p iniuria illata. punitio enim facit qe/ ſcere impetū ire. quia loco triſtitie p̄cedentis inducit delectationem de vindicta: ſed ſi non puniunt grauiter affligūtur interius. qꝛ. n. nō manifeſtant iram ſuam nullus pōt pſuaden/ do iram eoꝝ mitigare que ignoꝛatur. ſed ad h̄ ꝙ eoꝝ ira dirigatur neceſſe ē eſſe longum tem pus per qđ paulatim tepeſcat ⁊ extinguat̄. iſti qui ſic iraꝫ diu retinent ſunt ſibi ipis moleſtiſ ſimi ⁊ etiam amicis cuꝫ quibus non poſſunt đ lectabiliter conuiuere: ⁊ ppter hoc vocantur amari ⁊ ad hanc ſpēm ire melācolici: vidētur eſſe diſpoſiti in quibus impſſiones ſuſcepte pp groſſitiem humoꝛis diu pſeuerant. Diffici/ les dicimus. 3. ſpēs ſuperabundantie ire ē ſm quaꝫ aliqui dicūtur difficiles ſiue graues qui iraſcuntur in quibus non opoꝛtet ⁊ magis q̄ꝫ opoꝛꝫ: ⁊ in pl'ri tempoꝛe q̄ꝫ opoꝛtet ⁊ non com mutātur ab ira abſqꝫ hoc ꝙ puniant eos gb᷑ iraſcūt̄. non enim pōt i eis ira breui tpe dirigi qꝛ irā retinēt ex ppoſito firmato ad puniēduꝫ

Manſuetudini autem magl ſupabundan tiam opponimus. ⁊ enim magis fit. humani᷑ . n. magl pūire ⁊ ad ꝯuiuere difficiles deteioꝛes

Hec ē qnta pars in qua compat vicia ex/ trema ad inuicem ⁊ ad medium ⁊ intē/ dit dicere. ꝙ ſupabundantia ire magis oppo/ nitur manſuetudini q̄ꝫ defectus ire. ⁊ hec ē con cluſio. 42. ⁊ pbatur dupl'r. pmo ſic. illđ viciū ad qđ homo natural'r magis iclinat̄ magis op ponitur virtuti vt patet. 2. huius. ſed hō ma/ gis naturaliter inclinatur ad ſupabundantiā ire q̄ꝫ ad eius defectum. iđ ⁊c. minoꝛ declarat̄ p hoc ꝙ homo natural'r magis inclinatur ad puniēdū poſt iiuriā illatam q̄ꝫ ad ꝯdonādum hūani᷑. n. ē punire p iniuria illata q̄ꝫ iniurian tem ſuſtinere. Et ad viuere. 2ᵒ. pbatur ſic. illđ vicium qđ ē peius magis opponitur v̊tuti: ſꝫ ſupabundantia ire eſt peioꝛ q̄ꝫ defectus ire qđ patet per hoc quia ille qui ſuperabundat i ira magis ē difficilis ad conuiuendum: ⁊ per con/ ſequens eſt deterioꝛ.

Quod autem in pꝛioꝛib᷑ di/ ctum ē. ⁊ ex dictis manifeſtum non. n. facile determinare qualiter ⁊ in quibus ⁊ qualib᷑ ⁊ quanto tēpo re iraſcendum: ⁊ vſquequo recte facit vl' pec/ cat. Qui quidem enim parum tranſgreditur non vituperatur neqꝫ in maius neqꝫ in minus Quandoqꝫ enim deficientes laudamus ⁊ mā ſuetos dicim᷑. ⁊ iraſcentes viriles: ⁊ vt poten tes pꝛincipare. Quantum autem aliter ⁊ qua/ liter trāſgrediens vituperabiles: nō facile ra tionem reddet̄ inſingularibus enim ⁊ ſenſu iu dicium ſcđm qđ quidem tale: manifeſtuꝫ qm̄ quidem medius habitus laudabilis ſcđꝫ quē quibus opoꝛtet iraſcimur. ⁊ in quibus opoꝛtet ⁊ vt opoꝛtet. Et omnia talia ſuperabundantie ⁊ defectus vituperabiles. Et in paruum qui/ dem facte quieſcibiliter in plus autem magis ⁊ in multum vero valde manifeſtum aūt quo niam medio habitui adherenduꝫ. Qui quidē circa iram hitus dicti ſunt.

Hec ē. 6. pars in qua phus reſpondet cuī dam tacite queſtioni. et pꝛimo oſtendit qd circa hoc poteſt determinari per certitudi nem. Scđo quid circa hoc ē manifeſtum. que/ ſtio tacita ad quā reſpōdet ē iſta qualiter ē ira ſcendum recte ⁊ ſecūdum rationem ⁊ quibus perſonis ⁊ pꝛo quibus rebus. Reſpondet di/ cens ꝙ non ē facile iſtud determinare ſed val de difficile ille enim qui parum recedit a me/ dio ſiue in maius ſiue ī minus non vitupera/ tur ſed quandoqꝫ eos qui deficiunt in ira lau/ damus ⁊ vocamus eos manſuetos illos autē qui parum excedunt quandoqꝫ vocamus viri les. quaſi aptos ad pꝛincipandū propter pꝛōp titudinem ad vindictam que competit pꝛinci pantibus ſed per quantum qualē receſſum a medio aliquis eſt vituperandus vel non. non poteſt de facili ratōe determiari quia iudiciū huius rei conſiſtit in ſingularibus ⁊ in ſenſu tam exterioꝛi q̄ꝫ eſtimatione interioꝛi. Sed ꝙ quidem tale. ſed in talibus ē hoc manifeſtum ꝙ medius habitus ē laudabilis ſcđm qđ ira/ ſcimur quibus opoꝛtet ⁊ in quibus opoꝛtet et ſcđm ꝙ oꝫ ⁊ ſic đ alys circunſtātys ⁊ ſupabū dantia ⁊ defectus ſunt vituperabililes. ſi autē in parum fiant tollerabile ē. ſi autem in plus fiant eſt magis vituperabile. vnde ſemper oꝫ ad medium hominē ſe trahere. ſic igitur dicti ſunt habitus qui ſunt circa iram. Circa iſtam materiam ſunt duo dubia. pꝛimuꝫ an manſue tudo ſit virtus diſtincta ab alys virtutibus. ⁊ videtur pmo ꝙ nō ſit v̊tus qꝛ manſuetudo i poꝛtat defectū ire. ſed v̊tus coꝛrūpitur p ſupa būdantiā ⁊ defectū. ideo manſuetudo non eſt

virtus. Scḋo ꝓbatur ſic. ꝙ non ẽ virtus diſtincta ab alijs. quia clementia ẽ quedam virtus ſpecialis ⁊ manſuetudo non diſtinguiť a clemẽtia quia ille ṽtutes ſũt eedẽ que hñt idẽ oppoſitum ſ; huiuſmodi ẽ clementia ⁊ mãſuetudo: nam vtriq; opponitur crudelitas. iḋ ⁊c̃. Jn oppoſitum ẽ phs. Dicendum ꝙ hoc nomen manſuetudo. ẽ equocum ad vicium in defectu ⁊ ad medium inter ſupabundantiã ⁊ defectum. p̊mo modo non ẽ virtus. 2° modo ẽ virtus qḋ pꝫ. quia ꝛl'at appetitum ſm rectam rationem reprimit. n. appetitum ne plus vel minus iraſcatur q̃ opꝫ. hoc ẽt probatur per hoc ꝙ extrema manſuetudinis ſm ꝙ importat mediũ laudabile ſunt vituperabilia. ideo manſuetudo q̃ ẽ medium ẽ habitus laudabilis: ⁊ per ꝯñs eſt ṽtus. Scḋo dico ꝙ ẽ ṽtus diſtincta ab alijs. q꞉ diſtinguiť a clementia cũ qua maxie vr̃ cõuenire. Qual'r aũt iſte ṽtutes differant ẽ intelligendũ ꝙ differunt dupl'r. vno modo per obã quia manſutudo ẽ moderatiua paſſionis interioris. ſ. ire ⁊ clementia ẽ moderatiua punitionis actus exterioris vt dicit Seneca in libro ſuo de clemẽtia. vbi diť ꝙ clementia ẽ leuitas animi i cõſtituendis penis. clementia enim ꝑſe moderat actum exteriorẽ inquãtum moderat iram que ẽ impedimẽtuꝫ moderatõis act⁹ exterioris. nam ex hoc qḋ aliquis iraſciť magl punitur. ſcḋo dico ꝙ iſte ṽtutes differũt. q꞉ vt dicit Seneca. clementia ẽ ſolum ſupioꝝ ad iſferiores. ſed manſuetudo ẽ circa iras quaſcunq; ⁊ maxime inter ꝑſonas equales ad inuicem cõuiuentes. Ad p̊mum incontrarium dico ꝙ mãſuetudo q̃ ẽ virtus non iportat defectum ſed ẽ medium inter ſupabundantiam ⁊ defectũ. Ad aliud dicendũ ẽ ꝙ manſuetudo ⁊ clementia ñ habent idem oppoſitum. crudelitas enim cuꝫ importat exceſſum punitionis directe opponitur clementie ⁊ mãſuetudini opponitur iracũdia que importat exceſſum ire. Sciendum eſt ſm ſenecã libro. 2° de clemẽtia ꝙ crudeles differunt a ſeuis ⁊ feris hominibus in hoc ꝙ crudeles puniendi cauſam habẽt ſed modum nõ habẽt. ſed illi dicuntur ſeui ⁊ feri q ſine cauſa condigna in penis hoium delectanť. ⁊ Euſtratius diſtinguit inter iſtas punitiones crudelis ⁊ ſeui dicens ꝙ pena cõdigna illata ſcḋm quãtitatem iniurie vocatur cruciatus: ſed punitõ ſeui ſeu hois feri non attendit in condignum ſed in vindicte exceſſum ⁊c̃. Scḋo dubitať circa obm manſuetudinis quod ẽ ira. vtrum ira ſit paſſio generalis non diſtincta ab alijs paſſionibus. ⁊ videtur ꝙ ſit generalis: quia denominat totum appetitum iraſcibilem. iḋ videť ꝙ ſit generalis ad oẽs paſſiones que ſunt i iraſcibili. Jtem cuilibet paſſioni ſpẽali corrñdet aliqua ſpecial' paſſio ſibi oppoſita: ſicut amori odium: ⁊ delectationi triſtitia. ſed ira nõ habet paſſionem ſibi oppoſitam. iḋ ⁊c̃. Ad oppoſitum ira ẽ obiectum virtutis ſpẽalis. ſ. manſuetudinis. ergo ẽ paſſio ſpẽalis. Dicendum ẽ ꝙ aliquid põt dici generale tripliciter. ſ. per p̃dicationem ſicut illud qḋ de pluribus p̃dicatur Alio modo per cauſalitateꝫ: ſicut ſol diciť cauſa generalis oium effectuũ quos ſua ṽtute ⁊ effectu comp̃hendit. ⁊ neutro iſtoꝝ modorum ẽ ira ⁊ paſſio generalis reſpectu aliaꝝ paſſionuꝫ Tertio modo põt aliqd dici generale q꞉ ex pluribus cãis cauſatur: ⁊ iſto mõ põt ira dici paſſio generalis quia multe poſſunt eẽ cauſe ex q̄bus ira naſcitur ⁊ multi effectus conſequũtur iram. iḋ põt dici generalis. Scḋo modo. ſ. ſm cauſalitatem quia ẽ cauſa plurium effectuum ⁊ tamen ẽ paſſio ſpẽalis ab alijs diſtincta. Jntelligendum ẽ ꝙ ira ẽ appetitus vindicte ꝑꝑ apparẽtem ꝑuipenſionem ꝓueniens. iḋ ois ꝑuipenſio ẽ cauſa ire. ſed ꝑuipẽſio habꝫ multas ſpẽs vt pꝫ ex ſcḋo rethorice. Ulterius ẽ ſciendum ꝙ ira ẽ appetitus vindicte nõ cuiuſcũq; ſed vindicte eſtimate paſſibilis illi qui iraſciť q꞉ ſicut dicitur p̊mo rethorice inferioris ad ſuperiorem nõ ẽ ira quia deſperat de vidicta. ad iram neceſſario ꝯcurrit deſiderium quia appetit vidictam. ⁊ etiam ad iram requirit ſpẽs in quãtum iratus ſperat de vindicta ꝯñda. Sciẽdum etiam ꝙ ſicut ira põt ex multis cauſis ꝓcedere. ita multi effectus conſequũtur irã quorum vnus ẽ delectatio de vindicta: non ſolum de vindicta actu cõſecuta ſed de ſpe ꝯñdi vindictam. qm̃ cum p̃ſitia alicuius delectat tunc ſpes ⁊ memoria ẽ delectabilis eidem vt diciť ſcḋo rethorice. ⁊ ideo ira dicitur eẽ paſſio compoſita. quia cum ira concurrunt alie paſſiones . ſ. triſtitia de iniuria illata. ⁊ ſpes de vindicta ꝯñda ⁊ delectatio de ſpe ꝯñdi vindictam. Adhuc ẽ alius effectus ire. ſ. accenſio ſanguis circa cor. ſpũs enim ipreſſionem nocumenti cõcipiens accendit ſanguinem circa cor: vt homo cũ maiori impetu repellat nocumẽtum conceptum ⁊ ex accenſione ſanguinei conſequiť ioꝛdiatus mot⁹ ſpũum per quẽ q̃nq; ꝑturbať. iḋ q̃nq; ſenſus. ⁊ quãdoq; oia membra turbãtur: ita ꝙ homo non põt loqui nec recte ſe mouere ſic igitur patꝫ ꝙ ira dicitur paſſio general' ꝑꝑ generalitatem cauſaruꝫ a quibus ꝓcedit ⁊ ꝑꝑ generalitatem effectuum ab ip̃a ꝓcedentiuꝫ Ad primum incõtrarium dicendum ẽ ꝙ ira ḋ nominat totum appetitum iraſcibilem nõ q̄ alie paſſiones ſunt in appetitu iraſcibili. ſ. timor: odiuꝫ ⁊ audatia. ſed quia ira ẽ paſſio manifeſtior ⁊ magis naturalis ip̃i appetitui. Ad ſcḋm dicẽdũ ẽ ꝙ ad iram concurrunt multe paſſiones: vt triſtitia ſpes ⁊ delectatio: vt dictum ẽ. ideo ire non opponitur aliqua paſſio ſpẽalis. vñ breuiť nõ ẽ vl'r ṽm ꝙ ois paſſio hꝫ paſſionem ſpãlem ſibi oppoſitam.

Pars quarta hui⁹ libri cõtineť in vno tractatu in q̃ determiať de virtutib⁹ reſpicientibus actus hũanos ꝯtinẽte tria capl'a · primũ capl'm ẽ de medietate circa delectabile in oibus cõicatõibus q̃ ſũt ſm vitã que medietas eſt inoiata. iproprie tñ diciť amicitia. cui⁹ extrema ſũt placiditas ⁊ diſcolia ſm caſũ ibi circa eadẽ fere: eſt de medietate in hũanis actib⁹ q̃tum ad veritatẽ cui⁹ extrema ſunt iactãtia ⁊ hyronia. Capl'ꝫ. 3. ibi. Exiſte ãt requie eſt de medietate circa ludos q̃ ẽ eutrapelia cuius extrema ſũt homolochia ⁊ agrichia.

Capitulum p̊⁹ qḋ ẽ ḋ medietate que eſt circa delectabile q̃ eſt in oibus cõicatõibus q̃ ſm vitam q̃ inoiata ẽ dr̃ amicitia ſeu affabilitas. differt tñ ab amicitia ꝓp̃e dcã: q꞉ h̃ ẽ ſine paſſione diligendi. ſed amicitia ꝓp̃e dicta ñ ẽ ſine paſſiõe diligẽdi. vñ amicitia ꝓp̃e dcã de q̃ determinať. 8. ⁊. 9. h⁹ ẽ in affectiõe. hec ãt amicitia de q̃ h̃ loqmur ẽ ad oẽs in cõicãdo ſeruans quod congruit ⁊ referens ad bonũ et ꝯferens ⁊ ſm ſe deſiderans ꝯdelectare: cõtriſtare ãt renuens. eligit tñ ꝯtriſtare vbi vitiuꝫ ẽ non contriſtare ſeu delectare: ⁊ cum maiora bona ſequanť ex ꝯtriſtatõe q̃ ex dlectatiõe ſi ſolũ intendit ſe fieri delectabilẽ ꝓprie ẽ placidus: qui ãt ꝓpter ſibi vtile blanditor ⁊ ꝙ extrema videnť ſolũ inter ſe opponi ꝓp̃ medium inominatum eſſe.

Jn colloquiis autem ⁊ ꝯuiuere: ⁊ ſermonibus ⁊ rebus communicare. Hi quidem placidi videntur eſſe omnia ad delectatõeꝫ laudantes ⁊ nihil ꝯ tẽdentes: ſꝫ exiſtimãtes oportere ſine triſticia eẽ. qui ãt econtrario his ad oia ꝯriantes eius quod eſt contriſtare. neq; q̃ḋq; curãtes: diſcoli ⁊ litigioſi vocantur. Qm̃ q̄dem igiť dicti habit⁹ vituperabiles ſũt non imanifeſtum ⁊ qm̃ medius hoꝝ laudabilis ſm quem recipiet que oꝫ. ⁊ ut oꝫ. ſil'r ãt eſpernet.

Jſtud eſt capitulum p̊mũ tractatus quarti libri. 4. in quo determinať de quadã medietate que eſt circa delectabile in omnib⁹ cõicatõibus ſm vitam humanã que vocať amicitia in cõicatione non in affectõe. vel põt magis ꝓprie dici affabilitas: ⁊ continet iſtud capitulum. 3. partes principales. Jn p̊ma oſtendit circa delectatõẽs ⁊ triſticias hũanoꝝ actuum eſſe mediuꝫ ⁊ extrema. Jn ſcḋa ibi: Nomẽ autem reddiť. determinat de medio hitu q̃tũ ad nomẽ ⁊ q̃tum ad ꝓprietates eius. Jn t̃cia ꝑte ibi. Condelectantes autem. determinať ḋ vitijs oppoſitis medietati p̃dicte. Jn p̊ma ꝑte p̊mo ꝓponit vitiũ ꝑtinens ad ſuperabũdantiam delectatõis. Scḋo ponit vitium ꝑtinens ad defectũ. Tertio ꝯcludit mediũ habitũ eſſe laudabilẽ virtuoſum. Dicit ergo p̊mo ꝙ circa colloquia hũana per que hoies maxime conuiuunt ad inuicem ſm ꝓprietateꝫ nature ſue ⁊ vl'r circa totũ ꝯuictũ humanũ q fit per hoc ꝙ hoies ad inuicem cõicant in ſermonibus ⁊ in rebus: quidam dicunť placidi quaſi intẽdẽtes omnibus placere. vnde oia laudãt que ab alijs dicunť. ⁊ ſtudent ad h̃ ꝙ delectabiles ſe eis exhibeant ⁊ nullo modo ꝯdicũt eis quib⁹ conuiuũt ne eos contriſtent eſtimantes ꝙ oꝫ omnes cõuiuere ſine triſtitia. Qui autẽ e ꝯrio his. ⁊ quidã contrario mõ ſe hñt ad placidos qui volũt oib⁹ contrariari ⁊ omnes vituperare intendentes omnes alios contriſtare: ⁊ tales hñt vitiũ in defectu: ⁊ dicunť diſcoli ⁊ litigioſi. Qui quidẽ igiť. hic ꝯcludit ꝙ medius hitus circa dicta ⁊ facta hominũ eſt laudabilis. ⁊ hec eſt concl'o. 43. ⁊ ꝓbať ſic. Habit⁹ cuius extrema ſunt vituperabilia eſt laudabilis ſꝫ hitus extremi circa dicta ⁊ facta hominum ſunt vituperabiles ergo ⁊c̃. maior de ſe patꝫ ⁊ minor declarať q2 q in oibus vult placere eſt vituperabilis. ⁊ q oẽs vult ꝯtriſtare eſt vituperabilis. ergo habitus medi⁹ eſt laudabilis ſm ꝙ aliquis acceptat ea que ab alijs dicunť ⁊ fiunt ⁊ etiã deſpicit ⁊ contradicit ſꝫ ꝙ opꝫ.

Nomen ãt reddiť ip̃i aliqḋ. Aſſĩl'abať autẽ maxime amicitie. talis eni ẽ qui ſm medium habitum puta qualẽ volumus dicere moderatuꝫ amicũ diligere aſſumentem. differt ãt ab amicitia: qm̃ ſine paſſione eſt. ⁊ diligendi affectu quibus colloquitur nõ. n. in amando vel inimicãdo recipit ſingula ut oꝫ: ſed in eo ꝙ talis eſt. ſi vtiliter autem ad ignotos ⁊ notos ⁊ cõſuetos ⁊ iꝯſuetos id faciet: verũtamẽ ⁊ in ſingulis ut ꝯgruit. Nõ. n. ſil'r cõuenit ꝯſuetos ⁊ extraneos curare: neq; rurſus cõtriſtari. Uniuerſal'r quidẽ igiť dcm̃ eſt qm̃ ut oportet colloquiť. Referens aũt ad bonũ ⁊ cõferẽs cõmittet nõ cõtriſtare: ⁊ ſi faciẽti ãt deformitatẽ ferat. ⁊ hãc nõ ꝑuã. vl' nocumentum. contrarietas autem paruam triſticiã non recipiet. ſed aſpernabitur. Differenter ãt colloquiť his qui ſũt in dignitatib⁹: ⁊ q̄buſcũq;. ⁊ magis vel minus notis. ſil'r ãt ⁊ ſꝫ alias dr̃as ſingulis tribuens quod decet. ⁊ ſꝫ ſeipſũ quidem deſiderans cõdelectare. cõtriſtare autem renuens ſi ſint maiora ꝯſecutus dico ãt bono ⁊ conferente. ⁊ delectatõẽs autẽ gratia eius qui eſt in poſterum maxime parũ contriſtabit. Medius quidẽ igiť talis ẽ. non noiatus ãt ẽ.

Hec eſt ſcḋa ꝑs in qua determinat de hitu medio: ⁊ ꝯtinet duas ꝑticulas. Jn p̊ma determiat de nomine hitus medij: ⁊ de differẽtia hitus medij ad amicitiã cui ẽ multum ſil'is. Jn ſcḋa ibi: Uniuerſaliter aũt. ponit ꝑ

ꝓprietates hitus medij. Dicit ergo pͥmo ꝙ hitꝰ medius eſt innominatus: ꝓpter tñ ſiſitudinē ad verā amicitiā pōt dici amicitia. Iſte enim habitus medius ⁊ vera amicitia conueniunt ⁊ aſſimilāt̃ in actu exteriori: q̄ ē delectabiliter conuiuere. ſicꝫ eni amicus delectabiliter cōuiuit cum amico ita ille qui eſt diſpoſitꝰ ſm iſtū hitum medium taliter ſe hꝫ in delectabili cōuictu ad alios: ſicꝫ ſe habet amicus ad amicū loquendo de amicis: amicitia q̄ ē ꝓpter bonū honeſtū. Differt tñ ab amicitia Iſte tñ habitꝰ medius differt ab amicitia vera: quia iſta virtus eſt ſine amore qui ē paſſio appetitꝰ ſenſiti: ⁊ ſine delectatōe ad eos quibꝰ colloquit̃: ⁊ cuꝫ qbus cōuiuit: q̄ ꝑtinēt ad appetitū intellectiuum. non enim accceptat ſingula dcā ⁊ facta ab alijs ſicꝫ oꝫ: quia afficiatur ad eos odio vel amore. ſꝫ qꝛ eſt ita diſpoſitus ſm hitum: cuiꝰ ſignuꝫ ē ꝙ hec obſeruat nō ſolū ad amicos: ſꝫ cōiter ad oēs notos ⁊ ignotos. ⁊ ē ſiſe de liberalitate. amicꝰ. n. dona confert amico ꝓpter amorē. ſed liberalis nō ex eo ꝙ amat cōfert: ſed ex eo ꝙ talis ē ſm hitum: ut de facili emittat pecuniā. verūtñ hec ſimilitudo in cōuictu ad notos ⁊ ignotos ad amicos ⁊ extraneos nō eſt intelligenda quantū ad oia: ſed ſolū q̄tum ad h̄ cōe quod ē delectabiliter oibus cōuiuere. ⁊ ē differentia quātū ad ſpāles modos ꝯuiuendi: ⁊ in ſingulis facit ſm ꝙ congruit. Non eīm congruit ꝙ aliqs ſimiliter delectet ⁊ cōtriſtet amicos ⁊ extraneos. Vniuerſaliter quidē igit̃. Hec eſt ſcōa ꝑticula ſcōe ꝑtis in q̄ phs ponit qnq̄ ꝓprietates hꝰ virtutis. ſ. amicitie i cōicatōe ſeu affabilitatis. pͥma ſumit̃ ex modo colloquendi: ⁊ ē ꝙ habens iſtā virtutē oībus colloquitur ut oꝫ. Referens aūt. ſcōa ſumit̃ ex ꝑte finis: ⁊ ē ꝙ hñs iſtū hitum itendit delectabiliter alijs conuiuere referens ad bonū honeſtū. Et cōferens hoc ad vtile vñ itendit delectabiliter cū alijs cōuiuere ꝓpter bonū honeſtū: ⁊ ꝓpter bonū vtile. eſt. n. hec virtꝰ circa delectatōes ⁊ triſtitias i colloquijs fcās ꝓpter bonū vtile vel honeſtū. Hoꝝ āt q̄cunq̄ tertia ꝓprietas acccipit̃ ꝑ cōpatōem ad triſtitiam ⁊ ē ꝙ hñs hāc virtutē qñq̄ refugit delectare aliū: imo qñq̄ eligit ꝯtriſtare ipſuꝫ: ⁊ h̄ dupliciter. vno mō ex ꝑte ſui ipſius. alio mō ex ꝑte alteriꝰ cū quo cōuiuit: ex ꝑte ſui ipſiꝰ vt ſi ille cū quo conuiuit ⁊ colloquit̃ nō ſit ei honeſtꝰ: ut ſi loquat̃ ver ba turpia: q̄ hñti virtutē ſūt inhoneſta ad audiendū. aut ſi ſit nociuꝰ hñti iſtū hitū mediū. alio mō ex ꝑte ipſius cui conuiuit: ⁊ ſi dicat vel faciat aliqd qd ꝑtiet ad ꝓpͥam ſui inhoneſtatē vel vituperiū: vel etiā ſi ſit ipſi nociuus. tūc. n. hñs hitū mediū ꝯtriabit̃ illi cui cōuiuit inferēdo ſibi ꝑuaꝫ triſticiā talis. n. ꝯtrietas nō recipiet ꝑuam triſtitiā. h̄ ē non dimittet ꝯtriſtari ei cui cōuiuit ꝓpter ꝑuā triſtitiā ſibi illatā: ſꝫ magis aſpnabit̃. h̄ ē nō acceptabit hꝰmōi triſticiā: vl̾ ſic: virtuoſus nō recipiet dcā vel fcā ab alijs: q̄ male ſe habēt i cōuiuēdo ꝓpter ꝑuā triſtitiā iferēdaꝫ. ſꝫ magis aſpernabit̃. i. repꝛhendet dcā vel fcā eoꝝ. Differēt āt colloquit̃. 4. ꝓpetas ē ꝙ habēs hāc virtutē diuerſimode colloquit̃ ⁊ conuerſat̃ cū his qui ſūt in dignitatibꝰ conſtituti ⁊ cū qbuſcūq̄ ꝑuatis ꝑſonis: ⁊ diuerſimode loqt̃ ⁊ ꝯuerſat̃ cū magis ⁊ minꝰ notis. ⁊ ſm alias diuerſitates ꝑſonaꝝ ſingulis attribuēdo qd ē cōueniens. Et ſm ſeipſum. qnta ꝓpetas ſumit̃ ꝑ cōparatōem delectatiōis ad triſtitiā. ⁊ ē ꝙ hñs hanc virtutē ꝑ ſe itendit delectare ⁊ renuit ꝯtriſtare. tñ ſi ſit conſecutus vel ꝯſecuturꝰ maiora bona qbuſlibet ꝯtigentibꝰ minoribus bonis ex nō delectare ſiue ex ꝯtriſtare eliget cōtriſtare ꝓpter maiora bona adipiſcenda. ⁊ ſilr gr̃a magne delectatōis future ꝯſide ex ꝯtriſtatōe ꝯtriſtabit contriſtatōe minori ſm q̄titatē q̄ ſit quantitas future delectatōis.

Cōdelectātis autem. q quidē ē qd ē delectabile eē nō ꝓpter aliqd aliud placidus. qui āt vt vtilitas aliq̄ ipſi fiat in pecunijs ⁊ q̄cūq̄ ꝑ pecunias blanditor. Qui āt oēs contriſtat dcm̄ ē qm̄ litigioſus ⁊ diſcolꝰ ē. Opponi āt videnẗ extrema ſibiipſis: ꝓpter inoiatū eē medium.

Hec ē tertia ꝑs in qua determinat de vitijs oppoſitis huic virtuti que amicitia vel affabilitas noiat̃: ⁊ dicit ꝙ ille qui ſuꝑabūdat in delectando ſi h̄ nō facit ꝓpter aliud: ſꝫ ſolū ꝓpter delectare vocat̃ placidus. ſi āt h̄ faciat ꝓpter pecuniā adipiſcendā: vel ꝓpter aliqd aliud qd pōt pecunia menſurari vocat̃ blanditor. ſeu adulator ille āt q oēs itēdit cōtriſtare vocat̃ litigioſꝰ ⁊ diſcolꝰ vtroq̄ ē. Opponi āt videt̃ qꝛ mediū v̾tutis ē inoiatū: iō extrema dicunt̃ opponi ad iuicē ⁊ nō ad mediū ſm veritatē tñ extrema opponunt̃ ad inicē ⁊ ad mediū. Circa iſtā virtutē que dicit̃ amicitia i cōione ſeu affabilitas ſūt duo ſciēda. pͦ ꝙ iſta virtus ꝑ materia intrinſeca ⁊ ꝓxia hꝫ paſſiones ⁊ triſtitias in cōuiuendo alteri decenter ⁊ delectabiliter. ⁊ ꝑ mā remota hꝫ actꝰ cōuictꝰ hūani. ⁊ lꝫ reſpiciat oēs actus ꝯuictꝰ hūani q nō ſolū ſpē ſꝫ ēt genere differūt nō ꝓpter h̄ eſt virtus generalis: quia omnes iſtos actus reſpicit ſub vna rōne formali que ē decenter et delectabiliter alteri conuiuere: ſū decens in ſermonibus ⁊ rebus cōicatio. ⁊ qꝛ iſta ratō formalis ē vna ſm ſpēm. ideo habitus medius ē vnus ſm ſpeciem: quia vnitas habitus ē ab vnitate formali ſui obiecti. Secundo ē ſciēdum ſm quoſdam ꝙ iſta virtus ē virtus ſecūdaria adiuncta temperantie: quia imitat̃ modum temperantie circa ſuam propriam materiaꝫ: quia temperantia moderat̃ delectatōes

⁊ triſticias principales: que ſunt circa operatōes tactus. ⁊ hec virtus moderat delectationes ⁊ triſticias ſecundarias que ſūt in ꝯuictu hūano ſm ꝯuenientē hitudineꝫ hoīs ad ſeipꝫ ⁊ ad eum cui conuiuit. ideo dicūt ꝙ hec virtꝰ adiungitur temperantie. Alij tamē videtur ꝙ hec virtus ē coniuncta ⁊ annexa iuſticie qꝛ ꝑ hanc virtutem hō non intendit principalit̃ delectare ſeipſum: ſed illum cui conuiuit ⁊ ita intendit delectationem in ordine ad alterum cui conuiuit. Silr intendit hic ſub rōne debiti non legalis ſed magis honeſti. honeſtum. n. ē cuilibet alteri conuiuere delectabiliter: ⁊ ſꝫ ꝙ decet: quod patet quia homo eſt naturalit̃ animal politicum ⁊ ſociale. ⁊ etiam ē quia homo ſine delectatione viuere nō pōt: vt pꝫ. 8ͦ huius. Cum ergo cauſa ordo ad aliud q̄ ratio debiti ſit modus iuſticie. ideo ſm Macrobiū iſta virtus adiungitur iuſticie a qua tamē deficit: quia non attendit

Capitulum ſecundum tractatus quartꝰ libri quarti de veritate: que eſt virtus moralis exiſtens medietas inter iactantiam ⁊ hyroniam. in quo oſtenditur quis eſt iactator et quis hyron ⁊ quis medius: ⁊ ꝙ ſingula que ꝑ dicti faciunt mentiendo vel verum dicendo contingit facere alicuius ⁊ nullius gratia. ⁊ ꝙ mendacium ē ſm ſe fugiendum. verum auteꝫ laudabile ⁊ ꝙ veritati exiſtente laudabili et extremis vituperabilis iactator ē magis vituperabilis. Item de quolibet veridico hic intēdit. ſ. veridico ſm habitum: quem ſi contingat eum mentiri ꝓpter aliquam vtilitatem libentius declinat ad deficientem. ſ. ad hyronium q̄ ad iactatorem: ⁊ ꝙ iactator eſt triplex. ſ. ille qui nullius gratia. et ille eſt magis vanus q̄ malus: et qui gr̃a glorie vel honoris: ⁊ quaſi gratia lucri: ⁊ ille qui iactat ſe gratia lucri maxime iactat ſe de rebus deſideratis: in quibꝰ falſitas dicentis non poteſt faciliter depꝛhendi. ⁊ ꝙ hyron ē triplex: ꝙ iactantia magis opponitur veritati q̄ hyronia.

Circa eadem autem fere ē: ⁊ iactantie medietas. innoiata autem ⁊ ipſa. non malum autem ⁊ tales pertranſire. magis. n. vtiq̄ ſciemus que circa mores ſingulos pertranſeūtes ⁊ medietates eſſe virtutes credemus vtiq̄ in omnibus ſic habens conſpiciētes. In cōuiuere vtiq̄ qui quidē ad delectatōem vl̾ triſticiam colloquunt̃ dicti ſunt. de veridicis āt ⁊ falſidicis dicemus ſimiliter in ſermonibꝰ et operatōibus: ⁊ fictiōe.

Iſtud eſt capl̾m ſecundū tractatus quarti. in quo determinat̃ de quadā virtute: que tenet medium in actibus humanis: que veritas nominatur: ⁊ continet quinq̄ partes pͥncipales. In pͥma ꝓponit intentioneꝫ ꝙ ē quedā virtus oppoſita iactantie de qua ē determinādus. In ſcōa ibi: Videtur aūt iactator. narrat quid eſt mediuꝫ: ⁊ que ſunt extrema circa hāc materiā. In tertia ꝑte ibi: De vtriſq̄ aūt dicemus. determinat de habitu medio. ſ. de veritate. In quarta parte ibi: Maiora autē determinatur de vitijs oppoſitis veritati. In qnta ꝑte ibi: Opponi autem determinat̃ de oppoſitione extremoꝝ ad mediū oſtendēdo ꝙ extremū magis opponitur medio. In pͥma ergo ꝑte ꝓponit intentionem ꝓponens tria. Primū ē ꝙ ē quedam virtus oppoſita iactantie. ſcōo dicit ꝙ de hac virtute eſt determinandū. tertio ponit differentiam huius virtutis ad pͥcedentem. Primo ergo dicit ꝙ medietas oppoſita iactantie ē fere circa eadem cum virtute iam dicta: quia eſt circa humanos actus: ſed non ſm idem: quia non ſm delectatōem ſꝫ ſꝫ veritatem. iſta tñ virtus ē innominata ſicut ⁊ virtus precedens. Non malum autem. nec eſt malū ſed bonum. de hac virtute ꝑtranſeundo tractare: tum qꝛ per hoc magis ſciemus ea q̄ ꝑtinent ad mores ſi ꝑtranſeamꝰ tractando ea que ꝑtinēt ad mores ſi pertrāſeamꝰ tractādo ea q̄ ꝑtinent ad ſingulos hitus. cum cognitio rerum moralium ꝑficiatur per hoc ꝙ particularia cognoſcunt̃: tum etiam ꝓpter hoc ꝙ cōſiderando in ſingulis medietates ſic ſe habere. ſ. ꝙ ſunt laudabiles magis certificabimꝰ nos ꝙ virtutes ſunt quedā medietates.

Videtur vtiq̄ iactator. ſimulatiuꝰ glorioſoꝝ eē: ⁊ non exñtiuꝫ ⁊ maioꝝ q̄ exiſtant. hyron autē ecōuerſo. Negare q̄ exiſtunt vel minora facere. Medꝰ aūt antechaſtos qs exiſtens verax: ⁊ vita ⁊ ſermone exiſtentia cōfitēs eſſe circa ipſū: ⁊ neq̄ maiora neq̄ minora. Eſt aūt eoꝝ ſingula ⁊ gratia alicuius facere ⁊ nulliꝰ. Vnuſqſq̄ āt qualis ē talia dicit ⁊ operatur: ⁊ ſic viuit ſi non alicuius gratia operet̃. Per ſeipſum aūt mendatium prauuꝫ ⁊ fugiendū. verū aūt ⁊ bonū ⁊ laudabile. Sic autē ⁊ verax quidē medꝰ exiſtēs laudabilis. qui āt mendaces: ambo quidē vituperabiles. magis aūt iactator.

Hec ē ſecūda pars in qua narrat quid eſt mediū ⁊ que ſūt extrema i hac materia ⁊ quid ꝑtinet ad mediuꝫ ⁊ que ad extrema oñdens cū hoc mediū hitum eē laudabilē ⁊ habitꝰ extremos eē vitioſos ⁊ vituperabiles. Dicit ergo pͦ ꝙ iactator q peccat ꝑ ſuꝑabūdātiaꝫ dicit ⁊ ſimulat ſibi ineē aliqua glorioſa. ⁊ hoc contingit dupliciter. vno mō qꝛ ſimulat ſibi ineſſe aliqua glorioſa q̄ ſibi nō ſūt. alio mō qꝛ ſimulat ea que ſibi inſūt eē maiora q̄ ſūt. et q peccat per defectū dicit̃ eyron qui peccat per defectum dupliciter. vno mō qꝛ negat ſibi ineſſe glorioſa que ſibi inſunt. alio mō quia dicit̃

ea que ſibi inſunt eſſe minora ꝗ̃ ſunt. ſed ille q
tenet mediū dr̃ ãtechaſtos .i. ꝑ ſe ãmirabilis:
q̃ꝛ non querit magis eſſe in ãmiratõne ꝗ̃ ſibi
conuenit. vel dicit̃ antechaſtos .i. ꝑ ſe maniſe
ſtus: q̃ꝛ talem ſe manifeſtat qualis ẽ. vñ ille q
tenet mediū dr̃ verax: q̃ꝛ ꝯfitet̃ ea ſibi ineſſe: q̃
ſibi inſūt: ⁊ hoc nõ ſolū ſ̃mone ſ; etiã vita: q̃ꝛ
ſua ꝯuerſatio exterior ẽ cõformis ſue locutõi
q̃ꝛ ſ̃m veritatem talis eſt qualẽ dicit ſe eẽ. Eſt
autem eoꝝ ſingula. qualiter autem p̃dcã per-
tinẽt ad tres hitus p̃dcõs oſtendit dicens ꝙ
vnũquodq; p̃dictoꝝ actuum conuenit dupli-
citer facere. vno modo ꝑpter aliquid aliđ ut
cum aliquis ꝑpter timorem vel ꝑpter aliqđ
aliud negat ſeipſum eſſe talez qualis eſt. Alio
modo conuenit vnũquẽq; hoꝝ facere nõ ꝑpt̃
aliquid aliud: ſed ꝑpter hoc ꝙ in tali actu de
lectatur. ⁊ hoc ꝓprie pertinet ad habitum: q̃a
vnuſquiſq; ſ̃m qualitatem ſui habitus loqui-
tur ⁊ operatur: ⁊ vitaz ſuã ducit niſi qñq; ope-
ret̃ aliter ꝑpter aliquid emergens: ut ꝑpter
magnum bonum conſequendū aut malum vi
tandum. ¶ Per ſeipſū aũt mendacium. oſten-
dit quid in p̃dictis habitibus eſt laudabile: ⁊
quid vituperabile ⁊ dicit ꝙ mendacium ſ̃; ſe
eſt prauum ⁊ fugiẽdū. verū autẽ eſt bonum et
laudabile. ⁊ ex his concludit ꝙ verax qui eſt
medius eſt laudabilis. ⁊ iactator ⁊ eyron ſunt
vituperabiles. ⁊ hec eſt concluſio. 44. ⁊ ꝓbat̃
ſic: cuius operatio eſt laudabilis ille eſt lauda
bilis. ⁊ cuius operatio ẽ vituperabilis ẽt ille ẽ
vituperabilis. ſed operatio veracis eſt lauda-
bilis: quia eſt vera ſignificans ſicut eſt in re.
⁊ operatio iactatoris ⁊ eyronis ſunt vitupera
biles: quia ambo ſunt mendaces. ⁊ mendaciū
ſ̃m ſe eſt vituperabile ⁊ fugiendum: ideo ve-
rax. qui eſt medius eſt laudabilis ⁊ exiſtẽtes ĩ
extremis ut iactator ⁊ eyron ſunt vituperabi
les. ſed quãuis vterq; qui ẽ in extremis ſit vi
tuperabilis: tñ iactator ẽ magis vituperabil̃
q̃ꝛ plus recedit a vero. ⁊ iſtud ꝓbat̃ infra ĩ iſto
capitulo.

De vtriſq; autem dice

mus. p̃us aũt de veraci. nõ. n. de veridico in
ꝯfeſſionibus dicem⁹. neq; q̃q; ad iuſticiã vel
iniuſticiã contendũt. Alteri⁹. n. erūt h⁹ virtuti
ſ; in quibus nullo tali differente ⁊ in ſermone
⁊ in uita verū dicit eo ꝙ talis ẽ ſ̃m hitum. vi-
debit̃ vtiq; talis moderatus eſſe. Amator enĩ
veri. ⁊ in quib⁹ nõ differt veꝝ dicens: verum
dicet. ⁊ in quibus differt adhuc magis. Ut. n.
turpe mẽdaciū verebit̃: qđ ſ̃m ſe verebat̃. tal̃
ãt laudabilis. In min⁹ ãt magis a vero decli-
nans. prudenti⁹. n. videtur ꝑpter honeroſas
ſupabũdantias eſſe.

¶ HEc ẽ. 3. ps in qua ph̃s determinat de hi-
tu medio: narrat ſe eẽ dicturū de vtriſq;
.ſ. de veraci ⁊ mendaci. Et p̃ de veraci de quo
dicit tria p̃mo narrat de quo verax intendit.
ſcđo qđ maxie ꝑtinet ad veracẽ de quo inten-
dit. ⁊ t̃tio oñdit ad qđ extremū verax magis ĩ
clinat̃. dicit ergo p̃mo ꝙ cū intendim⁹ de ve-
raci nõ intendim⁹ de eo qui loquit̃ veritatem
in confeſſionibus iudicioꝝ: puta cū aliquis i-
terrogat⁹ a iudice cõfitetur illud qđ ẽ veꝝ: n;
de eo qui dicit verū de ꝑtinẽtib⁹ ad iuſticiam
ſed intendim⁹ de veridico qui dicit veꝝ ſeu
ſignat vita ⁊ ſermone in talib⁹ que non ꝑtinẽt
ad iuſticiã vel iniuſticiã. ſ. que nõ ſūt ab hitu
iuſticie vel iniuſticie. ſ; ſolū dicit veꝝ: q̃a ſic ẽ
diſpoſitus ſ̃m hitum ꝙ ꝓmpte ⁊ delectabili-
ter dicit veꝝ nõ ꝑpter amorẽ iuſticie: ſic̃ dcm̃
eſt in capitulo ĩmediate p̃cedẽte: ꝙ hñs medi
um hitū. ſ. affabilitatẽ vult alijs delectabilit̃
ꝯuiuere nõ ꝑpter amorẽ: ſ; ꝑpter diſpoſitõez
ſui hitus. ita hñs hãc virtutẽ dicit verū. nõ
ꝑpter iuſticiã ſeruandã: ſed ꝑpter hituz quẽ
h; inclinantem ad aliqđ veꝝ. Uidebit̃ vtiq;.
ad veracẽ de quo intendim⁹ maxime ꝑtiet ꝙ
in ſuis dictis ⁊ factis habet moderatõem vi
tando exceſſū ⁊ defectū. amat. n. virtutẽ ⁊ iđ
dicit veꝝ nõ ſolū in illis in quibus refert q̃;⁹
ad nocumentū ꝑfectū dicere verū. ſ; ẽt dic̃ ve
rum in his in quibus nõ multū refert dicere
verū vel falſum: q̃;tum ad nocumentū vel ꝑ-
fectum. ⁊ h̃ q̃ꝛ abhorret mendatiuz ſ̃m ſe tãq̃;
quoddã turpe nõ ſolū inq̃;tum cedit in nocu-
mentū alteri⁹ multo magis tñ intendit dicere
verū in illis in quib⁹ dicere vel falſuz fac̃ ali-
quã drãz ad nocumentū vel iuuamẽ. In mi⁹
autẽ. q̃ꝛ difficile ẽ ſẽꝑ ad pũctū dicere verita-
tem. iđ ſi cõtingat veracẽ qñq; declinare a ve
ritate magis vult declinare ad min⁹ q̃; ad ma
ius. ⁊ hoc ꝓbatur. ſ. ꝙ verax ſi decliet a vero
magis eligit declinare ad min⁹ q̃; ad mai⁹: et
hec ẽ conclo. 45. que ꝓbat̃ ſic: verax ſi decliet
a vero magis vult dclinare ad illud ad quod
prudenti⁹ ẽ declinare. ſ; prudenti⁹ ẽ declinare
ad min⁹ q̃; ad maius ⁊c̃. maior ẽ manifeſta: et
minor declarat̃ ꝑ hoc ꝙ iactatores de ſeipſis
ſupabundanter magna loquentes efficiuntur
alijs magis honeroſi q̃; eyroni declinãtes ad
minus. ꝑ hoc enĩ ꝙ declinãt ad mai⁹ videtur
velle ſe alijs p̃ferre. ¶ Hic ſunt quatuor notã-
da circa iſtū hitum mediū. p̃mū eſt ꝙ veritas
de qua hic agitur ſumitur pro adequatõne ⁊
conformitate dictorum ⁊ factorum ad ea que
in homine veraci exiſtunt. ⁊ iſto modo veritas
ẽ habitus ſ̃m quem aliquis in uita ⁊ conuerſa
tione manifeſtat ea ſibi ineſſe que ſibi inſunt
nec fingit de ſe maiora nec minora. vnde ve-
ritas de qua hic agitur non eſt aliud q̃; que-
dã concordia et conformitas dictoꝝ ⁊ facto-
rū ad ea que in homine veraci ſunt. Secun
do ſciendum ẽ ꝙ hec virtus reſpicit dcã ⁊ fcã

que ſunt in materia huius virtutis ſub rõne
ſpãli: q̃ꝛ ſub rõne ꝯformitatis ⁊ equalitatis: q̃
in ipſo veraci exiſtunt. ⁊ ideo eſt virtus ſpecia
lis. ¶ Tertio ſciendu; ꝙ ẽ virtus ſecundaria
annexa iuſticie: quia imitat̃ modu; iuſticie in
duob⁹: p̃mo in hoc ꝙ hec virt⁹ ẽ ad alterū: ſic̃
iuſticia. nam per hanc virtutez vnuſquiſq; ho
mo manifeſtat ea que in ipſo ſunt. vnde ꝑ hãc
virtutem vn⁹ hõ oſtendit ſe alteri talem qual̃
eſt. Secundo imitatur iuſticiam in hoc ꝙ con
ſtituit equalitatez in dictis ⁊ factis humanis
ſicut iuſticia in ipſis rebus. ſed deficit a iuſti-
cia in hoc ꝙ non attendit rõnem debiti legal̃
ſed magis honeſtatis ratiõe: cuius debiti vn⁹
homo tenetur alteri ad manifeſtatõem veri-
tatis ſine qua non poteſt bñ eẽ conuictus hu-
manus. ¶ Quarto ẽ ſciẽdu; ꝙ declinare a ve
ro in minus mentiendo propter nullum bonū
conſequendum aut malum vitandum eſt ſ̃m
ſe malum. nec verax declinat ſic a vero. in ca-
ſu tamen ut propter maius bonum conſequẽ-
dum: aut maius malum fugiendu;. licet dcli-
nare a vero menciẽdo: quia ſic per maius bo-
num recompenſatur ⁊ excuſatur ne ciuilit̃ pu-
niatur. ⁊ hec ẽ intentio Euſtratij ⁊ Linco.⁹ qui
dicũt ꝙ talis ſcilicet verax non mentietur ni-
ſi alicuius euidentis vtilitatis gratia: ut ſcil;
propter alicuius ſalutem. ⁊ cum ſic mentitur
magis ⁊ libentius declinat a vero in minus q̃;
in maius. dicunt enim Euſtratius ⁊ Albert⁹
ꝙ mendacium non videtur turpe: ſi propter
ſalutem alterius mentiatur: ⁊ hoc eſt verum
de mendacio ioco ſo ⁊ officioſo: ſed non eſt ve-
rum de mendatõ pernicioſo: quod fit cauſa no
cumenti alterius: cuiuſmodi eſt mendacium
proditorium vel diffamatorium.

Maiora autem exiſtentibus ſi

gens nulli⁹ gra-
tia: prauo quidem aſſimilatur: Non vtiq; gau
dere mendatio. Uanus autem videtur magis
q̃; malus. ſi autem gratia alicuius: qui quidẽ
glorie vel honoris nõ valde vituperabilis: vt
iactator. qui autem argenti uel quecunq; ĩ ar-
gentum: deformior. non autem in potentia eſt
iactator: ſed in electione. ſ̃m habitum enim et
in eo ꝙ talis eſt iactator eſt quemadmodum
⁊ mendax. Hic quidem mendacio ipſo gaudet
hic autem gloriam appetens vel lucrum. Qui
quidem igitur glorie gratia iactãt talia fingũt
in quibus laus vel felicitas. qui autem lucri
quorum et lucrum eſt propinquius: ⁊ que per
tranſire eſt non exiſtentia: puta medicum vel
diuinatorem vel ſapientem. ⁊ propter hoc plu
res fugiunt talia ⁊ iactant. Sunt enim in ipſis
que dicta ſunt. Eyrones autem minus dicen-
tes: gratioſiores quidem ſ̃m mores videntur.
non enim lucri gratia videntur dicere: ſed fu-
gientes moleſtum ⁊ tumidum. Sed ⁊ maxime
autem iſta glorioſa negant: vt Socrates fecit.
qui autem praua ⁊ manifeſta fingũt vnire pa
nirgoi dicuntur. ⁊ facile contemptibiles ſunt:
⁊ quandoq; iactantia videtur: puta loconioꝝ
veſtis. ⁊ enim ſuperabundantia ⁊ valde defe
ctus iactantium. qui autem moderate vtunt̃
eyronia: ⁊ circa que non valde prompta ⁊ ma-
nifeſta eyroniçant: gratioſi videntur.

¶ HEc eſt quarta pars in qua determinatur
de vitijs oppoſitis veritati. de qua hic
determinat. ⁊ continet duas particulas. In p̃
ma determinat de vicio in exceſſu. In ſecũda
ibi: Eyrones. determinat de vitio quod perti-
net ad defectum. p̃mo ergo circa vitium iactã
tie oſtendit tria. primum eſt quot modis viti-
um iactantie cõmittitur. Secundum eſt ſ̃m
quid vitiu; iactantie precipue attenditur.
Tertium eſt in quibus vitium iactantie preci
pue committitur. ¶ Quantum ad primum in-
tendit dicere ꝙ vitiu; iactantie committitur
tripliciter. ¶ Primus modus eſt quando ali-
quis iactat ſibi ineſſe ea que non inſunt vl̃ ma
iora ineſſe q̃; inſunt nullius gratia: niſi quia
in hoc delectatur et talem dicit habere quan-
dam ſimilitudinem mali ex hoc ꝙ gaudet de
mendatio: veruntamen talis eſt magis van⁹
q̃; malus. non enim eſt nociuus alijs. ſed ẽ va
nus: quia delectatur in re que nec de ſe ẽ bo-
na: nec vtilis. ¶ Secundus modus eſt quando
aliquis iactat ſe propter apppetitum glorie et
honoris. et talem non dicit philoſophus eſſe
multum vituperabilem: quia glorie et honor
habent quandam affinitatem cum rebus ho-
neſtis propter quas aliqui laudantur ⁊ hono-
rantur. Tertius modus ẽ quãdo aliqui iactãt
ſe gratia argenti vel alicuius alteri⁹ c⁹ preciū
poteſt eſtimari vel appreciari argento: ⁊ talez
dicit eſſe magis deformem: quia propter mi-
nus bonum mentitur. ¶ Non in potentia. nar-
rat ſecundo ſ̃; quid precipue attenditur iactã
tia. ⁊ intendit ꝙ iactantia precipue attenditur
ſ̃m electionem non ſ̃m potentiam: ex qua põt
ſe iactare. vnde non iudicatur aliquis iacta-
tor ex eo ꝙ habet aliquid vel non habet vnde
poteſt ſe iactare: ſed ex eo ꝙ hoc eligit. dicitur
enim aliquis iactator ſ̃m habitum ad quem
ſequitur talis electio. ſicut etiam ẽ de mẽdaci
qui dicitur mendax eo ꝙ eligit mentiri: vel eo
ꝙ gaudet mendacio: vel quia mẽtitur ꝑpter
appetitum glorie vel lucri. ¶ Qui quidem igi
tur. ¶ Tertio circa iactantiam narrat in qui-
bus vitium iactantie precipue cõmittitur: et
dicit ꝙ illi qui iactant ſe nullius gratia: ſ; ſo-
lum ex eo ꝙ gaudent de ipſa iactantia indiffe
renter ſe iactant đ quibuſcunq;. ſed illi qui ia-
ctant ſe cauſa glorie fingunt ſibi talia ineſſe: q̃
videntur laudabilia: ſicut ſunt opera virtuo-
ſa: vel que pertinent ad felicitatem politicam

cuiuſmodi ſūt nobilitas generis diuitie ⁊ alia huiuſmodi. illi vero qui iactant ſe cauſa lucri fugiunt talia in quibus alij delectantur alias nihil lucrarentur: ⁊ in ſic iactando ſe obſeruant ꝙ illa de quibus ſe iactāt ſint talia: que ſi nō ſint vera poſſit tamen eorum falſitas latere: ita ꝙ falſitas non poſſit in illis faciliter percipi. ⁊ ponit exemplum de duobus ſcilicet de his que pertinent ad medicinam: quia omnes deſiderant ſanitatem: nec poteſt faciliter a multis deprehendi vtrum medicus in medicando erret vel non. Alia autem ſunt que pertinent ad diuinationes futurorum de quibus naturaliter homines ſollicitantur: ⁊ circa que mendacium non de facili deprehenditur. ⁊ idō illi qui iactant ſe propter lucrum fingunt ſe eſſe medicos vel ſapientes in diuinando. vel poteſt li ſapientem referri ad vtrūqꝫ ſcilicꝫ ad medicum ⁊ diuinatorem. fingunt enī ſe tales eſſe ſapientes medicos vel ſapientes diuinatores. Eyrones. hec eſt ſecunda particula q̄rte partis in qua determinat de vicio quod ꝑtinet ad defectum de quo oſtendit duo. primo comparat illud vitium in defectu ad vitium in exceſſu. ſecundo oſtēdit quibus modis iſtō vitium cōmittitur. Dicit ergo primo ꝙ eyrones qui minus dicunt de ſeipſis ꝗ̃ ſic ſunt minus vituperabiles ꝗ̃ iactatores. ⁊ hec ē cōcluſio. 46. que probatur ſic: illi qui ſunt gratioſiores ſm̄ mores ſunt minus vituperabiles ſed eyrones videntur eſſe gratioſiores ſꝫ mores ꝗ̃ iactatores. ideo ⁊c. Maior patet de ſe. ⁊ minor apparet ex hoc ꝙ eyrones minꝰ dicūt minus ineſſe ꝗ̃ inſit non cauſa lucri: ſed quaſi fugientes timorem ſuperbie. vnde timēt ꝙ ſi dicerent talia ineſſe eis qualia inſunt ꝙ ꝓpter hoc fierent ſuperbi. Unde poteſt ſic argui: illi ſunt minus vituperabiles qui operantur propter cauſam meliorem vel minus vituperabilem. ſed timor ſuperbie propter quaꝫ eyrones operantur eſt minus vituperabilꝭ ꝗ̃ lucrum. ideo ⁊c. Sed ⁊ maxime. iſtud vicium in defectu tribus modis cōmittitur: naꝫ quedam maxime negant ſibi ineſſe ea que pertinent ad magnam gloriam: que tamen in rei veritate inſunt eis: ſicut ſocrates exiſtens ſciēs negauit ſe eſſe ſcientem. Quidam etiaꝫ negāt ſibi ineſſe quedam paruꝰ bona: que tamē eis inſunt: ⁊ de quibus eſt manifeſtū ꝙ eis inſunt et tales vocantur blanckopamirgoy. quaſi in quadam aſtutia ſimulationis ſuas delicias habentes: quia parmirgoy grece idem eſt qđ aſtutus latine. blanckon ideꝫ eſt qđ delicioſū ⁊ hos dicit philoſophus eſſe de facili contemptibiles: quia nimis manifeſta eſt eorum ſimulatio. talis enim defectus in exterioribus videtur quandoqꝫ ad iactantiam pertinere cum ꝑ talē ſimulationem intendant ſe oſtendere meliores ⁊ magis moderatos: ſicut lacony q̄ deferebant veſtimenta magis deſpecta ꝗ̃ deceret eorum ſtatum: quia tam ſuperabundantia bonorum exteriorum: ꝗ̃ etiam moderatus defectus videtur ad iactantiam pertinere: q2 per vtranqꝫ oſtenditur quedam excellentia hoīs Quidam vero ſunt qui moderate vtuntur hꝫ vitio: quia non omnino negant de ſe glorioſa: neqꝫ etiaꝫ aſſerunt nimis parua. ⁊ vtuntur hꝫ vitio in his que non ſunt prompta et manifeſta: ⁊ tales dicuntur gratioſi ut dictum eſt. Opponi autem videtur iactator veridico. Deterior enim eſt. hec eſt quinta pars in qua determinatur de oppoſitōe iſtoruꝫ vitiorum ad virtutem ⁊ probatur ꝙ iactantia magis opponitur veritati ꝗ̃ eyronia. ⁊ hec ē cōcluſio. 47. ⁊ probatur ſic: illud vitium quod eſt peiꝰ magis opponitur virtuti: ſed iactantia eſt peior ꝗ̃ eyronia: ut patet ex precedentibus ideo iactantia magis opponitur virtuti: q̄ ē veritas.

Capitulum tertium

tractatus quarti de eutrapelia ⁊ eius extremis in quo oſtenditur ꝙ circa ludos poteſt eſſe collocutō ⁊ etiā auditio media ⁊ etiaꝫ ſuperabundantia ⁊ defectus. deinde quales ſunt ſuperabundantes qui ſunt bomolochi: et quales deficientes qui ſunt agryoi et quales medij q̄ ſunt eutrapeli. ⁊ ꝙ differentium differentes contingit eſſe ludos: ⁊ ꝙ non eſt determinatum in quibus conſiſtit bene conuitiari: quod tamen oportet quandoqꝫ facere ⁊ ꝙ propter interminationem ipſum ſic conuiciantem oportet ſibi legem exiſtere. et ꝙ bomolochus eſt minor deriſore: et ꝙ bomolochus nihil veretur de quocunqꝫ dicere eorum que riſum faciunt: quorum tamen quidem nō ſuſtineret de ſe audire. ⁊ ꝙ agryoſ ad tales collocutōes inutiles in omnibus triſtatur: ⁊ ꝙ ludus eſt neceſſarius ad vitam humanam: ſicut requies quedam: ⁊ circa quoruꝫ cōmunicatōnem ſunt differenter tres dicte in vita medietates.

Exiſtēre aūt requie in vita. ⁊ in hac ꝯuerſatōe cū ludo. vr̄ ⁊ hꝫ eē collocutio quedā ꝯſona ⁊ q̄lia oꝫ dicere. ⁊ ut oꝫ ſilr̄ āt ⁊ audire. Differt āt in dicendo talibus: vel talia audire. manifeſtū āt qm̄ circa hꝫ ē ⁊ ſupabūdātia q̄dā ⁊ defectꝰ medij.

Iſtud ē cap.m tractatus q̄rti in quo determinatur de medietate q̄ ē circa ludos ⁊ de eius extremis. ⁊ continet quatuor partes ꝑncipales. In p̄ma oſtdit ꝙ circa ludos pōt eē virtus ⁊ ſuperabundantia ⁊ defectus. In ſecunda ibi: Qui quidem in deriſione. narrat q̄ ſūt extrema ⁊ qđ medium circa ludos. In t̄tia ibi Medio autem habitui. oſtēdit ſpecialiter qđ

ꝓprie ꝑtinet ad vnūquodqꝫ iſtoꝝ dcōꝝ triuꝫ habituum. ſ. virtutis ⁊ vitioꝝ p̄dictoꝝ. In q̄rta parte ibi: Tres igitur que dicte. oſtēdit differentiā inter hanc virtutem: que eſt circa ludos ⁊ duas virtutes īmediate p̄cedentes. In p̄ma igitur parte oſtendit ꝙ circa ludos pōt eſſe virtus ⁊ vicium. ⁊ hec eſt concluſio. 48. et ꝓbatur ſic: circa illud quod eſt vtile in vita: ⁊ in conuerſatōe hūana: ⁊ circa quod pōt eſſe ſupabundantia ⁊ defectus circa illud pōt eē virtus ⁊ vitium: ſed ludus ē vtilis in vita et conuerſatione humana: ⁊ ī eo reperit̄ ſupabūdantia ⁊ defectus. igit̄ circa ludos pōt eē virtus ⁊ vitium. maior ē nota ⁊ minor declarat̄ q̄ntum ad eius vtranqꝫ partem. ⁊ p̄mo ꝙ ludꝰ ē vtilis in vita ⁊ conuerſatione hūana: ⁊ ꝓbatur ꝑ hoc: quia ꝑ ludum fit quedā requies hominis ab anxietate ſollicitudinis in vita hūana: ⁊ talis requies eſt homini vtilis in vita et conuerſatione hūana. ſicut enim corpus indiget interduꝫ in corporalibꝰ laboribus deſiſtere ita indiget ꝙ anima hominis interdū requieſcat ab intentione animi qua homo rebus ſerioſis intendit: ⁊ ita pꝫ ꝙ ludus habet rōnem boni ⁊ vtilis. In ludis enim poteſt eſſe quedā conueniens collocatio hominum ad inuicem .ſ. ut homo dicat et audiat qualia oportet: ⁊ ſicut oportet. ⁊ ſic patet p̄ma pars minoris. ⁊ ſecunda pars eius. ſ. ꝙ circa ludos poteſt eē ſuperabundantia ⁊ defectus pꝫ per hoc ꝙ vbicunqꝫ eſt differentia eoꝝ que nō oportꝫ ibi nō ſolum eſt medium: ſed etiam ſuperabundantia ⁊ defectus a medio. ſed circa ludos eſt differentia eoꝝ que oportet: ⁊ eoꝝ que non oportet: quia ſepe homo decenter audit in ludis q̄ decenter diceret: ⁊ homo decenter audit q̄ nō decenter diceret. ⁊ ita in ludis ſunt quedam q̄ oportet audire ⁊ dicere: ⁊ quedam q̄ non oꝫ audire ⁊ dicere.

Qui quidē in deriſione ſuperabundāt bomolochi vident̄ eſſe: ⁊ honeroſi deſiderantes omnino riſum: ⁊ magis coniectantes riſum facere ꝗ̃ dicere decora: ⁊ non contriſtare deriſum conuitiatū. Qui autē neqꝫ vtiqꝫ ipſi dicunt aliquid ridiculum: ⁊ dicentibus moleſti ſunt: agryoi ⁊ duri videntur eſſe Moderate autem ludentes eutrapeles appellantur: puta bene vertentes. moris. n. vident̄ tales motus eſſe. quemadmodū āt corpora ex motibus iudicantur: ita ⁊ mores. Redundāte autem riſu ⁊ pluribus gaudēdo ludo: ⁊ ipō conuitiari magis ꝗ̃ oꝫ: ⁊ bomolochi eutrapeli appellant̄ ⁊ gratioſi: qm̄ āt adhuc differūt nō parū ex his que dicta ſunt manifeſtū:

Hec eſt ſcđa pars hꝰ capituli in qua phūs narrat que ſint extrema ⁊ qđ mediū circa ludos. ⁊ dicit ꝙ illi qui ſupabundant in deriſione ludi dicuntur bomolochi. i. raptores tēpli ad ſimilitudinem miluoꝝ qui volabāt circa templū ut raperent inteſtina animaliū imolatoꝝ: ⁊ ita bomolochi inſidiant̄ ad hoc ut ex dictis vel factis hominis poſſint aliquid rapere qđ conuertant ī deriſionē ſeu riſum. ⁊ idō tales ſunt honeroſi: quia ſemꝑ intendūt facere riſum: ⁊ ad hoc magis ſtudent ꝗ̃ ad hoc vt dicant aliqua decora ⁊ honeſta: aut ꝙ non perturbet̄ ille cui ingerunt conuitium ex ludo: magis volunt dicere aliqua turpia ex quibus alij turbent̄ ꝗ̃ ꝙ non inducant homies ad riſum. Qui autem neqꝫ ipſi. Illi vero qui deficiunt circa ludoſ: qui neqꝫ volūt dicere aliquod ridiculum ⁊ moleſti ſunt illis qui dicūt dicūt̄ agrioli. i. agreſtes ⁊ duri: quia non emolliunt̄ per delectatōem. Moderate autem. ſꝫ illi qui moderate ſe habent in ludis vocant̄ eutrapeli: quaſi bn̄ vertentes: quia ea que dicunt̄ ⁊ fiunt in ludis conuenient̄ vertunt in riſum: ſic̄ oꝫ ⁊ qn̄ oꝫ ⁊ vbi oꝫ. ⁊ ſic de alijs circūſtantijs. Moris enim tales. omnia predcā. ſ. facere riſum ſuperabūdanter vel diminute vel moderate ſūt iudicia vel diſpoſitōes moralis interioris. ſicut enim per motum corporalem exteriorem indicat̄ interior corporum diſpoſitio ita per exteriores operationes hoīs diſcernuntur mores interiores. Redūdante aūt riſum. ſed ꝗ̃uis circa ludos ſint habitus extremi ⁊ etiaꝫ habitus mediꝰ tn̄ qñqꝫ apud aliquos extremū ſupabūdās accipit̄ ꝓ medio: q2 enim riſus ad multos redundat ⁊ multi ſunt q̄ magis ꝗ̃ oꝫ delectant̄ in ludo: ⁊ in hoc ꝙ alij dicunt̄ ꝯuitia iocoſa ꝓpter hoc apud eos bomolochi vocant̄ eutrapeli: q2 ſūt eis gratioſi. ſupabūdāt enī in ludo ꝗ̃ plures homines ⁊ ſuperabundāter diligunt. verūtamē non parū ſꝫ multū differūt bomolochi ab eutrapelis: ſicut patet ex p̄dictis.

Medio autem habitui ꝓpriū ephidiſiotis ē. Ephidoſij āt ē talia dicere ⁊ audire qualia ⁊ modeſto ⁊ liberali congruūt Eſt. n. quedā decentia talem dicere ⁊ in ludi ꝑte ⁊ audire. ⁊ liberalis ludus differt ab eo qui ſeruilis ⁊ diſciplinati ⁊ indiſciplinati. Uidebit aūt vtiqꝫ aliqs. ⁊ ex comedijs veteꝝ ⁊ modernoꝝ. his quidē. n. erat deriſio turpiloquiū his autem magis ſuſpitio. differūt āt nō parū hꝫ ab honeſtate. vtrum igitur bene conuitiantem determinanduꝫ ī dicendo non que decēt liberalem: vl̄ in non triſtando audientē. vl̄ ēt delectando. ⁊ tale q̄d indeterminatū. aliud. n. alij odibile ē ⁊ delectabile. talia autem audiet que. n. ſuſtinet audiens hec ⁊ facere videt̄. nō vtiqꝫ oē faciet. cōuitiū. n. contumelia q̄dā eſt legū poſitores āt q̄dā ꝯtumelioſa dicere ꝓhibēt. Oportebat āt forte et cōuitiari. gratioſus

vtiq; ⁊ liberaliſ ſic hēbit: puta lex exiſ ſibiipſi talis quidē igiē medi⁹ ſiue epidixi⁹: ſiue eutrapel⁹ dr̄. Bomolochus āt minor ē deriſore: ⁊ nz a ſeipſo neq; ab alijs recedēs: ſi riſū faciat. ⁊ talia dicens q̄r nullū diceret vtiq; gratioſus. q̄dā āt neq; audiet. Agryos āt ad tales collocutōes inutilis. nihil. n. ꝯferēs in oib⁹ triſtatur. Videt̄ aūt requies ⁊ ludus in vita eē neceſſariū.

HEc ē tertia pars ꝑncipalis in qua oñdit̄ quid ꝓprie ꝑtinet ad ꝑdictos habit⁹ ⁊ cōtinet tres ꝑticulas. In ꝑma oñdit qd ꝓprie ꝑtinet ad habitū mediū. In ſcda ibi: Bomolochus āt. oñdit quid ꝑtinet ad extremū ſuꝑabūdātie. In tertia ꝑte ibi: Agryos āt. oñdit quid ꝑtinet ad extremū in dfectu. In prima ꝑticula oſtendit duo. ꝑmū eſt qualiter eutrapelus ſe hz vlr circa ludū. ſcdo oñdit qualiter ſe habz ſpāliter circa conuitia iocoſa. dicit ergo primo ꝙ habēti habitū mediū ꝑtinet ꝓprie ad illud quod ē ꝓpriū ephidiſiotis. i. bene aptatis et diſpoſitiſ ad hoc ꝙ cū hoib⁹ ꝯuerſent̄. ad talez enim ſcz eutrapelium ꝑtinet ꝙ dicat ⁊ audiat talia que ꝯgruunt viro modeſto ⁊ liberali q. ſ. liberū aīmū habeat a ſeruilibus paſſiōib⁹. Eſt eni quedā. ꝓbat quod ꝑmiſit. ſ. ꝙ ad habētem virtutem circa ludos ꝑtinet decētia in ludo dicere ⁊ audire. ⁊ hec ē ꝯcl'o. 49. ⁊ ꝓbat̄ ſic: vbicūq; ē inuenire aliqd quod decenter fieri pōt hoc ꝑtinet ad virtutem. ſz circa ludos ꝯtingit dicere ⁊ audire quedā ꝯueniētia ⁊ decentia. igiē ad habentē virtutem circa ludos pertinet decentia in ludo dicere ⁊ audire. Minor patet dupliciter. primo ex differētia ludorū. ludus. n. liberalis hois differt a ludo hominis ſeruilis in hoc ꝙ ludus hois liberalis ē circa bona ⁊ honeſta ⁊ ludus hois ſeruilis eſt circa ſeruilia ⁊ īhoneſta. ⁊ ludus hominis diſciplinati. i. inſtructi qualiter debet ludere differt a ludo hois indiſciplinati: quia luduſ vnius eſt circa honeſta ⁊ decentia ⁊ ludus alteri⁹ eſt circa īhoneſta ⁊ idecentia. ⁊ ſic pz minor ſcz ꝙ circa ludos ꝯtingit dicere ⁊ audire ꝯuenientia ⁊ decentia ſiue honeſta. Videbit̄ āt vtiq;. ſcdo ꝓbat̄ eadem minor ex comedijs. i. reꝑſentationibus collocutōnū hominū ad iuicē tam veterū q̄ʒ modernoꝝ. nā ſi alicubi i talib⁹ narrationibus cōcurreret aliquid turpiloquium ex hoc quibuſdam generabatur deriſio duz talia turpia in riſum vertebant̄. quibuſdā vero generabat̄ ſuſpicio dū ſuſpicabant̄ eos q turpia loquebant̄: vel ad turpia ridebāt habere aliquod malū in corde. ſz q in talib⁹ collocutōnibus honeſ[?]a dixerūt: nec hēbant in deriſione: nec iſuſpiciōe: ex quo manifeſtū ē circa ludos contingere dicere ⁊ audire decentia ⁊ honeſta. Utrū ergo. oſtendit qualiter ſe habz eutrapelus circa conuitia iocoſa. ⁊ circa hoc primo mouet qōnem. ſ. vtrum determinandū ſit ꝙ aliqs bene conuitiet̄ in ludo ex ꝑte eoꝝz q̄ dicit. ſ. q2 dicit ea que quēlibet liberalē ⁊ virtuoſum cōuenit dicere. vl' determinabit̄ ꝙ aliquis: ſicut bene ꝯuitians ex ꝑte finis vel effectus. ſ. q2 non intendit contriſtare audientem vel quod plus eſt: q2 intendit eum delectare. Et tale quidem. rn̄det ꝑmo ad ſecūdā partem qōis. d. ꝙ h indeterminatū ē. ſ. ꝙ ꝯtriſtet aut delectet audientē: q2 diuerſis diuerſa ſūt odibilia ⁊ delectabilia: ⁊ vnuſquiſq; talia libēter audit que ſunt ſibi delectabilia: ⁊ illa que alij patienter ſuſtinent audire: hoc videt̄ facere dicēdo ea alijs dūmō nō intendat eos contriſtare. Non vtiq; eſſe. ſoluit quantū ad ꝑmum mēbrū ꝯcluſionis. ſ. q̄ʒtū ad ꝯuitia que dicuntur: ⁊ dicit ꝙ manifeſtū ē ꝙ virtuoſus nō faciet. i. non ꝓponet omne cōuitiū: q2 quoddā vicium eſt contumelioſi in quo aliquis dicit̄ ex quo hō infamat̄. ⁊ h⁹mōi vitiū dicere ꝓhibēt legis poſitores. Alia ſūt ꝯuitia q̄ oz dicere propter delectatōez vl' ꝓpt̄ emendatōez hoium q̄ dicunt̄ abſq; alicui⁹ ifamia: ⁊ ille q bn̄ ſe hz in ꝯuitiando: ſic glorioſus ⁊ liberalis ē ſibiipſi lex dū. ſ. ꝑ ꝓpriā electōem vitat que lex ꝓhibet: ⁊ vtit̄ eis que lex concedit. tal' ergo ē hn̄s mediū hītū. qualit̄ āt noiet̄ vtꝝ. ſ. epidiſi⁹. i. aptus ad conuerſandū cū hoib⁹ ſiue eutrapelus. i. oīa bn̄ vertēs q̄ dicunt̄ ⁊ fiunt in ludo. Bomolochus autem. hec eſt ſecunda particula tertie ꝑtis in qua philoſophus oſtendit qd ꝑtinet ad vitiū ſuꝑabūdantie. ſ. ad bomolochū: ⁊ cū vterq; tā deriſor q̄ʒ bomolochus itēdit riſum facere. ponit differentiā inter bomolochū ⁊ deriſorem. ⁊ ꝑmo ꝓponit ꝙ bomolochus eſt minor. i. minus malus deriſore. ⁊ hec eſt concluſio. 50. que probatur per differentiā que eſt inter bomolochum ⁊ deriſorem: que talis eſt ꝙ bomolochus ſolum intēdit facere riſum in ludo. ⁊ ideo non recedit a ſe nz ab alijs quia tam de dictis q̄ʒ de factis ſuiipſius: et etiam aliorum intendit facere riſum. ⁊ ad faciendum riſum talia dicit quorum nullum diceret homo gratioſus et virtuoſus. et quedaz horum non ſolum diceret virtuoſus: ſed nec etiam audiret: nec etiam conuitians audiret de ſeipſo. ſed deriſor intendit aliquem confundere ſcilicet illum quem deridet. ⁊ ex hac differentia poteſt concluſio ſic probari. ille eſt minor ideſt minus malus qui minus malum intendit. ſed talis ē bomoloch⁹ reſpectu deriſoris: q2 bomolochus ſolū intendit riſū: ⁊ deriſor intendit confuſionem hominis: ⁊ riſus eſt minus malum q̄ʒ confuſio hominis. ideo ⁊c. Agryos autem. Hec eſt tertia particula tertie partis in qua determinatur de vitio in defectu. ⁊ dicit ꝙ ille qui eſt agryos ideſt agreſtis eſt omnino inutilis ad huiuſmōi collocutiones

ludricas nichil enim confert ad eas ſed i omnibus talibus contriſtatur ⁊ in hoc eſt vicioſus. ⁊ hoc probat phs ſcilicet ꝙ agrios. i. agreſtis ē vicioſus. ⁊ hec ē concluſio. 51. ⁊ probatur ſic. ille qui triſtatur ⁊ abhominatur illud qō pertinet ad vitam humanam neceſſario ē vicioſus. ſed ludus ē neceſſarius ad vitam hūanam ſicut requies quedam. ⁊ agrios abhominatur ludum. ideo agrios ē vicioſus

Tres autem que dicte ſunt i uita medietates. Sunt autem omnes circa ſermonū quorundam ⁊ operum coīcationem. Differunt autem quoniam h quidem circa veritates ē. hec autem circa delectabile. Earum aūt que circa delectationem. hec quidem in ludis. hec autē in his que ſm aliā vitam colloqijs.

HEc ē quarta pars principalis huius capituli in qua oſtendit differentiam huius virtutis ad duas virtutes īmediate predictas. ⁊ dicit ꝙ tres ſunt medietates in vita humana iā dc̄e q̄ oīs ſūt circa cōicationē ſermonum ⁊ opeꝝ. ſed differunt ab inuicez. q2 vna conſiſtit circa veritatem in dictis ⁊ factis hominum q̄ vocat̄ vitas moralis de q̄ dictū ē in capl'o imediate ꝑcedente. ſz alie due virtutes ſūt circa delectabile i dictꝭ vl' in factis hoiuz quarum iſta de qua nunc agitur hic conſiſtit circa delectabile in ludis ⁊ alia conſiſtit circa delectationem que ē in colloquijs ſecūdū aliā vitam ſcilicet in colloquijs ⁊ factis ſerioſis.

Circa iſtud capitulū ſūt duo dubia. Primū eſt vtrū circa ludos poſſit eē virtus ſecundū, vtrum in ſuperfluitate ⁊ defectu ludi ſit viciū

Ad primum arguitur probando ꝙ circa ludos non poteſt eſſe virtus quia omnis virtus ē circa arduū ⁊ difficile vt pz ex ſcdo hui⁹. ſed ludus non ē arduum nec difficile. ideo ⁊c. ſecūdo ſic. oīs oꝑatio virtutis ordinatur ad felicitatem vt pz ex primo hui⁹. ſz ludus nō ordiat̄ ad aliud vt pz ex. 10. huius. iō circa ludos non ē vtus. Itē circa illud qō ē puerile nō ē virtuſ cum vtuſ ſit q̄dā maturitas mētis ſz ludere ē quoddā puerile. iō ⁊c. In oppoſitū ē phs. Ad ſm dubiū arguit̄ ꝓbādo ꝙ nec in ſuꝑfluitate nec in defectu ludi poſſit eē vicium: nā hiſtriones maxie vtūr ſuꝑflui in ludo. ſi igit̄ ſuꝑfluitas ludi eēt vicium oīs hiſtriones eſſent i ſtatu peccati ⁊ per ꝯn̄s oīs peccarent qui eoꝝz ludis intēderēt ⁊ qui ipſis aliqua largirentur tamq̄ʒ peccati fautores. Itē ꝙ excuſat a peccato nō vr̄ eē vicioſū. ſz ludus qn̄q; excuſat a peccato q2 multe fiunt i ludo q̄ nō rephēdūt̄ que ſi ſerioſe fierent grauiter punirentur. In oppoſitum eſt phus. Ad primum dubiuz ē dicendū ꝙ circa ludos pōt eē vt⁹ moralis q2 circa oē illud pōt eē vt⁹ moral' circa qō pōt eē ſuꝑabūdātia ⁊ defect⁹ vt patebit i ſolutōne dubij. ſz ludus ē hui⁹. iō ⁊c. Item oē illud qō fatigatur in oꝑando indiget qn̄q; aliq̄ q̇ete qua recreet̄ ſed aīa cōiuncta corpori fatigat̄ i ſpeculando imālia. iō idiget qn̄q; aliqua q̇ete q̄ recreetur vt poſſit alijs melius ⁊ profundius ſpeculari. fatigatio. n. aīe tollit̄ ꝑ quietem aīe ſicut fatigatio corꝑis tollit̄ ꝑ quietem corꝑis. ſed q̇es aīe ē delectatio q̄ ē i ludo ꝑ quē aīmus hoīs i ſua ſpeculatione relaxatur ne nimis frāgatur vt ſicut arc⁹ materialis frāgeret̄ ſi ſēꝑ extenderetur ⁊ nō relaxaretur: ſic animus hominis frāgeretur ⁊ oīno a ſpeculando deficeret ſi nunq̄ʒ a ſua itenſione remitteretur ſicut dicit hic Euſtratius. Cum igitur circa quod ordinatur ad bonum hominis ⁊ ad felicitatez pōt eē virtus pz ꝙ circa ludos pōt eſſe virt⁹.

Ad ꝑmum i ꝯtrium. cū dicit̄ ꝙ ludere non ē difficile. dicēdum ꝙ lz ludere abſolute nō ſit difficile tn̄ obſeruare debitam moderationem vt ſcilicet ꝑ delectationem i ludo tollatur fatigatio anime ē difficile. ⁊ circa iſtam difficultatem ē virtus que ē circa ludos. Ad aliud cum dicitur ꝙ illud circa quod ē virtus ordinatur ad aliud dicendū ꝙ q̄ʒuis ludus ſcdm ſe non ordinatur ad aliud cū delectatio q̄ ē in oꝑationibus ludi que queritur ad recreationez ⁊ quietem anime ordinatur ad aliud. ſ. ad feruentiorem operationez virtutis. ⁊ ita lud⁹ mediante alio ordinatur ad felicitatē vt mediante delectatione que eſt i ludo. Ad aliud dicendum eſt ꝙ licet ludere abſolute ſit puerile non eſt tamen puerile obſeruando in ludis debitas circunſtantias vt ſcilicet ludus congruat loco tempore ⁊ perſone. ⁊ ſic de alijs circunſtātijs non eſt puerile. Ad ſecundū dubiū dicendum ꝙ tam ſuperfluitas q̄ʒ defectus ludi ſunt vicioſa. qō patz quia qō excedit rectā regulam rōis recte aut deficit ab ea ē vicioſū ſz ſuꝑfluitas ludi excedit rectā regulam recte rōnis ⁊ defectus ludi deficit a recta regl'a rōnis iō ⁊c. ⁊ ꝙ iſtorum viciorum ſit peius videtur ad phs ꝙ defectus ludi qui tollit delectationem ludi eſt minus vicioſus q̄ʒ ſuperfluitas ludi que delectationem ludi proſequitur tamquā finem. Ad primum in contrarium dicendum ē ꝙ cū ludus ſit neceſſarius in vita humana ſicut dicit phus in textu ⁊ ad omnia neceſſaria humane vite poſſunt aliqua officia licite deputari. ideo eſt dicendum ꝙ officiuz hiſtrionum quod ordīatur ad exhibenduz ſolatium ⁊ delectationem non ē ſcdm ſe illicituz nec ſunt hiſtriones ꝓpter officium in ſtatu peccati dum tamen vtantur ludo moderate ⁊ vt oportz ⁊c. ad quod ſūt eis tria neceſſaria. ꝑmū ē ꝙ nec i ludo nec i delectatione ludi ꝯſtituāt finem. ſecunduz eſt ꝙ non immiſceant in ſuo ludo facta vel verba ſecundum ſe turpia aut illicita. Tertium eſt ꝙ exibeant ſuum lu

dum perſonis ydoneis ⁊ congruis ⁊ locis ⁊ tē
poribus debitis . vnde obſeruantibus iſta nō
peccant qui eis moderate ſubueniunt : ſed iu
ſte faciunt mercedem eis debitam tribuentes
Ad aliud dicendum eſt ꝙ illud qḋ excuſat ſe
a peccato non ē ſcḋm ſe viciosum. ⁊ ideo quia
ludus aliquando excuſat a peccato ludus nō
ē ſecundū ſe vicioſus: ſed ex hoc ꝙ quandoqꝫ
excuſat a peccato non ſequitur ꝙ ſit ſecūdum
ſe bonus quia quandoqꝫ ludus excuſat a pec
cato ⁊ quandoqꝫ non.

Pars quinta

huius.4.con
tinetur ī vno
tractatu ⁊ in vno capitulo in quo ḋcla
ratur ꝙ verecundia non eſt virtus ſed magis
paſſio quod oſtēditur ex diffinitione ipſius et
accidente circa ipſam. deinde quomodo iuue
nili etati conuenit laudabl'iter ⁊ nō ſenili ⁊ ꝙ
neqꝫ ſecundum veritatem neqꝫ ſcḋm opinionē
turpe eſt operandum ac per hoc neqꝫ verecū
dandum cum tantum praui ſit turpia operari
poſtea ſi verecundetur ex prauo opere non ꝑꝑ
hoc eſtimandum ſtudioſum eē: ſed ſolum ſeq
tur ꝙ verecundia ex ſuppoſitione ē ſtudioſa
quod non eſt circa virtutes. Deinde ꝙ conti
nentia nō ē v̓tus ſꝫ medietas q̄dam mixta.

De verecūdia autē

vt quadam v̓tute non cōuenit dicere
rentie paſſioni. n. magis aſſimilatur q̄ꝫ habitui
Determinatur igitur timor quidem inglozia
tionis: perficitur autem verecundia circa pe
ricula timori conſimiliter. Erubeſcunt enim
uerecundati mortem aūt timentes paleſcunt
Corporalia utiqꝫ videnṫ aliqualiter eē vtraqꝫ
quod videtur paſſionis magis q̄ꝫ hitus eē.

In hoc capitulo ꝯtinēte totū iſtum tracta
tum determinatur de verecundia que eſt
quedam medietas laudabilis ⁊ non ē virtus
Iſtud capitulum continet tres ꝑtes principa
les. In prima proponit intentionem ⁊ oſtēdit
ꝙ verecundia non ē virtus. In ſecūda ibi. nō
omni vtiqꝫ etati. Oſtendit qḋ ē ſubiectum ve
recundie. In tertia parte ibi. Non ē autem nꝫ
continentia. Inducit ſimile de continentia q̄
cum ſit laudabilis non tamen eſt virtus . In
prima ḡ ꝑte proponit intentionem dicens ꝙ ḋ
verecundia non contigit loqui ſicꝫ de quadaꝫ
virtute quia verecundia magis aſſimilaṫ paſ
ſioni q̄ꝫ habitui qui eſt genus virtutis. Deter
minatur igiṫ. Propoſitum ꝓbatur ſcilicet ꝙ
verecundia ē in genere paſſionis. vnde ꝓbaṫ
ꝙ verecundia ē paſſio. ⁊ hec ē concluſio.52. et
ꝓbatur dupliciter. primo ſic. per diffinitioneꝫ
verecundie. ⁊ ſecūdo per eius effectū. ꝑmo ſic
verecundia ē timor inglorationis. i. ꝯfuſionis
Hec enim ē diffinitio verecundie. ergo v̓ecun
dia ē timor: ſed omnis timor ē paſſio. ideo v̓eꝛ
cūdia ē paſſio. Perficiṫ aūt. Scḋo ꝓbaṫ ꝑ effe
ctum v̓ecūdie q̄ ē trāſmutatio corꝑis. vn̄ pōt
ſic argui . illa medietaſ q̄ fit cū corꝑali trāſmu
tatione ē paſſio ⁊ nō ē v̓tꝰ: ſꝫ v̓ecundia fit cum
corꝑali trāſmutatione igiṫ ⁊c̄. Maior pꝫ quia
paſſiones ſūt motꝰ appetitꝰ ſēſitiui q̄ vtiṫ or
gano corꝑali. iō paſſiōes fiūt cū trāſmutatōe
corꝑali. ⁊ minor apparꝫ. nam v̓ecūdia ⁊ timor
mortis fit cū trāſmutatōe corꝑali ⁊ ī h̄ genera
li ꝯueniūt timor mortis ⁊ v̓ecūdia. ſ. ꝙ vterqꝫ
fit per trāſmutationē coloris corꝑalis. ſꝫ ī ſpe
ciali differūt qꝛ illi q̄ verecūdātur rubeſcūt ⁊
illi q̄ timēt mortē palleſcūt. verecūdia igiṫ fit
cū trāſmutatōe corꝑis ſicꝫ ⁊ timor. Intelligen
dū ē ꝙ rō huiꝰ diuerſitatis quare. ſ. verecun
dati rubeſcūt ⁊ timētes mortē palleſcūt ē qꝛ na
tura trāſmittit ſp̄s ⁊ humores ad locū vbi ſen
tit defectū, ſꝫ ſedes vite ē ī corde. ⁊ iō qū timeṫ
ꝑiculum vite ſp̄s ⁊ hūores recurrūt ad cor. et
iō exteriora q̄ſi ab hūore ſāguis deſerta palle
ſcunt. ſed honor ⁊ confuſio ſunt in exterioribꝰ
⁊ ideo quando homo timet inglorationeꝫ ſeu
inhonorationeē ſp̄s ⁊ humoreſ recurrūt ad ex
teriora ⁊ ſic ſanguine recurrente ad exteriora
homo rubeſcit. ſic ergo patet ꝙ verecundia ⁊
timor mortis ſunt quedam corporalia qꝛ ha
bent corporalem tranſmutationem annexam
qḋ magis v̓ꝛ ꝑtinere ad paſſionem q̄ꝫ ad hitū.

Non omni

vtiqꝫ etati hec paſſio
congruit ſed iuuenili
Exiſtimamus enim oportere tales verecūdoſ
eſſe eo ꝙ ſecundum paſſiones viuentes: mul
ti peccant: a uerecundia autem prohibentur.
Et laudamus iuuenum verecundos. Seneꝫ
autem nullus vtiqꝫ laudabit: quoniam vere
cundabilis nihil enim exiſtimamus oportere
ipꝫ operari in quibus ē verecundia. Neqꝫ eni
ſtudioſi eſt verecundia ſi quidem fit in prauiſ
Non enim operandum talia . Si enim ſūt hic
quidem ſecundum veritatem turpia. hec aūt
ſecundum opinionem nihil differt. neutra enī
operāda, q̄re neqꝫ verecundādum. praui autē
⁊ tale puta operari aliqḋ turpium. Sic auteꝫ
habere: vt ⁊ ſi operetur aliquid talium verecū
dari ⁊ ꝓpter hoc exiſtimari ſtudioſum eē incō
ueniens. Inuoluntaryꝫ enim verecundia vo
lens autem ſtudioſus numq̄ꝫ operabitur pra
ua. Erit autem vtiqꝫ verecundia ex ſuppoſitio
ne ſtudioſum. ſi enim operetur verecūdabitur
vtiqꝫ. Non ē autem h̄ circa virtutes. ſi autem
inuerecundia prauum. ⁊ nō verecundari tur
pia operari nihil magis talia operanteꝫ vere
cundari ſtudioſuꝫ.

Hec ē ſcḋa pars in qua oſtenditur quid ē
ſbm verecūdie ⁊ ꝯtinet.3. ꝑticl'as In ꝑ
ma oñdit cui etati v̓ecundia ꝯuenit ⁊ cui etati
ñ ꝯuēit, In ſcḋa ibi. Neqꝫ. n. ſtudioſi. oñdit cui
ꝯditōi hoiꝫ ñ ꝯuenit v̓ecūdia, qꝛ nō cōuenit

virtuoſo. In tertia particula ibi. Si autē ſūt
hec quidem. remouet quaſdam cauillatōnes
contra p̄dicta. primo ergo ꝓponit qḋ intendit
. ſ. ꝙ paſſio verecūdie non conuenit omni eta
ti ſed iuuenili. Secundo ꝓbat. ꝙ iuuenili eta
ti conuenit verecundia. ⁊ hec eſt concluſio.53.
⁊ ꝓbatur dupliciter. ꝑmo per ꝓprietatem iuuē
tutis. Secūdo per humanam conſuetudinem
primo ſic. illis qui ſunt proni ad peccanduꝫ cō
uenit verecūdia ꝓpter quā retrahunṫ a pecca
to. ſed iuuenes ꝓpter feruorem etatis viuunt
ſm̄ paſſiones. ⁊ ideo ſunt proni ad peccandū ⁊
ꝑ verecundiam ꝑ quā timent turpitudineꝫ re
trahuntur a peccato. ideo iuuenibus congruit
⁊ decet verecūdia. Et laudamus quiḋ iuuenū
Secundo ꝓbatur eadm concluſio per hūanā
conſuetudinem. ſicut illis cōuenit verecundia
quos propter verecundiam laudamus ſed iu
uenes verecundos laudamus ꝓpter verecun
diam ideo iuuenibus cōuenit verecundia. Se
nes aūt nullus laudabit. oſtēdit cui etati non
cōgruit verecundia ⁊ oſtēdit ꝙ etati ſenili nō
ꝯueuit verecūdia. ⁊ hec eſt concluſio.54. ⁊ pro
batur ſic. illi nō cōuenit verecundia quē nul
lus ꝓpter verecundiaꝫ laudat : ſed nullus lau
dat ſenem ꝑꝑ v̓ecūdiā. igitur nec ſeni nec eta
ti ſenili cōuenit v̓ecundia. maior patet ⁊ minor
declaratur. tū ꝓpter hoc ꝙ eſtimamus ꝙ non
oporteat euꝫ aliquod turpe oꝑari pro quibus
conſueuit eſſe verecundia. tū qꝛ ꝓpter longitu
dinem tēporis reputamus eos expertos quos
non oportet aliquod turpe oꝑari. tū quia ceſſā
te feruore etatis reputamus ꝙ propter paſſio
nem non debent aliqḋ turpe operari. Neqꝫ enī
ſtudioſi. Hec eſt ſecunda particula ſecunde
partis in qua oſtenditur cui cōditioni hominū
non ꝯuenit verecūdia. ⁊ oſtēdit ꝙ homini vir
tuoſo non cōuenit v̓ecundia. ⁊ hec eſt cōcluſio
55. et probaṫ ſic. virtuoſo non conuenit praua
oꝑari qꝛ oīs v̓tus habētē ꝑficit ⁊ eius opus bo
nuꝫ reddit. ſed ſolum illis cōuenit verecūdia
quoꝝ eſt praua operari igitur v̓tuoſo non com
petit verecūdia. Si autem ſunt hec quiḋ. hec
eſt tertia particula ſecūde partis ī qua remo
uet quaſdā cauillationes contra p̄dicta ⁊ ſunt
cauillationes . tres ꝑ quas aliquis poſſit obui
are concluſioni immediate p̄cedenti . ꝑma eſt
quia poſſet aliquis dicere ꝙ v̓ecundia nō ſolū
eſt de his q̄ ſecunduꝫ v̓itatem ſunt turpia que
cōtrariātur v̓tuti ſed etiam eſt de hys que ſūt
turpia ſecundum opinioneꝫ ⁊ v̓tuoſo operanti
bona ⁊ honeſta ſm̄ v̓itatem poteſt competere
verecūdia ꝓpter eadem oꝑa exiſtentia turpia
ſecūdum opinōnem. Iſtud remouet ph̄s dicēs
ꝙ nihil differt in ꝓpoſito qꝛ nec virtuoſo com
petit operari turpia ſm̄ veritatem nec turpia
ſecūdum opinionē ⁊ ideo non cōpetit v̓tuoſo
ꝙ de aliquo v̓ecundeṫ ſed hoc pertinet ad pra
uum ꝙ ſit talis ꝙ oꝑeṫ turpe ſecūdum verita
tem uel ſm̄ opinionē. Michi vero videtur ꝙ
v̓tuoſus poſſit oꝑari turpe ſecūdū opinionem
quod tñ eſt honeſtum ſecundum veritatem ⁊
de tali turpi non debet virtuoſus verecunda
ri. Sic autem habere. ſecunda cauillatio eſt
quia poſſet aliquis diceṫ ꝙ licet virtuoſus nō
habeat aliquid de quo verecūdeṫ eſt tamē ita
diſpoſitus ꝙ ſi aliqḋ turpe oꝑareṫ de hoc ve
recundaretur. ⁊ ꝓpter hoc verecūdia competit
virtuoſo. Iſtud deſtruit ph̄s dupl'r. pria ratio
probat directe cōcluſionem p̄cedētē. ſ. ꝙ homi
ni virtuoſo non ꝯuenit verecūdia. ⁊ eſt hec ra
tio. verecūdia ꝓprie non reſpicit niſi volūtari
os defectus q̄bus debeṫ vituꝑiū ſed virtuti
repugnat ꝙ hñs virtutē volūtarie operatur
malū. nō igitur cōpetit verecūdia virtuoſo qḋ
intelligēdū eſt pro facto ꝓprio. pro facto tamē
alieno poteſt verecundia competere virtuo
ſo. Erit autem utiqꝫ verecundia. ſecundo de
ſtruit iſtaꝫ cauillationē ſic. omne quod cōpetit
virtuoſo ſecūdum ꝙ virtuoſus competit ei ſi
pliciter ⁊ non ſolum ſub conditione ſicut patet
circa omnes uirtuteſ. ſed v̓ecundia ſecundum
iſtam cauillationeꝫ non conuenit uirtuoſo niſi
ſub conditione: puta ſi operareṫ aliquid turpe
ergo v̓ecundia nō competit uirtuoſo ex ſuppo
ſitiōe ſequereṫ ꝙ uerecūdia eſſet quoddam ſtu
dioſuꝫ hoc eſt uirtuoſuꝫ ex ſuppoſitione quod
non eſt uerum. uel concedi poteſt ꝙ uerecūdia
eſt ex ſuppoſitione uirtuoſuꝫ. ⁊ tale non compe
tit uirtuoſo ſed ſolū cōpetit illud quod eſt ſim
pliciter uirtuoſum ⁊ hec uideṫ intentio phi. Si
autem inuerecūdia prauum. tertia cauillatio
eſt qꝛ poſſet aliquis ꝓbare ꝙ uerecundari ſit
uirtuoſum ſic . inuerecūdia ſiue non uerecūda
ri de turpi oꝑatione eſt quoddam prauū. ideo
uerecūdari eſt bonum ⁊ uirtuoſum. Iſta cauil
latio remouetur per hoc ꝙ tam verecundia q̄ꝫ
inuerecundia de turpi operatōe ſupponit oꝑa
tionem turpem que non competit virtuoſo. et
ideo phyloſophus negat hanc conſequentiaꝫ
inuerecundia de turpi operatione eſt prauuꝫ
ergo verecundia que non eſt niſi de turpi oꝑa
tione eſt bonum : quia iſta non ſunt contraria
inmediata ſcilicet verecundari de turpi oꝑa
tione ⁊ inuerecundum eſſe de turpi operatiōe
vtrumqꝫ enim iſtorum ē malum quia vtrūqꝫ
ſupponit operationem turpem minus tamen
malum ē verecundari de turpi operatione q̄ꝫ
non verecundari de ea: quia per verecundiaꝫ
retrahitur homo ab operatione turpi: ſed non
ꝑ inuerecundiam per quā non curat de ope
ratione turpi. Intelligendum eſt ꝙ ſicut
verecundia non eſt virtus : ſed paſſio lauda
bilis ē ita nemeſis de q̄ hic nō facṫ mētōeꝫ v̓tꝰ
non eſt ſed paſſio laudabilis. Eſt enim nemeſ
triſtitia de ꝓſperitatibus malorum ſed nō eſt

de intentione phyloſophi hic de iſtis paſſioni-
bus determinare.ſed hoc magis pertinet ad re
thoꝛicum.nec intendit de verecundia niſi pꝛo
bando ꝙ ipſa non ē virtus.

Nō autem neque ꝯtinētia
vtꝰ ſꝫ q̄
dam mixta.Oſtendetur autem de hac in his
que poſterius.Nunc autem de iuſticia dicemꝰ

Hec ē.3.pars huius capituli in qua indu
cit ſimile d̄ ꝯtinētia ⁊ verecūdia.⁊ dicit
ꝙ ſicut verecundia non eſt habitus virtutis
ita neqꝫ cōtinētia eſt virtus cum tamen ſit lau
dabilis ſed continentia eſt mixta: quia habet
aliquid quod pertinet ad virtutem quia conti
nens ſequitur rectaꝫ rationem: quod pertinet
ad virtutē ⁊ patitur cōcupias pꝛauas vehemē
tes que pertinent ad defectum virtutiſ ſed de
his dicetur infra.ſ.in ſeptimo huius. Sciēdū
eſt ꝙ phyloſophus loquens de verecundia in
ducit ſimilitudinem de continentia quia vere
condia maxime requiritur ubi ſunt paſſiones
pꝛaue ſuperabundantes quod conuenit conti
nentibus.deinde continuando ſe ad ſequentia
dicit ꝙ deinceps dicendum eſt de iuſticia ⁊ in
hoc terminat̄ ſnīa quarti libri.Hic occurunt
duo dubitanda.pꝛimū vtrum verecundia ſit
virtuſ ⁊ videt̄ ꝙ ſic:quia omne viciūꝫ opponi
tur alicui virtuti ⁊ quedam vicia opponun-
tur verecundie ſicut ſtupoꝛ qui eſt verecūdia
de quolibet ſiue ſit honeſtuꝫ ſiue inhoneſtum
⁊ iuerecūdia que eſt eius qui de nullo turpi ve-
cundatur quoꝛum vtrumqꝫ eſt vituperabile ⁊
vicioſuꝫ. ergo videtur ꝙ verecūdia ſit virtus
Item per phyloſophum ſecundo huius:eſſe
in medio eſt pꝛopꝛium virtuti: vt patet ex dif-
finitione virtutis.ſed verecundia conſiſtit in
medio.vt patet ex ſecundo huius. ideo ⁊c̄.In
oppoſitum eſt hic phyloſophus .Secundum
dubium ē vtrum verecundia poſſit ineſſe ho-
mini virtuoſo. videtur ꝙ ſic .quia diffinitio
verecundie que eſt timoꝛ ingloꝛiationis po-
teſt ineſſe homini virtuoſo. Uirtuoſus enim
poteſt timere infamiam quia poteſt ſine culpa
infamari.ideo verecundia poteſt ineſſe homi
ni virtuoſo. Item verecundia non ſolum ē
de turpibus ſed de ſignis turpium vt patꝫ ex
ſecundo rethoꝛice ⁊ ſigna turpium poſſunt in
eſſe homini virtuoſo. Item verecundia eſt
paſſio laudabilis.ergo poteſt ineſſe homini v̄-
tuoſo. In oppoſitum eſt phyloſophus in lit
tera. Ad pꝛimum dubium dicendum ꝙ ve
recundia non eſt virtus loquendo pꝛopꝛie de
virtute.qđ poteſt pꝛobari tripliciter. pꝛio ſic.
virtus moꝛalis pꝛopꝛie accepta ē habitus ele
ctiuus.ſed verecundia nec eſt habitus nec ex
electione. ꝙ autem non ſit habitus apparet
quia eſt timoꝛ ingloꝛiationis.ſed omnis timoꝛ
eſt paſſio.ideo verecundia eſt paſſio:⁊ per con
ſequens non eſt habitus: nec operatur vere-
cundus ex electione ſed magis ex impetu paſ-
ſionis .ideo ⁊c̄. Scđo pꝛobatur idē ſic.omnis
virtus eſt ſimpliciter bonum ⁊ per ſe appetibi
le ⁊ honeſtum.ſed verecundia non eſt bonum
ſimpliciter quia non conuenit ei qui ē bonus:
ſed potius ei qui eſt malus ⁊ turpia operans:
nec ē verecundia per ſe appetibilis.quia nul-
lus appetit verecundari.ergo ⁊c̄.Tertio ꝓba
tur ſic.omnis operatio virtutis eſt in poteſta-
te comparantis ſecundum virtutem:ſed vere
cundari non eſt in libera poteſtate verecūdan
tis.ideo ⁊c̄. Ad pꝛimum incontrarium pōt
dici ꝙ ſtupoꝛ qui eſt paſſio vitupabilis ⁊ ſimi-
liter inverecundia non ſunt habitus vicio-
ſi. Uel poteſt dici ꝙ ſi ſtupoꝛ ⁊ iuerecūdia
ſint habitus vicioſi opponuntur alicui virtu-
ti: ⁊ etiam opponuntur verecundie .vnde licꝫ
omne vicium opponatur alicui virtuti non ta
men opoꝛtet ꝓpter hoc ꝙ omne illud cui oppo
nitur directe vicium ſit virtus:cuiꝰ ratio ē:qꝛ
bonum ē ex integra cauſa ⁊ malum pꝛouenit
ex ſingulis defectibus.⁊ ideo quilibet defectꝰ
cauſat vicium:ſed non omne bonum ſufficit
ad perfectam rationem virtutis. vnde ſtupoꝛ
⁊ inuerecundia opponuntur verecundie non
tanq̄ꝫ virtuti ſed tanq̄ꝫ paſſioni laudabili
Ad aliud dicendum ꝙ non ſequitur vere-
cundia conſiſtit in medio.ergo ē v̄tus qꝛ plus
reqritur ad perfectam rōnem v̄tutis q̄ꝫ eē in
medio:quia requiritur ꝙ ſit habitus electiuꝰ
qđ non competit verecūdie. Ad ſecūdū du
bium dicēdū ē ꝙ quia cā verecundie ē turpe
cōmiſſum .ideo cui non competit turpe cōmit
tere ei non competit verecundia ꝓpꝛie ⁊ ſtric
te loquendo.ſed virtuoſo non competit ꝯmit
tere turpe.ideo virtuoſo non ineſt verecūdia:
tñ v̄tuoſus ē ſic diſpoſitus ꝙ ſi ei ineēt aliqđ
turpe de h̄ verecūdaret̄.⁊ iđ dic̄ phs v̄ecūdū
eē ex ſuppōne ſtudioſum.qꝛ ſtudioſus ſi opare
tur turpia verecūdaret̄.verūtamē lꝫ v̄tuoſo
nō inſit verecūdia ꝓpꝛie que ē timoꝛ ingloꝛia
tionis ſui ꝓpter turpe commiſſum ab ipō.ſi tñ
verecūdia accipiatur largiꝰ ꝓ timoꝛe ingloꝛia
tionis ſui vel ſuoꝝ ꝓpter turpe ꝯmiſſū a ſe vl̄
ab aliquo ſuoꝝ ſic pōt v̄tuoſo ineē verecūdia
quia ſtudioſus vidēs patrē ſuū vel fratrē du
ci ad ſuſpendendū ꝓpter furtum ab eo cōmiſ
ſum verecūdatur qꝛ timet ꝑꝑ hoc ingloꝛiatio
nem ſui.ſic igit̄ debet intelligi vt mihi videtur
ꝙ virtuoſo nō ineſt verecūdia.ſ.ꝓ turpi facto
ſuo ⁊ nō plus pꝛobat phus.Ad pꝛimum in cō
trarium dicendum ꝙ v̄tuoſus ſ̄m ꝙ v̄tuoſus
nō timet infamiam ⁊ ſi iferātur ſibi oppꝛobꝛia
quoꝛum non ē dignus ea equo animo ſuffert
eo ꝙ talibus non eſt dignus. ideo de his non
verecundatur nec dolet niſi foꝛte ſit aliquis
motus verecundie pꝛeueniens rationem. Ad
aliud dicendum ꝙ uirtuoſos nō iſunt turpia
nec ſigna turpium quia virtuoſus non ſolum
abſtinet a turpibus ſecūdum veritateꝫ ſed ēt
a turpibus ſecūdum opinionē.Ad tertium di
cendum eſt ꝙ verecundia nō eſt paſſio ſimplici
ter laudabilis ſed ſolum ex ſuppoſitiōne : vt
ſi ſit aliquod turpe perpetratū uel perpetran-
dū a quo verecūdia retrahit. vnde omne lau-
dabile ſimpliciter pōt ineſſe virtuoſo ſed nō
oꝫ.ꝙ laudabile ſub ꝯditōe iſit v̄tuoſo ergo ⁊c̄.

Liberalis laudatur non i bel
licis neqꝫ in qbus
temperatus neqꝫ indiuiꝰs . ſed circa
dationem pecuniarum ⁊ ſumptionem magis
tamen in datione pecunias dicimus omnia q̄
rumcunqꝫ dignitas nūmiſmate menſuratur.
Incontinentes pꝛodigos vocamus ꝓpter qđ
pꝛauiſſimi videntur:multas enim ſimul mali
cias habent.non autem ꝓpꝛie appellantur in
continentes.Uult enim ꝓdigus eſſe qui vnū
aliqđ maluꝫ habet ſcilicet coꝛrumpere ſubſtā
tiam:pꝛodigus autem qui ꝓpter ſe ipſum pꝛo-
ditus. Quoꝛum enim vtilitas aliqua ē his
vti ⁊ bene ⁊ male vſus autem pecuniarum vi
detur ſumptus ⁊ datio acceptio autem ⁊ cuſto
dia poſſeſſio magis. Uirtus ē bene facere ma-
gis q̄ꝫ bene pati: ⁊ bona operari magis q̄ꝫ tur-
pia non operari.Amantur enim fere maxime
liberales eoꝛum qui in virtute vtiles enim h̄
autem in datione.Liberalis vehementer ſu-
perabundat in datione vt derelinquat ſibi ip
ſi minoꝛa.Non enim in multitudine datoꝛum
qđ liberale ſed magis in dantis habitu.libera
lioꝛes eſſe vidētur accipientes ſubſtantiā ab
aliys inexperti indigentie ⁊ omnes diligunt
magis ſua opera vt parentes ⁊ poete. Ditari
non facile liberalem ꝓpter qđ homines accu-
ſant foꝛtunam quoniam maxime digni exiſtē-
tes nequaq̄ꝫ ditantur. Contigit hoc nō irrō
nabilr̄.non eni poſſibile pecunias habere non
curantem vt habeat quemadmodum neqꝫ in
aliys.Tirannos non dicimus pꝛodigos multi
tudo enim poſſeſſionis non videtur facile eſſe
dationibus ⁊ conſumptōnibus ſuperabunda
re ideſt non facile vt in dando ⁊ expendendo
ſuperabundent pꝛopoꝛtionem pꝛopꝛiarum di-
uitiarum.Decenti dationi ſequitur decens ac
ceptio.Si contingat liberalem pꝛeter optimū
⁊ bene conſumere triſtabitur moderate vt opꝫ
liberalis magis eſt grauatus ſi quod opoꝛtet
non conſumpſit q̄ꝫ triſtatus ſi non opoꝛtunum
aliquid conſūpſerit. Pꝛodigalitas in dando ⁊
non accipiendo ſuperabundat accipiendo aūt
deficit illiberalitas in dando deficit in accipiē
do vero ſuperabūdat.Que pꝛodigalitates nō
multum coaugeātur non enim facile ex nulla
parte accipienteꝫ omnibus dare pꝛodigus nō
paruo melioꝛ ē illiberalis bene ē enim ſanabi
lis ⁊ ab etate ⁊ ab egeſtate.Pꝛodigus eni non
videtur pꝛauus ſecūdum moꝛem non eni ma
li neqꝫ inuiriles ſuperabundare dantem ⁊ nō
accipienteꝫ . inſipiētiſ auteꝫ.Pꝛodigus amat
multos illiberalis nullum neqꝫ ſeipſum.mul
ti pꝛodigi accipiunt vnde non opoꝛtet ⁊ ſunt
ſecundum hoc illiberales. Multi ſunt modi
illiberales vt patet in textu manifeſte. Vide
tur autem vtiqꝫ.magnificentia non quēadmo
dum liberalitas extenditur circa omnes que
in pecuniys ſunt operationes . ſed circa ſump
tuoſas ſolum.In his.i.ſūptuoſis ſup extollit
liberalem magnitudine quemadmodum no
men ipſum ſubſignant:in magnitudine enim
decens ſumptuoſitas eſt magnitudo ad aliqd
ē decens vtiqꝫ ad ipſum ⁊ in quo ⁊ circa que
magnificus liberalis . liberalis autem nihil
magis magnificus. magnificus ſcienti aſſimi
latur magnifici ſumptus magni ⁊ decentes ta
lia vtiqꝫ ⁊ opera . Opus quidem ſumptum di
gnum opoꝛtet eſſe:ſumptum autem opere vl̄
⁊ ſuperabundare ratiocinꝰ diligentia paruifi
ca neceſſarium ē liberalem magnificum eſſe.
non eſt eadem virtus poſſeſſionis ⁊ operis.po
ſeſſionis quidem virtus ꝙ plurimo ē dignum
⁊ honoꝛabiliſſimum:puta aurum operis autē
magnum ⁊ bonum ⁊ mirabile . opoꝛtet magni
ficum āmirabilem eſſe ⁊ ē operis virtus .opoꝛ
tet non ſolum opus eſſe decens ⁊ magnum ſꝫ
⁊ ad facientem decere honoꝛabilia ſumptuū
ſunt que circa diuina vt circa preparationes
templorum ⁊ ſacrificia ⁊ que ad commune vt
ꝑncipi largiri vel conuiuare ciuitateꝫ.Inops
non erit magnificus.non enim ſunt a quibus
multa conſumet decenter temtans aut inci-
piens . Et cōſumet i his que ſemel fiunt puta
nuptie ⁊ ſi quod tale circa que tota ciuitas
ſtudet uel qui in dignitatibus ⁊ peregrinis.
Magnificus non eſt ſumptuoſus in ſe ipſum
ſed in comunia. Dona magnifici deo ſacrata
hēnt ſimile.Differt autem opere magnum ab
eo quod eſt in ſumptu.ſpera pulcherrima ma
gnificētiā hꝫ puerilis doni huius aūt pꝛeciuꝫ
paruum ⁊ illiberale:Banauſus in conſumen
do ſuperhabundat dando hyſtrionibus ⁊ qui
bus non opoꝛtet ⁊ veſtiens purpuram oſten-
tans diuitias ⁊ pꝛopter hoc eſtimant āmirari
Vbi opoꝛtet multa conſumere pauca ꝯſumēs
vbi autem pauca multa. Paruificꝰ circa om
nia deficit ⁊ maxima conſumens in paruo bo
num ideſt virtutem perdit.Paruificuſ eſt tar
dans quecunqꝫ faciet intendens qualiter mi
mum conſumat ⁊ triſtatus ⁊ omnia eſtimans
maioꝛa facere q̄ꝫ opoꝛtet. Hi habitus extremi
ſunt malitie ſed non inferunt oppꝛobꝛia cum
non ſint nociua pꝛoximis nec ſunt valde tur-
pes. (Magnanimitas aūt) Magnanimꝰ ē q
magnis ſe ipſū dignificat dignꝰ exiſtens q eiꝫ

ꝑuis dignus ⁊ his ſignificat ſe temperatus ē
magnanimus autem non. In magnitudine
enim magnanimitas quēadmodum ⁊ pulchri
tudo in magno corpore. parui autem formoſi
⁊ cōmenſurati pulcher autē nō. Qui autē ma
gnis ſeipſum dignum facit indignus exiſtens
caymus. Qui autem minoribus q̄ꝫ ē dign⁹ pu
ſillanimus. Eſt autem magnanimus magnitu
dine extremus. eo autem vt oportet medius.
Dignitas autem dicitur ad ea que exteri⁹ bo
na maxime ponemus qđ dijs attribuimus et
qđ maxime deſiderant qui in dignitate: ⁊ ꝙ in
optimis premium tale aūt honor. Honor eniꝫ
ē maximum eorum que exterius ſunt bonorū
Puſillanimus deficit ⁊ ad ſeipſum ⁊ ad mag
nanimi dignitatem. Caymus vero ⁊ ad ſeip
ſum ſuperabundat nō tamen ad magnanimū
videtur eſſe magnanimi. ⁊ ꝙ vnaqueqꝫ virtu
te magnum virtutis premium honor ⁊ attri
buitur bonis. magnanimitas autem videtur
eſſe quidam ornatus virtutum maiores enim
ipſas facit ⁊ non fit ſine illis. Magnanimus
a ſtudioſis honoratus moderate delectabitur
vt proprium adipiſcens vel ⁊ minora virtute
enim perfecte non fiet dignus honor ſed tamē
magnanimus ad hec recipiet ⁊ non habendo
ipſos maiora ipſi tribuere. magnanimus ma
xime eſt circa honores ad hec circa diuitias ⁊
potentatus ⁊ omnem fortunam ⁊ infortuniuꝫ
moderate habebit. Neqꝫ bene fortunatus gau
dioſus erit neqꝫ infortunatus triſtis neqꝫ eniꝫ
circa honorem: ita habet vt maximum enſ. po
tentatus ⁊ diuitie propter honorem ſunt deſi
derabilia cui autem honor paruum ē huic et
alia propter qđ ⁊ defectores videntur eſſe. vi
dentur bone fortune conferre ad magnanimi
tatem. Secūdum veritatem autem ſolus bo
nus honorandus eſt. Qui ſine virtute bona
fortune habēt: nec iuſte magnis ſe ipſos digni
ficant neqꝫ recte magnanimi dicuntur. Sine
virtute non eſt facile ferre moderate bonas
fortunas. Magnanimi videntur ī memoria
habere eos quibus bene fecerunt. eos autem
a quibus bene paſſi fuerunt non. Minor eſt
qui patitur bene eos qui facit vult autem ſu
per excellere. Neceſſarium ē magnanimū eſſe
manifeſtum oditorem ⁊ manifeſtum amatorē
latere timidi eſt. Deficiens puſillanimus ſu
perabundans autem caymus non mali vidē
tur eſſe hij non enim malefactores ſunt peccā
tes autem. Puſillanimus dignus ē exiſtens
bonis ſeipſum priuat quibus dignus ē. vide
tur enim ignorare ſe ipſum: ſi eni ſciret appete
ret bona quibus dignus erat. Puſillanimus
non videtur inſipiens ſed magis piger. Neſciē
tes ſuam bonitatem diſcedunt ab operatio
nibus bonis ⁊ ad inuentionibus vt digni exi
ſtentes. ſimiliter autem ⁊ ab exterioribus bo
nis. Caymi ſunt inſipientes ⁊ ſe ipſos igno
rantes vt enim digni exiſtentes ad honorabi
lia conantur deinde redarguuntur. Oppo
nitur magnanimitati puſillanimitas magis
q̄ꝫ caymotes: ⁊ ſic magis ⁊ deterius ē. videtur
autem ⁊ circa hanc. q̄ꝫad modum in acceptio
ne pecuniarum eſt medietas ⁊ ſuperabundan
tia ⁊ defectus: ita ⁊ in honoris appetitu magi
q̄ꝫ oportet ⁊ minus ⁊ vnde oportet ⁊ vt oportꝫ
Amatorem honoris quandoqꝫ laudamus ⁊ vi
rilem ⁊ amatorem boni. ⁊ quandoqꝫ vitupera
mus vt magis q̄ꝫ oportet etiam ſimilr: ⁊ non
amatorem honoris quandoqꝫ laudam⁹ ⁊ quā
doqꝫ vituperamus amatore honoris multipli
citer dicto non in idipſum ferimus. Innomia
ta exiſtente medietate vt deſerta videtur du
bia eſſe extrema. In quibus autem ē ſupera
bundantia ⁊ defectus ⁊ medium appetunt. n.
honorem ⁊ magis q̄ꝫ oportet ⁊ minus q̄ꝫ opor
tet ⁊ vt oportet. habitus medius circa honorē
laudatur. ſed innominatus exiſtens videtur
ad amorem honoris eſſe non amor honoris. ⁊
non amor ē honoris amor honoris. Māſuetu
do autꝫ. Manſuetudo ē quedam medietas
circa iras medio exiſtente innominato fere au
tem ⁊ extremis ad medium manſuetudinem
ferimus ad defectum declinantem. Supera
bundantia autem iracundia defectus autꝫ
inraſcibilitas. Non iraſci in quibus opor
tet inſipientis videtur eſſe. videtur enim non
ſentire neqꝫ triſtari. non iratus non ē vindica
tiuus. Iniuriantem ſuſtinere ⁊ familiares de
ſpicere ſeruile ē. Malum ſe ipſum deſtruit et
ſi integrum ſit importabile fit. Atrocoli ideſt
extremi in ira acuti ⁊ prompti ad iram quieſ
cunt velociter ⁊ optimum habent. Amari diffi
cile ſolubiles ⁊ multo tempore iraſcuntur ta
les ſūt ſibi ipſis moleſti ⁊ maxime amicis. Dif
ficiles qui non cōmutant iram ſine cruciatu ⁊
ſine punitione. Manſuetudini ſuperabundā
tiam magis opponimus ⁊ enim magis fit hu
manis enim magis punire ⁊ ad viuere diffici
les deteriores non ē facile determinare quali
ter quibus ⁊ in qualibet ⁊ inquanto tempore
eſt iraſcendum ⁊ vſquequo recte facit vel pec
cat. Qui parum tranſgreditur a medio non
vituperatur neqꝫ in magis neqꝫ in minus.

In colloquijs autem. Circa colloquia: ⁊ to
tum conuiuere ⁊ ſermonibus ⁊ rebus coīcare
hij placidi videntur omnia laudantes ⁊ ī nul
lo contradicentes eſtimātes ſine triſtitia opor
tere quibuſcunqꝫ eē. Quod econtrario omnia
contrariantes diſcoli ⁊ litigioſi vocantur ha
bitu medio innominato videtur maxime a
micitia eo ꝙ talis moderatus et delectabilis
eſt in conuiuere: vt amicus. Iſte habitus
medius differt ab amicitia eo ꝙ eſt ſine paſ
ſione diligendi eos quibus colloquitur.

Habens enim habitum medium non in a
mando vel amicando recipit ſingula vt opor
tet. ſed in eo ꝙ talis ē ſecundum habitum hīs
enim habitum medium ē ſm ſe ipm deſiderās
condelectare contriſtare aūt renuēs. Contin
gētibus āt ſi ſit maiora conſecutus. dico autē
bono ⁊ conferente ⁊ dilectōis gratia q̄ ī poſterꝫ
magno parum contriſtabit condelectans nul
lius gratia placidus que autem vtilitas, ſibi
fiat in pecuniam vel quecunqꝫ per pecunias
blanditor. Circa eadem fere. Iactator videtur
ſimulatiuus eſſe glorioſoꝝ non exiſtentium:
⁊ maiorum q̄ꝫ exiſtant. Eyron autem. econuer
ſo negare que exiſtūt vel minora facere. Me
dius autem exiſtens ⁊ verax ⁊ vita ⁊ ſermōe
exiſtentia confitens eſſe circa ipſum ⁊ nec ma
iora neqꝫ minora vnuquiſqꝫ qualis ē talia dic
⁊ operatur ⁊ ſic viuit ſi nō alicuius gratia ope
tur. Mendacium ſecundum ſe ē prauum ⁊ fu
giendum verum autem bonum ⁊ laudabile.

Non intendimus de veridico in confeſſio
nibus neqꝫ quecunqꝫ ad iuſticiam vel iniuſti
ciam contendunt ſed in quibus nullo tali dif
ferente in ſermone ⁊ vita verꝫ dicit eo ꝙ talis
ē ſecundum habitum in minus autem magis
a vero declinat. prudentius enim videtur ꝓꝓ
honeroſas ſuperabundantias eſſe: Iactator
nullius gratia vanus videtur magis q̄ꝫ ma
lus. Qui glorie gratia iactant talia fingunt in
quibuſ laus vel felicitas: q autꝫ gratia lucri
fingunt qđ ē lucro ꝓpinquius ⁊ que per tran
ſire eſt non exiſtentia: puta medicum vel diui
natorem. Iactator magis videtur opponi ve
ridico deterior eni ē. Exiſtente autem requie.
Qui in deriſione ſuperabundāt bomolochi vi
dentur eſſe ⁊ honeroſi deſiderantes omnino
riſum. Qui autꝫ nec ipſi dicūt aliqđ ridiculū
⁊ ſunt dicenti moleſti agrioli ⁊ duri videntur
eſſe. Moderate ludentes eutrapeli appellā
tur puta bene vertenteſ. Liberalis ludus dif
fert ab eo qui eſt ſeruilis ⁊ diſciplinati. Conui
cium contumelia quedam eſt. Bomolocus mi
nor eſt deriſore ⁊ nec a ſeipſo neqꝫ ab alijs rece
dens ſi riſum faciat ⁊ talia dicens quoruꝫ nl
lum diceret gratioſuꝫ quedam autem neqꝫ au
diet. videtur autem ⁊ requies ⁊ ludus in vi
ta eſſe neceſſarium. De verecundia autem. ve
recundia eſt quidam timor igloriationis ru
beſcunt verecundati mortem autem timētes
palleſcunt. Corporalia videntur vtraqꝫ ſcili
cet timor mortis ⁊ verecundia qđ videtur paſ
ſionis magis eſſe q̄ꝫ habitus. Non enim om
ni etati conuenit verecūdia ſed iuuenili. opor
tet enim tales verecundos eſſe eo ꝙ ſecūdum
paſſiones viuentes multuꝫ peccant a verecū
dia aūt prohibentur. Et iuueniles laudamus
verecundos ſenē nullus laudabit. quia vere
cundus nihil enim eſtimamus ipſum oportere
operari in quibus ē verecundia. neqꝫ ſtudioſo
ineſt verecundia. Verecundia erit ex ſuppoſi
tōe ſtudioſū ſi operetur verecūdabitur: non ē
āt hoc ſimpliciter ſed ſub conditōne circa vtu
tes. Continentia non ē virtus: ſed quedam
mixta. Dicamus autem deinceps. Liberali
tas eſt medietas circa pecunias. Prodi
galitas ⁊ illiberalitas ſunt circa pecunias.
Diuicijs cōtingit bene ⁊ male vti ipſius libe
ralis magis eſt dare vbi opportet quā accipe
re vñ opportet ⁊ non accipere vnde non oppor
tet: liberalis dat boni gratia ⁊ ratione quibus
oportet ⁊ quando oportet. ⁊ ſic de alijs circun
ſtantijs. Datio liberalis decebit eſſe delectabi
lis vl ſine triſtitia: ille qui dat cum triſtitia nō
ē liberalis. liberalis non accipit vnde nō opor
tet: nec ē liberalis promptus ad petendum. il
li qui ſuſcipiunt diuitias ab alijs ſunt magi
liberales q̄ꝫ illi qui eas proprio labore acqui
runt. Non ē facile liberalem ditari liberalis:
⁊ in accipiendo obſeruat quecunqꝫ in accipien
do oportet obſeruari. Prodigus ē melior illibe
rali. Prodigus non videtur eſſe multum pra
uus. vicium illiberalitatis ē inſanabile. illibe
ralitas magis opponitur liberalitati q̄ꝫ prodi
galitas. videtur autem vtiqꝫ. magnificētia et
liberalitas differunt q̄ꝫtum ad materiam. ma
gnificus non debet eſſe diligens in computa
tione expenſarum. Neceſſe ē magnificum eſſe
liberalem. Ad magnificum pertinet facere ma
gnum opus ex magnis ſumptibus. Inops au
tem non ē magnificus viros nobiles genere ⁊
indignitatibus conſtitutos ⁊ habentes mag
nas diuitias decet facere ſūptus magnificos.
habitus oppoſiti magnificentie ſunt malitie.
habitus oppoſiti magnificentie non ſūt oppro
brioſi. Magnanimitas autem circa magna.
Magnanimitas ē circa magna. magnanimi
tas ē maxime circa honores. Magnanimitas
non ē ſine alijs virtutibus. magnanitas ē qui
dam ornatus omniū virtutum. Difficile ē eē
vere magnanimum. magnanimus bene ſe hē
bit circa omnia bona fortune ⁊ infortūia que
ſibi accidunt. magnanimus magis habꝫ ī me
moria eos quibus bene fecit q̄ꝫ eos a quib⁹ be
ne paſſus ē. Ad magnanimū pertinet vt ſe ma
gnuꝫ ⁊ honorabilem exhibeat ad illos qui ſūt
in dignitate ⁊ excellentia bonorum fortune et
ad mediocres mediocriter. Neceſſarium ē ꝙ
magnanimus ſit manifeſtus amicus ⁊ manife
ſtus inimicus. Ad magnanimū pertinet ꝙ ma
nifeſte loquatur ⁊ operetur. magnanim⁹ non ē
prompt⁹ ad ad mirandū. magnanimus non ē
memor mali qđ paſſus ē. Motus magnanimi
ē grauis ideſt lentus ⁊ vox eius grauis ⁊ locu
tio ſtabil. Puſillanimitaſ magi oppōit magna
nimitati q̄ꝫ caymotes. vr āt ⁊ circa hūc. ēē me
diocres honores ſꝫ medietates ⁊ ſuꝑabūdātie

⁊ defectus. Circa honores mediocres ē mediũ
laudabile. Manſuetudo autem quedam me
dietas. Defectus ire quandoqꝫ vituperabilis
ſuperabundantia ire magis opponit̄ manſue
tudini ꝙ̄ defectus. Jn colloquijs autē ⁊ cõui
uere, medius autē habitus circa dicta ⁊ facta
homī ē laudabilis. Circa eadem fere. verax q
ē medius ē laudabilis ⁊ iactator ⁊ eyron ſūt vi
tuperabiles. Uerax ſi declinat a vero magis
eligit declinare ad minus ꝙ̄ ad maius. Eyro
nes qui minus dicunt de ſe ipis ꝙ̄ ſic ſunt mi
nus vituꝑabiles ꝙ̄ iactatores. Jactantia ma
gis opponitur veritati ꝙ̄ eyronia. Exñte autē
requie. Circa ludos pōt eſſe virtus ⁊ vicium.
Ad hāc autem virtutem circa ludos ꝑtinet decen
tia in ludo dicere ⁊ audire bomolocꝰ minor h
ē minus malus deriſore agrios. i. agreſtis ē vi
cioſꝰ. De verecūdia āt. verecūdia ē paſſio. Ju
uenili etati conuenit verecundia. Etati ſenili
non cõuenit verecūdia. Homini virtuoſo nō
ꝯuenit verecūdia. Jncipiunt qõnes. 5. libri.

Quid ē iuſticia mouet̄ ⁊ ſoluitur
tractatu ꝑmo capitulo ꝑmo. ꝙ iuſticia
ē habitus a quo hoīes ſūt operatiui iuſtoꝝ ⁊ a
quo iuſta operantur ⁊ a quo volunt iuſta fieri.
Utrum ꝑter iuſtitiam moralem que ē cōis v
tus ſit alia iuſtitia que ē particularis virtus
Monetur ⁊ ſoluitur tractatu ꝑmo capitulo. 2.
quia preter iuſtitiam liberalem alia ē iuſtitia
ꝑticularis. ſed maricia ⁊ iuſtitia legalis ē eſſe
ſine maricia. vtrum ſit tantum vna ſpēs iuſti
tie ꝑticularis. monetur ⁊ ſoluitur tractatu pri
mo caplo. 2°. ꝙ ſunt due ſpēs iuſticie ꝑticularis
vna diſtributiua que ē circa diſtributõnes bo
noꝝ coīum inter eos qui coīcant coīcatione ci
uili ⁊ alia cõmutatiua q̄ ꝯſtituit rectitudinem
⁊ equalitatem in coīcationibꝰ. ſm quas tranſ
fertur aliquid de vna perſona in aliā. vtrū iu
ſtuꝫ ſimplr̄ ſit idem qḋ cõtra paſſuꝫ. mouetur
⁊ ſoluitur tractatu pīo caplo q̄nto. ꝙ circa di
ſtributiuum iuſtū contra paſſū non hēt locum
ſed in ꝯmutationibus oꝫ cõtra paſſum fieri ſe
cūdū ꝓportiõabilitatē ⁊ ñ ſcḋꝫ equalitatē. Se
cūdum quales iuſtificatõnes ſit aliquis iuſtꝰ
⁊ iniuſtus ⁊ ſm quales non mouetur tractatu
ſcḋo caplo pīo ⁊ ſoluitur caplo ſcḋo ꝙ ſcḋm iu
ſtificationes ⁊ iniuſtificatõnes que fiūt ꝑpter
paſſiones non ſit aliquis iuſtus vl̄ iniuſtꝰ. ſed
ſolum ſcḋm illas que fiunt ſm electionē vtruꝫ
aliquis paciatur iniuſtum volēs monet̄ ⁊ ſol
uitur tractatu ſcḋo caplo 3°. ꝙ non vt pꝫ ex diſ
finitõne eius qḋ ē iniuſtū facere qḋ eſt nocere
alicui ꝑter voluntateꝫ leſi ⁊ nullus pōt volēs
quid pati ꝯtra ſui voluntatē. vtrū circa digni
tates ille qui plus dat ꝙ̄ eſt dignum ſit iniu
ſtus. vel ille qui plus recipit ꝙ̄ ſit dignum. mo
uetur ⁊ ſoluitur tractatu. 2. caplo. 4. ꝙ ille q
dat ꝑter dignitatē ē iniuſtus. An neceſſe ſit eē
aliquid directiuum iuſti legalis. monet̄ ⁊ ſol
uitur ꝑte ſcḋa caplo de epychia ꝙ ſic. quia iu
ſtum legale in quibuſdā caſibus deficit. iō idi
get directiuo. vtrum aliquis poſſit ſibi bene ī
iuſtum facere. mouetur ⁊ ſoluitur ꝑte. 4. capi
tulo vltīo totiꝰ libri. ꝙ non cõuenit aliquē ſibi
ipi iniuſtū facere q2 ſic eēt paſſus iniuſtum vo
lens ⁊ nolens.

De iuſticia autē. Liber q̄ntus ꝯtinꝫ
tres ꝑtes principales. Jn pīa de
terminatur de iuſticia ꝓprie acce
pta. Jn ſcḋa ibi. de epychia. deter
minatur de quadā ꝟtute que ē cõmunis iuſti
cie directiua. Jn tertia ꝑte ibi. vtrum āt conti
gat. determinatur de iuſticia methaphorice di
cta. Prima pars continet duos tractatus. Jn
pīo determinat̄ de iuſticia legali in ꝑticulari
Jn ſcḋo ibi. quia autem ē iniuſtum facienteꝫ.
determinatur de iuſticia polytica ⁊ politico iu
ſto. Tractatus primus ꝯtinꝫ q̄nqꝫ capitula
Jn primo determinatur de iuſticia in cõmuni
ipāꝫ deſcribēdo ⁊ diuidēdo ⁊ de vno membro
diuiſionis. ſ. de iuſticia legali. Jn ſcḋo capitulo
ibi. Querimus autē. determinatur de iuſticia
ꝑticulari in cõmuni ipām deſcribēdo ⁊ in ſpēs
diuidendo. ſ. iuſticiam diſtributiuaꝫ ⁊ iuſticiā
ꝯmutatiuā. Jn. 3. caplo ibi. dicitur autē ⁊ iniu
ſtus. oñditur qualiter accipitur ipm medium
in iuſticia diſtributiua. Jn. 4°. caplo ibi. Re
liqua autem. oñditur qualiter accipit̄ mediuꝫ
in iuſticia cõmutatiua. Jn. 5. caplo ibi. videnᷓ
autem q̄bus. excludit vnū errorem circa acce
ptionem medij iuſticie. Jn primo caplo ꝓpōit
eē determinandum de iuſticia ⁊ iniuſticia ſcili
cet circa quales operationes ſint ⁊ qualis me
dietas ē iuſticia ⁊ quorum extremorum ē me
dietas ⁊ deſcribit iuſticiā. ꝙ ē habitus a q̄ ſu
mus operatiui iuſtoꝝ a quo oꝑamur iuſta ⁊ a
quo volumus iuſta: ⁊ diuidit iuſticiam mora
lē ⁊ legalē ſimit̄ ðterminās ð iuſticia legali.

De iuſticia auteꝫ ⁊ iniuſticia intendendū: ⁊ cir
ca quales ſunt exñtes operationes ⁊ q̄
lis ē medietas iuſticia ⁊ iuſtum. quorū mediū
Jntentio āt nobis ſit ſm eandem methodum
his que dicta ſunt.

Jſtud ē capitulum primuꝫ libri. 5. Jn quo
incipit determinare de iuſticia ⁊ continet
quattuor ꝑtes principales. Pīo narrat de q̄ i
tendit quia de iuſticia ⁊ iniuſticia ⁊ que ſūt cõ
ſideranda circa iuſticiam ⁊ iniuſticiā. Jn ſcḋa
ibi. videmus vtiqꝫ oīs. ponit deſcriptionem
iuſticie ⁊ iniuſticie. Jn tertia parte ibi. ꝯñter
autem vt in multum. ponit̄ diō iuſticie ⁊ iniu
ſticie. Jn quarta parte ibi. quia autē illegalis.
determinatur de iuſticia legali. Jn primo igit̄

ꝑte narrat de quo intendit: quia de iuſticia et
iniuſticia. ſcḋo narrat que cõſiderāda ſūt cir
ca iuſticiā ⁊ iiuſticiā. ⁊ tertio narrat modū ſꝫ
quem tractandū eſt de ꝑdictis. ꝑmo igit̄ nar
rat de quo intendit. d. ꝙ intendendū ē de iu
ſticia ⁊ iiuſticia. ſcḋo narrat que ꝯſiderāda ſūt
circa iuſticiam ⁊ iniuſticiā. quoꝝ ꝑmū ē circa
q̄les operationes ſunt iuſticia ⁊ iniuſticia. ſe
cundum eſt qualis medietas ſit iuſticia ⁊ q̄le
mediū ē iuſtum. tertium ē inter que extrema
iuſticia eſt medietas. Jntelligendū ꝙ philoſo
phus proponit hic tria conſideranda: quia in
his tribus differt iuſticia a virtutibus prece
dentibus. ꝑ ꝑmū differt a virtutibꝰ ꝑcedētibꝰ
quia virtutes ⁊ vitia de quibus ſupra dictuꝫ
eſt ſunt circa paſſiones. Jn eis enim princi
paliter conſideratur qualiter homo interius
afficiatur ſm paſſiones: ſed quid exterius ope
ret̄ non conſideratur niſi ex conſequenti inq̄n
tum. ſ. exteriores operatões ex interioribꝰ paſ
ſionibus ꝓueniūt. ſed circa iuſticiam ⁊ iniuſti
ciam precipue attenditur quid homo exterius
operetur. qualiter autem afficiatur interiꝰ nō
conſideratur ex ꝯñti niſi per ſcḋm etiam diſ
fert iuſticia a virtutibus precedentibus: quia
in prehabitis virtutibus mediū ē mediū rõ
nis ⁊ non mediū rei. ſed iuſticia ē medium rei
igit̄. per tertium etiam differt iuſticia ab alijs
virtutibus: quia in virtutibus ꝑcedentibus
illud quod eſt medium eſt medium inter du
as malicias. iuſticia vero non ē medium inter
duas malicias: ſicut inferius oſtendetur. Jn
tentio autem. modus tractandi de iuſticia et
iniuſticia eſt ſm eandem artem ſm quam tra
ctabatur de ꝑcedentibus virtutibus. ſ. typo.
. i. figuraliter.

Uidemus vtiqꝫ omnes
talem hītum volentes dicere iuſticiam a quo
operatiui iuſtoꝝ ſunt ⁊ a quo iuſta operātur
⁊ volūt iuſta. Eodē āt mō ⁊ ð iiuſticia a q̄ ope
ratiui iniuſtoꝝ ſunt ⁊ a quo iiuſta faciūt: ⁊ vo
lunt iniuſta: ꝓpter quod et nobis ꝑmum ut in
typo ſupponāt̄ hec: neqꝫ. n. eūḋ hꝫ modū ⁊ i ſci
entijs ⁊ in potentijs ⁊ in habitibus. Potentia
quidem enim ⁊ ſcientia videntur contrarioꝝ
eadem eſſe. habitus autem contrarius contra
rioꝝ: utputa a ſanitate non fiūt contraria: ſed
ſana ſolū. dicimus enī ſane ambulare quando
ambulat vt vtiqꝫ ſanus exiſtens. Multoties
quidem igitur cognoſcitur contrarius habitꝰ
a contrario. multotiens autem habitus a ſub
iectis. Si. n. ē manifeſta euexia ⁊ kakexia ma
nifeſta fit. ⁊ ex bene habitibꝰ ē euexia. ⁊ ex hac
bene habentia. Si. n. eſt euexia denſitas car
nis: neceſſariū ⁊ cachexiā eſſe raritatem carnis
⁊ bene habens factiuum denſitatis in carne.

Hec eſt ſecunda pars in qua philoſophus
notificat iuſticiam ⁊ iniuſticiam in cõmuni et
oſtendit notificationem eſſe conuenientem et
dicit ꝙ omnes videntur dicere ꝙ iuſticia ē ta
lis habitus per quem tria cauſantur in homi
ne. ſ. inclinatio ad opus iuſtum ſm quam incli
nationem homo dicitur operatiuus iuſtorum
ſcḋm ē operatio iuſta. tertium ē ꝙ homo velit
iuſta operari. ⁊ eodem modo ē dicenduꝫ de in
iuſticia ꝙ ē habitus a quo homines ſunt ope
ratiui iniuſtorum ⁊ operantur iniuſta ⁊ volūt
iniuſta operari. ⁊ hoc ē nobis ꝑmo de iuſticia
⁊ iniuſticia ſupponendū. Jntelligēdū ē ꝙ phi
loſophus notificat iuſticiam per voluntatem
quia iuſticia ē in voluntate ſicut in ſubiecto ī
qua non ſunt virtutes que ſunt circa paſſiões
ut dictum eſt in fine primi libri. Neqꝫ enim eū
dē habet modum. ꝙ autem iuſticia bene noti
ficetur per hoc ꝙ per ipſam operamur iuſta et
volumus iuſta operari ⁊ iniuſticia ꝑ hoc ꝙ ꝑ
ipſam operamur iniuſta: ⁊ volumꝰ iniuſta ope
rari. pꝫ ꝑ hoc ꝙ idem habitus non ē amboruꝫ
contrariorum: ſed vnius tantum. ⁊ ideo iuſti
cia notificat̄ per vnum contrariorum. ſ. ꝑ ope
rari iuſta ⁊ velle iuſta: quia per iuſticiam nec
operamur iniuſta: nec volumus. ⁊ eoḋ mō eſt
de iniuſticia. ſ. q2 pōt in vnum contrarioꝝ tā
tum: puta iniuſta operari ⁊ velle. Dicit ḡ phi
loſophus ꝙ non eodem modo ſe habet in habi
tibus ſicut in ſcientijs ⁊ in potentijs. nam con
traria pertinent ad eandem potentiam: ſicut al
bum ⁊ nigrum ad viſum. ⁊ ad eandem ſciētiā
pertinent contraria: ſicut ſanum ⁊ egrum ad
medicinam. ſed habitus contrarius. i. habitꝰ
ē vnius contrariorum tantum non ſe habꝫ ad
cõtraria: ſꝫ ad vnū contrariorū tm̄: ⁊ ponit ex
emplum de habitibus corporalibus: quia a ſa
nitate non ꝓcedunt ea que ſunt contraria ſa
nitati: ſed ſolum ea que conueniunt ſanitati.
a ſanitate enim ē ꝙ aliquis ſane ambulet. ſa
ne autem ambulat aliquis quando ita ambu
lat ſicut ille qui ē ſanus. ſic igitur cuꝫ iuſticia
⁊ iniuſticia ſint habitꝰ bene deſcribitur vtrū
qꝫ per vnum contrariorum ut iuſticia per iu
ſta operari: ⁊ velle ⁊ iiuſticia per iiuſta opera
ri ⁊ velle. Sꝫ hic dubitatur ⁊ videtur ꝙ idē
ſit habitus contrariorum: quia temperantia ē
circa delectationes ⁊ triſtitias corporales que
ſunt contraria. ⁊ fortitudo circa timores ⁊ au
dacias que etiam ſunt contraria. Jtem ſciētia
eadem ē contrariorum: ut dicit philoſophus
ſed ſcientia ē habitus. igitur idem habitus eſt
contrariorum. Dicendum ē ꝙ aliquid pōt di
ci eſſe contrariorū dupliciter. vno mō paſſiue
ſiue obiectiue. alio modo actiue: quia ſcꝫ hēt
operationes contrarias. dico ergo ꝙ potentia
paſſiua ⁊ ſcientia ſunt contrariorum paſſiue ⁊
obiectiue: quia eadem ē potentia paſſiua ⁊ ꝑ
ſe receptiua contrariorum: ⁊ etiam eadem eſt

ſcientia contrarioꝝ obiectoꝝ vt medicina ſani ⁊ egri.ſed non ē eadem ſcientia vel potentia ꝑ ſe appetitiua contrarioꝝ ſeu actus contrarios habens.ſcientia enim ſm ꝙ eſt habitus habꝫ tantum vnum actum qui ē cognoſcere veritatem non habet actum contrarium.ſ.errorē cōtrarium cognitōi veritatis.vnde potentia paſſiua ē per ſe contrariorum ⁊ ſcientia ſm ꝙ hꝫ rōnem virtutis paſſiue:vt ſm ꝙ referṫ ad ſcibile ē per ſe contrarioꝝ: quia per ſe cognoſcit contraria.ſed habitus morales eo ꝙ non hñt rōnem potentie paſſiue:ſed magis actiue:cuꝫ ſint ꝑncipia effectiua opationum nō dicūtur eē ꝯrioꝝ quia eadem potentia actiua ſm ꝙ huiꝰ non eſt contrariorum.vnius tamen idem habitus eſt cōtrariorum obiectiue vt tēperantia ē circa delectactōnes ⁊ triſticias ⁊ fortitudo circa timores ⁊ audacias ſicut argutum eſt. Per hoc patet ad inſtācias cōcedenduꝫ.n.eſt ꝙ idē habitus moralis eſt contrarioꝝ actiue qꝛ non habet opationes cōtrarias ⁊ etiam concedendum eſt ꝙ ſcientia eſt cōtrariorūꝫ obiectiue vt dictum eſt.⁊ ſciētia ſic cōſiderata hꝫ rationem virtutis paſſiue ⁊ habitus moralis ſm ꝙ huiꝰ habet rationeꝫ actiu̇ vnde breuiter qꝺ habet rationem actiui ſm ꝙ huius non eſt pſe cōtrarioꝝ ſed ꝙ habet rationem paſſiui ſm ꝙ huiꝰ poteſt eſſe ⁊ eſt per ſe contrarioꝝ. Multotiēs quidem.⁊ quia contrarīu habitus ſunt contrarioꝝ.⁊ vnum contrarioꝝ eſt principiū cognoſcendi reliquum.ideo dicit philoſophus ꝙ mł totiens vnus habitus contrarius cognoſciṫ per alium ſibi contrarium.⁊ multotiēs cognoſcitur habitus per ſubiectum in quo eſt: verbi gratia euechia ē bona diſpoſitio corporis .⁊ cachetia ē mala diſpoſitio corporis nunc ſi euechia ſit manifeſta ⁊ bene cognita ꝑ hoc cachetia fit manifeſta ⁊ cognita:⁊ ita cognoſciṫ aliquando vnus habitus per alium ſibi contrarium ſeu oppoſituꝫ.Ex ſubiectis etiam cognoſcimꝰ habitus:verbi gratia: euechia qñqꝫ cognoſcitur ex his que faciunt hominem bene ſe habere:verbi gratia euechia requirit ſ.biectū habens carnes bene denſas:⁊ per denſitatem carniuꝫ cognoſcitur euechia.⁊ idem cachetia cognoſcitur per raritatem carnis.vnde denſitas i carne facit ꝙ homo bene ſe habꝫ ⁊ rareſactiuum carnis facit ꝙ homo male ſe habet.

Conſequitur aūt vt in multū ſi alterū multipliciter diciṫ:⁊ reliquuꝫ multipliciter dici:puta ſi iuſtum ⁊ iniuſtū. videtur autem multipliciter dici iuſticia ⁊ iniuſticia.ſꝫ ꝑpter ꝑpinqua eſſe equiuocatōes ipa rum latet.⁊ non queadmodū in his que de lōge manifeſta magis.differentia enim multa q̄ ſm ydeam:puta quoniā vocatur clauis equiuoce:⁊ que ſub collo animalium: ⁊ qua hoſtia claudunt. Sumaṫ autem iniuſtus quotiens dicitur. videtur autem illegalis iniuſtus eſſe ⁊ auarus ⁊ inequalis.quare manifeſtum quoniam ⁊ iniuſtus erit:⁊ legalis et equalis. Iuſtum quidem igitur ⁊ legale ⁊ equale:iniuſtuꝫ autem āt illegale ⁊ inequale. Quia autem auarus iniuſtus circa bona erit non omnia: ſꝫ circa quecunqꝫ bona fortune ⁊ infortuniuꝫ. Que ſunt autem ſimpliciter bona ſemper alicui āt non ſemper.homines autem hec orant et perſequuntur.opoꝛtet autem non: ſed orare quꝺ bona ſimpliciter:⁊ ipſis bona eſſe. eligere aūt que ſibiipſis bona. Iniuſtus autem ſemp non plus eligit:ſed ⁊ minus in ſimpliciter malis. Sed quoniam videtur ⁊ minus malum bonū aliqualiter ē.boni autem ē auaricia: ꝑpter h̄ videtur auarus eſſe. Eſt autem inequalis: hoc enim continet ⁊ cōe ⁊ illegalis. Hec autem illegalitas aut inequalitas continet omnem iniuſticiam ⁊ cōmune ē omni iniuſticie.

HEc ē tertia pars hꝰ capituli in qua philoſophus ponit diuiſionem iuſticie.⁊ primo narrat ꝙ ſi iniuſticia dicitur multipliciṫ ⁊ iuſticia diciṫ multipliciter: quia vt in multum.i.in pluribus ē ita ꝙ ſi vnum contrariorum dicitur multipliciter:reliquum etiā dicitur multipliciter. vnde tam iuſticia q̄ iniuſticia dicitur multipliciter. et multiplicitas iniuſticie manifeſtat multiplicitatem iuſticie.ſꝫ multiplicitas eorum ē latens ꝑpter hoc ꝙ ea que faciunt multiplicitatem ſunt ꝑpiqua ad inicē ſm ꝯuenientiam.in his āt q̄ multū diſtāt ē equiuocatio manifeſta magis ſi idem nomē eis imponatur eo ꝙ in ꝑmptu apparet differentia eoꝝ que ē ſm ydeā.i.ſm rōnem ſpeciei ꝑprie:ſicut hoc nomen clauis dicitur equiuoce de inſtrumento quo clauduntur hoſtia:et de quodam cooperculo quod cooperit arteriā que ē in collo animalium.qꝛ enim iſta multū differunt:ideo eoꝝ multiplicitas ē magis manifeſta.ſic igiṫ narratum ē ꝙ iuſticia ⁊ iniuſticia dicuntur multipliciter: ſed eorum multiplicitas latet ꝑpter hoc ꝙ eoꝝ ſignata habēt magnam conuenientiam ad inuicem. Sumaṫ autem iniuſtus.ꝙ autem iuſtus dicatur multipliciter ꝑbat philoſophus.⁊ ē ꝑma cōcluſio huius libri.ſ.ꝙ iuſtum dicitur multipliciter: ⁊ ꝑbatur ſic:iniuſtus dicitur młtipliciter: ⁊ ſi vnum oppoſitoꝝ dicitur multipliciter ⁊ reliquum dicitur multipliciter.ergo ⁊c̄. Qꝺ autē iniuſtus dicatur multipliciter patet per h̄ ꝙ vno modo dicitur iniuſtus illegalis: vt ille q facit contra legem.alio modo dicitur auarus ſcilicet qui vult plus habere de bonis q̄ iuſtum eſt. Tertio modo dicitur iuſtus inequalis.ſ.ille qui vult habere minus de malis .ſ.de laboribus ⁊ inopia ⁊ alijs defectibus. et ideo iuſtus dicitur dupliciter. vno modo diciṫ iuſtꝰ legalis vt obſeruatoꝛ legis. ſecundo mō dicitur iuſtus equalis.ſ. quia equaliter vult habere de bonis ⁊ de malis . equale enim opponitur vtriqꝫ.ſ.ei quod eſt in plus:⁊ ei quod eſt i minus. Et ſi obyciatur ſic. iniuſtus diciṫ tripliciter:⁊ quotiens dicitur vnuꝫ oppoſitoꝝ totiēſ diciṫ reliquū.igiṫ iuſtū diceṫ tripliciter Dicendū eſt ꝙ quotiens diciṫ vnum oppoſitoꝝ ⁊c̄. hoc eſt verum:niſi vnum ſignatū vnius oppoſitoꝝ opponaṫ pluribus ſignatis alterius oppoſitoꝝ quō eſt in ꝓpoſito: qm̄ iuſtus equalis opponitur tam iniuſto inequali q̄ iniuſto auaro:quia equale opponitur taꝫ ei quod eſt i plus q̄ ei qꝺ eſt in minus. vel dicendū ꝙ iniuſtum principaliter ſolum dr̄ duobꝰ modiſ .ſ.iniuſtus illegalis ⁊ iniuſtus inequalis. ⁊ iniuſtū inequale dr̄ vlterius in iniuſtū qui vult plus habere de bonis:⁊ iniuſtum qui vult habere minus de malis. vterqꝫ enim iſtoꝝ iniuſtus inequalis eſt:⁊ ſm hoc regula ſic intelligitur:quotiens dicitur vnum oppoſitoꝝ totiēens dr̄ reliquum loquendo de oppoſito ꝑmo: ⁊ imediato.⁊ ſic ſicut iuſtus diciṫ duobus modis.tātū .ſ.iuſto legali ⁊ equali: ita iniuſtus: quod primo opponitur iuſto dr̄ ꝑmo de duobus tm̄.ſ.de iuſto illegali ⁊ de iniuſto inequali ⁊ etiam iniuſtuꝫ inequale diuiditur in iniuſtū iequalē q vult hēre plꝰ de bonis: ⁊ ille ꝑprie dr̄ auarꝰ i iuſtū.⁊ iequalē q vult habere miꝰ de malis:quāuis cōiter loquēdo inequale ſit cōe vtriqꝫ.ſ.ei qui vult habere plus de bonis ⁊ ei qui vult habere minus de malis. vñ ineq̄le poteſt accipi large ⁊ ſtricte. ſi accipiaṫ large ſic diciṫ tam de eo qui vult habere plus d bonis q̄ de eo qui vult habere minus de malis. ſi accipiaṫ ſtricte:ſic ſolum diciṫ de eo q vult habere minus de malis:⁊ ſi accipiaṫ large ſic opponitur primo ⁊ immediate iuſticie eq̄li: et ſic ſicut iuſtū dicitur ꝑmo ⁊ ꝑncipaliter ſolum duobꝰ modis ita:iniuſtuꝫ diciṫ ꝑncipaliṫ duobus modis tm̄.ſ. iiuſtū illegale ⁊ iiuſtū ieq̄le ſiłr accipiendo iniuſtū inequale cōiter ⁊ iniuſtum inequale ſic acceptū dr̄ dupliciṫ vt patꝫ ex ꝑdictis. Quia autem auarus. Hic manifeſtat ꝑdictam diuiſionem iniuſti ⁊ dicit ꝙ quia auarus vult plus habere de bonis.ideo ē circa bona que homines appetunt non tamē eſt circa omnia bona:ſed ſoluꝫ circa illa circa que eſt bona fortuna ⁊ īfortuniū. hꝰ aūt ſimpliciṫ .i.abſolute i ſe cōſiderata ſunt bona alicui tñ non ſēp ſunt bona:qꝛ non ſp expediūt homini hoīes . n. petūt a deo in oronibꝰ ſuis:hꝰ modi bōa ac ſi eiſeēnt ſp bōa: ⁊ ex h̄ efficiunṫ auari ⁊ iiuſti.qꝛ nō oꝫ ſic orare:ſed orando a deo pettere:ut ea que ſunt ſm ſe bona ſint eis bona. Iniuſtꝰ āt non ſemp. inequalis etiam diciṫ iniuſtus non ſp:qꝛ plus eligit . ſed qñqꝫ qꝛ minꝰ eligit de ſimpliciter malis:ſicut ſunt labores inopia ⁊ hꝰmodi:ſed qꝛ minus malū videtur aliq̄liter eē bonum cum auaricia ſit reſpectu boni ut dictum eſt.videṫ ꝑpter hoc ꝙ ille qui minus vult habere de malis ſit quodāmodo auarus.ſed verius dr̄ ꝙ ē inequalis: qꝛ h̄ cōtinet vtrūqꝫ.ſ.illud qꝺ ē minꝰ:⁊ illud qꝺ ē plꝰ Et illegalis.illegalis .n. dr̄ iniuſtus: ⁊ hec illegalitas ſm quā diciṫ aliqs iniuſtus eſt quedā inequalitas:⁊ continet oēm iuſticiā:⁊ eſt cōis reſpectu omnis iiuſticie:ut patebit infra. Sciendū eſt ſm Lincoł ꝙ hoc nomē auarus ſiłr et hoc nomē auaricia ſumiṫ dupliciṫ.ſ. cōiter ⁊ ꝑprie.qñ ſumūṫ cōiter ſic ſūt indifferenṫ reſpectu maioris boni ⁊ minoris mali: ita ꝙ ois qui plus equo eligit de bonis ⁊ minus equo d malis auarus diceṫ cōiter. ſed ꝑprie dicitur reſpectu maioris boni. ꝑprie.n. diciṫ auarꝰ q plus equo eligit de bonis.

Quia aūt illegalis iniuſtꝰ erat legalis aūt iuſtus. manifeſtū aūt qm̄ oīa legalia ſunt aliq̄liter iuſta. determinata āt a lege poſitiua legalia ſunt.⁊ vnūquodqꝫ horum legaliuꝫ iuſtuꝫ eſſe dicimus. leges autem dicunṫ de oibus cōiectantes: vel cōiter cōferentes oibus. vel optimis: vel dñis: vel ſm virtutem: vel ſm aliquē modū aliū. Quare ſꝫ vnū quidē moduꝫ iuſta dicimus factiua ⁊ conſeruatiua felicitatis ⁊ particulaꝝ ipſius polytica ꝯicatōe. Precipit āt lex ⁊ fortis opera facere:puta non derelinquere aciē:neqꝫ abycere arma ⁊ q̄ tēperati:puta non mechari neqꝫ conuitiari:⁊ que māſueti:puta nō ꝑcuteṫ nꝫ contendeṫ ſiłr autem ⁊ ſm alias virtutes ⁊ malicias.hec āt quideꝫ iubens. hec autem ꝓhibēs.recta qdem q̄ poſita recte.deterioꝛ āt apoſchediaſmenos. Ipſa quidem igiṫ iuſticia.virtus quidē ē perfecta. ſed non ſimpliciter:ſed ad alterum.⁊ ꝑpter h̄ multotiens pclariſſima virtutum eſſe videṫ iuſticia.⁊ nꝫ heſperus:neqꝫ lucifer ita admirabilis: ⁊ ꝑpter hoc ꝓuerbiū dicentes aimus. iiuſticia āt ſimul omnis virtꝰ ē ⁊ perfecta maxime virtus:qm̄ pfecte virtutis vſus eſt. perfecta āt ē: qm̄ habēt ipſā ad alteꝝ pōt virtute vti:ſed non ſolū ad ſeipſū.multi.n.in ꝑprijs qdem virtute pñt vti.in his āt q̄ ad alterū non pñt.⁊ ꝑpter hoc biā videṫ hēre hoc biātis:qm̄ principatꝰ virū oñdit.ad alterū.n.⁊ in cōicatione iam princeps. ꝑpter hoc autē ipſum ⁊ alienum bonū vr̄ eē iuſticia ſola virtutuꝫ: qm̄ ad alteꝝ eſt. Alij āt conferentia operaṫ vel principi vel cōi. Peſſimus quidē igiṫ qui ad ſeipꝫ ⁊ ad amicos vtitur malicia. Optimus autem non qui ad ſeipſū virtute:ſꝫ q ad alteꝝ. hoc.n. opus difficile. hec quidē igiṫ iuſticia: nō pars virtutis:ſed tota virtus eſt. neqꝫ contraria iniuſticia ps malicie:ſed tota malicia. Quid āt differt virtus ⁊ iuſticia h̄ manifeſtuꝫ ex his q̄

dicta ſūt. ē quidē.n.eadē eē ſ̄bo:⁊ eē āt,nō idē
ſed ſm ꝙ ad alterū ad alteꝝ quidē iuſticia.ſ₃
autē ꝙ talis habit⁹ ſimplicit̄ virt⁹.

HEc ē.4.ps ꝑncipalis h⁹capituli in qua
phs determinat de iuſticia ⁊ de iuſto le
gali.⁊ ꝯtinet duas ꝑticulas.In ꝑma determi
nat ꝺ iuſto legali.In ſc̄da ibi: Hec qdē igitur.
determinat de iuſticia legali.In ꝑma igit̄ par
ticula oñdit q̄lia ſūt legalia:⁊ reſpectu cuius
finis aliqs ſtatuit̄ a lege:⁊ de qb⁹lex ſtatuit:
⁊ q̄ ꝑcipit.dicit igit̄ ꝙ qꝛ illegalis ē iiuſt⁹ ⁊ le
galis iuſt⁹.iō oīa legalia ſūt aliqualiter iuſta
⁊ h̄ ē ꝯ⁹ſc̄da h⁹libri.ſ. ꝙ oīa legalia ſūt aliq̄lit̄
iuſta.⁊ ꝓbat̄ ſic quecūq₃ ſūt determiata ⁊ ſta
tuta per legem poſitiuam ſunt aliqualiter iu
ſta:ſed omnia legalia ſunt determinata et ſta
tuta a lege poſitiua.iō ⁊c̄. Intelligendū eſt ꝙ
phs dicit aliq̄liter:qꝛ oīs lex dat̄ in ordine ad
aliquā policiā:ſ₃ in oī policia nō ē ſimpliciter
iuſtū.ſ₃ in quibuſdā ē ſolū iuſtū ſ₃ quid:ut p₃
ꝑ phm.3°politice.nā in policia democratica i
q̄ tot⁹ppl's dñat̄ attendit̄ iuſtū ſm qd: ⁊ non
ſimpliciter.In illa.n.politia eſt iuſtū ꝙ oēs ci
ues ſint eq̄les ſm qd.i.ſm libertatē. vñ illa q̄
ſtatuunt̄ ſm legē democraticā nō ſūt ſimplici
ter iuſta:ſed ſūt aliq̄liter iuſta. Leges autem
dicunt̄.In legibus āt ferendis intendit̄ tāq₃
finis illud quod ē vtile ei quod ē ꝑncipale in
ciuitate.ſ.illud qđ ē vtile toti ciuitati:ſi illud
ē in rēis polityſ in quib⁹intendit̄ bonum cōe
vel intendit̄ illud quod eſt vtile optimis.i.ali
quibus maioribus de ciuitate ꝑ q̄s ciuitas re
git̄.vel itendit̄ illud qđ ē vtile dñis:ſic̄ i poli
tys q̄ regunt̄ regib⁹ vel tyrānis.⁊ qꝛ cōis vtili
tas hūana ꝑncipaliter ordit̄ ad felicitatē:mani
feſtū ē ꝙ ſm vnūquēq₃ modū legalia dicunt̄
ea q̄ ſūt factiua ⁊ ꝯſeruatiua felicitatis. Et ꝑti
cularū ipſius.i.eaꝝ q̄ ad felicitatē ordināt̄ vł
ꝑncipalit̄ ſic̄ virtutes: vł inſtrālit̄ ſic̄ diuitie ⁊
h⁹bona exteriora:⁊ h̄ ꝑ cōparatōem ad cōita
tem politicā ad quā reſpicit poſitio legis. Pre
cipit āt lex.oñdit q̄ ꝑcipiunt̄ ⁊ ſtatuunt̄ a lege
d.ꝙ lex ꝑcipit ea q̄ ꝑtinent ad ſingulas virtu
tes.ꝑcipit.n.facere opa fortitudis:ut nō ꝓyce
re arma in bello:⁊ nō dereliquere aciē. ꝑcipit
etiā ea q̄ ꝑtinēt ad tēperātiā:ut nō mechari.ꝑ
cipit ēt ea q̄ ꝑtinēt ad māſuetudinē:ut ꝙ vn⁹
hō nō ꝑcutiat aliū ex ira.vñ lex ꝑcipit nō ꝑcu
tere nō ꝯtēdere.⁊ eodē mō ē ꝺ alys virtutib⁹
q̄ꝝ actus lex iubet:⁊ de alys malicys q̄ꝝ act⁹
lex ꝓhibet.Et ſi lex rōne ponat̄ circa iā dicta
videt̄ lex recta.alia vero lex q̄ nō recte ponit̄
q̄ ē deterior dicet̄ apoſtedia ſiue cyres.i.lex po
ſita repente:⁊ ſine debita ꝓuidentia ⁊ ꝑmedi
tatōe.Hec quidē igit̄ iuſticia.hec ē ſc̄da ꝑticu
la q̄rte ꝑtis ꝑncipalis in q̄ determinat̄ ꝺ iuſti
cia legali.⁊ ꝑ narrat ꝙ iuſticia legalis de qua
nunc loqmur ē virtus ꝑfecta: ſ₃ nō ſimplr ſed
ad alteꝝ.⁊ ꝓpter h̄ iuſticia videt̄ eē ꝑclariſſi
ma virtutū.⁊ neq₃ heſper⁹.i.ſtella ꝑclariſſima
veſpꝛina.neq₃ lucifer.i.ſtella ꝑclariſſima ma
tutina ē ita admirabilis:ut ita fulciat ſic̄ iuſti
cia.Iuſticia.oñdit quō iuſticia ſe habet ad ali
as virtutes.⁊ ꝑ narrat dicens ꝙ iuſticia lega
lis conſiſtit in vſu virtutis qui ē ad alterum:
⁊ ſm omnem virtutem de qua lex precipit. et
ideo in ipſa iuſticia ſimul comprehenduntur
omnes virtutes:⁊ ipſa ē virtus maxime per
fecta.perfecta autem. ꝓbat 2° q̄ ꝓpoſuit.ſ.ꝙ
iuſticia legalis ē virtus maxime perfecta:⁊ ꝙ
includit oēm virtutē.ꝑmū ꝓbat ⁊ ē ꝯcluſio.3.
.ſ.ꝙ iuſticia legalis ē virt⁹ maxie ꝑfecta: ⁊ ꝓ
bat̄ ſic:illa virtus q̄ cōtingit bene vti nō ſolū
ad ſeipſū:ſed etiam ad alterum ē virtus ma
xime perfecta:quia perfectius ē bene vti vir
tute ad ſeipſum ⁊ ad alterum q̄₃ ad ſeipſū tm̄.
ſed iuſticia legali cōtigit vti ad alterum ⁊ nō
ſolum ad ſeipſum:quod non contingit omni
bus virtuoſis ſcilicet bene vti virtute ad alte
rum:quia multi poſſunt vti virtute in ꝓprys
⁊ ad ſeipſos qui non poſſunt vti virtute i his
que ſunt ad alterum ut manifeſtum eſt. iō iu
ſticia legalis ē virtus maxime perfecta. Ma
ior.ſ.ꝙ perfectio virtutis attenditur penes
hoc ꝙ vnus bene ſe habet ad alterum decla
ratur per prouerbium biātis:qui fuit vn⁹ de
ſeptem ſapientibus quod ē tale: principat⁹ vi
rum oñdit.ſ.vtrum ſit perfectus vel inſuffici
ens.ille qui ē princeps iam ſe habet in cōmu
nicatione ad alterum.ad principem enim ꝑti
net gubernare ſubitos : ⁊ diſponere ea que or
dinant̄ ad bonum cōmune. ⁊ ex hoc patet ꝙ ꝑ
fectio virtutis attenditur ex hoc ꝙ vnus be
ne ſe habet ad alterum.⁊ ſic p₃ maior ⁊ minor
etiam.ſ.ꝙ iuſticia legalis ē ad alterum decla
ratur ꝑ aliud prouerbium :quod ē tale Sola
enim iuſticia inter alias virtutes videtur eſſe
alienum bonū:quia ē ad alterum inq̄₃tum tē
dit operari ea que ſunt vtilia alteri:ut cōmu
nitati vel principi cōitatis. Alie autem virtu
tes intendunt operari bonum ꝓpꝛium: ut tē
perantia intendit quietare animū a turpibus
concupiſcentys.⁊ ſic de alys virtutibus ⁊c̄.
Peſſimus quidem igit̄.Ex his concludit con
cluſionēm intentam.ſ.ꝙ iuſticia legalis eſt ꝑ
fectiſſima virtus.⁊ iuſtus legalis optimus i
ter virtuoſos.⁊ dicit ꝙ ſicut ille ē peſſimus q
vtitur malicia non ſolum ad ſeipſum: ſed ad
amicos:ita ille ē optimus qui vtitur virtute
non ſolum ad ſeipſum:ſed etiam in compara
tione ad alios.hoc enim ē maxime difficile.ſic
igitur patet ꝙ iuſtus legalis ē optimus. ⁊ iu
ſticia legalis ē perfectiſſima virtus. Hec qui
dem igitur iuſticia. Ex iam dictis concludit
vnum quod prius narrauit:⁊ ē ꝙ iuſticia le
galis ē tota virtus.⁊ hec ē concluſio.4.⁊ ꝓba

tur ex precedentibus ſic:illa virtus ad quam
pertinet vti qualibet virtute ē tota virt⁹.ſed
ad iuſticiam legalē₃ pertinet vti qualibet vir
tute ideo ⁊c̄.maior patet ⁊ minor declarat̄.nā
ad iuſticiam legalem pertinet vti omni virtu
te qua contingit vti ad alterum:ſed omni vir
tute contingit vti ad alterum. ⁊ ideo conclu
dit ꝙ hec virtus.ſ.iuſticia legalis non ē pars
virtutis:ſed ē tota virtus.neq₃ iniuſticia con
traria iuſticie legali ē pars malicie: ſed ē tota
malicia.Quid autem differt. remouet dubiū
qꝛ ſm ꝑdicta poſſet alicui videri ꝙ iuſticia le
galis ⁊ virtus ſimpliciter dicta eſſent omnino
idem:⁊ ꝙ quelibet virtus moralis eſſet iuſti
cia legalis cū qualibet virtute morali ꝯtigat
vti ad aliū:quod videtur eſſe ꝓpꝛium virtu
ti legali.Iſtud remouet ⁊ oſtendit quomō dif
ferant virtus ⁊ iuſticia legalis. ⁊ dicit ꝙ ma
nifeſtum ē ex his que dc̄ā ſunt ꝙ iuſticia lega
lis ⁊ virtus ſunt idem ſm ſubſtantiam:ſ₃ non
ſunt idem ſm rōnem.nam illud idem quod i
comparatione ad alterum dicit̄ iuſticia ſ₃ ſe
⁊ ſm ꝙ ē talis habitus dicit̄ ſimpliciter vir
tus.Hic occurrunt duo dubia.ꝑmum ē.vtrū
iuſticia legalis diſtinguitur ſpecifice ab alys
virtutibus.ſecundū dubium vtrum iuſticia
ſit ꝑclariſſima virtutum.Ad ꝑmum arguitur
⁊ videtur ꝙ non ſit virtus diſtincta:quia om
nis virtus ſpecie diſtincta ab alys ē pars ſub
iectiua virtutis.ſed iuſticia legalis non ē ꝑs
ſubiectiua virtutis:ut patet per philoſophū₃
in textu qui dicit:quia iuſticia legalis non eſt
pars virtutis:ſed ē tota virtus .ergo ⁊c̄. Ite₃
iuſticia legalis ē eadem ſm ſubſtātiam cū vir
tute in cōmuni per philoſophum in textu.ſed
virtus in cōmuni nō diſtinguitur ſpecie a ſu
is ſpēb⁹.igit̄ iuſticia legal' ñ diſtinguit̄ ſpē ab
alys virtutibus. In oppoſitum videtur hic
eſſe philoſophus qui diuidit iuſticia₃ in iuſti
ciam legalem ⁊ particularem.Item tertio po
litice dic̄ phs ꝙ non ē eadem virtus boni vi
ri et boni ciuis.ſed aliquis dicitur bonus vir
abſolute per alias virtutes : et per iuſticiam
legalem dicitur bonus ciuis. igitur ⁊c̄.
Ad ſc̄m dubium arguitur ꝓbando ꝙ iuſticia
non eſt ꝑclariſſima virtutum:quia magis lau
dabile ⁊ magis ꝑclarum eſt dare ſuum: quod
fit per liberalitatem q̄₃ dare alienum:quod fit
per iuſticiam.igitur liberalitas ē magis lau
dabilis ⁊ magis ꝑclara q̄₃ iuſticia.Item quāto
aliqua virtus ē circa magis difficile tanto me
lior ē ⁊ ꝑclarior.ſed fortitudo que ē circa peri
cula mortis ē circa magis difficile:quia diffici
lius ē aggredi pericl'a mortis q̄₃ dare vnicui
q₃ quod ſuum eſt.quod pertinet ad iuſticiam.
igitur fortitudo ē melior ⁊ ꝑclarior q̄₃ iuſticia.
ideo ⁊c̄. In oppoſitu₃ ē philoſophus in littera
Ad primum dubium dicunt quidam ꝙ iuſti
cia legalis diſtinguitur ab alys virtutibus: ſi
cut totum integrale a ſuis partibus.nam iuſti
cia legalis ē tota virtus:⁊ non eſt pars virtuti
ſicut dicit philoſophus.Iſtud tamen nō vide
tur verū:quia ſicut iuſticia legalis eſt tota vir
tus:ita iniuſticia illegalis eſt tota malicia: ſic̄
dicit philoſoph⁹.Si igitur iuſticia legalis eēt
quoddam aggregatum ex omnibus virtutib⁹
ſequeretur ꝙ iniuſticia legalis eſſet quodda₃
integrale aggregatum ex omnibus vitys:hoc
ē impoſſibile.quia ſi eſſet hoc verum null⁹ poſ
ſet habere iniuſticiam illegalem : niſi hēret o
mnia vicia:⁊ ſic nullus poſſet eſſe iniuſtus il
legalis:quia ſi aliquis eſſet talis ille haberet
omnia vitia:⁊ ſic idem homo eſſet prodigus ⁊
illiberalis ⁊ audax ⁊ timidus:⁊ ſic ꝯ̄ria ineēnt
eidem ſimul in actu:quod eſt impoſſibile.non
igitur ē iniuſticia illegalis totu₃ integrale ag
gregatum ex omnibus vitys.⁊ per conſequēs
iuſticia legalis non ē aggregata ex omnib⁹ vir
tutibus.Item philoſophus in textu dicit ꝙ iu
ſticia legalis ⁊ virtus ſunt idem realiter.ſ₃ ſ₃
eſſe hoc eſt ſm diffinitionem non ſunt idem.ſ₃
ſm ꝙ ad alterum.ſ.ad bonum cōmune ſic di
citur legalis:⁊ ſm ꝙ eſt talis habitus:ſicut di
citur virtus ſimpliciter.ex hoc arguitur ſic:q̄
cunq₃ ſunt eadem ſm ſubſtantiam de quocun
q₃ dicitur vnum de eodem dicitur reliquū.ſed
iuſticia legalis ⁊ virtus ſunt idem ſm ſubſtan
tiam:⁊ virtus vere ꝑdicatur de omni virtute
igitur iuſticia legalis vere ꝑdicatur de omni
virtute.ſed aggregatum ex omnibus virtuti
bus non predicatur vere de omni virtute. igi
tur iuſticia legalis non ē totum integrale ag
gregatum ex omnibus virtutibus.ideo vide
tur mihi ſm intentionem philoſophi ⁊ cōmen
tatoris hic.ꝙ iuſticia eſt cōmunis per ꝑdicati
onem ꝺ omni virtute morali:quia omnis vir
tus cuius actum lex precipit ē iuſticia legalis
ſm philoſophum.ſed actus omnium virtutū
precipit lex:ideo omnis virtus eſt iuſticia le
galis.Sciendum eſt igitur ꝙ iuſticia legalis
ē virtus qua homo bene diſponitur in ordine
ad bonum cōmune. ⁊ iuſticia particularis per
quam homo bene diſponitur ad bene operan
dum in ordine ad perſonam ſingularem. ⁊ vir
tus ſimpliciter accepta ē habitus per quē ho
mo bene diſponitur in ordine ad ſeipſum. nūc
autem per eundem habitum per quem hō bñ
diſponitur in ordine ad ſeipſum bene diſponi
tur in ordine ad bonum cōe.nā ꝑ tēperantia₃
homo bene diſponitur in ſeipſo :⁊ per tēperan
tiam homo bene diſponitur in ordine ad bonū
commune.Temperatus enim mediante hītu
temperātie bñ viuit in cōitate nō faciēdo iiu
riam alteri ꝓpter concupiſcētiā ſuā adiplēdā
⁊ manſuetus bene viuit ſm ſe ⁊ ſine perturba
tione:⁊ etiam bene viuit in cōmunitate abſq₃

contumelia ⁊ ira ⁊ rixa. ideo dico ꝙ virtus et iuſticia legalis ſunt eiuſdem cōmunitatis q̄ntuꝫ ad ſuppoſita. nec ē iuſticia legalis virtus ſpecialis diſtincta ab alijs virtutibus: ſic nec hoc cōmune virtus ē virtus diſtincta. ⁊ ideo dicit philoſophus ꝙ iuſticia legalis ē tota virtus: quia eſt totum vniuerſale continens ſub ſe omneꝫ virtutem in ordine ad bonum cōe. Dico etiam ꝙ virtus inq̄ntum legalis eſt perfectior ſeipſa inq̄ntum eſt virtus. nam ſm ꝙ ꝑficit hominem in ordine ad bonum cōmune ē perfectior q̄ꝫ ſm ꝙ ꝑficit hominem ſm ſe. ⁊ iō dicit philoſophus ꝙ iuſticia legalis. i. inquantum legalis eſt p̄clariſſima virtutum. Ad ratōnes in oppoſitum dicendum ꝙ philoſoph⁹ diſtinguit inter iuſticiam legalem ⁊ particularē iuſticiam non ſicut inter parteſ ſubiectiuas iuſticie: ſed ſicut inter ſuperius ⁊ inferius quō i ſcđo phicoꝝ diſtinguit inter caſum ⁊ fortunaꝫ per ħ qđ omne ꝙ fit a fortuna fit a caſu ⁊ non econuerſo. ⁊ in quarto huius diſtinguiť inter liberalitatem ⁊ magnificentiaꝫ tanq̄ꝫ inter ſuperius ⁊ inferius. Ad aliud. ſ. cum dicitur ꝙ n̄ eſt eadem virtus boni viri ⁊ boni ciuis. dico ꝙ eſt eadem virtus ſm ſubſtantiam ⁊ ē alia ſm diffinitionem. quia virtus boni ciuis ſm ꝙ huius eſt in ordine ad bonum cōmune ciuitatis. Ad ſecundum dubium eſt dicenduꝫ ꝙ iuſticia legalis inquantum eſt legalis eſt p̄clariſſima omniū virtutum moralium inq̄ntum ſunt morales: quia finis iuſticie legalis ſꝫ ꝙ huius ē melior: ⁊ obiectum ē melius. nam finis iuſticie legalis ē conſeruatō boni cōmuniſ ⁊ obiectum eius ē obiectum cōmune: quod eſt melius ⁊ diuinius q̄ꝫ bonuꝫ particulare: ut pꝫ ex primo huius. alie auteꝫ virtutes ſunt circa obiectum particulare et finem particularem ergo ⁊c̄. dico etiam ꝙ iuſticia particularis eſt preclarior omni alia virtute morali: quia iuſticia particularium eſt in voluntate: ⁊ alie virtutes morales ſunt in appetitu ſenſitiuo: ut declaratum eſt in fine primi huius. ſed volūtas ē perfectior appetitu ſenſitiuo. ergo: Item alie virtutes morales intendunt bonum hominis in ordine ad ſeipſum. ſed operari bonum in ordine ad alterum: quod eſt alienum bonum ē difficilius q̄ꝫ operari bonum ꝓpriuꝫ. ⁊ illa virtus que ē circa difficilius eſt magiſ p̄clara. Ad p̄mum in contrarium dicendum ꝙ dare ſuuꝫ ꝓprium ē magis laudabile q̄ꝫ dare alienuꝫ ceteris paribus. ſi autem cetera non ſunt paria non oportet: ⁊ in ꝓpoſito cetera nō ſunt paria quia liberalitas ſolum intendit bonum proprium: ⁊ iuſticia legalis intendit bonum cōe. ⁊ iuſticia particularis intendit bonum ꝓpriū: ⁊ etiam alienam. Ad aliud cum dicitur ꝙ fortitudo eſt circa magis difficile q̄ꝫ iuſticia. Dicēdum ꝙ illa virtus que ē circa magis difficile ē melior ceteris paribus: ſed hic non ſunt cetera paria: quia ꝯđm iuſticie legalis ē bonū cōmune ⁊ etiam materie omnium aliarum virtutum ſunt obiecta iuſticie legalis: ⁊ etiam iuſticia ē vtilis omni tempore. vnde philoſoph⁹ p̄mo rhetorice dicit ꝙ fortes laudantur: quia ſunt vtiles tempore belli. iuſticia autem vtiliſ eſt tempore belli ⁊ tempore pacis. vnde ſi omnes homines eſſent iuſti non indigeremus fortitudine: ſed adhuc indigeremus iuſticia.

Capitulum ſecūduꝫ

p̄mi tractatus declarans ꝙ preter iuſticiam legalem que ē cōmunis virtuſ eſt quedam iuſticia que ē particularis virtus: quod oſtenditur per hoc ꝙ ē quedam particularis malicia ab alijs diſtincta: ⁊ ꝙ iuſticia que eſt cōmunis virtus: ⁊ iuſticia que ē particularis virtus conueniunt in nomine: quia cōmuniť in diffinitione ſm idem genus inq̄ntuꝫ vtraqꝫ ē ad alterum. differunt tamen: quia iuſticia legalis reſpicit cōmune bonum: ⁊ reſpicit totaꝫ materiam moralem. ⁊ iuſticia particularis reſpicit bonum perſone particularum: ⁊ quia iuſticia particularum quedam ē diſtributiua q̄ conſiſtit in diſtributionibus aliquorum cōiū que ſunt diuidenda inter eos qui cōmunicant ciuili cōmunicatione ſiue ſit honor ſiue pecunia vel quicquid aliud pertinens ad bona exteriora: vel etiam ad mala: ſicut labor expenſa ⁊ ſil'ia. Et alia ē iuſticia p̄ticlaꝝ ꝯmutatiua q̄ conſtituit rectitudinem iuſticie in cōmutatōibus ſm quas transfertur aliquid ab vna perſona in alteram ſm ꝙ ſm iuſticiam diſtributiuam transfertur aliquid de cōmuni ad ſingulos. Deinde ſubdiuidit iuſticiam diſtributiuā in duas ſpecies ſm cōmutationes duplices ſ. voluntarias ⁊ inuoluntarias: ⁊ inuolūtarias in occultas ⁊ violentas.

Querimus autem eam que in parte virtutis iuſticiā. Eſt enim quidam ut dicimus. ſimiliter autem ⁊ de iniuſticia q̄ ſm partem. Signum autem quoniam ē ſm alias quidem enim malicias q operatur iuſte quidem facit. auare facit autem nihil: puta qui abiecit clypeum ꝓpter timorem: vel qui maledixit ꝓpter iram: vel qui non adiuuant pecunijs ꝓpter illiberalitatem: quoniam autem auare facit multotiēs: neqꝫ ſꝫ vnā talium. ſed tamen neqꝫ ſm oēs. ſm maliciam auteꝫ quandā vituperam⁹. n. et ſꝫ iiuſticiam Eſt ergo alia quedā iiuſticia ut pars quedam totius. ⁊ iniuſtum quoddam in parte toti⁹ iiuſti eius quod ē p̄ter legem. Adhuc ſi hic quidē lucrandi gratia mechatur ⁊ accipiat. Hic aūt apponens ⁊ iacturā patiens ꝓpter concupiſcētiā. Iſte quidē luxurioſus videť vtiqꝫ ē magiſ q̄ꝫ auarus. Ille āt iniuſt⁹ luxurioſus aūt non. Manifeſtuꝫ eniꝫ ergo quoniā ꝓpter lucrari. Adhuc circa alias q̄dem oēs iniuſtificatiōes fit relatō ad quādaꝫ maliciā ſēper: puta ſi mechat⁹ ē ad luxuriā: ſi derelinquit ducem exercitus ad timiditateꝫ ſi percuſſit ad iram. ſi āt lucrat⁹ ē ad neqꝫ vnaꝫ maliciaꝫ. ſed vl' ad iiuſticiam. quare manifeſtū quoniā iniuſticia p̄ter totā. alia in parte.

Iſtud ē capitulum ſcđꝫ p̄mi tractat⁹ in quo determinať de iuſticia in p̄ticulari: oſtendendo que ⁊ qualis ē: ⁊ q̄ ſunt ei⁹ ſpecies. ⁊ cōtinet iſtud capitulū. 4. partes p̄ncipales. In prima oſtendit ꝙ preter iuſticiaꝫ legaleꝫ que eſt cōis virt⁹ ē alia iuſticia que ē virtus particularis. In ſecunda ibi: Uniuoca. ponit cōuenientiaꝫ ⁊ differentiam inter iuſticiaꝫ legaleꝫ ⁊ iuſticiam particl'areꝫ. ⁊ epylogat q̄ dicta ſūt ⁊ oſtendit q̄ reſtant dicenda. In tertia p̄te ibi: Factiua aūt. mouet q̄ndam dubitationē quā dicit poſteri⁹ eſſe ſoluendā. In q̄rta parte ibi: Ei⁹ aūt que ſm parteꝫ. diuidit iuſticiaꝫ particularem in iuſticiam diſtributiuaꝫ: ⁊ iuſticiā cōmutatiuam. ⁊ etiam ſubdiuidit iuſticiā cōmutatiuā ſm differētiaꝫ cōmutationum. In p̄ma igitur parte ꝓponit intentionem ſuā que pꝫ. deinde ꝓbat ꝙ preter iuſticiam legalē que ē cōmunis virtus ē alia iuſticia particularis virtus. ⁊ hec ē concluſio quinta: que ꝓbatur ſic: preter iniuſticiam que ē cōmunis malicia ē quedam iniuſticia que ē particularis malicia. igitur p̄ter iuſticiam legalem que ē cōmunis virtus ē alia iuſticia quedā que ē particularis virtus. conſequentia pat perꝫ hoc ꝙ habitus cognoſcuntur ex contrarijs: ut dictum ē ſupra. ~~⁊ etiaꝫ patet per hoc ꝙ habitus cognoſcuntur ex contrarijs: ut dictum ē ſupra~~: ⁊ etiam patet ex hoc ꝙ alteri ⁊ alteri virtuti ꝯtrariatur alia ⁊ alia malicia. ⁊ ideo ſi malicie ſint plures oportet ꝙ virtutes etiam ſint plures. Antecedens ꝓbatur tripliciter. p̄mo ſic illa q̄ poſſunt ad inuiceꝫ ſeparari ſunt diſtincta. ſed iniuſticia illegalis pōt ſeparari ab auaricia q̄ ē iniuſticia particularis. igitur preter iniuſticiam illegalem ē quedam alia iuſticia que ē malicia particularis. maior huius rōnis ē nota ⁊ minor ꝓbatur: ille qui operatur ſm alias particulares malicias facit iniuſte ſm iniuſticiaꝫ illegalem: quia facit quod lex ꝓhibet. ⁊ tn̄ nō facit auare: ut. ſ. accipiat aliquid de alienis inuito domino: ſicut cum aliq̄s miles abijcit clypeum in bello ꝓpter timiditatem. aut cum aliquis dixerit alicui opprobrium propter iram. aut quia non p̄ſtitit auxilium amico ſuo in pecunia ꝓpter vicium illiberalitatis. ⁊ ſic d̄ alijs malitijs. ⁊ per conſequēs iiuſticia illegalis poteſt eſſe ſine auaricia q̄ ē ſpālis iiuſticia. Pōt eē q̄nqꝫ econuerſo. aliquis enim poteſt peccare per auariciam tollendo aliena ⁊ tamen nō peccat ſm aliquaꝫ aliaꝝ malitiaꝝ: nꝫ ſm oēs. et tn̄ peccat ſm quandā maliciā: qđ patꝫ q2 ꝓpť ħ vituperať q̄ſi iiuſt⁹. ⁊ ſic pꝫ ꝙ ē quedā alia iuſticia que eſt ſicut pars totius virtutis: ⁊ eſt ſpālis virt⁹: ſil'r ēt pꝫ ꝙ ē quoddā iiuſtū qđ ē pars iiuſti legalis qđ ē oē iniuſtū. Adhuc ſi h⁹ quidem. ſcđo ꝓbať idē añs. ſ. qđ ē quedā p̄ticulari malicia p̄ter maliciā illegalē. ⁊ hec rō ſūitur ex ordie hit⁹ ad finē. ⁊ hec ē rō: ille malitie ſť diſtincte q̄ ordinantur ad diſtinctos fines. ſed auaricia que ē particulari iniuſticia ordīatur ad aliū finē q̄ꝫ iiuſticia illegalis. igiť ſunt malicie diſtincte. maior declarať p hoc ꝙ hit⁹ diſtinguitur ſm diſtinctōem finium. nā aliq̄s pōt cōmittere adulteriū dupliciter. ſ. vel ut lucreť ſpoliando mulierē: vel q̄litercūqꝫ hēat lucrū ab ea. Alio mō ꝯtigit ꝙ aliq̄s cōmittat adulterium ꝓpter concupiſcentiā nō ut lucretur. imo apponit aliq̄ū de ſuo ⁊ patiť iacturā in rebus ſuis: ad hoc ut ſue ꝯcupiſcētie ſatiſfaciat Ille q cōmittit adulteriū gr̄a lucri nō ē luxurioſus: q2 nō intendit finē luxurie: ſꝫ magis ē iniuſtus vel auarus: q2 ꝓpter lucrū facit contra iuſticiā. ſꝫ ille qui cōmittit adulteriū ꝓpť concupiſcentiam ꝓprie ē luxurioſus: q2 ꝓprie intendit finē luxurie: q ē ſatiſfacere ꝯcupiſcētie ſue. ⁊ ſic pꝫ maior h⁹ rōnis. ſ. ꝙ hituſ d̄ſtruitur p ſuos fines ad q̄s per ſe ordinanť. Et minor pꝫ q2 iniuſticia illegalis ordinať ad fines ſpālium maliciaꝝ. ideo ⁊c̄. Adhuc circa alia. q cūqꝫ facit contra aliquā virtutem ſpecialē facit contra iuſticiam legalem que p̄cipit operationes omniū virtutū moralium: ſed non quecūqꝫ facit ꝯ aliquā virtutē moralē facit iniuſticiā p̄ticularē. ergo p̄ter maliciā illegalē ē alia malicia particularis que ē iiuſticia p̄ticularis. ſ. auaricia. maior pꝫ ⁊ minor declarať: q2 ſi aliq̄s mechať ipſe facit ꝯ iuſticiam legalē. ⁊ refertur ad vitiū luxurie ⁊ ſi aliq̄s miles i bello dereliquerit ducē exercit⁹ facit ꝯ iuſticiā legalē ⁊ reduciť ħ ad malitiam timiditatis. ⁊ ſi aliq̄s inordinate ꝑcutiat ꝓximū hoc reduciť ad maliciam ire. ſꝫ ſi aliq̄s inordinate lucrat⁹ ē hoc non reduciť ad aliquā aliā maliciā ſpālem. ſꝫ ad ſolam iniuſticiam. vnde relinquiť quedaꝫ iniuſticia particularis p̄ter iniuſticiā q̄ eſt tota malitia: ⁊ eadem rōne eſt aliqua iuſticia particularis p̄ter iuſticiam legalem que ē tota virtus.

Uniuoca autem quoniam diffinitio i eodē genere. Ambe enim in eo ꝙ ad alteruꝫ hn̄t potentiam. Sed ħ quidem circa honorē: vel pecunias: vel ſaltem: vel ſi quoddaꝫ habeamus vno nomine comp̄hendere ħ oīa vel ꝓpter delectatōeꝫ q̄ a lucro: hec āt circa oīa circa q̄cūqꝫ ſtudioſus. Qm̄ q̄dē igiť ſť iuſticie plures. ⁊ q̄m

eſt quedã ⁊ altera ꝑter totã virtutẽ:manifeſtũ
ẽ.q̃ aũt ⁊ q̃l' q̃dã ſumẽdũ. determinatũ ẽ vtiq̧
iniuſtũ ⁊ illegale ⁊ inequale. Juſtũ aũt ⁊ lega/
le ⁊ equale.ꝭʒ quidẽ igiť illegale p̃us dcã iuſti
cia ẽ.Quia aũt inequale ⁊ plus non idem ꝭm
alterum ut ps ad totuʒ.inequale.n. omne ille/
gale.illegale ãt non omne inequale. Plus q̃/
dem igiť oẽ inequale.Jnequale autem nõ om̃e
plus ⁊ iniuſtuʒ: ⁊ iniuſticia non eadem:ſed al
tera ab illis.h̕ quidẽ ut ptes. h̕ aũt ut tota.ps
eni h̕ iniuſticia dicendũ:⁊ de iuſto ⁊ de iniuſto
ſilr. ꝭʒ quidẽ igiť totã virtutẽ ordiata iuſticia
⁊ iniuſticia.hec quidẽ totius virtutis exiſtẽs
vſus ad alium.hec autem malitie dimittatur
⁊ iuſtum ⁊ iniuſtuʒ. ꝭm has enim manifeſtuʒ
q̃uo determinandũ.Fere.n.multa legalium a
tota virtute precepta ſunt. ſcdm vnãquanq̧
enim virtutem p̃cipit viuere: ⁊ ꝭm vnãquãq̧
malitiam ꝓhibet lex.

Hec ẽ ſecunda ps huius capituli in q̃ phs
ponit conuenientiã ⁊ differentiam iter
iuſticiam legalem ⁊ iuſticiam particularem. ⁊
epylogat ⁊ narrat que reſtant dicenda. Primo
igiť ponit conuenientiam que ẽ in eodem noie
.ſ.in hoc nomie iuſticia. ⁊ hoc ideo ẽ: q꞉ ꝯueĩũt
in diffinitione ꝭm ideʒ ẽ genus vtriuſq̧.Utra
q̧ eni deſcribiť ꝑ hoc qd̕ ẽ eẽ ad alterũ. Scien
dum ẽ ꝙ iuſticia legalis attenditur in ordine
ad aliud qd̕ ẽ bonũ cõmune ⁊ iuſticia particu
laris ordinatur ad alterum.ſ.ad bonũ ptinẽs
ad aliquã perſonam particularem.Sed h̕ qui
dem.Jſte due iuſticie.ſ.legalis ⁊ particularis
differũt ex parte materie:q꞉ iuſticia particula
ris ẽ circa determinatã materiã moraleʒ.ſʒ iu
ſticia legalis ẽ circa totã materiã moralẽ.vnd̕
iuſticia particularis ẽ circa bona particlaria
ꝭm que attenditur cõmunicatõ inter homĩes
cuiuſmodi ſũt honor pecunia ⁊ ea q̃ pertinent
ad ſalutẽ vel diſpendiuʒ corporis : ⁊ circa alia
h⁹modi ẽ particlaris iuſticia. ⁊ ſi habeam⁹ hec
omnia aliq̃ vno nomine compꝛehendere. ⁊ iuſti/
cia particlaris non ẽ ſolũ circa res exteriores
ſʒ etiã delectatõem que conſequiť ex lucro ꝑ
quod aliquis accipit aliena non ꝭm ꝙ debet
vel vltra q̃ʒ debeat. Sed iuſticia legalis ⁊ iiu/
ſticia ẽ vlr circa totam materiam meliorem:
⁊ circa totum illud circa quod aliquis poteſt
dici ſtudioſus vel v̾tuoſus. Qd̕ quidẽ igitur
hic epylogat que dicta ſunt ⁊ narrat que ſũt di/
cenda dicẽs ꝙ eſt manifeſtum ex premiſſis ꝙ
ſunt plres iuſtitie ſcilicet legalis ⁊ equalis.ꝙ
ꝑter iuſticiam legalem que eſt tota virtus eſt
quedam particularis iuſticia ſed que ⁊ qualis
ſit poſterius eſt dicẽdum . Determinatum eſt
etiã ꝙ iiuſtũ dř ieq̃le ⁊ illegale ⁊ iuſtũ dř ꝯ⁹
eq̃le ⁊ legale ⁊ ꝭm ꝙ ẽ duplex iiuſtuʒ ẽ duplex
iuſticia.Quia aũt eq̃le ſʒ iiuſtũ qd̕ ſe hʒ ut pl⁹
⁊ ineq̃le nõ ſũt penit⁹ idẽ:ſʒ alterũ eſt ut ps et

alteꝝ ẽ ut totũ.nã oẽ qd̕ ẽ pl⁹ ẽ ieq̃le:ſʒ ñ ꝯuer/
tiť.q꞉ qd̕ ẽ i iuſticia ineq̃lis eo ꝙ hʒ min⁹ d̕ ma
lis: ⁊ ita eẽ i pl⁹ ẽ ut ps: ⁊ eẽ ieq̃le ẽ ut totũ.Si/
miliť iuſticia q̃ dř ineq̃lis nõ ẽ oio idẽ cũ iiuſti
cia illegali:ſʒ cõpať ad illã:ſic ꝑſ ad totũ. ⁊ ſilr
cõpatur iuſticia eq̃litatis ad iuſticiã legalem.
Quare de ea q̃ in pte narrat de q̃ hoꝝ ſit agen
dũ: ⁊ dicit ꝙ de iuſticia pticulari ſilr de iuſto ⁊
iiuſto pticulari ẽ dicendũ: ⁊ dimittenda ẽ iuſti
cia legalis: ⁊ iuſtũ ⁊ iiuſtũ legale. iſta.n.ſũt or/
dinata ꝭm totã virtutẽ.Ad iuſticiã.n.legalem
ptinet vſus toti⁹ virtutis ad aliũ. ⁊ ad iuſticiã
illegalẽ ptinet vſus toti⁹ malicie. Manifeſtũ
ẽ ẽt quõ iſtud iuſtũ.ſ.legale ⁊ iiuſtũ ſibi oppo/
ſitũ debẽt determinari: q꞉ iſta ſũt que deť mi/
naņť a lege.maior.n.ps legaliũ p̃ceptoꝝ p̃cipi
unť ꝭm ꝙ ꝯueniunt toti virtuti. lex.n.p̃cipit
viuere ꝭm vnãq̃ʒq̧ virtutẽ: ⁊ ꝓhibet viuere
ꝭm vnãquãq̧ maliciã.Sunt ẽt aliq̃ lege d̕ter/
minata que nõ ptinẽt directe ad alicui⁹ vſum
virtutis:ſʒ ad aliã diſpoſitiões bonoꝝ exterioꝝ
Factiua ãt toti⁹ virtutis ſũt legaliũ quecũq̧
lege poſita ſũt circa diſciplinã que ad cãʒ. De
ea ãt que ꝭʒ vnãq̃ʒq̧ diſciplinã:ꝭʒ quã ſimplr
vir bon⁹ ẽ: vtꝝ politice ẽ vł alteri⁹: poſterius
determinandũ. Nõ.n.forte idẽ ⁊ viro bono eẽ
⁊ ciui oĩ.mouet quandã dubitatiõʒ:q꞉ manife
ſtũ ẽ ꝙ ea que ſũt lege poſita ſũt factiua toti⁹
virtutiſ q̃ iſtruiť hõ i ordĩe ad bonũ cõe.ẽ etiã
quedã alia diſciplina q̃ hõ iſtruiť ad act⁹ vir/
tutũ ꝭm ꝙ cõpetit ſibi ſingulariter ĩ ordĩe ad
ꝓpꝛiũ bonũ inq̃ʒtũ ꝑ h̕ hõ efficiť bon⁹ in ſeipo
Eſt igiť dubitatõ vtꝝ h⁹mõi diſciplina ꝑ quã
hõ iſtruiť ad act⁹ virtutũ ꝭʒ ꝙ ſibi cõpetit ſin
gulariť: ⁊ i ordĩe ad ꝓpꝛiũ bonũ ptineat ad po
liticã vł ad aliquã aliã ſciaʒ. ⁊ h̕ dicit eẽ poſte
ri⁹ determinandũ.ſ.i libro politice: vbi oñdiť
ꝙ nõ ẽ illud ſimplr eẽ bonũ virũ ⁊ eẽ bonũ ci
uẽ ꝭm quãcunq̧ politiam.

Eius autem que ꝭm parteʒ iu/
ſticie: ⁊ ꝭʒ ip/
ſam iuſti.vna q̃deʒ ẽ ſpecies q̃ in diſtributio
nibus honoris vel pecuniaruʒ vel alioꝝ que
cunq̧ cõmuniũ partibilia cõicantibus vrba/
nitate.Jn his enim ẽ ⁊ ineq̃le habere ⁊ eq̃le al/
teꝝ ab altero.vna ãt q̃ i cõmutatõib⁹ directi/
ua.hui⁹ ãt ptes due.Cõmutationũ.n. he q̃deʒ
volũtarie ſũt.he ãt iuolũtarie.volũtarie q̃dẽ
tales:puta venditõ ẽptio mutuatio fideiuſſio
vſus depoſitio ꝯductio. voluntarie ãt dicunť
q̃m p̃nci⁹ cõmutationũ haꝝ volũtariũ. Jnuo
lũtariaꝝ ãt he q̃dẽ occlte:puta furtũ mechia
veneficiũ ꝓagogya ſerui ſeductio dolooccĩſio
ſlm teſtimonium.he ãt violenť:puta v̾beratio
vinculũ mores rapia orbatõ accuſatõ iiuriatio.

Hec ẽ.4.ps p̃ncipał h⁹capli in q̃ ꝑtermiſ
ſa iuſticia legali diuidit iuſticiã pticula/
rẽ i duas ſpẽs.ſ.i iuſticiã diſtributiuã ⁊ cõmu

tatiuam: ⁊ ſubdiuidit iuſticiã cõmutatiuã ꝭm
dr̃aʒ cõmutationũ.p̃mo ergo põit vnã ſpẽʒ p/
ticularis iuſticie dicens ꝙ vna ſpẽs particula
ris iuſticie ⁊ ſimiliter iuſti ẽ ꝙ ſecũdum ipſam
diuiduntur illa que ſunt in diſtributionibus
aliquorum cõmunium que ſunt diuidenda in
ter eos qui cõmunicant ciuili cõmunicatiõne
ſiue ſit honor ſiue pecunia ſiue ſit aliud quod
pertinet ad bona exteriora vel etiam mala cu
iuſmodi ſunt labor expenſe ⁊ ſimilia. Et ꝙ cir
ca diſtributiones cõmunium inter eos qui cõ
municant cõmunicatione ciuili ſic iuſticia pti
cularis ꝓbatur. ⁊ ẽ conclo.6.vbicũq̧ ẽ reperi
re equalitatem ⁊ ieq̃litatẽ vni⁹ ad alterũ.i.
reperire iuſticiam ⁊ iiuſticiã particularẽ vt di
ctũ ẽ quia ad iuſticiaʒ particlarem pertiʒ eq̃
litas vni⁹ ad alterũ ⁊ ad iniuſticiaʒ particula
reʒ pertinet inequalitas vnius ad alterũ:ſed
circa diſtributionẽ bonoꝝ cõmuniũ inter eos
qui cõmunicant cõmunicatione ciuili ẽ repire
equalitatem ⁊ inequalitatem.ideo ⁊c̃.vna au
tẽ.alia v̾o ſpecies particulari iuſticie ẽ iuſticia
cõmutatiua que conſtituit rectitudinem iuſti
cie in cõmutationibus ſcdm quas transfertur
aliq̄d ab vna perſona in aliam:vnde ſecũdũ
iuſticiam cõmutatiuã transfertur aliquid ab
vna ꝑſona in aliam vt patet in emptione ⁊ vẽ
ditione.ſed ſecũdum iuſticiam diſtributiuaʒ
transfertur aliqd̕ a cõmuni ad perſonaʒ ſingu
larem. Huius autem partes. ſubdiuidit iuſti
ciam cõmutatiuam ſcdm differentiam cõmu
tationũ: ⁊ dicit ꝙ iuſticie cõmutatiue ſunt.2.
partes eo ꝙ duo ſunt genera cõmutationum
quedam.n.ſũt cõmutatões volũtarie ⁊ que
dam iuolũtarie ⁊ dicũť ꝯmutatões volunta
rie ꝓpter hoc ꝙ principiũ cõmutationis ẽ vo
luntarium ex vtraq̧ parte ſicut patet ĩ uendi
tione ⁊ emptõne quibus vnus transfert domi
niuʒ rei ſue in alterum ꝓpter p̃cium ⁊ ĩ cõmu
tatione ſcdm quã aliq̄s rẽ ſuam tradit alteri
vt equale recipiat ⁊ ĩ fideiuſſiõne per quã aliqſ
voluntarie ſe conſtituit debitorem pro alio.et
in vſu quo aliquis vſum rei ſue alteri gratis
concedit reſeruato ſibi dominio rei ⁊ in depoſi
tione per quã deponit rẽ ſuam apud aliuʒ i cu
ſtodia ⁊ in conductione per quã aliquis vſum
rei aliene accipit ꝑ precio. Jnuoluntariarum
autem. Subdiuidit alterũ membrum ſcilicet
commutationem inuolũtariam.quia quedaʒ
ẽ commutatio inuolũtaria ꝓpter ignorantiaʒ
⁊ quedam ꝓpter violentiam.Dicit igiť ꝙ cõ
mutationũ inuolũtariarũ q̃dam ſunt occulte
⁊ q̃dam manifeſte.occulte vt furtum quo ali/
quis occulte recipit rem alterius ipſo inuito.
Mechia.i.adulterium quo aliquis occulte ac
cedit ad vxorem alterius cum ea cõmiſcendo
Ueneficium.quando aliquis occulte ꝓcurat
veneficiũ ad occidendũ vel ledendũ. Parago

gia.i. deriuatio vel deductio:puta cũ aliq̄s d̕
riuat aquam alteri⁹ ad alium locũ. Serui ſe
ductio.ſicut cũ aliq̄s ſeruum alteri⁹ ſeducit:
vt a domino ſuo fugiat. Dolooccĩſio.i. doloſa
occiſio que fit occulte per vulnera fraudulen
ter illata. falſuʒ teſtimoniũ ſcilicet quo aliq̄s
veritatem ꝑ mendatiũ occultat. Hec autẽ vio
lente quedã.quedã ſũt cõmutatões iuolunta
rie ꝑ violentiam que fiunt ꝑ violentiã manife
ſtam:ſicut aliquis inferat violẽtiam verberã
do ligando vel occidẽdo ſiue vi capiendo bõa
alterius. vł orbatio.i.orbãdo parẽtes ꝑ occiſio
nem filiorum.accuſatio.hoc ẽ cum ſit violẽtia
in famam qd̕ fit accuſãdo.murmuratio iiuria
tio.i.iiurias ſiue cõtumelias irrogãdo. Jntelli
gendũ ẽ ꝙ voluntariũ in cõmutatõnibus di
uerſificat ſpẽm iuſticie quia in commutationi
bus fit ſubtractio ſolius rei quã oʒ recõpenſa
ri ꝭm equalitatem iuſticie.ſʒ i cõmutationib⁹
inuoluntarÿs non ſolum fit ſubtractio rei ſʒ
ẽt fit iniuria.vnde raptor non ſolũ cõpellitur
reddere rẽ quã rapuit ſed ẽt vltra debet puni
ri ꝑꝑ iiuriam quã itulit. ⁊ q꞉ iuoluntarium eſt
duplex.ſ.ꝑ violẽtiã ⁊ ꝑ ignorantiam ſic dictũ
ẽ in.3.hui⁹.id̕ iuoluntarias cõmutatões diui
d.t in occultas que fiunt ꝑ ignorantiã ⁊ in eis
que manifeſte fiunt ꝑ violentiam

Capitulum .3.pmi tractatuſ
quinti libri de iu
ſticia diſtributiua.iquo ꝓ iiuſtum eẽ i
equale .oñdit iuſtũ eẽ eq̃le ⁊ mediũ pluris et
mioris. ⁊ ꝑ hoc ꝙ iuſticia ẽ medietas ⁊ ꝙ iuſti
ꝭm ꝙ ẽ equale ẽ i minimis duob⁹ ꝭm v̾o ꝙ iu
ſtum diſtributiuum ẽ i minimis.4.ſe hñtibus
ad iuicẽ proportionalr.ſ. vt perſona ſe hẽt ad ꝑ
ſonã ſicut res diſtributa ad rem diſtributa.n
quibus nor ſic habentibus fiunt pugne ⁊ ac
cuſationes. Deinde ex eo ꝙ ſecundum per di
gnitatem idẽ oſtendit ſcilicet ꝙ iuſtum diſtri

eſt quedā ꝛ altera ꝑter totā virtutē: manifeſtū
ē. q̄ aūt ꝛ q̄lꝭ q̄dā ſumēdū. determinatū ē vtiqꝫ
iniuſtū ꝛ illegale ꝛ inequale. Juſtū aūt ꝛ lega/
le ꝛ equale. ſ3 quidē igiꝭ illegale ꝑus dcā iuſti
cia ē. Quia aūt inequale ꝛ plus non idem ſm
alterum ut ps ad totuz. inequale. n. omne ille/
gale. illegale āt non omne inequale. Plus q̄/
dem igiꝭ oē inequale. Jnequale autem nō omē
plus ꝛ iniuſtuz: ꝛ iniuſticia non eadem: ſed al
tera ab illis. h quidē ut ptes. h aūt ut tota. ps
eni h iniuſticia dicendū: ꝛ de iuſto ꝛ de iniuſto
ſilr. ſ3 quidē igiꝭ totā virtutē ordiata iuſticia
ꝛ iniuſticia. hec quidē totius virtutis exiſtēs
vſus ad alium. hec autem malitie dimittatur
ꝛ iuſtum ꝛ iniuſtuz. ſm has enim manifeſtuz
q̄uō determinandū. Fere. n. multa legalium a
tota virtute precepta ſunt. ſcōm vnāquanqꝫ
enim virtutem ꝑcipit viuere: ꝛ ſm vnāquāqꝫ
malitiam ꝓhibet lex.

HEc ē ſecunda ps huius capituli in q̄ phs
ponit conuenientiā ꝛ differentiam iter
iuſticiam legalem ꝛ iuſticiam particularem. ꝛ
epylogat ꝛ narrat que reſtant dicenda. Primo
igiꝭ ponit conuenientiam que ē in eodem noie
.ſ. in hoc nomie iuſticia. ꝛ hoc ideo ē: qꝛ ꝯueīūt
in diffinitione ſm idez ē genus vtriuſqꝫ. Utra
qꝫ eni deſcribiꝭ ꝑ hoc qḋ ē eē ad alterū. Scien
dum ē ꝙ iuſticia legalis attenditur in ordine
ad aliud qḋ ē bonū cōmune ꝛ iuſticia particu
laris ordinatur ad alterum. ſ. ad bonū ꝑtinēs
ad aliquā perſonam particularem. Sed h qui
dem. Jſte due iuſticie. ſ. legalis ꝛ particularis
differūt ex parte materie: qꝛ iuſticia particula
ris ē circa determinatā materiā moralez. ſ3 iu
ſticia legalis ē circa totā materiā moralē. vnḋ
iuſticia particularis ē circa bona particlaris
ſm que attenditur cōmunicatō inter homies
cuiuſmodi ſūt honor pecunia ꝛ ea q̄ pertinent
ad ſalutē vel diſpendiuz corporis: ꝛ circa alia
hꝰmodi ē particlaris iuſticia. ꝛ ſi habeamꝰ hec
omnia aliq̄ vno nomine compꝛhendere. ꝛ iuſti/
cia particlaris non ē ſolū circa res exteriores
ſ3 etiā delectatōem que conſequiꝭ ex lucro ꝑ
quod aliquis accipit aliena non ſm ꝙ debet
vel vltra q̄ꝫ debeat. Sed iuſticia legalis ꝛ iiu/
ſticia ē vlr circa totam materiam meliorem:
ꝛ circa totum illud circa quod aliquis poteſt
dici ſtudioſus vel vtuoſus. Qḋ quidē igitur
hic epylogat que dicta ſunt ꝛ narrat que ſūt di/
cenda dicēs ꝙ eſt manifeſtum ex premiſſis ꝙ
ſunt plres iuſtitie ſcilicet legalis ꝛ equalis. ꝙ
ꝑter iuſticiam legalem que eſt tota virtus eſt
quedam particularis iuſticia ſed que ꝛ qualis
ſit poſterius eſt dicēdum. Determinatum eſt
etiā ꝙ iiuſtū dꝭ ieq̄le ꝛ illegale ꝛ iuſtū dꝭ ꝯ:
eq̄le ꝛ legale ꝛ ſm ꝙ ē duplex iiuſtuz ē duplex
iuſticia. Quia aūt eq̄le ſ3 iiuſtū qḋ ſe hz ut plꝰ
ꝛ ineq̄le nō ſūt penitꝰ idē: ſ3 alterū eſt ut ps et
alteꝝ ē ut totū. nā oē qḋ ē plꝰ ē ieq̄le: ſ3 n̄ ꝯuer/
tiꝭ. qꝛ qḋ ē i iuſticia ineq̄lis eo ꝙ hz minꝰ ḋ me
lis: ꝛ ita eē i plꝰ ē ut ps: ꝛ eē ieq̄le ē ut totū. Si/
miliꝭ iuſticia q̄ dꝭ ineq̄lis nō ē oīo idē cū iiuſti
cia illegali: ſ3 cōpaꝭ ad illā: ſicꝭ ps ad totū. ꝛ ſilr
cōpatur iuſticia eq̄litatis ad iuſticiā legalem.
Quare de ea q̄ in pte narrat de q̄ hoꝝ ſit agen
dū: ꝛ dicit ꝙ de iuſticia pticulari ſilr de iuſto ꝛ
iiuſto pticulari ē dicendū: ꝛ dimittenda ē iuſti
cia legalis: ꝛ iuſtū ꝛ iiuſtū legale. iſta. n. ſūt or/
dinata ſm totā virtutē. Ad iiuſticiā. n. legalem
ptinet vſus totiꝰ virtutis ad aliū. ꝛ ad iuſticiā
illegalē ptinet vſus totiꝰ malicie. Manifeſtū
ē ēt quō iſtud iuſtū. ſ. legale ꝛ iiuſtū ſibi oppo/
ſitū debēt determinari: qꝛ iſta ſūt que deꭍmi/
nanꭍ a lege. maior. n. ps legaliū ꝑceptoꝝ ꝑcipi
unꭍ ſm ꝙ ꝯueniunt toti virtuti. lex. n. ꝑcipit
viuere ſm vnāq̄ꝫqꝫ virtutē: ꝛ ꝓhibet viuere
ſm vnāquāqꝫ maliciā. Sunt ēt aliq̄ lege dꭍer/
minata que nō ptinēt directe ad alicuiꝰ vſum
virtuti: ſ3 ad aliā diſpoſitiōez bonoꝝ exterioꝝ
Factiua āt totiꝰ virtutis ſūt legaliū quecūqꝫ
lege poſita ſūt circa diſciplinā que ad cāz. De
ea āt que ſ3 vnāq̄ꝫqꝫ diſciplinā: ſ3 quā ſimplr
vir bonꝰ ē: vtꝝ politice ē vl alteriꝰ: poſterius
determinandū. Nō. n. forte idē ꝛ viro bono eē
ꝛ ciui oī. mouet quandā dubitatiōz: qꝛ manife
ſtū ē ꝙ ea que ſūt lege poſita ſūt factiua totiꝰ
virtutis q̄ iſtruiꭍ hō i ordīe ad bonū cōe. ē etiā
quedā alia diſciplina q̄ hō iſtruiꭍ ad actꝰ vir/
tutū ſm ꝙ cōpetit ſibi ſingulariter i ordīe ad
ꝓpriū bonū inq̄ꝫtū ꝑ h hō efficiꭍ bonꝰ in ſeipo
Eſt igiꭍ dubitatō vtꝝ hꝰmōi diſciplina ꝑ quā
hō iſtruiꭍ ad actꝰ virtutū ſ3 ꝙ ſibi cōpetit ſin
gulariꭍ: ꝛ i ordīe ad ꝓpriū bonū ꝑtineat ad po
liticā vl ad aliquā aliā ſciaz. ꝛ h dicit eē poſte
riꝰ determinandū. ſ. i libro politice: vbi oſſdiꭍ
ꝙ nō ē illud ſimplr eē bonū virū ꝛ eē bonū ci/
uē ſm quācunqꝫ politiam.

Eius autem que

ſm partez iu/ſticie: ꝛ ſ3 ip/
ſam iuſti. vna q̄dez ē ſpecies q̄ in diſtributio
nibus honoris vel pecuniaruz vel alioꝝ que
cunqꝫ cōmuniū partibilia cōicantibus vrba/
nitate. Jn his enim ē ꝛ ineq̄le habere ꝛ eq̄le al/
teꝝ ab altero. vna āt q̄ i cōmutatōibꝰ directi/
ua. huiꝰ āt ptes due. Cōmutationū. n. he q̄dez
volūtarie ſūt. he āt iuolūtarie. volūtarie q̄dē
tales: puta venditō ēptio mutuatio fideiuſſio
vſus depoſitio ꝯductio. voluntarie āt dicunꭍ
q̄m ꝑnciꝰ cōmutationū haꝝ volūtariū. Jnuo
lūtariaꝝ āt he q̄dē occlte: puta furtū mechia
veneficiū ꝓagogya ſerui ſeductio dolooccıſio
flm teſtimonium. he āt violenꭍ: puta vberatio
viculū mores rapia orbatō accuſatō iiuriatio.

HEc ē. 4. ps ꝑncipal hꝰ capli in q̄ ꝑtermiſ
ſa iuſticia legali diuidit iuſticiā pticula/
rē i duas ſpēs. ſ. i iuſticiā diſtributiuā ꝛ cōmu
tatiuam: ꝛ ſubdiuidit iuſticiā cōmutatiuā ſm
dr̄az cōmutationū. ꝑmo ergo pōit vnā ſpēz p/
ticularis iuſticie dicens ꝙ vna ſpēs particula
ris iuſticie ꝛ ſimiliter iuſti ē ꝙ ſecūdum ipſam
diuiduntur illa que ſunt in diſtributionibus
aliquorum cōmunium que ſunt diuidenda in
ter eos qui cōmunicant ciuili cōmunicatiōne
ſiue ſit honor ſiue pecunia ſiue ſit aliud quod
pertinet ad bona exteriora vel etiam mala cu
iuſmodi ſunt labor expenſe ꝛ ſimilia. Et ꝙ cir
ca diſtributiones cōmunium inter eos qui cō
municant cōmunicatione ciuili ſic iuſticia pti
cularis ꝓbatur, ꝛ ē conclō. 6. vbicūqꝫ ē reperi
re equalitatem ꝛ ieq̄litatē vniꝰ ad alterū. i.
reperire iuſticiam ꝛ iiuſticiā particularē vt di
ctū ē quia ad iuſticiaz particlarem pertinz eq̄
litas vniꝰ ad alterū ꝛ ad iniuſticiaz particula
rez pertinet inequalitas vnius ad alterū: ſed
circa diſtributionē bonoꝝ cōmuniū inter eos
qui cōmunicant cōmunicatione ciuili ē repire
equalitatem ꝛ inequalitatem. ideo ꝛc. vna au
tē. alia vo ſpecies particulari iuſticie ē iuſticia
cōmutatiua que conſtituit rectitudinem iuſti
cie in cōmutationibus ſcōm quas transfertur
aliq̄d ab vna perſona in aliam: vnde ſecūdū
iuſticiam cōmutatiuā tranſfertur aliquid ab
vna ꝑſona in aliam vt patet in emptione ꝛ vē
ditione. ſed ſecūdum iuſticiam diſtributiuaz
tranſfertur aliqḋ a cōmuni ad perſonaz ſingu
larem. Huius autem partes. ſubdiuidit iuſti
ciam cōmutatiuam ſcōm differentiam cōmu
tationū: ꝛ dicit ꝙ iuſticie cōmutatiue ſunt. 2.
partes eo ꝙ duo ſunt genera cōmutationum
quedam. n. ſūt cōmutatōnes volūtarie ꝛ que
dam iuolūtarie ꝛ dicūꭍ ꝯmutatōnes volunta
rie ꝓpter hoc ꝙ principiū cōmutationis ē vo
luntarium ex vtraqꝫ parte ſicut patet i uendi
tione ꝛ emptōne quibus vnus tranſfert domi
niuz rei ſue in alterum ꝓpter ꝑcium ꝛ i cōmu
tatione ſcōm quā aliq̄s rē ſuam tradit alteri
vt equale recipiat ꝛ i fideiuſſōne per quā aliq̄ſ
voluntarie ſe conſtituit debitorem pro alio. et
in vſu quo aliquis vſum rei ſue alteri gratis
concedit reſeruato ſibi dominio rei ꝛ in depoſi
tione per quā deponit rē ſuam apud aliuz i cu
ſtodia ꝛ in conductione per quā aliquis vſum
rei aliene accipit ꝓ precio. Jnuoluntariarum
autem. Subdiuidit alterū membrum ſcilicet
commutationem inuolūtariam. quia quedaz
ē commutatio inuolūtaria ꝓpter ignorantiaz
ꝛ quedam ꝓpter violentiam. Dicit igiꭍ ꝙ cō
mutationū inuolūtariarū q̄dam ſunt occulte
ꝛ q̄dam manifeſte. occulte vt furtum quo ali/
quis occulte recipit rem alterius ipſo inuito.
Mechia. i. adulterium quo aliquis occulte ac
cedit ad vxorem alterius cum ea cōmiſcendo
Ueneficium. quando aliquis occulte ꝓcurat
veneficiū ad occidendū vel ledendū. Parago
gia. i. deriuatio vel deductio: puta cū aliq̄s ḋ
riuat aquam alteriꝰ ad alium locū. Serui ſe
ductio. ſicut cū aliq̄s ſeruum alteriꝰ ſeducit:
vꭍ a domino ſuo fugiat. Dolooccıſio. i. doloſa
occiſio que fit occulte per vulnera fraudulen
ter illata. falſuz teſtimoniū ſcilicet quo aliq̄s
veritatem ꝑ mendatiū occultat. Hec autē vio
lente quedā. quedā ſūt cōmutatōes iuolunta
rie ꝑ violentiam que fiunt ꝑ violentiā manife
ſtam: ſicut aliquis inferat violētiam verberā
do ligando vel occidēdo ſiue vi capiendo bōa
alterius. vl orbatio. i. orbādo pentes ꝑ occiſio
nem filiorum. accuſatio. hoc ē cum ſit violētia
in famam qḋ fit accuſādo. murmuratio iiuria
tio. i. iiurias ſiue cōtumelias irrogādo. Jntelli
gendū ē ꝙ voluntariū in cōmutatōnibus di
uerſificat ſpēm iuſticie quia in commutationi
bus fit ſubtractio ſolius rei quā oꝫ recōpenſa
ri ſm equalitatem iuſticie. ſ3 i cōmutationibꝰ
inuoluntaryis non ſolum fit ſubtractio rei ſ3
ēt fit iniuria. vnde raptor non ſolū cōpellitur
reddere rē quā rapuit ſed ēt vltra debet puni
ri ꝑꝑ iiuriam quā itulit. ꝛ qꝛ iuoluntarium eſt
duplex. ſ. ꝑ violētiā ꝛ ꝑ ignorantiam ſicꭍ dictū
ē in. 3. huiꝰ. iō iuoluntarias cōmutatōes diui
dit in occultas que fiunt ꝑ ignorantiā ꝛ in eis
que manifeſte fiunt ꝑ violentiam

Capitulum

.3. pmi tractatuſ quīti libri de iu
ſticia diſtributiua. iquo ꝑ iiuſtum eē i
equale. oſſdit iuſtū eē eq̄le ꝛ mediū pluris et
minoris. ꝛ ꝑ hoc ꝙ iuſticia ē medietas ꝛ ꝙ iuſtū
ſm ꝙ ē equale ē i minimis duobꝰ ſm vo ꝙ iu
ſtum diſtributiuum ē i minimis. 4. ſe hñtibus
ad iuicē proportionalr. ſ. vt perſona ſe hēt ad p
ſonā ſicut res diſtributa ad rem diſtributa:n
quibus non ſic habentibus fiunt pugne ꝛ ac/
cuſationes. Deinde ex eo ꝙ ſecundum per di
gnitatem idē oſtendit ſcilicet ꝙ iuſtum diſtri

butiuum ſic eſſe proportionabile aduertens ī
qb⁹ diuerſis diuerſi mēſurant dignitatē.⁊ ꝙ
proportionabile non ſolum ē in numeris ſ; ēt
in rebus numeratis ⁊ ꝙ quia proportionabile
in quattuor nūmis ē medium. Juſtum autem
proportionabile. Juſtum diſtributiuum ī tot
erit ⁊ medium conſiſtens ī proportionabilita
te geometrica diſiūcta. ⁊ ꝙ iiuſtū huic oppoſi
tum ē ꝓter ꝓportionabilem.

Quia autem et iniuſtum in
equalis ⁊ iniu
ſtum inequale manifeſtum ē. ⁊ mediū
aliquod ē iiuſti. hoc autē ē equale in quali. n.
operatione plus ⁊ minus ē ⁊ equale. ſi igitur
iiuſtum ē iequale. Juſtum equale: qđ ⁊ ſine ra
tione videtur omnibus. quia autē equale me
dium iuſtum mediū quoddā vtriq; erit. Eſt
autem equale vt ī minimis duobus. Neceſſa
rium igitur iuſtum ⁊ medium ⁊ equale eſſent
ad aliquid ⁊ quibuſdam. ⁊ ſecundum qđ gdē
medium aliquorum. Hec autē ſecundū plus
minus ſecūdum ꝙ autem equale ē duobus:
ſecūdum āt ꝙ iuſtum aliquibus. ⁊ ad aliquos
⁊ ad alios enim ē. Neceſſarium ergo iuſtum ī
minimis eē quattuor quibus eni iuſtū contin
git ens duo ſūt ⁊ in quibus res due. ⁊ eadem
erit eq̄litas qbus ⁊ ī qbus. vt enim illa habēt
que in quibus ſic ⁊ illa que in quibus. ſi enim
non equales non equalia habebunt. ſed hinc
pugne ⁊ accuſationes quādo vel quales non
equalia habebunt. vel non equales equalia
habent ⁊ in diſtributione ſuſcipiunt. Ad hec
ex eo ꝙ ſecūdum dignitatem hoc manifeſtū.
Juſtum enim ī diſtributionibus cōfitent̄ oēs
ſcđm dignitatem quandam oportere eē digni
tatem quidem nō eandem dicunt omnes exi
ſtere. ſed democratici quidem libertatem. oli
garchici quidem diuitias. Quidam āt gene
ris nobilitatem. Ariſtogatici āt virtutem.

Jſtud ē capitulum tertiū ꝑmi tractatus
in quo determinatur de iuſto diſtributiō
oſtendo qđ ē medium ⁊ quale medium ⁊ con
tinet iſtud capitulum. z. partes ꝑncipales. Jn
prima oſtendit ꝙ iuſtum diſtributiuū ē me
diū ſm quādā ꝓportionabilitatē. Jn ſecunda
ibi. ē āt iuſtū ꝓportionabile. oſtdit qualis ē ꝓ
portionabilitas ſm quā attēditur iuſtum ī iu
ſticia diſtributiua. prima pars continet duas
ꝑticulas. Jn prima oſtdit. ꝙ iuſtum ē mediū
Jn ſecūda ibi. ē autē equale. oſtdit ꝙ iuſtum
ē medium ſecūdum ꝓportionabilitatem quā
dam. Jn prima igitur particula probat̄ ꝙ iu
ſtum ſm iuſticiā diſtributiuam ē medium. et
hec ē cōcluſio. 7. ⁊ probatur ſic. illud qđ ē eq̄
le ē medium ſed iuſtum ē equale. ſ. inter plus
⁊ minus. igitur iuſtum ſcđm iuſticiā diſtribu
tiuam ē medium. maior patet de ſe māifeſtū
ē enim ꝙ equale ē medium inter plus ⁊ min⁹
⁊ minor probatur per hoc ꝙ iniuſtum oppoſi
tionum iuſto diſtributiuo ē inequale. ſed ineq̄
li non opponitur niſi equale ⁊ iuſto opponit̄ ī
iuſtū. igitur iuſtum ſecundum iuſticiā diſtri
butiuam ē equale de tali enim iuſto ſcilicet ſe
cundum diſtributiuam iuſticiam loquitur in
ꝑſenti. Minor ſcilicet ꝙ iuſtum ē equale ē ma
nifeſta omnibus abſq; omni ratione probāte
quia igitur iuſtum qđ ē equale ē medium īter
plus ⁊ minus vt dictum ē conſequens ē ꝙ iu
ſtum ſit quoddam mediū. Eſt autē equale.
Hec ē ſecunda particula in qua oſtenditur ꝙ
iuſtum ſecundum iuſticiam diſtributiuam ē
medium ſecundum aliquam proportionabili
tatē. ⁊ hec eſt concluſio octaua ⁊ ad probandū
iſtam concluſionem ſupponit duo. ꝑmum eſt
ꝙ equale conſiſtit ad minus in duobus inter
que conſideratur equalitas. ſecundum quod
ſupponit ē ꝙ iuſtum ſit ad aliquod. hoc ē per
reſpectum ad alterum ⁊ inquantum ē equale
ē in quibuſdam rebus ſecundum quas atten
ditur equalitas inter duas perſonas. vnde iu
ſtum inquantum ē equale oportet ꝙ ſit dua
rum rerum ⁊ inquantum ē iuſtum oportet ꝙ
aliquorum ad aliquos alios hoc eſt inter du
as perſonas. His ſuppoſitis arguitur dupli
citer. primo ſic. illud medium qđ conſiſtit ad
minus in quattuor quorum proportio vnius
ad alterū ē ſicut proportio reliqui ad reliquū
ē medium ſecundum aliquam proportionabi
litatē. ſed iuſtum ſecundum iuſticiam diſtri
butiuam conſiſtit ad minus in quattuor quo
rum proportio vnius ad alterum ē ſicut pro
portio reliqui ad reliquum. ideo ⁊c. Maior
patet quia proportionalitas ē ſimilitudo ſeu
equalitas duarum proportionum. ideo qđ eſt
medium ſecundum equalitatem duarum pro
portionabiliū ē medium ſecundum aliquam
proportionabilitatem. ⁊ minor patet. naꝫ vbi
fit iuſtum per iuſticiam diſtributiuam ibi ſūt
duo homines quibus obſeruatur iuſticia. et
due res in quibus fit iuſticia. ⁊ ad rationem
huiuſmodi iuſticie oportet ꝙ ſit eadem quali
tas perſonarum quibus fit iuſticia ⁊ rerū in
quibus fit iuſticia vt ſcilicet ſicut res ſe hēnt
ad inuicem ⁊ ita perſone alioquin non hēbunt
equalia ſibi. Sed ex hoc fiunt pugne ⁊ acuſa
tiones quaſi ſit pretermiſſa iuſticia quia vel
equales non recipiunt equalia in diſtributio
ne bonorum communium vel non equalibus
dantur inequalia vt ſi inequaliter laborāti
bus dentur ſtipendia equalia autem equalit̄
laborantibus dentur ſtipendia inequalia ⁊ ſic
patet ꝙ medium iuſticie diſtributiue accipit̄
ſecundum quandam proportionabilitatem.
Adhuc ex eo. ſcđo probatur eadē concluſio ſm
rationem dignitatis ſic. iuſtum dicitur eſſe in
diſtributionibus quando vnicuiq; dat̄ ſm di
gnitatem. i. quando vnicuiq; datur qđ dignū
ē ei dari ⁊ in hoc deſignatur quedam ꝓportō
nabilitas vt. ſ. hoc ſit ita dignum vni ſicut ali
ud eſt dignum alii verumtamen diſtributio
nis dignitatem non omnes ſ; idem attendun
Quia in policia democratica in qua plebs
dominatur attenditur dignitas ſecundum
libertatem quia plebes ſecundum hanc poli
ciam ſunt equales in libertate. ideo reputant
dignum eſſe vt equaliter eis diſtribuatur. Sꝫ
in oligarchia policia in qua aliqui pauci prin
cipantur menſuratur dignitas ſecundum di
uitias vel ſecundum nobilitatem generis. vt
illi qui ſunt excellentiores genere vel ditio
res plus habeāt de bonis cōmunibus. Jn po
licia vero ariſtocratica in qua aliqui principā
tur propter veritatem menſurat̄ dignitas di
ſtributionis ſecundum virtutem vt ſcilicet il
le plus habeat qui ē excellentior in virtute.
Jntelligendum ē hic ꝙ phyloſophus h̄ ſuppo
nit ꝙ ſemper debet fieri diſtributio de bonis
communibus pluribus qui laborauerunt ꝓ
coitate. ⁊ forte hoc ē verum quia toti commu
nitati non poteſt ſufficienter ꝑ vnum deſerui
ri. ſi tamen vnus ſolus laborauerit pro cōmu
nitate ⁊ ꝓcurauerit bonū cōmunitati adhuc
poſſet ſibi fieri diſtributio de bonis cōmuni
tatis ſcđm qđ ē dignum ⁊ ſic fiet ſibi iuſticia
diſtributiua. vnde non credo ꝙ iuſticia diſtri
butiua ex natura ſui requirat plures perſōas
quibus fiat diſtributio de bonis cōmunibus
q̄uis de facto ratione tocius cōmunitatis re
quirantur plures ꝓcurantes ⁊ ſeruientes pro
bono cōmunitatis. Jntelligendum ē etiam ꝙ
iuſticia dicitur eſſe medium non per cōmixtio
nem nec per auerſionem extremorum. ſ; ē me
dium per efficientiam quia efficit ⁊ conſtituit
equalitatem nec ē aliter medium.

Eſt ergo iuſtū propor

tionale quidē ꝓportionale enim non ſolum ē
monadici nūeri ꝓpriū. ſ; totaliter numeri.
ꝓportionalitas enim equalitas ē ꝓportionis
⁊ in quattuor minimis. diſiūcta quidem igit̄:
qm̄ in quattuor manifeſtum ē. ſed ⁊ continua
vno. n. vt duobus vtitur. ⁊ bis dicit. puta q̄ a
ad eā. q̄. b. ad eā que. g. bis igitur que. b. dicta
ē. quare ſi que. b. ponatur bis quattuor erūt ꝓ
portionata. Eſt autem ⁊ iuſtū in quattuor mi
nimis ⁊ ꝓportio eadem. diuiſa enim ſunt ſi
⁊ quibus ⁊ que. Erit ergo vt. a. termin⁹ ad. b.
ita. g. ad. d. ⁊ ꝑmutatim ergo vt. a. ad. g. b. ad d
quare ⁊ totum ad totū. qđ diſtributio coniun
git. ⁊ ſi ſic componat: iuſte coniungit. ergo. A.
termini cum. g. ⁊. b. cum. d. cōiunctio in diſtri
butione iuſtum ē ⁊ medium iuſtum. Hoc ē pre
ter ꝓportionale. ꝓportionale enim medium.
Juſtum autem ꝓportionale. Uocant autē ta
lem proportionalitatem geometricam mathe
matici. Jn geometria enim accidit ⁊ totum ad
totum qđ gdē pars vt alterum ad alterū. Eſt
autem non continua h̄ proportionalitas. non
enim fit vnus numero termin⁹ cui ⁊ quod. iu
ſtum quidē igitur hoc proportionale. Jniu
ſtum autem qđ ꝑter proportionale. Fit ergo h̄
quidē plus: hoc autem minus. qđ ⁊ in opatio
nibus accidit qui quidem enim iniuſtū facit
plus habet g autem iniuſta paſſus minus bo
ni. Jn malo autem econuerſo: in boni enim ra
tione fit minus malum ad maius malū. Eſt. n
minus malum magis eligibile maiori. eligibi
le autem bonum: ⁊ magis maius. ſpecies gdē
igitur vna iuſti hec ē.

Hec eſt ſecunda pars principalis huius
capituli in qua oſtenditur qualis ē pro
portionalitas ſecundum quē attēditur iuſtū
in iuſticia diſtributiua ⁊ continet duas parti
culas. Jn prima premittit quedam neceſſaria
ad propoſitum. Jn ſecunda ibi. Eſt autem iu
ſtum. oſtdit ꝓpoſitum. ſ. qualis eſt proportio
nalitas ſcđm quā accipitur iuſtū ſcđm iuſticiā
diſtributiuam. Jn prima igitur particula pre
mittit duo de ꝓportionabilitate in coi. ꝑmum
ē ꝙ ꝓportionabilitas non ſolum repit̄ ī nume
ro vnitatum g dicit̄ numer⁹ ſimplr quā ph̄s
vocat hic numeꝝ monadicū g idem ē qđ nūe
rus vnitatum. ſed ꝓportionabilitas inuenit̄
vlr ī gbuſcūq; inenit̄ nūer⁹. q: ꝓportionalitas
non ē aliud q̄ equalitas ꝓportionum. vt cū
equalem ꝓportionem habet hoc ad hoc ⁊ illō
ad illud ⁊ proportio ē habitudo vnius q̄tita
tis ad aliam ⁊ talis habitudo non eſt ſolum in
numero vnitatum ſed in oī habente numerū
aut quātitatem. Et in quattuor minimis. z⁹
qđ ꝑmittit ē. ꝙ oīs ꝓportionabilitas ad min⁹
conſiſtit in quattuor. ⁊ hec ē concluſio. 9. ⁊ de
bet intelligi hec ɔcluſio. ſ. ꝙ oīs ꝓportionabi
litas ɔſiſtit in. 4. ſm rē vl̄ ī. 4. ſm rōnē. q̄ ꝓba
tur ſic. oīs ꝓportōabilitas diſiūcta ɔſiſtit ī. 4
⁊ oīs ꝓportionabilitas continua ɔſiſtit in. 4.
ſ; oīs ꝓportōabilitas ē ɔtinua vl̄ diſiūcta. iō
oīs ꝓportiōabilitas cōſiſtit ad min⁹ ī. 4. Pro
itellectu iſti⁹ rōis ph̄s oſtdit q̄ ꝓportōabilitas
ē diſiūcta ⁊ que continua ⁊ intendit ꝙ diſiun
cta ꝓportionabilitas ē equalitas duarum pro
portionum non conuenientium in aliquo vno
termio verbi gratia ſi dicatur ſic: ſic̄ ſe habent
. 6. ad tria. ita ſe habent. 10. ad. 5. iſte due ꝓpor
tiones ſcilicet. 6. ad. 3. ⁊. 10. ad. 5. non conueniūt
in aliq̄ vno termio ⁊ ideo proportionabilitas q̄
ē eq̄litas iſtaꝝ duaꝝ ꝓportionū dr̄ diſiūcta ſi
ue diſcreta. Proportionabilitas vō cōtinua ē
ꝓportōabilitas duaꝝ ꝓportōnū cōueniētiū ī
vno t̄mio vt ſi dicat̄ ſic. ſic̄ ſe hn̄t. 8. ad. 4. ita
ſe hn̄t. 4. ad. z. vtrobiq;. n. ē dupla proportio
⁊ hec ꝓportionabilitas ē continua quia iſte

due ꝓportões ꝯueniũt in vno termino .ſ. in
hoc ꝙ dico quattuor hoc viſo declaratur ma-
ior rõis. pͥma pars ē manifeſta.ſ.ꝙ oīs ꝓportõ
nabilitas diſcreta conſiſtit ad minꝰ in q̃ttuor.
q2 oīs ꝓportio hꝫ duos terminos ⁊ diſcreta ꝓ
portionabilitas ē eq̃litas duaꝝ ꝓportionũ nõ
ꝯuenientiũ ī aliquo vno termino. ⁊ iõ ꝓportio
nabilitas diſiũcta neceſſario reqrit. q̃ttuor ter
minos realr̄ diſtinctos ꝓportionabilitas ⁊ con
tinua conſiſtit ī.4.terminis ſm rõem q2 ī pro-
portionabilitate ꝯtinua ⁊ vtimur vno termino
vt duobꝰ. q2 bis accipimꝰ eandē terminũ quã
do.ſ.ſic dicimꝰ ſicut.a.ſe hēt ad.b.ſic.b.hēt ſe
ad.c.nam bis vtimur iſto termino.b.⁊ ſic ſunt
.4. ꝓportionata.⁊ ſic patet vtraq3 pˢ minoris.
Eſt autem iuſtum in.4. Hec ē ſcõa particula
huius partis in qua oſtēditur qualis eſt ꝓpor
tionabilitas ſecũdum quam accipitur iuſtum
ſecũdum iuſticiaꝫ diſtributiuã. ⁊ intēdit ꝙ iu
ſtum diſtributiuum accipitur ſm ꝓportiona
bilitatem que ē equalitas ſcõm ꝓportionē nõ
quantitatem. Ad cuius intellectum ē ſciendũ
ꝙ duplex ē ꝓportionalitas quedam geometri
ca ⁊ hec attenditur ſecũdum equalitatem pro
portionis. verbi gratia ſicut ſe habēt.4. ad .6.
ita.6.ſe.habent ad.4.hic vtrobiq3 ē eadē pro
portio. quia vtrobiq3 ē ꝓportio ſexquialtera.
ſed non ē eadem quantitas quia.9.excedit.6.ī
tribus ⁊ ſex non excedũt quattuor niſi ī.2.ſed
ariſmetrica proportionabilitas accipitur ſm
equalitatem quantitatis. verbi gratia. ſicut
octo ſe habēt ad ſex ita ſex ſe hñt ad quattuor
hic ē exceſſus vtrobiq3 ſecundum eandē quã
titatem. quia octo excedunt ſex in.2.tantum ⁊
.6.excedunt quattuor in duobꝰ tm̃. ſed hic nõ
ē eadem ꝓportio quia octo ad ſex ē ꝓportõ ſex
quitertia ⁊ ſex ad quattuor ē ꝓportio ſexqal
tera. Intendit igitur phūs ꝙ proportionabili
tas ſecũdũ quã attēditur iuſtum diſtributiuũ
ē ꝓportionabilitas geometrica que.ſ.conſiſtit
inequalitate proportõnum. ⁊ ꝙ ē ſcõm ꝓportõ
nabilitatem diſtinctã. Intendit igitur primo
probare. ꝙ iuſtum diſtributiuum attendit̃ ſꝫ
proportionabilitatem q̃ ē eq̃litas proportionũ
⁊ hec ē concluſio.10. ⁊ probatur ſic. ī qbuſcũq3
ſũt q̃ttuor termini quoꝝ duo habēt eandē pro
portionē ad inuiceꝫ quã habēt reliqua dico in
illis ē proportionabilitas que ē equalitas pro
portionũ ſed ī iuſto ſm iuſticiam diſtributiuã
ſunt quattuor termini quoꝝ duo hēnt eandeꝫ
proportionē ad inuicē quã hēnt reliqua duo.
igitur iuſtũ diſtributiuũ attēditur ſm propor
tionabilitatē que ē equalitas proportõnũ. ma
ior ē manifeſta ⁊ minor declaratur. quoniã vbi
cũq3 fuerit iuſticia diſtributiũ ibi oꝫ ꝙ ſit pro
portio vnius perſone cui fit diſtributio ad reꝫ
ei diſtributam que ē alterius perſone cui fit
diſtributõ ad rē ei diſtributã. ⁊ hoc probat̃ ſic.
ſm eandem proportionē diuiduntur res que
diſtribuuntur et pſone quibus diſtribuuntur
ſit igitur.a. mediꝰ terminus puta.2. libre.b.ãt
ſit vna libra ⁊.c.ſit vna perſona puta ſciꝫ q du
obus diebus laborauit.d.vero ſit plato q vno
die laborauit: ſicut igit̃ ſe habet.a. ad.b. ita ſe
habet ad.c.quia vtrobiq3 iuenit̃ dupla propor
tio igit̃ ꝯmutatim ſic̃.a.ſe habet ad.c.ita ſe ha-
bet.b.ad.d.quecũq3 enim ſunt ad inuicem pro
portionabilia ſũt ꝯmutatim proportionabilia
ſicut patet in exēplo ſicut ſe habet decem ad
qnq3 ita ſe hēt octo ad quattuor. ideo ꝯmutati
ſicut ſe habet decem ad octo ita ſe habet quiq3
ad quattuor vtrobiq3 enim ē ſexqquarta pro-
portõ. ſit igitur verũ dicere ꝯmutatim ꝙ ſicut
ſe habet.a.ad.c.ideſt due libre ad eum q duo
bus diebus laborauit. ita.b.ad.d.ī.vna libra
ad eũ qui vna die laborauit. ⁊ ſic patet minor
ꝙ.ſ.ī iuſto ſm iuſticiaꝫ diſtributiuã ſunt.4.
termini q̃ꝝ duo habēt eandem proportionem
ad inuicē quã habent reliqua duo. nam eadē
ē proportio vnius perſone ad rem ſibi diſtribu
tam que ē alterius perſone ad rem ſibi diſtri
butam. Intelligendum ē hic ſcõꝫ phyloſophũ
ꝙ ī his que ſunt ſic proportionabilia ꝙ que ē
proportio vnius ad alteꝝ eadem ē proportio
totius ad totũ. verbi grã q2 que ē proportio.10.
ad octo eadem ē proportõ quinq3 ad quattuor
.10. ⁊ quiq3 ſimul acceptoꝝ que ſunt qndeci ad
octo ⁊ quattuor ſimul accepta que ſunt duode
cim q2 hic ēt ē proportio ſexquequarta et eo-
dem mõ in propoſito ſequitur ſicut ſe habet
iſta res ad iſtam perſonam ita ſe habet illa
res ad illam perſonã. ꝙ ſcilicet ita ſe habebit
totum. ſ. vtraq3 res ſimul accepta ad vtrũq3
perſonam ſimul acceptam ꝙ diſtributio con-
iungit ⁊c̃. ⁊ ſi aliquis ita diſtribuendo res ho
minibus coniungat iuſte facit. Patet igitur
ꝙ coniunctio a cum.c: ideſt rei duple cum per
ſona in duplici dignitate ⁊.b.cum.d. ideſt di
midy cum dimidio ē iuſtum diſtributiuum ⁊
tale iuſtum ē medium iniuſtum vero ē qđ eſt
preter hanc proportionem proportionabile.n.
vero ē medium inter exceſſum ⁊ defectum. nã
proportionalitas eſt equalitas proportionis
vt dictum eſt. ⁊ ſic iuſtum cum ſit quoddam
proportionabile eſt medium. Notandum eſt
ſecundum aliquos ꝙ argumentum.a. ꝯmu
tata proportione tenet quando arguitur a pri
mo ad tertium ⁊.a.ſecũdo ad quartum ſicut
Ariſtotiles hic arguit. Vocant autem talem.
Iſta proportionalitas que attenditur ſecun
dum equalitatem proportionum a mathema
ticis vocatur proportionabilitas geometrica
⁊ in hac proportiõabilitate accidit ꝙ ita ſe hꝫ
totum ad totũ ſic̃ altera ꝑtiũ ad reliq3 qđ non
accidit ī ꝓportionabilitate ariſmetrica vt q̃ di
cet̃ ī ſeq̃nti.c. Eſt ãt ñ ꝯtinua ꝓportõabilitas q̃

attenditur in iuſticia diſtributiua nõ poteſt eſ
ſe continua. ⁊ hec ē concluſio.11. ⁊ probatur ſic
illa proportionabilitas in qua non poteſt acci
pi idē terminꝰ cõmunis ī vtraq3 proportione
non poteſt eſſe continua ſed in proportionabi
litate que attenditur ī iuſticia diſtributiua ñ
poteſt accipi idem terminus cõmunis in vtra
que proportione. quod patet q2 ex vna pte ſũt
due res ⁊ ex alia parte ſunt due perſone igitur
⁊c̃. Iuſtum quidem igitur. quia enim iuſtum ē
proportionabile iniuſtum eſt preter proportio
nabilitatem quod fit in plus vel in minus q̃3
exigat equalitas proportionis vt patet in ipis
operibus iuſte ⁊ iniuſte diſtributionis. Ille.n.
qui iniuſtum facit circa bona plus accipit ſibi
qui autem in iuſtitia patitur minus habet: ſꝫ
in malis eſt econuerſo. quia minus malum ha
bet rationem boni per comparationem ad ma-
ius malum: nam minus malum eſt magis eli
gibile q̃3 magis malum: ⁊ vnum quodq3 eſt eli
gibile ratione boni. ideo quia minus malũ ma
gis eligitur ideo habet rationem maioris boni
ſic igitur dictum eſt de vna ſpecie iuſtitie ſiue
iuſti.

Capitulum quartum primi tractatus de iu-
ſticia cõmutatiua in quo oſtenditur ꝙ
iuſtum directiuum eſt in cõmutationibus ⁊ ꝙ
aliam habet proportionabilitatem q̃3 geome
tricam quia eſt ſecũdum proportioneꝫ ariſme
tricam que eſt in tribꝰ terminis. quã ſcrutatur
iudex non conſiderans differentias ſecũdum
ſtudioſum ⁊ prauum quia ad nocumenti diffe
rentiam ſolum reſpicit lex poſitis equalibus
prius ⁊ poſt in equalibus quod eſt in equale
eq̃tũ iudex auferens a lucratore ⁊ dans dam
nificato. ex quo patet ꝙ directiuum iuſtum ē
medium damni ⁊ lucri ⁊ qualiter poſito Iudi
ce medio ⁊ equale fit adequatio lucrantiſ ⁊ dã
nificati ⁊ exēplificat ī t̃minis ⁊ poſt ꝙ retribu
tiones operum factorum ab artibus ſunt ſm
proportionabilitatem ariſmetricam ⁊ vnde ve
nerunt hec nomina damnum ⁊ lucrum.

Reliqua autem vna
directiuum eius quod fit. ⁊ in volun-
tarys: ⁊ in cõmutationibus: ⁊ ī inuoluntarys
hoc autem iuſtum aliam ſpeciem habet a pri
ori. Diſtributiuum quidem enim iuſtuꝫ co
muniuꝫ ſemper ſecũdum proportionabilitatē
eſt dictum: ⁊ enim a pecunijs comunibus ſi fi
at diſtributio erit ſecũdum proportionem ean
dem. quam habēt ad inuicē illatiui. ⁊ ī iuſtã op
poſitionem iuſto huic preter proportionale eſt
in comutationibus comunibus autem iuſtuꝫ
ē quidem equale. quidem ⁊ iniuſtum inequale
ſed non ſecundum ꝓportionalitatem aliam. ſꝫ
ſecundum ariſmetricam. Nihil enim differen
tie ſi ſtudioſus prauũ ꝓuabit. vel prauum ſtu-
dioſum nec ſi mechatꝰ ē ſtudioſus vl̄ prauꝰ. ſꝫ
ad nocumenti dr̃am ſolum reſpicit lex ⁊ vtitur
vt equalibꝫ. Si quidem hic iniuſtum facit. hic
autē iniuſtũ patitur. ⁊ ſi hic quidē leſit. h autē
leſus erit quare iniuſtũ hoc inequale exiſtens
equare tentat iudex eteni cũ hic quidem vul-
neretur. hic autē ꝑcutiat vel ⁊ occidat. hic ãt
mouetur. Diuiſa ē paſſio ⁊ actio inequalia. ſed
tentat dãno equare auferens a lucro. Dicitur
enim vt ſimpliciter dicet̃ in talibus ⁊ ſi nõ ali
quibus ꝓpriũ nomen erit lucrũ. puta percu-
tienti ⁊ damnum patienti. ſed qñ quidem men
ſurata ē paſſio. Vocatur hoc quidem damnuꝫ
hoc autem lucrũ. quare pluris quidem q̃3 ⁊ mi
noris equale medium. lucrum autem ⁊ dam-
num. Hoc quidem plus hoc auteꝫ minus. cõe
quidem enim boni plus: mali aũt minꝰ lucruꝫ
ꝯrium ãt dãnum. quoꝝ erat mediũ equale qđ
dicimꝰ eē iuſtum q̃re directiuum vtiq3 erit me
dium dãni ⁊ lucri ꝓpter qđ ⁊ qñ dubitant ad ī
uicem fugiunt. Ad iudicem autem ire ē ire ad
iuſtum. Iudex enim vult eē velut iuſtum ani
matum. ⁊ querunt iudicem medium. ⁊ vocant
quidem meſidicos tãq3 ſi medium attingãt iu
ſtum compoſiti. Medium ergo iuſtum ſi qdeꝫ
⁊ iudex. iudex autem adequat.

Iſtud ē capitulum.4. primi tractatus. in
quo phs determinat de iuſticia cõmutati
ua. ⁊ continet duas partes principales. In pri
ma oſtendit quid pertinet ad iuſticiam cõmu
tatiuam ⁊ quomodo differt a iuſticia diſtribu-
tiua In ſecunda ibi. Et queadmoduꝫ ãt linea
Oſtenditur qualiter inuenitur medium ī hoc
iuſto qđ ē directiuum commutationum. Pria
pars continet quattuor particulas. In prima
narrat ꝙ ē quedam ſpecies iuſticie particlaris
alia iuſticia diſtributiua ⁊ narrat quid perti-
net ad iuſticiam diſtributiuam. In ſecũda ibi.
In cõmutationibus autem. Oſtendit quid ꝑ-
tinet ad iuſticiam commutatiuam. ex quibus
patet differentia inter iſta. In tertia ibi. dici-
tur enim vt ſimpliciter. Remouet quoddam
dubium. In quarta ibi. Quare pluris. infert q̃
dam correlaria ex predictis. In prima igitur
parte narrat dicens ꝙ preter predictam ſpeciē
iuſticie que conſiſtit in diſtributionibus ē que
dam alia ſpecies que ē directiua in commuta
tionibus tam voluntarys q̃3 inuoluntarys.
Diſtributiuum quidem. deinde narrat quid ꝑ
tinet ad iuſticiã diſtributiuam dicens ꝙ iuſtũ
diſtributiuum ſupradictum ē diſtributiuum
bonoꝝ cõmunium ſecundum ꝓportionabi
litatē ſupra dictam.ſ. ſm ꝓportionabilitatē ge
ometricã q̃ attendit̃ ſm equalitatē ꝓportõis
vt ſi cõmunes pecunie ciuitatis debeãt diſtri
bui in ſingulos ſic debet diſtributio fieri. Vt
ſingulis detur aliquid de cõmuni ſcõm illam

ꝓportionem ſm quam ipſi intulerūt in comūi ſicut in negociacionibus q̄to aliquis plus poſuit de pecunia in ſocietate tanto maiorem ptem accipiet ⁊ in ciuitatibus quāto aliquis plus ſeruiuit cōmunitati tanto ſibi pluſ ē diſtribuendum de bonis colbus qui enim in duplo plus ſeruiuit in duplo plus recipiet ⁊ ſicut iuſtum diſtributiuum conſiſtit in hac proportionabilitate: ita ēt iniuſtuȝ oppoſitum cōſiſtit in hoc qꝺ huiuſmodi ꝓportionabilitas ꝑtermittitur. Jn cōmutationibus. Hec eſt ſcda particula in qua oſtditur quid pertinet ad iuſticiam cōmutatiuam ex quo apparebit quō differunt iuſticia cōmutatiua ⁊ diſtributiua. ⁊ primo ponit cōuenientiā inter iſtas ſpēs iuſticie. cōueniūt enim in hoc ꝙ in vtraqꝫ ſpecie iuſtum ē illud qꝺ ē equale ⁊ iniuſtum inequale. ſed differunt in hoc ꝙ iniuſticia cōmutatiua iuſtum non ē equale ſm illā ꝓportionē ſm quā iuſtū ē equale ſm iuſticiaȝ diſtributiuaȝ quia ſecundum iuſticiam diſtributiuam iuſtū ē equale ſm proportionē geometricam. ſed iuſtum ſcd̄m iuſticiā cōmutatiuā ē equale ſcd̄m ꝓportionē ariſmetricā ⁊ ē ꝓportōabilitas ariſmetrica q̄ attendit̄ penes equalitatem q̄titatis. ⁊ ꝓportionabilitaſ geometrica que attēditur ſm equalitatem ꝓportionis. verbi gratia ſm proportionem ariſmetricam ſex ē mediuȝ inter octo ⁊ quattuor qꝛ ꝑ tantā quantitatem excedit vnū iſtoꝝ ꝑ q̄tā exceditur ab alio qa ſex excedunt q̄ttuor in duobus ⁊ ſex excedūt ab octo ī duob⁹ ſcd̄m ꝓportionē geometricaȝ ſex non ē mediū inter. 8. ⁊. 4. quia non ē eadeȝ ꝓportio inter ſex ⁊. 4. ⁊ inter. 8. ⁊ ſex quia ſex ſe hn̄t in ſex qaltera ꝓportione. quia ſex continent quattuor ⁊ eius medietatē. ſ. duo. ⁊ octo ſe hn̄t ad ſex i ſexqtertia ꝓportōne qꝛ. 8. ꝯtinēt ſex ⁊ ei⁹ tertiā ptē. ſ. duo. ſȝ ſex ē mediū int̄. 9. ⁊ 4. ſm ꝓportioneȝ geometricā quia que ē proportio. 9. ad. 6. eadē ē ꝓportio. 6. ad. 4. qꝛ vtrobiqꝫ ē ſex q altera ꝓportio. Mediū eniȝ ſcd̄m ꝓportionē ariſmetricam per cātaȝ quātitateȝ excedit per quātaȝ exceditur. ſed medium ſm ꝓportōabilitatē geometricā ſm eandē ꝓportionē excedit ⁊ exceditur ſed non ſcd̄ȝ eandem q̄titateȝ. vt pȝ de. 6. que ſunt mediū inter. 8. ⁊ 4. ſȝ ꝓportiōabilitatē ariſmetricaȝ ⁊ ē mediū iter. 9. ⁊. 4. ſm ꝓportionabilitatē geometricā. Nihil enim differt. ꝙ aūt iniuſticia cōmutatiua attēdat̄ penes equale ſȝ ꝓportiōabilitatē ariſmetricā. declarat ph̄s ⁊ ē ꝯcluſio. iz. ⁊ pbatur ſic. vbi equale non attenditur ſm ꝓportionabilitatē ꝑſonaꝝ ſȝ ſolū ſcd̄m q̄titatē damni ⁊ lucri ibi atenditur eq̄litas ſecundum ꝓportioneȝ ariſmetricaȝ. Sed iniuſticia commutatiua non attenditur equale ſecundū ꝓportionem perſonarum ad inuicem ſed ſolum ſcd̄m quātitatem damni ⁊ lucri. ideo ⁊c̄. Maior pater ex predictis quia equalitas ſecundum ꝓportionem ariſmetricam attenditur ſȝ eq̄litatē quantitatis vt dictum ē ⁊ minorem declarat ph̄us per hoc ꝙ in iuſticia commutatiua ñ attenditur diuerſa ꝓportio perſonarum. nihil enim differt quantum ad iuſticiam cōmutatiuam ſi bonus vel malus priuabit aliquem re ſua per furtuȝ. nec differt ſi bonus vel malus commiſit adulterium quia lex attendit ſolum ad differentiam nocumenti vt ſcilicet ille qui plus nocuit plus recompenſet cuiuſcunqꝫ conditionis ſit. ⁊ ſic patet ꝙ ſi vnus duoꝝ iiuſtū faciat ⁊ alius iniuſtum paciatur ⁊ vnus ledat ⁊ alt̄ ledatur lex vtitur his duobus quaſi eq̄libus quantumcunqꝫ ſint inequales ſecūdum dignitatem. vnde iudex qui eſt miniſter legis temtat reducere in equalitatem que eſt inter ledentem ⁊ leſum ad equalitatem conſtituēdo equalitatem in ipſa quantitate rerum non ſecundum proportionem diuerſarum perſonaꝝ. Et enim. Hic manifeſtat per exemplum de leſione perſonali in qua minus eſt manifeſtum: ⁊ dicit ꝙ ſi duorum vnus vulneretur ⁊ alius percutiat vel occidit ⁊ alius moriatur diuerſa ē actio ⁊ paſſio in equalia quia percutiens vel occidens habet plus de eſtimato bono inquātum impleuit voluntateȝ ſuam. ⁊ ita videtur eſſe quaſi in lucro ille autem qui vulneratur vel occiditur habet plus de malo quia priuatur ſanitate vel vita ſua contra ſuam voluntatem ⁊ ita videtur eſſe quaſi in damno. Sed iudex temtat hoc reducer̄ ad equale ſubtrahens a lucro ⁊ ponēs in damno inquantum aufert aliquid a percutiente vel occidente contra ſuam voluntatem ⁊ exhibet illud in cōmodum vel honorem vulnerati vel occiſi. Dicitur eni vt mltiplicit̄. Hec ē tertia particula i qua rēouet quoddam dubium qꝺ poſſet oriri circa hec nomina damnum ⁊ lucrum: nam iſta nomina non videntur habere locum in iniurijs perſonalibus ſed ſolum in poſſeſſionibus ſeu bonis poſſeſſis. Jſtud remouet ⁊ intendit dicere ꝙ iſta nomina ſcilicet damnum ⁊ lucrum propē dicuntur in rebus poſſeſſis: ſed quia non pōt accipi certa menſura actionis ⁊ paſſionis in huiuſmodi iniurijs perſonalibus. ideo illa nomina transferuntur ad iniurias perſonales. vnde quando paſſio eſt menſurata ſecundum menſuram iuſticie tunc illud qꝺ eſt plus vocatur lucrum. ⁊ illud qꝺ ē minus vocatur damnum. vnde breuiter hec nomina proprie inueniuntur in rebus poſſeſſis ſed large loquendo reperiuntur i iiurijs perſonalibus. Quare pluris quideȝ. Hec eſt quarta particula i qua ph̄s infert duo correlaria. p̄mum ē ex pte ipi⁹ iuſti. ⁊ z⁹ ex pte iudicis. Primum ē ꝙ iuſtum cōmutatiuum eſt medium inter damnum et lucrum. Et hec eſt concluſio. iz. ⁊ probatur ſic.

iuſtum commutatiuum eſt equale quod eſt medium inter plus ⁊ minus. Sed lucrum eſt damnum in illis circa que fiunt cōmutationes habent rationem pluris ⁊ minoris. igitur iuſtum cōmutatiuum ē medium inter dānuȝ ⁊ lucrum. ⁊ quia damnum ⁊ lucrum non ſimilem habent rationem pluris ⁊ minoris in bonis ⁊ in malis. ideo dicit ph̄us ꝙ diuerſimode habent rationem pluris ⁊ minoris in bonis ⁊ malis: naȝ habere plus de bono ⁊ minus de malo pertinet ad ratōnem lucri. ſed contrariū. ſ. habere plus de malo ⁊ minus de bono ptinȝ ad rationem damni. Propter qꝺ ⁊ quando dubitant. ſecūdum correlarium accipitur ex parte iudicis ⁊ ē ꝙ iudex ē quoddam iuſtuȝ. ⁊ eſt concluſio. 14. ⁊ probatur dupliciter primo per hoc ꝙ homines quando dubitant circa dānū ⁊ lucrum refugiunt ad iudicem tamq̄ ad illꝺ qꝺ eſt iuſtum ad iudicem enim ire ē ad iuſtuȝ ire: nam iudex debet eſſe tamq̄ vnum iuſtum animatum vt ſcilicet eius mens totaliter a iuſticia poſſideatur. ſic ergo patet ꝙ quia dubitantes circa damnum ⁊ lucrum fugiunt ad iudicem ⁊ non fugiunt niſi ad iuſtum. ideo iudx ē quoddam iuſtum. Secundo probatur ꝑ hoc ꝙ illud quod eſt medium eſt quoddam iuſtum iudex eſt medius. ideo ⁊c̄. ꝙ autem iudex ſit quoddam medium patet. nam illi qui refugiunt ad iudicem videntur querere medium inter partes que litigant. ⁊ inde ē ꝙ homines vocant iudices meſidicos .i. deſt medios ſeu mediatores ac ſi attingatur medium in hoc ꝙ deducunt ad illud qꝺ ē iuſtum. ſic igit̄ qꝛ iuſtum de q̄ nūc loquimur ē quoddam medium iudex qui determinat hoc iuſtum ē medius inquātum conſiſtit illud qꝺ ē equale inter partes ⁊ equale. ē medium inter plus ⁊ minus vt dictum ē.

Et quēadmodum ēt linea ſi i equalia ſecta quo maior ſectio medietatem ſuperexcedit. Hec abſtulit ⁊ minori lectioni appoſuit. cū autem dico diuidatur totum. tunc aiunt habere quidem ipſius ē cum accipiant equale. Eq̄le autem medium ē maioris ⁊ minoris ſecundum ariſmetricam proportionalitatem ꝓpter quod ⁊ nominatur dychaoin. quoniam dacha ē quemadmodum ſiquis dicat dychayon. et dychaſtes. Si enim duobus equalibus auferatur ab altero ad alterum autem apponatur duobus his ſuperexcedit alterum. Si autem ablatum quidem ſit non ſit autem appoſituȝ vno vtiqꝫ ſoluȝ ſuperexcellit medium. mediū ergo vno ⁊ medium a quo ablatum ē vno. hoc ergo cognoſcimus ⁊ quid auferre oportȝ āpli⁹ habente. ⁊ quid apponere minus habenti quo quidem autem ſuperexceditur auferre a maximo. Equales in quibus. a. a. b. b. g. g. ad inuicem. ab. a. e. auferatur. ae. ⁊ apponatur. g. g. qꝺ in quibus. g. d. quare tota. d. g. g. eā que ē. a. e. ſuperexcedit eo qꝺ ē. g. d. ⁊ eo qꝺ ē. g. z. eā ergo que ē. b. b. eo quod eſt. g. d. Eſt autem in alijs artibus hoc deſtruerentur enim vtiqꝫ. ſi eniȝ facit faciens ⁊ quantuȝ ⁊ equale ⁊ patiens pateretur hoc ⁊ tantuȝ ⁊ tale. venerūt autem nomina h̄ ⁊ damnum ⁊ lucrum ex voluntaria cōmutatione. Plus quidem enim habere q̄ que ſui ipſius lucrari dicitur minus autem his q̄ a p̄ncipio damnificari. puta in vendere ⁊ emere ⁊ in quantis alijs licentiam dedit lex. quādo autem neqꝫ plus neqꝫ minus ſed ipſa per ſe ipſa fiunt. que ipſorum aiunt ipſos habere. et neqꝫ dānificari neqꝫ lucrari q̄re lucri cuiuſdā ⁊ damni. Medium iuſtum ē. Eorum que circa voluntarium equale habere quod ⁊ prius et poſterius.

Hec eſt ſecunda pars principalis hui⁹ capituli in qua oſtenditur qualiter inuenitur medium in iuſto qꝺ ē directiuum ꝯmutationum ⁊ continet tres particulas. Jn prima oſtenditur. qualiter inuenitur medium iuſticie commutatiue circa eaſdem res. Jn ſecūda ibi Eſt autem ⁊ in alijs artibus. Oſtenditur quomodo inuenitur medium circa res diuerſarum artium. Jn tertia ibi. Uenerunt autem. Oſtendit originem horum nominum. damnum ⁊ lucrum. Jn prima particula declarat per exempluȝ qualiter pōt inueniri medium in iuſticia commutatiua dicens ꝙ iudx ſic redit ad equalitateȝ ſicut ſi eſſet vna linea diuiſa in partes inequales ille qui vellet ad equalitatem reducere auferret a maiori parte illud in quo excedit medietatē totius linee et apponet illud minori parti qua appoſitione facta partes que remanent: ſunt equales quia vtraqꝫ ē medietas tocius linee: ⁊ ita medietaſ tocius linee erit quaſi quedam dica .i. deſt regula vel menſura per quā iequalia reducunt̄ ad equalitatem ⁊ ſic: cum totum quod ē duorum bonum diuiditur tali dica .i. deſt menſura tunc dicunt ꝙ vnuſquiſqꝫ habet quod ſuū eſt inquantum accipiunt equale qꝺ ē mediū inter magis ⁊ minus ⁊ hoc ſecundum ariſmetricam ꝓportionem quia medium iuſticie commutatiue tantum exceditur ab eo qui habet plus quantum excedit illum qui habet min⁹: ⁊ hoc pertinet ad proportionem ariſmetricam vnde breuiter quia iuſtum commutatiuum ē medium ſecundum ꝓportionem ariſmetricaȝ ideo illud medium equaliter excedit minus ⁊ equaliter exceditur a maiori. ⁊ ideo inētio huiuſmōi medij eſt auferre ab eo qui habet plus tantuȝ q̄tum excedit medium. ⁊ illud ablatū apponer̄ ei qui habet minus ⁊ ſic peruitur ad medium iuſticie commutatiue ꝓpter qꝺ noiatur. Jſtud exemplum manifeſtat phyloſoph⁹

eſſe conueniens ꝑ modum loquendi apud gre
cos dicens ꝙ quia medium huius iuſticie eſt
ſicut quedam dica inde ē ꝙ iuſtum apud gre
cos vocatur dychaion.i.iuſtum: ⁊ dychaſtes
ideſt iuſtus ⁊ dychaſte.i.iuſticia. Si eniꝫ duo
bus. ꝙ autem ſcdm̄ iuſticiam cōmutatiuam
oportet ſubtrahere ab eo qui habet plus illō
in quo excedit medietatem ⁊ apponere illi qui
habet minus. ⁊ ē concluſio.15. ⁊ ꝓbatur exem
plariter ⁊ exponēdo et i terminis. dicit igitur
ꝙ ſi ſint duo equalia quoruꝫ vtrūqꝫ hēt duas
menſuras.ſ. duas palmas ⁊ duos pedes ⁊ me
dietas auferatur ab vno ⁊ apponatur alteri
manifeſtum ē ꝙ agregatum ex illo qō apponi
tur ⁊ ex illo cui fit appoſitio ſuper excedit al
terum i duobus: quia ei cui ſubtrahitur nō re
manet niſi vnum ſed agregatum ex illo cui fit
addicio ⁊ ex addito habet.3. ſed ſi illud quod
ſubtrahit̄ ab vno non apponatur alteri mani
feſtū eſt ꝙ non erit exceſſus niſi in vno. Scien
duꝫ eſt ꝙ ꝑ illud cui nihil addit̄ nec a quo ali
quid ſubtrahitur itelligit phs mediū iuſticie
cōmutatiue quia ille hꝫ quod ſuum eſt ⁊ nec
plus nec minus per illud aūt cui addit̄ intelli
gitur ille qui plus habet per illud aūt cui ſub
trahit̄ intelligitur ille qui minꝰ habꝫ. ⁊ ſic pa
tet ꝙ ille qui plus hꝫ excedit mediū in uno.ſ.
i illo qō eſt ſuꝑadditum ⁊ mediū excedit illud
a quo ſublatum eſt in vno ſciꝫ in eo qō eſt ſibi
ſubtractuꝫ. ſic igitur ꝑ medium cognoſcemus
qd oppoꝛtet auferre ab illo qui plus habet et
quid opoꝛtet apponere ei qui minus habet. qꝛ
minus habenti opoꝛtet apponere illud in quo
medium excedit ipſum. Et a maximo.ſ. ab illo
qui plus habet opoꝛtet auferre illud in q̄ me
dium exceditur ab eo. Equales in quibus. ꝓ
ponit que ſunt dicta i terminis ſic enim tres li
nee equales in quaruꝫ vna ſcribantur iſti ter
mini.a.a. ⁊ i alia.b.b. ⁊ in.3.g.g. ⁊ mācat linea
b.b. indiuiſa. linea vero.a.a. diuidatur per me
dium in puncto.e. linea vero.g.g. diuidatur ꝑ
medium in puncto.t. auferatur igit̄ a linea q̄
ē.a.a. vna pars que ē.a.e. ⁊ apponatur linee q̄
ē.g.g. ⁊ vocetur hoc appoſitum.g.d. ſic igitur
patet ꝙ tota linea que ē.g.t. ⁊.g.d. ſuper exce
dit eam que ē.a.e. in duobus ſciliꝫ in vno qō
eſt.g.d. ⁊ in vno quod eſt.g.t. ſed linea que eſt
.b.b. excedit in vno ſolo quod ē.g.d. ſic igitur
patet ꝙ illud quod eſt maximum excedit me
dium in vno: ⁊ excedit minimum in duobus
ad modum ꝓpoꝛtionis ariſmetrice. Eſt auteꝫ
⁊ in alijs artibus. Hec eſt quinta particu
la ſcde ptis in qua oſtenditur ꝙ iuſtum cōmu
tatiuum ē obſeruandam in commutatione re
rum diuerſarum artium. ⁊ hec eſt ꝯcluſio.16.
que pꝛobatur deducendo ad inconueniens ſi
non detur oppoſituꝫ ſic. ſi ille qui facit aliqō
artificiū non reciperet ꝓ illo artificio tm̄ ⁊ ta
le q̄tū ⁊ quale fecit deſtruerent̄ artifices: ⁊ et
artes qō eſt iconueniens. ⁊ iō oꝫ opera vnius
artificis comenſurari operibus alterius ar
tificis ad hoc ꝙ artifices permaneant. ad qō
requiritur ꝙ fiat iuſta commutatio (venerūt
aūt) Hec eſt tertia ꝑticula ſecūde partis i qua
oſtendit origineꝫ iſtoꝝ nominū dānuꝫ ⁊ lucrū
et dicit ꝙ iſta noīa ꝓueniunt ex commutatio
nibus voluntarijs. in quibus ꝓ facit vſus ta
liū nominū. cum enim in cōmutationibus vo
luntarijs aliquis plus haberet q̄ꝫ prius hūit
dicebatur lucrari quādo aūt minus dicebat̄
damnificari: ſicut in emptionibus ⁊ venditio
nibus ⁊ oībus alijs cōmutatōnibus que ſūt
licite ſecundū legem. ſed quando aliquis nec
plus nec minꝰ hēbat eo qō a pꝛincipio hūit:
tunc dicebatur hēre ea que eius erant ⁊ nihil
lucrari neqꝫ amittere. Ex his cōcludítur ꝙ iu
ſtū de quo nunc agitur eſt mediū dāni ⁊ lucri
qō quidē nihil aliud eſt q̄ꝫ hēre equalē cōmu
tationē ⁊ prius ⁊ poſt etiā ſi fiat pꝛeter volun
tatem vt patet i eo qui iudice cogēte reſtituit
alteri qō plus habebat.

Capitulum quintū de ꝯpaſſo iuſto in quo ꝓ

us oſtenditur ꝙ cōtrapaſſum non eſt
ſimpliciter iuſtū nec pytagorici dixerunt. quia
nec eſt diſtributiuū nec directiuū ⁊ ꝙ hoc nō
cōgruit in his que differunt ſecūdum dignita
tē. ⁊ ꝙ differenter tribuendū eſt voluntarie
agenti ⁊ inuolūtarie. Deinde ꝙ ꝯpaſſū ſecun
dū ꝓpoꝛtōabilitatē ⁊ huꝰ i eq̄litatē i cōmuta
tionibus cōmutatiuis factū iuſtū ē politicuꝫ
⁊ vtile ad comunicatōes cōmutatiuas i qui
bus ciuitates cōmanent ⁊ ſaluantur. Deinde
qualiter fit ſm̄ ꝓpoꝛtionē ⁊ qualiter artifices
cōmutatiuis operibus ipſoꝝ equale ⁊ iuſtum
hēnt. ⁊ ꝙ nūmiſma eſt mediū huiꝰ adequatio
nis ⁊ ꝙ mutua neceſſitas cōtinet ciuitates ⁊ q̄
liter nūmiſma eſt iuentuꝫ ⁊ quoꝝ iuſta opera
tio ē mediū. ⁊ ꝙ iuſta ē medietas non ſm̄ eun
dem modū alijs virtutibus cū alie ſint medie
tates duaꝝ maliciaꝝ oppoſitaꝝ medio hec āt
vnius malicie ſibi oppoſite.ſ. iniuſticie diuiſe
iniuſtum facere ⁊ iniuſtum pati.

Videtur aūt aliquibus et contra paſſū
eſſe ſimpliciter iuſtum vt pictagorici
dixerunt determabant.n. ſimpliciter iuſtuꝫ cō
trapaſſum alij. contrapaſſum aūt non cōgruit
neqꝫ in diſtributiuum iuſtum neqꝫ in directiuū
q̄uis voluerit hoc dicere ⁊ radamantis iuſtū
.ſ. patiatur que fecit vindicta recte ſit. Multi
.n. in locis diſſonat puta ſi pꝛincipatum hēns
percuſſit non oꝫ repercuti ⁊ ſi pꝛincipem ꝑcuſ
ſit non percuti ſolum oꝫ. ſed ⁊ puniri adhuc i
voluntarium ⁊ voluntarium dicit multum.
Iſtud eſt capitulum quintū pꝛimi tractatus
in quo ꝓncipaliter excludit quandā ſententiā
falſā circa acceptōem medij iuſticie. ⁊ ꝯtinet q̄
tuoꝛ partes pꝛincipales. In pꝛima ponit ⁊ im
pꝛobat opinionem pytagoꝛicoꝛum ponentium
quod nihil aliud eſt iuſtum q̄ꝫ contrapaſſum
In ſecunda parte ibi: Sed in cōmutationibꝰ.
oſtendit qualiter eſt verum ꝙ iuſtum cōmu
tatiuum ⁊ contrapaſſum ſunt idem ⁊ qualiter
in cōmutationibus opoꝛtet contra paſſum fie
ri ſm̄ pꝛopoꝛtionalitatem. In tertia parte ibi:
Propter quod omnia. oſtendit qualiter in cō
mutatōnibus dicta foꝛma ꝓpoꝛtionalitati po
terit obſeruari: quia per menſuram cōmunē
rebus ad inuiceꝫ cōmutandis cuiuſmodi mē
ſura eſt nūmiſma ⁊ indigentia humana. In q̄r
ta parte ibi: Determinatis autem his. oſtenſo
qualiter iuſtum eſt medium oſtendit qualiter
iuſticia ē medium. pꝛima pars continet duas
particulas. In pꝛima pꝛoponit opinionem ⁊ i
pꝛobat eam quantum ad iuſticiam diſtributi
uam. In ſecunda ibi: Neqꝫ indirectiuum. ipꝛo
bat eandem opinionem quantum ad iuſticiaꝫ
directiuam ſeu cōmutatiuam. In pꝛima parti
cula pꝛoponendo opinioneꝫ dicit ꝙ quibuſdā
viſum ē ꝙ vniuerſaliter loquendo nihil aliud
ē iuſtum q̄ꝫ contrapaſſum ſcilicet ut ꝙ aliquis
patiatur ſm̄ ꝙ fecit: ut ſi aliquis percuſſit iu
ſtum ē ꝙ repercutiatur. ⁊ fuit opionio pytago
ricoꝛum qui determinabant ꝙ ſimpliciter iu
ſtum ē idem qō contrapaſſum. Iſtam opinio
nem impꝛobat philoſophus pꝛimo quantum
ad iuſticiam diſtributiuam: ⁊ pꝛobat ꝙ iuſtuꝫ
ſm̄ iuſticiam diſtributiuaꝫ non eſt idem qō cō
trapaſſum. ⁊ hec ē concluſio.17. ⁊ pꝛobatur ſic
vbi non ē reperire contrapaſſuꝫ ibi iuſtum nō
ē contrapaſſum: ſed contrapaſſum nōn conue
nit nec reperitur circa diſtributiuum iuſtum.
ideo ⁊c. maioꝛ patet ⁊ minoꝛ apparet ex hoc ꝙ
iuſtum diſtributiuum non attenditur ſm̄ ꝙ
vnus duoꝛum quos opoꝛtet per iuſticiam di
ſtributiuam coequari agit in alium vel patit̄
ab alio: quod requiritur ad rationem contra
paſſi: ſed ad iuſtum diſtributiuum ſolum per
tinet ꝙ de bonis communibus fiat diſtribu
tio ſm̄ equalitatem pꝛopoꝛtionis. Neqꝫ indire
ctiuum. Hec ē ſecunda particula in qua impꝛo
batur opinio pytagoꝛicoꝛum quantum ad iu
ſticiam cōmutatiuam. vnde pꝛobatur ꝙ iuſtū
cōmutatiuum non ē idem qō contrapaſſum:
q̄uis quidam legiſlatoꝛ nomine Radaman
tus introduxit talem legeꝫ ꝙ ſi quis patiatur
illa que fecit ſit recta vindicta. Multis enim
locis. ꝓbat igitur philoſophus ꝙ iuſtum cō
mutatiuum non ē idem qō contrapaſſum. et
hec ē concluſio.18. ⁊ pꝛobatur dupliciter. ꝓmo
per hoc ꝙ in his que differunt ſm̄ dignitatem
non ſunt idem iuſtum ⁊ contrapaſſum: ⁊ ꝑ cō
ſequens non ſunt ſimpliciter idem. antecedēs
apparet: quia ſi aliquis in pꝛincipatu conſtitu
tus percutiat pꝛiuatam perſonam iuſticia cō
mutatiua non requirit ꝙ pꝛinceps repercutia
tur. Similiter ſi aliquis percutiat pꝛincipem
non ſufficit ſm̄ hanc iuſticiam ꝙ percutiens
pꝛincipeꝫ repercutiatur: ſed iuſtum ē ꝙ graui
us puniatur. Sed hic dubitatur quia in capi
tulo pꝛecedente dixit philoſophus ꝙ iniuſti
cia cōmutatiua non attenditur diuerſa condi
tio perſonarum. nihil enim differt ſm̄ hanc iu
ſticia ſi ſtudioſꝰ prauū ꝑuauit vel prauꝰ ſtudi
oſum. ſed lex vtitur inequalibus ſm̄ dignita
tem quaſi equalibus. Dicenduꝫ ē ꝙ iniuſticia
commutatiua lex ſolum attendit ad differen
tiam nocumenti. nunc auteꝫ quando nocumē
tum attenditur circa ſubtractionem rei exte
rioꝛis: puta pecunie vel equiualentis non va
riatur quantitas nocumenti ſm̄ diuerſam cō
ditionem perſone: tantum enim nocumentum
fieret mihi ſi pꝛinceps pꝛiuaret me deceꝫ libꝛiſ
ſicut ſi pꝛiuata perſona pꝛiuaret me decem li
bꝛis ⁊ econuerſo. ſed quando ē nocumentuꝫ ꝑ
ſonale tunc quantitas nocumenti diuerſifica
tur ſm̄ conditionem perſone. Maius enim no
cumentum ē cum aliquis percutit pꝛincipem
q̄ꝫ ſi percutiat pꝛiuatam perſonaꝫ: quia in paſ
ſione pꝛincipis non ſolum leditur perſona ipſi
us pꝛincipis. ſed tota res publica que per pꝛin
cipem habet regi leditur in percuſſione pꝛinci
pis. Quando igitur dicitur ꝙ iniuſticia com
mutatiua non attenditur ad diuerſam condi
tionem perſonarum dico ꝙ hoc ē verum quā
do nocumentum ſolum attenditur circa ſub
tractionem exterioꝛis rei. ſed quando fit nocu
mentum circa perſonam ut iniurijs perſonali
bus tunc ſolum ē reſpiciendum ad conditōeꝫ
perſone: quia tunc variatur quantitas nocu
menti: ſm̄ diuerſam conditionem perſone.
Ad hunc inuoluntarium. ſecundo pꝛobat̄ ea
dem concluſio ſic. vbicunqꝫ variatur iuſtum
ſm̄ diuerſitatem voluntarij ⁊ inuoluntarij ibi
iuſtum non ē idem qō contrapaſſum quod ſta
tim apparet: quia ſi due operationes ſint eq̄
male et vna ſit voluntaria ⁊ alia ſit inuolun
taria non ē iuſtum ꝙ eadem pena infligat̄ pꝛo
vtraqꝫ. ſed maioꝛ pena ē infligenda pꝛo opera
tione mala voluntaria q̄ꝫ pꝛo operatione ma
la inuoluntaria. in talibus enim iuſtum non ē
idem qō contrapaſſum. poteſt enim contrapaſ
ſum eſſe idem: ⁊ tamē non eſſe idē iuſtum. ſꝫ in
huiuſmodi commutationibus poteſt vna cō
mutatio eſſe voluntaria ⁊ alia inuoluntaria
manente contrapaſſo eodē: ⁊ non manente eo
dem iuſto. igitur in huiuſmodi commutatio
nibus iuſtum commutatiuum non ē idem qō
ꝯpaſſū: qꝛ ꝯpaſſū: poteſt eē idem iſto nō manē
te eodem. vel poteſt ratio ſic foꝛmari: iuſtum
commutatiuum non ē idem cum illo qō manꝫ

omnino idem iuſtum commutatiuo non manente omnino eodem. ſed contrapaſſuz poteſt manere idem: vel omnino ſimile iuſto cõmutatiuo non manente eodem ut patet in cõmutationibus quarum vna ē voluntaria: et alia inuoluntaria in quibus poteſt eſſe idem contrapaſſum non manente eadem iuſticia cõmutatiua: quia non ē iuſtum ꝙ operans volũtarie ⁊ operans inuoluntarie ceteris paribus eodem modo omnino puniatur.

Sed in cõmutatõibus

quidem commutantis continet tale iuſtuz cõtrapaſſum ſm proportionalitatem: ⁊ non ſm equalitatem. contrafacere enim proportionale ⁊ manet ciuitas: vel enim hoc male querũt ſi autem non ſeruitus videtur eſſe ſi non contrafacit: vel quod bene. ſi autem non retributio non fit. retributione autem cõmanent: ꝓpter quod ⁊ gratiarum ſacruz prompte faciũt ut ⁊ retributio ſit. hoc enim proprium gratie. Refamulari enim oportet ei qui gratiam fecit ⁊ rurſus incipere ipſum gratiam facientez. facit enim retributionem eam que ſm proportõnalitatem ſm dyametruz coniugatio: puta edificator in quo a. coriarius in quo b. domus enim in quo g. calciamentum in quo d. oportet autem accipere edificatorem a coriario illius opus. ⁊ ipſum illi retribuere quod ipſius. Si igitur primum ſit ſm proportionalitatez equale. deinde contrapaſſuz fiat: erit quod dicitur ſi autem non: non equale ē neqꝫ manet. Nihil enim prohibet melius eſſe alterius opus q̃ alterius. oportet igitur hic vtiqꝫ equari. Eſt autem hoc ⁊ in alijs artibus. deſtrueretur eniz ſi non fecerit faciens ⁊ quantum ⁊ quale ⁊ patiens paſſus ē ⁊ hoc: ⁊ tantum ⁊ tale. Non eniz ex duobus medicis fit cõmutatio: ſed ex medico ⁊ agricola ⁊ omnino alteris ⁊ non equalibꝰ ſed hos oportet equari.

Hec ē ſecunda pars in qua oſtenditur in quibus ⁊ qualiter eſt verum ꝙ iuſtum cõmutatiuum ⁊ contrapaſſum ſunt idem ⁊ intendit ꝙ iuſtum commutatiuum continet ī ſe contrapaſſum non ſm equalitatem: ſed ſm ꝓportionem. Contra ſuperius dictum eſt ꝙ ī iuſticia commutatiua medium accipitur nõ ſm proportionem geometricam: que conſiſtit in equalitate proportionis: ſed ſm proportionalitatem ariſmetricam: que conſiſtit in equalitate quantitatis. Dicendum ē ꝙ circa iuſticiam que ē circa res exteriores ſemper oportet eſſe equalitatem rei ad rem: ſed non actionis: ⁊ paſſionis quod importat contrapaſſum: q̃a actio vnius artificis maior ē q̃ actio alteriuſ artificis: ſicut edificatio q̃ fabricatio cultelli. vnde ſi edificator commutaret actionem ſuaz pro actione fabri non eſſet equalitas rei date ⁊ accepte: ſcilicet domus ⁊ cultelli. ideo in talibus oportet adhibere proportionem: ut fiat equalitas rerum. In contrafacere enim proportionale. ꝓbat propoſitũ: ſcilicz ꝙ iuſtũ cõmutatiuum continet contrapaſſum ſm proportionem. ⁊ hec eſt concluſio decimanona hꝰ libri: ⁊ probatur ſic: iuſtum commutatiuũ continet illud per quod ciues commanent ſibiinuicem in ciuitate ⁊ per quod ſaluatur ciuitas: quia leges ordinantur ad hoc ꝙ ciuitas ſaluetur: et ꝙ ciues adinuicem cõmaneant. Sed per hoc ꝙ ciues proportionaliter compatiuntur: ⁊ cõmanent ciues ſibiinuicem in ciuitate. ergo iuſtum cõmutatiuum continet contrapaſſum ſꝫ proportionem. maior ē nota: ⁊ minor patet per hoc ꝙ ſi vnus ciuis faciat pro alio alius ſtudet proportionaliter facere pro eodem. manifeſtum enim ē ꝙ omnes ciues hoc querunt in eis proportionaliter contrafiat. per hoc enim commanent homines ad inuicem ꝙ fiat eis quod querunt. Nunquid igitur hoc male querunt ꝙ eis proportionaliter contrafiat? certe non male querunt hoc. ſi autem hoc non quererent videretur eſſe ſeruitus quedam: ut hũ facienti alius non contrafaciat proportionaliter. ſeruile enim ē ꝙ aliquis non adipiſcat̃ ex ſuo opere: ⁊ non querat ſibi pro ſuo opere proportionaliter contrafieri: ſic enim non fieret retributio debita propter hoc enim cõmanent homines ad inuicem ꝙ vnus retribuit alteri ꝓ his que ab eo recepit: ⁊ propter hoc boni homines prompte exhibent ſuis benefactoribus gratiarum actiones q̃ſi quoddaz ſacrum: ſicut pro beneficio recepto tribuere. retribuere eniz proprie pertinet ad gratiarum actionem. oportet enim ꝙ homo iterato ſeruiat ei qui ſibi fecit gratiam. i. qui ſibi gratuitum beneficium īpendit: ⁊ ſi non tantum impendit benefactori quantum accepit ab eo ꝙ rurſus incipiat amplius exhibendo q̃ accepit: ut ſic ipſe beneficium gratuitum impendat. Facit enim retributionem. hic oſtendit que ē forma proportionis ſm quam debet fieri contrapaſſum. ⁊ intendit dicere ꝙ non ſemper opus vnius artificis valet tantum quantum valet opus alterius: ſicut calciamentum quod eſt opuſ coriarij non valet tantum quantum valet domus: q̃ eſt opus domificatoris. ideo in his debet fieri contrapaſſum ſm proportionalitatem: ⁊ ſic ē in alijs artibus. Ideo debet coriariꝰ dare tot calciamenta edificatori quot valerẽt vnaz domum. ⁊ hec eſt intentio philoſophi in hac parte philoſophus tamen ponit formam proportionalitatis ſm quam debet fieri contrapaſſũ in coriario ⁊ edificatore: ⁊ dicit ꝙ cõmutatio que eſt ſm dyametrum facit in cõmutationibus retributionem vel contrapaſſum. Ad cuius intellectuz deſcribatur quadratus a. b. g. d. ⁊ deducantur duo dyametri ſe interſecantes. ſ. a. d. ⁊ b. g. ſit igitur edificator a. ⁊ coriarius b. domus autem que ē opus edificatoris g ⁊ calciamentũ quod eſt opus coriarij. d. Oportet igitur ꝙ quandoqꝫ edificator accipiat a coriario opus eius ſcilicet calciamentum. ⁊ debet edificator pro retributione dare coriario opus ſuuz. ſi igitur adinueniatur ſꝫ proportõnalitatem equalitaſ ſilicet ut conſtituatur ex vna parte tot calciamenta contra vnaz domũ quot plures expenſas fecerit edificator ī vna domo q̃ coriarius in vno calciamento. Deide fiat contrapaſſuz ut ſcilicet edificator accipiat multa calciamẽta adequata vni domo ⁊ coriariꝰ vnaz domuz: erit quod dicitur pro retributione ſm ꝓpornalitatez factaz per dyametralez coniunctionẽ. quia ſcilicet calciamenta proportionata dantur edificatori: ⁊ domus coriario: que ſm dyametruz opponuntur. ſi. n. non ſic fiat retributio non ē equalitas rerum cõmutataruz: ⁊ ſic homines non poſſent ad inuicez cõmanere eo ꝙ nihil prohibent opꝰ vnius eſſe melius q̃ opus alterius artificis. Eſt autez hoc ⁊ in alijs artibuſ. eodez modo ē ī alijs artibus ſcilicet ut fiat contrapaſſuz ⁊ cõmutatio ſꝫ proportionez dyametralez. deſtruerẽtur eniz artes ſi non tantuz ⁊ tale reciperet q̃ntuz ⁊ quale faceret ſeu daret. non eniz duo homines eiuſdez artis cõmutant ad inuicez ſua opera: puta duo medici: ſed ut in pluribus hominibus hoīes diuerſaruz artiuz: ut medicuſ ⁊ agricola: ⁊ ſic de alijs quos oportet adequari ſꝫ moduz dictuz.

Propter quod omnia

tẽperata oportet aliqualiter eſſe quoruz ē cõmutatio ad quod numiſma venit: ⁊ fit aliqualiter mediuz: oīa eniz menſurat: quare ⁊ ſuperabundantiaz ⁊ defectuz. Quanta quedaz calciamenta equale domui vel cibo. oportet igit̃ ꝙ edificator ad coriariuz tanta calciamenta ad domuz vel cibuz. ſi eniz non hoc nõ erit cõmutatio: neqꝫ cõmunicatio Hoc autez ſi non equalia ſunt aliqualiter nõ erit. Oportet igit̃ vno aliquo oīa menſurari: quẽadmodũ dictũ eſt prius. hoc eniz ſꝫ virtutez quidez opus qđ oīa continet. ſi eniz nihil indigeret vel non ſimiliter: vel non erit cõmunicatio: vel non eadem indigentia: puta ꝓpter cõmutationez neceſſitatis numiſma factuz eſt: ſꝫ cõpoſitionez. ⁊ ꝓpter hoc nomen habet numiſma: quoniaz non natura ſed noma eſt: ⁊ in nobis eſt tranſmutare ⁊ facere inutilis. erit vtiqꝫ contra paſſuz q̃n eq̃ta ſit: quare ꝙ agricola ad coriariũ. hoc opꝰ coriarij ad quod agricole in figuraz aũt ꝓportionalitatis opera. non ſꝫ duos libros grecos oportet dicere quando cõmutabũtur. ſi autez non vtraſqꝫ habebit ſuperabũdantias: altez extremũ. ſed cuz habent q̃ ipſoꝝ: ſic eq̃les ⁊ cõmunicantes: quoniaz hec equalitas poteſt in ipſis fieri. agricola a. cibus g. coriarius b. opꝰ ipſi quantũ d. ſit aũt ſic non erat contrapati: non vtiqꝫ erat cõicatio. quoniaz āt opus cõtinet quẽadmodũ vnũ quidez ens oſtendit: q̃n non ē in neceſſitate ſint ad inuicez vel vterqꝫ vel aliter non cõmunicant. quẽadmodum cũ quo habet ipſe indiget quis: puta vino dãtes frumenti eductionem. oportet ergo hic equari ꝓ futura autem cõmutatione. ſi nunc nihil indiget: quoniam erit ſi indigeat numiſma puta fideiuſſor eſt nobis. Oportet eniz ferenti eẽ accipere. patitur quidem igit̃ ⁊ hoc idem. Nõ enim ſemper equale ponit. verũtamẽ vult manere magis: propter quod oportet omnia appciari. Sic enim erit ſemper cõmutatio. ſi autẽ hic: cõmunicatio. numiſma vtiqꝫ quẽadmodũ menſura cõmenſurata faciẽs: equat. Neqꝫ. n. vtiqꝫ non exiſtente cõmutatione cõmunicatõ erit. neqꝫ cõmutatio equalitate non exiſtente. neqꝫ equalitas non exiſtente cõmenſuratione ſm quidem igitur veritatem īpotentiale tãtũ differentia cõmenſurata fieri. ad opus autem conuenit ſufficienter. vnum vtiqꝫ oportet eſſe Hoc autem ex ſuppoſitione: ꝓpter quod ⁊ numiſma vocatur. hec enim omnia facit cõmenſurata. Menſurantur enim omnia numiſmate. Domus in qua a. minoꝝ quinqꝫ. lectꝰ ī q̃ b. nima dignus. lectus autẽ quinta pars domus vtiqꝫ erit. Manifeſtum igitur quanti lecti eq̃les domui: quoniaz quinqꝫ. q̃m āt ſic cõmutatio erat anteq̃ numiſma erat manifeſtuz ē diſfert. n. nihil vel lecti quinqꝫ ꝓdemo: vel quãti quinqꝫ lecti. Qđ quidẽ igit̃ iuſtũ: ⁊ quod iniuſtũ eſt dictum eſt.

Hec ē tertia pars huiꝰ capl'i in qua philoſophus oſtendit qualiter in cõmutatõibus ꝓdcã forma ꝓportionis poterit obſeruari: ⁊ continet quatuor particulas. In p̃ma particula oſtendit ꝙ omnia illa quorum poteſt eẽ cõmutatio debẽt eẽ comparabilia: quia oīa illa que comparantur habent aliquod vnum in quo vel ſm quod comparantur ⁊ narrat qđ ē illud ī quo oīa cõꝑabilia cõparãtur qđ ē mẽſura omnium cõmutabilium: quod ē numiſma. In ſecunda particula ibi: Oportet igitur: aſſignat rõnem cõmenſurationis que fit ꝑ numiſma. In tertia particula ibi: Erit vtiqꝫ contrapaſſum. oſtenditur quomodo cõtrapaſſuz iuſte fit in cõmutatõibus ſm ꝓdictaz commẽſurationem. In quarta particula ibi: Quoniã autem indigentiã. oſtendit quomodo indigẽtia humana eſt menſura: ⁊ quomodo denariꝰ ſiue numiſma eſt menſura. In prima igitur particula infert ex dictis ꝙ omnia cõmutabilia ſunt comparabilia aliquo vno. ⁊ hec eſt cõcluſio. 20. ⁊ ꝓbatur ex precedentibus ſic: oīa

omnia que habent ꝓportionē ad inuicem ſunt
comparabilia in aliquo vno per quod menſu
ratus exceſſus vnius ad alterū vel defectꝰ vl
equalitas. aliter enim nō poſſet eoꝝ valor cō
menſurari: ſed oīa cōmutabilia habent ꝓpor/
tionem ad inuicem: ut patet ex p̄cedentibꝰ. igi
tur omnia cōmutabilia ſunt cōparabilia ī ali
quo vno. illud autem vnum in quo omnia cō/
mutabilia comparantur eſt numiſma. ad hoc
enim inuentum ē numiſma ut ſit mediū ⁊ mē/
ſura omnium cōmutabiliū: ut per numiſma
ſciatur ꝙ cōmenſurabilium plus valeat ⁊ qͦd
minus. Numiſma enī omnia cōmutabilia mē
ſurat ⁊ quantum ad ſuperexceſſuꝫ ⁊ defectum
⁊ quantum ad equalitatē. ſi enim ſint due res
cōmutabiles de quibus dubitaꝰ: que illarum
valeat plus ⁊ que minus: ⁊ vtrum ſint equal'
valoris recurrendum eſt ad numiſma: quia ſi
vna aliaruꝫ valet duo numiſmata: ⁊ alia vnū
tantū illa res que valet duo numiſmata eſt in
duplo melior q̄ꝫ illa que valet vnū tantum: et
ſi vtraqꝫ illaꝝ valeat vnum numiſma tm̄ ille
res ſunt equalis valoris: ⁊ ſm iſtam menſurā
per numiſma fieri poteſt de qualibet re cōmu
tabili quantum vna excedit aliam in valore
vt quot calciamenta adequant in p̄cio vnam
domū vel cibū vnius hominis ꝑ aliquod det̄
minatuꝫ tempus. Oportet igitur. Hec ē ſecun
da particula in qua philoſophus aſſignat rō/
nem p̄dicte cōmenſurationis: que fit per nu/
miſma ⁊ eſt ꝙ illud vnū quod ſm veritatē cō
menſurat omnia cōmutabilia ē indigentia hu
mana. non. n. appreciatur res ſm dignitatem
nature ipſarum rerum alioquin vnus mus q
eſt vnum animal ſenſibile eſſet maioris precij
q̄ꝫ vna margarita: que eſt res inanimata. ſed
p̄cia imponuntur rebus ſm ꝙ hoīes indigent
eis ad ſuum vſum: ⁊ hoc ꝓbaꝰ. ſ. ꝙ illud vnū
quod menſurat omnia cōmutabilia ſm veri/
tatem eſt indigentia humana. ⁊ hec eſt conclu
ſio. zi. ⁊ probatur per quoddam ſignum tale
ſi homines nullo indigerent nulla eſſet cōmu
tatio: vel ſi non ſimpl'r indigerent. non eni da
ret illud quo magis indiget pro eo quo minus
indiget. et hoc eſt ſignum ꝙ indigentia eſt ſm
veritatem menſura omnium cōmutabilium:
quia ſi non eſſet indigentia non eſſet cōmuta/
tio ⁊ ad variationem indigentie ſequitur va/
riatio cōmutationis. ⁊ quia indigentia menſu/
rat omnia cōmutabilia: ꝓpter hoc eſt numiſ
ma factum ſm cōpoſitionem. hoc ē ſꝫ quādaꝫ
cōuentioneꝫ inter hoīes ꝓpter cōicationem
neceſſitatis. i. rerum neceſſariaꝝ eſt cōditum
iter hoīes ꝙ afferenti denariū detur vnuꝫ tm̄
quo homo indiget: ⁊ ꝓpter hoc denarius vo/
catur nūmus vel numiſma a nūmos quod ē
lex: quia denarius non eſt menſura per natu/
raꝫ. ſed nomo. i. a lege. eſt eni in poteſtate nr̄a

ſcilicet in poteſtate principis mutare d̄narios
⁊ reddere eos inutiles. rō huiꝰ igitur cōmuta
tionis q̄ fit per numiſma eſt indigentia huma
na: que ſm veritateꝫ ē menſura omniū cōmu
tabiliuꝫ. indigentia eniꝫ neceſſarioꝝ ē cauſa q̈
re numiſma inſtituitur ſm conditōeꝫ hoīum
ad cōmutationes faciendas. Erit vtiqꝫ cōtra
paſſum. Hec ē tertia particl'a tertie partis in
qua oſtenditur qūo contrapaſſum iuſte fit in
cōmutationibus ſm p̄dictaꝫ cōmenſuratōeꝫ
per numiſma ⁊ indigentiā hūanaꝫ. ⁊ dicit pri/
mo ꝙ ex quo omnia cōmutabilia cōmenſurā/
tur per indigentiā naturaliter ⁊ per numiſma
ſm conditioneꝫ hoīuꝫ tunc iuſte fiet cōtrapaſ
ſum quando oīa ſm p̄dictum modū adequan
tur ita. ſ. ꝙ q̄ꝫtum agricola cuius opus ē cibꝰ
hominis excedit coriariū cuiꝰ opꝰ ē calciamē
tuꝫ in tanta proportione excedit opus coriarij
opus agricole ut. ſ. multa calciamenta dētur
pro vno modio tritici. ſi. n. modius titrici va/
leat ſex numiſmata: ⁊ calciamentū duo tantū
tunc coriarius dabit tria calciamēta pro vno
modio tritici. ſic enim fiet equalitas: quia neu
ter daret plus q̄ꝫ acciperet. Agricola autē. po/
nit quod dictum eſt in terminis ſm figurā ꝓ/
portionis: ſicut prius d̄ſcribebatur quadratū
a. b. g. d. ⁊ duo dyametri ſe interſecantes a. d.
b. g. ſit igitur agricola a. cibus qui eſt opus eiꝰ
puta modium tritici g. coriarius ſit b. ⁊. d. ſit o/
pus adequatum. ſ. calciamenta que valeant
modium tritici. erit igitur iuſte coutrapaſſum
ſi d. quod ē opus coriarij adequatuꝫ modio tri
tici reddatur a. ſ. agricole ꝓ g. ſ. pro modio tri/
tici: ⁊ ſi non ſit talis contrapaſſio homines nō
cōmunicabunt ſuas res ad inuicem. Quoni
am aūt indigentia. Hec ē quarta particula ter
tie partis in qua oſtendit qūo indigentia hu
mana ē menſura: ⁊ qūo denariꝰ ſeu numiſma
eſt menſura: ⁊ intendit dicēre ꝙ īdigentia hu/
mana continet oīa cōmutabilia ſicut quedam
menſuraꝰ. ⁊ hoc ē prius ꝓbatum. ⁊ hic proba/
tur idem per hoc ꝙ quando homines ſic ſe ha
bent ad inuicem ꝙ vterqꝫ vel alteri non indi/
get re quam aliu s habet non cōmutant ad in
uicem. ſed quando vterqꝫ indigent re alteriuſ
tunc cōmunicāt ad inuicem cōmutando ad ī/
uicē res ſuas. ⁊ ſic patet ꝙ indigentia eſt regu
la: ⁊ menſura commutationum ⁊ rerum com
mutabilium. Pro futura. Oſtendit qūo nu/
miſma ē menſura ⁊ intendit ꝙ numiſma ē mē
ſura non ſolum pro neceſſitate preſenti. ſed ēt
pro neceſſitate futura numiſma eſt nobis qua
ſi fideiuſſor. ſi enim homo in p̄ſenti nullo īdi/
geat. ſed forte indigebit in futuro: ſi habet de/
narios quando indigebit afferat denarios et
recipiet illud quo indiget tamen denarius pa
titur hoc quod patiuntur alie res. ſ. ꝙ nō ſēꝑ
homo accipiet pro denario eq̄liter quod vult

⁊ quo indiget. non eniꝫ ſemper ē denarius eiuſ
dē valoris: ſicut nec res alie tm̄ denarius taliſ
debet eſſe inſtitutus ut magis ꝑmaneat in eo
deꝫ valore q̄ꝫ alie res. Propter quod oportet.
neceſſe ē eniꝫ ꝙ talis ſit menſura inſtituta cu/
iuſmodi ē denarius ad hoc ꝙ poſſit fieri com
mutatio reꝝ inter homines. numiſma eniꝫ ad
equat res cōmutabiles: ſicut quedam menſu
ra faciens eas cōmenſuratas ſm veritatē tm̄
⁊ ſm ꝓprietatem ipſarum reꝝ impoſſibile eſt
res tm̄ differnteſ cōmēſurari: ſed ſolum per cōꝑa
tionem ad indigentiam hominū poſſunt cōti
neri ſub vna cōmuni menſura. ⁊ ideo numiſ/
ma non cōmenſurat res commutabiles ex ſui
natura. ſed per inſtitutionem ⁊ hoc per compa
rationem ad indigentiam humanam. ⁊ illud
quod dictum eſt manifeſtat in terminis: ut pa
tet.

Determinatis autem

his manifeſtum: quoniam iuſta operatio me/
dium ē eius quod ē iniuſtum facere ⁊ iniuſtū
pati. hoc quidem enim plus habere. hoc autē
minus eſt. iuſticia autem medietas ē: non ſm
eundem p̄dictum modum p̄dictis virtutibꝰ:
ſed medij ē. iniuſticia autem extremorum. Et
quidem iuſticia ē habitus ſm quem iuſtus di
citur operatiuus ſm electionem iuſti: ⁊ diſtri/
butiuus ⁊ ipſi ad alium: ⁊ alteri ad alterū. In
iuſtum autem non ſic: quoniam eligibilia qui
dem plus ipſi. minus autem proximo. nociui
autem econuerſo. ſed equalis eius qͦd ſm pro
portionalitatem. ſimiliter autem ⁊ alij ad aliū
iniuſticia autem contrarium iniuſti. hoc autē
ē ſuperabundantia ⁊ defectus vtilis vel no/
ciui propter ꝓportionale: ꝓpter quod ſuper/
abundantia ⁊ defectus. Iniuſtus autem: qm̄
ſuperabundantia ⁊ defectus ē in ſeipſo quidē
ſuperabundantia ſimpliciter vtilis: defectus
autem nociui. in alijs autem totum quideꝫ ſi/
militer. quod autem ꝓpter ꝓportionale qua/
liter contingit. Iniuſtificationis autem quod
quidem minus. iniuſtum pati eſt. quod auteꝫ
maius iniuſtum facere. de iuſticia quidē igiꝰ
⁊ iniuſticia: que vtriuſqꝫ ē natura dictum ſit
ſm hunc modum. ſimiliter ⁊ de iuſto ⁊ iniuſto
vniuerſaliter.

Hec ē quarta pars principalis huius ca/
pituli in qua philoſophus oſtenſo iuſto
quomodo eſt medium. oſtendit quomodo iu/
ſticia ē medium: ⁊ continet tres particl'as. In
prima enim oſtenditur qualiter operatio iuſti
cie ē medium ⁊ qualiter iuſticia medium. In
ſecunda particula ibi: Juſticia autem. oſten/
ditur qualis habitus eſt iniuſticia: ⁊ que ſunt
iniuſtificationes. In tertia ibi: De iuſticia qui
dem igitur. epylogat que dicta ſunt: In pri/
ma igitur particula quia cognoſcunꝰ ꝑ actus

p̄mo dicit quomodo operatio iuſticie eſt medi
um dicens ꝙ operatio que ē actus iuſticie eſt
medium inter iniuſtum facere ⁊ iniuſtum pa/
ti quoꝝ alterum. ſ. iniuſtum facere ē plus ha/
bere q̄ꝫ ſit debitum. alterum autem. ſ. iniuſtū
pati ē minus habere: propter hoc ꝙ aliquis ꝓ
uatur eo qͦd ſibi debetur. Actꝰ autem iuſticie
ē facere equale quod ē medium inter plus et
minus. ⁊ poteſt hic poni concluſio. zz. ſ. ꝙ cō/
paratio iuſticie ē medium inter habere plus
⁊ minus: que ꝓbatur ſic operatō iuſticie ē me
dium inter iniuſtum facere ⁊ iniuſtum pati. ſꝫ
iniuſtum facere ē habere plus q̄ꝫ ſit debitum:
⁊ iniuſtum pati ē habere minus q̄ꝫ debituꝫ ſic
ideo operatio iuſticie ē medium inter habere
plus ⁊ habere minus. Juſticia autem. oſtēdit
qualiter iuſticia ē medium: ⁊ intendit ꝙ iuſti/
cia non ē medietas inter duas malitias: ſicut
alie virtutes que ſunt circa paſſiones: ſed eſt
medietas effectiue: quia conſtituit mediū in/
ter iniuſtuꝫ facere ⁊ iniuſtum pati: quoꝝ duo
ruꝫ alteruꝫ tantū. ſ. iniuſtuꝫ facere pertinet
ad maliciam. ſ. ad iniuſticiam inquantuꝫ ac/
cipit ſibi plus de bonis ⁊ minus de malis. ſed
iniuſtuꝫ pati non pertinet ad maliciam: ſꝫ ma
gis ē pena. Ex his poteſt probari ꝙ iuſticia nō
ē medietas duaruꝫ maliciaruꝫ. ⁊ hec ē cōclu
ſio. zꝫ. que ſic ꝓbatur: quia iuſticia ē mediuꝫ
inter iniuſtuꝫ facere ⁊ iniuſtum pati. ſed iſta
non ſunt due malicie: quia iniuſtuꝫ facere be
ne ē malicia. ſed iniuſtuꝫ pati non ē malicia ſꝫ
magis pena. Et habitus quidaꝫ iuſticia. id. ſ.
ꝙ iuſticia non ē medietas duaruꝫ malitiaruꝫ
patet ex hoc ꝙ iuſticia ē habitus operatiuus
iuſti ſm electionem quod veꝝ eſſe tā de iuſti
cia diſtributiua q̄ꝫ cōmutatiua poteſt eniꝫ ali
quis ſm electionem operari iuſtum tam in cō
mutationibus q̄ꝫ in diſtributionibus: ⁊ hͦ du
pliciter. vno modo inter ſe ⁊ alteꝝ. ⁊ quantuꝫ
ad hoc dicit ꝙ ipſi ad aliū. alio mō inter duos
alios qͦd ꝑtinet ad iudicē vel arbitrū. vn̄ ſub
dit ⁊ alteri ad alteꝝ. qūo āt iuſtꝰ operatur iuſtū
manifeſtat ꝑ excluſionē 3rij. d. nō qͦd ſic facit
ꝙ de rebus eligibilibus puta diuitijs ⁊ hono
ribus plus conferat ſibi ⁊ minus proxio. ⁊ de
rebꝰ nociuis. i. laborioſis ⁊ penalibꝰ eꝯ. ſ. pluſ
proximo q̄ꝫ ſibi: ſed equaliter ſm ꝓportionem
⁊ hoc obſeruat non ſolū inter ſe ⁊ alium: ſed ēt
inter duos alios. Iniuſticia autem. Hec ē ſe
cunda particula in qua oſtenditur quis ⁊ q̈l
habitus ſit iniuſticia: ⁊ dicit ꝙ iniuſticia ecō
trario ē habitus ſm electionem operatiuus ī
iuſti quod contigit tam in ſuperabundantia
q̄ꝫ in defectu rerum vtilium vel nociuarū q̈s
accipit p̄ter debitam ꝓportionem. ꝓpter hoc
ſicut iuſticia dicitur eſſe medietas que ē ope/
ratiua medij: ita iniuſticia dicitur eē abūdan
tia ⁊ defectus: quia ē factiua ſuperabūdātie

⁊ defectus ⁊ ita iniuſtus ē qui tribuit ſibiipſi ſupabundantiã rerum que ſunt ſimpliciter vtiles ⁊ defectū reꝝ nociuarū: ſȝ alijs tribuit totum. ſ. ſuperabundantiam ⁊ defectū. ſȝ non de eiſdem. ſed defectū vtiliū ⁊ ſupabūdantiã nociuorum: non tamen ē determinatū qualiť iiuſticia debitã ꝓportionē relinquat. ſ. q̃tum plus vel quantum minus accipiat: ſed hoc facit qualitercūꝗ contingit ꝑut ſibi occurrit. Juſtificationes autem. oſtendit que ſunt iiuſtificationes ⁊ intendit ꝙ duplex ē iniuſtificatio. vna ē que conſiſtit in min⁹ habere de bonis ⁊ magis de malis. ⁊ hoc ē iiuſtū pati. Alia ē iniuſtificatio q̃ ē habere magis de bonis et min⁹ de malis: ⁊ hoc ē iniuſtū facere. ſed hēre min⁹ de bonis ⁊ plus de malis non ē iniuſtū facere ⁊ iniuſtū pati. Jſtud igiť. ſ. hēre minus de bonis ⁊ magꝭ de maľ nō ꝑtiet ad maliciã: ſȝ poti⁹ ad penã. cū igiť iuſticia ſit iť mediū pl⁹ ⁊ mi⁹ hēre: vt ſupra dcm̄ ē ſeqť ꝙ iuſticia ñ ē mediū inť duas malitias. De iuſticia qdem igiť. Hec ē. 3 ꝑticľa ĩ q̃ epylogat que dicta ſūt de iuſticia ⁊ iniuſticia. d. ꝙ dictū ē de iuſticia ⁊ iiuſticia q̃ ſit nã vtriuſꝗ: ⁊ ſimiliter de iuſto et iiuſto: et hoc in vľi. ſed poſtea declarabit q̃ſdã particľares modos iuſti et iniuſti.

Tractatus ſecūdus

prime partis libri quinti ē de iuſto polytico continens q̃tuor capitľa. Jn ṗmo mouetur: q̃ oſtendit qd ē politicū iuſtū. Jn ſecūdo capitulo ibi: politici aūt iuſti ponitur diuiſio iuſti politici in ſpecies ⁊ etiam in indiuidua Jn tertio capitľo ibi: Exiſtentib⁹ aūt his. ſoluit qōnē in ṗmo capitľo motã. Jn q̃rto capľo ibi: Dubitabit aūt vtiꝗ. mouet ⁊ ſoluit q̃ſdã alias dubitatiões.

Capitulum primū

in quo querit cū nō omnis iniuſtū faciens ſit iniuſtus ſm vnãquãꝗ iniuſticiã qꝛ non omnis q furať eſt fur: nec omnis q mechať eſt mechus. ſm qualem igitur iniuſtificationem diceť aliquis iniuſtus ⁊ ſm qualē iniuſtificationem hoc ē operationē iniuſtam non denominatur aliqs iniuſt⁹. reſpondetur vno modo ꝙ q agit aliqd iniuſtū ſm illam iniuſticiam iiuſtus ē ſi ad actum ⁊ non ad finē reſpiciatur: utpote fur qui furatur. ſi vero ad finem: ⁊ cuius gratia non eſt iniuſtus qui iiuſtum agit ſm vnãquamꝗ iniuſticiam: niſi ſit ſciens ⁊ eligens: ⁊ ꝑpter ꝓprium finem agēs ⁊ hec eſt intentio de iuſto politico. ⁊ quid ē politicum iuſtum: ⁊ in quibus non ē iuſtum: ſed quoddam ſimile.

Quia autē eſt iniuſtū facientē nondum iuſtum eſſe, quales autem iniuſtificationes faciens iam iniuſtus ē ſm vnãquamꝗ iniuſticiam: puta fur vľ mechus vel latro. vel ſic quidem nihil differt. et enim ſi cōmiſcebitur mulieri ſciens hoc cui: ſed non ꝑpter electōnis ṗncipium: ſed ꝑpter paſſionem. iniuſtum quidem facit igiť. iniuſt⁹ autem non ē: puta neꝗ fur furatus eſt autē. neꝗ mechus mechatuſ ē autem. ſimiliter aūt ⁊ in alijs. Qualiter quidem igitur habet ꝯtra paſſum ad iniuſtum dictum eſt prius.

Jſtud eſt ṗmū capitulum ſecūdi tractatus quinti libri in quo incipit determinare de politico iuſto quid ē ⁊ in quibus ē: ⁊ in quib⁹ non ē. ⁊ continet iſtud capitulum tres ꝑtes Jn prima mouetur dubitatio de iniuſtificatōne ⁊ iiuſto. Jn ſecūda ibi: Oportet autē non latere. oſtendit quid eſt politicum iuſtum ⁊ qbus huiuſmodi iuſtum conuenit ⁊ quib⁹ nō. Jn tertia ibi. Dominatiuū autem iuſtum. determinatur de iuſto dominatiuo ⁊ paterno et de eo qd ē viri ad vxorem: que non ſunt ſimpliciter iuſta. ſed ſm ſimilitudinem. Jn ṗma ergo parte mouet qōnem que talis eſt. contingit aliquem facere rem iniuſtam: qui tamen non eſt iniuſtus. ⁊ contingit ꝙ aliquis ex h̃ ꝙ facť rē iiuſtã ex h̃ ē iiuſt⁹. ē igiť dubitaͦ q̃leſ iiuſtificatōes h̃ ē operatiões iniuſtoꝝ oportet eē ad hoc ꝙ ille qui facit iniuſta iam ſit iniuſt⁹ ĩ vtraꝗ ſpecie iniuſticie: puta furti ⁊ adulterij ⁊ ſic de alijs. vel ſic: quidem nihil differt: vel forte nihil differt ſm quales iniuſtificatiões quis faciat iiuſta ad hoc ꝙ ſit iniuſtus: quia ſm iniuſtificationes cuiuſcūꝗ ſpeciei iniuſticie contingit ꝙ homo fiat iniuſtus. ⁊ ideo qō magis habet locum de circunſtantijs ſm q̃s circunſtantias iiuſta faciēs fit iniuſtus: ⁊ ſȝ quas non fit iniuſtus: verbi gratia: contingit ꝙ aliquis cōmiſceatur cū vxore alterius nō ignorans ꝑſonam cui cōmiſcetur: nō tñ facť h̃ ex electione: ſed ex paſſiōe. ⁊ talis iniuſtū facť nō tñ ē iniuſt⁹: qꝛ nō operať ex electōe. ⁊ ſic d̃ alijs iniuſtificatōibus. Eſt igiť qō ſm q̃s circunſtantias faciēs iiuſtū ſit iiuſtus: ⁊ ſm q̃s faciens iniuſtum non ē iiuſtum non ē iniuſt⁹ Alia autem dubitatio. ſ. q̃liter ꝯpaſſum ſe hȝ ad iuſtum ſoluta ē prius.

Oportet autem non

latere ipſum quod queritur ē ⁊ ſimpliciter et politicū iuſtū. hoc aūt ē cōicatio vite ad eſſe ꝑ ſe ſufficientiam in liberis ⁊ equalibuſ: vel ſm ꝓportionalitatē: vel ſm nūerū. quare quãcl non ē hoc non ē his ad inuicē politicū iuſtū ſed ꝙddã iuſtū ⁊ ſm ſimilitudinē. ē eni iuſtū qbus ⁊ lex ad ipſos. lex ãt in quib⁹ iniuſticia. vindicta. n. iudiciū iuſti ⁊ iniuſti. Jn quibus ãt iniuſtum facere non omnibus iniuſticia. ⁊ hoc ãt eſt plus ipſi tribuere ſimpliciť bonoꝝ.

minus autem ſimpliciter malorum: propter quod non ſinimus principari hominem: ſȝ rationem: quoniam ſibiipſi hoc facit: ⁊ fit tyrannus. Eſt autem princeps cuſtos iuſti ⁊ equaľ: quia autem nihil ipſi plus eſſe videtur ſi quidem iuſtus. non enim tribuit ſimpliciter boni ipſi: ſed non ad ipſum proportionale ē. ideo alteri laboratis: ⁊ propter hoc alienum aiunt eſſe bonam iuſticiam: quemadmodum dictū ē prius. Merces autem ergo quedam danda hec autem honor et gloria. quibus autem nō ſufficientia hic: iſti ſunt tyranni.

Hec eſt ſecunda pars huius capituli in q̃ philoſophus oſtendit de quo iuſto vel iniuſto querit dubitatio predicta: et dicit ꝙ de iuſto et iniuſto politico: de quo oſtendit quid eſt ⁊ qbus ineſt: et cōtinet hec pſ quatuor particulas. Jn prima particula narrat de quo iuſto predicta dubitatio habet locum: quia de iuſto ſimpliciter: quod eſt iuſtum politicum: et quid eſt iuſtum politicum. Jn ſecunda parte ibi: Quare quantis. oſtendit ꝙ preter politicum iuſtum ſunt quedam alia iuſta. Jn tertia particula ibi: Eſt enim iuſtum quibus et lex. Oſtendit in quibus ſiue inter quos eſt politicum iuſtum. Jn quarta particula ibi: Propter quod. concludit quedam correlaria ex ṗdictis. Jn prima igitur particula narrando dicit ꝙ ad euidentiam queſtionis qua queritur quali operatione eſt aliquis faciens iuſtum: vel iniuſtum fit iuſtus vel iniuſtus ꝙ iuſtū de quo nunc queritur eſt iuſtum ſimpliciter: vel eſt politicum iuſtum. quid autem ſit politicum iuſtum narrat dicens ꝙ politicum iuſtum eſt iuſtum quod conſiſtit in quadã cōmunicatione vite que ordinatur ad hoc ꝙ ſit per ſe ſufficientia eorum que ad vitam humanam pertinent: et talis eſt communitaſ ciuilis in qua debent inueniri: que ſufficiunt humane vite. hoc autem iuſtum conſiſtit in liberis ⁊ equalibus quia dominorum ad ſeruos non eſt politicum iuſtum: ſed dominatiuum ut infra dicetur: nec eſt perſonarum inequaliū: q̃rum vna naturali ordine vel ciuiliter ſubditur alteri: ſicut filius patri non eſt politicum iuſtum: ſed paternum. Hoc autem iuſtum politicum vel eſt ſm proportionalitatem ideſt equalitatē proportōis nūeraľ q̃tum ad iuſticiam diſtributiuam: vel ſm numerum ideſt eq̃litatē nūeralis q̃ntitatis quantū ad iuſticiam commutatiuam. Quare quantis. Hec eſt ſecunda particula in qua oſtendit ꝙ ṗter politicum iuſtum ſunt quedam alia iuſta dicens ꝙ ex quo iuſtum politicum conſiſtit in liberis et equalibus quibus non ineſt hoc: ſcilȝ ꝙ ſint liberi vel equales his non eſt ad inuicem politicum iuſtum: quod eſt ſimpliciter iuſtum: ſed quoddam iuſtum vt dominatiū vel paternum: quod eſt ſm quid iuſtum ſcilicet inquantum habet aliquam ſimilitudinem politici iuſti. Et enim iuſtum quibus et lex. Hec eſt tertia particula in qua oſtendit in quibus ſiue inter quos eſt politicum iuſtum. et intendit ꝙ iuſtum politicum principaliter ſolum ē in liberis et equalibus. ⁊ hec eſt concluſio vigeſimaquarta. que ſic probatur: ſolum illis ineſt iuſtum politicum ad quos datur lex. ſed lex non datur principaliter pro ſeruis qui cohibentur a dominis nec pro filijs qui cohibentur a patribus. ſed pro liberis et equalibus intelligendo per equales tales quorum neuter naturaliter vel ciuiliter ſubditur alteri ſicut filius ſubditur patri. Maior huius rationis ſcilicet ꝙ in illis ſit politicum iuſtum ad quos datur lex declaratur per hoc ꝙ iuſticia et iniuſticia in eiſdem ſunt. lex autem datur ad illos in quibus poteſt eſſe iniuſticia qd patet: quia vindicta que fit ſm legem nihil aliud eſt q̃ȝ iudicium de iniuſto: ex quo patet ꝙ lex datur ad eos quibus poteſt eſſe iniuſticia ſiue iniuſtum: et per conſequens in quib⁹ eſt iuſtum. Jn quibuſcunꝗ enim eſt iniuſticia in his inuenitur iniuſtum facere: ſed non conuertitur. quia ſicut dictum eſt in ſecundo huius contingit aliquem facere virtuoſa ſine virtute. ſimiliter vitioſa abſꝗ habitu vicij. hoc autem iniuſtum nihil aliud eſt q̃ȝ ꝙ aliquis attribuat ſibiipſi plus de his que ſunt ſimpliciter ⁊ abſolute bona cuiuſmodi ſunt diuitie: et honores: et minus de his que ſunt ſimpliciter mala cuiuſmodi ſunt labores ⁊ inhonorationes ⁊ ſic de alijs. Propter quod. Hec eſt quarta particula in qua concludit tria correlaria ex predictis. primum eſt ꝙ in recta gubernatione multitudinis non permittitur ꝙ homines principentur ideſt ſm voluntatem ⁊ paſſionem humanam. ſed permittitur ꝙ ratō et lex principentur ideſt ſm voluntatem ⁊ paſſionem humanam: ſed permittitur ꝙ ratio et lex principentur. ⁊ hec propoſitio ſic intellecta Jn recta gubernatione multitudinis non permittitur ꝙ homines principentur ē concluſio 25. ⁊ ꝓbatur ſic in recta gubernatione multitudinis nō ꝑmittiť ꝙ aliqs ṗncipetur qui ſibi accipiat plus econuerſo de bonis ⁊ minus d̃ malis: quia ſic fieret tyrannus: quod eſt contra rectam gubernationē multitudinis. ſed ſi homines principentur ſm voluntatem ⁊ ſm paſſiones humanaſ facient hoc ſcilicet ꝙ plus accipient ſibi de bonis ⁊ minus de malis: quod non permittitur in recta gubernatione multitudinis. igitur in recta gubernatione multitu

cīnis non permittitur ꝙ homines principen-
tur: ſcilicet ſm voluntatem ⁊ paſſiones huma
nas: ſed ſm rationem: cum hoc ſit contra rõez
principis ꝙ ipſe accipiat ſibi plus de bonis
ꝗ̃ ſibi debetur. ad hoc enim princeps inſtitutꝰ
ut cuſtodiat iuſticiam: ⁊ per conſequens equa
litatem quã preteriret ſi plus vſurparet ſibi
de bonis ⁊ minus de malis. Quia autem ſibi
ipſi. Secundũ correlariuꝫ eſt ꝙ quia princeps
ſi ſit iuſtus nihil plus attribuit ſibi de bonis
ꝗ̃ alijs: niſi forte ſm debitam proportionem
iuſticie diſtributiue. ideo princeps non labo-
rat circa vtilitatem propriam ſed alioꝛum. et
eſt hec concluſio. 26. et probatur ꝑ h̓ ꝙ pͥceps
non plus ſibi attribuit ꝗ̃ alijs: niſi ſm debitã
proportionem: et etiam propter hoc ꝙ de nu-
mero virtutum ſola iuſticia videtur eſſe alie-
num bonum: ut prius dictum eſt in iſto quin-
to. Merces autem. Tertium correlarium ē
ꝙ quia quilibet debet dare mercedem ei qui
per ſe laboꝛat: ⁊ principi laboꝛat ꝓ multitudi
ne, ideo danda ē merces principi. ⁊ hoc ē corre
larium tertium ⁊ concluſio vigeſimaſeptima
ſcilicet ꝙ danda eſt a multitudine merces pri-
cipi: probatur per hoc ꝙ quilibet debet dare
mercedem ei qui per ſe laboꝛat ⁊ princeps labo
rat pro multitudĩe ideo ⁊c̃. Hec autem merces
que danda eſt principi eſt honoꝛ et gloꝛia que
ſunt maxima bonoꝛum que ab hominibꝰ da-
ri poſſunt ⁊ ſi ſint aliqui principes quibus iſta
non ſufficiunt pro mercede: ſed querunt lucrũ
iſti ſunt iniuſti ⁊ fiunt tyranni ⁊ ſuꝑ hanc mer
cedem exhibitam ab hominibus: que eſt ho-
noꝛ ⁊ gloꝛia boni principes expectant merce-
dem a deo.

Dominatiuum autem

iuſtum ⁊ paternum non idem his: ſed ſimile.
nõ enim eſt iniuſticia ad que ipſiꝰ ſimpliciter.
Poſſeſſio autem ⁊ filiꝰ vſqꝫ vtiqꝫ fit politicon
⁊ non ſeparetur quemadmodum pars ipſius.
ſeipſum autem nullus eligit nocere: propter
quod non eſt iniuſticia ad ſeipſum. non ergo in
iuſtum neqꝫ iuſtum politicum. ſm legem eniꝫ
erat: et in quibus natum erat eſſe lex. iſti autẽ
erant quibus exiſtit equalitas: quod eſt prin-
cipari et ſubijci: propter quod ad vxoꝛem ma
gis eſt iuſtum ꝗ̃ ad natos ⁊ poſſeſſiones. hoc
enim hyconomicum iuſtum. Alterum autem
eſt ⁊ hoc a politico.

Hec eſt tertia pars huius capituli in qua
philoſophus determinat de iuſto domi
natiuo ⁊ paterno: ⁊ eo qđ eſt viri ad vxoꝛem. ⁊
intendit ꝙ nec iuſtum dominatiuum: quod ē
domini ad ſeruum: nec iuſtum paternum: qđ
eſt patris ad filium eſt iuſtum politicum ſeu
ſimpliciter iuſtum. ⁊ hec eſt concluſio. 28. ⁊ pro
batur dupliciter. primo ſic: hominiſ ad ea que
ſunt ſui ipſius non poteſt eſſe ſimpliciter iuſti
cia: nec ſimpliciter iniuſticia: quia taꝫ iuſticia
ꝗ̃ iniuſticia eſt ad alterum. ſed ſeruus eſt do
mini tanꝗ̃ eius poſſeſſio: ⁊ filius quouſqꝫ eſt
Peliton ideſt magnus ⁊ ſeparetur a patre per
emancipationem eſt ſicut pars patris. ſed ho-
minis ad ſeipſuꝫ non eſt iniuſticia. ſimpliciter
igitur nec iuſticia ſimpliciter. ꝙ autem homi
nis ad ſeipſum non ſit iniuſticia. patꝫ per hoc
ꝙ nullus eligit ſibiipſi nocere. vnde patet ꝙ
ſimpliciter loquendo nec eſt iuſtum nec iniu-
ſtum domini ad ſeruum: nec patris ad filium
ſed ſolum ſm ſimilitudinem. Neqꝫ iuſtum po
liticum. ⁊ ſi ita eſſet ꝙ iuſtum dominatiuum
vel paternum eſſet ſimpliciter iuſtum: non ta-
men eſſet iuſtum politicum quod ſic probatur
⁊ eſt ſecunda probatio concluſionis immedia
te precedentis: ⁊ hec eſt probatio iuſtum poli
ticum eſt ſm legem: ⁊ in quibus nata eſt eſſe
lex: huiuſmodi ſunt illi quibus competit eq̈-
litas quantum ad hoc quod eſt principari et
ſubijci: ita ꝙ vnus eoꝛum non ſubijcitur alte-
ri. ſed ſeruus ſubijcitur domino: ⁊ filius patri
igitur in his non eſt politicum iuſtuꝫ. igiť nec
iuſtum dominatiuum: quod eſt domini ad ſer
uũ: nec iuſtũ paternũ qđ ē pr̃is ad filiũ ē iuſtũ
politicũ. Propť qđ magis. determĩat de iuſto
vxoꝛio: ⁊ ꝓbat ꝙ iuſtũ qđ ē viri ad vxoꝛẽ ē ma
gis iuſtũ ꝗ̃ iuſtũ: qđ ē pr̃is ad filium: aut dñi
ad ſeruum. ⁊ hec ē ꝯcluſio. 29. ⁊ ꝓbať ſic: vbi ē
minoꝛ ſubiectõ vniꝰ ſb altero ibi ē maioꝛ eq̈li-
tas. ⁊ ꝑ ꝯñs magis iuſtũ. ſꝫ vxoꝛ ē minꝰ ſubie-
cta viro ꝗ̃ ſeruus dño vel filiꝰ pr̃i. iđ iuſtum
qđ ē viri ad vxoꝛẽ ē magis iuſtũ ꝗ̃ iuſtũ qđ ē
patris ad filium: vel dñi ad ſeruum. Juſtum
aũt qđ ē viri ad vxoꝛẽ ē iuſtũ hyconomicum
qꝛ vir p̃eſt in domo. ſic̃ pͥnceps in ciuitate. iſtđ
aũt iuſtum hyconomicũ ē alteꝝ a iuſto politi
co: ſic̃ domꝰ ē alia ĩ ciuitate. ⁊ ſic pꝫ qđ ē iuſtuꝫ
politicum: ⁊ ĩ quibus habet eſſe.

Capitulũ ſecundum

tractatꝰ. 2. libri. 5. de diuiſione iuſti in
naturale ⁊ legale: ⁊ qđ vtrũqꝫ ſ. hoc vbiqꝫ idẽ
hoc vͦo ex põne ⁊ mobile: ⁊ nõ ē ſic̃ quibuſdam
videť ꝙ oẽ iuſtũ ē mobile. ſꝫ iuſtũ naturale oĩ
bꝰ naturaliter hñtibꝰ idem ⁊ immobile ē. nãli
ter autem habentibꝰ mobile: ⁊ ꝙ ab hñtibꝰ na
turaliť cognoſciť iuſtum naturale diſcerniť a
legali: ⁊ ꝙ legale ſm diuerſas vrbanitates ē
diuerſum. optima autem vrbanitas ſemꝑ ea-
dem apud omnes naturaliter habentes: ⁊ ꝙ
iuſta legalia ad opata ſm ipſa ſunt vt vniuer
ſale ad ſingulare: ⁊ ꝙ iuſtum ⁊ iniuſtum diffe
runt a iuſtificatione ⁊ iniuſtificatõne: et quo-
modo.

Politici autem iuſti

hoc qđẽ naturale eſt. h̓ autẽ legale.
Naturale quidem quod vbiqꝫ habet eandeꝫ
potentiã. et non inuideri vł nõ. Legale auteꝫ
ꝙ ē principio qđem nihil differt. ſic vel aliter
quando auteꝫ ponitur differt. puta vina redi
mi vel capram ſacrificare. ſed non duas oues
Adhec que in ſingularibus lege ponunt. pu
ta ſacrificare braſide. ⁊ ſententialia. videtur
autem quibuſdam omnia eſſe talia. quia
quod quideꝫ natura immobile ⁊ vbicunqꝫ eã
dem habet potẽtiam quemadmodum ignis. ⁊
hic ⁊ in perſis ardet. iuſta autem mota conſpi
ciunt. hoc autem non ē ſic habens ſed vt quã
uis apud deos nequaquam equaliter habẽs
apud non autem eſt quidem aliquid natura
mobile quis quidem eſſe ſed ē tamen hoc qui
dem natura hoc autem non natura. Quale
autem natura contingentium ⁊ aliter habere
⁊ quale non ſed legale ⁊ compoſitione. ſi am-
bo mobilia ſimiliter. Manifeſtum ⁊ in alijs
eadem congruit determinando. Natura enim
dextera melioꝛ. quamuis contingit ambidex
tros fieri. que autem ſecundum compoſitio-
nem ⁊ conferens iuſtoꝛum. ſimilia ſunt menſu
ris. non enim ſunt vbiqꝫ equales vini ⁊ frumẽ
ti menſure. ſed vbi quidem emuntur maioꝛes
vbi autem venduntur minoꝛes. ſimiliter au
tem ⁊ non naturalia. ſed humana iuſta. non
eadem vbiqꝫ ꝙ neqꝫ vrbanitas ſecunduꝫ vna
ſolum vbiqꝫ ſecundum naturam optima.

Jſtud ē capitulũ ſecundi tractatus ſecun
di libri. 5. ⁊ ē de diuiſione politici iuſti ⁊ cõ
tinet duas partes principales. Jn prima poni
tur diuiſio politici iuſti in ſuas ſpecies. Jn ſe-
cunda ibi. Juſtoꝛum autem ⁊ legalium. Nar
rat qualiter iuſtum politicum ſe habet ad ĩdi
uidua ⁊ particularia. Prima pars continet
tres particulas. Jn prima ponitur diuiſio poli
tici iuſti. Jn ſecunda ibi. Naturale quidẽ. ma
nifeſtat membra diuiſionis. Jn tertia ibi. Ui
detur autem quibuſdam. phyloſophus exclu
dit erroꝛem circa predictam diuiſionem. Jn
prima igitur particula dicit ꝙ iuſtuꝫ politicũ
diuiditur in duo ſcilicet in iuſtuꝫ naturale et
in iuſtum legale. Jntelligendum ē ꝙ hec diui
ſio iuſti ē eadem cũ diuiſione iuris quã ponũt
iuriſte ſcilicet ꝙ quoddam eſt ius naturale ⁊
quoddam ē ius poſitiuum illud enim idẽ qđ
iuriſte vocant ius ariſtotiles noĩat iuſtum. ſꝫ
dubium ē quia videtur ꝙ ariſtotiles ⁊ iuriſte
non conueniant in diuiſione iuris ⁊ iuſti quia
politicum ideꝫ ē qđ ciuile. nunc iuriſte ponũt
ꝙ ius poſitiuum diuiditur in ius ciuile ita ꝙ
ius ciuile ſit diuidens ⁊ phyloſophus ponit iu
ſtum politicum eſſe diuiſuꝫ. igitur non ē ideꝫ
ius ciuile apud iuriſtas ⁊ ius politicum apud
ariſtotilem. Dicendum ē concedendo ꝙ aliter
ponitur politicum vel ciuile hic apud phyloſo
phum ⁊ aliter apud iuriſtas. nam ph̓us nomi
nat hic iuſtum polyticum vł ciuile ex vſu quo
ciues vtuntur. ſed iuriſte nominãt ius politi-
cum vel ciuile ex conſtitutione ciuitatis ſcili-
cet ex eo ꝙ aliqua ciuitas tale ius ſibi conſti-
tuit ⁊ hoc cõuenienter vocatur a phyloſopho
iuſtum legale ideſt a lege poſitum quod iuri
ſte nominant politicum ⁊ ita conuenienter di-
uiditur iuſtum politicum qđ nominatur ab
vſu ciuitatis vel ciuium in naturale ⁊ legale:
nam ciues vtuntur tam iuſto naturali qđ na-
tura indidit menti humane ꝗ̃ iuſto legali qđ
ē iuſtum poſitiuum ex conſtitutione ciuium.
Naturale quidem. Hec ē ſecunda particula p̃
me partis in qua manifeſtat membra diuiſio-
nis premiſſe ⁊ primo qđ ſit ius naturale. ſcđo
ibi. Legale autem. Manifeſtat iuſtum lega-
le. Juſtum autem naturale manifeſtat duplici
ter ſcilicet per effectum ⁊ per cauſam. per effe
ctum dicens ꝙ iuſtum naturale ē qđ vbiqꝫ ha
bet eandem potentiam ⁊ virtutem ad inducẽ-
dum ad bonum ⁊ cohercenduꝫ a malo: cuius
ratio eſt quia natura que ē cauſa huius iuſti ē
eadem vbiqꝫ ⁊ apud omnes. Et non inuideri.
Manifeſtat iſtud iuſtum ſecundum cauſam
dicens ꝙ iuſtum naturale non conſiſtit in vi-
deri vel non videri: ideſt non oꝛitur ex opinio
ne humana ſed ex natura. Sciendum ē ꝙ ſic̃
in ſpeculatiuis ſunt quedam principia natura
liter cognita vt principia ĩdemonſtrabilia ita
in operatiuis ſunt quedam principia natura-
liter cognita. ⁊ quaſi ſũt principia indemõſtra
bilia ſicut ꝙ malum ē vitandũ ⁊ ꝙ nulli ſit in
iuſte nocendum non ē furandum ⁊ ſimilia. A
lia vero per induſtriam hominum ſunt cogni
ta ⁊ ad inuenta que dicuntur iuſta legalia.

Notandũ ē ꝙ ius naturale aliter accipitur
apud iuriſtas ⁊ aliter apud phyloſophum. iu
ſtum enim naturale dicitur ad qđ naturale de
ſiderium hominis inclinatur: nunc auteꝫ ĩ ho
mĩe ē duplex natura vna cõmunis ſibi ⁊ alijs
animalibus que competit ſibi ſecũdum ꝙ ani
mal. Alia ē natura hominis ꝓpria que ſibi cõ
petit ſecũdum ꝙ homo ꝓut ſecunduꝫ rõnem
diſcernit turpe ⁊ honeſtũ. modo iuriſte tantũ
dicunt illud iuſtum naturale quod ꝯſeqtur ĩ
clinationẽ nature coĩs hoĩ ⁊ alijs animalibus
cuiuſmõi ē ꝯiũctio maris ⁊ femĩe educatio na
toꝛum ⁊ alia huiꝰi. ſꝫ illud quod ꝯſeqtur ꝓp̃ã
inclinationem nature humane. ſ. inquãtũ hõ
ē aĩal rationale vocant iuriſte ius gentiuꝫ. qꝛ
eo omnes gentes vtuntur ſicut ꝙ pacta ſint
obſeruanda ⁊ ꝙ legati etiam apud hoſtes ſint
tuti ⁊ conſimilia. Utrumqꝫ hoꝛum ſcilicet

ꝙ ſequit̃ naturã hoĩſ ſecũdũ ꝙ aĩal. ⁊ ꝙ ſequitur naturã hominis ſ; ꝙ homo cõp̄hendit̃ hic ſub iuſto naturali put hic accipitur a phyloſopho Legale autem. Manifeſtat aliud membrum ſcilicet iuſtum legale ⁊ videtur ponere tres differentias huius iuſti. Prima eſt ꝙ illud quod eſt iuſtum legale quod communiter a lege ponitur ⁊ quantuz ad hoc dicit quod legale ex principio quidez hoc eſt anteꝙ̃ a lege ſtatuatur nihil differt vtrum ſic vel aliter fiat ſed iam quãdo ponitur ⁊ a lege ſtatuit̃ multum differt quia hoc ſeruare tunc eſt iuſtũ ⁊ hoc preterire eſt iniuſtuz ſicut in aliqua ciuitate ſtatuitur ꝙ captiuis redimatur cambio vnius vel q̊cũꝙ certo precio ⁊ ꝙ ſacrificetur capra ⁊ non due oues Alia differentia iuſti legalis eſt ſecunduz ꝙ aliquid lege ſtatuũtur in aliquo certo ſingulari vt cuz ciuitas vel princeps concedit alicui perſone ſingulari priuilegium quod dicit̃ lex priuata ſicut in quadam ciuitate ſtatutum eſt ꝙ ſacrificetur cuidam mulieri nomine braſide que magnã vtilitatez attulit ciuitati Tertia differentia iuſti legalis eſt ꝙ ſentẽtie a iudicibuſ date dicũtur quedam iuſta legalia ⁊ quantum ad hoc dicit.

Et ſnĩalia. ideſt ſunt iuſta legalia ſnĩalia enim ſunt applicationes iuſtorum legaliuz ad particularia facta Sciendum ꝙ iuſtum legale ſeu poſitiuũ ſemper oritur a iuſto naturali: ſed aliquid oriri a iuſto naturali contingit dupliciter. vel ſicut concluſio ex premiſſis ⁊ ſic iuſtuz poſitiuũ vel legale non poteſt oriri a iure naturali quia quandocumꝙ ⁊ vbicũꝙ premiſſe ſũt ibi tunc etiã concluſio neceſſario ſequens ex premiſſis. ſed iuſtum naturale ẽ ſemper ⁊ vbiꝙ idẽ. ideo ſi iuſtum legale oriretur a iuſto naturali ſicut concluſio ex premiſſis iuſtum legale eſſet ſemper idem apud omnes quod falſuz eſt. Alio modo oritur aliqd ex iuſto naturali per modum determinationis: ⁊ excitationis. iſto enim mõ omnia iuſta poſitiua ⁊ legalia oriuntur ex iuſto naturali. verbi gratia. furem eſſe puniendum ẽ iuſtum naturale. ſed ꝙ fur ſit puniendus tali vel tali pena ſcilicet ꝙ ſuſpendatur vel decapitetur hoc eſt a iuſto poſitiuo legali qđ oritur a iuſto naturali per modum determinationis ⁊ excitationis non per modum neceſſitatis quia a iuſto naturali excitatur iudex ad ſic vel ſic puniendum ſecundũ quantitatem delicti. Videtur autem quibuſdam. Hec ẽ particula tertie partis in qua phyloſophus excludit errorem quorundam circa predictam diuiſionem. ⁊ eſt talis error. quibuſdam enim videtur ꝙ omnia iuſta ſunt legalia ⁊ ꝙ nullum ẽ ius naturale: ratio huiꝰ opinionis fuit talis illud qđ ẽ ſecundum naturam ẽ immobile ⁊ vbicumꝙ ſit habet eandem virtutem ſicut patet. quia enim ignis ardet naturaliter. ideo ardet in grecia ⁊ in perſide ſ; omnia iuſta uidentur eſſe aliquando mota ⁊ variata. ideo nihil eſt naturaliter iuſtum. ꝙ autẽ omnia iuſta ſit mobilia ⁊ aliqñ mota apparet ex hoc ꝙ nihil videtur magis iuſtum ꝙ̃ ꝙ deponenti reddatur depoſitum ⁊ tamẽ nõ eſt reddenduz furioſo repoſcenti gladium. vl̃ proditori patrie repoſcẽti pecunias ad arma ⁊ ſic videtur ꝙ nihil ſit naturaliter iuſtum.

Hec autem non eſt ſicut habẽs. Soluit iſtã dubitationem ⁊ mouet aliam. Hec dubitatio ſic ſoluitur cum dicitur ꝙ omnia naturalia ſunt ſimpliciter immobilia. Iſtud non eſt verum vniuerſaliter ſed in aliquo modo ẽ verũ. quia nature ſubſtantiarum ſeparataruz ⁊ corporum celeſtium que apud aliquos dij vocabantur nequaquam ſe habent aliter ſed apud nos homines qui ſumus corporales eſt aliqđ ſecũdum naturã. Et tamen quidqd ẽ in nobiſ ẽ mutabile vel per ſe vel per accidens nihilominꝰ tñ ẽ ĩ nobis aliquid naturale vt habere pedes. ⁊ illud non naturale vt habere tunicã ⁊ ideo licet apud nos omnia iuſta ſint mobilia aliqualiter tamen quedam eorum ſunt aliqualiter iuſta. Quale autem natura. Mouet aliam dubitationem que oritur ex iſta ſolutione. ⁊ hec ẽ dubitatio ꝙ omnia iuſta humana ſunt mobilia reſtat queſtio inter ea que contingunt aliter ſe habere quale eſt iuſtum ſecundum naturam ⁊ quale ẽ iuſtum non ſecunduz naturam ſed ſecundum legis poſitionem ⁊ ad plurimum hominum ex quo ambo ſunt conſimiliter mobilia. Manifeſtũ ⁊ ĩ alijs. Iſtud dubium ſoluit phyloſophus dicens ꝙ manifeſtum eſt ꝙ in alijs naturalibus que ſunt apud nos eadem determinatio congruit ⁊ ſicut in naturaliter iuſtis: illa enim que ſunt naturalia apud nos eodem modo ſe habent vt in pluribus quamuis quandoꝙ deficiãt in paucioribus ſicut quia naturale eſt ꝙ pars hominis dextera ſit vigoroſior ꝙ̃ pars ſiniſtra. iđ hoc contingit in pluribus contingit tamen aliquando ſed in paucioribus aliquos fieri ambidextros qui manum ſiniſtram habent. ita valentem ſicut manum dextram. ⁊ ita ea que ſunt naturaliter iuſta vt puta reddere depoſitum vt in pluribus eſt obſeruandum licet in paucioribus mutetur. Quid autem. Iuſta vero legalia nec in maiori parte manent eadẽ immobilia nec ſunt vbiꝙ ⁊ immobilia nec ſũt vt in pluribus obſeruanda. ⁊ ſic pꝫ diuerſitas inter iuſta naturalia ⁊ iuſta legalia. que eſt ꝙ naturalia vt in pluribus ſunt immobilia et vbiꝙ obſeruãda ſed iuſta legalia non ſunt vt

in pluribus immobilia nec vbiꝙ obſeruanda vnde dicit phs ꝙ illa que fiunt iuſta ſecũduz ꝯpõem ⁊ conferens ideſt que ſunt condita inter homines ꝓpter aliquam vtilitatem ſunt ſimilia menſuris reruz venalium vt vini ⁊ frumenti que non ſũt equales vbiꝙ ſed vbi emũtur propter maiorem copiam ſunt minores et vbi venduntur propter minorem copiam ſũt minores. Et ita iuſta que non ſunt naturalia: ſed per homines poſita non ſunt eadem vbiqz ſicut non vbiqz iponitur eadem pena furi et huiuſ ratio ẽ quia non ẽ vbiqz eadem vrbanitas ſeu policia. ſed tantum ẽ vna ſola optima policia ſecunduz naturam vbicunqz talis politica fuerit.

Iuſtorum autem et legaliũ vnũ qđqz ⁊ vl̃ia ⁊ ſingl̃a hẽt.

Operata quidem enim multa illorum autẽ vnũ qđqz vnum vniuerſale enim. Differt autem iniuſtificatio ⁊ iniuſtum. ⁊ iuſtificatio ⁊ iuſtum. In iuſtum quod enim ẽ natura vel ordine. Iniuſtum autem hoc quando operatum ẽ. Iniuſtificatio ẽ autem ante ꝙ̃ operatum ẽ nequaꝙ̃: ſed iniuſtum ſimiliter autem ⁊ iuſtificatio vocatur autem cõmune magis dyapragma. Iuſtificatio autem directio iniuſtificationis. ſ̃m vnum quodqz autem ipſorum. ⁊ quales ſpecies ⁊ quot ⁊ circa que exiſtũt poſterius videndum

Hec ẽ ſecunda pars huius capituli ĩ qua agitur de diuiſione iuſti in particularia ⁊ de differentia inter iuſtum ⁊ iuſtificationez ⁊ iniuſtum ⁊ iniuſtificationem ⁊ quantum ad primum vult dicere ꝙ vnumquodqz iuſtorũ particularium ⁊ legalium ſe habẽt ad res humanas ſcilicet ad opera facta ſecundum vnũ quodqz iuſtum vt vniuerſale ad ſingularia. quia ea que operantur ſecundum iuſticiã ſũt multa ſed vnumquodqz iuſtorum ẽ vnum. q. quoddã vniuerſale ſicut hoc quod ẽ depoſitũ eſſe reddendum ẽ vnum quod habet ſe ad mltas res ⁊ multas perſonas. Hic ẽ intelligẽduz vt mihi videtur ꝙ obiectum cuiuſlibet iuſticie qđ obiectum phus vocat iuſtum ẽ vnum complexum vt iſtud complexum. depoſitum ẽ reddendum ẽ obiectum iuſticie ⁊ illud complexum fur ẽ puniendus ẽ obiectum iuſticie vnde illud qđ ẽ iuſtum tanquam obiectuz iuſticie eſt cõplexuz. ſed illud ꝙ eſt iuſtum tamquam ſubiectum iuſticie eſt incõplexuz vt homo ĩ quo eſt iuſticia. Similiter aũt. iuſtificatio differt a iuſto qꝛ iuſtificatio eſt dychaypragõa ideſt opatio iuſti. ſed ipſuz iuſtum eſt res que fit ſ̃m iuſticiam. ſimiliter iniuſtum eſt res aliqua vt furtuz vel homicidium ſed iniuſtificatio eſt operatio rei iniuſte ⁊ iuſtificatio eſt directio iniuſtificationis. deinde epylogat continuando ſe ad ſubſequentia ⁊ patet in lr̃a.

Capitulum tertium

tractatus ſecundi libri. 5. in quo ſoluitur queſtio querens ſecundum quales iuſtificationes dicetur aliquis iuſtus ⁊ ſecundum q̃les iniuſtificationes dicetur aliquis iniuſtus q̃ ſoluit̃ p h ꝙ iuſtificatõnũ ⁊ iiuſtificatõnuz h qdã ſũt p ſe vt cũ ſunt voluntarie he autem per accidens vt cum ſunt voluntarie. Iuſtificatio enĩ ⁊ iniuſtificatio determiat̃ volũtario ⁊ ĩuolũtario q̃re ſic quidẽ erit aliquid iniuſtũ ⁊ non iniuſtificatio ſi non adſit voluntariuz. Deinde qd voluntariuz ⁊ qd inuoluntarium ⁊ ꝙ ſimiliter iniuſtiſ ⁊ ĩ iiuſtis ẽ per ſe ⁊ p accidens. ⁊ ꝙ voluntariorum quedam ſunt preelecta ⁊ preconſiliata quedam vero non. ⁊ ꝙ tribus exiſtentibus nocumentis vno propter ignorantiam ⁊ inuoluntario alio vero voluntario ſine electione. Tertio voluntario cum electione. Per primam fit iniuſtum ſine iniuſtificatione. per ſecũdũ fit iniuſtificatio abſꝙ iniuſticia operantis ⁊ ꝙ inuoluntarioruz que ſunt propter ignorantiam ſunt venialia que autem non propter ignorantiam: ſed propter paſſionem neꝙ naturalem, neꝙ humanam nõ ſunt venialia.

Exiſtentibus autez

iuſtis ⁊ iiuſtis dictis iiuſtuz facit qdẽ ⁊ iuſtũ opatur qñ volẽs qs ita opatur. qñ aũt nolẽs nz iiuſtũ facit nz iuſtũ opat̃. ſed vel ſ̃m accñs quibus enim accidit iuſtos eẽ vel iniuſtos opantur. Iuſtificatio autem ⁊ dyachapragma determinãtur voluntario ⁊ inuolũtario cum enĩ voluntarium fit vituperatur. ſimul autem ⁊ iiuſtificatio tũc ẽ q̃re iniuſtum aliqd erit quidez iiuſtificatio ãt nequaꝙ̃ ſi nõ volũtarium adſit. dico autem voluntarium quidẽ quẽadmodum prius dictũ ẽ. quod vtiꝙ aliqs in ſeipo exiſtium ſciẽs ⁊ non ignorãs opat̃ nz quem neꝙ quo neꝙ cuius puta neꝙ quez percutit ⁊ quo ⁊ cuius gratia: ⁊ illorum vnũ qđꝙ non ſecundum accidens neꝙ vi quemadmodum ſi quis accipiens manum ipſius percutit alterum non volens ãt nõ enĩ in ipo. contigit ãt percuſſũ patrẽ eẽ. hunc ãt quoniã quidẽ hõ vel pñtium aliqs cognoſcit. qm̃ autẽ pat̃. ignorat ſimiliter ãt tale determinet̃ ⁊ in his cuius gratia ⁊ circa opatõez totã. Ignoratũ vtiꝙ vl̃ nõ ignoratũ nõ in ipo ãt ens vl̃ vi iuolũtariũ Multa enim ⁊ natura exercitium ſcientes et opamur ⁊ patimur. quorum nullum neꝙ volũtarium neꝙ inuoluntarium ẽ: puta ſeneſcere vl̃ mori. Eſt ãt ſimiliter ĩ iniuſtis ⁊ iniuſtis ⁊ qđ ſcđm accidẽs. Eſt enim ſi pignus reddat qs volẽs. ⁊ propter timorem neꝙ iuſta operari nz dyachaprage dicendum. ſed vel ſ̃m accñs

ſimiliter autem ⁊ coactum cōtra voluntatem
pignus nō reddētē: ſm accidēs dicendum in
iuſtum facere ⁊ iniuſta operari.

Iſtud eſt tertiuʒ capitulum tractatus .2.
libri quinti in quo ſoluit dubitatio mota
in pmo capitulo huius tractatus que fuit ſm
quales iuſtificatiōes vel iniuſtificatiōes ſit ali
quis iuſtus vel iniuſtus ⁊ cōtinet quattuor par
tes. in pma oſtēditur quando fit iuſtuʒ vel iniu
ſtum abſqʒ iuſtificatione vel iniuſtificatione.
In ſecunda ibi. voluntariorum. oſtenditur qn̄
fit iuſtificatio vel iniuſtificatio abſqʒ hoc ꝙ
ille qui operatur ſit iuſtus vel iniuſtus. In ſe
cunda ibi. quando autem ex electione. oſtendi
tur quando ē iuſtificatio vel iniuſtificatio cū
iuſticia vel iniuſticia operantis. In quarta ibi.
Inuoluntariorum autem. Ponitur diuiſio in
uoluntarij narrando que inuoluntariorū ſūt
venialia ⁊ que non. In prima igitur parte
oſtendit quando fit iuſtum vel iniuſtum hoc
ꝙ fiat iuſtificatio vel iniuſtificatio ⁊ continʒ
duas particulas. In prima oſtendit ꝙ iuſtifi
catio ⁊ iniuſtificatio per ſe nō ſunt niſi fuerit
voluntarie. In ſecunda ibi. Dico autem volū
tarium. oſdit qd ſit voluntarium. In prima
particula primo narrat ꝙ cum iuſta ⁊ iniuſta
ſint talia qualia dictum ē tunc facit aliquis
iuſtum per ſe quando operatur volens. ſʒ quā
do operatur nolens tunc neqʒ facit iuſtū neqʒ
iniuſtum niſi per accidens cum facit illa pter
intentionem quibus accidit eſſe iuſta vel in
iuſta. Et ſi quando fit iuſtum vel iniuſtum
abſqʒ iuſtificatione vel iniuſtificatione. ⁊ hec
ē concluſio .30. ⁊ probatur ſic. iuſtum ⁊ iniuſtū
poſſunt fieri abſqʒ hoc ꝙ fiant voluntarie. qꝛ
aliquis poteſt reddere alicui qđ ſuum ē ppter
violentiam vel timorem ⁊ tunc facit inuolun
tarie ⁊ aliquis poteſt facere iniuſtum propter
ignorantiam vel violentiam vt ſi aliquis per
cutiat patrem ſuum credens percutere inimi
cum facit iniuſtum ⁊ inuoluntarie. Ex hoc ar
guitur ſic omnis iuſtificatō ⁊ iniuſtificatio ſūt
voluntaria. ita ꝙ quandoqʒ ē iuſtificatio vel
iniuſtificatio oportet ꝙ ſit operatio volunta
ria. ſed poſſibile ē ꝙ fiat iuſtum vel iniuſtum
abſqʒ hoc ꝙ operatio voluntaria. igitur quan
doqʒ fit iuſtum vel iniuſtum abſqʒ iuſtificatio
ne vel iniuſtificatione per dyacharopagema
intelligit phyloſophus iuſtificationē. Intelli
gendum ē ꝙ cum phus dicit ꝙ iuſtificatio et
iniuſtificatio determinatur voluntario ⁊ ino
luntario hoc non ē ſic intelligenduʒ ꝙ vna ha
rum operationum ſit voluntaria ⁊ alia inuo
luntaria imo vtraqʒ ē voluntaria. ⁊ ideo iuſti
ficatio ⁊ iniuſtificatio diffiniuntur per volun
tarium ⁊ diſtinguūtur ab alijs per volunta
rium ⁊ alie operationes que non ſunt volun
tarie determinātur ⁊ diſtinguūtur a iuſtifica
tione ⁊ iniuſtificatione per inuoluntariuʒ hoc
ē per hoc ꝙ ſunt voluntarie. Uel ſic iſta deter
minantur voluntario ⁊ inuoluntario quia per
hoc ꝙ aliquid ſit voluntarie ⁊ inuoluntarie
laudatur aliquis vel vituperatur. Intelligen
dum etiam ꝙ quando aliquis operatur aliqd
volens tunc dicitur per ſe operari illud. ſʒ qn̄
operatur nolens dicitur illud operari per acci
dens ⁊ quia nihil ſpecificatur per illud quod ē
per accidens ſed ſolum per illud qđ eſt per ſe.
ideo iuſtificatio ⁊ iniuſtificatio que ſunt ope
rationes per ſe iuſti ⁊ iniuſti determinātur per
voluntariuʒ poſitiue ⁊ per inuolūtarium pua
tiue qꝛ per hoc ꝙ non ſūt inoluntaria diſtiguū
tur ab opationibus inuoluntarijs. Dico au
tem voluntarium. Hec eſt ſecunda particula
prime partis in qua oſtenditur quid ſit volun
tarium ⁊ illud idem qđ manifeſtatur circa vo
luntarium competit tam circa iuſta q̄ʒ circa in
iuſta. dicit ergo primo ꝙ ad hoc ꝙ aliqua ope
ratio ſit voluntaria oportet ꝙ operans opere
tur illud qđ ē in ſua poteſtate per ſe ſciens om
nes circunſtantias ⁊ non ignorans ſicut patet
ex tertio huius. ⁊ oportet ꝙ ſit per ſe ſciens cir
ca quid operetur ⁊ quo inſtrumento ⁊ cuiꝰ gra
tia ⁊ ſic de alijs circunſtantijſ. ⁊ oportʒ ꝙ ſciat
vnumquodqʒ iſtorum per ſe ⁊ non per accidēs
⁊ ad huc plus, requiritur ad hoc ꝙ ſit volunta
rium ſcilicet ꝙ non ſit per violentiam. ſi enim
aliquis accipiat manum alicuius per violen
tiam ⁊ percutiat alterum ille cuius ē manus
non percutiat voluntarius quia non erat in
eius poteſtate hoc vitare nec ad eſſe volunta
rium ſufficit ꝙ cognoſcatur per accidens. naʒ
poſſibile ē ꝙ aliquis percutiat patrem ſuum
ſciens ꝙ ille quem percutit eſt homo ⁊ ꝙ eſt a
liquis de preſentibus hic. ſed ignorat ꝙ eſt pa
ter eius: ⁊ ſic cognoſcit patrem per accidens i
quantum cognoſcit eum cui accidit eē patrem
non tamen ē concedendum ꝙ iſte voluntarie
percutit patrem ꝙ non cognoſcit per ſe ꝙ ſit
pater eius. ⁊ ſicut eſt ex parte eius quē percu
tit. ita eſt ex parte eius cuius gratia ⁊ ex par
te omnium circunſtantiarum ſcilicet ꝙ poſſūt
per ſe cognoſci vel per accidens. adhuc ſiue a
liquid ſit ignoranter ſiue nō dummodo non
ſit in noſtra poteſtate vt ſi fiat per violentiaʒ
non eſt voluntarium. Multa autem. Et quia
aliquis poſſet credere ꝙ omne quod aliquis
operatur aut patitur ſciens ſit voluntarium:
ideo phyloſophus excludit illud probans. ꝙ
non omne ꝙ operamur ⁊ patimur ſcientes eſt
voluntarium. Et hec eſt concluſio .31. ⁊ proba
tur ſic. quia multa operamur ⁊ patimur a na
tura ſcientes ꝙ hec operamur ⁊ patimur: pu
ta ſeneſcerē vel mori quoruʒ nullū ē volūtariū
iđ nō oē qđ operamur ⁊ patimur ſcientes eſt
volūtarium. Eſt auteʒ ſimiliter ⁊ in iniuſtis

illud qđ dictum ē de operationibꝰ ſimpliciť ē
verum de operationibus iuſtis ⁊ iniuſtis. ſ. ꝙ
ſicut in opationibus ſimiliter inuenitur p acci
dens ⁊ per ſe. ita etiam in iuſtis ⁊ in iniuſtis in
uenitur aliqd qđ ē ſecūdum accidens ⁊ aliqd
per ſe. ⁊ hec ē concluſio .32. ⁊ pbatur pbatiōe
exemplari ſic. ſi aliquis reddat pignus ei cuiꝰ
ē non quidem voluntarius ſed ppter timoreʒ
non ē dicendū ꝙ ibi ſit operatio iuſti niſi p ac
cidens ſimiliter ſi aliquis coactus ⁊ nolēs de
ſiſtat reddere pignus vel depoſitum per accn̄s
dicitur facere iniuſtum. ſi vero hec fierent vo
luntarie forent per ſe iuſta vel iniuſta.

Voluntariorum quidē hoc autem pre
eligentes operamur. Hoc autem non preconſi
liantes peligentes qdem quecunqʒ pconſilian
tes eligibilia autem q̄cunqʒ i pconſiliata. Tri
bus vtiqʒ exiſtētibꝰ nocumētis eoꝝ q̄ incōica
tōibꝰ q̄ qdē cū ignorātia peccata ſunt. q̄ neqʒ
quē. neqʒ quod. neqʒ quā nʒ cuiꝰ gratia exiſtia
uit. ſed accidit nō cuius grā exiſtimauit. puta
nō vt vulneret ſʒ vt pungat vľ nō quē. vľ non
vt. Qn̄ qdē igiť palogice nocumētū fit: i fortu
niuʒ. qn̄ āt nō palogice: ſine malicia āt pccm.
Peccat qdē. n. cū in ſe ipo pncipium fit: cauſe i
fortunat āt cum extra. Qn̄ āt ſciēs qdē nō pre
conſilians āt iiuſtificatio. puta q̄cūqʒ pp iraʒ
⁊ alias paſſiones qualeſcunqʒ neceſſarias vel
naturales accidūt hoibꝰ. Hic. n. nocētes ⁊ pec
cantes iniuſtū faciūt qdē ⁊ iiuſtificatōes ſūt.
nō quia nō opātur pp iuſticiā quā iiuſti. ppť
hoc neqʒ mali. neqʒ. n. pp maliciā nocumētuʒ.

Hec ē ſecūda ps huius capli in q̄ itendit.
oſdere qn̄ fit iuſtificatio ⁊ iniuſtificatō
⁊ quando ille qui opatur non ē iuſtus vel iiu
ſtus ⁊ econuerſo ⁊ qn̄ ēt ē iuſtificatio vel iniu
ſtificatio cum iuſticia vel iniuſticia opantis ⁊
continet iſta pars tres particulas. In prima p
mittit quādam diuiſionem neceſſariam ad p
poitum: ⁊ etiam oſtendit quando fit iniuſtum
abſqʒ hoc ꝙ ille qui operatur ſit iniuſtus. In
ſecunda ibi. quando autem ſciens. oſtenditur
quando fit iniuſtificatio ſine malicia vel iniu
ſticia operantis. In tertia ibi. quando autem
ex electione. oſditur quando fit iniuſtificatio
cum iniuſticia operantis. primo igitur poitur
talis diuiſio voluntariorum quedaʒ opamur
preeligentes ⁊ quedam non preeligentes. illa
operamur preeligentes que facimus precedē
te conſilio vel deliberatione. ſed illa ſunt ineli
gibilia ideſt abſqʒ electione facta quecunqʒ fi
unt in preconſiliato ideſt abſqʒ conſilio prece
dente. Tribus vtiqʒ exiſtentibus. oſtendit qn̄
fit iniuſtum abſqʒ iniuſtificatione hoc ē abſqʒ
eo ꝙ ille qui operatur ſit iniuſtus ⁊ dicit ſicut
apparet ex predictis tripliciter contingit infer
re nocumentum circa cōmunicationes homi
num adinuicem vno modo per ignorantiaʒ ⁊
inuolūtarie. Alio mō voltaūrie ⁊ ſine electōe.
Tertio mō volūtarie ⁊ cū electiōne. Illa igiť
peccata fiunt per ignorantiaʒ quando opans
nʒ ſcit qd facit neqʒ circa quid neqʒ quo iſtru
mento neqʒ cuius gratia exiſtimamꝰ ſe aliqd
facturum operatus ē. puta ſi non exiſtimauit
ſe percutere hoc inſtrumento ſcilicet ferro acu
to ſed rotundo. vel non eſtimauit ſe percutere
hunc puta patrem ſed hoſtem vel non eſtima
uit ſe huius gratia percuſſurum ſed accidit il
lud cuius gratia non exiſtimauit: puta cū eſti
mauit percutere non ad vulnerandum: ſʒ ad
pungendum ⁊ ſic de alijs circunſtantijs. Et ē
ſciendum ꝙ quando aliquis infert nocumētū
paralogoice ideſt preter intentionem nocendi
tunc accidit infortunium ſed quando non pa
logoice ideſt non abſqʒ intentione grauiter no
cendi tunc ē peccatum ſine malicia ſcilicet qꝛ
non putat multū nocere tunc ē aliqđ peccatū
ſed non tantam: tunc enim peccat aliquis cuʒ
principium inordinati actus ē in ſeipſo p hoc
ꝙ intendit aliquid malum operari. ſed quan
do principium operationis ē totaliter ab extra
vt cum preter intentionem operatur tunc ē in
fortunium. Ex iſtis poteſt apparere quādo fit
iniuſtum abſqʒ iniuſtificatione ſcilicet quādo
fit iniuſtum vel nocumentum preter intentio
nem nocendi ⁊ poteſt hic poni concluſio .33. ſci
licet ꝙ quandoqʒ fit iniuſtum abſqʒ iniuſtifi
catione. Et hec concluſio pbatur ſic. quando
qʒ fit iniuſtum ex ignorantia ⁊ preter intentio
nem. ſed iniuſtificatio non ē preter intentōem
nocendi. igitur quandoqʒ fit iniuſtum abſqʒ i
iuſtificatione. Quando autem ſciens. hec ē .2.
particula in qua oſtenditur ꝙ quandoqʒ ē in
iuſtificatio ſine malicia vel iniuſticia operan
tis ⁊ primo narrat hoc dicens ꝙ quando aliqſ
ſciens infert nocumentum ſed non preconſi
lians hoc ē abſqʒ deliberatione tunc ē iiuſtifi
catio ſiue iniuſticia operantis vt cum aliquis
infert nocumentum propter iram uel alias
paſſiones que tamen non ſunt naturales vel
neceſſarie hominibus ſicut eſt concupiſcentia
cibi ⁊ potus i extrema neceſſitate que excuſat
a ſubtractione rei aliene: illi enim qui propter
predictas paſſiones nocent alijs faciunt iniu
ſtum ⁊ actus eorum ſunt iniuſtificationes ta
men illi qui operantur non ſunt iniuſti ⁊ ma
li quia non inferunt nocumentum propter ma
liciam ſed propter paſſiones ⁊ tales dicuntur
ppter infirmitatem peccare.

Quando autem ex electōe i iuſtus ⁊ ma
lus ppter qđ vn̄. quia ex ira nō ex puidentia
iudicantur. non enim incipit q ira aliquid fa
cit. ſed qui ad iram prouocat. Ad hec autem
neqʒ de fieri vel non dubitatur. Sed de iuſto

inmanifeſta enim iniuſticia ira ē. Non enim quemadmodum in commutationibus de fieri dubitatur quorum neceſſarie alterum eē malum ſi non propter obliuionem id operentur. ſed confitentes de re de qualiter iniuſtum dubitatur. qui autem inſidianť non ignorāt q̄re hic quidem exiſtimat iniuſte pati. Dicat autem non ſi autem ex electione noceat iniuſtū facit ⁊ ſecundum has iam iniuſtificationes iniuſtum faciens iniuſtus ē cum preter proportionale ſit vel preter equale ſimiliter autem ⁊ iuſtus cum preeligens iuſtum operetur. Iuſtum opatur autem ſi ſolum volens operetur

Hec ē tertia particula in qua narrat quādo ē iuſtificatio cum in iuſticia operantis, ⁊ dicit ꝙ quando aliquis ex electione īfert alteri nocumentum tunc ē iniuſtificatio cum malicia operantis ⁊ talis operans ē iniuſtus ⁊ malus ⁊ dicitur ex certa malicia peccare: ꝓpter quod bene. Hec ē tertia pars principalis huiꝰ capituli in qua manifeſtat duo predicta ſcilicet ꝙ quandoq; fit iniuſtificatio ſine malicia ſeu iniuſticia ⁊ quandoq; fit iniuſtificatio cum malicia ⁊ iniuſticia. P̄mum probatur ⁊ ē concluſio.34. ſcilicet. Qđ quandoq; fit iniuſtificatio abſq; hoc ꝙ operās ſit iniuſtus vel malus ⁊ probatur ſic vbi aliquis ex ira infert nocumētum ē iniuſtificatio quia operans voluntarie facit iniuſtum ſed qui infert nocumentum ꝓpter iram non eſt propter hoc iniuſtus igitur ē quādoq; iniuſtificatio abſq; hoc ꝙ operans ſit iniuſtus vel malus. Maior patet de ſe ⁊ minor declaratur ſcilicet ꝙ q infert nocumētum ꝓpť iram non propter hoc ē iniuſtus probatur dupliciter primo ſic. ille qui infert nocumentum ⁊ non ex prouidentia vel electione non eſt iuſtus ſed qui infert nocumentum propter iram non infert nocumentum ex prouidentia vł electione qđ patet. quia ille qui facit propter iraʒ ipſe non incipit nocere. ſed ille qui cum ad iraʒ prouocauit ⁊ ita non videtur nocumentum ex prouidentia proceſſiſſe. Adhuc nec đ fieri. Secundo probatur idem ſic ille qui propter iram operatur manifeſte operatur ⁊ non dubitat đ facto immo confitetur factum ⁊ de iuſto dubitat vtrum factum ſit iuſtum vel non. ſed ille q iniuſtum facit ex prouidentia dubitat de facto: nec fatetur factum. igitur ille qui operatur ex ira non operatur ex prouidentia ⁊ per conſequens non eſt iniuſtus. minor huius rationis patet quia in commutationibus iniuſtis vt in furto ⁊ ſimilibus dubitatur de facto ſcilicet quis facit tale factum oportet enim alterum eſſe malum ſcilicet accuſantem vel accuſatuʒ niſi forte excuſetur propter obliuionem ſicut cū aliqs obliuiſcitur reddere debitum tempore ſtatuto. Peccatur eniʒ quandoq; per omiſſionem ⁊ quandoq; per tranſgreſſionem. ſed opantes ex ira confitentur de re ideſt de facto. ſed dubitant an ſit iuſtum illud qđ retribuunt qđ non contigit illis qui ex electione vicioſe operantur qui non ignorant ſe iniuſte agere. Sed hoc quidem ideſt iratus non eſtimat hoc. ⁊ ſic patet ꝙ ille q ex ira opatur non agit ex prouidentia. Si autem ex electione. ſecundum probatur ſcilicet ꝙ quandoq; eſt iniuſtificatio cū malicia operantis. Et h ē concluſio.35. que ꝓbatur ſic. quando aliquis infert nocumentuʒ ex electione ipſe facit iniuſtum per ſe loquendo quia volūtarie operatur illa igitur operatio qua ex electione aliquis facit iniuſtum eſt iniuſtificatio ⁊ ille qui opatur eſt iniuſtus. cuʒ illud quod fit ſit preter proportionabile ideſt contra iuſticiam diſtributiuam. Similiter aliquis dicitur iuſtus cum ex electione operatur iuſtuʒ: ſi autem volens operetur ⁊ non eligēs dicetur iuſtum operans vel iuſtificans ſed nō dicetur iuſtus.

Inuoluntarioruʒ autē

hec quidem enim venialia ſunt. hec auteʒ nō venialia quecunq; quideʒ enim non ſolū ignorantes ſed propter ignorantiaʒ peccant venialia quecūq; autem non propter ignorantiā ſed ignorantes quidem propter paſſionem autem neq; naturalem neq; humanam non venialia

Hec eſt quarta pars in qua ponitur quedā diuiſio inuoluntariorum que eſt ꝙ inuoluntariorum quedam ſunt venialia ideſt venia digna ⁊ quedam non. illa peccata q̄ homines faciunt non ſolum ignorantes ſed ꝓpť ignorantiaʒ. quod accidit illis qui quādo cognoſcunt dolent ſub venia digna. ſed illa non ſunt venia digna que non fiunt propter ignorantiam que ſcilicet homines ignorantes ꝓpter paſſionem faciunt que paſſio non ē naturalis nec humana id ē ratione relata. in talibus enim paſſio cauſat ignorantiam ⁊ peccatum đ his dictum ē in tertio huius.

Capitulum quartuʒ

tractatus ſecundi libri quinti in quo mouetur ⁊ ſoluuntur due queſtiones principales ſcilicet. vtrum omne iniuſtum pati ſit inuoluntarium: ⁊ quis duorum facit iniuſticiā circa diſtributiones vtruʒ tribuens plus preter dignitatem vel plus recipiens q̄ʒ eſt dignum. Queritur ergo primo vtruʒ contra volentem iniuſtum pati: vel omne iniuſtum pati ſit īuoluntarium adiungens ꝙ non omne iniuſtum pati eſt voluntarium: vtpote punitorum.

Deinde dubitatur vtrum iniuſta paſſus iniuſtum patitur omnis: que dubitata ſoluit ꝑ hoc ꝙ iniuſtum pati eſt ꝑter ſe ⁊ per accidēs ſicut ⁊ iniuſticia facere ē vtroq; modo. Deinde arguens ex opere incontinentis ꝙ volens aliquis iniuſtum patiť quia ⁊ ſibi ipſi iniuſtum facit: qđ ſoluit per appoſitionem huius particule ſcilicet preter voluntatem ad diffinitionem prius poſitam eiꝰ qđ ē iniuſtum facere: vt ſit diffinitio integra huius qđ ē iniuſtum facere hoc volentem ⁊ ſcientem nocere alicui preter paſſi voluntatem. deinde quod nō ē iniuſtum pati dare ſponte ſua precioſiora ꝑ vilioribus eo ꝙ iniuſtum pati non habet principiū in ipſo paſſo ſed in faciente. Deinde mouetur ſecunda queſtio principalis vtrum iniuſtum facit plus vel minus alteri tribuens preter dignitatem. mouetur etiam alia queſtio ſcilicet vtrum contingat ipſum diſtribuentem ſibi ipſi iniuſtum facere que ſoluendo dicit ꝙ moderati diſtributores licet minus ſibi diſtribuant ī pecunijs non tamen ſplr quia abundat gloria vel ſimpliciter bono adijciens ꝙ inequaliter diſtribuens iniuſtum facit ſed non ſemper plꝰ habens. Deinde ad idem inducit ꝙ facere multipliciter dicitur ſcilicet ꝑ ſe ⁊ per accidēs ac per hoc pacientem conſimiliter pati per ſe vel per accidens. deinde ꝙ licet in nobis ſit cū volumus iuſtum ⁊ iniuſtum facere non tamen cum volumus iuſti aut iniuſti ſumus quia non ab agere ſed ab habitu tales ſumus. deinde ꝙ licet facile ſit ſcire ab auditu ⁊ per accñs iuſta ⁊ iniuſta non tamen ē facile ſed difficile ſimpliciter ſcire ea quia ſcire ea ſimpliciter ſolum ē operantis ea ab habitu tandem ꝙ iuſtū diſtributiuum ⁊ directiuum ē in participantibus ea que ſecundum ſe ſunt bona ⁊ non ī dijs nec in ſanabilibus ſed in his quibus talia bona ſunt vtilia.

Dubitabit autem

vtiq; aliquis ſi ſufficienter determinatum eſt de iniuſtum pati ⁊ iniuſtum facere. primum quidem igitur ſi eſt quemadmodum euripedes dixit dicens inconuenienter matrem occidi meam. breuis ſermo nolens nolentem: vel volens non volentem. Utrum enim vt vere eſt volentem iniuſtum pati vel non. ſed īuoluntarium eſſe quemadmodum ⁊ iniuſtum facere omne voluntarium. ⁊ vtrum eſt ſic vel illo modo quemadmodum ⁊ iniuſtum facere omne voluntarium vel hoc quidem voluntarium. hoc autem inuoluntarium. ſimiliter aūt ⁊ iniuſtum pati. Iuſtum operari enī omne voluntarium. quare rationabile quidem oppōi ſimiliter ſecundum vtrumq; ⁊ iniuſtum pati ⁊ iuſtum pati ⁊ voluntarium ⁊ inuoluntarium eſſe. inconueniens autem vtiq; videbatur. ⁊ iniuſtum pati ſi omne voluntarium. Quidam enim iuſtum patiuntur non volētes. quare ⁊ hoc dubitabit vtiq; aliquis vtrum iniuſtum paſſus iniuſtum patitur omnis. vel quemadmodum in operari ⁊ in pati eſt. ſecundum accidens contingit enim in vtriſq; tranſumere iuſtis. Similiter autem manifeſtum quoniam ⁊ in iuſtis. Non enim idem in iuſta operari ei qđ ē iniuſtum facere. neq; in iuſta pati ei quod eſt iniuſta pati. ſimiliter autem ⁊ iniuſtum opari ⁊ iniuſtum pati. Impoſſibile enim iniuſtuʒ pati non iuſtum faciente aliquo. vel iuſtum pati non iuſtum operante aliquo. Si autem ē ſimpliciter iniuſtum facere nocere volentem aliquem volentem aute ſcientem ⁊ quem ⁊ quot ⁊ vt. Incontinens autem volens nocet ipſe ſibi. volens vtiq; iniuſtum patiť ⁊ contingit ipſe ſibi iniuſtum facere. Eſt autem ⁊ hoc vnum aliquod dubitatorum ſi contingit ipm ſibi ipſi iniuſtum facere. Adhoc volens ſi quis ꝓpter incontinentiam ab alio ledatur volente. quaꝛ vtiq; erit volentem iniuſtum pati. vel non recta diffinitio. ſed apponendum ei quod ē nocere ſcientem ⁊ quem. ⁊ quot ⁊ vt. p̄ter illius voluntatem. leditur quidem igitur aliquis volens ⁊ iniuſta patitur. iniuſtum auteʒ patitur nullus volens. Nullus enim vlt neq; incontinens ſed preter voluntatem opatur. Neq; enī vult nullus quod nō exiſtimat eſſe ſtudioſum Incontinens autem quod non exiſtimat oportere operari. operatur alij autē que ipſius dat quemadmodum homerus ait. dare glaucum diomedi aurea ꝑ ereis centum boues ꝑ nouē bobus. non iniuſtum patitur ī ipo enim ē daꝛ iniuſtum autem pati autem non in ipo. ſed iniuſtum facientem: oportet exiſtere. de iniuſtum pati autem quidem igitur quoniam non volūtarium manifeſtum.

Iſtud ē capitulum quartū ſecūdi tractatus in quo phus mouet ⁊ ſoluit. 2. queſtōnes principales huius libri ⁊ ſecūduʒ hoc iſtđ capitulum continet duas partes principales. In prima principaliter mouetur ⁊ ſoluitur h queſtio. vtrum omne iniuſtum pati ſit inuolūtariuʒ. In ſecunda ibi. adhuc que preeligūtꝰ. P̄ncipaliter mouetur ⁊ ſoluitur queſtio q̄rens quis duoruʒ facit iniuſticiā circa diſtributiones vtrū diſtribuens alicui plus diſtribuēs ꝑter dignitatem vel ille qui plus recipit q̄ʒ eſt dignum. Prima pars continet tres ꝑticulas. In prima ponit materiam queſtōnis ⁊ format queſtioneʒ. In ſecunda ibi. vel quemadmodū Incipit ſoluere queſtionem motam ponendo aliqua ꝑambula que valēt ad ſolutioneʒ q̄ſtiōnis. In tertia ꝑticula ibi. Uel nō recta. Ponit perfectam ſolutionem huius queſtionis vtꝝ omne iniuſtum pati ſit inuoluntarium. In prima igiť particula mouet queſtionē ⁊ ponit materiam qōnis ⁊. 2º format queſtionem ⁊ ꝓſequitur queſtionem motam. Primo igitur ponit materiam queſtionis. Secundo format queſtionem. materia queſtōis ſumiť ex his q̄ predeterminata ſūt. vnde dicit ꝙ aliquis poſ

ſet dubitare vtrum ſufficienter ſit determinatum de iniuſtum facere. ⁊ iniuſtum pati. dictū eſt enim ꝙ iniuſtum facere eſt voluntarium ⁊ ideo dubitari poteſt. vtrum illud referendū ſit ad iniuſtum pati. Hec igitur ē vna materia dubitatōis q̄ꝛ iīuſtū facere ē volūtariū vtrū ꝓpter hoc iīuſtū pati ſit volūtarium vel inuolūtariū. 2° ſumit᷑ materia dubitōis ex v̄bo euripedis poete qui inconuenienter videtur introducere quendam dicentem vel volens vł nolens occidi matrem volentem occidi. In quorum vtroq; intelligitur ꝙ mater voluit occidi, ⁊ ita voluit iniuſtum pati ⁊ ſic iniuſtū pati videtur eſſe voluntarium. Utrum enī poſita materia queſtionis format qōez. Utrū aliquis volens patiatur iniuſtum vel hoc nō ſit verum. ſed omne pati iniuſtum ſit inuolūtarium. Hec igitur ē queſtio. vtrum aliquid iniuſtum pati ſit ſic vel illo modo. ita ꝙ vel omne iniuſtum pati ē inuoluntarium vel quoddam iniuſtum pati ſit voluntarium ⁊ quoddā inuoluntariū. ⁊ poteſt hec queſtio moueri de eo qd̄ ē iniuſtum facere. Utrum omne iniuſtū facere ſit voluntarium vel omne iniuſtum facere ſit inuoluntarium vel quoddam voluntarium. Juſtum operari. deinde ꝓſequit᷑ queſtionem motam. ⁊ primo arguit probando ꝙ omne iniuſtum pati ſit voluntarium vel ꝙ omne iniuſtum pati ſit inuoluntarium. Secū do ꝓbat ꝙ non omne iuſtum pati eſt voluntarium. Ad primum ſic arguitur. omne illud quod ē operari iuſtum ē voluntarium. ſed operari ē oppoſitum ei qd̄ ē pati iuſtum ſicut ergo omne operari iuſtum eſt voluntarium vel omne operari iuſtum eſt inuoluntarium. ita omne pati iuſtum eſt voluntarium vel omne pati iuſtum ē inuoluntarium. igitur rationale ē ꝙ iniuſtum facere ⁊ iniuſtum pati ſimili modo opponantur ſecundū vtrumq; ſcilicet voluntarium ⁊ inuoluntarium ita ſcilicet ꝙ omne iuſtum facere ſit voluntarium vel omne iniuſtum facere ſit inuoluntarium. ⁊ eodem modo ꝙ omne iniuſtum pati ſit voluntarium vł omne iniuſtum pati ſit inuoluntarium. vnde q̄ꝛ q̄t modis dicitur vnum oppoſitorum tot modis dicitur reliquū. ideo quia omne iuſtum facere ē voluntarium vel omne iuſtum facere ē inuoluntarium videtur ꝙ omne iniuſtū pati ſit voluntarium vel omne iniuſtum pati ſit inuoluntariū. Inconueniens autē vtiq;. deinde arguit ad hoc ꝙ non omne iniuſtū pati ē voluntarium quia manifeſtum ē ꝙ q̄dam patiuntur iniuſtum non volentes ſicut illi q̄ verberantur ⁊ illi a quibus bona per violentiam rapiuntur. Quia ⁊ hec. mouet circa hec quandam queſtionem que ē. vtrum omnis q̄ patitur illud qd̄ ē iniuſtum materialiter ⁊ per accidens poſſit dici qd̄ ē iniuſtum patiens per ſe ⁊ formaliter: ſi enim non ſit: ita poſſet aliq̄s reſpondere predicte rationi dicendo ꝙ ille q̄ nolens patitur rapinam vel verbera patitur id cui accidit eſſe iuſtum non tamen per ſe. et formaliter patitur iniuſtum vel quemadmodū. Hec ē ſecunda particula in qua phyloſophus incipit ſoluere queſtionem predictam ⁊ dicit ꝙ ſicut ſe habet circa facere ita ſe habet circa pati quia in vtroq; contingit trāſſumere ideſt accipere illud quod ē ſecundum accidēs circa iuſtum ⁊ ſimiliter circa iniuſta ⁊ hoc ē q̄ꝛ operari ea quibus eſſe iniuſta non eſt idē qd̄ ē per ſe facere iniuſtum quia quandoq; ignorans facit per accidens id qd̄ ē iniuſtum non tamen per ſe loquendo iniuſtificat. Similiter pati ea quibus accidit eſſe iniuſta non ē idem ei qd̄ ē iuſtū pati per ſe. Quod autē ſit eadē ratio de facere ⁊ pati tam circa iuſta q̄ꝫ circa iniuſta declarat phyloſophus. ⁊ ē concluſio. 36. probatur per hoc ꝙ non conuenit aliquem pati iuſtum vel iniuſtum per ſe loquendo niſi ſit aliquis faciēs iuſtum vel iniuſtum per ſe loq̄ndo. quia paſſio ē effectus actionis. ſi igitur aliquis faciat illud qd̄ ē iniuſtum per accidens ⁊ non per ſe ꝯſequens ē ꝙ ille q̄ patitur iniuſtū per accidens ⁊ non per ſe. Et ſi aliquis per ſe faciat iniuſtum oportet ꝙ ſit aliquis qui per ſe patiatur iniuſtum. ⁊ eadē ratio eſt de iuſto ⁊ per hoc ſoluitur hic dubitatio qua dubitatur vtrum omnis patiens iniuſta patiatur iniuſtū hoc ē vtrum omnis patiens illō qd̄ ē iniuſtum materialiter patiatur iniuſtum per ſe. Reſpōdendū eſt ꝙ non quia non ē idem pati iniuſtum per accidens: ⁊ pati iniuſtum per ſe ſicut n̄ ē idem facere iniuſtum per accidens ⁊ facere iniuſtum per ſe. ꝙ autē ſit facere iniuſtū per accidens ⁊ quid per ſe videbitur poſterius. Intellige ꝙ per facere vel pati iuſta pluraliter intelligit facere vel pati id qd̄ ē iniuſtū materialiter ⁊ per facere vel pati iniuſtum ſingulariter intelligit facere vel pati iniuſtum per ſe. Si autem ē ſimpliciter. Arguit ad hanc queſtionem vtrum omne iniuſtum pati ſit voluntarium. ⁊ primo premittit quandam deſcriptionem eius quod eſt iniuſtum facere. que eſt ꝙ iniuſtum ē idem qd̄ volens nocere ⁊ ſciens quē ledat ⁊ qd̄ nocumentum iferat ⁊ qualiter ⁊ ſic de alijs circunſtantijs. Incontinens autē volens ex ꝑmiſſa deſcriptiōe probat ꝙ nō omne iniuſtum pati ſit inuoluntarium ⁊ hoc dupliciter primo ſic. incontinens volens nocet ſibi ipſi quia volens operatur idem qd̄ ſcit ſibi eē nocumentum. Secundum hanc deſcriptōnem eius quod ē iuſtum facere incontinēs volens facit ſibi ipſi iniuſtum ſed ad iniuſtum facere ſequitur iniuſtum pati igitur incontinēs volens patitur iniuſtū a ſe ipſo ⁊ ita nō omne iīuſtū pati ē iuolūtariū ꝫ tñ ē vna qd̄ icidēs q̄ poſtea ſoluere. ſ. vtꝝ ꝯtingat ꝙ aliquis ſibi ipſi faciat iniuſtū (Adhuc volens) 2° arguit ad idē ſic. ſi cōtingat ꝙ aliquis ſciens ⁊ volens ledat᷑ ab aliquo puta cum aliquiſ captus amore meretricis permittit ſe ab ea ſpoliari. ꝯtingit igit᷑ ꝙ aliquis volens patiatur iniuſtū. ⁊ ſic nō oē iniuſtū pati eſt inuoluntariū (vel non recta) ꝫ ē. 3. particula prime partis. in qua ſoluit perfecte iſtā queſtionē. vtrū oē iniuſtū pati ſit inuoluntariū. ⁊ ꝑ̄ corrigit diffinitionē ſuperius poſitā eꝰ ꝙ eſt iniuſtū facere. ⁊ itēdit ꝙ addendū ē dſcriptōi ꝑdc̄e eꝰ ꝙ ē iīuſtū facere. hec ꝑticl'a. ſ. ꝑ̄ter leſi voluntatē. ita ꝙ iniuſtū facere ſit aliquē volentē ⁊ ſcientē circūſtantias nocere alicui preter ipſius voluntatē. ex quo pȝ ꝙ iniuꝰ pati per ſe loquendo eſt ledi vel nocumentum recipere cōtra voluntatē ipſius qui iniuſtū patitur. ⁊ idō lȝ aliquis volens ledatur ⁊ patiatur per accn̄s ea que ſunt iniuſta. tñ nullus volēs patitur iniuſtū per ſe loquendo ut dc̄m ē (Nullus) ſoluit predictā rōz. d. ꝙ nullus vult ꝯpleta voluntate pati iniuſtū. nȝ ēt incōtinens operatur ſibi nociua preter voluntatē. hȝ eniȝ per ſe voluntatē boni. ſed propter cōcupiſcentiam trahitur ad malū. cū. n. voluntas ſit appetitꝰ boni. nullus vult niſi qd̄ eſtimat eē bonū. incōtinens aūt extra paſſionē exn̄s nō reputat bonū illud qd̄ facit in paſſione exn̄ſ. vnde abſolute nō vult illud: ſed tñ operat᷑ illud propter cōcupiſcentiā: qd̄ exiſtimat nō oportere operari.

(Qui āt que ipſius) ſoluit ſecundā queſtionē de eo qui volens leditur ab alio. ⁊ dicit ꝙ ille qui volens dare ſua bona ut volens permittit ſe ſpoliari nō patitur iniuſtū per ſe loquēdo. q̄ꝛ nō patitur iniuſtū preter ſui voluntatē: qui. n. dat ſua nō patitur per ſe iniuſtū ſicut narrat Homerꝰ de quodā claudio noīe qui dedit Dyomedi arma ſua aurea pro ereis. ⁊. 100. boues ꝓ. 9. bobus. idō talis n̄ patit᷑ iniuſtū. q̄ꝛ in poteſtate hoīs eſt dare ſua: ſed iniuſtū pati nō ē in poteſtate eius qui iniuſtū patit᷑. ſed oportȝ exiſtere aliquē qui faciat iniuſtū ⁊ ita iniuſtū pati eſt inuoluntariū. ⁊ iniuſtū facere eſt volūtariū. q̄ꝛ prinꝰ actionis eſt in agente qd̄ pertinet ad rōȝ voluntarij. ſed prinꝰ paſſionis nō eſt in patiente: ſed in alio: qd̄ pertinet ad rōȝ inuolūtarij. maniꝰ igit᷑ eſt ex predictis. ꝙ iniuſtū pati ē inuoluntariū. Dubitat᷑ hic circa deſcriptionē eius qd̄ eſt iniuſtū facere. q̄ꝛ nō videtur ꝙ ad iniuſtū facere requiratur nocere alicui preter voluntatē illius. q̄ꝛ ſi ita eſſet non eēt i poteſtate alicuius facere iniuſtū alicui. q̄ꝛ nō eſt in poteſtate agentis ꝙ patiens patiatur voluntarie vel inuoluntarie. dico ꝫ ꝙ mihi videtur cōcedo ꝙ nō eſt totaliter in poteſtate alicuius facere per ſe iniuſtū alteri. q̄ꝛ ſolū eſt partialr̄ i poteſtate agentis facere iniuſtū per ſe alteri. q̄ꝛ facere per ſe iniuſtū dependet tā ex voluntate agentis q̄ꝫ ex voluntate patientis. ut pȝ hic per phm̄. tñ iniuſtū facere materialr̄ ⁊ per accidens eſt in poteſtate agentis.

Adhuc autem preelegimꝰ. duo eſt dicere. vtrū quid iniuſtū facit qui tribuit preter dignitatē plus vel qui hȝ ⁊ ſi eſt ipȝ ſibi iniuſtū facere. ſi enī cōtingit prius dc̄m ⁊ diſtribuens iniuſtū facit ſed nō hn̄s plus. ſi quis pluſ alteri q̄ꝫ ſibi ipſi tribuit ſciens ⁊ volens ita ipſe ſibi iniuſtū facit qd̄ videt᷑ moderati facere. Modeſtus. n. īmoratiuus eſt: vel nȝ hoc ſimplr̄. Altero eniȝ bono ſi cōtingat ſuperabundat: puta glīa vel ſimplr̄ bono. Adhuc ſoluit᷑ ſm̄ diffinitionē eiꝰ qd̄ eſt iniuſtū facere. Nihil. n. patit᷑ preter ipiꝰ voluntatē. q̄r nō iniuſtū patit᷑ ꝑꝑ hoc. ſed quidē nocumentū patit᷑ ſolū. Manifeſtū āt ⁊ q̄m diſtribuens iniuſtū facit: ſȝ nō plus hn̄s ſemꝑ. Nō. n. cui iniuſtū ineſt: ſed cui volente hoc facere. Hic āt vn̄ prinꝰ actioniſ qd̄ eſt in diſtribuente: ſed nō in accipiente. Adhuc multiplr̄ facere dr̄ et eſt ut inaniata occidunt ⁊ manus et famulus precipiētes nō iniuſtū facit: facit āt iniuſta. Adhuc ſiquidē ignorans iudicauit nō iniuſtū facit ſȝ legale iuſtū: nȝ iniuſtū iudiciū eſt. Eſt āt ut iniuſtū. Alterū. n. legale iuſtū et priꝰ. Si āt cognoſcens iudicauit iniuſte: auare fecit ⁊ ipſe: vel grā: vel pena: quēadmodum igit᷑ ⁊ ſi quis patiat᷑ iniuſtificationeȝ: ⁊ qui ꝑꝑ hoc iudicauit iniuſte plus hȝ. Et. n. in illis qui agrū iudicauit: nō agrū: ſed argentū accepit. Hoīes āt in ſeipſis exiſtimāt iniuſtū facere, ꝑꝑ qd̄ ⁊ iniuſtū eē facile. Hoc āt nō. cōmiſceri q̄dē enī ei que vicini: ⁊ percutere ꝓximū: ⁊ dare manu argentū facile ⁊ in ipſis. ſed ſic hn̄tes hoc facere nȝ in ipſis. Similr̄ āt ⁊ cognoſcere iuſta et iniuſta nihil exiſtimat ſapiens eē. q̄m de quibꝰ leges dicūt nō difficile intelligere. Sȝ n̄ hec ſꝫ iuſta: ſȝ ꝑ accn̄s: ſȝ aliq̄lr̄ oꝑata ⁊ aliq̄lr̄ diſtributa iuſta. hoc āt plus opus q̄ꝫ ſana ſcire. q̄ꝛ ⁊ illic mel: ⁊ vinū: ⁊ eleboꝝ: ⁊ vſtionē: ⁊ inciſionē ſcire facile: ſed qualr̄ oȝ diſtribuere ad ſanitatē: ⁊ cui ⁊ q̄n̄ tm̄ opus q̄ꝫꝰ medicū eſſe. ꝑꝑ ipſuȝ āt hoc ⁊ iuſti exiſtimant eē. nihil minus iīuſtū facere: q̄m nihil minus iuſtus: ⁊ magis poteſt vtiq; vnūqdq; operari hoꝝ. etenim cōmiſceri mulieri ⁊ percutere ⁊ fortis clipeū dimittere ⁊ cōuerſus in qualēcunq; currere. ſed timere iniuſtū facere nō hoc facere eſt: nō tñ accn̄s. ſed ſic hn̄teȝ hoc facere: quēadmodū ⁊ medicari: ⁊ ſanare: ⁊ incidere: vel nō incidere: vel farmacū dare: eſt ſic vel nō. Sunt aūt iuſta in his i quibus inſunt ſimplr̄ bona. hn̄t āt ſuperabundantiā in his ⁊ defectū. his quidē. n. non eſt ſuperabundantia ipſoꝝ. puta forte dijs. his aūt nulla particula vtilis inſanabilibus ⁊ malis: ſed oīa nocēt. his āt vſq; ad ꝫ. ꝫ āt humanū ē.

Hec eſt ꝫa pars ꝑncipalis hꝰ capituli. in q̄

pħus mouet ꝛ ſoluit vnā qōnē pͥncipalem. ſ.
qs circa diſtributōes fac̄ iīuſtū. vtꝰ diſtribuēſ
ꝟ recipiēs ꝓter dignitatē. ꝛ cōtinet. 4. ꝑticulas.
In prima mouet qōē ꝛ ponit duas ſolutōeſ ad
qōē. In ꝯa ibi (Maniꝰ āt) determīat veritatē.
In. 3. ibi (hoīes āt) remouet. 3. falſas opp. circa
iniuſtū facere ꝛ iniuſtū pati. In. 4. ibi (Sunt
āt iuſta) narrat quibꝰ cōpetunt iuſta: ꝛ quibꝰ
ꝓſūt ꝛ quibꝰ nocēt ea que ſunt circa iuſta. In
prima particula ꝓponit intentiōē. ꝛ mouet et
ſoluit dupl'r vnā de principalibꝰ qōnibus. di/
cit ḡ q̄ circa ea q̄ ad iuſtitiā ꝛ iniuſtitiā ꝑtinēt
adhuc ſunt duo que pre alijs dicere eligit q̄rū
priꝰ ē. quis duoꝝ facit iniuſtitiā circa diſtribu
tiōes. vtꝰ ille qui dat aliquid alicui preter di
gnitatē: vel ille qui recipit. 2ꝰ ē vtꝰ aliquiſ poſ
ſit ſibiipſi facere iniuſtū. ꝛ illud ſoluet̄ poſteriꝰ
ī fine hꝰ. 5. Arguit ad primā queſtionē ꝓbans
q̄ ille qui male diſtribuit nō facit iniuſtū. q̄a
poſſe eſt. q̄ diſtribuens plus tribuat alteri ſci/
ens ꝛ volens q̄ ſibiipſi: cū tn̄ ipſe ſit magis vel
equal'r dignus. ꝛ ſic ſi male diſtribuēs faceret
iniuſtitiā: ſequit̄ q̄ ille diſtribuens facit iniu/
ſtū ſibiipſi. qō videt̄ incōueniens. q̄ moderati
hoīes hoc vident̄ facere ut ſibiipſis minora re
maneāt. ꝑtinet. n. ad vnū modeſtū q̄ ſit mino/
ratiuꝰ. i. minora ſibi tribuens. (Uel nē) ſol/
uit dupl'r. vno mō. q̄ ille qui de bonis exterio
ribꝰ minora ſibi retinet ſupabundat in altero
bono. ſ. in glīa vel ſimpl'r ī bono (adhuc ſoluit̄)
ꝯa ſolutio ē ꝑ diffinitiōē ſuperiꝰ poſitā eiꝰ qō ē
iniuſtū facere. in qua addit̄ q̄ ad facere iīuſtū
requirit̄: q̄ ſit ꝓter voluntatē patiētis. ſed ille
diſtributor minora ſibi diſtribuens nihil ꝓter
ſuā voluntatē facit vel patit̄. ꝛ iō ſequit̄ q̄ non
patit̄ iīuſtū. ſed ſolū patit̄ quoddā nocumētū.
(Maniꝰ eſt āt) hec eſt ꝯa ꝑticula in q̄ deter/
minat veritatē. ꝛ hec eſt veritas. q̄ ille qui di/
ſtribuit ꝓter dignitatē facit iniuſtū. ꝛ hec ē ꝯ°
tertia. ꝛ ille qui plus accipit n̄ ſꝑ facit iniuſtū:
ſed q̄n̄. ſ. q̄n̄ adhuc operat̄ ut hēat plus equo.
ꝯ° ꝓbat̄ tripl'r. ꝑ ſic. ille cui ineſt iniuſtū. hoc eſt
ille qui patit̄ iniuſtū n̄ facit iniuſtū. ſꝫ ille q vo
lēſ fac̄ h ē ille iq̄ ꝓnꝰ actōis fac̄ iīuſtū. vñ rō
talis eſt. ille in quo eſt principiū actionis ꝛ qui
volens agit facit iniuſtū. ſed prinꝰ actionis eſt
in diſtribuente qui volens diſtribuit. ꝛ non in
accipiēte. igit̄ diſtribuēs facit iniuſtū ꝛ nō ac/
cipiens (Adhuc multipl'r facere) 2° ꝓbat̄ ꝯ° ſic
multipl'r d̄r aliquis facere iniuſtū. vno mō ſic̄
cauſa principalis. alio mō ſicut inſtr̄a faciunt
q̄ñ dicimus q̄ inaīata occidunt ꝛ faciunt. ſi/
cut gladius vel ſagitta. ꝛ ſic dicimus q̄ manuſ
vel famulus ꝓcipiētis occidit. quoꝝ nihil per
ſe loquēdo facit iniuſtū. lꝫ faciat ea quibus ac
cidit eē iniuſta: ꝛ ita nullū iſtoꝝ facit iniuſtū
per ſe ꝛ formal'r. ſed iniuſta. ſ. material'r ꝛ per
accñs. ꝛ ex his arguit̄ ſic. Q̄n̄ fit iniuſtū illud
qō eſt principale agens. ꝛ in quo eſt prinꝰ priꝰ
actiōis facit iniuſtū ꝛ nō agens inſtrumētale
ſed in diſtributiōe diſtribuens ē agens princi/
pale ꝛ recipiens ſe hꝫ ut agens inſtrumētale ꝑ
modū obediētis. igit̄ diſtribuens ꝓter digni/
tatē facit iniuſtū ꝛ nō recipiens (Adhuc ſiqui/
dē ignorans) 3° probatur ſic. ꝯ° ꝛ ꝑ narrat q̄ ſi
aliquis ꝓpter ignorantiā legalis iuſti male iu
dicet nō facit iniuſtū per ſe loquēdo neq̄ iudi
ciū ſm̄ q̄ eſt actio eſt iniuſtū per ſe. eſt tn̄ quaſi
iniuſtū. q̄ illud qō iudicat̄ eſt iniuſtū. Iſtud
aūt qō dictū eſt de ignorantia legalis iuſti ꝑꝑ
hoc dictū eſt: q̄ alterū eſt legale iuſtū qō igno/
rari pōt: ꝛ alterū ē priꝰ iuſtū. ſ. iuſtū naturale
qō nō pōt ignorari. q̄ eſt natural'r impreſſum
menti humane. ſed ſi aliquis cognoſcens iuſtū
legale iudicet iniuſte. tunc ipſe facit auare ꝛ in/
iuſte. vel ꝓpter gratiā alicuius acquirendā:
vel ꝓpter penā euadendā. Si ei aliquis velit
per partes inequales diuidere iniuſtificatōē:
ille qui ꝓpter hoc iniuſte iudicat ut acquirat
gratiā alicuius plus acquirit ſibi de bono q̄ ſi
bi cōpetat: lꝫ nō plus habeat de illo bono in q̄
alterū damnificat. Nā ille qui ꝓpter auaritiā
lucri iniuſte adiudicat alicui aliquē agrū: non
accipit ab eo agrū ſed argentū. Iſtis narratis
pōt poni. 3. ratio ad probandū ꝯcluſionē que
talis ē. ſicut iudex ſe hꝫ in cōmutationibꝰ: ita
ſe hꝫ diſtribuens in diſtributiōibus. ſed iudex
in cōmutationibꝰ ſciēter male iudicans ꝛ pre/
ter dignitatē iniuſtū facit. igit̄ in diſtributiōi/
bus diſtribuēs preter dignitatē ſciens: iniuſtū
facit. ꝛ i iuſte diſtribuit. (Hoīes āt in ſeipīs)
hec eſt ꝯa particula ſecūde partis principalis
in qua pħs excludit falſas op. ex parte facien/
tis iuſtū vel iniuſtū. ꝛ ſunt. 3. op. falſe circa h.
ꝑma ē circa facientē eiꝰ qō ē iniuſtū facere. vñ
dicit q̄ multi homies exiſtimant q̄ ſtatiꝫ ꝛ in
ꝓmptu ꝛ ſine aliq̄ difficultate: pn̄t facere iīu/
ſtū. nā facile eſt q̄ homo cōmiſceat̄ cuꝫ vxore
vicini: ꝛ percutiat proxiꝰ: ꝛ tollat ab eo argen/
tū. ꝛ dare argentū ad procurandū homicidiū.
facile ē. ꝛ oīa iſta ſſ̄ iniuſta. ꝛ ita facere iīuſtū
videt̄ facile. Iſtā op. remouet pħs. d. q̄ facere
hꝰ que ſunt iniuſta material'r eſt facile: ſed q̄
hoīes hꝰ faciant ſic ſe hn̄tes. ſ. ex hītu ꝓmpte
ꝛ delectabil'r nō eſt facile nec eſt ſtati in ꝑtāte
hoīs: ſed ad hoc peruenit̄ per longā cōſuetudi
nē. (Similr̄ āt ꝛ cognoſcere) alia falſa op. eſt
circa cognitionē iuſtoꝝ ꝛ iniuſtoꝝ. ꝛ ē q̄ non ē
magne ſapiētie cognoſcere iuſta vel iniuſta. ꝑꝑ
hoc q̄ nō ē difficile intelligere iuſta legalia q̄
leges dicunt. Iſtā op. remouet pħs. d. q̄ hec q̄
leges dicūt ſimpl'r cōſiderata nō ſunt iuſta ni
ſi per accñs inq̄ꝰ accidit ea eē iuſta: ſed ꝯ veri
tatē iuſta ſunt ſm̄ q̄ aliqual'r operant̄ ꝛ diſtri
buūt̄. i. ſꝫ q̄ attribuunt̄ aliq̄l'r negocijs ꝛ per
ſonis: ſed attribuere cōueniēter ea que ſſ̄ lege

poſita negocijs ꝛ ꝑſonis ē magis oppoꝰ ꝛ ma/
gis difficile q̄ ſcire ſanatiua in quibꝰ ꝯſiſtit tō
ars medicine. maior. n. ē diuerſitas reꝝ volū/
tariaꝝ in quibꝰ ꝯſiſtit iuſtitia q̄ corꝑaliū ꝯple
xionū in quibꝰ ꝯſiſtit ſanitas. In ſanatiuis. n.
ſcire ꝟtutē mellis ꝛ vini ꝛ ellebori ꝛ vſtiōē ꝛ i/
ciſionē ē facile. ſed diſtribuere illa ad ſanādū.
ſicut oꝫ. ꝛ ut oꝫ. ꝛ q̄n̄ oꝫ ꝛc̄. tāti oꝑis ē q̄ti ꝛ me
dicū eē. ꝛ qui h cognoſcit ꝛ ſcit cōuenienter di/
ſtribuere medicꝰ ē. vel intelligi pōt q̄ tm̄ opꝰ ē
ꝛ ita difficile iſta ꝯueniēter diſtribuere ad idu
cendū ſanitatē q̄ꝰ ē eē medicū ſpeculatiuum.
imo forte multis ē difficiliꝰ bñ practicare ī me
dicatiōibꝰ vel medicialibꝰ q̄ bñ ſpeculari (ꝑꝑ
ipꝫ āt) hec ē. 3. falſa op. quā. pħs h remouet ꝛ ē
circa facilitatē eꝰ qō ē iniuſtū oꝑari: et ē q̄ iu/
ſtus nō minꝰ pōt iniuſtū facere q̄ quicūq̄ aliꝰ
q̄ ex h q̄ aliquis ē iuſtꝰ nō minus: ſed magis
ſcit ꝛ pōt oꝑari vnūq̄q̄ hoꝝ que d̄n̄r iniuſta.
ſicut cōmiſceri vxori alteriꝰ ꝑcutere aliū ꝛ di/
mittere clipeū ꝛ ſic de alijs iniuſtis. Iſtā op. re
mouet pħs. d. q̄ cōmiſceri vxori alteriꝰ ꝛ face/
re oꝑa timiditatis n̄ ē facere iniuſta niſi ꝑ acci
dēs inq̄ꝰ accidit illis q̄ fiunt eē iniuſta. ſed fa/
cere iniuſtū ꝑ ſe ē facere ꝓdicta ſic ſe hn̄tē. ſ. q̄
oꝑans ſit volēs ꝛ ꝓmptū delectabil'r oꝑant̄. vñ
facere illa ꝑ ſe ē facere iſta ex hītu inclināte ad
faciendū iſta. ſed iuſtꝰ nō hꝫ talē hītū. iō nō ꝓt
facere hꝰ ꝑ ſe. et ponit exꝰ de medicina. nā ſic̄
circa medicinā medicari ꝛ ſanare nō ꝯſiſtit in
h ſoꝰ q̄ ē incidere vel nō icidere vel dare far/
macū. i. medicinā laxatiuā vel nō dare ſed fa/
cere hec ſic̄ oꝫ (Sūt āt iuſta) hec ē. 4. ꝑticula
ꝯe ꝑtis ꝓncipalis in q̄ narrat quibꝰ cōpetūt iu
ſta. ꝛ dicit q̄ iuſta cōpetūt illis ꝑſonis qbꝰ pn̄t
adeſſe ea q̄ ſſ̄ bōa ſimpl'r ꝛ abſolute. cuiuſmōi
ſunt diuitie ꝛ alia hꝰ: ꝛ circa hꝰ hoīeſ ſe hn̄t di
uerſimode. ꝛ h iō ē. q̄ q̄dā hoīes q̄n̄ hn̄t ſuꝑ/
abūdantiā hꝰ bonoꝝ ꝛ q̄n̄ defc̄m. ꝛ ſic ſe hn̄t
hoīes cōiter. quidā vero nūq̄ hn̄t ſuꝑabundā
dantiā hꝰ bonoꝝ: ſed ſꝑ optime vtunt̄ talibuſ
bonis ſicut cōtingit homibꝰ ꝑfectis in ꝟtute ꝛ
forte dijs ſꝫ errorē eoꝝ qui ponebāt deos tali/
bꝰ vti quibuſdā. ſ. valde malis ꝛ inſanabilibꝰ
a ſua malitia nulla ꝑticula taliū reꝝ ē vtiliſ. ſꝫ
oīa eis nocēt. Quibuſdā ꝟo nō oīa nocēt. ſꝫ vſꝫ
ad determinatum termiꝰ proſunt ꝛ non vltra.
ꝛ hoc eſt humanum epyichia.

Secunda ps. 5. libri continet̄ in
vno c° ī quo oñdit̄ q̄l'r
epyichia ꝛ epyiches ſe hn̄t ad iuſtitiā ꝛ
ad iuſtū. ꝛ q̄ epyiches nꝫ ſimpl'r ē idē iuſto nꝫ
alterū ꝛ qō ē meliꝰ nō oī iuſto ſed legali. q̄ ē di
rectio legalis iuſti hn̄tis q̄n̄ pcc̄m. q̄ lex vir/
tual'r ꝛ de his que in ꝑlibꝰ ponit̄. ſingularia āt
ſub his indeterīata. ꝑꝑ quā īdeterīatōē n̄ in le
ge nec in legis poſitore ē pcc̄m. cū legis poſitor
ſic d̄ret. ſi ſciret ſingulares euētꝰ. cꝰ effectꝰ dire
ctiuū ē epyiches: ꝛ q̄ ꝑꝑ ſingulariū indeterīa/
tiōē. nō oīa ꝯ legē ſūt oīo certa. ſed indigent q̄/
dam virtute directiua. deinde quid epyichea:
ꝛ quid epyichia.

De epyichia ꝟo ꝛ epyiche q̄l'r
hꝫ priꝰ ē dicere.
Epyichia quidē ad iuſtitiā. epyiches āt ad iu/
ſtū. nꝫ. n. ut idē ſimpl'r. nꝫ ut alteꝝ gn̄e videt̄ i/
tendētibꝰ. ꝛ q̄n̄. n. epyiches laudamꝰ ꝛ viꝝ ta
lē. Quare ꝛ ad talia laudātes trāſferimꝰ ꝑ bo/
no magis epyiches. q̄n̄ meliꝰ oñdentes. Q̄n̄q̄
āt rōē ſequētibꝰ videt̄ incōueniēs ſi epyiches
ꝓter iuſtū qd exn̄s laudabile ē. vel. n. iuſtū n̄
ſtudioſū vel epyiches aliud. vl' ſi ābo ſtudioſa
idē ſunt. Dubitatio quidem igitur fere accidit
propter hoc circa epyiches.

Iſtud ē capꝰ de epyichia ꝯtinēs ꝯaꝫ ꝑtē. 5. li
bri. in q̄ ꝑ deteriat de obō epyichie. 2° ō eiꝰ
ſubō. 3° de ipſo hītu. ꝛ cōtinet. 4. ꝑtes ꝓncipa/
les. In ꝑma ꝓponit intētiōē ſuā: ꝛ eā ꝓſequit̄
mouēdo q̄dā qōē. ꝛ ad eā arguit. In ꝯa ibi (ha
bent āt oīa) ſoluit qōē motā. In. 3. ibi (Maꝰ
āt ex h) deteriat̄ de ſubcō epyichie. In. 4. ꝑte
ibi (Et hītꝰ ipſe) deteriat̄ de hītu epyichie. In
prima igit̄ ꝑte ꝓponit intētionē ſuā ꝛ eā ꝓſeq̄t̄
moue: q̄dā dubitatōē. ꝛ ad eā arguit. dicigr̄ ꝑ
q̄ ꝓriꝰ ē dicere de epyichia: q̄ noīat quēdā ha
bitū. ꝛ de epyiche q̄ ē obiectū eiꝰ. q̄l'r epyichia
ſe hꝫ ad iuſtitiā ꝛ q̄l'r eꝰ obiectū qō d̄r epyicheſ
ſe hꝫ ad iuſtū. qō ē obiectū iuſtitie. Intelligēꝰ
ꝯ expoſitores q̄ epycheſ d̄r in greco. illud qō ē
cōueniēs ꝛ decēs ab epy. q̄ ē ſupra. ꝛ ycos. q̄ ē
obediēs. q̄ ꝑ epyichiā aliquis excelliētiori mō
obedit: dū obſeruat intētiōē legis vbi intētiōī
legis diſſonāt ꝟba legis (Nꝫ āt ut idē) ꝓſeq̄t̄
dubitādo. an epyiches ſit idē qō ſimpl'r iuſtū.
ꝛ ar. ad dubitatiōē. ꝓcedēdo q̄ n̄ ē idē q̄ iuſtū
q̄ q̄n̄ laudamꝰ illud qō ē epyiches. i. obiectū
epyichie. vltra iuſtū d̄n̄tes hoc ē hn̄fcm̄ ꝛ me/
lius q̄ ſi fuiſſet factū ſꝫ ꝟba legis. ꝛ talē viꝝ q
h oꝑat̄ dicimꝰ eē virilē ꝛ ꝑfectū ꝛ magis ꝑfc̄m
l° qui oꝑat̄ ꝯ ꝟba legis. Ex q̄ appet q̄ ex q̄ lau/
damꝰ epyicheſ vltra opꝰ iuſtū ꝛ hoīeꝫ epyichū
magis q̄ hoīeꝫ iuſtū. nō videt̄ q̄ epyiches ſit
idē ſimpl'r q̄ iuſtū. (Q̄n̄ āt rōēꝫ ſequētibꝰ)
arguit in ꝯriū. d. q̄ ex alia ꝑte ſi velimꝰ ſeq rōē
videt̄ incōueniēs: ſi illud q̄ ē epyiches ſit lau
dabile. ꝛ tn̄ ſit aliud ꝓter iuſtū. vñ arguit ſic.
Bonū cōuenit v°: tm̄. ut in 2° hꝰ dictū ē. aut ḡ
ambo ſunt bona. ſ. epyiches ꝛ iuſtū: ꝛ tūc oꝫ q̄
ſint idē ꝛ nō diuerſa: cū boꝰ ſit v° tm̄. vel non
ābo ſſ̄ bona. ꝛ ſic vel epyiches nō ē boꝰ: ꝛ tūc n̄
ē laudabile. vel iuſtū nō ē boꝰ. qō ē icōueniēſ.
ſic ḡ circa qō ē epyiches accit dubita° ꝑꝑ ꝓdcā
q̄ ex vna ꝑte nō videt̄ q̄ epyiches ꝛ iuſtū ſint
idē, inq̄ꝰ epyiches laudat̄ ut meliꝰ q̄ iuſtū. et
ex alia ꝑte videt̄ q̄ ſit idē cū iuſto inq̄ꝰ illō qō
ē ꝓter iuſtū nō videt̄ bonū ꝛ laudabile.

Habent āt oīa ꝫ modū quēdā recte ⁊ nihil ſubcōtrariū ſibiipſiſ. Epyiches.n.iuſto quodā ens meli⁹ ē iuſtū. ⁊ nō ut aliō qōdā g⁹ exñs meli⁹ ē iuſto. Idē ḡ iuſtū ⁊ epyiches ⁊ ambob⁹ ſtudioſis exñtib⁹ melius epyiches. Facit āt dubitatiōz.qm̄ epyiches iuſtū quidē ē.nō qō ꝫm legē āt.ſed directio iuſti legalis. Cā āt qm̄ lex quidē vlr oīs. De qbuſdā āt nō ē poſ̄e recte dicere vlr. In quib⁹ igiẗ nccīum quidē dicere vlr.nō poſ̄e āt recte. ħ ut in pl⁹ accipit lex nō ignorans qō pccm̄ ē. Et eſt nihil min⁹ recta.pccm̄.n. nō in lege nȝ in legis poſitore:ſed in natura rei ē. Cōfeſti.n.opabiliū materia talis ē.cū igiẗ dicat lex vlr. Accidit āt in ħ preter ea que videnẗ vlē tūc recte hȝ:reliquit legis poſitor ⁊ peccauit ſimplr dicēs dirigere qō defecit.qō ⁊ legis poſitor ſic vtiqȝ diceret illic pñs:⁊ ſi ſciret lege poſuiſſȝ.ꝑꝑ qō iuſtū quidē ē ⁊ qōdam meli⁹ iuſto non eo ꝙ ſimplr aliud.ſed eo ꝙ per ſimplr pccm̄. ⁊ ē hec natura q̄ epyiches directio legis vbi deficit ꝑꝑ vlē. ħ .n.cā ⁊ e⁹ ꝙ nō oīa ꝫ legez eē.qm̄ de quibuſdaȝ īpoſ̄e ponere legē:qr̄ ſnīa indiget. Indeterīati enī indeterīata regula ē queādmoduȝ ⁊ leſbie figuratiōis plūbea regula ē. Ad figurā.n. lapidis trāſmutaẗ ⁊ nō manet regula ⁊ ſnīa ad reſ Quid quidē ē igitur epyicheſ:⁊ quū iuſtū:⁊ qm̄ melius iuſto manifeſtum eſt.

Hec ē ꝫa ꝑs h⁹ caplī in q̄ ſoluit dubitatiōz motā. ⁊ ꝯtinet.z.ꝑticulas. In ꝑma pōit ſolutōz dubitatōis ⁊ rōz dubitatōiſ. In ꝫa ibi (Cā āt qm̄ lex) aſſignat rōz veritatis ꝓpoſite ī ſolutiōe dubitatōis. Dicẗ igiẗ p̊ ꝙ oīa q̄ dcā ſūt ꝓ vtraqȝ ꝑte dubitatiōis q̊dāmō recte ſe hñt: nec ē aliq̄ ꝯrietaſ.nā qō ē epyichia ē quoddā iuſtū ⁊ tñ ē meli⁹ quodā alio iuſto.nā ſicut dcm̄ ē ſuperi⁹ iuſtū q̊ ciues vtunẗ diuidiẗ in naturale ⁊ legale.ē igiẗ epyiches meli⁹ iuſto legali:ſed cōtineẗ ſub iuſto naturali.⁊ ſic nō dr̄ meli⁹ q̄ȝ iuſtū q̄ſi ſit qōdaȝ aliud g⁹ ſepatū a gñe iuſti.ſic igr̄ iuſto ⁊ epyiches exñtib⁹ ſtudioſis: epyicheſ ē meli⁹ q̄ȝ iuſtū legale. Rō vo dubitatiōis ē:ꝙ epyiches ē aliqō iuſtū ſȝ ñ ē iuſtū legale:ſȝ ē q̄dā directio iuſtitie legalis.dcm̄ ē.n. ꝙ cōtineẗ ſub iuſto naturali a quo oriẗ iuſtū legale.vnūqōqȝ āt natū ē dirigi ꝫm prin⁹ a quo oriẗ ⁊ ꝑ ħ ꝙ epyiches ē directiuū iuſti legalis pōt ꝓbari qōdā pri⁹ dcm̄.ſ.ꝙ epyiches ē meli⁹ q̄ȝ iuſtū legale. ⁊ hec ē ꝯ.38.que ꝓbaẗ ſic. vnūqōqȝ naturalr̄ directiuū inq̄ȝ⁹ hi⁹ ē meli⁹ eo qō ꝑ ipm̄ dirigiẗ:ſed epyiches cū ſit iuſtū naturale ē directiuū iuſti legalis.ḡ ⁊c̄. (Cā aūt qm̄ lex) hec eſt ꝫa ꝑticula ꝫe ꝑtis in q̄ aſſignat rōz vitatis ꝓpoſite in ſolutiōe qōis que ē ꝙ iuſtū legale indiget directōe q̄ fit ꝑ epyiches ſeu per iuſtū naturale.cā vo qr̄ iuſtū legale indiget directiōe ē qr oīs lex datur vlīter.qr.n.ꝑticularia ſunt infinita:nō pñt ꝯprehendi ab intellectu hūano: ut de ſingulis ꝑticularib⁹ feraẗ lex.⁊ iō opȝ ꝙ lex in vniuerſali feraẗ.puta ut qcūqȝ fecerit homicidiū occidaẗ. de quibuſdā.n. pōt ꝫmo vlr ſꝑ eē ver⁹:ſicut in nccīys in quib⁹ nō pōt defect⁹ accidere.ſȝ de quiduſdā nō ē poſ̄e ꝙ dicaẗ in vniuerſali ꝙ ſꝑ ſit vex ſicut in cōtingētib⁹ de quib⁹ ſi aliquid ſit vex ut in plib⁹ ī paucioribus tñ deficit.⁊ talia ſunt fcā hūana de quib⁹ danẗ leges.qr igiẗ in talib⁹ ncc̄e ē ꝙ legis lator loquaẗ vlr ꝑꝑ impoſ̄itatē cōprehendendi ꝑticularia:nec ē poſ̄e ꝙ illud qō dr̄ in omib⁹ recte ſe hēat ꝑꝑ hoc qō deficit in paucioꝛib⁹:legi lator accipit illud qō ē in plurib⁹:⁊ nō ignorat ꝙ defect⁹ pōt eē in paucioꝛib⁹.ſicut naturalis dicit ꝙ hō hȝ.5.digitoſ.⁊ tñ nouit ꝙ ꝑꝑ errorē nature accit q̄ñȝ ꝯriū.ſed in paucioꝛib⁹ (Et ē) predict⁹ tñ defect⁹ nō tollit rectitudinē legis: nec iuſti legalis.qr lex recta ē:nec ē defect⁹ ex ꝑte legis.qr lex rōnabilr̄ poſita ē.nȝ ex ꝑte legis latoris q locut⁹ ē ꝫ cōditiōz materie:ſȝ defect⁹ ē ex ꝑte rei:talis.n. ē materia opabilium humanox ꝙ ñ ſunt vlīter ⁊ ſemꝑ eodē mō: ſed in paucioꝛib⁹ diuerſificanẗ ut reddere depoſitū ꝫm ſe ē iuſtū:⁊ ut in plurib⁹ bo⁹.in aliq̄ tñ cāu pōt eē malū:ut ſi gladi⁹ reddaẗ furioſo (Cum igiẗ) dicatex his cōcludiẗ ꝙ ncc̄e ē eē aliquod directiuū iuſti legal. ⁊ hec ē ꝯ.39.que ꝓbaẗ ſic. Illud qō q̄ñȝ deficit ⁊ ñ ē ſꝑ vtile obſeruari neceſſe ē eē aliqō directiuū: ſed iuſtū legale q̄ñqȝ deficit nec ē ſꝑ vtile illud obſeruari.igiẗ ncc̄e ē aliqō directiuū eē iuſti legalis. maior pȝ de ſe ⁊ minor declaraẗ.nā lex ꝓponit vlr aliquid qō ñ eſt vlr obſeruandū:ſed in aliq̊ caſu deficit ⁊ ī tali caſu lex indiget directōe:⁊ vbi tal caſuſ accidit ſi legis lator eēt pñs deteriaret ſic eē corrigendū ⁊ ſi a p̄n̊ p̄ſciuiſſet poſuiſſet ħ in lege. ſed ñ potuit cōprehendere oēs caſus ꝑticulares. Ex⁹ iſti⁹ directiōis legi ponit tale. In q̄dā ciuitate ſtatutū fuit ſub pena capitis ꝙ n⁹ ꝑegrin⁹ aſcēderet muros ciuitatis.ne.ſ.poſſet dominiū ciuitati vſurpare. hoſtib⁹ vo iuadētib⁹ ciuitatē quidā ꝑegrini aſcēdentes muros ciuitatis defenderūt ciuitatē ab hoſtib⁹.quos tñ ñ eſt dignū capite puniri.qr eēt ꝯ ius naturale ut bñfactorib⁹ pena repēdereẗ.⁊ iō iſtud iuſtū legale oȝ dirigere ꝫ iuſtū naturale.ſ.ꝫ epyicheſ (Propter ꝙ) cōcludit vitatē intētā.ſ.ꝙ oȝ ponere directiuum iuſti legalis qō ē epyiches.et epyicheſ ē qōdā iuſtū ⁊ ē meli⁹ quodā iuſto:ſed ñ eſt meli⁹ iuſto naturali qō ſimplr ⁊ vlr eſt obſeruandū:ſed ē meli⁹ iuſto legali ī q̄ accit pccȝ. ꝑ ħ qō ſimplr.i. vlr ꝓponiẗ. vñ hec ē natura e⁹ qō ē epyiches ꝙ ſit directiuū legis vbi lex deficit ꝑꝑ aliquē ꝑticularē caſuȝ:nec pñt oīa deteriari ꝑ legē.qr de quibuſdā q̄ raro accidunt: īpoſ̄e ē ꝙ lex ponaẗ eo ꝙ ñ pñt oīa talia ab homie p̄uideri.⁊ iō nccīa ē ſnīa iudicis p̄ter legē latā:ꝑ quā ſnīam vlem dcm̄ legis applicaẗ ad ꝑticulare negociū.qr.n.materia opabiliū humanox ē indeteriata oȝ ꝙ eox regula que eſt lex ſit indeteriata ñ ſꝑ eodē mō ſe hñs.⁊ poniẗ ex⁹ de regula leſbie edificatiōis.in leſbia eniȝ inſula ſunt lapides duri qui ñ pñt de facili ferro ſcindi ut ſic diriganẗ ad oēz rectitudinez. ⁊ iō edificatores ibi vtunẗ regula plumbea:⁊ ſic iſta regl̄a applicata ad figuras lapidū ñ manȝ in eadē diſpōe.⁊ ita oȝ ꝙ ſnīa iudicū adapteẗ ad res ſecundū ꝙ conuenit rebus.

Mãi eſtuz aūt ⁊ ex ħ qm̄ epyiches quis ē.taliū.n. electiu⁹ ⁊ opatiu⁹:ñ atribodykayos ad deteri⁹ ſed minoratiu⁹ q̄ȝuis hñs legē adiuuantē. epyiches eſt ⁊ habitus ipſe epyichia iuſtitia quedā exiſtens.⁊ non aliter quidem habitus.

Hec ē.3.ꝑs ꝑ͛cipalis h⁹ capituli. in q̄ deteriat de ſubō epyichie.⁊ dicit ꝙ mani⁹ ē ex p̄dictis qs hō eſt epyiches.ſ.ille qui eligit ⁊ opaẗ q̄ dcā ſunt.ſ.qui dirigit iuſtū legale vbi deficit. Quilibet.n.bon⁹ iudex oȝ eē epyiches ⁊ ſnīa ſua opatio epyichie:⁊ ponit vnā ꝓprietatē e⁹ ⁊ dicit ꝙ talis hō ñ eſt atribodylzayes. i. diligenter exequēs iuſtitiā ad deteri⁹.ſ.ad puniendū.ſicut illi qui ſunt rigidi in puniēdo: ſȝ diminuit penas q̄ȝuis hēat legē adiuuantē ad puniendū.ñ.n.pene ſunt ꝑ ſe intēte a legis latore.ſed pena intēdiẗ q̄ſi medicina pccōx. ⁊ iō epyiches ñ plus apponit de pena q̄ȝ ſufficit ad cohibendū pccm̄. (Et hitus ipſe) hec e.4.ꝑſ h⁹ caplī.in q̄ deteriaẗ de hitu epyichie. ⁊ dicit ꝙ hit⁹ qui ē epyichia ē quedā ſpēs iuſtitie.⁊ ñ ē ali⁹ hit⁹ q̄ȝ iuſtitia.notandū ē hic ꝫ lycoñ.ꝙ ħ nomē epyichia multas hȝ ſignificatiōes.nā p̊° ſignificat ſtudioſitatē.i. virtuoſitatē ⁊ decentiā ⁊ moderatiōz ⁊ modeſtiā ⁊ amorē cognitōis ſuiipſi⁹ q̄lis ſit in vtute ex prudentiū ⁊ cognoſcentiū ipm̄ iudicio. 2° ſignificat vtutem cognoſcitiuā moderamis legū.q̄lr̄.ſ.leges poſite de hi s ut frequēti⁹ ⁊ in plurib⁹ cōtingunt nō ſunt obſeruāde in aliqb⁹ caſib⁹ qui ꝯtigūt raro:⁊ ut in paucioꝛib⁹:ſed moderādus ē eox rigor ꝫ circūſtantias.rari⁹ accipiētes cui⁹ rei exēpla ſatiſ inferi⁹ patebūt. hec lycoñ. Mihi āt. videẗ ꝙ ħ nomē epyichia duas hȝ ſignificatiōes.qr p̊° accipiẗ cōiter ꝓ oī vtute indr̄nter vñ inferi⁹ in multis locis phs idē intēdit ꝑ ħ nomē epyiches ⁊ ꝑ ħ nomē vtuoſuȝ ſeu ꝑ hñs vtutē. 2° accipiẗ ꝓprie ꝑ quadā ſpē naturaliſ iuſtitie que ē directiua iuſtitie legalis: ⁊ ñ eſt vt⁹ cognitiua ſicut nec iuſtitia:ſed eſt vt⁹ directiua circa materiā legis ſeu iuſtitie legalis.et ſic accipiẗ hic. Dubitaẗ hic vt⁹ epyichia ſit vt⁹ videẗ ꝙ ñ.qr nulla virt⁹ excludit aliā vtutē.qr virtutes ſunt cōnexe ut patebit in.6.h⁹. ſed epyichia excludit iuſtitiā legalē.qr tollit illud qō ē iuſtū ꝫ iuſtitiā legalē.igiẗ ñ eſt virtus Itē virt⁹ pōt ieſſe cuilȝ.qr ꝫ euſtraciū ſuꝑ p̊⁹ h⁹.nulli volēti ut oȝ īpanti eſt īpoſ̄is poſſeſſio virtutis.ſed epyichia ñ pōt ineſſe cuilȝ. qō pȝ. qr e⁹ ē interp̄tari intētiōz legis latoris:ſȝ legē interp̄tari ad ſo⁹ p̄ncipē ꝑtiet ⁊ ñ ad ſubditos. igiẗ ⁊c̄. In ꝯriū ē phs.qui ponit ꝙ epyichia eſt ſpēs iuſtitie.ex q̊ ſequiẗ ꝙ ē virt⁹. Ad hāc dubitatiōz dōm.ꝙ epyichia ē virt⁹.c⁹ rō ē.qr qō incliat ad opandū cōformiter recte rōi ē virt⁹ ſed epyichia ē h⁹.nā epyichia tribuit ſubō ſuo facultatē interp̄tandi legē in ordie ad bo⁹ cōe qō finalr̄ intēdiẗ in oī lege.cū igiẗ nihil pl⁹ conſonet recte rōi q̄ȝ ꝙ bo⁹ cōe ſalueẗ:pȝ ꝙ epyichia incliat ad opandū cōformiter recte rōni. nccītas āt iſti⁹ virtutis ſumiẗ ex defectu legi Nā qr act⁹ hūani de quib⁹ leges danẗ ſunt ꝑticulares ⁊ cōtingentes ⁊ infinitis modis variari pñt īpoſ̄e ē talib⁹ aliq̄ȝ regula applicare.q̄ in nullo caſu deficiat ꝑꝑ qō oȝ legē q̄ de iſtis vlr tradiẗ in aliq̄ caſu ꝑticulari deficere. Cū igiẗ legis lator ꝑ p̄cepta legis ſꝑ intēdat eq̄litatem iuſtitie ⁊ bo⁹ rei publice ſi contingat ꝙ in aliq̄ caſu ꝑticulari obſeruare p̄cepta legis ſit ꝯ eq̄litatē iuſtitie vel ꝯ bo⁹ cōe:ſicut ꝯ bo⁹ cōe eſt reddere depoſitū alicui ꝓditori ad īpugnatōz ciuitati: vel gladiū depoſitū furioſo ad ſuiipi⁹ interfectiōz.iō in his caſib⁹ ⁊ ſilib⁹ malū eēt ſequi vba legis:ſed p̄termiſſis vbis legi debem⁹ ſeq intētiōz legis latoris eligendo illud qō rō iuſtitie exigit ⁊ cōis vtilitas:⁊ ad ꝓmpte eligēdū iſta ⁊ ad ꝓſequendū intētiōz legis latori ordinaẗ epyichia q̄ latine dr̄ naturalis eqtas. et ꝫ albertū hec virt⁹ īnitiẗ huic p̄n̊oē qō ad aliquē finē ordinaẗ ſeu inſtituiẗ ꝯ illū finē obſeruari ñ oȝ. Sed du⁹ ē cuiuſmodi ſunt ꝓpōes legis q̄s rectificat ⁊ dirigit epyichia.aut.n.ſūt ꝓpōes falſe ⁊ ſic ñ foret lex recta.aut ſunt ꝓpoſitiōes vlr vere ⁊ tūc ñ indigēt directiōe cū vo hēant iuſtitiā vbi gr̄a. Si lex p̄cipiat ꝙ oīs homicida ſit morte puniēdus:aut hec ꝓpō ē vlr va:⁊ tūc ñ indiget directiōe: aut hȝ inſtantiā: in aliq̄ ſingulari:⁊ tūc eſt ſimplr fl̄ā.qr vlis eſt ſimplr fl̄ā. c⁹ vna ſingulari ē fl̄ā: ⁊ ſic ñ eſt lex recta ſed erronea.cū p̄cipiat errorez ⁊ fl̄m.et ſi dicaẗ ꝙ lex p̄cipit illud qō ē vex ⁊ tenendū ut ī plurib⁹.ꝯ.ꝫ ħ ꝓpōes legis eēnt tales ut ī plurib⁹.oīs hoīcida ē morte puniendus:ſed ex dictamine legis illud ſtatutū ñ eēt.aliquis hoīcida ē morte puniēdus:ñ.n.ſequiẗ ut in plurib⁹ oīs hoīcida eſt morte puniēdus.ḡ iſte hoīcida ē morte puniēdus. Itē epyichia ē p̊ de vlib⁹ qr ñ dirigit in ħ ſingulari caſu tñ nec in illo: igiẗ ē directiua p̊ circa vlē.ſed in opatiōib⁹ humanis ñ inueniẗ aliqd vlē vex qn capiat inſtātiā in aliq̄ caſu ſingulari.igiẗ q̄ rōne iuſtitia legalis indiget aliqua vtute dirigente eadeȝ ratiōe epyichia indigebit alia vtute dirigente.et ſit in infi⁹. Ad p̊⁹ iſtox dōm.ꝙ alie ſt̄ ꝓpōes legi expſſe ⁊ aūe itellc̄e ꝫ itētōz legi latōis ꝓpō

nes leg' expſſe vel ſcripte īter legalia ſīt ꝑpōes vl'es: que n̄ ſunt vl'r vere: ſed ſunt v̄e ut ī pl'ib⁹. v̄bi grā. ut oīs hoīcida ē morte puniendus: ſed ꝑpō huic corrn̄dens ꝑ intētiōz legis latoris ē iſta. oīs hoīcida eſt morte puniēdus: niſi ius naturale vel recta rō ſit in ꝯriū. dico igr̄ ꝙ ꝑpōes legis de v̄tute ſermōis ꝛ ꝑ ꝙ ſonāt v̄ba legis n̄ ſunt vl'r vere nec tenēde: tn̄ inte⁹ legis latoris de hi⁹ ꝑpōib⁹ ē ver⁹ vl'r. verbi grā. Iſtud ē vl'r verū ꝛ iuſtū ꝑ legē. ꝙ oīs hoīcida eſt morte puniendus niſi ius naturale vel recta rō ſit in ꝯriū. vn̄ lex ē recta qn̄ ꝑpōes legis ſunt v̄e. ꝑ intentiōz legis latoris: q̄uis n̄ ſint vere. ſm v̄ba legis. Ad aliud dicendū. ꝙ epyichia n̄ eſt circa aliqd vl'e ꝑ̄: ſꝫ ē virt⁹ directiua eq̄ ꝑ̄ circa oēs caſus ſingulares accidētes circa legalia vel ꝑ̄cepta legis. vn̄ ſicut act⁹ vidēdi n̄ ē ꝑ̄ circa aliqd vl'e. ſed circa qd'lꝫ ſingulare qd ē obiectū viſus. ita epyichia n̄ hꝫ ꝓ obcō ꝑ̄ circa qd dirigit aliqd vl'e: ſed qd'lꝫ ſingulare eq̄ ꝑ̄ niſi quiſ velit diſtinguere de obō motiuo ꝛ de obō cōtentiuo qd n̄ ē multū ad ꝑpo⁹. ſic igiṫ dico ꝙ epyichia eſt virt⁹ ꝑ quā obſeruaṫ intētio legis latoris. ꝛ n̄ ſp̄ obſeruanṫ v̄ba legis. ꝛ hꝫ ꝙ videṫ ph̄s dicere. epyichia eſt virt⁹ ſpālis cōtenta ſub iuſtitia naturali. Licoñ. tn̄ videṫ dicere. ꝙ cōtineṫ ſub prudētia naturali. q2 eſt virt⁹ cognoſcitiua moderamīs legū. Et mihi videṫ ꝙ cōprehendat vtrāq3. ſ. prudentiā naturalē. vna cū iuſtitia naturali. Ad ꝑ̄⁹ ī ꝯriū dōm. ꝙ epyichia n̄ excludit ire⁹ iuſtitie legal' q̄uis excludat v̄ba. ꝛ ſic n̄ excludit aliq̄ v̄tutē. Ad aliō dōꝫ. ꝙ cū lex ſit cōdita ꝑ bo⁹ cōe rei publice: quelꝫ lex in tn̄ hꝫ virtutē obligandi inq̄⁹ ad bonū cōe rei publice ordinaṫ. ſi igiṫ cōtingat aliqs caſuſ in q̄ obſeruātia legis obuiat māifeſte bono cōi vel naturali equitati: in tali caſu lex ꝑdit v̄tutē obligandi ꝛ rōꝫ vere legiſ: ꝛ in tali caſu cuilꝫ ſubdito: lꝫ a v̄bis legis diſcedere ꝛ intētiōi legis latoris ſe cōformare. Ad formā rōnis dōꝫ. ꝙ ſubditi n̄ eſt interp̄tari legē in dubijs. ſꝫ vbi obſeruātia legis manifeſte ē ꝯria bono publico vel naturali eq̄tati. tūc cuilꝫ ſubdito lꝫ v̄ba legis omittere ꝛ intētiōi legis latori adherere.

Tertia ps. 5. libri cōtineṫ in vno c° in q̄ deteriaṫ de iuſtitia metaphorice dcā que ꝯſiſtit in his que ſīt hoīs ad ſeipm̄. ꝛ ꝑ̄ oñdiṫ ꝙ n̄ cōuenit aliquē ſibiipſi iniuſtū facere. ꝛ ꝑ̄ ꝙ n̄ ꝑ vlem iuſtitiā iiuſtū facit ſibiipſi aliquis ēt occidēs ſeipm̄: ſed ciuitati. deinde ꝙ nec ꝑ iuſtitiā ꝑticularem. ꝑ̄ q2 ſil' hr̄et pl⁹ ꝛ min⁹. z° q2 volūtarie ꝛ ex electōe: ꝛ in ſeipſo ꝑ̄n⁹ h̄ūs agit ꝛ patiṫ. 3° q2 volēs iniuſtū pateret. 4° q2 in nulla ꝑticulari iniuſtificatiōe aliquis ſibiipſi iniuſtū fecit. poſtea ſoluiṫ totalr̄ ꝑ diffinitiōz e⁹ qd ē iniuſtū pati. deinde oñdiṫ ꝙ ambo ſunt praua. ſ. iniuſtū facere ꝛ iniuſtū pati: ſꝫ tn̄ iniuſtū facere ſimpl'r eſt deterius. lꝫ poſſit ꝑ accidēs eē min⁹ malū. deinde ꝙ ꝑ metaphorā ꝛ n̄ ꝑprie. dicunṫ iuſtū ꝛ iniuſtū nō ipſi ad ſeipm̄. ſed ꝑtib⁹ ipſius quib⁹ pōt eſſe ad inuicē. n̄ politicū iuſtū. ſed dn̄atiuū ut parti aīe hn̄ti rōꝫ ad irratiōabilez quib⁹ ſi rō ipat ꝛ irrationali imparur eſt iuſtum qddam. ſi vero econuerſo iniuſtum quoddam.

Utrum āt cōtingat ſibiipſi iniuſtū facere vel nō mani⁹ ex his q̄ dicta ſunt. Quedā. n. ſunt iuſtoꝝ ꝑ oēm virtutez a lege ordinata. puta n̄ iubet ſeipm̄ interficere lex. qd āt n̄ iubet ꝓhibet. Adhuc āt cū preter legē noceat n̄ ꝯ nocens volens iniuſtū facit. volens āt ꝛ ſciēs ꝛ que ꝛ quid ꝛ ut. Qui āt ꝑ iraꝫ ſeipm̄ occidit volens h̄ operaṫ ꝑter rectā legez ꝙ nō ſinit lex. Iniuſtum facit ergo.

Hec eſt. 3. ps libri. 5. que cōtineṫ in vno c° cōtinēte. 5. ꝑtes ꝑ̄ncipales. In ꝑ̄ma moueṫ hec qō. vt⁹ aliquiſ poſſit ſibiipſi iniuſtū facere ꝛ ad eā arguit. in ꝑ̄a ibi (Sed cui) ſoluit eā q̄⁹ ad iniuſtitiā legalē. in tertia ibi (Ad hec āt ꝑ ꝙ iniuſtus) ſoluit qōꝫ q̄⁹ ad iniuſtitiā ꝑticularē. in q̄rta ibi (Mani⁹ āt qm̄) cōꝑat ad inuicē iniuſtū facere ꝛ iniuſtū pati. in. 5. ibi (Scōm metaphorā) oñdiṫ q̄lis eſt iuſtitia vel iiuſtitia metaphorice dcā. In ꝑ̄ma igiṫ ꝑte mouet qōez ꝛ ad eā arguit. qd quā mouet eſt iſta. vt⁹ aliqs ſibiipſi poſſit iniuſtū facere. hanc qōez ſuꝑius mouebat. ſed hic ꝑtractat. dicit igiṫ ꝑ̄. ꝙ ex predictis pōt eē mani⁹ vt⁹ aliquis ſibiipſi poſſit iniuſtū facere (Quidā. n. ſunt) arguit ꝓcedēdo dupl'r ꝙ aliquis pōt ſibiipſi iiuſtū facere. ꝑ̄ ſic. nā illa q̄ ſunt iuſta ꝑ quācūq3 v̄tutē ordinanṫ a lege. vn̄ illud qd in nullo caſu ordinaṫ a lege n̄ videṫ eē iuſtū ꝑ aliquā v̄tutē. ꝛ ita videṫ eſſe iiuſtū. ſed in nullo caſu lex iubet ꝙ aliqſ interficiat ſeipm̄: ꝛ illa q̄ in nullo caſu lex iubet: illa ꝓhibet: ꝛ qd lex ꝓhibet ē iniuſtū: ꝛ aliqs pt interficere ſeipm̄. igiṫ aliqs pōt ſibiipſi iniuſtuꝫ facere. vn̄ pōt rō breuiter ſic formari: Interficere ſeipm̄ eſt iniuſtuꝫ facere cū h̄ in nullo caſu p̄cipiaṫ a lege. ꝛ ꝑ ꝯn̄s ꝓhibeṫ a lege. ꝛ ꝑ ꝯn̄s ē iniuſtū. ſed aliquis pōt ſeipm̄ interficere vel ꝑcutere ꝛ verberare: quoꝝ qd'lꝫ ē iniuſtuꝫ. igiṫ aliquis pōt ſibiipſi iniuſtū facere. Circa hāc ꝑpōꝫ quā ponit hic ph̄s (Que lex nō iubet ꝓhibet) eſt ſciendū ꝙ hec ꝑpō n̄ eſt ſic intelligenda. ꝙ nihil ſit mediū inter p̄ceptū ꝛ ꝓhibitōez legis. cū multa ſint q̄ nec a lege iubenṫ nec ꝓhibenṫ. ſed ꝑmittunṫ ad voluntatē hoīum. ſicut emere rē aliq̄ vel n̄ emere: ſꝫ ē ſic intelligenda ꝙ illa q̄ ꝑ ſe ſunt mala q̄ lex in nullo caſu iubet illa lex ꝓhibet. ꝛ n̄ intelligiṫ de his q̄ indr̄nter pn̄t eē bona vel mala (Adhuc āt ꝑter legem) z° arguiṫ ad idez ſic. Ille q̄ ꝑter p̄ceptuꝫ legis īfert nocumētū alicui q̄ n̄ ē ꝯ nocēs. i. reſiſtens īferēti nocumētū facit iniuſtū volēſ. ꝛ in hic dico ꝙ volēs intelligiṫ ꝙ ſit ſciēs qd ꝛ q̄uo ꝛ ſic

dē alijs circūſtantijs. ſed ille q̄ occidit ſeipꝫ ꝑ irā oꝑaṫ ꝑter p̄ceptū legis ꝛ īfert nocumētum ſibiipſi volens. ꝛ qd lex nō permittit oꝑaṫ. igiṫ aliquis poteſt ſibiipſi iniuſtum facere.

Sed cui vel ciuitati. ſibi āt n̄. nolens. n. patiṫ. iniuſtū patiṫ āt iuſtū volēs. ꝑ qd ꝛ ciuitas dānificat ꝛ q̄dā inhonoratio adeſt ſeipm̄ corrūpenti vt ciuitati iniuſtum facienti.

Hec ē ꝑ̄a ps h⁹ capl'i in q̄ ſoluit dictā dubitatiōz. q̄⁹ ad iuſtitiā ꝛ iniuſtitiā legalez ꝛ eſt ꝙ n⁹ facit ſibiipſi iniuſtū ꝑ iuſtitiā legalē. verū eſt tn̄. ꝙ ille q̄ interficit ſeipꝫ facit alicui iniuſtū ꝑ iuſtitiā legalē. Sꝫ ſciendū ē cui facit iniuſtū: ꝛ ſoluēdo dicit ph̄s ꝙ facit iniuſtū ciuitati quaꝫ ꝑ̄uat vno ciue. ſꝫ n̄ facit ſibiipſi (volēs. n.) ꝓbat duo q̄ dixit in hac ſolutiōe. ꝑ̄ ꝓbat ꝙ interficiēs ſeipm̄ n̄ facit ſibiipſi iniuſtū. ꝛ hec ē ꝯ° 40. q̄ ꝓbaṫ ſic. Interficiēs ſeipꝫ volēs patiṫ occiſione. ſed n⁹ patiṫ iniuſtū volēs. ut pꝫ ex p̄cedentib⁹. igiṫ nō facit ſibi iniuſtū. q2 volēs h̄ facit ꝛ volēs h̄ patiṫ (ꝑ qd ꝛ ciuitas) z⁹ dcm̄ ī ſolutiōe. ſ. ꝙ interficiēs ſeipꝫ facit iniuſtū ciuitati. ꝛ hec ē ꝯ° 41. q̄ ꝓbaṫ ꝑ qddā ſignū rl'e. videmus. n. ꝙ ciuitas infert dānū q̄le eſt poſſe. ſ. inhonoratiōꝫ ꝛ vituperiū ei qui occidit ſeipꝫ. q2 facit ꝙ cadauer e⁹ trahit ꝑ ciuitatē ad viliſſi⁹ locū ex̄ ciuitatē. ꝛ ꝙ ibi ſepeliṫ vel dimittiṫ inſepultū. ꝛ h̄ eſt ſig⁹ ꝙ ille qui interficit ſeipm̄: facit iniuriā ciuitati. vn̄ pōt ratio ſic formari. Ille cuius cadaueri infertur damnū a ciuitate facit iiuriam ciuitati. ſed cadaueri illius q̄ interficit ſeipſum infertur damnū quale eſt poſſibile a ciuitate. igitur ꝛc̄.

Adhuc āt ꝑ ꝙ iniuſt⁹ ſolū ꝙ iniuſtū faciēs ꝙ ꝛ n̄ totalr̄ prau⁹ n̄ eſt iniuſtū facere ſibiipſi. h̄. n. aliud ab illa. Eſt enim aliq̄ſ iniuſt⁹ ſic mal⁹: queādmodū timidus n̄ ut totā hn̄s malitiā. q̄r nꝫ ꝑ hanc iniuſtū facit. Siml'. n. eidē vtriq3 erit auferri ꝛ adijcere eidē. h̄ āt ipoſſe: ſed ſp̄ in pluri⁹ nc̄c̄iū iuſtū ē ꝛ iniuſtū. Adhuc āt voluntariū ꝛ electōne ꝛ pri⁹. cui eni ꝑ̄ paſſus ē ꝛ ꝯ facit n̄ videṫ iniuſtuꝫ facere. Ipſe āt a ſeipſo eadē ſil' ꝛ patiṫ ꝛ facit. Adhuc erit nolentē iniuſtū pati. Cū in his āt ſiue ſm ꝑtē iniuſtificatiōib⁹ null⁹ iniuſtuꝫ facit. Mechaṫ. n. null⁹ eā vxorē q̄ ſui ipſius nꝫ ſuffodit ſuiipſi⁹ muꝝ. nꝫ furaṫ q̄ ſuiipſius. Totalr̄ aūt hoc ſoluitur ſibiipſi iniuſtū facere ꝑ diffinitōꝫ eā que ꝑter voluntarie iniuſtum pati.

Hec ē. 3. ps in q̄ ſoluit dictā ſolutiōꝫ q̄tuꝫ ad iniuſtitiā ꝑticularē. ꝛ ꝑ̄ dicit ꝙ aliqs dr̄ iniuſt⁹ nō q̄i totalr̄ prau⁹ ꝑ oēm malitiā: ſed ſo⁹ q̄i faciens iniuſtū ꝑticulare. v̄bi grā. aliqs dr̄ timidus ꝑ ꝑticularē malitiā: ꝛ n̄ ꝑ totā malitiā. ꝛ ꝑ illā iniuſtitiā ꝑticularē n̄ cōuenit ꝙ aliquis ſibiipſi faciat iniuſtū (Sil'. n. eidez) ꝓbat qd narrauit. ſ. ꝙ ꝑ iniuſtitiā ꝑticularē null⁹ facṫ ſibiipſi iniuſtū. ꝛ hec ꝯ° 42. q̄ ꝓbaṫ dupl'r. ꝑ̄ ſic Ille qui facit iniuſtū ꝑꝫ iniuſtitiā ꝑticularē hꝫ plus q̄ eſt dignū. ꝛ ille q̄ patiṫ iniuſtū ꝑ iniuſtitiā ꝑticularē hꝫ min⁹ q̄ eſt dignū. ſed ſi aliqs facit ſibiipſi iniuſtū ꝑ aliq̄ iniuſtitiā ipſe facṫ iniuſtū. ꝛ ēt patiṫ iniuſtū. q̄ ſi aliquiſ facit ſibiipſi iniuſtū ꝑ iniuſtitiā ꝑticularē ſequiṫ q̄ ille hr̄et min⁹ q̄ ē dignū. ꝛ ei auferreṫ aliquid de ſuo. ꝛ ꝙ ſibi addereṫ aliqd plus q̄ ē equū qd ē ipoſſe ꝛ ita n̄ pōt aliqs ſibiipſi iniuſtū facere: ſed tamen iuſtū q̄ iniuſtū nc̄c̄e ē in pluri⁹ ꝑſonis inueniri (Adhuc voluntariū) z° ꝓbaṫ ꝯ° ſic. Iniuſtuꝫ facere oꝫ ꝙ ſit vo⁹ ꝛ ex electione ꝛ oꝫ ꝙ ſit pri⁹ q̄ iniuſtū pati. nā ille q̄ ꝑ̄ paſſus ē iniuſtū ꝛ idē facit ꝯ ꝑ ꝙ lex ꝑmittit. n̄ videṫ facere iniuſtū: puta ſi recipiat rē ablatā ab eo. vn̄ breuiter iniuſtū facere pri⁹ ē q̄ iniuſtū pati. ſed ſi aliquis noceat ſibiipſi faciēdo ſibiipſi iniuſtū facit ſil' ꝛ patiṫ. ꝛ n̄ pri⁹ facit q̄ patiṫ. q̄ idē reſpectu eiuſdē erit pri⁹ ꝛ nō ꝑ̄⁹: qd ē incōueniēs. nō q̄ videṫ ꝙ aliquis ſibiipſi faciat iniuſtū. Iſta rō n̄ videṫ multū nc̄c̄ia. q2 ſil' tp̄e agēs agit ꝛ patiēs patiṫ igiṫ ſi intelligiṫ hec rō de ꝑ̄oritate ꝑ tp̄s: rō nō valet. q2 aſſumit fl̄m. ſi v̄o intelligiṫ de ꝑ̄oritate nature: n̄ videṫ incōueniēs: q2 aliqs agens ī ſeipm̄ ſic ſil' ē ꝑ̄or natura ꝑ ꝙ ē agens: ꝛ poſterior natura ꝑ ꝙ ē patiēs. (Adhuc erit vtiq3) 3° ꝓbaṫ ꝯ° ſic. ſi aliqs faciat ſibiipſi iniuſtū cū faciēs iniuſtū ſit volēs ꝛ ipſe ſil' facit iniuſtū ꝛ patiṫ iniuſtū. q̄ patiṫ iniuſtū volēſ qd fl̄m ē. ꝛ ꝯ ꝑ̄deteriata (Cū his) 4° ꝓbaṫ ꝯ° ſic inductiue ī ꝑticularib⁹ ſpeciebus iniuſtitie ꝑticularis ſic Si. n. aliqs ꝯſideret in iiuſtificatiōib⁹ ꝑticularib⁹ apparet ꝙ n⁹ facit ſibiipſi iniuſtū. vna. n. ſpēs iniuſtitie ꝑticularis ē mechia. i. adulti⁹. ꝛ mani⁹ eſt ꝙ n⁹ mechaṫ cū vxore ꝑpria. nꝫ dr̄ ſuffoſſor muroꝝ. qd ꝑtinet ad aliq̄ ſpēꝫ iniuſtitie: ꝑ hoc ꝙ ſuffodit ꝑpriū muꝝ. nec dr̄ aliqs fur ex h̄ ꝙ accipit ſua ꝑpria ꝛ ſic pꝫ ꝙ n̄ ꝯueit ſibiipſi iniuſtū facere ꝑ aliq̄ ſpēm iniuſtitie ꝑticularis. (Totalr̄ āt) vn̄ qd querēs. vtꝝ aliqs poſſit ſibiipſi iniuſtū facere. totaiṫ ſoluiṫ ꝑ h̄ ꝙ iniuſtū pati ē preter voluntatē patiētis: ꝛ iniuſtū facere. n̄ eſt preter voluntatē faciētis. ꝛ iō ſi aliquis faceret ſibiipſi iniuſtū: ſil' vellet ꝛ nollet pati iniuſtū. q2 faciēs iniuſtū vult ꝙ patiēſ patiaṫ iniuſtū ꝛ patiēs iniuſtū iniuſtū nō vult pati iniuſtū. ſed ſi aliquis faciat ſibiipſi iiuſtū ſil' ē faciēs ꝛ patiēs. q̄ ſil' idē nollet ꝛ vellet.

Manifeſtū āt ꝛ qm̄ ambo quidē praua ꝛ iniuſtū pati ꝛ iniuſtū facere: h̄ quidē. n. min⁹. hoc āt plus eſt hr̄e medij: ꝛ queādmodū ſanū quidē in mediciali. hn̄ hitiuū āt in exercitatiua. ſed tn̄ deteriuſ iniuſtū facere. Iniuſtū facere. n. cū malitia quidē ꝛ vituꝑabile erit ꝛ malitia vel perfecta ꝛ ſimpliciter vel proxime. Non eni voluntariū cum iniuſtitia. iniuſtū pati āt ſine malitia ꝛ iniuſti

tia. Secundū quidē igitur ipm iniuſtum pati minus prauum. ſꝫ accñs āt nihil ꝓhibet maiꝰ malū. ſed nihil cura eſt arti: ſed pleureſim dicē maiorē egritudinē eſſe offenſione pedis: q̃uis fiat vtiqꝫ aliqñ alterū ſm accñs maius ſi offendentez propter cadere accidat ab aduerſarijs capi ⁊ mori.

Hec eſt. 4. pars principalis hꝰ capituli. in qua phs compat ad inuicē iniuſtū facere ⁊ iniuſtū pati. ⁊ continet. 3. particulas. In pͥma oñdit ꝙ vtrūqꝫ eſt malū. tā iniuſtū facere q̃ iniuſtū pati. In ſecūda ibi (Sed tamē deterius) oñdit ꝙ iniuſtū facere per ſe eſt prius q̃ iniuſtū pati. In. 3. particula ibi (Scdm accñs āt) oñdit ꝙ qñꝫ poteſt cōtingere ꝙ iniuſtū pati ſit per accñs peius q̃ iniuſtū facere. In pͥa igitur particula oñditur ꝙ tam iniuſtū facere q̃ iniuſtū pati ē malum. ⁊ hec eſt ꝯ°43. que ꝓbatur ſic. habere minus q̃ meꝰ iuſtitie requirit eſt malū. et habere plꝰ q̃ mediū iuſtitie requirit eſt malū: cum ois receſſus a medio ſit malꝰ ſed qui patitur iniuſtū habet minus q̃ meꝰ iuſtitie requirit. ⁊ qui facit iiuſtū hꝫ plus q̃ meꝰ iuſtitie requirit. igitur tā iniuſtū facere q̃ iniuſtū pati ē malum. maior pꝫ per ſimile. nā meꝰ iuſtitie qđ dicit̃ iuſtū. ita ſe hꝫ in cōmutationibus ⁊ diſtributionibꝰ ſicut ſanū in medicinali ⁊ exercitatiua. ſed in iſtis illud qđ ē in plus vel minus ē malū. igitur eo modo erit circa iuſtitiā. (Sed tñ deterius) hec eſt ſa particula in qua declarat̃. ꝙ iniuſtū facere eſt peius q̃ iniuſtū pati. ⁊ hec ē ꝯ°44. que probatur ſic. illđ qđ eſt vituperabile ⁊ cū malitia eſt peius q̃ illud qđ nō eſt vituperabile nec cū malitia. ſed iniuſtū facere eſt vituperabile ⁊ cū malitia: et hoc vel cū malitia perfecta ⁊ ſimpliciter ut cū aliquis facit iniuſtū non ſoꝰ voluntarie. ſꝫ ex electione vel eſt cū malitia non ſimpliciter ſed cuꝫ malitia que proxime ſe habꝫ ad malitiam perfectā ut cū aliquiſ facit iniuſtū nō ex electione ſed ex ira vel aliqua alia paſſione. ſed iniuſtū pati nō eſt vituperabile nec cū malitia. igit̃ iniuſtū facere eſt peius q̃ iniuſtū pati: ⁊ hoc ē verū: qꝛ iniuſtū facere per ſe ē peius q̃ iniuſtū pati. (Scdm accñs āt) hec eſt tertia particula in qua oñditur. ꝙ iniuſtū pati poteſt eē per accidens peius q̃ iniuſtū facere: ⁊ hoc oſtēdit narrando: ⁊ dicit ꝙ nihil prohibet ꝙ iniuſtum pati per accidens ſit peius q̃ iniuſtū facere. ut cū aliquis ex hoc qđ patitur iniuſtū prouocat̃ ad maiores iniuſtitias faciendas: ſed hoc eſt ꝑ accidens: ſed de eo qđ eſt per accidens non curat ars: ſed ſoꝰ iudicat de his que ſunt per ſe. verbi gratia. Ars medicinalis dicit. ꝙ pleureſis que ē apoſtema ſub coſta periculoſum ⁊ q̃ſi mortale eſt maior egritudo q̃ leſio pedis quāuis offenſio pedis per accidens poſſit eē peior puta per hoc cum aliquis habet pedem leſum capitur ab inimicis ⁊ interficitur.

Secundum metaphorā āt ⁊ ſimilitudinē eſt nō ipſius ad ipm iuſtū. ſed eoꝝ que ipſius aliqaibus. ñ oē āt iuſtū: ſed dñatiuum vel diſpenſatiuū. In his āt ſermonibus diuiſa eſt pars aīe ad irrationalē in que vtiqꝫ reſpiciunt: ⁊ videt̃ eſſe iniuſtum ad ſeipm. quoniā in his eſt pati aliquid: preter ſuiipſius appetitū. Queadmodū igitur imꝑanti ⁊ imꝑato eſſe ad inuicez iniuſtū aliud ⁊ his. De iuſtitia quidē igitur ⁊ alijs moralibꝰ virtutibus determinatuꝫ ſit ſecundū hunc mōꝫ.

Hec ē qnta pars in qua narrando oñdit̃ ꝙ qualis ē iuſtitia vel iniuſtitia metaphorica ⁊ intendit ꝙ ſm quandā metaphoraꝫ ⁊ ſimilitudinē conuenit dr̃e ꝙ inter partes hominis ē iuſtitia vel iniuſtitia. ſed non totiuſ hominis ad ſeipſum. nō tamen circa partes homis ē totum iuſtum: ſed iuſtū dñatiuum ſeu yconomicū: qꝛ habent rationes dominij ⁊ ſeruitutis. ſic videtur diſtare pars anime rationalis ab irrationali que diuiditur per iraſcibilem ⁊ concupiſcibilē. nam pars rationalis per eſſentiam dñatur iraſcibili ⁊ concupiſcibili ⁊ gubernat eas: ⁊ ad iſta reſpiciunt illi quibus videtur ꝙ ſit iniuſtitia hominis ad ſeipſum: propter hͦ ꝙ in talibus ꝯuenit aliquē pati preter ſuiipſiꝰ appetitum rationalem: ut cum aliquis ex ira vͦl concupiſcentia faciat aliquid contra rationez Sicut ergo in his eſt quoddaꝫ iuſtum et iniuſtum. ſicut inter imperantez ⁊ eum cui imperatur. non eſt autem verum iuſtuꝫ. qꝛ non eſt inter duas perſonas ſed eſt ſimilitudinariuꝫ iuſtum inquantum diuerſitas particularuꝫ anime aſſimilatur diuerſitati perſonarum. Et deinde epilogat ut patet. Et in hoc finitur ſnia quinti libri. ⁊ ideo qui dedit intelligere ſint gratie infinite.

Incipiunt propoſitiones notabiles.

Omnes dicunt iuſtitiam eſſe habitum a quo homines operatiui ſunt iuſtoruꝫ: ⁊ a quo certa operantur ⁊ volunt iuſta. ⁊ eodem modo ē de iniuſtitia.

Non eodem modo ſe habent in ſcientijs ⁊ potentijs ⁊ habitibus. potentia quidem ⁊ ſcientia videtur contrariorum eadem eſſe. habitꝰ autem contrarius contrariorum non ē.

Multotiens contrarius habitus cognoſcitur a contrario. ⁊ multotiens autem habitus cognoſcitur a ſubiectis.

Conſequit̃ aūt vt in ml̃tum ſi alteꝝ oppoitoꝝ multiplr̃ dicit̃ ⁊ reliquū multiplr̃ dici.

Videt̃ aūt illegalis iniuſtus eſſe ⁊ auarus ⁊ inequalis. q̃re iuſtus erit ⁊ legalis ⁊ equalis: iniuſtum autē illegale ⁊ inequale.

Bona circa que ſunt bona fortuna ⁊ infortuniuꝫ ſunt ſimplr̃ bona alicui aut ſemꝑ.

Homines aut hoc orant: vt. ſ. habeant ſimplr̃ bona. oportet autem non ſemꝑ ſic orare: ſꝫ orare quidam bona ſimplr̃ et in ipis bona eſſe ē eligere que ſibiipis bona.

Minus malum videtur aliqualiter bonuꝫ eē.

Illegalitas continet omnem iniuſticiam ⁊ cōe eſt omni iniuſticie.

Oia legalia ſunt aliqualr̃ iuſta.

Leges dicunt de omnibus contractantes vel conferentes cōiter omnibus vel optimis vͦl dominis vel ſm virtutem vel ſꝫ aliquem alium modū talem.

Precipit enim lex opera oium virtutum vt fortis opera facere. puta non derelinquere aciez neqꝫ fugere neqꝫ abijcere arma. ⁊ que temꝑati. puta non mechari ⁊c̃.

Iuſticia eſt virtus perfecta nō ſimpliciter ꝑ ſe ſed ad alterum.

Iuſticia videtur eſſe preclariſſima virtutuꝫ ⁊ neqꝫ heſperus neqꝫ lucifer: ita admirabil̃.

Perfecta virtus eſt iuſticia: qm̃ habens ipſam ad alterum pōt virtute vti.

Multi quidem in ꝓprijs poſſunt virtute vti. ī his aūt que ad alterum non poſſunt.

Prouerbiuꝫ Biantis videtur bene habere pͥncipatus vtrum oſtendit. ad alteruꝫ enim eſt ī cōicatione iam principes.

Sola virtutum iuſticia videtur alienum bonum.

Peſſimus eſt qui ad ſeipſum ⁊ ad amicos vtit̃ malicia. optimus autem non qui ad ſeipſum virtute: ſed qui ad alterum. hoc enim opus difficile.

Iuſticia legalis non eſt pars virtutis: ſed eſt tota virtus neqꝫ cōtraria iiuſticia pars malitie ſed tota malicia.

Iuſticia legalis et virtus ſunt quidem eadem eſſe aūt non idem: ⁊ ſcdm ꝙ ad alterum iuſticia aūt ſm ꝙ talis habitus ſimplr̃ virtus.

Querimus autem eam.

Si hͦ quidem lucrandi gratia mechatur ⁊ accipiat. hic autem ꝓponens ⁊ iacturam patiens ꝓpter concupiſcentiam. iſte quideꝫ luxurioſus videbitur vtiqꝫ eſſe magis q̃ auarus. ille iniuſtus. luxurioſus aūt non.

Circa omnes alias iuſtificatiōes fit relatio ad quādam maliciam particulareꝫ ſemper vt ſi mechatuſ eſt ad luxuriam ⁊c̃. ſi autem lucratus eſt neqꝫ ad vnam maliciam: ſed ad iniuſticiam.

Lex ſm vnāquāqꝫ virtutem precipit viuere ⁊ ſm vnamquāqꝫ maliciam ꝓhibet lex.

Queritur autem ⁊ iniuſtus.

In qualibet operatiōe eſt plus ⁊ minus ⁊ eq̄le

Eſt autem equale vt in minimis duobus.

Neceſſarium eſt iuſtum in minimis eſſe quatuor.

Proportionabilitās eſt equalitas proportiōis ⁊ in quatuor minimis diſiuncta: quoniam in quatuor manifeſtuꝫ eſt: ſꝫ ⁊ continua. vno. n. vt duobus vtet̃ ⁊ bis dicet.

Vocant talem ꝓportionabilitatem geometricam mathematici. in geometrica. n. accidit vt totum ad totum ⁊ alterum ad alterum ē. aut non continua ꝓportionabilitas hec.

In boni ratione fit minus malum ad maiꝰ malum. eſt enim minus malum magis eligibile.

Reliqua autem vna.

Diſtributiuum iuſtum cōium ſemper ſcdm ꝓportionabilitatem eſt dictuꝫ. ⁊ a pecunijs cōibus ſi fiat diſtributio erit ſcdm ꝓportionem eandem: quā habent ad inuicem illata.

In cōicationibus iuſtum ſcdm ꝓportionabilitatem ariſmetricam nihil differt ſi ſtudioſus prauum priuauit aut prauus ſtudioſum: nec ſi mechatus eſt ſtudioſus vel prauus.

Ad nocumenti differentiam ſolum reſpicit lex.

Directiuum iuſtum erit medium damni ⁊ lucri.

Iudex eſſe vult velut animatum iuſtum.

Equale eſt medium maioris ⁊ minoris ſecūdū ariſmetricam ꝓportionabilitatem.

Venerunt hec noia dānum ⁊ lucrum ex voluntaria cōmutatione.

Videtur autem aliquibus.

Contra paſſum non congruit neqꝫ in diſtributiuum iuſtum.

Si principatum habens percuſſit non oportet repercuti, ⁊ ſi principeꝫ percuſſit non percuti ſolum ſed punire.

In contrafacere enim proportionabile cōmanet ciuitas.

Refamiliari enim oportet ei qui gratiam fecit ⁊ rurſus ipm incipere grām facientem.

Omnia quorum eſt cōmutatio opꝫ comparata eſſe.

Nummiſma omnia ꝯmenſurabilia menſurat.

Scdm virtutem quideꝫ opus. i. indigentia qđ omnia continet.

Si enim nihil indigerent vel non ſimilr̃ vel nō cōicatio erit vel non eadem.

Propter cōmutationem neceſſitatis nūmiſma factum eſt ſm cōparationes.

In nobis eſt tranſmutare nūmiſma ⁊ facere inutile.

Pro futura cōmutatione ſi nunc nihil indiget quoniam erit ſi indigeat nummiſma nobis fideiuſſor.

Nummiſma nō ſemper equale poteſt. verūtñ vult manere magis.

Scdm veritatē ipoſſe eſt oīa ꝯmēſurata fieri.

ſed opꝰ aut ↄuenit ſufficiēter mēſurāt omnia nūmiſmate.
Iuſticia medietas eſt nō ſcōm eūdē modū p̄dictis virtutibus ſ; qm̄ medij eſt.ſ.ſcius.
Quod aūt eſt iniuſtum.
Qui ꝓpter paſſionē iniuſtū facit iīuſtus nō ē.
Politicū iuſtū eſt cōicatiuū vite ad eē ꝑ ſe ſufficiētez in liberis ⁊ equalibꝰ vł ẛm ꝓportionabilitatem vel ſcōm numerū.
Non ſinimus p̄ncipari hoiem ẛ rōem.
Merces quedam dāda eſt p̄ncipi.h aūt honor ⁊ glīa quibꝰ nō ſufficiūt h iſta ſūt tyrāni.
Dn̄atiū aūt iuſtū ⁊ pr̄nū non idē his.ſ.politico iuſto:ſ; ſil’e.
Magis ad vxorē ē iuſtū ꝗ̄ ad natos poſſeſſiones.hoc.n.eſt hyconomicū iuſtum.
Politici iuſti.hoc qdē naturale. h autē legale.
Naturale ē ꝙ vbicūq; h; eandē potentiā ⁊ nō in uideri.vel non.
Omne qd̄ apud nos mobile:ſ; ē cu; hoc qd̄ natura.h aūt nō natura. dextros fieri
Natura.n.dextra melior ē ꝗ̄uis ↄuenit ambi
Que aūt ẛ ꝑponem ⁊ cōferens iuſtoꝝ ſilia ſūt menſuris.
Neq; eni vbiq; equales vini ⁊ frumēti mēſure ſ; vbi q̄dā emunt maiores.vbi aūt vendunt minores. Ex n̄tibus autē iuſtis
Iuſtificatio ⁊ iīuſtificatio determiāt volūtario ⁊ inuoluntario. ⁊ malus
Quando ex electione aliq̄s peccat iniuſtus eſt
Inuoluntarioꝝ h qd̄ venialia: vt q̄ ꝓpter igrātiā nō venialia q̄ ꝑꝑ paſſionez nec naturalem nec humanam. irā ꝓuocat.
Non.n.incipit nocere q ira aliq̄d facit:ſed q ad
Dubitabit aūt vtiq;.
Non ē iīuſta opari idē:quod ē iniuſtū facere.
Recta diffiᷓ eiꝰ qd̄ ē iīuſtū facere ē nocere ſciētem ⁊ quē ⁊ quo ⁊ vt ⁊ hoc p̄ter illiꝰ volūtatē.
Ledit aūt aliq̄s volēs ⁊ iniuſtū patit.
Iniuſtum patit aūt nullꝰ volens.
Adhuc que preelegimus.
Māſuetꝰ minoratiuꝰ ē.i.miora ſibi diſtribuit.
Multiplr̄ facere dr̄ vt inaiata occidūt ⁊ manꝰ ⁊ famulus pcipientis.
Facile ē ↄmiſceri vxorē vicini ⁊ ꝑcutere ꝓximū ſ; ſic hn̄tes nō facile nec in ipis.
Cognoſcere iuſta ⁊ iīuſta de quibꝰ leges dicūt nō eſt difficile:ſ; non h ſunt iuſta:ſ; aliqualr̄ opata ⁊ aliqualr̄ diſtributa iuſta.hoc aūt opꝰ plus ꝗ̄ ſana ſcire.
His aūt non eſt ſupabundantia bonoꝝ.puta forte dijs.his aūt nulla ꝑticula vtil’.vt iſanabilibus ⁊ malis:ſ; oia nocent.
De Epyichia.
Epyiches eſt melius quodā iuſto.ſ.legali.
Lex vlr̄ oīs ⁊ peccāt de q̄buſdā aūt nō ē poſſe rēc dicere vlr̄.⁊ ē lex nihilominꝰ recta.pctm̄ erit nō ī lege nec ī legl̄poſitore:ſ; ī natura rei.
Hec ē natura q̄ epyiches dirc̄io legis vbi deficit ꝓpter vniuerſale. indiget.
De q̄buſdā impoſſe eſt ponere legez quare ſnīa
Indeterminati deteriata regula eſt.
Epyiches ē opatiuꝰ ⁊ electiuꝰ nō ad deteriꝰ:ſ; minoratꝰ:ꝗ̄uis hēat legē adiudicātem.
Hitus ipē epyichia iuſticia quedā eſt.
Utꝝ āt ↄtingat ſibiipi.
Lex que nō iubet ꝓhib;.
Qui iterfic̄ ſeip; cui fac̄ iniuſtū ipſi vł ciuitati ipi āt nō.ꝓpter ꝙ ⁊ ciuitas dān̄ificat: ⁊ q̄da; inhonoratio adeſt ſeip̄m corrūpenti.
Nullus ſibiipi facit iniuſtū nec ẛ iuſticiā legalem nec ꝑticlarē:qd̄ p; ꝑ eiꝰ diffinitōez:quod eſt iniuſtum facere.
Iniuſtu; facere ⁊ iīuſtu; pati ābo ſunt praua: ſ; tn̄ deteriꝰ interitū facere niſi forte ꝑ accn̄s de quo nihil cura eſt arti.
Scōm methaphoram ⁊ ſilitudine; eſt iuſtum non ad ip̄m:ſ; eoꝝ que ipiꝰ aliq̄bꝰ vt iter rō; hn̄s ⁊ irrōale:ſ; nō ē politicu;.ſ; dn̄atiū vel diſpenſatiuū. Incipiūt ↄclones.
Iuſtus dicitur multiplr̄.
Quod oia legalia ſunt aliqualr̄ iuſta.
Qd̄ iuſticia legal’ ē virtus maxīe ꝑfecta.
Quod iuſticia legalis eſt tota virtus.
Quod p̄ter iuſticiā legalem q̄ eſt cōis virtus ē alia iuſticia que ē ꝑticularis virtus.
Quod circa diſtributionē cōium iter eos q cōicant cōicatōe ciuili ē iuſticia ꝑticularis.
Qd̄ iuſtū ſcō; iuſticiā diſtributiuā eſt mediu;.
Quod iuſtū ſcōm iuſticia; diſtributiuā eſt medium ſcōm aliquam ꝓportionem.
Qd̄ oīs ꝓportiōabilitas ad minꝰ ↄſiſtit in.4.
Quod iuſtum diſtributiuū attendit ẛm ꝓportionabilitatem que ē equalitas ꝓportionu;.
Quod ꝓportiōabilitas que attendit in iuſticia diſtributiua non pōt eſſe cōtinua.
Quod iuſtū cōmutatiuū eſt mediū inter damnum ⁊ lucrum.
Quod iniuſticia cōmutatiua attendit equale ẛ ꝓportionabilitatē ariſmetricā.
Quod iudex eſt quoddam iuſtum.
Quod ẛ iuſticiā ↄmutatiuā op; ſubtrahere ab eo q habet plus illud in quo excedit medietatem totiꝰ.⁊ apponere ei qui h; minus.
Quod iuſtum cōmutatiuū eſt obſeruandu; in cōmutatione rerū diuerſarum artiū.
Quod iuſtū ſcōm iuſticia; diſtributiuā nō eſt idem qd̄ cōtra paſſum.
Quod iuſtum cōmutatiuū cōtinet ↄ̄ paſſu; ſ; proportionabilitatem.
Quod iuſtum cōmutatiuū non eſt idem quod contra paſſum.
Quod oia ↄmutabilia ſunt opabilia ī aliq̊ vno
Scōm veritatē illud qd̄ menſurat oia cōmutabilia eſt indigentia hūa.
Qd̄ opato iuſti ē meꝰ inter hr̄e plꝰ ⁊ hr̄e minꝰ

Quod iuſticia nō ē medietas duaꝝ maliciaꝝ.
Qd̄ iuſtū politicū p̄ncipalr̄ ē in liberis ⁊ eq̄libꝰ
Quod in recta gubernatōe mltitudis nō ꝑmittit ꝙ hoies p̄ncipent:ſ; rō.
Quod p̄nceps non laborat circa vtilitatē ꝓpriam ſed aliorum.
Quod dāda ē a mltitudine merces p̄ncipi.
Quod nec iuſtum dn̄atiū nec iuſtū pr̄num ē iuſtum politicum.
Quod iuſtum vxoreū qd̄ eſt uiri ad vxorē ē magis iuſtum ꝗ̄ iuſtū paternū vł dn̄atiuum.
Quod q̄nq; fit iuſtū q̄nq; iīuſtū abſq; iuſtificatione vel iniuſtificatione.
Quod nō oē qd̄ operamur aut patimur ſciētes eſt voluntarium.
Quod ſicut in opōnibus ſimplr̄ inuenit per accn̄s ⁊ ꝑ ſe.ita iuſtꝰ ⁊ iīuſtꝰ iuēit ꝑ accn̄s ⁊ ꝑ ſe.
Quod q̄nq; fit iīuſtū abſq; iuſtificatōe.
Qd̄ q̄nq; fit iīuſtificaᷓ abſ; h ꝙ opās fit iīuſtꝰ.
Quod q̄n; eſt iīuſtificatio cū malicia opātis.
Quod eadē ratō eſt de facere ⁊ pati.tā circa iuſta ꝗ̄ iniuſta. De epyichia ⁊ epyiche.
Quod epyiches ē meliꝰ ꝗ̄ iuſtū legale.
Quod nccē ē eſſe aliqd̄ directiuū iuſti legalis.
Utrum autem cōtingat ſibiipſi.
Qd̄ iterficiēs ſeipſū nō fac̄ ſibiipi iniuſtum.
Quod iterficiēs ſeip̄m facit iīuſtū ciuitati.
Qd̄ ſ; iīuſticiā ꝑticlarē nullꝰ fac̄ ſibiipi iīuſtū.
Qd̄ tā iniuſtū facere ꝗ̄ iīuſtū pati eſt malum.
Quod iīuſtū facere ē prius ꝗ̄ iniuſtū pati.
Explicīūt ↄcluſiōes.5.libri Ethicoꝝ incipit.6ꝰ

Liber ſextus.

qui p̄ncipaliter eſt de virtutibus intellectualibus cōtinet quattuor tractatꝰ. In p̄ determiatur de partibꝰ aīe: que ſunt principia actuū humanoꝝ. In 2º.ibi.(Incipientes igitur) determiatur de virtutibꝰ intellectualibus de quibus p̄ncipalr̄ in hoc libro intendit. In 3º ibi (Oportet aūt aſſumere) determiat de quibuſdā virtutibꝰ annexis prudentie. In.4º tractatu ibi (Dubitabit aūt) mouet ⁊ ſoluit quaſdā dubitatōes circa vtilitatē virtutū intellectualiū ⁊ etiā determiat de cōnexione virtutū moraliū cū prudentia. Tractatus primus continet duo capitula. Caplm̄ primū continet prohemiū ⁊ dionem aīe in ſuas partes. In 2º caº ibi (Tria aūt ſunt in aīa) determiatur de principijs actuū humanoru;. Capitulū priꝰ in quo.q2 in predictis virtutib; oportet eligere meꝰ.qd̄ fit per rationē rectam oſtēdit ꝙ oportet hanc diuidere que ē ẛm quā habēs ea; intendens ⁊ remittens peruenit ad menſuram ⁊ medium.⁊ ꝙ hoc ſcire ſic vlr̄ non ſufficit ad operari ſ; recta; rationē.ſed oport; determinate ſcire que eſt recta ratio ⁊ quis terminus.i.diffinitio eius.⁊ ꝙ aīa diuiditur ī rationē habens ⁊ irratiōale.nunc intendens ſoꝰ de rō; habente quā diuidit in ſcientificū.ꝑ qd̄ ſpeculamur neceſſarium ⁊ ratiocinatiuu;:per quod ſpeculamur contingentia.

Quia aūt exiſtimus p̄us dicentes: qm̄ o; mediū eligere:neq; ſupabūdātiā:neq; defectū.mediū autē ē vt recta rō dicit hoc diuidamus. In oibus.n. dictis hītibus queādmodū ⁊ in alijs eſt qd̄da; ſignum ad qd̄ inſpiciēs rōem habēs intēdit et remittit: ⁊ quis ē terminꝰ medietatū.quas intermedium dicimus eē ſupabundantie ⁊ defectus exñtes ẛ rectam rōnem. Eſt aūt dicere ſiq̄dem verum.nihil aūt manifeſtū. Eteni; ī alijs ſtudijs circa quecūq; ē ſcia hoc verū q̄de; dicere.qm̄ neq; plura neq; miora o; laborare neq; negligere:ſ; media ⁊ vt recta rō.hoc autem ſolu; habens vtiq; aliq̄s nihil vtiq; ſciet ampliꝰ puta qualia o; afferri ad corpus. Siq̄s dicat q̄cunq; medicinalis iubet ⁊ vt qui hanc hab;.ꝓpter qd̄ ⁊ o;: ⁊ circa aīe habitꝰ non ſolum ve eē hoc dictu;:ſ; ⁊ determinatū: ⁊ que eſt recta rō ⁊ huiꝰ quis terminꝰ. Aīe aūt virtutes diuiſimꝰ ⁊ has quidē eſſe moris diximus:has aūt intellectus. De moralibus quidē igitur ꝑtranſiuimus:ð reliquis āt de aīa priꝰ dicētes dicīꝰ ſic.

Iſtud eſt p̄mū caꝰ p̄mi tractatꝰ.in quo pōit ꝓhemiū.⁊ etiā quedā diuiſio aīe.⁊ cōtinet duas ꝑtes p̄ncipales. In p̄ma ꝓhēialr̄ ꝓponit itentōem ſuā que ē deteriare de rōe recta:oſtēdēs q̄d ex p̄dcis pōt eſſe manifeſtū de rōe rc̄a. ⁊ ꝙ illð nō ſufficit.⁊ q̄d o; de ea ampliꝰ ſcire. In ſcðā ꝑte ibi (Prius q̄dē igr̄) ponit diſſo aīe ī ſuas ꝑtes ꝑ q̄s cognoſcūt ↄtingētia ⁊ nccīa. In p̄ma ḡ ꝑte ꝓponit ꝓhēialr̄ intentōe; ſuā.d.ꝙ q2 ī virtutibꝰ moralibꝰ:de q̄bꝰ ſuperiꝰ dictū ē o; eligere mediū ⁊ p̄termittere ſupabūdātiā ⁊ defectū ⁊ mediū determiat ẛ rōe; rectā.iō determinādū eſt de rōe recta hoc eſt virtute intellectuali:que ē rectitudo rōis. vn̄ diuidamꝰ ea; ī ſuas ſpēs.ſic̄ ſuperiꝰ diuiſimꝰ virtutē moralē ī ſuas ſpēſ.hec ē ḡ intētio.ī h ſexto deteriare de rōe recta hoc ē de v̄tute itellectuali ⁊ eiꝰ ſpēbꝰ (In oibꝰ.n.) viſo q̄d dð ē de rōe recta.vidēdū ē q̄d ð ipā ē dcm̄.⁊ narrat p̄ q̄d de rōe recta hr̄i poſſit ꝑ ea q̄ ſupra dcā ſunt. 2º oſ̄dit ꝙ hoc non ſuffic̄.⁊ 3º oſtēdit ꝙ o; ampliꝰ dicere de rōe recta. Dicit ḡ p̄ ꝙ ī oībꝰ p̄dcis hītibus.i.v̄tutibꝰ moralibꝰ ſicut ⁊ ī alijs vt ī artificialibꝰ ē aliq̄d q̄ſi ſignū ad qd̄ reſpicit ille q h; rectā rōem.⁊ ſic intēdit:hoc ē addit: ⁊ remittit h ē minuit ⁊ ↄſiderat per hoc ſignū q̄uo d; deteriari medietas in vnaquaq; v̄tute. v̄tutem.n.dicimꝰ eē quodda mediū iter abundātiā ⁊ defectū.⁊ hoc ſcōm rōem rectā.hoc ſignū ad qd̄ virtuoſus reſpic̄ et ē q̄ſi regula artificis ē illð qd̄ decet ⁊ ↄuenit a q̄ nō o; deficere nec vltra addere. vnde ex precedētibus manifeſtum eſt ꝙ recta ratio eſt illud quod determiat meꝰ iter abūdātiā ⁊ defectū.

(eſt autẽ dicere) ſed iſtud nõ ſufficit ſcire de ra
tõe recta ad bene opandũ. unde illud quod di
ctũ ẽ eſt uerũ. ſ. ꝙ recta ratio ẽ illud quod deter
minat mediũ iter ſupabũdantiam et defectum
ſed ad bene opandum ĩ moralibus nõ: nec ſuffi
cit ſcire de ratione recta ꝙ ipſa ẽ que determi
nat mediũ iter ſupabũdãtiã ⁊ defectũ. ⁊ h̃ ẽ ꝯ°
ṗma hꝰ libri q̃ ꝓbatˀ ſic. ſicut ſe habet recta ars
ĩ artificialibus ita ſe habet recta ratio in mora
libus. ſʒ ad bene operandum in artificialibus
non ſufficit ſcire ꝙ operandum eſt ſicut recta
ars p̃cipit. ğ ad bñ opandũ in moralibꝰ nõ ſuf
ficit ſcire ꝙ operãdũ ẽ illud qð rc̃a rõ deteriat
eẽ mediũ inter ſupabũdãtiã ⁊ defcm̃. vñ ñ ſuf
ficit ſcire de rõe recta ꝙ ipã deteriat mediũ in
ter ſupabũdãtiã ⁊ defectuʒ. hoc. n. ñ ſufficit ad
bñ operãdũ in moralibꝰ ſic̃ ñ ſufficit ad bñ ope
radũ in artificialibꝰ ſcire ꝙ ẽ ſic operãdũ ſicut
ars rc̃a docet. maior hꝰ rõis pʒ. ⁊ minor declarˀ
Nã ad ſanãdũ corpꝰ hoĩs nõ ſufficit ſcire ꝙ il
la debẽt dari ad ſanãdũ corpꝰ q̃ ars medicine
p̃cipit. Si. n. aliqs quereret q̃lia debẽt dari ad
ſanãdũ corpꝰ: ⁊ aliqs rñderet ꝙ illa debẽt da
ri q̃ ars medicine p̃cipit vl' bonꝰ medicꝰ: nõ ꝓꝑ
hoc iterrogãs ſciret quid ⁊ q̃le oʒ dare infirmo.
⁊ ſic ad bñ operandũ circa materiã moralẽ nõ
ſufficit ſcire hoc cõe de recta rõe. ſ. ꝙ ipã ẽ que
deteriat mediũ iter ſupabũdãtiã ⁊ defectũ (ꝓꝑ
qð oportet) ex his apparet qd reſtat dð ð rõe
recta. ex quo. n. ſcire illð gñale. ſ. ꝙ recta rõ eſt
q̃ deteriat mediũ nõ ſufficˀ ad bñ operãdũ: opʒ
ꝙ diſticte ⁊ in ſpãli deteriet que ẽ recta rõ ⁊ qs
terminꝰ. i. diffinitõ rõis recte ꝑ quã recta rõ de
terminari poſſit (Aie aũt ṽtutẽ) ꝯtinuat dicen
da ad p̃cedẽtia. d. ꝙ cũ ſupra diuiſimꝰ ṽtutes
aie hoc mõ ꝙ q̃ſdã diximꝰ eẽ morales ⁊ q̃ſdaʒ
itellectuales. ⁊ de moralibꝰ dictũ ẽ: reſtat ꝙ de
terminemꝰ de reliqs. i. itellectualibꝰ. p̃us tam
ſunt aliq̃ dicẽda de ipã aĩa ſine cuiꝰ cognitõe ñ
pñt cognoſci aie virtutes vt dcm̃ ẽ i fine ṗmi li.

Prius quidẽ igiˀ dictũ ẽ duas eẽ ꝑtes
aie ⁊ rõem hñs ⁊ irrõalem. nunc
aũt de rõeʒ hñte ꝑ eũdẽ modũ dicẽdũ ⁊ ſuppo
nãˀ duo rõeʒ hñtia. vnũ quidẽ quo ſpeclamur
talia entiuʒ quoꝝ p̃ncipia nõ ꝯtingit alr ſe hr̃e
vnũ aũt quo cõtingẽtia. Ad ea. n. que gñe alte
ra ⁊ aie ꝑticulariũ alteꝝ gñe ad vtrũq; aptum
natũ ſiqdẽ ꝑ ſilitudinẽ quãdã ⁊ ꝓꝑetatẽ cogni
tio exiſtit ipiꝰ. Dicaˀ aũt hoꝝ hoc qdẽ ſciẽtifi
cũ. hoc ãt rõcinatm̃: ⁊ ꝯſiliari. n. ⁊ rõcinari idẽ
Nullꝰ autẽ cõſiliaˀ de nõ cõtingẽtibꝰ alr hr̃e.
Quare rõcinatiuũ eſt vna q̃dã ꝑs rõeʒ hñtis.
Sumẽdũ ğ vtriuſq; hoꝝ qs optimꝰ hitus. hec
. n. ṽtus vtriuſq;. ṽtus aũt ad opꝰ ꝓpꝛium.

Hec eſt ſcða ꝑs p̃ncipalis hꝰ capl'i in q̃ ad
meliꝰ cognoſcẽdũ ṽtutes aie diuidit ipam
aiam. ⁊ ṗmo ponit diuiſionẽ prius poſitam i fi
ne ṗmi libri. deinde ſubdiuidit alterũ mẽbruʒ
diuiſionis ⁊ mẽbris diuiſionis noĩa iponit. Di
uiſio ṗma que poĩta fuit i fine ṗmi libri tal' eſt.
Partiũ aie quedã eſt hñs rõem ⁊ alia que ẽ ir
rõnal' in ꝑte aie que hʒ rõem per eẽntiam ſunt
ṽtutes itellectuales: ſʒ i ꝑte irrõali: que ſolũ ẽ
rõalis ꝑ ꝑticipatõem ſunt ṽtutes morales vt
dictuʒ ẽ in fine ṗmi hꝰ (Nunc ãt) ſubdiuidit al
terũ mẽbrũ diuiſiõis. ⁊ ṗ ponit diuiſionẽ. 2° ꝓ
bat membra diuiſiõis ẽẽ diuerſa ſeu diſtincta.
3° ipõit noĩa mẽbris diſiõis. Dicˀ igˀ ꝙ qꝛ nc̃ in
tẽdiꝰ deteriare de ṽtutibꝰ itellcũalibꝰ que ſũt
i ꝑte aie hñte rõem oʒ diuidere partẽ aie rõem
hñtem ſicut p̃us diximꝰ partẽ aie. ſupponamꝰ
ğ ꝙ ꝑs aie rõalis diuidaˀ in. 2. ꝑtes. quaꝝ vna
ẽ. per quã ſpeculamur nc̃ia ⁊ alia per quã ſpe
culamur ꝯtingẽtia. Iſtã diuiſionẽ ꝓbat phus
declarãdo ꝙ partibꝰ aie gñe diuerſis cognoſcũ
tur nc̃ia ⁊ ꝯtingẽtia. ⁊ hec ẽ ſcða ꝯ° hꝰ libri q̃ ꝓ
baˀ ſic. Ad obiecta que dr̃nt gñe. opʒ adaptare
ꝑtes aie gñe diuerſas per q̃s illa obiecta gñe di
uerſa cognoſcanˀ. ſʒ neceſſaria ⁊ cõtingẽtia ſũt
obiecta gñe diuerſa: qꝛ dr̃nt ſicut corruptibl'e ⁊
icorruptibile. igˀ ꝑtibꝰ aie gñe diuerſis cog̃ſcũ
tur neceſſaria ꝯtingẽtia. mĩor ẽ mãifeſta. ⁊ ma
ior declaˀ per hoc ꝙ cognitio ꝑtiũ aie fit per aſ
ſilatõem cognoſcẽtis ad rẽ cognitã. ſi ğ res co
gnite dr̃nt gñe. oʒ ꝙ potẽtie cognoſcẽtes dr̃ant
gñe. qꝛ de ſilibus ſilẽ ẽ iudiciũ (Dicaˀ aũt hoꝝ)
iponit noĩa p̃dcis ꝑtibꝰ aie: ⁊ intẽdit ꝙ illa ꝑs
aie q̃ ſpeculaˀ nc̃ia: dicaˀ ſciẽtificũ genꝰ aie: ⁊
alia ꝑs dicaˀ rõcinatm̃ ꝑ ꝙ rõcinari ⁊ cõſiliari
ꝓ eodẽ ſumunˀ. eſt. n. ꝯſiꝰ quedã inq̃ſitio inde
terminata: ſicut ⁊ rõcinatio q̃ indeteriatio ma
xĩe accidit circa cõtingẽtia: de qbꝰ ſoꝰ eſt ꝯſiꝰ.
nll's. n. cõſiliaˀ de his q̃ nõ ꝯtingit aliq̃liter ſe
hr̃e. ſic ğ pʒ ꝙ rõcinatm̃ ẽ vna ꝑs aie rõeʒ hñtis
(Sumẽdũ eſt ğ) qs ẽ optimꝰ hitus dcãꝝ ꝑtiũ.
optimꝰ aũt hitus vtriuſq; ẽ ṽtus eiꝰ. ṽtus aũt
vniuſcuiuſq; rei deteriaˀ ad opꝰ ꝓpꝛiũ. qð. ſ. bñ
ꝑficiaˀ per ṽtutẽ. vñ i ꝓpoĩto dr̃ optimꝰ hitus
quo optĩe ꝑficiˀ aliqð opꝰ. Dubitaˀ. vtrũ eadẽ
ꝑs aie cognoſcat nc̃ia ⁊ cõtingẽtia. ⁊ vr̃ ꝙ ſic.
Nã phs. 3. de aĩa diſtiguit inteꝰ in duo. ſ. i inteꝰ
agẽtẽ q ẽ oĩa facere. ⁊ in inteꝰ poſ'em q ẽ oĩa fieri
Sicˀ ğ inteꝰ agẽs facˀ oĩa itelligibilia i põ eẽ in
tellecta i actu. ita inteꝰ poſ'is itell'it oĩa itelligibi
lia: ſʒ tã nc̃iuʒ q̃ʒ cõtingẽs ẽ itelligibile. ğ cog̃
ſcũˀ ab eadẽ põ. ſ. ab itellcũ poſ'i. ꝯfirmaˀ per h̃
qꝛ oĩs põ põt cog̃ſcere qðlibʒ ꝯtentũ ſub ſuo ṗ
⁊ adeq̃to obõ. alr nõ eẽnt põ ⁊ obm̃ adeq̃ta: ſʒ
ens ẽ ṗꝰ ⁊ adeq̃tũ obm̃ inteꝰ poſ'is. ⁊ tã ꝯtigẽs
q̃ʒ nc̃iuʒ cõtineˀ ſub ente. ğ inteꝰ poſ'is cog̃ſcet
vtrũq;. Itẽ ſicˀ materia ṗma ſe hʒ ad om̃es for
mas materiales: ita ſe hʒ inteꝰ poſ'is ad oẽs for
mas itelligibiles: ſʒ eadẽ ẽ materia ṗma oĩum
formaꝝ materialiũ. ğ eadẽ eſt potentia anime
omnium intelligibilium. ⁊ per conſequens ne
ceſſarioꝝ ⁊ contingẽtium. In oppoꝰ eſt phs h̃.

Ad iſtud dubiũ dicũt quidaʒ ꝙ ꝯtingẽtia pñt
ꝯſiderari dupl'r. vno° ſcðꝫ rões eoꝝ vl'es: ⁊ ſic
cõtingentia ad eandem potentiã intellectiuaʒ
ꝑtinent: ad quã pertinẽt nc̃ia. qꝛ vl'es rões cõ
tingentiũ ſunt ĩnumerabiles ⁊ nc̃ie. alio° pñt
ꝯſiderari i ꝑticl'ari: ꝑ ꝙ ſunt variabilia: ⁊ ſic co
gnitio cõtingẽtium ꝑtinet ad aliquã potentiaʒ
ſenſitiuã interiorẽ que dr̃ cogitatiua ſeu rõ ꝑti
cularis: que ꝓpter hoc dr̃ rõ ꝑticularis: qꝛ ẽ col
latiua intẽtionũ ꝑticulariũ ſicˀ inteꝰ vl'iuʒ. ⁊ qꝛ
inteꝰ nõ apprehẽdit tale ꝯtingens ꝑticulare et
opabile niſi mediãte illa virtute ſenſitiã: iõ dicˀ
phs ſciẽtificũ quo ſpeculamur nc̃ia: ⁊ rõcina
tiuũ quo ap̃hendimꝰ ꝯtingẽtia eſſe diuerſas
ꝑtes aie realr dr̃ntes. extẽdẽdo rõcinatiuũ ad
p̃dictã potentiã ſenſitiaʒ. Sʒ illð nõ videˀ rõa
le. imo videˀ ꝙ eadẽ ꝑs aie cog̃ſcit nc̃ia ⁊ con
tingẽtia in ꝑticulari ꝑ ꝙ ſunt variabilia. Nam
eadẽ potentia que cog̃ſcit diuerſitatẽ inter ali
qua extrema cognoſcit vtrũq; extremũ diuerſi
tatis. vt pʒ ex 2° de aĩa. ſʒ aliqua põ aie cogno
ſcit diuerſitatẽ inter nc̃ia ⁊ ꝯtingẽtia i ꝑticula
ri ꝑ ꝙ ſunt variabilia. Nam illa diuerſitas cũ
ſit vnũ ens cognoſciˀ ab aliq̃ vna potẽtia aie. ğ
aliq̃ vna potẽtia aie cognoſcit nc̃ia ⁊ ꝯtingen
tia ꝑ ꝙ variabilia ſunt. Dicendũ vt mihi vr̃ ꝙ
eadẽ potentia aie cognoſcit nc̃ia ⁊ ꝯtingentia.
iſta. n. diuerſitas q̃ eſt iter nc̃iuʒ ⁊ ꝯtingens. ñ
diuerſificat potẽtiã aie. ſʒ bñ diuerſificat hitũ
Cuiꝰ rõ eſt. nã obiectũ reſpicit potentiã vt ẽ pri
cipiũ agendi ſimpl'r ⁊ abſolute: ſʒ obm̃ reſpicit
hituʒ: vt hitus eſt pꝛicipiuʒ agẽdi ꝓmpte ⁊ fa
cil'r. iõ iſta diuerſitas obõꝝ que nõ diuerſifi
cat actũ ſimpl'r ⁊ abſolute nõ diuerſificat põʒ:
ſʒ illa diuerſitas q̃ diuerſificat actũ q̃ʒꝰ ad mo
dũ actus diuerſificat hituʒ ſʒ non diuerſificat
potẽtiã. nunc aũt diuerſitas iter nc̃ium ⁊ con
tingẽs nõ diuerſificat actũ itelligẽdi ſimpl'r: qꝛ
vtrũq; cõtineˀ ſub eadẽ ratõe obi inteꝰ: qð eſt
ens inquãtũ ens: ſʒ illa diuerſitas bñ diuerſifi
cat quãtuʒ ad modũ intelligẽdi: qꝛ nc̃ia cog̃
ſcunˀ ꝑ eoꝝ p̃ncipia ꝑfcẽ: ſʒ ꝯtingẽtia ipfcẽ. ſed
ꝑfcm̃ ⁊ ipfectũ ſolũ diuerſificãt actũ q̃ʒtum ad
modũ intelligẽdi. ⁊ ſic diuerſitas iter nc̃iuʒ et
ꝯtingẽs diuerſificat habitũ: ſʒ nõ diuerſificat
potentiã. Pro dicto phi qui dicˀ ꝙ alia ꝑticula
aie cognoſcit nc̃iuʒ ⁊ alia particula cognoſcit
cõtingẽs: eſt intelligẽdũ ꝙ quedã ẽ ꝑs itegra
lis quedã ſubiua. ⁊ ꝑs ſubiua ẽ duplex. quedã
ꝑ ſe: vt h̃ aĩa ⁊ iſta aĩa ſunt ꝑtes ſubiue ꝑ ſe ipiꝰ
aie: ꝑs ſubiua per accñs eſt aggregatum ꝑ acci
dẽs. ⁊ ſic aĩa hñs artẽ vel iformata arte eſt ꝑs
ſubiua ꝑ accñs ipiuſ aie. hec eſt. n. ꝑ accñs. aĩa
hñs artẽ ẽ aĩa: ſicut ⁊ iſta. hõ albꝰ eſt hõ. Dico
igiˀ ꝙ ꝑ eandem ꝑtẽ per ſe ſubiuam aie cogno
ſciˀ nc̃ium ⁊ cõtingẽs: vt ꝓbãt rões: ſʒ nõ per
eãdem ꝑtem ſubiuaʒ per accñs. Nã neceſſariũ
ꝑ ſe cognoſciˀ per aiam iformataʒ ſciã. ⁊ cõtin
gẽs cognoſciˀ per aiam iformatã arte. vñ inteꝰ
hñs artẽ per ſe cognoſcit ꝯtingẽtia. ⁊ inteꝰ ꝑ ſe
hñs ſciam cognoſcit nc̃ia. Dico igiˀ ꝙ phs in
telligit ꝑ aliã ⁊ aliã ꝑtem aie ꝑ accñs ſubiuam
cognoſcũˀ neceſſariũ ⁊ ꝯtingens ꝑ ſe tanq̃ʒ per
ꝓpꝛios hitus. per eandẽ tñ ꝑtem ſubiuam ꝑ ſe
p̃uta ꝑ inteꝰ cognoſciˀ vtrũq;. ſ. nc̃ium ⁊ ꝯtin
gẽs. Et ꝙ hec ſit itentio phi appʒ per ꝓbatõeʒ
ſuã que ẽ ꝙ cognitio fit per aſſimilatiõʒ cogno
ſcẽtis ad rẽ cognitã. certũ. n. eſt ꝙ aſſilatõ fit ꝑ
hitum. potentia. n. ꝑ ſe nõ aſſilaˀ obõ. ſʒ hitus
aſſilat potentiã obõ. ⁊ iõ ꝑ ꝑticulas aie nõ itel
ligit ꝑticulas ipius aie ſʒ per ꝑticulas iforma
tas hitibus que ſũt ꝑtes ſubiue aie per accñs:
⁊ nõ per ſe. ſic igiˀ dico ꝙ accipiẽdo ſcientificũ
⁊ rõcinatm̃ ꝓ his q̃ formal'r ſignificãt ſic ſũt di
uerſa aggregata per accñs. ⁊ ſic ẽ dðꝰ ꝙ nõ ſũt
idẽ. ſʒ ſi accipiãˀ ꝓ eo qð denoĩant ſic ſunt ideʒ
qꝛ ille idẽ itellectꝰ qui eſt ſcientificꝰ eſt rõcina
tiuꝰ. Et eodẽ mõ eſt de itellectu practico ⁊ ſpe
culatio: qꝛ ſignificãt aggregata ꝑ accñs. ⁊ ſi acci
piãˀ ꝓ his que formal'r ſignificãt ſic ſũt diuer
ſa aggregata. Si ṽo accipiãˀ ꝓ his que accñta
l'r denoĩant ſic ſunt ideʒ realr. qꝛ idẽ inteꝰ oio q
denoĩaˀ ſpeculatiuꝰ denoĩaˀ practicus.

Capitulum ſecũduʒ

tractatꝰ ṗmi libri. 6. in quo agiˀ de p̃n
cipijs actuũ humãoꝝ dicẽs tria eſſe in aĩa que
videnˀ domiatiua actus. ſenſum inteꝰ ⁊ appe
tituʒ. quoꝝ ſenſus nulliꝰ actꝰ ẽ p̃nꝰ dñatiuuʒ:
inteꝰ ṽo practicꝰ inuenit veꝝ ⁊ falſũ in agẽdis
appetitꝰ ꝓſequiˀ ⁊ fugit. ⁊ ꝙ oʒ rõem verã eſſe
⁊ appetitũ rectũ ad hoc ꝙ electio ſit ſtudioſa ⁊
hũc p̃cipere: hũc vero ꝓſeq. ſpecl'atiuꝰ vero hʒ
ſuũ bñ in vero ⁊ falſo inuẽtis practico nõ ſtãte
ad veritatẽ ſʒ vſq; ad actũ tẽdente cõcorditer
appetitui recto. ⁊ ꝙ electio ẽ cã effectiua actꝰ:
electõis aut appetitꝰ ⁊ rõ que gr̃a alicuiꝰ: ⁊ ꝙ
mẽs ſpeculãs ꝯtingẽtia ꝑ ſe ñ mouet ad aliqd
vltra veritatẽ: ſʒ practica que ꝑtiˀ in factiuaʒ
hñtem p̃ter opõnem opꝰ: finẽ hʒ non ſimpl'r: ſʒ
ad aliquid vt ad vlteriorẽ opõeʒ: ⁊ actiuã cuiꝰ
finis bona actio ẽ ⁊ ẽẽ ipius appetitꝰ: ex quibꝰ
cõcludiˀ qd eſt electio cuiꝰ p̃nciꝰ ſolus hõ ⁊ ꝙ
nihil fcm̃ eſt eligibile: qꝛ nec ꝯſiliabile: ſʒ ſoluʒ
futuꝝ contingens: ⁊ ꝙ vtriuſq; partis intelle
ctus cõmunis finis eſt veritas: ⁊ ꝙ virtutes ꝓ
prie vtriuſq; partis ſunt habitus ſʒ q̃s vtrũq;
verum dicit.

Tria aũt ſunt in aĩa dñatiua actus ⁊ ve
ritatis: ſenſus: inteꝰ: appetitus. ho
rũ aũt ſenſus neq; vniꝰ p̃nꝰ actus. Manifeſtũ
aũt eo ꝙ beſtie qdem ſenſum hñt. actũ aũt nõ
cõicant. Eſt aũt qð in mente affirmatio ⁊ nega
tio hoc i appetitu ⁊ ꝓſecutio ⁊ fuga. Quare: qꝛ
moral' virtus hitus electiuus. electõ aũt appe
titus ꝯſiliatiuus, oʒ quidẽ ꝓpter hoc rõem ve

ră eē ex appetitum rectū.ſiquidē electio ſtudio
ſa:ꝛ eandē hanc quidē dicere.hanc aūt ꝓſequi
hec quidem igiť mēs ꝛ veritas practica.

Iſtud eſt z⁹ capitulum primi tractatus ſexti
libri in quo determinať de ṗncipijs actuū
humanoꝝ ꝛ cōtinet.4.ptes pricipales.in ṗma
oſtditur que ſūt pricipia actuū hūanoꝝ:ꝛ qūo
illoꝝ pricipioꝝ act⁹ad inuicē cōcordāt.in ſcða
pte ibi(Speculatie aūt mentis)narrať qūo p/
tes inte⁹.ſ.inte⁹ practicuſ ꝛ ſpecľatiu⁹ſe hñt ad
obm̄.in.3.pte ibi(Actus qdē igiť)oñdit qualr
vtraqꝫ ps inte⁹ſe hꝫ ad actū.i.4.pte ibi.(vtra
rūqꝫ vtiqꝫ)narrat qð ē ꝓpriū op⁹ vtriuſqꝫ ptis
ite⁹.ꝛ q̄ ſunt v̇tutes vtriuſqꝫ ptis.in ṗma igiť p
te oſtēdiť que ſūt ṗma ṗncipia ꝓprioꝝ actuūꝫ
hoīs:ꝛ qūo eoꝝ act⁹ad iuicē ꝯcordant.Diť igr̄
ṗ ꝙ tria q̄ ſunt i aīa videť hr̄e dñiuꝫ actus hūa
ni.i.cognitōis v̇itatis ꝛ act⁹ liberi c⁹ hō ē dñs
.ſ.ſenſus itellectuſ ꝛ appetit⁹.hiſ.n.trib⁹ moueñ
tur aīalia.vt dr̄ in.3.de aīa(Hoꝝ āt)excludit
vnū iſtoꝝ.ſ.ſenſum:ꝛ pbat ꝙ ſenſus nō ē dña/
tiuū ṗn⁹ act⁹ hūani.i.actus liberi.ꝛ hec ē ꝯ°3.
h⁹ libri q̄ pbať ſic.Beſtie hñt ſenſuꝫ ꝛ tñ ñ cōi
cāt aliquē actū.ſ.libeꝝ.qꝛ nō hñt dñiū ſui act⁹
ḡ ſenſus nō ē ṗn⁹ act⁹ hūani.vñ pōt ſic argui.
Si ſſus eēt ṗn⁹ act⁹ hūani.i.liberi qðlꝫ hñs ſē
ſuꝫ hēret ṗn⁹ act⁹ liberi.ꝯñs eſt ſlm̄.qꝛ beſtie
hñt ſenſum ꝛ nō hñt pri⁹ act⁹ liberi.nō.n.agūt
libere:ſꝫ magis agūť ꝛ moueť ab inſtictu natu
re.ſunt igiť duo ṗncipia actuū hūanoꝝ.ſ.inte⁹
ꝛ appetit⁹(Eſt aūt qð in m̄te)iſta duo ṗncipia
.ſ.ite⁹ ꝛ appetit⁹ hñt act⁹ad inuicē ꝓportiōabi
les.Jnte⁹.n.in iudicādo hꝫ duos actus.ſ.affir
matōem q̄ aſſentit v̇o.ꝛ negatōeꝫ qua diſſentit
a falſo.qb⁹ corrñdēt ꝓportōabilr aliȷ duo act⁹
i appetitu.ſ.ꝓſecutio q̄ appetit⁹ tēdit in bonū
ꝛ inheret eiꝫ ꝛ fuga qua recedit a malo ꝛ diſſētit
ei.ꝛ ſic inte⁹ ꝛ appetit⁹ cōcordāt ad iuiceꝫ.qꝛ il
lud qð inte⁹ affirmat eē bonū appetit⁹ ꝓſeqť.
ꝛ illð qð ite⁹negat eē bo⁹ appetit⁹ fugit.Jntel/
ligēdū ē ꝙ cū phs diť ꝙ ſiť affirmatio ꝛ nega°
in mente:ſic ꝓſecutio ꝛ fuga i appetitu:ꝙ phs
nō itellit p affirmatiōeꝫ ꝓpōneꝫ affirmatiuam:
nec p negatōeꝫ ꝓpōeꝫ negatiuaꝫ.Nā inte⁹ pōt
formare ꝓpōeꝫ affirmatiuaꝫ vľnegatiuam abſqꝫ
ꝓſecutōe vel fuga.ſꝫ p affirmatōem ꝛ negatio
nē itellit aſſenſuꝫ vel diſſenſū inte⁹(Quare qꝛ
moraľ)ex his cōcludiť ꝙ ad moralē v̇tutē req
riť ꝯcordia iter inte⁹ꝛ appe⁹.ꝓbať ꝙ ad mora
lē v̇tutē regriť ꝙ ſit rō vera ꝛ appetit⁹ſit rect⁹.
ꝛ h ē ꝯ°4.q̄ ꝓbať ſic.v̇t⁹moraľ eſt hit⁹ electiu⁹
vt dēꝫ ē in z° h⁹.ſꝫ electio ē appetit⁹ ꝯſiliatiu⁹
qꝛ appetit⁹ accipit qð pcōſiliatū eſt a rōne ad
electōeꝫ.ḡ cōcurrūt rō ꝛ appetit⁹:ſꝫ ad v̇tuteꝫ
moralē regriť ꝙ electio ſit bōa.ꝛ ad hoc ꝙ ele/
ctio ſit bona regriť ꝙ rō ſit v̇a:ꝛ ꝙ appetit⁹ ſit
rectus:ita ꝙ eadē que rō diť.i.affirmat appeti
tus ꝓſequiť.Ad hoc.n.ꝙ pfectio ſit i actu oꝫ ꝙ
nullū pricipioꝝ ei⁹ ſit iperfcm̄:ſꝫ hec mēs q̄ ſic
cōcordat appetitui recto ꝛ veritas ei⁹ eſt mens
practica.vñ rō ꝓbās cōclōneꝫ pōt ſic formari
Ad v̇tutem moralē requiriť act⁹ inte⁹ ꝛ act⁹ ap
petitus.qð pꝫ ex hoc ꝙ virt⁹ moraliſ eſt hitus
electiu⁹:ſed ad virtutē moraleꝫ regriť pfectio
actuū requiſitoꝝ ad virtutē moralē.ſꝫ rō nō ē
pfcā niſi ſit v̇a:ꝛ appetitus non eſt pfectus niſi
ſit rect⁹.ḡ ad virtutē moralē regriť ꝙ rō ſit v̇a
ꝛ appetit⁹ rect⁹.ita ꝙ illð ideꝫ qð rō diť.i.affir
mat appetitus ꝓſequiť.hec aūt mēs que ſic cō
cordat appetitui ē mens practica ꝛ veritas ei⁹
eſt veritas practica.

Speculatiue aūt mentis ꝛ nō fa
ctiue neqꝫ practice
hñ ꝛ male:verū ꝛ falſum.hoc.n.eſt oī intellcui
opus.practici aūt ꝛ intellectui:veritas cōfeſſe
habens appetitui recto.

Hec ē ſcða pars hui⁹ capľi in q̄ narrat qūo
vtraqꝫ ps.ſ.mēs practica ꝛ mēs ſpecľati
ua ſe hꝫ ad obiectū ꝛ dicit ꝙ hñ ꝛ male mentis
ſpeculatie cōſiſtit ſimpľr in v̇o ꝛ falſo:ita ꝙ ve
rū abſolute ē bonū inte⁹ ſpecľati:ꝛ falſuꝫ abſo/
lute eſt malū ei⁹:ſed bonū inte⁹ practici nō eſt
veritas abſoluta ſꝫ veritas confeſſe ſe hñs ad
appetitū rectū.ſic pꝫ ꝙ veꝝ abſolute ē obm̄ in
tellectus ſpecľatiui:ſꝫ veꝝ concorditer ſe hñs
ad appetitū rectū eſt obiectū inte⁹ practici.Sꝫ
dubitať hic:qꝛ ſi veritas itellectus practici de
termineť in ꝯpatōe ad appetitū rectū.ꝛ rectitu
do appetit⁹ determinať p hoc ꝙ cōſonat rōi v̇e
vt ṗus dcm̄ eſt.videť ꝙ ſit circulatio in p̄dcis
determiatōib⁹.Dicendū ꝙ appetit⁹ eſt ipi⁹ fi/
nis ꝛ ēt eoꝝ que ſūt ad finē.finis aūt determia
tus ineſt hoi a natura.vt ſupra i 3° h⁹ viſum ē.
ſꝫ ea que ſunt ad finē nō ſunt nobiſ determina
ta a natura ſꝫ inueſtigañ p rōem.Dico igiť ꝙ
rectitudo appetit⁹ p reſpectū ad finē ē mēſura
veritatí rōis practice.ꝛ ſcðm hoc determinať
veritas rōnis practice ſcðm cōcordiā ad appe
titū rectum reſpectu finis:ſꝫ veritas rōnis pra
ctice ē menſura rectitudīs appetituſ circa ea q̄
ſunt ad finē.vñ circa ea que ſunt ad fineꝫ dici/
tur appetitus rectus qui ꝓſequiť ea que vera
rō dicit.Sed ꝯ hoc arguitur.qꝛ videť ꝙ ratio
practica non ſolū ſit eoꝝ que ſunt ad fineꝫ.ſed
ēt ipius finis:qꝛ prudentia eſt in rōne practica
vt patebit iferius.ſed prudentia non ſolum de
terminat appetitum reſpectu eoꝝ que ſūt ad fi
nem.ſꝫ etiam reſpectu finis:qꝛ prudentia iudi
cat de ꝯueniētia finis ſiť de his q̄ ſunt ad finē.
Silr rō videť ṗ p̄ſtitueť finē potētie appetitie.
Dicendum ꝙ lꝫ prudentia ſit in rōe practica.
īpoſſibile tñ eſt ꝙ determinet appetitū reſpcū
finis ſimpľr:ſꝫ ſolum reſpectu eoꝝ que ſunt ad
finē.Ad rōnem in cōtrariū dicendū ꝙ iudiciū
de fine poteſt eſſe duplex.vnū quo ipe finis ab
ſolute ſub ratiōe boni apprehēdiť ꝛ voluntati

ſub rōne ꝯuenientiſ ꝓponiť ꝛ offerť.ꝛ tale iudi
ciū fit per itellectum ſpeculatiuū qui bonitatē ꝛ
pfectionē cuiuſlibet rei apprehēdit:p quod iu
diciū volūtas moueť ad ṗmū deſideriū appeti
biľ.Aliud ē iudiciū quo finis apprehēdiť:non
tm̄ ſub rōne boni ꝛ cōueniētia:ſꝫ etiā ſub rōne
operabiľ ꝛ vt polis hr̄i ex operatōibus nr̄is.et
tale iudiciū fit p intellectū practicum.ꝛ hec vr̄
eē intētio Euſtratiȷ ꝛ Alberti.Dico igr̄ ꝙ inte⁹
ſpeculatiu⁹ iudicat de appetibilitate ꝛ ꝯueniē
tia finis.ſꝫ nō iudicat de ꝓſecutione finis.qua
lr.ſ.deuenire poſſim⁹ ad talē finē.et ita dico ꝙ
prudentia nō preſtituit finē voluntati:ſꝫ rō na
turaľ.que a theologis dr̄ ſinhereſis q̄ continet
ṗncipia vľia iuris naturaľ ꝓſtituit finem volū
tati.Rō eiꝫ naturaľ dictat vnicuiqꝫ qð viuat
ꝓ rōeꝫ.ſꝫ qualr homo i opando ꝛ p que poterit
attingere me⁹ rōnis.hoc ptinet ad rōnem pru
dētie.et ſi dicať ꝙ inte⁹ ſpeculatiu⁹ nihil dicit
de ꝓſequēdo vel fugiēdo.vt patꝫ ex.3.de aīa.ḡ
nō cognoſcit aliquid ſub rōe appetibiľ ꝛ ꝯueni
entis.eo ꝙ oē appetibile ꝛ cōueniēs vr̄ eſſe ꝓſe
quēdū.Dicēdū ꝙ aliud eſt iudicare aliqd eſſe
appetibile ꝛ aliud eſt iudicare illð qð eſt ꝓſeq/
bile:qꝛ res eſt appetibilis ꝓm ſe ꝛ ꝓ ṗncipia ei⁹
eſſentialia.vt pꝫ de ſanitate ꝛ balneo.ſꝫ nō eſt
ꝓſequibile niſi ſcðm eſſe pticulare qð habet in
materia.Nā ſiť ſanū eſt aliquid opabile a nob̄
ꝛ qꝛ intellect⁹ ſpeculatiu⁹ nō cōſiderat reꝫ ꝓ eē
pticulare ꝛ opabile:ſꝫ ſolū ꝓꝫ ſe ꝛ ꝓ ſua ṗncipia
eēntialia.ꝓ que lꝫ res nō ſit opabilis:eſt tñ ap
petibiľ ꝛ bōa ꝛ ꝯueniēs.ꝛ iō diť phs ꝙ ite⁹ ſpe
culatiu⁹ nihil diť de ꝓſequēdo vľ fugiēdo.hñ
tñ pōt iudicať de appetibilitate ꝛ ꝯueniētia rei
Ad formā rōis ē dð⁹ ꝙ lꝫ res q̄ eſt appetibiľ ꝛ
cōueniēs iudiceť ꝓſequenda.ꝓꝫ alið tñ iudicať
eē cōueniens ꝛ appetibiľ.qꝛ ſcðꝫ ite⁹ ſpecu⁹ ꝛ
ꝓ alið iudicať ꝓſequēda qꝛ ſcðm ite⁹ practicū.

Actus quidem igiť ṗn⁹ electio.
vñ mot⁹ ſꝫ nō c⁹
gr̄a.electōis aūt appetit⁹:ꝛ rō q̄ gr̄a alic⁹.pro/
pter qð neqꝫ ſine itellcū ꝛ mēte:neqꝫ ſine mora
li ē habitu electio.Bona actio.n.ꝛ ꝯriuꝫ i actio
ne ſine intellectu ꝛ mēte nō ē de more.Mens
aūt ipa nihil mouet:ſꝫ que gr̄a hui⁹ et practica
hec.n.ꝛ factiue ṗncipať.gr̄a.n.h⁹ facit oīs faci/
ens ꝛ nō finis ſimpľr:ſꝫ ad aliqd ꝛ alic⁹ fcm̄:ſꝫ
nō actū.Bona actio.n.finis.Appetit⁹ autē h⁹
pp qð vel appetitiu⁹ inte⁹ electio:vľ appetit⁹
itellectiu⁹:et tale ṗn⁹ hō.Non ē aūt eligibile
nihľ factū:puta null⁹ eligit Jlion captā fuiſſe
neqꝫ.n.cōſiliať de facto:ſꝫ de futuro ꝯtingenti
Fcm̄ aūt nō contingit non fieri.ꝓpter qð recte
Agaton.Solo.n.ipo deus priuatur igenita fa/
cere que ſunt facta.

Hec eſt.3.ps hui⁹ capľi in q̄ oñdiť qūo ratō
vtraqꝫ.ſ.rō practica ꝛ ſpecľatia ſe habet
ad actū.et cōtinet.3.pticľas.Jn ṗma oñdiť ꝙ
mēs eſt ṗn⁹ act⁹.in ſcða ibi(Mēs aūt ipa)oñ
dit que mēs eſt ṗncipiū actus.in.3.pticula ibi.
(Non ē aūt eligibile)oſtendiť circa qualia ob/
iecta mēs eſt ṗn⁹ actus p electōeꝫ.Jn ṗma igr̄
pticula ṗ oſtendit phs ꝙ electio eſt ṗn⁹ actus
vñ mot⁹ nō c⁹ gr̄a hoc ē electio ē ṗn⁹ efficiuuꝫ
act⁹:ſꝫ ñ eſt cā finaľ act⁹.ꝛ ex hoc ꝓbať ꝙ mēs
ē ṗn⁹ efficiuuꝫ act⁹.ꝛ hec ē ꝯ°5.q̄ ꝓbať ſic.Ele/
ctio ē ṗn⁹ efficiuum actus ꝛ ṗncipia efficiua ele
ctōis ſūt appetituſ ꝛ rō ſeu mens que ē gratia
alicui⁹.i.q̄ ordinať ad aliqð pticulare opabile.
ꝛ qcqd eſt ṗn⁹ ṗncipiȷ ē ṗn⁹ effectiū ṗncipiati
ꝛ hoc mediate vľ imediate.igiť cū mēs ſit vnū
ṗncipioꝝ electōis ꝛ electio eſt ṗn⁹ efficiuū act⁹
ſequiť ꝙ mēs ē prin⁹ efficiuū act⁹(ꝓpter qð)ꝛ
qꝛ ṗncipia electōis ſunt mēs ꝛ appetit⁹ in quo
ſunt v̇tutes morales cōcludit phs:ꝙ electio ñ
ē ſine itellcū ꝛ hitu morali.ꝛ h eſt ꝯ° 6.que ꝓba
tur ſic.effectus electōis ē bona actō ꝛ ꝯriuꝫ in
actōe.i.mala actio:ſꝫ nec bona actio nec mala
actio ē ſine intellcū ꝛ more.i.hitu morali.ḡ ꝛc̄.
vñ pōt ſic argui.ſine quo actō electōis nō pōt
eē ſine eo nō pōt eſſe electio:ſꝫ actō electōis vt
bona actio vľ mala nō pōt eē ſine itellectu ꝛ hi
tu morali.Jntelligēdū ꝙ phus loquiť h de ele
ctōe ſtriciſſime ſūpta q̄ nō ē niſi ab hitu.vnð
ſupius ſup ṗ⁹ h⁹ pōſita eſt diſtinctio de elcōe.
ꝛ ēt ſup 8⁹ hui⁹(Mens āt ipa)hec ē ſecūda p
ticula in q̄ narrat que mēs eſt ṗn⁹ efficiuū act⁹
d.ꝙ q̄uis mēs ſit ṗn⁹ act⁹:tñ mēs ipa ſcðꝫ ſe
ꝛ abſolute cōſiderata.ſ.rō ſeu mēs ſpecľatia ni
hil mouet:qꝛ nihil diť de ꝓſequēdo vel fugien
do.ꝛ ſic nō eſt ṗn⁹ alic⁹ act⁹:ſꝫ ſolū illa mens
vľ rō.que ē gr̄a alic⁹.hoc ē:q̄ ordinať ad aliqð
pticulare opabile ſiť ad finē.ſ.rō practica q̄ nō
ſo⁹ ṗncipiať opatōi actiue q̄ nō trāſit i exterio
rē materiā:ſꝫ manet i agēte vt cōcupiſcere vel
iraſci:ſꝫ ēt ṗncipať opatōi fctiue q̄ trāſit i exte
riorē māꝫ ſiť vreť ꝛ ſecať.oīs.n.faciēſ mediāte
rōe practica opať pp aliquē finē ñ pp finē i vľi
(ſꝫ ad aliqd)h ē pp aliqð pticľare:qð ē fcm̄.i.
ꝯſti⁹ ex iteriori materia.vtputa cľtell⁹ ľ dom⁹
Et dico ꝙ finis faciētis ē aliqd fcm̄ i materia
exteriori ꝛ nō aliqð actū.i.aliqð agibľe manēs
i agēte:ſꝫ i agibilib⁹ ipa bōa actio q̄ māet i agē
te ē finis.puta hñ concupiſcere vľ hñ iraſci.et
ſiť mēs practica ē gr̄a h⁹ finis:qð ē fcibile ľ agi
bile:ita appetit⁹ eſt act⁹ pticľaris finis q ē agi/
bile ľ fcibile.Nō ꝙ hāc lrām(gr̄a h⁹).ſ.finis.
(fať oīs faciēs:ſꝫ non finis ſimplr̄ ſꝫ ad alið)ſi
cut dicit Lycoñ.ꝙ finis fcōis vt finis edifica
tōis ē dom⁹:ſꝫ nō ē finis ſimpľr.i.finis vltim⁹
ſꝫ ē ad aliqd.i.ad finē interiorē vt ad ꝓtectōeꝫ
inhabitātiū ꝛ repoſitoꝝ ab extrīſecis nociuis.
Jtē diť Lycoñ.ſic.Collige ex paulo añ ꝛ nūc di
ctiſ ꝙ fctiue artes tres hñt fines vt edificatia hꝫ
ꝓximū finē ipam edificatōem que ē opo ꝓ finē
habet domū edificatam.3⁹ vero finem hꝫ pro

tectõem inhabitãtiũ ab aeris intẽpieꝰ ⁊ aliis
extrinſecis nocumẽtis .p̄mus tñ finis mime f,
nis ꝓprie dicit̃.⁊ iõ qñqꝫ nõ ꝯnumerat̃:⁊ eſt fi
nis poſterioꝛ melioꝛ p̄cedente. vt domꝰ melioꝛ
edificatione:⁊ ꝓtectio a nociuis melioꝛ ẽ domo
ꝓpter qđ infert correlarium ex p̄miſſis qđ ẽ tle
Electio vel eſt inteꝰ appetitꝰ vel appetitꝰ inteꝰ
⁊ hec eſt ꝯcluſio.7.que ſic intelligit̃ ꝙ electõ vł
eſt eẽntialr̃ actus intellectus ſ̃m ꝙ oꝛdinat̃ ad
appetitũ: vel eſſentialr̃ actus appetitus ſ̃ ꝙ di
rigit̃ ab intellectu.⁊ h̃ eſt veriuſ. vt pʒ ex 3ᵒ. hꝰ
⁊ etiam pʒ ex hoc ꝙ boꝰ qđ eſt obiectum appe/
titus eſt obiectũ electõiſ.⁊ ꝯᵒ ſic intellecta ꝓba
tur ex p̄cedentibus ſic. Electio ẽ operatio ima/
nens. ergo manet in aliquo eiꝰ p̄ncipio effectio.
ſed p̄ncipia effectiua electiõis ſunt intellectus
⁊ appetitꝰ.ġ electio vel ẽ in appetitu vel eſt in i
tellectu.ſi ſit i itellcũ.tc̃ ẽ actꝰ inteꝰ.ſi ſit i appe
titu:tc̃ ẽ actꝰ appetitꝰ.ġ ⁊c̃(Nõ ẽ aũt eligibile)
hec eſt.3.particła.3.ꝑtis in qua oſtẽdit̃ circa q̃/
lia obiecta mens eſt p̄ncipium ꝑ electõem ⁊ in/
tendit oñdere ꝙ nullũ p̄teritum eſt eligibile ſʒ
ſolum futuꝝ cõtingens.⁊ hec eſt cõcluſio.8.⁊
ita intellectꝰ per electõem non eſt circa p̄terita
ſʒ circa futura cõtingentia.ꝯᵒ ꝓbat̃ ſic. Electio
ẽ appetitus p̄cõſiliati. vt pʒ ex p̄cedentibꝰ.ele
ctio igit̃ ſolum ẽ illoꝝ quoꝝ eſt ꝯſiꝰ:ſʒ nullus
cõſiliat̃ de fcõ hoc eſt de p̄terito ſʒ de futuro cõ
tingenti. ꝙ aũt nõ conſiliet̃ de p̄terito pʒ per h̃
ꝙ p̄teritum non cõtingit non eſſe p̄terituʒ.⁊ h̃
ꝓbat per dictum Agbatõiſ q recte dixit in hoc
ꝙ dixit ꝙ ſolo iſto poſſe p̄uat̃ deus vt faciat in
genita.i.non facta que ſunt facta.

Utrarumqꝫ vtiqꝫ intellectiuaꝝ ꝑ
ticularũ veritaſ opꝰ
ſ̃m quos igr̃ maxime habitus dicit veꝝ vtraqꝫ
ip̄i virtutes ambabus.

Hec eſt quarta ꝑs in qua narrat: qđ eſt pro
prium opus vtriuſqꝫ ꝑtis. intellectus.ſ.
ſpeculatiui ⁊ intellectꝰ practici. ⁊ que ſunt vir/
tutes vtriuſqꝫ ꝑtis. quantũ ad p̄mũ dicit ꝙ co/
gnitio veritatis eſt ꝓprium opus vtriuſqꝫ ꝑtis
intellectus: tã intellectus ſpeculatiui q̃ʒ intel/
lectus practici.⁊ quãtũ ad 2ᵘ dicit ꝙ habitus
ſ̃ q̃s vtraqꝫ ꝑs.ſ.intellectus practicus ⁊ ſpecła
tiuus dicit veꝝ. ſunt virtutes ambabus ꝑtibꝰ
vnde virtus intellectus ẽ h̃itus ſ̃ quẽ inteꝰ di
cit verũ.⁊ nõ põt ſ̃ illum habitum dicere fłm.

Dubitat̃ vtruʒ deꝰ poſſit de p̄terito facere nõ
p̄teritum. Ad hoc dicunt quidã ꝙ hoc claudit
cõtradictõem.ſ.p̄terituʒ nõ eſſe p̄teritum.⁊ iõ
deus nõ põt hoc facere. Sʒ iſtud nõ eſt ad in/
tentõem phı̃.q2 phs loquit̃ de re cui accidit. ꝙ
ſit p̄teritum. vt Ilion.i.de troia: ⁊ non intendit
loq de p̄terito ſub rõe preteritõiſ:ſʒ de re vt de
ceſare vel alexandro. eſt igr̃ dubitaᵒ vtrũ deus
poſſit facere ꝙ ceſar nunqꝫ fuerit.⁊ dicũt q̄daʒ
ꝙ cum ceſarẽ nõ fuiſſe nõ claudat cõtradictio
nẽ ex terminiſ: deuſ põt hoc facere cũ nõ ſit ali
qua repugnantia. Contrariuʒ tñ videt̃ h̃ velle
phs ⁊ ſ̃m hoc ponat̃ ꝙ deꝰ faciat Ari. nunqꝫ fu
iſſe: ⁊ querat̃ quis tradidit nob̃ hanc ſciaʒ quã
exponimus. Si dicat̃ ꝙ Ari. eam tradidit ſeq/
tur ꝙ Ari. fuit: ⁊ ita Ari. nunqꝫ fuit: ⁊ tamẽ ali/
qñ fuit. Si dicat̃ ꝙ deꝰ eam tradidit: imediate
ſequit̃ inconueniẽs: q2 ſic opoꝛteret dicere de q̃
libet effectu cuiꝰ cãʒ deus facit nunquã fuiſſe
ꝙ talis effectꝰ eſt imediate a deo. ⁊ ſic ſi deꝰ fa/
ceret auctoꝛem mẽdacioꝝ ſeu cãm effectiuam
nunqꝫ fuiſſe opoꝛtʒ dicere ꝙ deus eſſet imedia
te cã mendacioꝝ ⁊ effectuũ maloꝝ ꝯuolitoꝝ cũ
malicia: qđ nõ videt̃ veꝝ. Iſtud dubiuʒ relinq̃
poſterioꝛibus diſſoluendum.

Tractatus ſecũdus

qui eſt de virtutibus intellectualibus
cõtinet.5.capitła. In p̄ caᵒ phus enumerat vtu
tes ĩtellectuales ⁊ determinat de duabꝰ virtu
tibus.ſ. de ſcia ⁊ arte. in 2ᵒ ca. ibi.(De prudẽtia
aũt ſic) determinat de prudentia. in.3.c.ibi.(q̃ʒ
ta aũt ſcia de vłibus) determinat de ĩtellectu ⁊
ſapientia: que ſunt circa p̄ncipia. in.4.c.ibi(Et
quẽadmodũ caput hñs) ꝯparat habitꝰ intelle
ctuales ad inuicẽ oſtendẽdo quis eoꝝ eſt p̄nci
paliſſimꝰ ſimplr̃. in.5.c.ibi(Erit aũt quedam)
oſtendit̃ que virtus ĩtellectualis eſt p̄cipua in
gñe agibiliũ hũanoꝛum. Capꝰ p̄mũ tractatꝰ ſe
cundi in quo enumerat habitus ſ̃ quos aĩa di
cit veruʒ. qui ſunt ars ſcientia prudentia ſapia
⁊ intellectus ꝯñr determinans de ſcientia dic̃
ꝙ ſcibile ẽ neceſſariũ: eternum ingenitũ incoꝛ/
ruptibile ⁊ ꝙ ſcientia ẽ docibiliſ ⁊ diſcibilis ex
p̄cognitis p̄ncipiis q̃ꝝ nõ eſt ſenſus ſʒ iductio
ex quibus cõcludit quid eſt ſcia. deĩde ꝙ p̄nci
pia magis ſciunt̃ ꝯcluſiõe. deinde determinat
de arte quid ẽ. ⁊ in quo differt ab aliis hitibus
enumeratis ⁊ ꝙ ars eſt habitus cum rõne va
factiuus ⁊ ꝙ ars eſt circa ꝯtingentia quoꝝ p̄n
cipiũ eſt i faciente ⁊ non in fcõ ⁊ ꝙ ars ⁊ foꝛtũa
ſunt circa eadem.

Incipiẽtes igit̃ ſuperius rurſuʒ d
ip̄is dicamus. Sũt vti
qꝫ: quibꝰ verum dicit aĩa affirmando vel negã
do q̄nqꝫ ſ̃m numerũ. hec eñt ſunt ars ſcientia
prudentia ſapientia ⁊ intellectꝰ. Suſpitiõe vo
⁊ opinione cõtingit falſum dicere.

Iſtud eſt p̄mum capꝰ ſcõi tractatus in q̃ enu
merant̃ virtutes intellectuales ⁊ determi
nat̃ de duabus eaꝝ ⁊ ꝯtinet tres ꝑtes. In p̄ma
ponit̃ numerus virtutũ intellectualiũ. in ſcõa
ibi(Scientia igit̃) determinat de ſcientia. in.3.
ibi(Contingentis ãt) determinat̃ de arte. in p̄/
ma igit̃ ꝑte p̄mo dicit ꝙ ex quo poſita eſt rõ ac/
cipiendi vtutes intellectuales debemꝰ rurſuʒ
incipere ab eo qđ ſupius determinatum eſt. di
ctuʒ eſt eiʒ in fine capłi p̄cedentis. ꝙ virtutes
ĩtellectuales ſunt habitus quibꝰ aĩa dicit verũ
quinqꝫ aũt nũero ſunt habitꝰ quibus aĩa dicit
verum affirmando vel negãdo.ſ. ars. ſcia. pru/
dentia ſapia ⁊ intellectꝰ. ſʒ q2 aliquis poſſʒ cre
dere ꝙ opinio ⁊ ſuſpitio eſſent virtutes intelle
ctuales. q2 iſtis interdũ ꝯtingit dicere veꝝ illõ
excludit ꝓbando ꝙ opinio ⁊ ſuſpicio nõ ſunt
vtutes intellectualeſ.⁊ hec ẽ ꝯᵒ 9. que ꝓbat̃ ſic.
habitꝰ quibꝰ cõuenit dicere falſuʒ nõ ſunt vir
tutes ĩtellectuales. opinione ⁊ ſuſpitiõe ꝯuẽit
dicere falſum. ġ ⁊c̃. Lycoñ. dicit hic ꝙ pruden/
tia ⁊ ars ex ſeip̄is ſemꝑ dicunt verũ. ex reꝝ aũt
natura qñqꝫ falſum. opinio aũt ⁊ ſuſpicio ex ſe/
ip̄is dicunt falſum. Hic p̄ notanda ẽ dr̃ia iter
virtutes moꝛales ⁊ virtutes intellectuales q̃ i
hoc cõueniunt. q2 vtraqꝫ virtus tã intellectuał
q̃ʒ moꝛalis p̄bet facultatẽ bñ oꝑandi. ſʒ drñt in
hoc ꝙ virtutes moꝛales non ſoluʒ p̄bent facul
tatẽ bñ operandi: ſʒ ẽt cum hoc faciunt vſum ⁊
actũ virtutis eſſe bonũ ⁊ hoc cõperit eis ex hoc
ꝙ ſunt inclinatõẽs ꝑtis appetitiue: que fac̃ vti
oĩbꝰ potentiis ⁊ habitibꝰ: ſʒ habitꝰ intellectua
les ſolũ dicunt̃ ex hoc vtutes: q2 prebent facul
tateʒ bñ operandi.ſ. cognoſcendi veꝝ: ſʒ non fa
ciũt bñ vti potẽtia vel habitu. Nã ex hoc ꝙ ali
quis hʒ habitum artis vł ſcientie ſolũ reddit̃
potens ad operandũ vł ſpeculandũ: ſʒ ad boᵘ
vſum artis vł ſcie.ſ. ꝙ bñ ⁊ legalr̃ oꝑetur ſ̃ artẽ
vel ſciam requirit̃ ꝙ iclinet̃ per voluntatẽ vel
ꝑ iuſticiam exñtem i voluntate. vñ ars indiget
virtute moꝛali ad bonũ vſum artis. ſʒ ꝯ̃ hoc ar
guit̃: q2 habitꝰ eſt ꝑꝑ actum. ⁊ iõ videt̃ impoſ/
ſibile ꝓ aliquis habituſ ſit bonus q̄n faciat ad
bonum vſum ip̄iuſ actus. Itẽ nõ videt̃ ꝙ bonꝰ
vſus dependeat a voluntate ſʒ magis a rõe. q2
vſus voluntatis nõ eſt bonus niſi ſit regulatꝰ
ſ̃m rõem. ġ bñ vti habitu nõ eſt p̄ncipalr̃ ꝑ vo/
luntatẽ ſʒ magis ꝑ rõem. Ad p̄mũ illoꝛuʒ di/
cendũ ꝙ lʒ habitus ſit propter actum: tñ quili
bet habitꝰ ſicut quelibet potentia dependet a
voluntate q̃ʒtum ad exercitiũ ſui actus. ⁊ iõ in
ꝑtãte voluntatis ẽ ꝙ moueat ad actum bonũ
⁊ cõuenientẽ hitui vł ad actum ꝯ̃riuʒ. vñ bonꝰ
vſus cuiuſlibʒ habitꝰ intellectuał q̃ʒtum ad eꝰ
exercitiũ dependet a voluntate. Ad aliud ꝯceᵒ
ꝙ bonum vſum habitꝰ requirit̃ recta rõ ⁊ etiã
actus voluntatis. rõ.n. requirit̃ ꝑ moduʒ diri/
gẽtis ⁊ voluntas ꝑ modũ ipellentis ⁊ mouentĩ
ad actum. ⁊ iõ ſi volũtas ſit iformata virtute
moꝛali ſemꝑ mouebit ad bonũ vſum actus. 2ᵒ
eſt notandũ ꝙ ſufficientia iſtaꝝ virtutũ intel/
lectualiuʒ ſic accipit̃. virtus ĩtellectuał eſt ha/
bitꝰ ꝑficiens inteᵘ circa cognitionẽ veri. vt di
ctũ eſt. ſʒ oẽ verum vel ẽ neceſſariũ vel ꝯtingẽs
oĩs ġ virtus itellectualis vł eſt circa cõtingen/
tia vel circa neceſſaria. ſi ſit circa contingẽtia:
aut illa ꝯtingẽtia ſunt foꝛmalia exterioꝛi mate
ria. ⁊ ſic eſt ars que eſt recta rõ factibiliuʒ. Aut
illa ꝯtingentia ſunt agibilia q̃ manẽt in oꝑãte.
⁊ non trãſeunt in exterioꝛẽ materiã. ⁊ ſic ẽ pru/
dentia: que ẽ recta rõ agibiliũ. Si aũt ſit habi/
tus ꝑficiens ĩtellectũ circa cognitionẽ veri ne
ceſſarii: aut illđ neceſſariuʒ eſt p̄ncipium neceſ
ſariuʒ. aut eſt deductũ ex p̄ncipiis neceſſariis.
Si 2ᵐ ſic eſt ſcia: q2 ſcia eſt habituſ ꝯcłonis de
ducte ex p̄ncipiis neceſſariis. Si aũt ꝑficiat in
tellectũ i cognitione p̄ncipii neceſſarii: hoc põt
eſſe dupłr. q2 aut ꝑficit inteᵘ tm̃ in cognitõe p̄n
cipioꝝ demõſtratõiſ. ⁊ ſic eſt inteꝰ. aut ꝑficit in
tellectum nõ ſolum circa p̄ncipia demonſtra/
tionis: ſʒ ẽt circa p̄ncipia entium. ⁊ ſic ẽ ſapia q̃
non ſolum ꝯſiderat p̄ncipia ꝯplexa indemon/
ſtrabilia: ſʒ ẽt ꝯſiderat p̄ma p̄ncipalia ⁊ altiſſi/
mas cãs oĩum entium.

Scientia quidem igit̃

eſt hic manifeſtum. ſi oʒ certificare ⁊ non ſequi
ſĩlitudines. Omnes.n. ſuſpicamur qđ ſcimꝰ nõ
contingere alr̃ ſe habere. contingẽtia aũt aliter
cum extra ſpeculari fiant latent vel ſi ſunt vel
non ſunt. ex neceſſitate ergo ſcibile eternũ ġ. ex
neceſſitate.n. entia ſimplr̃ oĩa eterna. eterna ãt
igenita ⁊ incoꝛruptibilia. Adhuc docibilis oĩs
ſcĩa videt̃ eſſe ⁊ ſcibile diſcibile. ex p̄cognitis ãt
oĩs doctrina quẽadmodũ i analeticis diximꝰ.
hec.n. quidem ꝑ inductioneʒ. hec aũt ſyllo. In
ductio quidẽ igit̃ principiũ ẽ ⁊ credulitas vlis
ſylłs aũt ex vłibus. Sunt igit̃ p̄ncipia: ex qui/
bꝰ ſylłs quoꝝ non ẽ ſylłs. inductio ġ. Scientia
quidẽ ergo eſt hitus demonſtratiuꝰ: ⁊ quecũqꝫ
alia determinauimꝰ in analeticis. Cum.n. aliq̃
liter credita ⁊ cognita ip̄i ſũt p̄ncipalia ſint. Si
.n. non magis cõcluſione ſʒ accñs habet ſciam
De ſcia quidẽ igr̃ determinatũ ſit ꝑ hũc modũ

Hec eſt ſcõa pars huiꝰ capłi in qua deter/
minat de ſcĩa ⁊ cõtinet.3. ꝑticulas. in pri
ma notificat ſciam ex parte materie circa quã
eſt ſcia. in ſcõa ibi(Adhuc docibilis) mãifeſtat
ſciam ex parte cãe. in.3.ibi(Scia quidem igit̃)
infert ex predictis q̄d eſt ſcia. Dicit ġ p̄mo ꝙ ex
his que dicunt̃ põt eſſe manifeſtũ q̄d eſt ſcia:
ſi velimus ſciam per certitudinẽ cognoſcere et
non ſequi ſĩlitudines ſ̃ quas qñqꝫ dicimꝰ ſĩli/
tudinarie nos ſcire ſenſibilia de quibꝰ certi ſu/
mus. q̃ tamẽ nõ vere ſcimus cuʒ ſolũ ſit de eis
certitudo dũ cadũt ſub ſenſu: ⁊ qñ fiunt extra
ſpeculari.i. extra ſentiri. vt qñ non ſentiunt̃ la
tent. vtrum ſint vel non ſint. Sed certitudo ſci
entie ⁊ eius qđ ſcitur eſt qñ illud qđ ſcitur non
ꝯtingit alr̃ ſe habere. aliter non eſſet certitudo
ſcientie nec ſcientis. Ex his patet ꝙ omne ſcibi
le eſt ingenitum ⁊ incoꝛruptibile. ⁊ hec eſt ꝯcło
.10. que probatur ſic. omne eternũ eſt ingenitũ
⁊ incoꝛruptibile. omne vere ſcibile eſt eternum.
ergo omne ſcibile eſt ingenitum ⁊ incoꝛruptibi
le(Adhuc docibilis) hec eſt ſcõa particula in q̃

notificat ſciam per cām ⁊ narrat.7.de ſcia. pꝰ eſt ꝙ omnis ſcientia eſt docibilis.i.potens doceri. vn̄ p̄mo metha.dr̄ ꝙ ſignū ſcientis eſt poſſe docere.2ꝰ eſt ꝙ oē ſcibile eſt diſcible.ſ.ab eo qui eſt ſciens in potentia.3ꝰ eſt ꝙ omnis ſcientia ſeu doctrina eſt ex precognitis ſicut dictuȝ eſt in libro poſterioruȝ analeticoꝝ. Non enim poſſumus deuenire in cognitionem alicuiꝰ niſi per aliquod notum.4ꝰ eſt ꝙ duplex eſt doctrina ex precognitis. vna per inductōem ⁊ alia ꝑ ſill'm .p̄ncipia cognoſcunt̄ per inductioneȝ ⁊ ꝑ experientiam ſingularium. vt dicit̄ in ꝓhemio p̄ meta. ⁊ ex principiis vl'ibus ſic cognitis procedit ſill'us. ſunt igitur aliqua p̄cipia ex quibus procedit ſill's que non notificant̄ per ſill'ȝ. aliter p̄ncipioꝝ eēnt p̄ncipia ⁊ ꝓcederet̄ in infinitum in p̄ncipiis ſill'oꝝ qd̄ eſt impoſſibile. Sic igit̄ relinquit̄ ꝙ p̄nꝰ ſill'i ſit inductio.5ꝰ qd̄ narrat eſt ꝙ nō quilibet ſill's facit ſcire: ſed ſolū demonſtratiuus qui ex neceſſariis neceſſaria concludit. Et ſic igit̄ pȝ.6ꝰ quidē eſt ſcia quoniam ē habitus demōſtratiuꝰ.i.ex demonſtratōe cā eius obſeruatis oībus illis quecūqȝ circa demōſtratiuaȝ ſcientiaȝ demōſtrata ſunt in libro poſteriorum. ⁊ hoc eſt.6.qd̄ narrat. 7ꝰ eſt ꝙ ad h̄ ꝙ aliquis ſciat p̄ncipia oportet ꝙ p̄ncipia ſint magis credita ⁊ cognita q̄ȝ cōcluſiones que ſciunt̄. alioquin non per ſe ſed per accidens habebit ſcientiam inquantum poteſt contingere ꝙ illam concluſionem ſcit per quedam alia principia ⁊ non per illa que non magis cognoſcunt̄ q̄ȝ ꝯ. per hunc igitur modum determinatuȝ ſit de ſcientia.

Cōtingentis autē aliter

habere eſt aliquid ⁊ factibile ⁊ actibile. Alterū autem eſt factio ⁊ actio. Credimus aūt de ipis ⁊ exterioribꝰ rationibus. Quare ⁊ cum ratione habitus actiuus alteꝝ eſt ab eo qui cū ratione factiuo habitu: ⁊ neqȝ cōtinent̄ ſub inuicē actō ⁊ factio. neqȝ.n.actio eſt factio: neqȝ factio actō eſt. Quia aūt edificatiua ars quedaȝ eſt: ⁊ etiā habitus quidam cuȝ ratōne factiuus: ⁊ nulla neqȝ ars eſt que nō cum ratōe factiuus habitꝰ eſt: neqȝ talis que nō ars idem vtiqȝ erit ⁊ ars ⁊ habitus cum ratione vera factiuus. Eſt auteȝ ars omnis circa generationem ⁊ artificiare et ſpeculari. Qual'r vtiqȝ fiat aliquid contingentium ⁊ eſſe ⁊ non eſſe. ⁊ quorum principium i faciente ſed nō in facto. Neqȝ enim de his que ex neceſſitate ſunt vel fiunt ars eſt. neqȝ de his ſ̄ȝ verum. in ſeipſis enim habent hec p̄ncipia. Qꝛ autem factio ⁊ actio. alteruȝ neceſſarium artē factionis: ſed non actionis eſſe. ⁊ ſcd̄m modum quendam circa eadem eſt fortuna ⁊ ars quēad moduȝ ⁊ agaton ait. Ars fortunaȝ dilexit ⁊ fortuna artem. Ars quidem igitur vt dictum eſt. Habitus quidem cum ratione vera factiuus eſt. Athectiua autem econtrario cum ratōe falſa factiuus habitus circa contingens aliter ſe habere.

HEc eſt tertia pars in qua determīat de arte que perficit intellectum circa contingentia ⁊ continet.5.particulas. in p̄ma oſtēdit ꝙ ſunt duo habitus circa contingentia. in ſecūda ibi (Quare āt edificantia) determinat de arte oſtendendo quid eſt ars. in tertia ibi (Eſt autem ars omnis) determinat de operationibus artis circa ſuā materiaȝ. in.4.ꝑticl'a ibi (Neqȝ enim de his) oſtendit a quibus ars differt per ſuam materiam ⁊ cum quibus conuenit in materia. in quinta ibi (Ars qd̄ igit̄) determīat de arte per comparatōnem ad habitum cōtrariū arti. in prima ergo particula oſtēdit ꝙ duo ſūt habitus circa contingentia. ⁊ hec eſt concluſio vndecima que ꝓbatur ſic. habitus diſtinguuntur per obiecta: ſed contingens diuiditur ī duo .ſ.in agibile ⁊ factibile. ⁊ iſta.ſ.agibile ⁊ factibile ſunt diuerſa. vt patet ex hoc ꝙ actio ⁊ factio ſunt diuerſa. ⁊ h̄ credimus per ea que dicta ſūt de ipis exterioribus rōnibus.i.per ea que dcā ſunt extra iſtam ſciētiam.ſ.in.9.metha. ibi enī oſtenſa eſt differentia inter actionem ⁊ factōeȝ Nam actio eſt operatio manens in ipſo operāte ſicut intelligere videre velle: ⁊ factio eſt operatio tranſiens in exteriorem materiam ad inducendum aliquam formam in ea. ſicut patet de actu edificandi ⁊ ſecandi. quia igit̄ habitus diſtinguunt̄ per obiecta ⁊ agibile ⁊ factibile q̄ ſunt contingentia ſunt obiecta diuerſa ſequit̄ ꝙ duo ſunt habitus circa contingentia vnus actiuus cum ratione. ⁊ alius factiuus cum ratōne. ⁊ iſti habitus ſunt diuerſi nec continetur alter iſtorum habituum ſub reliquo: quia nec factio ſub actione: nec actio ſub factōne (Quia autem edificatiua) hec eſt ſecunda particula ī qua determinat de arte oſtendendo quid ē ars ⁊ intendit ꝓbare ꝙ idem eſt ars qd̄ habitus factiuus cum recta ratione. ⁊ hec eſt cōcluſio.12. que ꝓbatur per inductionem ſic. videmus ꝙ edificatiua eſt ars quedam ⁊ ꝙ eſt habitus ad faciendum aliquid cuȝ rōe ⁊ nulla ars inuenitur cui hoc nō ꝯueniat.ſ.ꝙ ſit habitꝰ factiuus ⁊ cum ratiōe ⁊ non eſt aliquis habitus factiuꝰ cum rōne quin ſit ars. igit̄ manifeſtū eſt ꝙ idē eſt ars ꝙ habitus factiuus cum vera ratione. (Eſt autem ars omnis) hec eſt tertia particula in qua determinat de operatōibus artis circa ſuam materiam. circa quā eſt duo conſiderare .ſ.ipam actionem que per arteȝ dirigitur. ⁊ opꝰ quod eſt exterius factum per artem. Operatō aūt artis eſt triplex. Primo eſt eniȝ vna operatio artis que eſt conſiderare qualiter aliquid ē faciendum. Secunda operatio eſt operari circa materiam exteriorem.3.operatō eſt conſiderare ipſum opus factum. ideo dicit ꝙ oīs ars

circa generationem.i.circa cōſtitutionem ⁊ cōplementum operis. ⁊ hoc ponit ꝓ tertia operatione artis quam p̄mo ꝓponit tanq̄ȝ finem arti et eſt circa artificiare ideſt circa operationem artis que diſponit materiaȝ ⁊ eſt circa ſpeculari qualiter aliquid ſit faciēdum per arteȝ qd̄ ē p̄ma operatio artis. Ex parte vero ipius operiſ artis eſt duo cōſiderare. Primuȝ eſt ꝙ ea que fiunt per arteȝ ſunt contingentia eſſe ⁊ non eē. qd̄ pȝ. qꝛ quādo fiunt incipiunt eē de nouo. 2ꝰ eſt ꝙ p̄ncipium actiuum generatōis operuȝ artificialium eſt in ipſo faciente quaſi extrinſecū ab opere ⁊ non eſt in ipſo opere facto. ſic igitur patet ꝙ triplex ē operatō artis.ſ.ſpeculari opꝰ faciendum: ⁊ operari circa materiam ⁊ ſpeculari opus factuȝ. p̄ma ⁊ tertia operatio ſunt actōnes. ſed ſecunda operatio eſt factio a qua ars dicitur factiua. Patet etiaȝ que eſt materia artis. quia factibile contingens eſſe ⁊ non eſſe in quo non eſt principiuȝ effectiuum factōis: ſed paſſiuum tm̄ (Neqȝ eniȝ de his) hec eſt quarta particula in qua oſtendit̄ a quibus ars differt per ſuam materiā: ⁊ cum quibꝰ ꝯuenit in materia. dr̄t.n.ꝑ ſuā mā̄ȝ a ſcia diuia ⁊ mathēatica; qꝛ ſcia diuiā ⁊ mathēatica ſūt de his q̄ neceſſitate ſunt vel fiunt ⁊ ars eſt de his que contingunt eſſe ⁊ non eſſe. differt etiam a ſcientia naturali. quia ſcientia naturalis eſt de his q̄ ſunt ſcd̄m naturam. vt de his que habent in ſe principium motus. ſed de talibus non ē ars: ſȝ ē de his que habēt p̄ncipium motꝰ. extra.ſ.in faciēte. differt etiā ars a prudentia: qꝛ factio ⁊ actio differunt: ⁊ prudentia eſt directiua actionis: et ars eſt directiua factionis ſ̄m moduȝ quēdaȝ. ſȝ ars cōuenit quodāmodo in materia cū fortuna. nam vtraqȝ eſt circa ea que fiunt per intellectum: ſed ars eſt cum rōne ⁊ fortuna eſt ſine ratōe ⁊ hanc cōuenientiā in materia artis ⁊ fortune poſuit Agathon. d. ꝙ ars dilexit fortunā ⁊ fortuna artem.ſ.inquātum cōueniunt in materia (Ars quidē igitur) hec eſt.5.particula in qua determinat de arte per cōparatōneȝ ad ſuum oppoſitum. d. ꝙ ars eſt habituſ factiuus cum rōne vera: ſed eſt alius habitus factiuus circa contingens cum rōne falſa.

Capitulum 2ꝰ tractatus ſecundi de prudētia

in quo p̄ ponit̄: ꝙ prudens eſt q̄ bn̄ pōt conſiliari circa ipa bona ⁊ conferentia non ſ̄ partem: ſed ad bene viuere totum. quare prudens total'r conſiliatiuus ⁊ ꝙ cōſiliatio non ē de neceſſariis nec de ipoſſibilibus: ⁊ ꝙ prudentia nec eſt ſciētia: nec ars ſed habitus verus cū ratione actiuꝰ circa hoīs bona ⁊ mala cui eupraxia finis ⁊ non alterum quod manifeſtū eſt ex eo ꝙ oēs dicunt talem prudentē qui ſibi ⁊ aliiſ poteſt bona ſpeculari quales ſunt diſpenſatiui pollitici ex eo ꝙ tēperātia ⁊ ſophroſini ē dicta velut ſaluans prudentiaȝ: qd̄ patet ex eo ꝙ itēperantia corrumpit prudentiam: ex quibus cōcludit prudentiam eſſe habitū cum rōne vera circa hominis bona ⁊ mala operatiuū. deinde ꝙ prudentia differt ab arte: eo ꝙ artiſ eſt virtꝰ prudentie vero non. ⁊ ꝙ in arte qui volens peccat eligibilior circa prudētiā ecōuerſo. ⁊ ꝙ prudentia non eſt ſoluȝ habitus cuȝ rōne i quo cōmunicat cum arte: ſed eſt actiuus circa hūana bona: cuius ſignum eſt ꝙ artis eſt obliuio prudentie vero non.

De prudentia āt ſic vtiqȝ aſſumamus

ſpeculantes quos vtiqȝ dicimus prudentes. videt̄ aūt prudentis eſſe poſſe bn̄ conſiliari circa ipa bona ⁊ conferentia nō ſ̄m partem. puta q̄lia ad ſanitatem vel fortitudinē: ſȝ ad bn̄ viuere totum. Signum aūt qm̄ ⁊ circa aliquid prudentes dicimus qn̄ ad finē aliqueȝ ſtudioſi bn̄ rōcinabunt̄ quoꝝ non eſt ars. Quare et total'r erit prudens cōſiliatiuus. Conſiliat̄ aūt nullꝰ de ipoſſibilibus al'r ſe habere neqȝ non cōtingētibus ipi agere. Quare ſi ſcia quidem cū demōſtratione. quoꝝ aūt p̄ncipia cōtingit al'r hr̄e horū non eſt demonſtratio. Oia.n.contingunt et al'r hr̄e ⁊ non eſt conſiliari de his que ex neceſſitate ſunt. non vtiqȝ erit prudentia ſcientia neqȝ ars. Scia quidem qm̄ cōtingit actibile al'r hr̄e Ars aūt qm̄ aliud genus actionis ⁊ factionis. Relinquit̄ ergo ipam eſſe habitum verum cū ratōne actiuuȝ circa hominis bona ⁊ mala. factionis quidē enim alterū finis. actionis autē non ſemꝑ. Eſt.n.ipi eupraxia finis. ꝓpter h̄ pericles ⁊ tales prudentes exiſtimamꝰ eſſe quoniam ipis bona ⁊ aliis pn̄t ſpeculari. Eſt auteȝ tales exiſtimamuſ diſpenſatios ⁊ politicos hic ⁊ tēperantiā hoc appellamus noīe velut ſaluāteȝ prudentiā. ſaluat āt talē exiſtimatōem. nō enī omnem delectatōem corrumpit neqȝ ꝑuertit delectabile ⁊ triſte: puta qm̄ trigonuȝ duos rectis equales habet vel non habet: ſed eas q̄ circa operabile. p̄ncipia quidem.n. operabiliū qd̄ cuius gratia operabilia. corrupto aūt ꝓpter delectationē vel triſticiam confeſtiȝ non apparebit p̄ncipium. neqȝ oportere hꝰ grā. neqȝ propter eligere oīa ⁊ operari. Eſt enim malicia corruptiua p̄ncipii. Quare neceſſe prudētiā habituȝ eſſe cuȝ rōne vera circa hūana bona operatiū.

ISud eſt 2ꝰ capꝰ tractatus ſcd̄i in quo determinat̄ de prudētia cōtinens.3.ꝑtes. in p̄ma oſtendit̄ q̄d eſt prudentia. in.2.ibi (ſȝ tamē artis) oſ̄dit dr̄iaȝ iter prudētiā ⁊ artē. in.3.ibi. (Duabꝰ aūt entibꝰ) deteriat de ſubō ⁊ obō prudētie. p̄ma po ꝯtinȝ.3.ꝑticl'as. in p̄ma oſ̄dit q̄d ē ſimpl'r prudēs. in.2.ibi (Conſiliat̄ aūt nullꝰ) oſ̄dit dr̄iam prudentie ad alios hitus itellc̄uales ſupra poſitos.ſ.ſciam ⁊ artē. in.3.ibi (Reliquit̄ igr̄ ipaȝ) ꝯcludit ex p̄miſſis diffinitionem

prudentie.in pͥma igiť ꝑticula dič ꝙ nos dicenteſ de prudētia.ſpeculabimur ꝗ ſunt prudētes ⁊ itēdit ꝙ prudēs ſimplr̄ ē.ꝗ pōt ex ſuo hītu bn̄ cōſiliari q̄lia ſūt bona ⁊ vtilia hoi q̄tū ad totū viuere hoīs.⁊ hec ē ꝯ°.13.vn̄ dicit ꝙ ad prudentem videť pertinere ꝙ ſit potens ex facultate habitus bn̄ cōſiliari circa ꝓpria bona ⁊ vtilia non quidē ſoluꝫ in aliquo particulari negotio. puta qualia ſunt bona vel vtilia ad ſanitatē vľ fortitudinē corporalē:ſꝫ circa ea que ſunt bōa ⁊ vtilia ad hoc ꝙ tota vita hūana ſit bona(Signum aūt)hec ꝯ°. ꝓbatur per quoddā ſignum tale. Illi ꝗ poſſunt bn̄ cōſiliari de his que ſunt bona ⁊ vtilia ad aliquē determinatuꝫ finē.dū ille finis ſit bonus ⁊ dūmodo ſit circa ea quoꝝ non eſt ars:quia bn̄ rōcinari de hiſ nō pertinꝫ ad prudētiā:ſꝫ ad arteꝫ tales dicunť prudētes ꝑticulariter circa aliqđ determinatū negociuꝫ Si igiť ille qui eſt bn̄ conſiliatꝰ de his ꝗ ſūt ad aliquē ꝑticularē fineꝫ ſit prudēs ꝑticulariter. ſequiť ꝙ ille qui ē bn̄ cōſiliatiuꝰ de his que ꝑtinent ad totā vitam ſit totalr̄ ⁊ ſimplr̄ prudēs vn̄ pōt argui ſic.ſič ille qui bn̄ cōſiliať.circa ea que ſunt ad deteriatū finē ꝑticularē ſe hꝫ ad hꝫ ꝙ ſit ꝑticulariter prudens:ita ille ꝗ bn̄ ꝯſiliať circa ea que ſunt bōa ⁊ vtilia ad totaꝫ vitam ſe hꝫ ad hoc ꝙ ſit prudēs ſimplr̄ ⁊ totalr̄:ſꝫ ille ꝗ bn̄ pōt cōſiliari de his que ſunt ad determinatū finem hoꝰ ꝑticularē eſt ꝑticulariter prudēſ. igiť ille qui bn̄ cōſiliať de his que ſunt bona ⁊ vtilia ad totā vitā ē ſimplr̄ prudenſ(Conſiliať aūt nullus)hec ē.2.ꝑticula pͥme partis.in qua poniť dr̄ia inter prudētiā ⁊ alias v̄tutes intellectuales ſ̄ poitaſ.⁊ intendit ꝓbare ꝙ prudentia nec eſt ſcientia nec ars.⁊ hec eſt.4.ꝯclo:que ꝓbať ſic.nullꝰ cōſiliať de his que ſūt ſimplr̄ impoſſibilia alr̄ ſe hr̄e:neqꝫ de his que nō ſūt i poteſtate illiꝰ qui cōſiliať.Arguiť tunc ſic.prudētia ē de illis de quibꝰ ē cōſiliū.⁊ cōſiliuꝫ eſt de his que pn̄t alr̄ ſe hr̄e.igiť prudētia ē d̄ his que pn̄t alr̄ ſe hr̄e.ſꝫ ſcia nō eſt de his que pn̄t alr̄ ſe hr̄e.Scia.n.eſt de his quoꝝ pͥncipia nō pn̄t alr̄ ſe hr̄e.⁊ ꝑ ꝯn̄s cōcľones de quibꝰ ē ſcia non pn̄t alr̄ ſe hr̄e.igiť prudentia nō eſt ſcia.Silr̄ prudētia non ē ars:qꝛ ars eſt de factibilibꝰ:⁊ prudentia de agibilibꝰ.⁊ aliud eſt genꝰ actōis ⁊ fcōis vt dcm̄ eſt priꝰ(Relinqť igr̄)hec ē.3.ꝑticula pͥme ptis.in qua ponit diffinitōeꝫ prudētie ⁊ eā declarat.pͥ igiť ꝯcludit diffinitōeꝫ prudētie.d. ꝙ ex quo prudētia nō ē ſcia que ē hītus demōſtratiuꝰ circa neceſſaria.nec ē ars q̄ eſt habituſ cū rōne factiuꝰ reliqť ꝙ prudētia ē hītus verꝰ actiuꝰ circa hoīs bona ⁊ mala.⁊ hec ē ꝯ°.15.⁊ qꝛ māifeſtum ē ex p̄cedentibꝰ ꝙ prudentia eſt hītus verꝰ:qꝛ alr̄ nō eēt virtus itellectuaľ:māifeſtū eſt etiā ꝑ dr̄iam iter prudētiā ⁊ arteꝫ:ꝙ prudētia eſt hītus actiuꝰ.iō phs ſolū declarat vltimā ꝑticulā hꝰ cōcľonis ſeu diffinitiōiſ.ſ.ꝙ eſt actiuꝰ circa hoīs bona ⁊ mala.⁊ hoc declat triplr̄.pͥ per dr̄iam iter illa circa que eſt ars.⁊ illa circa que eſt prudētia que talis ē.Finis factionis ſemꝑ eſt aliđ a factione.ſꝫ finis actōis non ſemꝑ eſt aliđ ab actōe.ſꝫ qn̄ꝫ ē eupraxia.i.bōa opatō ipi.i.ſibimet vľ ipi agēti.nihil.n.ꝓhibꝫ vnā actōem ordinari ad aliā ſicut ad fineꝫ.ſič ꝯſideratio effectꝰ ordinať ad ꝯſideratōem cāe. bona ꝗ̄ actio ⁊ finis bone actōis ē in ipo agente ⁊ ē bonum ipiꝰ agētis.⁊ ꝑ ꝯn̄s prudentia que ē circa actōes eſt circa hoīs bona . Intelligēduꝫ ꝙ ꝑ hanc dr̄iam iter factōem ⁊ actōem pōt patere ꝙ prudētia eſt habitꝰ actiuꝰ circa hoīs bona. Nam qꝛ finis factōis non ē factō ſꝫ ē aliqd factū extra.vt finis edificatōis eſt edificiū cōſtructū.iō bonuꝫ ipius factōis nō eſt in faciente ſꝫ in fcō.⁊ ſic ars que ē circa factōes nō ē circa hoīs bona vľ mala.ſꝫ circa bona vľ mala artificiatoꝝ:ſꝫ ipa actio ⁊ finis actōis q̄ eſt bona actio ē in hoīe agēte ⁊ eſt bonum hoīs agentis. ⁊ iō prudentia que ē circa actiones ē circa hoīs bona ꝓſequēda ⁊ mala fugienda (Propter ꝙ) 2°. declarať per quoddā ſignū ꝙ prudentia eſt hītus verus actiuꝰ circa hoīs bona ⁊ eſt tale ſignū. Nam ꝓpter hoc quidaꝫ ꝗ vocabať ꝑiclea ⁊ alios ſil̄es eſtimamꝰ eē prudētes ex eo ꝙ pn̄t ꝯſilia que ſunt bona non ſolum ſibiipis ſꝫ etiā alijs ⁊ tales ꝗ pn̄t ſibi ⁊ alijs bōa ſpeculari eſtimamꝰ hiconomicos.i.diſpenſatores domoꝝ ⁊ polliticos.i.gubernatores ciuitatū(Hinc ⁊ tēperātiā)3°.ꝓbať per aliud ſignū:ꝙ prudentia eſt circa hoīs bona ⁊ mala ⁊ ē ſignū tale.tēꝑantia i greco dr̄ ſophroſiꝫ.i.ſaluans mētem.ſ.prudētiā. Nā tēperātia ſaluat verā eſtimatōem q̄ ē circa agibilia que ſunt hoīs bona ⁊ mala.vn̄ pōt ex hoc ſigno rō formari ſic. Tēperātia ſaluat prudētiā:⁊ hoc nō ē niſi qꝛ ſaluat verā eſtimatōeꝫ circa agibilia que ſūt bona vľ mala hominis.tēꝑantia.n.inq̄tū moderat delectatōeſ ⁊ triſticias tactꝰ ſaluat verā eſtimatōem que ē circa agibilia q̄ ſunt bōa vel mala hoiſ.⁊ ꝑ hoc ſaluat prudētiā.⁊ hoc eſt ſignuꝫ ꝙ prudentia ē circa bona ⁊ mala hoīs.ꝙ aūt tēperātia ſolum ſaluet veram eſtimatōeꝫ circa agibilia probat phs.⁊ hec ē ꝯcluſio.16.q̄ ꝓbať ſic.ſolā illaꝫ eſtimatōꝫ ſaluet tēꝑantia quā eſtimatōeꝫ delectabile ⁊ triſte.hoc ē intēperātia corrūpit: ſꝫ delectabile ⁊ triſte ſiue intēperātia nō corrūpit nec ꝑuertit oēm eſtimatōem verā:qꝛ non corrumpit eſtimatōem ſpeculatiaꝫ.ſ.ꝙ triangulus hꝫ vľ nō hꝫ tres angulos equales duobꝰ rectis.ſꝫ intēperātia corrumpit verā eſtimatōem que ē circa opabile.⁊ hoc oſtendit ſic.pͥncipia operationū ſunt fines quoꝝ grā fiunt opabilia:ꝗ ita ſe habēt in operabilibꝰ ſicut pͥncipia in demonſtratōibus:nūc qn̄ intēperatꝰ habet vehementē delectatōem vel triſticiā apparet ſibi ꝙ optimū ē ſequi delectatōem ⁊ triſticiam fugere.⁊ ita corrumpiť iudiciuꝫ rōnis:quo corrupto nō apparet hoi verus finis qui eſt pͥncipium prudētie circa operabilia nec tunc apparet hoi:ꝙ oꝫ ſemꝑ ꝓpter verum finem opari ⁊ eligere: ſꝫ magis propter delectabile.quelibet.n.malicia corrumpit pͥncipium inquantum corrūpit rēaꝫ eſtimatōem de fine.hanc corruptiōeꝫ maxime ꝓhibet temꝑantia que per hoc ſaluat prudentiā.⁊ ſic pꝫ ex predictis ſignis ꝙ neceſſe eſt prudentiā eſſe habituꝫ cum rōne vera operatiuuꝫ circa humana bona.

Sed tamen artis quidē eſt

virtus.prudentie aūt non eſt.⁊ in arte quidem volens peccanſ eligibilior.circa prudentiaꝫ āt minus quēadmodū ⁊ circa virtutes. Manifeſtuꝫ igiť:qm̄ prudētia virtꝰ quedā ē ⁊ non ars.

Hec eſt.2.parſ pͥncipaľ huiꝰ capituli i qua phs oſtendit dr̄iaꝫ iter prudentiā ⁊ artē inquātum ſunt virtutes humane.⁊ ponit duaſ dr̄ias.pͥma ē ꝙ circa arteꝫ requiriť virtus moraliſ que rectificet eiꝰ vſuꝫ.Poteſt.n.eſſe ꝙ aliqs bn̄ hꝫ rōnem artis edificandi:⁊ tn̄ ꝓpter aliquā maliciā non vult faceř bonā domū . ⁊ ideo ad bonum vſum artis requiriť virtꝰ moraliſ.ſ. iuſticia que rectificet vſum artis.ſꝫ circa vſum prudentie nō requiriť aliqđ directiuū.qꝛ ex neceſſitate hꝫ virtutes morales adiunctas ſaluātes ſua pͥncipia:ſꝫ nō eſt ſic de arte que ē circa bōa exteriora.qꝛ poſtq̄ꝫ ars ē habita adhuc requiriť v̄tus moraľ que rectificet vſuꝫ eius(Et in arte quidē)2.differētia eſt.ſi aliquis peccat in arte ex ꝓpria volūtate eligibilior ē ⁊ melior reputať q̄ꝫ ſi non peccaret ex ꝓpria voluntate: qꝛ tunc credit ex ignorantia ⁊ inexperientia artis peccare.Sꝫ circa prudentiaꝫ minus laudatur qui volenſ peccat q̄ꝫ qui nolens ſicut ⁊ circa virtutes morales.⁊ hoc ē:qꝛ ad prudētiam requiriť rectitudo appetitus circa fines.ad hoc ꝙ ſua pͥncipia ſint ſalua.Manifeſtū eſt igiť ex p̄dictis ꝙ prudentia eſt quedaꝫ virtꝰ ⁊ nō ars.

Duabus autem ētibus

partibus anime ratōneꝫ habentium: alterius vtiqꝫ erit virtus.ſ.opinantem.opinio enim circa contingens alr̄ habere eſt ⁊ prudentia. Sed tamen neqꝫ habitus cum rōne ſolum. Signuꝫ aūt qm̄ obliuio talis quidem habitus eſt.prudentia autem non eſt.

Hec eſt tertia pars pͥncipalis huiꝰ capľi in qua determiat de ſubđ ⁊ obđ prudētie .d.ꝙ cum ſint due ꝑtes anime.vt dictum eſt pͥus.ſ.ſcientificum ⁊ rōcinatiuū ſiue opinatiuū manifeſtum eſt ꝙ prudentia eſt virtus alteriꝰ horum. Nam opinio eſt circa ea que contingūt alr̄ ſe habere ſicut ⁊ prudentia.⁊ ſic pꝫ quid eſt ſubiectū prudentie:quoniam pars anime opiatiua:⁊ quid eſt eius obiectum.qꝛ contingēs aliter ſe habere(Sꝫ tn̄ neqꝫ habitus)ſed quāuis prudentia ſit habitus vt dictum eſt:tn̄ prudentia non eſt cum ſola rōne.⁊ hoc ꝓbat phus.⁊ hꝫ eſt concluſio.17.que ꝓbať ſic.cuiuſlibet habitꝰ qui eſt cum ſola rōne poteſt eſſe obliuio.ſꝫ prudentie non poteſt eſſe obliuio.ꝗ prudentia non eſt cum ſola rōne:ſꝫ ſimul cum hoc qđ eſt cum rōne eſt cum appetitu recto. Hic occurrūt tria dubia.pͥmuꝫ ē an ars ſit virtus itellectualiſ diſtincta a prudentia.videť ꝙ non ſit virtus diſtincta a prudentia.qꝛ prudentia eſt circa factibilia ſicut ars.qđ pꝫ. Nam circa factibilia aliq artifices dicunť prudentes:vt prudēs gubernator nauis ⁊ prudenſ dux exercitus.⁊ prudēſ edificator.ꝗ ⁊č. Item v̄tutis nō eſt virtus.ſicut neqꝫ motus eſt motꝰ:ſꝫ artis eſt aliqua virtus rectificans appetitum artificis ad bn̄ operandum.Dicendū ꝙ eſt virtuſ:quia ꝑficit artificē ad bene operandum ⁊ eſt diſtincta ab alijs virtutibus intellectualibus.vt patet per ꝓbationes phi in textu.Ad pͥmum in cōtrariuꝫ dicendum ꝙ artifices circa factibilia non dicūť prudences ſimplr̄ ſine additione:ſꝫ cum additiōe vt prudens dux:vel prudens edificator:eo ꝙ bn̄ cōſiliatur de his que ſunt ad finem ſue artiſ Prudentia aūt ſimplr̄ dicta eſt bn̄ conſiliatia de his que conferunt ad totam vitaꝫ hominis ⁊ ita nulla ars eſt prudentia ſimplr̄ dicta. Ad aliud dicendū ꝙ virtus intellectualis que nō ſupponit rectitudinem appetitus bene eſt virtus.⁊ qꝛ ars non preſupponit rectitudinem appetitus.iō ars poſtq̄ꝫ habuerit eſſe ad bonum vſum eius requirit virtutem moralem.ſ.iuſticiaꝫ:ſꝫ qꝛ prudentia p̄ſupponit rectitudinē appetitus:nam prudentia eſt recta ratio agibiliū ⁊ recta rō prudentie que icludit rectaꝫ eſtimationeꝫ de fine.de neceſſitate preſupponit rectitudinem appetitus de ipo fine.⁊ iō prudentie non eſt virtus moralis ſuperueniēs:qꝛ p̄ſupponit virtutes morales.Sꝫ qꝛ ars eſt ſoluꝫ recta ratio factibiliū.⁊ bone artis eſt in artificiato ⁊ non in artifice:nec eſt bonum artificis.iō nō p̄ſupponit appetitum rectū.⁊ ꝓpter hoc ad boꝰ vſuꝫ eius indiget virtute morali quā nō neceſſario preſupponit.Ad formam rōnis dico ꝙ v̄tus intellectualis non p̄ſupponit virtutē moralem:bn̄ tn̄ eſt virtus moralis dirigēs.2ᵐ dubium eſt.vtrū ſolum delectabile circa ꝙ eſt tēperantia corrumpat rectam eſtimatōeꝫ prudētie.videť ꝙ nō.quia prudentia non ſoluꝫ ordinat tēperantiaꝫ ſꝫ fortitudinē ⁊ iuſticiam ⁊ oppoſitū cuiuſlibet virtutis corrumpit prudētiā qꝛ īpoſſibile eſt prudentem eē non entem bonū vt infra diceť.ꝗ videť ꝙ non ſolum prudentia corrumpiť a delectabili intēperantie:ſꝫ etiaꝫ a delectabili iniuſticie timiditatiſ ⁊ audacie.⁊ ſic ēt videť ꝙ non plus tēperantia ſaluat prudentiā q̄ꝫ fortitudo vel iuſticia.cuiꝰ ꝯtrariuꝫ vide

tur pħs hic dicere. Ad iſtam dubitatõem rñdʒ
Euſtraciꝰ. vnoꝰ ꝙ oẽs virtutes morales ⁊ car/
dinales ſorores ſunt. ⁊ iõ qḋ dicit̃ de vna intel
ligit̃ de alia. ⁊ ita ꝙ dicit̃ de temperãtia: ꝙ ſal
uat prudentiam intelligit̃ de fortitudine et iu
ſticia ⁊ alijs virtutibꝰ moralibꝰ. Item dicit ꝙ
delectabile ꝑpter qḋ generalr̃ mala facimꝰ et
triſte ꝑpter qḋ bona omittimꝰ generalr̃ ſumũ
tur ꝑ delectatõe ⁊ triſticia circa quãlibet ma/
teriã virtutis: tñ delectabile qḋ eſt generale oĩ
virtuti appropriat̃ temperantie q2 ipa verſat̃
circa maxie delc̃tabilia. vt pʒ ex 3°hꝰ. ⁊ iõ ꝑ ap/
probationẽ ⁊ nõ per ꝓprietatẽ attribuit̃ tempan
tie ꝙ ſit prudẽtie ſaluatia. Aliter adhuc dicũt
aliqui ꝙ lʒ alia delectabilia ꝓbeãt aliquod ipe
dimentũ eſtimatõni prudentie inquantũ ex eo
rũ preſentia obnubilat̃ quodãmodo rõ. nõ tñ
corrumpunt ipam ita cõiter. ſicut delectatões
tactus. que ſunt maxie vehementeſ circa quas
ẽ tẽperãtia. 3° dubitat̃. vtrũ prudẽtia ſit virtꝰ
moral' vel itellectual'. ⁊ videt̃ ꝙ nõ ſit intellcu
alis. q2 cuiuſlibet virtuti intellectual' põt eſſe
obliuio. vt dicit pħs. ğ ⁊c̃. Item forma ⁊ illḋ cꝰ
eſt forma ſunt in eodẽ ſubõ. ſed prudentia ẽ for
ma virtutũ moraliũ. ğ eſt in eodem ſubõ cum
eis. ⁊ per ɔñs eſt virtꝰ moralis. Item prudẽtia
perficit appetitũ in ordine ad bonum. ſʒ virtu
tes intellectuales perficiunt ſubiectũ in ordi
ne ad verum. ğ prudentia nõ eſt virtus itelle/
ctual' ſʒ moralis. Dicendũ ꝙ prudentia eſt vir
tus intellectual': q2 perficit itellectum in ordi/
ne ad actum rõcinandi ⁊ iudicandi de agibili/
bus. iõ eſt virtus intellectual'. Ad ꝓmum in cõ
trarium dico ꝙ non cuiuſlibet virtutis itelle/
ctual' põt eſſe obliuio. ſʒ illiꝰ cuiꝰ obiectum ſeu
materia non continue ꝓiacet homini. ⁊ circa cꝰ
materiã non cõtinue cõuerſamur. ſed obiecta
prudentie ſunt ipa agibilia que cõtinue ꝓiacẽt
hoi ⁊ ſue operationi: eo ꝙ continue verſamur
circa paſſiones ⁊ operatões que ſunt per prudẽ
tiam regulande. obiecta aũt artis ⁊ ſcie nõ ita
frequenter nobis occurrunt. ⁊ iõ ars ⁊ ſcia poſ/
ſunt corrumpi ꝑ obliuionẽ: ſʒ prudentia non.
Alia ratio q2 prudentia non cõſiſtit in ſola rõe
ſʒ cum hoc requirit̃ rectitudinem appetitus. ⁊
iõ non eſt ſile de prudentia. ⁊ alijs virtutibus
intellectualibus. Ad aliud dico ꝙ prudentia ñ
non eſt forma intrinſeca virtutũ moraliũ: ſed ẽ
forma extrinſeca exemplaris ſeu directiua. Ad
3ᵐ qñ dr̃ ꝙ prudentia ordinat appetitũ in bo/
nũ dõʒ ꝙ ordinare appetitũ in bonũ põt eſſe
dupl'r. vel per modum inclinatõis ⁊ hoc fit per
virtutẽ moralem vel ꝑ modũ directiois ⁊ re/
gule. ⁊ hoc fit ꝑ prudẽtiã que dirigit ⁊ regulat
appetitũ reſpectu eius qḋ eſt ad finem. Lycoñ.
dicit ꝙ prudentia vnoꝰ eſt virtus intellectual'
⁊ alioꝰ ɔmutat̃ inter virtuteſ morales. Nã pru
dentia quo ad ꝓmam operatõem ſuã. que ẽ co
gnitio agendoꝝ ⁊ obmittendoꝝ eſt vtus itelle/
ctualis ⁊ ſpeculatia: ſʒ inquãtũ extendit̃ in di/
rectionem operũ iuſticie temperantie ⁊ fortitu
dinis iter virtutes morales cõmutat̃. hec Ly/
coñ. Dubitat̃ circa diffinitionẽ prudẽtie que ẽ
habitus actiuꝰ cum ratione vera circa homis
bona ⁊ mala. hec eni non videtur diffinitio pru
dentie. q2 cuicunqꝫ competit diffinitio eidem
ɔpetit ⁊ diffinitum. ſʒ hec diffinitio cõpetit ſci
entie morali h̃ tradite. Nam ſcia moralis cum
ſit ſcia practica eſt habitus actiuus ⁊ eſt cũ ra/
tione vera circa hois bõa ⁊ mala. ğ ſi diffinitio
eſſet bona ſequit̃ ꝙ ois habens ſciam moralem
eſſet prudens. ⁊ ꝙ ois prudens haberet ſciam
moralem: quod falſum eſt. Dicendũ ꝙ pruden
tia eſt habitus actiuus cum rõne vera in par/
ticulari ⁊ in actu circa hois bona ⁊ mala: ſʒ ſci
entia moralis eſt habitus cum rõne vera i vli
⁊ in habitu actiuo circa hois bona ⁊ mala ⁊ ita
differt ſcia moralis a prudentia.

Capitulum 3ᵐ tractatus ſcḋi de virtutibꝰ itel

lectualibꝰ que ſunt circa ꝓncipia. i quo
ꝓ oſtendit̃ ꝙ cũ habitus q eſt virtus itellectua
lis ꝓncipioꝝ: neqꝫ ſit ſcia: neqꝫ ſit ars nec prudẽ
tia neqꝫ ſapia: ꝙ intellectꝰ eſt ipoꝝ ꝓncipiorũ.
deinde de ſapia. ꝙ ipſa dupliciter dr̃. ſ. ꝑticula
riter. ſ. virtus artis. ⁊ totalr̃: ut illa que eſt cer/
tiſſima ſciarum que circa ꝓncipia ⁊ etiã ea que
ſunt ex ꝓncipijs iudicat. vnde ⁊ ſimul eſt intel
lectus ⁊ ſcientia.

Quia ãt ſcientia de vlibꝰ ẽ exi/
ſtimatio ⁊ de ex neceſſitate entibus. ſunt autẽ
ꝓncipia demonſtrabiliũ ⁊ ois ſcientie. cum rõe
. n. ſcia ꝓncipij ſcibilis: neqꝫ vtiqꝫ ſcia erit neqꝫ
ars neqꝫ prudentia. Scibile quidem. n. demon
ſtrabile. hec aũt. ſ. ars ⁊ prudentia ſunt exñtes
circa contingentia alr̃ ſe habere: neqꝫ vtiqꝫ ſapi
entia hoꝝ eſt. Sapientis. n. de quibuſdam ha/
bere demonſtrationẽ eſt. Si vtiqꝫ quibꝰ verũ
dicimus ⁊ nequaꝗ̃ mentimur circa cõtingẽtia
vel et cõtingentia alr̃ hr̃e ſcia ⁊ prudentia ẽ et
ſapia ⁊ intellectus. hoꝝ aũt triũ nullum cõti
git eſſe. Dico aũt tria prudentiã. ſciam. ⁊ ſapiẽ/
tiam. Relinquit̃ ergo intecꝰ eſſe ꝓncipioꝝ.
Iſtud eſt 3ᵐ capᵐ ſcḋi tractatus. i quo deter
minat̃ de virtutibꝰ intellectualibꝰ. que
perficiunt intellectũ circa ꝓncipia ⁊ ɔtinʒ. 2. ꝑ/
tes ꝓncipales. In ꝓma determinat̃ de intellcu
qui ẽ habitꝰ ꝓncipioꝝ demonſtratõis ⁊ demõ
ſtrabiliũ. in ſcḋa pte ibi (Sapia aũt) determina
tur de ſapia que eſt de ꝓmis ꝓncipijſ demõſtra
tionũ. ⁊ etiã eſt de ꝓmis ꝓncipijs entium. In ꝓ/
ma ergo pte intendit oſtendere iſtã ɔclõnem ꝙ̃
eſt. 18. huiꝰ libri. ꝙ intellectus eſt habitus ſolo
rũ ꝓncipioꝝ demonſtratõis indemõſtrabiliũ
ꝙ̃ ꝓbat̃ ſic. aliqua virtus intellectual' eſt hitus

ſoloꝝ ꝓncipioꝝ demõſtratõis indemõſtrabili
uʒ. ⁊ nec ſcia nec ars nec prudẽtia nec ſapiẽtia
ẽ habitus ſoloꝝ ꝓncipioꝝ indemõſtrabiliũ. ğ
relinquit̃ ꝙ intellectus eſt habitꝰ ſoloꝝ princi
pioꝝ demõſtratiõis idemonſtrabiliũ. maior vr̃
eſſe manifeſta. q2 ex quo ꝓncipia demõſtratio/
nis indemõſtrabilia ſemꝑ ſunt vera ⁊ ſunt di/
ſtincta ab alijs vt a cõtingentibꝰ ⁊ neceſſarijs
demõſtrabilibus videt̃ ꝙ ꝓncipia indemõſtra
bilia demonſtratõis habẽt aliquã virtutẽ itel
lectualẽ que ſit habitꝰ ſoloꝝ illorum: ita ꝙ nõ
alioꝝ. Sicut. n. eſt aliqua virtus intellectualiſ
que ẽ habitus ſolaꝝ ɔclõnum determinatõis:
ita oʒ ꝙ ſit aliqua virtus itellectual' que ſit ha
bitus ſoloꝝ ꝓncipioꝝ demonſtratõis indemõ
ſtrabiliũ. Et minor declarat̃ ꝗ̃tum ad quãlibʒ
eius partẽ. ⁊ ꝓ dic̃ ꝙ q2 ſcia eſt eſtimatio de vli/
buſ ex neceſſitate entibꝰ que ſunt demonſtrabi
lia. neceſſe eſt eẽ aliqua ꝓncipia demonſtrabili
uʒ. Nam ſcia eſt cum rõne demõſtratiõis ꝓce/
dente ex ꝓncipijs in ɔclõne. ⁊ ex hoc arguit̃ ſic.
Scia eſt hitus cõcluſionis demõſtrabil': ſʒ ꝓn/
cipia demõſtratõis indemõſtrabilia nõ ſũt de
monſtrabilia: q2 ſic ꝓncipioꝝ eẽnt ꝓncipia ⁊ h̃
in infinitũ. ğ ſcia non eſt habitꝰ ſoloꝝ ꝓncipioꝝ
indemõſtrabiliũ. q2 nõ eſt habitꝰ taliũ. ſilr̃ nec
ars nec prudẽtia eſt habituſ ꝓncipioꝝ indemõ
ſtrabiliũ. q2 tã ars ꝗ̃ prudentia eſt cõtingẽtiũ
que poſſunt aliter ſe hr̃e: ſʒ ꝓncipia idemõſtra/
bilia nõ pñt alr̃ ſe habere. ğ nec ars nec prudẽ/
tia eſt habitus ꝓncipioꝝ demõſtratõis idemõ
ſtrabiliũ. nec eſt ſapia habitus ſoloꝝ ꝓncipioꝝ
idemonſtrabiliũ: nã ad ſapientem ꝑtinet ꝙ ha
beat determiatõem de aliquibꝰ rebꝰ vt de ꝓmis
cãis entiũ. vt ifra dicet̃. igit̃ ſapia nõ eſt habi
tus ſoloꝝ ꝓncipioꝝ demõſtratõis idemõſtra/
biliũ. Si igit̃ virtutes intellectuales quibꝰ ita
verũ dicimus ꝙ nunꝗ̃ ſubeſt mẽdacium circa
cõtingentia vel nõ contingentia alr̃ ſe hr̃e ſunt
ſcia ⁊ prudentia ſub qua ɔꝓhendit artẽ ⁊ ſapiẽ
tiã ⁊ intellectũ ⁊ nullũ horum trium: que ſunt
prudẽtia ſcia ⁊ ſapientia. ⁊ ɔprehẽdit artẽ ſub
prudentia: cõtigit eſſe habitũ ſoloꝝ ꝓncipiorũ
demõſtrationis relinquit̃ ꝙ intellectꝰ ẽ hitus
ſolorũ ꝓncipiorũ indemõſtrabiliũ. Sciendũ
ꝙ intellectꝰ multipl'r ſumit̃. qñqꝫ. n. accipitur
ꝑ potentia aie. qñqꝫ ꝑ actu intelligendi. ſʒ h̃ ac
cipit̃ ꝑ habitu quo hõ naturalr̃ cognoſcit ꝓma
ꝓncipia complexa.

Sapientia autem in artibꝰ certiſſi/
mis artes aſſignamꝰ: puta phediam lathoniũ
ſapientem polycletum ſtatuificẽ. hic quidẽ igr̃
nihil aliud ſignificantes ſapientiam ꝗ̃ qñ vir
tus artis eſt. Eſſe aũt quoſdaʒ ſapientes exiſti/
mamus totalr̃ nõ ſꝫm ptem. nec aliud aliqd ſa/
pientes: queãdmodũ homerus ait in margite.
hunc aũt neqꝫ vti foſſorẽ dij poſuerũt neqꝫ ara
toreʒ neqꝫ alr̃ quidẽ ſapientem. Quare manife
ſtum qñ certiſſima vtiqꝫ ſciarum erit ſapiẽtia.
Oportet ğ ſapientem non ſolum que ex princi
pijs ſcire: ſʒ ⁊ circa ꝓncipia veꝝ dicere. Quare
vtiqꝫ erit ſapia intellectꝰ ⁊ ſcia.
Hec eſt ſcḋa pars ꝓncipalis huiꝰ capl'i. in
qua determinat de ſapia ⁊ cõtinet. 3. ꝑti
culas. in ꝓma oſtendit quid eſt ſapia ꝑticulari/
ter ſumpta. in. 2. ibi (Eſſe aũt quoſdã) oſtendit
quid ẽ ſapia ſimpl'r accepta. in. 3. ꝑticula ibi (oʒ
igit̃) concludit correlarium. In ꝓma ergo parti
cula narrat ꝙ nos aſſignamus nomen ſapiẽtie
certiſſimis artibꝰ. que. ſ. cognoſcentes primas
cãs in genere alicuiꝰ artificij dirigunt aliaſ ar
tes que ſunt circa idẽ genus: ſicut ars archite/
cthonica dirigit manualiter operantes. ⁊ ſcḋm
modũ dicimus phydiã fuiſſe ſapientẽ lateꝝ et
lapidũ inciſorem. ⁊ policretũ ſapientem ſtatui
ficẽ. i. factores ſtatuaꝝ. vnde nihil aliḋ dicimꝰ
ſapientiã in arte ꝗ̃ vltimam ꝑfectionẽ artis: ꝙ̃
dicit̃ virtus artis (Eſſe aũt quoſdam) hec ẽ ſe/
cunda particula in qua oſtendit quid eſt ſapia
ſimpl'r. ⁊ dic̃ ꝙ ſicut exiſtimamꝰ aliquos ſapiẽ/
tes in aliꝗ̃ artificio: ita exiſtimamꝰ quoſdã eẽ
ſapientes totalr̃ reſpectu totius generis entiũ
⁊ non ſcḋm aliquã partem tm̃. ita ꝙ non ſcḋm
aliquod aliḋ artificium: ſicut homerus dicit ḋ
quodaʒ. ꝙ dij poſuerunt eſſe: non foſſorẽ: neqꝫ
aratorem neqꝫ ſapientem ſꝫm aliquod particu/
lare artificium. ſʒ poſuerunt euʒ ſapienteʒ ſim
pliciter. eo ꝙ cognouit ꝓma ꝓncipia entium. in
eo ꝙ ſunt entia (Quare manifeſtum) ex his cõ
cludit. quid eſt ſapientia ſimpliciter. d. ꝙ ſapiẽ
tia eſt certiſſima ſciarum. ⁊ hec eſt ɔ° 19. que ꝓ
batur ꝑ ꝓcedentia ſic. Sicut ſe habet ſapientia
ꝑticularis que eſt de aliquo determinato arti/
ficio ad alias artes que ſunt circa idem artifiꝫ
ita ſe habʒ ſapia ſimpliciter ad omneſ alias ſci
entias. ſʒ ſapientia particulari que eſt circa ali
quod artificium eſt certiſſima oium artium: ꝙ̃
ſunt circa idem artificium. igitur ſapientia ſim
pliciter eſt certiſſima ſciarum (Oportet autem
ſapientem) hec eſt tertia particula. 2. partis. in
qua concludit vnum correlarium ex predictis
qḋ eſt: ꝙ ſapientia eſt intellectus ⁊ ſcia. ⁊ hec ẽ
ɔ° 20. que ꝓbatur ſic. Sapientia eſt circa certiſ
ſima. ſʒ ꝓncipia demõſtrationũ ſũt certiora cõ
cluſionibꝰ. igit̃ oʒ ꝙ ſapiens non ſolũ ſciat ea
que concludunt̃: ſʒ etiam oportet ꝙ ſciat ipſa ⁊
dicat verum circa illa non ſic ꝙ demonſtret il
la: ſʒ aliꝗ̃ modo notificabit ea notificando ter/
minos. puta totum ⁊ partem equale ⁊ inequa/
le ⁊ alia hiꝰ. quibus cognitis ſtatim principia
demonſtratõnum innoteſcunt. vnde ɔcluſio ꝓ
batur ſic. habitus cõcluſionis demonſtratõis
eſt ſcientia. ⁊ habitus ꝓncipiorũ eſt intellectꝰ
ſed ſapientia eſt habitus concluſionis cum ſit
reſpc̃u oium neceſſarioꝝ certiſſimus. ⁊ eſt habitꝰ

principiorum cum principia ſint certiſſima. ergo
ſur ſapientia eſt intellectus ⁊ ſcientia. Circa ha
bitum ꝓncipiorum eſt ſciendū ꝙ quedā ſunt
principia coīa. quorū cognitio accipitur ex ter
minis. ſicut de quolibet eſſe ⁊ non eſſe que vni
⁊ eidem ſunt equalia: ⁊ inter ſe ſunt equalia. et
hi⁹ principia ſunt coīa omnibus ſcientiis ⁊ co
gnitio iſtorum ꝓncipiorum coīum accipitur ex
cognitione terminoꝝ. ⁊ habitus ꝓncipioꝝ com
muniū eſt habitus acquiſitus ex cognitiōe ter
minoꝝ. Non enim eſt habitus priorum princi
piorum naturaliter copulatus intellectui. cū
intellectus in ſua prima creatione ſit ſicut tabu
la raſa in qua nihil depingit̄. vt patet ex 3° de
aīa. cognitō tamē principiorum coīum dicitur
naturalis. quia habita noticia terminoꝝ intel
lectus naturaliꝛ inclinatur in ipa ꝓncipia ⁊ nō
ꝑ aliquē diſcurſum rōnis. Alia vero ſunt prin
cipia ſpālia. vt motum eſſe eſt ꝓncipiū in ſcia
naturali ⁊ ei⁹ noticia accipit̄ ꝑ ſenſum ⁊ in ſcia
mediciali ē illō ꝓn⁹. oē reubarbaꝝ purgat col
lerā ⁊ cognitio h⁹ ꝓncipij accipit̄ via ſenſus me
morie ⁊ experientie. ⁊ hitus cuiuſlibꝫ ꝓncipij: ſiū
ſit prin⁹ cōe ſiue ſpāle eſt hitus acqſit⁹ ⁊ nō in
duct⁹ naturaliꝛ itellc̄ui. Sꝫ dubitat̄ ſup h: qō
dr̄: ꝙ ſapia ē inte⁹ ⁊ ſcia: q̄lr poſſit eſſe veꝝ. cū
ſapia ſit vna vt⁹ intellc̄ualꝭ diſticta a ſcia ⁊ itel
lectu. Ad illō rn̄det Euſtraci⁹. d. ꝙ ſapia ē ꝯpo
ſita ex itellc̄u ⁊ ſcia. ⁊ diſtiguit̄ ab vtroqꝫ. ſic̄ to
tū diſtiguit̄ a ſuis ꝑtib⁹. vn̄ ſapia dr̄t ab itellc̄u
qꝛ ite⁹ ſo⁹ reſpic̄ pricipia demōſtratōis: ſꝫ ſapia
r̄ſpic̄ ꝓncipia dmōſtratōis circa res abſtractas
⁊ ēt reſpic̄ ꝯclōes. vn̄ metha. notificat ꝓncipia
cōia. eo° quo notificari pn̄t. ⁊ ēt ē hit⁹ ꝯclōnū
demōſtratarū i meta. dr̄t ēt ſapia a ſcia. qꝛ ſcia
ē hitus ſoli⁹ ꝯclōis: ſꝫ ſapia eſt habitus conclu
ſionis ⁊ etiam principiorum.

Capitulū 4⁹ tractat⁹ ſcdi i quo oſtēdit̄ ꝙ ſapia eſt ve
lut caput hn̄s ſciaꝝ honorabiliſſimoꝝ. deide ꝙ
ſapia nō ē prudētia ꝓpter prudētiā nō eſſe ſtu
dioſaꝝ. ⁊ ꝑꝑ ipaꝝ eē ab alijs alterā. ſapia aūt ea
dē ſꝑ. ꝑꝑ qō nꝫ ſapia idē ꝙ pollitica. deide ꝙ ſa
piētia eſt ſcia ⁊ ite⁹ honorabiliſſimoꝝ natura.
deide ꝙ ſapia eſt alia a prudētia. ꝓpter ꝙ q̄dā
phī dicūt̄ ſapiētes. nō aūt prudētes. qꝛ igrātes
ꝯferētia ſibi. tādē ꝙ ſapia n̄ ē prudētia ꝑꝑ pru
dētiā eē nō ſolū vliū ſꝫ ēt ſingulariū. ꝑꝑ qō ex
ꝑti magi acti q̄buſdā ſciētib⁹ ⁊ expiētia eligibi
lioꝛ ad opāō q̄ꝫ ſcia. lꝫ ſit architetica i agibilib⁹

Et quemadmodum caput hn̄s ſcia honorabiliſſimoꝝ. Inconueniens
.n. ſi qs ſciaꝝ pollitica vl̄ prudentiā ſtudioſiſſi
mā exiſtimat eē ſi nō optimo eoꝝ i mūdo hō ē.
Si vtiqꝫ ſanū quiō ⁊ bo⁹ alteꝝ hoīb⁹ ⁊ piſcib⁹:
albū aūt ⁊ rectū idē ſꝑ: ⁊ ſapiēs idē oēs vtiqꝫ di
cerēt. prudēs aūt alterū. circa ſeipꝫ. n. ſingla q
dē hn̄ ſpeculās diceret vtiqꝫ eē prudens: ⁊ huic
iōcederēt ipa. ꝑꝑ qō ⁊ beſtiaꝝ quidē prudētes
aiūt eē q̄cūqꝫ circa ipaꝝ vitā videt̄ pōꝫ hr̄e ꝓ
uiſiuā. Māifeſtū aūt vtiqꝫ erit: qm̄ n̄ vtiqꝫ erit
ſapia ⁊ pollitica eadē. ſi. n. ea q̄ circa vtilia ipis
dicūt ſapiaꝫ: mlt̄e erūt ſapie. Non. n. vna circa
oiuꝫ bonū aīaliuꝫ: ſꝫ altera circa ſingla: ſꝫ nō ⁊
medicinalꝭ vna de oib⁹ entib⁹. Si aūt qm̄ opti
mum homo aīalium alioꝝ nihil dr̄t. eteni hoīe
alia mlt̄ū diuiniora ꝺ naturā. puta māifeſtiſſi
ma ex quibus mundus conſtat.

Iſtud eſt 4⁹ cap⁹ in q̄ inquirit̄ q̄ iter vtu
tes itellc̄uales ſit ꝓncipaliſſia ſimplr̄. ⁊ cō
tinet. 2. ꝑtes. in ꝓma itēdit ꝓncipalr̄ oñdere ꝙ
nec pollitica nec prudētia ē pricipaliſſima iter
vtutes itellc̄uales. i ſcōa ibi (Ex dcis itaqꝫ) cō
cludit ꝯclōnē quā pricipalr̄ itēdit. ⁊ ēt oñdit ꝙ
ſapia ⁊ prudētia dr̄nt. ⁊ circa q̄d ē vtraqꝫ vt⁹. ſ.
ſapia ⁊ prudētia. ꝓma ps ꝯtinet. 2. ꝑticlas. in ꝓ
ma ꝓpōit qō intēdit ꝓbare. i. 2. ibi (Incōueiēs
.n.) r̄mouet̄ erroꝛ ponētiū ꝙ pollitica ē pricipa
liſſima ſimplr̄ iter vtutes itellc̄uales. in pria q̄
ꝑticla ꝓpōit qō itēdit ꝓbare. d. ꝙ ſapia n̄ ē q̄lꝭ
cūqꝫ ſcia: ſꝫ ē ſcia honorabiliſſiaꝝ reꝝ: ac ſi ipa
hēat rōꝫ capitl iter oēs ſcias. itelligēō ꝙ ſapia
vr̄ hr̄e rōꝫ capitl iter oēs ſcias: qꝛ ſic̄ ꝑ ſēſus q ſt̄
i capite dirigūt̄ mot⁹ ⁊ opatōes oiuꝫ alioꝝ mē
broꝝ: ita ꝑ ſapiaꝫ dirigūt̄ oēs alie ſcie. cū oēs
alie ſcie ſupponāt a ſapia ſua ꝓncipia (Incōueni
ēs. n.) h ē. 2. ꝑticla i q̄ rēouet errorē q̄rūdā q at
tribuebāt pricipalitatē vtutū itellc̄ualiū polli
tice ꝑ quā gubernat̄ citas lꝭ prudētie ꝑ quā gu
bernat̄ hō. vn̄ dic̄ ꝙ icōueiēſ ē exiſtiar̄ politicā
lꝭ prudētiā eē ſtudioſiſſiaꝫ. i. optiaꝫ iter vtutes i
tellc̄uales. ⁊ h ē ꝯ° 21. q̄ ꝓbr̄ duplr̄. ꝓ° ꝑ ſilꝫ hipo
teticū ſic. Si hō n̄ ē opti⁹ eoꝝ q̄ ſūt i mūdo nec
pollitica nec prudētia ē optia iter vtutes itelle
ctuales: ſꝫ hō n̄ ē opti⁹ eoꝝ q̄ ſūt i mūdo. g̊ nec
pollitica nec prudētia ē optia iter vtutes itelle
ctuales. maioꝛ vr̄ eē māifeſta ꝑ h ꝙ tā pruden
tia q̄ꝫ pollitica ē ō hoīe q̄lr dꝫ ſe r̄geꝛ i mltitudi
ne cili: lꝭ dōeſtica lꝭ ꝺ ſe ⁊ ſciaꝝ ⁊ ēt vtutū itellc̄u
aliū: q̄dā eſt melioꝛ ⁊ honorabilioꝛ altera: ex eo
ꝙ ē melioꝝ ⁊ honorabilioꝝ. ⁊ mioꝛ pꝫ. qꝛ cōpa
celeſtia ⁊ motores corpoꝝ celeſtiū meliora ſūt
q̄ꝫ hō. De iſta rōe phs pōit maiorē i lr̄a. di. ꝙ ſi
hō n̄ ē opti⁹ eoꝝ q̄ ſūt i mūdo nec pollitica nec
prudētia ē optia iter vtutes itellc̄uales (ſi vtiqꝫ
ſa⁹) 2° ꝓbat̄ eadē ꝯ°. Ad c⁹ ite⁹ ē ſciēdū ꝙ q̄dā
ſūt q̄ꝝ hōitas dr̄ i hitudie ad aliq̄d: vt illa q̄ re
ferūt̄ ad alia ⁊ q̄dā ſūt abſolta: q̄ꝝ hōitas n̄ ꝯſi
ſtit i hitudie ad aliō: ſꝫ ſūt abſolta ſic̄ albū i co
lorib⁹: ⁊ rc̄ꝫ i figurꝭ ⁊ tlia ſūt eaō apō oēs. vbi
gr̄a. ſa⁹ ⁊ bo⁹ dicūt̄ i hitudie ad aliō. ⁊ iō n̄ ē iō
ſa⁹ ⁊ bo⁹ apō oēs. Nō. n. ē iō ſa⁹ ⁊ bo⁹ hoīb⁹ ⁊
piſcib⁹. alia ſūt q̄ n̄ dicūt̄ i hitudie ad aliō. ſꝫ ſt̄
abſolta: ſic̄ albū i colorib⁹ ⁊ rc̄ꝫ i figurꝭ ⁊ tlia ſt̄
eaō apō oēſ. ſꝫ ſapia ex q̄ ē ō hīs q̄ ſt̄ i ſe abſolte
vt de ꝓmis ētib⁹ oꝫ ab oib⁹ ⁊ apō oēs dici ꝙ iō
ſit illō qō ē ſapiēs i oib⁹. ⁊ ꝙ ſit eadē ſapia ſim

plr̄ reſpc̄u oiuꝫ. ſꝫ illō qō ē prudēs lꝭ pollitcū n̄
ē iō ſꝫ alteꝝ apō diuerſos. vn̄ prudētia dr̄ ꝺ hi
tudieꝫ ⁊ ꝓportōꝫ ad aliud. ille. n. q hn̄ pōt ſpe
culari illa q̄ ꝑtinēt ad ſeipꝫ dr̄ eē prudēs. ⁊ tali
cōcedit̄ ⁊ attribuit̄ prudētia. ⁊ ꝑꝑ h hoīes ꝑ q̄ꝫ
dā ſilitudieꝫ dicūt quaſdā beſtias eē prudētes
vt illas que vident̄ habere potentiā ꝓuiſiuaꝫ
circa ꝓpriam vitā. Iſtis viſis ꝓbatur ꝯ° ſic. pol
litica ⁊ prudentia dicunt̄ ad aliquid. ⁊ iō non
ſunt eedē apud oēs: ſed diuerſificant̄ ꝺ diuer
ſitatē eoꝝ ad que dr̄: ſed ſapia nō dicitur ad
aliquid: ſed eſt idē apud oēs. igit̄ nec pollitica
nec prudentia eſt idē qō ſapia que ē optima in
ter virtutes morales ut ſupponim⁹. ꝙ āt ſapia
nō ſit ad aliquid ꝓbat̄. qꝛ ſic ſequeret̄ ꝙ eēnt
multe ſapie. qō eſt ſlm̄. ⁊ ꝯn̄a pꝫ per hoc ꝙ quia
bonū dr̄ ad aliquid nō pōt eē aliqua vna ratō
circa ea que ſunt bona oīb⁹ aīalibus. ſed oꝫ ꝙ
circa ſingula ſit alia ⁊ alia rō ꝯſiderans ꝙ eſt
bo⁹ vnicuiqꝫ: ⁊ eadē rō eſt de medicina que nō
pōt eē vna oium. Nā ſicut ſanū ita ⁊ bo⁹ eſt al
teꝝ ⁊ alterū hoī ⁊ piſcib⁹. vn̄ breuiter illa virt⁹
que eſt principaliſſima eſt bo⁹ reſpectu o⁹. igit̄
nec pollitica nec prudētia eſt optia inter virtu
tes intellectuales. (Si āt qm̄) hec eſt. 3. ꝑticu
la in qua excludit q̄ꝫdā rn̄ſionē. poſſet. n. aliqs
dicere ꝙ pollitica ſeu prudētia ē optia inter v
tutes intellectuales q̄ ſunt de reb⁹ humanis. ⁊
⁊ hō eſt excellentioꝛ inter aīalia illud excludit̄
per h ꝙ ſunt alia multū diuiniora ꝺm naturā
q̄ꝫ hō. ut corpora celeſtia que ſunt manifeſtiſſi
ma ex quibus mundus conſtat ſunt multum
potiora q̄ꝫ homo.

Ex dictis vtiqꝫ manife⁹ quoniā ſapia eſt ſcientia
⁊ inte⁹ honorabiliſſimoꝝ natura. ꝑꝑ qō Anaxa
gorā ⁊ Thalē ⁊ tales ſapientes quidē: pruden
tes aūt nō aiunt eē: cū videant ignorantes con
ferentia ſibiipſis ⁊ ſuperflua quidē ⁊ admira
bilia ⁊ difficilia ⁊ diuina ſcire ipſos aiunt inuti
lia āt qm̄ non humana bona querunt: pruden
tia āt circa humana vel de quibus eſt cōſiliari
prudentis. n. maxime hoc opus eē dicimus hn̄
conſiliari. Conſiliatur āt nullus de impoſſibilꝭ
aliter habere: neqꝫ de quibuſcūqꝫ nō finis ali
quis eſt: ⁊ hoc operabile bonū. Simpliciter āt
bonus conſiliatoꝛ eſt optimi hōi operabilium
coniectatiu⁹ ꝺm ratiocinationeꝫ. Neqꝫ eſt pru
dentia vl̄ium ſolū: ſed oꝫ ⁊ ſingularia cognoſce
re. actiua. n. actio āt circa ſingularia: ꝑꝑ qō et
quidā nō ſcientes quibus ſcientibus magis ⁊
in alijs experti. Si. n. ſciat qm̄ leues bene dige
ſtibiles carnes ⁊ ſane. quales āt leues ignorat
non faciet ſanitatē: ſed ſciens quoniā que vola
tiliū leues ⁊ ſane faciet magis. Prudētia āt ac
tiua: quare oꝫ ambas hr̄e vel hanc magis.

Hec eſt. 2. pars principalis in qua phs ex
dictis cōcludit cōcluſiōeꝫ quā pricipalr̄
intendit in hoc ca. ⁊ continet. 3. particulas. In
prima cōcludit veritatē quā intēdit. In. 2. ibi.
(ꝑꝑ qō Anaxagoraꝫ) cōcludit qōdam correlari
uꝫ. In. 3. ibi (Neqꝫ eſt prudētia) declarat circa
que eſt prudentia. In prima igit̄ particula con
cludit ex dictis. ꝙ ſapia eſt precipua ⁊ optima
inter virtutes intellectuales: ⁊ hec eſt ꝯ° 22. q̄
probatur ex precedentibus ſic. Sapia eſt ſcia
⁊ inte⁹ nō circa quecunqꝫ ſed circa honorabiliſ
ſima. ⁊ ex hoc pōt ſic argui. Illa virtus intelle
ctualis eſt precipua ⁊ optima inter virtutes i
tellectuales que eſt circa honorabiliſſima ꝺm
naturā. ſapientia eſt hi⁹. igit̄ ⁊c̄. (propter qō
Anaxagorā) hec eſt ꝺa particula in qua conclu
dit qōdam correlariū ⁊ eſt ꝙ prudentia eſt cir
ca bona humana: ⁊ ſapia eſt circa bona intelle
ctiua ⁊ diuina: ⁊ hec eſt ꝯ° 23. que probatur per
quoddā ſignū: ⁊ eſt ꝙ prudentia eſt circa bona
humana ⁊ ſapia circa intellectualia ⁊ diuia q̄
ſunt in hoīe meliora. inde eſt ꝙ oēs dicunt ana
xagorā ⁊ quēdā aliū phꝫ qui vocabat̄ thales: ⁊
alios ſiles eē ſapiētes ſed nō prudentes: eo ꝙ
hoīes vident eos igrorare ea q̄ ſūt ſibiipſis vti
lia: ⁊ ſcire ſupflua ⁊ inutilia ⁊ admirabilia q̄ꝫ ex
cedētia oēꝫ notitiā hoiuꝫ ⁊ difficilia. qꝛ idigēt
diligēti inquiſitiōe ⁊ diuina ꝑꝑ nobilitatē na
ture. ⁊ ita dicūt eē inutilia. qꝛ n̄ ſūt hūana hōa.
⁊ ꝑꝑ h n̄ dicunt̄ prudentes. qꝛ prudētia ē circa
hūana bona de quib⁹ pōt ꝯſiliari. null⁹. n. ꝯſi
liat̄ de necc̄ijs q̄ ipoīe eſt alr̄ ſe hr̄e. nꝫ de q̄buſ
cūqꝫ iordinatis ad aliquē finē q ē opabile bo⁹
Silr āt bon⁹ ꝯſiliatoꝛ ē qui eſt ꝯiecturatiu⁹ q̄d
ſit opti⁹ hōi ad opandū. vn̄ breuiter ꝯ° ꝓbat̄ ꝑ
tale ſignū q ignorant ea q̄ ſunt eis vtilia: ⁊ inſi
ſtūt circa cognitionē diuinoꝝ hoīes cōiter dn̄r
eē ſapientes ⁊ n̄ prudētes: ⁊ h ē ſignū. qꝛ prudē
tia ē circa bona hūana: ⁊ ſapia ē circa bona in
tellectualia ⁊ diuina. Intelligēdū ē ꝙ phs po
nit exē⁹ ſpālr̄ de thale ⁊ anaxagora q ſpālr̄ ſuꝑ
h ꝙ n̄ intēdebant circa hōa ꝓpria ⁊ hūana fue
runt rephēſi. narrat̄. n. ꝙ thales cū quadā no
cte obſcura exiret domū ut aſtra ꝯſideraꝛꝫ in
cidit in foueā eoqꝫ lugente dixit ad eū quedā
vetula. o Thales tu qui an̄ pedes nequis vi
dere: q̄ in celo ſunt putas cognoſcere. de Ana
xagora narrat̄ ꝙ cū nobilis ⁊ diues eēt pater
na bona reliquit ⁊ ſpeculationi phie ſe dedit:
vn̄ vt negligens reprehendebat̄ ⁊ quodaꝫ ſibi
dicēte nō ē tibi cure pr̄ia. rn̄dit oñſo celo mihi
pr̄ia valde cura eſt. (Neqꝫ eſt prudentia) hec
eſt tertia particula in q̄ declarat circa q̄ ē pru
dētia ⁊ oñdit ꝙ prudētia n̄ ſo⁹ ē circa vl̄ia. ſꝫ ēt
circa ſinglaria. ⁊ hec ē ꝯ° 24. q̄ ꝓbat̄ ſic. illa vt⁹
q̄ ē actiua n̄ ſo⁹ eſt circa vl̄ia: ſed ēt circa ſingu
laria. ſed prudentia eſt virtus actiua. igit̄ ⁊c̄.
maioꝛ probat̄ duplr̄. ꝓ° qꝛ actio eſt circa ſingula
ria magis q̄ꝫ circa vl̄ia. ⁊ iō videmus ꝙ quidaꝫ
nō hn̄tes ſciam vl̄ium ſunt magis actiui circa
quedā particularia q̄ꝫ illi qui habent vl̄em ſciē
tiam eo ꝙ ſunt in alijs particularib⁹ experti. et
ex hoc pꝫ ꝙ illa virtus non ſo⁹ eſt circa vl̄ia: ſꝫ
ēt circa ſingularia. (Si. n. ſciat) 2° probatur

probatione exemplari ſic.qꝛ.n.medicus eſt artifex operatiuꝰ:⁊iõ medicus ſciens ꝙ carnes leues ſunt bene digeſtibiles ⁊ ſane ⁊ ignorans q̃les carnes ſint leues nõ poteſt inducere ſanitatẽ.qꝛ cognoſcit vle:⁊ ignorat particulare:ſed ille qui ſcit ꝙ carnes volatiliũ ſunt magis leues ⁊ ſane magis poterit ſanare.qꝛ magis nouit in particulari.⁊ ſic pꝫ exẽplariter ꝙ virtus actiua non ſoꝰ eſt circa vlia ſed magis circa particlaria.⁊ ſic pꝫ maior.⁊ minor pꝫ per diffinitionem prudentie que eſt ꝙ eſt habitus actiuus ⁊c̃. qꝛ igitur prudentia eſt ratio actiua oꝫ ꝙ prudẽs habeat vtrãqꝫ notitiã.ſ.vlium ⁊ particulariũ: que ſunt propinqua opationi.

Capitulum quintum

ſecũdi tractatus in quo p̊ narratur ꝙ prudentia ⁊ pollitica ſunt idẽ.eſſe aũt ipſis nõ eſt idẽ.⁊ ꝙ pollitica eſt duplex.architetica q̃ ẽ legis poſitiua ⁊ pollitica executiua que particularis eſt actiua ⁊ cõſiliatiua ſm quã dñr ciuiliter cõuerſantes:⁊ ꝙ prudentia ſpecialis ẽ circa vnũ que diuidit prudentiã generalẽ cuꝫ hyconomica ⁊ legis poſitiua:cꝰ partes ſunt cõſiliatiua ⁊ iudicatiua ⁊ ꝙ qui multitudini domeſtice vel ciuili boꝰ prouidet ſibiipſi boꝰ prouidet.⁊ ꝙ prudentia non ſolũ eſt vlium ſed ẽt ſingulariũ cuius ſignũ eſt:ꝙ iuuenes poſſunt fieri diſciplinati non aũt prudentes prudentia indigente experientia. qꝛ eſt circa ſingularia: experientia vo indiget multo tẽpore. ⁊ ꝙ puer ſit mathematicus non ſapiens ⁊ phicus ⁊ ꝙ i cõſiliando peccare contingit. tam circa vle q̃ꝫ circa ſingulare.⁊ ꝙ prudentia ⁊ ſcia ⁊ inteꝰ conueniunt in hoc ꝙ vtraqꝫ eſt alicuius cꝰ non eſt ratio demõſtratiua.ſed dñt in hoc ꝙ inteꝰ nõ eſt inquiſitiuꝰ:ſed prudentia eſt inquiſitiua cũ ſit conſiliatiua.

Est autem quedã vtiqꝫ ⁊ h̃ architectonica: eſt ãt ⁊ pollitica ⁊ prudentia quidẽ idẽ habitꝰ.eſſe quidẽ non idẽ ipſis.eius ãt que circa ciuitatẽ.hec ãt ut architectonica prudentia ſed legis poſitiua.hec aũt ut ſingularia cõe habet nomẽ pollitica:ipſa aũt actiua ⁊ cõſiliatiua.ſnia.n.operabilis ut extrema. ꝑꝑ qõ ciuilr̃ conuerſari hos ſoꝰ dicunt.ſoli.n. operanẽ iſti: queadmodũ chyrotegine. videtur ãt ⁊ prudẽtia maxime eſſe que circa ipm ⁊ vnum:⁊ habet ipſa cõe nomen prudentia. Illaꝝ aũt hec quiõ hyconomia:hec ãt legis poſitio:hec aũt pollitica:⁊ hꝰ hec quidẽ conſiliatiua:hec ãt iudicatiua.Spẽs quidẽ vtiqꝫ igitur quedã erit cognitionis ſibiipſi ſcire:ſed hꝫ dñam multam.

Istud eſt capꝰ.5.tractatus ſecundi in quo inquiritur ⁊ ẽt determinatur que eſt precipua virtus intellectualis circa res humanas: ſeu in genere reꝝ humanaꝝ.⁊ continet.4.partes principales.In prima diſtinguit ⁊ determinat de ipſa ⁊ ẽt de prudentia.In ſa ibi (Et videẽ qui circa ſeipm)ponit ⁊ remouet quẽdam errorẽ.In.3.ibi(Signuꝫ aũt eius)manifeſtat vnũ prius dictũ.ſ.ꝙ prudentia nõ eſt ſolũ circa vlia.ſed circa particularia.In.4.parte ibi.(Quoniã aũt prudentia)compat prudentiam ad ſciam ⁊ inteꝰ. Prima pars continet.3.particulas.In prima proponit intentionẽ ⁊ diſtinguit polliticaꝫ ⁊ prudentiã que ptinet ad notitiã rerũ humanaꝝ.In ſecũda ibi(Eſt aũt circa ciuitatẽ) determinatur de pollitica diuidẽdo eam in ſuas ſpecies. In tertia particula ibi (Videtur ãt ⁊ prudentia) determinat de prudentia.In prima igitur particula ꝓponit intentionẽ ſuã ⁊ diſtinguit polliticã ⁊ prudentiã que pertinet ad notitiã reꝝ humanaꝝ.dicit igitur primo ꝙ q̃uis in cognitione rerũ humanaruꝫ conſiſtat ſapientia que eſt principalis inter virtutes morales.tñ hic.i.in genere reꝝ hũanaꝝ eſt quedã architetica.i.pncipatiua ⁊ dñatiua. ⁊ intẽtio eſt inquirere que ſit illa que ẽ p̃cipua vtus circa res humanas (Eſt ãt ⁊ pollitica)et dicit ꝙ pollitica ⁊ prudentia ſunt idẽ habitus qꝛ vtraqꝫ eſt recta ratio agibiliũ circa bona vel mala vnius hoĩs.ſ.ſuiipſius:ſed pollitica ẽ circa bona vel mala totius multitudinis ciuilis.

Intelligendũ ꝙ ita ſe hꝫ pollitica ad prudẽtiã ſicut iuſtitia legalis ſe habet ad virtutẽ de qua dictũ eſt in.5.huius.illa ei virtus intellectualis que ſm ꝙ dirigit vnuꝫ hoiem ſm ſe in agendis dicit̃ prudentia illa eadẽ ſꝫ ꝙ dirigit multitudinẽ ciuilẽ vel vnũ hoiem ſꝫ ꝙ ẽ pars multitudinis ciuilis dicit̃ pollitica. Intelligẽdo ẽt ꝙ poſitis iſtis extremis.ſ.ꝙ pollitica eſt circa multitudinẽ ciuilẽ.⁊ prudentia que ẽ circa vnũ hoiem intelligit̃ meꝰ .ſ. hyconomica q̃ eſt circa multitudinẽ domus.que multitudo ẽ media inter vnũ hoiem ⁊ multitudinẽ ciuileꝫ.

(Eſt ãt que circa ciuitatẽ)hec eſt.2. particula in qua agit de pollitica diuidendo eã in duas partes.d.ꝙ eius habitus qui eſt circa totã ciuitatẽ vna pars eſt ut prudentia architetica ut illa que determinat alijs quid ſit agendũ. hec ãt architetica prudentia eſt legis poſitiua .i.rõ recta ſm quã principes iponunt legẽ ſuis ſubditis. Alia eſt pars pollitice que cõi nomie vocatur pollitica que conſiſtit circa ſinglaria operabilia.leges eñi compantur ad opera humana ſicut vlia ad particularia.ſicut eniꝫ lex poſitiua eſt preceptiua ita alia pars pollitice ẽ actiua ⁊ conſeruatiua eorum que in lege ponũtur.⁊ hoc patet.qꝛ ad hiꝰ polliticam executiuã pertinet ſnia que nihil aliud ẽ q̃ꝫ applicatio rationis vlis ad aliqõ particulare operabile.nõ enim datur ſnia niſi de aliquo operabili. ⁊ qꝛ omne operabile eſt ſingulare: ⁊ ſingulare ẽ extremũ.qꝛ ab eo incipit noſtra cognitõ procedẽdo ad vlia.ideo ſnia dicitur extrema.qꝛ eſt extremi.ſ.ſingularis operabilis. ⁊ qꝛ ratio executiua legis poſitiue retinet ſibi cõmune nomẽ pollitice.ꝓpter hoc eſt ꝙ illi ſoli qui exequũẽ leges poſitiuas dicuntur ciuiliter conuerſari. qꝛ illi operantur in ciuitatibus.ſicut cyrotegine.i.artifices manuales in artificialibus.Sicut eñi artifices manuales operantur ea que precipiunẽ ab artificibus architeticis:ita obſeruantes legẽ in ciuitatibus operantur ad legis poſitores ſicẽ ad architectores. qꝛ exequũẽ leges poſitas a latoribus legis.

(Videẽ aũt ⁊ prudentia)hec eſt.3.particula in qua agit de prudentia.⁊ primo oſtendit que virtus dicitur prudentia.⁊ dicit ꝙ q̃uis tã legis poſitiua q̃ꝫ legis executiua dicatur prudentia: tñ hoc nomen prudentia maxime ꝯpetit rationi gubernatiue vnius.ſ.ſuiipſiꝰ. vnde ratio gubernatiua vnius.ſ.ſuiipſius retinet ſibi ſpecialr̃ nomẽ prudentie.qꝛ alie partes prudentie cõiter dicte habent noĩa propria quibus noĩantur. quedã.n. pars prudentie cõiter dicte vocatur hyconomica.i.prudentia diſpenſatiua domus. ⁊ quedam dicitur legis poſitio.i. prudentia ponẽdi leges.⁊ queliꝫ haꝝ diuiditur in conſiliatiuam ⁊ iudicatiuã.oꝫ enim in agibilibus. primo per inquiſitionẽ conſilij inquirere ⁊ aliquid inuenire.2°.de inuentis iudicare. Intelligenduꝫ ꝙ ſicut prudentia nõ ꝯſiſtit in ſola ratione ſicẽ dictum eſt ſuperius:ſic queliꝫ iſtaꝝ partiũ prudentie preſupponit rectitudinẽ appetitus ⁊ ita non ꝯſiſtit in ſola ratione:ſed cũ conſiſtunt i ſola ratione dicuntur ſcie practice.ſ. ethica hyconomica pollicica. Intelligendũ etiã qꝛ toꝰ eſt principalius parte ut multitudo ciuitatis q̃ꝫ multitudo domus. ⁊ multitudo domus q̃ꝫ vnus hõ.ideo prudẽtia pollitica eſt p̃ncipaliõ q̃ꝫ hyconomica:⁊ hyconomica q̃ꝫ illa q̃ ẽ vnius ut ſuiipſiꝰ directiua. vnde legis poſitiua ẽ pricipaliſſima inter partes pollitice ⁊ ſimplr̃ p̃cipua circa omĩa agibilia humana.

(Species quidem igitur)concludit correlaꝰ tale. ꝙ ſcire ipſa que ſunt ſibiipſi bona eſt quedã ſpecies cognitionis humane.⁊ hec eſt concluſio. 25. que probatur ſic.prudentia cõiter accepta pro monoſtica hyconomica ⁊ pollitica eſt genus cognitionis humane que cognitio eoꝝ que ad ſeipm pertinẽt habent multam dñam ab alijs ſpeciebus cognitionis humane.

Et videtur qui circa ſeipm ſciens ⁊ exercitans prudens eſſe.polliticí aũt polipragiones. propter qõ et Euripedes.qualiter aũt vtiqꝫ prudens eẽt cui aderã in negotioſe ⁊ multis numeratũ militia equalr̃ participare.Superfluos eñi ⁊ aliquid operantes amplius.querunt eñi ſibiipſis boꝰ ⁊ exiſtimant oportere operari.ex hac igitur opinione venit hos prudentes eſſe.q̃uis forte nõ eſt hoc ipſius ſine hyconomica neqꝫ ſine vrbanitate. Adhuc aũt que ipſius qualiter oꝫ diſponere immanifeſtum ⁊ intendendum.

Hec eſt.2.pars principalis hꝰ ca.in q̃ ponit ⁊ remouet quendã errorẽ. ⁊ continet duas particulas. In prima ponit errorẽ ⁊ motiuũ erroris. In.2.ibi(Quãuis forte)excludit errorẽ.error talis fuit.quibuſdã.n. videtur ꝙ ſolus ille ſit prudens qui hꝫ ſciam ⁊ exercitiũ circa ea que ad ſeipm pertinẽt.illi aũt qui pollitici ſunt nõ videntur eẽ prudentes:ſed magis polipragiones.i.intromittentes ſe de his que ad multitudinẽ pertinent(ꝑꝑ qõ Eurypedes) motiua hꝰ erroris erãt.illud qõ dixit Eurypedes ⁊ que multi alij dixerunt. Eurypedes eñi inducit queuaꝫ ꝓ ſua ciuitate militantẽ talia dicẽtẽ. q̃lr̃ vtiqꝫ prudẽs eẽꝫ cui.ſ.mihi aderã inegotioſe.i.cũ eo mea negotia nõ pertractarẽ ſed tñ fui annũeratus inter multos paticipare hoc eſt in participando militiã equali mihi et alijs.vñ ille miles dixit ſe nõ eẽ prudenteꝫ: qꝛ negocia ꝓpria nõ pertractauit q̃uis inter alios milites pticipauerit militiã ⁊ honorẽ (Supfluos enim)quidã ẽt dicunt polliticos nõ eẽ prudentes:ſed magis ſuperfluos operantes ãpliꝰ q̃ꝫ ad eos expectat.hoĩes.n.ꝑꝑ priuatũ amorẽ quẽ ad ſeipſos inordinate hñt: querunt ſoꝰ illud qõ eſt ſibiipſis boꝰ ⁊ eſtimant ꝙ hoc ſoꝰ oꝫ vnũquẽqꝫ operari.ꝙ.ſ.ſibi ẽ boꝰ.⁊ ex hac op. multoꝝ hoĩum venit error ponẽs ꝙ illi ſoli ſũt prudentes qui ꝓprijs negocijs intendunt.

(Quãuis forte) Iſtũ errorẽ excludit phus ⁊ intendit ꝙ pollitici ⁊ hyconomici nõ intẽdunt circa aliquid ſuperfluũ.qꝛ intendũt circa illõ qõ ad ſeipſos pertinet.qꝛ ꝓpriuꝫ boꝰ vniuſcuiuſqꝫ ſingularis perſõe ñ põt eẽ ſine hyconomica recta diſpenſatõe domꝰ.nec ſine vrbanitate .i.recta diſpenſatione ciuitatis:ſicut nec bonũ ptis põt eẽ ſine bono totiꝰ.qualr̃.n. poſſet homo attingere boꝰ ꝓpriũ ⁊ eo bene vti ſi nõ eſſꝫ recta rõ ciuitatis ⁊ domus:nec tñ ſufficiũt pollitica ⁊ hyconomica ſine prudentia ꝓprioꝝ .qꝛ ciuitate ⁊ domo recte diſpoſitis adhuc non eſt maꝰ qualr̃ oꝫ diſponere ea que ad ſeipm pertinent.⁊ iõ ad hec intendere oꝫ per prudentiam que ſunt bona propria.

Signum autem ẽ eꝰ qõ dictũ ẽ ⁊ qꝛ geometrici quidẽ iuuenes ⁊ diſciplinati fiunt ⁊ ſapiẽtes talia.prudentes ãt nõ videnẽ fieri.cã ãt qm̃ et ſingulariũ eſt prudentia que fiunt cognita experientia. Iuuenis ãt expertus non eſt.multitudo enim tp̃is faciet experientiã. Quia ⁊ hic vtiqꝫ aliquis intendet.ꝑꝑ quid mathematicꝰ quidẽ puer fiet vtiqꝫ:ſapiens ãt vel phicus nõ. vel qꝛ hoc quidẽ per abſtractionẽ ſunt.horum aũt principia experientia: ⁊ hec quidẽ non credunt iuuenes ſed dicunt hoꝝ aũt qõ quidẽ ẽ nõ imanifeſtum. Adhuc peccatũ vel circa vle i cõſiliãdo ł circa ſinglare.ł.n.qm̃ oẽs põderoſe

aque praue: vel quoniā hec aliqua ponderoſa.
Hec eſt.3.pars principalis hui⁹ capituli.
in qua manifeſtat quoddam prius dictum
.ſ.ꝙ prudentia non eſt ſo⁹ circa vlia: ſed etiam
circa ſingularia. ⁊ continet.3.particlas. In pri-
ma probat ꝙ intendit per vnā rationē. In secū-
da ibi (Quia ⁊ hic vtiqꝫ) mouet circa hoc dubi-
tationē. In tertia ibi (Adhuc peccāt) ꝓbat idē
per aliam rationez. In prima igitur particula
probat per quoddam ſignuz ꝙ prudentia non eſt
ſo⁹ circa vlia: ſed etiā circa ſingularia. ⁊ hec eſt
2ᵒ. vna prius poſita ⁊ probata. dicit igitur ꝙ ſi-
gnū huius quod prius dictū eſt in caplo precedē-
te.ſ.ꝙ prudentia non eſt ſo⁹ circa vlia. eſt ꝙ iu-
uenes fiunt geometrici ⁊ diſciplinati ⁊ ſapien-
tes in talibus. quia pertingunt ad perfectionem
iſtaꝝ ſciarum. cū tamē iuuenis non ſit prudēs
cuius cā eſt. quia prudentia eſt circa ſingularia q̄
fiunt nobis cognita per experientiā: ſed iuuēis
non pōt eſſe expertus. quia ad experientiā requi-
ritur longitudo tēporis. vnde ꝙ iuuenes non
ſint prudentes eſt ſignū ꝙ prudentia non ē ſo-
lū circa vlia. ſed circa ſingularia. (Et hoc vti-
qꝫ) hec eſt 2ª particula in qua mouet dubitati-
onē circa hoc. quod nunc eſt dictū ⁊ eſt du⁹ talis.
propter quid puer pōt fieri mathematicus et
non pōt fieri ſapiens.i. methaphiſicus vel natu-
ralis. Ad iſtam dubitationē reſpondet phūs. ꝓ
quia puer fit mathematicus: ⁊ eſt ratio quia illa de
quibus eſt mathematica cognoſcunt̄ per ab-
ſtractionē a ſenſibilibus. quoꝝ ſenſibilium eſt
experiētia. vñ mathematicalia. cognoſcūtur ꝑ
imaginationē ⁊ non ſm ꝙ habēt eſſe in ſenſibi-
libus. ⁊ ideo ad cognoſcendū illa de quibus ē
mathematica non requiritur experientia nec
multitudo tēporis. ideo puer pōt fieri mathe-
maticus. ſed non pōt fieri naturalis. quia princi-
pia naturaliū non ſunt abſtracta a ſenſibilib⁹
⁊ ideo non cognoſcuntur niſi per experientiam
ſingulariū ad que cognoſcēda requiritur mul-
titudo tēporis. ⁊ ita puer non ſit naturalis ſeu
phiſicus. Quantū aūt ad ſapientiā ſubiungit ꝙ
iuuenes ſapiētialia nō credunt.i. nō attingūt
mente. lz dicant ea ore: ſe ꝙ quidem hoꝝ.ſ. ma-
thematicoꝝ nō eſt iuuenibus ima⁹ ſed ma⁹ c⁹
ratio eſt. quia rōes mathematicoꝝ ſunt reꝝ ima-
ginabiliū. ſapiētialia āt ſūt pure itellectualia
iuuenes aūt de facili pñt capere ea que ſt̄ ima-
ginabilia. ſed illa que excedunt ſenſum ⁊ ima-
ginationē non attingunt mente. quia nunduz ha-
bent inte⁹ exercitatum ad tales conſideratio-
nes propter paruitatē tēporis ⁊ propter pluri-
mas mutationes nature. Circa illud eſt ſci-
endū. ꝙ conueniens ordo adiſcendi eſt talis.
ut pueri primo inſtruant̄ in logicalib⁹. quia logi-
ca tradit ⁊ docet modū ſciendi in tota phīa. 2ᵒ.
ſunt inſtruendi in mathematicis que nec expe-
rientia indigent nec imaginationē tranſcēdūt.

3ᵒ. inſtruendi ſunt in naturalibus: que ⁊ ſi non
excedant ſenſuz ⁊ imaginationē. requiritur ta-
men experientia. 4ᵒ. inſtruendi ſunt in morali-
bus que requirunt ⁊ experientiā ⁊ animū a paſ-
ſionibus liberum ſeu ſedatū. 5ᵒ. ſunt inſtruēdi
in ſapientialib⁹ ⁊ diuinis que tranſcendūt ima-
ginationē ⁊ reqrirūt validuz intellectū (Ad-
huc peccant) hec eſt tertia particula.3. partis.
in qua ponitur ſecūda ratio probans ꝙ prudē-
tia non eſt ſo⁹ circa vle. ⁊ hec eſt ratio. Op⁹ pru-
dentis eſt bene conſiliari ut dictū eſt: ſed in cō-
ſiliando cōtingit peccare dupliciter.ſ. circa vle
⁊ circa ſingulare. ⁊ per cōſequens prudentia ē
etiā circa ſingulare. Quod aūt contingit in conſi-
liando peccare tā circa ſingulare q̄ circa vle.
pz. Nam circa vle contingit peccare in conſili-
ando ut ſi cōſilietur circa hoc. an omnes aque
pōderoſe ſint praue. circa ſingulare etiā conti-
git peccare. puta an hec aqua ſit ponderoſa. ſic
igitur patz ꝙ prudentia eſt directiua circa vle
⁊ etiam circa ſingulare.

Quoniā autem prudentia non eſt ſcientia ma-
nifeſtū. Extremū enim non eſt quēadmodum
dictū eſt. operabile enim tale quidē oppo⁹ vti-
qꝫ intellectui. Intellectus quidē eniz terminoꝝ
rum quoꝝ non eſt ratio. hec aūt extremi cuius
non eſt ſcia: ſed ſenſus non qui proprioꝝ: ſed
quali ſentimus. Quoniā in mathematicis ex-
tremū trigonū. Stabit eni ⁊ illic. ſed iſte magis
ſenſus prudentia. Ille aūt alia ſpecies. Que-
rere aūt ⁊ conſiliari differunt. Conſiliari enim
querere quoddam eſt.

Hec eſt.4. pars principalis huius capitu-
li in qua phūs compat prudentiā ad ſciē-
tiā ⁊ intellectū. ⁊ primo ponitur dfia inter pru-
dentiā ⁊ ſciam. que eſt ꝙ ſcientia eſt vlium. ſed
prudentia eſt alicuius extremi.ſ. alicuius ſin-
gularis operabilis (Suſceptibiles quid) com-
pat prudentiā ⁊ intellectū ad inuicē ſecunduz
conuenientiā ⁊ dfiam. conueniunt enim in h.
ꝙ tam ſcia q̄ prudentia ſunt attingibiles itel-
lectu qui eſt habitus principioꝝ. quia hi habit⁹
intellectuales conueniunt ſpecialiter cū pru-
dentia. ⁊ intellectus in hoc ꝙ vtrūqꝫ eſt. cuius
non eſt ratio demonſtratiua. intellectus enim
eſt habitus principioꝝ indemōſtrabiliū. ⁊ ita
eſt eoꝝ quoꝝ non eſt ratio. ⁊ prudentia eſt ex-
tremi.i. ſingularis operabilis. quod oportet acci-
pere ut principiū in agendis. cuius quidē prin-
cipiū non eſt ſcientia ſed ſenſus eo ꝙ percipit̄
non ab aliquo ſenſu exteriori: ſed ſenſu interi-
ori. quo percipimus imaginabilia ſicut in ma-
thematicis percipimus extremū trigonum.ſ.
ſingularez trigonum imaginatū. quia in mathe-
maticis ſtatur ad aliquod ſingulare ſenſibile:
⁊ ad i⁹ ſenſum.ſ. interiorē magis pertinet pru-
dētia ꝑ quā ꝑficit̄ rō ꝑticularis ad rēe eſtiandū

de ſingularibus intētionibus operabiliū. vñ ⁊
alia bruta que habent bonā eſtimationē dicū-
tur participare prudentia. ſed alius ſenſus qui
eſt circa propria ſenſitiua habet aliam ſpeciē
perfectionis.ſ. induſtriā diſcernēdi ſapores et
colores: ⁊ ſic prudentia ⁊ inte⁹ conueniunt in
hoc ꝙ vtraqꝫ eſt alicuius extremi cuius non ē
rō demōſtratiua. ſed dñt in h ꝙ inte⁹ nō ē in-
quiſitiu⁹. ſed prudētia eſt inquiſitiua cū ſit cō-
ſiliatiua. cōſiliari eni ⁊ querere dñt ſicut ma-
gis cōe ⁊ minus cōe. nam conſiliari eſt quoddam
querere. oē enim conſiliari eſt querere. ſed non
oē querere eſt conſiliari. Circa iſtud ca⁹ du-
bitatur. vt⁹ prudentia monoſtica que dirigit
bonū vnius hominis ſit eadē ſpecie cū prudētia
hyconomica vel politica. videt̄ ꝙ ſic. quia 3ᵒ. poli-
ticoꝝ dicit phūs. ꝙ eadē eſt virtus boni princi-
pis ⁊ boni viri. ſed virtus principis eſt virt⁹ po-
litica. ⁊ virtus boni viri eſt prudentia monoſti-
ca que eſt reſpectu boni proprij. igit̄ videtur ꝙ
eadē eſt prudentia monoſtica ⁊ prudētia polli-
tica. Dicendū ſm intentionez Euſtratij hic. ꝙ
iſte prudētie.ſ. monoſtica ⁊ hyconomica ⁊c̄. dif-
ferūt ſpē. quod pz tam ex diuerſitate actuū q̄ ex
diuerſitate obiectoꝝ q̄ ēt ex diuerſitate finiū.
⁊ ēt ex diuerſitate difficultatū ⁊ ex diuerſitate
actuū. nā alij ſunt actus quibus dirigit̄ bonū
multitudinis pollitice. Idez pz ex diuerſitate
obiectoꝝ. nam alia ſunt agibilia que cōueniūt
homini vni. ⁊ alia que cōueniunt multitudini
ciuili. ſicut declarat hic Euſtratius. di. ꝙ ſi ali-
quis res in me⁹ deducet circa quas vterqꝫ ho-
rum hituum negociatur: ſciet ex ipſis ꝑfectam
eaꝝ dfiam. Itē dicit Euſtratius ꝙ iſte pru-
dentie dñt ſpecie. qui ſic dicit. dñt aūt pruden-
tia ab hyconomica ⁊ pollitica non ſo⁹ ſm ſub-
ſtantiā. qm̄ iſta intendit que ſunt conuenientia
vni: ⁊ hyconomica que domui. ⁊ pollitica q̄ ci-
uitati: ⁊ in ipſa ciuiliter cōuerſantibus. ſed ēt
ſm ſpēm. quoniā in ſpecie dñt que vni prope
congruūt: ⁊ que domui: ⁊ que ciuitati. hec Eu-
ſtratius. Item pz 3ᵒ. ex diuerſitate finiū. ratio
enim formalis ⁊ ſpecifica in moralibus ſumit̄
ex fine. ut pz ex 2ᵒ. huius. ⁊ ideo ex relatiōe ad
diuerſos fines ſm ſpēm diuerſificantur hitus
ſm ſpēm. ſed ma⁹ eſt ꝙ bonū propriū vnius ꝙ
eſt finis prudentie monoſtice. ⁊ bonū domus ⁊
bonū ciuitatis dñt ſpecie. ⁊ ideo iſte prudētie
ſpecie dñt. Itē pz.4. ex parte difficultatum.
nā alia eſt difficultas ſm ſpēm ad dirigenduz
bonū vnius. ⁊ alia ad dirigendū bonū domus
⁊ alia ad dirigendū bonū ciuitatis. Multi.n.
ſciunt ſeipſos bene regere: qui neſciunt regere
domū vel ciuitatē. Sed cōtra hoc eſt vna dif-
ficultas. quia ſm diuerſitatē prudentie vident̄
diuerſificari virtutes morales. Si igit̄ ſint tres
ſpēs prudētie: oz ꝙ ſint tres virtutes morales
eiſ correſpondentes quod falſū ē. ⁊ ꝯ experientiā. naz

cū aliquis de vitā monoſtica tranſfert̄ ad vitā
domeſticā: vel ciuilē: vel de ſtatu ſubiectionis
ad ſtatū regiminis aſſumit alias virtutes illi
ſtatui debitas quod nō eſt verū. quia in tā breui tpe
nullas alias virtutes pōt per exercitiū acqui-
rere. Dicendū ut mihi videt̄. ꝙ ille qui aſſu-
mitur de ſtatu ſubiectionis ad ſtatū regiminis
aut prius habuit inclinationē ad regendū alios
⁊ tunc habuit prius illas virtutes morales qñ
fuit in ſtatu ſubiectionis: aut nō habuit prius
hi⁹ inclinationē ad preſidendū ⁊ regendum ſz
dictamē recte rationis. ⁊ tunc non ſtati cū eſt i
ſtatu regendi habet hi⁹ virtutes morales: nec
etiā ad prudentiā. ſed ipſe exñs in ſtatu regen-
di acquirit per exercitiū virtutes morales ſuo
ſtatui conuenientes. ⁊ etiā prudentiā ad regē-
dū. videmus.n. manifeſte ꝙ qñ quidaz ꝓ aſſu-
munt̄ ad ſtatū regiminis neſciunt regere ſcōm
rectā rationē: qui poſtmodū per magnū exer-
citiū acquirunt prudentiā regendi: ⁊ virtutes
morales cōuenientes tali ſtatui. Ad auctori-
tatē phi. qui videtur eſſe in contrariū eſt dicē-
dū ſm phm ibidē ꝙ ad bonū virū pertinet ꝙ
poſſit bñ principari ⁊ bene ſubijci. ⁊ ideo dicit
ꝙ eadē eſt virt⁹ boni viri ⁊ boni principis. nec
eſt neceſſe ꝙ vir bonus habeat prudentiā mo-
noſticā tantū. quia ille qui eſt in ſtatu ſubiectōis
multotiens hz prudentiā pollitticā. lz non vtat̄
ea. vnde in eodē hoie in quocūqꝫ ſtatu fuerit:
poſſunt eſſe iſte tres prudentie que ſecundum
ſpeciem differunt.

Tractatus tertius libri ſexti. de quibuſdā vir-
tutibus adiunctis prudentie continēs duo ca-
pitula. primū eſt de ebulia. 2⁹ ibi (Eſt autē ſy-
neſis) eſt de syneſi ⁊ gnomone. capitulū primū
in quo primo oñditur quid nō eſt ebulia. puta
ꝙ nō eſt ſcia. quia ſcīa non querit. illa aūt querit
cū ſit conſiliatio quedā: nec euſtochia. quia euſto-
chia eſt velox: ebulia vero non. ⁊ ꝙ eſt altera a
ſolertia. que eſt quedā euſtochia. ⁊ ꝙ nec eſt re-
ctitudo ſcientie vel opiniōis. non ſcientie eo ꝙ
ſcia hz ex ſe rectitudinē. nec eſt rectitudo opi-
nionis eo ꝙ rectitudo opinionis eſt veritas et
ꝙ neqꝫ eſt opinio vel intellectus. quia ebulia
eſt indeterminata ⁊ incompleta. hec aūt duo
determinata ⁊ cōpleta. Deinde ꝙ cum differē-
tie cōſiliationis que eſt genus ebulie ſit bene ⁊
male conſiliari ipſa eſt rectitudo quedam con-
ſilij: non tamen omnis rectitudo vt non que
mali: ſed que boni adeptiua: ⁊ non propter quod
non oportuit: ſed ſo⁹ propter quod oportuit: ⁊ in
menſura tēporis non ſuperflua ſed conuenien-
te: ut ſit ebulia rectitudo cōſilij ſm vtile ⁊ cui⁹
oportet: ⁊ ut ⁊ que ⁊ quādo: tandēꝙ cū ſit ſim-
pliciter ebulia que dirigit ad finē ſimpliciter
.i. ad felicitatē. quedā autē ad quendā ſub feli-
licitate finē. ebulia eſt itaqꝫ conſilij rectitudo:

que ſecundũ conferens ad quendã finem cuiꝰ prudentia vera ſuſpicatio eſt.

Oportet autem aſſumere de ebulia quid eſt vtrũ ſcia quedã vel opinio vel euſtochia vel aliud qđdam genus. Scia quidem vtiqꝫ non eſt. Non enim querunt de quibus ſciunt. ebulia aut conſilia qđdam. conſilians autẽ querit ⁊ ratiocinatur. ſed tamẽ neqꝫ euſtochia: ſine ratione eniꝫ ⁊ velox quidẽ euſtochia eſt. Conſiliãtur autẽ multo tẽpore ⁊ aiunt operari quideꝫ oportere velociter conſiliata. conſiliari aũt tarde. Adhuc ſolertia alterũ ⁊ ebulia. eſt autẽ euſtochia quedã ſollertia. neqꝫ vtiqꝫ opinio ebulia neqꝫ vna.

Istud eſt primũ capitulũ tractatꝰ tertij. de virtutibus adiunctis prudentie in quo determinat̃ de ebulia ⁊ continet. 4. partes principales. In prima propõit intentionẽ ⁊ declarat quid nõ eſt ebulia. In ſecũda ibi (Sed quia qđ male) oſtendit quid eſt genus ebulie. In tertia parte ibi (Neqꝫ ſcie neqꝫ opinionis) inueſtigat dĩam ebulie. In. 4. parte ibi (Si vtiqꝫ prudẽtia) concludit diffinitionẽ. In prima igit̃ parte proponit intentionẽ ⁊ eſt inquirere quid eſt ebulia. vtꝝ ſit ſcia vel op. vel euſtochia vel in aliquo alio genere (Scia quidẽ) deinde declarat quid non eſt ebulia: ⁊ oſtendit ꝙ ebulia non ẽ ſcia neqꝫ euſtochia neqꝫ eſt opinio. p̊ igitur oſtẽdit ꝙ ebulia non eſt ſcia. ⁊ hec eſt cõcluſio. 26. que probatur ſic. habens ſcientiam non querit de illo cuius ſciam habet. vnde ſcia non eſt cũ inquiſitione. ſed ebulia cũ ſit quedã cõſiliatio eſt cũ inquiſitione. igitur ebulia nõ eſt ſcia (Sꝫ tamẽ nec euſtochia) ꝙ ebulia nõ ſit euſtochia. ⁊ hec eſt ꝯ̊. 27. que probatur dupl̃r. p̊ ſic. euſtochia eſt bona cõiecturatio ſine inquiſitione rationis ⁊ eſt velox: qđ prouenit aliquibus ex eo ꝙ habẽt promptũ iudiciũ inteꝰ vel partis ſenſitiue ad recte eſtimandũ de aliquo ꝑpter ſubtilitatẽ ſpũũ ⁊ bonitatẽ imaginationis ⁊ puritatẽ organoꝝ ſenſitiuoꝝ ⁊ ad hoc multũ cooperatur experientia. vnde euſtochia eſt ſine inquiſitione rationis ⁊ eſt velox. ſed ebulia cum ſit quedã conſiliatio cũ inquiſitione rationis: ⁊ nõ eſt velox. ⁊ ideo boni conſiliatores cõſiliantur in multo tẽpore. ut diligenter inquirant oĩa q̃ ſunt neceſſaria ad finẽ intentũ. vnde ꝓuerbialiter dicit̃. ꝙ oportet ea que determiata ſunt ĩ conſilio velociter exequi. ſed conſiliari tarde. i. diu ⁊ multo tẽpore. ⁊ ſic patet ꝙ ebulia non eſt euſtochia (Adhuc ſolertia) 2° probatur ꝯ° ſic. ſi ebulia eſſet idẽ qđ euſtochia. tunc quicquid continet̃ ſub euſtochia ꝯtineretur ſub ebulia: ſed hoc eſt falſum. qꝛ ſolertia eſt quedã ſpecies euſtochie. qꝛ eſt bona cõiecturatio circa inuentionẽ medij: ſꝫ ſolertia non cõtinetur ſub ebulia. qꝛ ebulia nõ eſt circa finẽ qui ſe hꝫ in opabilibus ſicut meꝰ in ſill'is: non enĩ eſt conſiliũ de fine: ut dictũ eſt. 3° huius. igitur ebulia non eſt idẽ ꝙ euſtochia. (Neqꝫ vtiqꝫ opinio) Similiter ebulia non eſt idẽ ꝙ opinio. nulla enĩ opi. eſt ebulia. ⁊ hec eſt ꝯ̊. 28. que probatur eodem mõ ſicut probatũ eſt de ſcia. Quis eniꝫ opinãs non ſit certus: eſt tamen determinatꝰ ad vnam partẽ. ⁊ ex hoc arguit̃ ſic. habẽs opiniõꝫ eſt determinatꝰ ad vnã partẽ cõtradictionis quã opinatur eſſe verã: ſed habens ebuliã non eſt determinatus ad aliquã partẽ cõtradictionis cũ ſit conſilians ⁊ inquirens. igitur nulla opi. eſt ebulia. qꝛ omnis op. determinat opinanteꝫ ad alterã partẽ contradictionis ⁊ nulla ebulia determinat. igitur ⁊c̃.

Sed quia q quidẽ male cõſiliat̃ peccat. qui aũt bene recte conſiliatur. Maniꝰ qm̃ rectitudo quedã ebulia eſt

Hec eſt 2a pars in qua oſtendit quid ẽ genus ebule. ⁊ intendit ꝙ rectitudo eſt genus ebule. vnde probat ꝙ ebulia eſt quedã rectitudo. ⁊ hec eſt ꝯ̊. 29. que probatur ſic. nulliꝰ recte cõſiliatur niſi per quandã rectitudinem ſed per ebuliã homo recte conſiliatur. igit̃ ebulia eſt quedã rectitudo. maior patet de ſe. ⁊ minor declaratur per hoc ꝙ ille qui male cõſiliatur dicit̃ peccare in cõſiliando. qui auteꝫ bene cõſiliatur recte conſiliatur: ⁊ per ebuliã homo bene cõſiliatur. ergo per ebuliã homo recte cõſiliatur. manifeſtum eſt igitur ꝙ ebulia ẽ quedam rectitudo.

Neqꝫ ſcientie neqꝫ opinionis. Scientie quideꝫ .n. non eſt rectitudo nꝫ ẽt pccm̃: opinionis aũt rectitudo veritas. Simul aũt ⁊ determinatũ eſt iam oẽ cuius opĩo eſt. ſed tamẽ neqꝫ ſine ratione ebulia: a mente g̃ deficit: ipſa. n. nequaq̃ꝫ enunciatio: ⁊ enĩ opinio nõ queſtio ſed enũciatio quedã iã. Conſilians aũt ſiue bene ſiue male cõſilietur: querit aliquid ⁊ ratiocinatur. ſed rectitudo quedã eſt ebulia conſilij: propter qđ conſiliũ querendũ primũ quid ⁊ circa qđ. Qꝛ aũt rectitudo multipliciter manifeſtũ: qm̃ non oĩs. Incontinens enĩ ⁊ prauus ꝙ ꝓponit videre ex ratiocinatione adipiſcetur. Quare recte erit cõſilians: magnũ aũt malum aſſumens. Uidetur aũt bonũ qđdam bene cõſiliari. talis. n. rectitudo cõſilij ebulia que boni acceptiua: ſꝫ eſt ⁊ hoc falſo ſill'o fortiori: ⁊ qđ quidẽ opꝫ facere ſortiri: per qđ aũt non: ſed falſum mediũ terminũ eſſe. qꝛ neqꝫ ipſa equal̃r ebulia: ſm̃ quaꝫ qđ oportet adipiſcit̃: nõ quidẽ per qđ oportuit. Adhuc. n. multũ tẽpuſ cõſiliantẽ ſortiri. hunc aũt velociter. igit̃ nꝫ illa aliqual̃r ebulia: ſed rectitudo que ſm̃ vtile: ⁊ cuius oꝫ: ⁊ vt: ⁊ quãdo. Adhuc eſt ſimpliciter bene cõſiliari ⁊ ad quẽdam finem: ea quidẽ vtiqꝫ ſimpl'r que ad fineꝫ quid ſimpl'r dirigẽſ. quedã aũt q̃ ad quẽdã finẽ.

Hec eſt. 3. ps in qua inueſtigat̃ dĩas ebulie oñdendo cꝰ ebulia eſt rectitudo. ⁊ primo oñdit ꝙ ebulia nõ ſit rectitudo ſcie nec opinionis. ꝙ ebulia nõ ſit rectitudo ſcie. probat. ⁊ hec eſt ꝯ̊. 30. q̃ ꝓbat̃ ſic. illud nõ videt̃ idigere rectitudine q̃ rectificet̃. in quo nõ ꝯtingit eẽ pccm̃ ſꝫ ĩ ſcia nõ ꝯtigit eẽ pccꝫ cũ ſit nccioꝝ. igr̃ ebulia non ẽ rectitudo ſcie (Opiniones autẽ) oñdit ꝙ ebulia non ẽ rectitudo opinionis. ⁊ hec ꝯ̊. 31. q̃ probatur dupl̃r. p̊ ſic. qꝛ in opinione põt eẽ falſitas. iđ op. indiget aliqua rectitudine. ſed rectitudo opinionis eſt veritas. ſicut pccm̃ eius eſt falſitas. ex hoc arguitur ſic: cꝰ eſt alia rectitudo q̃ꝫ ebulia: eius rectitudo non eſt ebulia. ſed opinionis eſt alia rectitudo q̃ꝫ ebulia. ſ. veritas. igitur ⁊c̃. vnde rectitudo opinionis non eſt bonitas ſed veritas. iđ ebulia que denominatur a bonitate non eſt rectitudo opinionis. (Simil̃r aũt) 2° probatur ſic. omne illud de quo eſt op. iam ẽ determinatũ q̃ꝫ ad opinatiõꝫ. lꝫ nõ ſit deteriatum q̃ꝫ ad veritatẽ. ſed illud de quo ẽ ebulia non ẽ determinatuꝫ q̃ꝫ ebulium. i. ad hĩtem ebuliã. qꝛ ebulia non eſt ſine rõne inquirente. igitur ⁊c̃. vnde ebulia nõ eſt enunciatio alicuius rei. ſed inquiſitio. ecõtrio aũt opĩo nõ eſt inquiſitio: ſed quedã enũciatio rei opinate. opinans enĩ dicit veꝝ eẽ qđ opinatur: ſed ille qui cõſiliatur ſiue bene ſiue male adhuc q̃rit ⁊ ratiocinatur ⁊ nundũ enunciat ita eſſe vel nõ eſſe. ⁊ ita ebulia nõ eſt rectitudo opinionis.

(Sed rectitudo quedã) hec eſt 2a particula tertie partis in qua oñdit cuiꝰ rectitudo ẽ ebulia. ⁊ concludit ex predictis ꝙ ebulia eſt rectitudo cõſilij. ⁊ hec eſt ꝯ̊. 32. que ſequitur ex predictis ſic. ebulia eſt rectitudo ſcie vel opiniõis vel cõſilij. ⁊ nec eſt rectitudo ſcie vel opiniõis. igitur eſt rectitudo cõſilij. ⁊ iđ ad perfectã notitiã ebulie oꝫ inquirere quid ſit conſiliũ ⁊ circa quid. ⁊ hec determiata ſunt in. 3. hꝰ. (Qđ autẽ rectitudo) hec eſt. 3. particula in qua oſtendit qualis rectitudo ſit ebulia. ⁊ circa hec põit. 4. cõditiones ebulie. ⁊ p̊ dicit ꝙ rectitudo dicitur multipliciter. vno mõ proprie. alio mõ metaphorice. ꝓprie dicit̃ rectitudo in bonis. ſed metaphorice ⁊ ſm̃ ſimilitudinẽ dicit̃ in malis. ut ſi dicamus ꝙ aliquis eſt recte fur. ⁊ ſic dicimus ꝙ nõ oĩs rectitudo ꝯſilij eſt ebulia. ⁊ hoc ꝓbatur. ⁊ hec eſt ꝯ̊. 33. que probatur ſic. hoc nomẽ ebulia ſignificat bene conſiliari ad deueniendũ ad aliquẽ bonũ finẽ: ſed non omnis rectitudo cõſilij ad bonũ finẽ. igitur nõ oĩs rectitudo cõſilij eſt ebulia. minor ꝓbatur. nã prauuſ ⁊ incõtinens qñꝫ per rõcinationẽ ſuã ⁊ cõſiliũ inueñit illud qđ intendit cognoſcere, ut cũ inuenit viã per quã poſſit pccm̃ perpetrare. ⁊ tunc dr̃ recte cõſiliari. qꝛ inuenit meꝰ qđ recte ducit euꝫ ad malũ finẽ intentũ. ⁊ ita pꝫ minor. ſ. ꝙ non omĩs rectitudo cõſilij eſt ad bonũ finẽ. qꝛ aliqua eſt que recte ducit ad finẽ malũ. hec igitur ẽ vna cõditio ebulie. ſ. ꝙ eſt rectitudo reſpectu finis boni. eſt. n. ebulia rectitudo ꝯſilij boni adeptiua. ſm̃ Licoñ. ebulia dicit̃ ab eu ꝙ eſt bonum ⁊ bule conſiliũ. (Sed eſt hic) 2a conditio eſt ꝙ ebulia eſt adeptiua finis boni per viã bonã per quã oꝫ. Ad cꝰ inteꝰ eſt ſciendũ ꝙ ſicut in ſpeculatiuis aliqñ cõcluditur ꝯ̊ vera per ſꝫm̃ mediũ ita in operationibus qñqꝫ peruenit̃ ad finẽ bonũ per malã viã. ⁊ hoc eſt qđ dicit ꝙ aliquando cõtingit ſortiri bonũ quaſi falſo ſill'o. ita. ſ. ꝙ aliquis cõſiliando perueniat ad illud qđ oꝫ facere: ſed per qđ non oꝫ ut cũ aliquis furat̃ ut ſubueniat pauperi ⁊ hoc eſt ac ſi aliquiſ ad verã cõcluſionẽ aſſumeret aliquod meꝰ falſum. lꝫ enim finis in intentione ſit principium ⁊ medius teriꝰ tñ via executionis quã inquirit cõſiliator finis ſe hꝫ ſicut ꝯ̊ ⁊ illud qđ eſt ad finẽ ſicut prinꝰ ⁊ meꝰ. Sic igitur cuꝫ contingat deuenire ad bonũ finẽ per meꝰ malum: ⁊ p qđ non oꝫ nõ eſt ebulia que totaliter ſonat ĩ bonũ ſed oꝫ qđ ſit rectitudo conſilij ſm̃ ꝙ aliquis adipiſcitur qđ oportet. (Adhuc autẽ multum tẽpus) tertia cõditio ebulie eſt ꝙ ſit in tẽpore ſm̃ qđ oportet. contingit enim quãdoqꝫ ꝙ aliq nimis multũ tẽpuſ ponunt in conſilio ita ꝙ labitur oportunitas exequendi. cõtingit etiaꝫ qñꝫ ꝙ aliqui nimis velociter ⁊ precipitãter cõſiliantur. vnde nec ſm̃ hoc tẽpus nec ſm̃ illud eſt vera ebulia. ſed vera ebulia eſt rectitudo conſilij circa illud qđ eſt vtile ad finẽ bonũ ſm̃ mõꝫ ⁊ tẽpus qđ opꝫ. (Adhuc eſt ſimpliciter) q̃rta conditio ebulie eſt ꝙ ſit rectitudo cõſilij ad finẽ cõem totius vite humane. contingit eniꝫ ꝙ aliquis bene cõſilietur ſimpliciter ad finẽ totius vite. ⁊ contingit ꝙ aliquis bene cõſiliet̃ ad aliquẽ finẽ particularẽ. vñ ebulia ſimpliciter eſt que dirigit conſiꝰ ad finẽ cõmunẽ totius vite humãe. illa aũt rectitudo que dirigit ad quẽdã finem particularem non eſt ebulia ſimpliciter. ſed eſt ebulia quedam.

Si vtiqꝫ prudentium bene conſiliari eubulia erit vtiqꝫ rectitudo que ſcđm conferens ad quendam finem cuius prudentia vera ſuſpicatio eſt.

Hec eſt. 4. pars principalis in qua ex predictis cõcluditur diffinitio ebulie. ⁊ dicit ꝙ ſi prudẽtiũ ſit oĩo bene conſiliari. ebulia ſimpliciter eſt rectitudo conſilij in ordine ad illuꝫ finem circa quem veram eſtimationem habet prudentia ſimpliciter dicta vel ſimpliciter prudens: ⁊ hic eſt finis cõmunis totius vite humane. ex omnibus que dicta ſunt poteſt intelligi diffinitio ebulie talis. Ebulia eſt rectitudo cõſilij ad finem bonum ſimpliciter per vias congruas ⁊ tempore conuenienti. ⁊ hec eſt cõcluſio. 34. patet eius probatio per probationes partium eius prius poſitas.

Capitulum 2ᵘᵐ tractatuſ tertij in quo determiāt de ſyneſi: que ē rectitudo iudicij. quid ipſa ē ꝛ ꝙ nō totalr̄ eſt idē ſcie vel opinioni nec alicui vni ſciaruꝫ. qꝛ nō eſt de eiſdē de quibus aliqua illaꝝ. ſed eſt de dubitabilibus ꝛ conſiliabilibuſ: ꝛ propter hoc ē circa eadē circa que ē prudētia: non tñ eſt ideꝫ cū ea. qꝛ prudentia eſt ꝓceptiua. ſyneſis autē iudicatiua opatōis prudentie ꝙ ſyneſis neqꝫ ē habere nꝫ ſumere prudentiā. qꝛ habere eā ſimul eſt cū ea. ſumere āt prius ſyneſis vero poſterior eſt ea. ꝛ de gnomone ꝙ eſt ꝛ quid eſt. ſ. epyiches iudicium rectuꝫ .i. directiuū iudicij recti ſm̄ legē: ꝛ ꝙ omnes ꝓdicti habitus in idē tendunt. ſ. gnomon ſyneſiſ prudentia ꝛ inteˀ. ꝛ ꝙ ſunt ſingulariuꝫ ꝛ ꝙ intellectˀ eſt principioꝝ tā ſcibiliū ꝗꝫ operabiliū ꝛ hic eſt ſpeculatiuˀ. hic āt practicˀ qui eſt ſingularium contingentium.

Eſt autem et ſyneſis ꝛ aſyneſia ſm̄ qs dicimˀ ſynetos ꝛ aſynetos neqꝫ totalr̄ idē ſcie vel opiniōi. Oēs eni erunt ſyneti nꝫ aliqua vna eaꝝ que ſꝫ partē ſciarum. puta medicinalis. de ſanis. n. vtiqꝫ erit geometrica circa magnitudines. Neqꝫ eni de ſemper entibus ꝛ imobilibus ſyneſis eſt: nꝫ de factis cuicūqꝫ. ſed de quibˀ dubitabit vtiqꝫ aliquis ꝛ conſiliabiẗ. propter qđ circa eadeꝫ quidem prudentie eſt. Non eſt āt idē ſyneſis ꝛ prudentia. prudentia quid. n. preceptiua eſt. quid eni opꝫ agere vel non finis ipſius eſt. ſyneſis āt iudicatiua ſolū. Idē. n. ſyneſis ꝛ euſyneſia. ꝛ et ſyneti ꝛ euſyneti. Eſt āt nꝫ habere prudentiam nꝫ ſumere ſyneſis. ſed queadmodum diſcenti dicitur ſynienaſ. quādo vtitur ſcia: ſic i vti opinione: in iudicare de his de quibus prudentia eſt. alio dicente ꝛ iudicare bñ. eu enim ei qđ eſt bñ idē. ꝛ hinc venit nomē ſyneſis ſm̄ quā euſyneti ex ea que eſt in diſcere. Dicimus. n. diſcere ſynienai multotiens.

Istud ē capᵐ 2ᵐ tractatus tertij in quo phˢ deteriat de ſyneſi ꝛ gnomone: ꝛ de ꝯpatiōe iſtaꝝ virtutū ad inuicē ꝛ ad prudentiā: ꝛ continet tres partes principaleſ. In prima deteriat de ſyneſi. In ſcđa ibi (vocata āt gnomōe) dtermīnatur de gnomone. In tertia ibi (Sūt āt oēs) ꝯpantur predicte virtutes ad inuicē ꝛ ad prudentiā. prima pars continet. 2. particulas. In prima ꝯpat ſyneſim ad ſciām ꝛ op. In ſecunda ibi (ꝑꝑ qđ) ꝯpat ſyneſim prudentie. In pria igr̄ particula dicit pᵒ ꝙ ſyneſis ſm̄ quā dicimˀ aliquos ſynetos. i. ſenſatos: ꝛ cōtrariū eius qđ eſt aſyneſia ſm̄ quā dicimˀ aliquos aſynetos. i. inſenſatos: qđ non ē totalr̄ idē ꝙ ſcia vel op. vñ probat duo. priᵘ ē ꝙ ſyneſis non ē idē ꝙ ſcia vl̄ opinio ſic ꝙ ſyneſis ꝛ hoc diſiunctū ſcia vel op. nō ſunt cōuertibilr̄ idem. 2ᵒ pbat ꝙ nulla ſcia ē ſyneſis. pᵒ igitur probat ꝙ ſyneſis nō eſt idem ꝙ ſcia vel op. ꝛ hec ꝯ. 35. que probatur ducēdo ad incōueniens ſi detur oppoᵘ ſic. nullus homo ē qui non habeat aliquā ſciam vel opiniōꝫ. Si igitur ſyneſis eſſet idē ꝙ ſcia vel op. ſequereẗ ꝙ omnes homies haberent ſyneſim. ꝛ ꝑ cōſequens omnes homies eēnt ſenſati. qđ ē incōueniens ꝛ manifeſte falſuꝫ (Neqꝫ aliqua vna) probatur ꝙ nulla ſcia eſt ſyneſis. ꝛ hec ē ꝯ. 36. que probatur ſic. qꝛ ſi aliqua vna ſciarum eſſet de illo de quo eſt illa ſcia. vnde poteſt ſic argui qđ nō ē de eodē de q̄ ē aliq̄ ſciaꝝ nō ē aliq̄ ſciaꝝ: ſed ſyneſis nō ē de eodē de quo ē aliqua ſciaꝝ ergo non ē aliqua ſciarum. ꝛ per ꝯñs nulla ſcia eſt ſyneſis. maior pꝫ ꝛ minor declaratur quaſi inductiue. ſyneſis nō eſt de illo de quo eſt medicina. quia ſic eſſet de ſano ꝛ egro. nec eſt de illo de quo ē geometria. qꝛ geometria ē circa magnitudines de quibus non ē ſyneſis: nec ē ſyneſis de his de quibus ē ſcia naturalis. nec eſt de ſemper entibus de quibus ē metaphiſica: nec ē de factis alicubi: ſed ē de dubitabilibus de quibus ē conſiliū. ꝛ ſic pꝫ de quo eſt ſyneſis. qꝛ eſt de dubitabilibus de quibus cōſiliatur aliquiſ (propter qđ circa eadē) hec ē ſcđa particula pme partis in qua ꝯpat ſyneſim prudentie. ꝛ primo mo compat ſyneſim ꝛ prudentiā ad inuicē ſm̄ conuenientiā. 2ᵒ ſm̄ drīam. cōueniunt. n. ſyneſis ꝛ prudentia in hoc ꝙ ſunt circa ꝯſiliabilia. ſed ſyneſis ꝛ prudentia drn̄t. ꝛ hec eſt cōcluſio .37. que probatur ſic. virtutes habentes opationes drn̄tes drn̄t. ſed ſyneſis ꝛ prudentia habēt diuerſas operatōes. igitur ꝛc̄. probō minoris. naꝫ prudentia ē preceptiua quid oporteat agere. ſed ſyneſis ꝛ etiā euſyneſia ē ſoᵘ iudicatiua. ſimiliter ſyneſi ꝛ euſyneſi ſr̄ iudicatiui. Intelligendū. ꝙ ſyneſis eſt ſoᵘ iudicatiua. ſꝫ prudentia non ſoᵘ eſt iudicatiua: ſed eſt etiā preceptiua cū hoc drn̄t ſyneſis ꝛ prudentia. Intelligendū etiā. ꝙ per dictum phi prius ꝛ per dc̄m eiuſdē hic. eſt maᵘ ꝙ prudentie ſunt tres operationes. nā prudentia eſt cōſiliatiua ꝛ iudicatiua ut pꝫ ex precedentibus. ꝛ prudentia ē preceptiua ut pꝫ per phm hic. ꝛ ita ſunt tres opationes prudētie. ſ. cōſiliari iudicare ꝛ precipe. Intelligendū ē ꝙ in ſpeculatiuis in quibus nō eſt actio eſt ſoᵘ duplex opus rationis. ſ. inuenire inquirendo: ꝛ de inuentiſ iudicare. ꝛ hec ſūt duo opera rōis ſpeculatiue. ſed rōnis practice ſunt tria opera. ſ. inquiſitio per conſiliū que ptinet ad ebuliā. ꝛ iudiciū de conſiliarijs qđ ptinet ad ſyneſiꝫ. illi eni dicuntur ſyneti. i. ſenſati. qui poſſunt bñ iudicare de agendis: nec ſtat ratio practica hic. ſed vlterius procedit ad agēdū. ꝛ ideo requiritur 3ᵘ opus. quaſi finale ꝛ cōpletiuū. ſ. precipere ꝙ procedatur ad actū. vñ conſiliū ſeu inquiſitio ordinatur ad iudiciuꝫ. ꝛ iudiciū ordinatur ad preceptū. (Eſt autēꝫ neqꝫ habere prudentiā) probato ꝙ ſyneſis nō ē prudentia probaẗ ꝙ ſyneſis nec eſt hr̄e prudētiā nec eſt idē ꝙ ſūere. i. acquirere prudentiā: ſed ſyneſis ꝯſiſtit in vſu. verbi grā. diſcere i greco qđ eſt quidā vſus ſcie dr̄ ſynienai: qñ ſciens vtitur ſcia ſicut ſynienat. diciẗ i vti operatione practica. ſ. in iudicare de quibˀ eſt prudētia aᵒ exñte diſcere ꝛ alio iudicare bene. eu. n. in greco idē eſt ꝙ bene. vñ hoc nomē ſyneſis ſꝫ ꝙ dicunt aliqui eſyneti. eſt igitur ſenſus ꝙ ſyniene i greco ſignificat aliquē vſuꝫ aliciuˀ hitˀ itelligibil: ꝗ vſus nō ſoᵘ ē diſcere. ſꝫ ēt iudicare ꝛ ſyneſis ſm̄ ꝙ nūc loqmur vēit a ſyniene qđ ē iudicare. nō ꝙ ſyniene i greco duo ſignificat. ſ. diſcere ſiue docere ꝛ iudicare ꝛ ſyneſis ð qua loquimur venit a ſyniene qđ eſt iudicare: ꝛ non a ſyniene qđ eſt diſcere. ꝛ ex hoc ipſius ſyneſis eſt iudicare de operibus prudentie. ꝓbatur ꝯᵒ intenta. ſ. ꝙ ſyneſis nō eſt habere prudentiā nec ſumere . i. acquirere prudentiā. ꝛ hec eſt ꝯᵒ 38. que pbatur ſic. habere prudentiā ſimul eſt cū prudentia ꝛ ſumere prudentiā eſt prius ꝗꝫ prudentia. ſed ſyneſis eſt poſterior ꝗꝫ prudentia. ḡ ſyneſis nec eſt habere prudentiā nec eſt ſumere prudētiā: qꝛ ſyneſis eſt poſterior vtroqꝫ. ordina ꝯſtructionē ſm̄ Lycoū. ſic. Sineſis nec eſt habere prudentiā nec ſumere: ſꝫ queadmodū quis docēa vtitur ſcia in docendo. diſcere ipſius diſcipuli illud docere dicitur ſyniene. ſic in vti opōne iudicare de eˀ prudentia eſt alio. i. prudente docente hoc eſt precipiente hiˀ iudicare bñ. vnde multotiens dicimˀ diſcere. i. docere qđ eſt vti ſcia ſyniene. ꝛ multotiens dicimus ſyniene bñ iudicare. ꝛ ſic accipitur ſyneſis in propoſito ſꝫ qđ eſt rectitudo ſeu bonitas iudicij.

Vocata autēꝫ gnome ſcđꝫ quā eugnomenaſ ꝛ habere aimus gnomen epyichios eſt iudiciū rectū. Signū aūt. epyichia enim maxime aimus eſſe ſignomenicū. ꝛ epyiches habere circa quedaꝫ ſignomē. ſignome aūt eſt iudicatiua epyiches. recta āt veri.

Hec eſt. 2. pars principalis hˀ ca. in q̄ determinatur de quadā virtute adiuncta prudentie que vocatur gnome. ſm̄ quā eugramonas. i. bene ſniantes: ꝛ habere gnome. i. attingere ad rectā ſniaꝫ. vnde gnome nihil aliud eſt ꝗꝫ rectū iudiciū eˀ qđ eſt obiectuꝫ epyichie. vnde gnome ē eiuſđ bene iudicatiuˀ ad qđ epyichia inclinat. ꝛ iđ gnome eſt habitus in rōe coniunctus prudentie: ſed epyichia eſt habitus inclinatiuˀ ad operandū ea que per gnome iudicanẗ. ꝛ iđ epyichia eſt in appetitu ꝛ cōiungiẗ iuſtitie qꝛ. n. legis lator non pōt oīa particularia ꝓuidere eo ꝙ ſunt infinita. ꝛ infinitis modis variabilia. oꝫ legē in vlī traditā in aliquibˀ caſibuſ deficere: ꝛ rectū iudiciū in talibuſ ſit per virtutē que dicitur gnome: que eſt recte iudicatiua de his in qbˀ lex deficit. vnde obiectū gnome eſt caſus ſingularis in quo lex vlr̄ tradita peccauit. vnde idē eſt obiectuꝫ ipſius epyichie et ipſius gnome. ſed gnome eſt virtus bñ cognoſcitiua illius obiecti: ꝛ epyichia eſt virtus inclinatiua ad operanduꝫ illud qđ gnome iudicat operandū. vnde ſicut ſyneſis importat rectuꝫ iudiciū circa ea que in pluribˀ contingunt. ita gnome importat rectū iudiciū circa directionē iuſtitie legalis bene iudicando de hiſ in quibˀ lex poſitiua deficit. vñ gnome eſt recte iudicatiuū circa obiectū epyichie. ꝛ hiˀ ſignū eſt ꝙ hominem qui eſt epyiches maxime dicimus eſſe ſignomenicū per quandā clementiā tēperantē ſniam ꝛ illud ꝙ eſt epyicheſ diciẗ habere ſignomen. i. quādā tēperantiā ſnie. ēt ipſa virtus q̄ diciẗ ſignomi eſt recte iudicatiua eiˀ ꝙ ē epyiches ꝛ in hoc ē recta ꝙ verū iudicat. vñ breuiter gnomi nō eſt aliud ꝗꝫ rectitudo iudicij circa obiectum epyichie.

Sunt autem omnes iſti habitus rationabilr̄ in idē tendentes. dicimˀ. n. gnomē ꝛ ſyneſim ꝛ prudentiā ꝛ intellectum in eodē inferentes gnomen habere ꝛ inteᵘ. iđ ꝛ prudentes ꝛ ſynetoſ. oēs. n. potentie he extremoꝝ ſunt ꝛ ſingulariū ꝛ in qui ꝙ iudicatiuus eſt de quibus prudens ſynetus ꝛ eugnomū vel ſignomū. epyichia. n. cōia bonoꝝ oiuꝫ ſr̄ i eo ꝙ ad alteꝝ. ſr̄ āt ſinglariū ꝛ extrēoꝝ oiuꝫ operabilia. etenim prudentē oꝫ cognoſcere ipſa ꝛ ſyneſis ꝛ gnomē circa operabilia. hec aūt extrēa ꝛ intellectus extremoꝝ in vtraqꝫ. etenim ꝓmorum terminoꝝ ꝛ extremoꝝ intellectus eſt ꝛ nō ratio. hic quidē ſm̄ demonſtrationes imobilium terminoꝝ ꝛ primoꝝ. hic āt in practicis extremi ꝛ cōtingentis ꝛ alteriˀ propōnis. principia. n. eius qđ eſt cuius gratia ipſe. ex ſingularibus enim vle. hoꝝ igitur oportet habere ſenſum: hic aūt eſt intellectus propter qđ ꝛ naturalia videntur eſſe hec. ꝛ natura ſapiens quidē nullus. gnomen aūt habet ꝛ ſyneſim ꝛ intellectum. Signū aūt quoniā ꝛ etatibus exiſtimamus ſequi. ꝛ h aliqua etas intellectū habet ꝛ gnomen vt natura cauſa exiſtente. propter qđ ꝛ principiū ꝛ finis intellectus. ex his enim demonſtrationes ꝛ de his. Quare oportet attēdere expertoꝝ ꝛ ſeniorū vel prudentiū in demonſtrabilibus enunciationibus ꝛ opinionibˀ non minus demonſtrationū. propter habere enim experientiā viſuū vident principia. Quid quiđ igitur eſt prudētia ꝛ ſapientia ꝛ circa que vtraqꝫ eſt exiſtens. ꝛ quoniā alterius anime particule virtus vtraqꝫ dictum eſt.

Hec eſt tertia pars principalis in qua cōpat omnes predictos habitus ad inuicē ꝛ continet duas particulaſ. In prima ponit cōuenientiaꝫ inter habitus predictos ꝛ illam cōuenientiam probat. In ſcđa ibi (propter qđ ꝛ ꝓm

cipium)concludit ex dictis quedaꝫ correlaria. Dicit igiť primo ꝙ oẽs dicti habitus.ſ.gnome ſyneſis inteꝰ ⁊ prudentia in ideꝫ tendunt ⁊ eiſdem attribuunť.qꝛ oïa predicta que vocat potentias:qꝛ ſunt principia actõnū ſūt ſinglariū. qꝛ,in operationibꝰ ſunt ſicut extrema ut ſupradictū eſt de prudentia(Et in eodeꝫ)qđ probat ꝙ ſyneſis ⁊ gnome ſunt extremoꝝ ſingulariuꝫ ⁊ hec eſt ꝯ°.39.que ꝓbatur dupliť.ꝑ ſic. Syneſ ⁊ gnome ſicut ⁊ ſyneticus ⁊ eugnome.i. bñ ſententiãs vel ſignomõ.i.tẽperanter ſniãſ ẽ iudicatiuꝰ de illis de quibꝰ prudens precipit.ea.n. que ſunt epyichie de quibus eſt gnome pñt ſe habere coiter ad oïa bona humana quoruꝫ eſt prudentia inq̃ꝫꝰ vnūqđqꝫ hoꝝ ſe hꝫ ad alterū. qđ eſt de rõe iuſtitie.epyiches.n.eſt quoddã iuſtū ut dictū eſt in.5.hꝰ.vnde arguiť ſic.Syneſ ⁊ gnome ſunt de illis de quibꝰ prudens ꝑcipit: ſed prudens precipit de operabilibuſ que ſunt ſingularia ⁊ extrema. igiť ſyneſis ⁊ gnome ſūt ſingulariū extremoꝝ vel circa ſinglaria extrema. (Inteꝰ ⁊ extremoꝝ) ꝓbat ideꝫ de intellectu.ſ.ꝙ inteꝰ eſt extremoꝝ.⁊ hec eſt ꝯ°.40. que ꝓbatur ſic.Inteꝰ quidã ſpeculatiuus ⁊ quidã practicus:⁊ vterqꝫ inteꝰ eſt extremoꝝ.nã inteꝰ ſpeculatiuus qui eſt prioꝝ principioꝝ imobiliū.qꝛ eoꝝ cognitio ab hoïe remoueri non põt. qui ꝓcedit in demõſtrando a principijs imobilibus ad concluſionẽ incipit a pmis terỹs: qui per ſenſum cognoſcunť. principia.n. cognoſcimus inq̃ꝫꝰ terios cognoſcimꝰ.iteꝰ igitur ſpeculatiuus eſt extremoꝝ:⁊ hoc põt intelligi. vł qꝛ eſt principioꝝ indemõſtrabiliū que ſunt extrema cõplexa in ꝓceſſu demõſtratiuo. vel qꝛ intellectus incipit a cognitione ſenſitiua que ſoꝰ cognoſcit ſingularia que ſunt extrema. ⁊ ita itellectus ſpeculatiuus eſt extremoꝝ qꝛ incipit a ſenſu qui cognoſcit ſingularia que ſūt extrema. intellectus ẽt practicus eſt ſingulariū contingentiū que ſunt extrema ⁊ ſunt alterius ꝑpõnis ſilłi practici.ſ.minoris ⁊ nõ maioris q̃ ẽ vlis in ſillo practico. Intellectus practicus ꝓcedit a ſingularibus ad pricipia.⁊ procedit ad ea tanq̃ꝫ ad illud cuius cã.hoc eſt tanq̃ꝫ ad cãꝫ finalẽ.hñt enim modū cauſe finalis ex hoc ꝙ cognitio ſingulariū ordinatur ad cognitionem primoꝝ principioꝝ cõplexoꝝ.⁊ ſingularia habent rationẽ principioꝝ.qꝛ ex ſingularibus accipitur vle.⁊ hec ſingularia cognoſcunť per ſẽſum.non ſolū per ſenſum exteriorẽ:ſed per ſenſum interiorẽ.⁊ in ſenſus vocatur intellectus: qui ẽ circa ſingularia.quẽ phs.3° de anima vocat intellectū paſſiuū qui eſt corruptibilis. ſic igitur pꝫ ꝙ intellectus eſt extremoꝝ: qꝛ tã intellectus ſpeculatiuus q̃ꝫ practicus eſt extrẽorum.aliter tamen ⁊ aliter.qꝛ intellectus ſpeculatiuus eſt extremoꝝ que ſunt principia indemõſtrabilia que cognoſcunť per cognitionem terminoꝝ.⁊ intellectus practicus eſt extrẽoꝝ ut ſingulariū contingentiū. (propter qđ ⁊ naturalia) 2°.probat concluſionẽ per ſignum. qꝛ enim predicti habitus ſunt circa ſingularia oꝫ ꝙ cognoſcanť per virtutes ſenſitiuas que operantur per organa corporalia. ⁊ propter h' hiꝰ habitus videnť eſſe a natura.non ꝙ totaliter ſint a natura:ſed qꝛ ex naturali diſpõne corporis aliqui ſunt prompti ⁊ apti ad hos actus ita ꝙ per modicã experientiã cõplentur in eis.qđ nõ accidit circa habitus intellectuales qui ſūt circa vlia. Nullus.n.dicitur geometer vel metaphicus ſm naturaꝫ q̃uis aliqui ſint magis apti q̃ꝫ alij ad iſtas ſcias.ſed hoc eſt ſm diſpoſitionẽ remotã:non ſ diſpõnem propinquã ſm quã aliqui dicũtur habere gnomonẽ vel ſyneſim ⁊ intellectū paſſiuū:quẽ dicimus eſſe circa ſingularia. vñ hoc eſt ſignū ꝙ ſyneſis ⁊ gnome ſunt extremoꝝ ſingulariū.qꝛ virtutes intellectuales que conſequũtur diſpõnem naturaliū corpoꝝ ſūt ſingulariū.ſyneſ ⁊ gnome ſequunť diſpõeꝫ nãlã corpoꝝ.igř ⁊c.mior ꝓbať ꝑ qđdã ſignū qđ eſt ꝙ nos eſtimamꝰ ꝙ conſequuntur etates hominū ſm quas trãſmutať diſpoſitio naturalis corpoꝝ.eſt enim aliqua etas ut etaſ ſenſibilis que propter quietẽ a tranſmutationibuſ corporalibus habet hiꝰ intellectū ẽt gnomen.quaſi ſit natura cauſa hoꝝ. (Propter qđ ⁊ principiū,)hec eſt ſa particula. 3.partis in q̃ concludit duo correlaria ex predictis. priꝰ eſt ꝙ intellectus qui eſt bene diſcretiuus ſingulariū in practicis non ſolū ſe habet ſicut principꝰ ſed ſicut ꝯ°.vnde intellectꝰ in practicis ẽ pnꝰ ⁊ finis:⁊ illud eſt primū correlariū ⁊ eſt ꝯ°41. ⁊ intelligiť ſic.ꝙ in practicis ſingulare intellectum eſt principiū ⁊ etiã finis. que probať ſic. In ſillo practico ſm quẽ rõ mouet ad agendū oportet ꝙ minor propõ ſit ſingularis.⁊ ita ſingulare eſt prinꝰ.oportet etiã ꝙ ꝯ°.ſit ſingularis qꝛ minor eſt ſingularis.⁊ ideo oportet ꝙ ꝯ°ſit ſingularis. ⁊ hoc pꝫ etiã.qꝛ ꝯ°. eſt de ſingulari operabili:⁊ ſic ꝯ°eſt finis ſilli practici. ⁊ ita in practicis intellectus.i.ſingulare intellectuꝫ eſt principiū ⁊ finis. Intelligendū.ꝙ non eſt ſic in ſpeculatiuis.nã in ſpeculatiuis demõſtrationes procedunt ex principijs quoꝝ eſt intellectus:ſed nõ dantur demõſtrationes de eis. ſꝫ in practicis demõſtrationes dantur ex his.ſ. ſingularibus ⁊ dantur de his.hoc eſt.ꝯ°. ſit ex his. (Quare oꝫ) 2ꝰ correlariū eſt ꝙ in practicis opꝫ credere ſimplicibus enunciationibꝰ expertoꝝ ⁊ ſenioꝝ ⁊ prudẽtum.⁊ hec eſt ꝯ°.42. q̃ probatur ſic.Oportet credere ſimplicibus enũciationibus. indemonſtrabilibus.i. quamuis non demonſtrentur eoꝝ qui habent rectuꝫ iudiciū de operabilibus ⁊ vident principia operabiliū.qꝛ principia ſunt certiora ꝯcluſionibꝰ. ſed experti ſenes ⁊ prudentes hñt rectū iudicium de operabilibus ⁊ vident principia opationū.igitur ⁊c.maior pꝫ.⁊ minor declarať.naꝫ intellectus qui eſt principioꝝ operabiliū cõſequitur experientiã ⁊ etates ⁊ perficiť per prudentiã.⁊ iđ experti ſenes ⁊ prudentes habent rectū iudiciū de operabilibꝰ ⁊ vident pncipia operabiliū. Intelligendū eſt ꝙ ſicut in ſpeculationibus ad intellectū abſolutū in vlibꝰ pertinet iudiciū de primis principijs ⁊ ad rõeꝫ ꝑtinet diſcurſus qui eſt a principijs ad cõcluſiones:ita i ſingularibꝰ vis cogitatiua que h' vocatur intellectus ad quẽ dicit pertinere prudẽtiã ſyneſim ⁊ gnome habet abſolutū iudicium de ſingularibus operabilibꝰ.ſed rõ particularis eſt ſm quẽ fit diſcurſus ab vno in aliud ad rationẽ particularẽ ſm ꝙ diſcurſus ab vno in aliud pertinet ebulia quã phs non enumerat h' cū alijs (Qđ quidẽ igiť prudentia)recapitulat.et patꝫ. Dubium eſt vtꝰ ebulia ⁊ ſyneſiſ ſint virtutes diſtincte a prudentia. videtur ꝙ non.qꝛ que hñt eandem operationẽ non ſť virtutes diſtincte:ſed operatio ebulie eſt bñ conſiliari ⁊ operatio ſyneſis eſt bene iudicare.ſed ille ſunt operationes prudentie.qꝛ ad prudẽtiã pertinet bene conſiliari bene iudicare bene ꝑcipere.igitur ⁊c. Ad illud dicunt quidã. ꝙ ſť virtutes diſtincte. qꝛ hñt operationes principales diſtinctas. Nã principalis operatio prudentie eſt bene precipere.⁊ operatio ebulie eſt bene conſiliari.⁊ operatio ſyneſis eſt recte iudicare ⁊ iſte operationea ſunt diuerſe. ⁊ per h' pꝫ ad rationẽ in contrariū.qꝛ operationes principales iſtaꝝ virtutum ſunt diuerſe.ſed tunc eſt dubiū. ex quo oẽs iſte tres operationes ſť operationes prudentie non:videť ꝙ oporteat alias virtutes ponere preter iſtaſ operationes cū ſola prudentia ſufficiat.pp h' poſſet dici ꝙ ebulia ⁊ ſyneſis non ſunt virtutes:ſed ſunt rectitudines operationū prudentie ut phs videť velle. vel poſſet probabiliť dici ꝙ ſunt parteſ ſubiectiue prudentie:ſic ꝙ prudentia eſt genꝰ ſubalternū continens ſub ſe vnã virtutẽ que ẽ bene conſiliatiua circa ea que ſunt ad finẽ. ⁊ hec vocatur ebulia. ⁊ aliã que eſt bene iudicatiua de preconſiliatis:⁊ tertiã que eſt bene preceptiua ad exequẽdū ea que iudicata ſunt.⁊ hec retinet ſibi nomen cõe prudentie:qꝛ enim nõ hꝫ nomen propriū.ideo ſibi appropriatur nomen cõe.⁊ ſic hoc nomen prudentia eſt nomẽ equiuocū.qꝛ vno modo nomẽ generis cõis ad has tres virtutes.ſ.ad conſiliatiuã iudicatiuam et preceptiuã.⁊ alio modo eſt nomẽ ſpeciei ſignificans preciſe virtutẽ preceptiuã.⁊ qꝛ huic virtuti nõ eſt nomẽ propriū impoſitū.ideo appropriatur ſibi nomẽ prudentie in vna ſignificatione.ſm ꝙ accipitur prudentia ſtricte pro vna ſpecie tantū:⁊ eodẽ modo de gnome.ſ.ꝙ ipſa ẽ pars ſubiectiua prudentie:⁊ ſi querať vtꝝ iſte virtutes.ſ.ebulia ſyneſis ⁊c.ſint virtutes naturales vel acquiſite: videť mihi eſſe dicendū: ꝙ ſunt naturales q̃tum ad eaꝝ inchoationẽ: ſed q̃tum ad eaꝝ icõpletaꝫ perfectionem ſunt acquiſite per exercitium ſtudiū ⁊ expientiã.

Tractatus quartus

de vtilitate virtutū intellectualium ⁊ cõnexione prudentie cū virtutibꝰ moralibus: ⁊ ẽt de cõnexione virtutū moraliū ad inuicem cõtinens duo capitula.priꝰ eſt de vtilitate ſapientie ⁊ prudentie: ⁊ de cõnexione prudentie cū virtutibus moralibus.eo ꝙ nõ põt eẽ ſine eiſ.Capꝰ 2ꝰ ibi(Intelligendū rurſus) determinat de connexione virtutuꝫ moraliū cū prudẽtia ita ꝙ ſine prudẽtia non poteſt eſſe virtꝰ moral. Et ẽt de cõnexiõe v'tutū moraliū inter ſe. Capꝰ priꝰ in quo dubitatur: vtꝰ ſapia ⁊ prudẽtia ſint ad aliquid vtiles: ⁊ videtur ꝙ ſapiẽtia ad nihil ſit vtilis,eo ꝙ nõ eſt circa contingẽtia ex quibus homo ſit felix. prudentia aūt lꝫ ſit circa talia videť ſuperflua. qꝛ agimꝰ bona ab habitibus factis a nobis conſuetudine tanq̃ꝫ natura.ideo nõ eſt opus ſcire ea ſicut nec medicinale ut ſani ſimus.deinde dubitatur.que eorū ſit principalior.vtꝰ ſapia vel prudentia. ꝓpter hoc.n. ꝙ prudentia eſt preceptiua videť eẽ principalior.ſoluit priꝰ dubiū ꝑ vtraſqꝫ eẽ ꝑ ſe eligibiles:eo ꝙ ſunt virtutes.lꝫ nihil ab ipiſ fieret. 2°.reſpondet vtraſqꝫ facere ad felicitatẽ: vt exñtes partes ipſius:nõ ut medicinales ad ſanitatẽ:ſed ut ſanitas opera ſana. 3°.ꝑ prudentiã dirigere ad rectã intentionẽ quã facit virtus. deindẽ qualiť virtuoſis neceſſaria eſt prudentia.⁊ ꝙ eſt quedã virtus naturalis. ſ. dinoſtica que eſt adinuentiua conferentiū ad finẽ.que poſtea cū intentione bona ſit prudentia.cū autem mala ſit aſtutia.

Dubitabit aūt vtiqꝫ aliquis de ipſis quid vtiles ſunt.ſapia quidẽ enim nihil ſpeculatur ex quibus erit felix homo.neqꝫ vnius.n.eſt generatiõis. prudẽtia ãt hoc idẽ habet:ſed cuius gratia opus eſt ipſa.Siquidẽ prudentia quiđ eſt que circa iuſta ⁊ pulchra ⁊ bona homini.hec ãt ſūt que boni eſt viri operari. Nihil ãt magis operatiui: ſ eo qđ eſt ſcire ipſa ſumus.ſiquidẽ habitus virtutes ſūt:queãdmodū neqꝫ ſana neqꝫ bene habentia quecūqꝫ nõ in eo qđ eſt facere: ſed in eo qđ ab habitu eſſe dr̃.nihil enim magis operatiui in eo qđ eſt habere medicinalẽ ⁊ exercitatiuã ſumus.Si ãt non hoꝝ gratia prudentem ponendū: ſed enim qđ eſt fieri exñtibus ſtudioſis nihil vtriqꝫ erit vtilis.Adhuc aūt neqꝫ non habentibus.nihil enĩ differret ipſos habere ⁊ alijs hñtibus perſuaderi ſufficienter ꝙ hanc nobis queãdmodū circa ſanitatẽ. volentes.n.

ſani eſſe tñ non diſcimus medicinaleʒ. Adhuc
āt inconueniens eſſe vtiqꝫ videbitur ſi deteri/
oꝛ ſapiā exiſtens. principalioꝛ ipſa erit faciens
enī principatur ⁊ pꝛecipit circa ſingulū. de his
āt dicendū. nunc āt dubitatū eſt de ipſis ſolū.
Iſtud eſt pri⁹ ca⁹ tractatus quarti in quo
arguiẗ de vtilitate ſapie ⁊ prudentie: ⁊ de
cōnexione prudentie cū virtutib⁹ moꝛalibus:
⁊ ꝯtinet tres partes pꝛīcipales. In pꝛima mo
uet tres dubitatiōes circa vtilitatē ſapie ⁊ pru
dētie ⁊ circa eaꝝ pꝛincipalitatē. In ſa ibi (Pꝛi
mū quidē igiẗ) ſoluit dubitationes inductas.
In .3. ibi (De eo autē qđ ē) determiat de cōne/
xiōe pꝛudētie cū virtutib⁹ moꝛalib⁹. Pꝛia ps
eſt inquiſitiua ſeu dubitatiua ī qua mouentur
.3. dubitatōes: ⁊ ꝯtinet duas pticulas. In pꝛia
mouet duas dubitatiōes. In ſecunda ibi (Ad/
huc icōueniēs) mouet vnā dubitatōeʒ. Pꝛia ē
vt⁹ ſapia ⁊ pꝛudentia ſint ad aliquid vtiles. ⁊
hec cōtinet duas cōcluſiones. ⁊ ꝑ arguiẗ pro/
bando. ꝙ ſapia ad nihil eſt vtilis. qꝛ quicquid
eſt vtile in rebus humanis valet ad felicitateʒ
que eſt vltim⁹ finis humane vite: ſed ſapia cuʒ
ſit de pꝛimis pꝛincipijs entiū nō eſt hi⁹. qꝛ non
ſpeculaẗ aliqđ eoꝝ ꝑ q̄ hō fit felix. cuiuſmōi ſiẗ
operationes virtutū: quaꝝ nullam conſiderat
ſapia. (Pꝛudentia āt pſequiẗ dubitationem
q̄ꝫ⁹ ad prudentiā. ꝙ nō ſit nccīa ſeu vtilis hōi.
q̄ꝫuis ſit ꝯſideratiua operationū humanaꝝ ex
quibus hō fit felix. qꝛ prudentia ſolū eſt conſi
deratiua operationū bonaꝝ ex quib⁹ hō fit fe/
lix: ſed per hoc ꝙ hō cōſiderat ⁊ cognoſcit ope/
rationes virtuoſas nō opꝫ ꝙ opereẗ eas. non
.n. eſt aliquis operatiuus eoꝝ que ſunt ſʒ ali/
quē habitū ex eo ꝙ hʒ habitū ad ea ſicut patʒ.
nā ex eo ꝙ aliquis hʒ ſciam medicinalē vel ex/
ercitatiuā nō eſt magis operatiuus eoꝝ que ꝑ
tinēt ad hoiem ſanū. medicus enim exñs eger
hñs tñ ſciam de ſanitate non pōt ꝑꝑ hoc opari
ſicut ſanus. nec per ꝯñs operari opera ſani. igr̃
eodē modo ex hoc ꝙ aliquis hʒ niſi notitiā de
virtutibus ⁊ de operationib⁹ ſm virtuteʒ. qđ
fit per prudentiā. nō eſt ꝑꝑ hoc magis operati/
uus operationū virtuoſaꝝ. ⁊ per ꝯñs pruden/
tia cū ſo⁹ ſit cognitiua ⁊ nō operatiua: non vi/
deẗ eē vtilis hōi ad ꝯñdum fineʒ. qꝛ per ſolas
operationes virtutū quas nō operaẗ pruden/
tia pōt hō deuenire ad finē vltimū. (Si autē
non hoꝝ gr̃a) excludit quandā rñſioneʒ. poſſʒ
enim aliquis dicere ꝙ pꝛudentia eſt nccīa hōi
ad hoc ꝙ fiat virtuoſus: ſed qñ factus eſt vir/
tuoſus nō indiget prudētia ad hoc ꝙ operetur
opera virtutis. verbi gratia. Ars .n. medicine ē
nccīa ⁊ vtilis ad hoc ꝙ hō fiat ſanus poſtq̄ꝫ fu
erit eger: ſed poſtq̄ꝫ hō habuerit ſanitatē ñ in/
diget arte medicine ad hoc ꝙ opereẗ opera ſa/
nitatis. ſ. talia opera qualia operatur ſanus: et
eodeʒ mōhō indiget pꝛudentia ad hoc ꝙ fiat
virtuoſus: ſed qñ factus eſt virtuoſus non in/
diget prudentia. Iſtā rōꝫ concludit phs ꝓban
do ꝙ pꝛudentiā nō eſt ſo⁹ vtilis ad fieri virtu
oſum: ⁊ hec eſt ꝯ° 43. que ꝓbatur dupliẗ. ꝑ qꝛ ſʒ
hoc qñ hoies eēnt ſtudioſi ⁊ virtuoſi ad nihil
eſſet eis vtilis prudentia: qđ ē ma⁹ inconueni
ens. (Adhuc āt) 2° ꝓbaẗ per hoc ꝙ pruden/
tia nō eſt vtilis nō hñtib⁹ virtutē ad fieri vir/
tuoſum. qꝛ nihil dr̃t ad hoc ꝙ aliqui fiant vir/
tuoſi vt⁹ ipſi hēant pꝛudentiā vel ꝙ perſuade
anẗ ab alijs qui hñt prudentiā. ſicut pʒ circa
ſanitatē: cū .n. volumus fieri ſani non ꝑꝑ hoc
opꝫ adiſcere arteʒ medicine. ſed ſufficit nobis
vti cōſilio medicoꝝ. g̊ pari rōe ad hoc ꝙ effici/
amur virtuoſi non oꝫ ꝙ ipſi hēamus prudētiā
ſed ſufficit ꝙ a prudentib⁹ inſtruamur. vnde
pōt ſic rō deduci ad probandū: ꝙ non oꝫ eū eē
prudentē qui dʒ fieri virtuoſus. qꝛ non opꝫ eū
eē prudentē ad hoc ꝙ fiat virtuoſus qui pt ꝑ/
ſuaſione alterius hñtis prudentiā fieri virtu/
oſus. ſed hō pōt fieri virtuoſus perſuaſiōe al/
terius hñtis prudentiā ut pʒ per ſiſe de eo qui
dʒ fieri ſanus quē nō opꝫ habere nec adiſcere
artē medicine: ad hoc ꝙ fiat ſanus. ſed ſufficit
ꝙ perſuadeaẗ ab aliquo hñte arteʒ medicine.
igiẗ ⁊c. (Adhuc ⁊ incōueniens) h̄ poniẗ tertia
ꝑticula prime partis in qua mouet dubitatōꝫ
circa ꝑncipalitatē ſapie ⁊ pꝛudētie. ⁊ eſt que il/
laꝝ virtutum ſit ꝑncipalioꝛ. ſ. vt⁹ ſapia vł pru
dentia ſit principalioꝛ. videẗ .n. ꝑ ſuperi⁹ dcā:
ꝙ prudentia ſit deterioꝛ ⁊ inferioꝛ dignitate q̄ꝫ
ſapia: ⁊ tñ videẗ ſm rōeʒ ꝙ prudentia ſit ꝑnci
palioꝛ. qꝛ prudentia operaẗ ⁊ precipit. hʒ enim
ſub ſe polliticā cū pollitica ſit quedaʒ pꝛuden/
tia ⁊ pollitica preoꝛdinat quaſdaʒ diſciplinas
quas debitū eſt eē in ciuitatibus ⁊ quales opꝫ
vnūquēq̄ꝫ adiſcere ⁊ vſq̄ꝫ quo. ⁊ ſic videẗ pru/
dentia precipere ⁊ principari ſapie. qꝛ incōue/
niens videẗ ꝙ deterioꝛ principeẗ melioꝛi. de
his igiẗ que tacta ſunt eſt dicendū. nunc auteʒ
tacta ſunt per modum dubitationis.

Pꝛimum quideʒ igitur

dicim⁹ qꝛ ſʒ ſeipſas nccīū eligibiles ipſas eſſe
virtutes quiđ exñtes vtraſq̄ꝫ vtriuſq̄ꝫ pticuler.
⁊ ſi nō faciūt nihil neutra ipſaꝝ. deinde ⁊ faci/
unt quidē nō ut medicinalis aūt ſanitatē ſed
ut ſanitas ſic ſapia felicitatē. ps .n. exñs totiuſ
ꝟtutis in haberi facit ēt operari felicē. Adhuc
op⁹ ꝑficit ⁊ ſʒ prudentiā ⁊ moꝛalē virtutē. vir/
tus quiđ .n. intentionē facit rectā. Pꝛudentia
āt que ad hanc. Quare āt pticule aīe nō ē vir/
tus talis. ſ. nutritiue. nihil eniʒ in ipſa operari
vel non operari.

Hec eſt ſa ps ꝑncipalis h⁹ capituli in qua
ſoluit dubitatiōꝫ q̄ eſt de vtilitate ſapie
⁊ pꝛudētie. alia .n. dubitatio q̄ eſt de ꝯpatione
ſapie ⁊ prudētie in ꝑeminentia ſolueẗ in caplo
ſequēti. Iſta pars cōtinat .2. particulas. In ꝑ/
ma ſoluit dubitationē cōiter q̄ꝫ⁹ ad prudētiaʒ
⁊ ſapiam ſiſ. In ſa ibi (Adhuc op⁹ perficiẗ) ſol/
uit dubitationē ſpālr̃ q̄ꝫ⁹ ad pꝛudentiā. In pꝛi
ma igiẗ pticula ſoluit dubitatiōꝫ q̄ꝫ⁹ ad pꝛudē
tiā ⁊ ſapiam ſiſ. ⁊ ꝓponit duas ſolutiōes. ꝑma
ꝯſiſtit in interēptione iſti⁹ ꝯñe. ꝑ ſapiam ⁊ pru
dentiā hō nihil operaẗ ad felicitatē. igiẗ ſapia
⁊ pꝛudentia ſunt inutiles. hec .n. ꝯña nō valet.
qꝛ ⁊ ſi neutra eaꝝ hr̃et aliquā operatiōꝫ: tñ eſ/
ſent ſʒ ſe eligibiles: cuʒ ſint ꝟtutes ꝑficientes
vtrāq̄ꝫ partē aīe rōnalis. ſ. ꝑtē ſcientificā ⁊ ꝑtē
rōciatiuā ſiue inte⁹ ſpeculatiuū ⁊ practicū nūc
āt vnicuiq̄ꝫ. eſt eligibilis ſua perfectio. vñ pōt
h̄ poni ꝯ° 44. que ē ꝙ ſapia ⁊ prudentia eſſent
eligibiles ⁊ ſi nullā opationē haberēt. q̄ ꝓbaẗ
ſic. Ois pfectio partis rōnalis ē eligibilis ei c⁹
eſt ꝑfectio: ſed ſapia ⁊ pꝛudētia eēnt ꝑfectiōes
ꝑtiū aīe rōnalis. ⁊ ſi nullā operationē hr̃nt. igr̃
ſapia ⁊ pꝛudētia eēnt eligibiles ⁊ ſi nullā ope/
rationē hr̃nt. (Deinde ⁊ faciunt) ſa reſpōſio
eſt ēt ꝑ interēptionē. cū .n. dr̃ ꝙ ſapia ⁊ pruden
tia nihil faciunt ad felicitatē iſtud interimiẗ.
nec eſt ex⁹ cōueniens qđ inducebaẗ. non .n. h⁹
ſe hñt ſapia ⁊ prudentia ad felicitatē ſicut ars
medicine ad ſanitatē vel ad opera ſana: ſed ſiꝫ
ſanitas ad opera ſana. Intelligendū ꝙ ars
medicine facit ſanitatē ſicut quoddā op⁹ exte/
rius operatū: ſed ſanitas facit opera ſana. que
nō ſunt niſi vſus ipſi⁹ habit⁹ ſanitatiſ. felicitas
aūt nō eſt op⁹ exteri⁹ operatū. ſed ē operatio ꝓ/
cedēs ab habitu ꝟtutis. vñ felicitaſ nō ē qđdā
extrinſecū a ſapia cū ſapia ſit quedā ps ꝟtutis
cōis. vñ ex h̄ ꝙ aliquis hʒ ſapiam ⁊ operaẗ ſʒ
eā eſt felix. Intelligendū ēt. ꝙ op⁹ ſanitatiſ ē
duplex. qđam intrinſecū: qđ. ſ. eſt in eodē ſubō
cū ſanitate: c⁹ ē digerere cibum: currere ut cur
rit ſanus: ⁊ ſic de alijs. ⁊ qđdam eſt opus extrin
ſecū ſanitatis ut aliquod op⁹ vel artificiū exte
rius operatū ſm ꝙ eſt natū fieri ab hoie ſano.
cū igiẗ dicit phs ꝙ ſapia ſe habet ad felicitatē
ſicut ſanitas ad opera ſana. debet hoc intelligi
de operibus intrinſecis ſanitatis ⁊ non de ope
ribus extrinſecis. (Adhuc opus perficitur)
hec eſt ſa particula ſecūde partis pꝛincipalis.
in qua ſoluit dubitationem ſpecialr̃ q̄ꝫtum ad
pꝛudentiā. ⁊ fuit hec dubitatō ꝙ ex quo pꝛudē
tia eſt ſo⁹ virtutiſ cognitiua: ſo⁹ facit cognoſcere
virtutes: ⁊ non facit operari ſm virtuteʒ: ⁊ ita
videtur eē inutilis. qꝛ operatio ſm virtutē nō
eſt cognoſcere. ⁊ ſic eſt inutilis homini q̄ꝫtū ad
conſecutionē finis hois. ſ. felicitatis que conſi/
ſtit in operatione virtutis. Iſtud motiuum ſol
uit Ariſ. per interēptionē huius aſſumpti. ſ. ꝙ
per prudentiā non ſimus operati operū virtu/
tis. iſtud eſt ſiſ. quoniā opus virtutis perfici/
tur ſm vtraq̄ꝫ. ſ. ſm prudentiā ⁊ ſm moꝛalem
virtuteʒ ⁊ hoc declarat. ſ. ꝙ operatio virtutis
perficitur ſm prudentiā ⁊ ſm moꝛalē virtuteʒ
⁊ h̄ declarat. ſ. ꝙ operatio virtutis perficitur
ſm prudentiam ⁊ ſecundū moꝛalem virtutem
⁊ hec eſt cōcluſio .45. que probatur ſic. Ad per
fectā operationē virtutis moꝛalis requirūtur
duo. ſ. ꝙ homo habeat rectā intentionē de fine
⁊ ꝙ bene ſe habeat circa ea que ſunt ad finem
.ſ. inquirendo iudicando ⁊ pꝛecipiēdo circa ea
que ſunt ad finē. ſed per virtutē moꝛalē homo
habet recta intentionē de fine. qꝛ virtus moꝛa/
lis inclinat in debitū finē. ⁊ per prudentiā ho/
mo bene ſe habet circa ea que ſunt ad fineʒ. qꝛ
prudentia eſt bene conſiliatiua iudicatiua ⁊ ꝓ
ceptiua eoꝝ que ſunt ad fineʒ. igitur operatio
virtutis perficitur ſm prudentiā que perficit
partē rationalē per eſſentiaʒ ⁊ per virtutē mo/
ralē que perficit partē rationalē per participa
tionē. alterius aūt particule aīme irrationaliſ
.ſ. nutritiue nō eſt virtus. qꝛ in ipſa nō eſt ope/
rari ⁊ nō operari: hoc eſt in poteſtate eius libe/
ra nō eſt operari ⁊ non operari. ⁊ h̄ poteſt poni
cōcluſio .46. ꝙ partis nutritiue aīe non eſt vir
tus. probatur per hoc ꝙ in eius poteſtate non
eſt operari ⁊ nō operari. Dubitatur h̄ circa di
cta phi. primo ꝙ non videtur ꝙ virtus moꝛał
faciat rectam intentionē de fine. qꝛ virtus mo/
ralis nō eſt virtuſ cognitiua: ſed intentio eſt ac
tus virtutis cognitiue ſicut ⁊ eſtimatio. Cōfir/
matur qꝛ virtus moꝛalis ſo⁹ facit appetere cū
ſit in appetitu: ſed nihil appetitur niſi cognitū
igitur ſi virtus moꝛalis inclinet appetitum ad
appetendū finē. opoꝛtet ꝙ preſupponat aliq̄ꝫ
uirtutē cognitiuā que cognoſcat finē ⁊ iſta erit
pꝛudentia. igiẗ pꝛudentia non eſt ſo⁹ eoꝝ que
ſunt ad finē. qꝛ videẗ pꝛeſtituere finē appetituiſ
Dicendū ꝙ qꝛ finis hʒ rōꝫ principij in agibi/
libus ſm via ſpeculationis. qm̄ ꝑ ſpeculamur
finē. deinde inquirim⁹ media per que poſſum⁹
attingere finē. iō ſicut in ſpeculationibus ſunt
quedā ꝑncipia cōia quib⁹ inte⁹ imediate aſſen
tit ut de quolʒ eē vel nō eē. ⁊ quedā ſunt pꝛinci
pia ſpālia que ex primis ꝑncipijs deducūtur:
ita in agibilib⁹ ſunt quidā fines in quos volū
tas ad ſimplicē apprehenſionē inte⁹ ſpeculati/
ui naturalr̃ inclinaẗ: ut ꝙ operandū eſt ſm re/
ctā rōꝫ. ⁊ ꝙ nulli nocēdū eſt ſine cā. ⁊ alij ſūt fi
nes ſpāles deducti ex iſtis finib⁹ cōibus. ſicut
ꝙ foꝛtiter eſt bellandū propter bonuʒ cōe. ⁊ ꝙ
cōcupiſcentijs eſt reſiſtendū. Fines cōmunes
preſtituuntur per rōꝫ naturalē. ſ. per intellcm
ſpeculatiuū naturalr̃ cognoſcentē hi⁹ fines cō
munes: ſed qꝛ fines ſpāleſ accipiunẗ ut quedā
cōcluſiones deducte ex pꝛimis finib⁹ natura/
liter volitis. iō pꝛudentia in materijs ſpālib⁹
fines ſpāles appetitui determiat ⁊ preſtituit: ⁊
ēt inuenit media ad talē finē ꝯſequendū ⁊ de/
termiat appetitū ad appetitū hi⁹ per que pōt
deueniri ad finē pꝛeſtitutū. Per hoc pʒ ad

dubiū.primo cū dicitur ꝙ virtus moralis nō
eſt cognitiua concedo: ſed ex hoc nō ſequitur:
ꝙ non cauſat intentionē vel eſtimationem de
fine.nam aliquis actus appetitus eſt cauſa co
gnitionis ⁊ iudicij. ⁊ etiā aliqñ iudiciū ⁊ cogni
tio partis apprehēſiue eſt cauſa deſiderij appe
titus.nā amor ⁊ odiū peruertunt iudicium.et
qualis eſt vnuſquiſqꝫ ſm habitū moralē talis
finis ſibi videtur.Et ad confirmationē dico ꝙ
appetere finē preſupponit cognitionē. ⁊ preſti
tutionē finis: ⁊ finis cōis in quē volūtas natu
raliter inclinatur cognoſcitur ab itellectu ſpe
culatiuo qui naturaliter hꝰ fines cognoſcit et
preſtituit.Sed fines ſpeciales cognoſcūtur ab
intellectu practico per habitū prudentie ut di
ctū eſt. ⁊ ita poteſt dici ꝙ prudentia non ſoꝰ eſt
eoꝝ que ſunt ad finē:ſed eſt reſpectu finis ſpe
cialis preſtituens finē ⁊ etiā dirigens oīa que
ſunt ad finē reſpectu finis.ſed virtus moralis
ſoꝰ eſt reſpectu finis ſpecialis:ſed non eſt eorū
que ſunt ad finē.reſpectu vo finis gñalis ⁊ cōis
non eſt virtus moralis ſed ſoꝰ ratō naturalis.

Deceāt quod eſt nihil

eē magis operatiuos pp prudentiā bonoꝝ ⁊ iu
ſtoꝝ paꝝ ſuperiꝰ incipiendū ſumentes prinꝰ h
queādmodū.n.iuſta dicimꝰ operantes qſdam
nequaqꝫ iuſtos eē.puta a legibꝰ ordinata faci
entes vel nolentes vel propter ignorantiā vel
propter alterū quidez ⁊ nō propter ipſa: qūuis
operanᷓ quidē qđ oportet ⁊ quecunqꝫ oꝫ ſtudi
oſum.ſic ut veꝝ eſſe qualiter habentē operari
ſingula velut ſit bonꝰ.Dico āt puta ꝓpter ele
ctionē ⁊ ipſoꝝ gr̄a operatoꝝ. Electionē quidē
igitur rectā facit virtus.quecūqꝫ āt illius gr̄a
nata ſunt fieri nō ſunt virtutis. ſed alteriꝰ po
tentie.dicendū āt ſcientibus manifeſtiꝰ de ipiſ
eſt vtiqꝫ quedā potentia quā vocant dinoſticā.
hec āt eſt talis ut ad ſuppoſitā intentionē con
tendentia poſſit hec operari ⁊ ſortiri ipſa. Si
quidē igitur intentio ſit bona laudabilis eſt.ſi
āt praua aſtutia propter qđ ⁊ prudētes deuioſ
⁊ aſtutos aimus eſſe:eſt āt prudentia non hec
potentia ſed nō ſine potentia hac.Habitus āt
viſui huic ſit aīe non ſine virtute ut dictū eſt ⁊
eſt manifeſtū.ſimili.n.operabiliū prinꝰ habē
tes ſunt.qꝛ talis finis ⁊ optimꝰ qualiſcūqꝫ enſ.
ſit enim ſermonis gr̄a qđcūqꝫ.h āt niſi bono.ñ
apparet.peruertit.n.malitia ⁊ mētiri facit cir
ca practica pricipia.quare maꝰ quoniā impoſ
ſibile prudentez eē non entē bonum.

Hec eſt.3.pars principalis huius capituli
qꝛ enī in dubitatione dicebatur. ꝙ ſine
prudentia pōt aliquis eē ⁊ fieri virtuoſus. idō
philoſophus intendit hec remouere oñdendo
cōnexionē inter prudentiā ⁊ virtutes morales
⁊ intendit in hac parte pricipaliter probare ꝙ
prudentia nō poteſt eſſe ſine virtute morali: et
hec ē ɔ̄ᵒ.47.que probatur ſic.prudentia nō po
teſt eſſe ſine electione recta finis:ſed recta ele
ctio finis non eſt niſi a virtute morali.igiᷓ pru
dentia nō eſt ſine virtute morali.maior proba
tur per hoc ꝙ finis in operabilibꝰ eſt ſicut pri
cipiū in ſpeculabilibꝰ. ⁊ idō ſicᷓ in ſpeculabilibꝰ
non pōt eē ſcia ſi ſit error circa principia ita in
agibilibuſ nō poteſt eſſe rectā cognitio.nec per
ɔñs prudentia ſi ſit error circa finē. ⁊ ideo ſine
recta electione finis non poteſt eſſe prudentia
que eſt circa ea que ſunt ad finē ſicut nō poteſt
eſſe vera ſcia concluſionū ſi ſit error circa prin
cipia.Et minor declaratur.nā ſicut dictum eſt
ſuperius quidā operantur iuſta: ⁊ tñ non ſunt
iuſti:ſicut cū operanᷓ ⁊ obſeruant ea que ſunt
ſtatuta a lege inuiti vel propter ignorantiā vel
propter aliquā aliā cām ut propter lucrū ⁊ nō
propter amorē operū iuſtitie.tales.n.non dñr
iuſti qūuis operentur ea que oꝫ eas operari.et
ēt que oꝫ bonū viꝝ facere: ⁊ ita eſt in ſingulᷓ vir
tutibus ꝙ oꝫ hoīez aliqualiᷓ operari ad hoc ꝙ
ſit bonus vel virtuoſus.ut.ſ.operetur ex electi
one ⁊ ꝙ placeant ei opera virtutis:ſed virtꝰ mo
ralis facit electionē rectā.ſ.qūꝰ ad intentionez
finis, ⁊ ſic pꝫ minor.ſ.ꝙ recta electio finis non
eſt ſine virtute morali.Sed qꝛ virtus moralis
ſoꝰ facit electionē rectā finis:oꝫ videre quid ē
illud qđ facit rectā electionē eoꝝ que ſunt ad
finē. ⁊ dicit phs ꝙ hoc nō pertinet ad virtutez
moralē:ſed ad qūdam aliā potentiā.i.ad qđdā
aliud prinꝰ qđ ingeniaᷓ ⁊ inuenit vias ducen
tes ad finē ⁊ huiuſmōi prinꝰ eſt neceſſariū ad
hoc ꝙ homo fiat virtuoſus: ⁊ hec potentia ſeu
principiū vocatur dinoſtica.ſ.quedā ingenioſi
taſ ſeu induſtria ꝑ quā homo poteſt operari ea
que ordinantur ad finē quē intendit ſiue finis
quē intendit ſit bonus ſiue malus: ita dinoti
ca eſt virtus per qū homo poteſt ſortiri.i. conſe
qui finē quē intendit: ⁊ ſi intentio ſit bona eſt
laudabilis ⁊ ſit prudentia: ſi autem ſit praua
tunc eſt aſtutia que eſt oppoſita prudentie, et
qꝛ dinotica poteſt eſſe ad bonū finē ⁊ ad malū:
ideo tam prudentes qꝫ aſtutos dicimus eē di
nos. (Eſt autē prudentia) prudentia addit ſ
hanc potentiaz.qꝛ dicitur dinotica nec eſt oīo
idem cū hac potentia. non tamē poteſt eē ſine
ea.ſed dinotica poteſt eē ſine prudentia. quia
prudentia nō eſt ſine virtute morali que ſe ha
bet ſemper ad bonū. qꝛ virtus moralis eſt re
ſpectu finis boni:qđ eſt principiū i operabilibꝰ
Sicut enim ſilli ſpeculatiui habent ſua princi
pia ita ſilli practici habent principia.ſ.fines vt
ꝙ talis finis ſit bonū ⁊ optimū qualiſcunqꝫ fi
nis ſit ille propter quē aliquis operatur. ver
bi gratia tēperato optimū ⁊ quaſi principium
eſt attingere meꝰ in concupiſcentijs tactus:ſꝫ
ꝙ hoc ſit optimū non apparet niſi virtuoſo et
bono qui habet rectā eſtimationem de fine.cū

virtus moralis faciat rectaz eſtimationē finis
Sed alijs.ſ.malis non apparet illud optimuz
qđ vere eſt optimū qđ patet per hoc ꝙ malitia
oppoſita virtuti morali ꝑuertit iudiciū ratiōis
et mentiri facit circa fineſ qui ſūt pricipia pra
ctica ſicut intemperato videtur ꝙ optimuz ſit
ſequi cōcupiſcentias.et ideo non poſt recte ſil
logizare de operabilibus.cū igitur ad pruden
tem pertinet recte ſillogizare de operabilibus
manifeſtum eſt ꝙ impoſſibile eſt illuz pruden
tem qui non eſt virtuoſus. ſicut impoſibile eſt
illum eſſe ſcientem qui errat circa principia de
mōſtrationis .et ſic patet cōcluſio pricipaliſ.ſ.
ꝙ prudentia non poteſt eſſe ſine virtute mora
li. Hic dubitatur an dinotica poſſit fieri pru
dentia.dicendum ꝙ non.quia vna res non po
teſt fieri alia ut declarabitur octauo huiꝰ. vna
tamen res poteſt fieri ſub alia . vnde dinotica
que eſt ingenioſitas naturalis poteſt fieri ſub
prudentia. quia dinoticus poteſt fieri prudēs
ſicut muſicum poteſt fieri album.Et ſi dicatur
ꝙ Ari.primo phicorum admittit iſtum modū
loquēdi . h fit h.igiᷓ iſte modus loquēdi eſt ve
rus.dico vbi nomen concretū ſequitur hoc ver
buz fit:ſiue ſit concretū ſubāle.ſiue accidenta
le ibi admittitur talis modus loquendi vt iſte
fit albus iſte fit homo.Sed vbi terius ſingula
ris ſimplex ſequitur hoc ve.album fit.nunquaz
ſecundū naturā nec ſecundū virtutē ſermonis
eſt talis modus loquendi verus ut ſor.fit pl̄o.
niſi quis velit dicere ꝙ ſorte nō exiſtente.hec ē
falſa.ſor.eſt ſor.ſi enim hec ſit falſa. tunc aliqñ
fuit hec vera.ſor.fit ſor. ⁊ tamen ſm veritatem
hec eſt neceſſaria.ſortes eſt ſortes. ⁊ grandis er
ror eſt dicere contrarium.

Capitulū ſecunduz

tractatus quarti libri.6. in quo oſten
ditur ꝙ virtus moralis non ē ſine prudentia.
ad qđ aſſumit ꝙ ſicut dinotes ſe habet ad pru
dentiam:ita naturalis virtus ad principalem
quas duas virtutes eſſe oſtēdit ex cōmuni opi
nione ⁊ exemplo. ⁊ per pueros ⁊ beſtiaſ.habere
naturales habitus ſine intellectu nociuos. ſi
cut motus eſt nociuus corpori forti ſine viſu.
⁊ cuz intellectu eſſe econtrario hoc ſuperueni
ente naturali virtuti ⁊ in habitu verſo eſt vir
tus principalis. ⁊ ſicut in parte opinatiua ſūt
due ſpecies.ſ.dinotes ⁊ prudentia:ſic in mora
li.i.in parte in qua eſt virtus moralis ſunt due
virtutes vna naturalis ⁊ alia principalis ⁊ vir
tus principalis non eſt ſine prudentia. ⁊ ideo
ſocrates dixit omnes virtutes prudentiaz eſſe
ſed in hoc ꝙ dixit virtutem moralē prudentiā
eſſe,male dixit.ſed in hoc ꝙ dixit virtutē mo
ralem non eſſe ſiue prudentia,bene dixit, ⁊ pro
pter hoc patet.ꝙ virtus moralis ⁊ prudentia
ſe ad inuicem conſequūtur. ⁊ per hoc ſoluitur
ratio dicens virtutes ab inuicem ſeꝑari.quoni
am hoc verū eſt de naturalibus ſolum. non āt
de virtutibus principalibus que omnes conſe
quūtur prudentiaz, ⁊ ſine prudentia ⁊ virtute
non fit electio recta.cum virtus reſpiciat finē
prudētia āt q̄ ad finē conſtituat.tandē ꝙ pru
dentia non ea principalior ſapientia.qꝛ non eſt
melioris particule nꝫ precipit illi:ſed de illa.

Intendendum vti

qꝫ rurſus ⁊ de virtute. ⁊ enim virtus
ſimiliter habet ut prudentia ad dinoticā.non
idez quidē:ſimile autē ſic ⁊ naturalis virtus
⁊ principalem.omnibus enī videtur ſingulos
moꝝ exiſtere natura aliqualiter. ⁊ enim iuſti ⁊
temperati ⁊ fortes ⁊ alia habemus confeſti a
natiuitate. ſed tamen querimus alterū quidē
principaliter bonum eſſe ⁊ talia ſ modū alteꝝ
exiſtere. ⁊ enim pueris ⁊ beſtijs naturales exi
ſtunt habitus:ſed ſine intellectu nociui viden
tur exiſtentes. verūtamen tantū videtur vide
ri.quoniam queadmodum corpori forti ſine vi
ſione moto.accidit falli fortius propter non ha
bere viſum:ſic ⁊ hic.Si autez accipiat intelle
ctum in operari differt.Habitus autem ſimul
exiſtens.tunc erit proprie virtus.Quare quē
admoduz in opinatio due ſunt ſpecies dinoteſ
⁊ prudentia.ſic in morali due ſunt.hec quidez
virtus naturalis.hec autem principalis ⁊ ha
rum principalis non fit ſine prudentia.ꝓpter
qđ aiunt omnes virtutes prudentias eſſe. Et
ſocrates ſic quidē recte querebat.ſic autez pec
cabat.quoniā quidez enim prudentias eſtima
bat eſſe omnes virtutes peccabat.quoniaz au
tem non ſine prudentia bene dicebat. Signuz
autem ⁊ enim nunc omnes quando diffiniunt
virtutem opponunt habitum dicentes ⁊ ad q̄
eſt ſecundū rectā rationē.recta autē que ſecū
dū prudentiam. videntur vtiqꝫ diare aliquali
ter omnes.quoniā talis habitus virtus ē que
ſecundū prudentiā.Oportet autem parū trā
ſcendere.Non enim ſoꝰ qui ſecundū rectaz ra
tionem:ſed qui cū recta ratione habitus virtꝰ
eſt.Recta autem de talibus ratio prudentia.
Socrates quidē igitur rationes virtutes eſti
mabat eſſe.ſcias enim eſſe omnes.nos autē cū
ratione.Manifeſtum igitur ex dictis quoniā
non poſſibile bonuz eſſe principaliter ſine pru
dentia.neqꝫ prudentem ſine morali virtute.

Iſtud eſt ſecundū capitulū tractatuſ quar
ti in quo cū prius oſtenſum ſit. ꝙ pruden
tia non poteſt eſſe ſine virtute morali. oſtendit
ꝙ virtus moralis non poteſt eſſe ſine prudētia
nec vna virtus moralis ſine alia. ⁊ continet. 3.

partes principales. In prima oſtenditur ꝙ vir
tus moralis non eſt ſine prudentia. In ſecūda
ibi (Sed ratio ſic diſſoluetur) ſoluitur quedaꝫ
dubitatio circa connexionē ⁊ ſepationem vir/
tutū moralium. In .3. ibi (Sed tamen neqꝫ) ſol
uit dubitationē in precedenti capitulo motaꝫ
de cōpatione ſapientie ⁊ prudentie ꝑ preemi
nētiam ⁊ dignitatem. Prima pars continet .3.
particulaſ. In prima oſtendit propoſitū per ra
tionē. In ꝯa ibi (propter qȯ aūt omnes) oſ̄dit
propoſitū per dicta aliorum. In .3. ibi (Mani/
feſtum igitur ex predictis) concludit principa
le intentū. In prima igitur particula primo ꝓ/
ponit intentionē. d. ꝙ qꝛ dictū eſt ꝙ prudentia
non poteſt eſſe ſine virtute morali. eſt rurſus i/
telligendū de virtute morali. ſ. an poſſit eſſe ſiñ
prudentia (Eſt aūt dinotica) ⁊ ad oſtendenduꝫ
propoſitū primo narrat. ꝙ ſicut ſe habet pru/
dentia ad dinoticā. ſ. ꝙ illa non ſunt idem. ſed
habent aliquod ſimile inquantū vtraqꝫ adiue
nit vias conuenientes ad finē intentum. ita in
appetitu eſt quedam virtus naturalis que ita
ſe habet ad virtutē principalem que eſt virtus
moralis ſicut dinotica ſe habet ad prudentiā.
ꝙ autē ſit aliqua virtus naturalis que preſup
ponitur virtuti morali apparet per hoc ꝙ ſin/
guli mores virtutū ⁊ vitiorū videntur aliqua/
liter inexiſtere naturaliter aliquibus homibꝰ.
quidam enim homies ſtatim a ſua natiuitate
videntur iuſti vel temperati vel forteſ propter
naturalē diſpoſitionē qua inclinantur ad ope/
rationem virtutis: ſed virtutes naturales non
ſunt virtutes principales que principaliter ſꝉ
bone. ⁊ hoc probat. ⁊ hec eſt concluſio .48. que
probatur dupliciter. primo ſic. virtutes princi
pales non inſunt pueris nec beſtys: ut patꝫ ex
primo ⁊ 2º huius. ſed virtutes naturales inſūt
pueris ⁊ beſtys. Aliqui eniꝫ pueri naturaliter
inclinantur ad quedam opera virtutum: ſimi/
liter leo naturaliter eſt fortis ⁊ liberalis. ⁊ ita
virtutes naturales inſunt pueris ⁊ beſtys. igi
tur virtutes naturales non ſunt virtutes prin/
cipales. (Sed ſine intellectu) ſecundo pro/
batur concluſio ſic. virtutes principales nun/
quā ſunt alicui nociue: ſed virtutes naturales
ſunt quandoqꝫ nociue. ut quando ſunt ſine di/
ſcretione. intellectuſ. igitur ⁊c. Minor declara
tur per exemplum. ſicut enim videtur vel vide
ri poteſt ꝙ in motu corporali: ſi forte corpꝰ ve/
lociter moueatur abſqꝫ viſu dirigente. accidit
ꝙ illȯ quod mouetur formaliter ledaꝉ propter
non habere viſum. Ita eſt in propoſito ꝙ ſi ali/
quis habeat fortem inclinationem ad opꝰ ali/
cuius virtutis moralis. niſi adhibeat diſcreti/
onem. accidit grauis leſio corpori ſuo. ſicut pa/
tet de eo qui inclinatur ad abſtinentiam ſine
diſcretione. ⁊ etiaꝫ de eo qui inclinatur ad opꝰ
fortitudinis ſine diſcretione (Si autem accipi
at intellectum) ex quo virtutes naturales exi/
ſtentes ſine diſcretione intellectus nō ſunt ſim/
pliciter virtutes. oportet videre quid requiri/
tur ad hoc ꝙ ſint virtutes ſimpliciter ⁊ princi/
pales. ⁊ dicit philoſophus ꝙ ſi huiuſmodi in/
natio naturalis accipiat in operando intellec/
tum ita ꝙ operetur cum diſcretione intellectꝰ
tunc multum differt in operari habitus ſimiꝉ
exiſtens. hoc ē habitus moralis. qꝛ ſimilis eſt
habitui naturali. nec multum differt ab habi/
tu naturali. qꝛ tunc eſſet proprie virtus et po/
teſt hic poni concluſio .49. ſ. ꝙ virtus moralis
non eſt ſine prudentia: que probatur ſic. nulla
virtus eſt virtus moralis niſi ſit cum diſcre/
tione intellectus. qꝛ virtutes ſine diſcretione i/
tellectus inſunt beſtys. ⁊ etiam ſunt nociue vt
viſum eſt. qȯ non contingit virtuti morali: ſed
diſcretio intellectus in operabilibus non eſt ſi
ne prudentia. igiꝉ vtꝰ moralꝭ q̄ dꝛ vtꝰ ꝑncipalꝭ nō
ē ſiñ prudētia. ⁊ ex his concludit ꝙ ſicut in par
te opinatiua. ſ. in parte anime ſcientifica ſunt
due ſpecies virtuti cognitiue. ſ. dinotica ⁊ pru/
dentia. ita in morali hoc eſt in parte anime in
qua ſunt virtutes morales: ſunt due virtutes
hec quidē naturalis: alia autem principalis ⁊
harum virtutum illa que principalis eſt: non
eſt ſimpliciter prudentia. (Propter ꝙ aiunt
omnes) hec eſt ſecunda particula prime partiſ
in qua philoſophus probat intentioneꝫ per di
cta aliorꝫ. ſ. ꝙ virtus moralis non eſt ſine pru
dentia. ⁊ primo per dicta antiquorum ut ſocra
tis ⁊ eorum qui erāt de ſecta ſocratis. ſecundo
per dicta earum qui erant tempore Ari. primo
igitur ponit dictum ſocratis: deinde narrat in
quo ſocrates bene dixit ⁊ in quo male. dicit igi
tur primo ꝙ propter ꝑdictā affirmitatē vtutis
moralis ad prudentiam dixerunt ſocratici oēſ
virtutes morales eſſe prudentias ⁊ Socrates
⁊ ſui ſequaces vno modo recte dicebant. alio
modo peccabant. Nam in hoc peccabant ꝙ di
xerunt omnes virtutes eſſe prudentias. ſed in
hoc ꝙ dixerunt virtutes morales non eſſe ſine
prudentia: bene dixerunt. vnde probatur pro/
poſitum per dictum ſocratis. quia ſocrates di/
xit virtutes morales non eſſe ſine prudentia
quonian ſi virtus moralis ſit prudentia mani
feſtum eſt ꝙ non eſt ſine prudentia. (Signū
autem ⁊ enim) ſecundo probatur propoſitum
per dictum aliorum qui erant tempore Ariſto.
qui dixerunt diffiniendo virtutem moralem
ꝙ eſt habitus ſecundum rectam rationem. re/
cta autem ratio eſt illa que eſt ſm prudentiaꝫ
⁊ ita ꝙ omnes iſti ſic diffinientes: ⁊ ſi non diſti
cte determinent videntur tamē aliqualiter di/
uinare ſiue coniectare. ꝙ virtus eſt talis ha/
bitus qui eſt ſecundum prudentiam: ⁊ ita ha/
bent dicere ꝙ virtus moralis non eſt ſine pru/
dentia. (Oportet autem) ſed iſti in aliquo defi/
ciunt. ⁊ ideo oportet tranſcendere dictum eoꝝ
aliquid addendo. Non enim ſolum habet vir/

tus moralis ꝙ ſit ſecundum rationem rectam
quia ſic poſſet eſſe aliquis virtuoſus moraliter
abſqꝫ hoc ꝙ haberet prudentiam. per hoc ſcili/
cet ꝙ eſſet inſtructus per ratōnem ⁊ per prudē
tiam alterius. et ideo oportet dicere ꝙ virtus
moralis eſt habitus cum ratione recta: que ra/
tio eſt prudentia. vnde oportet ꝙ virtus mora
lis ⁊ prudentia ſint in eodem homine. ⁊ ſic vir/
tuſ moralꝭ nō ſoꝰ eſt ꝑ prudētiā: ſꝫ ē cū prudētia
ſic igꝉ ſocrates nimis poſuit qꝛ poſuit tātā affi/
nitatē īter vtutes moraleſ ⁊ prudētiā ꝙ vtutes
morales idē ſunt ꝙ prudētia. Aliy vo minus di
xerunt q̄ꝫ oportet. ponentes virtutes morales
ſolum eſſe ſecundum rationeꝫ cum hoc non ſuf
ficiat ad rationeꝫ virtutis: ſed tamē hoc requi
ritur ꝙ ſit cum ratione. Ariſtote. autem tenuit
medium ſcilicet ꝙ virtutes morales ſunt ſecū
dum rationem ⁊ etiam cum ratione. (Manife
ſtum igitur ex predictis) hec eſt tertia particu/
la in qua concludit principale intentum dicēs
manifeſtum eſt ex dictis ſcilicet ꝙ non eſt poſ/
ſibile aliquem eſſe bonuꝫ principaliter. ideſt ſe
cundum virtutem moralem ſine prudentia ne
qꝫ eſſe prudentem ſine virtute morali.

Sed et ratio ſic diſſol

uetur qua diſputat quis. quoniam ſeparantur
ab inuicem virtutes. Non. n. idē optime natus
ad omnes: quare hanc quidem ſciuit. Hanc au
tem nequaquaꝫ aſſumens erit. hec enim ſecun
dum quidem morales virtutes contingit. ſecū
dum quas auteꝫ ſimpliciter dicitur bonus nō
contingit. ſimꝉ eniꝫ prudentie vni exiſtenti oēs
inerunt. manifeſtum auteꝫ quāuis ſi non eſſet
practica: quoniam indigeret vtiqꝫ ipſa propter
particule virtutem eſſe: et quoniaꝫ non erit ele
ctio recta ſine prudentia neqꝫ ſine virtute. hec
quidem enim finem. hec autem que ad fineꝫ fa
cit operari.

Hec eſt ſecunda parſ principalis huius ca
pituli. in qua philoſophus ſoluit vnam
dubitationem circa connexionem et ſeparatio
nem virtutū moralium. et primo ponit dubita
tionem. ſecundo ſoluit eam. dubitatio eſt iſta.
Utrum virtutes morales poſſint ab inuiceꝫ ſe
parari. ita ꝙ vna virtus moralis poſſit haberi
ſine alia. ⁊ videtur ꝙ ſic. quia non idem homo
eſt optime diſpoſitus ad omnes virtutes: ſed
alius ad liberalitatem alius ad temperantiaꝫ
⁊ ſic de alys vnuſquiſqꝫ autem de facili perdu
citur ad illud ad quod naturaliter inclinatur
⁊ de difficili aliquiſ conſequitur illud quod eſt
contra inclinationem nature ſue. igitur vt vi/
detur hō qui eſt naturaliter diſpoſitus ad vnā
virtutem ⁊ non ad aliam. ſciuit. hoc eſt aſſecu/
tus eſt hanc virtutē ad quā naturaliter eſt diſ/
poſitus. ⁊ illam ad quā non eſt naturaliter diſ/
poſituſ non eſt aſſecutus ⁊ loco eius qȯ eſt eſſe
aſſecutuſ: dicit ſciuit. quia loquitur ſcōm ſocra
ticos qui ponebant virtutes eſſe ſciētias (Hec
enim) ſoluit iſtam dubitationem dicens ꝙ il/
lud quod dictum eſt: eſt verum ſecundum na/
turales vtutes. ſ. ꝙ aliquis poteſt habere vnā
virtutem naturalem non habendo aliam ⁊ ſe/
cundum virtutes ſecundum quas aliquis di/
citur bonuſ ſimpliciter non ꝯcludit: ⁊ h̄ qꝛ nul
la earum ſcilicet virtutum moraliuꝫ poteſt ha
beri ſine prudentia nec prudentia ſine eis. ⁊ po
teſt h̄ poni concluſio .50. ſ. ꝙ quicūqꝫ habꝫ vnā
virtutem moralem habet omnes virtutes mo
rales. que probaꝉ ſic. Quicunqꝫ habet pruden
tiam habet omnes virtutes morales. ſed qui/
cunqꝫ habet vnam virtutem moralem hꝫ pru/
dentiam. igitur quicunqꝫ habet vnā vtutē mo/
ralem habꝫ omnes virtutes moraleſ. de iſta ra
tione innuit maiorem dicens ꝙ prudentie vni
hoc eſt ſi prudentia que eſt vna virtus ineſt ali
cui omnes virtutes morales inerunt eidē qua
liter autem iſta ratio habeat efficaciam: ⁊ qua/
liter concluſio ſit vera. videbitur in dubitatio
nibus (Manifeſtum autem) concludit ex pre/
dictis quaſi epylogando neceſſitatem pruden
tie dicens ꝙ manifeſtuꝫ eſt ex predictis ꝙ ſi ſci
entia non eſſet operatiua ꝙ adhuc homo indi/
geret ipſa. propter hoc ꝙ eſt virtus perfectiua
cuiuſdam particule anime. et neqꝫ manifeſtuꝫ
eſt ꝙ prudentia eſt operatiua. quia electō dire
cta que requiritur ad operationeꝫ virtutis nō
ē ſiñ prudētia ⁊ vtute morali. qꝛ virtꝰ moralꝭ or
dīat finē ⁊ prudētia dirigit circa ea q̄ ſꝉ ad finē

Sed tamen neque et

principalis eſt ſapientie. neqꝫ melioris particu
le. quēadmodum neqꝫ ſanitatis medicinalis.
non enim vtitur ipſa ſed videt qualiter fiat. Il
la cuius gratia precipit ſed non illa. Adhuc ſi/
mile ⁊ ſiquis politicā dicat ꝑncipari dys: qꝛ iſ
precipit circa oia que in ciuitate.

Hec eſt tertia pars ꝑncipalis huius capli.
in qua ſoluit dubitationem in preceden
ti capitulo motam de comparatione ſapientie
⁊ prudentie ſcōm preeminentiam ⁊ dignitateꝫ
⁊ intendit ꝙ prudentia nō ē ꝑncipalior q̄ꝫ ſapi
entia. ſꝫ ecōuerſo ſapiā eſt ꝑncipalior q̄ꝫ prudē
tia. ⁊ hoc ꝓbat. ſ. ꝙ prudētia nō ē ꝑncipalior q̄ꝫ
ſapiā. ⁊ hec eſt ꝯº .51. hꝰ libri ⁊ hanc concluſionē
ꝓbat phꝰ ⁊ etiā rn̄det ad rōeſ in ꝯriuꝫ. ſuperiꝰ
inductas in capitulo ꝑcedenti. concluſio ꝓba
tur ſic. Ille hitꝰ q eſt melioriſ ꝑticule aīe ē me
lior ⁊ ꝑncipalior. ſapiā ē melioris ꝑticule aīe q̄ꝫ
prudētia. cū ſapia ſit in ꝑte ſciētifica. ⁊ pruden
tia in ꝑte rōcinatiua. igꝉ ſapia eſt melior ⁊ ꝑnci
palior q̄ꝫ prudētia. cū igꝉ deteriꝰ non ſit ꝑncipa
liꝰ meliori. pꝫ ꝙ prudētia non eſt ꝑncipalior q̄ꝫ
ſapientia. Et ad rationem in contrarium ſupe/
rius adductam q̄ dicitur ꝙ prudentia ꝑcipit

ſapientie illud intermittitur. prudentia enim non precipit ſapientie ſed precipit de illa. ⁊ propter illam qualiter ſcilicet poteſt perueniri ad illam. ⁊ ponit duo exempla quorum primum ē ꝙ ars medicine precipit quid debeat fieri ad ſanitatem conſequendam. non tamen principat̄ ſanitati. quia non vtitur ſanitate. quod eſt proprium artis vel ſcientie principantis ſcilicet vt vtatur ea precipiendo illi cui principatur: ſed ars medicine precipit qualiter fiat ſanitas: ita ꝙ precipit propter ſanitatem ⁊ non precipit ſanitati. Similiter prudētia pollitica non vtitur ſapientia precipiens illi qualiter debet iudicare circa res diuinas: ſed precipit propter illam ordinans qualr̄ homines poſſunt ad ſapientiam peruenire. vnde ſicut ſanitas eſt potior ꝗ̄ ars medicine cum ſit eius finis: ita ſapientia eſt principalior ꝗ̄ prudentia. Secundum exemplum eſt ꝙ pollitica precipit de omnibus: que ſunt in ciuitate ⁊ ita precipit de his que ſunt ad cultum diuinum ſicut precipit de his. que pertinent ad ſtudium ſapientie. ⁊ quāuis pollitica precipiat de his que ordinantur ad deum. ⁊ ad cultum diuinum. non tamen precipit deo. ⁊ ita prudentia precipit de his que pertinent ad ſapientiam ⁊ precipit propter ſapientiam non tamen precipit ſapientie. ⁊ in hoc finitur ſententia. 6. libri. Hic occurrunt dubia. Primū ē. Vtrum virtutes morales ſint connexe. ita ꝙ neceſſe ē ꝙ quicunqꝫ habet vnam virtutem moralem. habet omnes virtutes morales. Videtur ꝙ ſic per philoſophum hic. qui probat hoc ex intentione. Contrarium tamen videtur per hoc ꝙ virtꝰ moralis acquiritur per exercitium operationū. circa propriam materiam, ſed aliquis poteſt exercere ſe in actibus vnius virtutis moralis et non in actibus alterius. verbi gratia. aliquis poteſt exercere ſe in actibus liberalitatis etiam ſi non exerceat ſe in actibus virtutis fortitudinis: vel temperantie. vnde aliquis pōt eſſe perfecte liberalis etiam ſi nunquam operatus fuerit aliquem actum fortitudinis. igitur in ſic exercendo ſe in actibus vnius virtutis: ⁊ non in actibus alterius virtutis poteſt perfectē acquirere virtutem vnam non acquirendo aliam. Et confirmatur per hoc ꝙ nullus homo poteſt ſimul exercere ſe in actibus virtutum oīm nec operari circa materias omnium virtutum ſimul. igitur non poteſt ſil̄ acquirere oēs virtutes. ⁊ per cōſequens poteſt acquirere vnam nō acquirendo aliam. Dicendum. vt mihi videtur ꝙ quelibet virtus moralis eſt perfectio extrinſeca alterius virtutis moralis: ita ꝙ habēs omnem virtutem moralem perfectius ⁊ faciliꝰ ⁊ delectabilius poteſt operari ſcdꝫ vnanquāqꝫ virtutem ꝗ̄ ſi haberet vnam virtutem tantum verbi gratia. Si aliquis ſit temperatus ⁊ cupidus ſi offeratur ſibi magna ſumma pecunie. ad hoc ꝙ cōmitteret actum intemperantie: vel propter cupiditatem pecunie cōmitteret actum intemperantie vel recuſaret pecuniam cum minori delectatione ⁊ cum maiori difficultate ꝗ̄ ſi haberet virtutem liberalitatis. ⁊ ita virtus liberalitatis facit ꝙ actus temperantie eſt perfectior ⁊ delectabilior ꝗ̄ eſſet ſine liberalitate. ⁊ ita eſt de alijs virtutibus. Si enim aliquis habens habitum iuſticie eſſet intemperatus cū minori difficultate actum iuſticie propter concupiſcentiam ſuam complendam cum pulchra muliere ꝗ̄ ſi eſſet temperatus. ⁊ ita temperantia perficit iuſticiam. ⁊ econuerſo. tanꝗ̄ perfectio extrinſeca: quia vna virtus nō eſt de eſſentia alterius. ⁊ ita eſt in oībus alijs virtutibus moralibus ꝙ quelibet perficit aliā tanꝗ̄ perfectiō extrinſeca. Dico igitur ad dubitationes ꝙ virtutes morales perfecte cum perfectione intrinſeca ⁊ extrinſeca ſunt connexe: ita ꝙ qui habet vnam perfecte cum perfectione intrinſeca ⁊ extrinſeca habet omnes. tamen poſſibile eſt habere vnam virtutem perfectiſſimam cum perfectione intrinſeca que acquiritur per proprias operationes abſqꝫ alijs virtutibus: vt liberalitatem abſqꝫ fortitudine ⁊ iuſticiā abſqꝫ eutrapelia. et ſic de alijs. ⁊ hoc ſufficienter probat rō in ꝯtrarium.

Ad primū dico ꝙ ipſe ſic intelligit: ꝙ habēs vnā virtutem moralem perfecte cum perfectione intrinſeca ⁊ extrinſeca habꝫ oēs virtutes. ⁊ hoc probat ratio ſua ⁊ non plus. Nam qui hꝫ vnā virtutē moralem perfecte cum perfectiōe intrinſeca ⁊ extrinſeca hꝫ prudētiā circa totam materiā cuiuſlibet virtutis moralis. ⁊ omnis talis hꝫ oēs virtutes morales. ideo ⁊c. ⁊ hoc intelligit phūs cum dicit. ſcd̄m quas aūt ſimpliciter bonus non cōtingit. ſ. vnam virtutem eē ſine alia. vnde per virtutem ſcd̄m quā aliquis eſt ſimpliciter bonus intendit virtutem perfectam cum perfectiōe intrinſeca ⁊ extrinſeca quā nata ē habere. 2º dubitatur. vtrum ſit vna prudentia tm̄ circa materias omnium virtutum morabilium. Ad qđ dico ſcd̄m ꝙ mihi videtur ꝙ circa diuerſas materias virtutum moralium ſunt diuerſe prudentie. qꝛ enim aliquis pōt habere vnam virtutem moralem acquiſitam ex proprijs operationibꝰ abſqꝫ hoc ꝙ habeat aliam vt dictū eſt. ideo poteſt habere prudentiam circa materiam vnius virtutis: ⁊ ſi non habeat prudentiā circa materiam alterius virtutis. poteſt enim aliquis ſciens et volens. ⁊ propter finem debitū exercere ſe circa materiam virtutis: ⁊ ita acquirere prudentiā circa illam: ⁊ ſi nunꝗ̄ conſideret vel cognoſcat materiam alterius virtutis. Confirmatur. qꝛ i ſpeculabilibus eſt alia ⁊ alia ſcientia reſpectu vnius cōcluſionis ⁊ reſpectu alterius. Nam ſi ſcientia naturali tradita in libro phiſicorum poteſt aliquis habere veram ſcientiam vnius cōcluſionis ⁊ habere errorem cōtrarium ſcientie circa aliam ꝯcluſionē. poteſt enim aliquis ſcire materiam primam eſſe. ⁊ tm̄ credere vacuum vel infinitū eſſe. ſi tamen eſſet eadem ſcientia vniꝰ ꝯcluſionis ⁊ alterius. error ꝯtrius ſcientie vniꝰ cōcluſionis eſſet ꝯtrius ſcientie alteriꝰ cōcluſionis: ⁊ cum in eodem ſimul poſſit eſſe ſcientia vnius cōcluſionis ⁊ error cōtrarius ſcientie alterius cōcluſionis. ſequitur ꝙ cōtraria in eſſe perfecto eſſent ſimul in eodem: qđ eſt impoſſibile. ⁊ ideo ſicut ſunt diuerſe ſcientie reſpectu diuerſarum ꝯcluſionum: ita ſunt diuerſe prudentie circa diuerſas materias virtutum moralium nec acquiritur aliqua virtus moralis perfecte cum perfectione extrinſeca: per operatiōes circa propriā materiam: ſed per operationes circa materiam oīum virtutum. nec eſt hoc cōtra dictum phī qui ſic dicit. Simul enim prudentie vni exiſti oēs inerunt. per hoc enim non intendit phūs: ꝙ ſit tm̄ vna prudentia circa totam materiam moralem. ſed intelligit ꝙ eſt tm̄ vna perfecta prudētia cum perfectiōe intrinſeca ⁊ extrinſeca circa totam materiam moralem. Sicut. n. vna virtꝰ moralis perficitur extrinſece per aliam virtutem moralem. ita prudentia circa materiā vniꝰ virtutis moralis perficitur cum perfectiōe extrinſeca per prudentiam que eſt circa aliā virtutem moralem. Vel dicatur ꝙ prudentia de qua loquitur cum dicit ꝙ prudentie vni exiſti omnes inerunt eſt prudentia vna ex aggregatiōe ex particularibus prudentijs que ſunt circa totam materiā moralem. Et in hoc finitur liber ſextus.

Omnes dicūt iuſtitiā eſſe habitū a quo homines operatiui ſūt iuſtorum ⁊ a quo iuſta operātur ⁊ uolūt iuſta: ⁊ eodē modo de iniuſtitia

Non eodēmodo ſe habent in ſciētijs ⁊ potētijs ⁊ habitibus: potentia quidē ⁊ ſcientia uidetur eadē eſſe: habitus autē ꝯtrariorum ꝯtrarius ñ

Multotiens cognoſcitur ꝯtrarius habitus a ꝯtrario: multotiens autē habitus cognoſcitur a ſubiectis

Conſequēter autē vt in multum ſi alterū oppoſitorum multipliciter dicitur ⁊ reliquū multipliciter dicitur

Videtur autē illegalis iniuſtū eſſe ⁊ auarus ⁊ inequalis quare iniuſtus erit ⁊ legalis ⁊ equalis iuſtum autem illegale ⁊ inequale. Bona circa que ſunt bona fortūa ⁊ infortunium ſunt ſimpliciter bona alicui autem nō ſemper: homines autē hoc orant ſilicet ut habeant ſimpliciter bona: oportet autem non ſemper ſic orare ſed orare quidem bona ſimpliciter et ipſis bona eēeligere que ſibiipſis bona. Minus malum videtur aliqualiter bonum eſſe

Illegalitas ꝯtinet omnem iniuſtitiam ⁊ cōe ē omni iniuſtitie.

Omnia legalia ſunt aliqualiter iuſta leges dicunt de omnibus cōiectantes vel cōmuniter conferētes omnibus: vel optimis: vel dn̄is vel ſecundum virtutem vel ſecundum aliquem alium modum talem. Precipit enim lex opera omnium virtutum vt fortis opera facere. puta non derelinquere aciem nec fugere nec abycere arma: ⁊ que temperati. puta non mechari

Iuſtitia eſt virtus perfecta non ſimpliciter ſed ad alterum. Iuſtitia videtur eſſe preclariſſima virtutum: ⁊ nec heſperus nec lucifer ita admirabilis. Perfecta virtus eſt iuſtitia quoniam ipſam habens ad alterum poteſt virtute vti. Multi quidem in proprijs virtute poſſunt vti in his autem que ad alterum nō poſſunt. Prouerbium biantis bene videtur habere. principatus virum oſtendit: ad alterū enim: ⁊ in comunicatione iam princeps. Sola virtutum iuſtitia videtur alienum bonum.

Peſſimus eſt qui ad ſeipſum: ⁊ ad amicos vtitur malitia: optimus autem non qui ad ſeipſum virtute ſed qui ad alterum. hoc enim opus difficile. Iuſtitia legalis nō eſt pars virtutis ſed eſt tota virtus nec contraria iniuſtitia pars malitie ſed tota malitia. Iuſtitia legalis ⁊ virtus ſunt quidem eadē eſſe autem non idem ⁊ ſecundum ꝙ ad alterum iuſtitia ſecūdū autē quidē talis habitus ſimplr̄ virtus

Secundi capituli p̄mi tractatus p̄te p̄tis

Querimus autem eam ſi hic quidem lucrādi gratia mechatur ⁊ accipiat. hic autem apponens: ⁊ iacturam patiens propter concupiſcētiam iſte quidem luxurioſus videbitur vtique magis eſſe ꝙ auarus: ille autem iniuſtus luxurioſus aūt non. Circa omnes alias iuſtificationes fit relatio ad quādam malitiam particularem ſemper vt ſi mechatus eſt ad luxuriam ⁊c̄. Si autē lucratus eſt nec ad vnam malitiam ſed ad vnam iuſtitiam.

Lex ſecundum vnanquanque virtutem precipit viuere ⁊ ſecundum vnamquamqꝫ malitiam probibet lex.

Capituli tertij: p̄mi tractatus prime partis

Queritur autem ⁊ iniuſtus in equali operatione eſt plus ⁊ minus ⁊ equale. Eſt autem equale vt in minimis dationibus. Neceſſarium ē. in mimis eſſe q̄tuor. Proportōabilitas ē equalitas proportionis ⁊ in quatuor minis diſtincta quoniam in quatuor mꝰ. Sed ⁊ cōtinua vno omnium vt duobus vtetur ⁊ bis dicet. Vocāt talē proportōnabilitatē geometricam methaphiſici: in geometria enim accidit ⁊ totum ad totum vel alterum ad alterum. Eſt aūt non continua hec proportionabilitas.

In boni ratione fit minus malū ad maius malum eſt enim minus malum magis eligibile

Capituli quarti p̄mi tractatus p̄me partis.
Reliqua aūt vna. diſtributiū autē iuſtū non ſꝫ ſcḋm ꝓportionabilitatem.n. dictam o cōib⁹ pecunijs ſi fiat diſtributio erit ſꝫ ꝓportionabilitatē eadem quā hn̄t ad inuicē illata. In cōmutationibus iuſtuꝫ ſecūdū ꝓportionabilitatem ariſmetricā. nihil differt ſi ſtudioſus prauū priuauit prauuꝫ ſtudioſuꝫ nec ſi methaphiſic⁹ eſt ſtudioſus naturalis prau⁹. Ad nocumentū differētiā ſolum reſpic̄. Directiuū iuſtū erit medīū dāni ⁊ lex lucri. Iudex vult eē velut aīatuꝫ iuſtum. Equale eſt mediū maioris ⁊ minoris ꝑ ariſmetricā ꝓportiōabilitatē. Venerūt h̄ noīa damnū ⁊ lucrū ex volūtaria cōmutatōe.

Capituli. 5. p̄mi tractatus p̄me ptis.
Videt̄ aūt aliquib⁹ cōtra paſſum non congruit nec indiſtributiū iuſtū. Si principatum hn̄s ꝑcuſſit non oꝫ repercuti. Et ſi p̄ncipeꝫ ꝑcuſſit nō ꝑcuti ſolū ſed ⁊ puniri. In cōtrafacere.n. ꝓportionali cōmanet ciuitas. refamulari.n. oꝫ ei ꝗ graꝫ facit ⁊ rurſus ipſꝫ incipere gratiaꝫ facientē. oīa quorū eſt cōmutatio oꝫ ſepata eſſe. Nūmiſma oīa cōmenſurabilia menſurat ſcḋm veritateꝫ quidem opus.i. indigentia qḋ oīa cōtinet ſi nihil indigeret vel nō ſingulariter vel non cōmutatō erit vel non eadem. ꝓpter cōmutatiōnē neceſſario nūmiſma factū eſt ſcḋm cōpoſitōem. In nobis eſt traſmutare nūmiſma ⁊ facere inutile. ꝓ futura cōmutatione ſi nihil nūc indiget quoniā erit ſi indigeat nummiſma nobis fideiuſſor. Nūmiſm̄ ⁊ non ſemꝑ equale pōt vnū tamē vult manere magis ſcḋm veritatē impoſſibile ē valde cōmēſurata fieri. Ad opus aūt cōtingit ſufficienter. Menſurant̄ aūt oīa nummiſmate. iuſticia medietas eſt nō ſcḋm eundē modū predicti virtutibus. ſꝫ q̄m mediū eſt .ſ. factiua.
Epyichia epyichees. Dinotica dinotica.
Quod aūt eſt iniuſtū. ꝗ ꝓpter paſſioneꝫ iniuſtū facit iniuſtus non eſt. Polliticuꝫ iuſtum eſt cōmunicatiuū vite ad eē per ſe ſufficientiā i liberis ⁊ equalib⁹ vl̄ ſcḋm ꝓportionabilitatē vl̄ ſcḋm naturā. Non ſinim⁹ p̄ncipari hoīem ſꝫ rōnem. Merces quedā danda eſt principi. hec aūt honor ⁊ glīa quibus nō ſufficientia hec ipſi ſunt tyrāni. dn̄atiuū, ārt iuſtū ⁊ paternuꝫ non idē. his. ſi poſito iuſto ſed ſile magis ad vxoreꝫ eſt iuſtū q̄ ad natos ⁊ poſſeſſiones. hoc.n. eſt yconomicū iuſtuꝫ. Polliticī iuſti hoc quidē naturale ē. hoc aūt legale. Naturale qḋ vbiq; eandē habꝫ potentiam ⁊ non mundi vel non.

Capituli ſcḋi tractatus ſcḋi p̄me ptis.
Polliticī aūt oē qḋ apud nos mobile: ſꝫ eſt cuꝫ hoc natura: hoc aūt non natura. Natura enim dextera melior q̄uis cōuenit ambidextros fieri. Que aūt ſcḋm cōpōnem ⁊ cōferēs iuſtoꝝ ſilia ſunt menſuris. nec̄.n. vbiq; equales vini ⁊ frumenti menſure: ſed vbi quedā emunt̄ maiores vbi aūt vendunt minores.

Capituli tertij tractatus ſcḋi p̄me partis.
Exiſtibus aūt iuſtis. iuſtificatō ⁊ iniuſtificatō determinant̄ voluntario ⁊ inuolūtario. Qn̄ ex electione aliquis peccat iniuſtus eſt ⁊ malus. Inuolūtario hec quidē venialia vt que ꝓpter ignorantiam. nō venialia que ꝓpter paſſioneꝫ nec naturalem nec humanā. Non.n. incipit nocere qui ira aliqḋ facit: ſꝫ qui ad irā ꝓuocat.

Capituli quarti tractat⁹ ſcḋi p̄me partis.
Dubitabit aūt vtiq; nō eſt idē iniuſta operari idem qḋ iniuſtum facere. Recta diffinitō eius qḋ eſt iniuſtuꝫ facere eſt nocere ſcientem ⁊ quē ⁊ quo ⁊ vt ⁊ h̄ preter illius voluntatem. Ledit̄ autem aliquis volens ⁊ iniuſta patit̄. Iniuſtū patitur aūt nullus volens.

Quinti capl̄i tractatꝰ ſcḋi p̄me partis.
Adhuc que pelegimus manſuetuſ minoratiu⁹ eſt.i. minora ſibi diſtribuit. Multipliciter fa/cere dicit̄ vt inaiata occidunt ⁊ manus ⁊ famulus ꝑcipientis. facile eſt cōmiſceri vxori vicini ⁊ percutere ꝓximum: ſꝫ ſic ſe habētes non facile nec in ſeipſis cognoſcere iuſta ⁊ iniuſta. De quibus leges dicunt non eſt facile: ſed non hec ſūt iuſta: ſed aliqualr̄ operata ⁊ aliqualr̄ diſtributa. iuſta hec aūt pluſ opus q̄ ſana ſcire. his aūt non eſt ſuperabundantia bonorum: puta forte dijs. his autem nulla particula vtilis vt inſanabilibus ⁊ malis. Sed oīa nocent. de quibuſ dā autem non eſt impoſſibile recte dicere vlr.
De epyichia epyichees eſt melius quodaꝫ iuſto. .ſ. legali. Lex vlr oīs ⁊ peccat lex et eſt nihil minus recta. Peccatum.n. non in lege nec in legiſpoſitore: ſꝫ in natura rei: hec eſt natura q̄ epyichees directio legis vbi deficit ꝓpter vlem. De quibuſdā impoſſibile eſt ponere legē quare ſententia indiget.

Secunde ptis capl̄i vnici tractatus ſcḋi.
Indeterminati ideterminata regula eſt Epyichea eſt electiuus ⁊ opatiuus nō ad deteri⁹: ſꝫ minoratiu⁹ q̄uis habeat legē adiuuātem. Ab habitu iſte epyichia iuſticia quedā eſt. Utꝝ aūt cōuenit ſibiipſi. Lex que non iubet ꝓhibet. Qui iterficit ſeipm cui facit iniuſtū vel ciuitati. ipſi aut nō. ꝓpter qḋ ⁊ ciuitas dānificat ⁊ quedaꝫ inhonoratio adeſt ſeipm corrūpenti. Nullus ſibiipſi facit iniuſtū nec ſcḋm iuſticiaꝫ legalē nec particulareꝫ: qḋ pꝫ per diffinitionē eius qḋ eſt iniuſtum facere. Iniuſtuꝫ facere ⁊ iniuſtuꝫ pati ambo ſūt praua. ſꝫ tn̄ deteri⁹ facere non forte ſcḋm accn̄s de quo cura eſt arti. Scḋm methaphoram ⁊ ſilitudinem eſt iuſtum nō ad ſeipſꝫ ſꝫ eoꝝ que ipſius aliquib⁹ vt inter ratiōem hn̄s ⁊ irrationale. ſꝫ nō eſt polliticum ſꝫ dn̄atiuuꝫ vl̄ diſpenſatiuum.

Queſtiones .7. libri.
An eſt incontinētia.i. vtruꝫ aliquis operet̄ qḋ ſcit eſſe prauū ſoluit̄.c.3.
Circa quid ſunt cōtinentia ⁊ incōtinentia ⁊ circa quā materiā ⁊ quo diuerſimode ſunt circa naturas diuerſas. ſoluit̄.c.4. ⁊.5.
An icontinētia ire ſcit peior q̄ incontinētia cōcupiſcētiaꝝ moueat̄ ⁊ ſoluit̄.c.6.
Qualr̄ dr̄nt ab alijs habitibuſ. cum quib⁹ cōicant in materia vt a temperātia intēperātia pſeuerantia ⁊ mollicie. ſoluit̄.c.7.
An incontinēs ſit peior itemperato. ſoluit̄.c.8.
Quid ē ↄtinētia ⁊ quid incontinētia ſoluit̄.c.9
Utrū aliqs ſit poſſet eē incontinēs ⁊ prudens. ſoluitur.c.10.
An delectatio ſit de gn̄e bonoꝝ. ſoluit̄.c.12.
An aliq̄ delectatio ſit optia. ſoluit̄.c.13.
An delectatōes corpales dicāt̄ eſſe eligibiles. ſoluitur.c. vlti.
An omnes homines indigeāt aliqua delectatione. ſoluitur.c.eodem.
Que delectatōes ſint meliores. vtꝝ intellectuales vel corporales. ſoluit̄.c.eodē.
Cur nihil idē ſpē ē ip delectabile hoī.c.eodē.
Explicit li.6⁹ Ethicoꝝ. Incipit 7⁹.

Septimus liber

S g p̄ncipalr̄ ē de ↄtinentia ⁊ incōtinentia ↄtinet duos tractat⁹. In p̄ deteriat̄ de ↄtinētia ⁊ incōtinētia e⁹ oſtēdēdo qḋ vtraq; eaꝝ eſt ⁊ qb⁹ mōis dr̄: ⁊ q̄ lr̄ diſtinguit̄ ab alijs hitib⁹. i z⁹ tractatu ibi (De delectatōe ⁊ triſticia) deteriat̄ de materia ſiue de obiecto ↄtinentie ⁊ icontinentie. p̄mus tractatus cōtinet. 10. capl̄a. In p̄ dīdit fugiendū in tria .ſ. maliciā. incōtinentiā. ⁊ beſtialitatem oſtendendo que cuilibet ſint cōtraria. i z⁹ ibi (Dubitabit āt aliqs) qḋ eſt totalr̄ iquiſitū ſeu dubitatiuuꝫ ponit̄. 6. dubia circa opiniōes ꝓbabiles in p̄ cap⁹ poſitas. in.3.c. ibi (p̄mū quidē igit̄ intēdētes) ſoluit̄ vna dubitatio ſeu qḋ querēs vtrū incōtinens ſit ſciēs illud eē malū. qḋ opatur. ⁊ ſi eſt ſciēs qualr̄ ē ſciēs. in 4⁹ c. ibi (vtruꝫ aūt ē aliqs incōtinens) oſtēdit̄ ꝗ ↄtinēs ⁊ incōtinens dr̄ diuerſimode circa diuerſas delectationes hūanas. qꝫ circa aliqs delectatōes hūanas dr̄ ↄtinēs vl̄ incōtinens ſimplr̄. ⁊ circa aliquas dū ↄtinēs vl̄ incōtinēs nō ſimplr̄ ſꝫ cū additione. in.5. ca. ibi (Quare aūt ſūt qdā) oſtēdit qualr̄ diuerſimode dr̄ cōtinens vl̄ icōtinēs circa delectatōes hūanas cōpales ⁊ beſtiales. qꝫ circa delectatōes hūanas dr̄ cōtinens vl̄ incōtinens ſimplr̄: ⁊ circa delectatiōes beſtiales dr̄ cū additione. in.6.c. ibi (Qm̄ aūt min⁹ turpis) ↄpat diuerſas icōtinentias ad inuiceꝫ .ſ. incōtinentiā humanā ſimplr̄ dcāꝫ circa ↄcupias humanas ad icōtinentiā ire ⁊ incōtinentiā beſtialitatis. in.7.c. ibi (Circa eas aūt que ꝑ tactuꝫ) ↄpat ↄtinētiā ⁊ incōtinentiā ad alios habitus cū quib⁹ cōicant in materia .ſ. ad tēperantiā ⁊ intēperantiā pſeuerantiā ⁊ molliciē. in.8.c. ibi (Eſt aūt intēperat⁹) oſtēdit ꝗ intēperāti⁹ ē peior incōtinente. in.9.c. ibi (Utrū igit̄ cōtinēns ē) repetit ⁊ ſoluit vnā dubitatōem ſupius poſitam .ſ. vtrū cōtinens ſit manſiuus oī opinioni vel tm̄ rce. ⁊ incōtinens egreſſiu⁹ ab oī opinione. vel tm̄ a falſa vel praua. in.10.c. ibi (Neq; ſimul prudētē) ſoluit dubitatōꝫ q̄ dubitat̄. vtꝝ aliqs poſſit ſit eſſe incōtinens ⁊ prudēs.

P Oſt hec autēꝫ dicē dū. Aliud facientes p̄nci⁹: q̄m circa mores fugiendoꝝ tres ſunt ſpēs: malicia incōtinētia ⁊ beſtialitas. Contraria aūt duob⁹ manifeſta. hoc qdē.n. virtutē. hoc aūt cōtinētiā vocamuſ. Ad beſtialitatē maxīe ↄgruit dicere ſupra noſ virtutē heroycā quādā ⁊ diuinā quēadmodū homer⁹ de hectore fecit. Dicētē p̄amū: quonīā valde erat bon⁹ neq; videbat̄ viri mortalis puer exiſtere ſꝫ dei: q̄re ſi quēadmodū aiunt ex hoībus fiunt dīui ꝓpter virtutes ſupexcellētias tal̄ qdem vtiq; erit. vꝫ beſtialitati oppoſitis habitis. Eteni quēadmodū neq; beſtie ē malicia: neq; virt⁹ ſic neq; dei. ſꝫ hoc qdē honorabili⁹ virtute. hoc aūt qḋdā ge⁹ malicie. Qꝛ aūt rarū ⁊ diuinū viꝝ eē quēadmodū latrones ↄſueuerūt appellare: q̄n admirāt̄ valde aliquē diuin⁹ vir aiunt: ſic ⁊ beſtial̄: in oībus rar⁹. Maxīe aūt in barbaris ē. fiunt aūt quidā ⁊ ꝓpter egritudies ⁊ orbitates ⁊ ꝑꝑ maliciā aūt hoīuꝫ ſuperexcedētes: ſic ſupinfamam⁹. Sꝫ de hac qḋ diſpōne poſteri⁹ faciendū quādā recordatōeꝫ de malicia aūt dictū eſt pus. de incontinentia aūt ⁊ mollicie ⁊ delicijs dicendū ē ⁊ de cōtinētia ⁊ pſeuerātia. Neq; eni vt de eiſdē hitib⁹ virtuti ⁊ malicie vtraq; ipſarum ſuſcipiendū. neq; vt alterum genus.

C Apitulum p̄mū ↄtinet. z. ptes p̄ncipales. in p̄ma dīdit fugiēdū in.3. ſpēs ſeu mōs. ⁊ docet que ſūt illis fugiēdiſ ↄria. i.z. pte ibi (Oꝫ aūt quēadmoḋ) narrat modū ꝓcedēdi circa ea de qb⁹ eſt deteriatur⁹ in hoc li⁹. p̄ma pa ↄtinet duas pticlas. i p̄ma dīdit fugiendū i tria. ⁊ narrat que ſūt ↄtraria duoꝝ fugiēdoꝝ. in ſcḋa pte ibi (Ad beſtialitatē) deteriat ſpālīter de beſtialitate ⁊ ei⁹ ↄtrario. in p̄ma igit̄ pticl̄a enūerat fugienda ⁊ eoꝝ ↄria dicēs ꝑ ꝗ p⁹ hoc.i. p⁹ determinatōeꝫ de virtutib⁹ moralib⁹ ⁊ itellectualib⁹ facientes aliud p̄n⁹. qꝛ tā de alijs q̄ de p̄dcis determinabim⁹. Dicēdū ꝗ fugiēdoꝝ circa mores .i. ſpeclatoꝝ in moralib⁹ tres ſūt ſpēs .ſ. malicia icōtinētia ⁊ beſtialitas. ⁊ duoꝝ iſtorum trium contraria ſunt manifeſta. Nā ↄtrarium malicie vocam⁹ vtutē ⁊ ↄriū icōtinētie vocam⁹ ↄtinētiā (Ad beſtialitateꝫ āt) h̄ ē ſa pticula in qua: qꝛ non eſt māifeſtum qḋ cōtrariat̄ tertio .ſ. beſtialitati. determiat ſpālīter de beſtialitate ⁊ eius cōtrario. p̄ noiāns vtutem ↄtrariā beſtialitati. ⁊ ꝓbat talem virtuteꝫ eſſe. vel ꝗ poſſibile ſit talem virtutē eē. ⁊ dicit ꝗ ad beſtiali

tatē aūt maxime cōgruit dr̄e opinioni quādā
virtutem ſuperexcellentē. que excedit oēz mo-
dum virtutū humanaꝝ. ⁊ pōt vocari virtꝰ he-
royca ſeu diuina que eſt virtus ſuꝑ nos. i. exce
dens oēm moduz v̄tutum humanaꝝ (Queād-
modū homerus) ꝙ aūt in hoībus ſit: nihil eſſe
poſſit virtus diuina ſupra cōem moduz hoīuz
ꝓbat ph̄s ⁊ eſt ꝑma ꝯ̄. huius libri: que ꝓbatur
dupl̄r. ꝑ ꝑ dictuz homeri qui introducit ꝑamū
laudantez hectorez ⁊ dicentē ꝙ hector erat ita
excellenter bonus ſuꝑ oēm hoīez ꝙ nō videba
tur exiſtere puer. i. filius hominis mortalis: ſꝫ
dei. Si igiť ex hominibꝰ fiunt dij. ꝓpter virtu
tis excellentiā. vt dixerunt quidam gentilium
dicētes quoſdā hoīes deificari. i. deo appropin
quare vltra cōem modū hoīum ꝓpter excellē
tiā virtutis talis: virtus. ſ. heroyca ⁊ diuia erit
virtus oppoita ⁊ cōtraria beſtialitati. Sꝫ quā
uis hiꝰ virtus voceť diuina ⁊ viciū appoꝰ ma
licia beſtialis: tn̄ nec malicia ineſt beſtijs cum
oīs malicia ſit ex electiōe: que beſtijs nō compe
tit: nec dijs ineſt virtus: qꝛ ſuꝑ omnez virtutē
ſunt dij. ⁊ hec virtus heroyca quā vocamꝰ diui
nam eſt honorabilior oī virtute. ⁊ hec. ſ. beſtia-
litas eſt quoddam alterū genꝰ. i. quedam alia
ſpēs malicie a malicia humana. (Qō aūt raꝝ)

2° ꝓbať ꝯ̄. ꝑ dictum quorūdaz aliorꝫ. quia
enī hec virtus rara eſt. iō in quibus inueniť tā
ta bonitas quāta raro īueniť in hoībus: dicun
tur eſſe diuini queādmoduz latonie. i. quidam
ciues grecie qn̄ admirati ſunt aliquem vt ſupra
oēm hoīem exn̄tez: dixerunt iſte vir eſt diuinꝰ.
⁊ ita cōiter dicimus nos hoīem in bonitate ſu-
perexcedentē cōem hoīum modū talem eſſe virū
dei. ⁊ ita per teſtimoniuz dcōꝝ ciuiuz. ⁊ per
cōe dictum hoīum pꝫ ꝙ talis virtꝰ diuina inē
vel poteſt ineſſe homini. ⁊ ſicut hec virtus rara
eſt: ita beſtialitas que ꝯ̄riať rara eſt. Raro. n.
inueniť aliquis beſtial̄ vt bibat ſanguinez ho-
minū aut comedat carnes crudas hoīum vel
equorum (Talis vtiqꝫ quidē) infert ſcd̄am cō-
cluſionē ex iam dictis. ſ. ꝙ virtus heroyca ē op
poſita beſtialitati. ꝓbať per iaz dicta ſic. vicio
qō raro inueniť ꝯ̄trariať virtus que raro inue
niť: ſꝫ virtus heroyca raro inueniť. ſil̄r beſtiali
tas raro inueniť. ḡ ⁊c̄. ⁊ al̄r pōt ꝓbari ſic. peſſi-
mo vicio opponiť optima virtus. ſꝫ beſtialitas
ē peſſimum viciū. ⁊ virtus heroyca eſt optima
v̄tus. ḡ ⁊c̄. Et dicit hic Euſtraciꝰ ꝙ beſtialitas
eſt rara. in grecis. n. non eſt inuenire talē hoīez
beſtialē. greci. n. diſciplinati ſūt ⁊ ꝯnutriti rōe.
in barbaris. n. īueniunť tales hoīes beſtiales.
barbari. n. īdiſciplinati ſunt ⁊ nō ꝯnutriti rōe.
(maxime aūt in barbaris) tribus autē mōis fi
unt aliq̄ beſtiales. ꝑmus modus eſt cōuerſati-
one īter barbaros qui ſūt indiſciplinati ⁊ nō cō
nutriti rōne. vn̄ ex cōuerſatōe īter hoīes rōne
nō vtentes incidunt aliqui ī maliciā beſtialem

2°. ꝯtingit ꝙ aliqui ꝓpter egritudines incidūt
ī maliciam beſtialez vt comedāt carnes puero
rꝫ ⁊ carbones ⁊ bibant ſanguinē hoīum. 3°. fi
unt aliqui beſtiales propter orbitates. i. ꝓpter
amiſſionem caroruꝫ. qui ꝓpter mortem amico
rꝫ ſunt hn̄tes leſuz rōcinatiuū. ⁊ a ꝓprijs ſen-
ſibus extra poſiti beſtiales fiunt ⁊ bibunt ſan-
guinem ⁊ carnes crudas comedūt. vel ꝑ orbita
tes intelligit defectū in naturalibꝰ q̄ ꝓpter ꝑ-
uerſitatē ꝯplexionis comedunt carnes hoīum
⁊c̄. (Vn̄ ſuperexcellentes ī malicia ſil̄r infama
mus). i. vituꝑamꝰ ⁊ ꝯuiciamꝰ vocātes ipm̄ be
ſtialem. deinde ꝯtinuās ſe ad dicenda. dicit ꝙ
de hac diſpōne. ſ. beſtialitate poſteriꝰ fiet que-
dā recordatio. ſ. in hoc li°. c. 5. ⁊. 6. de malicia āt
virtuti morali ꝯ̄ria dictum ē prius vbi deteria
tuꝫ eſt de virtutibꝰ moralibꝰ. Sꝫ de incōtinen
tia que vituꝑať circa delectatōes tactꝰ ⁊ molli
cie q̄ vituꝑať circa triſticias ⁊ eaꝝ oppoſita. ſ.
de cōtinētia ⁊ pſeuerātia dicēdū eſt nunc. Cir
ca iſtā ꝑtē ſunt. 4. dubia. ꝑmū eſt cum tā beſti-
alitas q̄ꝫ incōtinentia ꝯtineať ſub malicia. vt
pꝫ ꝑ ph̄m ī iſto. 7. nō videť ꝙ iſta ſint tria fugiē
da cum ſupius non ponat ī numerū cū inferio-
ri nec diſtinguať cōtra ipm̄. Item cū malicia
ꝯ̄rietur virtuti ⁊ cū vt dicit ph̄s tā incōtinētia
q̄ꝫ beſtialitas ſit malicia: videť ꝙ tam inconti
nētia q̄ꝫ beſtialitas ſit ꝯ̄ria virtuti. cuiꝰ oppꝰ in
nuit hic ph̄s. Dicendū eſt ꝭ ꝙ dicit Lycon̄. ꝙ
malicia accipiť dupl̄r. vno° large vt eſt cōe ad
oē vituꝑabilē qō nō eſt venia dignū. ⁊ ſic tā in
cōtinentia q̄ꝫ beſtialitas contineť ſub malicia.
⁊ ſic loquiť ph̄s in iſto. c. vbi dicit ꝙ beſtialitas
eſt quoddā genus. i. quedā ſpēs malicie ⁊ ꝙ in
cōtinentia eſt malicia. Alio° accipiť magis ſtri
cte. vt ē cōe ſoꝰ ad vicia oppoſita virtutibꝰ mo
ralibꝰ. ⁊ ſic loq̄ť ph̄s hic de malicia in ꝑnci° hꝰ
7. qn̄ diſtinguit fugiendū in hec tria. ſ. in mali-
ciā incōtinentiā ⁊ beſtialitatē. Sic ēt loquitur
ph̄s in 3° hꝰ vbi dicit ꝙ oīs malus ē ignorans.
Nam oīs malus malicia oppoſita virtuti mo
rali eſt ignorans. qꝛ oīs malus iſto° eſt vicioſus
⁊ per ꝯn̄s ignorans cuꝫ nō hēat rectā ſed corru
ꝑtā. ꝑ hoc pꝫ ad rōnes que faciunt dubitare.
2ᵐ dubiū eſt quare ph̄us nō determinauit de
cōtinētia ⁊ incōtinentia. vbi determinauit de v̄
tutibus moralibus ⁊ vicijs eis oppoſitis. Ad
illud dubiū rn̄det Euſtracius in ſuo ꝓlogo in
iſtum librum. 7. ꝙ qꝛ cōtinentia nō eſt virtus.
nec incōtinentia eſt viciū ꝯtrariū virtuti: ideo
ph̄s ſeꝑatim ⁊ nō ſimul deteriat de iſtis. ſ. de v̄
tutibꝰ ⁊ vicijs eis oppoſitis ⁊ de ꝯtinētia et in
cōtinentia. ⁊ aſſignat diuerſitatē īter ꝯtinētiā
⁊ virtutē ⁊ incōtinentiaꝫ ⁊ moliciā ꝯtrariā vir
tuti. ⁊ hec ē dr̄ia ſm̄ eum ꝙ ī virtuoſo ⁊ ēt vicio
ſo contrario virtuoſo eſt cōcordia partium aīe
⁊ non pugna. qꝛ in eis rō ⁊ cōcupia cōcordant.
Sꝫ tam incōtinente q̄ꝫ in īcontinente nō eſt cō

cordia ꝑtium aīe: ſꝫ diſcordia ⁊ pugna īter rōꝫ
⁊ ꝯcupiam. verbi gratia temꝑatus habet rōeꝫ
ꝑcipientem recedere a turpibus voluptatibꝰ:
⁊ confeſtim habet cōcupiam ſequentem rōem
⁊ non cōtradicentem. fortis etiam habet rōem
ꝑcipientē oportere īperturbatū circa terribilia
permanere. ⁊ confeſtim habet iram obedientē
⁊ non cōtradicentem. Intemperatꝰ vero habꝫ
concupiſcentiam inclinantem ad prauas volu
ptates ⁊ confeſtim habet rōnem ſequentem et
non contra tendentez. Sil̄r audax habet iraſci
bile mouens ad que non oportet. ⁊ quādo non
oportet. ⁊ cōfeſtim habet rōnem ſequentem. et
ita pꝫ ꝙ in virtutibus ⁊ vicijs eis oppoſitis eſt
quedam cōcordia partium anime. ita ꝙ nō pu
gna. Sed nec in cōtinente nec in incōtinente ē
cōcordia partium anime: ſed pugna. verbi gra
tia. continens habet rōem precipientez oporte
re recedere a turpibus voluptatibus ⁊ habꝫ cō
cupiſcentiam non ſequentem ratōnem: ſꝫ con-
tra tendentem: ⁊ turpibus voluptibus potiri
feſtinantem. Similiter incontinens habet ra
tionem precipientem recedere a turpibus vo-
luptatibus: ⁊ habet cōcupiſcentiaꝫ repugnan-
tem ⁊ inclinantem ad fruendū turpibus volu
ptatibus. ⁊ ſic tam in continente q̄ꝫ in inconti-
nentem eſt pugna ⁊ diſcordia inter rōem ⁊ con-
cupiam. verūtamen in continente ratio vincit
cōcupiſcentiam ⁊ in incōtinente cōcupiſcentia
vincit rōnem. Sed dubiuꝫ eſt circa dcā Eu-
ſtracij: quia ſm̄ ph̄um 9° huius. capi. 4. in pra
uis non eſt concordia partiuꝫ aīe. ſed cōtendit
ipſorum anima. h̄ eſt. contentio eſt inter partes
anime. cuꝫ igitur vicioſus ſit prauus non erit ī
vicioſo concordia partium anime. Item videť
ꝙ in virtuoſo non eſt concordia partiuꝫ anime
quia virtuoſi ⁊ ſancti homines habent multoti
ens paſſiones fortes repugnātes rationi: vt cō
cupiſcentiaꝫ aut iram vehemētem. Non enim
in virtuoſo ſunt paſſiones mortificate: ſed ſeda
te. vt patet ex. 7. ph̄icorum. Ad ꝑmum dicē-
dum ꝙ in prauis. i. in vicioſis eſt concordia in-
ter rōem ⁊ paſſionem circa quā habet habitꝰ fi
eri. quia ratio ſtatim ſequiť inclinatōem paſſio
nis. vt pꝫ in exemplis Euſtracij. nec eſt in pra-
uis. i. in vicioſis diſcordia ſiue pugna īter ratio
nez ⁊ paſſionez. ⁊ hoc intelligit ph̄s tn̄ in prauo
vel in incontinente ē diſcordia inter partes aīe
puta inter partem rōnalem ⁊ partem irrōnalē
ſicut ph̄s expreſſe dicit in 9° huiꝰ. dicit enim ꝙ
incōtinentes alia cōcupiſcunt ⁊ alia volunt. et
eodem mō eſt de nepharijs. qui multis vicijs ⁊
criminibus ſunt irretiti. ſ. ꝙ in eis non ē cōcor-
dia partium anime. imo tales non concordant
cum ſeipſis. ſꝫ ſeipſos odiunt ⁊ interimūt. ſed in
ter que in talibus nepharijs eſt diſcordia ⁊ pu-
gna. videbiť in 9° huiꝰ. vbi hec materia ꝑtra-
ctabiť. Ad 2ᵐ dicendū ꝙ ī virtuoſo ſunt paſ

ſiones ſedate ⁊ moderate non repugnantes. ſ.
non multum repugnantes rōni. ⁊ hoc dico ab ī
trinſeco agente. Si autem virtuoſus aut ſcūs
aliquas habeat paſſiones vel cōcupiſcentiam
vel iram rōni repugnantem ſciat ꝙ huiuſmōi
vehementia paſſionis non eſt ab intrinſeco: ſꝫ
ab extrinſeco. ſ. a demone tentatōem ⁊ vehemē
tiam inducente. 3ᵐ dubium eſt circa fugien-
da de quibus ph̄us hic deteriat: cuiuſmōi ſūt
intemperantia incontinentia et mollicies q̄uo
differūt cum ſint circa eandez materiā. ſ. circa
delectatōes ⁊ triſticias. Dicenduz ꝙ ſic dr̄nt
Intemperatus eſt qui ꝑ electionem ſequiť ſuꝑ
abundātias delectationū ꝓpter ſeipſas ⁊ fugit
triſtitias. Incōtinēs vero eſt ille qui ꝓpter paſ
ſionem ⁊ non ꝑ electionem ſequiť delectatōes
tactus aut guſtus. vnde in intemperato eſt rō
corrupta. ſꝫ in incōtinente manet ratio recta vi
cta tn̄ ⁊ ſuperata a paſſione. Sꝫ mollis ſeu deli
catus eſt ille qui vinciť a leuibus triſtitijs. Ex
his pōt patere ſolo quarti dubij. ſ. querenti qō
iſtoꝝ fugiendorū de quibus ph̄s facit mentio-
nem h̄ eſt maius malum. Solutio huiꝰ dubij
eſt ꝙ qꝛ virtus heroyca eſt virtus ſuꝑma ⁊ ma
xime ꝓſequenda ⁊ poſt illam tēperantia. dein-
de cōtinentia. deinde ⁊ vltimo pſeuerantia cō
tinentia eſt melior q̄ꝫ pſeuerantia. qꝛ continen-
tia eſt in ſuperare ⁊ vincere. ⁊ pſeuerantia ī de-
tinere ⁊ non vinci. ⁊ melius eſt vincere q̄ꝫ nō vī
ci. ⁊ iō cōtinentia eſt melio q̄ꝫ perſeuerātia: ⁊ vt
plurimū optimo cōtrariať peſſimuꝫ ⁊ meliori
peius. Ideo īter illa fugienda beſtialitas e peſ-
ſima. deīde ītemperātia. eſt. n. ītemperantia pe
ior q̄ꝫ incontinentia ⁊ intēperatus peior. incōti
nente: cum ītēperatus non ſit vehemēter cōcu
piſcens incōtinens vehemēter ꝯcupiſcēs. ⁊ de
terior eſt qui non cōcupiſcens vl̄ paꝝ concupi
ſcēs operať turpia q̄ꝫ ille qui fortiter ꝯcupiſcēs
opatur turpe. Mollis aūt eſt peior q̄ꝫ inconti-
nens cum vincať a leuibus triſtitijs. Et ſi dica
tur ꝙ meliori ſemꝑ cōtrariať peius. ⁊ cōtinen
tia eſt melior q̄ꝫ perſeuerātia. ḡ incōtinētia ē pe
ior q̄ꝫ mollicies. Dicendū ꝙ meliori ſemꝑ ꝯtra
riať peiꝰ niſi alteꝝ īcludať ī altero: ꝭ qō diť ph̄s
. 3. topico. nunc aūt pſeuerantia includiť in cō-
tinētia ⁊ nō ecōuerſo. cōtinēs. n. eſt ille qui vin
cit cōcupiſcentias turpiū voluptatum: ⁊ pſeue
rans qui non vinciť a triſtitijs oppoſitis dele-
ctatiōibꝰ turpibꝰ. nunc aūt oīs qui vincit ꝯcu
piſcētias voluptatū nō vinciť a triſticijs oppo
ſitis illis delectatōibus. ⁊ nō ecōuerſo. ⁊ iō oīs
cōtinens ē pſeuerans. ⁊ nō ecōuerſo. iō nō opꝫ
ꝙ incōtinentia ſit peior mollicie. cū incontinē-
tia includat pſeuerantiam. verbi gratia. bn̄ vi-
uere eſt melius q̄ꝫ viuere. ⁊ ex hoc non ſequiť ꝙ
non bene viuere ſit peius q̄ꝫ non viuere. ⁊ hoc
qꝛ alteꝝ includiť in altero. ſ. viuere ī bn̄ viuere
Circa iſta fugiēda. ⁊ eoꝝ oppoſita ſunt tria no-

tanda. ꝑmum eſt q: laudabilia ⁊ etiam fugien
da hic enumerata pñt cõuenire hoibus. q: cuʒ
hõ ſit mediũ iter ſubſtãtias ſepatas ⁊ alia bru
ta ꝑ inteꝰ cõicãs cum ſubſtãtijs ſepatis. ⁊ cum
brutis in potentijs ſenſitiuiſ. ⁊ mediũ inter ali
qua aliqualr attingit vtrunqȝ extremum põt
rõnalis pars hois ꝑfici vltra cõem moduʒ hu
mane perfectõis q̃ſi in ſimilitudine ſubãruʒ ſepa
rataꝝ. ⁊ huiꝰ perfectio vocaꝭ vtꝰ heroyca. ⁊ dr̃
heroyca vt ſolꝭ heroybꝰ. i. ſemidijs ꝯueniẽſ. vt dic̃
Euſtraciuſ intelligens per ſemideos viros deo
appropinquantes vltra cõem modũ hoiuʒ. po
teſt etiã aĩa humana ꝑ hoc ꝙ ꝑ partem ſenſiti
uã ꝯuenit cuʒ brutis attingere ad maliciã bru
ti. vt q̃ñ affectões partis ſenſitiue corrumpũꝭ
in homine vſqȝ ad ſimilitudinẽ beſtiaruʒ. ⁊ huiuſ
mõi malicia vocaꝭ beſtialitas ſup incõtinenti
aʒ ⁊ maliciã hominũ. ſiue humanã. põt etiam
anima humana medio mõ ſe habere non decli
nando ad aliquod extremoꝝ inter que eſt me
diuʒ. ⁊ tũc qđ eſt laudabl'e in hoie medio mõ ſe
habente vocaꝭ virtus. ⁊ fugiendũ in homie ſic
ſe habẽte vocaꝭ malicia ⁊ incontinẽtia. ⁊ ſic pʒ
ꝙ fugienda ꝑdicta circa mores ⁊ etiã laudabi
lia ꝯria poſſunt hominibꝰ cõuenire. 2º notan
dũ circa virtutem heroycaʒ ꝙ ipa non ẽ ſpẽ di
ſtincta a virtutibꝰ cõiter dictis. ſ. a fortitudine
mãſuetudine tẽperantia. ⁊ ſic de alijs. Nam in
ſpẽ cuiuſlibet vͤtutis ſuperexcellentia cõeʒ mo
dum hominũ eſt virtus heroyca. qđ pʒ ꝑ ꝑ Eu
ſtraciuʒ dicentẽ ꝙ ſi quis fiat fortis ſuper oẽʒ
fortem. eius fortitudo eſt fortitudo heroyca et
diuina. et ſi aliquis fuerit tẽperatꝰ vltra omnẽ
temperatũ. eiꝰ temperãtia ẽ tẽperantia heroy
ca. ⁊ ſic de alijs ſpẽbus virtutis. vñ in qualibʒ
ſpẽ virtutis moralis eſt reperire vͤtutem heroy
cam. vt liberalitatem heroycã. manſuetudinẽ
heroycam. ⁊ ſic de alijs. Eodem mõ beſtialitaſ
põt inueniri in qualibʒ ſpẽ malitie oppoſite vͤ
tuti vt timidus vltra cõem modũ hoiuʒ dicitꝭ
timidꝰ beſtialꝭ ⁊ audax vltra cõeʒ modũ hoiuʒ
dr̃ audax beſtialiſ. ⁊ ſic de aliſ ſpẽbꝰ malitie vt
patebit ꝑ phm infra in iſto ſeptimo ca. 5. vtruʒ
aũt virtus heroyca manens heroyca: aut beſti
alitas habeat gradus demõſtrãtes ꝭ magis ⁊
minus. vel ſit ſupremuſ gradus ſue ſpẽi nõ de
termino ad pñs. 3º eſt notandũ ꝙ beſtialitas
accipiꝭ duplr. ſ. large ⁊ ſtricte. Si accipiaꝭ lar
ge tunc accipiꝭ ꝓ omni malicia ſupexcedẽte cõ
munem maliciã hoiuʒ ſiue ſit ex ꝑuerſitate na
ture ſiue ex egritudie aut ꝯſuetudie. et ſic loqꝭ
phs in iſto ꝑ ca. Alioꝰ accipiꝭ ſtricte. ⁊ ſic ſolum
accipiꝭ ꝓ malicia ſupexcedẽte ꝓueniente a cõ
plexione naturali. ⁊ ſic loquiꝭ phus de beſtiali
tate. c. 5. huius. 7. vbi diſtinguit beſtialitateʒ ꝯ
maliciam egritudinalem ⁊ cõſuetudinem.

Oportet autem queãd

modũ in alijs ponentes que apparent. ⁊ ꝑmuʒ
dubitãtes: ſic oñdere maxime quideʒ oĩa ꝓba
bilia circa has paſſiones ſiat mõ plura ⁊ prin
cipaliſſima. ſi. n. ſoluanꝭ difficilia: ⁊ aſſumanꝭ
ꝓbabilia. oſtenſum vtiqȝ erit ſufficiẽter. Uide
tur vtiqȝ ꝯtinẽtia ⁊ ꝑſeuerãtia ſtudioſoꝝ ⁊ lau
dabiliũ eẽ. Incõtinentia aũt ⁊ molicies prauo
rum ⁊ vituꝑabilium. ⁊ idẽ ꝯtinere ⁊ ꝑmãſiuus
in rõne. ⁊ incõtinens ⁊ egreſſiuus a rõne. Et in
continens quidem ſciens q̃ñ praua agit ꝓpter
paſſionẽ. cõtinens aũt ſciens q̃ñ praue cõcupi
ſcentie: non ſequiꝭ per rõem. Et tꝑatuʒ quideʒ
cõtinentem ⁊ ꝑſeueratiuũ. talem autẽ quidem
oẽm temperatũ. hi aũt non. et in tꝑatum incõ
tinentẽ. ⁊ incontinentẽ intemperatũ cõfuſe. hi
aũt alterum eſſe aiunt. Prudentẽ aũt q̃ñqȝ qđ
non aiunt cõtingere eẽ incontinentẽ. q̃ñqȝ aũt
quoſdã prudẽtes exñtes ⁊ diuos incõtinẽtes
eſſe. Adhuc incõtinentes quidẽ dicunꝭ ⁊ ire et
honoris ⁊ lucri. que quidẽ igiꝭ dicunꝭ hͦ ſunt.

Hec eſt ſcđa pars ꝑncipalis huiꝰ capl'i in q̃
narrat modum ꝓcedendi circa ea de qui
bus eſt determinatur in hoc liͦ ſ. circa cõtinen
tiam ⁊ incontinentiã ꝑſeuerantiã ⁊ molliciẽ. et
ſic de alijs. Et nõ eſt modꝰ ꝓcedẽdi talis. ꝑ eni
circa iſta ponẽda ſunt ꝓbabilia hoc ẽ opiniões
ꝓbabileſ. ⁊ ſi non oẽs: tñ ponẽde ſunt opiniões
maxime ꝑncipales. Deinde ponenda ſunt ⁊ ſol
uenda dubia circa ꝑdicta. Si enim ſoluanꝭ dif
ficilia ⁊ aſſumanꝭ ꝓbabilia ſufficienter erit de
terminatũ. Deinde cum dicit (Uideꝭ vtiqȝ ꝯti
nentia) ponit. 6. ꝓbabilia. ⁊ ꝑͦ ꝓponit ꝓbabilia
tria. circa ꝯtinentiã ꝑſeuerantiã ⁊ eoꝝ oppoita
ꝑmum pertinet ad bonitatem ⁊ maliciam ꝑdi
ctorum ⁊ eſt ꝙ cõtinentia ⁊ tẽperantia ſunt ſtu
dioſa ⁊ laudabilia. incõtinẽtia ⁊ mollicieſ pra
ua ⁊ vituperabilia (Et idem cõtinens) 2ᵘᵐ ꝓba
bile pertinet ad diffinitiones eoꝝ: ⁊ eſt ꝙ idem
videtur eſſe continens ⁊ permanſiuus in ratio
ne. i. iudicans ſcḋm rõem quid eſt agendum. ⁊ in
continens videꝭ eſſe idem qđ egreſſiuuſ a ratõ
ne. i. a iudicio ratõis (Et incontinens qđ ſciẽs)
3ᵘᵐ ꝓbabile pertiuʒ ad eoꝝ operationes. et ẽ ꝙ
incontinens ſcit aliqua eſſe praua. ⁊ tñ agit ea
ꝓpter paſſionem. cõtinens vero patitur cõcu
piſcentias quas ſcit eſſe prauas ⁊ non ſequitur
eas ꝓpter iudicium rõnis. ⁊ hec ſunt extendẽ
da ad perſeuerantiam ⁊ molliciẽ (Sʒ circa tri
ſticias ⁊ temperatum quidẽ) circa cõparatões
iſtoꝝ. ſ. cõtinentie ⁊ incontinentie alia duo pro
babilia ponit: quoꝝ ꝑmum accipiꝭ ex cõparati
one cõtinentie ad tẽperãtiã ⁊ ꝑſeuerãtiaʒ. ⁊ di
cit ꝙ tẽperatus videꝭ eſſe continẽs ⁊ ꝑſeuerãſ
⁊ hoc loquendo vľr de omni tꝑato ⁊ quidaʒ
dicunt ꝙ non eſt ita. ⁊ circa oppoſita illoruʒ di
cunt ꝙ omnes intemperatus eſt incõtinens ⁊
omnis incõtinens intemperatꝰ. Confuſe hoc ẽ
abſqȝ alia diſtinctione. Quidam aũt alij dicũt

ꝙ ſunt altera ⁊ non ſunt eis idem (Prudenteʒ
aũt q̃ñqȝ) 5ᵘᵐ ꝓbabile accipiꝭ per cõparationẽ
ad prudentiã ⁊ dicit ꝙ hoies q̃ñqȝ dicunt. ꝙ ñ
cõtingit prudentem eẽ incõtinentem. quidam
aũt dicũt ꝙ quidã prudẽtes ⁊ diuini. i. igenio
ſi ſunt incõtinentes (Ad incõtinentes) 6ᵘᵐ ꝓba
bile poniꝭ circa materiã cõtinentie ⁊ incõtinẽ
tie ⁊ eſt: ꝙ q̃ñqȝ dicunꝭ aliqui ꝯtinentes vľ in
cõtinentes nõ ſolum circa ꝯcupiſas: ſʒ etiã cir
ca iraʒ honoreʒ ⁊ lucruʒ. Iſta ſunt. 6. ꝓbabilia
que dicunꝭ circa cõtinentiam ⁊ incõtinentiã ꝑ
ſeuerantiã ⁊ molliciem.

Capitulum ſecundũ

tractatus ꝑmi in quo ponunꝭ. 6. dubia
circa ꝓbabilia añ dicta. ꝑmum vtrum incõti
nens ſit ſciens illud eſſe malum qđ opatur. 2ᵘᵐ
vtrũ incontinẽs habeat prudentiã ꝯ tendentẽ
ꝯcupiſcentijs. 3ᵘᵐ vtrũ idem ſit ꝯtinens ⁊ tẽpe
ratus ⁊ incõtinens ⁊ intẽperatus. 4ᵘᵐ vtruʒ cõ
tinens ſit ideʒ ꝯuertibilr qđ ꝑmanſiuus i rõne
⁊ incõtinens idẽ ꝙ egreſſiuꝰ a rõne. 5ᵘᵐ vtrũ in
tẽperatus ſit peior incõtinente vel incõtinens
intẽperato. 6ᵘᵐ vtrũ ꝯtinẽtia ⁊ incõtinentia ſint
circa totã materiã moralẽ. ſ. circa ꝯcupiſas: irã
lucrum ⁊ honorem.

Dubitabit aũt utiqȝ

aliqs qualr eſtimãs recte incontinens
eſt quis. ſcientẽ quidẽ igiꝭ non aiunt: quidam
poſſibile eſſe. durũ. n. ſcia exñte vt exiſtimabat
Socrates. Aliud quidẽ iperare ⁊ trahere ipm
queãdmodũ ſeruũ. Socrates quideʒ. n. totali
ter pugnabat ad rõem vt non exñte incontinẽ
tia. Nullum. n. exiſtimãteʒ operari ꝑter optiᵘᵐ
ſʒ ꝓpter ignorantiã. Iſte quideʒ igiꝭ ſermo du
bitat apparẽtibꝰ manifeſte ⁊ optimũ quereꝭ cir
ca paſſionẽ ſi ꝓpter ignorãtiaʒ quis modus ſit
ignorãtie. Q̃ñ. n. non exiſtimat incõtinens ex
iſtens añ paſſionẽ fieri manifeſtũ. Sunt aũt q
dã q hoc quidẽ concedũt. hͦ autẽ non. ſcia qdeʒ
. n. nihil eẽ meliꝰ ꝯfitẽꝭ. Nullũ autẽ opari ꝑter
opinatũ melius nõ confitẽꝭ. ⁊ ꝓpter hoc incõti
nentẽ aiunt nõ ſciam hñtem iperari a volupta
tibꝰ ſcḋm opinionẽ. Sʒ tñ ſiquidẽ opinio et nõ
ſcia neqȝ fortꝭ ſuſpicatio ꝯtẽdens: ſʒ quieta quẽ
admodũ in dubitãtibꝰ. venia. n. quidẽ ẽ ñ ma
nere in his ad ꝯcupiſas fortes. malicie aũt non
venia. neqȝ alioꝝ nulli vituꝑabilium.

Iſtud eſt 2ᵘᵐ capᵘᵐ tractatꝰ ꝑmi. in quo po
nit dubia circa ꝓbabilia dicta ⁊ ꝯtinet. 6.
ꝑtes. In ꝑma ponit dubitationẽ circa 3ᵘᵐ ꝓba
bile qđ eſt maxie dubitabl'e: qđ erat de actu cõ
tinentis ⁊ incõtinẽtis. in ſcḋa ibi (Prudẽtia aũt
ꝯ tendentẽ) poniꝭ ſcḋa dubitatio circa 5ᵘᵐ ꝓbabi
le de ꝯparatõe ꝯtinentie ⁊ icõtinẽtie. i. 3. ꝑte ibi.
(Adhuc ſi in qđ) põit 3ᵘᵐ dubiũ circa. 4ᵘᵐ ꝓba
bile qđ erat de cõparatione ꝯtinẽtie ad tẽperã
tiã ⁊ intẽperantiã. in. 4. ꝑte ibi (Adhuc ſi oĩ opi
nioni) ponit 4ᵘᵐ dubiũ circa ꝓbabl'e qđ erat de
diffinitione ꝯtinẽtie ⁊ incõtinentie. in. 5. ꝑte ibi
(Adhuc in ꝑſuaderi) ponit 5ᵘᵐ duᵘᵐ circa ꝑmũ ꝓ
babile qđ erat de bonitate ⁊ malicia ꝯtinentie
⁊ incõtinentie ꝑſeuerantie ⁊ molliciei. in. 6. ꝑte
ibi (Adhuc ſi circa oĩa) ponit 6ᵘᵐ dubiũ circa 6ᵘᵐ
ꝓbabl'e de materia ꝯtinẽtie ⁊ incõtinẽtie. ꝑma
pars ꝯtinet. 3. ꝑticulas. in ꝑma ꝓponit dubita
tionẽ ⁊ arguit ad vnã ꝑtẽ dubitatõis. in ſcḋa ibi.
(Iſte igiꝭ ſermo) arguit ad aliã ꝑteʒ q̃õnis. in. 3
particula ibi (Sunt aũt quidam) excludit opi
nionẽ quorundam circa ꝑmum dubium. Eſt
igiꝭ dubitatio prima. vtrum exiſtimans recte
ideſt ſciens ſit incontinens. ⁊ arguit probando
ꝙ non poteſt eſſe ꝙ aliquis poſſet eſſe ſimul ſci
ens ⁊ incõtinens. ⁊ hec eſt ratio. ſcia eſt fortiſſi
mum ⁊ optimũ in homine: ſed fortius non vin
ciꝭ a debiliori, igitur impoſſe eſt: ꝙ ſcia exñte in
hoie ꝙ aliquid aliud iꝑet ſcientie in hoie ⁊ tra
hat ipam tanq̃ȝ ſeruã. imo cum ſcia ſit maxima
ꝑfectio in hoie ipſa dʒ dñari ⁊ imparare ꝑti ſenſi
bili ſicut ſcḋe. ⁊ hec fuit quedã ratio Socratis
cui totalr inſiſtebat ad ꝓbandum incõtinenti
aʒ non eſſe. Dixit. n. ꝙ nullus poſſʒ opari ꝯtra
ſciam ſuam ⁊ ſic ꝙ nullus ẽ incõtinens. vñ di
xit ꝙ nullus recte exiſtimans opatur aliquid
ꝑter optiᵘᵐ: ſʒ oĩs male opans opaꝭ male ꝓpter
ignorantiã (Iſte quidẽ igiꝭ ſermo) hec eſt ſcđa
ꝑticula in qua obijcit ad ꝑtem ꝯriam dicens ꝙ
illud dcm̃ Socratis eſt ꝯrium his que manife
ſte apparent. videmus. n. manifeſte ꝙ quidaʒ
operanꝭ illud qđ ſciunt eſſe malum. manifeſtũ
eni eſt ꝙ incõtinẽs anteq̃ȝ paſſio ſupueniat nõ
exiſtimat faciendũ illud qđ poſtea facit ꝓpter
paſſionẽ. Si igiꝭ dicaꝭ ꝙ exñs actu in paſſiõe
ignorat qđ eſt faciendũ ⁊ ita opaꝭ malum pro
pter ignorantiaʒ optimum eſt querere qs mo
dus ignorantie ſit in incõtinente exñte in paſſi
one. hoc. n. eſt dubitabl'e (Sunt autẽ quedã) hͦ
eſt tertia particl'a ꝑme partis. in qua excludit
opioneʒ ſeu ſoloneʒ quorũdã ad ꝑdictum duᵘᵐ
⁊ dicit ꝙ quidam cõcedunt illđ dictuʒ Socra
tis. ꝙ ſcientia eſt optimũ in hoie. ⁊ iđ ſcia non
trahiꝭ aliquiſ nec cogit ꝯ ſciaʒ ſuã. illud tñ dcm̃
. ſ. ꝙ aliquis põt opari ꝑter illud qđ opinãꝭ eẽ
meliuſ non cõcedunt ſʒ dicunt ꝙ incõtinens q
ſupatur a voluptatibus opatur malũ non con
tra ſciam: ſed contra opinionem. vnde impoſſi
bile eſt ſcḋm eos ꝙ aliquis opereꝭ illđ qđ opina
tur eſſe malum: ſed non qđ ſcit eẽ malũ. ⁊ ſic di
cunt ꝙ incõtinens non habet ſcientiam ſʒ opi
nioneʒ (Sed tamen ſiquidem opinio) excludit
opinionem iſtã ſeu rñſionem oſtendens ꝙ icõ
tinens non eſt: qui non habet ſciaʒ ſʒ opinionẽ
de malo qđ agit q̃ñ malũ ẽ: quia opinio ꝯ quã
operaꝭ incontinẽs: aut ẽ fortis ⁊ firma aut de
bilis ⁊ remiſſa. ꝑmam ꝑtem huiꝰ diſtinctie nõ

ponit h phs in textu:ſʒ eaʒ ſupponit ſed ſcđam ꝑtem ponit h ſi ſit fortis et firma non pōt hñs talem opinionem ɔ eam agere ꝓpter fortitudinē ⁊ firmitateʒ opiniōis. ſicut non pōt aliquis agere cōtra ſuā ſciam ꝓpter firmitatē ſcie. opinans igit̄ fortiter ⁊ firmiter aliqđ eē maluʒ nō pōt illud malū agere nec bonū nō agere quod firmiter opinat̄ eſſe bonū. ſi vero opio ſit quieta.i. debilis ⁊ remiſſa vti iā poſſit in dubiū venire quod debilr̄ opinatuʒ eſt ſic debilr̄ opinans fortibꝰ ſuccūbens ɔcupiſcentijs erit venia dignus. hoc eſt non erit vituperabilis: nec eſt ſibi imputādū: ⁊ ita ſequit̄ ꝙ ſi incontinens agit ɔ opionem debilem ⁊ īfirmam ꝙ erit dignus venia. et ita icontinentia non erit malitia nec vituperabil' cum oīs malicia ſit vitupabilis ⁊ venia non digna. ſed hoc eſt inconueniēs ꝙ incontinētia ñ ſit malicia. icōueniēs eſt igit̄ ꝙ incōtinens ſit ille qui agit ɔtra opionē ſuaʒ. qꝛ nec dicit̄ incontinēs qꝛ agit ɔtra opionem firmam nec qꝛ agit ɔtra opinionē debilem ⁊ remiſſaʒ. ſi igit̄ in incōtinente ſit aliquid ɔtra tendens cōcupiſcentie ſicut dicunt ſocratici. ſicut incōueniens eſt illud eſſe ſciam: ita inconueniens ē illud eſſe opinionem. Lycoñ. dubitat hic. cuʒ.n. ex predictis pʒ ꝙ malicia opponit̄ ⁊ ɔriat̄ virtuti. nō poteſt incōtinentia eſſe ſub malicia. ſicut nec ɔtinentia ſub virtute. nō ḡ videt̄ hoc incōueniens ſʒ verū ꝙ incontinētia nō eſt malicia rñdet. d. forte ꝙ phs ſumit hic maliciaʒ cōiter ad oē vituperabile ⁊ indignū venia.

Prudentia ergo contra tendētē. hoc eniʒ fortiſſimum. ſed incōueniēs. erit .n. idem ſimul prudens ⁊ incōtinens. dicet aūt vtiqʒ nullus prudētis eē operari volentē purīſſima. cū his aūt oſtenſuʒ eſt pꝰ qm̄ actiuus qui dē extremoꝝ. prudēs.n. aliquis ⁊ alias habēs virtutes.

HEc eſt ſecūda pars in qua ponit̄ ſcđa dubitatio. que eſt circa 5ᵘᵐ ꝓbabile ⁊ eſt vtꝝ incōtinens hēat prudētiā ɔtratendētē cōcupiſcētie. ⁊ h eſt. vtrū idē homo ſit ſimul prudens ⁊ incōtinens. ⁊ cōtinet. 2. pticlas. in pͥma arguit ad ptem affirmatiuam ꝓbando ꝙ incōtinēs hʒ prudētiā cōtratēdētem ɔcupiſcentijs. in ſa pte ibi (Sed incōueniens) arguit ad pteʒ oppoſitam. Arguit igitur pͦ ad ptem affirmatiuā ſic incōtinens hʒ opinionem ɔtratēdentē concupiſcentijs prauis ⁊ non habet opionem debilem qꝛ tunc nō eſſet ſibi imputādū. ḡ habʒ opioneʒ ɔtratendēteʒ fortē. ſʒ oium opinionuʒ prudentia ē fortiſſima. igit̄ incōtinens maxie habʒ prudētiā ɔtratendēteʒ (Sed incōueniens) hec eſt ſcđa particula i qua arguit incōtrariuʒ ꝓbādo dupliciter ꝙ incōtinens non habet prudentiā ɔtratendentem. pͦ. quia ſic ſequeret̄ ꝙ idem ſit ſit prudens ⁊ incōtinens. ſed hoc eſt incōueniens. qꝛ incōtinens ē qui volēs opatur turpiſſima. Nam dictum eſt in 6º huius ꝙ ille eſt peior qui peccat voluntarie ꝙ̄ ille qui peccat inuoluntarie ⁊ ſic prudēns eēt malus (Cum his āt) 2º arguitur ſic. oſtenſum eſt in 6º huius. ꝙ prudens eſt actiuus extremoꝝ.i. ſingularium operabilium. ⁊ per ɔñs eſt cognoſcens operabilia ſingularia. ⁊ non ſolum ēſt oſtenſum h. ſed etiā ē oſtenſuʒ ꝙ prudens habet virtutes morales ſed virtuoſus non operatur ɔ̄ vtutes ſciens: igr̄ incōtinēs non hʒ prudentiā ɔtratēdētem.

Adhuc ſiquidem in eo qđ eſt cōcupiſcētias habere fortes ⁊ prauas. cōtinens non erit tpatꝰ ɔtinens neqʒ cōtinēs tpatus. neqʒ.n. qđ valde tpati: neqʒ prauas hr̄e. ſʒ tñ oportet quideʒ. ſiquidē.n. bone cōcupiſcentie prauis ꝓhibens habitꝰ nō ſequi. Quare cōtinentia non oīs ſtudioſa. ſi auteʒ infirme ⁊ nō praue nihil venerabile. neqʒ ſi praue ⁊ infirme nihil magnum.

HEc eſt tertia pars pͥncipalis. in qua mouʒ dubitatōem circa ɔparationem cōtinētie ⁊ temperantie ad inuicem. ⁊ hec eſt dubitatio. vtrū idē ſit cōtinens ⁊ temperatus. ⁊ arguit ꝓbando ꝙ non. ⁊ hoc ſic. ɔtinens aut habet concupiſcentias prauas aut bonas. Si habeat cōcupiſcētias prauas. aut hʒ ɔcupias fortes aut debiles ⁊ remiſſas. Si habeat ɔcupias prauas ⁊ fortes a quibꝰ tñ non deducit̄ contra rōnem tunc temperatus non eſt ɔtinens neqʒ cōtinēs temperatꝰ: qꝛ perfecte temperatꝰ non habʒ cōcupiſcentias prauas vehementes. oportet tñ ſi temperatus eſſet cōtinens ꝙ hēret cōcupiſcentias prauas vehementes: ſi ita ſit ꝙ ɔtinēs hʒ prauas cōcupiſcentias ⁊ fortes. Si autem habeat concupiſcentias bonas aut igitur fortes aut debiles. Si fortes ergo habitus prohibens eas ſequi erit habitus malus. Nam habitus prohibens magnum bonum malus eſt ⁊ tunc non omnis cōtinentia foret ſtudioſa. qꝛ illa foret mala que ꝓhibet ſequi cōcupiſcētias bonas vehementes. Si aūt continens habeat concupiſcentias bonas debiles ⁊ remiſſas ꝙ̄s ꝓhibet ſequi ꝙ̄uis ex hoc non ſequat̄ ꝙ cōtinētia ſit praua. tñ ex hoc ſequitur ꝙ ɔtinentia nō erit venerabilis nec multum laudabil'. ex h.n. ꝙ aliquis habitus ꝓhibet bonū remiſſuʒ ⁊ debile cōcludi poteſt hoc ꝙ non eſt multum laudabilis. Si aūt continens habeat cōcupiſcentias prauas ⁊ debiles non erit magnū reſiſtere eis. ⁊ tñ continentia laudat̄ ⁊ veneratur tanꝙ̄ aliquid magnum. Uel poteſt ratio ſic deduci ⁊ melius. Continens aut habet cōcupiſcentias fortes aut debiles. ſi fortes aut prauas aut bonas. ſi fortes ⁊ prauas tunc cōtinens non eſt tēperatus nec temperatus continens: qꝛ temperatus non habet concupiſcentias fortes ⁊ prauas. Si autē ɔtinens habeat concupiſcentias fortes ⁊ bonas. ſequitur ꝙ continentia que ꝓhibet ſequi concupiſcētias que ſunt in continēte non erit ſtudioſa nec bona. imo mala. qꝛ ꝓhibet magnum bonuʒ. quia magnas concupias bonas. ſed hoc eſt inconueniens. Nam omnis cōtinentia bona eſt ⁊ laudabilis. Si autē cōtinens habeat cōcupias debiles ⁊ remiſſas. aut ḡ bonas aut malas. ſi habeat concupiſcentias bonas ⁊ remiſſas non erit cōtinentia multum laudabilis ⁊ venerabilis: qꝛ ex hoc ꝙ prohibet non ſequi ɔcupiam debileʒ non poteſt cōcludi ꝙ eſt venerabilis ⁊ laudabilis: ꝙ̄uis non poteſt ex hoc cōcludi ꝙ eſt mala. Si āt ɔtinēs hʒ ɔcupiſcentias remiſſas ⁊ prauas. ſequitur ꝙ non ē laudabil' tanꝙ̄ aliquid magnum: quia non eſt magnum reſiſtere concupie debili. vñ hec rō ꝓbat ꝙ continens habet cōcupias prauas ⁊ fortes. ⁊ hoc ꝓbat̄ ꝑ viam diuiſionis quadrimembris predicte ſic. Aut habet concupias fortes ⁊ prauas aut fortes ⁊ bonas: aut remiſſas ⁊ bōas aut remiſſas ⁊ malas. ⁊ quodlibʒ triuʒ mēbrorum vltimoꝝ diuiſionis deſtruit̄. ex quo ſequitur pͥmum membrū diuiſionis. ⁊ ex hoc mēbro ſequit̄ ꝙ cōtinētia ⁊ tēperātia nō ſūt idē.

Adhuc ſi omni opiniōi permāſiuum facit continentia praua. puta ⁊ ſi falſe: ⁊ ſi ab oī opione incontinētia egreſſiuum erit aliqua ſtudioſa incōtinētia. puta ſophoclis neoptolomꝰ in philotete. laudabilis.n. non permanēs quibꝰ ſuaſus ē ab vlixe ꝑ triſtari mentiens. Adhuc ſophyſticꝰ ſermo mētiens dubio. ꝓpter iopinabilia enim velle arguere vt ſapientes ſint cū attingunt. falſus ſyll's dubitatio fit. ligata eſt.n. mens cum manere nō velit propter non placere cōcluſuʒ. ꝓcedere aūt nō poſſit ꝓpter ſoluere non habere ſermonē. Accidit aūt ex quodā ſermone in prudentia cuʒ incōtinentia virtus. cōtraria enim operatur. quorū opinatur ꝓpter incōtinentiam. opinātur autē bona mala eſſe: ⁊ non oportere opari. quare bona ⁊ non mala operabitur.

HEc eſt. 4. pars huius capituli. in qua mouet dubitationē circa 2ᵘᵐ ꝓbabile. quod erat circa diffinitionē cōtinentie ⁊ incōtinētie dictum ē ē ꝙ cōtinens ē permāſiuus in rōe ⁊ incontinens egreſſiuus a rōne.i. ab opinione. eſt ergo hec qđ. Utrū continens ſit ꝑmanſiuꝰ in oī opinione. ita ꝙ quicūqʒ ꝑmanet in aliqua opinione quecunqʒ ſit illa ɔtinens ⁊ incontinens egreſſiuus ab omni opinione. ita ꝙ quicunqʒ ñ ſequit̄ aliquā opinionem quā hēt quecunqʒ ſit illa dicat̄ incōtinens. ⁊ arguit ad pͥmam ptem dubitatōis. ꝓbans ꝙ non oīs homo īmanens cuicunqʒ opinioni.i. ſequens opinionē quā hʒ quecūqʒ ſit illa ſit cōtinens. qꝛ ex hoc ſequeret̄ inconueniens. ſ. ꝙ quedā ɔtinentia ſit praua. qđ falſuʒ ē. qꝛ cōtinentia laudat̄ tanꝙ̄ aliqđ bonū ⁊ laudabile ⁊ venerabile. ɔña ꝓbatur ſic. Aliq̄ opinio eſt falſa: ſʒ illud qđ facit ſequi opinionē falſaʒ. eſt prauuʒ ⁊ vituperabile. ḡ ſi cōtinētia ſit illud quod facit ſequi omnem opinionē. ⁊ ꝑmanere in illa. ſequit̄ ꝙ aliqua cōtinentia erit praua (Et ſi ab oi) arguit ad ſcđam ptem dubij ꝓbans ꝙ non oīs qui egredit̄ ab aliqua ratōe vel opinione quecunqʒ ſit illa ſit incontinēs. ⁊ hoc ꝓbat tripl'r. pͦ ſic. ſi incōtinentia ſit egreſſiua a quacunqʒ opinione. ſequitur ꝙ aliqua incontinētia ſit bona ⁊ laudabil'. ɔñs eſt falſum. qꝛ incōtinentia vituperatur vt mala. ɔña ꝓbatur ſic. Aliqua eſt opinio mala vt illa que perſuadet aliquod malū fieri qđ vitare eſt bonuʒ ḡ incōtinentia ab illa opinione ⁊ non ſequitur eam eſt bona. aña ꝓbatur per exemplū. Naʒ quidam poeta noie Sophocles in libro ſuo quē intitulauit de phylotete narrat ꝙ Neoptolomꝰ qui ſeruiebat in bello troiano fuit ꝑſuaſus a quodam vt mentiret̄ ꝓpter quādam cām: que pͥmo videbatur honeſta. ⁊ ſic opinabat̄ ſicut fuit illi perſuaſuʒ. ⁊ poſtea non māſit in illa opinione ꝓpter hoc ꝙ triſte ⁊ graue videbat̄ ſibi mentiri ⁊ in hoc erat laudabilis. ⁊ ſic pʒ per exēplū ꝙ aliqua opinio eſt mala a qua egredi eſt boꝰ. Scđm Lycoñ. ordinanda eſt hec lr̄a ſic. incōtinentia qua vſus eſt Neoptolomus i phylotete Sophoclis.i. in liº ſophoclis de phylotete erit ſm predicta ſtudioſa ꝓpter triſtari mentiēs.i. ꝓpter triſtari de mendacio ⁊ eſt mentiēs noiati caſus ſcđm ꝓprietatem grece lingue. greci enī frequenter vtuntur ntō caſu cum infinitio vbi nos vtimur actō cum ifinito. h Lycoñ. (Adhuc ſophyſticus ſermo) 2º ꝓbatur idem ſic. Sophiſticus ſermo.i. ſermo ſophiſticans. mentiens.i. ɔcludens falſum. eſt dubitatio.i. faciens dubitationem. Sophiſtice enim ad h ꝙ appareant ſapientes volunt concludere inopinabile: et concluſo inopinabili per ſill'm ſophiſticum dubitatio fit ⁊ ligata eſt mens audientis cum ex vna parte non velit permanere in eo qđ ratio concludit. cum ɔº ei non placet ⁊ ex alia parte non poteſt ſuſtinere contrariuʒ: quia neſcit ſoluere argumentum ſophiſtice factum. non tañ ꝓpter hoc ꝙ non permanet in rōne quā neſcit ſoluere eſt vituperabilis. nec ꝑ ɔñs incontinēs ⁊ hec ratio ꝓbat ꝙ incontinens non eſt ille qui ē egreſſiuus a rōne quacunqʒ. vnde hec ratio ꝓbat ꝙ incontinens non ſic diffinitur. ſ. ꝙ eſt egreſſiuus a ratione. qꝛ cum diffiº ⁊ diffinituʒ ſint conuertibilia quibus egreſſiuus a ratōne .i. non conſentiens rationi cuicunqʒ eſſet incontinēs: quod non eſt verum. quia audiens rationem ſophiſticam concludentem manifeſte falſum ſcit ineſſe falſum non cōſentiens illi rationi ſeu concluſioni ratōnis qui neſcit ſoluere rationem eſſet incontinens: qđ falſum eſt. Exēꝰ

huius ponit Euſtracius. Sophyſta volens ꝓbare inconueniens.ſ.ꝙ lapis videt.interrogat querens.an lapis videt vel non.⁊ negato ꝙ lapis videt.arguit ſophyſta ſic. Quicquid videt hoc videt:ſed lapidem videt aliquis.ergo lapis videt.tunc audiens iſtam rationez non cõſentit iſti rationi:nec vult manere in concluſione.ſ.in iſta lapis videt. Audiens igitur talez rationem ſophiſticam neſciens eam ſoluere eſſet incontinens:quod falſum eſt. vel ſi prius ꝓpter rationem ſophiſticam ſ̃us dictam ꝯceſſerit ꝙ lapis videt.⁊ poſtea noluerit credere illi concluſioni nec rationi ſophiſtice predicte eſſz incontinens cum ſit egreſſiuus a quadam rõe ſed hoc eſt falſuz.ſ.ꝙ talis ſit incontinẽs. ergo diffinitio incontinẽtis non eſt ꝙ eſt egreſſiuus a ratione (Accidit autem ex quodam ſermone) 3ᵒ ꝓbatur ꝙ incõtinens nõ eſt egreſſiuus a ratiõe quacũqz.quia ſi ſic.ſequitur incõueniens ꝙ imprudentia cõiuncta cum incõtinentia foret virtus.cõſequens eſt impoſſibile.quia ſic virtus componeretur ex duobus vicijs.ꝯña probatur ſic.quia ponamus per poſſibile ꝙ aliqs ſimul habeat imprudentiam ⁊ incõtinentiam. tunc ille ꝓpter imprudentiam opinatur falſuz vtpote fornicari eſt bonum.⁊ ꝓpter incõtinentiam cum ſit egreſſiua ab omni opiniõe.operabitur cõtrariuz illius ⁊ abſtinebit ſe a fornicãdo quod eſt bonum ⁊ virtutis opus. vel ponat̃ ꝙ ꝓpter imprudentiaz opinetur.ꝙ non mechari eſt malum.tunc ꝓpter incõtinentiam cuz ſit egreſſiua ab omni opinione operabitur contrarium illius qđ opinatur.et ita operabitur non mechari.hoc eſt abſtinebit a mechari.quod eſt bonum ⁊ virtutis opus. Dicit ergo philoſophꝰ Accidit autem ex quodam ſemone.ſ. qm̃ incontinẽtia eſt egreſſiua ab omni opiniõe:ꝙ imprudentia cum incõtinentia ſit virtus.⁊ ꝯñam ꝓbat modo quo dictuz eſt. vnde habens imprudentiam cum incõtinentia ꝓpter imprudẽtiã opinabitur malum eſſe bonum vel econuerſo: ⁊ ꝙ non oportet operari bonum ſed malum.et propter incontinentiam: que eſt egreſſiua ab omni opinione operabit̃ bonum ⁊ non malum quod eſt opus virtutis.⁊ ſic qui ſimul eſt imprudẽs ⁊ icõtinẽs eſt virtuoſus.

Adhuc in perſuaderi

operans ⁊ perſequens delectabilia ⁊ eligẽs melior vtiqz videbit̃ eo qui non ꝓpter ratiocinationem:ſed ꝓpter incõtinentiaz. Sanabilior.n. ꝓpter diſſuaderi vtiqz. Incontinens autez reꝰ ꝓuerbio quo dĩmꝰ:quando aqua ſuffocat qđ oportet adhuc bibere. Siquidem enim perſuaſus eſſet que agit diſſuaſus vtiqz quieſcz. Nũc autem non ſuaſus nihil minꝰ talia agit.

Hec eſt.5.pars huius capituli.in qua mouetur.5.dubitatio. que eſt circa ꝓmuz ꝓbabile.ſ.circa bonitatem ⁊ maliciaz ꝯtinẽtie et incõtinẽtie.⁊ eſt dubium. vtrum intemperatꝰ ſit peior incontinente: vel ecõuerſo.⁊ eadez dubitatio eſt de continente ⁊ temperato quis iſtorum eſt melior.⁊ arguit ꝓbando ꝙ incontinẽs eſt peior intemperato.⁊ intemperatus melior incontinente.⁊ hec eſt ratio. ille qui facit malum quod ſibi perſuaſuz eſt eſſe bonuz melior eſt q̃ ille qui facit maluz ſciens illud eſſe malum:ſz incõtinens facit malum ſciens illud eſſe malũ quia ratio recta manet in icontinente. vnde incontinens ſciens delectationes turpes non eẽ ꝓſequendas ſequitur eas ⁊ ꝓſequitur eaſ.non ꝓpter ratiocinatiuũ corruptuz:quia habet rationem ſanam. Sed intemperatus malum qđ facit credit eſſe bonum. vnde ratio corrupta intemperati pſuadet ſibi ꝙ delectatiões turpes ſunt ꝓſequende ⁊ bone. igit̃ incontinens q operatur malum ſciens illud eſſe malum peior eſt intemperato qui operat̃ malum credens illud eſſe bonum. huius rõnis maior tñ ponitur in lr̃a.⁊ hec eſt ꝓbatio. Ille qui facit maluz quod pſuaſum eſt ſibi eſſe bonuz eſt ſanabilior ꝓpter hoc ꝙ de facili poteſt ſibi diſſuaderi quod credit.ſi enim ſibi dicatur a ſapiente cui credit ꝙ illud eſt malum quod facit ⁊ non eſt faciendũz credet ei.⁊ non operabit̃ illud malum. Sz ille qui operatur malum ſciens illud eſſe malũ nõ poteſt iuuari ab aliqua bona perſuaſiõe. qꝛ cũ ipſe cognoſcat aliquid eſſe maluz.puta fornicari ⁊ tañ non effugiet illud qualiter audienſ ab alio hoc eſſe malum fugiet ipſum.quaſi dicat. certe nullo modo. vnde incontinens videt̃ eſſe reus ꝓuerbio quo dicimus. Quando aqua ſuffocat bibentem:quid oportet adhuc bibere.dicitur autem hoc ꝓuerbium de hominibus leſis. qui ſi meliꝰ poſſent ſanari ⁊ iuuari a ſeipſis q̃ ab alijs:et nõ iuuantur a ſeipſis qualiter poterunt iuuari ⁊ ſanari ab alijs. Cum ergo incontinens habeat rationem rectam perſuadentem ꝙ fornicari eſt malum habet in ſe ſufficienter a quo poterit vitare illud malum. Cum igitur ex perſuaſione ꝓprie rationis non iuuatur.imo leditur ⁊ ſuffocatur ꝓſequendo fornicationem.quid oportet ꝙ perſuadeat̃ ab alijs vñ non debet amplius bibere.i.non oportz eũ perſuaderi ab alijs cuz ipſemet habet in ſe ſufficiẽter a quo poterit ſuaderi ⁊ maluz vitare.ſ. rectam rationem. Lycoñ. dicit hic ꝙ lr̃a quaz exponit ꝯmentator habet ſic.ſiquidem eni ſupple incontinens non perſuaſus eſſet. quid agit ideſt non cognoſceret ꝙ illud qđ agit eſt malũ. vtputa ꝙ fornicari quod agit eſt malum. diſſuaſus vtiqz quieſceret diſſuaſus in audiendo ab altero quoniam fornicatori eſt malum quieſceret a fornicari. Nunc autez ⁊ ſuaſus. ſupple a ratione ꝓpria nihilominus alia agit homo.h̃ autem.ſ.nihilominꝰ ponit̃ pro vna negatione.

quaſi dicat non agit alia:ſz ipſuz.ſ.fornicari.h̃ Lycoñ. Item dicit Lycoñ.ꝙ phs hic intendit ꝙ intemperatꝰ eſt melior incontinente non ſimplr:ſed i hoc eſt melior incontinente.ſ.i perſuaderi.ſ.ꝙ perſuaſibilis eſt intemperatus. Notãdũ ẽ h̃.ꝙ phs nõ ꝓbat h̃ ex itentõe ꝙ icõtinẽs eſt peior itemperato.nec dz illud poni tanq̃ ꝯ. phi ſz tanq̃ vna ratio faciens dubitare. vñ illud totum capᵐ eſt inquiſitiuũ ⁊ non eſt in ca. aliqua ꝯcluſio ex intentõe phi finalr determinata. vnde inferius caplo.8.ſoluit phus iſtam dubitationem ex intentione ꝓbans ⁊ tenenſ ꝙ intemperatus eſt peior incontinente ⁊ incontinens melior intemperato p.4.rõnes.tum qꝛ icontinens eſt ſanabilior cũ ſit poſitiuus ſtatiz cum eſt extra paſſionem.⁊ intemperatus non ẽ poſitiuus.tum qꝛ intemperantia eſt incõtinentia ⁊ incontinentia non eſt continentia ⁊ egritudo continua peior eſt non continua. tum qꝛ intemperantia eſt malum latens intemperatum ſed incontinentia non latet incõtinentẽ ſaltem cuz ẽ extra paſſionez.tum qꝛ in incontinẽte ſaluat̃ optimũ principium.i.rectum iudicium rationis de fine qui eſt ꝓncipiuz in agibilibus:ſz in intemperato non manet rectum iudiciuz de fine. Ad rationem hic factam dicendum qñ dicit̃ ꝙ ille qui operat̃ malum ſciens illud eſſe malum eſt peior illo qui operatur malum ignorans illud eſſe malum. Dico ꝙ iſta maior non eſt vniuerſalr vera niſi cum duabus conditionibus ſuperaddendis.ſ.ꝙ ipe operans non ſit cauſa ſue ignorantie ſeu falſe credulitatis ignorantia eiz vel error cuius homo eſt cauſa nõ excuſat ipm̃. vt pz ex 3ᵒ huius.ſed intemperatus eſt cã ſue ignorantie ⁊ erroris.nam nos ſumus cauſe viciorum ⁊ virtutum. virtutes eniz ⁊ vicia ſunt in noſtra poteſtate. vt pz ex 3ᵒ huius. Alia ꝯditio eſt ꝙ cetera ab ignorãtia vnius et ſcia alterius ſint paria ꝙ non accidit in ꝓpoito Nam incõtinens habet cõcupiſcentias vehementes delectationum ⁊ intemperatus aut nõ hz hiꝰ cõcupiſcentias:aut habz eas debiles et remiſſas.⁊ minus malus eſt qui fortiter concupiſcens operatur maluz q̃ qui nõ concupiſcẽs vel debilr concupiſcens operat̃ ſiſe malum qđ ẽt dicit̃ ꝙ intemperatꝰ eſt ſuaſibilis ⁊ incontinens non. Dicendũ ꝑ interemptiõem. Nam incontinens eſt magis ſuaſibilis.quia habet rectã rõez de fine ⁊ ille q hz rẽaz rõz magis pſuaderi põt per rationẽ ſuam ⁊ rõnem alterius q̃ ille qui non habz rationem niſi corruptam.magiſ enim poteſt perſuaderi qui habet rationem rectam q̃ ille q hz ſolam rõnem corruptam.

Adhuc ſi circa omnia

incontinentia eſt ⁊ continentia.quis ſimplr cõtinens.nullus enim omnes habet incontinẽtias.animꝰ autem eſſe quoſdam ſimplr. dubitationes quidem igitur tales quedam accidunt. horum autem hoc quidem interimere oportet hoc autem relinquere. ſolutio.n. dubitationis inuentio eſt.

Hec eſt.6.pars huius capli.i qua phs mouet dubitatõez circa 6ᵐ ꝓbabile.ſ. circa materiam cõtinentie ⁊ incõtinẽtie.⁊ eſt vtrum cõtinentia ⁊ incõtinentia ſint ſolum circa cõcupiſcẽtias.ſ.delectatões ⁊ triſtitias: vel nõ ſolũ ſint circa eas ſz circa iras lucrum ⁊ honorem ⁊ oĩa hiꝰ.circa que ſunt vicia ⁊ virtutes.⁊ arguit ꝓbando ꝙ continẽtia ⁊ incontinẽtie non ſunt circa omnem materiam moralem.ſ. circa cõcupiſcentias lucrum ⁊ honorem.⁊ ſic de oĩbꝰ alijs qꝛ ſi ſic.nullus foret ſimplr incõtinens.nullus enim inuenit̃ qui hz omnes incõtinentias.non enim eſt aliquis q ſit incõtinens concupiſcẽtiarum ire ⁊ honoris ⁊ lucri.⁊ ſic de alijs. Nos autem dicimus aliquos ſimpliciter incõtinentes non enim videtur ꝙ continẽtia ⁊ incõtinentia ſint circa omnia. Tales enim dubitationes accidunt circa ſ̃us ꝓpoſita ⁊ aliquas iſtarum dubitationum oportet iterimere.quia falſum cõcludunt.⁊ quaſdam relinquere: vt verum concludentes.hec eſt.n. vera ſolutio dubitationis cum inuenit̃ quid ſit verum circa illud quod dubitatur.

Capitulum tertium

in quo premittuntur duo preambula.ſ.ꝙ continentia ⁊ incõtinentia non ſunt circa omnia. ſed circa determinatam materiaz. vt circa quã ẽ temperantia ⁊ intemperantia.⁊ ꝙ cõtinentia non differt ab intemperantia per materiam:ſz per modum ſe habendi ad materiã.⁊ oſtendit̃ ꝙ incõtinens eſt ſciens ⁊ qualr ſciens.

PRimum quidez igitur intendendum. vtrum ſcientes vel non.⁊ qualiter ſcientes. Deide circa qualia cõtinentez ⁊ incõtinentem ponendum. Dico aũt vtrum circa omnem delectationem ⁊ triſticiaz vel circa quaſdam ſegregatas ⁊ ꝯtinentem ⁊ ꝑſeueratiuũ. vtrum idem vel alterum ẽ. ſimilr autez ⁊ de his quecũqz cognata ſpeculationis ſũt huius. Eſt autem principium intentionis. vtrum continens vel incontinens ſunt in circa que vel in qualiter habentes differentiã. Dico autem vtrum in circa h̃ eſſe ſolum incontinẽs vel non.ſed in vt vel non:ſz in ex ambobus. deinde ſi circa omnia ſunt incontinentia ⁊ continentia vel non: Neqz.n.circa omnia eſt ſimpliciter incõtinens:ſed circa que intemperatus. Neqz enim in aliquid hoc ſimpliciter habere. Idem enim vtiqz eſſet intemperantie.ſed in ſe habere. Hic quidẽ.n. ducit̃ eligens exiſtimans ſemꝑ oportere pñs delectabile ꝓſequi.hic autẽ non exiſtimat quidem ꝓſequit̃ aũt.

Iſtud eſt 3ᵘˢ capᵘˢ p̄mi tractatus in quo p̄n cipalr̄ ſoluit̄ prima dubitatio in 2º caº mō. ꝛ cōtinet tres partes. In p̄ma ponunt̄ duo pre ambula nc̄ia ad ſolutionem dicte dubitatōis in ſecunda ibi (De eo quidem) remouet falſam ſolutōem ad dictam dubitatōem. in .3. pte ibi. (Sed quia dupl̄r) ponitur vera ſolutio dubita tionis. in p̄ma igitur parte ꝓponit intentionē dicens ꝙ p̄mo eſt conſiderandum. vtrum aliq̄ ſint ſimul incōtinentes ꝛ ſcientes. vel non. ꝛ ſi ſic. per quem modum ſunt ſcientes. ꝛ hec dubi tatio p̄mo ſoluitur. quia ex eiᵘˢ ſolutione poteſt apparere. vtrū incontinentia ſit vl̄ nō. ſiue vtꝝ incōtinentia poſſit eſſe vel non. Socrates enī negauit incontinentiam eſſe ꝛ poſſe eſſe ꝓpter hoc ꝙ dixit: ꝙ nulluˢ poteſt operari malū ſciēs illud eſſe malum. ꝛ per ɔn̄s ꝙ nulluˢ poteſt eſſe incōtinens. Conſiderandum etiam ē circa qua lia. hoc eſt circa quales delectatōes ꝛ triſticias ſunt continentia ꝛ incōtinentia. vtrū circa oēs delectationes ꝛ triſticias vel circa aliquas de terminatas ꝛ non circa oēs. ꝛ vtrum cōtinens ꝛ perſeuerans ſint idem vel diuerſi. ꝛ de omni bus alijs eſt conſiderandum que ſunt cognita. hoc eſt que cōuenientiā habent cum hac ſpecu latione (Eſt autem p̄ncipium) ad ſoluendū aūt queſtionē p̄ncipalem. ſ. an incontinens ſciens ſit vel non. oportet preſcire duo preambula. p̄ mum. vtrum continens ꝛ incōtinens habeant dr̄iam ab alijs habitibus moralibus. ſ. circa q̄ id eſt in hoc ꝙ ſunt circa determinatam mate riam circa quā non ſunt alij habitus morales ſicut manſuetudo differt ab alijs virtutibus. ꝑ hoc ꝙ eſt circa determinatā materiā. puta cir ca iras. aut cōtinentia ꝛ incōtinētia differunt ī qualiter. hoc eſt in modo ſe habendi circa ma teriam. aut differunt cōtinentia ꝛ incontinen tia ab alijs ſolū in modū ſe habendi ad mate riam circa quā eſt. vel differunt in ex ambobᵘˢ hoc eſt. vel per vtrūq̄. ſ. tā per hoc ꝙ ſint cir ca determinatā materiam. q̄ per hoc ꝙ aliū modum habent circa materiam q̄ alij habituˢ. Eſt ergo qō. vtrū ɔtinentia ꝛ incōtinentia dif ferunt ab alijs ſolum per materiam. vel ſolum ꝑ modū habendi circa materiā. vel ꝑ vtrūq̄ . ſ. per materiam ꝛ modum habendi circa mate riā (Deinde ſunt omnia) 2ᵘᵐ preambulum qō oportet ſcire eſt. vtrum cōtinentia ꝛ incōtinen tia ſint circa omnia. hoc eſt circa totā materiā moralem. vel ſunt circa materiam determina tā (Neq̄ .n. circa omnia) illud dubiū 2ᵘᵐ p̄mo ſoluit̄. ꝛ hec eſt ſolutio. ꝙ continentia ꝛ incōti nentia non ſunt circa omnia: ſed circa determi natam materiā. ſ. circa quā ſunt temperantia ꝛ intemperantia. cuiuſmodi ſunt delectatōes tactus ꝛ guſtus (Neq̄ in hoc ſimpl̄r) p̄mū du biū. ſ. per quid differunt ɔtinentia ꝛ incōtinen tia ab alijs. vtrum ſolum per materiam. vel in modo habendi ſoluitur ꝛ eius ſolo eſt preambu lum 2ᵘᵐ ꝛ eſt ſolutio h̄. ꝙ continentia ꝛ inconti nentia non differunt ab alijs habitibus ſolum per materiā. ꝛ hec ē cōcluſio .3. huius libri que ꝓbatur ſic. Si continentia ꝛ incōtinentia ſolū per materiā differrent ab alijs habitibus. tūc ɔtinentia ꝛ incōtinentia eſſent eadem cum ha bitibus qui ſunt circa eandem materiā. circa quā ſunt cōtinentia ꝛ incōtinentia: quia nō ha berēt per quid differrēt ab illis: ſed hoc eſt fal ſum. quia ſi ſic eſſet cōtinentia ꝛ incontinentia eſſent eadem cum temperantia ꝛ intemperātia cum omnia iſta habeant eandem materiā. ea dem enim eſt materia temperantie ꝛ intempe rantie continentie ꝛ incōtinentie. ſ. concupiſcē tie tactus ꝛ guſtus. Si ergo incontinentia ꝛ in temperentia non differant in materia: ſed ſunt circa eandem materiam. oportet videre per qd differant. qō ſoluens ph̄s dicit ꝙ incontinen tia et intemperantia differunt ī ſic ſe habere. i. in modo ſe habendi circa materiā. quia aliter ꝛ aliter ſe habent circa eandem materiā. quia intemperatus ex electione ducitur ad ꝓſequē dum delectationes turpes. quaſi exiſtimās ꝙ oportet ꝓſequi delectabile pn̄s. ſed incontinēs non ſic exiſtimat ꝛ tamen ꝓſequitur delectabi le pn̄s quod non exiſtimat eſſe ꝓſequendū. Lycon̄. dicit ꝙ incontinentia eſſet idem intempe rantie ſi non differrent in modo cū conueniāt in ſubſtantijs. i. in obiectis. ſ. in materia: circa quā habent fieri.

De eo quidem igitur

qō eſt opinionem veram: ſed non ſciētiam eſſe preterq̄ incontinēter agunt. nihil differt ad ra tiōem. Quidam enim opinantiū non dubitāt ſ; exiſtimant certe ſcire. Si igr̄ ꝓpter quietem credere opinantes magis ſcientibus preter opi nionem agunt. nihil differt ſciētia ab opinione Quidam enim credunt nihil minus quibᵘˢ opi nantur: q̄ alteri quibus ſciunt. manifeſtat aūt eraclitus.

Hec eſt ſecunda pars p̄ncipalis huiᵘˢ capi tuli. in qua ph̄s remouet falſam rn̄ſionē ad iſtam dubitationem. vtrum incōtinens ſit ſciens illud eſſe malū quod operat̄. vel nō ſit ſciens. ꝛ hec eſt rn̄ſio ꝙ incōtinens non operat̄ malum ſciens illud eſſe malū: ſ; opinans illō eſſe malum. vnde dicunt ꝙ cognitio circa quā incontinens agit eſt opinio ꝛ non eſt ſcientia. qꝛ enim opinio eſt cognitio debilis ꝛ ſciētia cogni tio firma. ideo poteſt incōtinens agere ɔtra opi nionem. ꝛ nō contra ſciētiam. Iſtam rn̄ſionem remouet ph̄s. d. ꝙ nihil differt ad ratiōem: ſiū illa opinio circa quā incontinens agit ſit opio ſiue ſciētia. Nam per eandem rōem poteſt ꝓba ri ꝙ non eſt opinio. per quam ꝓbatur ꝙ nō eſt ſciētia. nam quidam incontinentes operantes

nō habent debilem adheſionē. q. dubitantes ſed exiſtimant ſe certitudinaliter ſcire illud cir ca quod agunt. non ergo eſt dicendū ꝙ opinā tes magis agunt ɔtra opinionē q̄ ſciētes ɔtra ſciam ꝓpter quietē. i. debil̄r credere opinātes. Nā quātū ad h̄. ſ. firmiter credere cognitis nō dr̄t ſcia ab opione. nam quidā non minus cre dunt opinionibᵘˢ quibus opinant̄ q̄ alij veri ſciētijs quibᵘˢ vere ſciunt. ꝛ hoc patꝫ ꝑ Eraclitū qui ita firmiter adherebat opinioni qua opina batur oīa ſemꝑ moueri ſicut geometer adherꝫ ſcie huius ɔcluſionis. triangulus hꝫ tres angu los ꝛc̄. Intelligendum ꝙ hoc relatiū qbᵘˢ in ꝓpoſito non refert res opinatas ꝛ ſcitas. qꝛ tūc fuiſſet dicendū. ꝛ que opinant̄ ꝛ que ſciunt. Sꝫ refert opiniones ꝛ ſcias. opinionibᵘˢ .n. formali ter opinamur. ꝛ ſciētijs formal̄r ſcimus. In telligendū eſt etiā ꝙ hic rōnabil̄r poteſt poni vna ɔcluſio. ſ. 4. huiᵘˢ libri ꝙ ſi incōueniens ſit ſciam in incōtinente ɔtendere ɔcupiſcentie in conueniens ē opinioni ɔtratendere cōcupiſcen tie. hec ɔᵒ ꝓbatur ſic. Si incōueniens ſit ſciam ɔtendere ɔcupiſcētie ꝓpter firmitatē ꝛ fortitu dinē ſcie. qꝛ .n. ſcia eſt cognitio fortis ꝛ firma. ꝛ iō non pōt aliquis agere ɔtra ſciā. vt dixit ſo crates. cū igr̄ aliqua opinio in incōtinente ſit ita fortis ꝛ firma ſicut ſcia. vt pꝫ: quia quidā non minus credunt opinionibus quibᵘˢ opinant̄ q̄ alij ſciētijs quibᵘˢ vere ſciunt ſequit̄ ꝙ ſi incō neniēs ſit ſciam ɔtratēdere ɔcupiſcētie ī incon tinēte. ita incōueniens eſt opionē firmā cōtra tendere ɔcupiſcentie in incōtinente. Sciēdū aūt ꝙ ex dictis ph̄i in ꝓcedētibus ꝛ ex dictis h̄ pōt talis rō ad ꝓbandū ɔcluſionē formari opi nio incōtinētis ɔtratendens ɔcupie. aut eſt for tis ꝛ firma. aut debilis ꝛ remiſſa. ſi ſit fortis et firma. tunc ſi incōueniens ſit ſcientē agere con tra ſciam ſuam. ꝓpter fortitudinē ꝛ firmitatē ſcie icōueniēs erit fortiter ꝛ firmiter opinantē agere ɔ opinionem ſuā fortē ꝛ firmam: ꝛ ita ſi incōueniēs ſit ſciam ɔtratendere ɔcupiſcentie in icontinēte incōueniēs eſt opionē fortē ꝛ fir mam ɔtratendere cōcupiſcentie in icontinēte. ꝛ illud patꝫ ex dictis ph̄i hic. nec pōt dari aliud membrū. ſ. ꝙ opinio incōtinētis cōtratendens cōcupiſcētie eſt debilis ꝛ infirma. qꝛ tunc incō tinens agens ɔtra huiuſmōi opinionē debilē ꝛ remiſſam. ſuccūbens fortibus concupiſcentijs nō eſſet vituperanduˢ: ſed eſſet venia dignus. et ſic incōtinētia nō eſſet malicia. vnde cum ɔcu piſcentia icontinēte ſit multo fortior q̄ opinio debilis eiuſdē. ꝛ nō eſt vituperanduˢ qui trahi tur ꝛ vincit̄ a fortiori nō eſſet incōtinens ſeq̄ns ɔcupiſcentiā ſuam vituperandus nec inconti nentia eſſet malicia.

Sed quia dupliciter di

cimus ſcire. ꝛ .n. habēs quidē nō vtens aūt ſci entia. ꝛ vtēs dicit̄ ſcire. differt h̄ hn̄tēm quidē nō ſpeculātem autē: ꝛ h̄ ſpeculantē agere que non oportet agere ab eo qō eſt oꝫ hn̄tē ꝛ ſpecu lantē. Hoc enī videt̄ durū: ſed non ſi nō ſpecu lans. Adhuc qꝛ duo mōi ꝓpōnum quibus oꝫ vti habērem quidē vtraſq̄ nihil ꝓhibet opera ri: que ꝓter ſciam vtentem quidem vl̄i. ſ; nō ea que ſ̄m ꝑtē. opabilia .n. ſingularia. Differt āt vl̄e. hoc quidē .n. in ſeipſo. hoc autē in re eſt. pu ta qm̄ oi hoi conferunt ſicca: ꝛ qm̄ iſte homo vl̄ ſiccum qō tale. ſ; ſi tale vel non habet vel non operat̄ ſ̄m vtiq̄ hos differt modos. impoſſibi le tn̄ vt videatur: ſit quidē ſcire: niſi incōueni ens. aliter aūt admirabl̄e. Adhuc hr̄e ſciam ſ̄ꝫ alium modū a nunc dictis exiſtit hoibus. in ha bere quidē .n. non vti autem differentē vide mus habitum. quare ꝛ hr̄e aliqual̄r nō habere puta dormiētem ꝛ vinolētum. ſ; tn̄ ſic diſponū tur in paſſionibus exn̄tes. ire .n. ꝛ ɔcupiſcentie venereoꝝ ꝛ quedā talium manifeſte et corpus tranſmutāt. quibuſdā aūt et inſanias faciunt māifeſtū igit̄ qm̄ ſimil̄r habere dō incōtinētes his. dicere aūt ſermones eos qui a ſcia nullum ſignum eius quod eſt operari ſecūdū ſciam. et eni in paſſiōibus his exn̄tes demōſtratōes ꝛ v̄ ba dicūt empedoclis. ꝛ p̄mum diſcentes cōple ctunt̄ quidē ſermones. ſciunt aūt nequaq̄. opꝫ .n. ɔnaſci. Hoc autē tp̄e indiget. quare quēad modū ſimulantes ſic exiſtimandū dicere: ꝛ in cōtinentes. Adhuc autē ꝛ ſic natural̄r vti ali quis reſpiciet tamē. hec quidē .n. vl̄is opio. Alte ra autem de ſingularibus ē quorū ſenſus iā ꝑ prius. cum aūt vna fiat ex ipſis. neceſſariū cō cluſum h̄ quidē dicere aiā. in factiuis aūt ope rari ɔfeſtim. puta ſi omne dulce guſtare oportꝫ hoc autem dulce vt vinū: aut aliquod ſingula riū: neceſſariū potentē ꝛ nō ꝓhibitū ſimul hoc ꝛ operari. Qn̄ quidē igit̄ vl̄is inſit ꝓhibens gu ſtare. Hoc aūt qm̄ omne dulce delectabile. hoc aūt dulce: hoc operat̄. Si forte aūt ɔcupiā in exn̄te: hec quidē dicit fugere h̄. cōcupiſcētia āt ducit. mouere .n. vnāquāq̄ pōt ꝑticlarū. Qua re accidit a rōne aliqual̄r ꝛ opinione incōtinē tis agere. Non ɔrie autem ſeipām: ſed ſ̄m acci dens. ɔcupia .n. ɔtraria: ſ; nō opinio recte rōi. Quare ꝛ ꝓpter hoc beſtias nō incōtinētes age re. qm̄ nō habēt vl̄em opionem: ſed ſingulariū fantaſiā ꝛ memoriā. Qual̄r autem ſoluit̄ igno rantiā. ꝛ rurſus fit ſciens incōtinens. eadē rō que ꝛ de vinolento ꝛ dormiēte ꝛ nō ꝓpria huiᵘˢ paſſionis quā oportꝫ a phiſiologis audire. Qꝛ aūt vltima ꝓpoſitio ꝛ opinio ſenſibilis ꝛ p̄nci palis actionum. hanc vel nō habet in paſſione ens: vl̄ ſic hꝫ vt non erat. in hr̄e ſcire. Sꝫ dicere quēadmodū vinolentus que empedoclis. ꝛ ꝑꝑ non vl̄e neq̄ ſcientificum. ſil̄r eſſe videri extre mum terminū vl̄ ūm. ꝛ videt̄ qō querebat So crates accidere. Non enim p̄ncipal̄r viſa ſcien

tia pñte ſit paſſio:nec ipa attrabit̃ ꝓbter paſ/
ſionẽ:ſed ſenſibilis:de eo quidẽ igit̃ qꝺ eſt ſciẽ/
tez.vel nõ ⁊ qualiter ſcientẽ contingit inconti/
nenter operari tanta dicta ſunt.

HEc eſt tertia pars huius capituli. in qua
phs ponit verã ſolutõez dubitationis.ſ.
vtrum aliquis poſſit eſſe ſimul ſciens ⁊ incon/
tinens.⁊ continet duas particulas. in prima ꝑ
ticula ponunt̃ tres diſtinctiones per quas po/
teſt dubitatio tripliciter ſolui.in ſecũda ibi(ad
huc autem ⁊ hec naturaliter)ſoluit dubitatio/
nem ſm naturalem ꝓceſſum ſcientie practice
applicando predictas diſtinctiones ad ꝓpoſi/
tãz.in pͥma ergo particula ponũtur.3.diſtincti
ones.Prima eſt ꝙ ſcire eſt duplex ſcilicet ĩ ha/
bitu ⁊ actu.Scire in actu eſt actu conſiderare
ſecundũ ſcientiam.Scire in habitu eſt habere
habitum ſcientie.Aliquis enim dicitur ſciens
qui habet habitum ſcientie:licet actu non con
ſideret: ſicut habens artem ſillogizandi non
tamen actu ſillogizans dicitur ſcire ſillogiza/
re.dicitur etiaz aliquis ſcire ſillogizare qui ha
bet artem ſillogizandi ⁊ actu ſillogizat.p hãc
diſtinctionem poteſt dubitatio ſolui ꝙ aliquis
poteſt eſſe ſimul incontinens ⁊ ſciens in habi/
tu ⁊ non poteſt aliquis eſſe incontinens ⁊ ſciẽs
ſimul in actu.poteſt enim fornicari aliquis ſci/
ens in habitu ꝙ fornicari eſt maluz:ſed nõ po/
teſt aliquis fornicari ⁊ ſimul actu conſiderare
ꝙ fornicari eſt malum.hoc enim videtur durũ
vt dicit philoſophus ꝙ in actu conſideret ali.
quis eſſe malum.⁊ tamen operetur illud.ſ; nõ
eſt durum ꝙ aliquis operetur ſciens ⁊ non con
ſiderans illud eſſe malum.Et ſi dicatur ꝙ oĩs
habens ſcientiam eſt ſcienſ in actu.ſicut omne
habens ſanitatez eſt ſanuz in actu.ſed actu ſci/
ens non poteſt incontinenter agere.ergo nulꝰ
ſciens aliqd eẽ malũ põt ager̃ illꝺ.⁊ p ↄñs nul
lꝰ ſciẽs eſt incontinenſ.Dicendũ ꝙ ſcire in actu
eſt duplex.in actu pͦmo ⁊ in actu 2º. Scientia q̃
eſt habitus eſt actus pͦmus:ſed conſiderare ſ;
ſcientiaz eſt actus ſcꝺs.per hoc dicendũ ꝙ nul
lus ſciens actu 2º incontinenter agit.ſciens tñ
actu pͦ poteſt incontinenter agere. vnde ſciens
in habitu poteſt agere non ſcꝺm habitum.Exẽ
plum Euſtracij habens habitum grãmatice in
tendens circa aliquid aliud habens intellectũ
circa aliud occupatuz.interrogatꝰ de aliq̃ ſill'a
vtrum ſit breuis vel longa ⁊ dicat ꝙ eſt breuis
cum ſit longa peccat in grãmatica.quia non in
actu conſiderat illud quod queritur nec habet
intellectum circa hoc occupatuz. ſed circa aliꝺ
⁊ ita poteſt incontinens habens habitum ſciẽ/
tie peccare circa illud cuiꝰ ſcientiaz habet(Ad
huc quia 2º modi ꝓpoſitionũ)ſecunda diſtin/
ctio talis eſt.Sicut ſunt 2º modi ꝓpoſitionum
quibus vtitur ratio practica : ſcilicet ꝓpoſitio
vniuerſalis.ſ.⁊ particularis ideſt ſingularis,

ita dupliciter contingit ſcire.ſ.in vniuerſali ⁊ ĩ
particulari.Et per hanc diſtinctiõez poteſt ſol/
ui dubitatio ſic. Sciens ꝓpoſitionem in habi/
tu tam ꝓpoſitionem vniuerſalem q̃ʒ ſingularẽ
actu conſiderãs ꝓpoſitionem vniuerſalem et
non actu conſiderans propoſitõnem ſingularẽ
poteſt operari contra ſcientiaz quã habʒ in ha
bitu tam de vniuerſali q̃ʒ particulari.⁊ contra
ſcientiam in actu quã habʒ de ꝓpoſitione vni/
uerſali. vnde quando non conſiderat actu ipm
ſingulare poteſt agere contra ſcientiam quam
habet de vniuerſali ⁊ particulari ⁊ huius ratõ
eſt.quia ↄparationes ſunt circa ſingularia:hec
eſt ergo diſtinctio.Scire enim eſt dupliciter in
vniuerſali ⁊ in particulari.⁊ vtrunq; eſt dupl'x
ſcilicet in habitu ⁊ in actu contra ſcientiam in
vniuerſali tam in actu q̃ʒ in habitu poteſt quis
agere . ſed contra ſcientiam in particulari ⁊ in
actu non poteſt quis agere(Differt autem vni
uerſale)⁊ quia iaz locutus eſt de vniuerſali di
cens ꝙ ſciens vniuerſale poteſt preter ſcientiã
agere.⁊ hoc forſitan non eſt vniuerſaliter verũ
dicit qualiter eſt verum ⁊ qualiter non.⁊ dicit
ꝙ vniuerſale dupliciter accipi poteſt.vno mo/
do put eſt in ſeipſo abſolute non comparando
ipſuz ad ſingularia vt ſi dicatur ꝙ omni homi
ni conferunt ſicca . Alio modo poteſt accipi vt
eſt in re.i.vt continet ſub ſe certum ſingulare.
puta illud ſingulare.Iſti homini conferunt ſic
ca. vel iſte homo .vel hoc eſt ſiccum . Poteſt
ergo contingere ꝙ aliquis ſciat ⁊ in actu ⁊ ĩ ha
bitu vniuerſale ſecũdum ſe conſideratum.⁊ ta
men operetur preter ſcientiaz quã habʒ de vni
uerſali ſic conſiderato.Sed ſi operetur ſcienti/
am quã habʒ de vniuerſali in hoc conſiderato
ideſt in hoc ſingulari vel non habet. ideſt ha/
bitu non cognoſcit vel non operatur.i.contra
ſcientiam in actu ⁊ habitu quã habʒ de vniuer
ſali conſiderato in hoc ſingulari non poteſt age
re contra hoc ſingulare.quia eo ipo ꝙ habʒ ſci
entiã i actu de vl'i ↄſiderato put ẽ in h̃ ſingl'ari
habet ſcientiã i actu de hoc ſingulari.ſꝰ vtiq;
hos differret modos impoſe q̃ʒtum.i.multum
hoc eſt multum differt dicere impoſe accidere
ſm iſtos modos.ſ.ſcire in habitu ⁊ in actu ſcire
in vl'i ⁊ in particulari.qñ vno modo ſcire ⁊ age
re pter ſciam eſt incõueniens.⁊ alio mõ non eſt
incõueniens(Adhuc habere ſciam)tertia diſti
ctio eſt de ſcientia i habitu.Nam aliqs põt ha
bere ſciaz i habitu ⁊ nõ in actu dupl'r.vnoº põt
qs in vigilia.i.in bona diſpõne exñs hr̃e ſciam
⁊ nõ in actu ↄſiderare ſ illã.põt tñ ↄſiderare ſi
velit.⁊ tal' hʒ hitũ ſcie ſolutũ nõ ligatũ nec im
peditum.Alioº põt qs hr̃e hitũ ſcie ligatuz.ita
ꝙ ñ põt tc̃ exire i actũ.quõ dormiẽs vl' ebriꝰ dr̃
hr̃e hitũ ſcie:⁊ tal' hñs hitũ ſcie ligatũ vnoº dr̃
ſciẽs.alio modo dicit̃ non ſciens.ſecundũ eniz
ꝙ habet habitum ſcientie dicitur ſciens:ſed ſ;

ꝙ nõ poteſt exire in actum propter impedimẽ
tum dicitur nõ eſſe ſciens.Secũdũ iſtam diſti
ctionem ſoluitur dubitatio.3º modo ꝙ inconti
nentes ſunt ſimiles habentibus habitum liga
tum.incontinẽs enim ſunt ſimiles dormienti/
bus ⁊ ebrioſis.paſſiones enim vehementes.ut
ire concupiſcentie venereorũ ⁊ huiuſmodi paſ/
ſiones nõ ſolum tranſmutant animã: ſed trãſ/
mutant corpus.i.ipſuz corpus alterant ⁊ inſa/
nire faciunt.⁊ ponit Euſtratius exempluz.di.
Si enim quis ira detinetur videbimus vtiq;
eius oculos rubentes. Similiter aũt ⁊ ſi quis
vehemẽter diligit mulierem videbis vtiq; fa/
ciem eius pallidã.Similiter aũt ⁊ vehemẽter
diligentes mulieres a ſuperabundanti amore
in inſaniã conuerſi ſunt ⁊ extra ſe poſiti effecti
ſunt.Ex his ſoluitur dubitatio ſic. incontinen
tes ſunt ſimiles ebrijs ⁊ inſaniẽtibuſ.q; habẽt
habitum ſcie ligatum ſicut dormiẽtes.ſed dor
miẽtes ⁊ ebrij agunt quãdoq; cõtra ſciẽtiam li
gatam quã habẽt. ⁊ propter hoc incontinẽtes
cum ſint ſimiles his poſſunt agere cõtra ſcien/
tiaz ligataz.vnde agere poſſunt cõtra ſciẽtiaz
practicã in ſingularibus ligatã. (Dicere aũt
ſermones)ſed q; aliquis poſſet dr̃e.ꝙ inconti/
nẽtes dicunt ſermones qui vidẽtur procedere
a ſciẽtia ⁊ circa ſingularia ꝙ fornicari eſt ma/
lum.⁊ ꝙ fornicari cum hac muliere pulchra ẽ
fugiẽdum.⁊ ſic videtur ꝙ incontinẽtes nõ ha/
beant ſciẽtiaz ligataz.ſed ſolutam. ideo phus
excludit illud.d.ꝙ hoc.ſ.ꝙ dicũt ſermões ſci/
entie nõ eſt ſignũ ꝙ habeãt habitũ ſolutũ. qꝺ
patet per duo exempla.primũ eſt.illi qui ſunt ĩ
paſſionibuſ ⁊ ebrij ⁊ furioſi voce proferunt de/
mõſtrationes geometricas ⁊ dicunt verba Em
pedoclis. que ſunt difficilia ad intelligẽdum.
q; metrice phiam ſcripſit. ⁊ huiuſmodi ſermo/
nes ſunt ſermones ſcientie. ⁊ tamẽ ſic diſpoſiti
nõ habẽt ſciẽtiaz ſolutã.2ᵐ exemplũ eſt. pueri
cum primo adiſcunt litteraturã cũiungũt ſer/
mones quos ꝓferũt.ſ; ñ cognoſcũt eos nec mẽ
te intelligunt quid per ſermones quos ꝓferũt
ſignificatur. Ad hoc eni ꝙ homo ĩtelligat hiꝰ
ſermones quos in mẽte cõiungit:oportet ꝙ fi/
ant ei quaſi cõnaturalia per perfectã impreſſi
onem ipſoꝝ intellectui ad qꝺ homo indiget tẽ
pore.⁊ ita eſt de incontinẽte.quãuis eniʒ dicat
nõ eſt mihi bonũ proſequi tale delectabile.ta/
men nõ ita ſentit in corde. vnde eſtimãduz eſt
ꝙ incontinẽtes dicant huiuſmodi verba quaſi
ſyllabicãtes.q; aliud ſentiunt in corde ⁊ aliud
proferũt ore.⁊ ſic cum incontinentes agunt ha
bent ſciẽtiã impeditaz nõ potẽtem pro tũc exi/
re in actũ. (Adhuc aũt ⁊ hec vniuerſaliter)
hec eſt ſecũda particula tertie partis principa
lis in qua ponit quartã ſolutionẽ que procedit
ſecũdũ naturalẽ proceſſum ſciẽtie practice ap
plicãdo predictas diſtinctiones ad ſoluẽdum

dubiũ anſdictum.⁊ ſecũdũ Euſtratiuz Ariſto.
hanc probatiõem.i.ſolutiõem magis alijs ſo/
lutiõibus acceptat.primo igitur proponit na/
turalẽ proceſſum ſciẽtie practice.d.ꝙ aliquis
naturaliter reſpiciet cauſaz quare incontinen/
tes operãtur malum qꝺ ſciũt eſſe malum.opor
tet enim ſcire ꝙ in proceſſu ſciẽtie practice eſt
duplex opinio. vna quidem vl'is ut ꝙ omne in/
honeſtum eſt fugiẽdum.Alia eſt ſingularis cir
ca ea que per ſenſum proprie cognoſcũtur: ut
ꝙ ille actus.ſ. fornicari eſt inhoneſtus. Sicut
igitur in ſpeculatiuis ex propoſitione vl'i ⁊ pro
poſitione ſingulari neceſſario ſequitur ↄcluſio
vera. verbi gratia ſequitur neceſſario.Omnis
homo eſt animal.ſor.eſt homo.ergo ſor.eſt ani/
mal.ita in practicis ⁊ ſciuis ex opinione vl'i in
actu ⁊ opiniõe ſingulari in actu neceſſario ſeq/
tur opus ñ ſic̃ cõcluſio ex premiſſis.ſed tamen
ſequitur ſicut poſterius ſequitur ad prius. ut
pluuia ſequitur ad nubem. Sic igitur ſequit̃
opus.niſi opinãſ prohibeatur ab operãdo. ver
bi gratia.Si aliquis actu opietur ꝙ omne dul
ce eſt guſtãdum:⁊ etiaz actu opinetur ꝙ hoc ẽ
dulce:neceſſe eſt ꝙ ſic opinãs guſtet hoc niſi i/
pediatur a guſtãdo. vnde ex iſtis premiſſis.oẽ
dulce eſt guſtãdum hoc eſt dulce:de neceſſita/
te ſequitur.ergo hoc eſt guſtãdum.Sed ex opi
nione in actu de iſta vniuerſali.omne dulce eſt
guſtãdum.⁊ ex opinione in actu de illa ſingu/
lari.hoc eſt dulce.nõ de neceſſitate ſequit̃ opꝰ.
habẽs enim iſtas opiniões in actu poteſt impe
diri ab operãdo.ſed ſi nõ impediatur de neceſ
ſitate operabitur ⁊ guſtabit hoc.ꝙ in actu opi
natur eſſe dulce.Si autẽ ratio dicat ꝙ nulluz
dulce eſt guſtãduz.⁊ de iſta vniuerſali aliquis
habeat opiniõem ⁊ concupiſcentiam ſit vehe/
mens ad fruẽdum delectabili ⁊ offeratur ali/
quod dulce.⁊ opinetur hoc eſſe dulce.tunc ha
bens iſtam opinionem vl'em.nullum dulce eſt
guſtãdum.⁊ opiniõem particularem.quoniaz
hoc eſt dulce.incontinẽter aget propter concu
piſcẽtiam cõtra rationẽ vl'em guſtãdo illꝺ dul
ce.Sic igitur patet ꝙ incontinens propter cõ/
cupiſcẽtiã cõtra rationẽ vl'em operabitur.⁊ ſic
ſoluitur dubitatio ꝙ aliquis habẽs opiniõem
vel ſciaz in vl'i ⁊ opionẽ in ꝑticulari poterit eẽ
incõtinẽs.q; ſcia quã hʒ in vl'i ẽ ligata per con
cupiam.ita ꝙ rõ vl'is inſurgẽte cõcupia vehe/
mẽti ñ põt ꝓhibere motũ cõcupie. cõcupia.n.
vehemẽs ñ ſoꝰ cõmouet aiaz.ſed ẽt vnãquãq;
ꝑticulaꝝ corporis.⁊ ſic cadit a rõe vl'i.qñ nul/
lũ dulce guſtare opʒ.⁊ ab opione ꝑticulari.qꝛ
h' eſt dulce incõtinẽtẽ eẽ aliq̃l'r.Et dicit h̃ Eu/
ſtratius ꝙ Ari.dixit.ſ.aliq̃l'r ut oñdat.qñ non
ĩmediate incontinẽs eſt a ratione vl'i ⁊ particu
lari opinione.Sed per mediã cõcupiſcentiam
que contrariã facit opinionẽ vl'em ⁊ ꝑticularẽ
opinio eni particularis.d.ꝙ h̃ eſt dulce.nõ eſt

cōtraria opinioni vlī dicēti. nullū dulce guſtare oꝫ. qualē. n. ꝯrietatē hñt. iſta. n. ñ ſunt ſm ſe ꝯria. nullū dulce guſtare oꝫ. ⁊ hoc eſt dlce. fiūt aūt cōtraria ſꝫ accidēs. qꝛ. n. accidit cōcupiſcētie cōuenire particulari opioni ⁊ cogere guſtuꝫ guſtare hoc dulce hꝰ gratia ſunt ꝯria op. vlis ⁊ particularis. ꝯcupiſcētia enī ē faciens hec ꝯria .ſ. rōꝫ vlēꝫ ⁊ opinionē particularē. ſed op. particularis ſꝫ ſeipſaꝫ nō eſt cōtraria rōni vlī. hec euſtratius. Intelligēduꝫ eſt ꝙ op. vlis ⁊ op. particularis nō ſunt cōtraria. ſed opio particulari cū cōcupiſcētia ē cōtraria q̄ꝛꝰ ad operatōꝫ rōi ſeu opioni vlī. qꝛ op. particularis ⁊ cōcupiſcētia faciunt incōtinetē operari cōtra dictamē rōis vlis. Rō. n. vlis dictat ꝙ nullū dulce eſt guſtādū. ⁊ opio particularis dicit hoc eē dulce ⁊ ex hac opione ꝑticlaricū cōcupia vehementi operaꝛ incōtinēs ⁊ guſtat hoc dulce. vnde ꝑ tāto dr̄ ꝙ opio particularis eſt cōtraria opinioni vlī nō ſm ſe. qꝛ nō ſola opio particularis facit icōtinētē agere ꝯ rōꝫ vlēꝫ. ſꝫ opio ꝑticulari cū cōcupia faꝛ ꝙ icōtinēs agit ꝯ rōꝫ vlēꝫ ⁊ h̄ ꝯrietaſ ē iter operatiōꝫ ⁊ dictamē rōis vlis. Nā ratio vlis dictat vnū: ⁊ rō particularis cū cōcupiſcētia operaꝛ cōtrariū. Et ſi dicaꝛ ꝙ prius dcm eſt. ꝙ cōtra ſciam in vlī in actu ⁊ in particulari in actu nō pōt aliquis operari. ⁊ h̄ videꝛ phs dicere cōtrariū. Dicēdū ꝙ cōtra ſciam in vlī ñ ligatā ⁊ oppionem particulareꝫ in actu nō pōt aliquis operari. tñ ꝯ ſciam in vlī ligatā ⁊ opinionē particularē i actu pōt quis agere ⁊ agit. ſ. icontinēs. ⁊ hec eſt quarta ſolutio dubitatiōis .ſ. ꝙ aliquis eſt ſimul ſciēs i uniuerſali: ſcia tñ ligata: ⁊ ſciēs in ꝑticulari ſcia ſoluta ⁊ in actu ⁊ tñ eſt icontinēs agēs ꝯtra rationē i uniuerſali ligataꝫ. Sciēdū ē hic ſm aliquos ꝙ quedā propoſitio uniuerſalis eſt ipſius ratiōis: ⁊ quedam ꝯcupie ꝓpō vlis rōis ē iſta. nꝰ dulce ē guſtādū ex horā vlis ꝯcupie ē taꝛ oē dulce ē guſtabile ⁊ ꝑ ꝯñs delectabile: ⁊ icōtinēs ſilogiꝫādo practice ſumi miorē ſub maiori ꝯcupiſcētie ſic: omne dulce oꝫ guſtare hoc ē dulce: ⁊ ſequiꝛ ꝯcluſio opatiōis quia guſtabit hoc dulce ſi nō ſit ꝓhibitus. Michi tñ videꝛ ꝙ ꝯcupiſcētia cū ſit paſſio exiſtēſ i ꝑte ſenſitiua nō habet aliquā vlēꝫ i quā inclineꝛ: ſed ſolū iclinaꝛ in ꝑticularia ipſe tñ icontinēs habet duas ꝓpoſitiōes vlēs ⁊ ſub vna ſumit minorē in practice ſillˀando. ſed ꝯcupiſcētia ñ inclinat in illā vlēm. ſed in particularia cōtēta ſub illo vlī. (Quare ⁊ ꝑꝑ hoc) ex his cōcludiꝛ vnū corrlariū. ſ. ꝙ beſtie nō ſunt incōtinētes. ⁊ hec eſt ꝯ. 5. hꝰ libri. ꝓbaꝛ ſic. Ois incontinēs hꝫ vlēm opiniōꝫ cui cōtrariaꝛ ꝯcupiſcētia mō quo dictū eſt: ſed beſtie nō habent vlēꝫ opionem. ſed mouētur a ſenſu vel a fantaſia ſeu memoria que ſoꝰ ſunt ſingulariū. igitur ⁊c̄. (Qualiter āt ſolniꝛ) ſoluit vnā dubitationē. cū. n. ois incontinēs ſit ignorās in ꝑticulari ⁊ in actu: illud eſſe malū qd̄ operaꝛ eſt dubitatio qualiter ſoluiꝛ ignorātia incontinēti. Ad quā rñdet phs dicēs ꝙ eodē mō ſoluiꝛ ignorātia incontinētis ⁊ ignorātia vinolēti aut dormientis: Soluiꝛ āt ignorantia inebriati ⁊ dormientis ꝑ trāſmutatiōꝫ factā circa corpus. iſte. n. paſſiones ira cōcupiſcētia ⁊ hꝰ trāſmutāt corpus ut dictū eſt: ⁊ hanc tranſmutatiōꝫ corꝑalē ⁊ qd̄ ab hiꝰ trāſmutatiōe cauſaꝛ: opꝫ amoueri ad hoc ꝙ hō reaſſumat ſciaꝫ quā ꝑ hꝰ paſſiones perdidit ſꝫ illud magis pertinet ad phos .i. ad naturales. Euſtratius ponit exꝰ dꝰ ignorātie ⁊ diſſolutiōis eiuſd̄ ſic. di. Queadmoduꝫ igiꝛ ſi quis eſt grāmaticꝰ. deinde inebriaꝛ aſcēdūt vaporationes ⁊ inteꝰ obtenebrāt: ⁊ quouſꝫ dñetur euaporatio nō poteſt ut grāmaticꝰ operari. poſt ſolutam tamē euaporationem tūc poteſt operari. ſic ⁊ in incontinete. cognoſcit quidē quoniā maluꝫ eſt mechari. a concupiſcētia aūt vehemēti grauatur intellectus eꝰ ⁊ perdit talē cognitiōꝫ ⁊ ſciam vſqꝫ quo dñatur cōcupia vehemēs. poſt ſolui iſta cōcupiam vehemēteꝫ cōfeſtim diſſoluiꝛ ⁊ ignorātia: ⁊ rurſus ſciam ⁊ cognitiōꝫ quā hūit de mechari reaſſumit: qm̄ malū eſt mechari. (Quia aūt ē vltima ꝓpō) ſoluit rōꝫ ſocratis ſuperius in dubitationibꝰ poſitā per quā voluit deſtruere incontinētiam ꝓbando ꝙ nullus operaꝛ malū ſciens illd̄ eē malū qd̄ operaꝛ: cū nulla cōcupiſcētia aut paſ poſſit vicere aut trahere ſciaꝫ. Iſtā rōꝫ ſoluit phs. d. ꝙ ꝓpō ⁊ opinio vltima ſenſibilis. i. ſingularis accipiꝛ per ſenſuꝫ ⁊ principaliter in actionibus. Nā actiōes ſunt circa ſingularia hiꝰ propōnē ſingularem vel opionē de ſingulari ñ habet in habitu vel habet in habitu ligato vt ñ poſſit exire in actū ꝯſiderandi vel ſciēdi: ſed h̄ mō loquitur de his ſicut ebrius dicit verba ēpedoclis. vnde ſingulare. cuius ignorātiā hꝫ incontinēs ꝑꝑ paſſionē ñ eſt ſciētificuꝫ cū ñ ſit vlē: ⁊ ſcia ſoꝰ eſt vlium. vñ incontinēs ñ opaꝛ circa vlia quoꝝ ſciam habet ſed circa ſingularia quoꝝ ſciam ñ hꝫ. ſed eſtimatiōꝫ vel opionē particularē. id̄ nō eſt miꝝ ſi falliꝛ circa ſingulare. cꝰ ſciam ñ hꝫ. hec eſt g̊ reſpōſio ꝙ ſcia que principalis eſt ⁊ eſt pricipalior q̄ꝫ aliq̄ paſſio ñ vinciꝛ nec trahiꝛ ab aliqua paſſione. ⁊ hoc q̄rebat ſocrates in ſua rōe. dicebat. n. ꝙ impoſſe eſt eſſe aliquē hñtē ſciam ⁊ decipi ſm ſciam ꝓpriā quā hꝫ: ⁊ h̄ cōcedimꝰ. incōtinētes. n. non decipiꝛ circa vlia. quoꝝ ſciam hꝫ. ſed circa particularia quoꝝ nō eſt ſcia. de hoc igiꝛ ſiue incōtinēs ſciēs vicaꝛ: ſiue ñ ſciēs ⁊ ſi ſciēs viciꝛ q̄rꝛ ſciēs vtꝰ ſciam hñs vel opionē ſatis dictum ē: Sciēda ſunt h̄ duo. priꝰ ꝙ ꝓpō circa quā decipitur incōtinēs ⁊ cuius ignorātiam habet. nō ē minor ſilli practici. ſed eſt ꝯ. in ſillˀo practico: verbi gratia. ſit iſte ſillˀs practicuſ. nullū dulce eſt guſtādum. hoc eſt dulce. g̊ hoc ñ eſt guſtādū. circa minorē huius ſilli ñ decipitur incōtinens. qꝛ bene nouit ꝙ hoc eſt dulce. ſꝫ circa cōcluſionē decipitur. ⁊ eaꝫ ignorat actu propter cōcupiſcentiā vehementē. 2º eſt intelligenduꝫ ꝙ habēs ſciam vlēm maioris in ſillˀo practico: ⁊ opinionē particularē in actu: de minori propoſitione poteſt ignorare cōcluſioneſ ⁊ decipi circa eam. quādo. ſ. ñ applicat actu premiſſas ad inuicē reſpectu cōcluſionis inducende: ſed quādo actu applicat premiſſas ⁊ ad inuiceꝫ et ad cōcluſioneꝫ ñ poteſt ſcire premiſſas ⁊ ignorare cōcluſiōꝫ: ⁊ hoc dicit phs in princiº primi poſterioꝝ. Simul inducēs cognouit. nūc aūt incōtinēs q̄uis ſciat maiorē ſilli practici: et ēt minorē. tamē in hora paſſionis ñ applicat actu premiſſas ad cōcluſionē inducēdo actualiter cōcluſionē ex premiſſis propter cōcupiſcētiaꝫ vehemētem. ⁊ ideo ñ eſt mirū ſi decipiatur circa cōcluſionē ⁊ eā ignoret in particulari.

Capitulum quartuꝫ

de materia cōtinētie ⁊ incontinētie. in quo oñditur circa quales delectatōnes humanas dicitur aliquis diuerſimode continēs aut incōtinēs. diuidēdo delectabilia in neceſſaria ⁊ eligibilia ⁊ circa que dlectabilia diciꝛ aliquis ſimpliciter incōtinēs: ⁊ circa que ñ ſimpliciter ſed cū determinatiōe. Itē diuidit delectabilia in eligibilia natura ⁊ in eligibilia cōtra naturā ⁊ intermedia: ⁊ ꝙ circa ñ naturaliter eligibilia ⁊ intermedia ñ eſt continētia aut incontinētia ſimpliciter. ſed cum appoſitione.

Utrum autem eſt aliquis incōtinēs ſimpliciter: vel ois ſm partē ⁊ ſi eſt circa qualia eſt dicēdū deinceps. Quoniā quidē igitur circa delectationes ⁊ triſtitias ſunt ⁊ continētes ⁊ perſeuerātes ⁊ incōtinentes ⁊ mobiles maꝰ.

Iſtud eſt capꝰ 4ꝰ primi tractatus. in q̊ determinatur de materia continētie ⁊ incōtinentie tā de materia continētie et incōtinētie que ñ dicuntur ſimpliciter: ſed cū additiōe. oñdēs circa quales delectatiōes hūanas dicitur aliquis diuerſimode continēs aut incontinēs. et cōtinet. 4. partes principales. In prima ponit dubitationes addēs materiā generalem circa quā ſunt continētia ⁊ incontineutia. In ſa ibi. (Qd̄ aūt ſunt hec) ponit diuiſiōem bimēbrem delectabiliū. que eſt i delectabilia nc̄cia ⁊ ñ neceſſaria. ut per hoc ſciaꝛ circa qualia delectabilia ſunt continētia ⁊ incontinētia ſimplr̄ dicte. ⁊ circa qualia ñ. In. 3. parte ibi (Et ꝑꝑ hoc i id̄) cōꝑat continētiam ⁊ incontinētiam ad tēperantiā ⁊ intēperantiā ſm cōueniētiam ⁊ drīaꝫ In. 4. parte ibi (Quia aūt cōcupiſcentiaꝝ) ad manifeſtationē beſtialitatis diuidit delectabile in. 3. mēbra. ſ. in dlectabile natura eligibile: in delectabile cōtra natura eligibile: ⁊ delectabile intermeꝰ: qd̄ nec natura nec ꝯtra naturā eſt eligibile addēs illud qd̄ de eis eſt maꝰ. ſ. q̄ eſt materia generalis circa quā negociaꝛ cōtinēs ⁊ incontinēs ⁊c̄. In prima igitur parte mouet duas dubitatōes. prima eſt vtꝰ aliquiſ ſit incontinēs ſimplr̄ vel oēs incontinētes dicuntur incontinētes ſm partē. ⁊ per ſimplr̄ icontinētem intelligit incontinētem ſine appoſitiōe vel determinatiōe ut alibi diciꝛ. Simpliciter dico ꝙ ñ cū addito: ⁊ per incontinētem ſm partē intelligit incontinētem dictū cū appoſitiōe. verbi gratia. incontinēs furoris dicitur eē incontinēs ſm partē. qꝛ cū determinatione. ſc̄da dubitatio eſt. Suppoſito ꝙ aliquis ſit incontinēs ſimpliciter. eſt duꝰ circa qualē materiam dicitur aliquis ſimpliciter incōtinēs aut circa irā vel furorē vel delectatōes vl̄ triſtitiaſ (Quꝰ quid̄ igitur) addit materiā generalē circa quā ſunt. d. ꝙ maꝰ eſt ꝙ continētes ⁊ incontinētes perſeuerantes ⁊ molles dicūtur circa delectatiōes ⁊ triſtitias ſiū circa dlectabilia ⁊ triſtia.

Quia autem ſunt hec

quidē nc̄cia facientiū delectatiōꝫ. hec aūt eligibilia ſm ſeipſa. habēt aūt ſuperabūdātiam. Nc̄cia quidē ſunt corporalia: dico aūt talia ⁊ q̄ circa cibū ⁊ venereoꝝ oportunitatē. ⁊ talia corporalium. circa que intēperātiam poſuimus ⁊ temperātiam nc̄cia quidem enim. eligibilia āt ſm ſeipſa. dico aūt puta victoriam honoreꝫ diuitias ⁊ talia bonoꝝ delectabilium. eos quidē igitur qui ad h̄ preter rectā ratiōeꝫ ſuperexcedūt eam que in ipſis ſimpliciter quidem nō dicemus incōtinētes apponētes aūt hoc pecuniarum incōtinētes ⁊ lucri ⁊ honoriſ ⁊ ire. ſimpliciter aūt ñ ut alteros ⁊ ſm ſimilitudinē dictos queadmodū homo qui olimpia vicit. illi autē cōis ratio propria parum differebat: ſed tamē altera erat. ſignū autē. incōtinētia quidē enim vituperatur nō ut peccatū ſolū: ſed ut malitia quedā vel ſimpliciter exiſtēs vel ſm quādam partē. hoꝝ aūt nulluſ. eoꝝ aūt que circa corporales voluptates circa quas dicimus tēperatū ⁊ intēperatum vel qui nō eligendo in nō eligere delectabiliū perſequēs ſuperabūdātias: ⁊ triſtiū fugiēs eſuriei ⁊ ſitis ⁊ caloris ⁊ frigoris ⁊ ois que circa tactum ⁊ guſtū ſi preter electōꝫ ⁊ intellectum incōtinēs dicitur nō ſm appoſitionē. quoniā circa h̄ queadmodū ire: ſed ſimpliciter ſoꝰ. Signū aūt ⁊ enim molles dicunꝛ circa has: circa illaꝝ autē nullam.

Hec eſt ſa pars huius capituli. in qua ponit diuiſionē delectabilium. ut per hoc ſciatur circa qualia delectabilia ſunt continentia ⁊ incōtinētia ſimpliciter dicte. ⁊ circa qualia ſunt continētia ⁊ incontinētia dicte ſm partē. diuidit g̊ ꝓ delectabile. d. ꝙ facientium delectationeꝫ. i. delectabilium quedam ſunt neceſſaria. ſ. ad vitaꝫ humanā. ⁊ quedā ſunt ñ nc̄cia

ſed eligibilia vnde hec eſt diuiſio. delectabiliū quedā ſunt nccīa ⁊ quedā eligibilia: delectabilia nccīa ſunt illa ſine quibus homo nō poteſt viuere. cuiuſmodi ſunt delectabilia corpalia: ut cibus ⁊ potus ⁊ vſus venereoꝝ delectabilis eſt ⁊ nccīus habentibus quaſdā egritudines: ut dicit Euſtratius. comedere.n. ⁊ bibere moderate nccīum eſt ⁊ delectabile. Sed in his eſt ſuperabundantia que eſt vituperabilis. ſupra enim ſaturitatē bibere ⁊ comedere: vituperabile eſt delectabilia non nccīa: tamē eligibilia ſunt ſine quibus homo poteſt viuere. cuiuſmōi ſunt honor diuitie victoria. iſta.n. non ſunt neceſſaria ad vitā humanā. omnes tamē eligunt iſta. ſ. ditari honorari vincere habere gloriaꝫ ⁊ poteſtatē. in his tamē eſt ſuperabundātia que contingit ſuperabundāter appetere ditari et honorari. (Eos quidē igitur) Ex iſta diſtinctione delectabiliū apparebit circa qualia delectabilia. dicitur aliquis continēs vl' incōtinēs ſimpliciter ⁊ circa qualia delectabilia dicitur aliquis continēs vel incontinēs ſm partem. et primo oſtendit qualiter circa delectabilia non nccīa dicitur aliquis cōtinēs vel incōtinēs. d. ꝙ illi qui circa predicta bona non nccīa ſuperexcellenter ſtudent ⁊ appetunt preter ratiōem rectā nō dicūtur incōtinētes ſimpliciter: ſꝫ cū aliquā additione: ut qui ſuperabundanter ſtudent circa diuitias acqurendas aut honores ꝯſ ndos. nō debet dici incōtinēs ſimpliciter. i. ſine determinatione: debet.n. dici ꝙ talis eſt incōtinēs pecuniarum vel lucri vel honoris. ⁊ ꝗ circa hi⁹ bona nō neceſſaria moderate ſtudet ⁊ ea appetit ſm ꝙ recta ratio dictat nō debet dici cōtinēs ſimpliciter. i. ſine determinatiōe: ſꝫ dicitur cōtinēs pecuniaꝝ aut lucri vel honori quaſi alteri ſint ſimpliciter incōtinētes ⁊ incōtinētes dicti ſm partes: ut incontinens ire vel lucri. iſti.n. nō dicuntur incōtinētes niſi ſ ſilitudinē. in h.n. ꝙ ſuperexcellēter ſeu ſuperflue ſtudent circa propriā materiā: ut circa diuitias aut honores ⁊c̄. aſſimilātur incōtinētibus ſimpliciter qui ſuperflue appetunt ⁊ proſequūtur delectationes corporales: vnde incōtinēs ſm partē parum videtur differre ab incōtinēte ſimpliciter. qꝛ nō dr̄t ab eo niſi per determinationē ſuperadditā. verbi gratia. quidam homo cuius nomē propriū ignorabatur vicit in olipiade: ⁊ poſtea vocabatur homo qui in olīpiade vicit. ⁊ illud nomē. ſ. homo qui in in olīpiade vicit. parum videt̄ differre a cōmuni ratiōe homis. hoc eſt ab hoc cōi noīe homo. dr̄t tamē ab eo per determiaionē ſuperadditā. ſ. qui in olimpiade vicit. (Signū autem) ꝙ aūt circa bona nō neceſſaria nō eſt aliquis ſimpliciter incōtinēs. probatur. ⁊ hec eſt ꝯ⁰. 6. que probatur ſic. Jncōtinētia circa bona ñ neceſſaria ñ vituperatur tāꝙ malitia cum oīs huiuſmodi cōtinētia tēdat in bonum: ſed ſolum vituperatur tāꝙ pccm̄. ſ. qꝛ ſuperflue ⁊ inordinate cōtra rectam ratiōꝫ tendit in bonum ⁊ ille exceſſus eſt peccatū: ⁊ ñ eſt malitia cum ñ tēdat in malum: ſed icōtinētia vituperatur ñ ſolum ut peccatū. ſ. propter exceſſuꝫ: ſed vituperatur ut malitia queda per quā ſuperflue tēditur in aliqd̄ malum. delectationes enim corporales circa quas eſt incōtinentia ſunt turpes ⁊ ſimiles: ut pꝫ ex 3⁰. h⁹ nec ſunt appetende hōi niſi propter neceſſitatē. ⁊ ideo cōtinētia ſemper tēdit in malum ⁊ in turpe: ⁊ eſt malitia ſimpliciter vel ſ partes. cū.n. ratio ⁊ appetitus tēdunt in malum. tunc eſt malitia ſimpliciter que opponit̄ virtuti morali. ⁊ hi⁹ malitia eſt intēperantia. quādo vero appetitus tēdit in malū: ⁊ ñ rō. tunc ē malitia quedā: ⁊ ſic incōtinētia eſt malitia ſm parteꝫ. igitur circa bona ñ neceſſaria ñ eſt aliquis ſimpliciter incōtinēs. Euſtratius exponit iſtā literā (Jncōtinētia vituperatur ñ ſo⁹ ut pecca⁹ ſed ut malitia quedā vel ſimpliciter vel ſ q̄dā partē) ſic. incōtinētia vituperatur: ñ ſolum ut peccatū. ſ. ut excedēs rectam ratiōꝫ: vnde per peccatū intēdit exceſſum a recta ratione: ſꝫ ut malitia vel ſimpliciter. i. perfecta malitia que cōtrariatur virtuti morali vel ſm partē q̄daꝫ. ſ. ut eſt approximās malitie. ñ enim eſt incōtinētia malitia ſimpliciter ſeu per ſe. qꝛ malitia habet ratiōꝫ corruptā. incōtinentia aūt habet rationē ſanā: appropinquat tñ malitie. qꝛ incōtinētia habet appetitū corruptū tēdentem in malum ſicut ⁊ malitia perfecta. iō dicitur eſſe malitia ſm partē. qꝛ habet vnū requiſitum ad perfectā malitiā. ſ. appetitū peruerſum (Eorū aūt que circa corporales) viſo qualiter aliquis dicitur incōtinēs circa delectabilia ñ neceſſaria ſed eligibilia: ph̄s docet qualiter aliqs dicitur incontinēs circa delectabilia neceſſaria: utpote circa nutritiua ⁊ venerea circa que ſūt tēperātia ⁊ intēperantia dicuntur ſimpliciter incōtinentes. illi.n. qui ñ ex electione ſed ex vehementi paſſione proſequūtur ſuperabundantias delectationū corporaliū ⁊ fugiunt triſtitias oppoſitas. ſ. famē ⁊ ſitim ⁊ alia hi⁹ que pertinent ad tactū ⁊ guſtū dicūtur incontinētes nō cū aliqua additione ut dicebatur incontinens ire vel lucri: ſed dicūtur incontinētes ſimpliciter ſine aliqua additione. (Signū aūt) ꝙ āt ſolum circa delectatiōes ⁊ triſtitias corpales eſt aliquis incontinēs ſimpliciter probatur. ⁊ hec eſt concluſio. 7. que probatur per qd̄dam ſignum ſic. circa idem ſunt. icontinētia ⁊ mollities: ſed mollities ſoluꝫ eſt circa ea que ſunt tactus ⁊ guſtus. molles enim non dicuntur circa triſtitias oppoſitas delectationibus nō neceſſarijs. nō.n. dicitur aliquis mollis. qꝛ ñ pōt pati paupertatem aut ihonorationem aut aliquid huiuſmodi.

Et propter hoc in idem

icōtinētē ⁊ intēpatū ponim⁹ ⁊ cōtinētē ⁊ tēpatū: ſed nō illoꝝ nullū ꝑpter eaſdē aliqualr̄ voluptates ⁊ triſtitias eē. hi ſunt quidē circa hec ſed nō ſilr̄ ſunt: ſed hi quidē eligunt. hi āt non eligunt: ꝑꝑ qd̄ magi intēperatū vtiq; diūs. qm̄ nꝫ cōcupiſcens vel quiete ꝓſequit̄ ſuperabundantias ⁊ fugit moderatas triſtitias. hūt qui ꝑꝑ cōcupiſcere valde. quid.n. vtiq; ille faceret ſi adeſſet cōcupiſcentia iuuenis ⁊ circa nccīoꝝ indigentias triſtitia fortis.

Hec eſt tertia pars principalis in qua ph̄s cōpat continētiā ⁊ incōtinentiam ad tēperantiā ⁊ intēperantiā ſm conuenīētiaꝫ ⁊ differentiā. ⁊ ꝓ ſm conuenientiā. ⁊ cōueniūt in h ꝙ ſunt circa idē. ſ. circa delectationes tactus ⁊ guſtus que dicūtur delectationes corporales. ⁊ tñ incontinēs ⁊ intēperatus nō ſunt idē. nec cōtinens ⁊ tēperatus ſunt idē: quāuis ſint circa idē. ſed dr̄nt incontinens ⁊ intēperatus. qꝛ intēperati agunt ex electione rōis corrupte in eis. incontinētes aūt agunt victi a cōcupiſcentia: ⁊ cōtinens ⁊ tēperatus dr̄nt. qꝛ cōtinēs hꝫ cōcupias vehementes ⁊ fortes quas vincit. ſꝫ tēperatus habet concupias moderatas nō fortes aut vehementes (propter qd̄ magis vituperatur) ex iā dictis cōcluditur. ꝙ intēperatus magis vituperatur q̄ꝫ incōtinēs. ⁊ ideo īfra ponitur vna ꝯ⁰ ſed nō h. qꝛ principalis ⁊ plurib⁹ modis probabit̄ inferius q̄ꝫ h. cā aūt propter quā intēperatus eſt vituperabilis magis q̄ꝫ incōtinēs eſt iſta. qꝛ intēperatus peccat proſeqn̄do ſuperfluas delectationes ⁊ moderatas fugiēdo triſtitias ñ propter cōcupiſcentiā vehementē. qꝛ ñ habet cōcupiſcentiam vel ſi habet quietam habet. hoc eſt remiſſam cōcupiſcētiā habet. Sed incōtinēs proſequitur ſuperfluas delectationes propter vehemētem cōcupiſcentiam. ſed ille qui peccat ex electione ⁊ ñ ꝑpter cōcupiſcētiam vehemētem magis peccat: ⁊ magis eſt vituperabilis q̄ꝫ ille qui peccat propter fortē ⁊ vehemētem cōcupiſcētiam. quid enim faceret ille qui ñ peccat propter cōcupiſcētiaꝫ. ſ. intēperatus ſi adeſſet ei fortis ⁊ vehemens cōcupiſcētia qualis eſt iuuenū. aut triſtitia fortis propter indigentiā ⁊ defectū nccīorum. ſ. cibi ⁊ potus ac venereoꝝ. q. d. multo deteri⁹ ageret q̄ꝫ mō agit incōtinēs. Licet. dicit h. intēperatus ut ſuperius dictū eſt melior eſt incōtinēte ex ea parte qua ſanabilior eſt recta perſuaſione. ex ea vero parte qua ſequitur concupiſcentias ⁊ malū operatur nulla ui illectus ⁊ abſtractus deterior dicit̄. nec eſt cōtrarium qd̄ dicit̄ hic ⁊ dictū ſuperius. qꝛ nō ſm idem ſed ſm diuerſa: vterq; alteri ſupponitur h Licet.

Quia āt concupiſcentiarꝫ

⁊ delectationū. he quidē ſunt gn̄e honoꝝ et ſtudioſoꝝ. delectabiliū āt quedā natura eligibilia. quedā aūt contraria hoꝝ. quedā autem intermedia quēadmodū diuiſimus prius. puta pecunie ⁊ lucrū ⁊ victoria ⁊ honor. ad oīa aūt ⁊ talia ⁊ intermedia nō in pati ⁊ cōcupiſcere ⁊ amare vituperant̄: ſed in aliqualiter ⁊ ſuperabundare. propter qd̄ quanti quidē preter rōꝫ vel dn̄antur vel proſequūtur eoꝝ que natura aliquid pulchroꝝ ⁊ bonoꝝ. puta circa honorē ⁊ magis q̄ꝫ oſtendentes veluti circa filios ⁊ parentes: ⁊ enī h bonoꝝ ⁊ laudantur qui circa h ſtudent. Sed tamē eſt quedaꝫ ſuperabūdantia ⁊ in his. ſi quis quēadmoduꝫ niobe rebellet ⁊ ad deos vel quēadmodū ſathyrus philoſophator cognominatus circa patrē. valde eī videbit̄ deſipere. Malitia quidē h igitur nulla circa h eſt: propter qd̄ dictuꝫ eſt. qm̄ natura eligibiliū vnūqd̄q; eſt: propter ſeipſum. praue autem ⁊ fugiende ſunt ipſoꝝ ſuperabūdātie. ſilr̄ aūt neq; incontinētia. Jncontinētia eniꝫ ñ ſo⁹ fugienda ſed ⁊ vituperabiliū eſt. propter ſimilitudinē aūt paſſionis apponētes ad incōtinētiam circa vnūqd̄q; dn̄t. puta malū medicū ⁊ malū hypochritā quē ſimpliciter vtiq; nō dicerent malū: quēadmoduꝫ igitur nꝫ h propter nō malitiam eē vnāquāq; ipſaꝝ. ſed in ſm analogum ſimilitudinē ſic videt ⁊ illic exiſtimādū ſolā incōtinētiam ⁊ cōtinētiam eſſe. que ē circa eadē tēperantie ⁊ intēperantie. Circa iram aūt ſ ſimilitudinē dicim⁹: ꝑpter qd̄ ⁊ apponētes incontinentem ire quēadmodum honoris ⁊ lucri aimus.

Diuiſo delectabili in delectabile nccīum ⁊ delectabile eligibile in hac parte. 4. h⁹ capituli ad manifeſtationē beſtialitatis dīdit delectabile in. 3. mēbra narrans circa qualia delectabilia eſt cōtinentia ⁊ incontinentia ſimpliciter: ⁊ etiam circa que ſunt continētia ⁊ incontinētia nō ſimpliciter: ſed cū additione. Diuiſio delectabiliū quā h ponit tal' ē. delectabiliū quedā ſunt naturaliter eligibilia ut illa in qua natura inclinat ⁊ quedā ſunt contraria horū. ut delectabilia cōtra natura. i. cōtra inclinationē nature. ⁊ quedā ſunt intermedia ⁊ illa ſc̄ vt exponit expoſitor comunis vt pecunia lucꝝ honor ⁊ hi⁹: ⁊ circa naturalia delectabilia ⁊ intermedia non vituperatur aliquis ex hoc ſolū ꝙ patitur eoꝝ concupiſcentiaꝫ: aut amorem ſꝫ ex modo concupiſcendi ſcilicet ex modo concupiſcendi ſuperflue ⁊ ſuperexcellēter. euſtraci⁹ exponit aliter ſcilicet ꝙ eligibilia naturaliter ſunt vt victoria honor diuitie pecunie lucrum ⁊c̄. q̄dā enī iſtoꝝ ē ſ ſe ⁊ ſ naturā ſuā eligibile ſuperflue ⁊ ſuperexcellēter. Euſtratius expōit alr̄. ſ. ꝙ eligibilia naturalr̄ ſunt ut victoria honor diuitie pecunie luc⁹ ⁊c̄. quedaꝫ.n. iſtoꝝ eſt ſm ſe ⁊ ſm naturā ſuā eligibile: ⁊ quedaꝫ ſunt

cõtraria his.ſ.naturaliter fugiẽda ut comedere carnes crudas quibuſdã videt̃ delectabile. Intermedia ſunt ut comedere ⁊ induere veſtẽ: delectabilia ſunt que nꝫ ẜm ſui naturã eligibilia ſunt nꝫ fugienda. fiũt aũt a nobis nc̃cia ꝑꝑ ⁊ indigentiã. digeſtio.n. ⁊ expulſio que cõedimus indigem⁹ alteris ut ventrẽ impleamus: ⁊ hec expõ eſt melior q̄ꝫ precedens. (Propter qđ q̄ꝛti) ⁊ qꝛ iſta delectabilia naturalr̃ eligibilia ſunt. hoc eſt ẜm ſe pulchra ⁊ bona illi q ſupflue ⁊ preter rõez amant ⁊ ꝓſequũtur aliquod filioꝝ naturalr̃ eligibiliũ nõ vituperant̃ quaſi mali: ut illi qui ſtudent circa honorẽ adipiſcendũ. vel circa curã filioꝝ. illa.n. ſunt bona ⁊ laudabilia. vnde qui circa hi⁹ ſtudent ſicut oportꝫ debẽt laudari. tñ in talibus põt eſſe ſuperabũdantia vituperabilis: ſicut pꝫ de quadã muliere noĩata Moles que ꝑꝑ ſuperfluũ amorẽ filioꝝ rebelauit ꝯ deos maledicẽdo dijs propter mortẽ filioꝝ. narratur ẽt de quodã vocato ſathirus ⁊ cognominato phylophaton.i. amator patris ſuperflue. qui ꝑꝑ amorẽ quẽ circa p̄rem hẽbat videbatur deſipere. nã patre mortuo ut dicit Euſtratius ſeipꝫ precipitauit. malitia ãt non eſt circa hec cũ vnũqđq; iſtoꝝ ſit ẜm naturã ⁊ ẜm ſe bonũ ⁊ eligibile. tñ ſuperabũdantie eaꝝ ſunt praue ⁊ fugiende. Silr̃ nec incontinẽtia ſimplr̃ ẽ circa predicta.ſ. circa delectabilia naturalr̃ eligibilia. nam incontinẽtia non ſo⁹ ẽ fugiẽda ſicut pccm̃. ſed ẽt vituperabile ſiĉ turpe: cũ ſit circa delectationes corporales q̄ ſunt turpes ⁊ ſeruileſ. ut pꝫ ex. 3° h⁹. nec ſunt hi⁹ delectationes corporales appetẽde hoĩ nihil ꝑꝑ nc̃citatem. (Propter ſimilitudinẽ tñ) ꝑꝑ tñ ſilitudinẽ paſſionis dicit̃ incontinẽtia cũ additione circa delectabilia non nc̃cia: ut circa pecunias victoriã honorẽ ⁊c̃. ⁊ eſt ſilitudo in hoc. ſicut enim aliquis ĩmoderate cõcupiſcit voluptates corporales ita aliquis ĩmoderate cõcupiſcit diuitiaſ ⁊ honores ⁊ hi⁹. vnđ circa hi⁹ dr̃ eẽ incontinẽtia cũ additõne ⁊ non ſimplr̃ ſicut dicimus aliquẽ eſſe malũ medicũ vel malum hypochritã. i. ſilatorez: qui tñ non dicit̃ ſimpliciter malus. Et eodẽ mõ incontinens lucri vel honoris non dicit̃ incontinẽs ſimplr̃ ſine additione. vnde aliquis dicitur malus medicus. ⁊ tñ nõ dicit̃ ſimpliciter malus. dicit̃ enĩ mal⁹ medicus. qꝛ male ſe habet circa medicinalia: ⁊ ita circa talia nõ naturaliter eligibilia vel intermedia nõ dicit̃ continẽtia vel incontinẽtia ſimpliciter: ſed ẜm ſimilitudinẽ. continẽtia.n. ⁊ incõtinẽtia ſimpliciter ſo⁹ ſunt circa ea circa que ſunt tẽꝑantia ⁊ intẽꝑantia.

Capitulum quintuz

de materia continẽtie ⁊ incontinentie humane ſimpliciter dc̃e ⁊ continẽtie ⁊ incontinentie beſtialitatis. qm̃ continẽtia ⁊ incontinẽtia humana ſunt circa delectabilia itermedia ut circa cibũ ⁊ potũ: ⁊ continẽtia ⁊ incontinentia beſtialitatis ſt̃ circa delectabilia ꝯ naturã.

Quia ãt ſunt quedaz quidẽ delectabilia natura ⁊ hoꝝ h̃ quidẽ ſimplr̃. hec aũt ẜm genera. ⁊ aĩum ⁊ hoĩum h̃ aũt non ſunt: ſed h̃ quidez ꝑꝑ orbitates. hec ãt ꝑꝑ conſuetudines fiunt. hec aũt ꝑꝑ vicioſaſ naturas: eſt ⁊ circa hoꝝ ſingula ſiles videre habitus: dico aũt beſtiales. puta eſſe hoĩem quez dĩit pregnãtes recidentẽ pueros deuorare vel qualiter beſtialitate gaudere aiunt quoſdã ſiluestrũ circa põtum hos quidẽ crudis: hos ãt hoĩnum carnibus: hos aũt pueros comedere ad inuicẽ inconuiuium vel circa phalerẽ dcm̃. Hi quidẽ beſtiales. hi aũt propter egritudineſ fiunt. ⁊ maniã quibuſdã quẽadmodũ matrem ſacrificans. ⁊ comedens: ⁊ conſerui epar. hi ãt egritudinales. vel conſuetudine. puta pilorũ euulſiones. ⁊ vnguiũ corroſores. Adhuc autez carbonũ ⁊ terre. cuꝫ his aũt que venereoꝝ maſculis: hiſ quidẽ.n. natura. his aũt ex conſuetudine accidũt. puta aſſuefactis ex pueris.

Iſtud eſt 5⁹ ca⁹ huius libri in quo oñditur qualiter diuerſimode dicit̃ aliquis continẽs ⁊ incontinẽs circa delectationes hũanas corporales ⁊ beſtiales. qꝛ circa aliquas dr̃ cõtinens ⁊ incõtinens ſimplr̃. ⁊ circa aliquaſ dicit̃ continẽs ⁊ incontinẽs cũ additione. ⁊ iſtud c⁹ cõtinet duas partes principales. In prima ponit vnã diuiſiõꝫ delectatõis que eſt in delectatiõꝫ ẜm naturã ⁊ indelectatiõꝫ cõtra naturaꝫ ⁊ ſubdidit vtrũq; mẽbruꝫ. In ẜa ibi (Quãtis quidẽ) oñdit ꝙ circa delectabilia innaturalia ſeu cõtra naturã nec eſt cõtinẽtia nec incontinẽtia ſimplr̃. diio quã ponit in prima parte talis eſt. ꝙ delectabiliũ quedã ſunt delectabilia natura. hoc eſt ẜ naturã. ⁊ quedã ñ natura: ſed ꝯ naturã p̃⁹ mẽbꝝ ſubdiuidit. qꝛ delectabiliũ ẜ naturã quedã ſunt delectabilia ſimplr̃. ut comedere ⁊ bibere ſimplr̃ delectabile videtur oĩ aĩali: ⁊ quedã ſunt delectabilia ñ ſimpliciter: ſed alicui que.ſ. diuerſificant̃ ẜ gñã aĩalium et hoĩuꝫ. alia.n. alimẽta ſunt delectabilia hoĩb⁹. ⁊ alia aſinis ⁊ bob⁹. Carnes.n. ⁊ vinũ ſunt delectabilia hoĩb⁹. fenuꝫ ⁊ aqua delectabilia ſunt aſinis ⁊ bob⁹. ⁊ inter hoĩes alia ſunt delectabilia colericis ⁊ alia fleumaticis ⁊ melancolicis

Sed hoc quidẽ ꝑꝑ paſſiones delectabile nõ ẜ naturã: ſed ꝯ naturã diuidit̃. delectabiliũ.n. ñ naturaliũ quedã fiũt delectabilia ꝑꝑ paſſiões. h̃ ẽ ꝑꝑ aliq̃s ſuꝑuenĩetes egritudĩes corꝑales aut ꝑꝑ triſtitias ex qb⁹ trãſmutãt̃ homĩes ad ſilitudinẽ aliũ. Et q̃dã ñ naturalr̃ delectabiliũ fiũt ꝑꝑ malam ꝯſuetudinẽ q̃ ẽ altera natura. qꝛ alterat naturã tranſmutãdo ipſã ad diſpõꝫ nõ naturalẽ. imo ꝯ naturã ⁊ quedã nõ naturaliter delectabiliũ ſunt delectabilia ꝑꝑ pernicioſas naturas ut põt patere in hñtibus corruptas ⁊ peruerſas cõplexiones corporis. ⁊ qꝛ delectatio corporalis eſt in organo corporeo oꝫ ꝙ ꝓportionet̃ cõplexioni corporis ⁊ diuerſificet̃ ẜm diuerſitatẽ corporis. ita ꝙ ſingulis predictoꝝ delectabiliũ correſpondeant ſiles habituſ. ita ꝙ ſint quidã habitus hoĩbus naturales ⁊ quidã nõ naturales (Dico ãt beſtiales) maĩfeſtat per exẽpla ſingulares drĩas delectabiliũ ñ naturaliũ. ⁊ p̃ de his que fiunt delectabilia ꝑꝑ pnicioſaꝫ naturã hoĩuꝫ qui ſunt quaſi beſtiales qꝛ ꝑꝑ peruerſitatẽ cõplexionis aſſimilãtur beſtijs: ſicut dicit̃ de quodã hoĩe. ꝙ ipſe abſcindebat ventres pregnantiũ ut pueros in vtero deuoraret. ⁊ ẽt dicit̃ ꝙ quidã hoĩes ſilueſtres.ſ. in ſiluis ſolitarie cõmorantes circa mare põticũ delectant̃ in comedẽdo carnes crudas. ⁊ quidã comedant carnes humanas ⁊ quidã ad celebranda ſibi inuicẽ cõuiuia comedunt ſuos ꝓprios filios. ⁊ ſiĉ eſt ꝙ circa phalerẽ dicit̃ qui propriũ filiũ comedit. Licoñ. dicit ꝙ aliqui dicũt de phalare ꝙ ipſe erat hõ nephari⁹ quẽ aiũt hyſtoriographi. ꝙ ipſe habuit lectũ ĩ quo poſuit hoĩes ⁊ quicũq; erant lõgioreſ lecto abſcidebat ipiſ tybiaſ quouſꝫ eẽnt equales lecto. quicũq; vero breuiores idẽ faciebãt: ut extendens per abſciſionẽ equaret eos lecto. (Hi ãt qui ꝑꝑ egritudines) exẽplificat de his que fiũt delectabilia nõ naturalr̃ ꝑꝑ orbitates. et dicit ꝙ quedã que ſunt ꝯ naturã fiunt delectabilia ꝑꝑ aliquas egritudĩes: ut ꝑꝑ iſaniã vl̃ furiã. ſiĉ dicit̃ de quodã qui exñs in furia ſacrificauit matrẽ ⁊ eã occidit ⁊ comedit. Et ẽt de quodã ſeruo narrat̃ ꝙ ipſe occidit ꝯſeruũ ſuũ ⁊ comedit epar eius (vel ex cõſuetudine) exemplificat de his que ꝯ naturã fiunt delectabilia ex cõſuetudine. d. ꝙ quidã ex cõſuetudine delectant̃ euellere ſibi pilos ⁊ corrodere vngues ⁊ comedere carbones ⁊ terram. ⁊ quidam delectantur in coitu maſculoꝝ. Intelligendũ ẽ h̃. ꝙ beſtialitas accipit̃ duplr̃. vno mõ large ꝓ oĩ habitu faciente delectationẽ ꝯ naturã. ſiue ille habitus ſit ex peruerſitate nature ſiue ex egritudine ſiue ex cõſuetudine: ⁊ ſic accipitur beſtialitas p̃ ca° h⁹ libri vbi dicit̃ ꝙ beſtialitas ꝯriatur virtuti heroyce. alio mõ accipit̃ ſtricte ⁊ ſic ſo⁹ ſe extẽdit ad habitũ inclinantẽ ad aliquod delectabile ꝯ naturã ex peruerſitate cõplexionis ⁊ ſic diſtinguitur ꝯ alios habitus inclinantes delectabilr̃ ad aliqđ ꝯ naturã ꝓpter egritudines aut cõſuetudines: ⁊ ſic videt̃ ph̃s loqui in iſto ca°. dicens ꝙ hi⁹ delectationũ cõtra naturã quedã ſunt beſtiales ⁊ quedã egritudinales ⁊ quedã conſuetudinales.

Quantis quidez igitur natura cã. hos vtiq; nullus dr̃et icõtinentes: quẽadmodũ neq; mulieres. qm̃ nõ ducunt ſꝫ ducunt̃. ſilr̃ ãt ⁊ egrotatiue hñtib⁹ ꝑꝑ cõſuetudinẽ. hr̃e qdẽ igr̃ ſingula ex̃ terminos ẽ malitie: quẽadmõꝫ ⁊ beſtialitas. hñtẽ ãt ſuꝑare vel ſuperari non ſimplr̃ incontinentia. ſꝫ que ẜ ſimilitudinẽ quẽadmodũ ⁊ circa iras. hñtem hunc modũ paſſionis incõtinentez ãt nõ ſimpliciter dõ. Omis.n. ſuperabũdans malitia ⁊ inſipientia ⁊ timiditas ⁊ intẽperantia ⁊ crudelitas. he quidẽ beſtiales. he ãt egritudinales ſunt. h̃ qđ enim natura talis qualis timere oĩa ⁊ ſi ſonuꝫ faciat mus ẜm beſtialẽ timiditatẽ timidus. h̃ ãt catulũ timuit ꝑꝑ egritudinẽ ⁊ inſipientiuꝫ. hi quidẽ ex natura irrõnales ⁊ ſo⁹ ſenſu viuẽtes beſtiales quẽadmodũ quedã gñã lõge barbaroꝝ. hi aũt ꝑꝑ egritudines. puta epilenticaſ vel manias egritudinales. hoꝝ ãt quidẽ hẽre quedã qñꝫ nõ ſuperari. dico ãt puta ſi phalari tenuit cõcupiſcẽs puerũ comedere vel ad venereoꝝ inconuenientẽ delectationẽ. Eſt ãt ⁊ ſuperari nõ ſo⁹ habere quẽadmodũ ⁊ malitia: que quidẽ ẜ hoĩem ſimplr̃ dr̃ malitia. que ãt ẜꝫ appoſitionẽ qm̃ beſtialis vel egritudinal̃. ſimplr̃ ãt non ẜ eundẽ modũ.ſ. ⁊ incõtinentia eſt. h̃ quidẽ beſtialis. h̃ quidẽ egritudinalis. ſimplr̃ aũt que ẜm humanã intẽꝑantiã ſolũ. Qm̃ quidem incontinẽtia ⁊ continẽtia eſt ſo⁹ circa que intẽꝑantia ⁊ tẽꝑantia. ⁊ qm̃ circa alia eſt alia ſpẽs continẽtie ẜm metaphorã dicta: ⁊ nõ ſimpliciter manifeſtum eſt.

Hec eſt ẜa pars principalis in q̃ oñdit q̃ꝛ circa delectabilia contra naturã eſt vel non eſt continẽtia vel incontinentia ⁊ continet tres particulas. In prima probat ꝙ circa delectabilia contra naturã nõ eſt icõtinẽtia ſimpliciter. In ẜa ibi (Oĩs aũt ſuperabũdantia) oſtẽdit ꝙ exceſſus malitie põt eẽ circa vitia oĩbus virtutibus oppoſita. In tertia particula ibi. (Hoꝝ aũt oſtendit qualiter continẽtia aut incontinẽtia eſt circa delectabilia contra naturã In prima igitur particula probat ꝙ circa delectabilia ꝯ naturã nõ eſt incõtinentia ſimpliciter. ⁊ per ꝯñs nec continẽtia: ⁊ hec eſt ꝯ°. 8. huius libri.ſ. ꝙ circa delectabilia ꝯ naturã nõ eſt continẽtia ſimplr̃. hec ꝯ° probatur dupliciter. p̃ ex parte hoĩum qui delectant̃. 2° ex parte delectabiliũ. prima ratio talis eſt. Beſtie non dicuntur continẽtes nec incontinẽtes. qꝛ nõ habent vl̃em op. ſed fantaſiã ⁊ memoriã ſingulariũ: tunc arguit̃ ſic. Illi qui habent tã modicã rõꝫ vl̃em que nõ ſufficit ad repellẽdũ forteſ cõcupiſcentias non dicunt̃ continẽtes aut incõtinẽtes ſimplr̃. qꝛ tã continẽtes q̄ꝫ incontinentes ſimplr̃ hñt rõꝫ fortẽ vl̃em. ſed hoĩes qui aſſimilant̃ beſtijs in malitia circa delectabilia ꝯ naturam non habent rationẽ vniuerſalem fortem que poſſit repellere cõcupiſcentias fortes ſiue illa malitia ſit ex natura peruerſa ſiue

ex egritudine aut ex conſuetudine. ergo hiꝰ homines nõ ſunt ſimplr̃ incõtinentes aut ꝯtinẽtes. ⁊ per ꝯñs circa delectabilia cõtra naturã non eſt icõtinentia ſimplr̃. de iſta rõe ꝑ proponit cõcluſionẽ. d. ꝙ nullus diceret eos ſimpliciter icontinẽtes: q̃lis: hoc ẽ in quibꝰ natura ſupple beſtialis eſt cã. ⁊ eadẽ rõ eſt de malicijs ſupabundantibꝰ prouenientibus ex egritudine aut cõſuetudine. deinde ponit ꝓbationẽ exteriorẽ maioris. d. ꝙ queadmodũ mulieres ſupple nõ dicunt̃ incõtinentes pp defectuz rõnis in eis: vnde nõ ducunt ſe per rõnem propriã: ſed magis ducunt̃ per rõz viri: vl̃ a cõcupiſcentijs ſuis. ita nec illi qui hñt rõz debilẽ que nõ eſt nata repellere concupias nõ debent dici incontinentes aut continẽtes ſimplr̃. Intelligenduz ẽ h̃ ꝑ ꝙ taz cõtinẽs q̃ʒ incontinẽs hʒ fortes concupiſcẽtias que repelli non pñt niſi per rõz fortẽ. ⁊ qꝛ talis rõ nõ eſt in his qui delectabiliter operantur contra naturã. iõ cõtinentia non ẽ nata eẽ in talibus: cũ rõ in eis ſit quaſi totalr̃ oppreſſa ex malitia cõplexiõis aut ex egritudine vel cõſuetudine: ⁊ in quibꝰ nõ eſt nata eẽ cõtinẽtia in eiſdẽ nõ ẽ nata eẽ incõtinẽtia: cũ contraria hẽant fieri circa idẽ. 2º eſt intelligendũ ꝙ in idiomate grecoꝝ non dñr mulieres incontinentes. qꝛ ut in pluribꝰ ducũtur a cõcupiſcẽtijs ⁊ non a rõe ꝓpria. vñ raro inueniunt̃ mulieres ſapientes aut fortes pp imperfectiõez nature (habere quidẽ) 2º probat eandẽ concluſionẽ ſic. incõtinẽtia ſimpliciter ẽ malitia humana ſicut ⁊ intẽpantia. ⁊ ex hoc põt ſic argui. incõtinẽtia ſimplr̃ ẽ circa delectabilia ſm naturã humanã: ſed delectabilia cõtra naturã ñ ſunt delectabilia ſm naturã hũanaz. g̃ circa delectabilia ꝯ naturã nõ eſt incõtinẽtia ſimplr̃. de iſta rõe ponit̃ in lr̃a uis minoris: ⁊ dicit ꝙ hẽre ſingula hoꝝ. ſ. delectationes circa delectabilia ꝯ naturã ex egritudine aut ꝯſuetudine eſt extra terminos malitie ſupple humane ſicut ⁊ beſtialitas. deinde ponit cõcluſionẽ. d. ꝙ ſi aliquis habeat hiꝰ concupias ꝯ naturã hũanaz ⁊ ſupet eas nõ dicetur continẽs ſimplr̃ vel ſi nõ ſupet nõ dicet̃ incõtinens ſimplr̃: ſed ſm ſilitudinez ſicut ſuperiꝰ dictũ eſt de incõtinẽtia ire. (Ois ãt ſupabundãtia) hec eſt ſa particula in q̃ oſtẽdit ꝙ exceſſus malitie põt eſſe circa vitia oibꝰ virtutibꝰ contraria. ⁊ per ꝯñs circa totã materiã moralẽ põt eſſe exceſſus malitie. ⁊ hec ꝯº 9. que probat̃ probatione exemplari. Primo tñ dicit ꝙ ois ſuperhñdans in malitia vel eſt beſtialis vel egritudinalis vel conſuetudinalis, deinde ponit exẽpla per que ꝓbat̃ ꝯº d. ꝙ aligs eſt natura. i. naturalr̃ ſic diſpoſitus vt omnia timeat. ẽt ſonitũ muris ⁊ talis eſt timidus beſtialr̃ ex peruerſa diſpõne nature. ⁊ quidaz pp egritudinẽ incidebat in tantã timiditatẽ ꝙ timebat muſtellã: ⁊ ita eſt de intẽperantia ⁊ crudelitate: ⁊ eodẽ mõ eſt de oibus alijs vitijs virtutibus oppoſitis moralibꝰ. ſ. de audacia illiberalitate ꝓdigalitate. ⁊ ſic de alijs. ĩ oibꝰ eni his põt eẽ malitia extra terios malitie humãe (Et inſipientiũ) ⁊ non ſoꝰ eſt illud verũ de vitijs oppoſitis virtutibꝰ moralibꝰ: ſed ẽt de vitio oppoſito prudentie que eſt virtus intellectualis. ſ. õ inſipientia que opponit̃ prudentie. nã quidã naturalr̃ ſunt irrationales. non qꝛ nihil hñt rationis. ſed valde modicũ ⁊ viuunt ſoꝰ ſm ſenſũ ⁊ tales ſunt. q. ſm naturã beſtiales. ⁊ accidit ꝑcipue circa quoſdã barbaros multũ a remotis habitantes. quidã aũt fiunt irrationales propter quaſdã egritudines. vtputa pp inſipiẽtiã ⁊ inſanias. ⁊ talis inſipientia dr̃ egritudinalis

Notanda ſunt h̃ duo. ꝑ ꝙ beſtialitas que opponit̃ virtuti heroyce. põt eẽ circa oia vitia oppoſita virtutibꝰ moralibꝰ. Põt. n. aliqua timiditas eſſe beſtialis. ⁊ aliqua audacia beſtialis ⁊ eodẽ mõ eſt de alijs ut pʒ h̃ per phm expreſſe ⁊ ex hoc ſequit̃ ꝙ virtꝰ heroyca põt eẽ i q̃lz ſpẽ vtutl moral' ut fortitudo heroyca tẽpantia heroyca ⁊c̃. vñ i q̃lz ſpẽ vtutl excellẽtia ſup mõz humanũ ẽ vtꝰ heroyca: ⁊ i q̃lz ſpẽ vitij oppoſiti virtuti morali malitia ſuperexcedens malitiã humanã eſt beſtialitas que opponitur virtuti heroyce. 2º eſt notandũ. ꝙ poſe eſt aliquẽ eẽ inſipientẽ ſupra modũ humanũ: ſed talis inſipientia nõ eſt malitia humana: nec eſt homini iputabilis nec eſt malitia excedens malitiam humanã. põt tñ dici beſtialitas eo ꝙ pp talem inſipientiã hõ aſſimilat̃ beſtijs. (Hoꝝ autẽ) hec eſt. 3. particula in qua oſtendit qualis cõtinentia ⁊ incõtinẽtia eſt circa delectabilia contra naturã. ⁊ intẽdit ꝙ circa delectabilia ꝯtra naturã dr̃ aliquis continẽs vel incõtinens cũ additione. ⁊ hec eſt ꝯº 10. huiꝰ libri que probat̃ ſic circa illa dr̃ aliquis continẽs vel incõtinẽs cũ additione: circa que negotiantes ſeu operãtes aſſimilant̃ cõtinẽtibus ⁊ incõtinẽtibus ſimplr̃ ⁊ non ſunt cõtinentes vel incõtinẽtes ſimplr̃: ſed operantes ſeu negociantes circa delectabilia ꝯ naturã aſſimilãt̃ cõtinẽtibus ⁊ incõtinẽtibus ſimplr̃: ⁊ nõ ſunt cõtinẽtes ⁊ incõtinẽtes ſimplr̃. g̃ circa delectabilia ꝯ naturã dicit̃ aliquis cõtinẽs vel incõtines cũ additiõe. maior eſt manifeſta ⁊ ex precedẽtibꝰ ꝑma pars minoris probatur h̃. ⁊ ſa pars eiuſdẽ ꝓbata eſt priꝰ cũ ſit ꝯº 8. huꝰ libri. probat̃ igit̃ ꝙ negociantes circa delectabilia ꝯ naturã aſſimilant̃ cõtinentibus ⁊ incõtinẽtibus que eſt prima pars minoris: que probatur ſic. cõtingit aliqñ ꝙ aligs habeat motus quarũdã paſſionũ nõ naturaliũ: ⁊ nõ ſuperet̃ ab eis tunc aſſimilatur. verbi gratia. ſit phalaris tirãnus ⁊ teneat puerũ eũ ⁊ concupiſcat eũ vel ad vſum comeſtionis vel ad delectationẽ venereã: ⁊ nõ vtat̃ eo ad aliqđ iſtoꝝ: tunc aſſimilat̃ cõtinẽti. Contingit enim qñz ꝙ homo nõ ſolũ hẽat hiꝰ cõcupiſcẽtias. ſʒ ẽt ab eis ſuperet̃. ⁊ tunc aſſilatur incõtinenti. (Queadmodũ ⁊ malitia) Ex his ꝯcludit cõcluſionẽ. d. ꝙ ſicut malitia que ſm humaꝰ modũ ſimplr̃ dicitur malitia. ita que eſt nõ naturalis hoi dicit̃ malitia cũ additione. ſ. malitia beſtialis vel egritudinalis vel cõſuetudinalis ⁊ nõ dicitur malitia ſimplr̃ ita incontinẽtia nõ naturalis dicitur cũ additione. dicitur. n. incõtinẽtia beſtialis vel egritudinalis ⁊ incontinẽtia ſimplr̃ ſoꝰ. dr̃ illa que eſt ſm intẽperantiã humanã. (Qñ quidẽ igitur) epilogãdo cõcludit maꝰ eẽ ex predictis ꝙ cõtinẽtia ⁊ incõtinẽtia ſimpliciter ſoꝰ eſt circa illa circa que eſt tẽperantia ⁊ intẽperantia. circa alia vero eſt q̃dã ſpẽs incõtinẽtie que dicit̃ ſm metaphorã ⁊ nõ ſimpliciter cuiuſmodi eſt incontinentia ire aut beſtialitatis: ⁊ ſic de alijs.

Capitulum ſextuz in

quo cõꝑat diuerſas incõtinẽtias ad iuicẽ. ſ. incontinẽtiã humanã cõcupiſcẽtiarum dlectatõnũ tactꝰ ad icõtinẽtiã ire ⁊ beſtialitati

Quoniam autem et minus turpis incõtinẽtia que ire q̃ʒ q̃ cõcupiſcẽtiaꝝ ſpeculabimur. videt̃ eni ira audire quidẽ ſm quid rõz. Obaudire aũt queadmodũ veloces miniſtroꝝ. puta añ audire oẽ dictũ excurrũt. deinde peccãt in actõe. ⁊ canes añ intẽdere ſi amicus ſi ſoꝰ ſonitũ faciat latrãt ſic ira pp caliditatẽ ⁊ velocitatẽ nature audiẽs quidẽ nõ preceptũ aũt audiẽs mouet ad punitionẽ. rõ quidẽ. n. vel fantaſia qñ iniuria vl' cõtẽptus manifeſtauit. hec aũt queadmoduz ſimulãs. qñ oz talẽ oppugnare: iraſcitur ꝯfeſti. Concupiſcẽtia aũt ſi ſolũ dicat qñ delectabile rõ vel ſenſus mouet ad fruitionẽ. qr̃ ira quidẽ ꝯſequitur rõz aliqualr̃. ꝯcupiſcẽtia aũt nõ turpior igitur incontinẽs quidẽ enim ire a ratiõe aliqualr̃ vicitur. qui aũt cõcupiſcẽtie ⁊ ñ a rõe Adhuc naturalibus maigs veniã ꝯſequi apparentibus. qꝛ ⁊ cõcupiſcẽtijs talibus magi q̃ʒ te cões oibus ⁊ in quãtum cões. Ira aũt naturaliꝰ ⁊ difficultas cõcupiſcẽtijs his que ſupabũdãtie ⁊ nõ ncẽijs queadmodũ rñdens. qñ patrẽ percutit. ⁊. n. iſte dixit cũ qui ſui ipſius: ⁊ ille eũ qui ſuperius. ⁊ puerũ oñdens ⁊ iſte me dixit cũ vir fiat. cognitũ. n. nobis ⁊ tractus a filio cognoſcere iuſſit apud hoſtia. ⁊. n. ipſe trahere patrẽ vſqꝫ huc. Adhuc iniuſtiores magis inſidiantes: iracũdijs quidẽ igitur nõ inſidiator nʒ ira ſʒ manifeſtus. Concupiſcẽtia aũt queadmodũ venereʒ aũt. doloſe. n. cyprigẽne ⁊ variã corrigiã. homerus deceptio que futura eſt intellectũ ſpiſſe ſapiẽtis. Qr̃ ſiquidẽ iniuſtior ⁊ turpior incõtinẽtia hec. ea que circa irã eſt. ⁊ ſimplr̃ ncõtinẽtia ⁊ malitia aliqualr̃. Adhuc nullus iniuriatur triſtatus. que aũt ira facit ois facit triſtatus. iniuriãs aũt cũ delectatiõe. ſi igit̃ quibus iraſci maxime iuſtũ. hec aũt iniuſtitia ⁊ icõtinẽtia que pp cõcupiſcẽtiam. nõ enĩ eſt iniuria in ira. Qđ quidẽ igitur turpior que circa cõcupiſcẽtias incõtinẽtia ea que circa irã. qñ eſt cõtinẽtia ⁊ incõtinẽtia circa ꝯcupiſcẽtias ⁊ delectationes corporales. maꝰ eſt.

Iſtud eſt 6ꝰ capꝰ. in quo phs compat incõtinẽtiam cõcupiſcẽtiarum ad incõtinẽtiã ire ⁊ beſtialitatis. ⁊ cõtinet duas partes principales. In prima compat incõtinẽtiam cõcupiſcẽtiarum tactus ad incõtinẽtiam ire. In ſcđa ibi (Ipſaꝝ aũt) compat inuicem malitiam humanã ad beſtialitatẽ. In prima igit̃ parte cõpat incõtinẽtiam ſimpliciter que eſt ꝯcupiaꝝ tactus ad incõtinẽtiaʒ ire que nõ eſt incõtinẽtia ſimpliciter: ſed cũ appõe. ⁊ cõtinet. 4. pticulas ſm numeꝝ. 4. rationũ quibus probat. ꝙ icõtinẽtia ire eſt minꝰ turpis q̃ʒ incõtinẽtia concupiſcẽtiaꝝ tactus que eſt incõtinẽtia ſimplr̃ ⁊ hec eſt ꝯº 11. que ꝓbatur ſic. q̃drupir̃. ꝑ ſic. illđ qđ aliqualiter ꝯſequitur rõz eſt minus turpe: q̃ʒ illud qđ nullo modo ſequitur rõz: ſed ira aliqualiter ſequitur rõz: ⁊ cõcupia tactus nullo mõ ꝯſequitur rationẽ. g̃ incontinẽtia ire ẽ minus turpis q̃ʒ incõtinẽtia ꝯcupiſcẽtiaꝝ tactus Maior eſt manifeſta. ⁊ minor ꝓbatur. ⁊ primo probat phs primã partẽ minoris. d. ꝙ ira vidẽ aliqualr̃ audire rationẽ. tñ non perfecte audit iudiciũ rationis. iõ dicitur obaudire rationez. hoc eſt imperfecte rationẽ audit. qꝛ ñ expectat iudiciũ ratiois. pp qđ manifeſtãdum ponit. 2. exempla. priꝰ ẽ de miniſtris velocibus ad exequẽduz preceptũ dñoꝝ ſuoꝝ: qui anteq̃ʒ audiant totũ qđ eis dicit̃ currũt ad exequenduz. ⁊ pp hoc peccant in executione mãdati. qꝛ ñ perfecte audierũt illud qđ facere debuerunt deinde ponit aliud exemplũ de canibus: qui ad primũ ſonitũ pulſantis ad hoſtiũ latrant. anteq̃ʒ attẽdant ſi ille qui pulſat ad hoſtiũ ſit aliquis de familiaribus vel amicis. Et ita eſt de ira ꝙ in aliquo audit rationẽ: ſed propter naturaleʒ caliditatẽ ⁊ velocitatẽ colere cõmonẽtl ad irã anteq̃ʒ audiant totũ preceptũ rationis mouet ad puniendũ. Maꝰ aũt quõ hoc fiat oſtendit ſubdens ꝙ per rationẽ vel fantaſiam manifeſtatur hoi ꝙ iniuria eſt ſibi facta vel cõtẽptus ⁊ ſtatim ipſo opinãte ꝙ iniuria eſt ſibi facta vl' ꝯtẽptus quaſi ſillogizat ꝙ oz iniuriãtẽ vel cõtẽnẽtem oppugnare ⁊ ex paſſione determinat moꝰ indebitum mouens ad vindictam anteq̃ʒ modus vindicte determinetur per rationem.

(Concupiſcẽtia ãt) ponit aliã partẽ minoris. d. ꝙ concupiſcẽtia quãdo denũciatur ſibi per rationẽ vel per ſenſũ ꝙ hoc ẽ delectabile ſtatĩ mouetur ad fruendum illo abſqꝫ aliquo ſilloꝛ aut iudicio rationis. Notãda ſunt h̃ tria. pꝰ

eſt q͂ phs loquitur hic de ira hoîs cuȝ dicit q͂ ira audit ratione͂. homo eni͂ iratus quodam͂o ratiocinatur q͂ pp iniuria͂ ſibi facta͂ vel ppter conte͂ptu͂ debet inferre vidicta. ſed obaudit. q͂r imperfecte audit no͂ curans atte͂dere veru͂ iudiciu͂ rationis: qualiter ꝫ q͂titatem ⁊ mo9 delicti dȝ inferri vindicta. ſed di9iudiciu͂ no͂ expectat iratus. ⁊ dixi q͂ loquitur ſo9 de ira hois. q͂r in aialibus carentibus ratione inueniu͂t quedam ira: ſicut ⁊ alia opera ro͂i ſilia. ⁊ illa aialia mouent͂ ad vindicta͂ ex imaginatione vel memoria: aut ex inſtinctu nature ⁊ no͂ ex ratione aliqua. 2⁹ eſt notandu͂ q͂ cauſa diuerſitatis inter co͂cupia͂ ⁊ ira͂: q͂͂9 ad hoc q͂ ira hois q͂da͂modo vtit͂ ro͂e ⁊ ſillo. ⁊ co͂cupia non eſt iſta. na͂ delectatio hȝ ro͂eȝ finis ⁊ per ſe appetibilis ⁊ in agibilibus finis eſt pri9 no͂ ſillizatu͂. ꝫ vidicta alteri infere͂da ñ eſt per ſe appetibilis vt finis: ſed eſt vtilis ad fine͂ ⁊ finis hȝ ro͂eȝ pncipiȷ in agibilibus. ⁊ illud q͂d eſt ad fine͂ hȝ ro͂em c͂cluſionis: ſed ad co͂cluſione͂ pceditur ro͂cina͂do ⁊ ſillogiza͂do. ſed ad prin9 no͂ pcedit͂ ſillogiza͂do aut ro͂cina͂do. ideo iratus quoda͂ mo͂ vtitur ro͂e ⁊ ſillo: ſed co͂cupiſce͂s no͂. ſed ꝫm ppriu͂ impetu͂ mouet͂ ad fruitione͂ delectationis. 3⁹ eſt notandu͂ q͂ iratus qn͂ȝ ſic audit ratio͂eȝ q͂ obedit ro͂i ⁊ no͂ ſtatim prorupit in vindicta͂: et ſic iratus ira forti obedie͂s ro͂i ⁊ ſuperans paſſione͂ dicitur c͂tine͂s ire: ⁊ qn͂ȝ iratus ſtatim mouetur ⁊ procedit ad vindicta͂ no͂ expectando iudiciu͂ ro͂is. ⁊ ille dicit͂ ⁊ e͂ inco͂tine͂s ire. (Adhuc naturalibus magis) hec eſt ꝫa particula. i qua ponit͂ ꝫa que eſt talis. illud q͂d eſt magis naturale eſt minus turpe q͂ illud q͂d eſt min9 naturale aut ñ naturale. Si. n. aliquis peccat circa ea que naturaliter appetit magis meret͂ venia͂: c9 ſignu͂ eſt q͂ co͂cupiſce͂tȷs co͂ibus ut cibi ⁊ potui datur venia: q͂r ſunt naturales ⁊ h ñ accipia͂t͂ inq͂͂9 ſunt co͂es. co͂cupia. n. cibi eſt co͂is ⁊ naturalis: ſed concupia talis cibi ut carniu͂ perdicu͂ vel cibi ſic preparati cu͂ ſpe͂bus delicatis no͂ eſt naturalis. vnde ſi quis peccat circa cibos vel potus co͂es meretur venia͂: ⁊ no͂ eſt ppter hoc ho͂ vituperabilis. ſed ira e͂ naturalior ⁊ difficilius ei reſiſtitur q͂ co͂cupiſce͂tȷs ſuperfluis ⁊ no͂ ncc͂ȷs de quibus h loquitur phs: Ira. n. eſt naturalis ⁊ quaſi hereditarie ppagata a patre in filios quaſi c͂ns naturale͂ co͂plexione͂. ⁊ po͂it duo exe͂pla de illa c͂naturalitate ire Pri9 ex9 eſt. quida͂ percutie͂s pre͂m ſuu͂ ⁊ ſup hoc reprehe͂ſus r͂ndit q͂ iſte. ſ. pr͂ in9 pcuſſit patre͂ ſuu͂ ⁊ ille percuſſit ſuperiore͂ pre͂m. ⁊ oſtenſo filio ſuo dixit. iſte qn͂ veniet ad virile͂ etate͂ me percutiet. hoc eſt. n. co͂naturale generi n͂ro. Aliud exe͂plu͂ eſt de eo qui cu͂ traheret͂ a filio ſuo: qn͂ venit ad hoſtiu͂ inſiſtit ut quieſceret. q͂r ipe vſ͂q͂ ad hoſtiu͂ traxit pre͂m ſuu͂. q͂r igitur ira e͂ naturalior q͂ co͂cupia ſuperfluo͂ꝝ. ideo eſt minus turpis q͂ c͂cupia talis. Nota͂da ſunt h duo. pri9 eſt. q͂ concupiarum queda͂ eſt naturalis: ut illa que eſt co͂is oi͂ hu͂ti hi9 natura͂. concupia enim cibi ⁊ potus eſt naturalis ⁊ co͂is oi͂ aiali. cu͂ cibus ⁊ potus ſint ncc͂ȷ oi͂ aiali. ⁊ queda͂ eſt co͂cupia ñ naturalis. ut illa q͂ e͂ ñ ncc͂io͂ꝝ ad vita͂ q͂d pt͂ c͂tigere dupli͂ l͂ ex exceſſu q͂litatio l͂ ex exceſſu q͂titatiuo. exe͂plu͂ primi. s͂cupia cibi delicati ut carniu͂ perdicis aut alterius cibi delicati vel potus delicati ut vini de vernatio: hi9 co͂cupia no͂ eſt naturalis pp exceſſum qualitatiuu͂. exem9 ſecu͂di. concupia ncc͂io͂ꝝ ad vita͂ vltra q͂titatem ſufficiente͂ eſt ñ naturalis: ut co͂cupiſce͂tia comede͂di aut bibe͂di per totu͂ diem propter exceſſum q͂titatiuum eſt no͂ natural. Q͂d igitur h dicitur q͂ ira eſt naturalior q͂ concupiſce͂tia tactus. intelligendu͂ eſt de co͂cupia no͂ ncc͂io͂ꝝ. co͂cupiſce͂tia tame͂ ncc͂io͂ꝝ ut cibi ⁊ potus eſt ira naturalis ſicut ira vel forte magi naturalis. 2⁹ eſt notandu͂ q͂ ira eſt magis naturalis q͂ co͂cupiſce͂tia no͂ ncc͂io͂ꝝ. ⁊ hi9 ca͂ eſt. q͂r promptus ad ira͂ conſequit͂ naturale͂ co͂plexione͂. hn͂s. n. caliditate͂ ⁊ ſiccitate͂ hu͂orum de facili infla͂mabiliu͂ eſt multu͂ pronus ad iram Concupiſce͂tia vero no͂ ncc͂io͂ꝝ. ut cibi delicati preparati magis ſequitur imaginatione͂ q͂ co͂plexione͂ naturale͂: ⁊ q͂r ea que co͂ſequuntur co͂plexione͂ naturale͂ ſunt magis naturalia q͂ ea que ſeq͂u͂tur imaginatione͂. ideo pronitas ad iram de facili propagatur a patre in filios. ut patet in exemplis phi. ⁊ facilius q͂ pronitas ad co͂cupiſce͂tia͂ no͂ ncc͂io͂ꝝ. (Adhuc iniuſtiores) hec eſt tertia particula i qua ponitur tertia ratio probans co͂cluſione͂. ⁊ hec eſt ratio. illa inco͂tine͂tia que eſt iniuſtior eſt turpior: ſed incontine͂tia concupiſce͂tia͂ eſt iniuſtior q͂ ico͂tine͂tia ire. igitur eſt turpior. maior eſt manifeſta de ſe. minor etia͂ pꝫ. q͂r magis iniuſtu͂ eſt ledere ⁊ ſimul cu͂ hoc decipere q͂ ſolum ledere: ꝫ incontine͂tia concupiſce͂tia͂ ledit incontine͂te͂ ⁊ illa͂ cu͂ qua miſcetur co͂mitte͂do fornicatione͂ vel adulterium ⁊ etia͂ decipit: q͂r inſurgit late͂ter ⁊ inſidioſe. incontine͂tes eni͂ q͂9 poſſunt latenter operantur ⁊ inſidioſe. q͂r inſidiantur ad captandu͂ hora͂ ⁊ locum congruum tali operi ⁊ voluntate͂ illius cum qua concupiſcit co͂miſceri. ſed nec iracundus nec ira eſt inſidiator iracundus enim manifeſte vult inferre vindicta͂ no͂ enim inſurgit ira latenter: ſed cum quoda͂ i͂petu. Sed no͂ eſt ſic de co͂cupiſce͂tia delectabile enim eſt per ſe natu͂ mouere appetitu͂ ⁊ niſi ratio ſit dilige͂s ad prohibe͂du͂ delectabile ſtatim cu͂ apprehe͂ſum fuerit trahit ad ſe appetitum. Unde quida͂ loque͂tes de venere co͂parauueru͂t ea͂ doloſe cipzigine: dicitur enim q͂ venus fuit regina cipri: vnde dicit͂ cipzigena q͂ſi cipri regina vel quaſi in cipro genita: ⁊ eius corrigiam dicunt eſſe varia͂ per qua͂ intellexerunt concupiſce͂tiam que me͂tes ligat: ⁊ dicitur eſſe varia quia inte͂dit in aliquid quod apparet e͂e bonum ſill͂ ⁊ in delectabile tactui: quod tame͂ ſimpliciter eſt malu͂: ⁊ homerus dicit q͂ deceptio veneris eſt furata intellectum ſpiſſe ſapie͂tis: hoc eſt valde ſapie͂tis: concupiſce͂tia enim quandoq͂ late͂ter ſubintrat ſapie͂tum me͂tes ⁊ ligat iudiciu͂ ro͂is in eis in pticulari. Lico͂. ordinet hanc l͂ram ſic. doloſe. n. cyprigene. homerus. n. ait. ſupple corrigia͂ doloſe cyprigene. i. veneris e͂e varia͂ que ſupple corrigia varia eſt deceptio que furata eſt inte9 ſpiſſe. i. ſtudioſe ſapientis. i. prudentis: hec Lico͂. Et his concludit co͂cluſione͂ qua͂ inte͂dit. d. q͂r ſi quide͂ iniuſtior hec eſt ex quo ita ita eſt q͂ inco͂tinentia co͂cupiſce͂tia͂ tactus eſt iniuſtior q͂ inco͂tine͂tia ire. ſequitur q͂ eſt turpior. ⁊ hec inco͂tine͂tia co͂cupiſce͂tia͂ eſt ſimpl͂r incontine͂tia ⁊ aliq͂l͂ malitia ⁊ dicit͂ aliqual͂. q͂r inco͂tine͂s non eſt ſimpl͂r malus cu͂ habeat recta͂ ro͂. ſed e͂ aliq͂l͂ malus cu͂ he͂at appetitu͂ corruptu͂. (Et adhuc nullus iniuriatur) hec eſt. 4. particula. in qua ponitur: 4. ratio que talis eſt. Ille eſt iniuſtior cui magis dignu͂ eſt iraſci: ſed magis dignu͂ eſt iraſci incontine͂ti concupia͂ q͂ incontine͂ti ire igitur incontine͂s propter concupiam eſt iniuſtior q͂ incontine͂s pp iram. ⁊ per c͂ns inco͂tine͂tia concupia͂ e͂ iniuſtior q͂ incontine͂tia ire. ⁊ p c͂ns e͂ turpior. maior e͂ ma͂ifeſta. ⁊ minor pbat͂ ſic. magi dig9 e͂ iraſci opanti malu͂ volu͂tarie q͂ opa͂ti malu͂ inolu͂tarie. ꝫ ico͂tine͂s ire opat͂ malu͂ inuolu͂tarie. q͂r triſtatus iniuria. ſed incontine͂s concupia͂ operatur malu͂ volu͂tarie q͂r cu͂ delectatione igitur magis eſt dignu͂ iraſci incontine͂ti propter concupia͂ q͂ incontine͂ti propter ira͂. no͂. n. in ira eſt iniuria. ſupple ſic in incontine͂tia. Iſta ro͂ fundatur ſuper hoc q͂ quicu͂q͂ operatur inuoluntarie operatur cum triſtitia. ⁊ quicu͂q͂ operatur volu͂tarie operat͂ cu͂ delectatione. Notanda ſunt hic tria. p q͂ iratus no͂ operatur inolu͂tarie ſimpl͂r: q͂r ſi ſic nullo modo iputaret͂ ſibi illud q͂d facit. ꝫ iratus agit mixti. ſ. parti voluntarie ⁊ partim inolu͂tarie. ex hoc. n. triſtat͂ operatur inuolu͂tarie. ⁊ ex hoc q͂ ipſemet mouet me͂bra ſua ſeu organa ad vindicandu͂. volu͂tarie operatur ut de͂m eſt in. 3. h9. 2⁹ eſt notandu͂ q͂ iratus operatur co͂triſtatus no͂ de vindicta q͂ infert. ſed de ea magis gaudet. ſed triſtatur de iniuria ſibi illata ⁊ ex hoc mouet ad iram. ⁊ co͂triſtatus ppter iniuria͂ vel conte͂ptum operat͂ inferendo vindictam. 3⁹ eſt notandu͂ q͂ illud dictum phi no͂ eſt in ira iniuria. no͂ debet ſic intelligi q͂ irat9 no͂ iniuriet͂: ſed debet intelligi q͂ in ira no͂ eſt primo iniuria. ſed iniuria vera vel apparens e͂ primo in eo qui ad iram pronocauit (Q͂d quid igitur epylogat) ⁊ patet.

Ipſarum autem haruȝ dicta aſſumendu͂. queadmodu͂ enim dictuȝ e͂ ꝫm principia. he quide͂ humane ſunt ⁊ naturales ⁊ genere ⁊ magnitudine. he au͂t beſtiales. he au͂t p paſſiones ⁊ egritudines. haꝝ au͂t circa primas te͂perantia ⁊ inte͂perantia eſt ſolus: pp q͂d ⁊ beſtias nȝ te͂peratas nȝ inte͂peratas dicim9 ſed vel ꝫm metaphora͂. ⁊ ſi aliqua totalit͂ aliud ad aliud dift͂ genus aialiu͂ contumelia ⁊ ſynomoria ⁊ in oi vorax e͂e͂. no͂. n. habet electio͂es in ratiocinatio͂ꝫ. ſed diſceſſit a natura que͂admodu͂ inſanientes hoium. minus au͂t beſtialitas malitia terribilius au͂t. no͂. n. corruptu͂ eſt optimu͂ que͂admodu͂ in hoie: ſed corruptum eſt. ⁊ ñ habet. Simile au͂t igitur que͂admodu͂ inaiatu͂ compare ad aiatum vtrum peius. Innoce͂tior eniȝ prauitas ſemper que ñ habent principiu͂. intellectus au͂t prin9 ſimile igitur compare iniuſtitia͂ ad hoiem iniuſtum. eſt. n. ut utru͂q͂ peius decies milies. plura vtiq͂ mala faciet homo malus beſtia.

Hec eſt ꝫa pars principalis h9 capituli. in qua co͂pat malitia͂ humana͂ ſimpl͂r dicta͂ incontine͂tie beſtialitatis. ⁊ primo reſumit dicta͂ concupia͂ ⁊ delectationu͂. d. q͂ q͂r contine͂tia ⁊ inconti͂e͂tia ſunt circa dlectatio͂es corporales: oꝫ aſſumere ⁊ que͂admodu͂ dictu͂ eſt ꝫ principia hoc eſt prius. ſunt. n. quedam concupiſce͂tie humane ⁊ naturales hoc eſt co͂ſone humane nature q͂͂tum ad genus q͂d co͂ſideratur ꝫm ea que appetu͂tur: ⁊ q͂tuȝ ad magnitudine͂. i. q͂tum ad q͂titatem appetibiliu͂. panis eni͂ ⁊ carnes cocte et piſces ⁊c͂. appetu͂tur naturalit͂ ab hoie. ⁊ hec appetu͂tur in q͂titate ſufficiente ad ſupple͂dum indige͂tiam. Alie vero ñ ſunt naturales ſed beſtiales: ⁊ harum quedaȝ ſunt delectationes propter paſſiones. hoc eſt ppter co͂plexio͂ꝫ no͂ naturale͂ ⁊ quedaȝ propter orbitates ⁊ egritudines. ⁊ queda͂ propter co͂ſuetudine͂ (Haꝝ a͂t) ⁊ circa primas co͂cupiſce͂tias. i. humanas ⁊ naturales ſo9 dicimus eſſe te͂pera͂tiam ⁊ inte͂pera͂tiam. ⁊ propter hoc nec beſtias dicimus te͂peratas nec inte͂peratas proprie. ſed ſo9 ꝫm metaphora͂ hoc eſt metaphorice ⁊ ꝫ ſilitudinem compando vnu͂ genus ad alio͂ genus aialium. dift͂ enim vnu͂ genus aialium ab alio inco͂tumelia. i. in hoc q͂ vnu͂ eſt magis contumelioſum q͂ aliud: aut in hoc q͂ vnu͂ eſt magis imundam vita͂ hn͂s ſicut porcus q͂ ouis: ⁊ ſinamoria. i. ſtultitia ut in hoc q͂ vnu͂ aial eſt ſtultius alio. ut aſinus equo: ⁊ oi͂vora͂. i. in hoc q͂ vnu͂ eſt vorax ut lupus ⁊ aliud no͂. vnde per compatione͂ hoꝝ aialium que ſuperfluunt in talibus. aliqua genera aialium dift͂ te͂perata ⁊ inte͂perata ut porcus reſpectu ouis dicit͂ inte͂peratus ⁊ ouis reſpectu porci dicitur te͂pata

(Non.n.habet electiõꝫ)ex his cõcludit.ꝙ be-
ſtie nõ ſunt tẽperate nec intẽperate.⁊ hec eſt ꝯ°
lʒ.que probatur ſic.tẽperatuſ ⁊ intẽperatꝰ agũt
cũ electione vel nati ſunt agere cũ electiõe ⁊ ra
tionatione:ſed beſtie nõ hñt electiõꝫ nec rõci-
natiõꝫ.ḡ ⁊c̃.ſicut enim hoĩes inſani qui amiſe
runt vſum rõis nõ hñt rõcinatiõeꝫ.ita nec be-
ſtie.⁊ ideo nec beſtie nec hoĩes inſani dicuntur
tẽperati vel itẽperati proprie loquẽdo. (Mi
nus aũt beſtialitas)compat beſtialitatẽ mali-
tie humane:⁊ compat eam quãtum ad duo.ſ.
q̃tum ad malitiã ⁊ q̃tum ad terroꝛem:⁊ inten
dit dĩc ꝙ malitia humana ẽ magis malitia q̄
beſtialitas:ſiue ꝙ beſtialitas eſt minus malũ
q̄ malitia humana:ſed beſtialitas eſt terribili
oꝛ q̄ malitia humana.⁊ pñt h̃ poni due cõcluſi
oneſ.ſ.ꝙ beſtialitas eſt minus mala q̄ malitia
humana.⁊ hec eſt ꝯ°lʒ.hꝰ libꝛi.alia ꝯ°eſt que ẽ
14.ꝙ beſtialitas eſt terribilioꝛ q̄ malitia hũa-
na.⁊ vtraq̃ illaꝝ cõcluſionũ ꝓbatur per vnũ
⁊ idẽ meꝰ qð eſt illud.malitia humana eſt cũ
intellectu ⁊ rõe coꝛrupta tñ:⁊ beſtialitas nullo
mõ eſt cũ rõe.in beſtia.n.eſt ſic rõ coꝛrupta ꝙ
beſtia nullo mõ hʒ rõꝫ.⁊ ꝙ vtraq̃ iſtaꝝ cõclu
ſionũ ſequaꝛ ex hoc meꝰ pʒ.Nã hñs rõꝫ ⁊ intel
lectũ pluribus modis põt nocere ⁊ plures viaſ
nocẽdi inuenire q̄ nullo mõ hñs rõeꝫ.ſilr hñs
rõꝫ ⁊ intellectum poteſt per intellectũ ⁊ ratiõꝫ
quã habet refrẽare ſuã malitiã ⁊ a male operã
do oĩo deſiſtere.⁊ in hoc ꝙ malitia humana eſt
cũ ratione que pluribus vijs poteſt nocere: eſt
malitia humana magis mala q̄ beſtialitas q̃
nõ habet rationẽ nec prinꝰ nocendi pluribus
modis:⁊ ex hoc ſequitur ꝙ beſtialitas eſt miꝰ
mala q̄ malitia humana.⁊ ex hoc ꝙ homo ma
lus habet ratiõꝫ per quã poteſt refrenare ſuã
malitiã:vel oĩo ab illa deſiſtere:⁊ beſtia nõ ha-
bet principiũ nec ratiõꝫ per quã poſſit ſuã ma
litiã refrenare.ſequitur ꝙ beſtialitas eſt magl
terribilis q̄ malitia humana. Intelligo per
malitiã nocumẽtum.⁊ per malũ intelligo noci
uum.beſtialitas.n.eſt minus mala q̄ malitia
humana.qꝛ minus eſt nociua.beſtialitas eniꝫ
minus mala eſt q̄ malitia humana.qꝛ eſt miꝰ
nociua.vnde beſtialitas nõ eſt malitia ſimplr̃
que opponitur virtuti moꝛali:ſed ẽ malitia ſo-
lũ.qꝛ nociua. (Simile ãt igiꝛ)declarat in ex-
emplo qualis eſt compatio beſtialitatis ad ma
litiã humanã.⁊ dicit ꝙ hec compatio beſtiali-
tatis ad malitiã humanã eſt ſimilis operatiõi
inanimati ad aĩatum ſʒ peius aut melius.pra
uitas enim nõ habẽtis principiũ.ſ.iudiciũ ra
tionis innocẽtioꝛ eſt q̄ prauitas habẽtis prin
cipiũ.ſ.ratiõꝫ ſicut malitia hoĩs maioꝛ ẽ q̄ ma
litia inaĩati.ita malitia humana maioꝛ eſt.qꝛ
plus ⁊ pluribꝰ modis nocet q̄ beſtialitas.ſiĉ
eſt ẽt cõpare beſtialitatẽ malitie humane ⁊ cõ
pare iniuſtitiã hoĩ iniuſto.iniuſtitia.n.ſ ꝓpaꝫ
naturã hʒ inclinatiõꝫ ad malũ:nec põt inclia-
re niſi ad malũ.ſed hõ iniuſtus hʒ in ſua ptãte
inclinare ad boꝰ ⁊ ad malũ. ⁊ ſic iniuſtitia na-
turalr̃ inclinaꝛ ad vnũ.ſ.ad malũ:ſed hõ malꝰ
põt inclinare ſe indr̃nter ad boꝰ ⁊ ad malũ.eſt
enim quodãmodo vtrũq̃ peius.ſ.hõ iniuſtus
q̄ iniuſtitia:⁊ hõ malus q̄ beſtia.qꝛ hõ malꝰ
decies millies põt plura mala facere q̄ beſtia.
pp inteꝰ per quẽ põt cogitare diuerſa mala.
(Cõmẽtatoꝛ iſtã lr̃am(Sĩle ãt igitur)expõit
aliter intẽdens ꝙ hec cõpatio beſtialitatis ad
malitiã ſm melius ⁊ peius nõ eſt cõpatio bõa
nec propria.ſed eſt ſilis cõpatiõi que eſt inaĩa-
ti ad aĩatum.ut iniuſtitie que eſt qðdaꝫ inaĩa-
tũ ad hoĩem iniuſtũ qui eſt quodã aĩatum.cõ-
patio enim ſiĺium oꝫ eſſe ut habitus ad habi-
tũ ⁊ habitiui ad habitiuũ (Nõ.n.quis iteꝰ ha-
bens)habitũ inaĩatũ compat ad habitũ aĩatũ
ens:aĩati compatio ad aĩatum debet eſſe:⁊ in-
aĩati ad inaĩata.Iſtã ãt lr̃am(eſt.n.⁊ vtrũq̃ pe
ius)exponit ſic. vtrũq̃.ſ.iniuſtitia ⁊ iniuſtus
ẽſt peius vtroq̃.i.ad inuicẽ aliqualr̃.qꝛ igitur
iniuſtus nociuus eſt ⁊ malus pp participare i-
iuſtitiã:multo peius.i.magis prauũ iniuſtitia
Si.n.approximans igni calefit.multo magis
erit ignis calidioꝛ ſ aũt ꝙ iniuſtitia res inaĩa-
ta eſt.⁊ per hoc ꝙ eſt inaĩatũ ſm ſe cõſideratũ.
nõ põt aliquẽ ledere.iniuſtus ãt põt ledere.et
iõ eſt iniuſtus prauioꝛ iniuſtitia qr̃ iniuſtitia ẽ
quidẽ ut prauioꝛ:eſt ãt prauioꝛ iniuſtꝰ:hec eu-
ſtratius.vñ ſm ꝙ iniuſtus ẽ malus pp iniuſti
tiã.dicit ꝙ iniuſtitia ẽ peioꝛ q̄ iniuſtus.ſed ſʒ
ꝙ iniuſtitia ſm ſe nõ põt aliquẽ ledere.⁊ iniu-
ſtus põt ledere:dicit ꝙ iniuſtus eſt peioꝛ q̄ in-
iuſtitia. Hic ſunt quattuoꝛ notãda circa dc̃a
cõmentatoꝛis.p̃ ꝙ ad hoc ꝙ aliqua ꝓprie cõ-
pentur ad inuicẽ ſm magis aut minus vel ſm
equale.oꝫ ꝙ illud in quo ꝓprie cõpanꝛ cõue-
niat cuilibet ad inuicẽ cõpatoꝝ.⁊ ſi ita ſit ꝙ illð
ſ qð fit cõpatio ꝓprie cõueniat vnicuiq̃ cõpa-
toꝝ:tũc eſt cõpatio ꝓpria.aliter nõ.vñ de his
que compantur ad inuicẽ ñ eſt curandũ vtruꝫ
ſint eiuſdẽ ſpeciei aut eiuſdẽ generiſ aut diuer
ſoꝝ generũ.dũ tñ illud in quo cõpãtur ſit vnũ
nõ equiuocũ ꝯueniens vtriq̃ ꝯpatoꝝ ſʒ magl
⁊ minus.aut ſm equale.ut pʒ ex.7.phĩcoꝝum.
2°ẽ notãdum.ꝙ aĩatum ⁊ inaniatum ꝓprie
compatur in illo qð ꝓprie ꝯtigit vtriq̃.hec.n.
ꝯpatio ſatis ẽ ꝓpria.plũbum ẽ grauius q̄ hõ.
⁊ hoc plũbum ẽ grauius q̄ iſte hõ.⁊ ignis ẽ ca-
lidioꝛ q̄ iſte aſinus.qꝛ illa ſ que fiunt dicte cõ
pationes ꝓprie cõueniunt ipſis compatis.gra
uitas.n ꝓprie cõtingit plumbo ⁊ hoi:⁊ calidi-
tas ꝓprie contingit hoĩ ⁊ aſino. 3°accedendo
ad dicta ꝯmẽta.ẽ intelligẽdũ ꝙ ꝯpando iniu-
ſtitiaꝫ ⁊ hoĩem iniuſtũ in illo qð ꝯuent vtriq̃:
cuiuſmodi ẽ ledere ſeu eẽ leſiuũ.ſic dico ꝙ ho-
mo iniuſtus ſimpliciter loquẽdo peioꝛ eſt hoc
eſt magis leſiuus ſeu nociuus q̄ iniuſtitia.qꝛ
pluribus modis põt hõ iniuſtus ledere ⁊ noce
re q̄ iniuſtitia: nec eſt verũ ꝙ iniuſtitia ledat:
ſed eſt illud quo hõ iniuſtus ledit.⁊ poſito ꝙ p
iniuſtitiã hõ iniuſtus lederet.ex hoc nõ ſequiꝛ
ꝙ iniuſtitia magis ledat.qꝛ iniuſtitia nõ eſt to
talis nec preciſa cauſa per quã iniuſtus nocet
aut ledit:qꝛ per aſtutiã que eſt habitus intelle
ctualis per quã poſſunt inueniri media ad pra-
uũ finẽ intentũ:⁊ per diuerſas cogitatiões ⁊ i-
uẽtiones nocet iniuſtuſ ⁊ nõ ſolũ per iniuſtitiã
⁊ illud dictũ vnũqðq̃ pp q̄ ⁊c̃.intelligẽꝰ ẽ i cau
ſis preciſis. 4°dico.ꝙ ſi iniuſtitia ⁊ hõ iniu-
ſtus cõparentur in malitia que ꝯriatur virtu-
ti moꝛali aut in malo denoĩato ab illa malitia.
ſic nõ eſt ꝯpatio proprie dicta.qꝛ illud in quo:
ſeu ſ qð fit ꝯpatio nõ contingit vtriq̃ ꝯpatoꝝ:
ſed ſoꝰ alteri.qꝛ malitia vere predicatur de in-
iuſtitia.hec ẽ.n.vera.iniuſtitia eſt malitia.⁊ ñ
predicatur vere de hoĩe iniuſto.hec eſt.n.falſa.
hõ iniuſtus eſt malitia.⁊ denoĩatiuũ malitie.ſ.
malus vere ꝓdicaꝛ de hoĩe iniuſto:ſed nõ de i-
iuſtitia:hec eſt.n.vera.hõ iniuſtus eſt malus:
ſed hec eſt falſa.malitia ẽ iniuſta: ſicut iſta eſt
falſa:albedo eſt alba:⁊ ſic queratur vtrũ hõ i-
iuſtus ſit peioꝛ q̄ iniuſtitia vel eꝯ°rñdendũ ẽ.
ꝙ iſta qð ſupponit falſum.ſ.ꝙ tã hõ iniuſtus
q̄ etiã iniuſtitia ſit qðdam malũ.hoc enim ſlm̃
eſt.loquẽdo de malo qð eſt denoĩatiuum mali
tie cõtrarie virtuti moꝛali.ſi tamen accipiatur
malum pro eo qð eſt nociuũ vel leſiuum:ſic q̃-
ſtio non ſupponit falſum.⁊ reſpondendum eſt
ad illud qð queſtio querit.ſ.ꝙ homo iniuſtus
eſt magis malus q̄ iniuſtitia:ſicut dictũ eſt in
exponẽdo textũ.Illud ãt qð cõmentatoꝛ dicit
.ſ.ꝙ inaĩatũ nõ debet cõpari ad aĩatum eſt in-
telligendũ ꝙ aĩatum ⁊ inaĩatum nõ debẽt cõ-
pari in aliquo qð nõ ꝯpetat vtriq̃ ſicut homo
iniuſtus ⁊ iniuſtitia nec companꝛ in malo nec
in malitia.qꝛ neutrũ iſtoꝝ competit vtriq̃.ſ.i-
iuſtitie ⁊ homini iniuſto.

Capitulum ſeptimũ

in quo continẽtia ⁊ incontinẽtia ꝯpan
tur ſm dr̃iam ⁊ ſm bonitatẽ ⁊ malitiã alijs ha
bitibus cũ quibus conueniunt in materia ſeu
obiecto ponẽdo dr̃iam inter continẽtiã ⁊ incõ-
tinẽtiã.⁊ inter tẽperantiã ⁊ intẽperantiã ⁊ per
ſeuerantiã ⁊ mollitiẽ.ſ.de vnoquoq̃ ẽt iſtoꝛuꝫ
declarãdo p qð eſt melius ⁊ qð peius.

Irca eas autꝫ que
per tactũ ⁊ guſtũ delectationes ⁊ triſti
tias ⁊ concupiſcẽtias ⁊ fugas circa quas ⁊ tem
perãtia ⁊ intẽperantia determiata ẽ prius.Eſt
quidẽ ſic habere ut vinci ⁊ quibus multi meli-
ores.Eſt aũt ſuperare ⁊ quibus multi minoreſ
Hoꝝ hic quidẽ circa delectationes incontinẽſ
hic ãt continẽs.Hic ãt circa triſtitias mollis
hic ãt perſeuerans intermediũ ⁊ pluriũ hitus.
⁊ ſi inclinant magis ad deterioꝛes.Quia ãt q̃-
dam delectationũ nec̃ie ſunt.he ãt nõ ⁊ vſq̃ ad
quid.ſuperabundantie ãt nõ nʒ defectus.ſilr
ãt ⁊ circa concupias habet ⁊ triſtitias.ſuper-
abũdantias quidẽ perſequẽs delectationũ vel
ſm ſuperabũdantias vel propter electionẽ:et
propter ipſas ⁊ nihil propter alterũ aduenĩes
intẽperatus.Nec̃iuꝫ enim habẽs nõ eſſe peni
tentẽ.qr̃ inſanabilis.deficiẽs ãt oppoſitis.me
lius ãt tẽperatus.ſimiliter aũt ⁊ fugiẽs coꝛpo-
rales triſtitias nõ propter vinci:ſed ꝓpter ele-
ctionẽ nõ eligentiũ ãt.hic quið ducitur ꝓpter
delectationẽ.hic ãt propter fugere triſtitiaꝫ q̃
a concupiſcẽtia quare dr̃nt ad inuicẽ.Oĩ autẽ
vtiq̃ videbitur deterioꝛ eſſe:ſi quis nõ concu-
piſcẽs:vel quiete operatur aliquid turpe q̄ ſi
vehemẽter cõcupiſcẽs:⁊ ſi nõ iratus percutit
q̄ ſi iratuſ.Quid.n.vtiq̃ faceret in paſſiõe exi
ſtens propter qð detẽperatus deterioꝛ inconti
nẽte.dictoꝝ vtiq̃ hec quidẽ mollitiei ſpẽs ma-
gis:h̃ ãt.intemperatus aũt opponitur tẽpato.
Opponitur ãt incontinẽti quidẽ continẽſ.mol
li aũt perſeueratiuus.perſeuerare quidem enĩ
eſt in eo qð eſt cõtratenere.continẽtia ãt in eo
qð eſt ſuperare.quẽadmodũ ⁊ nõ vinci eꝰ qð ẽꝛ
propter qð ⁊ eligibilius continẽtia perſeueran
tia eſt.deficiens aũt ad que multi ⁊ cõtra ten-
dunt ⁊ poſſunt:iſte mollis ⁊ delicatus.⁊ enim
delitia mollities quedã eſt qui trahit veſtimẽ-
tũ ut nõ laboꝛet eã que eleuare triſtitiã ⁊ imi-
tans laboꝛantẽ.nõ exiſtimatur miſer eſſe miſe
ro ſilis exñs.Silr aũt habꝫ ⁊ circa cõtinẽtiã ⁊
icontinẽtiaꝫ.Nõ enim ſiquis a foꝛtibus ⁊ ſup-
excellentibuſ delectationibus vincitur vel tri
ſtitijs admirabile:ſed condonabile ſi cõtratẽ-
dentes quẽadmodũ theodocti philotetes a vi
pera percuſſus vel a carchnio malockerchion.
⁊ quẽadmodũ continere tẽperantes riſam re-
pente effundunt.quale coaccidit xenophanto.
Sed ſi quis ad quas multi poſſunt abſtinere
ab his vincitur non poteſt contendere ꝓpter
naturã generis vel propter egritudinẽ.puta in
Sytaꝝ regibus mollities propter gñs ⁊ ut fe-
mininũ ad maſculinũ diſtat.videtur aũt ⁊ la-
ſciuus intẽperatus eſſe.ẽ aũt mollis.luſus.n.
remiſſione.ſiquidem igitur quies.ad hanc ãt
ſuperabundantium eſt leſiuus.

Iſtud ẽ 7ꝰcapꝰ.in quo phs compat conti
nẽtiam ⁊ incontinẽtiam ad alios habitus
qui negotiantur circa eandẽ materiam cũ con
tinẽnia ⁊ incõtinẽtia:⁊ continet duas partes
principales.In pꝛima diſtinguit continẽtiam
⁊ incõtinẽtiam ab alijs habitibus cuꝫ quibuſ
cõmunicant in materia:⁊ comparates ad inui-
cem ſecũdum bonitatẽ ⁊ malitiã .In ſecunda
ibi (Incontinẽtie autem) diſtinguit incõtinen

tiam humanã in duas ſpecies.prima pars cõ-
tinet duas particulas.Jn prima primo ponẽs
conueniẽtias inter dictos habitus diſtinguit
continẽtiã ⁊ incontinẽtiam a temperantia ⁊ in
temperantia perſeuerãtia ⁊ molicie.Jn ſecun-
da particula ibi(Omnino autẽ vtriqꝫ)cõparat
predictos habitus ad inuicem ſecũdũ bonita-
tem ⁊ malitiam,Omnes predicti habitus con
ueniunt in duobus.pͦ in hoc ꝙ oẽs huiuſmodi
habitus ſunt circa delectatiões ⁊ triſtitias cõ
cupiſcẽtias ⁊ fugas que pertinẽt ad tactũ ⁊ gu
ſtũ circa quas eſt tẽperantia ⁊ intẽperantia.2ª
conuenientia eſt quãtum ad modũ ſe habendi
circa paſſiones qui modus conſiſtit in vincere
hiꝰ paſſiones vel vinci ab eiſdem.contingit enĩ
quoſdã ſic ſe habere circa delectationeſ ⁊ triſti
tias vt vincãtur ab eis.quibus multi ſunt me
liores ⁊ fortiores:ut illi qui vincunt fortiores
ſunt q̃ꝫ illi qui vincũtur.contingit ẽt ꝙ aliqui
ſuperent tales paſſiones quibus multi ſũt mi
nores.i.debiliores.q.d.a quibus multi ſuperã
tur.ſ.minores.i.debiliores.debiliores enĩ ſunt
illi qui vincuntur q̃ꝫ illi qui vincunt(Hoꝝ aũt
h quidem)dĩnt aũt continẽtes ⁊ incontinẽtes
a molli ⁊ perſeueranti in hoc ꝙ cõtinẽs ⁊ incõ
tinẽs ſunt circa delectationes tactus:ſed mol
lis ⁊ perſeuerans ſunt circa triſtitias oppoſitaſ
vel delectationibus.Licoñ.exponit hanc lrãꝫ
ſic.harũ.ſ.victoꝝ a leuibus ⁊ ſuperantiuꝫ for-
tes.hic quidẽ.i.victus a leuibus circa delecta
tiones.i.victus a leuibus delectationibus eſt
incontinẽs.h aũt.i.ſuperans fortes delectati-
ones eſt continẽs.h aũt circa triſtitias.i.victꝰ
a leuibus triſtitijs eſt mollis.h autem.i.ſupe-
rans fortes triſtitias eſt perſeuerans.Jſtã lit-
terã(Jnter meꝰ ãt pluriꝰ habitus ⁊ ſi inclinãt
magis ad deteriores)cõis expoſitor expõit ſic
qꝛ diuerſi ſunt gradus delectationũ ⁊ triſtitia-
rũ ⁊ hoĩuꝫ qui eas ſuperant ⁊ ab eis ſuperanꝛ.
maꝰ eſt ꝙ predicti habitus poſſunt eſſe medij
inter plura.qꝛ inter plures gradus delectatio-
nũ ⁊ triſtitiaꝝ.ſed tamẽ illi habitus qui ſonãt
in malum magis declinant ad deteriores.ma-
gis enim dicuntur incontinẽtes vł molles qui
a minoribus delectationibus ⁊ triſtitijs vincũ
tur.ſicut ⁊ hoĩ habitus magiſ inclinant ad me
liores.magis enim dicuntur continẽtes ⁊ per-
ſeuerantes.qꝛ maiores delectationes ⁊ triſtiti
as ſuperant.poteſt etiã intelligi ut idem expo-
ſitor dicit ꝙ hoĩes magis inclinantur ad dete-
riores habitus.ſ.ad incontinẽtiam ⁊ mollitiẽ.

Euſtratius aliter exponit ſic.habitus pluri
um.i.multoꝝ intermeꝰ hoc eſt medietates ſͨ
qꝛ aut medietas eſt virtus propter hoc dixit ſi
eſt medietas.tamẽ ad deterius inclinat.iſtorũ
enim habituũ.ſ.perſeuerantie ⁊ mollitiei conti
nẽtie ⁊ incontinẽtie ſunt medietateſ.verbi gra
tia.aliqua eſt medietas inter mollitiẽ ⁊ perſe-
uerantiã.multi enim vincuntur a triſtitijs q-
bus perſeueratiuus eſt melior ⁊ ſuperant triſti
tias a quibus mollis vincitur ⁊ tales ſunt me-
dij inter perſeueratiuos ⁊ molles.⁊ rurſus mł-
ti ſuperant delectationes quibus incontinẽs
vincitur.vincuntur aũt a delectationibus q̃s
continẽs vincit.quibus victis continẽs meliõ
eſt.⁊ illi ſunt medij inter continẽtem ⁊ inconti
nẽtem.ſed tamẽ ad delectationes deteriores ĩ-
clinant.ſ.iſti habitus medij inclinant ad dete-
riores delectationes q̃ꝫ habitus boĩ.ſ.q̃ꝫ perſe
uerantia ⁊ continẽtia.qꝛ vincuntur a delecta-
tionibus ⁊ triſtitijs a quibus nõ vincuntur ꝑ-
ſeueratiuus ⁊ continẽs.⁊ hec expoſitio planiõ
eſt ⁊ melior. Notãda ſunt h tria.primo ſcõm
euſtratiũ.ꝙ continẽtia ⁊ incontinẽtia nõ ſunt
ſolum circa delectationes.ſed etiã circa triſti-
tias.ſed magis negociantur circa delectatiõeſ
Abſentia enim delectationũ nõ triſtatur conti
nẽs.ſimiliter autẽ mollis circa delectabile ne-
gociatur.magis tamẽ circa triſtitias negociaꝛ
Si enim mollis concupiſcat vinũ de vernatia
⁊ nõ poteſt concupiſcẽtiam adimplere triſtaꝛ
valde mollis. 2ᵒ eſt notandũ.ꝙ multi ſuper-
abundanter querunt delectationes.qui tamẽ
nõ fugiunt triſtitias ſuꝑabundanter.multi.n.
multas tribulationes labores ⁊ pericula ſuſti
nẽt propter delectationes ꝯñdas:ut pꝫ d̃ mul
tis incontinẽtibus qui propter delectationes
corporales ꝯñdas patiuntur frigora ⁊ calores
⁊ multa pericula ambulantes ſolitarij per no-
ctes hyemales in tempore frigidiſſimo ad con-
ſequendũ delectationes corporales ⁊ volupta
tes.⁊ tales magis negociantur circa delectati-
ones q̃ꝫ circa triſtitias.magis enim proſequũ-
tur delectationes q̃ꝫ fugiunt triſtitias.ſunt ẽt
multi qui magis fugiunt triſtitias q̃ꝫ ꝓſequũꝛ
delectationes.ut pigri qui permittunt veſtes
ſuas fluere deorſum in terra ⁊ in luto ut vitẽt
laborem vel triſtitiã laboris que proueniret al-
leuando veſtes ſurſum a terra.qui tamen non
proſequũtur ſuperabundanter delectationes
corporales.⁊ ſic patet ꝙ aliqui magis ꝓſequũ
tur delectationes q̃ꝫ fugiant triſtitias.ut incõ
tinẽtes ⁊ aliqui alij magis fugiunt triſtitiaſ q̃ꝫ
proſequuntur delectationes ut molles. 3ᵒ ẽ
notandũ ꝙ continẽtia ⁊ incontinẽtia perſeue-
rantia ⁊ mollities ſunt circa delectationes tri-
ſtitias concupiſcẽtias ⁊ fugas.diuerſimode ta
men ut quidam dicunt.qꝛ delectationes ⁊ tri-
ſtitie ſunt paſſiones circa quas negociãtur pre
dicti habitus.ſed cõcupiſcẽtia ⁊ fuga ſunt ope
rationes iſtoꝝ habituũ circa dictas paſſiones
.ſ.circa delectationes ⁊ triſtitias. Et credo ꝙ
concupiſcẽtia ⁊ fuga ſunt vno modo operatio-
nes ⁊ ſic ſumuntur hic.⁊ alio modo ſunt paſſio
nes ⁊ ita dicuntur equiuoce de operationibus
⁊ paſſionibus.⁊ hoc videtur Licoñ.dĩe ſuper

3º ethico. (Quia aũt quidẽ)predicti habitꝰ
ſunt continẽtia ⁊ incontinẽtia perſeuerantia ⁊
mollities dĩnt a tẽperantia ⁊ intẽperãtia.qm̃
delectationũ tactus ⁊ guſtaſ quedã ſunt neceſ
ſarie:ut cibi ⁊ potus.⁊ quedã nõ ſunt neceſſa-
rie ut delecatã cibi aut potus delicati.et ille q̃
ſunt neceſſarie:ſunt neceſſarie ad aliquẽ certũ
terminũ.eſt enĩ aliqua mẽſura cibi ⁊ potus ne
ceſſarioꝝ hoĩ.ſed neqꝫ ſuperabundantie ſunt
nc̃cie homini nꝫ defectus.Et eodẽ modo ẽ cir-
ca cõcupiſcẽtias ⁊ triſtitias.ille igitur diciꝛ in-
tẽperatus qui ex electione proſequitur ſuper-
abundãtias delectationũ corporaliuꝫ.⁊ fugit
triſtitias eis oppoſitaſ:vel ſi nõ querit ſuꝑabũ
dantes delectationes:querit tamẽ delectatio-
nes ꝑ ſuꝑabundantias.i.ſuperabũdanter con
cupiſcẽdo delectationes corporaleſ propter ſe-
ipſas.⁊ ſi nihil alterũ adueniens.i.ſi nihil aliõ
adueniat preter delectationes.vnde intẽpera
tus querit delectationem corporalẽ ex electõe
tãq̃ꝫ fi[illegible]ẽ:⁊ ñ ꝑꝑ aliquẽ aliũ finẽ.⁊ iõ qꝛ intẽpa-
tus querit delectatiõꝫ tanq̃ꝫ finẽ:⁊ homo imo-
biliter inheret fini quẽ ꝑꝑ ſe queſiuit:ſequitur
ꝙ neceſſe eſt intẽperatũ nõ eſſe penitentem de
delectationibus quas queſiuit.⁊ ideo ñ poteſt
ſanari.Non enim poteſt ſanari niſi peniterꝫ vo
lendo nõ queſiuiſſe hiꝰ delectationes.quia ne-
ceſſe eſt ꝙ virtꝰ ⁊ vitiũ ſint voluntaria. Jntel
ligenda ſunt h duo.primũ eſt ꝙ intẽperatuſ ñ
ſolũ eſt ille qui querit ſuperabundãteſ delecta
tiones.ſed etiã ille qui corporales delectatiõeſ
mediocres nc̃cias ſuperabundanter querit ẽ
intẽperatus:⁊ ſic poteſt eẽ aliquis intẽperatuſ
circa delectationes tactus dupliciter.ſ.quali-
tatiue in ſuperabũdanter querẽdo hiꝰ vel q̃ꝫ-
titatiue querendo nimias ſeu nimis ſuꝑabun
dantes delectationes. 2ᵒ eſt intelligendum
ꝙ illud qδ hic diciꝛ ꝙ intẽperatꝰ ẽ iſanabilꝛ dꝫ
itelligi q̃ꝫꝰ ad difficltatẽ.ñ q̃ꝫꝰ ad ipoſſitatẽ dif
ficile ei ẽ ſanare intẽperatũ.qꝛ difficile eſt ꝙ pe
niteat:nõ tamen impõle:cũ nõ oĩs intẽperatꝰ
ſit obſtinatus in malitia.poteſt eniꝫ perſuade-
ri ut dictũ eſt ſuperius(Deficiens aũt)⁊ ſicut
intẽperatus ſuperabundat in querendo huiꝰ.
delectationes ita inſenſibilis qui eſt ei oppoſi-
tus deficit in querendo delectationes hiꝰ.ille
aũt qui meᵒ modo ſe habet circa corporales d̃-
lectationes tactus ⁊ guſtus ẽ tẽperatuſ.⁊ ſicut
intẽperatus ex electione proſequitur corpora-
les delectationes.ita ex electione fugit corꝑa-
les triſtitiaſ.nõ qꝛ ab eis vincatur:ſed propter
electionẽ.Licoñ.dicit h.ꝙ habẽs vitiũ cõtrari
um tẽperantie dicitur inſenſibilis a paucitate
ſenſus.⁊ nõ a priuatione ſenſus oĩo. (Non
eligentiũ aũt)ex his patet dĩa inter intẽpera-
tũ ⁊ incontinẽtem ⁊ mollẽ:qꝛ intẽperatus ſeq-
tuꝛ delectationes ⁊ fugit triſtitias ex electiõe.
ſed incontinẽs ⁊ mollis operantur ex paſſione
nõ ex electione:⁊ dĩt incontinẽs a molli in hoc
ꝙ icontinẽs ducitur ad incontinẽter agenduꝫ
propter delectationẽ:ſed mollis eſt qui duciꝛ
⁊ vincitur a triſtitia que eſt a cõcupiſcẽtia.vn-
de mollis triſtatur ex hoc ꝙ priuatur de re cõ
cupita.vnde hec tria dĩnt ab inuicem.qꝛ intẽ-
peratus ex electione ſequitur delectatiões cor
porales tactus:⁊ fugit triſtitias eis oppoſitas.
incontinẽs vero nõ ex electione:ſed ex paſſiõe
ſequitur hiꝰ delectationes ⁊ fugit triſtitias oꝑ
poſitaſ:⁊ mollis eſt qui a triſtitia parua vinciꝛ
(Oio autẽ vtriqꝫ)viſa dĩa inter iſtos hitus.
phs compat dictos habitus ad inuicẽ ꝑ boni-
tatẽ ⁊ malitiã.⁊ pͦ compat intẽperatuꝫ inconti-
neti ⁊ molli.2ᵒ icontinentẽ molli.primo igiꝛ in-
tendit oſtendere ꝙ intẽperatus eſt peior q̃ꝫ in-
continẽs.⁊ illud ꝓbatur diffuſius in capitulo
imediate ſequẽti.⁊ h probat phs per rõꝫ talẽ.
Quicũqꝫ operatur aliquod turpe nõ concupi-
ſcẽs vel quiete hoc eſt remiſſe cõcupiſcẽs ẽ pe-
ior illo qui idẽ operatur concupiſcẽs ſicut pꝫ i
exemplo.deterior.n.eſt aliquis ſi nõ iratus ꝑ-
cutit q̃ꝫ ſi iratus percutiat.quid.n.faceret ſuꝑ-
ueniẽte paſſione qui abſqꝫ paſſione peccat:de-
terius.n.ageret exñs in paſſione q̃ꝫ extra paſſi
onẽ.ſed intẽperatus nõ concupiſcẽs vel remiſ
ſe concupiſcẽs operatur turpe:nõ enĩ vinciꝛ a
paſſione ſed agit ex electione nõ ex paſſione:ſꝫ
icontinẽſ operatur turpe concupiſcẽs ⁊ nõ ope
ratur ex electione ſed victus a cõcupiſcẽtia.g̃
intẽperatus deterior eſt incontinẽte.de iſta ra
tione pͦ ponitur maior in textu.deinde ꝯᵒ ⁊ mi-
nor pꝫ ex prius dictis(Hoꝝ vtriqꝫ).ſ.operãtiũ
turpe ex electione ⁊ nõ ex paſſiõe.hec.ſ.intẽpe
perantia que eſt cũ electione magis eſt ſpecies
malitie q̃ꝫ incontinẽtia que eſt ſine electione.i-
tẽperatus enim opponitur tẽperato:⁊ intẽpe-
rantia tẽperantie ⁊ tẽperantia ẽ ſpẽs virtutis.
ideo intẽperãtia eſt ſpecies malitie. Littera
quã exponit cõmẽtator ſic inueniebatur in ex-
emplari Licoñ.h quidẽ mollitiei ſpẽs magis.
ſed Licoñ.dicit ꝙ iſta littera ẽ corrupta.d.cre
dimus magis ꝙ exemplar noſtrũ de cõmento
fuerit h corruptũ per vitiũ ſcriptoris facto ſal-
tu a malitie vſꝫ ad mollitiei. (Opponitur ãt
incontinẽti)compat continẽtem ⁊ perſeuerãtẽ
ad inuicẽ ⁊ incontinẽtem ⁊ mollem.⁊ dicit ꝙ i-
continẽti opponitur continẽs ⁊ molli opponiꝛ
perſeueratiuus.perſeuerare enĩ dicitur aliqs
ex eo ꝙ tenet ſe cõtra impellẽs:ita ꝙ ab eo nõ
vincitur.ſed continẽtia eſt in eo qδ eſt ſupare
⁊ vincere concupiſcẽtiaꝫ delectationũ:⁊ ex his
probatur ꝯᵒ iſ.ſ.ꝙ continẽtia eſt melior ⁊ eligi-
bilior q̃ꝫ perſeuerãtia.hec ꝯᵒ probatur ſic.me-
lius ⁊ eligibilius eſt vincere q̃ꝫ nõ vinci:ſed cõ
tinẽtia vincit ⁊ ſuperat ⁊ in hoc conſiſtit conti-
nẽtia:ſed perſeuerãtia nõ vincitur nec vincit:
ſed ſolũ conſiſtit in hoc qδ eſt non vinci.igitur

melioꝛ ⁊ eligibilioꝛ eſt continētia ꝙ̄ perſeuerātia. Intelligendū eſt h̄. ꝙ delectatiões ſunt repellēde ⁊ cohibēde. ⁊ per ꝯñs vincende: ſꝫ cōtra triſtitias eſt ſtandū. ⁊ ideo continētia que ē circa delectationes eſt in vincere ⁊ perſeuerantia que eſt circa triſtitias eſt in nō vinci. (Deficiens aūt) compat incontinētē ⁊ mollē ad inuicē ſm bonitatē ⁊ malitiā. ⁊ dicit ꝙ deficiens .i. victus ⁊ ſuperatus a triſtitijs ad quas multi cōtra tendunt reſiſtendo ⁊ pñt vincendo. ille eſt mollis ⁊ delicatus. Sciendū ꝙ mollis vincitur a minimis triſtitijs: ut dicit h̄ euſtrati⁹ a quibus tñ nō vincitur incontinēs: ⁊ h̄ innuit phs: cū dicit: deficiens ad que multi. ⁊ ex hoc pōt poni vna ꝯ°. 16. hi⁹ libri. ſ. ꝙ mollis ē peioꝛ ꝙ̄ incontinēs que probatur ſic. Ille qui a leuioꝛibus vincitur eſt peioꝛ. ſed mollis vincitur a leuibus triſtitijs que leuioꝛes ſunt ꝙ̄ delectationes aut triſtitie a quibuſ vincitur incōtinēſ igitur mollis eſt peioꝛ ꝙ̄ incontinēs. ⁊ dic̄ phs ꝙ ille qui vincitur ab hi⁹ triſtitijs quas multi ſuperant eſt mollis ⁊ delicatus: qꝛ delitia ē q̄dam mollities. qm̄ delitia eſt quedam ſpecies mollitiei. mollis enim inoꝛdinate refugit oēm triſtitiā ſed delicatus refugit triſtitiā que contingit ex laboꝛe. Ille eni qui trahit veſtes ſuas per lutū ut nō laboꝛet vincitur a triſtitia quaꝫ credit. ſibi iminere ex laboꝛe quem ſuſtineret ſi leuaret veſtes. delicatuſ imitatur. tamē laborantē: qꝛ poſtea oꝫ leuare veſtes ſuas per lutuꝫ tractas qđ eſt laboꝛioſum: ⁊ ſic mollis ⁊ delicatus: licet nō eſtimetur eſſe miſer: tamen eſt miſero ſimilis inquā⁹ fugiens laboꝛeꝫ opoꝛtebit ſuſtinere laboꝛē. ſimilr̄ ſe hꝫ circa continētiam ⁊ incontinētiā. ſ. ꝙ hñt fieri circa delectatiōes ⁊ triſtitias ſicut mollities ⁊ perſeuerātia. in h̄ tñ eſt diuerſitas. qꝛ continētia ⁊ incontinentia ſunt p̄ circa delectationes. ⁊ ſc̄do circa triſtitias. ſed mollities ⁊ perſeuerātia p̄ ſunt circa triſtitias. deinde circa delectationes. (Non eni ſi quis a foꝛtibus) remouet du⁹: qꝛ dictum eſt ꝙ incontinēs eſt ille qui vincitur a delectatiōibus: ⁊ mollis qui vincitur a triſtitijs: poſſꝫ aliquis credere ꝙ ois qui vincitur a delectationibus ſit incontinēſ. ⁊ ois qui vincitur a triſtitijſ ſit mollis. illud remouet probans ꝙ victus a foꝛtibus delectationibus vel triſtitijs cōtra tēdens nec eſt incontinēs nec mollis. ⁊ hec eſt ꝯ° 17. que ꝓbatur ſic. ille qui eſt ꝯdonabilis h̄ eſt venia dignus. nō eſt incontinens nꝫ mollis. qꝛ hi nō ſunt venia digni. ſed victus a foꝛtibus delectationibus vel triſtitijs cōtra tēdens. i. reſiſtere nitens ⁊ cōtra eas pugnans eſt cōdonabilis. ḡ talis nec eſt incontinēs nꝫ mollis. maioꝛ pꝫ de ſe ⁊ minoꝛ ꝓbat̄ ꝓbatione exēplari. narratur. n. de phylotete. qꝛ ipſe percuſſus in manu a vipera. i. a quodaꝫ ſerpēte granē doloꝛē ⁊ triſtitiā ſuſtinuit ⁊ nitebatur cōtinere: ſed nō potuit: ſed victus a triſtitia clamauit dicēs. abſcidite mihi manū. Et ſiľe eſt de quadā muliere q̄ vocabat̄ malope. que grauiter percuſſa a q̄dā noīe kartino nitebat̄ cōtinere ⁊ nō potuit: ⁊ ſic accidit illis qui tētant ſe cōtinere a riſu ⁊ non pñt. ſed ſubito ꝓrumpunt in riſum ſicut accit zenophāto. ſicut. n. iſti nō dicunt̄ incōtinētes vel molles: ita nec illi qui vincunt̄ foꝛtib⁹ paſſionibus vel triſtitijs. nō. n. eſt admirabile ſi aliquis a foꝛtib⁹ paſſionib⁹ vincat̄. ſed ſi quis vincatur a talibus delectationibus vel triſtitijs a quibus multi pñt abſtinere. h̄ eſt quib⁹ multi pñt reſiſtere: tales dicunt̄ incōtinētes vl̄ molles. ⁊ hoc ſi illud nō accidat eis ꝑꝑ naturā generis aut ꝑꝑ egritudinē. ſ. ꝙ nō poſſint ꝯtēdere vel reſiſtere. tūc debēt dici icontinētes vl̄ molles. ſed ſi h̄ accidat eis ex natura gñis. ſ. ex nā ꝓgenitoꝝ ꝙ nō poſſint ſuſtinere triſtitias nec laboꝛes nec reſiſtere delectationib⁹: accidit eiſ ex natura ꝓgenitoꝝ ſicut accidit regib⁹ ⁊ filijs regū. ſ. qui multū delicate ſunt nutriti: nō debēt dici molles vel incontinētes ſimplr̄: ſꝫ debent dici molles molitie regia vel molles gñetalis. n. mollities inuenit̄ in regib⁹ Scitaꝝ ꝑꝑ delicate nutriri ꝙ ñ pñt ſuſtinere triſtitias nec laboꝛes. ⁊ ita ē de ipotentib⁹ hi⁹ triſtitias ⁊ laboꝛes ꝑꝑ egritudinē ſuſtinere. ſic ēt ē de femis q̄ ꝑ ꝯpatiōꝫ ad maſculos ꝑꝑ infirmitatē nature ꝙ nō pñt ſuſtinere hi⁹ laboꝛes vel triſtitias ſic̄ pñt maſculi (videt̄ āt ⁊ luſiu⁹) excľdit quēdā erroꝛē. poſſet. n. alicui videri. ꝙ luſiu⁹. i. qui multū amat ludere. eēt intēpat⁹ vel incōtinēs qꝛ in ludo eſt quedā delectatio ⁊ circa hi⁹ delectationē ſuꝑabūdat luſiu⁹. Illō remouet phs .d. luſiu⁹ nō ē intēpat⁹ ſed mollis: hec ē ꝯ° 78. que ꝓbat̄ ſic. Ille ē mollis qui q̄rit quietē ⁊ remiſſionē laboꝛis: ſed luſiu⁹ eſt hi⁹. nā luſus eſt remiſſio laboꝛis que ē quedā quies. ⁊ hāc. ſ. qetē ⁊ remiſſionē laboꝛis querit luſiu⁹. ḡ luſiu⁹ ē mollis. Notā⁹ ꝙ quies accipit̄ duplr̄. v°: ut priuatiue opponit̄ motui. ⁊ ſic accipit̄ i. 5° phi. alio mō ut opponit̄ ꝯrie laboꝛi ſeu tedio vl̄ triſtitie laboꝛis. ⁊ ſic accipit̄ h̄. ⁊ nō ꝓ priuatione mot⁹. multi. n. ludi cōſiſtunt in motu ⁊ non in quiete oppoſita motui. vñ qes i ꝓpoſito accipitur pro recreatione.

Incōtinētie autē hec quidem ꝓuolatio. Hec aūt debilitas. hi quidē eni ꝯſiliantes nō imanent q̄bus cōſiliati ſūt ꝓpter paſſionem. hi aūt ꝓpter nō cōſiliari, nō ducūt̄ a paſſiōe. Quidā eī queād⁹ ꝓtitillātes ñ titillātur ſic ⁊ ꝓſentiētes ⁊ ꝓſcientes ⁊ ꝓſuſcitanteſ ſeipos ⁊ rōcinationē: non vincunt̄ a paſſiōe: nꝫ ſi delectabil' ſit neqꝫ ſi triſtiſ. Maxie aūt acuti ⁊ melācolici ſm effrenatiam incōtinentiā ſūt incōtinenteſ. hi quidē. n. ꝓpter velocitatē. hi aūt ꝑꝑ vehemētiā nō expectāt rōem ꝓpter ſequentes eſſe fantaſie.

Hec eſt ſc̄a pars principalis huius capituli. in qua phs diſtinguit incontinētiam humanam in duas ſpecies. ⁊ primo diuidit incontinētiam. 2° narrat quibus competūt predicte due ſpecieſ icontinētie. dicit igitur primo ꝙ incontinētiaꝝ quedā ē irrefrena° l' ꝓuolatō ⁊ quedā eſt debilitas. quedā. n. icōtinētes ſuꝑuenietē incontinētia ꝯſiliant̄ vtꝝ debeant ſeq ꝯcupiaꝫ ſꝫ nō ꝑmanēt nec ſequūt̄ ꝯſiliū ſꝫ paſſionē lꝫ ꝓcōſiliatio faciat qñqꝫ nō vinci. ⁊ talis icontinētia dr̄ debilitas. quidā aūt incōtinentes nō ꝓcōſiliant̄: ſꝫ ſtati ſuꝑueniēte ꝯcupia eā ſequūt̄ ⁊ hec icontinētia dr̄ irrefrenatio vl̄ preuelatio ꝑꝑ ſui velocitatē. qꝛ anticipat ꝯſi⁹ nec cōſiliat̄. vtꝝ h̄. ſ. mechari ſit bonū vel malū et hi ſtati ducūt̄ a paſſiōe. ſi. n. ꝯſiliarēt̄ nō ducerēt̄ a paſſiōe. Sic̄. n. qdā dicūt ꝙ q ꝓus titilāt ſeipos poſtea ñ mouēt̄ nec ſtimulāt̄ cū ab alijs titillāt̄. ⁊ ꝑ hoc vl̄t phs oñdere ꝙ ñ ois ꝓcōſiliās vincit̄ a paſſiōib⁹. qdā. n. ꝓſciētes. i. ꝓcōſiliātes ⁊ vidētes qm̄ hoc malū ē ñ vincūt̄ a paſſiōe ſiue delectabil' ſit ſiue triſtis: queādmodū ⁊ ꝓtitillati. i. titōeꝫ i ꝑtes coꝛꝑis ſui faciētes ꝓmū ñ titillāt̄ ab alijs ſic ꝯſiliātes: ⁊ ſc̄ ſe ꝯſiliantes ⁊ ꝓuidētes ꝙ h̄ delc̄abile malū ē nō vincūtur ab h̄ delc̄abili (Maxie aūt acuti) narrat q h⁹ ꝯpetit h̄ ſpēs icontinētie. que dr̄ irrefrena°. ⁊ dic̄ ꝙ maxie ſūt icōtinētes ſc̄ hāc incōtinētiā: q̄ dr̄ irrefrēatio. acuti. i. collerici ⁊ melancolici. neuter. n. expectāt ꝯſi⁹ ſed ſequūt̄ fantaſiā cōcupiſcētie vel ꝯcupiſcibil'. collerici ꝑꝑ velocitatē mot⁹ collere. melācolici ꝑꝑ velocitatē mot⁹ melācolie accēſe: cui⁹ ipetū nō pōt hō ferre d̄ facili. nā terra accēſa vehementiſſime ardet. et ꝯ̄rio ſanguinei ⁊ fleumatici hñt incōtinentiaꝫ debilitaſ ꝑꝑ hūiditatē ꝯplexiōis que nō ē foꝛtis ad reſiſtendū ipreſſiōi vl̄ ipulſioni.

Capitulum octauū

de ꝯpatōe incontinentis ⁊ tꝑati ad iuicēꝫ ſm bonitatē ⁊ maliciā ⁊ ſc̄ ꝯuēiētiā ⁊ dr̄iaꝫ ⁊ de ꝯparatōe ſpēꝝ icontinētie inter ſe.

Eſt aūt intemperatuſ qdē queādmodū dc̄ꝫ ē nō pēitiu⁹ imanet. n. electōi. icontinēs āt penitiu⁹ oīs. ꝑꝑ qđ nō queādmodū dubitam⁹ ſic ⁊ hꝫ. ſic igit̄ h̄ qdē iſanabil'. h̄ āt ſanabil'. aſſilatur aūt malicia egritudi velud idropi ⁊ thiſici. Incōtinētia āt epilēticiſ. hec qdē. n. ꝯtinua. hec aūt nō ꝯtinua malicia. Et oio aūt alteꝝ ge⁹ icontinētie ⁊ malicie. Malicia qdē. n. latet. iꝯtinentia āt nō latet. Ipoꝝ aūt hoꝝ melioꝛes exceſſiui ꝙ̄ rōeꝫ habētes qdē. nō imanētes aūt. a minoꝛe. n. paſſione vincunt̄. ⁊ nō imꝓcōſiliatui queādmodū alteri. ſilis. n. icontinēs velociter i ebꝛiati ⁊ a pauco vino ⁊ minoꝛi ꝙ̄ vt multi.

Iſtud ē 8⁹ ca⁹. in q̄ incōtinēſ ⁊ itēperat⁹ cōparāt̄ ad iuicē i bōitate ⁊ malicia ⁊ ēt ſc̄ cōuenientiam ⁊ dr̄iam. ⁊ ꝯtinet duaſ partes ꝓncipales. In ꝓma ꝯparat phus incontinētiam ⁊ itēperātiaꝫ ad inuicem ſm bonitateꝫ ⁊ maliciā in ſc̄da parte ibi (Qm̄ quidē igit̄) ꝯꝑat incontinentiā ⁊ intēperantiā ad iuicem ſꝫ cōuenietiā ⁊ dr̄iam. In ꝓma igit̄ ꝑte ꝯꝑat incōtinētē ⁊ itēperatū ad iuicē ſc̄ bonitatē ⁊ maliciaꝫ. ⁊ ēt ꝯꝑat ſpēs incōtinētie ad iuicē. ꝓ igit̄ intendit ꝓbare ꝙ itꝑatus ē peioꝛ ꝙ̄ icōtinēs. 2° ꝯꝑat ſpēs icōtinētie ad iuicē. ꝓbat igr̄ ꝓ ꝙ intꝑat⁹ ē peioꝛ ꝙ̄ icōtinēs. ⁊ h̄ ē ꝯ° 19. q̄ ꝓbat̄ ꝑ. 4. rōes. ⁊ ſc̄ h̄ ꝯtinet iſta ꝑs. 4. ꝑticľas. Pꝛia rō ē h̄. Ille q opat̄ turpe nō exñs pēitiu⁹ ē peioꝛ illo q opat̄ turpe pēitiu⁹ exñſ: ſꝫ itꝑat⁹ opat̄ turpe ñ exñs pēitiu⁹ ⁊ icōtinēs opat̄ turpe exñs penitiu⁹. igr̄ intꝑatus ē peioꝛ icōtinēte. maioꝛ ē māifeſta: et mīoꝛ declarat̄ ſic. intꝑat⁹ nō ē pēitiu⁹. qꝛ peccat ex electōe. in q̄ ꝑmāet eo ꝙ eligit delectatōes coꝛꝑales tāqꝫ finē: ſꝫ ois icōtinēs de facili pēitet. ceſſante. n. paſſiōe a q̄ vincebat̄. penitet eū incōtinēter egiſſe. vñ pꝫ ꝙ ſic̄ ē dictū ē ꝙ itꝑatus eſt inſanabilis. hic aūt. ſ. incontinenſ eſt ſanabiliſ. vnde non eſt ita ſicut ſuperius fuit dictum in dubitationibus ca° 2° vbi argutum fuit ꝙ intemperatus eſt ſanabilis ⁊ incontinens inſanabilis. imo eſt econuerſo. ideo intemperatus eſt peioꝛ. quia non eſt ſanabilis ſicut moꝛbus coꝛpoꝛalis incurabilis peioꝛ eſt ꝙ̄ moꝛbus curabilis (Aſſimilatur auteꝫ malicia) in qua ponitur ratio ſecunda probans concluſioneꝫ que talis eſt. Malum continuum eſt peius malo non cōtinuo: ſed malicia que eſt intemperātia eſt malum continuum quia eſt habitus permanens de difficili mobilis ⁊ incontinentia eſt malum non continuuꝫ. incontinens enim mouetur ad operandum turpe ſolum ex paſſione que cito tranſit. et ſic incontinentia eſt quaſi quedā malicia non continua. igitur intemperātia eſt peioꝛ ꝙ̄ incontinentia: ⁊ intemperatuſ peioꝛ ꝙ̄ incontinens. minoꝛ declaratur per ſimilitudineꝫ maliciarum ad egritudines coꝛpoꝛales ſic. Intemperantia aſſilatur egritudibus que continentia iſunt homini. puta idropici ⁊ thiſici. Inꝯtinētia vero aſſimilatur egritudinib⁹: que nō ꝯtinue iſunt homini cuiuſmodi ſūt epilentia. i. moꝛbus caducus. ⁊ hi⁹. ⁊ ſic patet ꝙ itemperātia eſt peioꝛ ꝙ̄ incōtinentia (Oio autem alteꝝ genus) 3° probatur eadem cōcluſio ſic. malum latens eſt periculoſius malo nō latēte. malum

enim preuiſum melius poteſt vitari. ſed malicia que eſt itemperantia eſt malus latens. quia intemperatus eſt deceptus exiſtimans illō eſſe bonum qō facit: qō tamen eſt malum. ſed incōtinentia nō latet eum cui ineſt. habet eim rōem per quaꝫ ſcit illud eſſe malum ad qō ducitur a paſſione. ergo ⁊c̄ (Jpſorum auteꝫ) comparat ſpecies icontinētie ad inuiceꝫ pbans ꝙ incōtinētes preuolantes ſunt minus mali ꝙ̄ incōtinētes debiles. ⁊ hec eſt concluſio. zo. ⁊ dicit ꝙ exceſſiui. ſ. preuolātes ſeu irrefrenati ſunt meliores: h̄ ē min⁹ mali ꝙ̄ rōꝫ hn̄tes. i. ꝙ̄ icontinētes debiles n̄ imanētes ꝯſilio ⁊ rōi. ꝯ̄ pbat̄ dupliciter. pmo per hoc ꝙ debiles vincunt̄ a minori paſſione. ⁊ per ꝯ̄ñs ſunt peiores. ⁊ ex hoc ſequitur ꝙ preuolantes ſunt minus mali ꝙ̄ debiles ⁊ hec poteſt eſſe quarta ratio pbans concluſionem pncipalem vt dicunt aliqui. ſ. ꝙ intemperatus eſt peior icontinēte. quia itemperatus vincit̄ a minori paſſione hoc ē minus motiuū habꝫ ad turpe operandū ꝙ̄ incontinēs. qui habꝫ fortem paſſioneꝫ (Et non impcōſiliati) z⁹. pbatur ꝙ debiles ſunt peiores ꝙ̄ puolantes. quia debiles ſunt pcōſiliati. preuolantes vero nō. imo debiles habēt ratiōem ⁊ cōſilium. ⁊ tamē male agunt. iō ſunt peiores. ⁊ ponit exemplum. d. ꝙ icontinens debilis ſilis eſt illis: qui velociter ⁊ de facili inebriant̄ ⁊ a pauco vino ⁊ a minori ꝙ̄ multi. ⁊ ſicut qui a pauco vino ⁊ inebriantur velociter ſunt peius diſpoſiti ꝯ̄ corpus: ita debiles qui a minori paſſione vincunt̄ ſunt peiores ſm aiam. Et ſi dicatur ꝙ ꝯ̄ hāc rōeꝫ incōtinens erit peior ꝙ̄ intēperatus. qꝛ incōtinens eſt pcōſiliatus ⁊ itemperatus nō. dicēdum per itereptōeꝫ qm̄ itemperatus eſt pconſiliatus itemperatus enim peccat ex electiōe ⁊ electio ē finis ꝯſilij. vt dictum ē i z⁹ huius.

Quoniam quidem igitur

malicia incōtinētia non eſt māifeſtum. ſed quo forte. h. n. quidē preter electiōem. h autem ſm electōem eſt. Jnſuper ⁊ ſile quidem ꝯ̄ actiones: quēadmodum ꝙ de modolri ad mileſios. Mileſij. n. ſtulti quidem. n. nō ſunt. Operant̄ aūt qualia quidē ſtulti: ⁊ icontinētes iiuſti qui dē nō ſunt. iiuſta auteꝫ faciunt. qꝛ aūt hic quidem talis qualis nō pter perſuaſuꝫ eē perſequi eas que ſm ſupabundātiam. ⁊ pter rectam rationeꝫ corporales delectatōes. hic autem pſuaſus eſt pter talem eſſe qualem perſequi ipſis. Jlle quidem igitur facile tranſcredibil̄. iſte aūt nō. virtus eim ⁊ malitia pncipium. hec quideꝫ corrumpit. h autem ſaluat. in actionibus autē qō cuius gratia pncipium quēadmodum i mathematicis ſupponēt̄. Neq̄ vtiq̄ illic ratio edoctiua pncipiorum. neq̄ hic ſꝫ virt⁹ vel natural̄ vel aſſuefactiua: ei⁹ qō eſt recte opiari circa pncipiū. tēperatus quidem igitur talis. itemperatus aūt ꝯ̄trius. Eſt auteꝫ aliquis pter paſſiōꝫ exceſſiuus pter rectam rōem ꝙ̄ pter quidē nō agere ſm rectaꝫ ratiōem ſuperat paſſio. vt aūt ſit talis qualis perſuaſum hꝫ perſequi i pbibite oportere tales delectationes nō ſuperat. iſte eſt icontinens melior itemperato. ⁊ neq̄ prau⁹ ſimpliciter ſaluat̄ optimū principium. ali⁹ autem cōtrarius imanſiuus ⁊ nō exceſſiuus propter paſſionem. manifeſtum vtiq̄ ex h: qm̄ hic quidem ſtudioſus habitus. h aūt prauus.

Hec eſt ſcōa ps pncipalis hui⁹ capli. i qua phs ꝯparat cōtinētiaꝫ ⁊ itemperātiā ad iuicem ſm cōuenientiam ⁊ differentiaꝫ. ⁊ pmo ponit duas cōuenietias. Prima eſt ꝙ vtraq̄ ē aliqualr malicia. differunt tamē. quia itemperātia eſt malicia ſimplr. ſed incōtinētia eſt malicia quodāmodo nō ſimpliciter. ⁊ hec eſt ꝯcluſio. zi. huius libri. ſ. ꝙ incōtinentia nō eſt malicia ſimplr que pbat̄ ſic. omnis malicia ſimplr que opponitur virtuti morali eſt cum electōe. incōtinentia n̄ eſt cū electōne. incontinens eiꝫ peccat pter paſſioneꝫ non pter electioneꝫ. ḡ ⁊c̄ (Sꝫ ſimile quideꝫ) ſecunda cōuenientia eſt quia icontinētia ⁊ itemperantia ſunt ſimiles ꝯ̄ actiones. vterq̄ enim taꝫ icontinens ꝙ̄ intēperatus pſequitur delectationes corporales turpes que ſunt ſcōm tactuꝫ vel guſtum. vnde ſic eſt de icontinentibus ſicut quidaꝫ de medolri ad mileſios rephendens ipos dixit mileſij non ſunt ſtulti ſꝫ faciūt opera ſilia opibus ſtultorū Similr incontinentes nō ſunt mali ſimplr nec iiuſti nec intēperati: ſꝫ faciūt opera ſimilia operibus malorum itemperatorum ⁊ iniuſtorum. (Quia autem h qō talis) poſita cōuenientia inter incōtinentem ⁊ itemperatum. ponit drīam inter eos. ⁊ p̄ ponit drīam. z⁹. aſſignat ratōnem drīe. Drīa talis ē. ꝙ h. ſ. incōtinens eſt talis ꝙ nō eſt ſibi pſuaſum ad pſequendum delectatōnes corporales ſuperabūdantes. Non eniꝫ eſt icontinens ſic diſpoſitus ꝯ̄ habitum. vt ſit ei pſuaſum ꝙ tales delectatōes ſunt pſequēde tāꝙ̄ bone. Alius auteꝫ ē cui perſuaſuꝫ eſt ꝙ tales delectatōes ſunt eligēde ꝙ̄ per ſe bone. ⁊ hoc pter diſpōem quā hꝫ ex hitu. ⁊ talis eſt itemperatus. vn̄ breuiter hec eſt drīa iter incontinētē ⁊ itemperatuꝫ. qꝛ incontinens habet rectā exiſtimatōꝫ finis ſꝫ pp vehemētiā paſſiōis n̄ ſeq̄t̄ exiſtimatōꝫ quā hꝫ. ⁊ ſic rō recte perſuadꝫ ſibi Sed intemperatus non habet rectaꝫ exiſtimationem de fine. quia exiſtimat illud eſſe finem qō non eſt finis. puta voluptatem corporalem ⁊ ideo intemperato non eſt perſuaſum per ſuaꝫ rationem quis eſt verus finis pter ſe appetēdus. Notandum eſt ꝙ incontinens inſurgēte paſſione habet veram exiſtimationem de fine ⁊ de his que ſunt ad finem in vniuerſali ⁊ i habitu. ſed habet falſam exiſtimationem d̄ eis in particulari vel ſaltē n̄ habet veraꝫ exiſtimationeꝫ de eis in particulari. ⁊ ideo ceſſante paſſione de facili recedit a ſua opinione. ſed ille ꝙ ex habitu exiſtimant corporales delectationes per ſe pſequendas ⁊ eligendas. ſ. intemperatus non de facili recedit a ſua credulitate. quia habitus eſt de difficili mobilis (Virtus autem et malicia) viſa differentia inter cōtinentem ⁊ intemperatum aſſignat rationem differentie. ſcꝫ quare intemperatus non eſt ſanabilis nec penitiuus: ⁊ incontinens eſt ſanabilis ⁊ penitiuus. ⁊ ſm hoc probat duas concluſiones. Prima eſt ꝙ itemperatus non eſt ſanabilis nec penitiu⁹. ⁊ hec eſt concluſio. zz. que probatur ſic. Jlle qui errat circa principia in agibilibus nō eſt ſanabilis nec penitiuus. quia cum male fecerit non credit ſe male feciſſe. ⁊ ideo non penitet: ſed intemperatus errat circa principia i agibilibus. ideo intemperatus eſt inſanabilis ⁊ n̄ penitiu⁹. Maior patet. quia ſicut errans circa principia in ſpeculatiuis. puta in mathematici nō poteſt reuocari ab errore eo ꝙ pncipia non docentur cum non habeant priora per que poſſint doceri. ⁊ ita nec errās circa principia i agibilibus poterit reuocari a ſuo errore. nec poteſt ſibi ratione perſuaderi. ⁊ per cōſequens eſt inſanabilis ⁊ impenitiu⁹. quia non poterit ſanari nec penitere niſi reuocetur ab errore ſuo. vnde in agibilibus virtus naturalis vel aſſuefactiua. ſ. moralis facit rōne opinari circa principia agibilium. ⁊ ſic patet maior. ⁊ minor patet ex h ꝙ in agibilibus finis eſt pncipium ſicut in mathematicis ſuppones ſunt principia: ſed intemperatus errat circa finem agibiliuꝫ. quia n̄ habet rectam exiſtimationeꝫ de fine. exiſtimat enim voluptatem corporalem eſſe fineꝫ ſimplr ⁊ per ſe bonam. quod patet: quoniam virtus ⁊ malicia ſunt circa principium. malicia corrumpit principium. i. finem hoc eſt corrumpit rectā exiſtimationem de fine. ⁊ virtus ſaluat rectaꝫ rationem de fine. cum igitur intemperantia ſit malicia ⁊ temperantia ſit virtus. patet ꝙ intēperantia non habet rectam exiſtimationem de fine: quod eſt pncipium agibilium. et ita patet minor. ꝙ intemperantia erat circa principia in agibilibus. temperatus auteꝫ virtutem que ſaluat rectam exiſtimationem de fine. ⁊ ideo non errat circa finem. nec per cōſequens circa finē in agibilibus (Eſt autem aliquis) ſecunda concluſio quā h intendit. que eſt. zꝫ. eſt iſta. quia icontinens eſt ſanabilis ⁊ penitiuus. hec concluſio probatur ſic. ille qui habet rectam exiſtimationem de fine quāuis per vehementiaꝫ paſſionis non agat ſcōm rectam rōnem eſt ſanabilis ⁊ penitiuus ſed incōtinens habet rectaꝫ exiſtimationem de fine. quāuis propter vehementiam paſſionis non agat ſcōm rectam rationem. igitur incōtinens eſt ſanabilis ⁊ penitiuus. maior patet. quia ille qui habet rectam exiſtimationem in vniuerſali. ſ. in habitu de fine. licꝫ propter paſſionem operetur contra dictamen rationis. ceſſante tamē paſſione que cito tranſit habet rectam rationeꝫ in particulari ⁊ in actu de fine. ⁊ per illam ratōnem poteſt ſanari. ⁊ diſcredere quod prius credebat i particulari ⁊ i actu ⁊ penitere de malo quod fecit ſciens tunc in particulari ⁊ in actu ꝙ illud erat malum quod fecit exiſtens in vehementi paſſione. ⁊ minor pꝫ. nam incontinens habet rectam exiſtimationē de fine. tamen non agit ſcōm rectam ratōnem pter paſſionem quā per ratōneꝫ non ſuperat imo paſſio ſuperat rectam ratiōem. vnde incōtinens non eſt prauus ſimpliciter cum habeat rectam rationem. ⁊ per conſequens ſit ſanabil̄ ⁊ penitiuus (Et iſte incontinens eſt melior intēperato) ex hoc concludit cōcluſioneꝫ principalem huius capituli. ſ. ꝙ intemperatus eſt peior incōtinente. ⁊ poteſt poni quarta vel. 5. ratō ad dictam cōcluſioneꝫ. ⁊ eſt ratio talis. Jlle i quo ſaluatur optimuꝫ pncipiuꝫ. i. recta exiſtimatō de fine que eſt pncipium optimuꝫ eſt melior ꝙ̄ ille in quo non ſaluat̄ ſꝫ corrumpit̄ hi⁹ pncipiū. ſ. recta exiſtimatio de fine. ſed in incōtinente ſaluatur optimum pncipium. ſ. recta exiſtimatō de fine: ⁊ in itemperato nō ſaluatur hi⁹ principium. igitur incōtinens eſt melior. ⁊ per ꝯ̄ñs intemperatus eſt peior. Alius autem. ſ. cōtinēs ē contrarius incontinēti. ⁊ eſt imanſiuus. hoc eſt permanēs i ratōne recta ⁊ nō excedit ratiōem rectam pter paſſionem. Ex dictis igitur ē manifeſtum: ꝙ cōtinentia eſt habitus ſtudioſus: ⁊ incōtinentia habitus prauus ⁊ accipit hic habitum p diſpōne nō p habitu firmo. cum dicit incōtinētiam eſſe habitum. Jntelligendum ꝙ iſta concluſio itemperatus nō eſt ſanabilis: nec penitiuus. debet itelligi ꝙ̄tum ad difficultatem: nō quātum ad ipoſſibilitatem. nō enim eſt ipoſſibile itemperatum ſanari ⁊ penitere: ſꝫ eſt difficile. nō eim poteſt tolli habitus itemperātie niſi per lōgam ꝯſuetudiem ⁊ aſſuefactionem i actib⁹ ꝯtrarijs opib⁹ itemperātie.

Capitulum nonum

in quo repetit ⁊ ſoluit dubitationem ſuperius poſitā. Utrum continens ſit immanſiuus omni opinioni: vel tantū recte ⁊ incōtinēs egreſſiuus ab omni oppinione: vel tantū a falſa ⁊ praua: ⁊ ꝙ aliqui laudabiliter diſcedunt a ſuis oppinionibus: ⁊ ꝙ aliqui vituperabiliter imanēt ſuis oppinionibus ⁊ quomodo cōtinētia conſiſtit in medio quēadmodū virtus ⁊ ꝙ ſm ſilitudiem cōtinētia dicitur temperantia ⁊ icōtinētia noiatur itemperātia.

Uerum igitur conti

nēs eſt qui qualicunq̄ rationi ⁊ qualicūq̄ electiōi imanet vel qui recte, ⁊ icontinens autem qui qualicunq̄ non immanet electioni, et qualicunq̄ rationi vel qui falſe rationi.

⁊ electioni non recte. quēadmodum dubitatū
eſt ꝑus. vel ſcðm accidens ꝗ qualicūq; ꝯ ſeipſ
aūt ꝗ vere rōni ⁊ recte electioni. hic quidē ima
net. hic autem non imanet. ſi enim quis hoc ꝓ
pter hoc eligit: ⁊ ꝓſequitur ꝑꝫ ſeipm ꝗdem hoc
eligit ⁊ ꝓſequit̄. ꝑm accñs aūt qð ꝑius. ſimplr
autem dicimus ꝙ ꝑꝫ ſeipm. Quare ē gð vt qli-
cūq; opioni h gð imāet. h āt excedit. ſimplr āt
ꝗ vere. Sunt aūt quidam imanſiui opinioni.
Sunt aūt quos vocāt iſchirognomes. puta diſ
ficile ꝑſuaſibiles. ⁊ nō facile trāſuaſibiles. qui
ſiſe quidē aliquid hñt cōtinenti quale ꝓdigus
liberali. ⁊ audax cōfidenti ſunt aūt alteri ſcðm
multa. hic quidē. n. ꝓpter paſſionē ⁊ cōcupiam
nō tranſmutās cōtinenſ: qꝛ facile ꝑſuaſibilis ē
contingat erit ꝯtinens. h aūt non a rōe. qꝛ con-
cupias aſſumunt ⁊ ducunt̄ multi a delectatio-
nibus. Sūt aūt iſchirognomes ⁊ idrognomes
⁊ indiſciplinati ⁊ agreſtes. ⁊ hi quidē idrogno
mes aūt ꝓpter delectationem ⁊ triſticiam. gau
dent enim vincentes ſi nō tranſuadeātur ⁊ tri
ſtant̄ ſi infirma que ipoꝝ ſicut quēadmodū
ſnie. quare magis incontinēti aſſilant̄ q̄ conti-
nenti. Sunt aūt quidam qui his que videntur
non imanent nō ꝓpter incōtinentiam: puta in
philotete qui ſophoclis neoptolomus: q̄uis ꝓ
pter delectatōem non imanſit ſꝫ bonum. verū
dicere eim ipi bonum erat. perſuaſus eſt aūt ab
odiſſeo vlixe falſuꝫ dicere. non. n. omnis qui ꝓ
pter delectationeꝫ aliquid operat̄ eſt intempe-
ratus ſiue prau⁹ ſiue incontinēs. ſꝫ ꝗ ꝑꝑ turpē.

Iſtud eſt 9⁹ cap⁹ hui⁹ libri in quo ſoluit q̄r
tam dubitatōem ſuperi⁹ in dubitatōibus
poſitam. ſ. vtrum cōtinens ſit imanſiuuſ omni
opinioni vel tm̄ recte ⁊ incōtinens egreſſiuus
ab oī opione vel tm̄ a falſa ⁊ praua. ⁊ qūo ꝯtinē
tia hꝫ rōem mediȷ. ⁊ qūo ꝯtinētia dicit̄ tēperā-
tia. ⁊ in quo cōtinentia ⁊ temperātia ſunt ſiles.
⁊ cōtinet iſtud cap⁹ duas ꝑtes ꝑncipales. in ꝑ
ma repetit ⁊ ſoluit dubitatōem ꝑdictam. in ſa
ibi (Quia autem eſt aliquis) oſtendit qūo cōti-
nentia hꝫ rōem mediȷ. ſicut ⁊ temperātia. ⁊ cō-
parat cōtinentiā ⁊ temperantiam ad inuicem.
Prima pars cōtinet quatuor ꝑticulas. in ꝑma
mouet ⁊ ſoluit dubitatōem iam dcām. in ſecū-
da ibi (Sunt aūt quidaꝫ imanſiu) oſtēdit qūo
aliqui male ⁊ vituperabilr imanent ſuis opio-
nibus. in. 3. ibi (Sūt aūt iſchirognomes) oñdit
qūo tales vituperalr imanentes rōi ſe habent
ad incōtinentes. in quarta ibi (Sunt aūt qdā
oſtendit qūo aliqui laudabilr diſcedunt a ſua
opinione ſeu rōe. in ꝑma igitur ꝑticula repetit
⁊ ſoluit hanc dubitatōem. vtrum cōtinens ſit
imanſiu⁹ oī opinioni vel tm̄ recte. ⁊ incōtinēs
egreſſiuus ab omni opinione vel falſa tm̄ ⁊ pra
ua. vel format̄ ſic. vtrum incōtinens ſit qui nō
imanet electioni ⁊ qualicunq; rōni vel qui fal
ſe rōi tm̄ ⁊ electiōi non recte (Uel ꝑꝫ accidens

hanc dubitationē ſoluit ꝓhs. d. ꝙ ꝑꝫ accidens
pōt dici cōtinens ⁊ incōtinens ꝗ imanet vl̄ nō
imanet qualicūq; rōni. ſꝫ per ſe loquēdo dr̄ cō
tinens ⁊ incōtinens qui nō imanet vel imanet
vere electōi ⁊ recte rōni. ⁊ illð determiat ꝓhs. ſ.
ꝙ cōtinens ꝑ ſe imanet vere rōni ſeu opioni. ⁊
ꝑ accñs opinioni falſe ⁊ incōtinens ꝑ ſe imanꝫ
opinioni falſe. ⁊ per accñs opioni vere. ⁊ hec eſt
ꝯ: 24. que ꝓbatur ſic. ſicut illud qð queritur ꝓ
pter ſe ꝑ ⁊ ꝑ ſe querit̄. ⁊ illud qð querit̄ ꝓpter al
teꝝ ꝑ accñs querit̄. verbi gr̄a. ſi quis querit et
diligit dulce vinum ꝓpter hoc ꝙ eſt dulce ꝑ ſe
⁊ ꝑ querit ⁊ diligit dulce. et per accñs querit et
diligit qð ꝑius. i. vinum. ⁊ ſi quis eligit fel lo:
mellis ꝓpter ſiſitudinem coloris exiſtimans il
lud eſſe mel māifeſtū eſt ꝙ per ſe loquēdo que-
rit hoc ꝓpter qð eligit alteꝝ. vñ ꝑ ſe querit ⁊ eli
git mel: ſꝫ ꝑ accñſ querit ⁊ eligit fel eodē mō ſi
quis falſam rōnem exiſtimet eſſe veram imāet
illi rōni falſe putans eam eē veram. verbi gr̄a
Si quis putet ꝙ ē verum. bonum ē fornicari ⁊
imanet opiniōi de iſta ꝓpōne. ꝓpter hoc ꝙ opi
nat̄ illam eē verā. per ſe imanet vere rōni ⁊ opi
nioni. ⁊ per accñs falſe opioni. Et eodē mō ē de
icōtinente ꝗ egredit̄ ab opione falſa. ꝓpter hoc
ꝙ credit eā eē veram. igit̄ cōtinens ꝑ ſe imāet
rōi ſeu opinione vere. ſꝫ ꝑ accñs opioni falſe. ⁊
incōtinens ꝑ ſe imanet opinioni falſe. ⁊ ꝑ accñſ
opinioni vere. vñ pōt rō ſic formari. Quilibet
illi ꝑ ſe imanet cui ꝓpter ſe ⁊ non ꝓpter alteruꝫ
imanet. ſed ꝯtinens imanet rōni ⁊ opioni vere
ꝓpter ſe. ꝓpter hoc ꝙ eſt vera vel apparēs va
⁊ imanet rōni falſe ꝓpter alteꝝ qꝛ opiat̄ illā eē
verā: ⁊ icōtinēs imāet rōi falſe ꝑꝑ ſe. ⁊ egredit̄
ab opione falſa ꝑꝑ hoc ꝙ credit eā eē verā. igr̄
continens per ſe imanet rōni vere. ⁊ per accñs
rōi falſe. ⁊ incōtinenſ ꝑ ſe imanet rōni falſe. ⁊ ꝑ
accñs rōni vere. ⁊ per ſe egredit̄ a ratione vera
⁊ per accñs egredit̄ a ratione falſa. Notāda
ſunt h duo. ꝑ ꝙ ꝓhs in ꝓpoſito per imanere i
telligit intendere imanere. ꝯtinens. n. intendit
imanere rationi vere. ſed qñ imanet rōni falſe
non eſt verum de virtute ꝑmonis: ꝙ ipe imma
neat rōni vere niſi eadem ratio eſſet vera ⁊ fal
ſa: ſicut ille qui eligit fel loco mellis. non per ſe
eligit mel: ſed per ſe intendit eligere mel. vnde
de actu eligēte fel credente illud eſſe mel non
eſt verum dicere de virtute ſermonis ꝙ iſte eli
git mel. quia verum eſt ꝙ eligit fel: tamen intē
dit eligere fel. Et per accidens debꝫ intelligi ꝑ
ter intentōem. vnde eligens fel loco mellis: ꝑ
accidens eligit fel: qꝛ ꝑter intētionem eligit fel
⁊ ſic debet cōcluſio ꝓhi intelligi. ꝙ continenſ ꝑ
ſe imāet ⁊c̄. hoc ē itendi imanere opioni vē. ⁊ in
cōtinēs ꝑ ſe intēdit egredi ab opinione vera.
2°. eſt notandum ꝙ ly ꝑ ſe in ꝓpoſito dicit mo
dū cauſandi. ⁊ eſt 4⁹ modus ipius ꝑ ſe poſiti in
ꝑ poſterioꝝ. cum dr̄ ꝙ cōtinenſ ꝑ ſe imanet vl̄

ꝑ ſe intendit imanere rōni vere. in ſubō eſt cā ꝑ
dicati. nam ꝯtinens ſcðm ꝙ continens imanet
vl̄ intendit imanere rōni vere. Et ſi querat̄ in
quo genere cauſe eſt in ſubō cauſa ꝑdicati et ēt
h eſt ꝯtingens cōtinens imanet rōi vere: quia
poteſt eſſe falſa. ⁊ h ſilr eſt cōtingens cōtinens
intēdit imanere rōni vere. qꝛ non ſemꝑ duꝫ eſt
cōtinens actu intendit imanere rōni vere: ⁊ ꝓ-
poſitio ꝯtingens nō eſt per ſe. in aliquo mō ꝑ ſe
vt ſumit̄ i demonſtratiuis. Dicendum ꝙ i hac
ꝯtinens intendit rōni vere imanere. in ſubō ē
cā per ſe effectiua ꝑdicati. quia in continente i-
cludat̄ habitus ſeu diſpō que eſt cōtinentia et
incōtinentia eſt cā effectiua imāſionis ꝯtinentis
in vera opinione. nec oꝫ ꝙ oīs ꝓpoſitio ꝑ ſe 4°
mō ſit neceſſaria ſꝫ ſufficit ꝙ in ſubō ſit cā ſuffi
ciens ꝑdicati. ſiue illa cauſa ſit actiua ſiue paſ-
ſiua. h eſt. n. per ſe. 4°: edificator edificat. et tñ
non ē neceſſaria. ⁊ h eſt ꝑ ſe 4°: medicus ſanat
⁊ h ſilr. infirm⁹ ſanat̄. ⁊ tñ oēs iſte ꝓpōnes ſūt
contingētes. Uel pōt dici ꝙ ꝑ ſe in 4° modo nō
dicit modum predicandi nec determinat cōpo
ſitionem vnientem ꝑdicatuꝫ cum ſubiecto: ſed
determinat ſubm̄. vnde hec non eſt per ſe medi
cat ſanat. tñ h eſt vera. medicus per ſe ſanat. ꝑ
ꝙ ly per ſe eſt determiatio ſubi: ⁊ eſt ſenſus me-
dicus ꝑm ꝙ medic⁹ ſanat. h eſt in medico eſt ꝑ
ſe cā ſanitatiſ. ſ. ars medicine (Sunt aūt quidā
imanſiui) hec eſt ſecūda ꝑticla in qua oſtendit:
qūo aliqui male ⁊ vituꝑabilr imanent ſuis opi
nionib⁹ ⁊ ſermonib⁹. ⁊ qūo iſti ſe habent ad cō
tinentes ⁊ dicit ꝙ ſunt quidā min⁹ imanentes
ꝓprijs opinionibus ⁊ ſermonibus. ⁊ ſunt illi q̄ſ
hoies vocant iſchirognomos. i. pertinaces. qui
bus ſi aliqd ſit ꝑſuaſum: ita ꝙ hēant opionem
de aliquo nō de facili trāſmutāt̄ de illa opione
aut ſi aliqd dixerit illud oio volunt ſuſtinere.
⁊ illud maxīe vr̄ accidere melancolicis ꝗ de diſ
ficili recipiūt ⁊ recepta fortiter retinent ad mo
dū terre (Qui ſiſe) tales ſūt ſiles ꝯtinēti in hoc
ꝙ imanent ſuis opinionib⁹. ꝑ exceſſum. n. hñt
illud qð hꝫ cōtinens. ſ. imanere ꝓprie opioni ſi
cut ꝓdigus habet ꝑ exceſſum illud qð pertinet
ad liberalitatem. ſ. dare ⁊ ꝯſumere. vñ tales ꝑ-
tinaces plus imanent ſuis opionibus ⁊ dictis
q̄ debent. ſꝫ cōtinens imanet ſue opioni ꝑm ꝙ
dꝫ ⁊ ſcðꝫ ꝙ oꝫ (Sunt aūt) dr̄nt antē predicti ꝑ
tinaces a ꝯtinente. qꝛ ꝯtinens imanet ſue rōi ⁊
nō trāſmutat̄ ab ea ꝓpter paſſionē ſꝫ ꝓpter for
tioreꝫ rōnem pōt mutari a ſua opinione ⁊ i hoc
ē laudabil: ſꝫ pertinax nō permutat̄ a ſua opio
ne ꝓpter aliquā rōem: ſed ſumūt ꝯcupias ⁊ du
cunt̄ mlti a delectatōib⁹ extra rōem: ⁊ ita ſunt
vituꝑabiles: qꝛ nō permittunt ſe vinci aliqua
rōe ⁊ tñ vincunt̄ paſſione. Intelligendū eſt h
ꝙ aliquiſ pōt remoueri a ſua opioe dupliciter.
vno mō ex ꝑte rōis vt ſi ſuꝑueniat aliq̄ rō for-
tior. Alio° ex ꝑte paſſionis. q̄ peruertit iudiciū

rōis in ꝑticulari. hec eſt igit̄ drīa ꝙ cōtinens ñ
tranſmutat̄ a ſua opione ꝓpter paſſionē ꝯcupi
ſcentie. ſꝫ qñq; eſt hñ ꝑſuaſibil̄ ab alia rōe me-
liori inducta: ſꝫ pertinax nō mutat̄ a ſua opioe
ꝓpter aliquā rōem: ſꝫ imanet ſue opioni ꝓpter
paſſioneꝫ nec trāſmutat̄ ab illa niſi h ſiunt ꝑꝑ
vehementeꝫ paſſionem (Sunt qdē iſchirogno
mones) hec eſt. 3. ꝑticula in qua narrat qualr ꝑ
tinaces ſe hñt ad incōtinētē. Iſti. n. pertinaces
aſſilant̄ incōtinenti ꝓpter hoc ꝙ aliquā delēa
tōneꝫ nimis querūt ⁊ aliquā triſticiā nimis fu
giunt. multi. n. gaudent ⁊ delectant̄ qñ ꝯferen-
do cū alijs vincunt vl̄ apparent vincere: ſꝫ nō
tranſmutant̄ a ſua opione ꝓpter aliquā ſuaſio
nem ⁊ multuꝫ triſtant̄ ſi eoꝝ ſnīe vel opiones
appareant ifirme: ita ꝙ oꝫ eas deſerere: ⁊ in h
cōueniunt cuꝫ icontinente ⁊ molli qui ſuꝑabū
dāter appetūt delectatōeſ ⁊ fugiunt triſticiaſ ⁊
ſic pꝫ ꝙ ꝑtinaces magis aſſilant̄ incontinēti q̄
ꝯtinēti iſti ſit ꝑtinaces in defenſione ſuaꝝ opio
num ⁊ ſermonū dicunt̄ iſchirognomōes ⁊ idro
gromes. i. ꝓprie ſnīe vel ꝓprij ſenſus. ⁊ ſunt in
diſciplinati: qꝛ nolunt ab illo inſtrui. ⁊ dicunt̄
agreſtes: qꝛ ſemꝑ volunt ſequi ꝓprium ſenſuꝫ
⁊ non poſſunt de facili cum alijs cōmorari. Eu
ſtracius dicit ꝙ iſti ꝑtinaces volunt ⁊ amāt ſer-
mones ipoꝝ. ⁊ ſiquid ſimplr dicant quēadmo
duꝫ ſnias ⁊ leges tenere. ⁊ ſi die exiſtente dicāt
ꝙ nox eſt nolunt aliquem ſibi contradicere.
(Sunt autē quidaꝫ in his) hec eſt. 4. particla
in qua narrat qūo aliqui deſcendūt laudabilr
a ſua opinione vl̄ rōne: ⁊ ſunt illi qui nō ꝓpter
incōtinentiā nō imanēt ⁊ recedunt a ſua opini
one: ſed ꝓpter bonum virtutis. ⁊ ponit exēplū
de Neoptolemo i phylotete ſophoclis. i. i libro
Sophocliſ de phylotete. qui fuit perſuaſus ab
Ulixe ꝙ diceret falſum ꝓpter vtilitatem pr̄ie
⁊ illius opinionis fuit ꝙ bonum eſſet mentiri
ꝓpter vtilitatē patrie. ſed illi perſuaſioni ⁊ opi
nioni nō imāſit ꝓpter amorem veritatis. ⁊ fec̄
hoc. ſ. trāſmutabat̄ ab illa opione ꝓpter aliquā
delectationē non malā ſed bonam. delectabile
eim ſibi videbat̄ dicere verū. nec tamen ꝓpter
hoc fuit incontinēs vel intemperatus: nō eim
omnis qui ꝓpter delectationē aliquid operat̄
eſt intēperatus aut prau⁹ aut icontinens. ſꝫ ſo
lum ille qui ꝓpter turpem delectationem opa
tur aliquid turpe.

Quia autem aliquis eſt
talis qual̄ min⁹ q̄ oꝫ corporalib⁹ gaudēs. ⁊ nō
imanēs rōni. talis h⁹ ⁊ incontinētis medi⁹ cō
tinens. Incontinēs quidē. n. nō imanet rōi ꝑꝑ
mai⁹ aliqd. Iſte aūt ꝓpter min⁹ aliquid ꝯtinēt
aūt imanet ⁊ non ꝑꝑ alteꝝ trāſmutat. oꝫ aūt ſi
qdeꝫ ꝯtinētia ſtudioſuꝫ vtroſq; ꝯrios habitus
prauos. quēadmodū ⁊ apparēt. ſ. ꝓpter alteꝝ i
paucis ⁊ raro eē manifeſtū. quēadmodū tēpꝛ-

rãtia ĩtẽperãtie. videt̃ ꝯtrariũ eſſe ſolũ ſic ⁊ cõ
tinẽtia incontinẽtie. Qꝛ aũt ſm ſilitudiez mĩta
dicũt̃ ẽt ꝯtinẽtia q̃ tꝑati ſ ſilitudiez ꝯſecuta ẽ.
⁊.n. ꝯtinẽs potẽs nihil ꝑter rõez ꝓpter corpa-
les delectatões facere ⁊ tꝑat᷒. ſʒ hic quidẽ hñs
hic aũt nõ hñs prauas ꝯcupias. ⁊ hic qdẽ tal'
qual' nõ delectari ꝑter rõnez. h aũt qual' delc̃a
ri. ſʒ nõ duci. Siĺis ãt ⁊ incontinẽs ⁊ ĩtempera
tus alteri quidẽ exñtes. vtriqꝫ aũt corpalia de
lectabilia ꝓſequẽt̃: ſʒ h quidẽ ⁊ exiſtimãſ opor
tere. h autem non exiſtimans.

HEc eſt ſa ps ꝑncipal' h᷒ capituli. in q̃ oſtẽ dit quõ ꝯtinẽtia hʒ rõem medij ſic ⁊ temperãtia q̃ eſt virt᷒ ⁊ ꝯpat ꝯtinẽtiã ⁊ tẽperantiã ⁊ incontinẽtiã ⁊ ĩtẽperantiã ad iuicẽ. ⁊ cõtinet tinet duas pticulas. in pma oſtẽdit ꝯtinẽtiam eẽ in medio. in ſa ibi (Qꝛ aũt ſʒ ſilitudiem ꝯparat ꝯtinẽtiã ⁊ tẽperãtiã ⁊ ẽt icontinẽtia ⁊ intẽperãtiã ad inicem. in pma igr̃ pticl'a oñdit phs ꝙ ꝯtinẽtia ẽ mediũ ⁊ q̃ꝛ eſt mediũ. ꝓbat igit̃ p̃ ꝙ ꝯtinẽtia ẽ quedã medietas laudabil' ſiue ꝙ ꝯtinẽs ẽ qddã mediũ. ⁊ h ẽ ꝯ̊ 25. que ꝓbat̃ ſic. vbicũqꝫ repiũt̃ ſupabũdãtia ⁊ defect᷒ vitupabiles ibi ẽ medietas iter ſupabũdantiã ⁊ defectũ laudabil'. ſʒ circa ꝯcupias delectationũ cõporaliũ repiunt̃ ſupabũdãtia ⁊ defect᷒ vitupabiles. nã aliquis eſt ſic diſpoſitꝰ ꝙ pl᷒ gaudet corpalib᷒ delectatõib᷒ q̃ʒ oꝫ ⁊ nõ pmanet in ratione ⁊ talis eſt incõtinens ſicut p̃us viſum eſt ⁊ aliquis minus gaudet corporalib᷒ delectationibus q̃ʒ opꝫ ⁊ non pmanet ĩ rõne iudicando ꝙ talib᷒ delectationib᷒ eſt vtendũ vt oꝫ ⁊ ille qꝛ eſt rarus eſt innoiatus. igit̃ circa delectationes corporales eſt aliqs medi᷒. qui nõ pl᷒ gaudet corpalib᷒ delectatiõibus q̃ʒ oꝫ nec minus: ⁊ ille medius eſt ꝯtinens. De hac rõe ponit̃ in textu minor ⁊ ꝯ̊ ⁊ addit dicens ꝙ iſte. ſ. incontinens non ĩmanet rõni ꝓpter aliquid mai᷒. ille autẽ. ſ. deficiẽs non ĩmanet rõi ꝓpter aliqd min᷒ hic eſt icontinẽs qui vl't plus vti delectationib᷒ ⁊ ille deficiens q̃ min᷒ vult vti delectatõnib᷒. iõ non ĩmanet rationi. qꝛ min᷒ vult vti delectationib᷒ q̃ʒ oꝫ. ſʒ ꝯtinẽs ĩmanet rõi ⁊ non tranſmutat̃ neqꝫ ꝓpter maius neqꝫ ꝓpter minus (Oportet aũt ſiquidẽ) ⁊ qꝛ cõtinentia ẽ habitus ſtudioſus. i. virtuoſus oꝫ ꝙ vterqꝫ hitus extremus ſit prauus. qꝛ tñ aliter. ſ. habitus deficiens non eſt noiatus. qꝛ raro ⁊ in paucis iuenit̃. raro. n. inuenit̃ ꝙ aliquis egrediat̃ a ratõe minus. iõ videt̃ ꝙ temperantia eſt ꝯtraria intemperantie ſolum. qd̃ tamẽ non eſt veruz. poſſet autem poni h vna ꝯ̊. ſ. qd̃ habitus ſeu diſpoſitões ꝯtrarie ꝯtinentie ſunt praue. ſ. incontinẽtia ⁊ iſenſibilitaſ. ⁊ hec eſt ꝯ̊ 26. que ꝓbatur ſic Continẽtia eſt bona ⁊ ſtudioſa: ſed ſolum nõ ꝯriat̃ bono. ſʒ ſolũ prauũ ꝯ̃ratur bono. iõ diſpoſitiones ꝯtrarie ꝯtinentie. ſ. incontinẽtia ⁊ iſenſibilitas ſũt praue (Quia aũt ſ ſilitudinẽ) hec eſt ſcđa particula ſcđe ptis in qua ꝯparat continẽtiã ⁊ tẽperãtiã: ſilr̃ incõtinentiam ⁊ intemperantiã ad inicẽ. ⁊ p̃ narrat ꝙ ꝓpter ſilitudinez iter ꝯtinentẽ ⁊ temperatuz. incõtinens dicitur qñqꝫ itemperat᷒. ⁊ incontinẽtia qñz ſequit̃ modũ intẽperantie ſeu nomen (Etenĩʒ ꝯtinens) et ẽ ſilitudo iter ꝯtinentem ⁊ tẽperatum. qꝛ tã cõtinens q̃ʒ temperatus hʒ facultatẽ vt nihil preter rõnem operet̃ ꝓpter delectationes corporales (Sʒ h qdem habens) ſʒ dr̃nt ꝯtinentia ⁊ tẽperantia. ⁊ hec eſt ꝯ̊ 27. ſ ꝙ ꝯtinẽtia ⁊ temperantia differunt que ꝓbat̃ duplr̃. ſ ꝙ duplr̃ differunt ꝯtinẽtia ⁊ tẽperantia. p̃ ſic. cõtinens hʒ prauas ꝯcupias ſʒ itemperat᷒ nõ habʒ prauas ꝯcupias ſʒ ordiatas ⁊ moderatas p habitũ tẽperãtie (Et h quidẽ) 2ᵒ ꝓbat̃ ſic. tẽperat᷒ eſt ſic diſpoſit᷒ p habitũ tẽperãtie ꝙ nõ delectat̃ preter rõez ſʒ ꝯtinẽs ẽ ſic diſpoſit᷒ ꝙ delectat̃ preter rõnem q̃uis non ducat̃ a paſſione. g̃ ⁊c̃ (Similr̃ aũt ⁊ incõtinens) ꝯpat icontinẽtem ⁊ intẽperatuz ad iuicez ſ ꝯueniẽtiã ⁊ dr̃iam. cõueniunt. n. in hoc ꝙ vtriqꝫ. ſ. icontinẽtia ⁊ itemperãtia ſiue icontinens ⁊ itemperat᷒ ꝓſequũt̃ delectabilia corpalia (Sʒ h qdem) incõtinẽs ⁊ itẽperat᷒ differunt. ⁊ hec ẽ ꝯ̊ 28. que ꝓbat̃ ſic. Intemperat᷒ p habitũ itemperãtie puertentẽ rez iudiciũ rõis opinat̃ delectabilia corporalia eẽ ꝓſequenda. ſed hic. ſ. incõtinens non opinatur hi᷒ delectabilia eſſe ꝓſequenda. qꝛ in eo ſaluat̃ pn᷒. ſ. iudicium. vt dictũ eſt ſupra.

Capitulum decimuz

in quo oſtendit̃ ꝙ icontinens non ẽ prudens: ⁊ qualr̃ ſe habẽt ad inuicem. prudẽs et incõtinens: ⁊ ꝙ incõtinens nõ eſt ſimplr̃ mal᷒ ſʒ ſeimalus ⁊ ꝙ nullus icontinens agit icontinẽter ex ꝯſilio. et ĩ hoc ꝯueniunt oẽs icontinentes: et ꝙ icontinẽs irrefrenat᷒ eſt ſanabilior q̃ʒ icontinens debilis: ⁊ ꝙ incõtinens ꝓpter ꝯſuetudiem eſt ſanabilior q̃ʒ incõtinens p naturaz.

NEqꝫ ſimul pruden tem ⁊ incõtinẽtem ꝯuenit eſſe eundem ſimul enim prudens ⁊ ſtudioſus oſtẽſum ẽ ens Adhuc nõ in ſcire ſoluz prudens. ſed ⁊ in eo qd̃ practicus icõtinẽs aũt nõ practic᷒. Deide aũt nihil ꝓhibet icõtinentẽ eſſe ꝓpter qd̃ et vident̃ qñz prudẽteſ eẽ quidã icõtinẽtes aũt ppi dinoticã differre a prudẽtia: ſ dcm̃ modũ ĩ pmiſ ſermonib᷒. ⁊ ſ qdẽ rõnem ppe eſſe. differre ãt ſm electiõem. Neqꝫ vtiqꝫ vt ſciens ⁊ ſpeculãs: ſed vt dormiens ⁊ vinolent᷒ ⁊ volens qdem. ſ modũ. n. quẽdam ſciens. ⁊ quid facit ⁊ cui᷒ gratia malus autem non. Electio. n. aũt epyiches q̃re ſeimalus ⁊ non iiuſtus. nõ. n. inſidiator.

IStud eſt. 10ᵐ cap᷒ pmi tractat᷒. in quo ſoluit̃ ſecunda dubitatio ſuperius mota. ſcilʒ vtrum aliqs poſſit eſſe ſil' prudens ⁊ incõtinẽs ⁊ ꝯparat ad inuicem incõtinentem ⁊ prudẽtez ⁊ etiã cõparat diuerſas incõtinẽtias iter ſe: ſʒ cõueniẽtiam ⁊ dr̃iam. Iſtud cap᷒ ꝯtinet duas ptes ꝑncipales. in pma phs cõparat incõtinẽtem ⁊ prudẽtem ad inuicem. in ſcđa ibi (Hec q̄dem nõ ipoꝝ) cõparat diuerſas incõtinentias ad inuicez. Prima pars ꝯtinet duas particl'as in pma declarat ꝙ incõtinentia ⁊ prudẽtia nõ pñt eſſe ſiml' in eodẽ ſubiecto. in ſcđa ibi (Et ſ q̄dem rõem) cõparat prudẽtem ⁊ incontinẽtem ad inuicez ſʒ cõueniẽtiã ⁊ differẽtiam. in pma igit̃ particl'a declarat ꝙ nõ eſt poſſibile aliquẽ eſſe prudẽtem ſimul ⁊ incõtinẽtem. ⁊ hec eſt ꝯ̊ 29. que ꝓbatur duplr̃. p̃ ſic. nullus põt eſſe ſil' ſtudioſus ſm virtutem moralem ⁊ incõtinens ſʒ ois prudens eſt ſtudioſus ſ virtutem moralem. igitur nõ eſt impoſſibile ꝙ aliquiſ ſiml' ſit prudẽs ⁊ incõtinẽs. maior pʒ. quia nullus ſtudioſus ſm virtutẽ moralem deducitur ſeu vincit̃ a paſſionibus: ſʒ ois incõtinens deducitur ⁊ vincit̃ a paſſionibus. g̃ ⁊c̃. Maior eſt manifeſta ⁊ minor pʒ. ex 6ᵒ hui᷒. vbi ꝓbatur ꝙ prudẽſ habet omnes virtutes morales: Intelligẽdũ eſt h ꝙ in 6ᵒ huius ꝓbatum eſt ꝙ habẽs vnaz virtutem moralem habet oẽs virtutes morales. quia qui habet vnam virtutem moralem pfecte. habet pfecte prudẽtiam. ⁊ qui habet perfecte prudẽtiam habet oẽs virtutes morales. Si g̃ aliquis eſſet ſimul ſtudioſus ſm virtutez moralem ⁊ incõtinens oporterʒ ꝙ ſimul haberet incõtinẽtiã ⁊ oẽs virtutes morales: ſʒ hoc eſt impoſſibile: quia ſic eſſet ſimul temperatus ⁊ incõtinens qd̃ ñ eſt poſſibile. quia temperat᷒ nõ vincit̃ a cõcupiſcentia delectationũ tactus ſed incõtinens vincit̃ ab huiuſmõi delectationibus: ⁊ ſic ſimul vinceret̃ ⁊ nõ vinceret̃ ab eiſdez: quod eſt ipoſſibile (Adhuc nõ in ſcire ſo᷒) 2ᵒ ꝓbatur ꝯ̊ ſic. non ſolum dr̃ aliquis prudẽs ex hoc ꝙ eſt ſciens: ſʒ ex hoc ꝙ eſt ſciens ⁊ practicus. i. operatiuus bonoꝝ ⁊ ex hoc arguit̃ ſic. Omnis prudens neceſſario eſt practicus bonorũ: ſed incõtinenſ nõ eſt practicus bonoꝝ. ergo ⁊c̃. Notandum ẽſt h: ꝙ phs 6ᵒ hui᷒ diſtiguit prudentiam in tres partes. ſ. in cõſiliatiuã: iudicatiuã ⁊ executiuã ſeu ꝑceptiuam executõiſ. Si enim quis habeat bonam cõſiliatiuaz. que conſiſtit in bona inquiſitione medioꝝ ad finez ⁊ etiam habeat bonam iudicatiuaz. ita ꝙ hẽat rectum iudiciuz de medijs. ſ. qd̃ medium plus valeat ad finem. ⁊ qd̃ minus. ⁊ nõ habeat executiuam ſeu ꝑceptiuam executionis nõ eſt prudens modicum. n. pdeſt cõſiliari ⁊ iudicare: et nõ exequi cõſiliata ⁊ iudicata. iõ oporꝫ omnẽ prudẽtem eſſe practicum. hoc eſt executiuũ hñ conſiliatorum ⁊ iudicatoꝝ. vnde per practicuz in ꝓpoſito intelligit exequẽtem vel ꝑcipiẽtem exequi rc̃e iudicata (Demum) ſed q̃uis prudẽtes nõ ſint incõtinenteſ: tñ qñqꝫ exiſtimant̃ eſſe incõtinentes ꝓpter hoc ꝙ deinij ſeu dinotici. i. ingenioſi ſeu induſtrij. qñqꝫ ſunt incontinẽtes. ⁊ dinotici exiſtimant̃ eſſe prudẽtes. iõ creditur qñqꝫ ꝙ prudẽtes ſint incontinẽtes ꝙ tñ non ẽ veꝝ. nõ enim oꝫ ꝙ deinij ſint prudẽtes ſʒ ꝙ declaratũ eſt in 6ᵒ huius. prudentia. n. ſ dinoticã addit intentõem ad finem bonum (Et ſm qdẽ rõnem) hec eſt ſcđa particula: in qua phs ꝯpat incõtinentem ⁊ prudẽtem ad inuicem ſcđm cõueniẽtiã ⁊ dr̃iam ⁊ intendit dicere ꝙ prudens ⁊ incõtinens aſſilant̃ ſ rõz. i. aſſilant̃ in hoc: ꝙ vterqꝫ habet rõem rectam ⁊ differunt ſ electionem: quia prudens ſequit̃ rectam electiõem ⁊ rectum iudicium rõnis: ſed incõtinens non ſequitur rectam rõnem ſed paſſionẽ (Neqꝫ vtiqꝫ vt ſciens) ſed q̃uis prudens ⁊ incõtinens conueniant in hoc: ꝙ vterqꝫ habet rectaz rõem: tñ alio mõ ⁊ alio habent rõem. qꝛ incontinens nõ eſt ſciens in habitu ⁊ ſpeculans ĩ actu pticularia circa que negociat̃: ſʒ ſe hʒ ſicut dormiẽs ⁊ vinolentus in quib᷒ habitus rõnis eſt ligatus incõtinens aũt peccat voluntarie ⁊ ſciens: qꝛ ĩ vl'i ſcit quid facit. ⁊ ſic de alijs circũſtãtijs: nõ tñ eſt incõtinens malus qꝛ non agit ex electõe ſʒ electio eius ẽ epyiʒones. i. bona. ſ. qñ eſt extra paſſionem: ſed qñ ſuperuenit paſſio corrũpitur eius electio ⁊ vult malum. ⁊ ita pʒ. ꝙ ſm electionem differt incõtinẽs a prudẽte. quia prudẽtis electio non corrumpit̃: ſed incõtinentis electio corrumpit̃ (Quare ſemimalus) ex p̃dictiſ ſequit̃ ꝙ incontinens non eſt malus cum hẽat rõnem rectam. ſed eſt ſeimaluſ. ⁊ h põt poni cõcluſio. 30. ſ. ꝙ incõtinens eſt ſeimalus que ꝓbat̃ per hoc ꝙ ad maliciã requirunt̃ duo. ſ. peruerſitas appetitus ⁊ corruptio rõnis. quicũqꝫ igit̃ habet vnum iſtorũ ⁊ non reliquũ eſt ſeimalus. quia habet medietatẽ malicie. ſed incontinens nõ hʒ rõem corruptã: ſed habet rõem rectam in vl'i: qñ paſſio inſurgit: ⁊ hʒ rõem rectã in pticulari ⁊ in actu ceſſante paſſione ⁊ incõtinens hʒ peruerſum appetitũ. qꝛ volũtarie operat̃ malũ. igitur incõtinẽs ẽ ſeimalus ⁊ nõ ſimplr̃ iniuſtus nec inſidiator: quaſi ex ꝯſilio ⁊ electione agens maluz: qd̃ intelligenduz eſt ꝙ ex habitu incontinentie non ẽ malus nec inſidiator: ex alio tamen habitu poteſt eſſe malus ⁊ inſidiator.

Hic quidem eniz ipſorum nõimanſiuus qbus vtiqꝫ cõſiliabit̃. melãcolicus aũt nʒ cõſiliatiu᷒ totalr̃. ⁊ aſſilat̃ vtiqꝫ incõtinens ciuitati cui calculãti oia neceſſaria ⁊ leges habʒ ſtudioſaſ. vtitur aũt nulla quẽadmodũ anaxãdrides ꝯuiciat᷒ ẽ ciuitas volebat cui legum nihil ẽ cure. malus autez vtenti quidẽ legib᷒. malus aũt vtentibus. Eſt aũt incõtinentia ⁊ continentia circa ſupexcellens mĩtoꝝ hitũ. h qd̃. n. magis ĩmanet. h ãt min᷒ plus põ.

ſanabilioꝛ aũt incõtinentiaꝝ ſm quã malãco-
lici incontinẽter agunt cõſiliatiuũ non imanẽ-
tiuz aũt. Et per conſuetudinem incontinentes
naturalibꝰ. facilius. n. cõſuetudinez tranſmu-
tare natura. ꝓpter hoc. n. cõſuetudo difficilioꝛ:
qm̃ nature aſſilatur queadmodũ ⁊ Enniꝰ dicit
aio diuturnã meditationem imanere amice. et
vtiqꝫ opoꝛtet hanc hoibus ſinientẽ naturã eſſe
Quicqd igiꝰ cõtinentia ⁊ quid icontinentia et
pſeuerantia ⁊ mollicies. ⁊ qualr̃ habent hiꝰ hi
ad inuicem dictum eſt.

VIſa ꝯparatione incõtinẽtis ad prudentez
hic in ſecũda parte ꝑncipali huiꝰ capitli.
cõparat diuerſas incontinẽtias ad inicez: ⁊ cõ
tinet duas pticulas. in pma cõparat diuerſos
incõtinentes ad inuicez ſm cõuenientiã. in. z.
ibi (Sanabilioꝛ aũt) cõparat incõtinentes ad
inuicẽ ſcdꝫ dr̃iaz. in pma ergo particula inten-
dit dicere ꝙ oẽs incontinẽtes cõueniũt in h ꝙ
non agunt incõtinenter ex cõſſ: ⁊ poteſt h poni
ꝯ. zi. ſ. ꝙ nullus incontinẽs agit incõtinenter
ex cõſilio. ſ. rcẽ rõnis. hec concluſio pꝛobaꝰ ſic.
Omnis incõtinens vel eſt incontinens debilis
vel incõtinenſ ꝑuolans ſeu irefrenatꝰ. ſed neu
ter iſtoꝝ agit ex ꝯſilio. ǵ nulluſ incõtinenſ agit
ex ꝯſilio. maioꝛ pꝫ ex pcedentibꝰ. ⁊ etiaz per di
uiſionez ꝑ cõtradictionem. qꝛ ois incontinens
vel eſt cõſilians ꝗ opoꝛtet opari vl̃ nõ eſt ſic cõ
ſilians ꝑmõ eſt incõtinens debilis. zꝰ: eſt icõ-
tinens ꝑuolanſ. ⁊ ſic pꝫ maioꝛ. et minoꝛ declara
tur. Naz h. ſ. debilis ꝯſiliaꝰ: ſed non imanet cõ
ſilio. ⁊ ita incõtinens nõ operaꝰ ex conſilio. ſilr̃
incõtinens ꝑuolans. ſ. incõtinens melancoli-
cus nulloꝰ ꝯſiliaꝰ. ſꝫ ſtatim abſqꝫ aliqua delibe
ratõe ſequiꝰ paſſionez. ⁊ ita incõtinens ꝑuolãſ
nõ agit ex cõſilio cuz totalr̃ nõ conſilieꝰ (Et aſ
ſilatur vtiqꝫ) ⁊ qꝛ incõtinenſ debilis nõ imanꝫ
conſilio. iõ aſſilatur ciuitati cui calculanꝰ ⁊ ꝓ-
uidenꝰ oia neceſſaria ciuibꝰ bonaſqꝫ leges hñ-
ti: ſed eis non vtenti: ſicut dixit quidã Anaxan
drides ꝯuiciando ⁊ vituꝑãdo ꝙ quedã ciuitaſ
volebat habere leges: ſꝫ cuilibꝰ nõ erat cura d
obſeruantia legum. Eodẽ modo incõtinens de
bilis hꝫ rõnem ⁊ cõſilium: ſed nõ vtitur ꝯſiꝰ: qd
habet. Malus aũt. ſ. intemperatꝰ aſſilatur ci-
uitati vtenti legibꝰ ſꝫ malis (Eſt autem incon-
tinentia) ⁊ ꝗuis incõtinens nõ vtaꝰ rõne quã
habet. ⁊ continens vtaꝰ rõne. non tñ quilibꝫ ex
ceſſus a recta rõne facit incõtinentẽ. ſꝫ cõtinẽ-
tia ⁊ incõtinentia dicunꝰ ſcdꝫ illud qd excellit
habitũ ⁊ facultatem multoꝝ. cõtinens. n. ima
net recte rõni magis ꝗ multi poſſt. qꝛ vincit cõ-
cupiſcentias a quibus multi vincunꝰ ⁊ incon-
tinens minus imanet rõni quã multi poſſunt
qꝛ vincitur a cõcupiſcentijs quas multi ſupãt
(Sanabilioꝛ aũt) hec eſt ſcda particula ſcde ꝑ-
tis ꝑncipalis. in qua phs ꝯparat incõtinentes
ad inuicem ſm differentiã. ⁊ pmo comparat in

cõtinentem ꝑuolantem ⁊ incontinẽtem debilẽ
ad inuicẽ ſ[m] dr̃iam. ⁊ eſt differentia in hoc ꝙ in-
cõtinenteſ incõtinentia quã hñt melãcolici. i.
incõtinentes preuolantes ſunt ſanabiliores ꝗ
incõtinentes debiles cõſiliantes ⁊ nõ imanen
tes his que cõſiliata ſunt. ⁊ hec fuit vna ꝯclu-
ſio huius libri ſuperius in 4.ᵒ caᵒ poſita ⁊ pba
ta. vel equipollens. ⁊ ratio huius cõcluſionis
eſt. quia illi qui habent ꝯſilium magis poſſunt
vitare malum ꝗ illi qui non habent conſiliuz
cum igiꝰ non vitent malum ſed operenꝰ malũ
ſequiꝰ ꝙ illi habẽtes conſilium ſũt magis ma-
li ⁊ minus ſanabiles. Alij autez ꝑuolantes nõ
habẽtes ꝯſiliuz habito ꝯſilio magis ⁊ facilius
poſſunt ſanari (Et ꝑ conſuetudiem) cõparat in
cõtinentes alio modo differẽtes ſm dr̃iam ad
inuicem intendens ꝙ incontinẽtes ꝓpter con-
ſuetudinem ſunt ſanabiliores ꝗ icontinentes
per naturam. ⁊ hec eſt ꝯcluſio. 3z. que pbaꝰ ſic
incõtinentes ꝓpter cõſuetudiem ſunt ſanabi-
liores per mutationem ſeu variatiõem conſue
tudinis aut illius ad quod ꝯſuetudo iclinat. ⁊
incõtinentes ꝓpter naturaz ſeu ꝓpter inclina
tionem naturalis cõplexionis nõ ſunt ſanabi-
les niſi per imutationem nature vel inclinati
onis nature: ſed difficilius eſt imutare naturã
ꝗ ꝯſuetudiem. qꝛ conſuetudo non eſt difficilis
ad imutandum niſi qꝛ aſſilatur nature. ⁊ vnũ
qdqꝫ ꝓpter qd ⁊ illud ꝙ magis. igitur inconti-
nẽtes ꝓpter naturaz ſunt magis de difficili ſa-
nabiles ꝗ incõtinẽtes ꝓpter conſuetudinem.
⁊ per ꝯñs incõtinentes ꝓpter conſuetudinem
ſunt ſanabiliores ꝗ incõtinẽtes ꝓpter naturã
vnde conſuetudo imitatur naturã: ſicut dixit
Ennius poeta, amice dico diuturnaz meditati
onem imanere. ⁊ hanc ſinientem. i. ad finem ꝑ-
uenientem oibus eſſe naturam. Quid igitur cõ-
tinentia ⁊ quid incõtinentia. ⁊ perſeuerantia ⁊
mollicies ⁊ qualiter hi habitus ſe habẽt ad in-
uicem dictum eſt.

Tractatus ſecũdus

7. libri. de materia continẽtie ⁊ inconti
nentie. ſ. de delectatõe ⁊ triſticia cõtinens qua
tuoꝛ capl̃a. Capitulum pmum continet opinio-
nes ⁊ rõnes opinionum de delectatione ⁊ triſti
cia i generali. in zᵒ: caᵒ ibi (Quoniam autez nõ
accidit) ſoluunꝰ rõnes que falſuz concludunt
in pmo capᵒ poſite. in 3ᵒ caᵒ ibi (Sed tamen qm̃
⁊ triſticia) oſtendiꝰ ꝙ delectatio eſt bona ⁊ per
ſuadetur ꝙ delectatio non ſolum eſt bona: ſed
ꝙ eſt optima in 4ᵒ caᵒ ibi (De coꝛpoꝛalibꝰ autẽ
itaqꝫ) determinaꝰ ſpãliter de delectationibus
⁊ triſticijs coꝛpoꝛalibus. Capꝰ pꝛimum in quo
oſtenditur ꝙ ad phm moꝛalẽ ꝑtinet ꝯſiderare
de delectatõe ⁊ triſticia. ⁊ ponũꝰ opiones ⁊ rõ-
nes opinionũ de delectatõe ⁊ triſticia i gñali.

DE delectatione autem ⁊ triſti-
tia ſpeculari eius qui politicaz philoſo
phanꝰ. Iſte. n. finis architecton ad quem reſpi
cientes vnũquodqꝫ quidem malum. hoc autẽ
bonum ſimplr̃ dicimus. Adhuc aũt neceſſario
rũ intendere ſeipm de ipis. virtutem. n. ⁊ mali
ciã moꝛalem circa triſticias ⁊ delectatiões poſ
ſumus. et felicitatez plures cũ delectatione eẽ
aiunt. ꝓpter qd ⁊ beatũ denoiauerãt gaudere.

IStud eſt pmuz capꝰ ſcdi tractatus. in quo
ponunꝰ opiniones de delectatõe ⁊ triſtia i
generali ⁊ rõnes opinionum. ⁊ ꝯtinet. 3. partes
ꝑncipales. In pma ꝓponit intentionem ſuã et
eam pbat. in ſcda ibi (His quidem igiꝰ) ponit
opiones circa delectatões in generali. in. 3. ꝑte
ibi (Totalr̃ quidem igiꝰ) diſputat inducẽs opi
nionũ rõnes. In pma igitur ꝑte ꝓponendo ſuã
itentionẽ dicit ꝙ ꝯſiderare de delectatõe ⁊ tri-
ſticia ꝑtinet ad eũ ꝗ philoſophaꝰ circa ſciaz po
liticã. ad quã tota ſcia moꝛalis oꝛdiaꝰ ſicut ad
ſcientiã moꝛalem maxie ꝑncipalem. vnd ad ſci
entiaz moꝛalẽ ꝑtinet ꝯſiderare de delectatõe ⁊
triſtitia. ille. n. finis pbat itentionẽ ſuã. ſ. ꝙ ad
ſcientiã moꝛalẽ ꝑtinet ꝯſiderare de delectatõe
⁊ triſticia. ⁊ hec eſt cõcluſio. 33. que pbatur tri-
plr̃. pmo ſic. de illo ꝑtinet ad ſciam moꝛalez cõ
ſiderare ad qd reſpiciendo diciꝰ aliquis bonꝰ
vel maluſ moꝛaliter. ſꝫ reſpiciẽdo ad delectati
onẽ diciꝰ aliquis bonꝰ vel malus moꝛalr̃. igiꝰ
de delectatione ꝑtinet ad moꝛalẽ phm cõſide-
rare. ⁊ qꝛ ꝯtrioꝝum eadem eſt diſciplina: ſequiꝰ
ꝙ moꝛalis ſcientia habet ꝯſiderare de triſticia
Maioꝛ pꝫ de ſe. qꝛ opoꝛtet in agibilibꝰ cõſide-
rare de menſura per reſpectum ad quẽ vnun-
quodqꝫ opus diciꝰ bonũ vel malum. hñ opina
tum ſm artem vel nõ hñ. ⁊ minoꝛ pꝫ. Nam ſicut
finis architecte artis eſt ille ad quez homines
reſpiciunt tanꝗ ad quãdã menſurã omniuz ꝗ
ſub illa arte ꝯtinẽtur: ita ſe hꝫ delectatio i his
que pertinent ad ſciaz moꝛalez. reſpiciendo. n.
ad delectationẽ dicimꝰ aliquem eſſe bonuz vl̃
malum moꝛaliter. qui. n. in bonis operibus de
lectaꝰ diciꝰ bonus. ⁊ qui in malis delectaꝰ dr̃
malus moꝛalr̃. ⁊ de his que fiunt ex delectatio
ne iudicium obſeruaꝰ iudicamus illud eẽ ma
lum qd ex mala delectatõe ꝓcedit. ⁊ illud iudi
camus eſſe bonũ ꝙ ex bona delectatõe ꝓcedit
(Adhuc autem) pbatur eadem ꝯcluſio ſic. Ad
moꝛalem phm pertinet conſiderare de virtuti
bus moꝛalibus ⁊ vicijs eis oppoſitis: ſꝫ qui hꝫ
cõſiderare habitum habet cõſiderare obiecta
ſeu materiã habitus: circa quẽ eſt. ſed virtꝰ et
malicia ei oppoſita ſunt circa delectatões ⁊ tri
ſticias. vt oſtenſum eſt ſupius. igitur ad moꝛa-
lem phm pertinet conſiderare de delectatõe ⁊
triſticia. hec ratio pbat ꝙ neceſſe eſt moꝛalem
phm conſiderare de his. ⁊ de h dicit textus. ad

huc ⁊ neceſſariũ intendere de his. quia ſine co-
gnitõe hoꝝum nõ poſſunt cognoſci virtuteſ mo
rales ⁊ malicie oppoſite (Et felicitatem) 3ᵒ: pꝛo
baꝰ ꝯcluſio ſic. Qui habet ꝯſiderare de felicita
te: habet cõſiderare de delectatõe. ⁊ per ꝯñs d
triſticia oppoſita: ſꝫ ad phm moꝛalem pertinet
ꝯſiderare de felicitate tanꝗ de fine vltio oiuz
operatoꝝuz. ǵ ⁊c. minoꝛ eſt manifeſta. et maioꝛ
pꝫ. nã plures ponunt felicitatez eſſe cũ delecta
tione. de quoꝝũ numero eſt ipe Ariſt. vnde apd
grecos beatus noiatur a gaudendo. igitur ad
moꝛalem phm pertinet ꝯſiderare de delectatõ
ne. Sed hic eſt dubium. quia ꝑ hoc ꝙ ad poli
liticaz: vel ad ſciam moꝛalem ſpectat cõſidera
re de delectatõe non apparet qd ad illam ſciaz
que ethica diciꝰ pertinet conſiderare de delc̃ta
tione. Dicendũ ꝙ hic pbatur ꝙ ad pollititicã vl̃
ad ſciam ſubſeruientẽ pollitice ꝑtinet conſide-
rare de delectatione. ⁊ hoc pbant ratões hic in
ducte. Uel poteſt dici ꝙ phus pꝛobat directe
h ꝙ ad hanc ſciam que ethica diciꝰ pertinꝫ cõ
ſiderare de delectatiõe ⁊ triſticia. qꝛ hec ſcia cõ
ſiliat de virtutibus moꝛalibus ⁊ vicijs eis op-
poſitis.

His quidez igitur uide

tur. neqꝫ vna delectatio eſſe bonũ patz ſcdm ſe
ipm. neqꝫ ſm accidẽs. non. enim eſſe illud bonuz
⁊ delectatõem. his autem quedã oẽs: multe ãt
pꝛaue. Adhuc hoꝝ tertiũ. ſed ⁊ oẽs bonuz. tam
non ꝯuenit eſſe optimam delectationem.

HEc eſt ſcda pars huiꝰ capituli. in qua po-
nunꝰ opiniones circa delectatiões ⁊ tri
ſticias. que ſunt tres opiniones. quidã autẽ di
xerunt ꝙ nulla delectatio eſt bona neqꝫ per ſe
neqꝫ per accñs ⁊ ſi cõtingat ꝙ aliquod delecta
bile eſt bonũ. non tamẽ illud qd i eo ẽ bonuz ẽ
delectatio. Scda opinio eſt ꝙ delectatões que
dam ſunt bone. multe tñ ſunt pꝛaue. et ita non
ois delectatio eſt bona. tertia opinio eſt que po
nit ꝙ ⁊ ſi ois delectatio ſit bona nulla delecta-
tio eſt optima. vñ iſta opinio ponit ꝙ nulla de-
lectatio eſt optima nec per ꝯñs optimus finis
operabilium.

Totaliter quidez igitur

non bonuz: qm̃ omnis delectatio generatio eſt
in naturã ſenſibilia. neqꝫ vna aũt generatio co
gnata finibus. puta neqꝫ vna edificatio domꝰ.
Adhuc temperatus fugit delectatões. Adhuc
pꝛudens non triſte pſequiꝰ non delectabile. ad
huc ipedimentum ei. qd eſt pꝛudentẽ eſſe: dele
ctationes. ⁊ quanto magiſ gaudet. puta eã que
venereoꝝ. Nulluz. n. vtiqꝫ poſſe intelligere ali
quid in ipa. Adhuc ars: neqꝫ vna delectatiõis
quãuis eſſe bonum artis opus. Adhuc pueri ⁊
beſtie pſequuntur delectationes. hauſ autẽ
non oẽs ſtudioſaſt: qm̃ ſunt ⁊ turpes ⁊ pꝛobꝛoſe

⁊ q̄m nociue.egritudinalia.n.quedam delectabilium. Adhuc autem nõ optimuꝫ delectatio: q̄m non finis:ſed generatio.que quideꝫ igitur dicunt̃ hec ſunt.

Hec eſt tertia pars hui⁹ capituli.in q̃ phs diſputat inducens dictaꝝ opinionuꝫ rationes ⁊ ꝯtinet tres particulas.in p̄ma põit rationes p̄me opinionis. In ſc̄da ibi(huiuſmodi autem non oẽs)inducit rõnes ad ſc̄daꝫ opinionem.in tertia ibi(Concludit nõ optimum)inducit rõnes ad tertiam opionem. in p̄ma igit̃ particula inducit.6.rõnes ꝓ prima opinione q̃ ponit ꝙ nulla delectatio eſt bona. p̄ma ratio eſt. nulla generatio in natura ſenſibilis ẽ bõa. oīs delectatio eſt generatio ſenſibil̃ in natura.igit̃ nulla delectatio eſt bona.maior pꝫ:q꞉ nulla generatio ẽ finis:ſꝫ via ad finẽ.ſicut edificatio q̃ eſt generatio dom⁹ nõ eſt domus:ſꝫ via ad domum ⁊ bonum ⁊ finis ſm̃ iſtos eſt idem.⁊ ideo cum nulla generatio ſit finis.ſequit̃ ſm̃ eos ꝙ nulla generatio eſt bonũ.⁊ minor pꝫ ꝑ diffinitionez delectatõis quã ipi delectationi attribuebant.dixerunt.n. ꝙ ſolum tunc ẽ delectatõ qñ aliqd ſenſibil̃r aggenerat̃ noſtre nature q̃ſi nobis ꝯnaturalẽ.ſicut patet ĩ ſumptõne cibi(Adhuc temperatus)2⁰. ꝓbat̃ eadeꝫ opinio ſic.illõ qõ virtuoſus laudabil̃r fugit eſt bonuꝫ ſꝫ oẽs delectatõem virtuoſus laudabil̃r fugit. g̊ nulla delectatio eſt bona. Maior de ſe pꝫ.⁊ minor apparet.nam tẽperatus laudat̃ ex hoc ꝙ fugit delectatões(Adhuc prudens)3⁰. ꝓbatur ſic.illud qõ prudens nõ ꝓſequitur.i.qõ prudens nõ querit nõ eſt bonum:ſꝫ prudens ſequit̃ ⁊ querit non triſte.⁊ ſupple.non querit ⁊ nõ ꝓſequit̃ delectabile ſꝫ fugit illud.igit̃ nulla delectatio eſt bona.⁊ dicit Lycoñ.ꝙ cuꝫ dicitur prudens ꝓſequitur nõ triſte.hoc totum nõ triſte ẽ vnũ nomen ifinituꝫ.prudens.n.nec proſequitur triſte nec delectabile(Adhuc ipedimẽtũ)quarta ratio eſt iſta.nullũ bonũ eſt impedimentũ prudentie aut ipedit aliquã prudentiã eſſe.ſed delectationes ipediunt prudentiã ⁊ tanto magis q̄to fiunt maiores.ſicut pꝫ de delectatõe venereoruꝫ que eſt maxima.illa enim delectatio in tm̃ impedit rõem.ꝙ nullus in illa delectatiõe actuali poteſt aliqd actu itelligere.ſed tota itẽtio anime trahitur ad delectationeꝫ.ex quo igitur q̄to delectatio eſt maior tanto magis impedit prudentiam.ſequit̃ ꝙ delectatio per ſe ipedit prudentiaꝫ.⁊ per ꝯñs oīs delectatio impedit prudẽtiam.⁊ per ꝯñs nulla delectatio ẽ bona(Adhuc ars).5.ratio eſt iſta.nihil qõ non eſt opus alicuius artis eſt bonum.ſed nulla delectatio ẽ opus alicui⁹ artis.g̊ ⁊c̃.maior pꝫ. quia omne bonum humanũ ex ratione videt̃ eẽ bonum.⁊ ita omne bonũ humanuꝫ videt̃ eſſe op⁹ alicui⁹ artis.⁊ minor pꝫ.q꞉ nulla eſt ars ad delectandũ(Adhuc pueri ⁊ beſtie)6.ratio eſt iſta nihil qõ queritur a pueris ⁊ beſtijs eſt bonum. q꞉ qõ in homine eſt puerile ⁊ beſtiale vitupat̃. ſꝫ pueri ⁊ beſtie ꝓſequunt̃ ⁊ querunt delectationes.igit̃ videtur ꝙ nulla delectatio eſt bona. (Huiuſmõi autẽ non oẽs)hec eſt ſecũda particula in qua arguit ad ſc̄dam opionem. ꝓbando ꝙ nõ omnis delectatio eſt bona. ꝓbatur dupl̃r p̄ per hoc ꝙ quedam ſunt delectatiões turpes ⁊ ꝓbroſe.i.infames.⁊ per ꝯñs tales delectationes non ſunt bone ⁊ qñq꞉ nociue.2⁰. ꝓbat̃ ideꝫ ſic.quedam delectationes ſunt nociue inducẽtes egritudines.⁊ per ꝯñs tales delectationes non ſunt bone.⁊ per ꝯñs non oīs delectatio eſt bona(Adhuc non optimum)hec eſt tertia particula.in qua arguit ad tertiã opinionem. que ponit ꝙ nulla delectatio ẽ optima quãuis oẽs delectationes ſint bone. ꝓbatur vnico medio ſic.qõ non eſt finis non eſt optimum:ſꝫ nl̃la delectatio eſt finiſ.igitur nulla delectatio eſt optimum.maior pꝫ de ſe.⁊ minor ꝓbat̃.ſꝫ dicta dicentiũ:ꝙ oīs delectatio eſt generatio ſenſibil̃ i naturam.⁊ nulla generatio eſt finis:ſed via ad finem.Que igitur dicunt̃ ab alijs de delectatione dictum eſt.

Capitulum ſecũduꝫ

in quo oſtendit̃ ꝙ non accidit ex predictis delectatõem nõ eſt bonum neq꞉ optimum ponendo quaſdaꝫ diſtinctões.Prima eſt talis .ſ.ꝙ aliquid eſt tale ſimpl̃r ⁊ aliquid eſt tl̃e alicui ⁊ nõ ſimpl̃r.⁊ hec diſtinctio ꝯpetit bono ⁊ fini hitui nature motui generatiõi eligibili ⁊ delectatõi.ſc̄da diſtinctio eſt ꝙ aliquid dicit̃ eſſe bonum ſꝫ actum.⁊ aliquid ſm̃ habitum. ⁊ h̄ diſtinctio cõpetit delectatõni.actus ſeu operatõ quedam eſt ꝯſtitutiua habituſ ⁊ quedaꝫ eſt ab habitu in eſſe cõſtituto.Alia diſtinctio de delectatione eſt ꝙ quedã eſt pura ſine admixtione triſtitie ⁊ quedam eſt mixta cuꝫ triſtitia ⁊c̃. ⁊ ꝑ iſtas diſtinctiones.⁊ hi⁹ ſoluunt̃ rõnes que circa delectatõem faciunt dubitare.

Quoniam autez nõ accidit ꝓpter hoc non eſſe bonum nec optimum.ex his manifeſtũ.p̄muꝫ quidem qm̃ bonuꝫ dicit̃.hoc qdẽ.n.ſimpl̃r.hoc ãt alicui ⁊ natura.⁊ habit⁹ cõſequunt̃ q̃re ⁊ motiones et generatõeſ ⁊ praue eẽ in ſe he quidẽ.n.ſimpliciter praue.alicui aũt non:ſꝫ eligibiles huic.quedam aũt:neq꞉ hoc:ſꝫ aliqñ ⁊ ſm̃ paucũ tp̄s.eligibiles aũt non.hec aũt neq꞉ delectatões.ſꝫ vident̃ quecũq꞉ cum triſticia ⁊ medicine grã.puta que laborãtium.Adhuc q꞉ hõi.h̄ quidẽ opatio.hic quidẽ habit⁹ eſt ſ accñs ꝯſtituẽtes in naturalem habitum delectabiles ſunt.Eſt autez operatio in cõcupiſcẽtijs indigentis ⁊ habitus ⁊ natura.quia ſine triſtitia ⁊ concupia ſunt delectationes.puta ei⁹ quidẽ eſt ſpeculari operationes:natura nõ indigẽte.ſignum aũt qm̃:nõ eodem delectabili gaudent.ſm̃ quẽ replet̃ natura ⁊ cõſtituta.Sꝫ cõſtituta quidẽ ſimpl̃r delectabilib⁹.replet̃ aũt ⁊ ꝯtrijs.⁊.n.acutiſ ⁊ amaris gaudent:quoꝝ nihil neq꞉ natura delectabile.neq꞉ ſimpl̃r delectabile.quare delectatiões vt.n.delectabilia ad iuiceꝫ ꝯſtituta ſunt:ſic et delectatões ab his.

Iſtud eſt 2⁹ cap⁹ ſc̄di tractat⁹.in quo phs intendit ſoluere aliquas rões opinionum p̄dictaruꝫ.ſ.illas que falſum ꝯcludunt.⁊ ꝯtinꝫ iſtud cap⁹ duas ptes p̄ncipales.in p̄ma ꝓpõit intentõem ſuam.⁊ ponit quaſdam diſtinctõeſ neceſſarias ad ꝓpoſituꝫ.in ſc̄da ibi(Adhuc nõ neceſſarium)ſoluit aliquas rõnes ſupius īductas ꝑ dcãs diſtinctiones.In p̄ma igit̃ pte dic̃ ꝙ ex ſequẽtibus erit manifeſtum ꝙ ꝓpter dictas rões nec ſequit̃:ꝙ nulla delectatio ſit bona:nec ꝙ nulla delectatio ſit optima. mediam aũt opinioneꝫ que ponit ꝙ aliqua delectatio ẽ bona:ſꝫ non oīa delectatõ eſt bona:p̃termittit. ꝯria opio eſt vera:ſꝫ alias duas opiones tangit q꞉ hñt rõnes ꝯſil̃es ⁊ ſil̃ ſoluunt̃(Primuꝫ qõ) pollitica illud qõ eſt bonuꝫ ſimpl̃r. Alio⁰ illud qõ eſt bonũ alicui.⁊ non ſimpl̃r bonum. ⁊ quia bonũ eſt finis in quẽ oīa tendunt.iõ ſicut bo⁹ dicit̃ dupl̃r:ita ꝯñr natura ⁊ habitus q̃ ordinãtur in bonũ dicunt̃ dupl̃r. Quidam.n.habit⁹ ordinant̃ in bonum ſimpl̃r.⁊ iſti dicunt̃ ſimpliciter boni habitus.⁊ quidaꝫ habit⁹ nõ ordinãtur in bonũ ſimpl̃r.ſꝫ in bonum alicui.⁊ iſti dicunt̃ boni habit⁹ non ſimpl̃r:ſed alicui. Et eodem mõ eſt de naturis:qm̃ quedã eſt natura q̃ ſimpl̃r eſt bona natura.⁊ quedam eſt bona alicui.⁊ q꞉ ex naturis ⁊ habitibus ꝓcedũt motiones ⁊ generationes.oꝫ etiaꝫ ꝙ circa eas ꝯñr ſe habeat.ſ.ꝙ quedam ſimpl̃r ſint bone ⁊ quedã dã bone alicui.hec igit̃ diſtinctio.ſ.in ſimpl̃r et alicui ꝯuenit finibus.q꞉ quidã finis eſt ſimpliciter bonus:⁊ quedã alicui. Et ꝯpetit hitibus naturis:⁊ motib⁹ generatõibus. ⁊ q꞉ delecta⁰ exiſtimat̃ eẽ generatio.eadeꝫ diſtinctio ꝯpetit delectatõi.ſ.ꝙ quedã delectatio eſt ſimpl̃r delectatio:⁊ quedaꝫ non eſt ſimpl̃r delectatio: ſꝫ ſolum alicui.Et eadem diſtinctio ẽ de puriſ delectatõib⁹.Nam quedã ſunt praue ſimpl̃r⁊ q̃daꝫ non ſunt praue ſimpl̃r:ſed eligibiles alicui vt ſciſſio carniſ eſt praua alicui.vt exñti ſano ⁊ infirmo indigenti ſciſſione non ẽ praua ſꝫ eligibilis ⁊ delectabilis.et delectatio alicui quedã eſt eligibilis ſimpl̃r alicui: vt illa que ſemꝑ alicui eſt eligibilis:⁊ quedam nõ eſt eidem ſimpl̃r eligibilis:ſed ꝑ paucum tp̄s.verbi gratia.egrotanti egritudine incurabili ſemꝑ ⁊ ſimpl̃r eſt eligibil̃ aliqua medicina ꝯſeruatiua vite:ſꝫ comedere non eſt ſimpl̃r eligibile ſꝫ aliqñ:vt qñ eſurit.Adhuc quedaꝫ ſunt delectatões que apparent delectatões ⁊ nõ ſunt. vt ille que ſunt cuꝫ triſticia ⁊ dolore. vt ille que aſſumunt̃ ut medicine egritudinis ſeu doloris ⁊ hi⁹ delectatiões ſunt laborantiũ.i.infirmãtium. Sic igit̃ pꝫ ex p̄miſſis ꝙ tres h̄ ponunt̃ diſtinctões delectationis.p̄ma ꝙ quedã eſt delectatio ſimpl̃r:⁊ quedam ẽ delectatio non ſimpl̃r ſed alicui.Secunda eſt ꝙ delectatõnũ alicui:quedaꝫ eſt que ſꝑ eſt ſibi delectatio.⁊ quedã que qñq꞉ eſt delectatio ⁊ qñq꞉ non.tertia eſt ꝙ delectationuꝫ q̄daꝫ eſt vera ⁊ quedam apparẽs ⁊ nõ vera. vt illa q̃ eſt oĩ triſticia(Adhuc quidẽ q꞉ boni)ſc̄da diſtinctio p̄ncipal̃ eſt de bono ⁊ ẽ ꝙ qõdã eſt bonum. qõ ſe hꝫ ꝑ modũ opatõnis ſicut ⁊ cõſideratõ.⁊ quoddã eſt bonũ qõ ſe hꝫ ꝑ modũ habit⁹: vt ſcientia:⁊ ſicut bo⁹ dr̃ dupl̃r.ſ.de habitu ⁊ de operatione.ita delectatio dr̃ de delectatõe ſ habitũ.⁊ de delectatõe ſm̃ opationeꝫ.ſꝫ q꞉ operatõ quedam eſt p̄cedẽs habitũ aut naturã: vt opationes ꝑ quas ꝓducit̃ habit⁹ natural̃ ſeu natura:⁊ quedã eſt operatõ que eſt ab habitu ⁊ a natura iã ineſſe ꝯſtituta ne credat̃ ꝙ delectatio ꝑ ſe ſit in opatione ꝯſtituẽte habituꝫ vel naturã declarat phs ꝙ delectatõ per ſe nõ eſt i operationib⁹ ꝯſtitutis habitus vel nature:ſꝫ in opationib⁹ que ſunt ab habitu vel natura iaꝫ in eẽ ꝯſtitutis.⁊ delectatio ꝑ accñſ eſt in operatõib⁹ ꝯſtituẽtib⁹ habitũ aut naturã.ponit g̊ taleꝫ diſtinctõem delectationũ ꝙ quedaꝫ ẽ delectatio admixta cũ triſticia.⁊ quedã eſt delectatio ſine triſticia.delectatio que ẽ in ꝯcupiſcẽtijs ⁊ opatõib⁹ habit⁹ aut nature deficiẽtis ſunt cũ triſticia.hoc eſt ille opatões q̃ ſunt ꝯſtitutiue ſeu productiue hitus vl̃ nature ſunt cũ triſticia. ſꝫ delectatio que ẽ in opatõib⁹ que ſunt ab hitu ⁊ a natura iã conſtitutiſ in eẽ ſunt ſine triſticia. vt delectatõ que ẽ in ſpecl̃atõe. Iſta diſtinctõe poſita pñt hic poni due ꝯcl̃ones.ſ.34.⁊.35. p̄ma ẽ ꝙ delectatio ĩ opationib⁹ ꝯſtituẽtib⁹ hitũ ⁊ naturã nõ ẽ delectatio ꝑ ſe:ſꝫ ꝑ accñs.⁊ hec eſt ꝯ⁰ 34.que ꝓbat̃ dupl̃r.p̄ ſic.illa delectatio que ẽ cũ triſticia nõ ẽ delectatio ꝑ ſe:ſꝫ ꝑ accñs. quia ꝑ ſe delectatio excludit oẽm triſticiã.ſꝫ delectatio in opatõib⁹ ꝯſtituẽtib⁹ hituꝫ aut naturã ẽ cũ triſticia ⁊ ꝯcupia.nõ.n.põt abſq꞉ triſticia.ſ. ꝙ aliqs ꝯcupiſcat ꝑfectõeꝫ quã nõ hꝫ.igr̃ taliſ delectatio nõ ẽ ꝑ ſe delectatio. Maior pꝫ ⁊ minor põt apparere.ex hoc ꝙ delectatio que ẽ in comedẽdo ⁊ bibẽdo que ſũt opatões ꝯſtituentes naturã eſt ãmixta cuꝫ triſticia. Nam q̄diu aliqſ delectat̃ in comedẽdo hꝫ triſticiã q̃ eſt eſurire.⁊ q̄diu aliqs delectat̃ in bibendo hꝫ triſticiã que eſt ex ſiti(Signũ aũt)2⁰. ꝓbat̃ ꝑ qõdaꝫ ſignũ.⁊ ẽ ꝙ nõ ſũt eadẽ delectabilia idigẽtib⁹ ⁊ ꝯſtitutis.h̄ eſt nõ indigẽtib⁹. vt pꝫ.nã eſurientib⁹ ẽ cibus delectabil̃:ſꝫ ſaturatis cibo ⁊ nõ indigẽtib⁹ nõ eſt cib⁹ delectabilis.⁊ hoc eſt ſignũ ꝙ delectatio que ẽ in opationib⁹ ꝯſtitutis habitus aut nature eſt ſm̃ accñs delectatio.quia

nõ eſt oib⁹ delectatio: ⁊ nõ eſt delectatõ niſi ꝑꝑ
defectũ. ⁊ ex hoc põt formari rõ tal'. Illõ qõ eſt
ꝑ ſe ⁊ ſimplr delectabile ſp ⁊ in oi ſtatu ẽ eiſdẽ
delectabl'e: ſʒ opatões ↄſtituẽtes hitũ aut na
turam nõ ſemꝑ ⁊ in oi ſtatu ſunt eiſdẽ delecta-
biles: qꝛ non eadẽ ſunt delectabilia repletis ⁊
eſuriẽtibus. vt viſum eſt. igitur hi⁹ operatões
non ſunt ꝑ ſe delectabiles. ⁊ per ↄñs delectatõ
nes que ſunt ꝭ hi⁹ operationes nõ ſunt delecta
biles ꝑ ſe ſʒ ꝑ accñs tñ. Poteſt ẽt hic poni alia
ↄcluſio. ſ. 35. h⁹ libꝛi. ſ. ꝙ delectatões que ſunt ĩ
operabilib⁹ que ſũt ab habitu ⁊ natura iã ĩ eẽ
ↄſtitutis ſunt delectatõeſ ꝑ ſe. ⁊ hec ↄcl'o põt ꝓ
bari dupl'r. ꝑ ſic. Ille delectatões que ſunt ſine
triſticia ſunt delectatões ꝑ ſe ⁊ ſimpl'r. qꝛ ſunt
pure abſqꝫ mixtõe ↄtrarij. ſʒ operatões q̃ ſunt
ab habitu ⁊c̃. ſunt ſine triſticia. igr̃ hi⁹ delecta-
tiones ſunt delectatiões ꝑ ſe. maioꝛ pʒ de ſe. ⁊
minoꝛ apparet. qꝛ operatões q̃ ſunt ab hitu ſũt
abſqꝫ indigentia nature: qꝛ ꝓcedunt ex ꝑfectõ
ne nature. ſ. ex natura ꝑfecta ꝑ habitũ. ⁊ triſti-
tia nõ eſt niſi ꝑꝑ aliquã indigẽtiã. iõ operatõeſ
que ſũt ab habitu ſunt abſqꝫ triſticia. 2°. ꝓbaꝛ̃
hec ↄcluſio ꝑ ſignũ. ⁊ hoc ẽ ſignum. Illa q̃ ſunt
delectabilia ↄſtitutis per naturã nullo indigẽ
tib⁹ que ad ꝑfectõem nature pertinent ſũt ſim
pl'r ⁊ per ſe delectabilia. hi⁹ ſũt opationes que
ſunt ab habitu. iõ opationes que ſunt ab hitu
ſunt ꝑ ſe delectabiles. ⁊ per ↄñs delectatões q̃
ſunt ĩ operatõibus que ſunt ab habitu ſunt de
lectatões ꝑ ſe ⁊ ſimpl'r. Delectatões alie que. ñ
ſunt ab hitu ſunt delectatões per accñs. vñ de
lectabilia ꝑfectõe nõ indigẽtibus. ſunt ꝑ ſe de-
lectabilia. ⁊ delectabilia repletis. i. his qui ſũt
in repleri. qui adhuc idigent ſunt delectabilia
ↄꝛia per ſe delectabilib⁹. Exemplũ Euſtracij. ſi
quis eſt ↄſtitut⁹. i. ſaturatuſ cibo ⁊ potu gaudʒ
delectabilibus ſimpl'r. vt eo qõ eſt bibere vinũ
albũ ⁊ comedere panẽ frumenti mundũ: ſʒ na-
tura repleta. i. indigente cibis gaudʒ ⁊ ↄꝛijs de
lectabilia ipi ſunt tũc cibaria amara ⁊ acetoſũ
vinum que nõ ſunt natura nec ſimpl'r delecta
bilia. ⁊ ſicut delectabilia differunt. qñ quedã
ſunt ſimpl'r delectabilia. vt illa que ſunt delc̃a
bilia cõſtitutis. i. ſaturatis ⁊ nõ indigẽtib⁹. et
quedã ſunt delectabilia nõ ſimpl'r ſʒ aliquib⁹.
vt repletis. i. idigẽtib⁹. ſic delectatõeſ differũt
qñ quedã ſunt delectatões ſimpl'r ⁊ per ſe. ⁊ q̃
dã ſunt delectatões per accñs. Notandũ eſt
ꝫ ꝭm Lycoñ. ſuꝑ iſtam lr̃am. nõ eodeʒ delecta
bili gaudẽt repleta natura ⁊ ↄſtituta: ꝙ phs ꝫ
ꝑ repletõem intelligit generatõeʒ ⁊ viã ad cõ-
plemẽtuʒ indigentie. ⁊ per ↄſtitutõem ĩtelligit
ↄplementũ indigentie ⁊ ꝑfectõem acquiſitã ex
repletione: que repletio neceſſario ẽ cum indi-
gentia. vbi aũt nos ponim⁹ (Repleta) partici-
piũ preteriti tp̃is. grecus hʒ ꝑticipiuʒ pñtis tẽ
poris: quo nos caremus. hec Lycoñ. Et mihi vi
deꝛ̃ ꝙ verbũ paſſiuũ habet ꝑticipiũ ꝑteriti tẽ-
poriſ ⁊ pñtis ſub eadẽ voce. vñ repletũ eſt equi
uocũ. qꝛ vno mõ ſignificat illõ qõ ẽ in repleri. ⁊
ſic ẽ ꝑticipiũ pñtis tp̃is. ⁊ alio° ſignificat illd
qõ eſt perfectũ per repletioneʒ. ⁊ ſic ꝑticipiũ ꝑ-
teriti tp̃is. vñ verbũ paſſiuũ hʒ ſolum duo ꝑti-
cipia ꝭ vocẽ diſtincta: hʒ tñ tria ꝑticipia ꝭ ſigni
ficatõeʒ. Et ſil'r vbũ actiuũ nõ hʒ ꝑticipiũ ꝑte-
riti tp̃is diſtinctũ ꝭʒ vocẽ a ꝑticipio pñtis tp̃is
tñ hʒ ꝑticipiũ pñtis tp̃is ⁊ ꝑteriti ſub eadẽ vo-
ce vt amãs. põt eẽ ꝑtici⁹ pñtis tp̃is. ⁊ ſic amãs
ẽ idem ꝙ ille q amat. ⁊ põt eẽ participiũ ꝑteriti
tp̃is. ⁊ ſic idem ẽ amanſ qõ ille q amauit. vnde
greci habẽt tria participia verbi actiui diſtin-
cta ꝭ vocem. ⁊ tria ꝑticipia verbi paſſiui diſtin
cta ꝭ voceʒ vbi nos non hẽmus niſi duo verbi
actiui diſtincta ꝭ vocẽ ⁊ duo ꝑticipia verbi paſ
ſiui diſtincta ꝭm vocẽ. ⁊ hec videꝛ̃ eſſe intentio
Lycoñ. ſuꝑ ꝑ° libꝛo ethicoꝝ. vt viſum eſt ſupi⁹.

Adhuc non eſt neceſſa

riũ alterũ quid eſt meli⁹ delectatiõe quẽadmo
dũ quidã aiunt finem generatõe. non. n. gene-
ratões ſunt. neqꝫ cũ generatõe oẽs. ſʒ opatões
⁊ finis. neqꝫ factoꝝ accidũt ſʒ vtentiũ. ⁊ finis ñ
oium alterũ qd ſʒ ĩꝑfectõeʒ ducentiũ vere. ꝑꝑ
qõ ⁊ nõ bñ habʒ ſenſibilẽ generatiõem dr̃e eſſe
delectatõem: ſʒ magis dicendũ opatõem eius
q ꝭm naturã habitus. ꝑ eo aũt qõ eſt ſenſibilẽ
non ĩpeditã. videꝛ̃ aũt generatio quedaʒ eẽ qñ
ꝑncipal'r bonũ. operatõem. n. generatõem exi-
ſtimant eſſe. eſt aũt poſterius eſſe aũt prauas.
qñ egritudĩalia quedã delectabilia idẽ. qñ ſa
na quidẽ praua ad pecuniam. hec igitur praua
ambo: ſed non praua ꝭm hoc. qꝛ ⁊ ſpeculari ali-
qñ nocet ad ſanitatẽ. Impedit aũt neqꝫ prudẽ-
tie. neqꝫ habitui neqꝫ vni que ab vnoquoqꝫ eſt
delectatio: ſed aliene. quia q̃ ſpeculari ⁊ diſcere
magis faciunt ſpeculari ⁊ diſcere. Ari. aũt non
eẽ opus neqꝫ vnã delectationẽ rõabil'r accidit
neqꝫ. n. alteri⁹ opatõis. neqꝫ vni⁹ ars eſt: ſʒ potẽ
tie q̃uis ⁊ pigmẽtaria ars: ⁊ pulmẽtaria videꝛ̃
delectatõis eſſe. tꝑatum aũt fugere ⁊ prudẽtẽ
ꝑſequi non triſtem vitam. ⁊ pueros ⁊ beſtias ⁊
ꝑſequi eodẽ ſoluunꝛ̃ oĩa. quia ⁊ dictum eſt qua
liter bone ſimpl'r. ⁊ qual'r non bone oẽs delecta
tiones. ⁊ tales ⁊ pueri ⁊ beſtie ꝑſequunꝛ̃. ⁊ haꝝ
nõ ↄtriſtõeʒ pr..dẽs eas que cũ ↄcupiã ⁊ triſti
cia ⁊ corporales. Taleſ. n. hec ⁊ haꝝ ſuꝑabũdã
tias fugit. ꝭm quas intꝑat⁹. intẽꝑat⁹ eſt. ꝑꝑ
qõ tꝑat⁹ fugit has: qꝛ ſunt delc̃atões itꝑati.

Hec eſt ſcõa ps ꝑncipal' h⁹ capl'i. in q̃ phus
ꝑ iã dicta ſoluit aliquas rões ſuperiuſ
inductas ⁊ cõtinet tres particulas. in ꝑma ſol-
uit rõem inductam ad tertiã opinionem. q̃ po-
ſuit ꝙ nulla delectatio eſt optima. in ſcõa ibi.
(Eſſe autem prauas) ſoluit rõem que poſſet in
duci ad ſcõam opinionem. que poſuit aliquas

delectatões eſſe prauas. in. 3. ibi (Impedit aũt)
ſoluit rões inductas ꝑ ꝑma opinione. que po
ſuit ꝙ nulla delectatio eſt bona. In ꝑma igitur
ꝑticula dicit ꝙ nõ eſt neceſſariũ ꝓpter rõnem
ĩductaʒ ꝙ nulla delectatõ ſit optima: nec valʒ
rõ ꝑ quã hoc ꝓbabaꝛ̃: que fuit iſta. finis eſt me
lioꝛ his que ſunt ad finẽ. igitur ẽ melioꝛ oi gñã
tione. qꝛ ois generatio eſt ad finem. ſʒ oĩs dele-
ctatio ẽ generatio. igiꝛ̃ oi delectatiõe ẽ aliquid
meli⁹. ſ. finis delectatõis. Iſta rõ ſoluiꝛ̃ per in-
teremptõem hui⁹ ꝓpõnis ois delectatio eſt ge
neratio aut cũ generatõe: ſʒ ſole ille delectatio
nes que ſunt cum triſticia ⁊ ↄcupiã ↄſtitutiuã
habituũ ſunt generatões vel cũ generatione ⁊
non omnis delectatio eſt cuʒ triſticia: quia que
daʒ delectationes ſunt opatões vel cuʒ opera
tõibus que ſunt ab habitu in eſſe conſtituto et
nihil prohibet talem delectationem eſſe opti-
mam cum habeat rõnem finis. vñ hi⁹ delecta
tiones non cõſiſtunt in fieri hituuʒ: ſʒ in vſu eo
rũ iam exiſtium. ⁊ ꝑ hoc pʒ ꝙ non oiuʒ delecta
tionũ eſt alius finis ab ipã delectatõe: ſʒ ſoluʒ
illaꝝ delectationũ eſt ali⁹ finis que ſequuntur
operatões inducẽtes ad ꝑfectõem nature que
ſunt cũ triſticia ⁊ cõcupiã. vñ hec deſcriptõ. de
lectatio eſt generatio in naturã ſenſibilis. non
ẽ deſcriptio vera. nec diffinitio delectatiõis. qꝛ
nõ cõpetit omni delectatõi: ſʒ ſolum delectati
onib⁹ imꝑfectis. Ex his colligiꝛ̃ vera diffinitõ
delectatõis ꝑfecte que cõis eſt oi delectatiõi ꝑ
fecte ⁊ ẽ. ꝙ delectatio eſt opatio habituſ ↄnatu
ral' iam exñtis. ⁊ loco ei⁹ qõ poſuerunt ſenſibilẽ
poniꝛ̃ nõ impeditã. ⁊ ſic ꝫ erit diffinitio delc̃a-
tionis perfecte. delectatio eſt operatio habit⁹:
qui eſt ꝭm naturã non ĩpeditam. quia habitus
qui ↄgruit nature habentis ĩpedimentũ opera
tionis cauſat difficultatẽ in operando que de-
lectationẽ impedit. Quidã auteʒ dixerũt ꝙ de
lectatio eſt generatio qꝛ eſt operatio q̃ principa
liter eſt bona. ⁊ ideʒ ẽ operatio qõ generatõ: vt
ipi exiſtimabãt: ſed non eſt ita. qꝛ operatio ẽ po
ſterioꝛ generatõe. generatio. n. ẽ via in naturaʒ
ſed operatio ẽ vſus forme vel habitus. Iſta lr̃a
(Delectatões non accidunt ſcõꝝ: ſʒ vtentiuʒ)
dʒ intelligi ꝭ ꝙ li ſcõꝝ: ẽ pñtis tp̃is. ⁊ eſt ſenſuſ
delectatões ſupple ꝑfecte non accidunt factis
hoc eſt rebus: vt ſunt in fieri ſʒ accidunt vten-
tibus. hoc eſt rebus iã in eſſe ↄſtitutis: qñ vtũꝛ̃
ſuis habitib⁹ operando ꝑ ſuos habitus. No
tandũ eſt ꝙ operatio accipiꝛ̃ dupl'r. ſ. cõiter et
ꝓprie. operatio cõiter dcã ſe extendit ꝭʒ actuʒ
ad oẽm actum ſcõm ꝓcedentẽ a forma vel hitu
ſiue mediate ſiue ĩmediate. ⁊ ſic accipiꝛ̃ hic. cũ
dr̃ ꝙ delectatio ẽ opatio. Alio° accipiꝛ̃ ꝓprie. ſ.
ꝑ actu 2° ĩmediate ꝓcedente ab actu ꝑ°. ſ. a for-
ma vl' habitu. ⁊ ſic accipiꝛ̃ operatio in . io. hui⁹
vbi dr̃ ꝙ delectatio nõ eſt operatio ſʒ ſuꝑueni-
ens operationi. delectatio. n. nõ ꝓcedit ĩmedia
te a forma vel habitu. ſʒ mediante ꝓpria opera
tione habit⁹ vel forme (Eſſe aũt prauas) hec ẽ
ſcõa particula. in qua ſoluit rõnem q̃ poſſet in-
duci ad ſcõaʒ opinionẽ. que ponit ꝙ aliqua de
lectatio non eſt bona. qꝛ aliqua delectatio ẽ no
ciua iduceñ egritudinẽ. ⁊ per ↄñs ẽ praua. iſtã
rõnem ſoluit phs. d. ꝙ non ſequiꝛ̃ delectatio ẽ
nociua. igitur eſt praua. qꝛ ꝭ iſtam rõnem ſana
tiua. ꝫ eſt medicine inducẽtes ſanitatem eẽnt
praue quia nocent euacuando pecuniam: que
circa eas expenditur. vñ ꝭ ꝫ. ſi iſta rõ cõclude-
ret ambo. i. omnes delectationes ⁊ omnia ſana
tiua eſſent praua. inquãtũ ſunt euacuatiua pe
cunie. non tñ ſunt praua ꝭ ꝙ ſanatiua vel ſcõʒ
ꝙ delectabilia ſunt. Item ꝙ rõ ſeu ↄñã eoꝝ
non valet. pʒ. quia per eandem rõem poſſet ꝓ-
bari ꝙ ſpeculatio veritatis eſſet praua. qꝛ ali-
qñ nocet ſanitati. Si. n. aliquiſ egrotans ſpecu
leꝛ̃ ⁊ conetur ĩtelligere theologica excelſa ĩpedi
tur magis ad ſanum eſſe ⁊ intendiꝛ̃ ipius egri-
tudo. ꝓpter quod medici iubent egrotantes ñ
legere nec hi⁹ theologica ſpecl'ari (Impedit aũt)
hec eſt. 3. particula. ĩ qua ſoluit rões inductaſ
ꝑ ꝑma opinione. que poſuit ꝙ nulla delectatõ
eſt bona. ꝑma iſtarum rõnum eſt iam ſoluta. ⁊
ꝫ ſoluit ꝑ rõnem quartam que fuit ꝙ aliq̃ dele
ctationes ſunt impeditiue prudentie. Ad iſtud
rñdet ꝙ delectatio ꝓpria vniuſcuiuſqꝫ nõ im-
pedit operationem. vnde ꝓpria delectatio pru
dentie que eſt ſcõm operatõneʒ prudentie. nõ
ĩpedit prudentiam nec operationem prudẽtie:
ſʒ delectationes aliene vt delectatiões ſenſua
les. vt delectationes guſtus ⁊ tactus ĩpediunt
operationem prudentie. ⁊ delectationes ꝓprie
coadiuuant ad vnũquodqꝫ. delectatio. n. ſcõm
quam aliquis delectatur in ſpeculando ⁊ diſcẽ
do facit hoĩes magis ſpeculari ⁊ diſcere. vñ
q̃uis aliqua delectatio ſit alicui mala. ex ꝫ nõ
ſequitur ꝙ ois delectatio ſit mala ⁊ nulla bõa
(Artis autem non eſſe) ſoluit quintã rõnem ꝓ
ꝑma opinione. 5. ratio fuit iſta. delectatõ non ẽ
artis. nulla enim ars docet delectari. igitur nl'-
la delectatio eſt bona. rñdet dupl'r. ꝑ ꝙ hoc rõ-
nabiliter accidit ꝙ nulla delectatõ ſit opus ar
tis. qꝛ delectatio que vere ⁊ ꝓprie ẽ delectatio.
ↄſequiꝛ̃ operatõem que eſt ab habitu ⁊ non ↄſe
quitur generatõem. vnde ars eſt factiua gene-
nerationis. qꝛ eſt recta ratio factibiliuʒ. vt dcʒ
eſt in 6°. hui⁹. Ars aũt non eſt factiua operatio
nis: ſed habitus vel potentia alicui⁹ a qua pro
cedit operatio: vnde hec eſt ſolutio. ꝙ ars nõ ẽ
cuiuſlibet boni. iõ non ſequiꝛ̃. delectatio nõ eſt
artis. igitur non eſt bona (Quãuis ⁊ pigmenta
ria) alia ſolo eſt per interẽptionem h⁹ delecta-
tionis non eſt ars. Nam pigmentaria ars ⁊ pul
mentaria videnꝛ̃ ordinari ad delectationem. ⁊
quia ars eſt ipius delectatiõis. iõ delectatio ẽ
bona (Temperatuʒ aũt fugere) ſoluit ſil' ſcõaʒ

3.⁊.6.rõnem.⁊ dicit ꝙ ħ.ꝙ temperat⁹ fugit de
lectatões:qδ erat ſcδa ratio:⁊ ꝙ prudens que
rit vitam ſine triſticia.qδ erat tertia ⁊ ħ ꝙ pue
ri ⁊ beſtie querant delectationes.qδ erat.6.rõ.
omnia iſta habent eandem ſolonem: que eſt ꝙ
delectatõnum quedã ſunt per ſe ⁊ ſimplr̃ bone
vt delectationeſ que ſunt ſine triſticia:⁊ quedã
ſunt non bone ſimplr̃.vt delectatões corpales
que ſunt cum ꝯcupia ⁊ triſticia.Per ħ ſoluunt̃
oẽs iſte rationes.pueri ⁊ beſtie querũt delecta
tiones nõ ſimplr̃ bonas:ſʒ delectatõnes corpo
rales ⁊ nõ delectationes ſimplr̃.⁊ per ħ ſoluit̃
rõ.6.ꝙ prudens non querit delectationes cor
porales que apparent bone.ſʒ querit non ꝯtri
ſtatiões haꝝ corporaliũ delectationũ.prudens
eni abſentia corporaliuʒ delectationũ non con
triſtat̃.⁊ ita querit nõ contriſtari ꝓpter abſen
tiam delectationũ corporaliuʒ.prudenſ.n.que
rit vitam ſine triſticia ꝓ abſẽtia delectationuʒ
corporalium.⁊ per ħ ſoluit̃.3.ratõ.ꝙ tempera
tus fugit delectatões corporales.hoc eſt ſuper
abundantias delectationũ corporaliũ quas ⁊
quarum ſupabundantiam querit itemperatuſ
nõ tñ fugit temperat⁹ omnem delectationẽ.ſʒ
querit delectatões que ẽ ex operatõibus habi
tus temperantie.vnuſquiſqʒ.n.habens aliquẽ
habitum delectat̃ in operationib⁹ illius habi
tus.⁊ per hoc ſoluitur ratio ſcδa.

Capitulũ tertium

ſcδi tractatus.in quo oſtendit̃ delectationẽ eẽ
quoddã bonũ.⁊ etiaʒ perſuadet̃ ꝙ nõ ſolum ẽ
bonum ſed optimuʒ.lʒ alique ſint praue ꝓpter
hoc ꝙ vnuſquiſqʒ habit⁹ eſt operatio non impe
dita que eſt delectatio.

Sed quoniam et tri
ſticia malum cõfeſſum eſt ⁊ fugibile.ħ
quidem.n.ſimplr̃ malum.hec aũt in eo ꝙ ẽ ipe
ditia fugibili aũt ꝯtrium.vel fugibile aliquid ⁊
malũ vel bonum.Neceſſariũ igit̃ delectationẽ
quoddã eſſe bonuʒ.vt.n.pſeuſipus ſoluebat ſi
ꝯuenit ſolutio queadmodũ mai⁹ minori.⁊ eq̃li
cõtrariũ.non.n.vtiqʒ diceret:ꝙ vere malũ quid
eſſe delectatõeʒ.Optimuʒ aũt nihil ꝓhibet de
lectatõem aliquas eẽ.ſiquidẽ praue delectatõ
nes queadmodũ ⁊ ſciam quãdã.quibuſdã pra
uis exñtibus.forte aũt ⁊ neceſſariũ.ſiquidem
vniuſcuiuſqʒ habitus ſunt operationes nõ im
pedite ſiue omnium operatõ eſt felicitas ſiue ẽ
alicui⁹ ipoꝝ vtiqʒ ſi fuerit non ipedita.eligi
biliſſimam eẽ.hec aũt ẽ delectatio q̃re erit alia
delectatio ex optimum multis delectationib⁹
prauiſ exñtibus ſi ꝯuenit ſimplr̃.Et ꝓpter hoc
oẽs felicem delectabilem exiſtimant vitam eẽ.
⁊ implicant delectatõeʒ i felicitateʒ rõnabilr̃.
Neqʒ vna.n.operatio perfecta impedita.felici
tas aũt pfectoꝝ.ꝓpter quod indiget felix his
que in corpore boniſ.⁊ his que exterius ⁊ fortu
na vt non ipediant hec.Notatũ aũt ⁊ in fortu
nijs magnis incidẽteʒ felicẽ dicentes eſſe ſi eſt
bon⁹ vel volentes vel nolẽtes dicunt.ꝓpter i
digere aũt fortuna.videt̃ quibuſdã idẽ eẽ bõa
fortuna felicitati nõ exñs.qꝛ ⁊ ipſa ſupra excel
lens ipedienſ eſt.⁊ forte non adhuc bonã fortu
nam vocare iuſtũ.ad felicitatẽ.n.termin⁹ ipi⁹.
⁊ pſequi autẽ omnia ⁊ beſtias ⁊ homines dele
ctationem.Signum quoddam ei⁹ qδ eſt eẽ ali
qualr̃ optimum ipm.fama autem non oĩo perdi
tur.quã populi multi firmant.Sed qm̃ nõ ea
dẽ.neqʒ natura neqʒ hit⁹ optim⁹.nʒ eſt.nʒ vide
tur.neqʒ delectationẽ perſequunt̃ eãdẽ omnes
delectatões quidem oẽs.forte aũt ⁊ perſequũ
tur:non quã exiſtimãt.nʒ quã vtiqʒ dicerẽt:ſʒ
eandẽ.Omnia.n.natura habẽt quoddã diuuʒ
ſʒ ⁊ aſſumpſerũt noĩs hereditatem corporales
delectationes ꝓpter ⁊ plures inclinare in ipas
⁊ oẽs participare ipaſ.ꝓpter ſolas igitur cogni
tas eſſe has ſolas exiſtimant eſſe.

Iſtud eſt 3⁹ ca⁹.in quo declarat̃ ꝙ aliqua
delectatio eſt bona ⁊ ꝙ nihil ꝓhibʒ aliquã
delectationẽ eſſe optimam.⁊ continet duas ꝑ
tes ꝑncipales.in ꝑma ꝓbatur oſtenſiue ꝙ dele
ctatio eſt bonum.in ſcδa ibi (Manifeſtũ ⁊ qm̃)
ꝓbat̃ idem ꝑ impoſſibile.ꝑma pars cõtinet.2.
ꝑticulas.in ꝑma ꝓbatur ꝙ delectatõ eſt quod
dam bonũ:⁊ remouet falſam rñſioneʒ.in.2.ibi
(Optimum autem) ꝓbat ꝙ aliqua delectatio
ſit optima:ꝙ aũt delectatio ſit quoddã bonuʒ
ꝓbatur. et hec eſt ꝯcluſio.36.hui⁹ libri que ꝓ
batur ſic.Illud qδ ꝯtrariat̃ malo ⁊ fugiendo ẽ
bonum:ſʒ delectationi ꝯtrariatur triſticia que eſt
quoddã malũ ⁊ fugiẽdũ.igitur delectatio ẽ qδ
dam bonum.Circa maiorẽ ſunt duo notanda.
ꝑ notandũ eſt ſm Euſtraciũ ħ.ꝙ imediate con
trarijs.ſi alteꝝ ꝯtrioꝝ ſit maluʒ reliquũ erit
bonum.tñ loquẽdo de ꝯtrarijs mediatis cõti
git ꝙ vtrũqʒ ſit malum.verbi grã.timiditas et
audacia ſunt ꝯtria mediata.quia iter illa ẽ forti
tudo media.⁊ tñ tã timiditas q̃ʒ audacia eſt qδ
dam malum.2⁹ eſt notandũ ꝙ loquendo de cõ
trarijs mediatis.ſi vtrũqʒ illoꝝ ſit malum opʒ
ꝙ mediũ inter ipa ſit bonum.Medium eni in
ter ſupabundãtiam ⁊ defectũ ſemꝑ eſt bonuʒ.
vt pʒ de fortitudine que ẽ medium iter audaci
aʒ ⁊ timiditatẽ.⁊ ſic eſt de oĩbus alijs virtuti
bus.Debet ḡ maior ſic intelligi.illud quod cõ
trariat̃ malo ꝯtrarietate que eſt medium ad al
terum extremoꝝ ſemꝑ eſt bonuʒ.⁊ ſic itelle
cta maiore:minor eſt vera.ſ.ꝙ delectatõi ꝯtra
riat̃ triſticia ꝯtrarietate que eſt iter medium ⁊
alterũ extremoꝝ. Circa qδ eſt ſciendũ ꝙ ſcδʒ
ꝙ ħ dicit Lycoñ.ꝙ alipia ꝯtrariat̃ triſticie cõ
trarietate que eſt extremi ad extremũ.eſt eniʒ
alipia in greco vt ipe dicit nomẽ ꝯpoſituʒ ab a
qδ eſt ſine ⁊ lipe qδ ẽ triſticia.⁊ opponit̃ alipia

triſticie ſicut iniuſticia iuſticie.et ſi latine dice
retur itriſticia ſicut dicitur iniuſticia recta trã
ſlatio huius nominis alipia eſſet intriſticia.nũc
autẽ quia non eſt in noſtro vſu dicere intriſti
ciam ⁊ intriſte ꝓ alipia ⁊ alipon poſſumus di
cere non triſticia ⁊ nõ triſte.hec Lycoñ.ex quo
apparet ꝙ delectatio ⁊ triſticia contrariant̃ cõ
trarietate que eſt inter medium ⁊ extremum.⁊
triſticia ⁊ alipia ſiue i triſticia ꝯtrariant̃ cõtra
rietate que eſt extremi ad extremum.Circa mi
noreʒ rationis eſt intelligendum ſm ꝙ innuit
ph̃s in littera ꝙ quedam triſticia eſt ſimplici
ter maluʒ:vt triſticia que ẽ de bono.verbi gra
tia triſticia de abſentia venereoꝝ eſt ſimpli
citer maluʒ.vt dicit Euſtracius.Alia eſt triſti
cia que nõ eſt ſimpliciter mala.nec eſt mala ni
ſi ſm ꝙ eſt impeditiua boni.verbi gratia triſti
cia que eſt de morte pueri vel amici non eſt ſim
pliciter mala.ſʒ ſcδm quid:ſcδm ꝙ eſt impedi
tiua ſpeculationis veritatis.dicit enim ph̃s
ꝙ fugiendo contrariatur tam bonum q̃ʒ malũ
ſed tamẽ contrarietate que eſt extremis ad me
dium fugiendo non contrariatur niſi malum.
vnde quia triſticia que eſt ſimpliciter mala cõ
trariatur delectationi cõtrarietate que eſt ex
tremi ad mediuʒ.ſequitur ꝙ delectatio eſt ſim
pliciter bona (vt eniʒ pſeuſipus) remouet quã
dam rñſionem ad dictam ratõnem.dixit enim
ph̃s ꝙ fugiendo contrariatur bonum vl̃ ma
lum.bonum vt medium extremo: maluʒ vt ex
tremum extremo.⁊ aliquis poſſet dicere ꝙ tri
ſticia eſt quoddam fugiendum cui contrariat̃
delectatio ſicut extremum contrariatur extre
mo:ſicut ſuperabũdantia contrariatur defectui
⁊ non ſicut medium contrariat̃ extremo.⁊ ideo
non oportet ꝙ delectatio ſit bona.qꝛ fugiẽdo a
malo contrariatur malum.ſicut extremum cõ
trariat̃ extremo.⁊ hec fuit rñſio pſeuſipi.qui fu
it nepos ⁊ ſucceſſor platonis qui rõnem ſic ſol
uebat ꝙ maius contrariatur equali.ſ.medio ⁊
minori.i.extremo ⁊ ꝙ triſticia contrariat̃ dele
ctatõi:non tanq̃ʒ equali:hoc eſt non tanq̃ʒ me⁹
ſʒ ſicut minori.i.ſicut extremo:⁊ ideo nõ ſequi
tur ꝙ delectatio ſit bona:ſʒ potius ſequitur ꝙ
delectatio ſit quoddam malum.extremum.n.
contrariatur extremo:tanq̃ʒ malũ malo.Iſtaʒ
rñſionem remouet ph̃s.d.ꝙ ſm ħ delectatio ꝑ
ſe ⁊ ſm ꝓpriam ratiõem eſſet quoddam malũ.
quia tam ſuperabundantia q̃ʒ defectus ſʒ ſe ẽ
quoddã malum:ſʒ hoc nullus dicit.Nam pla
tonici quorum opinio erat:ꝙ delectatio non ẽ
bonuʒ.non ponebant ꝙ delectatio ſimpliciter
⁊ ſm ſe eſt malum.ſed negabant delectationeʒ
eſſe bonum inquantum eſt quoddam imperfe
ctum ⁊ inquantum eſt impedimentum verita
tis.vt pʒ ex ꝓceſſu rõnum ꝓbantium delecta
tõnem non eſſe bonum (Optimam autem) hec
eſt ſecunda particula ꝑme partis.in qua ph̃s
ait aliquaʒ delectationem eſſe optimaʒ.ſed qꝛ
hec concluſio eſt falſa.vt patebit in.10.hui⁹.ni
ſi per delectatõem intelligatur operatio dele
ctabilis.ideo non pono iſtam concluſionem.in
ter concluſiones que ſunt de intentione ph̃i in
hoc libro.ꝑmo igitur narrando dicit ꝙ licet ali
que delectationes ſint praue.nihil tamẽ prohi
bet aliquam delectationem eſſe optimaʒ.vt pʒ
in ſili.lʒ.n.alique ſcie praue:vt ille quaꝝ vſus
ducit ad malum:vt ſcie ꝓhibite.aut ſcientie ſi
ne rõne inuente.ſi alique ſint tales.tamẽ nihil
ꝓhibet.quin aliqua ſcientia ſit optima.ſ.ſapiẽ
tia.vt declaratum eſt in 6⁹ huius (Forte auteʒ
neceſſarium) ꝓbat ꝙ aliqua delectatio ſit opti
ma.d.ꝙ vniuſcuiuſqʒ habitus ſunt operatões
alique non impedite.felicitas auteʒ eſt opera
tio non impedita.ſiue ſit operatio omnium vir
tutum:ſiue ſit operatio vnius virtutis tñ.ex
his arguitur ſic.omnis operatio virtutis non i
pedita eſt optima.delectatio eſt operatio virtu
tis non impedita.ḡ aliqua delectatio eſt optiã.
minoreʒ oſtendit ꝑ hoc:ꝙ felicitas eſt delecta⁹
⁊ felicitas eſt operatio virtutis non impedita.
Sciendum ꝙ iſtud nõ eſt veruʒ qδ hic accipit̃
.ſ.ꝙ felicitas eſt delectatio.ſicut videbit̃ in.10.
hui⁹.vnde ph̃s accipit hic ꝙ felicitas eſt dele
ctatio.quia nõdum eſt declaratũ.an felicitas
conſiſtat in delectatione vel non.Illud tamen
verum eſt ꝙ felicitas eſt delectatõ aut non eſt
ſine delectatione.Sicut igit̃ poteſt aliqua dele
ctatio eſſe optima delectatio.licet plures dele
ctationes eſſent ſimpliciter praue (Et ꝓpter ħ
omnes) ⁊ ꝓbat hoc idem per quoddam ſignuʒ
⁊ eſt ꝙ omnes exiſtimant vitam felicem eẽ de
lectabilem.⁊ rõnabiliter adiungunt delectati
oneʒ felicitati.⁊ hoc eſt ſignum ꝙ felicitas vel
eſt delectatio vel non eſt ſine delectatione.⁊ ħ
quia eſt operatõ non impedita.qm̃ nulla opera
tio perfecta eſt impedita.felicitas eſt operatio
perfecta.ergo ⁊c̃.⁊ operatio non impedita vel ẽ
delectatio vel non ẽ ſine delectatiõe.⁊ ſiue feli
citas ſit delectatio ſiue ſit cum delectatione:il
la delectatio que eſt ſm felicitatem eſt delecta
tio optima (Propter qδ indiget) quia operatio
felicis debet eſſe non impedita:ꝓpter hoc indi
get felix bonis corporis.ſ.ſanitate icolumitate
⁊ bonis exteriorib⁹:vt diuitijs gloria potẽtatu
⁊ fortuitis bonis ne ꝓpter horum carentiam i
pediatur operatio felicis.dicentes autem ꝙ v̓
tuoſus eſt felix ⁊ ſi ſit rotatus.i.aduerſus rotã
latus.vel ſub rota ꝑiectus.i.in magna infortu
nia incidenſ:ſiue dicant ħ volentes.hoc eſt in
terius huic dicto aſſentientes.ſiũ ħ dicant no
lentes quaſi ratione coacti.contra illud qδ eis
videt̃.nihil dicunt.i.mentiuntur talem felicẽ
nominãtes.quia vt dixit philoſophus in ꝑmo

libro Priamitis infortunijs incidens ⁊ ſi omīs habeat virtutes non eſt felix (Propter indigere autem) ⁊ quia felicitas indiget bona fortūa. quibuſdam viſum eſt ꝙ felicitas ⁊ fortuna ſit omnino idez: quod non eſt verum. Nam ſuperexcellentia bonorum fortune eſt impeditiua felicitatis: quia ꝓpter ſuperabundantiam bonoꝝ fortune: quādoqȝ impediunt homines ab operatione virtutis: in qua conſiſtit felicitas. ſȝ tñ non eſt iuſtum ꝙ talis ſuperexcellentia bonorum vocetur bona fortuna. quia termin⁹. i. diffinitio bone fortune eſt per comparationez ad felicitatez. ſ. vt tantuz ⁊ nō plus dicatur bona inquātuz iuuat ad felicitatez. Lycon. dicit h ꝙ illud quod dicit hic phs ꝙ non pōt quis eſſe felix ſine bonis exterioribus vel incidens pami tis infortunijs. intelligendum eſt hoc de felicitate pollitica ⁊ non de felicitate ſpeculatiua. ſicut in pmo libro notauimus. Job nanqȝ pramitis ſeu maioribus incidit infortunijs in medio quorum ſūme pbabatur. ⁊ felicitate ſpeculatiua que ex ſola ſpeculatione conſtituitur non impeditus ſȝ magis adiutus tribulatōibus iocū dabatur. hec Lycon. (Et pſequi autez omia) z⁹ adducit aliquaz rōnez ad ꝓbanduz ꝙ delectatio eſt quoddā optimum. ⁊ eſt ratio a ſigno ſumpta ⁊ dicit ꝙ hoc ꝙ omēs ꝓſequunt ⁊ querunt delectationē. eſt ſignum ꝙ delectatio eſt quoddam optimum. illud eniz in quo omnes vł plures conſentiunt non poteſt eſſe omnino falſum vñ ꝓuerbialiter dicitur ꝙ fama nō omnino perditur quā multi populi famant. hoc eſt nō perditur omnino fama que apud multos populos diuulgatur. Intelligenduz eſt ꝙ qz natura nō in omnibus deficit: neqȝ in pluribus: ſed ſoluz in paucioribus: ideo illud quod inuenitur in omnibus aut in pluribus videt̄ eſſe ex inclinatione nature que non inclinat̄ in malum nec in falſum. ⁊ ita videtur ꝙ delectatio quā omnes appetunt ſit quoddaz optimuz (Sed quia non eadem) et q̄uis non omnes appetant eādez delectationez. non ꝓpter hoc ſequitur ꝙ delectatio non ſit optima. cā autez ꝓpter quā non oēs appetunt eādez delectationez eſt. quia non eſt eadem natura. nec idez habitus optimus oiuz Alia eniz eſt optima diſpoſitio hominis. ⁊ alia equi ⁊ alia iuuenis ⁊ alia ſenis. vnicuiqȝ. n. eſt delectabile illud quod eſt ei conueniens. vnde omnibus eſt delectatō optima. vt. ſ. illa que ei cōuenit ſm ꝓpriam naturaz aut diſpōnem. ſȝ non ſit eadem delectatio omnibus optima. ſicut nec eſt eadem diſpoſitio nature omnibus optima. Aliqua tamen eſt delectatio que optima ē inter omnes delectatōnes: vt illa que conſiſtit in contemplatione veritatis. ⁊ hanc non appetunt omnes (Forte autem) ⁊ forte non omnes cognoſcentes que delectatio ē optima. querūt illam delectatōem optimam: ⁊ nec illam delectationem quā dicerent eſſe optimaz querunt ſed magis ꝓſequuntur delectatōes corporales vt dictum eſt ſuperius de incontinente: qui rectam exiſtimationez habet de fine ⁊ de delectatione que ꝯſiſtit in optima operatione que ē felicitas: ⁊ tamen querit ⁊ ꝓſequitur delectationes corporales: quāuis habeat in ſe quoddam diuinum. ſicut omnes habent aliquid diuinuz in eis. per quod naturaliter habent inclinare ī optimum. ⁊ tamen ꝓſequuntur non optimum. ſ. delectationes corporales. ⁊ quia omnes vel quaſi omnes inclinantur ad delectationes corporales. ideo delectationes corporales aſſumpſerunt ſibi quaſi hereditarie nomē delectatōnis: quia frequentius inclinatur in ipſas. quia coniuncte ſunt neceſſarijs vite. ⁊ ideo cognite ſunt ab omnibus. ⁊ ideo multi exiſtimant ſolas delectationes corporales eſſe delectatōes ⁊ h⁹ delectationes maxime vendicant ſibi nomē delectationis. ⁊ quia he delectationes non ſūt optime nec bone. ideo credunt quidaz ꝙ delectatio non ſit bona nec optima. Euſtracius dicit h ꝙ omnes homines ⁊ irrōnabilia animalia naturaliter habent aliquid diuinum in ſeipſis ſeminatum. ⁊ quādam diuinam refulgentiam. ⁊ quidam cognoſcunt delectabile optimum eſſe eam que ex virtute operationez. non potentes autem hac diuina delectatione delectari corporali delectationi immanent. ⁊ ea gaudent. h Euſtracius. Item dicit Euſtracius ꝙ principaliter delectationes ſunt que ex virtutibus operationes. corporales aut delectatōnes neqȝ principaliter ſeu ꝓprie delectatiōes ſunt: ſed apparentes. hec Euſtracius.

Manifeſtuz autez quoniaz ⁊ ſi non delectatio bonum: ⁊ operatio non erit viuere delectabilr felicez. cuius enim gratia indigeret vtiqȝ ipſa. ſiquidem non bonum. ſed ⁊ triſte cōuenit viuere. neqȝ malum eniz. neqȝ bonuz triſticie. ſiquidez eniz delectatio. q̄re ꝓpter quid vtiqȝ fugeret. neqȝ vtiqȝ delectabił vita ſtudioſi: ſi non ⁊ operationes ipſius.

Hec eſt ſecunda pars principalis huius capituli. in qua probatur per impoſſibile: ꝙ delectatio eſt que eſt bōa concluſio. 35. h⁹ libri ſuperius in hoc capitulo poſita. probatur inducendo ad tria impoſſibilia. primum eſt. Si delectatio non eſt bona. aut ſi operatio felicis non ſit bona ſequitur ꝙ felix non viuit delectabiliter. Si enim delectatio non ſit bona vita felicis non requireret delectationem. quod eſt impoſſibile. Sȝ triſte z⁹ inconueniens eſt. ſi delectatio non ſit bona cuz non ſit mala. vt omnes

ꝯſitentur. ſequitur ꝙ triſticia nec eſt bona nec eſt mala. Sicut. n. ſe hȝ alteꝝ ꝯtrioꝝ ⁊ alteꝝ ſic ſe habebit. ⁊ ſi triſticia: nec ſit bona: nec ſit mala viuere in triſtitia non erit aliquod malum. et ſic felix nō fugeret triſtitiā. ⁊ ſic vita felicis ē ł eē poterit cū triſtitia qđ ē icōueniēs (Neqȝ vtiqȝ) 3⁹ inconueniēs eſt ꝙ vita ſtudioſi non erit delectabilis. ⁊ illud inconueniens ſequitur. qz ſi delectatio nō ſit bona operationes virtuoſi nō erunt delectabiles. qz ſic nō eēnt bone. ⁊ ſi operatio virtuoſi nō ſit delectabilis vita ſtudioſi ſeu virtuoſi non erit delectabilis.

Capitulum quartuz

⁊ vltimū. in quo mouentur ⁊ ſoluūtur 4. dubitationes. prima eſt. Si corpales delectationes nō ſunt bone. pp quid triſtitie cōtrarie ſunt male: ⁊ ſoluitur dupliciter. p̄ ꝙ delectationes corpales ut ſunt nc̄cie ſunt bone ⁊ nō male. z⁹ ſoluitur. ꝙ ipſe ſunt bone vſqȝ ad qd. i. cōmēſurabiliter. ſa qđ eſt cur delectationes corpales vident̄ eſſe eligibiliores cū non ſint bone. ſoluitur ꝙ hoc eſt qz expellunt triſtitiam ⁊ ſuperabūdantie eaꝝ ſuperabundātē triſtitiā. Tertia qđ eſt a quib⁹ maxie querunt̄ delectationes corpales que ſic ſoluitur ꝙ maxime q̄runt a nō potentibus alijs gaudere. ſȝ quoniā innocua nō increpabilis nocua aut praua. ⁊ ꝓpter hoiem ſuper laborantē indigere ea ⁊ pp iuuentutis augmētationē. ⁊ pp melancolicā p̄re naturā ſp indigentem medicina. ⁊ ꝙ delectationes ſpūales que ſunt ſine triſtitia non habēt ſuperabundantiā ⁊ ſunt natura delectabiliuꝫ ⁊ non ſm accidēs. ut medicantia. 4. qđ cur nō eſt ſemper idē nobis delectabile. ſoluitur ꝙ pp non ſimplicē eſſe naturā noſtrā. ſimplici autez ut deo ſp eadē actio delectabiliſſima.

De corporalibus aūt delectationibus vtiqȝ intendenduz dicentibus qm̄ quedaz delectationes eligibiles valde. puta bone. ſed nō corpales ⁊ circa quas intēperatus. pp quid igitur contrarie triſtitie male. malo enim bonū contrariū. vel ſic bone ut nc̄cie. qm̄ ⁊ non malū bonū eſt: vel vſȝ ad h bone. habituū quidē enim ⁊ motiuū quorūcūqȝ non eſt melioris ſuperabundantia neqȝ delectationis: quorūcūqȝ aūt eſt: ⁊ delectationis eſt. Corpaliū aūt bonoꝝ eſt ſuperabūdantia et prauus ꝓſequendo ſuperabundantiā eſt prauus: ſed non nc̄citas. Oēs. n. gaudent aliqualr̄ ⁊ pulmentis ⁊ vino ⁊ venereis: ſed nō ut oꝫ. Cōtrarie aūt in triſtitia. non. n. ſuperabundantiā fugit. ſed totaliter. non. n. eſt ſuperabundantie triſtitia contraria. ſed perſequenti ſuperabundantiam.

Iſtud eſt 4.⁹ cā⁹ ⁊ vltimū ſecundi tractat⁹ in quo deteriatur de delectationibus corporalibus: ⁊ continet. 3. partes principales. In prima mouetur ⁊ ſoluitur vna queſtio. ſ. ſi corporales delectationes non ſunt bone. quare triſtitie oppoſite ſunt male. In ſa parte ibi (Quia aūt non ſolum) mouet̄ ⁊ ſoluitur vna dubitatō que querit: quare delectationes corpales videt̄ tur maxime appetibiles: ⁊ ſoluitur: qz ſunt medicine expellentes ſuperabundantes triſtitias In tertia parte ibi (Qui āt ſine triſtitia) ſoluit queſtionē querentē que delectationes ſunt potiores. vt⁹ intellectuales vel corpales. Prima pars continet duas particulas. In prima ſoluitur dubitatio querens. quare delectationes corpales videntur eſſe eligibiliores. In ſa ibi. (Contrarie aūt in triſtitia) ſoluitur vnā dubi⁹ quare non ſolū ſuperabundantes triſtitie ſunt frigide. In prima igitur particula proponit intentionē ⁊ mouet ⁊ ſoluit q̄dam dubitationez que eſt iſta. dictū eſt ꝙ quedā delectatiōes ſūt bone ⁊ eligibiles: ut ille que ſūt ex operatōib⁹ virtutū. ⁊ delectationes corporales nō ſunt bone ut delectationes cibi īmoderati. aut īmoderati potus. eſt igitur hec dubitatio. Si delectationes corpales nō ſunt bone ſed male. quare igitur triſtitie corpales oppoſite illis delectationibus nō ſunt bone. videtur eniz ꝙ ſi delectationes ſint male. ꝙ triſtitie oppoſite erunt bone. bonū enim eſt contrariū malo. verbi gratia Si delectatō que eſt in actu comedendi aut bibendi ſit mala. videtur ꝙ triſtitia que ē ex eſuriē aut ex ſiti erit bona. (vel ſic bone) Iſtam dubitationē ſoluit dupliciter. primo ſic. ꝙ delectationes corpales nō ſunt male. ſed delectationes corpales equaliter. ſ. ut ſunt neceſſarie: ſūt bone: quoniā in indigentia hoꝝ ſumus. comedere enim ⁊ bibere neceſſariū eſt nobis: ut illō quo indigemus ⁊ venerea agere. Licon. venerea agere neceſſariū eſt coniugato. ⁊ nō alij: nec illi. niſi aut vxore petente debitū aut ſpe ꝓlis procreande ad dei ſeruitiū. ⁊ h ſolum eſt cōmēſurate venerea agere. h Licon. (vel vſqȝ adhuc bone) altera ſolutio que eſt melior. ut dicit Euſtratius: eſt iſta: ꝙ delectationes corpales ſunt bōe, vſqȝ ad quid. hoc eſt vſqȝ ad certū terminū. comedere enim ⁊ bibere ⁊ venerea agere bonū eſt vſqȝ ad cōmenſurate hoc facere. hoc ē comedere ⁊ bibere ⁊ delectatio q̄ eſt in his qōlibȝ hoꝝ eſt bonū vſqȝ ad certuz terminū. ſ. vſqȝ ad ſaturitatē. ⁊ qōlibet iſtoꝝ vltra ſaturitatē eſt malum ⁊ vituperabile: vnde circa nutritiua ſuperabundantia eſt vituperabilis. tā in operationibus q̄ȝ in delectationibus ꝯſtibus operationes (Habituū quidē ⁊ motuum) ꝙ aūt verū ſit qđ dictum eſt. ſ. ꝙ ſuperabundantia delectationum ſit praua et vituperabilis ⁊ delectatio commenſurata ſit bona ⁊ laudabilis:

oſtēdit ponēdo vnā diuiſionē habituū ⁊ ope/
rationū que talis eſt. habituū ⁊ motuū. i. ope/
rationū quedā ſunt quoꝝ eſt ſuperabundātia
melioris. i. exceſſus in meliori. ita ꝙ q̄to eſt ma
ior ſuperabūdantia. tanto eſt peior ⁊ magis re
ceditur a bono. vtbi gratia. comedere ⁊ bibere
vltra ſaturitatē eſt malū. ⁊ quāto exceſſus in
comedendo ⁊ bibendo vltra ſaturitatē eſt ma
ior. tanto eſt magis vituperabilis ⁊ magis rece
ditur a bono. ⁊ aliquoꝝ habituū ⁊ operationū
nō eſt ſuperabundantia melioris: imo quanto
eſt maior ſuperabūdantia. tanto ē melior ⁊ ma
gis laudabilis ſicut cōtēplationis veritatis n̄
poteſt eſſe ſuperabūdantia melior. q2 q̄to quiſ
plus contēplatur veritatē. tanto melior ē ⁊ ma
gis laudabilis. vnde breuiter hec eſt diuiſio
habituū ⁊ operationū quedā ſunt quoꝝ ſuper/
abundantia eſt vituperabilis. ut pȝ de opatio/
ne que eſt comedere ⁊ bibere ⁊ venerea agere: ⁊
quedā ſunt quoꝝ ſuperabūdantia nō eſt vitu/
perabilis cuiuſmodi eſt contemplatio verita/
tis. ⁊ hi9 habitus a quo contēplatio procedit. ⁊
conſiſis eſt diuiſio delectationū: qm̄ quedā de/
lectatio conſequitur operationē: cuius ſuper/
abundantia nō eſt vituperabilis: ſed bona. ut
delectatio que eſt in contēplatione veritatis. ⁊
ſuperabundantia talis delectationis eſt bona
⁊ laudabilis: ⁊ quedaȝ eſt delectatio ꝯñs ope/
rationē: cuius ſuperabundantia eſt mala ⁊ vi/
tuperabilis: ⁊ ſuperabundantia talis delecta/
tionis eſt mala ⁊ vituperabilis: ⁊ hi9 eſt delecta
tio corporalis. ⁊ nō intelligo h̄ per ſuperabun/
dantiā ſuperfluitatē: ſed gradū valde intenſū
operationis vel delectationis. Iſtis diuiſio/
nibus poſitis probat ph̄s ꝙ ſuperabundantia
delectationū corporaliū eſt praua ⁊ vitupera/
bilis. ⁊ hec eſt ꝯ9 37. que probatur dupliciter. p̄
ſic. Quarūcūq; operationū ſuperabundantia
eſt mala ⁊ vituperabilis ſuperabūdantia dele
ctationū ꝯñtium illas operationes eſt praua ⁊
vituperabilis. hoc pȝ. q2 delectatio cōſequitur
operationē ⁊ habet bonitatē vel malitiā a bo/
nitate vel malitia operatōnis: ſed operationū
corporaliū ſuperabundantia ē mala ⁊ vitupe/
rabilis. vituperabile. n. ē nimis comedere ⁊ ni
mis bibere ⁊ nimis venerea agere. igitur ſupa/
būdantia delectationū ꝯñtium operatōes cor
porales eſt praua ⁊ vituperabilis. ⁊ per ꝯñs ſu
perabundantia delectationū corporalium eſt
praua ⁊ vituperabilis. maior ponitur ibi habi
tuū aūt ⁊ motuū quorūcūq;. ⁊ minor pȝ de ſe.

(Corporaliū aūt) 2°. probatur eadē cōcluſio
per qōdam ſignū ⁊ eſt ꝙ aliquis dicitur prau9
⁊ vituperatur. ex hoc ꝙ querit ſuperabundan
tiā hoꝝ bonorū. i. bonoꝝ corporaliū: ⁊ delecta/
tur ſuperabundanter in hi9 bonis. ⁊ hoc eſt ſi/
gnū ꝙ ſuperabundantia hi9 delectationuȝ eſt
praua ⁊ vituperabilis. (Sed nō neceſſarias)
verūtamen nō ex hoc ſolo ꝙ aliquis querit de/
lectationes corporales eſt prauus ⁊ vitupera/
bilis. nam oēs aliqualiter gaudent pulmentis
⁊ vino ⁊ venereis. nec ex hoc vituperantur: ſed
vituperantur ex hoc ꝙ querunt hi9 ⁊ horum
delectationes ſuperabundanter ⁊ non ut opȝ.
⁊ poteſt h̄ poni ꝯ°. 38. ſ. ꝙ cōmēſuratio delecta/
tionū corporaliū non eſt mala. que probat̄ ſic.
Cōmēſuratio delectationū quas oēs homies
querunt nō eſt mala. ſed delectationes corpo/
rales oēs homineſ querunt. igitur ⁊c̄. maior pȝ
q2 illa que oēs querunt nō ſunt ſimpliciter ma
la. ⁊ per ꝯñs cōmēſuratio taliū delectationum
quas oēs homines querunt nō eſt mala. ⁊ mi/
nor pȝ de ſe. ma9. n. eſt ꝙ oēs homines q̄runt
delectationeſ que fiunt in actibus comedendi
⁊ bibendi. ſed non oēs querunt hi9 delectati
ones ut opȝ. (Contraria aūt in triſtitia) hec eſt
ꝺa particula in qua remouet qōdam dubium.
poſſet. n. aliquis dicere ꝙ ſicut aliquis ſolū vi
tuperatur in proſequendo ſuperabundantiaȝ
delectationū corporaliū. ita eſt aliquis vitupe
randus ſo9 fugiendo ſuperabundantē triſtiti
am. ⁊ poteſt eſſe du9 ſpecialiter de proſequente
ſuperabundantiā delectationū corporaliū. et
eſt du9 tale. q2. n. ſuperabundantia triſtitie cō
trariatur ſuperabundantie delectationis poſ/
ſet aliquis credere ꝙ ſicut intēperatus vel in/
continēs ſo9 vituperatur propter hoc ꝙ proſe
quitur ſuperabundantiā delectationū corpali
um. ita ſo9 vituperatur circa triſtitias. ſ. ex h̄
ꝙ fugit ſuperabundantiā triſtitiaꝝ. Iſtud du
biū remouet ph̄s. d. ꝙ contrarie ſe habet in tri
ſtitia. q2 incontinēs vel intēperatus nō ſolum
fugit ſuperabundantiā triſtitiaꝝ. ſed totaliter
fugit triſtitiā. nā paruā triſtitiā fugit. nec ē ſu/
perabundantie delectationis ſo9 ſuperabūdā
tia triſtitie contraria: ſed parua triſtitia q̄ ad/
uenit proſequenti ⁊ querenti ſuperabundātiā
delectationis. Si enim intēperatus parum re
cedit a delectationibus confeſti triſtatur. ideo
parua triſtitia eſt contraria ſuperabūdanti de/
lectationi. Notandū eſt h̄. ꝙ in cōtrarijs ſu/
ſcipientibus magis ⁊ minus vnū illoꝝ in gra/
du valde intenſo cōtrariatur reliquo cōtrari/
oꝝ tā in gradu intenſo q̄ȝ in gradu remiſſo. ſic̄
calidū intenſum cōtrariatur frigido intenſo. ⁊
etiā frigido remiſſo. ⁊ quāto hi9 forme cōtrarie
ſunt magis intenſe tanto ſunt magis ꝯ̄rie. ⁊ pp
hoc dico ꝙ ſuperabundans triſtitia ⁊ ēt parua
triſtitia ꝯ̄riatur ſuperabundanti delectationi
ſed ſuperabundans triſtitia magis ꝯ̄riat̄ ſup/
abundanti delectatōni q̄ȝ triſtitia parua. q2 ſu
perabundans triſtitia deſtruit delectationem
totalr̄: ſȝ pua triſtitia minuit delectationē. ſȝ n̄
totalr̄ corrūpit eā. qō igr̄ ph̄s dic̄ h̄ ꝙ ſupabū/
dātie delectatiōis n̄ ē ꝯ̄ria ſupabūdātia triſti
tie. itelli9 ē cū p̄ciſiōe ſic ꝙ ſrabūdātie d̄lconiſ

non ſolū cōtrariatur ſuperabundanſ triſtitia.

Quia autem non ſoluȝ
oȝ dicere verū: ſed ⁊ cām falſi. hec. n. cōfert ad
fidē cū. n. rationabile appareat pp quid videt̄
veꝝ nō ens verū facit credere magis. Quia dō
pp quid vident̄ corporales delectationes eligi
biliores. Primū quidē vtiq; qm̄ expellit triſti/
tiā ⁊ pp ſuperabūdantias triſtitie ut exñte me
dicina delectationes: proſequūtur ſupabūdā/
tes ⁊ totalr̄ corpales. vehemētes āt fiunt me/
dicine pp qō ⁊ querunt̄ pp iuxta ꝯ̄rium appare
re. ⁊ nō ſtudioſum vtiq; videt̄ delectatō pꝑter
duo h̄ quēadmodū dictum eſt: qm̄ he quidem
praue nature ſunt opationes. vel ex natiuita/
te quēadmodū beſtie: vel pp conſuetudinem
quēadmodū āt prauoꝝ hoium medicine autē
qm̄ indigentis. Et hr̄e melius q̄ȝ fieri. he auteȝ
accidunt ſ̄m accn̄s. quid igitur ſtudioſius. ad/
huc perſecute ſunt. pꝑter vehemētes eſſe a nō
potētibus alijs gaudere. Ipſi igitur ſibiipſis ſi
tim quandā preparant: qn̄ quiō igitur innocu
as nō increpabile: qn̄ aūt nocuas prauū: neq;
. n. hn̄t alterā in quib9 gaudent ⁊ neutꝝ. multi
triſte pp naturā. ſp enī laborat aial. quēadmo/
dū ⁊ naturales ſermones triſtant̄ videre audi
re dicentes eē triſte. ſed ea aſſueti ſum9 ut aiūt.
ſilr̄ aūt ⁊ in iuuentute quidē pp augumētatōȝ
quēadmodū uinolenti diſponunt̄ ⁊ delectabi/
le vinētis. Melancolici aūt ſ̄ȝ naturā indigēt
ſp medicina. ⁊. n. corpus corroſurā patiens pſe
uerat pꝑter cōplexionē. ⁊ ſemper in appetitu
vehementi ſunt. expellit aūt delectatio triſtiti
am: ⁊ que contraria ⁊ que contingens. ſi ſit for/
tis. ⁊ pꝑter hoc intēperati ⁊ praui fiunt.

Hec eſt ꝺa pars principalis h9 capituli. i q̄
aſſignat rōes pꝑter quas delectationes
corporales vident̄ magis appetibiles ⁊ eligibi
les q̄ȝ alie delectationes. ⁊ continet. 3. particu/
las. In prima ponit̄ vna rō pp quā delectatō/
nes corporales vident̄ eſſe maxie eligibileſ. In
ꝺa ibi (Non ſtudioſum vero) aſſignat cām pro/
pter quā delectationes vlr̄ nō videntur bone.
In. 3. particula ibi (Adhuc pſecute ſunt) ponit̄
alia rō pꝑter quā delectatōes corpales vidēt̄
eſſe maxime eligibiles. In prima igit̄ pticula p̄
proponit intentionē. d. ꝙ nō ſo9 oȝ dr̄e ſoluti/
onē dubitatiōis. ſed ēt oȝ aſſignare cām falſi/
tatis que erat in rationē dubitationis. h̄ enim
multum confert ad h̄ ꝙ fides adhibeatur ve/
ritati. cū. n. appareat defectus in rōe: que vide
batur pbare aliquid eſſe verū. qō non eſt verū.
magis creditur veritati. Ideo ponēde ſunt ra/
tiones pꝑter quas delectationes corporaleſ vi
dentur eſſe magis eligibiles q̄ȝ alie delectatio/
nes. ⁊ videndus eſt defectus illarū rationum.
⁊ per hoc maior fides adhibebitur veritati.

(Primū quidē vtiq;) propoſita intentione aſ
ſignat duas rationes. propter quas delectati/
ones corporales videntur eſſe magis eligibileſ
⁊ primo ponit primā rationē. deinde ibi (Non
ſtudioſuȝ vtiq;) aſſignat rationē quare delecta
tiones nō videntur bone vlr̄. 3°. ponit ꝺam rati/
onē ibi (Adhuc proſecute ſunt) ⁊ poſſet iſta par
ticula diuidi in tres partes. In prima igit̄ par
te ponit̄ ratio talis. ille delectationes que ex/
pellunt triſtitiā videntur eſſe magis eligibiles
q̄ȝ ille que non expellunt aliquā triſtitiā. Sed
delectationes corporales expellunt triſtitias:
⁊ alie delectationes non expellunt aliquā tri/
ſtitiā. igitur ⁊c̄. maior videtur eē manifeſta. q2
ille delectationes que expellunt triſtitiā ſunt
medicine contra triſtitias. ⁊ alie que nō expel/
lunt triſtitias nō ſunt medicine: ⁊ alie delecta/
tiones que ſunt medicine ⁊ expellunt triſtitiaſ
que ſunt male videntur multo meliores q̄ȝ ille
que nō ſunt medicine. nec aliquod malū expel
lunt. Et minor apparet quantū ad vtranq; ſui
partē. primo quantū ad primā partē. nam de/
lectationes corporales contrariantur triſtitijſ
⁊ iō expellunt triſtitias. ⁊ ſuperabūdantes tri
ſtitias expellunt. ⁊ q̄to delectationes ſūt ma/
gis vehemēteſ. tanto magis expellunt triſtitiā
⁊ propter hoc homies querunt vehementes de/
lectatiōes corporales. q2 ille ſunt medicine cō
tra triſtitias vehemētes. repletiones. n. vētriſ
exiſtentis in indigentia ciboꝝ ſunt medicine ⁊
triſtitiam ſuperabundantē que eſt eſurire ex/
pellunt propter qō homies proſequuntur has
ſuperabundantes repletioneſ ventris. q2 vidē
tur eſſe neceſſarie. ⁊ non ſolū propter hoc ꝙ ex/
pellunt triſtitiā. ſed etiā propter hoc qō magis
apparent iuxta ſuū contrariū. eſurientes enī
videntes aliquos cōmemorātes magis eſuri/
unt ⁊ magis deſiderant cibū. Alia pars mino/
ris patet. q2 delectationes que non ſunt corpo
rales. ut delectationes que ſunt in operib9 vir
tutū. ⁊ in contēplatione veritatis non habent
triſtitiā eis contrariā. ⁊ ideo non expellunt tri
ſtitias: qō tamē faciūt delectationes corpora/
les. (Et non ſtudioſum) hec eſt ꝺa pars hui9
particule. in qua ph̄s ponit rationē pꝑter quā
delectationes corporales non videntur bone
vlr̄. Nā in corporalibus delectationibus duo
inueniūtur. ſ. ꝙ quedā delectationū corpora/
liū ſunt praue naturaliter: ut ille que cōſequū
tur prauas operationes que operationes pra/
ue ſunt appetibiles quibuſdā ex natiuitate. ſi/
cut operationes beſtiales ſunt delectabileſ he
ſtijs ⁊ beſtialibus homībus. quibuſdā autem
ſunt appetibiles propter conſuetudinem ſicut
operationes ⁊ delectationeſ prauorum homi/
num ad operationes malas conſuetoꝝ. Que/
dam autem delectationum corporalium ſunt
medicine propter aliquē defectum. que n̄ ſunt
niſi indigentibus. nullus. n. delectat̄ in cibo q̄
n̄ indiget. ⁊ ſic delectatō cibi eſt medicina ꝯ̄tra
triſtitiā que eſt ex fame. cū igit̄ hi9 delectatōeſ

accidunt his qui perficiunt̄. hoc eſt his qui ſūt īꝑfecti ⁊ nō his qui iā ſunt perfecti. ⁊ q2 meliꝰ eſt habere aliquid iā perfectū ꝙ̄ fieri in fieri. ꝓpter ꝙ hiꝰ delectationes corporales non ſunt bone ſm̄ ſe. ſed ſolꝰ ſm̄ indigentiā nature: ⁊ ita ꝓp iſta duo. ſ. q2 quedā delectationes corꝑales ſunt praue: ut ille que ſequunt̄ prauas operationes que ſunt a peruerſa natura vel ↄſuetudie. ⁊ q2 alie delectationes que ſunt ꝓp indigentiā nature nō ſunt ſm̄ ſe bone: ſed ſolū per accidēs viſum eſt quibuſdā ꝙ delectationes corporales nō ſunt vlr̄ bone. (Adhuc proſecute ſunt) hec eſt. 3. pars hꝰ particule. in qua phꝯ ponit rōnē ꝑ quā. ꝓp quā delectatiōes corporales vidētur eē eligibiliores alijs delectationibꝰ. ⁊ ſuppōnit ꝙ oēs hoīes indigēt aliqua delectatiōe. Cū igit̄ delectationes corporales ſint vehemētes appetunt̄ ⁊ querunt̄ ab his qui nō poſſunt alijs delectationibꝰ gaudere. cuiuſmodi ſunt hoīes qui delectatiōes intellectuales nō percipiunt. ⁊ ꝓp hoc tales hoīes qui ſolꝰ querūt delectatiōes corporales preparant ſibiipſis ꝗ̄daꝫ ſitim taliū delectationuꝫ ⁊ ſeipſos incitant ad ↄcupiſcētiam eaꝝ. ſicut pꝫ de illis qui comedunt ſalſa ut ↄcupiſcant potū. ⁊ q2 predicti hoīes nō hūt alia delectabilia in quibꝰ recreent̄. non eſt increpabile ſi delectatiōes corporales ꝓſequātur ⁊ exiſtimēt eas maxime eligibiles. dū tamē tales delectationes nō ſint nociue. Si. n. ſunt nociue tunc ſunt praue ⁊ vituperabiles. ut pꝫ de delectatione ſuperflua. que eſt circa cibum ⁊ potuꝫ ⁊ venerea (Etenim multis) ⁊ q2 in hac rōe ſa ſupponit ꝙ oēs hoīes indigent aliq̄ delectatione. ⁊ q2 hoc nō eſt maꝰ: ꝓbat̄ per rōeꝫ. ſ. ꝙ oēs hoīes indigent q̄n̄ꝫ aliqua delectatōe corporali. ⁊ hec eſt ↄ̄. 39. hꝰ libri. hec ↄ° ꝓbatur ꝑ i generali. 2° ꝙ̄ꝰ ad aliquos hoīes. ſ. iuuenes melencolicos. ꝓbatur igit̄ ꝑ ſic. Oēs quibus q̄n̄ꝫ adueniunt triſtitie corporales indigēt q̄n̄ꝫ aliqua delectatione corporali: ſed oībꝰ hoībus adueniūt q̄n̄ꝫ triſtitie corporales. igit̄ oēs homines indigēt q̄n̄ꝫ delectatione corporali. maior pꝫ. q2 delectatio corporalis eſt medicina triſtitie corporalis: ſed oīs hn̄s triſtitiā corporalē indiget medicina expulſiua triſtitie. ⁊ minor declarat̄ ſic: oībꝰ hoībꝰ ꝓp naturales motꝰ ⁊ operatiōes adueniunt triſtitie q̄n̄ꝫ. Nā omnes hoīes q̄n̄ vigilāt laborāt. q2 q̄n̄ vigilāt ſentiūt. ⁊ ſentire ſp eſt cū labore. ut naturales ſermōes teſtant̄. qui dicūt ꝙ audire ⁊ videre igerūt triſtitiā ⁊ laborē. q2. n. labor ſp ē cū triſtitia. idō q̄n̄cunꝗ animal laborat habꝫ aliq̄ triſtitiā. ⁊ q̄n̄cūꝗ aīal ſentit tūc laborat. qđ pꝫ. nā q2 ſentire nō eſt ſine labore. idō oē aīal q̄n̄ꝫ indiget quiete ſomni. ut dicit phs in li° de ſomno ⁊ vigilia. vigilia. n. eſt labor ſꝑuus ſicut ſomnꝰ eſt quies ſꝑuū. et ſi dicat̄ ꝙ nō ſp in vigilia ꝑcipimꝰ triſtitiā nec laborē corꝑalē. igit̄ vigilia nō eſt ſp cū labore ⁊ triſtitia. Illud ſoluit phs. d. ꝙ idō nō ꝑcipimꝰ hꝰ triſtitiā naturalē ex ꝑte organoꝝ corꝑaliū. q2 ↄſueti ſumꝰ ea ↄtinue pati ut aiunt naturales.

Notāꝰ ē h. ꝙ oīs hō i ſentiēdo laborat ꝗ̄tūcūꝗ illud ſentire ſit ſibi delectabile: cꝰ ſignum ē ꝙ nꝰ ſentiēs pōt continue ſentire ꝗ̄tūcūꝗ illud ſentire ſit ei delectabile ſiue continue ſentiat idē ſēſibile delectabile ſꝑui. ſiue diuerſa ſēſitiua. Ita. n. diu ꝑt hō ſentire ſēſibile ꝗ̄tūcūꝗ ſit delectabile ꝙ tandē oportebit euꝫ dormire ⁊ quieſcere a ſentiēdo. ſꝫ quies nō eſt nccīa niſi ꝓp laborē ꝑcedētē. ⁊ h ē ſignū ꝙ oē aīal vigilās aut ſentiēs ē in labore. et ſi dicat̄ ꝙ i ſentiēdo ſēſibile delectabile hō delectat̄ ſꝫ ſēm. ꝗ̄ nō triſtat̄ in ſentiēdo tale ſēſibile. Dōꝫ ꝙ ſm̄ corꝑꝰ ⁊ ſm̄ organū corꝑale laborat ⁊ triſtat̄. ſēs. n. aīalis vigilātis ⁊ organū ſēs eſt in labore. rōe tn̄ cognitōis ſꝑitiue hꝫ ↄlectatiōꝫ aliūde. vn̄ ſil' hꝫ delectatiōꝫ aliq̄lē ⁊ triſtitiā ſēſibilē rōe diuerſoꝝ. (Sitr āt) oſ̄dit eādē ↄcluſiōeꝫ in ſpāli ꝗ̄ꝰ ad aliq̄s hoīes. Iuuenes. n. indigēt delectatiōe. nā i iuuenibꝰ ꝓp augmētū ſunt multe motōes ſꝑuuꝫ ⁊ hūoꝝ: ſic ēt accit in vinolētis. ⁊ hiꝰ motiōes nō ſūt ſine labore: ⁊ ꝓp hꝰ laborē iuuentꝰ maxie q̄rit delectatiōꝫ (Melācolici āt) melācolici ēt indigēt delectatiōe. q2 ſunt natural' triſtes. idō ſp indigēt medicīa ↄ̄ triſtitias. corpꝰ. n. melācolici ē morſū ⁊ corroſū ꝓp ſiccitatē ↄplexiōis. idō melācolici hn̄t vehemētē appetitū delectatōis ꝑ quā hꝰ triſtitia repellat̄: delectaꝰ. n. ſi ſit vehemēs expellit triſtitiā q̄ ē ſibi ↄ̄ria. ⁊ ēt expellit triſtitiā ↄtingētē. h eſt triſtitiā nō ↄ̄riā. ſꝫ alienā. vbi grā. delectaꝰ ē vehemēs vniꝰ ſēs nō ſolꝰ expellit triſtitiā illiꝰ ſēs: ſꝫ ēt triſtitiā alterius ſēs: ut delectaꝰ vehemēs tactꝰ expellit triſtitiā olphatꝰ ⁊ viſus. ⁊ ſic ē de alijs ſēſibꝰ: ⁊ rō ꝑt eē q2 delectatio vniꝰ ſēs ſm̄ gꝰ ↄ̄riat̄ oībꝰ triſtitijs illiꝰ ſēſus ſm̄ gꝰ. lꝫ nō ſm̄ ſpēm. ⁊ q2 melācolici vehemēter appetūt delectatiōes. idō pleriꝗ ſiunt itēperati ⁊ praui. Notāda ſunt h vba Euſtratij de melācolicis q dicit duo. h priꝰ ē: ꝙ melācolici hn̄t collerā callidiſſimā exurētē vehemēter ↄſumēte in vētre cibaria. ⁊ ut nō vētre euacuatio cōburat oia interiora collera nigra ꝓp nō hr̄e alteꝝ quid ↄſumere. ꝓp h indiget ſemꝑ melācolicꝰ medicari. i. replere cibarijs ventres eꝰ. ⁊. n. corꝑꝰ melācolicoꝝ ſp eſt morſū. i. triſtificatū ⁊ exuſtū ꝓp ↄplexiōꝫ. ↄplexio. n. ipoꝝ eſt calida. ⁊ ſp ſunt in appetitu vehemēti. ⁊ appetūt ꝑ totū diē comedere ⁊ bibere multum.

Sciendū. ꝙ Euſtratiꝰ h ꝑ melācolicos intelligit hn̄tes ↄplexiōꝫ calidā ⁊ ſiccā. ⁊ tales vocamꝰ nos colericos. ⁊ ſm̄ hꝰ ꝑ melācolicos itelligūt tā phs ꝙ̄ Euſtratiꝰ collericos ſm̄ expōꝫ Euſtratij. 2° ē notāꝰ. ꝙ Euſtratiꝰ iſtā lr̄aꝫ delectatio ſi ſit fortis expellit triſtitiā ⁊ q̄ ē ↄ̄ria ⁊ q̄ ↄtingēs exponit ſic. delectatio ſi ſit fortis h ē ſuꝑabūdās expellit triſtitiā q̄ ē ↄ̄ria. i. que eſt ſuꝑabūdans ⁊ ↄtingentē. i. ꝗ̄tūcūꝗ. i. ſuꝑabūdantē ⁊ non ſuperabundantem.

Que autē ſine triſtitia nō habēt ſuperabūdantiā. hec aūt que natura delectabiliū ⁊ nō ſm̄ accidens. dico aūt ſm̄ accidens delectabilia medicantia: q̄n. n. accidit medicatū eſſe ſuſtinēte ſano operante aliquid ꝓp hoc delectabile videtur eſſe. Natura āt delectabilia que faciunt actū talis alicuiꝰ nature nō ſemper aūt nullū delectabile idē. ꝓp nō ſimplicē eſſe noſtrā naturā. ſed eē aliquid ⁊ alteꝝ ſm̄ ꝙ corruptibilia: q̄r ſiquidē alteꝝ agat. hoc alteri nature preter naturā. cū aūt approprietur: nꝫ triſte videtur nꝫ delectabile qđ operatū eſt. Quare ſi hꝰ natura ſimplex ſit. ſemper eadem actio delectabiliſſima erit. ꝓp qđ deus ſemper vna ⁊ ſimplici gaudet delectatione. nō. n. ſolū motus eſt operatio. ſed ēt imobilitatis: ⁊ delectatio magis in quietē eſt ꝙ̄ in motu. Trāſmutatio aūt oīum dulciſſimū ſm̄ poetaꝫ propter malitiā quandā. Quēadmodū enim nō facile tranſmutabilis qui malus ⁊ natura aūt que indiget tranſmutatione. nō ei ſimplex nꝫ epyicheſ de continētia quidē igitur ⁊ incontinētia ⁊ delectatione ⁊ triſtitia dictū eſt. ⁊ quid vnūqđꝗ ⁊ qualiter hec quidē ipſoꝝ bonū eſt. hec autem mala. Iam āt ⁊ de amicitia dicemus.

Hec eſt. 3. pars principalis hꝰ capituli. in qua phs determinat veritatē dubitationis querentis. que delectationes ſunt melioſe ⁊ eligibiliores. vtꝰ corporales vel intellectuales. ⁊ continet duas particulas. In prima declarat ꝙ intellectuales delectationes ſunt meliores ꝙ̄ delectationes corporales. In ſa ibi. Nō ſemper aūt aſſignat cauſas duoꝝ que accidunt circa delectationes humanas. In prima igitur particula declarat ꝙ delectationes intellectuales ſunt meliores ꝙ̄ delectationes corporales. ⁊ hec eſt ↄ̄. 40. hꝰ libri. que probatur ſic. delectationes que ſunt ſine triſtitia ſunt meliores ꝙ̄ ille que ſunt cū triſtitia: ſed delectatōes intellectuales ſunt ſine triſtitia ⁊ delectatōes corporales ſunt cū triſtitia. igit̄ ⁊c. maiorē ꝓbat phs ſic. delectationes q̄ nō hn̄t ſuꝑabūdātiaꝫ. ſ. vituperobilem ſunt meliores ꝙ̄ ille delectationes que habēt ſuperabundantiā vituperabilē: ſed delectationes que ſunt cuꝫ triſtitia hn̄t ſuperabundantiā vituperabilē ex qua poſſunt reddi vitioſe: ut eſt maꝰ de delectationibus: q̄ ſunt circa nutritiua ut circa cibū ⁊ potū que ſūt cum triſtitia. ut viſum eſt ſupra ⁊ delectatiōes que ſunt ſine triſtitia cuiuſmodi ſunt delectationes intellectuales nō hn̄t ſuperabundantiā vituꝑabilē. delectaꝰ eſt q̄ eſt in ſpeclatōe vitatis nō habet ſuperabundantiā vituperabilem. q2 quāto aliquis plus delectatur in contēplatione veritatis. tanto eſt melior ⁊ laudabilior. ⁊ dicit philoſophus ꝙ hꝰ delectationes que ſunt ſine triſtitia ſunt circa ea que ſunt delectabilia ſm̄ naturā ⁊ nō ſm̄ accidens. ⁊ expoſitor intelligit diuerſa per hec duo. Scōm accidens ⁊ ſm̄ naturā. ⁊ dicit ꝙ delectabilia ſm̄ accidens ſūt que delectant inquātum ſunt medicatiua. ut cibꝰ ⁊ potus nō ſunt delectabilia niſi inquātuꝫ ſunt medicatiua expellentia triſtitiaꝫ que eſt ab eſurie ⁊ ſiti. ⁊ ideo non ſunt ſemper delectabilia. ſꝫ ſolꝰ indigentibus ⁊ propter hoc ſunt per accñs delectabilia. q2 ſolū ut medicatiua. ſuſtinente ſano operante aliquid hoc eſt: tunc ſunt medicine. quādo ſuſtinēte ſano ⁊c. i. nutritiua potentia compante aliquid ſana exiſtente. nihil enīꝫ ſana ſit nutritiua nō vtiꝗ poterit aīal comedere vel bibere aut operari aliquid. deinde exponit quid eſt delectabile ſm̄ naturā: ⁊ dicit ꝙ q̄ faciunt actū ſeu operationē talis nature. ſ. itellectualis: ut operationes ſpeculatiui habitus ⁊ virtutū operationes ſunt naturaliter ⁊ principaliter delectabilia. Notāda ſunt hic duo ſm̄ euſtratiū. primū eſt delectatio exemplaris iſtius. ſ. ꝙ delectationes corporales ſunt cum triſtitia ⁊ delectationes intellectuales nō ſunt cū triſtitia. dicit enī ſic. corporales delectatōes cū triſtitia ⁊ concupiſcētia ſiunt. ſi quis. n. eſurit triſtatur priꝰ ⁊ concupiſcit comedere: ⁊ ſic ſit delectatio ipſi ex repleri ventrem cibarijs. delectatio aūt que eſt ex intelligere: ſine triſtitia eſt adueniens. nō. n. triſtatur priꝰ ſpeculando. deinde delectatur. 2° eſt notandū illđ qđ dicit ſuper hanc lr̄am (Suſtinente ſano) ꝙ phs dicit hoc. q2 oībus ſēſibus aīalis deficientibus ⁊ ſola potentia nutritiua reliquatur. viuit animal nutritū ſolū ꝗ̄uis nullo ſenſu ſentiat ⁊ ſi debet corrūpi aīal. omnes quidē potentie anīe perduntur priꝰ alteratiua ſēſitiua ſegregatiua ſola āt nutritiua relicta vltima perditur ⁊ ipſa hec euſtratius. (Non ſemper aūt) hec eſt ſa particula in qua phs ponit cauſas duoꝝ accidentiū circa delectationes humanas. primū eſt ꝙ nihil idē ſpecie eſt ſemper delectabile homini. ⁊ hꝰ rō eſt. q2 natura nr̄a nō eſt ſimplex ſed compoſita ex diuerſis ut ex corpore ſm̄ ꝙ homo corporalis eſt ⁊ ex anima. ⁊ non eodem delectabili gaudet anima ⁊ corpus. ſed alio delectabili gaudet aīma ⁊ alio corpus. ⁊ ſi homo agat aliquam actionem ſecundum animā. illa eſt naturalis homini ſecundū aīam. ⁊ eſt ꝓter naturā homis ratione corporis (cū aūt equet) ita ꝙ quibus delectatur aīa hiſ delectatur corpus. ⁊ ecōuerſo tunc qđ eſt operatū ab anima: neꝗ erit triſte corpori. neꝗ delectabile. ſ. ſm̄ ꝙ corpus. Sed dubitatur: q2 primo de anīa dicit phs. ꝙ aīa nō delectatur nec triſtatur. dicere enim aīam gaudere vel triſtari: ſimile eſt ⁊ dicere aīam texere vel edificare. ſed totius cōpoſiti ita gaudere ⁊ triſtari ſunt totius cōpoſiti. ⁊ per ↄn̄s nec aīa gaudet nec triſtatur. cuius oppoſitū videtur phs hic dīce. Dicendū ꝙ anīe

nō gaudet.ſed totū cōpoſitū tñ in aliquo gaudet ⁊ delectatur ratione aīe: ⁊ idem compoſitū delectatur in alio ratione corporis. ⁊ hoc intelligit phs hic. Intelligendū eſt hic ꝙ ſicut homo nō eodē gaudet ſemper. qꝛ eſt cōpoſitus ex diuerſis naturis. ita nec gaudet ſemper eodẽ ſed alio ⁊ alio propter diuerſitatē accñtium. ſibi inuicē ſuccedentium in hoīe. Nam hō aꝰ gaudet qñ eſurit. ⁊ aꝰ qñ ē ſaturatꝰ. qñ.n.ē ſaturatꝰ nec gaudet nec triſtatur de cibis de quibꝰ gaudebat quādo eſuriebat. (Quia aūt) concludit qōdam correlariū ex iā dictis: qꝛ.n. ratione cōpoſitionis ex diuerſis rebus accidit homini ꝙ nō ſemper eodē delectatur concludit ꝙ natura ſimplex ſemper eodē gaudet. nature enim ſimplici ſemper eſt eadē actio delectabiliſſima ⁊ ideo deus ſemper vna ⁊ ſimplici delectatiōe gaudet. ⁊ poteſt hic poni ꝯ.4.i.ſ. ꝙ natura oīo ſimplex: ſemper gaudet eadē ſimplici delectatiōe. que probatur ſic. diuerſitas delectationū eſt propter diuerſitatē naturaꝝ illius qō delectatur. igitur vbi eſt vna natura oīo ſimplex: q̄ delectatur: ibi erit vna delectatio ſimplex. Natura igitur oīo ſimplex ſemper gaudet eadem delectatiōe ſimplici Euſtratius. delectatio ipſi deo eſt ad ipm verti ⁊ ipſum intelligere. (Nō enī ſolū motus) remouet dubium tale. deus eſt imobilis ⁊ delectatio eſt motus vel in motu. qꝛ delectatio eſt operatio: ⁊ operatio eſt motꝰ. igr̄ ſi deus delectatur: deus mouetur. Iſtud ſoluitur per hoc ꝙ delectatio nō eſt ipſius motꝰ ſolū ſꝫ imobilitatiſ. ⁊ delectaꝰ magl ē ī q̄ete q̄ ī motu delectaꝰ q̄ ē ī motu ē īpfecta ⁊ delectaꝰ q̄ ē ī q̄ete ē pfecta. quādo.n. inteꝰ mouetur ad intelligendū nō delectatur: ſed quādo actu intelligit qō intelligere intēdebat. tunc eſt in quiete ⁊ tunc delectatur. (Tranſmutatio autem oīum) aſſignat cauſam ſecūdi accñtis circa delectatiōes humanas: ⁊ eſt ꝙ ſm dictū cuiuſdā poete trāſmutatio maxime eſt delectabilis hoībus. cuiꝰ cauſam aſſignat phus. d. hoc eſſe pp quandam malitiā. i. propter quēdam defectū nature. que nō ſemper poteſt in eadē diſpoſitione conſiſtere. ſicut enim malo homini delectabile eſt trāſcendere ab hoc in illud. ſic ⁊ natura imperfecta propter ſui imperfectionē delectaꝛ̄ in trāſmutatione ab vno in aliud. vnde hō pp imperfectionē quā habet in hoc ꝙ eſt capax multaꝝ perfectionū quas nō habet: nō habet mentem fixam in vno: ſed delectantur in tranſmutatiōe ab vno in aliud. deinde epylogat: ⁊ pꝫ: ⁊ in hoc finitur expoſitio ſeptimi ethicorum.

Incipiunt propoſitiones notabiles.

CIrca mores fugiendoꝝ. tres ſunt ſpēſ. malitia ⁊ incontinētia ⁊ beſtialitas.

Cōtraria duobus maifeſta. hec quidē eſt virtus: hoc autē continētiam vocamus.

Ad beſtialitatē maxime congruit dr̄e ſup nos virtutē heroycam quandam ⁊ diuinam.

Si ſoluanꝛ̄ difficilia ⁊ aſſumanꝛ̄ pbabilia oſtēſum vtiq; eſt ſufficienter.

Continēs eſt in eo ꝙ eſt hr̄e concupiſcētias fortes ⁊ prauas.

Intēperatus ſanabilior videtur incontinente ppter ſuaderi.

Incontinēs videtur reꝰ puerbio ī quo canimꝰ qñ aqua ſuffocat quidē: oꝫ adhuc bibere.

Solutio dubitationis inuētio eſt veritatis.

Non enim circa omnia eſt incontinēs: ſed circa que intemperatus.

Dr̄nt aūt incōtinēs ⁊ intemperatꝰ in ſic ſe hr̄e.

Intēperatus eligēs eſt ⁊ exiſtimans oportere pñs delectabile proſequi. hic aūt. ſ. incōtinēſ nō eſtimat quidē. proſequitur autem.

Quidā opinatiū nō dubitant: ſed eſtimant certe ſcire.

Quidā enim credunt nihil minus quibus opinātur q̄ȝ alteri quibus ſiunt: manifeſtat autē hoc eraclitus.

Dupliciter dicimus ſcire ⁊ enī hñs nō vtēs ſcientia: ⁊ vtens dicitur ſcire.

Hñtē ⁊ ſpeculantē agere que nō oꝫ videꝛ̄ durū ſed non ſi nō ſpeculans.

Adhuc duo modi ppōnum ſunt hñtē vtraſq; ⁊ vtēte vli. ſed nō ea que ſm partē. nihil phibꝫ operari que preter ſcientiam.

Dr̄ autem vle. hoc quidem enim in ſeipſo. hoc autem in re eſt.

In habere quidē ſciam ⁊ nō vti. dr̄ntem videmus habitū. puta dormientē ⁊ vinolētū. ⁊ ſic diſponuntur in paſſionibus exiſtentes.

Ire ⁊ concupie venereoꝝ. ⁊ quedā taliū. manifeſte corꝰ trāſmutāt: qbuſdā āt ⁊ īſaias faciūt

Dr̄e ſermones eos qꝛ ſcientia nullū ſignū eius qō eſt operari ſecundum ſcientiam.

Quēadmodū ſimulantes. ſic excitandū dr̄e et incontinentes.

Una opinione exiſtente vniuerſali ⁊ altera de ſingularibus cū vna fiat ex ipſis nccium concluſū. niſi quid oꝫ dr̄e aiaꝫ nec ī ſpeculatiuis.

In ſciuis operari cōfeſtim non probibitum.

Qualr̄ aūt ſoluiꝛ̄ ignorātia eadē rō que de vinolento ⁊ dormiente.

Facientiū delectationē quedā ſunt nccia. ut cibus ⁊ potus ⁊ venerea quedā ñ nccia eligibilia ꝑ ſeipſa: ut victoria honor ⁊ diuitie ⁊c̄.

Incōtinētia vituperaꝛ̄ nō ut pccm ſolū ſꝫ ut malitia quedā vel ſimplr̄ exñs vel ꝑ q̄ȝdā partē.

Hoꝝ aūt. i. preter rōꝫ pſequentiū ſupabūdantiā ꝑ ſe eligibiliū. ut honoris victorie. nullꝰ vituperaꝛ̄ tanq̄ȝ malus ſimplr̄ vel ſm partem.

Circa idē intēperatū ⁊ incontinētē. qui operaꝛ̄ turpe pp cōcupiſcere turpe. quid.n. faceret intēperatus: ſi adeſſet concupia iuuenilis.

Delectationum quedaꝫ ſunt natura eligibilia ut honor victoria quedā ꝯ̄ria hoꝝ. ut q̄ ꝯ̄ naꝫ ⁊ q̄dā itermedia: ut comedere ⁊ veſtē iduere.

Ad oīa talia. ſ. ſm ſe eligibilia ⁊ intermedia nō in pati ⁊ cōcupiſcere ⁊ amare ſed in aliqualiter ſuperabundare.

Circa ſꝫ ſe eligibilia nulla malitia eſt. ipſoꝝ tñ ſuperabūdantie praue ſunt ⁊ fugiende.

Incontinēs aūt nō ſolū fugiēdus ſed etiaꝫ vituperabilis eſt.

Circa ſm ſe eligibilia nō eſt incōtinētia ſimplr̄ ſed cū appōe: ſicut in alijs ut malū medicum ⁊ malū hypochritā quem ſimpliciter non dicimus malum.

Quedā ſunt delectabilia natura ⁊ horum h q̄dem ſimplr̄. h aūt ſunt ſm genera aīaliū ⁊ hominū. h aūt non ſunt. ſed h pp paſſiones vel ꝯſuetudies. hic aūt ppter pnitioſas naturaſ.

Mulieres nō dicūtur incōtinētes qm̄ nō ducunt: ſed ducuntur.

Malitie ſuperabūdantes pp egritudineſ ⁊ cōſuetudines ſunt extra termios malitie quēadmodum beſtialitas.

Oīs ſuperabundās malitia ⁊ inſipia ⁊ timiditas ⁊ intēperantia ⁊ crudelitas: he quidē beſtiales. he aūt egritudinales ſunt.

Quēadmodū malitia que diciꝛ̄ ſimplr̄ eſt malitia ſm hoīem. que aūt ſm appōnem: qm̄ beſtialis vel egritudinalis: ⁊ illa eſt ſimplr̄. aut nō ſm eūdem modū. videlꝫ incōtinētia ſimpliciter que eſt ſm humanam intēperātiam.

Minus aūt eſt incontinētia turpis q̄ȝ ire q̄ȝ concupiſcentiarum.

Ira videꝛ̄ ſm quid audire rōeꝫ. ⁊ ēt obaudire. quēadmodū veloces miniſtroꝝ. puta añ audire oē dictū excurrunt: deinde peccant.

Ira naturalius inſurgit ⁊ difficltas his concupiſcentijs que ſunt ſuperabundantie ⁊ nō neceſſarijs. exꝰ de filio qui patrem percuſſit.

Iniuſtiores cōcupiſcētie q̄ȝ ire ⁊ magis inſidiantes iracūdus nō inſidiator. nꝫ ira ſed manifeſtatrix cōcupia aut inſidiatrix.

Quēadmodū aiunt venerē inſidiatricē. ⁊ Homerus ait doloſe cyprigene ⁊ variā corrigiaꝫ deceptio que futura eſt inteꝰſpiſſe ſapientis.

Oīs qui ira operaꝛ̄ triſtatus facit cōcupiſcens iniurias cū delectatione ñ. n. in ira iniuria.

Minꝰ aūt beſtialitas malitia q̄ȝ humana. terribilis autem.

Innocētior eſt prauitas ſp que nō hñtis principiū intellectus aut principium.

Decies milies plura mala faciet hō q̄ȝ beſtia.

Hicuſ pluriū ſunt medietateſ. ⁊ ſi inclināt magis ad deteriores. i. inter continētem ⁊ incontinētem eſt aliquis medius. qui vincit concupiſcētias a quibus incōtinēs vincitur. ⁊ vincitur a cōcupiſcētijs a quibus continēs ñ vincitur. ⁊ ſic eſt de molli. ⁊ perſeueratio reſpcu triſtitiaꝝ ⁊ iſti inclinant ad deteriores q̄ȝ continens ⁊ perſeueratiuus.

Proſequens ſuperabūdantias delectationuꝫ vel ſm ſuperabūdantias pp electiōꝫ ⁊ ppter ipſas. ⁊ nihil alteꝝ aduenieēs intēperatꝰ nccīū enī ñ hunc eſſe penitentē. qr̄ inſanabilis.

Non eligentiuꝫ aūt. h quidē ducitur pp delectatiōeꝫ. h āt pp fugere triſtitiā q̄ a cōcupia

Opponiꝛ̄ aūt molli pſeueratiuꝰ. pſeuerare qō eſt in eo qō eſt detinere. continentia aūt in eo qō eſt ſuperare.

Continētia eligibilior eſt perſeuerantia.

Delitia quedā mollitieſ eſt. que trahit veſtimētum ut nō laboret eā que eſt alleuare triſtitiam ⁊ imitans laborantē nō eſtimatur miſer eē miſero ſimilis exiſtens.

Qui a fortibus ⁊ ſuperexcellentibus delectationibus vincitur vel triſtitijs nō admirabile: ſed condonabilis ſi cōtra tendens.

Si quis ad ſuas multi pñt abſtinere ab his vīcitur ⁊ nō poteſt contra tendere non propter naturam generis vel pp egritudinē mollities

Luſiuus videtur intēperatus eſſe. eſt aūt mollis: luſus enī remiſſio eſt ſiquidē igitur quies ad hanc aūt ſuperabundantiā luſiuus.

Incontinētie aūt. hec quideꝫ irrefrenatio. hec autem debilitas.

Debiles qui conſiliantes nō īmanent quibus conſiliati ſunt propter paſſionē. hi autē propter nō conſiliari ducuntur a paſſione.

Quidā.n. quēadmoduꝫ pretitillati: nꝫ pretitillantur. ſic ⁊ preſentientes ⁊ preſcientes ⁊ preſciſcitantes ſeipſos nō vincuntur a paſſione: nꝫ ſi delectabilis ſit: neq; ſi triſtis.

Intēperatus eſt non penitiuus. incontinēs āt penitiuus omnis.

Hic quidē. i. intēperatus inſanabilis. h autem. ſ. incontinens ſanabilis.

Intēperantia aſſimilatur egritudini. continētie puta idropiſi ⁊ thyſi incontinētia egritudini. non continentie epyleſie.

Itē malitia. i. intēperantia latet. incontinētia non latet.

Similis eſt incontinens velociter inebriatis et a pauco vino.

Incontinētes nō ſunt intēperati. ſed ſimiles ꝑ actiones quēadmodū de modeni ⁊ in milleſicis mileſij. ſtulti enim non ſunt. operanꝛ̄ aūt qualia quidem ſtulti.

Incontinētes. iniuſti quidem non ſunt iniuſta autem faciunt.

Uirtus ⁊ malitia principiū. h quidem ſaluat. h autem corrumpit.

In actionibus aūt: qō cuius gratia principiuꝫ quēadmoduꝫ in mathematicis ſuppoſitiōeſ. neq; vtiq; illic: ratio edoctiua principiorum: nꝫ h: ſed virtus naturalis vel aſſuefactiua eꝰ qō eſt recte opinari circa principium.

Incontinens melior eſt intemperatio ⁊ nꝫ prauus ſimpliciter. ſaluatur.n. optimū prinꝰ.

Continẽs ſm accidens imanet opinioni quali cũqꝫ ſm ſe aut rõi vere ⁊ electioni rẽe ⁊ incontinẽs econtrario ſm ſe imanet opinioni falſe. per accidens aũt vere.

Quidã ãt vituperabilr̃ imanẽt ſuis opionibus ut iſchirognomones.i.pertinaces de difficili perſuaſibiles qui ſimile quidẽ aliquid habẽt continenti quale prodigus liberali.

Iſti ſunt idogromões.i.idiſciplinati ⁊ agiſtes, hi quidẽ idogromones propter delectationẽ ⁊ triſtitiã. gaudent.n. vincentes ſi nõ trãſuadeantur ⁊ triſtantur ſi infirma que ipoꝝ fuit queadmodũ ſnſe. quare magis incontinẽti aſſimilantur ꝙ̃ continenti.

Quidã laudabilr̃ diſcedunt a ſuis opinionibꝰ nõ pp incõtinẽtiã ꝙ̃uis propter delectatiõꝫ non imanent: ſed boni.

Non.n.ois qui pp delectationẽ aliquid operatur eſt intẽperatus ſiue prauus ſiue incontinens medius continens.

Oportet aũt ſiquiõ cõtinentia ſtudioſuꝫ vtroſqꝫ ꝯrios hitus prauos eſſe.

Nõ in ſcire ſoꝰ prudens ſed in eo ꝙ practicus incontinẽs aut nõ practicus.

Incontinẽs nõ eſt malus. electio.n. incontinẽtis epyiches. quare ſemimalus incontinenſ ⁊ non iniuſtus.

Incontinẽs aſſimilatur ciuitati cui calculant̃ oia nccia ⁊ leges hꝫ ſtudioſas. vtir̃ ãt nulla.

Intẽperatꝰ aſſimilar̃ ciuitati malas leges habenti ⁊ eis vtẽti.

Incontinẽs irrefrenatꝰ ſanabilior eſt ꝙ̃ incontinẽs debilis.

Propter cõſuetudinẽ incontinẽtes ſanabiliores ꝙ̃ incontinẽtes per naturam.

Facilius eſt trãſmutare ꝯſuetudinẽ ꝙ̃ naturã

Delectatio eſt finis ad quẽ reſpiciẽtes vnũqdqꝫ h quidẽ malum. hoc aũt boꝰ ſimplr̃ diciꝰ.

Uirtutẽ ⁊ malitiã moralẽ circa delectationes ⁊ triſtitias poſuimus.

In delectatione venereoꝝ nullũ poſſet intelligere aliquid in ipſa.

Bonũ dr̃ duplr̃. h quidẽ ſimplr̃. h aũt alicui ⁊ eadẽ eſt diſtinctio nature habitus motionis generationis ⁊ delectationis.

Bonoꝝ h operatio: h aũt virtus.

Operatiões nature indigẽtis ꝯſtituẽtes naturã ⁊ habitum delectabiles ſunt ſm accidens ⁊ ſunt cum triſtitia.

Operationes nature cõſtitute nõ indigentis: ſunt p ſe delectabiles ⁊ ſunt ſine triſtitia eius quod eſt ſpeculari.

Nõ eodẽ delectabili gaudẽt natura repleta et conſtituta. ſed conſtituta quidem ſimpliciter delectationibus repleta aut ⁊ cõtrarys.

Delectatio nõ eſt generatio in naturã ſſibilez ſed magis dicendum opinionem eius qui ſm naturam habitus nõ impeditam.

Delectatio ppria nõ ipedit operationẽ ſed aliena ⁊ ppria auget ut delectatio a ſpeculari et diſcere magis faciunt ſpeculari.

Qm̃ triſtitia malũ ⁊ fugibile: nccium eſt delectationem quodam bonum eſſe.

Optimũ aũt eſſe delectationẽ aliquã nihil prohibet ⁊ ſi quedã delectatões ſint praue. queadmodũ ſciẽtiam quãdam optimã quibuſdã prauis exiſtentibus.

Forte aũt ⁊ nccium ſi vniuſcuiuſqꝫ habitꝰ ſunt operationes nõ impedite. ⁊ operatõ nõ impedita eſt ipſa delectatio.

Oẽs felicẽ delectatiõꝫ exiſtimãt vitã eẽ. ⁊ iplicat delectationẽ in felicitatẽ rationabiliter.

Neqꝫ eſt vna operatio perfecta impedita. felicitas aũt perfectorum eſt.

Felix indiget his que corporis bonis ⁊ his que exterius ⁊ fortuna ut nõ impediant hec.

Felicitas nõ eſt bona fortuna: ſed eſt terminuſ illius. ſ. bone fortune.

Proſequi oia ⁊ hoies ⁊ beſtias delectatiõꝫ. ſignũ quoddã eius qd ẽ aliqualr̃ optimũ ipſus

Fama aũt nõ omnino perditur ꝙ̃ populi multi famant.

Oia natura habẽt quoddam diuinum.

Delectatiões que he ſole: ſunt maxime cognite: ⁊ aſſumpſerunt nois hereditatem.

Adhuc delectatiões corpales vehemẽtes ſunt proſecute nõ potẽtibus alys gaudere.

Et ipſi ſibiipſis quãdam ſitim ſperãt.

Semp.n. laborat aial queadmodũ naturales ſermones teſtãtur videre ⁊ audire dñtes eſſe triſtitie: ſed iã aſſueti ſumus ut aiunt.

Itẽ delectabile iuuẽtus.

Itẽ melãcolici ſm naturaꝫ indigẽt ſemper medicina. ⁊.n. corpus morſum cõſumitur pp cõplexiõꝫ ⁊ ſp in appetitu vehemẽti ſunt.

Expellit aũt delectatio triſtitiã: ⁊ que ꝯtraria ⁊ que cõtingens ſi ſit fortis. ⁊ propter hoc intẽperati ⁊ praui fiant. ſ. melãcolici.

Delectatiões que ſunt cũ triſtitia. nõ hñt ſupabũdãtiã he ãt q̃ nã delectationũ ⁊ ſꝫ accñs

Delectabilia ſ accñs delectabilia medicatiua

Nõ ſp delectabile idẽ. propter nõ ſimplicẽ eſſe naturam noſtram.

Si natura ſimplex ſit. ſemp eadem actio delectabiliſſima erit.

Propter qd deus ſemper vna ⁊ ſimplici gaudꝫ delectatione.

Delectatio magis ẽ in quiete ꝙ̃ in motu.

Trãſmutatio oium delectabiliſſimũ ſꝫ poetã propter malitiam quãdam.

Queadmodũ.n. hõ facile trãſmutabilis malꝰ ⁊ natura que indiget trãſmutatiõe. nõ enim ſimplex neqꝫ epyiches.

Explicit 7ꝰ deo gratias.

In iſto igitur libro mouẽtur ⁊ ſoluuntur. 3z. queſtiones. Prima eſt.

Ad quẽ phs pertinet de amicitia ſpeculari. ſoluitur ꝙ ad phm moralem capitulo p̄.

Utrum amicitia ſit ratione cõtatis vel ſimilitudinis mouetur capitulo p̄. ⁊ ſoluitur ca° 6. primi tractatus ꝙ ratione ſſitudinis p ſe.

Quid eſt primũ obiectũ amicitie. vtrũ bonum vel apparens bonuꝫ. ſoluitur ꝙ amabile: qd eſt apparens bonum capitulo z°

Quid eſt amicitia. ſoluitur ꝙ eſt beniuolentia in contra paſſis volantes ca° z°

Utrum ſit tantum vna ſpecies amicitie vl̃ plures: ſoluitur ꝙ tres ſunt ſpecies amicitie eq̃les amabilibus ca° 3°

Utruꝫ ſpecies amicitie contineantur ſub amicitia equaliter vel ſecundũ prius ⁊ poſterius ſoluitur ꝙ ſecundũ prius ⁊ poſterius. qꝛ amicitia propter virtutẽ eſt amicitia per ſe: ⁊ alie per accidens capitulo 3°

Quomodo amicitie predicte ſũt ſolubiles. ſoluitur ꝙ amicitia propter vtile ⁊ delectabile õ facili ſunt ſolubiles. ſed amicitia perfecta de difficili eſt ſolubilis ca° 3°

Utrum cuiuſlibet conditionis homines cõtingit eſſe amicos. ſoluitur ꝙ h ẽ poſſibile i amicitia vtilis ⁊ delectabilis non in amicitia honeſti niſi ſolos bonos ca° 4°

Utrum amicitia ſit habitus vel paſſio. ſoluit̃ ꝙ eſt habitus. ca° 5°

Utrum locoꝝ diſtantia diſſoluat amicitiã. ſoluitur ꝙ habitus amicitie non diſſoluitur ꝓpter locoꝝ diſtantiã: ſed operatio. ca. 5°

Quis eſt propꝛyſſimus actus amicitie. ſoluit̃ ꝙ conuiuere ca° 5°

Qui ſunt apti ad amicitiaꝫ. ⁊ qui inepti. ſoluit̃ ꝙ ſenes ⁊ ſeueri ſunt inepti ad amicitiã. iuuenes vero apti. ca° 6°

Utrũ ſecundũ amicitiã perfectã contingit aliquẽ eſſe multis amicũ. ſoluitur ꝙ non ſecundum amicitiã perfectã. ſed ſecundũ amicitiã vtilis ⁊ delectabilis contingit ca° 6°

Utrum ſit eadẽ ſpecies amicitie ſuperexcedẽtis ad ſuperexceſſum ⁊ econuerſo. ſoluitur ꝙ non. ca° p̄.

Secundi tractatus qões.

Utrum homo debet velle maxima bona amico ſuo. ſoluitur ꝙ ipſo exiſtente homine debꝫ ſibi velle maxima bona. ⁊ aliter non. ca° p̄.

Utrum melius ſit amari ꝙ̃ honorari. ſoluitur ꝙ amari ſit melius. ca° z°

Utrum amicitia magis conſiſtat in amare vel amari. ſoluitur ꝙ in amare ca° z°

Que eſt illa amicitia que maxime fit ex cõtrarys. ſoluitur ꝙ amicitia propter vtile maxie fit ex contrarys. ca° z°

Utrum omnis amicitia conſiſtat in cõicatõe. ſoluitur ꝙ omnis amicitia ſic conſiſtit i quadam cõicatione. ca° 3°

Utrum amicitia diuerſificetur ſm diuerſitatem cõmunicationũ. ſoluitur ꝙ ſic ſicut ⁊ iuſtitia. capitulo 3°

Quot ſunt ſpecies cõicationis pollitice. ſoluit̃ ꝙ ſunt tres. ſ. regnũ ariſtocratia ⁊ timocratia ⁊ tot ſunt earum tranſgreſſiones. ca° 4°

Que iſtaꝝ amicitiaꝝ eſt maior. vtruꝫ paterna vel regalis. ſequitur ꝙ paterna ẽ maior. c° 5°

Qualiter eſt amicitia ſm pollitias corruptas ſoluitur ꝙ in tyrãnide nihil vel parum eſt de amicitia. in democratia eſt multũ de amicitia in oligratia eſt amicitia meꝰ modo. ca° 5°

Utrum patres vel matres magis diligant filios. ſoluitur ꝙ matres. ca° 6°

Utrum amicitia inter virum ⁊ vxoreꝫ ſit naturalis. ſoluitur. ca° 6°

Qualiter amicitia coniugalis ſe habꝫ ad aliaſ amicitias. ſoluitur ꝙ includit alias amicitias. qꝛ eſt vel eſſe debet propter vtile delectabile ⁊ honeſtum. ca° 6°

Queſtiones tercy tractatus.

In quibus amicitys fiunt rationabiliter accuſationes ⁊ qualiter. ſoluitur ꝙ maxime ĩ amicitia propter vtile. ca° p̄.

Que eſt menſura retributionis faciende ĩ amicitia propter vtile. ſoluitur ꝙ vtilitas recipientis beneficium eſt menſura. ca° p̄.

Que eſt menſura retributionis faciende ĩ amicitia ſecundum virtutem. ſoluitur ꝙ electio conferentis. ca° p̄.

Cui in amicitys ſuperexcedentis ⁊ ſuperexceſſi eſt plus tribuendum. ſoluitur ꝙ ſuperexcedenti plus eſt tribuendum de honore. ⁊ ſuperexceſſo ſeu indigenti plus de lucro. ca° z°

Utrum filius poſſit abnegare patrem. ſoluit̃. ꝙ non. lꝫ pater poſſit abnegare filium. ca° z°

Incipit liber octauꝰ ethicorum.

POſt hec autez de amicitia. ſequitur vtiqꝫ pertrãſire. Eſt.n. virtus quedã. vel cũ virtute. adhuc maxime nccũ in vita ſine amicis enim nullus vtiqꝫ eligeret viuere hñs reliqua bona oia. ⁊.n. ditantibus ⁊ principatus ⁊ potẽtatus poſſidentibus videtur maxime amicis opꝰ eſſe. Que.n. vtilitas talis hõe fortune ablato beneficio: qd fit maxime ⁊ laudabiliſſimũ ad amicos: vel qualiter vtiqꝫ ſeruabitur ⁊ ſaluabitur ſine amicis. Quã enim maior tanto minus ſecura. In inopia ⁊ reliquis infortunys ſolũ exiſtimant refugiũ eſſe amicos. Et iuuenibus autẽ ad inſpectabile ⁊ ſenioribꝰ ad famulatum. ⁊ ad deficientiã actionis: propter debilitatẽ adiutory. His quidẽ qui in ſũmo ad bonas actiones: ſimulqꝫ duo venientes eteni intelligere ⁊ agere potẽtioreſ. Nãqꝫ in oẽ vr̃ ad id quod genuit genito non ſolũ in hominibus ſed in volatilibus: ⁊ plurimis aialium Et hys qui vnius gentis ad inuicem: ⁊ maxime hominibus: vnde ⁊ philantropos laudamus

videbit autem vtiqꝫ aliquis videtur autem ⁊ in erroribus vt familiare omnis homo homini ⁊ amicum. videtur autem ciuitates continere amicicia: ⁊ legis poſitores magis circa ipſaꝫ ſtudeāt q̄ꝫ iuſtitiam. Concordie enim ſimile aliquid amicicie videtur eſſe: hanc autē maxime appetūt: ⁊ ꝯtentioneꝫ inimicaꝫ exiſtenteꝫ expellūt. Et amicis quidem exiſtentibus nihil opus eſt iuſtitia. Iuſti autem exiſtentes īdigēt amicicia. Et iuſtoꝝ quidem maxime amicabile eſſe videtur: nō ſolum autem neceſſarium ē ſed ⁊ bonum: philoſophos eniꝫ laudamus philoſophia ꝙ videtur aliquid bonoꝝ eſſe: ⁊ quidam eoſdem exiſtimāt viros bonos eſſe ⁊ aīcos

ISte liber octauus eſt de amicitia ⁊ de eius ſpēbus ⁊ continet tres tractatus. In p̄mo determinatur de amicitia perſonaꝝ equaliū. In 2° ibi (Altera aūt ſpecies) determinat de amicitia que ē inter perſonas inequales. In 3° tractatu ibi (Trinis itaqꝫ exiſtentibus) determinat de accuſationibꝰ ⁊ querimonijs. que circa amicitias contingunt. Tractatus primus cōtinet .6. capitula. In p° oſtenditur ad quē ph̄ꝫ pertinet ꝯſiderare de amicitia ⁊ que ſunt circa ipſaꝫ conſideranda. In 2° ibi (Forte aūt vtiqꝫ) declarat quid eſt amicitia inueſtigādo eius diffinitiōꝫ In 3° ca° ibi (Dīnt aūt h̄ ab inuicē) determinat de ſpeciebus amicitie inueſtigādo numeꝝ ſpecierū. In 4° ca° ibi (Que aūt ꝓpter delectabile) ꝯpat ph̄s ſpecies amicitie ad inuicē ſm̄ conuenientiā ⁊ dr̄iā. In 5° ca° ibi (Queadmodū aūt ī virtutibus) determinatur de amicitia per ꝯparationē ad actum eius ꝓpriū. In 6° caꝰ ibi (In ſeueris aūt ⁊ ſenibus) determinat de amicitia ꝑ ꝯparationē ad eius ſubiecta que ſunt ipſiꝰ amici

Caꝰ priꝰ continet duas partes principales. In prima declaratur ad quē ph̄m pertinet cōſiderare de amicitia. In 2a ibi (Dubitatur aūt de ipſa) ponuntur quedaꝫ dubitationes circa amicitiā. Prima pars continet .6. particulas ſ. numerū ſex rationū per quas probat ſuū ꝓpoſitū. In prima igitur parte ph̄s ꝓponit intētionē. ⁊ oſtendit ꝙ ad moralē ph̄um pertinet de amicitia pertractare. ⁊ hec eſt ꝯ° i. hꝰ libri. que probatur per .6. rationes. p̄ ſic. de oī ſpecie virtutis moralis ⁊ ei nccīo annexis ad moralem ph̄ꝫ pertinet conſiderare: ſed amicitia eſt virtus moralis vel nccīo annexa virtuti morali. igit̄ ⁊c̄. maior eſt manifeſta. minorē ponit in lr̄a. d. ꝙ amicitia vel eſt virtus quedā vel cū virtute hoc eſt quoddā nccīo annexū virtuti tanq̄ꝫ effectus neceſſario ꝯñs virtutē. virtus. n. moralis eſt cauſa vere amicitie ut dicunt expoſitores.

Notandū ꝙ Euſtratius exponit illud dc̄m ph̄i. amicitia vel eſt virtus vel eſt cum virtute. vnde ponēdo ꝙ eſt virtus poteſt eē dupliciter. vel ꝙ eſt virtus diſtincta ab oībus alijs virtutibus moralibus vel ꝙ eſt contēta ſub vna virtute morali. ut ſub iuſtitia: ⁊ ꝙ ſit virtus diſtincta ab alijs ꝓbat dupliciter. p̄° qꝛ eſt habitus laudabilis circa actiones ⁊ paſſiones. 2° qꝛ eſt medietas inter duo mala. ſ. inter adulationeꝫ ⁊ ſiluestritatē vel inter amicitiā furioſaꝫ ⁊ habitū deficientē circa amare. ponendo ꝙ nō ſit virtus debet eē cū virtute. qꝛ ineſt proprie virtuoſo. ⁊ ſolꝰ ineſt perfecte bonis. Notanduꝫ etiā h̄ ſm̄ Euſtratiū. ꝙ amicitia videtur eē vna virtus moralis diſtincta ab alijs virtutibꝰ moralibus ut a fortitudine tēperantia ⁊c̄. tum qꝛ eſt habitus laudabilis circa paſſiones ⁊ actiones ſicut ⁊ reliqne virtutes morales. Actiones eniꝫ ſunt amabiles ⁊ amare eſt quedā paſſio. ⁊ ita amicitia eſt circa actiones ⁊ paſſiones. ⁊ ſic videtur eſſe virtus moralis. tuꝫ qꝛ amicitia ē quedā medietas inter duo mala. ut patꝫ. vno eniꝫ modo videtur eſſe medietas inter adulationē ⁊ quādā diſpoſitionē inominatā que poteſt vocari ſiluestritas que eſt diſpoſitio hōis: qui non eſt aptus natus ad delectationē ⁊ adulator eſt qui ſuperabundanter vult eē delectabilis. Sed amicus me° modo ſe habet ad delectationes. qꝛ quando oportet ⁊ quibus oportet ⁊ ſic de alijs circunſtantijs eſt delectabilis. et quādo non oportet vel quibus non oportꝫ ⁊c̄. non eſt delectabilis. Alius aūt qui deficit circa delectabile eſt innoiatus. qꝛ tales ſunt rari vocetur tam̄ ſiluestris. Alio modo poteſt poni amicitia meꝰ inter duo mala. ſ. inter habitum quo ſuperflue quis amat. ⁊ habituꝫ quo quis deficit ab amare. verbi gratia. Aliquis inepte ⁊ furioſe vtitur eo ꝙ eſt amare. qualis dicebatur qdā ſatyrus nomīatus. qui intantū amabat patreꝫ ꝙ viuere non volebat mortuo patre. ille eniꝫ nimis ſuperabundanter amauit. eſt aūt ⁊ aliquis deficiens ⁊ totaliter īpaſſibilis circa amare. qui neqꝫ poteſt neqꝫ vult amare. Iſtis vijs videtur amicitia eſſe virtus cū ſit mediū inter duo vitia. vitioſuꝫ eniꝫ eſt furioſe amare ⁊ vitioſuꝫ eſt nulluꝫ poſſe amare. ideo virtuoſuꝫ videtur amare ut oportet ⁊ quos oportet. ⁊ quādo oportet: ⁊ ſic de alijs circūſtantijs. ⁊ ita amicitia que eſt propter bonuꝫ virtutis ꝑ quā quis amat ut oportet ⁊ quos opꝫ: ⁊ ſic de alijs circunſtantijs videtur eſſe virtus moralis. cuꝫ ſit meꝰ inter duo moraliter mala. Alio modo videtur amicitia eſſe cū virtute. qꝛ eſt propria virtuoſo ⁊ ſolꝰ ineſt perfecte bonis. Sed ſi amicitia ſit virtus duꝰ eſt. vtꝰ ſit virtus diſtincta ab alijs virtutibus moralibus de quibus priꝰ determinatū eſt. ⁊ dicit Euſtratius ꝙ contigit ipſam amicitiā attribuere vni virtutuꝫ predictarū. ſ. iuſtitie. Iuſtitia eniꝫ eſt quedā equalitas diſtributiua. ⁊ amicitia amicis equalitatē tribuit. equales eniꝫ neceſſariū eſt eſſe ſic̄ amicos quare particula quedā eſt iuſtitia. hec Euſtratius. vnde Euſtratius non determinat h̄. vtꝰ amicitia ſit virtus vel non. ⁊ poſito ꝙ ſit virtus non determinat. vtꝝ ſit virtus ſpecialis diſtincta contra alias virtutes de quibus determinatū eſt prius. vel ſit contenta ſub aliqua illarū. Mihi autē videtur ꝙ amicitia eſt quedā medietas laudabilis circa operationes ⁊ paſſiones ut circa actū amandi. Sicut eniꝫ ex frequenti agere fortia acquiritur virtus fortitudīs. ita ex frequēter amare quos oportet ⁊ quando oportet. ⁊ ſic de alijs circūſtantijs acquiritur virtus ſiue habitus per quē faciliter ⁊ delectabiliter poteſt quis acquirere actū amandi ⁊ bene volendi ⁊ bene faciendi. vnde ſicut theologici ponūt quādaꝫ amicitiaꝫ ſupernaturalē quā caritatē vocant eſſe virtutē theologicā. ita poteſt eſſe ⁊ eſt quedā amicitia naturalis. que habitus vł virtus poteſt dici. ut patet ex .6° huius. ⁊ etiā quedaꝫ eſt amicitia moralis que eſt virtus moral. de qua determinatur in iſto ergo ⁊ in libro ſequenti. ⁊ poſito ꝙ amicitia ſit virtus moralis. credo ꝙ ſit virtus diſtincta ab omni alia virtute morali. connexa tam̄ cuꝫ qualibet virtute morali Naꝫ quilibet virtuoſus amat amicitia que eſt propter bonū honeſtū ſuā propriā operationē. ⁊ amat operationes virtuoſas alioꝝ ⁊ in eiſdē delectatur: qđ non eſſet niſi quilibet virtuoſus haberet amicitiā moralē. Et etiā videtur non ſoluꝫ ꝙ eſt virtus moralis: ſed ꝙ eſt optima et excellentiſſima virtus inter oēs virtutes morales: ſicut caritas eſt excellentiſſima inter virtutes theologicas. Nā ſecundū ꝙ apparet per ph̄uꝫ in iſto ca° parte prima. particula quinta. exiſtente amicitia non eſt opus iuſtitia: ſed exiſtēte iuſtitia adhuc eſt opus amicitia. ⁊ ex hoc poteſt ſic argui. Illud quo habito non indigemus alio eſt nobilius ⁊ melius q̄ꝫ illud quo habito indigemus alio. qꝛ illud eſt magis ſufficiens: ſed habita amicitia non eſt opus iuſtitia: ſed ecōuerſo. igitur amicitia eſt melior q̄ꝫ iuſtitia. Et confirmatur: qꝛ in omni etate ⁊ in omni fortuna indigemus amicitia. ut patet h̄ ꝑ philoſophuꝫ. igitur videtur ꝙ amicitia ſit ſimpliciter melior q̄ꝫ iuſtitia. ⁊ h̄ loquendo de amicitia que cōprehendit taꝫ amare q̄ꝫ amari. Amare eniꝫ ſolū non eſt ſimpliciter melius q̄ꝫ iuſtū facere. amari tam̄ vtilius eſt q̄ꝫ plīmis q̄ꝫ iuſtitiaꝫ recipere. qꝛ multi ſunt ſecundū iuſtitiā digni ſuſpendio. Forſitā tam̄ iſta ratio de amicitia ⁊ iuſtitia ſolū concludit ꝙ amicitia ſit vtilior q̄ꝫ iuſticia. cū h̄ tam̄ ſtat ꝙ iuſtitia ſit ſimpliciter melior ⁊ honeſtior iuxta dictū philoſophi 5° huius. Iuſtitia eſt preclariſſima virtutū. poteſt tam̄ probabiliter dici ꝙ iuſtitia non ſoluꝫ eſt honeſtior q̄ꝫ amicitia: ſed etiaꝫ vtilior: quia iuſtitia eſt cōior ſe extendens ad oēs hoīes. Iudex eni iuſtus poteſt per habitū iuſtitie reddere vnicuiqꝫ qđ ſuuꝫ eſt. qđ oībus vel multis eſt vtile: ſed amicitia eſt ad vnuꝫ ſoluꝫ vel ad paucos. ⁊ magis vtile eſt oībus vel pluribus prodeſſe q̄ꝫ vni tantuꝫ vel paucis. Dico tam̄ ꝙ ſi amicitia poſſet eſſe ita lata ⁊ cōis ſicut eſt iuſtitia. amicitia eſſet vtilior q̄ꝫ iuſtitia ⁊ hoc intellexit philoſophus cū dixit: ꝙ exiſtēte amicitia nihil opus eſt iuſtitia. hoc eſt ſi eſſꝫ amicitia inter oēs hoīes: non eſſet opus iuſtitia. Sed añs eſt īpoſſibile ſuppoſita magna multitudine hoīuꝫ. vnde amicitia eſt vtilior paucis ut amicis q̄ꝫ iuſtitia. ſed iuſtitia eſt vtilior pluribus q̄ꝫ amicitia. ⁊ ideo iuſtitia eſt ſimpliciter vtilior. vel poſſet probabiliter dici ꝙ amicitia perfecta que eſt propter bonū honeſtuꝫ: includit oēs virtutes morales. nec ē poſſibile amicitiaꝫ non eſſe ſine iuſtitia. ⁊ ideo ariſ. determinat de amicitia ſeperatiꝫ. qꝛ includit omneꝫ virtutē moralē. ⁊ ſuper oēꝫ virtutē morales aliquid addit. ⁊ loquitur h̄ de amicitia acquiſita. Eſt autē amicitia triplex. ſ. naturalis ut parentuꝫ ad prolē. ⁊ ē amicitia moralis acquiſita ex operibus. ⁊ amicitia ſupernaturalis a deo infuſa. Iſta tam̄ non determino: ſed relinquo iudicio profundius ſpeculantis. de iſto autē magis apparebit poſterius. (Adhuc maxime neceſſariū) hec eſt ſecunda particula prime partis. in qua ponitur ratio ſecūda. que talis eſt. Moralis philoſophus habet conſiderare de oībus laudabilibus que ſunt neceſſaria ad vitaꝫ humanā. ſed amicitia eſt quoddaꝫ laudabile neceſſariū ad vitā humanā. igitur ⁊c̄. Maior patet. qꝛ moralis philoſophus tractat de his que pertinent ad bene viuere. ⁊ minor declaratur per hoc ꝙ amici ſunt neceſſarij homini in oī fortuna ⁊ in omni etate. Sunt enim neceſſarij diuitibus in opibus iuuenibus ſenibus ⁊ adoleſcentibus. exiſtentibus eniꝫ in bona fortuna ſicut diuitibus ⁊ principatus ⁊ poteſtates poſſidentibus ſunt amici neceſſarij. qđ pꝫ ex duobus. primo propter vſuꝫ huiuſmodi bonoꝝ fortune. nulla eniꝫ eſt vtilitas bonoꝝ fortune ſi ex ipſis nulli bene fiat. ſi eniꝫ nullus recipiat beneficiuꝫ ex bonis fortune: ut ex diuitijs nulla erit vtilitas huiuſmodi bonoꝝ. tunc aūt ⁊ maxime ⁊ laudabiliſſime fit beneficiū ad amicos igitur diuitibus neceſſarij ſunt amici quibus benefaciant. 2° patet. ꝙ diuitibus amici ſunt neceſſarij propter conſeruationē diuitiarū. et huiuſmodi bonoꝝ fortune que non poſſunt bene conſeruari ſine amicis. quoniā bona fortūa quanto eſt maior tanto eſt minus ſecura ⁊ plures inſidiatores habet. In inopia etiā exiſtentibus ⁊ alijs infortunijs ſunt amici neceſſarij ad releuanduꝫ indigentiaꝫ. in inopia eniꝫ exiſtentes exiſtimant amicos eis neceſſarios ⁊ refugiū ſingulare. ⁊ ſic apparet ꝙ in omni fortuna amici ſunt neceſſarij. (Et iuuenibus) In omni etiā etate ſunt amici neceſſarij. iuuenibꝰ enim ſunt amici neceſſarij: ut cohibeantur a

peccato. ſunt eniʒ ſecundū ſeipſos proni ad cōcupiſcētias delectationū a quibus eſt abſtinendū ideo ſunt eis amici neceſſarii dirigentes. euſtratius dicit ꝙ illud magis probat ꝙ amicitia eſt quoddā bonū q̄ ꝙ eſt neceſſariū. Senioribus aūt ſunt amici neceſſarii ad famulatū propter defectus corporales. qꝛ in actionibus ſuis deficiunt propter debilitatē. His etiā qui ſunt in adoleſcētia hoc eſt in perfecta etate ſunt amici neceſſarii ad bonas actiones exequendas. duo eniʒ ſimul venientes intelligere ⁊ agere potētiores ⁊ illud dictuʒ dicit euſtratius. duo ſimul venientes ⁊c̄. ſumptū eſt ab homero. Homer⁹ eniʒ dicit illud eſſe dictū ex perſona vlyſſis. q̄n queſiuit diomedē. ut cuʒ illo collaboraret ad explorandū troianoꝝ exercitus. Notandū ſm̄ euſtratiū. ꝙ cū ph̄s dicit amicitiā eſſe neceſſariā. non accipit neceſſariū pro illo ſine quo non eſt poſſibile viuere: ſed accipitur neceſſarium pro illo ſine quo nullus eligeret viuere eorum que ſm̄ naturā. nullus eniʒ ſine ipſa eligeret viuere eoꝝ qui non corrupti ſunt ſʒ naturā ⁊ ſʒ hoc poſſet maior huius rationis eſſe iſta. Ad moralē ph̄m pertinet conſiderare de oīb⁹ ſine quibus nullus homo ſm̄ naturaʒ eligeret viuere: amicitia ē huiuſmodi. igr̄ ⁊c̄. (Nāq;) hec eſt tertia particula in qua 3ª probatur concluſio ſic. illa que ſunt naturaliter bona homini in adiutoriū vite humane ſunt conſiderāda a ph̄o morali: ſed amicitia eſt huiuſmodi. igit̄ ⁊c̄. Maior pʒ. qꝛ ſcientia moralis habet tractare de oībus his que pertinent ad bene viuere hominis. ⁊ minor declaratur ſic. amicitia ineſt ſʒ naturā generati ad generatū non ſolū in hominibus. ſed etiā in uolatilibus que diu ⁊ cum magno labore diligentiā adhibēt ad educationem prolis ⁊ idē eſt in aliis animalibus. Euſtratius dicit. ꝙ philoſophus accipit h̄ amicitiam cōius pro amatione que ē principiū vere amicitie. ſed nō eſt amicitia niſi in ſolis reamātibus. eſt etiaʒ amicitia naturalis inter ea que ſunt vnius gēti: ut ab inuicē adiuto⁹ habeāt. ⁊ maxime eſt naturalis amicitia omniū hoīuʒ ad inuicē propter ſimilitudinē nature ſpecifice. ⁊ ideo laudamus phylaturpaſ. i. amatores hominū. qꝛ implent illud qđ eſt homini naturale. ut patet in erroribus viaꝝ. in quibus vn⁹ homo reuocat aliū ab errore ſuo: quantūcūq; ignotus ſit. ex quo pʒ. ꝙ omnis homo animal familiare ſit omni homini ⁊ amicū. (Videt̄ etiā) hec eſt. 4. particula. in qua ponitur. 4. ratio que talis eſt. illud pertinet ad conſiderationē ph̄i moralis. per qđ ciuitates in eſſe cōſeruantur. ſed amicitia eſt huiuſmodi. igitur ⁊c̄. maior pʒ. ⁊ minor declaratur quoniā legis latores magis ſtudent ad amicitiā conſeruandā inter ciues q̄ ad conſeruandā iuſtitiā quā q̄ñʒ pretermittunt. puta in penis infligendis ne inter ciues diſceſſio oriatur. hoc etiā patʒ per hoc ꝙ concordia aſſimilatur amicitie quā cōcordiam legis latores maxime appetunt ⁊ contentionē ⁊ diſcordiā maxime expellunt quaſi inimicaʒ ſalutis ciuitatis. (Et amicis quideʒ) hec eſt. 5. particula. in qua ponitur ratio. 5. que tal' eſt. Illud per qđ magis cōſeruantur ciuitates ⁊ ciues q̄ per iuſtitiā pertinet ad conſiderationē moralis ph̄i: ſed per amicitiā magis cōſeruantur ciuitates ⁊ ciues q̄ per iuſtitiaʒ. igitur ⁊c̄. maior patet. qꝛ propter hoc de iuſtitia conſiderat philoſophus moralis. qꝛ per iuſtitiā conſeruantur ciuitates ⁊ ciues. igitur per locum a maiori. illud per qđ magis conſeruantur ciuitates ⁊ ciues q̄ per iuſtitiā magis pertinet ad conſiderationē philoſophi moralis. Et minor declaratur per hoc: qꝛ exiſtente amicitia non ē opus iuſtitia. ſed econuerſo. ſi eniʒ aliqui ſunt amici in nullo indigent inter ſe iuſtitia proprie dicta. qꝛ habent oīa quaſi cōia. ſed ſi ſint iuſti nihilominus indigent amicitia ad inuicem ut patet per ea que dicta ſunt de diuitibus ⁊ i opibus ⁊ iuuenibus ⁊ adoleſcentibus ⁊ ſenib⁹ ⁊ exiſtēte iuſtitia idigēt amicitia: quod iuſtoꝝ maxime videtur eſſe amicabile. i. conſeruatiū ⁊ reperatiuū amicitie. Super iſtaʒ litteraʒ. (iuſtoꝝ maxime videtur eſſe amicabile) dicit Euſtratius. ꝙ cū multe ſint ſpecies iuſti. puta polliticū. i. ciuilē ⁊ paternū ⁊ dn̄atiuū. Horuʒ maxime iuſtū eſt polliticū: qđ ſimile quidē eſt amicabili. ſecundū equalitatē enim eſt cōicatiuū hoc eſt amicabile videtur eſſe iuſtū polliticū: qđ maxime videtur eſſe iuſtū. Aliter exponit eandeʒ litteraʒ ſic. Forte auteʒ aliq̄s ſic accipiet: ꝙ oīuʒ iuſtoꝝ maxīe iuſtuʒ eſt ad amicos: ad hos maxīe cuſtodiendū eſt vocata amicicia (Non ſolū auteʒ) hec eſt ſexta particula ī qua ponit̄ ratio ſexta que talis eſt. philoſoph⁹ moralis non ſoluʒ habet conſiderare de hiis q̄ ſunt neceſſaria ad vitaʒ: ⁊ ad cōmunicationeʒ polliticaʒ: ſed etiaʒ habet conſiderare de bono laudabili ⁊ honeſto: ſed amicicia non ſoluʒ eſt quoddaʒ neceſſariū ad vitam: ſed etiaʒ ē quoddaʒ bonuʒ laudabile igitur ⁊c̄. minor probat̄. qꝛ nos laudam⁹ philophiles. i. amatores amicoꝝ. ⁊ phylophiliaʒ. i. amicitiam tāq̄ aliq̄d de gn̄e bonoꝝ. vnde multi in tantuʒ videtur: ꝙ amicicia ſit bonuʒ ꝙ ipī exiſtimāt eoſdeʒ eſſe viros bonos ⁊ amicos. vnde non ſoluʒ eſt cōſideranduʒ de ipā amicicia: qꝛ eſt neceſſariuʒ humane vite. ſed etiam qꝛ eſt quoddam bonum ⁊ honeſtum ⁊ laudabile.

Dubitantur autem de

ipſa non pauca. hi quidē eniʒ quandā ſimilitudinē ponūt ipſaʒ. ⁊ ſimiles amicos. vnde ſimile aiunt ut ſimiles: ⁊ colonū ad colonū: ⁊ quecūq; talia. Hi aūt extra contrarietatē ſinglos oēs tales ad inuiceʒ aiunt eſſe. Et de his ipſis ſuperius querunt ⁊ naturalius. Euripedes quidē dn̄s. deſiderare quidē pluuiā terrā ſiccataʒ deſiderare aūt venerabile celū ipletuʒ pluuiā cadere in terrā. Et eraclitus contrariuʒ conferens ⁊ ex dn̄tibus optimā armoniā. ⁊ omnia ſcđm liteʒ fieri. Ex contrarietate auteʒ hiis alii ⁊ ēpedocle. ſimile eniʒ ſimile appetit. Naturalia quideʒ igitur queſtionū relinquunt̄. Nō eniʒ propria preſentis intentionis. Quecunq; autē ſunt humana ⁊ conuenientia ad mores ⁊ paſſiones hic intēdamus. puta vtꝝ in oībus ſit amicicia: vel non poſſibile malos exiſtētes amicos eſſe: ⁊ vtꝝ vna ſpecies amicicie eſt vel plures. vnā quidē eni exiſtiantes: quoniā recipit magis ⁊ minus non ſufficiēti crediderunt ſigno. Recipiunt eni magis ⁊ minus ⁊ altera ſpecie. dictum eſt autem de ipſis ſuperius.

Hec eſt ſa pars principalis huius capituli. in qua ponuntur quedā dubitationeſ de anima ⁊ continet tres particulas. In pⁱma particula ponit vnā queſtionē ⁊ oppoſitiones circa ipſaʒ taʒ ph̄orum moraliuʒ q̄ naturaliū ⁊ naturalia. i. queſtiones naturales circa amicitiā relinquens. In ſa ibi (Quecunq; āt ſunt humana) narrat quales dubitationes ſunt h̄ deteriande circa amicitiā: ⁊ exemplificat ponēdo duas dubitationes. In tertia particula ibi (vnā quidē eniʒ) remouet quēdā errorem. In prima igitur particula mouet iſtā dubitatiōʒ vtrum amicitia ſit ſilitudo vel ↄrietas: hoc eſt vt⁹ amicitia ſit ratione ſimilitudinis, vel ratione contrarietatis ⁊ diſſimulationis: ⁊ hoc eſt vt⁹ amicitia ſit inter ſimilia vl' inter diſſimilia ⁊ contraria. ⁊ circa hanc dubitationeʒ narrat opiniones contrarias tā in rebus humanis q̄ in rebus naturalibus. Quidā eniʒ dicunt ꝙ in rebus humanis amicitia eſt quedā ſimilitudo ⁊ ſimiles ſibi inuicē ſunt amici ſecunduʒ illud prouerbiū. Simile vadit ad ſimile. ut colonus ad colonū ⁊ quecunq; talia. ut pʒ in auib⁹ quoniam quidē ſunt gregales ut corui ⁊ coloni. et Licoñ. dicit ꝙ coloni ē nomen auiū paruaruʒ garrulariū ſe inuicē amantiū ⁊ ſocialium (Alii aūt) alia opinio eſt huic contraria dn̄tium, ꝙ ſimile odit ſimile: ut figulus figulū. inquantū vnus impedit lucrū alterius. Scđʒ Licoñ. figulos vocat oēs tales qui ſunt ſimiles ↄtrarie ſe habentes ad inuicē. inquantū eniʒ figuli ſimiles ſunt. ſecundū aūt ꝙ ad inuicē inuidēt ⁊ ſibi ad inuicē moleſti ſunt: contrarie ſe habēt ⁊ contrarii ſunt. de hoꝝ ⁊ taliū inuidia ⁊ ad inuiceʒ moleſtia. dicit eſyodus verſu examet⁹ in greco ⁊ figulus figulo moleſtus eſt ⁊ faber fabro (Et de his ipſis) narrat circa idē dubiū cōtrarias opiniones in naturalibus: ⁊ dicit ꝙ quidā inquirunt ſuperius. i. altius ⁊ magis naturaliter dicētes ꝙ terra deſiccata deſiderat pluuiā que eſt humida quaſi āmās ſuū contrariū ⁊ celū venale ipletū pluuia deſiderat cadere ī terrā que eſt cōtraria. ſ. altitudini celi. ut dicūt quidā. Licoñ. quantū ad iſtā contrarietatē iter celū ⁊ terrā dicit ꝙ celū ipletū pluuia ⁊ ſic humidū deſiderat cadere in terrā que eſt ſicca. et ſic videtur amicitia ex contrarietate conſtitui ⁊ eraclitus dicit contrariū eſſe cōferēs cōtrario ſʒ ꝙ dicunt medici contraria cōtrariis curari. ⁊ dicit ꝙ ex dn̄tibus ⁊ contrariis fit optīa armonia. i. contēperantia. ⁊ dixit oīa fieri per litē que ex contrarietate eſt. Alii dixerunt ecōtrario. ut empedocles ꝙ ſimile appetit ⁊ amat ſuū ſimile. Hanc dubitationem non ſoluit hic ph̄s. vera āt ſolutio eſt hec: ꝙ ſimile per ſe appetit ⁊ amat ſuum ſimile. per accñs taīn q̄ñq; odit ſuū ſimile. qꝛ non odit ſʒ ꝙ ſimile. ſed ſʒ ꝙ contrariū inquantū. ſ. ipedit lucrū ſuū. ut pʒ ī humanis de artificibus ut de figulis ⁊ fabris. ⁊ hi⁹. ⁊ per accidens appetit ſuū contrariuʒ inquantū eſt conferens ⁊ medicinale. ſicut pʒ ex 7. huius. Sed qꝛ iſte oppiones vltimo poſite ſūt naturales. ideo ſunt relinquende. qꝛ non ſunt proprie p̄ntis intentionis. (Quecunq; autem ſunt humana) hec eſt ſa particula. in qua narrat quales dubitationes ſunt h̄ deteriande. ⁊ dicit ꝙ quecūq; dubia ſunt humana ⁊ conuenientia ad mores ⁊ paſſiones: ut q̄ ſunt circa mores ⁊ paſſiones humanas ſunt h̄ deteriunda. ⁊ ⁊ ponit dubia pro exemplis. primū eſt vt⁹ iter oēs hoīes poſſit eſſe amicitia vel non. videtur .n. ꝙ inter malos non poſſit eſſe amicitia. ſcđa eſt dubitatio vt⁹ ſit ſolū vna ſpēs amicitie vel plures. (Vnā quidē) hec eſt. 3. particula. in qua circa illud 2⁹ dubiū remouet errorē qui fuit talis. dixerunt. n. quidā ꝙ tm̄ eſt vna ſpēs amicitie ⁊ ratio huius opinionis fuit. qꝛ amicitie ſunt ↄpabiles ſʒ magis ⁊ minus. dn̄s eniʒ ꝙ amicitia honeſti melior eſt q̄ amicitia vtiliſ ⁊ illa que dn̄t ſpecie non dn̄t ſʒ magiſ ⁊ min⁹. Iſtū errorē remouet ph̄s. d. ꝙ ſic dn̄tes nō crediderūt ſufficienti ſigno. nā diuerſa ſpē recipiunt magis ⁊ minus. nā actus ⁊ potentia dn̄t ſpecie. ⁊ etiā ſubā ⁊ accidens. ⁊ tn̄ actus eſt melior q̄ potentia ⁊ ſubſtantia eſt melior accidente. Euſtratius dicit h̄ ꝙ Ari. non querit h̄ vt⁹ ſint plures ſpecies amicitie: ut ſub vno genere ordinare. qꝛ in pluribus ſpeciebus amicitie ſolū eſt nomē cōmune ⁊ equiuocū amicitia. Sed tunc dubitat qꝛ recipere magis ⁊ minus eſt ſufficiens ſignū non eſſe equiuocū amicitia. qꝛ ſʒ equiuocū non fiunt opiniones. ut pʒ ex. 7. phiſicorum ⁊ ex p̄ topi. Ad illud dubiū reſpondet euſtratius. d. ꝙ non eſt difficile oſtendere magis ⁊ minus in multipliciter dictis. ens eniʒ dicitur multipliciter: ⁊ tamen ſubſtantia eſt magis ens q̄ accidens. qꝛ ens ſeu eſſe ineſt accidētibus propter ſubſtantiā. dicit igitur ꝙ hoc ac

eidit. ſ. ꝙ ſꝫ multipliciter dictū dicatur aliqd ſꝫm magis ⁊ minus. cuꝫ multipliciter dicta ab eodē ad idē ſunt ſꝫ cū illud multipliciter dcm dicitur de vno per ꝯparationē ⁊ ſilitudinē ad aliud quomō ens dicitur de accidēte propter habitudinē quā accidēs habet ad ſubſtantiaꝫ: et ſic ē amicitia. Nā ſꝫ ſilitudinē amicitie bonoꝝ relique diſpoſitiōes dicūtur amicitie. ⁊ ab hac amicitia que ē bonoꝝ. relique amicitie habēt hoc nomen amicitia ſꝫ ꝙ poſterius videbitur

Intelligendū. ꝙ Euſtratius in propoſito ꝑ equiuocū intelligit analogū. qd̄ ſi ſit equiuocū non eſt equiuocū penes priꝰ modū equiuocationis: ſed penes modū 2ꝰ: ens non eſt equiuocū penes priꝰ modū equiuocationis: ſed ē analogū. ⁊ ſꝫ equiuocū penes primuꝫ modū equiuocationis non fiunt cōparationes ſecūdū magis ⁊ minus: nec ſꝫ equale.

Capitulum 2ꝰ in quo ſoluit̄ hec queſtio qd ē amicitia inueſtigādo diffōz eius.

Forte autem vtiqꝫ

de ipſis fiet maꝰ cognito amabili. videtur enī non eſſe amari: ſed amabile. hoc autez enī bonū vel delectabile vtile. videtur aūt vtiqꝫ vtile eſſe per qd̄ fit bonū aliquid vel delectatio: quare amabilia quidē vtiqꝫ erunt. ⁊ bonū ⁊ delectabile ut fines. vtrū igitur bonuꝫ amāt vel qd̄ ipſis bonū. diſſonant enī quandoqꝫ hec. ſimiliter aūt ⁊ circa delectabile ipſū. videtur āt ⁊ ꝙ ipſi bonū amare vnuſquiſqꝫ. ⁊ eſſe ſimpliciter quidē bonū amabile. vnicuiqꝫ autē ꝙ vnicuiqꝫ. Amat aūt vnuſquiſqꝫ non ens ipſi bonū ſed apparens: differt aūt: nihil erit enim amabile apparens.

Iſtud eſt 2ꝰ caꝰ in quo philoſophus inueſtigat diffinitionē amicitie. ⁊ continet duaſ partes principales. In prima inueſtigat genuſ amicitie. In 2ª ibi (Tribus aūt entibus) inueſtigat drīas ponendas in diffinitione amicitie. Prima pars continet duas particulas. In prima inueſtigat obiectū amicitie. ſ. amabile ⁊ ipſꝫ diuidit. In 2ª particula ibi (vtꝝ ſibi bonū) mouet ⁊ ſoluit vnū dubiū. In prima igitur particula īueſtigat obiectū amicitie qd̄ eſt amabile ⁊ ipſꝫ diuidit. dicit igitur primo ꝙ cognito amabili erit maꝰ de ipſis. ſ. de ſpeciebus amicitie: non eniꝫ amatur qd̄cunqꝫ: ſed amabile eſt illud qd̄ amatur. ⁊ ita pꝫ ꝙ amabile eſt obiectū amicitie. illud enī eſt obꝰ amicitie circa qd̄ ſoluꝫ hꝫ amicitia ſuā operationē. ⁊ poteſt hec poni concluſio 2ª huius libri ꝙ propriū obiectū amicitie ē amabile: que probat̄ ſic. Illud eſt obꝰ amicitie circa qd̄ ⁊ ſolū illud circa qd̄ amicitia habet ſuam operationē propriā qd̄ eſt amare: ſed amabile eſt illud circa ꝙ ſoꝰ habet amicitia ſuam operatōnē propriā qd̄ eſt amare. qꝛ tantū amabile amatur. igitur propriū obiectū amicitie ē amabile. Intelligendū ꝙ amabile eſt obiectū adequatū amicitie: ⁊ hoc probat hec ratio. Nā illud eſt obiectū adequatū alicuius habitus vel potentie circa cuius qd̄libet contētum habitus vel potētia habet operationē ⁊ ⁊ circa nihil aliud q̄ꝫ circa ipſū vel contētuꝫ ſub ipſo: ſed circa om̄e amabile poteſt amicitia habere operationē. Om̄e eniꝫ amabile poteſt amari ⁊ circa nihil aliud q̄ꝫ circa amabile poteſt amicitia habere operationē. Nā ſicut ens eſt obiectū adequatū intellectus. qꝛ om̄e ēs eſt intelligibile ⁊ nihil eſt intelligibile niſi ens: ſic amabile ē obiectū adequatū amicitie. qꝛ om̄e amabile poteſt amari ⁊ nihil poteſt amari niſi amabile. Et iſto modo viſibile eſt obiectū adequatū viſus: ⁊ guſtabile guſtus: ⁊ intelligibile intellectus: ⁊ ſic de alijs. (Hoc eſt aūt eē bonuꝫ) amabile qd̄ eſt obiectū amicitie diuidit̄ in tria. ſ. in bonū. hoc eſt in bonuꝫ honeſtū delectabile ⁊ vtile. Om̄e eniꝫ amabile vel eſt bonū honeſtuꝫ vel delectabile vel vtile. Bonū amabile ⁊ bonū honeſtū ⁊ bonū delectabile ſunt propter ſe amabilia tanq̄ꝫ fines: ſed vtile eſt amabile ꝓpter aliud. Nā per bonū vtile deuenitur ad delectabile ⁊ etiā ad bonū honeſtū. Euſtratiꝰ dubitat hic de hac diuiſione amabilis in bonuꝫ ⁊ delectabile ⁊ vtile. qꝛ hec diuiſio eſt generis ꝯ ſpeciē vel ſaltē diuiſio cōis contra vnū contēꝰ ſub eo. vnde hec diuiſio eſt ſimilis huic diuiſioni: ut ſiquis dicat hoc quidē eſſe anial. hoc quidē hominē vel huic diuiſioni. hoc quidē ens. hoc quidē ſubſtantiā: que diuiſio non valet. qꝛ ſuperius non diuiditur cōtra inferius ⁊ delectabile. ⁊ etiā vtile eſt contētuꝫ ſub bono. Ad illd̄ reſpondet ꝙ philoſophus non diuidit hic bonū cōe contra vtile ⁊ delectabile: ſed accipit proprie. ſ. pro illo ſolo qd̄ ſꝫ ſeipſuꝫ eſt eligibile ſiū ſit finis vltimus. ſ. felicitas ſiue ſit qd̄ per ſe ordinatur ad felicitatē cuiuſmodi ſunt ſanitas ⁊ ſenſuuꝫ perſpicacitas ⁊ virtus. hec enī ⁊ ꝓpter ſeipſa ſunt eligibilia ⁊ propter felicitatē. Adhuc dubitatur ſuper hoc qd̄ dicit ꝙ vtile ē eligibile alterius gratia. hoc enī non videtur veꝝ qꝛ pecunia ⁊ diuitie ſunt bona vtilia: ⁊ ſūt ſimpliciter bona: ⁊ ſꝫ ſe eligibilia. Et confirmatur qꝛ appetitus ſolius finis creſcit in infinitū. ut pꝫ ex primo pollitice ⁊ appetitus pecunie creſcit in infinitū. ut dicitur ibidē. igitur pecunia que eſt bonū vtile eſt finis: ⁊ per ꝯñs per ſe eligibilis tanq̄ꝫ finis. ſicut delectatio ⁊ bonū honeſtū. cuius contrariū dicit hic phūs. ſ. vtile eſt amabile alterius gratia. ⁊ bona. ſ. honeſtuꝫ et delectabile ſunt per ſe amabilia ut fines. Ad illud dubiū de diuitijs dicit Euſtratius. ꝙ diuitie ſunt per ſe bonoꝝ ⁊ per ſe eligibiliū ⁊ ſiml' cū hoc ſunt de numero eligibiliū propter alterū: ſunt enī bone ſimpliciter. qꝛ bene ⁊ ſꝫm naturā diſpoſito. ſ. virtuoſo ſunt iſtrum̄ta ad bonas operationes. ꝑꝑ alterū āt ſunt eligibiles. qꝛ eligimus diuitias propter vſuꝫ qui ab ipſis eſt. ⁊ ita ſtant ſimul ꝙ ſunt ſꝫ ſe eligibiles: ⁊ tñ ſunt alterius gratia eligibiles. Ad illud qd̄ dicitur ꝙ appetitus pecunie creſcit in infiꝰ. Dico ꝙ pecunia poteſt accipi dupl'r vel tanq̄ꝫ finiſ vel tanq̄ꝫ illud qd̄ eſt ad finē. Si pecūia appetatur tanq̄ꝫ finis: tunc appetitus pecunie creſcit in īfiꝰ: qꝛ appetitus finis creſcit in īfinituꝫ ſed ſic nō appetitur. ſ. tāq̄ꝫ finis niſi ab habēte appetituꝫ ꝑuerſuꝫ ⁊ rationē corruptaꝫ. vnde raro ⁊ a paucis appetitur pecunia tanq̄ꝫ finis. Si vero pecunia appetatur tāq̄ꝫ illud quod ē ad fineꝫ: ⁊ ſoluꝫ propter finē. ſic appetitus pecunie non creſcit in infinituꝫ. verbi gratia. Si indigeaꝫ caligis: quas poſſuꝫ habere pro duobus ſolidis ſoluꝫ appetaꝫ duos ſolidos: pro caligis emendis: habitis duobus ſolidis: ceſſat appetitus pecunie nec creſcit appetitus vltra. Quod auteꝫ dicitur ꝙ delectatio ē per ſe amabilis tāq̄ꝫ finis: ⁊ bonuꝫ vtile nō: hoc nō eſt ꝓpter hoc ꝙ delectatio ſit finis ſimpliciter: ſꝫ qꝛ plures magis ponunt fineꝫ vltimuꝫ quē intendunt in delectatioue: q̄ꝫ in bono vtili: vtputa ī diuitijs: vel in pecunia: ideo magis dicit philoſophꝰ: ꝙ delectatio eſt amabilis vt finis: q̄ꝫ ꝙ pecunia: vel aliud bonuꝫ vtile eſt amabile vt finis (vtꝝ igitur boñ.) hec eſt ſecunda particula in qua ponitur ⁊ ſoluitur vna dubitatio que querit. vtꝝ homines amēt illud qd̄ eſt ſimpliciter bonuꝫ: vel illud quod eſt eis bonuꝫ: ⁊ idē eſt dubiuꝫ de delectabili. Iſta enī quādoqꝫ diſſonāt. Simpliciter auteꝫ bonuꝫ eſt illud: qd̄ ē bonuꝫ bene: ⁊ ſꝫ naturaꝫ diſpoſito: bonū autē alicui quādoqꝫ eſt illud quod eſt ei bonuꝫ qui preter naturā diſponit̄. verbi gratia qd̄ ē ſanū corpori diſpoſito ſꝫ naturam eſt ſimpliciter ſanuꝫ: ⁊ quod eſt egrotanti corpori ſanuꝫ eſt alicui ſanuꝫ ⁊ nō ſimpliciter: vt inciſio vſtio ⁊ relique medicine: ⁊ ita ē de amabili ⁊ delectabili ꝙ quoddā eſt ſimpliciter tale: ⁊ quoddā non ſimpliciter ſed alicui. vnde non ſemper quod ſimpliciter eſt melius eſt melius cuicūqꝫ. quoniā ſimpliciter eſt melius philoſophari q̄ꝫ ditari: non tamen indigenti. Sciēduꝫ ſꝫ euſtraciuꝫ: ꝙ nō eſt ſic de malo ſicut de bono. Naꝫ qd̄ aliqñ ſimpliciter eſt malū eſt bonum alicui. ut egritudo ⁊ inopia. multis enī qñꝫ malitiā abſtulerunt hec. ſ. egritudo ⁊ inopia. hec euſtratiꝰ

(Videtur aūt qd̄ ⁊ ipſi) dubitatio pollitica ſic ſoluitur ꝙ vnuſquiſqꝫ videtur amare qd̄ eſt ſibi bonum. nā quelibet potentia fertur ī obiectū ſibi proportionatuꝫ: nec obſtat illud. ſ. ꝙ vnuſquiſqꝫ amat qd̄ ſibi apparet bonū ⁊ nō qd̄ alicui apparet eſſe bonū eſt ſibi bonum. igitur non quilibet amat illud qd̄ eſt ſibi bonū. Iſtd̄ non obſtat. qꝛ non refert quantū ad ꝓpoꝰ alicui bonū ⁊ apparens ſibi bonū. vnde in ꝓpoſito per bonū alicui intelligimꝰ illud qd̄ apparet ſibi bonū. ⁊ ita poterimuſ dr̄e ꝙ amabile eſt illud qd̄ apparet bonū. vnde ſi bonū ſit obiectū adequatū voluntatis q̄ꝫꝰ ad actuꝫ volendi: ut dicunt quidā. opꝫ ꝙ per bonū intelligatur apparens bonū. nihil. n. eſt volitū niſi qd̄ apparꝫ bonū: ⁊ oē qd̄ apparet bonū poteſt eſſe volituꝫ

Et intelligo per apparens bonū. qd̄ apparet eſſe bonū ſiue ſit bonū in rei veritate: ſiue non dū tñ apparet bonū. vñ in propoſito apparentia non excludit exiſtentiā. ⁊ que dicta ſunt de amabili eadē debent dici de delectabili. qd̄. n. ſimpliciter eſt delectabile eſt ſimpliciter amabile. ⁊ qd̄ eſt alicui delectabile eſt alicui amabile. Ex dictis apparet ꝙ amabile eſt illud qd̄ eſt bonū intelligendo ut predc̄m eſt. ideo amicitia eſt beniuolentia: ⁊ ſic inueſtigatur genus amicitie qd̄ eſt beniuolentia. Si. n. amabile ſit bonū ita ꝙ hoc qd̄ per ſe amabile eſt bonū. opꝫ ꝙ amicitia ſit beniuolentia.

Tribus autez entibus

ꝓpter que amantur inanimatoꝝ quidē amatiōꝫ non dicitur amicitia. non eſt. n. redamatō neqꝫ voluntas illoꝝ bōi. ridiculū. n. forte vino velle bonū. ſed quidē ſaluari vult ipſuꝫ ut ipſe habeat. Amico aūt aiunt oportere bona velle ipſiꝰ gratia. volentes aūt ſic bona beniuoloſ dicunt: ſi non idē ⁊ ab alio fiat. Beniuolentiā. n. in cōtrapaſſis amicitiā eſſe vel apponenduꝫ ñ latentē. Multi. n. ſunt beniuoli quibus nō viderunt. Exiſtimant autē epyicheſ eſſe vel vtiles. hoc āt idē ⁊ ſi illoꝝ aliquis patiatur. Adhuc beniuoli quid̄ igitur iſti videntur ad inuicē. Amicos aūt qualiter aliquis dicat latētes ut habent ſibiipſis. Oportꝫ ergo bene velle ad inuicē ⁊ velle bona non latentes propter vnuꝫ aliquod dictorum.

Hec eſt 2ª pars principalis huius capl'i. ī qua inueſtigato genere amicitie inueſtigat eius drīas que ſunt due. ſ. mutua ⁊ non latens. ⁊ continet hec pars duas particulas. In prima declarat primā drīam amicitie. ſ. ꝙ eſt mutua. In 2ª ibi (vel apponendū nō latenter) addit drīam 2ªm. primo igitur oſtendit ꝙ amicitia non eſt quecūqꝫ beniuolentia ſed mutua. ⁊ hec eſt cōcluſio. 3. huius libri. que probatur dupliciter. primo ſic. Amicitia in qua eſt redamatio eſt amicitia mutua. redamatio. n. ſolum eſt vbi amans redamatur. hoc eſt amatur ab eo quē amat. ſed in oī amicitia eſt redamatio. igitur oīs amicitia eſt mutua. maior eſt manifeſta ⁊ minor declaratur per hoc ꝙ amatō quo ad inanimata ut vinū ⁊ aurū dicuntur amari non eſt amicitia: ⁊ huius non eſt alia cauſa. niſi qꝛ in tali amatione non eſt redamatio. igit̄ ad oēm amicitiā requiritur redamatio. ꝙ autem amatio qua inanimata dicūtur amari non ſit

amicitia ꝓbatur dupliciter. ꝑ̊ per hoc ꝙ in tali amatione non eſt redamatũ. q2 in amicitia que amantur nõ reamant (Neqꝫ voluntas illoꝝ boni) 2° ꝓbatur ſic. Inaiata non amamus ꝓꝑ ſeipſa: ſed propter nos. non enĩ volum⁹ aliqͦd bonũ ineſſe vino propter vinũ. hõ. n. vult vinũ conſeruari propter ſeipſm ⁊ non propter vinum ⁊ hoc eſt contra rõꝫ amicitie. q2 oꝫ amicũ velle bonũ amico propter ipſꝫ amicũ. idͦ amatio qua hõ amat vinũ non eſt amicitia. vnde poſſet rõ ſic formari. oĩs amicitia eſt qua volumus bo⁹ amico propter ipſꝫ amicũ: ſed amatio qua amãtur inaſata non eſt amatio qua volumus bo⁹ inaſato propter ipſum inaniatum. igitur talis amatio non eſt amicitia. minor h⁹ rationis ponitur in principio h⁹ lr̃e. Neqꝫ volũtas ſupple amantis inãiatum eſt bonũ illius gratia. ſi enĩ amans vinũ vult bonũ vino vini gratia. Sꝫ q2 forte crederet aliquis amicitiã eſſe boni illius ipſius gratia: cui vult bona: ita ꝙ hoc ſufficeret ad rõꝫ amicitie. Illud remouet. d. ꝙ volentes bona alicui gratia illius ſi nõ ideꝫ ab illo fiat: beniuoli dicuntur: ſed ñ amici. q2 amicitia neceſſaria eſt in cõtrapaſſis: hoc eſt in illis quoꝝ vterqꝫ amatur a reliquo ⁊ quoꝝ vterqꝫ vult alteri bonũ gratia illius cui vult bonũ: ſic igitur pꝫ ꝙ amicitia eſt beniuolentia in contrapaſſis .ſ. mutua. (Vel apponendͦ) hec eſt ſa particula ſecunde partis. in qua ponit ſam dr̃iaꝫ. que .ſ. eſt non latens. ita ꝙ hec ſit cõpleta deſcrip⁹ amicitie. Amicitia eſt beniuolẽtia in ꝯpaſſis ñ latens. ꝙ enĩ amicitia debet eſſe non latens. ñ probat pħs. ſed ſolũ narrãdo dicit ꝙ multi ſr̃ beniuoli aliquibus quos nunquã viderunt in quantũ ex auditis eſtimant eos bonos ⁊ epyiches ⁊ virtuoſos: ⁊ poſſibile ẽ ꝙ ita ſit ⁊ ꝙ vterqꝫ ſit alteri beniuolꝰ. ita ꝙ vterqꝫ velit alteri bonũ ⁊ credat eũ virtuoſum ⁊ tales homines ſunt beniuoli ad inuicẽ: ſed ñ poſſunt dici amici: cũ lateat eos ꝙ ſunt ſibi inuicẽ mutuo beniuolentes (Oportet igitur) ex predictis infert diffinitõꝫ amicitie. d. ꝙ oꝫ ꝙ amici ſibi inuicẽ velint bonũ. ⁊ ꝙ hoc non lateat eoſ: ⁊ ꝙ hoc ſit propter aliqͦd vnũ predictoꝝ. ſ. bonũ honeſtuꝫ vel propter vtile vel delectabile. Sicut igitur ex predictis pꝫ ꝙ amicitia ẽ beniuolẽtia in cõtrapaſſis non latens: vnde h̃ non eſt deſcriptõ amicitie. ſ. beniuolentia mutua in ꝯpaſſis non latens: hec eſt. n. nugatoria. q2 idẽ ſunt beniuolentia mutua ⁊ beniuolentia in ꝯpaſſis. ⁊ ita ſi ponatur in ꝯpaſſis non debet poni mutua et ſi ponatur mutua non debet poni in ꝯpaſſis: ⁊ ſiue dicatur ꝙ amicitia eſt beniuolentia mutua non latens vel ꝙ amicitia eſt beniuolentia in ꝯpaſſis non latẽs non eſt cura. q2 idẽ ſunt realiter. Dubitatur circa hanc deſcriptionẽ amicitie. Amicitia eſt beniuolentia in ꝯpaſſis non latens. ⁊ primo dubitatur circa primã particulã. q2 non videtur ꝙ amicitia ſit beniuolentia. q2 ſm pħm. 9. ethico. ca. de beniuolentia. ſ. ca. 5° 9. libri beniuolentia eſt princi⁹ amicitie ⁊ nõ eſt amicitia. igitur amicitia non eſt beniuolentia. Itẽ non videtur ꝙ hec particula. ſ. mutua debeat poni in deſcriptione amicitie. q2 hec ꝑticula nulli amicitie cõpetit. nulla. n. amicitia eſt mutua. amicitia. n. que eſt ſortis ad pl̃onem eſt in ſorte ⁊ non in pl̃one. ⁊ per ꝯñs non eſt platonis ad ſortẽ ⁊ ita non eſt mutua. q2 nõ ẽ vtriuſqꝫ ad alterũ. ⁊ per ꝯñs non eſt in ꝯpaſſis. nulla. n. amicitia videtur eſſe in ꝯpaſſis: ſed queliꝫ amicitia eſt in altero ꝯpaſſoꝝ ⁊ non in vtroqꝫ. Iteꝫ ponamus. ꝙ ſortes velit bonum pl̃oni pl̃onis gratia. ita ꝙ ſit pl̃oni valde bẽiuolus. ⁊ plato non velit econtra bonũ ſorti: tunc ſortis ad pl̃onem eſt amicitia: ⁊ tamen non eſt mutua ꝑ⁹ ꝙ ſortis ad pl̃onem ſit amicitia. q2 ponaꝫ ꝙ plato cras incipiat velle bonũ ſorti gratia ſorti propter hoc. n. mutatio facta eſt in ſorte: ⁊ tunc in ſorte eſt amicitia ad pl̃onem. q2 tunc eſt mutua. igitur prius fuit amicitia in ſorte quando pl̃o non redamauit ſortẽ: cũ nulla mutatio facta ſit in ſorte. igit̃ in ſorte fuit amicitia ad platonẽ quando nõ fuit amicitia mutua. ⁊ poteſt argui. ꝙ matres amant filios ſuos valde perfecte: ⁊ tamẽ non redamant̃. igitur ⁊c̃. Cõtra ſam dr̃iam nõ videtur ꝙ oꝫ amicitiã non latere. q2 poſito ꝙ ſortes velit bonuꝫ pl̃oni pl̃onis gratia: ⁊ ſortes h̃ ſciat. ⁊ pl̃o econtrario velit ſorti bonũ gratia ſortis: ignoret tamẽ pl̃o ꝙ ſortes velit ſibi bonũ ſui gratia: amicitia eſt ſortiſ ad pl̃onem: ⁊ tamẽ illa amicitia latet. ꝙ auteꝫ ita ſit. pꝫ. q2 ſi plato cras ſciat ſoꝛ. velle ſibi bonũ ſui gratia: tunc eſt amicitia ſortis ad pl̃onẽ q2 tunc non latet. igitur modo quãdo latet illa amicitia eſt amicitia ſortis ad pl̃onem: cũ ꝑ h̃ ꝙ pl̃o ſcit ſortẽ vele ſibi bo⁹ ſui gr̃a nulla mutatio facta ſit in ſorte. Itẽ ſi ad amicitiã requirit̃ ſciã vtriuſqꝫ amicoꝝ ad alteꝝ ſequeret̃ ꝙ nulla amicitia eẽt poſſis. q2 ĩpoſſe eſt aliquẽ ſcire dͦ actu interiori alteri⁹. ſ. de voluntate alterius: ꝗ̃tũcũqꝫ. n. aliquis faciat mihi bo⁹ ⁊ ꝗ̃tũcũqꝫ diu conuerſet̃ mecũ faciendo ſigna ⁊ operationes beniuolẽtie: tñ nõ poſſum ſcire. vtꝝ ſit h̃ ex bono corde. ⁊ poſito ꝙ ſciret ꝙ faceret mihi multa bñficia: ⁊ ꝙ velit mihi bona ñ poſſuꝫ eẽ cert⁹: vtꝝ faciat hi⁹ opera gr̃a mei vel gr̃a alicui⁹ alteri⁹: ut gr̃a vtilitatis vel laudis vel gr̃a fame ꝯñde de gratitudine h⁹ beneficij: ⁊ ſic nullus poſſet eſſe amicus. q2 nullus poteſt ſcire: gratia cuius ſibi fiunt ab alio beneficia: nec ꝑ cõſequens poſſet aliquis ſcire ſeipſm eẽ amicũ q2 non poteſt ſibi conſtare de actu interiori alterius. Ad primũ iſtoꝝ cum dicitur ꝙ amicitia non eſt beniuolentia. Dico ꝙ beniuolen-

tia accipit̃ v°: ut ẽ g⁹ aicitie: ⁊ ſic accipit̃ h̃ ⁊ a°: ẽ ſpẽs beniuolentie que eſt genus diſtincta ꝯtra amicitiam que etiam ẽ ſpecies beniuolentie cõmuniter accepte. ⁊ ſic accipitur in 9° huius. q2 equiuoce accipitur beniuolentia. vno modo vt eſt genus. alio modo vt eſt ſpecies. ⁊ ſic accidit in multis locis. ſ. ꝙ qñ alicui ſpeciei non eſt nomen ꝓprium impoſitum. ⁊ ſpecies oppoſita hꝫ ꝓprium nomen ſpecies que non habet propriuꝫ nomen retinet ſibi nomen generiſ tanquam nomen ꝓprium. Exemplum eſt de ꝓpria paſſione in ꝑmo topicorum. ꝙ ipſa retinet hoc nomen ꝓprium tanq̃ꝫ ꝓprium nomen eius ꝗ̃uis diffinitio que habet nomen ꝓprium ſit propria ſpeciei ⁊ conuertibilis cum ea ſicut ⁊ ꝓpria paſſio. Idẽ patꝫ ex libro predicamentoꝝ. Nã in ꝑma ſpecie qualitatis ſunt due ſpecies. ſ. habit⁹ qui de difficili eſt mobilis: ⁊ diſpoſitio que de facili eſt mobilis. cui non eſt nomen ĩpoſitum ⁊ hoc nomen diſpoſitio eſt nomen generale ⁊ cõe vtriqꝫ. ⁊ quia diſpoſitio que de facili eſt mobil' non habet nomen ꝓprium. ideo reliqua ſpẽs diſtincta ꝯ habitum retinet ꝑ ꝓprio nomine. nomen generale. ſ. hoc nomẽ diſpoſitio ⁊ in omnibus in quibus eſt idem nomen ꝓprium generl ⁊ ſpeciei eſt multiplicitas ſ equiuocatiõem ex eo ꝙ hui⁹ nomen poteſt accipi vt eſt nomen generis vel vt eſt nomen ſpeciei. Ad aliud dicẽduꝫ ꝙ hoc nomen amicitia eſt nomẽ equiuocũ quia vno modo ſignificat habituꝫ abſolutum quo volumus bona amico amici gratia. ⁊ iſto° ſumit̃ cõiter in idiomate latinorũ. ⁊ iſta amicitia matres amant filios a quibuſ non redamãtur. Alio modo accipitur hic amicitia ſm ꝙ ſignificat relõneꝫ equiparantie que eſt amici ad amicum vt aggregatum ex qualitate abſoluta ⁊ tali relatione equiparantie. ſicut hoc nomen ſimilitudo vel hoc nomen ſimile. ſignificat relationem equiparantie ⁊ vnuꝫ aggregatum ex relatione ⁊ abſoluto. in quo hi⁹ relatio fundatur. ⁊ iſto modo cõcedo ꝙ ad amicitiam requirit̃ redamatio. quia amicitia ſic accepta ẽ amici ad amicuꝫ. ⁊ ꝑncipalis actus amicitie ẽ amare. vt patebit inferius. idͦ ſi ſit amicitia. vterqꝫ eſt amicus alteri. ⁊ per ꝯñs vterqꝫ amat alterũ ⁊ ſic vterqꝫ redamatur. Sꝫ ad amicitiam ſic acceptam non requiritur certa noticia amicitie vtriuſqꝫ ad reliquum. 3°: accipitur amicitia ꝑ duplici relatione equiparantie: quaruꝫ vna fũdatur ſuper actum voluntatis qui eſt beneuelle beniuolenti. ⁊ alia relatio fundatur ſup actũ intellectus. ſ. ſuper ſcire: quod mutuo refertur ad ſcitum. vnde ad amicitiam ſic acceptam requiritur ꝙ beniuolentia ſit mutua ⁊ etiam ꝙ ſcientia ſit mutua. ⁊ iſto° deſcribit̃ h̃ amicitia ſ ꝙ dicit relationem duplicem vel aggregatum ex relatione duplici: ⁊ qualitate abſoluta. ⁊ ſic credo. ꝙ greci cõmuniter vtantur iſto nomine. Per h̃ ad argumenta. Ad ꝑmum dico ꝙ amicitia non ſit mutua ꝙ ipſa exiſtens eadem nũero ſit in diuerſis. vt in vtroqꝫ amantiuꝫ. ſꝫ amicitia eſt mutua ſ ſpẽm. q2 amicitia in vno amãtium requirit amicitiaꝫ eiuſdeꝫ ſpẽi ſpãliſſime vel ſubalterne ĩ reliquo amãtiuꝫ. ⁊ ſic itelligit̃ deſcriptio amicitie ꝗ̃tuꝫ ad iſtã ꝑticulã de mutua viciſſitudine amãdi. Ad aliud ꝯ eãdem ꝑticulã cũ dr̃. ſi ſoꝛ. velit ꝑ̊ bonum platoni ⁊ non ecõuerſo. ⁊ poſtea vt die craſtia vterqꝫ velit bonuꝫ alteri mutuo ⁊c̃. Dico ꝙ accipiẽdo amicitiaꝫ vt ẽ qualitaſ abſoluta ſic eſt ſatis poſſibile ꝙ ſoꝛ. amet platonem abſqꝫ hoc ꝙ redamet̃ ab eo. ſꝫ accipiendo amicitiaꝫ vt ĩportat relatõeꝫ eq̃parantie ſ ꝙ hic loquit̃ pħs de amicitia ſic dico ꝙ ſoꝛ. ad platonem: non eſt amicitia anq̃ꝫ redamet̃ a pl̃one. ⁊ cum dicit̃ ꝙ poſtea eſt amicitia habita redamatione. igitur ꝑ̊us fuit cuꝫ nulla mutatio facta ſit in ſoꝛ. Dico ꝙ hoc eſt ꝓpriũ relatõni. ſ. ꝙ põt de nouo alicui aduenire ſine mutatione facta in illo cui aduenit. vt pꝫ ex 5° phiſicorum. Si. n. ſoꝛ. ſit albus ⁊ plato non. ſoꝛ. ñ ẽ ſilis pl̃oni. ⁊ poſtea fiat pl̃o alb⁹. tunc dͦ nouo ſoꝛ. ſilis fit pl̃oni nulla mutatõe fcã in ſorte. tñ rl̃o nunq̃ꝫ aduenit alicui de nouo ſine mutatione fcã in aliquo: ſꝫ non oꝫ ꝙ fiat mutatõ in illo cui aduenit relatio. Ad illud ꝙ dr̃ ꝙ matres amant filioſ perfecte: a quibus tñ non redamãtur. Dico ꝙ verum eſt loquendo de amicitia q̃ eſt qualitas abſoluta: ſꝫ non eſt veruꝫ de amicitia de qua pħuſ loquitur hic. que. ſ. eſt relatõ equiparantie vel talem relationem importãs ſeu connotans. Ad aliud quod eſt contra ſecundaꝫ differentiam. dico per idem ꝙ quia amicitia vt hic philoſophus loquitur de ipſa eſt relatio vel relationem dupliceꝫ importans: ideo poteſt aduenire alicui nulla mutatione facta ĩ eo cui aduenit. ⁊ ita cum plato ſcit ꝙ ſortes vl̃t ſibi bonum ſui gratia eſt amicitia de nouo ſortis ad platonem nulla mutatione facta in ſorte. Ad aliud dico ꝙ ad amicitiam veram nõ requiritur certa ſcientia. vnde non oportet ꝙ vterqꝫ amicorum certitudinaliter ſciat ſe amari a reliquo: ſed ſufficit ꝙ hic firmiter opinetur ⁊ h̃ opinione vera. de cuius tamen veritate nõ poteſt certitudinaliter conſtare amanti opinãti ꝙ redametur ab eo queꝫ amat. ⁊ ideo concedo ꝙ nulli poteſt certitudinaliter conſtare de amicitia alterius: ſicut tactum eſt in argumento. veruntamen non ſequitur ꝙ non poſſit eſſe amicitia. nam vterqꝫ amantiuꝫ poteſt firmiter ⁊ vere opinari ꝙ redametur ab eo quẽ amat. quamuis non poſſit ſibi conſtare ꝙ hoc opinetur vere ⁊ conceditur ꝙ nullus poteſt certitudinaliter et euidenter ſcire ſe eſſe amicum.

loqnendo de amicitia quã phs h̄ deſcribit:

Capitulum tertium

de ſpẽbus amicitie ꝛ diſtinctõe ꝛ diſſo
lutione earūdem.

DIfferunt autē hec
ad inuicẽ. ſpẽ et amatiões ergo et ami
citie tres.n.ſpecies amicicie ſūt eq̄les numero
amabilibus ſed ſecundum vnumquodq; eim
eſt redamatio non latens. amantes autẽ adin
uicẽ volunt bona adinuicẽ ſic ſ̄ q̄ amãt. Qui
quidẽ igitur ꝑpter vtile amãt adinuicẽ non ſ̄
ſe ipos amãt ſed ſ̄ q̄ ſit ipis adinuicẽ bonum.
ſimiliter autẽ ꝛ qui ꝑpter delectatonẽ. non eiꝫ
in quales quoſdã eſſe diligunt eutrapeles: ſed
quoniã delectabile ſibi ipis. Quicunq; ꝑpter
vtile amant propter ſibi ipis bõnꝫ diligunt: ꝛ
q ꝑpter delectationẽ ſibi ipis delectabile: ꝛ nõ
ſ̄ q̄ amatus eſt. ſed ſ̄ q̄ vtilis vel delectabilis
ꝛ ſ̄ accidens vtiq; amicicie hec ſunt. non eniꝫ ſ̄
q̄ eſt qui aliquãdo eſt amatus ſed ſ̄ q̄ tribuũt
amatus. hi quidẽ bonuꝫ aliquod. hy autẽ de
lectationẽ. facile ſolubiles vtiq; tales ſunt nõ
ꝑmanentibus ipis ſilibus. ſi.n. nõ adhuc dele
ctabiles vel vtiles ſint geſcunt amantes. vtile
aūt nõ ꝑmanet ſꝫ alias ſit aliõ. Diſſoluto igr̃ ꝓ
pter qõ amici erãt. diſſoluit̃ ꝛ aicitia. vtẽ ꝑnte
amicitia ad illa. Maxĩe aūt in ſenib⁹ tal̃ vide
tur amicitia fieri. ñ.n. delectabl̃e tales ꝑſequũ
tur: ſꝫ vtile. ꝛ eoꝝ qui in adoleſcẽtia iuuenũ q̄
cunq; cõferent ꝑſequunt̃. nõ oĩo aūt. tales eni
cõuiuunt ad inuicẽ. Qñq;.n. neq; ſunt delecta
biles. neq; vtiq; indigent tali ſocietate ſi nõ vti
les ſint. intm̃.n. ſunt delectabiles inquãtũ ſpẽꝫ
hñt boni. in has aūt ꝛ peregrĩa ponũt. Juuenũ
aūt amicitia ꝑpter delectatõeꝫ eẽ videt̃. ſ̄ paſ
ſionẽ.n. iſti viuũt ꝛ maxĩe ꝑſequunt̃ delectabi
le ipis ꝛ pñs. etate aūt tranſcendẽte ꝛ delecta
bilia fiũt altera ꝑpter qõ velociter fiunt amici
ꝛ quieſcũt. ſil̃.n. ꝯdelcãbili amicitia trãſcẽdit̃
talis aūt delectatõis velox trãſmutatõ. ꝛ ama
tiui aūt iuuenes. ſ̄m paſſionẽ.n. ꝛ ꝑpter delcã
tõem ẽ q̄ multũ amatiue. ꝑpter qõ amant ꝛ ci
to geſcunt. multotiẽs eadẽ die trãſcẽdẽtes. cõ
manere aūt ꝑ totã diẽ ꝛ ꝯuiuere iſti volũt. ſit
eni ipis q̄ ſ̄m amicitiã ſic.

ISrud eſt 3⁹ cap⁹ qõ eſt de diſtinctõe ſpẽrũ
amicitie. ꝛ de ipis ſpẽb⁹ ꝛ de diſſolutõe eaꝝ
ꝛ ꝯtinet duas ꝑtes ꝑ̃ncipales. Jn ꝑ̃ma ponit nu
merũ ſpẽꝝ amicitie. ꝛ determinat de duab⁹ il
larũ. ſ. de amicitia que ẽ ꝑpter vtile. ꝛ de amici
tia que ẽ ꝑpter delectabile oſtẽdens quot ſunt
ſpẽs amicitie. ꝛ qual̃r ſunt amicitie. in ſcõa ꝑte
ibi. (Perfecta aūt eſt bonoꝛuꝫ) determinat õ
tertia ſpẽ amicitie que eſt ꝑpter bonũ honeſtũ
Prima pars ꝯtinet tres particulas. in ꝑ̃ma po
nit numeꝝ ſpẽrum amicitie oſtendẽdo q̄ que
libet illaꝝ amicitiaꝝ continet̃ ſub amicitia iaꝫ
diffinita. ꝛ etiã oſtendit qualiter amicitia pro
pter vtile ꝛ amicitia ꝑpter delectabl̃e ſunt ami
citie. in ſcõa ibi (Facile ſolubiles) determinat
de diſſolutione illaꝝ duarũ amicitiaruꝫ ꝑpter
vtile ꝛ ꝑpter delectabile. in tertia ꝑticula ibi.
(Maxime aūt in ſenib⁹) determinat de ſubie
ctis iſtaꝝ duaꝝ amicitiaꝝ. Jn ꝑ̃ma igit̃ ꝑticl̃a
dicit q̄ tres ſunt amatões ꝛ amicitie que diffe
runt ſpẽ. vnõ ꝓbat q̄ tres ſunt amicitie ſpecie
differentes. ꝛ hec ẽ cõcluſio. 4. que ꝓbatur ſic.
Amicitie ſunt equales numero amabilibus. ſꝫ
tria ſunt amabilia ſpecie dña. igitur tres ſunt
amicitie ſpecie differentes. de iſta rõne ꝑ̃mo po
nit minoꝛem. deinde ex minoꝛe ꝯcludit ꝯcluſio
nem. dicit g̃ q̄ hec. ſ. amabilia differunt ad inui
cem ſpẽ: ꝛ ex hoc ꝯcludit ꝯcl̃oneꝫ dicens, igitur
amationes ꝛ amicitie differunt ſpẽ. deinde cõ
cludit ꝯcluſionem inuendo maioꝛeꝫ. d. q̄ tres
ſunt ſpẽs amicitie equales numero amabilib⁹
vñ quia amabilia ſunt tria dña ſpecie. iõ ſunt
tres amicitie differentes ſpẽ. Euſtracius dicit
h̄ q̄ amatõ ꝛ amicitia in hoc differunt: quia in
amatione ẽ non redamatio: ſꝫ in amicitia ẽ re
damatio. Jntelligendũ q̄ amatio dicit quali
tatem abſolutam. ſiue ſit operatio ſiue ſit habi
tus. ſꝫ amicitia vt hic loquit̃ phus de amicitia.
dicit rl̃oneꝫ equiparãtie vl̃ aggregatũ ex rl̃one
ꝛ qualitate abſoluta. vt dictuꝫ eſt ſupꝛa. q̄ aūt
quelibet dictaꝝ triuꝫ amicitiaruꝫ. eſt amicitia
ꝓbat phs. ꝛ hec eſt concluſio. 5. que ꝓbatur ſic.
Omne illud eſt amicitia cui cõpetit diffinitio
amiticie ꝑ̃us dicta: ſꝫ cuilibꝫ iſtarũ trium ami
citiaꝝ ꝯpetit diffinitõ ꝑ̃us dicta amicitie. g̃ ꝛc̃.
De iſta rõne ponit phs minoꝛem. d. q̄ ſ̄m vnũ
quodq; iſtoꝝ amabiliũ poteſt eſſe redamatõ ñ
latens. ꝛ per conſequens cuilibet iſtoꝛum ama
bilium amicitia eſt amicitia mutua non latens
q̄ autem ſ̄m vnũquodq; iſtoꝛum amabilium:
vl̃ amicitiarũ ſit redamatio non latens. patet.
Nam ſcõꝫ vnũquodq; hoꝛum amantes volũt
bona ſibi inuicem ſ̄m q̄ amant qui eni. ſe amãt
ſecundum virtutem ſibi inuicem volunt bo
na ſimpliciter: ꝛ qui amant propter bonum
vtile volunt ſibi bona vtilia. ꝛ qui amant pro
pter delectationem volunt ſibi delectabilia.
Sciẽnda ſunt h̄ duo. ꝑ̃mum eſt q̄ quia poten
tie ꝛ habitus diſtinguunt̃ per obiecta. vt pꝫ ex
2⁹ de anima. iõ opoꝛtet q̄ ſint tres ſpecies ami
citie: ſicut ſunt tres ſpecies amabilium. 2⁹ ſciẽ
dũ ſ̄ Euſtraciũ q̄ iſte tres amicitie ñ ſũt ſpẽs
aicitie tãq; ſpẽs gñis de eis dci vniuoce: ſꝫ ſũt
ſpecies generis analogi. dci de eis ſ̄ ꝑ̃us ꝛ poſte
rius. Amicitia.n. ꝑ̃us ꝛ pꝛincipaliter dr̃. de ami
citia que eſt ꝑpter bonũ honeſtum. ſeu bonum
ſimpliciter. ꝛ ꝑpter ſilitudinẽ ad hanc amiciti
aꝫ que ẽ ꝑpter bonuꝫ ſimpl̃r. ꝯuenit alys dua
bus amicitys hoc nomen amicitia (Quod g

dem igit̃ ꝑpter) viſo q̄ ꝑ̃aicie due beniuolẽtie
que ſunt ꝑpter vtile ꝛ delectabile ſũt amicitie
oꝫ videre qual̃r ſunt amicitie. ꝛ oſtendit q̄ ami
citia ꝑpter vtile ꝛ delectabile ſ̄ accñs ſunt aici
tie. ꝛ hec eſt ꝯcluſio. 6. que ꝓbatur ſic. Oĩs ami
citia qua amat̃ quis non ꝑpter ſeipſum abſolu
te: ſed ꝑpter alterũ eſt amicitia per accñs: ſꝫ tã
amicitia ꝑpter vtile q̄ꝫ amicitia ꝑpter delecta
bile eſt amicitia qua amat̃ quis nõ ꝑpter ſeipꝫ
ſꝫ ꝑpter alterũ: quia ꝑpter amantem. ſiue i ha
bitudine ad amantẽ. igit̃ oĩs talis amicitia eſt
amicitia per accñs. Maioꝛ videt̃ eſſe manife
ſta. q2 ſic̃ amicitia ꝑ ſe amat̃ ipꝫ amatũ ꝑ ſe. ſiũ
ꝑpter ſe ſic amicitia ꝑ accñs amat̃ ipm amatũ
non ꝑpter ſe ſꝫ ꝑpter alteruꝫ. ꝛ minoꝛ declarat̃
Nam qui amat aliquem ꝑpter vtile non amat
illum ꝑpter ſe. ſed ſolum ꝑpter vtile qõ ſibi ꝯ
uenit ab amico ꝛ qui amat aliquẽ ꝑpter delcã
tioneꝫ nõ amat ipm ꝑpter ſe. puta ꝑpter hoc q̄
eſt tal̃r diſpoſit⁹. puta eutrapellus. i. ꝟtuoſe ſe
hñs circa ludos. ſꝫ qui amat aliquẽ ꝑpter dele
ctabile ſolum amat ipm. q2 eſt delectabile. qui
.n. amat eutrapelliũ ꝑpter delectationeꝫ quaꝫ
ab eo recipit circa ludos non amat ipꝫ ſ̄m q̄ ẽ
eutrapellus: ſed ſolum ſ̄m q̄ facit ſibi delecta
tionẽ. Notanda ſunt h̄ tria. ꝑ̃ q̄ qui amat̃ ꝓ
pter ſe amat̃ ꝓ aliquo qõ eſt intrinſece in ipſo
ꝛ abſolute ꝓ illo ꝛ non ſoluꝫ ꝑpter habitudieꝫ
vel relationem ad alium. et ideo dicit phus q̄
ꝑpter delectationeꝫ amant: nõ in quales quoſ
dam eſſe diligunt eutrapellos: ſed qm̃ delecta
biles ſibi ipis. hoc eſt qui amant eutrapellos ꝓ
pter delectationẽ quã faciunt in ludis ñ amãt
eos ſ̄m q̄ quales. hoc eſt ſ̄m qualitateꝫ ſeu ha
bitus qui ſunt in ipis abſolute: ſed ſolum i ha
bitudine ad ſeipos inquantũ ſũt eis delectabi
les. ꝯtingit tñ q̄ aliquis amet eutrapellũ ſ̄ꝫ q̄
qualis eſt. hoc eſt ꝑpter qualitateꝫ ſeu virtutẽ
que eſt in ipſo. ꝛ non ſoluꝫ q2 facit ſibi delectati
onem. Nam Eutrapellus amat eutrapelluꝫ ꝓ
pter bonuꝫ virtutis qõ eſt in eo: ꝛ non ſoluꝫ ꝓ
pter delectatõem quã recipit ab eo. 2⁹ eſt no
tandũ ſ̄m Euſtraciũ h̄. q̄ illi qui amant̃ ſ̄m q̄
quales ſunt. qui amant̃ ſ̄m qualitatẽ nudaꝫ ꝛ
non ſolum ſ̄m q̄ ad aliquid eutrapellus quidẽ
dicit̃ qual̃ ab eutrapelia denoĩatus delectabil̃
aut ad aliquid delectabil̃ alicui delectabile. h̄
Euſtraci⁹. dicit etiã q̄ qui maximã delectatio
nẽ recipiunt ab eutrapellis. ꝛ ꝑpter hoc eos di
ligunt non amãt eutrapellos ſ̄ q̄ eutrapelli q̄
amant ipos. ſ. eutrapellos: ſꝫ ſcõm q̄ ipos dele
ctabiles. hec Euſtracius. qõ intelligo ſic. Eutra
pellus amat eutrapellũ: amicitia que eſt per ſe
amicitia. q2 amat ipm ꝑpter qualitateꝫ que eſt
i eutrapello. ſ. ꝑpter eutrapeliã que eſt virtus
ꝛ ita eutrapellus per ſe amat eutrapellũ. quia
ꝑpter bonũ virtutis amat ipm. Sꝫ ñ ſic amat̃
eutrapellus ab his qui amant ipm ꝑpter dele
ctatõem tm̃. q2 ſi non faceret eis delectatiõem
non amarent ipm. vnde Eutrapellus amat eu
pellum ſcõm q̄ eſt qualis. ſꝫ qui amant ipm ꝓ
pter delectatõem amant ipm ſ̄ q̄ eſt ad aliqd.
.ſ. vt eſt eis delectabilis. Eodẽ modo ẽ de ami
citia ꝑpter vtile. qui eniꝫ amat diuitem ꝑpter
vtilitatẽ quã recipit ab eo non amat diuiteꝫ ſ̄
q̄ diues eſt: ſꝫ ſcõꝫ q̄ vtilis ẽ amanti. 3⁹ eſt no
tandũ q̄ aliquis põt amare aliuꝫ. ꝛ ꝑpter dele
ctabile ꝛ ꝑpter bonũ ſimpl̃r: vt ꝑpter bonũ vir
tutis. ꝛ ſ̄ q̄ amat ipꝫ ꝑpter bonũ virtutis amat
ipm amicitia per ſe: ꝛ ſ̄ q̄ amat ꝑpter delectati
onẽ amat amicitia per accñs. Predcã de amici
tia ꝑpter vtile ꝛ delectabile intelligẽda ſunt õ
amicitia que ſolũ eſt ꝑpter vtile ꝛ delectabile.
(Facile vtiq; ſolubiles) hec eſt ſcõa particula.
in qua phs determinat de diſſol̃one iſtaꝝ dua
rũ amicitiaꝝ. ſ. delectabil̃ ꝛ vtilis. ꝛ oſtendit q̄
amicitie que ſunt ꝑpter vtile ꝛ delectabile ſũt
de facili ſolubiles. ꝛ hec eſt ꝯcl̃o. 7. que ꝓbatur
ſic. Jlle amicitie quaꝝ cãe non diu ꝑmanent: ſꝫ
de facili deficiunt. ſunt de facili ſolubiles: ſed
cãe amicitiaꝝ ꝑpter vtile ꝛ delectabile nõ diu
permanent: ſꝫ de facili deficiunt. igit̃ amicitie
que ſunt ꝑpter vtile ꝛ delectabile. ſunt de faci
li ſolubiles. Maioꝛ eſt manifeſta de cã in eẽ et
in ꝯſeruãdo ceſſante tali cã. que. ſ. eſt cã eſſe rei
ꝛ ꝯſeruatõis eiuſdẽ neceſſario ceſſat effectus. ꝛ
minoꝛ pꝫ. Nam vtile ꝛ delectabl̃e q̄ ſunt cauſa
aicitiaꝝ ꝑpter vtile ꝛ ꝑpter delectabile tã i fie
ri ſeu in eſſendo q̄ꝫ in ꝯſeruãdo nõ diu ꝑmanẽt
ſꝫ facil̃r õficiũt: qõ maxĩe manifeſtũ eſt in ami
citia ꝑpter vtile. nõ.n. ſemꝑ ẽ ideꝫ vtile hoĩ. qõ
pꝫ. Nam cũ hõ eſt in egritudine eſt medic⁹ ſibi
vtilis. ꝛ cum eſt i egeſtate ẽ diues ſibi vtilis et
nauigãdo ẽ nauta vtilis. Et eodẽ mõ eſt circa
amicitiã delectatõis. q2 vno tꝑe ẽ vnũ delecta
bile. ꝛ alio tꝑe aliud ſ̄ diuerſitatẽ diſpõnis ho
minis ſeu etatis. Alia.n. ſunt delectabilia iuue
ni ꝛ alia ſeni. de iſta rõne ꝑ̃ ponit ꝯcl̃onem. d. q̄
hi⁹ amicitie ꝑpter vtile ꝛ ꝑꝑ delectabile ſũt de
facili ſolubiles ipis amatis non manentib⁹ ſili
bus. cum.n. ipa amata mutant̃. ita q̄ homo q
ꝑ̃us fuit vtilis vel delectabilis: ſi poſtea nõ eſt
vtilis aut delectabilis diſſoluit̃ amicitia que
erat ad eũ. deinde ponit maioꝛẽ. d. Si.n. nõ ad
huc delectabiles. diſſoluto.n. ꝑpter qõ erant
amici diſſoluit̃ ꝛ amicitia. vt exñte amicitia ad
illa ꝑꝑ q̄ erãt aici. diſſoluto.n. delcãbili l̃ vtili:
diſſoluit̃ aicitia q̄ fuit ꝑꝑ delcãbile vel vtile.
(Maxime auteꝫ in ſenib⁹) hec eſt. 3. particula
ꝑ̃me ꝑtis. in qua determiat de ſubis amicitia
rum ꝑpter vtile ꝛ delectabile. ꝛ ꝑ̃mo narrat qõ
eſt ſubm̃ amicitie. que eſt ꝑpter vtile. 2⁹ narrat
qõ eſt ſubiectũ amicitie ꝑpter delectabile. dic̃
g̃ ꝑ̃mo q̄ amicitia ꝑpter vtile maxĩe videt̃ eſſe
in ſenib⁹. ſenes.n. ꝑpter debilitatẽ caloꝛis. nõ
querunt delectabile ſꝫ vtile: q2 idigẽt vt ſubue

niaꝛ nature deficienti. vñ eos qui eis ſunt vti
les:⁊ ſoluz hos reputant amicos. hec etiā ami
citia vtilis ineſt adoleſcētib⁹ ⁊ iuuenib⁹ qui ꝓ
ſequunꝛ vtile. tales.n.non ſunt vere amici nec
querunt ad inuicē ꝯuiuere.⁊ qñq; non ſunt ad
inuicē delectabiles.neq; vn⁹ indiget ſocietate
alterius niſi propter vtilitatem. in tñ eſt in eis
mutua ſocietas delectabiliſ inquantū habent
ſpem boni.i.inquantū ſperant ex tali ſocietate
habere aliquod bonuz vtile (In has autez)
.ſ.amicitias ꝓpter vtile reducunꝛ amicitie pe
regrine.hoc eſt peregrinoꝝ.peregrini aūt vidē
tur ſe amare ꝓpter vtilitatem quā vnus hʒ ab
alio in ſua peregrinatōne. Euſtracius dicit ꝙ
phs cuʒ dicit ꝙ ſenes ⁊ iuuenes amant ꝓpter
vtile loquiꝛ de ſenibus ⁊ adoleſcentibus non
ſtudioſis. vnde non eſt vniuerſaliter veruz:ſʒ
vt in pluribus ꝙ ſenes ⁊ iuuenes amant maxi
me ꝓpter vtile. dicit etiam Euſtracius ꝙ illi q
amant ꝓpter vtile deficiunt in veris amicis a
maximo ⁊ optimo illius qđ eſt conuiuere.⁊ ab
ea que eſt ex cōuiuere ad inuicem fruitione.
(Iuuenum autē) narrato quibus maxime ope
reꝛ amicitia ꝓpter vtile narrat quibus maxi
me ꝯpetit amicitia: que eſt ꝓpter delectationē
⁊ dicit ꝙ hec amicitia ꝓpter delectationē ma
xime videꝛ eſſe iuuenum. qꝛ iuuenes viuunt ꝺ
paſſiones.⁊ mouenꝛ ⁊ ferunꝛ a paſſionibus nō
roborato in eis iudicio rōnis. ⁊ iō maxime ꝓſe
quunꝛ illud quod eſt delectabile eis ſʒ pñs tē
pus. paſſiones.n.pertinent ad ꝑtem ſenſitiuaʒ
que maxime eſt circa aliquod pñs. hec āt ami
citia.ſ.iuuenū eſt de facili ſolubilis.⁊ hoc ꝓbat
phs.⁊ eſt ꝯ⁰.8.ſ.ꝙ amicitia iuuenuʒ eſt de faci
li ſolubilis: que ꝓbatur dupl'r. ꝑ ex parte delcā
biliuʒ ſic. tranſmutando de facili illō ꝓpter qđ
eſt amicitia iuuenū tranſit ⁊ diſſoluiꝛ coꝝ ami
cicia: ſed tranſeūte etate que facil'r trāſit fiunt
altera ⁊ altera delectabilia. nō.n.ſūt eadē in q
b⁹ pueri ⁊ adoloſcentes delectanꝛ:⁊ qꝛ etas fa
cil'r tranſit. iō illa in quibus iuuenes delectāꝛ
facil'r fiūt altera ⁊ altera.⁊ iō iuuenum aīcitia
ē de facili ſolubilis. vñ iuuenes de facili fiunt
amici ⁊ de facili ceſſant ab amando. tal'.n. dele
ctatōis.ſ.iuuenuʒ velox ē tranſmutatio. qꝛ to
ta natura iuuenis ꝯſiſtit ī quadā trāſmutatōe
(Et amatiui aūt) z⁹. ꝓbaꝛ eadē ꝯ⁹. ex ꝑte aman
tiū ſic. Iuuenes amāt ꝓpter paſſionē ⁊ delecta
tōnē. iō ſunt multi amatiui. ſʒ paſſio que ē cau
ſa amicitie iuuenū de facili trāſit.⁊ cui⁹ cauſa
de facili ſoluiꝛ illud de facili ſoluitur. iō amici
tia iuuenū eſt de facili ſolubil'. vñ iuuenes ml'
totiens eadē die ineunt aīcitiaʒ ⁊ diſſoluunt:ſʒ
quādiu amicitia durat volūt ꝑ totū diem ad ī
uicē ꝯuiuere ⁊ ꝯmanere.⁊ ꝗꝫ ad ħ ſunt amici.

Perfecta autem eſt bo

noꝝ amicitia.⁊ ꝺ virtutē ſiliuʒ. Iſti.n. bona ſil'r
volunt ſm ꝙ boni. boni aūt ſūt ꝑ ſeipſos. volen
tes aūt bona amicis illoꝝ grā maxie amici ꝑꝑ
ſeipſos.n.ſic hñt.⁊ nō ꝺ accñs. ꝑmanet igiꝛ boꝝ
aīcitia vſq;qꝫ vtriq; bōi ſūt. virt⁹ aūt māſiuū.⁊
vterq; ſimpl'r bon⁹ ⁊ amico. boni.n.⁊ ſimpl'r bo
ni vtiles ad inuicē. ſil'r aūt ⁊ delectabiles. bōi
.n.⁊ ſimpl'r delectabiles ad inuicē. vnicuiq;.n.
ꝺ delectatōem ſunt ꝓprie actiones.⁊ tales bo
noꝝ aūt tales aūt ſil'es. Tal'.n. amicitia manſi
ua rōnabil'r ē. Copulat.n. in ipa oīa quecūq; āt
oʒ amiciſ exiſtere. oīs.n. amicitia ꝑꝑ bonū ē. vl'
ꝑꝑ delectatōeʒ. l' ſimpl'r. vel amāti.⁊ ꝺ ſilitudi
nē quādā. Huic.n. ſil'es ⁊ reliqua:⁊ ſimpl'r bo
nū ⁊ delectabile ſimpl'r eſt. maxie itaq; ħ ama
bilia.⁊ amare aūt ⁊ amicitia ī his maxie ⁊ opti
ma. Raro aūt veriſil'r ꝯueniēs tales eē. pauci
.n. tales. Adhuc aūt indiget tpe ⁊ ꝯſuetudie. ſʒ
ꝓuerbiū.n.ñ eſt ſcire. ad iuicē aūt añ dcōs ſal
ꝯſumere. neq; acceptari oʒ ꝑus: neq; eſſe aīcos
añq; vterq; vtriq; appareat amabil' ⁊ credatur
Qui āt cito ad inuicē amicabilia faciūt. volūt
quidē amici eē. nō ſūt aūt. ſi nō ⁊ amabiles.⁊ ħ
ſciant. volūtas qđ igꝛ velox amicitie fit. aīcitie
aūt nō. ħ quidē igiꝛ ⁊ ꝺ tps ⁊ ꝺ reliqua perfecta
eſt.⁊ ꝺ oia ħ fit.⁊ ſil' vterq; ab vtroq; quod opoꝛ
tet amicis exiſtere.

Hec eſt ſcđa ps ꝑncipalis h⁹ capl'i. in qua
phs determinat de tertia ſpē amicitie: q̄
eſt ꝓpter bonū virtutis.⁊ ponit.6.ꝯditōes que
īſunt amicitie que ē ꝑꝑ bonū virtutis. Prima
ē ꝙ talis amicitia eſt ꝑ ſe amicitia. ſcđa ꝙ talis
aīcitia ē maxie amicitia. tertia ꝙ eſt ꝑmāſiua.
quarta ꝙ talis amicitia in genere amicitie ē ꝑ
fecta. qnta ꝙ talis amicitia ē optima. ſexta ꝙ
hi⁹ amicitia eſt rara ⁊ oēs iſte ꝯditōes pñt ꝓ
bari de amicitia que ē ꝓpter bo⁹ virtutis. ꝑ igi
tur ꝓponit phs.d.ꝙ amicitia bonoꝝ ⁊ ſiliuʒ ꝺ
ꝟtutē ē ꝑfecta. ꝙ autē amicitia que eſt propter
bonum virtutis ſit per ſe amicitia. probat phi
loſophus.⁊ hec eſt concluſio.9. que ꝓbatur ſic.
Illa amicitia qua amicus amat amicuʒ ꝓpter
ipſum amicum eſt per ſe amicitia: ſed amicitia
que eſt ꝓpter bonū virtutis amicus amat ami
cum ꝓpter ipm amicuʒ. ergo talis amicitia eſt
ꝑ ſe amicitia. maioꝛ pʒ quia amicitia qua ami
cus amat amicuʒ ꝓpter ipſuʒ amicuʒ eſt amici
tia qua amicus amat amicū ꝓpter ſe.⁊ per ꝯñs
eſt per ſe amicitia. Minoꝛ patʒ. quia amicitia
que eſt ꝓpter bonuʒ ꝟtutis ē amicitia que ē ad
amicuʒ. in eo cuius eſt. ſi amicus tali amicitia
eſt ſʒ ſe bonus. igitur tali amicitia amic⁹ amat
amicū ꝓpter ipm amicū ⁊ ꝓpter bonitatē ⁊ vir
tutez que eſt in ipſo amico. Sciendus ꝙ ī ami
citia que eſt ꝓpter bonuʒ virtutis amic⁹ amat
amicū. in eo ꝙ qualis eſt: ⁊ non ī eo ꝙ eſt ad ali
quid. hoc eſt ꝓpter bonum quod eſt in ipſo ami
co: ⁊ non per relatōneʒ ad ipſum qui amat. non
eniʒ amat am[ic]uʒ in eo quod ei aliquid exhibʒ

aut ſperat ab eo recipere vtile aut delectabile.
imo poſito ꝙ nunquā ſperaret aliquid recipeꝛ
ab eo: adhuc amaret ipſum ꝓpter virtutez que
eſt in eo. (Uolentes aūt) z⁹. probatur ꝙ talis
amicitia eſt maxie amicitia.⁊ hec eſt concluſio
.10. que probatur per hoc ꝙ illud quod ē per ſe
tale eſt magis tale. ꝗꝫ illud quod eſt per accñs
tale. ſed amicitia que eſt ꝓpter bonum virtuti
eſt per ſe amicitia: ⁊ alie amicitie ſunt amicitie
per accidens. ergo ⁊c. de iſta ratione ponit veri
tatez maioris in littera. d. ꝙ volenteſ bōa ami
cis illoꝝ gratia: maxime ſunt amici.⁊ per ꝯñs
amicitia taliuʒ eſt maxime amicitia. (Perma
net igitur) 3⁹. ꝓbat ꝙ amicitia que eſt ꝓpter bo
nuʒ virtutis eſt permanſiua.⁊ hec eſt cōcluſio
.11. que ꝓbatur ſic. Cuius cauſa in eſſe ⁊ in con
ſeruari eſt permanſiua: illud eſt permanſiuuʒ.
ſed cauſa amicitie que eſt ꝓpter bonū virtutis
eſt permanſiua. ergo ⁊c. Maioꝛ eſt manifeſta.
⁊ minoꝛ patet. quia virtus eſt cauſa amicitie q̄
eſt ꝓpter bonuʒ virtutis taʒ ꝓductiua ꝗꝫ ꝯſer
uatiua: ⁊ virtus eſt quoddam permanſiuum.
quia omnis virtus eſt habitus.⁊ habitus ē de
difficili mobilis (Et eſt vterq; amicitia) 4⁹. de
clarat ꝙ amicitia que eſt ꝓpter bonū virtutis
in genere amicitie eſt perfecta.⁊ hec eſt ꝯcluſio
12. que ꝓbaꝛ ſic. Illa aīcitia cui nihil deeſt qđ
ꝑtinet ad rōneʒ aīcitie ē perfecta in genere aīci
tie. Nā ꝑfectuʒ ē cui nihil deeſt. vt pʒ ex.5. me
tha. ſʒ amicicie que eſt ꝑꝑ bonuʒ virtutis nihil
deeſt qđ pertinet ad rōem amicitie. ꝗ ⁊c. maioꝛ
pʒ ⁊ minoꝛ declaraꝛ. Nam hec amicitia ꝯꝑhen
dit oīa ꝓpter que ſūt alie aīcitie. ſeu omnia bo
na que ſunt ī alijs amicitijs. nā in iſta amicitia
vterq; amicus eſt bonus non ſolum ſimpl'r ſm
ſeipm: ſed etiā eſt bonus per cōparationem ad
amicū ſuū. Nā virtuoſus ē vtilis amico ſuo ꝟ
tuoſo.⁊ etiā eſt ſibi delectabil'. quod ꝓbatur ſic
virtuoſo. operationes que ſunt ꝺ virtutez ſunt
delectabiles. vt pʒ ex z⁹. hui⁹.⁊ ita vni virtuo
ſo ſunt oꝑationes alterius virtuoſi delectabi
les.⁊ ſic amic⁹ ꝓpter bonuʒ virtutiſ eſt delecta
bilis amico ſuo cuʒ ſint ſiles ī virtute.⁊ habēt
oꝑationes ꝯſiles. (Talis autem amicitia) ex
his cōcludiꝛ 5⁹. ꝙ amicitie que eſt ꝓpter bonū
virtutis eſt optima.⁊ hec eſt ꝯcluſio.13. que ꝓ
baꝛ ſic. Illa aīcitia que includit oīa quecūq; re
quirūꝛ ad aīcos eſt optima: ſʒ amicitia que ē ꝓ
pter bonū virtutis īcludit oīa que ſunt in alijs
aīcitijs. vel ꝓpter q̄ ſunt alie aīcitie. qꝛ īcludit
bonū ſimpl'r ⁊ bonuʒ virtutis ⁊ vtile ⁊ delecta
bile. ꝗ ⁊c. Uel pōt ꝯcluſio ꝓbari ꝑ hoc ꝙ bona
virtutū ſunt optima ⁊ maxie amabilia. igitur
aīcitia que ē ꝓpter bonuʒ virtutis ē maxie aīci
tia ⁊ optima. ꝯñs pʒ de ſe.⁊ añs apparet. ex hoc
ꝙ in hi⁹ bonis.ſ. honeſtis ſeu virtutū ꝯiungūꝛ
oēs rōnes amandi.⁊ per ꝯñs ois rō boni cum
ſint bona ſimpl'r ⁊ includūt vtilia delectabilia
ꝑmo tamē concludit phus ꝙ hi⁹ amicitia ē ra
tionabil'r permāſiua. qꝛ ipſa copulat ⁊ ꝯiungit
oīa quecūq; inexiſtere aīcis (Raro aūt cōue
niens) 6⁹. cōcludit ꝙ aīcitia que ē ꝓpter bonū
virtutis eſt rara.⁊ hec ē ꝯclō.14. que ꝓbaꝛ ſic
dupl'r. ꝑ amicitia que ē ꝓpter bonuʒ virtutis ē
ſolū virtuoſoꝝ. ſʒ pauci ſunt virtuoſi ꝑꝑ diffi
cultatē attingendi mediū. vt pʒ ex z⁹. hui⁹. igꝛ
hi⁹ aīcitia eſt rara. (Adhuc āt indigēt) z⁹. ꝓ
baꝛ eadē ꝯcluſio ſic. illa amicia que indiget lō
go tpe ⁊ mutua aſſuefactōe vt ſe poſſint cogſce
re eſſe amicos ⁊ virtuoſos eſt rara: ſʒ aīcitia q̄ ē
ꝓpter bonū ꝟtutis indiget longo tpe ⁊ mutua
aſſuefactione: vt aīci cognoſcant ſe aīcos ⁊ vir
tuoſos. igiꝛ talis amicitia ē rara. maioꝛ patʒ.⁊
minoꝛ etiā pʒ ꝺ antiquū ꝓuerbiuʒ in quo dꝛ ꝙ
non cōtingit ꝙ aliqui cognoſcāt ſe amicoſ añq;
ſil' comederent mēſurā ſalis: ⁊ hoc requirit lon
gū tps. Lycoñ. dicit ꝙ añ amicū comedere mo
diū ſal' eū amico non eſt ſcire ad iuicē ſe eē ami
cos. hec Lycoñ. oʒ.n.ꝙ ad hoc ꝙ aliq ſint ami
ci ꝙ vterq; appareat alteri ꝙ ſit amādus.⁊ cre
daꝛ ita eſſe.⁊ hoc raro cōtingit. hi⁹ igiꝛ aīcitia
ꝓpter bonuʒ virtutis rara eſt. (Que cito) ex
cludit obiectioneʒ que poſſet fieri de his q cito
videnꝛ fieri amici.⁊ dicit phs ꝙ illi qui cito ſi
bi inuiceʒ exhibēt oꝑa amicitie māifeſtāt ꝙ vo
lunt eē amici: nō tñ ſunt amici quouſq; vterq;
ſciat alterū eē ſibi amabilē ⁊ amicū. vñ volun
tas amicitie ē velox. ſʒ amicitia nō eſt velox.
(Hec quidē igiꝛ) epylogat. d. ꝙ dicta amicitia
ē ꝑfecta ſm tps. qꝛ eſt diuturna.⁊ ēt perficiꝛ ſʒ
oīa que dicta ſunt in alijs amicitijs.

Capitulū quartum

de ꝯpatōe duarū aīcitiaꝝ.ſ. ꝑꝑ vtile et
delectabile ad aīcitiam perfectā ſm ſilitudinē
⁊ differentiā determinando in quib⁹ ſunt ſimi
lia.⁊ in quibus diſſimilia.

Que aūt propter de

lectabile ſilitudineʒ huius habet.⁊.n.
boni delectabiles ad inuicem. ſimil'r autez ⁊ q
ꝓpter vtile.⁊.n. tales ad iuicē boni. Maxime
āt ⁊ in his aīcitie ꝑmanent cū eē fiat ab iuicē.
puta delectatio ⁊ non ſolum ſic: ſʒ ⁊ ab eodem
quale eutrapelis.⁊ non vt amatori et amato.
Neq; eniʒ in eiſdeʒ delectantur iſti. ſed hic qui
dem videns illuʒ. hic autez famulatuʒ recipi
ens ab amatore. finiente autez hora. quandoq;
et amicitia finit. Huic quideʒ eni non eſt viſio
delectabilis: huic autez non fit famulatus. mł'
ti autez rurſus permanent: ſi ex conſuetudine
mores diligunt ſimiles conſuetudinis exiſten
tes. Qui autez non delectabile cōmutant ſʒ vti
le in amabilibus: ⁊ ſunt minus amici ⁊ perma
nent. Qui autem ꝓpter vtile exiſtentes amici
ſimul cū conferente diſſoluunꝛ. non eniʒ ad in

nicem erant amici ſʒ vtilis.

Iſtud eſt quartuʒ cap⁹. in quo due ſpecies amicitie comparant̃ ad tertias. ſ. ad amicitiaʒ perfectaʒ. ⁊ continet tres partes principales. In p̃ma ponuntur ſimilitudines inter has duas ſpecieſ amicitie: que ſunt ꝑpter vtile ⁊ delectabile ad amicitiaʒ perfectaʒ. in ſecunda ibi. (Propter delectationeʒ q̃dē) ponuntur differētie inter dictas duaſ amicitias ab amicitia perfecta. in tertia parte ibi. (Species auteʒ amicitie) epylogat que dicta ſunt de comparatione ſpecieruʒ amicitie. in p̃ma ergo parte ponit philoſoph⁹ ſimilitudineʒ iſtaruʒ duaruʒ amicitiaruʒ. ſ. delectabilis ⁊ vtilis ad perfectaʒ amicitiaʒ quantuʒ ad cauſaʒ vel quantuʒ ad permanentiaʒ amicitie. eſt eniʒ ſimilitudo quantū ad cauſaʒ. quia virtuoſi ſunt ad inuicē delectabiles ſicut ⁊ illi qui ſe amant popter delectabile. Similiter virtuoſi ſunt ſibi inuicē vtiles: ſicut ⁊ illi qui amant ſe ꝑpter bonuʒ vtile (Maxime auteʒ) ſunt etiam iſte due amicitie ſimiles amicitie vere quātuʒ ad permanentiaʒ. iſte. n. due amicitie ſunt maxime permanentes. cum idem vel equali ſibi inuicem rependant. puta delectationeʒ ꝑ delectatione ⁊ non ſolum permanet amicitia cum equalis ſit delectatio ad inuiceʒ: ſed oportet quādoq; ꝙ ſit ab eodem. i. ab eadeʒ cauſa. hoc eſt a conſimili ⁊ equali eq̃ eʒ fieri delectationeʒ. vt in conludentibuſ conſili ludo. quorum vtriq; ab alterius ludo conſpecto equaleʒ recipit delectationē. vt patet in eutrapellis quorū vtriq; delectatur in ludo alterius. his eniʒ non ſit delectatio tanquā amatori ⁊ amato ꝑpter ſe. ⁊ ꝑpter bonuʒ virtutis. adhuc non ſoluʒ eſt permanentia amicitie propter delectabile: quando amator ⁊ amatuʒ delectant̃ in eiſdeʒ. Nam quandoq; delectantur non in eodeʒ: ſed in diuerſis. Amator eniʒ quādoq; recipit delectatiōeʒ a pulchritudine amati. ⁊ amatus recipit delectationem a famulatu quē ei exhibet amator. vtpote a muneribus et datis ab amatore. ⁊ dicit Lycoñ. ꝙ illud exempluʒ non eſt de virtuoſis amatore ⁊ amato: ſed de amatore ⁊ amato qui dicuntur ab amore. q heros dicitur. ⁊ dicit̃ huiuſmodi amicitia anoroydes vel anomoydes. hec Lycoñ. Iſtis auteʒ ceſſantibus ceſſat amicitia dū ex vna parte nō eſt viſio delectabiliſ. ⁊ ex alia parte ceſſat ſeruitium ſeu famulatus. Sic ergo patʒ ꝙ iſte amicitie propter vtile ⁊ delectabile permanent. dū cauſe iſtaruʒ amicitiaruʒ que ſunt ꝑpter vtile ⁊ delectabile permanent ⁊ diſſoluunt̃ diſſoluta (Multi enim rurſus) adhuc eſt alia cauſa permanentie iſtaruʒ duaruʒ amicitiarum que ſunt ꝑpter vtile ⁊ delectabile. ⁊ eſt dilectio vtriuſq; ad mores alterius ex conſuetudine q̃uis mores non ſint ſʒ ſe diligibiles. tamen ex ꝯſuetudine fiunt aliquibus delectabiles ⁊ diligibiles. verbi gratia. vnus luxurioſus diligit mores alterius luxurioſi. vel vnus cupidus diligit mores alterius cupidi. ſʒ iſti mores qui non ſunt ſʒ ſe diligibiles fiunt aliquibus diligibiles ex conſuetudine: ſ ꝙ ambo ſunt ſilis ꝯſuetudinis. Similitudo eni eſt per ſe cauſa amicitie. niſi per accidens impediatur. vt dictuʒ eſt ſupra. vnde quia moreſ peruerſi acquiſiti ex cōſuetudine ſunt permanentes. iō talis amicitia eſt permanſiua. (Qui aūt nō delectabile) differunt aūt quantuʒ ad permanentiā amicitie ꝑpter vtile ⁊ delectabile in hoc ꝙ illi qui i amabilibus non recōpenſant delectabile ꝑ delectabili. ſʒ vtile ꝑ delectabili ſunt minus amici q̃ recōpēſantes delectabile ꝑ delectabili. ⁊ min⁹ permanet eoruʒ amicitia. ſunt eniʒ minus amici ꝑpter minoreʒ ſilitudineʒ ad inuiceʒ. (Qui aūt ꝑpter vtile) illi qui ſunt amici ſoluʒ ꝑpter vtile ceſſante vtilitate ceſſant ab amicitia. q2 non erant amici ſui iporuʒ gratia. ſʒ gratia vtilitatis. ⁊ magis erant amici ipſius vtilis q̃ ſibi inuicem.

Propter delectationē

quidem igitur ⁊ propter vtile: ⁊ prauos contingit amicos ad inuicem eſſe: epyiches prauis. ⁊ neutrum quodcunq;. ꝑpter ſeipſo autem: quia ſolos binos. mali eni non gaudent ſeipſis. ſi nō aliqua vtilitas fiat. Et ſola auteʒ bonoruʒ amicitia intranſmutabilis eſt. Non eniʒ facile nulli credere de eo qui multo tēpore ab ipō probatus eſt. ⁊ credere in his ⁊ nunquā vtiq; iniuſtū facere: ⁊ quecunq; alia in ea que vt vere amicitia dignificatur. in alijs auteʒ alteris nihil prohibet talia frui. quia eniʒ homines dicunt amicos ⁊ ꝑpter vtile quēadmodum ciuitates. videntur enim compugnationes ciuitatibus fieri gratia conferentis. ⁊ eos qui ꝑpter delectationeʒ ad inuiceʒ diligunt pueri. Forte quidem dicere ⁊ nos amicos tales.

Hec eſt ſecūda pars hui⁹ capitli. in qua docet qualr̃ iſte due amicitie. q̃ ſunt ꝑpter vtile ⁊ delectabile differunt ab amicitia perfecta. ⁊ ponit duas differentias. Prima eſt ꝙ ſʒ amicitiam ꝑpter vtile ⁊ delectabile praui eſſe amici ad inuicem: ⁊ praui ſm hi⁹ amicitiā pnt eſſe amici epyiches. i. virtuoſis. ⁊ virtuoſi prauis ⁊ neuter qualicunq;. hoc eſt illi qui nec ſūt virtuoſi nec vicioſi poſſunt eſſe amici inter ſe. ⁊ etiam poſſunt eſſe amici prauis. ⁊ etiam virtuoſis. et iſtud patet ex precedentibus ſic. Scōm hi⁹ amicitiā que eſt ꝑpter vtile aut delectabile non ſunt amici niſi cā virtutis ⁊ delectabilis. Amicitia. n. que eſt ꝑpter vtile magis eſt ad ipm vtile q̃ ad ipm hominem. ⁊ amicitia que eſt ꝑpter delectabile eſt ad ipam delectationē h̄. ſed mali poſſunt vtilitatem ⁊ delectationem recipere a malis ⁊ a bonis. ⁊ boni a malis ⁊ ſic de alijs. q̃ ⁊c. vn̄ pōt h̄ poni ꝯcluſio. 15. ſub hac forma. Cuiuſcūq; conditionis homines cōtingit eē amicos ꝑpter delectatiōem ⁊ vtilitatem. ꝑbatur ſic. omnes homines quibus delectabile vl̄ vtile eſt amabile ꝯtingit eſſe amicos ꝑpter delectationem ⁊ vtilitatem. ſed cuiuſcūq; conditionis fuerunt hōies: conuenit ꝙ eis delectabile vel vtile ſit amabile. igitur cuiuſcunq; conditōiſ homines ſint: contingit ꝙ ſint amici ꝑpter delectationem ⁊ vtilitatem. Maior eſt manifeſta. quia cuicunq; delectabile eſt amabile. contingit ꝙ ipe ſit amicus ꝑpter delectationē. ⁊ cuicunq; vtile eſt amabile contingit ipſum eſſe amicum ꝑpter vtilitatem. ⁊ minor patet. Nam mali poſſunt eſſe delectabiles ⁊ vtiles malis. ⁊ etiaʒ virtuoſis. ⁊ virtuoſi poſſunt eſſe delectabiles ⁊ vtiles virtuoſis. ⁊ etiaʒ malis. ⁊ illi qui nec ſunt moraliter boni nec mali poſſunt eſſe delectabiles ⁊ vtiles ſibi inuiceʒ ⁊ etiaʒ bonis ⁊ malis. hec igitur eſt prima pars dr̃e: inter has duas amicitias ⁊ amicitiam perfectam. Et ſecūda pars eſt ꝙ amicitia perfecta n̄ eſt nec eē poteſt niſi inter bonoſ. ⁊ hec eſt concluſio. 16. que ꝑbatur ſic. Illa amicitia ⁊ ſola illa qua aliqui amantur ꝑpter ſeipſos eſt amicitia perfecta. quia omnis alia amicitia eſt amitia per accidens. vt patet ex precedentibus. ſʒ inter bonos ⁊ ſolum inter illos eſt huiuſmodi amicia qua ſcilicet aliqui amantur propter ſe ipſos. igitur inter ſolos bonos eſt amicitia perfecta. de iſta ratione ponitur minor cum ſua declaratione in littera. vnde dicit ꝙ ꝑpter ſeipſos ſolos bonos contingit eſſe amicos. ⁊ hoc declarat ꝑpter hoc ꝙ mali non gaudent ſeipſis propter ſeipſos cuʒ in malo non inueniatur aliqđ amabile aut delectabile. ſed ſolum gaudent ex hoc ꝙ eis ſit aliqua vtilitas vel aliqua delectatio (Et ſola autem bonorum amicicia) ſecūda differentia iſtaꝝ duaruʒ amicitiaruʒ. ſ. ꝑpter vtile ⁊ ꝑpter delectabile ad amicitiā perfectā eſt ꝙ amicitiarū ſola amicitia bonorum eſt de itranſmutabiliſ. ⁊ hec eſt concluſio. 17. ⁊ quia h̄ concluſio eſt quedaʒ excluſiua. ideo ph̄s ꝑbat eam ꝑbando vtrāq; eius exponenteʒ. ⁊ p̃mo ꝑbat exponentem affirmatiuaʒ. deinde ꝑbat exponentem negatiuam cum dicit (In alijs autē alteri) p̃mo igitur ꝑbatur exponens affirmatiua. ſ. ꝙ amicitia bonoruʒ eſt itrāſmutabilis ſic quia amicitia bonoꝝ non tranſmutaretur nec diſſolueret̃ niſi vnus amicoruʒ crederet aliqđ malum de alio. quod maluʒ ꝯtrariatur amicitie perfecte. ſed hoc non contingit i amicitia bonorum. quia homo bonus non de facili credit malū de illo quē multo tēpore ꝑbauit ⁊ nunq̃ inuenit eum aliquod meritum vel malum facientem: ſed ſemper inuenit in eo omnia quecunq; reputant̃ digna ad veram amicitiaʒ. igitur taliſ amicitia eſt intranſmutabilis ſic ꝙ de facili non diſſoluitur. ⁊ etiam patet. quia talis amicitia eſt per ſe ⁊ non per accidenſ. ⁊ etiaʒ pʒ per hoc ꝙ talis amicitia eſt perfecta continenſ in ſe omnia que ad amicitiā requiruntur. vt ſuperius eſt ꝑbatum. ⁊ ſic patet exponens affirmatiua concluſionis. (In alijs autem alteri) negatiua exponens. ſ. ꝙ nulla alia amicitia ab amicitia bonorum eſt tranſmutabilis probat̃ per hoc ꝙ in alijs amicitijs contingit faciliter: ꝙ vnus amicorum in tali amicitia credat malum de alio: ⁊ ꝙ vnus iniuſtum faciat alteri. ⁊ per hoc ꝙ vnus credat maluʒ de alio aut ꝙ facit iniuſtum alteri. diſſoluit̃ amicitia: ⁊ ita alie amicitie ſunt de facili tranſmutabiles. et dicit ph̄s ꝙ ſm has amicitias. ſ. ꝑpter vtile ⁊ ꝑpter delectabile non ſunt aliqui vere dicendi amici. quia tamen homines conſueuerunt vocare tales amicos: qui ꝑpter vtile amant: ſicut dicitur eſſe amicitia inter ciuitateſ ꝑpter vtilitatē quā vna recipit ab alia ⁊ impugnando ꝯ inimicos ⁊ iuuando: ⁊ etiaʒ homines dicunt illos eē amicos qui diligunt ſe ꝑpter delectationē: ſic patet de pueris. vnde quia tales amantes ſe ꝑpter delectabile vel vtile coiter ab omnibus vocantur amici. ideo oportet ꝙ nos ſequendo cōſuetudinem coiter loquentiuʒ tales vocemus amicos.

Species autem amici

tie plures. ⁊ p̃mo quidem ⁊ principaliter bonorum. ⁊ ſm ꝙ boni. Reliquas autem ſm ſimilitudinem. ſm eniʒ ꝙ bonuʒ aliquid ⁊ ſimile aliquid ſic amici. Et enim delectabile bonum aliquod amatoribus dilectionū. Non omnino āt hec copulantur enim fiunt amici ꝑpter vtile ⁊ delectabile. Non enim omnino contingantur: que ſm accidens. In has autem ſpecies amicitia diſtributa. praui quidem erunt amici propter delectationem vel vtilem ſic ſimiles exiſtētes. Boni autem ꝑpter ſeipſos amici. ſcōʒ ꝙ. n. boni. Iſti quidem igitur ſimplr̃ amici. Illi aūt ſm accñs. ⁊ in aſſilat his.

Hec eſt tertia pars p̃ncipalis huius capli. in qua epylogat que dcā ſunt ⁊ narrat. 6 p̃narrat ꝙ pluref ſunt amicitie. ſ. que dicte ſūt. ſ. ꝑpter vtile delectabile ⁊ honeſtū. 2° narrat ꝙ amicitia bonoruʒ eſt p̃mo ⁊ p̃ncipaliter amicitia. ⁊ relique amicitie non dicunt̃ amicitie niſi ſm ſimilitudinem ad veram amicitiaʒ que ē ſoloruʒ bonoruʒ. 3° narrat moduʒ. quo iſte amicitie aſſilant̃ amicitie vere. ⁊ dicit ꝙ delectabile videtur eſſe quoddam bonum amatorib⁹ delectationuʒ. ⁊ ita h̄ amicitia habʒ aliquaʒ ſimilitudineʒ cuʒ amicitia que eſt ꝑp bonū ſimplr̃. Et eodem mō eſt de amicitia vtilis. vtilitas. n. videt̃ eſſe quoddā bonum amatoribus vtilita

tum.⁊ ita habet hec amicitia aliquam ſimilitu
dinez ad amicitiaz perfectam que eſt ꝓpter bo
num ſimplex.4.° narrat ꝙ he due amicitie.ſ.ꝓ
pter bonuz vtile ⁊ delectabile nõ ſemꝑ ꝯiungũ
tur.qñqꝫ enim eſt idez vtile ⁊ delectabile:ſz nõ
eſt ſemꝑ ita.vnde ſicut iſte due amicitie ſunt ami
citie per accñs:ita cõiunguntur per accñs ⁊ non
ſemꝑ (In has aũt ſpẽs)5.° narrat ꝙ cum amici
tia diſtribuatur in has ſpẽs iaz dictas praui pñt
eſſe amici ꝓpter vtile ⁊ ꝓpter delectabile.i hoc
ſiles exñtes.ſz hõi ꝓpter ſeipſos ſunt amici.ſũt
.n.amici ſm ꝙ boni.6.° narrat ꝙ boni ſm ꝙ bo
ni ſunt ſimplr amici:ſz alij amãtes ſe ꝓpter vti
le vel delectabile ſunt amici ſoluz per accidẽs
⁊ in aſſilari his.ſ.vere amicis.

Capitulũ quintum

in q̃ determinat de amicitia ſz ꝯparationez ad
actum eius ꝓpriũ qđ eſt ꝯuiuere.⁊ etiam oñ
ditur ꝙ amicitia nõ eſt paſſio ſz habitus.

Quemadmoduz aũt in virtutibus.hi quidem ſm habitum
hi autem ſcđz operatões boni dicũtur.ſic ⁊ i ami
citia.hi quidem.n.ꝯuiuentes gaudent ad inui
cem ⁊ tribuunt bona.Hi autẽ dormientes vel
ſeparati locis.non operãtur quidem.ſic autem
habent vt opari amicabilr.loca eniz non diſſol
uunt amicitiam ſimplr:ſed operatões. Si aũt
diuturna abſentia fiat:⁊ amicitie videtur obliui
onẽ facere.vnde dcm̃ eſt.multas vtiqꝫ amiciti
as non appellatio diſſoluit.Non videtur autẽ
neqꝫ ſenex neqꝫ ſerui amatiui eſſe.ꝓpter nõ ha
bere in ipſis qđ dilectionis.Nullus autem põt
per diem ꝯmorari cũ triſti.neqꝫ cũ ñ delẽabili.
Maxime.n.natura videtur triſte quidez fugere
appetere autẽ delectabile.Qui autem recipiũ
tur ad inuicem.non ꝯuiuentes aũt beniuolis aſ
ſimilantur magis q̃ꝫ amicis.Nihil.n.ſic eſt ami
corum vt cõuiuere.vtilitatez quidẽ.n.indigẽ
tes appetunt.ꝯmorari aũt ſimul per diem etiã
beati.Solitarijs quidez.n.eſſe his nequaquã
ꝯuenit.ꝯuerſari aũt ad inuicẽ non eſt nõ delẽa
biles exñtes.neqꝫ gaudentes eiſdez qđ ꝯnutri
tiua videtur habere.Maxime quidẽ igitur eſt ami
citia que bonoꝝ.queadmodũ multotiens dcm̃
eſt.videtur.n.amabile quidem ⁊ eligibile qđ ſim
pliciter bonũ vel delectabile.vnicuiqꝫ aũt qđ
ipſi tale.bonus aũt homo ꝓpter ambo hec.

Iſtud eſt 5us capus p̃mi tractatus in quo de
terminatur de amicitia ꝑ comparatiõem ad
eius actũ.⁊ cõtinet duas ptes p̃ncipales.In p̃
ma oſtenditur quis actus ẽ ꝓpinquiſſimus ami
citie.in ſcđa ibi (Aſſilatur autez amatio) oñditur
ꝙ amicitia eſt habitus.Prima pars cõtinet.4.
particulas.In p̃ma phs diſtinguit amicitiaz i
amicitiã ſm actuz ⁊ ſm habitũ.in ſcđa ibi (Si
aũt diuturna) oſtenditur qualr amicitia diſſolui
tur ꝓpter defectum actus.in.3.ibi (Nihil.n.ſic
amicoꝝ) oſtenditur ꝙ ꝯuiuere eſt ꝓpinquiſſimus
actus amicitie.in quarta.ibi (Aſſilatur autem
amatio) oſtenditur ꝙ amicitia eſt habitus ⁊ non
paſſio.In p̃ma igitur particula diſtinguit ami
citiam in amicitiam ſm actum ⁊ in amicitiaz ſm
habitum.d.ꝙ ſicut in virtutibus:quedam dicũ
tur ſm habitũ ⁊ quedã ſz actuz.aliqui.n.dicũ
tur fortes:qꝛ actu exercent opera fortitudinis
⁊ quidã dicuntur fortes non exercentes actũ for
titudinis habẽtes tamẽ habitũ ad exercendũ
opera fortitudinis:ita eſt de amicitia:ꝙ quidã
dicuntur amici:qꝛ actu exercent opera amicitie
ſe inuicem mutuo diligendo ⁊ bñfaciendo.⁊ q̄
dam dicuntur amici qꝛ non operãtur actu opera
amicitie:ſunt tñ ſic diſpoſiti per habituz:ꝙ ha
bent inclinationez ad operãdum huius opera
vt patet de amicis qñ dormiunt vel qñ ſeparã
tur ab inuicem ſm locum.Amicitia eniz nõ diſ
ſoluitur per diſtantiã locoruz:ſed opera amici
diſſoluitur per diſtãtiaz locoꝝ. Notanduz ꝙ
plures ſunt operatões amicitie.ſ.bñ velle bñ
facere ꝯcordare ꝯuiuere.⁊ q̃ꝫtum ad iſtam com
paratõez que ẽ ꝯuiuere diſſoluitur amicitia quã
tum ad operatõem ꝑ diſtãtiaz locorum.ſz ope
ratio que eſt beniuolentia ⁊ ẽt operatio que eſt
bñficientia non diſſoluitur per diſtantiaz loco
rũ (Si autez diuturna) hec eſt ſcđa particula.i
qua oſtendit ꝙ in quibuſdã diſſoluitur amici
tia ꝓpter defectum actus amicitie.⁊ hoc cõtin
git triplr.ſ.ꝓpter diuturnã abſentiaz amicorũ
ab inuicez.⁊ ꝓpter ineptitudinẽ quorũdam ad
opera amicitie.⁊ ꝓpter non ꝯuiuere ad inuicez
dicit igitur p̃mo ꝙ ſi abſentia amicoꝝ ab inuicez
ſit diuturna videtur facere obliuionez amicitie
p̃cedentis ſm ꝙ in ꝓuerbio dr multas amicitias
non appellatio diſſoluit. Intelligenda ſunt h̃
duo.p̃ ſm Lycon.non appellatio:in ꝓpoſito ac
cipitur ꝓ p̃uatione oppoſita appellationi.qñ eni
amici ſeparantur locis neuter appellat aliuz pro
prio noĩe.⁊ priuatio huiꝰ mutue appellatõis vi
detur obliuionez inducere ⁊ amicitiã diſſoluere.
2.° eſt intelligendum ꝙ ſicut habitus acquiſi
ti per conſuetudinez actuũ acquiruntur per con
ſuetudinẽ exercendi actus ꝯuenientes habitui
ita ꝓpter diſſuetudinẽ operandi delentur ⁊ de
ſtruuntur.ſicut.n.habitus per ꝯſuetudinẽ opeꝝ
acquiruntur.ita etiã per illud idem in eſſe cõſer
uantur.operatiões.n.ſunt cauſe habituuz.tam i
fieri q̃ꝫ in ꝯſeruari.⁊ ideo cum amicitia ſit habi
tus ex operibꝰ acquiſitus ſicut poſtea videbitur
oportet ꝙ ipſa per actus mutuos ꝯtinue in eſſe
ꝯſeruetur (Non videtur aũt neqꝫ ſenes) quidam ẽt
ñ ſunt amatiui.i.apti ad amandũ ſicut ſenes ⁊
ſeueri.i.homines auſteri ⁊ litigioſi ꝓpter hoc ꝙ
non ſunt apti ad actuz amicitie qui eſt ꝯuiuere
Parũ eniz inuenitur in eis de delectatõe.⁊ iđ de
difficili poſſunt cum alijs cõuiuere.Nullꝰ eni

põt ꝑ diem ꝯmorari cum triſti.neqꝫ cũ indelẽa
bili.maxime aũt videtur naturale hoĩbus ⁊ alijs
aĩalibus fugere triſte ⁊ appetere delectabile.⁊
poteſt hic poni ꝯclo.19.que eſt ꝙ neqꝫ ſenes nꝫ
ſeueri ſunt amatiui.i.apti ad amicitiaz que ꝓ
batur ſic.Qui non ſunt apti ad cõuiuendũ cuz
alijs non ſunt amatiui nec ad amicitiã apti.qđ
pꝫ qꝛ qui non ſunt apti ad actum maxie ꝓpriũ
amicitie non ſunt apti ad amicitiaz ⁊ actus ma
xime ꝓprius amicitie eſt cõuiuere.ſz nec ſenes
nec ſeueri ſũt apti ad cõuiuẽdũ cuz alijs.g̃ ⁊c̃.
minor pꝫ.qꝛ ſenes ⁊ ſeueri nõ delectantur:ſz ma
gis ꝯtriſtant eos cum quibꝰ viuunt.⁊ cum cõ
triſtante aut non delectãte nullus appetit diu
ꝯmorari. Intelligenduz ꝙ concluſio ⁊ mediũ
ꝓbans cõcluſionem debent intelligi non vlr.
ſz vt in pluribus.in maiori.n.parte ſenes non
ſũt amatiui:aliqui tñ ſũt amatiui ⁊ apti ad cõ
uiuendũ:qꝛ ſunt ilares ⁊ ꝯgaudentes de bõis
que alijs ꝯtingunt teſte meipſo. Sciendũ ꝙ ꝑ
diem in ꝓpoſito itelligit aliquod tempꝰ longuz
vt dicunt expoſitores. (Qui aũt recipiũt) ad
huc ꝓpter defectum actus amicitie cõtigit ꝙ
aliqui qui videntur eſſe amici non ſunt amici.v
bi gratia.Aliqui recipiunt ſe ad inuicez.in hoc
ꝙ vterqꝫ acceptat mores ⁊ ꝯuerſationẽ alteriꝰ
⁊ tamẽ ꝓpter aliquaz cãm nunquã ꝯuiuũt ad
inuicẽ.⁊ tales videntur eſſe amici ⁊ non ſũt ami
ci.ſz magis aſſimilantur beniuolis q̃ꝫ amicis.qꝛ
amicitia requirit ꝯuictum amicoꝝ ꝑ aliqđ tps
(Nichil eniz ſic eſt amicoꝝ) hec eſt tertia parti
cula in qua declarat quod prius ſuppoſuit.ſ.ꝙ
conuiuere eſt actus ꝓprijſſimus amicitie ⁊ hec
eſt concluſio 19 que probatur ſic. Ille actus quez
omnes amici appetunt in quacunqꝫ forma fue
rint videtur eſſe actus proprijſſimus amicitie.
ſed omnes amici in quacunqꝫ fortuna fuerint
appetunt ad inuicem conuiuere:igitur cõuiue
re eſt ꝓprijſſimus actus amicitie.maior patet
⁊ minor declaratur.Nam benefacere amico ⁊
recipe bonũ vtile ab amico:videtur eſſe propri
um amicitie:dictum eſt eniz ſupra:ꝙ duo actꝰ
pertinent ad amicitiam.ſ.conuiuere ⁊ retribue
re inuicez bona:hoc eſt facere vtilitatez amico
Sed iſtum 2us actũ non omnes amici querunt
ſed ſolum indigentes. Sed cõmorari ſimul ꝑ
diem.i.per longum tempus omnes amici appe
tunt:et beati ſeu boni.i.in bonis exterioribus
abũdantes quibus non ꝯuenit ꝙ ſint ſolitarij
nec poſſunt homies ſimul ꝯmorari niſi ſint mu
tuo ſibi inuicem delectabiles:⁊ ſi non gaudeãt
in eiſdem.Sed hec duo inueniũtur in his qui
diu inuicem conuixerunt.cuiuſmodi ſunt qui
ſimul connutriti ſunt. Intelligendum ꝙ inter
actus exteriores amicitie conuiuere eſt actus
proprijſſimus amicitie:tñ actus interior amici
tie vt beniuolentia ſeu bene amare eſt magis
proprius ⁊ principalior:quia ab habitu iterio
ri procedunt actus exteriores vt conuiuere be
nefacere ⁊c̃.2.° eſt intelligenduz:ſm philoſophũ
tractatu 3.° capitulo p̃ huius.ꝙ conuiuere qđ
eſt actus proprius amicitie non conſiſtit in ſi
morando ſolum: quomodo pecora conuiuunt
que paſcuntur in eodem cãpo vel prato:ſed cõ
uiuere qđ eſt proprius actus amicitie conſiſtit i
conuiuendo ſm communicationem ſermonũ ⁊ mẽ
tis.ſ.ex hoc ꝙ vnus per ſermones cõicat alte
ri quod eſt in ſuo intellectu.vnde illud ꝯuiue
re eſt ſm cõicationem ſermonũ ⁊ ſecretorum cor
dis (Maxime autem que bonorum) hec eſt 4.
particula prime partis:in qua philoſophus ꝓ
bat:ꝙ amicitia que eſt bonoꝝ eſt maxime eli
gibilis.⁊ hec eſt concluſio.20.que probatur ſic
Amabile ⁊ eligibile eſt duplex.ſ. quod eſt ſim
pliciter amabile ⁊ eligibile ⁊ qđ eſt alicui ama
bile ⁊ eligibile: ⁊ ex hoc poteſt ſic argui. Illud
quod eſt eligibile ſimpliciter ⁊ etiam alicui.ſ.
eligenti: illud eſt maxime eligibile: quia hẽt
omnes cauſas eligibilitatis.ſed amicitia bono
rum eſt ſimpliciter eligibilis: ⁊ eſt etiam eligi
bilis ipſi bono.igitur ⁊c̃.de hac ratione primo
ponit concluſionem:deinde virtutem minoris
dicens:bonus bono propter ambo hec.hoc eſt
bonus eſt amicus bonus amico bono propter
ambo hec.ſ.quia huius amicitia boni ad bõuz
eſt eligibilis propter hẽc duo.quia eſt ſimpli
citer eligibilis ⁊ quia eſt eligibilis bono.

Aſſimilatur enim amatio

quidem paſſioni.Amicitia autez habitui:ama
tio enim nõ minus ad inanimata eſt. Redamãt
autem cum electione. Electio autem ab habi
tu ⁊ bonũ volunt amicis:illorum gratia non ſm
paſſionem:ſed ſm habitum:⁊ amantes amicuz
ꝙ ipſis bonum amant:bonus eniz amicus fac
tus.bonum ſit cui amicus. Vterqꝫ igitur amat
⁊ quod ipſi bonum ⁊ eſſe tribuit volũtati ⁊ ſpe
ciei.dicitur enim amicitia equalitas.maxime
itaqꝫ ei que bonorum.hec exiſtunt.

Hec eſt.2.pars principalis huiꝰ capituli.
in qua declaratur ꝙ amicitia ſit habitus
⁊ non paſſio:hoc eni priꝰ ſuppoſuerat.ſ.ꝙ ami
citia dicitur ſm actuz ⁊ ſm habitum ⁊ manifeſtũ ẽ
ꝙ amicitia dicitur ſz actum.ideo ſolum probat
ꝙ amicitia dicitur ſcđm habitũ ⁊ cõtinet iſta
pars duas particulas.In prima proponit ⁊ ꝓ
bat intentionem ſuam.In.2.ibi (Et amantes
amicum) remouet quoddam dubium.In pria
igitur particula proponit intentionem dicens
ꝙ amatio aſſimilatur paſſioni ⁊ amicitie habi
tui ẽ eni amicitia ſimilis alijs habitibꝰ (Ama
tio enim) propoſita intentione philoſophus ꝓ
bat eam.ſ.ꝙ amicitia eſt habitus ⁊ hec eſt con
cluſio.21.que probatur dupliciter.p̃mo per dif
ferentiam inter amationem ⁊ amicitiam que ẽ
iſta.Amatio ſimpliciter poteſt eſſe ad ina[...]

ſicut dicimus aliquem amare vinuz vel aurū. ſed amicitia de qua loquimur non eſt ad inaiata. quia amicitia requirit redamationem que non eſt ſine electōne ꝑ hoc probatur ꝯ̄ſic. Oīs electio eſt ab habitu: ſed electio eſt ab amicitia igit̄ amicitia eſt habitus vel ſic. Oīs amicitia eſt cuz electione ⁊ oīs electio eſt ab habitu, igit̄ oīs amicitia eſt habitus. vel ſic. omne illud a q̄ eſt electio eſt habitus. amicitia eſt illud a quo eſt electio. g̊ ⁊c. Notandū eſt h̄ ꝙ electio accipitur tripliciter. ſ. large ſtricte ⁊ magis ſtricte. Electio large accepta eſt vnius pre alio vl̄ alijs voluntaria acceptio ſeu acceptatio ⁊ iſto modo omne quod fit voluntarie: ita ꝙ in poteſtate hominis eſt facere illud vel non facere dicit̄ fieri ex electione. ⁊ que fiunt ex paſſiōe. vt que fiunt ex ira vel concupiſcentia dicunt̄ fieri ex electione. alr̄ non imputarent̄ homini. et ſic oē īputabile homini. ⁊ omne ꝓ quo homo eſt laudandus vel vituperandus dicit̄ fieri ex electione. ⁊ ſic accipitur electio 3° topicoꝝ. Et euſtracius loquit̄ ſic ſup p̊⁹ ethico. in p̄n° d. ꝙ electō eſt duob⁹ ꝓpoſitis iudiciū hominis h̄ alteri p̄ponens. 2° accipitur electio ſtricte ⁊ electio ſic accepta eſt finis ꝯſilij. ⁊ omne eligibile hoc modo eſt preconſiliatuz. vt pꝫ ex 3° ethico. vbi d̄r ꝙ eligibile non ē quodcūq; volūtariū ſed volūtariū precōſiliatuz ⁊ electio ſic accepta eſt voluntas preconſiliata. ſ. actus voluntatis p̄conſiliatus. ⁊ loquēdo de electione ſic accepta: nō oꝫ ꝙ oīs electō ſit ab habitu. multa enī facim⁹ voluntarie ⁊ ex cōſilio que non facimus ex aliquo habitu. 3° accipitur electio magis ſtricte. ſ. p actu voluntatis ꝓcedente ab habitu inclinante voluntatez ad eligendū vnū pre alio pmpte ⁊ delectabilr̄. ⁊ ſic accipitur electio in ꝓpoſito cū dicit̄ ꝙ oīs electio eſt ab habitu. oīs. n. electio voluntatiſ que ē ab habitu amicitie fit pmpte ⁊ delectabilr̄ ⁊ faciliter (Et bona volūt amicis) 2° ꝓbatur eadē ꝯcluſio ſic. Quicūq; volūt bona amiciſ amicoꝝ gratia: volunt eis bona ſi ex paſſione ſꝫ ex habitu: ſed ex amicitia amici volunt bona amicis amicoꝝ gratia. vt manifeſtum eſt de amicitia per ſe ⁊ perfecta. igitur tal̄ amicitia non eſt paſſio ſꝫ habitus. Maior patꝫ q: cum paſſio pertineat ad appetituz ſenſitiuū non excedit ꝓpriuz bonuz amantis. ⁊ iō amicitia que eſt ad amicitiam amici gratia ⁊ non ſui ipſius gratia non eſt ex paſſione ſed ex habitu ⁊ minor pꝫ ex p̄cedentibus (Et amantes amicū) hec eſt 3a particula ſc̄d̄e partis. in qua ph̄us remouet quoddaz dubiū quod eſt tale. dictū eſt ſupra. vnicuiq; eſt amabile quod eſt ei bonum. igit̄ videt̄ ꝙ homo amet amicuz non gratia amici ſed gratia ſui. Iſtud dubium remouet. di. ꝙ amantes amicū amici gratia volunt ⁊ amant ſibiipſis bonum. Nam qn̄ ille qui eſt bonus in ſe eſt factus amicus alicui fit bonuz amico ſuo

amicuſ enī bonus eſt ſuo amico bon⁹. ⁊ ſic vterq; dum amat amicuz amat illud qđ eſt ſibi bonuz. ⁊ vterq; retribuet equale quantū ad volūtatez. inquantū vterq; vult vtriq; bonū. ⁊ quātuz ad ſpēm voluntatis vel amicitie. ſ. inquantuz vult ei bonuz non ſui ſꝫ illius gratia. amicitia enī quedaz equalitas ē que requirit mutuā amatōez. hec aūt que dicta ſunt maxie hn̄t veritatez de amicitia bonoꝝ. Notanduz ē h̄ ꝙ amicitia addit ſupra virtutē mutuitatē. Nā in qualibet virtute cōiter dicta ſufficiunt act⁹ vnius virtuoſi. ſꝫ in amicitia non ſufficit actuſ vnius: ſꝫ in amicitia requirunt̄ actus duoꝝ mutuo ſe amantiuz. iō ph̄s ſupra non dixit abſolute ꝙ amicitia eſt virtus. ſed dixit ꝙ eſt virtus: vel cuz virtute: q: addit ſupra oēm rōnem virtutis mutuā viciſſitudinē amandi.

Capitulum ſextum

in quo agitur de amicitia ꝑ ꝯparatōez ad eius ſubiecta: que ſunt ipſi amici. oſtendendo qui ſunt inepti: ⁊ qui apti ad amicitiaz. ⁊ de multitudine ⁊ diuiſiōe amicoꝝ q̄tuz ad diuerſa officia reſpectu eiuſdez hoīs.

In ſeueris autez et ſenilib⁹ minus fit amicitia: q̄to magis diſcoli ſunt ⁊ minus colloquijs gaudēt. hec enī maxime vident̄ eſſe amicabilia ⁊ factiua amicitie. ꝓpter qđ iuuenes fiunt amici cito. ſenes autez non. Non eniz fiunt amici quibus vtiq; non gaudent. Similiter autem neq; vtiq; ſeueri: ſed tales beniuoli ſunt ad inuicem. volūt. n. bona ⁊ obuiant ad neceſſitates. amici aūt non omnino ſunt ꝓpter non cōmorari. neq; gaudere ad inuicez: que vtiq; maxime eſſe videntur amicabilia.

Iſtud eſt 6⁹ cap⁹. in quo Ari. determinat đ amicitia ꝑ ꝯparatiōez ad eius ſubiecta. ſ. ꝑ ꝯparationē ad amicos ⁊ cōtinet. 4. partes principales. In p̄ma determinat de aptitudine ⁊ ineptitudine quorūdam ad amicitiaz. in ſc̄da ibi (Multis autē eſſe) determinat de mltitudine amicoꝝ. in. 3. ꝑte ibi (Qui aūt in poteſtatibus) determinat de diſtinctione amicoꝝ ad diuerſa officia deputatoꝝ reſpectu eiuſdē hominis. in quarta parte ibi (Sunt autez igit̄) ph̄s epylogando ꝯparat ſpēs amicitie ad inuicez oſtendendo ꝙ omnes ſpēs amicitie conſiſtunt i quadam equalitate. In p̄ma igitur parte dicit ꝙ ſenes ⁊ ſeueri tanto minus ſunt amici q̄to magis ſunt diſcoli. ſ. qui de ſeipſis p̄ſumentes ꝓpriuz ſenſuz cōſequunt̄. ⁊ ideo cum alijs nō multum loquunt̄ nec gaudent colloquijs alioꝝ ſibi ipſis intendentes nec cum alijs ꝯcordant et iſta maxime vident̄ eſſe opera amicitie ⁊ cauſatiua ipſius. ſ. ꝯcordia ⁊ colloquiū amicoꝝ. vn̄ breuiter ſenes ⁊ ſeueri ſunt inepti ad amicitiā ꝓpter defectum iſtorum duoꝝ actuū amicitie qui ſunt ꝯcordia ⁊ colloquiuz. hec eniz vident̄ maxime amabilia ⁊ factiue amicitie (Propter qđ iuuenes) ⁊ q: iuuenes multuz gaudent colloquijs: ⁊ de facili aſſentiunt alijſ cito fiunt amici qđ nō ꝯtingit de ſenibuſ. Non. n. pōt fieri amici aliquibus de quoꝝ ꝯuictu ⁊ colloquijs nō gaudent. ⁊ eadē rō eſt de ſeueris. qui. ſ. ſunt litigioſi ⁊ mordaces eoꝝ que ab alijs dicunt̄ vel agunt̄ (Sed tales) remouet dubium tale. nos videmus ꝙ ſenes ⁊ ſeueros multotiens alijs bn̄ facere qđ eſt opus amicitie. g̊ videt̄ ꝙ ſunt amici. Iſtud remouet ph̄s. d. ꝙ ſenes ⁊ ſeueri beuoli ſunt ad inuicez ⁊ etiā alijs eo: eo ꝙ volunt alijs bona in affectu ⁊ faciunt in effectu. Nam obuiant ad neceſſitates. hoc eſt ſuccurrūt alijſ in neceſſitatib⁹ eoꝝ. non tū vere ſunt amici ꝓpter hoc ꝙ non ꝯuiuunt neq; gaudent de ſocietate alioꝝ. q̄ vident̄ eē amicabilia. i. aicitie opa

Multis autez eſſe ami

cum ꝑ ꝑfectaz amicitiaz non contingit. queādmoduz neq; amare multas ſimul. aſſimilat̄. n. ſupabundantie. tale autē ad vnuz natum ē fieri. Multas autē ſimul eidez placere valde nō facile. forte aūt neq; bonum eſſe. Oportet autē ⁊ experiētiā accipere ⁊ in cōſuetudine fieri: qđ oīo difficile. ꝓpter vtile aūt ⁊ delectabil̄e multi placere ꝯtingit. multi. n. taleſ ⁊ in pauco tp̄e miniſtrationes. horum autez magis videt̄ amicitia que ꝓpter delectabile cum eodez ab ambobus fiant ⁊ gaudeant ad inuicem vel eiſdē quales iuuenum ſunt amicitie. minus quidē enī in his liberale. Que aūt ꝓpter vtile negociatoꝝ ⁊ beati aūt vtilib⁹ quidez nihil indigent delectabiliſ aūt. ꝯuiuere. n. volunt aliquibuſ. triſte aūt paucum quidē temp⁹ fuerunt. continue aūt vtiq; nullus ſuſtineret. neq; ipm̄ bonum: ſi triſte ipſi erit. ꝓpter qđ amicos delectabiles querūt. oꝫ aūt forte ⁊ bonos tales exiſtēs. et adhuc ſibi ipſis. ſic. n. ſibi ipſis exiſtūt q̄cūq; oꝫ aicis.

Hec eſt ſecunda ps p̄ncipal̄ huius capitl̄i. que eſt de multitudine amicoꝝ. ⁊ ꝯtinꝫ tres particulas. In p̄ma oſtendit ꝙ ꝑ ꝑfectam amicitiā que eſt bonoꝝ non cōtingit hr̄e mltos amicos. in 2a ibi (Propter vtile aūt) oſtēdit ꝙ ꝑ alias amicitias que ſūt ꝓpter vtile ⁊ delectabile ꝯtingit hr̄e plures amicos. in. 3. ꝑticl̄a ibi. (Harum aūt magis) ꝯparat ad inuicez amicoſ ꝑ has duas amicitias que ſunt ꝓpter vtile ⁊ delectabile. in p̄ma igitur particula oſdit ꝙ ſꝫ ꝑfectam amicitiā que eſt ꝓpter bonuz virtutis: non cōtingit aliquē eſſe multis amicuz. ⁊ hec ē ꝯcluſio. 2a. que ꝓbatur ſic. Amicitia ꝓpter bonuz virtutis eſt perfectiſſima ⁊ maxia: ⁊ ita hꝫ ſilitudinez cuiuſdā ſupabundantie in amādo. ſꝫ ſuperabundantia amoriſ nō eſt nata fieri ad multos ſꝫ ad vnū tm̄. quod. n. dicit̄ per ſuperabundātiā ꝯtingit vni ſoli. igit̄ ꝑ amicitiaz que eſt ꝓpter bonū virtutis non cōtingit aliquem ſimul eſſe multiſ amicuz. De iſta rōne. p̄mo ponit ꝯcluſionem. d. ꝙ ſꝫm perfectam amicitiam nō cōtigit aliquem habere multos aicoſ. queēadmodum nō ꝯtingit amare ſuperabūdanter amore venereo multas mulieres ſimul. deinde ponit maiorez. ⁊ poſtmodū minorez. Circa iſtā rōnem eſt intelligenduz ꝙ in amicitia q̄ ē virtus vel non eſt ſine virtute nō eſt ſuperabundantia vituperabilis. q: ſicut in extremo nō eſt mediū: ita in medio nō eſt aliquod extremoꝝ. ſ. vnius defectus vel in vnius exceſſus: ſꝫ amicitia ꝑfecta dicit̄ ſuperabundans reſpectu aliarū ſpērum amicitie. q: eſt maior ⁊ perfectior amicitia q̄ eſt amicitia ꝓpter vtile vel ꝓpter delectabile. 2° eſt intelligendū ꝙ aliqđ dicitur per ſuperabundantiā dupl̄r. Nam ſupabundantia ſignificat̄ ꝑ nomē ſuperlatiui gradus ⁊ ſuperlatiuus graduſ exponit̄ dupliciter. vno° poſitiue ⁊ ſic dicit exceſſum reſpectu oīuz aliorum reſpectu quoruz fit ꝯparatio. Alio mō exponit̄ negatiue. ⁊ ſic dicit negatōem exceſſuſ cuiuſcunq; alterius. verbi gratia. ſic dicendo Sortes eſt albiſſimus hominuz. hec propoſitō hꝫ duplicem intellectū. Si. n. iſte ſuperlatiuuſ exponitur poitiue. tunc denotat̄ ꝙ ſoꝛ. excedit oēs alios hoīes i albedie: ſi expōat̄ negatie: tc̄ denōt̄ ꝙ ſoꝛ. ē ita alb⁹ ꝙ n⁹ hō ē albioꝛ ſorte. Dico igr̄ ꝙ illud qđ dr̄ per ſupabūdantiā poſitiue cōuenit vni ſoli. ſꝫ illud qđ dicitur per ſupabūtiaz negatiue poteſt pluribus ꝯuenire. ſicut pꝫ genus generaliſſimum per ſuperabundantiaz negatiue: quia genus generaliſſimum dicitur quod eſt ita generale: ꝙ nihil eſt generalius illo. ⁊ tn̄ ſunt plura genera generaliſſima. 3° eſt intelligendum ꝙ amicitia perfecta que eſt ad amicum non dicit̄ per ſuperabundantiam ſimpliciter. neq; poſitiue neq; negatiue. non enim amicus ꝓpter bonum virtutis maxime amat amicum. ſic ꝙ illa amicitia excedit omnē aliā nec ſic: ꝙ illa amicitia que eſt ad amicuz nō excedit̄ ab aliqua alia amicitia. Nam virtuoſus magis amat ſeipm̄ q̄ aliquē alium virtuoſum. quia vt patebit in 9° huiuſ. virtuoſus maxime amat ſeipm̄. Ex iſtis patet ꝙ illa ratio p̄ma nō eſt demonſtratiua: ſꝫ tm̄ ꝓbabilis. vnde hec ratio ꝓbat ꝙ ſꝫm perfectam amicitiam non ꝯtingit aliquem habere niſi vnum amicū: quod nō eſt verum vt cōiter dicitur. ideo hec ratio non ē demonſtratiua (Multos aūt ſimul eidez) 2° ꝓbatur eadem ꝯcluſio ſic. ſꝫm amicitiam perfectam amici ſibi inuicem valde placent. ſꝫ non ē facile ꝙ multi ſimul valde placeant eidem. duꝫ enim vnus multum placet difficile eſt alium multum placere. ⁊ forte non eſſet bonuz ⁊ expediens: vt vni homini multi valde placerent. q: dum multis intenderet nō poſſet ſibi ipſi inten

dere (Oportꝫ aũt ⁊ experientiaſ) 3ᵒ ꝓbatur ꝯᵒ ſic. Ad hoc ꝙ aliquis ſit amicus: ſꝫ amiciciam ꝑfectam oꝫ ex cõſuetudine ⁊ per longũ tempꝰ experientiã accipere de amico. ſꝫ accipere experientiã ex cõſuetudine de multis ⁊ per longũ tẽpus eſt valde difficile. nõ igiẗ ſm amicitiã perfectam ꝯtingit aliquẽ eſſe multis amicuꝫ. Iſte due rõnes ꝓbant ꝙ non eſt facile aliquem eſſe amicum pl'imis ſm ꝑfectam amicitiaꝫ. non tñ ꝓbãt ĩpoſſibilitateꝫ. ſ. ꝙ ĩpoſſibile ſit aliquẽ eẽ amicum duobus vel tribus ſ perfectam amicitiam: vnde in 9ᵒ huius tractatu 3ᵒ caᵒ i. inducit philoſophus iſtam queſtionem. vtrum contingat aliqueꝫ eſſe amicum plurimis ⁊ iſtam q̃ſtionem determinat ꝙ non contingit aliqueꝫ ſ perfectam amicitiam eſſe amicum valde multis. hoc enim eſſet valde difficile ⁊ minus oneroſuꝫ. plures tñ poſſunt eſſe amici. ſ. tot. cum quibus poteſt quis bene conuiuere cõicando cum eis colloquijs ⁊ mente. ſ. ſecreta cordis eis cõicando ⁊ ꝓpalando: ſed hec determinatio multitudinis amicorum non eſt numeraliter: ſed ſꝫ ratõnem: vt ſint tot cum quibus poteſt conuiuere. vbi dicit Lycoñ. ſic videtur aũt ut numeraliter dicatur eẽ multitudo amicorum determinata in duobus vel in tribus ad plus. hec ille. Et mihi videtur ex quo amicitia eſt mutua ⁊ non latens requirens ꝙ vterqꝫ amicorum cognoſcat alium in virtute ⁊ ſciat alium eſſe amicum eius ad qᵭ ſciendum requiritur magis experientia mlẗi temporis non eſt bñ poſſibile aliquem habere pluresſ amicos ꝓut phs loquitur ħ de amicis. Et credo ꝙ ſi quis plures amicos habuerit quẽlibet illorum diligeret minus ꝙ̃ vnum ſolum ſi haberet: nec velle debet homo ꝙ amicitia quã habet ad amicum diminuat̃. ⁊ ideo habens amicum propter bonum virtutis non vult habere multos nec aliuꝫ. ⁊ hoc credo eſſe verum de amicitia perfecta. Poteſt tamen idem homo pl'imis eẽ beniuolꝰ: ⁊ ꝓpter boꝰ virtutis quod in eis percipit nec eſt numerus beniuolorũ determinatus. ſed amicoruꝫ oportꝫ numerum eſſe determinatum ꝓpter experientiam ⁊ cognitioneꝫ de redamatõe. de his videbitur plus in 9ᵒ huiꝰ (Propter vtile) hec eſt ſa particula ſecunde partis. in qua oſtenditur ꝙ in alijs duabus ſpẽbus amicitie. ſ. que ſunt ꝓpter vtile ⁊ delectabile ꝯtingit aliqueꝫ habere plures amicoſ: ⁊ poteſt hic poni ꝯcluſio. 23. ſ. ꝙ ſm amicitiaꝫ ꝓpter vtile ⁊ delectabile poſſibile eſt aliquem habere plures amicos. ⁊ hec concluſio ꝓbatur dupliciter. ꝑ per hoc ꝙ multi inueniunt̃ tales qui a multis recipiunt vtilitates ⁊ delectationes. de vtilitate patꝫ in negociatoribus. ſ. mercatorum. quoruꝫ vnus a multis recipit vtilitateꝫ. Et quantuꝫ ad delectatationeꝫ etiam patet idem: quia idem eſt multis delectabilis: ⁊ a multis recipiens delectationes.

ex quo ꝗ ita eſt. poſſibile eſt ꝙ ſit ita. 2ᵒ ꝓbatur concluſio ꝑ hoc ꝙ ad amicitiam ꝓpter vtile et delectabile non requiritur experientia longi tẽporis: ſꝫ a pauco tempore poteſt quis recipere a multis delectatiões ⁊ vtilitates ⁊ ſcire ſe hiꝰ recepiſſe a multis ⁊ ꝯſilia velle eis retribuere.

Notandũ ꝙ illud qᵭ dictuꝫ eſt ħ. ꝙ cõtingit habere plures amicos ꝓpter vtile ⁊ delectabile non repugnat ei quod dictum eſt in 9ᵒ huiꝰ. qꝛ ibi intendit ꝙ in amicitia vtilis ⁊ delectabilis non eſt bonum nec neceſſariuꝫ habere multitudineꝫ ĩmoderataꝫ amicorum: ⁊ ita non eſt opus plurimis amicis. Sꝫ hic intẽdit ꝙ in amicitijs ꝓpter vtile ⁊ delectabile eſt poſſibile ⁊ forte vtile habere plures amicos in multitudine moderata: vt duo vel tres vel quatuor (Horũ aũt) hec eſt. 3. particula. in qua ꝯparat ad inuicem amicos duaꝝ amicitiarum. ſ. ꝓpter vtile ⁊ delectabile. ⁊ ꝑ proponit intẽtionem ſuã dicẽs ꝙ iter amicos qui poſſunt eſſe multi qui. ſ. ſũt amici propter delectabile ⁊ vtile magis eſt amicitia que eſt ꝓpter delectabile: ꝙ̃ illa q̃ eſt propter vtile. ⁊ hoc eſt veruꝫ: cum eadem ambobꝰ amicis fiat ita ꝙ vterqꝫ exhibeat alteri delectationem: ⁊ propter hoc ſe amant: qꝛ tunc in eiſdem gaudent quod eſt proprium amicitie: tũc enim eſt inter amicos maior vnitaſ quãdo gaudent eiſdem ꝙ̃ quando gaudẽt ĩ diuerſis. Maior eſt enĩ amicitia ⁊ maior vnitas: quãdo vterqꝫ amicorum exhibet alteri delectationem: ⁊ ĩ hoc gaudent. ꝙ̃ quãdo ex vna parte delectabile exhibetur: ⁊ ex alia parte vtile talis eniꝫ eſt amicitia iuuenum quorum vterqꝫ amat alterũ propter delectationem (Magis enim in his) probat qᵭ propoſuit. ſ. ꝙ amicitia ꝓpter delectabile ex vtraqꝫ parte eſt potior: ꝙ̃ amicitia propter vtile. ⁊ hec eſt concluſio. 24. que probatur dupliciter. primo ſic. Illa amicitia que eſt magis laudabilis ⁊ liberalis eſt potior: qꝛ magis aſſimilatur perfecte amicitie que eſt bonoruꝫ. ſed amicitia que eſt propter delectabile ẽ magis laudabilis ⁊ liberalis ꝙ̃ amicitia que eſt ꝓpter vtile. qᵭ patet quia qui amat aliqueꝫ propter hoc ꝙ eſt ſibi delectabilis magis liberaliter magis propter ſe amat illum: ꝙ̃ ille qui ſoꝰ amat aliquem propter vtile. vt propter lucrũ talis enim amicitia eſt propter rem exteriorẽ: ⁊ eſt negotiatorum vel mercatorum qui commutant adinuicem res exteriores (Et beati) 2ᵒ ꝓbatur eadem concluſio ſic. Illa amicitia q̃ pluribus ⁊ maioribus eſt neceſſaria eſt potior. ſed amicitia propter delectabile pluribus ⁊ maioribus ⁊ melioribꝰ eſt neceſſaria: ꝙ̃ amicitia ꝓpter vtile. igitur amicitia propter delectabile ẽ potior ꝙ̃ amicitia propter vtile. Maior patet. ⁊ minor probatur quantum ad vtranqꝫ ſui ptẽ. Primo quia amicitia propter delectabile ẽ neceſſaria melioribus. Nam beati. i. homines in

bonis abundantes non indigent amicis vtilibus: cum enim ſibi ſint ſufficientes non idigẽt recipere vtilitatem ab alijs: ſꝫ indigent amicis delectationibus: quia oportꝫ ꝙ cum aliquibꝰ cõuiuant. quod non põt eſſe ſine delectatione. ꝑ modicũ. n. tẽpus ſuſtinent triſte: ſꝫ diu nõ poſſunt ſuſtinere triſte nec ꝯuiuere cum triſti ⁊ ſic pꝫ vna pars minoris ⁊ alia pars ꝙ amicitia ꝓpter delẽtabile eſt plibꝰ neceſſaria ꝙ̃ amicitia ꝑꝑ vtile. pꝫ. quia amicitia ꝓpter delectabile eſt omnibus hoĩbus neceſſaria. et amicitia ꝓpter vtile non eſt oĩbus neceſſaria. vt ꝓbatum eſt. ꝗ ⁊c. ꝙ aũt amicitia ꝓpter delectabile ſit oĩbus neceſſaria. pꝫ. quia neceſſariuꝫ eſt homini cõuiuere cũ alijs. Nullus. n. homo eſt ſibi ſufficiens quantuꝫ ad oĩa quibꝰ indiget. vñ homo naturaliter eſt animal polliticuꝫ ⁊ ciuile: ſed nullus homo poteſt ꝯtinue cõuiuere cuꝫ triſti vel cum cõtriſtante: nec etiã continue ſuſtinere. imo ſi ipꝫ honeſtuꝫ eſſet triſte vel non delectabile nullꝰ continue illud ſuſtineret. ⁊ ꝓpter hoc credimus ꝙ homines qui non delectant̃ in operibꝰ virtutũ non poſſunt ĩ eis ꝑſeuerare. ⁊ ita pꝫ ꝙ amicitia ꝓpter delectabile eſt oĩbus neceſſaria. (Propter qᵭ amicos) ⁊ qꝛ nullus ſuſtineret diu boꝰ honeſtuꝫ ſi eſſet triſte. ꝓpter hoc virtuoſi querunt amicos delectabileſ eis: ⁊ ꝓpter hoc ꝙ oꝫ eos eſſe delectabiles: oꝫ ꝙ ſint boni ſm ſe. ⁊ ẽt oꝫ ꝙ ſint boni ſibi inuiceꝫ. ſic enĩ habebunt oĩa que ad amicitiã requiruntur.

Qui autẽ in potenti

bus diuiſis vident̃ vti amicis. alij. n. ipſis ſunt vtiles: ⁊ alteri delectabiles. ambo aũt ideꝫ nõ oĩo. neqꝫ. n. delectabiles cuꝫ virtute querũt. nꝫ vtiles in bona: ſꝫ hos quideꝫ eutrapelios delectabile appetentes. hos aũt deuios operari qᵭ preceptũ eſt. hec aũt non omnino fiũt in eodeꝫ delectabilis autẽ ⁊ vtilis ſimul dcm̃ eſt qm̃ ſtudioſus. Sꝫ ſupexcellenti non fit talis amicus. ſi non ⁊ virtute ſupexcellet̃. ſi aũt non non adequat ſm anologũ ſuperexcelſus. nõ oĩo autem ꝯſueuerunt tales fieri.

Hec eſt tertia pars ꝑncipalis huiꝰ capitli. in qua agitur de diuiſiõe amicoꝝ deputatoꝝ ad diuerſa officia. reſpectu eiuſdem hoĩs ⁊ cõtinet duas particulas. In ꝑma ꝓponit intentionẽ ⁊ oſtendit ꝓpoſitũ. in ſecunda ibi (Delectabilis aũt ⁊ vtilis) rñdet cuidam obiectõi In ꝑma igitur particula ꝓponit intentionẽ. d. ꝙ hoĩes in ptãtibus cõſtituti: vt cõiter vtunt̃ diuerſis amicis ad vtilitateꝫ ⁊ ad delectatõeꝫ ⁊ hec eſt ꝯᵒ 25. que ꝓbatur ſic. Soli virtuoſi ſũt ſibi vtiles ⁊ delectabiles. vt pꝫ ex ꝑcedentibus ſꝫ hoĩes in poteſtatibus conſtituti vt cõiter nõ querunt amicos delectabiles ſm virtuteꝫ. hec enĩ delectatio hꝫ vtilitateꝫ annexam: neqꝫ querunt vt cõiter amicos vtiles ad bõa honeſta. q̃ quidẽ vtilitas habꝫ delectationẽ annexaꝫ. ig̃ homines in poteſtatibus cõſtituti vt cõiter diuerſis amicis vtunt̃ ad vtilitateꝫ ⁊ ad delectationẽ. minor declarat̃ ſic. homines in ptãtibus conſtituti. vt cõiter ad delectationeꝫ vtunt̃ eutrapellis. i. bene ſe habentibus circa ludos et hiſtrionibus. ſꝫ ad vtilitateꝫ appetunt deuios ⁊ eis vtunt̃ ad exequendum ꝑceptum domini: qᵭcunqꝫ illᵭ preceptũ fuerit ſiue boꝰ ſiu malũ ſiue iuſtuꝫ ſiue iniuſtum. ⁊ iſta vt cõiter non ſũt ſimul in eodem. ſ. induſtria ad exequendũ preceptum ⁊ iocularitas. homines enim induſtrij ad exequendum negocia non dant ſe vt cõiter iocis: ſꝫ magis ad induſtrie operanduꝫ. qᵭ preceptum eſt. Intelligendum ꝙ per deuios intelligit phus induſtrios ſeu ingenioſos qui poſſunt faciliter inuenire meꝰ ad finem intentuꝫ ſiue ille finis ſit bonus ſiue maluſ. vnde tã prudens ꝙ̃ aſtutus eſt deuius. qꝛ vterqꝫ habet habitum ad inueniendũ facilr̃ medium ad finẽ intentum. ſꝫ differunt in hoc: quia prudens hꝫ habitum inueniendi mediuꝫ ⁊ viam ad finem bonum: ſꝫ aſtutus habꝫ habitũ inueniendi medium ad finem malum. vt pꝫ ex 6ᵒ huiꝰ (Delectabilis aũt) hec eſt ſcᵭa particula. in qua phs rñdet cuidaꝫ obiectioni que poſſet fieri. que talis eſt. poſſet eniꝫ aliquis dicere ꝙ potentibus idem homines ſunt amici delectabiles ⁊ vtileſ ⁊ ita ſtudioſus ⁊ virtuoſus ſimul eſt delectabilis ⁊ vtilis. ⁊ ita ſtudioſus poteſt eſſe ſimul potenti amicus delectabilis ⁊ vtilis. et ita idem poſſũt eſſe amici delectabiles ⁊ vtiles hominibus in ptãtibus conſtituti (Superexcellenti) remouet iſtam obiectionem. d. ꝙ ſuperexcellẽter potenti virtuoſus nõ ſit amicus niſi virtuoſus a potente cognoſcatur ĩ virtute ſuperexcellens. ſic enim adequatur ſm anologuꝫ. ⁊ aliter non. poteſt enim virtuoſus tm̃ in virtute excedere potentem quantuꝫ potens excedit virtuoſum in potentia ⁊ diuitijs. ⁊ ſic poſſunt fieri amici. Si aũt excellenter potens non excedatur in virtute a virtuoſo ⁊ virtuoſus mltũ excedat̃ in poteſtate a potente non fit adequatio. vnde non fit cõiter adequatio ſ anologum exceſſus inter potentem ⁊ virtuoſum. quia potens vt cõmuniter non defert virtuoſo excedenti in virtute ſcᵭm dignitateꝫ: ſicut virtuoſus defert potenti. Intelligendum eſt ꝙ intentio philoſophi non eſt ꝙ virtuoſus non poſſit eſſe amicus potenti ſeu diuiti: ſꝫ ꝙ hoc raro contingit. quia non contingit niſi a potente cognoſcatur ꝙ virtuoſus excellenter excedit ipſum potentem in virtute. aliter enim non adequaretur exceſſus ſm ꝓportionem.

Sũt autem igitur decẽ amicitie ĩ eq̃litate.

eadem enim fiunt ab ambobus. ⁊ volũt ad inuicem. vel alterum ꝑ altero commutant

puta delectationem ꝓ vtilitate. Qm̄ autē ⁊ minus ſunt he amicitie: ⁊ manent: dcm̄ eſt. videntur autem ⁊ per ſilitudinem ⁊ diſſimilitudinez eiuſdem ⁊ eſſe ⁊ non eſſe amicitie. ẜʒ ſimilitudinem.n. eius que eſt ẜm virtutem videnꞇ amicitie. hec quid.n. delectabile hʒ ħ āt vtle. hec aūt exiſtunt ⁊ illi. In eo aūt qđ eſt hanc quidem impermutabilez ⁊ manſiuam eſſe. hanc autem velociter tranſcendere. alyſqʒ differre multis nō videtur amicitie ꝓpter diſſimilitudinem illiꝰ

Hec eſt. 4. pars huius capituli. in qua philoſophus quaſi epylogando cōparat ſpecies amicitie ad inuicem. d. ꝑmo ꝙ omnes predicte ſpēs amicitie conſiſtunt in equalitate. et quia hoc eſt manifeſtum de amicitia: que eſt ꝓpter bonum virtutis: declarat ꝙ alie amicitie .ſ. amicitia vtilis ⁊ amicitia delectabilis. conſiſtunt in equalitate. ⁊ hec eſt cōcluſio. 26. que ꝓbatur ſic. illa ẜm que amici eadem vel equalia ſibi inuicem volunt ⁊ faciunt conſiſtunt in eq̄litate: ſed ſcđm amicitiam vtilis ⁊ delectabilis amici eadem ſibi inuicem volunt ⁊ faciunt. igitur amicitia vtilis ⁊ delectabiliſ conſiſtit in eq̄litate. maior eſt manifeſta. ⁊ minor pʒ. quia ẜm amicitiam vtilis ⁊ delectabilis amici eadez vł equalia ſeu ꝓportionabilia ſibi volunt ⁊ faciūt recōpenſantes delectationez ꝓ delectatōe aut vtilitatez ꝓ vtilitate. aut vtilitatē ꝓ delcatōe: aut delectationem ꝓ vtilitate (Quoniaʒ at. minus) ex predictis etiam patet ꝙ he due amicitie que ſunt vtilis ⁊ delectabilis ſunt minꝰ amicitie ⁊ minꝰ permanſiue q̄ʒ amicitia perfecta q̄ eſt bonorum. ſecūdum cuius ſimilitudinem et diſſimilitudinem videntur eſſe amicitie et non eſſe amicitie. ſunt enim ſimiles amicitie perfecte in hoc ꝙ vna habet delectabile ⁊ alia vtile ⁊ amicitia perfecta habet vtrunqʒ .ſ. delectabile ⁊ vtile. ⁊ ſcđm hanc ſilitudinem videntur eē amicitie. Quantum autem ad alia ſunt diſſimiles. Nam perfecta amicitia eſt intranſmutabilis ⁊ permanſiua. alie autē due amicitie velociter tranſmutanꞇ. differunt aūt in multis alys. vt patet ex predictiſ ⁊ per hanc diſſimilitudiēz non videnꞇ eſſe amicitie. Ex predictis patet. ꝙ ſpecies amicitie de quibus eſt determinatū cōſiſtunt in equalitate: ita ꝙ ſunt inter perſonas equales.

Tractatus ſecūdus

libri octaui de amicitia perſonarum inequaliū .ſ. ſuperexcedentis ⁊ ſuperexceſſi continens. 6. capitula. Capitulum ꝑmum de diuerſitate ſpecieruʒ amicitie ſuperexcedentiuʒ ⁊ ſuperexceſſorum ⁊ de conſeruatione earum (Multi autē videntur (Capitulum 2ꝰ eſt de iſtis operibus amicitie. que ſūt amare ⁊ amari qualiter ſe habent ad amicitiam (Videntur autem quemadmodum) Capitulum 3ꝰ qualiter ſpecies amicitie ſe habent ad cōicationeʒ pollitıcaʒ (Pollitice autem ſpecies) Capitulum 4ꝰ de diſtinctione ſpecieruʒ pollitice ⁊ iconomice cōicationis. (Secūdum vnāquāqʒ autez) Capitulum 5ꝰ de diſtinctione ſpecieruʒ amicitie ẜm diſtinctionez ſpecierum cōicationis pollitice (In cōmunicatione quidem igitur) Capitulum 6ꝰ de ſubdiuiſione ſpecierum amicitie acceptaruʒ ẜ pollitıcas cōicationes.

Capitulum primum

in quo oſtenditur ꝙ ſuperabundantiū differentium ſpecie ad ſuos correlatiuos ſuperexceſſus ⁊ ſuperexcedentis ad ſuperexceſſuʒ. ⁊ econuerſo ſunt amationes ⁊ amicitie ſpecie differentes ⁊ qualiter ⁊ per que huiuſmodi amicitia: que eſt ſcđm ſuperabundantiam conſeruatur. quia ſcđm hoc quod eſt amare ⁊ amari proportionaliter ⁊ ꝙ inter multum diſtantes non eſt amicitia. ex quo dubitat. vtrum amicus velit amico maximū bonuʒ.

Altera aūt amicitie eſt ſpecies que ſecundū ſuperabundātiam. puta patris ad filium, ⁊ totaliter ſeniori ad minorem viroqʒ ad vxorem ⁊ omni imperāti ad imperatum. differunt autem ħ ad inuicē. non.n. eadem parentibus ad filios. ⁊ imperātibus ad imperatoſ. ſʒ neqʒ patri ad filiuʒ ⁊ filio ad patrem. ⁊ neqʒ viro ad vxorem. ⁊ neqʒ vxori ad virum. Altera enim vtriqʒ hoꝝ virtus ⁊ opꝰ altera autem ⁊ ꝓpter que amant. altere igitur ⁊ amationes ⁊ amicitie.

Iſtud eſt primum capituluʒ ſecundi tractatus. in quo incipit determiare de amicitia que eſt ſcđm ſuperabundantiam. que .ſ. eſt ſuperexcedentis ad ſuperexceſſum. ⁊ continet tres partes principales. In prima ꝓponit intentionez ⁊ probat huiuſmodi amicitias eſſe ſpecie differentes. in ſecunda ibi (Eandem quidem vtiqʒ) agit de conſeruatione talis amicitie oſtendendo. per que ⁊ qualiter conſeruatur. in tertia ibi (Unde ⁊ dubitabiliter) monet ⁊ ſoluit dubitationē. qua dubitatur. an homo velit amico ſuo maximum bonum. in prima igitur parte ꝓponit intentionē ⁊ probat iſtas amicitias ſecūdū ſuperabundātias ſpecie inter ſe differre. ⁊ etiā ab alys dicens ꝙ preter predictas amicitias. quibus determinauit: que conſiſtunt in equalitate. que ſcilicet ſunt ſilium ſecundum veritatem vel delectationem vel vtilitatem eſt quedam altera ſpecies amicitie. que eſt ſecundum ſuperabundantiam. vt amicitia que eſt ſuperexcedentis ad ſuperexceſſum. ſicut amicitia q̄ eſt patris ad filium: ⁊ imperantis ad imperatum ⁊ viri ad vxorem. iſte enī amicitie que ſūt ſuperexcedentis ad ſuperexceſſuʒ: vel ecōuerſo differunt ab alys amicitys prius dictis que ſunt inter equales (Differunt autem) iſte etiaʒ amicitie que ſunt ſcđm ſuperabundantiaʒ differunt ẜm ſpecieʒ. Amicitia enī que eſt p̄ris ad filium eſt alia ẜm ſpēm ab amicitia: que eſt imperantis ad imperatum ſeu dnī ad ſeruum. et alia eſt amicitia patris ad filium. ⁊ alia fily ad patrem. alia viri ad vxorem ⁊ alia vxoris ad virum (Altera eniʒ vnicuiqʒ) ꝙ aūt ſuperexcedētium differentium ſpecie: ⁊ ſuperexcedentiſ ad ſuperexceſſuʒ ⁊ econuerſo ſunt amicitie ſpecie diuerſe ꝓbat philoſophus. et hec eſt concluſio 27. que ꝓbatur dupliciter. ꝑmo ſic. Quicunqʒ habent virtutes. i. poteſtates et opera diuerſa ſpecie illorum amicitie ſunt ſpecie diuerſe. ſed ſuperexcedentes differentes ſpecie. ⁊ ſimiliter ſuperexcedēs ⁊ ſuperexceſſum. ⁊ econuerſo habent potentias ⁊ opera ſpecie diuerſa. igitur illorum amicitie ſunt ſpecie diuerſe. Maiorem ſupponit philoſophus tanq̄ʒ manifeſtā. Nam ea que ſunt eiuſdem ſpeciei inquantum huiuſmodi habent potentias ⁊ opera eiuſdem ſpeciei. ⁊ minor patet. Nam ſuperexcedentes diuerſi ſpecie habent potentias ⁊ opera ad ſuperexceſſa diuerſa ſpecie. aliam enim potentiā ⁊ operationem ẜm ſpeciem habet rex ad ſubditos. ⁊ aliam pater ad filios. ⁊ aliam potentiam ⁊ operationem habet pater ad filium ⁊ aliam habet filius ad patrem. ⁊ alia eſt potentia ⁊ operatiō viri ad vxorem ⁊ aliam vxoris ad virum. ⁊ iſta ſunt de ſe manifeſta. Intelligendū ꝙ iſta cōcluſio includit in ſe duas concluſiones partiales prima eſt ꝙ amici ſuperexcellentes diuerſi ſpecie habēt ad ſuperexceſſos amicitias diuerſas ſpecie. vt patris ad filiuʒ viri ad vxorem ſunt amicitie ſpecie diuerſe. Secūda eſt ꝙ amicitia ſuperexcedentis ad ſuperexceſſum eſt alia ſpecie ab amicitia que eſt ſuperexceſſi ad ſuperexcedentem. Amicitia enim patris ad filium eſt alia ſecundum ſpeciem ab amicitia que eſt fily ad patrem. quia aliud ⁊ aliud ſcđʒ ſpeciem eſt opus vtriuſqʒ ad alteruʒ. pater eniʒ habet educare ⁊ nutrire filios: fily habent exhibere reuerentiā patri (Et altera ꝓpter que) 2º. ꝓbatur eadem ꝯº. ſic. ſecundum rationes amandi diuerſas ſpecie ſunt diuerſe amatiōes ⁊ diuerſe amicitie ſpecie: ſed ſuperexcedentiuʒ ſpecie differētium ad ſuperexceſſos ſunt rationes amandi differentes ſpecie. Ratio enim amandi patris ad filium eſt alia ſcđm ſpeciem a ratione amandi quā habet dominus ad ſeruum. Ratio eniʒ propter quam pater amat filium eſt quia eſt đ eius ſubſtantia. ſed ratio amandi quā habʒ dominus ad ſeruum eſt vtile ſeruitium quod dominus habʒ a ſeruo. ⁊ alia ratio eſt ſcđm ſpeciē ꝓpter quā pater amat filium. ⁊ alia ꝓpter quā filius amat patrem. ꝗ ⁊c.

Eadem quidem vtiqʒ. neqʒ fiunt vtriqʒ ab vtrocʒ. neqʒ oportet queri. Cū autem parentibus quidez fily retribuunt que oportet generantibus. parentes autem filys que oportet filys: manſiua taliū ⁊ epyicbe, erit amicitia. Analogon autem ſi omnibus ſecundum ſuperabundantiam exn̄tibus amicitys ⁊ amationem oportet fieri. puta meliorem magis amari q̄ʒ amare. ⁊ vtiliorem et aliorum vnunquodqʒ ſimiliter. cum enim ſecundum dignitatem amatio fiat. ⁊ fit aliqualiter equalitas qđ vtiqʒ amicitie eſſe videtur. Non ſimiliter eniʒ equale ⁊ in iuſtis ⁊ in amicitia videtur ꝯuenire. Eſt enim in iuſtis quidem equale. primo ꝙ ſecundum dignitatem. quod autem ẜm quantuʒ ſecundo. In amicitia autez qđ quidē ſecundum quantum primo. quod autem ſecūdum dignitatem ſecundo. Manifeſtum autez ſi multa diſtantia fiat virtutis vel malicie vel abundantie alicuius alterius. non eniʒ adhuc amati ſunt: ſed neqʒ dignificant. Manifeſtum autem hoc in dys. plurium enim iſti omnibus bonis ſuperexcellunt. manifeſtum autem ⁊ in regibus. Non enim his dignificant eſſe amati quia multum deteriores. neqʒ optimis neqʒ ſapientiſſimis qui nullo digni. Certa quidem in talibus igitur non eſt diffinitio. vſquequo amici. multis enim ablatis adhuc manet. multuʒ autem ſeparati. puta deo: non adhuc.

Hec eſt ſecunda parſ principalis huius capituli. que eſt de conſeruatione amicitie dicte ſecundum ſuperabundantiaʒ. ⁊ continet duas particulas. In prima particula oſtendit ꝙ amicitia ſuperexcedentis ad ſuperexceſſum ⁊ econuerſo. conſeruatur per hoc ꝙ vterqʒ amicorum exhibet alteri: quod oportet ſecundum ꝓportionem dignitatis ⁊ ẜm ꝙ amicitia requirit. In ſecunda particula ibi. (Non ſimiliter autem) oſtendit ꝙ ꝓportio ſecundum dignitatez non eodez ordine attenditur in iuſticia ⁊ in amicitia. In prima igitur particula narrat philoſophus ꝙ predicte amicitie conſeruantur per ħ ꝙ amici ſibi inuicem exhibent: quod oportet. in iſtis eniʒ amicitys que ſunt ẜ ſuperabundātiam non fiunt eadem ex vtraqʒ parte amicoꝝ. non oportet ꝙ vnus amicoruʒ requirat ſibi fieri: quod ipſe facit alteri amicorum. Non enim debet filius requirere a patre reuerentiaʒ quā ipſe ei exhibet: ſicut in alys amicitys ſupradictis requirebatur delectatio ꝓ delectatione. ⁊ vtilitas pro vtilitate. ſed quando fily exhibēt que oportet exhibere generantibus ſcilicet reuerentiam obiam debitum ſeruitium. ⁊ ſic de

alijs: ⁊ parentes exhibent filijs que oportet exhibere genitis. tūc amicitia eſt epyicheas ideſt virtuoſa ⁊ permanſiua (Anologum autem) quia dictuz eſt ꝙ iſte amicitie conſeruantur ꝑ hoc ꝙ vterque amicorum exhibet alteri quod oportet oſtendit philoſophus qualiter in his amicitijs exhibetur quod oportet. ⁊ dicit ꝙ in omnibus amicitijs ſcd̄m ſuperabundantiam vnius perſone ad aliam oportet amationem fieri ſecundum anologum ideſt ſecundum proportionem: vt melior plus ametur ꝙ̄ amat. Et ſimilis ratio eſt de vtiliori ⁊ delectabiliori vel q̄litercūq; alicui excellentiori ꝙ amicitia conſeruatur per hoc ꝙ vnicuiq; amico exhibetur ſecundum dignitatem ſeu excellentiam. et poteſt hic poni concluſio. 28. ſ. ꝙ in omnibus amicitijs ſecundum ſuperabundantiam amicitia conſeruatur per hoc ꝙ vnuſquiſq; amicorum amatur ſecundum dignitatem. hec concluſio probatur ſic. omnis amicitia cōſeruatur per eq̄litatem. per hoc ſcilicet ꝙ vnuſquiſq; amatur equaliter ab altero. ⁊ hoc vel ſecundum ꝓportionem vel ſecundum quantitatem. equalitas enim videtur eſſe maxime conſeruatiua amicitie: ſed per hoc ꝙ vnuſquiſq; amicorum amat ſecunduz dignitatem conſeruatur equalitas amicitie. igitur in omnibus amicitijs exiſtentibus ſecunduz ſuperabundantiaz conſeruatur amicitia per hoc ꝙ vnuſquiſq; amicoruz amatur ſecundum dignitatem. Intelligendum eſt h̄ quantum ſpectat ad propoſituz ꝙ equalitas eſt duplex ſcilicet equalitas ſecundum dignitatem que dicitur equalitas ꝓportionis et equalitas ſecundū quantitatem ⁊ in omni amicitia reqritur. vl' eq̄litas ſ̄ q̄titatē vl' eq̄litas ſ̄ ꝓportōez. verbi gratia. In amicitijs ꝑſonaruz ſimilium conſeruatur amicitia per equalitatē quantitatis. ſi eniz duo ſint eque delectabiles amicitie eorum que ſunt ꝓpter delectationem conſeruātur per hoc ꝙ vterq; remanet eque delectabilis alteri: ⁊ equaliter amatur ab altero ꝓpter delectationez. ſed in amicitijs perſonarum inequaliuz conſeruatur amicitia per hoc ꝙ vterq; amat reliquum ſecundum dignitatē verbi gratia. Si vnus ſit in duplo melior ꝙ̄ alter amicitia que eſt ad meliorem debet eſſe in duplo maior ꝙ̄ amicitia que eſt ad minus bonꝰ in duplo. tunc enim ſaluatur equalitas ꝓportionis in amicitijs quādo quanto illud propter qd̄ minus amat̄ excedit illd̄ ꝓpter quod alius amatur tanto amicitia excedit amicitiam. hec eſt enim equalitas proportionis. ſ. vt que eſt ꝓportio amati ad amatum talis ſit ꝓportio amicitie ad amicitiam. Intelligo tamen ꝙ ꝓpter modicum defectuz equalitatis ſiue ſecunduz quantitatem ſiue ſecunduz ꝓportionē nō oportet amicitiam diſſolui. ſed ſi magnus defectus equalitatis tunc eſt amicitia diſſoluenda.

(Non ſimiliter autem equale) hec eſt ſecunda particula huius partis. in qua oſtenditur ꝙ proportio ſecunduz dignitatem non eodem ordine ſe habet in iuſticitia ⁊ in amicitia. Nam in iuſticia oportet ꝙ attendatur. p̄mo dignitas ſecundum ꝓportionez ſcilicet ꝓportio dignitatis perſone ad perſonam quibus fieri debet iuſtitia. debet enim primo videri equalitas proportionis dignitatum perſonarum. et ſecundo fiet ei diſtributio ſecunduz quantitatez ꝓportionalem dignitatibus perſonarum. vt ſi vna perſona plus in duplo vtilitatis vel honoris fecerit ciuitati ſibi debet in duplo plus diſtribui de bonis ꝯmunibus: ita ꝙ in iuſticia p̄mo conſideranda eſt equalitas dignitatuz perſonarum. in quibus debz fieri iuſticia. ⁊ 2º eſt diſtribuenduz equaliter de bonis ſecunduz proportionez dignitatis perſonaruz. Sed in amicitia eſt econuerſo. quia primo eſt attendenda equalitas iter amicos vt inter parētes ⁊ alias perſonas mutuo ſe amantes. Naz omnis amicitia requirit aliquam equalitatez ⁊ vnitatem. ⁊ ſecundario equalitate iam conſtituta oportz ꝙ fiat exhibitio operum ſ̄m dignitatem perſonaruz: ita ꝙ dignior plus ametur ſecundū proportionez dignitatis ad dignitatez. vnde in iuſtitia diſtributiua de qua loquitur hic philoſophus. primo debent conſiderari opera ſeu ꝓportio operum perſonarum quibus debet fieri diſtributio. ⁊ 2º debet eis fieri diſtributio rez ſ̄m equalitatez vl' ꝓportionē operuz. ſz in amicitia primo eſt conſideranda ꝓportio ſeu equalitas inter perſonas ſe amantes. ⁊ 2º debent exhiberi opera amicitie ſecunduz dignitatez vel ꝓportionez dignitatuz perſonarū (Manifeſtuz autez ſi multa) manifeſtat vnū quod ꝑus dixit. ſ. ꝙ equalitas ꝑ requiritur in amicitia. et hec eſt concluſio. 29. que ꝓbatur per quoddaz ſignuz ſic. ſi ſit multa diſtantia virtutis vel malicie inter aliquos homines ipſi non remanent amici. nec etiaz reputat̄ dignū ꝙ aliqui hēant amicitiā cū his qui a ſe mltū diſtāt. ⁊ hoc eſt ſignū ꝙ ad amicitiā reqrit̄ ꝑ aliq̄ eq̄litas itelligendo ꝑ equalitatē indiſibile ſ̄m gradū mediū iter maiꝰ ⁊ minꝰ. aut acceſſuz ad talē equalitatē. (Māifeſtū ē aūt hoc) hiꝰ dictū. ſ. qui plimū diſtāt nō ſūt aici. manifeſtat ꝑ triplex exꝰ. p̄ꝰ exꝰ eſt de his. qꝛ q plimū ſupexcellūt hoīes in oībꝰ bōis iō nō hn̄t amicitiā cū hoībꝰ. vt. ſ. cōuerſent̄ ⁊ cōuiuāt cū hominibꝰ ⁊ intelligit per deos ſubſtantias ſeparatas a materia. 2ᵘˢ exꝰ ē de regibꝰ q nō hn̄t aicitiā cum his qui multū

ad amicitiam. ⁊ ꝙ amare eſt magis proprium ab eis deficiunt ꝓpter diſtantiam inter eos. Tertiuz exempluz eſt de viris optimis ⁊ ſapiētibus. ꝯz quibus non ſunt amici illi qui ſunt omnino indigni (Certa quidez) reſpondet cuidaz queſtioni: que orit̄ ex predictis. poſſet eniz aliquis querere in quanta diſtantia inter aliquos poteſt amicitia ſaluari ⁊ in quanta non. Reſpondet ꝙ in talibus non poteſt dari determinatio: ſed hoc ī generali ſufficit ſcire ꝙ multuz ablatis ab vno que inſunt alteri adhuc remanet amicitia: ſed ita multuz poſſunt diſtare ꝙ amicitia de qua loqmur nullo modo remanet. verbi gratia tanta eſt diſtātia īter homīes ⁊ deuz ꝙ inter eos non eſt amicitia. qꝛ tam ſuperexcellens eſt diſtantia vt nō poſſit omnino ſaluari equalitas ſecundū quantitatē vel anologiaz: que ſignificatur per nomē amicitie. vt dicit Licoñ.

Unde et dubitatur ne

forte non volunt amici amicis maxima bonoꝝ puta deos eſſe. non eniz adhuc amici erūt ipſis neq; vtiq; bona. amici eniz per ſe bona: ſed vtiq; bene dictuz eſt. Quoniaz amicus amico vl't bona illius gratia. manere autez vtiq; oportet qualiſcunq; aliquando eſt ille. homini autem enti volēt maxime autez bona. forte autez non omnia: ſibiipſi enim maxime vnuſquiſq; vult bona.

Hec eſt tertia pars huius capituli. in qua ſoluitur vna dubitatio que oritur ex predictis ⁊ eſt. vtrum amicus debet velle amico maxima bona. ſ. ꝙ eſſet deus aut rex aut virtuoſiſſimus. ⁊ arguit ꝙ non. qꝛ iam non remanerent amici. ⁊ ita amicus perderet magnum bonū. ſ. amicuz ſi fieret diſtantia inter eos tanta: ut non remaneret amicitia. (Si vtiq;) ſoluit iſtaz dubitationem dupliciter. primo ſic ꝙ amicus debet velle amico ſuo maxima bona: eius gratia. ita ꝙ illis bonis habitis ille remaneat qualis eſt ipſe. vnde amicus debet velle amico enti homini maxima bona. non ꝙ illa bona transferant eum ad hoc ꝙ ſit deus. Sed adhuc remanet dubium an debeat velle amico ſuo maxima bona. que poſſunt ineſſe homini ipſo homine remanente: ⁊ videtur ꝙ non. qꝛ ſic diſſolueretur amicitia qd̄ non debet velle.

Dicendū vt mihi videtur ꝙ amico remanēte puro homine non poteſt ei ineſſe bonitas infinita: ſed ſoluz bonitas finita. que aliquā proportionez haberet ad quancunq; aliā bonitatem finitaz. Sed remanente proportione bonitatis ad bonitatez poteſt remanere amicitia talis qualis eſt inter ſuperexceſſum ⁊ ſuperexcedentez. ⁊ ideo mihi videtur ꝙ amicus virtuoſus debet velle amico ſuo maximuz bonūz. qd̄ poteſt ineſſe puro homini: nec propter hoc diſſolueretur amicitia: ſed remaneret. non tamen talis qualis prius propter diſtantiaz maiorez Et ſecundū hoc eſſet dicendū ꝙ ſola diſtantia infinita diſſoluit amicitiaz. ideo non debz amicus velle qd̄ amicus ſuus foret deus. Et ſi dicatur ꝙ ſi fieret tanta diſtātia: operatōes amicitie diſſoluerētur que ſunt colloqui ⁊ ꝯuiuere Si eniz amicus pauperis hominis virtuoſi fieret rex vel ſapientiſſimus non conuiuerz nec colloqueretur cū amico remanente paupere.

Dicendū ꝙ adhuc remanerent iſte operationes amicitie. ſ. colloqui ⁊ conuiuere quantū requiritur ꝙ remaneant in amicitia que eſt īter ſupexcedētē ⁊ ſupexceſſuz. ī illa. n. amicitia q̄ ē īter excedētē ⁊ exceſſuz ñ requiritur ita freq̄ns collocutio aut conuictus: ſicut in amicitia que eſt inter equales. Illud eniz qd̄ dictū eſt ſupra ꝙ nihil eſt magis propriū amicitie ꝙ̄ colloqui ⁊ conuiuere: eſt intelligendū de amicitia que ē inter equales ⁊ non de illa que eſt ſecundū ſuperabundantiaz. Et ſi queratur qualiter foret equalitas inter ita multū diſtantes. dicenduz ꝙ poteſt eſſe equalitas ſecundū proportionem ſic. ꝙ quanto maior excedit minorez in excellētia tanto magis ſuperexcedens ſeu maior ametur a minori ⁊ a ſuperexceſſo (Forte aūt eniz) ſecundo ſoluit dubitationez ſic. ꝙ amicus nō vult maxima bona amico ſuo: ſed vnuſquiſq; maxime ſibi vult bona. non eniz oportet ꝙ velit amico illa bona per que ipſe perdet amicuz qd̄ eſt magnuz bonuz. Et ex iſtis dictis philoſophi poteſt dari reſponſio. ꝙ amicus non vult maxima bona amico: niſi ſimul cuz hoc velit ſibiipſi hiꝰ maxima bona que ſi inſint vterq; remanet ī amicitia ſicut prius. Sed ꝙ ipſe remaneat in ſtatu priori ⁊ amicus ſuus transferat̄ ad graduz: ita excellentez ⁊ diſtantez ꝙ amicitia diſſolueretur hoc nō debet velle. Sed ſecūdū hoc adhuc remanet dubiū. qꝛ ſecundū hoc amicus non vult bona amico amici gratia: ſed gratia ſuiipſius. qꝛ bonuz ſuuz eſt ꝙ amicitia remaneat ⁊ maius bonuz amici eſt ꝙ transferatur ad gradū bonitatis excellentiorez. Ideo videtur mihi ꝙ prima reſponſio ſit melior. et tamen non eſt valde certa. Licoñ. dicit h̄. ꝙ illud dictuz philoſophi. ſibiipſi maxime vnuſquiſq; vult bona: non eſt intelligendū de principaliter dicta amicitia: ſed de alijs que ꝓpter vtile ⁊ propter delectabile. hec Liconenſis.

Capitulum ſecundū

tractatus ſecundi. in quo oſtenditur qualiter iſti actus. ſ. amare ⁊ amari ſe habent

amicitie q̄ amari. ⁊ ꝙ propter amare ſecundū dignitatẽ amicitia conſeruatur: ⁊ in quibus ſpeciebus amicitie inuenitur contrarietas amicoꝝ.

Multi autem videntᷣ propter amorẽ honoris velle amari magis q̄ amare. propter qḋ amatores adulatiõis multi: ſuperexceſſus autẽ amicus adulator: vel fingitur talis: ⁊ magis q̄ amari. Amari autẽ prope eſſe videntur ei qḋ eſt honorari. quod vtiq̄ multi appetunt: ⁊ non propter ſeipſuȝ āt videntur deſiderare honorẽ ſed ſecundū accidens. Gaudẽt .n. multi ab his qui in poteſtatibus honorari: propter ſpeciẽ. exiſtimant .n. adipiſci ab his quo indigent ut itaq̄ ſigno bone paſſionis gaudent honore. Et ab epyichib9 autẽ ⁊ ſcientibus appetentes honores. firmare eniȝ propriaȝ opinionẽ de ipſis appetunt. gaudent vtiq̄ ꝙ ſint boni credentes dicentiū iudicio. In amari autẽ ſecundū ſeipſuȝ gaudent propter qḋ videbitur vtiq̄ melius eſſe: eo ꝙ ẽ honorari. ⁊ amicitia ſecundū ſeipſā eligibilis eẽ.

Iſtud eſt z9 capitulū tractatus ſecundi. in quo oſtenditur qualiter amare ⁊ amari ſe habẽt ad amicitiā. ⁊ quod iſtoꝝ magis ad amicitiā pertinet ⁊ qualiter eſt amicitia inter contraria: ⁊ continet iſtud ca9. 3. partes principales. In pria pte cõpat ad inuicẽ amari ⁊ honorari. In ſecūda parte ibi (videtur autẽ in amare) cõperat amare ⁊ amari ad inuiceȝ oſtendẽdo i quo iſtoꝝ magis cõſiſtit virtus amicitie et qualiter per hos actus amicitia conſeruatur. In tertia parte ibi (Ex contrarijs autẽ) oſtendit in quibus ſpeciebus amicitie inuenitur cõtrarietas inter amicos. Prima pars continet duas particulas. In prima narrat ꝙ multi magis appetunt amari q̄ amare: ⁊ quare hoc contingit. In ſecunda ibi. (Non propter ſeipſū) comparat ad inuicem amari ⁊ honrari. In prima igitur particula narrando dicit ꝙ multi magis volunt amari q̄ amare. ⁊ cauſa huius eſt q2 appetūt honorari: q2 hoc pertinet ad excellentiores quibus debetur honor. ſ. ꝙ magi amentur q̄ ament. vnde q2 amari magis cõpetit excellentibus qui ſunt digni honore magis q̄ amare. ideo amatores honoris magis appetunt amari q̄ amare. ut per hoc credantur excellentiores. ⁊ per hoc honorentur tanq̄ digni honore. propter q̄ multi magis appetunt amari q̄ amare. ⁊ hec eſt concluſio .30. que probatᷣ per quoddā ſignū tale. Quicunq̄ amāt adulationẽ magis appetunt amari q̄ amare: ſȝ multi amant adulationẽ. igitur ⁊c̃. Maior patet. q2 adulator fingit ſe ſuperexcellenter amare illuȝ cui adulatur ⁊ fingit ſe magis amare ipſuȝ q̄ amari ab ipſo: ⁊ ita amatores adulationis. propter hoc amant adulatores: quia credunt amari ab ipſis qḋ magis deſiderāt q̄ eos amare. ⁊ hoc ꝙ multi deſiderant magis amari q̄ amare eſt q2 amari videtur eſſe propinquum ei qḋ eſt honorari qḋ deſideratur a multis. honor eniȝ eſt quoddā ſignū bonitatis eius q honoratur. ⁊ vnuſquiſq̄ deſiderat eſſe bonus vel apparere bonus. Intelligendū eſt ꝙ honorari ⁊ amari in hoc ſunt propinqua. q2 vtriuſq̄ ẽ vel eſſe debet eadeȝ cauſa. ſ. excellentia bonitatis ⁊ virtutis. homo eniȝ amatur ⁊ honoratᷣ propter excellentiaȝ bonitatis. verūtam̄ iſta non ſunt ſemper in eſſe coniuncta. multi eniȝ honorantur propter poteſtateȝ ⁊ diuitias ⁊ etiam propter timoreȝ: qui tamen non amantur ⁊ multi amantur qui non honorantur ab his a quibus amantur. Naȝ filij amantur a parẽtibus a quibus tam̄ non honorantur. tam̄ amicitia que eſt propter bonuȝ virtutis ⁊ honoris qui exhibetur propter virtuteȝ eadeȝ eſt cauſa. ſ. excellentia virtutis. (Non propter ſeipſā autẽ) hec eſt ſecūda particula in qua philoſophus comparat iſta duo ad inuiceȝ. ſ. amari ⁊ honorari. ⁊ hec eſt cõpara9 quia honorari appetitur per accidens: ⁊ amari propter ſe appetitur. ꝙ autẽ honorari appetatur per accidẽs patet. naȝ a duobus generibus hominū maxime appetunt homines honorari. ſ. a potentib9 ⁊ virtuoſis ſcientibus. A potentibus appetunt ⁊ gaudent homines honorari: non propter ipſȝ honoreȝ: ſed propter ſpeȝ quaȝ concipiunt ex hoc ꝙ honorantur a potentibus. exiſtimant eī ſe eſſe conſecuturos aliquid quo indigẽt a potentibus a quibus honorantur: ⁊ ita gaudent de honore quaſi de quodaȝ ſigno bone paſſionis hoc eſt bone affectionis potentiuȝ honorātiuȝ eos. Aliqui vero ſunt qui appetunt honorari ab epyichibuſ. i. virtuoſis ⁊ ſcientibus. nõ propter ipſuȝ honoreȝ: ſed quia per hoc appetunt ⁊ poſſunt magis firmare propriaȝ oppinioneȝ de ſua bonitate. ⁊ ita per ſe gaudent de eo ꝙ ſunt boni credentes iudicio proboruȝ. Naȝ eo ipſo ꝙ eos honorant videntur dicere eos eſſe bonos. ⁊ ſic patet prima pars differẽtie. ſ. ꝙ honorari appetitur per accidens ⁊ ſoluȝ propter aliud. Et .z. pars differentie patet. ſ. ꝙ amari appetitur propter ſe. Naȝ homines gaudent ī hoc ꝙ amantur: etiaȝ ſȝ ſe ipſuȝ. Naȝ habere amicos videtur precipuuȝ ⁊ deſideratiſſimuȝ inter bona exteriora (Propter quod videbitᷣ) ex predictis concludit ꝯcluſiõȝ in hac pticula intentā. ſ. ꝙ amari melius ẽ eo qḋ eſt honorari ⁊ hec eſt concluſio .31. que probatur ſic. Illḋ qḋ

eſt ſȝ ſe eligibile melius eſt eo quod eſt eligibile per accidens: ſed amari eſt ꝑ ſe eligibile: amicitia eniȝ ſecundū ſe eſt eligibilis: ſed honorari eſt eligibile propter aliud: ⁊ non ſecundum ſe. igitur ⁊c̃.

Videtur autem et in amare magis q̄ in amari eſſe. Signū autẽ. matres eo qḋ eſt amare gaudentes. Quedaȝ enim dant filios ſuos nutriri. ⁊ amant quidem ſcientes. redamari autẽ non querant ſi vtraq̄ non contingant: ſed ſufficiens ipſis videtur eſſe. ſi videant bene operantes: ⁊ ipſe amant ipſos. et ſi illi non poſſunt matri que conueniunt tribuere propter ignorantiaȝ. Magis aūt amicitia exiſtente in amare q̄ laudabilis. amicoruȝ virtus amare videtur: quare in quibus h̄ ſit ſecūdū dignitatẽ iſti manſiui amici: ⁊ taliuȝ amicitia. Sic autẽ vtiq̄ ⁊ inequales maxime erunt amici. Equabuntur eniȝ vtiq̄. Equalitas autẽ ⁊ ſimilitudo amicitia. ⁊ maxime quidẽ eorum que ſecundū virtutẽ ſimilitudo. Manſiui eni exiſtentes ſecundū ſeipſos ⁊ ad inuicẽ manent ⁊ neq̄ indigent prauis neq̄ miniſtrant talia: ſȝ ut dicere contingit ⁊ prohibet. bonorū eni neq̄ ipſos peccare neq̄ amicis concedere miniſtrare. Mali aūt firmū quidẽ non habent nȝ enim ſibiipſis permanent ſimiles exiſtenteſ. In paucū eniȝ tẽpus fiunt amici gaudentes ad inuicẽ malitia. vtiles autẽ ⁊ delectabiles in plus permanent. vſq̄ eniȝ vtiq̄ tribuant delectationeſ vel vtilitates ad inuicẽ.

Hec eſt ſecūda pars principalis. in qua cõpat ad inuicẽ amare ⁊ amari: ⁊ continet duas particulas. In prima oſtẽdit in quo iſtorū magis conſiſtit virtus amicitie. ſ. vtrum in amare vel in amari. In ſecunda ibi (Quare in quibuſcūq̄) oſtẽdit q̄uo amicitia conſeruatur ſecundū iſtū actū qui eſt amare. In prima igitᷣ particula determinat ph̄us ꝙ virtus amicitie magi conſiſtit in amare q̄ in amari: ⁊ hec ẽ concluſio .3z. que probatur dupliciter. primo per qḋdam ſignū tale. matres que vehemẽtiſſime amant filios magis delectātur in hoc ꝙ amāt filios q̄ in hoc ꝙ amantur ab eis. quedā enim matres dant filios ſuos ad nutriendū ⁊ ſcientes eos eſſe filios amant eos. non tam̄ multuȝ querunt ut ab illis reamentur: ſed videtur eis ſufficere ꝙ ſciant ꝙ bene ſe habeant. ⁊ ſic amāt filios ſuos quāuis filij non redament matres propter ignorantiā. q2 non cognoſcunt ꝙ ſunt ſue matres. ⁊ hoc eſt ſignuȝ ꝙ amicitia magis conſiſtit in amare q̄ in amari. vnde poteſt ratio ſic formari. In illo actu magis conſiſtit virtus amicitie in quo vehementiſſime amantes magis delectantur: ſed huiuſmodi act9 ẽ amare ⁊ non amari. igitur ⁊c̃. (Magis autẽ) z° probatur ſic. In illo actu magis conſiſtit virt9 amicitie pro quo amici magis laudantur: ſed amici magiſ laudantur ex eo ꝙ amant q̄ ex eo ꝙ amantur. igitur virtus amicitie magis conſiſtit in amare q̄ in amari. maior eſt nõ. q2 queliȝ virtus ⁊ quilibet virtuoſus magis laudatur ꝑ actu nobiliori: ⁊ in quo magis virtus conſiſtit. ⁊ minor patet. q2 in hoc conſiſtit laus amantiū. ſ. ꝙ amant. ex hoc eniȝ dicitur aliquis bonus ⁊ gratus amicus. q2 bene amat. non q2 bn̄ amatur. Intelligenda ſunt h̄ quattuor. primo ꝙ prima iſtaruȝ rationū non concludit ꝙ virtus amicitie perfecte que neceſſario requirit redamationẽ conſiſtat magis in amare ⁊c̃. q2 mr̃es non amant paruulos quos tradunt ad nutriẽduȝ amicitia perfecta: ſed beniuolentia vehemẽti. ⁊ ita illud ſignū ñ concludit de amicitia q̄ eſt beniuolentia mutua. Sed ſecūda ratio concludit vl'r de amicitia perfecta ⁊ de omni beniuolentia. Omnis eniȝ beniuolus magiſ laudatur ex hoc ꝙ amat amicū q̄ ex hoc ꝙ amatur ab ipſo. z° eſt intelligenduȝ ꝙ q2 amicitia eſt habitus ut probatuȝ eſt ſuperius: ⁊ amare eſt operatio: ⁊ amari eſt pati: ad vnūquẽq̄ habitū pertinet magis operatio q̄ paſſio. ideo amicitia magis determinatur per amare q̄ per amari. 3° eſt intelligendū ꝙ ad amicitiā perfectaȝ requiritur amare ⁊ etiā amari. q2 talis amicitia eſt ſemper mutua. ⁊ ideo opȝ ꝙ vterq̄ amicoꝝ amet ⁊ ametur. ⁊ ab vtroq̄ actu õnominatur coiter aliquis amicus. dicitur eniȝ aliquis amicus actiue. q2 amat: ⁊ hoc eſt mani9. ⁊ aliquis amicus paſſiue. ſ. q2 amatur. ⁊ ſic xp̄s vocauit iudā amicuȝ. q2 iudas amabatur a xp̄o: ſed non amauit chriſtū: nullus tamen dicitur amicus amicitia perfecta niſi amet ⁊ etiā ametur. magis tamen dicitur amic9 ex hoc ꝙ amatᷣ q̄ ex hoc ꝙ amatur. 4° eſt notandū ꝙ licet ad virtutẽ amicitie magis pertineat amare q̄ amari. ⁊ ita amare ſit ſimpliciter meli9 q̄ amari. tamen multis eſt vtilius amari q̄ amare. q2 per hoc ꝙ amantᷣ conſequuntur cõmoduȝ et vtilitateȝ ab amatoribus: magis q̄ ex hoc ꝙ amant: imo per hoc ꝙ amant multi conſumūt bona ſua circa amatos: ⁊ ita magis incurrunt dānuȝ q̄ cõmoduȝ ex amare. (Quare ī quibuſcunq̄) hec eſt ſecūda particula in qua oſtẽditur quo amicitia conſeruatur per iſtum actū qui eſt amare. ⁊ dicit ꝙ quicunq̄ amāt amicos ſecundū proportioneȝ dignitatis eoruȝ: tales permanent amici: ⁊ earuȝ amicitia permanet: duȝ inuiceȝ mutuo ſe amant ſecunduȝ ꝙ ſunt digni. ⁊ illi qui ſunt inequalis conditiõis poterunt eſſe amici ⁊ poſſunt adequari: per h̄ ꝙ ille qui magis deficit in bõitate aut in quacunq̄ excellentia alia plus amat: ſic enim abundantia amoris recompenſat defectū conditionis: ⁊ ſic per talẽ equalitateȝ ⁊ ſimilitudinem que proprie pertinet ad amicitiaȝ fiunt et

permanēt amici (Et maxime) amicitia aũt bonoꝝ eſt maxime permanſiua. quia eoꝝ ſimilitudo diutiſſime permanet. ſimilitudo enim que eſt amicitie fctiua ⁊ conſeruatiua maxime videtur eſſe inter virtuoſos. virtuoſi enim permanent ſimiles in ſeipſis. non enim de facili mutantur ab vno in aliud: ⁊ etiã permanent ĩ amicitia ad inuicem. qꝛ vnus eoꝝ non indiget ꝙ alius faciat pro eo aliquod prauum: ſed magis vterqꝫ eoꝝ prohibet ⁊ impedit alteꝝ operari praue. boni nãqꝫ neqꝫ ipſi peccant neqꝫ pmittunt ꝙ amici eorum peccata cõmittant. et ideo eorum amicitia maxime eſt manſiua.

(Mali aũt) ⁊ eꝫ malorꝝ amicitia minime eſt manſiua. qꝛ mali homies non hñt in ſeipſis aliquod firmum aut ſtabile. inſiſtunt .n. malitie que eſt ſm ſe odibilis. ⁊ propter hoc variantur ⁊ tranſmutantur: dũ nihil inueniũt in quo eorũ voluntas requieſcere poſſit. ⁊ ita nꝫ ſibiipſis diu permanẽt ſimiles: ſed volunt cõtraria eoꝝ que prius voluerunt: ⁊ ſic mali per modicũ tẽpus ſunt amici: q̃diu. ſ. gaudent ⁊ concordant in eadẽ malitia (vtiles aũt) ſed amici vtiles et delectabiles ſibi inuicẽ magis permanẽt ĩ amicitia q̃ꝫ mali. vtile. n. ⁊ delectabile hñt in ſe vñ amenẽ qꝺ non contingit de amicitia maloꝝ. q ſunt amici pp malitiã que nihil amabilitatis ſꝫ ſe habet. vtiles vero ⁊ delectabiles tã diu permanent amici q̃ꝫ diu ſibi tribuunt delectatões ⁊ vtilitates.

Ex contrariis autem.

maxime quidẽ videtur ppter vtile fieri amicitia: puta pauper diuiti. indiſciplinatus ſcienti. quo. n. exiſtit aliquis indigens eus hoc appetens redonat aliud. hoc aũt vtiqꝫ aliquis attrahit ⁊ amatorẽ ⁊ amatũ ⁊ pulchꝛuꝫ ⁊ turpe. propter qꝺ videnẽ amatores ridiculi qñꝫ dignificantes amari ut amant: ſed tñ amabiles exiſtẽtes forte dignificandũ. nihil aũt tale hñtes ridiculũ. forte aũt nꝫ appetit contrariũ ſm ſeipꝫ ſed ſm accidens. Appetitus aũt medij eſt. hoc enim bonũ. puta ſicco non humidũ fieri: ſꝫ ad mediũ venire: ⁊ callido ſimiliter. Hec quidem igitur dimittatur: etenim eſt magis alienũ.

Hec eſt tertia pars principalis. in qua determinat phs de amicitia contrarioꝝ ad inuicẽ. ⁊ continet duas particulas. In prima oſtendit in quibus ſpeciebus amicitie contingit amicitiã eſſe inter contraria. In ſecũda particula ibi (Forte aũt) oſtenditur qñ contrariũ appetit ſuũ contrariũ. In prima particula intẽdit oſtendere ꝙ in amicitia propter vtile ⁊ in amicitia propter delectabile poteſt eſſe contrarietas inter amicos: ſed in amicitia propter virtutẽ nullo modo eſt contrarietas. qꝛ in tali amicitia eſt maxima ſimilitudo ut dictũ eſt. pmo igitur narrando dicit ꝙ contrarietas amicoꝝ videtur maxime eſſe in amicitia propter vtile. verbi gratia. Si pauper amet diuitẽ aut indoctus ſcientẽ maxime videtur eſſe propter vtilitatẽ inquantũ vnus amicoꝝ appetens ab alio illud quo ipſe indiget recõpenſat donãdo ei aliquid aliud: ſicut pauper appetit cõſequi diuitias a diuite. pro quibus econtrario impẽdit ei obſequiũ. vnde amicitia inter diuitem ⁊ pauperẽ eſt propter vtile ⁊ eſt inter contraria. qꝛ diues ⁊ pauper ſunt contrarij. In amicitia etiã propter delectabile eſt quãdoqꝫ contrarietas inter amicos: ſicut inter pulchꝛum ⁊ turpe que ſunt contraria. vnde dicit ꝙ ad hunc moꝰ amicitie inter contraria poteſt aliquis attrahere amorẽ venereũ. qꝛ hiꝰ amor quãdoqꝫ eſt inter amatorẽ ⁊ amatũ: qui ſunt cõtraria ut iter pulchꝝ ⁊ turpe. ⁊ qꝛ inter amatorẽ ⁊ amatum quãdoqꝫ eſt contrarietas ſicut inter pulchꝛuꝫ ⁊ turpe. ideo amatores quãdoqꝫ videntur deriſibiles qui reputant ſe dignos ut tantũ amenẽ quantũ amant. hoc enim dignũ eſt ſi equaliter ſunt amabiles: ſed ſi nihil habeant tale. quo. ſ. ſint digni tantũ amari: ridiculũ eſt. i. deriſoriũ ſi hoc querunt. ſi enĩꝫ turpis tantũ querit amari a pulchꝛo quantũ amat pulchꝛũ: ridiculum eſt cũ non ſit dignus tantũ amari. (Forte autem) hec eſt ſecunda particula huius partis. ĩ qua narrat modũ quomodo vnũ contrarioꝝ appetit reliquũ. ⁊ dicit ꝙ contrariũ non appetit ſuum contrariũ ſimpliciter ⁊ ſecundum ſe: ſed ſecundũ accidens: ſed vtriuſqꝫ contrarioꝝ eſt appetitus medij ſecundũ ſe: qꝺ quidem meꝰ eſt bonũ ſubiecto qꝺ afficitur per vnum contrarioꝝ in exceſſu. verbi gratia. Si corpus alicuius hominis ſit valde ſiccũ non eſt bonum nec appetibile ſibi fieri valde humidũ: ſed bonum ⁊ appetibile eſt venire ad meꝰ ad quẽ perueniret ſuperueniente humido. Et eadem ratio eſt de calido ⁊ alijs contrarijs. Sed hec ad pñs dimittantur. qꝛ pertinent ad conſiderationem naturalem: vnde breuiter ſubiectum exiſtens ſub vno contrarioꝝ non appetit reliquum: niſi ut per hoc proueniat ad medium.

Capitulum tertium

declarans ꝙ omnis amicitia conſiſtit in aliqua cõmunicatione: ⁊ ꝙ omnis cõmunicatio reducitur ad cõmunicationem pollitică in hoc ꝙ ſunt gratia conferentis.

Videtur autem quẽ

admodũ in principijs dc̃m eſt circa eadẽ ⁊ in eiſdẽ eſſe ⁊ amicitia ⁊ iuſtũ. In omni. n. cõicatione videtur aliqꝺ iuſtũ eſſe. ⁊ amicitia aũt. Appellãt igitur ut amicos cõnauigatores ⁊ cõmilitones. ſilr aũt ⁊ eos qui in alijs cõicationibus. ſm quantũ. n. coicant in tantũ ẽ amicitia. ⁊ enĩ iuſtũ ⁊ prouerbiũ. cõia aũt que amicoꝝ recte. in cõicatione enĩꝫ amicitia. Sunt ãt fratribus quidẽ: ⁊ cõnutritis omnia coĩa: alijs aũt diſcreta: ⁊ his quidẽ plura. his ãt minora: ⁊ enim amicitiaꝝ. he quidẽ magis. he autẽ minus. dñt autẽ ⁊ iuſta. Non enĩ eadẽ parentibꝰ ad filios ⁊ fratribus ad inuicẽ: neqꝫ ⁊ ciuibus. ſimiliter autẽ ⁊ in alijs amicis. Altera ãt itaqꝫ ⁊ iuſta ad ſingulos hoꝝ. Et augmẽtationẽ accipiunt in magis ad amicos eſſe. puta pecunijs priuare erariuꝫ quidẽ durius q̃ꝫ ciuẽ: ⁊ non iuuare fratri q̃ꝫ extraneo: ⁊ percutere patrem q̃ꝫ quẽcũqꝫ aliũ. augmẽtari aũt natũ eſt ſiml amicitie ⁊ iuſtum ⁊ eiuſdem entia. ⁊ ad equale pertingentia.

Iſtud eſt 3ᵐ caᵐ tractatus ſecũdi. in quo declaratur ꝙ oĩs amicitia conſiſtit in cõicatione ⁊ qualiter. ⁊ continet duas partes principales. In prima oſtenditur ꝙ oĩs amicitia conſiſtit in quadã coicatione. In ſa ibi (Coicatões autẽ oẽs) compat oẽs alias coicationes ad cõmunicationẽ pollitica. Prima pars continet 4. particulas. In prima oſtenditur ꝙ oĩs amicitia conſiſtit in coicatione: ſicut ⁊ iuſtitia. In ſa ibi (Sunt aũt fratribus) oſtenditur ꝙ ſꝫ diuerſas coicatões dñt amicitie. In. 3. ibi (Differunt aũt ⁊ iuſtũ) oſtenditur ꝙ iuſtitia diuerſificatur ſm diuerſas coicationes. In. 4. particula ibi (Et augmẽtationẽ accipiunt) oſtendiẽ ꝙ iuſtitia ⁊ iniuſtitia augmẽtantur ⁊ diminuũtur per compationẽ ad magis ⁊ minus amicos. In prima igitur particula oſtenditur ꝙ oĩs amicitia conſiſtit in quadã coicatione. ⁊ hec eſt cº 33. que probatur tripliciter. pº per rationẽ ſic circa eadẽ eſt iuſtitia ⁊ amicitia: ſꝫ oĩs iuſtitia conſiſtit in quadã coicatione. igitur ⁊c̃. Maior pꝫ ex prius dictis. ⁊ minor pꝫ. qꝛ omnis iuſtitia eſt ad alterũ. ut dc̃m eſt in. 5º huius: ſed ꝙ eſt vnius ad alterũ eſt in coicatione. (Appellãt) 2º probatur ex vſu loquẽdi qui talis eſt. hoies conſueuerũt appellare amicos qui coicant eis ſm aliquã coicationẽ ut nauigatores ⁊ militãtes appelant cõnauigatores ⁊ cõmilitones amicos. qꝛ cũ eis coicant in nauigando ⁊ in militãdo. ⁊ eadẽ rõ eſt in alijs coicatõnibus in quibꝰ tantũ videtur eſſe amicitia ⁊ iuſtitia inter cõicantes inquantũ inter ſe coicant. (Et prouerbiũ) 3º probatur idẽ pe cõe puerbiuꝫ. vulgariter enĩ dicitur in prouerbio ꝙ ea que ſunt amicoꝝ ſũt coĩa. ⁊ hoc recte dicitur: qꝛ amicitia cõſiſtit in coicatione. (Sunt aũt fratribus) hec eſt ſa particula. in qua oſtenditur ꝙ ſm diuerſas coicationes dñt amicitie. ⁊ hec eſt cº 34. q̃ probatur probatione exemplari ſic. ſicut alia ẽ coicatio inter fratres ⁊ alias perſonas. ita coniũctas ⁊ alia inter amicos alios magis remotos. ita eſt alia amicitia inter fratres ⁊ perſonas ita coniunctas: ⁊ alia inter amicos magis remotos. fratribus enĩ videtur quaſi oĩa cõia puta domus menſa ⁊ alia hiꝰ. Alijs aũt amicis non ſunt ita coĩa: ſed quedã diſcreta ⁊ quedaꝫ plura ⁊ quedã pauciora. ⁊ ſm hoc etiã amicitiaꝝ quedã ſunt maiores. ſ. que ſunt inter illos. aut habent plura coĩa. ⁊ quedaꝫ amicitie ſunt minores: ut q̃ ſũt inter illos q paucioribꝰ coicãt ⁊ ita ꝙ ſ ꝙ ſẽ diuerſe cõicatiões ſꝫ ſẽ diuerſe amicitie. (Dñt ãt ⁊ iuſta) hec ẽ. 3. pticula ĩ q̃ oñdiẽ ꝙ ſicut amicicie diuerſificantur ſ diuerſas cõicationes. ita iuſtitia diuerſificaẽ ſm diuerſas cõicationes. ⁊ hec eſt cº 35. que pbaẽ pbatione exẽplari ſic. non eſt eadẽ iuſticia inter patrẽ ⁊ filios ⁊ inter fratres ad inuicẽ. nꝫ inter itaros. i. coetaneos ⁊ cõciues. Nã alia eſt cõicatio patris cũ filio. ⁊ alia fratris cũ fratre. et ſic de alijs: ⁊ alia ⁊ alia iuſtitia. qꝛ alia ſunt et alia que ſibi mutuo tãqꝫ debita exhibent ⁊ de iure exiguẽ: ⁊ eadẽ rõ eſt in alijs amicis. ⁊ ita pꝫ ꝙ ſꝫ diuerſas coicationes amicoꝝ diuerſificatur iuſtitia. alr eſt. n. filius. puniendus de iure ſi percuſſerit patrẽ ⁊ alr ſi percuſſerit fratrem: vel aliũ amicũ remotũ. ⁊ ſic pꝫ ꝙ alia et alia eſt iuſticia inter ſingulos predictoꝝ. (Et augmẽtationẽ accipiunt) hec eſt. 4. particula. ĩ qua oſtenditur ꝙ iuſtitia ⁊ iniuſtitia augmentantur ⁊ diminuunẽ per compationẽ ad magis ⁊ minus amicos ⁊ ita diuerſificanẽ ſm diuerſitatẽ amicitie: ⁊ hec eſt cº 36. ſ. ꝙ iuſtitia ⁊ iniuſtitia ⁊c̃. que probatur pbatione exemplari ſic. benefacere amico magis eſt iuſtũ q̃ꝫ bene facere exñeo: ⁊ nocere amico magis ẽ iniuſtũ q̃ꝫ nocere extraneo. verbi gratia. Si aliquis priuet pecunijs per furtũ vel per rapinã hominẽ ſibi familiarẽ ⁊ cõnutritũ durius ⁊ iniuſtius eſt q̃ꝫ ſi priuaret ciuẽ ſibi extraneũ. ⁊ magis iniuſtuꝫ eſt ſi ſubtrahat auxiliũ a fratre q̃ꝫ ſi ſubtrahat ab extraneo: ⁊ magis iniuſtũ ſi percutiat fratrem q̃ꝫ ſi percutiat aliũ. ⁊ ita ſimul augetur iuſtitia ⁊ iniuſtitia ex hoc ꝙ in eiſdẽ exiſtunt. ⁊ vtraqꝫ pertinet ad q̃dã equalitatẽ coicationis.

Cõmunicationes autem

oẽs particulis aſſimilantur pollitice. conueniunt enĩ in aliquo cõferente: ⁊ acquirentes aliquid eoꝝ que ad vitã. Sed eſt pollitica cõicatio conferentis gratia videtur. ⁊ ex principio cõuenire ⁊ permanere. hoc enĩꝫ ⁊ legis poſitores cõiectant: ⁊ iſtũ eſſe aiunt. qꝺ cõicationes ſꝫ partes conferens appetunt. puta nauigatores aũt quiꝺ qꝺ ſm nauigiũ ad operatões pecuniaruꝫ vel aliquid taliũ. Cõmilitones aũt ſm belluꝫ ſiue pecuniã ſiue victoriã ſiue ciuitatẽ appetẽtes. ſimiliter aũt ⁊ tribules: ⁊ plebei. Quedam aũt cõicationẽ propter dilectiõeꝫ videntur fieri. ſ. cõcorcicantiũ: ⁊ craniſtoꝝ. hec enim gratia ſacrificij ⁊ cõnubij. Omnes autẽ he ſub polliticã conſueuerunt eſſe. Non enĩꝫ pñs conferens pollitica appetit. ſed in oẽꝫ vitam. Et ſacrificia

facientes eas: ⁊ que circa has congregationes honoreſqꝫ tribuentes dys ⁊ ſibiipſis requiem acquirentes cū delectatione. Antiqua enim ſacrificia ⁊ congregationes videntur fieri p⁹ fructuū collectiones: puta primitie. maxime eniz vacabant in his tēporibus. Omnes vtiqꝫ cōicationes videntur pticule pollitice eſſe. cōſequenter autē tales amicitie talibus cōicationibus.

HEc eſt ſecūda pars huius capituli. i qua phs oēs alias cōicationes a cōicatione pollitica compat ad cōicationē pollliticā. ⁊ continet duas particulas. In prima oſ̄dit ꝙ oīs alie cōicationes habent ſimilitudinē cū cōicatione pollitica. ⁊ qualiter alie cōicationes differunt a cōicatione pollitica. In ſecūda particula ibi (Oēs autē he) oſtenditur ꝙ omnis cōicatio alia a cōicatione pollitica ſub cōicatione pollitica continetur. In prima igitur particula primo dicit ꝙ oēs cōicationes habent quandā ſimilitudinē cū partibus pollitice cōicationis: ⁊ eſt ſimilitudo in hoc ꝙ oēs alie cōicationes ſunt propter aliquod vtile. ſ. ſunt ad hoc ꝙ aquirat̄ aliquid eoꝝ q̄ ſunt neceſſarie vite. ⁊ ꝯicatio pollitica eſt propter aliquā vtilitatē. propter enim aliquā vtilitatē cōem videntur cives a princi⁹ ſimul conueniſſe: ⁊ in hoc. ſ. propter vtilitatem permanere. i. perſeuerare in cōicatione. qđ pꝫ. qꝛ legis latores ad hoc maxime videntur intendere. ut procurent vtilitatē cōem ⁊ hoc dicunt eſſe iuſtū. ſ. procurare ꝙ cōiter conferens. i. cōmunē vtilitatē. in hoc igitur conueniunt oēs alie coicationes cū pollitica. ſ. ꝙ ſunt gratia cōferentis. i. gratia vtilis. ſicut coicatio pollitica eſt gratia conferenti (Alie quidē igitur coicationes) ſed dn̄t alie coicationes a coicatiōe pollitica. qꝛ alie coicationes ordinantur ad aliq̄d particularē vtilitatē. ſicut nauigantes mercatores intendunt acquirere pecuniam: ⁊ aly ut bellatores cōmilitōes intēdunt acquirere aliquid aliud ut illud propter qđ eſt bellum: ſiue ſit pecunia ſiue ſit victoria ſola: ſiue ſit dn̄ium alicuius ciuitatis eodē modo contribulos. i. q ſunt vnius tribus: ⁊ plebei. i. illi qui ſunt vnius plebis querunt aliqđ cōmodum ſingulare.

(Quandā aūt cōicationē) remouet dubium. qꝛ videtur ꝙ aliqua cōicatio ſit que non eſt ꝓpter vtile. ut coicatio que eſt propter delectationē: non videtur eē propter vtile: ⁊ ita talis cōmunicatio non videtur eſſe ſub pollitica. Iſtđ remouet phs. d. ꝙ coicationes que vidētur eē propter delectationē: ut coicatio cōcoreantiuꝫ . i. ſimul coreantiū: vel ſimul cātantiū in choro ⁊ coicatio eraniſtorū. i. eoꝝ qui vtuntur ſonis inſtrumentoꝝ ereoꝝ hi⁹ coicationes conſueuerunt eſſe cā ſacrificy: ut ibi hoīes delectabiliꝰ detineantur. ⁊ etiā cā cōnuby. i. nuptiarum ut vir ⁊ vxor magis ſe diligant cū in tanta iocūditate cōicant oēs hi⁹ coicationes ſunt gratia alicuius vtilitatis. ⁊ ita ſunt ſub coicatione pollitica. Intelligendū eſt h̄. ꝙ vtile accipit̄ dupliciter. ſ. large ⁊ ſtricte: ſi accipiatur large ſic accipitur pro oī eo cōiter quod cōfert ad conſeruationē vite. ⁊ ſic eſt cōmune ad bo⁹ delectabile. Nam delectatio confert ad vitā ⁊ ad eius conſeruationē. Alio modo accipitur ſtricte ſm̄ qđ diſtinguitur contra delectabile: ⁊ ſic eſt cōe ſolū ad bona exteriora. ſ. ad pecuniā ⁊ ad illa q̄ nummiſmate mēſurantur cuiuſmōi ſunt animalia ⁊ blada ⁊ hi⁹. dico igitur ꝙ vtile in ꝓpoſito accipitur cōiter: ut eſt cōe ad bonū delectabile ⁊ vtile ſtricte ſumptum. (Oēs autem h̄) hec eſt ſecūda particula. in qua phus oſtendit ꝙ oīs coicatio alia a coicatione pollitica cōtinetur ſub coicatione pollitica. ⁊ hec ē cōcluſio 37. que probatur ſic. oīs coicatio que eſt ꝓpter conferens particulare eſt ſub illa coicatione q̄ eſt propter cōferens cōe. ſicut eni particulare eſt ſub cōmuni. ita cōicatio propter bonū particulare eſt ſub coicatione que eſt propter bonū cōe: ſed oīs coicatio alia a coicatione pollitica eſt propter aliquod particulare bonum: ſeu propter particulare conferens: ut pꝫ ex coicatiōe nauigatoꝝ ⁊ cōmilitonū. ut pꝫ ex predicti ⁊ coicatio pollitica eſt propter bonū cōe. igitur oīs coicatio alia ⁊c̄. maior huius rationis ē manifeſta. ⁊ etiam prima pars minoris ſatis patꝫ ex precedentibus. ideo phs ſo⁹ oſtendit h̄. ſaꝫ partē minoris: que eſt ꝙ coicatio pollitica eſt propter bonū cōe: vnde dicit ꝙ coicatio pollitica non intendit aliquod bonū particulare. ⁊ pn̄s cōmodum: ſed intendit ad illud. qđ eſt vtile per totā vitā. ⁊ hoc ſpecialiter oſtendit circa coicationes delectabiliū: ⁊ maxime in ſacrificys de quibus minus videtur: ⁊ dicit ꝙ illi q faciunt ſacrificia in hi⁹ coicatiōib⁹ intendunt honorē tribuere deo. ⁊ ſibiipſis acq̄rere requiem cū aliqua delectatiōe que ordinatur ad cōmunē vtilitatē vite: vnde apud āntiquos poſt collectionē fructuum. ſ. poſt autūnum. fiebāt antiquitus ſacrificia ⁊ congregationes hoīum ad ſoluendū primitias. hoc eni erat tp̄s conueniens ut tunc hoīes quieſcerent poſt magnos labores precedentes: ⁊ ſic pꝫ ꝙ iſta ſubduntur ordinationi pollitice quaſi pertinētia ad vtilitatē vite. (Oēs itaqꝫ) cōcludit ex predicti cōcluſionē intentā. ſ. ꝙ oēs alie cōicationes continentur ſub pollitica. ſicut quedā partes eius qꝛ oēs alie cōicationes ordinātur, ad quedam particularia cōmoda. pollitica aūt ordinatur ad vtilitatē cōem. ⁊ qꝛ amicitia eſt in cōicatōe oꝫ ꝙ diſtinctio amicitie ſeu amicoꝝ attendat̄ ſm̄ cōicationē polliticā ⁊ ex qualitatibus cōmunicationū qualificantur cōmunicantium amicitie.

Capitulum quartuz

tractatus ſecundi in quo numerantur ſpecies cōicationis pollitice que ſunt tres. ſ. regnum ariſtocrathia ⁊ timocrathia. ⁊ ſunt tres corruptiones ſeu trangreſſiones eaꝝ. ſ. tyrannis oligrathia ⁊ democrathia ⁊ ꝙ tyrannis que ꝯtrariatur regno ē trāſgreſſio peſſima. ⁊ deinde oligarthia que contrariatur ariſtocrathie. ⁊ vltio ⁊ minus mala tranſgreſſioni eſt democrathia que ꝯriatur timocrathie. ⁊ ꝙ in cōicatione domeſtica inueniuntur ſiītudines iſtaꝝ. coicatō patris ad filios habet regni figurā: coicatio in qua pater vtitur filys tanq̄ ſeruis ſicuti perſis hꝫ figurā tyrannidis principatus viri ⁊ vxoris qū vterqꝫ principatur ſuper his que ad eos ꝑtinent. habet figurā ariſtocrathie. ſed quando vir vuult totū principatū ſibi vſurpare nihil dimittendo vxori: aut eꝯ̄ qū vxor totalr̄ principatur. tunc aſſimilatur oligarthie. coicatio v̄o fratꝝ in domo aſſimilatur timocrathie. coica⁹ v̄o ſociorum in domo ſine dn̄atore aſſimilatur democrathie.

POllitice autez ſunt ſpecies tres. equales autē ⁊ tranſgreſſiōes. puta corruptiones harum. Sunt autez pollitice quidē regnum. Ariſtocrathia. tertia autez que apcys q̄ timocrathiā dīc conueniens videtur polliticā autē conſueuerunt ipſaꝫ plures vocare. Haruꝫ autē optima quidē regnum peſſima timocrathia. Transgreſſio autē regni tyrānis ambe eniꝫ monarchie. Differunt aūt plurimū tyrānus quidē enim ſibiipſi conferens intēdit Rex autē qđ ſubditoꝝ. Non enim eſt rex qui non per ſe ſufficiens ⁊ omnibus bonis ſuperexcellens. talis autē nullo indiget. vtilia igitur ſibiipſi quidē non vtiqꝫ intendet. ſubditis aūt qui enim non talis cheroces vtiqꝫ quidez erit q̄ rex. tyrānus autē ex contrarietate huic. ſibi enim bonum perſequitur ⁊ manifeſtius in hac quoniā peſſima. peſſimū autē contrarium optimo. Tranſgreditur autē ex regno in tyrannidē. Prauitas enim monarchie tyrānis. malus autē rex tyrānus fit. Ex ariſtocrathia autē in oligrathiā malitia principū qui tribuunt que ciuitatis preter dignitatē ⁊ omnia vel plurima bonoꝝ ſibi ipſis ⁊ principatus ſemper eiſdem: de plurima facientes ditari. Pauci igitur principant̄. ⁊ mali pro his qui maxime epyiches. Ex timocrathia autē vtiqꝫ in democrathiā. cōterminales enim ſunt he: multitudinis enim vult ⁊ timocrathia eſſe. ⁊ quales omnes qui in honorationem.

IStud eſt quartū ca⁹ ſecundi tractatus. in quo agitur de ſpeciebus cōicatiōis pollitice. ⁊ continet duas partes principales. In prima nūerant̄ ſpecies cōicatiōis pollitice ⁊ eaꝝ corruptiones ⁊ etiā compantur ad inuicez. In ſecūda ibi (Diſſimilitudines autē ipſaruꝫ) ponitur diſtinctio cōicationum domeſticaꝝ ſecūdū ſimilitudinē ad cōicationes polliticas. prima pars continet duas particulas. In prima determinat de ſpeciebus cōicatiōis pollitice ratione. In ſecūda ibi (Trangreſſio aūt) determinatur de corruptionibus iſtarum ſpecieruꝫ pollitice. In prima igitur particula narrando ponit numeruꝫ ſpecierum cōicationis pollitice ⁊ compat eas ad inuicez. ⁊ dicit ꝙ tres ſunt ſpecies pollitice cōicationis. ⁊ totidē ⁊ equales ſecundū numerū ſunt tranſgreſſiones ⁊ earuꝫ corruptiones. Species autez cōmunicationis pollitice ſunt tres. ſ. regnuꝫ ariſtocrathia ⁊ timocrathia. eſt enim timocrathia a timos qđ ē preciū dicta. qꝛ in hac pollitica tertia dantur precia pauperibus. ⁊ damna inferunt diuitib⁹ ſi non conueniunt ad publicas cōgregationes quidā autez hanc ſpeciē conſueuerunt vocare cōmūi noīe polliticā: eo ꝙ eſt cōmūis diuitib⁹ ⁊ pauperibus vel ex eo ꝙ non habebat nomen propriuꝫ. ideo nominauerunt eā nomīe ſui generis. Regnū eſt principatus vnius ariſtocratia eſt principatus optimoꝝ. qꝛ hi⁹ cōmunitas per virtuoſos gubernatur. Timocratia eſt principatus in quo plures mediocres principātur Iſte politie compantur ad inuicē. qꝛ inter eos optimū eſt regnuꝫ in quo vnus optimus principatur. peſſima autē. i. mius bona eſt timocrathia in qua plures mediocres principātur. media autē ariſtocrathia. Et ſciendū ꝙ quāuis i ariſtocrathia principentur pauci ⁊ optimi. tū non habent plenitudinē poteſtatis ad bū agēdum: ſicut habet vnus optimus qui principat̄ (Tranſgreſſio autē) hec eſt ſecūda particula. i qua determinatur de corruptionibus ſeu trāſgreſſionibus iſtarum polliticaꝝ. ⁊ primo determinat de corruptione regni. 2⁰. de corruptione ariſtocrathie. 3⁰. de corruptiōe timocrathie. dicit ergo ꝙ corruptio ſeu tranſgreſſio regni vocatur tyrānis. iſta enim regnum ⁊ tyrānis conueniunt in genere. ſ. in hoc ꝙ ambo ſunt monarchie. i. principatus vnius ſicut in regno principatur vnus. ſ. rex. ita in tyrannide principatur vnus. ſ. tyrānus. Sed iſti principatus. ſ. tyrannis ⁊ regnuꝫ dn̄t plurimuꝫ. qꝛ tyrānus in ſuo regimine intendit illud qđ ē vtile ſibi. Rex autē non intendit illud qđ eſt ſibi vtile. ſed qđ eſt vtile ſubditis. ⁊ hec eſt cōcluſio. 38. que probatur ſic. Non eſt rex qui non eſt per ſe ſufficiens ⁊ in omnibus bonis ſuperexcellens. ſ. tā in bonis corporis q̄ ⁊ anime q̄ etiaꝫ in bonis exterioribus. ⁊ talis nō indiget aliquo. ⁊ ideo non intendit vtilitatē propriam. Nam intendere vtilitatē propriaꝫ proprie eſt indigentiū: ſed ad h̄ ītendit ut bene faciat ſubditis: quoniā hoc eſt ſuperabundantiū ⁊ perfectoꝝ. Si aūt nō h̄ ſit talis. ſ. ſuperexcellens in oībus bonis. magis debꝫ dici clerotes q̄ rex. ⁊ dicitur cleroces ſiue

qui non per electionē nec per ſucceſſionē: ſed ꝑ
ſortē aſſumptus eſt ad principandū. ſed tyran
nus ſe hꝫ per contrariū ad regē. qꝛ querit bo⁹
ſibiipſi. Ex his eſt manifeſtū ꝙ corruptionum
principatuū tyrānis ē corruptio peſſima. hec ē
ꝯcluſio. 39. que probatur ſic. Optimo principa
tui contrariatur corruptio peſſima: ſed regnuꝫ
eſt principatus optimus: ⁊ corruptio contraria
regno ē tyrānis. igitur tyrānide peſſima corru-
ptionū principatuū: vel poteſt dici ꝙ phs intē
dit hic ꝓbare ꝙ tyrānis contrariatur regno. ⁊
tunc foret ꝯ⁹ hec. que ſic probatur. optimo con-
trariatur peſſimū. regnū eſt optimus principa-
tus: ⁊ tyrānis eſt corruptio peſſima: igitur ty-
rannus contriatur regno: tranſgreditur enim
aliqs ex regno i tyrānideꝫ. cū .n. rex ſit mal⁹ in
tēdēs qꝺ ē ſibi vtile ⁊ ñ qꝺ ē vtile ſubditis tc̄ ꝺ
rege fit tyrān⁹ ⁊ fit tranſgreſſio regni in tyran-
nidē. tyrānis .n. eſt prauitas monarchie. i. pn-
cipatus vnius: ⁊ malus rex fit tyrānus (⁊ ari-
ſtochratia) principatui ariſtocrathico contrari
atur oligarthia. que eſt principatus paucoꝝ
⁊ maloꝝ qui bona ciuitatis non diſtribuunt ꝺ
dignitatē: ſed oia bona ciuitatis vel plura eoꝝ
ſibiipſis vſurpāt ⁊ plurimi principatus eis cō-
ferunt ut ipſi ditentur ⁊ amici eoꝝ. fit igitur
tranſgreſſio cōicatōis ariſtocrathice in oligar
thiam: maxime qñ loco virtuoſoꝝ qui preſunt
ariſtocrathie principantur pauci ⁊ mali. ⁊ hoc
poteſt eſſe vel qꝛ principantes qui prius erant
boni: fiant mali ex ipſis eiſdē principātibus ut
prius. vel qꝛ loco ipſoꝝ bonoꝝ ſubrogant̄ ma
li amotis bonis a dñio ⁊ principatu (⁊ tymo-
crathia) principatui de tymocrathie contrari-
atur democrathia que eſt principatus multo-
ruꝫ intendentiū ſolū bonū pauperū. tymocra-
thia corrūpitur in democrathia qñ loco multo
rū principantiū intēdentiū bonū cōe diuitū et
pauperꝝ principantur multi vel iidem vel alii
intendentes bonū pauperū tm̄. hi duo princi-
patus. ſ. tymocrathia ⁊ democrathia ſunt con-
terales. i. vicine ut dicit phs. aſſilantur enim
in duobus. p̄ in hoc ꝙ vterqꝫ principatus ē m̄l
titudinis. 2⁹ aſſimilātur in hoc ꝙ oēs qui ſunt
in honoribus conſtituti ſunt equales. dn̄t aūt
in h̄ ꝙ principantes in tymocrathia intendunt
cōe bonū diuitum ⁊ pauperꝝ: ſed principantes
in democrathia intendunt ſolū bo⁹ pauperū:
vnde dicit phs minima eſt peruerſitas demo-
crathie. paꝝ .n. recedit a tymocrathia: que ē re
cte pollitice ſpecies. ſic igitur pollitice maxime
tranſmutantur ad inuiceꝫ: ⁊ ēē de facili corrū-
puntur: ſicut dictum eſt ſuperius.

Similitudines autem

ipſaꝝ ⁊ velut exem⁹ accipiet aliquis vtiqꝫ ⁊ in
domibus. patris quidē .n. ad filios cōicatio. re
gni āt figurā. Filioꝝ .n. patri eſt cura. hīnt aūt

⁊ homerus iouē patreꝫ appellat. paternus .n.
pncipal̄r vult regnū eſſe. In perſis aūt qui pa-
tris tyrānus. vtuntur enī ⁊ ſeruis filiis. Tyrā
nicus āt ⁊ dñi ad ſeruos. dñi enī conferens in
ipſo operatur. ⁊ hi quidē igitur rectus videtur
Perſicus āt qui peccat. differentiū .n. principa
liter differentes. viri āt ⁊ vxoris ariſtocratic⁹
videt̄. ꝺm dignitatē .n. vir principatur. ⁊ circa
h̄ que opꝫ virū. Quecūqꝫ āt vxori congruunt il
li reddit. oīum āt dñans vir in oligarthiā trāſ
ponit̄. preter dignitatē eniꝫ ipſuꝫ facit ⁊ nō ꝙ
melius. Quoniā aūt principantur vxores here
des exiſtentes nō itaqꝫ fiunt ꝺm virtutē princi
patus: ſed propter diuitias ⁊ potentiā: quēad-
modū in oligarthiis. Tymocraticus āt videtur
qui fratrū. equales eniꝫ tū inquantū etatibus
dn̄t. propter qꝺ ſi multū etatibus differunt. ſi
adhuc fraterna fit amicitia. democratica āt
maxime quidē fit in his que ſine dñatione ha-
bitationū. hic enī oēs ex equali. ⁊ in quibus ꝺ-
bitis qui principatur ⁊ vnicuiqꝫ poteſtas.

Hec eſt ꝺa pars huius capituli. in qua di-
ſtinguit cōicatōes iconomicas ꝺ ſilitudi
nes cōicationū polliticaꝝ pdictaꝝ. ⁊ ꝯtinet .3.
particulas. In prima oſtendit quid in cōicatio
nibus iconomicis correſpondet regno ⁊ tyran-
nidi. In ꝺa ibi (viri āt ⁊ vxoris) oſtendit quid ī
cōicatione iconomica correſpondet ariſtocra-
thie ⁊ oligrathie. In tertia particula ibi (tymo
crathici) oſtendit quid in domibus correſpon-
det tymocrathie ⁊ democrathie. In prima igit̄
particula primo dicit ꝙ ſilitudo ⁊ exem⁹ pre-
dictaꝝ cōicationū polliticaꝝ poteſt accipi ire
bus domeſticis. deinde dicit ꝙ cōicatio patris
ad filiū hꝫ filiā regi. Nam pater habet curam
filiaꝝ: ſicut rex habꝫ curā ſubditoꝝ. ⁊ propter
hoc homerus iouē propter regiā poteſtatē ap
pellauit patrē. principatus .n. patris in domo
eſt quoddā regnū (In perſis āt) in cōicatōe āt
domeſtica tyrānidi aſſilatur cōicatio patris
ad filios vtentis filiis ut ſeruis oio. In perſis
enī patres vtuntur filiis ut ſeruis non intēdē
tes vtilitatē filioꝝ: ſed ſo⁹ vtilitatē propriam.
cōicatio āt dñi ad ſeruos intendentis ſolū vti-
litatē propriam. ⁊ nullā vtilitatē ſeruoruꝫ aſſi-
milantur tyrānidi. nam dñs aliquā vtilitateꝫ
ſeruoꝝ debet intendere. Iſte tñ mo⁹ videtur eſ
ſe rectus vel ſaltē non ita peruerſus quo dñi
vtuntur ſeruis ad ſuā vtilitatē ſicut eſt mo⁹ q̄
patres vtuntur filiis tanq̄ ſeruis. nam iſte eſt
ſimpliciter peruerſus. opꝫ .n. ꝙ principans di-
uerſimode principetur diuerſis ⁊ nō ſimiliter
liberis ⁊ ſeruis. (Viri āt ⁊ vxoris) hec ē ꝺa p-
ticula in qua oſtenditur quid in cōicatione do
meſtica correſpōdet ariſtocrathie ⁊ eius oppo-
ſito ⁊ dicit ꝙ principatus quo vir ⁊ mulier do-
minantur in domo modo debito eſt ariſtocra-
thicus principatus. qꝛ vir habet dñiuꝫ ⁊ curas

circa oia que pertinent ad vitā ꝺm ſuā dignita
tē ⁊ dimittit vxori illa que pertinent ad eā. ⁊ de
illis ipſa habet dñium (Olum aūt dñans vir)
oligarthie ſunt duo modi in domibus correſpō
dentes. vnus modus eſt qñ vir vult oia diſpo-
nere ⁊ nullius rei dñium relinquere vxori. iſtꝺ
enī non eſt ꝺm dignitatē nec ꝺm ꝙ melius. ⁊ aſ
ſilatur iſte modus principandi principatui oli
garthico. non in hoc ꝙ plures principantur po
teſtates: ſed in hoc ꝙ iſte principatus eſt ꝑter
dignitateꝫ: ⁊ preter illud qꝺ eſt melius: ⁊ ē eſt
ꝓpter potentiā: ſicut principatus oligarthic⁹
Alius modus eſt qñ vxores total̄r principant̄
eo ꝙ ipſe ſunt heredes ⁊ iſte principatus nō fit
ꝺm virtutē. ⁊ aſſimilatur principatui oligarthi
co. qꝛ eſt propter diuitias ⁊ potentiā ſicut accit
in oligarthiis. (Timocrathico) hec eſt tertia
particula in qua oſtenditur ꝙ in domibus cor
reſpondet timocrathie ⁊ eius oppoſito. ⁊ dicit
ꝙ principatus fratrū in domo aſſilatur timo-
crathico pricipatui. eo ꝙ fratres ſunt equales
niſi inquantū dn̄t ꝺm etatē in qua ſi multum
dn̄t non videtur ēē fraterna cōicatio. ſed q̄ſi
paterna. (Democrathia aūt) democrathie āt
cōicationi aſſilatur cōicatio inhabitantiuꝫ do
mū qui non habent dñatorē ſicut ſocii morant̄
in hoſpitio: ⁊ oēs ſunt equales ⁊ ſi aliquis prin
cipatur habet debilē principatū: ſicut ille qui
pficitur ad expenſas faciendas ⁊ vnuſquiſqꝫ ſo
cioꝝ habet poteſtatē in domo q̄ſi ex equali ſic̄
accidit in ſtudiis generalibus in quibus omēs
inhabitantes eandē domū ſunt equales hoc ſo
lo excepto ꝙ vnus preeſt qui nomiatur princi-
palis dom⁹: ſed habet valde debilē pncipatū.

Capitulum quintuꝫ

de diſtinctione ſpecieꝝ amicitie ꝺm di
ſtinctionē ſpēꝝ pollitice cōicationis: oſtendit̄
enī ꝙ in vnaquaqꝫ pollitica conſigat̄ amicitia
iuſto: qꝺ eſt illa quēadmodū regis ad ſubditos
amicitia ſicut ⁊ iuſtū qꝺ eſt in illa. ſ. in ſupabū-
dantia beneficii cui ſilis eſt paterna excellens
cū beneficioꝝ magnitudine ⁊ ꝙ viri ad vxorē
amicitia ⁊ iuſtū qualis eſt in ariſtocrathia. fra
trū v̄o amicitia ſilis ē etairithie ⁊ timocrathie
⁊ ꝙ in tranſgreſſionibus paꝝ eſt de amicitia: ſi
cut ⁊ iuſtū. in tyrānide vero nulla aut paruiſſi
ma. qꝛ nulla cōicatio cū vtatur ſubditis ut or-
gano. In democrathia eſt plus amicitie q̄ꝫ in
aliis tranſgreſſionibus. propter hoc ꝙ in hac
plura ſunt cōmunia.

Ecūdū vnanquan

ꝙ āt vrbanitatē amicitia videt̄ inq̄tū
ait iuſtū. regi quidē .n. ad ſubiectos in ſupabū
dantia beneficii. benefacit .n. ſubditis. ſiquidē
bonus ens curā habet ipſoꝝ ut bene operētur
quēadmodū paſtor ouiū. vnde ⁊ homer⁹ aga-
mēnona paſtorē populoꝝ dixit. talis aūt ⁊ pa-
terna. Differunt āt magnitudine beneficioruꝫ
cā .n. ēēndi qꝺ nunc putatur maximū exiſtima
ri maximi ēē ⁊ nutrimenti ⁊ diſcipline: ſed ⁊ h̄
ꝓgenitoribus attribuūtur. ⁊ natura .n. princi-
patur ꝑter filioꝝ ⁊ progenitores nepotuꝫ ⁊ rex
ſubditoꝝ. Inſuper exceſſu ⁊ amicitie h̄. ꝓꝑ qꝺ
⁊ honorantur parentes: ⁊ iteꝝ vtiqꝫ in his non
idē ſed ꝺm dignitatē. Sic .n. vtiqꝫ ⁊ amicitia. ſꝫ
⁊ viri ad vxorē eadē amicitia ⁊ ariſtocrathia. ꝺ
virtutē .n. ⁊ meliori plus bonū ⁊ congruēs vni-
cuiqꝫ: ſic aūt ⁊ iuſtū. ꝙ aūt fratruꝫ ethayrithe
aſſimilantur. Equales enī ⁊ coequitanei. tales
aūt vnius diſcipline ⁊ vnius moris ⁊ in multū
aſſimilatur huic vtiqꝫ ⁊ que ꝺm timocrathiam
equales enī ciues uolunt ⁊ epyiches ēē. in pte
itaqꝫ principari ⁊ ex equali ſic vtiqꝫ ⁊ amicitia.

Iſtud eſt 5⁹ ca⁹. in quo phus diuidit ſpeci-
es amicitie ſecundū diuiſionē ſpecierū cō-
municationis pollitice: ⁊ cōtinet duas partes
principales. In prima oſtenditur qualiter eſt
⁊ qualiter diuiditur amicitia ſecundū polliti-
cas rectas. In ꝺa ibi (In tranſgreſſionibus āt)
oſtenditur qualiter eſt amicitia ſecundū polli
ticas corruptas. Prima pars cōtinet tres par
ticulas. In prima proponit intentionē ⁊ oſten-
dit qualiter eſt amicitia ſecundū polliticā que
dicitur regnū. In ſecūda particula ibi (Sed et
viri ad vxorē) oſtenditur qualiter eſt amicitia
ꝺ ariſtocrathiā. In tertia particula ibi (Quod
aūt fratrū) oſtenditur qualiter amicitia accipi
tur ꝺm timocrathiā. In prima igitur particl̄a
ponit intentionē ⁊ declarat per exemplū quā-
tū ad polliticā rectā: que eſt regnū. dicit igitur
ꝙ ꝺm vnāquāqꝫ vrbanitatē: hoc eſt polliticaꝫ
videtur eſſe quedā ſpecies amicitie. eo ꝙ in q̄-
libet pollitica recta inuenitur aliquod iuſtum
⁊ amicitia ⁊ iuſtitia quodāmodo idē ſunt vel ī
eiſdem (Regi quidē) oſtendit qualiter eſt ami
citia ꝺm regnū ⁊ compat amicitiā paternā ami
citie regali. d. primo ꝙ inter regem ⁊ ſubditos
eſt amicitia in ſuperabundantia beneficii. per
tinet eniꝫ ad regē ut benefaciat ſubditis. ſi .n.
rex ſit bonus habet curā ſubditoꝝ ut bñ ope-
rentur. intentio eniꝫ regis debet eſſe ſubditos
facere virtuoſos. debet enī dirigere ſubditos:
vt paſtor oues: ꝓpter hoc homerus regem aga
mēnonē nominauit paſtoreꝫ populoꝝ (Talis
autē ⁊ paterna) compat paternā amicitiā rega
li ꝺm conuenientia ⁊ differentiā. di. ꝙ talis eſt
amicitia paterna qualis eſt amicitia regalis.
vtraqꝫ eniꝫ eſt in ſuperabundantia beneficii. ⁊
ſuperexcedentis ad ſuperexceſſum: ⁊ in hoc cō
ueniunt (Differunt aūt) ſed iſte amicitie diffe-
runt ꝺm magnitudinē beneficioꝝ. Amicitia eſt
paterna maior ē q̄ꝫ amicitia regalis. ⁊ hec ē con
cluſio. 39. que probatur ſic. Illa amicitia ē ma
ior: ratōne cuius amatus plura ⁊ maiora bene

ficia recipit ab amante. ſed rõe paterne amicitie amatus plura ⁊ maiora beneficia recip ab amante ꝗ̃ ratione amicitie regalis. igitur ⁊c̃. maior eſt manifeſta ⁊ minor declaratur per h ꝙ ratione amicitie paterne dat filio .3. beneficia maxima. primo enĩ in generando dat eſſe filio qδ reputatur maximũ. 2° educando dat filio nutrimentũ. 3° inſtruendo dat filio diſciplinã ipſum in bonis moribus informando: ⁊ ſic pater eſt cauſa trium beneficioꝝ que filio tribuit. q2 eſt cauſa eſſendi ⁊ nutrimenti ⁊ diſcipline: ſed iſta beneficia non recipit ſubditus a rege. Intelligendũ ꝙ beneficiũ regis eſt ſimpliciter maximũ. q2 rex bene facit toti multitudine ⁊ oĩbus ſubditis. ⁊ ideo amicitia regalis ẽ ſimpliciter maior ꝗ̃ amicitia paterna: tamen ĩ compatõe ad vnam perſonã amicitia paterna maior eſt ꝗ̃ amicitia regalis. maiora enĩ beneficia tribuit pater filio ꝗ̃ rex tribuit vni ⁊ eiδ.

(Sed ⁊ progenitoribus) hec aũt tria beneficia predicta non ſolũ tribuuntur patribus reſpectu filioꝝ: ſed etiã attribuũtur progenitoribus. ſ. auis ⁊ proauis reſpectu nepotũ ⁊ pronepotũ (Et natura eniȝ) declarat qδ iam dixerat. ſ. ꝙ amicitia paterna ⁊ progenitoꝝ eſt reſpc̃tu filioꝝ ⁊ nepotũ talis qualis eſt amicitia regal̃ reſpectu ſubditoꝝ. ⁊ hec eſt concluſio .40. que probatur per hoc ꝙ pater principatur filijs et progenitores nepotibus ſicut rex ſubditis. filij enĩ ſunt in poteſtate patris: ⁊ nepotes in poteſtate aui: ſicut ſubditi ſunt in poteſtate regis (In ſuperexceſſu) Amicitie predicte cõueniũt in duobus. quoꝝ vnuȝ eſt ꝙ om̃es huiuſmodi amicitie conſiſtunt in quodã ſuperexceſſu vnius ad alteꝝ: ⁊ hoc eſt manifeſtũ in rege reſpectu ſubditoꝝ ⁊ idẽ accidit circa patres ⁊ filios. q2 enĩ patres ⁊ progenitores ſunt ſuperexcellẽtes. ideo honorantur a filijs ⁊ nepotibus. honor enĩ debetur ſuperexcellenti. ut patet ex primo h°. Aliud in quo iſte amicitie conueniunt ẽ ꝙ non eſt idẽ iuſtũ ex vtraq; parte. non eniȝ iuſtũ ẽ ꝙ rex faciat ſubdito ideȝ qδ ſubditus facit regi. nec eſt iuſtũ ꝙ pater idẽ faciat filio qδ filius patri: ſed in his attenditur ſecundum dignitatẽ. ſ. ut vterq; faciat alteri qδ ẽ dignũ: ſic enĩ conſideratur in amicitia inter eos ut vnus amet alterũ ſecundũ ꝙ digmuȝ. (Sed ⁊ viri ad vxorẽ) hec eſt ſecũda particula in qua oſtẽditur qualiter ſecundũ ariſtocrathiaȝ que eſt amicitia: ⁊ dicit ꝙ amicitia que eſt inter viruȝ ⁊ vxoreȝ eſt talis qualis eſt illa que eſt in ariſtocrathia. in qua preficiuntur aliqui ſecundũ virtutẽ ⁊ propterea amantur. ⁊ q2 illi qui preficiuntur ſunt meliores. ideo attribuitur eis pl° de bono ⁊ vnicuiq; in hac pollitica attribuitur illud qδ ei conuenit: ⁊ ſicut eſt de amicitia que eſt ſecũdũ pollitica ariſtocrathicã: ita eſt δ iuſtitia que eſt in ea. vnicuiq; enĩ in hac pollitica tribuitur ſecundũ dignitatẽ. Intelligendũ eſt ꝙ q2 in pollitia ariſtocrathica principãtur virtuoſi. ⁊ virtuoſi in principatu conſtituti nõ ſubtrahunt bonũ ſubditis qδ eis congruit nec auferunt ab aliquo qδ ſibi de iure debetur: ſȝ vnicuiq; tribuunt ſecundũ dignitatẽ. ideo in illa pollitica conſeruatur amicitia ⁊ etiã iuſtitia tribuendo vnicuiq; ſecundũ dignitatẽ. ⁊ ſic eſt amicitia viri ad vxorẽ. q2 eniȝ vir melior eſt ꝗ̃ vxor. ideo preficitur vxori. tamen vir nõ precipit niſi ea que ſunt viri. ⁊ dimittit vxori ea q̃ ſunt vxoris. (ꝙ autẽ fratrũ) hec eſt tertia pticula in qua oſtenditur qualiter amicitia accipiatur ſecundũ timocrathiã ⁊ intendit dĩe. ꝙ amicitia que eſt inter fratres eſt amicitia ſȝ pollitica timocrathicã. vnde dicit ꝙ amicitia inter fratres aſſimilatur etayrichie. i. amicitie coetaneoꝝ. fratres enim ſunt equales ⁊ quaſi coetanei ⁊ tales videntur eſſe vnius diſcipline ⁊ vnius moris: vt in pluribus. q2 in dictum eſt in 2° huius. mores ſequũtur conſuetudinẽ vite. ⁊ ideo patet ꝙ tali amicitie aſſimilatur amicitia que eſt ſm timocrathicã in qua ciues qui preficiuntur ſunt equales ⁊ epyiches. i. virtuoſi. ⁊ iſti principantur in parte: nec eſt iuſtuȝ ꝙ vnus habeat totũ principatũ ſecundũ particularẽ ⁊ ſic equantur in principatu ⁊ ſic ẽ amicitia inter eos: ⁊ illud obſeruat̃ in amicitia fratrũ ⁊ coetaneoꝝ ⁊ connutritorum. ⁊ ſic patet ꝙ amicitia fratrum ⁊ connutritorum eſt ſecũdũ timocrathicam.

In tranſgreſſionibus

aũt queãdmodũ ⁊ iuſtũ ⁊ prauuȝ eſt ſic ⁊ amicitia nequaꝗ̃ eſt: ⁊ in peſſima. in tyrannide. n. Nihil autẽ prauũ amicitie. in quibus enim nihil cõmune eſt impanti: ⁊ impato: neq; amicitia neq; eniȝ iuſtũ: ſed velut artifici ad organũ ⁊ anime ad corpus. ⁊ domio ad ſeruũ. Iuuant̃ quidẽ enĩ h ab vtentibus ad vtilitatẽ. amicitia aũt non eſt ad inanimata. ſed neq; iuſtũ: ſȝ neq; ad equũ vel bouẽ: neq; ad ſeruuȝ: ſm ꝙ ſeruus: nihil enĩ cõmune eſt: ſeruus enĩ animatũ organũ. Organũ aũt inanimatus ſeruus: ſcδȝ ꝙ quideȝ igitur ſeruus: nõ eſt amicitia ad ipȝ ſed ſm ꝙ homo. Uidetur enĩ quodã eſſe iuſtũ omni homini ad omnẽ poteſtatẽ cõicare lege ⁊ cõpoſitione. ⁊ amicitia vtiq; ſed inquantũ homo. Imperiũ vtiq; ⁊ in tyrãnidibus amicitie ⁊ iuſtũ. Que aũt in democrathijs in plurimum. multũ enĩ cõia equalibus exiſtentibus.

Hec eſt ſecũda pars huius capituli. ĩ qua oſtendit qualiter eſt amicitia ſm pollitias corruptas. ⁊ continet tres particulas. In pma oſtendit qualiter eſt amicitia in tyrãnide: que eſt pollitia corrupta ⁊ peſſima. In ſecũda ibi (Scδm ꝙ quidẽ igitur) oſtendit qualiter ẽ amicitia domini ad ſeruum ⁊ qualiter non. In

tertia particula ibi (Que ãt in democrathijs) oſtendit qualiter in alijs pollitijs corruptis. vt in democrathia ⁊ oligarthia eſt amicitia. In pma igitur particula narrando primo dicit ꝙ ĩ tranſgreſſionibus. i. in pollitijs corruptis queãdmodũ iuſtũ paꝝ eſt. ita in eis parum eſt de amicitia. ⁊ ex hoc ſequitur ꝙ in peſſima pollitia corrupta ut in tyrãnide eſt minimũ de amicitia (In quibus enim) probat qδ narrauit. ſ. ꝙ in tyrãnide nihil eſt de amicitia. ⁊ hec eſt cõcluſio .41. que probatur ſic. vbi nihil eſt cõmune impanti ⁊ impato: ibi nihil eſt de amicitia inter impantẽ ⁊ impatũ. hoc patet. q2 oĩs amicitia conſiſtit in cõicatione: queãdmodũ et iuſtũ conſiſtit in cõicatione: ſed in tyrannide nihil eſt cõmune impanti ⁊ impato. igitur ⁊c̃. maior patet ex predictis. ⁊ minor etiã patet. q2 in tyrãnide impans intendit ſolũ bonuȝ propriũ ⁊ vſurpat ſibi totũ bonuȝ qδ debetur impato: vnde tyrannus qui in tyrãnide principat̃ non intendit bonũ cõmune: ſed propriũ bonũ tantũ. vnde tyrãnus ſic ſe habet ad ſubditos. ſicut artifex ad inſtrumentũ ⁊ anima ad corpus: et dominus ad ſeruũ. tyrannus eniȝ vtitur ſubditis ut ſeruis: hec enĩ tria. ſ. artifex. aĩa. dñs. iuuantur ab his quibus vtuntur: non tamen eſt amicitia vtentiũ ad ea quibus vtuntur. Si enim in aliquo proſunt eis non intendunt propter hoc bonũ eoꝝ niſi ſecundũ ꝙ refertur ad bonũ propriũ. ⁊ hoc precipue ma° eſt de artifice in compatione ad inſtrumẽtũ inanimatum ad qδ non eſt amicitia neq; iuſtitia nec etiã eſt amicitia ad equũ vel ad bouẽ quãuis ſint animata. vnde ſicut non eſt amicitia domini ad ſeruum inquantũ eſt ſeruus. q2 non habent aliqδ cõe: ſed totũ bonum ſui eſt ipſius domini. ⁊ ſic bonũ inſtrumenti eſt bonũ ipſius artificis ita in tyrãnide bonũ ſubditoꝝ eſt bonũ ipſius tyranni: ⁊ ſicut in tyrãnide nihil eſt cõmune impãti ⁊ impato. ⁊ q2 compauit ſeruũ ⁊ miniſtrũ ad inuicẽ dicit ꝙ iſta compatio eſt bona ⁊ conueniens. q2 ſeruus eſt inſtrumentũ animatuȝ. ſ[illegible] cõuerſo inſtrumentũ eſt quaſi ſeru° inani[illegible]tus. (Scδm quidẽ igitur) hec eſt ſecunda particula in qua oſtendit qualiter eſt amicitia domini ad ſeruũ ⁊ qualiter non: ⁊ dicit ꝙ ſicut predictũ eſt non eſt amicitia domini ad ſeruuȝ inquantũ eſt ſeruus. eſt tamen amicitia domini ad ſeruũ inquantũ ſeruus eſt homo. poteſt enĩ eſſe aliqua amicitia oĩs hominis ad omnẽ hoĩem inquantũ cõicant in aliqua lege vel aliqua compoſitione. i. pacto vel promiſſo. ⁊ per hunc modũ poteſt eſſe amicitia domini ad ſeruũ. ſ. inquantũ ſeruus eſt homo. ⁊ ſic patet ꝙ ĩ tyrãnide in qua tyrãnus vtitur ſubditis tanꝗ̃ ſeruis nihil vel parũ eſt de amicitia ⁊ iuſtitia.

(Qδ aũt in democrathijs) hec eſt .3. particula in qua oſtenditur qualiter in alijs pollitijs corruptis eſt amicitia quia illi q principant̃ in hac pollitia intendunt ad cõmune bonum. ſ. ad bonũ populare ſiue totius multitudinis ĩquantũ volũt equare populares in bonis. vnde q2 in hac pollitia ſunt multa cõmunia totius multitudinis cuius partes exiſtunt equales. ideo eſt multũ de amicitia. Sed in oligarthia que me°modo ſe habet. q2 nec intendit ad bonũ totius multitudinis nec ad bonũ vnius tantũ: ſed ad bona paucoꝝ eſt medio modo de amicitia. quia plus ꝗ̃ in tyrannide ⁊ minus ꝗ̃ in democrathia.

Capitulum ſextum

tractatus ſecũdi de ſubdiuiſione ſpecierũ amicitie ſm diuiſionẽ cõicationis. Sm enĩ diuiſionẽ cõicationis diſtinguitur amicitia cognata ab amicitia ethayrichia q2 in alio ⁊ in alio cõicant. cognati enĩ cõicant in origine ⁊ ethayri ĩ nutritione amicitie pollitice que eſt inter conciues: ⁊ que eſt connauigantiũ ⁊ cõmilitonũ: ⁊ ſic de ſimilibus diſtinguunt̃ ſm diuerſitatem cõicationũ. amicitie etiam cognatoꝝ que ſunt naturales ut patris ad filiũ ⁊ fratrũ inter ſe et alioꝝ cognatoꝝ diſtinguũtur ſecũdũ approximationẽ ⁊ elongationeȝ a primo. ſ. a ſtipite. oĩs enĩ amicitia cognata dependet ex paterna que maxima eſt. amicitia etiã viri ⁊ vxoris eſt naturalis. q2 homo naturaliter eſt aĩal cõiugale.

In communione

quideȝ igitur omnis amicitia eſt queãdmodũ dictum eſt. Diuidet aũt vtiq; aliquis cognataȝ ⁊ thayrichã. Pollitice autẽ ⁊ que cõtribuliũ ⁊ que connauigantiũ ⁊ quecũq; tales cõicatiuis aſſimilantur magis. quaſi. n. ſcδm confeſſionẽ quandã videtur eſſe. in has auteȝ ordinabit vtiq; aliquis ⁊ peregrinam:

Iſtud eſt cap° 6° tractatus ſecũdi. in quo determinatur δ ſubdiuiſiõe amicitie ſcδm diuiſionẽ cõicationis. quedaȝ eniȝ eſt amicitia naturalis ⁊ quedã cõicatiua ſecundũ confeſſionẽ. Iſtud capi° continet tres partes principales. In prima repetito ꝙ omnis amicitia eſt in cõicatione diſtinguit ſpecies amicitie de quibus minus videtur inter ſe ⁊ ab alijs ſecundũ diuerſitatẽ cõicationis. In ſecunda parte ibi. (Sed ⁊ cognata) determĩat ſpecialiter de amicitia cognatoꝝ. i. conſanguineoꝝ. In tertia parte ibi (Uiro autẽ ⁊ vxori) determinat de amicitia cuniugali que eſt inter virũ ⁊ vxoreȝ. In pma igitur parte repetito ꝙ oĩs amicitia eſt in coĩcatiõe: diſtinguit ſpecies amicitie de quib° minus videtur inter ſe ⁊ ab alijs ſm diuerſitatẽ cõicationis: ⁊ dicit ꝙ q2 oĩs amicitia eſt ĩ cõmunicatione: aliquis diuidet amicitiã cognatã que eſt inter conſanguineos ⁊ ethayritichã que eſt inter connutritos ſm diuerſitatẽ cõica

tionis.cognati eniʒ cōicāt in origine.⁊ ethayri
in nutritione.⁊ ſic dr̄nt ſecundū diuerſitatem
cōicationis.Amicitie vero pollitice que ſunt i-
ter concíues ⁊ que ſunt contribuliū.i.inter ho
mines eiuſdē tribus.⁊ connauigantiū.i.inter
eos qui ſimul nauigant:⁊ quecūq; tales magi
habent ſimilitudineʒ cōmunicationis ⁊ magis
ſunt in cōmunicatōne:q̄ʒ amicitia congnata vl̓
ethayrica.Jn his amicitijs.ſ.pollitícis ⁊ conna
uigantiū ⁊c̄.oportet confiteri q̓ hi⁹ amicitie ſt̄
in cōicatōe.qꝛ hoc eſt ma⁹ ⁊ inter has pōt ordi
nari amicitia que eſt inter peregrinos ſimul pe
grinantes.Jn amicitijs vero cognata ⁊ ethayri
ca.non eſt illud in quo ſit cōicatio ita mani⁹:
ſed magis latet q̄ʒ in alijs amicitijs predictis.
vnde amicitia cognatoꝝ eſt naturalis ⁊ iſtam
ſepat phus ab amicitia cōicatiua que videtur
eſſe ſm̄ confeſſioneʒ.

Sed et cognata videt̄

multifaria eſſe.⁊ dependere omnis ex paterna
Parentes quideʒ eniʒ diligūt filios: vt ſui ipſo
ruʒ aliquis exiſtentes. filij auteʒ parentes vt
ab illis aliquis exiſtentes. Magis auteʒ ſciūt
parentes qui ex ipſis:q̄ʒ geniti qui ex ipis:⁊ ma
gis quo aproximantur qd̄ a genito:q̄ʒ factum
faciendi. Quod enim ex ipſo propinquum ei a
quo:puta dens vel capilus. vel quodcunq; ha
benti. Jlli autem nihil qd̄ quo vel minus:ſed ⁊
multitudine tempus. Hi quidem enim confe-
ſtim natos diligunt:hi autem procedentes tē-
poribus parentes intellectum vl̓ ſenſuʒ accipi
entes.Ex his autem manifeſtum. propter que
amant magis matres.parentes quidem enim
diligunt filios vt ſe ipſos qui enim ex ſe ipſis
velut alteri ipſi inſeperati.Filij autem paren-
tes: vt ab illis nati. Fratres autem adinuiceʒ
et ex eiſdem nati.ad illa enim idemptitas ideʒ
facit.propter quod aiunt idem ſanguinem ⁊ ra
dicem ⁊ talia.ſunt autem idem aliqualiter ⁊ in
diuerſis. Magnum autem ad amicitiam ꝯnu-
tritum:⁊ qd̄ ſm̄ etatem:coetaneus enim coeta-
neū ⁊ qui vnius moris ethayrici.propter quod
fraterna ethayrice aſſimilatur. Nepotes autē
⁊ reliqui cognati ex his quo approximant̄. Jn
ab eiſdeʒ eniʒ eſſe. fiunt autē hi quidē proxi-
miores.hi autē magis alieni.improprie vel lō
ge apud ducē eſſe.Eſt autē ad parentē quideʒ
amicitia filijs.⁊ hominibus ad deos ut ad bo-
nū ⁊ ſuperexcellens. vnde eni fecerunt maxia
eſſendi eni ⁊ nutriendi cure ⁊ natis eius q̓ eſt
diſciplinari. Habet autem delectabile ⁊ vtile
talis amicitia talis alienoꝝ.quanto ⁊ cōior vi
ta ipſis eſt.Sunt autē ⁊ in fraterna quecunq;
quidē ⁊ in ethayrica. ⁊ magis in his que epyi-
ches ⁊ totaliter ſimilibus quanto proximiores
⁊ ex natiuitate exiſtentes diligunt ad inuicem
⁊ ut magis vnius moris qui ex eiſdē.⁊ cōnutri
ti ⁊ diſciplinati.ſimiliter ⁊ ſecundū tēpus pro-
batio plurima ⁊ fortiſſima. Analogū autē ⁊ in
reliquis cognatoꝝ amicabilia.

Hec eſt ſecūda pars huius capituli.i. qua
determinat ſpecialiter d̄ amicitia cogna
ta.⁊ continet quattuor particulas.Jn prima p
ticula determinat de amicitia paterna que eſt
patris ad filiū.Jn ſecūda ibi(Fratres autem)
determinat de amicitia fratruʒ. Jn tertia ibi.
(Nepotes autē)determinat de amicitia alioꝝ
conſanguineoruʒ.Jn quarta particula ibi(Eſt
autē ad parentes)ponit proprietates dictarū
amicitiarū. Jn prima particula primo narrat
quomō amicitia paterna ſe habet ad amicitiā
alioꝝ conſanguineoꝝ ⁊ que eſt ratio amicitie.
paterne(2°.auteʒ magis ſciunt)compat amici
tiaʒ paternā ad amicitiā filialē ⁊ etiaʒ ad ami
citiā maternaʒ. Dicit igitur primo q̓ amicitia
cognatoꝝ videtur eſſe multipharia.i.in mltas
ſpecies diuiſa propter diuerſos gradus cōſan
guinitatis.omnes tamen amicitie cognatorū
alie a paterna dependent a paterna ſicut ex pn
cipio.et intelligit ut mihi videtur per amicitiā
paternā.non ſoluʒ amicitiaʒ patris imediati:
ſed etiaʒ amicitiā ſuperioꝝ patrum: ut d̄ auis
⁊ proauis. vnde linea conſanguinitatis quan-
doq; incipit a ſuperiori patre.ut a 5°. patre vel
4°.ut manifeſtū eſt de gradibus remotis con-
ſanguinitatis.Aliqui enim ſunt in 4°.gradu.⁊
aliqui in 3°.⁊ aliqui in 5°.⁊c̄.ſm̄ propinquitateʒ
vel elongationeʒ a ſuperiori patre(Parentes
quideʒ)ratio amicitie paterne eſt qꝛ filius eſt
aliquid ipſius patris.parentes eni diligunt fi
lios propter hoc q̓ filij ſunt aliquid ipſoꝝ.filij
eni procreantur ex ſemine parentū. vnde fili⁹
eſt quodāmodo pars patris ab eo tamē ſepata.
Sed filij diligunt parentes.ut ab illis aliquid
exiſtentes.i.inquantū habent eſſe ab eis ⁊ eſt
ſimile amicitie:qua pars ſepata diligeret totū
a quo ſepatur ponendo q̓ ipſuʒ diligeret. Jn-
telligendū eſt q̓ amicitia patris ad filiū eſt p-
pinquiſſima dilectioni.qua quis amat ſeipſuʒ
que dilectio ē maxima ⁊ ab ea omnis amicitia
deriuatur: ut videbitur in.9°. huius(Magis
autē ſciunt)compat amicitiaʒ paternā ad fili-
ueʒ.oſtēdens q̓ amicitia paterna maior eſt q̄ʒ
amicitia filialis.hoc eſt amicitia patris ad fi⁹
maior eſt q̄ʒ amicitia filij ad patrē.⁊ hec eſt cō
cluſio.42.que probatur tripl̄r. primo ſic. q̄ꝫto
aliquis magis cognoſcit cauſaʒ amicitie tanto
magis amat.⁊ hoc pʒ quia ad augmentationē
cauſe ſequitur effectus:ſed parētes cognoſcūt
magis cauſaʒ amicitie parentū ad filios q̄ʒ fi-
lij cognoſcant cauſaʒ amicitie filioꝝ ad paren
tes.igitur ⁊c̄. maior pʒ ⁊ minor declaratur ſic
cā pp quā parentes ꝟ eſt patres diligūt filios
ē qꝛ filij ſūt aliqd ipſoꝝ patꝝ. ⁊ cauſa q̄re filij
diligunt parentes eſt.qꝛ ſunt a parentibus.ſed

parentes magis ſciunt vel ſcire poſſunt qui ſīt
ex eis q̄ʒ filij ex quibus ſunt.parentibus enim
fuit nota generatio ⁊ non filijs qꝛ filij tunc nō
erant.igitur rationale eſt q̓ parentes magi di-
ligant filios q̄ʒ eꝯ°(et magis coapproximātur)
2°.probat̄ ſic.Jn amicitia cognata quāto amās
eſt propinquior amato tanto magis amat ipm
hoc pʒ qꝛ in amicitia cognata rō delectationis
eſt propinquitas vnius ad alterū.ſed generās
eſt propinquius genito q̄ʒ genitū generanti.igr̄
generans magis diligit genitū q̄ʒ genitū gene-
rantē.maior pʒ de ſe.⁊ minor patet.qm̄ genitū
eſt quedaʒ pars generantis ſepata vel ſepabil̓
vnde genitū compatur ad generantē ſicut par
tes ſepabiles ad totū ſicut dens vel capillus:
huiuſmodi aūt partes a toto continētur in to°
⁊ totū non continetur in partibus.⁊ ideo gene
rans proximior eſt genito q̄ʒ genituʒ generanti
vnde ad partes non videtur totū attinere: vel
minus q̄ʒ eꝯ°. Jntelligendū eſt q̓ propinqui⁹
in propoſito dicitur illud quo habito magi ha-
betur illud cui eſt propinquū q̄ʒ eꝯ°.ſed habito
toto melius ⁊ facilius habetur pars q̄ʒ eꝯ°. vn
de illud qd̄ includit aliud ⁊ non eꝯ°.dicitur pro
pinquius ei ⁊ magis q̄ʒ incluſuʒ dicatur propin
quū includenti.⁊ qꝛ pater includit filiū tanq̄ʒ
aliquid ſui ⁊ non eꝯ°.ideo pater dicitur propin
quior filio q̄ʒ filius patri. (Sed ⁊ multitudi
ne)3°.probatur ꝯ°.ſic.Amicitia per diuturnita
tē tēporis confirmatur ⁊ auget̄:ſʒ per maioreʒ
multitudinē tēporis parentes diligunt filios
q̄ʒ eꝯ°.nā parentes diligunt ſtatiʒ natos:ſed fi
lij non ſtati cū naſcuntur diligunt parentes:ſʒ
proceſſu tēporis qn̄ accipiunt intellectū hoc ē
vſum intellectus vel ſenſum ad diſcernenduʒ
parentes ab alijs.ergo parentes magi diligūt
filios q̄ʒ eꝯ°.qꝛ pl̄imo tēpore dilexerunt ⁊ diu-
turnitas tēporis auget amicitiā. (Ex his au
teʒ)compat maternā dilectionē paterne.di.q̓
ex predictis rationibus poteſt eſſe manifeſtuʒ
quare matres magis q̄ʒ patres amant filios. ⁊
poteſt hic poni concluſio.43.⁊ pōt pbari p rōʒ
primā ⁊ tertiā adductas ad concluſionē prece
dentē.primo ſic.Cauſa ppter quā parentes di
ligunt filios eſt.qꝛ filij ſunt aliquid ipſoꝝ parē
tū.⁊ ex hoc poteſt ſic argui.Qui magis ⁊ meli⁹
cognoſcit qui ſunt ſui filij magis diligit eos:ſʒ
matres magis ſciunt vel ſcire poſſunt qui ſunt
earū filij q̄ʒ patres.igitur matres magis q̄ʒ pa-
tres amant filios.2°.poteſt probari per illd̄ qd̄
acceptū fuit in ratione tertia ad concluſionem
precedentē.ſ.q pl̄imo tēpore amāt magi amāt:
ſed matres plurimo tp̄re amant filios q̄ʒ pr̄es
ament eos.qꝛ matres magi ꝯuiuūt cū filijs ut
cōiter q̄ʒ patres.igitur ⁊c̄. (Parentes quidē
eniʒ)illud qd̄ dictū erat in ſa ratione ad cōclu
ſionē precedentē.ſ.q̓ parentes ſunt proximio-
res filijs q̄ʒ eꝯ°.manifeſtatur per hoc q̓ paren-
tes diligunt filios quaſi ſeipſos.filij eni qui ex
parentibus generantur ſunt quaſi parentes al
teri ab eis exiſtentes in hoc ſolū quia ab eis ſe
pantur:ſed filij diligunt parentes n ō quaſi ali
quid eoꝝ exiſtentes:ſed inquantuʒ ſunt ab eis
nati. vnde quia filius eſt de ſubſtātia patris ⁊
pater non eſt de ſubſtantia filij. ideo pater eſt
propinquior filio q̄ʒ eꝯ°.⁊ plus diligit filium q̄ʒ
eꝯ° (Fratres autem)hec eſt ſa particula.in
qua phus determiat de amicitia fraterna nar
rando cauſam iſtius amicitie. ⁊ per quid hi⁹
amicitia conſeruatur. Ratō amicitie fraterne
per quā fratres ſe amant ad inuicē eſt ex eo q̓
ex eiſdē naſcuntur:per hoc eni q̓ naſcuntur ex
eiſdē ſunt quodāmodo idē inter ſe.qꝛ quecūq;
vni ⁊ eidē ſunt eadē ſunt quodāmodo ſibi inui-
cē eadē. vnde cū filij ſint quodāmodo ideʒ pa-
rentibus ut dictuʒ eſt idētitas filioꝝ ad illa.i.
ad parentes facit ipſos filios quodāmodo eſſe
idē:⁊ propter hoc dicimus q̓ fratres ſunt ſibi
idē ad inuicē ſm̄ ſanguinē ⁊ ſm̄ radicē.i. ſcōm
ſanguinē parentū qui eſt radix cōis.iſta etiam
idētitas remanet in eis qꝛ non diuiditur a pa-
rentibus nec ab inuicē: vnde fratres ſiue ſint
a parentibus ⁊ a ſe inuicem diuiſi:ſiue non idē
ſunt aliqualiter.ex hoc.ſ. quod ex eiſdē naſcū-
tur(Manifeſtum autem)ad conſeruationem
autem ⁊ augmentationem amicitie fraterne
multum confert q̓ ſint propinqui ſm̄ etatē qꝛ
coetanei naturaliter ad inuicem ſe diligunt.⁊
etiam confert ad conſeruationem iſtius amici
tie q̓ ſint adinuiceʒ connutriti.Ethayri eniʒ.i.
cōnutriti conſueuerunt eſſe vnius moris.qd̄ ē
cauſa mutue amicitie. vnde amicitia fraterna
ſimilis eſt ethayriche.i.connutritis vel amici-
tie connutritoruʒ(Nepotes)hec eſt.3.particu-
la.2.partis in qua philoſophus determinat d̄
amicitia aliorum conſanguineorum.⁊ dicit q̓
nepotes ⁊ alij conſanguinei appropinquant ſi-
bi inuicem in hoc q̓ ſunt ab eiſdem ⁊ differūt
in hoc q̓ quidam ſunt magis propinqui ⁊ qui-
dam minus.inquātum ſunt propiquiores vel
remotiores a producente.i.a prima radice con
ſanguinitatis. Primum enim in omnibus eſt
menſura per approximationeʒ ad illud vel re-
motionem a quo dicitur vnuſquiſq; magis cō-
ſanguineus vel minus(Eſt auteʒ ad parētes)
hec eſt.4.particula.2.ptis.i qua philoſophus
proponit proprietates amicitiarum predictaꝝ
⁊ primo ponit ppꝛietates amicitie filialis que
eſt filij ad parētes.Scdo fraterne.3°. amicitie
que eſt aliorum amicorum: vel conſanguineo
rum.Primo igitur proponit duas ppꝛietates
amicitie filiorum ad parentes.pria eſt q̓ ami-
citia filiorum ad parentes eſt ſicut ad quoddā
bonum ſuperexcellens.Nam parentes ſūt ma
xime benefactores filijs:inquantuʒ ſunt filijs
cauſa eſſendi nutriendi ⁊ diſcipline ⁊ talis eſt

amicitia hominis ad deū.ſcđa ꝓprietas ē ꝙ ai/
citia que eſt inter filios ⁊ ꝑentes habet delecta
tionē ⁊ vtilitatē:⁊ tanto magis ꝙ̄ amicitia extra
neoꝝ ꝙ̄to magis cōicant ī vita.ex hoc.n.ꝙ cōi
cant in vita ꝓuenit ꝙ ſunt ſibi inuicem vtiles
maxie ⁊ delectabiles (Sunt aūt ⁊ in fraterna)
ꝓprietas amicitie fraterne ē ꝙ in ea īueniunt̄
eadē:que in etayricha.i.ꝯnutritoꝝ ⁊ magis eſt
inter fratres v̄tuoſos amicitia ꝙ̄ inter alios cō
nutritos eo ꝙ ꝓximiores ſunt ad inuicē.hoc tm̄
.ſ.ꝙ iter frēs virtuoſos eſt amicitia maior ꝙ̄ in
ter alios ꝯtingit ex trib⁹.p̄ ꝓpter hoc ꝙ ſunt ꝓ/
ximiores.iō ſtatī nati ſe inuicē dilexerūt.2°.ꝓ
pter maiorē ſiīltudinē.fratres.n.q ſunt ex eiſ/
dē nati ⁊ ſiſ ꝯnutriti ⁊ diſciplinati magis vidē
tur eē vni⁹ moris.⁊ ſic ꝓpter maiorē ſiītudinē
ī morib⁹ eſt iter eos maior amicitia ꝙ̄ inter ali/
os.3° ſm experientiā amicitie.qꝛ ꝑ multū tp̄s
vn⁹ ꝓbauit aliū ⁊ illa ꝓbatio ꝑ tp̄s eſt plima
qꝛ ꝑ multū tp̄s ⁊ firmiſſima (Anologū aūt) ai
citia que ē inter alios ꝯſanguineos accipit̄ ſ ꝓ
ꝓetatē amicitie fraterne.nā aliqui ꝯſanguinei
deriuant̄ a frib⁹:vt ſupi⁹ dictū ē.vn̄ amicitia
alioꝝ amicoꝝ ꝯſanguineoꝝ anologice ē ſumē/
da.vt in eſſe ꝓpe vel longe a ſtipite.

Viro autē ⁊ vxori amicitia videt̄ ſ
naturā exiſtere.hō.n.in
natura cōiugale magis ꝙ̄ pollitic̄ū.⁊ ꝙ̄to ꝓus
⁊ neceſſariū magis dom⁹ ciuitate ⁊ filioꝝ ꝓcrea
tio cōius aīalib⁹.Alyȷs quidē igr̄ intm̄ cōicatō
eſt.hoīs aūt non ſolū ꝓcreatiōis filioꝝ grā co/
habitāt:ſꝫ ēt eoꝝ que ī uita.Confeſtī.n.diuiſa
ſunt opa.⁊ ſunt altera viri ⁊ vxoris.ſufficiēter
igit̄ ad inuicē ad cōe ponētes ꝓpria.ꝓpter h̄ āt
⁊ vtile eſſe videt̄ ⁊ delectabile in hac amicitia.
erit aūt ⁊ vtiqꝫ ⁊ ꝓpter veritatē ſi epyiches ſint
Eſt aūt vtriuſqꝫ virtus.⁊ gaudebūt vtiqꝫ tali.
Coniūctio aūt filiȷ vident̄ eſſe.ꝓpter qđ ⁊ citi⁹
ſteriles diſſoluunt̄.Filiȷ.n.cōe bonū ambob⁹.
ꝯtinꝫ aūt cōe.Qualr̄ aūt ꝯuiuēdū viro ad vxo
rē:⁊ totalr̄ amico ad amicū.nihil alteꝝ videt̄
queri ꝙ̄ qualr̄ iuſtū.Non.n.idem videt̄ amico
ad amicū.nꝫ ad extraneū ⁊ elxyiꝝ ⁊ cōdiſciplꝫ.

Hec eſt.3.ps p̄ncipal h⁹ capl̄i.in q̄ deteriat
de amicitia que ē inter viꝝ ⁊ vxorē.⁊ ꝯti
net.4.ꝑticlas.In p̄ma ponunt̄ due ꝓprietates
amicitie ꝯiugal.i ſa ibi(ꝓpter hoc ⁊ vtiqꝫ)nar
rat qualr̄ aīcitia cōiugal ſe hꝫ ad ſpēs ſeu mōs
amicitie que ē ꝓpter vtile ⁊ delectabile ⁊ hone/
ſtū.in.3.ꝑticula ibi(Cōiūctio aūt videt̄)oſ̄dit̄
ꝑ quid aīcitia ꝯiugal in eē cōſeruat̄.in.4.ibi.
(Qualr̄ aūt ꝯuiuēdū)rn̄det̄ cuidā q̄ōni qualr̄
vir ⁊ vxor debeāt inuicē cōuiuere.In p̄ma igr̄
ꝑticula ponit.2.ꝓprietates amicitie ꝯiugal.p̄
ma eſt cōis tā hoīb⁹ ꝙ̄ alyȷs aīalib⁹.ſa eſt ꝓpa
hoīb⁹.p̄ma ē ꝙ amicitia iter viꝝ ⁊ vxorē ē ami
citia natural.⁊ hec ē ꝯclō.44.que ꝓbat̄ ſic.hō
naturalr̄ magis eſt aīal ꝯiugale ꝙ̄ aīal polliti/
cū:ſꝫ hō naturalr̄ eſt aīal polliticū.igit̄ ſequit̄
ꝑ lo⁹ a maiori ꝙ homo naturalr̄ ē aīal cōiuga
le.minorē hui⁹ rōis ſupponit ph̄s:⁊ maiorē de
clat.ſ.ꝙ hō in natura.i.naturalr̄ eſt magis aīal
ꝯiugale ꝙ̄ polliticū.⁊ hec ē ꝯclō.45.que ꝓbat̄
duplr̄.⁊ p̄ ſic.illud qđ eſt p̄us naturalr̄ ⁊ magis
neceſſariū ē magis naturale.ſꝫ ſocietas ⁊ ami/
citia dōeſtica ad quā ꝑtinet ꝯiunctio viri ⁊ vxo
ris ē prior ⁊ magis neceſſaria ꝙ̄ ſocietas ⁊ ami
citia ciuilis.eſt.n.p̄or ſicut dom⁹ eſt p̄or ciuita
te ⁊ ps toto ⁊ eſt magis nccīa.Nā ſocietas dome
ſtica ordinat̄ ad act⁹ neceſſarios vite.ſ.ad gene
ratōem ⁊ nutritōem.⁊ ſic pꝫ ꝙ hō naturalr̄ eſt
aīal ꝯiugale ꝙ̄ polliticū.2°.ꝓbat̄ ſic illđ qđ ꝯſe
quit̄ naturā generis eſt magis naturale ꝙ̄ illud
qđ nō ꝯſequit̄ naturā generis:ſꝫ ꝯiunctio viri ⁊
vxoris ꝯſeqt̄ naturā generis.qꝛ eſt cōis oībus
alyȷs aīalibus perfectis.igit̄ homo ſ naturā eſt
aīal magis cōiugale ꝙ̄ polliticū (Alyȷs quidē
igit̄)ſcđa ꝓprietas aīcitie ꝯiugalis que eſt ꝓpa
hoīb⁹ eſt ꝙ amicitia cōiugalis nō ſolū eſt pro/
pter ꝓcreatōē filioꝝ:ſꝫ ꝓpter alia q̄ neceſſaria
ſunt ad vitā humanā.In hoībus.n.vir ⁊ feīa
cohitant ꝓpter ꝓcreatōem filioꝝ.⁊ etiā ꝓpter
alia nccīa ad vitā hūanā.⁊ iō opa hūana per q̄
acqrūt̄ nccīa vite ſtati ſunt diſticta iter viꝝ et
feīā.quedā.n.hi⁹ opeꝝ cōueniūt viro:vt ea q̄
ſūt exteri⁹ agēda:⁊ q̄dā ꝯueniūt vxori:vt ea q̄
ī domo ſūt agēda.⁊ ſic ſibi inuicē ſufficiūt:dum
vterqꝫ ꝓpa opa rediget in cōe ita ꝙ ea q̄ ꝑ ꝓpa
opa acqrūt ponūt ad cōe bonū vtriuſqꝫ:ita ꝙ
vterqꝫ ꝑticipet ho⁹ acqſito ꝑ reliquū (Propter
qđ ⁊ vtiqꝫ) hec ē ſa ꝑticla h⁹ ꝑtis.in q̄ narrat q̄
liter aīcitia ꝯiugal ſe hꝫ ad oēs ſpēs aīcitie.poſ/
ſet.n.eē dubiū.vtrū aīcitia ꝯiugal ſit ꝓpter vti
le tm̄ vl̄ ꝓpter delcābile vl̄ ꝓpter honeſtū ho⁹
vel ſit vna ſpēs amicitie diſticta a dcīs ſpēbus
amicitie.Illđ dubiū remouet ph̄s.d.ꝙ aīcitia
ꝯiugal hꝫ vtilitatē.ꝑ hoc ꝙ fac̄ ad ſufficiētiā vi
te domeſtice.hꝫ ēt delectatōē ī actu gn̄atōis:
ſic accidit in gn̄atōne alioꝝ aīaliū.⁊ ſic amici
tia ꝯiugal ē ꝓpter vtile.⁊ ꝓpter delectable.po
teſt ēt h̄ aīcitia eē ꝓpter virtutē.vt ſi vir ⁊ vxor
ſit epyichios.i.v̄tuoſi.vtriuſqꝫ.n.cā viri ꝙ̄ vxo
ris ē virt⁹ ꝓpa.⁊ ſi vterqꝫ bn̄ opet̄ ſ v̄tutē ꝓpriā
erit aīcitia eoꝝ ꝑ v̄tutē ⁊ erit vtriqꝫ magis io/
cūda.qꝛ vterqꝫ gaudebit de ꝓpa v̄tute alteri⁹.
Et ſic pꝫ ꝙ h̄ aīcitia ꝯiugal nō eſt ſolū ꝑ vtile
nec ſolū ꝑ delcābile:nec ſolū ꝓpter bonū hōe
ſtū:ſꝫ ē vl̄ eē pōt ꝑ vnūqđqꝫ iſtoꝝ (Cōiūctō āt
vr̄ eſſe) hec ē.3.ꝑticula.in qua oſ̄dit̄ ꝑ q̄ aīcitia
ꝯiugal ſeu ſocietas ꝯiugalis ꝯſeruat̄.⁊ ꝓbat̄ ꝙ
ꝯiunctio maris ⁊ feīe ꝑ ꝓlē in eē ꝯſeruat̄.⁊ h̄ ē
ꝯclō.46.que ꝓbat̄ ſic.ꝯiunctio maris ꝑ carētiā
ꝓlis diſſoluit̄.igr̄ hi⁹ ꝯiūctio ꝑ ꝓlē in eē ꝯſerua
tur.de iſta rōe p̄ ponit ꝯcl̄oeꝫ.deinde ponit̄

ꝓbatio minoris q̄ eſt ꝙ ſteriles.ſ.q carēt ꝓle
citi⁹ ab inuicē ſeꝑantur.apud antiq̄s.n.fiebat
diſſolutio matrimoniȷ cā ſterilitatis.⁊ rō hi⁹ ē
qꝛ ꝓles eſt cōe bo⁹ amboꝝ.ſ.viri ⁊ vxoris q̄ruꝫ
ꝯiunctio eſt ꝓpter ꝓlē:illud autē quod eſt cō
mune amicoꝝ ꝯſeruat amicitiā eoꝝdē qꝛ vt
dictū eſt ſupra:amicitie ꝯſiſtit in comunicatio
ne (Qualiter autē cōuiuendū) hec eſt.4.parti
cula in qua philoſophus reſpondet cuidā que/
ſtioni que eſt.qualiter vir ⁊ vxor debeāt adiui/
cē ꝯuiuere ⁊ qualiter amici debēt ꝯuiuere ad
inuicē.Reſpondet dicens:ꝙ illud querere nō
eſt aliud.ꝙ̄ querere qualiter illud ſe habet qđ
iuſtū eſt inter virum ⁊ vxorē.ſic enim debent
adinuicem ꝯuiuere ꝙ vterqꝫ ſeruet alteri qđ
iuſtū eſt.illud autē quod iuſtū eſt nō eſt idem
apud omnes.Non enim idē eſt iuſtum quod
videtur obſeruandū eſſe ad amicū ⁊ ad extra
neū ⁊ ꝯnutritū ⁊ diſcipulū.Quod autē iuſtū
ſit inter virum ⁊ vxorē:magis pertinet ad yco/
nomicam ꝙ̄ ad ethicā.Ex iſto loco videtur:ꝙ
amicitia eſt quedā iuſtitia.qꝛ idem videt̄ eſſe
opus amicitie ⁊ opus iuſtitie.Nam facere illđ
quod iuſtū eſt amico:eſt opus amicitie ⁊ etiam
eſt opus iuſtitie.

Tractatus 3⁹.de accuſationi
bus et querimo/
niȷs que circa amicitias ꝯtingūt conti
nens duo capitula.primo oſtenditur qualiter
fiunt accuſationes ⁊ querimonie in amicitiȷs
perſonaꝝ equalium.In.2°capitulo ibi(Diffe
runt autem in his)oſtenditur qualiter fiūt ac
cuſationes in amicitiȷs perſonaꝝ inequalium
.ſ.ſuperexcedentis ⁊ ſuperexceſſi.

Trinis itaqꝫ exiſtentibus amici/
tiȷs.quēadmodū in prici/
pio dictum eſt ſ vnāquāqꝫ.His quidē
in equalitate amicis exiſtentibus.His autem
ſuperexcellentiā.etenī ſimiliter boni fiūt ami
ci ⁊ melior deteriori.Similiter autem ⁊ delec/
tabiles.⁊ ꝓpter vtile equantes vtilitatibus ⁊
differentias.equales quidē ſ equalitatē opor
tet in amare:⁊ reliquis equare:⁊ iequales au/
tem:analogum ſuperexcellentiȷs aſſignare.

Primū capitulum ꝯtinet.4.partes prin/
cipales.prima eſt narratiua in qua nar/
rat.ꝙ ī quolibet genere amicitie poteſt eſſe eq̄/
litas inter amicos ⁊ ſuperexceſſus.⁊ quid ī vna
quaqꝫ amicitia ad querimonias vitandas de/
beat obſeruari.In.2.parte ibi(Fiunt autē ac/
cuſationes)oſtenditur in quibus amicitiȷs.vt
in amicitiȷs ꝓpter virtutem ⁊ delectatiōeꝫ nō
fiunt rationabiliter accuſationes nec querele
In.3.parte ibi(Que autem ꝓpter vtile)oſten/
ditur qualiter fiunt accuſationes in amicitia
ꝓpter vtile.In.4.parte ibi(Dubitationeꝫ au/
tē habent)monetur ⁊ ſoluitur vna dubitatio
querens quid in amicitia ꝓpter vtile ſit mēſu/
ra retributionis faciende.In prima igitur ꝑte
narrat quid in amicitiȷs oꝫ obſeruari ad queri
monias vitandas:⁊ p̄ narrat ꝙ in qualibet ſpē
amicitie pōt eſſe equalitas inter amicos.⁊ etiā
poteſt eē ſuperexceſſus.vnde cū tres ſint ſpēs
amicitie ut ſuperi⁹ dictū eſt.ſ.amicitia ꝑ vti/
le amicitia ꝑ delectabile.⁊ amicitia ꝑ hone/
ſtū ſm qualꝫ iſtaꝝ ſpēꝝ pn̄t amicitie ſe hr̄e.vl̄
ſm equalitatē vel ſm excellentiā:ut pꝫ.Nam
amicitia que ē ꝑ virtutē pn̄t amici eē equalr̄
boni.⁊ pōt vn⁹ eſſe melior altero.Silr̄ in amici
tia que eſt ꝑ delectabile pn̄t amici eē equalr̄
delectabiles:⁊ ēt pn̄t ſe hr̄e ſꝫ ſuperexcellētiā
⁊ defectū.Silr̄ in amicitia que eſt ꝑ vtile pn̄t
amici eē equalr̄ vtiles:ita ꝙ vn⁹ n̄ ſit vtilior al
tero:⁊ ēt pn̄t differre ſ magis ⁊ minus ita ꝙ vn⁹
ſit magis vtilis alteri ꝙ̄ eꝯ.hoc viſo.ſ.ꝙ in q̄lꝫ
ſpē amicitie pōt eē equalitas ⁊ exceſſus.ex h̄
pōt videri quid ī amicitiȷs oꝫ obſeruari ad vi/
tandū accuſationes ⁊ querelas ⁊ eſt illud obſ/
uandū.ꝙ ſi amici ſint equales ſ qualcūqꝫ ſpēs
amicitie oꝫ ꝙ adequent̄ q̄ꝫ⁹ ad hoc qđ ē amare
ut.ſ.vterqꝫ ab altero equalr̄ amet̄ ⁊ diligat̄:et
qꝫ⁹ ad reliqua obſequia amicoꝝ.Si aūt fuerit
equales oꝫ ꝙ vtriqꝫ eoꝝ aſſignet̄ aliquid ſꝫ ꝓ/
portionē exceſſus ⁊ defectus.ut.ſ.melior plus
amet̄ ⁊ pla obſequia exhibeantur ei ſm ꝓpor/
tionem dignitatis.

Fiunt autē accuſatiōes ⁊ querele in ea
que ſ vtile amicitia vel ſola l̄ ma
xime rōnabilr̄.Qui quidem.n.ꝑ veritatē exi/
ſtūt boni operari ad inuicē ꝓmpti ſunt.Hi eni
virtutes ⁊ amicitie adhuc āt cōtendentiū non
ſunt accuſationes nꝫ pugne.Amantē.n.⁊ bn̄fa
cientē nullus cōtriſtat:ſed ſi ſit gratis retribu
it bn̄ operans.Superexcellens āt fortitiēs qđ
appetit nō vtiqꝫ accuſabit amicū.vterqꝫ.n.bo
nū appetit.Nō oio āt nꝫ in his q̄ ꝑ delecta
tionē.ſil.n.ambobus fit qđ appetūt ſi in cōmo
rari gaudent.Ridiculus āt vtiqꝫ videbitur ⁊
accuſans nō delectantē cū poſſit n̄ ꝯmorari.

Hec eſt ſa pars h⁹ ca.in qua oſ̄dit in q̄bus
amicitiȷs nō fiunt accuſatiōes nec que/
rele.⁊ p̄ ꝓponit qđ intendit.d.ꝙ in ſola amici/
tia que eſt ſm vtile vel maxime in illa fiunt ac
cuſationes ut vituperationes (Qui quidē ꝑ
virtutē) ꝓbat ꝙ in alyȷs amicitiȷs ab amicitia
q̄ eſt ꝑ vtile n̄ fiunt rōnabilr̄ accuſatiōes.⁊ p̄
oſ̄dit ꝙ in amicitia q̄ eſt ꝑ virtutē nō fit accu
ſatio vel q̄rela.⁊ hec eſt ꝯ°.4.q̄ ꝓbat̄ ſic.In illa
amicitia.in q̄ vterqꝫ amicoꝝ hꝫ a ſuo amico il/
lud qđ appetit nō fit accuſatio nec querela:ſꝫ
in amicitia q̄ ē ꝑ virtutē vterqꝫ amicoꝝ hꝫ ab
altero illud qđ appetit.igit̄ ⁊c̄.maior ē manife
ſta.Nā accuſatio aut querela non fit niſi ꝑ h̄
ꝙ accuſans vel ꝯquerens nō hꝫ illud qđ petit
ab eo quē accuſat:vel de quo ꝯquerit̄.⁊ minor
declarat̄ ⁊ ſic ꝯ° cōcludit̄.minor ſic declarat̄.

Naꝫ illi qui ſunt amici propter virtutes ꝓmpti ſunt ad hoc ꝙ ſibi inuicem benefaciant et cum ita ſit ꝙ vterqꝫ amicorum ad hoc intẽdat ꝙ prompte benefaciat amico ſuo vterqꝫ habet ab amico ſuo illḋ qḋ appetit nec fiet accuſatio neqꝫ pugna amãtem eniꝫ ⁊ bñfaciẽtem nullus vult ꝯtriſtari. ſed ſi ille qui recipit bñficiũ ſit gratus dꝫ ſtudere ad retribuẽdũ per aliud bñficiuꝫ: ⁊ ſi ita ſit: ꝙ vnus eoꝝ ſit ſuperexcellenſ in virtute q̃uis nõ tantũ recipiat quãtũ impẽdit: tñ ſi ſortitur illud qḋ appetit nõ accuſabit amicũ ſuũ. illud autẽ qḋ ab vtroqꝫ appetiť eſt bonũ. i. ꝯueniẽs ⁊ honeſtũ. ⁊ hoc eſt illud qḋ ñ excedit facultateꝫ amici. vel poteſt declaratio minoris eſſe iſta. In amicitia ꝓpter hõeſtũ vterqꝫ amicus eſt bonus ſimpliciter ⁊ etiam amico ſuo. ⁊ i illa amicitia neuter amicoꝝ expetit ab altero niſi ꝙ ipſe bonus ſit. ⁊ ita in tali amicitia vterqꝫ amicoꝝ habet ab amico illud qḋ appetit (Non omnis autẽ) ꝙ etiã in amicitia ꝓpter delectabile nõ ſit rationabiliter accuſatio aut querela ꝓbať. ⁊ hec eſt ꝯcluſio. 48. que ꝓbať ſic. In amicitia ꝓpter delectabile: opꝫ ꝙ amici ſil ꝯmoreňť. aliter nõ poteſt vterqꝫ a reliq̃ recipe delectatõeꝫ. aut igiť amici tali amicitia gaudẽt i ꝯmorari ad inicẽ: vľ ñ gaudẽt i h. Si gaudẽt i ꝯmorari tunc vterqꝫ recipit a reliquo qḋ appetit. ſ. delectatiõeꝫ: aliter nõ gaudẽt i ꝯmorari. ⁊ per ꝯſequẽs tũc nõ fit accuſatio nec q̃rela: cum vterque habeat a reliquo qḋ appetit Si auteꝫ nõ gaudẽt i ꝯmorãdo tũc non ſit rationabiliter querela vel accuſatio. ridiculũ. n. eſt ꝙ ille qui nõ gaudet ꝯmorari cũ illo a quo nõ recipit delectatiõeꝫ accuſet illũ qui nõ exhibet delectationẽ. cũ i ſua poteſtate habeat ñ morari cũ illo. vnde non delectatus poteſt recedere a nõ delectãte ⁊ querere ſibi delectationeꝫ aliũde: ⁊ ideo nõ poteſt rationabiliter accuſare nõ delectãtem.

Que autez propter vtile accuſatã in vtilitate eni vtentes ad inuicem ſemper plurimi indigent ⁊ minuſ habere exiſtimant cõueniende. ⁊ cõqueruntur. quoniã non quantis indigent tantis ſortiũtur digni exiſtẽtes. Benefacientes aũt nõ pñt ſufficere ad tãta quantis patientes indigent. videtur auteꝫ queãdmodum iuſtus eſt duplex. Hoc quidem non ſcriptũ. Hoc aũt ſecũdum legem ⁊ eius q̃ ſecunduꝫ vtile amicitie. Hec quidem moralis hec autem legalis eſſe. Sunt igitur accuſationes maxime: cum non ſecundum eandem commutabũt ⁊ diſſoluuntur. Eſt autem legalis quidem in dictis. Hec quideꝫ omnino venalis ex manu in manũ. liberalior aũt in tempus ſecundũ confeſſionẽ quidẽ autem quid ꝓ quo. Manifeſtũ autem in hac debituꝫ ⁊ non ambiguum. amicitiam autẽ dilationem habet. propter qḋ apud quoſdam hoꝝ non ſunt iuſta: ſed exiſtimant oportere diligere eos qui ſecunduꝫ fidem cõmutant. Moralis autem non in dictis ſed ut amico donat vel cuicũqꝫ aliꝫ. conferri aũt dignificat equale vel plus dans ut non dans: ſed accõmodans. Non ſimiliter autem cõmutans ⁊ diſſoluens accuſabit. Hoc autẽ accidit propter velle ꝙ omnes vel plures bona. eligere auten: vtilia. bonũ autem benefacere nõ vt contra patiatur. vtile autem beneficiatũ eſſe. Potenti autẽ retribuendum ſecundũ dignitatem eoruꝫ que paſſus eſt: ⁊ ſponte. Nolentem enim amicum nõ faciendum vt vtiqꝫ peccãteꝫ in principio ⁊ bene patientem a quo non oportuit. Non enim ab amico neqꝫ propter ipſuꝫ h operantẽ. Quemadmodum in dictis beneficiatum diſſoluendum. Sed ⁊ confiteri vtiqꝫ ſi potens reddere. impotentem autem neqꝫ dictis dignificauerit vtiqꝫ. Quare ſi potens reddenduꝫ In principio autem intendit a quo beneficiať ⁊ in quo ut in his ſuſtineat vel non.

Hec eſt tertia pars principalis huius capituli. in qua oſtendit qualiter fiunt accuſationes ⁊ querimonie in amicitia vtili: ⁊ continet tres particulaſ. In prima narrat ꝙ i amicitia propter vtile fiunt accuſationes ⁊ cauſaꝫ huius aſſignat. In ſecunda ibi (Queãdmoduꝫ iuſtum) ponit rationem querelarum que accidunt in amicitia propter vtile. In tertia particula ibi (Potẽti autem) docet qualiť huiuſmõi accuſationes ⁊ querimonie ſunt vitande. In p̊ma particula narrat philoſophus ꝙ in amicitia vtili fiunt accuſationes ⁊ querele. ⁊ cauſaꝫ accuſationũ ⁊ querelarũ aſſignat. ⁊ primo narrat ꝙ ibi fiunt accuſationes. d. ꝙ illa amicitia que eſt propter vtile maxime patiť accuſationes ⁊ querelas: ⁊ cauſaꝫ huius aſſignat ⁊ ẽ. qꝛ vterqꝫ a reliquo minus recipit q̃ꝫ dignuꝫ iudicat. vnde illi qui ſe inuicẽ vtuntur ad vtilitatẽ pli indigent q̃ꝫ eis datur ⁊ eſtimant ꝙ minus recipiunt q̃ꝫ eiſ cõueñiat ⁊ propter hoc cõqueruntur ꝙ non recipiunt tanta q̃tis indigent: cum ſint ut eſtimant tantoꝝ digni. benefactores aũt econtrario dicunt ꝙ non poſſunt ſufficere ad dandũ tanta quantis indigent illi qui ab eis patiuntur. ⁊ hec eſt cauſa propter quam in hiꝰ amicitia fiunt accuſationes. ⁊ poteſt h poni cõcluſio. 49. ſ. ꝙ in ſola amicitia que eſt propter vtile rationabiliter fiunt accuſationes ⁊ querele. qꝛ nec in amicitia propter virtutem nec in amicitia propter delectationem ut probatum eſt prius. ⁊ in amicitia propter vtile rationabiľr fiunt accuſatiões: cũ vterqꝫ nõ recipit a reliquo ſm ꝙ eſt dignũ. igitur in ſola amicitia propter vtile rõnabiliter fiunt accuſatiões ⁊ querele (Eſt aũt queãdmodũ) hec eſt ſecũda ps. in qua phs ponit rõnem accuſationuꝫ ⁊ querelarũ que accidunt circa amicitiaꝫ ꝓpter vtile. ⁊ p̄ diſtinguit amicitiã vtilẽ ſm diſtinctioneꝫ iuſti ſicut. n. eſt duplex iuſtum: hoc quidẽ non ſcriptum vt iuſtum naturale. ⁊ aliud eſt iuſtum ſm legem ſcriptam. qḋ phs in 5° huiꝰ noĩauit iuſtuꝫ legale. ita eſt in amicitia ꝓpter vtile: ꝙ quedaꝫ eſt amicitia propter vtile morale: ⁊ quedam eſt amicitia ꝓpter vtile legale: ⁊ poteſt eſſe diſtinctio de vtilitate. ſ. ꝙ quedam eſt vtilitas moralis que correſ̃det iuſto non ſcripto: ⁊ quedam ẽ vtilitas legaľ que correſ̃det iuſto legali. Amicitia ꝓpter vtile morale eſt q̃ñ vnus exhibet alteri vtilitatẽ ſm ꝙ ꝑtinet ad bonos mores. Amicitia legaľ eſt q̃ñ vnus exhibet vtilitateꝫ alteri ſm ꝙ a lege eſt ſtatutuꝫ. maxĩe aũt fiunt accuſatões in amicitia vtili q̃ñ non ſm eandẽ amicitiaꝫ vel vtilitatem ꝯmutant. vbi gr̃a cuꝫ vnꝰ exhibet vtilitateꝫ ſm exigentiã legis. ſ. exhibendo aliquod vtile ꝓ tanto q̃tum valet ſꝫ legem fori. vt ꝓ tanto quãto põt vendi in foro. ⁊ alius requirit eam ſm cõuenientiaꝫ bonoꝝ moruꝫ dicendo ꝙ ſum amicus tuus: ⁊ alias feci ꝓ te. idẽ debeſ mihi concedere ꝑ p̃cio minori. h ex vna parte queriť cõmutatio ſm legem: ⁊ ex alia parte ſm mores ⁊ ſm gratitudinem: ⁊ ſi non concordent fit accuſatio ⁊ querela. ⁊ ſic diſſoluiť amicitia. aut ſi vnus tradat rem ſuam alteri: ſperans ꝙ alius retribuet ſibi valorẽ ſꝫ curſuꝫ fori. ⁊ recipiens intendit illã rem hr̃e ex gratitudine dantis vel ꝑ minori p̃cio q̃ꝫ poſſet vendi in foro: tũc fit accuſatio ⁊ querela: qꝛ tradens reꝫ alteri dicet ꝙ multo plus hũiſſe in foro. ⁊ recipiens: dicet mihi tenebaris dare ꝑ p̃cio mĩori: nec volo plus tibi tribuere. ſm h fit accuſatio ⁊ diſſoluiť. aĩcitia (Eſt aũt legalis) deſcribit amicitiam ꝓpter vtile legale ⁊ eam diuidit ⁊ etiam moraleꝫ ⁊ dicit ꝙ amicitia legalis eſt in dictis. i. in conuentionibus: que ſunt ex conditõ vtrinſqꝫ ꝑtis ⁊ hec eſt duplex: quedam eſt omnino venaliſ. ſ. ꝑ modum emptionis ⁊ venditionis que eſt de manu in manum. q̃ñ. ſ. preciuꝫ ſtatim redditur in traditione rei. Aut cum aliquis ꝑ obſequio i penſo ſtatĩ accipit qḋ ei ꝓmittiť. alia eſt amicitia ꝓpter vtile legalis que hꝫ dilationem temporis: ſꝫ determinatum eſt quid ꝓ quo dari debeat. ſed non eſt dubiũ ſꝫ manifeſtum quid eſt debitum. hec enim eſt quedaꝫ amicabilis dilatio eiuſ quod debetur. ⁊ idẽ apud quoſdam non oportet per aliq̃ꝫ de talibus iuſticiaꝫ exhibere. quia in huiuſmõi cõmutatione cõmutantes fidelitatem ſeruant. ⁊ eſtimať ꝙ ꝓpter hoc ſunt diligendi. Iſta autem ꝯmutatio que habꝫ dilationeꝫ tẽporis eſt liberalior q̃ꝫ illa que de mãu in manum non habens tẽporis dilationeꝫ. Adhuc cõmutatio habẽs dilationem tp̃is eſt duplex. quia quedam eſt ſcripto formata. in quo ſcribitur debitum ⁊ terminus ſolutionis debiti: ⁊ quedam eſt que non eſt ſcripto formata. ſꝫ ſtatur ſeu creditur bone fidei recipientiſ. ⁊ iſta cõmutatio que non eſt ſcripto formata ſeu firmata liberalior eſt q̃ꝫ illa que eſt ꝯfirmata ſcripto (Moralis) amicitia moralis ſeu ꝯmutatõ ſm amicitiam moralem non eſt in dictis hoc ẽ in cõuentionibus expſſis. ſꝫ ille qui dat ſperat recõpenſationem. de qua tañ non fit mentio nec cõuentio in traditione rei. vñ ille qui dat ſꝑat ⁊ dignũ reputat vt rehẽat aliqḋ equale vľ etiã magis: ac ſi non eẽt gratiſ dans: ſꝫ accõmodãſ ⁊ ſi nõ fiat cõmutatio hoc mõ: ita ꝙ ille q̄ recepit reſtituat eq̃le vľ maiꝰ ille q̄ dedit accuſabit recipiẽteꝫ ⁊ ꝯqueriť de eo. ꝑ eo ꝙ bñficio accepto nõ ſatiſfecit retribuendo equalens. Cauſa aũt ꝑꝑ quã ille qui videť gratis dare: vt q̄ ſine cõuentione aut ꝓmiſſione aliq̃ tradit rẽ ſuã: et tñ querit ſibi retributõeꝫ fieri ẽ: qꝛ oẽs volunt bona. hoc eſt oẽs volũt apparere boni ⁊ hõeſti ⁊ grati. idẽ tradunt bona ſua. quaſi gratis abſqꝫ aliquo pacto ⁊ ꝯuentione: tñ illi idẽ eligunt ea que ſũt ſibi ipſis vtilia. ⁊ idẽ querũt retributõeꝫ vñ qꝛ honeſtũ eſt tradere rẽ ſuã amico ſuo gratis: ac ſi retributõem nõ peteret nec ſperaret. idẽ hoĩes qui volunt apparere boni grati ⁊ hõeſti exhibent bñficia amicis ac ſi de retributõe non curarent: ſed quia amant ꝓpriaꝫ vtilitatẽ. idẽ expectant propriã retributõꝫ: q̃ ſi ei non fiat accuſant recipientes ⁊ conqueruntur de eis.

(Potenti autem retribuenduꝫ) hec eſt tertia particula huius partis. in qua philoſophus docet qualiť huiuſmõi accuſatiões ⁊ querimonie ſunt vitande ⁊ dicit ꝙ ille qui recipit beneficium: ſi poteſt debet retribuere ſcd̃m dignitateꝫ eorum que recepit: ⁊ hec propria ſponte. qꝛ non debet aliquis facere amicum inuoluntarium ſic ꝙ velit gratis recipere ab eo qui noluit gratis dare. ſi enim recipit ab eo qui non vult gratis dare. tunc recipiens ſi non retribuat intendit recipere ab illo qui non gratis dat tanquã ab amico qui non curat de retributione. et ita vult vti eo qui non gratis dat tanq̃ꝫ amico: et ita vult facere eum amicum inuoluntarium: ⁊ in hoc peccauit a p̃ncipio qui bñfiꝰ accepit. qꝛ bene paſſus eſt in recipiẽdo beneficium ab eo a quo non oportuit. non enim accepit beneficium a vero amico. qꝛ ille qui dedit beneficium non contulit beneficium propter ipm cui datũ eſt. ſed ꝑꝑ vtilitatẽ inde ſꝑatã. illud idẽ q̄ bñficiũ accepit dꝫ ſoluere danti eo mõ quo ſolutio fit in dictis. i. in ꝯuentionibꝰ que fiunt ex ꝯdictõ ⁊ ſic põt reddere equale bñficium ei qḋ recepit dꝫ confiteri. ſ. preſtando ſe totuꝫ reſtituiſſe. Si vẽo non poſſit reddere tunc ille qui dedit bñfiꝰ non putabit dignũ aliqḋ ab eo exigendum (In p̃ncipio autem intendendum) ad vitandũ igiť

querelas ⁊ accuſationes dʒ recipiens bñficiuʒ
attendere a quo recipit bñficiũ. vtrũ ab amico
gratis dante vel ab eo ꝗ retributioneʒ querit.
⁊ ſilr dʒ attendere in qua re recipiat bñficiũ.ſ.
vtrũ poſſit recõpenſare vł nõ. ⁊ ꝑ hoc põt ſcire
q̃uo poterit vitare accuſationẽ ⁊ querelaʒ. Si
.n. recipiat ab eo ꝗ gratiſ dat non erit accuſatõ
nec querela. Si vero recipiat ab eo ꝗ retributi
oneʒ intẽdit dʒ attẽdere ſi poſſit retribuere vł
nõ. ⁊ ſi poſſit dʒ ſponte retributõeʒ facere cũ ꝓ
teſtatione vt dcm̃ ẽ. ⁊ tunc nõ erit querela. Si
nõ põt retributõem facere ꝯpetenteʒ nõ debʒ
bñficiũ recipere: qꝛ ſi recipiat nõ vitabit accu
ſatões nec querelas.

Dubitationem aũt hʒ

vtꝝ opoꝛtʒ patientis vtilitatẽ menſurari. ⁊ ad
hanc facere redditionem vel operãtis bñficio.
Patientes quidẽ .n. talia aiunt accipe a benefi
cijs que parua erant illis. ⁊ erant ab alteris ac
cipere ꝑuificãtes. Hi aũt ecõuerſo. Maxia eo
rũ que apd̃ ipoſ: ⁊ que ab alijs nõ erat ⁊ in ꝑicu
lis vł talibꝰ neceſſitatibꝰ. igit̃ ꝓpter vtile qdẽ
amicicia exñte patiẽtis vtilitas mẽſura ẽ. Jſte
.n. indigẽs ⁊ ſuffici t ipi ⁊ aſſumens equale. tm̃
igit̃ fiet adiutoꝛium quantũ iſte iuuat̃ ⁊ reddẽ
duʒ eſt ipi quantũ acceperit ⁊ plus. melius .n.
Jn his aũt que ſm virtutẽ. accuſatiões quidẽ
non ſũt. menſure aũt aſſiñt̃ oꝑantis electio.
virtꝰ .n. ⁊ moꝛis i electione p̃ncipale ẽ.

Hec eſt. 4. pars p̃ncipalis huiꝰ capl̃i. in q̃
phs mouet ⁊ ſoluit vnaʒ dubitatõem. ⁊
cõtinet. 2. ꝑticulas. in p̃ma ꝑticula ponit dubi
tatõeʒ ⁊ rõeʒ dubitatõis. in ſcda ibi (igit̃ ꝓpter
vtile) ſoluit dubitatõeʒ que talis eſt. vtrum i
amicitia ꝓpter vtile menſuranda ſit redditio
vtilitate recipientis vel bñficio dantis. rõneʒ
huiꝰ dubitatõis aſſignat ⁊ eſt. qꝛ illi qui recipi
unt bñficia q̃nq3 intendũt ꝑuificare bñficia re
cepta dicentes ſe talia recepiſſe a bñfactoꝛibꝰ
que ꝑua illis erant ad danduʒ ⁊ ꝙ illi defacili
poterant recipere talia ab eis: ⁊ ecõtrario bñfa
ctoꝛes volẽtes magnificare ſua bñficia dicunt
ſe ꝯtuliſſe maxia eoꝝ que hẽbant. et qualia nõ
poterant ab alijs recipere. ⁊ ꝙ ea cõtulerunt i
magnis ꝑiculis ⁊ in magnis neceſſitatibꝰ eoꝝ
qui bñficia recipiunt: vel ſui ipoꝛuʒ qui benefi
cia cõtulerũt (Jgit̃ ꝓpter vtile) hec ẽ ſecũda ꝑ
ticula. in qua ſoluit dubitatõem. ⁊ hec eſt ſolo
ꝙ in amicitia ꝓpter vtile menſura retributõis
ẽ vtilitas patientis. i. recipientis bñficiuʒ. ille
eniʒ qui indiguit bñficio ſufficit ei ꝙ tẽtet red
dere equalẽ retributõeʒ bñfactoꝛi: ita ꝙ bñfa
ctoꝛ recipiat eꝯ. tm̃ adiutoꝛiuʒ a bene paſſo q̃ꝫ
tũ ille fuit adiutus. vñ tm̃ debʒ reddere quan
tũ accepit de adiutoꝛio ⁊ ſi plus fiat meliuſ eſt
ſufficit tñ ꝙ vtriq3 equale cõmodum ꝓueniat.
(Jn his aũt que ſ virtuteʒ) in amicitijs aũt ſʒ
virtutẽ non fiunt accuſatões vt dcm̃ eſt ſupꝛa
eſt tñ in eis facienda ꝯpenſatio ⁊ eſt i eis aliq̃d
ſicut menſure ⁊ illud eſt electio vł voluntas ꝯfe
rentis bñficiũ. qm̃ menſura vniuſcuiuſq3 gñis
eſt illð qð eſt pꝛicipale in illo genere. ſʒ p̃ncipa
litas virtutiſ ⁊ moꝛis ꝯſiſtit in electione. ⁊ iõ in
amicitia que ẽ ſm virtuteʒ dʒ fieri recõpenſa
tio ſ voluntatem illius qui bñficiũ contulit. ⁊
ſi paruũ auxiliũ conſecutus ſit recipiens ex h
⁊ põt h poni ꝯ. 50. ſ. ꝙ in amicitia ſm virtutem
electõ cõferentis eſt menſura retributõis faci
ende que ꝓbatur ſic. Mẽſura in vnoquoq3 ge
nere ẽ illud qð eſt p̃ncipale in illo genere: ſʒ i ge
nere moꝝ ſeu virtutũ electio oꝑantis eſt pꝛi
cipaliſſima. igit̃ in amicitia ſ virtutẽ electio eſt
mẽſura retributõis faciende.

Capitulum 2ᵐ tractatus ter

tij in quo oſtẽdit̃
q̃uo accuſatões ⁊ querele fiunt in ami
citijs pſonarum inequaliũ quaꝝ vna eſt ſuper
excedens ⁊ alia ſupexceſſa qualr in tali amici
tia vterq3 amicoꝝ ſignificat ſe pluſ debere ha
bere: qð verum eſt: nõ tñ de eadẽ re: ſʒ ſuperex
cellens plus dʒ hr̃e de honoꝛe. ⁊ ſuperexceſſus
plus de lucro ⁊ cum non poſſit retribui condi
gnuʒ ſufficit ꝙ poſſibile. ⁊ qꝛ filiꝰ non põt retri
buere cõdignum patri. ſʒ ſemꝑ remãet debitoꝛ
pluris nõ põt abnegare prem: lʒ pr̃ poſſit abne
gare filium ꝓpter filij ſuꝑabundantẽ maliciã.

Differunt

aũt in his ⁊ que ſ ſu
ꝑexcellẽtiã amicꝰ di
gnificat aũt vterq3 plꝰ hr̃e. Cuʒ aũt nõ
hoc fiat diſſoluit̃ amicitia. exiſtimat .n. melioꝛ
cõuenire ipi plus hr̃e. bono .n. tribui plus. ſilr
aũt ⁊ vtilioꝛ. inutilem .n. exñteʒ nõ aiunt opoꝛ
tere equale hr̃e miniſtratõem .n. fieri. ⁊ nõ ami
citiã: ſʒ nõ ſcðm dignitatem operũ erũt que ex
amicitia. Exiſtimant .n. queãdmodũ i pecunia
rũ cõmutatione plura accipiunt ꝯferentes ſic
opoꝛtere ⁊ in amicitia. Jndigens aũt ⁊ deterioꝛ
eꝯ. amici. Amici .n. boni eſſe ſufficere indigẽti
bus. Quid .n. aiũt vtile ſtudioſo vel potenti ai
cum eſſe nihil recepturum.

Jſtud eſt 2ᵘ caᵘ tractatꝰ tertij libri. 8. in q̃
determinat̃ qualr fiũt accuſatões ⁊ quere
le in amicitijs pſonaꝝ inequaliuʒ. ⁊ ꝯtinet. 3. ꝑ
tes p̃ncipales. in p̃ma narrat ꝯtrouerſiaʒ ⁊ diſ
coꝛdiã amicoꝝ: que in talibꝰ aicitijſ fieri cõſue
uit. aſſignãdo cũ hoc diſcoꝛdie rõem. in ſa pte
ibi (Videt̃ ãt vtriq3) deteriat v̈itatẽ dubitatõ
nis diſcoꝛdie. in. 3. ibi (Propter qð ⁊ videbr̃) in
fert quoddã coꝛrelaᵘ ex p̃dcis. Prima ps ꝯtinʒ
. 2. ꝑticlas. in p̃ma põit diſcoꝛdiã ⁊ q̃relã. que i
talibꝰ ſolet fieri. in ſa ibi (Exiſtimat .n.) põit ra
tõeʒ diſcoꝛdie ſeu q̃rele. in p̃ma igit̃ ꝑticla dicit
ꝙ in amicitijs que ſunt ſ ſupexcellẽtiã vr̃ eẽ q̃
dã dr̃ia ⁊ diſcoꝛdia iter aicos. dũ vterq3. ſ. ſup
excellẽs ⁊ ſupexceſſuſ dignũ reputat ꝙ ipe plꝰ
habeat ⁊ cum hoc non fiat: diſſoluit̃ amicitia.
(Exiſtimant .n.) hec ẽ ſa ꝑticla. in qua phs aſſi
gnat rõeʒ diſcoꝛdie p̃dicte. ⁊ p̃ ponit rõem ſuꝑ
excedentiũ. 2ᵒ rõem ſupexceſſoꝝ. dicit igit̃ q̃ꝫ
ad aicitiã que ẽ ſ virtutẽ exiſtimat̃ ꝙ ꝯueniẽs
ſit ꝙ ille ꝗ eſt melioꝛ hẽat plus. ſi .n. bono dẽat
tribui bonũ videt̃ ſeq ꝙ melioꝛi debeat plꝰ tri
bui de bono. Silr eſt in amicitia que ẽ ſʒ vtile
ille qui ẽ vtilioꝛ eſtimat ꝙ plus debeat habere
nõ .n. vr̃ rõale ꝙ minꝰ vtilis recipiat eq̃lia aut
tãta ſicut ille ꝗ eſt magiſ vtił. accidit .n. q̃dã mini
ſtratio. i. ſeruitꝰ ⁊ non aicitia ſi cõmoda q̃ ex ai
citia ꝓueniunt nõ diſtribuãt̃ ſ dignitatẽ opeꝝ
vt. ſ. ille ꝗ maioꝛẽ vtilitatẽ facit: pluſ de vtilita
te hẽat. eſtimat .n. ꝙ ſicut ex mercaturis ex cõi
pecunia: illi plꝰ debent recipe qui plus de pecu
nia poſuerũt: ꝙ ita debeat fieri de amicitia: ꝙ
qui pła poſuit ad amicitiã pła debeat recipe.
(Jndigens aũt ⁊ deterioꝛ) iferioꝛes ⁊ ſupexceſ
ſi inducũt ꝓ ſe rõeʒ ꝯrio indigẽs in aicitia vti
lis ⁊ deterioꝛ in aicitia ſʒ virtutẽ dicunt ꝙ ad
amicũ ſuperexcellẽtẽ in bono ꝑtinet ꝙ ipe ſuf
ficiẽter ꝓuideat aicis indigẽtibꝰ. Nulla .n. vr̃
vtilitas ꝙ aliquis iferioꝛ eẽt amicꝰ alicuiꝰ ſu
perioꝛis vt magis virtuoſi vł potentis. ſi nihil
vł modicũ ab eo recipe dẽat. vñ ſupexcellẽtes
dicũt ſe debere plus hr̃e: qꝛ ſunt melioꝛes ⁊ plꝰ
hõi faciũt. ⁊ ſupexceſſi dicũt ſe plus debere ha
bere: qꝛ plus indigent.

Videtur auteʒ vterq3

recte dignificare: ⁊ opꝫtere vtiq3 plꝰ tribuere ex
amicitia nõ ex eodẽ. ſʒ ſupexcellẽti qdẽ honoꝛi
indigenti aũt lucri. v̈tutis qdẽ .n. ⁊ bñficij: ho
noꝛ eſt retributio. indigentie aũt auxilium lu
crũ. Sic aũt hr̃e hec ⁊ in vrbãitatibꝰ vr̃. Non
.n. honoꝛat̃ ꝗ nullũ bonũ cõi tribuit. cõe .n. da
tur ei ꝗ cõe bñficat. honoꝛ aũt cõe. Non .n. ẽ ſi
mul ditari a cõibꝰ ⁊ honoꝛari. Jn oibꝰ .n. minꝰ
nullus ſuſtinet. ei aũt ꝗ circa pecũiaſ minoꝛat̃
honoꝛẽ tribuũt: ⁊ dona expectãti pecũias. ꝙ ſ
dignitatẽ .n. adequat ⁊ ſaluat amicitiã: queãd
modũ dictũ eſt. Sic itaq3 ⁊ in eq̃libꝰ aſſociãdũ
⁊ ei ꝗ i pecũias vtilis ẽ. vt in virtute honoꝛem
reddẽdũ tribuẽtẽ ꝙ ꝯtingit. poſſibile .n. aicitia
req̃rit nõ qð ſ dignitatẽ. Neq3 .n. ẽ in oibꝰ quẽ
admoduʒ in his q̃ ad deos honoꝛibꝰ ⁊ ꝑentes.
Nullus .n. ſm dignitatẽ aliq̃n vtiq3 retribuit.
Jn potẽtiã aũt famulãs epyiches eẽ videt̃.

Hec eſt ſcda ps p̃ncipal. in q̃ deteriat v̈itu
tẽ dubitatõis reducẽdo dcõs diſcoꝛdes
ad ꝯcoꝛdiã. d. ꝙ vtriq3. ſ. tã ſupioꝛ q̃ʒ iferioꝛ vr̃
rõe dignificare. i. exiſtimare illð qð ẽ dignũ ꝙ
dʒ vtriq3 pluſ tribui ex amicitia: nõ tñ de eadẽ
re: ſʒ ei ꝗ ſupexcellit dʒ plꝰ dari de honoꝛe. ⁊ ei
ꝗ indiget plus dari de lucro (Virtutiſ qdẽ .n.)
ꝓbat qð ſuppoſuit. ſ. ꝙ ſupexcellẽti ẽ plus tri
buẽdũ de honoꝛe: ⁊ indigẽti plus de lucro. ⁊ h
eſt ꝯclo. 51. que ꝓbat̃ dupłr. ſ. ꝑ rõeʒ ⁊ ꝑ exẽplũ
ꝑ rõem ſic. vnicuiq3 ẽ tribuẽdo plus de illo qð
ẽ ei magis ꝓpꝛiũ ꝓ opibꝰ ſuis: ⁊ quo ẽ magi di
gnus. ſʒ honoꝛ eſt ꝓpꝛia retributio ꝓ opibus v̈
tutis ⁊ ꝓ bñficijs ipenſis in quibꝰ maioꝛes ex
cedunt ⁊ ꝓpꝛia retributio indigẽti eſt auxiliuʒ
ꝯ indigentiã q̃ʒ ſupexceſſi patiunt̃. ⁊ ꝑ lucrum
p̃ſtat̃ auxiliuʒ. igit̃ ſupexcedẽti qui dignꝰ ẽ ho
noꝛe eſt plus retribuẽduʒ de honoꝛe ⁊ indigẽti
plus de lucro (Sic aũt hr̃e) ꝓbat̃ eadẽ ꝯ. ꝑ ex
emplũ tale (Jn vrbanitatibꝰ). i. in exhibitõibꝰ
ciuiuʒ regentiũ ciuitateʒ videmus ſic eſſe. ꝙ ꝗ
buſdaʒ tribuũt honoꝛẽ. ⁊ quibuſdã lucꝝ. ſup
excellẽtibꝰ .n. ꝙ aliqð bonuʒ ciuitati ꝯtulerũt:
dat̃ cõe bonũ qð eſt honoꝛ. indigẽtibꝰ v̈o ⁊ ſuꝑ
exceſſis qui ꝑꝑ ſua ſeruitia expectãt bona ſiue
dona. dat̃ lucꝝ ſiue attribuũt pecũias. Nõ .n.
defacili ꝯtingit ꝙ aliqs a cõitate ſił diuitias ⁊
honoꝛes recipiat. nulluſ .n. expectat minꝰ in oi
bus. hoc ẽ nullꝰ ſuſtineret ꝙ in oibus diminue
ret̃. ſ. tã q̃ꝫ ad honoꝛes q̃ʒ q̃ꝫuʒ ad diuitias: ſʒ
ei ꝗ eſt dinutꝰ in pecunijs ꝑꝑ expenſas q̃s fecit
in ſeruitiũ cõitatis tribuunt gubernatoꝛes ci
uitatis honoꝛeʒ. eis aũt ꝗ ꝑꝑ ſua ſeruitia expe
ctãt dona attribuũt pecunias. ⁊ ſic in ciuibꝰ ſu
ꝑexcellẽtibꝰ ꝓpter bona magna q̃ fecerũt cõi
tati attribuũt̃ honoꝛes ⁊ minoꝛibꝰ indigẽtibus
ꝗ ſeruitia fecerũt ꝓ cõitate qui lucrũ expectãt
ꝓ ſeruitijs attribuunt̃ pecũie. ſic debʒ eẽ i ami
citijs ꝙ vnicuiq3 amico tribuẽdũ eſt. ſ dignita
tẽ. ꝑ hoc .n. ſeruat̃ amicitia. Sicut igit̃ ciuitates
quibuſdam exhibent honoꝛes. ⁊ quibuſdaʒ pe
cunias ſm earuʒ dignitatem ſic facienduʒ ẽ in
amicitijs. quãdo amici ſunt inequales. ⁊ ei qui
magis vtilis fuit in acquirendo pecunias vel
opera virtuoſa peregit reddatur honoꝛ: quãuiſ
non tm̃ valeat quãtuʒ operatio virtutis. vnde
retributio dʒ fieri: ⁊ ſi non de equiualẽti tamẽ
de eo qð fieri poteſt (Poſſibile enim) ſʒ aliquis
foꝛte diceret ꝙ equalitas i amicitijſ debʒ obſer
uari. ⁊ per ꝯñs dʒ equiualens retributio fieri.
⁊ ſm dignitateʒ. Jſtud remouet phs. d. ꝙ ami
citia req̃rit illud qð põt fieri. ⁊ non ſꝑ ſm digni
tatẽ. ⁊ h põt poni cõcluſio. 52. ſ. ꝙ in amicitijs
non ſemper eſt retributio facienda ſm dignita
tem ſic intelligendo ꝙ non ſemper debet retri
bui tantum quantum eſt dignuʒ. ita ꝙ ille cui
fit retributio non ſit maioꝛi dignꝰ. ⁊ hec ꝯclo ꝓ
bat̃ ſic. Jn aicitia q̃ eſt hoĩs ad deum ⁊ filioꝛuʒ
ad ꝑentes non poteſt fieri retributio condigna
immo quantũcunq3 homo honoꝛaret deum
vel filij parentes adhuc magis tenentur. ⁊ ſic
eſt de quolibet alio beneficio tribuendo deo
aut parentibus. ſi tñ aliquis famuletur deo et
parentibus ſm ſuaʒ potentiaʒ videt̃ eſſe epyi
ches. i. virtuoſus. Jntelligenduʒ ꝙ qꝛ homo

totum ſuuꝫ eſſe habet a deo ⁊ a parentibꝰ ⁊ eis
non poteſt retribuere eſſe nec equiualens: ideo
nullus homo poteſt deo vel parentibus condi
gnaꝫ retributioneꝫ tribuere.

Propter quod et uti ꝙ

videbitur non licere filio patrem abnegare. pa
tri autem filiuꝫ. debitū enim reddendum. Ni
hil autem faciens dignum eoꝛuꝫ que ſufferunt
operatus eſt q̄re ſuperdet. Quibus autem de
betur poteſtas dimittere: ⁊ patri vtriq̄ꝫ. Simul āt
forte nullus aliquādo regere videtur niſi ſuper
excellente in malicia. ſine enim naturali amici
tia auxialiatione humanum non expelli. Huic
autem fugiendum vel non feſtinanduꝫ ſuffice
re malo exn̄ti. bene pati. n. multi volunt facere
autem fugiunt vt inutile. De his autē itantuꝫ
dictum eſt.

HEc eſt tertia pars in qua ph̄us ex p̄dictis
infert quoddā coꝛrelariuꝫ. ⁊ eſt ꝙ non lꝫ
filio abnegare patrem. ⁊ hec eſt ꝯ̄. 53. ⁊ vltima
huius libri. ⁊ intelligo per abnegare aliquem
oīo dimittere ipꝫ de ip̄o non curando nec ei ali
quod beneficium exhibendo. ꝯcluſio ꝓbaꝰ ſic.
Ille qui ſemper remanet debitoꝛ ad benefaciē
dum alicui non lꝫ ip̄m abnegare ſibi non bn̄fa
ciendo: ſed filius ſemꝑ remanet debitoꝛ ad bn̄
faciendū patri. igitur non licꝫ filium abnegare
patreꝫ. Maioꝛ eſt manifeſta: qm̄ non licꝫ debi
toreꝫ nunq̄ꝫ reddere debitum. ⁊ minoꝛ etiaꝫ pꝫ
quia filius nunquā poteſt aliquod condignuꝫ
facere patri ꝓ beneficijs receptis a patre. ⁊ ideo
ſemper remanet debitoꝛ eius. ⁊ ſic p̄ma pars cō
cluſionis. et ſecūda pars patꝫ ex hoc ꝙ ille cui
debetur habet poteſtatem dimittendi eos qui
ei debent: ⁊ ita pater habꝫ poteſtatem dimittē
di ⁊ abnegandi filiuꝫ (Simul auteꝫ forte) nar
rat ꝙ ſimul cuꝫ hoc ꝙ non licet filio abnegare
patrem nullus filius de facto videtur recede
re a patre abnegando ip̄m niſi forte ꝓpter ſuꝑ
abundanteꝫ maliciam. Naꝫ ꝓpter amicitiam
naturalem que eſt inter filium ⁊ patrem inhu
manum eſt ꝙ filius expellat patreꝫ qui ſibi in
tm̄ auxiliatus eſt dando ſibi eſſe. nutritionem.
⁊ diſciplinaꝫ. Sꝫ ſi filius ſit malus pater debꝫ
eū refugere aut ip̄m oīo dimittere: aut non mul
tū curando ꝙ ei ſufficiēter ꝓuideaꝰ. qꝛ forte ꝑ
hoc ſua malicia creſceret. multi autē ſunt q vo
lunt bn̄ pati ab alijs: ſꝫ facere alijs fugiunt tā
q̄ꝫ inutile. de his que ad ſpēs amicitie pertinēt
iterius dictū. ⁊ in hoc terminaꝰ expoſitio. 8. li.

QUeſtiones mote ⁊ ſolute in hoc ꝯ̄. ſunt
zz. tractatꝰ p̄mi capli p̄mi. In oībꝰ diſ
ſiliuꝫ rerū ſperū amicitijs.

Per quid cōſeruaꝰ ⁊ diſſoluiꝰ amicitia. ſoluiꝰ
ꝙ ꝑ recōpenſatōem cōdignā ſeu retributōeꝫ
ꝓpoꝛtional conſeruaꝰ. ⁊ per defectū vt recō
penſatōis condigne diſſoluiꝰ.

Utꝝ ad p̄accipiētē vl ad añdātē ꝑtinet oꝛdina
re dignitatē retributōis in aicitijs faciende.
ſoluiꝰ ꝙ in aicitijs ſm̄ virtuteꝫ. electio añdā
tis cū mēſura retributōis faciēde ſic in cōicā
tibꝰ ph̄iaꝫ. in amicitijs vtil ⁊ delectabil q̄n̄q̄ꝫ
menſurat amboꝝ cōſenſus. vt in emptionibꝰ
⁊ venditionibꝰ.

In libera vō ꝯmutatōe quē n̄ ē ex ꝯdcō ſeu pa
cto ad p̄accipiētē ꝑtinet ſm̄ v̄itatē oꝛdinare ⁊
menſurare dignitatē retributōis n̄ ſ ꝙ poſte
rius ſm̄ ꝙ añ habere app̄ciatus eſt.

Utꝝ p̄ri ſit p̄oibꝰ alijs diſtributio faciēda. ſol
uiꝰ ꝙ nō. qꝛ nō oīa ſūt p̄ri ꝑp̄a. ſꝫ honoꝛ ꝓpꝛiꝰ
debitꝰ p̄ri: ⁊ ea q̄ ꝑtinēt ad ſuſtētatōeꝫ ⁊ ꝯſer
uatōeꝫ vite ſūt p̄ri p̄ ceteris diſtribuēda.

Utꝝ oꝫ p̄ri p̄ oībꝰ ⁊ in oībꝰ obedire. ſoluiꝰ ꝙ n̄
qꝛ ifirmꝰ magl hꝫ obedire medico q̄ꝫ p̄ri: ⁊ vir
bellicoſus magis duci exercitꝰ q̄ꝫ p̄ri.

Utꝝ hō magl oꝫ exhibere beneficiū amico ſuo
vel viro virtuoſo.

Utꝝ hō magl oꝫ tribuere bn̄factoꝛi ſeu credi
toꝛi vel amico poſito ꝙ non poſſit vtriq̄ꝫ ſuffi
cere. ſoluunꝰ iſte due ꝙ in aliq̄ cāu vni ⁊ i ali
quo cāu alteri. ſi. n. ſuꝑexcedat datio bono vl
nccīo ad h̄ dclināō ſi datio faciat magl boꝰ l
magl neceſſaꝰ ad aliū q̄ꝫ ad creditorē vl ami
cū vel virtuoſū. ad hoc. i. ad magis boꝰ ⁊ ma
gis neceſſariū ē ad declinandū. qō in aliq̄ cāu
pōt eē vni ⁊ in aliquo cāu alteri.

Utꝝ i aicitijs ꝓpter vtile ⁊ delectabile ſit ami
citia diſſoluēd a. ſoluiꝰ ꝙ ſic. qꝛ cā q̄n̄q̄ꝫ ceſſat
qꝛ qō eſt vtile vel delectabile nō ſemper ꝑma
net vtile aut delectabile.

Capitulum zꝰ. dubitationem autē habent.

Utꝝ iter manētē in v̄tute ⁊ trāſmutatū ad ma
liciā oꝫ aicitia ꝑmanere aut diſſolui. ſoluiꝰ ꝙ
ſi factꝰ malꝰ ſit iſanabil: ita ꝙ nō poſſit de faci
li reduci ad v̄tutē: tē ſtati ē aicitia diſſoluēda
Si āt malꝰ ſuſcipiat directōꝫ: ita ꝙ poſſit de
facili reduci ad v̄tutē nō oꝫ diſſolui: ſꝫ ē adiu
uādū ad hoc ꝙ reducaꝰ ad virtuteꝫ.

Utꝝ iter ꝑmanētē i v̄tute in p̄ſtino gradu ⁊ al
teꝝ trāſmutatū ad ſūmū gradū v̄tutis oꝫ aici
tia diſſolui. ſoluiꝰ ꝙ ſi fiat magna diſtātia ⁊
diſſolui: ſꝫ nō ꝓpter diſtantiā ꝑuam.

Capitulum 3ꝰ. habꝫ aūt dubitatōeꝫ.

Utrum poſt diſſolutionem amicitie debet per
manens in virtute familiariꝰ ſe habere ad illū
qui pꝛefuit amicus q̄ꝫ ad extraneos. Soluiꝰ
ꝙ familiarius debet ſe habere ad illuꝫ qui p̄
fuit amicus.

Capitulum. 4. amicabilia autem.

Q̄uō ſe habet virtuoſus ad oꝑa amicitie. ſolui
tur ꝙ ſibi competunt oīa oꝑa amicitie reſpc̄u
ſui ip̄ius ⁊ ēt reſpectu alterius virtuoſi.

Q̄uō homo malus ſe habet ad opera amicitie.
ſoluitur ꝙ ei non ꝯpetit aliqō opus amicitie:
nec reſpectu ſui ip̄iꝰ nec reſpectu alterius.

Capitulum. 5. beniuolentia autem.

Utrum beniuolentia ſit ideꝫ ꝙ amicitia. ſolui
tur ꝙ beniuolentia non eſt amicitia: ſed p̄nci
pium amicitie.

Capitulum. 6. amicabiles.

Circa quā materiā eſt cōcoꝛdia que ē operatio
amicitie. ſoluitur ꝙ non eſt circa ſpeculabilia
ſed circa operabilia habentia aliquaꝫ magni
tudineꝫ que poſſunt conuenire vtriq̄ꝫ concoꝛ
dantium.

In quibus inuenitur concoꝛdia moꝛalis. ſolui
tur ꝙ in bonis ⁊ non in prauis niſi parꝫ.

Capitulum. 7. bn̄factoꝛes autem.

Cur benefactoꝛes magis amant beneficiatos:
q̄ꝫ beneficiati amant benefactoꝛes. ſoluitur ꝙ
hoc contingit. quia vnuſquiſq̄ꝫ magis diligit
ſuū opus q̄ꝫ opus diligat ip̄m cuiꝰ eſt opus. ⁊
qꝛ delectabilius eſt bn̄facere q̄ꝫ bn̄ pati.

Capitulum p̄mum tractatꝰ ſcd̄i dubitaꝰ.

Utrum homo debeat maxime ſeip̄m diligere.
ſoluitur ꝙ non debet maxime ſeip̄m diligere
ſ illud qō eſt ſenſibile hoc ē non debet ſibi ma
xime tribuere bona ſenſibilia: ſꝫ magis debet
ſe diligere ſ illud qō i eo eſt itellectuale. maxi
me. n. debet diligere ſibi bona itelligibilia. vt
opera virtutis. amoꝛ ſui p̄moꝰ eſt vituperabil
ſꝫ amoꝛ ſecūdoꝰ eſt laudabil.

Capitulum zꝰ. dubitaꝰ aūt ⁊ circa felicē.

Utruꝫ homo felix indigeat amicis. ſoluitur ꝙ
non indiget amicis ꝓpter vtile vl delectabile
niſi parꝫ. indiget aūt amicis ſtudioſis.

Capitulū p̄ꝰ tractatꝰ. 3. vtꝝ aūt ꝙ plīmos.

Utruꝫ homo oꝫ ſibi facere plīos amicos. ſolui
tur ꝙ non eſt opus pluribꝰ amicis in aliquo
genere amicitie.

Utrum magis opus ſit amicis in bonis foꝛtu
nis q̄ꝫ in infoꝛtunijs. ſoluitur ꝙ i infoꝛtunijs
homo magis indiget amicis ꝓpter neceſſita
tem. in bonis aūt foꝛtunis ꝓꝑ honeſtatē.

Capꝰ zꝰ. vtrū aūt in bonis.

Utruꝫ p̄ñtia amicoꝝ ſit delectabilis. ſoluitur
ꝙ in oī foꝛtuna pꝛeſentia amicoꝛum eſt dele
ctabilis.

Capitulum 3ꝰ. vtrū ḡ vel.

Quid in amicitia ꝓpoꝛtionale viſſoni. i. quid ē
amicis maxime eligibile. ſoluitur ꝙ ꝯuiuere
eſt amicis maxīe eligibile ⁊ delectabile.

Incipit Liber 9ꝰ Ethicoꝛum.

Liber nonus qui

eſt de ꝓpꝛietatibus amicitie cōti
net tres tractatus. Primus eſt de
conſeruatōe ⁊ diſſolōne ⁊ operibꝰ
amicitie. in zꝰ tractatu ibi (Dubitaꝰ aūt vtruꝫ
oꝫ) mouet ⁊ ſoluit dubitatōem ex p̄te ip̄iꝰ amā
tis. in 3ꝰ tractatu ibi (Utrū igiꝰ plurimos) mo
uet ⁊ ſoluit dubitatōeꝫ ex p̄te amatoꝝ. Primꝰ
tractatꝰ cōtinet. 7. capl'a. p̄mum capꝰ eſt de cō
ſeruatōe amicitie ⁊ de accuſatiōibus ⁊ querel
que fiunt in amicitijs ⁊ remedijs earūdem. in
zꝰ caꝰ ibi (Dubitatōeꝫ aūt habēt) mouentur ⁊
ſoluunꝰ quedaꝫ dubitationes circa recōpenſa
tōes ſ quas amicitia conſeruatur. in 3ꝰ caꝰ ibi.
(Habet auteꝫ dubitatōem) determinaꝰ de diſ
ſolutione amicitie. in 4ꝰ caꝰ ibi (Amicabilia au
tem) determinaꝰ de operibꝰ amicitie in gn̄ali.
ponendo origineꝫ operū amicitie. ⁊ oñdendo q̄
⁊ quot ſunt oꝑa amicitie ⁊ qualr diuerſi diuer
ſimode ſe hn̄t ad illa. in 5ꝰ caꝰ ibi (Beniuolētia
autē) determinaꝰ in ſp̄ali de oꝑe amicitie: qō ē
bn̄iuolentia. i 6ꝰ caꝰ ibi (Amicabiles aūt) deter
minaꝰ de concoꝛdia in ſp̄ali que eſt aliud opus
amicitie. in 7ꝰ caꝰ ibi (Benefactoꝛes autem) de
terminatur in ſp̄ali de 3ꝰ opere amicitie quod
eſt beneficientia. in p̄mo igitur capꝰ narrat ꝙ i
diſſilibus amicitijs anologum equat ⁊ ſaluat
amicitiam quēadmodum equat ⁊ ſaluat polli
ticam cōicationem cuiꝰ eſt menſura nūmiſma
⁊ ꝙ in amicitia accidit accuſatio ⁊ diſſolō ami
citie cum amantes non ꝓpter idem amant: ſed
h̄ ꝓpter delectabile. h̄ autem ꝓpter vtile ꝓpter
hoc diſſoluiꝰ amicitia cuꝫ non fiant gratia quo
ruꝫ amabant. deinde ꝙ cōtendunt cuꝫ altera
ad inuicē ip̄is fiunt q̄ꝫ que appetunt: qōq̄ꝫ in li
berali cōicatōne. non auteꝫ dantis ſed pꝛeacci
pientis eſt oꝛdinare dignitatem redditionis: ⁊
ꝙ p̄accipientes ⁊ non reddentes qō ꝓmiſerūt.
vt ſophiſte rōnabiliter ſunt accuſabiles. ante
dantes aūt ⁊ pꝛeaccipientes non ꝓpter confeſ
ſionem miniſtrationis ſunt inaccuſabiles ⁊ in
his menſura antedantis electio ſicut in cōican
tibus ph̄ia: ⁊ ꝙ non exn̄te dante tali ſed in lu
crū quandoq̄ꝫ menſurat amboꝛum conſenſus
ſm̄ veritateꝫ aūt pꝛeaccipientis eſt menſurare
dignitateꝫ retributionis nō ſ ꝙ poſterius: ſꝫ ſ
ꝙ añ habere appꝛeciatus eſt.

IN omnibus autem

diſſilium ſpēꝝ amicitijs analoguꝫ vtriq̄ꝫ
eq̄t ⁊ ſaluat amicitiaꝫ quēadmoduꝫ dictuꝫ eſt
puta ⁊ in pollitica ꝯtrario ꝑ calciamenti retri
butio fit ſm̄ dignitateꝫ ⁊ textoꝛi ⁊ reliquis. Hic
quidem igiꝰ inuenta eſt cōis menſura nūmiſ
ma: ⁊ ad hoc vtriq̄ꝫ oīa referuntur ⁊ h̄ menſurā
tur. In amicitia autem q̄n̄q̄ꝫ quideꝫ amatoꝛ ac
cuſat qm̄ ſuperamans non redamatur nihil ha
bens amabile. ſi ſic contingat. multotiens aūt
amatus qm̄ plus repꝛomittens omnia tm̄ nihil
ꝑficit. Accidit aūt talia cum hic quideꝫ ꝓpter
delectationeꝫ amatuꝫ amet. hic auteꝫ propter
vtile amatoreꝫ. hec aūt non ambobus exiſtūt:
ꝓpter h̄. n. amicitia exn̄te. diſſolutio fit cuꝫ nō
fiat quoꝛuꝫ gratia amabāt. nō. n. ip̄os amabāt
ſm̄ exn̄tia. non manentia entia. Propter quod
tales ⁊ amicitie. Que autem moꝛum ſm̄ ſeip̄aꝫ
exiſtens manet quemadmodum dictum eſt.

Contendunt aūt ⁊ cum altera fiant ipſis ⁊ que
non appetunt. ſimile enī ei quod eſt nihil fieri
cum eo qđ appetit non ponitur. puta et cytha-
redo repromittens ⁊ quanto melius caneret tā
to plus vel mane autem expetenti ꝓmiſſiones
ꝓ delectatione delectationem reddidiſſe dixit
ſiquidem igitur vterqꝫ hoc volebat ſufficienter
vtiqꝫ habuit. ſi aūt. hic quidem dilectōnē. hic
aūt lucrum. ⁊ hꝰ quidem hꝫ. hic autē non. nō
vtiqꝫ erit qđ ſm cōicationem bene. Quibꝰ enī
indigens exiſtit his ⁊ attendit. ⁊ illius quidē
gratia hec dabit.

Iſtud eſt pͥmū capꝰ iſtius libri. in quo de-
terminatur de conſeruatione amicitie. ⁊ de
accuſationibus ⁊ querelis circa amicitias ⁊ de
remedijs ꝯ huiuſmodi accuſationes ⁊ continꝫ
duas partes principales. In pͥma narrat qua-
liter amicitia perſonarum diſſimiliū conſerua
tur. ⁊ qualiter propter defectum retributionis
anologi fiunt accuſationes ⁊ querele. in ſa pte
ibi (Dignitatem vtriuſqꝫ) docet remedia cō
tra accuſationes antedictas. Prima pars con
tinet duas particulas. In pͥma narrat per gđ
amicitia diſſolubiliū perſonaꝝ conſeruatur
in ſecunda particula ibi(In amicitia autem)
narrat qualr in amicitijs ꝓpter defectū retri
butionis anologi fiunt accuſationes ⁊ querele
In pͥma igitur particula pͥmo narratur qualr
amicitia diſſiliū perſonarum conſeruatur.
Nam de conſeruatione amicitie perſonarū eq̄
lium eſt manifeſtum qualiter conſeruatur. qꝛ
per hoc ꝙ equale ſeu equipollens reddit̄. nar-
rat igitur ꝙ amicitia perſonarum diſſiliū. cꝰ
mōi ē amicitia pr̄is ad filiū ⁊ regis ad ſubditū
conſeruatur per exhibitionem anologi. i. per hꝫ
ꝙ vtriqꝫ exhibetur ꝓportiōale. ⁊ pōit exemplū
⁊ eſt ꝙ ſicut iuſticia pollitica cōſeruatur per hꝫ
ꝙ vnicuiqꝫ redditur ꝓportionale. verbi gratia
Nam ſm iuſticiam polliticā coriario ꝓ calcia
mentis que dedit fit retributio ſm dignitatem ⁊
ſm ꝓportionem valoris calciamentorum. ⁊ idē
eſt de textore ⁊ alijs artificibus. Si. n. cořarius
velit aut debeat recipere frumentum ꝓ calcia
mentis debꝫ recipere tm̄ de frumento quantū
valent calciamenta aliter non fieret cōmuta-
tio iuſta. ⁊ ſicut per exhibitionē ꝓportionalis
conſeruatur iuſticia pollitica: ita amicitia con
ſeruatur per exhibitionē ꝓportōnalis (Hic qͥ
dem igitur) verūtamen non eſt omnino ſimile
de cōicatione ſed iuſticiam polliticam ⁊ de cō-
municatione ſcđm amicitiā. quia iuſticia pol-
litica faciliter ſciri poteſt vtrum reddatur pro
portionale vel non. quia in cōmunicatione pol
litica inuenta eſt quedam menſura cōis. ſ. nū-
miſma ad quod ſicut ad menſurā omnia hu-
iuſmodi cōmutabilia habent referri ⁊ eorū p̄-
cium per nūmiſma menſurari: ⁊ ideo in cōmu
nicatōne pollitica eſt certū quid ꝓ quo ſit red
dendum. verbi gratia. Si corearius ꝓ calciamē
tis debet recipere frumentū ⁊ dubitatur quā
tum de frumento debet recipere recurrendū
eſt ad cōmunem menſurā. ſ. ad nūmiſma. ⁊ vi
dendum eſt quot nūmiſmata valent illa calcia
menta et ſi calciamenta valent. 6. nūmiſmata
retribuendū eſt frumentum valens. 6. nūmiſ
mata vt modium frumenti. poſito ꝙ modius
frumenti valeat. 6. nūmiſmata. ⁊ ſic per nūmiſ
ma quod eſt menſura cōmunis faciliter poteſt
ſciri quid ꝓ quo ſit reddendum ſm iuſticiam
polliticam. ſed non eſt ſic de amicitia. Nam ea
que cōmunicantur ſcđm amicitiā cuiuſmōi ſūt
affectus interiores ⁊ obſequia amicorum non
habent huiuſmodi menſuram vel ſi habeant:
illa non eſt manifeſta. non enim huiuſmodi af-
fectiones ⁊ obſequia poſſunt pecunia apprecia
ri aut nūmiſmate menſurari (In amicitia au
tem) hec eſt ſecunda particula. in qua philoſo-
phus narrat qualiter in amicitijs propter defe
ctū retributionis anologi fiunt accuſationes
⁊ querele ꝓpter hoc. ſ. ꝙ non fit debita recom-
penſatio amicitie ⁊ hoc ꝯtingit dupliciter. Aut
quia non fit recompenſatio interioris affectus
. ſ. actus interioris amicitie qui eſt amare. aut
quia nō recōpēſantur ſm dignitatē bōa exterio
ra q̄ querebant̄. aut qꝛ recompēſantur alia bo
na q̄ꝫ que querebantur. fit enim quādoqꝫ accu
ſatio per hoc ꝙ non recompenſatur interior af
fectus. Amator enī quādoqꝫ accuſat amatū
ꝓpter hoc ꝙ ipſe ſuperabundanter amat. ⁊ nō
redamatur ab amato. ⁊ huiuſmodi accuſatio ē
quandoqꝫ iuſta ⁊ quādoqꝫ iniuſta. quia ſi ama
tor ſit dignus redamatione eſt accuſatio iuſta
ſi autem amator nihil in ſe habet vnđ ſit dignꝰ
amari tunc eſt accuſatō iniuſta. Econtrario āt
quando amatus accuſat amatorē ꝓ eo ꝙ ama
tor prius ꝓmiſit ſibi omnia vel plura: ⁊ tandē
nihil ꝑfecit vel paruū. ⁊ hoc modo fit accuſatō
ꝓ eo ꝙ non recompenſant̄ ſcđm dignitatē bo
na que querebātur (Accidunt autem talia). ſ.
dicte accuſatōnes ꝓpter defectū recompenſa
tionis bonorum exteriorum accidunt in amici
tijs ꝓpter vtile ⁊ delectabile. cum enī non fit
recompenſatio vtilis ꝓ delectabili. vel ecōuer
ſo: qđ contingit cū predicta non exhibent aut
non exhibentur. tunc fit accuſatio ⁊ diſſoluun
tur huiuſmodi amicitie. quia amici ſcđm iſtas
amicitias non ſe amabant ꝓpter ſeipſos: ſed ꝓ
pter predicta. ſ. ꝓpter vtilitatem vł delectatio
nem. ſed amicitia bonorum eſt permanēs ſicut
dictum eſt. Nam amici ꝓpter iſtam amicitiam
amant ſe ꝓpter ſe (Contendunt autem) adhuc
aūt fiunt accuſationes ꝓpter hoc ꝙ non fit re-
compenſatio illius qđ querebatur: ſed alicuius
rei alterius. Cum enim vnus amicorū non tri
buit alteri illđ qđ deſiderat: ſꝫ aliud ſicꝫ ē ac ſi
nihil tribuerꝫ. Exꝰ pōit phꝯ de q̄dā cythaređo
cui quidam ꝓmiſit ꝙ quanto melius caneret
tanto plus ei daret. poſtmodū cū cytharedus
mane petiuiſſet repromiſſiones ſibi adimple-
ri reſpondit promiſſor. ꝙ ipſe promiſſiones cō
pleuit. qꝛ ꝓ delectatione reddidit ſibi delcātōꝫ
forſitan ꝓmiſſor in aliquo delectauerat cytha
redum. ⁊ ſi cytharedus querebat delectationē
ſufficienter erat recompenſatio facta. Si vero
ꝓmiſſor querebat delectationē ⁊ cytharedus
lucrū nō fuit ſufficiens recompenſatio facta.
quia vnus habuit qđ querebat ⁊ alius non ha
buit quod querebat. Ille enim qui recompen-
ſat exhibendo beneficium impenſum debet at
tendere ad illa quibus ille indiget cui exhibet
⁊ quid ille cui fit exhibitio deſiderat ꝓ recom-
penſatione. ⁊ talia debꝫ exhibens dare gratia
beneficij ſibi facti.

Dignitatē autē utri

q̄ꝫ vtiqꝫ ordinare eſt antedantis vel preaccipien
tis. Qui enim antedat videt̄ concedere illi qđ
aiūt ⁊ pytagoram facere. cū enim doceret quē
q̄ꝫ honorare diſtentem iuſſit quando videtur
digna ſcire. ⁊ accipiebat tantū. In talibus au
tem quibuſdam ſufficit hꝫ. merces autem viro.
Preaccipientes autem argētum. Deinde nihil
facientes eorū que dixerunt ꝓpter ſuperabū
dans repromiſſionū cōuenienter in accuſatio-
nibus fiunt. Non enim perficiunt que confeſſi
ſunt. hoc autem forte facere ſophiſte coguntur
ꝓpter nullum vtiqꝫ dare argentum pro quibꝰ
ſciunt. Iſti quidem igitur quorum accipiebant
mercedem non facientes conuenienter in accu
ſationibus ſunt. In quibus autem non fit pro
pter confeſſionem miniſtrationis. hi quidem ꝓ
pter ſeipſos antedantes. dictum eſt qm̄ inaccu
ſabiles. talis enim ſecundum virtutem amici-
tia. ⁊ retributionem faciendam ſcđm electionē
hec enim amici ⁊ virtus. Sic autem ⁊ videtur
⁊ phīa cōicantibus. non enim ad pecunias di-
gnitas menſuratur preciumqꝫ equiponderans
non vtiqꝫ fiet: ſed forte qđ ſufficiens quēadmo
dum ad deos ⁊ parentes contingēs. Non tali
autem exiſtente datōne: ſed in aliquo. maximo
quidem forte oportet retributionē fieri viſā
ambobus ſm dignitatem eſſe. ſi autem hoc nō
accidat. non ſolum neceſſarium eſſe videbitur
vtiqꝫ prehabentem ordinare: ſed etiam iuſtū.
quantum enim vtiqꝫ iſte adiutus eſt: vel ⁊ quā
to delectationem vellet vtiqꝫ tm̄ recipiens ha
bebit ad hoc dignitatem. Et enim in emptioni
bus ſic videtur factum. Alicubi autem ſunt le
ges. ſ. voluntariarū conuentionum vindictas
non eſſe: vt oportunū cui credit diſſolui ad hūc
quēadmodum cōmunicauit. Cui enim conceſ-
ſum eſt hunc exiſtimāt iuſtius eſſe ordinare cō
cedente. multi enim non equali appreciantur
habentes ⁊ volentes accipere. ꝓpria enim ⁊ q̄
dant ſingulis videntur multo digna: ſꝫ tamen
retributio fit ad tm̄ quantū vtiqꝫ ordinant ac
cipientes. Oportet autem forte in tanto appre
ciari quantum habenti videtur dignum: ſꝫ qm̄
ante habere appreciati eſt.

Hec eſt ſecunda pars principalis huiꝰ ca-
pituli. in qua philoſophꝰ docet remedia
cōtra predictas accuſationes ⁊ continet duas
particulas. quia enim per recompenſationem
condignam conſeruatur amicitia ⁊ ꝓpter defe
ctum recompenſationis condigne fiunt accuſa
tiones ⁊ querele. ideo in prima particula oſten
dit phus ad quem pertinet eſtimare condignā
recompenſationē in amicitijs. in ſecunda par
ticula ibi (In quibus autem non fit) oſtendit̄
quomodo debet fieri recompenſatio in amici-
tijs. In pͥma igitur particula narrat tria. pͥmū
eſt ꝙ eſtimatio condigne recompenſatiōis per
tinet ad vtrunqꝫ. ſ. tam ad eum qui accepit āte
q̄ꝫ ad eum qui dedit ante. 2ꝰ quod narrat eſt ꝙ
eſtimatio condigne recompenſationis videtur
magis pertinere ad eum qui accepit ante q̄ꝫ ad
eum qui ante dedit. ⁊ cauſa quare ſic videtur ē
quia ille qui ante dedit videtur concedere iu-
dicium recompenſatōis illi cui dedit. i. illi qui
ante accepit. ⁊ ponitur exemplum de pytagora
qui prius docens diſcipulos poſtea ꝓ doctrina
quā dedit diſcipulis recepit honores ⁊ mune
ra a diſcipulis ſcđm eſtimationem diſcipulorū
accipientium ſcientiam ab eo: ⁊ de his fuit con
tentus que diſcipuli exiſtimant condigna pro
ſcientia quā ab eo receperunt. vnde quibuſdā
ſufficit ꝙ eis fiat recompenſatio ſm eſtimatio-
nem recipientium beneficia. ⁊ ſic videnī ſuffi-
cienter mercedem recipere. que merces datur
viro. quia huiuſmodi merces ſufficit viro cui
datur. quia contentus eſt de ea. ⁊ ſi non ſit ſuf-
ficiens rei exhibite prius. quia non valet tan-
tum quantum res prius exhibita: ⁊ aliquotieſ
eſt econuerſo. ſ. ꝙ merces data ante danti pro
beneficio prius recepto ſufficit rei prius exhi-
bite: quia equiualet vel plus ſed non ſufficit vi
ro. qꝛ vir prius dans non eſt contentus de hu-
iuſmodi mercede. (Preaccipientes autem)
3ꝰ quod narrat eſt ꝙ q̄uis iudiciū recōpenſa
tionis videt̄ pertinere ad illū qui pͥus recepit
beneficiū cū ex defectu illorū qui ante recipi-
unt contingunt iſte accuſatōes ⁊ turbationes.
multi enī pͥus accipiunt pecuniam q̄ꝫ ſeruiūt.
⁊ deide nihil faciunt eoꝝ que ꝓmiſerunt. ⁊ hoc
forte: qꝛ ꝓmiſſiones eoꝝ erant ſuperflue. ⁊ ſic
iuſte accuſant̄. qꝛ non ꝑficiūt ea que ꝓmiſerūt
⁊ hoc cogunt̄ ſophiſte facere. qui ꝓmittunt ſciē
tiā: ꝓ qua pre manibus recipiunt pecuniā. ipſi
eni ꝓmittunt qđ facere non pñt: qꝛ ꝓ oībus que
ſciunt nullū argentū daret̄ eis ſi cōmitteret̄
arbitrio dicētiū aut iudicio ſapientū (In qui-
bus aūt non fit) hec eſt ſecunda ꝑticula ſecūde

partis.in qua oſtendit̃ quomõ oȝ fieri recõpẽ/
ſatio in amicitijs.⁊ primo oſtendit̃ q̃lis eſt recõ
penſatio facienda in amicitijs:que ſunt ſcḋm v̓
tutez.deide in alijs amicitijs.Dicit igitur p̃mo
ꝙ in quibuſdã amicitijs in q̇bus non ẽ faciẽda
recõpenſatio ꝑpter cõfeſſionez.i.ꝑpter ꝓmiſ/
ſionez alicui⁹ recõpenſationis: vbi.ſ.aliqd da/
tur propter ſeipſum.i.ꝑpter illuȝ cui dat̃.cui⁹
ſunt amicitie ꝑpter virtutez.in his amicitijs ẽ
recõpenſatio facienda reſpiciendo ad electõez
ſeu ad officiuȝ facientis. Electio.n.maxime ꝑ/
tinet ad amicitiã ⁊ virtutez.⁊ amici ſm talem
amicitiã ſunt inaccuſabiles.⁊ ſicut eſt in cõica
tione amicitie ſm virtutez.ſ.ꝙ non expectatur
aliqua res exterior vt pecunia vel aliquid hi⁹
ꝓ retributione:ita ẽ in cõicatiõe ph̓ie.vt diſci/
pulũ ⁊ magiſtruȝ.dignitas.n.ph̓ie que cõicat̃
diſcipulo non poteſt pecunia menſurari nec po
teſt diſcipulus equiualens ꝓcium reddere ma
giſtro:ſȝ forte reddẽdũ qḋ ſufficiens eſt.⁊ ſic ẽt
deo ⁊ parentibus.(Non tali aũt exiſtente) viſo
qual̓r eſt recõpenſatio facienda in amicitijs ſȝ
virtutẽ oſtendit qualiter in alijs amicitijs ẽ re
cõpenſatio facienda: vt in amicitijs ꝑpter vtile
⁊ delectabile ⁊ dicit ꝙ in alijs amicitijs in qui/
bus non fit exhibitio amico ꝑpter ſeipm̃ tm̃:ſȝ
intentio dantis eſt aliquid ecõtra recipere:opȝ
ꝙ fiat retributio ſ exiſtimationez amboꝝ.ſ.dã
tis ⁊ recipientis.magis tñ ſm exiſtimationem
illius qui p̃us recepit beneficiũ.⁊ hec p̃ma con
cluſio huius libri.ſ.que in amicitijs ꝑpter vtile
⁊ delectabile magis eſt recompenſatio faciẽda
ſm exiſtimationẽ illius qui p̃us recepit benefi
ciuȝ q̃ȝ ſm exiſtimatõez dantis.⁊ hec ↄcluſio ꝓ
batur dupl̓r.p̃ ſic.ſm eſtimatõem illius q me/
lius nouit q̃ȝ⁹ beneficiũ valuit recipienti ma/
gis debȝ recõpenſatio fieri tribuendo aũ dan/
ti tm̃ q̃tum valuit recipienti: vel q̃tuȝ fuit ac
ceptatuȝ a recipiente:ſȝ ille qui p̃us recepit bñ
ficiuȝ magis nouit q̃ȝ fuit adiutus ꝑ beneficiũ
ſibi datum ab amico in amicitia vtili aut quã
tum acceptauit delectationez in amicitia dele
ctabili.igit̃ in his amicitijs magis eſt recõpen
ſatio facienda ſ exiſtimationez p̃us recipienti
beneficiũ q̃ȝ ſm exiſtimatõez dantis (Alicubi)
2⁰.ꝓbatur eadez ↄcluſio ſic.per leges ⁊ ſtatuta
quarũdam ciuitatuȝ in quibus lege ſtatuit̃ ꝙ
nõ fiat aliqua vindicta ↄtra voluntarias ↄuẽ
tiones.⁊ ſi aliquis cõtrahentiuȝ poſt ↄtractuȝ
reputat ſe deceptum tradendo ⁊ credendo ali/
cui voluntarie rez ſuã debȝ fieri ſolo ⁊ recõpẽ/
ſatio ſm eius iudicium cui credidit benefi⁹.et
rõ hui⁹ eſt.qȝ illi qui tradunt res ſuas reputãt
eas plus valere q̃ȝ in rei veritate valeãt.⁊ ideo
eoꝝ iudicio non eſt ſtanduȝ.multa.n.ſunt que
non equaliter ap̄ciant̃ ab his qui hñt ea ⁊ ab
his q non habent ⁊ de nouo volunt ea recipere
ꝓpria.n.que ſingulis dant: videt̃ eis multo
digna:ſed retributio dȝ fieri ad tm̃ q̃tum ordi
nãt vel exiſtimant recipientes(Dȝ autez forte)
ſȝ dubium eſt qual̓r eſt recõpenſatio facienda
ſ iudicium recipientis aut ſ eſtimatiõez quaȝ
hȝ de re poſtq̃ȝ hȝ eaȝ aut ſm eſtimatiõem quã
habuit a p̃n⁹ q̃ñ non habuit rez:ſȝ eã cupiebat
habere.Ad illud dubiũ rñdet ph̓s.d.ꝙ forte re
cipientes debẽt ap̄ciare bñficiuȝ ſeu reȝ quã
recipiunt nõ ſȝ ꝙ eis videt̃ dignum poſtq̃ȝ iaȝ
hñt bñficiuȝ:ſȝ q̃tuȝ appreciebat̃ añq̃ȝ hẽrent
q̃ñ ea cupiebant.ſolent.n.hoies appreciari bo/
na tp̄alia iaȝ adepta min⁹ q̃ȝ quando ea nõ ha
bita cupiebant.Iſtam tñ ſolonez nõ ponit Ari.
tanq̃ȝ certã.ſȝ cuȝ aduerbio forte. Naȝ hoies i
magna neceſſitate exñtes multotiens ap̄cian
tur rem non habitam in centuplo plus q̃ȝ valȝ
non tñ ꝑpter hoc oportȝ ſm illam eſtimationẽ
facere recõpenſatõem.Sed forte itelligit ꝙ re
cõpenſatio eſt facienda ſm eſtimatõez quã hȝ
recipiens de re q̃ñ hȝ eaȝ q̃tum ip̄a valuit tp̄e
receptionis.non ſcḋm eſtimationem quã hũit
anteq̃ȝ recepit eam.

Capituluȝ ſecunduȝ

in quo mouent̃ ⁊ ſoluunt̃ quedã dubi/
tationes circa recõpenſatiões per quas amici
tia conſeruat̃.ſ.vtruȝ oia ſint patri tribuenda
vtꝝ patri ſit in omnibus obediendum.vtrum
amico vel ſtudioſo miſtranduȝ.vtꝝ bñfactori
vel amico magis dandũ ſi ambob⁹ non conue
nit.Ad que rñdet ꝙ talia certe determiare nõ
eſt facile ꝑpter multimodas taliuȝ dr̃ias:pro
pter quas nunc ſic nunc oppoſito mõ ſe hñt:et
oȝ ſemꝑ ad magis bonuȝ vel neceſſariũ decli̇a
re.que in his ꝑ varias circũſtantias alternant̃
rõem que circa actões ⁊ paſſiones.ſil̓r habent
determinatuȝ ſicut ea circa que ſunt.deide ꝙ
neq̃ȝ patri in oibus obediendũ.nec oia ei tribu
endũ nec oibus eadem reddenduȝ: ſȝ ſingulis
ipſis congruentia.

Dubitatõem autem
habent ⁊ talia.puta vtꝝ oȝ oia patri at
tribuere ⁊ obedire.vel laborãtez quidez medi
co obediendũ.ducez aũt exercitus ad ordinã/
dũ bellicoſum.Sil̓r autẽ amico magis vel ſtu
dioſo miniſtrandũ.Et bñfactori reddendũ gra
tiaȝ magis vl̓ amico danduȝ.ſi ambobus non
contingit. Igit̃ omnia talia certe quidẽ decla/
rare non facile.multas.n.⁊ oimodas hñt diffe
rentias ⁊ magnitudine ⁊ paruitate ⁊ bono ⁊ ne
ceſſario.Q̃m autez non oia eidem reddendum
non immanifeſtum.

Iſtud eſt 2⁹ cap⁹.in quo ponunt̃ ⁊ ſoluun
tur quedã dubia circa recõpenſatões ꝑ q̃s
amicitia conſeruat̃.⁊ continet duas ptes prin/
cipales.in p̃ma mouet dubitatões.⁊ ponit̃ ſo/
lutio in generali.in ſa ibi(Et bñficia quidem)
Soluunt̃ dubia mota in ſp̄ali.p̃ma pars conti
net duas p̄ticulas.in prima mouent̃ dubia.in
ſcḋa ibi(Igitur omnia talia)ſoluunt̃ dubia in
generali.in p̃ma igitur particula mouȝ.4.que
ſtiones.p̃ma eſt vtrũ in oibus ſit diſtributio fa
ciẽda patri ꝑ oibus alijs.ſcḋa eſt vtruȝ in oib⁹
ſit magis obediendũ patri q̃ȝ cuicũq̃ȝ alteri per
ſone.⁊ hanc queſtionez ſtatiȝ ſoluit.d.(Uel la/
borantẽ ⁊c̃)⁊ hec eſt ſolo ꝙ non in oibus eſt ma
gis obediendũ patri q̃ȝ cuicunq̃ȝ alteri ꝑſone.
(Nam laborans ⁊c̃)hoc eſt infirmus magis hȝ
obedire medico q̃ȝ patri.⁊ hoc in his que ad ſa/
nitatez pertinent. Si.n.pater ꝓcipiat egrotãti
ꝙ comedat calida ⁊ medicus precipiat ↄtrariũ
magis habet obedire medico q̃ȝ patri.⁊ vir bel
licoſus magis hȝ obedire duci exercitus q̃ȝ prĩ
in his que ad bellũ pertinent.tertia qõ eſt vtꝝ
homo magis dȝ exhibere beneficiuȝ amico ſuo
vel viro virtuoſo.quarta queſtio eſt.vtruȝ hõ
dȝ retribuere bñfactori ꝑ bñficio recepto.ſiue
ꝓ grã ſuſcepta magis q̃ȝ dare amico ſi ita ſit ꝙ
homo non poſſit vtriq̃ȝ ſatiſfacere(Igit̃ oia ta/
lia)hec eſt ſecũda particula.in qua excuſat ſe a
certa ſolone hi⁹ queſtionũ quaſi ſoluendo in ge
nerali.d.ꝙ non eſt facile determiare oia iſta ꝑ
certitudinez:qȝ circa p̃dicta poteſt eſſe magna
dr̃ia ſm magnitudinem ⁊ paruitatez.põt enȝ
aliquis eſſe amicus ⁊ benefactor vel virtuoſus
ſm magis ⁊ minus.⁊ q̃ñq̃ȝ eſt dr̃ia ſm bonuȝ ⁊
neceſſariuȝ.Nam miniſtrare virtuoſo vel aico
videt̃ forſitan magis bonuȝ.ſȝ miniſtrare bñfa
ctori videt̃ magis neceſſariũ.i.magis debituȝ
illud aũt qḋ in talib⁹ eſt manifeſtuȝ ẽ ꝙ nõ ſũt
oia eidem exhibenda:ſed quedam quibuſdam
⁊ alijs alia.

Et beneficia quidem
retribuendum vt iniuſtum magis q̃ȝ donandũ
amicis.Et quẽadmodum mutuum cui dȝ red/
dendũ magis q̃ȝ amico dandum. Forte autem
neq̃ȝ hoc ſemꝑ puta liberari a latronibus.vtꝝ
ſoluentez ↄ liberandum:⁊ vtriq̃ȝ quicunq̃ȝ ſit vl̓
capto.petenti autem reddendum vel patrez li
berandum.videbitur enim vtiq̃ȝ ⁊ ſeipſo magis
patrem.Quod igitur dictuȝ eſt vniuerſal̓r qui
dem debitum reddendum.ſi autem ſuperexce
dat datio bono vel neceſſario.adhuc declaran
dum.Quandoq̃ȝ eniȝ neq̃ȝ eſt equale preexiſtẽ/
tiam retribuere.cum h̓ quidez ſtudioſus bene
faciat.huic autem redditio fiat quidem exiſti/
mant malum eſſe.Neq̃ȝ enim accõmodari quã
doq̃ȝ reaccõmodanduȝ.exiſtimans quidez eni
lucrari accõmodauit epyichi exñti. Hic autez
nõ ſpera lucrari a malo.ſiue igitur veritate ſic
habet non equalis dignitas:ſiue habet qḋ non
ſic aũt exiſtimans autez.non vtiq̃ȝ videbitur i
conueniẽtia facere.Quod quidem multotiens
dictum eſt circa paſſiones ⁊ accidẽs ⁊ rationes
ſimiliter habent determinatum his circa que
ſunt.Quoniam quidem igitur non eodez omni
bus reddendum.neq̃ȝ patri omnia.quẽadmo/
dum neq̃ȝ ioui ſacrificantur:non in manifeſtuȝ
Quia autem altera parentibus:⁊ fratribus et/
amicis ⁊ benefactoribus ſingulis ꝓpria ⁊ con/
gruentia attribuendum.Sic autez ⁊ facere vi
dentur.ad nuptias quidem eniȝ vocant cogna
tos.his cõmune genus.⁊ que circa h̓ vtiq̃ȝ ac/
tiones:⁊ in lxedea autem maxime exiſtimãt co
gnatos obuiare ꝑpter idem.videbitur autem
vtiq̃ȝ nutrimento quidem partibus oportere:
maxime ſufficere vt debentes et cauſis eſſendi
melius q̃ȝ ſibi ipſis.in hoc ſufficere:⁊ honorem
quidem quẽadmodum dijs.Non omnez autẽ
parentibus.neq̃ȝ eniȝ eundez patri ⁊ matri.nȝ
rurſus eum qui ſapientis vel eum qui ducis ex
ercitus:ſed paternum.ſimiliter autez ⁊ mater
num.Sed ⁊ omni ſenimi honorem eum qui ſȝ
etatez aſſurrectõe ⁊ inclinatione ⁊ talibus.Ad
amicos autem rurſus ⁊ fratres confidentiam
⁊ omnium cõicationem:ſȝ ⁊ cognatis ⁊ ciuibus
⁊ cõtribulib⁹ ⁊ reliquis omnibus ſemper tẽtan
dum ꝓprium attribuere ⁊ comparare:que ſin/
gulis exiſtentia ſm ꝓprietatem ⁊ virtutem vel
vſum.Eorum quidem igitur qui vnius generis
facile iudicium.differentium autez difficilius
non tamen ꝑpter hoc quidem recedendum:ſȝ
vt vtiq̃ȝ continget ſic determinandũ.

Hec eſt ſecunda pars p̃ncipalis.in qua ſol
uit iſtas queſtiones in ſpeciali.⁊ cõtinet
duas particulas.in p̃ma ſoluit tertiaȝ queſtio
nem ⁊ quartam.in ſecunda ibi(Quoniam qui/
dem igitur)ſoluit p̃mam queſtionez.⁊ per illã
ſolutionez intelligitur ſolutio ſecunde queſtio
nis.quarta queſtio fuit.vtrum magis ſit retri
butio facienda benefactori vl̓ gratis dare ami
co.iſta queſtio ſic ſoluitur ꝙ vt in pluribus ho
mo magis debet retribuere benefactori q̃ȝ gra
tis dare amico:ſi vtrũq̃ȝ fieri non poſſit. magis
enim debet homo reddere mutuum q̃ȝ gratis
dare amico.⁊ hoc eſt verum ſcḋm iuſticiam le/
galem.unde ſcḋm honeſtatem moralem tenet̃
homo ad retribuendum benefactori:ſicut ſcḋȝ
iuſticiam legalem ad reddendum mutuum.
(Forte autem neq̃ȝ h̓)quia vt dictum eſt.vt in
multum magis retribuendum eſt benefactori
q̃ȝ gratis dandum amico.quia illud non ẽ vni/
uerſaliter verum.ideo dixit vt in multuȝ.quã
doq̃ȝ enim magis dandum eſt gratis amico vel
virtuoſo q̃ȝ retribuendum benefactori. Si eñ
gratis datio excedat in bono virtutis vel i ne/
ceſſario redditionez benefactori tunc magis ẽ
dandum gratis amico vel virtuoſo q̃ȝ redden/
dum benefactori.ſemper enim declinandum ẽ
ad illud quod eſt melius.vel magis neceſſari/
um.et h̓ quãdoq̃ȝ contingit.Naȝ amico vel pa
tre capto a latronibus aut exilte in vinculis.

magis eſt dandū gratis pro liberatione habenda ꝙ̃ benefactori non exiſtenti in vinculis petenti beneficium ſibi fieri. H enim liberare amicum vel patrem a vinculis eſt magis neceſſarium ꝙ̃ retribuere beneficium benefactori et multum etiam virtuoſo magis eſt dandū gratis ꝙ̃ retribuere benefactori exiſtenti prauo. H enī excedit in bono virtutis. ſ. gratis datio multum virtuoſo excedit in bono virtutis retributionem factam benefactori exiſtenti prauo vel apparenti malo. vnde non ſemper benefactori eſt retribuendum ſicut non ſemper eſt accōmodanti reaccōmodandum. Si enim malus accōmodet virtuoſo ſperans inde habere lucrū non oportet virtuoſum reaccōmodare malo. quia virtuoſus non ſperat inde lucrum. quandoq enī retributio pro beneficijs precedentibus non poteſt adequari vni grate donationi. vt cum beneficium gratis confert vni excellēter virtuoſo: ꝛ ex alia parte attribuitur beneficium benefactori qui eſt vel eſtimatur eſſe malus. per hoc patet ad hec dubia. quid iſtorum quatuor ſit potius faciendum. vtrū homo debet magis liberare eum qui eum quādoq liberauit a vinculis vel amicum vel patrem vl' ſit retribuendū benefactori non exiſtenti in vinculis aliquid petenti. Iſta ſoluuntur ſic. aut eſt redditio debita benefactori ſm iuſticiam legalem. verbi gratia ſi ſit mutuum ꝛ tale debitum quaſi vniuerſaliter eſt pre ceteris reddendum. aut eſt debitum ſcđm honeſtatem moralem tātum: vt ſi aliquis dedit mihi beneficium nullo pacto interueniente de retributione facienda: ꝛ in hoc caſu debeo potius dare patri ꝙ̃ benefactori vel amico ꝛ magis ꝙ̃ liberare illum qui liberauit me a vinculis: ſi etiam gratis datio amico vel virtuoſo excedat in bono virtuti vel in neceſſario retributionem debitam benefactori. tūc debet homo potius gratis dare amico vel virtuoſo ꝙ̃ beneficium retribuere benefactori cui obligatur moraliter tantū ſiue ſm iuſticiam moralem tantū. vnde philoſophus ponit hic regulam generalem ꝛ eſt ꝙ in talibꝰ ſemper eſt declinandum ad illud quod eſt melius ſeu magis neceſſarium. Et idem videtur de mutuo. in aliquo enim caſu melius aūt magis neceſſaꝰ eſt dare patri vl' virtuoſo ꝙ̃ reddere debitum vel mutuum. (Quod quidem igitur) ex dictis apparet vnum qđ ſepiſſime dictū eſt ſuperius. ſ. ꝙ rationes que ſunt circa actiones ꝛ paſſiones non poſſunt aliquod determinatum habere ſcđm certitudinem ſicut nec ea circa que ſunt. Sed dubium eſt vtrum mutuum magis ſit reddendum vel retributio facienda benefactori vel dandum patri vel amico vel vtuoſo. ꝛ videtur ꝙ mutuū potius ſit reddendum. quia hoc eſt opus iuſticie legalis: que eſt preclariſſima virtutum. Contra. ſcđm iuſticiam moralem eſt retributio facienda benefactori: ꝛ etiam dandum patri: ſꝫ iuſticia naturalis potior eſt ꝙ̃ iuſticia legalis. Iterum ſm virtutē amicitie dandum eſt amico ꝛ virtuoſo. ꝛ amicitia eſt potior ꝙ̃ iuſticia: quia exiſtente amicitia non indigemꝰ iuſtitia: ſꝫ ecōuerſo: vt dictū eſt l. 8. huius. igitur potius ꝛ melius eſt dare amico indigenti ꝙ̃ reddere debitum rōne mutui. Ad illud dubium videtur mihi eſſe reſpondendum per regulas quas tradidit hic philoſophꝰ ꝛ ē. ꝙ reſpiciendū eſt ad preeminentias ſeu exceſſū in bono virtutis vel neceſſario vnius ad alterum ꝛ qđ magis excedit in bono aut neceſſario eſt potius faciendum. nunc autem videt ꝙ melius ꝛ magis eſt neceſſariū in aliquo caſu dare patri vl' amico vel vtuoſo ꝙ̃ reddere mutuū. vt ſi pater vel amicus vel virtuoſus ſit i vinculis vel in extrema neceſſitate conſtitutꝰ ꝛ ille cui debetur ratione mutui non ſit in tāta neceſſitate: ſꝫ ꝙ poterit expectare ſine dāno ſolutōez ꝙ̃uis non velit aliquā dilationē dare ꝛ aliqñ eſt melius mutuum reddere ꝙ̃ dare amico vel virtuoſo: vt qñ ille cui debet rōne mutui indiget ſolutione mutui ꝛ alij vt amicus et virtuoſus non ſunt in extrema neceſſitate. vnde ſemper illud quod melius eſt ꝛ magis ꝛ neceſſariū eſt potius faciendum. vnde Lycoñ. iſtas litteras (Si autē ſuperexcedat datio bono vel neceſſario) exponit ſic. Si datio eſt intēſius vel magis bonum vel magis neceſſariū per aliquam occaſionē que datio fit ad alium ꝙ̃ ad creditorē ad hoc. i. ad magis bonum vel magis neceſſariū declinandum. hec Lycoñ. Et ſic pꝫ ſm ipm ꝙ datio facta alij ꝙ̃ creditori poteſt in caſu eſſe magis bonū vel neceſſariū ꝙ̃ redditio facta creditori. Pro ratōnibus inductis eſt ſciendum ꝙ quecunq virtus ſit pncipaliſſima ꝛ optima nō oportꝫ ꝙ quelibꝫ operatio illius ſit melior quacunq operatione cuiuſcunq alterius virtutis. vnde poſito ꝙ iuſticia legalis ſit optima virtus ex hoc nō ſequitur ꝙ quelibꝫ operatio iuſticie legalis ſit melior quacunq operatione amicitie aut fortitudinis. oꝫ tamē ꝙ optima operatio pncipaliſſime virtuti ſit potior ꝛ melior quacunq operatione cuiuſcunq inferioris virtutis. Per hoc patet ꝙ nō ſequitur iuſticia legalis eſt optima vtus. ꝛ reddere mutuum eſt operatio iuſticie legalis ꝛ dare grati eſt operatio amicitie. ideo reddere mutuū eſt melius ꝙ̃ gratis dare. ſꝫ ad hoc ꝙ concluſio ſequatur oportꝫ accipere in pmiſſis ꝙ reddere mutuum eſt operatio optima iuſticie legalis. Per hoc patet ad omnes rationes. nec intromitto ad preſens que virtus ſit pncipaliſſima (Quoniam quidem igitur non eadē) hec eſt ſecunda particula ſcđe partis pncipalis in qua philoſophus ſoluit queſtionem primam: que eſt iſta. vtrū patri pre omnibus alijs ſint omnia exhibenda. ꝛ cōtinet. 3. partes. In pma ſoluit qōnem in generali ꝛ eſt ſolutio ꝙ nō oīa ſunt patri exhibenda. In ſecunda ibi (Videbit autē) oſtendit in ſpeciali que quibus ſunt exhibenda. in tertia parte ibi (Eorum quidē igitur) narrat in quibus facile eſt videre: que quibus ſunt tribuenda: ꝛ in quibꝰ iudicium de talibus eſt difficile. In prima igitur parte pbat: ꝙ non omnia ſunt patri exhibēda. ꝛ hec eſt cōcluſio. 2. que pbatur dupliciter. pmo per quoddam exemplum ſic. Sicut apud gentiles non omnia ſacrificabantur Ioui: qui apud eos noiabatur pater omniū; ſed quedam ſacrificabantur alijs dijs. ita non omnia ſunt exhibenda patri: ſed quedā alijs parentibus ꝛ amicis. 2° pbatur per rationē ſic. ſolum illa que ſunt propria patri exhibenda debent exhiberi patri: ſꝫ non omnia ſunt patri ppria: ſꝫ quedam ſunt ppria alijs amicis. ergo non omnia ſunt patri exhibenda. Maior patꝫ. nam ſingulis ſunt ppa eis conuenientia tribuenda. parentibus enim ſunt tribuenda illa que eis ſunt ppria ꝛ fratribus ꝛ amicis extraneis ꝛ benefactoribus ſunt ppria ꝛ eis congruentia exhibenda. Et eodem modo eſt de virtuoſis. ꝛ iſtud cōmuniter obſeruant homines. quia ad nuptias ſm quas fit ppagatio generis homines vocāt cognatos: quibus eſt cōmune genus. ꝛ ad actiones que ſunt circa nuptias vocantur conſanguinei. ꝛ ppter eandē rōnem homines exiſtimant ꝙ conſanguinei debent occurrere in gedea. i. i conuentione in qua tractatur de nuptijs celebrādis. (Videbitur autem vtiq) hec eſt ſecunda pars ſcđe particule ſcđe partis principalis. in qua oſtendit in ſpeciali que quibus ſunt tribuenda. et pmo oſtendit ꝙ parentibus ſunt maxime tribuenda ꝛ filijs: ea que pertinent ad ſuſtētatiōem vite ſiue ad conſeruationē in eſſe. ꝛ hec eſt cōcluſio. 3. que pbatur ſic. illud quod filij ſuſceperunt a parentibus aut equiualens maxime debent eis tribuere vel in eſſe conſeruare ſi tribuere non poſſunt: ſed filij acceperunt eē a pentibus ꝛ non poſſunt eis dare eſſe. igitur maxime debent eſſe ꝛ viuere parētum conſeruare qđ fit retribuendo ea que pertinent ad ſuſtentatōnē vite cuiuſmodi ſunt alimenta et indumenta. ꝙ̃ ꝛc. vnde in talibus magis debēt ſubuenire parentibus ꝙ̃ ſibi ipſis. Deide narrat ꝙ aliud debent filij tribuere parentibus dicens ꝙ filij debent exhibere parentibus honorem tanꝙ̃ cauſis eſſendi queadmodum ꝛ dicimꝰ. non tamen omnem honorem debent parentibus. quia nō debent eundē honorem patri et matri: nec patri debetur honor qui debetur ſapiēti vel duci exercitus: ſed patri debetur paternus honor ꝛ mr̄i honor maternus: ꝛ omni ſeni debetur honor propter etatem in aſſurgendo ꝛ inclinando eis. fratribus autem ꝛ conſanguineis tribuendum eſt. quod vnicuiq eſt ppriū: ſ. cōmunicatio rerum ꝛ confidentia ad agendum. vnde ſingulis eſt tentandum attribuere illud quod eſt ppriū vnicuiq ꝛ adaptare ſingulis ea que eis competunt ſm pprietatem. puta etatis: ꝛ ſm vtutem puta ſapientie ꝛ vſum officij. puta exercitus vel cuiuſcūq talis. (Eorū quidem igitur) hec eſt tertia particula. in qua narrat in quibus facile eſt videre que quibus ſunt tribuenda ꝛ in quibus iudiciū de talibus eſt difficile ꝛ dicit ꝙ quibus magis eſt tribuendū facile ē videre in his que ſunt vnius generis. i. parentele. verbi gratia de duobus cōſanguineis magis conſanguineo ſubueniendum eſt: quod intelligi debet ceteris paribus: ſed iudicium de differentibus genere eſt difficilius. vt vtrum magis ſit ſubueniendum ſapientiori vel magis conſanguineo: ſed quamuis hoc ſit difficile: tñ ab huiuſmodi conſideratione non eſt recedendum: ſed perſcrutandum eſt ꝙ̃tū fieri pōt.

Capitulum tertium

de diſſolutione amicitie. ꝛ qualiter homo ſe debet habere ad eum qui prefuit amicꝰ poſt diſſolutionem amicitie.

Habet autē dubitationem: ꝛ de eo qđ eſt diſſolui amicitias vel non ad non permanentes. vel ad eos quidē qui ppter vtile vel ppter delectabile amici exiſtunt cum non adhuc h habeant ꝛ nihil inconueniens diſſoluitur. Illorum enim erant amici quibus deficientibus rationabile nō amare. Accuſabit autē vtiq aliquis ſi ppter vtile vl' ppter delectabile amans ſimulꝙ ppter morē. Quod enim in pncipio diximus plures differentie fiant amicis: cū non ſimilr exiſtimant ꝛ ſic amici. Cum quis igitur decipiatur ꝛ ſuſpicetur amari ppter morē: nihil illo tale operante: ſe ipm cauſetur vtiq. cum autē ab iſtius ſimulatione decipiatur iuſtū accuſare decipientem: ꝛ magis ꝙ̃ eos qui nūmiſma violant quanto alterius malignitas circa honorabiliꝰ mala opaꝰ.

Iſtud eſt 3m capꝰ in quo determinatur de diſſolutione amicitie. ꝛ continet duas partes pncipales. In pma mouet ꝛ ſoluit hanc dubitationem. vtrum in amicitijs ppter vtile et delectabile ad non pmanentes ſit amicitia diſſoluenda: ꝛ qualiter in huiuſmodi amicitijs fiunt accuſationes. In ſecunda parte ibi (Si autem acceptet ſoluit dubitationē de diſſolutione amicitie que eſt ppter virtutem. pma pars continet duas particulas. In pma mouet ꝛ ſoluit dubitationem. vtrum in amicitia vtilis et delectabilis ſit amicitia aliqua cauſa diſſoluendа. In ſecunda particula ibi. (Accuſabit autē) oſtenditur qualiter in amicitijs ppter vtile et delectabile fiunt accuſatiōes ꝛ querele. In pma

particula mouet ⁊ ſoluit illam dubitationem.
vtrum ad non permanētes amicitia ſit aliqua
cauſa diſſoluenda (Uel ad eos) hec dubitatio
ſoluitur. ꝑmo quantū ad amicitiam vtilem ⁊
delectabilem. et eſt hec ſolutio. ꝙ huiuſmōi ami-
citie ſunt diſſoluēde ceſſante cauſa amicitie. ſ.
ceſſante vtilitate ⁊ delectatōne. ⁊ poteſt hic po-
ni quarta ꝯcluſio. ſ. ꝙ quandoqꝫ eſt amicitia ꝓ-
pter vtile ⁊ delectabile diſſoluenda que ꝓbatꝰ
ſic. Ceſſante cauſa amicitie eſt amicitia diſſol-
uenda: ſed quādoqꝫ ceſſat cauſa amicitie prop-
ter vtile ⁊ delectabile. quia quandoqꝫ qui ꝑus
delectabilis ⁊ vtilis fuit non permanet vtilis
aut delectabilis. ergo ⁊c. Maior patz. quia ceſ-
ſante illo quod amatur diſſoluitur amicitia: ſꝫ
ī amicitia vtili ⁊ delectabili vtilitas ⁊ delecta-
tio que ſunt cauſe huiuſmodi amicitie amabā-
tur per ſe. ⁊ ipſe homo qui erat vtilis ⁊ delecta-
bilis non amabatur niſi per accidens (Accuſa-
bat autē) hec eſt ſecunda particula in qua oſt-
ditur qualiter circa huiuſmodi amicitias pro-
pter vtile ⁊ delectabile fiunt accuſationes. et ꝗ
ſunt ratōabiliter accuſandi. ⁊ dicit ꝙ circa hu-
iuſmodi amicitias oriunt accuſationes. cū. n.
aliquis amatur ꝓpter vtilitatem aut delecta-
tionem. ⁊ ſimulat ſe amare ꝓpter virtutē mo-
ralem: ille qui ſic ſimulat iuſte eſt accuſandus.
plures enim ſunt ſpecies amicitie: vt dictum ē
prius. vnde poteſt contingere ꝙ aliqui propter
aliquid ſint amici ſm vnam ſpeciē amicitie: ⁊
eſtimantur eſſe amici ſm aliam ſpeciē. poſſibi-
le enim eſt ꝙ aliquis ſit amicus ꝓpter vtilitatē
⁊ eſtimet ſe amatum ⁊ amari ꝓpter virtutem. ⁊
ī hoc caſu ille qui ſe exiſtimat amari ꝓpter vir-
tutem aut decipitur ex ſeipſo: ita ꝙ ille qui eū
amat nihil operetur ad huiuſmodi deceptionē
aut decipitur per ſimulationem alterius ſimu-
lantis ſe amare ipſum ꝓpter virtutem. Si deci-
piatur a ſeipſo tunc ille deceptus eſt accuſandꝰ
quia decipit ſeipſum: ſed ſi decipiatur per alte-
rius ſimulationem iuſtum eſt ꝙ ille ſimulans
⁊ decipiens accuſetur ⁊ magis debꝫ accuſari ꝗ̄
ille qui violat nūmiſmata inquantū facit de-
ceptionem circa honorabilius. virtus enī me-
lior eſt ꝗ̄ pecunia vel moneta.

Si autem accipiet ut
bonum: fiat autem malum vt videatur vtrū
amandū vel non poſſibile. ſiquidem non omne
amabile ad bonum. neqꝫ oportet amatorē. ma-
li enim non oportet eſſe. neqꝫ aſſimilari prauo.
dictum eſt autem: quoniā ſimile ſimili amicū
vtrum igitur confeſtim diſſoluendum vel non
omnibus: ſed inſanabilem ꝓpter maliciā. Di-
rectionem autem habentibus magis adiuuan-
dum ad morem ꝗ̄ ſubſtantiā: quanto melius
⁊ amicitie proprium magis. Uidebitur autem
vtriqꝫ diſſoluens nihil incōueniens facere. Nō
enim huic vel tali amicus erat. Alteratum igi-
tur impotem reſaluare recedit. ſi autē hic qui-
dem permaneat. Hic autem epyikes magis fi-
at: ⁊ multum differat virtute. vtrum vtendū
amico vel non contingit. In magna autem di-
ſtantia maxime manifeſtū fit. puta in his que
ex puericia amicitijs. Si enim hic quidem per-
maneat puer ſm mentem. Hic autem vbi ſit ꝗ̄-
lis optimus: qualiter vtiqꝫ erunt amici. nꝫ pla-
centes eiſdem neqꝫ gaudentes ⁊ triſtati. Neqꝫ
enim circa adinuicē hic exiſtunt ipſis. ſine his
autem non erat amicos eſſe. cōmune enim non
poſſibile. dictum eſt autem de his. vtrum nihil
igr̄ alicꝰ ad ipſum habendū ꝗ̄ ſi non factus eēt
amicus nunquā. ſi autem memoriā habere fa-
cte conſuetudinis: ⁊ quēadmodum amicis ma-
gis ꝗ̄ extranei exiſtimamus oportere largiri:
ſic ⁊ factis attribuendum aliquid propter ante
factam amicitiam: cū non ꝓpter ſuperabundā-
tiam malicie diſſolutio fiat.

Hec eſt ſecūda pars principalis, in qua ſol-
uit dubitationem de diſſolutione amici-
tie quantum ad amicitiam que eſt ſecūdum v-
tutem. ⁊ continet quatuor particulas ſm ꝙ ꝗ̄-
tuor dubitationes mouet ⁊ ſoluit. Prima dubi-
tatio eſt: ſi ſit inter aliquos amicitia propter vir-
tutem ⁊ vnus illorum permaneat in virtute: ⁊
alter fiat malus. vtrum debeat amicitia inter
eos permanere vel diſſolui. hoc eſt vtrum per-
manens in virtute debeat adhuc amare alterū
qui factus eſt malus vel non. Iſta dubitatio
ſoluitur ꝙ in hoc caſu eſt amicitia diſſoluenda
ille enim qui factus eſt malus: non debet ama-
ri a permanente in virtute. ⁊ poteſt hic poni cō-
cluſio quinta ſub hac forma poſtquā amicus
factus fuerit malus non eſt amandus a perma-
nente in virtute. ꝓbatur dupliciter. primo ſic.
nullus eſt amandus ꝓpter virtutem niſi bonꝰ.
ſed qui factus eſt malus: non eſt bonus. igitur
non eſt amandus a permanente in virtute. 2°
probatur ſic. amicitia propter virtutē non eſt
niſi inter ſimiles: ſed permanens in virtute nō
aſſimilatur prauo. igitur non debet amare pra-
uum. (Utrum igitur confeſtiꝫ) hec eſt ſcōa ꝑ-
ticula. in qua mouet ⁊ ſoluit ſcōam dubitationē
que eſt iſta. vtrum inter permanentē in virtu-
te ⁊ alterum qui factus eſt malus ſit ſtatim ami-
citia diſſoluenda. Iſta dubitatio ſoluitur ꝙ il-
lud non eſt in omnibus faciendum vt ſtatim
amicitia diſſoluatur: ſed ſolum ad illos qui ꝓ-
pter magnitudinem malicie ſunt inſanabiles.
hoc ē ꝗ non poſſunt de facili reduci ad ſtatū v-
tutis. ſi autē ille ꝗ factꝰ eſt malus ſuſcipiat di-
rectionem: ita ꝙ de facili poterit reduci ad vir-
tutem magis eſt adiuuandus ad hoc ꝙ redu-
catur ad virtutem ꝗ̄ ad recuperandū ſubſtā-
tiam amiſſam inquantum virtus eſt melior ꝗ̄
pecunia ⁊ magis ꝓpria amicitie. (Uidebitur
autem vtriqꝫ) cum autem aliquis diſſoluit ami-
citiam ad illū qui factus eſt malus. non vide-
tur aliquod incōueniens facere quia non fuit
amicus iſti homini vel illi: ſed virtuoſo. ⁊ ideo
ſi alter fiat malus ⁊ remanens virtuoſus non
poterit ipſum reducere ad virtutem recedere
debet ab amicitia talis ⁊ amicitiā omnino diſ-
ſoluere. (Si autem hic quidem permanet) hec
ē tertia particula. in qua ponitur ⁊ ſoluitur ter-
tia dubitatio que talis ē. Si vnus amicorū ꝑ-
manet in priſtino ſtatu: ita ꝙ non tranſmutetur
ad maliciam ⁊ alius fiat magis virtuoſus: ita
ꝙ fiat magna differentia virtutis inter eos eſt
dubitatio. vtrum ille qui ſic ꝑficit ī virtute de-
beat vti eo qui non ꝑficit tanquā amico (Uel
non contingit) hec dubitatiō ſoluitur ſic ꝙ non
eſt poſſibile ꝙ ꝑficiens conſeruet amicitiā ad
non proficientem. ⁊ hoc maxime apparet ī ma-
gna diſtantia: vt in amicitijs que ſunt ex pueri-
tia. cū enim aliqui ſunt amici in pueritia ⁊ vnꝰ
permanet puer ſm mentē ⁊ alius fiat optimꝰ
vir non poterunt remanere amici. ⁊ poteſt hic
poni concluſio. 6. ⁊ eſt ꝙ ſi vnus amicorum in
pueritia remaneat puer ſm mentem: ⁊ alius ꝓ-
ficiat in virtute: ita ꝙ fiat vir optimus non po-
terunt remanere amici. hec ꝯcluſio ꝓbatur ſic.
Qui non poſſunt delectabiliter ad inuicem cō-
uiuere: non poſſunt remanere amici. ſed rema-
nens puer ſcōm mentem ⁊ vir optimus nō poſ-
ſunt delectabiliter ad inuicem conuiuere. igr̄
non poterunt remanere amici. Maior patz. qꝛ
hoc eſt maxime ꝓprium amicorum ad inuicē
conuiuere. ⁊ minor declaratur ꝑ hoc ꝙ manēs
puer ſm mentem ⁊ vir virtuoſiſſimus non cō-
placent in eiſdē: nec de eiſdē gaudent nec tri-
ſtantur ⁊ ſine his non poteſt conſeruari: quod
eſt maxime ꝓprium amicitie. ſ. conuiuere. Cre-
do tamen ſicut dictū eſt ſupra. 8° huius. ꝙ vtro-
qꝫ remanente virtuoſo remanere poteſt amici-
tia que eſt inter ſuperexcedentem ⁊ ſuperexceſ-
ſum: quātumcunqꝫ vnus excedat alium in vir-
tute dummodo ſit exceſſus finitꝰ. quia adhuc
poteſt ſeruari equalitas ꝓportionis cum poſ-
ſibile ſit ꝙ quantum excellentior excedit minꝰ
virtuoſum in virtute: ꝙ tantum minus virtuo-
ſus plus diligat magis virtuoſum. ⁊ poſſunt ta-
les ad inuicem delectabiliter conuiuere ⁊ com-
placere de eiſdem quantum requiritur ad ami-
citiam que eſt inter ſuperexcedentem ⁊ ſuper-
exceſſum. (Utrum igitur nihil) hec eſt quar-
ta particula in qua ponitur ⁊ ſoluitur quarta
dubitatio: que talis eſt. qualiter homo debet
ſe habere preter diſſolutionem amicitie ad eū
qui prefuit amicus: nunquid debet habere fa-
miliarius ad illum ꝗ̄ ad eum qui nunquā pre-
fuit amicus. (Uel oportet) hec dubitatio ſic
ſoluitur. ꝙ ſi nō fiat diſſolō amicitie ꝓpter ſup-
abundantiam malicie. tunc debet homo habe-
re memoriam amicitie preterite. ⁊ ſicut eſtima-
mus ꝙ oportet magis largiri amicis ꝗ̄ extra-
neis ſic attribuendum eſt aliquid illis qui pre-
fuerunt amici ꝓpter preteritam amicitiam. et
hoc eſt in omnibus obſeruandum preterꝗ̄ in
vno caſu in quo facta eſt diſſolutio amicitie ꝓꝑ
abundantiā malicie.

Capitulū quartum

de operationibus amicitie in generali
oſtendendo que ⁊ quot ſunt opera amicitie: et
qualiter ſe homines habent ad illa. primo ꝙ ve-
ra amicitia cognoſcit ex his: que epyiches vlt.
⁊ operatur ad ſeipſum cū ſtudioſus ſit vniuſcuiuſ-
qꝫ menſura. ⁊ tunc eſt amicitia quando ſtudio-
ſus ſic ſe habet ad amicum vt ad ſeipſum cū
amicus ſit alius ipſe: ⁊ ꝙ ſingula amicabilia. i.
opera amicitie exiſtunt epyichi ad ſeipſū: ⁊ ꝙ
amicitia eſt ad ſeipſum cum irrationale ratio-
nali concordat ⁊ ꝙ amicitia ad alterum eſt ſu-
perabundans cum ſit ſicut illa que eſt ad ſeipſā
⁊ ꝙ prauis non ineſt amicitia ad ſeipſos ꝓpter
irrationale eorum: ⁊ rationale contendere. ne-
pharijs vero non ineſt ꝓpter ſeipſos odire ⁊ fu-
gere: ⁊ ꝓpter nihil amicabile ad ſeipſos pati: ac
per hoc neqꝫ ad alios.

Amicabilia aūt quia ad al-
cos ⁊ quib
amicitie determinantur. videntur ex
his que ad ſeipſum veniſſe. ponunt enim ami-
cum volentem ⁊ operantem bona: vel apparen-
tia illius gratia vel volentem eē: ⁊ viuere ami-
cum ipſius gratia. Quod matres ad filios paſ-
ſe ſunt ⁊ amicorum offenſi. hi autem conueniē-
tem ⁊ eadem eligentem vel condolentem ⁊ con-
gaudentem amico. maxime autem ⁊ hꝰ circa vi-
res accuſat. horum autem aliquo ⁊ amicitiam
determinant. Ad ſeipſum autem horum vnun-
quodqꝫ epyichi exiſtit. reliquis autem ſecūdū
ꝙ tales exiſtimant eſſe. videtur enim quemad-
modum dictum eſt menſura vniuſcuiuſqꝫ vir-
tus ⁊ ſtudioſus eſſe. Iſte enim conſentit ſibi ipſi
⁊ eadem appetit ſm omnē animā. ⁊ vult vtiqꝫ
ſibi ipſi bona ⁊ apparentia ⁊ operatur. boni enī
bonum elaborare ⁊ ſui ipſius gratia. intellectiui
enim gratia ꝙ vnuſquiſqꝫ eſſe videtur. Et viue-
re ante vult ſeipſū ⁊ ſaluari. ⁊ maxime hꝰ quo
ſapit. bonum enim ſtudioſo eſſe. vnuſquiſqꝫ au-
tem ſibi ipſi vult bona. Factus autem aliꝰ nul-
lus eligeret omnia hr̄e illud quod factum. ha-
bet enim ⁊ nunc deus bonum: ſed ens quidem
aliquādo eſt. videbitur autē vtiqꝫ eligēſ vnꝰ-
quiſqꝫ eſſe vel maxime. Sed conuiuere talis ſi-
bi ipſi vult. delectabiliter enim ipſum facit. ſe-
paratorum enim ⁊ delectabiles memorie ⁊ fu-
turorum ſpecies bone. tales autē ⁊ delectabi-

ſes. theorimatibus autem abundant mēte. Cōdoletq; ⁊ delectatur maxime ſibi ipſi. omni enī eſt idem ⁊ triſte ⁊ delectabile. ⁊ non aliud alij. Impenitibilis enim vt dicerē. In exiſtere itaq; que ad ſeipſum. Horum epyichi ad amicus autem habere quemadmodum ad ſeipſum. eſt. n. amicus alius ipſe: ⁊ amicitia horum eſſe aliqd videt̄ ⁊ amici quibus h̄ exiſtunt.

Iſtud eſt quartum capitulum in quo philoſophus determīat de operibus amicitie in generali oſtendendo que ⁊ quot ſunt. ⁊ continet tres partes ꝑncipales. in ꝑma ꝑponit quē ſunt opera amicitie ⁊ eorum originem. in ſecunda ibi (Ad ſeipſuz autem) oſtendit quomodo ſe habent boni ad opera amicitie. in tertia ibi (Videtur autez dicta) oſtendit qualiter praui ſe habent ad predicta. Prima pars continet. 2. particulas. in ꝑma ponit originez operuz amicitie. in ſcda ibi (Ponunt eni) oſtēdit q̄ ⁊ q̄t ſūt opa aicitie. in ꝑma igr̄ pticla ꝑpōit originē oꝑ aicitie. d. ꝙ amicabilia. i. opera amicitie qbus aliquis vtitur ad amicum videntur pceſſiſſe ex his que ſunt hominis ad ſeipſuz. tunc enim videtur homo amicus alteri ſi eadez agit ad amicuz: que ageret ad ſeipſum. ⁊ ſic opera amicitie que ſunt ad alteruz menſurantur ⁊ originē habent ex opibus amicitie hominis ad ſeipſum. Intelligendum eſt ꝙ amicabilia ad alterū mēſurantur ex amicabilibus hominis ad ſeipſuz non cuiuſcunq; hominis: ſed hominiſ virtuoſi. tunc enim videtur vnuſquiſq; eſſe amicus alteri quādo agit eadem illi: que homo virtuoſuſ ageret ad ſeipſum. quidam enim homines interficiunt ſeipſos: ⁊ per comparationez talis hominis ad ſeipſuz non debet dici aliquis amic⁹ alterius. qui enim interficit aliquē non vtitur ad ipſuz opera amicitie. (Ponunt eniz) hec ē ſecunda particula. in qua oſtendit que et quot ſunt opera amicitie. ⁊ continet tres partes ſcdʒ ꝙ tres ſunt operatōnes amicitie. in ꝑma ponit primum opus amicitie quod eſt beneficentia. in ſecunda ibi (Vel volentem) ponit ſcdm op⁹ quod eſt beniuolentia. in tertia parte ibi (Hi autem conuiuentem) ponit tertium opus amicitie: quod eſt cōcordia. In ꝑma igitur parte ponit ꝑmum opus amicitie: quod eſt benefacere amico dicens ꝙ homines ponunt amicum voluntarie facientem bona vel apparentia bona ad amicuz gratia ipſius amici. Notandum ē hic ꝙ philoſophus ponit tria requiſita ad op⁹ amicitie quod eſt beneficentia. quia vnum ſine alijs duobus: nec duo ſine 3° ſufficiunt ad op⁹ amicitie. ſi enim aliquis inuoluntarie operet̄ bona vel apparentia ⁊c̄. non eſt opus amicitie. ſi etiam velit opera bona ⁊ negligat complere nō eſt opus amicitie quod eſt beneficentia. ⁊ dicit illius gratia. quia ſi aliquis voluntarie exhibet bona vel que exiſtimet eſſe bona: ⁊ non intendit bonum illius cui exhibet. ſed bonuz ſui ipſiuſ. non eſt opus amicitie. ideo hec tria requiruntur ad beneficentiaz que eſt opus amicitie. ſ. velle bona vel apparentia bona: ⁊ non ſoluz velle: ſed etiam facere. ⁊ 3° requiritur ꝙ velit ⁊ faciat amici gratia. Scienduz ꝙ dicit bona vt̄ apparētia: quia quandoq; aliquis ex amicitia exhibet alteri que exiſtimet eſſe bona. ⁊ ſi illa i veritate non ſint bona: nihil tn̄ minuſ eſt opus amicitie. (Vel volentem eſſe) hec eſt ſecunda pars huius particule. in qua pōitur opus amicitie. 2⁹ qd̄ eſt beniuolentia. eſt enim ſcdʒ opus amicitie velle bonum amico ſui gratia. vnde ſecundum opus amicitie eſt velle amicum eſſe ⁊ viuere gratia ſui: non ꝑpter ipſum: vt. ſ. ab eo recipiat aliquod bonuz: ⁊ hoc patiuntur mr̄es ad filios: quia volunt eos eſſe ⁊ viuere: ⁊ etiam hoc volunt amici offenſi ſuis amicis. ſ. eſſe ⁊ cōtiuu ere quāuis ꝑpter offenſam non velint cuz eis conuiuere. (Hi autem conuiuentem) hec eſt tertia pars huius particule. in qua ponitur 3⁹ opus amicitie quod ē ꝯcordia: ⁊ ē ꝯcordia ſiſ conuiuere ⁊ eadem eligere ⁊ de eiſdem condolere ⁊ gaudere. hec autem accidunt circa matres reſpectu filioruz. Notanduz eſt hic ꝙ concordia que eſt opus amicitie attenditur quantuz ad tria. Primum eſt quantuz ad exteriorez cōuictum ſcdm eſt quantuz ad electōnez. ⁊ tertiū eſt quantum ad paſſiones: ad quas omnes ſeqtur gaudiuz ⁊ triſticia. vnde dicit ꝙ quidaz determinant amicos qui conuiuunt ad inuicem quantum ad ꝑmum: ⁊ qui eadem eligunt quātum ad ſecundum: ⁊ qui de eiſdem condolent ⁊ congaudent quantum ad tertium. vnde i his videtur concordia cōſiſtere in conuiuere in eadem eligere ⁊ de eiſdem ꝯdolere ⁊ gaudere. (Horum autez aliquo) epylogat dicens ꝙ per aliquod dictorum determinatur amicitia. eſtimant eniz homines inter illos amicitiam eſſe. in quibus ſi hec aliquod iſtoꝝ inuenit̄.

Ad ſeipſuz autez vtrū

eſt vel non eſt amicitia relinquatur in preſenti videbitur autem vtiq; ſic eſſe amicitia ſm ꝙ ē duo vel plura. aut ⁊ ex dictis: ⁊ quoniaz ſuperabundantia amicitie ei que ad ſeipſuz aſſimilat̄.

Hec eſt ſecunda parſ principalis huius capituli. in qua oſtenditur qualiter homo virtuoſus ſe habet ad predictas operationes amicitie. ⁊ continet duas particulas. in prima oſtenditur: qualiter virtuoſus ſe habet ad hec opera reſpetu ſuiipius. in ſecunda ibi. (Ad amicum autem) oſtenditur qualiter virtuoſuſ ſe habet ad hec opera reſpectu alterius. primo igitur narrat ꝙ vnūquodq; predictorum conuenit homini virtuoſo reſpectu ſui ipſius ⁊ reſpectu aliquis qui non ſunt virtuoſi conueniant predicta i quantum ſeipſos eſtimant virtuoſos (Videtur enim) ꝓbat illud 2⁹. ſ. ꝙ vnicuiq; homini competunt opera amicitie reſpectu ſui ipſiuſ ſm ꝙ ſe eſtimat virtuoſum. ⁊ hec eſt concluſio 7. que ꝓbatur ſic. vnicuiq; homini competunt opera amicitie reſpectu illius quod eſt ꝑmum amabile ⁊ menſura amabilitatis in tota ſpecie hominis nec competit alicui reſpectu alicuius niſi ſm ꝙ illud reſpectu cuius eſt opus eſtimatur eſſe menſura vel habere ꝑmam menſuram amabilitatis in ſpecie hominis: ſed virtus ſeu virtuoſus eſt ꝑmum amabile ⁊ menſura amabilitatiſ in tota ſpecie hominis. igitur vnicuiq; homini competunt opera amicitie reſpectu ſui ipſius ſm ꝙ ſe exiſtimat virtuoſuz. Maior pʒ quia in vnoquoq; genere omnia illius generis iudicantur talia ⁊ magis minus talia ꝑ approximationem vel remotionez a primo: qd̄ eſt mēſura in illo genere. ⁊ minor patet. quia homo virtuoſus ex quo eſt perfectiſſimus in tota ſpecie humana conueniens eſt ꝙ ſit menſura in tota ſpecie humana ⁊ ꝙ ſit maxime amabilis. ⁊ per ꝯſequens eſt menſura amabilitatis in tota ſpecie humana. nec competit amabilitaſ alicui homini niſi ſcdm ꝙ eſtimatur virtuoſus. (Iſte enim cōſentit) oſtenſo qualiter opera amicitie competunt alij a virtuoſo reſpectu ſui ipſius. oſtendit ꝙ omnia opera amicitie competunt virtuoſo reſpectu ſui ipſius. ⁊ hec eſt concluſio. 8. que ꝓbatur ſic. Cuicunq; reſpectu cuius competunt beneficia beniuolentia ⁊ concordia eidem reſpectu eiuſdez competunt omnia opera amicitie: ſed homini virtuoſo reſpectu ſuiipſi⁹ competunt beneficia beniuolentia ⁊ cōcordia. igitur homini virtuoſo reſpectu ſuiipſius competunt omnia opera amicitie. maior patet ex ꝑdictis. ⁊ minor declaratur quantum ad quālibet partem ipſius. ⁊ primo declaratur ꝙ homini virtuoſo reſpectu ſuiipſius contingit opus amicitie: qd̄ eſt beniuolentia. ⁊ h̄ ꝓbatur per h̄ ꝙ vnuſquiſq; virtuoſus vult ſibiipſi bona. ⁊ h̄ ſm quālibet partem anime tam ſcdm partem ſenſitiuam q̄ʒ ſm partem intellectiuaz. vnde virtuoſus conſentit ſibiipſi ⁊ eadem appetit ſcdm omnem animam: quia in ipſo nō eſt rebellio nʒ pugna inter partes anime: ⁊ non ſolum vult ſibi bona. imo operatur ſibiipſi bona. Naz vt dictum eſt in 2° huius. virtus perficit habentez ⁊ opus eius bonum reddit: ⁊ ita virtus operat̄ bona ſuiipſius gratia. ⁊ hoc ratione partis itellectiue: que eſt ꝑncipalis in homine. virtuoſus enim laborat ⁊ ſemper ad hoc intendit vt operetur illud quod eſt conueniens ratōni. Notādum eſt ꝙ philoſophus dicit hic ꝙ virtuoſus operatur intellectui gratia: ꝙ vnuſquiſq; eſſe videtur ꝙ hoc non eſt intelligendum ꝙ homo ſit ipſe intellect⁹ ſicut quidam dicunt. quia homo eſt compoſitus ex corpore ⁊ anima intellectiua ⁊ itellectus non eſt compoſitus: ſed debʒ ſic intelligi ꝙ intellectuſ eſt principale ⁊ formale in homine. ⁊ non eſt homo ſed pars hominis (Et viuere autem) virtuoſo etiam reſpectu ſui contingit opus amicitie: qd̄ eſt beniuolētia quia virtuoſus maxime vult ſeipſum viuere ⁊ conſeruari in eſſe: ⁊ maxime quantum ad illaz partem anime cui ineſt ſapientia. vnde vnuſquiſq; vult ſibiipſi bona. ⁊ virtuoſo eſt bonum ſuum eſſe. ſ. ꝙ ſit virtuoſus. vnde virtuoſus vult ſe in eſſe conſeruari eo ꝙ ipſe in ſe eſt. Si enim homo tranſmutaretur in aliud: vt in lapidem vel lignum nullus curaret. an illud in quo tranſmutaretur haberet omnia bona. ⁊ ideo vnuſquiſq; virtuoſus appetit ſibi bona ipſo conſeruato eodem in eſſe. illud autem quod maxime conſeruatur idem in ſuo eſſe. eſt deus glorioſuſ qui non vult ſibi aliquod bonuz quod nunc nō habet. vnuſquiſq; autem ſm intellectum eſt intelligens ⁊ idem manens. ⁊ ideo virtuoſus maxime vult ſe eſſe ⁊ viuere ſm intellectum. quia maxime manet idem ſcdm intellectuz. qui aūt vult ſeipſum eſſe ⁊ viuere ꝑncipaliter: ſm corpus quod eſt tranſmutabile. non vere vult ſeipſum eſſe ⁊ viuere. vnde breuiter quia virtuoſus vult ſeipſum eſſe ⁊ viuere ⁊ maxime ſm intellectum qui idem manet in homine quacūq; tranſmutatione facta in corpore. ideo virtuoſo ineſt beniuolentia reſpectu ſuiipius. (Et cōuiuere talis ſibi vult) 3⁹ etiaz opus amicitie contingit virtuoſo reſpectu ſuiipius qd̄ eſt concordia. reſpectu enim ſuiipius ſibi competit illud quod pertinet ad conuictum. maxime eniz vult ſibiipſi conuiuere. nam delectabiliter cū ſeipſo meditatur quantum ad memoriaz preteritoꝝ quia memoria bonorum que operatus eſt: ē ſibi delectabilis. quantum etiam ad ſpem futurorum delectabiliter ſe habet reſpectu ſuiipi⁹ habet enim ſpem bene operandi in futuro: que eſt ſibi delectabiliſ. quantuz etiam ad cognitionem preſentiū delectabiliter conuiuunt cuz ſe ipſo. naz in preſenti abundat theorematibus ⁊ conſiderationibus ſibi delectabilibus. habʒ etiam virtuoſus concordiam cum ſeipſo quantum ad electōem. quia eadem eligit quantum ad omnem partem anime: cū in ipſo non ſit diſcordia inter partes anime. (Condolet autez) habet etiam virtuoſus concordiam ad ſeipſos ſm paſſiones: quia ipſe maxime condolet ⁊ triſtatur ſibiipſi. quia ſibi toti quantum ad partē ſenſitiuam ⁊ intellectiuam idem delectabile et triſte. quia in virtuoſo pars ſenſitiua eſt ita ſubiecta rationi. ꝙ ſequitur motum rationis. et ſi quādoq; ducatur a paſſionibus partis ſenſitiue poſtea ceſſante paſſione penitet adeo ꝙ videt̄ feciſſe cōtra rōnem. Ex predictis igitur patz ꝙ omnia ꝑdcā opera amicitie cōpetunt virtuoſo

reſpectu ſuiipſiꝰ. (Ad amicū autē) hec eſt ſecunda particula huius partis. in qua oſtendit ꝙ omnia predicta opera amicitie cōpetunt virtuoſo reſpectu alterius. ſ. ſui amici. ⁊ hec eſt concluſio. 9. que ꝓbat̄ ſic. Omnia opera amicitie competunt virtuoſo reſpectu ſuiipſius. vt probatum eſt. ſ3 virtuoſus ſe hab3 ad amicum. ſicut ad ſeipſm: quoniā amicus eſt alius ipſe. ideo q̄cunq; competunt v̄tuoſo reſpectu ſuiipſius: cōpetunt virtuoſo reſpectu amici. igit̄ omnia predicta opera amicitie competunt virtuoſo reſpectu alterius. ſ. amici ſui. (Ad ſeipſm autē) dubitatur. tamē. vtrū3 eſt amicitia hominis ad ſeipſu3: ſed hec dubitatio in preſenti eſt relinquēda tm̄. tamen modo dicat̄. ꝙ amicitia videtur eſſe inter quoſcunq; quibus competunt duo vl' tria ex predictis. ⁊ ſi tamen ad alios habemus amicitiam ſuperabundanter: talis amicitia aſſimilat̄ amicitie quē homo habet ad ſeipſ3. vn̄ cum aliquis vult cōmendare aut magnificare amicitiam ſuam quā habet ad alteru3 conſueuit dicere. diligo eum ſicut meipſm. vnde ſuperabundantia amicitie aſſimilat̄ amicitie que ē hominis ad ſeipſum.

Videntur autem dicta

⁊ multis exiſtere. q̄uis exiſtentibus prauis. igit̄ ſm̄ ꝙ placent ſibiipſis: et exiſtimant epyicheis eſſe ſic participant ipſis. quia ⁊ valde prauorū ⁊ nephariorum nulli hec exiſtūt. ſed neq; videntur. Fere autem neq; prauis. Differunt autē a ſeipſis ⁊ altera quidem concupiſcunt. alia aūt volunt: puta incōtinentes. eligunt enim ꝓ eis que vident̄ ſibiipſis bona eſſe delectabilia nociua ⁊ etiā. hi autem rurſus ꝓpter timiditatē ⁊ deſideria recedunt ab operari que exiſtimant ipſis optima eſſe. Quibus autē multa ⁊ dura operata ſunt: ⁊ ꝓpter maliciam odiuntur. fugiunt viuere ⁊ interimunt ſeipſos. Querūt itaq; mali cum quibus cōmorent̄. ſeipſos autem fugiunt. recordantur enim multorū ⁊ difficiliū ⁊ talia altera ſperant ſm̄ ſeipſos entes. cum alteris autem entes obliuiſcunt̄. nihilq; amabile habētes: nihil amabiles: patiuntur ad ſeipſos neq; gaudent neq; condolent tales ſibiipſis. cōtendit enim ipſe anima. ⁊ hoc quidē ꝓpter maliciam dolet recedens a quibuſdam. h aūt delectat̄. ⁊ h quidem huc. hec autem illuc trahit. quēadmodum diſcrepantia. Si autē non poſſibile ſimul triſtari ⁊ delectari: ſ3 poſt paruū triſtat̄: quoniā delectatꝰ eſt. ⁊ non vtiq; vellet delectabilia h fieri ipſis. penitudine enī praui replentur. Non itaq; videtur prauos: neq; ad ſeipſm amicabiliter diſpōi: propter nihil habere amabile. Si itaq; ſic habere valde eſt miſeru3 fugiendum maliciā intenſe. ⁊ tentandū epyichi eſſe. ſic enim ⁊ ad ſeipſm amicabil'r vtiq; habebit ⁊ alteri amicis fiet.

Hec eſt tertia pars ꝓncipalis. in qua phūs oſtendit qualiter mali ſe habent ad predicta opera amicitie. ⁊ continet quattuor particulas. in ꝓma particula narrat qualiter prauis conuenire videntur predicta opera amicitie. in ſcda ibi. (Differunt enī) declarat ꝙ ſm̄ veritatem non conueniunt reſpectu ſuiipſorū opera amicitie antedicta. in tertia ibi. (Si autē non eſt poſſibile) remouet quoddam dubium. in quarta particula ibi. (Si vtiq; ſic ſe habere) concludit quandam concluſionem ex predictis. In ꝓma igitur particula narrat dicens ꝙ predicta opera amicitie videntur cōuenire multis exiſtentibus prauis ad ſeipſos: ſed hoc ſolū eſt ſm̄ ꝙ placent ſibiipſis ⁊ exiſtimant ſe virtuoſos: ſed illis qui ſunt valde praui. ideſt nephariis non cōueniunt predicta opera amicitie reſpectu ſui ⁊ fere nullis prauis conueniunt predicta opera amicitie reſpectu ſui. raro enim inueniuntur homines praui qui exiſtiment ſe v̄tuoſos ſuam maliciam non cognoſcētes. (Differunt autem) hec eſt ſecūda particula. in qua declarat ꝙ ſm̄ veritatem prauis non conueniunt reſpectu ſuiipſorum predicta opera amicitie. ⁊ cōtinet tres partes. In prima ꝓbat ꝙ prauis non competit reſpectu ſuiipſorum beneficentia. in ſecunda ibi. (Quibus multa) probatur ꝙ eis reſpectu ſui non competit beniuolentia. in tertia parte ibi. (Queruntq; mali) oſtēditur ꝙ prauis reſpectu ſui non competit opꝰ amicitie: quod eſt concordia. In ꝓma igitur parte declaratur ꝙ homini prauo reſpectu ſuiipſiꝰ non contingit opus amicitie: quod eſt beneficētia. ⁊ hec eſt concluſio. 10. que probatur dupliciter. ꝓmo ſic. Illi qui operatur ſibi nociua non contingit reſpectu ſuiipſius opus amicitie qđ eſt beneficentia: ſed homo prauus operatur ſibi nociua. ergo ⁊c̄. Maior patet. quia per opus beneficentie homo operatur bonum ⁊ non malum illi reſpectu cuius habet opus beneficentie: ⁊ ita qui operatur ſibiipſi malum: ⁊ nociuū non habet reſpectu ſui opus amicitie: quod eſt beneficentia. ⁊ minor patet. quia homo prauꝰ ſequitur delectabile ſecundum ſenſum quod ē multotiens ſibi nociuum dimittendo illud qđ eſt ſibi bonum ſecundū iudicium rationis. vt patet de continuitate. vnde mali vt incōtinentes differunt a ſeipſis. quia alia concupiſcunt ſcdm partem ſenſitiuam ⁊ alia volunt ſecundū rationem. hoc eſt alia concupiſcunt: quia delectabilia ſecūdum ſenſum. ⁊ alia iudicant ſcdm rationem eſſe ſibi bona. (Hi autē rurſus) 2ª ꝓbatur ꝯcluſio ſic. ille qui pretermittit ea operari que ſcdm ratōnem indicat ſibi optima. nō competit reſpectu ſuiipſius opus amicitie qđ eſt bñficentia: ſed homo prauus ꝑtermittit operari ea que ſecundum rationem indicat ſibi optima. ergo ⁊c̄. Maior patet. ⁊ minorem ponit phūs dicens ꝙ aliqui praui ꝓpter timiditatē ⁊ deſideria recedunt ab operari ea que exiſtimant ſibiipſis optima. Sic igitur patet dupliciter: ꝙ praui non habent opus amicitie. ſ. beneficētie ad ſeipſos. vno modo q2 operantur ſibi nociua. alio modo q2 vitant ſibi operari proficua. (Quibus multa) hec eſt ſecūda pars huiꝰ particule. in qua declarat̄ ꝙ prauis nō contingit opus beniuolētie ad ſeipſos: ⁊ h ē ꝯ. 11. q̄ ꝓbat̄ ſic. q n̄ volūt ſibi eē ⁊ viuere n̄ ſſ̄ ſibi beniuoli. ⁊ p ꝯñs eis n̄ ꝯtigit opꝰ beniuolētie ad ſeipſos: ⁊ mali nō volūt ſibiipſ̄ eē ⁊ viuere. igr̄ ⁊c̄. maior ē māifeſta. q2 gcūq; volūt hoꝰ alicui volunt ſibi eē ⁊ viuere. minor ponitur in littera. vnde dicit phs ꝙ prauis multa ⁊ grauia operata ſunt propter malitiā ſuā. vnde in tantū odiuntur ab hominibus ꝙ vita eoꝝ eſt eis tedioſa. fugiunt enī viuere ⁊ interimunt ſeipſos. ⁊ ſic patet ꝙ praui non volunt ſibiipſis eſſe et viuere. (Queruntq; mali) hec eſt tertia pars ſecūde particule. in qua oſtenditur ꝙ opꝰ amicitie qđ eſt concordia nō cōpetit malis cū ſeipſis. ⁊ hec eſt concluſio. 12. que probatur ſic. Qui nec appetūt viuere cū ſeipſis nec gaudēt nec ꝯdolent ſibiipſis non habent opus amicitie qđ eſt concordia cū ſeipſis. hoc p3. q2 penes iſta attenditur concordia ut dictū eſt ſuperiꝰ. ſed mali non appetunt viuere cum ſeipſis nec gaudent nec condolent ſibiipſis. igitur ⁊c̄. minor declaratur. ⁊ primo quantū ad primā eius parte3. ſ. ꝙ mali non appetunt nec poſſunt cū ſeipſis cōuiuere. Nā conuiuendo cum ſeipſis ut cogitando aut conferendo d̄ factis ſuis preteritis recordantur multa mala ⁊ grauia que in preterito cōmiſerunt ⁊ credunt ſe ſimilia in futuru3 facturos qđ eſt eis valde doloroſum. ideo querunt alios cū quibus ꝯmorentur colloquendo ⁊ cooperando ſecūdū exteriora verba ⁊ facta: ⁊ ſic obliuiſcuntur ſuoꝝ malefactorū. vnde cum in ſeipſis nihil habeant qđ ſit dignū amari vel amabile patiuntur ad ſeipſos ⁊ non appetunt viuere cū ſeipſis meditando. et cū ſeipſis conferendo de his que fecerūt (Neq; gaudent) ſecūda etiā pars minoris apparet. ſ. ꝙ mali non habent concordia3 cum ſeipſis: quantū ad paſſiones. q2 neq; gaudent neq; cōdolent ſibiipſis: imo partes anime que in ipſis ſunt in quada3 contentione contra ſeipſos: inquantū pars ſenſitiua in eis repugnat ratiōi. ex vna enī parte dolet ſi recedat a delectatiōibus propter malitiā dñante3 in eis que cauſat hiꝰ triſtitia3 in parte ſenſitiua: ⁊ ex alia parte delectatur ſecūdū rationē que iudicat idē eſſe malū qđ pars ſenſitiua appetit: ⁊ ſic vna pars anime trahit hominē malū ad vna3 parte3. et alia pars trahit ipſum ad parte3 contrariā q̄ſi anima eius in duas partes diſcrepetur ⁊ ꝯtra ſeipſu3 diſcreparet (Si aūt non poſſe) hec eſt tertia particula. in qua remouet quoddā dubium. q2 enī dictū eſt ꝙ homo malus gaudet et triſtatur de eodē. videtur ꝙ in eode3 ſimul inerit gaudiū ⁊ triſtitia de eodē qđ videtur incōueniens: q2 ſic erūt contraria in eode3: qđ ē impoſſibile. Iſtud remouet phs. d. ꝙ prauus nō ſimul delectatur ⁊ triſtatur de eodē: ſed paruū poſt delectationē triſtatur de hoc ipſo quo priꝰ delectatus eſt: nollet enī fuiſſe delectatus. vnde praui replentur pñīa. q2 cum poſt impetu3 malitie vel paſſionis cognoſcunt ſe male egiſſe ceſſante malitia vel paſſione dolent: ⁊ ſic patꝫ ꝙ praui non diſponuntur amicabiliter ad ſeipſos propter hoc ꝙ non habent in ſeipſis aliquid amicitia dignum. (Si vtiq; ſic ſe habere) hec eſt quarta particula tertie partis principalis. in qua concludit quandam concluſionem ex predictis. di. ꝙ ex quo miſerrimu3 eſt homini ſic ſe habere ad ſeipſum. ſicut praui ſe habent ad ſeipſos vehementi ſtudio debemꝰ fugere maliciam ⁊ conari ad hoc ꝙ ſimus virtuoſi. Nam per hunc modum ſe habebit aliqs amicabiliter ad ſeipſum: ⁊ etia3 fiet aliis amicus. ⁊ poteſt h poni concluſio. 13. ⁊ eſt ꝙ malitia eſt intenſe fugienda ⁊ virtus proſequenda: que probatur ſic. Illud eſt intenſe fugiendum quo remoto ⁊ virtute habita homo amicabiliter poteſt ſe habere ad ſeipſum ⁊ ad alterum. ſ. amicum: ſed malitia remota ⁊ virtute habita. poteſt homo amicabiliter ſe habere ad ſeipſu3 ⁊ ad alterum vt ad amicum. igitur ⁊c̄. Maior patet. quia miſeria ⁊ ea que ad miſeriā ducūt ſunt fugienda: ſed miſerrimū eſt ꝙ homo non poſſit ſe amicabiliter habere ad ſeipſum nec ad alterum. ⁊ minor patet ex predictis. Notandum eſt ꝙ quidam ſunt praui propter vehementiam paſſionis ſuperantis rationem: ſicut incontinentes: ⁊ quidā ſunt praui propter malitiam ſuperexcedentem qui fugiunt ſeipſos ⁊ odiunt ⁊ interimunt ſeipſos propter enormitatem ſuoru3 operu3 de quibus valde dolent. ſicut ꝑricide aut alii qui huiuſmōi enormia cōmiſerunt ⁊ in talibus eadem pars anime contrariatur ſibi vno tempore pro alio tempore q2 tempore quo operatur hiꝰ malum gaudet d̄ opere ſuo: ⁊ poſtea triſtatur. Adhuc alii ſunt mali qui gaudēt de malitia ſua non ſolū quādo eam cōmittunt: ſed etia3 poſtea de quibus ſcribitur gaudent cum male fecerint. Aliqua tamen rebellio eſt in huiuſmodi hominibus: q2 ſindereſis remurmurat contra voluntatē. eſt enim ſindereſis vna virtus intellectus: per quā remurmurat intellectus contra voluntatem volentem ⁊ precipientem mala operari: et ita in quolibet homine malo eſt rebellio ⁊ pugna ex parte anime

Capitulum quintuꝫ

de beniuolentia in ſpeciali. in quo determinatur ꝙ beniuolentia nec ē amicitia nec amatio: ſed eſt principium amicitie. diuturna vero beniuolentia ⁊ conſueta fit amicitia: ⁊ ꝙ non eſt principiuꝫ amicitie que eſt propter delectabile vel vtile: cum in his non ſit beniuolētia: ſed beniuolentia eſt principium amicitie: que eſt propter excellentiam ⁊ virtutē.

Beniuolentia autem

amicabili quidē aſſimilatur. non tamē eſt amicitia. Fit enī beniuolentia ⁊ ad ignotos ⁊ latens. amicitia autē non: ⁊ prius autē talia dicta ſunt. Sed neqꝫ amatio eſt. Non enim habet diſtenſionē neqꝫ appetitū. amationem aūt hec ſequūtur. ⁊ amatio quidē cū conſuetudine. beniuolentia aūt ⁊ ex repentino queadmodū ⁊ circa agoniſtas accidit. beniuoli enim ipſis fiunt ⁊ cōplacent. cooperabūtur aūt vtiqꝫ nihil. Quod enim diximus repente beniuoli fiunt. ⁊ ſuperficialiter diligunt.

Iſtud eſt caplm 5m. in quo incipit determinare de operibus amicitie in ſpeciali. ⁊ in hoc caplo determinat de primo actu amicitie .ſ. de beniuolentia que eſt actus interior amicitie a quo procedunt opera exteriora amicitie vt beneficentia ⁊ concordia: ⁊ continet tres partes principales. In prima oſtenditur ꝙ beniuolentia non eſt amicitia nec amatio. In ſecunda ibi. (videtur vtiqꝫ) oſtenditur. ꝙ beniuolentia eſt principiū amicitie. In tertia parte ibi (Non eā que propter vtile) oſtendit ꝙ beniuolentia nō eſt principiū cuiuſcūqꝫ amicitie: ſed ſolū amicitie que eſt propter excellentiā aliquā aut virtutē. In prima igitur parte probat phs duas concluſiones. prima eſt. ꝙ beniuolentia non ē amicitia. ⁊ hec eſt concluſio. 14. que probatur dupliciter. primo per hoc ꝙ amicitia ſolū eſt ad homines notos cū quibus homo familiariter cōuerſatus eſt. vt patet in. 8. huius: ſed beniuolētia poteſt fieri ad ignotos. poſſum enim eſſe beniuolus homini quē nunqꝫ vidi. nec vnquā cum eo conuerſatus fui. igitur ⁊c. ſecūdo probatur ſic. beniuolentia poteſt eſſe latens. poſſum enim eē alicui beniuolus cui latet ꝙ ſū ſibi beniuolus: ſed amicitia non poteſt eſſe latens: vt patet ex precedentibus. igitur ⁊c. (Sed neqꝫ amatio) ſecūda concluſio quā probat hic eſt iſta. ꝙ beniuolētia non eſt amatio: ⁊ hec eſt concluſio. 15. q̄ probatur dupliciter. primo ſic. beniuolentia nō habet diſtentionē. i. intenſionē neqꝫ appetitum. i. neqꝫ vehementē impetū: ſed intenſio ⁊ impetus inſunt amatori cum amatio ſit paſſio vel mōs paſſionis habens. igitur beniuolentia non eſt amatio (Et amatio quidem) ſecūdo probat eādem concluſionem ſic. Amatio fit cum cōſuetudine. ſ. paulatim ⁊ ſucceſſiue. quia animus non conſueuit ſtatim vehementer ad aliquid moueri. ſed paulatim producitur de minori ad maius. ⁊ ita amatio creſcit per quandā conſuetudinē: ſed beniuolentia quia importat ſimplicē motū voluntatis pōt repente fieri ſicut accidit videntibus pugnas agoniſtarū qui fiunt beniuoli ad alterū pugnantiū volentes ꝙ vinceret: ſed nullā operam ad hoc darēt. vnde beniuoli repente ⁊ ſuperficialiter diligunt ſecūdum debilem motum voluntatis non prorūpentem in operationem exteriorem. Intelligenda ſunt hic tria. primo ꝙ ſicut amicitia accipitur dupliciter. ſ. pro actu ⁊ pro habitu. ita beniuolentia poteſt accipi dupliciter. ſ. pro actu ⁊ pro habitu. ⁊ philoſophus loquitur hic de beniuolentia que eſt actus ſecundus: ⁊ eſt actus beniuolendi debiliſſimus ⁊ remiſſiſſimus voluntatis: ⁊ ideo fit repente ⁊ non acquiritur paulatim ſeu ſucceſſiue. Sed amatio qui eſt actus voluntatis perfectus. non enim quodcūqꝫ bene velle eſt amare: ſed amare eſt bene velle intenſum. ideo amatio fit paulatim: ſed beniuolentia que eſt actus ſecūdus fit ſubito: ſed beniuolentia que eſt habitus acquiritur paulatim ⁊ ſucceſſiue. Secundo eſt intelligendum. ꝙ beniuolentia que eſt actus ſecundus ⁊ amatio ſeu amare ſunt eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſime ⁊ non differunt niſi ſicut magis perfectum ⁊ minus perfectum. ſicut albedo intenſior ⁊ albedo remiſſior non differūt niſi ſicut magis perfectum ⁊ minus perfectum ⁊ ideo ſunt eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſime. Tertio eſt intelligendum. ꝙ beniuolentia que ē habitus accipitur dupliciter. vno modo pro habitu imperfecto voluntatis inclinante ſolum ad actum interiorem. ſ. ad bene velle. ⁊ nō ad operationem exteriorem. ſ. ad benefaciendum aut ſuccurendum vel iuuandum: ⁊ ſic eſt ſpecies diſtincta contra habitum amicitie qui inclinat: non ſolum ad actum interiorem: ſed etiam ad opera amicitie exteriora: ⁊ ſic accipitur beniuolentia hic ſecundum ꝙ accipitur pro habitu. Alio modo accipitur beniuolentia cōmuniter pro habitu imperfecto voluntatis diſtincto contra amicitiam. ⁊ ab habitu amicitie: ⁊ ſic eſt genus amicitie ⁊ ſic loquitur philoſophus de beniuolentia in octauo huius. vbi deſcribit amicitiam. d. ꝙ amicitia eſt beniuolentia mutua: ⁊ ſic accipiendo beniuolentia omnis amicitia eſt beniuolentia. ⁊ non econuerſo: ⁊ in hoc ſenſu eſt verum ꝙ beniuolentia non eſt amicitia. quia aliqua beniuolentia non eſt amicitia.

Videt vtiqꝫ principiū

amicitie eē. queadmodū eius qđ eſt amare ea q̄ paruiſſimi delectatio. Nō enim indelectatus ſpē nullus amat. gaudens autem ſpē nihil magis amat: ſed cū ⁊ abſentē deſideraret: ⁊ preſentiem concupiſcit. Sic vtiqꝫ amicos nō poſſibile eē nō beniuolos factos. beniuolentia nihil magis amant. volunt enī ſolū bona quibus ſunt beniuoli. cooperabuntur aūt vtiqꝫ nihil: neqꝫ turbātur pro ipſis. propter qđ transferens dicet quis vtiqꝫ ipſam ocioſam amicitiā. diuturnam autem ⁊ conſuetudinē aduenientē fieri amicitiā.

Hec eſt ſecunda pars principalis. in qua phs declarat ꝙ beniuolentia eſt principium amicitie. ⁊ qualiter ſe habet ad amicitiā. probatur igitur primo ꝙ beniuolentia eſt principiū amicitie. ⁊ hec eſt cōcluſio. 16. que probatur per quandā ſimilitudinē ſic: ſicut delectatio in aſpectu pulchritudinis alicuius mulieris ſe habet ad amationē illius mulieris. ita beniuolentia ſe habet ad amicitiā ſed delectatio in aſpectu pulchritudinis mulieris eſt principiū amationis que eſt ad illā mulierē. igitur beniuolentia eſt principiū amicitie ſeu amationis. de iſta rōne ponit minor in littera cū ſua declaratione. vnde dicit phs ꝙ delectari in aſpectu alicuius mulieris eſt principiū amationis ſeu amandi eam. nullus enī incipit amare aliquam mulierem. ſ. amore venereo niſi prius fuerit delectatus in eius pulchritudine: nec tamen ſtatim cū delectatur in aſpectu pulchritudinis mulieris amat eam: ſed ſignū cōplete amationis ē quando ſi ſit abſens deſiderat eā quaſi grauiter ferens eius abſentiam ⁊ preſentiam concupiſcens: ⁊ ita eſt de amicitia ⁊ beniuolentia. non enī ē poſſibile aliquos eē amicos niſi prius facti fuerint beniuoli nec tamē propter hoc ſolū ꝙ ſunt beniuoli. poſſunt dici amici. quia ad hoc ꝙ ſint beniuoli nō plus requirit niſi ꝙ velint bona ipſis quibus ſunt beniuoli quamuis nihil pro eis fecerint nec pro eorū malis vel dānis turbarent ⁊ quia ad beniuolentiā nō requiritur operatio exterior amicitie. ideo transferens hoc eſt tranſlatiue loquens poteſt aliquis dicere ꝙ beniuolentia eſt amicitia ocioſa quia nō habet operationē exteriorē amicabilem coniūctā. poteſt etiā transferens dicere beniuolētiā diuturnā ⁊ in conſuetudinem ductam fieri amicitiam. Intelligendū eſt ꝙ loquendo de beniuolentia vt diſtinguitur contra amicitiam ſic de virtute ſermonis nō eſt verū ꝙ beniuolētia ſit amicitia. impoſſibile enī eſt ꝙ vna res ſit alia: vt probat Auicēna. 6. naturaliū. quia ſi vna res fieret alia: ſic itaqꝫ. b. fiet. a. Aut igitur vna res fit alia vtraqꝫ remanente in termino factionis aut altera corrupta ⁊ altera manēte. Si vtraqꝫ manēte in tunc termino factionis vna res nō eſt alia. quia in termino factionis verū eſt ꝙ. b. ⁊ ꝙ. a. non fiunt. tūc. a. nō eſt. b. ⁊ per cōns prius. a. nō fiebat. b. Si aūt in termino factionis vna res maneat ⁊ alia nō maneat. tūc vna res nō eſt facta alia. imo vna eſt corrupta ⁊ alia generata. ⁊ ſic vna res nō eſt facta alia: ſic enī idē eēt corruptū de nouo generatū. Dico igitur vt mihi videtur ꝙ. ex vna re poteſt fieri alia. verbi gratia. ex pane fit ſanguis. ⁊ ex ſanguine fit ſperma: ⁊ ex ſpermate fit homo: ſed panis nō fit ſanguis nec ſperma fit homo: ſed materia que eſt ſub forma panis poſtea fit ſub forma ſanguinis. ⁊ poſtmodum ſub forma ſpermatis. Quandocūqꝫ igitur inuenitur talis modus loquendi. hoc fit hoc. debet ſic intelligi ꝙ ex hoc fit hoc vel ꝙ hoc fit ſub forma huius. vt homo fit albus. i. homo fit ſub forma albedinis: vel ꝙ ex homine fit albū tanqꝫ ex ſubiecto. ⁊ nūqꝫ eſt concedendū de virtute ſermonis ꝙ vna res fiat alia: ſed quotiens intelligere ſic ex vna re fit alia ⁊ hoc vel tanqꝫ ex ſubiecto vel tanqꝫ ex termino a quo factionis. Sic igitur eſt dicendū ꝙ de virtute ſermonis. hec eſt falſa. beniuolentia fit amicitia intellectus tamē philoſophi eſt verus. ſ. ꝙ ex beniuolentia tanqꝫ ex termino a quo fit amicitia tanqꝫ ex imperfecto perfectū. nec eſt huic contrariū qđ dicit phs primo phicorum. dicit enim ꝙ eſt duplex modus loquendi: hoc fit hoc: ⁊ ex hoc fit hoc. concedo enim ꝙ eſt talis duplex modus loquendi: ſed primus modus loquendi nō eſt verus de virtute ſermōis nec per iſtā. homo fit albus: denotatur ꝙ vna res fiat alia.

Non eam que propter

vtile neqꝫ eam que propter delectabile. non enī beniuolentia in his fit. quia in illa: que eſt vtilis beneficiatis quidē pro quibus paſſus eſt retribuit beniuolentiā iuſta operans. volens autē aliquē bene operari ſpem habens abūdantie per illū nō videtur beniuolus illi eſſe. Sed magis ſibiipſi quēadmodū neqꝫ amicus ſi curet ipſū propter vſum quendā. Totaliter autē beniuolētia propter virtutē ⁊ epyicbiā quandā fit: cum huic bonus quis appareat vel fortis vel aliquid taliū queadmodū ⁊ in agoniſticis diximus.

Hec eſt tertia pars principalis huius capituli in qua phs oſtendit cuius amicitie beniuolentia eſt principium. ⁊ primo oſtendit cuius amicitie non eſt principiū. 2° cuius amicitie eſt principium. probat igitur primo ꝙ beniuolentia non eſt principium amicitie: que eſt propter vtile vel delectabile. ⁊ hec eſt cōcluſio prima. que probatur ſic. Qui eſt beniuolus alicui non ſolū vult bonū ſibiipſi: ſed etiā vult bonū illi propter ſe cui eſt beniuolus: ſed qui amat propter vtile ⁊ delectabile vult ſolum ſibiipſi bonū delectabile vel vtile ex illo quē amat propter vtile vel delectabile etiā quamuis ſit cū dāno illius quē amat propter vtile vel delectabile. igitur beniuolus non eſt beniuolus propter vtile vel delectabile. ⁊ per cōns. beniuolētia nō eſt principiū amicitie que eſt propter vtile vel delectabile. Et confirmatur. nā beniuolentia per diuturnitatē ⁊ crementū peruenire poteſt ad amicitiā cuius eſt principium: ſed per diuturnitatē ⁊ crementū. beniuolētia non perueniat ad amicitiam que eſt

ꝓpter vtile vel delectabile.nā in ꝑdictis amicitiis nō habet beniuolētia locū. (Beneficus quidē) in amicitia tñ vtilis poteſt eſſe beniuolentia in eo qui recipit beneficia.ſi eni qui recipit bñficia ab alio ſit gratus ⁊ velit iuſte opari retribuet ad minus beniuolentiā illi a quo recepit bñficium pro bñficys que recepit.ſi tamē aliquis velit alicui bonū ex eo ꝙ habet vtilitatē ⁊ abundantiā bonoꝝ:nō videtur eē beniuolus ad illum per quē ſperat in bonis abūdare ſed magis videtur eē beniuolus ad ſeipſuz. ſic nō videtur eē amicus alicuius qui propter vtilitatē propriā vel vſum propriū apponit curaz vel diligentiā circa bonū illius:ſed magis videtur eē amicus ſuiipſius:intēdens vti bonis alterius circa que apponit curā. (Totaliter aūt amicitia) viſo cuius amicitie beniuolētia nō eſt principiū:declarat cꝰ amicitie eſt principiū.⁊ oſtendit ꝙ beniuolentia eſt prinꝰ amicitie que eſt ꝓpter bonū honeſtū. ⁊ hec eſt cōcluſio.18.que ꝓbatur dupliciter.ꝑ ex precedētibꝰ 2°.ꝓbatione exemplari.ex precedentibus probatur ſic.beniuolentia eſt prinꝰ amicitie ut ꝓbatū eſt ſ. ⁊ nō eſt principiū amicitie ꝑꝑ vtile vel delectabile ut probatū eſt.igitur eſt principiū amicitie que eſt ꝓpter bonū honeſtū.ut ꝓpter virtutē corporalē:aut epyichiā.i. virtutē aīe:⁊ q̄uis hec ꝯ̄ſequatur ex precedentibꝰ.ꝓbatur tñ probatione exemplari ſic:cū eni videtur alicui de aliquo ꝙ ſit bonus vel fortis vel aliquid hꝰ:ꝑꝑ ꝙ hoīes conſueuerūt laudari fit ei beniuolus ſicut dcm eſt ſ de agōiſtis qbꝰ hoīes efficiuntur beniuoli ꝑꝑ fortitudinē que apparet in eis vel ꝑꝑ aliquid aliud laudabile: ⁊ ſic pꝫ exēplariter ꝙ beniuolentia eſt princiꝰ amicitie propter bonū honeſtū. vt propter virtutem corporis vel anime.

Capitulum ſextum

de 2°.actu amicitie qui eſt concordia in quo oñduntur.7.ꝑ narrat ꝙ concordia ꝑtinet ad amicitiā.2° ꝙ illa ꝯcordia que pertinet ad amicitiam nō eſt vnitas opinionis.3° ꝙ cōcordia pertinēs ad amicitiā nō eſt circa ſpeculatiua.4° ꝙ concordia de qua h̄ intendit eſt circa operabilia: habentia aliquam magnitudinē que pōt conuenire vtriꝗ cōcordantiū.5° ꝙ ad concordiā requirit̄ cōſenſus in idē ſꝫ numeꝝ. 6° ꝙ cō cordia ⁊ amicitia pollitica videntur eē eadē.7° ꝙ cōcordia ad amicitiā pertinēs inuenit̄ in virtuoſis ⁊ nō in prauis niſi paꝝ ⁊ raro.

AMicabile autez et

cōcordia videt̄ propter qꝺ nō eſt omodoxia.hec quidē.n.⁊ ignorantibus ad inuicez exiſtet vtiꝗ.neꝗ circa qꝺcūꝗ conſentientes. cōcordare autē puta eos quidē celeſtibuſ.Nō enim amicabile de his cōcordare.

IStud eſt 6ᵘˢ caᵐ.in quo determiātur de cōcordia que eſt vnus actus amicitie oſtēdēdo materiā cōcordie hoc eſt circa que eſt cōcordia:⁊ ſic oſtenditur quid eſt obiectū cōcordie: ⁊ etiā oſtenditur qūo ꝯcordia ſe habet ad amicitiā pollitica ⁊ in quibus ſubiectis hꝰ concordia inuenitur. Iſtud caᵐ cōtinet quattuor partes principales. In prima deteriatur de obiecto cōcordie oñdendo circa que nō eſt concordia. In ſa ibi (Sed ciuitates cōcordare) oſtendit circa que eſt concordia. In tertia ibi (Pollitica autez amicitia) oſtenditur qūo concordia ſe habꝫ ad amicitiā pollitica. In quarta parte ibi (Eſt aūt talis cōcordia) deteriatur de ſubō concordie,oſtendendo in quibus ſubiectis hꝰ concordia inuenitur. In prima igitur particl̄a ꝑ narrando dicit ꝙ cōcordia videtur quoddā amicabile,⁊ ita videtur ad amicitiā pertinere ⁊ ex hoc infert ꝙ cōcordia non eſt omodoxia. qꝺ eſt idē ꝙ veritas opinionis ⁊ hoc probatur ⁊ hec eſt ꝯ̄.19.ſ.ꝙ concordia nō eſt veritas opinionis que ꝓbatur ſic. Illi qui ſe inuicē non cognoſcūt poſſunt eē vnius opinionis:ſed ñ poſſunt eſſe concordes niſi ſe inuicē ñ cognoſcant ſicut non poſſunt eē amici niſi ſe inuicē cognoſcant.igitur concordia non eſt vnitas opiniōis q̄ꝛ vnitas opinionis ponit eſſe in non cognoſcētibus ſe:ſed cōcordia nō. (Neꝗ circa qꝺcūꝗ) nec eſt concordia circa quodcūꝗ in quo homines ſe cognoſcentes conſentiunt. ⁊ hec ē cōcluſio,20.que probatur ſic.homines cognoſcētes ſe conſentientes adinuicē de ſpeculatiuis ut de corpibus celeſtibus nō dicuntur concordes loquendo de concordia que pertinet ad ratione amicitie.nō enim eſt amicabile de his cōcordare.igitur nō circa quodcūꝗ in quo homines ſe cognoſcentes cōſentiunt eſt concordia. q̄ꝛ nō circa mere ſpeculabilia. Notandū eſt ꝙ concordia ſicꝰ amicitia eſt ex electione.ſed iudiciuꝫ ſeu op.de rebus ſpeculabilibus non eſt ex electione nec in poteſtate noſtra.⁊ ideo concordia que ad amicitiā pertinet ñ ē circa mere ſpeculabilia. vnde poſſe eſt aliquos amicos ꝯ̄ria ſētire circa ſpecl̄abilia ⁊ aliq̄s īimicoſ circa eadem ſpecl̄abilia concordare:⁊ in eiſdē conſētire.⁊ patet circa que non eſt concordia que ꝑtinet ad rationem amicitie.⁊ ex his patet quare contrarietas oppinionuꝫ circa ſpecl̄abilia ñ diſſoluit amicitiam:ſed contrarietas oppinionum circa agibilia quandoꝗ diſſoluit amicitiam.huiꝰ cauſa eſt:quia ad amicitiam requiritur concordia circa agibilia. vt circa electiones ⁊ conuictum ⁊ hꝰ.ſed ad amicitiam non requiritur concordia circa ſpeculabilia.

Sed ciuitates concor

dare aiunt cum de conferentibus conſentiant et eadem eligant ⁊ operentur cōmuniter oppinata circa operabilia itaꝗ concordant. ⁊ hoꝝ circa que ī magnitudine ⁊ contingentia ambobus exiſtere vel omnibus.puta ciuitates cum omnibus videatur principatus eligibiles eſſe vel compugnare lacedemonys. vel principari peccatum quando ⁊ ipſe voluit.omnino autez vterꝗ ſe ipſum velit.quenadmodum qui ī formoſis contendunt. non enim concordare ſibi ipſi vtranꝗ bene velle quodcunꝗ:ſed quod in eadem.puta cum ⁊ plebis ⁊ epyikes optios pricipari.ſic enim omnibus fit quod appetunt.

OStenſo circa que non eſt concordia.ī hac.2.parte huius capituli oſtenditur circa que habet fieri concordia,⁊ primo narrat in generali circa que eſt concordia.2° in ſpeciali.primo oſtendit ꝙ concordia eſt circa opabilia.2° oſtendit in ſpeciali circa que operabilia eſt concordia. primo igitur oſtendit ꝙ concordia eſt circa operabilia ⁊ hec eſt concluſio.21.que probatur ſic.Circa illa eſt concordia circa que ciuitates aut ciues:ſibi inuicem conſentientes dicuntur concordare.ſed ciuitates ſeu ciues dicuntur concordare adinuicem quando conſentiunt circa vtilia ita ꝙ eadem eligunt ⁊ cōmuniter operantur ea que oppinantur eſſe vtilia. igitur concordia eſt circa vtilia opabilia. (Horum autem circa que) oſtendit in ſpeciali circa que operabilia eſt cōcordia ⁊ dicit ꝙ cōcordia non eſt circa quecūꝗ operabilia.ſed circa opabilia habentia aliquam magnitudinem. non enim tollitur concordia amicorum per hoc ꝙ ipſi in minimis diſſentiunt.nec eſt cōcordia circa quecunꝗ operabilia habentia magnitudinem:ſec circa talia que poſſunt conuenire vtriꝗ concordantium: vel omnibus hominibus. aut ciuibus vnius ciuitatis. Si enim aliquis cōſentiat alicui ꝙ habeat quod nullus poteſt habere non multum pertinet ad concordiam. oportet etiam ꝙ illud circa quod eſt concordia ſit vnum ⁊ idem numero quod poteſt conuenire vtriꝗ vel ambobus concordantium .tūc.n. in ciuitatibus dicitur eſſe concordia :quando omnibus ciuibus vnum ⁊ idem numero videtur quod quēlibet eorum tangat:puta ꝙ princeps aſſumatur per electionem:non per ſortez aut ſucceſſionem. Aut cuꝫ videtur athenienſibus:ꝙ ineant ſocietatem cū lacedemonys ad ſimul pugnandum contra hoſtes quando etiam omnibus ciuibus videtur:ꝙ talis ciuis debeat principari:⁊ ipſum volunt principari.tūc illi qui hoc volunt concordant. Non eni dicūtur duo homines concordare: ex eo ꝙ vterꝗ vult ſibi ipſi bonū.ſicꝰ recitat̄ ī fornīſis hoc ē in qbuſdā.poematibus q̄uis videat̄ eē ſilitudo voluntatis ſm proportionem in hoc ꝙ vterꝗ vult ſibi ipſi bonum immo hoc videtur eſſe occaſio cōtētionis ⁊ rixe. ſed ad hoc ꝙ ſit concordia oportet ꝙ conſentiant in eodem ſꝫ numeꝝ ⁊ reſpectu eiuſdem ſꝫ numerum. Si eniꝫ duo conſentiant ꝙ idem numero conferatur eidez numero.tunc inter ſe ſic cōſentiētes ē ꝯcordia

Pollitica autem amici

cia videtur concordia quēadmodum ⁊ dicitur circa conferentia eniꝫ ⁊ que ad vitā ꝯueniētia.

HEc eſt.3.pars principalis:in qua oſtenditur:quomodo cōcordia ſe habet ad amicitiaꝫ polliticaꝫ:⁊ dicit narrando ꝙ pollitica amicitia ſiue ſit obiectum vnius ciuitatis ſiue inter diuerſas ciuitates. videtur eſſe idem ꝙ concordia. Naꝫ amicitia pollitica ⁊ concordia ſunt circa eadem.ſ.circa vtilia ⁊ conferētia ad vitam humanam.

Eſt autem talis concor

dia in his qui epyikes iſti eniꝫ ⁊ ſibiipſis cōcordant ⁊ adinuicem ⁊ in eadem exiſtentes vt dicunt Taliū eniꝫ manēt volūtates ⁊ nō trāſfluūt quemadmodum euripus. velutꝗ iuſta ⁊ conferentia.hec autez ⁊ cōmuniter appetūt. Prauos autez nō poſſibile concordare: tamen in parum.quēadmoduꝫ ⁊ amicos eſſe ſupahūdantiaꝫ appetentes in vtilibus:in laboribus autem ⁊ miniſtrationibus deficiētes. ſibi ipſi autez vnuſquiſꝗ volens hoc ꝓximuꝫ perſcrutatur ⁊ prohibet. Non eniꝫ ſeruantium cōmune perditur.igitur accidit ipſis contendere ad inuicem quidē cogentes,ipſos autem non volentes iuſta facere.

HEc eſt.4.pars huius capituli.in qua determinat de ſubiecto concordie.oſtendēdo in quibus ſubiectis hꝰ concordia inuenitur ⁊ in quibus non. ⁊ primo oſtendit ꝙ hꝰ concordia inuenitur in virtuoſis.2° ꝙ non inuenitur in prauis.primo igitur oſtenditur ꝙ concordia que pertinet ad amicitiam eſt in virtuoſis.⁊ hec eſt concluſio.22.que probatur ſic In illis qui ſibi inuicem concordant ⁊ volunt bona conferentia ⁊ imobiles permanent:⁊ cōiter idem appetunt ē concordia.ſed virtuoſi ſūt tales.qui ſibi ipſis concordant ⁊ adinuicez volunt bona conferentia ⁊ imobiles permanent in bono:⁊ idem cōmuniter appetunt.igitur in virtuoſis eſt talis concordia. Et quia dixit ꝙ virtuoſi permanent imobiles:ne credatur per hoc ꝙ velit dicere:ꝙ ſunt ſimpliciter immobiles. iō illō exponendo dicit.ꝙ ideo dicunt̄ immobiles ⁊ in eiſdem exiſtentes quia voluntas talium hominum manet fixa in bono ⁊ non tranſeunt de facili ſicut euripus qui eſt quidā locus maritimus in grecia:in quo aqua fluit ⁊ q̄uis virtuoſi aliquo modo ſint mobiles.tñ h̄ eſt de difficili: valde enim difficile ē ꝙ recedāt a bono:cum virtus ſit habitus de difficili mobilis (Prauos autez non poſſibile) oſtenſo quibus ineſt cōcordia:oſtēdit quibus nō ineſt cō-

cõcordia ꝓbans ꝙ ꝯcordia q̃ ꝑtinet ad amicitiaꝫ nõ ineſt vel paruꝫ ineſt prauis ⁊ hec eſt concluſio.2ꝫ. que ꝓbatur dupliciter. primo ſic. Quemadmodũ amicitia ineſt vel nõ ineſt. ſic cõcordia que pertinet ad amicitiã: ſꝫ amicitia aut nõ ineſt aut paꝝ ineſt prauis ut pꝫ ex p̃cedentibus. (Superabũdantia) 2° ꝓbatur ꝯ° ſic. Illis qui ſuperabũdanter volunt hr̃e de bonis vtilib⁹ et deficere hoc eſt min⁹ hr̃e de malis ⁊ de laborib⁹ qui iminent ſuſtinẽdi: ⁊ in miniſtrationib⁹ hoc ẽ qui volunt deficere in ſeruitijs faciendis ut in tributis ⁊ in alijs oĩbus faciẽdis non ineſt vel paꝝ ineſt cõcordia: ſed praui volunt plus hr̃e de bonis vtilibus ⁊ min⁹ de laborib⁹ ⁊ alijs oneribus. igit̃ ⁊c̃. maior pꝫ. q2 qui cupiunt plus hr̃e de bonis vtilibus ⁊ min⁹ de laborib⁹ inquirunt de primo ꝙ laboret ⁊ miniſtret ⁊ ipedit primũ ne ipſe adipiſcat̃ qd ipſe cupit. ſ. plus de bono vtili ⁊ minus de onere ⁊ ſic accidit inter eos cõtentio ⁊ vnus agit ꝯ aliũ qd ipſe ſuet ei illud qd eſt iuſtũ: ſed malus nõ vult alteri iuſtitiam facere: ſed vult ſuperabũdare in bonis ⁊ deficere in malis. ⁊ ſic accidit inter eos cõtẽtio dum vn⁹ ipedit aliũ a cõſecutione illius qd ſm iuſtitiã ſibi debet̃. Notã⁹ eſt. ꝙ hoc nomẽ cõcordia ſignificat relõnẽ fundatã ſup veritatẽ cõſẽſus cõcordantiũ vel eſt veritas cõcordantiũ et numerat̃ ꝑ numeratiõnẽ cõcordantiũ. Alia.n. cõcordia eſt in vno cõcordantiũ: ⁊ alia in alio. Et mihi videt̃ ꝙ pri⁹ obiectũ cõcordie ẽ qddaꝫ cõplexũ in quo cõcordantes ꝯſentiunt. ut pꝫ i electione epĩ vel principis. Si.n. eligentes ꝯcordant in electione oꝫ ꝙ cõſentiant in quodã cõplexo. ſ. in tali cõplexo. iſte erit epũs vel p̃nceps illud.n. in quo cõſentiunt eſt pri⁹ obiectũ ꝯcordie ⁊ illud ẽ cõplexũ: ut hi⁹ cõplexũ. princeps eſt aſſumendus per electionẽ ⁊ ad hoc ꝙ ſit cõcordia oꝫ ꝙ cõcordantes cõſentiant in aliquo cõplexo eadẽ ſꝫ numeꝝ: ⁊ hoc intelligit phs h̃ qñ dicit ꝙ ad cõcordiã requirit̃ ꝯſenſus in idẽ numero. hoc eſt in idẽ cõplexũ ſm numeꝝ.

Capitulum ſeptimũ

de 3° actu amicitie. ſ. de bñficentia. in quo principalr̃ oñdit̃ ꝙ bñfactores plus amãt bñficiatos q̃ ecõ. lꝫ hoc videat̃ inopinabile. qd tñ oñdit̃ per rões plium ⁊ per ex⁹ de creditoribus qui ſimiles vident̃ bñfactorib⁹ ⁊ debitoribus q ſiles vident̃ bñficiatis. ⁊ recitata rõe de creditorib⁹ ꝑ ex⁹ oñdit ꝓpo⁹ ꝑ rões naturales

Benefactores autem bñficiatos vident̃ magis amare q̃ bñ patiẽtes operantes. Et ut preter rõꝫ factũ q̃ritur. Plibus quidẽ igit̃ videt̃ qm hi quideꝫ debent. his ãt debet̃ queadmodũ igit̃ in minus debentes quidẽ volũt nõ eẽ quib⁹ debent. Accõmodantes ãt ⁊ curant debẽtiũ ſalutẽ. Si et bñfacientes velle eẽ patientes ut lucrant̃ grãs his ãt nõ eẽ curam reddere. Epicharius quidẽ igit̃ forte vtiqꝫ dicet hoc dicere ipſos ex malo viuentes. Aſſimilatur autẽ humano. In memores enim multi ⁊ magis bene pati q̃ facere appetunt.

Iſtud eſt 7⁹ capitulũ. ⁊ eſt d̃ actu amicitie. qui eſt bñficentia ⁊ in toto iſto capitulo ſoluitur vna queſtio que eſt de quodaꝫ accidente numerabili circa bñficentiã ⁊ eſt queſtio talis quare bñfactores magis amant bñficiatos q̃ bñficiati ament benefactores. iſta enĩ queſtio ſupponit vnũ numerabile qd videtur omnino eẽ contra rationẽ. ſ. ꝙ bñfactores magis amãt bñficiatos q̃ ecõ. Nam bñficiati ex debito obligantur ad amanduꝫ bñfactores: ſed non ecõ. Iſtud capitulũ continet duas partes principales. In prima proponit intentionẽ ſuã: ⁊ ponit rationẽ apparentẽ predicti accidentis ꝙ plurimi aſſignauerũt. In ſa ibi (Videbit̃ vtiqꝫ) remouet illã rõꝫ apparentẽ ponẽdo veras cauſas p̃dicti accñtis. In prima igit̃ parte p̃ ꝓponit intentionẽ ſuã. d. ꝙ bñfactores vident̃ magis amare bñ patientes. hoc eſt illos quib⁹ bñfaciunt: q̃ illi qui bñ patiunt̃ ab eis amẽt opantes ſibi bona. qd tñ videt̃ cõtingere preter rõꝫ. q2 bñficiati magis obligant̃ bñfactorib⁹ q̃ ecõ. (Plurib⁹ qd igitur) ꝓpoſita queſtione ponit rõꝫ apparentẽ accñtis p̃dicti de quo eſt qõ: ⁊ ẽ rõ dicti accidentis quã plibus videt̃ eẽ vera talis. bñficiati debent bñfactorib⁹ ita ꝙ bñfactorib⁹ debet̃ ⁊ bñficiati debẽt. bñfactores.n. ſunt vt mutuantes vel accõmodãtes ⁊ bñficiati ſunt tãq̃ recipientes mutuũ a bñfactorib⁹: ſed in mutuis hoc videt̃ accidere ꝙ illi qui debent vellent illos non eſſe quib⁹ debẽt ad h̃ ꝙ eẽnt imunes a debito: ſed mutuantes ſeu accommodantes quibus debetur deſiderant ſalutẽ debentium eis ne perdant illud qd eis debetur. cũ igitur bñfactores ſint quaſi mutuantes: ⁊ bñficiati ſint quaſi debitores recipientes mutuũ videt̃ rationale ꝙ bñfactores volunt illos eẽ ⁊ viuere qui ab illis bñ paſſi ſunt ut habeant ab eis gratiaꝝ actiones. ſed bñficiati. q2 bñficia receperunt non curant reddere grãs. ſꝫ magis vellẽt abſolui ab hoc debito. ⁊ ĩõ non multũ amant bñfactores: imo plures bñficiati vellent bñfactores non eẽ ut per hoc abſoluantur a d̃bito. hanc rõꝫ approbauit epicarius. d. ꝙ hanc rõꝫ dicunt quidã conſiderantes malitias hoium. multi.n. ſunt imemores bñficioꝝ receptoꝝ et magis appetunt bene recipere ab alijs q̃ alijs benefacere.

Videbitur autem vtiqꝫ ⁊ naturalior eẽ cã ⁊ non ſilis ei que circa accõmodantes. non.n. eſt amatio circa illos ſed et⁹ qd eſt ſaluari voluntas lucri grã. bñfacientes

ãt amant ⁊ diligunt bñ patientes: ⁊ ſi nihil ſũt vtiles nꝫ poſterius fiat vtiqꝫ qd ⁊ in artificib⁹ accidit. Oĩs.n. propriũ opus diligit magis q̃ diligat̃ vtiqꝫ ab opere. aĩata diligentes queadmodũ filios tali vtiqꝫ aſſilatur ⁊ qd bñfactoꝝ. Bñ paſſum.n. opus eſt ipſoꝝ. hoc vtiqꝫ diligũt magis q̃ opus facientẽ. h⁹ aũt cã qm eẽ oĩbus eligibile ⁊ amabile. ſumus aũt in actu. inuiuere aũt.n. ⁊ operari actu faciens eſt opus quodãmodo diligunt nãqꝫ opus. q2 ⁊ eẽ aũt hoc naturale. qd.n. eſt potẽtia hoc actu opus nũciat. Silr̃ autẽ ⁊ bñfactoꝝ quidẽ. bonũ autẽ ſm actum. quare ſi gaudent in quo hoc. patienti aũt nullũ bonũ in operante: ſed ſi quidẽ cõferens hoc autẽ minus delectabile ⁊ amabile. delectabile autẽ eſt p̃ntis quidẽ operatio. futuri autẽ ſpes. facti autẽ memoria. delectiſſimũ autẽ qd ſꝫ actũ ⁊ amabile fit ei. quidẽ igitur qui fecit opus manet bonũ.n. diuturnũ. Patienti autẽ vtiqꝫ tranſit. Et memoria bonoꝝ quidem delectabilis. vtiliũ autẽ non oĩo vel minus. Expectatio autẽ ecõ hr̃e videtur. Et amatio quidem factioni aſſilatur. Amari autẽ ei quod eſt pati. Superexcellentibus autẽ vtiqꝫ circa actuꝫ ſequitur amare ⁊ amicabilia. Adhuc aũt que laborioſe fiunt. oẽs magis diligunt puta ⁊ pecunias poſſidentes accipientibus. videtur itaqꝫ bñ pati quidẽ illaborioſuꝫ eẽ. bñfacere autem operoſuꝫ. propter hoc aũt ⁊ matres amatrices magis filioꝝ. laborioſior.n. genero. ⁊ magis ſciunt q̃ ipſaꝝ. videbitur aũt vtiqꝫ hoc ⁊ bñfactoribus proprium eſſe.

Hec eſt ſa pars principalis. in qua ſoluit rõꝫ apparentẽ ſuperius poſitã: ⁊ ponit rões veras predicti accidẽtis. ⁊ ſm h̃ iſta pars cõtinet duas particulas. In pria remouet rõꝫ predictã. In ſa ibi (Quod ⁊ in artibus) ponit rationes veras. In prima igit̃ pticula dicit ꝙ aliq̃ eſt tã p̃dicti accñtis naturalior q̃ rõ iam inducta que ſumpta fuit ex parte accõmodantium vñ rñſio ad rõꝫ dictã eſt ꝙ non eſt ſil̃e de bñfactoribus ⁊ de mutuantibus ſeu accõmodantibus. q2 accõmodantes non amant illos quib⁹ accõmodauerũt ꝑꝑ ſeipſos: ſed tamẽ volunt eos ꝯſeruari in eẽ. non ꝑꝑ amorẽ quẽ hñt ad ipſos ſed ꝑꝑ lucrũ. ſ. ut eis reddant̃ accõmodata. ſꝫ bñfactores amant ⁊ diligunt bñ patientes. ⁊ ſi in nullo fiunt vtiles eis in p̃nti: nec ẽt expectẽt ab eis aliquã vtilitatẽ in futuro (Quod ⁊ in artibus accidit) hec ẽ ſa particula ſecũde partis. in qua ponit rões veras: ꝓbantes ꝙ bñfactores ſunt magis amantes bñficiatos q̃ ecõ. ⁊ cõtinet hec particula. 5. partes ſꝫ numeꝝ rõnuꝫ ꝓbantiũ cõcluſionẽ quã intẽdit. ſa pars incip̃ ibi (Similr̃ ãt) tertia ibi (delectabilis ãt eſt actus) quarta ibi (Et amatio) 5. ibi (Adhuc aũt) Intendit igit̃ in hac particula ꝓbare ꝙ bñfactores naturaliter magis amant bñficiatos q̃ ecõ. ⁊ hec eſt ꝯ° 24. h⁹ libri que probatur. 5. modis. p̃ ſic. Oĩs homo naturaliter diligit op⁹ ſuũ ⁊ magis naturalr̃ diligit opus ſuũ q̃ diligatur a ſuo opere poſito ꝙ opus ſuũ eſſet aĩatum: ſꝫ bñficiatus eſt opus bñfactoris. igitur bñfactor magis naturalr̃ diligit bñficiatuꝫ q̃ bñficiat⁹ diligit bñfactorẽ. Maior h⁹ rõis declarat̃ per exẽplum in artibus. nã in artibus ita videm⁹ eẽ ꝙ oĩs artifex diligit ꝓpriũ opus magis q̃ diligatur ab ipſo. ẽt ſi eẽt ita ꝙ illud opus fieret aĩatum. ⁊ hoc maxime videtur accidere poetis qui ſuperabundanter diligũt ſua poemata ſicut parentes diligunt filios ⁊ ſic pꝫ maior. ſ. ꝙ vnuſquiſqꝫ magis diligit naturalr̃ opus ſuũ q̃ diligatur a ſuo opere poſito ꝙ ſuũ opus haberet aĩaꝫ per quã poſſet diligere. Circa minorẽ eſt ſciendũ ꝙ bñficiatus eſt op⁹ bñfactoris ſolũ quãtũ ad illud qd recepit a bñfactore ⁊ non oꝫ ꝙ ſit ſimpliciter opus bñfactoris. vñ homo iã productus in eẽ poſtmodũ recipiens bñficiũ ab aliquo ut alimentũ quo nutritur ⁊ augetur ad magnã quãtitatẽ ille ſic nutritus ẽ opus miniſtrantis alimẽtuꝫ quantũ ad materiã ⁊ quantitatẽ quas recepit ex alimẽto: et non eſt ſimpliciter opus tribuẽtis alimẽtum: ſed eſt opus gñantis qd ipſum produxit in eſſe ſimpliciter. vnde poteſt diſtingui de opere. q2 qddaꝫ eſt opus alicuius ſimpliciter vt opus p̃ducẽtis ipſuꝫ in eſſe tm̃. ⁊ quoddã eſt opus alicuius quodãmodo. q2 quantũ ad illud qd recepit ab eo: ſiue illud qd recepit ſit ſubã: ſiue ſit accñs. poſſet.n. poni diuiſio operis talis ꝙ aliquid dr̃ opus alicuius vel q̃⁹ ad p̃ductiõnẽ in eẽ vl' quantũ ad ꝯſeruationẽ in eẽ. Res gñata eſt opus gñantis q̃⁹ ad p̃ductionẽ in eẽ ⁊ bñficiatus eſt opus bñfacientis q̃⁹ ad cõſeruationẽ in eẽ. bñfactores enim conſeruant in eſſe bñ paſſos: quibus bñfecerunt (Hui⁹ autem cauſa) cãꝫ h⁹ quare. ſ. vnuſquiſqꝫ diligit ⁊ amat opus ſuũ aſſignat phs ⁊ eſt. q2 vnuſquiſqꝫ naturalr̃ diligit ſuũ eẽ qd eſt viuere: ⁊ viuere nõ eſt ſine oĩ operatione vite. ⁊ ĩõ vnicuiqꝫ ẽ amabile operari opa vite. ⁊ ſic quilꝫ hõ diligit op⁹ ſuũ. q2 diligit ſuũ eẽ qd ꝯſiſtit in opere. actio.n. agẽtis eſt pa° ⁊ in facto. ⁊ ĩõ q2 quilꝫ naturaliter diligit actionẽ ſuã: ĩõ quilꝫ naturalr̃ diligit opus ſuũ. primũ enĩ eẽ hoĩs conſiſtit in hoc ꝙ habet potentiã ad opera vite ut pꝫ ꝑ diffinitionẽ aĩe. ⁊ reductionẽ h⁹ potẽtie in actũ denunciat ipm op⁹ qd hõ facit exercendo actu opera vite. ⁊ h̃ intelligit phs per hoc qd dicit: qd.n. ẽ potẽtia h̃ actu opus nunciat. h̃ ẽ op⁹ qd hõ facit exercẽdo opa vite actu denũciat illud ꝙ ẽ in potẽtia ad exercendũ opa vite. Intelligenduꝫ eſt ꝙ cum philoſophus dicit ꝙ viuere ⁊ operari actu vtiqꝫ faciens. opus eſt quodammodo ꝑ viuere intelligit actum ſecundum: ſcilicet actualem operationem anime. viuere.n. p̃t accipi

dupliciter pro actu vel pro actu p̊:⁊ ſic viuere idem
eſt ꝙ anima corpori phiſico organico coniuncta.
Alio modo accipitur pro actu.2ᵒ.ſ. pro operati-
one anime ſeu coniūcti :⁊ hic accipitur ꝑ actu
2ᵒ.⁊ qꝛ aīa corpori vnita nūq̄ʒ eſt ſine oī actu 2ᵒ.
ideo ſemper eſt in operari.ponit igitur illud di
ctū phi faciens opus eſt quodāmodo ſic intelli
gi ꝙ qꝛ faciens ſꝑ eſt in operando.iō faciens di
citur eē quodāmodo opus.qꝛ nūq̄ʒ eſt ſine ope
re.Probabilius tñ ⁊ magis ad ꝓpoſitū pñt intel-
ligi iſta dicta phi.ſ.ꝙ eē faciens ⁊ viuere faciē-
tis ⁊ ipm faciens eſt qōdāmodo opus que oīa
phs innuit ſic intelligi ꝙ in oībus his ſit predi
catio effectiua.qꝛ in oībus his predicatur effe-
ctus de ſua cā.nā opus eſt effectus facientis ⁊
eſt effectus ipſius eſſe ⁊ viuere facientis.vnde
de virtute ſermonis oēs hꝰ propoſitiones ſūt
falſe.ſ.eſſe vel viuere eſt opus facientis: ſimilr̄
faciens eſt ſuū opus.⁊ iō phs non dixit ſimplr̄
ꝙ faciens eſt opus ſed ꝙ faciens eſt opus quo
dāmodo.qꝛ eſt cā operis ⁊ opus eſt effectus fa-
cientis. Sed tūc dubitat̄ h̄ qualr̄ hec ꝯña phi
eſt vera vel bona.eſſe ⁊ viuere eſt oībus eligibi-
le ⁊ amabile.ergo opus vniuſcuiuſq̄ʒ eſt eligibi
le ⁊ amabile.iſta.n.ꝯña nō videt̄ valere niſi eē
⁊ viuere eſſet opus ipſius viuentis.Dōm ꝙ qꝛ
vnuſquiſq̄ʒ ſꝑ diligit ſuū eſſe ⁊ nō poteſt ſemꝑ
permanere in ſe in eē:iōo vnuſquiſq̄ʒ diligit eē
⁊ ſemper eē ſm ꝙ eſſe eſt ſibi poſſe.nūc aūt agēs
habet eē.non ſolū in ſe:ſed etiā habet eē in ſuo
opere:ſicut cā habet eē in ſuo effectu.⁊ ideo di
ligit ſuū opus.qꝛ in ſuo opere habet eſſe ſic cā ī
ſuo effectu.habet ēt agens eē in ſuo opere ſicut
in ſigno.opus.n. eſt ſigꝰ operātis.⁊ oīs effectꝰ
eſt ſigꝰ ſue cauſe.iō argumentuʒ ab effectu ad
cām dicit̄ argumentū a ſigno.habet etiā agēs
ī ſuo opere eē memoriale.qꝛ opus facit ꝙ agēs
manet in memoria hoīum.⁊ vnuſquiſq̄ʒ diligit
non ſoꝰ qō habet in ſe formalr̄:ſed ēt diligit eē
ꝙ hʒ in ſuo ſigno ⁊ in memoria hoīum.quāuis
maxime diligat eē qō habet in ſe formalr̄.⁊ iō
ſequit̄:homo diligit ſuū eē qō eſſe habet in ſuo
opere.ḡ diligit ſuū opus. (Simul aūt ⁊ bñ-
factori)hec eſt 6a pars in qua ponitur 6a ratio
ꝓbans ꝯcluſioneʒ que eſt iſta.opus benefacto
ris eſt dare beneficiuʒ.opus beneficiati eſt reci
pere beneficium.ſed magis amabile ⁊ delecta-
bile eſt dare beneficiuʒ q̄ʒ recipere ⁊ ideo bene-
factor magis gaudet ⁊ delectatur in beneficia-
to cui retribuebat beneficiuʒ:q̄ʒ beneficiatus ī
benefactore a quo recipit beneficium. Et etiā
confirmatur qꝛ benefactor conſiderans bene-
ficiatum ⁊ memoriam habens illius: ꝯſiderat
bonum honeſtum.quia dare eſt bonum hone-
ſtum.ſed beneficiatus conſiderans benefacto-
rem:conſiderat bonum vtile:⁊ de illo recorda
tur:quia recipere beneficium eſt bonum vtile
Sed bonum honeſtuʒ eſt magis amabile ⁊ de-
lectabile q̄ʒ bonum conferens :ſeu bonuʒ vtile
igitur benefactores magis diligunt beneficia-
tos:q̄ʒ beneficiati benefactores.qꝛ bonum ho-
neſtum eſt magis amabile q̄ʒ bonum conferēs
ſeu vtile(Delectabilis autem eſt actus)hec eſt
.2.pars.2.particule in qua ponitur.3.ratio ꝓ-
bans concluſionem que talis eſt.triplex eſt de
lectabile ſeu amabile.ſ.circa preſens circa pre
teritum:⁊ circa futurum.delectabile circa pre
ſens:eſt ipſe actus preſens:vel opatio:vel cul
tio que eſt operatio preſentis.delectabile circa
preteritum:eſt memoria preteriti .delectabile
circa futurū eſt ſpes.⁊ ex hoc arguit̄ ſic.Inter
iſta tria delectabilia actus ⁊ operatio que eſt
circa preſens eſt delectabiliſſimuʒ:⁊ magis de
lectabile.⁊ ꝑ conſequēs magis amabile q̄ʒ ſpes
que eſt reſpectu futuri vel memoria que eſt re-
ſpectu preteriti:ſed bñfactori manet delectabi
le ⁊ amabile circa preſens.qꝛ manet honeſtas
proprij operis.Naʒ bonū honeſtū non tranſit
cito:ſed eſt diuturnū ⁊ ita bñfactor delectatur
in bñficiato ſicut in preſenti ſuo bono.ſed bñfi
ciatꝰ delectat̄ in vtilitate quā recepit a benefa-
ctore.⁊ iſta vtilitas cito tranſit ⁊ de facili ⁊ ita
bñficiatus delectatur in bñfactore ſm memo-
riā preteriti.magis igitur delectabile ⁊ amabi
le eſt bonū honeſtū qō bñfactor habet in bñfi-
ciato q̄ʒ bonum vtile qō beneficiatus habet in
bñfactore:vñ poteſt ſic ratio formari.illud ma
gis amatur qō amatur pro eo qō eſt delectabi-
le preſens q̄ʒ illud qō ſoꝰ amatur vt eſt delecta
bile preteritū ſʒ memoriā:ſed bñficiatus ama
tur a bñfactore tanq̄ʒ delectabile preſens:ſed
bñfactor ē amabilis a bñficiato tanq̄ʒ delecta-
bile preteritū ſoꝰ ſm memoriā delectabile.igr̄
bñfactor magis diligit bñficiatū q̄ʒ bñficiatus
bñfactorē. (Et memoria bonoꝝ)ſed forte du
bitaret aliquis ꝙ poſſe eſt ꝙ bñficiatus nō ſit
pñs nec bonū bñfactoris maneat ī bñficiato.
tūc bñficiatus nō erit delectabilis nec amabi
lis bñfactori.Illud remouet phs.d.ꝙ ſi bñfi-
ciatus ponatur nō eē pñs:nec opus bñfactori
ſit pñs ſed p̄teritum adhuc idē accidit per hoc
ꝙ memoria boni honeſti eſt magis delectabil̄
q̄ʒ memoria boni vtilis. vñ cuʒ bñfactor habe
at in bñficiato memoriā boni honeſti qō fecerat
bñficiato:⁊ bñficiatus habeat in bñfactore ſo-
lū memoriā boni vtilis:ſequitur ꝙ bñfactor
magis delectatur in bñficiato q̄ʒ eꝯ̊.ſed circa
expectationē futuroꝝ videt̄ eꝯ̊ſe hr̄e.ſ. ꝙ ma
gis delectabile eſt expectare vtilia q̄ʒ expecta-
re honeſta.⁊ ratio hꝰ diuerſitatis eſt.qꝛ bonuʒ
incognitū non delectat:ſʒ ſolum delectat boꝰ
cognitum:ſed nemo cognoſcit honeſta niſi ſint
preterita vel pñtia:nec per ꝯñs in eiſdem dele
ctatur.bona aūt vtilia cognoſcuntur ſiue ſint
preterita ſiue ſint futura.Plus ēt delectatur
homo in ſpe vtiliū q̄ʒ in memoria eorūdē.nam
auxiliū preteritoꝝ iaʒ tranſijt nec ſperatur ali
quod auxiliū ab eis.⁊ ideo vel non delectant:
vel parū delectant.Sed auxiliū qō ex vtilibꝰ
expectatur in futuꝝ.delectat qꝛ ſperatur reme
diū contra futuras neceſſitates. (Et amatio
quideʒ)hec eſt.4.pars huius particule.ī qua
ponitur.4.ratio probans concluſionē ⁊ ē ama
tio ſeu amare aſſimilatur ei qō eſt facere.ad amā
tē eni pertinet ꝙ velit operari bonū amato:et
hoc eſt facere:ſed amari aſſimilatur ei qō eſt pati
ſed faciens ſuperexcellit patiens ⁊ hi qui ſuꝑ-
excellunt in agendo vt benefactores artifices
⁊ poete magis amant.qꝛ amare magis pertinet
ad bonos mores q̄ʒ amari.vt dictuʒ eſt ſupra.
igitur benefactores magis amant beneficiatos
q̄ʒ eꝯ̊.cum ſint excellentiores. (Adhuc aūt q
laborioſe)hec eſt.5.pars ſecūde particule ſcōe
partis principalis.in qua ponitur.5.ratio pro-
bans concluſionē principalē: ⁊ continet duas
particulas.In prima ponit rationē quintā.In
2a ibi(propter hoc ⁊ matres)concludit vnam
concluſionē ex iaʒ dictis:⁊ hec eſt ratio quinta
Que magis laborioſe fiunt magis diligunt na
turaliter: ſed magis laborioſuʒ eſt benefacere
q̄ʒ bene pati.igitur bñfactores qui bñfaciunt
alijs magis diligunt naturaliter q̄ʒ bñficiati q
qñ patiuntur.qꝛ bñ facere laborioſius eſt.igr̄
⁊c̄.maior patet: Nā illi qui proprio ſuo labore
poſſident diuitias magis amant illas q̄ʒ illi q
accipiunt eas ex ſucceſſione parentū vel ex gra
tuito dono alicuius.ſic eni accipientes magis
liberales ſunt.vt dictū eſt in.4.hꝰ.⁊ ſic pʒ ma
ior.minor etiā patet. Nam accipere bñficiū ab
alio eſt ſine labore illius qui recipit:ſed ꝙ alte
ri bñfaciat eſt operoſum.ī.requirēs opera ⁊ la
borē:⁊ propter hoc ſequitur ꝙ rationale eſt ꝙ
bñfactores magis amant bñficiatos q̄ʒ eꝯ̊.
(Propter hoc ⁊ matres)hec eſt 2a particula
huius partis.in qua ex premiſſis concluditur
ꝙ matres amant magis filios q̄ʒ patres. ⁊ hec
eſt concluſio.25.que probatur dupliciter. pⁱo
qꝛ matres maiorē laboreʒ habuerunt circa ge
nerationē filioꝝ portando ⁊ pariēdo eos q̄ʒ pa
tres ⁊ qui magis laborioſe aliquid acquirit ma
gis amat illud.igitur ⁊c̄.2ᵒ.probatur per hoc.
ꝙ matres magis poſſunt ſcire ꝙ ſint earū filij
q̄ʒ patres:⁊ qui magis nouit magis diligit.h igr̄
qō accidit matribus reſpectu filioꝝ videtur eſ
ſe proprium bñfactoꝝ.vt.ſ.ament bñficiatos.
inquantū circa eos laborant.ex iſto loco acci-
piunt aliqui ꝙ quicunq̄ʒ magis cognoſcit ali-
quid magis diligit illud. propter quod mr̄es
magis diligūt filios.qꝛ magis cognoſcūt ꝙ ſunt
ſui filij. Iſtud tamen non eſt vlr̄ verū.ꝙ q ma
gis nouit magis diligit:ſed debet intelligi cuʒ
iſta additione ceteris paribus.vnde qui magis
nouit ceteris paribus magis diligit.

Tractatus ſecūdus

noni libri de dubitationibus que acci
dunt circa amicitiā ex parte amantis continēt
duo capitula.In primo mouetur ⁊ ſoluitur du
bitatio ex parte amantis reſpectu ſuiipſiꝰ.In
2ᵒ.ibi(Dubitatur aūt ⁊ circa felicē)mouetur ⁊
ſoluitur dubitatio ex parte amātis reſpectu al
terius. Capitulū primū de phylantia.ī.amo
re ſui.vtꝝ ſit laudabilis vel vituperabilis que
dubitatio ſoluitur per diuiſionē huius nomīs
qō eſt phylantia in duas ſignificationes. qua-
rū vna eſt amor eius qō eſt in nobis irrationa-
le ſeu ſenſibile vel animale.⁊ ſic eſt vituperabi
lis.Alia vero eſt amor eius qō eſt in nobis itel
lectuale qō eſt verus homo:⁊ ſic eſt laudabil̄.

Dubitat̄ autē vtruʒ

oportet amare ſeipſum maxime vel ali
um aliquē.increpant eni eos qui ſeipſos maxi
me diligunt. ⁊ vt in turpi amatores ſui vocāt.
videturq̄ʒ prauus ſuiipſius gratia oīa agere.⁊
q̄ʒto vtiq̄ʒ deterior ſit:tāto magis recuſant itaq̄ʒ
ipſuʒ.puta quoniā a ſeipſo nihil agit.Epyiches
aūt propter bonū ⁊ quanto vtiq̄ʒ melior ſit:ma
gis propter bonū eſt amici gratia.Quod auteʒ
ſuiipſius preterit. Rationibus aūt his opera
diſſonant non irrationabiliter.Aiunt eni opor
tere amare maxime.maxime amicū.amicꝰ aūt
maxime qui vult maxime bona illius gratia ⁊
ſi nullus ſciet.h aūt exiſtunt maxime ipſi ad ſe
ipſum. ⁊ reliqua vtiq̄ʒ omnia quibus amicus
determinatur.dictū eſt eni quoniā ab ipſo oīa
amicabilia ⁊ ad illos perueniunt.Sed ⁊ ꝓuer
bia omnia conſentiunt.puta h vna anima ⁊ cō
munia que amicoꝝ ⁊ equalitas amici ⁊ genu ti
bie propinquū. h eni omnia ad ſeipſum maxi
me exiſtunt.maxime ei amicus ſibiipſi ⁊ amā
dū maxime ſeipſum.Dubitatur aūt conuenien-
ter vtrum debitum ſequi ambobus habenti-
bus credibile.

Iſtud eſt primū capitulū ſecundi tractatꝰ.
in quo mouetur ⁊ ſoluitur dubitatō d̄ ami
citia hominis ad ſeipſum.⁊ continet tres par-
tes principales.In prima proponit dubitatio-
nē oſtendendo eaʒ eē rationalē.In 2a ibi(For
te igitur)determinatur d̄ amicitia hominis re
ſpectu ſui ſm ꝙ eſt vituperabilis.In tertia ibi
(videbitur aūt vtiq̄ʒ)determinat̄ de amicitia
hominis reſpectu ſuiipſius ſm ꝙ eſt laudabil̄
Prima pars continet duas particulas.In pri
ma ꝓponit dubitationē ⁊ rōnem dubitatiōis
pro vna parte.ſ. ꝙ homo non debeat maxime
ſeipʒ diligere.In 2a particula ibi(Rōibus āt
his)arguit ad aliā partē probando ꝙ hō ma-
xime debet ſeipſum diligere.In prima igit̄ par
ticula primo proponit dubitationē.d.ꝙ dubi-

tatio eſt vtrū oporteat hoīem maxime ſeipſu̾
diligere vel debet diligere aliquē aliū magis
q̄ȝ ſeipſum. propoſita queſtione arguit proban
do ꝙ hō non dȝ maxime ſeipſum diligere. ⁊ h̾
ſic. homo non dȝ maxime diligere illū propter
cuius maximā delectationē homo increpabil̾
eſt tanq̄ȝ malus: ſed hoīes increpant illos qui
maxime amant ſeipſos. q2 qn̄ aliqui ſunt ama
tores ſui reputatur malū. Cōfirmat̾. q2 homo
prauus oīa facit propter vtilitatē ſuā ⁊ q̄to ē
peior tanto facit magis opera pp̄ propriā vtili
tatē. ⁊ pp̄ hoc magis vituperatur ⁊ accuſat̾ ab
hoibus velut qui nihil facit extra ſeipm̄. i. ni
hil facit pp̄ bonū alioꝝ: ſed ſoꝰ propter bonuȝ
proprium. ſed homines virtuoſi non agūt ſolū
propter ſeipſos ſed magis propter bonū hone
ſtum ⁊ ꝓpter amicos ⁊ ꝓpter hoc plerunqȝ ob
mittunt ꝓprias vtilitates. vnde poſſet forma
ri ratio ſecunda ad vnam partem dubitationiſ
ꝙ homo nō debet maxime ſeipſum diligere ſic
illud qđ faciūt mali ⁊ non virtuoſi non debet
homo facere ſed contrarium ſed mali maxime
diligūt ſeipſos quia oīa que faciunt faciunt pp̄
vtilitatem ꝓpriam. ſed virtuoſi non faciunt
hoc ſed contrarium quia faciunt pp̄ honeſtatē
⁊ pp̄ amicos igitur non debet homo maxime ſe
ipſum diligere (Rationibus autem his) h̾
eſt ſecunda particula prime ꝑtis ī qua arguit
ad partem contrariam ꝓbando ꝙ homo maxi
me debet ſeipſum diligere ⁊ hoc oſtendit tripli
citer ⁊ p̄ dicit ꝙ p̄miſſis rōibus diſſonant opa
ſecūdum que apparet ꝙ hoīes maxime amāt
ſeipſos ⁊ hoc non irrōabil̾r propter tria. p̄ quia
vt cōmuniter homines dicunt: oportet hoīem
maxime amare illum qui maxime eſt eius ami
cus. ille autem eſt maxime alicui amicus qui
maxime vult ei bonū illius gratia ē͂ ſi nullus
alius ſciret. ſed iſta maxime hōi cōpetunt ad
ſeipſum. vnuſquiſqȝ enim vult maxīe ſibi ipſi
bona ſui gr̄a. ⁊ ſic videtur ꝙ homo debet maxi
me amare ſe ipſum quia nullus alius vult ali
cui tantum bonum quantū ipſemet vult ſibi
ipſi ⁊ ſui gratia (Et reliqua vtiqȝ oīa) 2º ꝓba
tur idem per h̾ ꝙ oīa quibus determinatur et
diffinitur amicus maxime conpetunt homini
ad ſeipſuȝ. ſicut enim dictum eſt ſupra. omnia
amicabilia ad quoſcunqȝ alios proueniunt ex
amicabilibus que homo patitur ad ſeipſum.
vnde poteſt fieri talis ratio. illa amicitia que
eſt menſura omnium aliarum amicitiarum eſt
maxima amicitia prima enim menſura ī quo
cunqȝ genere eſt maxima ⁊ perfectiſſima in illo
genere ſed amicitia hominis ad ſeipſum eſt pri
ma menſura omnium aliarū amicitiarum. igi
tur ⁊ cetera. minor patet. naȝ quando aliquis
vult magnificare amicitiam ſuā quam ad ali
quē hȝ ſolet dicere amo ipſū ſicut meipſū (Sed
et prouerbialiter) 3º oſtenditur eadem pars
dubitationis per hoc ꝙ omnia prouerbia que
vulgariter dicuntur ꝯſentiūt ī hāc ꝑtē. ſ. ꝙ hō
maxime diligit ſeipſū verbi gratia prouerbia
liter dicitur ꝙ vna eſt aīa amicorū. dicitur ēt
ꝙ que ſūt amicorū ſūt coīa. ⁊ ꝙ amicitia eſt q̄
dam equalitas ⁊ ꝙ amicus ſe habet ad amicū
ſicut genu ad tibiā. quia habēt maxiaȝ propin
quitatē: ⁊ propter hec oīa intelligimus ꝙ ami
citia ꝯſiſtit in quadā vnitate ſed maxīa eſt vni
tas hominis ad ſeipſū: ⁊ ſic oīa predicta ꝓuer
bia maxīe verificātur de hoīe reſpectu ſui ipſi
us ⁊ ſic hō maxīe debet ſeipſū amare quia ma
xiaȝ ydēptitatē habet ad ſeipſū

Forte igitur taleſ neqȝ
ſermonū diuidere ⁊ determinare ⁊ inquātum
vtriqȝ dicuntur forte vtiqȝ fiet māifeſtū. In op
probriū quid igitur ducētes ipſū amatores ſui
vocant ipſos qui ſibi ipſis tribuunt plus in pe
cunys ⁊ honoribus ⁊ delectationibus corpora
libus. h̾ ei m̄lti appetunt ⁊ ſtudent circa ipſa vt
optima entia pp̄ qđ ⁊ circūpugnabilia. ſūt cir
ca h̾ vtiqȝ auare largiuntur ⁊ concupiſcētys
et totaliter paſſionibus. ⁊ irrationabili aīe. ta
les autē ſūt multi. ꝓpter qđ ⁊ appellatio facta
eſt a multū prauo exiſtente. iuſte vtiqȝ ſic phy
lantis exprobrat̾. Quoniam autem talia ſibi
ipſis tribuens conſueuerunt dicire multi phy
lantes non in manifeſtum. Si enim quis ſēp
ſtudet iuſta agere ipſe maxime omniū uel tem
perata vel qualiacūqȝ alia eorū que ſecundū
virtutes ⁊ totaliter bonum ſemper ſibi acqui
rit nullus dicet phylātū hūc neqȝ vituperabit

Hec eſt ſecūda pars in qua determinatur
de amicitia hōis reſpectu ſui ipſiꝰ ſecun
dum ꝙ eſt vituperabilis ⁊ p̄ ponit modum ſol
uendi ⁊ eſt per diſtictionem ⁊ dicit ꝙ tales ſer
mones qui habent rōes ꝓbabiles pro vtraqȝ
parte oportet diſtinguere ⁊ determiare quātū
et in quo ex vtraqȝ parte verū dicatur. vnde
diſtinguēdum eſt de phylancia ideſt de amore
ſui ⁊ ſic patebit qualiter obiectiones procedūt
ex vtraqȝ parte (In opprobriū quidem igitur)
ad ſoluendum iſtā dubitationē diuidit hoc no
men phylancia in duas ſignificationes quarū
vna eſt amor ſui ſecūdum partē irrōabilē aīe
hōis ſilicet ſenſitiuam alia eius ſignificatio eſt
amor ſui ſecundū partē intellectualē que eſt ī
hoīe primo igitur intendit probare ꝙ amor ſui
ſecūdum partem irrationalē eſt exprobrablis
ſeu vituperabilis: ⁊ primo narrādo dicit ꝙ illi
qui reputant in oprobriū eſſe amatorem ſui vo
cant illos eſſe amatores ſui. qui tribuunt ſibi
ipſis plus de hōis corporalibus. ſ. de pecunyſ
honoribus ⁊ delectationibus corpalibus q̄les
ſunt ciboꝝ ⁊ venereoꝝ. multitudo. n. hoīuȝ ap
petit hiꝰ bona ⁊ hoīes attendūt adipiſci ipa. ac
ſi eēnt optīa. ⁊ q2 multi querunt ſupabūdātiā
hiꝰ bonoꝝ q̄ȝ tñ ſi pñt hr̄e. id circa hiꝰ bona ſiūt
pugne ⁊ contentiones. ⁊ qui in talibus bonis
ſuperabundant eoꝝ abundantiā conuertunt
ad ſatiſfaciendū concupiſcētys ⁊ alys paſſio
nibus. ⁊ per ꝯñs ſuperabundantiā hiꝰ bonoꝝ
conuertunt ad ſatiſfaciendū parti irrationali
aīe: ad quā pertinent tales paſſiones. ⁊ ita illi
qui talia bona appetūt ſibiipſis amant ſeipſos
ſm̄ partē irrationalē. i. ſȝ partē ſenſitiuā: ⁊ il
lud contingit multitudini hoīum. ſ. magis ſeq
ſenſuȝ q̄ȝ intellectū ⁊ magis ſe diligere ſm̄ ſen
ſuȝ q̄ȝ ſȝ intellectū: ⁊ ab hoc. ſ. amare ſeipſuȝ ſ
ſenſuȝ ipſa appellatio amantiū ſeipſos ſūpta ē
⁊ ita ſumpta eſt ab eo qđ eſt prauū qđ in multi
contingit. ⁊ ſic pȝ ꝙ philancus. i. amator ſui ſȝ
iſtā ſignificationē. ſ. ꝙ in pluribus reperitur
iuſte reprobatur. (Qm̄ autē talia) ꝙ aūt ſolꝰ
amator ſui ſm̄ partē irrationalē eſt iuſte vitu
perabilis probatur. ⁊ eſt ꝯ2 z6. ⁊ q2 h̾ ꝯ2 eſt ex
cluſiua. ꝓbatur per ſuas exponētes. ⁊ ex iaȝ di
ctis pȝ exponēs affirmatiua. ſ. ꝙ amator ſui ſȝ
partē irrationalē eſt iuſte vituperabilis. ⁊ hoc
pȝ. q2 amator ſui ſm̄ partē irrationalē appetit
ſupabūdantiā bonoꝝ corporaliū cuiuſmōi ſūt
diuitie delectationes corporales ⁊ hiꝰ ⁊ horuȝ
bonoꝝ ſuperabundantiā conuertūt ad ſatiſfa
ciendū concupiſcētys; ⁊ hoc eſt vituperabile ⁊
ita eſt maꝰ ꝙ amator ſui ſm̄ partē irrationalē
eſt iuſte vituperabilis: ⁊ ſic pȝ ex precedentibꝰ
exponens affirmatiua: ⁊ exponēs negatiua de
claratur hic. ſ. ꝙ nullus amator ſui ſcđm par
tē rationalē eſt iuſte vituperabilis. ⁊ hoc ꝓbat̾
per hoc ꝙ hoīes ſoꝰ ſolent vocare illos amato
res ſui qui ſunt vituperabiles propter hoc ꝙ
plus tribuunt ſibi q̄ȝ eſt dignū de bonis corpo
ralibus predictis que pertinēt ad partē irrati
onalē: ſed ſi aliquis velit ſuperabundare in bo
nis rationis que ſunt opera virtutū ut ſi velit
abundare in operibus iuſtitie vel tēperantie: l
cuiuſcūqȝ alterius virtutis: ita ꝙ velit ſemper
ſibi accipere bonū honeſtū: nullus de multitu
dine hoīum vocabit ipſuȝ philancū. i. amatorē
ſui: vel ſi quis ut forte aliquis ſapiēs vocet eū
philancū. non dicet hoc in eius vituperiū: ⁊ ſic
pȝ ꝙ nullus amator ſui ſȝ partē rationalē eſt
iuſte vituperabilis. q2 nullus de multitudine
hoīum vocat talē amatoreȝ ſui ⁊ omnē amato
reȝ ſui ſȝ ꝙ eſt vituperabilis vocat multitudo
hominū amatoreȝ ſui.

Uidebitur autē vtiqȝ
talis magis eē philantus. tribuit eniȝ ſibiipſi
optima ⁊ maxime bona: ⁊ largitur ſuiipſius p̄n
cipaliſſima: ⁊ oīa huic obediunt. Queadmodū
autē ⁊ ciuitas principaliſſimū maxime eſſe vi
detur. ⁊ oīs alia conſtitutio ſic ⁊ homo ⁊ philā
cus vtiqȝ maxime hoc diligens. ⁊ huic largiēs.
⁊ continēs igit̾ ⁊ incontinēs dicitur in tenere
talē vel non: vt hoc vnoquoqȝ ente. Et egiſſe vi
dētur ipſi: ⁊ voluntarie que cū ratiōe maxime
Quoniā quid igitur hoc vnuſquiſqȝ eſt vel ma
xime non in manifeſtū. ⁊ quoniā epyiches ma
gis hoc diligit. propter qđ philantis maxime
vtiqȝ erit. ſerui alterā ſpēm exprobati. ⁊ dr̄ns
tantū. q̄tum ſm̄ rationem viuere aut ſm̄ paſ
ſionē. ⁊ appetere bonū vel viſuȝ ꝯferre. Circa
bonas quidē igitur actiones differēter ſtudē
tes oēs recipiunt ⁊ laudant. Oibus aūt contē
dentibus ad bonū ⁊ intendētibus optima age
re: ⁊ cōiter vtiqȝ omni erunt quibus indigere ⁊
propria vnicuiqȝ maxima bonoꝝ ſiquideȝ vir
tus tale eſt. quare bonū quidē oportet philan
tum eſſe. ⁊ eniȝ ipſe iuuabitur bona agēs ⁊ ali
os iuuabit. Malū autē non oportet. ledet eniȝ
⁊ ſeipm̄ ⁊ proximos prauis paſſionibus ſeq̄ns.
Malo quidē igitur diſſonant que oportet age
re ⁊ que agit. Oīs eniȝ intellectus eligit bonuȝ
ſibiipſi. Epyiches aūt obedit intellectui. verū
eniȝ qđ ſtudioſo ⁊ amicoꝝ gratia multa agere
⁊ pati et ſi oporteat mori. proyciet enim ⁊ pe
cunias ⁊ honores ⁊ totaliter circūpugnabilia
bona procurans ſibiipſi bonū. Paucū eniȝ tē
pus delectari valde magis eliget vtiqȝ q̄ȝ mul
tum quiete ⁊ viuere bonū tantū q̄ȝ multos an
nos qualitercūqȝ ⁊ vnā actionē bonā ⁊ magnā
q̄ȝ multas ⁊ paruaſ. morientibꝰ āt hoc forte ac
cidit. Eligunt aūt magnū bonū ſibiipſis. et pe
cunias proyciunt vtiqȝ in quo plura recipient
amici. Fiunt eniȝ amico quidē pecunie. ipſi āt
bonū. maius aūt bonū ſibiipſi tribuit. Et cir
ca honores aūt ⁊ principatus ideȝ modus. oīa
eni amico proyciet. bonū eni ipſi hoc: ⁊ lauda
bile conuenienter vtiqȝ videtur ſtudioſus eſſe.
pro oībus eligens bonū. Contingit aūt ⁊ actio
nes amico proycere ⁊ eſt melius eo qđ eſt ipſa
operari cauſaȝ amico fieri. In oībus laudabi
libus ſtudioſus videtur ſibiipſi boni plus tri
buens. ſic quidē igitur oportet philantum eē:
queadmodū dictū eſt: ut āt multi non oȝ.

Hec eſt ſecunda pars principalis huiꝰ ca
pituli. in qua determinatur de amicitia
hominis reſpectu ſuiipſius ſm̄ ꝙ eſt laudabil̾
⁊ continet quattuor particulas. In prima oſtē
ditur ꝙ ille qui tribuit ſibiipſi ſuperabundan
tiaȝ bonoꝝ ſ rationē ⁊ intellectū eſt magis ama
tor ſui. q̄ȝ ille qui tribuit ſibiipſi ſuperabundā
tiaȝ bonoꝝ ſenſibiliū. In ſecūda ibi (Queād
modū aūt ⁊ ciuitas) oſtenditur ꝙ intellectus
eſt ipſe homo vel principaliſſimū in homine.
In tertia ibi (Scđȝ alteraȝ ſpecieȝ) ponitur dif
ferentia inter modū amandi ſe laudabiliter ⁊
modum amandi ſe vituperabiliter. In quarta
ibi (verū eniȝ ꝙ ſtudioſe) remouet dubiū qua
liter virtuoſus poterit facere pro alys: ex quo
maxime diligit ſeipſuȝ. In prima igitur parti
cula oſtendit ꝙ ille qui tribuit ſibiipſi ſupabū

dantiā bonoꝝ ſꝫ rationē ⁊ intellectū eſt magis amator ſui ꝙ̄ ille qui tribuit ſibiipſi ſuperabūdantiā bonoꝝ ſenſibiliū. ⁊ eſt ꝯ.27. que probatur dupliciter. p̄ ſic. Quanto aliquis plura bona tribuit ſibiipſi: tanto magis amat ſeipſum: ſed qui tribuit ſibiipſi ſuperabundantiā bonorū ſ̄ rationē ⁊ itellectū ut qui ſtudet excellere in operibus virtutū tribuit ſibi optima. ſ. bōa honeſta que maiora ſunt ꝙ̄ bona ſenſibilia. igitur talis magis amat ſeipſuꝫ ꝙ̄ ille qui tribuit ſibi ſuperabundantiā bonoꝝ ſenſibilium. (Et largitur) 2ᵒ. probatur ſic. Ille qui largitur bona ei qđ eſt principaliſſimū in ipſo. ſ. intellectui. ⁊ facit ꝙ oēs partes anime intellectui obediunt magis amant ſeipſuꝫ ꝙ̄ ille qui largitur bona ſenſui qui eſt inferior ⁊ minus principal̄ ꝙ̄ intellectus: ſꝫ ille qui tribuit ſibi ſuperabūdantiā bonoꝝ ſ̄m intellectū ut opera virtutū tribuit bona ei qđ eſt principaliſſimū in eo. ſ. itellectui. igitur talis magis diligit ſeipſuꝫ. qꝛ magis amat illud qđ eſt principalius in eo. igitur ⁊c̄. (Quēadmodū aūt ⁊ ciuitas) hec eſt ſecunda particula. in qua declarat qđ ſuppoſuit .ſ. ꝙ intellectus eſt principaliſſimū in homine ⁊ hec eſt cōcluſio. 28. que probatur ſic. ſicut ciuitas maxime videtur eē illud qđ eſt principaliſſimū in ea. ⁊ ita eſt de omni alia re ex plibus conſtituta. ſ. ꝙ ipſa dicitur illud qđ eſt principaliſſimū in ea. vnde illud ꝙ faciunt rectores ciuitatis dicitur ciuitas facere. ita eſt de hoīe .ſ. ꝙ illud qđ maxime dicitur homo eſt principaliſſimū in hoīe: ſed homo maxime dicit̄ itellectus. ergo intellectus dicitur principaliſſiꝰ i homine. ⁊ ideo homo diligens hoc. i. intellecꝰ ⁊ ei bona largiens dicitur maxime philancus .i. amator ſui. Minor huius rationis probat̄ dupliciter. p̄ ſic. homo dicitur continens. i. ſeipſuꝫ tenens: qꝛ tenet ⁊ ſequitur ſuū intellecꝰ ſeu iudiciū intellectus. ⁊ homo dicitur incontinens. i. ſe non tenens qꝛ non tenet intellectū: qꝛ non ſequitur iudiciū intellectus. vnde homo tenens intellectū dicitur ſeipſum tenere. ⁊ homo non tenens intellectū dicitur ſeipſuꝫ nō tenere: qđ non eēt niſi homo eſſet ſuꝰ intellectꝰ (Et egiſſe vident̄) 2ᵒ. probatur eadē minor ſic. illa que facta ſunt ab hoībus per rationē maxime videntur hoīes feciſſe: ⁊ voluntaria fcā eſſe. que aūt homo facit propter paſſionē vt ꝓpter concupiſcentiā vel irā non videtur facere propria voluntate: ſed ab alio ductus. ſ. a paſſione: ⁊ ex hoc videtur ꝙ homo maxime eſt illud qđ ē ſ̄ intellectū: ⁊ ita patet minor. (Qm̄ quidē igitur) ⁊ qꝛ vnuſquiſqꝫ eſt hoc. ſ. intelleꝰ vel ratio. qꝛ intellectus eſt principaliſſimū in hoīe: ut dictū eſt. patꝫ ꝙ epyicehes. i. virtuoſus maxime diligit hoc. ſ. intellectū ⁊ rationē. ⁊ ex hoc concludit concluſionē 29. ſ. ꝙ virtuoſus maxime eſt amator ſui. hec 2ᵒ. ſequitur ex precedentibus ſic. ille qui maxime amat illud qđ eſt principaliſſimū in eo maxime amat ſeipſuꝫ: ſed virtuoſus maxime amat intellectū ⁊ rationeꝫ que principaliſſima ſunt in homine. igitur ⁊c̄. Similiter virtuoſus maxima bona ſibiipſi tribuit. ſ. operationes virtutū. igit̄ maxime diligit ſeipſum. Notandū eſt h̄ ſ̄m ph̄m ꝙ intellectus vel eſt ipſe homo vel principaliſſimū in hoīe. ex quo pꝫ ꝙ opinio cōmentatoris de intellectu materiali de quo ph̄s hic loquitur eſt falſa. Si enī intellectus ſit ipſe homo neceſſe ē intellectū plurificari ad plurificationē hoīum ⁊ ſi intellectus ſit principaliſſimū in hoīe. oportet ꝙ ſit forma ſubſtantialis hoīs per quā hō diſtiguitur formaliter a quolibet alio. ⁊ ſic vnꝰ homo per ſuū intellectū diſtiguitur ab alio homine. aliter non diſtinguitur ab eo formaliter ⁊ ſic oportebit intellectū plurificari ad plurificationeꝫ hoīum. 2ᵒ. eſt notandū. ꝙ cū homo ſit quoddā cōpoſituꝫ. ex aīa intellectiua ⁊ corpore. hec eſt falſa. de virtute ſermonis homo ē intellectus. qꝛ ſequitur. homo eſt intellectꝰ. igitur homo eſt altera pars eius. ⁊ ſic ideꝫ reſpc̄tu eiuſdē eēt pars ⁊ totū. qđ eſt inconueniens. tamē hec eſt minus falſa. homo eſt intellectus ꝙ̄ iſta. homo eſt ſenſus vel corpus: loquendo de corpore que eſt altera pars cōpoſiti ꝙ̄uis vtrūqꝫ ſit impoſſe. vnū enī impōle eſt magis falſuꝫ ꝙ̄ aliud qm̄ vtraqꝫ iſtaꝝ eſt impoſſis. duo ſunt. 4. et duo ſunt mille: ⁊ hec eſt magis impoſſis. duo ſt mille. ꝙ̄ iſta duo ſunt. 4. ſ̄m ph̄m in 4ᵒ. metha. Qđ igitur dicit h̄ ph̄s ꝙ homo principalr̄ ē intellectus dꝫ ſic intelligi ꝙ homo principalius eſt intellectus ꝙ̄ ſenſus. ⁊ hec eſt minus falſa. homo eſt intellectus ꝙ̄ iſta. homo eſt ſenſus.

3ᵒ. eſt notandū. ꝙ homo magis dicitur intellectus ꝙ̄ ſenſus vel materia. qꝛ manente eodem intellectu in corpore quātūcūqꝫ corpus vel ſenſus variet̄ ſemper manet idē hō. ut patet. ideꝫ enī hō primo eſt puer: deinde vir. qꝛ hꝫ eundeꝫ intellectū. ⁊ tm̄ non eſt oīo eadeꝫ materia. nec ꝑ ꝯ̄ns idē corpus. vnde ſi aīa pauli poneretur in corpore petri: ⁊ perficeret ipꝫ cōpoꝰ ex aīa pauli ⁊ corpore petri: foret paulus ⁊ non petrus ꝓꝑ idētitatē aīe. ⁊ hoc dicit cōmentator expreſſe ſuper. 6. phi. ꝙ illud vere eſt illud qđ eſt idē ſꝫ formā. ⁊ ꝓꝑ hoc dicit ph̄s ꝙ hō eſt intellectus. qꝛ intellectus eſt principaliſſima pars hoīs ad cꝰ idētitatē vel diuerſitatē ſequit̄ idētitas vel diuerſitas hoīs. (Scđꝫ alterā ſpēꝫ) hec eſt. 3. particula: in qua ph̄s ponit drīaꝫ inter modū amandi ſe laudabilē quo virtuoſus amat ſe. ⁊ modū amādi ſe vituperabilē quo prauꝰ amat ſe. ⁊ p̄ dicit ꝙ virtuoſus amat ſe ſꝫ alterā ſpēm amandi ſe ab eo ꝙ ſuperius exprobrauit. ⁊ ponit duas drīas. vnā ex parte actionis: ⁊ aliā ex parte finis. Prima drīa eſt. ꝙ virtuoſus amat ſeipꝫ. in hoc ꝙ viuit. i. exercet opera vite ſꝫ rōꝫ Sed ille qui vituperat̄ ex hoc ꝙ amat ſe viuit .i. exercet opera vite ſꝫ paſſionē. 2a drīa eſt ex parte finiſ. ⁊ eſt ꝙ virtuoſus amat ſeipꝫ. in hoc ꝙ appetit ſibiipſi boꝰ ſimplr̄: ſed ille qui vituperatur amat ſeipꝫ inquantuꝫ appetit ſibiipſi apparens boꝰ vtile (Circa bonas quidē) oēs hoīes laudant ⁊ recipiunt amantē ſeipꝫ ſꝫ intellectū ⁊ rōꝫ. qui. n. drūt ab alijs ſtudēt circa bonas operationes. ſ. ut ſuperexcellant in operibus virtutū ⁊ ab hoībus acceptant̄ ⁊ laudātur. ⁊ ſi oēs hoīes intēderent ſuperexcellere alios in virtute optime agendo ſequeret̄ ꝙ oēs cōiter hrēnt ea quibus indigent. qꝛ vnuſquiſqꝫ alteri ſubueniret. ⁊ illa que ſunt maxime bonorū. ſ. virtutes fierēt propria vniuſcuiuſqꝫ. ⁊ ſic apparet ꝙ qui ſtudet circa bonas actiones cꝰ ſunt opera virtutū: non ſoꝰ eſt laudabilis: ſed ēt eſt vtilis ſibiipſi ⁊ alijs. (Quare bonū) ex predictis apparet ꝙ bonuꝫ eſt ꝙ bonus amet ſeipſuꝫ. qꝛ amando ſeipꝫ operabit̄ bonas actiones: per quas ſeipꝫ iuuabit ⁊ ēt alios. Sed ſi eſt boꝰ ꝙ malus amet ſeipſuꝫ. qꝛ malus amando ſeipꝫ ſequit̄ ſuas paſſiones: ⁊ ſic ledet ſeipꝫ priuādo ſeipꝫ viribꝰ ſuis: ⁊ exponēdo ſe picul̄ ⁊ priuando alios bonis ſuis. in malo. n. homie ꝯ̄ria ſunt illa que agit ⁊ que oꝫ ipm̄ agere. agit .n. ꝯ̄ intellectū ⁊ rōm ſequendo prauas paſſiones. oīs. n. intellectus bene diſpoſitus eligit optima ſibiipſi ⁊ virtuoſus obedit intellectui. et eligit ſibiipſi optima. (Verū. n. ꝙ de ſtudioſo) hec eſt. 4. particula. in qua remouet dubiū qꝛ dictū eſt ꝙ virtuoſus maxime amat ſeipſuꝫ poſſꝫ aliquis ꝓꝑ hoc credere ꝙ virtuoſus nihil faceret propter aliquē aliū. videmus. n. ꝙ quidā hoīes tm̄ diligunt ſeipſos ꝙ nihil faciunt ꝑ aliquo alio. Iſtud remouet ph̄s. di. ꝙ verū eſt illud qđ de ſtudioſo. i. virtuoſo dr̄ ꝙ multa faciet gratia amicoꝝ ⁊ p̄rie ⁊ maxime inter oēs alios ēt ſi oꝫ eū mori non deſeret amicū. pecūias ēt ⁊ honores ⁊ oīa bona exteriora circa que hoīes pugnant proyciet ⁊ contēnet ꝓpter amicū: ⁊ per oīa iſta procurat ſibi maius boꝰ. ſ. bonū honeſtū qđ eſt eminentius boꝰ. ꝙ̄ aliquod predictoꝝ: ⁊ ſic in oībus his maxime ſe amat. qꝛ maximū boꝰ procurat ſibiipſi. virtuoſus. n. pro amico ſuſtinebit mortē magis eligens pauco tp̄e delectationē intenſaꝫ ⁊ vnā bonā actiōꝫ magnā ꝙ̄ multo tp̄e remiſſaꝫ vel plures puas ⁊ ſuſtinēdo maxima pericula ⁊ mortē pro amico: ⁊ p̄ria plus veri boni ſibiipſi tribuit ut boꝰ virtutis ⁊ honorē laudē ⁊ gloriā ab hoībus et deo (Et pecunias) bona ēt exteriora ut pecunias virtuoſi cā amicoꝝ proyciunt ⁊ contēnunt. diſpergūt. n. pecunias circa amicos ita ꝙ amici plura accipiunt de pecunia vel de alijs bōis exterioribꝰ que pecunia mēſurantur: ⁊ in hoc magis ſeipſos amant. qꝛ ſibiipſis acquirūt magis. ſ. boꝰ honeſtū (Et circa honores) ⁊ eodem mō ſe habet virtuoſus circa honores ⁊ dignitātes ⁊ principatus ꝙ oīa hec derelinquet ꝑ amico. qꝛ hoc eſt boꝰ virtutis ⁊ laudabile: ⁊ ſic per hoc procurat ſibiipſi magis boꝰ. ⁊ maxime diligit ſeipꝫ (Contingit aūt) ⁊ non ſoꝰ pro amico derelinquet virtuoſus bona exteriora ⁊ honores: ſed ēt actiones virtuoſas concedet amico. ita ꝙ magis vult qꝫ ꝙ fiant per amicū ꝙ̄ per ipm̄met: ut per hoc amicus proficiat ⁊ laudet̄ ⁊ hoc etiā accipit ſibi illud qđ eſt melius. melius. n. ⁊ magis virtuoſū eſt ꝙ ipſe ſit amico ſuo cā talia faciendi ꝙ̄ ſi ipſemet faceret: cū ſibi remaneat oportunitas alias talia vel maiora faciendi. ⁊ ſic quātū ad oīa laudabilia virtuoſuſ plus tribuit ſibi de bono: ⁊ ſic maxime ſeipſuꝫ amat: ⁊ ſic pꝫ ꝙ oꝫ virtuoſum eē philencum. i. amatorē ſui ut dc̄m eſt. non aūt ſicut multi homines qui ſi ſunt virtuoſi amāt ſeipſos.

Capitulū ſecūdū tractatus ſecūdi in quo mouetur ⁊ ſoluit̄ hec queſtio ex parte amātis reſpectu alterius

Utrum homo felix indiget amicis. que ſoluit̄ ꝙ ſtudioſis amicis indiget felix qđ oſtenditur tam ꝑ rōes phyſicas ꝙ̄ morales. primo tamen arguitur. ꝙ non indiget amicis tū quia eſt ſibi ipſi ꝑ ſe ſufficiens abundantiam habens omnium bonorum. tū quia deus prouidet ſibi oīa mediante demone. Et ꝙ indigeat amicis oſtenditur tū ꝓꝑ h̄. quia amicus eſt maximū exteriorū bonorū. quo incōueniens eſt felicē carere tum quia oportet felicem benefacere qđ magiſ et melius ſit amicis ꝙ̄ alijs: tum quia tam fortunati ꝙ̄ infortunati indigent amicis. tū ꝓꝑ h̄ ꝙ nō cōtingit felicē viuere ſolitariū. ꝓꝑ hoc ꝙ hō eſt aīal polliticū ⁊ natū cū alijs conuiuere qđ melius ſit cum amicis.

Dubitatur āt circa felicē: ſi indigebit amicis vel nō. nihil enī aiunt opus eē amicis btīs ⁊ per ſe ſufficientibus. exiſtunt. n. bona per ſe. ſufficientes igit̄ entes nullo indigere. amicū aūt aiunt alteruꝫ ipm̄ entē tribuere que per ſeipm̄ nō pōt. vnde cū demonſtrans non bene det: opus eſt amici. aſſilatur aūt inconuenienti. h̄ oīa attribuētes bona felici amicos nō aſſignare: qđ videt̄ exterius bonoꝝ. ⁊ maximū eē. Sicqꝫ amici magis ē benefacere ꝙ̄ pati ⁊ eſt boni ⁊ virtutis bn̄facere. melius aūt benefacere amicis ꝙ̄ extraneis bene paſſis indigebit ſtudioſus. ꝓꝑ qđ rurſus ⁊ querit̄ vtrū in bonis fortunis magis bonum opꝰ eſt amicis: vel infortunijs ut infortunatis bn̄facturis indigentes ⁊ benefortunatis quibꝰ benefaciēt. Inconueniens aūt forte hoc ⁊ ſolitariū facere beatū. Nullus. n. eligeret vtiqꝫ ſꝫ ſeipſum oīa habere bona. Politicū enī homo ⁊ conuiuere aptus natus. ⁊ felici itaqꝫ hec exi-

ſtit. Et ꝙ.n.bona vere habet.maꝰ eſt aūt ꝙ cū
amicis ꝛ his qui ſunt epyiches melius ꝙ̄ cum
extraneis ꝛ quibuſcūq; cōmorari.opus eſt er/
go felicis amicis. Quid igitur dicūt primi ꝛ quo
veꝝ dicūt vel quoniā multi amicos exiſtimant
vtiles eē.ꝛ talibus quidē igitur non indigebit
btūs.qꝛ bona exiſtunt ipſi.neq; vtiq; his qui ꝑ
pter delectabile vel in paꝝ.delectabilis enī vi
ta eius vel indiget ſuperducta delectatione.nō
indigens aūt talibus amicis non videtur indi
gere amicis.hoc aūt non eſt forte verū. In prin
cipio enī dictū eſt quoniā felicitas operatio q̄/
dā eſt.operatio enī maniꝰ quoniā fit ꝛ non exi
ſtit queadmodū poſſeſſio quedā. Si autē felix
eſſe eſt inuiuere ꝛ operari.boni autē operatio
ſtudioſa ꝛ delectabilis ſm ſeipſam queadmodꝫ
in principio dictū eſt. Eſt autē ꝛ propriuꝫ dele/
ctabiliū.ſpeculari aūt magis proximos poſſu/
mus ꝙ̄ noſmetipſos ꝛ illoꝝ actiones ꝙ̄ ꝓpri/
as. Studioſoꝝ vtiq; actiones amicoꝝ entium
delectabiles bonis.ambo enī habēt que natu/
ra delectabilia: beatꝰ vtiq; amicis talibus idi
gebit. Siquidē ſpeculari indiget actiones ſtu/
dioſas ꝛ proprias.tales aūt que boni amici en
tis. Exiſtimant aūt oportere delectabiliter vi/
uere felicē. Solitario quidē igitur difficilis vi
ta.non facile enī ſm ſeipſm operari continue cū
alteris aūt ꝛ ad alios facile. Erit igitur opera/
tio magis continua delectabilis exſñs ſ ſeipſā
qđ oꝫ circa beatū eſſe.ſtudioſus enī ſm qđ ſtu/
dioſus his que ſꝫ virtutē actionibus gaudet.
his aūt que a malitia triſtatur.queadmodum
muſicus bonis melodiis delectatur.in prauis
aūt triſtatur. Fiet aūt vtiq; ꝛ aſtoſis quedā vir/
tus ex cōuiuere bōis queadmodꝫ theognis ait

Istud eſt 2ᵘ capiꝰ tractatus ſecūdi.in quo
mouetur ꝛ ſoluit dubitatio ex parte amā/
tis reſpectu alterius: ꝛ eſt hec dubitatio vtruꝫ
felix indiget amicis vel non. Iſtud caꝰ cōtinet
duas partes principales. In prima pertractat
moraliter iſtā dubitationē. In ſa ibi (Natura
lius aūt) pertractat eandē dubitationē natu/
raliter per rōnes magis naturales. prima ps
continet tres particulas. In prima ꝓponit du
bitationē ꝛ arguit ad partē negatiuā proban/
do ꝙ felix non indiget amicis. In ſa ibi (Aſſi/
milatur aūt) arguit ad partē affirmatiuā pro/
bando ꝙ felix indiget amicis. In .3. ibi (Quid
igitur dicunt primi) ſoluit dubitationē predi/
ctā. In prima igitur particula primo proponit
dubitationē.d.ꝙ dubitatur circa felicē. vtruꝫ
indigeat amicis vel non.deinde arguit ad par
tē negatiuaꝫ probando dupliciter ꝙ felix nō
indiget amicis.primo ſic.ille qui eſt ſibiipſi ꝑ
ſe ſufficiens oiuꝫ per ſe bonoꝝ ſufficientiā hñſ
non videtur indigere amicis qđ pꝫ.qꝛ amicus
cū ſit alter ipſe non videtur neceſſarius niſi qꝛ
tribuit ſibi ea que per ſemetipſm habere nō po

teſt: ſed felix eſt ꝑ ſe ſufficiens oiuꝫ per ſe bono/
rū ſufficientiā habens.igitur felix non indiget
amicis.qꝛ non indiget recipere ab alio aliquid
qđ nō poſſit habere a ſeipſo cū ſit ſibi per ſe ſuf
ficiens. (Unde cū demon) 2ᵒ arguit ad idem
per quoddā prouerbiū tale: cū demon bene dꝫ
quid opus eſt amicis. Ad cuius intellectuꝫ eſt
ſciendū ꝙ quidā gentiles ꝛ maxime plonici di
xerunt hunc eē ordinē ꝓuidentie diuine ꝙ res
humane gubernātur per prouidentiā diuinaꝫ
mediantibus demonibꝰ ſicut videtur contin
gere felicibus ꝛ dicebant ꝙ quidā demones ſūt
boni ꝛ quidā mali.eſt igitur ſnīa prouerbij. ꝙ
oī per diuinā prouidentiā proueniūt bona hōi
mediantibus demonibus ſicut videtur contin
gere felicibus: non indiget hō felix auxilio hu
mano nec auxilio amicoꝝ. (Aſſimilatur autē
incontinenti) hec eſt ſa particula. in qua argu
it ad partē affirmatiuaꝫ probando ꝙ felix in/
diget amicis: ꝛ hoc arguit quatruplr̄.primo ſic
Felix dicitur habere oia bōa exteriora: ſꝫ ami
cus eſt maximū exterioꝝ bonoꝝ. igitur incon
ueniens eſt felicē carere amicis. (Si quidem
amici) 2ᵒ arguit ſic.magis pertinet ad amicuꝫ
benefacere ꝙ̄ bene pati: ut dictū eſt ſuperiꝰ.nā
propriū eſt virtutis bñfacere ꝛ felicitas conſi/
ſtit in operatione virtutis: ut pꝫ ex primo hꝰ.
ideo neceſſe eſt felicē eē virtuoſum. ꝛ per ꝯñs
ꝙ bñfaciat: ſed melius eſt ꝙ homo benefaciat
amicis ꝙ̄ extrāeis ceteris paribus.qꝛ delecta
bilius ꝛ promptiꝰ homo bñfacit amicis ꝙ̄ ex/
traneis.igitur felix cū ſit v̄tuoſus indiget ami
cis quibus delectabiliter bñfaciat (propter qđ
ꝛ queritur) 3ᵒ arguitur ſic.tā fortunati ꝙ̄ infor
tunati indigent amicis.qꝛ ut dictū eſt in.8.hꝰ.
in oī fortuna ſunt amici neceſſarij.ꝛ iō dubita
tur. vtꝝ hō magis indigeat amicis in bōis for
tunis ꝙ̄ in infortunijs.infortunati enī idigēt
amicis qui eis bñfaciant. ꝛ bñfortunatus indi
get amicis quibus ipſe bñfaciat. Iſtā dubita/
tionē ſoluet poſtea phus in iſto 9ᵒ. Si igitur in
oī fortuna homo indiget amicis.ſequitur ꝙ fe
lix indiget amicis. (Inconueniēs autē) q̄rto
arguitur ad idē. per hoc ꝙ conueniēs eſt ꝙ be
atus ſeu felix ſit ſolitarius. nullus.n. eligeret
ut ſemper viueret ſ ſeipſum.i.ſolitarie ꝛ ſi oia
alia bona haberet.nā homo naturaliter ē aial
polliticū.ꝛ aptus natus conuiuere cū alijs.igi
tur cū felix habeat ea que ſunt naturaliter bo
na homini oportet ꝙ habeat cū quibus conui
nat.ꝛ melius eſt conuiuere cū amicis virtuoſ
ꝙ̄ cū extraneis ꝛ quibuſcūq;.ꝛ per ꝯñs felix i/
diget amicis propter conuiuere qđ melius ꝛ d/
lectabilius fit cū amicis (Quid igitur dicunt
primi) hec eſt tertia particula. in qua ſoluitur
predicta dubitatio. ꝛ primo proponit intentio/
nē.d.ꝙ cū quidā ponebant ꝙ felix non idiget
amicis: ꝛ alij ꝙ indiget amicis.oportet videre

qđ veritatiſ.primi dicunt ꝛ quid alij dicunt de
vero qui dicunt felicem indigere amiciſ.mul/
ti enī populares eſtimāt illos ſolos eē eis ami/
cos qui ſunt eius vtiles ꝛ delectabiles.ꝛ iō di/
cunt ꝙ felix non indiget amicis qui ñ indiget
amicis delectabilibus aut vtilibꝰ.intēdit phs
igitur h̄ ꝓbare iſtas duas cōcluſiones ꝙ felix
non indiget amicis propter vtile aut delectabi
le.ꝛ ꝙ felix indiget amicis propter bonū virtu
tis. Primo igitur probat ꝙ felix non indiget
amicis vtilibus aut delectabilibus.ꝛ hec ē ꝯᵒ
3o.que probatur ſic.ille qui eſt per ſe ſufficiēs
habens ſuperabundantiā exterioꝝ bonoꝝ.ſ.
bonoꝝ vtiliū ꝛ vitā ſm ſe delectabilē.nec indi/
get amicis vtilibus nec amicis delectabilibus
ſed felix eſt per ſe ſufficiens habens ſuperabū/
dantiā bonoꝝ vtiliū ꝛ vitā ſm ſe delectabilem
igitur ꝛc̄.maior pꝫ de ſe.ꝛ minor patet quantū
ad primā eius partē: quoniā bona exteriora q̄
felix habet ſufficiunt ſibi: nec indiget alijs bo/
nis exterioribus.ut pꝫ ex primo ꝛ.7ᵒ. huius et
alia pars minoris patet ex primo huius. nam
vita felicis eſt ſm ſeipſam delectabilis. ꝛ ideo
non multum indiget ſuperindicta delectatōe
hoc eſt delectatōne ab extrinſeco inducta.ſ.ab
amicis. Et eſt ſciendū ꝙ phs dicit h̄ ꝙ felix ñ
indiget his.i.amicis propter delectabile vel in
paꝝ ꝛ dicit in paꝝ: qꝛ felix qñꝫ indiget ludis i
conuerſatione humana ad quietē ꝛ recreatiōꝫ
ſicut dicetur in.14.huius. (Hec autē forte)
ſa ꝯᵒ quā h̄ intendit eſt ꝙ felix indiget amicis
ſtudioſis.i.virtuoſis.ꝛ hec eſt concluſio.3i.pri
mo tamen proponit ꝙ hoc forte non eſt omnio
verū ꝙ felix non indiget amicis. ꝯᵒ quā phus
hic intendit probatur tripliciter per tres rōes
morales.primo ſic. Felicitas eſt operatio ſtudi
oſa ꝛ magis poteſt homo ſpeculari operatiōes
alioꝝ ꝙ̄ operationes proprias.iō indiget ami/
cis virtuoſis in quoꝝ actionibus magis poteſt
videre actiones proprias ꝛ delectari in illis. h̄
ratio fundatur ſuper.4.prepoſitionibus.quaſ
phs ponit in lr̄a ꝛ.5.quā ſupponit.prima eſt ꝙ
felicitas eſt quedā operatio.ꝛ hoc patet ex pri/
mo huius.ꝛ etiā patebit ex.1o.ſa propoſitio eſt
ꝙ operatio fit ꝛ non exiſtit.i.operatio conſiſtit
in fieri.qꝛ eſt continue in fieri. ꝛ non exiſtit ſic
res permanens abſq; ꝯtinuo fieri.ſicut paſſio
de genere qualitatis exiſtit.qñ habet eē abſq;
continua fcōne.tertia propoſitio eſt ꝙ opera/
tio ſtudioſa.i.virtuoſa eſt delectabilis ꝛ eſt ꝓ/
priū delectabile virtuoſi.quarta propoſitio eſt
ꝙ nos poſſumus magi ſpeculari proximos ꝙ̄
noſmetipſos ꝛ operationes illoruꝫ ꝙ̄ noſtras.
quintā propoſitionē ſupponit que eſt ꝙ nō poſ
ſumus delectari niſi in eo ꝙ nos cognoſcimuſ
Et ex his infert concluſionē que ſequitur ſic:
felicitas eſt operatio ſtudioſa ꝛ operatio conti
nue eſt in fieri. ꝛ ideo felix continue eſt in ope/

rari delectabiliter opera virtuoſā ꝛ nōn dele/
ctatur niſi in cognito ꝛ operatōnes amici vir/
tuoſi ꝛ proximoꝝ magis ſunt cognite a felice
ꝙ̄ operationes proprie.ꝛ ideo felix magis dele
ctatur in operationibus virtuoſis alioꝝ.i.ami
coꝝ ꝙ̄ in operationibus proprijs. ꝛ propter h̄
indiget felix amicis virtuoſis in quoꝝ opera/
tionibus delectet̄.ꝛ per quoꝝ operationes po/
terit proprias operationes cognoſcere: ꝛ in eiſ/
dē delectari: ꝛ ſic bonis hoībꝰ delectabiles ſūt
actiones bonoꝝ ꝛ amicoꝝ in quibus inueniū/
tur ambo que ſunt delectabilia ſm naturā. ſ:
bonū ꝛ etiā amatū. Hic ſunt duo notanda.
primo circa hoc qđ dicit phſ ꝙ operatio fit ꝛ ñ
exiſtit ꝙ aliquis dicitur fieri vel conſiſtere in
fieri dupliciter.aut qꝛ fit partibilr̄ ita ꝙ vna
pars fit continue ante aliam. aut quia indiget
aliquo conſeruante qᵒ amoto aut ceſſante a cō
tinuando illud qđ ſic dicitur fieri corrūpitur.

Adhuc autē fieri partibiliter: contingit du
pliciter. vno modo ꝙ ſemper prior pars corrū
patur in fcōne poſterioris: ꝛ ſic fiunt res ſucceſ
ſiue ut tēpus ꝛ motus.qꝛ quādo pars poſteri/
or fit tunc corrūpitur pars prior.ut pꝫ de die ꝛ
agone. Alio modo fit aliquid partibiliter.quā/
do vna pars fit ante aliā.ꝛ tunc pars prius fcā
manet cū parte poſteriuſ facta.ut pꝫ de domo
cuius vna pars fit ante aliā ꝛ pars prius facta
remanet cū parte poſteriori: ut fundamentum
cū tecto ꝛ talis res eſt res permanens. qꝛ ſibi
non repugnat ꝙ oēs eius partes ſint ſimul.di
co igitur ꝙ operatio interior virtutis non fit ſi
cut res ſucceſſiua ut motus vel tēpus.qꝛ ope/
ratio interior virtutis eſt tota ſimul ſicut dele
ctatio ſequens operationē.ut patebit ex. 1o.hꝰ
ſed operatio virtutis dicitur fieri qꝛ continue
eget cōſeruante.ſ.ipſo operante opera virtutiſ
ſicut imago que apparet i ſpeculo dicitur fieri
continue.qꝛ cōtinue indiget ꝯſeruante. ſ.illo
cuius eſt imago pñte ipſi ſpeculo. ꝛ ſic lumen
dicitur continue fieri in medio. vnde beatus
auguſ.dicit ꝙ lumē non eſt factū in medio: ſed
continue fit in medio. vnde per hoc ꝙ dicit ꝙ
operatio fit non intendit ꝙ operatio virtutis
eſt res ſucceſſiua: ſed dicitur continue fieri. qꝛ
continue indiget operante conſeruante ipſam
in eſſe 2ᵒ eſt notanꝰ circa hoc qđ dicit h̄ phs
ꝙ poſſumus magis ſpeculari proximoſ ꝙ̄ noſ/
metipſos ꝛ illoꝝ actiones ꝙ̄ proprias ꝙ phus
dicit hoc qꝛ vniuſcuiuſq; iudiciū magiſ deficit
i proprijs ꝑꝑ priuatā affectionē quā vnuſq;ſq;
hꝫ ad ſeipſum. ꝛ iō non habet ita bonū iudiciū
de factis proprijs ſicut de factis alienis. (Exi
ſtimant aūt oportere) 2ᵒ probatur eadē ꝯᵒ ſic.
cōiter eſtimatur ꝙ oꝫ felicē delectabiliter vi/
uere.delectatio.n.eſt vnū requiſitū ad felicita
tē ut dictū eſt in ꝑ huius: ſed ille qui ſolitariꝰ
viuit patitur vitā difficilē.non.n.poteſt ſolita/

ꝟius ita cõtinue operari per ſeipſꝫ ſicut cũ alijs poteſt. ⁊ ſic interrũpitur delectatio viuentis ſolitarie ꝑ interruptionẽ operationis quã dele ctatio ſequitur. vnde oꝫ felicẽ delectabilr̃ con tinue viuere. qđ eſt ſm̃ virtutẽ operari qđ face re ſolitario eſt difficile cũ amico aut facile. iđo felix indiget amicis ut delectabiliter viuat cũ illis. oĩs eñi virtuoſus gaudet in operationibꝰ virtuoſis ſiue a ſe ſiue ab alio fiant: ⁊ triſtatur in contrarijs: ſicut muſicus delectaẗ in bonis melodijs ⁊ offenditur ⁊ triſtaẗ de malis. qꝛ igr̃ magis continue põt felix operari cũ amicis ꝙ̃ ſolitarius magis continue delectabiliter ope ratur viuẽdo cũ amicis ꝙ̃ ſolitarius. ⁊ ita ma gis feliciter viuit cũ amicis: ⁊ ſic indiget ami cis. (Fiet aũt vtiqꝫ) 3ᵒ. ꝓbatur ꝯ̄ ſic: felix in diget exercitatione in operibus virtutũ: ſed ex conuiuere cũ amico fit exercitatio in operibus virtutũ. igitur ⁊c̃. vnde ex conuiuere cuꝫ ami co fit baſteſis ſeu babeſis. i. exercitatio virtutis

Naturalius autẽ inten

dentibus videtur ſtudioſus amicus ſtudioſo natura eligibilis eẽ. Natura. n. bonũ dictũ eſt. qm̃ ſtudioſe bonũ ⁊ delectabile eſt ſm̃ ſeipſum viuere aũt determinant aĩalibus potẽtia ſen ſus. hoĩbus autẽ ſenſus ⁊ intellectus. Poten tia autẽ ad operationẽ reducitur. ꝑcipale ãt in operatione. videtur autẽ viuere eſſe princi paliter ſentire vel intelligere. viuere autẽ eoꝝ que ſm̃ ſeipſum bonoꝝ ⁊ delectabiliũ. determi natum autẽ. determinant enim eius que bone na ture. Natura autẽ bonũ ⁊ epyichei bonum. ꝑꝑ qđ videbitur oĩbus delectabile eẽ. Non oportꝫ autẽ accipere malã vitã ⁊ corruptã neqꝫ in tri ſtitijs. determinata. n. talis queadmoduꝫ exi ſtentia ipſi. in habitis aũt de triſtitia erit mani feſtius. Si autẽ ipſum viuere bonũ ⁊ delectabi le. videtur aũt ⁊ ex eo qđ eſt oẽs appetere ipm̃. ⁊ maxime ⁊ epyiches ⁊ beatos. his eñi vita eli gibilior ⁊ hoꝝ beatiſſima vita. videns autẽ qꝛ videt ſentit ⁊ audiens quoniã audit ⁊ vadens quoniã vadit: ⁊ in alijs ſimilr̃ eſt aliquid ſenti ens: quoniã operamur. Sentimus vtiqꝫ quoni am ſentimus ⁊ intelligimus qm̃ intelligimus. Hoc aũt quoniã ſentimus vel itelligimus. qm̃ ſumus. eſſe eñi erat ſentire vel intelligere. Sẽ tire aũt quoniã viuit delectabiliũ ſm̃ ſeipſuꝫ. natura eñi bonũ vita. bonũ aũt exñs in ſeipſo ſentire delectabile ⁊ eligibile aũt ⁊ viuere ⁊ ma xime bonis. quoniã eẽ bonũ eſt ipſis ⁊ delecta bile. ſimul ſentientes eñi ꝙ ſm̃ ſeipſum bonuꝫ delectantur. Vir autẽ ad ſeipſum habet ſtudi oſus ⁊ ad amicum. Alter enim ipſe amicus ẽ. queadmodũ igitur ſeipſum eẽ eligibile eſt vni cuiqꝫ ſic ⁊ amicũ vel proxime. eſſe aũt eligibile erat propter ſentire ipſum bonũ entẽ. talis aũt ſenſus delectabilis ſm̃ ſeipſum. Conſentire igi tur oportet ⁊ amicũ. quoniã eſt. hoc autẽ vtiqꝫ

fiet in conuiuere ⁊ cõicare ſermonibus ⁊ men te. Sic eñi vtiqꝫ videbitur conuiuere in homi nibus dici. ⁊ non queadmodum in pecoribus ĩ eodẽ paſtu. Si itaqꝫ beato eſſe eligibile eſt ſm̃ ſeipſum bonũ natura ens ⁊ delectabile. proxiꝰ autẽ ⁊ amici eſt: ⁊ amicus eligibiliũ erit. Quod autẽ ⁊ ipſi eligibile. hoc oportet exiſtere ipſi vi ſic indigens erit. Opus ergo erit felicitati ami cis ſtudioſis.

Hec eſt ſ̃a pars principalis huius capituli in qua pħs pertractat magis naturalr̃ iſtam dubitationẽ. vtrũ felix indigeat amicis. ⁊ continet tres particulas. In prima oſtendit ꝙ eẽ ⁊ viuere ẽ bonũ ⁊ delectabile virtuoſo. In ſecunda ibi (videns autẽ qꝛ videt) declarat ꝙ ſcire ſe ſentire ⁊ ſcire ſe intelligere eſt bonum et delectabile felici ⁊ virtuoſo. In tertia particula ibi (vt autẽ ad ſeipſum) oſtendit ꝙ bonũ ⁊ de lectabile eſt virtuoſo ſcire ſuũ amicum eſſe ⁊ vi uere ⁊ ex hoc infert concluſionẽ principaleꝫ. ſ. ꝙ amici ſũt neceſſarij felici. In prima particu la primo proponit intentionẽ ſm̃ quã intendit probare. d. ꝙ ſi aliquis velit conſiliare per rati onẽ magis naturalem manifeſte apparebit ꝙ virtuoſo ⁊ felici amicꝰ virtuoſus naturaliter eſt eligibilis. propoſita intentione probat ꝙ eẽ ⁊ viuere eſt bonum ⁊ delectabile virtuoſo ſm̃ ſeipm̃: ⁊ hec eſt ꝯ̄ 32. que ꝓbatur ſic. oẽ qđ ẽ bo nũ naturalr̃ eſt virtuoſo ſm̃ ſeipm̃ bonũ ⁊ dele ctabile. ut pꝫ ex. 7. hꝰ: ſed eẽ ⁊ viuere naturalr̃ eſt bonũ ⁊ delectabile. igiẗ eẽ ⁊ viuere eſt bonũ ⁊ delectabile virtuoſo. maior eſt manifeſta. Et circa minorẽ ꝑ narrat in quo conſiſtit viuere. ⁊ dicit ꝙ in oĩbus aĩalibus cõiter determinatur viuere ſm̃ potentiã ſenſus: ſed in hoĩbꝰ deter minaẗ ſm̃ potentiã ſenſus ⁊ intellectus: ſꝫ po tentiã ſenſus ꝙ̃ꝰ ad illud qđ eſt cõe alijs aĩali bus: ſm̃ potẽtiã intellectus ꝙ̃ꝰ ad illud qđ eſt propriũ hoĩ. Sed cũ tã ſenſus ꝙ̃ intellectus di catur ſm̃ potẽtiã ⁊ ſꝫ actũ: videndũ eſt in quo iſtoꝝ conſiſtit viuere. vtꝝ in potentia vel in ac tu. Ad qđ dicit pħus ꝙ qꝛ potentia reduciẗ ad actũ tanqꝫ ad ꝓpriã ꝑfectionẽ illud qđ eſt prin cipale cõſiſtit in operatiõe ita viuere aĩalis vl̃ hoĩs ꝑncipalr̃ ꝯſiſtit in ſentire vel intelligere. dormiẽs. n. ñ ſentit nec intelligit actu. ⁊ iđ non ꝑfecte viuit: ſed hꝫ dīdiuꝫ vite: ut dc̃m eſt in ꝑ hꝰ. viſo. ſ. ꝙ viuere ꝯſiſtit principalr̃ in ſentire ⁊ intelligere oñdit ꝙ viuere eſt naturalr̃ boꝰ ⁊ delectabile. qꝛ viuere eſt quoddã determinatum. determinatur. n. viuere ad naturã viuẽtis. ⁊ illud qđ ẽ determinatũ ꝑtinet ad naturã boni ſicut ĩdeter minatũ ꝑtinet ad naturã ꝑfecti ⁊ mali. qꝛ deter minatũ ẽ determinatũ ꝑ forꝫ ⁊ ĩdeterminatũ hꝫ mate riã exñtẽ ſub ꝑuatiõe ⁊ hñs forꝫ ẽ boꝰ ⁊ ꝑfcm̃ inqꝫꝰ hꝰ ⁊ exñs ſub ꝑuatiõe hꝫ rõem materie ⁊ imperfecti. ⁊ ideo viuere. qꝛ eſt quoddã deter minatum eſt naturaliter bonum. ⁊ per ꝯñs eſt virtuoſo boꝰ cum virtuoſus ſit ut menſura in

ſpẽ humana. ꝙ ẽt viuere ſit naturalr̃ bonũ pꝫ ex hoc ꝙ viuere eſt oĩbus delectabile ⁊ tale eſt naturalr̃ bonuꝫ. ⁊ ſic pꝫ minor ꝑncipalis rõis. (Non oꝫ aũt accipere) remouet dubiũ. quia di ctũ eſt ꝙ viuere eſt naturalr̃ bonuꝫ ⁊ eligibile poſſet aliquis dubitare: qꝛ viuere male ⁊ vita vicioſa ⁊ in triſticijs nõ videẗ eſſe bonum. ⁊ ita non videẗ vlr̃ verum ꝙ viuere eſt bonuꝫ. Illud dubiũ remoueẗ ſic. qꝛ vita perfecta ⁊ determinata vlr̃ eſt bonum. ſed vita mala ⁊ vita in triſticijs non eſt determinata. qꝛ deficit ſibi ꝑfectio: ad quã eſt impoſita. ⁊ ꝓpter eius ꝑuationem triſtatur vñ vita in triſticia eſt iꝑfecta ⁊ indeterminata ſi cut ⁊ ea que circa ipſam cõſiſtunt ſunt imperfe cta ⁊ indeterminata: vt qꝛ triſticia ⁊ malicia ſũt iꝑfecta ⁊ indeterminata: iđ vita triſtis ⁊ ma la eſt indeterminata ⁊ iꝑfecta. ſicut ſi egritu do ſit indeterminata corpꝰ egruꝫ eſt indetermina tũ. ⁊ iſte ſermo erit magis manifeſtꝰ in habitis de triſticia. hoc eſt in ꝯñtibus. vbi ageẗ de triſti tia. (Si autem ipm̃ viuere) ex predictis ifert cõcluſioneꝫ quã in hac ꝑticula oſtendere intẽ debat. d. ꝙ ſi ipſum viuere ſit bonum ⁊ delecta bile qđ patet. ex eo ꝙ omnes appetunt viuere. ſequiẗ ꝙ eſſe ⁊ viuere erit delectabile virtuoſo ſm̃ ſe. qꝛ vita virtuoſoꝝ eſt ꝑfectiſſima ⁊ beatiſ ſima. ⁊ iđ eſt delectabiliſſima ⁊ maxime eligen da (Videns aũt quia videt) hec eſt ſcđa ꝑticula hꝰ ſe ꝑtis in q̃ declaꝛt ꝙ nõ ſolũ viuere eſt boꝰ et delcãbile: ſꝫ ẽt ꝙ ſentire ſe ſentire ⁊ itelligere ſe itelligere ẽ bonuꝫ ⁊ delectabl'e virtuoſo. ⁊ hec ẽ cõcluſio. 33. que ꝓbaẗ ſic. Sentire ſe et in viue re ⁊ intelligere ſe eſſe ⁊ viuere eſt bonũ ⁊ delca bile: ſꝫ ſentire ſe ſentire ẽ ſentire ſe eẽ ⁊ viuere ⁊ itelligere ſe intelligere eſt intelligere ſe eſſe ⁊ vi uere. igitur ſentire ſe ſentire ⁊ itelligere ſe intel ligere eſt bonum ⁊ delectabile. Maior patet. Nã eſſe ⁊ viuere eſt naturalr̃ bonũ ⁊ delectabi le. vt ꝓbatuꝫ eſt. ſꝫ bonum ⁊ delectabile eſt ſen tire ⁊ intelligere illud eſſe in ſeipſo: qđ eſt ſm̃ ſe bonum ⁊ delectabile: ſꝫ ſentire ſe eẽ ⁊ viuere et intelligere ſe eſſe ⁊ viuere eſt ſentire ⁊ itelligere eẽ ⁊ viuere eẽ in ſeipſo. igitur ſentire ſe eſſe ⁊ vi uere ⁊ intelligere ſe eſſe ⁊ viuere ẽ bonũ ⁊ dele ctabile. ⁊ ſic pꝫ maior. ⁊ minor apparet: qꝛ ſenti re ⁊ intelligere eſt eſſe ⁊ viuere. vt pꝫ ex ꝑdcis. ſentire eniꝫ eſt eſſe ⁊ viuere ſentientis. ⁊ intelli gere eſt eſſe ⁊ viuere intelligentis. ⁊ ex his patꝫ cum viuere ſit bonũ ⁊ eligibile ⁊ maxime bonis ꝙ ꝑcipere ſe ſentire ⁊ intelligere eſt eis delecta bile. qꝛ in hoc qđ eſt ſentire ſe ſentire. ⁊ intellige re ſe intelligere intelligit ſe eſſe ⁊ viuere. In telligendũ ꝙ pħus videẗ innuere in textu. ꝙ videns ſentit ſe videre. ⁊ audiens ſentit ſe au dire. ⁊ per hoc intẽdit oſtẽdere ꝙ hõ poteſt ſen tire ſe videre ⁊ audire ⁊c̃. ⁊ per ꝯñs eſſe ⁊ viuere dicit. n. ſic. videns aũt qꝛ videt. ſentit. ⁊ audiẽs hm̃ audit. ⁊ vadens qm̃ vadit. ⁊ in alijs. Silr̃

eñ aliquid ſentiens: qm̃ operamur ⁊c̃. qđ intel ligo ſic: ꝙ ſentiens aliquid ꝑfecte ſentit ſe ſenti re illud: non tñ eadem ſenſatione. ſenſus. n. par ticularis ſentit obiectũ extra. ſꝫ nõ ſentit actũ ſuum proprium. viſus enim non videt actum ſuum ꝓprium. ſ. ſuum videre. quia videre eſt ĩ viſu vel organo. quoniam ſenſibile poſitum ſu pra ſenſuꝫ non ſentitur. ſꝫ homo per ſenſũ cõeꝫ ꝑcipit oꝑationem ſenſuũ particulariũ. ⁊ hoc in tendit pħs ꝑ hoc quod dicit ꝙ in iſtis oꝑationi bꝰ ſenſuũ particulariũ eſt aliqđ ſentiens. quo niã operamur. ſ. ſenſus cõis. quo ſentimꝰ opera tiones ſenſuũ ꝑticularium. (Vt aũt ad ſeipſꝫ) hec eſt tertia ꝑticula ſcđe partis ꝑncipalis. in q̃ oſtenſo quid eſt eligibile virtuoſo reſpectu ſui ipſius. oſtendit quid eſt eligibile virtuoſo ⁊ feli ci reſpectu amici. ⁊ oſtẽdit in hac ꝑticula duas ꝯcluſiones. ſ. 34. ⁊. 35. ꝑma eſt ꝙ eligibl'e ⁊ dele ctabile eſt virtuoſo ⁊ felici ſentire ſuũ amicum eſſe ⁊ viuere. ⁊ docet ꝑ quid põt ſcire amicũ ſu uꝫ eſſe ⁊ viuere. hec ꝯcluſio q̃ eſt. 34. ꝓbaẗ ſic. Vnicuiqꝫ virtuoſo ⁊ felici ẽ delectabile ſe ſen tire eẽ ⁊ viuere. ſed amicus eſt alter ipſe. ſic igr̃ ſe oꝫ felix habere ad amicũ ſicut ad ſeipm̃. niſi ꝙ ꝓpinquior eſt ſibiipſi ꝙ̃ amico ſuo. cuꝫ igitur delectabile ⁊ eligibile ſit felici ſentire ſeipſum ⁊ viuere: ita delectabile ⁊ eligibile erit felici et virtuoſo ſentire ſuũ amicũ eſſe ⁊ viuere. Qua liter autẽ ⁊ per quid ꝯtingit virtuoſum ſentire ſuum amicum eſſe ⁊ viuere. docet pħus dicẽs ꝙ hoc fiet per conuiuere cuꝫ amico ſermonibꝰ ⁊ mente. hoc eſt ſm̃ cõicationem ſermonuꝫ ⁊ cõ ſiderationem mentis. hec eſt enim ꝓpria cõmu nicatio hominum. ſ. cõmunicare ad inuiceꝫ in ſermonibus cõmunicando ad inuicem ſecreta cordium. non enim dicunẗ homines cõuiuere ad inuicem ſicut pecora. ex hoc. ſ. ꝙ ſimul paſ cuntur. Ex omnibus premiſſis concludit ꝙ ſi bonum ⁊ eligibile ſit virtuoſo ſuuꝫ eſſe: quod ẽ ei naturaliter bonũ eſſe ⁊ viuere amici erit bo num ⁊ delectabile virtuoſo. ⁊ felici. qꝛ viuere amici q̃tum ad effectum ꝓpinquuꝫ eſt vite ꝓ prie: ⁊ ita ẽ amicus eligibilis virtuoſo ⁊ felici. (Qđ autem eſt ipſi eligibile) ſ̃a ꝯcluſio quã hic concludit que eſt. 35. huiꝰ libri eſt iſta. ꝙ amici ſunt felici neceſſarij. ⁊ concluſio probatur ſic: Quodcunqꝫ eſt eligibile felici eſt neceſſarium felici. alr̃ felix. manens felix remaneret in indi gẽtia: qđ ẽ ꝯ rõeꝫ felicitatis q̃ requirit ſufficien tiam. ſꝫ amici ſunt eligibiles felici. igitur ſunt ei neceſſarij. ⁊ ſic patet per rationes naturales ꝙ felix indiget amicis virtuoſis. ⁊ hec ẽ inten tio ꝑncipalis huiꝰ capli.

Tractatus tertius de

dubitationibus circa amicitias contin gentibus ex parte amatoꝝ continẽs tria capla. Caꝰ ꝑꝰ ẽ de nũero amatoꝝ ſeu amicoꝝ eaꝰ 4ᵒ lib.

(Utrum autem in bonis fortunis)eſt de neceſ-
tate amicoꝝ.cap^9 3^9 ibi(Utrū autem queād-
modū)eſt de cōuictu amicoꝝ.Cap^9 pmum eſt
de multitudine amicoꝝ in quo oſtendit ꝙ nō
eſt opus multum m̄ltis amicis in aliquo gene
re amicitie.qꝛ in amicitia ppter vtile nō eſt op^9
multis ppter non ſufficere multis reminiſtra-
re.⁊ ppter hoc ꝙ multi ſunt ipeditiui ab bn̄ vi
uere.neqꝫ in ea amicitia que ē ppter delectabi
le.qꝛ multitudo facit indelectabile ⁊ ad facien
dum delectatōem ſufficiunt pauci.neqꝫ in ami
citia ſtudioſoꝝ.non.n.oportet in hac plures eē
ꝗ ⁊ quib^9 poterit quis cōuiuere:quod non po
teſt fieri cum multis:⁊ ppter alia que in litte-
ra apparebunt.

Trum igitur quam

plurimos amicos faciendus.vel quē-
admodum in pegrinatione prudēter dictū eſt
videt̄.hoc nꝫ multum pegrinus neqꝫ nō pegri-
nus nocet ⁊ in amicitia ꝯgruet.neqꝫ non aicus
eſſe:neqꝫ rurſus multum amicuz ſm̄ ſupabun
dantiā.his quidem igit̄ qui ad oportunitatē.⁊
ois videbit̄ cōgruere quod dictū ē.multis enim
miniſtrare laborioſum.⁊ nō ſufficiens vita ipi
hoc agere.plures vtiqꝫ igit̄ eoꝝ.que ad pprias
vitā diſtractiui ⁊ ipeditiui ad bn̄ viuere.nihil
igit̄ opus ē ipis:ſꝫ ⁊ q ad delectatōnē ſufficiūt
pauci queādmodū in cibo delectamentū.

Iſtud eſt pmum cap^9 tractat^9 tertij.in quo
mouet ⁊ ſoluit̄ hec qō.vtruz homo debeat
ſibi facere plimos amicos vel non.Iſtud cap^9
cōtinet.3.ptes pncipales.In pma pponit que-
ſtionē ⁊ declarat ꝙ in amicitijs propter vtile ⁊
delectabile non eſt opus plimis amicis.in ſcda
ibi(Studioſos autē)oſtendit idē in amicitia p
pter bonuz honeſtuz.ſ.ꝙ i amicitia ſtudioſorū
non ē opus plimis amicis.in.3.pte ibi(Polliti
ce quidē)aut ſm̄ quā amicitiā eſt opus plimis
amicis.In pma igit̄ parte p̄ proponit qōnem.q̄
eſt.vtꝝ expediat hr̄e plimos amicos vel nō.ſꝫ
ſic ſe dꝫ homo habere circa amicitiam.ſic̄ circa
pegrinationeꝫ.de qua prudēter mihi videt̄ eē
dictuz non multū peregrinus neqꝫ nō pegrin^9
nocet.hoc eſt nō diſcurras p diuerſas terras in
utiliter.neqꝫ nūq̄ exeas domum tuaz cā pegri
natōis.neqꝫ quis vocet te nimis pegrinum vel
nunq̄ peregrinum.vtrūqꝫ.n.iſtoꝝ nocet.ſ.mul
tū pegrinari ⁊ nunq̄ pegrinari.eſt igit̄ dubita-
tio.vtruz ſic ꝯgruat circa amicitiaz eſſe.vt hō
nulli debeat amic^9 eſſe.vel multis debeat eſſe
amic^9 ſm̄ ſuperabundantiā (His quidē igit̄)
ppoſita qōne ſoluit eaz q̄tuz ad amicitiā pro-
pter vtile ⁊ delectabile.d.p̄ ꝙ illud qō dictum
eſt in ſupflua multitudine amicoꝝ vitanda vi
det̄ ois conguere his amicitijs que ſūt ad vtili
tatez.⁊ hoc pbat.ſ.ꝙ in amicitiis propter vtile
non ē opus plimis amicis.⁊ hec ē ꝯcluſio.36.q̄

pbatur dupl̄r.pmo ſic.In amicitia ppter vtile
non eſt op^9.nec indiget homo illis quib^9 nō eſt
ſufficiens ad reminiſtrandū ea ad que hō tene
tur in amicitia vtili.ſꝫ hō non eſt ſufficiens ad
reminiſtrādū plimis quibus teneret̄ ſi eēnt ſui
amici ꝑ amicitiā.igit̄ in amicitia ppter vtile nō
eſt opus plimis amicis.de hac rōne ponit vir-
tutē minoris.d.ꝙ ſi aliquis habet multos tales
amicos a quib^9 recipit obſequia:oꝫ ꝙ ecōuer-
ſo obſequat̄ multis.⁊ hoc eſt valde laborioſuz:
ita ꝙ ad hoc non ſufficit tp̄us vite.his qui hoc
volūt agere. (Plures vtiqꝫ)2° pbatur ſic.In
amicitia vtili homo nō indigeret illis qui impe
dirēt ipm a bn̄ viuendo:ſꝫ magna m̄ltitudo ai-
coꝝ ꝑ amicitiā vtilē.ipediret hoiem a bene vi-
uendo.g̃ ⁊c̄.hui^9 rōnis ponit̄ minor in l̄ra.Si
eniꝫ ſunt plures amici q̄ ſunt neceſſarij ad pro
priaꝫ vitam nimis diſtrahent hoiem ⁊ impedi-
ent ipm a bona vita que cōſiſtit in operatiōe v-
tutis:qꝛ dum ſuperflue intendit negocijs alio-
ruz.ꝯñs eſt ꝙ non poſſet gerere debitaz curam
de ſeipſo.⁊ ſic pꝫ minor(Sꝫ qui ad delectatōꝫ)
ꝙ in amicitia ppter delectatōeꝫ nō eſt op^9 pli-
mis amicis:pbat̄ ⁊ hec ꝯcluſio.37.que pbatur
ſic.vbi pauci amici ſufficiunt non eſt op^9 mul-
tis:ſꝫ in amicitia ppter delectatōeꝫ pauci ami
ci ſufficiunt.g̃ ⁊c̄.de iſta rōe ponit̄ in l̄ra minor
dicit eni ꝙ ad delectatōꝫ ſufficiunt pauci ami-
ci.delectatio eni exterior que per tales amicos
exhibet̄ in hac vita aſſiſatur ꝯdimēto ſalis:qō
ponit̄ in cibo ad delectādū:⁊ ſic̄ paruū ꝯdimē-
tū i cibo ſufficit ad delectanduꝫ:ita pauci ami
ci ſufficiunt homini ad delectatōeꝫ.vt in eis p
tp̄s aliquod recreetur.

Studioſos autez vtrū

plures ſm̄ numeꝝ vel ē quedā menſura ⁊ ami
cabilis multitudinis queādmoduꝫ ciuitatis.
neqꝫ ex decez hoibus fit vtiqꝫ ciuitas:⁊ neqꝫ ex
decē miliaribus adhuc ciuitas eſt.q̄tuz autē
non ē forte vnū aliquid:ſꝫ oē intermediū quo-
rūdaꝫ determinatū.⁊ amicoꝝ qdeꝫ eſt quedaꝫ
multitudo determiatoꝝ.⁊ forte qm̄ plures cū
quib^9 vtiqꝫ poterit qs ꝯuiuere ⁊ diſtribuere ſe
ipꝫ:nō imanifeſtū.Adhuc aūt ⁊ illos oꝫ aicos
ad inuiceꝫ eſſe ſi debent oēs ad inuiceꝫ ꝯmora
ri.hoc aūt operoſuꝫ in multis exiſtere.difficile
fit ⁊ cōgaudere ⁊ cōdolere familiariter multi.
veriſimile.n.ꝯcidere ſimul.huic quidē delecta-
ri.huic aūt ꝯtriſtari.Forte igit̄ bn̄ hꝫ nō quere
re vt multū amiciſſimum eſſe.ſꝫ tot quot in cō
uiuere ſufficiētes.Neqꝫ eniꝫ contingere videbi
tur vtiqꝫ m̄ltis eſſe amicuꝫ valde.ppter quod
neqꝫ amare plures.ſuperabundantia eni que-
dam eſſe vult amicitie.hoc aūt ad vnū:ad val
de vtiqꝫ ad paucos.Sic aūt videt̄ hr̄e in reb^9.
Nō ſūt.n.m̄lti amici ſm̄ ethayricā amicitiam
hymniꝫare aūt in duobus dr̄is.Poliphili aūt

⁊ oibus familiariter potētes nulli vident̄ ami
ci.tn̄ pollitice quos ⁊ placidos.

Hec eſt ſcda ps pncipal̄ h^9 capl̄i.in qua ſol
uit dubitatōeꝫ q̄tū ad amicitiā que ē p
pter bonū virtutis.⁊ cōtinet.3.particulas.In
pma pticula reſumit qōnem.in ſa ibi(Et ami-
coꝝ)ſoluit qōneꝫ oſtendēs ppoſitū p ratōnes
in tertia particl̄a ibi(Sic autem videt̄ hr̄e)oſñ
dit ppoſitū p experiētiā.in pma igit̄ ptic̄la re-
ſumit qōneꝫ circa amicitiā honeſti.d.eſſe cōſi-
derandū.vtꝝ aliqs dꝫ ſibi facere plēs amicos
ſtudioſos:ita ꝙ q̄to plēs hꝫ tanto meli^9 ſit.vl̄
oꝫ ponere quādā mēſurā circa m̄ltitudinē ami
coꝝ:ſic̄ pōt eſſe dubiū circa m̄ltitudinē ciuita-
tis:qꝛ neqꝫ cōſtat ex.10.hoibus tm̄.neqꝫ cōſtat
ex decies mille milib^9 ſiue.20.milleſies mille
milibus.nō.n.tanta ē m̄ltitudo ciuitatis.q̄ta
aūt multitudo ſit neceſſaria ad ciuitatē nō eſt
determinatū ꝑ aliquod vnū.qꝛ pōt eſſe ciuitas
maior vel minor:ſꝫ pñt accipi duo extrema in-
ter que mediū eſt deteriatū ⁊ cōueniēs m̄ltitu
dini ciuitatis.Lycoñ.ordinat hanc l̄raꝫ ſic.q̄^9
aūt.i.q̄ta ē ciuitatis multitudo nō ē forte ali-
qd vnū deteriatū:ſꝫ eē mediū quorūdā.ſupple
deteriatoꝝ.nūerus.n.denari^9 ē aliqd deteria
tū ⁊ milleſies mille milia ē m̄ltitudo deteriata
⁊ m̄ltitudo ciuitatis ē mediū inter h̄.nō tn̄ eſt
ois m̄ltitudo iter media m̄ltitudo ciuitatis.Et
ſi dubitet̄ h̄.qual̄r eſt rñdendū ad hāc qōnem
q̄ta eſt m̄ltitudo ciuitatis vl̄ reqſita ad hoc ꝙ
ſit ciuitas.videt̄ mihi ꝙ nō ꝯuenit ad qōnem
rñdere affirmatiē cuꝫ pciſione.qꝛ ſi rñderet̄ ꝙ
mille.tūc vno illoꝝ amoto vl̄ mortuo nō rema
neret ciuitas.nec ē rñdendū aliqd deteriatuꝫ:
ſꝫ ſic pōt rñderi ꝙ ē maior q̄ m̄ltitudo.10.⁊ mi
nor q̄ m̄ltitudo que ē centies milies.ſꝫ ſm̄ iſta
nō eēt dare maxiaꝫ m̄ltitudinē ꝯſtituēteꝫ ciui
tatē nec minima.cui^9 tn̄ ꝯtrariū pōt ſic pſuade
ri.Accipiam^9 aliquā m̄ltitudiēꝫ ꝯſtituētē ciui-
tatē quero.aut vno ciue diminuto.ſiue aduēi-
te de nouo nullo alio dēpto vl̄ remoto.aut illa
tota m̄ltitudo ex ciue de nouo addito ⁊ m̄ltitu-
dine pcedente ꝯſtituat ciuitatē vel nō.ſi nō.igr̄
pma m̄ltitudo fuit maxia que pōt peſſe ꝯſtitue
re ciuitatē.qꝛ nō poteſt dari maior.ſi dicat̄ ꝙ il
la m̄ltitudo ꝯſtituta ex ciue nouo ⁊ m̄ltitudine
pcedente ꝯſtituat ciuitatē eadem rōne addito
adhuc vno alio ciue tota m̄ltitudo reſultās ex
illo ciue ⁊ m̄ltitudine pcedente cōſtituet.⁊ ſic i
infinitū.⁊ ſic tota m̄ltitudo oiuꝫ hoiuꝫ mundi
foret m̄ltitudo ꝯueniens ad cōſtituendū ciui-
tatē.qō vr̄ incōueniēs ⁊ ꝯ phꝫ h̄.⁊ ſic vr̄ ꝙ ē da
re maxiaꝫ m̄ltitudinē que pōt ꝯſtituere ciuita
tē.Et eodē mō pōt pbari ꝙ ē mima m̄ltitudo:
que pōt ꝯſtituere ciuitatē.qꝛ accipiat̄ aliq̄ m̄l-
titudo cōſtituens ciuitatem ⁊ retrahat̄ ſeu de-
ſtruat̄ vnus ciuis nullo alio adueniente vl̄ ad
dito quero.aut multitudo que remanet ꝯſtitu

at ciuitatem vel non.Si det̄ ꝙ non.igit̄ prior
multitudo fuit minima.multitudo potens con
ſtituere ciuitatem.ſi detur ꝙ ſic.igitur eadem
rōne dēpto alio ciue multitudo remanens cō-
ſtituet ciuitatē.⁊ ſic de tertio ciue.⁊ ſic quouſqꝫ
deueniat̄ ad duas vel ad vnū.⁊ ſic multitudo
trium vl̄ duoꝝ eſſet m̄ltitudo ꝯueniēs ad ꝯſti-
tuendū ciuitatē:qō eſt incōueniens ⁊ ꝯ phm h̄
Iō videt̄ ꝙ in reꝝ natura eſt maxia m̄ltitudo
q̄ pōt ꝯſtituere ciuitatē ⁊ etiaꝫ m̄ltitudo mima
qua minor nō pōt ꝯſtituere ciuitatē.ſꝫ que ſit
iſta multitudo maxia ꝯſtituēs ciuitatē.⁊ q̄ mi
nima non eſt determinatū.⁊ illud videt̄ oio ve
rū.⁊ ꝑ hoc exponend^9 eſt textus.q̄tum aūt oꝫ
eē m̄ltitudo ciuitatis nō eſt forte vnū aliqd de
terminatū apō nos.ſꝫ oē nutrimētū quorūdā
deteriatuꝫ.i.totuꝫ intermediū quorūdam.i.in
ter duo extrema eſt determinatū in re.Accipia
tur eni minima multitudo que pp ſui paucita-
tem non poteſt conſtituere.vt gratia exempli
ſint centum.ita ꝙ multitudo ex centum ⁊ vno
poſſit conſtituere ciuitatem.nec aliqua m̄ltitu
do minor poſſit ꝯſtituere ciuitatē.tūc m̄ltitudo
cētuꝫ eſt maxia m̄ltitudo que nō pōt ꝯſtituere
cētū pp ſui paucitatē.⁊ accipiat̄ maxia m̄ltitu
do q̄ pōt ꝯſtituere citatē ⁊ ſint mille gr̄a exēpli
tūc m̄ltitudo ex mille ⁊ vno ē mima m̄ltitudo.q̄
ppter ſui m̄ltitudinē vel exceſſuꝫ nō pōt ꝯſti-
tuere ciuitatē:qꝛ nulla m̄ltitudo maior poteſt
cōſtituere citateꝫ.tūc oē intermedium iter illa
duo extrema qō intermediū eſt mai^9 vno extre
moꝝ ⁊ vn^9 alio pōt ꝯſtituere ciuitatē.vt ſi cen
tum ſit maxima multitudo que non poteſt con
ſtituere ciuitatem ⁊ multitudo ex mille ⁊ vno
ſit minima multitudo que non poteſt conſtitu
ere ciuitatem:tunc omne intermediuꝫ inter cē
tum ⁊ multitudinem ex mille ⁊ vno:quod qui
dem intermedium eſt maius q̄ multitudo cen
tum ⁊ min^9 q̄ multitudo ex mille ⁊ vno eſt m̄l
titudo conueniens ciuitati.Et ſecundum hoc
oportet concedere ꝙ aliqua eſt multitudo ciui
tatis a qua ſi deuiatur vnus non remanet ciui
tas.⁊ aliqua eſt multitudo ciuitatis cui ſi ad-
datur vnus ciuis totum reſultans non conſti-
tuit ciuitatem. (Et amicorum)hec eſt ſecun-
da particula ſecunde partis.in qua ſoluit que-
ſtionem ⁊ ſolutionem queſtionis probat per ra
tiones.ſolutio queſtionis eſt ꝙ in amicitia pro
pter bonum virtutis non oportꝫ ꝙ ſit imenſa:
ſeu innumerabilis multitudo amicoꝝ.⁊ hoc p-
bat.⁊ pōt poni cōcluſio.38.ſ.ꝙ in amicitia ſtu
dioſoꝝ non eſt opus plimis amicis.⁊ hec ꝯclu-
ſio pbatur tripl̄r.pmo ſic.in amicitia ſtudioſo-
rū.ſ.que eſt ppter virtutem nō eſt opus plimis
amicis q̄ cum quib^9 vel cuꝫ quot poſſit conui-
uere.hoc eniꝫ.ſ.conuiuere eſt maxie ppriū ami
citie que eſt ppter virtutem:ſed non eſt poſſibi
le ꝙ homo cōuiuat cuꝫ multis amicis ſm̄ vir

tem, q̊ ⁊c̃. maior pꝫ ⁊ minor ſiſr. quia conuiuere
eſt cōicare ad inuicem ſermonibus ⁊ mente: qḋ
non cōtingit cum valde multis. non. n. pōt ho-
mo diſtribuere ſe cōicando cum multis ſermo
ne ⁊ corde: oſtendẽdo plimis ſecreta cordis ſui
eſſet enim tunc facciuus (Adhuc autem) 2ᵒ ꝓ
batur ſic. ſi aliqui ſint amici oꝫ ꝙ cōuiuant ad
inuicem. igitur oꝫ ꝙ ſimul cōmorent̃. ſi igitur
homo habeat plꝛes amicos oportet ꝙ omnes il
li ſint amici inter ſe. aliter non poſſunt ad inui-
cem cōmorari: ſꝫ hoc eſt valde difficile ꝙ plꝛes
ſint amici ad inuicem. igitur nō videt̃ facile vł
poſſibile ꝙ vnus habeat plures amicos. vnde
ſi vnus haberꝫ plures amicos oporteret ꝙ oẽs
illi eſſent amici inter ſe: qḋ non facile eſt vł poſ
ſibile (Difficile autem) 3ᵒ ꝓbatur eadẽ cōclu-
ſio ſic. oportet ꝙ amici ꝯgaudeant ⁊ cōtriſtent̃
vt dictuꝫ eſt ſuperius: ita ꝙ vno gaudente aliꝰ
dꝫ congaudere ⁊ vno triſtante aliꝰ debet triſta
ri ſeu dolere: ſed difficile eſt ꝙ aliquis familia-
riter cōgaudeat ⁊ condoleat multis. igit̃ diffici
le vel non poſſibile eſt. ꝙ aliquis ſimul habeat
multos amicos ſm̃ virtutem. ꝙ aūt nō ſit faci
le aut poſſibile ꝙ homo cōgaudeat ⁊ cōdoleat
multis. ꝓbatur. quia ponamꝰ ꝙ aliquis hẽat
plures amicos: vt ꝙ ſortes habeat amicos pla
tonẽ ciceroneꝫ ioãneꝫ ⁊c̃. poſſibile eſt ꝙ plo gau
deat ⁊ ꝙ cicero triſtetur ⁊ doleat. ſi igitur plo ⁊
cicero ſint amici ſortis. oportet ꝙ ſortes ſimul
gaudeat ⁊ triſtetur. qḋ eſt impoſſibile. qꝛ gaude
bit ex hoc ꝙ plo gaudet ⁊ triſtabitur ex hoc ꝙ
cicero triſtat̃. Iſta rō concludit ꝙ non ſolum ẽ
difficile: ſꝫ eſt etiaꝫ impoſſibile ꝙ vnꝰ homo ha
beat plꝛes amicos (Forte igr̃ bn̄ habꝫ) ex his cō
cludit ꝓpoſitum. d. ꝙ non bn̄ ſe habet ꝙ homo
querat fieri amicꝰ pluribꝰ. ſꝫ tot oꝫ querere ai-
cos quot ſufficiūt ſibi ad cōuiuendū. non eniꝫ
videt̃ eſſe cōuenient̃ ꝙ homo ſit valde amicus
multis. vn̄ nec ſꝫ amoreꝫ libidinoſum vnꝰ ho
mo amat plures intenſo amare. Naꝫ pfcã ami-
citia ꝯſiſtit in quadã ſupabundantia amoris q̃
non poteſt obſeruari niſi ad vnuꝫ vel ad valde
paucos (Sic autem videt̃ habere) hec eſt tertia
particula in qua oſtendit ꝓpoſitū. ſ. ꝯcluſionẽ
ꝑdictam per experientiã ⁊ eſt. quia ita videmꝰ
in rebus ꝯtingere ꝙ vnus hō ad paucos habꝫ
amicitiam. non. n. vident̃ multi eẽ amici vni ſm̃
amicitiã ecayricã que eſt cōnutritoꝝ hymniza
te. i. iuuenes qui ſocialr̃ incedunt cantantes in
duobus cōſuetū eſt fieri. Sꝫ poliſili qui omni
bus ſe familiariter exponunt non videt̃ eſſe ve
ri amici: quia nulli diu cōuiuunt: ſꝫ pertranſe-
undo ſe habent familiariter ad vnūquēqꝫ. tꝉes
enim vocant̃ amici pollitice. i. ſm̃ ꝙ cōſuetuꝫ
eſt in ciuitatibus in quibus ex talibꝰ familiari
ius ad multos amicitia iudicat̃. hos aūt q vo
lūt eſſe amici multis hoies vocant placidos et
ſonat in viciuꝫ ſupabundantie in ꝯdelectãdo

Pollitice quidem igit̃

in multis eſſe amicum ⁊ non placidum ente m
Sed vt vere epyichia. ꝓpter virtutem aūt. ⁊ ꝓ
pter ſeipſos: non eſt ad multos. amabile auteꝫ
⁊ ad paucos inuenire tales.

Hec ẽ. 3. ps ꝑncipal' huiꝰ capl̃i. in qua oſtẽ
dit ſm̃ quã amicitiã poſſibile ẽ aliquẽ eſſe
amicū multoꝝ: ⁊ intẽdit ꝙ ſm̃ amicitiã pollitícã
ꝯtingit aliquẽ eſſe aicuꝫ młtoꝝ. nō ſolū eo mō
q̃ placidꝰ dr̃ eẽ amicꝰ multoꝝ: ſꝫ aliqs v̈tuoſus
pōt eẽ amicꝰ młtoꝝ ſm̃ amicitiã pollitícã ſꝫ nō ſm̃
amicitiã que ẽ ꝓpter virtutẽ. qꝛ amicitia pp̄ ſe-
ipſos: ⁊ pp̄ virtuteꝫ nō eſt ad młtos. nã pauci i
ueniūt̃ tꝉes q ꝓpter ſeipſos ⁊ ꝓpter virtutẽ ſint
amabiles. ⁊ pōt h ponit ꝯ: 39. que ẽ iſta ꝙ ſm̃ ami
citiã pollitícã ꝯtigit virtuoſuꝫ aicuꝫ eſſe pliuꝫ.
ꝓbat̃ ex ꝑcedentibꝰ ſic. aicitia pollitica vr̃ eſſe
idẽ ꝙ ꝯcordia: ſꝫ v̈tuoſus cū młtis ꝯcordat in
his que ꝑtinent ad vitã pollitícã. igr̃ ſm̃ amici
tiã pollitícã ꝯtingit virtuoſuꝫ eẽ aicum pliuꝫ
tn̄ ꝓpter virtutẽ nō cōtingit eūdẽ eſſe amicum
pliuꝫ. imo młtū amabile ⁊ caꝝ oꝫ eẽ: ſi paucos
tꝉes amicos poſſit inuenire qui ſūt amabiles ꝓ
pter virtutẽ ⁊ ſm̃ ſeipſos. Dubitat̃ qꝛ videt̃ ꝙ v̈
tuoſus poſſit hr̃e plꝛes amicos virtuoſos. quia
ſint mille homies eque virtuoſi: ⁊ ſic ꝯſtet ſorti
exn̄ti virtuoſo. ⁊ quilibꝫ illoꝝ ſciat ſortẽ eẽ vir-
tuoſuꝫ: tūc ſortes amabit quēlibet illoꝝ pp̄ ſe ⁊
pp̄ virtutẽ: ⁊ quilibꝫ illoꝝ amabit illū. ſ. ſorteꝫ
pp̄ ſe ⁊ pp̄ virtutẽ. igit̃ ſoꝛ. habebit mille aicos
pp̄ virtutẽ. Et ſi dicat̃ ꝙ nō ſequit̃ ꝙ ſit amicꝰ
illoꝝ: ſꝫ beniuolꝰ illis Cōtra. illa beniuolẽtia
eſt mutua nō latens. igit̃ ẽ amicitia. Dico ꝙ ẽ
latẽs qꝛ ſoꝛ. non poſſet ſcire nec firmiter v̈e opi
nari ſe amari a quolibꝫ virtuoſo niſi ex diutur
na ꝯuerſatõe cū quolibꝫ illoꝝ: ⁊ ex diu ꝯuiuere
ſm̃ mōibꝰ ⁊ mẽte cū quolꝫ illorū virtuoſoꝝ: qḋ ñ
ẽ poſſibile nec ſufficeret ad hoc tota vita hois.
dico igr̃ ꝙ qlibꝫ virtuoſus ẽ beniuolus cuilibꝫ
virtuoſo quẽ ſcit eẽ virtuoſuꝫ. ⁊ hiꝰ beniuolen
tia eſt ꝓpter ſe ⁊ ꝓpter virtutẽ: non tn̄ eſt amici
tia q̃ꝫ phs in 8ᵒ hꝰ deſcripſerit. Lycoñ. dicit h
ꝙ hec determinatio amicoꝝ quã phs ponit h
non eſt deteriatio nūeralis: ſꝫ eſt ſm̃ rōnem. ſ.
vt ſint tot: cum quibꝰ poterit quis ꝯuiuere. v̈e
autem vt numeraliter dicat̃ eſt multitudo de-
terminata in duobꝰ ſeu ad plꝰ in tribꝰ. h Lyco

Apituluꝫ ſecunduꝫ

tractatꝰ tertij de neceſſitate amicoruꝫ.
in quo inquirit̃. vtrum in bonis fortunis vel i
infortunijs magł opus eſt amicis. Iſtud dubiū
ſoluit̃ ꝙ in infortunijs magis ẽ opꝰ amicis pp̄
neceſſitatẽ. hoc eſt ꝓpter idigere auxilio: quod
maxie fit per amicos. Sꝫ in bonis fortūis magł
eſt opus amicis ꝓpter honeſtatẽ. ⁊ ꝓpter hr̃e q
bus bn̄faciat. pp̄ que ad bōas fortūas oꝫ ꝓm-
pte vocare amicos ad iſortunis non pigritãter
niſi cum accidit vocatos paruꝫ turbatos mul
tum iuuare. ⁊ cōuerſo oꝫ amicos ire ad infortu
natos ꝓmpte nō vocatos vt iuuent. ad bn̄for-
tunatos vero vt cooperent̃ ⁊ collaborent non
vt bn̄ patiant̃ ab ipſis.

Utrum autem in bo

nis fortunis amicis opꝰ eſt magis vel ĩ
fortunijs. in ambobꝰ. n. requirunt̃. ⁊ eñi infor-
tunati indigent auxilio. ⁊ fortunati cōuenien-
tibus. ⁊ quibꝰ bn̄ficiant. volunt. n. bene opera
ri. neceſſariū quidem eniꝫ magis vtiqꝫ infortu
nijs. ꝓpter qḋ vtilibus h opus eſt. Melius aũt
in bonis fortunis. ꝓpter qḋ ⁊ epyiches querūt
hos eñi eligibiliꝰ bn̄ficiari ⁊ cū his ꝯuerſari.

Iſtud eſt 2ᵐ capᵐ tractatus tertij. in q̃ mo-
uet ⁊ ſoluit iſtã dubitatõem. vtrum homo
magis indigeat amicis in bonis fortunis vł in
infortunijs. Iſtud capᵐ cōtinet tres partes ꝑn
cipales. In prima ꝓponit qõnem. ⁊ ꝓbat illud
quod queſtio ſupponit. ſ. ꝙ opus eſt amicis in
omni fortuna. in ſcḋa ibi (Eſt enim ⁊ pn̄tia) de-
claratur ꝙ pn̄tia amicorum eſt delectabilis in
omni fortūa. in tertia parte ibi (Propter quod
videbitur) ponuntur documẽta moralia: qūo
homo ſe debet habere ad amicos in vtraqꝫ for-
tuna. In ꝑma igitur parte ꝓponit qõneꝫ. ⁊ oſtẽ
ditqꝫ illud eſt veruꝫ. qḋ queſtio ſupponit. ꝑmo
igitur ꝓponit qõnem dicens ꝙ dubiū eſt. vtrū
magis opus ſit amicis in bonis fortunis q̃ꝫ in
infortunijs. ⁊ qꝛ iſta queſtio ſupponit: ꝙ in vtra
qꝫ fortuna opus eſt amicis: oſtendit illud eẽ ve
ruꝫ. d. ꝙ in infortunijs homo indiget amicis q
ei conferant auxilia ꝯtra infortunia ⁊ in bonis
fortunis hō indiget amicis cū quibus cōuiuat
⁊ quibus bn̄faciat. Si. n. ſunt virtuoſi volūt bn̄
operari (Neceſſariū magis) hec eſt ſcḋa pars. i
qua ſoluit̃ dubitatio predicta. ⁊ hec eſt ſolo. ꝙ
in iſortunijs homo indiget amicis ꝓpter vtili-
tatem: ⁊ in bonis fortunis homo indiget amici
ꝓpter honeſtatem. ⁊ hec eſt ꝯcluſio. 4. 4. huiꝰ li
bri. vn̄ in infortunijs homo indiget amicis ami
citia que eſt ꝓpter bonum vtile: ⁊ in bonis for-
tunis homo indiget amicis ſm̃ amicitiaꝫ que eſt
ꝓpter virtutem. ⁊ hec concluſio ꝓbat̃ quantū
ad vtrãqꝫ ſui ꝑtem. ꝑma pars ꝓbat̃ per hoc ꝙ
in iſortunijs hō indiget auxilio. ſꝫ auxilium cō
fert̃ p amicos vtiles. igit̃ in infortunijs homo ĩ
diget amicis ꝓpter vtilitatem. ſa pars ꝯcluſio
nis ꝓbatur per hoc ꝙ bn̄ fortunati habẽt bn̄fa
cere alijs. ſed melius ⁊ virtuoſius eſt bn̄facere
alijs ⁊ maxime virtuoſis q̃ꝫ alijs. igitur in bōis
fortunis homo indiget amicis virtuoſis quibꝰ
benefaciat. melius eñi. i. magis honeſtum ẽ ha
bere amicos virtuoſos q̃ꝫ alios. ⁊ ideo in bonis
fortunis homines querunt epyiches. i. virtuo
ſos amicos.

Eſt enim et preſentia

ipſa amicoꝝ delectabilis ⁊ in bonis fortunis ⁊ i
infortunijs. Alleuiant̃ eñi triſtati cum dolenti
bus amicis. ꝓpter qḋ ⁊ ſi dubitabit aliquis vtꝝ
quẽadmodū graue trãſumunt. vel hoc quideꝫ
non. ſꝫ pn̄tia aūt ipſorum delectabilis exn̄s ⁊ in
telꝉs eius qḋ condolere minorem triſticiaꝫ fac̃.
Si quideꝫ igit̃ ꝓpter hoc vł ꝓpter aliud aliqḋ
alleuiant̃. dimittatur accidere auteꝫ videt̃ qḋ
dictum eſt. Uidet̃ auteꝫ pn̄tia mixtura quedã
ipſoꝝ eſſe. ipſm quidem eñi videre amicos dele-
ctabile aliterqꝫ ⁊ in fortunato. ⁊ quoddã fit au
xiliuꝫ ad non triſtari. cōſolatiuuꝫ. n. amicos et
viſione ⁊ ſermõe ſi ſit epydexius. Nouit. n. mo
rem: ⁊ in quibus delectat̃ ⁊ triſtat̃. triſtatū aūt
ſentire in ipſius infortunijs triſte. oīs eniꝫ fugit
triſticie cã eſſe amicis. ꝓpter qḋ viriles quideꝫ
ſm̃ naturam tenent̃. cōtriſtari amicos ipſis: ⁊ ſi
non ſuptendat in triſticia non ſuſtinet totalr̃ q̃
in cōplorantibus non cōplacet. ꝓpter nꝫ ipſos
eẽ ploratiuos. muliebꝛiter auteꝫ ⁊ tales viri co
anguſtati gaudent ⁊ amant vt amicos ⁊ condo
lentes. Imitari aūt in oĩbus oꝫ. vꝫ melioreꝫ. in
bonis fortunis autem amicoꝝ pn̄tia ⁊ cōuerſa
tõem delectabilem habet ⁊ intelligentiam: qm̃
delectant̃ in ipſius bonis.

Hec eſt ſecūda pars ꝑncipal̃. in qua decla-
rat ꝙ pn̄tia amicorū tam in bonis fortu
nis q̃ꝫ in infortunijs eſt delectabil̃. et continet
hec ps duas particulas. in ꝑma declarat ꝙ pre
ſentia amicorū eſt delectabilis in infortunijs.
in ſecunda ibi (In bonis fortunis) declarat ꝙ
in bonis fortunis pn̄tia amicorum eſt delecta-
bilis. ⁊ h eſt ꝯᵒ 41. hꝰ libri q̃ ꝓbat̃ ſic. illud p qḋ
alleuiant̃ exn̄tes in triſticijs ⁊ i infortunijs eſt
delectabile eis i infortunijs: ſꝫ per pn̄tiam ami
corum alleuiant̃ exn̄tes in iſortunijs ⁊ in triſti
cijs. igitur in infortunijs pn̄tia amicorum ẽ de
lectabilis. de iſta rõne pōitur minor in littera
homines. n. exn̄tes in triſticia ſentiunt quãdã
alleuiatõeꝫ ex preſentia amicoꝝ eis condolẽ
tium (Propter quod) ⁊ huiꝰ accn̄tis. ſ. quare al
leuiant̃ triſtes ex preſentia amicoꝝ cōdolen
tium aſſignat phs duas cauſas ſub dubitatõe
que earum eſt potior. ꝑma cauſa ſumit̃ ex exem
plo eorum qui portant aliquod graue pondus
quorum vnus alleuiatur ex ſocietate alterius
illḋ onus ſecum ferentis. ⁊ eodẽ mō videtur ꝙ
homo melius ⁊ facilius poteſt ferre onus triſti
cie ex hoc ꝙ amicus ſecum contriſtat̃ ⁊ dolet.
Sꝫ h ſilitudo nō ẽ ꝯuẽiens q̃tū ad triſticiã. qꝛ
illa triſticia quã aicꝰ ꝯdolẽs de iſortūijs aici pa
tit̃ nō eſt eadẽ triſticia numero cū triſticia quã
patit̃ alter exn̄s in infortunijs nec pars illius.
⁊ iō amicus condolens ꝓpter infortuniū ami-
ci non fert triſticiam nec ꝑtem triſticie alterius
amici in triſticia ⁊ in infortunijs exn̄tis. quan-

tuꝫ tñ ad cãm triſtitie pōt diminuere triſticiã amici ſui: vt ſi aliquis triſtat̃ ex dãno qḋ paſſus ē ꝛ amicus ſubyt partē dãni. per hoc diminuit̃ dãnuꝫ alterius. ꝛ per ꝯñs triſticia. ſcḋa cã iſtiꝰ accñtis eſt: ꝙ quelibet delectatio ſuperueniēs diminuit triſticiã. ſꝫ pñtia amici ꝯdolentis cãt delẽtatōꝫ: qꝛ dũ itelliḡit eũ ꝯdolere delectat̃ i eiꝰ aicitia. ꝛ ſic eiꝰ triſticia diminuit̃. ſꝫ qꝛ h̄ eſt pter ṗncipale ꝓpoſitum. ideo ſubiungit ꝙ ad ṗſens dimittendum eſt inquirere. vtrum ꝓpter hoc ꝙ dictuꝫ eſt. vel ꝓpter aliquid aliḋ alleuiētur hoīes triſtari ex pñtia amicoꝝ cōdolentiũ vñ verioꝛ cã eſt. qꝛ delectatio diminuit triſtitiã ꝛ pñtia amici ē delectabil̃. iḋ ꝛc̃. (Videt̃ autē pñtia) ꝛ qꝛ aliquis poſſet credere ꝙ in iſortũys pñtia amici vt ſimpl̃r delectabilis remouet h̄ ſ. ꝙ in infortunys pñtia amicoꝝ non eſt ſimpl̃r delectabilis: ſꝫ eſt mixta duas delectationes ex conſolatione amici ꝛ viſu ꝛ collocutione ꝛ triſticiã ex hoc ꝙ amicus contriſtat̃ ipi. Si enim aicus ſit epydexius. i. idoneus ad conſolanduꝫ. ꝛ vnus amicoꝝ cognoſcit mentē ꝛ mores alterius ꝛ in quibus amicꝰ ſuus delectat̃ ꝛ triſtat̃ ꝛ ſic pōt cõueniens remediuꝫ adhiberi contra triſticiaꝫ. ꝛ ſic pñtia amici eſt delectabilis. ꝛ ex alia parte eſt triſtis inquantũ ſentit amicũ ſuũ triſtari. ꝓpter qḋ viriles amici exñtes in infortunys verent̃ ꝛ cauent ne amici ſui ꝓpter eos cōtriſtent̃. eſt enim de natura amicitie ꝙ amicus velit bñ facere amico ſuo. ꝛ non contriſtari ipm niſi auxiliuꝫ quod ṗbetur amico ſuperexcedat in bono triſticiam amici. ſuſtinent enim ꝙ ꝓ modicã triſticiaꝫ amicoꝝ ſua triſticia ſubleuetur. virili tñ homini non placet hr̃e cōploratores. qꝛ ipſi non ſunt ploratiui. ſunt tñ quidam hoīes muliebꝛiter diſpoſiti qui delectãtur in hoc ꝙ habeant ſecum aliquos anguſtiatos ꝛ amant eos qui ſibi cōdolent quaſi aicos: ſꝫ in hac diuerſitate hoīuꝫ oꝫ imitari meliores .i. viriles. (In bonis fortunis) hec eſt ſecũda ꝑticula ſcḋe partis. in qua oſtēdit ꝙ in bonis fortunis pñtia amicorum eſt delectabilis. ꝛ hec ē ꝯcluſio. 42. que ꝓbatur dupliciter. ṗmo quia delectabile eſt cum amicis conuerſari. ꝛ per ṗſentiam amicorum cõuerſatio vel ꝯſeruatio fit eorũdem. 2º ꝓbatur per hoc. quia vnuſquiſqꝫ amicoꝝ intelligit ꝙ ſuus amicus delectatur de fortuna bona alterius ꝛ vnicuiqꝫ amicoꝝ eſt delectabile ꝙ ſuus amicus delectet̃. ideo ṗſentia amici eſt delectabilis in bonis fortunis ſui amici. quia per hoc delectatur ſuus amicus ꝛ etiam eſt ſibi delectabile ſcilicet ꝙ ſuus amicus delectetur.

Propter quod videbi

tur vtiqꝫ opoꝛtere ad bonas fortũas gdē vocare amicos ꝓmpte. bñficium. n. eſſe bonũ. Ad infortunia āt pigritãtē. tradere. n. vt oꝫ minimũ maloꝝ: vñ h̄ ſufficiẽter ego infortunat̃. Maxime ad vocãḋ cuꝫ debeãt pauca turbari magna ipm iuuare. Ire aũt ꝯ² forte ꝯgruit ad iſfortunatos gdē nō vocatuꝫ ꝛ ꝓmpte. Amici. n. bñ facere ꝛ maxie his q in neceſſitate: ꝛ h̄ nō dignificãtibꝰ. Ambobꝰ. n. meliꝰ ꝛ delectabilius. ad bonã fortunaꝫ aũt coopantes gdē ꝓmpte. ꝛ. n. ad hoc neceſſitas amicoꝝ. ad bonã paſſionē autē gere. Non. n. bonuꝫ ꝓmptũ fieri iuuari. opinionem aũt indelectatōis imoꝛari forte reuerēdũ qñ. n. accidit. pñtia itaqꝫ amicoꝝ i oībus vtiqꝫ eligibilis videtur.

Hec eſt tertia pars huius capituli. in qua phs ponit documenta moralia. quō hō ſe debet habere ad amicos in vtraqꝫ fortuna q̃tum ad conuocationem amicorum. ꝛ quantuꝫ ad acceſſum ad amicum in vtraqꝫ fortuna. ꝛ cōtinet. 2. particulas. in ṗma oſtendit quomō homo debet ſe habere ad ꝯuocatōem amici. in ſecunda ibi (Ire autem ecõuerſo) ponit tria documenta ex parte ſponte euntiũ ad amicos. in ṗma igit̃ particula ponit tria documenta moralia quantum ad ꝯuocationem amicoꝝ. ṗmũ eſt ꝙ homo debet ꝓmpte vocare amicos ſuos ad bonas fortunas. ꝛ hec eſt ꝯcluſio. 43. que ꝓbatur ſic. homo debꝫ ꝓmpte benefacere amico ſuo ꝛ ipm delectari: ſed per hoc ꝙ homo vocat amicum ſuuꝫ ad bonas fortunas benefacit ei ꝛ facit ipm gaudere ꝛ delectari. g̃ ꝛc̃. (Ad infortunia autem) 2ᵐ documentum eſt ꝙ homo tarde ꝛ pigritanter debet vocare amicuꝫ ſuum ad ſua infortunia. ꝛ hec eſt concluſio. 44. que probatur ſic. homo non debet contriſtari amicum ſuum. ſed per hoc ꝙ vocatur ad infortunia ſui amici contriſtatur. iḋ non debet ꝓmpte ſed tarde: ꝛ cum quadam pigritia vocare amicuꝫ ſuũ ad ſua infortunia. ꝓbatur etiam per quoddaꝫ ꝓuerbiũ cuiuſdam dicentis. ſufficienter ego infortunas. quaſi diceret. ſufficit ꝙ ego infortũia patiar. nec oꝫ ꝙ amici mei hec patiant̃ (Maxime autem) 3ᵐ documentuꝫ eſt ꝙ maxime ſunt amici vocãdi ad infortunia. qñ cum pauca ſua turbatōe pñt multũ iuuare. ꝛ h̄ poteſt poni ꝯ² 45. que ꝓbatur ſic. maius bonum eſt magis eligendũ: ſꝫ magnuꝫ iuuamen factũ amico exiſtenti in infortunys eſt melius bonũ q̃ modica turbatio amici ſui. g̃ ꝛc̃. (Ire autem ecõuerſo) hec eſt. 2. particula tertie partis. in qua phus pōit tria documenta ex pte ſponte euntiuꝫ ad amicos in vtraqꝫ fortuna. ṗmuꝫ documentũ eſt ꝙ ad amicũ exñtem in infortunys debet hō ꝓmpte ire non vocatꝰ. ꝛ hec eſt cōcluſio. 46. que ꝓbat̃ ſic. homo debꝫ bñfacere amico ſuo. ꝛ maxime qñ eſt in neceſſitate ꝛ nō requirit auxilium ab amico. vñ oꝫ ſic facere ſm qḋ melius ꝛ hōeſtius eſt vtriqꝫ illoꝝ. ſꝫ melius ꝛ honeſtiꝰ eſt vtriqꝫ amicorum ꝙ hō eat ꝓmpte ad amicum exiſtentem in infortunys q̃ ꝙ eat vocatus.

Nam hoc eſt honeſtius taꝫ danti q̃ recipienti, eſt. n. honeſtius danti: qꝛ eo ꝙ dat non requiſitus magis ſponte videt̃ dare. ꝛ ſic magis virtuoſum eſt dare non requiſitus nec vocatus q̃ dare vocatꝰ ꝛ ab alio ꝓuocatꝰ. eſt etiaꝫ melius ꝛ honeſtius recipienti. qꝛ melius ꝛ honeſtius eſt recipere beneficium non reqrens illud q̃ ſi ipſe requireret: ꝛ ita ambobus amicis eſt melius ꝛ delectabilius ꝙ vnus ꝓmpte benefaciat alteri non vocatus nec requiſitus. per illud verbum nō dignificabilibꝰ intelligit non requirentibꝰ nec ſe dignos reputantibus. (Ad bonas fortunas) 2ᵐ documentũ eſt ꝙ ad bñ fortunatos oꝫ homo ꝓmpte ire non vocatus ad cooperanduꝫ ei. ꝛ hec eſt cōcluſio. 47. que ꝓbatur ſic. ad illḋ faciendũ quo amicꝰ bñfortunatꝰ indigꝫ: oꝫ hō ꝓmpte ire non vocatus: ſꝫ ad cooperanḋ idiget bñfortunatꝰ amicis. ſ. vt ei cooperent̃ ꝛ collaborent. g̃ ꝛc̃. 3ᵐ documẽtũ eſt ꝙ ad hoc ꝙ homo bñ patiat̃ ab amico bene fortunato oꝫ hō accedere quiete. i. remiſſe ꝛ non defacili. ꝛ ē ꝯcluſio 48. que ꝓbatur ſic. homo non oꝫ eſſe oneroſus amico bene fortunato: ſed ſi homo ſit ꝓmptus ad recipiendum bñficiũ ab amico fortunato. ꝛ ꝓpter hoc defacili ad ipꝫ accedit aut moretur cum eo vt recipiat ab ipſo beneficium. hoc erit oneroſuꝫ amico bñ fortunato ꝛ faciet opinionē indelectatōis. hoc eſt incurret talem famaꝫ ꝙ non ſit delectabilis amico in hoc: qḋ eſt oneroſum eſſe ideſt propter hoc ꝙ ipſe reddit ſeipſuꝫ oneroſuꝫ amico: quod manifeſtuꝫ eſt qñqꝫ accidere cuꝫ aliqui nimis ſe ingerunt ad bñficia recipiendum reddunt ſe oneroſos ꝛ indelectabiles ſuis amicis. ꝛ hoc eſt reuerendũ. i. cauendũ opinionē indelectatōis in moꝛa ne amicꝰ eius opinet̃ de eo ꝙ moꝛat̃ circa ipm ꝓpter beneficium recipiendum ex ṗmiſſis: tñ apparet ꝙ ṗſentia amicorum in oībus videt̃ eligibilis eē.

Capitulum tertium

tractatꝰ tertij. in quo oſtendit̃ ꝙ amici eſt eligibiliſſimũ conuiuere. tum ꝓpter hoc ꝙ amicitia ē cōicatio: tum ꝓpter hoc qꝛ homo ſe habꝫ ad amicum ſicut ad ſeipm. tuꝫ ꝓpter hoc ꝙ vnicuiqꝫ videt̃ optimum ſibi eē ꝛ viuere qḋ ipſe pōt cuꝫ alio cōſil̃r opinante delectabil̃r cōſeruari ꝛ ſeruare amicitiã prauoꝝ amicitia exiſtente mala ꝛ coaugmentata malicia ab inuicē bonoꝝ vero bona coaucta colloquys ꝛ meliorata ꝛ directa opatōibꝰ ab inuicē.

Vtruz igitur quem

admodũ in amãtibꝰ videre delectiſſiꝰ eſt. ꝛ magis diligunt hr̃e hũc ſenſum q̃ alios: vt ſm hũc maxime amore ente ꝛ fcō: ſic ꝛ amoris eligibiliſſimũ eſt ꝯuiuere.

Iſtud eſt 3ᵐ capꝰ tractatꝰ tertij. in q̃ mouet̃ ꝛ ſoluit̃ hec qō: qd eſt ꝓpoꝛtiōale viſioni in aicitia. ſ. qd eſt amicis maxie eligibile. ꝛ ꝯtinet iſtud caᵐ. 3. ptes ṗncipales. in ṗma mouet̃ ꝛ introducit̃ qō. in. 2. pte ibi (Cōicatio. n.) ſoluit q̃ſtionē. in. 3. pte ibi (Fit igr̃ prauoꝝ gdam) ꝯcludit duo correlaria ex ṗdcis. in ṗma igit̃ pte itroducit qōneꝫ aſſilãdo amicitiã ad amorē libidinoſuꝫ. in quo videmꝰ ꝙ amantibꝰ eſt maxie appetibile videre illas quas amant ꝛ magis eligunt hunc ſenſuꝫ. ſ. viſus q̃ alios ſenſus exteriores: qꝛ per viſionē maxime incipit fieri paſſio amoris ꝛ per hũc ſenſuꝫ cōſeruat̃ ꝛ ꝓuocat̃ ex pl̃chritudie quã viſus percipit. Eſt igit̃ qō: qd eſt ꝓpoꝛtionale viſioni in amicitia. hoc eſt. qd eſt maxime eligibile in amicitia. ſicut viſus eſt maxime eligibilis in amore venereo. vtruꝫ cōuiuere vel aliquid aliud. Scḋm tñ cōem l̃raꝫ iſtud non inducit̃ ꝑ modũ qōnis: ſꝫ per modũ ꝯcl̃onis. textꝰ eni cōis habꝫ. ſic igit̃ quēadmodũ: ꝛ pōt ꝯcludi ex eo qḋ ſupra ꝓbatũ eſt. ſ. ꝙ ṗſentia amicoꝝ in oībꝰ eſt delectabiliſſimũ. Si tñ inducat̃ ꝑ modũ qōis oꝫ ſuppleri: h̄ nota dubitationis. vtruꝫ ſit. neqꝫ igitur ꝑſcrutandum vtrum quēadmodum ꝛc̃.

Cōicatō enim amicitia

ꝛ vt ad ſeipm habet. ſic ꝛ ad amicũ. Circa ſeipꝫ aũt ſenſum: qñ eſt eligibil̃: ꝛ circa amicũ vtiqꝫ. opatio aũt fit ipiꝰ in cōuiuere: q̃re ꝯuenienter h̄ appetũt: ꝛ qḋ aliqñ eſt in ſingul̃ eſſe. vel cꝰ grã eligunt viuere in hoc cũ amicis volũt cōuerſari. ꝓpter qḋ hi quidē ꝯpoꝛtãt. hi aũt colludũt ad aleas. Aly aũt coexercitant̃ ꝛ ꝯuenant̃ ꝛ cō philoſophant̃. ſinguli i hoc ꝯmoꝛãtes quodcũqꝫ maxie diligũt eoꝝ q̃ i vita. Cōuiuere. n. volentes cũ amicis hoc faciũt. ꝛ his cōicant quibus exiſtimant conuiuere.

Hec eſt. 2. ps ṗncipalis hꝰ capl̃i. in qua ſoluit qōem. ꝛ ē ſolo ꝙ amicis eligibiliſſiꝰ eſt ꝯuiuere. ꝛ hoc ꝓbat phs. ꝛ eſt ꝯ² 49. que ꝓbat̃ tripl̃r. ṗ ſic. Ois amicitia ꝯſiſtit in cōicatōe. vt ꝓbatũ ē in 8º hꝰ. ſꝫ amici in ꝯuiuēdo maxie ſeipos cōicant. ꝓpter qḋ ꝯuiuere ē maxie ꝓpriũ ꝛ eligibiliſſiꝰ in aicitia (Et vt ad ſeipꝫ) 2º ꝓbat̃ ſic. ſicut ſe hꝫ hō ad ſeipꝫ: ita ſe hꝫ ad amicum. vt pꝫ ex ſupradcis: ſꝫ hō ad ſeipꝫ ita ſe hꝫ ꝙ ſibi ē maxie eligibil̃e ꝛ delectabile ꝙ ſeipꝫ ſentiat eē. igr̃ hoc erit illi maxie eligibile ꝛ delectabile circa amicũ. ſ. ꝙ ſentiat aicuꝫ ꝛ eſſe ꝛ viuere. ſed h̄ maxie fit i cōuiuēdo ꝛ cōicando opatiōes mutuas ad inuicem. ꝑ h̄. n. vterqꝫ amicoꝝ ſentit alterũ eē ꝛ viuere. igr̃ eligibiliſſiꝰ ē amici ꝯuiuere (Et ꝙ aliqñ ē ſingulis) 3º ꝓbat̃ ꝯ² ſic. Quibꝰ eſt maxie eligibile cōicare i illo qḋ maxime exiſtimant cōuiuere eis ē eligibiliſſiꝰ ꝯuiuere. ſꝫ aicis eſt maxie eligibile cōicare in opatōe quam maxie exiſtimãt cōuiuere. igr̃ amici eligibiliſſimum eſt cōuiuere. Maioꝛ pꝫ de ſe. ꝛ minoꝛ declarat̃ i l̃ra. Nã hoīes volũt cũ ſuis aici ꝯuerſari

ſm actõem in qua ꝑncipaliter delectantᷣ quaʒ reputant ſuuʒ eſſe: ꝛ cuiꝰ gratia eligunt viuere quaſi ad illã totã vitam ſuam ordinantes. verbi gratia qui multuʒ delectatᷣ in potu volunt cum amicis ſimul potare: et diligentes aleas volunt cuʒ amicis ludere ad aleas. ꝛ alij volũt cum amicis exercitari vt in torneamẽtis luctationibus: ꝛ ſic de ſingulis. ꝛ quidam volunt ſiᷝ venari ꝛ quidam ſiᷝ phĩari: ita ꝙ ſinguli volũt in illa actione cõmorari cum amicis quã maxime diligunt: ꝛ in qua maxĩe delectantᷣ: ꝛ ꝗ̃ maxime reputant ſuũ viuere. ꝛ ſic pʒ minor.

Fit igitur prauorũ qui

dem amicitie mala. Cõicant. n. prauis: inſtabiles entes. Et mali aũt fiunt aſſimilati ad inuicẽ. Quo aũt eoꝝ ꝗ̃ epyichees coaucta colloquijs. Uidentᷣ autẽ ꝛ meliores fieri opantes ꝛ degẽtes ad inuicem. Reſpiciunt. n. ad inuicem quibus ꝯplacent. vnde bõa quidẽ a bonis. n. De amicitia igitur intantuʒ dictuʒ ſit. ſequens aũt vtiqʒ erit pertranſire de delectatõe.

Hec eſt tertia pars ꝑncipalis. in qua cõcludit duo correlaria ex ꝑmiſſis. ꝑmum ẽ ꝙ amicitia prauorum eſt praua ꝛ coaugetur eorũ malicia ex male cõuiuere ad inuicẽʒ. cum eniʒ ſint inſtabiles ſemꝑ ꝓcedunt de malo in peius ꝛ poteſt poni vna cõcluſio. ſ. ꝙ prauorum malicia augetᷣ per eoꝝ amicitiã ꝛ eſt ꝯcluſio. 50. huiꝰ libri que ꝓbatur ſic. mali ꝓpter eoꝝ amicitiam cõuiuunt ad inuicem ſuas malas operatõnes ad inuicem coicando: ſed per cõicationem ĩ malis operationibꝰ augetᷣ malicia. efficitur enim vnꝰ magis malus in accipiẽdo ſiĩitudinẽ amicitie ab alio: ꝛ ſic prauorum malicia coaugetur per eoꝝ amicitiaʒ. (Que autem eoruʒ) 2ᵐ correlariuʒ eſt ꝙ amicitia virtuoſorũ eſt bona. ꝛ h̄ pʒ ex ꝑcedentibus. Et bonoꝝ virtus augetᷣ per eoꝝ amicitiam. ꝛ hec eſt ꝯcluſio. 51. ꝛ vltima hꝰ libri que ꝓbatur per hoc ꝙ ꝓpter amicitiaʒ bonoꝝ boni ꝯuiuunt ad inuiceʒ cõicando ſibi inuicem bonas ꝛ virtuoſas operationes: ꝛ per h̄ vterqʒ recipit exemplũ v̄tuoſi opis ab alio. vñ ꝓuerbialr̄ dicitᷣ ꝙ homo a bonis recipit bona. ꝛ ſic pʒ ꝙ virtus bonoꝝ augetur ꝑ eoꝝ amicitiaʒ. deinde epylogat ꝛ pʒ. ꝛ in hoc finitur ſententia libri. 9.

Incipiunt ꝓpoſitiones notabiles.

In oĩbus diſſiliuʒ ſpẽrum amicitijs anologuʒ .i. ꝓportionale adequat ꝛ ſaluat amicitiã.

In amicitia qñqʒ amator excuſat: qm̃ ſꝑ amãs nõ redamatᷣ nihil hñs amabile.

Cõtennũt aũt: ꝛ tñ altera fiũt ipſis ꝛ nõ que appetunt ei ſiᷝe: qͦ eſt nihil fieri cuʒ eo qͦ appetit non potitᷣ. exẽplũ de cytharedo.

Qui aũdat videtur concedere ei cui dat ordiate dignitatẽ retributõis in quibuſdã talibus ſufficit. h̄ merces autem viro. exemplum de pythagora.

Sophiſte ꝑmittentes ſciam coguntᷣ non perficere que ꝑmiſerunt ꝓpter nullũ vtiqʒ dare argentum ꝑ quibus ſciunt.

In amicitia ſm virtutẽ eſt retributio facienda ſm electõem. ſicᷝ videtᷣ in phĩa cõicantibꝰ. nõ .n. ad pecunias dignitas menſuratᷣ. ꝑciũqʒ eq̃ ponderans non fiet ſʒ forte qͦ ſufficiens quẽadmodũ ad deos ꝛ ꝑentes.

Retributio debʒ fieri ad tñ ꝗ̃tum vtiqʒ ordinant preaccipientes.

Opʒ aũt forte non tãto appꝛ̃ciari ꝗ̃to hñti videtur dignũ: ſʒ ꝗ̃to añ hr̄e appꝛ̃ciatꝰ eſt.

Ut in multum bñficiũ magis eſt retribuendũ bñfactori ꝗ̃ donãdũ amicisᷣ: quẽadmodũ mutuũ cui dʒ reddendũ magis ꝗ̃ amico dandũ

Sʒ forte neqʒ eſt h̄ ſemꝑ mutuũ reddendum ſed magis p̄rem liberandũ: qͦ igitᷣ vl̄r dcm̄ ẽ debitum reddendum.

Si autẽ ſuperexcedat datio bono vel neceſſario ad hoc declinandum.

Non oĩa oĩbus reddendum neqʒ p̄ri oĩa: quemadmodũ neqʒ ioui oĩa ſacrificabantᷣ.

Uidebitᷣ aũt nutrimẽto quidẽ ꝑentibꝰ oportere maxĩe ſufficere. vt debentes in cauſis eſſendi magis ꝗ̃ ſibiipſis in h̄ ſufficere ꝛ honorẽ autẽ quẽadmodũ dijs non oẽʒ aũt parentibꝰ neqʒ eundem patri ꝛ matri.

Omni ſeni dʒ illũ honorẽ tribuere: q ſʒ etatem aſſurrectõe ꝛ inclinatõe ꝛ talibꝰ.

Unicuiqʒ tẽtandũ eſt ꝓpriũ attribuere.

Cuʒ quis decipiatᷣ credens ſe amari ꝓpter morẽ nihil illo tale operante ſi a ſe decipitur ſibi imputandum.

Cum autẽ ab alijs ſimulatione decipiatᷣ. iuſtũ eſt accuſare decipientẽ ꝛ magis ꝗ̃ eos qui nũmiſmata violant quanto circa honorabilius mala operatio.

Si autem aliquis acceptet aliquẽ vt bonus fiat aut malus.

Utrum adhuc amanduʒ an nõ.

Utruʒ ꝯfeſtim diſſoluendũ vel non oĩbus: ſed inſanabilibꝰ ꝓpter maliciã directõeʒ aut habentibus magis adiuuandũ ad morem ꝗ̃ ad ſubãʒ ꝗ̃to ꝛ amicitie magis ꝓpriũ.

In hoc tñ cãu diſſoluẽs nihil incõueniẽs videbitᷣ facere. neqʒ. n. huic vel tali amicꝰ erat. alteratuʒ igitᷣ ĩpotens reſaluare recedit.

Si vnꝰ amicoꝝ ꝑmaneat ꝛ alter magis epyichees fiat: ꝛ multũ differat in virtute. vtꝝ vtenduʒ vt amico vel non. Soluitᷣ ꝙ in magna diſtantia manifeſtũ eſt ꝙ non ꝑmanet. puta in hiis ꝗ̃ ex puericia amicitijs. ſi. n. h̄ quidẽ permãeat puer ſm mẽteʒ. hic auteʒ vir fiat optimꝰ: qualr̄ vtiqʒ erunt amici. non cõgaudẽtes neqʒ triſtati in eiſdem nec poſſibile ad inicẽ ꝯuiuere.

Et his tñ qui fiunt amici magis oportʒ largiri ꝗ̃ extraneis. ꝓpter antefactã amicitiã cũ nõ

ꝓpter ſuperabundantiã malicie diſſolõ fiat.

Amicabilia que ad amicos videntᷣ ex his que ad ſeipm̄ veniſſe.

Omnia opera quibus deteriatᷣ amicitia inſunt epyichi e ad ſeipſum.

Uidetᷣ eniʒ vnicuiqʒ menſura virtus ꝛ ſtudioſus eſſe.

Uirtuoſus cõſentit ſibiipſi ꝛ eadẽ appetit ſm oẽʒ aĩaʒ vult ſibiipſi bõa ꝛ apparẽtia. ꝛ opatᷣ.

Iterum operatᷣ ſuiipſius gratia. intellectiui. ſ. gratia: qͦ vnuſquiſqʒ eẽ videbitᷣ.

Unuſquiſqʒ ſtudioſus vult ſibiipſi bona. factꝰ autem alius nullus.

Uidebitᷣ autẽ inteꝰ vnuſquiſqʒ eſſe vl̄ maxĩe.

Uirtuoſo opatoruʒ delectabiles memorie ꝛ futuroꝝ ſpecies bona. tales autẽʒ delectabiles habundat mente.

Iteꝝ v̄tuoſus ꝯdolet ꝛ cõdelectatᷣ maxĩe ſibiipſi

Ad amicũ ſe habet quẽadmodũ ad ſeipſuʒ. eſt enim amicus alius ipſe.

Superabundãtia amicitie ꝗ̃ ẽ ad ſeipʒ aſſiĩatᷣ.

Praui differũt a ſeipſis: ꝛ altera quidẽ cõcupiſcunt. alia aũt volũt. puta incõtinentes.

Praui ꝓpter maliciã odiuntᷣ fugiunt viuere ꝛ interimunt ſeipſos.

Querunt auteʒ mali cum quibꝰ cõmorentur ꝛ ſeipſos fugiunt.

Praui nihil amabile pãtiuntᷣ ad ſeipſos.

Praui neqʒ cõgaudent: neqʒ cõdolent ſibiipſis cõtendit enĩ ipſoꝝ anima.

Prauorũ anima. h̄ quidẽ huc trahit. hec autẽ illuc. quẽadmodum diſcrepãtia.

Penitudine. n. praui replentᷣ.

Beniuolẽtia aũt nõ ẽ amicitia neqʒ amatio.

Beniuolẽtia fit ex repentino quẽadmodũ circa agõiſtas accidit. beniuoli. n. ipſis fiunt ꝛ cõplacent cooperabuntᷣ vtiqʒ nihil ꝛ ſuperficialiter diligunt.

Beniuolentia videtᷣ ꝑncipiuʒ amicitie. quemadmodũ delectatio per viſuʒ eius qͦ eſt amare. ſ. amore venereo.

Predelectatᷣ ꝛ gaudens ſpẽ nihil magis amat ſʒ cum abñtem deſideret ꝛ pñtiaʒ ꝯcupiſcit.

Beniuoli aũt nihil magis amant. volunt eniʒ ſoluʒ bona quibus ſunt beniuoli. cooperabũtur aũt nihil. neqʒ turbabuntᷣ ꝑ ipſis.

Beniuolentia trãſlatiue dicitᷣ amicitia ocioſa diuturna aũt ꝛ inconſuetudineʒ aduenienteʒ fieri amicitia. n.

Beniuolentia nõ eſt ꝓpter vtile aut delectabile: ſʒ totalr̄ ꝓpter virtuteʒ ꝛ excellentiaʒ quãdam. fit autẽ huic quidẽ bonꝰ appeat vel fortis vel aliquid talium quẽadmodum in agoniſtis diximus.

Concordia videtᷣ quoddã amicabile ꝓpter qͦ non eſt homodexia. i. vnitas opinionis.

Concordia non eſt conſenſus circa quecũqʒ: qꝛ non circa ſpeculabilia: ſʒ circa operabilia habentia magnitudinem quẽ poſſunt cõuenire vtriqʒ ꝯcordantiũ reſpectu eiuſdeʒ nũero.

Concordia eſt in his que epyichees. i. v̄tuoſis.

Prauos non contingit cõcordare niſi parum: quẽadmodum ꝛ amicos eſſe in rebus vtilibꝰ appetentes.

Superabundantiã in laboribus ꝛ miniſtrationibus deficientes.

Benefacientes autem amant ꝛ diligunt patiẽtes ꝛ ſi nihil ſint eis vtiles. neqʒ poſterius fiãt vtiqʒ. ſ. aliqua vtilitas qͦ in accommodantibus non contingit.

Omnes ꝓprium opus magis diligit ꝗ̃ diligatᷣ ab ope vtiqʒ aĩato facto.

Maxime autem circa poetas: hoc accidit iſti diligunt ſua poemata quẽadmodũ filios.

Cauſa huius. quia opus eſt quodãmõ eſſe ꝛ viuere facientis.

Operatio preſentis eſt delectabilis. futuri aũt ſpes facti aut memoria. delectabiliſſimũ aũt qͦ ſm operatõem ꝛ amabile.

Amatio quidem factioni aſſiĩatᷣ. amari autẽ ei quod eſt pati.

Que laborioſe fiunt vel faciunt omnes magis diligunt.

Benepati eſt illaborioſum: benefacere autem operoſum.

Matres amatrices magis filiorum ſupple ꝗ̃ patres. laborioſior eniʒ generatio ꝛ magis ſciunt ꝗ̃ patres ꝙ ſunt earum.

Homines vituperant eos qui ſeipſos maxime diligũt: ꝛ vt in turpi: qui amatores ſui vocãt.

Uidetur autem prauꝰ ſuiipſius gratia omnia agere inquanto deterior ſit tanto magis accuſant: itaqʒ ipm̄: vt nihil extra ſe agit.

Epyichees auteʒ ꝓpter bonũ ꝛ amici gratia: qͦ autẽ ſuiipſius ꝑtermittit.

His autem rationibus diſſonant opera non irrationabilr̄. amicum enĩ oportere amare. maxime amicum. amicus auteʒ maxime qui vl̄t ei: cui maxime vult bona illius gratia. ꝛ ſi nullus ſciet. h̄ autẽ exiſtunt maxime ipſi ad ſeipʒ ꝛ reliqua vtiqʒ omnia quibus amicus determinatur.

Hec autem omnia maxime ad ſeipʒ exiſtũt.

In obprobrium amatores ſui vocant ipſos qui ſibiipſis tribuunt plus in pecunijs ꝛ honoribꝰ ꝛ delectationibꝰ corꝑalibus.

Hec autem plurimi appetunt. ꝓpter quod appellatio facta eſt a multum prauo exiſtente iuſte vtiqʒ ſic phylancꝰ exprobratᷣ.

Siquis ſemper ſtudet iuſta agere vel temperata vel qualiacunqʒ alia eorum que ſm virtutem ꝛ totaliter ſemꝑ bonum ſibi acquirit nullus dicet phylancuʒ hunc. neqʒ vituperabit.

Uidebitur tamẽ talis maxime phylancus. tribuit enim ſibiipſi optima ꝛ maxĩa bona ꝛ largitũr ſuiipſius ꝑncipaliſſimo: et omnia huic

obediūt.
Continenſ vtiqꝫ ⁊ īcontinens dicit̃ in tenere in tellectum vel non: vt hoc vnoqꝫ ente.
Malo autē diſſonant que oportet agere ⁊ que agit.
Verum eſt qđ de ſtudioſo dicitur ipſuꝫ amicorum gratia multa agere: ⁊ prīe gratia. ⁊ ſi oporteat mori ꝓduceret pecunias ⁊ honores ſibiipſi ꝓcurans bonum.
Per paucum enim tempus delectari valđ magis eliget q̄ per multuꝫ quiete ⁊ bene viuere per annum q̄ per multoſ qualitercunqꝫ pecunias honores ⁊ ꝑncipatus: ⁊ oīa ꝓ amico ꝓijciet. bonum enīꝫ ipſi hoc ⁊ laudabile.
Contingit ⁊ actōes amico ꝓducere ⁊ eſſe melius q̄ ē ipſm operari cā amico fieri.
In omnibꝰ vtiqꝫ his videt̃ ſibiipſi plꝰ tribuēs.
Cum demon bene debet quid opus eſt amicis.
Amicus videtur exterius bonorum maximus eſſe.
Amici magis eſt bene facere q̄ bū pati.
Melius eſt enim benefacere amicis q̄ extraneis.
Nullus eliget ſcđm ſeipſum omnia habere bona.
Delectabile ens vita felicis nihil indiget ſuꝑinducta delectatione.
Operatio autē. manifeſtum eſt quoniam fit: ⁊ ſi non exiſtat quemadmodum paſſio quedā.
Speculari magi ꝓximos poſſumus q̄ noſmet ipſos ⁊ illoꝝ actiones q̄ ꝓprias.
Videtur autem principaliter eſſe ⁊ ſentire vel intelligere.
Videns autem: quia videt ſentit ⁊ audiēs ⁊c̃.
Eligibile autem viuere ⁊ maxime bonis.
Fiet autem cōuiuere cōmunicare ſermonibꝰ ⁊ mente. ſic enim vtiqꝫ videbit̃ conuiuere in hominibus dici. ⁊ non quēadmodum in pecoribus ⁊ eodem paſci.
Opus igit̃ felici erit amicis ſtudioſis.
Multis miniſtrare laborioſum eſt. ⁊ non ſufficiens vita ipſi hoc agere.
Plures vtiqꝫ q̄ ad ꝓpriam vitam ſufficientes diſtractiui ⁊ impeditiui ad bene viuere. nihil igit̃ opus eſt ipſis.
Ad delectationem ſufficiunt pauci: quēadmodum in cibo delectamētū vl̃ condimētum.
Amicorum multitudo eſt determinata et forte in plures: cum quibus vtiqꝫ poſſet quis conuiuere.
Non poſſibile eſt multis cōuiuere. ⁊ diſtribuere ſeipſm non in manifeſtum.
Adhuc alios oportꝫ eſſe amicos ad inuicem ſi debēt ad inuicem oēs ꝯmorari.
Difficile eſt congaudere ⁊ condolere familiariter multis. veriſimile enim cōcidere ſit̃ huic quidem condelectari. huic aūt ꝯtriſtari.

Non bene habet querere: vt multum amiciſſimum eſſe: ſed tot quot in ꝯuiuere ſufficiētes.
Pollitice eſt multis eſſe amicuꝫ: ⁊ non placidū exiſtentem.
Propter virtutem auteꝫ ⁊ ꝓpter ſeipſos non ē ad multos amabile aūt ⁊ paucos inuenire tales.
Neceſſarium eſt habere amicos in infortunijs ꝓpter quod vtilibus his opus eſt melius in bonis fortunis.
Preſentia amicorum eſt delectabilis in bonis fortunis: ⁊ in īfortunijs. alleuiant̃ eniꝫ triſtati condolentibus amicis.
Preſentia amicorum videtur mixta eſſe ex delectatione ⁊ triſticia.
Viriles ſcđm naturam verent̃ contriſtari amicos ipſis ſi non ſuperexcedant in non triſticia ea que illis fit triſticiam non ſuſtinēt.
Totaliterqꝫ virilis in cōploratoribus non placet: ꝓpter qđ neqꝫ ipſe eſt ploratiuꝰ.
Mulieres autem amant ⁊ gaudēt vt amicos condolentes.
Imitari aūt oꝫ in oībus meliorem.
Oportet ad bonas fortūas vocare amicos ꝓmpte. ad infortunia aūt pigritater.
Maxime autem ad vocandū cū debeant pauca turbari magna ipſm iuuare.
Ire autem ecōuerſo ꝯgruit. ad infortunatos quidem non vocant ⁊ ꝓmpte. amici enim bñfacere. ⁊ maxime his qui in neceſſitatibus: ⁊ h non dignificantibꝰ. ambobus enīꝫ melius ⁊ delectabilius.
Ad bonas fortunas oportꝫ ire ꝓmpte cooperātem ad bonam paſſionem quiete. non eniꝫ bonum ꝓmptum fieri iuuari.
In amantibus videre dulciſſimum eſt. ⁊ magi eligunt hunc ſenſum q̄ alios vt ſm hunc ſenſum maxie amore ente ⁊ perfecto.
Amicis eligibiliſſimum eſt conuiuere.
Quod ſingulis eſſe vel cuiꝰ gratia eligunt viuere. h cuꝫ amicis volunt conuerſari. ꝓpter qđ hi quidem cōpetant. hi aūt colludunt ad aleas. alij auteꝫ coexercitantur ⁊ conuenantur ⁊ ꝯphantur.
Conuiuere enim volētes cum amicis. h faciūt ⁊ his cōicant: quibꝰ exiſtimāt ꝯuiuere.
Amicitia eoꝝ que epyiche coacta colloquijs. videnr̃ autem ⁊ meliores fieri operantes dirigentes ad inuicem quibꝰ cōplacent.

Incipiunt ꝓpōnes libri decimi Ethicoꝝ.

P Oſt hec autē ſicut his que in paſſionibꝰ ⁊ actionibus ſermones huius ſunt credibiles operibus: veri ſermones non ſolum ad ſcire veriſſimam eſſe ſꝫ ad vitam ſermones aduenientes operibus credentur.

Eudoxus autem) ſermones eudoxi credebantur ꝓpter moris virtutem. magis q̄ ꝓpter ſeipſos. Differunt enim videbatur temperatus eſſe. non enim vt amicus delectationis videbatur ſe habere ſm veritatem. Delectatio nō videtur eligibilis alicuiꝰ gratia. Nulluꝫ enī cōuenit interrogare: cuius gratia delectetur vt ſcđm ſeipſum exiſtente eligibile. Argumētum de contrario. vt quia triſtia eſt malū delectatio eſt bonum non valet. dicimus enī maluꝫ malo oppoſituꝫ ⁊ ambo ei qđ ē mediū.
Non tamen ſi non qualitatum) virtutes non ſunt operatōnes qualitates nec felicis ē qualitas. Omnium motionum videtur ꝓpter eē velocitas ⁊ tarditas delectatio. neutruꝫ hoꝝ exiſtit delectatuꝫ fuiſſe vel velociter. quēadmodum iratum fuiſſe. delectari autem non.
Nullus eligeret viuere puer mentem habēs ⁊ vita delectās: in quibus pueri vt exiſtimāt ideo creditur ꝙ puerorum delectatio eſt maxima. Cum manifeſtum ſtudium fecerimus ī fine: quia vnā delectationem inferant: puta ī videri ⁊ recordari ⁊ ſcire virtutes hr̃e.
Quid autem eſt vel quale) Sicut viſio ſecūduꝫ quodcunqꝫ tempus perfectum. non enim eſt indigens aliud: q̄ in poſterius factum percipiat ſpeciem ipſius. ⁊ ſic delectatio. tamen. totum enim quoddam eſt delectatio non ē motus. in tempore enim oīs motꝰ ⁊ finis alicuiꝰ ideſt habens finem. Non contingit moueri ī nō tempore. delectari auteꝫ in non tempore.
Motus eſt partibiliꝫ ⁊ non totorum delectatio non eſt quoddam totum. Perficit autem delectatio non ſicut habitus qui ineſt: ſed vt ſuperueniens quidem finem velut iuuenibꝰ pulchritudo. Omnes appetunt delectationē quoniam viuere omnes appetunt. vita autē operatio quedam eſt. Vnuſquiſqꝫ circa hoc ⁊ in his operatur que ⁊ maxime diligit. Vtruꝫ appetere viuere ꝓpter delectationem vel ecōuerſo dimittam in preſenti. Operatio ⁊ delectatio vidētur recipere ſeparationes ſine operatione.
Unde videtur propter differre) delectationes differunt ſpecie que perficiunt operatōes differentes ſpecie. vnaqueqꝫ delectationum appropriatur operationi quaꝫ perficit. coauget enim operationem delectatio ꝓpria. Delectatio in vna operatione indiget ⁊ expellit operationem aliam fere aliene delectationes faciunt ꝙ ꝓprie triſticie habet dubitationem. ſ. idem operatio delectationi. non tamen videt̃ delectatō eſſe intellectus nec ſenſus. ⁊ hoc eſt non videtur operatio intellectꝰ vel ſenſus. Altera ⁊ altera eſt delectatio equi ⁊ canis ⁊ hominis. quemadmodum ait eraclitus aſinum fenum eligere q̄ aurum. Eorūdem ſpecie ſūt delectationes indifferentes ſpecie differunt tamē non parum in hominibus: eadeꝫ. n. hos quidem delectant hos ꝯtriſtant.
Dictis vtiqꝫ) delectationes ludorum ſecundū ſe delectationes. non enim ꝓpter altera ipſos eligunt. leduntur eniꝫ ab ipſis magiſqꝫ iuuātur negligentes corpora ⁊ paſſiones. Incōueniens eſt finem eſſe luſum ⁊ negocia ⁊ multū pati ſecundum vitam omneꝫ videndi gratia ludere āt vt ſtudeat ſecundum anatarſem recte habere videtur ⁊c̃. Requiei autem aſſimilatur ludus. Impotentes autem continue laborare requie indigent. Meliores particule anime ſtudioſior eſt operatio.
Si autem felicitas) Felicitas eſt operatio animi ſecundum optimam virtutem ⁊ optimi. i. optime potentie ſiue ſit intellectus ſiue aliqđ prius ſecundum naturaꝫ videre principari ⁊ dominari felicitas eſt operatio ſpeculatiua. quia hec eſt optima. Philoſophia habet mirabiles delectationes puritate ⁊ firmitate. felicitas videtur in vacatione eſſe non vacamꝰ ideſt laboramus vt vacemus ⁊ bellamus vt pacem ducamus. Nihil imperfectum eſt eorum que ad felicitatem. Talis vita. ſ. vacans contemplationi veritatis eſt melior vita q̄ ſm homines. non enim ſecundum ꝙ homo ſic uiuit: ſed ſecundum aliquid diuinum exiſtit in ipſo. videtur vnunquodqꝫ eſſe hoc. ſ. intellectus ſiquidem prius ⁊ melius. Inconueniēs videtur ſi non ſuiſpius vitam eligant: ſꝫ alicuius alterius.
Secundo autem ſecundum aliam virtutem) Coniugata eſt prudentia moris virtuti. ⁊ hec prudentie felix felicitate ſpeculatia interiori largitione nuperimꝰ vel minus indigere morali neceſſarijs quideꝫ ab ambobus opus ad vitam ad operationes exteriores magis indiget moralis. Voluntates enim manifeſte ſūt ſimulant non iuſti iuſte agere. Non eſt exiſtimādum multis ⁊ magnis diuitijs īdigere futurum felicem. Poſſibile eſt princeps terre ⁊ maris agere bona a moderatis patenter quis agere ſm virtutem ⁊c̃.

P Oſt hec autem de delectatōne. Iſte liber decimus principaliter eſt de fine vltimo actuum humanoruꝫ. ſ. de felicitate. ⁊ continet duos tractatus. Primus eſt de delectatione que annexa eſt ipſi felicitati. 2ꝰ ibi. (Dictis vtiqꝫ his) ē de ipſa felicitate que eſt finis vltimus actuum humanoꝝ. Tractatus primus continet. 5. capitula. Capitulum ꝑmum eſt ꝓhemium. in quo oſtenditur ꝙ ad moralem philoſophum pertinet conſide

rare de delectatione.2ꝰ capitulū ibi. (Eudoxus igitur)eſt de opinione eudoxi ⁊ alioꝝ ponentium delectationem eſſe vltimum finē:⁊ per ſe bonum.3ꝰ capꝰ ibi. (Non tamen ſi non qualitatum)eſt de opinionibus ponentiū vniuerſaliter delectationem non eſſe bonum cū ſuis rationibus: ⁊ manifeſtatione defectuum qui in eorum rationibus contingunt.4ꝰ capꝰ ibi. (Quod autē eſt vel quale)eſt de delectatione quid eſt ⁊ quid non eſt ſecundum veritatem.5ꝰ capꝰ ibi (Unde ⁊ videntur)eſt de diuerſitate delectationum.quarum quedam differunt ſpecie:⁊ quedam bonitate ⁊ malicia ⁊ q̄dam puritate ⁊ ipuritate.

Capitulum primum

ꝓhemialiter oſtendens ꝙ ad moralē philoſophum pertinet determinare de delectatione ꝓpter ipſam maxime coappropriari generi humano:⁊ de rebus humanis habet philoſophus moralis ſpeculari:tum quia delectatio ⁊ triſticia pertinet ad virtutes de quibꝰ cōſiderat moralis: tum quia circa delectationes ⁊ triſtitias que ad mores pertinent ſunt multe dubitationes ⁊ opiniones contrarie ſapientū.

Poſt hec autem de

delectatione forte ſequitur pertranſire.maxime quidem videt̄ coappropriari generi noſtro: ꝓpter qđ erudiunt viuentes oraizōtes delectatione ⁊ triſticia. videtur autē ⁊ aliquid moralis virtutis maximū eſſe. gaudere quibus oportꝫ.⁊ odire que oportꝫ. Protendūt enim hec per omnem vitam inclinationem habētia ⁊ potentiam ad virtutem ⁊ felicem vitam. delectabilia quidem enim eligunt.triſticia aūt fugiunt. ꝑ talibus autē nequaquā videbitur eligendum eſſe. Aliterqꝫ ⁊ multam habentes dubitationem.

Iſtud eſt capꝰ primum primi tractatus.in quo determinatur ꝓhemialiter de delectatione ⁊ triſticia. ⁊ continet duas partes principales. In pꝛima declaratur ꝙ ad moralem philoſophū pertinet de delectatione ⁊ triſticia cōſiderare.in ſecunda ibi. (Hi quidem enim bonum)enumerat diuerſas opiniones circa delectationes ⁊ triſticias. In prima igitur parte declaratur ꝙ ad moralē philoſophū pertinꝫ determinare de delectatōne.⁊ hec eſt concluſio.i. huius libri:que probatur tripliciter.primo ſic: Ad moralem philoſophū pertinet determinare de rebus humanis: per quas humana vita gubernatur.ſed delectatio ē res humana: que ꝯnaturalr̄ appropriat̄ generi humāo:per quā humana vita gubernatur ⁊ regulatur.ergo ⁊c. Maior patet de ſe.⁊ minor declaratur per ſides ſignum tale.orachizantes.ideſt gubernatores domoꝝ ſeu multitudinis domeſtice.volentes pueros ꝓuocare ad bonū ⁊ declinare a malo maxime erudiunt ipſos per delectationē ⁊ triſticiā.ſtudent enim bene agentes delectari aliquibus munuſculis ⁊ ſermōibus pulchris ⁊ male agentes contriſtant verberibus rixis ⁊ contumelijs: vt per hoc poſſint in vita humana ſe bene gubernare proſequendo bonū ⁊ declinādo a malo. Sed dubitatur hic.quia delectatio non videtur appropriari generi humano. Nam delectatio eſt cōmunis omni animali.vt dictum eſt in 7º huius.⁊ non videtur eſſe magis propria homini q̄ alijs animalibus. Dicendum ꝙ delectatio quedam eſt ſenſibilis et corporalis.⁊ iſta eſt communis omni animali. Alia eſt delectatio intellectualis ⁊ ſpiritualis: ⁊ iſta appropriatur generi humano.⁊ de iſta loquitur philoſophus hic. Notandum ꝙ philoſophus tam hic q̄ in 7º huius determinat de delectatione:ſed aliter ⁊ aliter.quia in 7º huiꝰ determinauit de delectatōe ⁊ triſticia: que ſūt materia incōtinentie.quia principaliter determinauit de incontinentia in 7º huius.⁊ eiꝰ oppoſito.Et quia delectationes ſenſibiles ⁊ corporales ſunt materia incontinentie.idō in 7º huiꝰ determinādo de delectatione principaliter determinauit de delectatione corporali ⁊ eius oppoſito.ſed in iſto decimo determinatur de delectatione que eſt felicitas ſcd̄m aliquos vel coniuncta felicitati.⁊ iſta eſt delectatō intellectualis.ideo in iſto.10.determinando de delectatione principaliter determinat de delectatione intellectuali. (Uidetur autē ⁊ ad moris)2º ꝓbatur concluſio ſic.Ad moralem philoſophum ſpectat determinare de his que maxime pertinent ad virtutem moralem.ſed delectatio ⁊ triſticia ſunt huiuſmōi.ergo ⁊c. Maior patet. qa moralis philoſophus habet determinare de v̄tutibus moralibus.⁊ per ꝯſequēs habet determinare de his que maxime ſpectant ad virtutes morales:per que virtutes morales conſeruantur.Et minor patet.nam ad moralē virtutem pertinet maxime ꝙ homo gaudeat de quibus oportet ⁊ triſtetur de quibus oportet. virtus enim moralis precipue conſiſtit in ordinatione appetitus:que cognoſcitur per ordinē delectationis ⁊ triſticie: que conſequunt̄ omnes appetitiuos motus. vt dictum eſt in 2º huius ⁊ hoc eſt quod ſubdit.ꝙ hec.ſ.delectatio ⁊ triſticia ꝓtenduntur ad omnia que ſunt humane vite.⁊ habent magnam poteſtatem ad hoc ꝙ homo ſit virtuoſus ⁊ feliciter viuens: quod eſſe non poteſt:ſi inordinate delectetur vel triſtet̄. homines enim frequenter eligunt mala que ſūt delectabilia ⁊ fugiunt bona que ſunt triſtia.

verūtamē non eſt ita faciendum. nequaquā enim ꝓ delectabilibus ꝓſequendis debet homo qui vult eſſe virtuoſus ⁊ felix eligere mala nec pro triſticijs vitandiſ fugere bona.⁊ hoc intendit cum dicit. ꝑ talibus autē nequaq̄.i.ꝓ delectationibus ꝓſequendis ⁊ triſticijs fugiēdis videbitur eligendum eē.ſ. malum aut bonum fugiendū. (Aliterqꝫ ⁊ multa)3º probat̄ eadē concluſio ſic.de his circa mores que multam dubitationem habent pertinet ad moralē philoſophū conſiderare.ſed delectatō que eſt circa mores magnam dubitationē habꝫ.ergo ⁊c. Minor huius rationis ponitur in textu:et apparebit in parte ſequenti per contrarietatē opinionum que eſt circa delectationē.

Hi quidem enim bonū

delectatōnem dicunt.hi autem econtrario valde prauum.hi quidem forte perſuaſi ſic ⁊ habere.Hi autem exiſtimantes melius eſſe ad vitā noſtram enunciare delectationem prauorum:⁊ ſi non eſt. Inclinare enim multos ad ipſam:⁊ ſeruire delectationibus.ꝓpter quod oportere in contrarium ducere.venire enim vtiqꝫ ſic ad medium.ne forte autem non bene hoc dicitur.de his enim que in paſſionibus et actionibus ſermones minus ſunt credeles operibꝰ.Cum igitur diſſonent his que ſecundum ſenſum contēti:⁊ verum cointerimunt.vituperans enim delectationem:viſus aliter appetens: inclinare videtur ad ipſam.vt talē exiſtentem cianē.Determinare enim non eſt multorum.vident̄ igit̄ veri ſermonum non ſolum ad ſcire vtiliſſimū ſꝫ ⁊ ad vitam. conuenientes enim entes operibus creduntur; ꝓpter quod ꝓuocant intelligētes viuere ſcd̄m ſeipſos.talium quidem igitur ſufficiēter dicta ſunt delectatiōe ſupueniamꝰ.

Hec eſt ſecunda pars principalis huiuſ capituli.in qua enumerat i generali diuerſas opiniones circa delectationes ⁊ triſticias. ⁊ cōtinet duas particulas.in prima enumerat opiniones diuerſas.in ſecunda ibi. (Ne forte autem)improbat quod dictum ē in vna opinione.in prima igitur particule enumerat opiniones dicens ꝙ quidā dicunt delectationem eē quoddam bonum.quidam econtrario dicunt delectationem eſſe valde prauam.⁊ dicentium delectationē eſſe valde prauam quidam dicūt hoc.quia perſuaſum eſt eis.ꝙ ita ſe habeat ita ꝙ credunt illud eſſe verum quod dicunt.ſ.delectationem eſſe prauam.⁊ quidā dicunt delectationem eſſe prauam ⁊ non credunt hoc eſſe verum.dicunt enim hi ꝙ delectatio eſt praua: quia exiſtimant melius eſſe ad vitam noſtram enunciare ꝙ delectatio eſt quoddam prauum quāuiſ non ita ſit.⁊ dicunt ſic eſſe enunciandū ad retrahendū homines a delectatōne ad quā multi inclinantur ſeruientes delectationibus ideo oportet homies in contrariū ducere enunciando eas eſſe malas vt homines abhorreant delectationes.ſic enim peruenitur ad mediū .ſ.vt homo moderate vtatur delectationibus.

(Ne forte autem bene)hec eſt ſecunda particula ſecunde partis.in qua reprobat illud qđ dictū eſt.ſ.ꝙ homines falſo debent enumerare delectationes eſſe prauas cum credantur eē bone. vnde ꝓbat iſtam ꝯcluſionem.ſ.ꝙ homines credentes delectationes eſſe bonas.nō debent enunciare eas eē prauas ad hoc ꝙ homines retrahantur ab eis.⁊ hec eſt concluſio ſcd̄a que ꝓbatur ſic.homies credentes delectatōes eſſe bonas aliqn̄ declinant ad aliquā delectationem ꝓſequēdo eam:ſed circa actiones ⁊ paſſiones humanas minus creditur ſermonibus q̄ operibus.qn̄ igitur ſermones alicuius diſſonant operibus que ſenſibiliter apparent i ipſo operante tales ſermones cōtēnunt̄.et per ꝯñs non creditur huiuſmodi ſermonibus qui ſunt contrarij operibus.⁊ ſic per huiuſmodi ſermones ſenſibiliter cōtrarios operibꝰ ꝓferentium huiuſmodi ſermones non retrahunt̄ homines a delectatōnibꝰ.imo magis credunt omnē delectationem eſſe bonam. Si enim vituperans omnem delectationē aliquando videatur ad aliquam delectationem declinare.daret intelligere vulgaribus ꝙ omnis delectatio eſſet eligenda.quia multitudo vulgaris non poteſt determinare diſtinguendo inter delectationē bonam ⁊ malam.ſed indiſtincte credit omnē delectationem eſſe bonam ſi credat ꝙ vna ſit bona. vnde breuiter concluſio ꝓbatur per hoc ꝙ homines non debent enunciare ſermones contrarios ſuis operibus māifeſtis.quia tales ſermones contēnuntur ⁊ non creditur eis:ſꝫ magis operibus :nec per tales ſermones retrahuntur homines ab his que tales ſermones ꝓhibent. (Uidentur igitur veri)ex his cōcludit̄ tertia ꝯcluſio huius libri que eſt ꝙ ſermones veri non ſolum ſunt vtiles ad ſcientiam: ſed ēt ad bonam vitam que ꝓbat̄ ſic.Sermōes q̄ ſunt ꝯuenientes operibꝰ:ſꝫ quando ſermōes cōcordant cum operibꝰ,tunc creditur eis.⁊ ideo tales ſermones ꝓuocant eos qui intelligūt veritatē ipſorum: vt ſcd̄m ipſos viuant. ⁊ ſic patet ꝯcluſio.de talibus igitur ſufficiēter dictū eſt. ideo oꝫ ꝓcedere ad ea que dc̄a ſunt ab alijs de delectatione. Intelligendū eſt ꝙ ratio huiꝰ dicti philoſophi.in operabilibus magis creditur operatōnibus q̄ ſermonibꝰ.eſt quia vnuſquiſqꝫ operatur illud quod videtur ſibi eſſe bonū in particulari. vt pꝫ ex 7º huiꝰ.circa particularia eīꝫ ſunt operatōes ⁊ paſſiones.ſꝫ non oꝫ ꝙ quilibet dicat illud eſſe bonum qđ ſibi videtur bonū. idō magis creditur operibus q̄ ſermonibuſ. quia neceſſe ē ꝙ operetur illud qđ ſibi videt̄ in particulari ⁊ in actu eſſe bonum.ſi non ꝓhibeat̄.ſed

nõ oſ ꝙ h̃ dicat:ſ; põt dicere ꝯ̃tra illius:qð ſi bi videt̃ in particulari.⁊ iõ ſi aliqs illud quod videt̃ ſibi eẽ malum opet̃.plus ꝓuocat ad opã dum illud q̃ deterreat ꝟbo ad nõ opandũ illð malum.Ex iſto loco põt accipi ꝙ illis eſt maxi me credendũ qui ſic viuunt ſicut docẽt.⁊ tales ſunt maxĩe ꝯmendãdi ſi recte doceant.

Capitulum ſecundũ

eſt de opinione eudoxi aſtruentis dele ctationẽm eſſe per ſe bonum:qð poſuit ꝓpter h̃ quia omnia deſiderant delectationeꝫ tanq̃ꝫ bo num:⁊ fugiant triſticiam ei oppoſitaꝫ vt malũ ⁊ ꝓpter hoc ꝙ ipſa videtur eſſe eligibilis nõ al terius gratia.nec eniꝫ eſt querere:quare qs vĩt delectari ⁊ ꝓpter hoc ꝙ ipſa appoſita cuicũqꝫ bonorum facit ipſuꝫ eligibilius. Sed hec ratõ non videt̃ concludere ꝙ delectatio ſit ꝑ ſe boꝰ qꝛ per illud mediũ ꝓbauit ꝙ delectatio non ẽ per ſe bonum.qð enĩ cõmixtum eſt cuꝫ aliquo facit totum meliꝰ non eſt per ſe bonum:cũ ali quid vt totuꝫ cõmixtum ſit melius. ⁊ ꝙ dicẽs non eſſe bonum:ꝙ oĩa appetunt nihil dicunt ꝓ pter omnibꝰ videri oppoſitũ ⁊ nihil credibiliꝰ oppoſito.⁊ ꝓpter hoc ꝙ in oĩbus videt̃ eſſe qð dam naturale ⁊ diuinuꝫ:quo quilibet appetit ꝓprium bonum.deinde ꝙ arguꝰ eudoxi ex cõ trario.ſ.ex triſticia non valet ꝓpter hoc ꝙ ꝯ̃tin git ꝙ malum opponit̃ malo:qð licet ſit verum non tamẽ habet h̃ locum cum delectatio nõ ſit oppoſita triſticie tãq̃ꝫ extremũ extremo.

Eudoxus igitur de

lectationẽ per ſe bonuꝫ exiſtimabat eẽ ꝓpter oĩa videre exiſtimantia ipſaꝫ ⁊ ratõnabi lia ⁊ irrationabilia. In omnibꝰ autem eſſe eligi bile epyichea:⁊ maxime potentiſſimuꝫ.Oĩa ãt ad idem ferri:vt omnibus optimum nunciat. vnũquodqꝫ enim ſibi bonum inuenire queãd modũ ⁊ cibum.Omnibꝰ igitur bonum ⁊ ꝙ oĩa appetunt ꝑ ſe bonum eſt.Credebant̃ aũt ſmo nes ꝓpter moris virtuteꝫ magis q̃ꝫ ꝓpter ipos differenter.n.videbat̃ temperatꝰ eſſe nõ vtiqꝫ ſ; ſic habere ſm veritatem. Non minus autem exiſtimabat eẽ manifeſtum ecõtrario. triſticiã enĩ ſcðm ſeipſum omnibꝰ fugienduꝫ eſſe.ſimilr̃ igit̃ cõtrariũ eligibile. Maxime autẽ eligibile eſſe ⁊ qð non ꝓpter alterũ.neqꝫ alterius gratia eligimus.tale autẽ confeſſum eſt eẽ delectatio nem. Nullus eniꝫ interrogare cuius gratia de lectat̃.vt ſm ſeipſam exiſteꝫ eligibileꝫ delecta tionem appoſitãqꝫ cuiqꝫ bonoꝝ eligibilius fa cere:puta ei qð eſt iuſte agere ⁊ temperatuꝫ eẽ augeri vtiqꝫ bonum ipm̃ ſibiipſis. videt̃ auteꝫ iſte ſermo bonorum ipſaꝫ enunciare:⁊ nihil ma gis altero.Omne.n.cum altero bono eligibiliꝰ q̃ſ ſolitarium.

Iſtud eſt caꝰ 2ꝰ.in quo ponitur opinio eu doxi cum ſuis rõnibꝰ.qui poſuit delectatõ nem eſſe per ſe ⁊ maxĩe bonum.⁊ continet.2.ꝑ tes ꝑ̃ncipales.in ꝑ̃ma ponunt̃ rõnes eudoxi.ꝑ quas ꝓbauit delectationẽ eſſe bonum.⁊ non ſo lum ꝙ eſt bonuꝫ:ſ; ꝙ eſt per ſe ⁊ maxime boꝰ. in ſcða ibi (Tali autem exiſtente)ponunt̃ ob uiationes ad rõnes eudoxi a ponentibus dele ctationem non eſſe bonum nec eſſe per ſe bonũ. Prima pars continet duas ꝑticulas.in prima ponunt̃ rõnes eudoxi.ꝑ quas ꝓbauit delecta tionẽ eẽ bonum. In ꝺa ꝑticula ibi(Maxĩe aũt ẽ eligibile)ponũt̃ rõẽs eudoxi ꝑ q̃s ꝓbauit de lectationẽ eſſe maxime eligibile ⁊ maxiꝰ bonũ In ꝑ̃ma igit̃ particula ponit opinioneꝫ eudoxi ponentis delectationẽ eſſe de genere bonoꝝ.et duas rõnes opinionis. vnam ſumptam ex ꝑte delectationis ⁊ cãm ꝓpter quã ſibi credatur ⁊ aliam ſumptam ex ꝑte cõtrarij.ſ.ex parte triſti cie.dicit igitur philoſophus ꝙ eudoxus exiſti mabat delectationem eſſe quoddã bonuꝫ:⁊ ra tio ſua fuit ꝙ oĩa tam rationabilia q̃ꝫ irratiõa bilia deſiderant ipꝫ.⁊ illud quod apud omnes eſt eligibile videt̃ epyicheſ.i.bonum.et maxĩe potens in bonitate.ex quo poteſt trahere ad ſe appetitum omniuꝫ.ſic ꝙ omnia ferant̃ ad idẽ .ſ.ad delectatõꝫ.hic eniꝫ denunciat ꝙ delecta tio non ſolum eſt bonum:ſ; etiã ꝙ eſt quoddã optimum.illud tamen manifeſte ſequit̃ ꝙ de lectatio eſt quoddam bonum.qꝛ vnũquodqꝫ q̃ rit illð qð eſt ſibi boꝰ ſicut cibus eſt bonꝰ omni bus animalibus:a quibꝰ appetit̃.et vnũ qðqꝫ q̃ rit delectationeꝫ.hec eſt igitur ratõ eudoxi. Il lud quod ab oĩbus appetitur eſt bonũ.delecta tio ab omnibus appetitur.g̃ ⁊c̃. (Credebant̃ auteꝫ ſermones)narrat cãm ꝓpter quã ſermo nes eudoxi credebant̃ ⁊ eſt cauſa.qꝛ eudoxus videbat̃ differẽter eſſe temperatꝰ:ita ꝙ vltra alios videbatur habere virtutem tẽperantie. ⁊ iõ ꝓpter excellentiam virtutis magis crede batur ſermonibus eudoxi q̃ꝫ ꝓpter efficaciam rationis. vnde nõ videbat̃ dicere ꝙ delectatio eſt de genere bonoꝝ. quia fuit amicus delecta tionis.ſ; quia ſic eſt ſcðm rei veritatem. Textꝰ quẽ exponit lycoñ.habet ſic. (Differẽter vide bat̃ eſſe temperatus non vtiqꝫ:ſ; ſic habere ſꝫ veritatẽ)⁊ iſtaꝫ litteraꝫ exponit ſic(Tẽperatꝰ non vtiqꝫ videbatur).ſ.ad ſuum ſermonem.ſer mo enim ⁊ actio temperati per omnia ꝯcordãt hec Lycoñ.(Non minus autem exiſtimabãt) ſcða ratio eudoxi:que accipit̃ ex parte contra rij eſt iſta.triſticia que cõtrariat̃ delectationi ẽ omnibus fugienda tãq̃ꝫ mala.igit̃ ſimiliter cõ trariũ triſticie.ſ.delectatio eſt omnibꝰ eligibil̃ ⁊ per ꝯñs eſt bonum.h̃ igitur fuit ratio.cuiꝰ cõ trarium eſt malum.ipſum eſt bonum:ſ; cõtra rium delectationis.ſ.triſticia eſt malum.g̃ ⁊c̃.

vnde dicit phꝰs ꝙ non minus exiſtimabat eu doxus delectationem eſſe bonam ex parte tri ſticie q̃ꝫ ex parte ipſius delectatõnis (Maxime autem eſt eligibile)hec ẽ ſecunda ꝑticl̃a ꝑ̃me ꝑtis.in qua ponunt̃ due rõnes eudoxi.ꝑ quas ꝓbauit delectationem eſſe maximum bonuꝫ. ⁊ ponit defectuꝫ rõnis ſecũde. Ratio ꝑ̃ma hec eſt. Illud videtur eſſe maxime eligibile.et per conſequens maximum bonum. quod eſt eligi bile ꝓpter ſeipſuꝫ.⁊ non propter aliquid aliud nec alterius gratia:ſed delectatio vt omnes cõ fitentur eſt eligibilis ⁊ non eſt eligibilis propter aliquid aliud:nec alterius gratia finis. igitur delectatio ẽ maxime eligibilis.⁊ per conſequẽs maximum bonum. Maior apparet per hoc ꝙ vltimus finis videtur eẽ maxĩe eligibilis ⁊ ma ximum bonum.⁊ illud quod eſt eligibile non ꝓ pter aliquid aliud eſt finis vltimus.⁊ per con ſequens maxime eligibile.⁊ minor declaratur per hoc qꝛ nullus querit ab alio.cuius gratia velit delectari.quaſi delectatio ſit ſecunduꝫ ſe eligibilis ⁊ non gratia alicuius alterius.ſi eniꝫ delectatio eſt eligibilis:propter aliquem aliuꝫ finem rationabiliter poſſet queri ab aliquo.cꝰ gratia vult delectari. (Appoſitam cuicunqꝫ bonorum)ſecunda ratio eudoxi probans de lectationem eſſe maximum bonuꝫ eſt iſta. Illð quod appoſitum cuicunqꝫ bonoꝝ facit illud eligibilius augendo bonitatem ipſius videtur eſſe maximum bonum:ſed delectatio appoſita cuicunq̃ꝫ bonorum facit illud eligibilius ⁊ au get eius bonitatem.ergo ⁊c̃. De iſta ratione po nitur minor in littera. Nam ſi delectatio appo natur ei quod eſt iuſte agere vel temperate.tũc auget eius bonitatem ⁊ facit ipſuꝫ eligibilius: eo enim ꝙ aliquis delectatur in operatione iu ſticie vel temperantie melior eſt q̃ꝫ ſi delectare tur in illa. (Videtur autem)ſed iſta ſecunda ratio videtur deficere. quia de quolibꝫ bono ẽ hoc verificatum.ꝙ ipſum alteri coniunctum ẽ melius ⁊ eligibilius q̃ꝫ ipſum ſolitarium per ſe non tamen ꝓpter hoc ſequitur ꝙ quodlibꝫ bo num ſit maximum bonum. Ita igitur ſecunda ratio eudoxi.ꝙ delectatio appoſita cuicũqꝫ bo norum facit illud eligibilius concludit ꝙ ẽ ali quod bonuꝫ:ſed non concludit ꝙ eſt maximũ bonum.

Tali vtiqꝫ exiſtente

ratione:⁊ plato interimit:quoniaꝫ non eſt dele ctatio per ſe bonum. Eligibilior eſt enim eſſe cũ prudentia delectabilem vitam q̃ꝫ ſine.ſi auteꝫ mixtum melius:non eſſe delectationem per ſe bonum.nullo enim appoſito ipſi per ſe bonum eligibilius fieri.manifeſtum autem: quoniam neqꝫ aliud per ſe bonum vtiqꝫ erit quod cũ ali quo ſecundum ſeipſuꝫ bonoꝝ eligibilius ſit. Quid igitur eſt tale:quo nos ⁊ cõmunicamus. tale enim queritur. Inſtantes auteꝫ qð non bo num quod omnia appetunt non nihil dicunt. Quod enim omnibus videtur hoc eſſe aimus. Interimens autem hanc fideꝫ non omnino cre dibiliora dicit. Siquidem enim que ſine intel lectu appetunt ipſas. Erat vtiqꝫ aliquid quod dicit̃. Si autem ⁊ que ſapiunt qualiter dicent vtiqꝫ aliquid.forte autem ⁊ in prauis eſt aliqð naturale bonum melius q̃ꝫ ſecunduꝫ ſeipſa qð appetit ꝓprium bonum. Forte videtur autem neqꝫ de contrario bene dici. Non enim aiunt ſi triſticia malum eſt delectationem bonum eſſe. Opinioni enim ⁊ malum malo ⁊ ambo ei quod neutrum.hoc auteꝫ non male.non tamẽ in his que dicta ſunt veruꝫ dicentes. Ambobus eniꝫ entibus malis ⁊ fugienda opoꝛtuit ambo eſſe: Neutris autem vel alteruꝫ vel ſilr̃. Nunc aũt videntur hanc quidem fugientes vt malum. hanc autem eligentes vt bonum. ſic vtiqꝫ ⁊ op ponuntur.

Hec eſt ſecunda pars principalis huiꝰ ca pituli.in qua oſtenditur qualiter ponen tes delectationem non eſſe bonum obuiant ra tionibus eudoxi ꝓbantis delectationem eẽ bo num ⁊ non ſolum bonum:ſed ⁊ maximum bo num.⁊ continet duas particulas. In prima oſtẽ ditur qualiter obuiant rationibꝰ ponentibus delectationem eſſe maximum bonuꝫ.in ſecun da particula ibi. (Inſtantes autem)oſtendit̃ qualiter obuiant rationibꝰ eudoxi ꝓbantis de lectationem eſſe bonuꝫ. In ꝑ̃ma igit̃ particula ponitur obuiatio platonis ad rõnem ſecundã eudoxi ponentis delectatõem eſſe quoddã op timum.platonici.n.obuiabant ſcðe rationi eu doxi que fuit:ꝙ delectatio cuicunqꝫ addita fa cit totuꝫ melius.iõ delectatio eſt optimuꝫ.iſtã ꝯñaꝫ negant platonici.imo ad añs ſequitur op poſitum ꝯñtis:vt dicebant. Nam ſi delectatio addita alteri bono facit totum magis bonum. igitur delectatio non eſt optimum.qꝛ aliqð eſt bonum melius delectatione. vt illud quod re ſultat ex delectatõne ⁊ altero bono cui apponi tur delectatio. vnde per hanc rationem proba bant ꝙ delectatio non eſt optimum.qꝛ delecta tio adiuncta prudentie facit totum melius q̃ꝫ eſt delectatio per ſe.igit̃ aliquid eſt melius de lectatõne ꝑ ſe ſumpta.⁊ per conſequẽs delecta tio non eſt optimum.illud enim quod mixtum alteri facit totum eligibilius non eſt per ſe bo num.nec per ꝯñs maxime bonuꝫ. (Manife ſtum ꝙ nihil)iſtaꝫ reſponſionem ſeu obuiatio nem platonis.remouet philoſophus dicens ꝙ ſi nihil quod additum alteri facit totum meliꝰ ſit per ſe bonum.nullum bonum quo nos com municamus eſt per ſe bonum.⁊ hec eſt conclu ſio quarta que ꝓbatur ſic.omne bonuꝫ veniẽs in cõmunicatione humane vite additus alteri bono facit totum melius.⁊ quodcunqꝫ veniẽs

in cõmunicatione vite humane ſit melius per appõnem alterius. Si igitur nullum tale ſit ꝑ ſe bonũ ſequiť ꝙ nihil quo nos cõicamꝰ erit ꝑ ſe bonũ. ⁊ ſic pꝫ ꝯ̃ que eſt quedã conditionaľ. ſ; cõſequens eſt falſuꝫ. ſ. ꝙ nihil quo nos cõicamus eſt ꝑ ſe bonuꝫ. q2 illud quod querimꝰ eſt ꝑ ſe bonum. tota. n. perſcrutatio hec eſt ad inquirendum. quid ẽ felicitas que poniť per ſe bonũ ſ; h non querimꝰ niſi humanuꝫ bonuꝫ. ſ. bonũ quo cõicamus. igiť aliqđ bonuꝫ quo cõicamꝰ eſt ꝑ ſe bonũ. Hic ſunt duo notanda. Primum ẽ ꝙ per ſe bonũ eſt duplex. quoddã extra genꝰ ⁊ quoddã in genere. Per ſe bonuꝫ extra genus eſt bonũ: cuiꝰ bonitaſ non depẽdet ab aliq̃ alio ⁊ loquendo de iſto per ſe bono. ſic ſolus deꝰ eſt per ſe bonꝰ. ⁊ ſic eſt verum. ꝙ nullum bonũ additum ꝑ ſe bono facit totuꝫ magis bonũ. q2 qđcunq; additũ infinito non facit maiꝰ. Aliud eſt ꝑ ſe bonũ in genere ⁊ eſt illđ qđ eſt vltimo ⁊ maxime queſitũ inter bona hũana: que pñt ineſſe hoi. ⁊ tale bonũ eſt felicitas hois. ⁊ q2 felicitas hois ẽ bonũ finitũ. iđ addito quocũq; alio bo. qđ non includiť in felicitate totũ aggregatũ ex his. ſ. ex felicitate ⁊ bono ſupaddito ẽ magis bonũ q̃ felicitas. vñ bonũ additũ ꝑ ſe bono in genere facit totũ meliꝰ. 2º eſt notandũ ꝙ p̃maꝫ rõꝫ eudoxi nõ ſoluebãt plonici. eo ꝙ ipſa ẽ valde difficiľ ad ſoluẽdũ. ex quo. n. delectatio ꝑ ſe appetiť tanq̃ꝫ finis vltimus. q2 nõ ꝯtingit q̃rere ꝓpter qđ aliqs velit delectari: et delectatio ſine quocunq; alio appetiť. ⁊ nihil appetiť ſine delectatõe. videť ꝙ delectatio ſit maxime appetibile. ⁊ ꝑ ꝯñs maxiꝰ bonũ. Iſta rõ eſt difficiliſ ad ſoluẽdũ. tamẽ poſtea diſſolueť. (Inſtãtes autem) hec ẽ ſcđa pticula ſe ptis. in qua oſtẽdiť qualr plonici obuiabãt duabꝰ rõibꝰ eudoxi ꝓbantibꝰ delectatõeꝫ eẽ bonũ. quaꝝ p̃ma ẽ iſta ꝙ oẽ illud ẽ bonũ qđ oĩa appetũt. ſ; delectatio nẽ oĩa appetũt. ꝗ ⁊c. huic rõni obuiabãt plonici iterimẽteſ iſtã ꝓpõneꝫ bonũ ẽ ꝙ oĩa appetũt Sꝫ iſtã reſſionem rephendit Ari. d. ꝙ iterimentes iſtã: bonũ eſt ꝙ oĩa appetũt nihil dicũt ⁊ ꝯ̃ h arguit phs ꝓbans ꝙ oẽ illud ẽ boꝰ qđ oĩa appetũt. ⁊ h loquẽdo de appetitu ſequẽte cognitionẽ. ꝓbať igť ꝙ oẽ illud ẽ bonuꝫ qđ oẽs hoies appetunt. ⁊ hec ẽ ꝯclo. ſ. hꝰ libri que ꝓbať ſic. Oẽ illud ẽ boꝰ qđ oĩs iudicant eſſe boꝰ: ſ; qđ oẽs hoies appetunt oẽs hoies iudicãt eẽ boꝰ. ꝗ oẽ illud ẽ bonũ: qđ oẽs hoies appetunt. Maior pꝫ. q2 nõ vř poſſe eẽ ꝙ naturale iudiciũ in oĩbꝰ fallať. ſi. n. nõ eẽnt niſi aĩalia bruta ⁊ hoies praui forſitã poſſet ſuſtineri ꝙ nõ oẽ illđ ẽ boꝰ qđ oĩa habẽtia cognitõeꝫ appetũt. Sꝫ nũc q2 ſint aliq ſapientes q nõ decipiunť oꝫ ꝙ oẽ illđ ſit bonũ qđ ibi indicãt eẽ bonum. igť oꝫ ꝙ maior ſit vera. ſ. ꝙ oẽ illđ ẽ bonũ quod oĩs hoies iudicãt eẽ bonũ. cũ multi hoies in ſuis iudiciſ non fallanť. vnde platonici non dicunt credibiliora q̃ eſt illud bonuꝫ eſt quod oĩa appetũt

Et minor rõnis principalis appaꝫ. quia nihil appetitur appetitu ſequẽte cognitionẽ. niſi qđ apparet ⁊ indicať eſſe bonum. Delectatio igiť. quia appetitur ab omnibus tam a bonis q̃ꝫ a prauis oportet ꝙ ſit bonũ. praui. n. hñt in ipſis aliquod naturale bonũ quod ẽ meliꝰ q̃ꝫ ipſi praui homines ſ; ꝙ praui: quo naturaľr appetũt ꝓpriũ boꝰ. vñ i quolꝫ ẽ qđdã diuinũ q̃ tẽdit in ꝓprium bonum: vt diciť in 7º huiꝰ. i fine. ⁊ ita apparet ꝙ praui homines appetunt bonum. (Non videtur autem alteri) rationi eudoxi q̃ fuit ex contrario. per quam ꝓbauit delectationem eſſe bonum obuiant platonici. d. ꝙ non ſequiť. triſticia eſt mala. igiť delectatio eſt bona q2 malũ nõ ſolũ opponiť bono. ſ; q̃nq; malum oppõiť malo: ſicut audacia nõ ſolũ oppõiť fortitudi ſ; timiditati. ⁊ ãbo. ſ. boꝰ ⁊ malũ opponũť ei qđ nꝫ ẽ bonũ nꝫ malũ. q2 boꝰ oppõiť ei qđ nõ ẽ bonũ ⁊ malũ oppõiť ei qđ nõ eſt malũ. ⁊ ẽt ei qđ ẽ malũ ⁊ in h plonici nõ male dicũt. ſ. dicendo ꝙ malũ q̃nꝫ oppõiť maº. (ñ tñ hiſ q̃ dcã ſũt) iſtã obuiatõeꝫ plois rẽouet phs. d. ꝙ q̃uis dicat veꝝ i h ꝙ diť ꝙ malũ opponiť malo. nõ tñ diť veꝝ i oppoſito ꝙ triſticia opponiť delcãtõi ſicť malũ malo. ⁊ h ꝓbat h phs. ſ. ꝙ triſticia nõ oppõiť delcãtõi: ſicť malũ maº. ⁊ h ẽ ꝯº 6. hꝰ li. q̃ ꝓbať ſic. q̃cũq; opponũť ſicť maꝰ maº. vtrũq; illoꝝ ẽ fugiẽdũ vř. ſ; ñ vtrũq; iſtoꝝ ẽ vř fugiẽđ loq̃ndo de triſticia ⁊ delcãtõe. igť triſticia ⁊ delcãtio ñ opponũť: ſicť duo mala. maior ẽ mãifeſta: q2 q̃cũq; opponunť: ſicť malũ maº ľ neutꝝ ẽ fugiẽdũ vľ vtrũq;: quia ſiľr ſe hñt ad fugã cũ vtrũq; ſit malũ. verbi gr̃a. q2 audacia oppõiť timiditati ſicut malũ malo. iđ vtrũq; illoꝝ taꝫ audacia q̃ꝫ timiditas ẽ fugiẽda. ⁊ ſic pꝫ maior. Et minor apparet: q2 nõ vtrũq; iſtoꝝ vř eſt fugiendũ: ſ; triſticiã fugiunt oẽs tãq̃ꝫ malũ ⁊ delectatõeꝫ eligunt tanq̃ꝫ bonũ. igiť triſticia non opponiť delectatiõi ſicut malũ malo. Intelligendũ eſt h ꝙ q̃nꝫ aliqua opponunť: ſicť malũ ⁊ malũ. ⁊ illa opponũť ſicut extrema: inter que ẽ aliqđ mediũ laudabile: vt virtꝰ vľ aliq̃ paſſio laudabiľ ſicť pꝫ. audacia ⁊ timiditas opponũť ſicť duo mala. iđ ſũt extrema: iter q̃ medium eſt laudabile. ſ. fortitudo: ſ; vtrũq; extremorum: iter q̃ eſt mediũ laudabile eſt fugiẽdũ vř. Naꝫ oĩs audacia ⁊ ſiľr oĩs timiditas ẽ fugiẽda. ⁊ iđ ſi delectatio ⁊ triſticia opponerenť ſicť duo mala ſequereť ꝙ oĩs delectatio eẽt fugiẽda. qđ falſuꝫ ẽ. iđ triſticia nõ opponitur delectationi ſicť malũ malo.

Capitulū 3ᵐ de opiniõibꝰ ponẽtiũ delectatõem nõ eẽ boꝰ: ⁊ de defectu rõnũ ſic opinãtiũ.

dixerũt. n. quidã ꝙ vř delectatio nõ ẽ boꝰ tũ ꝓpter hoc ꝙ nõ ẽ qualitas. tũ ꝑꝑ h ꝙ ſuſcipit magis ⁊ minꝰ: tũ ꝑꝑ hoc ꝙ ẽ motio ⁊ gño: tũ ꝑꝑ hoc ꝙ q̃dã delectatões ſũt turpes ⁊ ꝓbroſe q̃ oĩa in hoc caº cũ ſuis rõnibꝰ reprobanť.

NOn tamen ſi non qualitatũ ẽ delectatio ꝑꝑ hoc nꝫ bonorũ. neq;. n. virtutis operatiões qualitates ſũt nꝫ felicitas. dñt aũt boꝰ quidẽ determinatum eẽ. delectationẽ aũt indeterminatum eẽ. qm̃ recipit magis ⁊ minus. ſiquidẽ ex delectari h iudicãt ⁊ circa iuſtitiã ⁊ alias virtutes ſm̃ q̃s manifeſte aiunt ⁊ magis ⁊ minus equales exiſtere. ſ; virtutes ẽrit idẽ. iuſti. n. ſũt magis ⁊ fortes. Eſt autẽ iuſte agere ⁊ tẽpate agere magis ⁊ minꝰ. ſi autẽ in delectationibꝰ ne forte non dñt cãm ſi ſunt h quide imixte. De autẽ mixte. quid autẽ prohibet queadmodũ ſanitas determiata exñs recipit magis ⁊ minus. Perfectũq; per ſe bonũ ponentes. motiones aũt ⁊ gñatiões iperfectas delectationẽ motiõꝫ ⁊ gñationẽ enũciare tẽtãt Non bñ autẽ videť dr̃e nꝫ eẽ motionẽ. Omniũ eni ꝓpriũ eẽ videť velocitas ⁊ tarditas. ſi nõ ſm̃ ſeipſum. puta ꝙ mũdi ad aliquid. delectationi autẽ hoꝝ neutꝝ exiſtit. delectatuꝫ fuiſſe quidẽ. n. eſt velociter queadmodũ iratũ fuiſſe. delectari aũt non nꝫ ad alteꝝ. ire ãt ⁊ augeri ⁊ oĩa talia. tranſponere quidẽ igiť in delectatõꝫ velociter ⁊ tarde eſt. Operari autẽ ſm̃ ipſaꝫ velociter non eſt. dico autẽ delectari. ⁊ gñatio q̃liter vtiq; erit. Videtur. n. non ex quocũq; fieri: ſed ex quo fit in hoc diſſolui. ⁊ cuius gñatio delectatio huiꝰ triſtitia corruptio. Et dñt autẽ triſtitiã quidẽ defectũ eẽ eiꝰ qđ ſm̃ naturã. delectationẽ autẽ repletionẽ. he aũt corꝑaleſ ſunt paſſiones. Si igiť eiꝰ qđ ſm̃ naturã repletio delectatio in quo repletio. hoc vtiq; delectabiliter corruptio ꝑ. non videtur aũt. non eſt ꝗ repletio delectatio: ſed facta quidẽ repletiõe delectabitur vtiq; aliquis ⁊ inciſus triſtabiť. Opio aũt h videť facta eẽ ex his que circa cibũ triſtitijs ⁊ delectationibꝰ. Indigentes. n. factos ⁊ triſtatos delectari repletiõe. hoc ãt non circa oẽs accidit delectatiões. ſine triſtitia. n. ſunt mathematice ⁊ que eaꝝ que ſm̃ ſenſus ⁊ que per olfatum. Sed ⁊ auditiões ⁊ viſiones. mľte autẽ ⁊ memorie ⁊ ſpẽs. cuius igitur he gñatiões erũt nullus. n. defectus facti ſunt eiꝰ fiat vtiq; repletio. Ad proferentes aũt ꝓbroſiſſimas delectationes dicet quis vtiq;. qm̃ nõ ſunt h delectabilia. Non. n. ſi male diſpoſitis delectabilia hic ſunt exiſtimandũ ipſa ⁊ delectabilia eẽ ſimpliciter. tñ his queadmodũ nꝫ laborãtibus ſana vel dulcia vel amara nꝫ rurſus alba que videntur patiẽtibus obtalmiã vel ſic vtiq; dicetur. qm̃ delectationeſ quidẽ eligibiles ſunt. non tñ ab his queadmodũ ⁊ ditari. procedenti autẽ ñ ⁊ ſanũ eẽ non. quodcũq; comedẽs vel ſpẽ dr̃nt delectatiões. Alterne aũt que a bonis ab his q̃ turpis: ⁊ ñ ẽ delectari ea que iuſti: nõ ẽtẽ iuſtũ nꝫ ea q̃ muſici ñ ẽtẽ muſicũ. ſiľr ãt ⁊ i alijs.

Iſtud eſt 3ᵐ caᵐ primi tractatus. in quo ponũtur opiones ponẽtiũ delectatiõꝫ vř nõ eẽ bonũ. ⁊ cõtinet. 2. partes ꝑcipales. In prima ponunť ⁊ ẽt deſtruunť rões ponẽtiũ delectatiõꝫ non eẽ boꝰ. In ſa pte ibi (Manifeſtare aũt videť) ponit rões ꝓbantes ꝙ delectatõ non eſt ꝑ ſe boꝰ. prima ps cõtinet. 4. pticulas ſ; numeꝝ. 4. rõnum deſtruẽtiũ delectationẽ eẽ boꝰ. ſa pticula ibi (Dñt ãt) tertia ibi (Perfectũq;) quarta ibi (Ad pferẽtes ãt) In p̃ma igť pticula poniť p̃ma rõ cũ eiꝰ deſtructiõe. Rõ ẽ iſta boꝰ ẽ de gñe qualitatis. Nã ſi q̃rať de aliq̃ quale ẽ. cõuenienter rñdeť ꝙ ẽ bonũ. ſ; delectatio nõ ẽ qualitas. ꝗ delectatio non ẽ aliqđ boꝰ ⁊ videť ꝙ hoc argumẽꝰ ſit boꝰ. q2 arguiť a negatione ſupioris ad negatiõꝫ inferioris. ſi eniꝫ boꝰ contineať ſub qualitate tunc ſequiť. delectatio non ẽ qualitas. igť delectatio non ẽ boꝰ Ad iſtã rõꝫ rñdet phs. d. ꝙ nõ ſequiť delectaº non ẽ qualitas. ꝗ delectatio non ẽ boꝰ. q2 operationes virtutis ſunt bone: ⁊ ẽt felicitas ẽ bona. ⁊ tñ nec opatio virtutiſ nec felicitaſ ẽ qualitas. igť non ſequiť. delectatio nõ ẽ q̃litas. igiť delectatio nõ ẽ boꝰ. ⁊ põt h põi ꝯº 7. ſ. ꝙ ad delectatiõꝫ nõ eẽ q̃litatẽ nõ ſequiť delectationẽ nõ eẽ boꝰ. ꝓbať ꝑ hoc ꝙ ad negatiõꝫ q̃litatis ñ ſequiť negatio boni. qđ pꝫ. q2 opatõeſ vtutũ ⁊ ẽt felicitates ñ ſunt q̃litates. ⁊ tñ ſunt bone. igť ad negatiõꝫ q̃litatis ñ ſequiť negatio bõi.

Hic dubitať q2 videť ꝙ opões virtutũ ſint q̃litates: ⁊ ẽt ꝙ felicitas ſit q̃litas: q2 opatio virtutis vľ ẽ de gñe q̃litatis vľ de gñe actiõis vľ paſſiõis. q2 maꝰ ẽ ꝙ ñ ſunt de aº gñe. ſ; operatio virtutis ñ ẽ de gñe actiõis vľ paſſiõis. q2 opatio vtutis ꝯſiſtit in qete. q2 ñ ẽ ad vlteriorẽ ꝑfectiõꝫ: ſ; oẽ qđ ẽ de gñe actiõis vľ paſſiõiſ ꝯſiſtit in motu ⁊ in fieri. Nã oĩs actio de gñe actiõis ẽ in motu: ⁊ oĩs motꝰ fundať in actõe. vt pꝫ ex. 3º phi. ⁊ ẽt ꝑ auctorẽ. 6. ꝑncipioꝝ. igť opꝰ vtutis ñ ẽ de gñe actiõis vľ paſſiõis. nec ẽ felicitas in gñe actiõis vľ paſſiõiſ. q2 oẽ quod ẽ de gñe actiõis vľ paſſiõis tẽdit ad vlteriorẽ ꝑfectionẽ. ut pꝫ ex 3º phi. ſed felicitas cuꝫ ſit finis vltimus in rebus humanis non tendit ad vlteriorẽ perfectionẽ. igť non ẽ de gñe actõis ľ paſſionis: ſed in gñe q̃litati. Itẽ videť ꝙ h ꝯña ſit bõa. hoc nõ eſt qualitas. ergo hoc ñ eſt bonũ. q2 bonum eſt contentuꝫ ſub qualitate. patet. q2 qualitas eſt ſm̃ quã dicimur quales. ut patet ex predicamentis: ſed a bonitate dicitur aliquid quale. Si enim queratur de aliquo quale eſt. conuenienter reſpondetur ꝙ eſt bonũ. ergo bonuꝫ ſeu bonitas eſt qualitas. Item videť ꝙ delectatio ſit qualitas. q2 delectatio eſt forma abſoluta exiſtens in quiete ⁊ tota ſimul. ut patet ex iſto. lo. ⁊ delectatio non eſt ſubſtantia nec quantitas. igitur delectatio ẽ qualitas. cꝰ contrariũ innuitur in littera. Itẽ a delectatione dicitur aliquis qualis. ut ſi queratur qualĩ eſt iſte. cõuenienter reſpõdetur. ꝙ ẽ delectabiliſ. Ad iſta dubia dicẽdũ diſtiguẽdo qđlꝫ iſtoꝝ

ſigniſicatōnū de quibus dubitatur. Nam hoc nomē operatio virtutis: ⁊ hoc nomen felicitas: ⁊ hoc nomen bonū: ⁊ hoc nomen delectatio: quodlꝫ iſtoꝝ eſt equiuocum. Nam hoc nomen operatio virtutis vno modo ſignificat productiones perfecte operationis virtutis que conſiſtit in quiete ⁊ eſt tota ſimul. alio modo ſignificat perfectam operationē virtutis que conſiſtit in ꝗete. vnde breuiter operatio virtutis eſt duplex: quedam de genere actionis que eſt productio perfecte operationis virtutis. ⁊ quedaꝫ ē operatio virtutis de genere qualitatis que eſt maxima perfectio virtutis. Eodē modo dico ꝙ felicitas vno modo eſt productio finis vltimi humanoꝝ actuum: ⁊ iſta productio eſt de genere actiōis. ⁊ alio modo eſt ipſe finis vltimus: ⁊ ſic eſt de genere qualitatis. Similiter delectatio quedaꝫ ēſt de genere actionis. ut illa que eſt ꝓductio delectationis perfecte que conſiſtit ī ꝑfecta operatione virtutis ⁊ quedam eſt delectatio de genere qualitatis: ut illa que eſt tota ſil' perficiens perfectiſſimaꝫ operationē virtutis

Iſte diſtinctiones patent per cōmentatorē. ſuper tertio phi. qui dicit ꝙ quia motus eſt de genere termini ad quē ideo motus ⁊ terminus motus hñt idē nomen. dicit enim ꝙ ire ad calorē eſt quodāmodo calor. Similiter eſt diſtinguendum de bono ꝙ qōdam eſt bonum naturale. ⁊ qōdam eſt bonum morale. bonuꝫ naturale conuertitur cum ente de quo dicit phus primo huius ꝙ bonum dicitur equaliter enti. Adhuc bonum morale eſt duplex qōdam qō formaliter eſt tale bonum cuiuſmōi ſūt vtutes ⁊ operationes virtutum. ⁊ qōdam eſt bonum ꝑ attributionē ad illud qō per ſe ⁊ formaliter eſt bonū. cuiuſmōi ſūt productiua ⁊ conſeruatiua ⁊ augmētatiua illius qō eſt per ſe ⁊ formaliter bonum. per iſtam dicta pꝫ ad dubia. Ad primū dicendū ꝙ operatio virtutis perfecta ⁊ etiā felicitas que eſt vltimus finis humanoꝝ actuū eſt de genere qualitatis. ut probant rationes. ſed operatio virtut que eſt productiua vltime perfectionis virtutis ⁊ etiam felicitatis non ē qualitas: ⁊ de tali operatione de gñe actionis ⁊ etiam de felicitate que eſt de gñe actionis: loquitur h̄ philoſophus. talis eniꝫ operatio ⁊ talis felicitas nō ſunt qualitates: ⁊ tamen ſūt bone de gñe moris. quia ſunt productiua per ſe ⁊ formaliter moris de gñe bonorum: ⁊ ſic patet ad dubia de operatione virtutis: ⁊ de felicitate. Ad aliud quando dicitur ꝙ bonum eſt de gñe qualitatis. dico. qō eſt per ſe ⁊ formaliter bonum in gñe moris eſt qualitas. ⁊ hoc concludit ratio. Accipiendo tamen bonuꝫ cōmuniter ut eſt conuertibile cum ente ſic non eſt in aliq̄ gñe: ſed tranſcendit omne genus. Dico etiam ꝙ non omne bonum in gñe moris eſt in genere qualitatis. quia illa que ſunt productiua per ſe bonorum in genere moris ſunt bona in gñe moris: ⁊ tamen non ſunt qualitates: ſed ſunt ḋ gñe actionis. Ad illud de delectatione dico ꝙ quedam eſt delectatio de gñe actionis ⁊ illa non eſt qualitas. ⁊ quedam eſt delectatio de genere qualitatis. ⁊ hoc probat ratio. (Dicunt aūt) hec eſt ſcḋa particula. in qua ponitur ſcḋa ratio ⁊ eius deſtructio per quā probant ꝙ delectatio non eſt bona. nec de gñe bonoꝝ. ⁊ eſt ratio talis. omne bonum eſt determinatū. ut dcꝫ eſt in. 7. huius: ſed delectatio non eſt quid ḋterminatū. igiť delectatio non eſt bona. maior pꝫ minor ꝓbatur. qꝛ qō ſuſcipit magis ⁊ minꝰ. nō eſt determinatū. qꝛ non conſiſtit in aliquo vno certo: ſed ḋlectatio ſuſcipit magis ⁊ minus. igiť delectatio non eſt aliquid determinatū. nec ꝑ ꝯñs bonū. (Si quidē igiť) iſtā ratōꝫ deſtruit phs ꝓbans ꝙ non concludit. ⁊ pōt h̄ pōi ꝯºs. .ſ. ꝙ ad delectationē ſuſcipere magis ⁊ minus non ſequitur delectationē non eē bonā aut de genere bonoꝝ. ⁊ hec conꝰ probatur ſic. Scḋꝫ iuſtitiā ⁊ ſm alias virtutes ⁊ ſm operationes virtutū aliquid dicitur ſm magis ⁊ minꝰ: ⁊ tamē iuſtitia ⁊ alie virtutes ⁊ operationes virtutuꝫ ſť bone ⁊ de gñe bonoꝝ. ğ ex h̄ ꝙ aliqd ſuſcip̄ magis ⁊ minus non ſequiť ꝙ non ſit bonū nec de gñe bonoꝝ. igitur ad delectationē ſuſcipere magis ⁊ minus non ſequitur delectationē non eē bonū. ꝙ aūt ſꝫ virtutes ⁊ ſm opera virtutū dicatur aliquid ſm magis ⁊ minus. pꝫ. nā aliquis diciť magis iuſtus ꝙ̄ alius: ⁊ aliquis dť magis tēperatus ꝙ̄ alius: ⁊ aliquis dť magis iuſte agere ꝙ̄ alius: ⁊ ſic dc de alijs. (Si autē delectationibus) confirmatur hec rō ſic. quia aut dñt delectationē ſ ſe ſuſcipere magis ⁊ minus aut dñt ꝙ ſubꝰ cū concreto dť magis ſm delectationē ⁊ minus. qꝛ ut contingit aliquem delectari ſm magis ⁊ ſm minus: ⁊ ſi dicāt iſto zºº: tunc ſequitur ꝙ nec iuſtitia nec virtus nec opatio virtutis erit bona. qꝛ ſm vnūqōqꝫ iſtoꝝ denoīatur ſm magis ⁊ minus tale. Si autē dicant ꝙ delectatio nō eſt bona. qꝛ ſm ſe ſuſcip̄ magis ⁊ minus: iſtud vt dicit phs non eſt veꝝ de oī delectatione. Nā quedā ſūt delectatiōes pure oīo imixte ⁊ talis delectatio ē deteriata ⁊ non ſuſcipit magis ⁊ minus. Alia ē delectatio mixta ⁊ talis delectatio ſuſcipit magis ⁊ minꝰ vſꝫ ad certū teriꝰ: ⁊ nihil ꝓhibꝫ talē ḋlectatōꝫ eē quid teriatū ad certū terminū: ⁊ tñ ſuſcipe magis ⁊ minus ſicut ſanitas exñs deteriata ſuſcip̄ magis ⁊ minus. Nā nō ē eadē ꝯmēſuraᷓ in oībus nec in eodē eſt ſemꝑ eadē cōmēſuraᷓ vñ breuiter non ſequiť delectatio ſuſcipit magis ⁊ minus. igiť non eſt quid deteriatū: ſic nō ſequiť. ſanitas ſuſcipit magis ⁊ minus. ğ ſanitas nō eſt quid ḋterminatū. Notandū ē illud qō h̄ dicit cōmentator. dicit. n. ſic. vnūquodqꝫ qō eſt neqꝫ intenſionē neqꝫ remiſſionē recipit:

ꝑuta fortitudo tēperātia ⁊ vnūquodqꝫ ſciētiarum in his aūt que ſm ipſas dicuntur magis ⁊ minus conſpicitur. h̄ ille. (Perfectūqꝫ per ſe bonū) hec eſt. 3. particula in qua ponitur tertia ratio probans delectationē non eē bonum Poſuerunt eniꝫ aliqui ꝙ delectatio non eſt bona. qꝛ eſt motio vel gñatio quoꝝ neutrum eſt ꝑ ſe bonuꝫ. ⁊ continet hec particula duas partes In prima probat ꝙ delectatio non eſt motio. In ſa ibi (Et generatio qualiter) probat ꝙ delectatio non eſt gñatio. In prima igitur parte dicit. non videtur bene dīce delectationē eē motionē. ⁊ hoc probat. ſ. ꝙ delectatio nō eſt motio ⁊ hec eſt concluſio. 9. que probatur ſic. oīs motio eſt velox vel tarda: ſed delectatio non eſt velox neqꝫ tarda. igitur delectatio non eſt motio. Circa maiorē intelligendū eſt ſm ꝙ tangitur in littera ꝙ velocitas ⁊ tarditas non conueniunt motui abſolute ſm ſeipſum: ſed per reſpectum ad aliud ſicut motio ſeu motus diurnus quo reuoluitur totum celū dicitur velox ꝑ reſpectum ad alios motus. Nam ut pꝫ ex. 6. phi. velox eſt qō in pauco tēpore multū tranſit de ſpatio. tardū aūt qō in multo tēpore parū tranſit de ſpatio: ſed multum ⁊ paucū dicuntur ad aliquid. ut patet ex libro predicamentoꝝ. ⁊ iō dicit phs. ꝙ omni motioni videtur propriū velocitas ⁊ tarditas: ſed non ſm ſeipſum. ſed ad aliquid aliud. Circa minorē eſt intelligendum ſm phm. ꝙ poſſibile eſt ꝙ aliquis velociter ꝑueniat ad delectationē. ita ꝙ ille motus ꝑ quē peruenitur ad delectationē ſit velox. tamē nō dicitur ꝙ aliquis delectetur velociter vel tarde ſicut aliquis dicitur velociter ire aut augeri ꝙ̄uis aliquis poſſit tranſponi in delectatiōꝫ velociter vel tarde. ita ꝙ velociter vel tarde ꝑueniat ad ipſam delectationē. tamē non contigit ꝙ aliquis delectetur velociter vel tarde. qꝛ ipſum delectari non eſt in fieri ſed in facto eſſe

(Et gñatio qualiter) hec eſt ſcḋa pars huius particule. in qua declarat ꝙ delectatio non eſt gñatio ⁊ ponit: ⁊ remouet cauſaꝫ opinionis ponētis ꝙ delectatio eſt gñatio cū dicit. (Opio aūt) probat igitur primo. ꝙ delectatio non eſt gñatio. ⁊ hec eſt ꝯºio. que probatur dupliciter primo ſic. Non quodlꝫ gñatur ex quolibet: ſed determinatū ex determinato ⁊ in illud reſoluitur ex quo generatur: ſed hoc non contingit in delectatione. non eni eſt ex determinato indeterminatū: cū non ſit motus nec ſit ad certum ⁊ determinatū numerū. zº probať ſic. Si delectatio eſt gñatio: triſtitia erit corruptio. ꝯñs ē falſum. qꝛ ſi triſtitia eſſet corruptio quodcūqꝫ triſtaretur illud corrūperetur qō falſum ē. platonici tamē iſtam opinionē ponētes conceſſerūt ꝙ triſtitia eſſet corruptio. dixerunt enim ꝙ triſtitia eſt defectus eius qō ſit ſm naturam. ex ſeꝑatione ei illius qō naturaliter vnitur ſeqť dolor ⁊ triſtitia. ⁊ dñt ꝙ delectatio eſt repletio qꝛ cū apponitur aliquid alicui qō ei contingit ſm naturam: ſequitur delectatio. Sed illud iprobat phs. ſ. delectationē eē repletionē. vnde probat ꝙ delectatio non eſt repletio. ⁊ hec eſt cōcluſio. 11. que probatur ſic. repletio ⁊ ſubtractio ſunt corporales paſſiones. corpus eni per ſe repletur ⁊ euacuatur. ſi igitur delectatio eſſet repletio ſequeretur ꝙ delectatio eēt per ſe ipſius corporis qō falſum eſt. qꝛ delectatio vel eſt per ſe ipſius anime vel cōpoſiti ex corpore ⁊ anima. ſed delectatio non eſt per ſe ipſius corporis preſcindendo animā. ſed repletio ē ipſiꝰ corporis preſcindēdo animaꝫ. igitur delectatō non eſt repletio: ſed eſt quādoqꝫ conſequēs ad repletionē. facta enim repletione aliquis delectetur ſicut facta inciſione aliquis dolet ⁊ triſtatur. (Opinio aūt) cauſa ⁊ origo hiꝰ opinionis que ponit delectationē eē repletionē ⁊ triſtitiam ſubtractionē videtur proceſſiſſe ex delectationibus ⁊ triſtitijs que ſunt circa cibuꝫ. illi enim qui prius fuerunt triſtati propter idigentiam cibi: poſtea delectantur in ipſa repletione: ſed illud nō accidit circa omnes delectationes. Nam quedam delectationes inueniūtur in quibus non eſt repletio alicuius defcūſ. delectationes enim ſpeculatiuē ⁊ delectatōes in conſiderationibus mathematicis non hñt triſtitiam appoſitam quā ponunt conſiſtere in dfcū. ⁊ ita hiꝰ delectationes non ſunt repletiones nec ſunt ad replendū aliquos defectus: ⁊ idē ē de delectationibus quorūdam ſenſuum. ut olphatus auditus ⁊ viſus: ⁊ etiā memorie. hoꝝ eni oīum ſunt delectationes ⁊ non pñt aſſignari cꝰ vel quoꝝ gñones ſint. qm̄ ñ inueniuntur aliqui defcūs precedētes: quoꝝ fiat repleᷓ ꝑ hiꝰ delectatiōes. ⁊ ſic dēm ē ſupiꝰ cꝰ gñatio ē ḋlectatio eꝰ corrupᷓ ē triſtitia. vñ ſi aliq̄ ḋlectaᷓ inueniať abſqꝫ dfectu triſtitie: ſeqť ꝙ ñ oīs ḋlectaᷓ ē repleᷓ ⁊ pōt h̄ poni ſa rō ad ꝓbādū ꝙ delectatio ñ ē vlr repleᷓ qꝛ mlťe ſť ḋlectatōes q̄ ſť abſqꝫ defcū. ut pꝫ ḋ ḋlectatiōe ſpeculatiua. ⁊ ḋ ḋlectatōib' multoꝝ ſnū: ſꝫ nulla repleᷓ ē abſꝫ defcū ꝑcedēte. pōtēt poni rō ad ꝓbādū ꝙ nō oīs ḋlectatio ē gñatio. qꝛ mlťe ſť ḋlectatōes ut ḋlectatiōes ꝑdcē q̄ ñ ſť alicuꝰ vł aliqꝝ gñationes. igť ⁊c̄. (Ad pferētes) hec ē. 4. pticła prime ptis. i q̄ poniť ⁊ ſoluiť. 4. rō deſtruētiū ḋlectatōꝫ eē boꝰ. plonici. n. pferebāt i meꝰ q̄ſdaꝫ ḋlectatiōes ꝓbroſas: ut ḋlectatōes adulteroꝝ ⁊ ebrietatū. ⁊ hiꝰ ⁊ ex h̄ arguebāt ꝙ ḋlectatio vlr ē mala. qꝛ hiꝰ delectatiōes q̄ videť valde vehemētes ſť male ⁊ vituꝑabiles. (Dicet qs) Iſtā rōꝫ ſoluit phs tripłr. ꝑ ſic. ꝙ hiꝰ ḋlectabilia ñ ſť ſimpłr ḋlectabilia. qꝛ ñ ſť ḋlectabilia niſi male diſpoſiti. ⁊ ñ ſeqť ſť delectabilia male diſpoſiti. igť ſť delectabilia ſic ñ ſeqť: apparēt dulcia ł amara egꝛi. igť ſť ve talia. nec ſeqť. iſta ſunt ſana ifirmis. ideo ſunt ſimpłr ſana. nec ſequiť. videntur alba his q patiūť obtaliniā. igť

ſunt alba. vñ breuit̄r ſi ſequitur. ðlectatiões probroſe ſunt delectationes male diſpoſitis. igitur ſunt delectationes ſimpliciter. Intelligendum eſt ꝙ h̄ philoſophus per delectabile ſimpliciter intelligit illud qđ eſt delectabile homini ſecundū rationez. ſed hi⁹ delectabilia turpia non ſunt delectabilia niſi ſecunduz ſenſum. concedendum eſt tam̄ ꝙ hi⁹ turpia ſunt delectabilia ⁊ delectationes horum ſunt delectationes. (Uel ſic vtiqꝫ dr̄e) ſecunda reſpōſio philoſophi eſt ꝙ omnes delectationes ſunt bone ⁊ eligibiles non tamen quibuſcunqꝫ. vnde delectationes libidinoſe bone ſunt ⁊ eligibiles: non tamen quibuſcūqꝫ. ſunt eniz eligibiles beſtijs ⁊ homini coniugato ⁊ non alijs. ⁊ illi vel vxore petente debitū vel ſpecie prolis procreande ad dei ſeruiciuz. alijs autez non coniugatis non ſunt hi⁹ delectationes bone neqꝫ eligēde. vnde breuiter hec eſt ſolutio ſecūda ꝙ hi⁹ delectationes ſunt eligibiles. non tamen ſunt eligibiles quibuſcūqꝫ. ⁊ ponit duo exempla. p̄mum eſt ditari eſt bonuz. non tamen eſt bonuz ꝙ proditor p̄rie dictur. quia per diuitias poſſet magis nocere. ſecundū exempluz eſt. cibus ſanus bonus eſt: non tamen ei qui comedit venenum cibus ſanus non curat nec deſtruit venenum: ſed venenuz deſtruit venenū. leproſus quandoqꝫ curatur per comeſtionē ſerpentis. Licoñ. videtur aliter exponere ſic: ꝙ delectationes ſunt bone. non tamen a quibuſcunqꝫ ſeu qualitercūqꝫ acquiſite. delectationes eni ſunt bone ⁊ eligibiles ſecunduz ſe: non tamen ſunt eligibiles: ut ſunt acquiſite per mala ⁊ opera turpia: ⁊ ſecunduz hoc homo ab his non accipitur pro ſubiectis. ſ. pro hominibus. ſed pro ſubiectis ad que delectationes ſequūtur. ⁊ huic opinioni concordant exempla philoſophi ſecundum ꝙ Licoñ. exponit. dicit enim ſic text⁹. delectationes quedaz eligibiles ſunt. non tam̄ ab his queadmodum ditari a licito conqueſtu eligibile eſt. prodenti aūt. i. ei qui prodit p̄riam non eſt eligibile ditari ex proditione. Sanum eſſe eſt eligibile ex cibis naturalibus. non aūt eſt eligibile ex cibis humanarum carniuz. hec Licoñ. (Uel ſpecie differunt) tertia obuiatio philoſophi ad hanc rationez eſt ꝙ delectationes differunt ſpecie. delectationes enim que cauſantur a bonis alie ſunt ſm ſpeciem a delectationibus que cauſantur a turpibus operibus. Paſſiones enim differunt ſecundū obiecta. ⁊ ſic ille qui non eſt iuſtus non delectatur in operatione propria iuſti. ſicut ille qui nō eſt muſicus non delectatur de operatione muſici ⁊ ſic de alijs delectationibus: ⁊ per hoc poteſt ſolui ratio ꝙ quāuis quedaz delectatiões ſint male ⁊ fugiende: ex hoc non ſequitur ꝙ omnes delectationes ſint male ⁊ fugiende. quia non ē idem iudicium nec eadem ratio de omnib⁹ delectationibus cū delectationes dr̄ant ſpē.

Manifeſtare autez videtur ⁊ amicus alter ens ab adulatore nō exiſtentem bonuz delectatōz vel differentes ſpecie. Hic quidez enim ad bonum colloqui videtur. hic autē delectationē ⁊ h̄ quidem vituperatur. h̄ autem laudatur ⁊ non ad altera colloquentē. Nulluſqꝫ vtiqꝫ eligeret viuere pulmentarijs factis ad vitaz delectatus in quibuſ pueri ut exiſtimant maxime: neqꝫ gaudere faciēs quid turpiſſimoruz nequaquā debens triſtari Et circa multa ſtudiuz faceremus vtiqꝫ: ⁊ ſi nꝫ vnam inferant delectationez. puta videre recordari ſcire virtutes habere. Si autē ex neceſſitate ſequitur his delectationes nihil differt. Eligeremus eniz vtiqꝫ h̄ ⁊ ſi non fieret vtiqꝫ ab his delectatio. Quoniaz quidem igitur neqꝫ ꝑ ſe bonū delectatio: neqꝫ omnis eligibilis manifeſtuz videtur eſſe. ⁊ quoniaz ſint quedaz eligibiles ſecūdum ſeipſas dr̄ntes ſpecie vel a quibus. Que quidem igitur dr̄tur delectatione ⁊ triſtitia ſufficienter dicta ſunt.

Hec eſt ſecūda pars principalis huius capituli. in qua philoſoph⁹ declarat ꝙ delectatio non eſt per ſe bonuz. ⁊ hec eſt cōcluſio .iz. que probatur tripliciter. primo ſic. Aliqua delectatio eſt mala ⁊ vituperanda. ut delectatio que eſt ab adulatore. igitur non eſt de ratione delectationis ꝙ ſit bona. ⁊ per conſequēs delectatio non eſt per ſe bonuz. vnde videt̄ ſic arguere: quedam delectatio eſt mala ⁊ vituperabilis ut delectatio que eſt ab adulatore. ⁊ q̄dam delectatio eſt bona ⁊ laudabilis. ut illa q̄ eſt a collocutione cum amico. vnde amicus colloquitur cum amico propter bonū. ⁊ adulator propter delectationē. ⁊ ita ad altera. hoc eſt ꝑpter altera colloquunt̄. ⁊ ſic alterū eſt delectatio ⁊ alteruz bonuz. ⁊ ſic delectatio non eſt per ſe bonuz. (Nullus vtiqꝫ) ſecundo probatur ꝯ̈ ſic. ſi delectatio eſſz per ſe bona ſemper quocunqꝫ alio poſito vel remoto. delectatio vehemens valde eſſet eligenda: ſed hoc conſequēs eſt falſum. igitur ⁊ antecedens eſt falſum. falſitas conſequentis declaratur dupliciter. p̄mo per hoc ꝙ delectationes puerorum videntur eſſe maxime vehementes. Pueri enim vehemētiſſime delectantur: ⁊ tamen nullus eligeret ꝑ totam vitam ſuam habere mentē pueri: ita ꝙ ſemper delectaretur in quibus pueri delectantur. igitur delectatio valde vehemens non eſt ſemper eligenda a quocunqꝫ alio poſito vel remoto: nullus enim ſemper vellet eſſe puer. ad hoc ꝙ ſemper haberet delectationes pueriles ſecundo probatur falſitas conſequentis ꝑ aliud exemplum: nullus eligeret ſemper gaudere ſeu delectari faciendo turpiſſima per totam vitam: ⁊ ſi nunquam deberet triſtari. igitur delectatio non eſt eligenda quocunqꝫ alio poſito: aut remoto. quia poſito ꝙ operationes

ad quas ſequuntur delectationes ſint turpes non ſunt delectationes cū talibus operationibus eligende. (Et circa multa) 3ᵒ probatur concluſio ſic. Sine illo qđ eſt per ſe bonum nihil eſt eligibile. omne eniz eligibile vel eſt eligibile. quia eſt per ſe bonuz vel propter ſe bonuz ad qđ ordinatur. ſed multa homines proſequūtur et eligunt: ⁊ ſi nulla delectatio ex his ſequatur. igitur delectatio non eſt per ſe bonuz. Maior patet de ſe: ⁊ mior declaratur per exempla. Naz homines deſiderant ⁊ eligunt videre recordari ſcire virtutes habere: ⁊ ſi ex his nulla delectatio ſequeretur. Ex predictis eſt manifeſtuz. ꝙ delectatio non eſt per ſe bonuz. ⁊ non omnis delectatio eſt eligibilis. ⁊ quedaz delectationes ſunt eligende vel eligibiles ⁊ quedā delectationes differunt ⁊ que a quibus differunt ſpecie.

Capitulum quartuz

in quo incipit inquirere quid ⁊ quale eſt delectatio. ad qđ inueſtigandū dicit eaz eſſe ſicut viſionez perfectaz que eſt tota ſimul nō habens partez ante partez. ⁊ propter hoc delectatio non eſt motus qui eſt in tempore. ⁊ propter aliquez finez. ſ. propter terminuz motus. ⁊ in qualibet parte tēporis eſt motus imperfectus. cuius etiaz quelibet pars dr̄t ſpecie ab altera ⁊ a toto. ⁊ etiaz in toto tempore in quo fit non eſt perfectus niſi forte circularis. delectatōe exiſtente totoruz ⁊ perfectoruz ⁊ in ipſo nūc in quo non eſt motus in quibus manifeſtuz ꝙ delectatio non eſt motus neqꝫ generatio. deinde ꝙ perfecta delectatio eſt cuz virtus apprehenſiua perfecta apprehendit actū propriū apprehenſibile perfectuz. ⁊ perfectiſſima cum virtus perfectiſſima ut intellectiua ſuū apprehenſibile apprehendit perfectiſſimuz. Iterum delectatio perficit operationē: ſed non ſicut ſenſibile ſenſuz. nec perficit operationez ſicut habitus: ſed ut ſuperueniens finis: ut iuuenibus pulchritudo: ſed ſemper eſt in operatione ſenſus vel intellectus non impedita.

Quid autez eſt vel quale. quid manifeſtius fiet vtiqꝫ a p̄ncipio reſumentibus. videtur eniz viſio quidez ſecunduz qđcunqꝫ tempus perfecta eſſe. nō. n. eſt indigens nullo qđ in poſterius factuz perficiat ipſius ſpeciē. Tale autez videtur ⁊ delectatio. totum quidem eniz eſt. ⁊ ſecunduz nullum tempus accipiet aliquis vtiqꝫ delectationem. cuius in plus tempus perfecte perficietur ſpēs

Iſtud eſt 4ᵘ capituluz primi tractatus. in quo incipit inquirere. quid ⁊ quale eſt delectatio. ⁊ continet iſtud capitulū quattuor ꝑtes principales. In prima manifeſtat que eſt menſura in qua fit delectatio. In ſecūda ibi. (Propter qđ neqꝫ motus) concludit ꝙ delectatio nec eſt motus neqꝫ generatio. In tertia ibi. (Senſus autē omnis) oſtendit naturā delectationis. hoc eſt qđ eſt delectatio. In quarta ibi. (vſqꝫ quo autē ſenſibile) determīat de quibuſdaz proprietatibus delectationis. Prima pars eſt narratiua. in qua ph̄s narrat ꝙ ſicut viſio eſt perfecta in quolibet inſtanti tēporis in quo res videtur: ita ꝙ tota viſio perfecta ſecūdum ſe totaz eſt in quolibet inſtanti. ⁊ non eſt vna pars viſionis in vna parte temporis ⁊ alia pars in alia parte tēporis: ſed tota viſio eſt in toto tempore ⁊ in qualibet parte tēporis. eodez modo ē de delectatione. ſ. ꝙ eſt ipſa tota perfecta in q̄libet inſtanti tēporis in quo delectatio habet eē ⁊ non eſt vna pars delectationis in vna parte tēporis: ⁊ alia pars in alia: ſed ipſa tota eſt ī toto tēpore. ⁊ in qualibet parte: ⁊ in quolibet nūc temporis in quo delectatio durat. ⁊ hoc intelligit cuz dicit delectatio eſt queadmoduz totuz ſed ſimpliciter completuz ⁊ perfectuz in primo inſtanti tēporis in quo delectatio habet eſſe. ⁊ ſecunduz nulluz tempuſ accipiet quis vtiqꝫ delectationez eius in plus tempus. i. delectationis perfecte perficietur ſpecies delectatiōis. i. non poteſt accipi aliquod tempus in quo ſit delectatio qđ requirat amplius tempus ad ſpēz delectationis perficiendaz ſicut contingit ī hiſ quoruz generatio eſt in tempore. in illis eſt accipere aliquod tempus generationis qđ requirit maius tēpus ad hoc ꝙ tota generatio perficiatur ⁊ ſpecies generati perficiatur. ut patet ī generatione domus. Ad hoc eniz ꝙ ſpecies domus perficiatur: requiritur plus de tēpore q̄̄ eſt tēpus in quo fit fundamentuz vel paries.

Intelligenda ſunt h̄ duo. primo ꝙ viſio reſpectu eiuſdez obiecti eodē modo diſpoſiti. medio etiā exiſtente eodē modo diſpoſito eſt tota ſimul ⁊ non eſt vna pars ante aliaz: ſed tota viſio per totuz tempus in quo fit viſio manet eadez numero: ⁊ conſeruatur ab obiecto preſente ſicut imago que apparet in ſpeculo quieſcente ſpeculo conſeruatur eadem numero per preſentiam obiecti quieſcentis ⁊ vniformiter ſe habentis in comparatione ad ſpeculū in toto tēpore. Aliqua tamen contingit viſio que non ē tota ſimul ⁊ habet partē ante partem vt ſi res mota corāz oculis videatur partibiliter. ita ꝙ vna pars ante aliam continue videatur illa tota viſio non eſt tota ſimul: ſed vna pars ē ante aliam. ſicut vna pars obiecti continue videtur ante aliam. Scđo eſt intelligendum. ꝙ non omnis delectatio eſt tota ſimul: ſed ſolum illa delectatio eſt tota ſimul que eſt in operatione exiſtente tota ſimul. vnde quia delectatio conſequitur operationē: ⁊ eſt in ipſa ſubiectiue. idō

oportet ꝙ delectatio que eſt in operatione ſucceſſiua habeat vnam partē ante aliaz ſicut operatio quam conſequitur habet vnam partem ante aliam.

Propter quod neque motus eſt. in tēpore enim omnis motus ⁊ finis alicuius. puta edificatiua perfecta cuz faciat qđ appetit. vel in omni tēpore vtiqꝫ. vel hoc in partibus autē tēporis omnes imperfecte ⁊ altera ſpecie ⁊ a tota ⁊ ab inuicē. lapidũ enim cōpoſitio altera a colũne virgatione. ⁊ hec a tēplificatione. ⁊ tēpli quidem perfecta. Nullo enim indigens ad propoſitũ fundamenti autē mulei imperfecta. partis enim vtraqꝫ. ſpecie igitur differunt ⁊ non eſt in quocũqꝫ tēpore accipere motum perfectũ ſpecie. ſed ſi quidē in omni. Siꝉr autez ⁊ in ambulatione ⁊ reliquis. Si.n. eſt latio motus vnde quo ⁊ hec differre ſm ſpēs volatus ambulatio ſaltatio ⁊ talia. Non ſolũ autē ſic: ſed in ipſa ambulatione. hoc enim vnde quo non idez in ſtadio ⁊ in parte ⁊ in altera ⁊ in altera parte. neqꝫ pertranſire lineā hanc ⁊ illā non ſolum autē lineam pertranſit: ſed in loco exiſtentē. in altera autē hec ab illa. per certitudinē quidē igitur de motu in alijs dictum eſt. videtur autē non in omni tēpore perfectus eſſe ſed multi imperfecti ⁊ differentes ſpē. ſiquidez qđ vnde quo ſpecificũ. delectatōnis autē in quocunqꝫ tēpore perfecta ſpēs. Manifeſtũ igitur ꝙ ⁊ altere erunt ab inuicē: ⁊ totorum aliquid ⁊ perfectoruz delectatio. videbitur autē vtiqꝫ hoc ⁊ ex contingere moueri non in tēpore delectari autē. Qđ in ipſo nunc totũ aliquid. exhibent autē manifeſtũ. ⁊ quoniam non bene dicũt motum ⁊ generationē eſſe delectationē. Non enim omni hoc dicitur: ſed partibilium ⁊ non totorum. Neqꝫ enim viſionis eſt generatio ſcd̃m puncti: neqꝫ vnitatis: nz horũ nihil motꝰ: nz vtiqꝫ delectationis totum. n. quoddam.

HEc eſt 2a pars principalis huius capituli. in qua phs concludit ex predictis cōcluſionē .9. ⁊ .10. huius libri ſuperius poſitas ⁊ approbatas. ſ. ꝙ delectatio nec eſt motus neqꝫ generatio. ⁊ propter hoc non pono iſtam cōcluſionem in numerum cum alijs a precedētibus diſtinctam. probatur hec concluſio dupliciter primo ſic. omnis motus ⁊ omnis generatio. ſ. ſucceſſiua eſt in tēpore. ⁊ eſt habens finem aliquē. ſ. terminuz vel formaz ad quā ordinatur ſed delectatio non eſt in tempore. igitur delectatio nec eſt motus nec generatio. Minor huius rationis patet ex precedētibus ⁊ circa delectationem maioris multum īſiſtit. nā primo declarat maiorem in motu generationis ⁊ poſtea in alijs motibus in motu generationis declarat declaratiōe exemplari ſic. ars edificatiua perficit opus quod artifex intendit in aliq̊ toto ⁊ determiato tēpore. artifex enim facit domum in aliquo toto tempore et partes domus facit in partibus illius tēporis ⁊ omnes generationes que fiunt in partibus illius temporis ſunt imperfecte. quia ſunt propter vlterioreꝫ perfectioneꝫ: ut propter formaz domus. ⁊ ille generationes particulares differũt ſpecie a tota generatione completa. ⁊ etiā ab inuicē ꝙ verum eſt de generationibus partialibus terminatis ad terminos diuerſos ſecundũ ſpecies. verbi gratia. generatio fundamēti differt ſpecie a generatione parietis ⁊ a generatione tecti. ⁊ quelibet iſtarum generationum differt ſpecie a generatione totius domus. quia termini iſtaruz generationum differunt ſpecie. ⁊ ponit philoſophus exempla in conſtructione templi. in qua apparet ꝙ generatio totius tēpli fit in aliquo tempore. ⁊ generationes partium fiunt in partibus illius temporis ⁊ ſunt imperfecte: ⁊ generationes partium illarũ differunt inter ſe ſpecifice. ⁊ etiaz a generatione totius. exempla patent in textu. Intelligendum eſt. ꝙ partes motus continui aut generationis continue nō differunt inter ſe ſpecifice: nec a toto cuius ſũt partes. quoniam que differunt ſpecie non continuantur ad inuicem. cum non habeant idem vltimuz. ut patet ex quinto phi. motus tamen zephetis. i. compoſitus ex partibus contiguatis ad inuicem. ſimiliter motus habens ſolam vnitatez aggregationis componitur ex partibus differentibus inter ſe ſpecifice. ⁊ etiaz a toto de generatione habente ſolam vnitatem aggregationis. iō hic phus loquit̃. cum dicit. generatio eſt conſtructio vnius domus vel templi: verumtamē non omnes partes talis generationis differunt ſpecie. quia aliqua pars illius totius generationis eſt motus continuus ⁊ partes motus continui non differunt ſpecie. Sed omnes partes ſecũdum ſpēm talis motus aggregati differunt ſpecie: ⁊ voco illas partes partes ſecũdum ſpeciem: que terminantur ad terminos differentes ſecũdum ſpecieꝫ. (Similiter autē ⁊ in ambulatione) declarat maiorē etiaz in motu locali. ⁊ dicit ꝙ illud quod dictũ eſt de generatione. ſ. ꝙ omnis generatio eſt in tempore videtur eſſe verum in ambulatione. ⁊ in omnibus alijs motibus localibus. manifeſtum eniz eſt. ꝙ latio. i. motus localis eſt motus vnde quo. i. a termino ad terminum. ⁊ ſic oportet ꝙ motus diuerſificetur ſpecie ſecũduz diuerſitatem terminoruz. ſunt eniz diuerſe ſpecies motus localis. ut ambulatio volatio ſaltatio. volatio contigit auibus. ambulatio animalibus greſſibilibus. ⁊ ſaltatio competit quibuſdam animalibus: ut locuſtis ⁊ alijs huiuſmodi. huiuſmodi motus differunt ſꝫ diuerſitatē principiorum mouētium. Anime enim q̃ ſunt principia iſtorum motuum differunt ſpē. non enim eſt eadē anima ſcd̃m ſpēm. animalis igitur ſenſibilis ⁊ animalis volatilis nec ſoluꝫ hoc modo diuerſificātur ſpēs motus localis. ſ. ſcd̃m diuerſitatē principiorum mouentium: ſed in vna dictarum ſpērũ ſunt diuerſe ſpecies reperte. in ambulatione eniz ſunt diuerſe ſpēs. Motus enim quo quis ambulat ſtadiuz. ⁊ motus quo quis ambulat partem ſtadij. non ſunt omnino idē. qꝛ termini non ſunt idem omnino: ⁊ eodē modo eſt de motibus in quibus pertranſitur. hec pars ſtadij ⁊ illa vel hec pars linee. ⁊ illa quamuis enim oēs iſte linee recte ſint eiuſdē ſpeciei. tñ quia linea non pertranſitur: niſi ut in loco exiſtens ſi loca ſint diuerſarum ſpecierum. oportꝫ ꝙ motus locales etiaz ſint diuerſarum ſpērum. Sed quia in alijs magis ꝑ certitudinē dictum eſt de motu ſufficiant hec dixiſſe ad preſens. ſ. ꝙ motus non eſt perfectus in omni tempore. ſed multi ſunt motus imperfecti differentes ſpē in diuerſis partibus tēporis ex eo ꝙ vñ ⁊ quo. i. termini motus ſpecificant motum. ⁊ ita motus differunt ſpē ſꝫ diuerſitatē ſpecificam terminorum. ⁊ ita apparet maior. ſ. ꝙ omnis motus ⁊ omnis gñatio eſt in tēpore. ita ꝙ vna pars eſt in vna parte temporis. ⁊ alia pars in alia: ⁊ ſic declarata maiore ſubiungit minoreꝫ. ſ. ꝙ ſpecies delectationis eſt perfecta in quocunqꝫ tempore quia ē tota ſimul ſecundum ſe totam durans per tēpus. Dubitatur hic. quia phs videtur dicere ꝙ motus quo pertranſitur tota linea: ⁊ motus quo pertranſitur pars linee differunt ſpē. ⁊ motus quibus pertranſitur hec pars linee. ⁊ illa differunt ſpecie. ſed illud non videtur eē verum. quia cum infinite ſint partes linee: ſequitur ꝙ infinite eēnt partes illius motus. ſecundum ſpēm differentes per quā tota linea pertranſitur ⁊ eadē ratione omnis motus localis rectus componeretur ex infinitis partibus differentibus ſecũdũ ſpēm. ⁊ per conſequens nullus motus localis rectus foret vnus continuus quoniam motus diuerſi ſm ſpēm non poſſunt continuari adinuicē. vt patet ex. 8. phi. Et iſtō habent concedere illi qui dicunt ꝙ formale in loco eſt reſpectꝰ ad concupiſcens ⁊ ad centrum ⁊ ad polos imobiles. Nam ſecundum ipſos omnia loca inter que poteſt eſſe motus localis rectus differunt quia habent reſpectum ad celum ⁊ ad centruꝫ ⁊ ad polos diuerſos ſecundum ſpēm. Sed ſine dubio illud non eſt verum. quia ſecundum hoc nullus motus localis rectus eēt continuus qđ eſt contra philoſophuꝫ. vnde magis dicerē ꝙ omnia loca ſunt eiuſdē ſpeciei ſpecialiſſime accipiendo locum pro vltimo corporis cōtinētis. quia ſic eſt ſuperficies. ⁊ probabile eſt dicere ꝙ omnes ſuperficies ſunt eiuſdē ſpeciei ſpecialiſſime. de hoc diffuſius dixi ſuper 4ᵒ phi. Dico igitur ꝙ Ariſto. non intendit hic dicere abſolute ꝙ motus quibus tranſitur linea ⁊ pars linee differunt ſpecie: ſed dicit hic cum conditione ſic. ꝙ ſm vñ quo. hoc eſt a terminis motus quo pertranſitur tota linea differunt ſpecie ab vñ quo: hoc eſt a terminis motus quo pertranſitur pars linee. tunc motus quibus pertranſitur tota linea ⁊ pars linee differunt ſm ſpeciē ⁊ hec conditionalis phi eſt neceſſaria: ſed antecedens eſt impoſſibile. (Videbitur autē vtiqꝫ hic) ſecũdo probatur 2ᵃ phi. ſ. ꝙ delectaᵒ nec eſt motus nec generatio ſic. nihil contingit moueri in non tempore. vt patet ex. 8. phi. ſed ratione delectatio non eſt generatio (Ex his autez manifeſtũ) ex iam dictis concludit principale intentum. ſ. ꝙ delectatio nec eſt motus nec generatio. Nam ratio motus ⁊ generationis non poteſt attribui cuicũqꝫ ſed ſolum diuiſibili ꝙ nō eſt totum ſimul nec habet totum complementum ſuum ſimul nec eſt generatio viſionis: ſiē nec puncti nec vnitatis. hec eni non generātur ſed conſequuntur generationē quorũdam aliorum: nec eſt motus horum. ſ. viſionis ſiē nec puncti nec vnitatis. neqꝫ eſt motus aut gñatio delectationis. quia delectatio eſt quoddaz totum non habens partē ante partē. Dubitatur hic. dicit enim phs. ꝙ motus ⁊ generatio ſũt partibiliũ ⁊ non totorum. iſta enim vidētur repugnare. quia omne partibile habet partes: ⁊ omne habens partes eſt totum. igitur omne particulare eſt quoddā totum. igitur ſi motus ⁊ generatio ſint particulariũ. ſequitur ꝙ ſint totorum. Dicendũ ꝙ aliquid dicitur totũ dupliciter. ſ. aut abſolute. qꝛ habet partes. aut qꝛ habet partes ſimul exiſtentes. ⁊ tale totum vocatur totum totalitate ſiſtatis. Similiter particulare dicitur dupliciter aut abſolute. qꝛ habet partē ⁊ partē: aut quia habet partem ante partem in infinitum. ita ꝙ ſue partes nec ſunt nec eē poſſunt ſimul. ⁊ hec particularitas accipitur. ſm diuiſionē tēporis. vnde tam totum ꝙ̃ particulare accipit̃ dupliciter. ſ. large ⁊ ſtricte. Accipiendo hec duo large: ſic idē ſunt totũ ⁊ particulare. ⁊ ſic vtrũqꝫ idē eſt ꝙ habens partes. Sed ſumendo iſta duo ſtricte. ſic particulare idē eſt ꝙ habens partē ante partē in infinitum. ⁊ hoc totũ idē eſt ꝙ omnes partes ſimꝉ. Dico igitur ꝙ philoſophus in propoſito accipit totum ⁊ particulare ſtricte: ⁊ ſic non ſunt idem ſed magis ſunt oppoſita. nam particulare idē eſt ꝙ habens partē ante partem ſecũdum diuiſionē temporis. ⁊ totum idem ē ꝙ habens partes ſimul. non vnam partem ante aliam. vnde nec delectatio nec viſio eſt partibilis idest habens partem ante partē. ſed vtraqꝫ ē qđdā toꝰ

i. habens omnes partes ſimul.

Senſus autem omnis

ad ſenſibile operantis perfecte et bene diſpoſiti ad pulcherrimū ſub ſenſu iacentiū. Tali enī maxime eſſe videtur perfecta operatio. Ipſum autē dīe operari vel in quo eſt nihil differat ꝙ vnumquodq; optima eſt operatio optime diſpoſiti ad potētiſſimum eorū que ſub ipſa. hec autē vtiq; perfectiſſima ⁊ delectabiliſſima. ſecundum omnē enim ſenſum eſt delectatio. Similiter autē ⁊ intellectum ⁊ ſpeculationē. Delectabiliſſima autē perfectiſſima. Perfectiſſima autē que non habētis ad ſtudioſiſſimū eorum q̄ ſub ipſa. perficit autē operationē delectatio.

Non ſcdm eundē autē modum ⁊ delectatio pficit ⁊ ſenſibile ⁊ ſenſus ſtudioſa entia. quēadmodum neq; ſanitas ⁊ medicus. ſimiliter cauſa ē eius qd ē ſanari. Secundum vnūquodq; autē ſenſum quoniam fit delectatio. manifeſtū. aimus enim viſiones ⁊ auditiones eē delectabiles. manifeſtum autem ⁊ quoniam maxime. ⁊ ſenſus ſit potentiſſimus ⁊ ad tale operetur. Talibus autē entibus ⁊ ſenſibili ⁊ ſenſato. ſemper erit delectatio exiſtente faciente quidem ⁊ patiente. perficit autē operationē delectatio non habitus qui ineſt: ſed ut ſuperueniens quidam finis velut iuuenibus pulchritudo.

Hec eſt tertia pars principalis hꝰ capituli in qua oſtendit naturā delectationis oſtendendo quid eſt delectatio. ⁊ continet tres particulas. In prima narrando oſtendit que ē operatio perfecta virtutis cognoſcentis ut ſenſus aut intellectus. In ſcda ibi (Hoc aūt vtiq;) oſtendit ꝙ delectatio eſt perfectio opōis. In tertia ibi. (Perficit aūt operationē) oſtendit qualiter delectatio perficit operationē. In prima igit̄ particula narrat ꝙ cuiuſlibet ſenſus eſt operatio alicuius operantis in reſpectu ad ſenſibile qd eſt obiectū illius ſenſus operatio ſenſus eſt ſenſatio proprii obiecti. ⁊ ideo ad hoc ꝙ operatio ſenſus ſit perfecta. requiritur optima diſpoſitō ex parte vtriuſq;. ſ. ſenſus ⁊ obiecti. ⁊ ideo ſubdit ꝙ ſenſus tunc perfecte operatur quando ē operatio ſenſus bñ diſpoſita ad aliquid pulcherrimū ſub ſenſu iacentiū. i. conuenientiſſimum eorū que a ſenſu percipiuntur. hec enī maxime videtur eſſe perfecta operatio ſenſus que procedit a ſenſu bene diſpoſito in operatiōe ad cōuenientiſſimū obiectū ſenſus ⁊ ſiue ſenſus operetur ſiue aīal per ſenſum non eſt cura ad preſens. Sed illud maꝰ eſt ꝙ circa vnūquodq; optia operatio eſt operantis optime diſpoſiti per reſpectū ad illud qd eſt potiſſimū inter ea q̄ ſubiacent virtuti talis operantis. (Hec autem vtiq;) hec eſt ſcda particula ſecūde partis. i qua oſtendit ꝙ delectatio eſt perfectio operationis ⁊ hec eſt ꝯ° 13. huius libri que probatur ſic. Illud qd ineſt operationi inquantū eſt perfecta: eſt perfectio operationis: ſed delectatio ineſt operationi inquantū eſt perfecta. igitur delectatio eſt perfectio operationis. maior pꝫ. quia operatio non eſt perfecta formaliter niſi ꝑ ſuā perfectionē. ⁊ minor declaratur in lra ſic. operatio perfecta eſt delectabilis ⁊ quanto eſt magis perfecta tanto eſt magis delectabilis ⁊ operatio perfectiſſima eſt delectabiliſſima vbicunq; enim in aliquo cognoſcente inuenitur operatio perfecta ibi inuenitur operatio delectabilis. quod patet tam in ſenſu q̄ꝫ in intellectu. eſt enim delectatio non ſolū ſm tactū ⁊ guſtū ſed ſm omnē ſenſum. ⁊ non ſolū eſt delectatio ſm ſenſum: ſed etiā ſm intellectum. ſ. ſm ſpeculatiōē intellectus inquantū ſpeculatur aliquod perfectum ens per certitudinē cuiuſlibꝫ virtutis cognoſcentis. operatio perfecta ē operatio illius virtutis bene diſpoſite in cōparatione ad obiectū perfectum illius virtutis: ⁊ operatio perfectiſſima eſt virtutis cognoſcētis optime diſpoſite in cōparatione ad obiectum conuenientiſſimū illius virtutis. ⁊ inter hꝰ operationes ſenſus ⁊ intellectus illa operatio que ē perfectiſſima eſt delectabiliſſima ⁊ operatio perfectiſſima ſenſus vel intellectus eſt illa operatio que eſt ſenſus vel intellectus bene diſpoſiti in cōparatione ad optimū eorū que ſubiacent ſenſui vel intellectui. ⁊ ſic patet ꝙ operatio inquantum eſt perfecta eſt delectabilis: ⁊ ſic delectatio ineſt operationi inquantū eſt perfecta (Perficit autē) hec eſt tertia particula. i qua viſo ꝙ delectatio eſt perfectio operationis oſtēdit qualiter delectatio perficit operationem. ⁊ intendit dīe ꝙ delectatio perficit operationē non ſicut cauſa effectiua operationis: ſed ſicut forma perficit illud cuius eſt forma. dicit enī ꝙ delectatio perficit operationem ſenſus: non ſicut ſenſibile perficit ſenſum. quia ſenſibile pficit ſenſum effectiue. ſed delectatio perficit ſēſum formaliter. omnia enim hec. ſ. tam ſenſibile q̄ꝫ delectatio ſunt bona ⁊ bonitatem operationi tribuentia: ſed aliter ⁊ aliter. quia ſenſibile eſt perfectio ſenſus vel operationis ſenſus effectiue. ⁊ delectatio eſt perfectio operationis ſenſus formaliter: ſicut medicus ⁊ etiā ſanitas ſūt cauſa eius qd eſt ſanari hoc eſt huius qd eſt ſanū eſſe: ſed diuerſimode: quia medicus ē cauſa effectiua huius qd eſt ſanum eſſe ⁊ ſanitas ē cauſa formalis hꝰ qd eſt eſſe ſanum (Secūdū vnūquēq; aūt ſenſum) ꝙ aūt ſecundū vnūquēq; ſenſum eſt delectatio ſicut dictum eſt prius manifeſtū eſt. dicimus enī viſiones ⁊ auditiones eſſe delectabiles ⁊ maxime cū ſenſus ſit potentiſſimus ⁊ operetur ad tale obiectum qd eſt conuenientiſſimū ſui ⁊ ſemper manebit delectatio in operatiōe ſenſus: dū ſenſibile ⁊ aīal hñs ſenſum remanēt in tali diſpōe ſicut pꝫ i aliis Nam quādiu manet eadem diſpō facientis ⁊ pacientis neceſſe eſt ꝙ permaneat idem effectus. Perficit aūt delectatio. quia dictum eſt ꝙ delectatio perficit opatōez ſicut forma. poſſet aliquis credere. ꝙ delectatio eēt de eēntia opationis conſtituens ipam in eē. Id remouet phs oſdens. qualiter delectatio perficit operationem tamquam forma. ⁊ intendit dicere ꝙ delectatio perficit operationem tamquam forma accidentalis perfectio enim formalis ē duplex quedam intrinſeca que conſtituit eſſentiam rei. Alia eſt forma que ſuperuenit rei conſtitute in ſua ſpē vel natura. ⁊ talis perfectio formalis opationis ē delectatio. Dicit igitur phus ꝙ delectatio perficit operationē non vt habitus qui ineſt. i. non ſicut forma intrans eſſentiam rei ſed vt quidam finis ſuperueniens. i. ſicut quedam perfectio accidentalis ſuperueniens operatōi ineſſe conſtitute. ⁊ ponit exemplum dicēs ꝙ delectatio perficit opationem ſicut pulcritudo ſuperueniens iuuenibus. pulcritudo enim aduenit iuuentuti non ſicut aliquid exiſtens de eſſentia iuuētutis ſed tamq̄ꝫ quedam forma accidentalis. ⁊ ita delectatio ē perfectio formalis accidentalis opationis. Ex his pōt accipi vna deſcriptio delectationis que ē iſta. Delectatio ē perfectio formalis operationis virtutis cognoſcentis extrinſecus ſuperueniens ⁊ non ineſſe conſtituens.

Vſquequo autem

ſenſibile vel intelligibile ſit puta vtiq; ⁊ diſcernēs vel ſpeculans: erit in operatione dilectio. ſimilibus enī entibus ⁊ ad inuicem ſcdm eundem modū habētibus ⁊ paſſiuo ⁊ factiuo idem aptū natum eſt fieri. Qualiter igitur continue nullus delectatur vel laborat. oīa enim hūana corpora nō poſſunt continue operari: non fit ergo neq; delectatō ſeqtur enim opatōem. Quedam aūt delectant noua entia. Poſterius aūt nō ſimiliter ꝓpter hoc. qꝛ primum quidē enī ꝑ deſideria inclinata ē mens. ⁊ intenſe circa eadem opatur quemadmodū ſm viſum aſpicientes. Poſtea autē non fit talis operatio ſed neglecta ꝓpter quod ⁊ delectatio obſcuratur. Appetere autē delectationem exiſtimabit quis vtiq; oēs. qm̄ ⁊ viuere oēs appetunt. vita aūt operatio qdam ē. ⁊ vnuſqſq; circa hec ⁊ in his opatur q̄ ⁊ maxime diligit puta muſicus quidem auditu circa melodias. Amator aūt diſcipline mēte circa theoremata. ſic autem ⁊ reliquorum vnuſqſq;. Delectatio aūt perficit operationes ⁊ viuere autē quod appetunt. rōnabiliter igitur ⁊ delectationem appetunt. perficit enim vnicuiq; eligibile ens. vtrū autem ꝓpter delectationem viuere eligimus vel ꝓpter viuere delectationem dimittat̄ in p̄ſenti coniungi quidem enim hec videntur ⁊ ſeparatōez nō recipe ſine opōne. n. fit delectatio.

Hec ē .4. ps pncipalis huꝰ capli i q̄ determinat de cāis qrūdā ꝓprietatū delectatōnis. ⁊ continet duas particulas. In prima determinatur de durabilitate delectationis. In ſcda ibi. Appetere autē. determiat̄ de appetibilitate delectationis. In pria pticula ſoluit tres queſtiones. Prima ē q̄ꝫdiu debet delectatio durare. Scda ē quare delectatio non pōt eē continua. Tertia ē quare noua magis delectant q̄ꝫ conſueta. primo igit̄ determinat iſtam queſtionem. ſ. ꝙ diu debet delectatio ꝑdurare ⁊ iſtam queſtionē ſoluit ꝙ tam diu durat delectatio q̄ꝫ diu obiectū vtutis cognitiue ⁊ ipſa vtus cognitiua manēt in eadem debita diſpoſitione. ⁊ hec ē concluſio .14. huꝰ libri. vn̄ dicit phus ꝙ tam diu erit delectatio in opatione q̄ꝫ diu ex vna pte obiectum ſenſibile vel intelligibile ē in debita diſpōne. ⁊ ex altera pte ipm operans qd ē diſcernens per ſenſum vel ſpeculans per intellectum remanent in eadem diſpoſitione. vnde pbatur cōcluſio ſic. Actiuo et paſſiuo manentibus in eadem diſpōne ⁊ i eadem habitudine ad inuicem manet idem effectus. ſed obiectum ⁊ vtus cognitiua ſunt cauſe actiue ⁊ paſſiue delectationis. igitur tā diu durat delectatio q̄ꝫ diu obiectum vtutis cognitiue ⁊ ipſa vtus cognitiua remanent in eadē diſpoſitione ⁊ in debita diſpoſitione ad agēdū ⁊ paciendū. Qualr igitur ꝯtinue. Scda q̄ſtio ē qualr ē ꝙ nullus continue delectatur hec ē. q̄ ē cauſa. ꝙ delectatio nō pōt eē ſemper cōtinua hec queſtio ſoluitur ex iam dictis. ſ. ꝙ nullus homo pōt continue delectari. ⁊ hec ē concluſio .15. q̄ pbatur ſic. nullus homo pōt ꝯtinue operari ⁊ delectatio nō fit ſine operatione vt dcm̄ ē ſupra. igitur nullus hō pōt continue delectari. Cauſa igitur huius. ꝙ nullus homo pōt cōtinue delectari ē. quia nullus homo pōt continue operari. ⁊ delectatio non fit ſine operatione igit̄ ⁊c. Intelligendum ē ꝙ omnia q̄ hñt corpora ſenſibilia non poſſunt continue operari. propter hoc ꝙ eorum corpora in operando fatigantur in hñtibus enī corpus paſſibile corpus aliqualiter deſeruit operationi: vel immediate ſicut patet in opatiōe ſenſitiua per organum corporeum exteriorem vel mediate ſicut patet in operatione intellectiua in qua hō vtitur opationibus ſenſibilitatis q̄ fiūt ꝑ organa corporea. Sed dubitat̄ ex quo opatio in qua conſiſtit felicitas de q̄ phs hic logt̄ ē q̄litas ꝑmanēs nō ꝯſiſtēs i motu. videt̄ ꝙ i tali opōne nō ē labor nec fatigatio: ⁊ ꝑ ꝯñs hō pōt continue opari tali opatōne que ē q̄litas in qua nō ē labor. Dicendū ꝙ q̄ꝫuis talis opatio ſit qualitas ꝑmanens. tñ ſemper indiget aliq̄ conſeruante qd quidē conſeruans ē operatō de genere actōis q̄ ē opatio organoꝝ ſēſitiuoꝝ ⁊ i tali opatōne de genere actōis ē labor ⁊ fatigatio ⁊

ꝯ

ꝓpter hoc non pōt aliquis homo cōtinue ope
rari opatione q̄ eſt de genere qualitatis qꝛ illa
operatio continue dependet ab operatione de
genere actionis que non ē ſine labore. Quedā
autē delectant noua. Tertia queſtio ē quare q̄
dam que ſunt noua multū delectant ⁊ poſtea
non delectant. Huiꝰ cauſam aſſignat phūs di
cens. ꝙ hoc accidit. quia in principio quando
ſunt noua mens inclinatur ſtudioſe ad huiꝰi.
ꝓpter deſiderium ⁊ admirationem: ⁊ intenſe
vehementer circa hiꝰi mens opatur. ⁊ ad opa
tionem ſequitur delectatio vehemens: ſicꝫ pa
tet de illis qui ſtudioſe aſpiciunt aliqd qꝺ priꝰ
non viderunt ꝓpter admirationem. poſtea āt
quando conſueti ſunt videre non fit talis ope
ratio vt ita attente videantur ſꝫ fit negligens
operatio ꝓpter qꝺ delectatio obſcuratur. i. mi
nus ſētitur. hec igitur ē cauſa quare noua ma
gis delectant. quia noua faciunt attente ⁊ ve
hementer operari ⁊ magis q̄ cōſueta ⁊ ad ope
rationem ſeqtur delectatio. ideo noua magis
delectant q̄ conſueta. Appetere autē delecta
tionem. hec ē ſcđa pticula. 4. ptis ꝑncipalis in
qua phūs determinat de appetibilitate dele
ctationis in qua mouet ⁊ ſoluit duas queſtio
nes. Prima ē quare oēs hoīes appetunt dele
ctationes. ⁊ hec ē ſolutio ꝙ omnes hoīes appe
tunt delectationes. quia oēs homines appetūt
viuere ⁊ vita ē quedam operatio. ⁊ delectatio
pficit operationem. ⁊ ꝓpter hoc oēs homines
appetunt delectatōem quia omnes hoīes ap
petunt viuere cuius perfectio ē dlectatio: vnꝰ
quiſq; eni maxime opatur circa illa que maxi
me diligit. ⁊ maxime circa illa inſiſtit. Sicut
muſicus maxime inſiſtit ad audiendā melo
diam ⁊ ille qui ē amator ſapientie maxime inſiſ
ſtit vt ſpeculetur mēte theoremata. i. ſpecula
tiones ꝟitatis. vnde cū delectatō pficiat ope
rationem ꝯñs ē vt perficiat ipm viuere quod
oēs appetunt. ⁊ ita rationale ē ꝙ omnes hoī
nes appetant delectationem ex eo ꝙ pficit vi
uere qꝺ ē omnibus eligibile. Utrum āt ꝓpter
delectationem. Scđa queſtio quā ſoluit i ſcđa
particula ... ex ſolutione queſtionis imedi
ate ꝑcedē tis in qua dicitur: ꝙ oēs homines
appetunt delectationem. ⁊ ſimiliter ꝙ omnes
hoīes appetunt viuere. ē igitur queſtio. vtrū
omnes homines appetunt vitam ꝓpter delē
ctationem vel econuerſo delectationem ꝓpꝫ
vitam. Iſtam dubitationē non ſoluit hic ſed
dicit eam eē dimittendam ad pñs. ſoluetur āt
iſta dubitatio in tractatu ſequenti. qui ē de fe
licitate. ⁊ hic dicit ꝙ iſta duo. i. vita ⁊ delecta
tio coniungūt adinuicem ita ꝙ nullo modo ſe
parantur: nō eni fit delectatio ſine opatione.
nec pōt eē perfecta opatio ſine delectatiōe vt
dictū ē ſepius. Intelligēdū ꝙ operatio ē appe
tibilis magis q̄ delectatio. quia delectatio eſt

quies appetitus in re delectante ſiue in ope
ratione ⁊ nullus appetit quietem in aliquo niſi
ſi exiſtimet illud eē conueniens. ⁊ ideo opera
tio que delectat ſicut qꝺdaꝫ conueniens vide
tur ꝑ prius appetibilis q̄ delectatio. ⁊ ita dele
ctatio appetit̄ per opationē magis q̄ econuer
ſo. finis enim vltimꝰ hoīs ē operatio. ⁊ ideo qđ
quid homo rōnabiliter appetit vel ē operatō
vel ꝓpter operationeꝫ que eſt vltimus finis.
Hic occurrit vnum dubiū ſuper hoc qꝺ phūs
dicit ꝙ vita ⁊ delectatio ſunt inſeꝑabilia illꝺ
non videtur verū. quia aut accipit vitam pro
actu primo. ⁊ certuꝫ ē ꝙ illa vita que ē actus
ꝑmus pōt eē ſine delectatōne vt patet in ſom
no. quando ſola potentia vegetatiua opatur
que in operando nō delectatur. Aut accipitur
vita ꝑ actu. ſecundo. ſ. ꝑ operatione vite vel
pro operatōne ſenſus vel intellectus. ⁊ adhuc
talis vita poteſt eſſe ſine delectatione quia po
teſt eſſe in tanta triſticia ſꝫm tactum ꝙ in opa
tione nullius alteriꝰ ſenſus nec ēt itellectꝰ ma
nebit delectatio. triſtitia eni vehemēs nō ſolū
corrumpit delectationem ſibi contrariam ſed
etiā qualibet aliam contingentē vt dicit phūs
. 7. huius. dicendum ꝙ delectatio nunquam
ē ſine actu ſcđo ſenſus vel intellectus nec pōt
eē operatio pfecta conueniens ſenſui vel intel
lectui ſine delectatione. dico igitur ꝙ phūs in
ꝓpoſito accipit vitam pro actu ſcđo perfecto
conueniente ⁊ ſaluante illud cuius ē illa autē
opatio que ē cum ſūma triſtitia non ſaluat ſed
magis corrumpit.

Capitulum quintum de di-
uerſitate delecta
tionum. differunt eni ſꝫm diuerſitateꝫ
opum ⁊ ſꝫm bonitatem ⁊ maliciam: ſꝫm purita
tatē ⁊ impuritatem ⁊ ēt differūt ex pte ſboꝝ ⁊
ex parte opationū differūt. Nam opationum
differētiū ſpē ſunt delectatōes q̄ eas pficiunt
differentes ſpē. qꝺ pꝫ ex eo ꝙ delectatōnes co
opant̄ opationibus quas pficiunt. ⁊ hoc pꝫ ex
hoc ꝙ opatōes coaugēt̄ delectationibꝰ ⁊ co
augentia ſūt auctis ꝓpria. ⁊ ex eo ꝙ delectatō
nes vno ſpe ipediūt et corrūpunt delectatōes
in alijs opibus factas. ⁊ ex hoc ꝙ ꝓprie delec
tationes ꝯfirmāt opōes ⁊ diuturniores ⁊ me
liores eas facit alienis delectationibꝰ efficien
tibus ⁊ fere vt ꝓprie triſtitie corrūpētibꝰ. ⁊ ſi
cut opatōes differūt bono ⁊ prauo eligibili et
fugiēdo ⁊ neutro: ſic neceſſe ē delectatōes eis
approprīatas differre. ⁊ ſicut ſēſus differūt ab
inuicē ⁊ ab intellectu ⁊ itellectus ſpeculatiuꝰ
a practico ſic differūt q̄ in eis ſūt delectatōneſ
⁊ ꝙ diuerſoꝝ ſboꝝ ſpē vt hoīs ⁊ aſini ſūt dele
ctationes ſpē differētes ⁊ eorūdeꝫ ſpēs ſunt
eedē delectatōes ſpē ſꝫ non oībꝰ hoībꝰ qui ta
men ſūt idē ſpē ſūt eadē delectabilia. qꝺ acci
dit ex hoīuꝫ corruptōe in hoīe enim icorrupto

⁊ virtuoſo ē delectabile qꝺ ſꝫm veritatem ē de
lectabile: delectabilia āt ſꝫm ꝟitatē nō ſūt cor
ruptis delectabilia. ſꝫ q̄ talibꝰ apparēt dele
ctabilia vera aūt delectatio hoīs eſt in ꝓpris
operatōne hominis que eſt felicitas.

Unde videt̄ ⁊ ſpē differre altera
eni ſpē ſub alteris exiſtia
mus perfici. Sic enim videtur ⁊ natu
ralia ⁊ que ab arte puta aīalia ⁊ arbores ⁊ pi
cture ⁊ imagines ⁊ domꝰ ⁊ vas. ſimilr̄ āt opa
tiones differētes ſpē a differētibus ſpē pfici.
differūt āt q̄ mētis ab his q̄ ſenſus. ⁊ he ſpē ſe
cūdū ſpēm ⁊ pficientes itaq; delectatōes. Ap
parebit aūt vtiq; hoc ⁊ ex eo qꝺ appropriari dle
ctationū vnaquāq; opatōem quā pficit. Con
tinget enim opatōem ꝓpria delectatio. magis
eni ſingula indicāt ⁊ certiꝰ exqrūt cuꝫ delecta
tōne opantes. puta geometrici fiūt gaudētes
eo qꝺ ē geometrizare. ⁊ intelligūt ſingula ma
gis. ſilr āt ⁊ amātes muſicā ⁊ amātes edifica
tiuā ⁊ alioꝝ ſinguli augmētāt ad ꝓpriuм opꝰ
gaudētes ipo coaugēt āt delectationes coau
gētia āt ꝓpria. alteris āt ſpē ⁊ ꝓpria altera ſpe
cie. Adhuc āt magis hoc vtiq; apparebit ex eo
qꝺ ē. ab alteris delectatōes ipeditiuas opatō
nibus eē. Amātes. n. fiſtulas nō pñt ſermoībꝰ
attēdere: ſi audiāt fiſtulantē: magis gaudētes
fiſtulatiā q̄ pñti opatione. Scđꝫ fiſtulatiam
igit̄ delectatio eāq; circa ſermoneꝫ opatōnem
corrūpit. Silr aūt hoc ⁊ in alijs accidit: cū ſilr
circa duo opent̄. delectabilior. n. alteraꝫ expel
lit ⁊ ſi multū differat ſꝫm delectatōem magis.
vt neq; opet̄ ſꝫm alteram ꝑꝑ qꝺ gaudētes quo
cūq; vehemēter nō opamur alteꝝ ⁊ alia faci
mus alijs gete placentes. puta ⁊ in theatris le
gumina ꝯmedētes cum praui agonizātes ſint
tūc maxime ipm opant̄. qꝛ āt qdē ꝓpria dele
ctatio confirmat operatōes ⁊ diuturniores ⁊
meliores facit aliene āt afficiunt manifeſtum
ꝙ multū diſtant. Fere. n. aliene delectatōnes
faciūt qꝺ ꝓprie triſtitie. Corrūpunt. n. opatio
nes ꝓprie triſtitie. puta ſi huic ſcribere in dele
ctabile ⁊ triſte. ⁊ rōcinari. hic quidē nō ſcribit
hic āt nō rōcinat̄. triſti exñte opatiōe. Accidit
itaq; circa opatōnes ꝯrium a delectationibus
⁊ triſtitijs ꝓprijs. ꝓpria aūt ſunt q̄ i opatione
ſꝫm ſeipm fiūt. Aliene āt opatōnes dicte ſunt
qm̄ ꝓximū qꝺ triſtitie faciūt corrūpunt. n. ta
men non ſimiliter.

Iſtud ē. 5. capitulū primi tractatꝰ i q̄ ꝺter
minat de dr̄ia delectationum: ſiue de ſpe
ciebus delectationū. ⁊ continet. 4. partes pri
cipales. In prima determīat̄ ꝺ diuerſitate ſpe
cifica delectationū accepta a diuerſitate opa
tionum. In ſcđa pte ibi. differētibus autē opa
tionibꝰ. determinat̄ de diuerſitate delectatio
num ſꝫm bonitatem ⁊ maliciam. In tertia pte
ibi. Differt autēꝫ viſus. determinat̄ de diuerſi

tate delectationum ſꝫm puritatē ⁊ impuritatē.
In. 4. pte ibi. Uidet̄ āt eē vniuſcuiuſq;. deter
minatur de diuerſitate delectationum accep
ta a diuerſitate ſubiectorum. Prima pars con
tinet duas particulas. In prima intendit phūs
probare ꝙ operationuꝫ differentiuꝫ ſpecie ſūt
delectationes differentes ſpecie. ⁊ hec eſt ꝯclu
ſio. 16. huius libri que ꝓbat̄ dupl'r ꝑ ſic. perfe
ctibilium diuerſorum ſpecie ſunt perfectiōes
diuerſe ſpecie ſed operatōneſ ſunt pfectibiles
per delectationes vt viſum eſt in capitulo pre
cedenti vbi dictum eſt ꝙ delectatio ē pfectio
operationis. igitur operationum differentiuꝫ
ſpē ſunt delectationes differētes ſpē. Minor
iſtius rationis patet ex ꝑcedentibus. ⁊ maior
declaratur declaratione exemplari tam in na
turalibus q̄ in artificialibus. In naturalibus
eni ē ita ꝙ perfectibilium diuerſorū ſpē ſunt.
pfectiōes dr̄ntes ſpē. Nā pfectio aīaliū ē alia
ſꝫm ſpeciem a perfectione arboꝝ pfectio enim
alis conſiſtit in perſpicacitate ſenſus ⁊ perfe
ctio arborum conſiſtit in earum fecunditate. ⁊
ita in naturalibus perfectibilium diuerſoruꝫ
ſpecie ſunt perfectiones differētes ſpecie. Idē
apparet in artificialibus. nam alia ē perfectio
picturarum ⁊ alia ymaginum. pfectio enim pi
cturarum conſiſtit in diſtinctione colorum de
lectabilium. ⁊ perfectio ymaginis conſiſtit i pe
fecta repſentatione rei cuius ē ymago. Simili
ter alia ē perfectio domꝰ ⁊ alia vaſis. perfe tō
enim domus conſiſtit in protegendo a tempe
ſtatibus ⁊ alijs nociuis ⁊ perfectio vaſis con
ſiſtit in h̄ qꝺ ē bene capax rei ad quā ordinat̄.
⁊ ſic patet ꝙ perfectibilium differentium ſpē
ſunt perfectōnes differentes ſpecie ⁊ ſic opera
tionuꝫ differentiuꝫ ſpecie. oportet eſſe delecta
tiones differentes ſpecie. manifeſtum enim ē
ꝙ operationes mentis. i. intellectus differunt
ſpecie ab operationibus ſenſus ⁊ operationes
ſenſuum differunt ſpecie ſꝫm diuerſitatem ſpe
cificam propriorum obiectorum ⁊ potentiarū
que ſunt principia operationum. Apparebit
autem. Hec ē ſecunda particula in qua remo
uet quoddam dubium non eni videtur eē vni
uerſaliter verum ꝙ perfectibilium differenti
um ſpecie ſint pfectiones differentes ſpē: quia
eadem perfectio ſcđm ſpēm poteſt eē perfectō
cōmunis perfectibilium ſpecie differentium.
ſicut patet de albedine que ē perfectio cōmu
nis niuis ⁊ cigni: ⁊ ita maior phī. non videtur
vniuerſaliter eē vera. Iſtud remouet phūs i
tendens oſtendere ꝙ delectatio ē perfectio ꝓ
pria operationis ⁊ non ē perfectio cōmunis ⁊
ꝺ perfectōe propria ē maior vniuerſaliter vā.
Nam omnium perfectibilium diuerſoruꝫ ſpe
cie ſunt proprie perfectiones differentes ſpē.
Quod autem delectatio ē perfectio ꝓpria opa
tionis ꝓbat phūs ⁊ hec ē ꝯcluſio. 17. q̄ ꝓbatur

duplicíter p̄mo ſic. Illa perfectio opationis q̄ coauget operationem ē propria perfectio opationis. ſed delectatio ē perfectio operationis coaugens ipſam opationem. igitur ⁊c̄. Maiorem ponit phꝰs ⁊ dicit. coaugentia autē ꝓpria hoc ē illud augmentat aliud ⁊ ad cuiꝰ augmētatōem aliud augmētatur qd̄ ē ꝓprium illi. qd̄ cunq; enim augmētabile ē natum augeri ꝑ illud qd̄ ē ſibi ſimile ⁊ conforme. ⁊ ſic patet maior. ⁊ minor declaratur in littera. Nam delectatio auget operationem ⁊ ad augmētum delectatōnis ſeqtur augmentum operationis. qd̄ patet per exempla. nam illi qui delectabiliter opanť aliqd̄ opus rationis magis poſſunt ſingula diiudicare ⁊ per certitudinem inquirere circa q̄ delectabiliter opantur ⁊ quāto opantur delectabilius tanto magis ⁊ melius opantur circa illa in quibus delectantur ſicut geometrie q̄ delectantur in configurationibus geometrie magis poſſunt intelligere ſingula huiꝰi conſiderationis q2 mens magis determietur in eo in quo magis delectať. Siliť amātes opatiōes edificatiuā augmētant ꝓprium opus fortius opantes ꝓpter qd̄ gaudent in ipo opere ⁊ i eo delectantur. ex q̄ igiť ⁊ coaugētia ſunt ꝓpria illis que augentur. ſequitur ꝙ operationum diuerſarum ſpē ſunt delectationes ſpē differentes. Adhuc hoc vtiq;. Scd̄o ꝓbatur concluſio. ſ. ꝙ delectatio ē perfectio propria operatōnis ſic. illud qd̄ in vna operatione impedit aliam operationem ē ꝓprium illi operationi. qd̄ patz. q2 per illud qd̄ ē cōmune duobus neutrum illorum impeditur nec minuitur. ſed delectatō in vna operatione impedit aliam operationē. igitur delectatio eſt ꝓpria operationi q̄ cū ſit perfectio operationis. oportet ꝙ ſit perfectio propria operationis. Maior huius rōnis patet ⁊ minor declaratur in littera. videmus enim ꝙ delectatio auget ꝓpriaz operationē ⁊ impedit extraneam. qd̄ oñditur exemplariter ſic. videmus enim ꝙ illi qui ſunt amatores ſonitus fiſtularum nō poſſūt attendere ſermonibꝰ q̄ eis dicūtur eo ꝙ magis gaudent in auditione ſonitus fiſtularum q̄ʒ in auditione eorum q̄ eis dicuntur. ⁊ ſic patet ꝙ delectatio que fit ſcd̄m fiſtulationem corrumpit aliaz operationem. ſ. auditionem ſermonum. ⁊ ita videmus in alijs ꝙ cuz occurrit alicui ꝙ circa duo operetur delectabilis operatio excludit aliam in tm̄ ꝙ ſi ſit differentia magna in exceſſu delectatōnis homo obmittit omnino operari ſcd̄m operationem minus delectabilem. ⁊ ideo quando vehementer delectamur i aliquo nihil aliud poſſumus opari ſed quādo aliqua placent nobis quiete. i. remiſſe poſſumus alijs intendere ⁊ quedam alia facere ſicut patet de his qui in theatris. i. in ſpectaculis ludorum in quibus homines parum delectantur vt quando aſpiciunt aliquos non bene pugnātes in agone ita ꝙ in ſpectio talis pugne non ſit eis delectabilis pñte altera facere vel intēdere alijs vt comeſtioni leguminum. q̄ ēt nō ē multū delectabilis. Que igitur ꝓpria delectatio confirmat ⁊ confortat opationes quas ꝯſequiť. ſ. vt hō vehemēter intendat eis ⁊ facit eas diuturniores vt ſi homo magis ꝑſeueret in eis: ⁊ facit eas meliores. ſ. ꝑfectius finē attingentes. ⁊ cum delectatiōes aliene. ſ. q̄ ſequūť quaſdam alias opatiōes officiunt. i. nocent ⁊ ipediunt manifeſte ſeqť ꝙ delectationes multū differūt abinuicē q2 q̄to vna delectatio iuuat tanto alia impedit. Que q̄dez pōt hic poni. Scd̄a rō ꝓbans ꝯcluſionem q̄ ē ꝙ opationum differentiuz ſpē ſunt delectationes dr̄ntes ſpē. ⁊ hec ē ratio. Ille delectatōnes differunt ſpē q̄ hñt effectus ꝯrios dr̄ntes ſpē. ſed opationū dr̄ntiū ſpē ſunt delectatōes hñtes effectus ꝯrios ⁊ ſpē dr̄ntes. igitur ⁊c̄. minor huiꝰ rōis declarať in iſto textu ſic. delectatio ſm̄ vnā opationem cōfirmat illā operationem ⁊ intendit ipaz ⁊ diuturniores ⁊ meliores eā facit: ⁊ delectatio aliā opatōem dr̄entez ſpē impedit opationē ſpē dr̄entem ab illa ⁊ eaz remittit aut totaliť deſtruit: vt patet in exemplis ſuperiꝰ poſitis ⁊ iſti effectus ſūt ꝯrij ſpē dr̄entes. igiť delectationes opationū diuerſoꝝ ſm̄ ſpēz differunt ſpē. Fere eni. Iſta minor adhuc ꝯfirmať. ſ. ꝙ delectationes operationū dr̄entium ſpē hñt effectus ꝯrios ꝑꝑ hoc ꝙ delectatio ſm̄ aliquam operatōem ⁊ triſtitia ꝓpria circa illā opationē q̄. ſ. ē ꝯria illi delectationi hñt effectus ꝯrios. q2 delectatio itendit ⁊ ꝯfirmat operationē ꝓpriam ⁊ triſtitia ipedit ⁊ corrūpit ipam. ſed fere eundē effectū circa opationē hʒ delectatio aliena ⁊ ꝓpria triſtitia q2 vtraq; impedit ⁊ deſtruit opationē. ſ. tam triſtitia ꝓpria q̄ʒ delectatō aliena. cum igitur delectatio ſm̄ aliquam operationem ⁊ triſtitia ꝓpria habēt effectus ꝯrios videtur ꝙ delectatio ꝓpria ⁊ delectatio aliena habent effectus ꝯrios ⁊ ꝑ ꝯñs differunt ſpē. Qd̄ autē triſtitie ꝓpe corrumpāt opationem manifeſtat ꝑ exēpla. Si enim aliť ſit triſte ſcribere vel rōcinari. neq; ſcribit neq; rōcinatur ꝓpter triſtitiam q̄ ſuperueniret ex tali operatione. delectatio ꝓpria ⁊ triſtitia ꝓpria ſūt q̄ fiūt ſʒ ipam opationū ſed aliene delectatōnes ⁊ triſtitie ſūt que ex alijs opationibꝰ cauſantur ⁊ ne credať ꝙ eādem vim habeant delectatio aliena ⁊ triſtitia ꝓpria: ſubdit ꝙ delectationes extranee faciunt aliquid ꝓpinquū triſtitie ꝓprie ex vtraq; enim pte deīrať vel corrūpiť opatio. nō tñ oio ſiliť ſed magis ꝑ triſtitiam ꝓpriam q̄ directe ⁊ ſm̄ ſe contrariatur delectatōni ꝓprie ſed delectatio aliena ꝯriať ſecundum aliud ſcilicet ſecundum opatōem.

Differentibus autem

operationibus epychia ⁊ prauitate ⁊ his q̄dez eligibilibus exñtibus. his āt fugiendis. his āt neutris ſiles hñt ⁊ delectatiōes ſecūdm enim vnāquāq; operationē ꝓpria delectatio ē. Que quidem igitur ſtudioſe ꝓpria epyches: que āt praue praua. Etenim concupiē bonoꝝ laudabiles turpium autē vituperabiles. Magis aūt ꝓprie operationibus q̄ in ipis delectatōes cōcupiſcētijs. he q̄dē eni diſcrete ſūt tēporibus: ⁊ natura. He āt propique opationibus ⁊ in diſcrete ſic vt ⁊ habeat dubitationē. ſi idē ē operatio delectationi. Non tñ videtur quidē delectatio mens eē neq; ſenſus. incōueniens enim ſed propter non ſepari videť idē quibuſdam. Quemadmodū igiť opatōes alie ⁊ dlectatōes

Hec ē ſcd̄a ps p̄ncipalis huiꝰ capl̄i ī qua phꝰ determinat de diuerſitate delectationū ſm̄ bonitatē ⁊ maliciā ⁊ intēdit in hac parte ꝓbať iſtā cōcluſionē ꝙ delectationuz q̄dam ſūt bone ⁊ laudabiles ⁊ q̄dā male ⁊ vituperabiles ſcd̄m bonitatē ⁊ maliciā opationuz ⁊ hec ē cōcluſio. 18. q̄ ꝓbať dupliť p̄ ſic. ſi vnāquāq; operationē ē dlectatio ꝓpria. ſed operationum q̄dā ſūt bone ⁊ laudabiles vt opatōes ꝟtuoſe. ⁊ quedam ſunt male ⁊ vitupabiles vt opōes vicioſe. ⁊ q̄dā ſunt neutre que de ſe nec ſunt bone nec ſūt male vt cōmedere bibere. q̄ pñt trahi ad vtrāq; ſed ꝓpria diſtinguūť ſcd̄m diſtinctionē eoꝝ quoꝝ ſunt ꝓpria. igiť cū delectatio ſit ꝓpria opationi oz ꝙ delectationum quedam ſit bone ⁊ laudabiles ⁊ q̄dam male ⁊ vituperales ſcd̄m ꝙ opatōes ſunt bōe vł male. Etenim concupiſcētie. Secūdo ꝓbať eadē cōcluſio ſic. Concupie diſtiguūť i concupiſcētias bonas ⁊ malas ſcd̄m diſtinctōnem operationum. ſed delectatōes ſūt ꝓpinquiores operationibus quibꝰ aꝓpriātur q̄ʒ concupiſcentie. igitur cū cōcupie diſtiguūtur in cōcupias bōas ⁊ malas ſcd̄m diſtictōes operationum ſequtur per locū a multo fortiori ꝙ delectatiōes ſic diſtinguūť. ⁊ ꝑ ꝯñs delectationū q̄dā ſunt bone ⁊ laudabiles ⁊ q̄dam male ⁊ vituperabiles ſcd̄m bonitatē ⁊ maliciā operationū. Maior pz. Nam cōcupiſcentie q̄bꝰ bona opa concupiſcunť ſunt bone ⁊ laudabiles vt cōcupie que ſunt ad iuſte ⁊ fortiter opari: ⁊ concupie q̄bus mala opa cōcupiſcūtur ſūt male ⁊ vituperabiles vt cōcupiſcētie quibꝰ cōcupiſcunť furari aut mechari. ⁊ ſic pz ꝙ cōcupiſcētie diſtinguūť in cōcupiſcētias bonas ⁊ malas ſm̄ diſtinctionē opationū in opationes bonas et malas. ⁊ ſic pz maior ⁊ minor declarať ſic delectationes ſūt ꝓprie ipis opationibꝰ ⁊ ſunt ī ipſis dū opationes fiunt nec ſepanť ab ipis opationibus ſed cōcupiſcētie q̄bus cōcupiſcimus opationes diſtinguūť ab opationibꝰ tpe ⁊ natura. diſtinguūtur enim tpe ab operatiōne q2 prius tpe cōcupiſcimus opationes q̄ʒ opemur diſtinguūť ⁊ natura ab opatōne q2 opatio eſt actus perfecti ⁊ cōcupiſcētia ē actus iperfecti ⁊ nūdum habētis illud qd̄ cōcupiſciť. Sed delectatōes ſūt ꝓpingores opationibꝰ quia tam opatio q̄ʒ delectatio ē actus pfecti ⁊ ſunt indiſcrete ſm̄ tēpꝰ quia non delectať niſi qñ opať vñ delectatio ē rei pñtis ſicut ⁊ opatio. ſed concupiſcētia ē rei future ⁊ ita pz minor. ſ. ꝙ delectationes ſūt ꝓpingores opationibꝰ q̄ʒ ꝯcupie q2 tam delectatio q̄ʒ opatio ſūt actus pfecti et cōcupia ē actus ipfecti. Siliť delectatio ⁊ opatio nō ſepat ſm̄ tpꝰ. ſed ſp ſūt ſil. ⁊ concupia tēpore p̄cedit opationē. ⁊ iō magis conueniant opatio ⁊ delectatio q̄ʒ opatio ⁊ cōcupia ita. n. indiſrete. i. iſepabiles ſunt opatio ⁊ delectatio qd̄ videtur dubitabile vtrū opatio ſit idez delectationi vel aliud non tñ ē dicēdū ꝙ opatio ⁊ delectatio ſint idē: delectatio enim nō ē niſi in opatione ſēſus vel itellectus ea eni q̄ cognitione carēt nō delectātur nō tñ videť delectatio mēs eē neq; ſenſus. i. q̄uis delectatio non ſeparetur ab opatione ſenſus vł itellectus tñ nō videť eē mens. i. opatio itellectꝰ neq; ſenſus. i. opō ſenſus. incōueniēs āt videť dr̄e ꝙ delectatio ē operatio ꝑꝑ hoc ꝙ nō ſepatur ipe ab oī opatione iſta. n. ē cā inſufficiens. Notādum ꝙ delectatio ptinet ad appetitum q̄ nō ē ꝟtus cognitiua. ⁊ iō non ē operatio ſēſus vel itellectus que ſunt ꝟtutes cognitiue.

Differt aūt viſus a tactu puritate ⁊ auditus ⁊ olfatus a guſtu ſimiliť vtiq; ⁊ delectationes ab his q̄ circa mētē ⁊ vtiq; ab inuicem.

Hec ē .3. ps p̄ncipalis huiꝰ capl̄i ī qua determinať de diuerſitate delectationuz. ſm̄ puritatē ⁊ ipuritatē accepta a puritate ⁊ ipuritate opationū. ⁊ intēdit hic oñdere ꝙ delectationum q̄dā ſūt puriores ⁊ q̄daz minꝰ pure ⁊ hec ē cōcluſio. 19. q̄ ꝓbať ſic. delectatio que ē opatōnis purioris ē magis pura ⁊ delectatio q̄ ē opatōnis minꝰ pure ē minus pura. ſed operationū q̄dā ſūt minus pure ⁊ q̄dā ſūt magis pure. igiť delectatōnū q̄dā ſūt puriores ⁊ quedam ſūt minꝰ pure. maior pz q2 quelibet delectatio e ꝓpria opationi. iō puritas ⁊ ipuritas delectatōis ſeqť puritatē ⁊ ipuritatē opatōis Et minor declarať. Nā opōes ſenſuum dr̄unt ſm̄ puritatē ⁊ ipuritatē. nā opatio viſus ē prior ⁊ purior q̄ʒ opō tactus. ⁊ opationes auditus ⁊ olfatus ſūt puriores q̄ʒ opatio guſtꝰ. ⁊ opatō itellectꝰ ē prior ⁊ purior q̄ʒ operatio alicuiꝰ ſenſus. Intelligēdū ē h̄ ꝙ illa opatio purior dicitur q̄ ē imaterialior ⁊ magis remota ab eo̅ maxime materiali. ſ. a terra: ⁊ ſic iter oēs opatōes ſenſitiuas opatio viſus ē puriſſima q2 minus hēt admixtū de diſpōibꝰ materie. qd̄ pz ex pte obiecti qd̄ fit actu ſenſibile per lumē qd̄ eſt multū remotū a materia ⁊ deriuatum a corpo

re celeſti qđ ẽt pꝫ ex ꝑte medij ꝙ ſolũ imutaṛ i
mutatiõe ſpũali. Et ꝓpter eaſdẽ cãs imutatõ
tactꝰ ẽ ualde materialis qꝛ.n.oĩm.ſ.q̃litates
tangibiles ſunt maxie materiales ⁊ ẽt mediuꝫ
ꝑ qđ imutaṛ eiꝰ intriſecũ ẽ valde materiale.
Et ſic ẽ de opationibꝰ ita ẽ de delectationibꝰ
⁊ iđ qꝛ itellectꝰ ẽ maxie imaterialis. iđ hẽmuſ
opationes ⁊ delectationes puriſſimas.

Uidetur āt eẽ vniuſcuiuſqꝫ dlecta
tio ꝓpa q̃admodũ ⁊ opꝰ q̃
eni ſm opationeꝫ ⁊ in vno quoqꝫ āt ſpeculan-
ti hoc vtiqꝫ apparebit. Altera.n.eq delectatio
⁊ canis ⁊ hoīs queadmodũ eraclitus ait. Aſi-
num fenũ vtiqꝫ eligere magis q̃ auꝝ delecta
bilius.n.nutrimentũ auro aſinis. Queqdem
igiṛ diuerſoꝝ ſpẽ dr̃nt ſpẽ. eas āt q̃ eorūdẽ
indifferẽtes rõnabile eẽ. Dr̃nt āt non paꝝ i ho
minibꝰ eadẽ qdẽ eni hos delectāt hos autem
cõtriſtant. Et his qdẽ triſtia ⁊ odibilia ſũt. his
āt delectabilia ⁊ amicabilia. ⁊ in dulcibꝰ autẽ
hoc accidit. non.n.eadẽ videntur ⁊ febricitãti
⁊ ſano. nꝫ calidũ eẽ debili ⁊ bñ hñti. Silr aũt
⁊ in alteris hoc accidit. videṛ āt ⁊ i oībꝰ talibꝰ
eẽ qđ vr̃ ſtudioſo. Si āt hoc bñ diciṛ queadmo
dum videṛ ⁊ vniꝰcuiuſqꝫ mẽſura virtꝰ ⁊ bonꝰ
ſm ꝙ talis ⁊ delectatões erũt vtiqꝫ q̃ huic vi
dẽtur. ⁊ delectabilia qbꝰ iſte gaudet. Que aũt
huic triſtia: ſi huic apparent dlectabilia nihil
admirabile. multe.n.corruptões ⁊ nocumẽta
hoium fiũt delectabilia āt nõ ſunt ſꝫ his ⁊ ſic
diſpoſitis ꝯfeſſas qdẽ igiṛ turpes. maĩfeſtum
ꝙ nõ delectatões eẽ ꝑter q̃ corruptis. Earum
āt q̃ epiches eẽ videṛ: qualẽ vel q̃ dicendum
hoīs eẽ. vł ex opatõnꝫ maĩfeſtũ. his.n.ſequũ
tur delectatões. ſiue igiṛ vna ẽ ſiue plures q̃
ꝑfecti ⁊ beati viri. has ꝑficiẽtes dlectationes
ꝓncipalr̃ vtiqꝫ dir̃ hoīs delectationes eẽ. Re-
lique āt ſcđo. ⁊ mł̃tiplr̃ queadmodũ opatões

Hec ẽ.4.ps pĩcipalis huiꝰ capl̃i in qua
determinaṛ de diuerſitate delectatioꝝ
accepta ſcđm diuerſitatẽ ſhoꝝ. ⁊ cõtinet duas
pticulas. In pꝛia oñdit diuerſitatẽ delectatio
num ſm diuerſitatẽ aliũm dr̃entiũ ſpẽ. In ſe-
cũda pticula ibi. differũt āt nõ paꝝ. oñdit di-
uerſitatẽ dlectationũ ſcđm diuerſitatẽ hoiũ q
ſt vniꝰ ſpẽi. In pꝛia igiṛ pticl̃a oñr phs ꝙ aliũ
dr̃entiũ ſpẽ ſũt delectatões dr̃entes ſpẽ. ⁊ hec
ẽ concl̃o. 2o. q̃ pbaṛ dupl̃r. ꝓ ꝑ rõem. ſcđo dcla
ratione exẽplari. ꝓ ſic. oium hñtium ꝓpꝛias o-
peratões dr̃entes ſpẽ ſũt delectatões dr̃ntes
ſpẽ. ſed oia alia dr̃a ſpẽ hñt opationes dr̃enteſ
ſpẽ. ig̃ ꝑ oium aliũ dr̃entiũ ſpẽ ſũt delectatio
nes dr̃entes ſpẽ. maior pꝫ. qꝛ delectatio apro
priaṛ opationi. ⁊ diuerſoꝝ ſpẽ ſũt ꝓpꝛia diuer
ſa ſpẽ. ⁊ iđ quecũqꝫ hñtia opationes diuerſas
ſpẽ hñt ꝓpꝛia diuerſa ſpẽ. ſic patet maioꝛ ⁊ mi
noꝛ pꝫ. qꝛ ꝓpꝛia opatio ẽ ꝓpꝛia forma ⁊ ꝑ ꝯñs
ſcđm diuerſitatẽ formaꝝ diuerſificantur opa

tiones. iđ q̃cũqꝫ dr̃unt ſpẽ hñt opationes dif-
ferentes ſpẽ. Et vnoquoqꝫ ſpeculãti. 2o. pbaṛ
concluſio declaratõe exẽplari ⁊ coĩ inductiue
vnde diṛ phs ꝙ ſingloꝝ ſit ꝓpꝛia delectatio.
patet ſi quis velit in vnoquoqꝫ cõſideraṛ. maĩ
feſtũ.n.ẽ. ꝙ alia ẽ delectatio equi ⁊ alia canis
⁊ alia bouis. ſicut eraclitus dicit ꝙ aſinꝰ magi
eligit fenũ q̃ auꝝ qꝛ delectabiliꝰ nutrimẽtum
ei exhibent ꝑ fenum q̃ ꝑ auꝝ. ⁊ ſic patet indu
ctiue quaſi ꝙ eoꝝ q̃ differũt ſpẽ ſunt delecta-
tiones ſpẽ differẽtes ſꝫ rõnale ẽ ꝙ eoꝝ q̃ ſunt
eiuſdem ſpẽi ſit delectatio vna ſm ſpẽm ꝯñs
naturam ſpẽi. Intelligendũ eſt ꝙ animalium
differentium ſpẽ ſunt delectationes ſpẽ diffe-
rentes. quod pꝫ ex duobus. ꝓmo quia pꝛopꝛie
operationes diuerſoꝝ ſpẽ differũt ſpẽ. ⁊ etiaꝫ
quia obiecta delectationum diuerſoꝝ aliũm
ſm ſpeciem differũt ſpẽ quedam eni animalia
differẽtiũ ſpẽ delectantur in cõmeſtõne feni ⁊
quedam in cõmeſtione carnium. ⁊ ſic de alijs.
tamen q̃uis delectationes ꝓpꝛie differentiũ
ſpẽ differant ſpẽ tamen alique ſunt delectatio
nes cõmunes diuerſoꝛum ſpẽ que delectatio
nes ſunt eiuſdem ſpẽi: vt patet de delectatio
nibus actuum libidioſoꝛum: huiꝰ enim delec-
tationes ⁊ etiam operationes quas conſequũ
tur non ſunt ꝓpꝛie alicuius ſpẽi. Differũt au-
tem non parũ. Hec ẽ ſecũda particula iſtius
ptis in q̃ oñdit diuerſitatem delectationuꝫ ſe
cundũ diuerſitatem hominum. ⁊ q̃ inter delec
tationes hominis ẽ potioꝛ. ⁊ ſimpliciter dele
ctatio. quia delectatio virtuoſi ⁊ que delecta
tio inter delectatões virtuoſi ẽ potioꝛ ⁊ magiſ
dlectatio. dicit ergo pꝛio ꝙ q̃uis rationale vi
deatur ꝙ in differentium ſpẽ ſit indifferens d
lectatio hoc ẽ q̃uis videaṛ ꝙ eoꝛum que ſunt
eiuſdem ſpẽi debeat eẽ eadem delectatio ſicut
apparet in aĩalibus alijs ab hoie tñ in hoibus
qui ſunt eiuſdem ſpẽi delectationes non ſunt
omnino eedem. ſed multũ differũt ſicut ⁊ ope
rationes. ⁊ inde ẽ ꝙ eadem quoſdã hoies dele
ctant ⁊ quoſdam cõtriſtant ⁊ quedam qbuſdã
ſunt triſtia ⁊ odibilia ⁊ quibuſdam delecta
bilia ⁊ amabilia quod accidit. quia vnuſqſqꝫ
delectatur in eo qđ amat. ⁊ hoc accidit ſecũdũ
ꝙ homines melius ⁊ peius diſpoſiti ſcđm rõ
tionem ⁊ idem accidit circa delectabilia ſcđm
guſtum. quia non vidẽtur eadem dulcia febꝛi
citanti qui habet guſtum infectum. ⁊ ſano q
habet guſtum bñ diſpoſitum ⁊ non videṛ ideꝫ
eẽ calidum ei qui habet debilem tactum ⁊ ei q
habet tactum bene diſpoſitum ⁊ eodem modo
ẽ in alijs. Intelligendum ꝙ in aĩalibus irrõa
bilibus eiuſdem ſpẽi ſunt eedem delectatões
ſcđm ſpẽm ſed ẽ nõ ita in hoibus. imo hoines
qui ſunt eiuſdem ſpẽi habent delectatõnes di
uerſas ſecundum ſpẽm ⁊ in diuerſis ſcđm ſpe
ciem delectantur. ⁊ huiuſmodi ratio ẽ. quia d

lectationes ⁊ opationes alioꝛum aĩalium con
ſequuntur naturalem inclinationem que ẽ ea
dem in omnibus aĩalibus eiuſdem ſpẽi ſed de
lectationes ⁊ operationes hoium pꝛoueniunt
a ratione que nõ determinatur ad aliqđ vnuꝫ
⁊ ꝓpter hoc eadem aliquos homines dlectãt
⁊ aliquos contriſtant ⁊ hoc q̃pliꝰs inuenitur
in hominibus ꝓpter rationem iam dictam. ſ.
ꝙ non oibus hominibus ſũt eadem delecta
bilia. in alijs āt aĩalibus eiꝰdem ſpẽi raro con
tingit ꝙ eis non ſint eadeꝫ delectabilia ſed di-
uerſa. qđ quandoqꝫ contingit ꝓpter diuerſam
diſpoſitionem coꝛpoꝛis. videtur autẽ in oibus
talibus. viſo ꝙ hoium ſunt diuerſe delectatõ
tes oñdit ꝙ delectatio iter delectationes hoĩ
nis ẽ potioꝛ ⁊ ſimpl̃r delectatio ⁊ oñdit ꝙ iter
oẽs delectatões humanas delectatio v̓tuoſi ẽ
potiſſima. ⁊ hec ẽ ꝯcluſio. 2i. q̃ pbatur ſic. Illa
delectatio inter delectatões humanas ẽ potiſ
ſima que ẽ delectatio menſure oĩuꝫ delectatõ
num hũanarum. hoc patet de ſe. qꝛ vnũquodqꝫ
iudicandum ẽ magis vel minꝰ tale per cõpa
tionem ad ꝓmum qđ ẽ menſura in illo genere
ſed v̓tus ſeu v̓tuoſus ẽ menſura oĩum delecta
tionum ⁊ opationum humanaꝝ. igiṛ iter dele
ctationes hũanas delectatio v̓tuoſi ẽ potiſſia
⁊ illa que ſunt delectabilia virtuoſo ſunt ſim
pliciter ⁊ maxime delectabilia ⁊ illa que ſunt
delectabilia male diſpoſitis non ſunt ſimplici
ter delectabilia ⁊ delectationes pꝛauoꝛum nõ
ſunt ſimpliciter delectatõnes ſed ſunt delecta
tõnes talibus. ſ. ſic diſpoſitis. nec ẽ mirum ꝙ
quibuſdam quedam ſunt delectabilia ⁊ qbuſ
dam alia quoniam multe coꝛruptiones ⁊ no-
cumenta ſunt hominum. ⁊ ideo non ſunt eadẽ
delectabilia omnibus. ſed que ſunt delectabi
lia bene diſpoſitis ſunt ſimpliciter delectabi-
lia: que vero ſunt delectabilia coꝛruptis ñ ſũt
ſimpliciter delectabilia ſed talibus ſolum. Ea
rum autẽ que epyches. ſed quãuis inter dele-
ctationes humanas delectatio virtuoſi ſit po
tiſſima tamen inter delectationes virtuoſi a
liqua ẽ potioꝛ ⁊ melioꝛ q̃ alia ⁊ inter delecta-
tiones virtuoſi illa ẽ potiſſima que conſeqtur
optimam operationem v̓tuoſi ⁊ ſiue ſit vna ta
lis operatio virtuoſi ſiue plures illa delecta-
tio que conſequitur optimam operationem:
vt delectatio que ẽ beati viri dicetur pꝛincipa
paliter delectatio hominis: ⁊ alie delectatões
dicẽtur ſecundarie ⁊ ex conſequẽti delectatio
nes hominis.

Tractatus ſecũdus libꝛi de
cimi de felicita
te ⁊ continet.5.capitula.

Capitulum ꝓmũ ibi. Dictis vtiqꝫ his. in quo
capitulo oñdit phus ꝙ felicitas ẽ operatio ſꝫ
virtutem. Capitulum ſm ibi. Si āt ẽ felici-
tas. in quo capitulo itendit phs oñdere. quid
ẽ felicitas perfectiſſima hominis. Capitu-
lum. 3ꝰ. ibi. Scđo āt q̃ ſcđm aliam v̓tuteꝫ. ẽ de
felicitate politica q̃ cõſiſtit in operatione pru
dẽtie. Capl̃m. 4ꝰ. ibi. Utrum autẽ igiṛ ſi et
de his. in quo oñditur q̃ requirũtur ad hoc ꝙ
homo fiat bonus. Capitulũ. 5ꝰ. ibi. igiṛ põſt
hec intẽdere. in quo iquiritur quis debet eſſe
legis poſitiuus ideſt ad quẽ pertinet inſtitu-
tio legis.

Capitulum ꝓmum tractatꝰ
ſcđi libꝛi. 10. in q̃
reſumit de felicitate q̃ cum ſit opera-
tio: vt declaratum ẽ in pꝛimo huius. ⁊ ois ope
ratio aut ẽ neceſſaria ideſt vtile ⁊ ꝓpter alteꝝ
eligibile aut ẽ ſecũduꝫ ſe ipſam eligibilis opoꝛ-
tet ꝙ felicitas ſit aliqua. vł aliq̃ ꝑ ſeipſaſ eligi
biliũ ⁊ ñ ꝑ alteꝝ operationum aut ſcđm ſe eli
gibilium q̃dam ſunt opationes delectabiles
ſecũdum virtutẽ ⁊ quedam ſũt opationes de-
lectabiles que ſunt in ludo. tales enim opatio
nes homines eligunt non ꝓpter aliquam vti-
litatem quod patꝫ per hoc. ꝙ per opatõneſ fa
ctas in ludo homines magis ledũtur q̃ iuuẽ-
tur cum igitur felicitas ſit operatio ſecũdũ ſe
eligibilis ⁊ talis vel ẽ operatio ſcđm v̓tutem
vel operatio in ludo. opoꝛtet enim ꝙ felicitas
vel ſit operatio in ludo: vel operatio ſecũduꝫ
virtutem. Sed nõ ẽ operatio in ludo. quia nec
ludus nec operatio que ẽ in ludo ẽ finis vlti-
mus. Nam inconueniens eſt dicere ꝙ ma-
la pati ⁊ laboꝛare ⁊ ſtudere ſint ꝓpter ludere.
ſed ſecundum anatharſem. ludere ẽ ꝓpter ſtu-
dere ⁊ non ẽ finis ſed ẽ grã finis vt grã opera
tionis que ẽ felicitas qđ etiã patet. quia luduſ
aſſimilatur quieti. que non ẽ finis. ſed neceſſa
ria grã operationis. ⁊ quia ſtudioſa ſunt melio
ra iocoſis ⁊ etiam quia melioꝛis partis anime
ẽ operatio ſtudioſioꝛ ⁊ etiam quecunqꝫ taꝫ bo
ni q̃ mali tam pueri q̃ beſtie cum volunt poſ
ſunt potiri delectationibus coꝛpoꝛalibus ⁊ lu
do non āt felicitate.

Dictis autem his que cir
ca vir-
tutes ⁊ amicitias ⁊ delectationes reliquum d
felicitate typo tranſire quia finem ipſam poni
mus humanoꝛum. Reſumentibus auteꝫ pre
dicta compẽdioſioꝛ erit vtiqꝫ ſermo. Diximuſ
autem quoniam omnino ẽ habitus. eteni doꝛ
mienti per vitam exiſteret vtiqꝫ plante viuen
ti vitam ⁊ infoꝛtunato maxime. Si vtiqꝫ hec
non placent ſed magis in operationem quan-
dam ponendum quemadmodum in his que
pꝛius dictum ẽ. Opationũ āt he quidem ſunt
neceſſarie ⁊ ꝓpter altera eligibiles. he autem
ſecundum ſeipſas. manifeſtum quoniam feli
citatem eoꝝ que ſcđm ſeipſas eligibiliũ aliquã
ponendum ⁊ non earum que ꝓpter aliud. nul
lo.n. indigens felicitas ſed ꝑſe ſufficiens ſcđm

ſeipſas autem ſūt eligibiles de quibus nihil q̄
ritur ꝑter operationem. tales autem eē viden
tur que ſcd̄m v̄tutem actiones. bona enī ⁊ ſtu
dioſa agere eorum que ꝓpter ſe ipſa eligibiliū
ſed ⁊ ludorum delectabiles. non enim propter
altera ipſos eligūt. leduntur enī ab ipſis magi
ꝙ iuuant̄ negligētes corpora ⁊ poſſeſſionem.
Iſtud ē ꝑmum capitulū ſcdi tractatus in
quo pħs incipit determinare de felicitate
⁊ in toto iſto capitulo oſ̄dit ꝑmus ꝙ felicitas
ē opatio ſm v̄tutē ⁊ continet iſtud capitulum
duas ptes ꝑncipales. In pria oſ̄dit ꝙ felici
tas ē opatio ſcd̄m ſe eligibilis. In ſcd̄a ibi. Re
fugiūt āt. oſtendit ꝙ felicitas non ē i operatio
ne ſecundum ſe eligibilis que ē operatio ludi
ſed conſiſtit in opatione ſecūdū ſe eligibil' q̄ eſt
ſcd̄m v̄tutem. Pria pars continet duas ptícu
las. In prima ꝓponit intētionē reſumens que
dam ſuperius in primo libro declarata etiam
ꝙ felicitas nō ē habitus ſed operatio. In ſecū
da pticula ibi. opationum āt hec. oſ̄dit qualiſ
operatio ē felicitas qm̄ ē operatio ſcd̄m ſe eligi
bilis. dicit igit̄ primo ꝙ poſtquā dictū ē de v̄
tutibus. ſ. a ꝑncipio ſcdi libri vſq₃ ad octauum
⁊ de amicitys . ſ. in. 8° ⁊ nono ⁊ etiam de dele
ctationib⁹. vt in fine. 7. ⁊ in principio hui⁹ nūc
reſtat dicere de felicitate de qua oꝫ ptrāſeunt̄
⁊ breuiter dicere ⁊ typo. i. figuraliter: ſicut de
ceteris v̄tutibus moralibus ſuperius dictum
ē ipſam enim felicitatem ponim⁹ finē actuum
humanorum ⁊ determinando de felicitate re
ſumamus ſuperius dicta de felicitate ſic eniꝫ
erit ſermo compendioſior. Diximus autē. re
ſumendo dicta ſuperiuſ reſumamus quod di
ximus in primo libro ꝙ felicitas non ē hitus
qd̄ ponit pħs: ⁊ hec ē concluſio. 22. huius libri
que ꝓbatur dupliciter. primo ſic. habitus rē̄a
net in dormiente. ſed felicitas nō remanet in
dormiente. igit̄ felicitas nō ē habitus. Maior
pꝫ. nam dormiens ē ſciens ⁊ v̄tuoſus ſm hitū
vt pꝫ ex p̄cedētibus ⁊ minor declaratur. nam
ſi felicitas eēt i dormiente poſſet eē in dormiē
te per totam vitam vel per maiorem partem
vite quod falſum ē. quia dormiens non viuit
niſi vita plante . ſ. vita anime nutritiue. Sed
inconueniens eſt. ꝙ felicitas inſit viuenti ſola
operatione nutritiue. Intelligendum ē ꝙ in
dormiente non manet aliqua operatio perfec
ta ⁊ ordinata niſi operatio anime nutritiue. A
nima enim nutritiua maxime ⁊ perfectiſſime
operatur in ſomno ſecūdum qd̄ patet in libro
de ſomno ⁊ vigilia. ſenſus enim ⁊ motus exte
riores ceſſant in dormiēte. iteriores āt motus
vt ſenſus cōmunis fantaſie ⁊ imagiatiue ſūt
iordinati ⁊ imꝑfecti i dormiēte. ⁊ ſi itellectus
hēat aliquā opationē in ſōno. illa ē imperfcā
cum igit̄ felicitas ſit quoddam ꝑfectū cū ſit fi
nis vltim⁹. ſi felicitas remanerꝫ in dormiente
conſiſteret in opatione ptis nutritiue qd̄ ē icō
ueniens ex quo pꝫ ꝙ felicitas non manet in
dormiente. Et in infortunato maxime. Scd̄o
ꝓbat̄ eadem concluſio ſic. in infortunatiſ ma
nent habitus laudabiles ſed in īfortunatis n̄
remanet felicitas. igitur felicitas non ē hitus
Si eniꝫ eſſet habitus oporterꝫ ꝙ eēt habitus
laudabiliſ. de iſta rōe ponitur v̄tus manens i
iſta vbi dicit in īfortunato maxime. i. in maxīe
infortunato manent hitus. ex his cōcludit ꝙ
felicitas ē operatio ſicut dictum ē in primo li
bro. opationum āt he quidē. hec ē ſcd̄a par
ticula ꝑme partis in qua oſ̄dit qualis opatio
ē felicitas ⁊ ponit diuiſionem opationum que
talis ē. opationū quedā ē neceſſaria hoc ē vti
lis ad aliqd̄ aliō hoc ē quedā ē opatio eligibil'
ꝓpter quid aliud ⁊ q̄dma ē opatio eligibilis
ſm ſe. Iſta diſtinctōe poſita concludit iſtā cō
cluſionē. ſ. ꝙ felicitas ē de numero opationuꝫ
q̄ ſm ſe ipſas ſūt eligibiles ⁊ h̄ ē ꝯcluſio. 23. q̄ p
batur ſic. Illa operatio q̄ pp̄ ſe q̄ritur ita ꝙ ni
hil q̄rit̄ p illam opatōem niſi ipſa opatio. ē de
nūero opationum q̄ ſm ſeipſas ſūt eligibiles ſꝫ
felicitas ē opatio q̄ pp̄ ſeipſam q̄rit̄. ⁊ per illam
nihil q̄ritur ꝑter opatōem. igitur felicitas ē d̄
nūero opationū q̄ ſm ſeipſas ſunt eligibiles.
maior pꝫ ex terminis. ⁊ mi nor apparet ex hoc
ꝙ felicitas ē finis vltim⁹. Tales āt eē videt̄.
viſo ꝙ felicitas ē operatio ſm ſe eligibilis di
uidit opationem ſm ſe eligibilem qm̄ operatō
num ſm ſe eligibilium q̄dam ē opatio ſm vir
tutem ⁊ q̄dā ē opatio ſm ludum ſeu in ludo. o
peratōes enī ſm v̄tutē ſūt ſm ſe eligibiles hoī
qꝛ ſm ſe ſūt bona ⁊ honeſta. vn̄ honeſtum a q̄
buſdam dr̄ ꝙ ſua vi nos trahit ⁊ ſua dignita
te nos allicit opatōes āt q̄ ſūt in ludo vident̄
ſm ſe eligibiles. quia nō videt̄ ꝙ homines ta
les delectatōes eligāt pp̄ aliquā vtilitatē cū
p tales opatōes multotiēs hoīes magis ledā
tur q̄ꝫ iuuētur. hoīes enim pp̄ ludos videntur
negligere corpa q̄ laborib⁹ ⁊ piculis exponūt
⁊ ēt poſſeſſiones ꝓpter expenſas quas faciūt
circa ludos.

Refugiunt autem ad taleſ conuer
ſationes felicitantiū multi ꝓpter qd̄ apud ty
rānos aproprīāt̄ in talib⁹ ꝯuerſationib⁹ eutra
peli q̄. n. appetūt i his tribuūt ſeipſos delecta
biles. Indigent āt talib⁹ vnr̄ qdē igit̄ felicita
tum: he qdem eē pp̄ eos qui ipotētatibus his
vacare. nullū forte ſignū tales ſūt non eniꝫ im
potētē eē virtus neq₃ intellectus aqb⁹ ſtudio
ſe operatōnes. neq₃ ſi inguſtabiles iſti exītes
delectatiōis ſincere ⁊ liberalis ad corporales
refugiunt: ꝓpter h̄ has exiſtimandū eligibili
ores eſſe. Et enim pueri que apud ipſos ꝑcio
ſa: optima exiſtimāt eſſe. Rationale vtiq₃ quē
admodum pueris ⁊ viris altera videt̄ ꝑcioſa

ſic ⁊ prauis ⁊ his q̄ vident̄ epyches. Quemad
modū igit̄ multotiens dictū eſt ⁊ ꝑcioſa ⁊ dele
ctabilia ſunt: que ſtudio talia entia. vnicuiq₃
autē que ſm ꝓꝑ⁹ hitum eligibiliſſima opatio
⁊ ſtudioſa autem ſm virtutē. non in ludo ergo
felicitas. etenim inconueniens finē eſſe luſuꝫ
⁊ negociari ⁊ malum pati ſm vitā oēm luden
di gratia. Omnia. n. ut eſt dicere alterius gr̄a
eligim⁹ ꝑter felicitatē. finis. n. h̄. ſtudere autē
⁊ laborare ludi gratia inſipiens videtur ⁊ val
de puerile. ludere autem ut ſtudeant ſm ana
tarſim: recte hēre videt̄. requiei. n. aſſiliat lu
dus. impotentes autē continue laborare rege
indigent: non vtiq₃ finis requies. fit enim gr̄a
opationis. videtur autem felix vita ſm virtu
tem eſſe. hec autem cū gaudio. ſed non in ludo
melioraq₃ dicim⁹ ſtudioſa ridiculis ⁊ cuꝫ ludo
⁊ meliores ſemp pticule ⁊ hois ſtudioſiorē ope
ratōem. que aūt melioris: melior ⁊ felicior iaꝫ
potēt̄: que vtiq₃ corporalib⁹ delectationibus
quicūq₃ ⁊ beſtialis non minus optimo. Felici
tatem aūt nullus beſtiali tribuit: ſi nō ⁊ vitā
non. n. in talibus conuerſatōibus felicitas. ſꝫ
in his que ſꝫ virtutē operatōib⁹ quēadmodū
vt pri⁹ dictum eſt.

Hec eſt ſcd̄a pars ꝑncipalis in qua oſtēdit
ꝙ felicitas non conſiſtit in opatione lu
di ſed in operatiōe virtutis ⁊ cōtinet duas par
ticulaſ. In prima pōit ⁊ excludit rationem pro
pter quam aliqui poſuerūt felicitatem cōſiſte
re in opatione ludi. In ſcd̄a ibi: quēadmodum
igitur. determinat veritatem oſtēdendo ꝙ fe
licitas non cōſiſtit in operatione ludi ſed in op
atione v̄tutis. Ratio ꝓpter quam dicūt q̄dā
ꝙ felicitas cōſiſtit in opatione que eſt circa lu
dum eſt quia multi qui reputātur felices con
fugiūt ad tales delectationes vel ꝯuerſatioēs
ſ. volentes in ludis cōuerſari ⁊ ꝓpter hoc ꝙ ty
ranni qui reputant̄ felices approbant in con
uerſatione ludi eutrap(e)los qui ſciunt delecta
tiones facere in ludis. Tyrānos āt vocat hic
philoſophus tales potentes qui non intendūt
vtilitati ſubditoꝝ: ſed ꝓprie delectatōi: que ē
circa ludos. ꝓpter hoc igitur videt̄ quibuſdā
ꝙ felicitas conſiſtit in opatōibus circa ludos
qꝛ h⁹mōi opatōib⁹ vacāt illi q̄ ſūt in prātibuſ
ꝯſtituti quos reputāt hoīes felices. Nullū āt
forte ſignū. excludit illud motiuuꝫ. d. ꝙ illō. ſ.
ꝙ hoīes potentes vacāt ludis nō ē ſufficiēs ſi
gnū: ꝙ felicitas conſiſtat in ludo vel opatōne
ludi: qm̄ i iſtis diuitib⁹ ⁊ potētib⁹ q̄ꝫ⁹ ad exteri
ora bona nō īuenit̄ excellentia p̄ alys hoībus
niſi ſm potētiā hūanā exteriorē ⁊ ex tali potē
tia non ſequit̄: ꝙ opatōes eoꝝ ſint virtuoſe:
quia virt⁹ moralis non ꝯſiſtit in h̄ ꝙ aliqs ſit
potens ſm ſupabūdātiā bonoꝝ exterioꝝ. ⁊ id̄
q̄uis tales potētes vacēt opatōib⁹ que fiunt
in ludis ex hoc nō ſequit̄ ꝙ h⁹mōi opatōne
ſint optīe. ⁊ idē pꝫ. nā q̄uis potēs potētia ſecūs
iari nō ꝑticipet guſtu iteriori delectatōes vir
tutis practice vel ſpeculatiue q̄ ſunt ſincere. i.
abſq₃ corruptōe illi⁹ qui delectat̄ ⁊ liberal': q̄ ē
ſm rōem ſꝫ q̄s hō ē liber in opando. ⁊ ꝓpter h̄
ꝯfugiunt ad delectatōes corporales int̄ quas
cōprehendunt̄ delectatōes ludi. nō ꝓpt̄ hoc
exiſtimandū ē ꝙ h⁹mōi opatōes ſiue delecta
tōes ſint p̄ oībus alys eligibiles qd̄ pꝫ: qꝛ pue
ri qui carent intellectu ⁊ virtute reputāt q̄daꝫ
puerilia i qb⁹ dlectant̄ eē valde ꝑcioſa ⁊ optīa
q̄ tn̄ nō ſūt magni ponderis: nec a viris ꝑfecti
aliqd reputant̄. ⁊ ſic videt̄ eē rōnale: ꝙ ſicut
pueris ⁊ viris ꝑfectis alia ⁊ alia vident̄ ꝑcio
ſa: ꝙ ita prauis ⁊ virtuoſis alia ⁊ alia vident̄
ꝑcioſa ⁊ eligibilia. Quēadmodū igit̄. Hec ē. 2.
pticula in qua determiat veritatē oſ̄dendo ꝙ
felicitas nō ꝯſiſtit in opatōe ludi: ſꝫ in opatōe
ſm virtutē. Dicit ergo p̄ ꝙ quēadmodū mlto
tiēs dcm̄ ē: illud ē ꝑcioſū ⁊ delectabile ſimplr
qd̄ a virtuoſo qui ē regla hūanoꝝ actuū iudi
cat̄ eē tale. ſic̄. n. vnicuiq₃ vr̄ illa opatio maxi
me eligibilis que cōpetit ſibi ſm ꝓpriū hituꝫ
ſic virtuoſo ē maxīe eligibil' ⁊ ꝑcioſa opatio: q̄
ē ſm virtutē. ⁊ id̄ i tali opatōe ē ponēda felici
tas: nō āt in i opatōe ludi. ⁊ pōt h̄ poni ꝯ°. 24.
. ſ. ꝙ felicitas nō ꝯſiſtit in opatiōe ludi. hec ꝯ°
ꝓbat̄ p. 5. rōnes. p̄ ſic: Felicitas conſiſtit i ope
ratōe quā virtuoſ⁹ iudicat eē optimā: ⁊ maxīe
eligibileꝫ. ſed operationem que eſt in ludo nō
iudicat virtuoſus eſſe optimam ⁊ maxime eli
gibilē. igitur in opatōe ludi nō conſiſtit felici
tas. Uł pōt rō ſic formari. In illa opatōe quā
v̄tuoſ⁹ nō iudicat eē optimā ⁊ maxīe eligibileꝫ
non conſiſtit felicitas. ſed operatio que eſt i lu
do ē opatio quā virtuoſus non iudicat eſſe o
ptimam ⁊ maxime eligibilem. igitur ⁊c̄. Etenī
inconueniens. ſcd̄o ꝓbat̄ eadē concluſio ſic: fe
licitas ē finis vltim⁹ hūanoꝝ actuum. ſꝫ nec
ludus nec opatio ludi eſt finis vltim⁹. ⁊ p con
ſequēs felicitas nō cōſiſtit in opatōe ludi. ma
ior ē manifeſta: et minor declaratur ſic. Oīa
que agim⁹ que ſunt alia a fine vltimo: agim⁹
propter finem vltimum. ſi igitur ludus vel o
peratio ludi eſſet finis vltimus: ſequeretur ꝙ
omnia que agim⁹ quantūcūq₃ ſit laborioſa et
triſtia ⁊ cū magno ſtudio ⁊ labore agerem⁹ gr̄a
ludi: ſꝫ h̄ ē valde incōueniēs ⁊ iſipienē ⁊ pueri
liſ dcꝫ: ꝙ oīa q̄ agim⁹ ⁊ circa q̄ laboram⁹ eēnt
gr̄a ludi. Ludere ut ſtudeat. 3° ꝓbat̄ cōclo ſic
felicitas non conſiſtit in illo quod ē ꝓpter aliā
aliquā opatōem hois. hoc ſtatim pꝫ: qꝛ felici
tas eſt vltimus finis humanoꝝ actuum. ⁊ vl
timus finis: nō hꝫ finē vlteriorē. ſed tā lud⁹ q̄ꝫ
opatō ludi ē ꝓpter aliā opatōeꝫ hois. igit̄ ⁊c̄.
minor ꝓbat̄ dupliciť p aucťē ⁊ rōem. p̄ ꝓbat̄ p
auctoritatē anatharſi: q̄ dixit ꝙ ludere eſt ut
ſtudeat. hoc eſt ludus: et operatio ludi eſt ꝓ
pter ſtudere. et ita ludus et operatio ludi eſt
propter aliam operatōem hois ut pp̄ ſtudere.

Item ꝓbatur per rõnem ſic: ludus aſſimilaẜ quieti: quia in ludo eſt quedam recreatio ⁊ requies anime. homines enim cum non poſſint continue laborare indigent requie quandoqꝫ: ut poſſint poſtmodum vehementius operari. cum igitur ludus ſit quies: ⁊ quies ſit ordinata ad operationem: quia quies queritur ꝑpter operationem: patet ꝙ quies eſt ꝑpter aliquã aliam operationem. ⁊ per conſequens non eſt finis vltimus. Uidetur autem felix. quarto ꝓbatur concluſio ſic: Felicitas eſt finis vltimus humanorum actuũ. ſed finis eſt vltimũ ⁊ optimum: ⁊ per conſequens conſiſtit in operatione optima. ſed operatio ſm virtutem eſt optima et non conſiſtit in ludo: ſed eſt cuꝫ ſtudio. melioꝛa enim ſunt ſtudia ridiculis: ꝗ̃ ſunt cum ludo. igitur felicitas non conſiſtit in ludo nec in operatione ludi. vnde breuiter: qꝛ operatio ludi non eſt melioꝛ ꝗ̃ operatio virtutis: ideo felicitas non conſiſtit in operatione ludi: ſed magis in operatione virtutis. Et melioris ſemper. quinto ꝓbatur concluſio ſic: ſemꝑ melioꝛis particule anime eſt ſtudioſioꝛ ⁊ melioꝛ operatio. ſed ludus ⁊ operatio et delectatio que ſunt in ludo non ſunt melioꝛis particule anime. igitur operatio que eſt in ludo non eſt optima operatio hominis: quia alia operatio que eſt melioꝛis partis eſt ſtudioſioꝛ ⁊ melioꝛ ⁊ per conſequens felicitas cum ſit operatio optima hominis non eſt ludus: nec eſt operatio nec delectatio que eſt in ludo. maioꝛ eſt manifeſta de ſe: et minoꝛ declaratur per hoc ꝙ ludus et operatio et delectatio: que ſunt in ludo poſſunt ineſſe ⁊ inſunt: ita hominibus beſtialibus ⁊ pueris: ſicut et viris optimis. beſtiales enim ⁊ pueri poſſunt potiri cum volunt delectationibus coꝛpoꝛalibus et ludo. ſed pueri et beſtiales non potiuntur operatõibus et delectationibus melioꝛis particule anime. ſed operationibus coꝛpoꝛalibus: ⁊ delectationibus ſenſualibus. igitur lud⁹ et operatio ⁊ delectatio que ſunt in ludo non ſunt melioꝛis particule anime. ⁊ ſic patet minoꝛ: et etiam concluſio principa[illegible]s. ſ. ꝙ felicitas non conſiſtit in operatione ludi: quia non conſiſtit in operationibus que competunt hominibus beſtialibus Non enim in talibus conuerſationibus eſt felicitas: ſed in his que ſm virtutem. ex ꝑdictis concludit philoſophus concluſionem. 25. hui⁹ libꝛi ſcilicet ꝙ felicitas conſiſtit in operatione vel in operationibus: que ſunt ſm virtutem. hec concluſio ꝓbatur ex precedentibus ſic: felicitas conſiſtit in operatione ſm ſe eligibili: vel in operationibus ſm ſe eligibilibus: ſꝫ omnis operatio ſm ſe eligibilis. vel eſt operatio ſm virtutem: vel operatio que eſt in ludo. ſed felicitas non conſiſtit in operatione: nec in operationibus ludi: ut iam ꝓbatum eſt. igiẜ felicitas conſiſtit in operatione vel operationibus que ſũt ſm virtutem.

Capitulum ſecundũ

tractatus ſecũdi in quo oſtenſo ꝙ felicitas eſt operatio ſm virtutem oſtenditur cuius virtutis et cuiũs potentie felicitas ẽ operatio declarando ꝙ felicitas ſpeculatiua eſt operatio optimi in homine. ſ. intellectus ſm optimam virtutem que eſt ſapientia: et ꝙ hec felicitas ſpeculatiua eſt melioꝛ ꝗ̃ politica: ⁊ ꝙ felicitas ſpeculatiua eſt optima et perfectiſſima: ⁊ ꝑpter hoc ꝙ eſt ſibi perfectiſſimi: ⁊ ſꝫ virtutem perfectiſſimam.

SI autẽ eſt felicitas

ſm virtutem operatio: rõnabile ſꝫ optimam. hec autem erit optimi. ſiue igitur intellectus hoc: ſiue aliud aliquid. Qđ vtiqꝫ ſꝫ naturam videtur principari ⁊ dominari et intelligentiam habere de bonis ⁊ diuinis: ſiue diuinum et ipſum: ſiue eoꝛuꝫ que in nobis diuiniſſimum. huius operatio ſm pꝛopꝛiam virtutẽ erit vtiqꝫ perfecta felicitas. quoniam autem ẽ ſpeculatiua: dictum eſt. Confeſſum autẽ hoc vtiqꝫ videbitur eſſe: ⁊ his que pꝛius ⁊ ipſi vero.

Iſtud eſt capitulum ſecunduꝫ tractatus ſecundi in quo philoſophus intendit oſtendere quid eſt felicitas perfectiſſima hominis ⁊ intendit in hoc capitulo oſtẽdere ꝙ felicitas perfectiſſima hominis ẽ operatio hominis ſꝫ optimã virtutẽ optime potentie q̃ ẽ in homine ſcilicet intellectus. Iſtud capitulum continet duas partes pꝛincipales. ꝑma eſt narratiua in qua narrat in generali in cuius potentie operatione conſiſtit perfecta felicitas. In ſecunda ibi: Optima eteni. oſtendit in ſpāli ꝙ felicitas perfecta ẽ operatio optima intellectus. ⁊ ẽ ſpeculatio veritatis. In ꝑma parte narrat tria. ꝑmum ẽ ꝙ ex quo felicitas ẽ operatio ſm virtutem rationale ẽ ꝙ ſit ſm optimam virtutem: et optimi. i. potentie optime que eſt in homine ſiue illa potentia anime hominis ſit intellect⁹ ſiue aliud quodcunqꝫ fuerit. vnde felicitas ꝑfecta eſt operatio hominis ſm optimam virtutem optime potentie que eſt in homine quecũqꝫ illa potentia fuerit ſiue intellectus ſiue aliud ab intellectu. ſecundo narrat ꝙ quicquid videtur in homine pꝛincipari ⁊ dominari ⁊ habere intelligentiam: hoc eſt cognitionem intellectiuam de bonis et diuinis: ſiue ipſum habens huiuſmodi pꝛincipatum et cognitionem ſit aliquid diuinum ſimpliciter ſeparatum a materia: ſiue ſit aliquid exiſtens in nobis diuiniſſimum eoꝛum que ſunt in nobis: operatio illius ſcilicet habentis pꝛincipatum et cognitionem diuinoꝛum ſecundum pꝛopꝛiam virtutẽ erit ꝑfcã felicitas. 3⁹ ibi. Qm̃ ãt ſpeculatia narrat ꝙ huiuſmodi virtus habẽs pꝛicipatũ et cognitionem diuinoꝛum videtur eſſe virtus ſpeculatiua. ⁊ hoc eſt confeſſum in his q̃ ꝑus. ſ. in 6° huius ꝙ in opatiõe ſpeculatiua itellectus ſm optimam virtutẽ eius. ſ. ſapientiaꝫ conſiſtit felicitas. ⁊ hoc etiã concoꝛdat veritati ꝙ perfecta felicitas conſiſtit in opatõne ſpeculatiua intellectus: ſm optimã virtutẽ eius ſic igiẜ ſunt tria narrata in ꝑma pte. ꝑmum ẽ ꝙ felicitas ꝑfecta eſt opatio ſm optimã virtutẽ optime potentie que eſt in homine vel i aia hominis: ſiue illa potentia ſit intellectus ſiue ſit aliud. ſecũdũ qđ narraẜ ẽ ꝙ illud qđ ẽ i homine videẜ ꝑncipari ⁊ dominari. ⁊ hꝫ cognitõnez de bonis ⁊ diuinis: ⁊ opatio illius ſm pꝛopꝛiam virtutem eius eſt felicitas. tertium qđ narrat ẽ ꝙ illa vt⁹ hñs ꝑncipatũ ⁊ cognitõꝫ ẽ vt⁹ ſpeclatia ſiue ꝙ ei⁹ opa⁹ ẽ cogni⁹ ſpeclatia. Circa ſecũdũ quod hic narraẜ ſũt intelligẽda duo: pꝛimo ꝙ ſigna excellentie intellect⁹ in q̃ conſiſtit felicitas innuunẜ. pꝛimũ ẽ q̃ꝫ⁹ ad dominiũ ⁊ principatũ. ſcõm ẽ q̃ꝫ⁹ ad cognitiõem diuinoꝝ. pꝛimũ accipiẜ ꝑ cõpatiõem intel lc̃s ad ea que ſunt i hoĩe ĩfra intellectũ: cui⁹ ſũt appetit⁹ ſenſitiuus: ⁊ mẽbꝛa coꝛpoꝛea hoĩs: quibus intellectus dñatur ⁊ ꝑncipaẜ diuerſimode tñ: qꝛ intellect⁹ reſpectu ꝯcupiſcibilis ⁊ iraſcibilis pꝛincipaẜ pꝛincipatu politico: qꝛ iraſcibilis ⁊ cõcupiſcibilis nõ totaliter ſubdũtur imperio ĩtellectus cũ pñt reſiſtere rõi: ut patꝫ in cõtinente. ſed mẽbꝛis coꝛpoꝛeis pꝛicipatur intellectus pꝛincipatu diſpoſito quia membra coꝛpoꝛea ad nutũ imperio ratiõis obediũt abſqꝫ omni cõtradictione. vnde ratio ꝑſidet membris coꝛpoꝛeis. quaſi ſuo ⁊ ideo pꝛincipatu diſpoſito vt pꝛimo politice diciẜ ⁊ hoc eſt pꝛimum ſignuꝫ excellẽtie intellectus. h̃ poſituꝫ. ſcõm ſignuꝫ excellẽtie intellectus hic poſituꝫ accipiẜ per compatioẽm intellectus ad ea que ſunt ſupra intellectuꝫ cuius ſũt res diuine ad quas cõparatur dupliciter. vno modo quãtuꝫ ad cognitionem diuinoꝝ qꝛ inter potẽtiaſ anime humane ſolus intellectus habet cognitionem de rebus diuinis. ⁊ hoc eſt ſignum excellẽtie ſue quãtuꝫ ad cognitionem. ſcđo modo cõparatur intellectus ad res diuiãs quãtuꝫ ad eſſe. Naꝫ intellectus human⁹ vel eſt ſimpliciter ꝙdam diuinuꝫ ſempiternum a materia ſeparatum ſicut aliqui poſuerunt. ⁊ hec fuit opinio comẽtatoꝛis Auerꝛoys: vt patet ex cõmento ſuo ſuper 3⁹ de aĩa. aut intellectus eſt quoddã diuinuꝫ non ſimplr̃: ſed ẽ diuiſſimũ eoꝝ: q̃ in nobis ſũt ꝑpter maioꝛẽ conuenientiã quã hꝫ cũ ſbĩs ſeparatis: ſm ꝙ ei⁹ opatio eſt ſine oꝛgano coꝛpoꝛeo. ⁊ hec fuit opinio Ar.

Optima eteniꝫ hic ope

ratio. etenim intellectus eoꝝ que i nobis ⁊ cognoſcibiliũ circa que intellect⁹. Eſt ãt ꝯtinuiſſima. ſpeculari eteni poſſum⁹ continue magis ꝗ̃ opari quodcũqꝫ. Exiſtimamuſqꝫ opoꝛtere delectatõem admixtã eẽ felicitati. delectabiliſſima ãt eoꝝ q̃ ſm virtutẽ opationũ: que ſm ſapientiam confeſſe ẽ. Uideẜ. n. pħia admirabiles dlcãtões hẽre puritate ⁊ firmitate. Rõnabile ãt ſcientibus ꝗ̃ querentib⁹ delectabilioꝛẽ ꝯuerſatõnem eẽ: ⁊ que dr̃ anthaꝛcheyia circa ſpeculatiuã: maxime vtiqꝫ erit adiuuaẜ gdeꝫ eni neceſſarys: ⁊ ſapiẽs ⁊ reliqui quidẽ idigẽt Talibus ãt ſufficienter largitis: iuſt⁹ quidẽ indiget ad quos iuſte opeẜ ⁊ ⁊ cũ quib⁹. ſiẜ aũt ⁊ tẽperatus ⁊ foꝛtis: ⁊ aliaꝝ vnuſquiſqꝫ. ſapiens ãt ſm ſeipꝫ ens põt ſpeculari: ⁊ q̃to vtiqꝫ ſapientioꝛ fuerit magis. meli⁹ aũt foꝛte coopeꝛatoꝛes hẽre. ſed tñ per ſe ſufficiẽtiſſimus. Uidebiẜ aũt vtiqꝫ ipſa ſola ꝑpter ſeipſã diligi. nihil enim ab ipſa fit preter ſpeculari. ab opatõibus autem vel plus vel minus acquirim⁹ ꝑter actõem. videturqꝫ felicitas in vacatõe eſſe non vacam⁹. n. ut vacem⁹: ⁊ bellamus ut pacem ducamus. pꝛacticarum quidem virtutuꝫ in politicis ⁊ bellicis operationes. que autem circa h̃ actiones videntur non vacantes eſſe. bellice quidem ⁊ perfecte. nullus enim eligit bellare: eius quod eſt bellare gratia. neqꝫ pꝛeparare bellum: vr̃ vtiqꝫ oĩno violent⁹ occiſus quis eſſe ſi amicos oppugnatoꝛes quidem faceret ut pugne ⁊ occiſiones fierent. Eſt autem et que politici non vacans: et preter ipſum ciuiliter conuerſari acquirens potentatus ⁊ honoꝛes: vel magis ⁊ felicitatem ipſi ⁊ ciuib⁹ alteram exiſtentem a politica: quã ⁊ querimus manifeſtum ut alteram exiſtentem. Si vtiqꝫ eas quidem qui ſm virtutes actiones politice ⁊ bellice pulchꝛitudine ⁊ magnitudine precellunt. habeãt non vacantes: et finem aliquẽ appetunt ⁊ non pꝛopter ſeipſas ſunt eligibiles Intellectus autẽ operatio ſtudio differre videntur ſpeculatiua exiſtens: et pꝛeter ipſam nullum appetere finem. Hincqꝫ delectatõem perfectam pꝛopꝛiam. hec autem coauget operationem: ⁊ per ſe ſufficiens vtiqꝫ ⁊ vacatiuũ ⁊ illaboꝛioſum ⁊ humanum: et quecunqꝫ alia btõ attribuũtur ſm hanc operationem apparent entia. perfecta igitur felicitas h̃ vtiqꝫ erit hominis accipiens longitudinem vite perfectam. nihil enim imperfectum eſt eoꝛum que felicitatis. talis vtiqꝫ melioꝛ erit vita ad humanam vitam. Opoꝛtet autem non ſm ſuadẽtes humana ſapere hominem entem: neqꝫ moꝛtalia moꝛtalem: ſed inquantum contigit immoꝛtalem facere: et diuina. facere ad viuere ſm optimam eoꝛum quẽ in ipſo. Si enim et mole paruus eſt potentia et pꝛecioſitate multum magis omnibus et ſuperexcellit. videbitur ãt ⁊ vnũqđqꝫ eẽ hoc: ſi qdẽ ꝑncipale meli⁹

Inconueniens ergo fiet vtiq; ſi non ſui ipſius vitam eligat: ſed alicui⁹ alteri⁹ qḋ ꝛ dictū ṗus ↄgruit: ꝛ nūc ꝓpriū ē vnicuiq; nā optimū ꝛ delectabiliſſimū ē vnicuiq; ꝛ hōi vtiq; q̄ ꝑ intellectū vita ſigd ꝫ maxime hoc hō. Iſte ḡ feliciſſim⁹.

Hec ē ſcḋa ps ṗncipalis h⁹ capli in q̄ pħs oñdit in ſpāli qd ē felicitas. ꝛ oſtēdit ꝙ pfcā felicitas ē ſpeculatio veritatis. ꝛ hec ē ↄ⁹ 16. h⁹ libri. pbat̄ p. 6. rōnes. ꝛ ſm hoc iſta pars continet. 6. pticulas: que poſſūt videri in ꝓſequēdo dictas rōnes. Prima rō ē hec. felicitas pfecta hominis eſt opatio pfectiſſima hoīs: ut pꝫ ex p̄cedentibus. ſed ſpeculatio veritatis ē perfectiſſima opatio hoīs. igit̄ ē felicitas ꝛ p ↄñs pfecta felicitas hoīs ē ſpeculatio veritati. maior h⁹ pꝫ ex p̄dictis: ꝛ minor declarat̄ ex duob⁹ .ſ. ex pte ſubiecti. i. ex pte intellect⁹ in quo ē ſpeculatō veritatis. Intellect⁹ eni ē pfectiſſimū eoꝝ q̄ ſūt in hoīe. ſcḋo pꝫ hoc ex pte obiecti nam ſpeculatio veritatis ſic̄ ꝛ ipſe intellectus ē circa optima ꝛ pfectiſſima. ſ. circa ſubſtātias ſeparatas. vñ minor ſic pōt ꝓbari pfectiſſima operatio hoīs eſt illa: que ē pfectiſſimi ſubiecti eoꝝ que ſūt ī hoīe: ꝛ ē circa pfectiſſima. ſꝫ ſpeculatio veritatis ē pfectiſſimi ſbi: qꝛ ē ipſi⁹ intellect⁹: ꝛ circa pfectiſſima obā: ut circa deū ꝛ circa alias ſbſtantias abſtractas. igit̄ ꝛc. Eſt aūt ↄtinuiſſima. Hec ē ſecūda pticula in qua ponit̄ ſecūda rō: que talis eſt. Inter oēs operatōes hoīs pfecta felicitas ē maxime ↄtinua: ut pꝫ ex p̄mo h⁹. felicitas igit̄ eſt opatio hoīs in q̄ pōt hō maxime continue pſeuerare. ſꝫ ſpeculatio veritatis ē opatio hoīs ī q̄ pōt hō cōtinue maxime pſeuerare. igit̄ felicitas eſt pfecta ſpeculatio veritatis. vel pōt argui in p̄ma figura ſic. Ois operatio hūana in q̄ pōt hō maxime continue perſeuerare ē ſpeculatio veritatis: felicitas pfecta ē h⁹modi: ut pꝫ ex p̄mo h⁹. igitur ꝛc. h⁹ rōnis maior declarat̄ p hoc ꝙ magis cōtinue poſſum⁹ ſpeculari veritatē q̄ aliquid aliud operari. Notandū ꝙ nobis accidit diſcontinuatio opatōis ꝓpter laborē ꝛ fatigatōem corpis p qḋ h⁹modi opatio exercet̄ ꝛ iō opatōes corporales ꝛ etiā opatōes ſēſuū que q̄ p organa corporea exercent̄ nō poſſūt diu cōtinuari. ſed qꝛ intellectus non vtit̄ organo corporeo. iō in eius opatione min⁹ accidit de labore ꝛ fatigatōe q̄ in aliqua alia opatōe hominū nec accidit fatigatio aut labor ī ſpeculatōe veritatis ſm ſe. ſed rōne fantaſmatū exñtiū ī organis corporeis quib⁹ intellect⁹ cōiunctus corpori indiget ī ſpeculando ꝛ ſi fātaſmata nō deſeruirent intellectui in ſpeculādo hō poſſꝫ ſp̄ cōtinue ſpeclari. Exiſti. nam⁹ eī. Hec ē tertia pticula in qua ponit̄ tertia rō que eſt iſta. illa operatio q̄ eſt delectabiliſſima eſt felicitas pfecta. ſed ſpeculatio veritatis eſt delectabiliſſima inter oēs opationes hūanas. igit̄ ſpeculatio veritatis eſt felicitas perfecta. maiorē huius rōnis ponit hic. d. ꝙ nos eſtimem⁹ eē delectatōem admixtā felicitati. vñ in p̄ h⁹ declaratū eſt ꝙ felicitas ē pulcherrima ꝛ delectabiliſſima. Et minorē declarat. d. ꝙ inter oēs opatōnes virtutis delectabiliſſima ē contēplatō veritatis ſm ſapientiā: et hoc conceſſū ē ab oīb⁹ ꝙ pħia in contēplatōe ſapientie hꝫ delectatiōnes admirabiles: ꝛ q̄rum ad puritatem ꝛ q̄ꝝ ad firmitatē: ꝛ iam ſcientes hoc ē hñtes pħiaꝫ ꝛ ſpeculatōem veritatis pħie hñt conuerſatiōnē delectabiliorē q̄ hñt querentes: hoc ē ſtudētes circa pħiaꝫ acqrendā nō actu hñtes eā. Intelligenda ſunt hic tria. primo ꝙ ſpeculatio veritatis ſecūdum philoſophiam hēt delectationes admirabiles quia illa que ſūt excellentia ꝛ multitudini hominuꝫ ignota ſunt admirabilia non. n. admiramur de notis neque de minimis ſed de magnis multitudini hominuꝫ ignotis. Sed delectatiōes que ſūt in ſpeculatione veritatis ſecūduꝫ philoſophiam ſūt maxie delectatōes ꝛ ſunt ignote apud multitudinem hoīnum qui in rebus ſenſibilib⁹ delectāt̄ ꝛ ideo dicit pħs ꝙ ſpeculatio veritatis ſm ſapiētiā habet delectatiōes admirabiles. Scḋo eſt ſciēdum ꝙ huiuſmodi delectatiōes ſūt pure ꝛ firme vt dicit hic pħs ſunt enim pure quia ſūt circa ſubſtātias ſepatas a materia que nullam impuritatem hēnt ex mixtione cuꝫ materia vel cum ↄtrario ꝛ ꝓpter h̄ ſūt pure. Delectationes vero circa iſta ſenſibilia non ſūt pure ſed ſunt mixte cuꝫ materia ꝛ cum cōtrario vt quoniam delectatio que eſt in cōedendo aut bibendo habet admixtiōem cuꝫ triſtitia quia tam diu homo delectat̄ in bibendo q̄ diu durat triſticia que eſt ex ſiti: ꝛ non vltra. ꝛ tā diu delectat̄ in cōedendo q̄diu hꝫ triſticiā: q̄ ē ex eſurire. ꝛ iō delectatōes ſenſibiles non ſūt pure: qꝛ hñt admixtōem cū contrario. ſꝫ delectatōes ſm ↄtēplatōem ſapientie ſūt pure: qꝛ in eis non contrariant̄ triſticie. ꝛ iō nō ſūt mixte ſūt ēt delectatōes in contēplatōe ſapientie ſirme: qꝛ ſūt circa res immutabiles: que ſunt ſtabiles ꝛ firme. circa. n. res mutabiles nō poteſt eē delectatō firma: qꝛ mutata re aut corrupta q̄ delectationem afferebat ceſſat delectatō: et quandoq; vertitur in triſticiam: ꝛ ita delectatio circa res immutabiles ē firmior q̄ delectatio q̄ ē circa mutabilia. Tertio eſt ſciē⁹ ſm ꝙ innuit philoſophus ꝙ ſpeculatio veritatis ē duplex. p̄ma que conſiſtit in acquiſitione veritatis adhuc ignote. ꝛ alia que conſiſtit in contēplatione veritatis iaꝫ cognite ꝛ inuente: ꝛ hec delectatio que conſiſtit in ↄtēplatōe veritatis cognite eſt maior ꝛ pfectior q̄ illa q̄ conſiſtit ī acquiſitōe veritatis: qꝛ hec delectatio ē terminus ꝛ finis inquiſitōis. ꝛ ideo dicit philoſophus ꝙ illi delectabilius ↄuerſant̄: qui iā ſci-

unt veritatē ꝛ hñt intellectū pfectū p virtuteꝫ ſapientie q̄ illi qui inquirūt cognitōnem veritatis. vnde pfecta felicitas nō conſiſtit in q̄cūq; ſpeculatōe intellectus: ſed in ea que ē ſꝫ virtutem intellectus que eſt ſapientia. Que dicitur atharcheya. Hec ē quarta particl'a h⁹ ptis in qua ponit̄ q̄rta rō que talis eſt: p ſe ſufficientia que grece dr̄ atharcheya requirit̄ ad felicitatem ex hoc pōt ſic argui. In illa opatōe conſiſtit pfecta felicitas ad quā operandū hō ē magis p ſe ſufficiens. ſed inter oēs operationes virtutum hō maxime ē p ſe ſufficiens ad ſpeculandū veritateꝫ. igitur perfecta felicitas eſt maxime in ſpeculatōe veritatis. maior ē de ſe manifeſta ꝛ minor declarat̄ p hoc ꝙ ad ſpeculandū veritatē homo non indiget niſi his q̄ ſunt oībus neceſſaria ad cōem vitaꝫ. Neceſſarijs enim ad vitā indigent tā ſapiens ſpeculatiuus q̄ iuſtus ꝛ reliqui hñtes virtutes morales. ſed ad ſpeculatōnem nō indiget hō niſi neceſſarijs ad vitam. ſed virtuoſus ſm virtuteꝫ moralem ad operandū opera virtutis indigꝫ pluribus q̄ neceſſarijs ad vitam. verbigratia Iuſtus ad operanduꝫ opus iuſticie indigꝫ illis ad quos debet iuſte agere: qꝛ iuſticia eſt ad alterum: ut viſū eſt ſuperius. ꝛ eodē modo eſt de temperato forti: ꝛ ſic de alijs. ſ. ꝙ indigꝫ pluribus q̄ neceſſarijs ad vitā ad hoc ꝙ exerceant opa virtutum moraliū. ſed non eſt ita de ſapiente ſapientia ſpeculatiua: qꝛ ipſe pōt ſpeculari virtutē. ꝛ ſi ſolus ſm ſeipſū exiſtat: qꝛ ſpeculatio veritatis ē opatio intrinſeca ad exterius non p̄cedens. ꝛ ſic pꝫ minor. Iſtud tñ non dicitur: ꝙ ad contēplandū veritatē non iuuat ſocietas: quia ut dr̄ in. 8. h⁹: duo ſimul venientes intelligere ꝛ agere ſunt potentiores. et iō dicit philoſoph⁹ ꝙ meli⁹ eſt ſapiēti ꝙ habeat cooperatores circa conſuetudieꝫ veritatis. qꝛ quando q̄ minus ſapiens intelligit quod ſapientiori non occurrit. ſed q̄uis ſapiēs ab alijs iuuetur tñ inter oēs hoīes ipſe maxime p ſe ſufficit ad operandū opatōem ꝓpriam. Uidebit̄ aūt vtiq;. Hec ē. 5. pticula in qua ponit̄ q̄nta ratō que talis eſt: pfecta felicitas conſiſtit in illa operatione virtutis: que ē per ſe appetibilis: et nullo modo ꝓpter aliquid aliud de rebus humanis: ut pꝫ ex p̄mo h⁹. ſed ſpeculatio veritatis ꝓpter ſeipſā diligit̄ ꝛ appetit̄: ꝛ non ꝓpter aliqḋ aliud reꝝ hūanaꝝ. ex ſpeculatōe eni veritatis nihil accreſcit homini ꝓpter ipſā ſpeculatōem veritatis. ſed ex opationibus aliaruꝫ virtutum acquirit hō aliquid aliud ꝓpter operationē: aut plus aut minus: puta honorē aut gr̄am apud alios: que ſapiens ex ſua contēplatione non acquirit: niſi forte per accidēs: in q̄tū⁹ veritatem ad contemplatiuā alijs enūtiat: qḋ ptinet ad exteriorē actōem. Uidet̄ felicitas. Hec ē. 6. pticula in qua ponit̄ ſexta rō ꝓbans ꝙ pfecta felicitas eſt ſpeculatio veritatis: ꝛ cōtinet hec pticula duas ptes. In p̄ma ponit rōnem. 6. ꝛ ſil' cum hoc concludit concl'onēꝫ p̄ncipalē. In ſecūda ibi: Talis aūt vtiq;. oſtendit qualiter vita ſpeculatiua ī qua conſiſtit felicitas ſe hꝫ ad hoīes. In p̄ma pte intendit talem rōem. felicitas perfecta conſiſtit ī opatōe virtutis: ut ſuperius declaratū ē: ꝛ non conſiſtit ī opatōe practica virtutis. non. n. conſiſtit ī aliqua opatione virtutū moraliū. igit̄ conſiſtit in opatōe ſpeculatiā virtutis: ꝛ illa opatio ē ſpeculatio veritatis. igit̄ felicitas pfecta eſt ſpeculatio veritatis. Qḋ āt felicitas pfcā nō conſiſtat in opatiōe virtutis practice. ꝓbatur: qꝛ pfecta felicitas conſiſtit in quadā vacatōe. ſꝫ nulla opatio virtutis practice conſiſtit in vacatione. igitur felicitas perfecta nō cōſiſtit in aliqua opatōe virtutis practice. Añs h⁹ rōnis ꝓbat pħs ꝓbando vtrāq; exponenteꝫ antecedentis. Primo. n. pbat ꝙ felicitas pfecta conſiſtit in vacatōe. ꝛ deinde ꝙ nulla operatio virtutis practice conſiſtit in vacatōe. Ad cui⁹ euidentiam eſt ſciendū ꝙ vacare ut hic ſumit̄ eſt idē qḋ quieſcere ſub fine vltimo. dicit̄ eniꝫ aliquis vacare cum peruenerit ad finem vltimū ita ꝙ non reſtat ei aliquid agendū. ꝛ ideo ſubdit pħs. d. ꝙ non vacam⁹. i. opando laboram⁹ ut vacemus. i. quieſcamus in fine vltimo. vñ p non vacare intelligit laborare: ꝛ p vacare intelligit quieſcere in fine. vltra quē non reſtat aliquid agendum. ꝛ ex hoc appet ꝙ pfecta felicitas conſiſtit in vacatōe: qꝛ exquo felicitas pfecta eſt finis vltimus hoīs: oꝫ ꝙ vltra felicitatem pfectam: nihil ſit vltra querēdū: nec vlterius ꝓpter aliquid aliud laborandū. ꝛ ita felicitas conſiſtit in vacatione: hoc eſt in quiete oppoſita oī opatōi aut motui ordinato ad vlteriorem finē. Ille. n. operatōnes que ſunt ad vlteriorem fineꝫ non conſiſtunt in vacatione qꝛ nō querunt̄ ꝓpter ſe: ſed ꝓpter vlteriorē finem. verbi gr̄a. actus bellandi non querit̄ ꝓpter ſe: ſed ꝓpter pacē optatā. nos. n. bellam⁹ ut pacem ducamus: hoc eſt ut ad pacē optatā ꝑueniamus. ꝛ ita bellare non eſt ꝓpter bellare: ſꝫ ꝓpter pacem. ꝛ felicitas perfecta non ē ꝓpter ſe ipſā. iō felicitas pfcā ↄſiſtit in q̄dā vacatōe: ꝛ ſic patꝫ vna ps añtis. Practicaꝝ quidē igit̄. et alia ps añtis declarat̄. ſ. ꝙ nulla opatio virtutis practice ↄſiſtit in vacatōe. ꝛ hoc ꝓbat̄ p h̄ qꝛ p̄ncipales opatōes virtutū practicaꝝ ſunt opatōes politice: q̄ ſūt ordiate ad ꝓcurandū ꝛ augmētand⁹ bonū cōe: qḋ ē diuiſſimū ꝛ opationes bellice q̄ ordināt̄ ab dēfēdē⁹ bonū publicū ↄ hoſtes: nūc āt iſte opatōes q̄ ſt p̄ncipaliſſie int̄ opatōes practicas ñ ↄſiſtūt ī vacatōe. igit̄ a multo fortiori. nulla operatio virtutis practice conſiſtit in vacatione. Qḋ autem predicte operatōes nō conſiſtāt in vacatōe. pbat̄ p h̄

qꝛ nulla illaꝝ opationū eſt finis vltim⁹: ſꝫ q̄libet illaꝝ ordinatꝰ ad finē vltimū: ⁊ ſolū opatō q̄ ē finis vltim⁹: conſiſtit in vacatiōe: ⁊ ꝙ nlla illaꝝ operationū ſit finis vltimus. pꝫ. nā opatio bellica non eſt finis vltim⁹. nullus. n. eligit bellare. grā illius qđ ē bellare: neqꝫ eligit aliquis ꝑparare bellum: ut congregare exercitū grā illius qđ ē bellare. Si. n. aliqs ꝯſtitueret finē ſuū in bellis gerēdis ſequeretꝰ ꝙ eſſꝫ violentuſ occiſor: intiū ēt ꝙ de amicis ſuis faceret expugnatores ad hoc ꝙ poſſet pugnare ⁊ occidere: qđ non videtꝰ conueniens. ⁊ ſic pꝫ ꝙ opatio bellica non conſiſtit in vacatōe: qꝛ non eſt pp ſe: ſed ꝓpter aliuꝫ finē. idē pꝫ in alijs actionibus politicis: q̄ ordinantꝰ ad ꝓcurandū et augmentandū bonū cōe. ſ. ꝙ huiuſmodi opatōes non conſiſtunt in vacatōe: qꝛ ꝑ h⁹modi operationes ꝓter ipſā conuerſationē ciuilē intendit homo acquirere aliqđ aliud: putā potētatus honores ⁊ filias: ⁊ ita h⁹modi operatōes non ꝯſiſtūt in vacatione: cuꝫ h⁹mōi opatōes nō hēant rōem finis vltimi: ⁊ cum in his non ſit finis vltimus: magis decens ē ꝙ ꝑ talē cōuerſatōem aliqs velit acquirere ſibiipſi ⁊ etiam ciuib⁹ felicitatē: ita ꝙ h⁹modi felicitas ꝑ quā intendit aliquis ſibi acquirere vitā politicam: ſit altera ab ipſa politica vitā. hoc aūt eſt felicitas ſpeculatiua ad quam tota vita politica videtꝰ ordinata: dum ꝑ pacē que per ordinatōem vite politice ſtatuitꝰ ⁊ conſeruatur datꝰ hoīb⁹ facultas contēplandi veritatē. Cū igitꝰ inter oēs operatōes virtutū moraliū excellant politice ⁊ bellice: tam pulchritudīe: qꝛ ſunt magis honorabiles q̄ꝫ etiā magnitudine qꝛ ſunt grā boni cōis: quod eſt maximum bonum: ſꝫ huiuſmodi operationes non habēt in ſeipſis vacatōem: ſed fiunt ꝓpter appetitum vltimi finis: ⁊ nō ſunt eligibiles ꝓpter ſeipſas non erit in operatōibus virtutum moraliuꝫ pfecta felicitas: ſed opatio intellect⁹ ſpeculatiui. ſ. ipſa ſpeculatio veritatis videtꝰ differre ab ipſis opatōibus practicis ſm rōem ſtudij qꝛ homo vacat opationi ſpeculatiue ꝓpter ſe ipſam: ⁊ non ꝓpter aliū finem: ⁊ huiuſmōi operatio ſpeculatiua hꝫ ꝓpriā delectatōeꝫ ex ipſa ꝓcedentē: que auget eā. Sic igitur pꝫ ꝙ ſꝫ opatōem ſpeculatiuā oīa inexiſtūt homi quecunqꝫ ſolent attribui btō. ſ. ꝙ ſit ꝑ ſe ſufficiēs ⁊ ꝙ vacet ⁊ ꝙ non laboret: ⁊ hoc dico q̄ꝫ⁹ ē poſſibile hoi mortalē vitā agenti in q̄ vita nō pñt huiuſmōi pfecte exiſtere. ⁊ ſic in cōtēplatione intellectus ꝯſiſtit pfecta felicitas dūmō aſſit diuturnitas vite que quidē requiritꝰ ad bene eſſe felicitatis ſꝫ ꝙ oꝫ nihil eoꝝ que pertinēt ad felicitatē eē pfcm. Notanda ſunt hic duo: ꝑmum ē ꝙ vacatio de qua loquitꝰ hic philoſophus. eſt quedam requies. ſed requies eſt duplex: quedaꝫ eſt gratia opatōꝫ. ſ. ad ꝯſequēdū finē: qꝛ. n. hō n̄ pōt ꝯtinue opari. iō indiget requie: ut melius poſſit poſtea opari: ⁊ de hac requie loquitꝰ phs ī ꝑ caplo huius tractat⁹ vbi dicit ꝙ ipotentes continue laborare indigent requie. ⁊ hec reqes ē ordinata ad opatiōeꝫ: ſicꝰ ad finem ꝓxi⁹. Alia ē requies q̄ eſt in fine ad quē ordinatꝰ opatio. ⁊ hec reqes. ſ. in fine dicitꝰ hꝫ eē vacatio. Scdo ē intelligendū ꝙ vacatio ē duplex: quedā q̄ ē ſollicitudo ⁊ intentō circa aliqđ opandū: ⁊ talis vacatio ē cū labore. ⁊ de tali vacatōe loquitꝰ phs in ꝑ caplo h⁹ tractat⁹ vbi dicit ꝙ aliq vacant ludis iocoſis: hoc eſt intendūt iocoſis talib⁹: qđ non pōt ſine aliq̄ labore eē. ⁊ ſic dꝰ cōiter ꝙ ille qui apponit intētōem ſuā circa aliq̄ ꝙ ipſe talib⁹ vacat. i. talibus intendit. Alia ē vacatio: q̄ cōſiſtit in getē in fine vltimo vltra quā non reſtat aliqđ agēdum. ⁊ hec vacatio ē ſine labore ⁊ ſine ſollicitudine. ⁊ de hac vacatōe loquitꝰ hꝫ phs. Tale aūt vtiqꝫ. Hec eſt ſecūda ps huius particule ī q̄ phs oſtendit qualiter vita ſpeculatiua in q̄ cōſiſtit felicitas ſe hꝫ ad hominē. ⁊ ꝑmo oſtendit hoc. ſcdo excludit circa hoc vnū errorem.

Primo igitꝰ oſdit ꝙ vita ſpeculatiua: que vacat ꝯtēplatōi veritatis ē melior q̄ꝫ vita q̄ ē ſm hoiem. ⁊ hec eſt conclo. 27. q̄ ꝓbatur ſic. vita que ē ſm hoiem ē vita qua homo viuit: ſm ꝙ eſt cōpoſitus ex diuerſis: ut ex corpore ⁊ intellectu ⁊ virib⁹ ſenſitiuis. ſed vita cōtemplatiua qua hō vacat cōtemplatōi veritatis: nō eſt vita qua homo viuit ſm ꝙ eſt compoſit⁹ ex diuerſis: ut ex corpore ⁊ aīa. ſed ē vita melior. ergo vita ſpeculatiua qua homo vacat contemplationi veritatis eſt melior q̄ꝫ vita q̄ eſt ſm hominem. maior patet: quia homo ſm ꝙ homo eſt compoſitus ex corpore et anima. igitur vita que eſt ſm hominem eſt vita qua homo viuit ſm ꝙ eſt compoſitus ex corpore et anima. et minor patet quantum ad vtrāqꝫ ſui partem. prima pars minoris. ſ. ꝙ vita ſpeculatiua qua homo vacat contemplationi veritatis non eſt vita qua homo viuit ſm ꝙ eſt compoſitus ex corpore et anima: quia illa vita qua homo vacat contemplationi eſt vita q̄ competit homini et eſt vita hominis ſm aliquid diuinum in ipſo ſcilicet ſm ꝙ per intellectum ꝑticipat diuinā ſimilitudinem. vnde q̄tuꝫ intellect⁹ differt a compoſito ex aīa ⁊ corpe tm̄ dꝰt opatio ſpeculatiua ab opatōe que fit ſm virtutē moralē: q̄ ē circa hūana. ⁊ ē ꝓpria hominis ſm ꝙ ē hō. ⁊ ita pꝫ ꝑma ps minoris. et ſcda ps minoris. ſ. ꝙ vita ſpeculatiua q̄ conſiſtit in contēplatione veritatis ē melior q̄ꝫ vita hominis ſm ꝙ eſt compoſitus ex diuerſis. ſ. ex corpe ⁊ aīa: pꝫ ꝑ hꝫ ꝙ vita que ē ſm aliqđ diuinum in homine eſt melior q̄ꝫ vita que eſt compoſiti ⁊ mortalis ſm ꝙ huiuſmodi. ſꝫ illa vita ſpeculatiua competit homini ſm aliquid

diuinuꝫ in eo ſcilicꝫ ſm intellectum: qui ē quodam diuinum. et vita hominis ſcdm ꝙ homo competit ſibi ſm ꝙ ē compoſitus ⁊ mortalꝰ. iō ⁊c. Intelligendum eſt ꝙ qꝛ homo eſt compoſitus ex corpore ⁊ anima habens naturam ſenſitiuam ⁊ intellectiuam vita ꝓpria cōmenſurata homini: in hoc conſiſtit ꝙ homo ſm rōeꝫ ordinet operatōnes ſenſitiuas ⁊ corporales: et ita operationes ſm virtutes morales ſūt operationes hominis ſm ꝙ homo. operatōes enī corporales ⁊ ſenſitiue: que non ſunt ordiate ſꝫ rōem ſunt magis operatōes animales q̄ꝫ humane: ſeu hominis ſm ꝙ homo. ſed operatio ſpeculatiua vacans ſoli contēplationi veritatis videtꝰ eſſe operatio ſubſtantiaꝝ ſeparatarum in quibus inuenitꝰ ſola natura intellectiua. Oportet autem non ſm ſuadentes. Excludit errorem quorundam qui ſuadebant ꝙ hō debet intendere ad ſapiendum humana ⁊ mortalia: cum ipſe homo mortalis ſit: ⁊ non debet intendere ad ſapienduꝫ īmortalia: ⁊ ſeparata a materia. ⁊ hec fuit opinio Eſyodi: ut pꝫ ex primo methaphiſice. ſed iſtud dictum Eſyodi eſt falſū: ſm ꝙ declarat hic philoſophus. cū enī in homine ſit aliquid imortale. ſ. intellectus q eſt optimus eoꝝ que ſunt in homine: debꝫ homo intendere ad viuendū ſm vitam intellect⁹ qui quāuis non ſit magnus mole. i. quantitate: eſt tamen magnus ꝑcioſitate: nam quantitate virtuti ⁊ ꝑcioſitate excedit omnia que ſunt in homine. vnde intellect⁹ in ſuis operationibuſ ſuperioribus coniungitꝰ ⁊ inferiorib⁹ principatur. ⁊ ita intellect⁹ videtꝰ eſſe totus hō vnūquodqꝫ enim maxime dicitꝰ eſſe illud qđ ē ꝑncipaliſſimū in eo ut dictū ē ſupra in. 9. hui⁹ quia omnia alia quaſi ſunt inſtrumenta illi⁹. et ſic dum homo viuit ſm opationem intellect⁹ viuit ſm vitam maxime ſibi ꝓpriam. Videbitur autꝫ vnumquodqꝫ. ⁊ per hoc probat philoſophus ꝙ homo debet eligere viuere ſꝫ operationem ſpeculatiuā intellect⁹. ſ. ſpeculādo ⁊ contemplādo ſubſtātias ſeparatas a materia. ⁊ hec eſt concluſio. 28. huius libri: que ꝓbatur ſic: homo debet eligere viuere ſm ꝓpriam opatōem ipſi⁹ hoīs. ſꝫ opatio ꝓpria hoīs eſt operatio ſpeculatiua intellect⁹: qua intellectus ſpeculatꝰ diuina ⁊ ſepata a materia. igitur homo debꝫ eligere viuere ſm operatōeꝫ ſpeculatiuā intellectus. maior videtꝰ eſſe manifeſta ꝑ hoc ꝙ inconueniens videtꝰ eſſe ꝙ aliqs eligeret viuere non ſm vitam ꝓpriam ſui ipſius ſed ſm vitam alterius. ⁊ minor declaratꝰ: per hoc ꝙ vita ſpeculatiua que eſt ſm intellectuꝫ ē ꝓpria homini: quod patet: qꝛ illud quod conuenit alicui ſꝫ optimū quod eſt in eo: eſt maxime ꝓprium ſibi. ſed vita ſpeculatiua que ē ſꝫ intellectum ꝯpetit hoi ſꝫ optimū qđ ē in eo. ſ. ſꝫ itellectū vnde optimū ī vnoquoqꝫ videtur ꝓprium illius. ⁊ qꝛ vita ſpeculatiua: que ē ī cōtemplatione diuinoꝝ: ⁊ perfectiſſimoꝝ ē ꝓpa homini ut ꝓbatum ē: ideo talis vita ē homini delectabiliſſima. ꝓpria. n. opatō vniuſcuiuſqꝫ ē ſibi delectabiliſſima. ⁊ ſic patet ꝙ vita ſpeculatiua que eſt ſm intellectum ē homi propria ⁊ delectabiliſſima: ⁊ ꝑ ꝯñs viuens ſm intellectū ē feliciſſimus. Dubitatur hic: qꝛ ſuperi⁹ immediate dcm̄ ē ꝙ vita ſpeculatiua: que vacat contemplatiōi veritatis nō eſt vita ſm hoīeꝫ ſꝫ ē melior q̄ꝫ vita que eſt ſꝫ hominē. ⁊ hic dicitur ꝙ vita ſpeculatiua que eſt in cōtemplatione veritatis eſt ſm hoīeꝫ: ⁊ maxime ꝓpria homini: ⁊ iſta videntur repugnare. Dicendum ꝙ aliqđ pōt dici ꝓpriuꝫ hoī dupliciter. vno mō dicitꝰ illđ ꝓpriū hoī: quod cōpetit ei rōe toti⁹ coniuncti. ſ. ſm ꝙ ē homo cōpoſitus ex corpore ⁊ anima: ⁊ ſic loquitꝰ phs in parte ꝑcedente. Alio modo dicitur illud ꝓpriuꝫ homini: quod conuenit homi ſm illud quod ē ꝑncipaliſſimū ⁊ perfectiſſimū in hoīe. ⁊ iſto modo vita ſpeculatiua ē ꝓpria homi. Et ſi queratꝰ q̄ ē ꝓpria operatio hominis ſm ꝙ hō. Rñdendū ē diſtiguēdo iſtā ex eo ꝙ poteſt fieri reduplicatio rōne totius compoſiti: vel rōe forme ꝑncipaliſſime que ē in homine ſi fiat reduplicatio. ꝑmo mō ſic: operationes virtutum moralium ſūt opatōes hoīs ſm ꝙ hō. ſi vō fiat reduplicatio rōe forme ꝑncipalis: ſic ē dicendū ꝙ opatio contēplatiua ē ꝓpria opatio hoīs ſm ꝙ hō.

Capitulū 3⁹. tractat⁹ 2. de felicitate politica q̄ cōſiſtit in opatōibus prudētie ⁊ moraliuꝫ virtutū ⁊ de opatōe felicitatis ſpeclatiue: ⁊ felicitatis politice ad iuicē. ꝑ ꝙ opatōes vtutū moraliū ⁊ prudētie ſt cōpoſiti. ſ. hoīs ſꝫ ꝙ hō ⁊ ꝙ felicitas ſpeclatiua q̄ ē ꝑncipalr ipſi⁹ itellect⁹ ē potior q̄ꝫ felicitas actiā: ⁊ in q̄ ꝑncipali⁹ opatio vtutū exiſtit. vtrū in electōe interiori: vel opatōe exteriori: ⁊ ꝙ pfcā felicitas ē opa⁹ ſpeclatiā optimoꝝ. ⁊ ꝙ op⁹ ē felici inq̄ꝫ⁹ ipſe ē hō bonis exteriorib⁹ ſine qb⁹ n̄ pōt ſpeculari. ſꝫ bonis exteriorib⁹ mltis ⁊ magnis nō īdiget ſꝫ moderatis cū qb⁹ pōt q ſita vtuoſe agere: ut cū ſupabūdātib⁹ ⁊ ꝙ hꝫ dicētes cū diuitijs moderati poſſe bñ agere ⁊ feliciter viuere. vñ tūc ſūt credibiles cū ſmōes eoꝝ n̄ diſſonāt a fcīs poſtea ꝙ ſꝫ itellcm̄ viuēſ ⁊ eū curās ē dō amātiſſim⁹: ꝓpter hꝫ ꝙ itellcꝰs ē cognatiſſim⁹ deo. ⁊ ꝙ de⁹ rebñfacit ⁊ diligit curātes ⁊ diligētes ſibi cognatū: ⁊ oīa ꝑdcā iſūt felici: et maxie iſtē ſapiēti. vñ ⁊ ſapiēs ē feliciſſim⁹ ⁊ dō amātiſſi⁹.

Secundo aūt q̄ ſꝫ aliā vtutē. ſm ipaꝫ. n. opatōes hūane iuſta. n. ⁊ fortia ⁊ alia q̄ ſꝫ vtutes ad iuicē agimus ī commutationibus: et neceſſitatibus et actionibus omnimodis: ⁊ in paſſionib⁹: quod decet vnicuiqꝫ conſeruātes. hec āt eē videtur

omnia humana. Quedam hoꝝ autē ⁊ accide
re a corpore videnť ⁊ multū coappropriari paſ
ſionibus moralis virtus. coniugata eſt enim.
eſt prudentia moris virtuti: ⁊ h̄ prudentie. ſi q
dem prudentie ſunt principia: ſm̄ morales ſūt
virtutes. Rectum autem moralium ſm̄ pru/
dentiam. Concopulare autem ⁊ he: ⁊ paſſioni/
bus circa cōpoſitum vtiq̄ erunt.

Iſtud eſt tertium capitulum ſcdi tractatus
de felicitate politica: que conſiſtit in ope/
ratione prudentie: et ꝯtinet tres partes pnci/
pales. In prima oſtendit ꝙ omnis virtus mo/
ralis ē circa bona humana: ⁊ ꝙ prudentia eſt
circa bona humana: ⁊ ꝙ tam virtꝰ moralis q̄
prudentia ſunt circa compoſitum ſeu ipſiꝰ cō/
poſiti. In ſecunda parte ibi. Compoſiti autē.
oſtendit ꝙ felicitas ſpeculatiua ē ꝑfectior q̄
felicitas practica. In tertia parte ibi: Opꝰ a ūt
erit. oſtendit philoſophus qualiter ꝑfecte fe/
lix ſe hꝫ ad exteriora: quantum ad inferiora: ⁊
etiam q̄tum ad ſuperiora. In p̄ma pte primo
narrat ꝙ operationes virtutum moraliū ſūt
operationes humane: ⁊ ꝙ prudentia eſt circa
bona humana: ⁊ ꝙ tam prudentia q̄ virtꝰ mo
ralis ſunt circa compoſitum ſiue cōpoſiti. Pri
mo narrat ꝙ eſt quedam felicitas ſecundaria
ſm̄ aliā virtutē intellectiuā. ſ. ſm̄ prudentiā
que dirigit omnes virtutes morales: ⁊ ꝙ ſicut
felicitas ſpeculatiua attribuiť ſapientie: que
cōprehendit ſub ſe omnes alios habitus ſpecu
latiuos tanq̄ principalior inter habitꝰ ſpecla/
tiuos: ita ē quedā felicitas actiua circa virtu
tes morales: que attribuiť prudentie: que eſt
perfectior quacūq̄ virtute morali. operatōes
enim virtutum moralium ſunt operatiōes hu
mane: qꝛ ſunt circa res humanas. operatōnes
quarundā virtutum ſunt circa res exteriores
que in vſum hominū veniunt: ut operationes
iuſticie ⁊ fortitudinis ⁊ aliarum virtutum: ſꝫ
quas ad inuicem agimus in cōmutationibus
⁊ neceſſitatibus. ſm̄. n. iuſticiam homines ſua
bona ad inuicem cōmutāt: ⁊ ita iuſticia ē ope
ratio humana circa cōmutatōes ⁊ diſtributō
nes reꝝ exteriorum: que in vſum hominū ve/
niunt. Quedam etiam virtutes ſunt circa
neceſſitates hominum per quas vnus homo
ſubuenit alteri in ſua neceſſitate: cuiuſmodi ſē
liberalitas magnanimitas ⁊c̄. Circa etiā oēs
actiones ⁊ paſſiones ſunt virtutes morales ꝑ
quas conſeruať illud quod conuenit vnicuiq̄
hec aūt omnia videntur eſſe humana. Quedā
etiā virtutes morales videntur pertinere ad
corpus: ⁊ ad paſſiones anime. multe enim vir
tutum moralium ſunt circa paſſiones anime:
vt fortitudo temperantia manſuetudo. ſicut
eni eſt manifeſtum ex p̄cedentibus. Et per illa
que hic dicuntur intendit philoſophus ꝓbare
ꝙ omnis virtus moralis eſt circa bona huma
na. ⁊ hec ē concluſio. 29. que ꝓbatur ſic. Omis
virtus moralis vl ē circa bona exteriora: que
in vſum hominum veniunt: vľ circa bona hu
mani corporis: vel circa paſſiones anime. ⁊ o/
mnia iſta ſunt bona humana. igitur omnis vir
tus moralis ē circa bona humana. Coniugata
autem. ꝓbato ꝙ omnis virtus moralis ē cir/
ca bona humana oſtendit ꝙ prudentia eſt cir/
ca bona humana. ⁊ hec eſt concluſio. 30. que ꝓ
batur ſic: circa eadem ſunt prudentia ⁊ moraľ
virtus: ſed omnis virtus moralis ē circa bo/
na humana. igiť prudentia ē circa bona huma
na. minor huius rationis patet ex p̄cedentibꝰ
⁊ maior declarať ſic. p̄ncipia prudentie accipi
untur ſꝫ virtutes morales. fines enim virtu
tum moralium ſunt p̄ncipia prudentie. virtꝰ
enim moralis ſtatuit certum finem: quē finē
prudentia ſupponit tanq̄ p̄ncipium ordināſ
media: per que ad talem finem recte poterit ꝑ/
uenire. prudentia enim facit rectam electōem
eorum que ſunt ad finem. vnde rectitudo mo/
ralium virtutum accipitur ſm̄ prudentiam q̄
facit electionem rectā. ut dicit philoſophꝰ. 6.
huius. Sic igitur patet ꝙ prudētia ⁊ virtꝰ mo
ralis ſunt circa eadem: quia p̄ncipia prudētie
ſunt fines moralium virtutum: ⁊ circa ea que
ſunt ad fines virtutum negociatur prudentia
Copulate autem he. viſo ꝙ prudentia ⁊ virtꝰ
moralis ſunt circa humana bona: ꝯcludit phi
loſophus ꝙ tam virtus moralis q̄ prudentia
ſunt circa compoſitum. ⁊ hec eſt concluſio. 31.
que ꝓbatur ſic: virtus moralis ⁊ prudētia ſē
copulate paſſionibus: quia ſm̄ vtrāq̄ iſtarū
moderantur paſſiones. ſed paſſiones ſunt toti
us compoſiti ex anima ⁊ corpore: cū pertineāt
ad ꝑtem ſenſitiuam. igitur tam virtus moraliſ
q̄ prudentia ſunt circa compoſitum.

Compoſiti autem vir
tutes humane et vita utiq̄ que ſecundū has
et felicitas. que autem intellectu ſeparata..
tantum enim de ipſa dictum eſt certius dicere
enim maius prepoſita eſt. videbitur aūt vtiq̄
⁊ exteriori largitione in parum vel minus in/
digere morali neceſſarijs quidem enim ambo/
bus opus ex equali ſit ⁊ ſi magis laborat circa
corpus politicum ⁊ quecumq̄ talia. Parum
vtiq̄ qd differt: ad operationes autem multū
differt. liberali quidem eīm opus erit pecunijs
ad agere liberalia. ⁊ iuſto vtiq̄ ad redditōnes
voluntates. n. īmanifeſte. ſimulant enim ⁊ nō
iuſti iuſte agere velle. Forti autem potentia ſi
quidem perficit aliquid eoꝝ que ſecūdum vir
tutem ⁊ temperato poteſtate qualiter. enim
manifeſtus erit vel iuſtus: vel alioꝝ aliquis.
Queritur autem quidem vtrum p̄ncipaliter
virtutis electio vel actiones: vel in ambabus
exiſtentibus. perfectū vtiq̄ manifeſtū quod

in ambabus vtiq̄ erit ad actiones autē: mul
tis opus ē. ⁊ quanto vtiq̄ maiores ſunt ⁊ me/
liores pluribus. ſpeculāti autem nullo taliū
ad operationem neceſſitas. ſed vt conuenit di
cere ⁊ impedimenta ſunt ad ſpeculationem ſe
cundum autem ꝙ homo ē ⁊ pluribus cōuiuit
eligitq̄ ſecundum virtutem agere. opus habe
bit igitur talibus. ad humaniter conuerſari. ꝑ
fecta autem felicitas quoniam ſpeculatiua q̄
dam eſt operatio ⁊ hinc vtiq̄ apparebit. deos
enim maxime ſuſpicati ſumus beatos ⁊ felices
eſſe actiones autem quales attribuere debite
ipſis. vtrum iuſtas vel ridiculi apparebunt:
cōmutationes ⁊ depoſitiones dantes ⁊ q̄cūq̄
alia talia. Sed fortes ſuſtinentes terribilia et
periclitantes quoniam bonum vel liberales
cui autem dabunt inconueniens autem ⁊ ſi
erit ipſis numiſma vel aliquid tale. Si autē
temperati quidē vtiq̄ erunt vel oneroſa laus
quoniam non habent prauas concupiſcentias
pertranſeuntibus autem omnia apparebunt
vtiq̄ q̄ circa actiones praua ⁊ indigna deis.
Si tamen viuere omnes ſuſpicati ſunt ipſos
⁊ operari ergo non oportet enim dormire quē
admodū endimiona viuenti vtiq̄ ab agere
ablato. adhuc aūt magis a facere qd reliquiť
preter ſpeculationem. Quare dei operatio bea
titudinem differēs: ſpeculatiua vtiq̄ erit ⁊ hu
manaꝝ vtiq̄ que huic cognatiſſima feliciſſia
Signum autem ⁊ non participare reliqua ani
malia felicitate tali oꝑatione priuata perfecte
Dijs quidem enim omnis vita beata. homini/
bus aūt inquantū ſimilitudo quedam talis
oꝑationis exiſtit. Alioꝝ autem animaliū nul
lum felix eſt qꝛ nequaq̄ communicat ſpeculatio
ne. Inquātū vtiq̄ ſpeculatō: ⁊ felicitas ⁊ qbꝰ
magis exiſtit ſpeculari. ⁊ felices eſſe non ſm̄ ac
tus ſed ſecundū ſpeculationem. Hec enim ſꝫ
ſeipſam honorabilis quare erit vtiq̄ felicitas
ſpeculatio quedam.

Hec ē ſecunda pars principalis huius ca
pituli in qua phus ꝓbat ꝙ felicitas ſpe
culatiua eſt perfectior q̄ felicitas practica ⁊
continet. 5. particulas. In prima concludit ex
predictis ꝙ felicitas que ē ſecundum pruden
tiam ⁊ virtutes morales ſunt compoſiti. dein/
de ꝓbat per quattuor rationes que in q̄ttuor
ꝑticulis continentur. ꝙ felicitas ſpeculatiua
eſt potior q̄ felicitas practica. In prima igiť
particula ꝓbat ꝙ felicitas q̄ ē ſꝫ prudētiam
⁊ ſecundū virtutes morales ē compoſiti. ſ. hoī
nis ſecundum ꝙ ē compoſitus ex corpore et a
nima. ⁊ non ē alicuius ſeparati. ⁊ hec ē conclu/
ſio. 32. que probatur per hoc ꝙ virtus ⁊ oꝑatō
ſecundum virtutem ſunt eiuſdem ⁊ circa idē
ſed vita boni ſeu felicitas ſcd̄m prudētiam et
virtutes morales ē operatio earum. igitur ſi
prudentia ⁊ v̄tus moralis ſint compoſiti opor
tet ꝙ vita ⁊ felicitas ſcd̄ʒ has ſint compoſiti.
vnde vita q̄ ē ſm̄ prudētiam ⁊ v̄tutem moralē
ē proprie vita humana etiam felicitas ſpecu/
latiua que ē propria intellectus eſt ſeparata
⁊ diuina nec ſpectat ad propoſitum plus de in
tellectu dicere. Deinde probatur ꝙ felicitas
ſpeculatiua eſt perfectior ⁊ potior q̄ felicitas
actiua que ē ſecundum prudentiam ⁊ morales
v̄tutes ⁊ hec ē concluſio. 33. huius libri quā q̄
druplr ꝓbat. ſcd̄a ratio ibi. Uidebitur autem
vtiq̄. Tertia ibi. Perfecta autem felicitas:
Quarta ibi. Signum āt nō. In prima igitur ꝑ
ticula probatur concluſio ſic. Illud quod ē ſe/
parati ⁊ diuini ē perfectius ⁊ potius q̄ illud
quod ē compoſiti ſecundum ꝙ ē compoſitum
Sed felicitas ſpeculatiua ē ſeparata ⁊ diuini
ſcilicet ipſius intellectus ſpeculatiui qui ſolꝰ
inter humana ē ſeparatus ſecūdum operatio
nem ⁊ ſeparabilis a corpore ſecūdum eſſe ⁊ ꝑ
intellectum aſſimilatur deo ⁊ diuinis ⁊ felici/
tas actiua que eſt ſecundum prudentiam et
virtutes morales eſt ipſius compoſiti ſcilicet
hominis ſecundum ꝙ homo vt probatum eſt
igitur felicitas ſpeculatiua ē potior q̄ actiua.
Uidebitur autem vtiq̄. Hec ē ſecunda parti
cula continens duas partes. In prima poniť
ratio. In ſecunda ibi. Voluntates autem. re/
mouetur dubium. primo igitur ponitur ratio
ſecunda que talis ē. illa operatio que minus ī
diget bonis exterioribus ē perfectior ⁊ potior
q̄ illa que magis indiget eis. ſed felicitas ſpe/
culatiua ē operatio que minus indiget bonis
exterioribus q̄ felicitas actiua. igitur felici/
tas ſpeculatiua ē perfectior ⁊ melior q̄ felici/
tas actiua. Maior videtur eſſe manifeſta qa
operatio que minus indiget bonis exteriorib9
ē magis de ſe ſufficiens q̄ illa que magis indi
get ⁊ per conſequens ē perfectior ⁊ potior. ⁊ mi
nor declaratur in littera declarando ꝙ felix
ſpeculatiuus minus indigꝫ bonis exteriorib9
q̄ felix felicitate practica vel practica certū
enim ꝙ vterq̄ tam felix ſpeculatiuus quā fe
lix practicus indiget bonis exterioribus reqſi
tis ad neceſſaria vite: vterq̄ enim indiget ci/
bo ⁊ potu ⁊ ſic de ſimilibus vterq̄ namq̄ indi
get exteriori largitione id eſt vterq̄ indiget ꝙ
largiantur ei exteriora bona nec ē aliqua diffe
rentia aut parua quantum ad hoc quāuis cir
ca corpꝰ potentie magis laborat q̄ ſpeculatiuꝰ
exteriores enim actiones aguntur per corpus
nec q̄tū ad hoc ē differentia qn vterq̄ idiget
equaliter neceſſarijs ſed q̄tum ad oꝑationes
virtutum magna eſt differentia. virtuoſus et
felix practicus multis indiget ad ſuas opera
tiones: quibus non indiget ſpeculatiuus felix
nā liberalis indiget pecunijs ad agendū libe/
raliter. ſ. ad dandū quibꝰ oportet. ⁊ qū oportet
⁊ ſic de alijs circūſtantijs ⁊ iuſtus ſm̄ iuſticiā

diſtributiuā indiget pecunijs ad diſtribuēdū
ſm dignitatē: ⁊ ſm ꝙ eſt iuſtū. ſed felix felici-
tate ſpeculatiua ſm ꝙ talis non indiget huiuſ
modi bonis ad dandū: aut alijs diſtribuendū
ſed ſolum indiget neceſſarijs vite. Uoluntates
enim. Hec eſt ſecunda pars ſcđe particule in q̄
remouetur dubium tale: operatio virtutis cō
ſiſtit in velle. operatio enim liberalis eſt velle
dare quibus oportet ⁊ q̄n ⁊c. ⁊ operatio iuſti ē
velle reddere vnicuiqꝫ ſm ꝙ eſt dignuʒ. Sed
iſte operationes. ſ. velle dare velle reddere nō
indigent bonis exteriorib9: ut pecunijs. igitur
non videtur ꝙ prudens et virtuoſus indige-
ant pecunijs: ⁊ alijs bonis exteriorib9 niſi q̄ꝫ
ad neceſſaria vite. Iſtud remouet ph̄s. d. ꝙ vo
luntates hominum non ſunt manifeſte ſine o-
perationibus exterioribus. multi enim non
ſunt iuſti qui ſimulant ſe velle iuſte agere: ⁊ ſi
militer multi ſimulant ſe velle fortiter agere
agrediendo terribilia ꝓpter bonuʒ cōmunita
tis: qui tamen nō ſunt fortes. ſed ad hoc ꝙ ſit
manifeſtū ē đ aliq̄ an ſit fortis aut ỽtuoſꝰ: oʒ ꝙ
agat aliquod opus exterius. ad hoc enim ꝙ
manifeſtum eſt de aliquo ꝙ ē fortis oportʒ ꝙ
exerceat exterius aliquod opus fortitudinis
Similiter ad hoc ꝙ ſit manifeſtum de aliquo
ꝙ ſit temperatus: oportet ꝙ habeat poteſtatē
vtendi delectationibus circa quas eſt tempe-
rantia: ⁊ ſic de alijs. Queritur autē. ⁊ quia ad
hoc ꝙ ſit manifeſtū de aliquo ꝙ ſit virtuoſus
requiritur operatio exterior circa materiā vir
tutis. poteſt eſſe dubium qđ eſt ꝓncipalius in
virtute morali. vtrum electio interior: vł ope
rationes exteriores: cum vtraqꝫ requirat̃ ad
virtutem. ⁊ q̄uis electio ſit ꝓncipalior: ut ꝓus
dictum eſt: tamen manifeſtum eſt ꝙ ad omni-
modam perfectionem virtutis moralis requi
ritur non ſolum electio interior: ſed etiam ope
ratio exterior ⁊ ad actiōes exteriores virtutū
opus eſt homini ꝙ habeat multa: ⁊ tanto plu-
ra quanto actiones eius ſunt maiores ⁊ melio
res. ſed ille qui vacat ſpecl'atiōi veritatis nul-
lo talium indiget ad ſuam operatōnem. immo
bona exteriora impediunt hominem a ſpecula
tione propter ſollicitudinem circa eam: et di-
ſtractōnem animi hominis ne poſſit totaliter
ſpeculationi vacare. Si autem homo ſpecula
tiuus indigeat rebus exterioribus: hoc erit vł
quantum ad neceſſaria vite: vel inquantum
conuiuit cum multis hominibus: quos inter-
dum oportet iuuare: ⁊ inquantum homo con-
templatiuus eligit viuere ſm virtutem mora
lem: et ſic indigebit neceſſarijs ad humaniter
conuerſari. non autem inquantū ſpeculatiuuſ
eſt. Hic dubitari poteſt. vtrum virtus mo
ralis poſſit acquiri ſine operationibus exteri-
oribus: ⁊ videtur ꝙ ſic: quia electio interior ē
principalis ⁊ precipua operatio virtutis. ſed
ex operationibus principalibus frequēter eli-
citis poteſt generari habitus inclinans ad cō-
ſimiles operationes. vnde ex frequenter velle
dare q̄bus oʒ. ⁊ q̄n oʒ. ⁊ ſic de alijs circūſtātijs
poteſt generari habitus inclinans ad faciliter
volendum dare quibus oportet ⁊c. ⁊ talis ha-
bitus eſt virtus: quia inclinat ad operationes
virtuoſas. Item ad generationem virtutꝭ nō
requiritur ea quibus multiplicatis non ma-
gis nec citius generatur virtus aut auget̃: qđ
patet: quia multiplicata cauſa generatiōis vł
augmentatōnis citius ⁊ magis ſequetur gene
ratio et augmentatio. ſed multiplicatis ope-
rationibus exterioribus non magis nec citiꝰ
generatur virtus aut augmentatur. igitur o-
perationes exteriores non requiruntur ad ge
nerationem aut augmentationem virtutis.
minor probatur per philoſophum quarto hu-
ius. qui dicit ꝙ liberalitas non conſiſtit ī mul
titudine datorum. dicit enim ſic: Non in mul
titudine datorum illud quod liberale. ſed ī dā
tis habitu. i. in voluntate dantis. igitur ꝓpter
multiplicitat ē operationum exteriorum non
citius generatur nec augetur liberalitas. Cō-
firmatur: quia ita liberalis poteſt eſſe pau-
per ſicut diues: quod non contingeret ſi ad li-
beralitatem requireretur operatio exterior.
Item aliqua eſt virtus moralis que non indi-
get operatione exteriori: ut apparet de māſue
tudine que nō videtur indigere aliqua opera
tione exteriori: ⁊ credo ꝙ ita ſit de aliquib9 vir
tutibus moralibus: que ad ſui generationem
vel augmentationem non requirunt aliquaʒ
operationem exteriorem: maxime tamen īter
virtutes morales videtur fortitudo indigere
opatōib9 exteriorib9 nec ītēdit ph̄s h̄ dr̄e ꝙ ad
virtutē moralē requirit̃ opatio exterior. ſʒ ad
manifeſtatōeʒ virtutis moralis requirit̃ ope
ratio exterior. credo tñ ꝙ meliꝰ ⁊ ꝑfectiꝰ poteſt
virtus moralis acquiri ꝑ opatōes interiores
⁊ exteriores q̄ꝫ ꝑ opatōes interiores tm̄. iſta ſʒ
dcā tm̄mō dubitatiue. Perfcā autē felicitas.
Hec eſt tertia pticula ſcđe ptiſ in q̄ pōit̃ tertia
rō ꝓbās cōclōneʒ q̄ talis ē. Illa opatio quam
deo et ſubſtantijs ſeparatis attribuimꝰ eſt ꝑ
fectior ⁊ potentior q̄ꝫ illa quā a deo ⁊ ſb̄ijs ſepa
tis remouemꝰ. ſʒ felicitatē ſpeculatiuā: ut cō
tēplari veritatē attribuimꝰ deo ⁊ ſb̄ijs ſepatis
et felicitatē practicā: q̄ ē ſm prudentiā ⁊ virtu
tes morales remouemꝰ a deo. igit̃ felicitas ſpe
culatiua ē ꝑfectior ⁊ potior q̄ꝫ felicitas practica
maior ē manifeſta: q: ꝑfectiorib9 ꝑfectiora at-
tribuimꝰ: ⁊ īꝑfecta ab eiſdē remouemꝰ. ⁊ mior
hꝰ rōnis declarat̃ in īfa. nam dijs. i. ſb̄ijs ſepa
tis attribuimꝰ felicitatē ſpeculatiuā: ⁊ non at-
tribuimꝰ eis felicē practicā: q̄ eſt ſm opatōem
prudentie ⁊ virtutū moraliū. non. n. poſſumꝰ
ſb̄ijs ſepatis attribuere opatōeſ iuſticie: que ē

virtus moralis: vt facientes cōmutatōes: vł
ſua bona apud aliq̄s deponētes. q. n. huiꝰmo
di opationes attribuunt dijs deridendi ſunt
Similiter non poteſt eis attribui opus forti-
tudinis. ſ. ſuſtinere pericula: et aggredi terribi
lia propter bonum cōmune. non. n. ſuſtinēt ꝑi
cula: nec aggrediunt̃ aliqua eis terribilia. nec
competit eis opuſ liberalitatis: q̄ eſt moralis
virtus. Non enim dant huius bona circa que
ē liberalitas. Non enim contingit dicere ꝙ dij
conferunt denarios aliquibus. non enim ē eiſ
nūmiſma vel aliquid taliuʒ: nec debet eis at
tribui opus temperantie. nam huius laus eſt
magis onerosa deo q̄ꝫ gratia. non eniʒ ē lauda
bile deo ꝙ non habʒ concupiſcentias prauas
quia non eſt natus habere tales concupiſcen-
tias. Sic igitur tranſeundo per opera omniuʒ
virtutum apparet ꝙ omnia ſunt indigna dijs
. i. ſubſtantijs ſuperioribus ⁊ ſic apparet vna
pars minoris ſcilicet ꝙ omnem operationem
virtutis moralis ⁊ per conſequens felicitateʒ
practicam remouemus a ſubſtātijs ſeparatis
Sed tamen ⁊ viuere. ⁊ alia pars minoris ſcili
cet ꝙ felicitatem ſpeculatiuam tribuimꝰ ſub-
ſtantijs ſeparatis patet. quia omnes opinan-
tur ⁊ nos oppinamur ꝙ ſubſtātie ſeparate vi-
uant ⁊ per conſequens operentur. non eniʒ cō
tingit eis ꝙ nihil operentur ſicut dormientes
ſicut dicitur de quodaʒ ph̄o qui diu vixit dor
miens. nec contingit attribuere ſubſtantijs ſe
paratis operationes artium. nulla enim alia
operatio reſtat deo tribuenda ⁊ ſubſtantijs ſe-
paratis niſi ſpeculari. vnde ex quo nulla ope-
ratio virtutis moralis contingit deo nec aliq̄
operatio artis ſequitur ꝙ deo ⁊ ſubſtantijs ſe
paratis tribuenda ē operatio que ē ſpeculari.
⁊ tunc poſſet hic tertia ratio breuiter formari
ſic. Inter operationes humanas illa ē feliciſſi
ma ⁊ perfectiſſima que ē ſimillima diuine ſpe
culationi. ⁊ hec eſt felicitas ſpeculatiua ⁊ non
practica igitur ⁊c. Signum autem ⁊ non parti
cipare. Hec ē quarta particula in qua ponit̃
quarta ratio ad probandum ꝙ felicitas ſpe-
culatiua ē perfectior ⁊ potior q̄ꝫ felicitas actiua.
⁊ hec ratio eſt a ſigno ⁊ eſt talis. Animalia ra-
tionalia que omnino carent felicitate ſunt pri
uata tali operatione ſcilicet ſpeculatiua ſed o
perationes virtutum moralium aliquo modo
habent vt patet de quibuſdam animalibus
que habēt pietatem ad ꝑētes. vnde pōt ſic ar
gui. illa operatio in qua ꝓpter ſui perfectionē
non coīcant animalia irrōnabilia ē perfectior
⁊ potior q̄ꝫ illa in qua animalia irrōabilia cō
municāt ſed in opatōne ſpeculatiua in qua cō
ſiſtit felicitas ſpeculatiua non cōmunicant a-
nimalia irrationalia quia non habent intelle
ctum in quo nos ſpeculamur veritatem. ſed a
liquo modo cōmunicant operationibus ỽ-
tutum moralium. igitur felicitas ſpeculatiua
ē perfectior ⁊ potior q̄ꝫ felicitas practica. vnđ
quia dij hoc ē ſubſtantie ſeparate habent vitā
intellectualem tantum tota vita eorum ē bo-
na ⁊ homines intantum ſunt boni ⁊ felices in
quantum in eis exiſtit quedam ſimilitudo o-
perationis ſpeculatiue. ⁊ nullum aliorum ani
malium ē felix. quia in nullo cōmunicant ſpe
culatiōe. ⁊ ſic patet ꝙ in ſpeculatione verita-
tis conſiſtit perfectiſſima felicitas. quia quan
tum ſe extendit ſpeculatio tantum ſe extēdit
felicitas ⁊ quibus magis competit ſpeculatio
eis magis competit eſſe felices non ſecunduʒ
accidens ſed ſecundum ſpeculationeʒ. Unde
ſequitur ꝙ perfectiſſima felicitas ē ſpeculatō
⁊ per conſequens felicitas ſpeculatiua ē potior
q̄ꝫ felicitas actiua.

Opus erit autem ⁊ exteri
ori ꝓſpe
ritate: homini enti. non enim per ſe ſufficiens
natura: ad ſpeculari ſed oportʒ ⁊ corpus ſanū
eſſe ⁊ cibum ⁊ reliquum famulatum exiſtere
non tamen exiſtimandum multis ⁊ magnis in
digere futurum felicem ſi nō contingit ſine ex
terioribus bonis beatum eſſe. non enim in ſu
perabundantia in ſe ſufficienſ nʒ inde vʒ neqꝫ
actio poſſibile autem ⁊ non principes terre et
maris agere bōa ⁊ enim a moderatis poterit
vtiq̄ꝫ aliquis agere ſecundum virtutem. Hoc
autem ē videre manifeſte. idiote enim potenti
bus non minus videntur ſtudioſa agere. ſed
⁊ magis ſufficiens autem tanta exiſtere erit. n.
vita fel. x ſecundum virtutem operantis. Et
ſolon autem felices fore enūciauit bene dicēs
moderate his que extra ditatos: agentes autē
optima exiſtimabit. ⁊ viuentes temperate con
tingit enim moderata poſſidentes agere que
oportet. videtur autem ⁊ anaxagoras non di
uitem neqꝫ potentem exiſtimare felicem dicēſ
quoniam non vtiqꝫ admirator ſi quidem īcō
ueniens appareat multis. Iſti enim iudicant
his q̄ extra: hec ſentientes ſolum. Conſonare
vtiq̄ꝫ rationibus videntur ſapientum opinio
nes eiſdem quidem igitur ⁊ alia habent q̄daʒ
verum autem in operabilibus ex operibus et
vita iudicatur in his enim dominās intende
re autem predicta oporteret ad opera ⁊ vitam
inferentes ⁊ conſonantibus quidem operibꝰ
attentandum diſſonantibus autem ſermōes
ſuſcipienduʒ. Scđm intelectuʒ aūt operans:
⁊ hunc curans: ⁊ diſpoſitus optime ⁊ dei amā
tiſſimus videtur eē. Si eniʒ quedam cura hu
manarum a dijs ſit: quemadmodum videtur
erit vtiqꝫ gaudere rationabile ipos optimo ⁊
cognatiſſimo. hoc autem vtiq̄ꝫ erit intellectus
⁊ diligentes maxime hoc ⁊ honorantes benefi
ciare vt amicis: ipſis curantibus ⁊ recte ⁊ bñ
operantes. Quoniā autem hec oīa ſapienti ma

xime hoc. ⁊ honorantes: beneficiare vt amicis ipſis curantibus ⁊ recte ⁊ bene operãtes. Quã autem hec omnia ſapienti maxime exiſtũt nõ in manifeſtum. deo amantiſſimus ē ergo eundem autem veriſimile ⁊ feliciſſimũ q̃r ⁊ ſi ſic erit ſapiens maxime felix.

HEc ē tertia pars principalis huius capituli in qua phs oſidit qualiter perfecte felix ſe habet ad exteriora. ⁊ continet duas particulas. In pria oſidit quomodo felix felicitate ſpeculatiua ſe habet ad inferiora vt ad diuitias ⁊ terrena. In ſecũda particula ibi. Scḋm intellectũ aũt operãs. oſtēdit quomodo felix ſe habet ad ſuperiora. ſ. ad ipm deum. In pria igitur particula primo narrat ꝙ felix cũ ſit homo opus habet exteriori proſperitate. natura enim humana non ē per ſe ſufficiens ad ſpeculandum ꝓpter conditionem corporis quod ad ſui ſuſtentationem indiget rebus. Adhoc eniꝫ ꝙ homo perfecte ſpeculetur opus ē primo habere corpus ſanum quia per infirmitatem debilitantur vires ſenſitiue quibus homo vtiť in ſpeculando: indiget etiam hō cibo ad nutritionem corporis ⁊ reliquo famulatu: ſ. vt miniſtrentur ſibi oīa alia que ſunt neceſſaria ad vitam humanam. Non tamē exiſtimandum. ſed quãuis felix indigeat exterioribus bonis neceſſarijs ad vitam humanam non tñ exiſtimãdum ē ꝙ ad hoc ꝙ aliquis fiat felix ꝙ indigeat magnis ⁊ multis diuitijs. nã per ſe ſufficientia q̃ requiritur ad felicitatem non conſiſtit in ſuperabundãtia diuitiarum. neq3 enim rectũ iudicium nz actio virtuoſa conſiſtit in ſuperabundantia diuitiarum. poteſt enim eē rectitudo iudicij tam rationis ſpeculatiue q̃3 rõnis practice. ⁊ etiaꝫ actio virtuoſa abſq3 ſuperabũdantia diuitiarum. ⁊ illud ꝓbat phs. ſ. ꝙ ſuperabundantia bonorum exteriorum nõ requiritur ad felicitatem ſpeculatiuã. ⁊ hec ē conclo .34. q̃ ꝓbatur dupliciter. pmo per rãtõem. 2º. per teſtimonium antiquorum primo ſic. plura requiruntur ad operationem virtutis moral' q̃3 ad felicitatem ſpeculatiuam vt viſum ē ſupra ſed ad actionem virtutis moralis non req̃ritur ſupabundantia bonoꝝ exteriorum. igiť ad felicitatē ſpeculatiuam non requiritur ſuperabundãtia bonoꝝ exterioꝝ. ⁊ qa maior hꝰ i rõis ē prius declarata. iõ phs ſolum declarat minorem. d. ꝙ poſſibile ē ꝙ illi qui non ſũt principes terre ⁊ maris agant opationes virtuoſas. ſi enim aliquis habeat bona exteriora mediocriter põt opari ſcḋm virtutem qḋ patet experimento: nam idiote. i. mediocres ſeu populares videntur agere virtuoſa non minus q̃3 potē tes ſed magis: potentes enim ⁊ diuites impediuntur a multis actis virtuoſis. tum ꝓpter nimias occupationes ⁊ ſollicitudies circa diuitias: tum ꝓpter ſuperabundantiã quã ſuperabundantia diuitiaꝝ generat ſufficit ãt ad felicitatem ꝙ homo tantum habeat de exterioribus bonis ꝙ poſſit virtuoſa operari. Et ſolon

Scḋo ꝓbatur concluſio ṗdicta ꝑ dicta ſapientũ. ſ. per dicta Solonis ⁊ Anaxagore. ⁊ primo ponit eorum dicta 2º oſidit ꝙ in ꝓpoſito ē eis credendum. pmo igitur ponit dictum ſolonis qui enunciauit illos felices qui moderate ſũt ditati q̃tum ad bona exteriora. tales enĩ maxime inueniuntur agentes opera virtuoſa et tempate viuentes contingit enĩ moderata poſſidentes agere que oportet. Uidetur autem ⁊ Anax. inducit ad idem dictũ Anax. qui dixit ꝙ neq3 diues neq3 potens põt eſſe infelix. nec mirabatur ſi hoc videatur inconueniens multis. quia multitudo hominum iudicat hõa ſola exteriora. quia non cognoſcit alia. ⁊ ideo ſolos abũdãtes i bonis exterioribus iudicãt eſſe felices. Intelligendum ꝙ moderate ditati melius poſſunt operari ea que oportet ⁊ ſpeculari veritatem q̃3 valde diuites vel pauperes poſſunt. diuites enim impediũtur ab operibꝰ virtuoſis ꝓpter nimiam ſollicitudinem circa diuitias ⁊ ꝓpter elatõnē quã habent ex multitudine diuitiarum. paupes etiã impediuntur ab operibus virtuoſis ꝓpter nimiam ſollicitudinē quã habent circa victum querendum. ſꝫ nullo iſtorum modorum impediuntur q poſſident diuitias moderatas. Conſonare vtiq3 dictis iſtoꝝ ſapientum ē credendum ꝑ eo ꝙ ſermones eorum non diſſonant ſuis factis. tũc enim ſunt ſermones credibiles quando conſonant operibus dicētium. nunc autem iſti ſapiētes. ſ. ſolõ ⁊ Anax. ſic vixerũt ſicut docuerũt quia moderatas diuitias querebant. ⁊ non q̃rebant ſuperabundantiam diuitiarum. ⁊ ꝓpť hoc eſt eis credendum quã in operibus magni iudicatur verum ex operibꝰ ⁊ modo viuēdi alicuius q̃3 ex ratione. quia dominans. i. illud qḋ ē principale circa operabilia conſiſtit i his ſcilicet oībus ⁊ in modo viuendi: ſi vero opera diſſonant ſermonibus ſuſpicandum eſt ꝙ ſint ſoli ſermones veritatem non habentes ſi eniꝫ aliquis dicat ꝙ diuitie non ſunt bone ⁊ tamē querat eas. non ē ei fides adhibenda. Scḋm intellectum enim opans. hec ē ſecũda particula tertie ptis. i qua oſtenditur quomodo felix ſe habet ad ſuperiora. ſ. ad deum: ⁊ intendit ꝙ felix felicitate ſpeculatiua opatur ſcḋm intellectũ contemplãdo veritatem ⁊ ſuã curã apponens circa bona intellectus videť eē optime diſpoſitꝰ quia excellit in eo qḋ ē optimum hominiſ. ſ. in itellectu qui ē optimum in homine ⁊ deo amantiſſimus. ſi enĩ ſicut vitas ſe hꝫ deus hꝫ curam ⁊ ꝓuidentiam de rebus humanis rõale ē ꝙ hẽat curam de eo qḋ ē optimum in hoīe. ſ. de intellectu itellectus enĩ ē optimum i homine ⁊ deo ſſimum ⁊ cognatiſſimum. ⁊ ꝑ ꝯñs

rationale eſt ꝙ deus maxīe benefaciat hiſ qui amant intellectuꝫ ⁊ honorãt ipſum bonuꝫ intellectus pre omnibus alijs que ſũt in hoīe. Si enim dij curãt de hijs qui ſunt eis amici ⁊ qui bene operať rationale eſt ꝙ dij ament eos qui amãt intellectuꝫ ⁊ ꝓcurant bonum intellectus. ⁊ ꝙ dij talibus benefaciãt. Sed iſta inſũt ſapienti. ipſe enim maxīe curat de intellectu ⁊ bono ipiꝰ ⁊ ẽt ſapiens bene opať iõ ſapiēs eſt deo amantiſſimus. Unde poteſt hic poni cõcluſio. 35. huiꝰ libri quē eſt iſta ꝙ inter hoīes ſapiēs eſt deo amãtiſſimus. ꝓbatur ſic. Ille q diligit ⁊ maxiam curam habet de eo qḋ in homine eſt deo cognatiſſimuꝫ ⁊ amãtiſſimuꝫ ille inter homines eſt deo amãtiſſimus. ſed ſapiēs diligit ⁊ maxiam curam habet de intellectu q eſt cognatiſſimꝰ deo. q̃ eſt deo ſimilimus inter omnia que ſũt in hoīe ⁊ amãtiſſimꝰ deo. ergo ⁊c̃. Maior patet. q̃ vnuſq̃ſq3 amat illuꝫ qui amat ſuuꝫ amicum ⁊ curat de bono ipſiꝰ amici ſui. ⁊ minor patet q̃ inter omnia humana itellectus maxīe aſſimilatur deo ⁊ inter omnia humana intellectus maxime amať a deo. cũ igiť ſapiēs inter res humanas maxīe diligit intellectuꝫ ⁊ opetur maxīe ſcḋm intellectuꝫ contemplãdo veritatem. patet ꝙ ſapiēs inter res humanaſ maxime diligit illud qḋ maxīe diligiť a deo. ⁊ ſic ſapiēs erit maxīe felix. ita ꝙ idem ē feliciſſimus ⁊ ſapiētiſſimꝰ. Et ex iſto loco apparet ꝙ. Ar. ponit vltiam felicitateꝫ humanam in opatione ſapiētie de qua in. 6. huiꝰ determinauit. Dubitatur circa illud capituluꝫ vtrum felicitas politica ſit pncipalior vl' ſpeculatiua ꝓbatur ꝙ politica q̃ in illo actu in quo homo magis aſſimilatur deo pncipaliꝰ cõſiſtit beatitudo ſed talis eſt actus intellectus practici q̃ per talem actuꝫ homo eſt cauſa reꝝ ſicut deus per ſuuꝫ intellectum ꝓducit res. vt ex. 12. methaphiſice pꝫ. igiť ⁊c̃. Item felicitas politica inueniť in maioribꝰ ⁊ ꝑfectioribꝰ. igiť ē ꝑfectior Añs pꝫ quia felicitas politica inueniť i regentibꝰ ⁊ pſidentibꝰ rei publice qui ſcḋm phm dhēt eē meliores. Ad oppoſitũ felicitas ſpeculatiua maius bonũ intēdit quia itendit bonũ coē qḋ ē maius ⁊ diniꝰ q̃3 bonũ vnius qḋ intēdit felicitas practica. Dicendũ ꝙ ſimplr̃ pncipalior ē felicitas ſpeculatiua q̃3 politica: ſicut ꝓbat phs in iſto capitulo. qḋ ẽt põt ꝓbari q̃ felicitas ſpeculatiua ⁊ felicitas politica ſũt in eadē potentia. ſ. i intellectu ſꝫ felicitas ſpeculatiua eſt a nobiliori hitu reſpectu nobiliores obi q̃3 felicitas politica q̃ felicitas ſpeculatiua ē ab hitu ſapientie ⁊ felicitas politica ē ab hitu prudentie ſed ſapiētia ē nobilior hitus q̃3 prudētia vt pꝫ ex. 6. huius. ⁊ ſilr̃ obm felicitatis ſpeculatiue ē cã prima oīuꝫ: ſꝫ obm felicitatis politice ē bonum ciuitatis ſed bonũ qḋ ē cã oīum bonoꝝ ē melius q̃3 bonũ ciūtatis. Itē felicitas politica ē ꝓpter felicitatem ſpeculatiuã vt pꝫ per phꝫ qui dicit ꝙ nõ vacamus. i. vtuoſe opamur vt vacemus. i. vt poſtea ſedatis paſſionibꝰ poſſimus vacare contemplationi. ſed illud ꝓpter qḋ aliud eſt perfectius ⁊ pricipalius illo. vnde lycon. dicit ꝙ politica felicitas ē finis practicarum vtutum ſpeculatiua aũt felicitas ē finis practicaꝝ ⁊ ſpeculatiuaꝝ. Iteꝫ i felicitate ſpeculatiua ē magna delectatio. quia ē ſine peitudine. ſed i felicitate politica eſt qñq3 peitudo vt pꝫ hic. ꝑ Euſtratium. nã felix politicꝰ qñq3 dolet ꝙ aliquos pimit ſeu punit. igiť ⁊c̃. Ad pmum i cõtrariuꝫ dicendũ ꝙ i actu intellectꝰ ſpeculatiui magiſ aſſimilamur deo q̃3 in actu intellectꝰ practici. q̃ per actũ itellectus ſpeculatiui ſpeculamur deũ. ⁊ deus ſemꝑ ſpeculať ſeipm ⁊ oīa alia vt ſunt in ipo ⁊ magis aſſimilamur deo in ſpeculando ipm q̃3 in ꝓducēdo aliquã rem ſeu in opando ꝑꝑ bonum cõmune ciuitatis. Ad aliud dicendũ ꝙ in maioribꝰ et pſidentibꝰ. dꝫ eē nõ ſolũ felicitas practica ſꝫ etiam felicitas ſpeculatiua. vñ i maioribꝰ ⁊ pſidentibꝰ dꝫ eē tãta ꝑfectio vite ſpeculatiue q̃3 ꝑfectio vite actiue. vñ ſi ꝑfectio vite ſpeculatiue i eis deficiat nõ erũt ſimplr̃ meliores licꝫ ſcḋm aliquã admiſtrationē poterunt dici maiores vel meliores. Ad aliud dicēdũ. ꝙ bonũ cõmune ē magis bonũ ⁊ meliꝰ q̃3 bonũ vniꝰ qḋ ē cõſile bonũ ſeu bonũ eiuſdē actõis tñ bonum vniꝰ i vno genere hoī põt eſſe melius q̃3 bonũ multitudinis i alio genere hoī. vñ bonũ pliuꝫ qḋ itēdiť i felicitate politica non ē amabilius nec melius q̃3 bonuꝫ vnius qḋ itēdiť i felicitate ſpeculatiua tñ bonũ pliũm. qḋ intēdiť in felicitate politica ē melius q̃3 bonũ qḋ itēditur i eadē vita vel felicitate: vel poſſet dici ꝙ felicitas politica ē vtilior q̃3 felicitas ſpeculatiua ⁊ ita eſt principalior in rõne vtilis. ſed felicitas ſpeculatiua ē magiſ honeſta ⁊ ita e maior ⁊ melior in ratione honeſti.

Capitulum quartũ tractatꝰ ſcḋi declarãs ꝙ ſcire ṗdeterminata de vtutibꝰ ⁊ felicitate ⁊ de alijs ṗdeterminatis non ſufficit ad hꝫ ꝙ hõ attingat finē vltimũ. ⁊ ꝙ ſermones perſuaſiui non ſufficiunt ad hoc ſꝫ requiritur bona conſuetudo ⁊ ad bonam conſuetudinem requiritur legis poſitio. ⁊ ꝙ lex ē neceſſaria ad hoc ꝙ homo fiat bonus ⁊ ꝙ neceſſe ē hominẽꝫ eſſe legis poſitiuum.

UErum igitur ⁊ de hijs ⁊ virtutibus ad hec autem de amicitia ⁊ delectatõne ſufficienter dictum ē in typis: finem haberiꝰ exiſtimandum electionem vel quemadmodũ dicitur non ē in operabilibus finis ſpeculari ſingula ⁊ cognoſcere. ſꝫ magis opari ipa nihil igitur de virtute ſufficiens ſcire ſed habere et

vti: tentandum vel ſi aliqualiter aliter boni
efficiamur. Siquidem ergo eſſent ſermones ꝑ
ſe ſufficiētes ad facere ſtudioſos: multe vtiqꝫ
mercedes ⁊ magne ⁊ iuſte fierent ſecundum
theo. ⁊ oportebat vtiqꝫ has tribuere. Nunc
autem videntur prouocare quidem ⁊ mouere
iuuenum liberales poſſe ſermones ⁊ morē no
bilem ⁊ vt vere amantes bonum facere vtiqꝫ
fatachotinum ex virtute multos autem non
poſſe ad bonitatem prouocare: non enim nati
ſunt verecundie obedire ſed timori in recede/
re a prauis propter turpe. ſed propter penas.
paſſione enim viuentes ipſas delectationes ꝑ
ſecuntur per quas ipſe erunt. fugiunt autem
oppoſitas triſtitias. boni autem ⁊ vero delec/
tabilis neqꝫ intellectum habent nō guſtatiui
exiſtentes. tales autē quis vtiqꝫ ſermo tranſ
formaret: non enim poſſibile vel non facile ꝗ
ex antiquo conſuetudinibus compenſa ſermo
ne tranſmutare.

Istud ē quartum capitulum tractatus ſe
cundi in quo oſtenditur que requiruntur
ad hoc ꝙ homo fiat bonus. ⁊ continet quinqꝫ
partes. In prima oſtenditur ꝙ ſcire ea que p̄/
dicta ſunt de virtutibus ⁊ felicitate amicitia
⁊ delectatōne non ſufficiūt ad hoc ꝙ homo at
tingat finem vltimum. ſed vltra hoc requiri/
tur ꝙ homo fiat bonus. In ſecunda parte
ibi. Amabile autem. oſtēditur ꝙ ad h̄ ꝙ hō
fiat bonus requiritur conſuetudo bona. ita ꝙ
homo ſit aſſuetus ad bona opera. In tertia
parte ibi. Ex iuuene autē. oſtenditur ꝙ ad
bonam conſuetudinem requiritur poſitio le/
gis. In quarta parte ibi. Si igitur quemad
modū. oſtenditur ꝙ lex eſt neceſſaria ad hoc
ꝙ homo fiat bonus. In quīta parte ibi. In
ſola autem lacedemoniorum. oſtenditur ꝙ ne
ceſſarium eſt hominem eſſe legis poſitiuum.
Prima pars continet duas particulas. In
prima proponit ⁊ ſoluit queſtionem principa/
lem. In ſecunda ibi. Si quidem igitur: oſtē
dit qualiter homo poſſit fieri bonus. quia per
conſuetudinem bonam. ⁊ aſſuefactionem in
operationibus bonis. In prima mouet et ſol/
uit queſtionem huius libri que talis ē. vtrum
predicta de virtutibus ⁊ felicitate ⁊ amicitia
⁊ delectatione ſufficiant ad hoc ꝙ homo conſe
quatur finem vltimum qui eſt felicitas. hanc
dubitationem ſoluit dicens ꝙ ſcire predicta d̄
virtutibus ⁊ felicitate ⁊c̄. non ſufficit homini
ad attingendum finem vltimum. ⁊ hec eſt con
cluſio. 36. que probatur ſic. Finis ſcientie pra/
ctice que ē circa operabilia non eſt cognoſcere
ea. ſed magis eſt ipſa facere ⁊ operari. Sed per
ſcire predicta de virtutibus ⁊ felicitate nō ſci/
mus benefacere quod requiritur ad hoc vt
attingamus finem vltimum. igitur ſcire pre/
dicta non ſufficiunt homini ad attingendum
finem vltimum. Maior ē manifeſta ex primo
huius. vbi dicitur ꝙ finis huius ſcire non eſt
vt ſciamus ſed vt boni efficiamur. ſed non ef/
ficimur boni niſi operando bona ⁊ bene. igiť
ad attingendum finem vltimum non ſufficit
ſcire predeterminata. ſed vltra hoc requiriť.
ꝙ homo fiat bonus ita ꝙ operetur bene. Siq
dem igitur. Hec eſt ſecunda particula in qua
oſtendit qualiter homo poteſt fieri bonꝰ. ⁊ in/
tendit ꝙ ad hoc ꝙ homo fiat bonus requiriť
conſuetudo bona inclinans oppoſitum in bo/
num: ⁊ ꝙ ſermo perſuaſiuus hoc eſt perſuaſio
ad bonum videť facere homines bonos. qual'
perſuaſio fit in predicationibus ⁊ aliys doctri
nis per ſermones perſuadentibus ad bonum
⁊ illud non ē omnino ſufficiens. ideo phs prio
probat ꝙ ſermones perſuaſiui non ſufficiunt
ad faciendum homines vlr eē bonos. ⁊ hec
ē concluſio tertia ꝗ ꝓbatur ſic. illa nō ſuffici/
unt ad faciendum vniuerſalr homines bonoſ
per que non ſunt homines nati recedere a ma
lo ⁊ proſequi bonum: ſermones perſuaſiui ſūt
huiuſmodi. igitur ⁊c̄. Maior patet. quia doc/
trina vniuerſalis ⁊ ſufficiens debet eē ⁊ omni
bus ſufficere ad proſequendum illud qđ doce
tur eſſe bonum. ⁊ ad fugiendum illud quod
docetur eſſe malum. ⁊ minor patet. nam multi
homines viuentes ſecundum paſſiones non
poſſunt ſufficienter prouocari ad bonū. quia
ſcilicet non obediunt verecundie ſed magis
timori pene: non enim recedunt a prauis ope/
rationibus propter eorum turpitudinem ſed
propter penas quas timent. non igitur ſermo/
nes perſuaſiui per ſe ſufficiunt ad faciendum
homines ſtudioſos. quia ſi ſic multe ⁊ magne
mercedes redderentur perſuaſoribus verū/
tamen quāuis non omnes homines poſſunt
per ſmones perſuaſiuos prouocari ad bonū.
tamen aliqui vt illi qui ſunt bene diſpoſiti ad
virtutem poſſunt per ſermones ꝑſuaſios pro/
uocari ad perfectionem virtutis: vt iuuenes
liberales qui non ſunt vicijs ⁊ paſſionibꝰ ſub
iecti ⁊ qui habent nobiles mores ⁊ qui vere a
mant bonum. poſſunt fieri catotini ideſt īple
ti virtute ⁊ honore per ſermoneſ perſuadenteſ
ad bonum. Sed non eſt ſic de omnibuſ quia ſe
ctatores paſſionum ⁊ aſſuefacti ad mala opera
non poſſunt per ſermonem tranſmutari. vnde
dicit phyloſophus ꝙ non eſt poſſibile vel non
facile que ex antiquo conſuetudinibus conp̄/
henſa ſermone tranſmutare. vnde non ē faci
le ꝙ aliquis per ſermonem tranſmutet aliquā
ab his que ex antiqua conſuetudine comp̄hen
dit. ſicut in ſpeculatiuis non ē facile reducere
illum ad cognitionem veritatis qui firmiter
adherꝫ oppoſitis p̄cipiorū.

Amabile autem forte

eſt poſſibile ſed oībus exiſtētibus per ſe epy/
ches videntur fieri accipiamus virtutem. Fi
eri autem bonos exiſtimant. Hy quidem na
tura. hy autem conſuetudine. hy autem do
ctrina qđ quidē igitur nature manifeſtum qđ
non in nobis exiſtit ſed ſecundum aliquam di/
uinam cauſam. ⁊ vere bene fortunatus exiſtit
Sermo autem ⁊ doctrina nequando nō in om
nibus poteſt ſed opus eſt preparatam eſſe con
ſuetudinibus auditoris animam ad bene gau
dere ⁊ odire: quemadmodum terram nutrien/
tem ſemen: non enim vtiqꝫ audiet ſermonem ꝯ
uenientem neqꝫ intelliget: qui ſecundum paſſi
onem viuit. ſic autem habentem qualiter poſſi
bile perſuaderi: totaliter autem non videtur
ſermoni credere paſſio ſed violentie. Oportet
vtiqꝫ morem preexiſtere aliqualiter proprium
virtutis diligentem bonum ⁊ aſpernantem
turpe.

Hec eſt ſecunda pars in qua oſtenditur
ꝙ ad hoc ꝙ homo fiat bonus requiriť
bona conſuetudo. vnde dicit ꝙ amabile nobiſ
eſt ſi habeamus virtutem vel aliud quodcūqꝫ
per quod homines nati ſunt ſibi boni circa
quod fuit triplex opinio. Quidam enim dicūt
ꝙ homines fiunt boni per naturā ſcilicet ex
naturali complexione ⁊ impreſſione corporū
celeſtium. Quidam vero dicunt ꝙ homines
fiunt boni ⁊ virtuoſi per conſuetudinem. Aly
vero dicunt ꝙ homines fiunt boni per doctri
nam. Et ex hac diuiſione probat phyloſophuſ
ꝙ ad hoc ꝙ homo fiat bonus requiritur bo
na conſuetudo. ⁊ hec eſt concluſio. 38. que pro
batur ſic. Homo non fit bonus niſi a natura
vel doctrina vel a conſuetudine. ſed ad hoc ꝙ
hō fiat bonꝰ non ſufficit natura. q2 in poteſta
te hominis eſt ꝙ fiat bonus vt patet ex nono
huius. Sed illa que ſunt a natura non ſunt
in poteſtate noſtra. igitur natura non ſufficit
ad hoc ꝙ homo fiat bonus. quia vt dictum ē
ſermo ⁊ doctrina non habent efficatiam in om
nibus: multi enim non obediunt ſermoni nec
doctrine. igitur ad hoc ꝙ homo fiat bonus re
quiritur bona conſuetudo. ita ꝙ ex bonis cō
ſuetudinibus ſit anima preparata ad gauden
dum de bonis ⁊ ad odiendū mala. ſicut opor
tet terram eſſe bene cultam ad hoc ꝙ nutriat
ſemen. ſermo auditiuus in anima ſe habet ſi/
cut ſemen in terra: ⁊ conſuetudo ſe habet ſicͭ
cultura bona. ⁊ ideo ad hoc ꝙ homo obediat
ſermonibus perſuaſiuis. oportet ꝙ ſit aſſuetꝰ
ad gaudendum de bonis ⁊ ad odiendum ma
la. Unde paſſio firmata per conſuetudinem
non deletur ſolo ſermone. ſed oportet adhibe
ri violentiam vt homo compellatur ad bonū
vnde ad hoc ꝙ ſermo habeat efficatiam opor
tet preexiſtere conſuetudinem per quam ho
mo acquirat virtutem ⁊ abhomineť turpe.

Ex iuuene autē ductōe

recta ſortiri: ad virtutem difficile non talibuſ
nutritum legibus temperate enim viuere ⁊ ꝑ
ſeueranter non delectabile multis aliterqꝫ iu
uenibus propter quod legis oportet ordinatā
eſſe nutritionem ipſorum ad inuentiones non
erunt enim triſtia conſueta facta. Non ſuffici/
ens autem forte iuuenes exiſtentes nutritio/
ne ⁊ cura ſortiri recta. ſed quia oportet ⁊ virū
factum ad inuenire ipſa ⁊ aſſuetus ⁊ circa hec
indigemus legibus ⁊ totaliter vtiqꝫ circa om/
nem vitam. Multi enim neceſſitati magis ꝗ
ſermoni obediunt ⁊ iacture ꝗ bono. propter
qđ exiſtimāt legiſ poſitores oportere quidē ad
uocare ad virtutem ⁊ prouocare boni gratia:
vt obedientibus his que epiches conſuetudi
nibus precedentis in obedientibus autem ēt
dignioribus exiſtentibus ⁊ penas ⁊ punitōes
apponere. Inſanabiles autem totaliter exiſti
mare. Epychia quidem enim ad bonum viuen
ti ſermonibus obedire. prauū autem delecta
tionē appetentē. triſtia puniri quēadmodū
ſubiugali. propter quod ⁊ aiunt opertere tales
fieri triſtitias que maxime contrariatur ama
tis delectationibus.

Hec eſt tertia pars in qua oſtendit ꝙ ad
bonum conſuetudinem requiritur legiſ
poſitio. ⁊ hec eſt cōcluſio. 39. que probatur du
pliciter primo ſic. Ad bonum difficile requiri/
tur aliquid neceſſitans ad illud conſequendū
ſed conſuetudo bona in operationibus bonis
⁊ virtuoſis eſt bonum difficile. igitur ad hoc
ꝙ homo habeat bonam conſuetudinem requi
ritur aliquid neceſſitans hominem ad talem
conſuetudinē. Sed nihil in rebus humaniſ
videtur eſſe ita bene ⁊ vniuerſaliter neceſſitāſ
ſicut lex. igitur ad bonam conſuetudinem re/
quiritur lex neceſſitans. ſed lex non ē a natura
ſed a poſitione hominum. igitur ad bonam cō
ſuetudinem requiritur poſitio legis. Maior
patet. ⁊ minor declaratur. primo quantum ad
iuuenes. ſecundo quantum ad viros ⁊ ad ſe/
nes. Dicit igitur ꝙ difficile eſt ꝙ aliquis ab
ipſa iuuētute manuducatur ad virtutem ſecū
dum bonas conſuetudines niſi nutriatur ſub
legibus bonis per quas neceſſitas inducit ho
minem ad bonum ⁊ hoc probatur ſic. pronos
ad delectationes eſt difficile abſtinere a delec
tationibus. ſed iuuenes ſunt proni ad delecta
tiones vt patet ex. 6. huius. igitur difficile eſt
eos abſtinere ab huiꝰi delectationibus. Qđ
enim ſumat tēperate abſtinendo a delectatio/
nibus ⁊ perſeueranter ſcilicet vt nō recedat

a bono propter triſtitias ⁊ labores non eſt delectabile multis hominibus ⁊ maxime iuuenibꝰ imo hoc ē valde difficile. ideo oportet ꝙ mſtro tiens puerorum ⁊ ad inuentiones eorum ſcilicet vie operandi quas homines adinueniunt. ſint ordinate per bonas leges ex quibus iuuenes compellantur aſſueſci in bonis ⁊ ad bona. Que quamuis primo ſit triſte ſic aſſueſci: tamen cum iam in conſuetudinem venerit non erunt triſtia. ſed magis delectabilia. Non ſufficiens autem. ⁊ non ſolum requiritur ꝙ iuuenes bene nutriantur ſcđm leges. ⁊ bōa cura de his habeatur. ſed etiam poſtꝗ aliquiſ factus ē vir oportet ꝙ adinueniat vias honeſtas ad operandum ⁊ ꝙ in talibus ſe aſſueſcat ⁊ ad hoc indigemus legibus ⁊ non ſolum a pncipio ſed vniuerſaliter per totam vitam hominis: vt per leges bonas neceſſitemur ad bōas conſuetudines multi enim magis obediūt neceſſitati ideſt violentie ꝗ ſermoni perſuaſiuo ⁊ magꝭ obediūt iactuſ. i. dānatōni quā icurrūt ꝑ pēas ꝗ bono. ſ. hōeſto. Propꝭ qđ exiſtimat. Scđo ꝓbatur concluſio per quoddā ſignuʒ ſcilicet ꝙ ad bonam conſuetudinem requirit legis poſitio. Et dicit ꝙ ꝓpter hoc quidem legis poſitores exiſtimāt ꝙ oportet homines aduocare ad virtutem. ita ſcilicet vt virtuoſi qui propria ſponte obediunt rebus honeſtis per ꝓcedentes conſuetudineſ prouocentur ad bonū gratia boni ⁊ honeſtatis oſtendendo eis eiꝰ honeſtatem qđ eis ꝓponitur ⁊ eis honores ⁊ premia tribuendo. Sed eis qui ſunt inobediētes ⁊ mores degeneres habent apponāt penas corporales: puta flagella ⁊ vituperia ⁊ in rebus ꝓprijs eos damnificando illos aūt qui ſunt totaliter inſanabiles totaliter exterminent ſicut cuʒ ſuſpendunt homicidas aut latrones ⁊ hoc quia virtuoſus qui vitam ſuam ordinat ad bonum obedit ſermoni quo ſibi bonum proponitur. ſed homo prauus qui appetit delectatōeʒ debet puniri per triſtitiam ⁊ dolorem quēadmodum ſubiugale. ſicut aſinus ducitur flagellis. ⁊ ideo oportet tales triſtitias adhibere ꝗ maxime contrariantur amatis delectationibꝰ vt ſi aliquis inebriauit ſe detur ſibi aqua ad bibendum.

Si igitur quemadmodum dictum eſt: futurum bonum oportet nutriri bñ oportet. ⁊ aſſueſieri đinde ſic ⁊ adinuētionibus ſtudioſis viuere ⁊ in volentem agerꝭ praua. Hec autem vtiqꝫ fient iuuenibus ſecūdum quemdam intellectum ⁊ ordinem rectuʒ habentem fortitudnem paterna quidem igiꝭ preceptio non habet forte neqꝫ coactiuaʒ neqꝫ totaliter que vniꝰ viri niſi regis exiſtentis vel alicuius talis. lex autem coactiuam habet potentiam ſecundum ens ab aliqua prudentia ⁊ intellectu ⁊ hominum quidem odiunt cōtrariari moribus ⁊ ſi recte ipſuʒ operentur. lex āt non eſt oneroſa precipiens epichees.

Hec eſt quarta pars in qua oſtenditur ꝙ lex ē neceſſaria ad hoc ꝙ homo fiat bonus. ⁊ hec ē ꝯclo 40. que probaꝭ dupliciter primo ſic. Ad hoc ꝙ homo fiat bonus oportet ꝙ abſtineat ſe a malis ſiue velit ſiue non contra voluntatem ſuam coactus. ſed hoc non contingit niſi vita hominis dirigatur per aliquē habentem intellectum ordinatum ad hoc ꝙ ducat hominem ad bonum ⁊ fortitudinem. hoc ē vim coactiuam compellendi non volentes ſed iſtam vim coactiuam non habet preceptum paternum cuiuſcunqꝫ alterius hominis perſuadentis qui non ē rex nec conſtitutus in aliquo alio principatu ſed lex habet potentiam coactiuam inquantum eſt promulgata a rege vel a principe. Lex igitur ē neceſſaria ad faciendum homines bonos. quia ſola lex vel princeps per legem habet vim coactiuam ad compellendū ⁊ ad proſequendum bonum volentes ⁊ nolentes. Et homini quidem. Secundo probatur cōcluſio ſic. illud quod non ē honeroſum nec exoſum dirigens hominem ad bonum ē neceſſarium ad hoc ꝙ homo fiat bonus lex eſt huiꝰ. igitur ⁊c. Maior patet ⁊ minor declaratur per hoc ꝙ homineſ qui volunt contrariari moribus alicuius habeꝭ odio alieno cui contrariantur etiam ſi recte faciant: exiſtimant enim ꝙ faciāt hoc ex aliquo malo zelo ſed lex precipit honeſta. ⁊ non eſt oneroſa nec exoſa. quia communiter proponiꝭ igitur relinquitur ꝙ lex eſt neceſſaria ad faciendum homines bonos.

In ſola autem Lacedemoniorum ciuitati cum paucis legis poſitorū curam videtur fuiſſe ⁊ nutritionis ⁊ adinuentionum. In pluribus autem ciuitatum neglectum eſt đ talibus ⁊ viuit vnuſquiſqꝫ vt vlt ciclopice diſpoſitiones ⁊ de pueris ⁊ vxoribus. Optimum quidem igitur fieri communem curam ⁊ rectam ⁊ operari ipſum poſſe. communiter autem nec negligentibus vnicuiqꝫ videbitur vtiqꝫ conuenire ſuis filijs ⁊ amicis ad virtutē ꝯferre. ꝉ eligeꝭ qđē. Maxie āt vtiqꝫ ꝭ poſſe videbiꝭ ex dictꝭ legꝭ poſitiuus factus: coēs quidem enim cure manifeſtum quoniam ꝑ leges fiunt. Epyches autem que per ſtudioſas ſcriptas autem vel nō ſcriptas: nihil vtiqꝫ videbitur differre: neqꝫ per quas vnius vꝉ plures erudientur. quemadmodum. n. ī muſica et exercitatiua ⁊ alijs rudimentis. quemadmodum enim in ciuitatibus poteſtatem habent legalia et mores: ſic ⁊ in domibus paterni ſermones ⁊ mores: ⁊ adhuc magis ꝓpter cognationem ⁊ beneficia p̄exiſtunt diligentes ⁊ facile obedientes nature. adhuc autem ⁊ differūt ſm vnūquemqꝫ diſcipline cōluʒ quemadmodum in medicinali. vniuerſaliter quidem enī febricitanti confert abſtinētia ⁊ quies. alicui autem forte non: et pugil forte nec omnibꝰ eādem pugnam circūpōit. Certius auteʒ agitur videbitur vtiqꝫ vnūquodqꝫ propria cura facta. magis enim conueniente potitur vnuſquiſqꝫ. ſed curabit quidem optime ſm ꝙ ⁊ medicus ⁊ exercitatiuus: ⁊ omnis alius vniuerſale ſciens quid cōmuniter omnibus uel talibꝰ communius enim ſcie ⁊ dicuntur ⁊ ſunt: non ſolum: ſed et vnius alicuius nihil forte ꝓhibet bene curare ⁊ non ſcientem entem conſiderantem auteʒ diligenter accidentia in vnoquoqꝫ ꝓpter experientiam. quemadmodum ⁊ medici quidem videntur ſuiipſorꝫ optimi eſſe. nihil vtiqꝫ potentes ſufficere. nihil autem minꝰ forte uolenti artifici ⁊ ſpeculatio fieri ad vniuerſale eundū eſſe videbitur: utiqꝫ ⁊ illud cognoſcendum ut contingit. dictum eſt enim quoniam circa hoc ſcie. forte autem vtiqꝫ ⁊ volenti per curā meliores facere ſiue multos ſiue paucos legis poſitiuum tētandum fieri. ſed per leges boni fiamus vtiqꝫ. quamcūqꝫ enim ⁊ appoſitam diſponere bene: non eſt cuiuſcunqꝫ ſed ſiquidem alicuius ſcientis: quemadmodū in medicinali: et reliquis quorum eſt cura aliqua ⁊ prudentia.

Hec eſt quinta pars in qua oſtenditur ꝙ neceſſarium ſeu vtile eſt hominem eē legis poſitiuum. et primo proponit intentiōeʒ ſecundo probat propoſitum. Dicit igitur p̄mo ꝙ quamuis legis poſitio ſit neceſſaria ad nutritiones et ad operationes hominum. in ſola tamen lacedemoniorum ciuitate cum paucis alijs homo exiſtens legis poſitiuus habet ad ordinandum per leges nutritiones pueroruʒ ſed in pluribus ciuitatibus talia ſūt neglecta in quibus vnuſquiſqꝫ viuit ſicut vult diſponens de filijs et vxore ſm ſuam voluntatem ad modum cyclopum ideſt quarundam gentium barbarorum: que legibus non vtuntur veruntamen optimum eſt communem curaʒ fieri de nutritionibus puerorum et virtuoſis actibus ciuium ſecundum publicam auctoritatem. et ꝙ homo inſtruatur ut poſſit hic operari. neglecta tamen communi cura videtur eſſe conueniens vnicuiqꝫ priuate perſone: vt conferat ſuis filijs et amiciſ aliquid per quod poſſint fieri virtuoſi. vel ſi non poſſint conferre ꝙ ſaltem eligat per que hec poſſint fieri.

Intelligendum tamen eſt ꝙ ſi aliquis ſit legis poſitiuus: ita ꝙ acquirat idoneitatem ad condendum rectas leges ſibi principaliter cōuenit curare communiter de nutritionibus puerorum: et bonis operationibus ciuium. ſed ſecundario competit cura de his priuate perſone. Communes quidem. Probat propoſitum ſcilicet ꝙ neceſſe eſt hominem eſſe legis poſitiuume. ⁊ hec eſt concluſio quadrageſima prima: que probatur dupliciter. primo ſic. Sicut eſt in domo ita eſt in ciuitate. ſed neceſſe eſt ꝙ in domo ſit aliquis habens curam eorum qui ſunt in domo: ſicut paterfamilias habet curam de vxore et filijs et tota familia. et tamē neceſſe eſt eſſe curam priuatam de his que ſunt. ergo eodem modo oportet ꝙ in ciuitate ſit communis cura que eſt de omnibus pueris ⁊ ciuibus. ſed cōmunes cure non fiūt niſi per leges. ergo neceſſe eſt leges eſſe ſecundum leges non ſunt niſi ex conſtitutione hominum. igitur neceſſe eſt hominem eſſe legis poſitiuum per quem habeantur communes cure ſcilicet ⁊ documenta communia fiant ꝑ leges ſcriptas vel non ſcriptas. vel per leges quibus vnus inſtruatur. vel plures ſicut pater in muſica et in exercitatiua et in alijs eruditionibus qđ non differt vtrum documentū proferatur cum ſcripto vel ſine ſcripto. et hoc quantum ad bonitatem documenti per ſe: quamuis differat quantum ad hoc ꝙ ſcriptura documenti facit ad conſeruationem memorie in futurum. nec differt quantum ad bonitatem nocumenti vtrum proponatur vni tātum uel etiā pluribus. et ita videtur ſimile et eiuſdem rationis ꝙ aliquis paterfamilias inſtruat filium vel paucos domeſticoſ ſermone admonitorio ſine ſcriptura et ꝙ aliquis princeps ferat legem ſcriptam ad ordinandum totam multitudinem ciuitatis. Sicut enim ſe habent leges politice et mores per eas introducti in ciuitatibus ſic ſe habent in domibus patrum ſermones et mores per eos introducti. tamen ut dicit philoſophus quantum ad aliqđ magis cōpetit priuate ꝑſone ꝗ publice

curare de filijs ⁊ d̄ familia .ſ. ꝓpter cognatõꝫ ⁊ propter beneficia propter que filij magis diligunt parentes: ⁊ de facili obediunt naturali amicitie: que eſt filiorum ad patrem. Intelligendum tamen ꝙ paternus ſermo ⁊ cura non habet plenarie vim actiuam: ſicut ſermo regius ſiue cura. licet igitur ſermo regis magis poſſit per viam timoris: tamen ſermo paternus magis poteſt per viam amoris: que efficatior eſt in bene diſpoſitis. Adhuc autem differt. ſecundo probatur concluſio ſic. Sicut enim i artibus operatiuis: utputa in arte medicinali: ita eſt in regimine ciuitatis. ſed in arte operatiua ut in medicinali: ita eſt ꝙ ad hoc ꝙ aliqs bene operetur communiter ſcd̄m artem oportet non ſolum cognoſcere ſingularia: ſed etiaꝫ oportet ꝙ habeat cognitõem vniuerſalem. igitur eodem modo in regimine ciuitatis oportꝫ ꝙ aliquis ſit ſciens vniuerſaleꝫ vtilitatem ciuitatis: ⁊ vniuerſales conditiones inhabitãtium ciuitatem. ſed talem ſcientiam non habꝫ niſi ille qui eſt legis poſitiuus. igitur neceſſe eſt aliquem homineꝫ eſſe legis poſitiuum. maior patet per locum a ſimili. ⁊ minor declarat̃ exemplariter in littera ſcilicet ꝙ ille qui debꝫ bene operari ſcd̄m artem debet habere ſcientiam vniuerſalem: et etiam notitiam particularium aliter non poteſt communiter bene operari vel curare: quamuis habens cognitionē actuum alicuius ſingularis poſſit quandoqꝫ curare abſqꝫ ſcientia vniuerſali. ſed hoc non eſt bene curare communiter: ſed ſolum particulariter. exempla enim patent in textu.

Capitulum quintū

tractatus ſecundi libri .io. inquirens et determinans quis debet eſſe legis poſitiuꝰ ideſt ad quem pertinet inſtitutio legis. ⁊ hec ē q̄ő principalis.

Igitur poſt hec in

tendenduꝫ vnde vel qualiter legis poſitiuus fiet vtiqꝫ quis: vel quemadmoduꝫ alijs a politici. particula enim videbitur politice eſſe.

Iſtud eſt quintum capitulum tractatus ſecundi libri io. in quo inquirit̃ ⁊ determinatur qualiter legis poſitiuus poſſit fieri. et continet tres partes principales. In prima ꝓponit intentionem. In ſecunda ibi: Uel non ſimile. ponit diuerſitatem inter politicam ⁊ alias artes operatiuas ſm quoſdam intromittẽtes ſe de poſitione legis. In tertia parte ibi: Reliquentibus. promittit ſe dicturum de legis poſitione qualiter fiet continuando ſe ad primū politicorum. Prima pars continet duas particulas. In prima ponit intentionem. In ſecūda ibi: Uel quemadmodum. narrat quid intẽdit per legis poſitiuam. In prima particula ꝓponit intentionem dicens ꝙ cum oſtenſum ſit ꝙ expedit ꝙ homo ſit legis poſitiuus oportet ſcire qualiter hoc fieri poſſit vtrum ex conſuetudine vel doctrina: vł qualiter aliter: vł quēadmoduꝫ in alijs. Uel quemadmodū. Hec eſt ſecunda particula in qua narrat primo qd intelligit per legis poſitiuam. ⁊ dicit ꝙ per legis poſitiuam intelligit quandaꝫ partem prudentie politice.

Uel non ſimile in poli

tica ⁊ reliquis ⁊ ſcientijs ⁊ potentijs. in alijs quidem enim videntur idem: ⁊ potentias tradentes ⁊ operatõnes ab ipſis: puta medici ſcriptores. Politica autem. repromittunt quidem docere ſophyſte: agit autem ipſorum nullus. ſꝫ ciuiliter conuerſantes qui videbunt̃ vtiqꝫ potentia quadam hec agere ⁊ experientia magis q̃ꝫ mente. Neqꝫ enim ſcribentes neqꝫ dicentes de talibus videntur quamuis meliuſ erat forte q̃ꝫ ſermones veridicationis ⁊ concionationis. neqꝫ rurſus politicos facientes ſuos filioſ vel aliquos alios amicorum. Rationabile autem erat docere eos ſiquidem poterant. Neqꝫ enim ciuitatibus melius ut relinquerent vtiqꝫ neqꝫ ſibiipſis exiſtere eligerent vtiqꝫ magis tali potentia. neqꝫ vtiqꝫ amiciſſimis. non tamen parum videtur experientia conferre. Non enim vtiqꝫ fierent per politicam conſuetudinem magis politici: propter quod conſiderantibus de politica ſcire: opus eſſe videtur ⁊ experientia. Sophyſtarum aūt repromittentes valde videntur lõge eſſe a docere totaliter autem neqꝫ quale quid eſt: neqꝫ circa qualia ſciūt. Non enim vtiqꝫ eãdem rethorice neqꝫ deteriorē ponent: neqꝫ vtiqꝫ exiſtimarent facile eē ponere congreganti approbatas legum. Eligere enim eſſe optimas quemadmodum neqꝫ electionem exiſtentem intellectus: ⁊ iudicare rectum maximum: quemadmodum: et in his que ꝑ muſica. Experti enim circa ſingula iudicant̃ recte opera: et per que vel qualiter perficiuntur intelligunt: que oportere: et qualia qualibus concordant. inexpertos autem rõnabile latere vel bñ vł male fiat opꝰ quemadmodum in ſcriptura. leges autem politicis operibus aſſimilãtur. Qualiter igitur ex his legis poſitiuus fiet vtiqꝫ aliquis optimas iudicare. Non enim videntur neqꝫ medicatiui ex conſcriptoribus fieri: quamuis tentent dicere non ſoluꝫ curationes. ſꝫ vt ſanent̃ vtiqꝫ ⁊ ut oportꝫ curare ſingulos diuidentes habitus

hec aūt expertis quidē vtilia videt̃ eē. neſciẽtibꝰ aūt inutilia. forte igit̃ ⁊ legum et politicarum congregatões potentibꝰ qdeꝫ ſpeculari: ⁊ iudicare: q̃ bñ vł contrariuꝫ vel qualia qualꝫ congruūt vtilia vtiqꝫ erūt. his aūt q ſine habitu talia ptrãſeunt iudicare q̃ꝫ bñ non vtiqꝫ exiſtit: ſi nõ qm̃ ſm caſū. intelligibiliores aūt ad hec forte vtiqꝫ fient.

Hec eſt ſecunda pars in qua ponit diuerſitatem inter politicã ⁊ alias artes opatiuas ſm quoſdam intromittentes ſe de politica ⁊ de legi poſitiua: et oſtendit eoꝝ inſufficiẽtiam. In artibus. n. ⁊ ſcientijs opatiuis idem vł ille q tradidit hꝰmodi arteſ docẽdo eas ⁊ q operatur ſm eas: ſic pꝫ de medicis qui medicinam docent: ⁊ ſm medicinã operantur: ⁊ eodē mõ ē de ſcriptoribus ⁊ fabris: ⁊ ſingulis alijs opantibus ſm artem. ſed circa politicã aliter videt̃ ſm quoſdã intromittentes ſe de politica qm̃ quidã ſophiſte ꝓfitentur ſe docere politicã ⁊ legis poſitiuã: ⁊ tñ non agunt ſm eã. ⁊ quidam vtunt̃ ea: et tamen neſciunt eam docere: ut illi qui ciuiliter cõuerſantur. Qui videbūtur vtiqꝫ tñ nec ciuiliter conuerſantes: nec ſophiſte habent legis poſitiuã ſeu ſciam de inſtituendo leges: quod primo pꝫ de ciuiliter cõuerſantibus: qm̃ ipſi agunt ex quadã potentia .i. ex q̄dam habitu p conſuetudinem acquiſito: ⁊ ex quadaꝫ experientia magis q̃ꝫ ex mente. i. q̃ꝫ ex intellectu vł ſcia. Qđ aūt ciuiliter conuerſãtes non agant ſm ſciam ꝓbat phs. ⁊ hec ē concluſio. 42. que ꝓbatur dupliciter p duo ſigna. primo ſic: Illi qui agūt ſm ſciam pñt tradere ſcripto vel verbo ratõnes eoꝝ que agunt. ſed illi qui ciuiliter conuerſantur nõ pñt neqꝫ ſcripto neqꝫ verbo aliquid tradere circa politicaꝫ quamuis hec eſſet multo melius ſcribere q̃ꝫ ſermones idicatiuos vel cõtionatiuos. p quos aliqui inſtruuntur contionari ſm rethoricam ſcđo ꝓbat̃ concło p aliud ſignū. ⁊ ē ꝙ illi qui operantur ſm ſcientiã poſſunt facere alias operatões: ſic̃ medici pñt facere alios medicos: ⁊ ſcriptores alios ſcriptores: eos docẽdo opari ſꝫ artē. ſꝫ hoĩes qui politice ꝯuerſãtur non faciunt alios politicos neqꝫ filios ſuos: neqꝫ aliquos amicorum ſuorum: ⁊ tñ ꝓbabile eſſet ꝙ facerent ſi poſſent. Non tñ parum. ſed ex hoc poſſet aliquis credere ꝙ experientia conuerſatõnis ciuilis eſſet inutilis ad hoc ꝙ homo ſit politicus vel legis poſitiuus. Illud remouet phs. d. ꝙ q̃uis experientia conuerſatõis ciuilis non ſufficiat ad hoc ꝙ homo fiat legis poſitiuus. non tñ parum confert ad hoc ꝙ hõ fiat politicus vł legis poſitiuus. alioquin non magis fierent aliqui politici per conſuetudinē vite politice q̃ꝫ per conſuetudinem cuiuſcūqꝫ alterius vite. et etiam homines qui deſiderant ſcire aliquid de politia vr̃ eſſe neceſſaria experientia vite politice. Sophyſtaꝝ aūt. oſtẽdit defectum ⁊ inſufficientiã ſophyſtarum. Sophyſte enim qui ꝓmittunt ſe docere politicã vident̃ eſſe longe ab hoc ꝙ doceant. videntur enim totaliter ignorare qualis ſit politica: ⁊ circa q̄lia conſiſtit. Non enim vtiqꝫ. oſtendit ꝓpoſitum .ſ. ꝙ ſophyſte intromittentes ſe de politica neſciūt quale quid ē politica: nec qualiter leges ſunt ponende. ⁊ hec ē cõclo. 43. ⁊ p̄ ꝓbatur prima pars .ſ. ꝙ ipſi neſciunt quale quid eſt politica. ⁊ hoc ꝓbat p hoc ſignū tale. Ipſi ponunt ꝙ politica eſt eadem cum rethorica qđ non dicerent ſi ſcirent quale quid eſt politica. ſecūdo ꝓbat aliã ptem cõcluſionis. ſ. ꝙ ipſi neſciunt qualiter leges ſunt ponende. ſi. n. hoc ſcirent non eſtimarent ꝙ facile eſt ponere leges ſꝫ legis poſitiuam: que eſt p̄ncipalis pars politice. dicunt enim ꝙ ad ponendum leges ſufficit ꝙ aliquis congreget diuerſas leges approbatas et eligat optimas earum: et ꝙ hoc ſufficit ad hoc ꝙ aliquis ſit legis poſitiuus. Sed illud non eſt verum: quod pꝫ dupliciter. primo p h̄ ꝙ per legis poſitiuã non debet aliquis iudicare ſolum. medicus enim non ſolum debet habere iudicium de rebus medicinalibus adinuentis ad ſanandum: ſed etiam noua remedia adinuenire. ſcđo patet idem per hoc ꝙ congregatis multis legibus non eſt facile eligere optimam illarum. ſed requiritur experientia: ſicut patet in muſica et in alijs ſcientijs operatiuis: ꝙ illi qui ſunt experti circa ſingula habẽt rectum iudicium de operationibus, et ſciunt per quas vias: et qualiter huiuſmodi opera fieri poſſunt ⁊ qualia opera quibuſlibet perſoſonis vł negocijs concordent. ſed inexperti nõ cognoſcunt quod eſt melius nec quod eſt peiꝰ. ſed per hoc ꝙ aliquis videt multas leges ad inuicem congregatas non eſt expertus in legibus. igitur ad hoc ꝙ aliquis ſit legis poſitiuꝰ non ſufficit ꝙ habeat multas leges ad inuicem congregatas. vnde cognoſcens vniuerſalia ſcripta in ſcientijs operatiuis non ſufficit ad recte operandum: iuuat tamen expertos. Forte igitur. ſed ex hoc poſſet aliquis credere ꝙ congregatio legum ſcriptarum eſſet omnino inutilis. Iſtud excludit philoſophus dicens ꝙ congregatio legum ſcriptarum. et ordinationes ciuitatum diuerſarum eſt vtile ſcire illis qui propter conſuetudinem poſſunt conſiderare et iudicare in illis: vtrum opera ⁊ leges bene vel male ſe habeant: et qualia qualibus conueniant. ſed illi qui non habent experientiam aut conſuetudinem in talibus non poſſunt de talibus bene iudicare niſi caſualiter ſunt tamen magis diſpoſiti ad intelligendum et iudicandum de talibus per hoc ꝙ viderunt huiuſmodi leges ſcriptas.

Relinquētibus igitur

ꝑoꝝ inpſcrutabile qđ de legis poſitione ipſos intendere magis: melius forte ⁊ totaliter vtiq̄ꝫ de politeia: ut ad politicā que circa hūana plura pficiat. Primū quidē igit̄ ſi quid ſ̄m partē dictū eſt bn̄ a ꝓgenitoribus tētem⁹ ptranſire. Deinde ex congregatis politicis ſpectari q̄lia ſaluant ⁊ corrūpunt ciuitates: ⁊ qualia ſingulas politicaꝝ: ⁊ ꝓpter quas cāſ. he quidē bn̄ he aūt ꝯrium ciuiliter agūt. Conſideratis enim his forte vtiq̄ꝫ magis conſpiciemus: ⁊ qual' politeia optima: ⁊ qualiter vnaquaq̄ꝫ ordinata ⁊ quibus legibus ⁊ conſuetudinibus vteris. Dicamus igitur incipientes.

Hec eſt tertia ps h⁹ capituli in q̄ ꝓmittit ſe dictuꝝ qualiter aliqs fiat legis poſitiuus continuando ſe ad librum politicoꝝ: et dicit ꝙ ex quo ꝑores ⁊ ſapientes qui fuerūt añ ipſū. reliquerunt non perſcrutatū illud qđ ptinet ad legis poſitionem: melius eſt ꝙ noſipſi ītendamus ad tractandum de legis poſitione. ⁊ vl'r de tota politia cuius pars ē legis poſitiua. ⁊ ſic pficiam⁹ ph'ycā doctrinā. Ad politicaꝫ .i. ad ſciam operatiuam: que eſt circa humana ⁊ in pſcutando. h̄ ē videndū ſi qđ bene dictuꝫ ſit a ꝓgenitoribus: hoc eſt a prioribus ſapientibus: ⁊ hoc facit in ſcđo politicoꝝ cōſiderādo quales politie ſaluant ciuitatem; que ſunt politie rēe. ſ. regnū ariſtocracia ⁊ democracia. Cōſiderandū ēt ⁊ qualia conſeruāt et corrūpunt ſingulas politias: et ꝓpter quas cāſ. quedam ciuitates bn̄ agunt ciuiliter: ⁊ quedā male. Et poſt iſta conſiderandū ē qualiter ē optima politia: ⁊ qualiter dꝫ eē ordinata; ⁊ quibus legibus ⁊ conſuetudinibus vtat̄. Deinde continuat ſe ad librum politicoꝝ. d. Dicam⁹ igit̄ incipientes. ſ. a p̄ libro politicoruꝫ in quo ponuntur quedā ꝑnci pia politice ſcie. Circa iſtud capl'm dubitat̄ ad quē ptinet inſtitutio legis. videt̄ enim ſ̄m ph'm ꝙ legis inſtitutio ptinet ad politicum: quod tñ non videt̄ veꝝ: qꝛ ſ̄m Euſtratium h̄. politicus ē qui ſcit qui ⁊ quot ſunt ſermones politiaꝝ: ⁊ nouit qđ .ſ. ſ̄m vnāquāq̄ꝫ ſit rectū vel non rectū. ſꝫ iſta ſciunt̄ p ſciaꝫ politicam. igit̄ ſi ad politicū ſpectaret inſtitutio legis oīs qui ſciret poſitiuā ſciam in libro politicorum poſſꝫ inſtituere leges: ⁊ ſolū talis. ſed h̄ cōſequens eſt falſum p vtraq̄ꝫ ſui pte. Non enim quibus ſciēs libꝝ poteſt inſtituere leges nec ſolum talis: qꝛ multi principes leges inſtituunt: qui ſciam politicam ignorant. Dicēdū ut mihi vr̄ ꝙ aliquis pōt dici politic⁹ dupliciter. vno mō qꝛ hꝫ ſciam politicam artificialit̄ tm̄. hoc ē ſciam vl'em de rebus ciuilibus: ut qꝛ ſcit quot ſunt politie: ⁊ que ſūt recte: ⁊ q̄ nō recte: ⁊ talis ſcia ſolum ē vl'ium. Alio modo dicitur politicus: q hꝫ ſciam politicam: et etiā vſū ⁊ experientiā de rebus ciuilibus: ⁊ que de cōuerſatōe politica. vnde aliqs ē politic⁹ dupl'r: vel qꝛ hꝫ politiā artificialiter vel experimētaliter. ⁊ ad hoc ꝙ aliqs ſit legis poſitiuus requiritur ꝙ ſit politicus artificialiter ⁊ experimētaliter: vel ꝙ dirigatur ab aliq̄ vel ab aliquibus talib⁹. ſ. hn̄tibus politiā artificial'r ⁊ etiā vſualiter p longā conuerſatōem in vita ciuili. nec ſufficiunt iſta duo ad legis poſitiū. ſ. ꝙ hēat ſciaꝫ politicā vtroq̄ꝫ iſtoꝝ modoꝝ: ſed cum hoc requiritur ꝙ legis poſitiu⁹ habeat auctē condendi leges. ⁊ ad talē auctoritatē requirit̄ virtus coactiua: que arctet ad obſeruantiam legl. qꝛ ut dr̄ 4.° politice. Ad nihil ē vtile leges ponere: niſi obediatur legibus. Ad rōem inductam dicendū ꝙ ad politicum artificialē qui non eſt expertus non pertinet legeꝫ inſtituere ſꝫ requiritur ꝙ ſit expertus: ⁊ ꝙ habeat virtutem coactiuam: ſic̄ habent reges et qdam alij principes. Et ī hoc finitur breuiter ⁊ mō facili id quod de libro eth. intellexi.

Gualteri Burlei doctoris egregij ſuper decem libros Ethicoꝝ expoſitiones expliciunt. Venetijs per Octauianum Scotuꝫ Modoetienſem. Anno ſalutis. M.°cccclxxxi. Sexto idus May Joanne Mocenico Inclyto Venetiarum Duce.

Regiſtrum

a Primum vacat.
gualteri
practicum
probat

b et intellectum
honorato
ideam
quam.

c ſunt bona
conuenientie
bona exteriora
⁊ propter

d capitulum
non ſe
at per
vocat

e ſecundum
maior
unte
nerantur

f ꝙ omnes
nobis
ſuperabundantia
eligere

g que au
concludit
poteſt.
quandoq̄ꝫ

h voluntati
fortis
inuoluntarie
Hec eſt

i quod eſt
finis
in nobis
luntarie

k dinis
ſe bene.
vt pbatum eſt
dittur.

l ſcđm ſenſum
triſtia.
libearlitas
hic duo
quibus

m expenſas
conſequēs non
tunq̄ꝫ
magnos

n pars qua
⁊ triſticias
que ſunt.
proprie

o par te na
iuſtus.
tur ex
q̄ꝫ auarus

p in quo
g.d.
ī quo.
minus

N poſtea ſoluere.
poſita.
particulare
de alijs

O intellectualis
circa.
ita corū
ſoloꝝ principioꝝ

P prudentia.
um de.
ſequenti.
virtus mo

Q ꝙ ſunt
uas ſi
quaſi
non habent.

R quandoq̄ꝫ
concupiſcentiam
eſt magis
3.° ethicoꝝ

S Delectatione
tiones
delectationes
triſticie.

T Ad quem
amicitia.
omnes
nas opera.

V poteſt.
propter.
bonis
ſunt;

X circa
tertia par
parentes
ꝓbatio

y ſoluuntur.
omnia exhi
autem
liquis.

z auxilium.
huiuſmodi bonoꝝ
ſed ille
qđ veritatis

⁊ propter ſupera
Eudoxus.
verūtamen
vnde

ꝯ nam quā
⁊ virtuoſo
operationibus
lectationes

ꝝ in ambabus
virtus moralis
rationale eſt
eſt poſſibile.

Finis